CONR. GESNERI TIGURINI, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS IN SCHOLA TIGURINA,

Historiæ Animalium Liber III.

Qui est de Auium natura.

NVNC DENVO RECOGNITVS AC PLVRIBVS IN locis emendatus, multisque nouis Iconibus & descriptionibus locupletatus, ac denique brevibus in margine annotationibus illustratus, sicut plenius decima pagina indicabit.

ADIECTI SUNT AD CALCEM LIBRI INDICES ALPHAbetici decem super nominibus Auium in totidem linguis diuersis: & ante illos Enumeratio Auium eo ordine quo in hoc volumine continentur.

FRANCOFVRTI,

In Bibliopolio Andreæ Cambieri.

Anno cIↃ IↃ cIV.

ILLVSTRI ET GENEROSO VIRO D. IOANNI IACOBO FVGGERO, KIRCHBERGÆ ET VVEISSENHORNI DOMINO, &c. DOMINO ET MÆCENATI SVO

Conradus Gesnerus Tigurinus S. D.

Ratio & experientia ad omnes artes necessitas, earúmque inter se cōparatio.

QVICQVID literis ita prodendum ac illustrandum est, vir amplissime, ut nihil præterea eo in genere desideretur, quantum quidem ab uno homine perfici potest, ad id duo maximè requiruntur, iudicium siue ratio, & experientia. Illud à natura, vel Deo potius (à quo omnis natura dependet) confertur, hæc in hominis posita arbitrio uidetur. Nam ut aliquis ratione & iudicio polleat, vel natura ingeniosus solersq́ sit, non penes ipsum est: Vt verò multa experiatur, audiat, uideat, legat, peregrinetur, obseruet; & inerti otio ignauiaq́ue superior in usum atq; experientiam omnia vocet, hoc quisq; vel facere vel non facere potest: nisi valetudo, aut fortuna, aut maior aliqua caussa impediat. Multi ingenio præstant, experientia destituti, qui rationem potius alijs gnauis & laboriosis, rerum scientiam acquirendi præscribere, quàm ipsi aliquid cum laude perficere possunt. Sic dialectici cum rerum cognitionem nullam profiteantur, artibus & scientijs omnibus modum, ac rationem qua constituantur, quaq́ue commodè tum disci tum doceri possint ostendunt. Alij cum iudicio & ratione parum, utcunq; experiētia multū valeant, sæpe neq; delectum habere, neq; modum aut ordinem in reb. seruare, non ex paruis magna, non ex manifestis seu rationi seu sensibus, obscura non omnino alterum ex altero venari & deprehendere, non videre res inter sese cognatas, similes aut dissimiles non denique alia huiusmodi, quæ viri ingenio acres & rationali methodo instructi præstare possunt. Rarò autem contingit ut unus homo his ambobus donis pariter excellat. eò quod ferè uni temporis tantum detrahitur, quantum impenditur alteri. Quamuis enim ingenium multis natura datum sit, oportet tamen id quoque bonis disciplinis & artibus condiscendis à puero coli ac perfici, periturum alioqui negligentia, qua fœcundissimi interdum agri pereunt. Plato philosophos utcunque sapientes viros, in forum & actiones publicas si prodeant, prorsus ineptos ac ridiculos vulgo se præbere ait. An quòd ingenio illi careant? Nequaquam sed quoniam desit eis rerum ciuilium usus, & litigandi, & varijs iudicum auditorumq́ue affectibus se accōmodandi experientia, quam illi veluti se indignam aspernantur. Hæc duo (ratio inquam & experientia) reipsa separari non debent, neque alterum sine altero quisquam sibi optare nisi fortè aliquis siue fortunis siue animo diues, idemq́ue otiosus & solitarius, ratione rerum ac contemplatione esse contentus, quàm ad actiones & experientias progredi malit. & contrà alius propter genus vitæ, per quod ei otioso ac solitario esse non licet aut libet, agere potius & experiri multa vel exigua cum ratione, quàm summa cum intelligentia otiari, ac sibi & Musis uiuere, optarit. Sed siue reipsa separentur, siue cogitatione solum contemplantis, ratio sanè multò nobilior, magisq́ue honoranda fuerit, experientia fortè utilior. Quamobrem illa apud paucos & sapientes, hæc multorum & vulgi iudicio præfertur. Author est Galenus hæc duo tanquam crura esse, quibus ars omnis innitatur absoluaturq́ue, in alterutro seorsim omnino

vacillatura. Sed è duobus cruribus nobilius dextrū est. nam omne dextrum ferè sinistro calidius validiusq́, esse aiunt. inq; cruribus & manibus, motus initiū à dextris proficisci. Vita corporibus nostris primum à iecore, deinde etiam corde & cerebro influit. à iecore quidem vtilior, hoc est, magis necessaria, & tempore prior. à corde verò nobilior, à cerebro nobilissima. Sic solam experientiam, licet illam aliquis magis necessariam, vtilioremq́, & fortè etiam tempore priorem esse affirmet, (quod tamen non omnino conceditur,) per se ignobilem esse dixerim quæ si cū ratione suum opus peragat, iam præstantior fuerit. præstantissima verò ratio, quæ cum nihil ipsa particulare agat, animo interim cōtempletur vniuersa, (siue simpliciter, vt primus philosophus. siue quæ intra certos scientiarum limites concluduntur, vt architectus in sua, alij in alijs artibus,) & cæteris quid factu sit opus imperare & docendo dictandoq́, præesse nôrit. Ratio vniuersalia præcepta complectitur, quibus tanquam ideis & exemplaribus, icones & particularia omnia insunt potentia, vt loquuntur philosophi, & ex hoc tanquam fonte scaturiunt. Hac instructus haud paulò facilius & breuiori tempore, experientiæ quantum satis est sibi comparabit, quàm fieri contrà posset. Nam ab experientia & particularibus ad rationem ac vniuersalia longè difficilior via est: vt ardua in aduersum fluminis nauigatio ad fontem, deorsum a fonte facilis: & similiter omnis ferè descensus procliuior ascensu. Ratio enim semper à superioribus scientijs inchoans quasi descendit. à particularibus verò ad rationem ascensus est. Vt facile per vasta maria nauigatio magnetis & nauticæ pyxidis opera dirigitur sine illa, si longius iter sit, erratur. ad proxima verò & quæ conspectum non effugiunt, magnete opus non est. Ita ad res nobis proximas, quæque nostris sensibus vsurpantur, ratione non indigemus, vt neque lumine per meridiem accenso. At si quid remotius est, si obscurius, nihil absque ratione perficitur. Hæc verò sicut magnes ad Septentrionem seu polum, ad Deum, hoc est verè supremum mundi fastigium, in quo solo immobili vertuntur ac mouentur omnia, siue suapte natura, siue diuina potius & ineffabili quadam vi influente trahenteque, sese conuertit. Hæc nobis in animo lucet, non quidem per se, sed mutuata hanc lucem à suprema lucidissimaque spirituali mente ac luce, vt suam Luna à Sole, obscura alioqui & opaca. Sed video me ista nimis altè repetere, ac instituti oblitum, nescio qua voluptate has contemplationes promouente, longius digressum

Libri de animalium historia, qua ratione, quoque ordine, & quātis laborib. sint conscripti.

Ad historiam animalium venio. In hac equidem conscribenda eadem hæc duo, quæ ad artem omnem atq, omne opus laudabile constituendum necessaria sunt, quantum eius omni ingenio meo summisque laboribus efficere potui, coniungere sum conatus. Quòd si ingenium iudiciumque aliquando mihi defuit, in hac rerum singularium infinita ferme copia ac varietate, & occupationibus meis omnino diuersi generis, mirum non est. atque facilius hac parte, ni fallor, veniam merebor apud illos qui ipsi etiam homines, neq, iudicij vndequaq; absoluti se esse meminerint. Rationis quidem & iudicij vis in ipso eorum quæ conscribuntur ordine, maximè elucescit. Ordo autem primum in toto, deinde per partes singulas consideratur. Ego meos de Quadrupedibus & Auibus libros literarum ordine diuidere volui, doctorum tum veterum tum nostræ memoriæ quorundam in hoc exempla secutus. Ne verò hic ordo cognatas animantes nimium distraheret, eas plerunq; pariter coniunxi, singulis nempe post commune & præcipuum vnius generis nomen deinceps commemoratis. vt hic in Auium historia post Accipitrem varijs accipitrum falconumque differentijs. post Gallinaceas alites villaticas, plurimis eiusdem generis terrestris aut aquatici auibus. Omnia equidem per suas classes ordine magis artificioso digerere potuissem, id quod feci in libris qui solas effigies Quadrupedum & Auium cum nomenclaturis Latinis, Italicis, Gallicis & Germanicis continent. sed alphabetica series cum alijs, tum præcipuè minus exercitato lectori, quiq́, genera & species non satis distinguit, ad inquirendum commodior mihi visa est. Cæterum in partibus singularum historiarum, quas primis octo alphabeti Latini literis plerunq, notaui atq; distinxi, obseruati ordinis rationem reddidi cum in primum de animalibus librum præfarer. Sunt sanè omnia in eis

eo ordi-

ordine partim naturali partim artificioso disposita, vt nihil vsquam extra suum & constitutum semel ab initio ordinem reperiatur, & tanquam in acie suum singula locum tueantur, ita vt si vel prius vel posterius legerentur, institutum turbaretur nostrum. Hoc etiam rationis opus fuit, ad quod genus animal quodq; pertineret videre. item quo nomine apud veteres Græcos, Latinos, Hebræos (neque enim in alijs linguis monumenta habemus vetusta) appellatum fuisset & in multis magnisq; scriptorum dissensionibus verum aut vero proximum deprehendere. & vbi vetera nomina non inueniebantur, soleter imponere noua. In his & alijs quæ ratione duce perficiuntur, nunquid effecerim, aliorum esto iudicium, bonorum scilicet ac eruditorum hominum. Rogo autem illos etiam ne præcipitem fortè aut temerariam de scriptis nostris sententiam ferant, antequam ea quæ in primum librum ad lectorem præfati sumus legerint atque perpenderint. His enim intellectis velim eos in ipsis libris sparsim quæ voluerint degustare, & inde non tam an optimus qui in hoc genere scribi posset hic sit liber, neque an talis qualem ipsi maximè probarent, cum sua sit cuique sententia, quàm an proposito ac promissionibus meis magna ex parte satisfaciat experiri. Sed vt iudicio parum præstiterim, diligentiæ certè, curæ & laboris non multum spero in me desideratum iri. Nam & annis hactenus multis hoc institutum exercui, ita vt si minus etiam temporis in cuiuscunq; professionis aut scientiæ studiũ collocassem, in ea iam fortè non essem postremus. Libros veterum ac recentiorum in diuersis linguis (quarum qualemcunq; notitiam Dei gratia sum consecutus) innumeros legi: & scripta authorum supra centum quinquaginta, quos post præfationem in primum librum enumero, in vnum volumen conclusi: ita vt quorundam ferè integros libros, omnium nempe qui ex professo de animalibus quicquam condiderunt, sed ordine mutato, assumserim ex alijs passim quæ huius argumenti erant excerpserim. Literas ad homines doctos in diuersas Europæ regiones frequentissimas misi, quibus animalium effigies eorumq; naturæ descriptiones petij, & sæpius frustra, vt semper maior est illiberaliũ numerus. Quid dicã de laboribus illis quos domi ac foris videndo subinde sciscitandóque quàm plurima pertuli? Sumptibus etiam pro mea tenuitate non peperci, quos si facere maiores potuissem, vel vllus Mæcenas meis studijs contigisset propitius, multò absolutius hoc opus euasurum fuisset. quod fortassis in posterum aliquando fiet, si Deo opt. max. videbitur. Ego quidem quandiu vixero paulatim præcipuam hanc de animalibus Naturæ in hoc mundi theatro partem, & alteram quæ de stirpibus agit, ornare atq; excolere pergam, & contra nostri sæculi in hæc studia ingratitudinem & contemptũ forti animo eluctabor. Sat mihi solatij fuerit, vtcunq; paucis sed doctrina & virtute præstantibus viris, ac tibi inter illos in primis nobilissime IO. IACOBE FVGGERE, non displicuisse. Dedi equidẽ operã vt & iucunda & vtilis tota hæc tractatio esset, nec ad vllius priuata studia eam accõmodaui, sed in vniuersum prodesse omnib. volui. Est quod hic legant philosophi, præsertim naturæ studiosi, sed etiam morum atq; virtutum disciplinæ. est vnde medici, poetæ, grammatici, philologi & vtriusq; linguæ candidati, proficiant ac oblectentur. Ea sanè quæ circa victum & cibum ex singulis animantibus docentur, communi omniũ vtilitate legentur. Primarius quidem hæc vt conderem scopus mihi fuit, ipsa rerum notitia, & honestissima contemplatio naturæ, quæ animis ad architecti per omnia summi & nostri naturæq; domini ac patris cognitionem ac venerationem conscendentibus, sese submittens scalarum instar præbet, & veluti per gradus in sublime prouehit. Secundus, vt hoc veluti communi commentario multa & varia quæ de animalibus extant, pulcherrima præsertim veterum scripta, interpretarer, quæ vel ex professo vel obiter de illis reliquerũt. Et quoniam in sacris quoque literis crebra diuersorum animalium mentio fit, & magna hactenus circa quàm plurima eorum nomina, alijs aliter interpretantibus, dissensio ac ignorantia apud ipsos etiam Iudæos & eorum Rabinos fuit: in Hebraicis etiam nominibus enucleandis non mediocrem diligentiam adhibui. Reliquas vtilitates taceo. hoc tantum addam, multa sanè præclara & cognitu digna in his libris extare de affectibus, moribus, varijsq; virtutibus, vi-

De vtilitate huius operis.

Scopus authoris

tijs & ingenijs animalium, quæ non tantum legentem oblectare, sed hominem etiam docere & sui officij admonere possunt. De venatione & aucupio multa, item quomodo alí seruarique debeant animantes singulæ. Volui autem celsitudini tuæ, clarissime heros & Mæcenas optime, pulcherrimam huius operis partem, hoc de Auium natura volumen dicare & consecrare, ut & felicius in tui nominis auspicio publicè appareret, & meam erga te obseruantiam testaretur. Te certè vnum omnium hoc munere dignissimum iudicaui & multis hactenus annis, quibus in eo perficiendo elaboraui, animo meo id tibi nec temere nec immeritò destinaui. Nam ut cæteras in te virtutes, quibus te Dominus Deus plenissime ornauit, tuamq; in quàm plurimos mortaliũ beneficia & liberalitatẽ, & quæcunq; in te laudanda sunt, ijs relinquã celebranda, qui id facere grauius locupletiusq; possunt, & te tuaq; proprius ac familiarius norunt: quis nobilium & principum virorum, tantum in bonis literis & hominibus earum studiosis fouendis ac promouendis operæ sumptusq; collocare dignatur? Neque tu verò in hoc solum plerosque omnes longè post te relinquis, sed doctrina etiam & penitiore literarum cognitione, in principibus viris rara, luculenter excellis. Testantur hoc multæ [illegible] lucubrationes ([illegible] Hieronymi Wolfij Bibliothecæ tuæ præfecti) quas illi clarissimo nomini tuo, non tam ut splendoris aliquid illi adferrent, quàm ut authoritatem suis operibus inde mutuati compararent, inscripsere. Testatur amplissima illa quam paras omne genus librorũ BIBLIOTHECA, *tanto quidẽ studio, ut plerosque etiã reges in eo iam aut æques aut superes. Ac sanè regium istud opus te liberalissimũ & regio verè animo præditũ heroem vehementer decet, maiorem tuæ famæ in omnem posteritatem gloriam propagaturũ apud omnes bonos & sapientes perennaturam, quàm si eundẽ aut multò maiorem sumptum in magnifica ædificia, vel alias res, quæ vulgo hominum admirationem pariunt, conferre voluisses. Quamobrem Deum bonorum omnium benignissimum authorem etiam atque etiam orabimus, ut & amplitudinẽ tuam, fortunasq; omnes, & hunc in te nunquam satis laudatum animum quàm diutissimè incolumem conseruet. Vale. Tiguri Heluetiorum, idibus Martij, anno Salutis* D. M. LV.

CONRADI GESNERI AD LECTOREM PRÆFATIO

LIBRORUM nostrorum de animalibus prolixitatem, & ex omni genere scriptorum sed non inordinatam congeriem, quanquam copiosè excusaui in primi libri ingressu, atque omnem consilij mei instituti q; rationem explicaui, non desinunt tamen quidam hæc nobis ceu vitia obijcere: quibus nunc etiam, si fortè illa non legerint, breuiter respondebo. Primum quod ad prolixitatem, fuit illa mihi sanè laboriosa, ac maluissem tantis laboribus abstinere, nisi aliud propositum nostrum fuisset. Sic enim in vniuersum mihi persuadeo, nihil vtilius, nihil magis optandum esse studiosis hominibus, quam in omnibus artibus, scientijs, historijs & quibuscunq; rebus vtilibus quæ in libros & literas relatæ sunt, duos extare libros, Pandectas & Epitomen. Pandectas appello volumen maius, & diexodicam, hoc est plenam & copiosam tractationem, in qua omnia omnium quæ bene & vtiliter dicta scriptave sunt, bono ordine congerantur. Epitomen verò compendium illius maioris operis, in quo omnia certius breuiusq; proponantur, & rerum explicationis maior quàm verborum habeatur cura. Sed paulò fusiùs sententiam meam exponam, quoniam ad communem studiorum rationem vtilis videtur. Pandectas igitur in quocunque argumento conscribi operæpretium foret, à viro erudito, ingenioso, diligente, laborioso, & variarum linguarum perito, vt transferre ex omnibus aliquid posset: quem vel rex aut princeps, vel diues aliquis & liberalis Mæcenas proposito honestissimi laboris præmio foueret. Antequam verò rem aggrederetur, diu secum meditari, & cum viris doctis deliberare oporteret, cum de opere vniuerso, tum eius ordine, methodo, ac locis locorumq; partibus & particulis, ita vt tota diuisio non temere, sed ex philosophiæ & dialecticæ præceptis institueretur. Deinde operis iam inchoati specimen, non multis, sed paucis & in eo genere doctissimis viris ostendendum, illorumq; consilio & consensu candide acquiescendum. Sic igitur nobis instructus Pandectarum, si contingat, futurus author, congerat ille primum & materiam operis paret, vel ex omnibus qui id argumentum ex professo, aut etiam obiter aliquam eius partem tractauerint libris: vel illis tantum qui ipsi ac doctis (quorum consilio vtitur) probati fuerint. Congesta deinde in locos & ordines quæq; suos referat, quorum tabulam seu breuem rationem ipse sibi conscripserit ab initio operis præfigendam: & ne quid absq; causa repetatur & abundet, cum multa à multis eadem dicantur, & è conuerso ne quid omittatur, caueat. Authorum nomina vbiq; adscribat: non solum vt suum cuiq; reddatur, quod homines gratos decet, cum omnes iuuandi & bene merendi animo scripserint: sed etiam propter rerum certitudinem: plus enim aut minus cuiq; creditur, prout alius alio doctrina, aut experientia, aut quo vixit sæculo prior aut posterior fuerit. Et quod plurium testimonio confirmatur, id certe fidem magis meretur. Nominentur igitur authores, nec magna interim de stilo cura sit, quanquam is inæquabilis futurus est. Satis enim laboris circa cætera insumitur. Stili verò elegantia & æqualitas ad Epitomen magis pertinet, quæ quidem scribetur vt serie continua legatur, cùm Pandectæ commentariorum potiùs loco sint. Addat etiam vocabula & sententias (si sit opus, Græcæ & Hebraicæ linguarum, quæ vt antiquissimæ inter cæteras, ita doctissimæ sunt: & sacri profaniq; libri his linguis conscripti quam plurimi extant. Sententias verò, id est coniuncta aliquot verba quandocunq; in his linguis citauerit, mox Latinè exprimat, propter eos qui harum linguarum imperiti sunt. Ex cæteris autem linguis nihil adferet, sed quæ ex ijs placuerint Latinè reddet. Nuda tamen rerum de quibus agitur, præsertim si physicum argumentum fuerit, in diuersis linguis poni vocabula, laudarim. Quæ ad philologiam, Grammaticam & poeticam spectant, non omittat, sed separet. Quod si res aut sententia eadem ad locos diuersos quadrare videatur, sat fuerit in vno posuisse, & a cæteris ad illum remittere. Verba & sententias authorum, in quibus aliquid dubium, obscurum, falsum aut corruptum est, quoad eius potest, explanare, conciliare, arguere, & emendare conetur, vbi res postulabit. Sæpius enim hoc facto opus non erit, cum ipsi authores inter se hoc præstant, quod vel apertè fit, vel ex collatione deprehenditur. Est autem hoc optimum genus commentariorum, cum loca authorum collatione mutua dilucidantur: quod in Pandectis facillime fit, cum eiusdem argumenti scriptorum sententiæ in vnum omnes locum conueniant. Ita fiet vt non solum in Epitomen eiusdem operis, sed prorsus in omnes quotquot ijsdem de rebus aliquid literis mandarint authores, vnum hoc volumen absolutissimi commentarij vice sit. Postremò non aliena tantum recitet, sed summa cura omniq; studio de suis etiam obseruationibus, quicquid desiderari potest, quicquid vtile aut iucundum cognitu adinuenerit, scriptis ac inuentis veterum addat. Sic absolutæ fuerint Pandectæ seu commentarij, quorum vsus erit præcipuè doctoribus & professoribus vni alicui scientiæ peculiariter addictis: ac digni erunt vt tanquam thesauri in Bibliothecis asseruentur. Et quanquam non scripti sunt vt continua lectione euoluerentur, præsertim ab illis quibus per occupationes, aut genus diuersum studiorum, aliamve ob causam, id facere aut non libet aut non licet: erunt tamen illis etiam vtiles, si eis tanquam Dictionarijs vti voluerint: ita vt vna tantum de re de qua inquirunt in ipsis legant, quam propter ordinem eundem perpetuò seruatum reperient facile. Ex his Commentarijs postea fiet Epitome, ita vt certa tantum & vera, aut maximè probabilia accuratè deligantur, & sicut dixi, rerum duntaxat cura habeatur, non et-

Excusatio operis prolixitat.

Optandum in omnibus ijs quæ literis prodita sunt, duos extare libros Pandectas in quas ordine omnia omnium diligenter ac concisè digesta essent & earū Epitomē, &c.

Epitome.

iam verborum. Quicquid ad philologiam aut Grammaticam facit, poetica, prouerbia, similia, fabulæ, superstitiosa, superflua, dubia, falsa, obscura, pugnantia, & quicquid est huiusmodi omittantur. Authorum nomina non citentur. Stilus esto purus, elegans, & æquabilis elocutio breuis & arguta. Nihil nisi Latinum afferatur, Græca, Hebraica, & multò magis cæterarum linguarum vocabula omittantur. Ab hac Epitome Lector ad Pandectas tanquam commentarios se recipiet vbi voluerit. Hæc discentibus aptior erit, illæ docentibus. Talem quandam rationem ferè in Iuris ciuilis prudentia secutus est Iustinianus cum primum Pandectas, deinde Institutiones veluti earum Epitomen conscribi imperauit. Et Procopius Gazæus sophista in plerosq; veteris testamenti libros commentariorum ex patribus Pandectas primùm, deinde compendium ædidit, quod patrueles mei typographi Latinitate donatum proximè in lucem dabunt. Idem olim Vincentius Belluacensis, vir non malè de bonis literis meritus, multis magnisq; de omni philosophia, theologia & historijs voluminibus editis, præstare conatus est. Et ego nuper amico meo Hieronymo Massario Italo medico [illegible] author fui, vt optimos vetustissimosq; rei medicæ authores in Pandectas redigeret, quod opus iam propemodum ab eo confectũ, & breui Basileæ excudendum spero. Sic certè studiorum laboribus consulitur, ne eadem toties apud diuersos sint legenda, non acquiescente interim animo, dum aliud apud alios fortè melius inueniri speratur. Magna hæc commoditas est, omnia semel tantum legi, & vno in loco, ne tempus inquirendo abeat. Sic etiam sumptibus parcitur, quo minus multi codices sint emendi. Poteram pluribus de huius consilij in omnibus literis vtilitate differere, nisi hæc satisfactura viris bonis & doctis arbitrarer. Illis si hoc probabitur, & ego eandem in hisce libris rationẽ secutus sum, quàm ad Pandectas quascunq; condendas laudaui, eadem opera prolixitatis nostræ & tot scriptorum congestionis excusationem admittent: præsertim cum agnoscam rerum magnitudine copiaq; me superatum, meo quoq; desiderio non satisfecisse, & in multis tum doceri tum reprehendi me posse fatear, idq; vt fiat cupiam. Non enim tam gloriæ meæ, quàm pulcherrimi huius operis illustrandi auidus sum. Cæterum Epitomen omnium cum primum fuerit commoditas, si non ipse conscribam, per eruditum ac diligentem aliquem virum fieri curabo. Interim hisce tanquam Pandectis & Commentarijs super animalium natura fruantur studiosi, neq; duros se mihi & nimium seueros vel operis totius æstimatores, vel in singulis si quæ occurrant erratis, ad veniam difficiles præbeant. In peregrinis quarundam linguarum vocabulis lapsus sum fortè aliquando, siue in orthographia tantum, siue quòd falsa pro veris posuerim, vt in Illyricis, Hispanicis, Italicis & alijs fortasse quod sicubi deprehendetur, culpa in illos reijcienda fuerit a quibus scripta vel dictata accepi. Iam si animalia quædam omissa sunt, poterunt illa tamen ferè omnia ad genera aut species eorum quæ posuimus, referri. Fateor equidem tum icones tum historias complures accedere potuisse, si nihil in fortuna mea & alijs quibusdam causis impedimenti fuisset. Sed hæc ipsa quæ præstiti tam multa sunt, vt facile sperem non negandam mihi veniam propter omissa. Quòd si quis indices tantum, qui nomina animalium continent ordine literarum, inspicere, & in Latinis ac vernaculæ linguæ tantum vocabulis, quantum ex illis numerum ignoret, vel saltem Latinè nominare nequeat, experiri voluerit, quanto in labore ac difficultate sim versatus facile intelliget. Figurarum siue iconum inæqualitatẽ, & quod sæpe nulla proportione seruata minores factæ sunt, quæ maiores esse debebant, vel contrà, in primi libri præfatione excusaui. Culpa quidem mea non est. neq; hoc impediet lectorem aut spectatorem, cum magnitudinis differentia plerunq; à nobis adscripta sit. Auium quidem nomina naturasq; ante nos & pauci & breuiter attigerunt, ex quibus Gyb. Longolius Germanus, & Gulielmus Turnerus Anglus [illegible]. Miratus sæpe sum (inquit Longolius) Galeni tempestatem, cum viris etiam magnis auium formæ cognitionesq; tam fuêre ignotæ, vt is coactus sit alaudas ita lectoribus suis, citatis huc & fabulis & poetarum testimonijs describere, quemadmodum in ludo grammatico literatores solent. Idem animaduertit Aristotelem hac in parte minus quàm in alijs historijs fuisse diligentem. Sanqualis & immusuli auium Plinij sæculo nomina solum tenebant. Quidam (inquit) post Mutium augurem visos non esse Romæ confirmauere. Ego (quod verisimilius est) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos. Quod si olim cum libri multi de animalium natura adhuc extabant, qui iam interierunt, tam obscura eorum natura fuit, venia certè nos sumus digniores qui in tanta obscuritate & tam paucis angustisq; veterum descriptionibus adiuti scribimus, si quando offendimus, si multa ignoramus. Frustra desideramus Trogi de animalibus libros, ex quibus decimum citat Charisius: qui etiam Fabiani seu Fauiani philosophi de animalibus & caussarum naturalium libros nominat. Ptolemæum aliquot libros reliquisse commentariorum de regia Alexandriæ & animalibus in ea nutritis, Athenæus refert. Apud eundem liber secundus Alexandri Myndij de animãtibus volucribus memoratur. Callimachi de auibus libri crebra est in Scholijs Aristophanis mentio. Ex veteribus hi omnes interierunt, & alij complures in primi libri ingressu nobis enumerati. Ex recentioribus Græcis inuenio Georgij Pisidæ quædam de diuersis animalibus scripta in quibusdam Italiæ bibliothecis latitare quæ quidẽ non magni momẽti esse iudico. Mallem qui Bononiæ in cœnobio quodam occultatur Nemesiani poetæ Latini de aucupio librum nobis tandem publicum fieri. Ego nullum ex scriptoribus nondum publicatis hactenus consequutus sum, præter Græcam paraphrasin in Oppiani Ixeutica, id est de aucupio libellos,

Excusantur aliqua quædã

Tractationis de animalibus præsertim auium difficultas & eius caussa Veterum huius argumenti aliquot librorum interitus

Qui extent nondum publicati

los, quos quidem Latinos feci, & passim huic de auibus volumini integros inserui: & recentiorum quorundam Demetrij Constantinopolitani & alterius innominati de accipitribus eorumq; cura libros similiter Græcè scriptos item Æliani animaliū historiam Græcam, quæ tamen interprete Petro Gillio iamdudum Latine legitur. Edoardus Wottonus Anglus nuper de animalium differētijs libros decem ædidit, in quibus etiamsi suarum obseruationum quod ad historiam nihil adferat, neq; noui aliquid doceat, laude tamen & lectione dignus est, quod pleraq; veterum de animalibus scripta ita digesserit, ac inter se conciliârit, vt ab vno fere authore profecta videantur omnia, stylo satis æquabili & puro, scholijs etiam ac emendationibus vtilissimis adiectis: & quod priusquam ad explicandas singulorum naturas accederet, quæ communia & in genere dici poterant doctissimè exposuerit. Petri Bellonij Cenomani de auibus librum Lutetiæ hoc ipso tempore excudi audio, qui fortè iam absolutus est, ad nos quidem nondum peruenit. In illo non dubito raras aliquot auium & icones & descriptiones haberi. Nam ille partim in Gallia, partim in remotissimis orbis regionibus, quas peregrinationibus suis ei inuisere datum est, non pauca quibus nos caremus sibi comparare potuit. Idem in libro Gallico, quem Singulares obseruationes inscripsit, passim aliquot auium meminit, vnde nos & alia quædam & meropis effigiem mutuati sumus.

Pars ita quædam

CATALOGVS [illegible] VIRORVM, QVI AD ABSOLVENDAM AVIVM HISTORIAM LIBERALISSIMÈ NOS ADIUUERUNT.

Ægidius Tschudus Claronensis, vir illustris.
Guliel. Rondeletius, medicus, in Schola Monspeliensi professor regius, cuius nuper doctissimi absolutissimiq; de piscibus libri prodierunt.
Hieronymus Zanchius Italus, theologiæ & philosophiæ interpres in Schola Argentinensi.
Hieronymus Massarius Vicentinus medicus.
Melchior Guilandinus Borussus medicus.
Ioannes Caius Anglus medicus.
Ioannes Dryander, medicus & professor in Academia Marpurgensi.
Leodigarius Grimault Normannus.
Ludouicus Lauaterus Tigurinus [illegible]
Nicolaus Dalonuille diœcesis Charnotens.
Raphael Seilerus Augustanus CL. V. *Geryonis Seileri medici* F.
Thomas Erastus Heluetius medicus.
Vlysses Aldrouandus Bononiensis medicus.

¶ Et præter hos alij in primo & secundo libro à me nominati, tum ab initio librorum, tum etiam cum iconibus, descriptionibus vel historijs quas singuli communicarunt, ex diuersis Germaniæ, Galliæ, Angliæ & Italiæ regionibus ad me missis. Scio etiam in Hispanijs, in Dania & remotioribus ad Septentrionem Scandinauiæ locis, multos esse doctissimos viros ad quos fortassis nostri quoq; libri deportantur: quorum si quis liberalitate ac beneuolentia sua me prosequi, ac laboribus nostris fauere dignabitur: næ ille & mihi alacritatem & stimulum ad reliquos de aquatilibus, serpentibus & insectis libros citius absoluendos addiderit, & publicum in promouenda hac naturæ historia beneficium præstiterit. Rogo itaq; doctos omnes in remotissimis regionibus, qui in hos libros inciderint, primum vt æquos ac benignos censores se nobis exhibeant, deinde siquid ad eos emendandos, augendos, iconibus & descriptionibus nouis, aut quoquo modo illustrandos conferre possunt, id candidè, liberaliter matureq; vt faciant. Quod si quis non multa docere aut communicare possit, illum vtcunq; pauca, & vel vnum aut alterum quippiam duntaxat nobis præstitisse, gratissimum fuerit. Scribendi quidem mittendiq; occasio non deerit, per mercatores præcipuè, qui magna emporia frequentant, Antuerpiam, Venetias, Lugdunum, Francfordiam & alia, ad quæ etiam maiorum Germaniæ nostræ ciuitatū mercatores adire solent, per quos curari & transmitti ad me facile poterit quicquid acceperint. Ego quoq; eadem via ad viros doctos & liberales, quorum nomina & voluntatem cognouero, tum scribendo, tum si quid desiderarint mittendo, gratum me declarare potero.

ROBERTVS CAMBIERVS CIVIS AC BIBLIOpola Francofurtensis candido Lectori S.

CVM in animo haberem, beneuole lector, Conradi Gesneri commentarios de historia animalium rursus prelo committere, quod nulla iam ferè amplius exemplaria venalia extarent, curaui eos prius à quodam viro erudito relegi ac recognosci, vt si quid vel corrigendum, vel immutandum, vel transponendum, aut etiam ad operis ipsius illustrationem ac studiosorum vtilitatem addendum animaduerteret, id cum iudicio & bona fide exequeretur. Id autem ab ipso diligenter præstitum fuisse, non dubito quin omnes qui diligenter hanc editionem cum superioribus contulerint, agnituri sint. Atq; vt id melius à quouis animaduerti possit, quid in hac editione effectum sit, paucis explicabitur. Primùm, cum in manu haberemus quoddam exemplar, impressum quidem, sed multis in locis ab ipso D. Gesnero sua ipsius manu annotatum, emendatum & auctum, quod ab eo tempore quo primum illos commentarios in lucem ediderat, aliqua adhuc in diuersis authoribus obseruasset, quædam diligentius animaduertisset, de alijs etiam ab amicis viris doctis monitus fuisset: cùm etiam aliquas schedas & chartas ipsius ab hæredibus accepissemus, in quibus reperta sunt nonnulla notatu digna quæ in ipsis cõmentarijs non erant adscripta, ea omnia diligenter fuerunt expensa, ac inde multa multis in locis fuere vel correcta vel addita secundum ipsius authoris mentem & iudicium, quæ lectoribus non parum vtilitatis allatura speramus. Secundò, cum multa paralipomena in calce librorum adiecta essent, ea suo quæq; loco reposita sunt, ac in suum ordinem restituta. Tertiò, cùm in superiore editione aliquot auium icones omissæ essent, eas in hac exprimi curauimus, quantum à nobis recuperari potuerunt, ac præterea aliquot nouarum auium nouas tum icones tum descriptiones adiecimus, quas in ipsius Gesneri tum chartis tum libro de iconibus auium adiectas reperimus: ita vt multis modis auctiores iam hi commentarij prodeant. Postremò, etiamsi in prolegomenis in primum librum de historia animaliũ D. Conradus Gesnerus satis amplè moneat lectores, quem ordinem in his commentarijs teneat, quare per certos characteres vniuscuiusq; animalis historiam diuidat, & quæ de re sub vnoquoq; charactere agat, tamen quia non est facile omnibus illum ordinem ita memoria tenere, vt inter legendum semper eum obseruare queat, ideo placuit annotationibus in margine totum hoc opus illustrare, vt quid quoq; in loco tractetur primo intuitu quiuis animaduertere queat, ac si quid in eo lector promptè reperire cupiat, quærendo non defatigetur, sed subito quod cupit assequatur. Hac ratione igitur ornatum & illustratum iam hunc de Auibus librum damus, reliquos posthac etiam eadẽ ratione edituri, Deo volente. Quòd si operam in hoc libro recognoscendo & in recudendo collocatam, beneuole lector, tibi placere animaduerterimus, maiorem posthac in reliquis itidem edendis alacritatem ac studium adhibebimus. De hoc adhuc te monitum velim, quòd etiamsi dedissemus operã, quantum in nobis erat, vt omnia paralipomena suo loco restituerentur, tamen aliqua remanserunt, ea tamen pauca: quia cùm hoc opus iam sub prelo esset, incidimus in quendam librum in quo reperimus aliquot auium nouas figuras vel descriptiones, quarum quæ suo loco reponi potuerunt, restitui curauimus: quæ autem non potuerunt, quod iam operis impressio vlterius processisset, ad calcem libri adiecimus, ne te ijs fraudaremus: quod & te æqui boniq; consulturum confidimus. Quod superest, rogo omnes doctos ac studiosorum vtilitatis amantes viros, vt si quas alias aliarum auium vel icones vel descriptiones, aut quicquam aliud quod ad hoc opus ornandum, & studia aliorum promouenda conferre possit, habuerint, nobis benignè communicare dignentur, vt posthac si quando hunc eundem commentarium rursum excudi operæpretium fuerit, adijci queant. Et quoniam reliquos eiusdem Gesneri libros de Quadrupedibus tum viuiparis tum ouiparis breui etiam rursus excudendos tradere decreui, ac spero etiam, Deo iuuante, me reliquam historiam animalium de Serpentibus & insectis ex ipsius Gesneri schedis collectã & concinnatam cum tempore in lucem editurum: si qui ad eos libros emendandos augendos aut quoquo modo illustrandos quicquã conferre possint, id candide, liberaliter & mature vt faciant, oro. In quo rem non tantum mihi, sed & omnibus viris studiosis gratissimam, ac sibi ipsis non inutilem fecerint: quandoquidem & nominis ipsorum honorifica mentio fiet, & ipsorum laborem liberalitatemq; grato animo agnoscere ac compensare paratus sum. Vale.

De prouidentia Dei circa animalia, ex Psalmo 104. secundum Hebræos.

DOminus fontes emittit in fluuios, qui inter medios montes defluunt: vt inde potet omne genus animalium quod in agris degit, & sitim extinguant onagri. Supra fluuios qua in aere volitant aues nidulantur, & inter arborum frondes cantillant. Dominus rigat montes e nubibus, & fructu operum eius satiantur quæcunque degunt in terris. Fænum in vsum bestiarum producit, & è terra cibum homini olera ac fruges. Vinum etiam provenire facit, quod animos hominum exhilaret: & oleum, quo niteant corpora: & panem, qui vires hominum confirmet. Ab illo incrementum capiunt arbores, & quæ in Libano eminent cedri tam excelsæ, vt ipse videri possit plantasse illas. In iis nidificant volucres, Ciconiæ nidum abies sustentat. Montes altissimi Capris feris incoluntur, in saxis latitant cuniculi. Lunæ statam mutationum tempora definiuit, & Soli occasum. Ab illo sunt etiam tenebræ noctis, in quibus quæ per diem latuerant syluestres bestiæ prorepunt. Leones tum rugientes inhiant prædæ, vt beneficio Dei saturentur. Iterum exorto Sole in latibula & cubilia sua se recipiunt: homo autem ad perficiendum opus quisque suum progreditur vsque ad vesperam. Quot quantaq́; sunt opera tua Domine? quæ tu omnia sapienter fecisti. plena est terra variis possessionibus tuis. Immensi maris littora quantum inter se distant? hoc natantium & reptilium innumeras continet cum maximas tum minimas animantes. Per mare transeunt naues, & cete ac belluæ marinæ, quas vt in eo luderent creauisti. Hæc omnia te suspiciunt, & vt tempestiuè à te alantur expectant, &c.

el principio del libro siguiente esta en el libro de el quatilibus
el fin

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER II, DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

DE CHALCIDE SEV CHALCIDICA LACERTA, QVAM ET SEPA NOMINANT.

A.

Nomina diuersa. LACERTA quam hi sêpa, alii chalcidem vocant, in vino pota morsus suos sanat, Plinius & similiter Dioscorides & Galenus, qui non chalcidem, sed chalcidicam lacertam (σαῦραν χαλκιδικὴν) vocant: Aristoteles, Nicandri Scholiastes, vt Dioscorides, χαλκίδα. Hermolaus Barbarus aliam chalcidem, aliam chalcidicam lacertam esse putat in Castigationibus Plinij lib. 32. cap. 3. & 4. non alio argumento impulsus, quam quòd apud Plinium 32. 4 legitur, Salsamentorum (piscium salsorum) cibus prodest à serpente percussis, &c. peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elope dipsadéve percussis. Ego sêpas hoc in loco non lacertorum, sed serpentium generis accipio, de quibus in serpentium historia plura dicam.

Cur seps dicta sit. Idem serpentis genus Nicander non sêpem, vt Aetius & Lucanus, sed *sepedóna* nominat. Apparet autem tum lacerto sepi, tum serpenti hoc nomen à vi venenosa factū, quod vim habeant septicam, hoc est exedendi, & tabem atq; putredinem quandam corporibus morsu suo inferendi. Nam & Nicandri Scholiastes de sepe lacerto scribit, sic vocari παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πλήξαντας.

Cur chalcis dicta. Chalcidis vocabulum inde natum est, quòd virgis quibusdam æreí coloris distinguatur, hæc lacerta *vide in B.* Lacertam hanc vero & antiquo nomine chalcidem a colore dictam fuisse credimus, & ex eo deinde nomine, cuius rationem non nouissent omnes ad adiectiuum gentis & loci nomen translatam eius appellationem fuisse, dictamq; chalcidicam, quasi in Chalcide Eubœæ plurima inueniretur, quod falsum est: cum in Libya & Cypro nasci præcipuè dicatur. Factum obid etiam est, vt in antiquis scriptoribus modò chalcis, modò chalcidica lacerta inueniatur, eorumq; authoritate diuersum (notat Hermolaus) non idem creditum hoc animal fuerit, Marcellus Vergilius in Dios. Chalcis alij ζιγνίδα (Gaza *dygnidam* vertit) suo morsu aut interimit aut vehementè dolorem mouet, Aristot. Ζιγνὶς, (in vtraq; syllaba per iota,) ἡ χαλκῆ σαῦρα, Hesych. & Varinus: qui ζίγλας

Cur ζιγνὶς dicta. etiam κῶλα interpretantur, quia voce Græci artus, hoc est manus & pedes intelligunt, vnde stellio dictus καλαώτης: & forsan ζιγνὶς etiam παρὰ τὰς ζίγλας, & apud Latinos lacertus ab iisdem partibus. Πιταλὶς, ἡ παρά ποτ χαλκὶς, παρὰ δὲ ἐνίοις σαῦρα, Hesych. Varn. Sed quærendum an πιταλὶς vox, forte a ζιγνὶς corrupta sit. Πιγγαλος, σαῦρος ὁ χαλκιμαιος χαλκὶς, Iidem. ¶ Lacerti alij maiores sunt, qui virides cognominantur, minores alij qui & chalcides, Io. Rauisius & Fr. Alunnus. Atqui ego vulgarem lacertam minorem, quæ passim apud nos ruri inter fruteta & sæpes & per parietes repit, simpliciter lacertam vocandam affirmârim, non etiam chalcidem: quæ quidem peregrina & alte-

rius orbis videtur, nobis ignota. Georgius Agricola Græcam vocem chalcis ab ære factam imitando Germanicum nomen fingit kupfferader, id est, ærea lacerta.

B.

Chalcis seu zygnis, similis paruis lacertis est: sed colore serpentis quam cæciliam nominant, Aristot. Σηπά γε μὴν πεδανοῖσι δέμας σαύροισιν ἀλίγξεις, Nicander in Theriacis, hoc est, *Vitabis etiam sepem corpore similem humilibus lacertis.* Scholiastes δέμας corpus interpretatur. λείπει δὲ τὸ ὅμοιον. Seps ideo etiam chalcis appellatur, quod quibusdam lineis (virgis) æris speciem gerentibus, eius dorsum distinguatur. ad octo palmorum (παλαιστῶν) longitudinem accedit. nascitur in Syria, Libya & Cypro, Nicandri Scholiastes. ¶ Ge. Agricola lacertam chalcidicam à viridi non corporis figura differre scribit, sed colore tantum. Ego communi & paruæ lacertæ potius, vt Aristoteles, quam viridi, quæ maior est eam comparârim.

Figura corporis.

C. †

Saxa incolit, Nicandri Scholia.

G.

Medicamenta & remedia quæ ex lacerta chalcide confici possunt.

Suo morsu aut interimit, aut vehementem dolorem infert, Aristot. In vino pota morsus suos sanat, Dioscorid. & Plinius. Lacertam chalcidicam (dissectam) proprio morsui imponunt, & ex vino propinant, Galenus lib. 11. de simplic. Qui a lacerta chalcide appellata percussi sunt, eos tumor pellucidus consequitur, veluti nigrore in ambitu plagæ relucente. consequitur autem & putrefactio. Curatio verò eadem illis accommodata est, quæ ad muris aranei morsum referetur, Aetius 13. 13. Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest a serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur. peculiariter a chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, percussis, Plin. Et alibi, Castorea aduersus phalangia & araneos ex mulso bibuntur, ita vt vomitione reddantur. aut vt retineantur, cum ruta. aduersus chalcidas (aliâs chalcidicas) cum myrtite (vino.)

Remedia aduersus eius morsus.

H.

Ὁμώνυμα.

a. Est & tuberculi maioris ac pestilentis nomen seps apud Hippocratem, ab erodendo impositum, Hermolaus. Meminit Hippocrates libro 3. Epidemiorum sectione 3. circa principium: Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα ἃ σὴψ καλέεται, ἐκθύματα μεγάλα. Et rursus lib. 6. (secundum diuisionem Græci codicis) sect. 8. Lumbos dolenti (inquit) recursus ad latus, & pustulæ quæ seps vocantur. ¶ Κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν (locus obscurus, quod ex abrupto citetur) ὁ χαλκιδικὸς σήψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα, Phanias, vt citat Athenæus libro 9. vnde hoc saltem apparet quòd seps plantæ cuiusdam nomen sit. ¶ Chalcidicam Ælianus, si quis inquit habeat in tritico, fore vt incorruptum seruetur: de serpente (imò lacerto) intelligat, an de pisce chalcidico, qui & chalcis dicitur, non constat, Hermolaus. Atqui Varro lib. 1. de re rustica idem hoc scribens, terræ aut cretæ genus Chalcidicam intelligere videtur, vbi de tritico condendo agit, his verbis: Quidam ipsum triticum conspergunt quum addant in circiter mille modiûm quadrantal amurcæ: item alius aliud affriat aut aspergit, vt Chalcidicam, aut Caricam cretam, aut absinthium. Chalcidica herba & amygdala optimè faciunt ad mellificium. Plurimum enim fœtum (γόνον) ex eis fieri aiunt, Aristot. in Mirabilibus. Est & chalcis accipitrum generis. Millepedam siue scolopendram, insectum siue vermem oblongum, pilosis pedibus, pecori præcipue nociuum, millepedam Latini. Græci scolopendram & sêpa vocant, Plinio teste (duobus locis) nec immeritò, quoniam morsum, vt idem scribit, tumor insequitur & putrescit locus. quare non placet vetus lectio, quæ *ipa* pro *sepa* habet. ips enim aliud genus vermis est.

Millepes vermis.

Circa Caitum Ægypti, vesperi apparere solet parui lacerti genus muros perreptans, & muscas deuorans, quod à Græcis vulgo *Samiamites* appellatur, ab Italis TARENTOLA, vel *terrantula* potius à terra, à veteribus CHALCIDICA LACERTA. Bellonius.

DE CHAMÆLEONTE.

A.

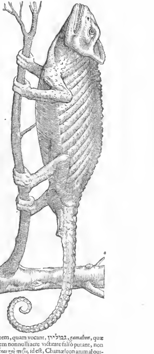
Nomina diuersa.

CHAMÆLEONEM Latino an chamæleontem Græco more proferas, parum interest: (ego tamen Græcorum more, quoniam dictio Græca est, chamæleontem potius dixerim.) & in recto similiter chamæleo, vt Gaza dixit, vel chamæleon. Nomen à Græcis ei datum videtur, quod aliqua ex parte leonem, grandem & ferocem bestiam, suo corpore repræsentet. sonat enim chamæleon humilem & velut per terram repentem leonem. Simili ratione plurimas herbas ab aliqua maiorum arborum similitudine dixerunt, vt chamæcerasum, chamæcyparissum, chamædryn, chamæpityn. Cauda sanè huius animantis, leonis alcæam quodammodo repræsentat. *Harbe* vel *alharbe*, animal est quadrupes, quod Plinius chamæleontem vocat, cuius meminit Auic. 2. can. cap. harbe, Andreas Bellunen. Idem *alarbian* animal aquaticum de genere scinci (id est, crocodili terrestris) declinans ad colorem citrinum, nonnullos interpretari scribit. Auicenna lib. 2. cap. 350. de re medica, harbe vel

Cur chamæleō sit dictus.

Harbe vel alharbe.

vel harba nominat hoc animal. In historia verò animalium, Aristotelis locum de chamæleonte transferens, Credo (inquit) quod sit *halarce* vel *harcon* (sic enim habent codices impressi) Et paulò post, Sed revera non est ardon, sed similis ei, Hæc ille. Docent autem peritiores Hebræi *hardon* vel *hardun*, speciem esse *alzab*, id est crocodili. Dioscoridis etiam lonchitis herba ab Auicenna harbe vocatur, lonchitides duas in vnam confundente. Vetus Auicennæ glossographus *harbe* bubonem interpretatur, *alharba* lanceam, quam Græci lonchen appellãt. Serapioni in libro de simplic. cap. 421. *harbe* αἴλουρον, id est, felem, aut σίλουρον, id est, silurum piscem significat: nam quæ adfert Galeni verba, apud illum de felium carne leguntur lib. 11 Simplicium: quæ verò Dioscoridis, de siluro, lib. 2. & sanè facilis erat error, præsertim in Græcis dictionibus. nam si pro α legas σ, aut contra, αἴλουρος & σίλουρος, in se cõmutabuntur: quin & hodie excusi quidam codices Dioscoridis Græci pro Σίλουρος inepte habent αἴλουρος. Ergo apud Galenum etiam errorem esse conijcio lib. 11. Simplic. & σιλούρων non αἰλούρων legendum: (apparet enim hæc verba a Dioscoride eum mutuatũ,) & Serapionem apud vtrumq, malè ælurum legisse, & vna voce transtulisse harbe quasi æluros & chamæleon vnũ esset animal, quales multi Arabum medicorum errores sunt. כוח, *koah*, vel *koach*, Leuitici 11. R. Kimhi docet genus esse *hazab*, id est crocodili. Rabi Iona dicit Arabice vocari חרדון, *hardun* (Auicenna *hardun* facit speciem *aldab*. vide infra hoc in capite in verbis Alberti, & in Lacerto *A*. de voce *hardun*) R. Salomõ לוזירט, id est, laceriam interpretatur, Sanctes rubetam. Chaldæus reddit *koaha*. Arabs *hardun*, Persa אן סנגא *an sanga* (*an* articulus est. *sanga* vox ad scincum alludit, qui est crocodilus terrestris.) Septuaginta & Hieronymus, chamæleon. Eadem vox koah repetitur Numeri 14. Iudæus quidam testudinem mihi interpretabatur: ego planè scincum significari crediderim. Huic finitima vox est אוח *oah* vel *oach* Hieronymus draconem vertit, Iudæi cercopithecum exponunt. R. Isaac *koph*, id est, simiam, vel *chuldah*, id est, mustelam. Kimhi Hispanicè vocat *furon*, id est, viuerram. Syluaticus vocem *oac* salamandram interpretatur. קאת, *kaath*, in sacris literis alij aliter transferunt, cuculum Iudæi: Hieronymus mergulum, pelicanum, onocrotalum, Septuaginta pelecãna, & catarrhacten alibi, & Sophoniæ 2. chamæleontes, nimirũ vocis affinitate decepti. nam *coach* quoq; Leuit. 11. chamæleontem interpretantur. *Lilith* Hebraicam vocem alij aliud significare docent, (vt pluribus dixi in Onocentauro post Asini historiam:)

sunt qui auem magnam interpretentur vento victitantem, quam vocant, גמליון, *gamalion*, quæ quidem ridicula est interpretatio chamæleon enim quem nonnulli aere victitare falsò putant, non auis, sed quadrupes ouipara est. ¶ Χαμαιλέων, ζῶον ᾠοτόκον καὶ πεζόν, id est, Chamæleon animal oviparum & gressile. Pro chamæleon recentiores quidam barbari corruptè scribunt *gamaleon*, *zameleon*, *camelon*, *hamaleon*, *meleon* Isidorus, Albertus & huius farinæ authores, chamæleontem cum salamandra & stellione ineptissimè confundunt. *Hamaleon* est animal quod nos stellionem vocamus maiorem hoc enim est simile corporis sui figura lacertulo magno, cui etiam similis est ille crocodilus qui *hardon* Græcè vocatur, Latinè autem *hamaleon*, Albertus de animal. 2 1. 5. Et circa finem eius capitis, cum chamæleontem Aristotelis verbis copiose descripsisset, subijcit. Hoc autem animal certò est de genere stellionis, illud scilicet quòd vulgò draconem vocant, nostrates lindwurm / hoc est vermem tiliæ aut vermem syluæ. Sed hæc omnia magnam Alberti inscitiam arguunt. Peregrinum est

animal, quamobrem nullum ex alijs linguis nomen suppetit, quod Latinis etiam deest. Germanicum fingo ein rattadex / ex ratto mure quem magnitudine & cauda refert, & crurium altitudine (altior tamen eo) & lacerto, quem reliqua specie bona ex parte repræsentat, composito nomine, ac si murilacertum dicas.

B.

Quibus in regionibus reperiatur. *De figura corporis.*

Chamæleontem & Africa gignit, quanquam frequentiorem India, Plinius. Per omnem Asiam chamæleon plurimus, Solin. Indiæ animal esse Ælianus scribit. ¶ Similis & magnitudine est (lego *figura & magnitudine*) supradicto (terrestri scilicet) crocodilo chamæleon, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans, Plinius. Figura totius corporis lacertam planè repræsentat. latera deorsum ducta ventri iunguntur, vt piscibus: & spina (dorsi) modo piscium eminet, Aristot. Figura & magnitudo erat lacerti (stellionis, Arnoldus) nisi crura essent recta & excelsiora: latera ventri iungunur vt piscibus, & spina simili modo, Plinius. Animal est quadrupes, facie qua lacertæ, nisi crura recta & longiora ventri iungerentur, Solinus: apparet autem locum mutilum esse, ex Plinio & Aristot. restituendum: non enim crura in eo ventri iunguntur, sed latera. Elatior a terra est quam lacerta, Aristot. Ipse celsus, hianti semper ore, Plinius. Corpus asperum totum, vt crocodilo, Aristot. & Plin. Asperum cute, qualem in crocodilis deprehendimus, Solinus. Squamosum, Arnoldus de Villanoua. Longitudo a summo rostro ad initium caudæ, digiti septem vel octo. Proceritas siue altitudo, digiti ferè quinq; : crurum per se, tres cum dimidio. Caudæ longitudo, digiti octo vel nouem. Spina dorsi eminens & acuta, & quodammodo cristata est, per dorsum & caudam totam: iuxta quam proximè, sed humilius, vtrinq; ad singula costarum initia tuberculis eminentibus osseis, linea descendit, & per caudam quoq; extenditur vtrinq;. Quòd nisi tuberculis istis trium, quos dixi, versuum: & aliorum trium in ima parte, quæ planior est, exasperaretur, esset planè magnitudine & figura rattorum, id est, maiorum murium caudæ similis. Medius locus inter imum ventrem & summum dorsum, flexum siue angulum costarum circiter sedecim continet, ad Λ literæ Græcæ formam, sed angulo patentiore, qui retrò ad caudam spectat. repletur autem his costis totus corporis aluetis, ac venter totus, integro vbiq; ambitu, vt ipse obseruaui. Mutat suum colorem inflatus. Verum & niger nõ longè dissimilis crocodilo est: & pallidus, vt lacertæ: maculis distinctus, vt pardus, nigris. Mutatur color toto in corpore. nam & oculi concolores reliquo corpori redduntur, & cauda eundem colorem accipit. pallescit cum moritur, defunctusq; colorem eundem seruat, Aristot. Mutat colorem subinde, & oculis, & cauda, & toto corpore: redditque semper quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. defuncto pallor est, Plinius. Ex duobus quidem sceletis, quos habeo, alter pallidi coloris, alter nigricantis est. Color varius & in momento mutabilis, ita vt cuicunque rei se coniunxerit, concolor ei fiat: colores duo sunt quos fingere non valet, rubrus & candidus, (aliqui candidum tantum excipiunt. Marc. Verg. nos id apud Philem legimus & Suidam:) cæteros facile mentitur, Solinus. Non vno colore spectatur, sed sese furtim subducit, & videntium oculos veluti perstringit: nam nigro colore si eum offendis, mutat se ipse, ac se citò in viriditatem inuertit: alius rursus visus album colorem (hunc Plinius & Solinus ei negant) tanquam aliam personam histrio induit, Ælianus. Nullum animal pauidius existimatur, & ideo versicoloris esse mutationis, Plinius. Solinus cutim glabram & læuem speculi modo proxima æmulantem, in chamæleonte & polypo, mutationis colorum in eis causam assignat, vt in Tarando recitaui. *Id quoque quod ventis animal nutritur & aura, Protinus assimilat, tetigit quoscunq; colores,* Ouidius 15. Metam. Colores suos multifaria qualitate commutat, modo veneta, modo blattea, modo prasina, modo cyanea, Cassiodorus in epist. de chamæleonte. *Non timor, imò cibus, nimirum limpidus aer, Ambo simul vario membra colore nouant,* Io. Vrsinus. Ego tenuissimam cutem (qualem esse in sceleto animaduerti) instar tenuis laminæ corneæ colores facile reddere puto, præsertim cum neque sanguis impediat, neque viscera admodum, cum solus ferè pulmo manifestus in eo sit. Tertullianus in libello de Pallio: Hoc soli (inquit) chamæleoni datum, quod vulgò dictum est, de suo corio ludere: sentiens chamæleonem pro suo arbitrio vertere colorem cutis. Quod annotauit Des. Erasmus in prouerbio, *De alieno corio ludere*, quo in eos vtemur, qui securius agunt sed alieno periculo. Hinc etiam prouerbium, *Chamæleonte mutabilior*, Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, quadrabit in hominem versipellem, varium, ac inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum: vel, vt alijs verbis dicam, qui ad omnia commodè atque commodissimè se habeat: quod in Atheniensem Alcibiadem relatum est. Aristoteles etiam libro primo de moribus ad Nicomachum, chamæleontis vocem vsurpat ad exprimendum inconstantiæ vitium. Chamæleon ouiparorum terrestrium omnium tenuissimus est: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat: causa ad mores animæ eius referenda est: præ nimio nanque metu multiformis efficitur. Metus enim refrigeratio per inopiam sanguinis caloris que est, Aristoteles. Plutarchus etiam meticulosum & trepidum natura hoc animal esse scribit:

Quemcunq; colorem attingit reddit, præter rubrũ & candidum. *Animal pauidum est, ideo versicolore.* *Quæ sit mutationis colorum causa.* *De suo, & de alieno corio ludere. Prouerbia. Chamæleonte mutabilior.*

bit: eaq; solum de causa colorem variare, non quod consulto quicquam struere laustaréve instituat. Chamæleon singulis horis diei mutat colorem, Kiranides. ¶ Faciem habet leonis. pedes, & caudam crocodili, colorem varium, a capite vsq; ad caudam neruum vnum solidum, Idem. Carnem nusquam nisi in capite & maxillis, & postremo caudæ (πρὸς ἀρχὴν τῆς κέρκου προσπεφυκότων, id est, circa principium caudæ, qua corpori committitur) admodum exiguam possidet: nec alibi sanguinem quam in corde, & oculis, & loco à corde superiore, & venulis hinc tendentibus. Verum nec in ijs quidem vlla copia, sed pauxillum habetur sanguinis, Aristot. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua: nec alibi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantum, Plinius. Corpus penè sine carne, Solinus. Membranæ in omnes fere corporis partes multæ ac validæ, longeq; firmiores quam in cæteris tendunt, Aristot. A medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet: reliqua pars antrorsum colligitur caua & quasi canaliculata, eminentibus vtrinque osseis marginibus, asperis & leuiter serratis. Cerebrum paulò superius oculis positum est, & prope ijs contiguum. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens veluti anulus æneus tenuis, (Gaza addit, nulla pelle interceptus, Niphus pro pelle legit *palla*, quæ pars est in annulo gemmam recipiens, vt annulus sine palla intelligatur æqualis & continuus) cingit, Aristot. Oculi in recessu cauo intus recepti, prægrandes, (maiores quam pro portione, vt in sceleto mihi apparet) rotundi, cute simili, atq; reliquum corpus obducti, media sui parte perquam exigua detecti, qua videant: quæ quidem videndi sedes nunquam cute operitur: nec pupillæ motu, sed totius oculi versatione in orbem mutationeq; quoquo versus aspicit, quæ velit, Idem. Chamæleonis oculos circumagi totos tradunt, Plinius. Et rursus, Oculi in recessu cauo, tenui discrimine, prægrandes, & corpori concolores. nunquam eos operit: nec pupillæ motu, sed totius oculi versatione circumaspicit. Subducti oculi, & recessu concauo introrsum recepti, quos nunquam nictatione obnubit. Visum deniq; non circumlatis pupillis, sed obtutu rigidi orbis intentat, Solinus. Rostrum simiæ porcariæ (χοιροπιθήκῳ) simillimum, Aristot. Eodem modo Albertus etiam legit, vel potius Auicenna quem sequitur. Plinius verò aliter: sic enim reddit, Eminet rostrum, vt in paruo haud absimile suillo. Ipse celsus, hianti semper ore, Plin. Hiatus æternus, ac sine vllius vsus ministerio: quippe cum neq; cibum capiat, &c. Solinus. Dentium & gingiuarum loco os continuum supra infraq; labra ambiens serratum est: labrum superius breuius & reductius. Gulam atque arteriam situ eodem continet, quo lacerta, Aristot. Pulmo ei portione maximus, & nihil aliud intus, Plin. Theophrastus parum abesse scribit, Plutarcho teste, quin corpus totum pulmo expleat: vnde aura viuere, & mutationibus perquam obnoxium esse conijcit. Sic enim Latinus interpres Simon Grynæus reddidit hæc verba, ὅθεν τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ. Non nisi in corculo pauxilli sanguinis deprehenditur, Solinus: Plinij & Aristotelis eadem de re verba paulò ante retuli. Viscera sine splene, Plin. & Solinus. Lienem conspicuum nusquam continet, Aristot. Cauda prælonga, in tenuitatem desinens, & (in vertiginem torta, Solin.) longis (viperinis, Plin.) implicata in se orbibus lori modo permultis, Aristot. Pedes singuli bipartito secantur, partesque talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectus: Sed ipsæ etiam reliquæ partes paulo tenus in digitos quosdam finduntur. videlicet priores, triplici fissura intenus, duplici exterius: posteriores interius duplici, exterius triplici, Aristot. Vola (vt sic appellem) inter digitos satis ampla est, a qua ceu calcana quædam enata parum prominent, in posterioribus tantum cruribus. Crura recta, & longiora quam lacertæ, sed inflexus eorum similis, Aristot. Vngues (Vnguiculi) adunci, Aristot. Plinius. hamati subtili aduncitate, Solinus. Et hæc quidem partim ex veterum, partim ex nostra obseruatione chamæleontis descriptio est, mirabilis certe animantis, & quo Aristoteles nullum ferè inter omnia diligentius descripsit. Addam etiam hic quæ Petrus Bellonius de eodem scribit his verbis. Dictum est ranam ad chamæleonem hoc ipso accedere, quod in capiendo cibo eadem ferè nitatur industria. Hoc autem vt certius ex scripto ac pictura appareat, de chamæleone etiam inter aquatilia dicere instituimus, est enim paludibus etiam frequens animal. Chamæleon igitur duplex à nobis conspectus est. Alter in Arabia pusillus, lacertam viridem non excedens, colore albicante, subfuluis ac rubentibus maculis distinctus: alter in Ægypti æstuarijs frequens, corpore, duploquàm Arabicus, maiori colore inter indicum & viridem ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare solet: vnde versicolorem chamæleonem antiqui appellauerunt. Vterque autem chamæleon capite est cristato in camelopardalis modum, duobus vtrinque ossiculis in summa fronte prominentibus: lucidissimis oculis, pisi magnitudine, sola pelle contectis, vt quod ab ea extet, milij magnitudinem non excedat: admodum flexilibus, vt altero sursum aut deorsum inspiciente, alter, præter cæterorum animalium morem, aliò intentus esse possit. Iners est animal vt & salamandra, neque currere vt lacerta potest. Quamobrem hominum conspectum non refugit, nec facilè terretur, imò nec morsu hominem appetit. Arbusta conscendit ob viperarum ac cerastarum metum. Famem octo menses, atque interdum annum fere integrum tolerat. Vnde falsò creditum est, eum nihil edere, ac vento ali. nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis præditus sit, ventum intrò magno impetu attrahit, eoque intumescit. Foramina ad nares & auditum habet. Oris rictum amplum, maxillas dentibus serratis supra & infra communitas, quales in typhloti serpente videas. lin-

Descriptio partium corporis.

Descriptio ex Bellonio.

guam teretem, sesqui palmum longam. quam à longè in insecta, quibus maximè vescitur, vibrat: & mucore, quem in extremo spongiosum habet, muscas, scarabeos, locustas, formicas ad se adducit. Lineam habet sub ventre squamulis denticulatam, albam, ad caudam vsq; protensam. adeoq; artificiose in huius animalis pedibus natura lusit, vt anteriores eius pedes à posterioribus maximè dissideant. Anterioribus enim ternos intra digitos, extra binos. posterioribus autem ternos extrà, intrà binos posuit. Duodecim oua excludit, longa, lacertarum modo. Cor habet muris domestici magnitudine, hepatis lobos duos, quorum sinister maior est. Folliculus fellis grani hordei magnitudinem non excedit, sinistro hepatis lobo inhærens, Bellonius.

Descriptio altera ex Scaligero.

Hic etiam ascribendum duxi, quæ Scaliger de eodem animali scribit in libro de Subulitate ad Cardanum his verbis: Ioannes Landius in vltima Syria cum esset, ait, se vidisse vnum è quinque quos emerat, Chamæleonibus linguæ repentino, momentaneoq; iaculatu muscam, quæ in eius esset pectore, legisse. Propterea illius a se dissecti linguam narrabat inuentam palmi longitudine, cauam, inanem. In summa tanquam acetabulum cum mucco, quo prædã tolleret. Id nouum sane iis, qui solo vento viuere hactenus existimarunt. Dorsum ei incutuum & tanquam serratum. Tergus variatur maculosis quasi tuberculis, vt in Rhombo. Venter depressioribus clauiculis asperatur. Oculi pulcherrimi, quos sine colli flexu circumuertit. Color est albus eis, viridis, luteus. Naturalis viridis, admodum dilutus in tergo: at sub ventre dilutior, albicantiq; propior. Variatur tamen totus rubris, & cæruleis, atq; albis punctis. In quoslibet mutari colores verum non est. Super viridi viriditas vegetatur, super luteo temperatur ad luteum. Super cæruleo, aut rubro, aut albo non vincitur viriditas natiua. sed puncta cærulea, & rubra & alba, viridiorem, validioremq; sui speciem dant. Super nigro subnigrescunt, manet tamen tenor ille viredinis atro confusus. Etiam haud mutato supposito colore, mutat ipse suum, vel metu, vel molestia, aut oppressus aut solutus. Quod aer illi pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quod & annum integrum aiunt inediam tolerare. & vbi excepit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter. Etiam inueni qui diceret: obuersum ad solem haurire radios, eosq; conuersione hiantem sequi. Quinq; digitos in pedibus habere dicitur, quibus stet passis. Vbi teretibus incumbit surculis, curuare eos, atq; ramos amplecti, quo Psittaci modo solent, vtrinq; binis. non vt aues cæteræ, tribus vna ex parte, vtrico altrinsecus. Sic Psittaci. At Chamæleo, quia habet impares, ternos, & binos, explicat, ac dispertit, sed ordine inuerso. Namq; eos, qui in pedibus sunt posterioribus, ita disponit, vt extrorsum ternos statuat, introrsum binos. Anteriorum contrarius situs est. Hæc ex Landio accepi.

C.

De naturalibus corporis actionibus.

Dissectus hic totus spirare præterea diu potest, motu admodum exiguo adhuc circa cordis sedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum vel maxime costas cogere atq; adducere potest, Aristot. ¶ Visus ei, non circumlatis pupillis, sed totius oculi versatione, vt in B. dixi. ¶ Motus (incessus) ei piger admodum, vt testudinis, est, Aristot. Plin. Solinus. Audio eum per arborum ramos lento gradu reptare. ¶ Ipse celsus, hianti semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento, Plinius. Et alibi, Chamæleonum stelliones quodammodo naturam habent, rore tamen viuentes, præterq; araneis. Similis cicadis vita. (Viuunt enim cicadæ & stelliones rore, qui ex aere descendit.) Hiatus æternus, ac sine vllius vsus ministerio: quippe cum neq; cibum capiat, neq; potu alatur, nec alimento alio quàm haustu aeris viuat, Solinus. *Id quoq; quod ventis animal nutritur & aura, Protinus assimilat, tetigit quoscunq; colores*, Ouidius lib. 15. Metam. Chamæleontem solo aere nutriri falsum est: quoniam interiora, vt Aristoteles inquit, similia omnia habet lacertæ, quam non solo aere nutriri constat. quare melius puto chamæleonem rore enutriri ac viuere, vt Theophrastus ait. Videntur autem illi decepti, quoniam longo tempore viuit sine cibo & rore: nam propter exiguum calorem diu sine alimento degere potest, Niphus. Ipse a quodam qui viuum habuerat, eius sceleton mihi tradidit, audiui obseruatum sibi aliquoties muscas ab eo deuorari, quas longa lingua exerta inuolutas (aut forte transfixas, vt iynx sua lingua formicas figit) arriperet. Num quæ animalia odoribus & spiritu ali possint, disputat Cælius Rhodig. Lectionum Antiq. 24.21. ¶ Gignunt & quadrupedes oua, chamæleontes, lacertæ, Plinius. Chamæleon animal est ouiparum & gressile, Hesych. ¶ Subit cauernas, & latitat more lacertarum, Aristot. Hybernis mensibus latet vt lacerta, Plinius. Latet hyeme, producitur vere, Solinus.

Visus. Incessus. Cibus, aer vel ros. Generatio. Versatur in cauernis.

D.

De animi affectibus. Pauidum est animal. Quomodo sese aduersus serpentem muniat.

Nullum animal pauidius existimatur, & ideo versicoloris esse mutationis, Plin. Sed coloris mutationem alij in alias causas reijciunt, vt in B. dixi. Circa caprificos fetus, innoxius alioqui, Plin. ¶ Alexander Myndius chamæleontem contra famelici serpentis impetum hoc modo munire se ait. Festucam bene latam & validam mordicus tenet, sub qua ceu clypeo se versans contra hostem serpentem venit. Serpens quia festuca latior est, quàm oris hiatu superari ab eo possit: & chamæleontis reliqua membra firmiora, quàm vt morsibus lædantur, frustra laborat ac se fatigat, Hæc Ælianus & Philes. Venenatorum serpentum esse hostem acerrimum chamæleonem aiunt. Is ex illis vnum quempiam speculatus in vmbra captantem auras, aut in radiis apricantem, in eam scandit arborem, quæ illi im-

minet:

minet: vnde ex ore filum demittit araneorum more in cuius fili extremo guttula fit, margaritæ splendore. Ea tactum in vertice serpentem, mori Illud etiam admirabilius. Si ad perpendiculum nequeat filum demittere: quòd minus ad amussim respondeat ramus, in quo est, inferiori loco, vbi cubat serpens: ita filum corrigere pedibus anterioribus, atq; eius tractum temperare, vt ad lineam quasi catheton descendat Scaliger de Subtil ad Cardanum. ¶ Coruus occiso chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infestum virus extinguit, Plinius. Chamæleo impetibilis est coraci, a quo cum interfectus est, victorem suum perimit interemptus: nam si vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur: sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente. nam cum afflictum se intelligit, sumpta fronde laurea, recuperat sanitatem, Solinus. Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (casu,) occurrit oleastro huic veneno suo, Plin. & Solin Vis eius maxima contra accipitrum genus. detrahere enim supra volantem ad se traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus, Plinius. ¶ Recentiores quidam chamæleontem animal fraudulentum, rapax, & ingluuiosum, ideoq; secundum legem impurum esse scripserunt: quodq; per aduersam valetudinem mansuetum se fingat, perquam efferatum alioquin.

Antipathia chamæleontis & corui. Accipitri infensissimum animal. Fraudulentũ, rapax, ingluuiosum.

G.

Chamæleontem peculiari volumine dignum existimauit Democritus, per singula membra desectatum, (vnde nos quædam depromemus,) non sine magna voluptate nostra cognitis prodiusque mendaciis Græcæ vanitatis, Plinius. Deinde cum multa superstitiosa ex hoc animali, authore Democrito, recensuisset, addit. Felle glaucomata & suffusiones corrigi, propè creditur, tridui inunctione. (reliqua, quoniam superstitiosa videntur omnia, ad *H e* differo.) Chamæleontis fel tantam vim habere creditur, vt hypochyses intra triduum inunctionibus sanet, Marcellus. Galenus lib. 4. cap 8 de compos. sec locos medicamento cuidam ad tollendos pilos inutiles & pungentes in palpebris chamæleontis etiam fel admixtum ab Archigene meminit: qui vsus fellis huius etiam apud Auicennam legitur. Pro felle cameli fel *ascalabotæ*, id est, stellionis substituendum ad remedia legimus inter Antiballomena Æginetæ. vbi ego pro camelo *chamæleontem* potius legerim. nam cum camelo nihil commune videtur habere stellio, cum chamæleonte multa. Fel eius dulcificatum (forte cum dulci aliquo mixtum) ornat quotidianum, (forte, curat quotidianam,) Kiran des. ¶ Creduntur depilari palpebræ chamæleontis sanguine illitæ, Dioscor. & Auicenna. *Vide* infra in Ranunculo viridi Inunctio tempotum cum sanguine *harbe* animalis (vulpam ipse interpretatur, vespertilionem, ni fallor, intelligens) somnia terrifica inducit, Arnoldus de Villanoua. Lingua eius suspensa super obliuiosum, memoriam ei restituit, Idem & Rasis. Chamæleo à capite vsq; ad caudam habet vnum solum neruum solidum, qui abstractus nomine ægrotantis, & collo alligatus, opisthotonum sanat, Kiranides. Cæteræ eius partes eadem præstant quæ phocæ vel hyænæ partes, Idem ¶ Ad comitialem, Chamæleontem in olla coquito, donec intabuerit, & oleum spissescat. consumpto autem animali, ossa ipsius lecta in locum Solis expertem reponito, ac comitialem collapsum in ventrem conuertito, oleoq; dorsum à sacro osse vsq; ad primam vertebram inungito, ac statim excitabitur hoc vbi septies feceris, ex toto ægrum liberabis. oleum autem pyxide reponito, Trallianus Ad podagram quæ nondum contraxit nodos, admirabile & probatum remedium: Chamæleontis caput & pedes ipsius, extimaq; pedum, vel genuum præscindito, & quæ ex dextro pede habentur, seorsim seruato: & rursus a sinistro pede extrema similiter præscindito, seruatoq; & ipsa priuatim, ac vbi duos digitos dextræ manus impresseris, pollicem & annularem vngue chamæleontis, inquinans sanguine digitorum dextræ manus extrema, dextra chamæleontis: sinistræ autem manus sanguine, sinistra animantis extrema: in exiguum canalem includito, ac gestato dextra quidem animantis extrema dextro pede, sinistra autem sinistro, vsq; dum æger curatus fuerit. At chamæleontem præcisis extremitatibus adhuc viuentem panniculo lineo puro inuolutum attingito, ad Solis exortum Sin autem contingat manus quoq; prædicto affectu cruciari, attingito etiam manus, ac in exiguos canales indito, curabisq; ipsas: facito autem hoc Luna desinente, Trallianus.

De vsu ex chamæleonte percipiendo. Fel glaucomata & suffusiones corrigit. Vsus sanguinis. Lingua. Neruus. Medicamenta ex chamæleonte ad comitialẽ morbum. Ad podagram.

¶ *Alharbe* (Arnoldus ex hoc loco non rectè lacertam vertit, ego chamæleontem intelligo: nam & supra lib. 2. cap. 35c. de harba scribens ea quæ chamæleontis sunt, de ouo eius venenato libro 4 dicturum se promisit: quanquam alibi versperulionem significat, vt in *A* retuli) venenosa est, proxima stellioni: ouum quidem eius intra horæ spatium interimere fertur Curatur autem tum huius tum stellionis (in cibum aut potum illapsi, mixtive) venenum, cura communi, & similiter vt cantharidum, Auicenna 4. 6 2. 5. Oua albarbe, vt quidam putant, in corpus sumpta, mortem statim inferunt, nisi remedia accelerentur Detur igitur in potu stercus accipitris (*falconis*, Bellunen) è vino, vt vomitus integer sequatur, inungaturq; corpus butyro bubulo cocto, & capiti lal cataplasmatis instar imponatur: & vescatur ficubus siccis, & oleo (aliàs butyro crudo, & gentiana. ¶ Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (casu, Solin) occurrit oleastro huic veneno suo. Plin Impetibilis est coraci (coruo, Plinius) a quo cum interfectus est, victorem suum perimit interemptus: nam si vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur. sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cum afflictum se intelligit, sumpta fronde laurea recuperat sanitatem, Solinus & Plinius vt in *D*.

Remedia aduersus chamæleontis venenum.

recitaui. Ego ex hoc animali vtcunq; venenoso, nonnullos (in Africa) paratum quoddam remedium equis exhibere audiui.

H.

Philologica. Aulici chamæleontes. Chamæleon herba.

¶ *a* Chamæleontes aulicos nominat Budæus libro quinto de Asse, eos qui egregiè simulare norunt, & reconcinnare se identidem ad mores aulicæ potentiæ. Aristoteles Ethicorum 1 chamæleontem pro homine mutabili ponit. Per Chamæleontem versipellem hominem significari aiunt, Pierius in Hieroglyphicis. ¶ Est & chamæleon herba in carduorum censu, sic dicta, vt Plinius scribit, à varietate coloris: mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, alubi cyaneus, alubi croceus, atq; alijs coloribus. Istam quidem colorum varietatem Dioscorides nigro priuatim attribuit: vt albus forte idem nomen habeat, non quod similiter colores mutet, sed à similitudine partium suarum cum nigro. Statuuntur enim duo hæc genera, album & nigrum, à radicis colore vocata. Miror quòd Plinius scribit 21. 16. chamæleontem in folijs non habere aculeos, quum res ipsa aliter nos doceat. Memini in Gallia & alibi genus quoddam cardui videre folijs diuisis, albicantibus, amaris, non aculeatis, capitibus spinosis multis stellatim (vt ita dicam) aut muricum ferreorum instar radiatis, candidis, sed à chamæleonte diuersum vt iudico. Plura de his carduis scripsi in Cane C. inter morbos canum. Arabes Græcum nomen seruant: scribunt enim *kameleonta, kemaliun, chamaliun. Femuchia alkemelton*, Vetus glossographus Auicennæ. Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3. 21 florem chamæleontis coaguli vsum præstare scribit. Atqui spina illa, cuius floribus in multis Galliæ locis hodie ad lac coagulandum vtuntur, spina alba Græcorum est, quod & Ruellio placuit. Chamæleontum generis esse dixerim *carlinam* hodie medicis appellatam, quasi cardinam: carduus enim humilis est, cuius itidem duæ vel tres differentiæ sunt. Viscum, id est, humorem concretum & glutinosum, mastichæ aut thuri similem, circa radices chamæleonis albi quandoque reperiri aiunt. & tum peculiariter chamæleontem ixiam, id est, viscarium aut viscigerum nuncupari, magisq; venenosum esse: quanquam & sine visco & simpliciter vtriq; vis venenosa attribuatur, nigro præsertim, quamobrem ne inter corpus quidem datur, vt Galenus scribit: apud Aetium tamen libro 3. ifij corticem inuenio dari ad pituitam euacuandam præcipuè: cæterum libro 12. cap 46. in antidoto purgatorio quodam *ifion* interpretatur chamæleonem nigrum. Galenus in Glossis Hippocratis ἴξιον, folium chamæleontis albi interpretatur. Inter nomenclaturas apud Dioscoridem ixias cognomen tum albo tum nigro attribuitur: cum Dioscorides circa albi tantum radices viscum reperiri meminerit: Plinius, Ruellio teste, circa vtrumque. Chamæleontem vtrumq; quibusdam locis circa folia sua dicunt viscum emittere, Author de simplic ad Paternianũ. Ferunt & nigri viscũ, sed quod pro mastiche non sit vt ex albo, Hermolaus. Nec refert an circa folia aut circa radicem dicas, quoniã folia in terra tantum strata habent, circa radicẽ radiata. Coagulum hœdi remedio est contra viscum & chamæleontem album, Plinius. Idem alibi sæpe viscum simpliciter pro chamæleonte viscario nominat, ineptè quidem & imperitè. Sed hac de re plura leges in Hermolai Corollario & Castigationibus Plinianis, & Ruellij historia stirpium, &c. Chamæleon niger *vlophyton* (al. *vlophonon*, Sipontinus *buphonon* legit,) quoniam anginæ modo iuuencas necet, Hermolaus. Est & inter dipsaci nomenclaturas, chamæleon apud Dioscor. Arabes chamæleontem & chamelæam, quam & *mezereon* vocant, nulla ratione confundunt: quanquam & inter Dioscoridis nomenclaturas, Cnidios coccos tum chamelææ tum chamæleonti nigri adscribatur, qui neutrius istorum, sed thymelææ proprie fructus est. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, &c. Plinius. ¶ Mygale Chamæleonti similis esse dicitur, Obscurus. atqui mygale mus araneus est, qui minimum aut nihil cum chamæleonte similitudinis habet. ¶ Chamæleontis Heracleotæ scriptoris libri diuersi passim ab Athenæo citantur.

Mygale chamæleonti similis.

Chamæleon Heracleota scriptor.

Superstitiosi chamæleontis vsus.

¶ *e* Hunc in locum referre libuit superstitiosis quosdam tum medicos tum alios magicos vsus ex chamæleonte, vt apud Plinium leguntur, his verbis. Caput eius & guttur si roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concursus facere, Democritus narrat: Item iecur in tegulis vstum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falsa existimantes, omittemus, præterquam vbi irrisu coarguendum. Dextro oculo, si viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: Lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem salutarem esse parturientibus si sit domi. Si vero inferatur, perniciosissimum. Linguam si viuenti exempta sit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Pedem è prioribus dextrum, genæ pelle illigatum sinistro brachio, contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Item dextram mammillam contra formidines pauoresq;. Sinistrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ etiam chamæleon vocetur, additoq; vnguento in pastillos digeri. eos in ligneo vase conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad vinciendos aduersarios, vel hostes valere, vtique si abiectos eiusdem neruos calcauerint. Sinistrum, mirum, quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis, & quibus velis mittantur, pudet referre. Omnia è dextro pede resolui. sicut sinistro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, insperso vino, in quo latus alterutrum maceratum sit, sanari. Feminis sinistri vel pedis cineri si misceatur lac suillum, podagricos fieri illius pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: Serpentes fugari

ignibus

ignibus instillato. Mustellas contrahi in aquam coniecto. Corpore vero illito, detrahi pilos. Idem præstare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præter ea io cinere amatoria dissolui. Melancholicos autem sanari, si ex corio chamæleontis herbæ succus bibatur. Intestina & fimum eorum, cum id animal nullo cibo viuat, cum simiarum vrina illita inimicorum ianuæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus sisti, serpentes soporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq́; gemino ramo palmæ, percussam aquam discuti, vt quæ intus sint omnia appareant: vtinamq́; eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promisit inhiberi: Palamq́; est, virum aliâs sagacem & vitæ vtilissimum nimio iuuandi mortales studio prolapsum, Hucusq; Plinius. Lingua chamæleontis gestata cum radice herbæ chamæleontis & cynoglossæ, obmutescere facit inimicos efficaciter, Kiranides. Dixerunt quidam *alharbe* (id est, chamæleontis) decocto sparso in aquam balnei, viridi colore infici illum qui immoratur in balneo illo aliquantisper, & deinde paulatim pristinum colorem recuperare, quod quidem ego verum esse non affirmâtum, Auicenna 4 6. 2 5.

¶ *h* Chamæleonte mutabilior, Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, prouerbium, supra in *B*. explicatum est.

¶ Alciati Emblema in adulatores:

Emblema in adulatores.

Semper hiat, semper tenuem qua vescitur auram,
Et mutat faciem, varios sumitq́; colores,
Sic & adulator populari vescitur aura,
Et solum mores imitatur principis atros.

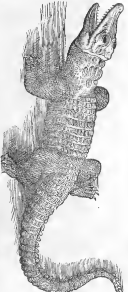
Reciprocat Chamæleon,
Præter rubrum vel candidum.
Hiansq́; cuncta deuorat.
Albi & pudici nescius.

DE CROCODILO.

A.

De nominibus diuersis.

CROCODILVS genus non est, sed species simplex intelligitur, vt etiam serpens: quod ad proximum genus anonymon est, Aristot. Atqui Palladius crocodilum lacertam quasi generis vocabulo nominat. Et sanè videtur omne genus quadrupedis ouipari, aut lacerti aut ranæ aut testudinis genere rectè comprehendi. Hebraicam vocem, כוח *koah*, Leuit. 11. Dauid Kimhi interpretatur genus *hazab*, id est, crocodili, quod Arabice *hardun* vocetur, Persa transtulit *sanga*, (quæ vox ad scincum, crocodilum terrestrem accedit,) Septuaginta & Hieronymus chamæleon. צב, *zab*, Leuit. 11. crocodilum interpretatur D. Kimhi *gereschnit*, גרשנייט. & R. Salomon, *faget*, פגייט, atum al simile, *zephardea*, id est, ranæ, bufonem forte intelligens: quod quidam hodie congruere putant, quoniam nomen ab intumescendo factum sit. Chaldæus *zaba* vertit, Persa אן רסו *an rasu*. Septuaginta crocodilus terrestris, (malim crocodilus simpliciter, quoniam additur iuxta genus suum,) Hieronymus simpliciter crocodilus. Arabes (aut Chaldæi,) pro *zab* videntur *thab* dicere: nam apud Auicennam legitur lacertum (*hardun*) esse *aldab*, vt Bellunensis legit, veteris codex non rectè habet *athab* (ego non *aldab*, sed speciem *aldab* esse dixerim: nam & in Chamæleonte *A* *hardun* speciem *alzab*, id est, crocodili esse docui ex R. Kimhi. צפרדע, *Zephardea*, Exodi 8. sunt qui piscem dicant, vt scribit R. Abraham) qui exiens è flumine rapit homines, (qui nimirum crocodilus fuerit) qui Arabicè vocetur אל תמסח *al timsach*. Ipse magis probat ranas significati. Salomon *pagulera*, פגולירא, & *grenolera*, גרינולירא. Septuaginta, Iosephus & Hieronymus βάτραχοι, ranæ. Chaldæus *vrdeania*, עורדעניא. Arabs *Zephada*, צפארע. Persa *zaksaba*, צקזהא, in singulari *zakse*. Chaldæus & Arabs Hebraicum nomen relinquunt, Psalmo 78. Chaldæus similiter interpretatur: Arabs *alzephada*, vt supra. *Laaluka*, לעלוקה, duas habet filias (clamantes) affer affer, Prouerb. 30. *Aluka* Iudæi interpretantur sanguisugam. Kimhi videtur crocodilum intelligere: dicit enim esse vermem magnum, qui iuxta fluuios resideat, & prætereuntes homines iumentaq́; capiat quorum sanguinem exugat, Munsterus: locus is est de rebus quæ non saturantur. Crocodili quædam species vocatur *tenchea*, (de qua voce paulò mox) alia *hardon*, (de qua in Chamæleonte *A*) alia *theserach*, (huic similis est Arabica *thimsach* paulò ante dicta,) Auicenna 2.2 1. Coruo & crocodili generi quod hardeos siue hardon Græci vocant, amicitia intercedit, Albertus, sed imperitè Aristotelis enim verba quæ illic transtulit, de cornicis & ardeolę amicitia sunt: ardeola autem Græcè herodiòs vocatur, vnde corrupta vox *hardeos*, quam crocodili genus interpretatur, deceptus Arabicæ vocis hardon similitudine. *Tisma*, Auicennæ 2.706 crocodilus est, Syluaticus. Idem alibi voces *tisma* & *altinsa*, crocodilum exponit: Andreas Bellunensis *altensa*, (aliâs *temsa*.) Cum sint multa genera crocodilorum, omnia maxillam inferiorē mouent præter *tencheam*, Albertus. Idem alibi tencheam non communem crocodilum, sed aliam quandam speciem eius in Ægypto esse ait, quod non probo: quæcunq; enim Aristoteles de crocodilo simpliciter, eadē omnia de tenchea ipse (ex Auicenna nimirum) scribit. Addit, tenchea Ægyptiæ linguæ vocabulum esse. In Arsinoitica pręfectura mirum in modum colitur crocodilus, & est sacer apud eos in lacu quodam seorsum nutritus, & sacerdotibus mansuetus, & *suchus* vocatur, Strabo. Dubitet autē aliquis sacrine tantum, an cuiusuis crocodili nomen apud illos suchus sit: sed commune videtur vel inde quod vox similis est scincus, qua Græci crocodilum terrestrem nominant: à qua *tinsa* etiam & similes

Arabicæ prædictæ non abludunt. Crocodili Ægyptij *champsæ* (χάμψαι, si θάμψαι legeres, accederet vox ad Arabicam *temsa*) vocantur: Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in sepibus gignitur, quantum ad corporis speciem, comparantes, Herodotus. Cum legissem apud Herodotum in Euterpe, ab Ægyptijs olim *champsas* appellatos, rogaui Turcum quendã, ecquid ei nunc esset nominis? Respondit: *Kimpsac.* Iul. Scaliger. Videtur autem Herodotus loco citato per crocodilos in sepibus nascentes, scincos, id est, crocodilos terrestres, aut stelliones, aut aliud lacerti genus intelligere: vt & Varinus, aut quisquis est à quo ille desumpsit hæc verba, Crocodilus animalculum paruum est. Scribitur autem Græcè Κροκόδειλος, & quandoque Κορκόδειλος, per enallagen literarum, Idem. Apud Paulũ Æginetam νειλοκροκοδείλους legimus, hoc est fluuiatiles è Nilo, ad differentiam terrestrium quos proximè nominarat. Δενδρίτης, crocodilus, Hesychius & Varinus. In Nilo sunt animalia quædam ad similitudinem draconis, vulgò *Cocatrix* vocant, Haithonus Armenus: subijcit autem statim crocodili descriptionem. Albertus & alij Barbari scriptores *Cocodrillum* nominant. Germani, Illyrij, & aliæ gentes, Europæ saltem, pleræq; omnes crocodili nomen retinent.

B.

Quibus in regionibus reperiantur crocodili. Crocodilum Ægyptus fert, Aristot. Crocodilum habet Nilus, terra pariter ac flumine infestum, Plinius. est enim amphibius, vt in C. dicam. Nilus hippopotamos, crocodilosq; vastas beluas gignit, Mela. *In Nilo.* Ingens eorum multitudo est in Nilo & stagnis propinquis, Diodorus Siculus. Mauritaniæ flumina crocodilos habent, Strabo. *Bamboto Africæ fluuio,* Bambotum amnis iuxta Atlantem Africæ montem, crocodilis & hippopotamis refertus est, Plinius lib. 5. cap. 1. & Solin. cap 27. *Darat Mauritaniæ flumine.* Ibidem Plinius Darat Mauritaniæ flumen memorat, in quo crocodili gignãtur. Scincos in Libya duos cubitos excedere Pausanias existimat, Hermolaus. atqui Pausaniæ locus in Atticis hic est, Aqua iuxta Atlantẽ turbida est, καὶ πρὸς τῇ πηγῇ κροκόδειλοι πήχεων (videtur numerus deesse in excusis codicibus, Hermolaus legit δυοῖν) οὐκ ἐλάσσους. id est, & iuxta fontẽ crocodili erant non minores duobus cubitis. (Abrahamus Lœscherus vertit, *cubito vno non minores*) accedentibus autem hominibus mergebantur in fontem. Vnde apparet Pausaniam hîc crocodilis propriè dictis, id est aquaticis vel amphibijs loqui, non autem de scincis qui terrestres crocodili sunt. *In Bithynia.* In Bithynia Chalcedonis agro ferè, crocodilos minutos quodam fonte nasci qui *Azaritia* dicatur, Strabo meminit, fortassèq; pro scincis accipit, quoniam paruos esse tradat, Hermolaus simili vt supra errore lapsus. *In insula Syagro Africæ promontorio propinqua.* Syagro maximo totius orbis promontorio in Arabia thurifera, propinqua est insula Dioscoridis (cuius & Stephanus meminit) in qua crocodili & viperæ plurimæ sunt, Arrianus. *In Indiæ fluuijs.* Crocodili in Nilo & alijs quibusdam & Indiæ fluuijs versantur, Albertus. Apollonius & socij cum per flumen Indum nauigio veherentur, equos fluuiales complures ferunt sibi occurrisse, multos etiam crocodilos illis simillimos qui in Nilo reperiuntur, Philostratus.

Species dua. ¶ Crocodilum maiorem quanquam amphibium, authores tamen (Aristoteles) sæpe fluuiatilem cognominant, ad differentiam terrestris, qui in terra tantum agit, multo minor, & scincus etiam vocatur.

catur. aliqui tamen, Plinio teste, scincum à crocodilo terrestri distinguunt, quòd cutis et candidior ac tenuior sit, & squamarum seta à cauda ad caput versa. Crocodilus, secundum Arabes, si pepererit oua in aqua, generatur alius crocodilus (similis ei:) si verò in ripis iuxta aquam, scincus nascitur. quamobrem fertur scincum esse de semine crocodili, Andreas Bellunensis. Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immisericordi in quidlibet voragine carniuori sunt. In eorum summo rostro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus. Plura de generibus crocodilorum dixi in *A* præsertim ex Alberto seu Auicenna.

amphibius, & scincus terrestris.

Duo genera in Gange.

¶ Crocodilus lacertam per omnia refert, cauda tantum differt, Albertus. ¶ Ad cubitorum longitudinem decem interdum extenditur, Marcellinus. Ouum non maius quàm anseris edit. maximumq; animal minima hac origine euadit. crescit enim ad quindecim cubita. Sunt qui eum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Aristot. Quidam hoc vnum animal (aliqui etiam vrsam, recentiores obscuri) quandiu viuat, crescere arbitrantur, Plin. Amometus in quadam Libyca vrbe dicit sacerdotes ex lacu quodam carniuorum illecebris præstrictos crocodilos decem & septem cubitorum educere, Ælianus. Excretus ad decem & septem & amplius cubitos peruenit, Herodotus. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita, Plinius. Plerunque ad viginti vlnas magnitudine coalescit, Solinus. Isidorus quidem pleraq; ex Solino mutuatus, non vlnarum sed cubitorum viginti longitudine plerunque videri scribit. In tantam magnitudinem sæpe excrescit, vt Psammitichi Ægyptiorum regis tempore Philarchus viginti quinque cubitorum dicat visum fuisse: regnante Amaside, sex & viginti cubita excessisse, Ælianus. Albertus scribit duos à se visos, vnum sedecim cubitorum, alterum decem & octo. Ipse Viennæ vidi Venetijs aduectos complures crocodilos cubitorum sex, & tenellos etiamnum vnius cubiti, lacertis nostratibus grandiusculis admodum similes, nisi quod colore plerunq; sunt flauo, Vadianus in Melam. Petrus Martyr colorem eis flauum tribuit, sed ventrem subalbidum. Crocodilus a croceo colore dictus est, Isidorus & Arnoldus. Colorem chamæleo mutat, & niger non longè dissimilis crocodilo est, Aristot. ¶ Corpus ei totum asperum, Idē Chamæleonti asperum cute corpus est, quale in crocodilis deprehendimus, Solinus. Crocodilo fluuiatili cutis est corticosa, contra omnem ictum inuicta, Aristoteles. Alibi etiam cortice eum tegi scribit, eoq; tam duro & rigido, vt firmior osse euadat. Herodotus pellem eis circa tergum impenetrabilem esse prodidit, Valla interprete. Græce legitur, δέρμα λεπιδωτὸν ἄῤῥηκτον. Squamis prædurus ostreorum modo totus obducitur, Volaterranus. Cute est contra omnes ictus inuicta, Plin. Et alibi, crocodilis & durina tergoris tribuitur, & solertia. Pellis eorum rugosa, (aspera, corticosa,) & adeo firma vt ea quasi clypeo muniantur, Albertus. Circundatur maxima cutis firmitate, in tantum vt ictus quouis tormento adactos, tergore repercutiat, Solin. Cutim ita validam gerit, vt eius terga cataphracta, vix tormentorum ictibus perforentur, Marcel. Venter tantum ei mollior, (quod & Petrus Martyr testatur) qua parte à delphinorum quodam genere sauciantur, vt dicam in *D*. Dorsum squamis durissimis, conchylij ferè duritie, vt neq; sagittis transfigi possit, armatur, Petrus Martyr. Tergum & cauda, imò tota pars prona, vt ipse obseruaui, multis corticibus subrotundis squamatim compingitur, & eminentibus ijs secundum longitudinem exasperatur. Iidem ad latera minores sunt, minusq; eminent, in ventre candicant læuesq; sunt, hoc est nihil omnino eminent. Tergum & caudam eis ab omni ictu inuictas partes, & armatas squamarum robore testis crustisve haud dissimilium: ventrem verò molli & tenui esse cute Tentyritæ sciunt, Ælianus. ¶ Crocodili (forte abundat hæc vox) vespa volans, aut sanguis crocodili, hominem noxium aut cædem (percussorem aut sanguinem) significant, Orus 2. 25. vt ipse transfero. Mercerus & Trebatius interpretes aliter.

Descriptio crocodili.

Longitudo decem vel quindecim cubitorum & amplius.

Crocodilus à croceo colore dictus.

Cutis aspera.

¶ Crocodilo fluuiatili oculi sunt suis, (suilli) Aristot. & Herodotus. Oculi hebetes, Ælianus. Visus in aqua hebes, extra acerrimus, Aristot. Quadrupedes quæ oua pariunt, vt testudines, crocodili, palpebram inferiorem tantum habent sine vlla nictatione, propter oculos præduros, Plinius. Ægyptij crocodilum solum ex ijs quæ degunt in humido, à fronte tenuem ac perspicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & visum obtegere, Cælius Calcagninus ex Plutarcho ni fallor. Lati capitis est, Kiranides. Rostro porcino, Petrus Martyr. ¶ Crocodilus fluuiatilis solus animalium maxillam superiorem mouet, Aristot. Reddit autem huius rei causam de partib. animal. 4. 11. quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum sunt. itaque ad hunc vsum natura os ei pro pedibus vtile condidit. ad retinendum verò, vnde ictus inferri vehementius potest, inde motus commodius agitur. infertur autem vehementius desuper, quam de parte inferiore. Ergo cum vtriusq; tum capiendi tum mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui neq; manus sint, nec pedes idonei commodius huic est mouere superiorem maxillam, quam inferiorem, Hæc ille. Inferiorem maxillam solus animalium non mouet, sed superiorem inferiori admouet, Herodotus, Plinius, Solinus, Marcellinus. Vnum hoc animal superiore mobili maxilla imprimit morsum, Plinius. Cum sint multa genera crocodilorum, omnia mouent mandibulam inferiorem præter tencheam. & ideo hoc animal est fortissimi morsus, Albertus. Idem alibi visos sibi scribit duos crocodilos qui mandibulam inferiorem mouerint. Et rursus alibi crocodilum marinum (non fluuiatilem) se vidisse, maxilla inferiore mobili. Ad maritu

Descriptio partium corporis.

Oculi.

Maxillæ superioris motus.

quidem crocodili differentiam Niphus etiam ab Alberto persuasus, crocodilum fluuiatilem aliquãdo ab Aristotele cognominari putat. Ego verò non quia marinus sit vllus crocodilus, (nisi quod fortè crocodilo simile in mari est animal, alterius generis,) sed ad differentiam terrestris fluuiatilem ab Aristotele dici censeo. Crocodilo vnico animalium superior maxilla mobilis visitur, inferiori interim cum temporum ossibus adeò vnita, vt ne tantillum quidem moueri queat, ipsaque duos sinus nanciscatur, quibus superior singulis vtrinq; tuberculis latis nec nostris admodum dissimilibus inarticulatur, magna ex parte lacertarum testudinumque inferiori maxillæ eleganter respondens: quemadmodum etiam totus crocodilus imagine (non autem magnitudine & geniculatis caudæ tuberibus) lacertæ similis visitur, And. Vesalius.

Lingua. ¶ Crocodilus fluuiat. lingua caret, Aristot. Diodorus Siculus, Marcellinus. Linguam non habet, Solinus: neq; vllum eius signum, Albert. Soli crocodilo ex omnibus feris lingua innata non est, Herod. Vnum hoc animal terrestre linguæ vsu caret, Plin. Et alibi, Crocodilis lingua tota adhæret. Aquatile genus (inquit Aristot. de partibus animal. 2. 17.) breui tempore sentit sapores, hinc fit vt pro sui vsus breuitate linguam parum discretam habeant, raptim enim summaq; celeritate cibus ad ventrem ingeritur, quod immorari saporibus perfruendis nequeant, humore interlabente. Crocodilis nonnihil causæ ad eius partis vitiationem affert etiam immobilitas maxillæ inferioris. lingua enim inferiori annectitur maxillæ, quam illi quasi contra habent superiorem. Cæteris enim superior immobilis est. Itaq; vt ad superiorem non habent, quòd cibi aditus tollitur: sic ad inferiorem carent, quod superior quasi translata in locum inferioris est. Accedit ad hæc genus vitæ, quam more piscium agit, cum tamen ipse terrestre sit. itaq; vel ob eam rem inexplanatam hanc partem habeat necesse est. Et rursus eiusdem operis 4. 15. Quadrupedes omnes linguam in ore continent, excepto vno crocodilo fluuiatili hunc enim non nisi locum tantummodo linguæ habere putaueris. cuius rei causa est, quod idem & terrestris & aquatilis quodammodo est. ergo vt terrestris locum obtinet linguæ, vt aquaticus elinguis est.

Dentes. ¶ Dentes habet magnos exertosq;, Aristot. Diodorus Siculus, & Herodotus. Valla pro voce χαυλιόδοντας, reddit prominentes atque serratos, cum vox Græca prominentes tantum siue exertos significet, quales in apris spectantur. quanquam in his duo tantum extra os eminent sursum. vt in talpa totidem deorsum, in crocodilis verò plures è superiore maxilla deorsum prominent, ita vt etiam ore clauso foris spectentur, & quidem anteriores omnes, postremi aliquot non item. Verum est tamen simul etiam καρχαρόδοντας esse, id est serratis præditos dentibus crocodilos: quanquam scio Aristotelem scribere nullum animal simul & serrans & exertis dentibus esse. Dentes crocodilo albent, feri, oblongi, Petrus Martyr. Dentes habet magnos pro portione corporis & prominentes, Herodotus. Canini dentes crocodili febres statas arcent, thure repleti sunt enim caui, Plin. Vnũ hoc animal superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliâs terribile, pectinatim stipante se dentiũ serie, Plin. Solinus. Ordine dentium pectinato, perniciosis morsibus quicquid tetigerit pertinaciter tenet, Marcellinus. Dentes eius fortissimi sunt, Albertus: nec non acutissimi, & modicè recurui, vt in catulo animaduerti. Herculem Ion Chius inquit habuisse dentium tres ordines, ὀδόντων τριστοίχων, multi etiam crocodilum, quidam verò & cete, Io. Tzetzes Chiliade 3. 115. Ego nihil tale in crocodilo reperio. Dentes possident sexaginta, Ælianus, & rectè quidem, vt & ipse numeraui.

Spina. ¶ Sexaginta vertebras in spina habent, quam totidem neruis alligatam esse ferunt, Ælianus.

Rictus oris. ¶ Rictus oris eius vsque ad locum aurium patet, si aures haberet, Albertus. Crocodilis quibusdam in Gange fluuio in summo rostro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus.

Lien. ¶ Crocodilus minimum habet lienem, Aristot. Lienem quidam putant inesse oua parientibus admodum exiguum: ita certè apparet in testudine & crocodilo, & lacertis & ranis, Plinius. ¶ Crocodilo testes intus adhærent lumbis, Aristoteles.

Cauda. ¶ Caudam habet oblongam, eadem ferè qua reliquum corpus longitudine, quod in catulo obseruatum mihi est. Eam similiter vt dorsum cortices validi & eminentes exasperant muniuntq; parte prona & ad latera. nam infernè læues tenuioresq; sunt. Crocodilus lacertam refert, nisi quod caudam non habet adeò rotundam (non ita geniculatis tuberibus distinctam, Vesalius,) & pinnas in eadem habet, Albertus. Ego pinnam inesse vidi in catulo per sex aut septem digitos extensam vsq; ad partem postremam. Crocodilus (aliâs Cordula, Κορδύλη, quod magis placet, hæc enim parua ad silurum dici potest, non crocodilus) natat pedibus & cauda, quam similem siluro habet, quoad paruum magno licet conferre, Aristot. Crocodilus est cauda breui, (longa, vt Kiranides scribit,) crassa, in turbinem(?) corpore desinenti, non vti in cæteris quadrupedibus, sed vti in piscibus cernimus lacertis breuibus, vnguibus rapacissimis.

Anus. Pedes & crura. Vrsinas diceres crocodili manus pedesque, nisi huic essent squammei, illi autem villosi, Petrus Martyr. Non habere eum vnde egerat nisi per os, quidam tradiderunt, Idem. Crocodilum habet Nilus quadrupes malum, Plinius & alij. Ouiparis quadrupedibus, vt crocodilo, lacertæ, & reliquis generis eiusdem, crura tum priora, tum etiam posteriora retroflectuntur, paulum in latus vergentia, Aristot. Homini genua & cubita contraria: item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus: oua parientibus quadrupedum crocodilo, Plin.

Vngues. ¶ Vnguibus (vnguium immanitate, Solinus) armatus est, Plinius. Vngues robustos habet, Aristot. & Herodotus. Quòd si vt armatus est vnguibus, haberet etiam pollices, ad euertendas quoq; naues sufficeret, viribus magnis, Marcellinus.

Crocodilus

C.

De naturalibus corporis actionibus. Crocodilus quanquam ambigentis siue ambigui victus animal est, ab Aristotele tamen & alijs fluuiatilis ferè cognominatur, ad differentiam terrestris, qui perpetuò in terra degit. Terrestris & aquatilis est, Herodotus. Assuetus elementis ambobos, Marcellinus. Vita ei in aqua terraq; communis, Plinius. Quadrupes est malum, & terra pariter ac flumine infestum, Idem. In terra & in flumine pariter valet, Solinus. Crocodilus gressilis est, & degit quidem in fluido, victumq; inde emolitur: sed aerem non humorem recipit, & foris parere solet, Aristot. *Crocodilus ἀμφίβιος.* Humore vt nec prorsus carêre possunt, ita nisi aliquando respirant, in ipso suffocantur, Idem. Dies in terra parte maxima agit, noctes in aqua teporis ratione: tepidiorem enim aquam experitur quam aerem, Aristot. Dies in terra agit, noctes in aqua, vtrunque ratione teporis, Plin. Plerunque diem in sicco agit, sed totam noctem in flumine, quod calidior aqua sit quàm nocturnus aer serenus & roscidus (θερμότερον γάρ ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τ' αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου,) Herodotus. Noctibus quiescit per vndas, diebus humi vescitur, confidentia cutis validissimæ, Marcellinus. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquiescit, Solinus. ¶ Per diem in terra quiescit, & ad Solem iacet adeò immobilis, vt qui consuetudinem eius nescit, mortuum putet, Liber de nat. rerum & Albertus. ¶ Ægyptij Solis ortum significantes, geminos oculos crocodili pingunt. ἐπειδήπερ (lego, ἐπειδὴ πρὸ) παντὸς σώματος, ζώου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναφαίνονται. hoc est, vt ego interpretor, Quoniam ante omne reliquum corpus oculi huius feræ ex profundo aquæ emicant, (emergunt.) Aliter Mercerus, & aliter quam ille Trebatius vertit, vterq; (meo iudicio) deceptus. Leguntur autem hæc in Hieroglyphicis Hori. *Ægyptij solis ortũ per geminos oculos crocodili significãt, & occasum per caput eius inclinatum.* Et rursus, Occasum significantes, crocodilum capite inclinato pingunt: αὐτότοκον γὰρ καὶ χεταφερὲς τὸ ζῶον. Trebatius ineptè vertit: Est enim hoc animal rotundum & promiscuè parit. Decepit eum vox χεταφερὲς, libidinosum aliâs significans: quæ hoc in loco idem quod κάτωφερὲς est, id est capite deorsum inclinato. Mercerus quoq; non minus ineptè, Ad partum enim facile, & ad Venerem procliue est hoc animal. At qui αὐτότοκον vox corrupta videtur, pro qua legerim χετώπτον aut χετωπόν, vel aliquid simile: tali enim situ, (nempe capite decliuiore, aquam versus, reliquo verò corpore altiore & ab aqua auerso,) in ripis crocodilum iacere conijcio, vt facilius & promptius cum res postulat in aquam mergatur. Et sanè cum vt Orientem significent caput eius & oculos superiore quam reliquum corpus situ ex aqua emergentis pingant, par est ad Occidentem denotandum eo habitu pingi quo vtitur cum se mergere parat. ¶ Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi visus, Aristoteles & Plin. *Visus.* Inter aquas cæcus, sub dio (ἐν τῇ αἰθρίῃ) perspicacissimus, Herodotus. In aqua obtusius videt, in terra acutissimè, Marcellinus & Solinus. Faba nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timentes refugiunt, Plinius. ¶ Propter breuitatem pedum piger est, Albertus. *Incessus.* Si persequantur quempiam, vertere se non possunt, sed solum recta procedere queunt, vnde pluribus occasio fugæ haud dubia, Cardanus. Ex cauernas subeuntibus quadrupeda eademque ouipara, (vt crocodili, lacertæ, stelliones, & testudinum genera,) omnia a latere crura adiuncta, & summam terram obradentia habent, eademq; in obliquum detorquent, quoniam ita formata vtilia sunt ad commodius subeundum, & ad ouorum incubatum atque custodiam peragendam. Cum igitur extrorsum pateant, necesse est vt femoribus contrahendis, & sub se condendis toto corpore in sublime sese efferant. quod quidem corpus cum ita se moueat, fieri non potest vt crura aliter inflectantur quàm extrorsum, Aristoteles in libro De communi anim. gressu. ¶ Mensibus quatuor frigidissimis latent crocodili, nec interim quicquam edunt, Aristoteles. *φωλεία.* Quatuor menses hyemis inedia semper transmittere dicitur hoc animal in specu, Plin. Quatuor mensibus hybernis (a cœptu brumæ, Solinus) nihil omnino edit, Herodotus, Marcellinus. Crocodilus latet quadraginta dies, Suidas in φωλιδωτόν. Ælianus sexaginta dies eum quotannis in latibulo sine vllo cibo quiescere prodidit, eundem numerum sexagenarium in multis etiam alijs ei attribuens. Crocodilus & testudo latibulis quidem se condunt, sed senectam non exuunt, Ælianus & Suidas in φωλιδωτόν. ¶ Ægyptij cum significant tenebras, crocodili caudam pingunt: neque enim aliter ad exitium & internecionem perducit crocodilus quodcunq; apprehenderit animal, nisi cauda prius cæsum, inualidum reddiderit. nanq; in hac corporis parte præcipua est crocodili vis ac robur, Orus. *Ægyptij ad significandas tenebras, crocodili caudam pingunt.* Non solum homines comedit, sed & cætera terrestria animantia flumini appropinquantia vnguibus grauiter discerpit, Diod. Deuorant equos & homines, & quodcunq; animal in flumine aut super ripam inuenerint, Obscurus. Crocodilus vitulum aliquando matri (vaccæ) ereptum in fluuium defert, Syluat. *Infestatio aliorum animaliũ & voracitas.* Nealces asellum in littore (ripa Nili) bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei, Plinius. Satiati piscibus quasi somnolenti caput ingerunt ripis, Albertus. Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore in littore somno datum, trochilus parua auis inuitat ad hiandum, &c. Plinius. Canes crocodilorum metu è Nilo in transcursu tantum rapiunt potum, vnde natum prouerbium, Vt canis è Nilo bibit & fugit. *Cibus.* Luto pascitur, Arnoldus de Villanoua. In Arsinoitica præfectura crocodilus sacer a sacerdotibus nutritur pane, carne & vino, quæ a peregrinis afferuntur ad eiusmodi spectaculum venientibus. Sunt qui placentas etiam, & carnes assas & mulsum eis afferant, Strabo. Ægyptij hominem comedentem significant crocodilo hiante picto, Orus. *Fœcunditas.* ¶ Crocodilus fœcunditate ex-

B

Incubitus & exclusio ouorũ. cedit, & singulis annis parit, Diodorus Siculus. Ægyptij tum aliâs, tum fœcundum significantes, crocodilum pingunt est enim fœcundum (πολύτοκον) animal, Orus. Pariunt educantq́, in sicco, Aristot. Testudines & crocodilos dicunt cum in terra partũ ediderint, obruere oua, deinde discedere, ita & per se nascuntur & educantur, Gillius non citato authore. Illi quidem quos nos legimus, non sponte sed incubitu, oua crocodilorum excludi testantur. Oua parit in terra crocodilus excluditq́, Herodotus. Tam terrestres quàm fluuiatiles crocodili sua oua terræ gremio committunt, Aristot. Sexaginta dies ventrem ferunt, sexaginta oua totidem diebus ex sese pariunt, totidemq́, dies hæc fouent. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur, Ælianus. Crocodili vicibus incubant mas & fœmina, Plinius. In partu fouendo mas & fœmina vices seruant, Solinus. Crocodili oua tempore anni (calore scilicet medioeri) concoquuntur & perficiuntur. vt etiam stirpes non germinant nisi tempus idoneum, quo concoquatur alimentum, accedat, Aristot Problem 2.26. *Oua.* Oua sexaginta complurimum parit, maximumq́, animal minima hac origine euadit. ouum enim non maius quàm anseris, & fœtus inde exclusus proportione est. Sunt qui eum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Aristot. Parit oua quanta anseres (quod Solinus etiam & Marcellinus scribunt) nec *Incrementum.* aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem, Plinius. Ex omnibus cognitis animalibus hoc maximum existit ex minimo: si quidem oua gignit haud multò maiora anserinis, & proportione eorum fœtus excluduntur. excretus ad decem & septem & amplius cubitos peruenit, Herodotus & Diodorus. Inter aquatilia crocodilus ex minimo maximus euadit, vt ex volucribus magna struthio, ex quadrupedibus elephantus, Ælianus. Quidam hoc vnũ animal quandiu viuat crescere arbitrantur. viuit autem longo tempore, Plinius. *Nidi vbi incubant.* Oua exclusa extra eum locum transferens, semper incubat, præ diuinatione quadam, ad quem summo auctu eo anno egressurus est Nilus. Metatur locum nido naturali prouidentia nec alibi fœtus præmit, (vide an *promit* legendum quanquam Plinius alibi exclusa transferri ait,) quam quo crescentis Nili aquæ non possunt peruenire, Solinus. Crocodilorum partus (inquit Plutarchus in libro Vtra anim.) cætera quidem similia habet testudinum partui marinarum: locum verò quem excubaturi designat quibusnam conijciat modis, ratiocinio humano nullo deprehendi potest. vnde nec humanæ sed fatidicæ cuiusdam facultatis illam bestiæ prædictionem esse putant. Nec altius enim nec inferius, sed eo præsertim loco ponit oua, quo summo Nilus auctu, eo quidẽ anno terram abluturus conditurusq́, peruadet. Itaq, qui rusticus prior incidit, locum notat, ac summum cæteris nunciat fluminis incrementum. Adeò vero locum commetitur, vt eo aquis operto, non opertus ipse incubet, Hæc ille. Nostrates similia quædam de fibri domicilio scribunt, quod ita struat, vt pars dimidia aquam contineat, altera supra aquam extet. quod si agricolæ domicilia eorum altius posita viderint, in montibus serunt: sin humilius, in vallibus. *Catuli.* Exclusis crocodili catulis quisquis emergit protinus, nihil autem arripit eorum quæ fortè occurrerunt, ac neque vel ranam vel limacem vel festucam vel herbulam populatur, ore lanians, eum morsu mater repente necat: feroces contra ac strenuos amat colitq́, iudicio, quod mortalium sapientissimi consueuerunt, non amans affectu, Plutarchus in eodem libro, & Ælianus cuius verba in *D.* referam. Est etiam admiratio in bestijs aquatilibus his quæ gignuntur in terra, veluti crocodili, aquatilesque testudines. ortæ enim extra aquam, simul ac primum niti possunt, aquam persequuntur, Gillius. *Vere pariunt.* Crocodilorum ὠοτοκία, id est ouorum partus circa Nilum, vernum tempus indicat, Heliodorus. Oua plurima (Ὠῶν σπορὰν) crocod. parit. quæ vt primum exclusa sunt, aculeatus quidam scor- *Scorpius exouis.* pius ab eis (ex ipso crocodilo, Ælianus) prorepit, à quo ille letaliter ictus interit, Philes. Crocodili multiplicarentur nimis pluribus ouis editis. sed non nisi iuxta aquas viuere queunt. amphibij enim sunt, & præter id iniurijs aquarum obnoxij, Cardanus. Scincus est *guaril* (lacertus) Nili & putarunt aliqui hunc esse fœtum crocodili in campos, (terrestrem,) Auicenna. ¶ Crocodilus longo tempo- *Vitæ longitudo.* re viuit, Aristot. & Plinius. Longitudine vitæ hominis fermè est, Diodorus Siculus. Annos viuit sexaginta, Ælianus.

D.

De animi affectibus & morib. Crocodylus natura timidus, improbus, malitiosus, fallax cum ad rapinas faciendas, tum ad comparandas insidias acerrimus & promptissimus existit, Ælianus. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq́, corporum magis aut minus bruta esse, &c. ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur, & solertia, Plin. *Tim dũ animal & improbũ.* Crocodilus diuinatione quadam oua sua extra eum locum transferens, ad quem summo auctu eo anno egressurus est Nilus, semper incubat, vt pluribus dixi in *C.* Cum ex sese pepererunt, hoc experimento legitimum ab *Quomodo legitimos catulos suos à spurius internoscãt.* spurio internoscunt, vt si quid simulatque exclusus est, rapuerit, in reliquum tempus in crocodilini generis numero locoq́, à parentibus ducatur. sin ignauia eum ipsum tardauerit, ad comprehendendam alicunde aut muscam aut lacertulas (culicem, muscam, aut locustam, Io. Tzetzes) eum parens tanquam a se degenerantem, nihilq́, ad se pertinentem lacerat: atq, tanquam ad solis radios aquilæ suorum ingenuitatem experiuntur, sic celeri alacritate prædam capiendi ij suos probant, Ælianus & Plutarchus, cuius verba præcedenti capite recitaui. Idem aspides etiam, cancros, & testudines in

Ægypto

Ægypto facere Ælianus alibi scribit. *Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ*, Mantuanus. In partu fouendo mas & fœmina vices seruant, Plin. & Solinus.

Pietas crocodili & astutia hyænæ.

¶ Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes (à carunculis quæ inhæserint, rostro) dentes depurgant. & crocodilus sentiens secum commodè agi, nihil nocet: sed cum egredi auem vult, ceruices mouet ne comprimat, Aristot. in historia anim. & in Mirabilibus. Crocodilus ita immobilis ad Solem iacet vt videatur mortuus, (somnum simulans aues hiatu suo pabuli gratia inuitat) quo tempore ei hianti auiculæ quædam dentes purgant, quas os concludens deglutit, Albertus & Author libri de nat. rerum ex Aristotelis verbis (vt apparet) non intellectis. Trochilus auicula breuis est. ea dum residuas (reliquias. residuas conchyliorum supra dixerat Marcellinus minutias) escarum affectat, os belluæ huiusce paulatim scalpit, & sensim scalpurigine blandiente aditum sibi in vsque fauces facit: quod enhydrus conspicatus, alterum ichneumonum genus, penetrat belluam, populatisque vitalibus, erosa, exit aluo, Solinus, & alij vt in Ichneumone recitaui. Ab omni maxime commercio abhorrens, marinorum fluuiatilium lacustriumq; omnium maxime ferus crocodilus, vltro se tam miranda cum gratia trochili congressibus præbet. Auicula trochilus est circum paludibus & fluuijs vicinos locos agitans, crocodili satelles parasitusq;, non domi, sed reliquijs huius victitare consueta. Hæc vbi stertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc se pugilis instar armante, parari insidias animaduertit, aduolat, somnum discutit, voce partim, partim vellicatu rostri. Hoc ille officio sic demulcetur. patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari & inter septa dentium carnes rostro leniter excerpi mirifice gaudens. cuius voluptatis cum satur est, ac os colligere iam & rictum claudere parat, inclinata paulum superiore mandibula præmonet, totam vero non ante demittit, quàm euolare trochilo quoq; collubitum videatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Ælianus de animal. 8.25. Crocodilus cum in aqua vitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. Postquam igitur ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit: semper enim ferè hoc ad zephyrum (Solis radios intuens aduersos maximè, Ælianus) facere solet: tunc in eius os trochilus penetrans deuorat sanguisugas. qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus, Ælianus, Philes. Sed cum multa sint trochilorum genera & nomina, haudquaquam cum ijs omnibus amicitiam colit crocodilus, sed cum solo nuncupato cladorynco, (cladatorynchum legit Hermolaus in Plinium 8.25.) qui nulla offensione hirudines ei legere potest, Ælianus. Vlterius nauigantes, quam plurimos crocodilos ad Insularum ripas in medio Nili ad solem aperto rictu apricantes conspeximus, quos auiculæ turdi ferè magnitudinis inuolantes, post breue temporis spatium euolabant. Mihi vero eius rei occasionem inquirenti responsum fuit, faucibus ac dentibus Crocodili ex continua animalium ac piscium voratione perpetuo remanere defixæ carnis reliquias, quæ putrefacta vermiculos creat, a quibus magno cruciatu afficitur. Auiculæ autem vt inter volandum vermes conspiciunt, ijs ventrem expleturæ rictum inuolitant. At crocodilus vt vermes exesos percipit, contracto rictu volucres absorbere nititur, sed acuta quam supra caput gerunt spina punctus rictum diducit, simul ac dimittit. Leo Africanus.

Sympathia crocodili cum trochilo.

¶ Crocodili qui in paludibus manu Ombitarum factis nutriuntur, eis domestici & vernaculi sunt, & se appellantes intelligunt. Capita ideirco hostiarum eis edenda obijciunt, quod ea ipsi non comedunt, Ælianus. Alibi tamen, In Ombius (inquit) vel Coptis, vel Arsinoiis tutum non est aut pedes lauare, aut aquam haurire: sed neq; in ripis inambulare, nisi summa cautione, liberum est. Et rursus, Belluas etiam in eos ipsos à quibus beneficium acceperint, vehementer gratas esse, testimonio sunt vel Ægypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili. Crocodili locis quibusdam Ægypti sacerdoti mansuetos se exhibent, propter cibi curam quæ ibi insumitur, Aristoteles. Sacerdotum clamantium non solum vocem agnoscunt, contrectariq; sustinent, sed aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos præbent, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Sæuientes semper hæ feræ, quasi pacto fœdere quodam castrensi per septem ceremoniosos dies mitescunt ab omni sæuitia desciscentes, quibus sacerdotes Memphi natales celebrant Apis, Marcellinus & Plin. Vide plura in *h.* quàm familiariter crocodili a sacerdotibus in Ægypto tractentur. Plutarchus (in libro Vtra animalium, &c.) commemorat quendam nomine Philinum, qui Ægyptum obiuetar, sibi narrasse, se in oppido Anteo (Antæi) nuncuparo, aniculam inspexisse, simul cum crocodilo in lectulo dormire, eidemq; hunc porrectum adiacere, Gillius. ¶ Ægyptij rapacem aut insanum significantes, crocodilum pingunt. is enim si quando à petita rapina prohibeatur, in seipsum iratus furit, Orus. ¶ Ad hanc rationem de Nilo aquā haurientibus crocodili abstrusas insidias instruunt: nam per virgulta, quibus sunt tecti, & intuentur, & subter ea ipsa natantes, & sic operti, se ad littus magnis saltibus incitant, confestimq; ex virgultorum latebris erumpentes, aquatores dum aquam hauriunt violento raptu interceptos deuorant: quod quidem ipsum crocodilorum malitiam & fraudem facile ostendit, Ælianus. Et rursus, Ad comprehendendos homines, aliasve bestias, crocodilo hæc est malitia & veteratoria, vt quâ nouerit eos in flumen descendere, vel ad aquationem, vel ad conscensionem in naues, viam ore, quod quidem ipsum multa compleuerit aqua, de nocte madefaciat, præcipitem efficere studens, quo faciliorem sibi captu prædam reddat. ij sanè

Crocodili apud Ombitas & Ægyptios domestici & mansueti.

Ægyptij rapacem aut insanum significantes, crocodilum pingunt.

Crocodili rapacitas & versutia.

quoniam lubricum gradum sustinere non queant, præcipites aguntur, & crocodili impetu corripiuntur, & deuorantur.

Crocodili lachrymæ. Prouerbium.

Crocodili lachrymæ, Κροκοδείλου δάκρυα, prouerbium est de ijs qui sese simulant grauiter angi incommodo cuiuspiam, cui perniciem attulerint ipsi, cuive magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant, crocodilum conspecto procul homine, lachrymas emittere, atq; eundem mox deuorare. Alij narrant hanc esse crocodili naturam, vt cum fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quam effundit in semita, qua nouit aut alia quæpiam armantia, aut homines aquatum venturos, quo lapsos ob lubricum descensum, neq; valentes aufugere, corripiat, correptosq; deuoret. deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effusis macerat, itaq; deuorat hoc quoq;, Erasmus. Crocodilus hominem quoque cum potest interficit, sed eundem postea, vt dicunt quidam, deplangit, Albertus. Crocodilum solum ex brutis lachrymari quidam tradunt, Petrus Martyr. Ipsi, quorum vanitas ridetur, Ægyptij, nullam belluam, nisi ob aliquam vtilitatem, consecrauerunt: velut crocodilum, quod terrore arceat latrones, &c. Cicero.

Crocodili timiditas.

¶ Crocodilus omnem strepitum perhorrescit, humanam vocem contentiorem extimescit: eos à quibus paulò confidentius inuaditur, reformidat, Ælianus. Audax monstrum fugacibus, vbi audacem senserit timidissimum, Marcellinus. Tradiderunt aliqui fugere crocodilum si recto oculo inspiciatur: sequi verò si meticulosum obuium senserit, ac interimere, Per. Martyr. Fugax animal audaci, audacissimum timido.

De Tentyritis crocodilorum victoribus.

Nec illos Tentyritæ (dicti ab insula Tentyri quam habitant, Hermolaus) generis aut sanguinis propinquitate superant, sed contemptu & temeritate. Vltro enim insequuntur, fugientesq; iniecto trahunt laqueo: pleriq; pereunt quibus minus præsens animus ad persequendum fuit, Seneca lib. 4. Natur. quæst. In insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant, Plinius. Et alibi, Quin & gens hominum est huic beluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ, ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorum parua, sed præsentia animi in hoc tantum vsu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant, dorsoq; equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius vtrinque, vt frenis in terram agunt captiuos: ac voce etiam sola territos, cogunt euomere recentia corpora ad sepulturam. Itaq; ei vni insulæ crocodili non adnatant: olfactuq; eius generis hominum, vt Psyllorum serpentes fugantur, Hæc ille & Solinus. Tentyritæ omnibus modis crocodilum exosum habent, inuestigant atq; occidunt. Sunt qui dicant quod quemadmodum Psylli apud Cyrenaicam regionem naturalem quandam vim habent contra serpentes, sic & Tentyritæ contra crocodilos, vt nihil ab eis patiantur, sed intrepidè natent, & aquam tranent, alio nemine audente. Cumque crocodili Romam allati essent vt viderentur, Tentyritæ eos sequebantur. facta est illis piscina quædam, & foramen in vno laterum, vt ex aqua in apricum egredi possent. Tentyritæ aderant, qui eos interdum rete educebant ad Solem, vt a spectatoribus viderentur, interdum in aquam intrantes rursum eos in piscinam retrahebant, Strabo. Teteryntæ (Tentyritæ) sic nuncupati Ægyptij, qua ex parte comprehensibilis atque expugnabilis sit, præclare intelligunt. Etenim eius oculos, quod sint hebetes, planè sciunt peropportunos esse ad vulnus accipiendum: atq; etiam eiusdem ventrem, quia molli & tenui sit cute, idcirco commode feriri posse. Contra vero tergum & caudam ab omni ictu inuicta ideo existere, quod tecta sint, & quasi armata squammarum robore, testis, crustiue haud dissimilium. Igitur quos modo dixi populi, eos comprehendere soliti, tam valde ijs ipsis inimico infensoq; animo sunt, vt illic fluuius à crocodilis tantopere conquiescat & liber sit, vt fidenter ibidem natatio exerceri possit, Ælianus. Calepinus Tentyritas ineptè genus animalis venenosi interpretatur.

Cur inferiores sint crocodili in vno Nili loco quam in altero.

¶ De crocodilis quæ inter nauigandum ab accolis nautis noua perdidici, (inquit Petrus Martyr. lib. 3. legationis Babylonicæ) mens est differere. Ab vrbe Cairo ad mare vsq; non semper noxios esse crocodilos referunt: ab vrbe autem aduerso Nilo quantò altius versus montana nauigatur, tantò violentiores ferocioresq; aqua & terris esse aiunt. Plerasq; eius rei causas mihi interroganti adduxerunt in medium. Primum, quod ea Nili pars quæ inter vrbem & mare iacet, piscibus tum in Nilo enutritis, tum ex mari prodeuntibus, quibus crocodili vescuntur, semper abundet: propterea piscibus contentos, in terram illos non longe à ripa descendere hominibus aut quadrupedibus damna illaturos, prædicant. Cum autem & inferiores crocodili, & piscatorum ingens multitudo, piscium turbas ad superna transire, quin illos retibus intercipiant, paucas patiantur. crocodili qui superiores Nili partes incolunt, atrociori fame vrgentur: ita famelica rabie arreptos, in terram descendere illos inquiunt, adoririq; ac perimere quicquid obuium fit. Quædam præterea præmij spes magnos crocodilos capientibus proposita facit, vt multò pauciores audeant a Nili ripis longius prodire. Cuique enim ad vrbem Cairum crocodilum grandiorem afferenti, aurei nummi de fisco præbentur decem. quamobrem crocodilis grandibus circa vrbem, vt alibi leonibus, vrsis, cæterisque brutis animalibus violentis ac rapacibus, dulci habendæ pecuniæ spe multæ insidiæ parantur. Tunc autem crocodili nocentiores sunt, damnaq; ad vicina rura exeuntes maiora inferunt, quando redijt ad alueum Nilus: cum nanque sint eo tempore Nili ostia magis arenosa, ob humiliorem aquæ in ipsis fauci-

faucibus profunditatem, minor marinorum piscium copia perfluenta Nili ascendit. Inde fame compulsos, cum Niliaci pisces illis ad saturitatem non suppetant, victum ipsos terra quæritare aiunt. Hic euenisse prædicant accolæ, quod Nilo ad alueum deducto, sæpe latcant in insidijs obuoluti cœno crocodili in ripæ ora, in eorum locorum vicinia ad quæ Niliaci rurales aut oppidani fœminas aquæ hauriendæ gratia mittunt, immissoq; per ancillam cantharo in aquæ decursum, crocodilum, inquiunt, transilire, & fœminam dentibus, quos habet rapacissimos, manu, qua cantharum immisit, rapere, ac in fluuium in caput tractam dilacerare. Camelum, equum, iuuencam, & quodcunq; genus quadrupedis ei occurrit, cum in terram famelicus exit crocodilus grandior, ictu caudæ adeo acriter ferit, vt illud cruribus fractis prosternat ac demum interimat. Tanta est enim illius caudæ vis, vt fregisse quatuor vno ictu grandioris animalis crura repertus sit aliquando. Emergit aliud imminens periculum decrementi tempore Nilum pernauigantibus. Cum enim contra Nili torrentem ascenditur, deficiente vento, sæpius contis quàm remis agitur: nauemq; ascendentem crocodili latenter sequuntur: & nautam cum crocodilus videat conto ad expungendam nauem totum fixo pectore inhærere, ictu caudæ conto acriter discusso præcipitem cadere in fluuium facit: ac vix delapsum rapit & vorat. Sponda etiam manibus apprehensa ingressum plerunq; tentasse, aut nauim deuoluere fuisse conatos, asserunt. Tanta est eorum rabies fame vrgente, Hæc omnia Pet. Martyr.

Caudæ vis.

¶ Et paulò post, Crocodilos præterea zelotypos & amantissimos vxorum, aiunt Ægyptij. quod hoc experimento comprobarunt. Iisdem ferè temporibus, quibus ego regiones illas peragrabam, nautæ quidam adnauigando cum cernerent crocodilos coeuntes in insula Niliaca, quam fluuij decrementum siccam reliquerat, ad eos cum ingenti strepitu ac minitantibus similes descendunt. Inde masculus primo impetu perterritus, relicta vxore resupina, sese præcipitem in fluuium dedit. Resupinat enim illam masculus, & in ventrem deuoluit: cum ipsa ob crurum breuitatem per se minimè queat. Atq; ita relictam eius vxorē nautæ interimunt auferuntq;. Cum verò masculus redijsset, vxore non reperta, conspectoq; in arena sanguine, peremptam & ablatam coniectatus, ad nauim aduerso Nilo ira concitus, veluti rabidus, despumans natando percurrit. ratem vnguibus tenacissime comprehendit, omni conatu nititur sui oblitus nautas perempturus intra nauim prosilire. Verum eum fustibus ac telis nautæ illum in caput alij, alij in digitos quibus sese suspendebat, ita concusserunt, vt attritis manibus, capite quassato, linquere prouinciam quam sumpserat coactus fuerit, timuêre tamen nautæ non mediocriter, Hucusq; Pet. Martyr.

Crocodilorum Zelotypia.

¶ Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, vt impune sues circa Nili ripas obuersentur, neq; à crocodilis offensam vllam patiantur, Calcagninus. ¶ Ichneumon oua crocodili inquirens conterit, nulla vtilitate sua: nec enim comedit illa, sed natura duce, Diodorus Siculus. Ichneumones crocodilis apricantibus insidiantes in oris hiatum intrant, & exesis visceribus è ventre mortuorum egrediuntur, Strabo. Sed amica crocodilo trochilus auicula, excitat eum & admonet cum propinquum viderit ichneumonem, vt superius retuli. Plura leges in Ichneumone D inter quadrupedes viuiparas. ¶ Cercopitheci crocodilos oderunt, vt in ipsorum historia dictum est. ¶ Buffalus vulgò dictus, aut bos quidam syluestris apud Parthos, crocodilum habet inimicum, quem si inuenerit extra aquam, conculcando prosternit, Albertus de animalib. 2 1 3 Et alibi, Omnibus animalibus insidiatur crocodilus maximè, & è conuerso crocodilum bubalus conculcat in arena. ¶ Accipitres crocodilorum hostes sunt, Ælianus ¶ Author est Aristobolus nullum piscem ex mari in Nilum ascendere, præter mugilem, alosam, (thrissam.) & delphinos crocodilorum gratia, quibus præstantiores sunt, Strabo lib. 17. In crocodilo maior erat pestis, quam vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsum cultellata inest pinna, (spina) abigentes eos præda, ac velut in suo tantum amne regnantes, alioqui impares viribus ipsi, astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non modo sua commoda, verum & hostium aduersa. norunt sua tela, norunt occasiones, partesq; diffidentium imbelles. In ventre mollis est tenuisq; cutis crocodilo. ideo se vt territi immergunt delphini, subeuntesq; aluum illam (aliâs illi) secant spina, Plinius. Est & delphinum genus in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. hi delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersiq; astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant & interimunt, Solinus. Ex crocodilis præter eos qui fortuita pereunt morte, alij disrumpuntur suffossis aluis mollibus certis feratum dorsualibus crustis (cristis, ex Solino) quas delphinis similes Nilus nutrit, Marcellinus. Babillus virorum optimus perfectusq; in omni literarum genere, rarissimus author est, cum ipse præfectus obtineret Ægyptum, Heracliotico ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum a mari occurrentium, & crocodilorum à flumine aduersum agmen agentium, velut pro partibus prælium. Crocodilos ab animalibus placidis morsuq; innoxijs victos. His superior pars corporis dura & impenetrabilis est, etiam maiorum animalium dentibus, at inferior mollis ac tenera. hanc delphini spinis quas dorso eminentes gerunt, submersi vulnerabant, & in aduersum emersi (emissi) diuidebant. Recisis hoc modo pluribus, cæteri velut acie versa refugerunt, Seneca lib. 4. natural. quæstionum. ¶ Crocodili a porcis piscibus abstinent, qui cum rotundi sint, & spinas ad caput habeant, periculum belluis afferunt, Strabo lib. 17.

Amicitia inter suem & crocodilum. *Crocodilorum hostes.* *Ichneumones.* *Cercopithecus.* *Buffalus.* *Accipitres.* *Delphini.* *Porci pisces.*

Scorpius. ¶ Ægyptij inimicum cum pari congredientem inimico indicare volentes, scorpium & crocodilum pingunt, vterq; enim alteri mutuum affert exitium. Sin vero victorem alterum, quiq; inimicum sustulerit innuant, aut crocodilum pingunt, aut scorpium. si celeriter quidem sustulerit, crocodilum: si lentè, scorpium, ob eius difficilem tardumq; motum, Orus. Ab exclusis crocodili ouis mox scorpius prorepit aculeatus, à quo letali ictu afflictus interit, Philes. ¶ Ægyptij pro homine rapace & otioso crocodilum pingunt cum ibidis penna in capite. hunc enim si ibidis penna tangas, immobilẽ reddes, Orus & Ælianus. ¶ Coluber est in aqua viuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente, (vide etiam in *E.* mox:) efficatius etiamnum si herba potamogeton misceatur, Plinius. Et alibi, Potamogeton aduersatur crocodilis. itaque secum habent eam qui venantur illos. Nascitur in Ægypto faba spinosa decem cubitos longa, quam crocodili fugiunt, timentes ne spinis oculos lædant, Crescentiensis.

Ibidis penna. Coluber in aqua viuens. Potamogeton herba. Faba spinosa.

E.

De ratione interficiendi vel capiendi crocodilos.

Crocodilum Ammianus Marcellinus exitiale quadrupes malum nominat. ¶ Si persequantur quempiam, vertere se non possunt, sed solum rectà procedere queunt, vnde pluribus occasio fugæ haud dubia. aliqui etiam gnari huius naturæ plus rationi quam terrori immanis bestiæ tribuentes, pluribus ictibus conuersi, cum illa minimè flectere se possit, in latus eam conficiunt, tametsi pelle durissima & impenetrabili, vnde cæsim fuste melius agitur, quàm vel punctim, aut lancea aut gladio, Cardanus. Raro capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis sit labor ob carnes esui malas, Diodorus Siculus. Capiebatur priscis temporibus hamis, recenti carne apposita: nunc quandoq; reti valido, prout & quidam pisces, quandoq; instrumento ferreo ex cimba ad caput iniecto, Idem. Suidas in Κογχύλη scribens vim odores transmittendi, non in aere solum, sed etiam in aqua esse, subdit: καὶ οἱ κροκόδειλοι τῆς κρεῶν περὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν χρ. μαμμώσαν, ἕρπουσιν αὐτοῖς. Crocodilum capiendi cum complura & multiplicia genera, (ἄγραι πολλαί) vnum tantum hoc quod mihi maximè dignum relatu videtur, puto scribendum. Vbi tergum suillum hamo circundatum, ad alliciendum crocodilum, pertulit in medium fluminis venator, ipse ad ora fluminis porcellum, quem viuum tenet, verberat: cuius vocem crocodilus audiens, secundum illam tendit, nactusq; tergum deuorat. Et posteaquam attractus est, ante omnia eius oculos venator cœno opplet. Hoc acto cætera facile sanè obtinet, alioqui cum labore adepturus, Herodotus. Tentyritæ Ægypti populi quomodo crocodilos captent, diximus iam supra in *D.* Enydris serpens est masculus & albus. huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. Et alibi, Coluber est in aqua viuens: huius adipem & fel habentes, qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente: efficatius etiamnum si herba potamogeton misceatur.

De crocodilis Gangis fluminis.

¶ Possum de ichneumonum vtilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de Nat. lib. 1 & 5. Tuscul. Primus hippopotamum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit, Plinius & Solinus. Edita munera in quibus crocodilos atque hippopotamos, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Heliogabalus hippopotamos & crocodilum habuit, Lampridius. ¶ Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. Horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immisericordi in quidlibet voragine carniuori sunt. In eorum summo rostro, quiddam tanquam cornu eminet. Iis ipsis administris ad vlciscendos maleficos, turpissimis iudicijs conuictos, Indi vtuntur. nam eosdem rerum capitalium damnatos eis obijciunt: neque ad percutiendos eos securi, laqueóve ad frangendam ipsorum ceruicem carnifice egent, Ælianus. Scripsit aliquando Aurelius Festiuus, ille qui Aureliani libertus fuit, Firmum Ægypti tyrannum crocodilorum adipe perunctum, inter crocodilos impune innatasse, id quod Spartianus adnotauit: vt verisimile sit, immanem sæuitia bestiam sui generis odore seductam naturæ parcere, non homini, Vadianus in Melam. Sunt qui omnem venenatam feram adipe eius perunctis abstinere putent, vt legimus apud Aetium lib. 13. cap. 8. Plinius hoc etiam terrestris crocodili adipi tribuit, vt eo peruncti ab aquaticis tuti sint. Vide in Scinco *G.*

¶ Crocodilum hoc modo capiunt: Piscatores crassum & prolixum funem altera parte validæ arbori vel columnæ ad Nili ripam ea de causa structæ, firmiter alligant: altera hamum ferreum cubitalis longitudinis, ac digitalis crassitudinis, cui vel arietem vel capram nectunt, cuius balatu crocodilus inescatus, in ripam prosiliens, hamum cum ariete absorbet, quo internè transfixus miris se modis agitat, solumq; diuerberat, piscatoribus interim funem tum remittentibus, tum contrahentibus, donec tandem victus ceu exanimis concidat: tum certis hastis gula, lacertis, coxisq;, qua pellem habent tenerrimam perforatis, confodiunt. Leo Africanus.

¶ Est crocodilorum alia à quadrupedibus (inquit Petrus Martyr) in progressu natura. Cum enim è Nilo in terram longius proficiscuntur, alia nesciunt regredi via, quam per ea vestigia quæ in arena venientes reliquerunt. propterea cum descendisse (exijsse e flumine) crocodilum incolæ sentiunt, celeri cursu cum ligonibus & ramorum fascibus accurrunt: in eaq; semita fossam profundam effodiunt, ac ramis illam super impositis arena contegunt, ne rediens crocodilus insidias sentiat. dehinc per vestigia crocodilum quæritant, sic repertum strepitu & lituorum æneorumq; tinnitu in fugam versum

sum insequuntur. ita in foueam delabentem aut perimunt, aut laqueis irretitum ad vrbem (Cairum) portant. Diximus enim decem aureorum præmium esse grandes crocodilos viuos afferenti propositum. Paucis antequam ego adijssem diebus, vnum allatum fuisse viuum mihi retulit magnus interpres, quem vix duo possent cameli simul, vti boues aratuti, coniuncti tergo sufferre. Alius eodem tempore magnæ molis crocodilus in regione quæ Nilo adiacet, nomine Saetum, tres infantes in quodam rure Niliaco è cunis raptos deglutiuit. Captus tamen, modo quo diximus capi solere, fuit interemptus: euulsosq; infantes vix adhuc exanimos fuisse sepultos, referebatur. Iisdem diebus ex vtero alterius iterum ac trucidati arietem ferè integrum voratum, ac vna dilaceratæ mulieris manum, armilla adhuc extante ænea, se extraxisse quidam accolæ perhibebant. Habitos enim, quandocunq; curæ non est ad vrbem eos afferre, excoriant, cum vtile ad multa medicamenta crocodilorum abdomen esse didicerint: Nec desunt etiam qui corium illorum quæritent, quod est adeò durum, vt neq; sagitta transfigi possit. *Abdomen crocodili ad medicamenta vtile.*

F.

Crocodilus rarò capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis sit labor ob carnes esui malas, Diodorus. Qui circa Elephantinam in Ægypto incolunt, quod sacros esse non censeant, etiam comedunt, Herodotus. In vrbe Apollonis sancitum est vt quisq; de crocodilo comedat ablegata omni exceptione, Calcagninus. Apollonopolitæ crocodilos comprehensos ex alto suspendunt, & flebiliter gementes multis primum verberibus affligunt, deinde ijs concisis vescuntur, Ælianus. *HaZab* Leuit. 11 inter impura cibo animalia legitur, Septuaginta crocodilum terrestrem vertunt. Plurimi in Ægypto crocodili carne vescuntur, boniq; saporis asserunt. Leo Africanus. *De esu crocodilorum.*

G.

Crocodili sanguinem aliqui morsibus serpentium auxiliari docent, Dioscorid. 6.39 Idem communem curationem aduersus omnes ictus virulentos docens, Erasistratus (inquit) non immeritò reprehendit eos qui incognitas ad hunc vsum facultates conscripserunt, vt elephanti fel crocodilive sanguinem, &c. *Remedia ex crocodilis.* Vtriusq; crocodili (aquatici & terrestris) sanguis claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. Crocodili sanguis hebetudinem curat perfectè, Kiranides. *Ex sanguine.* ¶ Si quis fixerit (lego, frixerit, vt in xylobate, id est stellione apud eundem) crocodilum, & vnxerit se inde, nulla vulnera vel ictus quæ receperit sentiet, Kiranides. Crocodilus alius aquaticus, alius terrestris est: corij vtriusq; cinis ex aceto illitus his partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert, Plinius. Vide in Scinco. *Ex corio.* Pellem crocodili tritam si quis insperserit membro vrendo vel incidendo, absq; dolore fiet, Kiranides. Cor (lege, *corium*) lacertæ (sic aliqui vocem *zab* vertunt, sed Rasij interpres & alij, crocodili) crematum, aut (&) mixtum cum amurca olei, inunctum membro mutilando, mortificat id adeò vt ferrum non sentiat, Arnold. ¶ Ægyptij ægros suos aduersus febrium horrores crocodili adipe perungunt, Plinius. *Ex adipe.* Crocodili adeps eandem facultatem habet, quam canis marini, vt in Succidaneis cum Ægineta publicatis legitur, & apud Rasim quoq;. A crocodilis morsos ipsorum adipe vulneribus imposito, summopere iuuari scimus, Galenus ad Pisonem. Demorsos à crocodilo locos acri muria aut piscium garo perfusos ac foros, adipe crocodili eliquato illinito, Aetius ex Apollonio. Ex adipe tinsa (temsa) emplastrum fit super morsum eius, & dolor statim sedatur, Auicenna 2. 706 & Rasis. Si coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, tollit dolorem dentium. Decoctio eius opitulatur contra morsum vermium, muscarum, aranearum, & huiusmodi, Idem. Adipe crocodili (siue terrestris siue aquatici, vide in Scinco) perunctos à morsu crocodili tutos esse perhibent. Adeps crocodili magno apud Alcairum venditur, quem aiunt vetustis vulneribus & carcinomate infectis conducere, Leo Africanus. Crocodili adipem ad Gangrænas optimum tradunt, Iul. Scaliger. ¶ Crocodili è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (si credimus) stimulant. *Ex dentibus.* Canini eius dentes febres statas arcent thure repleti. Sunt enim caui, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, aduersus febrium horrores venientes tradunt, Plinius. Et alibi, Concitat Venerem dens crocodili maxillaris annexus brachio. Crocodili dentes abstracti, eo viuo dimisso, in gestante tensionem vel erectionem (membri pudendi) excitant (ex dextra parte in viro.) sinister mulieribus. Si verò vterque adaptentur, erunt inter se contrarij, Kiranides. ¶ Fimum crocodili ad alopeciam commendatur a Sorano & Archigene apud Galenum, intelligo autem terrestris: cuius etiam ad impetigines & alia multa vsus est. Vide in Scinco. *Ex Fimo.*

¶ Morsu est aspero tetroq;, vt quod dentibus lacerer nunquam sanetur, Diodorus Sic. Morsus eius horribili tenacitate conueniunt, stipante se dentium serie pectinatim, Solinus. *vide in B.* *De morsu crocodili.* Cum sint multa genera crocodilorum, cætera mandibulam inferiorem mouent præter tencheam: & ideo hæc fortissimi morsus est, Albert. ¶ Quos crocodilus momordit (inquit Aetius 13. 6.) primum quam tutissime custodire oportet, in domo conclusos fenestras non habente. Etenim ob contrariam quandam affectionem ferè in totum syluestres maxime feles ad demorsos accedere consueuerunt. Remedia autem his eadem quæ ad morsos a cane (à cane rabido,) Arnoldus de Villanoua. *De medendis morsibus crocodili.*

Morsus à crocodilo curetur similiter illi, qui morsus est à cane non rabido, Auicenna) ac ad reliquos relata sunt conueniunt. Propriè autem humanum stercus & misy simul trita & imposita ad eos faciunt. aut piscium garum, aut carnium salsarum iusculum morsui infunde. [Salsamenta (id est pisces salsos, Aggregator) scorpionum plagis imponere conuenit. contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur, Plinius.] Aut salem & myrrham æquali pondere in acerrimo aceto quàm tenuissimo contere, & cerato excepta impone. [Sal crocodilorum morsibus imponitur, tritus in linteolo & intinctus aceto, ita vt vinculis loca constringantur, Dioscorid.] Aliud. Stercoris hyænæ drach. quatuor, æruginis drachmas nouem, adipis anserini drachmas sex, galbani drachmam vnam, ceræ drachmas octo, olei drachmas duodecim. Æruginem & stercus aceto terito, & liquefacta affundito. Quod si hyænæ stercus non adsit, porcino vtitor. Apollonius autem inquit, demorsos locos acrimonia aut piscium garo perfusos ac fotos, adipe crocodili eliquato illinito, & linamentis inditis obligato. Aut carnium salsarum pinguiores partes tusas indito, aut melanthium cum aceti fæce tritum imponito. Hæc enim & vlcus serpens compescunt, & morsus è vestigio ab inflammatione vindicãt. Post hæc autem lenticulam coctam cum melle tritam cataplasmatis modo adhibeto. Erui verò farina cum melle subacta, aut iride cum melle morsum expleto. De cætero verò vlcera renutrito, & per communia auxilia ad cicatricem perducito, Hæc Aetius. Aduersus crocodili morsus nitrum cum melle læuigatum tantisper tum hulcus repurgetur, imponito: mox melle, butyro, medulla cerui, adipe anserino impleto. (Eodem emplastro, nisi quod terebinthina additur, Aetius initio libri 13. contra hominis morsum vtitur.) Porrò Galenus testatur à crocodilo demorsos adipe ipsorum vulneribus imposita, exactè periculo liberatos cognouisse, Ægineta. De remedio ex adipe, vide etiam supra in *E* circa finem. Eruum datur contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morsum, Plinius. Auicenna 4. 6. 4. 11. eadem quæ Ægineta scribit. Laudantur præterea ad crocodili morsum à Plinio, vt Aggregator citat, garum piscium lib. 31. & sal cum aceto, ibidem. & fex aceti libro 23.

H.

Etymologia crocodili. a. Crocodilus à croceo colore dictus est, Isidorus. Crocodilus nominatur quod crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terrestris crocodilus (scincus) mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conspecto fugit. Marinus (fluuiatilis potius vel Niliacus, Eustathius habet ἐνύδρος, non θαλάσσιος vt Varinus) verò sic dictus videri potest, quòd crocas, id est littora (vel arenas littorum) timeat. in terra enim pauidus est, Varinus, & Cælius Rhodig. 15. 21. (qui etiam crocas [& crocalas, Eustath.] Græcis dici scribit calculos frequenti motu in maris littore mundatos, quos Latini vmbilicos appellent.) & Eustathius in Homeri Iliados λ.

¶ Epitheta. Niliacus, improbus, Nilicola, apud Textorem.

Crocodilina, quæstio sophistarum ludicra. ¶ Est & crocodilea siue crocodilina & crocodilitis vocata, quæstio sophistarum ludrica, vt prion & ceratina, Hermolaus. Sapientem formantes non modo cognitione cœlestium vel mortalium putant instituendum, sed per quædam parua sanè, si ipsa demum æstimes, ducunt, sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia ceratinæ aut crocodilinæ possint facere sapientem, sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli, Quintilianus 1. 16. De crocodiline inuenimus (inquit Politianus in Miscellaneis cap. 55.) apud Aphthonij Græcum enarratorem Doxapatrem, quamuis apud eum crocodilites potius quam *crocodiline* vocatur, quod & verius puto. Verba ipsius ita Latinè interpretamur. Serra, inquit, & crocodilites, sicuti est in Ægyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio secundum fluminis ripas ambulabat: et crocodilus filium abstulit, redditurum dicens, si verum mulier responderet. Negauit illa fore vt redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi, Hactenus ille. Moxque idem, Crocodiliten (inquit) hanc propositionem vocant, crocodili huius gratia, quam etiam πρίονα, id est, serram vocari à Græcis indicat. Adiunat Lucianus in dialogo cui titulus Vitarum venditiones, ita fermè Chrysippum loquentem induceos, eiq; respondentem quempiam, qui se profiteatur emptorem: Considera igitur ita. Est ne tibi filius? Quorsum istud? Si fortè illum iuxta fluuium errabundum crocodilus inueniat rapiatq;, dein redditurum polliceatur cum verum dixeris, vtrum reddendus ei videatur necne. Quid enim sentire dices? Rem sanè perplexam interrogas. Ex his aut arbitror (inquit Politianus) liquet etiam crocodilitem, sicuti supra ceratinen, sophismatos esse partum explicabilis speciem, quo dialectici veteres, potissimumq; Stoici vterentur.

ἀμφίβολα. ¶ Hesychius crocodilum etiam τύλην interpretatur. intelligo autem tomentum quo puluini & sellæ quædam replentur. nam & κροκύδες, γνάφαλα exponuntur: & κνέφαλον (pro γνάφαλον, vt conijcio) τύλη. Κροκοδείλην φιλύλλης ἀπὲ τὰ χέτασγμα ἤτοι μήρυγμα, (πλωίον,) Pollux 7. 9. ¶ Cum crocodillis cruscul is, Plautus: Pompeius interpretatur valde exilibus.

Crocodilus pictus quid significaret. ¶ Icon. Nealces cum prælium nauale Ægyptiorum & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Asellum enim in littore (littus dixit pro ripa) bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei, Plinius. Crocodilus in hieroglyphicis literis malum significat, Diodorus Sic. lib. 4. Biblioth. Ægyptiorum alij in nauigio, alij super crocodilo Solem ostendunt, sic innuentes Solem iter suum per aerem dulcem

dulcem & humidum peragendo, tempus generare, quod quidem per crocodilū significans propter aliam quandam sacram (ἱερατικὴν) historiam, Clemens lib. 5. στρωματ.

¶ Crocodilion chamæleonis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis, &c. Plinius. Meminit & Dioscorides, & Galenus in libro de simplicibus. Idem lib. 2. de composit. medic. secundum locos cap. 2. mentionem facit radicis crocodiliadis maximæ, quæ locis aquosis nascatur. Dioscorides crocodilion suum ἐν δρυμώδεσιν, id est syluosis nasci prodidit. Quin & dipsacus apud Dioscoridem crocodilion cognominatur: & lilium ab Osthane auram crocodili vocitari inter nomenclaturas eidem attributas legimus.

Crocodilion herba.

¶ Quos Ægyptij *champsas* vocant, Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in sæpibus gignitur, quantum ad corporis speciem, comparantes, Herodotus. Est & χροκόδειλος, (cum acuto in antepenultima, vel secundum alios in vltima, & ypsilo in antepenult.) paruum animalculum apud Hipponactem, Eustathius. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, est in Nilo vocatus scincos, Plinius. Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 3. in loco quodam Cubæ appellatæ ab Hispanis inuentos ait serpentes octo pedum in verubus ligneis appositos igni vna cum piscium libris circiter centum: quos incolæ piscatores ceperant vt regi suo conuiuium pro altero rege paranti afferrēt, & conspectis Hispanis accedentibus fugientes reliquerant. Tum Hispani (inquit) discumbunt, piscibus læti fruuntur, serpentes relinquunt, quos nihilò penitus ab Ægyptiis crocodilis differre affirmant, præterquam magnitudine, cum maximi eorum octo pedes non excederent. Propinquum nemus postmodum iam saturi ingredientes ex ijs serpentibus, arboribus funiculis alligatos complures comperêre, quorum ora alij funibus astricta, dentes alij euulsos habebant. Demum per interpretem cognouerunt nihil esse inter edulia quod incolæ tanti faciant, quanti serpentes illos, populanbus eos comedere minus licet, quâm apud nos phasianos aut pauones, Hæc Petrus Martyr. Non probo autem quòd serpentes appellat, quos à crocodilis sola magnitudine differre scribit: lacertos enim potius, quòd quadrupedes sint, nominari oportebat. Idem Decadis secundæ libro secundo, Betaguæ prouinciæ Noui orbis flumen quoddam esse ait, quod Hispani Lacertorum flumen vocatint, quia lacertos nutriat maximos, hominibus cæterisq; animalibus noxios, Niliacos crocodilos æmulantes.

Champsæ. χροκόδειλος. De serpentibus Indicis crocodilis similibus.

¶ Æsculapio templum consecratum fuit in monte Libyæ circa Crocodilorum littus, vt scribit Hermes Trismegistus in Asclepij dialogo. ¶ In Phœnice fuit oppidum crocodilon, (crocodilorum,) Plinius 5. 19. non procul à Carmelo promontorio. Crocodilorum ciuitas in Ægypto est, Arsinoe dicta postea, Strabo. Hinc dictus puto Crocodilopolitæ nomos apud Plinium. Crocodilorum vrbs sita est in Mœride palude * in Ægypto, vt meminit Herodotus lib. 2. Sic autem vocata est quòd cum *Minas rex, (Diodorus Sic. vt interpres habet. Menes, vt Herodotus) equo vectus canes proprios persequentes fugeret, equo in palude collapso, ipse a crocodilo exceptus & in vlteriorem ripam delatus sit. quo in loco vrbe condita crocodili consecrati & pro dijs habiti sunt, eorumq; cæde omnibus interdictum. Ciuis, Crocodilopolites, Hæc Stephanus, cuius locum mutilum farcies ex Diodori Siculi de fabulosis antiquorum gestis lib. 2. quem Pogius interpres parum commodè reddidit. ¶ Crocodilus mons est in Ciliciæ vel Syriæ ora, Plinius 5 27.

Crocodilon oppidum Phœnicię. Crocodilorum ciuitas in Ægypto. Crocodilus mons.

¶ *e.* Grandini creditur obuiare si quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per spacia possessionis circumferat, & in villæ aut cortis suspendat ingressu, cum malum videnit imminere, Palladius. Corium crocodili, aut lupi claudi aut simiæ si circundetur ferendo ipsum cum coaldea, & superficies eius, nunquam cadet in ea grando, Rasis. appatet autem lupum claudum ab interptere positum pro hyæna. nam & apud Auicennam 4. 6. 4. 9. qui locus est de cura morsi à cane rabido, pro *aldabha*, id est hyæna, interpres reddit *adabacum* claudicantem. Cæterum simiæ nomen ab eodem positum suspicor pro vitulo marino, qui Græce phoca dicitur, Hebræi autem simiam *koph* vocant, vnde per literarum metathesin error committi potuit.

Superstitiosa quædam de crocodilorum vsu.

¶ *h.* Artemidorum grammaticum Appollonius memorat nitente gressu crocodilum in harena iacentem expauisse, atq; eius motu percussa mente, credidisse sibi sinistrum crus atque manum à serpente comestam, & literarū memoria caruisse obliuione possessum, Cælius Aurelianus in Chronijs, capite de furore siue insania.

Historia de Artemidoro grammatico.

¶ Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius subierint, quam ibim, aut aspidem, aut crocodilum violent, Cicero. In diuersis Ægypti locis coluntur scarabeus, crocodilus, feles, Plutarchus in Symp. 4. 5. *Crocodilon adorat Pars hæc* (Ægypti.) *illa pauet saturam serpentibus ibim*, Iuuenalis Sat. 15. Sed neq; crocodilus sine causa verisimili ac plena persuasionis honorem nactus est. Ad summum enim numen quandam habet imitationem, vtpote ex omnibus vnus elinguis. Neque enim sermo diuinus voce indiget: & per mutam & silentem viam ac iustitiam ascendens, ad vocalem iustitiam perducit mortalia, (καὶ δι' ἀψόφου βαίνων κελεύθου καὶ δίκης, τὰ θνητὰ ἄγει κατὰ δίκην.) Solum autem ex ijs quæ degunt in humido a fronte tenuem (λεῖον, læuem) ac perspicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & visum obtegere, ita vt non visus videat, quod primo numini planè congruit. Vbi verò crocodilus fœ-

Crocodili ab Ægyptiis culti.

mina pepererit, ibi terminum incrementi Nili futurum agnoscit. Quum enim in humido partum ædere non possit, procul autem non ausit id seruat temperamentum, vt exactè futurum incrementum præsentiat, vt a partu dum incubant & fouent oua simul ipsæ fluminis beneficio frui possint, simul verò & oua loco inhumecto ac sicco custodiantur. Pariunt autem (oua) sexaginta, & totidem dies cessant, (ἐκλέπουσι. lego ἐκλέπουσιν, id est excludunt) totidem etiam viuunt annos qui plurimum viuunt: quæ dimensionum prima est ijs qui cœlestia speculantur, Hæc ferè Calcagninus in libro de Ægyptiacis, ex Plutarcho de Iside & Osiride. Ipsi quorum vanitas ridetur Ægyptij nullam belluam, nisi ob aliquam vtilitatem consecrauerunt, velut ibin, quòd maximam vim serpentium conficiat: crocodilum, quòd terrore arceat latrones, Cicero. Crocodilos admirantur multi, cum homines interficiāt ædantq; rem perniciosam mortalibus, quur lege vt pro dijs colantur, fuerit sancitum. Sed videntur non patriæ securitatem afferre, non tantum Nilus, sed & qui in eo sint crocodili. Quos Arabiæ Libyæque latrones veriti, non audent flumen transire populatum. Affertur & alia ab historicis huius bestiæ colendæ ratio. Nam regem quem Minam (Menem, Herodotus lib. 2.) dixêre, cum sui canes persequerentur, fugisse aiunt in Mœridis (alij *Miridis* vel *Muridis* legunt, neutrum probo) paludem, ibiq; (collapso in palude equo quo vehebatur, ipsum; vt Stephanus habet) susceptum à crocodilo, mirabile dictu, in continentem fuisse delatum. Igitur vt gratiam animali redderet: condita ciuitate paludi propinqua, quam crocodilorum appellauit, mandasse accolis, vt pro deo ea bestia coleretur, paludemq; in earum cibum vouisse, Diodorus Siculus de fabulosis antiquorum gestis lib. 2. Pogio interprete qualicunq;. In Arsinoitica præfectura (inquit Strabo lib. 17.) mirum in modum colitur crocodilus, & est sacer apud eos in lacu quodam (Mœridis scilicet) seorsum nutritus, & sacerdotibus mansuetus & suchus vocatur. Nutritur autem pane, carne & vino, quæ à peregrinis afferuntur ad eiusmodi spectaculum venientibus. Hospes itaque vir inter alios honoratissimus, qui nobis sacra commonstrabat, ad locum veniens, placentulam, & carnem assam, & quoddam mulsi vasculum ex cœno attulit. Beluam in ripa lacus inuenimus, ex sacerdotibus alij eius os aperuerunt, alius bellaria imposuit, postea carnem, deinde mulsam iniecit. Ille in lacum exiliens in vlteriorem partem traiecit. Sed cum alius hospes aduenisset, & similiter primitias attulisset, cursu lacum circumeuntes iidem inuento crocodilo obtulerunt, Hæc ille. Et alibi, Arsinoitæ crocodilos colunt, & propterea fossam habent crocodilis plenam, & Mœridis lacum nam & eos colunt, & ab eis abstinent. Crocodilos sacros admodum esse existimant qui circa Thebas & Mœrios (Μοιρεως) stagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus vel gemmas, vel ex auro fusiles inaures (ἀρτήματα λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεα:) & primoribus pedibus catenam (ἀμφιδέας, armillas) innectentes: cibaria quoq; accommodata ac sacra (ἱρήϊα) præbentes, consectantur tanquam pulcherrimè viuentem, (tanquam homines delicatos curant.) Vbi mortem obijt, sale conditum (ταριχεύσαντες) sacris in vrnis sepeliunt, Herodotus. Coptitæ (qui Coptum incolunt in Ægypto,) accipitres vt crocodilorum hostes odio adducti sæpe in crucem agunt. Iidem ob similitudinem quam cum aqua crocodilis esse affirmant, crocodilos diuino honore afficiunt, Ælianus. Ab aspidibus & crocodilis morsos felices & deo dignos arbitrantur Ægyptij, Iosephus lib. 2. contra Appionem. Crocodilorum colentes Ombitæ Ægyptij populi, sic bos dierum celebratione dignantur, quemadmodum magnificentissima celebramus Olympiæ certamina. A crocodilis suos liberos rapi mirificè gaudent, & matres ex eo magnam lætitiam voluptatemq; capiunt. & simul magnificè, & amplè de se sentiunt, quæ nimirum deo cibatia pepererint, Ælianus. Volaterranus quidem hæc eadem ex Æliano de Ombitis pariter & Coptitis scribit. Quàm familiariter à sacerdotibus in Ægypto crocodili tractentur, scripsi quædam supra in *D*. Amometus in quadam Libyca vrbe dicit sacerdotes ex lacu quodam cantionum illecebris præstrictos crocodilos decem & septem cubitorum educere.

Crocodilos diuinatione pollere ferunt Ægyptij.

De crocodilis hanc etiam auditionem ex Ægyptijs accepi, sacros esse, & mansuescere, & à ministris se facile contrectari sustinere, & sibi frusta esculenta in dentes insita, extrahentibus patulum os præbere, atque antiquiores & præstantiores diuinatione pollere, Ægyptij ferunt. idq; Ptolemæi testimonio comprobant: eum sanè cum ex crocodilis antiquissimum & præstantissimum appellaret, non exauditum fuisse: cum cibaria ei comedenda obiecisset, reiecisse inde sacerdotes collegisse, ex Ptolemæo idcirco crocodilum, quòd eum vicinum ad moriendum prænosceret, cibum capere noluisse, Ælianus. Eadem ferè apud Plutarchum leguntur in libro Vtra animalium, &c. Quidam apud Heliodorum in Æthiopicis (initio lib. 6.) cum vidissent crocodilum à dextra in læuam ferri, & in alueum fluminis Nili celere impetu se condere, nihil commoti sunt hoc spectaculo tanquam eis familiari & vsitato, Calasiris tamen impedimentum aliquod circaiter eis obuenturum monebat. Cnemon verò vehementer perturbatus est, quòd non exactè ipsum animal, sed humilem quandam & obscuram eius vmbram videre sibi visus fuisset, Hæc ille.

Apud quos in Ægypto non sint sacri crocodili.

¶ Apollinis ciuitas in Ægypto crocodilis est inimica, Strabo. Neminem dicuntur lædere diebus ijs quos Apis natales habet, Calcagninus. Apollonopolitæ comprehensos ex alto suspendunt, atq; eos primum flebiliter gementes, permulta verberatione affligunt, deinde ijs concisis vescuntur, Ælianus. Et rursus, Apollonopolitæ eiusmodi bestiam oderunt, quòd dicant,

Typho-

Typhonem eius formam induisse. Alij non ob eam causam, sed quòd Psammiti regis iustissimi viri filiam crocodilus rapuerit, eius cladis recordatione suos posteros vniuersam eorum nationem odisse. In vrbe Apollinis sancitum est, vt quisque de crocodilo comedat ablegata omni exceptione: venantésque ac enecantes quotquot possunt è crocodilis è regione templi proponunt, asserentes quòd Typhon factus crocodilus Horum aufugerit: omnia denique animalia infesta, omnes affectus improbos, omnes motus pestilentes Typhoni imputant, Calcagninus. Qui circa Elephantinam vrbem incolunt, quòd sacros esse non censeant crocodilos etiam comedunt, Herodotus. Est in Ægypto Herculis ciuitas, vbi ab Heracleotis coluntur ichneumones qui crocodilis & aspidibus (vide in Ichneumone *D.*) perniciem inferunt, Strabo. Tentyritæ populi (de quibus plura scripsi supra in 10 *D.*) crocodilum reijciunt, captumq́; arbore suspendunt & multis prius affectum verberibus postmodum comedunt, Textor. Iidem (Æliano prodente) accipitres vt crocodilorum hostes sanctissimè colunt.

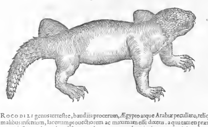
¶ Prouerbia. Crocodili lachrymæ, Vide supra in *D.* ¶ Vt canis è Nilo bibit & fugit, (metu scilicet crocodilorum.) Vide inter prouerbia ex Cane. Certum est canes iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occasionem præbeant, Plinius. *Prouerbia.*

DE CROCODILO NILOTICO.

20 CROCODILVS, nomine ac forma omnibus ex æquo notissimus: Niloticum animal est, amphibium, quadrupes, lacertosi generis: ouiparum, pisciuorum, ex parua origine in maximam molem crescens: dentibus longis, exertis, pectinatim vtrinq; maxillæ infixis, quarum superior tantum moueri conspicitur: lingua pro corporis magnitudine adeò exigua, atq; inferiori maxillæ ita inhærente, vt solum eius vestigium esse credas. Illi noctu diuq́; insidiantur indigenæ, eiusq́; cutim salitam ac tomento conditam nostris mercatoribus diuendunt. Ea est rugosa, multis in tergo tuberculis armata, subtus læuis, sursum verò sessilibus squamis aspera, ingenti cauda prædita, coloris vndecunque cinericij a qua vasta ac breuiora crura emanant: pedibus in quinos digitos diffissis, robustissimis ac prælongis vnguibus communitis, quibus terrestria animalia, atq; adeò humana corpora discerpere creditur. Huius figuram multa veterum numismata referunt, multæq́; vrbes pellem eius ad insignem 30 plebis admirationem, in palatiorum eminentioribus locis collocant: cuiusmodi Lutetiæ in plærisq; sacris ædibus, atq; adeò aula forensi maiore videmus, Bellonius.

DE CROCODILO TERRESTRI, Ægyptiaco vel Arabico.

40

50

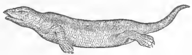
CROCODILI genus terrestre, haud ita procerum, Ægypto atque Arabiæ peculiare, reliquis animalibus infensum, lacertam prouectiorem ac maximam esse dixeris. a qua tamen præter duritiem ac cutis firmitudinem hoc distat, quod caput crurumq́; articulos, atque adeò pedum digitos squamosos gerat. Verumetiam a Nilotico crocodilo hoc differt, quod caudam habeat in clauæ modum tuberculis elatioribus asperam. qua corpora quibus insultat, atrocissime diuerberare creditur, Bellonius. Hoc animal, ni fallor, pharmacopolæ quidam in Italia ostentant, & *caudiuerberam* nuncupant.

DE CROCODILO TERRESTRI BRESILIENSI.

HÆc Crocodili terrestris species hactenus nobis ignota, nuper ex Bresilia in nostrum orbem allata fuit, talis figuræ, qualis hic ponitur. Longitudo eius vlna maior, latitudo decem digitorum transuersorum, tibiæ anteriores decem digitos, posteriores octo longitudine æquat: caudam prælongam albis & fuscis notis distinctam gerit. Corpus totum multis paruis, splendidis & æqualibus squammis tegitur, quæ medio ventre maiores & albæ sunt. Aquæ impatiens est, ita vt si quis in os aquam infundat, statim moriatur. Venenatus non est, sed a quouis ex cauis effoditur, capitur, ac in cibum sumitur: nec alius est carnis eius gustus quam testudinis. Si post duos vel tres dies occisus igni vel calori admoueatur, non aliter mouetur, ac si nouissime interfectus esset.

DE SCINCO, quem & CROCODILVM terrestrem vocant.

A.

De nominibus varijs huius animantis.

SCORPIONES scinci lacertiq́, vermibus non serpentibus adscribuntur, Solinus cap. 30. Ego verò hæc animalia ἑρπετά, id est reptilia, non σκώληκες, id est vermes, rectè appellari dixerim. Scincum Dioscorides eundem terrestri crocodilo esse scribit: hinc & crocodileam fimum eius appellant, de terrestri non aquatico crocodilo intelligentes. Auicenna confundit. Ex eadem (crocodili) similitudine est scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à crocodilo, squammarum seta à cauda ad caput versa, Plinius. Ego scincos quosdam lacertis similes, ac magnitudine ferè æquales, qui ex Ægypto afferuntur, vidi, cute quidem quàm crocodilorum candidiore tenuioreq́; squammas vero, vt Plinius inquit, à cauda ad caput verti non potui in eis animaduertere, cum tamen veros illos scincos esse non dubitem. Quamobrem conijcio tria saltem genera crocodili statuenda: vnum aquaticum, qui simpliciter ita nominatur: & duo terrestria, vnum cognitum nobis, quod scinci nomine ex Ægypto adferri hodieq́, dixi: & tertium nobis ignotum, cuius squamæ ad caput vertantur. Non probant Bellunensis sententiam, qui in Mesuen commentarios æddiderunt monachi, nempe ex ouis crocodili in aqua æditis, crocodilum nasci. ex ijsdem in ripa iuxta aquam, scincum. Atqui hoc non asserit Bellunensis, sed secundũ Arabes ita existimari scribit. & propterea (inquit) dicitur quod scincus sit de semine crocodili. Certum est tamen crocodilum nunquam oua sua in aqua parere, sed semper in sicco. Græcè σκίγκος scribitur, ab illiteratis quibusdam pharmacopolis & alijs *stincus*, quod nomen etiam pro schino, id est lentisco aliquando ineptè ponitur in Arabum libris. Apud Nicolaum Myrepsum etiam in Græco codice alicubi σίγκ. pro σκίγκου scribitur. Albertus lib 24. de aquaticis animalibus agens, scincos cum sciuris confudit: & mox cum de stella marina agere deberet, vbi sturitus scribitur, aliâs stincus (vtrunque ineptè pro aster, id est stella) vim ciendæ Veneris vehementem ei tribuit, quæ sane scinco a bonis authoribus, ijsdem penè verbis, non stellæ marinæ adscribitur. Plurimi ex pharmacopolis indocti homines, scinci loco, lacerti genus aquaticum nostræ regionis vendunt, prona parte pallidum, nigrum supina, Syluaticum & alios huius farinæ scriptores secuti, qui scincum interpretantur lacertum aquaticum. quem ego sanè venenatum esse arbitror. scincum non item, eundemq́; nec nostræ regionis, nec omnino aquaticum. quamuis mona-

Pseudoscinci.

chi in-

chi interpretes Mesuæ, scincos circa Romam sibi visos somniant, Syluaticus & Plateatius in Apulia. Sunt qui lacertos quosdam duabus insignes caudis pro scincis vendant, ab ijsdem monachis reprehensi. Sed de lacertis aquaticis priuatim agam. *Κίχερος*, crocodilus terrestris, Hesychius & Varinus. sed *σκίγκος* vox apud alios authores vsitata est, *κίχερος* alibi nusquam legi. *Koach* Hebraicam vocem, כוח, aliqui crocodilum interpretantur, alij lacertam, scincum forte melius dictum, vide in Chamæleonte *A.* צב, *zab*, etiam aliqui scincum exponunt, sed crocodilum propriè significat. Arabes & Chaldæi *dab* & *aldab* dicunt vertunt enim ז in *d.* Serapionis interpres in capite de Stercore vbi Galeni verba de crocodilea citantur, pro crocodilo terrestri duas voces ponit, stellionem & *adhaya*, si rectè sic scribitur. Dioscoridis etiam vetus interpres stellionem reddit, vbi crocodilum terrestrem vertere debebat. Gatis fluminis, id est scincus, Syluaticus. Apud eundem alibi *guaril*, scincus exponitur. & ita solum rectè legi puto, non *garis.* *Guaril* aquaticus, id est scincus, sed verius stellio, Vetus glossographus Auicennæ. Aggregator etiam *guaril* apud Auicennam stellionem interpretatur, ipse non probo. De scinco Auicenna (vt scribunt Monachi in Mesuen) tribus aut fortè quinq; capitibus agit, Arabicè *guaril* nominans: Et in primo capite inscripto de *guaril*, fimi tantum eius vires describit, vt Dioscorides crocodileæ: reliqua duo capita de scinco inscribuntur, vnde error Auicennæ apparet, qui de vna & eadem re diuersis locis egerit. Instituit præterea caput de tinsa vel temsa, quod crocodilus est, & propriè aquaticus: quare non rectè ei vires fimi terrestris crocodili adscribit, easdem quas in capite de *guaril* recensuerat. Cæterum Pandectarius in capite Rhule, quod interpretatur renes, (ex Serapione cap. 450.) scinci meminit: attribuunt enim authores vim medicam illis præcipuè in hoc animali partibus quæ circa renes sunt, Hæc Monachi. Rasis interpres pro scinco piscem sagittalem vertit, piscem fortè arbitratus quoniam recentiores nonnulli non rectè aquaticum animal esse scripserunt. Hebræi crocodilum *zab* vocitant, Arabes & Chaldæi *dab*, piscem verò *dag*, vnde forsitan natus error. Serapionis etiam interpres cap. 446. scincum ineptè piscem facit. & Serapio falsò attribuit Galeno qui scripserit scincum esse speciem stellionis aquatici. *Alarbian* vt scribunt Arabes, sicut Ebenesis, & alij, est animal aquaticum declinans ad colorem citrinum, & de eo est salsum, & de eo est recens, & dicitur etiam quod est species scincorum: & dicitur etiam de carne mollia addita in naso quæ conuenit cum hæmorrhoidibus, And. Bellunensis, Videtur autem de scinco intelligendum, quod is quoq; tum recens tum salsus aut simpliciter inueteratus in vsu habeatur. Quin & *harbe* vel *alharbe* chamæleonem interpretantur, & speciem *zab*, id est crocodili. Scincus vox facta videtur à tinsa vel suchus, vide in crocodilo *A.* *Aldab* est animal simile lacerto, sed maius, Bellunensis. *Dab* animal est instar lacertæ magnæ, ventre maiore, Latinè (forsitan apud recentiores aliquos barbarbaros) *ballecola*, (aliâs *Baleccara*,) quod reperitur in Barbaria & in Sardinia, colore lacertæ, cuius stercus illinitur contra lentigines, &c. Syluaticus in Dab & in Baleccara. Eadem autem ferè etiam de scinco scribit. *Schanchur* est *guaril* de Nilo, qui capitur in Ægypto, Auicenna 2. 644. Serapioni *secancur* dicitur. Rursus Auicenna 2. 603. *Aschanchur* (inquit) est *guaril* (*vrel*, vt Bellunensis legit) aquaticus qui in ripis Nili capitur. & fertur nasci de generatione altemsa, cum illa extra aquam oua parit. Sic apparet Auicennam in tribus aut fortè quinque capitibus de scinco agere, vt Monachi qui commentarios ediderunt in Mesuen obseruarunt. Primum in *guaril*, deinde bis in scinco. item in tinsa vel tempsa, qui crocodilus est & propriè aquaticus, non rectè terrestris crocodili vires in *guaril*, enumeratas ei adscribens. *Askincor*, id est scincus, Syluaticus. *Scerantum*, id est scincus de mari rubro, Vetus glossographus Auicennæ. *Nudalep* vel *nudaleps*, id est scincus, Syluaticus.

B.

Descriptio formæ scinci.

Scinci veri & peregrini, qui ex oriente vel Ægypto ad nos aduehitur, forma hæc est, mihi manibus tractanti obseruata. Lineæ per dorsum alternis fuscæ & albæ sunt, latiusculæ: sed fuscæ etiam punctis albis distinguuntur. Collum superius magis fuscum est, caput & cauda magis albent. Pedes & tota pars supina, id est venter, pectus, &c. albo colore squamularum nitent. Pedum digitos quinos vnguiculi muniunt exigui. Cruris longitudo sesquipollicem æquat. Toti corpori a capite ad caudæ acumen longitudo duorum palmorum, id est octo digitorum secundum transuersum, aut paulò breuior. Caudæ longitudo, digiti duo, quæ subito ex crassiuscula in acutissimam exit. Exenteratos (sacchare puto conspergunt,) bombyce explent, atque ita vendunt. pretio ferè drachmarum septem cum dimidia in ternos. Tales erant quos ipse vidi: sed nuper amicus quidam noster Constantinopoli rediens vulgo illic quinque vel sex palmorum, id est viginti aut viginti quatuor digitorum scincos vænire mihi affirmauit. Alter quidam mihi se veros scincos vidisse affirmauit longos palmum, latos duos digitos, luteos, qui parte posteriore statim in acumen desinerent, nec multum ita producerentur vt lacerti. Rondeletius neq; qui Venetijs venduntur, neque illos officinarum, veros scincos esse vult. Nam scincus (inquit) est terrestris crocodilus. Illi in aqua & terra viuunt. Vnicum se duorum cubitorum longitudine vidisse affirmat. ¶ Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, est in Nilo (quasi vero aquaticus sit, quod alibi negat) natus scincus, Plinius. Alter illi (crocodilo) similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, Idem. Scinci circa Nilum frequentissimi, cro-

Vbi reperiantur. *In Nilo.*

codilis quidem similes, sed modica forma & angusta, Solinus. Cardanus lib. 9. de subtilitate in India occidentali, atq; alibi etiam sed rarius longè, lacertos maximos nasci tradit, quos crocodileos vocant, crocodilis magnitudine & forma similes, excrementis alui odoratis. Galenus lib. 10. de simplicibus crocodilos terrestres, quorum fimum in vsu est, paruos & humiles, μικρὺς καὶ χαμαιπετεῖς esse scribit. Hæc magnitudinis differentia ad regiones referri potest. nisi quis omnino contendat inueniri aliquod crocodili terrestris genus à scincis diuersum. *In Africa.* Crocodili tricubitali ad summum magnitudine, terrestres, lacertis assimiles, apud aratores Afros ad occidentem repenuntur, Herodotus lib. 2. Sunt autē hi vel scinci, vel simile crocodili terrestris genus, sola forsan magnitudine discreti. Plinius enim suum crocodilum terrestrem, ichneumone minorem esse scribit. est autem ichneumon non maior catello. Plinius quidem 28. 8. an scincus idem esset, qui terrestris crocodilus ille cuius crocodilea, id est fimum in vsu medicorum est, dubitauit. Primum enim de remedijs ex crocodilo amphibio agit, deinde ex terrestri, tertio loco ex chamęleonte. Postea subijcit, Ex eadē similitudine est scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt. Scincus animal est Indicum, quadrupes, lacertæ simile, sed multo maius, longius, & ventrosum, vt Syluaticus & alij ex Dioscoride citant, apud quem ego huiusmodi nihil reperio: sed in libro Simplicium ad Paternianum. Scinci alij marini, alij montani à recentioribus hodie vocantur. *In India.* ¶Scincus aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ, terrestris crocodilus est sui generis, Dioscorides. Ego Lydiam Mauritaniæ regionem nullam inuenio, quanquam Serapionis quoq; interpres *Lodiam* reddit, pro Lydia. Rasis in libro de sexaginta animalibus, cæteras regiones ex Dioscoride nominat, hanc omittit. Marcellus Vergilius vertit in Libyæ Mauritania: ego malim in Libya Mauritaniæ. nam Græcè legitur τῆς Μαυρουσιάδος. Libya enim aliquando pro tota Africa ponitur, aliquando pro certa eius parte estq; hoc nomine etiam fluuius in Mauritania. *In Arabia.* Maximus scincus Indicus est, deinde Arabicus, Plinius. Quanquam Dioscorides scincum, crocodilum terrestrem nominat, illi tamen qui hodie Venetias afferuntur, marini sunt è mari rubro: & alij ex Nilo Ægypti. hi specie quidem corporis crocodilos referunt, non maiores tamen sunt maximis lacertis nostris. squamæ ipsorum albæ sunt ad pallidum inclinantes cum linea bertina a capite ad caudam, cum crocodili in summo dorso toti nigri sint, Recentior quidam. Salamandra similis est lacertæ aut crocodilo terrestri. Syluaticus in capite Rhule (renem interpretatur) scincum tradit similem esse lacertæ, cauda tamen non rotunda, sed ad latera compressa: item ventrosum, vt nos pluries circa Romam in aquis stantibus vidimus, (hi potius lacerti aquatici vulgares fuerint, de quibus infra priuatim.) Quamobrem scinci qui venduntur sicci cum duabus caudis, probantur non esse veri. *In Apulia.* Plateanus scincos in Apulia etiam reperiri scribit, sed efficatiores esse vltramarinos, Monachi interpretes Mesuæi. Præcipua scinci à crocodilo differentia dignoscitur, squammarum seta à cauda ad caput versa, Idem. Vide quædam in *A.* superius.

C.

De naturalibus corporis actionibus. Crocodili tam terrestres quàm fluuiatiles sua oua terræ gremio committunt, Aristot. ¶Lacertæ insidias in apes faciunt: ac terreni crocodili pestem perniciemq; illis instruunt. farina ad verattum admista, aut maluæ succo suffusa, & ante alueos dispersa, gustantibus illis omnibus perniciem affert, Ælianus. Crocodilus nominatur quòd crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terrestris crocodilus mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conspecto fugit. Marinus verò (fluuiatilis potius,) sic dictus videri potest, quòd crocas, id est littora timeat. in terra enim pauidus est, Varinus. ¶Herodotus crocodilos (tumirum lacertorum generis) in Ionia in sæpibus gigni scribit, vulgò sic dictos, & ab istorum corporis similitudine, aquaticos etiam illos quos Ægyptij *champsas* vocant, crocodilos ab eis dici. An verò crocodili illi sæpium incolæ in Ionia scinci sint, aut aliud lacerti genus, non facile dixerim. Venales scincos ex Ægypto licet videre, lacerti magni similitudine, Hermolaus Barb. Libya sola crocodilos alit terrestres, duobus cubitis non minores, Pausanias in Corinthiacis. Scincus quidam in rubro mari nascitur, (ἐν τῇ ἐρυθρᾷ, Marcellus vertit ad rubrum mare,) Dioscorid. Crocodilum terrestrem, cuius fimum in vsu est, Auicenna ferè in Arabia tantum reperiri scribit. *Adib* (pro *aldab*) similis est lacertæ magnæ, & degit in aquis, Syluaticus. *Aldeb* seu *aldab* animal lacerto maius, in Oriente & versus Mecham in desertis arenosis reperitur, Bellunensis. Vide etiam supra in *B.* quibus in locis scinci reperiantur. *Cibus eorum.* Scincus odoratissimis floribus viuit, Plinius. quamobrem non mirum mellis eundem auidum esse, ceu ex floribus confecti. Crocodili apibus nocent, Florentinus in Geopon. *Fimus.* ¶Fimum eius album, odoratum, & odoris subacidi esse, referemus in *G.*

G.

Remedia ex scinco. Scincus siccandus reponitur in nasturtio, (vel cum nasturtio inueteratur,) Dioscorides. quod is Græcè dicit, ταριχεύεται ἐν καρδάμῳ. Ruellius vertit, Sale inueteratur cum nasturtio. Marcellus, Addito nasturtio sale inueteratur. Atqui ταριχεύεσθαι verbum quoquo modo inueterari significat, tum cum sale, tum sine sale, vt pluribus docuit Cornarius in commentarijs in Galeni libros de medicamentorum compos. secundum locos. Sale quidem non opus est vbi nasturtium, siue herbam, siue semina eius intelligas, apponitur: quod id acrimonia sua per se satis exiccet, & vermiculos nasci prohibeat.

hibeat. Quanquam Plinius quoq; scincos falsos afferri scribit, deceptus & ipse forsan quòd vim verbi *περεγχῶν* nesciret. Qui ad nos etiam adferuntur scinci, falsi mihi non videntur. Quamobrem non accesserim Marcello Vergilio, qui mutilum hunc Dioscoridis locum suspicatur, & Dioscoridem fortassis scripsisse, nasturtio æquales scinco ad excitandam Venerem vires esse, quòd Paulus Ægineta in scinco dixerit, *χαρδάμω δύναμιν ὁμοίαν ἔχει*: aut quod Plinius docet, accendere Venerem cum satyrio, &c. vt quod Plinius satyrium, hic nasturtium dixerit. Ego apud Æginetam tale nihil inuenio: & vt inueniatur, non est tamen vlla vel corrupti vel mutili huius Dioscoridis loci apud me suspicio: sed Æginetæ potius, & pro cardamo satyrion legendum, vt in Antiballomenis apud eundem.

Vsus scincorum in antidotis.

¶ Miscetur scincus in antidota, Dioscorides. In antidota quoque nobilia additur, Plinius. Antidota accipio medicamenta composita aduersus venena, & alios magnos præsertim viscerum morbos. Huiusmodi est & nobilissima quidem antidotus Mithridatia, quæ & *diascincu* vocatur, à Galeno lib. 2. de antidotis, & Actuario alijsq; descripta. Eodem de antidotis lib. Galenus describit antidotum ad scorpiones, quo quidam in Libya omnes à periculo liberabat, quod inter alia carnem crocodili terrestris vel scinci dicti recipit. & mox Zoili medicamentum ad idem, cui crocodili terrestris drachmæ decem miscentur. Vt drachmæ duæ antidoto quod inscribitur ad omnia letalia, præsumptum & postea datum: item ad rabiosorum morsus, pleuriticos, &c. sed hoc à Mithridatio minimum differt, eo præsertim quod Damocrates carmine descripsit. Eiusdem Mithridatij aliæ duæ descriptiones sunt, ab initio eiusdem libri: prior scinci drachmas duas recipit, altera scinci lumborum drachmas sex. Aduersus mel venenatum, aut ex melle syncero fastidium cruditatémve grauissimam, scincum antidotum esse, author est Apelles, Plinius. Et alibi, Prodest & contra sagittarum venena, vt Apelles tradit, ante posteaq; sumptus. Serapio epilepticis dat medicamen, quod ex crocodili terreni stercore confectum probat, Cælius Aurelianus cui hoc non placet. Corpus scinci, excepto capite pedibusq;, elixum manditur ischiadicis. tussimq; veterem sanat, præcipuè in pueris. item lumborum dolores, Idem. Crocodilus terrenus, præcisis summis partibus, egestisq; interaneis, ex iure coctus, cibatui datus, magnum ischiadicis præstat auxilium, Marcellus. Scinci admiscentur in Amaranti grammatici ad pedum dolores antidotum, apud Galenum lib. 2. de antidotis circa finem. Miscentur vtiliter medicamentis ad frigidos affectus neruorum, Mesuha & Rasis apud Serapionem & Auicenna. Scincus calidus est, auget semen, & libidinem stimulat. præfertur maior, pinguior, quiq; verno capitur, Iidem: & eo tempore quo feruet ad coitum, Auicenna. Alexander Benedictus in compositione quadam ad mouendam Venerem scincum non carnosum requirit, & in alia scincum arefactum non vetustum, vt fortè pro non carnoso legi debeat, *non annosum*. Syluaticus ex Paulo citat, capite de scinco, quòd sit calidus & siccus in tertio ordine: quod ego apud Paulum non reperio. Scinci ad opem salutarem non qualibet necessarij sunt. medentes quippe ex ipsis pocula inficiunt, quibus & stupor neruorum excitetur (hoc est, tollatur & curetur) & veneni vis extinguatur, Solinus. Scinci caro impinguat corpus, quum fit ex ea acafea: & si saliatur, (inueteretur,) bibaturque ex ea pondus aurei cum vase vini, confirmat renes & colem, & libidinem excitat, Rasis. Antidotus tentiginem excitans, dextro aut sinistro imposita pedi, renibus item & teneræ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepsum, inter cætera medicamenta accipit stellionem, cantharides & scincum. Sal scinci excitat coitum, quanto plus caro eius, & præcipuè caro suminis, & quæ sequitur renes, maximè verò adeps ex eis, Auicenna. Ad omnem malin (pestilentem affectum, &c.) iumentorum, Crocodilum terrestrem & ranam, viuentes in oleo discoques, donec carnes eorum in oleum resoluantur, tum colabis & infundes naribus iumenti, vt legimus in Hippiatricis Græcis capite secundo. In regione Indorum elephantiasi affectos assiduè per sedem eluere per vrinæ asininæ infusionem heminæ mensura calefactæ consueuerunt. Crocodilum item terrestrem accipiunt, eiusq; extremas partes amputant, ac interiora abijciunt, deinde fermento obuolutum assant: tum ablato fermento, & scabricie eius derasa, carnis ipsius drachmam vnam quotidie præbent, Aetius 13. 122.

Scinci carnes ad venerem excitandam faciunt.

¶ Scincorum partes circa renes tanquam naturalibus erigendis efficaces bibuntur, Trallianus 9. 9. Aiunt carnes quæ renes amplectantur, *τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος*, Marcellus vertit laterum carnes, & Plinius quoque latera scinci nominat, alij lumbos (sed videtur quicquid circa renes est vndiquaque accipi posse, cum alioqui totum corpus simpliciter præter caput & pedes in remedijs detur) id sibi virium vendicasse, vt si drachmæ pondere bibantur cum vino (Ruellius hæc verba, *cum vino*, omittit) venerem accendant. verum decocto lentis cum melle, aut semine lactucæ cum aqua poro, excitatas inde veneris cupiditates inhiberi, Dioscorides. Syluaticus ex eodem sic legit, Facit scinci caro ad Venereos vsus si vno cyatho (alij, *si ex vini cyatho*) bibatur. nam si plus sumatur neruos lædit, quæ non apud Dioscoridem, sed in libro simplicium ad Paternianum leguntur. Eadem ferè apud Galenum legimus, (qui tamen lactucæ semen potum efficacius resistere putat tentigini isti, quam lentis decoctum, vt ex loquendi modo apparet, neque enim expresse hoc dicit. mirum sanè Dioscoridem in lente quæ edendo est, nullam huiusmodi facultatem eius commemorare) item apud Aetium & Æginetam. Marcellus Vergilius tamen non lentem simpliciter apud Æginetam, sed lentem palustrem ad hunc vsum nominat. ait, quod in codicibus vulgatis non reperio: nec si vsquam repe-

natur probo nam Arabes quoq; qui ex Dioscoride transtulerunt, lentis simpliciter decoctum vertunt. & lens palustris intra corpus non sumitur, sed foris tantum refrigerandi gratia, aut enterocelas puerorum conglutinandi imponitur, apud Dioscoridem & alios. Sestius scincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiusdem decocti ius cum melle sumptum, Venerem inhibere, Plinius. Quòd si cum Dioscoride, & reliquis eum secutis Græcis & Arabibus, Plinium conciliare voluerimus, sic legemus: Præterea lentium decocti ius cum melle sumptum, Venerem illam inhibere. sed si hoc dicere Plinius voluit, non suo loco dixit, statim enim à mentione Veneris ex scinci è vino poti excitatæ, post hæc verba oportuisset. quamobrem hunc errorem (si error est, vt ego conijcio) in authorem potius quàm librarios reiecerim. Rostrum scinci & pedes in vino albo poti, cupiditates veneris accendunt. vtique cum satyrio & erucæ semine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita vt pastilli singularum drachmarum libantur: per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad ad idem creduntur, Plinius. Ego reliquum corpus potius, rostro & pedibus resectis, sumendum dixerim, vt ipse Plinius alibi in ischiadicis sumendum, caput & pedes demenda expresse monens, consuluit. Marcellus ijsdem præcisis summis partibus vtilem facit, nec tamen nominat illas partes, vt & Aetius elephantiacis. Ego caput & pedes semper abstulerim, tum quòd nihil aut minimum carnis hæ partes habeant, tum quòd forsan etiam venenosius aliquid quàm cæteræ partes. itaque viperarum etiam, cum ad remedia parantur, capita & caudæ amputantur. In scincis equidem non totas caudas, sed partes tantum extremas earum absciderim, quæ tenuissima est, reliqua enim non parum carnis habent, & caudæ scincorum à nonnullis authoribus etiam per se vsurpantur. Si igitur hic quoque vel Plinij, vel librariorum lapsus. Intestinis & reliquo corpore crocodili terrestris suffiri vulua laborantes salutare tradunt. item velleribus circundari vapore eius infectis, Plinius. Pro scinco satyrium substitui licere, (nempe ad Venerem ciendam,) in Antiballomenis legitur: & pro satyrio, erucam. Ex salamandra etiam & stellione tum simplicitet tum transmarino remedia ad Venerem excitandam, vt ex scinco, veterum aliqui præscribunt. Ego boni & honesti medici esse aio, medicamentis huiusmodi, quæ venerem aut cum periculo, aut nimium citant, & ad breue tempus tantum cum vi & impetu præter naturam, prorsus abstinere. & vbi licitum est, hoc est in coniugibus, nec dum ætate exhaustis, vti ijs potius quæ vel nutrimenti ratione, quod probum & copiosum corpori conferunt, vim generandi naturalem restituant. vel quæ nutrimenti simul alimentique vires obtineant, vt quæ nutriendo etiam calefaciunt, aut inflant, aut humidiorem liquidioremq; reddunt sanguinem, si is forte siccior est. Vel denique medicamentis tantum, quæ eiusmodi sint, vt corporis habitum ad naturalem statum conuertere ab eo qui præter naturam est possint, frigidos calefacere, confirmare imbecillos. minimè verò eiusmodi, quæ vel nimiam vel ad breue tempus, dum impetus medicamenti viget, concitatam Venerem accendant quod non aliud est quam peccati, & illicitæ nimiæque Veneris authorem esse: sæpe verò etiam corporis periculi. Huiusmodi enim medicamenta, inter quæ primas obtinent scinci, veneno non carent: Et exhibitis ijs, vt plurimum, vel nullus effectus, (præsertim si ætas & alia non respondeant. aut maior sit impotentiæ causa.) vel nimius (eaque ipsa causa periculosus:) vel denique veneno noxius sequetur. Nam & veri scinci noxij sunt, vt infra dicetur: & multò magis falsi supposititijque. Hoc nimirum etiam veteres Græci medici videtur: quamobrem Galenus, Dioscorides & alij, ita scincis hanc facultatem attribuunt, tanquam ipsi nunquam experti, & auditu solo aut lectione cognitam. Cæterum antidotis scincos misceri alia ratio est, nec id fieri reprehendo. miscentur enim alia multa, quibus noxia eorum vis extinguitur, salubria medicamenta: & ferè præstantissima quæ venenis & ictibus venenatis aduersantur, ipsa quoque veneno non carent. Sed de his agere non institui. hoc vnum addam, malle me veris scincis, si etiam satis recentes esse constaret, ad theriacæ antidoti compositionem vti quàm pastillis è viperarum carnibus. quoniam illi ferè adulterantur: & vel nullius serpentis vel alterius quam viperæ, quique aut venenosior sit, aut certè minus efficax, carne conficiuntur. Veræ autem viperæ neque ipsæ in nostra regione sunt, neque cuiquam vt aduehantur curæ est: & de pastillis an veram viperarum carnem receperint iudicare nemo potest. At scinci veri apportantur, & multis apud veteres quoque præclaris contra venena antidotis admiscebantur, vt Mithridatio omnium nobilissimo, alijsque supra nominatis. Scincus contra venena præcipuum est antidotum: item ad inflammandam virorum Venerem, Plinius. Renes scincorum tanquam pudendum ad Venerem intendentes quidam bibunt, alij sumen quoque & caudam assumunt, Syluius. citat autem Galeni verba ex vndecimo de simplicibus, vbi ille non renes, sed τὰ περὶ τοὺς νεφρούς, id est partes circa renes, scripsit. Celebratur apud medicos diasatyrion compositio, quæ ab Actuario descripta scincos etiam accipit: qui tamen in eadem descriptione apud Nicolaum Myrepsum omittuntur. miscentur autem alteri eiusdem nominis antidoto statim subiectæ, numero 66. Recentiores etiam nonnulli compositis suis medicamentis ad coitum excitandum scincos admiscent. Albertus libro 24. de aquaticis animalibus scribens, scincos cum sciuris confundit: & mox cum de stella marina agere deberet, vbi stultus scribitur, pro aster, aliâs *stincus*, vim ciendæ Veneris vehementem ei attribuit, quæ sanè

Cautio vtilis de medicamentis Venerem excitantibus.

scinci

scinci non stellæ marinæ est. Scinci extremitates caudæ & testiculi & renunculi, in potu venerem cient. Kiranides. ¶ Corij vtriusq; (crocodili, tum aquatici tum terrestris) cinis ex aceto illitus his partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert, Plin. Si comburatur corium lacertæ (crocodilum intelligo, præsertim aquaticum, quem *zab* vel *dab* vocant, alijs crocodilum alijs lacertum interpretantibus) & inde cum fece olei inungatur membrum abscindendum ferro, omnem eius sensum extinguit, Rasis in lib. de 60. animalibus. Sanguis vtriusque (terrestris & aquatici) claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. An crocodili terrestris sanguis visum acuat experiri nolui, cum haberem probata aciei exacuendæ medicamina, quæ Græci vocant ὀξυδερκῆ, Galenus de simplicibus 10. 6 Scinci sanguis si calidus sumatur, & inungatur eo locus sordidatus, cum bellirieis & emblicis, reducit corpus ad colorem proprium: & si permisceatur ei *baurac*, & illinantur inde maculæ faciei ac lentigines, & maculæ minutissimæ, remouet eas, & clarum colorem reddit, Rasis. Adeps scinci expellit dolorem renum, & facit destillare sperma, Rasis. In libro secretorum qui Galeno attribuitur, compositio quædam ad mouendum coitum destinata, inter cætera recipit adipis scinci drachmas decem. Crocodili (tam terrestris scilicet quàm aquaticus: quare in multitudinis numero loquitur) adipem habent quo tactus pilus defluit. hic perunctos à crocodilis tuetur, instillaturq; morsibus, Plinius. Qui inunctus fuerit sepo lacertæ (crocodili. nam *zab* vel *dab* Arabicam vocem vtroq; modo reddunt) & proiecerit se supra crocodilos, non timebit illos, & ludent cum eo, Rasis. Sed hanc facultatem Plinius alibi priuatim crocodili aquatici tantum adipi adscribit, quod magis placet. Vide in Crocodilo aquatico *D. & E* ¶ Cor (vtriusuis crocodili puto, de vtroque enim antea locus est) annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur, Plinius. Cor lacertæ si suspendatur supra mulierem, prohibet partum, Rasis. pro lacerta Arabicè puto *zab* vel *dab* legit, quæ vox crocodilum potius significat. attribuit autem ei eo in capite Rasis quædam, quæ Plinius & alij vel terrestri vel aquatico crocodilo priuatim, vel vtriq;. ¶ Et mox ibidem, In felle lacertæ vtilissima vis est aduersus alopeciam, cum sternutatorium ex eo medicamentum fit cum radicibus betarum. Felle crocodili terrestris inunctis oculis ex melle contra suffusiones nihil vtilius prædicant, Plinius. ¶ Si medius scinci nodus, qui renes tegit, suspendatur supra dorsum viri, iuuat virgam & promouet coitum, Rasis. ¶ Si de testiculo scinci dextro bibatur ad pondus vnius *alkilat (alkirat)* cum aqua rutæ, facit destillare sperma, idq; desiccat. Sinister verò testis eodem pondere potus cum aqua cicerum rubeorum, & vase vno vini purissimi, & duas extra (sic habet codex impressus) id est, bis sex drachmis butyri vaccini, facit destillare sperma, prouocat coitum, renes calfacit, & virgam corroborat, Rasis. ¶ Vnguentum entaticon, hoc est ad arrigendum genitale apud Æginetam lib. 7. præter alia capit scinci caudas. Apud Aetium etiam in antidoto quadam podagrica caudam scinci legimus. Intestinis & reliquo corpore crocodili terrestris suffiri vulua laborantes salutare tradunt: item velleribus circumdari vapore eius infectis, Plinius.

Medicamenta ex corio scinci. *Ex sanguine.* *Ex adipe* *Ex corde.* *Ex felle.* *Ex testiculis.* *Ex caudа.* *Ex intestinis.*

¶ Fimum humanum propter fœtorem abominabile est. boum verò & caprarum & crocodilorum terrestrium, & canum qui ossa ederint, nec fœtet, & experientiam sui abunde non nobis solum, sed & alijs ante nos medicis exhibuit, Galenus de simplic. 10. 18 Aetius hunc locum reddens, Caninum verò (inquit) præ cæteris plurima experimenta nobis præbuit Idem Aetius lib. 2. cap. 117. cum anseris, accipitris & gruum alui excrementa inutilia esse dixisset, subdit: terrestrium verò crocodilorum inuentu difficile est: ideoq; vires eius omittit. Terrestris crocodili fimum, crocodileam vocant, quæ mulieribus bonum colorem in facie, nitoremque conciliat. Optima est candidissima (Græcus codex noster non rectè λεπτοτάτη pro λευκοτάτη habet) & friabilis: amyli modo leuis, in humore statim eliquescens quæ cum teritur subacida est & fermenti odorem refert. Adulterant eam sturnorum fimo, quos oryza pascunt. ipsumq; non dissimile vendunt. Alij amylum aut cimoliam miscentes (vt Ruellius. aqua macerantes, Marcellus Græcè est φυρῶντες, id est subigentes, ita scilicet vt farina ad panificium cum aqua subigitur. Serapionis interpres vertit, amylum cum cimolia miscentes, non probo,) adscito anchusæ colore per ratum cribrum paulatim (vt Ruellius. in tabulas, vt Marcellus ex veteri translatione apud Syluaticum Græcè est εἰς ὀλίγον. ego hunc locum sic legerim, ἢ κριμνῷ κοσκίνῳ εἰς ὀλίγα ἀποθλίβουσι ὡς σκωλήκια, καὶ ξηράναντες πωλοῦσιν ἀντὶ ταύτης. nam & Serapionis interpres sic vertit, & cribrant cribro lato (*raro*) vt fiat cribratio sicut vermiculi, & desiccant ac vendunt) exprimunt, vt se contrahat in vermiculorum speciem, qui siccati pro crocodilea væneunt, Dioscorides. Optima est crocodilea, quæ candidissima & friabilis, minimeq; ponderosa, cum teratur inter digitos fermentescens. Lauatur vt cerussa. Adulterant amylo aut cimolia. sed maxime qui capros (qui sturnos capros, vt Hermolaus ex Dioscoride legit) oryza tantum pascunt, Plinius: apparet autem ipsum in hoc errasse, quòd inter digitos fermentescens dixit: quod si ita sit, molle hoc fimum & facile subactu esse oporteret, cum tamen friabile tum ipse tum Dioscorides commendet. Apud Dioscoridem certè illud probatur, quod digitis tritum subacidum & fermenti odorem reddat: Græcè ζυμίζειν dixit, vt τραγίζειν, οἰνίζειν, & ὀξίζειν dicuntur, hoc est resipere odorem hirci, vini, aceti: & ne quis fermenti in substantia aut alia qualitate similitudinem intelligeret, ζυμίζουσα τὴν ὀσμὴν

De fimo scinci.

disertè protulit. *Dhab* aliud est à lacerto inuento in regione nostra, quamuis sit ei similis, & habeat dispositiones & virtutes ei proximas, Auicenna 2. 226. est autem *dhab* vel *zab* aquaticus crocodilus potius, ipse hic pro terrestri abutitur. Veteres interpretes Galeni & Dioscoridis, stellionem aliquoties pro crocodilo terrestri, in fimi eius mentione reddunt. Terrestrium crocodilorum, paruos illos & humiles dico, fimum pretiosum luxuria fœminarum fecit, quæ non contentæ tot medicamentis quæ splendidam extentamq; faciei cutem reddunt, crocodilorum etiam fimum eis adijciunt. Redditur autem huic simile sturnorum quoq; fimum, quum sola oryza pasti fuerint. Constat igitur hæc stercora abstergendi exiccandiq; vim possidere, vtranque mediocriter: multò moderatius tamen & infirmius sturnorum stercus est. Crocodilorum verò (terrestrium,) vt maculas faciei a Sole excitatas (hoc & Auicenna repetit) sic & vitiligines & impetigines tollere potest, Galenus. cuius verba Arabes eorumve interpretes malè transtulerunt. Crocodilus terrestris odoratissimis floribus viuit: ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta, crocodileam vocant, Plinius. Crocodileam Plinius etiam intestina ipsa terrestris crocodili appellat, Hermolaus. Atqui cum Græci omnes fimum duntaxat sic nominent, Plinij quoq; verba ita acceperim, vt non intestina crocodileam nominet, sed iucundum illum odorem hoc est odoratum excrementum, cuius gratia exquirantur & dissecentur. Serpentum stercus, propter siccitatem corū, plerunq; bene olet: vt & lacertorum maximorum quos crocodileos vocant. hi sunt crocodilis magnitudine & forma similes, & in India occidentali, atq; alibi etiam sed rarius longè, nascuntur, Cardan. Ægineta libro sexto terrestris crocodili fimum lentigines extergere dicit, aquatici autem oculorum albugines, Marcellus Vergilius. ego nihil tale apud Æginetam reperio, ne septimo quidem vbi de simplicibus singulatim tractat. sed omnino vtraq; ista vis authorum omnium consensu, alterius tantum crocodili nempe terrestris fimo adscribitur. aquatici verò neq; hæc neq; alia vlla. Crocodilea illita ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit: ex aqua verò inuncta morbos omnes. quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. lentigines delet, ac varos, omnesq; maculas, Plinius. Alphos tollit crocodilea, Ægineta. Kiranides vt albulæ tollantur, cum melle inungi vult. cum oleo, ad inducendum faciei splendorem. E stercore crocodili meretrices vnguentum parant, quo rugas faciei extendunt. sed lota facies deterius ad pristinas reuertitur rugas, Albertus. scribit autem hæc falsò in aquatici crocodili mentione. *Colorq; Stercore fucatus crocodili*, Horatius Epodo 12. Naso quoque in poemate de Arte amandi, præcipit vt quæ nigriore vultu esset, ad piscis Pharij opem confugeret, hoc versiculo: *Nigrior ad Phary confuge piscis opem*: nimirum quòd crocodili non terrestris sed aquatici fimum ad hunc vsum facere falsò putaret, quanquam is etiam impropriè piscis diceretur. Stercoris felis aut crocodili drachmas octo, (aliâs *sex*) sinapis drachmas quatuor, ex acri aceto alopecijs illine, Soranus apud Galenum de compos. sec. locos: item Archigenes ibidem. Eadem apud Rasim in libro de 60 animalib. cap. de lacerta legimus: Sumatur (inquit) de stercore lacertæ ad pondus sex aureorum, & sinapis ad pondus quatuor aureorum, & terantur cum forti aceto, & inungatur cum hoc alopecia: item stercus furonis, (id est *felis*.) Deprehender & alias quasdam facultates lacerti simpliciter fimo attribui, quas alij crocodileæ priuatim adscripserunt, qui hæc cum remedijs ex lacerto contulerit. Arnoldus de Villanoua cantharides & stercus crocodili miscet medicamentis alijs pilos regenerantibus. Stercus crocodili aiunt per infundibulum suffitum, feras venenosas ex latibulis suis exigere, Aetius 13. 7. nec mirum, cum acido & fermenti ferè odore sit, vt Dioscorides ait. Crocodili terrestris fimum apud Trallianum 2. 5. miscetur collyrio cuidam ad cicatrices oculorum & leucomata exterenda & extenuanda. Crocodilea oculorum vitijs vtilissima est, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines, Plinius. Confert albugini oculi & descensioni aquæ, Auicenna 2. 226. in *Dhab*. Et rursus de eodem in *Tinsa* vel *Temsa*, Stercus eius confert albugini oculi, 2. 706. Et alibi, vbi de diuersorum animalium excrementis agit, Stercus stellionis, & lacerti & crocodili valet albugini oculi. In libro etiam Secretorum qui inter notha Galeno adscripta legitur, stercus lacertæ cum alijs quibusdam ad albugines oculorum commendatur. Sed quoniam in eo libro multa Arabica aut ex Arabico sermone translata sunt, lacertam puto pro scinco aut crocodilo terrestri positam esse, vt alibi etiam sæpe faciunt Arabum interpretes. Crocodili stercus miscetur medicamento cuidam ad detergendum albi vitium in oculis equorum, apud Vegetium 2. 22. Item collyrio sicco ad suffusionem in Hippiatricis Græcis cap 11. Miscetur & alijs quibusdam ad oculorum in equis epiphoram apud Vegetium. Contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis: appositum menses ciet, Plinius.

¶ Sextius scincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit, Plin. Si ex vini cyatho bibatur scinci caro Venerem incitat. si plus sumatur, neruos lædit, Author de simplicibus ad Paternianum. ¶ Si scincus piscis ille seu stellio momorderit aliquem, & febricitauerit, priusquam mingat aut febriciter homo, interficiet virum. Et si febricitauerit vir, priusquam mingat piscis ille, aut febriciter, morietur ille piscis, & morsus euadet, Rasis & Arnoldus de Villanoua. Mihi quidem locus obscurus est, neq; enim vrinam excernunt quadrupedes ouiparæ & si obscurus non esset, parum tamen verisimilis videtur quod ad mutuos illos affectus & antipathias.

De morsu scinci.

¶ Stel-

¶ Stellio cui nomen scincus inditum est, veneficium est per se, (philtrum venenosum,) & mentem mutat potius quam ad amandum mulierem quæ id dederit cogat, Cardanus.

H.

a. Scincos inter rusci suffruticis spinosi nomenclaturas est apud Dioscoridem.

¶ PHATTAGE. In Indis nascitur bestia, quæ crocodili terreni speciem similitudinemq; gerit, magnitudine est Meliensis canis: eius pellis adeò asperis squammis quibusdam scatet, vt more serræ æs dissecet, & ferrum exedat & conficiat, eam Indi *phattagen* vocant, Ælianus, 16. 6.

Phattage in India similis crocodilo terrestri.

¶ *e.* Scincus si suspendatur super pueros qui timent in somnijs, curat eos, Rasis. Scincus si coquatur, & ex eo procurentur duo homines qui habent odium vnus aduersus alium, reducentur ad concordiam & ad amorem, Idem.

Superstitiosa de scincorum vsu.

DE SCINCO EX BELLONIO.

SCINCVS eandem cum crocodilo naturam habere creditur, vnde crocodilus minor à quibusdam appellatus est, nullumq; præterea vulgare nomen habet. Proinde quadrupes est, lacertæ viridis aut salamandræ magnitudine, vt pollicis crassitiem quadrantisq; longitudinem non excedat, colore candido, quibusdam lineis in dorso puniceis transuersis, ceraftæ modo distinctus. Cætera cordulum (lacertum aquaticum) refert, nisi crassiore atq; oblongiore esset corpore, cauda rotunda, squamisq; vndecunq; scateret quas cum piscibus, vt & laterales lineas communes habet. Sed ossibus præditus est. Edulis non est Asiæ & Europæ peregrinus Ægypti, Indiæ & Mauritaniæ alumnus, præsertim apud Memphim, quo in loco indigenæ exenteratos, ac sale vel nitro inueteratos scincos mercatoribus diuendere solent, quos istbic adferant.

DE LACERTO AQVATICO.

A.

De nominibus varijs huius animantis.

Pedes postremi quinos digitos habere debent.

LACERTI genus aquaticum, paruum & nigrum, quod hic depictum damus, à Germanis vocatur Wassermoll / id est salamandra aquatilis: vel wasseradex / id est lacertus aquaticus. Gallicè *tassot.* Italicè *marasandola*, quod nomen diminutum videtur à *marasso*: sic autem viperam vulgò vocant: quod licet patuula quadrupes, viperæ tamen instar venenata sit, vel à salamandra transpositum. Nam *salamandram* quoq; audio a quibusdam Italice vocari. Græcè nominatum non inuenio: qui voluerit, σαῦρον ἔνυδρον, id est lacertum aquaticum appellabit. Hoc lacerto pharmacopolæ quidam non rectè pro scinco seu crocodilo terrestri vtuntur, vt in historia eius scripsi. *Guarl* aquaticus, id est scincus. sed verius stellio, Vetus glossographus Auicennæ. Vide infra in stellione *A.* Lacertula aquæ, id est scincus, Syluaticus. In nostris regionibus scincos (lacertos aquaticos intelligit) tam paruos habemus, vt sunt lacertæ nuper natæ, & in aqua degunt, Syluaticus in voce *Rhule*, id est Renes. Scincus in aqua degit, lacertæ similis, sed ventrosior, & caudam latam vt anguilla habet, ad natandum aptam, Monachi in Mesuen. Lacerti aquatici illi parui nigri, qui in quibusdam lacubus (lacunis potius) iuxta Vincentiam reperiuntur, sæpe a pharmacopolis pro scincis vsurpantur. sed effectus illos à quibus scinci prædicantur, deesse eis crediderim, Matthæolus. Sunt & Vincentino agro sui quidam scinci, minores multò veris, etiamsi pro Ægyptijs officinæ subijciunt, Hermolaus. Lacertus aquatilis *Thassot* Gallis dicitur, vt Salamandra *thar* Neocomi.

B.

Hæc cum scriberem animal ipsum inspexi: reperitur enim satis frequens circa vrbem nostram in fossis hortorum quæ aquam continent. Longitudo totius, digiti ferè septem. Color niger dorso & lateribus: sed puncta multa alba & minima sunt inter latera & ventrem, alijsq; partibus supinis: reliquum corpus & ipsum nigrum est, & concoloribus sibi punctis exasperatur. Georg. Agricola tamen hanc bestiolam colore vel cineream, vel in cinereo fuscam esse prodidit: quo colore apud nos raram aut nullam esse puto: semel tantum in monte quodam hoc colore vidi. Venter & caudæ pars ima luteo aut flauo colore apparent. Pellis valida & dura est, ita vt cultello etiam acuto resistat. Ex vulneribus lactea quædam sanies manat, vt in salamandra quoq;. Os tenaciter claudit, vt & sala-

Descriptio animantis.

mandra: nec mordet, sed nec aperit os, vtcunq; vrgeatur & stimuletur, nisi per vim hoc ei exprimatur. Lingua breuissima & lanuscula est: dentes breuissimi exilissimiq;, circa labra interius: tantilli vt visum ferè effugiant. Anteriorum pedum digiti sunt quaterni, posteriorum quini. Cauda per medium crassiuscula prominet, supra infraq; (hoc est prono & supina parte) contrahitur, rhombi figuræ quadam similitudine: ac si ex solidis rhombis aliquot contiguis corpus contexatur, spacijs etiam vacuis expletis: quæ figura ferè etiam redditur, si oblongum corpus quadrangulum ita collocetur, vt anguli duo in medio laterum vtrinq; sint, tertius in summo, quartus in imo è regione. sed media laterum crassities in huius lacerti cauda angelos non habet. Monachi interpretes Mesuæi scribunt, caudam ei latam esse vt anguillæ, (quod non satis conuenit,) ad natandum aptam. In hac quam dissecui bestiola caudæ pars resecta mouebatur. & quum reliquum corpus immobile maneret cum reliqua parte caudæ, ea quoq; resecta mouebatur, quæ corpori adhuc hærens immobilis iacuerat.

C.

De gressu eius vbi viuat.

Testudinis aut salamandræ instar tardius ingreditur aquatilis lacertus, Georg. Agricola. Vita ei in aqua (in fontibus frigidis, vt audio) & in terra. sed crebrius in aqua. Latet per hyemem. Gignitur in lacunis opacis, quæ in pingui solo sunt, & in quibusdam mœniorum fossis, Idem. Delectari eos limosa aqua audio, & ferè vbi limus albus sit, polentæ aut farinæ non dissimilis: & sub petras in aquis, si quæ sunt, se abdere: oua eorum magnitudine pisi, multa cohærere Natare ipsos sub aqua, ad superficiem raró emergere. Atqui ego cum in vitreum vas vnum huius generis coniectum per dies aliquot seruarem cum aqua, ore semper ferè extra aquam prominente, vt ranas, deprehendi. Impositus sali caudam mouet ac effugere conatur. nam eum, quia valde mordet, non potest ferre, statimq; moritur, quum alioqui verberatus diu viuat, Georg. Agricola. Ego cum per dies aliquot in vase vitreo haberem, aliquando per diem vnum sine aqua relinquebam, ac videbatur mihi sine ea deterius habere.

D.

De ira eius.

Irritata si exarserit, elata & quodam modo inflata, rectis pedibus insistit, & terribilis oris hiatu (ego eam os, non nisi per vim expressens, aperire obseruaui) acriter oculis intuetur eum, à quo fuerit lacessita: manatq; sensim lacteo & viroso sudore vsq, dum tota fiat candida, Geor. Agricola.

G.

De vsu lacerta aquatica.

Lacerti aquatici illi parui nigri, sæpe à pharmacopolis pro scincis ponuntur: sed puto eis deesse effectus illos à quibus scinci prædicantur, Matthæolus. Ego non vtiles tantum vires eis abesse puto, sed insuper valde noxias & venosas inesse, non minus fortè quàm salamandræ, quod illi similiter lacteam vbicunque vulnerantur saniem emittant: nisi fortassis vita in aqua venenum eorum dilutius reddat. Sed Salamandræ etiam aquoso & pluuio tempore magis & nascuntur & vigent. Audiui à Gallis quibusdam, suem si fortè hanc lacertam ederit, interire: quod sanè miretur aliquis, cum à salamandra (si id verè scribitur ab Æliano) deuorata sues nihil lædantur.

DE LACERTO.

LACERTI PRONI FIGVRA.

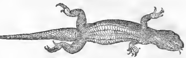

A.

Nomina diuersa. Vnde lacertus dictus sit.

LACERTVS & lacerta idem animal vtrouis genere dicitur, (vt apud Græcos etiam σαῦρος & σαύρα, teste Varino) nimirum à similitudine lacertorum hominis, quod pedes eorum similiter in digitos tanquam è volis aut palmis findantur, & in obliquum flectantur ad latera, eo modo quo homo manum flectit cum quadrupes ingreditur. Hinc est quòd lacerti vocabulum communius sit ad omnia huius generis quadrupedum ouipararū hoc modo pedibus prædita: priuatim verò ad communem & notissimam lacerti speciem, cuius hîc imago adiecta est, contrahitur. Σαῦρος etiam aut σαύρα Græcis & si ratione nominis non æque commune vocabulum sit, à similitudine tamen corporis lacerti communis ad alias quoque species deriuatur. hinc sauram chalcidicam, & sauram pharmacindem

LACERTI SVPINI FIGVRA.

dem legimus, & sauram viridem, vt apud Latinos lacertum viridē, &c. Lacertus est reptilis genus, sic vocatus, quòd habet brachia, & quatuor pedibus innititur. Genera verò lacertorum plura sunt, vt salamandra, saura, stellio, Isidorus. Crocodilus lacerta est Nili, Palladius. In Arabum etiam libris Latinè redditis sæpe lacertam pro crocodilo tum aquatico tum terrestri legimus. Cardanus lacertas non rectè insectis adnumerat, insecta definiens ea omnia quæ præcisa parte vitam in ea retinent. Scorpiones, scinci, lacertiq́; vermibus non serpentibus adscribuntur, Solinus cap. 30. Lacertam potius vermem dicunt quidam quàm serpentem, quia clementius ferit, &c. Author lib. de nat. rerum. Sed isti vermium nomine abutuntur pro reptilibus. reptilia enim (ἑρπετά) tum insecta plurima, tum in quadrupedum genere minores dicuntur quæ per parietes scandere possunt, & impropriè etiam serpentes: vetitus verò appellatio omnino intra insecta contineri debet, vt & σκώληκος Græcis, ¶ *Letaah*, לטאה, Leuitici 11 & Num. 14. reptile quoddam, quod R. Salomon vocat לבינגרמישא (fortè laniger mus, vt quidam conijcit, ego nullum huiusmodi murem noui, & alij omnes lacerti genus interpretantur, vt vox illa pro alia quadam Gallica vulgari corruptè posita videatur) Idem R. Salomon Leuit. 11. ליישרדה, *lisarde*, id est lacertam voce Gallica interpretatur, vt Nicolaus Lyranus intelligit. Ibidem Chaldæus interpres vertit הלטתא *haltetha*. Arabs, עטאיא, *atata*. Persa אן גז, *an gaz*. (Itali hodie viridem lacertum vocant *gez*.) Septuaginta χαλαβώτης, vel (vt Complutensis habet codex) ἀσκαλαβώτης: Hieronymus, stellio. Videtur autem *letaah* vocari Hebraicè à clandestinis insidijs quibus animal hoc instructum est. לוט *lot*, enim clanculariam sonat. Munsterus etiam *letaah* stellionem interpretatur, Germanicè עיגלעש Eglos/ id est lacertum communem, nimirum ex Rabino quopiam. Stercus stellionis & *adhaya* & *Zerzir*, &c Serapionis interpres ex Galeno, vbi Galenus habet stercus crocodili terrestris & fluuij. sturnum quidem *zerzir* vertunt pro terrestri autē crocodilo, *adhab* posuit Auicenna, quod nomen fortè Serapio tanquam generalius in stellionem & *adhaya* ceu duas species diuisisse videtur. *Alhathate* seu *alhadate* est lacertus paruus in domibus & hortis communiter repertus, & à vulgaribus appellatur lucetta, Andreas Bellunensis. Araneus lacertos paruos (Auicennæ interpretatio habet *adeclate*) aggreditur, Aristot. de hist. anim. 9.39. חמט, *homet*, aliqui (teste Rabi D. Kimhi) לימוסא, limacem intelligunt, alij verò כרבי *carbe*, id est lacertam: (quæ vox [Arabica puto] fortè facta est à Græca quasi *sarbo* pro sauro) Chaldæus interpres Leuit. 11. vertit חומטא, *humeta*. Arabs, חרבא, *herba*, (*harbe* quidem Auicenna, Andrea Bellunensi teste chamæleontē appellat) Persa, אן כוספר, *an suspar*. Septuaginta σαῦρα, Hieronymus lacerta. Munsterus *homet* interpretatur limacem, testudinem concham. sed communis hic quorundam error est apud Germanos, vt pro limace testudinem aut concham dicant. Ego omnino lacertum intellexerim, quòd in ea interpretatione plerique consentiant. (Vide plura infra in F.) Fortassis autem Græca vox *saura*, ab Arabica *herba* vel *harbe* vel *carbo* per metathesin facta est, vel contra. Inuenio & פליה, *pelyah*, in trilingui dictionario Munsteri pro lacerta, nescio cuius dialecti vocabulum. Aliqui etiam *hardun* Arabicam vocem lacertum interpretantur, vt Andreas Bellunensis, cuius naturam proximam esse aiunt naturæ *guaril* seu *vrel*, id est stellionis, &c. Aliqui idem animal (ex lacertorum genere) Hebraicè *koah*, Arabicè hardun vocari docent. Vide supra in Chamæleonte *A*. *Arab*, id est lacertus, Vetus glossographus Auicennæ: voce corrupta vt conijcio. *Samabras*, vel vt Bellunensis legit *saambras*, lacerta est eodem interprete, Auicennæ 2. 646. videri sanè potest salamandræ nomen hinc factum. *Scaturosa*, id est lacerta, Syluaticus. *Olen*, id est lacertus, Idem. ¶ Lacerta Græcis hodie vulgò χολιοσαύρα vocatur, corrupto forte nomine à χλωροσαύρα: vel composito ex colore, id est stellione, propter similitudinem corporis, & saura. Italicè *liguro*, vel *leguro*, vel *lucerta* aut *lucertula*, vt Alunnus habet. Matthæolus Senensis in commentario in salamandram Dioscoridis, *Ramarri* (inquit) a Tridentinis vocantur, qui ab alijs *racani*, *leguri* & *lucerti*. Atqui *ramarrum* aliqui in Italia etiam bufonem vocant, vt audio. Hispanicè lacertus dicitur *lagárto*: *lacerta*, *lagartisa*, vel *lagardixa*. Gallicè, *lysarde*. Germanicè Ader/ vel Egles quod quidam in fœminino genere proferunt: nostri in masculino ein Egochs. Hessis Eydetsch. Flandris Aketisse. Non probo illum qui lacertam Germanicè interpretatur grün Ader/ id est viridem lacertam. Quanquam enim communis etiam lacerta, de qua hic scribo, viridis aliquando reperiatur, sed rarò, propriè tamen alterum genus maius, & semper viride, de quo infra agetur, sic appellari solet apud authores.

Anglicè *lusard* vel *lysard*. Illyricè *gesscierka*, vel *gesstier*. ¶ Lacertum indoctuli stellionem dixêre, cum stellio sit minor lacerta, Grapaldus & Perottus. Lacerti parui vulgò creduntur stelliones, sed falsò, Matthæolus.

B.

Anglia caret lacertis.

De lacertis diuersis, qui à paruis & communibus nostris tum aliâs tum magnitudine differunt, separatim agemus infra. ¶ In Anglia lacertos extare negant. E Fortunatis insulis vna est magnis lacertis plena, Theuetus.

Descriptio lacerti.

¶ Lacerti cortice teguntur, Aristot. quamobrem cutis eorum dura est. *Absint & picti squalentia terga lacerti*, Vergil. Georg. Chamæleon & niger non longè dissimilis crocodilo est: & pallidus, vt lacertæ, Aristot. Plinius lacertorum meminit qui ferrugineas maculas habeant, lineis etiam per caudam distincti. Parui etiam lacerti aliquando virides, aliâs alio colore reperiuntur, nullo insuper discrimine variantes. Saura multarum specierum est, inter quas tamen pulcherrima viridis candicante ventre prope dumeta & sæpes, Christoph. Salueldensis. ait autem harum in ventre reperiri gemmam sauriten, quod Plinius de lacertis viridibus, maioribus scilicet quæ per excellentiam virides cognominantur, scripsit, non de minoribus quæ & ipsæ aliquando virides reperiuntur. Lacertæ paruæ quam nuper initio Septembris obseruaui, color fuscus erat, sed splendens & ad æreum accedens. venter partim viridem partim luteum colorem præferebat: Vtrinque in lateribus puncta aliquot deinceps erant, splendentia ceu asterisci quidam. Longitudo digitûm quatuor. Retro oculos meatus aurium rotundi apparebant. Nullus in ea lacteus liquor (qualis in aquaticis lacertis & salamandris est) quamuis Demetrius Byzantius in accipitrum cura ἀπογαλακτίζειν verbo de lacerta vtatur. Digiti perexiles, ante & retro quini, cum vnguiculis. in posterioribus longissimus erat qui indicis situm obtinet, pollex inferiore loco vt in manibus hominis: anteriores verò pollicem cum cæteris eodem situ habebant, Hæc ex nostra inspectione. ¶ Lacerti parui sanguinem in venis habent, non carent vt stelliones, Matthæolus Senensis. ¶ Cortice intecta, vt lacertæ, superiore etiam palpebra conniuent, inferiore quidem omnia, Aristot. Palpebræ sunt quadrupedum etiam illis, quibus molle tergus, vt serpentibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ, Plinius. Lacertorum & serpentium lingua summa bifida est, sed præcipuè serpentium, Aristot. Idem lib. 2. de partibus animalium cap. 17. causam inquit, cur his & serpentibus lingua longa & bifida contigerit, eandémque in horum animalium ingluuiem (voracitatem) reijcit, vt & diutius & quasi duplicem ex cibo voluptatem caperent. Et alibi, Lingua (inquit) eis bifida est vt serpentibus, parteq́; extrema pilosa admodum. Lingua lacertis bifida & pilosa, Plinius, Author libri de nat. rerum, & Geor. Agricola. Atqui alio in loco Plinius serpentibus & lacertis linguam, non pilosam, sed capillamenti tenuitate esse scribit: transtulit autem vtrunq; locum ex Aristotele, vnum ex libro quarto de partibus animalium cap. vndecimo, vbi Aristoteles habet ἐπ᾽ ἄκρῳ ἄγαν τριχώδη, valde pilosam vertit Gaza. alterum ex eiusdem operis secundo lib. cap. 17. vbi τὸ ἄκρον λεπτὸν καὶ τριχῶδες ἔχουσι legitur, Gaza vertit, & parte extrema capillamenti tenuitate, id quod in altero etiam loco facere debuisset, vt Plinius quoque. non enim pilosum, id est pilis hirsutum, Græcis δασὺ & λάσιον, sed à figura τριχῶδες, id est capillamenti instar oblongum & exile Aristoteles intelligere voluit. Lacerta linguam dicitur habere pilosam, sed non habet: imò sunt dentes parui vt pili, & est bifida sicut lingua serpentis, Albert. Et rursus, Cum mordet lacertus & stellio, dentes paruos oris sui, qui subtiles & nigri sunt, & quasi pili nigri, in loco morsus infixos relinquit. Terrestres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, testudines, &c. pulmonem habent exiguum & siccum, sed aptum ampliari ac extumescere cum inflatur, Aristot. Eadem omnia ventrem vnum & simplicem habent, Idem. Exta serpentibus & lacertis longa, Plin. Lacerta perexiguum habet lienem, Aristot. & Plin. & rotundum, Aristot. Lacerto testes intus adhærent lumbis, Idem. Caudã serpenti consimilem habet, Author lib. de nat. rerum. Lacertis & serpentibus amputatæ caudæ renascuntur, Aristot. & Plinius. Colotis & lacertis caudam renasci haud saltum, Plin. Cardanus in fine lib. 9. de Subtilitate, causam cur quibusdam animalibus partes quædam præcisæ excisæve renascantur, in eo collocat quòd imperfecta sint: medici (inquit) ob id quod humidiora sint dicerent. In lacertis inueniuntur & geminæ caudæ, Plin. Talem sanè figuram Bononiæ sibi visi lacerti, nec aliter à nostris communibus differentis, doctissimus medicus Misnensis Io. Kentmannus ad nos misit. Scinci qui venduntur sicci cum duabus caudis, non sunt veri scinci, Platearius. Americus Vespucius scribit se in insula quadam Oceani mille leucis a Lysbona distante, lacertas inuenisse bifurcam caudam habentes. Lacerti quaternos habent pedes, Aristot. Priora genua eis post curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo, Plin. Lacertarum pedes Græci blæsos vocant, hoc est quorum pars extrorsum, pars introrsum spectet, Hermolaus.

C.

De visu à lacertis recuperato.

Non hic antiquorum testimonio mihi erit opus, quæ ipse vidi explicabo. Cum vir quispiam Lacertum magnum & opimum comprehendisset, atque æreo stilo excæcauisset, eundemq́; in fictilem ollam recentem vtrinque eatenus exiguis foraminibus pertusam, vt neq; spirare fera prohiberetur,

neq;

neque tamen exitum haberet, conclusisset: & simul terram roscidam, & herbam, cuius nomen non explicauit, imposuisset: ac deinde ferreo annulo, cui inesset gagates lapis, in quo lacertus incisus erat, nouem signa impressisset, quorum quotidie vnum deleret: post vbi nono signo sublato ollam reclusisset, lacertum vidi, oculorum vsu recuperato, clarius quam ante excæcationem aspicere, Ælianus. Quum lacerti in senecta oculi excæcantur, intrat in foramen parietis contra orientem, & ad ortum Solis intendens illuminatur, Isidor. Idem Albertus scribit ex libro Iorach cuiusdam. Quòd si verum hic dicit (inquit Albertus) obtenebrationis oculorum causa fuerit frigiditas constringens humorem oculi, quem calor lucis solaris dissoluit & attenuat, & sic visum restituit. ¶ Capræ lacertæ cum aliquando lignum ori insererem, tenacissimè id mordebat. Et alterius cuiusdam colore candicantis in littore Hadriatici maris captæ digitum ori cum inderem, comprimebat illa quidem os, sed mordere & cutim penetrare non poterat. ¶ Lacerta sibilat vt serpens, Author libri de nat. rerum. ¶ Si quis seu fortuitò lacertum, seu consultò in caluaria percutiat, & virga medium discindat, huius partium neutra moritur, sed ab altera seorsum vtraq; graditur, & duobus pedibus adrepens viuit. Deinde si coitio vtriusq; cum altera fiat, consensione quadam tacita, & naturali colligatione velut conseruntur, contexunturq;: atq; ex separatis duabus partibus vnus atq; idem rursus efficitur lacertus: & tametsi loci prius affecti vestigium cicatrix indicat, tamen & vitam pristinam retinet, & ei cætera persimilis est, qui talia nunquam perpessus sit, Ælianus. Lacertus dissectus partibus suis iterum coit. Εἰσὶ δὲ σαφῶς τῶν μερῶν αἱ συνθέσεις, Ὅπως ὁ νεκρὸς τοῖς ποσὶν ἐφέρπυσε, Philes. Mihi quidem obscurus est locus. Lacertum si quis dissecuerit & diuulserit medium, Ἕλκει μὲν αὐτοῦ σὺν κλόνῳ (πόνῳ) τὰ τμήματα, Συντρέχεται δὲ καὶ πάλιν τὰ λείψανα, Suidas ex innominato in σαύρα. ¶ Lacertæ ac cæteræ quadrupedum ouiparæ quomodo moueantur, explicat Aristoteles in libro de communi animalium gressu.

De morsu lacerti.

De sibilo eius.

Dissectæ lacerti partes rursus coeunt & viuunt.

¶ Lacerti cauernas subeunt, Aristot. In sepulchris habitant, Glossa in Leuit. 11. Plerunque in rubetis & spinetis solent versari, Georg. Agricola. Πᾶ δὴ τὺ μεσαμέριος πόδας ἕλκεις, Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει, &c. Theocrit. Idyl. 7. Amat lacertus vetera ædificia, muros & mœnia, fuscus præsertim lacertus. virides verò (ij quoq; parui, nec nisi colore differentes. non enim de maioribus viridibus loquitur) in campis potius sunt. vtrique tamen vtrobique reperiuntur, Herus.

Vbi habitent lacerti.

¶ Lacerti omniuori sunt, Aristot. Insidias aliquando in apes faciunt, Ælianus. Lacertus apibus insidiatur, Columella: vt & stellio quem ibidē nominat. Audio & formicas ab eis edi. Edunt cochleas, bruchos, cicadas, gryllos & similia animalcula, Matthæolus Senensis. Mensibus quatuor frigidissimis latent, & nihil interea comedunt, Aristot.

De cibo eorum.

¶ Lacertæ coeunt vt serpentes, Aristot. Lacertæ, vt ea quæ sine pedibus sunt, circumplexu Venerem nouêre, Plinius. Audio eas vere circa exitum Martij, inter se complicatas coire, non superuenientes, sed incumbentes lateribus & ventribus iunctis se amplectentes, caudis & reliquo corpore intortis.

De coitu.

¶ Gignunt & quadrupedes oua, (oua perfecta, Aristot.) vt chamæleontes, lacertæ, Plinius. Et alibi, Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere, vt creditur vulgò, Aristoteles negat: neque incubant eædem, oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. itaque catuli per se erumpunt. Lacertæ & crocodili tam terrestres quàm fluuiatiles, sua oua terræ gremio committunt. lacertarum oua sponte in terra aperiuntur. vitam enim earum annum non complere, sed semestrem finire aiunt, Aristot. histor. anim. 5. 33. An verò ore pariant néc ne, & vtrum memoria careant, quæ itidem Plinius ex Aristotele citat nusquam apud eum legere memini. Author libri de natura rerum, (& Albertus quoque,) eadem quæ Plinius scribit: & insuper, Quidam (inquit) dicunt fœtus a matribus deuorari. Dicunt quidam quòd lacerta deuorat partum præter vnum magis inertem, qui tamen postea parentes deuorat, quod omnino falsum est, Albertus. ¶ Negantur semestrem vitam excedere, Plinius & Aristot. ¶ Latent per hyemem (mensibus quatuor frigidissimis, Aristot.) lacertus, salamandra, &c. Eadem senectutem exuunt, Ælian. Lacertus senectutem vere & autumno exuit, vt & reliqua cortice intecta, quibus cutis est mollior, nec prædura & testacea vt testudini, Aristot. ¶ In lacertis & alijs quadrupedibus oui paris, eadem ratio vuluæ quæ in auibus est. enimuero ceruix vna infernè & carnulentior est: fissura autem & oua supernè proxima septo continentur, Aristot.

De ouis & catulis.

D.

Plinius scribit lacertos compares incedere, & capto vno alterum effetari in capientem, Albert. Homini beneuoli sunt, Matthæolus Senensis. Sed hoc alij de lacerta viridi scribunt, vt copiose in eius historia retuli. Quidam dicunt fœtus a matribus deuorari, præter vnum magis inertem, qui tamen postea parentes deuoret, quod omnino falsum est, Albertus. Per mustelam, murem, lacertum & huiusmodi animalia in Vetere testamento clandestini insidiatores & fures significantur, quod ad quemuis strepitum similiter perterreantur, Procopius in Leuiticum de animalibus ad cibum impuris scribens. Lacerta impurum animal secundum Legem, in sepulchris habitat, & inconstantiam vitæ signat, Glossa in Leuiticum.

De moribus & animi affectibus.

¶ Vtilissimum est pro frequentia domicilij (aluearium,) duos vel tres aditus in eodem operculo distantes inter se fieri contra fallaciam lacerti, qui velut custos vestibuli prodeuntibus inhians apibus affert exitium, Columella. *Absint & picti squalentia*

Insidiantur apibus.

Inimicitias gerũt cum cochleis. Serpentibus. Bufonibus. Scorpijs. Noctuis. Araneis. Ciconijs.

terga lacerti Pinguibus à stabulis, (aluearibus apum,) Vergilius. Lacertæ insidias in apes faciunt: terreni quoq; crocodili pestem perniciemq́; illis instruunt. his omnibus farina ad veratrum admista, aut maluæ succo suffusa, ante alueos dispersa, gustantibus perniciem adfert, Ælianus. ¶ Lacertæ cochleis inimicissimæ sunt, Plin. cochleas ab eis vorari in *C* scripsimus ¶ Lacerti quotiens cum serpentibus conseruère pugnam, vulnerati vires herba quadam refouent: itaq; ad serpentiũ ictus præcipua habetur, Plin. Lacerti maioris & viridis cum serpente pugnam in eius historia describemus. Ophionicum Syluaticus lacertam interpretatur. Bufo cum lacerta pugnat, Physiologus. ¶ Io Æthiopia scorpios lacertis audio expleri, & omni serpentium genere, Ælianus. ¶ Noctuæ quædam venantur mures & lacertas, & alia parua animalcula, Aristoteles & Albertus. ¶ Araneus paruos lacertos aggressus circundat os, & filis obducit, donec cohibeat: mox adhærens morsum defigit, Aristot. Venantur & lacertarum catulos aranei hos primum tela inuoluentes, & tunc demum labra vtraq; morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit, Plin. *Serpente ciconia pullos Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta*, Iuuenalis. Nocturnæ aues (*gimus & gimeta*) edunt lacertas & ranas, Crescentiensis.

E.

Lacertos apibus nocere: & quomodo id caueatur, tum quomodo interimantur, iam dictum est in *D.* Insidiantur quidem apibus & melli terrestres etiam crocodili, siue ij scinci sunt, siue alij quidam lacerti ab Ionibus sic dicti. & apposito extra aluearia croco arcentur. item stelliones.

F.

Lacerti iuxta legem Mosaicam impuri.

Chamæleo, (*koah*,) stellio, (*letaah*,) lacerta, (*homet*, alij limacem vertunt,) & talpa, hæc omnia impura sunt, Leuit. 11 vbi Glossographus, Lacerta (inquit) immundum atumal secundum legem, in sepulchris habitat, & inconstantiã vitæ signat. Et eodem in loco, Mustela, mus, & crocodilus (*hazab*) iuxta genus suum, impura sunt. vbi pro *hazab* Septuaginta crocodilum terrestrem vertunt. sed fortè præstat crocodilum simpliciter, aut generali vocabulo lacertum vertere, quoniam subijcitur, iuxta genus suum, (apud Hebræos: Septuaginta omiserunt.) crocodilus verò terrestris genus non est, sed species indiuidua. Idem Septuaginta ibidem pro *homet* lacertam vertunt. Mustela, mus, lacerta, & similia, clandestinos insidiatores & fures denotant, quòd ad quemuis strepitum similiter perterreantur, Procopius in Leuiticum.

Qui lacertis vescãtur.

¶ Troglodytæ Æthiopes serpentibus lacertisq; & alijs id genus reptilibus vescuntur, Herodotus lib. 4. Amazones lacertis ac testudinibus & id genus bestijs alebantur inde forsitan appellatæ, quòd nullis mazis aut delicijs, sed tenui & promiscuo victu vterentur, Cælius. Lacertis virentibus vesci in more Afris est, Idem. In Dioscoridis insula lacertæ permagnæ sunt, quarum carnes edunt, pinguedine verò liquata pro oleo vtuntur, Arrianus.

G.

Remedia ex lacertis.

Remedia quæ ex lacerta describit Rasis in lib. de 60. animalibus cap. 28. omnia pertinent ad crocodilum vel terrestrem, vel aquaticum, vel vtrunq;. *Zab* enim vel *dhab* Hebraicum & Arabicum nomen generale videtur, quod has ceu species continet. *Aldab*, id est lacertus (in titulo tamen eiusdem capitis *hardun* pro lacerto scribitur) natura præditus est vicina naturæ *guarl* seu *vrel*, & est similis *vrel*, (stellionem vetus interpres reddit) propter nutrimentum, Auiceona. *Guarl* est maxima figurarum *alguasgon* & *samambras* (maximus ex lacertis, Bellunensis) longa cauda, paruo capite, diuersus a lacerto, sed fortè proximus eius naturæ. caro eius valde calida est, Auicenna. Attribuit autem ei ferè easdem vires, quas Dioscorides lacerto simpliciter. Adeps & caro *guarl* (maximi lacerti) impinguant fortiter, & propriè quasdam mulieres, Idem. Si cum lacertæ sepo, halinitro cyminoq; farinam tritici miscueris, gallinæ hoc cibo saginatæ adeò pinguefaciũt homines qui eas ederint, vt disrumpantur, Cardanus. Stellio, testudo, lacerta in cibo faciunt vt accipitres pennas citius mutent, Crescentiensis. Falconibus malè affectis Albertus aliquando lacertam pro remedio dari iubet. Harundines & tela, quæq; alia extrahenda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus: præcipuè verò lacerta dissecta: & vel caput eius tantum contusum cum sale impositum, Plinius. Si stirps aliqua inhæserit, lacertam per medium scissam ei loco appotito, celerrimè educetur. vel, capita ipsa lacertarum contusa impositaq; similiter prosunt, Marcellus. Vide plura inferius de capite. Caro *guarl* (id est lacerti maximi) extrahit surculos & spinas, Auicenna. Idem rursus in capite de *saambras*, id est lacerto: Fit (inquit) ex eo emplastrum super spinas, & ea quæ carni sunt infixa, & super verrucas contrito, & extrahit eas: & super ea quæ sunt vt claui, & euellit, (eadem ex capite eius remedia Dioscorides præscribit.) Dicunt etiam siccum si misceatur cum oleo, capillos reuocare in manantibus capitis vlceribus. Et alibi, Caput lacertæ recens amputatum cum aristolochia longa & radice cannæ & bulbo narcissi, mirabiliter extrahit spinas, hastulas, sagittas & partes vitri, si forma emplastri admoueatur. Lacerta si diuulsa admoueatur, ictis à scorpione leuamentum præstat, Dioscor. & Auicenna in saambras. Prodest ad ictus scorpionum etiam lacerta diuulsa, Plinius: item stellio in oleo putrefactus, vt in eius historia dicemus. Lacerta exsecta adposita clauorum intra triduum perseuerantiam tollit, Marcellus. Panos aperit lacerta diuisa adposita, item cinis eius, Plinius & Marcellus. Vt

sponte

sponte dens excidat, Lacertam agrestem arefactam, dissectam, contritamq; repone, cum dentem circummundaueris imponito, & paulò post attrahito, quoniam sequetur, Galenus Eupor. 2.12. Lacertæ tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras sedant, siue per se, siue cum polline, siue cum thure, sic & solatis prosunt. Viuas quoq; cremare & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, vtilissimum est, Plinius: Vide in Lacerta viridi. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale, contusi, ab ictu læsas aures sanant: efficacissimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam distincti, Plinius. Oleum de lacertis fit vel ex communibus istis quæ per domos nostras & parietes versantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne stercora oleo innatent, Brasauolus. Vide plura in viridibus lacertis *G* de oleo cum eis facto. Lacertas pauxillas venatus mundo oleo eliquato, atq; ita in aurem demittito: & vermes si in aure fuerint, interficies, Galenus Euporist 2.4 Vix est serio complecti quædam, non omittenda tamen, quia sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. id intelligi, & quod sub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum vt per aurum, aut argentum, aut ostrum mordeat virium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Lacertæ quoq;, vt docuimus, combustæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari possit, minutatim findenda est, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent: (Efficacius virides lacertæ omnia eadem præstant.) Etiamnum vtilius admixto sale, & adipe vrsino, & cepa tusa. Quidam denas virides in decem sextarijs olei veteris discoquunt, contenti semel in mense vngere, Plinius. De lacerta Martensi vsta ad locum glabrum pilis explendum: deq; lacerta pissina vsta ad aciem oculorum acuendam, scribemus infra inter Lacertas diuersas. Arnoldus de Villanoua lacertos virides miscet medicamentis quibusdam pilos regenerantibus.

¶ Varices ne nascantur. lacertæ sanguine crura puero ieiunus illine, in totum carebit hac fœditate, Marcellus: Vel vt Plinius, lacertæ sanguine pueris crura ieiunis à ieiunio illinuntur. *Ex sanguine.* Lacertæ iecur aut sanguis in lanula adplicitus, clauorum intra triduum perseuerantiam tollit, Marcellus. Verrucas omnium generum sanat caput lacertæ vel sanguis, vel cinis totius, Plinius. Verrucam poterit sanguis curare lacertæ, Serenus. Sanguis *guaril* (aliâs *vrel*) & lacerti, confortat visum, Auicenna. Vrina saambras (id est lacertæ, sed apparet locum esse corruptum, aut interpretem, cum nulla ouiparorum vrina sit) & sanguis ipsius mirè iuuant rupturam infantium, cum insident in decoctione eius. & quandoq; miscetur vrinæ sanguinive eius aliquid moschi, & immittitur virgæ infantis, quod quidem summum est rupturæ remedium. ¶ Dentes scarificant & ossibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant, Plinius. *Ex capite.* Lacertæ caput intritum & appositum, aculeos & omnia corpori infixa extrahit. varos, formicantes verrucas, & pensiles (quas acrochordonas vocant) tollit, Dioscorides: & clauos, vt addit Galenus de simplic. 11. 6. reliqua similiter habet vt Dioscorides. Si stirps aliqua inhæserit, capita lacertarum contusa impositaq; prosunt, aut ipsa lacerta per medium scissa & apposita, Marcellus. Verucas omnium generum sanat caput lacertæ, Plinius. ¶ Lacertæ cerebrum suffusionibus prodest, Idem. *Ex cerebro.* ¶ Cor lacertæ combustum aut mixtum cum amurca, impositum membro torporem infert adeò vt ferrum non sentiat, Arnoldus de Villanoua: sed hæc Rasis & Plinius de corio lacertæ, id est crocodili scribunt: Vide in Crocodilo *G*. *Ex corde.* ¶ Lacertæ iecur exesis dentibus impositum dolores finit, Dioscorides: finire aliqui scripserunt, Galenus. *Ex iecore.* Dicitur hepar eius sedare dolorem molaris dentis, Auicenna. Cauis dentibus inditum iecur lacertarum aridum, dolores dentium sanat, Plinius. Lacertæ iecur aut sanguis in lana adplicitus, clauorum intra triduum perseuerantiam tollit.

¶ Lacertæ stercus vulnera purgare, & adurere, apud Celsum legimus: quærendum autem an de lacerti simpliciter fimo intelligendum sit, an terrestris potius. *Ex stercore.* an eadem vtriusq; facultas sit, quod magis videtur. video enim multa (vt in sequentibus patebit) lacerti fimo simpliciter attribui, quæ alij de crocodilea, id est terrestris crocodili fimo priuatim scripserunt. Stercus stellionis & lacerti & crocodili, vtile est albugini oculi, Auicenna. *Aldab* (inscriptio habet, *hardun*, id est lacertus) naturæ est similis *vrel* seu stellioni, & stercus eius confert albugini & prurituí, & acuit visum, Idem. Et alibi, stercus *guaril* seu *vrel* panno (maculis a Sole) & lentiginibus mederi scribit. & idem contrarium eradicare verrucas ac simile esse stercori lacerti: valere enim ad albuginem oculi. Stercus lacertæ illitum prodest ad oculorum albugines, Galenus Eupor. 1 43. & de compos. medic. 4 8. Miscetur etiam cum alijs quibusdam ad albugines oculorum, in libro Secretorum qui Galeno adscribitur. Ad vlcera oculorum & albugines: Ex stercore lacertæ faciens collyrium cum aqua vnge, Galenus Euporist 2. 99. Arnoldus de Villanoua stercus lacertæ abiecto nigro in farina subacta decoqui iubet in furno vel alibi. tum adde (inquit) aquæ nitri scrupulum, spumæ maris drachmam & simul in succo chelidonij vel alio conueniente coquito, tum exiccata vsui reserua ad pannum oculorum vel adde parum sarcocollæ, & in oculo pone. remouet enim pannum & omnem oculorum tunicam supernatam, quod ipse expertus sum. Hierocles medicamento cuidam, quod equo ad stranguriam infunditur, stercus lacertæ ([illegible]) adijcit.

¶ Lacertæ venenum esse negant, Mich. Herus. Salamandræ venenum expugnatur ijsdem

remedijs, quorum vſus eſt à cantharidum potu, aut lacerta in cibo ſumpta, Plinius: quanquam non prorſus ijſdem verbis. locus enim corruptus eſt apud Plinium. Species lacertorum (vt habet Auicenna 4. 6. 2. 6. quod de lacertis inſcribitur) eſt ſalamandra, aut in ipſa eſt ſimilitudo naturæ eius. & quæ ei ſimilia ſunt, interimunt. & accidunt ei qui ſumpſerit carnem eius, apoſtema (inflammatio) linguæ & pruritus, & dolor capitis, & aduſtio, & caligo oculorum. Sic affecto in potu dare oportet ſeſamum, & xylocetatia nabati, & ſachar, æquis portionibus mixta, cum butyro cocto bubulo. Dandum etiam in potu lac dulce, & inunctione olei alicuius balneoq́; vtendum. Hæc ille. mox autem in ſequenti capite alia contra ſalamandram ſumptam remedia præſcribit, quam lacertorum ſpeciem facit: vnde conijcio initium capitis hic recitati, corruptum eſſe, intelligiq́; oportere genus aliquod lacerti ſalamandræ ſimile, ſepticum & adurens, ideoq́; dulcibus & lenibus auxilijs ei occurrendum. Caro lacertæ inflammat linguam, infert pruritum, &c. (vt Auicenna,) Arnoldus in libro de venenis. Et mox, Oua autem ipſius necant, ſecundum filium patriarchæ, niſi ſtatim ſubueniatur cum ſtercore falconis & vino puro: poſtea cum vomitu nucis vomicæ. Sed hæc Auicenna 4. 6. 3. 18. non de lacerti, ſed de alharbe, id eſt chamæleontis ouis ſcribit. ¶ Cerebrum lacertæ veneficium (philtrum venenoſum) eſt, quod mentem mutat potius, quam ad amandū mulierem quæ id dederit, cogat, Cardanus.

De morſu eius. ¶ Stellio & lacerta cum mordet (mordent, Albertus,) dimittit (dimittunt, Albertus) in loco ſui morſus dentes paruos, ſubtiles, nigros, pilorum inſtar: & non ceſſat locus dolere & prurire, donec auferantur cum ferro, aut cucullo (cultello, Albertus) tranſeunte ſuper eos, & aſſumat eos, & colligat eos: quare ſedatur dolor. Et quandoq́; extrahit dentes eius oleum, & cinis (fricetur locus oleo & cinere donec egrediantur dentes. deinde ex ijſdem commixtis emplaſtrum imponatur, Raſis.) deinde ſugatur locus, & ponatur in aqua calida. Et dictum eſt quod altaraxacon in cibo ſumptum, vtiliſſimum eſt ad morſum eius. Quòd ſi dolor augeatur, detur in potu theriaca rutelæ, Auicen. 4. 7. 1. 18. & Raſis tractatu 8.

H.

De ſynonymis. A. Lacertam & lacertum idem genus eſſe conſpicor, vt eſt apud Græcos quoq; ſaûros atq; ſaûra, Hermolaus. Nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneæ, Cicero ad Atticum lib. 2. Reperitur & neutro genere, vt apud Actium Atreo, Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus lacerta in focos. Lacertus animal dictum, vt placet grammaticis, quod pedes habeat ad ſimilitudinem noſtrorum lacertorum, hoc eſt noſtratum manuum & pedum. Σαῦρα penacuitur. nam nomina in ρα quæ in penultima diphthongum habent, penanflectuntur. Excipe σαῦρα, σαῦρα, αὖρα. ¶ Σαυρίτις, herba quædam, & lacerta animal, Heſychius & Varinus. Αἴθαξ Græcam vocem, (quam ego nuſquam adhuc reperi,) & Germanicam Aydox/ Gelenius in Lexico ſymphono è regione ponit. item Græcam κάκερος, (quæ tamen ſcincum potius ſeu crocodilum terreſtrem ſignificat,) & Illyricam *geſſtier*. Σμύνκα, lacerta, Heſychius & Varinus.

¶ Epitheta *Pictis ſqualentia terga lacertis*, Vergilius Geor. *Parua Lacerta*, Ouidius 5. Metam. Σαυροσώχες, Philes.

De homonymis. ¶ Lacertus in homine dicitur brachium à cubito ad manus vertebram, quæ carpus vocatur. Aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur, illachrymansq́; dixiſſe, &c. Cicero de ſeneƈt. O pectora ô terga, ô lacertorum tori, Idem 2. Tuſc. *Adductis ſpumant freta verſa lacertis*, Verg. 3. Æneid. Hinc lacertoſus, robuſtus ac validis lacertis apud Columellam, Ciceronem, Ouidium. Recentiores quidam lacertos pro muſculis dicunt, neſcio quàm rectè. ¶ Lacerta videtur & vaſis genus eſſe apud Iuriſperitos, ſicut & apud Græcos ſaura, cuius in palma meminit Hippocrates, Hermolaus: quaſi ſcriptum aliquod Hippocratis Palma inſcribatur, quale ego nullum reperio. Quare vel Hermolaus errauit, vel librarius, legendumq́; quod è palma fieri meminit Hippocrates. Eſt autem locus Hippocratis in libro de articulis circa finem, Ἐμβάλλουσι δὲ ἐπιεικέως καὶ αἱ σαῦραι αἱ ἐκ τῶν φοινίκων πλεκόμεναι hoc eſt, Moderatè etiam articulos luxatos reponunt quæ ſauræ vocantur ex palmis contexi ſolitæ. Ego ſauras intelligo, non vaſa, ſed funiculos ex palmis contextos. hi cum reſoluuntur, (vt quiuis funiculi) aperiuntur, vt digitus immitti poſſit, tum in contrariam partem retorti, arctius clauduntur, vt per eos digitus trahi & extendi poſſit: moderatè ſcilicet: quæ enim ſic contexta ſunt facile extenduntur, nec multum renituntur, nec durine ſua lædunt: quod conuenit, cum nulla vi in his articulis extendendis opus ſit. Vocat autem Hippocrates moderatam repoſitionem, quando opera duorum neceſſaria non eſt, vt in præcedentibus illic modo: ſed vnius tantum ſufficit. Quod ſi rectè σαῦρα ſcribitur, vt noſtri codices habent & Hermolaus legit, idem ſanè ſignificabunt & iſtæ voces, σίρα, σειρα, σειρά. Grammatici interpretantur vinculum contextum, (nimirum è viminibus, aut corticibus arborum.) Σειρὰ enim catenam ſonat, aut contextum quid è funiculis, aut ſparto, aut cannibi, aliave materia, vt Varinus ſcribit. Σειραὶ, δεσμοὶ πλεκτοὶ, Idem. Σιρα, πλεκτὸν ἱμάντωμα ἐν ταῖς ναυσίν, Idem: contextum nimirum illud è viminibus, cui remus inſeritur: malim oxytonum σειρά. Eſt & σιρὸς vas, in quo far & legumina reponuntur, Etymologus: quæ vox apud Aetium vltimam acuit. nam libro quarto capite decimo tertio: Siriaſis, (Σιρίασις, aliàs σειρίασις. aliqui non rectè ſyriaſin ſcribunt) inflammatio eſt partium cerebri & membranarum eius, infantibus contingens, vſque ad concauitatem ſincipitis

pitis & oculorum: sic dicta, quoniam σιρὸς Græcè vas concauum (σῶμα κοῖλον) dicitur, quo semina asseruantur. Apud eundem libro primo in quercu σιροὺς legimus, pro fossis subterraneis, in quibus agricolæ tanquam in horreis frumentum aut alios fructus per hyemem adseruant, quæ Latinè etiam siri appellantur Curtio lib. 7. & Columellæ ac Varroni. Nostri rapa præcipuè in huiusmodi fossis conseruant. Σιρὸς, ὁ λάκκος. καὶ σιροῖς ὀρύγμασιν, ἐν οἷς κατατίθενται τὰ σπέρματα, Suidas. sed hæc præter institutum. Cæterum omnes hæ voces cum contextum aliquid significant, siue ad vinculi aut funiculi, siue ad vasis alicuius, vt fisci, calathi aut nassæ aut alterius figuram, Hebraicæ originis videntur, à verbo *zar* vel *zarar*: quod ligare significat, vt *asar* quoque: vel quòd ad ligandum apta sint, vt vincula: vel quòd ex viminibus alijsve inter se connexis & contortis contexantur, vt eadem & vasa diuersa. Hinc & illa quæ subijciam vocabula, orta mihi videntur: Σαργάνη, χοινίον, καὶ πλέγματα γυργαθώδη, καὶ εἶδος ἀγγείου, Varinus. Σύρχνον, ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλεται, ἢ ξυλοκάρταλλα, Idem. Σαρὶρ, ramus palmæ apud Lacones: & Σαρσαρίδης, lotum, Idem. Palmarum sanè tum folium ad vitilia vtilissimum est, tum funes rudentesque in Ægypto ex tunicis eius nectuntur, vt apud Theophrastum legitur. Saura igitur apud Hippocraten genus quoddam textu è tunicis aut corticibus palmæ funiculi erit, (cui nihil cum lacerta animali commune) non autem vasis genus vt Hermolaus & Cælius putarunt, quòd id extendendo reponendoque articulo minus aptum foret: Lacertam verò apud Iureconsultos vasis genus esse a figura sic dicti (fortassis quod quatuor pedibus in digitos transuerso situ formatis insistat) non negauerim. Σαυρία, corruptio segetum, iaculum, venabulum, Vide Theocritum in Pharma. Σαυριάζειν, segetes destruere, iaculari, ferire. Σαυροειδὲς simile lacertæ. Σαυρωτὴ, ποικίλη, id est varia, Hesych. nimirum à varietate coloris lacertorum. [*Σαυρία & σαυριάζειν.*] ¶ Σαυρωτὴρ pars hastæ, de qua alij aliter docent. Hastæ postremum quod ferreum est, vocatur saurotér: quanquam eo nomine sunt qui intelligant locum item in quo reponatur hasta, Cælius. Hastæ finis (manibus proximior, spiculo oppositus, Pollux 1. 10.) σαυρωτὴρ vocatur: pars media, ancyle. quæ verò prominet αἰχμὴ (id est spiculum vel mucro) & epidoratis & styrax. Et rursus 10.31. Hastæ pars qua erigitur vel cui insistit, (τὸ τοῦ δόρατος ἱστάμενον) σαυρωτὴρ dicitur, & styrax & styracion: ferrum verò prominens, λόγχη, αἰχμὴ, ἐπιδορατίς. De styrace plura Cælius. Varinus aliam adfert originem, his verbis: Saurotér ferreum est cauum & in fine mucronatum, cui inserta posterior hastæ pars, hastam terræ infixam, pali seu crucis (σταυροῦ) aut patibuli instar, erigi facit: vt σαυρωτὴρ quasi σταυρωτὴρ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ dictus videatur, (quod Eustathius quoque tradit.) sed apud veteres σαυρωτὴρ nominatur, nempe in altero hastæ fine extremũ spiculum ferreum. [*Σαυρωτήρ.*] Apud Homerum autem *saurotér* vocatur etiam οὐρίαχος: apud alios verò κρόσφος quoque aut κρόσφος. item styrax pars eadem quasi στύραξ, ἀφ' (ἐφ') οὗ δηλαδὴ ἐστὶ τὸ δόρυ στῆναι. Intelligo autem posteriorem hastæ partem quæ manibus tenetur, vel quę mucroni opposita est, vbi hodie simpliciter circulus ferreus hastæ inseritur. Οὐρίαχος (vt idem alibi habet) pars posterior & spiculo hastæ opposita, veluti cauda hastæ, quæ & styrax & saurotér vocatur, & κρόσφος & σόρθυγξ appellatur. Ἔγχεα δέ σφιν Ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο, Iliad. κ. vbi Scholia, ὀρθὰ ἐπὶ τοῦ κρόσφου. sic enim vocatur ferrum è regione epidoratidis situm. Σαυρωτῆρσι, τοῖς στύραξι τοῖς ὑποθέτοις τῶν δοράτων. Ἐκτανε δ' ἐκ τοῦ Σαυρωτῆρι καὶ ταχὺ περιστρέψας τὸν ἵππον ἐπιστρέφοντα, παίει τῷ σαυρωτῆρι διὰ τῆς σιαγόνος. Ἡ ξυστὸν δόρυ. ἢ στύραξ, ὃν ἔνιοι καλοῦσιν οὐρίαχον, Suidas. Σαυρωτὴρ significat etiam stathmen, id est perpendiculum (quod in eo quoque plumbum funiculo extremo addatur, vt ferrum hastæ) & cestum (id est cingulum varium vel acu pictum, vt & lacerti color varijs punctis distinguitur,) Hesychius. Σαυρωτοῖς δόρασι, hastis quæ saurotêras habent in epidoratide, Idem. Σαυροβρεθὲς ἔγχος, ἐκ τοῦ σαυρωτῆρος βαρύ. sic Æschylus, ὑποθυβρεθὲς ἔγχος, Hesych. & Varinus. ¶ Σαυρίον, εἶδος σημαίας ἢ φλάμουλον, Suidas. Σημαία, τὸ φλάμουλον, ἢ σημεῖον, Varinus. Vexilli genus intelligo, flammeum quidem Latini grammatici genus vestimenti lutei coloris interpretantur, quo amiciebatur noua nupta boni ominis causa &c.

¶ Praxiteles statuarius inter cætera fecit & puberem (Gyraldus legit, & Apollinem puberem) subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon vocant, Plinius. [*Apollo Sauroctonos.*]

¶ Est & herbæ nomen saura Plutoni sacra, vt Nicander poeta docet illo versu: Σαύρη τ' ἣ ὑπὸ χθονὶ πέλεται σῖφος ἠγεσιλάου: fortasseque in eo verbo aut anagallidem intelligit, quippe quam Dioscorides *sauritin* (aliâs *gauritin*) à nonnullis dici prodat, & prophetæ nycterion, quasi nocturno & subterraneo dicatam numini: aut ipsum sinapi, quod (vt Plinio placet) ab Atheniensibus saurion vocatur: aut nasturtium quod ab Hippocrate sauridion quoque dicitur, Hermolaus. Et alibi, Hippocrates nasturtium sauridion vocat, a sinapis similitudine, quod & saurion dicitur. Sauridion Hippocrati nasturtium est, à similitudine figuræ, Galenus in Glossis & Varinus. Vsurpatur autem hæc vox ab Hippocrate in libro de vlceribus. Σαυρίτης, herba quædam, Varinus & Hesych. Lacertus piscis, quære. [*Saura herba.*] colias &c. Σαῦρος autem piscis Græcorum non est lacertus Latinorum.

¶ Lacertis similia sunt, aut lacertorum generis multa ex ouiparis quadrupedibus, omnia nempe quæ oblongiore sui corporis alueo serpentes imitantur, essentque serpentes ablatis pedibus: vt stellio, scincus, salamandra, seps siue lacerta chalcidica. Salamandra magnitudine est lacertæ, Suidas. Stelliones lacertarum figura sunt, Plinius. Ascalabotes (id est stellio) animalculum est lacertæ simile, Suidas. *Aldab* animal figura lacerto simile est, sed maius: Vide in Scinco A. *Aluel* (aliâs [*De animalibus lacertis similibus.*]

guard) animal terrestre, lacerto simile, And. Bellunensis. Chamæleontis figura & magnitudo erat lacerti, nisi crura essent recta & excelsiora, Plinius. Sunt & sauri Græcis, vt lacerti Latinis inter pisces. Sauritæ genus serpentium, Varinus & Hesych.

Nomina propria ab hoc animali desumpta.

¶ Sauros & Batrachos statuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus inclusa, Plinius. Cum Erymanthum fluuium traieceris ad Sauri iugum, vt vocant, & Sauri monumentum videbis, & Herculis templi rudera. Dicitur autem hic Saurus latro fuisse, & viatores afflixisse & accolas, priusquam Herculi pœnas dedit, Pausanias in Eliacis. Saureas serui nomen apud Festum legitur. Σαῦροι, gens Thraciæ, Varinus & Hesych. Amazones nullis mazis aut delicijs, sed tenui & promiscuo victu vtebantur, vt inde videri possent appellationem ducere: quod nec Eustathio displicet, quoniam lacertis ac testudinibus, & id genus bestijs alerentur. Quamobrem etiam Sauromatidas, siue sauropatidas nuncupatas volunt, διὰ τὸ σαύρας πάσασθαι, ὅ ἐστι γεύσασθαι. quanquam alij quòd in Sauromatica Scythia aliquando habitauerint, dictas ita opinantur, quod Stephanus tradit. Sed & Eustathius Sauromatas Amazonum connubio insignes refert, Cælius. Sarmatæ, Græcis Sauromatæ dicti, Scythiæ populi sunt, Plinius. Et rursus, A Buge super Mæotin Sauromatæ tenent. In Creta fons est ab aditu speluncæ Idææ duodecim plurimum stadia distans, Sauri dictus, Theophrastus de hist. plant. 3.5.

¶ *b.* Σαύρα λεπτὸν ἐμφερὴς ἐγένετο, Innominatus apud Suidam in Σαύρα: fortè pro eo quod est expalluit, vt de viridi lacerto intelligatur.

¶ *c.* Ælianus rem miram de hoc animali tradit: Quidam videlicet comprehensam lacertam, ac oculis stilo acuto orbatam, in ollam fictilem nouam inclusit vtrinque pertusam paruis cauernis. mox illita cera, addita herba quadam, cuius nomen non indicauit: deinde gagate lapide annulo ligato ferreo nouem signis signauit, quorum quotidie vnum delebat. post nonum vero, reclusa olla, lacerta inuenta est oculis restituta. Anulum nanque illum aiebat oculis vtilem esse, Volaterranus. Vide infra in Lacerta viridi *G.* Lacertum aliqui fratrem Lombardorum vocant, vt bufonem Salernitanorum: quòd apud hos populos mulieres aliquando hæc animalia in vtero gestare è vulgo quidam fabulentur.

Lacertus frater Lombardorum dictus.

¶ *g* In vrina virili lacerta necata, venerem eius qui fecerit, cohibet. nam inter amatoria esse magi dicunt, Plinius.

Superstitiosa de lacertis.

¶ *h. Incantata lacerti Vincula*, Horatius Serm. 1 8. de veneficis mulieribus ¶ Apollo Sauroctonos: vide superius inter deriuata. Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt, vt Dianam lupam, Solem lacertum, Porphyrius lib. 4. de abstinendo ab animatis.

DE LACERTO VIRIDI.

A.

De nomine.

LACERTA maior quæ & viridis dicitur, Græcis σαύρα χλωρά, & χλωροσαύρα apud recentiores, Italis *gez*, Germanis grüner Heydox. Vallesij Grüntg vocant. Syluaticus & alij quidam ophionicum siue ophiomachum quoq; lacertum interpretantur, quæ nomina à vincendis & impugnandis serpentibus facta sunt: ideoq; & cicadæ genus, & ichneumonem ophiomachum vocant. Sunt qui lacertam viridem & stellionem confundant, vt vetus glossographus Auicennæ, & quidam etiam nostra ætate. Et Syluaticus, Stellio (inquit) id est lacerta Facetana: vel secundum alios, lacerta viridis.

B.

De figura corporis.

Viridi colore sunt, vnde & nominantur: præcipuè tamen, vt Georg. Agricola scribit, verno tempore, æstiuo nonnihil pallidi. Morbus regius cum virore pallidus est, quales sunt lacerti cum virore pallentes, Hippocr. lib. 3 de morbis. Maiores ferè duplo sunt, vt puto, communibus lacertis, rari apud nos: calidioribus locis frequentes, ruri sub dio & in pratis magis, non etiam vt communes circa parietes reptant. Plinius priuatim meminit lacerti viridis longo collo nascentis in sabulosis.

D. Ita-

D.

Italia magnas habet lacertas & virides. hoc animal natura & homini amicum est, & serpentibus inimicum. Nam vbicunq; prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem. si expuas, clambunt saliuam ore redditam: vidi & puerorum mictum exorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atq; etiam læduntur, & admotæ ori gaudent saliuam lambere. Cæterum si comprehensæ inter se committantur, dictu mirum quam in sese sæuiant, nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cauam, nunc hinc, nunc illinc strepitu dimoti rubi admonent hominem, insuetus crederet serpentem esse, vbi dispexeris lacertæ sunt, obliquato capite contemplantes donec consistas: si pergas, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere vehementerq; delectari hominis aspectu. Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in ostio caui decertantem cum serpente. Primum mirabamur quid esset rei, nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonebat in antro esse hostem. paulò post venit ad nos lacerta, velut ostendens sua vulnera ac remedium flagitans: seq; tantum non tangi patiebatur. Quoties autem restabamus, restabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat, ac rursus in antrum se abdiderat. Post aliquot dies cum fortè inambularemus per eundem locum, serpens è fonte vicino biberat: erat enim æstus prodigiosus, adeò vt nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, gestans rastrum quo fœnum demessum conuertunt agricolæ: hic simul vt serpentem vidit, præ gaudio exclamat, velut insultans deprehenso hosti. Ferit rastro, serpens se contrahit. ille non facit feriendi finem, donec contrito capite serpens in longum porrigitur, quod non facit nisi moriens. Ad hæc, eius ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam fessi obdormiunt in agro: tum serpentes interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conijciunt sese, & in stomachum sese conuoluunt. Verum in hoc discrimine non rarò lacerta quamuis pusilla seruat hominem. nam vbi sensit serpentem insidiari, circuncursat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu scalptuq; vnguium excitetur. Porrò qui expergiscitur conspecta in propinquo lacerta, mox intelligit hostem alicubi esse in insidijs, ac circumspiciens deprehendit, Hæc omnia Ephorinus quidã apud Erasmum in Colloquio de amicitia. Atqui Matthæolus Senensis de lacertis minoribus scribit, esse eas homini beneuolas. Plinius lacertas simpliciter cum serpentibus pugnare prodidit. Ophionicum Sylnaticus (offionicum ipse scribit) lacertam interpretatur: alij ophiomachum, quòd serpentes impugnet ac vincat: nisi ophionicus pro ophiomacho corruptè scribatur.

Sympathia lacerti huius cum homine & antipathia cum serpente.

Pugna lacerti cum serpente.

E.

Multi contra erucas, & mala ne putrescant, lacertæ viridis pelle tangi cacumina arborum iubent, Plinius. Lacertæ viridis felle, (non *pelle*, vt Plinij codices habent) si tangantur cacumina mali non putrescit, Palladius. Vt fructus mali in arbore non computrescat, neq; ipsum eruca contingat, lacerti viridis felle truncum illine, Anatolius in Geoponicis.

De vsu lacertorum viridiũ.

F.

Lacertis virentibus vesci in more Afris est, Cælius (ex D. Hieronymo.) De his qui lacertos simpliciter edunt, vide supra in lacerto *F.* Ischiadicis prodesse dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius.

De lacertos edentibus.

G.

Lacerta viridis pro salamandra substitui potest ad remedia, vt legitur in Antiballomenis Æginetæ adiunctis. Solaris lacerta eadem potest quæ & viridis, Kiranides. Lacerta viridis cremata, carni alicui aspersa, mutationem pennarum in accipitre, qui ederit, accelerat, Albert. Demetrius Constantinop. in libro de cura accipitrum, accipitri ad cibum obijcit lacertam viridem minutatim concisam, ne vnguibus retinere possit nam pes sanie lacertæ læsus contraheretur. Et ad eundem effectum vt pennæ cito abijciantur, lacertam viridem in aqua decoqui iubet: tum in mortario contundi, affusaq; aqua tepida accipitrem in ea lauari. Ad idem alius Græcus scriptor innominatus, triduo accipitri in cibo dari præcipit lacertos virides viuos, aut siccatos in Sole & suillæ aspersos carni. Ad comitiales prodest lacerta viridis cum condimentis quæ fastidium abstergeant, ablatis pedibus & capite, Plinius. Phthisin sentientibus vtilissimam esse tradunt lacertam viridem decoctam in vini sextarijs tribus ad cyathum vnum, singulis cochlearibus sumptus per dies (continuos) donec conualescant, Plinius. Lacerta viridis viua immissa in vas fictile nouum, & cum vini sextarijs tribus decocta ad cyathum vnum, incredibiliter phthisico prodest, si ex vino eo mane ieiunus bibat cochleare vnum, Marcellus. Ischiadicis prodesse dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius. Et rursus, in lumborum dolore lacertæ virides decisis pedibus & capite in cibo sumuntur. Idem hoc remedium scinco etiam siue crocodilo terrestri, & stellioni simpliciter, & stellioni transmarino similiter in cibo sumptis attribuitur. ¶ Lacertas pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alij enim viridem includunt nouo fictili, ac lapillos qui vocantur cinædia, quæ &

Remedia ex lacerto viridi.

Mira vel potius superstitiosa quædam de huius lacerti vsu ad oculorum remedia.

inguinum tumoribus adalligari solent, notem singulos signis signantes, & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos seruant ad oculorum dolores. Alij terram substernunt lacertæ viridi excæcatæ, & vnà in vitreo vase annulos includunt è ferro solido vel auro. cum recepisse visum lacertam apparuerit per vitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Alij capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidam viridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt. item glaucomata. Mustelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt visum reuerti, eademq́; quæ in lacertis & annulis faciunt, Plinius. Lacertam viridem excæcatā acu cuprea in vas vitreum mittes, cum anulis aureis, argenteis, ferreis, & electrinis, si fuerint, aut etiam cupreis. deinde vas gypsabis, aut claudes diligenter atque signabis, & post quintum vel septimum diem aperies, lacertamque sanis luminibus inuenies: quam viuam dimittes, annulis verò ad lippitudinem ita vtêris, vt non solum digito gestentur, sed etiam oculis crebrius adplicentur, ita vt per foramen anuli visus transmittatur. obseruandum sane inprimis vt in loco nitido atq; herbido deponatur ampulla, & cum lacerta discesserit, tum anuli colligantur. obseruandū etiam vt Luna vetere, id est à Luna nonadecima in vicesimam quintam, die Iouis, Septembri mense, capiatur lacerta, atq; ita remedium fiat, sed ab homine maxime puro atq; casto, Marcellus (Vide superius ex Volaterrano, in Lacerta simpliciter *H. C.* Kiranides lib. secundo idem hoc remedium paulò aliter describit) Et rursus Marcellus, Lacerti (inquit) viridis quem ceperis die Iouis, Luna vetere, mense Septembri, aut etiam quocunq; alio, oculos erues acu cuprea, & intra bullam vel lupinum aureum claudes, colloq́; suspendes: quod remedium quandiu tecum habueris, oculos non dolebis. lacertum sané eodem loco in quo ceperis dimittes. vel etiam si sanguinem de oculis eius lana munda excipias, eamq́; phœnicio conuoluas, colloq́; suspendas, vtêris efficacissimo aduersum oculorum dolorem remedio. Et in tertianis fiat potestas experiendi, an lacerta viridis adalligata viua in eo vase quod capiat, prosit, quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant, Plinius. In quartanis adalligari iubent lacertæ viridis viuæ dextrum oculum effossum mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina, Idem. Et alibi, Propter strumas exulceratas lacertus viridis adalligatur: post dies triginta oportet alium adalligari. A lienis dolore liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur suspensa, vt egrediens reuertensq́; attingat manu, Plin. Ramices infantium lacertæ viridi admotæ dormientibus morsu emendantur. Postea harundini adalligatæ suspenduntur in fumo: traduntq́; pariter cum ea expirante sanari infantem, Idem. ¶ Oleum de lacertis fit vel ex communibus istis quæ per domos nostras & parietes versantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne stercora oleo innatent, Brasauolus. Lacertas virides septenas in dimidia mensura (in libris ferè duabus) olei communis suffocato, atque ita per triduum insolato. Hoc oleum guttam rosaceam, vt vocant, faciei illitu mirabiliter emendat, vt doctissimus medicus Geotg. Pictorius ad nos scripsit. Videtur autem excremento tum lacerti ratione potissimum hoc præstare: quoniam & scinci seu crocodili terrestris excrementa faciem dealbant, & maculas delent. Si fractum (φλάσμα) in equo sursum versus, qua vngula enascitur, prorumpere contingat, id quod præduris veterinorum pedibus solet euenire in primis oleum aceto dilutum in ellychnio receptum adhibebis. Si verò quantum fieri potest dolor leniatur: medicamine quod lacertis constat, erit vtendum. Hoc autem vnguine delibuta tota vngula succrescit, & augetur: sicque depulsum sensim adpatens diruptionis vitium abigitur. Ratio medicamenti hæc est: In fictile nouum terni conijciuntur olei sextarij, in quod lacertæ virides merguntur, & indito operculo tantisper coquuntur, dum in oleo crematæ contabuerint, (κατακαυθῶσιν lego κατατακῶσιν) dein officulis earum exemptis, triti bituminis selibra, & liquidæ picis hemina cum adipis suilli veteris libris duabus adijciuntur. hæc omnia rectè coquuntur, & cum postulat vsus, vngula perungitur. hoc quantum maximè fieri potest vngulam durat, firmioremq́; animantis pedem præbet, Hierocles in Hippiat. 101. Mollissimæ equorum vngulæ hoc vno medicamine, quo potentius nihil est, assolent indurari: Lacertum viuum viridem in ollam nouam mittis, adijcies olei veteris libram, aluminis (lego, bituminis) Iudaici selibram, ceræ libram, absinthij tunsi selibram, & decoques cum lacerto: Cum fuerit resolutum, calentia vniuersa colabis, abiectisq; ossibus & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes. & cum vngues indurare voluens, vngulam subradis, & factum vnguentum in cannam viridem mittes, adhibitis carbonibus, propè feruens per cannam instillas vngulis: prouisurus ne coronam tangas aut ranulas, si his exceptis, in solo & in circuitu solidaturus vngulam confricabis. Memineris autem vngulas excrescendo renouari, & ideo interpositis diebus vel singulis mensibus talis cura non deerit, per quam naturæ emendatur infirmitas, Vegetius. Ad supercilia pilosa: Lacertam viridem coque in oleo, & postquam euulseris pilos, vnge locum, Galenus Eupotiston 2. 103. ¶ Lacertæ, vt docuimus, combustæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari possit, minutatim findenda est, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præstant: Etiamnum vtilius admixto sale, & adipe vrsino, & cepa tusa. Quidam denas virides in decem sextarijs olei veteris discoquunt, contenti semel in mense vngere, Plinius. Arnoldus de Villanoua etiam lacertas virides medicamentis alijs pilos reuocantibus admiscet. Vide infra in

De oleo ex lacertis conficiendo.

Lacerto

Lacerto Martense, in capite de Lacertis diuersis. Lacertæ viridis cinis cicatrices ad colorem reducit, Plinius. ¶ Ossa lacertæ viridis prosunt comitialibus nouo experimento. Colligi autem ossa tali modo debent: Imponas lacertam viridem adhuc viuam, captam, in aliquod vas clausum, plenum optimo sale. Sal enim paucis diebus carnem eius & intestina omnia consumit, vt facilè iam ossa colligantur. quæ tam ad comitialem prosunt quàm vngula alces, quamuis & hæc est magni momenti, Christophorus Salueldensis conijcio autem scribere eum gestanda hæc ossa pro amuleto. ¶ Lacertæ viridis sanguis subtritus (subtritos, aliâs *attritos*) & hominum & iumentorum pedes sublitus sanat, Plin. Clauos pedum (clauellos & callos pedibus molestos, Marcell.) lacertæ viridis sanguis flocco impositus (mirè, Marcell.) sanat, Plinius. ¶ Oculus lacertæ viridis a quibusdam superstitiosè, contra quartanam adalligatur: item oculi eruti intra bullam auream inclusi contra oculorum dolores gestantur, vel sanguis de oculis phœnicio exceptus, vt superius dictum est. ¶ Contra strumas exulceratas quidam cor lacertæ viridis in argenteo vasculo seruant, Plinius. Contra omnes strumas & fœminis & maribus vtilissimum est, si cor lacertæ viridis lupino argenteo clausum in collo suspensum semper habeant, Marcellus ¶ Clauos pedum sanat iecur lacertæ viridis vel sanguis flocco impositus, Plinius & Kiranides, qui hoc de solari lacerta scribit. Ex lacertæ viridis iecore phylacterium superstitiosum Marcellus Empiricus præscribit.

Remedia ex cinere. Ex ossibus. Ex sanguine. Ex oculis. Ex corde. Ex iecore.

¶ Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur fel lacertæ viridis in vino albo Sole coctum ad crassitudinem mellis in æreo vase, Plin. Lacertæ viridis fel misce cum vino albo quantum sufficere existimaueris, & mitte in vas æreum, positumq; ad Solem tandiu agita donec crassitudinem mellis habeat, atq; ex eo loca pilorum vulsorum vngue, Marcellus Fel lacertæ solaris (hanc enim eadem posse quæ viridis ait) in vino putrefactum per dies 40. sub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, Kiranides.

Ex felle.

H.

a. Epitheta. *Seu virides rubum Dimouêre lacertæ*, Horat 1 Carm *Nunc virides etiam occultant spineta lacertos*, Verg 2 Ægl. Sed præstat viridem lacertum dici asserere periphrasticè potius loco vnius substantiui, ad differentiam lacerti communis siue minoris, quam epitheticé.

¶ Sauriten gemmam in ventre viridis lacerti harundine dissecti tradunt inueniri, Plinius.

¶ *e.* Puluis lacertæ viridis & lapathum acutum aperiunt seras & alia multa præstant, Obscur.

Saurites gemma.

DE LACERTIS DIVERSIS.

GVARIL (vel potius VREL, vt Bellunensis legit) est maxima figuratum *alguasgon* & *samambras Guaril* (Bellunensis vertit, ex lacertis vel liguris,) longa cauda, paruo capite, & non est lacertus. Lacertus enim aut nunquam aut rarò reperitur præterquam turi: & caput & corpus eius diuersa sunt *alguaril*, sed forte proximus est ei facultatibus suis Fimo eius ephelides & lentigines abolentur, &c. (vt scripsi in Lacerto G.) Auicenna.

vel vrel.

¶ Si quis maleficijs capillos perdiderit, hac eos ad pristinam rationem forma reparabit: si LACERTVM salsum MARTENSEM cum suo capite, & lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis mensuræ separatim comburat, cineremq; permisceat, conteratque cum oleo cedrino paulatim adiecto, vt crassitudinem velut glutinis faciat eoque medicamine glabrum locum perfricet, ita vt prius diu linteo asperiore detergeat, Marcel. Lacerta viridi vsta etiam vtuntur ad capillorum defluuia, vt supra scriptum est.

Lacertus Martensis.

¶ LACERTAS PISSINNAS quæ in segetibus morantur, quas Græci *aruras* vocant, comburito, & ad tenuissimum puluerem redigito: atque ex eo cum vino aut melle optimo caligantes oculos inunge, valde proderit, Marcellus.

Lacertæ Pissinnæ.

¶ Stellio, id est LACERTA FACETANA, secundum alios Lacerta viridis, Syluaticus.

Stellio &

¶ Quidam ex amicis nostris fide dignis, narrauit mihi visas sibi in Prouincia (regione Galliæ,) & Hispania aliquando LACERTAS ea crassitudine, qua crus humanum sub genu est, non admodû longas, quæ caua terræ incolerent, & homines aliasque animantes prætereuntes sublimi saltu impeterent, ita vt aliquando vno ictu rotatim hominis maxillam resecarent, Albertus. ¶ Ipse etiam in illa Italiæ siue Galliæ cisalpinæ regione quam *Pedem montis* vocant, permagnos lacertos in montibus reperiri audiui, catulorum canis circiter magnitudine, quorum excrementa ab incolis colligantur: quòd tamen ita se habere nondum assero, donec fide dignîor aliquis testis accedat. ¶ In quadam Libyæ parte in Mauritania lacertos bicubitales reperiri dicunt, Strabo lib. 17. ¶ Ex fortunatis insulis vna Capraria appellatur, grandibus (enormibus) lacertis referta, Plinius & Solinus. ¶ In Dioscoridis insula prope Arabiam thuriferam lacertæ permagnæ sunt, quarum carnes insulani edunt, pinguedinem verò liquant & pro oleo vtuntur, Arrianus. ¶ In Arabia lacerti ad duorum cubitorum magnitudinem accedunt, Ælianus. Lacerti Arabiæ cubitales. in Indiæ verò Nysa monte vigintiquatuor in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cærulei, Plinius. Poly-

Lacerta Facetana. De Lacertis magnis Galliæ. Italiæ. Libyæ. Caprariæ insulæ. Dioscoridis insulæ. Arabiæ.

cletus maximos ait lacertos in India, tum valde vario colore, nasci: vt pellis floridis quibusdam picturis maximè distincta, & ad tactum mollis & tenera sit, Ælianus.

Lutetiæ.

¶ Lacertus Lutetiæ in palatio pendet, vt audio ab oculatis testibus, hominis ferè crassitie: proceritate etiam paulò infra hominem. hunc aliqui aiunt deprehensum in carceribus quibusdam, vbi captiuos infestârit, mordendo aut sugendo tibias eorum: & aliquid ea de re memorari ab ijs qui Chronica Gallica scripserint. Spectatur & alius similis, vt ferunt, eadem in vrbe, sed paulò minor, in æde diuo Antonio sacra. Ex Æthiopiæ insulis nuper à regibus Lusitaniæ occupatis, Romam iussu cardinalis Vlyxiponensis lacerta extincta circiter octonûm cubitorum longitudine aduecta est oris verò hiatu, quo solidum infantem deuoraret, ac tholo diuæ genetricis ad portam Flumentanam, miraculi gratia suspensa nunc cernitur, Volateranus.

De serpentibus quibusdam immanibus qui in prouincia Caraiam reperiuntur.

¶ In prouincia Caraiam, Tartarorum regi subiecta, nascuntur serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu crassitudinis decem palmos, (dodrantes) Horum aliqui prioribus carent pedibus, quorum loco vngulas habent instar vngularum leonis aut falconis. Caput ipsorum magnum est, & oculi prægrandes, vt duorum panum adæquent quantitatem. Os & rictum habent tam amplum, vt hominem degluttire valeant. dentes quoq; magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt. Nullus certè homo, nec vllum animal, serpentes illos sine terrore aspexerit, nedum adiuerit. Capiuntur vero hunc in modum. Solet is serpens interdiu latitare in cauernis subterraneis, aut alijs montium petrarúmve specubus. nocte verò egreditur passim circumiens, & ponssimum aliorum animalium lustrans latibula, quærens quod deuoret. Neque enim vllum bestiarum genus metuit, sed magnas ac paruas deuorat, leones etiam & vrsos: & vbi ventrem saturauerit, redit ad speluncam suam. Cæterum cum terra illa admodum sit fabulosa, mirum est quantam foueam corporis sui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod vino plenum per sabulum volutatum. Venatores itaq; beluæ insidiantes, interdiu figunt multos palos in sabulum, fortes, & acuto ferro in superiore extremitate dentatos. hos sabulo tegunt, ne a serpente videri possint. multosq; passim terræ infigunt, præsertim vbi in vicino norint belluam latitare. Et quando nocte solito more progreditur, vt escam sibi quærat, & molem corporis sui per cedentem arenam reptando & trahendo mouet, fit aliquando, vt pectus in latentem sudem ferro acuminatam violenter intrudat, & seipsum interficiat, aut graui læsione sauciet: & tunc latentes venatores accurrentes belluam interficiunt, si adhuc viuit, & fel extrahunt, quod magno vendunt pretio. Mirè enim medendo pollet. quòd si quis a rabido cane morsus, vel vnius denarij pondus inde biberit, statim sanatur: Et mulier in partu laborans, si quantulumcunq; inde gustârit, mox partu exoneratur. Hæmorrhoides etiam aut fici anus inde peruncti, intra paucos dies sanantur. Porrò carnes huius serpentis vendunt: nam libenter ea vescuntur homines, M. Paulus Venetus.

De serpentibus Americæ, pedes habentibus.

¶ Extra Fortunatas insulas viginti septem dierum nauigatione Americus Vespucius occidentem ferè versus nauigando ad regionem quandam peruenit, vbi reperit anthropophagos: vnde rursus iuxta idem littus progressus intra paucos dies ad alios populos peruenit, qui in cibo vtûtur animali quodam asso: quod erat (inquit) demptis alis quibus carebat serpenti simillimum, tamq; brutum ac ferum apparebat, vt eius non modicum mitaremur feritatem. Progressi deinde longius per eadem tentoria, plurimos huiuscemodi serpentes viuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoq; funibus ligata ne aperire possent, habebant, ita vt canes aut aliæ feræ ne mordere queant impediri solent. Aspectum quidem tam ferum eadem præ se ferunt animalia, vt nos illa venenosa putantes ne tangere quidem auderemus. Capreolos magnitudine, sesquibrachium longitudine æquant. Pedes longos materialesq; (crassos) multum ac fortibus vngulis armatos, nec non & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrumq; ac faciem veri serpentis gestant, à quorum naribus vsq; ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, vt animalia illa veros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens prædicta vescitur, Hæc ille.

De Calecuti serpentibus quadrupedibus.

¶ In Calecbuto Indiæ orientalis animalia sunt serpentibus similia, scilicet ore, oculis, cauda prælonga, absque pilis, aprorum magnitudine, aliquanto etiam vastiore capite, sed pedes habent quatuor, venenoque carent, (morsu tantum noxij, quaternorum cubitorum longitudine in palustribus locis nascentes, maximis suibus non absimiles, Ludouicus Rom. Nauigationis suæ 5. 22.)

Hyuana seu Higoana.

Alia his similia edunt in Hispaniola insula occidentalis Indiæ vocata *Hyuana*, (*Higoanam* vocari ait Scaliger) dorso spinosa (capite cristato, Scaliger) aphona seu absq; voce, quatuor pedibus, lacertarum cauda, dentibus acutissimis, cuniculis maiora, ceu leporum magnitudine, in arboribus, terra & aquis absque discrimine degentia, famis ad multos dies patientia, pelle coloribus varijs distincta ac læui, vt serpentibus cæteris: venter supremus qualis auibus est, sed amplissimus à mento ad pectus.

Bardati.

Sunt & quos vocant BARDATOS à phaleratorum equorum similitudine, iucundi gustu, magnitudine cuniculi, colore albo & cinereo distincto, in terræ foueis, quas pedibus excauant, habitare solent, & ipsi quatuor pedibus, anguina pelle & cauda. fert hos India occidentalis iuxta eandem insulam, Cardanus.

Lacerta venenata

¶ Salamandra asperior & scabra magis est quàm LACERTA VENENATA, Aetius. atqui

Hermo-

Hermolaus in Corollario aliter hunc locum interpretatur: Similis (inquit) ascalabotæ salamandra est Aetio, lacerta venenaria, hoc est pharmacitide velocior. Nicander in Alexipharmacis eandem facit salamandram & lacertam φαρμακίδα.

¶ De LACERTARVM genere est & alia quædam bestiola parua, similis lacertæ, sed caudam habet nigram, quæ araneis syluestribus vescitur, Albertus.

¶ Stellio vulgò LACERTA VERMICVLARIS rusticè, inuenitur in foraminibus veterum ædificiorum, in quibus aranei quoque versari solent, Niphus. Sed de stellione priuatim agemus infra.

Lacerta vermicularis.

¶ ΛΙΑΚΟΝΙ vulgò à Græcis hodie nominari audio, lacertæ genus paruum, argenteo colore splendido, in siccis & apricis locis agens. Videtur autem mihi hoc quoque animal non aliud esse quàm stellio.

Λιακόνι.

¶ ADARE genus lacertæ, Syluaticus.

Adare.

¶ SCEN, id est lacertæ rubeæ, Idem: pro scinco fortassis è mari rubro.

Scen.

¶ SENABRAS idem est quod lacerta vel stellio qui in hortis reperitur, Andreas Bellunensis. Samabras Auicennæ, vel saambras, non stellio sed lacertus est, vt nos obseruauimus.

Senabras.

¶ ΣΗΝΙΚΗ, animal quadrupes lacertæ simile: & animal multipes asellis domesticis non dissimile, Hesychius.

Σηνίκη.

¶ ἘΛΕΙΟΣ animal inter frutices nascens lacertis simile, vt Aristarchus interpretatur apud Varinum: alij glirem, alij vermis genus interpretantur, &c. vt docui in Glire A.

Ἐλειός.

¶ LACERTA SOLARIS, σαύρα ἡλιακὴ, dicta fortassis fuerit quòd Solis calore delectetur, eiq́ue se exponere gaudeat. Kiranides lacertæ tria genera facit, heliacam omnibus notam, vt inquit: χαλκῆν, id est æream, (chalcidem nimirum aliâs dictam, de qua ab initio huius libri scripsimus) & chloran, id est viridem. ¶ Lacerta solaris eadem potest quæ & viridis, Kiranides. Iecur eius emplastri modo impositum clauos sanat: (quod Plinius de lacertæ viridi iecore scribit) fel in vino putrefactum per dies 40. sub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, (vel, vt alij de lacertæ viridi felle, euulsos renasci non patitur,) Idem Kiranides, qui & alia quædam nimis superstitiosa de hac lacerta scribit, quæ repetere ex eo non libet. ¶ Lacerta solaris vbi per tempus hebetem visum habuit, per conuersionem ad Solem oculos rursus leuat, dum in laribulo ad Orientem conuerso seipsam apprimit, & ieiuna se ad Orientem conuertit, Epiphanius in Sampsæis hæreticis, quos hisce lacertis comparat nam Sampsæi etiam vox, inquit, si interpreteris, solares sonat. Coniectum ego solares lacertos non alios esse quàm vulgares nostros paruos.

Lacerta solaris.

¶ In Sarmatia regio aut Rutenorum, aut Rutenis proxima est, Samogithia. In ea Lacerti sesquipede maiores, crassi, nigri: quos incolæ pro laribus colunt familiaribus, si quid accidit sinistri, minus rectè cultum numen suspicantur, aut deterioribus, parcioribusq́, acceptum epulis. Itaq; curant cum opera attentiore: qua sese ad res secundiores existimant exoraturos. Iul. Scaliger de Subtil. ad Cardanum.

Lacerti Samogithij.

¶ *Dubh.* Africani lacerti species est Binos excedit pedes longitudine. Quaternum digitorum crassitudo. In Libyæ desertis viuit locis. Potus ei nullus. Quin aqua, nex præsentissima. Hunc tu ex igni confectum diceres. Iugulato vix tantulum fluit sanguinis. Et tamen sine veneno est. Expetitur etiam cibi gratia. E caueis, vbi stabulatur, nulla vi extrahi potest. Itaque ligonibus aut alijs machinis aperiunt cautes. Sapor ei carnium Raninarum. Cursu veloci est vt lacertus. An sit terrestris Crocodilus, etiam atq; etiam considerandum est. Longe diuersa fera voce pene eadem apud Chaldæos significatur, nempe *Duba* dicitur ab illis vrsus. Huic similis est *Guarel*, sed in capite & cauda venenum gerit. Quibus abscissis incolæ vescuntur Aspectu tristi ac fero est, Idem.

Dubh. Africanæ lacertæ species.

¶ Anno à nato Domino 1543 audiuimus, in finibus Germaniæ prope Suriam subitò multos lacertos, vel serpentes quadrupedes lacertorum instar, apparuisse, alatos, morsu irremediabili. Rursus anno 1551. peruenit ad nos historia Viennæ impressa, huiusmodi. Hac æstate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zichsam iuxta Theysam fluuium, accidit vt in multorum hominum corporibus serpentes & lacerti naturalibus similes nascerentur: vnde sæuissimi dolores oborti tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia sic perijsse feratur. Quibusdam humi ad Solem iacentibus serpentes & lacerti per os aliquatenus emerserunt, sed mox iterum se abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuæ cum venter incideretur, serpentes duo prodierunt. His additur historia eiusdem temporis & loci, de serpentibus innumeris in strue manipulorum frumenti repertis, quos cum exurere vellent rustici, manipuli ignem respuisse dicuntur, & serpens cæterorum maximus capite in summa strue erecto, humano sermone monuisse, ab incendio vt desisterent, neque enim exuri se posse cum non secundum naturam sint nati neq; sponte huc venerint, sed diuinitus propter hominum peccata immissi sint.

Historiæ duæ miræ de lacertis & serpentibus nuper exortis narrantes.

DE RANA AQVATICA ET INNOXIA: ET de ijs quæ ad ranas quasuis in genere spectant.

RANA PERFECTA.

FOETVS RANÆ CAVDATVS.

A.

RANAM aliqui recentiores inter vermes numerant, vt Albertus & similes, quod neutiquam probo. repulæ enim potius fuerit, si quis generis appellationem quærat: magis propriè verò repulia ranarum illæ dicentur quæ scandere in sublime possunt, vt minores illæ virides. Sed cum multiplex ranarum genus sit, a locis quos habitant præcipuam differentiam statuerim, vt quædam aquaticæ, aliæ terrestres dicantur. Videntur autem aquaticæ omnes amphibiæ, quòd & in terra aliquandiu degere commodè possint: terrestres verò non omnes in aquis etiam agere. Rursus aquaticæ vel in paludibus aut lacubus & stantibus aquis, vel in fluentibus vt riuis & fluuiorum marginibus reperiuntur. in mari nullæ, contra quàm recentiores aliqui scripserunt: in quo Marcellus Vergilius etiam à Ft. Massario notatur. nam rana marina vel potius rana piscatrix, piscis est planus, non quadrupedum generis. quam Aristoteles aliquando etiam *βάτραχον*, id est, ranam simpliciter nominat, vbi scilicet de alijs quoque piscibus agit, vt dubitationis nihil sit. Iam in iisdem aquis & virides habentur, & aliæ coloris diuersi, vt dicam in *B*. Terrestres igitur ranæ dicuntur, non ad marinarum, sed ad aquaticatum differentiam: quarum diuersas species, prout vel in hortis, vel inter frutices, vel quibusuis locis cauis & opacis degunt, infra sigillatim proponam. Plinius alicubi ranas aquaticas simpliciter nuncupat, alibi distinctius fluuiatiles. Ranæ lutatiæ (*πλματιαῖοι βάτραχοι*) apes vbi ad aquam accesserint rapiunt, Aristoteles interprete Gaza. licebit autem *πλματιαῖον* etiam palustrem vertere, *ἕλειον* verò lacustrem, (quamuis apud Dioscoridem lib. 6. in capite de rubeta *βάτραχον ἕλειον* ranam palustrem vertunt, & venenatam faciunt.) Sed animaduertendum ne rubeta in paludibus agens, quam aliqui simpliciter ranam palustrem vocant, (quod non probarim,) cum communi & innoxia rana palustri confundatur. Dioscorides quidem *phrynon*, id est rubetam, *βάτραχον ἕλειον*, hoc est ranam palustrem cognominat: vt Ægineta etiam 5. 36. Aetius distinguit, 13. 55 & remedia quoq; separata tradit. Ranam de lacu apud Marcellum Empiricum legimus, & *βάτραχον λιμναῖον*, id est ranam lacustrem apud Hippiatros. Ranas communes Aristot. telmatiæos aut limnæos, hoc est lutarias & lacustres nominat, Hermol. ¶ Est quando rana absolutè nominatur pro rubeta aut alia venenata. nam & mutæ quædam venenosæ sunt, & rubetæ duplex genus est. Ranæ saliua contra morsum eiusdem bibitur, Plinius. Artemisia alligata priuatim potens traditur, potave, aduersus ranas, Idem. Cynoglossi radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur, Idem Eryngij radix illinitur plagis venenatis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas, Plin. Et alibi, Sunt & ranis venena, rubetis maximè. Aspidis morsus si ranam comederit, insanabilis omnino fit, Ælian. ¶ Ranæ virides aliæ maiores sunt, nempe aquaticæ, quarum coxæ in cibum veniunt: aliæ minores & terrestres. Ego apud medicos cum ad remedia ranas virides aut aliquid earum requirunt, minores tantum quæ sui generis & terrestres sunt, intelligi puto: quod aliquando expressa magnitudinis nota designant, aliquando omittunt. ¶ צב, *zab*, Leuitici 11. & Num. 14. crocodilum, alij scincum, alij ranam interpretantur: Vide in Crocodilo A. Illyrij quidem ranam etiamnum *zaba* vocitant Sic & צפרדע, *zephardea*, vocem Hebraicam (Exodi 8.) alius crocodilum alius ranam facit Lege ibidem. Munsterus in Lexico trilingui עורדעא, *vrdeana* etiam, & *vrdea*, (Arabicas vt coniicio voces) ranam exponit. item אקרוקא, *akruka*. & משקר, *maskar*. Vox quidem *vrdeana*, alludit ad *hardun* facit autem Auicenna *hardun* speciem *aldab*, id est crocodili vel lacerti, vt docui in Chamæleonte A. Porrò *zephardea* vel *zepardea* dictio composita videri potest à *zab* & *vrdea*. & Græcum nomen *bátrachos* per metathesin inde factum videri potest. Auicenna 2. 596. ranam *dafda* nominat Cui similes sunt apud Syluaticum voces, *dafdah*, & *dufos* cap. 221. vtranq; ranam exponit, apud Serapionem *diphdaha* scribitur.

De diuersis ranarum generibus.

De nominibus diuersis.

scribitur. *Altahaul*, rana in aquis degens, Syluaticus. Bracatas apud eundem pro rana, non dubium quin ex Græco batrachos corruptum sit, vt fortè etiam *garazum*. ¶ Βάτραχος Græcis commune nomen est ad omne genus ranarum. λάλαγες priuatim dicuntur virides ranæ, (aliâs λάσταγες apud eundem, quod minus placet: lalages enim quasi garrulæ ob vocem obstreperam rectè dici videntur,) circa lacus, quas alij χαμβέρους appellant, Varinus: Sunt autem ranæ illæ quarum hîc effigiem adieci, non minores illæ virides, quæ neq; loquaces sunt, nec aquaticæ. Rana apud Italos & Hispanos nomen Latinum seruat. Gallis est *grenouille*. Germanis Frösch / Frosch / Frosche: nos fœminino genere dicimus die Frösch: alij quidam masculino der Frosch. Cæterum virides illæ maiores & aquaticæ, quarum coxæ, vt dixi, eduntur, priuatim à nostris Hopper / (nimirum à saliendo, hoc est πηδητικαί,) appellantur. ab alijs, ni fallor, Grassfrösch / ob colorem herbaceum. quanquam alij non aquaticam à colore, sed terrestrem siue hortensem ranam, quòd in gramine degat, sic (ut audio) nominant. Flandricè rana Vrosch (aliâs Vorsch & Vrüesch) vel Puut appellatur. Anglicè *frogg* vel *frogge*. Illyricè & Polonicè *zaba*, voce (vt apparet) originis Hebraicæ.

B.

Quædam ranæ coitu, quædam ex putredine nascuntur.

Ranarum genera diuersa sunt, vt partim præcedenti capite exposui, partim ex ipsis titulis picturisq; sequentibus apparebit. Differunt & generatione, cum quædam coitu, quædam ex putredine nascantur, vt temporariæ, de quibus & infra in *C.* & postea priuatim nonnihil dicam. Item colore. nam aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, virides sunt, nigris passim aspersæ maculis. Sunt & subliuidæ atq; subcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim vocales & edules sunt, partim mutæ & non eduntur, vt Georg. Agricola scribit. Viridi colore passim in Flandria & Germania tota (ni fallor) reperiuntur: in Anglia nullæ, vt audio. quare nec vllæ ranæ illic eduntur. Porro cum ad remedia, vt quarum sanguis commendatur, ne euulsi è palpebris pili renascantur, virides requiruntur ranæ, minores illas terrestres, non aquaticas maiores acceperim. Vide in *G.* ¶ Rana figura est bufonis, sed sine veneno, Albertus. Fœmina mare maior est, Aristot. Ægyptij hominem impudentem, & visu acutum aut celerem (κατὰ τὸ ὀξυωπεῖν) designantes, ranam pingunt. hæc enim non alibi sanguinem habet quàm in oculis. Porrò qui illos sanguine respersos habent, impudentes dicunt: vnde & poeta, *Ebrie, luminibus canis effrons, pectore ceru*, (Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο, Iliad. α) Orus. Idem alibi muscam impudentiæ signum facit, (vnde & Homerica similitudo,) quam constat in capite tantum circa oculos sanguinem habere. De lingua earum, dicam sequenti capite, vbi etiam de voce. Pulmonem pauca habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur, Plinius. Iecur ranæ geminum esse dicunt, Idem. Rana (vt & reliquæ quadrupedes ouiparæ) lienem perexiguum habent, Aristot. & Plinius. Quadrupedum ouiparatum, vt ranæ aliarumq;, vulua, qualis auium est: vide in Lacerta *B.* Ventri echinorum (marinorum) subdita sunt oua, & ranæ rubetæq; similiter, &c. Aristot. de histor. animal. lib. 4. circa finem cap. 5. Coeunt ranæ, vt & cæteræ quadrupedes ouiparæ, superueniente mare. habent verò in quod meatus coniungant, & quo per coitum adhæreant, Aristot. Ranæ crura posterius longa, (vt apta sint ad saltus,) anterius breuia sunt, cum digitis longis, quibus intertexta est membrana vt commodius natent, Albertus.

Colore differunt.

Descriptio ranæ.

Rana picta apud Ægyptios hominem impudentem significabat.

C.

Vbi ranæ versentur.

Rana palustris est, Aristot. In Pisanorum aquis calidis ranæ innascuntur, Plinius. Virides ranæ in fluuijs atq; piscinis versantur. Sublituidæ & subcinereæ in fluuijs, lacubus, paludibus, lacunis viuunt. Vtræq; hybernis mensibus conduntur in terra. Argumento est, quòd verno tempore non tantum earum fœtus conspiciantur in lacunis, sed ipsæ veteres etiam ranæ. Quare verum non est quod scribit Plinius, mirumq;, semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente: & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuêre natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat, Georg. Agricola. In paludibus illis quæ per hyemem non conglaciantur, omni tempore, præcipuè tamen vere, ranæ reperiuntur, Matthæolus. hoc non fieret, si in limũ resoluerentur. Audio apud nos ranas hyeme aliquando in fontibus minus frigidis reperiri: & aliquando cum mustelarum piscium genere quod thryscios nostri vocant, ore eis adhærentes tanquam alimentum ab ipsis exigant, extrahi. Et rursus Agricola, Latent (inquit) hyeme in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs illis minimis (de quibus infra priuatim agemus.) Hyeme latet rana extra aquam in rimis calidis, & aliquando in aquis sub terra, quæ hyeme sunt calidæ. Vere procedit ad aquas. Aliquando etiam autumno quum frigore infestatur intrat in domos hominum, & aliquando reptat in sinum super inguen vel ventrem hominis, Albertus. Pariunt ac educant in sicco. Humore vt non prorsus carere sustinent, ita in ipso intereunt, nisi interdum respiratio detur, Aristot. Theophrastus commemorat pisces, qui sic ex fluminibus in terram tanquam ranæ exeant, & rursus in aquam redeant.

Vbi condatur hyeme.

Partus & educatio.

¶ Omnis rana terrestris muta est, Io. Tzetzes. 8. 167. atqui ranunculos virides qui terrestres sunt, constat non esse mutos, vt & rubetas minores quasdam. Aquaticæ ranæ, quas gerynos Aratus vocat, omnes vocales sunt, præter Seriphias, Idẽ Tzetzes. atqui Aratus nõ ipsas ranas aquaticas, sed ipsarũ fœtus gerynos vocauit. Ranis sonus sui generis, vt dictũ est. nisi si & in ijs ferẽda dubitatio est, (quasi non

Vox

vera sit vox, vt in insectis,) qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in ijs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, Plinius. Ranæ vocales olim in Cyrenensi agro deerant, Aristot. Et in Mirabilibus, Ranas in Cyrene aiunt planè mutas esse. Theophrastus tradit inuectitias esse in Cyrenaica vocales ranas, Plinius. Et alibi, Cyrenis mutæ fuêre ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum. Cyrenææ ranæ propter aquæ amaritudinem mutæ sunt, Simocatus. Mutæ sunt etiam nunc in Serpho insula. Eædem alio translatæ canunt. quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt, Plinius. Theophrastus aquæ frigiditatem causatur, quòd mutæ sint Seriphiæ ranæ, Ælianus: alij fabulam quandam adferunt. Vide infra in *h* inter prouerbia. Seriphiæ ranæ in Scyrum allatæ vocẽ non ædebant, Suidas & Varinus. Ranæ coaxant, Spartianus.

Coaxare ranarum est. Quoaxare ranæ dicuntur cum vocem emittunt, Festus. Rana gracidat vel coaxat, Alunnus. Vtranq; vocem per onomatopœiam fictam esse constat. Apud Aristophanem in Ranis subinde repetuntur imitationes illæ ranarum vocis, βρεκεκεκὲξ, κοὰξ, κοάξ. Cæterum coaxatio etiam Latinè dicitur opus axibus constans (**vertäflung:**) axes (**laden/bretter**) enim transuersis tignis impositi contignationum sola (**tile**) fulciunt, Budæus in Pandectis. Et alibi, Coaxatio, quæ & coassatio dicitur, tabulis, asses & axes vocant, id genus conserta est quibus cupæ & lacus (**vässer vnd standen vß tugen**) conficiuntur. Ταῖς νύμφαισι δ' ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάρβαχον ἄδειν· Τῶ δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι· τὸ γὰρ μέλος οὐ χελὸν ἄδει, Marcus Musurus apud Theocritum. Plinius etiam ranas canere dixit. Rana cum læditur exilem dat vocem, sicut mus in timore, Albertus.

Lingua. Ranis lingua sui generis est. pars enim prima, quæ cæteris absoluta est, ijs cohæret, modo quo tota ferè piscium, intima verò absoluta ad guttur applicatur, qua suam vocem solent emittere Et quidem genus illud vlulatus, quam ololyginem nominant, mares intra aquam reddunt, vt cieant ad coitum fœminas, Aristot.

Ololygo ranarum. Et alibi, Reddunt ranæ suam ololyginem illam, maxillæ inferioris labro demisso pari libra, cum aqua modice recepta in fauces, superioreq; intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cum sinus buccarum maxillis distentis interluceat. Coitum enim noctu magna ex parte agere visuntur. Ex his locis Aristotelis sua transferens Plinius, Ranis (inquit) prima lingua cohæret, (quo modo infantium lingua cum hæret, id vitium vulgò *filum* à Gallis vocatur) intima absoluta à gutture qua vocem mittunt. Mares tum vocantur ololygones, stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucent, oculi flagrant labore perpulsi Super hoc loco Plinij Hermolaus scribens, pro ololygones (inquit) legi potest ololyzontes. quandoquidem voces & vlulatus ipsi dicuntur ololygones, vt ex Aristotele patet, Hæc ille. Sed forsan ololygones rectè legetur, nec temerè aliquid mutandum vbi nulla veterum codicum lectio suffragatur. Quamuis enim ololygon propriè vocem ipsam per onomatopœian significet, accipi tamen potest pro animali talem vocem ædente. Apud Aratum quidam ὀλολυγόνα interpretantur auis solitariæ genus, quam Cicero acredulam, id est luscinıam vocârit. Syluaticus autem localem, id est aluconem interpretatur. Varino ὀλολύγων (lege ὀλολυγὼν) animalculum est in aquis nascens, simile intestino terræ Et rursus, Ὀλολυγὼν, ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν. κατὰ γὰρ Ἀρισοτέλην, πάνυ ὀλολύζει τὸ ζῷον ἐν τοῖς ἑλώδεσι (βορβορώδεσι, Theocriti Scholiastes) τόποις κατὰ τὴν νύκτα. (Sed Aristot. de sola rana hoc refert.) Et, Ὀλολυγὼν auis sic dicta a sono vocis, Idem. Γάργαλος, ὀλολυγὼν, Hesychius & Varinus. De ololygone insecto simili lumbrico, inter insecta dicemus. Vide in Acredula aue. Ranæ lingua palato adhæret, vnde vox æditur coax à gutture ad os resonans: & quia spiritus lingua impediente non rectà procedit, duas tanquam vesicas inflat vtrinque ad os. tenet autem cum vocem emittit labrum inferius in superficie aquæ, & superius extra aquam, mas videlicet fœminam alliciens, Albertus. Ranæ mares ololygmo (ololygine) suo, tanquam amatorio & epithalamio carmine ad hoc composito fœminas ad Venerem irritant. quas vbi iam allexêre, noctem in commune expectant. coire quippe in aquis quidem non possunt, progredi verò in continentem interdiu ob metum nolunt. Noctu verò egressæ in magna securitate complexibus indulgent liberè, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Gillius in Æliano.

Coitus. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes, Plinius. Ouiparæ quadrupedes etiam mare superueniente coeunt. habent verò in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, vt ranæ, & reliqua generis eiusdem, Aristot. Ranæ in coitu multum immorantur, multumq; seminis effundunt, Author lib. de nat. rerum.

Procreatio & ortus diuersus. Ranarum semen nostri vocant **fröschmalter**/ alij **fröschrogen.** Ranæ quædam nascuntur per se, conspersis tantum æstiuo imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis, quarum breuis vita & nullus vsus est. aliæ legitimo naturæ ordine, (ex coitu natæ,) in aquis suos natales habent, Marcellus Vergilius. In Ægypto mures ex terra & imbre nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentesq; & similia, Macrobius. Cum ex Italia Neapoli Puteolos iter facerem, ranas perspexi, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur altera nondum conformata concretioni limosi humoris similis trahebatur, Ælianus. Et eodem corpore sæpe, Altera pars viuit, rudis est pars altera tellus, Ouidius 1. Metam de ranis. Idem lib. 15 Semina limus habet virides generantia ranas, Et generat truncas pedibus. Sed cum non omnes ranæ ex cœno limóve nascantur, non omnes etiam in limum resolui dicendum est: vt Plinius qui hoc scripsit,

scripsit, quasi omnes ranæ in limum quotannis resoluantur, aut errârit, (vt supra etiam circa initium huius capitis monui,) aut ita excusandus sit, quasi non de omnibus ranis sed temporarijs tantum, hoc est ex putredine terræ & aquæ natis, hæc verba protulerit. Ranis aliquando pluisse author Phylarchus est apud Athenæum lib. 8. Et vt ibidem legimus, Heraclides Lembus historia XXI. circa Dardaniam & Pæoniam, inquit, ranis pluisse, idq; tam copiosè vt domus & viæ replerentur. Itaq; primis diebus aliquot tum occisis ranis, tum domibus occlusis, sustinebant incolæ: cum verò nihil proficerent, sed vasa implerentur, & vna cum edulijs coctæ simul assæve reperirentur ranæ, nec aquis vti liceret, nec pedes in terra ponere propter ranas coaceruatas. his accedebat grauis interfectarum odor, regionem deseruerunt. Hoc & apud Cælium legimus 24. 3. qui authorem citat Eustathium, qui in librum I. Iliados scribens Phaniam citat authorem, & quartum Bibliothecæ Diodori. Autoritates (Autariâtæ Stephano, gens est Thesprotica: Autaridæ Plinio 6. 28. in Arabia, vt videtur) Indi ranis inchoatis & imperfectis, de cœlo lapsis, in alium locum demigrare coacti sunt, Ælianus. Attariotas ranæ è nubibus delapsæ expulerunt in quam nunc quoq; habitant oram, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis. Cardanus lib. 16. de subtilitate pluuiarum mirabilium causam in ventos referens: Fiunt (inquit) hæc omnia ventorum ira. sæuiunt enim hi in iugis montium. ergo neque mirum pluere ranas, pisciculos, lapides. Nam ranæ ac pisces è montium iugis venti impetu transferuntur. transfertur & puluis qui vi ventorum cogitur in lapides. Et rursus, Transferuntur & oua paruorum animalium, vt etiam ranarum & piscium, quæ inter turbines ventorum & hymbrium procellas emittunt animalia quæ pluere videntur. De ranis quibus Ægyptij afflicti sunt, Exodi cap. 8. sic ferè legimus: Dixit Dominus ad Mosen: Ingredere ad Pharaonem & dic ad eum: Sic dicit Dominus: dimitte populum meum vt seruiant mihi. Quòd si recusas, ecce infestabo omnes regiones tuas ranis. Et copiosè producet fluuius ranas, quæ ascendent & intrabunt in domum tuam, & in conclaue cubilis tui, & super lectum tuum, & in domum seruorum tuorum, & in populum tuum, denique in furnos & cibos tuos. Et rursus: Dic Aharoni, Extende manum tuam cum virga tua, super fluuios, super riuos, & super stagna, vt adducas ranas in Ægyptum. Cum igitur extendisset Aharon manum suam super aquas Ægypti, ascenderunt ranæ, operueruntq; terram Ægypti. Tum magi quoq; incantationibus suis ranas similiter induxerũt. Itaq; Pharao Mose & Aharone vocatis ait. Orate ad Dominum vt auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populũ, vt sacrificent Domino. Moses verò respondit Pharaoni: Gloriare de me, (& dic) quando orem pro te & tuis, vt exterminentur ranæ, & in fluuio remaneant. Tum Pharao, Cras. Et Moses dixit, Fiat iuxta verbũ tuum, vt scias incomparabilem esse Dominũ Deum nostrum. Egressi igitur sunt a Pharaone. & Moses inuocauit Dominum: fecitq; Dominus vt petierat ille, & mortuæ sunt ranæ abolitæq; è domibus, atrijs, atq; agris. Et congregauerunt eas aceruatim, & cõputruit terra. Item Psal. 77. Misit Dominus in Ægyptios cynomyiam, (*arob*, mixtionem insectorum, Munsterus,) & ranas quæ perdiderunt eos. Et Psalmo 104. Et ædidit terra Ægyptiorum ranas, in penetralibus regum. Et Sapientiæ 19. Pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum (in Ægypto.) M. Varro author est ciuitatem ab ranis in Gallia pulsam, Plini. Quidam vbi spuisset, intra dimidium horæ spatium ranas pro sputo exiguas ostendit, Cardanus. Vide infra in Ranis temporarijs seorsim. Ranæ pariunt ac educant in sicco, Aristot. Connitentem emittunt suum fœtum, Idem de hist. 6. 14. Oua pariunt, non animal, etiamsi Plinius partus earum minimas carnes nigras, hoc est gyrinos vocauerit, Massarius. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores, Plinius. Ægyptij hominem qui cum diu se mouere non potuerit, postea tandem pedibus moueatur, demonstrantes, ranam pingunt posteriores pedes habentem. hæc enim primum sine pedibus nascitur, (quod & Ælianus scribit,) sed postea dum augetur, pedes assumit posteriores, Orus. Rana vere coit, & parit multa oua in aqua sequentis anni vere ex illo coitu. & in medio ouorum illorum rana latet abscondita. & cum oua excluduntur, ranunculi sunt magni capitis, cum ventre iuxta caput, & cauda posterius cum pinnis ad natandũ: post Maium mensem deinde cauda delabente pedes quatuor formantur, Albert. Et alibi, Apud nos est animal illud quod in aquis primo generatur ex ouis ranarum magno capite & longa cauda cum pinnis (vt in piscibus fere, in aquis stantibus tepidis) cuius cauda decidit & subnascuntur pedes quatuor. & antequam habeat pedes si extrahatur de aqua, moritur. Ranarum aquatiearum (tum viridium, tum illarum quæ subliuidæ seu subcineteæ sunt) fœtus (id est, enati recens ex ouis) sunt primò carnes paruæ, rotundæ, nigræ, dein oculis tantum & cauda insignes: quas Nicander quia caudam mouent, μολουρίδας. Aratus quia rotundæ γυρίνους. alij Græci βατραχίδας, quasi dicas ranunculos, nominant. quorum postea figurantur pedes, priores ex pectore, in posteriores finditur cauda, Georg. Agricola. Idem hæc animalia interpretatur **faultrotten** (**Kaul** rotundum est Saxonibus) quidam in Germania inferiore **fulpogen** nostri appellant **roßköpff**/ hoc est hippocephalos, (& **roßnägel**) quòd reliqui corporis proportione caput eius magnum sit. Gyrini informes dicuntur ranarum partus, quod scribit Theon. id est, ἀδιάπλαστα γεννήματα τὰ καὶ ἄποδα, quando vrsarum more pariant ranæ. Hinc in Prognosticis Aratus, Ἀπὸ τοῦ ἐξ ὕδατος πατέρες βόωσι γυρίνων. Γύρινοι, τὸ ἐκ τοῦ βατράχου παιδίον, Hesychius. Γυρῖνοι (penanflexum) in Etymologico

Ranarum pluuia, quæ diœmeniæ vocari possunt.

Partus.

Fœtus caudatus.

Gyrini informes ranarum fœtus.

proparoxytonum etiam reperio) paruæ sint ranæ, Varinus: quòd γυροὶ, id est rotundi sint, Etymologus. Apud eundem γυρῖνος, simpliciter pro rana exponitur. Γυροῖν, (malim γυρίνων,) βατράχων. Γυροῖ τὸ σχῆμα, παρ' Ἀττικοῖς, οἱ μὴ πόδας ἔχοντες. Ἴωνες δὲ καὶ Παυσανίας γερίνους τοὺς τοιούτους φασί, Varinus. hinc & gyrinæ nimirum ranæ dictæ quandiu scilicet pedibus carent. Dicuntur autem non gyrini tantum, sed & geryni, vt apud Nicandrum in Theriacis obseruaui, cuius hæc verba sunt. Ἀλλ' ἤτοι γερύνων κοναχοὶ πεσέλλα τοκῆες Βάτραχοι ἐν χύτρῃσι καθεψηθέντες ἀλεκτὶ Βάμματι. Rana gyrina sapientior, adagium est (inquit Erasmus) sumptum ab informi partu ranarum, quem Græci γυρῖνος vocant, a figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit vt mira celeritate se quò velint voluant versentq́, quemadmodum testatur Etymologici author. Meminit gyrinorum etiam Suidas, Aristophanis adducens testimonium, πατέρες βοῶσι γυρίνων, (Arati hæc verba sunt vt rectè Suidas citat, non Aristophanis vt Varin.) Porrò cum ranæ tribuatur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis, quos vix deprehendas animal esse nisi mouerentur Plato in Theæteto, Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Id est, Nos illum tanquam deum ob sapientiam admirabamur. at ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana gyrina, Hæc Erasmus. Sunt qui expuncta veteri lectione apud Platonem, *gryneam* substituunt: sed vtrum magis quadret, doctorum fuerit perpensio, Cælius. Βρύτιχοι, ranæ paruæ caudatæ, Hesychius & Varinus. Μολυκίδαι, βατραχίδαι, Hesychius & Varinus. Hydrus serpens in pratis capit μολουρίδας ἢ βατραχίδας, Nicander cuius interpres moluridas interpretatur animalia cicadis similia. Vnde apparet grammaticos in Lexica transcripsisse has voces, sed corruptè, nisi librarij corruperunt. est & alter error quòd ita coniungunt has voces, tanquam idem significantes. Latinè nobis gyrini nomen deest, & circumlocutione vtendum, vnde Plinius: Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est, &c. Rubetis etiam, inquit Hermolaus, aliquando cauda initio est, quam pòst amittunt: ob id in stagnis cum adhuc pusilli sunt mutili turibus vocantur. ¶ Ranæ lutariæ apes vbi ad aquam accesserint, rapiunt, Aristot. Puto eas & herbis vesci, (vnde nomina illa in Batrachomyomachia imposita ab herbis, Prassophagus, Prassæus, Seutleus, Calaminthius,) & terra quandoq́, nam & rubetas terram edere aiunt. Tam ranæ quam bufones comedunt mortuam talpam, vt obseruatum sibi Albertus scribit: nam talpæ ranarum genera viua captant & deuorant. Τῶν δὲ Συρακοσίων τοῦτο ἀμέλγοντι, Οἳ πίνουσι μόνον, βατράχων δίκην, οὐδὲν ἔδοντες, Archestratus apud Athenæum lib. 3. Augusto mense nunquam potest os aperire pro vsu cibi, vel potus, vel vocis, quòd si manu, vel baculo tentaueris, difficulter aperire poteris, Liber de natura rerum. Augusto mense dicitur adeò compressa habere labia, quòd etiam instrumento aperiri non possunt extra aquam, Albert. ¶ Soboles ranarum lutariarum, si quis in earum lacum verbasci (tithymalli nimirum qui verbasco similia fert folia) nucisve folia iniiciat, necatur, Ælianus: cuius verba Græca Suidas in Phlomo sic recitat. ἐμβαλλὼν δὲ ἐς τὴν λίμνην φλόμου φύλλα ἢ κάρυα (fortè *coccalos* vulgò dictos quibus & pisces pereũt, vel nuces secũdæ (species tithymalli) ἀπόλλυσι τοὺς γυρίνους.

Rana gyrina sapientior. *Prouerb.* *Cibus.*

D.

Ranarum Ægyptiarum sapientia.

Ægyptiarum genus ranarum sapientia excellit nam si in natricem inciderit arundinis frustum obliquum mordicus tenet, & nihil de robore remittens, firmissimè retinet. Is igitur eam non potest deuorare, propter arundinem, quam ore complecti nequit, Gillius (ex Æliani Variorum primo.) Ranæ lutariæ (τελματιαῖοι βάτραχοι, Rubetas palustres has dixerim) apes vbi ad aquam accesserint, rapiunt. quamobrem eas apiarij per paludes & stagna, vnde apes aquantur, venari solent, Aristot. Apibus aquantibus ranæ insidiantur. nec hæ tantum quæ stagna riuosq́ obsident, verum & rubetæ veniunt vltro, adrepentesq́ foris flant, Plinius ¶ Mustelæ rusticæ illæ, quas putorios appellant, nostri iltissos, ranis insidiantur. & sæpe plures ab eis congestæ in caua aliqua arbore reperiuntur. Ranæ hostis est buteo. rapit enim eam exeditq́, Aristot. & Oppianus. Buteorius etiam qui ardea stellaris videtur, ranas vorat, & genera quædam miluorum, vt recentiores quidam obscuri tradunt. item nocturnæ aues gimus & gimeta, Crescentiensis. Hydri ranas deuorant, Aratus & Nicander. Anguis quidam (Chersydrus) in Calabria, dum aquæ supperunt, illas habitans, piscibus atram *Improbus ingluuiem, ranisq́ loquacibus explet*, deficientibus vero aquis exilit in siccum, Vergilius in Georg. Quam Latini natricem, & Dioscorides hydrum vocat, Nicander Chersydrum appellare videtur: is in locis parum aquæ habentibus, aut paludibus versans, ranis infestissimus existit, Gillius. Quòd natricem rana male oderit, atq́ incredibiliter pertimescat, ipsum ideo contra summa vocis contentione exterrere conatur, Ælianus. Ranæ ex omnibus hydrum maximè odêre ac timent, quare appropinquante eo hostem prius clamitando aduersus eunt, Volaterranus (ex Æliano, vt videtur, nescio an rectè) Obseruatum sibi Albertus scribit talpas libenter pasci bufonibus & ranis, easq́ viuas à talpis aliquando comprehendi: ranas verò & bufones comedere talpam mortuam. Marion Smyrnæus rumpi scolopendras marinas sputo tradit. item rubetas aliasq́ ranas, Plinius ¶ Ranæ obstreperæ conticescent, si in ripa exposueris lucernam accensam, Africanus in Geopon. Græcis.

Ranarum hostes, mustela rustica. Buteo Buteorus. Nocturnæ aues. Hydr. Chersydrus. Talpa.

E.

Pueri apud nos rubicunda lana aut panno rubente ad hamum alligato ranas capiunt. ¶ Fel capræ

Ratio ranas capiendi. *Vsus ex ranis.* *Prognostica tempestatis.*

capræ in terra in vase aliquo repositum ad se dicitur ranas congregare, ac si gratum aliquid in eo reperiant, Albertus. Ex ranis esca fit ad cancros capiendos, vt dicam in Cancris. Carnibus ranarum vel hamo additis, præcipuè purpuras certum est allici, Plinius. Fœtus ranarum (quos gyrinos vocari diximus) vrunt, & eo cinere felem exenteratum & pelle detracta rostum, illitumq; melle, aspergunt: & ita circa syluam aliquam, vbi vulpes aut lupi versantur, trahunt, vt odore alliciant, vt scripsi in Lupo E. ¶ Aquarum notæ sunt iuncus, & harundo, multumq; alicui loco pectore incubans rana, Plinius 31 3. ¶ Ranæ lutariæ apibus nocent, Ælianus. ¶ Ranæ vltra solitum vocales, tempestatis signa sunt, Plinius: pluuiam denunciant, Ælianus. Altius vel clarius solito coaxantibus ranis pluuiam portendi obseruatum est, Plutarchus in libro Vtra animal. Ingruentium aquarum certius præsagium exhibent ranæ præter solitum vocales: Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; noster prodidere, Cælius. Tempestatem (χειμῶνα) prædicunt, vt Aratus canit, cum magis & supra consuetudinem clamant: Quoniam, vt Theon interpres scribit, aquam frigidiorem reddi sentiunt. vel quia gaudent aquis, & maximè pluuijs vtpote dulcioribus, vnde & fœcundiores redduntur, vt plantæ etiam pluuijs rigatæ lætius germinant. Arati carmen Auienus sic reddit: *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.* Et Cicero lib. 1. de Diuinatione *Vos quoq; signa videtis aquæ dulcis alumnæ, Cum clamore paratis inanes fundere voces, Absurdoq; sono fontes & stagna cietis.* Certum est autẽ eum hæc verba de ranis protulisse, quanquam interpositis quibusdam, ordine forsan per librarios turbato, iterum de ranis sic scribat: Quis est qui videre ranunculos hoc suspicari possit? Sed inest mira & ranunculis quædam natura, significans aliquid, per se satis certa, cognitioni autem hominum obscurior. Ranæ coaxantes vesperi pruinam postridie non futuram indicant, idq; certò vt aiunt plerunq; etiam serenitatem sequentis diei, sed hoc non raro fallit. ¶ M. Varro author est ab ranis ciuitatem in Gallia pulsam, Plinius. De pluuia ranarum in Pæonia & Dardania, &c. scripsi in C.

F.

Vsus ranarum in cibo.

Virides ranæ præcipuè in cibum admittuntur. sed & subcinereæ quædam & sublíuidæ, vt Georg. Agricola scribit, quæ similiter in fluuijs, lacubus & piscinis viuunt, partim vocales, & edules sunt, partim mutæ & non eduntur. In Anglia virides deesse audio, nec vllas edi. Apud veteres quidem ranas aut earum decoctum intra corpus sumi solitum, medicamenti tantum, non cibi gratia legimus, vt sequenti capite ostendemus.

¶ Ranarum ius ranasq; ipsas sumptas ijs mirificè opitulari, qui à venenatis percussi essent reptilibus, (verba sunt Aloisij Mundellæ ex epistola numero octaua in Volumine epistolarum eius) legimus in secundo Aetij lib. cap 162. & lib. 13. eiusdem cap. 5. & septimo Pauli Æginetæ libro: vbi ab illis asseritur, si cum sale oleoq; ranarum ius hauriatur, mirificè prodesse percussis a reptilibus: Quorum testimonio fretus ranas interdum edere non dubitaui, alijsq; vt ederent permittere: quamuis illarum nutrimentum, quod in corpus hominis distribuitur, tale fore existimauerim, quale a Galeno lib. 3. de aliment. fac. cartilagineis attribuitur, minus concoctioni difficile, & mediocriter in aluum exiens. Nuper verò cum ranas sale oleoq; conditas in cœna sumpsissem, partim ex iure albo coctas, partim frixas, adeò vehemens vomitus me inuasit, aliaq; verenda symptomata tribus ferè diebus continuis me exagitarunt, vt aliquod venenum me sumsisse proculdubio existimauerim. erant enim ranæ illæ, vt postea mihi relatum fuit, stagnantis cuiusdam loci & palustris incolæ, longoq; ex itinere ad nos delatæ, continuo calore & agitatione semicorruptæ. ranarum enim substantia, quod laxa sit atq; humida, putredini parata est. Si verò recenter capiantur, & diligentissimè denudentur, & in puris aquis degerint, non limosis, non tantum vt aliâs noxias esse dixerim, præsertim quæ carne solidiore constant, optimeq; conditæ sunt. Verum huiusmodi cibos non multum laudauerim, qui penuria vrgente, aut viuendi copia & luxu potius edi solent, quam vlla ratione, sicuti fungi, legumina omnia ferè, cochleæ, carnes ferorum animalium, & pleraque id genus reliqua, vt ait Galenus in lib. de cibis boni & mali succi, & in lib. de morbis vulg. Cur autem Aetius lib. 13. cap 55 palustres ranas inter venena connumeret, loco verò superius a nobis citato dicat palustrium ranarum ius magnum præsidium ijs adferre qui a venenatis icti sunt reptilibus, si illæ oleo & sale conditæ aqua elixentur, equidem incertus sum, &c. (Excusatur Aetius quod lib. 2. βατράχους λιμναίους pro antidoto commendarit lib. autem 13. ἕλειους, vt puto, [nam & Dioscorides φρύνον ἢ βάτραχον ἕλειον dicit] inter venena numerârit. Latini interpretes pro vtraq; voce palustres vertunt. Sed λίμναι, lacus sunt maiores liberiorisq; aquæ. ἕλη, paludes minores & impuriores, plantis è cœno nascentibus confertæ.) Cæterum longe laudabilius esse existimo ac tutius, ranas omnino interdici, aut saltem dictis de causis parcius in cibis sumendas esse, inprimis verò propter vendentium auaritiam & fraudem. rubetas enim & mutas ranas, indubitata venena, palam in foro piscario & publicis tabernis, magno salutis nostræ periculo, quotidie nobis venundare non erubescunt aut timent. Illud quoq; non conticuerim quod piscator quidam me nuper inme admonuit, ranas scilicet quæ adempta cartilagine exteriore & cute, magis albo colore sunt, alijs quidem longè nocentiores, & minus cibis idoneas esse, quod veneni speciem quandam præ se ferant, quibus de causis in posterum, vt dixi, omnino ab illis abstinere constitui. id quod vt cæteri quoq; faciant consulo adhortorq;. Hactenus Mundella. Cæterum quæ ille ci-

tat ex Aetio & Ægineta, eadem prius Dioscorides scripserat de ranarum (simpliciter, non palustrium facultate aduersus venenatos morsus lib. 2. at sexto libro rubetam inter venena numerans, ranam palustrem cognominat. est enim rubeta quædam palustris, alia terrestris, sed hæc nocentior est, ni fallor. Marcellus vel coniunctionem disiunctiuam addit, tanquam de duobus ranarum generibus sed vtrisq; venenatis Dioscorides in eo loco agat: nam & Ægineta sic legit. Vtut est, vis quæ ex ranis earum vel iure contra serpentes petitur, ranis simpliciter, (edulibus nimirum & in puriore aqua degentibus) attribuatur: venenum vero rubetis & ranis palustribus, id est bufonibus siue in terra siue in aqua palustri & impuriore versantibus. ¶ Rana figura est bufonis, sed sine veneno, Albert. Ranis aquaticis plurimi secure vescuntur, (apud nos viridibus tantum,) & præcipue Lombardi per quadragesimam. Ranarum fluuiatilium posteriores pedes gratissimi sunt in cibo, & contra serpentes adiumento, Sipontinus. Ranæ bolo captæ meliores esui putantur, quam quæ fuscina. à serpentum enim morsu attrectatæ ac læsæ bolum attingere non putantur. Captarum coxulas denudatas pelle, per noctem aut diem in recenti aqua natare sinimus. inuolutas deinde farina in oleo frigimus. Frictas & in patinam translatas Palellus meus salsa viridi suffundit, ac fœniculi floribus aromatibusq; inspergit, Platina.

Vltima, sed nostros non accessura lebetes,
Nolumus, succi est pluuij & limosa maligni.
Ni saliat, putris rana parabat iter.
Irata est, & adhuc rauca coaxat aquis, Fiera.

Qui ranis frequenter vtuntur, colore plumbeo inficiuntur: quamobrem non cibi sed medicamenti ratione sumi debent: reddunt enim corpus putrefactioni aptum, Galeatius de S. Sophia. Scholiastes Nicandri docet rubetas in calidioribus locis magis venenosas esse: similiter ego ranas iudicarim in calidis regionibus in cibo sumptas nonnihil veneni habere, in Germania verò & frigidis locis innocentiores esse. Refert etiam quo tempore capiantur: nam libidinis suæ tempore noxias esse non dubito. Plinius, Tussim (inquit) sanare dicuntur piscium modo è iure decoctæ ranæ. suspensæ autem pedibus, cum distillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur, abiectisq; interaneis condiri.

G

Remedia ex ranis. In omni virulenti animalis morsu auxiliantur ranæ elixæ & comestæ. Verum si qui earum esum auersentur, ranas donec victæ (flaccidæ) reddantur coquito, & iusculum ipsum ignaris absorbendum præbeto, Aetius 13. 10. Caro ranæ resistit puncturæ vermium venenosorum, Auicenna 2. 146. Contra omnium serpentium (ἑρπετῶν) venena pro antidoto sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem sorbeatur, Dioscorides Ruellio interprete. Ego Marcelli translationem prætero, quæ habet: Sumitur eadem vtilitate & decoctarum ius. vt nihil referat ranæ elixæ per se edantur, an ius earum per se sorbeatur: quem sensum Aetius quoq; secutus est: vt ex eius verbis iam recitatis apparet. Quod si quis ipsas vnà cum iure sumere voluerit, rectè & ille fecerit, & forte efficacius. Ægineta simpliciter habet ranas cum iure paratas, (βατράχους ζωμευτούς. constat autem ius simpliciter dictum aqua, oleo, & sale,) edi ab illis qui a venenatis animalibus morsi fuerint. Idem rursus inter remedia ad viperæ morsum, Aliqui (inquit) ranas in iure coctas in cibo dederunt. Ranæ palustres in aqua elixatæ, saleq; & modico oleo conditæ venenosorum reptilium ictibus, si ius earum bibatur, magnum præsidium afferunt, Aetius 2. 163. Fluuiatiles ranæ, si carnes edantur, iusve decoctarum sorbeatur, prosunt, & contra leporem marinum, & contra serpentes supradictas, (chalciden, cerasten, sepem, elapem, dipsadem, &c.) contra scorpiones ex vino, Plinius. In summa, contra omnia venena, vel potu, vel ictu vel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum efficacissimus habetur. Plinius 32. 5. vt noster codex habet: nec apparet, quo illud (*earum*) sit referendum, nisi ad stellas (vt Wottonus facit) quæ tamen intra corpus a medicis non dantur. Ego omnino legerim (*ranarum*) Marcellus Hermolaum reprehendit, qui ex Dioscoride reddident succum ranarum è saleatq; oleo decoctarum contra serpentium venena sumi: imitatus videlicet Plinium 32. 4. scribentem, Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur. sed ranæ marinæ (vel piscatrices potius, βάτραχοι ἁλιεῖς) sui generis pisces sunt inter planos: & succus non idem quod ius: ille exprimitur, hoc coquendo fit. Plura de hoc Plinij errore circa ranas marinas, leges infra in Salamandra G. Nicander in Theriacis contra morsus venenosos elixas e bammate commendat: Scholiastes cum vino vel aqua vel aceto coqui & bibi iubet. ego βάμμα acetum potius quam alium liquorem interpretor: quod id præcipuè, vel per se, vel alijs condimentis adiectis adiunctus, quos & embammata Græci vocant, in vsu sit. Auicenna & Serapio Dioscoridis verba transferentes, non solum contra venena aut vermes venenosos, sed contra lepram quoq; ranas in iure coctas remedio esse scribunt, quod ab Auicenna 2. 596 bis scribitur, primum sub titulo de decoratione, vbi remedia aduersus scabiem quoq; & lepram collocare solet: & rursus ad finem capitis, nec aliquid mutatur a Bellunensi. Ego huius erroris occasionem non video: hoc tantum ad eius excusationem occurrit, ranas non intra corpus sumptas, sed foris illitas, (decoctas scilicet cum aqua vel simplici, vel salsa & marina,) psoræ &

ræ & scabiei, cuius & lepra species est, remedium esse, vt infra ex Plinio docebimus. Ranæ coctæ comestæ, & iusculum earum potum, efficacissimè prosunt contra viperæ morsum, Aetius. Iis qui salamandram intra corpus sumpserunt, præter opinionem prodest ranarum iusculum, si eryngij radices in eo coquantur, Aetius. Iisdem Auicenna prodesse scribit oua testudinis marinæ, & ranæ decoctæ cum calamintha. Testudinum marinarum carnes ammixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclarè auxiliantur, Plinius. Et alibi, Ranarum marinarum (quæ piscium planorum generis sunt, vt supra dixi) ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras. Ranæ coctæ (elixæ) vel assæ caro pro remedio datur contra rubetæ venenum, Nicander. *Apollodorus eryngium aduersus toxica cum rana decoquit, Plin. Falconibus malè affectis Albertus inter remedia ranam aliquando dari iubet. Idem ranunculum aridum tritum cum carne calida falconi fascinato à quibusdam dandum præscribi meminit. Quidam ranam excoriatam impositam spicula & quicquid carni infixum hæret, extrahere putant, authorem citantes Auicennam. ¶ Contra spasmum aliqui iuscellum ranarum dant, experimentum esse dicentes. sed hoc odiosum est, & nihil in se commodi habet quod ratio probet, Cælius Aurelian. ¶ Prosunt ranæ elixæ (cum oleo & sale) contra veteres abscessus τενόντων, (id est tendinum in ceruice, vt Marcellus in Annotationibus suis pluribus astruit,) Dioscorides. Ruellius vertit contra inueteratos tendinum rigores: Plinium, vt video, secutus, cuius hæc sunt verba: Rigor ceruicis mollitur castoreo poto cum pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale, vt sorbeatur succus: Sic & opisthotono medentur, tetano, spasticis verò piperè adiecto. Ex his verbis Plinius non tenontas, id est tendines, sed tetanum legisse videtur, qui ipsi ac Celso rigor ceruicis est: vt mireris, cur nominato ceruicis rigore mox rursus tetanum tanquam diuersum affectum nominet. Hoc etiam interest, quòd Plinius hoc remedium bibi vult, Aetius & Arabes foris adhiberi: Dioscorides non exprimit. Rana in oleo elixata sui decocti fomentatione (χλιάσματι) diuturnos chordarum (τενόντων ἐδυνάς) dolores sedat, morbum articularem leuat, ac duritiès mollit, Aetius. Sed hæc facultas fortassis ad ranas rubetas magis pertinet, è quibus acopum ad morbos omnes articulares celebratur, vt dicam infra in Rubetis. Ius ranarum in sale & oleo coctarum confert apostematibus chordarum quum eis superinfunditur, Auicenna: cum puluerisatur super ea, Serapio (quod non placet) Tussim sanare dicuntur piscium modo è iure decoctæ in pannis ranæ suspensæ autem pedibus, cum distillauerit in patinam saliuacarum, exenterari iubentur, abiectisq; interaneis condiri, Plinius. Dysentericis medentur ranæ cum scilla decoctæ, ita vt pastilli fiant, Idem. Ranæ aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo sumptæ, ita vt bibatur ex eodem vase, hydropicis medentur, Author cuius nomen excidit. Aquam educit per aluum rana fluuialis ex albo iure comesta, Nic. Myrepsus. ¶ Psoras tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ: excoqui debet donec sit crassitudo mellis, Plinius. ¶ Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini possint, aiuntq; ita curatos non repeti postea, Idem. Si equus aut aliud iumentum scabiem patiatur: ranas palustres (βατράχους λιμναίους) cum aceto acerrimo, oleoq; & spuma nitri commiscens pro certa portione, simul decoquito, & illinito, Tiberius in Hippiat. Græcis. Super tumores pestilentes ranas aliqui recentiores superilligant, & mortuis recentes substituere pergunt donec nulla amplius moriatur. Maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ, Plin. Ranas contritas aut ventres eorum scissos pro malagmate articulis imponito, efficaciter quoscunq; dolores eorum sedabis, Marcellus. Emplastrum Ioannis de Vigo ad dolores articulorum, quod repetit Iac. Syluius in libro de delectu simplicium, &c. recepit inter cætera ranas viuentes sex Audio felicem eius vsum esse ad vlcera antiqua sananda. Neruis vulneratis prodest, terræ lumbricos indere tritos, *Queis vetus & ranis sociatur axungia debet*, Serenus. Ignes sacros restinguunt ranarum viuentium ventres impositi, pedibusq; posterioribus pronas adalligari iubent, vt crebriore anhelitu prosint, Plin. Siriaseis infantium spongia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inueniri affirmant, Idem. ¶ Decoctæ (probe coctæ, Archigen.) in aceto & aqua, dentium dolores collutione leniunt, Dioscorid & Archigenes apud Galenum de compos. med sec. locos, qui hoc decoctum diutius ore retinendum docet. Decoquuntur ranæ singulæ in aceti heminis, vt dentes dolentes ita colluantur, contineaturq; in ore succus. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius, vt ex ore virus deflueret in acetum feruens, idq; è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipuè putant: mobiles verò supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum præcisis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextarijs tribus decoxêre ad tertias partes, vt mobiles dentium stabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris sextario sub æreo testo discoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritū cum melle imposuere dentibus Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fœtidi sunt, centum (ranam forte, vnam scilicet) in fumo arefieri per noctem præcipiunt: postea tantundem salis addi atq; fricari, Hucusq; Plinius. Anginas abolet ranarum decoctarum ex aceto succus. hic & contra tonsillas prodest, Idem. Rana

De oleo ex ranis.

viua si ventri torminosi adponatur, in eam vitium confestim transire dicitur, Marcellus. ¶ Oleum de ranis Io. Mesuæus describit cap. 449 his verbis. Recipe ranarum aquaticarum circiter libram semis: & funde super eas in vase vitreo olei sesamini chist (sextarium) semis: & obturato ore vasis decoque sicut dixi in oleo de serpentibus (cap. 447.) Confert hoc oleum (vt ex Mesuæo Syluaticus citat cap. 221. dolori arthritico & podagræ calidæ: & temporibus illitum in febribus ob inflammationem aliquam ortis, somnum prouocat. (Vide infra in Rubeta *G*) Hoc oleum (inquit Syluius) etiam hodie parant, ob id tantum quòd sit necessarium ad emplastri de ranis compositionem à Io. Vigo descriptam. Podagræ calenti admouerunt quidam, sed nullo fructu. neq; enim frigiditas in eo magna esse potest ab his capitibus (ranarum) coquendo coctione tam longa, & ea in oleo sesamino, alteratis. Rectius meo iudicio ranæ virides in syluis crebræ, vnguibus reptantes in altissimas quasq; arbores, & sub noctem brexantes (vox enim earum vnica est *brex*) oleo violato, vel omphacino ad hos vsus incoquerentur. Oleo de ranis (inquit Manardus in Mesuen) vidi quosdam vtentes in podagra. Sed in ea nullum magis præsentaneum vidi auxilium & absque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat expectans Hippocratis terminum. Olea ex animalibus facienda, viua ipsa recipiunt, vt in his moriantur scorpiones, serpentes, ranæ, &c. Syluius. Oleum de ranis, vtile est podagricis & arthriticis doloribus, & membris quæ malè nutriuntur aut contabescunt. fit autem hoc modo, In olei communis libram ranæ fluuiatiles quatuor iniectæ, cum suffocatæ fuerint coqui debent in olla noua incrustata & obtecta, lento igne, donec carnes ab ossibus dissoluantur. tum extrahi, & in mortario tritæ rursus iniici. cumq; semel tantum in oleo efferbuerint, oleum ab igne remotum colatur ne quid feculentum remaneat. sic addes, terebinthinæ lotæ & claræ vncias quatuor, & ad ignem miscebis non amplius decoquendo. Hoc oleum miræ efficaciæ est, vt nos docuit Georgius Pictorius insignis medicus Ensishemij. *Sæpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus, Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat. Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem, Membra foue*, Serenus. Ranæ in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. sunt qui strangulatas in oleo ipsas clam adalligent, oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. & oleum in quo intestina decocta sint, Plinius. Vt pellatur quartana quidam iubent indulgere Veneri initio caloris: *Sed prius est oleo partus feruescere ranæ In triuijs, illoq; artus perducere succo*, Serenus. Contra omnem malin, (pestilentem in iumentis affectum) crocodilum terrestrem & ranam oleo inijce & coque in olla, donec carnes eorum in oleum resoluantur. tum cola, & infunde naribus iumenti, Agathotyches in Hippiatricis cap. 2. Podagris articularibusq; morbis vtile est oleum in quo decocta est rana & ipsius intestina, Plinius. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) oleo in quo diu decocta sint intestina ranarum, Marcellus. Si confirmata iam fuerit podagra, proderit nitido ranæ decoctum viscus oliuo, Serenus. Oleum in quo discocta sit rana, ad dolores (aliâs abscessus, aliâs rigores) tendinum fotu vtile est, Aetius lib. 2. Vide superius inter facultates ranæ eiusve decocti intra corpus sumendi.

Vox ranarum brex. vnde brexare.

Rana arefacta.

¶ Ex recentioribus nonnulli ranam abiecto capite arefactam sesquidrachmæ pondere potam ex vino aut pulte, tædium Veneris adferre affirmant, Alex. Benedictus.

Aqua destillata ex ranis.

¶ Ex ranis viridibus quæ ad ripas aquarum degunt, vel ex ouis earum, liquor vi ignis instrumento chymistico elicitur: qui omnes præter naturam tumores calidos, vel absq; tumore supercalfactos locos linteolis ex eo madentibus impositis mitigat & refrigerat. item articulares dolores calidos. Sanat etiam manus, quæ rimis & cutis duritie nimia humorum acrimonia & calore afficiuntur, si subinde lauentur eo, & linteolis ex ipso madefactis humectentur, Ryffius ex Hieron. Brunsuicensi vt conijcio, cuius librum adeat cui vacat.

Cinis.

¶ Ranæ cuiuscunq; cinis in potu datus suum morbis medetur, Plinius. Ranarum cinis illitus (ἐπιπασθεὶς, inspersus.) profluentis sanguinis impetus sistit, Dioscorides: sistere traditur, Galen. Causam addit Ægineta, quoniam maximè siccet. Sunt & recentiores qui hoc confirment. Ranæ crematæ cinis membranæ cerebri vulneratæ, aut ruptæ venæ inspersus, sanguinem reprimit, Aetius lib. 2. Ad fluxum sanguinis è vulnere: Vstæ ranæ cinerem vulneri inspergito. sed superponi debet spongia ex oxycrato, & frequenter siccitatis ratione mutari, Galenus Eupotist. 1. 129. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarefactum. Quidam ex rana calamite, id est minima & viridissima, cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si sanguis per nares fluat, inijci, Plin. Ranæ cinis inspersus sanguinem vndecunq; profluentem, cohibet. & è naribus erumpentem, si instilletur, Rasis. Insufflatio (in nares) de rana adusta, vehementer restringit sanguinem. quin puluis eius circa collum suspensus prohibet sanguinem vndecunq; fluentem. Nuper quidam alligauit hunc puluerem circa collum gallinæ, & mox amputato eius capite nihil sanguinis profluxit, Gateanus de S. Sophia. Cinis ranæ cum aceto fluxum narium, vlcerum & sexuum (genitalium) restringit. Venas etiam & arterias & combustionem sanat, Kiranides. Theophrastus Paracelsus in Chirurgia sua Germanica ranæ cinerem numerat inter remedia quæ sanguinem supprimant. Vide infra in Rubeta *G.* & in Ranunculo viridi. Vt pili totius corporis aboleantur: Pellem ranæ vstam inijce in aquam balnei, Kiranides.

Echinum

Echinum comburi cum viperinis pellibus ranisq́;, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatem visus promittentes, Plinius. Ranarum cinis cum pice liquida illitus alopecias sanat, Dioscorides & Kiranides, qui emplastri modo imponi iubet: sanare perhibetur, Galenus. plurimum etiam siccat, Aegineta. Auicenna liquidæ picis mentionem in hoc remedio omisit. Alopecias replet, ranarum trium, si viuæ in olla concrementur, cinis cum melle, melius cum pice liquida, Plinius. Ranæ paruæ vruntur, & cinis cum pice liquida miscetur: quo remedio si fricentur alopeciam expertæ partes donec rubescant, & mox eodem inungatur, prodest, Rasis. Ranam habentem longa crura combure, & terens assume cum pice liquida, & vnge locum præfricando ipsum, Galenus Euporist. 2. 86. Vide infra in Ranunculo viridi.

Sanguis. ¶ Ranarum paruarum siue viridium, sanguinem siue succum pro psilothro aliqui commendant, & ne euulsi in palpebris pili renascantur. Plinius etiam ranarum simpliciter: quæ nos omnia ad ranam viridem paruam priuatim referemus. Quoniam enim psilothra vel caustica vel septica sunt, non ad virides maiores & edules ranas, sed ad venenatas vis ista referenda videtur quanquam & paruæ virides parum veneni habere videntur, vt psilothri vis ad rubetas forte magis pertineat. Si quis voluerit quòd pili titillarium pueri non nascantur, depilentur & inungantur loca sanguine ranarum, Elluchasem. ¶ Ranarum carnes impositæ suggillationem rapiunt, Plinius. Ranarum carnem mortui salaruandræ imponi iubet Auicenna.

Adeps. ¶ Ranarum adeps auribus instillatus statim dolores tollit, Plin. Adeps ranarum palustrium liquefacta, si tepens in aurem infundatur, dolores nimios mitigabit, Marcellus. Auditus difficultatem *Oculi.* emendari putant, infuso ranarum pingui, dum coquuntur illæ, collecto, Incertus. ¶ Oculis earum (ranarum: nisi eorum legas, id est cancrorum, de quibus propius dixerat) ante Solis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eosdemq́, oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare vigiliam, somno fugato tradunt, Plin. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspensi è collo natiui coloris panno, lippitudines sanant. Quòd si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq;, alligati similiter in putamine oui. Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt, Idem. Ranam de lacu prendes, & spina oculos ei subtiliter erues, atque in panno coccineo deliciologatos oculis inter eius cruentis superpones, citò medeberis, Marcellus. ¶ Affectus quidam fistula supra stomachum, quæ antea curari non potuerat, quotidie *Cor & iecur.* mane quinque ranarum aquaticarum corda, catapotiorum instar deglutiuit, vnde breui curatus est, Arnoldus lib. 4 Breuiarij. Dysentericis medetur fel siue cor ranarum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Cor ranarum adalligatum frigora febrium minuit, Idem. Et rursus, Iecur ranæ vel cor adalligatur in panno leucophæo contra febres. Aliqui 36. ranarum corda in olei veteris sextario sub æreo testo discoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ, Plinius inter remedia ad dolores dentium. Iecur ranæ geminum esse dicunt, obijciq́, formicis oportere, eam partem quam appetunt contra omnia venena esse pro antidoto, Plinius. Contra morsus venenosos iecur ranæ ex quolibet vino salubriter bibitur, Nicander in Theriacis. Si rana scindatur per dorsum, & capiatur iecur ranæ & ponatur in folio caulis, & exiccetur & detur epileptico, mirabiliter confert Galeatius. Aliqui iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuêre dentibus dolentibus, Plin. ¶ Plinius cum docuisset phagedænę & cacoethe quomodo curentur, subdit: Vermes verò innati ranarum felle tolluntur. *Fel.* Obscurus quidam tanquam ex Plinio, citat, vermes natos in homine hoc felle tolli. verum Plinius non quosuis in homine vermes hoc loco, sed vlcerum tantum intelligit. Vermes vlceribus capitis vel quibuscunq; innati, ranarum felle tolluntur, Marcellus. Fel ranarum sanandis oculis aptissimum esse alicubi legere vel audire memini. Dysentericis medentur ranæ cum scilla decoctæ, ita vt pastilli fiant: fel siue cor earum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Prodest & febri ranarum fellis cinis, Idem. ¶ Ranas contritas aut ventres earum scissos pro malagmate articulis imposito, efficaciter *Intestina.* quoscunq, dolores eorum sedabis, Marcellus. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) in quo diu decocta sint intestina ranarum, Idem. Plinius idem oleum contra febres inungendum commendat. ¶ Ranarum crura ab Alexandro Benedicto laudantur in phthisicorum cibo. mirè enim *Crura.* (inquit) recolligentibus vires conueniunt. refrigerant sanguinem, & choleram pariter sedãt, conglutinant, bene nutriunt, non euanescente facile nutrimento. Et ex ijs aqua ex sublimato vapore collecta efficacissima perhibetur. ¶ Si quis Martio mense cum genituram seu sperma (vel oua potius) ranarũ *Sperma.* primum inuenerit in aquis, manus inde abluerit, scabiem & impetiginem earum curari audio. Retulit hoc nobis expertus quidam in seipso, cum post Gallicum morbum manus impetiginosas habuisset longo tempore, legerat autem in libro quodam manuscripto, eum qui manus puras & nitidas toto anno habere velet oportere hoc spermate mense Martio manus lauare: & sic manus illas insuper habituras eam vim vt impositæ morbos quosdam curent, vt ventris tormina, & lactis grumos in mamillis. Sunt qui asserant, manum semel sic lotam toto anno efficacem futuram vt vermem vulgò dictum, (cuius species est parunychia,) extinguat, si digitum aut partem affectam comprehendens aliquandiu teneat. Alij verisimilius, non postea, sed cum primum lota est manus hoc spermate siue recenti, siue seruato in olla, vim illam habere putant, vt si madida adhuc a lotione partem affectam

vel hominis vel bruti aliquantisper tenuerit, auxilietur. hoc vt quotiescunque opus est fieri possit, sperma collectum mense Martio in ollam vitreatam ponunt: quam linteo & operculo insuper ligneo rectam terra defossam obruunt, & per duos vel tres menses relinquunt in loco Soli exposito. Sic sperma in aquam resoluitur, quæ primò obscurior & turbulenta est, postea fit clarior. Hæc aqua seruatur. & cum vermis seu paronychia vrget, intinctum in eam linteum, digito applicatur, vnde vermis (dolor) eodem die extinguitur: quo facto digitum foueri oportet supra decoctum hibisci & chamæmali. hæc scilicet apotherapia est propter sperma nimium refrigerans. Videntur enim mihi ranæ aquaticæ & omnes earum partes, vel excipio, frigidæ humidæq; esse, & refrigerando dolorem auferre, vt narcotica ferè: maximè verò sperma earum. Audiui & ab alijs, vno & altero, qui manus suas recenti ranarum spermate ablutas, à scabie liberatas aiebant. Ad vermes seu paronychias pulsantes propter inflammationem, quæ scilicet suppurari possunt: Sperma ranarum in vase vitreo sine in aquam solui: in qua madefactum linteum parti affectæ circumpone: vel digitale ex cera virgine hoc liquore subacta factum impone. hoc suppurationem prohibet, Ex libro Germanico manuscripto. Ranarum spermatis vsus est etiam vt purior & nitidior sit facies, Mich. Herus.

H.

Etymologia.

a. Rana animal est amphibium, quòd in aqua & terra possit viuere, à sua voce dictum, Varro. Rana à garrulitate vocata est, eò quòd circa genitales paludes strepit, & sonos vocis importunis clamoribus reddit, Isidorus. Βάτραχος dictus est a vocis asperitate, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, βοατραχός τις ὤν, Varinus. Sed fortè ab Hebræis potius deducta hæc dictio fuerit, quibus rana *zephardea* dicitur, per aphæresin & metathesin literarum. Βοτράχου pro βατράχου apud Hippocratem legitur: sed codices quidam βατράχου habent, Galenus in Glossis. Βότραχος, rana, Hesych. Βόρταχος, rana, Varinus.

Synonyma.

Est & βόρταχος secundum aliquos ἡ πιττακὴ καὶ σιτώδης πόσις, Hesych. & Varinus. Βάτραχον poetæ & Iones βόθραχον vocant, quod & apud Aristophanem & Xenophanem poetas legitur, Hermolaus. Βρόταχος, rana, Ionice Cyprijs βρούχετος, Varinus. Βύρταχος, rana, Idem. Βάθρακος pro βάτραχος lo- cum esse apud eundem legimus in voce Κεῖαν. Βοτράχους, βατράχους, Hesychius & Varinus. Βράαγχος, rana, Idem. Βριαγγων, rana Phocensibus, Idem. Βάβακοι Eliensibus cicadæ, Ponticis ranæ sunt, Hesych. & Varinus. Βλαχάν, rana, Varinus. Βλίχαρος, rana, Suidas Βλίχανον, βάτραχον καὶ βλίχαν, Hesychius & Varinus. Βεροὶ, ranæ, Varinus. Βώξ, rana, Idem: tumitum quasi boax, quòd vocalis clamosaq; sit. nam & piscis quidam qui vocalis creditur, eodem nomine appellatur. Πηφυσίδες, ranæ, Varinus quòd buccas scilicet inter clamandum inflare soleant: vt & reliquum corpus aliquando, præsertim per iram. Κάπριας, rana, Idem. accedit autem hæc vox ad Germanicam Krott / qua bufonem significamus. Κοάξ, rana, Varinus: (Κοάξ, paroxytonum apud Hesychium) per onomatopœan, si rectè legitur. nam hæc dictio propriè pertinet ad ipsam ranarum vocem, vt in C scripsimus. Βαρακος rana, Hesych. Vulgò hodie Græcis βορδακός.

¶ Epitheta. *Garrula limosis rana coaxat aquis*, Author Philomenæ. *Hic piscibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet*, Verg lib. 3. Georg de chersydro. *Turpes*, Horat Epodo. *Palustres*, Idem 1. Serm. *Virides*, Ouidius 15. Metam. Sunt & alia apud Textorem. querula (ex Columella:) virens, obstrepens, aquatica, blaterans, palusicola, paludigena, stagnicola, canora, coaxans, crepitans, rauca, coaxatrix, & lurida: quod postremum ruberæ proprium dixerim quanquam Hermolaus scribat epitheton hoc ranarum omnium à poetis existimari. ¶ Βλαυσοπόδης, βάτραχος. Suid. Δειλαὶ γενεαί, Aratus de ranis. Γηρυόωντες ἄκραχι τοκῆες βάτραχοι, Nicander in Theriacis. item λαιδρὲς (impudentes ob multum clamorem) γηρυόωντες, Λιμναῖα κρηνῶν (pro λιμνῶν καὶ κρηνῶν) τέκνα, Aristophanes in Ranis. Φιλωδὸν γένος, Ibidem. ¶ Epithetis addemus etiam propria illa ranarum conficta ab Homero nomina in sua Batrachomyomachia, quæ sunt: Λιμνόχαρις, Πηλεύς, Ὑδρομέδουσα, Φυσίγναθος, Ὑψιβόας, Σευτλαῖος, Πολύφωνος, Κραμβοφάγος, Λιμνήσιος, Καλαμίνθιος, Ὑδρόχαρις, Βορβοροκοίτης, Πρασσοφάγος, Πηλούσιος, Πηλοβάτης, Κραμβασίδης, Πρασσαῖος.

Ὁμώνυμα & deriuata.

¶ A rana diminutiuum est ranula (vt Græcis βατράχιον apud Pausaniam) quo vtitur Apuleius: item ranunculus. Ennius cum dicit, Propter stagna vbi lanigerum genus piscibus pascitur, esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, (cordyli fortassis Aristoteli dicti,) Festus. Ranunculos per iocum vocat Cicero Velabrenses, qui sibi obloquerentur, eò quòd clamarent tanquam ranæ, quæ præsertim instante vespere, totas paludes coaxationibus implent, Ad Trebatium lib. 7. Est & *batrachus* Græcè, Latinè ranula, vngulæ pars equinæ Vide in Equo *B*. ¶ Genus mali vbi tument sub lingua venæ *bátrachos* vocatur, Cælius. Solent etiam fastidia cibo afferre vitiosa incrementa linguæ, quas ranas veterinarij vocant. hæc ferro reciduntur, &c. Columella in remedijs boum.

Rana morbus sub lingua.

Ranæ vitium in boue (inquit quidam nostri sæculi) iacet velut latum vlcus supra linguam, nigricans, & nono die necat nisi curetur: (curandi ratio in Boue exposita est.) Tumorem sub lingua cum inflammatione, præcipuè in pueris, *bátrachon* Græci vocant, Auicenna ranulam, Manardus. Batrochos morbi genus est tumentibus sub lingua venis, cui similem fortasse Plinius vigesimisexti voluminis initio monstrauit, rubentis sub lingua duritiæ, Hermolaus Amicus quidam medicus nobis retulit visum sibi tuberculum sub lingua cuiusdam latitudine duorum digitorum, quod sermo-

sermonem impedierit, cuti concolor reliquæ: id curatum transfixa acu per totum tuberculum, & cum scalpello postea auctum vulnus, vnde effluxerit materia lacti coagulato similis (forte qualis atharomatis est) paulatim ea copia, vt duas ferè volas impleret. qua inanita iussus est aquam mulsam gargarisare quæ etiam per siphonem in tuberculum transfixum immissa est. deinde purgato corpore astringentibus vsum esse & conualuisse. Nicolaus Myrepsus inter emplastra capite 195. remedia præscribit ad ranas quæ sub lingua è destillatione fiunt. Petrus de Tusignano medicus batrachion numerat inter abscessus pestilentes, qui ex materia venenosa oboriantur. id quod conuenit cum carbunculo pestilente plerunq; sub lingua nascente, cuius meminit Plin 26.1. ¶ Βατραχεῖοι pars quædam citharæ, Varinus. ¶ Βάτραχος, εἶδος ἰχθύος, Idem. ¶ Inter vestes tragicas (ἐπιβλήματα τραγικά) numerantur a Polluce, βατραχὶς, χλανὶς, χλαινίον, &c. Βατραχὶς vestis vitilis a colore nomen traxit, Pollux 7.13. Scholiastes Aristophanis in fine Equitum, batrachidem docet esse genus vestis floridæ a colore (nimirum viridi, qualis ranarum est) denominatæ, idem ex eo Varinus repetit. Βαπτομένας βατραχείοις, Aristoph. in Equitibus, vbi interpres βατράχειον docet esse coloris genus, a quo βατραχὶς vestis appellata sit. inungebant autem (inquit) hoc colore faciem ante inuentas personas (περὶ ἐπιθέτων, lege ἐπιπλέων ex Scholiaste Aristoph. & Suida.) Varinus. Cuiusmodi batrachis foret, indicat planè in Caligula Dion. Batrachida, inquit, inducenti, & inde ab colore prasino nuncupato, erat addictus adeò, vt vel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. Batrachium & Phœnicium fuisse Atheniensibus dicasteria, auctor Pausanias est, de coloribus appellatione ducta, Cælius. Et alibi, Apud chymistas batrachium ex latice diuino computrescente prouenit, in auri confectione miraculi præcipuè memorari, specie ranunculi, veneno vis tanta, vt halitu etiamnum solo (imprudentes) perimat. Id ab effectu etiam chrysocollam nuncuparunt. Sed eadem prius in Corollario Hermolaus scripserat. ¶ Βατράχειος μοῖρα, Suidas, nec aliud addit. ¶ Βατραχίζω, in morem ranæ nato, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, sit authore.

Batrachium chrysmistarũ.

¶ Icon. Et vidi ex ore draconis & ex ore bestiæ, & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum, Apocal. 16. De ranis expressis ad truncum palmæ, vide infra in *h*. Mecœnatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat, Plinius 37.1. vbi de signis gemmarum loquitur, quibus veteres ad signandum vsi sunt.

¶ Batrachites lapis ranæ viridi similis colore atq; effigie, Plin. lib. 37. Vide in Rubeta.

¶ Batrachium, id est ranunculum Græci vocant herbam, quòd locis palustribus nascatur vbi & ranæ, cuius genera plura faciunt veteres. Polyanthemon, quam quidam batrachion appellant, caustica vi exulcerat cicatrices & ad colorem reducit, Plinius. Nos genus vnum terrestre, cui flos calycis inuersus, (ghößlete glyßblůmen/) radix vertibulo similis & caustica, quanquam reposita vim vrendi statim amittit, dulcis dantaxat deinceps, flammulam vocamus. Huic & alia similia sunt genera in pratis & locis siccis, quæ omnino non vrunt, & quædam vere etiam in cibum veniunt. in palustribus verò nascitur quod apium risus vel apium hæmorrhoidum vocant, (quòd folia ferè apij producat,) aliqui herbam sardiniam, vnde risus sardinius in prouerbio dictus, barbari recentiores apium raninum, vel ranum, melius ranarum dictum. Apium aquaticum ranum dicitur, quod in aquis nascitur vbi ranæ morantur: vel quoniam renibus (ridicule hoc) opitulatur, Crescentiensis. Apium hæmorrhoidum simile est ranino, nisi quia habet guttas magnas in folijs, Obscurus. Batrachio herbæ idem est apiastrum, id est apium syluestre, non autem melissophyllon, vt Hermolaus scribit Corollario 42. *Madason*, id est apium risus, Syluaticus. ¶ Plantaginem aquaticam, in paludibus & stagnis nascentem, nostri nominant fröschlöffelkrut/ id est, cochlearium ranarum: sunt qui alisma putant. Βατραχῖν inter species brassicæ Nicandro in Georg. nominatur, vt citat Athenæus.

Batrachium herba.

¶ Ranam marinam Cicero & Plinius vocant piscem marinum e genere planorum. Græci βάτραχον ἁλιέα, ego piscatricem potius quàm marinam reddiderim. Vocatur autem rana a similitudine quadam oris vt puto: piscatrix verò, quoniam eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, atq; ita assultanteis pisciculos pertrahit, donec eam prope accedant, vt assiliat, Sipontinus. Piscis quidam rana in mari appellatur, Plinius. Aristoteles quoq; simpliciter aliquando ranam nominat, sed inter cæteros pisces marinos. ¶ Amatus Lusitanus Centuria I. Curatione 37. refert mulierem quandam in Italia, quum omnium opinione prægnans diceretur, quatuor animalia ranis simillima peperisse, & optimè valuisse. Rursus aliam inter secundas animal ranæ simillimum eiecisse, nec ipsius nec pueri valetudine læsa.

Rana marina.

Mulieres quædam ranas pepererunt.

¶ Sauros & Batrachos statuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus inclusa, Plinius.

¶ *b*. Quorum latera turgidiora & velut inflata sunt, loquaces & stultiloqui habentur, boum aut ranarum argumento, Aristot. in Physiog. Limus ranas generat truncas pedibus, *mox apta natando Crura dat, vtq; eadem sint longis saltibus apta Posterior superat partes mensura priores*, Ouidius 15. Metam.

Physiologica.

¶ *c*. Ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε νομὸν βατράχοισι Κρονίων, Homerus in Batrachomyomachia. Nullus est hoc seculo nebulo ac rynthon, qui non dicat nihil sua interesse, vtrum his piscibus (squalis & mugi-

libus) stagnum habeat plenum an ranis, Varro 3.5. & ex eo Columella. Ranæ diebus apricis in paludibus suis saliunt per cyperum & phleon gaudentes ᾠδῆς πολυκολύμβοις μέλεσιν, Aristoph in Ranis. Sole & calore gaudent: fugiunt autem imbrem, fortè quia auctis inde torrentibus abripiuntur, Interpres Aristophanis. Parasitus quidam in Aristophôntis Pythagorista apud Athenæum lib. 6. dicitur esse, si aqua sit bibenda, rana: si olera edenda, eruca, &c. ¶ *Et veterem in limo ranæ cecinêre querelam*, Vergilius 1. Geor. *Nam neq; sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querulæ semper conuitia ranæ*, Columella de natura soli. In maris Caspij insulis auem quandam nasci feruut magnitudine supra anserem, pedibus grui similem, voce ranis, &c. Ælianus. ¶ *Ranæ pullos* Horatius dixit 2. Ser. *Inferos esse, & Stygio ranas in gurgite nigras, Nec pueri credunt*, Iuuenalis Sat. 2.

¶ *d.* Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data sit, Plinius. Saserna in agricultura præcepit, qui vellet se à cane sectari, vti ranam obijciat coctam, Varro.

Superstitiosa & magica.

¶ *e.* Dicunt quidam quòd si lingua ranæ aquaticæ natantis superponatur capiti dormientis, in somno loquetur & reuelabit secreta, Albertus. Ranæ linguam si quis absciderit, eamq; viuam dimiserit, & superscripserit linguæ certos characteres, (hi in codice manuscripto corrupti erant,) & latenter dormientis mulieris pectori imposuerit, efferet illa quicquid com misit per omnem vitam, Kiranides. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ viuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente, ipsaq; dimissa in aqua, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, vera responsuram. addunt etiamnum alia magi, quæ si vera sunt, multò vtiliores vitæ existimentur ranæ quam leges. Namque harundine transfixa natura per os, si surculus in menstruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri, Plinius.

¶ *g.* Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plin. Qui absciderit pedem ranæ ambulantis in aqua, deinde suspenderit illos duos pedes super podagricum ligatos in corio ceruí, curabit ipsum, Rasis. Si quis viuentem ranam ceperit in nomine patientis, eo tempore quo neque Sol neq; Luna super terram sunt, & forcipe absciderit eius posteriores pedes, & in pelle ceruina dextrum dextro pedi, sinistrum sinistro alligauerit, podagricos sanabit absq; dubio, Kiranides. Quidam dicunt mulierem ranam accipientem, & os eius aperientem, terq; ibi spuentem non concipere vno anno, Constantinus in libro de incantatione.

¶ *h.* Bion dicebat pueros ranas, quoties colludunt, lapidibus petere: at illas iam non ioco, sed seriò perire, Plutarchus. Εὐκτὸς ὁ τῶ βατράχω, παῖδες, βίος, οὐ μελεδαίνει Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα· πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ, Theocritus Idyl. 10. ad finem. ¶ Cum Darius inopia rerum laboraret, reges Scytharum id intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinque sagittis, vt ex Herodoto retuli in mure *h.* Scythæ Dario regionem ipsorum inuadenti, authore Herodoto, miserunt auem, sagittam & ranam. Patroclus verò Ptolemæi imperator (vt tertio historiarum Phylarchus prodit) Antigono regi ficus virides & pisces magnos misit, quibus rex acceptis in conuiuio cum omnes addubitarent quid hæc munera sibi vellent, dixit videri sibi Patroclum hoc monere, vt vel maris imperium sibi pararet, vel ficos ederet, Athenæus lib. 8. ¶ Batrachomyomachia inscribitur iocosum Homeri poema, quo ille ranarum & murium pugnam describit. Magnes poeta veteris comœdiæ inter cætera battachos, id est ranas scripsit. Extat eiusdem inscriptionis comœdia Aristophanis, vbi Bacchus ad inferos descendere fingitur, vt Euripidem aut Æschylum, alterutrum scilicet, qui in certamine apud inferos vicisset,) ad superos reduceret: & cum paludem Charontis traijceret, ranas coaxantes audire & colludere. In hac fabula Aristophanes (vt scribit Tzetzes in Varijs 8. 201) illos irridet qui sibi sapientes videbantur, cum veteribus collati planè stolidi essent. ranas autem appellat, τοὺς ἐγκεντρίδας φιλητάς, κλέπτας, ἀχρειολόγας, Ἐλεεινὰς μεγαλαυχοῦντας ἐν λογισμῶν κρίσει, Ἀλλ' ἀλογίστους ταῖς φωναῖς, πρὸς τὰ βατράχων λίμνης. Οὕτω κἀγὼ τοὺς φιλητὰς νῦν ἔφην βατραχίδας, Hæc ille sub lemmate, Περὶ τοῦ, Τὰς τοὺς βατραχίδας φωσηγραφθεῖσας. ¶ Latona puerpera cum à Lycijs rusticis prohiberetur ne sitiens ex lacu biberet, nec supplex etiam admitteretur, imprecata eis

Scythæ Dario auem, murem, & ranam dono mittunt.

Poemata de ranis.

Fabula de Lycijs in ranas conuersis.

Æternum stagno (dixit) viuatis in isto.
Et modo tota caua summergere membra palude,
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
Litibus exercent linguas, pulsoq; pudore
Vox quoq; iam rauca est, inflataq; colla tumescunt:
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur.
Limosoq; nouæ saliunt in gurgite ranæ,

Eueniunt optata deæ, iuuat esse sub vndis,
Nunc proferre caput summo modo gurgite nare,
In gelidos resilire lacus: sed nunc quoq; turpes
Quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Ipsaq; dilatant patulos conuitia rictus.
Spina viret, venter, pars maxima corporis, albet,

Ouidius 6. Metam. ¶ Ranæ in comœdia Aristophanis gloriantur se propter cantum suum, & arundines quas in aquis alant, gratas esse Musis, Pani, & Apollini. Ranarum cultores (inquit Philastrius in libro de hæresibus) ranas illas coluerunt, quas sub Pharaone per iram Dei tunc temporis Ægyptiorum terra emisit, vt putore Ægyptios defatigarent: (...) inq; eo scelere adhuc perseuerant, putantes Dei iram ex hac vana obseruantia posse placari. Cypselus Periandri pater, infans adhuc ne occideretur à quibusdam ad hoc facinus missis, à matre in cista (κυψέλῃ) occultatus & seruatus est. vnde postea Cypselus Delphis domum quandam consecrauit, in qua ad imum palmæ arboris truncum ranæ expressæ sunt: eo quòd deus (Apollo) ploratum eius

Cur ranas coluerint Ægyptij.

Cypselus seruatus ad palmæ truncum ranas expressit.

eius in cista latentis inhibuisset, vt lateret, vt refert Chersias apud Plutarchum in Conuiuio septem sapientum circa finem: quid verò ranæ ad Apollinem aut Cypselum faciant, explicaturum se pollicitus, omittit. Cæterum in libro in quo quæritur cur Pythia non amplius carmine respondeat, ranas & hydros sub palma ærea in Corinthiam domum allato anathemate è templo Apollinis Delphici, sculptos conijcit, quia Sol secundum quosdam vapore aquarum nutriri existimetur. vel potius ad ortum Solis significandum. fingunt enim poetæ ex aqua (Oceano) oriri Solem. Apud Magos talparum exta & ranarum euentus fortunatos, nonnunquam magnos casus prædicere crediderunt, Alexander ab Alexandro lib. 5. cap. vicesimoquinto.

Prouerbia. ¶ PROVERBIA. Ranæ aquam, βατράχῳ ὕδωρ, subaudiendum ministras: Vbi quid exhibetur, quo vel præcipuè gaudet is qui accipit. Veluti si quem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. *Rana aquam.* Rectè accommodabitur, vbi quid datur abundanti. nam ranis assiduum est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusios. Οἱ πίνοντες μὲν βατράχων βίον ὕδωρ πίνοντες, id est, Qui absq; cibo viuunt ranarum more bibentes, Erasmus. Βατράχῳ ὕδωρ, ὡς γαλῇ στέαρ, ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων οἷς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες, Suidas. Quidam Germanicum etiam prouerbium facit, Er gibt den fröschen zu trincken/ Ranis propinat. ¶ Rana gyrina sapientior, Vide supra in C. *Rana cum locusta.* Rana cum locusta. Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysijs, βάτραχος δέ τις ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω, addit Scholiastes Græcis ranam dici βάτραχον quasi βοάτραχον, ob vocis asperitatem, Erasmus. ¶ Minus de istis laboro quam de ranis palustribus, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, prouerbialis hyperbole qua significamus nihil omnino ad nos pertinere negotium. *Minus de istis laboro quam de ranis palustribus.* Rectè dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametsi assiduè obganniant, & odiosam illam cantionem iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quòd Origenes Ægyptias ranas dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis pontificijs, Erasmus. ¶ Rana Seriphia in homines mutos, & canendi dicendiq; prorsus imperitos dicebatur inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non ædebant vocem. *Rana Seriphia.* In hunc modum Collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et, Βάτραχος Σερίφιος id est, Rana Seriphia. proditum enim est in Seripho insula ranas mutas haberi. Seriphus quidem vna est insularum quas Græci Sporades vocant. Non videntur autem satis conuenire verba Plinij. nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant vocem ædere deportatas in Scyrum, quasi in Seripho vocales, in Scyro obmutescerent. Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. eas vt rem prodigiosam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrij mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant Βάτραχος ἐκ Σερίφου. ea vox abijt in prouerbium, Erasmus. In Seripho (inquit Ælianus) ranæ prorsus mutæ sunt. si verò has alio importes, acre quiddam & tragicum sonant. In Pierium lacum, qui non perennis est, sed hyeme tantum existit ex aquis in eum confluentibus, ranas si quis inijciat, silent: alibi tamen vocales. Seriphij de his ranis gloriantur, hoc videlicet fieri munere quodam Perseo diuinitus dato: qui cum rediret cum capite Medusæ, & terram lustrasset permultam, cumq; vt par erat fessus prope lacum illum somnum capere voluisset, ranas strepentes interpellasse. itaque Perseum molestia affectum, a patre Ioue deprecatum fuisse, vt ranas clamare prohiberet. Patrem vero eius precationem exaudisse, ac ranas illius loci perpetuo silentio condemnasse. Theophrastus tamen hanc explodens fabulam, (nimiam) aquæ frigiditatem affert causam esse, (vt Tzetzes etiam refert 8. 167.) cur hæ mutæ sint, Ælianus. ¶ Ranis vinum ministras vel infundis, βατράχοις οἰνοχοεῖς: in eum dicebatur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhiberetur: veluti si quis apud indoctos multa de philosophia disserat. *Ranis vinum ministras.* Ranis enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæũ in Coriano, (ἐν Κοριαννοῖ,) Ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ, id est, Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit: obiurgat enim pincernam, quòd quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conijcere, prouerbium in hos quoque conuenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, non vinum bibere videantur ranarum ritu, Erasmus.

¶ Germanis peculiaria ex ranis prouerbia. Rana conculcata tandem coaxat. Man trydt ock een forsch wol so lange/ dat he quacket: vsitatum apud inferiores Germanos. sensus conuenit cum illo, Furor fit læsa sæpius patientia. Rana in paludem resilit, vel aurea sede relicta: De vorsch huppet wider in den pol/ Wann he ock sethe vp een gulden stol.

Apologus de rana quæ in meliendo bouis magnitudinē æquare conabatur. ¶ Scita fabella est, perrexisse olim peringentem taurum ad aquas restringendæ sitis gratia. Dum verò auidius bellua se aquis inijcit, ranunculos ibi attriuit aliquos. Vnus qui euaserat, peruenit ad matrem, cui fratrum miserabile exitium narrauit, vt a stacuroso nescio quo immaniter fuerint exculcati. At illa nimis inscita, nimisq; exoculata, vt quæ filio aliqua volebat videri, tumescere amplius cœpit, ac flatu modo magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret pernicialis bellua? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus ac subinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem visam exhibere filio. At is frustra conari illam animaduertens. Non si te ruperis (inquit)

par vnquam futura es Id prouerbij formam habet,(in eos qui sui & domesticæ humilitatis obliti, magna affectant nomina) Meminit Theocritus in Bucoliastis, Οὔποτε νικασεῖς μ' οὐδ' εἰ τι πάθοις τύγ' ἀείδων quod est, ἢ διαῤῥαγείης, Cælius. Eundem apologum secundo Sermonum Horatius Sat. 3. (vnde mutuatus est Cælius) his carminibus exprimit.

Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Vnus vbi effugit, matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliserit, illa rogare,
Quantáne? num tandem, se inflans, sic magna fuisset.
Maior dimidio? num tanto? Cum magis atq;
Se magis inflaret. non si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multum abludit imago.

Fabula de rege ranis dato à Ioue. ¶ Fabula Æsopica de ciconica qui a Ioue rex ranis datus fingitur, elegantissimè describitur a Gaspare Heldelino in Encomio ciconiæ. Seruius in Georgicis explicans hoc carmen, *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.* Fabula (inquit) duplex est. nam, vt Ouidius dicit, Ceres quum Proserpinam quæreret, ad releuandam sitim accessit ad quendam fontem. tunc eam Lycij rustici a potu prohibere cœperunt, & conturbantes pedibus fontem, quum contra eam mitterent turpem naribus sonum, illa irata eos conuertit in ranas, quæ nunc quoq; ad illius soni imitationem coaxant. Sed hoc non est valde aptum. nam illud magis insultatio fuerat quàm querela, & pœnam sacrilegij iuste pertulerant. Vnde magis Æsopus sequendus est, qui dicit. Quum Iupiter reges omnibus animalibus daret, & ranis dedisset colendum breuissimum lignum, tunc illud aspernatæ sunt Iupiter iratus, hydrum eis dedit, qui vescitur ranis, Hæc ille. Cæterum Probus idem carmen enarrans. In Lycia (inquit) Latona æstu exhaustis vberibus educans Apollinem & Dianam infantes, accessit ad Melam fontem: & quum vellet bibere, prohibuit eam Neocles pastor. Quum autem illa pertinacior esset, prohibuerunt aqua. Itaque deæ numine mutati sunt in ranas.

DE RANIS TEMPORARIIS, VEL ÆSTIVIS.

LATENT hybemis mensibus in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs istis minimis, (Germani vocant Reinfröschlin/) quæ pallent in cœno, & reptant in vijs & littoribus. Hæ enim quia non ex semine, quod effundunt mas & fœmina cùm complexu Venereo iunguntur, sed ex puluere æstiuis imbribus madefacto oriri videntur, diu in vita esse non possunt, Georg. Agricola. Plura leges superius in Rana simpliciter capite tertio.

DE RANVNCVLO VIRIDI, SIVE RANA calamite aut dryopete.

A.

Quæ sit rana viridis & calamites. MINIMAM & viridissimam ranam Plinius calamiten (báttachon) aut dryophyten a Græcis appellari nos docet. quare non sunt audiendi qui calamiten bufonem vel *rospum* vulgò Italicè dictum interpretantur, vt Aggregator. cuius sententiæ Albertus quoque fuisse videtur, ranam ruberam dictam scribens, quòd frequenter in rubis & arundinetis degat: perinde ac si eandem calamiten esse innuat, cui à calamis hoc est arundinibus nomen. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepisse, quoniam psilothrum sit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficacissimum: quanquam & epitheton ranarum omnium putant id poetæ, Hermolaus. Ego verò cum calamites læti & viridissimi coloris sit, luridam ranam non hanc, sed aliam terrestrem venenatam esse dixerim, siue ruberam, siue illam quam mutam dicunt: vtraq; enim luridi coloris & venenata est. Ranis autem venenatis omnibus psilothri vim communem esse existimo. Esto igitur calamites parua vel minima rana viridis, vt Plinius interpretatur. Et de ore pastoricij canis virens exiluit ranula, Apuleius lib. 9. Metam. Ranunculus viridis calamites super arbores corylos frequenter repetitur, &c. Vincentius Belluacensis. Nominat autem ranunculum viridem Marcellus Empiricus quoq;. Dioscorides & alij (vt dicam in *G*) simpliciter aliquando ranam viridem vocant, cum addere deberent paruam aut calamiten, distinguendi gratia à maiore illa viridi quæ edendo est: aut certè terrestrem, quoniam maior aquatica vel amphibia est. *Nomina diuersa.* Paruam quidem recentiores aliqui (Andreas Bellunensis,) arboream appellant, quòd arbores scandat. Βάτραχοι χλωροὶ οἱ ἐπὶ τῶν καλάμων γινόμενοι, Archigenes apud Galenum de compositione secundum locos libro quatto capite vltimo Blefaricon, id est ranunculus viridis, Syluaticus. Cuconiones, id est ranunculi virides, Idem. Et alius quidam obscurus, Cucuriones, id est ranunculæ virides. Irici siue ranulæ, Nicolaus. Ranæ paruæ virides, βρέξαντες nominantur à quibusdam, Galenus in opere de simplicibus, per onomatopœiam fortè: aut à præsagio pluuiæ. βρέχειν enim Græcis pluere est quasi diceret, βρέξει, βρέξει, id est pluet, pluet. Βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, Aristophani fictitia de Ranarum voce nomina sunt. Vox quidem βρέξας, ad Germanicam Frösch accedit, qua

ranam

ranam in genere significamus. Vbi manum inijcit benignè, ibi onerat aliquam zamiam, Plautus de diuite auaro blandiente pauperi: vbi Scholiastes, zamiam id est damnum. nam zamiæ dicuntur ranulæ in arbore, quæ nisi detrahantur alios lædunt. Ζημία quidem Græcè damnum significat. Dores ζαμίαν proferunt. Rana viridis *racula* (vulgo scilicet apud Italos) dicta, Aggregator. *Ranocchio*, ranunculus, Alunnus. Italus Scoppa grammaticus Italus ruberam interpretatur *lo rananote, ranonchia de rubetto* quæ tamen voces diminutiuæ a rana videntur. Ranas virides paruas Galli *croissetz* vulgo dicunt. Syluius. alij *graisset* scribunt. vide in Rubeta A. Alij in Gallia *verdier*, a colore. *Renoglе*, Sabaudicè. Laubfrösch / Germanicè, *Zaba trawna*, Polonis. ¶ Ad sanguinem sistendum, quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticesq́ue viuat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri iubent, Plinius. Et alibi, Venerem concitat iecur ranæ diopetis & calamitæ, &c. Vetus lectio in quodam codice erat, *dryophetes & calamites* vbi Hermolaus, Scribendum fortè sit *dryopetes* siue *dryophytes*, & calamitæ: quoniam in arboribus, fruteris, arundinetisq́ue versentur. vt hoc illud sit omnino, quod superius *diphthites* mendosè legebatur. Et alibi, Minimam istam & viridissimam ranam mutam, dryopetem quoque vocari credimus a Plinio, quia inter frutices & arbores versatur. Sipontinus apud Plinium *diphthitas* corrupte legit. Ipse dryopetes legerim vt sit βάτραχος δρυοπέτης, paroxytonum, sic dicta ranula quòd ab arbore in arborem quasi volando transire videatur, vt dicam in C. vel δρυοπετὴς, oxytonum, quod ex arboribus aliquando decidat (vide in libro de aquatilibus ad finem tractationis de ranis.) aut, si quis malit, διοπετὴς, quòd non nata è terra sed ex aere delapsa videatur quum in arbore reperitur. sed διοπετεῖς magis propriè dicentur ranæ quæ portentosè aliquando cum pluuia deferuntur. licebit & δρυοβατῶν βάτραχον dicere, quod per arbores incedat, vel easdem scandat. δρυοφύτην verò quomodo rectè dicamus, & ex Græcæ linguæ proprietate, non video, & si Hermolaus ita dici posse conijcit tanquam ab arboribus & fruticibus composito nomine. sed φυτὰ quæuis plantæ sunt. δρυόφυτον potius dixeris, (vt νεόφυτον,) quæ tamen vox in arbore natum vel natam significabit. Ranam hanc calamiten, in arundinetis ac herbis maximè viuere Plinius scribit, mutam ac sine voce, viridem: a qua distinguit alteram paruam arbores scandentem, & ex ea vociferantem. Sequuntur Plinium Hermolaus & Sipontinus. Ego verò Georg. Agricolæ sententiam sequor, in hæc verba scribentis: Rana viridis illa parua, quam Græci calamiten vocant, quòd in arundinetis agere consueuerit, arbores quoque scandit atque in herbis viuit. Græci etiam βρέξαντα vocant, quod sono sui generis pluuias futuras prænunciet. Nec enim, vt Plinius à nobis dissentiat, est muta & sine voce. Vide plura in C. Μάντις, rana in hortis est, Hesychius & Varinus: sic dicta fortè quòd voce sua pluuias præsagiat. ranæ quidem mutæ vatis nomen non conueniret.

B.

Minimum hoc ranæ genus & viridissimum est, vt ex Plinio iam retuli. Batrachites lapis ranæ viridi similis colore atq; effigie, Plinius: vbi minimum hoc genus, an maiores & aquaticas virides ranas accipiat aliquis, nihil interest. Hæc quidem, qua de nunc agimus, vndique viridis est, præter pedes & digitos, quorum color ex luteo ruffoque remissis mixtus videtur. vnguiculi extremi globulis terminantur. Ego in hac rana dissecta sanguinem reperi passim, sed paucum. cor albicans, iecur nigricans cum felle diluto, item lienem & oua aliquot in fine Iunij.

Descriptio huius ranæ.

C.

Ranula hæc viridis inter frutices & arundines vnde & calamitæ nomen, vt diximus, reperitur: apparet & in hortis aliquando, sed magis locis syluestribus: quin & arbores scandit, præcipuè corylos, vt Vincent. Bell. scribit. Vnguibus reptant in altissimas quasq; arbores, Syluius. Arborũ & vitium folijs insident. ¶ Hyeme in terra conditur: verno tempore sæpenumero videtur ex terra eminere media, media adhuc in ea latere, Geor. Agric. ¶ Vulgus eam volare putat, quoniã arbores & frutices ascendat, vt inde forsan δρυοπετὴς appelletur. ¶ Est rana parua arborem scandens, & ex ea vociferans. Plin. Græci βρέξαντα vocant, quòd sono sui generis pluuias futuras prænunciet: nec enim, vt Plinius à nobis dissentiat, est muta & sine voce, Georg. Agric. Arbores ascendit, & futuras pluuias cantando prædicit, alijs temporibus silet, Albert. Super corylis frequenter reperitur, vbi assidue *carabdrion* voces emittit, Vincent. Belluac. Brexantes dicuntur à voce: nam sub noctem vox earum vnica est *brex*, Syluius. *Rauco garrula questu*, Serenus de parua rana. Nicander in Theriac. ranunculum viridem surdum & mutum cognominat. ¶ Rana calamites in arundinetis frutetisq́, roris linctu victitat, Hermolaus: ex Nicandro, qui scribit: ὅς τ' ἐνὶ θάμνοις Εἴαρι πεμφύεται [illegible] λιχμώμενος [illegible].

Vbi reperiatur.

Hyeme in terra conditur.

Arbores scandit.

Sero pluuias prænunciat.

Victitat rore.

E.

Arbores ascendit, & futuras pluuias voce (cantando) prædicit, aliâs muta, Albertus vt pluribus retuli præcedenti capite. ¶ Hanc ferunt in os canis iniectam, mutum reddere. vnde in Ecclesiastico dicatur, Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore canis auertit correctiones eorum, Vincentius Belluacensis addens hanc ranam ab hoc effectu mutam dici, quod voce canem priuet, non quòd ipsa nullam edat, sed authore nullo se munit. Mihi quidem dubium non est, quam authores ranam mutam inter venena nominarunt, a calamite (quãquam & ipsa venenata, vt ferunt) differre. Cæterum in citato Ecclesiastici loco, circa finem capitis vicesimi, vulgata translatio absque canis mentione habet, & quasi mutus ore auertit correctiones eorum. Græce legimus, Ξένια καὶ δῶρα

Canem in os iniecta mutũ reddere dicitur.

ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν στόματι ἀποτρέπει ἐλεγμούς. Id est, *Xenia & munera excæcant oculos sapientum, & veluti frenum in ore auertunt correctiones.*

G.

Remedia ex rana viridi.

Est rana parua arborem scandens & ex ea vociferans. in huius os si quis expuat, ipsamq; dimittat, tussim liberare dicitur, Plinius. Iecur ranæ diopetis & calamitæ in pellicula gruis alligatum Venerem concitat, Idem. ¶ Ad oleum ex ranis, quod medici aduersus articulares dolores calidos laudant, vt copiose scripsimus supra in Rana simpliciter, Iac. Syluius ranas virides syluaticas præfert. ¶ Ranas virides (paruas) *croisséts* vulgò dictas, manibus viuas hodie ex more tenent ad refrigerium febre acuta aliqua ardentes, Syluius. Ad febres hecticas Gaynerius. Ranulas virides quæ in siccis locis super arboribus viuunt, quarum ventres lactei (albi) sunt, capitibus abscissis & visceribus eiectis, in aqua tandiu coques vt caro earum ab ossibus separetur. deinde admixta farina hordei, vel potius frumenti, cum iure illo & carnibus fac pastam, qua cibabis gallinas & pullos quibus alendus est æger. Vel loco ranarum accipe anguillas, aut quosuis pisces, & fac similiter. nam pulli ita nutriti mirificè conferunt hectycis, Gaynerius.

Ex sanguine.

¶ Qui ex sanguine huius ranunculi remedia tradunt, aliqui sanguinem appellarunt, alij saniem, vel succum, vel humorem. Horus quidem ranam non alibi quam in oculis sanguinem habere scribit. Viridium ranarum cruor auulsos genis pilos renasci prohibet, in vestigia euulsorum instillatus, Dioscorides: vbi ego non virides illas edules, maiores scilicet & aquaticas, sed paruas virides & terrestres intelligo, quæ veneno non vacant, ideoq; psilothri vim forte habẽt, vt & reliquæ venenosæ ranæ, quamuis huic inter cæteras veneni minimum inesse putem. Nuper quidam cum ranunculum viridem aliquandiu in pollice manus gestasset, paulò pòst illum diutinusculo tumore affectum mihi ostendit. Crito apud Galenum lib. 1. de cõpositione medic. sec. locos, inter remedia quæ pilos disperdant, numerat ranarum in viridibus arundinetis degentium cruorem siue mucum. Cum assereret quidam sanguinem viridium ranarũ (inquit Galenus de simplicium facultatibus 10. 5 paruarum scilicet, quas quidam *brexantes* nuncupant, si euulsis ex palpebra pilis inungeretur, vt in posterum non recrescerent prohibiturũ, falsum id comperi facto periculo. postea verò scriptum à quibusdam reperi illud ipsum. vt & de ricinorum sanguine, qui ne ipse quidem facto periculo promissa præstitit. Papias Laodicensis apud Galenum lib. 4. de comp. secundum locos, euulsis palpebrarum pilis, mox dropace locum irritabat, deinde chamæleonem album tritum cum ranarum sanguine permixtum illinebat. Plinius idem auxilium (lib. 32. cap. 7.) tradit, sed pro chamæleone albo lacrymam vitis habet, quod remedium etiam postea repetit. Hoc verò loco Papiæ apud Galenum chamæleo albus tritus ammiscendus, haud scio an rectè legatur, quum neq; Dioscorides, neq; Galenus, neq; Plinius hoc de chamæleone herba tradant. De chamæleonte certe animali Dioscorides tradit, quod sanguis eius æquè vt viridium ranarum pilos palpebrarũ denudet. Sed Paulus lib. 3. idem remediũ scribens: Locum verò, inquit, statim sanguine ranæ per se illines, aut cum cinere chamæleõtis albi, Cornarius. Ad supercilia pilosa, Chamæleonis seu laureolæ radicẽ permisce cum sanguine ranæ & vnge locum, Galenus Parabilium 2. 109. Pungentes in palpebris pilos vbi euulseris, inuersas genas recẽti ranarum aut cimicũ sanguine illinito, sinitoq; refrigerari, (exiccari) vel chamæleõtem album trito, ac cinerẽ ranarum sanguine excipito, atq; vsus tẽpore saliua diluito, & post euulsionẽ pilorum inungito, Aetius 7. 67. Et mox, Vel cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium, vel herinacei terrestris sanguine subigito, & adiecta atramenti sutorij commensurata quantitate exsiccari sinito, & vtere, cauendo ne pupillam attingas. Sanguis ranarum viridium, & sanguis *alhalem* (cimicum) prohibet ortum pilorum magis quam vespertilionis, Auicenna. Ranunculum viridem comprehensum acu cuprea pũgito, & sanguine eius excepto palpebras de quibus pilos tuleris, (vulseris,) subinde contingE, nunquam renascentur, Marcellus. *Præterea quascunq; voles auertere setas,* (pilos palpeb.) *Atq; in perpetuum rediuiua occludere tela, Corporibus vulsis saniem perducito ranæ, Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu,* Serenus. videtur autem omnino calamiten intelligere, eamq; minime mutam facere. Ranas quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: succum earum qui ita effluxerit, admiscent lachrymæ quæ ex alba vite emanat, atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu instillantes hunc succum in vestigia euulsorum. Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentes, & huc vtebatur mulris (fortè, mutis) variisq;, per aquationes autumni nascentibus, Plinius. ¶ Et alibi, Ranæ paruæ, quam in oculorum curatione descripsimus, sanies efficacissime psilothrum est, si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vasis. Eadem mẽsura alij ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepisse, quoniam psilothrum sit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficacissimum, Hermolaus: Ego quidem, vt in *A.* superius dixi, luridam ranam pro rubeta acceperim omnis vero ranæ venenatæ saniem psilothrum esse conicio. Si quis cum sanguine ranarum viridium confecerit *azarech*, (auripigmentum, Arnoldus in libro de venenis, (trità, & inde aliquis aurei pondus biberit, retinebitur eius vrina, Rasis. Paruæ ranæ viridis, quæ in arundinetis viuit, humorem corporis derasum penicillis claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipsasque carnes doloribus oculorum superponunt, Plinius.

Cor-

Corpus ranæ, & maximè pinguitudo eius, facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc esse ex pertosa (arborea hortulana, vt Bellunensis habet,) & non domestica, Auicenna lib. 2. c. 596. & ex eo Syluaticus cap 221 inter nocumenta ex rana rubeta. Sed de rana arborea, id est calamite, non de rubeta hæc accipi debere, tum Bellunensis testis est, tum Syluaticus eodem mox capite verba Mesuæi hæc citans: Adeps ranæ viridis quæ habitat in arboribus si linatur super ipsum (dentem) frangit ipsum. Auicenna tamen lib 4 scribit, eius qui sumpto rubetæ veneno euaserit, dentes excidere.

Venenatum est animal.

¶ Est parua rana in arundinetis & herbis maximè viuens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens, Plinius & ex eo Albertus. Videntur autem boues facilius hoc ranæ genus deuorare propter paruitatem eius & colorem herbaceum. Venenatos autem hos ranunculos esse coniicimus, quoniam & aliæ terrestres ranæ venenum continent. & de his ipsis psilothrum esse, & dentes eradicare authores prodiderunt, quod absq; vehementi & venenosa vi non contingeret Vide infra in rana gibbosa, vbi docemus veteres videri calamiten ranam cum rubeta terrestri muta confudisse Remedia quidem omnis ranæ venenatæ in rubeta coniungemus.

Ex cinere.

¶ Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inatefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniã inter arundines fruticesq; viuat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri iubent, Plinius Produntur & ex rubeta rana ad sanguinem cohibendum remedia, vt in eius historia dicemus nec non ex rana simpliciter. Ad alopeciam, Cinerem paruularum ranarum cum molli pice impone, Kiranides. Vide supra in Rana simpliciter. Ranunculos paruos exure, eorumq; cinerem cum pice, sæpe, vsqueequo crassa facta sit feruefacta, illine, loco neq; raso neq; prius confricto, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compos sec. locos Vbi etiam ex Sorano idem remedium legimus, Ranas paruas vstas pici liquidæ tepidæ insperge, deinde neq; prætasis neque præfrictis illine Et rursus ex eodem ad alopecias, Ranarum vstarum drachmas XVIII. pumicis vsti drachmas XII (aliâs XV) sinapis drachmas VIII nitri drach. IIII nucum vstarum drach. XXIIII Item ex Archigene, Cineris ranarum minimarum in ollula vstarum partem vnam, muscerdæ, veratri albi, radicis calami vstæ, piperis albi, singulorũ æquales portiones aceto excipe, & ad præfrictum ac prætasum locum vtere. Vide supra in Rana aquatica *G.*

H.

a. Nicandri Scholiastes ranam (viridem) quam mutam putat, κέρβερον dici ait. ¶ Epitheta. *Rauco garrula questu*, Serenus. Κωφὸς, ἄφθογγος, λαχειδὴς, ἐν δονάκεσσι θαμίζων, Nicander.

DE RANA SIVE RVBETA GIBBOSA, & alijs mutis ranis in genere.

RANÆ genus luridum & terrestre, ac vt ex ipso colore apparet, venenosum mutumq; in hortis & syluis inter frutices reperitur apud nos, magnitudine qua vulgares aquaticæ ranæ, dorso gibboso vtrinque ad latera eminentibus officulis. videtur autem rubetis ad numerandum. Germanice appello Gartenfrösch, id est hortensem ranam. aliqui Graßfrösch, id est graminis ranam, quòd in gramine degat sed eodem nomine alij virides aquaticas a colore nuncupant. Et quanquam Io. Tzetzes in Varijs 8. 167. omnem ranam terrestrem mutam esse scribit, gibbosa tamen ista non omnino muta est. nam cum in horto nuper vnam ense persequerer, clamabat etiam antequam ferirem. mutas tamen appellare licet, quod vocem (opinor) nisi vis aliqua exprimat, non emittant. Μάντις, rana in hortis, & species locustæ, Hesychius & Varinus quãquã oxytona apud eos dictio est. Ego ranunculum viridem *mantin*, id est vatem appellari coniecerim, quòd voce sua pluuias præsagiat: muta enim rana vatis nomine indigna videtur. Inuenio & palustrem mutam inter venena hoc est *heliobátrachon*, diuersam à phryno, quoniam & signa & medicinæ variant, præsertim Aetio, Hermolaus. Scribit autẽ Aetius de rana rubeta lib 13 cap 54 & mox sequenti capite de rana palustri, non rectè intellectis, vt mihi videtur, Nicãdri verbis quẽ imitatus apparet. Facit enim Nicand duas ranas venenatas, primũ rubetã æstiuam palustrẽ & vocalẽ, deinde ranam viridẽ inter arundines degentem

& mutam siue surdam nam & κωφὸν & ἄφθογγον vocat. Aetius verò rubetæ duas species facit surdam & non surdam, & priorem tantum exitiosam. deinde tertiam addit ranam palustrem. Atqui Nicander, vt dixi, primum statim phrynon, id est rubetam vocans, palustrem & vocalem esse ait, & veneni eius tum notas tum remedia describit, quæ apud Dioscoridem non leguntur. nam quæ Dioscorides habet, à Nicandro ad alteram ranam nempe mutam referuntur. Videtur autem Nicander vtranque ex istis venenatis ranis appellare phrynon, τὸν μὲν θερειόμενον καὶ λιμναῖον. τὸν δὲ ἄφθογγον ἢ κωφὸν λαχνώδη καὶ καλαμίτην etsi non calamiten dicit, sed quod idem valet, ἐν δονάκεσσι θαμίζων, id est arundineta frequentans. λαχνώδη viridem interpretor, (Scholiastes eam vocem non attingit: sed videtur legisse λασιώδης, pro λασίην, propter hæc verba, τῆς ἀφώνου καὶ δασείας. id est mutæ & hirsutæ: nos quidem rubetæ genus paruum, sed lurido colore vt maiores, pedibus clunibusq́ hirsutum nouimus,) quasi λαχανώδη, hoc est coloris olerum & herbacei. Scholiastes tamen rubetæ nomen palustri tantum conuenire ait: mutam verò illam, ranam esse, non rubetam, hoc est ranæ speciem à rubeta diuersam. Itaque Hermolaus Aetium non intellexisse videtur, nec Aetius Nicandrum. Nicander vero in re ipsa errasse, nisi concedere velimus viridem illam paruam, quam calamiten vocant & mutam anthores, vsq; adeò venenatam esse: quod tamen hodie vulgus non putat, nec medici ipsi, nec mihi verisimile est. & reuera non est muta. Quòd si de hac sentiebant authores, magnitudinis discrimen addere debuerant, vt alibi solent, ranas virides paruas dicẽdo. Sed vt ea quoq; sit venenata, confudisse mihi veteres videntur ranulam hanc viridẽ terrestrem, cum altera rana terrestri venenata, nẽpe bufone seu rubeta terrestri: sin minus, ostendi cupio vbi nam de terrestri rubeta loquantur. Nam de palustri tantum rubeta scribunt, vt Dioscorides, Φρύνος βάτραχος ἕλειος, &c. Omnino igitur in ea sententia sum, ranam terrestrem mutam vel duplicem esse, vel etiam triplicem: nẽpe bufonem seu rubetam terrestrem, rubetam gibbosam, & ranulam viridem, quæ tamen non omnino muta est, cum instantem pluuiam præsagiat. Tzetzes etiam, vt dixi, ranam omnem terrestrem mutam esse scribit. Ad hæc, non virides solum inter frutices & harundines reperiuntur, sed rubetæ etiam aliquando, & gibbosæ quidem sæpius. Facile igitur confundere has differentias fuit parũ animaduertentibus. Vtcunq; est, nos remedia aduersus omnes ranas venenosas in Rubeta dicemus. Nicandri Scholiastes ranam mutam, hybernam quoq; dici ait, inde colligens quoniam poeta rubetam palustrẽ Φρῦνον θερ[ειό]μενον ἢ ρ[...] id est æstiuam cognominat: sunt autem æstiuæ (inquit Scholiastes) vocales & innocentiores, hybernæ verò mutæ & exitiales. Verum Nicander ipse nullam vocat hybernã, & æstiuam vere etiam apparere, ac vernũ tempus voce sua inter algas prænunciare scribit. Alij æstiuam dici coniiciunt, quòd per æstatem venenum ex ea conficiatur: nimirum quòd tum temporis propter calorẽ venenum syncerius sit: nam in calidioribus quoq; locis ranarum genus nocentius est, vt Scholiastes tradit.

Triplex rana terrestris muta.

¶ Ranæ gibbosæ, cuius hic effigiẽ dedimus, duo quasi cornicula in dorso medio vtrinq; eminent. color ei viridis ferè, sed obscurus & subfuscus est. latera maculis ruffis scatent, sunt & digiti pedum ruffi. Dorsum supra thoracẽ paucis maculis nigris distinguitur. Venenosam esse ex ipsa specie coloreq; apparet. Hoc genus à serpentibus in syluis deuorari aiunt. Conduntur hyeme & ranæ pallidæ in hortis agentes, quæ non comeduntur, & mutæ sunt, Georg. Agricola.

Descriptio ranæ gibbosæ.

DE RANIS RVBETIS TVM PALVSTRIBVS tum terrestribus: Et de remediis contra omnes venenatas ranas.

40

A.

DE RVBETIS vel ranis rubetis non omnino conueniunt inter se authores tam antiqui quam recentiores. nam & in aliis quibusdam discrepant, & in locis in quibus degant assignandis. Nicander & alij medici Græci *phrynon* suum, (sic enim rubetam vocant) palustrem tantum faciunt, (vide plura superius in Rana gibbosa:) Plinius & alij in vtroque elemento rubetam ex æquo viuere scribunt. distinguunt alij, primum in aqua viuere, deinde in terram progredi affirmantes. alij in sicco tantum. alij duplicem faciunt rubetam, vnam palustrem sui generis, & diuersam ab ea terrestrem. vnde opinionum variarum differantias sex colligimus. Ego, vt authores conciliem, quosdã vnum tantũ genus cognouisse existimo, siue palustre, siue terrestre tantum: alios vtrunq;. Et inquirendum est, an palustris quædam rubeta semper in paludibus agat: alia verò paludes, siue coacta deficientibus aquis, siue etiã sponte deserat. Ranæ rubetæ in terra & in humore viuunt, Plin. Rubeta vel rubetũ (sed posterior hæc vox Latina non est: Aggregator ranam rubeti dicit ex Kiranide) frequenter inter rubos & arũdineta degit, & tam in aqua quam in terra ex æquo viuit, Albert. Sunt (*ranæ*) quæ in vepribus tantum viuant, ob id rubetarum nomine, vt diximus, quas Græci *phrynos* vocant,

Diuersæ authorum sententia de rubetis.

Duplex rubetæ genus, vnũ palustre aliud terrestre.

50

vocant, grandissimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenę veneficiorũ, Plinius, in hoc sibi contrarius cum alibi, vt iam recitaui, in terra & in humore ruberas viuere scripserit. quod ego de minoribus rubetis verum esse puto, grandissimas verò quas bufones & boraces aliqui nominant, terrestres tantum, quamuis non affirmo. Plinius verò grandissimas dicendo, non in rubetarum genere intellexit, quod non distinguit in species, sed simpliciter inter ranas. Iam quòd geminis cornibus hoc genus insigniri ait, id ego non rubetæ propriè dictæ aut bufoni, sed ranæ mutæ illi tantũ quam superius gibbosam nominaui conuenire puto, quæ quidem nunquam in humore degit, non tamen grandissima est, sed communis aquaticæ ranæ magnitudine. Rubeta dicta est, quia in vepribus viuit, quanquam prius in aquis, postea fit terrestris, grandissima cunctarum, geminis quandoque veluti corniculis, vt inquit Plinius, dorsum exasperat, Hermolaus, qui addendo verbum *quandoq,* fatetur non simpliciter aut omnibus rubetis id conuenire vt Plinius scripserat. Sipontinus etiã in vepribus tãtum & inter rubos rubetam agere prodidit, Plinium secutus. Sic Marcellus Vergilius quoque. Sunt & quæ in sicco agunt ranæ, vt rubetæ & calamitæ. Kiranides phrynon ranam in sicco degentem esse scribit. Ranæ quædam terrestres sunt, quæ in humore etiam degunt, vt rubetæ asperæ & venenosę, lapidem in capite gerentes, Massarius. Is autem asperas dicẽdo rubetas, ab Hermolao deceptus est, cuius in Corollario hæc sunt verba. Miror quamobrem Dioscorides φρῦνον, hoc est rubetam λεῖον, quod est læuis, cognominari dixerit: nisi quis rubetæ duo genera constituat, lęuis & sine cornibus, ex qua deliburorium venenum, sicut ex palustri quoq, muta conditur, (hoc sine authore scribit: & ego nullam palustrem mutam scio) & aspera cornutaq, propriè sit buffo, cuius dorsum paulo ante scabrum esse diximus ex Aetij sententia, Hæc ille. Imposuit autem ei, vt video, codex Græcus manuscriptus, in quo λεῖος pro ἕλειος, legit. quòd autem ἕλειος, id est palustris legendum sit, tum ex Ægineta, tum ex Nicandri Alexipharmacis constat. & rectè codices impressi Dioscoridis ἕλειος habent, vt & Vergilius interpres legit, sed perperam transtulit, Rubeta vel muta palustris rana, cum Græcè nihil aliud legatur, quam φρῦνος βάτραχος ἕλειος, hoc est, Rubeta rana palustris: Ægineta addit disiunctiuam particulam φρῦνος ἢ βάτραχος ἕλειος, hæc lectio ex Nicandro etiam cõprobari potest, qui postquã de palustri hac rubeta vocali egit, mox peculiariter de altera rana muta docet. Cæterũ Aetius 13. 36. de rubeta scribens quæ è palustri terrestris euadit, Exasperat (inquit) & vibrat terga dum spiritu expletur, hoc est cum inflatur per iracundiã. Sed hinc nemo cõuicerit læuem quandam esse rubetam, ab aspera diuersam. φρύνη interdum solo afflatu interimit. Ælian. de animal. 11. 11. Rubeta ranæ species est, quæ palustris vitæ conditionem in terrestrem mutauit, vnde & rubeta appellatur, Aetius interprete Cornario. Græca mihi hæc scribenti ad manum non erant. sed faciunt huc quæ apud Varinum legimus, φρύνος pro φρῦνος, abundãte e vocali, εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ εὐφωνότερον εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνάδος φύσεως ἐπὶ τὸ χερσαῖον, Etymologus. Rubetã poeta bufonem vocat, duo eius genera sunt altera terrena, quæ in domibus & vepribus agit altera palustris, quæ sui generis vocem ædit, Georg. Agricola. Nos palustres quasdam & paruas rubetas, (de quibus Agricolam quoque sentire puto,) vocamus Güllenfröttle, id est rubetulas lacunarum (quòd in lacunis & circa sterquilinia repetiantur.) & Mönle, quasi paruas salamandras aquaticas, quòd similiter & venenosæ sint & in aquis degant, colore etiam ventris similes. Hæ semper paruæ sunt, ventre pallido siue citrino, punctis quibusdam discolore, & suo quodam sono vocis vtuntur nam cæteri bufones terrestres continuatum quendam sonum ædunt *grugrugru*. Hæ forte RANÆ SCINCOIDES sunt, (quòd scincos aquaticos, siue salamandras aquaticas, vt nunc scripsi, referant,) quas Alexander Benedictus scribit, numerosius quàm par sit enatas, pestilentiæ futuræ aliquando præsagium esse putrificam materiam vberius indicante natura nisi fortè phrynoides dicendæ sint. Aristot enim in proble. lib. 1. copiam τῶν μικρῶν βατράχων φρυνωδῶν annum morbosum futurum significare ait. Rana in paludibus degit: item genus quoddam ranunculi cœrulentũ in dorso, croceis in ventre maculis, quod non clamat nisi post quartam horã diei feruente sole, Albertus. Hoc idem nimirũ genus est bufonis, quod recentiores quidam barbari CORNVTVM vocant, non ab eminentibus (vt in rubeta Plinij) veluti cornibus, sed a sono vocis, quo cornu seu tubam imitatur quodammodo. In Gallis est bufonis genus, quod cornutũ dicitur, a voce quã cornicinę refert. colores habet duos, tetrum (luridum seu fuscũ) & croceum. Verno tẽpore prodeunt hæ ranæ, & vocem instar tubarum binæ inuicem emittunt. In sola Gallia vocales, elatæ voce amissa mutæ sunt, Liber de nat. rer. Rana cornuta coloris est (inquit Albert.) cinerei fusci, & crocei in ventre & moratur in paludibus putridis, frequens clamore. extra Galliã, si quis efferat, vocẽ ædere aliqui negatum: sed id falsum esse expertũ se Albert. ait, quum per totã Germaniã altissime clamẽt. Hæc scripserã cum ex agri Tigurini loco iuxta arcem Kiburgam, rubetæ genus paruũ mihi allatũ est, duplo minus ferè cõmuni rubeta, cætera simile, quod iam sub trunco vt illic per hyemem lateret se abdiderat. erat enim initium Septembris. tergo lurido, aspero, ventre ex fusco albicante, oculis aureolis: clunibus cruribusq;, sed præcipuè digitis posterioribus, pilosis. Has ranas alibi nullas aut rarissimas haberi aiunt: vocem eis argutissimam esse, quæ tubæ aut campanæ instar audiatur etiam ex longinquo: degere ipsas non in aquosis sed in aridis locis. Vêro vocem suã emittere & æstate. cum vesperi clamant, noctẽ sequentẽ sine pruina futurã certò sperari.

Cur dicta sit rubeta.

Bufo cornutus. a voce quæ instar tubarum editur.

Rubeta minor Kiburgi.

autumno & hyeme non audiri. ¶ Rubeta, id est buso, Niphus. Buffo à nonnullis *f.* duplici scribitur, quod non probo. Buso rana terrestris rumiæ magnitudinis, Grammaticus quidam. Inuentusque casus buso, Vergilius 1. Georg. Borax (vox corrupta a Græca βάτραχος) species est busonis, fusci coloris & maxima, ita quòd cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & cõsueuit aliquando partum suum super dorsum gestare, lapidem in frõte habet, &c. Albertus Rubetis aliquando cauda infixo est, quam post amittunt ob id in stagnis cum adhuc pusillæ sunt, mutili rutibus vocantur, Hermolaus. Luridam ranam apud Varronem rubetam intelligo, non calamiten vt Hermolaus: causam dixi in ranunculo viridi *A.* ¶ *Zab* צב, Leuitici 11. R. Salomon interpretatur reptile simile ranæ aliqui busonem accipiunt, & nomen ab inflatione factum putant. ego crocodilum interpretor aut scincum, (vide in Crocodilo *A*) Illyrij quidem hodie ranam omnem *zaba* vocitant, busonem Hispani *sápo escuérco*. *Koach*, כח, quoque Leuitici 11. variè interpretantur, camæleontem, crocodilum, lacertam, rubetam: vide in Chamæleonte *A.* Triotches, phrynus & ophis (id est buteo, rubeta & serpens,) inter se pugnant, Aristot. hic Albertus habet, Pugnant *frichachys*, & *coronos*, id est coruus aquaticus: tyrus autem aquaticum animal vocatum *trihaue*, deuorat vtrunque istorum. quibus verbis nihil ineptius dici poterat. Auicennæ interpres, vbi de nocumentis veneni rubetæ agitur: Corpus ranæ (inquit) & maximè pingue eius, facilem reddit dentium eradicationem videtur autem hoc esse ex petrosa, (hic Bellunensis pro petrosa arboream hortulanam reponit,) & non domestica, &c. Auicenna 4.6.2.8. ranas lacunales virides nominat, & marinas rubeas, pro rubetis simpliciter. & mox sequenti capite ranas citrinas, pro ranis palustribus venenatis vt Aetius habet, 13.54 & 55. Et rursus 4.6.5 25. de morsu ranæ marinæ rubeæ, pro rubeta simpliciter ex Aetio 13 36. Mare quidem Hebraica lingua de stagno etiam & palude dicit. rubeas verò interpres fortassis pro rubetis dixerit, vel à viridibus distinguendi causa. Græci rubetam φρύνον appellant, vt supra ex Plinio & alijs ostendimus debet autem hæc vox semper perispomena scribi, quoniam penultimam lõgam habet, non (vt a quibusdam scribitur) paroxytona. *Misoxus*, id est rana terrestris venenosa rubea, Syluaticus. est autem vox corrupta à Græca μυόξος, quæ non rubetam sed glirem significat, vt in Gliris historia ostendi & à Syluatico ipso alibi *miosos* glis exponitur. Quamobrem errauit etiam Gillius qui in Æliano suo μυόξους (ex Oppiano) busones interpretatur. Ranam rubetam Nicander φρύνον θερείτην, hoc est æstiuam cognominat: vide supra in rana gibbosa. Καλαμίτης Varino rana simpliciter exponitur. Gelenius noster affinem putat hanc vocem Germanicæ Krott, qua rubetam significamus. Rubeta Italicè nominatur *rospo*, *botta*, *boffa*, teste Lucio Scoppa. & a quibusdam *chiatto*, (apud Rhætos qui Italicè loquuntur *chatt.*) vel *zatto*, vt in Longobardia item *buffo*, *buffa*, *buffone* ab alijs *ramarro*, qua voce Matthæolus Senensis, magis propriè puto, pro lacerto minore vtitur. Ranæ quædam terrestres sunt, vt sunt mutæ, & rubetæ quæ & racanellæ quasi raniculæ vocantur: & non comeduntur, quoniam sæpius cum busonibus coeunt, quam ob causam malignæ reputantur, Monachi in Mesuen. Scoppa rubetam etiã *ranauoto*, & *ranonchia de rubetto* interpretatur. quæ voces diminutiuæ sunt, & fortè ad ranunculũ viridem pertinent. nam & in Gallica lingua aliqui confundunt, crassam vel crassantium. vt ipsi scribunt, (*grasset*, *ou verdier*,) vulgò dictam ranam, rubetam interpretantes, quæ omnino ranunculus viridis est: rubeta verò Gallicè *crapault* vocatur, circa Neocomum *bong*. Hispanicè *sapo escuérco*. Germanicè Krott, nomen in Heluetia fœmininum, Argentinæ & alibi masculinum. alij scribunt Krote. Terrestrem priuatim vocamus Gartenkrott, id est hortensem rubetam (licet nonnulli ranam gibbosam supra descriptam sic appellent,) Saxones Quapp. Flandris rana est Puit, rubeta Padde. Anglis *tode*. Illyrij omne genus ranæ *zaba* vocitant.

B.

De ranis palustribus seu lacunarum potius rubetis, quas & cornutas vocant à sono vocis, præcedenti capite scripsi. vbi etiam cornibus exasperari rubetarum dorsum, quod Plinius scripsit, hactenus mihi non visum dixi. & vnum tantum rubetæ genus, quod ranam gibbosam appellaui, ossibus cornuum ferè instar eminentibus in dorso mihi cognitum esse. Rubeta quæ palustrem vitam in terrestrem mutat, animal est magnitudine nihilo minus testudine parua, Aetius. Similis ranæ est, sed pedibus breuioribus, inertiorq́, & turgidiore corpore, Mich. Herus. Color busoni cinereus pellis densissima viscosaq́; ita vt magnis etiam ictibus non lædatur, Albertus. durissimã, vt baculis etiam ægrè vulneretur, Matthæolus Senensis. Buso quem ipse nuper inspexi, mense Iunio captum iuxta sterquilinium, lurido & fusco seu nigricante colore erat, crassis & deformibus membris, cute maculis & veluti pustulis quibusdam exasperata, torpido & ignauo corpore maculis nigris, præsertim in lateribus: ventre turgido inflatoq́;. cum baculo tangerem & ferirem, aridiusculus sonus ob asperam duritiem cutis, & tanquam ex concauo reddebatur. capite crasso latoq́; dorso plano, non ita eminente vt in mutis illis ranis quas supra gibbosas nominaui. Sub capite circa collum parte prona (id est terram spectante) color pallidus vel subflauus erat. Apocynon appellant ossiculum in rubetæ latere compertum sinistro, quoniam canum impetus inhibeat: nam aliud ad superstitiosos similiter vsus in dextro latere quæritur, vt in *G.* recitabitur. Ibidem dicam de lapide quem busones quidam in capite gestare falsò creduntur. In Hispaniæ partibus illud præcipuè boracis genus reperitur, quod lapidem

in

in fronte portat, Obscurus. Borax species est bufonis, colore fusco, maximi, &c. (vt in *A.* retuli,) quæ lapidem in fronte gerit, Albertus. ¶ Bufo animal aspectu fœdissimo, fertur habere cor in gutture, nec facilè interfici nisi per medium guttur transfigatur, Obscurus. Rubetæ iecur omnino vitiatum est, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Aristot. de part. 3. 12. Iecur ei dyplex assignatur, vt capite septimo recitabo. Rubeta perquam exiguum habet lienem, Aristot. Dicta eius oua ventri subdita sunt, Idem. Pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo quo ea quæ animal generant, mare superuetiente. habent verò in quod meatus (genitales) contingant, & quo per coitum adhæreant, vt rana & pastinaca, & reliqua generis eiusdem, Aristot. ego legendum coniicio, vt rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνες legitur, id est pastinacæ, pro quo φρῦνοι repono. Rubetis aliquando cauda initio est, quam post amittunt: ob id in stagnis cum adhuc pusillæ sunt, mutili ruribus vocantur, Hermolaus.

Cor. *Iecur.* *Lien.* *Oua.* *Coitus.*

C.

Rubetæ dictæ sunt quòd ferè in rubis & vepribus degant, quanquam & amphibiæ sunt, quædam terrestres, quædam palustres tantum, aut maiori ex parte, vt pluribus exposui superius capite primo. Humida loca & marcida incolit: Solis claritatem odit, nec facilè sustinet. interdiu latet, noctu progreditur, præcipuè per vias tritas ab hominibus, Obscurus & Albertus. Æstate incolit subterranea & vmbrosa loca, Ponzettus. Interdiu non apparet nisi locis admodum solitariis: & non egreditur de terra nisi tempore pluuiæ, Albertus. In terra humida & opaca, & inter sæpes versari gaudet, Mich. Herus. Conditur hyeme, Georg. Agricola. ¶ Sub terra habitat, & humore terreno viuit. herbas & lumbricos aliquando comedit, Albertus. Bufo terra vescitur, idq; pondere & mensura. quantum enim anteriore pede concludere potest, hoc illi pro cibo quotidiano est. timet enim ne sibi terra pro cibo deficiat, Author de nat. rer. Dicitur de buffone quòd de terrestri humido nō edit, nisi quantum manu semel capere potest, timēs quòd ei tota terra non sufficiat. sed hoc à vulgo acceptū est, nec vllo experimēto constat, Albert. Hinc est quod superioris sæculi (apud Germanos) pictores, auaritiam expressuri, mulierē bufoni insidentē pinxerunt, Mich. Herus. Saluia libenter vescitur, cuius radix tamen ei letalis est, Physiol. Rubeta etiā apes interimit. subiēs enim aditus aluei, afflat, & obseruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus potest, sed ab apiano facilè interimitur, Aristot. vide mox in *D.* ¶ Animalia quæ habent spiritus subtiles & debiles, noctu vident non interdiu, sicut bufones, Gordon. videtur autē bubones aues nocturnas intelligere, quæ ab Italis & Hispanis bufones dicuntur. Credi autem potest etiam bufo noctu cernere, quoniam noctu progreditur, interdiu latet, vt aues pleræq; omnes quæ idem faciunt. ¶ Ranæ terrestres, vt mutæ & rubetæ, non comeduntur: quoniam sæpius cum buffonibus coeunt, Monachi in Mesuen. Bufo ex putredine vel corruptione terræ nasci putatur, Obscurus. Ex bufonis cremati relicto cinere bufo viuus regeneratur, nec tantum vnus, sed etiam plures, Physiologus. In Dariene prouincia noui orbis aer insaluberrimus est, vtpote cœnosa & paludibus fœtidis septa: imo vicus ipse palus est, vbi ex guttis mancipiorum dextra cadentibus, dum irrigant pauimenta domus, ilico bufones gignuntur: vti alicubi ego ipse in pulices guttas illas æstate conuerti, Pet. Martyr. ¶ De voce quam ædant tū palustres paruæ rubetæ, tum terrestres maiores, satis dictum est supra cap. primo. ¶ Gosturdi aues (alaudæ cristatæ) dicuntur oua in terra parere & rarò fouere: vnde vulgus mentitur hæc à bufonibus foueri, Albertus. Scribit autem author libri de nat. rer. vulgò ferri gosturdorum oua a bufone foueri, & pullos demum exclusos à parentibus curari. ¶ Non saliunt rubetæ vt cæteræ ranæ, sed propter corpus ignauum, turgidum atque iners, & pedum quoq; breuitatem, tardè procedunt. Iratæ tamen aliquādo manifestè insurgunt, & lædendi animo, vt Aetius scribit, insiliunt. ¶ Borax cum tangitur, inflatur, Obscurus. Rana quæ rubet, deterior est hæc mense Augusto os ita occludit, vt neq; cibi potúsue sumendi causa, neq; vocis ædendæ aperiat. quòd si manu vel baculo vrgeas, ægrè tamen aperies, Author de nat. rerum. Itali *ramarro*, id est bufoni (secundum alios lacerto paruo) similem vulgò dicunt esse hominem, qui conceptam iram non remittit antequam se vlciscatur, obstinatus potius moriturus. aiunt etiam bufonem si quid in os ei inseratur, vt ferrum aut aliud quidpiam, id non dimittere, sed subinde mordicus tenere, vt moriatur potius quam remittat. Itaque auarum etiam hominem & nimium tenacem bufoni comparant. ¶ Vtraq; rubeta (tum terrena tum palustris) si bacillo sæpius verberetur, inflato corpore, virus primo è clunibus exprimit, deinde lacteis quibusdam guttis sudat, grauiter odoratis & putidis. occiditur autem difficulter, Georg. Agricola. Nostri humorem illum venenosum retro eiaculantes rubetas, meiere dicunt, sed impropriè. nulla enim vesica neq; vrina ranis. Obseruaui etiam ipse nuper humorem quendam à rubeta capta excerni. ¶ Rubeta frigidissimum est animal, Obscurus: perquam frigidum & humidum, nam nisi abundaret in eis humiditas, corpora earum non augerentur tam cito, Ponzettus. Tota prauo temperamento afficitur, Aristot. ¶ Peculiari quadam herba vtitur qua vitam (*visum*, vt legit Io. Vrsinus) recuperat, ruta verò interficitur, Obscurus. Saluia delectatur in cibo, cuius tamen radix ei letalis est, Idem. Bufo primo aqua perfusus, & postea salsus, crepat, & tandem consumitur vsque ad ossa, Albertus.

Vbi degāt rubetæ. *Quibus vescātur.* *Auaritia per mulierem bufoni insidētem expressa.* *Noctu vident.* *Vnde nascantur.* *Incessus.* *Obstinatio.* *Virus.* *Frigiditas.*

D.

Iracūdia. Rubeta animal est perquam iracundum, & si quid ei obtensum mordicus arripuerit, mori potius quam remittere velit, vt in C dixi. Verberata sæpe virus è clunibus emittit, & inficit verberantem. *Lædendi studium.* Exasperat & vibrat terga dum spiritu expletur, atque ob id ipsum ardentior euadit ad lędendum iraque & manifeste insurgit, & saltibus interpositum spatium contrahit, raro quidem morsum infligens, verum anhelitum consueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam si anhelitu contingat tantum, eos qui prope sunt lædat, Aetius & Auicenna. Inflat se ira ita, tam proteruè audax, vt insiliat quoque proximum, quanquam suspirio se frequentius quam morsu vindicans, bufo inde vt arbitror à Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ *Rubeta apes interimit.* Rubeta apes interimit, vt ex Aristotele recitaui in C. Apibus aquantibus ranæ insidiantur nec hæ tantum quę stagna riuosque obsident, verum etiam rubetæ veniunt vltro, adrepentesque; sufflant ad hoc prouolant, confestimque; abripiuntur, nec sentire ictus apum ranæ traduntur, Plinius. Apibus nocent rubetæ & ranæ lutariæ, Ælianus. *Rubetæ hostes Talpa.* Expertus sum quòd talpa auidè pascitur bufonibus & ranis. reperi enim talpam quæ sub terra pede fortiter tenebat magnum bufonem. qui iam fugiens è terra totum corpus subduxerat & altam vocem propter morsum talpæ ædebat, sed ranæ etiam ac bufones, (quod & ipsum experimento mihi constat,) mortuam talpam edunt, Albertus. ¶ *Aranea Lacerta. Coluber. Serpens.* Bufo nunc cum aranea, nunc cum lacerta, quandoque verò cum colubro, vel etiam cum serpente prælium subit. læsus autem veneno alterius animalis venenosi à plantagine remedium accipit, Physiologus. Cum aranea pugnat & ab ea vincitur. nam cum illa frequenter pupugerit, nec bufo vlcisci se possit, vsque; adeò inflatus turget, vt medius crepet & moriatur, Obscurus. Borax pugnat cum aranea, sicut & serpens. aranea quidem superne filo suspensa descendit, & cerebrum vtriusuis eorum pungit. buso autem irascens inflatur, & aliquando crepat ob venenum araneę, Albertus. Accepi ab iis qui spectarunt (inquit Erasmus in Amicitia inter Colloquia) simile dissidium araneo esse cum buffonibus, (quale cum serpēte,) sed buffonem ictum sibi plantagine admorsa mederi. *Fabula de Bufone ab aranea interfecto.* Audies (alloquitur suum congęrronem) fabulam Britannicam. Scis illic cōclauium solum consterni scirpis virentibus. Monachus quidam fasciculos aliquot scirporum in cubiculum congesserat, sparsurus cum esset commodum. Is quum a prandio supinus dormiret, bufo ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis superno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffonē certa mors erat, non amouere quiddam erat morte crudelius. Quidam suasit vt monachus ad fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto filo se librat, & buffoni spiculum infigit, ac filo se recipit in telam. Intumuit buffo, sed non est auulsus. Repetitur ab araneo, magis intumuit, sed vixit. Tertio ictus, abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus tetulit hospiti suo. Hęc ille. *Catus.* Catus cum bufonibus quoque; pugnare dicitur, Obscurus. Catus serpentes & bufones interficit, sed non edit & læditur veneno, nisi aquam statim superbibat, Albertus. *Buteo.* Rubetam rapit exeditque; buteo, Aristot. item accipitrer rubetarius. Et alibi, Buteo, rubeta ac serpens pugnant. ¶ *Sputum.* Marcion Smyrnęus rumpi scolopendras marinas sputo tradit. item rubetas aliasque; ranas, Plinius. *Ruta.* Borax herba peculiari vtitur qua vitam (alias *visum*) recuperat, ruta verò interficitur: & *Odor vineæ florētis.* odorem florentis vineæ fugit, Obscurus & Albertus. Serpentes quoque; rutam & vineæ florentis odorem fugere legimus. Ciconia bufonem non nisi in magna fame comedit: vnde venenosa bufonis natura intelligitur, Liber de nat. rerum.

E.

Vsus ex rubetis. Carnibus rubetarum in hamum positis, purpuras præcipuè allici certum est, Albertus & Isidorus ex Plinio, qui hoc de ranis simpliciter non de rubetis scribit. Nicander rubetam palustrem in algis *Prognostica tempestatu.* clamore suo veris aduentum prænunciare docet. Rubetæ paruæ terrestres cum vesperi suum instar cornu aut tubæ sonum ædunt, noctem sequentem absque pruina futuram certò pollicentur. Bufones cum vesperi è cauernis egrediuntur, magni præsertim & multi numero, pluuiam præmonstrant, Gratarolus.

F.

Bufonum esus. Hispani quidam cum in Beragua insula noui Orbis ad extremam famem redacti essent, ægrotus quidam bufones duos coctos emit pro duabus lineis auro intexto subuculis, quæ aureis Castellanis sex vendi poterant, vt scribit Petrus Martyr lib. 10. Oceaneæ Decadis 2. & rursus circa finem lib. 2. tertiæ Decadis.

G.

Remedia ex rubetis. Rubeta frigidissimum est animal, Obscurus. Saserna in libris de agricultura, si quem glabrum facere velis, ranam luridam (rubetam intelligo, vt dixi in ranunculo viridi A) conicere in aquam iubet, vsquequo ad tertiam partem decoxeris, eaque; vngere corpus, Varro. Rubetæ sanguis psilorhrum est, Kiranides. ¶ Sunt ex recentioribus qui rubeta arida buboni pestilenti imposita venenum mirè extrahi doceant. ¶ *Ad podagram sanandam.* Acopon ex rubetis quod omnem affectionem tollit, describitur apud Aetium lib 12. cap 44. his verbis, Radicis cucumeris agrestis viridis libras sex, olei dulcis libras sex, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, ceræ, cuiusque sescuncem, ranas rubetas appellatas viuas numero sex. rubetas traiecto per pedis plantam filo in oleum demissas donec flaccescant coquimus: deinde extractis per plan-

tas filo traiectis ranis, sylvestris cucumeris radicem viridem concisam iniicimus, atque donec vires suas in oleum transmittat coquimus & excolamus. Postremum liquefacta, indem percolata, ad oleũ addimus, & in vitro reponimus. Vtere mane & vespere ad podagricos, arthriticos, ischiadicos, & resolutos. Per huius vsum nouimus homines a podagra & chiragra toto corpore distortos, post lauacrum, in tantum conualuisse, vt citra omnem offensionem obambularent. Quandoq; apparauimus, inquit Asclepiades, hoc pharmacum, additis ad hanc descriptionem samsuci libra vna, vnguenti crocini libra vna, opobalsami quadrante, sanguine testudinum numero decem. Hæc Aetius. Simile autem paulò post ex Galeno adscribam. Ab hoc differt quod legitur apud Galenum lib. 7. de compos. medic. sec genera: Hoc, inquit, vsus vir xysticus, (athleta,) & acopi & malagmatis modo, à toto affectu conualuit confectio sic habet. Olei veteris Sabini, cucumeris agrestis radicis, ceræ, apochymans, adipis suillæ veteris, singulorum libras tres ranarum rubetarum magnarum numero tres, vel si hæ non sint paruarum (nimirũ viridium quas calamitas vocant,) quinque. medullæ ceruinæ, aphronitri, sulfuris viui, olei laurini, irini, singulorum vnc tres vnguenti malabathrini, sampsuchi, vtriusq; libram. Radices in crassiora frusta sectas, ac in oleum simul cum sampsucho coniectas, supra prunas incoquito. vbi radices maruerint, humorem exprimito. radices quidem & sampsuchum abiicito. ranas in sportulam textam imponens, huiusq; oras consuens, & oleo expresso committens, rursus vas coopertum igni suprapon ito, vbi iam satis magnum temporis spatium intercesserit, vt ranæ colliquescant, (contabuerint,) sportula deposita humore expresso abiiciatur. Reliquo oleo liquabilia indito, mouens sine requie. postremo medullam & galbanum (sic etiam Actuarius habet. vnde apparet galbani mentionem & pondus superius omissa) adiungito. Postquam soluta fuerint, ab igne tollito, ac modicè refrigerari permittens, arida tunsa, ac tenuissimo cribro secreta inspergito, mouens assiduè. Tum in mortarium effusis, iterumq; tunsis, malabathrini vnguenti pondo & semissem (pondo tantum, id est libram, vt supra sic & Actuarius habet) adiungito, & rursus tundito. excepta vase plumbeo vndiq; obturato, vt nihil perspiret, seruato. Vtêris medicamento interim vt malagmate, facta morbi inclinatione, interim vt collinitione. nam pharmaci quod satis est capientes, soluentesq; vnguento, vt cerati liquidi spissitudinem habeat, vtimur, Hucusq; Galenus ex quo ad verbum eandem descriptionem mutuatus est Actuarius in libro de medicamentorum compositione. Rursus eodem loco apud Galenum habetur & aliud acopum ex rubetis Flauij Clementis simile illi quod superius ex Aetio retulimus & mox aliud pretiosum & ex multis medicamentis compositum, Pompeij Sabini, quæ breuitatis causa relinquimus. In priore quidem parando oleum diuiditur, ita vt in vna eius parte radices cucumeris agrestis coquantur, in altera ranæ: deinde percolatis iis mixtisque liquabilia adduntur, vt galbanum, terebinthina, cera, medulla. Sunt etiam qui testudinum (terrestrium) sanguinem, & alia quædam adiiciant. Rubetæ quinque miscentur acopo Piscatoris alteri, apud Galenum de compos. medic. sec genera lib. 2. Rubetæ multæ decoctæ in oleo cum summis thymi ramulis, & pressus & sale (& expressæ & illitæ) per triduum continuè in camino balnei, podagricos sanant, Kiranides. ¶ Ranam rubetam & adipis vrsinæ vncias tres cum olei veteris sextariis tribus in olla rudi ad medias decoquito, deinde colato hæc vnctio frequenter adhibita, non solum neruos confirmat (arthriticis,) sed & paralysin repellit & reprimit, Marcellus. Ad scabiem equorum. Rubetam occisam cum vino & aqua in vase æneo coquito, & hoc decocto siue liquore (ἰχῶρι) inungito, Eumelus in Hippiat. Græcis. ¶ Rubeta decocta & in aqua potui data, suum morbis medetur, vel cuiuscunque ranæ cinis, Plinius. Et alibi, Omnium quadrupedum morbis capram solidam cum corio, & ranam rubetam discoctas, mederi reperimus. Ranarum cor adalligatum frigora febrium minuit. maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ. Iecur eius (rubetæ) vel cor adalligatur in panno leucophæo, Plinius. ¶ Ranæ rubetæ occisæ in fumo arefactæ particula, quanta videbitur, in linteolo inuoluta, & ex licio collo suspensa eius cui nares sanguine fluunt, mire prodest, Marcellus. Audio Fridericum Saxoniæ ducem nostra memoria, ad sanguinem sistendum, bufonem veru ligneo transfixum & in vmbra diligenter arefactũ, inuolutum sindone manu tenendũ dedisse laborantibus, donec intra manum incalesceret, ita sanguinem mox repressiim: cuius rei rationẽ non video, nisi quod horror & metus facit, sanguine ad cogitationem de animali tam contrario naturæ hominis refugiente. sed forsan illum qui tenerat aut alligatum gerit, quid linteolo contineatur ignorare oportet, vt in plerisque istis superstitiosis amuletis. Bufones hodie suspenduntur aere vt arefiant, & præsentissimo remedio sistunt omnem fluxum sanguinis, Christophorus Salueldensis. *Alij cinerem rubetæ, vt sanguis sistatur aspergi volunt, cui remedio ratio non deest.* Vide etiam in Rana G. *Buffo vstus sistit naturæ dote cruorẽ,* Io. Vrsinus. cui Iacobus Oliuarius scholiastes addit, nihil melius sanguinẽ sistere. Plin. tamen hanc vim non rubetæ, sed aliarũ ranarũ cineri attribuit. Ad sanguinẽ sistendum (inquit) & ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana calamite, minima omnium & viridissima, cinerẽ fieri iubent. aliqui & nascẽtium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum, cinerem, si per nares fluat, iniiciendum. Corium bufonis & testa testudinis sicca tritaq;, vel etiam vsta. puluere aut cinere fistulis immisso, sanant eam prius mortificatam, Arnoldus in Breuiario 3. 21. Et paulo post. Bufo, quantus haberi maximus potest, exentera-

Ad sanguinem narium sistendum.

Ad fistulas sanandas.

tus, totus impleatur radice laureolæ trita & stercore gallinæ, & sale cum vnguento ex althæa commixtis: & sic in veru assetur donec combustus sit, ita vt cum omnibus illis quibus farctus est conteri possit. Colligenda est etiam emanans pinguedo & de ea quandoq; modicum in fistula & de puluere omnium prædictorum ponatur. hoc puluere rusticus quidam, vt ipse mihi retulit, omnes fistulas in quauis parte corporis abundantes curabat. *Remedia ex cinere bufonum.* Cum mulieris mamilla ob lactis abundantiã suppuratur, & cancrosa fit, ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur. Bufonem crassum occide quocunq; modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addasq; eiusdem ponderis cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaq; & luto munita, ita vt in medio tantum foramen exiguum relinquatur, vrito super pruna mediocri, calore non intermisso: & hoc cinere vtitor, Innominatus. Interdum hæmorrhoides tantum dolorem inferunt, & adeò largum sanguinem profundunt, vt sæpe totum hominem breui exhauriant. Huic malo Nicolaus Florentinus emplastrum superimponi e cinere bufonis, cuius virus (vt & scorpionum) adustione consumi scribit libro de curandis morbis capite de hæmorrhoidibus. Nam & sanguinem (inquit) hæmorrhoidum sistit, & dolorem sedat, & ipsas delet. Hoc cinere ad eundem affectum tanquam secreto quodam remedio, vsum esse audio Lutetiæ quoq; insignẽ quendam medicum. Contra venena marini leporis & rubetæ, cinis eorum remedio est in aqua potus, Obscurus. Albertus simpliciter horum animalium cinerem remedium esse scribit contra venenum ipsorum. Podagris articularibusq; morbis vtilis est rubetæ cinis cum adipe vetere: quidam & hordei cinerem adiiciunt, trium rerum æquo pondere, Plinius. Articulis & pedibus prodest ranæ rubetæ exustæ cinis, cum sambuci coliculis tritis & seuo hircino vetere permixto & decocto, pariterq; imposito, Marcel. Samonicus paruam sambucum cum hircino seuo (absque rubeta) ad podagram commendat. Sunt qui equis puluerem ex bufone (vsto nimirum) in oculos albugine aut simili vitio laborantes inflent. Puluis bufonis exenterati, combusti in pignato, pannum oculi corrodit, Albertus de Villanoua. Falconi bufo vstus in pastu datur, si pennæ eius à tineis exedantur, Albertus. ¶ Ranam recentiores quidam vocant vlcus latum nigricans & pestilens (carbunculum puto rectius vocari) quo boues interdum, nisi curentur, nono die pereunt: curatur autem cuspide lignea, qua rana rubera transfixa fuerit vel simpliciter, vel etiam in ea arefacta. ¶ Corpus ranæ, & præsertim pingue eius, facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc esse ex petrosa, (arborea hortulana, Bellunensis) & non domestica, Auicenna & Syluaticus inter nocumenta rubetæ. Vide supra in Ranunculo viridi G. *Ex sanguine.* Rubetæ sanguis psilothrum est, Kiran. Vide initium huius capitis alij ranæ viridis paruæ sanguini hanc vim adscribunt. *Ex oculis* ¶ Ranæ terrestris dictæ oculi recipiuntur in vnguentum contra lumbricos numero 59. apud Nic. Myrepsum. *Mira & superstitiosa de rubetis.* ¶ De rubetis ranis quæ in vepribus tantum viuunt, mira certatim tradunt authores. Illatis in populum silentium fieri. Ossiculo quod sit in dextro latere in aquam feruentem deiecto, refrigerari vas, nec postea feruere nisi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusque erosis, singula in folium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo deiecto feruere videatur, apocynon vocari, (Christoph. Salueldensis Germanicè interpretatur die zacken in krotten:) canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. rursus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasq; febres amorem inhiberi eo. Sunt qui nostro tempore, in Anglia præcipuè, non ex lateribus rubetæ os illud superstitiosum, sed ex fronte requirant, hoc modo. Rubetam magnam & annosam per medium scindunt, & in myrmecia formicis exponunt, quæ carnes erodunt: sic ossibus tantum relictis capitur os frontis, quod in vetulis buffonibus nigricat & prædurum est, osseæ tamen non lapideæ substantiæ. Sed quoniam multi falsò credunt verum lapidem in capite buffonis reperiri, quæ de lapide illo apud authores obseruaui adscribam.

De lapide quem in capite bufonis reperiri quidam tradunt. ¶ Recentiores lapidem in capite rubetæ haberi tradunt, quem ad dolores ilium gestatu probent, sed qui viua ea sit exemptus, quales vulgò magna etiam copia feruntur anulis: quanquam hunc elici potius quam eximi viuentibus constat, puniceo in panno, cuius plurimum colore delectantur. ita dum ipsi feriando relaxant se, capitis onus deponunt, id mox in subiectam cistam e medio foramine collabitur alioqui ea est alius inuidissima natura, vt lapidẽ eum, nisi tolleretur, resorbeat, Hermolaus & Massarius. Borax, sunt qui cheloniten vocent lapidem, inuenitur vt aiunt in capite buffonis senis ac magni. Brasauolus refert se in capite illius animalis inuenisse, esseq; os potius quam lapidem, (quod ipse è bufonis capite eduxerit colore ad nigrum inclinante.) Duplex est, cauus ossiq; persimilis, colore fusco pallente, & alter qui in osse lapidem continet. Verùm ós capitis est, vt Brasauolus refert, quod vetustate concrescit, quia terra alitur. Sed vires non noui aduersus calculum valere putant, ego incertus sum an prohibeat lapidis generationem. at omnino prohibere non potest, neq; omnis. an verò aliquis retardet, dignum dubitatione est, Cardanus lib. 7. de subtil. Et rursus, Oriuntur lapides in animalibus duobus modis: altero quidem, frigore, vt in limace, perca, cancris, buffone, & (vt aiunt) Indicis testudinibus. Borax species est buffonis, fusci coloris & maxima, ita quòd cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & solet aliquando partum suum in dorso gestare. In huius fronte lapis inuenitur, cuius gratia etiam occiditur. Est autem lapis interdum albus, qui præfertur: interdum

fuscus

fuscus subniger, qui probatur quum in medio habet guttam citrinam: aliâs virulentus, & tempore meo inuentus est totus viridis. est quando buffonis figura in eo visitur impressa, Albertus lib. 22. de animalibus. Sed paulò aliter citat Alberti verba Syluaticus in Pandectis cap. 435. ex Alberti libro de mineralibus vel lapidibus, sunt autem hæc: Lapis borax (inquit Albertus) in capite generis cuiusdam bufonis repertus, duorum est generum. Vnus albus aliquantulum fuscus: & alter si viuo adhuc palpitante bufone extrahitur, in medio habet oculum cœruleum. Nostra quidem ætate extractus fuit vnus è bufone paruus, viridis. Aliquos etiam vidimus in quibus effigies bufonis erat expressa, qui de hoc genere dicebantur. vulgo autem *crapodinæ* (*crapauldines* Gallicè) dicuntur. Sordes purgant intestinorum & superfluitates, Hæc Syluaticus ex Alberto. Sed Albertus hanc vim expurgandi intestina illi tantum generi tribuit in cuius medio oculus quasi cœruleus apparet, si deglutiatur. Et rursus cap. 469. iterum ex Alberto, Lapis nise (aliâs nuse) vt quidam dicunt, è genere lapidum est, qui inuenitur in capite bufonis. Sunt autem duo genera: vnus subalbidus, tanquam si lac (multum) mixtum sanguini (pauco) fuerit, ita vt lactis color superet & ideo sanguinis obscuras vias (venas) in eo dicunt apparere. Et alius est niger: & aliquando pingitur in eo bufo sparsis pedibus & ante & post. Dicunt etiam quòd si ambo simul includantur præsente veneno, eos adurere manũ tangentis. probari autem hunc lapidem, si cum exhibetur (admouetur) bufoni viuo, bufo eleuetur contra eum, & ore si potest attingat. Dicitur etiam præsente veneno variũ effici illum qui subalbidus est. hoc similiter Euax scribit, Hucusq. Syluaticus. Lapis ex capite bufonis ab homine gestatus veneni malitiam arcet, Physiol. Hic lapis cum bufoni viuo & palpitanti extractus fuerit, in medio sui oculum habere dicitur: Cum autem bufo aliquandiu ante mortuus fuerit, tunc malitia veneni oculus extinguitur, & lapis vitiatur, Liber de nat. rerum. Georg. Agricola libr. 5. de natura fossilium de brontia, (quam interpretatur bufonis lapidem maiorem·) & de ceraunia, (quam interpretatur lapidem bufonis maiorem læuem) ita scribit. Habent etiam lineas eminentes & strias lapides in agris nati, ex quibus eum qui cum tonitruis, vt nunc quoq, credit vulgus, cadit, brontiam vocant Græci, capitibus testudinum similem: qui cum imbribus, ombriam. Nostri sunt modo sublutei, modo subuirides, modo subrubri, modo subfusci, nunc vero variant colore politi tanquam specula, imagines reddunt. figura ipsis ferè dimidiati globi, rarò oblonga: interdum oui magnitudine sunt, sed sæpius minores. Aliquibus bini sunt circuli quasi quidam moduli, (modioli,) a quorum superiori quinæ lineæ eminentes æqualibus inter se spaciis diuisæ, procedunt ad inferiorem, quarum singulæ vtrinq, striam habent, &c. (has lineas aut strias aliæ aliter habent.) Ceraunia quoq, ex eo nomen inuenit, quòd cum fulmine, vt idem vulgus credit, cadit. nec tantum in Carmania nascitur, sed etiam in nostris agris. caret striis & lineis, atq, in hoc differt à brontia. læuis verò est, & nunc rotunda, nunc oblonga: cuius genera coloribus distinguuntur. nam alia partim est candida & pellucens, partim fusca, alia nigra est, alia rubet, Hæc Agricola. Idem in rerum metallicarum interpretatione, Chelonitidas Germanicè interpretatur minores lapides bufonum, Brontia, (vt inquit Plinius) cum tonitruis cadit, vt putant, & fulmine tacta restinguit, si credimus. De chelonitide vide plura inferius in Testudine *H. a* Rubetæ species (inquit Christophorus Saluedensis) in Gallia & Hispania, cornuta, maculis croceis & nigris liuentibus, nomine borax, in capite gemmam fert eiusdem nominis, quæ aliâs coloris in candido fusci est, vt vidimus: aliâs nigra notulis liuentibus nigris, vt nostri sunt bufones, qualem habuimus: quæ magnitudine mediocris fabæ & rotundæ erat. Annulis principum includuntur nam vbi venena sunt præsens hic lapis colorem mutat, & quasi sudans guttas emittit (Hoc & de glossopetra aliqui dicunt. Indica etiam gemma quæ subrufo colore est, in attritu sudorem purpureum emanat, Georg. Agric.) & mirè, quod vidi, expetitur à nostris bufonibus hic lapis, ita vt saltu eum rapere nitantur. congregantur etiam circa eum vbi apponitur in terram. Cæterum an gignatur in cerebro bufonis, vt draconites vel echites aliorum relinquo iudicio. Aliqui eum nasci volunt ex viscosa illa spuma, quam bufones verno congregatæ efflant in caput alicuius eximij quasi regis bufonis Et nostri quoq, bufones tales lapides flare dicuntur, Hæc ille. Sed quòd in cornuta dicta rubeta nascatur, alioqui nemo meminit, cum illa cæteris minor sit: gemmam verò in maximis rubetis plerunq, reperiri traditur. quod & nuper amicus quidã Italus ad me scripsit, his verbis. Inueniuntur quos ipse vidi, bufones quidam longitudine palmi (dodrantis,) & suprà, qui nunquam ingrediuntur aquas, sed ruinas veterum domorum, locaque humida & inter sæpes habitant ex istis extrahitur lapis contra multos morbos, maximè comitialem, commendatus, Hæc ille. Ego planè persuaderi non possum tanta duritie solidissimum lapidem in animante concrescere. summa enim durities & soliditas absq, summis efficientibus causis calore aut frigore fieri non potest. Tantam verò harum qualitatum vim animalium natura non admittit, intra corpus quidem: quod addo, ne quis siliceas marinorum quorundã testas obiiciat itaq, molliores tantum & penè friabiles, hoc est qui dentibus non ægrè comminuantur, in animantibus nasci gemmas verisimile est. Etsi ossa quædã prædura & λιθώδη, vt medici vocant à specie lapidis, in animalium corporibus nascãtur, in leone præsertim calidissima fera. sed ossiũ materia diuersa est & flexilis. Barrachiten veteribus dictam gemmã, non aliam esse quàm boracẽ vel crapodinã coniicio, tum nominis ratione, nam à batrachoborax nomen corruptum est: & si non esset, vtraq, tamen à rana nomen habet, cum borax sit

Batrachites gẽma.

rana rubeta. tum colorum: de quibus Plinius, Batrachitas (inquit) gemmas mittit & Coptos: vnam ranæ similem colore, alteram ebori, tertiam rubentem e nigro. Et alibi, Batrachites lapis ranæ viridi similis colore atque effigie. Atqui omnes isti colores, & ranæ etiam effigies, in diuersis hodie etiam boracum lapidum generibus reperiuntur. Kiranides batrachiten lapidem phrynon etiam vocat, si rectè legitur: & superstitiosos quosdam vsus indignosque recenseri ex eo memorat. Lapidem ranæ terrestris in capite eius repertum ligato cum diligentia, ac trito (sic habet codex impressus) & appende ceruici ægrotantis hydropici: pertingat autem vsque ad stomachum. & ita æger gratia Dei sanabitur, Nicolaus Myrepsus interprete Fuchsio. Idem Nicolaus borachium (βοράχιον) lapidem nominat in vnguento de citriis ad liuores & lentigines faciei: sed chrysocollam intelligit, quæ hodie etiam vulgo vbiq; *borras* appellatur. Veneni bufonis bezoar (proprium remedium) est lapis inuentus in capite bufonis, qui apud gemmarios vocatur borax, vulgò crapaudina, Petrus Aponensis. Borace gemma tanquam plana & læui, aliqui oculos salubriter demulceri putant.

Ex iecore & liene. ¶ Iecur chamæleontis pilos detrahere cum ranæ rubetæ pulmone illitum Democritus prodidit, Plinius. ¶ Iecur eis duplex esse ferunt, alterum exitiale, alterum antipharmacum, vt infra dicetur. Item ex his ranis lien contra venena quæ fiant ex ipsis, auxiliatur, Plinius & Nicander. cor verò etiam efficacius est, Plinius.

De veneno rubetarum. ¶ Rubetæ ranæ in vepribus tantum viuunt, grandissimæ cunctarum, plenæ veneficiorum, Plinius. Et alibi, Ranæ quoque rubetæ, quarum & in terra & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere a pastu dicuntur, venena tantum sibi reseruantes. Ex quibus verbis colligimus rubetas tum in aqua tum in terra venenatas esse: terrestres tamen (siue in terra nascantur quædam, siue potius semper in aquis primum degant, post illis relictis in sicco) multò nocentiores crediderim. Videntur enim humore venena dilui ac temperari. Quanquam rursus aquæ nonnullæ, in quibus rubetæ, minores præsertim, degunt, ita corruptæ sunt, vt venenum ab illis accipere potius, quàm suum in eis remittere videantur: sed venenum etiam veneno permixtum, quod genere differat, vim eius imminuit. Rubeta rana dicitur quæ palustris vitæ conditionem in terrestrem mutauit. hac autem mutatione, similiter vt chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderunt, inducit, Aetius. Matthæolus Senensis etiam rubetas terrestres aquaticis magis venenosas esse scribit, & terrestrium illas præcipuè quæ locis frigidis & opacis reperiuntur, vt in nemoribus vmbrosis vallium, & inter arundineta densa. Quanquam autem ille frigidis locis venenosiores esse scribat, non ideo tamen putandum est in frigidis quoque regionibus magis venenosas esse quam in calidis, sed contra potius. non enim simpliciter in locis frigidis, sed simul opacis densisq; & humilibus versantes ranas deteriores esse scribit, nimirum propter aerem crassum inclusumq;, & transpirationem prohibitam: cuius contrarium fere in regionibus frigidis accidit. Sed infra etiam ex Nicandro eiusque Scholiaste æstiuas ranas & in calidioribus locis (id est regionibus) veneni vehementioris esse docebo. Rubeta mulieres veneficæ quondam ad veneficia sunt vsæ, Georg. Agricola: (vt vim coeundi, ni fallor, in viris tollerent.) Aspidis morsus si ranam (nimirum rubetam) comedent, insanabilis omnino fit, Ælianus. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur, Plinius. idem fieri audio si rubetam ederint. Sunt & ranis venena, rubetis maximè, vidimusque Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quam aspidum pernicie, Plinius. *Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum Porrectura, viro miscet sitiente rubetam*, Iuuenalis Sat. 1. *Funus promittere patris Nec volo, nec possum, ranarum viscera nunquam Inspexi*, Idem Sat. 3. Iecoris enim rubetarum fibra altera perniciosa esse fertur, altera eius veneno resistere. Rubetæ iecur omnino vitiatum est, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Aristot. Rubeta venena habet, sed pauca, Albertus. hoc fortassis in Germania verum fuerit, propter frigiditatẽ regionis, alibi non item. aut sic scripsit Albertus aliũ secutus authorem, qui ranunculũ viridem pro rubeta intellexit: sic enim quidam ineptè interpretati sunt Α᾽σπίδα, φρύνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας πεέφευγε, Καὶ κυνὸς λυσσητῆρος (λυσσητῆρα potius propter carmen) καὶ πάλι λαδικέας, Suidas in Φρῦνος ex Epigrammate. Sed apud eundem in litera Λ, legimus λακεδίας, vbi tamen literarum ordo legi postulat λακιδέας per ι. non per ε in antepenultima. Varinus suo ordine posuit λακεδέας, quod non probo. Videtur autem deriuari à recto λακιδεύς, & eunuchus aut cinædus significari, nefanda libidine attritus. nam & λακίδες dicuntur attritæ aut laceræ vestes, σπάδωνες. Σπάδων eunuchus est: σπαδὼν verò oxytonum, vnde σπαδῶνες in plurali, quanquam & σπάδωνες apud Varinum in plurali legitur, idem quod λακίς. Λαδικέας quidem legi, vt Suidas in Φρῦνος habet, non placet. nam à δίκη λάδικοι formari oporteret, vt φιλόδικοι. Λακὶς, τὸ σχίσμα, Scholiastes Aristophanis in Nebulas vbi poeta διαλακήσασα pro διαῤῥαγεῖσα posuit, & λα syllabam produxit. Et rursus in Acharnenses, Λακίδας, τὰ διεῤῥωγότα ἱμάτια, vbi poeta λα syllabam corripuit hoc versu: Ποίας ποτ᾽ ἀνὴρ λακίδας αἰτεῖ τοῦ πέπλου. Sed in Nebulis posset etiam διαλακκήσασα legi per duplex κ. à λάκκος. nam & λακκόπρωκτος dicitur, & eo in loco περὶ τοῦ πρωκτοῦ sermo est. ¶ Bufone sale extincto magno, si sal in aqua (aquam) dissoluatur, interula verò seu camisia in ea aqua lauetur, illum qui eam induerit, scabie grauissima corripi affirmant, Cardan. Catus serpentes etiam & bufones interficit

ficit, sed non comedit, (ciconia etiam rubetis abstinet præterquam in magna esurie) & læditur veneno, nisi aquam statim superbibat, Albert. ¶ Rubeta rarò morsum infligit, verum anhelitum consueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam si anhelitu contingat tantum, eos qui propè sunt lædat, Aetius & Auicenna. Apes etiam interimit. subiens enim aditus aluei, afflat, & obseruans rapit euolantes, Aristot. Audio rubetas in hortis aliquando iuxta radices plantarũ quarundam, præcipuè saluiæ, latentes, veneno suo eas inficere. Atqui obscurus quidam author scribit, rubetam saluia in cibo delectari, radicem verò eiusdem letalem ei esse. fieri quidem potest, vt rubeta non radicem latitans iuxta eam, sed folia exedendo afflandoq; venenata efficiat. Rubetæ vt inficiant plantã aliquam, aut animal quod caua earũ ingressum propius ipsas accesserit, inflant se, & contrahunt in sese, & mox tenore illo remisso exprimunt eliduntq; humorem quendam, quo vicina quæq; leuiter aspergunt & inficiunt, (vulgus eas aliquid permingere dicit,) Hoc modo emissione illius humoris, aut etiam saliuæ infectas herbas, fraga aut boletos, multos qui gustarunt, malè affectos constat, quosdam etiam mortuos. Nam saliua earũ non minus exitialis est quàm napellus, & similiter sanguis earũ, Matthæolus Senensis. Fieri potest vt etiam perreptando per herbas, tardius enim procedunt, & incubãdo, humoris venenati aliquid relinquant. Huc pertinent Hippocratis verba in epistola ad Crateuam rhizotomum: Herbis (inquit) multa reptilia venenum immittunt, & hiatu suo internæ ipsarum teneritudini afflictionem pro auxilio inspirant. Et huius rei ignorantia erit, nisi sanè nota aliqua, aut macula, aut odor ferus & grauis, rei factæ indicationem fecerit, Hæc ille. Quidam rubetæ venenum inter primi ordinis venena numerant, hoc est deterrima & quæ intra tres horas interimant. ¶ Est rubetarum genus, cuius non modo potus perniciosus, sed illius etiam aspectus aspicientibus infestissimus existit, Ælianus. Et mox, Eius aspectus hanc improbitatem habet, vt eam aduersam si quis acriter intueatur, & illa contra improbo obtutu suo respiciat, ac suam aspirationem humano corpori hostilem anhelauerit, hominem eo pallore afficit, vt ægrotanti similis esse videatur: ac pallor per aliquot dies manet, deinde euanescit. Rubetam aspiciens etiam optimè coloratus aliquis pallore tanquam ictericus afficitur, Philes. Bufo habet visum pestilentem, Liber de naturis rerum. Rubeta rana palustris assumpta tumores ciet, Dioscor (φρῦνος βάτραχος ἕλειος,) est autem per appositionem adiectum, rana palustris: Ægineta disiunctiuam coniunctionem, *aut*, adiecit, quem & Ruellius in transferendo Dioscoride imitatus est, cum ita obscurior sensus sit, & dubitandi occasio diuersúmne an idem animal rubeta & rana palustris sit. Nicander eandẽ facit, cui maior apud me authoritas quam Aetij distinguentis non solum nomine, sed etiam remedijs, cum cæteri omnes ferè aut non distinguant in diuersa animalia, aut saltem remedia eadẽ præscribant. Marcell. Vergil. aliter conuertit, Haustæ rubeta vel muta palustris rana: quem reprehendi supra in rana gibbosa, quòd non solum à Dioscoridis verbis recedat, sed etiam falsa scribat, cum nulla palustrium muta sit, nec esse tradatur ab authoribus. nam Matthæolus in Italica sua translatione, Porę siue terrestres siue palustres rubetæ, interpretans, aliud quidem quàm Dioscorides dicit, verum tamen, vt videtur, cum vtrisq; eadem remedia conuenire vero simile sit. Et quanquam Dioscorides eadem remedia hîc tradat, quę Nicander non ad rubetam palustrem, sed ad mutam ranam supra tamen (in Gibbosa) ostendi, Nicandrum quoq; & alios veteres in ranis istis venenatis distinguendis errasse mihi videri.

Halitus bufonis venenasus.

Aspectus etiam venenosus.

¶ Vtcunq; est, nos hoc in loco ad quasuis ranas venenatas veterum ac recentiorum scripta congeremus omnia. Primum igitur Dioscorides. Rubeta rana palustris (inquit) assumpta, tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, (quod alij etiam ex solo aspectu eius euenire dicunt,) vt planè buxeum spectetur. spirandi difficultas torquet, & grauis halitus (fœtor) oris, singultusq;. inuita interdum geniturae profusio consequitur. Adiuuantur autem facilè secundum vomitionem multo vini meraci potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt vt vehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporẽ quo corripiuntur. quin etiã quotidie lauandi sunt, Hæc Dioscorides & Ægineta. Rursus alibi Dioscorides, Grauis (inquit) odor vomitu regestorum leporis marini aut rubetæ veneficia deprehendit. Ranæ rubetæ (inquit Aetius 13.54.) duæ sunt species, altera surda (id est muta,) altera non. Surda autem exitiosa censetur. Pascitur ea in arundinibus roris linctu viuens: & ex eadem venenũ apparatur: Quod qui acceperint, febris comitatur, extremæ partes incẽduntur, frequẽtiq; anhelatione ac difficili spiratione anguntur, &c. vt Dioscor. Cęterũ facilè opẽ reperiunt, si post aquæ & olei vomitũ, vinum meracum multum sumant, aut picem cum vino, (quod remediũ Nicander etiam contra ranã palustrẽ vocalem scripsit.) Radicem etiam harundinũ in quibus ranæ rubetæ pascuntur contusam ex vino bibendam dato, aut cyperum ibidem enatam pondere drachmarum duarũ ex vino. Aut marinę testudinis sanguinem cum leporis coagulo & cumino ex vino præbeto. Porrò dolium insuper aut furnum igne feruefacito, igneq; extracto laterem imponito, & ægrum immitti, multumq; ac diu exudare iubeto. Cogatur autẽ & ad continentem inambulationẽ, &c. vt Dioscorides. Et mox cap. 55. Qui ranam palustrem acceperunt appetitione priuantur, sequiturq; oris humectatio, nausea, vomitus, & oris stomachi leuior motus. Curãtur autẽ vini multi potu cum omnibus quæ calfactoriã vim habent: velut est Cyrenaicus succus, laser, silphium, cuminum, piper & similia, Hæc Aetius. Apparet autem eum pleraq; omnia ex Nicandri Antipharmacis

Remedia aduersus ranas venenatas in genere.

transcripsisse, aut certe ab alio qui à Nicandro mutuatus sit, sed ordine inuerso. Nam quæ Nicander remedia præscribit aduersus ranæ mutæ venenum, Aetius, vt Dioscorides quoq, aduersus ranam palustrem, quæ vocalis Nicandro est, commendat notas verò seu signa quæ Nicander in duobus istis ranarum venenis distinguit, ipsi ferè confundunt, vt & remedia quædam. Sed audiamus ipsum Nicandrum. Ranæ (inquit, vt nos cõuertimus) venenosæ duorum sunt generum, vna æstiua, altera muta viridis, (λαχνώδης,) quæ verno tempore inter frutices nascitur, rorem lambens. Harum æstiua colorem ceu thapsi inducit, membra accendit, (πίμπρησι:) frequentem ac difficilem respirationem mouet, odor oris fœtidus sequitur. Huic subuenies ranæ elixæ aut assæ carne, aut pice ex vino propinata. Ipsius etiam rubetæ lien auxiliatur, rubetæ inquam palustris clamosæ, quę inter algas primum sua voce amœnum ver annunciat. Cęterum sumpto ranæ mutæ illius, quæ inter harundines degit, veneno, plerunq; buxi color membra obsidet: sæpe os bileo humore abundat, & singultus hominẽ cum oris ventriculi quadam erosione frequentes concutiunt. Est quando genitale semen viris aut mulieribus (præter voluntatem) effluit. (Quidam interpretantur, vt in Scholiis legimus: Viros aut mulieres, genitura per corpus eorum dispersa, steriles & infœcundos fieri. Rasis etiam ab hoc veneno in mulieribus conceptionẽ impediri tradit.) Sic affectis vinum merũ propinato copiosum, & vomitum quanquam non nauseantibus excites. aut in dolio igne calefacto impositis sudorẽ affatim elicias. Item procerarum harundinum palustrium radices secãs eodem in loco vbi ranæ versantur, ex vino propines, aut viuacis cyperidis siue cyperi atq; ipsum sine cibo potuque assiduis ambulationibus exicca & defatiga, Hactenus Nicander. Rubetæ venenum collectum, inquit Scholiastes Nicandri, pellem eius pungunt, & saniem emanantem collectã cibo aut potu illius quem occidere voluerint, ammiscent. Et rursus, Punctæ rubetæ in superficie tãtum, vulnusculis minimè profundis, in vas non picatum iniiciũtur, vbi aqua eis affunditur, quæ postea cibis aut potibus addita, letalis est. Si quis ex iis qui malas artes ingeniosè factitare sciunt, rubetam primo contriuerit, deinde eius sanguinem siue ad vinum siue ad aliam potionem admistum cuipiam per insidias bibendum dederit, is sanè sine mora perit, Ælianus. Non autem omnis rubeta veneficiis apta est, sed ea maximè quæ calidioribus in locis reperitur. itaq; per æstatem venenum efficacius ab ea extrahitur, quod Apollodorus è vino propinari ait, Scholiastes Nicandri hinc fortè ęstiuam rubetam poeta dixit: & nos supra in calidioribus regionibus nocentius rubetarum genus haberi monuimus Ei qui rubetas bibit (inquit Auicenna 4 6. 2. 8. quanquam interpres eius non rubetas nominat, sed ranas lacunales virides, & marinas rubeas) accidit obfuscatio coloris ad citrinitatem tendens, & apostematio (tumor) corporis cum mollitie, & adustio in gutture ac ore, item difficultãs anhelitus, tenebrositas oculorum, vertigo & fœtor oris. Et quandoque accidit spasmus aut teranus, aut solutio vẽtris dysenterica, nausea, vomitus, permistio rationis, & syncope Est quando genitura & excrementa inuoluntario profluunt. Quòd si quis euaserit, dentes tamen excident, (& capilli, Arnoldus pili, Rasis) Curabitur autem, si euomuerit a potu olei & aquæ calidæ, aut vini copiosi & plurimũ exercitatus fuerit, ac sudauerit in balneo & solio calido, & oleis calidis inunctus fuerit Salubre etiam ei est medicamentum diacurcuma, & *lacha*, (*dialacha*, Rasis 8 3 1.) & quicquid hydropicos iuuat item vinum plurimum, cum tribus drachmis radicum harũdinis, nec non cyperus, & calamus aromaticus cum vino. Et mox sequẽti capite 9. quod de ranis citrinis inscribitur, (sumptum vt apparet ex Aetij capite de ranis palustribus supra recitato) Per has inquit, tollitur appetitus cibi, & acidi fiunt ructus, color corrumpitur. superuenit syncope, nausea, vomitus, & dolor oris stomachi & venter & crura apostemate (tumore nimirum) afficiuntur. Curandi autẽ ratio proxima est curationi præcedentium ranarum quas lacunales & marinas vocauimus, Hucusq; Auicen. Borax dicta *ru* (rubeta) genus ranæ venenosæ, degit in aquis & in terra, redditq; membrum tactu insensibile ac stupidum, Arnoldus de Villanoua. Cato ranæ sicca sumpta & formicæ magnæ terantur, & conficiãtur cum succo squillæ. Si quis inde biberit *danich*, incurret pruritum, scabiem, & maculas pessimas Quòd si de rana decollata arida sumpserit ad pondus aurei in pulte vinóve longo tempore ab accessu mulierum prohibebitur Et si mulier inde aliquid ederit biberitve, impedietur eius conceptio, Rasis. Si quis sanguinem ranarum viridium sumpserit, & confecerit cum eo *azarech*, trita, & potauerit ex eo pondus aurei, retinebitur eius vrina, Idem. Atqui apud Arnoldum in libro de venenis sic legimus: Eius qui biberit aureum de sanguine ranæ viridis confecto cum auripigmento, obstructus vrina. Pota aqua in quam emiserit bufo saliuam suam, vel in qua degit, inflatur corpus vehementer sicut hydropici: color fit liuidus cum permixta citrinitate. dolor & angustia accidit in stomacho, œsophago & intestinis, &c. vomitus & emissio spermatis vna hora, demum syncope mortalis. Pauci euadunt, atq; ij dentes amittunt propter laxam gingiuis inductam mollitiem quæ huius veneni proprietas est, Bertrutius. Ille cui in potu datus fuerit sanguis bufonis, patietur difficultatem anhelitus, & cardiacæ accidentia. & si quis sputum ipsius (saliuam bufonis) sumpserit, vicinus erit morti non minus quam qui napellum biberit. Cura est, vt bibatur smaragdi scrupulus, deinde intrare corpus animalis quadrupedis magni, vt est bos, asinus, vel mulus, vel equus, idq; repetere aliquoties deinde theriacæ drachmas duas bibere. Et eius bezoar est lapis inuentus in capite bufonis, qui borax vocatur, Hæc Petrus Aponensis, qui eiusdem libri de venenis cap. 78. communia remedia contra leporem mari-

marinum & ranam marinam præscribit, & infectorum quoq; eadem signa. ranam autem marinam in barbarorum & Arabum scriptis semper rubetam palustrem intelligo. Superioribus annis (inquit Ponzettus cardinalis) quidam cepit cãnam, in cuius summitate infixus fuerat bufo & expellens cum ea animalia ex suo agro, reuersus domum, quàm primum incœpit comedere, euomuit cibum quem tangebat: nec cessauit donec cibus per manus alterius ei administratus est. Et ita intellectum est venenum à canna illa manibus eius inductum: quod cum esset crassæ substantiæ: nec aptum penetrare, cutem solum infecit nullo vitæ periculo. Sed neq; anhelando inficit bufo, nisi inflammetur ob iram, vnde fumosus fit anhelitus: qui si crassus & fœtidus esset, vitari posset. Saliua quoq; nisi inflammata non inficit: nec potest cito inflammari cum valde humida sit. Quamobrem venefici hoc animal suspendunt, & sæpe percutiunt baculo: tunc enim spuma emanans venenum est pestiferum, ictibus & ira acutum. Est autem aliter curãdus qui spumam sumpsit, vel saliuam (sic enim lego) vel sanguinem, aliter morsus. Nam qui spumam vel sanguinem factum acutum sumpserit, poni debet in ventre animalis magni, vt mulæ recens occisæ: calor enim huiusmodi cum calore naturali animalium perfectorum conuenit, qui inde auctus fomust esistit: & competit omnibus nimium frigidis venenis & interdum calidis, saltem quantum ad intentionem roborandi vires attinet. Pro antidoto tamen solent dari decem grana smaragdi triti cum vino, vel oleum balsami cum lacte. Et cum sentiunt frigus, vtiliter dantur pistacia, vel piper longum, Hæc Ponzet. Toxicum potest aliquando esse frigidum, vt spuma vel sanguis botracis supercalefactæ, Idem ego verò hoc venenum tota substantia eiusmodi esse puto, & natura septicum, nec vllum propriè dictum toxicum pro inficiendis sagittis esse frigidum: Vide in Lupo *A* in aconiti mentione. Quòd si venenum istud rubetæ ab ipsa inflammata ira verberibusque sumitur, & supercalefacta, vt Ponzettus loquitur, non debet frigidum videri.

¶ Bufones aridi poti, mortis periculum inferunt, Matthæolus.

¶ His subiiciam particularia quædam contra rubetæ venenum medicamenta, vt apud authores obseruaui. Contra rubetarum venena auxiliatur phrynion in vino pota, aliqui Neurada appellant, à radicibus neruosis, alij poterion, Plinius. (apparet autem ab hoc ipso contra rubetas auxilio nomen ei factum. Phrynos enim rubeta est. Nostro quidem seculo, quod sciam, ignotum.) Item alisma, quam alij *damasonion*, alij *lyron* appellant, foliis plantaginis, angustioribus, & magis laciniosis, conuexisque in terram, aliâs etiam venosis similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus, nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vsus in radice vtriusque aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vino poti, Plinius. ¶ Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte. addi & vinum oportet. eadem vis contra venenatorum omnium morsus, priuatim contra leporem marinum ac ranam rubetam, Plinius. ¶ Cynoglossus caninas imitatur linguas. Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur, Plinius. Ego istam cynoglosso similem, ipsam esse cynoglosson puto. lappas enim nostra cynoglossus fert postquam defloruit, in summo caule & ramulis. diuersam fortè iudicarunt, qui sine caule ipsam primo anno toto viderunt, (secundo enim demum caulescit) vt scribit Dioscorides. similis error in bechio etiam commissus est. Plinius tamen caulem cynoglosso attribuit, lib. 25. cap 8 thyrsos eius semen gerentes memorans. Matthæolus Senensis cynoglossum vulgò dictam pharmacopolis, secundam hanc Plinij cynoglossum esse putat, lappas ferentem. Dioscoridis verò cynoglossum Romæ sibi visam, nunquam caulescere, foliis crassis, longis, pilosis, in terra radiatis rotæ aut Solis instar. sed forsitan ea quoq; caulem profert, eo tempore non visa Matthæolo. quod facilius conicio, quoniam in petasite etiam similiter ab eo erratum est. Sed quod ad remedium ipsum pertinet, idem hoc præstari puto similiter à quauis anchusæ, echij aut cynoglossi buglossiue radice, vtpote congenerum plantarum tum formarum facultatibus, siccando tempe refrigerandoq; quanquam cynoglossus nostra, mollibus & catulos redolentibus foliis, nonnihil à reliquarum genere discessit, cum nec ita aculeata sit, nec semen simile proferat: & vt ipse iudico, refrigerando efficacior sit. ¶ Ceruus dextrum cornu terra obruit, contra rubetarum venena necessarium, Plinius. ¶ Ex his ranis lien, contra venena quæ fiunt ex ipsis auxiliatur. cor verò etiam efficacius est, Plinius. Splenem quidem rubetæ palustris veneno eius obsistere Nicander etiam docuit: in Scholiis σπλὴν pro αὐλὴν malè legitur. Timæus & Neocles medicus rubetas dicunt duo iecora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduersans salutem adferre, Ælianus, Philes. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter venenum, vt arbitrantur, Plin. Rubetæ cinis, sicut & citus leporis marini, medicamen est contra venenum ipsorum, Albertus. Alius quidam obscurus, horum animalium cinerem in aqua potum, venena ipsorum expugnare tradit. ¶ Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras, Plinius. Sunt autem ranæ marinæ Græcorum & Latinorum veterum non palustres rubetæ, vt Arabum interpretes transferunt, sed pisces quidam plani. Vide in Salamandra G. ¶ Testudinis marinæ sanguis cum vino & leporis coagulo cuminoq; contra serpentium morsus, & hau-

Particularia remedia aduersus rubetæ venenũ.

sta rubetæ venena, conuenienter bibitur, Dioscorid. Sanguis testudinum terrestrium contra serpentium omnium & ranarũ venena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis & cum opus sit in vino datis, Plinius. ¶ Mirè efficax est contra rubetas quinta essentia theriacalis nostra, nec non oleum nostrum de scorpionibus, quæ supra descripsimus in prologo in hunc sextum Dioscoridis librum, Matthæolus Senensis.

¶ Rubeta si conspuerit hominem, mox pilos omnes amittet ille, Kiranides. Aduersus veneni rubetarum (siue morsu nimirum siue aliter infecto corpore) terra sigillata vera, quæ vulgò terra S. Pauli nominatur, saliua subacta vtilissimè imponitur, Theophrastus Paracelsus.

De rubetæ morsu.

¶ Bufonis morsus venenosus est, vt serpentis, Arnoldus: sicut serpentis secundi ordinis, Albertus. Pessimus est bufonis morsus, & insanabilis efficitur, Obscurus. Membra stupore afficit, Ponzettus. Catus cum bufonibus quoque pugnare dicitur: quorum licet venenatis aculeis (fortè dentes eorum sic nominat) impugnetur, non tamen necatur, Obscurus. Rubeta dum spiritu expletur exasperat & vibrat terga, atq; ob id ipsum audentior euadit, (audentius inuadit) ad lædendum itaq; & manifestè insurgit, & saltibus interpositum spatium contrahit, rarò quidem morsum infligens, sed anhelitu (suspirio, Hermolaus) virulento inficiens, Aetius 13.36. Dentes cum infixerit, negant morsum remittere, vt & salamandram: & si auellatur, letale esse itaq; relinquendam aiunt à morsu pendentem. Lege supra historiam in *D*. Qui à rubetis læsi (morsi) sunt, his omne corpus intumescit & diffinditur, ac cito omnino pereunt. Porrò quæ opem auxiliarem his ferre possunt, ex vniuersalibus & communibus antidotis ac epithematis huc transferantur, itemq; & reliquis quæ ad curationem pertinere videbuntur, Ibidem ex quo loco Auicenna etiam transtulit 4 6.5.25. Ex morsu (inquit) rubetæ apostema magnum accidit, & interitus velox. Curatio autem adhiberi debet per theriacam magnam, & huiusmodi (communia remedia.) Lac muliebre contra morsum ranę bibitur stillaturq;, Plinius. Damasonium morsis a rubeta prodest, Dioscor. Eryngij radix illinitur plagis (venenatis,) peculiariter efficax contra chersydros ac ranas, Idem. Bufones etiam morsu suo, quanquam non profundo, venenum immittunt, Matthæolus. Morsis a bufone sufficit dari de osse quod etiam in latere dextro capitis eius reperitur, Ponzet. Atqui Plinius, qui solus huius ossiculi mentionem fecit, non in dextra rubetæ capitis parte, sed simpliciter in dextro latere contineri scribit, nec vllam vim contra huius animantis morsum ei attribuit. Decepit fortè Ponzettum quod Aponensis scripsit, lapidem in capite bufonis repertum præcipuum contra eius venenum esse remedium: constat autem non lapidem, sed ossa tantum in eius capite reperiri, vt supra docuimus.

De humore rubetæ quem quidam vrinam eius vocant.

¶ Vulgus nostrum humorem quem inflata irataq; rubeta emittit, vrinam eius vocat: & permictum illum dicit, qui eo aspersus fuerit. De hoc veneno etsi iam superius spatsim egi, hic tamen priuatim quædam commemorabo. Cutim sic infectam putrescere aiunt, & difficulter sanari. Rubeta tum terrena tum palustris, si bacillo sæpius verberetur, inflato corpore virus primo è clunibus exprimit lõgius, deinde sudat: cuius sudoris lactei guttę admodum grauis & putidi sunt odoris, ac cum occiditur ferè opij, Georg. Agricola. Lacteus quidem veneni humor est in salamandra etiam & lacertis aquaticis, forsan & terrestribus. Itaq; ob colorem spumam aliqui (vt Ponzettus) hoc venenum vocant, fortè & saliuam eandem nisi ea oris propria videatur. Si rana saliua sua oculum aspersit, præcipuum est remedium in lacte muliebri, Plinius.

De mulieribus quæ bufones & similia animalia pepererunt.

¶ Mulieres aliquando vnà cum fœtu humano pecus etiam concipiunt: sic enim Cælius Aurelianus & Platearius nominant & interdum ranas seu bufones, & lacertos, aut similia eis animalia. cuius quidem monstrosæ conceptionis causam alijs inquirendam relinquo. Notandum (inquit Platearius in capite de retentione menstruorum) quòd ea quæ valent ad menstrua prouocanda educunt & secũdinam, & bufonem fratrem Salernitanorum, (sic & lacertum Lombardorum fratrem aliqui nominarunt) Notandum etiam quòd mulieres Salernitanæ in principio conceptionis, & maximè quando debent fœtus viuificari, prædictum animal nituntur occidere, bibentes succum apij & porrorum, Hæc ille. Mulier quædam recens nupta, quum omnium opinione prægnans diceretur, loco fœtus, quatuor animalia ranis simillima peperit, & optimè valuit: sed postea circa pectinem dolorem sentiebat, quē paucis adhibitis remedijs sedauimus, & pulcherrimè viuit. Similiter mulier alia quum puerum optimè peperisset, inter secundas animal ranæ simillimum eiecit, & ipsa & puer pancraticè habent. Mercatoris quoq; cuiusdam vxor abortiuit, & altero post abortum die simile animal peperit, vt multis alijs euenisse vidimus, præcipuè Anconitanis. Debet autem animal hoc inter molæ genera adnumerari, Amatus Lusitanus in Curationibus suis cap. 27. Idem in Heluetia euenisse mulieribus quibusdam audio, sed rarius.

De bufonibus in quorundam intestinis repertis.

¶ Cæterum in ventriculis quorundam aut intestinis bufones reperiri, facilius reddi ratio potest. videtur enim fieri id aliquando posse genitura ipsorum, vno aut altero ouo scilicet à cõtinua illa ouorum serie separato, cum potu aquæ hausta. Quanquam enim in terra & aquis bufones ex putredine nascantur, in corpore tamen humano id fieri posse non est verisimile. nam lumbrici quidem intus ex putredine nascuntur, sed non tam corrupta & praua qualem generandis bufonibus subijci oporteret. & lumbrici nihil ferè quam carnei sunt, vt facile ex putredine quauis generentur, bufonis

verò

verò corpus varijs membris, organis, & ossibus cõstat, vt id nisi hausta genitura in homine nasci non credam. Ea verò cum hausta fuerit in potu facile ventriculi villis adhæret propter substantiam viscosam & tenacem. non concoquitur verò neq; vincitur à vẽtriculo, cum naturam nostræ prorsus contrariam habeat, à qua tamen venenum forte in corpus non dispergitur, quoniam pellicula continetur ouum, tum multò magis cum ex eo animal nascitur, & in ventriculo manet, & meliore intus succo nutritur à prima statim origine. adde quod minus veneni in genitura quæ in aqua fuerit esse verisimile sit, vt in ipsis rubetis aquaticis minus quam in terrestribus. & insuper vicinitatis partui ratione. quo grandius enim animal quodq; venenatũ fit, eò magis siccescit, & syncerius venenum habet. itaque in regionibus calidis & siccis, non tam caliditatis puto quam siccitatis ratione, aut certe vtriusq; pari, vehementiora animalium venena sunt quod si minora tenerioraq; animalia, vtpote humidiora, minus noxia sunt, genituram ipsam quantum fieri in cuiusq; genere potest minimè noxiam esse oportet. Neq; hoc tamen prohibet quin animalium quorundam, (in genere serpentium, lacertorum & insectorum,) oua interimere possint: cum quorũdam adeò intẽsum sit venenum, vt quamuis per gradus aliquot imminutum adhuc interimat, tardius tamen. Bufonum verò venenum cum non sit vehemens, in nostris præsertim regionibus frigidis & humidis, minus mirum fuerit veneni illius quod genituræ ipsorum inest vim tam debilem esse vt multo tempore superstes homo durare possit. quod quidem etiam in alijs quibusdam venenis septicis ex plantis contingit, vt aconito. sic enim temperari possunt à maleficis, authore Theophrasto, vt lõgo post tempore interimant. Etiamsi verò quod genituræ inest venenum minus esse dixerim, grauida tamen animalia venenata, eo tempore quo oua aut fœtum gestant nocentiora sunt. non quòd ab ouis fœtú ve veneni aliquid accipiant matres, sed quoniã si quid boni & dulcioris succi habent alendo fœtui cõmunicant, vnde corpus eorum siccius manet, & deterior tantum succus eis relinquitur. Sed hæc fortè intẽpestiuius, cum in eo sermone qui in genere de animalibus venenatis instituitur, tractari debeteat. ¶ Natos quidẽ in corpore bufones, hoc potius quam ranarum nomine dici puto, quòd colore sint lurido: & verisimile est à sumpta etiam ranarum in potu genitura, ranas in corpore natas, & forma nonnihil, & colore præcipuè, à ranis quæ in suis aquis nascuntur differre, propter alienam nutrimenti & quo continentur loci naturam, aerisq́, & Solis priuationem: itaque ranas etiam intus natas bufones appellari. Interim tamen non negârim verorum etiã bufonum genituram aliquãdo hauriri, & veros inde bufones nasci. non mirum autem posse eos ita inclusos viuere, cum alioqui etiam in cauis latere soleant, & hybernos menses abditi exigere: & aliquando saxis etiam inclusi viui reperiantur. Raro enim pulmone genus omne ouiparum est, nec tantum respiratione indiget quantum viuiparæ animantes. ¶ Ad bufones in ventre natos: Serpentem exenterato, caput & caudam ad duos digitos amputato. reliquum corpus in frusta aliquot secato, in aqua elixato, & pingue supernatans sorbeto, sic bufones vomitu reddes. hoc remedium repetes, donec omnes euomueris. Postea medicamentis restaurantibus & aromaticis vtitor, Liber quidam Germanicus manuscriptus.

H.

a. Rubeta inflat se irata, tam proteruè audax vt insiliat quoque proximum, quanquam suspirio se frequentius quàm morsu vindicans, buffo inde, vt arbitror, a Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ Καρφύκτοι, rubetæ, φρῦνοι, apud Rhodios, Hesychius & Varinus. accedit nonnihil hæc vox ad Gallicam *crapaude*. φρῦνος scribi debet, vt sit vox penanflexa, non paroxytona neq; oxytona, vt quidam ineptè scribunt. Nicander & alij penultimam rectè producunt. quare cum acuto scribi non potest. φρυνὸς etiam in Etymologico & apud Varinum legitur pro rubeta, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι τοὺς τοῖς ἄλλοις βατράχοις, ἢ ἀπὸ τοῦ φερβάδας ἀπὸ τῆς λιμνάδος φύσεως [illegible] (fortè [illegible]) χερσαῖον. Item φρυνίον, & φρυνὼ, τοῦ φρυνὸς in Lexico Græcolatino nescio quam rectè. φρυνὴ in fœminino genere apud Nicandrum, poeticum tantũ videtur. vsurpat tamen Ælianus quoq; de animal. 11.11. φρυνίσκος pro φρῦνος repetitur apud Galenum libro septimo de compos. medicaminum generalium, in mentione acopi ex rubetis ipse quidem erratum suspicor, quum sæpius ibidem φρῦνοι non φρυνίσκοι (quod semel tantum scribitur) nominentur. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. quod esset animal, nec ille descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset demonstrandum tamen fuit a tam graui authore dictum, si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirẽdum, Plinius. Ego non aliud animal a Chrysippo quam rubetam indicatum puto, quoniã & nomina vicina sunt phrynion & phryganion: & fortè vt Latini rubetam dixêre, quod inter vepres & rubos degat, sic Græci quidam phryganion à phryganis id est virgultis minoribus, quæ aliqui suffrutices nominant, alij per syncopen phrynion & phrynon. Conuenit & remedium. Nam vt Plinius ipse alibi scribit, Rubetæ ablatis vnguibus adalligatæ quartanis liberãt. iecur etiã eius vel cor adalligatur ad quartanas, item ossiculũ è dextro eius latere. Esto igitur phryganiõ Chrysippi rubeta, quoniã certius aliud adhuc nemo docuit. φρῦνος [illegible] ἢ παχύς, Hesychius: sed forsan ἢ coniunctio tolli debet, aut pro ea legi articulus [illegible] vt sensus sit [illegible]beram, crassam & turgidam ranam esse. φρῦνος ὁ ἀδιάπλαστος βάτραχος, Suidas. videtur autem error. [illegible]os enim informem significat, qualis rana, nondum scilicet in membra & pedes [illegible], non φρῦνος vocatur. Et sane grammatici γυρῖνος interpretantur βα-

Synonyma.

τράχυς ἀδιάπλαστος, vt scripsi in Rana C. Si quis tamen adiaplaston hic simpliciter pro crasso & inarticulato accipiat, permittã illi, sed sic vt impropriè ita accipi moneam φρύνος quidem pro γέρινος facilè scribi ab imperito aliquo potuit: nec obstat authoritas Lexicorum Græcorum, cum & alia similia errata in eis deprehendantur. Petrus de Tusignano barbarus scriptor, buffonem, quem & bubonem nominat, inter pestilentiales abcessus numerat, vt batrachion quoque: sed hoc à materia venenosa excitari ait, bubonem non item: quem ridiculè buffonem nominari putat, quoniam vt animal huius nominis continuò stet sic enim loquitur.

¶ Epitheta φρύνος θερμώμενος, θηρόεις, λιμναῖος, πελωχής, apud Nicandrum. Lurida rana apud Varronem, vt conijcio, rubeta est. Possunt quidem ranarum quædam epitheta etiam rubetis attribui, vt turpis, palustris, rauca.

Homonyma & deriuata.

¶ Phrynion frutex est, qui aliâs *poterion*, apud Plinium & Dioscoridem, &c. sic dictus quod aduersus rubetarum venena auxilio sit, vt superius in G scripsi. Idem nomen etiam paronychiæ apud Dioscoridem attribuitur. Quidam Germanicè herbam quam vulgus medicorum cotulam fœtidam nominat, **Krottendyll**, id est anethum bufonum appellant, cui ego nihil cum bufonibus rei esse puto: & fictum Germanicum nomen a simili Latina voce cauta vel cotula: & similiter simillimam ei, nisi suaui odore differret chamæmalum, **Krottenkraut**, id est herbam bufonum aliqui vocant. Harum similitudinem in floribus parthenium repræsentat, quam Hetrusci olim cautam vocitabant, vt inter nomenclaturas Dioscoridis legitur. Sed in quibusdam Heluetiæ locis herbam botryn appellant **Krottenkraut**, nimirũ quod foliis circa radicẽ priusquam caulescit sessilibus terræ incumbat. nisi forrassis a rubetis etiã appetitur in hortis vbi seri aut sponte nasci solet. Nostri etiam lactariã quandã herbam, quæ tithymalis adnumerari possit, minimã in eo genere, densam & fruticosam, locis cultis prouenientem, **Krottenkrut** nominant: quæ veterũ chamæsyce videtur. Chamæbatum aliqui **Krottenbeere** vocitant, alij sambucum aquaticam eodem nomine. Sunt qui linariam vulgò dictam, Germanice **Krottenflachs**, id est linum rubetarum interpretantur. Ruellius de nat. stirpium 3. 112. tertium genus sideritidis a Gallis vulgo *herbam terrenam* vocari meminit, a nõnullis *crapodinam*, quòd bufonis modo semper sessilis humi residcat. Cicutam nonnulli **Krottenpeterle**, id est petroselinum seu apium bufonum dicunt, vt Laur. Frisius annotauit. *Garab* est arbor super quã generatur borax, Vetus glossograph. Auicennæ intelligit autem per vocem borax lanam xylinam siue gossipium, quæ à nonnullis vulgo *borra* nominatur.

¶ Φρυνολόγος ἱέραξ, id est rubetarius accipiter vocatur, qui rubetis insidiatur vt deuoret. ¶ In littoribus Oceani Gallici *crappam* quasi *crappaudam*, id rubetam nominari audio piscem quem accolæ Balthici littoris *torsch* vocitant, cuius corpus totum in capite & cauda est. (Hunc postea cognoui ranam piscatricem esse.)

De tribus bufonibus Gallorum regum insigni.

¶ Veteres (hoc est superioris sæculi apud nos pictores) ad denotandam auaritiam, mulierem bufoni insidentem pingebant, (cæcam, cor manu comprehensum rodentem,) quòd bufo licet totus in terra occultetur, non satis tamen terræ in cibo absumere ausit, Mich. Herus. Gallorum reges inuenio olim insigne regni habuisse tres bufones nigros in spatio flaui coloris: postea verò Clothoueum tria lilia aurea in spatio cæruleo tanquam cœlitus transmissum insigne vsurpasse. Troiani Ilio destructo traiecto mari circa Mæotin habitarunt. vbi cum a Gothis infestarentur, Marcomirus rex eorum cum reliquis populi præfectis, nouam & quietiorem sedem quærere statuit. Et cum oraculo moneretur vt locum illum adiret vbi Rhenus in mare illabitur, a maga etiam Alruna nomine ad profectionem illam suscipiendam impulsus est. Effecit enim mulier illa arte sua vt noctu appareret regi Marcomiro spectrum quoddam triceps, aquilæ, bufonis & leonis capitibus: ex quibus aquila his verbis eum allocuta est. Genus tuum ô Marcomire opprimet me, & conculcabit leonem & interficiet bufonem. Quibus verbis significauit futurum, posteros eius Gallis Romanis & Germanis imperaturos, Munsterus.

¶ Propria. Phrynis, cytharœdus Mitylenæus. Phrynichi duo Athenienses tragici, tertius comicus, quartus sophista Bithynus, quorum omnium Suidas meminit. Apud eundem Φρυνίων proprium viri nomen. Phryne, meretrix olim famosa. Eustathius Iliados χ interpretans, Phrynẽ meretricem alteram Thespicam fuisse scribit: alterã Sestum cognomine σηστὸν, διὰ τὸ ἀποσήθειν καὶ ἀποδύειν τοὺς αὐτῇ συνόντας. Alij vero, inquit, Phrynen alteram κλαυσίγελων cognominatam scribunt, alterã Saperdion. Mnesarete aurea fuit Delphis, ea scilicet quæ Phryne cognominata fuit propter pallorẽ, Plutar. in libro Cur Pythia non amplius carmine respondeat. Phrynondas, Φρυνώνδας, vir Atheniensis fuit, notæ improbitatis, non minus Eurybate, vnde homines malos Phrynondas cognominãt, Etymologus. Eustathius quoque Phrynondam hominem improbum & malignum fuisse refert. Φρῦνοι populi sunt Scythiæ Dionysio in Periegesi, aliâs Φρυνοὶ ὁμωνύμως τῷ ζώῳ, id est ranis rubetis cognomines, Eustathius in Dionysium.

¶ c. Mustelas fluuiatiles, quas nostri thryscias vocant, alij **quappen, alquappen**, cum ranis aquaticis maioribus coire putant aliqui vel etiam cum rubetis aquaticis. nam & oris rictu ranas referunt, & ventriculus eorũ appendices quasdã habet pedibus seu manibus raninis similes. hinc Saxones dicunt

cunt prouerbio, Es ward ein quapp no nie so gůt, Sie heft inn sick eyn patten fůt, vt Christoph. Encel. annotauit. ¶ *Buffones gigno* (ranas loquitur in poemate Io. Vrsini) *putrida tellure sepulta, Humores pluuij fortè quod ambo sumus. Humet is & friget, mea sic vis humet & alget Cum perit in terra qui prius ignis erat.*

¶ *e.* Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: si fictili nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates, Plinius. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent, (Democritus iubet, Ruellius) priusquam sarriatur, defodiq́; in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri, Idem. Sunt qui rubeta rana in limine hordei pede è longioribus suspensa, grana inuehere iubeant, (contra gurguliones,) Idem. Venerem concitant nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata, Plinius. Sunt & aliæ quædam superstitiosæ huiusmodi nugæ ex rubeta aut partibus eius adalligatis, præsertim ossiculorum quæ in lateribus eius reperiuntur, quas supra in *G.* recitauimus.

Superstitiosa quædam de rubetis.

¶ *h.* Bufonem vndecunq; & quomodocunq; obuium veteres in auguriis felicissimum habuerunt. nam licet vel solo visu molestus sit, hominibus tamen nihil feliciores successus enunciat bufone. auguria enim cum vel nomina sint deorum, multoties per ea quæ primo aspectu molesta sunt, hominibus deferuntur, Aug. Niphus lib. 1 de auguriis. ¶ In hominem stolidum & nullius mentis vulgus nostrum prouerbialiter dicit, Du hast aben sinn / wie ein krott haar: Tantum sensus tibi inest, quantum pilorum rubetæ.

Bufo obuius boni omen veteribus.

DE RANA VENENATA FOSSILI.

RANA venenata, quam metallici nostri ex ignis colore qui insidet ei, πυῤῥόφρυνον, (Feurkrott,) nominãt, in saxis perpetuo quasi cõdita & sepulta latet. Altius intra terrã gignitur, & reperitur modo in venis, fibris, saxorum commissuris, cum hæ excauantur: modo in saxis ita solidis, vt nulla foramina, quæ videri possint, appareant, cum cuneis diuiduntur. Quo sanè modo & Snebergi & Mannisfeldi fuit inuenta. Ea ex subterraneis cauernis elata in lucẽ primò turget ac inflatur, mox de vita decedit. talis etiã rana crebrius reperitur in Galliis Tolosæ in saxo arenario rubro candidis maculis distincto, ex quo molæ fiunt: quocirca id genus saxa omnia priusquam molas ex eis faciant, perfringunt: quod ni fecerint, ranæ, vbi, cum molæ versantur, concaluerint, inflari solent, & disruptis molis frumenta veneno inficere, Georg. Agricola.

DE RANIS. RVRSVS EX BELLONIO.

RANA aquis innatat, saltando per terram graditur. Multorum quidem est generum, sed palustris ac marina tantum edulis est. Venenata est quæ cœnosis antris ac cloacis plantarumq́; radicibus, & sub terra altè defossa reperitur, rospum & buffonem nominant. è cuius capite detracti calculi, oculis ac venenatis poculis mederi falsò circulatorum vulgus autumat. hi enim potius à rubetæ cerebro detrahuntur: vulgus nostrum crapodinas appellat: quas ab antiquis chelonites vocatas postea docebimus, cum de lapidibus nomen a piscibus habentibus a nobis differetur.

Rana venenata.

Rana marina ad palustrem accedit, sed cartilagines habet ossium loco, estq́; palustri procerior, atque æstuariis frequens, vt suo loco tractabitur. (Vide in rana piscatrice *G.*)

Marina.

Rana palustris paucis antehac annis in cibis apud nos expetita, ore est prægrandi, nullis dentibus prædito, quod foras ex aqua, testudinis modo, emittit, vt auram excipiat: chamæleonem in cibo capiendo imitatur, vesciturq́; muscis, locustis, millepedibus, erucis, culicibus. quibus dum insidiatur, linguam ternûm digitorum longitudinis foras exerit ac vibrat, in cuius extremo spongiosus quidam veluti mucus, visci modo, quicquid contingit, agglutinat, vt integrum scarabeum plerunq; in aluum demittere conspiciatur. Ad quod munus officula vtrinq; duo in radice linguæ (vt & serpentes) habet, quibus ipsa miro naturę artificio confirmatur. Ranæ oua pariunt, coeunt, fœtusq́; emittunt continuo veluti filo sibi cohærentes (carnes minutim conscissas ac nigras esse dixeris) gyrinos vocant, oculis & cauda insignes, qui mox in posteriores pedes abeunt. Ranæ hepar in tres lobos distinctum est, sub quo vna vtrinque pulmonis pars apparet: lienem quoque rotundum & paruum habet. intestina nodulis intercepta, vesicam, testes, ac cætera ferè interiora membra reliquis animalibus terrestribus similia, Bellonius.

Palustris.

¶ Rana muta quam gibbosam cognominaui, ab Italis *scompisson*, id est permictrix appellatur. eam procul saltare aiunt, & interim permingere hominem.

Muta.

DE CORDVLA SIVE CORDVLO.

CORDVLA, κορδύλη, palustris est vel potius lutaria vt rana quoq;, Aristot. 1. 1 hist. anim. Et alibi, Cordulus (κορδύλος) non pulmonem, sed branchias haber, egressusq́; cibum petit in terra solus aquatilium, & quadrupedes idem est vt ad ambulãdum idoneus. Et rursus, Cordula (aliâs crocodilus, quod non placet) natat pedibus & cauda, quam similem siluro habet, quoad paruum magno licet cõferre. Et lib. 4. cap. 13. de partib. anim. Corduli (κόρδυλοι) quamuis branchiis prædici, pedes habent, quoniam pinna carent, caudam etiam habent laxam & latam, μαλακὴν καὶ πλατεῖαν. Alia est cordyla siue

Vide plura in libr. de piscib. in Cordylo. Item infram Appendice p. 26.

ſcordyla vel cordylus ſcordylúſve piſcis, de qua in Thunni piſcis hiſtoria dicemus. Cordula quidem quadrupes mihi ignota eſt. apparet autem eam ambigere inter piſces & ouiparas quadrupedes, ac ſui omnino generis eſſe. Cauda & pedibus ſcinci etiam ſiue lacerti aquatici natant, & in terram egrediuntur: ſed ij pulmone non carent, vt puto: nam Bellonius, qui lacertos aquaticos cordylos facit, pulmonibus eos carere aſſerit. Cordyla, κορδύλη, animal eſt paluſtre, τελματαῖον, ſimile aſcalabotæ, id eſt ſtellioni, Heſychius. Albertus piſcem quendam diem appellat, qui eodem die quo natus eſt perficiatur moriaturq́;, pedibus duobus & totidem pinnis præditum. Corruptus eſt locus ab ephemero animali, cui pedes quatuor & totidem pinnas tribuit Ariſtoteles.

DE CORDVLO. RVRSVS EX BELLONIO.

CORDVLVM Ariſtoteles, κορδύλον Numenius vocat, id ſalamandrini amphibij genus, quod pharmacopolarum officinæ falsò pro Scinco exponere ſolent. viuiparum animal eſſe comperimus, admodum alacre, in quo ſalamandram excedit. ſcinco multò minus, branchiis præditum, pinnis lateralibus carens, caudam laxam & latam habens, ſiluri modo (quoad paruum magno licet conferre) minime ſquamoſum, tergore nigricante, ac glabro, tuberculis tamen horridulo, quodq́ue facilè glubi poteſt, digitiſque attrectatum lacteum humorem vt ſalamandra emittit, qui naribus admotus virulentum quidpiam referat: roſtro obtuſo, dentibus aſperioribus communito, digitis anteriorum pedum in quaternos, poſteriorum in quinos articulos diuiſis. quod dum per aquam fertur, pinnam carnoſam erigit, quæ à vertice ſecundum dorſum vſque ad caudam protenſa, ipſam ambire conſpicitur. quamobrem ſinuoſo corporis impulſu, ſiluri, anguillæ ac murenæ modo natare ſolet. Proinde quòd ad eius interiores partes attinet, linguam ranæ fluuiatilis modo ſpongioſam habet, qua glutinis more facile ad os adducit hirudines fluuiales & terreſtres oniſcos & lumbricos, quibus præcipuè veſcitur. ob idq́; circa fauces fortaſſe id ipſi pulmo eſt. reſpirat enim eam partem mouendo, vt ranæ, vt obſeruaui in capta quam manu tenebam. quiddam veluti carnoſum ad linguæ radicem illi extuberat. Cæterum coſtis ac ſterno, vt & ſalamandra caret, oſſaq́; pro ſpinis gerit, cor ſpongioſum, dextro lateri incumbens, cuius auricula ſiniſtra maiorem pericardij partem occupat: pulmonibus caret, branchiis enim præditus eſt. hepate eſt nigerrimo, ad conuexam partem aliquantulum bifido, liene ſubrubro, ventriculi fundo adhærente renibus ſpongioſis, cruribus ferè incumbentibus, qua in parte (& circa ſpinam) carnoſus tantum comperitur. alioqui ad pectus, & ſub ventre totus cutaneus eſt: oua gerit in bicorni vulua per ordinem, vt in viuiparis cartilagineis diſpoſita, quæ rufo quodam adipe fouentur, ex quibus poſtea viuos fœtus, eoſque numeroſos, vt & ſalamandra excludit, Bellonius. ¶ Nos hoc animal non cordulum, ſed lacertum aquaticum nominauimus, & figuram eius hiſtoriamq́; inter quadrupeda ouipara poſuimus. Quòd ſi branchias habuerit (vt Bellonius ſcribit. neque dum enim id ſatis obſeruaui. in ſiccis quidem, quos hæc dum ſcriberem inſpexi, lacertus aquaticus quem vidi viuum, oculis aureolis, exiguum, ouis plenum ſubfuſcis, branchias nullas habebat. ſed neque pulmonem in eo reperire potui, nec lacteum vllum humorem emittebat. nullæ mihi apparuerunt) non dubitabo etiam ipſe cordulum eſſe fateri. Cordylum Ariſtoteles amphibium eſſe ſcribit, & perire illum Sole exiccatum (ἀναιθέντα, lego αὐανθέντα.) Numenius eundem in Halieutico curylum (κύρυλον) vocat, his verſibus. Τοῖσί κεν ἀσμαλδα πάντα πανοπλίσαιο δὲ μύξῃ, Κύρυλον ἢ πελωριάδ' ἢ εἰναλίην ἑρπύλλαν, Athenæus lib. 7. Ego de cordylo nihil tale apud Ariſtotelem legiſſe memini.

Vide ſupra in Quadr. Ouipar. pag. 79.

DE SALAMANDRA.

Figu-

Figura prior ad viuum expressa est. altera verò quæ stellas in dorso gerit, in libris quibusdam publicatis reperitur, conficta ab aliquo, qui salamandram & stellionem à stellis dictum, animal vnum putabat, vt coniicio. & cùm à stellis stellionem dictum legisset, dorsum eius stellis insignire voluit.

A.

LACERTORVM genera plura sunt, vt salamandra, saura, stellio, Isidorus. Salamandra, non vermis vt inepti quidam literatores volunt, sed lacerti genus, Σαλαμάνδρα Græcè vocatur quod quidem nomen pleræq; omnes linguæ hactenus retinent: eò quod veram salamandram vbiq; opinor satis frequentem nemo ferè cognoscendam sibi curârit, & omnes nescio quam peregrinam & portentosam bestiam sibi finxerint. Videtur etiam Aristoteles tanquam de ignoto animali dubius de ea loqui, vno tantum in loco, cum inquit: Nonnulla corpora esse animalium, quæ igne non absumantur, salamandra documento est. quæ vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit. Nam si nota ei fuisset, nec ex fama tantum de ea scribere, neque rem falsam, vt post dicemus, asserere debebat. Lacertum Arabes *samabras*, vel, vt Bellunensis apud Auicennam legit, *saambras* vocant. vnde salamandræ Græcis Latinisq; deductum vocabulum facilè coniicio. Accedit nonnihil etiam Hebraica vox *semamit*, quæ stellionem significat, Prouer 30. etsi alij araneam, alij simiam interpretentur, vt diximus in Simia *A*. Ridicula Isidori opinio est, qui salamandram dictam suspicatur quasi *valincendram*, quòd contra incendia valeat. Idem & Albertus & alij quidam recentiores salamandram, stellionem & chamæleontem magno errore confundunt. Syluaticus dictionem *oac* salamandram interpretatur, & alio loco *odac*. *Koach* quidem alij chamæleonem, alij crocodili siue lacerti genus faciunt, vt pluribus docui in Chamæleone *A*. Salamandra, hoc est illud ipsum animal quod hic pictum damus, apud Italos & Rhætos qui Italicè loquũtur, vetus adhuc nomen retinet: alicubi tamen à Rhætis *rosada* dicitur. Ab Allobrogibus *pluuina*, à rore & pluuia. A Gallis *sourd*, vt audio nominatur: non quidem puto quòd surda mutáve sit, sed a Græco saura fortassis. In Gallia Narbonensi *blande*, à lento incessu, vt coniicio: blandum enim pro tardo & lento dicunt: & alibi in Gallia *alebrenne*, alibi *arrassade*: quæ nomina fortè a salamandra interpolata sunt. Neocomi *that*. Normannis, ni fallor, *muron*. Hispanis *salamantegua*. Germani appellant ein Maal, alij Moll vel Molch, vel Moldwurm vt in Carinthia: alij Olm. Euricius Cordus vlmam & mulcham Latina terminatione. Harum sanè vocum etyma certa non habeo, sed coniecturas meas afferã: aut enim Maal conciso & transposito salamandrę vocabulo dicta est, aut à maculis, & punctis, quibus toto corpore pingitur atque distinguitur. maal enim maculam, & maalen pingere nostri dicunt. quare etiam stellatum hoc animal Plinius dixit: & forsan inde moti sunt aliqui, vt cum stellione confunderent: cui similiter stellæ, id est maculæ nominis occasio fuerunt: & ardea stellaris, & alia quædam eandem ob causam à stellis cognominata sunt. Idcirco etiam Puntermaal, in quibusdam Germaniæ locis appellatur, à punctis vt dixi, vt à lacertis aquaticis, quos Wassermaalen, nominamus, discernatur. Aut fortè Molch rectius vocatur, quòd liquore lacteo turgeat, quod & Plinius testatur, & ipse obseruaui. Quanquam & aliud lacerti genus in alpibus reperi, figura & magnitudine salamandræ simile, cuius fortè species fuerit, quod in fine mensis Iulij virga a me percussum, lacteo humore copioso manabat. Molchen nostri & lac & omne opus lactarium indigitant. Et quoniam crasso amploque capite lacertus hic est, homines similiter capitatos Mollenkopff appellant. Salamandram Germani, quia propter crura breuia tardè graditur, Græco nomine μόλγην appellant, vt Georg. Agricolæ placet, nimirum ab aduerbio μόλις deriuatum, aut quia Varinus μολγὸν interpretatur, τὸν βραδύν. Sed cum etymologia Germanica non desit, superuacuum est externam quærere: & si dictio μόλγη Græcis in vsu esset, vt non est, facta videri posset à lacteo liquore, non minus quam Germanica. μολγὸς enim & ἀμολγὸς à verbo ἀμέλγειν, quod est lac mulgere, deriuantur. Quidam in Heluetia Rhætis finitimi crasso vocabulo, & per onomatopœiam, vt videtur, conficto, Quattertetsch hæc animalia vocant. quoniam plura simul aliquando, eaque crassis corporibus, tanquam in vno cumulo circa vias cælo pluuio reperiantur. ¶ Anglicum eius nomen nullum adhuc rescíscere potui. ¶ Albertus libro 26.

Salamandra plerisq; ignota.

Nomina varia salamãdræ.

histor. anim. in dictione Stelle (stellio scribendum) eadē omnino scribit quæ Plinius de Salamandra. nam, vt supra quoq; monui, duo hæc animalia confundit. Rimatrix est serpens ordinis primi, (id est acutissimi veneni, (vt dicit Iorach, rimans aquas & cibos, & inficiens. & si quis ex infectis aliquid gustauerit, statim moritur, Albertus. Ego apud idoneos authores de salamandra hæc & similia tradi inuenio nec obstat nobis quòd serpens nominatur, cum barbari authores eorumq́; interpretes, serpentium, vermium, lacertorumq́; nomina more suo confundant. Quin & Albertus salamandram serpentem nominat, vt stellionem quoq; & sauram.

B.

Descriptio Salamandræ.

Salamandra lacertæ species est, Dioscorides & Isidorus. Lacerti figura, Plinius. *Ramarro*, (id est paruo lacerto, vt Itali quidam vocant: quanquam & bufonem à quibusdam sic vocari audio) 10 similis corpore & magnitudine ferè, maior tamen tum corpore tum capite, cruribus altioribus caudaque breuiore, Matthæolus. Auicenna etiam lib. 4. caudam breuem ei tribuit. Illæ quas vidi crassiores erant lacerto vulgari, ventre pallido, crassiusculo, longæ circiter dodrantem: cuius pars nigerrima, pars flaua auripigmenti colore, vtraque splendens linea (si bene memini) per dorsum nigra erat, punctis quibusdam orbiculatis, ceu ocellis impressa. Dioscorides animal varium, Plinius stellatum esse dicit. A coloris quidem varietate stellioni etiam & ardeæ stellari nomen impositum. Similis ascalabotæ (id est stellioni, vt Nicandri Scholiastes quoque tradit) salamandra est Aetio, lacerta venenaria, hoc est pharmacitide velocior, Hermolaus in Corollario: Sed non rectè ταχύτερος pro βραδύτερος legit. neq; enim velocior est salamandra vllo lacerti genere, sed tardissima omnium: asperior verò ei cutis & scabrior est, in dorso præsertim propter puncta quæ dixi: & forte Nicander hanc 20 ob causam ῥαγόεν δέρος salamandræ dixit, quòd cutis interrupta his velut oculis videatur. ex his in pelle eius rupturis, inquit Scholiastes, cum in igne fuerit, sudor effluens, ignem extinguit. Præterea notandum quòd Aetius lacertam pharmacitidem a salamandra diuersam facit, Nicander in Alexipharmacis eandem. Salamandra quadrupes est, similis lacertæ aut crocodilo terrestri: vel, vt alij, parua est vt lacerta, cauda breui, Scholia Nicandri. Maior lacerta viridi, Kiranides. ego crassiorem reperiri puto, nunquam verò longiorem. Suidas simpliciter magnitudine lacertæ esse scribit: & Zoroastres in Geoponicis 15.1. animal esse minimum. Subtile & paruum est animal, lumbricis associum, flauo colore vestitum, Hermolaus ex Cassiodoro. Salamandræ toto corpore nigro flauoq́; colore alternis distinguuntur, vtroque adeò splendente, ac si arte splendor ille inductus fuisset. sed animal est ipso aspectu homini contrarium & abominabile, Matthæolus. hinc scilicet Ni- 30 candro cognominatur δολιχόδειρος αἰὲν ἀπεχθής. De maculis quibus quasi depingitur, vnde nomen ei fortassis apud nostros, dixi in A. Memini tamen aliquando in alpibus reperire vnam huius generis quæ tota erat fusca, absque splendore, corporis forma alioqui simili, cauda breui, & lacteo succo percussa similiter manabat, vt etiam lacertæ aquatici, quos nostri Wassermollen, id est salamandras aquaticas vocant, de quibus supra priuatim scripsi. Videntur salamandræ in valle Anania per syluas vbique, & alibi passim in Tridentina ditione, Matthæolus. Apud nos quoque non sunt raræ, & plures aliquando simul quasi conuolutæ reperiuntur, vt dictum est in A. & alibi passim in Germania. Salamandram nonnulli dicunt cute & squamis carere, Gillius. ego in solis Nicandri scholijs hoc dictū reperio, quæ λιπόρινον epitheton quod poeta huic lacertæ attribuit sic interpretantur, διότι δέρμα οὐκ ἔχει, ὅτι λεπίδα. ἢ διότι λίπος ἀφίησιν ἀπὸ τοῦ δέρματος γλισχρὸς (γλίσχρον) γὰρ δέ ἐστι καὶ λιπώδης. Sed 40 alia quoq; multa sæpe absurda in istis Nicandri scholijs leguntur. Mihi ea interpretatio arridet, λιπόρινον cognominari, quod splendida & renitente tanquam pingui aliquo delibuta sit pelle: & magis, quàm vt idem Scholiastes inquit, quoniam succum pinguem e cute remittat, quo quidem manante ignem quoq; extinguat. nam si propriè pinguis esset hic humor, ignem aleret potius. Theophrastus humorem salamandræ densum, tenacem & frigidum esse docet. Salamandræ an sexus differentia careant, quod Plinius scribit, vide circa finem capitis sequentis. ¶ Caput eis magnum, venter lutei coloris, vt etiam ima caudæ pars. reliquum corpus totum alternis maculis nigris & luteis quasi stellatum distinguitur, Georg. Agricola. In quibusdam syluis paludosis Germaniæ iuxta vias reperiuntur totæ nigræ in dorso, & in ventre ruffæ, Matthæolus.

C. 50

Vbi degāt Salamādræ.

Salamandræ loca frigida & humida incolunt, qualia sunt vmbrosa & opaca, & circa fontes, in pratis & circa semitas reperiuntur. Kiranides in vepribus & fruticibus eas degere scribit. ¶ Nunquam nisi magnis imbribus prouenjunt, & serenitate deficiunt, Plinius. Idem nostri homines testantur: nempe pluuiosa solum tempestate eas visi, siue quòd tum nascantur, siue potius quòd latibula sua tum temporis deserant, vt & intestina terræ. Vulgò etiam animal æstiuum esse fertur, quòd primo vere apparens æstatem aut ver potius prænunciet, vernum melius appellandum. Memini equidem videre hunc lacertum initio Februarij, & aliâs Aprilis, crepusculo vespertino in via inter riuum & sæpem. Tempore pluuiali præcipuè verno & autumnali apparent, cum autem frigora verna sunt, & æstate calores intensi, rarissimè è terra prodeunt, Matthæ. ¶ Animal est iners, νωχελής, Diosc. ingressu tardissimum, Matthæolus: quod nos quoq; obseruauimus: hinc Galli Narbonenses blan-

Quando appareāt.

Iners est animal.

blandam nominant, vt videtur. ¶ Sunt qui ore hiante aerem ab ea captari dicant, quod ego in vna quam diebus multis domi in vase vitreo retinui, nunquam animaduerti. Vnde deceptos eos coniicio ab illis qui salamandram cum chamæleonte confuderunt. Sunt qui lac eam appetere mihi retulerint, & si fortè in sylua cubantis vaccæ vber suxerint, emori vber, nec amplius lacte manare. Fauos exedit veluti promuscide quadam, Iod. Willichius in quartum Georgicorum. ego nullam in ea promuscidem obseruaui.

Lac appetit.

¶ Salamandram aliqui illæsam per ignem transire scribunt, alij simpliciter nihil ab igne lædi, alij ignem ab ea extingui, alij viuere eam & nutriri ab igne, alij etiam generari in eo quæ sententiæ ipsę inter se pugnant. quomodo enim viuet in igne aut generabitur in eodem, si ignis ab ea extinguitur? Sed primum illorum qui hæc stultè affirmarunt verba recitabo, secundo loco aliorum qui tanquam falsa negarunt. Nonnulla corpora esse animalium quæ igne non absumantur, salamandra documento est: quæ, vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit, Aristot. 5. 19. historiæ anim. Apparet autem eum non suam sed aliorum sententiam retulisse, ex verbis, vt aiunt adiectis, quod philosophum hominem decebat. alij enim incautius simpliciter quod audiebant tantum, nec vnquam videtant, asseruerunt. Hominem igne combustum significantes Ægyptij, salamandram pingunt. hæc enim vtroque capite interimit, Horus in Hieroglyphicis 2. 60. vt interpretes verterunt, & Græcus etiam codex habet. mihi quidem locus obscurus aut potius deprauatus videtur. quis enim salamandram legit bicipitem? & si salamandra igne non vritur, absurdum & contrarium est salamandra picta hominem qui eodem vratur insinuare. Nicander in Alexipharmacis salamandræ per ignem transeunti nullum inferri damnum canit, nec pelle eam nec pedibus vri. Scholiastes addit, meatibus quibusdam patêre huius animantis cutem, (vnde poeta μαζόεν δέρος dixerit,) vnde humor destillans ignem exstinguat. Et rursus in Alexipharmacis idem poeta nihil eam ab igne pati scribit: vbi Scholiastes Andream quendam citat à quo proditum sit, manum aut vestem salamandræ sanguine illitam, nihil damni ab igne accepturam: & lipórrhinon à poeta cognominari hunc lacertum quòd pinguem quendam ac tenacem succum a cute remittat, quo destillante restinguatur ignis. Salamandra animal frigidissimæ est naturæ, adeò vt ignis quoque si in flammam irrepat, extinguatur ipso interim illæso, Suidas. Huic tantus rigor, vt ignem tactum extinguat, non alio modo quam glacies, Plinius. An verò frigidum huius animantis temperamentum sit, disquiremus infra. Salamandra quanquam ex igne non nascitur vt pyrigoni: contra tamen hunc ire audet, contraque illius flammam veniens, tanquam aduersus hostem quandam, sic eam expugnare aggreditur. Cuius rei testimonium fabri, quorum opera atque artificium igne nititur, afferunt: nam quandiu eis ex flammæ splendore ignis flagrare eorumque artem fabrilem adiuuare videtur, huiusmodi animal magna securitate ipsi negligunt. Cum autem ignis euanescit, ac restinguitur, frustraq́; folles flant, hoc sibi cum animal aduersari præclarè intelligunt Quare hoc ipsum peruestigent, atq; inuestigatũ vlciscuntur. ignis autem postea iterum succensus fabrile opus, modo vt ante erat solitus alatur, iuuare perseuerat, Ælianus. *Seu salamandra potens, nullisq́; obnoxia flammis.* Serenus. Miramur animalia quædam, quæ per medios ignes, sine noxa corporũ transeunt. quanto hic mirabilior vir qui per ferrum & ruinas & ignes, illæsus & indemnis euasit? Seneca epist. 1. 9. de Stilbone loquens Salamandra minimum animal, ex igne generatur, & in igne viuit non vrente eam flamma, Zoroastres in Geoponicis 15. 1. videntur autem hæc dicta potius ad pyrigonos muscas quàm ad salamandras pertinere. Sed vide quàm nullus est stultitiæ finis non satis erat nugari salamandrã in igne viuere, addiderunt quidam ascendere eam ad ignem illum elementarem orbi Lunari finitimum. Quomodo potest salamandræ patêre accessus ad sphærã ignis? præsertim quum aues quæ altius iusto euolant, relabantur deorsum. aer enim illic nimiũ subtilis, ictus alarũ sustinere non potest, Ferdin Ponzet Salamãdra (inquit Aetius citante Hermolao) per ignem cadentibus flammis ambulat, eumq́; non solum frigoris vi, sed etiam pondere corrumpit quasi obruens Fertur in libro de proprietatibus rerũ, genus esse salamandrę aliud cuius pellis villosa ac pilosa sit, cuius pili post longam vetustatem, vt comperitur, in ignem proiecti, igni extrahantur illæsi, Arnoldus de Villanoua in libro de venenis. ¶ Recitaui verba illorum, qui salamandras ab igne non lædi scripserunt: nunc addam aliorum verba quibus hæc opinio improbatur, vt debet. exuri enim ipsam meo experimento noui, & cineris eius in re medica vsus est. Quæ magi ex salamandris tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent vera, iam esset experta Roma, Plinius. Sextius negat ignem restingui ab iis, Idem Salamandra lacertæ genus frustra creditum est ignibus non vri, Dioscor. Aetius scribit salamandra ignem transeunte, diuisam flãmam ab ea discedere si tamen immoretur, consumpto frigido eius humore exuri. hoc nos quoq; experti sumus Salamandra ad certum vsq; terminum ab igni nihil patitur, vritur autem si longiore spatio igni sit admota, Galen. lib. 3. de temperamentis. Theophrastus etiam testatur salamandram igne comburi, si in eo diu manserit, Niphus. Prunæ imposita extinguit eam, quod experiri volui, vt cuiusuis animantis caro crudarat si in ipsum ignem flãmis vigẽtem inieceris, ibi non exuri eam, aut igne eam viuere vt chamæleon aere, nulla ratione credi potest, Matthæolus quanquam sunt qui in Cypro muscas quasdam in igne nasci & inde nutriri putent: de quibus inter insecta loquemur.

Diuersæ authorũ sententiæ de Salamandra in igne viuente.

Salamandræ aliqui (inquit Albertus) inesse dicunt lanam quandam quæ in igne non aduratur, quòd penetrare eam non possit. Sed ego expertus sum id quod ad nos defertur pro huiusmodi lana, non esse lanam animantis. quidam lanuginem cuiusdam planete (vox videtur corrupta) quod etiam ego non sum expertus Hoc quidem expertus sum, lanuginem esse ferri. vbi enim magnæ massæ ferri (vt pro incudibus) fabricantur, scinditur aliquando ferrum & euolat vapor ignis. qui cum panno vel manu colligitur, vel tecto fabricæ adhæret, lanam fuscam & aliquando albam refert. hæc autem lanugo ignem non sentit, & à nonnullis lana salamandræ vocatur. Multi autem sequentes Iorach philosophum dicunt quòd hoc animal viuit in igne, quod falsum est, (simpliciter dictum.) ad breue enim tempus, Galeno etiã teste, in eo durare potest. Quòd si mediocris sit ignis, vt inquit Iorach, extinguit eum. non ideo quòd vita eius in igne sit, sed quia frigidissimum est, vt placet Aristoteli, (ego hoc nunquam apud Aristotelẽ inuenio) & pelle iam densa, vt poros eius ignis non penetret, nisi diutius in eo remanserit. Ego aliquando araneam spissæ pellis & frigidi humoris posui in ferro candenti, quæ diu iacuit antequam moueretur, & sentiret calorem adurentem: & ad aliam magnã adhibui lumen paruum, quod ab aranea tanquam flatu quodam restinctum est, Hæc Albertus. Crassitiem sanè pellis in salamandra obstare puto quo minus citò ab igne afficiatur. salamandris quidem aquaticis adeò duram tenacemq; pellem esse deprehẽdi, vt cultro difficulter vulneretur. quod si etiam vi ignis rupta fuerit cutis, humor crassus & copiosus erumpens, aliquandiu obstare potest multo enim humore abundare hoc animal, ipsa eius corporis crassities signum est, & quòd humidis tantum pluuijsq; temporibus appatet idem humor an frigidus sit, ad extinguendum ignem non multum refert. Iam corporis læuitas illa splendida, tanquam oleo aut vernice (vt vulgò vocant) delibuta, meatus omnes quàm maximè clausos esse ostendit, ideoq; difficiliorem igni vrenti aditum. Ex salamandræ pilis, quos nullos habet, inextinguibilem telam fieri falsum est. Nam huiusmodi materia est vel ex amiãto: vel ex quodam apud Plinium lini genere, si non & id amianto lapidi idem fuerit, Euricius Cordus Ipse expertus sum villos Salamandrę non consumi igne, Ringelbergius. Salamandra propter frigus ignem non aliter ac glacies extinguit: quo modo etiam oua serpentium in ignem camini coniecta flammam solent extinguere attamen tam ipsa oua quàm salamandra comburuntur, Georg. Agricola. Lini asbestini Plinius meminit libro 19. quod si in ignem proiiciatur, non vritur ego id arbitror ex lapide quodam esse, qui amiantus dicitur. is, vt Dioscorid. libro 5. inquit, in Cypro nascitur, similis alumini schisto, id est de pluma à nobis vocato ex eo theatris vela texuntur hæc autem in ignem coniecta, inflammantur quidem omnino, sed splendescunt magis exempta, & nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habemus, & nẽdo in fila diduci certum est. Multi ex alumine schisto, sed frustra, conati sunt lintea in hunc finem parare. Non defuêre qui ex salamandræ cortice similes mappas, quæ comburi non possunt, factas putarent: sed falsò vidi enim ipse salamandram comburi parumq; aberat, quin sanies eius in os mihi prosiliret, Ant. Brasauolus De Carystio lapide ex quo mantilia fiebãt, quæ igne purgabantur non vrebantur, lege Vatinum in voce Carystos. In prouincia Chinchintalas Tartarorum regi subiecta (vt scribit Paulus Venetus 1.47.) mons est in quo inueniũtur mineræ chalybis & audanici: itemq; salamandræ, de quibus fit pannus, qui in ignem proiectus comburi non potest. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, vt quidam è socijs meis vir singulari industria, Turchus religione me edocuit, qui in prouincia illa rebus metallicis præfuit. Inuenitur in monte illo fossilis quædã terra, quæ fila producit lanæ haud dissimilia, quæ ad Solem desiccata in mortario æneo teruntur: deinde sic purgata & attenuata vt reliquum lanificij genus nentur, atq; in pannum cõtexuntur. Hos cum dealbare volunt proiiciunt ad horæ spatium in ignem, & tunc ex flammis illæsi educuntur niue candidiores. Eosdem similiter purgant quũ maculas aliquas contraxerint. nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De salamandra verò serpente qui in igne viuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi ex salamandra contextam, in quã sudarium Domini inuolutum teneretur, quam rex quidam Tartarorum Romano misit Pontifici, Hæc ille. Alexander papa, vt fertur ex huius animalis lana vestimentum habuit, quod non aliter purgabatur, quàm igni iniectum, vnde candescebat, Obscurus. Contextæ ex hac lana pallida zonæ, non exuruntur, vt recentiores quidam tradunt. Alumen *Scaiolæ* vulgò dictum, est aster Samius apud veteres, nec est ex succorũ genere: vt nec alumen plumæ: ex quo si fiant licinia, non ardent, sed perpetuo oleum consumitur, ipsa manent. Commune est hoc omni fermè generi crustati lapidis. Nam & in Eisleba ex pyritide, tum lapide alio scissili pyræ imposito, liquor viridis emanat, qui cum igne extincto cogitur, ignẽ amplius non sentit. Sic & ex amianto lapide Romæ mappas, & in Verebergo Bohæmiæ mantilia esse affirmat Agricola, quæ non aqua sed ignibus eluãtur. Et ex Magnesia lapide squamoso argentei & plumbei coloris in Boldecrana mensæ fiunt, quæ igne purgantur, nec vitiantur. ex tenuiore autem thryalides pro lucernis, &c. Cardan. Et alibi, Asterem Samium & calcem extinctam in maluæ succo aut mercurialis, efficere posse putant, si manus illinantur, ne ignis noceat, Georg. Agric. amiantum Germanicè interpretatur Füderwyß/Salaamander haar. Albertus lapidis iscultos (aliâs iscustos, quæ vox corrupta videtur à Græca asbestos) mentionem facit, qui an idem sit cum amianto, an eius species, aliorum reliquimus iudicio. Verba Alberti hæc fere sunt, Iscustos lapis,

De pãnis quæ igne non comburãtur, sed purgẽtur.

vt

vt Isidorus & Aaron tradunt, in vltimis Hispaniarum partibus iuxta Gades apud Herculis Columnas frequenter inuenitur: is propter viscosum humorem in eo exiccatum, in fila deduci potest: è quibus facta vestis non comburitur, sed igne purgatur & nitet. & fortè hoc est quod pennam (plumas) vocant salamandræ, quæ est lanugo quædam tanquam lapidis humidi. Ignis tum alijs modis extinguitur, (inquit Theophrastus in libro de igne, vt nos transtulimus,) tum infuso humore aliquo qui si frigidus etiam fuerit, validius extinguet: id quod circa salamandram accidere aiunt. est enim hoc animal natura frigidum. & quæ effluit ab eo humiditas tenax, sed eius naturæ vt facilè possit procul penetrare. argumento sunt aquæ exitiales factæ, itemq; fructus quibus admixta fuerit, præsertim mortua. est etiam nonnihil causæ in tarditate incessus eius nam cum sic diutius immoretur igni, magis
10 extinguit. Extinguitur autem ab illa non quantuscunq; ignis, sed mediocris si conferas ad naturam & potentiam eius: in quo si non diutius versetur, denuo excitatur (ignis.) Eiusdem rationis est quod visco illita non vruntur, vtpote humore lento, densoq; & frigido: & quòd acetum præsertim cum albo oui liquore mixtum incendia validissimè extinguit, &c. Hæc ille. Ignis maximè extinguitur aceto & visco & ouo, Plinius 33. 5. Cor negatur cremari posse in ijs qui cardiaco morbo obierunt, negatur & veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palamq; testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici cæsaris cremari: contra genere morbi defensus est Piso, Plinius. In epistola Æsculapij cuiusdam ad Octauianum Augustum, legitur venenum quoddam esse tantæ frigiditatis quòd cor hominis interempti illo veneno conseruet ab igne. Etsi cor illud in igne ponatur tam diu donec assatione lapidescat, lapidem illum vocari
20 profilis (vox videtur corrupta) ab igne, à materia verò humanum: & preciosum esse eò quòd victores faciat & à veneno præseruet, &c. rubere aiunt candore admixto, Albertus de fossilibus 2. 14. Hæc de salamandra, & alijs quæ igni resistere legimus.

De quibusdam alijs quæ igni resistunt.

¶ Frigidissimam esse salamandram apud Suidam legitur. Theophrastus & Nicandri Scholiastes simpliciter frigidam esse scribunt. Plinius tantum ei rigorem esse scribit, vt ignem tactu extinguat non alio modo quàm glacies. Quod si verum est, falsum fuerit animalia omnia calida & humida esse, nimirum si conferas inanimatis. atqui ex inanimatis corporibus mixtis nullum est quod æquè ac glacies ignem extinguat. Ipse quidem agnosco salamandram frigidam esse actu tactuq;, vt serpentes omnes: & hanc etiam magis, quòd & humoris plus habeat, & sub terra frequentius lateat, neq; calidis & siccis temporibus prorepat, sed vêre & autumno ferè tantum, idq; tempore pluuio. Habet ta-
30 men in visceribus ac venis calorem suum natiuum, eò fortassis efficaciorem per antiperistasin. Ad hominem quoq; calida est, sed calore humido putridoq;, quare inter septica venena ponitur, quæ corpus erodunt, non sic vt calida & sicca, sed ita vt simul tabe quadam afficiant. itaq; pilos detrahit, quod nullum ex frigidis facit. Dioscorides ei vim calefaciendi & vlcerandi adscribit. Sed alios quoque serpentes, eorumq; venena aliqui frigida crediderunt, quos reprehendit Albertus lib. 25. hist. anim. & Matthæolus in sextum Dioscoridis cap. 40. Videntur autem mihi omnino non serpentium tantum lacertorumq; omnium, sed quæcunq; ex animalibus venena sunt, septica esse, hoc est cum calore humido ac putrefaciente coniuncta.

Salamandræ frigiditas.

¶ Quædam gignuntur ex non genitis, & sine vlla simili origine: Ex ijs quædam nihil gignunt, vt salamandræ: neq; est ijs genus masculinum fœmineumve, sicut neq; in anguillis, omnibusq; quæ
40 nec animal nec ouum ex sese generant, Plin. In hoc genere non est masculus neq; fœmina, sed omnes gignunt, Obscurus qui ex Plinio mutuatus videtur, & pro nihil, legisse omnes. Latet hybernis mensibus salamandra, (verba sunt Geor. Agricolæ: latitare autem eas Ælianus quoq; author est.) Etenim hoc anno in Februario Snebergi maxima vis salamandrarum ex vicinis locis collecta agglomerataque in vltima cuniculi cuiusdam parte fuit reperta. Et proximo anno in Nouembri salamandra viua ex fonte finitimæ syluæ per fistulas in hoc oppidum influxit. Pluuiæ autem & subsequens serenitas salamandras excitant ex venis, fibris commissurisq; saxorum. Huic animali nec masculinum nec fœmininum genus falsò putant esse, Geor. Agricola. Salamandra catulos excludit iam perfectos, & protinus vt nati sunt incedentes, quadraginta aut quinquaginta numero, omnes sine vllo inuolucro, vt vipera quoq;, Petrus Bellonius. Quanquam autem viuos pariat, in vtero tamen primum oua con-
50 cipit, sola in hoc genere quod sciam: vt sola inter serpentes vipera. Zoroastres salamandram ex igne generari scribit: Ælianus non nasci quidem ex igne vt pyrigoni, in igne tamen versari illæsam, vt superius recitaui ac reprehendi.

De salamandræ ortu & generatione.

D.

Salamandra irritata saniem euomit lacteam, Agricola. Audax est, neq; hominem fugit, sed etiam persequenti se opponit, vt quidam mihi retulit. Ego hoc in duabus quas domi per aliquot dies viuas retinui, non potui animaduertere. Et fortè cum propter tarditatem gressus effugere non possit, audacior videtur, ac si sponte non fugiat.

Salamandra audax.

E.

Salamandra visa signum pluuiæ futuræ est.

Prognosticon pluuiæ.

G.

Remedia ex salamandra. Remedia ex salamandra. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. additur, vt cantharis, in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abolere, similiq; modo reconditur, Dioscor. Vide supra in C. vbi de temperamento eius docui. Raim Lullius in libro de quinta essentia hoc animal adnumerat remedijs, aut venenis potius, illis quæ quarto gradu refrigerant. Galenus non ipsam, sed vstæ eius cinerem, medicamentis septicis, lepricis & psoricis admisceri scribit Celsus inter ea quæ exedunt corpus & adurunt salamandram adnumerat. Pro salamandra substitui potest lacerta viridis, Author succidaneorum. Liquefacta in oleo pilos euellis, Dioscor. interprete Ruellio. Græcè legitur, τακεῖσα μετ' ἐλαίου, hoc est in oleo macerata aut tabefacta potius. Marcellus Vergilius καυθεῖσα legere mauult, id est vsta. quoniam Paulus Ægineta quoque crematæ salamandræ cinerem tantum ad hos vsus adhibeat, cuius hæc sunt verba, Σαλαμάνδρας δὲ καυθείσης τὴν τέφραν ἔνιοι μίσγουσιν. Quod est, *Crematæ autem salamandræ cinerem aliqui miscent.* Ego salamandram non vstam magis septicam esse puto quam cum vsta est: quòd igne venenum illud septicum maiori ex parte consumatur. Salamandræ cinis pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur, Plinius. Salamandræ vstæ cinerem terrestrium herinaceorum felle excipito, ac pilis antea euulsis vtitor, Galenus de compos. medic. secundum locos 4. 7. ad pilos palpebrarum pungentes. Et rursus lib. 1. inter ea quæ Crito ad pilos disperdendos scribit: quin & fortiora iam dictis ex herinaceis & salamandra componunt in oleo coctis. Salamandræ cinis aspersus myrmecias & clauos pedum breui extirpat, Kiranid. Intestina salamandræ pilos abolent, Nicandri Scholiastes. sed apud Dioscoridem aliter habetur, Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur, ad eundem vsum, (ad euellendos pilos) Verum Plinius hunc reponendi salamandras modum in alium vsum refert Sextius (inquit) Venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis & pedibus, in melle seruentur tradit. Mihi quidem Pliniana lectio magis probatur nam ex scinco etiam & stelhone, tum simpliciter tum transmarino, capite caudaq; rescissis, medicamenta fiunt intra corpus sumenda ad Venerem ciendam, & alios quosdam vsus. Hæc scribo vt veterum scripta explicem, non quod huiusmodi quicquam intra corpus dari approbem. Sextium sanè Plinius alibi etiam sæpe citat, ita vt semper ferè eadem apud Dioscoridem quoq; reperiantur. Salamandræ sanie quæ lactea ore vomitur, quacunq; parte corporis humani contacta, toti (totius corporis) defluunt pili: idq; quod contactum est, colorem in vitiliginem mutat, Plinius.

Defluit expulsus morbo latitante capillus, *Seu rarò lauitur, seu vis epota veneni,*
Seu salamandra potens, nulliq; obnoxia flammis *Eximium capitis tactu detexit honorem.*

Q. Serenus. *Hoc salamandra caput, vel sæua nouacula nudet, &c.* Martialis mulieri imprecans. Plura vide mox in veneno eius. ¶ *Salamandræ cor.* Salamandræ cor circa genua mulieris gestatum, conceptum impedit & menstrua, ita vt extinguantur. Quòd si pelle in nigra cubito alligetur, tertianam & hemitritæum & quartanam, & omnem typum febris aufert, Kiranides. Persuasio quidem illa circa sterilitatem inducendam mulieri hoc cor iuxta genua gestari, inde orta videri potest quòd salamandræ etiam steriles creditæ fuerint nam & alias similes falsas credulitates (vt sic dicam) recitauimus in Lepore G. Salamandræ cor collo febrientis appensum, statim extinguit febrim, Kiranides.

De Salamandræ veneno. ¶ Salamandram dicunt solo aspectu nocere, & habere tot genera veneni quot colores. ¶ Contra salamandram aut aliquod ex ea venenum intra corpus sumptum Inter omnia venenata, salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, vt omittam, quòd perire conscientia dicuntur homine percusso, neq; amplius admitti ad terras Salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint necat frigida vi, nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno vel pede crusta panis incoquatur idem veneficium est, vel si in puteum cadat. Quippe cum saliua eius quacunq; parte corporis, vel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis & tanta vis veneni à quibusdam animalium vt suibus manditur, domante eadem illa rerum dissidentia. Venenum eius extingui primum omnium ab his quæ vescantur illa verisimile est. His verò similia sunt quæ prodantur (probantur à) cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta. Cætera aduersantia diximus, dicemusq; suis locis, Hæc omnia Plinius 29.4 In quo non probo, quòd salamandræ venenum frigidum facit, & & aconito comparat. nam neq; illud frigidum esse supra in C. ostendi, neq; aconitum in Lupo 4 Deinde quod scribit venenum eius primum extingui ab his quæ vescantur ea, verisimile esse, de suibus tantum accipio, (Nicander quidem suillam carnem cum testudine elixam commẽdat,) vt præcipua alexipharmaca ex sue petenda sint, ijs verò similia & proxima, nempe secundo loco, ea quæ aduersus cantharides aut lacertas produntur vel probantur, id est laudantur Multa enim, vt in sequentibus patebit communem aduersus salamandras & cantharides auxiliarẽ vim obtinent. quamobrem miror cum simile sit cantharidum venenũ, & remedia ferè eadem contra vtrasq;, quomodo Plinius rursus (eodem capite inferius) cantharides salamandris resistere scribat, his verbis Salamandris cantharides contrariæ sunt, vt diximus Atqui hoc nusquam alibi ab eo dictum reperio: neq; si repertem approbaturus essem. Itaq; deprauatum esse dixerim Plinij locum, aut mutilatum. Codex iam olim Basiliæ excusus sic habet, Solipugis cor vespertilionis contrarium, omnibusq; formicis, salamandris resistit.

Cantha-

Cantharides diximus: sed & in ijs magna quæstio, &c. Hermolaus nullam hic variæ lectionis mentionem facit, vt neq; Sigismundus Gelenius. Hic reprehendendus est etiam Matthæolus, qui miratur quomodo Dioscorides iubeat ijsdem auxilijs contra salamandram vti, quæ aduersus cantharides adhibentur, cum hæ calidissimæ sint, illa, vt inquit, frigida. itaque non de particularibus remedijs, sed tantum de communi venenis medendi genere intelligenda Dioscoridis verba putat. Sed longè errat, cum neq; frigidum sit, vt sæpe iam dixi, salamandræ venenum, & particularia auxilia, vt in sequentibus apparebit, multa eadem sint. Interim tamen remedia illa quæ contra cantharides præscripta sunt tanquam communia, non omittenda esse, & de ijs præcipuè intelligenda esse Dioscoridis verba non negârim, si ita legas vt codices nostri habent, & Marcellus transtulit, ἐφ' ὧν πάντα ποιούμενοι ἔστε καὶ ἐπὶ κανθαρίδων, ἰδιαίτερον αὐτοῖς προσφερόμενα, &c. Sin legas vt Ægineta, ἐφ' ὧν ἅπαντα ποιητέον ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῆς κανθαρίδων, ἰδιαίτερον δὲ αὐτοῖς, &c. cui lectioni Plinius etiam astipulari videtur, de particularibus quoque medicamentis cum sensisse dici potest. Sed Aetius hac in parte cum Matthæolo facit, scribens, Danda verò & his quæ in cantharide sunt relata, vt inde vomant. Ephemero sumpto, quemadmodum & a salamandræ potu, remedio sunt vomitiones & clysteres, Dioscorides. Qui biberit salamandram, patietur signa cantharidum, & cura eius & bezoar est vna, Aponensis. Salamandra a baptis in Pamphylia & Ciliciæ montuosis deuorata, qui edêre moriuntur, nec est intellectus vllus in odore vel sapore, Plinius. Sus si quando salamandram comedent, ipse extra periculum est: eos autem qui carnibus eius vescantur, interimit, Ælianus. Et aqua vinumque interimit salamandra ibi immortua, vel si omnino biberit vnde potetur, Plinius. Aquas, quibus admixta fuerit, exitiales reddit, item fructus, præsertim mortua, Theophrastus. Verisimile est autem mortuæ venenum latius spargi propter accedentem putredinem, & emanantes inde vapores odore & flatu solere inficere. Nostro etiam tempore venenosa hæc eius vis non ignoratur. nam Galli quidam olim mihi narrarũt, vulgò apud eos ferri, si blanda (sic salamandrã Narbonenses vocant) in aceruo tritici reperiatur, totum infici, adeò vt vel gallinæ vescentes inde pereant. Apud nos quidem non vsq; adeò male audit: & Antonius Brasauolus salamandram nostram (inquit) non puto adeò venenosam esse, vt vulgus & recentiores multi arbitrantur. Sed præstat hac in re veterũ scriptis credere quam experiri. Rimatrix est serpens ordinis primi, (id est pessimi veneni,) rimans aquas & cibos, & inficiens eos: & si quis ex infectis aliquid gustauerit, statim moritur, vt dicit Iorach, Albertus. Hæc mihi omnino eadem quæ salamandra videtur, ex simili aut eadem potius vi veneni, eoq; magis quòd nec in ipsa salamandra & quem cum ea confundit stellione, nec alibi tale venenum Albertus ex Ioracho commemoret, cuius tamen verba in plerisq; omnibus alijs serpentium generibus adducit. nec obstat quòd serpens dicitur, cum his nominibus barbari abutantur vt monui in A. In obsonia aliquando dum coquuntur incidere solent, serpens, salamandra, erucæ, Aetius 13.9. In quibusdam Heluetiæ locis lac a salamandris appeti aiunt, & si forte in sylua cubantis vaccæ vber suxerint, emori id, nec amplius lacte manare. Saniem aut saliuam ore lacteã vomit, irritata præcipuè, vt Agricola tradit. Hæc vel calcata tantum, hominem inficit, Arnoldus. Ab huius in quacunq; corporis parte contactu toti (totius corporis) defluunt pili, idq; quod contactum est, colorem in vitiliginem mutat, Plinius. Quamobrem medici quidam vehementibus psilothris salamandram aut cinerem eius admiscẽt, vt supra scripsi. In herbis aut fructibus quos ore teugerint, saliuam quandam relinquunt, venenum præsens, & eosdem lacteo illo succo, quem toto corpore resudant, transeundo inficiunt, Matthæolus.

Signa eorum qui Salamandrã sumpserunt.

¶ Signa eorum qui salamandram sumpserunt. Linguæ inflammatio consequitur, Dioscorid. Γλώσσης βάθος ἐμπρήθη, Nicander. Est autem periphrasis, inquit Scholiastes, γλώσσης βάθος pro ipsa lingua, quæ huius veneni vi crassescit. Lingua exasperatur, Largus. Mens & sermo præpeditur, vt ex Dioscoride Ruellius & Matthæolus transtulerunt. Marcellus Vergilius non mentis, sed sermonis tantum impedimentum fieri transtulit, eam quæ in Æginetæ libris habetur lectionem secutus, λαλιᾶς ἐμπόδισμός. Et quanquam verisimile est inflammata lingua sermonem impediri, omnes tamen quos ego vidi, præter Æginetam, qui de hoc veneno tractarunt scriptores, non λαλιᾶς sed φλεγμονὰς habent, Dioscorides, Aetius, Nicander. & Auicenna 4 6 2 7. idem tamen 4 6. 5. 20. vbi de morsu salamandræ agit, & signa remediaq; ea repetit quæ ad venenum eius in corpus sumptum pertinent, non ad morsum, Æginetæ lectionem sequitur nam vbi legitur & grauitas linguæ, & punctio eius, Bellunensis reponit, & grauitas linguæ, & loquela difficilis in qua pronũciatur *mumu* Versus quidem Nicandri hi sunt, Οἱ δὲ παρασφαλέοντες ἅτε βρέφος ἑρπύζουσι Τετράποδες· κνέφαι γὰρ ὑπὸ φρένες ἀμβλύνονται. Hoc est, Illi membris inualidi (aut titubantes) infantis instar reptant quadrupedes mens enim eis obtusa est. Tremor cum torpore (stupore) aut horrore quodam ac exolutione accedit, Dioscor. Græce legitur καὶ τρόμος μετὰ νάρκης ἢ φρίκης τινὸς καὶ ἐκλύσεως. apud Æginetam ἐκλύσεως, sed video interpretes omnes, & rectè quidem meo iudicio, legisse ἐκλύσεως. eclysis enim resolutionem & imbecillitatem significat. Cornarius etiam apud Aetium exolutionem vertit. Matthæolo nescio quid in mentem venit vt pro tribus istis vocabulis, quæ sunt, torpor, horror ac resolutio, tristitiam, pauorem ac debilitatem magnam reddiderit. Corpus inualidum fit, & torpet rigoribus quibusdam, Largus. Αἶψα δ' ὑπὸ μάλκης δάμναται· ἐμβαρύθει δὲ κακὸς τρόμος ἄψεα λύων, Nicander hoc est, Mox

autem frigore corpus corripitur, & grauans malus tremor membra resoluit. Ad hæc partes nonnullæ corporis liuoribus circumquaque sugillantur: sæpeq́; diutius immorante veneno putrescentes defluunt, Dioscorid. vt Ruellius, Marcellus, & Matthæolus vertunt (hic quidem etiam clarius, corruptas in terram decidere) item Auicenna, & ex Aetio Cornarius. Dioscoridis verba sunt ὡς πολλάκις σηπόμενα ἀπορρεῖν τὰ μέρη. Mihi quidem non videtur partes ipsas delabi integras, cum tantam putredinem oboriri in membris, vita & corde adhuc incolumi, vix sit verisimile. nec ab vllius alterius veneni vel intra corpus sumpti, vel per ictum morsumve in ipsum translati, tale quid accidere legimus, quod meminerim. Et si enim Marcellus Vergilius à cenchro morsis carnes decidere transfert ex Dioscoride: Græcè tamen legitur περιρρεῖν, quod est humore diffluere. Itaque ἀπορρεῖν malim simpliciter interpretari fluere & manare, humore scilicet putrido, & saniem stillare, pro περιρρεῖν. In hanc sententiam induxerunt me Nicandri versus isti, Σαρκὶ δ' ἐπιτροχόωσιν ἀολλέες ἄκρα πελιδναὶ Σμώδιγγες στάζουσι κεδαιομένης κακότητος. quod est, Per summam autem cutim liuentes maculæ passim apparent, eousq́; scilicet dispersa veneni malitia. Vbi interpres habet, Επιτρέχει τῇ σαρκὶ πελιδνότης, ἐξ ἧς ἐργασία, lego ὑγρασία. Et mox, Σμώδιγγες αὐταὶ κατ' αὐότητα τῆς σαρκὸς στάζουσι. Sed aliâs, inquit, scribitur στίζουσι, id est pungunt, vt sensus sit, liuores illos multos & dispersos in eis esse punctorum instar. Sed ego στάζουσι malim, quod conuenit cum verbo ἀπορρεῖν. Corpus liuoribus quasi maculis variatur, Largus. Auicenna 4.6.2.7. alia etiam signa ex Aetio citat, sed corrupte, quare omitto. Habet enim Aetius omnia vt Dioscorides: nisi quod præterea addit hæc verba, Primum equidem maculæ albæ per corpus apparent, deinde rubræ, postea nigræ cum putrefactione & defluuio capillorum. quæ verba etiam ipsa cum Nicandri & nostra sententia faciunt. Sed hæc signa eueniunt etiam vbi pars aliqua corporis a saliua salamandræ contacta est, vnde toti defluunt pili, idq́; quod contactum est colorem in vitiliginem mutat, vt Plinius scribit. Et a morsu eius probabile est eadem fieri. A potu salamandræ accidunt dolores vehementes in ano (aliâs in stomacho, Bellunensis) & apostema sicut hydrops, & in ventre spasmus, & retentio vrinæ, Auicenna: ex quo etiam Arnoldus repetit sed corruptissimè vt excusi codices habēt, in libro de venenis. Video autem deceptum Auicennam, cum Dioscorides hæc signa de ijs scribat qui buprestin sumpserunt, de qua proximè ante salamandram agit.

De remedijs aduersus haustum salamandræ venenum.

¶ De peculiaribus remedijs aduersus haustam salamandram, quæ scilicet post communia statim (vt sunt vomitiones & clysteres, de quibus supra nonnihil dixi,) adhiberi debent. ¶ Auicenna 4. 6. 2. 7. eadem quæ Dioscorides & Aetius remedia præscribit, sed deprauatius. Salamandræ cura communis, est vt cura opij: & dentur in potu theriacæ magnæ, vt theriaca alferuch, & Mithridatum & similia, Auicenna. Quanquam autem curam eius communem esse dixit vt opij curam, non idcirco oportet salamandræ venenum esse frigidum, vt Matthæolus ratiocinatur, oblitus se paulò ante negasse calidum esse venenum licet eadem cura communis, quæ aduersus cantharides, ei debeatur. nam & calidis & frigidis venenis vna eademq́; cura communis fere omnibus debetur. ¶ Nunc particularia remedia, vt ab authoribus tradita sunt, ordine alphabetico subiungam. Aqua mulsa, vide in Lino. Calamintha, vt Auicenna ponit, non rectè, vide in Rana. *Abugæ* siue chamæpityos decoctum, in quo nuclei pinei (strobili, vel vt Ægineta habet strobilia, vnde Auicen transtulit grana pini parua,) conterantur, Dioscorid. Chamæpityos folia coque cum conis, ὡς ἐψήσατο (ἐθρύψατο, Scholiast.) πεύκη, Nicand. Vide in pino infra. Cupressi folia, Auicenna: vide infra in Pino. ¶ Eruum, vide in Vrtica. Eryngium, vide infra in Rana. ¶ Galbanum ex melle linctum, aut resina pinea ex melle, Aetius & Dioscorid. Auicenna (aut eius interpres) ex Aetio, quem citat hunc locum malè transtulit, his verbis: Priuatim conferunt, ammoniacum, (resina, Bellunensis) & glutem album, & sumat iurdeeis, aut ambo cum styrace. Galbani radix, Nicand. ¶ Lac recens, præcipuè bubulum, contra salamandræ venenum efficax est, Dioscorid. Lac infunditur phthisicis, cantharidum, aut salamandræ venenis, Plinius. infundi intelligo per clysterem: nam potu remedia mox priuatim subiungit. Dioscorides autem lac in potu dari vult: nec aduersantur, sed vtrunq; fecisse proficient. Lilium, vide in Vrtica. Lini seminis farina ex aqua mulsa sumpta, quàm plurimum bene adiuuat, Largus. ¶ Mel quàm plurimum per se, vel cum resina ex pinu, Largus. Galbanum ex melle linctum, Dioscorid. Mustum cantharidum naturæ aduersatur, & salamandræ, Plinius à quo & sapa commendatur. ¶ Oletum prodest contra cantharides, salamandras, &c per se potum redditumque vomitionibus, Plinius. Resina pinus, (ῥητίνη πιτυΐνη,) aut galbanum cum melle, in eclegmate, Dioscorid. Aetius clarius, Resinam pinus cum melle delingendam præbe, aut etiam galbanum cum melle. Δάκρυα πεύκης, id est lachrymæ piceæ, (quanquam Gaza ex Theophrasto πεύκην pinum vertit, πίτυν piceam,) cum melle, Nicander. & paulò post, Resina (simpliciter) cum melle: sed hic mel apum, ἔργα μελίσσης, expressè nominat, supra verò mel τενθρήνης, quod genus insecti ex apum genere vel api simile, vel ipsum alueare interpretatur Scholiastes. Resina ex pinu, cuius etiam tenera folia cum herba quam Græci chamæpityn appellant, decocta, ex aqua mulsa prosunt, Largus. Ἠὲ χαμαιπίτυος βλαστήμονος ἀμμιγα κώνοις φύλλα καθεψήσας, ὅσσ' ἐψήσατο πεύκη, Nican. vbi Scholiastes, Συνεψήσας δὲ φησι τοῖς τε (τοὺς στροβίλους) τοῖς φύλλοις τῆς χαμαιπίτυος τῆς βλαστήμονος

ἀναμι-

διαμεμιγμένως χαλβάνοιο τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλῶνας ἐψεῖ ἢ βρέφεται ἡ πεύκη, δίδου πιεῖν. ὁμωνύμως λέγεται ὁ καρπὸς, ὁ στρόβιλος, καὶ ὁ κλῶν, Hæc ille. mihi quidem Nicander nullam ramulorum pinus, sed fructuum tantum mentionem fecisse videtur. neque enim vel strobilum vel conum in alia quàm pro ipso fructu significatione legi dixerim. De re ipsa tamen non contendo, cum & Largus pini folia commendet, & cupressi folia Auicenna. quanquam is super hoc remedio Aetium citat, apud quem nihil tale reperio. A iugæ decoctum in quo nuclei pinei conterantur, Dioscorides & alij. ¶ Ranarum (βατραχίων, Ægineta βατράχων habet, quod magis probo, ne quis virides ranunculos terrestres intelligat) ius cum quibus eryngij radix incocta sit, Dioscorid. & Aetius, qui remedium hoc præter opinionem auxiliari scribit. Nicander præterea scammonium addi & simul decoqui iubet: in cuius Scholijs non scammonium, sed ammoniacum legitur, quod minus probo non admittente carmine. quanquam vetus etiam Auicennæ translatio ammoniacum inter remedia habet, tanquam ex Aetio sed perperam. Bellunensis legit, resina, Aetius galbanum habet. Scammoniæ quidem liquor etiam contra leporem marinum à Dioscoride commendatur. Ranæ decoctæ cum calamintha, Auicenna tanquam ex Aetio: sed ille cum eryngij radice decoquit, vt Dioscorides, nulla prorsus calaminthæ facta mentione. De remedio ex ranis vide plura mox in Testudine. Resina, vide supra in Pinu. Rutæ genera (vt satiua, & syluestris) valent tum contra alia multa venena, tum contra cantharides ac salamandras, Plinius. ¶ Sapæ vsus contra cantharides, salamandras, & contra mordentia venenata, Plinius à quo & mustum laudatur. Scammonium, vide paulò antè in Rana. Styrax, vt ab Auicenna ponitur, nescio quàm rectè: vide supra in Galbano. Suis præpinguis carnes, (Γέντα, carnes, Thracibus, Eustathio teste, & Nicander alibi, Καί τε βοὸς καὶ γέντα) coctæ cum carnibus testudinis siue marinæ, siue terrestris, Nicander. est & alia quædam lectio in Scholijs, vbi nulla suis mentio, quæ mihi nequaquam probatur. Sues quidem & apros salamandris deuoratis nihil pati, supra diximus: vnde Plinius etiam colligit primum ex præcipuum & suibus petendum esse remedium, vt supra exposui. ¶ Oua testudinis marinæ aut terrestris, cocta, Dioscor. καὶ ὠὰ θαλερῆς χελώνης ἀλθαίνει, Nicander. Grammatici θαλερὸν tum aliter, tum seruidum apud Nicandrum interpretantur. ego hic oua cocta intelligo, vt Dioscor. quæ ab igne aquæ vel cineris vbi cocta sunt adhuc caleant. Contra salamandras carnium decoctarum testudinis marinæ succum bibisse satis est, Plinius. Testudinum marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclarè auxiliantur. neque est testudine aliud salamandræ aduersius, Plinius. Et alibi, (lib. 32. cap. 5) Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras. Sed cum ranæ ouiparæ quadrupedes nullæ in mari sint, quæ autem ranæ marinæ (βάτραχοι ἁλιεῖς) vocantur ex genere piscium planorum habeantur, neq; vlla earum vis contra venena prædicetur, quod sciam, suspectus est mihi hic Plinij locus, ita vt dubitem an potius legendum sit, Testudinum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus, &c. nam & alibi testudinis marinæ succum simpliciter decoctum (nimirum in aqua) vt superius recitaui, contra salamandras commendat. Fieri autem potest vt hoc erratum (si est) commiserit Plinius ipse memoria lapsus etsi de ranis illic omnino eum agere, ex ijs quæ sequuntur patet, nempe de fluuiatilibus ranis alibi sanè nusquam ranam marinam nisi pro pisce plano nominauit, longè diuersi generis quam ranæ fluuiatiles sint, vt neq; remedia comparari debeant. Contra rubetæ quidem venenum nullum ab alio quoquam ex rana marina remedium præscriptum inuenio, sed neq; contra salamandram, ex testudine vero marina contra vtrunq;. Testudinis marinæ sanguis cum vino, &c contra rubetam bibitur, Dioscor. Aut igitur omnino apud Plinium pro ranarum marinarum reponemus testudinum marinarum: aut saltem nullum periculum est si id fecerimus, cum Plinius ipse testetur nihil testudine aduersius esse salamandris. Suis præpinguis carnes cum testudine marina aut terrestri coctæ, Nicander. Apollodorus vrticæ semen salamandris contrarium esse affirmat cum iure decoctæ testudinis, Plinius. Vrticæ folia cum lilijs & oleo decocta, Dioscor. Nicander vrticam cum oleo & crimnis coquit, & in cibo dat ad saturitatem. est autem κρίμνος farina crassiusculè molita, κρίμνα οἱ παχύτεροι τῶν ἀλεύρων, καὶ κρίμνος ἡ κεγχρίς. Scholiastes hic farinam erui exponit (cuius & proximè antè mentionem fecerat, cum sicca erui farina semen vrticæ miscendum pro remedio monens,) aut hordeaceam. facilis autem transitus est à κρίμνοις in vocem κρίνοις, id est lilijs, vt Ægineta, Aetius & Dioscor. habent. Mihi Nicandri lectio placet. Vrticæ semen etiam Auicenna inter remedia numerat, tanquam ex Aetio apud quem hoc non legitur.

¶ De morsu salamandræ. Hanc lacertam in quibusdam Galliæ locis, vt dixi, *arressadam* vocant, cuius morsum adeò exitialem esse putant, vt nulla vitæ spes relinquatur. itaque vulgo hæc metra celebrant: *Si mordu t'a vne arressade, Prens ton linceul & ta flassade* hoc est, Si te salamandra momorderit, accipe linteum tuum ac tuam lodicem. Rhæti qui Italicè hodie loquuntur, aiunt a salamandra morsum tot medicis opus habere, quot distinguitur maculis. Sic & apud Arnoldum de venenis, affices quidam serpens multis & varijs distinctus maculis, tot habet species nocendi, quot colores distinctos. Dentes vbi semel infixit salamandra, (vt quidam mihi retulerunt, nescio an verè) nunquam remittit. & si auellatur, letale est. ita enim relinquitur venenum, (quod etiam de

De Salamandra morsu.

bufone fertur) itaq; relinquenda est a morsu pendens, quòd homo interim viuere possit. Nicander in Theriacis salamandræ morsum dolosum & semper infestum esse scribit, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος αἰὲν ἀπεχθές. Significat autem δάκος tum serpentem mordentem, tum morsum ipsum, vt Varinus docet. Salamandræ duæ, quas domi habui, cum sæpe à me bacillis ligneis, herbarum caulibus alterísq; tentarentur, nunquam tamen ne os quidem tanquam morsuræ diduxerunt: morsum etiam ab eis apud nos nunquam audiui quenquam. sed fieri potest vt non omni tempore aut non in quauis regione mordeant, vt stelliones quoq;. ¶ Quos salamandra percussit, eos dolor vehemens & crustæ productio consequitur. adhibeatur autem eis communis cura iam prædicta, Aetius. Auicenna 4. 6. 5. 20. de salamandræ morsu scribens, (nam de alijs quoq; in eodem tractatu ictu morsuve relinquentibus venenum agit,) eadem tum signa tum remedia ponit quæ Græci salamandræ in corpus sumptæ veneno adscripserunt, & ipse etiam scripserat supra 4. 6. 2. 7. nisi quòd illic quædam aliter habent, eò quòd è Græcis malè translata sint. Vnicum est in hoc loco remedium quod morsui conuenit, quòd ranas decoctas edi iubet, & ius in potu dari (quanquam hoc etiam inter alexipharmaca ponitur) & insuper carnem earum imponi, quod theriacum est, id est morsui conueniens. Cor vespertilionis contra salamandras prodesse Aggregator citat ex Plinij lib. 29. vbi nos cap. 4. cor vespertilionis non salamandris, sed salpugis siue solifugis contrarium esse legimus. Idem Aggregator remedia tanquam contra morsum salamandræ scribit, quæ ab authoribus contra venenum eius intra corpus sumptum prodita sunt. Morsus quidem salamandræ solus Nicander, Aetius & Auicenna meminerunt: remedia verò ad eum particularia nemo scripsit, (nam Auicennam in hoc errasse ostendi:) nimirum quod cura communis satis factura videretur. Nicander quidem in Theriacis, cum animalia aliquot venenosa, & ictu morsuve ab eis læsorum signa descripsisset, vt phalangia, scorpios, apes, vespas, scolopendram, salamandram, venenata marina, & alia: mox remedia subijcit, tanquam communia contra hæc omnia, nihil distinguens.

Salamandræ vsus apud chymistas. ¶ Curiosi quidam homines, in salamandris vim quandam inesse persuasi, qua argentum viuum in aurum mutetur, ipsas in olla super carbonibus ignitis ponunt, & argentum viuum per tubum ferreum oblongum superinfundunt in quo opere interdum venenoso vapore exhalante ita inficiuntur, vt corpore intumescant, vel alia noxa implicentur, vel etiam de vita periclitentur. His Theophrastus Paracelsus remedio esse scribit nescio quam axungiam Solis, (oleum auri fortassis,) quam inter arsenici & argenti viui alexipharmaca descripserit. nos eam descriptionem in libris eius non reperimus.

H.

Homonymum. *a.* Ζωοφόρος, καὶ σαλαμάνδρα, καὶ ἀγγεῖον νεκρῶν, Hesychius & Varinus. videtur autem significari vrna in qua crematorum funerum ossa condebantur, aut ipsa cadauera integra: quam & sarcophagum vocabant, quòd ex certo lapidis genere fieri soleret, qui carnes mortuorum consumebat quo sensu ζωοβόρον potius dixerim a consumenda animalium carne, quæ vis septica & exedens salamandris etiam in viua animalium corpora est.

¶ Epitheta. *Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis*, Samonicus. Nicander cognominat λεπτόδειρον, & φαρμακίδα σαύραν πολυκηδέα. Et rursus, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος αἰὲν ἀπεχθές, non de morsu, sed de ipsa salamandra. sequitur enim, Ἤ τε καὶ ἄσβεστον, &c.

¶ Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem salamandræ, aliâs aliorum animalium, Georg. Agricola.

Superstitiosa. ¶ *e.* Alchymistæ dicti salamandra nescio quomodo in metallorum metamorphosi & chrysopœia vtuntur, vt aiunt: Vide nonnihil supra in fine capitis septimi. ¶ Salamandræ cor gestatum, securitatem ab igne præstat, & audacem contra incendium & inctemabilem reddit. Animal ipsum in caminum vel ignem immissum, omnem flammam extinguit, Kirandes.

DE STELLIONE.

A.

Diuersæ opiniones de stellione, quæsit. GENERA lacertorum plura sunt, vt salamandra, saura, stellio, Isidorus. Hermolaus Barbarus conijcit stelliones esse quas Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & pusillis lacertis similes. Idem Perottus & Grapaldus asserunt, & Lucius Ioan. Scoppa. Stelliones nonnulli *tarantulas* esse putant, Niphus. Stellio multas maculas paruas in dorso habet similes stellis. non enim est illa

est illa lacerta quæ aspicit homines. ista enim est viridis. illa habet colorem æruginis æris: & forte est de genere earum, quæ versantur in ædificijs & domibus antiquis, & rarò mordet. quia habet dentes tortuosos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus cardinalis: videtur autem non de alia quam tarantula sentire. Circa Romam inuenitur genus quoddam parui lacerti, dorso per totum stellato, quod terrantulam vocant, quoniam sub terra degere soleat. id quia valde venenosum est, sæpe cogitaui Dioscoridis sepa siue chalcidicam lacertam esse: aut si ea non sit, veterum stellionem, Petrus Matthæolus Senensis in Dioscorid. 2. 58. Et rursus 6. 4. Stelliones (inquit) in Italia venenatos esse & letales alicubi Aristoteles scribit, qui vero illi sint, non facile dixerim, nisi fuerint tarantulæ quæ apud Thuscos reperiuntur in domibus, præcipuè in cauis quibusdam murorum prope terram. Paruis enim lacertis simile est hoc animal, & araneis viuit, vt Plinius & Aristoteles de stellione scribunt: & per dorsum totum stellis quibusdam insignitur, vnde forsan nomen inuenit. & in Thuscia morsus eius pestifer est, Hæc ille. Ponzettus tarantulas non à terra, sed a Tarento ciuitate circa quam abundant, dictas suspicatur. Stellio, id est lacerta viridis, Vetus glossographus Auicennæ, & Ant. Musa Brasauolus de simplicib. cap 524. Stellionem medici nostri temporis magno errore putant lacertum esse, cum longè aliud animal sit lacerta minus, Perottus & Grapaldus. Matthæolus in Dioscor. 6. 4. reprehendit illos qui lacertum minorem pro stellione accipiunt, cum lacertus ille sanguinem habeat, & inter sæpes ac macerias versetur, quorum neutrum stellioni conuenit, qui etiam rore & araneis viuit, ille bruchis, cicadis, gryllis, cochleis, &c. homini beneuolus, nec vt stellio noxius. Stellio, id est lacerta facetana, sed secundum quosdam est lacerta viridis, Syluaticus. Stellio, vulgo lacerta vermicularis rusticè, inuenitur in foraminibus domorum antiquarum, in quibus aranei quoq; manere solent, Niphus. ¶ Stellionem Græci *coloton* (lego *coloten*) vocant, & ascalaboten, & galeoten, Plinius. Lacerti siue stelliones qui per parietem repunt, curti sunt, Græcè ascalabotæ vocantur, Marcellus Empericus. Aristophanes in Nebulis fingit, dum Socrates ore hiante Lunæ motum noctu obseruat, ἀσκαλαβώτην vel γαλεώτην (nam vtroq; nomine vocat) a tecto alui excrementum eimmittere. Nicander in Theriacis ἀσκάλαβον vocat, nimirum carminis gratia. Ascalabotes a Græcis dicitur, quòd apud eos ἄσκελος circulus est. stelliones autem circulis quibusdam depicti sunt, & veluti lucentibus guttis in modum stellarum, vnde nomen, Perottus. Ego hanc etymologiam apud nullum idoneum authorem inuenio, vt neq; ascalon pro circulo vsquam. Hebræi quidem *agil*, עגיל, circulum & rotundum vocant. Grammatici ἄσκαλα interpretantur impura, quod sanè etymon animali impuro & venenato congrueret. Sed ascalabotes forte quasi καλοβάτης dictus fuerit, quod artuum suorum digitis & vnguiculis innixus per parietes repat, & felium aut mustelarum instar ascendat. nam & colotes, vt iam ex Plinio dixi, vocatur, & καλαβώτης Suidæ: nisi quis malit a calis, id est lignis sic dictum, vt & calopodion, pedem vel calceum ligneum dicimus. nam & xylobates & tœchobates a Kiranide nominatur, quòd ligna (asseres scilicet ligneos) & parietes scandat. Ξυλοβάτης (inquit) vel Τοιχοβάτης est species parua crocodili (id est lacerti) Καλώτης, qui & γαλεώτης, δοκεῖ δὲ αὐτὸς εὐστόχως ἅλλεσθαι περὶ τοὺς μῦς, Varinus. hoc est, Videtur autem scitè & argute circa mures salire: quasi hoc etymon statuat, vt inde nomen habeat, tanquam εὐσταλαβώτης. sed hoc feli potius aut mustelæ quam stellioni conuenit, qui mures nihil curat. Sciendum itaq; veteres ascalabotæ & colotæ nomine tum de fele seu mustela potius, tum de stellione ex æquo vsos esse, vt Grammatici quidem in dictionarijs interpretantur, Varinus & Suidas. nam apud ipsos authores nusquam inuenio his vocibus felem aut mustelam significari, quum illam semper αἴλουρον, hanc γαλῆν nominent. Recentiores tamen Græci γαλῆν etiam pro fele seu cato posuerunt, vt in Cati historia docui. Videtur autem vulgus Græcorum hæc nomina de duobus seu tribus istis animalibus ideo confudisse, quòd ex æquo omnes in sublime suis pedibus & vnguiculis reptando scandant. In picorum genere arborum cauatores sunt, scandentes in subrectum felium modo, illi verò & supini, Plinius 10. 18. Transtulit autem hunc locum ex Aristotele de historia anim. 9. 9. vbi ille Gaza interprete, Picus martius (inquit) scandit per arborem omnibus modis. nam vel resupinus more stellionum ingreditur. Græcè pro stellionibus hic ascalabótas legimus, Hermolaus etiam stelliones vertit. Sed Græca integra apponam: Ὁ δρυοκολάπτης περιέρχεται ἐπὶ τοῖς δένδρεσι ταχέως πάντα τρόπον, καὶ ὕπτιος, καθάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται. In Mirabilibus eadem leguntur, sed ista clarius, καὶ ὕπτιος, καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα. atqui feles ascendunt quidem commodè, minus commode verò descendunt, vt desilire plerunque vel omnino vel ex parte malint. stelliones vtrunque pari facilitate præstant. Quare miror cur Plinius non potius stelliones transtulerit, vt debebat, quibus per parietes ingressus seu reptatio secundum omnes modos (sursum, deorsum, & in transuersum obliquumque) conuenit, vt & picis & sciuris. ὕπτιον etiam dixeris reptare animal, cum sub aliquo transuerso progreditur. vt ἐπὶ γαστέρα, cum super eodem, hic dorso sursum, illic deorsum spectante. Cæterum alibi vbique Plinius ascalaboten & galeoten ex Græcis vel simpliciter stellionem, vel stellionem transmarinum reddit, vt nos obseruauimus. Καλωτῆνος, ἀσκαλαβῶται, Hesychius & Varinus. Colotæ quidem nomen non aliter a colis, id est artubus & pedibus factum est Græcis, quàm ab ijsdem in hoc genere apud Latinos lacertus. Γαλιὲς & γαλεώτης, ἀσκαλαβώτης, Hesychius & Varinus. Galeotes igitur stellio vocatur, vel quòd vt galæ, id est mustelæ & feles,

Nomina Græca.

pedibus in sublime scandit: aut fortè quod corporis ductu sit oblongiore, vnde & galeis piscibus, id est mustelis inditum nomen. sed stellio tum longitudine tum humiditate etiam crurum mustelas quodammodo refert. Ascalabótes stellio est quem & χαλαβώτην vocant, sed frequentius galeoten. ἢ καὶ ὁ ποντικός, καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη νυμφίτζα, Suidas, & partim Varinus. Est autem *nymphitza* recentionbus Græcis non alia quam mustela. ponticus verò, mus, cui ascalabotæ nomen alius præter Suidam nemo quod sciam attribuit. His tamen omnibus reptatio in sublime conuenit. Ascalabi etymon deduci potest etiam παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito ingressu, (vt Etymologo & Vanno placet) qui & felium & stellionum generi competit. Cæterum *ascálaphos* per *ph*, dictus fuit Martis filius, παρὰ τὸ ἀσκαλὲς καὶ τὴν ἀφὴν, ὅ περὶ τὴν χεῖρα καὶ εὐαφής. ἀσκαλὸν enim est lene, molle, quietum, Varinus. At Suidas contra, Ἀσκάλαφος παρὰ τὸ ἀσκαλὲς (ἀσκελὲς) τῆς ἀφῆς, ὁ λίαν σκληρός. Æginetæ interpretes 5. 11. pro galeota, id est stellione felem non rectè transtulerunt, (vt in Fele ostendimus: & quòd ascalabotes ac galeotes vnum sit animal, licet Ægineta separasse videatur,) & Auicennæ 4. 6. 4. 13. Σοφῆς ἀράχνης ἱστὸν εὗρε καλώτης, Καὶ λεπτὸν ἐκεῖθεν φᾶρος, ἐκτεμὼν τοίχου, Babrius apud Suidam. vescitur autem stellio araneis, vt in C. dicam. Dormit colotes in præsepibus, & narem subiens asini, ne comedat impedit, Aristot. Albertus nescio quomodo coloten hîc rattum exponit, idq́; sine authore. Apud Græcos hodie vulgo stellionẽ λιακόνι vocari coniecio: quem enim sic vocant, lacertum esse aiunt paruum, argenteo lucido colore, in siccis & apricis locis: & nomen ipsum quodammodo ad stellionem alludit, sed per aphæresin. A nonnullis tamen stellio esse putatur, qui vulgo Græcis hodie θαμαμύθος aut ψαμαμύθη vocatur, quo nomine lacertum paruum significari puto, sed certum nihil habeo. ¶ De stellionis nominibus Hebraicis vide quædam supra in Lacerto *A*. nam Septuaginta letaah transferunt in ascalaboten, id est stellionem, &c Munsterus שממית *semamith* stellionem vertit, alij araneam aut lumbricum. Vide in nomenclaturis salamandræ & simi... Ego omnino aut stellionem ipsum aut simile lacerti genus esse puto. proxima huic est vulgaris hodie vox Græca *psamamythe* & *thamiamithos*, de quibus paulò antè dixi. Prouerb. 30. sapientia animalia minuta quatuor numerantur, formicæ, cuniculi, locustæ, & semamith, quod manibus nititur & moratur in ædibus regijs, vt Hieronymus vertit. Munsterus araneam quæ manibus negotietur sed Hebraica vox *taphas* apprehendere & capere, non negotiari significat. Manus quidem de stellione potius, qui manus digitatas habet vt lacerti, quàm de araneo dici possunt. *Semamith* Hebraicæ voci vicina est Arabica *samabras*, vel *saambras*, vt Bellunensis legit, aliâs *senabras* vel *semabras*, vnde salamandræ nomen deductum videtur, non quòd idem sed quòd simile & congener sit animal. *Sarnabraus*, id est stellio, Vetus glossographus Auicennæ. *Senabras* idem est quod lacertus vel stellio qui in hortis reperitur, Bellunensis. Videtur autem abuti stellionis nomine, vt & alij Arabum interpretes, idq; generis loco statuere, sub quo species aliquot contineantur, quod rectius & Latinius lacerti quam stellionis nomine facere potetant. *Samabras* quidem Auicennæ lib. 2. cap. 646. lacertam simpliciter significat, vt ex adscriptis ei remedijs clarissimè constat. *Guaril* seu *vrel* apud Auicennam lib. 2. in capite de *athab* seu *aldab*, id est lacerto, vetus interptes stellionem reddit, Bellunensis Arabicas voces relinquit. *Alurel* est animal terrenum, simile lacerto, coloris cinerei, longum ad quan... m trium palmorum, Bellunensis. *Guaril* lacerto similis est, sed corporis forma differt, cauda l... , & patuo capite, Obscurus. *Guasemabras*, id est stellio, Vetus glossographus Auicennæ. qui for... duas voces *guaril* & *semabras* in vnam confudit. *Guauses* animal quoddam habens sanguinem, ... stellio, Syluaticus. videtur & hæc vox corrupta. Verus quidem stellio, teste Plinio, sangui... non habet. *Guaril* aquaticus, id est scincus, sed verius stellio, Vetus glossographus Auicenn... stellionis aquatici ex bonis authoribus nemo meminit. *Epithetos*, id est stellio, Syluaticus. ...ascalabotes (id est stellio) & araneus pugnant, Aristot. vbi Albertus ineptissimè habet, Auis ascalo... quando comedit *abachiez*. VASGA Arabicè sunt reptilia, vt stellio, subnigra, dicta in Catalon... dracones domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, sic... denticuli stellionis vel lacertorum, Arnoldus in libro de venenis. Videntur autem mihi nih... erè à veris stellionibus differre, præterquam colore. ¶ Albertus Magnus chamæleontem interpretatur stellionem maiorem, quod minimè probo. Idem chamæleontem, salamandram & stellionem imperitissimè confundit: & pro colore alicubi *arcolum* habet, ex Auicennæ interprete nimirum. ¶ Germani, Galli & Angli, nullum quod sciam huius lacerti nomen habent, cum ipso etiam animante careant. Errat qui stellionem Germanicè interpretatur Puntermolch/ quod animal omnino salamandram esse supra docui. ¶ Est & STELLIO transmarinus Plinio & Æginetæ, idem fortè qui scincus: de quo plura in *G.* & mox in *B.*

De nominibus Hebraicis & Arabicis.

B.

Vbi reperiatur.

Reperiuntur stelliones in Italia, etiam venenati morsus, Aristotele teste: item in Thracia, Nicandro. Nos supra circa Romam & in Thuscia stelliones tarantularum nomine haberi docuimus. Plinius in Italia nasci negat stellionis illud genus scorpioni contrarium quod Græci ascalaboten & coloten vocent. (quod forte alibi stellionem transmarinum dicit.) Est enim hic (Græcorum stellio, inquit) plenus lentigine, stridoris acerbi, & vescitur: quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt.

Stelli-

Stelliones in Sicilia aiunt morsum habere letalem, non vt apud nos infirmum & leuem, Aristot. in Mirabilibus. ¶ Cortice integuntur, Aristot. Stellio terga depicta habet interlucentibus oculis in modum stellarum, vnde nomen, Albertus. Et alibi, Piger est, dorso & cauda latior lacerto: & guttatus, cum lacerta sit vnius coloris. sed hæc coniuncta, ad salamandram magis referenda videntur, quam, vt dixi, cum stellione confundit. Circulis quibusdam depicti sunt & veluti lucentibus guttis in modum stellarum, vnde nomen, Perottus. Vide plura in *A. Aptumq. colori. Nomen habet varius stellatus corpora guttis*, Ouidius. Tarantulæ, vt Romæ vocant, albæ sunt, innocuæ, & pusillis lacertis similes, Hermolaus. Audiui etiam ex oculato quodam teste, tarantulam illam corpore lucido esse & fragili. Sed λευκὸν etiam vulgo apud Græcos dictus lacertus, siue idem siue similis, argenteo colore lucido esse fertur. Vidi ego nostros etiam communes lacertos in litore prope Venetias, albo colore, innoxios, nec mordentes licet digito in os inserto. Ascalabotes animalculum est lacertæ simile, Suidas. Similis ascalabotæ salamandra est, Aetius. Lacerti siue stelliones qui Græcè *ascalabotæ* vocantur, cum sunt, Marcellus Empiricus. ¶ Stelliones sanguine carent, lacertarum figura, Plinius. hinc forte albo & lucido colore apparent. Sunt qui & ranam in quadrupedum ouiparorum genere sanguinem præterquam in oculis habere negent. Chamæleontem Aristoteles scribit sanguine carere exceptis oculis & corde, & quibusdam ex eo nascentibus venulis. Quamobrem errasse videtur Syluaticus (aut librarius, qui negationem omiserit) apud quem legimus, *Guanses* animal quoddam habens sanguinem, & est stellio. ¶ Stellio vel lacerta cum mordet, dimittit in loco sui morsus dentes paruos, subtiles, nigros, Auicenna & Albertus. plura leges supra in Lacerto *B* & *G*. Stellio fortè est de genere lacertarum, quæ versantur in ædificijs & domibus antiquis, & raro mordet: quia habet dentes tortuosos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus. Lacertorum etiam, qui Arabicè *valga* dicuntur, stellioni similium dentes in morsu infixi hærent, vt Arnoldus scribit. ¶ Polypo brachia à congruo abrosa, renasci, sicut colotis & lacertis caudam, haud falsum, Plinius. Stellio Græcorum plenus est lentigine, quod nostro non conuenit atqui alibi non ipsum lentigine plenum esse scribit, sed faciem illorum qui medicamentum ex ipso factum biberint, lentigine obduci, quod magis probo.

Figura corporis.

C.

Stellio est lacerta inhabitans domos, Elluchasem. Stelliones in nouis domibus cernuntur, vt Marcellinus inquit, Hermolaus. In veteribus domibus, Ponzettus. Cubilia eorum in locis hostiorum fenestrarumq; sunt, aut cameris sepulchrisve, Plinius. Ascalabotæ aliquando ex superioribus locis in cibos, dum præparantur, decidunt, Dioscorid. Parietes ædificiorum rependo conscendunt, Suidas & Marcellus Empiricus. In sublime scandunt, felium modo, sed & deorsum reptant & ad latera, vt in *A.* dixi Latebras petunt, Ouidius 5. Metam. *Senabras* idem est quod lacerta vel stellio, qui in hortis reperitur, Bellunensis. Stelliones & aliæ quadrupedes ouiparæ quomodo ingrediantur, ex Aristotelis libro de communi animalium gressu, in Crocodilo scripsi.

Vbi viuant.

¶ *Nam sæpe fauos ignotus adedit Stellio*, Vergilius 4. Georg. Foramina aluearium angustissima esse debent, vt nec venenatus stellio, nec aliud animalculum noxium intrare & fauos populari possit, Columella. Chamæleonum stelliones quodammodo naturã habent, rore tantum viuentes, præterq; araneis, Plinius. Et alibi, Græcorum galeotes, stridoris est acerbi, & vescitur, quæ à nostris stellionibus aliena sunt. Puto autem eum ex Græcis hæc vertisse, & pro βρυγμὸς aut simili voce morsum significante, stridorem reddidisse, homonymia deceptum: βρυγμὸς enim vtrunq; significat, & stridorem qualis ex collisione dentium fit, & morsum, vt apud Nicandrum de ipso stellione, Ἔνθα καὶ ὑπόδεινῷ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἔασιν Ἀσκαλαβῶν. Inter stellionem & araneum bellum est. deuorantur enim aranei à stellione, Aristot. Σοφῆς ἀράχνης ἱστὸν εὗρε καλαβώτης, Καὶ λεπτὸν ἔνδον φᾶρος, ἐκπιὼν τεῖχε, Babrius apud Suidam.

Quibus vescantur.

¶ Stelliones mensibus quatuor frigidissimis latent, & nihil edunt interea, Aristot.

Hyeme latent.

¶ Senectutem vere & autumno exuunt, vt & reliqua cortice intecta quibus mollis est cutis, Aristot. Tuniculam eodem modo vt anguis exuunt, Plinius. Exutam mox deuorant, vide in *D.* Γῆρας γαλεώτου, pellis stellionis, quam vt serpens per senectam exuit, Varinus. ¶ Oua parit, quorum liquor, vt Plinius scribit, euulsos palpebrarum pilos renasci non patitur. Animal est infirmum, Obscurus. Hinc nimirum ὑπόδεινὸν ἀσκάλαβον Nicander dixit. ¶ Tarantulas in quibusdam Italiæ locis dictas (id est stelliones) si desuper alicubi cadant, caudam frangere aiunt: quod præ nimia corporis siccitate eis contingere videtur.

Pellem exuunt. Oua. Siccitas.

D.

Theophrastus autor est, angues & stelliones senectutem exuere, eamq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius & Ælianus. Ego id in libris Theophrasti qui extant non reperio, sed in Mirabilibus quæ Aristoteli tribuuntur. Aduersus comitiales magnificè laudatur tunicula stellionis. Operæpretium est scire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidêre homini tradunt. Inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obseruant cubile eius æstatibus. Est autem

Quomodo præripiatur tunica stellionum quã hyeme exuunt.

in locis hostiorum fenestrarumq́;, aut cameris sepulchrisve. Ibi vere incipiente fissis harundinibus conrexras opponunt casas, quarum angustijs etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto non potest remeare, Plin. *Inuidum animal stellio.* Inuidentissimum hoc animal intelligitur, quoniam senectutem suam deuoret, &c hinc stellare verbum pro inuidere, Hermolaus. Ab hoc animali (inquit Perottus) stellionatus crimen apud Iurisconsultos nomen sumpsit: cuius cognitio, vt Vlpianus sentit, ad præsidem spectat, cum scilicet aliquid dolo factum est, vt si quis rem alij obligatam, dissimulata obligatione, per calliditatem alij distraxerit, vel permutauerit, vel insolutum dederit: aut si quis merces supposuerit, vel obligatas auerterit, vel corruperit: aut imposturam fecerit, cuius nulla alia ordinaria pœna est, sed extraordinariè plectitur, Hæc ex Vlpiano de crim. stell. *Stellionatus crimē vnde dictum.* Causa autem nominis secundum quosdam hæc fuit, quòd qui huiusmodi criminis rei sunt, astu & dolo velut quodam stellionis medicamento homines fallunt. fit enim è stellione malum medicamentum. etenim cum mortuus est in vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Nos autem causam nominis veriorem hanc esse existimamus, quòd nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. ideo nomen hoc versum est in maledictum: & quoties insidiatorem aliquem significare volumus, stellionem nominamus. Scit stellio nihil tuniculæ suæ in comitialibus morbis præferri, &c. ex Plinio, Hæc Perottus. A stellione fraudulentissimo animali stellionatus crimen & stellatura dicitur, Hermolaus. *Stellatura nomen annonæ militaris.* Stellatura nomen erat annonæ militaris, Lampridius in Alex. Annonas, inquit, militum diligenter inspexit: Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid abstulissent, capitali pœna affecit. Spartianus in Pescennio Nigro: Nam & Imperator Tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit, Budæus. Mihi non videtur nomen esse annonæ in priori exemplo, in posteriori potest. Sunt inter recentiores Grammaticos qui stellaturam interpretentur extortionē siue fraudem qua capitanei seu duces subtrahebant militibus partem annonæ ab Imperatore eis designatæ. Stellaturam sunt qui in fraudum vsurpent ratione. Illud gratius, quod eruditis obseruatum scio, Stellaturam in militaris annonæ erogatione videri frumentarijs tesseris persimilem, quibus acceptis, plebi gratuitum distribuebatur frumentum. quippe hac contributa, vilius constabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius Frumentaria perceptio in ratione hac nuncupatur Iulio Capitolino in Antonini Philosophi vita: Ob hanc, inquit, coniunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adscribi præceperunt, Hæc ex Antiquis lectionibus Cælij. *Quid sit stellionatus.* Stellionatus igitur est quasi furtum quoddam callidum & dolosum, quod fit malè erogando aut distribuendo aliquid. aut contrahendo, emendo, vendendo, quod forsan etiam à Græco verbo στέλλειν aut ἀποστέλλειν, quod est subtrahere, deriuatum aliquis conijciat. Non solum autem circa senectam suam, vt diximus, deuorandam, calliditas stellionis notatur. sed aliâs quoq; astutum est animal. nam & apibus dolosè insidiatur. quamuis enim Columella 9. 7 lacerto hanc fraudem tribuit, videtur tamen de stellione accipi posse, quem paulò antè peculiariter nominauit aut vterq; forsan apibus insidiatur. Οὗτοσὶ δὲ γαλεώτης γέρων, Menander, vt citat Suidas in Ascalabote. vbi galeoten senem astutum fortè quis rectè interpretetur.

Stellionis hostes Asinus. ¶ Colotæ hostis asinus est. dormit enim colotes in præsepibus, & narem subiens asini, ne comedat impedit, Aristotel. Albertus hoc loco coloten ineptè tattum, id est murem maiorem exponit. *Scorpius.* ¶ Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, vt visu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita quæ scorpio pupugerit loca inungunt, Plinius. Scalaboten, id est stellionem, hostem existimat scorpius, νάρκη δὲ τοῦτον, Philes. lego, ναρκᾷ δὲ τοῦτον. hoc est, afficit autem illum torpore. quamuis non scorpio stellioni, sed stellio scorpioni torporem inferat, vt iam ex Plinio diximus. Idem testatur Galenus in lib. de theriaca ad Pisonem. Stellio (inquit) visus à scorpijs ἀποπήγνυσιν αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀναιρεῖ. id est, torpore eos afficit, & ita interimit. Magnam aduersitatem scorpionibus oleo mersis & stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. atq; scorpiones in totum nulli nocere cui non sit sanguis, Plinius. Vetus lectio habebat, magnam aduersitatem cum stellionibus putant esse, &c. sine his verbis, oleo mersis, ijs ad præcedentia relatis. Quòd si ad sequentia referas, sensus erit, scorpios oleo mersos, stellionibus aduersari, eorum scilicet morsui. atqui superius ex Plinio recitauimus, stellionem in oleo putrefieri contra scorpionum ictus. Sed vt idem refert, inuicē contrarij sunt, vt vtrunq; aduersus alterius venenum valere probabile sit. Stellionem scorpius hostiliter odit scorpionem torpedo admota comprimit, Ælianus interprete Gillio. sed perperam, vt supra ex Philæ verbis per nos castigatus apparet. Crediderim autem Æliani codicem, quo vsus est Gillius corruptum fuisse. vt & illum quo vsus est Philes, qui sua omnia ab Æliano mutuatus est. aut si ita scripsit Ælianus, illū ipsum errasse ex Plinij & Galeni verbis conuincemus. *Araneus.* ¶ Inter stellionem etiam & araneum bellum est. deuorantur enim aranei à stellione, Aristot.

E.

Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur, Plinius.

F.

Stellio, præsertim transmarinus, editur etiam, sed ad remedia tantum, vt proximè dicetur.

DE RE-

G.

DE REMEDIIS EX STELLIONE TVM SIMPLICITER VEL *Italico, tum transmarino vel Græcorum stellione.*

Remedia ex toto stellione. Stellio & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Crescentiensis. Aduersus comitiales stellionem aliqui harundine exenteratum inueteratumq́; bibendum dedêre. alij in cibo in ligneis verubus inassatum, Plin. Hydrocelicis stelliones mirè prodesse tradunt. capite, pedibus, interaneisq́; demptis, reliquum corpus inassatur in cibo id sæpius datur, sicut ad vrinæ incontinentiam, Idem. Dysentericis stellio transmarinus medetur, ablatis intestinis & capite, pedibusq́, ac cute, decoctusq́; & in cibo sumptus, Plinius. Lumborum dolori medetur stellio transmarinus, capite ablato & intestinis, decoctus in vino (sic enim legendum) cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo succo bibitur, Idem. ego post dimidio distinxerim & pro eo succo, legerim, & succus: id est, decoctum vel ius, bibitur. Idem remedium alibi sic describit, Ischiadicis stellionem potu prodesse dicunt, adiectis papaueris nigri obolis tribus. ¶ Ascalaboten aiunt ictibus scorpij vtiliter imponi, Galenus lib. 11. de simplic. Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, vt in *D.* retuli. *Ex oleo eius.* Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea (quæ scorpius inflixerit) vulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt, Plin. Oleo stellionis si quis locum a scorpio ictum inunxerit, dolorem compescet, vt Democritus docet, Diophanes in Geoponicis. Oleum stellionis, id est lacertæ inhabitantis domos, illitum axillis adolescentium, pilos euulsos enasci prohibet, Elluchasem. Ad scrophulas non fractas. Recipe quatuor stelliones & octo vel decem lacertas & amputatis capitibus & caudis decoque eas in oleo oliuarum, quousq; spinas spernunt (forte separant) & carnes in oleo dissoluantur, postea cola per pannum & exprime oleum bene, & cum hoc oleo inunge scrofulas & glandulas, quas ad maturitatem peruenire non vis, quod absq; incisione vel fractura aliqua expellit & consumit eas optimè inungendo eas mane & sero. ¶ Magnificè laudatur contra comitiales stellionis transmarini cinis potus in aceto, Plin. *Ex cinere.* Ad vuluæ morbos, Stellionem viteis lignis crematum imponito, & benefacit, Galenus Euporist. 2. 14. Crocodili (stelliones. de his enim tractat, tanquam crocodilorum, id est lacertorum specie) in cibo sumpti tanquam pisces, impudentes & inuerecundos (nimirum ad Venerem procliues) reddunt, Kiranides. Mirum & de stellionis cinere, si verũ est, linamento inuolutũ in sinistra manu Venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere, Plin. Ad Venerem ciendam Oribasij apud Aetium: Stellionem vstum quàm tenuissimè conterito, deinde oleum affundito. atq; ex eo magnum dextri pedis digitum inungito, & coito. vbi verò à coitu cessare velis, digitum ipsum abluito. ¶ Antidotus tentiginem excitans, dextro aut sinistro imposita pedi, renibus item & teneræ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepsum, inter cætera medicamenta recipit stellionem, canthárides & scincum. *Medicamenta ex stellione ad Venerem excitandam.* Vnguentum entaticon, ad accendendam Venerem, quod Ægineta describit cap. 17. lib. 7. inter cætera tres ascalabotas accipit, qui viui macerari iubentur in aceto per dies quadraginta, vase defosso in fimo. Vt in Venerem cum volueris sis paratus, remedium tale facies. Lacerti appellantur siue stelliones qui per parietem repunt, curti sunt, quiq́, Græce *ascalabotæ* vocantur. hi quatuor infunduntur in acetum acre triduo vel quatriduo, quousq; putrescant. hoc teres in mortario, & adiunges galbani scrup. IX Abrotoni, castorei, sulphuris viui, resinæ terebinthinæ, croci, singulorum scrup. XII Euzomi succi, mentæ viridis succi, staphisagriæ, iris Illyricæ, aluminis scissi, singul. scrup. VI. Myrrhæ, seminis herbæ symphoniacæ siccæ, vtriusq; scrup. III Hæc omnia separatim trita simul miscebis, & iterum simul teres. inde emplastrum facies vel pittacium, & pones in dextri pedis pollice cum vti volueris Venere: & cum cessare volueris, ad sinistri pedis pollicem transferes, Marcellus. Dextra xylobatæ molla (forte, in collo) gestata, arrectionẽ facit. sinistra verò mulieribus delectationem ęqualẽ, Kiran. Vt ex stellione, sic ex salamandra etiam, veterũ aliqui remedia ad Venerem excitandam præscribunt, sed maximè ex scinco.

Ex pelle. ¶ Theophrastus autor est stelliones senectutem exuere, eamq́; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius. Vide supra in *D.* Nos hoc legimus in Mirabilibus quæ Aristotelis nomine feruntur. Tunicula stellionis, quam eodem modo vt anguis exuit, pota, magnificè laudatur aduersus comitiales, Plinius. Et rursus, Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. ¶ *Guaril, vrel,* vel *alurel,* aliqui stellionem interpretantur. nos quæ ei Arabes tribuunt remedia, (carni, sanguini & fimo eius,) in Lacerto retulimus: quoniam lacerto Græci ferè eadem attribuunt. ¶ Stellionis caput combustum & tritum, & melli Attico admixtum, oculos lacrymosos inunctione adsidua siccat & sanat, Marcellus. *Ex capite.* Lachrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibio eximiè medetur, Plin. Ad sonitus & inflationes aurium, Viticem & stellionis caput pari pondere trita ammixto oleo instilla, Apollonius apud Galenum de compos. medic. sec. locos. Idem planè remedium Plinius memorat ad clauos pedum. ¶ *Mande cor, & tantus prosternet corpora somnus, Vt scindi possint absque dolore manus,* Io. Vrsinus de stellione ex Arnoldo vt Scholiastes annotauit. *Ex corde.* Nos hoc apud Arnoldum de corde lacertæ legimus. Veteres quidam crocodili corio hanc vim adscribunt: Vide supra in Crocodilo *G.* Xylobatæ frixura inunctus aliquis, sine dolore erit ad verbera,

Ex ouis. (vulnera, sectiones,) Kiranides. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur ouorum *Ex felle.* stellionis liquor, Plinius. In medicamentis succidaneis, quæ cum Galeni & Æginetæ operibus habentur, pro felle cameli (malim chamæleontis) fel ascalabotæ substituendum legimus. ¶ Stellionis *Ex stercore.* stercus curat impetiginem, & ephelides faciei & alphos aufert, Serapionis interpres ex Galeno: quum Galenus de crocodili terrestris stercore hæc scribat. Vide supra in Lacerti fimo. Stercus xylobatæ, vt & sanguis, hebetudinem oculorum & albuginem sanat, Kyranides.

DE VENENO STELLIONIS IN CIBO AVT POTV SVMPTI.

Sæpe ex superioribus locis in cibos dum præparantur decidunt venenata quædam animalcula, vt phalangia, ascalabotæ, & alia, Dioscorid. Caro stellionis mortificat. & quandoq; cadit in vino, cui immoritur & dissoluitur. hoc qui bibent, vomitu & dolore stomachi vehemente conflictatur. Siue cibus autem siue potus hoc veneno infectus & ingestus fuerit, cura communis & eadem quæ aduersus cantharides adhiberi debet, Auicenna 4 6 2.5. Aduersus salamandræ etiam & lacerti venenum, eadem remedia valere, quæ contra cantharides, apud Plinium legimus. Curandi ratio adhiberi debet communis: hoc est per vomitus & clysteres ab imo, & exhibitionem theriacæ vel alterius antidoti, Matthæolus. *Alharbe* (id est chamæleo) exitialis est, similiter stellioni, Auicenna.

DE MORSV STELLIONIS ET REMEDIIS.

Stelliones fortè sunt, quos Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & pusillis lacertis similes, Hermolaus. Venenatum stellionem Columella dixit, vbi aditus aluearium adeo angustos fieri iubet, vt hoc animal irrepere non possit. Theophrastus author est stelliones pestiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia, Plin. 8.31. Nos hæc in Aristotelis de Mirabilibus libro legimus, contrario sensu. nempe in Sicilia morsum stellionum letalem esse, in Græcia verò infirmum & leuem. Italiæ locis quibusdam morsus etiam stellionum exitiales sunt, Aristoteles. Nicander quoque in Theriacis, circa insulas Thraciæ stellionis vtcunq, infirmi animalis morsus noxios esse ait, Ἔνθα καὶ σπιδνὸν περ ἀπεχθέα βρύγματ᾽ ἴασιν Ἀσκαλάβου. Hinc Plinium transtulisse puto quod scribit stellionem transmarinum animal esse stridoris acerbi, vt supra dixi in C. Stellionis morsus est lethalis, Paracelsus. Selliones nonnulli tarantulas esse putant. horum morsus perrarò interimit hominem, tamen semistupidum efficit, varieq; afficit, Niphus. loquitur autem de tarantulis lacertorum generis. Qui à stellione morsi sunt, assiduè & contentè dolitant, morsusq; locum liuidum habent. Iuuantur autem e uestigio, si cæpe & allia cataplasmatis modo eis imponantur. Auxiliantur eadem comesta, vino meraco post eorum acceptionem absorpto. Vtiliter etiam sesamum eis imponitur, aut melanthium aqua mulsa affatim affusa, Aetius 13. 12. Eadem habet Ægineta 5. 11. Sed ille autlibrarius in hoc peccauit, quòd primum aduersus ascalabotæ morsum, sesamum tritum imponi iubet. deinde reliqua, vt Aetius, subiungit, ad galeotæ tanquam diuersi animalis morsum. Errarunt etiam interpretes qui eo in loco pro galeota, id est stellione, felem reddiderunt. Qui error ab Auicenna quoq, aut eius interprete commissus est 4. 6 4 13. vbi eadem habet Auicenna, quæ Aetius, eodemq; ordine. sed addit, curari à stellione morsos cura communi. & pro allio calaminthiam montanam nominat, qui lapsus fortè interpretis est. Stellio & lacerta dimittunt in loco sui morsus dentes paruos, subtiles, nigros: nec cessat locus pruritum & dolorem mouere donec extrahantur, &c. Vide supra in *B.* & in Lacerto in *B.* & *G.* *Vasga* Arabicè sunt reptilia vt stellio, subnigra, dicta in Catalonia dracones domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, sicut etiam denticuli stellionis vel lacertorum, Arnoldus. Quum morsus stellionis manifestè apparet, dicunt quòd debet poni super eo scorpio tritus, & pro antidoto dari modicum de stercore falconis, cum vino, Ponzettus qui stellionem & alia lacertorum genera confundit. Sesama stellionum morsibus resistit, Plinius. Rhazæ Arabis verba de remedijs ad morsus stellionis & lacertæ, recitauimus in Lacerta *G.* Scorpio tritus stellionum veneno aduersatur. Fit enim & è stellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in vnguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum, & mel ac nitrum, Plinius.

H.

Synonyma & homonyma. *a.* Est & stellio araneorum generis, Perottus & Niphus. Ego Latinorum neminem noui, qui inter araneos stellionem nominârit. quare deceptum suspicor Perottum, vel quia Græci *astérion* phalangijs adnumerant, vel quia tarantulam tum phalangij siue aranei genus vocitant, tum lacerti qui stellio existimatur. ¶ Ἀσκάλαβος, γαλεός. ἀσκαλαβώτης, καὶ (?) αὐτός, Hesychius & Varinus in Γαλεός. Nos γαλεὸν pro galeota & stellione apud authores non reperimus, præterquam Stephanum. Ἀσκάλαγα, ἀσκαλαβώτης, Hesych & Varinus. Καλαβὰς, χαλαβώτης. Καλαβώτας, τοὺς κωλώτας, Ἀργεῖοι. Καλαβώτης, piscis quidam, & lacertus, Iidem. Κάλαφος, ἀσκάλαφος, μαγνήτης, Iidem. sed Ascalaphus per *ph.* proprium viri. Syluaticus scalabotas imperitè cantharides interpretatur. Γαλλιῶται, ἀσκαλαβῶται, Λάκωνες, Hesychius. Κωλεπῆτας, ἀσκαλαβώτας, Hesychius & Varin. Αἰγύπτης, ἀσκαλαβώτης, σίντης, Iidem.

Epithe-

Epitheta. Venenatus stellio, Columella. Οὐτιδανός, Nicander. Ignotus stellio apud Vergilium, à Seruio exponitur ignobilis, vel ex improuiso veniens.

Icon. Thrasybuli statua est in Olympia, cuius dextrum humerum stellio (γαλεώτης,) quamuis Loescherus interpres felem reddidit) ascendit, & canis victima adiacet, Pausanias Eliac. 2.

Stellare, stellatura, stellionarus. Vide supra in *D*. ¶ Γαλεώτης γέρων, apud Menandrum, de sene, vt videtur, callido vel inuido.

Γαλεώτης, nomen proprium, Suidas. Galeotæ dicebantur vates quidam in Sicilia & Attica, vt ait Stephanus: à Galeote (Galeo, Steph. apud quem tamen mox rursus Galcores legitur) Apollinis filio & Themistûs, (qui in Sicilia oracula obtinuit, vnde Galeotæ ibidem dicti eius successores, Gyraldus:) quæ Zabij regis Hyperboreorum filia fuerit. Hic autem Galeotes frater Thelmissi eius traditur, qui Telmissum vrbem in Caria condiderit, oraculo ex Dodone accepto, vt alter orientem Solem versus, alter occidentem nauigaret. atq; vbi ea quæ sacrificassent ab aquila rapi cernerent, in eo loco sedem capesseren. Ælianus quoque Dionysium tyrannum Galeotas solitum consulere in Sicilia significat. Cicero quoq; in primo Diuinationis lib. portentorum interpretes in Sicilia, Galicios appellat. vt fortasse non Galicios, sed *Galeotas* scribere oporteat, Hermolaus. Stephanus etsi galeòn interpretatur ascalabóten, id est stellionem in Galeotarum mentione: ipsos tamen dictos innuit à galeis, id est mustelis piscibus marinis longè callidissimis, aut obiter tantum hæc adfert propter vocis affinitatem, Galeotas verò ab eiusdem nominis Apollinis filio tantum nominatos vult. aut potius dubitat ab illóne, tanquam vate, dicti sint, an ab astutis animalibus, siue galeo terrestri, siue galeis marinis, vt locus pro mutilo habeatur. Idem plura se de Galeotis in Telmisso dicturum pollicetur, vbi tamen nullam Galeotarum mentionem reperimus. mutilato nimirum codice vt aliâs sæpe. Hyblæ vrbis minoris in Sicilia, incolæ Galæotæ vel Megarei dicuntur, Stephanus. Galeotæ vates Siculi, Galei quoq; dicti Pausaniæ grammatico, qui in Hybla (inquit) habitarent, Hermolaus. Γαλεοί, μάντεις ἤτοι κατὰ τὴν Σικελίαν οἰκοῦντες, καὶ γένος τι, ὥς φησι Φανόδημος καὶ Ῥίνθων Ταραντῖνοι, Hesych. & Varin. ¶ Κωλώτης per ω magnum in prima & secunda syllaba, stellio est & Bacchus, vt Venus κωλῶτις. Κολώτης verò per ο breue in prima, nomen est Epicurei cuiusdam philosophi cuius meminit Macrobius. & statuarij apud Plinium 35. 8. Colotes in Elidis Cyllene mira specie fecit Æsculapium eburneum, Strabo lib. 8. Fuit etiam Teius quidam pictor hoc nomine, cuius meminit Quintilianus libr. 2. ¶ Ascalabus per *b*, stellio est, Ascalaphus per *ph*, Astyochæ & Martis filius: & alius Acheronus & Orphnes, in bubonem mutatus Ouidij Metam. 5.

b. Scordyle, animal quoddam palustre est, simile stellioni, Hesychius.

d. In fraudulentos Emblema Alciati.

Parua lacerta, atris stellatus corpora guttis	*Stellio, qui latebras & caua busta colit,*
Inuidiæ prauiq; doli fert symbola pictus	*Heu nimium nuribus cognita zelotypis.*
Nam turpi obtegitur faciem lentigine, quisquis,	*Sit quibus immersus stellio, vina bibat.*
Hinc vindicta frequens decepta pellice vino,	*Quam formæ amisso flore relinquit amans.*

Vide supra in fine capitis septimi.

e. Io. Vrsinus in carminibus suis de animalibus scribit, si quis caudam stellionis amputatam manu contineat donec tota immoriatur, & eadem manu postea naturam mulieris attingat, neminem alium cum illa rem habere posse. Oliuarius Scholiastes addit, hoc tradere Marcellum in Empirica ego nihil tale apud Marcellum Empiricum reperi. Xylobates insigne philtrum est, Kiran *Superstitiosa & magica ex stellione.*

g. Contra quartanas, Magi stellionem inclusum capsulis subiiciunt capiti, & sub decessu febris emittunt, Plinius.

h. Cererem Metanira mulier hospitio suscepit. & cum sacrificaret ei, Abas filius Metaniræ indignatus est matri quòd hospitio deam suscepisset, & sacrificium eius per inuidiã irrisit & contra deam locutus est vnde illa irata, potum (κέρασμα) in cratêre relictum super eum effudit. & sic in stellionem mutauit, Scholiastes Nicandri in Theriaca & Ouid. Metam. 5. paulò aliter. *Combibit os maculas, & quæ modo brachia gessit, Crura gerit cauda est mutatis addita membris. Inq; breuem formam, ne sit vis magna nocendi, Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.* *Fabula de Abâte in stellionem mutato.*

DE TESTVDINIBVS IN GENERE.

A.

TESTVDO, quam Græci χελώνην vocant, quadrupes est ouipara, & sanguine prædita. Recẽtiores quidã, vt Albertus & interpres Rasis, testudinẽ pro limace ineptissimè ponunt interdum. Anxiè ab eruditis id quæsitũ, in piscitij decuriam veniant ne testudines. Et non venire forsan liquido valet comprobari, ac primum ratione principij, quoniam vt gallinæ oua ædunt, colore ac substantia & cortice ferè eadem. deinde nec generatio est diuersa, quum perfricatione pisces nascantur. Spirant quoq;, quod pisci non contribuit Aristoteles. ambulant item, squammas non habent, sed ossa, Cælius. ¶ Sed cum tria summa testudinum genera sint, primum terrestre, secundum quod in dulcibus *De nominibus variis diuersarũ linguarum.*

aquis, tertium quod in marinis degit, dicam prius de iis quæ apud authores in genere scripta reperio, ita vt cuiuis ex istis generibus accõmodari possint: deinde priuatim de singulis. ¶ שבלול, *schablul*, Hebraicè limacem significat, vt mihi videtur, non testudinem vt quidam interpretatur, confundens forte limacem cum testudine. Instar limacis defluentis (impij) abeant, (& fiant veluti) abortus mulieris, qui non videt solem, Psalmo 58. Dauid Kimhi vocem *schablul* interpretatur לימצא id est limacem, cui consentit R. Salomon in Psalmum tam citatum scribens, & Abraham Esra quoq;. Aliqui tamen spicam intellexerunt Chaldaica translatio habet תיבללא, *thiblela* Arabica, לשמעת, *lisemat*, si rectè scribo Septuaginta κηρὸς, id est cera, vt & Hieronymus, qui tamen in altera trãslatione vermem reddit. Quidam impetum aquæ interpretantur, teste Munstero. Dauid Kimhi (vt idem scribit) reptile esse ait, quod contegit se in medio testæ qua vestitur, & incedendo dissoluitur, (soluti humoris sui vestigia post se relinquit.) hoc reptile si contuderis, & imposueris vlceri, præsentaneum dicitur esse remedium. Verbum quidẽ מס, *mas*, vel מסס, *masas*, apud Hebræos, non simpliciter dissolui, sed liquescere seu liquefieri significat quod limaci magis quam vlli animalium conuenit. nam & aliâs facilè liquescit & sale tacta, ferè tota in humorem soluitur. Auicenna tamen limacem vocat *halzun*, nescio an Arabica an Persica voce. testudinem verò *selhafe* lib. 2. cap. 698. חמט, *homet*, Leuitici vndecimo testudinem aliqui transferunt: ego lacertum videri hac voce significari, pluribus asserui in Lacerto *A.* קיפוד, *kipod*, quoq; Hebraicam vocem, non testudinem, vt aliqui ineptè exponunt, sed omnino erinaceum designare suo loco ostendi *Kauken* & *salabhafe* Arab. Testudo. Auicẽna. *Halachalte* apud Albertum, (vel Auicennam potius ex quo ille desumpsit) vbi Aristotelis animalium historiæ caput sextum libri noni interpretatur, testudo est, *ladach* ciconia: ipse stultissime equos & equicenios interpretatur ¶ Testudo Italicè vocatur *testuma*, *testudine* vel *testugine*, *tartuca*, *cusuruma*, vt Scoppa docet alibi etiam *tartacha* & *cosorona* lego. Testudines (inquit Brasauolus Ferranensis) *gallanæ* à nobis, ab aliis *tartugellæ*, à nonnullis *bisciæ scutellariæ* vocantur, (id est serpentes scutati.) *Tortucam* vocant aliqui serpentem scutatum, Albertus. Taurini serpentem *cuppartam* à *cuppa*: alij Itali serpentem *scutellartam* a scutella nos Galanam, Græcæ vocis vestigio, quasi χελώνην Iul. Scaliger. Testudo, *gágado* Lusitanis. *galápago* vel *tartúga*, reliquis Hispanis. *Tortue*, Gallicè, vel *tartue* *Tortuca*, id est testudo, Syluaticus. vsurpant enim hoc nomen tanquam Latinum recentiores quidam barbari scriptores, Albertus & alij. Neocomenses circa Sabaudiam, qui lingua Gallica vtuntur, vocant *boug coupé*, id est rubetam truncatam quoniam retracto in testam capite, truncata videtur. Germani Schiltkrott vel Tällerkrott, id est rubetam testa scuti aut orbis effigie intectam & Flãdri eodem sensu Schiltpadde. Angli *schelcrabb*, id est cancrum scutatum seu testaceum sed nimis generali nomine, vel *torteyse* siue *tortoys* & *a tortouse*. Aliqui Germanicè Gschertzenfider. nimirum quod pedes earum quodammodo alas referant, præcipuè marinarum. Vox σαλάβιν in Demetrij Constantinopolitani de accipitribus libro, nisi testudinem, vt coniicio, significet, ignota mihi est.

B.

Testudinũ genera tria.

Testudinum genera, vt dixi, tria sunt, edendo omnia Chelonophagi tamen Indiæ gens, non à quibusuis, sed marinis tantum edendis hoc nomen inuenit. Quibus in regionibus hæc animantia abundent, vide in *E*

De testudinis testa.

¶ Testudo, quod testa tectum hoc animal, Varro. Quæ oua pariunt, pennas habent, aut squamas, aut corticem, aut testam, vt testudines, Plinius Gaza ex Aristotele transferens, In testudine (inquit) apparet, quàm durus & rigidus cortex (φολίς) sit quo tegitur, & in crocodilo. firmior enim osse euadit. Memini audire tam firmam esse hanc testam, vt a plaustri etiam superinuecti rotis non comminuatur. Palladius corium testudinis dixit, Marcellus Empiricus tegumen, Plinius operimentum, putamen, & superficiem. Testudo operculum habet testaceum, & inter corticeintecta (φολιδωτὰ) numeratur, Aristot. Græci chelonium vocitarit, & generali nomine *ostracon*, vt in *E* dicam. Germani sua lingua scutum, vnde & animal ipsum rubetam scutatam vocant, vt Nicander χελύνεο ἀσπιδόεσσαν. Tortuca (inquit Albertus) scuta duo gerit, vnum in dorso, alterum in ventre: quæ quatuor initiis coniunguntur. Arbores quæ corticem tenuem & siccum habent, intrinsecus autem carne sicca constant, sanæ diuturnæq; sunt, nec facilè putrescunt: sic & animalia, vt testudines, & quidquid eiusmodi est, Hippocrates in libro de humoribus. Aliqui γῆρας, id est senectutem vocant, vt Ælianus, negans testudinem exuere senectam: & Suidas in Φολιδωτὸν γῆρας οὐκ ἐκδύεται ὡς οὐδὲ ἡ χελώνη.

Descriptio testudinis.

¶ Testudini pellis (cutis) scabra vt lacertæ, Albertus. ¶ Tortuca caput habet & caudam serpentis: quòd si magna fuerit, habet etiam scutum in capite, Albertus. Pacuuius testudines cognominat domiferas, capite breui, ceruice anguinea, aspectu truci.

Palpebræ.

¶ Quadrupedes quæ oua pariunt, vt testudines, crocodili, inferiore tantũ palpebra conniuent, sine vlla nictatione, propter prædurros oculos, Plin.

Pulmo

¶ Testudo quamuis prægrandem pulmonẽ & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet, Plin.

Venter.

¶ Ventrem vnum & simplicẽ, vt & reliquæ ouiparæ quadrupedes, Aristot.

Iecur.

¶ Testudinis iecur vitiatum est, vt reliquum corpus eius praui tẽperamenti, Aristot

Lien.

¶ Perexiguum habet lienem, Idem & Plin.

Renes.

¶ Testudo sola ex corticatis renes habet. Genus tamen testudinis, quam

Vesica.

lutariam vocant, & vesica & renibus caret. fit enim propter eius mollitudinem tegminis vt humor facilè

facilè diffletur, Aristot. (Id tamen negat Rondeletius.) Oua parientium testudo sola renes habet, quæ & alia omnia viscera, Plin. Sola ouiparorum (vel corticatorum) vesicam habet, Idem, & Aristoteles. qui etiam causam huius rei adfert lib. 3. de partibus cap. 8. Testudinum fœminæ singularem habent vtriusq; excrementi fotas pertingentem meatum, quanquam vesicam obtineant, Aristoteles. ¶ Testudini testes intus adhærent lumbis, Idem. ¶ De vulua testudinis, vide supra in Lacerto *B.* ¶ Oua durioris testæ, & bicolora ædit, quale ouum auium est, Aristot. Oua eius dicta ventri subdita sunt, vide in Echinis. ¶ Cauda ei infra duo (dorsi & ventris) scuta procedit, serpentinæ similis, Albertus. Et rursus, Inter duo scuta exeunt quatuor pedes tortucæ, qui videntur pedes lacertarum, cum quinque digitis & vnguibus.

Testes. *Oua.* *Cauda.*

C.

Testudo amphibia est, Stephanus Aquæus. Gemmus similiter (vt fibrorum) victus in aquis terraq; & testudinum, Plinius 32. 4. Sed forsan distinctius agendum erat. nam castor vnus & idem amphibius est. testudo verò terrestris, aquatica & marina, tria genera sunt diuersa: ex quibus terrestres, non rectè amphibiæ dici posse videntur, cæteræ possunt. nam cum in humore degant, respiratione tamen indigent: & in terra dormiunt, & propter partum foris morantur. ¶ Testudineum incessum de tardissimo dicimus. Pacuuius testudinem tardigradam dixit. Chamæleonti motus piger admodum vt testudinis est, Arist. ¶ Senectutem testudo non exuit, Ælian. ¶ Abruptum & perexiguum sibilum ædit, Arist. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus, Plin. Sibilat altius quàm serpens, Albert. ¶ Testudines ideo incredibiliter timent & oderunt maritos suos, quòd haudquaquam eis similiter vt cæteris bestiis iucundus coitus sit, imò maximum dolorem eis affert. nam maris os & durum, & aculeatum, & inflexibile fœminam intolerabili doloris sensu afficit. Quamobrem dentibus inter se pugnant, quod hæc infestum coitum effugere contendat, ille inuitam tandiu conuellit, quoad robore victam subegerit, & tanquam longi belli præmium ceperit, & pulchram rapuerit in bello puellam. Earum coitus terrenorũ canum, & vitulorum marinorũ similis est, Gillius. Quadrupedũ ouiparæ eodem coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare superueniente, vt testudo tam aquatilis quàm terrestris, Aristot. Testudines omnes salaces esse magnopere compertum est, Volaterranus ex Ælian. ¶ Testudo animal est ouiparum, Aristot. Oua gallinarum ouis similia parit, & in terra effossa reponit, donec ad calorem Solis exeat pullus, Albertus. Testudines & crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde discedere, ita & per se nascuntur, & educantur, Ælianus Idem de testudine marina refert.
¶ Testudinis iecur vitiatum est, vt reliquum corpus eius praui temperamenti, Aristot. de partib. 3. 12.

Testudo amphibia. *Gressus tardus.* *Sibilus abruptus.* *Coitus.* *Oua.*

D.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudines, Plin.
¶ Perdici hostis est testudo, Ælianus & Philes.
¶ Simia quantum oderit testudinem, aut potius limacem, scripsimus in Simia *D.*

Testudo hostis perdici & simiæ.

E.

Vt olera animalia infesta non generent, in corio testudinis omnia semina, quæ sparsurus es, sicca, Palladius.
¶ Testudinum testæ in laminas dissectæ, operibus intestinis ornandis adhibebantur, ex quouis, ni fallor, earum genere, vt ex sequentibus authorum locis apparebit. Testudinum putamina secare in laminas, lectosq; & repositoria his vestire, Carbilius (*Caruilius*, verus lectio) Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij, Plinius, qui plura de hoc Caruilio scribit lib. 33. Nam fictili (olim) aut lignea, aut vitrea, aut ærea denique supellectili vtebantur: nunc ex ebore, atq; testudine, & argento, &c. Celsus ff. de supell. leg. Testudines terrestres in operibus chersinæ vocantur, Plinius. Et alibi, Luxuriæ placuit materiem & in mari quæri. Testudo in hoc secta: nuperq; portentosis ingenijs principatu Neronis inuentum, vt pigmentis perderet se, plurisq; veniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum vinci iubent, sic cedrum pretiosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit. Cum homines adhuc frugi essent, *nemo curabat Qualis in Oceani fluctu testudo nataret, Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum,* Iuuenalis Sat. 11. Quatu in testudineo lecto culcitra plumea in die dormire, Varro apud Nonium Marc. Testudineum hexaclinon, opere testudineato factum nam id antiquis summo in pretio fuit, quod opus Carbilius Pollio primus instituit. *Et testudineum mensus quater hexaclinon, Ingemuit citro non satis esse suo,* Martialis lib. 9. Plato dixit κλίνην πυξίνην οὐδ᾽ ἂν χρυσῆν ἐλεφαντίνην εἴ τις, ἢ χελώνης, ἢ σφενδάμνου, Pollux. Chelonophagi orientales populi testudinibus (marinis) vitam agunt, vnde nomen. Earum quoq; testa vasorum vice & nauium vtuntur, domos eadem sibi contegentes Chelonophagi in Carmaniæ angulo sunt, testudinum superficie casas tegẽtes, carne vescentes, Plin. 6. 25. Hæ adeò in Indico mari magnę sunt, vt singularum superficies habitabiles casas integant, Plinius & Solinus. Strabo lib. 16. tantas alio in loco reperiri scribit, vt Chelonophagi in eis nauigent. Sed hæc de marinis tantum testudinibus, quarum insignis est magnitudo, intelligi possunt. Vide infra in Testu-

Vsus ex testudine. *Ex testis.*

dine marina *E.* In Rhaphus emporio iuxta mare rubrum, plurimum est ebur: καὶ χελώνη διαφόρος μετὰ τὴν Ἰνδικήν, Arrianus in Periplo. Insula Oceani vltima ad ipsum orientem Solem, testudinem fert omnium circa rubrum mare locorum optimam, Idem. Et rursus, Insula Serapidis in eodem mari testudinem multam & eximiam habet. In mari rubro paruæ quædam insulæ testudines proferunt quæ ad Emporium exportantur, Arrianus in Periplo. Mosyllon locus ad mare rubrum χελωνάρια pauca habet, Ibidem. Et alibi, Ptolemais ἡ τῶν θηρῶν, emporium est ad mare rubrum quod habet χελώνην ἀληθινὴν καὶ χερσαίαν ὀλίγην: καὶ λευκὴν μικροτέραις τοῖς ὀστράκοις, id est testudinem veram, & terrestrem paucam & candidam, testis (ὀστράκοις) minoribus. Et rursus, Dioscoridis insula in mari rubro, testudinem fert veram, & terrestrē & candidam. plurimam verò excellentem & maioribus testis. item montanam prægrandem, ostraci, id est testæ crassissimæ: ἧς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν μέρη μὲν τὰ ἐγχρώζοντα, τομὴν οὐκ ἐπιδέχεται, καὶ περαιτέρω ὄντα. ὁλοτελῶς δὲ τὰ εἰς γλωσσόκομα, καὶ πινακίδια, καὶ μαγίδια ἐγχρώζοντα, καὶ τοιαύτην πᾶν χελύνην κατατέμνεται. In Lybiæ desertis curruum magnitudine visendas aiunt testudines. Noctu procedunt in pastum, adeò lento gressu, vix vt mutare locum videantur. Interdiu subductæ sub sua testa non videntur. Narrant fabulam. Appetente nocte, viatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, visam testudinem quam tumulum ratus (musco enim obsita erat) conscendit, atq; in excubiis aliquandiu fuit. Somno deinde oppressus, vbi noctis & quietis idem finis fuit, & ille sese aliis in locis (processerat enim illa) esse intellexit: percepta bestiæ facie admirationem cum scientia nouæ naturæ commutauit. Iul. Scaliger.

F.

De cibo & alimēto ex testudinibus. Amazones lacertis ac testudinibus & id genus bestiis vescebantur, Cælius. Tortucæ caro est tardæ digestionis, & generat choleram nigram, Rasis. Caro testudinum inter carnem quadrupedum & piscium ambigit, Stephanus Aquæus & Baptista Fiera. Testudines insigniter nutriunt vt docuit Conciliator, Cælius. Qui citò obesare voluerint equos, tortucas cum pabulo molli decoquūt, vnde equis magna sed falsa pinguitudo accedit, Albertus. Aloysius Cadamustus Nauigationū suarum cap. 40. de insula quadam Noui orbis scribens, Erant ibi (inquit) testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura vastissimas testas dederat, magnitudinis tantæ, vt pro clypeo non ineptè sufficerent. Nostri itaq; esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multiiuga eduliorū genera parabant, asserentes eis aliâs se solitos vbertim vesci, & cum primis in sinu Argino, qui huiusmodi testudinibus scatet: hortabāturq; vt ego eis vesci vellem. Esitaui igitur cibum mihi insuetum, vt cōplura experirer. visus est non insuauis. albicat enim caro hæc, nec multum est absimilis vitulinis carnibus si fragrantiam & saporem spectes, Hæc ille: Videntur autem de marinis tantum intelligenda hæc verba. Obseruatum nobis de testudine illud quinto Halieuticôn ex Oppiani interprete: Testudine, inquit, si quis vescatur degluuiátve πλησμίως, multum inde iuuari: Si verò μὴ πρὸς κόρον, læsionem fieri manifestam, enata inde parœmia, χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, testudinea carne aut vescendum, aut non omnino vescendum. Paucitas strophos facere narratur, id est tormina: copia verò detergere atq; expurgare, Cælius. Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, senarius prouerbialis à Demone quodam, vel (vt alij) Terpsione vsitatus in eos qui negotium aliquod subeūt quidem, sed nimis cunctanter. (sic enim emēdo vitiosam Suidæ & Apostolij lectionē, vt legā, ἐπὶ τῶν ἐγχειρούντων μὲν τὸ πρᾶγμα, βραδυνόντων δέ.) quoniam hæ carnes si parcè sumantur, ventrem torqueant: sin copiosius, purgent. Conuenit hic trimeter (inquit Erasmus) in eos, qui negotium susceptum frigidè ducunt, neq; explicantes, neq; relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab authore Terpsione profectum esse. quorum est Athenæus lib. 8 declarans hunc primum præcepisse de gastrologia: ædidis regulis per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quibus contra vescendum. Inter quas erat & hæc de testudine, Ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modicè edatur, ventris tormina facere. rursum si copiosè, lenire. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignauiter, officiunt. Plinius testudinem decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis, reliqua carne ita condita vt citra fastidium sumi possit, inter hydropis remedia ponit. Simili modo decoctam, antidotum esse scribit, aduersus fastidium aut cruditatem ex melle obortam, authorem citans Pelopem. Eodem sanè modo serpentes etiam edendi parabantur, vnde apparet veteribus nisi remediorum gratia, hunc cibum, vt ranarum quoq;, ferè inusitatum fuisse. Aristoteles certè testudinis iecur vitiatum esse scribit, vt reliquum corpus eius praui temperamenti. Testudines in cibo ætate nostra multum appetuntur, & inter delicias quidem: quod miretur aliquis, cum Apicius deliciarum omnium pater, nullam earum in scriptis suis mentionem fecerit. Videtur sanè cibus ex eis insalubris nec sine periculo, à quo ferè ipsa natura nos absterrere debebat, quæ adeò deforme & vel ipso aspectu aduersum nobis hoc animal (capite & cauda, serpentibus simile pedibus, lacertis) produxit. Hoc etiam illi qui his scilicet deliciis fruuntur, fateri videntur, multis illis & variis condimentis quæ adhibere solent, tanquam sine illis vel non placeret hic cibus, vel noxius foret. Nam quod ad morbos quosdam commendatur, hoc ipso conuincitur, eam pro medicamento potius quàm alimento homini datam. Hoc intelligens Oppianus lib. 5. de piscibus, modicum eius vsum nocere dixit inductis torminibus, copiosum iuuare ac ventrem subducere, Hæc ferè Steph. Aquæus in libello Gallicè ædito de testudinibus, ranis, &c.

Prouerb. χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.

Au

Ait autem se non simpliciter hunc cibum damnare, sed nimiam vel curiosam eius & in deliciis affectationem. Porrò locum quem citat ex quinto Oppiani de piscibus, ego nusquam reperio. nihil enim aliud eo in libro Oppianus, quam de capiendis testudinibus marinis docet. quare vel interpretem in quintum de piscibus Oppiani, ex quo etiam supra quædã a Cælio descripta retuli: vel Athenæi octauum dicere debuit. Sed de cibo è singulis testudinum generibus, terrestri, aquatico & marino, in singulorum historia dicetur.

G.

Remedia ex testudine tota.

Remedia ex testudine tota. Leonellus Fauentinus remedio cuidam ad phthisicos carnem testudinis admiscet, aut eius loco pulpam phasiam canerorúmve. Hydropicis medetur testudo decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis, reliqua carne ita condita, vt citra fastidium sumi possit, Plin. Ciconiarum, echinorum, & testudinum carnes ceu proprietate quadam articulorum doloribus conuenientes, non damnatem, Manard. 18. 4. Vrticæ semen Apollodorus affirmat salamandris contrarium esse cum iure decoctæ testudinis: item aduersari hyoscyamo, & serpentibus & scorpionibus, Plini. Si ex melle synceto (non venenato) fastidium cruditásve quæ sit grauissima incidat, testudinem circuncisis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum esse autor est Pelops, Idem. Testudo (terrestris, Demetrius) & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Crescentiensis. Falconibus malè affectis, ranam aut testudinem, &c in cibo dari iubet Albertus. Puluis tortucæ in collyrio adhibitus cæcitatem inducit per albedinem quæ prouenit in oculis, Rasis. Quòd si in lebetem balnei tortuca proiiciatur, quotquot illic balneantur, obcæcabuntur, Idem.

Ex cineribus.

¶ Si pili iumentorum tardius creuerint, viuam testudinem supra sarmenta combures, & cineres eius in nouum cacabum mittes, additis vnciis tribus aluminis crudi, medullæ ceruinæ quod sufficit, & vino infuso decoques, & diebus plurimis impones, reuocare pilos creditur, Vegetius artis veterinarię 2. 63. & Pelagonius cum Hippiatris Græcis cap 55. Tortuca cremata & trita cum albumine oui, aut lacte asinæ, si ventri, vberibus, aut femoribus mulieris illinatur, fissuras abolet, Rasis. Vide in terrestri infra.

Ex sanguine.

¶ Sanguis testudinis ad remedia colligitur hunc in modum, vt docetur in libro vulgari Nicolai Præpositi, ex Bulcasi de præparat. medicamentorum. Testudinem aquæ (non exprimit dulcis ne an marinæ. sed parum interesse puto, cum terrestris etiam testudinis sanguis in vsu sit) supinam pone in paropside, & abscinde caput eius subito, & sanguinem effluentem collige, & cum coagulabitur, tege paropsidem cum cribro ex setis vel ex panno lini, & expone Soli donec desiccetur, & serua. Vide infra in Testudine marina. Plinius testudinis terrestris sanguinem farina excipi iubet, & pilulas inde fieri, quæ cum opus sit in vino dentur contra venena serpentium. Testudinis tum marinæ tum terrestris sanguinem venenis resistere legimus. Testudinis sanguis cum aliis quibusdam miscetur pro medicamento aduersus scorpiones & morsu noxias feras apud Galenum lib. 2. de antidotis. Testudinis sanguis exiccatus cum syluestri cumino potus, mirabiliter facit contra viperæ morsum, Aetius. Vide in Marina. Cimicem cum sanguine testudinis vtiliter illini morsibus quos serpentes inflixerint, aliqui prodiderunt. Aduersum malidem, sic dictum morbum pestilentem in bubus: Paribus casiæ myrrhæq́, & thuris ponderibus, tantundem sanguinis marinæ testudinis miscetur, cum vini veteris sextariis tribus, & ita parua res (*per nares*, legendum) infunditur. Sed ipsum medicamentum pondere sex vnciarum diuisum, potione æqua per triduum cum vino dedisse sat erit, Columella & Pelagonius in Hippiatricis Græcis cap. 4. vbi sic legitur, *τοῦτο τὸ βοήθημα ἐς τοὺς δύο ἀγγείους διὰ ποτίσας, συμμίσγων ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς.* Sanguinem marinæ testudinis colliges, & cum vino per os dabis: quam quia inuenire difficile est, vulgarium testudinum prodesse æstimant. quod verum bene opinentur vsus viderit. Nam authores de terrestri (*marina*, legerim) testudine tractauerunt, Vegetius, &c vt in Boue *C.* recitauimus. nam medicamentum cum casia, myrrha & thure, hic absque testudinis sanguine infundit. Vide infra in terrestri testudine *G.* Porrigini depellendæ, *Prodest & tarda demptus testudine sanguis*, Serenus. Vide infra in Marina. Ad defluuium capillorum & ophiasin, *Nonnunquam variant maculæ, paruisq́, parumper Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus*, &c. *Tu testudineo mala permulceto cruore*, Idem. Vide in Terrestri. Ad achôras, Apollonius (citante Galeno lib. 1. de compos. sec. loc.) testudinis sanguine caput illini iubet. Sed hoc pharmacum, inquit Galenus, curiosum & superuacaneum est, neq; vnquam tẽtaui eius periculum facere. Ignem sacrum, cuiuscunq; generis testudinum sanguine illini quidam iubent: item capitis vlcera, & verrucas, Plin. Vt pili alarum adolescentium non nascantur, euulsis illis, illinãtur loca sanguine ranarum vel testudinum, mixto cum ouis formicarum, vel cum oleo stellionis, Elluchasem. Collyrium cum sanguine tortucæ factum excæcat, & similiter sternutationes cum eodem factæ, Rasis. Arnoldus de Villanoua sanguinem testud. per se vel cum vino potũ, aduersus epilepsiam commendat. Rasis non simpliciter, sed agrestis (id est terrestris) testudinis sanguinem in hoc morbo laudat. Vide infra in terrestri & Marina quoque. Praxagoras in Epilepsia, cum accessionem viderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, & sanguine testudinis aut aliis quibusdã defricat, quod ipsum facientem Cælius Aurelianus reprehendit. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt, Plin. Testudinis sanguis diu ore contentus, dentes (motos) corroborat, Galenus Euporist. 2. 12. Vt vino non

sæpius sit vtendum: Testudinem viuam ablue vino bono iusto tempore (aliquandiu) & accipe de sanguine, ac illum cum vino misceto, daque clam bibendum mensura calicis dimidij mane ieiuno diebus tribus, & videbis diuinam vim, Nicolaus Myrepsus.

Ex testa. ¶ Testa testudinis sicca & trita, vel etiam cõbusta, fistulis immissa, sanat eam prius mortificatam, Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3.21. Testudinis tegumen concrematur, eiusq; fauilla ex vino & oleo temperata, vlceribus pedum vtiliter inducitur, Marcel. Vt pili cicatricibus equorum renascantur, cinerem e testis auellanarum vel testudinũ cum vetere bombycino vstarum, permisce cum oleo & inunge, Rasis. Ad hæmorrhoides, Testudinis testa suffita bene facit, Galenus Euporist. 3.197 ¶ Cheloniæ lapides gestati cum radice pæoniæ compote (epilepsiam fortè) summè sanant, Kiranides, statim post facultates testudinis palustris.

Ex felle. ¶ Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis prodest naribus inditum, comitiales erigit, Dioscor & Rasis. Auribus (lego, *Naribus* ex Dioscor. & Auicenna) instillatum, epilepticos iuuat, Arnold. de Villan. Valet ad cola (fortè collyria) Illitum prodest ad præfocationem (nimirum anginam: Vetus interpres habet *scrophulas*,) Auicenna. Cum melle optimo mixtum & diu agitatum, mirè caliginem tollit, si oculi inde assidue circumlinantur, aut subtiliter suffundantur, Marcellus. Vide in Testudine terrestri G.

Ex pede. ¶ Pes tortucæ positus super pedem podagrici, dexter super dextrum, & sinister super sinistrum, expellit podagram. Et similiter manus eius, dextra dextræ hominis chiragrici, sinistra sinistræ imposita, sanat, Rasis & Constantinus in libro de incantatione.

Ex vngue. ¶ Testudinis vnguis in maxillaris dentis exesi foramen coniectus, multum proficit, Galenus Euporist. 2.12.

Ex fimo. ¶ Quidam promittunt testudinum omnium fimo panos discuti, Plinius.

Ex ouo. ¶ Ouum testudinis valet ad tussim infantium, Auicenna. Erasistratus non iniusta reprehensione eos incessit, qui incognitas ad hunc vsum (ad remedia morsuum venenatorum) facultates conscripserunt, vt elephanti fel, oua testudinis, &c. Dioscorid.

H.

Etymologia testudinis & Synonyma. ¶ a. Testudo, animal dictum quòd testa tegatur, vt ait Varro. *Candelabra*, id est testudo, Syluaticus. *Palmusirich*, id est testudo animalis, Idem. Celon, id est testudo, Idem: voce corrupta à Chelone. Χελῶναι aliqui vocant testudinem marinam, Hesychius & Varinus, nimirum à recto χελώνη. ¶ Χελυς, idem quod χελώνη animal, id est testudo (vt grammatici docent) vsurpatur ab Oppiano. Χελεὺς, testudo, Hesychius & Varinus. Κλεμμὺς, & Σφραγὶς, pro testudine, apud eosdem. Καλλίχρυτα, χελώνιο, οἱ δὲ φάκιον, Idem. Χαμαιδείλαι, testudines, vel canes pigerrimi, vel cochleæ, Hesychius & Varinus. omnibus quidem istis tarditatis nota conuenit. Testudines paruas Arrianus χελωνάρια vocat.

Ænigma de testudine. ¶ Epithera. Amphion apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes, Domiporta, tardigrada, agrestis, humilis, aspera, Capite breui, ceruice anguinea, aspectu truci, Euiscerata, inanima, cum animali sono. (Crinitus 11.7 hos versus sic citat Sanguine cassa, domiporta, terrigena traditur, Quadrupes, tardigrada, agrestis, &c.) Quod, cum hoc obscurius dixisset Amphion, responderunt Attici, Non intelligimus, nisi apertè dixeris. Tum ille vno verbo respondit, testudinem esse. Huius ænigmatis meminit M. Tullius, & Tertullianus Septimius. Hæc tria quidem, euiscerata, inanima, cum animali sono, ad testudinem citharam pertinent, quam primum ex exiccata testudine Mercurius inuenisse dicitur. Quidam non rectè de cochlea hæc interpretati sunt, (vt Crinitus,) Gyraldus in libro ænigmatum. Citatur autem hoc Pacuuij ænigma apud Ciceronem de diuinatione, & Tertullianum in libro de pallio. Idem me admonet alterius similis, quod Moschopulo tribuitur huiusmodi:

Ξεῖνος εἰμὶ φύσεως ζῶον, πνέω δίχα πνοιῆς,
Οἷσιν ὑφ' ἡγεμόνεσσι ποδοῖιν προϊὼν τὰ πρόσωθεν,
Λευκόχροος κατακεύθεται οἰκὶ ἥ τε κλειστή τε.
Ἡμμύσιν, εἵως λευκὴ κοιλίη ἔνδον ἔπεστιν.
Ὀφθαλμοῖσιν ἀριπρεπὲς εὖδες ἔγχυσα πότ' ἤδη
Ἄφθογγος δέ τ' ἐοῦσα, πολυθρόον ἐξεφάανθεν.

Δοιὰ μοι ὄμματ' ὄπισθε παρ' ἐγκεφάλῳ ἐπέασιν,
Κυανέῃ δ' ἐπὶ γαστέρι βαίνω, ἧς ὑπὸ γαστὴρ
Ὄμματα δ' οὐ πρόσθ' οἴγει, οὐδ' ἐμβαίνω ποτε ὁδὸν πορείης
Αὐτὰρ ἐπεὶ αὖ τήνγε κορεσσαμένη φαίνηται,
Δέρκεται ὄμματ', ἐπειγομένως δὲ μνώομ' ὁδοῖο,

Hoc est, *Animal peregrinæ naturæ, sine spiritu spiro, geminus oculus retro iuxta cerebrum, quibus ducibus antrorsum progredior Super ventre cæruleo pergo, sub quo venter latet albus, apertus & clausus. Oculi non aperiuntur, neq; progredior, donec vẽter intus albus* (vacuus) *est. Hoc saturato, oculi apparent insignes, & pergo adi ter Et quanquam mutum varias edo voces.* Sic de Mercurio inuentore testudinis Nicander, Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν. ¶ Sed redeo ad epithera. Tarda testudo, Serenus. Sunt & apud Textorem testudinis epitheta, sanguine cassa, minax, tumida. Sed testudinem sanguine carere falsum est, & apud Ciceronem lib 2. de diuinatione cochlea sanguine cassa dicitur. ¶ Ὀστρακόνωτος, apud Suidam. Κραταίρινος, in oraculo quod Crœso datum Herodotus lib 1. describit. Ἀσπιδόεσσα, χρυσαῖ, marinæ testudinis epitheta apud Oppianum, vt terrestris βραχεῖα, de quauis testudine vsurpari possunt. Φερέοικος, χελώνη, Etymologus & Varinus. Sunt qui φερέοικον interpretentur cochleam, alij insectum maius vespa, alij animal simile mustelæ, glandiuorum, Hesychius & Etymol. Χελώνη ῥαιὰ, Chercidas apud Stobæum.

¶ Testu-

Homonyma.

¶ Testudines (inquit Nonius) loca dicuntur in ædificiis camerata, ad similitudinem aquatilium testudinum, quæ duris tergoribus sunt & incuruis. *Tum foribus diuæ, media testudine templi*, Vergil. 1. Æneid. Caius Titinnius primò ante testudinem constitit: deinde apud consulem causam atque excusationem præferre cœpit, Sisenna apud Nonium. Nunc hoc vel honestate testudinis, vel valde boni æstiuum locum obtinebit, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 3. *Nec varios inhiant pulchra testudine postes*, Vergilius Georg. 2. de agricolis. Testudo (vt peristylum tectum tegulis, aut rete) fit magna, in qua millia aliquot turdorum ac merularum includere possint, Varro: Qui etiam testudinem & cameram pro eodem accepisse videtur. Testudo ex duobus arcubus constat in centro se secantibus. Quatuor enim arcuatæ pilæ inuicem transuersæ & crucem configurantes testudinem absoluunt, Budæus in Pandect.

Testudines loca camerata.

Testudo, machina bellica. erat autem materia tabulatis, & coriis cilicinis aut centonibus, & aliis quæ difficulter comburi possint, contexta. Hæc intrinsecus habet trabem, quæ vnco præfigebatur ferreo, & falx vocabatur, ab eo quòd incuruata esset, & de muro extraheret lapides. Retro enim ducebatur trabs funiculis suspensa, vt reducta impetuosius feriret. ideoque & testudo dicta à similitudine reptilis, quòd caput nunc exerat, nunc reducat. Hoc etiam instrumentum arietem appellant, ab eo quòd aries fronte pugnet. Cæsar 5. belli Gallici, Reliquísque diebus turres ad altitudinem valli, falces testudinesque, quas idem captiui docuerant, parare ac facere cœperunt. Vergilius 2. Æneidos, *Obsessumq; acta testudine limen.* Et libr. 9. *Cum tamen omnes Ferre libet subter densa testudine casus.* Cum proximè ante dixisset, *Accelerant acta pariter testudine Volsci.* Aliqui hic testudinem, continuatam scutorum seriem, curuatam in formam testudinis, interpretantur, vt Gulielmus Budæus: qui & sequentes Liuij & Cæsaris locos similiter exponit. Galli testudine facta, conserti stabant, Liuius 10. ab Vrbe. At milites legionis septimæ testudine facta, & aggere ad munitiones adiecto, locum ceperunt, Cæsar 5. belli Gall. Sed in iam citato Vergilij loco similiter interpretari non placet, *cum acta testudo*, vt proximè dixerat, de ea quæ continuata scutorum serie fit, accipi non possit, sed de instrumento tantum quod in parietes agitur & impellitur. Si quis tamen de alia atque alia testudine, quanquam in proximis versibus, poetam loqui contenderit, non admodum reluctabor. De testudine machina, quæ & testudo arietaria dicitur, plura attuli in Ariete *a* & in Oryge *a*. Vide etiam mox inferius in χελώνη.

Testudo machina bellica

Testudo lyra.

¶ Testudo quoque lyra dicitur. quoniam Mercurius Apollinis citharam de testudine sicca meditatus est, vt Aratus & Higinus referunt. Hinc Horatius illum curuæ lyræ parentem nuncupauit, & per apostrophen ad citharam, inquit: *O decus Phœbi, & dapibus supremi Grata testudo Iouis, ô laborum Dulce leuamen.* Lyram quæ postea in cœlum translata est, vt Grammatici scribunt, Mercurius in Cyllene monte Arcadiæ ex reperta testudine effecit: inde Orpheo traditam dicunt. Alij putant concessam Orpheo ab Apolline, post repertam citharam. interfecto Orpheo Musæ in cælo lyram collocauêre. Alij esse lyram Arionis Citharœdi omnium primi. Aliqui dicunt Mercurium (inquit Higinus) cum primum lyram fecisset, septem chordas instituisse, ex Atlantidum numero, quòd Maia vna ex illarum numero esset, quæ Mercurij est mater. Deinde postea cum Apollinis boues abegisset, deprehensus est ab eo: & quò sibi facilius ignosceret, petenti Apollini vt dicere liceret se inuenisse lyram, concessit, &c. *Ipse caua solans ægrum testudine amorem*, Vergilius 4. Georg. de Orpheo. vbi Seruius, Periphrasis (inquit) est citharæ, cuius vsus repertus est hoc modo. Quum regrediens Nilus in suos meatus varia in terris reliquisset animalia, relicta etiam testudo est. quæ cum putrefacta esset, & nerui eius remansissent extenti intra corium, percussa a Mercurio sonitum dedit, ex cuius imitatione cithara est composita. Mercurius lyram fecit Apollini pro bubus. nam cum Apollo pro mercede seruiret Admeto, boues eius pascebat quos suffuratus est Mercurius, & deprehensus dedit ei pro redemptione (ἀντὶ λύτρων, lego ἀντὶ λύτρων) citharam, quam & chélyn dicunt, ex chelona, id est testudine ab ipso fabricatam. vnde lyra dicta est, quasi lytra (redemptionis pretium pro bubus,) Scholiastes Nicandri. Dicitur & pars citharæ, testudo. Quocirca & in fidibus testudine resonatur, aut cornu & ex tortuosis locis & inclusis soni referuntur ampliores, Cicero 2. de Nat. Testudinem organum, testudinis animalis formam habere docet idem Cicero de diuinatione, Budæus. Acuta testudo, Martialis lib. 13. Blanda, Claud. 8. Paneg. *Tuq; testudo resonare septem Callida neruis*, Horatius Carm. 3. 11. *O testudinis aureæ Dulcem quæ strepitum Pieri temperas*, Idem Carm. 4. Et in libr. de Arte poet. *Saxa mouere sono testudinis.* Cyllenæa, eburna, Apollinea, arguta, querula, vocalis, epitheta testudinis musici instrumenti apud Textorem. Pacuuius in ænigmate quod supra recensuimus, testudinem euisceratam inanimam cum animali sono, dicendo, non animal, sed organum musicum intellexit. Plura vide mox inferius in Chelona & Chely vocibus Græcis. Testudines maiores, aptæ sunt ad compingendas lyras, Vide infra in Testudine terrestri *E*.

Testudo pro testa.

¶ Testudo aliquando simpliciter pro testa accipitur. *Ille licet digitos testudine pungat acuta, Cortice deposito mollis echinus erit*, Martialis lib. 13.

Testudo nomē tumoris cuiusdā caluariæ.

¶ Testudo nomen est tumoris cuiusdam caluariæ apud recentiores medicos, vt docuimus in Talpa *H. a.*

Testudineatus.

Testudineatus, adiectiuum, quod concauum & incuruum est, testudinis more. Et inter se accliues testudineato tecto, more tuguriorum, inarescentem ficum à rore, & interdum a pluuia defendât, Columel. lib. 12. Sed & testudineatum in vsum venisse, Plin. lib. 33. Apud Vitruuium testudinatum legitur

quinq; syllabis, quod magis probo, lib. 6. cap. 3. Est autem id vnũ inter quinque genera cauædiorum. Testudineus, adiectiuum, quod est testudinis. Testudineus gradus, gressus, vel incessus, id est tardus, Plautus Amphitr. Testudineum, opere testudineato factum. vide in *E*. A testudine fit verbum testudinare, quo vtitur Politianus: *Quacauus exesum pumex testudinat antrum.*

Testudinare.

Varia huius vocis (χελώνη) significata.

¶ Χελώνη, cithara. fit enim ea ex testudinum putaminibus, Hesychius: sed non suo loco. Authores quidem tum Græci tum Latini, chelyn potius quam chelonem, musicum instrumentum appellant, vt mox apparebit. Χηλώνη, machina bellica, Hesychius & Varinus: malim χελώνη, cum & Latinè testudo dicatur, vt supra explicatum est. Χελῶναι & κριοὶ inter machinas bellicas a Polluce numerantur. Suidas interpretatur χελώνην, εἶδος πολεμιστήριον τέξ ὧν αἱ χελῶναι καὶ χάστριδες πολιορκητικὸν μηχάνημα καὶ κριοί. Idem & τὸ ἐκ συντάξεως, id est aciei militans quandam speciem chelónem vocari ait. ea forte fuerit, quam continuata scutorum serie fieri, & Latinè quoque testudinem dici, supra scripsi. ¶ Χελώνη, scabellum, τὸ ὑποπόδιον, καὶ πελοποννησιακὸν (addiderim, νόμισμα, de quo infra dicemus,) Hesych. & Varin. Ζηλοτυπήσασαι αἱ Θετταλαὶ γυναῖκες, τὴν Λαΐδα τὴν ἑταίραν ξυλίναις χελώναις ἐφόνευσαν τύπτουσαι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἀφροδίτης πανηγύρεως οὔσης. ὕστερον δὲ ἱερὸν ἐποίησαν ἀνοσίας ἀφροδίτης. ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες ἐν τῷ ἱερῷ ἀνόσιον πεποιήκασι φόνον, Suidas. qua verò significatione χελώνη hîc accipi debeat, tacet. mihi quidem ὑποπόδια accipi posse videntur. Eandem historiã Athen. refert lib. 13. Χελώνη, trópis, id est carina nauis, propter figurã incuruã, Hesych. & Varin. Cauũ pedis in vngula equi, Græci χελιδόνα vocant, vel χελωνίδα, quod Ioachimus Camerarius vir eruditus Latinè etiam testudinem nominare voluit. Κατακυλινδούσης περὶ χελωνίδος πολυκρότου ψόφον, Posidonius apud Athenæum alicubi, vt nos obseruauimus. Sed rursus alibi (lib. 5.) eiusdem Posidonij verba sic citat, καλινδουμένου περὶ χελιδόνος πολυκρότου ψόφου. qui locus an de equinæ vngulæ parte intelligi debeat, dubito. Μαρμαρέης δ' ἑλίκεσσι χατεσφίγκωντο χελώνης, Tryphiodorus de vngulis equi Durij. Chelonia vtrinque suculam continent, à similitudine testudinis dicta. Chelonium enim tegumentum est testudinis animalis, cuius similitudinem habent chelonia, id est retinacula quibus intra tigna sucula retinetur, Budæus in Pandect. Vtitur hac voce Vitruuius 10. 2. vbi Philander Scholiastes, Chelonia (inquit) sunt veluti vmbilici aut ansæ quæ adpinguntur, id est affiguntur arrectariis, (den stöcken der häspless,) in quas ceu in armillas, coniecti sucularum (axium) cardines versantur, atque adeò ipsæ rotæ (suculæ) dicta sunt chelonia, à similitudine tegumenti chelonæ, id est testudinis quadrupedis, quod similiter chelonion vocatur. Celonia autem (κηλώνια, Vide in Ciconia *H. a.*) apud Aristotelem Mechanicorum quæstione 28 sunt machinæ iuxta puteos ad hauriendam facilius aquam, alteram partem prægrauante pondere. Tollenones, nisi fallor, vocauit Plinius lib. 18. cap. 2. & Sex. Pompeius, Hæc ille. Chelonia sunt in ratione tollendorum onerum, quæ in quadris tignorum, quo loci diuaricantur, figi solent, vt in ea coniiciantur sucularum capita, vt versentur facilius, proximè capita vectibus infixis, Cælius. Testudines in organis ad id collocatæ sunt, vt corpora quæ restituuntur, paulatim & minimè concussa extendantur quemadmodum enim testudines animalia lento gradu procedunt, ita machinæ quibus illa refetuntur, Oribasius in libro de machinis cap. 4. vbi & differentias testudinum instrumentorum indicat. Νῶτα τοίνυν ὑπ' αὐχένι κειμένα, τὸ μὲν ἔγκυρτον χελώνιον ὀνομάζεται, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν ὠμοπλατῶν πτερύγια, &c. Pollux lib. 2. Camerarius sic vertit Infra ceruicem est tergum: atque huius gibbera pars, chelonion, quasi testudunculam dicas, vtrinq; iuxta omoplatas, pterygia nominantur, id est alæ, quæ fortasse scapulæ sunt, inquit ille: ego pedes potius dixerim, quos in Testudine marina etiam Nicander pterygas nominat. Alius quidam ex Polluce vertit, chelonion summam partem dorsi esse iuxta ceruicem. Chelonium, tegumentum est testudinis animalis. Eius autem integumenti similitudinem habent chelonia, id est retinacula, quibus intra tigna sucula retinetur, Budæus. Χελωνίδος, χέδης (τῆς ἕδρας, Suid.) τῆς θύρας τῆς σχελεῶν, Hesych. & Varin. Chelichelone (inquit Pollux lib. 9) ludus est puellaris, similis illi quem *Chytran* vocant. Sedet enim puella aliqua in medio chelóne, id est testudo dicta. aliæ verò circa eam subinde currentes interrogant: Χελιχελώνη (Χέλει χελώνη, duabus dictionibus, quarum prior terminatur per ει diphthõgum, vt habet Eustathius in Odyss φ. Ἔστι δὲ ἐν τούτοις τὸ χέλει παρασχετικὸν δῆθεν, παρηχούμενον τῇ χελώνῃ, Idẽ) τί ποιεῖς ἐν τῷ μέσῳ, Chelichelone quid rei in medio facis? Respondet illa, Ἔρια μαρύομαι (ἤγουν κλώθω) καὶ κρόκην μιλησίαν. Deduco lanas velleris Milesij. Tum rursus illæ, Ὁ δ' ἔκγονός (ἔγγονος, Eustath.) σου τί ποιῶν ἀπώλετο, Sed filium tuum quæ causa perdidit? Hæc verò, Λευκᾶν ἀφ' ἵππων εἰς θάλασσαν ἅλατο. Equis ab albis in mare se præceps dedit. ¶ Chelonia gemma, oculus est Indicæ testudinis, vel portentosissima magorum mendaciis. Melle enim colluto ore imposita in linguæ, futurorum in diuinationem præstare promittunt, quintadecima Luna & silente tota die: decrescente verò, ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Eam verò quæ sit aureis guttis, cum scarabeo deiectam in aquam feruentem tempestates tueri, Plin. 37. 10. Cheloniæ lapides gestati cum radice pæoniæ compote (fortè, epilepsiam) summè sanant, Author Kœranidum. Chelonites gemma est purpurei coloris & varij, quæ dicitur in corde testudinis inueniri. Sunt enim quædam maximæ testudines, habentes domos, quæ sunt vt veræ margaritæ, & nitentes, Albertus (lib. 2. de fossilibus, vbi etiam addit negare aliquos hunc lapi-

Chelichelone ludus.

Chelonia gemma.

lapidem ab igne corrumpi) apud Syluaticum. Georg. Agricola Chelonitidas gemmas interpretatur, *Kleine krottenstein*, hoc paruos lapides boracis siue rubetæ. ¶ Brontia gemma capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadit, vt putant: & fulmine tacta restinguit, si credimus, Plin. Fortè à figura foris curua conuexaque, intus caua. qualis chelonij, id est testudinis testæ est. Vide supra in Rubeta. Chelonitides (inquit Georg. Agricola) ex eo quòd testudinum similes sint, intus enim cauæ, nomen inuenerunt. eas Germani vocabulo cõposito ex rana rubeta & lapide nominarunt, quòd ipsis persuasum fuerit ipsas in capite huius animantis venenati nasci. ex his quædam nigræ sunt, quædam fuscæ, & aliqua sui parte candidæ. nigris in caua conuexitate interdum sanguineæ & candidæ guttæ, interdum aureæ. omnes oculi figura excuberant, sed non omnes sunt cauæ. cum tamen vtræq; sint eiusdem generis, rarò sunt lupinis maiores, sępius minores, Sic ille. Nuper quidam, vir alioqui diligens, chelonitas vocauit lapides quosdam cochleis & strombis figura similes, quod nõ probo. nihil enim testudo cum istis præter testæ duritiem commune habet. nos eos lapides conchitas potius aut strombitas nominabimus. de quibus suo loco inter aquatilia dicetur. *G.* ¶ Χελωνίας, ἡ ποικίλη κανθαρίς, Hesych. & Varinus, id est cantharis varia. quanquam masculini generis est, vt cantharus subintelligatur.

Chelonitides lapides.

¶ Χέλυς, musicum instrumentum Polluci. Leui canoram verberans plectro chelyn, Seneca Troa. *Pulsatur manibus Phœbea chelys*, Ouidius ad Pisonem 35. Chelyn Grammatici Græci partim lyram, partim citharam interpretantur, vt Hesych. & Suidas. Χελυνοῦντα, λύρα ἐκ. χέλυς ἡ κιθάρα. ex testa enim testudinis cithara fit, Hesych. Chelys, id est lyra organum, aliquando chordas habebat lineas. Dicta est autem lyra quasi lytra, quòd Mercurius eam è testudinis testa fabricârit, vt solueret iram Apollinis ei propter furtum irati, εἰς λύσιν μηνίδος, Varin. Χελῦς etiam & χελεὺς, haud scio quàm rectè, apud eundem & Hesychium pro cithara, vel organo musico exponuntur. Quidam in Lexico Græcolat. chelyn propriè latiorem testudinis planitiem significare scripsit. Χελώνη, labia, alij citharam interpretantur, & testudinem, & lyram, & machinam bellicam, Hesychius. Etymologus author est χελώνην & citharam hac voce apud Æoles significari. Idem chelyn citharam dictam scribit, quoniam ex chelonæ pelle à Mercurio facta sit. Ὡς χέλυν Ἑρμάων, κιθαρίνας ἀδὺς Ἀπόλλων, Bion in Bucolicis. Sed de musico instrumento huius nominis, vide plura superius in Græca voce Χελώνη, & Latina testudo. Χέλυς etiam pro machina (bellica) accipitur, Hesychius. Quare apparet tria hæc vocabula χελώνη, χέλυς, & χελυών, plerasque significationes habere communes. Ἡ λιγυρὴ φόρμιγξ ἡ χελικλόνον Ἑρμάωνος, Orpheus in Argonauticis. Χέλειον, testæ instar indutatum testudinis putamen, Hesychius & Varinus: apud quos ἀπεστρακωμένον legi debet, per ω magnum in secunda syllaba, non per ε breue. Ἑρμείης. σπερμὸς γὰρ ἀπηνόσφισε χέλειον Αἰόλον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις. Nicander in Alexipharmacis. Hermolaus Barb. etiam & Cælius χέλυον legerunt per ypsilon, in penult. ego per ει malim. Χέλειος νῶτος, ὀστρακώδης, id est tergum testaceum, Hesych. & Varinus. Fiunt enim frequentia adiectiua in ειος per ει, per υ non item. Χέλυς etiam pectus significat, vnde verbum χελύσσεσθαι, fere pollens idem quod apud nos expectorare, Hermolaus. Ξηρὸν δ' ἐπιλλίζων ἄλοσι χελλύσσεται ἄτῃ, Nicander lambda propter carmen geminato Hesych interpretatur βήσσειν, id est tussire. Scholiastes διὰ χέλυος, τουτέστι τοῦ στήθους τὴν ἀναφορὰν τῶν ἐρυγμάτων ποιεῖν, id est eructare. Ἀναχελύσσεται καὶ ἠρυγγάνει θαμινὰ πνεύματα, Hippocrates. Galenus in Glossis ἀναχελύσσεσθαι, ἀναξηραίνεσθαι interpretatur, id est resiccari, etsi codices impressi ἀναξύσσεται habent, qua voce præcedens etiam ἀναχύσεται exponitur ab eo. Cornarius vertit, resoluitur, refricatur. & ἀναχελύσσεται (sic enim legendum, non ἀναχελίσκεται vt codices excusi habent) similiter. Varin. Ἀναχελύσσεσθαι legit, (tusi librarij error sit, si error est, potest enim hoc verbum formari à χελυών, quæ vox idem quod χέλυς est) & rectè interpretatur ἀναξηραίνεσθαι. Videtur autẽ non simpliciter significare resiccari, sed sicca vel arida tussi laborare. Sic & χελύσκιον (melius per ypsilon in antepenult. vt Varinus habet) ξηρόν, id est tussicula arida apud Hippocratem legitur, cum nihil humoris in os tussiendo aut screando deriuatur. Χελύσσεσθαι, natâs, διὰ τὸ πλεύσαι, νηχομένη καὶ γὰρ οἱ νηχόμενοι τοῖς χείλεσι τὸ ὕδωρ ἀποχελλύχουσι. Χελύσσειν (Varinus non rectè Χελύσσειν habet,) βήσσειν, καὶ χελύσσειν (malim χελύσσειν) ὁμοίως, Hesych. Χέλυσμα, lignũ quod carinę (ζώστρῳ, lego ζώστρᾳ) affigitur, ne atteratur aut labefactetur inter trahendum, Varin. Sed & ipsa carina chelóne dicitur, vt supra annotauimus. Quod sub carina sternitur, ne illa atteratur, chelysma quasi corium & tegumentum nomen habet, Cælius Calcagninus. Theophrastus lib. 5. de hist. plant. cap. 8. nauium partes, & quæ quibus materia conueniat, describens, χέλυσμα etiam nominat, quod ex ligno robusto fieri oporteat, Gaza testudinem vertit. Labrum superius nuetu qui chelynen dici arbitrentur quanquam alij in ambitu positam partẽ eo vocabulo intelligere malunt, vnde chelynidæ (apud Etymologũ) nuncupentur, quibus ea grandior portio est, Cælius. Labeones Latinè dixeris. Μύσταξ ἡ μακρότης τῆς ὑπερῴας χελυνῆς κατάκοσμος, Etymologus. Ego labium simpliciter, siue superius siue inferius, χελυνὴν vocari puto. nam si superius tantũ significaret, non opus foret superioris vocabulũ adijci. Εἰς τὴν ὑπερῴαν χελυνὴν εἰσω Μηδικὸς ἐνεπίεζοντο, Aristophanes citante Suida. Item in Vespis, Πῶς (aliâs Στοὺς) αὐτὴ παρ' αὐτὸν ὑπ' ὀργῆς τὴν χελυνὴν ἐσθίεις vbi Scholiastes (& Varinus) ἀντὶ τοῦ τὰ χείλη. οἱ γὰρ ὀργιζόμενοι ἐνδάκνουσι τὰ χείλη. Χελυνὴ, χεῖλος, ἢ μέρος τῶν ἱερείων, Hesych. & Varinus.

Chelys musicum instrumentum. *Χελωνη.* *Χέλειον.* *Χελύσσειν.* *Χελυνή.*

Χελιών, labellum, Etymologus: & idem quod χελώνιον, teste Hesychio. Ruellius ex Hippiatricis Græcis cap. 34 & 108 χελώνια, labra transtulit. Χελλιών, χηλῶν, (forte χειλῶν) & Χειλῶναι, χηλαί, (forte χηλή, aut χηλαί,) id est vngulæ: nam χελώνη alioqui pars est ὁπλῆς, id est vngulæ solidæ. chela verò vngula bisulca est.) Hesych. *Χελωνάζειν.* Χελωνάζειν, χλευάζειν, Hesychius & Varinus, id est irridere, subsannare. *Χελών.* Χελὼν, piscis è mugilum genere apud Athenæum, nimirum à labiorum magnitudine. Nicander χελείας latibula serpentium vocauit, παρὰ τὸ χεῖσθαι ἐν αὐταῖς τοὺς ὄφεις, vt Scholiastes annotauit.

Testudo nummus Peloponnensium. ¶ Icon. Lego (apud Pollucem lib. 9.) Peloponnensium nummum fuisse quendam ab incusa animalis forma chelonen, id est testudinem nuncupatum. Nam obolum Eupolis callichelonum appellauit, veluti testudinem dicas pulchram. Hinc emanauit illud, Τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾷ ἁ χελώνα. Quod est, Virtutem ac sapientiam testudo superat, Cælius. Χελώνιον, τὸ Πελοποννησιακὸν, (addiderim νόμισμα,) Hesych. Varinus. Καλλιχελώνιος obolus insculptam habebat testudinem, Hesychius & Varinus. Erasmus carmen ex Polluce iam recitatum prouerbiale facit, quo velut ænigmate innuatur, pecuniam longè plus posse, quàm aut virtutem aut sapientiam. Consimili figura (inquit) dictum & illud multas noctuas sub tegulis latitare, & bos in lingua. *Testudo secreti ac silentij symbolum.* ¶ Testudo apud veteres secreti ac silentij symbolum fuit. Hoc enim argumento Eliensibus Phidias Venerem fecit, quæ testudinem calcaret, opertius implicatiusq; commonstrans, esse muliebris decoris ædes custodire ac silentium, (silentium ac tardum & lentum sermonem, Step. Aquæus,) Cælius è Plutarchi nuptialibus præceptis, vnde & Stobæus citat. *Venus testudinem pede calcans.* Iuxta forum Eleorum templum est Veneris Vraniæ, id est Cœlestis, cum simulachro deæ quod Phidias partim ex ebore partim ex auro fabricauit, cuius pes alter testudini insistit. Cæterum in crepidine nemoris ibidem, Venus est Pandemos, id est popularis, quæ capro æneo insidet, Pausanias in Eliacis. Τῷ τῆς ἀφροδίτης ἐν Ἤλιδι ἀγάλματι Φειδίας τὴν χελώνην περιέθηκεν, ὡς τὰς μὲν παρθένους φυλακῆς δεομένας, ταῖς δὲ γαμεταῖς οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν πρέπουσαν, Plutarchus in libro de Iside. ¶ Chelonium inter cyclamini nomenclaturas apud Dioscoridem reperio.

Chelonitæ insulæ. ¶ Chelonitæ insulæ in rubro mari, gentile similiter, Stephanus. Chelonates promontorium Achaiæ, quod Ptolemæo Chelonita dicitur, Idem. Post Cyllenem Chelonatas est promontorium, signum ex tota Peloponneso maximè in occasum protensum, Strabo lib. 8. Et rursus, In medio Chelonatæ à Cyllenæ spatio Penius effunditur.

Superstitiosa. ¶ *b* Chorus Vesparum Aristophanis aculeos cuidam minitatur his verbis, Ἀλλ' ἀφίει τὸν ἄνδρ'· εἰ δὲ μή, φήμ' ἐγὼ τὰς χελώνας μακαρίζειν σε τοῦ δέρματος. osseum enim testudinum tergus aculeis vesparum pungi non potest. Volaterranus testudinis conuexum dixit pro testa eius.

Prouerbia ex testudine desumpta. ¶ *e.* Aliqui tradunt, incredibile dictu, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrum vehentia, Plinius. Si quis posuerit dorsum tortucæ euersum super ollam, non bulliet olla, Rasis.

¶ *f.* Ὀσμὴ μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέασιν, &c. Oraculum Crœso Delphis responsum, Suidas in Κροῖσος ex primo Herodoti.

¶ *h* Troglodytæ testudines consecrarunt, Gyraldus: sed hoc de marinis intelligendum.

Aquilā testudo vincit. ¶ PROVERBIA. Aquilam testudo vincit, Vide infra in terrestri. *Testudinē equus insequitur.* Testudinem equus insequitur: conueniet vti cum rem præposterè & absurdè geri significamus: finitimum illi, Testudinem pegaso comparas &c, Citius testudo leporem præuerterit, Erasmus. Vide in Equo inter prouerbia. Testudines edendæ aut non edendæ. Vide superius in *F.* Ipsi testudines edite qui cepistis: Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίετ' ὅσπερ εἵλετε. In eos iacitur, qui posteaquam incōsulte quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negotio admisceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neque sufficerent omnibus comedendis, Mercurium fortè accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia vocari, sed vt eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitque vt ipsi suas testudines ederent, quas cepissent, Erasmus. *Prius testudo leporem præuerterit.* ¶ Prius testudo leporem præuerterit, Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, de re neutiquam verisimili, Erasmus. Æsopus fabulatur quòd testudo leporem cursu vicerit, vt pigros ad laborem impelleret, & veloces (ingeniosos) à torpore deterreret, Io. Tzetzes. *Quam curat testudo muscas.* ¶ Quam curat testudo muscas, Ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυιῶν. Suidas ex authore nescio quo refert hæc verba, Τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι τῆς Θερσίτου παρρησίας ἧττον ἔμελεν ἢ χελώνῃ μυιῶν τὸ τῆς παροιμίας. Testudini nihil nocere possunt muscæ propter testam qua munita est. Cōfine illi, Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortum, Animus virtute ac philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, quàm testudo muscas, Erasmus. Huc pertinet quod superius in *b.* recitaui ex Vespis Aristophanis. Refertur à Suida in Χελώνη.

Testudinē pegaso cōparas. ¶ Testudinem Pegaso comparas, Χελώνην Πηγάσῳ συγκρίνεις, de rebus nequaquam inter se conferendis. Pegasus equus erat volucer, si fabulis credimus, testudine nihil tardius, Erasmus. *Testudines vincūt sapiētiam & virtutē.* ¶ Testudines vincunt sapientiam & virtutem, Vide supra in *a* inter icones. *Domus amica, domus optima.* ¶ Domus amica, domus optima. Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Nusquam commodius, nusquā liberius, nusquam lautius homini viuere contingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentq; reliqua, præter vnam testu-

testudinem (nam hæc peracto conuiuio tum demum aduenit,) Iupiter admirans percunctatus est, quid nam illi fuisset in mora. Atq; illa respondit, Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit vt quocunque iret, domum suam secum circũferret. Ad Apologum allusit M. Tullius in Epist. quadam ad Dolobellã. Hæc loca venusta sunt, abdita certè, & si quid scribere velis ab arbitris libera, sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tusculanum. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminij. Is dehortans Achaicos ne sibi vindicarent insulam Zacynthiorum, dicebat, κινδυνεύειν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνοντας. Id est, Periculũ ipsis fore, quemadmodum testudinibus, si longius a Peloponneso proferrent caput. His non dissimilia T. Liuius de bello Macedonico libr. 6. vbi sic loquitur Quintius. Si vtilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, autor essem S.P.Q.R. vt eam vos habere sineret. Cæterũ sicut testudinem, vbi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse. vbi exerit partes aliquas, quodcũque nudauit, obnoxium atq; infirmum habere: Haud dissimiliter vobis Achæi clausis vndique maris, quod intra Peloponnesum est, termino, ea & iungere vobis, & iuncta tueri facile: si semel auidirare plura amplectẽdi hinc excedatis, nuda vobis omnia quæ extra sint, & exposita ad omnes ictus esse, Hæc omnia Erasmus. Τὸ τῆς φρονίας χελώνας ἀμφάμενα, Οἶκος γὰρ ἄριστος ἀλαθέως καὶ φίλος, Cercidas in Hemiambis apud Stobæum in sermone de Tranquillitate.

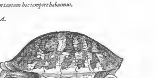
¶ Mulieris famam, non formam vulgaram esse oportere, emblema Alciati.

Alma Venus quænam hæc facies, quid denotat illa | *Testudo, molli quam pede diua premis?*
Me sic effinxit Phidias, sexúmq; referri | *Fæmineum nostra iussit ab effigie.*
Quodq; manere domi, & tacitas decet esse puellas, | *Supposuit pedibus talia signa meis.*

DE TESTVDINE TERRESRTI.

Testudinis terrestris putamen tantum hoc tempore habuimus.

A.

TESTVDO terrestris est, quæ nec in dulci nec in salso humore degit, nec in cœno & paludibus, sed locis siccis. Recentiores aliqui parum Latini vocauerũt etiã syluestrem, campestrem, agrestem & nemoralem. Græci χελώνην χερσαίαν. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, Plinius. Nicander ὀρείαν dixit, Oppianus ὀρεσίτροφον, id est montanam. Videntur autem montanæ cæteris terrestribus maiores fieri. Vide infra in *E.* Galli *tortue des boys*, id est testudinẽ syluarum appellant. Sed conueniunt ei eadem nomina quæ supra in Testudine simpliciter retulimus.

B.

Testudines terrestres in Africæ desertis reperiuntur, Plin. In quadam Libyæ parte (in Mauritania) in campis testaceorum multitudinem esse dicunt, Strabo lib. 17. Terrenæ testudines apud Indos gignuntur magnitudine maximarum glebarum, quæ in altis arationibus terræ non difficilis excitãtur, bene penitus intrante aratro, & sulcum facillimè proscindente, & glebas in excelsum excitante. Eiusmodi testudinum genus aiũt testas exuere: ac sanè easdem ab agricolis sic ligonibus abstrahi, quemadmodum vermes ex verminosis locis, Ælianus de anim. 16.4. Parthenius mons Arcadiæ testudines exhibet, Pausanias. Et rursus, Soron & alia quercecta Arcadiæ, ingenti magnitudine testudines alunt. ¶ Terrestrium testudinũ tergus luteo & nigro colore pulchre distinctis spatiis variare vidi, fere instar pellis salamãdræ. Testudines quas nos marinas dicimus, albo cortice tectas, & nigris quibusdam signis vermiculatas, ex mari non sunt, sed maritimis nemoribus & sabulosis. nostra autẽ nemora & fouearum aquæ nigras faciunt, Brassauolus. Σαρκὸς γὰρ ἀπηνόσφισσα χέλυν Αἰόλον, Nicander de testudine a Mercurio reperta. ¶ Terrestres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, testudines, &c. pulmonem habent exiguum & siccũ, sed aptũ ampliari ac extumescere cum inflatur, Aristot. Vrina earum ad remedia quædam commendatur. Hanc Plinius aliter quam in vesica dissectarum inueniri posse non arbitratur. Testudo tam aquatilis quam terrestris, habent in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, Aristot. Pulmonem ac ventrem habent ita, vt omne genus terrestre ouiparum, Idem.

Vbi reperiantur. In Africa. In India. In Arcadia. Descriptio testudinis terrestris.

C.

Testudines terrestres testæ elegantioris, amant agros in quibus fruges consitæ sunt, vt audio, nimirum quòd frugibus vescantur: nam & domi quidam eas cistis inclusas farina nutriunt. Cochleas quoq; & lumbricos ab eis edi aiunt. Sunt & montanæ. Arrianus in insula quadam maris rubri

Cibus.

Cunila. χελώνην ὀρεινὴν haberi scribit. Nicander testudinem montanam κυτισονόμον cognominat, quòd cytisum depascatur: non enim probo Scholiastæ interpretationem, non ad cytisum sed cytinos mali Punicæ flores, hanc dictionem referentis. Testudo cum viperam ederit, mox cunilam (origanum) edit: quod cum ita sæpius factum animaduertisset quidam, cum gustata cunila viperam testudo repeteret, herbam euulsit, quo facto testudo interijt, Aristotel. in historia animalium, & in Mirabilibus: & Zoroastres in Geoponicis 15. Testudo cunilæ quam bubulam vocant pastu, vires contra serpentes refouet, Plinius. Ælianus vel ipse, vel deceptus eius interpres Gillius, origanum & cunilam tanquam diuersa remedia testudini aduersus viperæ esum memorat. Testudo cum origanum ederit, viperam præclarè contemnit. Quòd si eius facultatem non assequatur, comesa ruta contra hostem armatur. Iam si vtriusq; facultate caruerit, a serpente exeditur planeq; conficitur, Ælianus. Cunila bubula se muniunt testudines cum serpentibus pugnaturæ, quidamq; in hunc vsum panacem vocant, Plinius. Testudines terrestres sunt in Africæ desertis, qua parte maxime sitientibus harenis squalent, roscido (vt creditur) humore viuentes, neq; aliud ibi animal prouenit, Plinius. ¶ Testudo tum marina tum terrestris in dorsum inuersa, ad pristinum statum redire non potest, Oppianus.

Latitatio hyeme. ¶ Omne hybernum tempus testudo intra terram abdita manet immobilis: cuius naturam non ignorantes homines, eam ineunte hyeme terræ operimento obducunt: post vero hyemem ibi locatam ac sitam, vbi terra obruerunt, reperiunt, sine cibo totam hyemem traduxisse.

Coitus. ¶ Quadrupedes ouiparæ pedestres, eodem coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare superueniente, vt testudo tam aquatilis quàm terrestris. habent vero in quod meatus cõtingant, & quo per coitum adhæreant, Aristot. Testudines montanæ ex ventis concipiunt, vt & coturnices, Scholiastes Nicandri vbi poeta κυτισονόμον testudinem cognominârat, quasi ipse legerit κυνονομὸν, aut similem quandam vocem, ἀπὸ τῶν κύνων ὀχεύεσθαι ἀνέμων. Ex terrenis testudinibus mas ad venerem inflammatissimus est. Demostratus fœminam humi ad coitum stratam ait supinam iacere, deinde expleto coitu, propter testæ magnitudinem cum se conuertere non queat, escam paratam a marito relinqui cum alijs animalibus, tum aquilæ (Vide supra in Testudine in genere *D*) vnde fit, vt mares eas ad coitum ideo illicere non possint, quòd fœminæ magna moderatione libidines contineant, & salutem voluptati anteponant. At enim mares mirabili quadam natura illecebram amatoriam, & omnis metus obliuionem afferẽtem fœminis inijciunt: neq; tamen huiusce modi illecebræ sunt cantiunculæ, quales Theocritus, pastoritiæ lusionis compositor, nugatur: sed occulta herba, cuius neq; ille nomen se scire dicit, neq; alium cognoscere confitetur. itaq; mares eam ore continentes, ad libidinem fœminas alliciunt, & quæ antea fugiebant, nunc exardescunt ad coitum, & nullo de se timore afficiuntur, Ælian. 15. 19.

Oua. ¶ Oua non modo incubare solo aspectu dicitur, sed etiam ad exclusionem perducere, Gillius. Sed authores de marina tantum hoc scribunt, vt in eius historia dicetur. Aliqui è vulgo putant quòd oris spiritu afflando, ea maturet. ¶ Testudo laminis tegitur, senectutem verò non exuit, Ælianus. Et alibi, Testudines terrenas apud Indos aiunt testas exuere.

D.

Testudinis hostes, Serpẽtes, Aquilæ. Testudo contra viperas & serpentes pugnat. Vide in *C.* ¶ Aquilæ vt morbis quibusdam occurrant, testudines comedunt, Oppianus in Ixeuticis. Testudines terrestres fœminæ in coitu supinæ iacent, quo peracto cum se conuertere nequeant, prędа cum alijs animantium, tum aquilæ relinquuntur, Ælianus. Χελωνοφάγοι ἀετοί τινες, Hesych. & Varinus. Tertium aquilarum genus anatarìam vocant, & ei ingenium est ei testudines raptas frangere è sublimi iaciendo. quæ sors interemit poetam

Qua ratione aquilæ testudines raptas frangant. Æschylum, prædictam fatis (vt ferunt) eius diei ruinam, secura cœli fide cauentem, Plinius & Suidas in Χελώνη, vbi Æschylum, sic oppressum annorum quinquaginta octo fuisse refert. Sotades apud Stobæum hoc ei scribenti accidisse ait. Terrenas Testudines a se comprehensas ex alto deijcientes aquilæ ad saxa allidunt, & ex contrita Testudinum testa extractam carnem exedunt, conficiuntq;. Itaq;

Æschylus a testudine ex alto deiecta interẽptus. Eleusinius Æschylus tragicus poeta de vita migrasse dicitur. Cum enim is in saxo sedens (in agro aprico sedens annos natus octo & quinquaginta, quòd tabulati ruinã metueret, quam ei oraculum prædixerat, Gyraldus) ex consuetudine instituto q; suo & philosopharetur, & scriberet, eius caput a pilis nudum, aquila saxum esse arbitrata, testudinem, quam in sublime extulerat, in idipsum deiecit, & sine aberratione ictum dirigens, virum interfecit, Ælianus. De Æschylo interempto ab aquila anataria, meminerunt Valerius Maximus lib. 9. & Gellius lib. 13. & lib. 7. Idem hoc versiculo Sotades testatus est: Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκε χελώνη.

E.

Vsus ex testudine. Testudines aliqui in hortis alunt, vt purgent eos a cochleis & lumbricis. ¶ Parthenius mons Arcadiæ testudines exhibet, ad compingendas lyras aptissimas, Pausanias. Arcadum querceta ingenti magnitudine testudines exhibent, ex quibus lyras conficeres, æquales illis quæ ex Indica testudine componuntur. Idem in Arcadicis. Et rursus, Soron & alia querceta Arcadiæ, ingenti magnitudine testudines alunt, ex quibus lyras conficeres, æquales illis quæ ex Indica testudine componuntur. (Sed de testudine musico instrumento diximus supra in Testudine in genere *H a*) Dioscoridis insula in mari rubro fert testudinem veram, & terrestrem, & albam, & plurimam excellentem, ac testis maioribus.

ioribus. montanam quoq; maximam, & testę crassissimæ, Arrianus. Vide supra in Testudine in genere cap. 5. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, Plin. & 32. 4. Geminus, inquit, similiter (vt fibrorum) victus in aquis terraq́;, & testudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vsu pretium, naturæq́; proprietatem. Vide mox in *G* ab initio.

F.

Esus testudinis terrestris.

Tortuca terrestris magis est tẽperatæ carnis quàm aquatica. neutra tamen est venenosa: sed vtraq; in cibo multum impinguat. Dicunt tamen quidam quòd si quis super renes mortuæ tortucæ calcauerit, veneno inficitur, Albert. Testudines aquaticæ meliores sunt quàm terrestres, pro equis qui cum satis pabuli absumant non proficiunt, Laur. Rusius. Terrenæ testudines in India maximæ gignuntur, eædemq; non amaræ vt marinæ sunt: sed & suaues & pingues habẽtur earũ carnes, Ælian. Amputato capite pedibusq́;, ex iure in cibo sumuntur contra morbos quosdã, vt mox in *G.* referetur.

G.

Remedia ex testudine terrestri.

Geminus similiter (vt fibrorum) victus in aquis terraq́;, & testudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vsu pretium, naturæq́; proprietatem, Plinius: Videtur autem sentire, effectus in re medica siue ex terrestri, siue ex aquatica testudine eosdem haberi: & testudinem amphibium animal non minus celebre esse quàm fibri sint, cùm non ad remedia tantum diuersæ eius partes, sed etiam ad ornatissima opera tegumentum tum terrestris tum aquaticæ requiratur. Oua sanè testudinis vel marinæ, vel terrestris similiter, contra salamandræ venenum commendantur: & ius coctum ex suilla pingui cum testudine vtrauis, authore Nicand. Et pro sanguine marinæ testud. vulgarium sanguinem prodesse existimãt quidam, (vt ex Vegetio citauimus in testudine in genere.) Quare etiam cætera remedia ex eis ferè indifferentia esse aliquis suspicetur. Aquilæ testudines pro medicamento vorant, Oppianus Ixeuticis. Testudines aquaticæ meliores sunt quam terrestres, pro equis qui ex pabulo satis copioso parum aut nihil proficiunt, Rusius cap. 156. Vide paulò ante in *F.* Idem Rusius cap. 165. testudines ad tussim siccam equorum laudans, sic scribit. Testudines abiectis capitibus, caudis, pedibus & intestinis in aqua coques donec carnes ab ossibus separẽtur, & aqua bene pinguis fiat. Hac aqua equum potabis, ita vt aliud nihil bibat antequam eam absumpserit. Carnes si quæ remanserint, mixtas cum annona equo in cibo dabis. hoc facies donec equum videas curatum. Et quamuis terrestres testudines bonæ sint, aquaticæ tamen præferuntur. Idem cum limacibus facere potes. Amatus Lusitanus pro puella quadam ventriculi erosione chronica cum destillatione capitis & tussi ingenti sicca, inter cætera tale remedium præscribit. Testudines nemorales duæ bulliant in aqua feruentissima, demptis corticibus: deinde lauentur vino, ac postea aqua hordei vel rosacea: tandem interanea pulpamenta dicta, cum infra scriptis rebus coquantur. Rec. florum boraginis, capillorum Veneris, sem. melonis, lactucæ ana vnc. semis. Radicum petroselini, boraginis, ana ℥ j. tragacanthi, gummi Arabici, amyli, glycyrrhizæ ana drach. semis. Pinearum mundatarum, amygdalarum albarum, pistaciorum mundatorum, ana drach. duas. Bulliant in libris sex aquæ ad consumptionem mediæ partis, & colentur. Huius decocti quinque vncias cum vna syrupi violacei quotidie ieiuna bibat. Syrupum quendã de testudinibus terrestribus cum aliis remediis parandũ Guaynerius describit in curatione febris hecticæ. Item liquorẽ ex capo gallóve, aut iisdem testudinibus aut limacibus destillandum. Testudo terrestris vsta tota, & cum melle sumpta, vetustissima leucomata continuò purgat, & dolores nubeculasq́; illita sanat, Author Kœranidum. Testudinem captam ex aridis locis (alij testudinem simpliciter nominant) accipitri da in cibo. sic enim pennas citius mutabit, & pulcriores habebit, Demet. Constantinop. ¶ Terrestrium carnes suffusionibus propriè, magicisq́;

Ex carnibus.

artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq́; pro antidoto dari dicuntur. & ex iure in cibo sumptę, strumas discutere, ac lienes tollere: Item comitiales morbos, Plin. ¶ Testæ crematæ cinis cum vino mixtus chimetla sanat: & cum butyro vetere solutus, carbunculos curat, Author Kœranid. Tegumenti cinis vino & oleo subactus, pedum rimas vlceraq́; sanat, Plin. Rasis testudinis simpliciter cinerem cum albumine oui aut lacte asinino, fissuras in ventre, vberibus & femoribus mulierum sanare prodidit. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem, Plin. ¶ Sanguis testudinis terrestris additur acopis quibusdam athleticis

Ex testarũ cinere.

Ex sanguine.

Asclepiadæ apud Galenũ de compos. medic. sec. genera lib. 7. Et apud Aetium lib. 12. cap. 44 testudinum decem sanguis acopo ex rubetis adiicitur. Vide in Rubeta *G.* Testudinum terrestrium decem sanguis apud Galenum de compos. medic. sec. genera lib. 7. (vnde Actuarius etiam mutuatus est) miscetur Acopo Piscatoris primo: secundo verò simpliciter testudinum plurium sanguis cum rubetis quinque, &c. Testud. terrest. sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus, Dioscorid. Rasis, & author Kœranid. Auicenna in eundem vsum cum vino bibi iubet: & alibi caputpurgium ex eo fieri. Vide supra in Testud. simpliciter. Sanguis earum claritatem visus facit, suffusionesq́; oculorum tollit: (Non igitur verisimile est quod apud Rasim legitur, collyrium cum sanguine tortucæ factum excæcare. Et contra serpentium omnium, & araneorum & similium, & ranarum venena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in vino datis, Plin. Sed de seruando sanguine testu-

dinum simpliciter, diximus supra in Testudine in genere, initio cap. 7. Sanguis testud. terrest. potus, ab echidna vel scorpione percussos, summè adiuuat, Author Kœranid. (Alij testudinis simpliciter, alij marinæ, ad eosdem ferè vsus commendant.) Cum spolio serpentis & aceto solutus, dolores aurium & vsturas sanat. Inunctus capiti alopeciam densat, & furfures abstergit, Idem. In testudine simpliciter, sanguinem eius ad capillorum defluuium, ophiasin & achôras, a quibusdã prædicari scripsimus. Galeno curiosum & superuacaneum, hoc remedium non placet. Vide infra in Marina. ¶ Testud. terrest. iecur tritum in pesso naturalibus imposito, aduersus vteri strangulatum, Galenus Euporist 2. 72. ¶ Felle testudinum terrest. cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ instillari, Plin. Cum melle cicatrices & leucomata summè sanat, Author Kœranidum. Si misceatur fel testucæ agrestis cum pari melle, & hoc collyrio illinatur aliquis triduo, mane ter, & nocte ter, conferet hoc aquæ in oculo coeunti, (suffusioni,) Rasis. Vide supra in Testudine in genere. Fel agrestis tortucæ permixtum lacti mulieris, si destilletur in nares vel aures à quibus fluit sanguis, confert, Rasis. ¶ Vrinam earum aliter quàm in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror. & inter ea quoque esse quæ portentosa magi demonstrent aduersus aspidum ictus singularem, efficaciorem tamen vt aiunt cimibus ammixtis, Plinius. Vide in Marina *G.* ad finem. ¶ Oua durata illinuntur strumis & vlceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus, Plin. Oua testudinis marinæ aut terrestris cocta, prosunt contra salamandram, Dioscorid. Nicander in Alexipharm. simpliciter testudinis oua commendat Κεῖα ἀπυρὰ (ab igne adhuc feruida) χελώνης Ἀλθαίῃ. Oua testud. syluestris aiunt prodesse comitialibus, & ad tussim infantium non sine experimento laudantur, Auicenna. Author Kœranidum marinæ oua in cibo sumpta lunaticos sanare scribit.

Ex iecore. *Ex felle.* *Ex vrina.* *Ex ouis.*

H.

a. Epithera Οὐρεὴν & κιτποδωόμος, Nicandro. Τραχεῖα & ὑρεσίφοιτος, Oppiano. Vide supra in Epithetis Testudinis in Genere.

c. Bœus scribit ex Gerano (muliere quondam inter Pygmæos insigni in gruem mutata) & Nicodamante, testudinem terrestrem natam esse, Athenæus.

e. Testudinem musicum instrumentum Mercurius fabricasse dicitur reperta Testudine in Cyllene monte Arcadiæ, (nimirum terrestri:) vel in littore decrescente Nilo, (nimirum aquatica.) Vide supra in Testudine in genere *H.a.*

h. Testudines Parthenij Arcadiæ montis, accolæ nun ipsi verentur capere, tum peregrinos tollere non patiuntur: Pani enim sacras esse arbitrantur, Pausanias.

PROVERBIVM. Aquilam testudo vincit. Diogenes Laertius in vita Menedemi Philosophi, ex Achæi poetæ Satyra, cui titulus Omphale, refert hos senarios: Ἡλίσκετ᾽ ἄρα γε καὶ ταχὺς ἀσθενῶν βραχύς, Καὶ τῆς χελώνης ἀετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. Hoc est, *Captus aliquando est celer ab imbecillibus, Et aquila tempore in breui à testudine.* Eoq; ait vsurpare solitum Menedemum in illos, qui secum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam: aut simpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, aut quod viribus non potest, assiduitate conficit, Erasmus.

DE TESTVDINIBVS QVÆ IN AQVA dulci viuunt siue palustri siue fluente.

A.

TESTVDO aquatica nominatur à Marcello Empirico, quod nomen commune videri potest ad omnes testudines quæ in aquis degunt, vel marinis vel dulcibus: & his siue fluentibus siue stantibus & fortè etiam lutarias, quæ non tam in aqua quàm in cœno paludum degunt. Plinius testudinum genera quatuor numerat. Sunt enim (inquit) terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua viuunt. Has quidam è Græcis *emydas* appellant. Gaza Aristotelis de animalibus librorum interpres testudinem lutariam & murem aquatilem pro vno genere accipit, Aristotelis *emyde*, quod non probo: deceptus forte, quòd codices quidam Plinij in loco iam recitato, sic legant: lutariæ, quæ in dulci aqua viuunt, &c. Sed sic tria tantum genera essent, cùm Plinius disertè genera quatuor statuat. Muris quidem nomen pro testudine, non quauis, sed aquatili aut marina apud Plinium vsurpatur, imitatione vocis Græcæ vt coniicio, μῦς, cuius genitiuus est μυὸς, si rectè μύδος in Lexico Græcolatino vulgari legitur mihi quidem non placet, vt neq; ὠμὺς & ὠμύδος per ω magnum, quas voces in Græcorum Lexicis non reperias. Author Kœranidũ tamen ὠμὺς legit & Aristoteles lib 3. de partibus cap. 9. Ἐμὺς vero per epsilon scribi placet, quod a librarijs fortè alicubi omissum est, aut in ω mutatũ. Ἐμὺς, ζῷον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον· οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν, Hesychius & Varinus. Apud Galenum de compositione sec. locos, lib. 2. cap. 2. ἀμύδα per alpha legitur, in verbis Archigenis. interpretatur autem χελώνην λιμναίαν, id est testudinem palustrem seu lacustrem. & similiter Euporiston 1. 9. Author Kœranidum de tribus duntaxat generibus scribit, terrestri marina, & palustri quam vocat *emyda*. Mydæ de genere testudinum a colore luteo dictæ, quæ in aquis inueniuntur, vt inquit Plinius, Niphus.

Quatuor testudinũ genera. *De Emyde.*

Niphus. Sed apparet illum myde pro *emydes* legisse apud Plinium 32. 4. vbi codices antiqui *emydas* habent, recentiores aliqui *emydas*, (minus recte) item Aristoteles ac Theophrastus, teste Hermolao Barbaro. Et rursus in eiusdem libri caput vndecimum Tria (inquit) inuenio in mari quæ μῦς dicuntur: primum testudines sunt, ideoq, non μύες in plurali sed μύδες & ἐμύδες vocantur. (Atqui Oppianus dicit μυῶν γένος in genere plurali de testud.) Genus hoc aquatilis mus, & lutaria testudo a Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque lib. 9. vertitur. alterum inter pisces. tertium inter ostrea pro mytulo, Hæc Hermolaus. Sed marinus mus Plinij marina testudo est, (distinctius hæc tradidimus in libro de piscibus.) non ἐμύς, id est palustris aut dulcis aquæ. Et non in plurali tantum numero ἐμύδες, sed in obliquis etiam singularibus ἐμύδος, ἐμύδι & ἐμύδα recte dici asseuerim. Iam quòd Niphus ait mydas a luteo colore dictas, propter Græcæ linguæ imperitiam eum somniasse puto. Amphibia quædam propter victum aquas relinquunt, vt phoca & ὁ μῦς, Theophrastus in libello de piscibus. Marinum genus μυῶν, id est murium, pro testudinibus marinis, Oppianus lib. 1. de piscatione nominat. nisi fortè species diuersas esse vult, genus autem vnum. Χελώνην enim postea seorsim nominat. In Casinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, in quo, vt in Arcadiæ Stymphali, enascuntur aquatiles musculi, Plin. quæ verba de muribus viuiparis accipio, qui & alibi in Arcadia aquatici esse traduntur, vt in Quadrupedum viuiparorum historia in Mure aquatico scripsimus. Quod si quis testudinem lutariam ad verbum Græce reddere velit, χελώνην πηλαμύδα dixerit & per aphæresin ἀμύδα. Vtcunq, est, siue ε siue α siue ο primam syllabam facias, id potius placet quam monosyllabum μῦς, homonymiæ vitandæ causa. Μῦς enim, id est mus aquatilis etiam viuiparus est, & mus siue musculus piscis & genus ostrei, Gaza mitulum vertit. Μύες, id est mures dicuntur tum domestici mures, tum marini, Hesychius. per marinum verò an testudinem vel piscem vel ostreum intelligat, quærendum. Nemora nostra & fouearum aquæ testudines nigras producunt, Brassauolus Ferrariensis. Testudinum tertium genus in cœno (vnde lutarias superius appellauit) & paludibus viuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata visu, Plin. Et mox, Ex quarto genere testudinum quæ sunt in amnibus, &c. sanguis instillatus crebrò, capitis dolores sedat. Has superius simpliciter in aqua dulci degere dixerat. Nam in lacubus frequentius quam amnibus aut fluuiis reperiri puto, nisi qui fluuij admodum magni sint, ita vt aqua circa ripas eorum stagnet. Idem remedium aduersus capitis dolorem emydi siue lymneæ, id est lacustri testudini Archigenes attribuit. Itaq, testudinum genera quatuor esse apparet, & lutariam ab emyde diuersam, quod Gaza & alij quidam non animaduerterunt. Marinæ etiam testudines, authore Plinio, circa Phœnicium mare stato tempore in amnem Eleutherum se recipiunt. Testudines India in Gange fluuio fert maximas. ¶ Testudinem fluuialem Lusitani *cagado* vel *gagado* vocant, cæteri Hispani *galapago* Itali *gauandre de aqua*. Sed nomina testudinis in genere, supra nobis enumerata, huic etiam attribui possunt.

B.

Vbi reperiantur testudines aquaticæ. In Heluetia.

Testudines Heluetia etiam in lacubus quibusdam habet: Tigurinus quidem ager in exiguo lacu iuxta Andelfingam pagum. In Gange fluuio Indiæ testudines nascuntur, quarum testa non minori magnitudine sit, quàm dolium capax viginti amphorarum, Ælianus duobus in locis, interprete Gillio. Et rursus, Testudinis Indicæ & fluuiatilis testa, non minor est quam scapha iustæ magnitudinis. decem enim leguminum modios capit. Nicolaus Damascenus prodit, Antiochiæ sibi visos Indorum legatos, qui Cæsari Augusto inter cætera munera testudinem fluuiatilem trium cubitorum attulerint, Gillius. Sunt & in Nilo testudines, Æliano teste. ¶ Aquatilium tegumenta plura sunt: alia corio & pilis teguntur, vt vituli alia cortice, vt testudines, Plinius. Testudini quæ in cœno & paludibus viuit, latitudo in dorso est pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata visu, Idem. Mus aquatilis (*Emys*) tegmen habet testaceum, & inter operta cortice recensetur, sicut & testudo, Aristot. Lienem perexiguum habet, Idem. Testudo sola ex corticatis renes habet. genus tamen testudinis quam vocant lutariam (emyda, id est in dulci aqua degentem) & vesica & renibus caret. negat hoc Rondeletius. fit enim propter eius mollitudinem tegminis, vt humor facilè diffletur, Aristot.

In Gange. In Nilo. Descriptio.

C

Partus. Ouorum exclusio. Coitus ratio.

Mures aquatiles dicti parere educareq, solent in sicco, prorsus tamen ab aquæ natura disclusæ viuere nequeunt. In humore etiam intereunt, nisi interdum respirent non secus & marinæ testudines, Aristot. In terra scrobe effossa dolij amplitudine pariunt oua, quæ deserunt terra obruta, dieq, tricesimo repetunt, refossaq; aperiunt, fœtumq, continuo ducunt in aquam, Idem. Oua testudinum in sicco maturãtur, Plinius. Testudo mas in coitu superuenit. Vide in Terrestri C. Aquatiles testudines ortæ extra aquam, simulac primum niti possunt, aquam persequuntur, Gillius.

D.

Testudines, cancri & crocodili, futuram Nili inundationem præsentientes, in loca Nilo inaccessa oua transferunt, Ælianus.

F.

Ad cibum præferendæ videntur amnicæ aut lacustres iis quæ in cœno & paludibus diuersantur.

Vide supra in Terrestri.

G.

Remedia ex Testudine aquatica. Accipiter nimium carnosus & obesus, attenuabitur cibo testudinis aquaticæ, Demetrius Constantinop. Testudines aquaticæ ad tussim siccam equorum commodant, Vide supra in Terrestri G. ex Rufio. ¶ Cinis huius testudinis cum cerato rosaceo illitus, igne combusta, erysipelata, calidasq; podagras summè sanat. *Ex cinere.* Idem cinis inspersus omnem sanguinis eruptionem sistit, & narium & plagarum, Author Kœranidum. ¶ Ad capitis dolorem, Testudinis lacustris, quam quidam amyda vocant, sanguis sincipiti instilletur, Archigenes apud Galenum secund. locos, 2. 2. inter amuleta. *Ex sanguine.* vbi Galenus, Hoc(inquit) si verum est, inter pharmaca & cum discrimine referti conueniebat nisi sanè hoc vult quòd omnem capitis dolorem iuuet, idq; omni temporis occasione. Idem remedium inuenio in Eupotistis Galeni 1 9 non ad quemuis capitis dolorem, sed ex ebrietate tantum ac Solis æstu obortum. Testud. palustris, quæ dicitur emys, sanguis hemicraneam & omnem capitis dolorem sanat, illitus fronti, Author Kœranidum. Et rursus, Capiti illitus veteres cephalalgias sanat, & eos qui nocuum quid sumpserunt, (potus nimirum, vt terrestris etiam & marinæ) Testudinum quæ sunt in amnibus sanguis instillatus crebro, capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinatum capitibus præcisis, excipi nouo fictili iubeant, Plinius. Suffusiones oculorum emendat testudinis marinæ fel cum fluuiatilis sanguine, & lacte mulierum, Plinius. *Ex pinguedine.* ¶ Ex eodem genere testudinum quæ sunt in amnibus diuulsarum pingui cum aizoo herba tuso, admixto vnguento & semine lilij, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicũtur. Hanc testudinem quintadecima Luna capi oportere, vt plus pinguium reperiatur verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt, Plin. *Ex Hepate & felle.* ¶ Fel emydos illitum, omnem caliginem abolet. Hepar potum phthisicos sanat, Author Kœranid. ¶ Ad ischiadem physicum remedium: Testudinis aquaticæ crus præcide, & phœnicio inuolutum ex ea parte qua quis ischiadem patitur adpone, potenter remediabitur, Marcellus Empiricus. Vide supra in Testudine terrestri simpliciter.

Ex testudine palustri. ¶ Ex hac quoq; testudine quæ in paludibus viuit, aliqua contingunt auxilia. Tres namq; in succensa sarmenta deiectæ, diuidentibus se tegumentis rapiuntur. Tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, sale modicè addito. Ita decoctarum ad tertias partes succus paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemq; viuatum. Sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu, Plinius.

H.

a. Mydia insula, quæ etiam Delos dicitur, Stephanus. Sed fortè hæc nihil ad mydes siue emydas testudines.

Superstitiosa quædam de testudine palustri. *e.* Grandini creditur obuiare, si palustrem testudinem dextra manu supinam ferens vineas perambulet, & reuersus eodem modo sic illam ponat in terra, & glebas dorsi eius obiciat curuaturæ, ne possit inuerti, sed supina permaneat. Hoc facto fertur spatium sic defensum nubes inimica transcurrere, Palladius. Testudinem musicum instrumentum Mercurius primum fabricasse dicitur inuenta testudine in littore decrescente Nilo. Vide supra in Testudine in genere *H a.*

DE TESTVDINE MARINA.

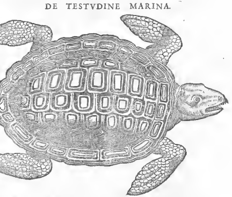
A.

Nomina diuersa. TESTVDO marina, à Plinio etiam mus marinus appellatur: & Albertus quoq; murem marinum rectè testudinem interpretatur. Vide supra in Testud. aquæ dulcis *A.* *Asfulhasch*, id est testudo marina, Syluaticus. *Mus marinus.* Lusitani *tartarugam* vocant. Cæteræ gentes nuncupare possunt generali testudinis nomine, adiecta tantum differentia marinæ, vt Germani ein Meerschiltkrott. Tortuca maris est id quod vulgus militem vocat, nigerrima, Albertus. *Miles.* *Barchora* (vide ne corruptum sit nomen ab ostracodermo) animal est duræ testæ, sub quo tortuca maris, cum aliis quibusdam speciebus continetur, Idem. Et mox, Hoc animal piscatores Germaniæ & Flandriæ militem vocant, eò quòd gerit scutum & galeam. *Zytyron.* *Zytyron* animal maris esse dicunt, quod antiqui (fortè aliqui) militẽ vocauerunt. magnum est ac fortissimum. Anterius quasi armati militis figuram præfert. Caput enim ceu casside galeatum est ex cute rugosa & dura & a collo eius veluti scutum dependet, longum, durum & firmum, valde cauum inferius. Venæ enim & nerui quasi de collo eius & de spondylis procedunt, quibus hoc scutum alligatur, forma triangulum. Anteriora crura ei quasi brachia longa sunt, perquam valida & bifurcata, quibus validissimè pugnat. Captum vix nisi malleis opprimitur. Apparuit hoc animal in mari Britannico, & est de genere tortucarum, Albertus.

B.

Testudines cornigeræ apud Troglodytas. Troglodytæ testudines cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant: Celtium genus id vocatur, eximiæ testudinis, sed raræ. Nanq; scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt sacras adorant, Plinius.

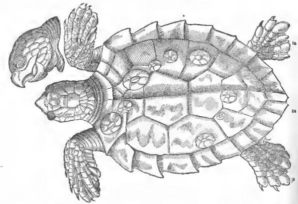
DE TESTVDINE MARINA.

Plinius. Codices quidam Plinij *Celtinum* habent. Hermolaus *celetum* non celtium scribi posse iudicat. Et rursus in castigationibus capitis decimi lib 9. Fuit (inquit) quando chelytium genus putauerim scribēdum, ἀπὸ τῆς χέλυος, quę vox & testudinem significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi voluissent. Vtcūq; celetas credo testudines dicēdas, hoc est κέλητας, quæ vox equitū genus significat apud Græcos. nam & cancrorum est genus quoddam ἱππεῖς Aristoteli itemq; formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat, à velocitate omnia, quoniam remigio, inquit, cornuum adiuuant se natando, ceu equites videri possint, non pedestres vt chersinæ a terra nominatæ, Hæc ille. Et rursus in Glossematis, Et nauigia quædam, inquit, celetes appellantur, authore Polluce vt mirū ne sit testudinum quoque id genus celetes vocatū fuisse. ¶De alijs quibusdam generibus, *barchora*, & *Zytyron*, vide in *A*. ¶Tortuca maris similis est terrestri, nisi quod in magnitudinē excrescit, ita vt aliquando octo cubitorum inueniatur, & & scutum dorsi eius quinque cubitorum, Albertus. Scutum eius octo vel nouem pedum inuenitur, Idem. Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt singularum superficies habitabiles casas integant, atq; inter insulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis, Plinius. Nymphes author est, apud Troglodytas testudinum tegmēta ea esse magnitudine, vt sex modios Atticos singula capiant, Ælianus. Qui incolunt Taprobanam insulam, (Thraciæ populi, obscuri quidā hic legunt) marinas testudines capere gaudēt, quarū tanta est magnitudo, vt superficies earum domum faciat, & numerosam familiā non arcte recipiet, Solinus. Taprobanę insulę tecta aiunt non ex ligno facta, sed ex integumentis maximarū testudinū, quę in eo mari procreantur. Vniuscuiusq; superficies integrū tectum pręstare potest. Nam singulę testæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedūt, vt sub eis nō pauci habitare queant, ac nimirum vehementissimos solis ardores defendant, & prolixā vmbram efficiāt, sicq; ad perferendos imbres resistūt, vt melius quam omnes regulę pluuiarū vim repellāt. Neq; enim sic eas habitatores, quemadmodū tegulas fractas sarcire habent necesse, nam totum tectum ex solida testa constat, vt suffosso saxo & cauernoso & natiuū tectū efficienti similis esse videatur, Ælian. Incolę Sumatrę (id est Taprobanę) ędes humiles ex lapidib construūt, loco imbricum piscis tartarucæ pelles succedūt mittit n cum piscem (inepte & improprie piscē vocat) pelagus Indicū. Nam illic agēs vidi adeo vastum belluæ corium, vt pondo librarum centū triumq; esset, Ludouicus Roma. Ad Taprobanā Testudines marinæ tam sunt grandes vt vna centum tria pondo pependerit, Iul. Scaliger. De Chelonophagis & earum testudinibus vide in *F*

De magnitudine testudinum marinarum.

ALTERA FIGVRA TESTVDINIS MARInæ a Valerio Cordo missa.

Descriptio testudinis marinæ. ¶ Marinæ testudines præter magnitudinem & pedes terrestribus similes sunt, Pausanias. Nigerrimæ, Albertus. Cornu (corium) habent in capite sicut tortuca agrestis: & hoc circundat caput ad modũ galeæ, Idem. Scutum eius quodãmodo de quinq; asserib. cõpositũ videtur, Idem. Testudini marinæ lingua nulla, nec dẽtes, sed rostri acie cõminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo, in modũ rubi ad conficiendos cibos, decrescẽtibus crenis quicquid appropinquat ventri. Nouissima asperitas vt scobina fabri, (tã modicis scilicet emmẽtijs,) Plinius. Et rursus, Dentes ei non sunt, sed rostri margines acuti superna parte inferiorẽ claudente pyxidũ modo oris duritia tanta vt lapides cõminuant. Oppianus tamẽ libro primo De piscatione mures marinos contra homines etiã certare scribit, duritia tergoris & crebris dẽtibus fretos, forte ipsos rostri margines dentium nomine appellans. Oculi testudinis marinæ longè lateq; fulgorem iaculantur: quorum pupillæ candidissimæ ac splendidissimæ cũ existant, eruuntur, vt vel auro includãtur vel monilibus imponantur, Ælianus. an lapides Chelonitę potius? sed ij non sunt albi. ¶ Testudo marina, Rondeletius, omnis testudo sola ex quadrupedibus ouiparis renes & vesicã habet, magnitudine ad cęterarum partiũ rationem. Similes bubulis renes ei omnino adhærent, quasi ex multis exiguis constituti, Aristot. ¶ Pedes vt phocæ habent, Pausanias. ad ambulandũ ineptos, quippe alæ videntur quibus pro remis vtũtur, Brassauolus. ¶ Crura longa, & digitos & vngues fortiores habẽt quã leo, Albert. Pedes quatuor multorum digitorum, caudam instar serpentis, Idem.

C.

Testudines marinæ amphibiæ. Mures marini in petris & arenis degunt, Oppianus. Testudines marinæ ne viuere quidem possunt disclusæ ab aquę natura. intereunt autẽ in humore, nisi aliquãdiu (per interualla) spirent: parere tamen educareq; solent in sicco sic & lutariæ testudines, Aristot. Vituli marini spirant ac dormiunt in terra: itẽ testudines, Plinius. Pastũ egrediũtur noctu, Idem. Et 9 19. Exeunt in terram & qui marini mures vocantur. ¶ Summa in aqua nonnunquam obdormiscunt, & sonum stertentes ædunt, Plinius. Conchulas petunt. habent enim os omniũ robustissimũ. quicquid nanq; in os ceperint, siue lapidem, siue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terrã, & pascunt herbam,

Cibus earum. herbam, Aristot. In mari viuunt conchylijs, tãta oris duritia, vt lapides cõminuant, Plinius. Pisciculos paruos venãtur, & his aliquãdo ligatis filo deceptę capiuntur, Albertus. In Attica rupes sunt maritimæ quas Scelestas vocant. Accola enim ipsarũ Sciron, quoscunque cõprehendit, peregrinos in mare ibi præcipites dedit. Testudo autem ex scopulis vt pronatauit, abiectos eo dicitur rapuisse, Pausanias in Atticis. ¶ Fœminam aiunt coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat aduersæ, Plinius. Testudo marina diu in terra viuit, & illic coit, Oppianus. *Coitus.* *Incubitus ouorum.* In terrã egressæ in herbis pariũt oua, auium (anserum, Albertus: auium cortaliũ, Solinus ni fallor) ouis similia. eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita corpore (alias pectore, vt Albertus quoq; legit) & cõplanata, incubãt noctib. Plinius & Aristoteles. Testudo oua durioris testæ & bicolora ædit, quale ouũ auium est. eaq; defossa & cooperta terra ac pauita & complanata (epicroto) incubat, crebrius repetens. fœtumq; sequente anno excludit, Aristot. Cælius Rhodiginus epicroton terrã interpretatur pauitam & cõplanatã vbi incubet testudo. sed quæuis plana & pauita terra instar areæ, rectè epicrotos dicetur, qualis etiã apta est equorũ cursibus. *Partus.* Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra. tricesimo die refossa aperit, fœtumq; in aquã ducit, Plinius. Idem Ælianus scribit, & ita per se nasci ac educari. *Educationis cura.* Alibi tamen, Testudinũ (inquit) amor circa curam fœtuũ suorũ ex eo perspicitur, cũ parturiunt, ex aqua egrediuntur, atq; in arido ex sese secundũ mare oua pariunt, quæ cum vel ad incubanda infirmæ sint, vel diu in terra versari nõ possint, ea primũ leui & molli arenarũ cumulo obruunt, deinde notã pedibus imprimunt, qua post reuersionẽ locũ recognoscunt. Alij vero dicunt fœminam viginta dies oua perseuerare custodire, eandemq; interea à mare nutriri posteaq; libenter & promptè sic suos fœtus, tanquam aurũ defossum homines, refodere, Hæc ille in historia anim. In Varijs, verò lib. 1. cap. 6. Tantũ (inquit) habent rationis, vt quadraginta dies numerare possint intra quas fœtus compactis ouis in animalia iã euadit. Tunc redeuntes ad eundem locũ, terram soboli repositæ iniectam effodiunt, & illam iam sequi valentẽ secũ abducunt. Testudo marina (inquit Plutarchus) mari egressa haud procul, sabulo primum deponit oua, mox harena tenuissima mollissimaq; obruit, ac vbi iã contumulauit probè, pedibus, vt alij putant, insculpit signatque locũ cognobilẽ sibi reddens: vt alij, ab ipso resupinata marito fœmina, testæ proprię characterẽ impressumdemq; inscribit. iam quod longe mirabilius est, præstituto die quadragesimo (nã hoc interuallũ ad maturitatem oua perducendi iustum est) redit, ac suum quæque thesaurũ agnitum lõge quàm illos auri argentive loculos homines, alacrius lætiusq; recludit. Ouorũ numerus maximus est. nã ad centena pariunt oua, Aristot. & Plinius. centũ vel amplius, Albertus. ad ducenta numero, Cicero 2. de Nat. Educant fœtus annuo spacio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant, (quod falsum est, Albertus,) Plinius. *De testudinibus insulæ Hispaniolæ.* Læuo Hispaniolę lateri ad meridiem portui Beatæ proxima inhæret insula, Altus bellus appellata. Mira ferunt de huius insulæ belluis marinis, sed de testudinibus præsertim. Magno areli scuto inquiũt esse grãdiores. Quo tẽpore genitalis & improbus eas furor exagitat, è mari prodeunt. Egesta in profundam scrobẽ arena, ter & quater centũ oua dicitur in scrobem demittere. Genitali vulua iã exhausta, remittit arenæ tantũ, quantum ad oua cooperienda sufficiat, reditq; ad marina pascua, de sobole nil solicita. Ad statutos illi belluæ procreãdæ a natura dies, pullulat, vti è formicario, testudinũ multitudo, solo calore Solis sine parẽtum adminiculo generata. Anserina ferè oua inquiunt æquare magnitudinem, Petrus Martyr lib 9. Oceaneæ Decadis 3. ¶ Testudo marina tres homines inuadere non dubitat. resupinata verò inualida redditur, quod surgere nequeat, Albert. *Robur harum testudinum.* Mus marinus etsi nõ ita magnus, præcipuè tamẽ animosus est vt ausit etiã contra homines pugnare, & contra alios pisces, duritia tergoris & crebris dentibus fretus. Oppianus. Et alibi, Testudini marinę non ausit aliquis temerè obuiare in vndis. ¶ Caput marinæ testudinis abscissum non continuò moritur, sed & videt, & si ante oculos ei manus obuersetur, illos claudit: & paulò etiã propius si manũ admoueas, mordet, Ælianus. *Vis vitalis.* ¶ Laborant plerunq; & intereunt quoties innatantes siccantur Sole. deferri enim in gurgitẽ facilè nequeunt, Aristot. *Interitus.* Vide mox in E. Siquandoq; egrediuntur ad Solem, scutũ dorsi exiccatur, quod postea nisi diu remolliatur, pro arbitrio flectere non possunt, Albertus.

D.

Mures marini adeò animosi sunt vt ausint etiã contra homines certare & alios pisces, Oppianus, vt in *C* retuli. Verum hoc fortè non ad animum eorũ referri debet, sed potius ad naturã virium suarum robur sentientem, quæ quantumcunque potest ad corporis sui conseruationem experitur.

E.

De modo testudines marinas capiendi. Capiuntur multis quidẽ modis, sed maxime euectæ in summa pelagi ante meridiano tẽpore blandito eminẽte toto dorso per trãquilla fluitãtes quę voluptas libere spirandi, in tantũ fallit oblita sui, vt solis vapore siccato cortice, nõ queãt mergi, inuitæq; fluitẽt opportunæ venantiũ prædæ. Ferunt & pastũ egressas noctu, auideque saturatas lassari: atq; vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertentiũ sonitu, tũq; leuiter capi. Adnatare enim singulis ternos, a duobus

in dorsũ verti, a tetrio laqueũ inijci supinæ, atq; ita ad terrã a pluribus trahi In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt stato tempore anni in amnẽ Eleutherũ effusa multitudine, Plinius Testudines marinę sæpe nocẽt piscatorib laniatis retibus, vnde & ipsæ & pisces alij euadunt. Capiuntur autẽ facilè, si quis natando aliquã subiens inuertat, vt supina sit & pedibus erectis neq; enim ad suũ statum redire potest. itaq; à piscatoribus aut percutitur ferreis telis, aut alligata fune attrahitur quò voluerint Sępe etiã radijs Solis exiccata eius testa, cũ mergere se amplius nequeat, facilè à piscatoribus capitur, Oppianus. In insula quadã maris rubri nauiculę paruę monoxylæ sunt, quibus vtuntur πρὸς ἁλιείαν καὶ ἄγραν χελώνης. Ἐν δὲ ταύτῃ νήσῳ καὶ γυργάθοις αὐτὰς ἰδίως λυσύκουσι, ἀντὶ δικτύων χαλῶντες αὐτοὺς περὶ τὰ στόματα τῶν προβράχων, Arrianus in Periplo. ¶De marinis testudinibus quod ad ornatũ & casas tegẽdas, vide supra in Testudine simpliciter *E.* Testudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittit, vt singularũ superficies habitabiles casas integãt, atq; inter insulas rubri pręcipuè maris nauigẽt his cymbis, Plinius: Vide etiã supra in *B.* ex Solino & Æliano & mox in *F.* in mentione Chelonophagorũ. Cũ essem è Damiata (id est Pelusio) vt viderẽ mare (inquit author innominatus, qui iter Hierosolymitanũ Italicè perscripsit) inueni mercatorẽ quẽdã cũ plurimis testudinibus, inter quas erat testa (*chera* Italicè scribitur) vna tres vlnas longa. Test superiores perquam validę sunt, quamobrem emuntur a Sarracenis in vsum scutorum. nullo enim ferro cõcedũt nã cũ ex eis vni altus securis ictus inflictus esset, (vt vidi,) nihil tamẽ resoluebatur, sed rũpebatur securis, Hæc ille Historia prodit, id in Cæsarũ familia peculiarius seruatũ, vti domus paruuli testudineis abluerẽtur alueis & inde Clodio Albino factũ imperij præsagiũ nã eo recens nato, testudo magnitudinis visendæ ab piscatore patri est allata quã is homo impense litteratus, ad pueriles destinauit excaldationes, Cælius. Testudinis marinæ oculi longè lateq; fulgorem iaculantur: quorũ pupillæ candidissimæ ac splendidissimæ cũ existant, eruuntur, vt vel auro includantur, vel monilibus imponantur quamobrem mulierum admiratione plurimi æstimantur, Ælianus.

De vsu ex his testudinibus percipiendo.

F.

De alimento ex testudine marina.

De alimento ex testudine marina vide nonnihil supra in Testudine simpliciter. Testudinis marinæ carnem vitulinæ comparant sapore, Petrus Martyr India habet genus hominum, qui non alia quã testudinis carne viuũt, hirsuti omnia facie tenus quæ sola leuis est. Iidẽ corijs piscũ vestiũtur, Chelonophagi cognominati, Solinus. Chelonophagi testudinũ testis contegũtur, quę adeò magnæ sunt vt vel in eis nauigent, Strabo. In Oceano insulæ sunt iuxta continentẽ numero plures, sed paruæ humilesq; Inter has magnus habetur testudinum numerus, quę eo confugiũt ob maris tranquillitatẽ. Noctu in profundo cõmorantur intentæ cibo Die inter insulas diuertẽtes iacẽt, respicientes ad Solẽ, inuersisq; nauiculis piscatoriis aspectu similes. excellunt n magnitudine pręcipua inter marinas cõchas Barbari insulas incolẽtes, interdiu paulatim ne sentiãtur, versus testudines natãt. Eas adorti, quidam ab vno latere ad terrã premũt, quidã ab altero sursum leuãt, quo reddãt resupinas, ne vertere se, neve effugere queant Tũ lõga reste per caudã ligatas, nãdo ad terrã deducũt. in insula expositis, omnia interiora, paruo tẽpore ad Solẽ adusta comedunt Testa, quæ cõcaua est, tũ veluti cymba ad continentẽ nauigant, tũ pro aquæ receptaculo, tũ pro tẽtoriis vtũtur, quib. natura admodũ opitulata est, vt vna res vario vsui accõmodaretur Cibo enim, vase, domo, naui, vitã illorũ adiuuãt, Diodorus Siculus lib 4. de fabulosis antiquorũ gestis. Testudines terrenę in India nõ amaræ vt marinæ sunt, sed & suaues & pingues habẽtur earũ carnes, Ælianus Prouerbium, ipsi testudines edite qui cepistis, supra inter prouerbia ex testudine in genere explicatum est.

G.

Remedia ex Testudine marina. *Ex cinere.* *Ex sanguine.*

Testudinũ marinarũ carnes ammixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclarè auxiliãtur neq; est testudine aliud salamãdrę aduersius, Plinius. Nicander ad idẽ remediũ laudat suillã coctã cũ carne testudinis marinæ Et rursus, Contra salamandras vel succũ decoctæ bibisse satis est. ¶In alopecijs cutẽ replet marini cinis cũ oleo, Plin. Testudinis marinæ sanguinẽ antidotis quibusdã cõtra morsus venenatos adijci obseruaui, vt apud Scriboniũ Largũ cap. 177. in antidotũ Marciani. Pręparatur autẽ, vt docet Aetius lib. 13 cap. 24. hũc in modũ Testudinẽ super ligneũ aut fictile vas supinã reclinato eiusq; caput statim ãputato, & leuata ipsa sanguinẽ supposito vase excipito, & cõgelatũ deinde per latitudinẽ in multas partes secato, atq; operculi vice cribũ vasi superponito, & ad Solẽ locato (Vide supra in Testudine simpliciter *G.*) siccatũ vero reponito, ac vtitor ad viperę morsum drachmis duab exhibitis, ex poscę cyatho vno sequẽti deinde die sicci sanguinis drachmas quatuor cũ aceti cyathis duob dato & 3 deinceps, sanguinis drachmas octo, ex aceti cyathis trib Eadẽ habet Ægineta lib. 5 cap 24 sed quędã paulò aliter. Sãguine (inquit) arido vtere ad morsos a vipera vt dictum est (nihil autẽ in mentione morsorũ a vipera dixerat, quã dandũ eis hunc sanguinem cũ cymino syluestri) drachmas duas ꝓpinãdo cum aceti duobus cyathis: tertio vero die drachmas duas cum aceti cyathis tribus vt codex noster impressus habet, sed mutilus (vt apparet) & ex Aetio restituendus. Testudinis marinę sanguis omnibus feris est remedium, & omnis feræ morsus & aspidis magnificè sanat, author Kœranidum Et rursus, Iuuat percussos ab echidna & potus & illitus vlceri cum pultibus conditus & potus, sanat eos qui nocuum aliquid sumpserũt. Sanguis testudinis marinæ cum vino & leporis coagulo cuminoque contra serpentium

morsus & hausta rubetæ venena conuenienter bibitur, Dioscorides. Apud Aetium idem remedium contra ranam rubetam inuenio. Ægineta testudinis marinæ sanguinem aridum cum cymino syluestri morsis à vipera dari iubet: aut coaguli leporis hinnulive tres obolos per se. Auicenna hunc sanguinem cum coagulo, nulla cumini mentione facta, contra morsus venenosos, & contra venenum ex herbis quibusdam lactariis, celebrat. Nicander in Theriacis ad quosuis serpentium morsus sanguinis huius amputato capite excepti, defæcati & arefacti drachmas quatuor, cumini syluestris drachmis duabus admiscet, & coaguli leporis drachmæ dimidiæ. Inde drachmam ex vino propinat. Ad viperarum morsus Dorothei Heliæ remedia, descripta à Galeno lib. 2. de antidotis. Testudinis marinæ exiccati sanguinis drachmæ (duæ) ex aceto potæ commendantur: Inter composita verò id quod ab Apollodoro compositum est, & a Sostrato laudatum, ac omnibus qui ab eo acceperunt, quod ex sanguine testudinis constat, ita habet. Cumini syluestris seminis acetabulum, testud. marinæ sanguinis aridi drachmas quatuor, statêres duos coaguli hinnuli, sin minus, leporini, tres hœdini sanguinis drachmas quatuor: omnia mixta vinoq; optimo excepta, reponito. in vsu magnitudinem oliuæ sumens, contento ex vino quam præstantissimo cyathi dimidium poni dato. si medicamentum reuomat, rursus oliuæ dimidium, sicuti prædictum est, exhibeto: ac rursus si eiicit, tertio fabæ Ægyptiæ instar porrigito, quemadmodum dictum est prius. Sed de remedio testudinis marinæ contra pestilentem morbum in bobus, vide supra in Testudine simpliciter. Sanguine testud. marinæ alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq; capitis vlcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lenteq; ablui, Plinius: & Serenus qui hanc vim testudini simpliciter adscribit: alij terrestri. Alopecias testud. marinæ sanguinem illine. ex laudatissimis enim hic est, Archigenes apud Galenum sec. locos & Galenus Euporiston 2. 86. Atqui Crito apud eundem lib. 1. de compos. sec. locos, marinæ testud. sanguinem pharmacis pilos dispert dentibus addi scribit. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Quod si dentes per annum colluantur testudinum sanguine, immunes a dolore fiunt, Plinius. Anhelitus discutit, quasq; orthopnœas vocant: ad has in polenta datur, Idem & author Kœranidum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admixto, vt sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur, dein post aliquot dies vespera Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur, Plinius. Serapion pro epilepticis ordinat quæ specialiter passioni congrua medicamina nuncupauit, & inter cætera medicamento cuidam testudinis marinæ sanguinem admiscet, Cælius Aurelianus, non probans hoc Serapionis remedium. Et rursus, In Epilepsia bibendum dant aliqui lac asininum cum sale, vel sanguine testudinis marinæ aut humano, Idem, hoc quoque improbans. Ad comitialem iumentorum consulunt aliqui in nares infundi testudinis marinæ sanguinis dimidiam cotylam cum pari aceto, & vino pari, admixta liquoris Cyrenaici drachma, Absyrtus in Hippiatricis Græcis 109. Vide supra in Testudine simpliciter, & in Terrestri quoq;. Hippocrates lib. 1. de morbis muliebribus glandem seu medicamentum subdititium describit, quod recipit Testudinis marinæ cerebrum & crocum Ægyptium. & salem Ægyptium nec exprimit eius vim. videtur tamen factum vt aperiat vterum, fortassis & fœtum immortuum extrahat. ¶ Fel efficacissimum esse creditur scorpionis marini, & callionymi piscis, marinæq; testudinis, & hyænæ, &c. Dioscorid. Et paulò post, Testudinis fel anginis, & puerorum vlceribus quæ pascendo serpunt, medetur. Comitialibus in nares vtiliter inditur. Caprino felli (inquit Galenus 10. 13. de medic. simplicib.) simile fermè est vrsinum & bubulum. taurinum verò validius est istis, sed inferius felle hyænarum, vt hoc rursus imbecillius est quàm fel callionymi, & scorpij mar. & testudinis marinæ. Fel testudinum (inquit Plinius) claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat, tonsillas sedat, & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitq;. Idem cum vernatione anguium aceto ammixto, vnicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscet, decoctarumq; carnium testudinis succum, addita æquè vernatione anguium: Sed diu in vino testudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat. suffusiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus inficitur felle, Hæc Plinius. Ad suffusos prima fere omnium compositionum est, quæ ex fœniculi succo, & hyænæ felle ac melle Attico constat. quidam verò etiam caprinum fel addiderunt. Verum postea alius aliud fel ammiscuit, alius galli, alius viperæ, alius testudinis marinæ, Galenus libr. 4. de compos. sec. locos. Ælij Galli remedium ad suffusiones: Fellis testudinis marinæ drachmas octo, mellis Attici tantundem, fellis taurini drachmæ duæ, &c. apud Galenum de compos. sec. locos 4. 7. inter liquidas oculares compositiones Asclepiadis. Et mox 4. 8. ex Archigene aliud ad suffusiones præscribit huiusmodi, Fellis testud. marinæ partem vnam cum Attico melle quadruplo illine. Fel ipsum etiam per se sufficit cum aqua illitum. Ad auditus grauitatem ex Apollonio apud Galenum de compos. sec. locos: Senecta anguium cum felle bubulo, aut caprino, aut testudinis marinæ, aut callionymi diluta vtitor. Idem ferè locus à Plinio expressus est, his verbis: Senectus serpentum feruente testa vsta instillatur auribus rosaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, sed

Ex felle.

contra graueolentiam præcipuè. aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo, aut testud. marinæ. *Ex hepate.* ¶ Medicamentum quod puerperij purgamenta expurgat: Testudinis marinæ hepar viride adhuc viuentis, in lacte muliebri terito, & cum vnguento irino ac vino subigito & apponito, Hippocrates lib. 1. de morbis mulieb. *Ex testibus.* ¶ Testes marinæ testud. sumpti multum prodesse tradunt morsis a Serpentibus, Dioscorides 6. 39. Item oua testudinis aliqui ad eundem vsum commendant, Ibidem. Et inter remedia aduersus salamandram, Prosunt etiam (inquit) oua testudinis marinæ aut terrestris, cocta. Vide in Terrestri supra. *Ex ouis.* Oua eius assa (aliàs esa) lunaticos sanant, Author Kœranidum. *Ex vrina.* ¶ Vrina quoq; eius sexus pota, morsos ab aspide vel echidna sanat, Idem. Vide in terrestri. ¶ Medicamentum quod infunditur vtero si non concipiat mulier: Lac mulieris masculum alentis, grana mali punici recentis terito, ac succum exprimito: & testudinis marinæ partem inter anum & pudendum comburito ac terito. & hæc in pudendum muliebre infundito, Hippocrates de morbis muliebr. lib. 1.

H.

χέλυδρος testudo marina. χελώνη. ὠμύς. a. Χέλυδρος est testudo marina, ὡς βαρύδερμα διὰ τὸ ὕδωρ, Varinus. Etsi verò chelydros propriè colubrum significat, vt inter serpentes dicemus: fortassis tamen pro testudine aquatica accipi potest, vt sic dicatur quasi χέλυς ἔνυδρος, sed authorem non habemus. Χελώνη aliqui marinam testudinem vocant, Hesychius & Varinus. Omys (ὠμὺς) marina quæ *hybenbræ*: aliud autem est *hymbres*, tenue animal quod in cibum venit, menida vocant, Kiranides libr. 1. litera vltima. Ibidem ὠμυδα scribi à quibusdam sic vocari, quòd in humeris magnam vim habeat: nam ὦμος est humerus. Videtur autem mænida piscem, & emyda siue omyda quadrupedē ouipatam confundere. nam quod animal tenue esse scribit ac spinas habere, pisci conuenit: cætera testudini.

¶ Epitheta. Χέλυς τραχεῖα, de marina, Oppianus: sed cuiuis testudini conuenit vt τραχεῖα, id est aspera dicatur. Βροτολοιγός, Nicander in Theriacis. fortè quòd contra homines pugnare audeat. Εἰναλία χέλυς, Eidem. Πόντιας χελώνη, Crates Comicus apud Athenæum. Ἁλιονδίκος, χελώνη θαλασσία. Oppianus Μυῶν χελωνάων γένος, τοῦ ἐν πάντων θαρσαλέοι ποδῶν, Oppianus. Reliqua epitheta communia testudinum generi supra retulimus.

¶ Apud Chelonophagos insulæ tres sunt deinceps, quarum vna testudinum appellatur, Strabo.

¶ c. Ἡ ῥαχίῃσι (aliàs ἄκρῃσι) διὰ πλάτει πτερύγεσσι, Nicander de marina testudine, id est, Quæ celeribus (al. âs *summus*) natat pedibus.

¶ e. Ἀθαλασσία λεπὰς, Callias Mitylenæus in Oda apud Alcæum: vbi Aristophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum ait non rectè λεπάδα legisse. addit etiam pueros his or: applicatis (interris) vti pro fistulis per ludum, vt etiam tellinis alibi, Athenæus. Kiranides lib. 1. litera vltima, de omyde, id est testudine marina, multa superstitiosa adfert, indigna relatu.

¶ b Troglodytæ testudines cornigeras habent. Celtium genus id vocatur eximiæ testudinis, sed raræ. Nanq; scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytę autem ad quos adnatant, vt sacras adorant, Plinius. Circa Trœzenem olim polypos & testudinem marinam attingere nefas erat, Athenæus ex Clearcho.

DE TESTVDINIBVS RVRSVS EX BELLONIO.

OVIPARORVM amphibiorum quadrupedum naturam habent omnes ferè testudines. Hæ verò etsi præter aliorum, quos descripsimus, aquatilium quadrupedum morem, concha longè durissima conteguntur, quia tamen lacertosi generis esse nemo negauerit, post crocodilorum species iure describendas esse duximus. *Marinarũ testudinum duæ species.* Marinæ testudines duorũ sunt discriminum, longæ ac rotundæ, ambæ litorales. Longæ tamen magis pelagiæ, quæ (vt & reliquæ omnes) dum paulum in aqua steterunt, per eius summũ tantisper caput exerunt, dum externo aere (quod & vitulis marinis accidit) pulmones, quos carnosos & sanguineos habent, saturauerint. Testudines enim in mari per nares spiritum trahere necessarium fuit, cum branchiis careant, vesicam quoque vt & reliqua quadrupeda terrestria habent. Omnibus itẽ testudinibus hoc est peculiare, vt mortuæ sicut & delphini supinæ fluctuẽt. Mares planam subtus testam, fœminæ concauã habent. *Testudines rubri maris.* Oblongas testudines omnium maximas in portu Torræ rubri maris ciuitatis frequentes vidimus, quarũ testæ vanni bene magni longitudinem ac latitudinem exæquant. Caput habebant admodũ solidum, atq; os ita durum, vt vel crassissimos asseres eroderẽt. Proinde omnes edules sunt, atq; optimi gustus, (sed Græcis per religionem his non licet vti,) fluuiatilesq; præter magnitudinem omnino imitãtur, quemadmodũ & marinæ rotundæ ad terrestres ac nemorales ipsa forma accedunt. quarũ plurimas in foro Veneto me vidisse memini calice conuexo, multis tuberculis elato, inæquali tegmine, in gyrũ crenato, duro, rigidoq;, vtrinq; decliui, ac cataphracti clypei modo in rotunditatẽ desinente. cauda breuiore, capite admodũ duro, rostro aquilino, ferè osseo, dentibus & lingua carẽte, adunco, cuius margines cultelli in morẽ secare possent.

Testudines fluuiales. Fluuiales testudines, Aristoteles hæmydas (emydas) vocat, quas a chelonis secernere videtur: ob id (ita enim puto) quod lato neq; ita cõuexo dorso appareant. Græci ποτάμια χελώνια vocarũt.

Plinius

Plinius Lutarias teſtudines appellare maluit, quod luto ac cœnoſis paludibus oblectentur: à marinis teſtudinibus ipſa tantum teſtæ vaſtitate diſtant. Sunt enim harum, quemadmodum & marinarum, quædam longæ, aliæ etiam rotundæ, Bellonius. Atqui nos teſtudinem lutariam à fluuiatili diuerſam eſſe ſuo loco oſtendimus.

Montanæ. Montanas teſtudines Græci ὀρεινὰς, noſtri nemorales, alij terreſtres appellauerunt, omnium longè delicatiſſimas, ac magis ſalubres: quamobrem à medicis in reſumptiuo victus genere, hecticis, & maraſmo ac tabe laborantibus præcipi ſolent. offerunt autem eas capitibus ac pedibus ablatis, vel furno, vel teſta exaſſatas: vel cum pineis, piſtacis & ſaccharo ſubactas, ex quibus alimenti genus conficiunt quod tortugatum nominant. Multæ ſunt in Thracia, Macedonia, & apud noſtros Linguoſcythonicos, quarum forma ad marinas rotundas, ſola magnitudine dempta accedit.

Inauditũ teſtudinis genus. Inauditum antiquis teſtudinis genus apud Turcas e longinquis regionibus allatum vidi: cuius teſta rara eſt ac pellucida, chryſolithi colorem mentiens, ex qua Turcæ cultellorum manubria efformant, tanti pretij, vt etiam clauis aureis exornare non dedignentur, Bellonius.

DE TESTVDINE POLYPODE.

INSVLA ab Iambolo reperta in Oceano verſus meridiem animalia producit, magnitudine quidem parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia. Corpore ſunt rotundo ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq́ue audiant auribus. Vnicus venter atq; inteſtina, in quæ comeſta confluunt pedes circumhabent plures, quibus in vtranque partem ambulant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine cohæret, Io. Boemus.

FINIS LIBRI DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER III, QVI EST DE AVIBVS.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA SIVE PARTICVLARIA SIVE GENERALIA AB A. LITERA INCIPIVNT.

DE ACANTHIDE AVICVLA, QVAM *Gaza Spinum & Ligurinum vocat.*

A.

De discrimine inter Acanthidẽ & carduelẽ.

Acanthidem & carduelem plerique nostro seculo pro eadem aue accipiunt, quòd vtrique à spinis siue carduis nomen sit: diligentiores discernunt. Acanthylis auis est quæ & acanthis dicitur. spinus & ligurinus a Theodoro, alia omnino ab argathyli. distat etiam a carduele, quæ *thraupis* vocatur Aristoteli, Hermolaus. Gaza quidem thraupin carduelem vertit. hæc, vt omnes norunt, voce & colore floridis commendatur. acanthides verò Aristoteli & vita & colore ignobiles sunt, sed valẽt vocis amœnitate. Hinc facilè constat vulgò hodie dictam carduelem, quum varijs floridisq; coloribus placeat, ab acanthide diuersam esse. Est autem acanthis, cuius figuram dedimus, colore viridi, sed obscuro non splendido (viridem sanè colorem in chlorione etiam aue Aristoteles damnat. Vireo, inquit, totus viridis est. & mox, nec grati est coloris.) vertex nigri coloris est, & similiter alarum pennæ, viridi tamen eas distinguente. quamobrem aliqui (vt Gybertus Longolius) chlorin putauerunt: quam ego potius aliam auiculam totam χλωρὰν, hoc est viridem, existimo, vnde & nomen ei apud Germanos. Grapaldus grammaticus non indoctus, rectè acanthida aliam à carduele credit: carduelem verò passerem solitarium esse non rectè.

Quæ propriè sit acanthis.

¶ Nostra igitur, Gazæ & Hermolai acanthis, Siculis *legora* dicitur: Italis *lugaro* & *lugarino*, vel *legorin*, & *luganello*: vnde etiam Gaza ligurinum transtulit. Vocis origo forsan Græca fuerit, ἀπὸ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, à vocis argutie. Niphus Italus *leucarum* vulgò dici scribit. Gallis, vt audio, appellatur *scenicle*, alibi *serin* vel *cerisin*, alibi *cinit* Germanis Zinsle / vel Zeisel / vel Zysele / vel Zyschen. (Germanorum Zyschen nõ puto esse Achãtida, quòd auis sit peregrina, & nusquam in his Europæ partibus appareat, nisi in hyeme, & non ita inter spinas inueniatur, vt Linaria & Dystelfinca inueniuntur. Ex literis cuiusdam docti viri ad Gesnerum) Louaniensibus Gálvogel / Frisijs Sisgen. Polonis *czaZek* Illyrijs *czisZ*. Turcis *vtlugán*.

Nomina diuersa variarũ linguarũ.

¶ Albertus ex Auicennæ nimirum interprete vbi acanthis apud Aristotelem legitur, corruptissimas

Acanthidis duo sunt genera.

voces habet, vt *fatalyz, afflauades, amastorochez.* Acanthidis seu ligurini duo sunt genera, minus quod non valde dissimile carduelis colorem ex albo nigroq; mixtum habet, nos etiam Distelfincken vocamus. Maius fringillam duplo excedit, cætera ferè simile, Kirchfincken (ponus Kirßfincken & Kernbeisser. colore vtrunque ignobile, amœnitate vocis cõmendatur, Eberus & Peucerus. Ligurinus communia quædam habet cum carduelis auicula per excellentiam dicta, quod & colorum elegantia & vocis amœnitate cæteris in hoc genere præferatur. item cum fringilla & miliaria siue linota: quas omnes, ceu vnius generis carduelium species quatuor diuersas Albertus enumerat. Turnerus acanthidẽ facit auiculam cui a viriditate nomen apud nos, ein Grünfinck vel Grünling/ de qua nos inter chlorides dicemus. nostram vero acanthidem, chlôrin putat propter colorem viridem, etsi Gaza luteolam transtulit. Luteola (inquit Turnerus acanthida nostram intelligens) Anglis vocatur *a siskin* Germanis ein Zeysich/ quibusdã ein Engelchen: lutea (chloreo) multò minor est & colore ad viriditatem magis tendente, pectore luteo, & rostro longiusculo, tenui & acuto, aurituitis simili duas habet maculas nigras alteram in fronte, alteram sub mento, cantillat non insuauiter. Rara apud Anglos hæc est, nec vspiam ferè alibi quam in caueis cernitur. Semel tamẽ in Cantabrigianis agris vidisse recordor. Huius generis sunt quas Angli aues CANARIAS vocar, Hæc ille. Syluaticus acalanthida (voces apud ipsum corruptæ sunt, *acardelentes & acalantia*) carduelem exponit.

B.

Spini magnitudine est culicilega auicula, Aristot. De colore eius præcedenti capite dictum est. Acanthis auis minima est, Plinius. Fœmella cinerea est & varia, imo ventre pallida, Eberus & Peucerus.

C.

Vbi reperiantur. Volatus. Cantus. Victus. Fœcunditas. Prouidẽtia.

Capiuntur ligurini in Heluetia non passim, sed in montibus præcipuè, ijsq; nemorosis, in quibus etiam per æstatem nidificare ac degere solent. Carduelium genera omnia gregatim volant, Albertus. Idem in carduelium genere præcipuè musicam esse scribit illam, quæ hoc nomen per excellentiam sibi vulgò vendicauit: ab ea zuselam, id est ligurinum. Ligurini & vita & colore ignobiles sunt, sed valent vocis amœnitate, Aristot. Spinus splendidè canorus est, Ælian. Littoraq; alcyonem resonant, & acanthida dumi, Vergilius. Ἀ’ηδόνι κόσσυφοι καὶ ἀκανθίδες, Theocritus. ¶ In spinis viuit, Plinius: inde nomen, Ælianus. In spinis habitare acanthidem Aristoteles & Alexander scribunt, Cælius. Acanthophaga neq; vermem neq; vllum animal attingunt, Aristot. Hæc sunt apud nos (inquit Albertus) genera vinconum, sicut aues cevcos) Zeyse (potius) dictæ apud nos, & vinco carduis, id est carduelis, & vinco rubens pectore, & auis Gurse dicta,) Hæc ille. Sed vinconem simpliciter appellamus fringillam quæ quidem vermibus pascitur. Spinus, carduelis & auriuitis, dormiunt & pascuntur eodem in loco vermem aut quoduis animal edere aspernantur, Aristot. Acanthis est auis minima, sed fœcunda. nam duodenos simul parit pullos, Plinius. Herbarum pabulo reficitur. & ob hoc odio habet equos, &c. Author libri de naturis rerum, acanthidem cum floro (sic transfert Gaza ἄνθον Græcè dictum) confundens. Aucupes nostri nihil certi de acanthidis nostræ pullorum numero & nido referre potuerunt, quòd hæc auicula non apud nos, sed in altis montium syluis nidificet. Aues paruæ vt philomena, alauda & scifcendula, (ligurinum intelligere videtur,) & huiusmodi, semel anno pariunt quatuor aut quinq, oua, Albertus. ¶ Spini aues in posterum longissimè prouidentes, hominibus ad rerum futurarum coniecturam sapientiores sunt. Etenim hyemem futuram præsentiunt, & niuem prænoscunt, & multa cautione obseruant, ne ijs opprimantur: itaq, earum acerbitates metuentes, tanquam ad perfugia, sic ad loca nemoribus frequentia confugiunt, Ælianus.

D.

Antipathia inter acanthidem & ægithum. Inimicitiæ inter Spinum & asinũ & alaudam.

Spinus, florus & ægithus (quem salum voco) odium inter se exercent & nimirum sanguinem ægithi & flori misceri non posse dicitur, Aristot. Spini & sali sanguinem (ægithali in codicibus græcis Æliani) si quis in eodem vase permisceat, coire & commisceri negat deinde. Hunc acanthum sacrum esse aiunt genijs, qui præsunt hominibus itinera ingredientibus, Ælianus. Plinius etiam lib. 10. Acanthis (inquit) in tantum odit auem ægithum, vt non coire credant sanguinem eorum. Spinus & asinus inimici inter se sunt. victus enim spinoa vepribus, quas asinus tenellas adhuc pascit, Aristot. & Plinius. Corydalis, id est alauda odit acanthylidem, Ælianus & Philes.

E.

Γρῦται sunt vascula parua testacea, vt aurificum αἱ μικραὶ χῶναι, & potistrides, id est potoria vascula omnium auium acanthidum, Tzetzes. in caueis scilicet inclusarum. Genera carduelium omnia cornu suspensum, rostro trahunt vt bibant, sed à potu temere delabi sinunt, Albertus. Eadem omnia quomodo capiantur in Carduele scribam ex Alberto.

H.

a ἀκανθυλλὶς ἀκανθυλλὶς Α’καλανθὶς

a Acanthis auis eadem quæ acanthyllis, (malim ἀκανθυλλὶς per λ. simplex) & apud Lacones ἀκαλανθίς, Hesychius & Varinus. Α’κανθυλλὶς, genus passeris, ijdem. Α’κανθιλλὶς, apud Theocriti Scholiasten legitur, per iôta in penultima, ego per υ malim. Acalãthus, ἀκαλανθὶς, auis nomẽ est, Varinus. Videtur au-

rur autem hæc vox per metathesin facta pro acanthylis. Resonant acanthida dumi, Vergilius libro 3. Georg. sunt qui legant, — *Resonant acalanthida dumi.* Aristophanes in Auibus Dianæ acalanthidis nomen fingit in auium honorem. nam acalanthis nomen est auis vt interpres admonet: item canis, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, id est ab adulando. fortassis quòd familiaribus aduletur, peregrinos allatret. Rursus idem poeta in pace, obscurum quoddam & fictum oraculum referens, Χ᾽ ἠχάδων (obstrepera, clamosa) ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει vbi Scholiastes, de solo cane memoratur in prouerbio, quòd festinãs cæcos pariat. itaq; acalanthis videtur hîc canis alicuius insignis nomen esse. quanquam & aues βασιλίσκοι (id est regiæ) vulgò dictæ acalanthides nominentur. Acanthis auis est, quam alij lusciniam, alij carduelem esse volunt, Grammaticus quidam Ἀκανθὶς ἢ ἀκανθυλλὶς, ὄρνεον ἐν ταῖς ἀκάνθαις διαιτώμενον, Varinus.
10 Locus est apud Aristotelem historiæ anim. 9. 13. de acanthyli, vbi Plinius 10. 33. & Gaza melius argathylim legerunt. Est autem argathylis auis diuersa, quæ lino intexit nidum, in ripariarum genere.

¶ Est & apud Græcos spinus vel spinnus dicta auis, & Pollux σπινίδια auiculas nominat Ὁ τοὺς σπίνους πωλεῖ καὶ ἑπτὰ τοῦ ὀβολοῦ, Hoc est fascem è septenis spinnis connexam obolo vendit. Aristophanes. vbi interpres nihil aliud quàm spinnum genus auis interpretatur, & ex eo Varinus. Idem Aristophanes in Pace τὸ σπίνος penultima breui dixit, Scholiastes εἶδος ὀρνέου facit. Σπῖνοι ab Oppiano in Ixeuticis numerantur inter aues quæ visco fallantur. Idem paulò pòst spinos & turtures sub arboribus capi scribit, aue sui generis demonstrata. Τίλλειν τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνους. Eubulus apud Athenæum. est autem senarius iambicus, penultima in spino correpta. Idem, citante rursus Athenæo inter alias auiculas σπίνια & ἀκανθυλλίδας nominat. Hic spinus Græcorum an idem sit acanthidi, quam vo-
20 ce Latina Gaza spinum vertit, non facilè dixerim, sed diuersus videtur, & per onomatopœiam sic dictus. Σπίνα ὁ σπῖνος, Hesych. Gelenius spinum Illyricè vocat *pienicze*, Germanicè Grasmugg. sed hæc curruca est vt ego iudico, & docti fere consentiunt. Σπίνος per onomatopœiam dicitur, (vt & verbum σπίζειν apud Aratum,) Varinus in Ἀσπίδες. Sed Aratus primam corripit, & acuit, καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων. id est, Et spinus in aurora sibilans, inter signa imminentis tempestatis. Videtur autem prima semper acui debere, non circunflecti, tanquam breuis. nam Aristophanes cùm producere vellet, *π* literam duplicauit. Auienus ex Arato pro spitio fringillam reddidit, hoc versu: Si matutino fringilla resultat ab ore. Σπινίδια, εἶδος ἐριθακίων, σπῖνοι. Cæterum σπῖνος penanflexum, nomen est lapidis Aristoteli in Mirabilibus. Auis spinæ, id est auis tragumlindes, obscurus quidam, Syluaticus si bene memini. *vide* plura infra in fringilla. Bellonius acanthidem Græcorum veterum, Gallis vulgò *Serin* dictã, Græcis hodie
30 *spinidia* vocari docet. Eustathius spinum auem dictam ait παρὰ τὸ σπίζω τὸ ἐκλείπω. Malim ego per onomatopœiam vtrunque & verbum & auis nomen factum. *vide* Ælianum. 4. 60.

¶ Acanthis picta, apud Textorem in epithetis Sed apparet hoc epitheton acanthidi adscriptum à recentiore aliquo qui eandem carduelem putauit, vt etiam ipse Textor.

¶ Acanthidem superat cornix, ab Erasmo inter prouerbia memoratur. Astyle credibile est, si vincat acanthida cornix, Vocalem superet si turpis aedona bubo, Calphurnius.

¶ Auicula quædam rubente capitis vertice insignis ex parorum siue ægithalorum genere, vulgò Thannmeisle/ id est parulus abietum, (volitat enim in syluis circa abietes) appellatus, a nonnullis etiam Waldzinsle/ id est acanthis syluatica nominatur figuram eius inter paros requires.

De Lena Acanthide dicta Propertio. Pontani solertiam mirari licet, qui in libro de aspiratione lenam Acanthida Propertio de lo-
40 quacitate nuncupatam & aurium offensaculis, prodere sibi permisit. nisi quòd apud Theocriti interpretem obseruatum est, dici acanthida auem colore variam, voce λιγυρὰν, id est stridulam (argutam potius, quod laudatur, stridulum non item) quam ex varietatis ratione pœcilida item nuncupent, Cælius. nos de pœcilide in pica dicemus. ista quidem Theocriti Scholiastæ pœcilis, omnino carduelis vulgo etiamnum dicta videtur, non ligurinus. sed nimirum veteres etiam, in diuersis regionibus præsertim & temporibus, hæc nomina confuderunt. Quòd si acalanthis auis eadem quæ acanthis est, acalanthis autem ἠχάδων, id est tinnula, obstrepera, loquax ab Aristophane cognominatur, vt supra citaui, non ineptè dixerit Pontanus.

DE ACCIPITRE, IN CVIVS HISTORIA MVLTA
50
insunt communia omnibus auibus vncorum vnguium quæ ad prædam auium nutriuntur & instituuntur, accipitrum, falconum, aut aquilarum generis.

A.

Accipiter vnde dictus sit. ACCIPITER auis rapax ab accipiendo nomen tulit, vel quòd in auspicijs olim accepta grataq; esset. Est autem nomen commune, & multa auium prædæ inhiantium genera complectitur, vt falcones, nisos, buteones, &c. Astures etiam de natura accipitrum sunt Crescentiensis. Et alibi, Accipitres quidam sunt parui, qui communi nomine vocantur accipitres. & quidam magni, qui vocantur

Astures etiam dicũtur accipitres. astutes. sunt autem ita congeneres vt magnus & paruus canis. Accipiter dicitur etiam astur ab astu naturali quem habet, quia semper ferè latet, & iuxta terram, contra morem falconum, Albertus. Astures, id est accipitres Theodotion ad Ptolemæum regem Ægypti scribens, in falconum generibus collocauit, accipitres & omnes aues rapaces, quarum vsus est in aucupio, falcones vocans, Idem Astures vulgo notæ aues sunt, sic nuncupatæ Firmico Matheseos quinto, qui & falcones non reticet, Cęlius. Accipiter asterias est Aristoteli, quem nos asturem corrupte dicimus, Niphus *Vide* infra in Capite de accipitribus diuersis. *Accipitrũ duo genera præcipua.* Accipitres ambo carniuori sunt, id est palumbarius & fringillarius, qui multum inter se magnitudine differunt, Aristot. de hist. anim. 8 3. vnde apparet duo hæc genera præ cæteris, accipitris nomine simpliciter ferè nominari Albertus in huius loci interpretatione palumbarium asturẽ facit fringillarium verò, id est minorem accipitrem, nisum aut speruerium vulgo dictum. Michael Ephesius accipitrem palumbarium, falconem gentilem interpretatur, Niphus. Astorgios Pausanias ponit, quos Itali astures dicunt, Volaterranus. Ego in Pausaniæ libris hactenus hoc non legi. Torgos quidem vultures dici inuenio apud Hesychium, a Torgio Siciliæ monte, in quo nidificent Astures ex genere infimo aquilarum vel miluorũ esse Paulus Iouius scribit. sed cum accipitrum generis eos esse inter omnes harum rerum peritos conueniat, cum aquilis aut miluis eos confundi absurdũ est. *De Tertiolo cur sic dictus sit.* Tertiolus (aliqui etiam *tricellum* & *trizolum* scribũt) vocatur mas in accipitrum & falconum genere quia simul tres in nido nascuntur, duæ fœminæ, & tertius mas. qui fœmina minor est, minusq́ audax & fortis fœminæ quidem simpliciter accipitres aut falcones dicuntur, Crescentiensis Tertiolum absolutè positum pro accipitre mare accipi obseruauimus. alioqui pro aliarum etiam rapacium mare vsurpatur, quæ ternos scilicet pariunt. nam tinnunculus (inquit Aristot.) fœcundissimus in hoc genere non parit supra quatuor. Aquila, *Falcones* Theodotion, & Symmachus omnia accipitrum genera falcones vocant & ea quatuor generibus diuimunt, asturem primæ quantitatis ponentes in genere primo. & asturem minorem quem tercellinum vocamus in genere secundo & nisum in genere tertio, muscetum in quarto Quibus nullo modo consentiendum. Nam tercellinus (qui sic vocatur, quoniam pulli tres in vno nido nascuntur, duæ fœminæ & tertius mas, Tardiuus) inuenitur in nido accipitris, & muscetus in nido nisi Sexu enim duntaxat differunt, cum tercellinus mas sit, accipiter fœmina & similiter nisus fœmina, muscetus mas, Alber Crescentiensis accipitres mares, qui fœminis minores & inutiliores sunt, muscetos vocauit nos Alberti sententiam & nomina magis probamus. Hoc admonendus est lector, quod cum falconibus & accipitribus permulta sint communia, operæpretium fore vt qui curiosius horum vel illorum historiam cogniturus est, vtranq; perlegat sæpe enim authores communia quædam de vno tantum genere prodiderunt. *Nomina Hebraica* ¶ נץ, *nez*, Hebræis accipiter est. Rabbi Kimhi interpretatur auem quæ venetur, & ad dominũ suum redeat, vulgo dictam *sparuerium* similiter R Salomon Leuit 11. Author Chaldaici dictionarij asturem exponit Chaldaica interpretatio Leuit. 11. habet נבא, *naba* Arabica באזי, *basi* Andreas Bellunēsis *albazi* interpretatur auē quę falco peregrinus vulgò dicatur. Persica מרר אן בז, *mar an bas*. Septuaginta

ginta ἱέραξ. Hieronymus accipiter. Deuteronomij etiam cap. 14. pro *nez* voce Hebraica LXX. verterunt κόραξ, id est coruus. Sed hæc vox omnino accipitrem significat, a qua forsitan etiam nisus Latina descendent videtur autem facta à verbo נצה, *nazah*, quod volare significat, quoniam hæc auis volatu plurimũ valeat. Iob 39. נוצה, *nozah*, vocabulum plumam significat, & nõ accipitrẽ vt quidam vertunt, Munsterus. Septuaginta relicta voce Hebraica *nosa* reddiderunt פרס etiam, *peres*, Leuit. 11. & Deut. 14. accipiter exponitur vel haliæetos a Iudæis vulgo בלאביין, Blafus. πτέρνις quidem vel πτέρνιξ aquila est venationi dedita item κάργος, aquila apud Macedones, Varinus. Plura de Hebraica voce *peres*, deq; Græcis πτέρνιξ & πέρνης, leges infra in Capite de accipitribus diuersis. *Thachmas* Hebraica voce, auis quædam est immunda & rapax, de qua Leuit. 11. hanc quidam accipitris genus, quidam lusciniam interpretantur. Munsterus. ¶ *Albasach* est auis quæ dicitur accipiter, Bellunensis nos supra *basi* Arabicam, *bas* Persicam vocem esse diximus *Albaza* & *falco sachari* & *albasach*, auium rapacium nomina leguntur apud Auicennam 2. 614. vbi vetus interpres habet, accipiter & cristatela (si rectè legitur. tinnunculum quidem accipitrem Italorum aliqui mistunculum vocant) & *basich*. Vocem *albazi* Bellunensis falconem peregrinum interpretatur. *Sarsir* Hebraicam vocem Prouerb. 30. alij aliter exponunt, vt recitabimus in Aquila. quidam autẽ אשטורגל, *asturgal*. sturnum aliqui conijciunt intelligendum, ego asturem malim Pro *schachaph* dictione Hebraica Leuit. 11. Septuaginta *hierax*, id est accipiter vertunt. nobis bubo potius videtur *vide* in Bubone Ægyptij accipitrem *thaustũ* nominant, Ælianus. Apud Libyes βίβραξ vocatur, Hesych. Grecè ἱέραξ. & hodie vulgò γεράκι, quod nomẽ etiã falconi attribuunt. Accipitris nomen licet, vt dixi, veteribus plura genera contineat, apud recentiores tamen pro vno ferè vsurpatur, cuius hîc effigiem damus, in quo genere mas tercellinus vocatur. Alunnus tamen accipitrem Italicè simpliciter *terzolo* interpretatur, alij *sparauero* vel *sparuiere*, quem vulgò nisum interpretantur. Accipiter Hispanis est *halcón*. Gallis, *austour*, mas *tiercelet*. Germanis, Habch vel Habich/vel Habicht: (mas verò qui minor est, das Häbchle) Flandris, Haffin. Anglis *hawke* vel *hobse*. Illyrijs *gestrzab*. Polonis *zastrzamp*. Nuper quidam, qui animalium nomenclaturas scripserunt, accipitrem Germanis simpliciter dictum (Habicht) subbuteonem Aristotelis interpretati sunt, quibus ego non assentior.

B.

Accipitrũ copia in septẽtrionalibus & frigidis regionib.

Accipitres fortiores maioresq; fiunt in regionibus aquilonem versus, Albertus. Et alibi, Omne animal abundat vbi copia fuerit cibi quo vtitur. quare cùm huius generis aues pascantur auibus, præsertim aquaticis, quæ & tardiores sunt ad volatum, & carnosiores ad escam: ideirco versus septentrionem accipitrum & falconum & aquilarum abundant genera, vt in Britannia, Suecia, Liuonia, & finitimis regionibus Sclauorum, Prutenorum & Ruthenorum. Et quia frigidæ sunt istæ regiones, & in terris frigidis nascũtur corpora magna, quæ copioso sanguine & spiritu abundant, vnde audacia & feritas proueniunt: ideo etiam aues rapaces in iam dictis regionibus magnæ sunt, magisque rapaces & feroces. In alijs verò locis secundum proportionem vigor, audacia & ferocitas in eis spectantur. Inueniuntur accipitres in alpibus quibusdam nidificare, qui cæteris præferuntur, vt qui nascuntur in alpibus de Brusia in Sclauonia. boni etiam reperiri dicuntur in alpibus circa Veronam & Tridentum, Crescentiensis. In Helueticis etiam alpibus multi, ijq; magni & fortes capiuntur, cum alijs plerisq; tum Galanda monte Rhætico, inde Mediolanum & in Italiam delati magno venduntur Tappius præ cæteris laudat Germanicos, præsertim in Marchia Westphaliæ captos, vnde (inquit) in Brabantiam, Galliam, Hispaniam & Angliam deferuntur, ac maioris inter cæteros væneunt. Aduentitij accipitres etiam ex Creta importantur, Budæus. Astures & nisos circa Neapolin captos, multò maiores & præstantiores nostris (Helueticis) esse audio. Astures (inquit Crescentiensis) nascuntur in alpibus & nemoribus. Sunt autem super pulcritudine & bonitate asturum indicia eadem quæ de accipitribus traduntur. ¶ Accipitrum genera diuersa, quæ magnitudine, forma & venandi modo differunt, mox post communem accipitris historiam singillatim prosequemur Astures (inquit Tardiuus) ex Armenia & Persia omnibus præferuntur: deinde è Græcia, tertio ex Africa. Armenijs oculi virides, sed præstant qui oculis & dorso nigricant. Persicus corpore grandi est, & bene vestito plumis, oculis claris, cauis, supercilijs pendentibus. Græcus capite grandi spectatur, & raris in collo plumis Africano dorsum nigrum, & oculi similiter in iuuentute nam ætatis progressu rufescunt. Cæterum forma asturis laudatur huiusmodi

Accipitrũ seu asturũ formæ laudatæ descriptio.

Astur boni pondens esto, vt qui ex Armenia magna adfertur. In Syria aues quæ prędæ & aucupio seruiũt, ad pondus emuntur, eoq; maioris quo plus appenderint, colorem & alias earum conditiones parum curant. Albus astur obesior est, pulcher & facilis institutioni, sed inter cæteros infirmior gruem enim capere non potest. sed quoniam in sublimi volat, & facilius fert frigiditatem in alto aere, ad aues quæ altius volant capiendas probatur. Astur subniger, & cui plumæ a vertice frontem versus instar capillitij dependeant, elegans est, sed parum fortis. Laudabilis forma asturis est, si caput sit modicum, facies longa & angusta sicut in vulture, & si similitudine aquilam referat: fauces & gula probantur amplæ: oculi magni, caui, cum paruo orbe nigro in eis: nares, aures, cauda & pedes ampli: rostrum longum & nigrum: collum longum. pectus crassum, caro dura, coxæ longæ carnosæ & distantes: ossa crurum & genuum breuia, vngues crassi & longi: plumæ coxarum caudam versus latæ: & similiter plu-

mæ in cauda, quæ etiam subrufæ & molles præferuntur. Color sub cauda non alius quàm in pectore, probatur: & super singulis pennis in superiore parte caudæ aliqua diuisio. Color in extremis caudæ pennis niger esse debet circa caules seu lineas pennarum. Inter colores excellit ruffus qui vergit ad nigrum aut fuscum splendidum, &c. Signa in paruis asturibus laudantur hæc: oculi clari & ampli, item capacitas aurium & oris ampla, caput paruum, collum longum, digiti longi, pennæ breues & occultæ, pedes virides, vngues ampli & excarnes, concoctio facilis, excrementi meatus amplus, & excretio longius emissa. Si quæ nigredo in extremo rostro fuerit, bonum est signum. Damnantur tum in magnis tum paruis asturibus, caput magnum, collum breue, carnosum, molle, & plumis plenum: pennæ colli mixtæ & inuolutæ. coxæ breues & graciles, crura longa, digiti breues, color Bæticus nigricans, asperitas sub pedibus. Oculi rubentes instar sanguinis, nunquam quiescere, semper appetere pugnam, & de pertica in faciem astantis velle inuolare, improbantur & qui maciem ferre non possunt, & si obesentur, fugiunt. Timidus etiam, quòd vix possit institui, & manum aucupis fugiat. Item cui plumæ supra oculos dependent, & alba oculorum pars nimium alba est, color ruffus aut Bæticus clarus. His notis insignes plerunque mali sunt, & reuocati ad manum non redeunt. Si quando tamen huius formæ accipiter reperiatur bonus, illum planè optimum fore existimandum. Fit enim interdum, sed rarò, vt improbam quoque corporis speciem bonæ conditiones & virtutes sequantur. Placet accipiter, leuis, alacris, quique nō facile fatigetur, & aues magnas capiat. Hæc omnia Tardiuus. Accipitrum pulchritudo cognoscitur, si sunt magni breues, paruo (& oblongo, Tappius) capite, pectore & spatulis crassis, tibijs amplis, pedibus magnis & expansis, pennarum colore nigro. Crescentiensis. Tappius præterea requirit in probo accipitre, collum paruum & longum, nares amplas, linguam & interiora oris nigra, alas paruas & breues, modicè inflexas ferè vt gallinæ, cum pennis latis & validis: cruribus magnis, latis (seu planis) & altis, quæ versus coxas angusto interuallo distent, magno versus pedes, modicè inflexis. cauda oblonga, ruffa aut nigra: maculis in pectore fuscis, pennis dorsi puniceis quarum extrema albicent: plumis femorum giluis seu subruffis absque maculis. cauda etiam maculis quæ fulmina (forte *pectines* potius Germanicum Strāl homonymon est) picta referant insigni cum alijs diuersæ figuræ, Hæc Tappius. ¶ In accipitrum delectu primæ partes tribuuntur neanisco, id est iuueni, (inquit Demetrius Constantinopolitanus.) secundæ ophiocephalis dictis, quòd caput serpentium instar paruum & planum habeant. Rotundi & quadrati oblongis præponuntur. Nares sint amplæ, citrinus color in naso non admodum splendeat: talis enim accipitrem breuis futurum vitæ significat. Lingua optima quæ nigra fuerit, deinde quæ dimidiam partē alteram nigram, alteram albā habuerit: pessima ex toto alba. Est etiā is breuis vitæ, qui vulgò ἐλαιοφόρος dicitur, (a maculis in naso quas Græci elæas vocant.) Omnis laudatus accipiter pennas tredecim in cauda gerit, & in paruis digitis χείματα, οὓς καὶ φασὶ βαρυθερεῖς εἶναι μάλιστα. Et rursus Laudabilis accipiter caput habet paruū, & superius planū, (ὡς [illegible] ὄφεως,) linguam nigram, elæas id est maculas in naso nigras, pennas caudæ tredecim vel vndecim: in vnguibus veluti squamas (τὰ χαράγματα, ἤγουν εἰς τὰ χείματα λεπίδας) instar cyprini piscis & intrinsecus clauos habet post id quod cornu (κόνυ) vocatur tanquam perdix mas. Καλὸν δὲ ἐστὶν ἐὰν καὶ ἤγουν μακρὰν οὐκ ἐπὶ πολὺ λαγγίας τῶν [illegible]. Et mox accipiter laudatur ἐλοφάγος (forte ἐλαιοφόρος, quē tamen supra dixit breuis vitæ esse: sed rursus laudauit elæis, id est maculis in naso nigris insignem) id est qui grana tanquā milij nigra habet, vel qui circa vnguis radicem scissuram (χάραγμα) ceu lineam habet. vel infra alam pennam acutam versus latus aut humeros: καὶ ἐὰν τὰ βασιλισκάρια μακρὰ ἔχῃ ἰσοῦν τῶν [illegible]: καὶ ἐὰν ἔχῃ ἤγουν πτερὸν ἔκ ποῦ λογχοειδὲς [illegible] αὐτοῦ τὸ μέσον, Hucusque Demetrius. De accipitrum siue falconum natura, viribus, animiq; præstantia ex pennarum colore iudicāda, in genere dicemus in Hierofalcho ex Belisario. ¶ Accipitres in Ægypto minores quàm in Græcia fiunt, Aristot. Accipitres magnitudine aquilis non inferiores sunt, Gillius. Non in hoc tantum, sed omni auium rapacium genere mas minor est, fœmina maior & fortior. Ferocia accipitribus non nisi diuino ex calore inest, qui quanto est in masculo vehementior, tanto minus virium sufficit ad incrementum: fœmineus autem, quia remissior est, maius crescendi adiumentum præstat. Impedit enim minus id naturæ calor intemperatus, Calentius in epistolis. Aues prædatoriæ colore variant, pro ratione loci & arborum: nam quæ in frutice spinoso aut acere (opulo) habitant, ad ruffum aut nigrum colorem magis inclinant: quæ in fago, ad giluum seu pallidū. In regionibus frigidis, & in rupibus accipitres maiores & fortiores fiunt, sed difficilius instituuntur quam qui in loco calido nati educatique fuerint, Tappius. Quædam temporis ratione mutari videntur, vt accipiter, vpupa & similes volucres, Theophrastus & author Geoponicorum 15. 1. Donatus mihi aliquando est accipiter totus albus, captus in montibus nostris, Augustinus Niphus Suessanus. Accipiter colorem oculorum mutat & rostrum, Physiologus. Accipiter totus est varius: sed primo anno fuluas & nigras habet maculas, deinceps autem maculis albis & nigris distinguitur, quæ albiores & nigriores fiunt cum sæpius mutatus fuerit. Pedes eius crocei, vngues magni, sed non quanti aquilarum. Caput quam aquilæ rotundius: rostrum curuum, & pro eius portione breuius quàm aquilæ, & longius quam falconū. In dorso paucas habet maculas albas, & plures nigras. Alas pro sua portione habet acutiores quam aquilarū generi, & minus acutas quàm genera falconum, Albertus. Accipiter auis est elegans, valido corpore, dorsi colore fusco vel subnigro, capitis fusco

Forma asturū damnata.

In accipitrum delectu quæ obseruanda sint.

Generalis accipitrū forma.

fusco dilutiore, pectore & ventre varius, oculis splendidis, rostro adunco, aspectu alacri, pedibusq́ crassis, & vnguibus longis, Stumpfius. Accipiter eiusdem ferè figuræ est cum niso, qui Speruerius vocatur, licet maior eo sit. Est etiam minor aquila truncali, sed maior quàm aquila quæ pisces rapit, Albertus. In asture anterior pars capitis extensa paulatim angustior fit, & terminatur in rostrum, vt etiam in capite aquilæ, Idem. In asture anterior capitis pars paulatim extensa colligitur & terminatur in rostrum, sicut & aquilæ caput: falconis vero caput naturale non extenditur nec similiter se colligit, Albertus. *Caput.* Vncinatis vnguibus sunt quibus incuruum est rostrum, vt accipitres, aquilæ, Ælianus. Ἱέραξ τὸν ἐπιτοργίδα γαγάμφωνεν ἀπὸ τῶν γένων, Innominatus apud Suidam. Rostra accipitrum nimis magna non probantur. accipitres enim parum leues arguunt, vt in Hierofalcho recitabimus ex Belisario. *Rostrum.* Accipitri ventriculus est feruentior, Aristot. *Ventriculus.* Iecori eius simul & intestino iungitur fel, Idem. Fel plerisq; toto intestino est, sicut accipitri, miluo, Plinius. Et alibi, Fel in quibusdam intestino tantum iungitur, vt columbis, accipitri. *Fel.* Accipitrum & aquilarum fel colore æruginco est interdum, Galenus. Accipitris lien magnitudine deficit, Aristot. *Lien.* Et rursus, Accipitribus, vt magnæ parti auium, lien adeò exiguus est, vt propemodum sensum effugiat. Asturis & nisi cauda dependet, Albertus. *Cauda.* Apud Demetrium Constantinopolitanum & alia quædam partium accipitris rariora nomina leguntur, superius a nobis memorata & hæc, Ὀβελοὶ ὀνύχων, mucrones vnguium. Ἐλάται, vel, ἐλατῆρες τῶν πτερῶν ἢ τὰ δ᾽ ὅσας, maiores pennas intelligo, quæ in alis & cauda sunt, (Schwingfedern). *Pennæ.* vt χελυστῆρας (aliàs χελυστῆρας) minores. Verba eius de accipitre in caueam incluso subscribam: Καὶ ὅταν γένηται λιπαρὸς πάνυ, καὶ ἄρξηται ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ῥίπτειν τοὺς χελυστῆρας, καὶ τὰ λοιπὰ μάλιστα ὅλα τὰ πτερὰ τῶν ἐλατῶν παρεξ ὀλίγων χελυστήρων τῶν ἐγγὺς τῶν ἐλατῶν. Et alibi, Πρὸς θραυσθέντα ἱέρακα. Ὕδατι γλυκεῖ καὶ θερμῷ συχνῷ τοὺς (τὰς potius in fœminino) ἐλάτας αὐτοῦ διάβρεχε. Et rursus, Ἐὰν ῥευματισθῇ ὁ ἱέραξ τοὺς ἀσκῶνας, μὴ πλῆς αὐτοῦ τὰς ἐλάτας. Item, Προσέχων ὥστε μὴ βλαβῶσιν αὐτοῦ τοὺς ἐλατῆρας τῶν πτερῶν, ἢ τῆς οὐρᾶς. Hinc & πρωτελλάται, vel potius πρωτελάται vox composita videtur, & ex maioribus alarum pennis primas ac longissimas significare, quas & ocyptera nominari censeo. nam, vt Scholiastes Aristophanis scribit, pennarum aliæ πτίλα, vocantur, (minores scilicet molliotesque, plumæ potius dicendæ:) aliæ πτερά, id est pennæ simpliciter. aliæ ὠκύπτερα, maximæ scilicet, in quibus ad pernicitatem volandi præcipua vis. Ἐπὶ τοῖς σοῖς ὠκυπτέροις γελᾷ, Aristoph. in Auibus. Porrò ἀλειπταρέας partem in orthopygio pustulæ instar eminentem interpretor, sic dictam fortassis quòd humorem album & pinguem contineat. Ἀλειπταρέα ἐστὶ τὸ ἐπάνω τῶν σπιθαμῶν τὸ ἐξεχόμενον, ὅ περ τινὲς χελῶν κριθὴν, Demetrius. Hoc est, Aliptarea pars est supra crura (sic interpretor τὰ σπίθαμα in auibus) quæ eminet, hordeum nonnullis dicta. Hac parte inflāmata vel tumescente aues quædam morbo acuto pereunt, nostri morbum auium vocant. ¶ Asturis & nisi cauda dependet (ob longitudinem scilicet) quod in falconibus improbatur, Albert. Accipitrum caudæ tænijs quibusdam transuersis distinguuntur, & cruribus quàm buteones breuioribus sunt.

C.

Aues omnes quarum adunci sunt vngues, carnibus vescuntur, vt genera aquilarum, miluorum, accipitrum & falconum omnium, Albertus. *Quibus vescātur accipitres.* Accipiter auidissimè & raptum cibum suum deuorat. Auium quas ceperit cor nunquam edit: idq; nonnulli in coturnice & turdo, alij in alijs obseruarunt, Aristot. Auium non edunt corda, Plinius. Accipitres nūquam auium corda, veluti religione quadam constrictos, edere accepimus, Ælianus. *Corda nō edunt.* Albertus contrarium scribit: Siquid (inquit) de præda appetunt, cor eruunt ac deuorant, quare auem captam ad latus perforant. aliquando cerebrum è capite extractum vorant, reliquo corpore reiecto. Idem coredulum auem facit quæ venatione viuat, & corda eorum quæ venatur edat, de reliquo corpore parum accipiat. quasi idem planè coredulus qui accipiter sit. *Vide* infra in 4. Sed Albertum reprehendit Niphus, cor auium ab accipitre, quas rapuerit, gustari negans. Nullum genus accipitrum aut falconum ad reliquias prædæ suæ reuertitur dum syluestre est: nec vllum ex eis insidet cadaueri, sicut faciunt aquilarum & miluorum genera, Albertus. Accipiter nullas fruges exedit & conficit, sed & carnes vorat, & sanguinem exsorbet, ijsdemq́; suos alit pullos, Ælianus. Accipiter syluestris adhuc prædatur aues domesticas, vt gallinas & anates, quas statim deuorat. Capit etiam cornices, & huiusmodi. Quum lepores capit, sinistrum pedem terræ infigit, & dextro prædam tenet: tum quàm primum potest oculos eius eruit, & interficit. Cicuratus autem etiam magnas aues inuadit, audaciam acquirens ab adiutore homine: nempe gruem, anserem, ardeam, & alias huiusmodi aues. Absq; negotio quidem rapit anatem maiorem, & mergum, & fulicam: easq; etiam in satis magna copia, Albertus. Plura de accipitrum cicuratorum cibo dicemus infra capite quinto. Vescuntur etiam muribus. Accipitres nobiles aquilonares maximè delectantur cancris, quos tamen non venantur: & ideo cicurati isti melius quibusuis alijs aues magnas capiunt, & cancrorum cibum a dominis præmij loco accipiunt, Albertus. Soli sui generis aues deuorant, *vide* in D. ¶ In hieroglyphicis legitur accipitres aquam non bibere, sed sanguinem, Cælius. Ὅσα τῶν ἀγριῶν τὸ ἐπιτυργίδα γαγάμφωνα ἀπὸ τῶν γένων, οἷα ἐστὶν ἀετὸς, ἱέραξ καὶ καὶ τὰ ἄλλα τὰ μὴ πίνοντα, Suidas in Γαμψώνυχες, vnde locum in voce Ἐπιτυργίδα corruptum restitues. At Gillius bibentes eos facit, his verbis: Accipiter si corpus (hominis defuncti) attigerit, ieiunus manet: neq; si vnus tantum aquam in sulcum deriuet, aquam gustat: quòd sanè existimet illi vnico homini incommodare, sua nimirum potione aquam ex illius vsu auferens. Sin *De potu accipitrum.*

plures homines irrigant, videns affluentis aquæ copiam, velut ab eis inuitatus, libenter bibit. ¶ *Libido & coitus.* Accipitres ad libidinem sunt inflammatissimi, Ælianus. Accipitres etiam specie diuersi inter se coire putantur, Arist. Coeunt etiam cum aquilis & spurias aquilas gignũt, Idem. Quo tempore aues libidine accenduntur, quicquid rapacium auium est, vt falcones, sacri, & aliæ, cum asture congregantur: hinc fit vt pro diuersitate parentum audacia & fortitudine multum inter se differant, Tardiuus. *Cuculi similitudo cum accipitre.* Accipitrum minimo similis est cuculus magnitudine atq; volatu, qui magna ex parte per id tempus non cernitur, quo cuculus apparet. Vnde putauerunt aliqui cuculum ex accipitre fieri immutata figura. Sed ita ferè euenit vt ne cæteri quidem accipitres item cernantur, cum primum vocem emisit cuculus, nisi perquam paucis diebus. Aliquando tamen vnà visi sunt & cuculus, & similis ei accipiter. Quinetiam ab accipitre interimi cuculus visus est, quod nulla auis suo in genere solet facere. Imitatur autem accipitrẽ non alio quam colore, nisi quod hic maculis distinguitur ceu lineis, cuculus velut punctis, Aristot. Coccyx (inquit Plinius) ex accipitre videtur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi perquam paucis diebus: ipseq; modico tempore æstatis visus non cernitur postea. Est autem neq; aduncis vnguibus solus accipitrum, nec capite similis illis, neq; alio quam colore, ac rictu (aliàs victu) columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre, si quando vna apparuêre, sola omnium auis à suo genere interempta. Accipitres (inquit Ælianus) ineunte vere delecti ex omnibus duo in Ægyptum ablegantur, ad speculandas insulas quasdam desertas quæ Libyæ adiacent. Ij autem vbi reuerterunt, præeuntes eò, alios deducunt: quibus duobus cæteri peregrè illius profectionis festum agunt. Cùm ad eas insulas peruenerunt, quas illi duo speculati commodiores sibi indicarunt: hîc in multa quiete, & tranquillitate pariunt, & excludunt, passeresq; & columbas venantur. pullos cum magna redundantia alunt, deindeq; firmos ad volandum in Ægyptum abducunt, tanquam ad paternas sedes. *Partus & educatio.* Accipiter cùm ex sese tria oua peperit, vnum solum selectum alit, alia duo frangit, quod ipsum eo tempore facit, cùm vngues amisit, quòd tres pullos tum alere nequeat, Gillius. Tria aut quatuor oua parit, aut vt plurimum quinq;, Albert. Vicenis diebus incubat, Aristot. & Plinius. ¶ *Nidus.* Accipiter locis saxosis & arduis nidulatur, Aristot. Genus eorum quoddam nidos facere in petris excelsis præruptisq; assolet, Idem. Nostrates etiam obseruarunt eos nidulari in asperis & altis rupibus inter vepreta, quandoq; super arbore, acere præsertim, aut quercu, aut fago, & super abiete aliquando vel pinu. In Insula Africæ Cerne in Oceano accipitres totius Massyliæ humi fœtificant, nec alibi nascũtur illis assueti gentibus, Plinius. ¶ Θάλασσας ἴρηκαν. Homerus Iliad. ν. *Volatus.* Accipiter velocissimè volat, nec nisi in primo sui motus impetu rapit, postea lentius volat: quòd si in principio frustretur, ab auis persecutione cessat, & in aliquam arborem insidet tanta nonnunquam indignatione vt ad dominum reuerti recuset, Crescentiensis. Et rursus, Quantum potest ad rapiendum prope terram volitat, ne ab auibus, quibus insidiatur, videri possit. Solus & absq; socio volat, quòd prædæ participem non admittat, Idem. Omnes accipitres volant iuxta terram, Albertus. ¶ Accipitres cæteri hyeme abeunt præter æsalona, Plinius. ¶ *Vox.* Sonus falconum vt plurimum crassior & prolixior est, & ab acuto in grauius procedens quam asturum vel nisorum, Albertus. Accipiter pipat, Author Philomelæ. Pύζειν verbum per onomatopœiam factum de accipitrum voce in Polluce legimus. Accipitres, atq; ossifragæ, mergiq; marinu, Longe alias alio iaciunt in tempore voces, Lucretius. ¶ *Visus.* Gallus Indicus perinde vt accipitres acri atq; acuto videndi sensu viget, Gillius. Accipiter oculos habet celeriter mobiles, εὐκινήτους, Aristot. in Physiog. ¶ Accipitres pennas mutant inter solennes D. Walpurgæ, & D. Iacobi dies, Tappius. Accipitres simul in continuo vitæ tempore exuunt: aliæ quædam aues successiuè hoc faciunt, sicut pica &c. Albertus. *Pẽnarum mutatio.* Cum primum pennas mutârit accipiter, formosior euadit: & similiter omnes quæ ad aucupium adhibentur aues, ætatis progressu subinde pulchriores fiunt, Stumpfius. Diuus Gregorius author est, accipitrem vbi consenuit & pennis se grauatum sentit, ad Solis iubar conuerti, præsertim austro flante: tum corporis meatibus calore patefactis, alas tandiu vibrare, donec pennæ veteres defluant: sic nouas renasci, & senectam eius renouari, Tappius.

Quæ ad accipitrum valetudinem, & morbos eorumq; curationem spectant, ad caput quintum referre placuit.

D.

Rapacitas. Homines quorum oculi fuerint mobiles, præcipites (ὀξεῖς) & rapaces iudicantur, argumento accipitrum, Aristot. in Physiognomicis. Accipiter eiusdem ferè consuetudinis est & rapacitatis vt aquila, Alber. Auis est iracunda, quamobrem solitariè volat præterquam tempore coitus, Idem. Isidorus accipitrem auem regiã esse scribit, & animo planè regio præditã. Est enim animosus, & magis animo quàm *Fortitudo* vnguibus armatus, ita vt animi fortitudine in eo compensetur quod corporis magnitudini deest, quod fere etiam in paruis hominibus contingit. Quamuis enim pectus ei angustum & modicæ carnis sit, in illo vno tamen vnguibus & rostro neglectis confidit. Est & hoc fortitudinis signum, quòd in sublimi & patente longè lateq; aere prædam inuadere non dubitat, Tappius. Accipiter præ cunctis auibus fortis & intrepidus est, & omnes impugnat, etiam corpore maiores, Stumpfius. In hoc genere nobiliores, prædam non tam propter escam quàm auiditate gloriæ petunt, & ipsa crudelitate delectãtur, Albertus.

¶ Aucupes fide digni in superiori parte Germaniæ, quæ Sueuia superior nuncupatur, narrauerunt nobis

nobis se aliquando ingressos in penitissimũ syluæ locum vt caperent astures, inuenisse asturem magnũ, ætate valde prouecta, & præ senio ferè canum, in cuiusdam arboris ramo. & cùm paulatim accedentibus ipsis non fugeret, tandem cæcum esse propter senium deprehendisse itaque latentes obseruare voluisse vnde nam viueret: vidisseq; paulò pòst accipitres duos iuniores, qui carnes ex præda allatas minutatim discerptas ei administrarint, Albert. Olores & accipitres soli aues sui generis deuorant, Ebetus & Peucerus, seducti à Plinio. Plinius autem Aristotelis verba non intellexit: quibus Aristoteles probat cuculum non esse generis accipitrum, cum ab accipitre deuoretur, id quod nulla auis facit. nulla enim sui generis aues vorat (cygnis exceptis.) Accipitres tum astures tum sparuerij (id est maiores & minores) pullos suos volantes cibant ferè mensis spatio, & postea recedunt ab eis. Et docent eas capere aues, quas viuas adferunt, & coram eis dimittunt, incitantq; pullos ad capiendum. Vbi autem perfectè iam volaces & ad capiendum idonei fuerint, relinquunt eos. Hæc quidem ita se habere non ex aucupibus tantùm accepi, sed etiam ipse expertus sum, Albert. Nisus, ac tertiolus locum deligunt, in quo aues captas quotidie deplumant, multaq; cura mundant, quandiu compares aues incubant, quibus & eas ministrant, Alexander quidam author obscurus. ¶ In insula Africæ Cerne in Oceano accipitres totius Massyliæ humi fœtificant, nec alibi nascuntur, illis assueti gentibus, Plinius. Et mox, In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur, &c. vt in *E.* referam. Accipitrum genus est quod escæ illecebris capitur, ijdemq; mansuefactum, postea nunquam abscedit ab eo quem expertus in se benignum, Ælianus. Accipiter Ægyptius mitis est præter alios qui alibi sunt, Strabo lib. 17. Accipiter auem quam ei sors sub noctem offert, tota nocte sub pedibus tenet, tandem oriente Sole licèt famelicus eam dimittit: & quamuis eandem aliâs obuiam habuerit, non persequitur, Physiologus. *Vide* infra in *H.d.* Aliqui hoc de Niso scribunt, vt Albertus refert, qui an id verum sit expertum se negat. Hierofalchum aliqui scribunt venire è locis transmarinis inter greges anserum syluestrium, & ex ijs vnum protrudere sub pedes suos vitãdi frigoris gratia, alterum interdum vt vescatur dilaniare. ¶ Hieracium herbam accipitres scalpendo, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm senserē discutiunt, Plinius.

¶ Accipitres aiunt à cordibus tanquam sacro quodam inuitatis se sustinere. nunquam enim auium corda, veluti religione quadam constrictos edere, Gillius. *Vide* suprà in *C.* Hominem mortuum si inhumatum perspexerint, iniecta gleba humare dicuntur. etsi illos hoc ipsum Solon, sicut Athenienses non facere instituerit, Gillius ex Plutarcho de Iside. Homini insepulto desuper puluerem iniiciunt, Tzetzes 61. Accipitrem Ægyptij Soli acceptum putant, cuius totam naturam aiunt ex sanguine & spiritu constare. & hominis misericordia eum affici, & mortuum lugere, ac in oculos eius terram aggerere, in quibus scilicet Solis lumen habitasse existimet. Eundem (accipitrem) compluribus annis viuere arbitrantur, & post vitam vi quadam vaticinandi pollere, & à corpore solutum summa ratiocinandi & præsagiendi scientia præditum esse, τελεῖν τε ἀγάλματα καὶ ναοὺς κινεῖν, Porphyrius libro quarto de abstinendo ab animatis. Accipiter si corpus (hominis defuncti) attigerit, ieiunus manet. neque si vnus tantum aquam in sulcum deriuet, aquam gustat. sed tantum si plures, vt in *C* recitaui ex Gillio.

¶ Accipiter bellum gerit cum aquila, Textor. Aquila capit accipitrem & quamuis aliam auem rapacem, quum eas viderit gestare lora pedum, cibi (prædæ) aliquid esse putans: quare eas capere conatur, vt conijcimus. nam in deserto (vbi hæ aues fetæ sunt & sine loris) nõ inuadit eas, Albert. Noctuæ à cæteris auibus infestatæ auxiliatur accipiter collegio quodã naturæ, bellumq; partitur, Plinius. *Accipitris hostis aquila.* ¶ Accipiter congrediens cum aue quæ dicitur kokye, vincitur: ipsa tamen pugnam non incipit, Obscurus quidam ex Aristotele. Accipiter ab omnibus quibus insidiatur instinctu naturæ cognoscitur, & cùm eum vident aut sentiunt (aues,) garriunt, fugiunt, & se quantũ possunt occultant, Crescentiensis. Anseres & canes & magnas struthiones nihili faciunt, contrà accipitrem vel multò minimum formidant, Ælianus. Lepus vocem accipitris exhorret latitans, Volaterranus. Columbis inest quidam & gloriæ intellectus. nosse credas suos colores, varietatemq; dispositam. quinetiam ex volatu creduntur plaudere in cœlo, varieq; sulcare. Qua in ostentatione vt vinctæ præbentur accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda est auis quæ tinnunculus vocatur. defendit enim illas, terretq; accipitres naturali potentia, in tantum vt visum vocemq; eius fugiant, Plinius. Columbæ fœtæ emissæ, propter pullos quos habent, vtiq; redeunt, nisi à coruo occisæ, aut ab accipitre interceptę. quos columbarij interficere solent, duabus virgis viscatis, &c. vt in *E* referemus, Varro. De columbario aut potius palumbario accipitre, infrà in peculiari capite agetur. Accipitres alij non nisi ex terra rapiunt auem. alij non nisi circa arbores volitantem. alij sedentem in sublimi. aliqui volantem in aperto. Itaq; & columbæ nouêre ex ijs pericula, visoq; considunt, vel subuolant, cõtra naturam eius auxiliantes sibi, Plinius & Ælianus. Plura vide infra in capite de accipitribus diuersis. *Quib. infestus sit accipiter.* Distinctio generum ex auiditate. alij non nisi ex terra rapiunt auem. alij non nisi circa arbores volitantem: alij sedentem sublimi: aliqui volantem in aperto, Plinius. Venandi differentia in accipitre notatur. neque enim simili modo æstate vt hyeme rapit, Aristot. Albus color in columbis à quibusdam

non nimium laudatur, nec tamen vitari debet in ijs quæ clausæ cõtinentur. nam in vagis maximè est improbandus, quòd eum facillimè speculatur accipiter, Columella. Et alibi, Albæ gallinæ propter insigne candoris ab accipitribus & aquilis sæpius abripiuntur. Si accipitris vocem audierint incubantes gallinæ, oua vitiantur, Plinius. Vestibulum in quo aues aluntur, retibus munitum sit, ne aquila vel accipiter inuolet, Columella. Omne ornithoboscion apricum eligi debet, intento supra rete, quod prohibet gallinas extra septa volare, & in eas inuolare extrinsecus accipitrem aut quid aliud, Varro. Primam coturnicum (quum vere ad nos redeunt) terræ appropinquantem accipiter rapit, Plinius. Alauda in segetibus artificio magno, quo pueros & accipitres fallat, nidum constituit, Gybertus Longolius. Nessotrophium (id est locus vbi anates aluntur) contegitur clatris superpositis vel grandi macula retibus, ne aquilis aut accipitribus inuolãdi potestas sit, Columella. Accipitres crocodilorum hostes sunt, Ælianus, vt pluribus referam in h. Accipitres serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt. nec enim ipsos serpens, nec scorpius, vllàve alia mala bestia latere potest, Ælianus. Buteo genus auis, qui ex eo se alit quod accipitri eripuerit, Festus. ¶ Chamæleonti vis maxima contra accipitrum genus. detrahere enim suprà volantem ad se traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus, Plinius. Vite nigra si quis villã tinxerit, fugere accipitres aiunt, tutasq; fieri villaticas alites, Idem. Accipiter odit radicem syluestris asparagi, Textor. Accipitrem panis necat secundum Augustinum, Physiologus. Os tibiæ accipitrum si ad aurum admoueatur, sic ipsum illecebra quadam mirabili ad se allicit, quemadmodum Heracleotem lapidem sua vi prædicant quasi præstigijs & captionibus ferrum ad se attrahere, Ælianus.

Accipitri inimica sunt Chamæleon, Vitis nigra, Radix syluestris asparagi, Panis.

E.

Aquilæ, Symmachi & Theodotionis epistolæ extant apud Ptolemæum Philometorem regem Ægypti, in quibus de morbis & remedijs auium rapacium in genere tractatur, Albertus. De struzeria, sic vocant aucupium per accipitres, multi & magni libri extant, Tortellius in Orthographia vbi de Horologio. Nos nuper Demetrij cuiusdam Constantinopolitani librum Græcum, quem ille ad Imperatorem Constantinop. scripsit, de accipitrum educatione & cura, doctissimi Augustæ Vindelicorum medici Achillis Gassari beneficio nacti sumus. Albertus Magnus libro 23. voluminis sui de animalibus, multa de accipitribus & cæteris rapacibus auibus conscripsit, & ex alijs scriptoribus collegit, videlicet ex epistolis Aquilæ, Symmachi & Theodotionis, item ex Guilielmi cuiusdam libro, & altero Falconarij Friderici Imperatoris. Petrus Crescentiensis etiam in opere de agricultura quædam de hoc genere auium scripta reliquit. deinde Belisarius Aquiuiuus Aragoneus Neritinorum dux: & nostra memoria Eberhardus Tappius Lunensis de ijsdem librum Germanicum condidit. & Guilielmus Tardiuus Gallicum ad Carolum octauum Galliæ regem. Nec dubito quin aliæ etiam linguæ, præsertim Italica, eiusdem argumenti libros habeant. Nos quæ apud iam dictos aliosq; authores reperimus, pleraque omnia ab eis mutuabimur, remedijs tantum ad singulos morbos pertinentibus exceptis. quòd ea persequi velle cùm ex alijs quibusdam, tum ex Demetrio maximè, nimis longum foret. Quæ tamen apud Albertum, Petrum Crescentiensem & Belisarium remedia inueniuntur, ponemus omnia.

Authores qui de accipitribus scripserunt.

¶ Empturus accipitrem certis notis sanum ab ægro discernet. Accipiter igitur ægrotans (inquit Albertus) pennis & alis quodammodo inhorrescit, alæ ei dependent, clamosus est propter sensum doloris. cibum sæpius reijcit incoctum: Struma afficitur, & interdum repletione vt homo quo tempore obtusius cernit, grauis ac piger ad volandum est, cibum fastidit, somni & quietis cupidus est, prædam obiectam negligit, & in terram residet. reuocatus cum esca ad manum domini non citò reuertitur, vocatus non respicit vocantem, Hæc Albertus. Columbæ bibendum infundito vinum vetus odoratum admixto asaro, (Græcè ἄσαρ scribitur.) deinde columbam accipitri obijcito, qui si æger fuerit non attinget eam, Demetrius. Vel accipitrem humi pone iuxta pedes tuos, & manum qua carnem teneas quantum potes eleuato vocatoq; accipitrem, qui si continuò ad manum aduolârit, sanum esse iudicabis. secus, ægrotum, & non emeridum, Idem. Vel, scobem ferri bene tritam accipitri obijce cum carne qua solitus est pasci. hanc si deuorârit, partes eius interiores infirmas esse conijcies. Quòd si aliquando à deglutita ferri scobe ossa eius vel articuli crepitum ediderint, interiora eius infirma fuisse conijcies, auxilium verò ex hoc ipso remedio maximum ei futurum expectabis. Vel, Pulmone ouillo adhuc calente ciba accipitrem, & si nihil incommodi inde senserit, interiora eius sana esse credito. Si verò deterius habuerit, & ægrè concoxerit, signum est eum ægrotare, & postridie inuenies eum tristiorem. Hunc ne emito: si verò tuus sit, idoneam curam ei impendito, Hucusque Demetrius. Signa sanitatis in auibus rapacibus à Tardiuo hæc referuntur: Si alui excrementum continuum fuerit, non interruptum, nec densum: Si turundos ingestos (de quibus infrà dicemus, Galli curam vocant) non humidos sed siccos aluo reiecerit. Si super pertica tranquillè se gesserit: Si rostro alas suas repurget ab inferiore parte vsque ad summam. Si pennæ eius velut vnctæ splendeant: Si coxas æqualiter teneat: Si venæ duæ quæ in radicibus alarum sunt motu moderato pulsauerint, Tardiuus. Et rursus, Accipitrem (aut quamuis auem rapacem) calore externo affici intelligitur, si os aperiat, lingua tremat, & anhelus sit, &c. Frigoris verò signa sunt, si oculos claudat, pedem alterum eleuet, plumis inhorrescat. Defatigatus aut æger notatur, si os clausum fuerit, alæ dependeant, & crebro respiret per nares. Deniq;

Quomodo accipiter sanus ab ægroto discernetur.

moru

morti vicinus, ſi alui excrementum viride redditur, & quum in perticam ipſe volaturus ſe eleuare non poteſt.

Nidarius accipiter quis dicatur. *Sorus.* *Nidularius.* *Ramalis.* *Hornotinus.* *Anniculus.*

Accipiter qui de nido extractus fuerit, nidarium vocant, præ cæteris laudatur. & dominum rarò deſerit: ſimiliter ramarius, hoc eſt qui de nido egreſſus de ramo in ramum matrem ſequitur, optimus eſſe ſolet. Secundi meriti eſt ſorus dictus, captus ſcilicet poſtquam nidum reliquit, antequam pennas in feritate mutaret. Qui verò poſt id temporis captus fuerit, rarò conſueuit cum hominibus viuere vel morari. ſi tamen permaneat, bonus eſt. quia in feritate fuit ſolitus aucupari. & quantò animoſior videtur & audacior in opere ac meliorum morum, tantò ab expertis melior iudicatur, Creſcentienſis. Nidularios manſuefactarij vocant, qui ex nidulo rapti ſunt, & domi adoleuerunt. Ramales, qui iam ferme adulti & nido oberrantes, ramulatim volitantes capiuntur. Hos (vt arbitror) præferunt. celeritate enim nidularijs præualent. Nidularij vt obſequioſiſſimi, ſic deterrimi. Peregrini vt in primis volucres, ſic contumaces & maiore negotio curabiles, vt qui ab infantia non obduruerint. Hi tamen duorum generum: hornotini præſtantiſſimi putantur, id eſt qui antequam deplumeſcant manſueſcunt. anniculi, id eſt deplumes, bimi, trimi & deinceps ad obſequium redigi non poſſunt, Budæus in Pandect. Rob. Stephanus *ramâge* Gallicè dictum interpretatur accipitrem, qui aliquandiu liberè volârit. ſed is potius ſorus fuerit. In nido captum *nieds* nominat, Tardiuus eundem *nyais*. illum qui nuper nido egreſſus pauco tempore matrem ſuam volando de ramo in ramum ſecutus eſt, *branchier*, id eſt ramarium. nam Galli ramum *branche* appellant. Tardiuus rectè accipitrem *branchier* & *ramâge* eundem facit. Sorum verò dictum ait à colore quem Galli *ſoret* nominant. Eſt autem ſorus qui aliquandiu liberè volauit, ſed antequam pennas mutaret hornotinus adhuc, id eſt primo anno captus eſt. Tappius nidarium Germanicè vocat ein Niſteling/ ramarium ein Eſteling/ ſorũ ein Wildfang. noſtri nidarium ein Neſtuogel/ ramarium ein Aſtuogel.

De captura accipitrum.

¶ Accipitres, falcones & omnes aues rapaces, item auiculæ minores, quomodo capiantur retibus, tum magnis quæ parietes, tum minoribus quæ araneas vocant, Creſcentienſis ſcribit libro decimo operis de agricultura, capitibus 21, & 23. Accipitres nondum adulti facilè capiuntur. Rete ſublime tenditur, & poſt id alligato graculo, auceps iuxta latens in tugurio ſono fiſtulæ accipitrem vocat, donec is propior factus graculum conſpiciat, in quem conſpectum mox inuolans intricatur & capitur. Sic etiam niſi & muſceti capiuntur, Stumpfius. Columbæ fœtæ emiſſæ, propter pullos quos habent, vnique redeunt, niſi à coruo occiſæ, aut ab accipitre interceptæ: Quos columbarij interficere ſolent, duabus virgis viſcatis defixis in terram inter ſe curuatis, cum inter eas poſuerint obligatũ animal, quod intercipere ſoleant accipitres, qui ita decipiuntur cùm ſe obleuerint viſco, Varro. ¶ Viſco (inquit Creſcentienſis) capiuntur accipitres cæteræq́ aues rapaces. In terram duæ vel tres infiguntur virgulæ infiſcatæ, parum diſtantes, & ad ſe inuicem inflexæ, in medio quarum ligatur auis aliqua, vt columbus, vel pullus, vel caro, aut mus pro miluis & quibuſdam alijs auibus rapacibus quæ talia petant, ad quæ cùm aues venerint, capiuntur cordulis. Circa principium Proponntidis in alto quodam colle inuenimus aucupem, qui ſperuerios migrantes) Gal. *eſpreuiers paſſagers*) capiebat circa initium Maij, quo tempore alibi aues pleræq́ circa nidos ſuos (& incubationem) occupantur. Aduolabant illi & milui a dextro latere maris magni, &c. *Vide* Bellonij ſingularia 209. *a.* ¶ Falcones & aquilæ capiuntur apud nos in rudis, per hominem fune lõgiſſimo de rupe ſubmiſſum, Albertus. Accipitrum pullos aliqui è rudis ſcalis oblongis ad arbores appoſitis non ſine periculo eximunt. Sic autem captorum enutritio, periculoſa ſimul & moleſta eſt. Nam & tenera pullorum corpora facilè ægreſcunt: & ſi præter ſpem conſeruentur, toto die miſerabiles voces ædunt. eſt quando ne noctu quidem intermittant, & improbam iſtam conſuetudinem perpetuò clamoſæ retineant, Demetrius. Apud eundem alios quoq; modos diuerſos, accipitres capiendi, reperies, cum fiſtula, reti, viſco: ex quibus ille imprimis mirabilis, quo capitur accipiter ab homine ſupino iacente, ita vt totus paleis aut herbis integatur, manu ſiniſtra auem (gallinam aut columbam) teneat, & fiſtula vocet accipitrem, quem cùm aduolârit dextera apprehẽdat, & faſcus ritè obligatum in tugurio condat.

De ratione accipitres nutriendi.

Accipitres nidarij & ramarij (inquit Creſcentienſis) nutriuntur bonis auibus & carnibus pluries & in die paulatim in hora vt magis dominum diligant. Poſſunt etiã eis dari oua in paropſidibus fracta & agitata, & in aquam feruentem proiecta, & poſtea digitis ſimul cõſtricta. Idem fit in soris à principio, ſed cum omnino iam cicures facti ſunt, ſemel tantũ quotidie paſcendi ſunt poſt tertiã, abſoluta cõcoctione ſcilicet, non prius: quod per gutturis vacuitatem cognoſcitur ab expertis. quòd ſi cibus de gutture vſq; ad diem ſequentẽ non deſcenderet, tandiu etiã ſine cibo relinquatur. Si verò de guttũre deſcẽderit, bis die cibum offerre poteris ſecurè. niſi velis eodem die aut ſequente ad aucupium accedere. tunc enim accipitrem famelicũ eſſe oportet, vt auidius in prędam ruat, & facilius ad dominũ redeat. Hæc ille. Carnes (inquit Demetrius) accipiter edat recentes. & ſi neceſſe fuerit, intra biduum mactatas. nunquam verò ante triduum. Talis enim caro & calculum & omnem morbũ peſtilentem & corruptionem inducit. Sint autem carnes agnorum, ouium, hircorum, boum & porcorum. cum pilis, ſi animalia adhuc tenera fuerint, ſin adultiora, abſque pilis. Quòd ſi accipitres labore attenuati fuerint, per vnum aut alterũ diem tantùm prębeantur. nam ſi pluribus diebus eis veſcantur, efferantur animis, & calculi in eis generantur. Dandę igitur prædictæ carnes diebus alternis. bibula enim pluribus diebus

sumpta cruditatem facit. caprina verò concretos in ventre calculos probè dissoluit, sed stomachum aquosum reddit & appetentiam deijcit. Ouilla subinde data, calculos gignit. quare sanguinem hircinum recentem, vt primum a mactatione coierit, dare oportet, vt qui calculos maximè soluat & ab hoc vno adamantem lapidem vinci aiunt. Leporina cum sanguine data sine ossibus & medullis, prodest. Illa verò (ossa & medullas) deuorata vermes in ventre auis generare aiunt, vnde illa aucupe causam ignorante intereat. Ceruina ad satiem concedi non debet. est enim difficilis concoctu. Potest etiam vrsina, si contingat, pauca & calida præberi. Copiosius enim sumpta etiam hæc plurimum grauat. Catulorum verò seu caniculorum sanguinem totum calidum vnà cum carnibus edant. conducit enim vt soluantur qui in ventre coierint calculi vt hircinus quoque. Murina sola etiam quotidie data, aut saltem alternis diebus, iuuat, vna cum pilis, omnibus interaneis vtilis. phlegma enim & bilem purgat. fluxiones pruritosas reprimit, calculos soluit, coryzam seu grauedinem instantem pellit, stomachum dissolutum corroborat. in summa, omnino salubris est accipitri. In auium genere vtilissima columba, alis & pedibus minutatim concisis, licet sitim ad breue tempus moueat. Corui cor, cerebrum, iecur, & perparum de pulpa pectoris conceduntur. sanguis omnino vitandus est, vtpote salsus & perniciosus accipitri, sicut omnia salsa. Idem de cornice dicimus. Ossa etiam & interiora relinquenda. vrunt enim & nimiam ac noxiam sitim excitant. Cæterum anatis caro omnis & sanguis conducit maximè. item gruis, & anseris, sed absque multo sanguine. nam si copiosum anseris sanguinem sumpserit accipiter, corde grauatur. & sicut homines ebrij vim rationis obtundunt, & temere se gerunt, sic accipiter antequam concoxerit ad venatum ineptus est. Ardeolæ cerebrum cum corde & iecinore edat, si opus sit: ne scilicet tristetur accipiter si nihil de suo labore præmij ceperit, & alacrior ad prædam fiat. carnes cæteras tanquam noxias relinquat. Lari etiam, si fortè capiatur, cor cum sanguine & paucis de pectore carnibus edat. reliquæ enim eius partes vitiosæ grauesque sunt. De mergo ad satietatem edere potest. est enim auis hæc dulcissima & facilis concoctu. Otidis etiam & picæ caro tota vtilissima est. præterea palumbis, merulæ, & gallinæ, si tempestiuè dentur, carnes maximè iuuant caput tamen, pedes & alas adimito gallinis, ne auem domesticam edere se intelligat, & neglectis deinceps auibus feris circa casas volitet, Hucusque Demetrius 1.27 Et cap. 22. Caro (inquit) non semper prodest. Suilla tum datur accipitri cum macilentus fuerit. obesat enim omnino, præcipuè verò hyeme datur cum frigore læsa & consumpta fuerint accipitrum corpora. Bubula raro conuenit. est tamen apta ad purgationem, pondere suo auis aluum deprimens, si astricta fuerit. datur autem bis, aut vt plurimum ter mense. Caprina & ouilla omni tempore conueniunt. Præ omnibus quidem vtilis est cibus de pullis columbarum, si calidi edantur, tum æstate tum hyeme, Καὶ ἡ σωμαχὴς δὲ ἀποβολὴ τῆς πτερῶν τῆς ..., (locus est mutilus) Cæterum corui & cornicis carnes tanquam omnino noxiæ nunquam dari debent. Anseris verò caro perutilis est. His addemus reliqua etiam ex eiusdem Demetrij præcedentibus aliquot capitibus quæ ad cibũ accipitris pertinent.

De modo & quantitate alimentorum accipitris.

¶ De modo & quantitate alimentorum accipitris cap. 19. Edat accipiter lance appensam carnem, scilicet ouillæ vncias nouem, caprinæ vnc. decem, hircinæ nouem, ceruinæ octo, leporinæ quinque, de sue magna sex, de porcello septem, de catulo octo, vrsinæ sex. De auibus verò, vt grue, ansere, perdice, palumbe, turture, merula, sturno, satiari eum licet, diligenter & subinde cauẽdo ossa, aut pilos aut pennas. Oportet autem accipitrem non prius moueri quàm excrementa illa vomitu reiecerit. Imperitus quidem auceps hoc tempore eum ægrotare suspicabitur, quòd segnior facta sit & cibum fastidiat. Cęterum pennas, ossa & pilos vna cum carne deuorari perutile fuerit. Nam cum asperæ & siccæ hæ partes sint, pituitam stomacho inhærentem abradunt, & secum educunt: vnde accipitrem à difficilibus morbis seruari contingit.

Quomodo nutriri debeat.

¶ Quomodo nutriri debeat accipiter caput 20. Nutriendus est accipiter hora quarta postquam gestatus fuerit, deinde ad perticam (contum) suam religandus donec concoxerit. Pertica sit ex phillyrea (philyra potius, id est tilia: aliqui perticam ex acere siue opulo laudant,) æqualis, neque crassior iusto, neque tenuior. Quòd si ægrè concoquat, in offam carnis (vnamquanque) maluæ satiuæ (folium) tenerum indito, vt simul deglutiat. hoc etiam prodest accipitri qui pennas suas offendit. Tempore hyemis pridie antequam ad venationem exeas, dabis ei σίλλω τὸ λεγόμενον γιπτόνημα (sile vel seseli intelligo,) & aloen puram pro magnitudine auis, nempe si magna sit, instar fabæ. si minor, instar ciceris. Purgari etiam debet sumpto mure, vel oleo bono, vel melle.

De ijs quibus abstinere debet.

¶ De ijs quibus abstinere debet accipiter caput 21. Carnem olidam cuiuscunque animantis ne dederis accipitri. parit enim luem pestilentem, & lapides. & interanea eius putredine afficit, vnde auis subitò perit. Carnem etiam cum sale non dabis. Sal enim in corpore accipitris dissolutus, vitalem eius spiritum extinguit. Idem sine carne per se datus, viscera accipitris perdit. Pinguedo etiam carnis de quocunque animali, cibo accipitris nõ conuenit, quòd facultatem concoctricem impediat, & stomachum remittat seu laxet. Denique oleum accipitri contrarium est, propter admixtum salem, Hæc omnia Demetrius.

¶ Auibus rapacibus (inquit Tardiuus) præter cibum consuetum interdum dari debet modicum de coxa aut collo gallinæ. hic cibus enim auem corpulentam reddit. Intestina gallinæ cum plumis deuorata dilatant intestinum auis infimum, quo excrementum redditur & humores redundantes exiccant. Carnes insalubres sunt frigidæ, & caro bubula, suilla, aliæque, difficiles cõcoctu, maximè verò animalium quæ libidine agitantur, ex quorum carne sumpta nonnunquã moritur auis aucupe causam ignorante.

Caro

Caro gallinæ non cõuenit aui. nam cùm frigida sit, ventrem eius turbat: & quoniam dulcis & lauta est, cùm gallinæ ferè vbique reperiantur, auis desiderio harum deliciarum, si inter volandum gallinam conspexerit, præda relicta ad illam se conuertet. Quòd si hoc vitio laborare auem animaduerteris, pasces eam paruis auiculis, & columbis vbi primum volare incipiunt, aut hirundinibus paruis. Columbæ adultæ & picæ (atqui Demetrius picam laudat: sed differentia fortè est respectu ætatis) caro amara & noxia est. Nocet etiam vaccina, quòd ventrem laxet, non quidem qualitate, sed pondere suo. Quòd si penuria melioris deteriore carne auem pascere oportuerit, lauetur illa aqua tepida, & parum in ea reponatur: deinde exprimatur, si hyems fuerit: sin æstas, refrigeretur. non tamen tumium exprimatur aqua enim pondus addit carni, & vt citius per gulam descendat efficit, & intestina dilatat, & crassos humores si qui insunt expurgat. Non omnis autem caro, sed ea tantum quæ crassioris succi est, lauari debet, & præberi illo tẽpore tantum quo auem purgare & attenuare visum fuerit. Reliquo omni tempore bonis & calidis cibis eam alemus, sine pinguedine, sine venis & neruis. Cum pasces eam, non permittes eam auiditati suæ, sed intercipies, vt per interualla modicè quiescat. sic enim suauius edet. Interdum ei subtrahes carnem antequam saturetur, & esum eius retardabis. Sed cura ne videat carnem, & auido ad eam motu fatigetur. Deniq; fac vt paruas auiculas deplumet, vt tuti facere solet. ¶ Accipitres (inquit Tappius) optimè aluntur carne & minutis auiculis. Columbæ nondum adultæ, & gallinæ pectore discissæ laniatæq; in duas partes, calidæ adhuc nõ parum eis sapiunt. Vidi etiam aucupes quosdam in aliatum carnium & auium inopia, catulos accipitribus in cibum mactasse. Cerebrum auium commendatur, vtpote laxum & facile concoctu. Medulla ex cruribus præfertur. Pinguedo etiam (Demetrius omne pingue vituperat) ex calidis auibus sumpta conducit, & venas & ossa purgat, & pennas valde confirmat. Intestina dari non debent pro alimento, sed tantum cùm ventrem & corpus purgare libuerit. Lingua optimè quidem sapit accipitri, sed cæteris alimentis postponi debet. Cor sane præfertur, & nihil eo suauius gustãt accipitres, quod Aristotelem, Plinium, aliosq; ignorasse miramur, qui accipitrem corde abstinere falsò scribunt. Pulmo etsi non admodum lautus sit, facilè tamen cõcoquitur, iecur difficulter. Renes & lien improbantur. Alæ de gallina calidæ abreptæ coxis præferuntur. Coxæ quidem frigidæ potius dari debent, sed in aqua calida recalfactæ. & similiter venter ac lumbi, quæ partes si absq; aqua calfiant, insalubriter alent, Hæc ille. ¶ De cibo & potu accipitris diximus nonnihil etiam suprà cap. 3. Mutationis pennarum tempore quomodo nutriendus sit, inferius dicetur. ¶ Accipiter si sæpe sanguinem auium biberit, vires acquirit & audaciam ac desiderium capiendi, Albertus ex Aquila, &c. Accipitri dum nutritur non debet negari aqua frigida: nec multum contingantur alæ eius nisi pendeant, Ex eodem, &c. Ponuntur aliquando accipitres in riuulum fluentem vt lauent, quod si tum biberint, Germani suo vocabulo eum haurire dicunt, schöpffen.

De pẽnarum mutatione in accipitribus.

¶ De mutatione pennarum in auium rapacium genere, quam nostri vocant muffen/Galli *muer*. Auiarium vel cauea cui includuntur mutationis tempore à Demetrio ἐγκλειστρα vel ἐγκλειστρον, οἴκημα, οἰκίσκος, & μοῦτα nominatur. Vnde verbum etiam μουτεῦσαι, vel μουτῶσαι apud recentiores. pro quo Demetrius ἀποβάλλειν τὰ πτερὰ, μεταβάλλειν, ἀλλάττειν, ῥίπτειν, πτεροῤῥυεῖν, μαδίζειν. Accipitres anniuersaria cura plumas in auiariis amittunt, Budæus. Accipitres (inquit Crescentiensis) mutantur singulis annis. Debent autem poni mense Martio vel Aprili in gabia (cauea) magna de industria ad hoc facta, exposita ad Solem in loco calido, vt iuxta muros plagæ meridionali oppositos. Et perficitur mutatio pennarum eius principio Augusti, & in pluribus in medio, & quibusdã in fine. In quibusdam verò non perficitur omnino. Ad hoc conducit, si bene pascantur bonis carnibus, præcipuè auium, & ouis, vt satis pinguescant. Sic enim optimè mutant. Quidam conferre aiunt stelliones, testudines & lacertas in cibo. Sunt qui eos deplument, vt nouæ pennæ citius subnascantur. sed multi hoc modo iam læsi & perditi sunt, Hæc ille. Cùm mutare pennas inceperit, exime eum ab omni labore & abundanter ciba. quoties enim esurierit, tot signa fracturarum vel fracturas habebit in pennis. Conducunt etiam hoc tempore glebæ (cespites) virides substratæ pedibus, & Solis calor moderatus. nimius enim æstus nocet, Albertus. Accipiter tempore mutationis pennarum (vt prolixius differit Belisarius) cibis calidis, id est auibus viuis pascatur: idq; in loco à ventis & frigore tuto, eodemq; tranquillo, & à strepitu remoto. Iam cum eis sic inclusis exercitium negetur, ne in otio cibis nimium saturati de valetudine periclitentur, alternis diebus modò solidioribus cibis modò fluidis alantur. quum verò alatum pennas principaliores mutauerint, solidiores dandi sunt cibi, ossaq; vesperi. dummodo accipitris deinde guttur discerptis auium collis impleatur. Cæterum qui ex ipsis pinguiores euaserint, nimiumq; saturi cibo, (adeò vt cibum respuant) pipionibus non omnino pennatis pasci debent. hi enim & palato magis sapiunt, & facilius concoquuntur.

Quomodo tempore mutationis tractandus sit accipiter.

¶ De eadem ex libro primo Demetrij. Quomodo post venationem tractandus & nutriendus sit accipiter, (tempore mutationis,) & qualibus auiariis includẽdus, Caput 15. Quum iam tempus fuerit (abierit,) venationis auium, quando scilicet peregrinationem suam perficiunt anseres, anates, grues, & aliæ aues, auceps quotidie exeat ad aucupium coturnicum & cornicum, earumq; auium quæ regionem nõ mutant, nec peregrinantur. Hoc autem faciat circa calendas Maias, obiter & tanquam per ludum hoc aucupio se exercens, vsq; ad tempus includendi accipitris. Deinde auiarium paret egregium

& peramplum, aut saltem mediocre & quod includendæ aui satis capax sit, cuius ostium Solem orientem spectet. Debet autem id virgis septum esse, non vitro clausum, ita vt & satis sit luminis, & nullus aui exitus pateat. Vitrum enim statim effringit, aduolans scilicet, ludens & allidens se. Vitro fracto vel auolat, vel vitri fragmentis vulneratus perit. Sit autem in medio auiarij pertica transuersa cui insistat. Aqua etiam perpetuò adsit in vase ligneo, quotidie mutanda. Vas neq; profundum esto, neq; omnino nimis exigua cauitate. sed latum amplumq́; & moderatè cauum, ne dum lauat accipiter pectus offendat, aut pennas recens pullulantes peruertat. tales enim illæ manent in posterum, quales ab initio formantur. Sic inclusus vescatur carne calida: aut saltem ante diem vnum mactata. Dabis etiam alternis diebus suillam de porcello, in auiario iuuat enim & similiter alternis columbas, mures & catulos pro mote obijce. Item senecta anguis minutatim concisa, vt fieri solet, & carnibus admixta iuuat, ac optimè promouet mutationem pennarum. Aliud. Testudinem in locis siccis captam adempto cortice supinam accipitri edendam appone. qualitas enim carnis eius & succus cõducunt, & mutationem pennarum totius corporis accelerant. Præter hæc nihil aliud tentabis in accipitre incluso. nam imperiti quidam pẽnas cum dolore euellunt, cùm longè satius sit, secundum naturam per victus rationem ac sine dolore id moliri, vt pennæ paulatim defluãt. In cauda tantum, si quæ fractæ fuerint, leniter & paulatim nec vlla vi extrahes, & ne sanguinem elicias cauebis. hic enim si fluat, vt pennæ distortæ subnascantur efficit. Quòd si accipitrem penitus mansuetum desideres, vt cùm ad venatum produxeris non multo labore opus sit, vnum & alterum diem de manu eum pascito. deinde carnem in pertica ei alligato vt inde petat, ne humi posita sordes terræ adhæreant & auem lædant. Sic nutriri solitus cicur manebit, & cùm tẽpus postulauerit promptus erit, nec multo labore ad correctionem egebit. Debet autem, cùm ab auiario eximitur, eodem modo institui ac cicurari, quo nouelli & qui primũ venari incipiunt. Mutatis iam pennis formosior fiet. Cæterum caudam primo anno magnam habent accipitres, secundo minorem, reliquis deinde semper æqualem, ita vt neq; crescat neq; decrescat. ¶ Ex alio libro Græco rudiore, quomodo includendus sit accipiter, & qualibus caueis. Vtile fuerit a septentrione simul & meridie, vel ab ortu & occasu lumina seu fenestras habere caueam, vt auis mediocri & temperatè calida aeris constitutione fruatur. Oportet etiam perfectam & amplam esse caueam, vt duas aut tres perticas (contraria) capiat, per quas accipiter transilire & vbi libuerit insidere queat. Plurimum enim hoc exercitio proficit. Porrò cùm accipitrẽ pascere volueris vt pennæ ei decidant, purgatione ad hoc præscripta (inferius cap. 25. vt coniicio, quam nos quoq; infra inter purgationes ponemus) vtere. Et in nares eius diligenter infla, vt ne minimum quidem sordium relinquatur in temporibus eius. Postquam verò purgatus fuerit, fac vt saltẽ per quinq; dies farietur perdicibus. & noctu cælo sereno sub dio ipsum colloca, ita vt nullã prorsus fumi acrimoniam percipiat. Saturato iam perdicibus dabis suillam, donec abundè corpulentus fiat & pennas alarum, quas χελιδόνιας vocant, sponte abiicere incipiat. Tum deinceps reliquas quoq; pennas detrahito, exceptis elatis, id est maioribus alarum pennis, & paucis quæ iuxta elatas sunt calypteribus. Quòd si bene pastus fuerit, sine dolore pennas remittet: Quo facto vinũ astringens ore haustum inspergẽ in loca pennis nudata, ne sanguinis fluxus sequatur. Tum in pertica eum per vnum aut alterum diem siste. deinde in caueam dimitte, & vas rotundum suppone in quo lauetur, cuius latitudo sit trium pedum, profunditas dodrantalis, aquam autem perpaucam contineat ab initio cùm auis primũ immittitur, nempe ad duos vel tres digitos, vt bibere tantum possit, non etiam lauare. Vbi verò pennas eius iam pulchrè subnasci videris, tum vas implebis aqua vt etiã lauet. Est autem aqua quotidie mutanda, & vas diligenter lauandum. Nam si excrementum in vas inciderit, & auis ex illa aqua vel biberit vel lauerit, statim coryza infestante interit. Auis ex manu aucupis edat in cauea carnem omnino puram, & plerunque calidam. nam si carnem sordidam ingesserit, calculi innascũtur & perit. Quod si non ex aucupis manu, sed (vt quidam faciunt) perticæ alligatam carnem ederit, breui efferatur, & hominem accedentem videns, in cauea perturbata seipsam offendit, & planè fera redditur: & si iam pinguis fuerit, facilè in morbum incidit. ¶ De accelerando pennarum defluuio, & accipitre citius è cauea eximendo, Caput 17. Si auis inclusa caueæ tardius remiserit pennas, victus ratione adhibebis huiusmodi. Primũ cibos ei præbebis vt prædictum est. deinde aquam bibendam nullam dabis, & post septem dies lixiuium factum de cinere è sarmentis vitiũ puro, absq; alia materia admixta, aqua dilutum appones. Sunt qui marinam aquam apponant, aut eius loco salsam. Lixiuio quidem de sarmentis, vt dictum est, apposito, siue inde bibat accipiter, siue lauetur tantum, corpore eius relaxato pennas omnino facilius mutabit. Quòd si inde biberit, nunquam laborabit calculo. Pennis iam reiectis aquam puram, vt prius, iterum dato. Aliud ad idem. Semen agni seu viticis contusum macera in aqua dulci. eam colatam in potu dato columbæ, & adhuc pernoctatã eam dimitte, deinde accipitri laniandam obijce. Aliud. Lacertã viridem in olla noua cum aqua probè decoquito deinde in mortario contere, & in vase aliquo cum decocto suo permisce aquam aliam tepidam affundens. In hanc aquam demersum accipitrem laua, & citò abijciet pennas. Aliud. Opobalsamum carni quam edit frequenter permisce. Aliud. Lacertam minutatim discinde, ita vt ne possit carnem apprehendere vnguibus, sed ore tantum sumat. nam si vnguibus comprehenderit eam, emanans inde lacteus liquor vnguibus nocet constringendo eos. Aliud. Pullis hirundinum frequenter pasce accipitrem.

Quomodo & qualibus caueis includendus sit.

De accelerando pennarũ defluuio.

¶ De ca-

¶ De eadem ex lib. 2. maiore, (quem cum Demetrij libro manuscriptum habemus Græcè,) cap. 53. Vt accipiter mutet, Priusquam ipsum in mutam, id est caueam immittas, caput eius extende, (ἐκτίναξον,) & cum aqua siue decocto lupinorum (hoc supra contra pediculos faciendum præceperat) ablue, & sic demum in caueam immitte. in quam arenam inijcies & pumicem (ἵνα τρίβῃ τὴν μύταυλον. fortè, vt affricet rostrum,) & mensam rotundam impones: & per dies decem pullum columbæ dabis: (singulum nimirum quotidie.) Si tardius mutet, pellem serpentis tritam & carni inditam in cibo da, aut lac edendum à potu. Augusto mense quotidie aquam appones. Cæterum antequam eum è cauea eximas diebus decem antè quotidie ingreditor prope eum, ne si subito eum è cauea auferas, aufugiat & auolet. Varij modi ad promouendam accipitris mutationem Lacertos virides viuos (vel μυωπὰς, vel πελαργὸν) vel mures vel ciconiam, vel turturem ei in cibum dabis tertio quoq; die. Aut lacertos virides in Sole sicca, & tritas cum suilla misce, quã accipiter deuoret. Cùm verò iam mutauerit accipiter aqua marina calida pẽnas eius foueto per triduum, vel cum aceto acerrimo calefacto. Et rursus cap. 80. Accipitrem de cauea exemptum tuis, ante lucem cum ipso obambula: & antequam Sol oriatur ad perticam eum repone. Vesperi verò lucernam huc illuc (ante ipsum) mouebis, & gestabis ipsum donec illucescat.

¶ Vt auis mutet pennas super manu, inquit Tardiuus, quò melius cicuretur, nec metuat sibi ab hominibus, nutrito ipsum in manu, nunc hoc nunc alio cibi genere, subinde mutans, frequentius tamen illum cibum præbebis quem ipsa prætulerit. Mane & vesperi eam gestato. Tempore calido pone ipsam in domicilio frigido, in quo pertica sit super qua volare possit pro arbitrio. Si inquieta fuerit in manu, afflato in rostrum eius, & sub alas, & per reliquum corpus. Ferè aũt non est irrequieta, nisi cùm incipit pennas abijcere. Cùm igitur abijcere iam cœperit, include illam in domicilium iam dictum, & cespitem herbæ viridis ei substerne & sabulũ. Aquam semel ei per septimanam appones. Sic rectè mutabit, & bona euadet. Quòd si velis vt auis sine carnis esu pẽnas mutet, vitellum oui duriusculè coques, tum in aqua refrigerabis, & absterges ouum. Et quando primum auem eo pascere volueris, vt facilius assuescat, miscebis vitellũ cum sanguine gallinæ aut alterius auis. Mutatio pennarum auis perfici debet in loco incluso, solitario, à puluere & fumo immuni. & quò nullus sit gallinis accessus, ne pediculis eorum decidentibus auis inuadi possit. Locus hic meridiem versus ne pateat, ventos ac pluuiam vitandi causa. Impones aũt sabulum, & tertio quoq; die herbas recentes, salicum frondes, (& huiusmodi quæ refrigerent:) & ante auem vas aqua plenum ad bibendi lauandiq; vsum. Auem in domicilium mutationis immissurus, à pediculis prius libera: Eandem cùm exemeris purgato medicamentis, vt in capite de purgatione docetur. Rostrum ei acuendum vngendumq; est. Pennas seu plumas sub collo & cauda ei demes. Tempore mutationis per dies septem pullis columbarum vnà cum sanguine cibetur, deinde per tres alios carne macerata parum in vrina. Vt bene ac citò mutet, pascatur carne erinacei sine pingui: Aut glandulas quæ in collo ouium sub auriculis sunt minutatim incisas cibo eius immisce, vt quoquo modo deglutiat, siue sponte, siue aliqua inuentione tua. Et cùm pennas iam abijcere incœperit, ne amplius dederis, ne fortè nouas etiã pennas cum veteribus amittat. Aut pro glandulis iam dictis carnem murium maiorum (rattos vocant) vel talparum butyro vnctam triduo ei dabis. Deinde fi ustulum de carne serpentis præbe vnà cum pelle, nempe tres paruos globulos, inter caput & caudam. Vt quælibet auis bene mutet, pascito eam catulina lardo perfusa, ex illa canis parte quam Galli *mulettam* vocãt: & postea eandem partem in frusta seu bolos dissectam præbe. nam hic cibus maximè ei secundum naturam est. Quum pennæ iam defluere inceperint, carnem qua vescitur vnge oleo sesamino. sic enim pennæ crassiores molliores'q; nascentur. nam sicciores facile rumpuntur. Non eximes aũt eam a domicilio mutationis, donec pennas omnes probè mutauerit. Quòd si pennæ subnascantur macræ, siccæ, & breues, & auis non abundãt it pingui eis alendis sufficiente, nutries eam pipionum & alijs calidis carnibus. Si quæ pennæ non exciderint, aut male natæ fuerint, vngantur oleo laurino, quod & veteres defluere facit & bonas suborn. Si quid incommodi vel morbi ingruerit aui inter mutandum pennas, præstabit medicamenta omnia (pro mutatione instituta) differri donec conualescat. nam ea quę mutationem pennarum promouent, naturæ eius contraria sunt. ¶ Si auis (rapax fœmina, mutationis tempore) oua in ventre gignat in domicilio mutationis vel alibi, ægrotat aut mori periclitatur. Signa autem sunt hæc. Anus ei inflatur & rubescit, nares etiam & oculi inflantur. Dabis igitur ei præseruandi causa post Martium mensem auripigmentum pisi quantitate cibo eius permixtum. sic desiderium istud amittet. Et caro qua vescetur per octo aut decẽ dies abluatur liquore illo qui de vitibus recens putatis destillat. ¶ Auis a mutationis tempore corpulentior facta, si aerem & ventum frigidum sentiat, irrequieto corporis motu se calfacit. est autem periculum ne ab ascititio isto calore refrigeretur & fortè moriatur. Gestabis igitur eam placide & extra calorem, capitio inuolutam, (capitium, id est capitis tegmen nostri in accipitre vocant haub / Galli *chapperon*.) Et quoniam obesus & ferocior factus est, ne fugiat, purgabis eum globulo è pinguedine lardi, in capite de purgatione descripto. Pasces autem pulmonis ouilli segmentis, tandiu lotis donec sanguinem & succum omnem amiserint. sic enim maciem aui conciliant. Perticam eius fimo pingui aut quauis pinguedine inunges vt lubrica fiat. sic alligata super eam auis noctu, cum firmo gradu insistere nequeat & subinde labatur, nõ poterit somno frui, vnde macrescet & minor fiet. Sed fac vt diligenter alliges, ne auolet. nam si nimis obesus sit, nec satis purgatus & reuocationi obediẽs,

Accipitris ægrotantis tẽpore mutationis, signa & remedia.

Ratio accipitres post mutationem tractandi.

auolabit. ¶ Auis si post mutationem cibum fastidiat, appetitum ei hoc remedio excitabis. Aloen cittinam tritam misce cum succo brassicæ rubræ, & inde infarci intestina gallinæ in imo ligata, quæ accipitri glutienda dabis. Deinde manu gestabis vsq; ad transactam meridiem: Tum bono recentiq; cibo, postridie gallina eum pasces. Deinde aquam vt lauet appones. Hoc remedio (ex aloe) vermes etiam de corpore accipitris exiguntur, Hæc omnia Tardiuus. ¶ Astures (id est maiores accipitres,) mutantur vt accipitres, Crescentiensis.

DE RELIQVA TRACTATIONE ACCIPITRVM AVIVMQVE RAPACIUM, & mansuefactione, & ipso aucupio.

¶ Aucupij genus per accipitres, hodie vbiq; gentium notum & frequentatum, mirum est priscis inauditum fuisse neq; enim Aristoteles neq; Plinius, qui genera aquilarum accipitrumq; tradidêre vsquam eius rei meminerunt, nec alius prorsus veterum scriptorum qui extant, vt arbitror Iulius tantum Firmicus lib.5.cap.8 mentionem eorum facit, qui tempore Constantini Imperatoris fuit, Constantini magni filij. Quin & Plinius lib.10. ita inquit, In Thraciæ parte super Amphipolim homines atq; accipitres societate quadam aucupantur. hi ex syluis & harundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum eis, Budæus in Pandectas. Addit Plinius, Traditum est missas in sublime ibi (aliâs sibi) excipere eos, & cùm tempus sit capturæ, clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Mihi postrema illa verba, & cùm tempus sit capturæ, non suo loco collocata videntur. Aristoteles enim in Mirabilibus narrationibus pueros in Thracia scribit cùm auiculas aucupantur, accipitres asciscere (προσλαμβάνειν) socios, & cùm in locum capturæ commodum peruenerint, καλεῖν τοὺς ἱέρακας ὀνομαστὶ κεκραγότας, id est, accipitres nominatim clamando aduocare. Plinius verò ab ipsis accipitribus clangore suo ac volatus genere (volant enim deorsum persequentes) homines ad occasionem inuitari sentit. quod etsi verum esse videtur, non suo tamen loco & ordine a Plinio scribitur. Primum enim accipitres vocantur, deinde auiculæ exturbantur, (vel contra,) tertio auiculæ ab accipitribus homines clangore & volatus genere inuitantibus deorsum impelluntur, quarto ab hominibus capiuntur, postremò pars earum præmij loco in sublime accipitribus ibi excepturis reijcitur, quod Aristoteles in historia animalium lib.10.cap 36 dixit, ῥίπτουσι γὰρ τῶν ὀρνίθων οἱ δ' ὑπολαμβάνουσι, quæ verba Gaza præterijt. Thraciæ parte (verba sunt Aristotelis ex loco iam citato, Gaza interprete) quæ olim Cedropolis vocabatur, homines societate accipitrũ per paludes aucupantur. Cùm enim ipsi lignis, quæ tenent, arundines & fruteta mouerint, quo aues euolarent, accipitres desuper insectantur: quorũ metu aues perculsæ terrã repetunt mox homines percutiunt baculis, itaq; capiunt. tum partem earũ quas ceperint auiũ, accipitribus impartiuntur. Atqui in libro Mirabilium, non ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ καλουμένῃ ποτὲ Κεδρειπόλει, sed Περὶ τὴν Θρᾴκην τὴν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως legimus. ego posteriorem lectionẽ malim. legimus enim Amphipolim Thraciæ vel Macedoniæ ciuitatem esse, vel inter vtranq; sitam. Cedropolim verò in Caria ponunt authores. Circa Thraciam (inquit Arist. in Mirabilibus) quæ supra Amphipolim est rem prorsus admirandam, & ijs qui non viderint incredibilem fieri aiunt. Pueri enim è vicis & agris vicinis ad aucupiũ auicularum egressi, accipitres sibi socios assumunt. Nempe cùm ad locũ capturæ aptũ peruenerint, accipitres clamando nominatim vocant. qui audita puerorũ voce aduolant, & auiculas deturbant in fruteta, vbi pueri eas baculis percussas capiunt. Hoc quidem maximè aliquis miretur, quòd accipitres quascunq; ipsi aues ceperint, pueris aucupibus deijciant, cùm pueri ex omnibus captis parte tantum aliqua accipitribus reddita discedãt. Gillius in Æliano suo aliter. Accipitres, inquit, in Thracia accepi ad hanc rationem cum hominibus per paludes societatem aucupãdi coire homines explicatis retibus quiescere, accipitres autem superuolantes exterrere aueis, ac intra retia cõpellere. Thraces si quas ceperint aues, cum accipitribus partiri, eosq; tum ad aucupij societatem fidos habere. Sin cum his earũ partem quas ceperint auium, non cõmunicauerint, dissociari atq; distrahi. Nota & exercita priscis Romanis & Græcis venatoria fuit, at volatile aucupium, cuius est hodie studium flagrantissimum, atq; omni organo oblectandi animi instructissimũ, antiquitas ipsa nunquam suspicata est. Quod certè mirum videri potest, quum in tantum hodie creuerit id aucupandi artificium, vt nec ardeæ nec milui intra nubes cõditi, euadere humanas manus possint. imo verò quum huiusmodi alites sublimipetæ, cum genere illo prædonum in nubium superficie tanquam in theatro commissi, spectaculum suæ necis præbere adigantur aucupantium oculis. sic vociferantibus auratis dimicantes certamine atroci & capitali, quasi lanistis imperantibus vsqueadeo pollet hominum artificium in auctorandis accipitribus, & ad venatum sublimem instituendis, & mansuefaciendis ad obsequium, Budæus in Philologia. Et rursus, Aucupandi disciplinam (ait) non leuiter colui & exercui libensq; nunc ipse, sed animi tantum causa, spectare alites illos prædones in campestri & lacustri riualiq; aucupatu soleo. Qui venatus tamen quidam sublimis videtur magis esse, aut volaticus, quam aucupium tametsi in vtroque ludicro, non tam capturæ & prædæ studere instituimus, quam voluptati aucupandæ aurium & oculorum. Nam vt in syluestri venatione omnes aditus ceruis liberæ fugæ pandimus. sic in illa sublimi & aerea, miluos & ardeas non humi captare, non in volatu depressiore opprimere, aut incautis anteuertere solemus:

Ratio admiranda aucupãdi per accipitres in Thracia.

Artificiũ aucupãdi per accipitres veterib. ignotum.

solemus: sed alite prius emissario generoso more vtimur: imbelli quidem illo, sed tamen eas aues anfractu inaniter infesto consectante & territante, quoad sublimes euaserint. quum interim prædones illos alites sinistro brachio gestemus, obnuptis capitulis, nec antè manu mittamus, quò sublimius sit aucupium & cælestius, Hæc Budæus. Apud priscos nullum exemplum fuit domuisse aues ad venandum. Venabantur illæ suapte natura sibi, nunc etiam nobis, quæ diligentia aut exercitatio adeò increuit, vt in artem & quidem non paruam euaserit, studium nobilium hominum ac diuitum: sicut pauperum ac tenuiorum illud, quod nec ipsum affirmem olim in vsu non fuisse, noctua, asione, vlula, alijsq; quibusdam volucribus captare alias volucres, quod propriè aucupari dicitur. nam alterum magis venari est. hoc insidiosum, illud violentum hoc ex occulto, illud ex aperto. hoc blanda specie decipiens, illud etiam antequam noceat minans, Tortellius in Orthographia in mentione Horologij.

Ratio domandi & cicurandi accipitres.

¶ Aues rapaces cicurare primus inuenisse dicitur rex Dancus, qui diuino intellectu nouit naturam accipitrum & falconum, & quomodo cicurandi & ad prædam instruendi essent, & quibus remedijs curandi. Hunc alij multi secuti, plures ipsarum auium rapacium addiderunt, Crescentiensis. Accipiter facilè domatur, præsertim fœmina. mas enim plerunque aliquanto morosior est, Stumpfius. Caueat dominus accipitris ne quo modo lædat eum. sed cùm viderit eum paratum & volentem stare super manu vel pertica, suauiter tangat ipsum. & eleuet, si pendet. & quantum potest consideret mores & voluntatem eius, & per omnia ipsius voluntatem sequatur. Et semper in manu eum cibet, nec vlla in re ei resistat. est enim hæc auis ingenij perquam iracundi. Mœrentem ad aucupium ne emittat, nisi viderit prædæ auidum, & maximè ad graculos & garrulos. Sed neque nimis e longinquo eum emittat. nam cùm assequi auem non potest, sæpe indignans recedit, & aliquando in arborem descendit, nec ad dominum vult redire. Cauendum etiam ne dominus accipitrem nimium fanget, neq; tam auarus sit circa coturnicium aut aliarum auium acquirendam multitudinem, vt accipitrem lędat, vel ad indignationem prouocet. sed captis ijs, quas accipitrem sponte appetere videt, sit contentus, & ex ipsa præda eum cibet, vt sibi suam venationem sentiat profuisse, & ad venandi amorem incitetur, Crescentiensis. Et rursus, Cicurantur accipitres si plurimum tenentur in manu, & maximè in aurora tempestiuè, & inter multitudinem hominum. & inter sonitus molendinorum, fabrorum, & similium. Instruuntur nidarij & ramarij (nam cæteri per se sunt in feritate instructi) hoc modo: Cibetur accipiter hora nona bono cibo, & postridie teneatur in loco perobscuro vsque ad nonam. Tum portetur ad locum venationis, & non emittatur primo aduersus picas, graculos aut perdices, quòd hæ aues robustiores sint. & si eas superare non posset, imminueretur eius audacia. sed emittatur in coturnices, turdos, merulas, & similes. Quòd si vis vt graculos capiat, habeas vnam captam, cui multas pennas de alis auferes. & in aliqua fossa absconsus, ante conspectum accipitris projcies, & accipitrem dimittes. Capiunt autem coturnices, perdices, graculos, garrulos, picas, & alias aues, vt merulas, turdos, passeres, & his similes, Hæc omnia Crescentiensis. Accipiter syluestris citius mansuescit, si multum ieiunare permittatur. Quòd si iuuenis est auis, custodiatur in loco temperato inter calidum & frigidum. & in loco in quo stat habeat semper mentam & saluiam. Et accipiter præcipuè inter rapaces, in folijs salicis, demum super lignum salicis aut abietis semper sedeat, Albertus ex Aquila, Sym. Theodot.

De institutione accipitrũ.

¶ De institutione accipitrum ex Alberti de animalibus lib. 23. cap. 22. Si cum asture vel niso aucupari volueris, curandum est prius vt probè ad manum assuetus sit accipiter. Cicurabis autem hunc in modum. Primo vincies per diem ac noctem, & tenendo eum cum zona pręlonga vt sæpius ad manum aduolet facies: & quoties aduolarit, semper aliquid cibi dabis. Cùm autem volueris vt aucupetur, primo die accipe columbam cuius alis detractæ sint pennæ. hanc sæpius fac sub pedibus eius effugere, & vt iterum capiat eam (cura.) Deinde muta eam subinde in melius volantem: & pro paruis infirmisq; auibus fortiores & maiores substitue, vt in historia falconum quoq; docebimus. Hac enim in parte institutio quarumuis auium rapacium conuenit. Quotiescunq; autem ceperit auem, aliquid sanguinis ei sorbendum cõcedatur, cum prouocatione & sibilo aucupis, idq; coram canibus. sic enim reddetur audacior. Porrò accipitrem in aues syluestres dimissurus, cibato cum bubula adhuc tenera, aut lingua porcina quę in aceto vrinâve parum macerata sit, & postridie summo mane aucupium aggredere, Curabis autem ne dimittas accipitrem, si fieri potest, nisi cùm auis prope est, & è regione eius, ita vt eam videat. Sunt qui dicant, si accipiter mane pascatur carne macerata in vrina (vt prædictum est) & vesperi de eadem parum sumat, postridie verò mane de lingua porcelli, & vesperi exeas ad locũ (rapanam) in quo sunt aues, ausurum etiam magnas aues capere. Porrò si accipiter videns venationem neglexerit, nimis obesum esse, & pennas pinguedine refertas habere cogites, quòd delicatius nutritus sit. Subtrahas ergo ei partem alimenti consueti, & cibum leuem ac facilem concoctu dabis Nam fames naturalis excitabit in eo desiderium maiores aues capiendi. Seruabis autem illam victus rationem continenter, quam ei conuenire experiêris. Et si nimium corpulentus fuerit albeo trito (aloe trita, legerim) cum pulegio eum extenuabis, non nimium tamen, ne infirmus & pusillanimis fiat. A mense Augusto ad Nouembrem vsq; accipitrem media inter macram & obesam corporis constitutione seruari conuenit. à Nouembri vero & deinceps obesum & robustum esse præstat. Diu etiam in die manu gestandus est. & hora tertia pascendus coxa de pullo gallinæ. Postea concedendum ei vt per horæ spatiũ in aqua lauet.

Deinde dimittatur ad Solem donec pennas cõponat se perungendo. Postea ponatur in loco obscuro vsq; ad vesperam Perticę cui insistit pannus lineus imponatur, ne vngues lædat A vespera teneatur (gestetur) manu vsq; ad primũ somnum, tum statues eum in perticam, supposito panno vt dictũ est, & accendes coram eo lucernam per totam noctem. postridie circa diluculum vino asperges, & pones ad ignem clarum. Orto iam die ad aucupiũ progredieris: & si videris eum aues appetere, emittes: sin minus, ea quæ iam diximus repete. Si quid verò ceperit, permitte ei cibum de præda pro arbitrio.

¶ Auis rapax, nuper capta, si tam valida sit, vt pedibus se sustinere possit, statues eam super trunco ligneo, aut potius super pertica, vt cõmodius moueat & extendat alas, nec in terram offendat. Subijcies autem ei herbam ebulum, cui facultas inest calfaciendi & resistendi vitiis renum & articulatus. Carne semper vel vt plurimum viua nutries. sic enim pennæ probiores nascentur. Cæterum auis tenera adhuc capta, & in locum frigidum posita, ex renibus (lumbis) laborabit, nec seipsam sustinere poterit, & mon periclitabitur, Tardiuus. ¶ De aue gestanda, aspicienda, & ad canes assuefacienda ex eodem. Auis manu dextra melius gestatur quàm sinistra. facilius enim dextra ad volatum proijcitur, & auis inde ad volatum leuior ac pernicior fertur. Inter ascendendum etiam in equũ & ab eo descendendum, auis tutior in dextra quam sinistra erit. Quod si super manu irrequieta fuerit & volitârit, repone eam leniter & placidè, vt cognoscere te familiariter & amare addiscat. Quum capitiũ ei demes in faciẽ eius ne inspexeris. Inter equitandum gestans autem, caueto diligenter ne alicubi, præsertim in portis & ad parietes eam offendas, quod fieret si illis in locis inquieta foret aut volitaret. Fumus & puluis ab ea arceantur Fac vt canibus assuescat, & sequatur eos, nõ refugiat. quare curabis vt ante & circa eam sint, dum pascitur. Denuq; ad illa omnia quæ ad aucupium pertinent videnda assuefieri eam oportet ¶ Auis interdum alas suas non bene sustinet, quãdo scilicet nuper super manu gestari aut in pertica insistere cœpit, & ex nimio irrequieto motu calefacta est, & postea refrigerata. Ligabis eam igitur super aqua, ita vt aquam ingredi cogatur, & mouendo concutiendoq; se in aqua alas dirigat & emendet. Deinde pones eam ad Solem aut ignem, & curabis vt calida maneat neq; refrigeretur. Aut per tenduũ vrinam semper in alas eius emitte, & rectè eas sustinebit. ¶ Vt auis bene assuescat reuocatorio, (sic etum vocãt recentiores quidam instrumentum, quod Galli *loirre*, nostri suder. vnde verbum *loirrer* luderen/ reuocare) & ad aucupium volatu rectè vtatur. Auem, inquit Tardiuus, non solues, donec decẽter ad manũ redire & cibũ super ea capere assueuerit. Sic demum à manu solues, & ne fugiat modicum vini in oculos eius inflabis. & cùm ad somnum te recipies, collocabis eam prope te in pertica (*sur terteau*) aut aliter cõmodè, cum candela ardente iuxta Tum ante diem capitio obnubatur & manu imponatur. Sic eam tractabis donec reuocatorium ei familiare sit, & ab hominibus non amplius sibi timeat. Deinde docebis eam inuadere prædam, & vngues placidè à præda remittere ne rumpantur. Curabis autem ne ad manum reuertens in terram cadere consuescat, sed ad manum redeat & cùm eam conscenderit, proijce reuocatorium in medium hominum, vt dum id persequitur, homines sequi, non fugere, consuescat. Et cùm à manu descẽderit, diligenter reuoca, vt reuocatorium amet id enim nisi amauerit, vtcunque bona aliâs auis, non laudatur. Auis emissa iuxta flumina, aut inuia loca & vbi eam sequi nõ licet, plerunq; amittitur. Prima eius præda coturnix esto, vel perdix, deinde lepus, postremò aues magnæ. Saturetur parte prædæ, præsertim si præda magna fuerit. Ad felix aucupium requiritur venator diligẽs & peritus, auium rapacium societas egregia, & locus prædæ ferax.

Quo tẽpore aucupandum.

¶ Hyemis tempore, inquit Belisarius, cibi maior est appetentia auibus: tum etiam à coeundi ardore magis sunt alienæ. Fieri enim solet, vt si Maio mense miluos, accipitres volando persequantur, syluestrium accipitrum amore ad dominum non redeant. Nam per aera deperdi sæpius eos cõspeximus. Veris etiam principium satis accipitrum venationi aptum esse dicimus. toto enim diei spatio venari licet, propter aeris temperiem.

Accipitres quãdo capiendi & quomodo cõmodè nutriẽdi cicurãdiq;.

¶ Accipitres quando capiendi, & quomodo commodè nutriendi cicurandiq;, ex Demetrij lib. 1 cap. 7. Accipitres capiendi tempus primum ante octauum diem calendarum Iunij incipit, & vsq; ad finem Iulij durat. de paruis loquor, quiq; è nido eximuntur. Illorum enim qui iam a parentibus ad venationem instituti sunt, capiendi tempus vsq; ad Augustum (Augusti finem nimirum) durat. Oportet autem accipitres captos in domicilio obscuro includi, ita vt placidè insistãt perticæ, & modica diei parte manu moderatè gestentur, diluculo scilicet, & rursus vesperi, vt per frigidiores tantum diei partes in aere æstiuo ferantur Nam qui subinde & multum in aere calido gestantur, volitantes & a manu aucupis pendentes calorem supra naturam augent, & pulmones accendunt, vnde breui omnino pereunt, exiguo ad venatum tempore vtiles, nec vllum in eis mortis futuræ signum aucupi apparet. Deinde pedibus eis lorum alligabis quindecim digitorum longitudine, colore nigro, non rubro, propter aquilas: Quæ rubro colore eminus conspecto, escam (nempe carnem recentem) ab eis ferri putantes, inuolant & abripiunt eos Porrò gestari debent accipitres in summo carpo (brachiali) manus sinistræ, digitis introrsum spectãtibus (Γενέσθω δὲ τὸ κοινὸν αὐτοῖς ἀνάλημμα βάσις τῶν ἐμπροσθίων) In summa verò manus parte aut in pollice insistere accipitrẽ nõ permittendũ, quod inde ad venationẽ nõ satis validè impelli & proijci possit, vnde fit vt minus strenuè in prędã feratur. Facilè aũt & probè cicuratur poppysmis siue sonis per labia ad fistulatũ imitationẽ effictis, & manuũ palpatione, & verbis blandis. Est .n. hoc animal

exquisito

exquisito ingenij sensu præditum, nec rationis pro sua natura, nec memoriæ expers, itaq; consuetudinem, naturæ suæ oblitus, facile assumit, & per totam vitam conseruat. Fumo læduntur: quamobrem non debent nimis prope ignem vel lucernam gestari. Solet autem lucerna in tenebris splendens liberam & duram ac ferocem ipsorum ingenij vim emollire ac mitigare. Pertica cui insistunt, nec admodum crassa, nec tenuissima sit, nec inæqualis, sed commoderata, ita vt vngues aperti dum perticã complectuntur, interiorem pedis partem impleant, vt nihil cauum seu vacuum relinquatur & vnguis posterior cum anterioribus copulari possit & concludi. Vinculũ quo pedibus religantur ad perticã paulò laxius sit, vt modicè auolantes reuolantesq; facile in ipsam redeant. nã breuiore vinculo interdũ fit vt accipitres volando impediti ad perticã se allidant & perdant (Ἔστω δὲ ἡ χειρ... τὴν βήλου [velum] ... αὐτῷ εἰς τοὺς δεσμοὺς ὅπου ἐφιστήκασιν, ἵνα ἀντιπλέκωνται μὴ διαστρέφωνται) Porrò cũ plures accipitres in vna pertica ponuntur, interuallum inter vincula singulorum circiter digitos vigintiquinq; esto, ne si se contingere possint, inter se pugnantes vnguibus se mutuò conficiant. Cum enim semel assueti sint venationi, & prædam gustarint, si esurire cœperint, ne suo quidem generi parcunt. Cibum aucupes quotidie dabunt diluculo, eumq; recentem, nec semper eundem quod fastidium parit: sed alium atq; alium quotidie, si fieri potest. Sic enim auis appetitus seruatur, & ipsa suauius vescitur, ac ideo facilius concoquit. Cæterum lauacra eis esse oportet ex aquis dulcibus, vt fontibus aut fluuijs perennibus, tertio plerunq; aut quarto die, vt sordibus alarum abstersis liberius & velocius volent. Tum paucis diebus elapsis, modicum de cibo consueto subtrahes, & vocanti adesse assuefacies. Et primum quidem de manu alicuius prope astantis, in manum vocantis ipsum aucupis & carnem tenentis transilire discat. Hoc vbi iam satis didicerit, funiculum tenuissimum vigintiquinq; cubitos longum extende, & per catenulam ferream annulum cuius tenuissima sit circunferentia (ad pedem auis alligato) Funiculi igitur extremitatem vnam accipitri liberam dimittes vt volet, alteram manu sinistra retinebis vnà cum carnis frusto. debet autem manus pellibus validis muniri propter mucrones vnguium accipitris. Et cum accipiter iam volat, eleuabis manum sinistram paulatim & carnem ei ostendes cum magno clamore, sibilo & adhortationibus ad te vocans & inuitans vt mox aduolet. Quòd si omnino auolare voluerit, facile per funiculum retrahetur. Sic diligenter institutus, deinceps etiam reuocatus rectà ad te redibit. Cum in manu iam fuerit, permitte ei bis aut ter degustare carnem & tum, vt rursus recordetur cibi, cautè eam subtrahito ex vnguibus, ne pedes eius aut vngues lædas, aut tuam ipsius manũ. Vulnerat enim vnguibus suis tanquam gladio. Obteges igitur carnem veste circa pedes accipitris, & paulatim digitis dexteræ manus carnem trahens, pollice sinistræ eandem cludes. Subtractam manu dextra in humerum tuum læuum impones. Sunt qui eminus stantes accipitrem alicubi fune alligatum ad se vocẽt: quod aui periculosum & noxium est. nam dum celeri volatu ad aucupem contendit, lapide aliquo vel arbore vel herba (frutice) supra terrã eminente intercepta & offensa, in solũ quandoq; allidituṛ & perit: Aut si forte seruetur, propter malam tamẽ hanc consuetudinẽ, semper sibi tuũ huiusmodi volatum fore putans, in posterum omnino læditur. Porrò cùm iam satis assueta fuerit ad vocem aucupis promtè aduolare, feritatis suæ libertatem omnino oblita, tum demum funiculum ab aue solutum a loco aliquo sublimi vel arbore suspendimus (ἐλευθ... τοῦ δεσμοῦ τὴν χοίνον ἐξάψαντες, &c.) & auem vt protinus voce audita aduolet consuefacimus. Postremò cum hoc etiã probè fecerit, ad venationẽ adgredimur, quã primò aduersus minores aues suscipimus, vt graculos, cornices & similes. In his. n. exercitatus ac institutus ab aucupe, & audacia sibi cõparata, maiore deinceps animo magnas etiã aues inuolabit.

¶ Ex eiusdem Demetrij lib. 1. cap. 8 quomodo oporteat instituere (χειροῦν) accipitres & venationem docere, ac venantibus eis auxiliari: Tertio antequam venatum exeas die (sic enim legendũ videtur) parum alimenti præbebis accipitri, & per totum diem manu gestabis. altero (etiam) die propter collectam in eo pituitam, cibi omnino parum dabis, nempe ad nucis auellanæ quantitatem, ac similiter manu gestabis quiete per totum ferè diem. Nocte sequente somno fruatur quieto. Postridie ante Solis ortum, Deo inuocato vt venationi faueat, cum accipitre ad pugnã aduersus aues alacriter te pares. Vbi iam parum à porta progressus, accipitrem vinculo liberâris, & lora simul collecta sinistræ manus chirotheca obuelaueris, vndiq; circunspicies sicubi volantes aues appareant. Et cum locum insidijs aptũ deprehenderis, manum dextram accipitri obtendes, & aliorsum prospicere simulãs, cælansq; astutè prospectũ tuum, cautè ad locum venationis procedes. Quò cùm iam prope accesseris, cũ impetu adcurre & auium gregem excita, simulq; magna vi & contentione accipitrẽ de manu emitte, & in aues tãquam hostes audacter impetum vt faciat alta voce hortare. Tum statim etiam ipse magna celeritate accipitrẽ sequere & priusquam graue aliquid patiatur, præsentia tua eum iuua. Quippe si solũ tuoq; auxilio destitutum aues illi quæ capta est congeneres viderint, grues grui, anseres anseri, (hæc enim duo genera præcipuè gregatim degunt) accipitrem perdunt. Et siue tu omnino non adsis, siue longius absis, opem aui congeneri laturæ adsunt magna cum promptitudine. itaq; accipitrem vulnerant, & vndiq; eum cingentes pennas ei abrodunt, & auem captam rostris apprehensam trahunt, donec vel relinquat eam accipiter, vel simul cum ea pessundetur. Tu igitur placidè propius ad accipitrem accedes, & ferarum auium genus dissipabis: tum auem captam accipies, & humi sedens pede altero pennas caudæ accipitris subleuabis, ne quid de eis frangatur. Has enim natura ei contulit, vt hisce ceu gubernaculis vtens

Quomodo instituendi sint accipitres & venatione docendi.

aerem in quamcunque libêret partem remigio alatum sulcaret. Deinde euaginato cultro, qui ad latus sinistrum gestandus est auium cædi paratus, fauces primum captæ auis incides, & sanguinem scaturientem calidum accipitri bibendum permittes. & de carnibus circa collum, deinde etiam de cerebro, corde, iecinore & ventre (eum pasces.) Postea pedibus apprehendens auem captam, latenter & astutè carnem subtrahes, ita vt auis dolum omnino non percipiat. Et sic ad nouam venationem te parabis, quam quidem accipiter cibo satur negligeret. Itaq; pedes etiã eius sanguine captæ auis allines, vt de alia etiam capienda promptius cogitet. Est enim accipiter memoria probè præditus: & præsentibus rebus scitè se accommodat & contumeliam ab adulatione pulcrè discernit. Porrò vbi tertio aut ad summum quarto ad venationem euolârit accipiter, non amplius eum emittes, vtcunque auidus & promptus ad eã videatur & è manu subinde prouolet, ne vno die nimis defatigatus, inutilis multo deinceps tempore fiat. quiete enim recreatur: continui verò laboris molestia, graui plerunque morbo implicatur. Cæterum multæ sunt caussæ vt aliquando præda frustetur & aberret accipiter. vt cum in celeri volatu repente aquilam viderit, metu fortioris se auis seipsam potius seruare quam prædam persequi cupit. Sæpe de manu impentè emissus, & lumbis subito læsus, captura frustratur. Interdum & loris intricatur, & alias multas ob caussas impeditur & aberrat, quas paulatim studiosus venator experiendo cognoscet. Recreatum igitur accipitrem per diem vnum, aut alterum ad summum, ad pectus tuum admotũ verbis & vocibus blandis delinies, & veluti strenuam ac generosam auem alloquêris, cui per malum aliquem genium victoria impediatur. nam & laudes & contumelias hoc animal agnoscit, & hominis animum ac voluntatem è gestibus conijcit. Quòd si post dictam quietem accipiter venari pergat, nihilo propter frustrationem tristior, bene habet: sin ad volandum necessariò magis quam voluntate segnior fuerit, propter lassitudinem quæ præcessit, mox cibo eum satiabis, & vt solus aliquandiu quiescat curabis, ac domum reuersus ita tractabis vt suo loco inter remedia accipitris explicabimus. At si statim à prædæ frustratione in arbore aliqua insideat, tanquam dolens, arte prædicta reuocetur. Quòd si vocantem tardius exaudiat, siue quòd natura durus & difficilis sit ad parendum, siue propter frustrationem, siue propter contumeliam aliquam à te illatam, (per hæc ad odium mouetur accipiter) Si sic inquam afficiatur, & arbori insidens magna diei parte, inspiciat quidem te dum gestas carnem, non tamen descendat, tum carne in funiculum tenuem (in laqueum scilicet funiculi) innexa ab vna parte, & ab altera lapide vel ligno quod eleuare secum non possit alligato, de conspectu eius discedes. Sic enim te nusquam apparente, paulatim ad carnem aduolans retinebitur. Sed quoniam consuetudo ceu altera natura inhærere solet, abdicatus venatione accipiter iste ad sobolem tantum procreandam seruetur, quam expectatæ ex eo præstat, quàm tam incommoda aue tanta molestia ad venandum vti.

De tractando & pascendo accipitre.

¶ De tractando & pascendo accipitre: & quomodo vnà cum cane perdices ab eo capiantur, ex Demetrij cap. 194 & 195. Cum accipiter iam satis institutus exercitatusq;, & nutritoris sui vocem ac sibilum agnoscere assuetus fuerit, ita vt cum semel eum alloquutus fuerit, mox vel euolet, vel ad manum redeat, & inde emissus demonstratam sibi escam petat. In summa, Cum ad venationem idoneus fuerit, pasces eum die ante futuram venationem proximo carne captina vel ouilla, vel de grillo puro, non neruosa nec pingui, eaq; recenti, nec ad satiem, sed ad dimidiũ duntaxat illius qua saturari posset. Quòd si recens (& calida à mactatione) caro defuerit, frigida vtatur, sed eiusdem diei: at si pridie mactatum sit animal, caro ne præbeatur frigida, sed recalfacta, præsertim si tempus frigidum fuerit. Hyeme igitur cibum accipitris in carnem tepidam inijce, & expurga si quid foris insederit sordium: tum extractam accipitri edendam dato. Quòd si aqua tepida desit, igne calfactam carnem digitis contrecta & celeriter circumage, vt calfiat quidem non tamen siccetur. At si aqua tepida simul & igne destituaris, sanguine puro madefactam escam sub axilla repones, ita nec carnem nudam attingat linteum quo esca inuoluitur, sed supra indusium sit, ne odore corporis humani infecta, & suam qua pollet roborandi vim amittat, & insuper accipitri noceat. Sic calefacta carne accipitrem pasces. Iam nutritum loco consueto collocabis, vbi ad octauam vsq; vel ad nonam horam maneat. Tum manu sinistra exceptum sursum atq; deorsum ages placidè cum poppysmo siue sibilo oris, manu dextera interim anteriores & posteriores partes demulcens, & ita gestabis vsq; ad vesperam. Prodest hoc & excitat auem ad venationẽ, & aluum promouet (καὶ εἰς τὸ χωνεῦσαι) & cibi appetitum conciliat. Vesperi loco solito eum statues ad diluculum vsq;, & rursus cum surrexeris manu gestabis, idq; prope lumen siue ex cera, siue lychnum, sed fumum cauebis. Sibilo (poppysmo) etiam vteris, & demulcebis, vt familiaris tibi & cicur reddatur, & ab eo amêris. Nam gestatio in manu, assentatio & poppysmi mitem efficiũt. Debet autem canicula quoq; venatoria ei adesse, cum vescitur, & cum sursum deorsumq; agitur, vt mutua familiaritate inter se assuescant & cùm opus fuerit, accipiter canem ceu socium respiciat, nec tanquam ab hoste refugiat. Tum in aurora venatum exibis, & circumspicies locum qui non omnino planus & supinus (ὕπτιος) sit, sed & riuo aliquo irrigetur, & frutceta habeat, non illa quidem continua, sed longiusculis interuallis dissita: & qui nõ inæqualiter partim accliuis partim decliuis sit. Hæc enim auibus, quas accipiter insectatur, conducunt, & refugia eis suppeditant. ipsi verò accipitri, continuo nunc sursum nunc deorsum volatu, & laborem augent & audaciam minuunt, & aduersus aues ignauiorẽ efficiunt, ipsius deniq; aucupis gloriam imminuunt. Porrò locum nactus idoneum, antequam perdices te conspiciant, in solum subsideto, &

Quomodo perdices ab accipitribus capiãtur.

to, & perdicũ cantus auscultato. Solent enim diluculo vocem quandam placidam & clarã ædere. hanc tu secutus, locum quàm fieri potest proximè occupa, leniter interim enuntians, ἴα, ἴα, ἴα. Hæc enim vox perdicibus persuadere solet, vt capita inclinent deorsum & non turbentur prius, quam illo qui ita placidè vocat, conspecto. Cùm verò iam propius accesseris, continuè vocẽ ἴα, ἴα, ἴα blandè repetito: & simul obseruato ne paulatim dilapsæ è cubilibus perdices, tibi & venatoribus negotiũ inquirẽdi pariant. His rite peractis ab eo qui perdices trãquillat & cohibet, tu qui venaris vnà cum socio, canes venaticos vinctos tenebis: cumq; intellexeris perdices loco quiescere, locũ fruticosum & densum circunspicies, qui ad refugiũ quoq; latendi gratia aptus sit. Illic venationis socios statues, & rite diligenterq; (cum attentione) progredi eos iubebis, & voces ædere consuetas, & sibilis vti, & virgis quas pro more venatores ferunt, ramos obuios quosq; ferire, item terrã & herbas, & si quid aliud obuiam fuerit. Virgis cõfractis lapides proijciant, aut glebas terræ, vt continuo sonitu perdices exturbentur. Tu verò qui accipitrẽ manu læua gestas, perdices euolaturas è longinquo expecta: & cum vocem exturbãtium (παγανευτῶν) audieris, vide num accipiter quoq; vt primum volantes conspexit perdices, inuolare in eas cupiat. non solues tamen ipsum, sed auertes parum ne videat donec transuolârint, tum demũ emittes eum demonstrans perdicibus, vt rectè à tergo eas persequatur. Emittes autem solerter manu porrecta, cum blanditijs & adhortatione, vt animosum reddas: & vocem eò magis intendes, quo longius ille insequendo distabit. Similiter deinceps etiam singulis vicibus accipitrẽ solues. nam voce familiari & cõsueta auribus hausta, audacior fit & promptior ad persequendũ, ita vt inter volandum vocẽ domini audiens ne aquilæ quidem aduentũ a qua cõficitur, extimescat. Cæterum si non dũ visis perdicibus cum primo exturbatorum clamore dimittatur, aberrabit, & forte alicubi offendet, ac segnior ad venationem & inutilis erit. Hæc de emissione dixerim. Porrò vbi iam comprehenderit auẽ accipiter, festinabis ad eum prope & placide accedens, & blande voce consueta vtẽris, nempe ὤι, ὤι, ὤι: & ore sibilans assidebis, manu altera contos apprehẽdens, (τῆς κοντοῦ ἐπιλαβόμενος) altera caudam eius complanabis, (demulcebis) & prædam pro arbitrio gustare, eaq; satiari eum permittes. Deinde in sedem solitam (in contum) leniter & sine molestia eum collocabis: nec illic insidentem negliges, sed per diem ac noctẽ semper quinquies manu palpabis, & loco etiam mouebis. Hoc enim modo & cibum gula contentũ concoquet, & sanus deget. Si verò neglexeris, cibũ non concoquet, & is qui in gula relictus est acescet. Vnde accipiter non parũ læditur, partim cruditate, partim odore prauo cibi corrupti. Hoc igitur si accederit, diluculo eum manu gestabis, & ad secundã vsq; horam circunferens obserua num aluus ei soluatur. deinde ad cibũ inuitatus, modicè tantum de eo gustet. Postridie venatũ exibis secundũ modũ præscriptum. Et cum ab exturbatoribus perdices inquisitæ euolarint, eminus accipitrẽ solues vt à tergo persequatur. Sic enim solutus nõ dissipat perdices, sed vno in loco collectas vt in frutero assequitur. Tum tu clamore vrgebis, sibilabis, & lapides (si opus sit) in perdices emittes. Sic enim cogente necessitate vna saltẽ (aut plures) de frutero euolabit, & ab accipitre capietur. qua capta, noli accipitrem amplius vrgere. Interea verò dum perdicẽ a se captã retinet, cultro perdicis guttur aperies, & caput cum medulla (cerebro) in duas partes secabis: & accipitri permittes vt vnguibus & rostro perdicem fortiter apprehendat, & edat, te interim dextra manu eam ad os accipitris admouente. Dum autẽ perdix sic ab accipitre tenetur, noli perdicem quam manu tenes ad te retrahere, sed molliter remitte. Retinet enim accipiter perdicẽ vnguibus tam validè, vt nullo modo dimissurus esset, sed quò tu magis traxeris eò fortius apprehensurus. Te verò manum dextram, vt dixi, laxius ac mollius remittente, non poterit de capite perdicis epulari, nisi vnguibus etiam, reliquo corpore omisso, ipsam apprehẽdat. Illo igitur circa caput occupato, tu reliquũ suffuratus in peram conde. Festinabis autem vt cures carnosas duntaxat capitis partes & medulla refertas ab accipitre deuorari: osseas verò solerter vnguibus eius exemtas cani obijcies, vt is quoq; edat & alacris fiat. Ergo si prima venatio bene successit, aggredieris alteram. Quòd si inter volandum (ἐν τῷ πέτεσθαι) accipiter perdices ceperit, maior is labor est. at si in frutetũ aliquod se abdiderint perdices, accipiter vero sursum euolet, aut prope eas cõsidat, canem venaticũ vocabis, & solito more alloquendo hortaberis. quòd si festinare ipsum, & subinde olfacere, & caudã frequẽter mouere videris, illic latere scias perdices. & quãdo vna ex eis euolatura sit obserua, vt simul voces & horteris accipitrẽ calmando, ἄλ, ἄλ, λάλει, λάλει, (vide an melius scribatur infra, ἄλει, λάλα, λά) (Hæ namq; voces animant accipitrẽ & fortẽ reddunt. Si verò locus humilior aut alioqui incõmodus fuerit vbi accipiter desedit, reuocatũ ad te sinistra excipe, & cum cane te sequente perdices inquire. Et cum ex signis prædictis perdicũ morum animaduerteris, clama τὸ παρέχε. Cęterũ accipiter subinde audiens illud ὅλαωι, (forte ἄλει, ὤι) volatũ perdicis obseruat, & ad capturã se parat. Quòd si accipiter prædã conspexerit, & inuolare in eam gestiuerit, ab aucupe verò parum vigile & negligente, semel aut iterum impeditus, nec volare permissus fuerit, ignauior fit in posterum, & prædæ negligentior. Sin verò cum attentione emissus, vnam aut alteram perdicẽ aut plures facile nec multo negotio comprehenderit, sexies aut octies emissio eius repeti poterit. At si propter impedimentum aliquod, duas aut tres tãtum in diuersis emissionibus assecutus fuerit, idq; labore multo, fac ne amplius eum soluas, ne nimium fatigetur & fame laboret. Est quando promptè de manu auolat, sed postea (ἐφάνη δ' οὖν locus est corruptus) instar timidi militis, in arbore aliqua se occultat, & ad escam quoq; vocatus redire detrectat, tum prædæq; pariter oblitus. Hoc si accideri, siue propter loca

difficultatem, siue propter stationem incommodam, siue quòd nihil adiuuetur à cane, siue quòd cibum non appetat: oportebit te subire latibulum siue frutetum, (& cani pro more blandiri) & si quam habes absconditam perdicem, siue viuam, siue mortuam, in accipitrem latenter inijcito: aut si perdix non sit, pullum gallinaceum vel columbam & simul voce consueta vtitor, ὕλει, λέλει, λέ. Quòd si ad te redierit accipiter, nutries eum placidè, & non vrgebis, ne deinceps etiam in venatu frustteris Nam accipiter, præsertim si nimium vrgeatur, venationem prorsus obliuiscitur & omnino inutilis fit, nisi aliqua arte emendetur. Dicunt autem imperiti quidam emendari eum, & ad venandi alacritatem reuocari, si cibus ei negetur quod forte aliquid rationis habet sed ita macrescet & extenuabitur quamobrem non istum, sed qui subijcietur emendandi modum probarim. Sint igitur duo accipitres (sic enim transfero, locus est obscurus) alter scilicet ad venatum promptior, alter inertior, qui si venari non pergat, & in frutetum subire metuat, vt extrahat inde quam insequebatur perdicem, tu alteram perdicem accipitri promtiori obijcies, ita vt videatur illa esse quã ignauior accipiter persequebatur. & promtiorem ceu prædam nactum ad te recipies. alterum longius abesse iubebis, & canem odorum iuxta frutetum collocans, prædam in eo latentem vt prodat, & perdicem exturbet, curabis. Sic quidem accipitres ignaui celeriores fiunt, & ad diligentiorem deinceps inquisitionem præparantur, ceu qui frustra confertas frutetorum frondes extimuerint agnoscentes.

Quomodo assuefaciendi sint accipitres ad capiendos phasianos.

¶ Quomodo assuefaciendi sint accipitres ad capiendos phasianos, ex Demetrij cap. 196. Aduersus phasianos etiam exercendi sunt accipitres, non tamen circa finem venationis. Postremæ enim perdices capiendæ sunt, vt postquam de eis degustarint accipitres, venandi labor desinat non autem ex remissa & leniore persecutione, impetus vehementia hebetetur & infirmetur. (Sed ex his verbis contrarium inferri videtur, nempe perdices prius capiendas esse.) Ceterum ad inuẽtionem phasianorum, vocibus & clamoribus nihil opus est. strepitus tantum in frondibus & ijs quæ obuia fuerint, & sibili subtiles ædantur Nam si clamorem audierit phasianus, pedibus paulatim fugiens dilabitur, ita vt nisi a cane comprehendatur, aliter capi nequeat. At si strepitus in ramis & sibili ædantur, metu affectus euolat è fruteto vbi latet: & si auceps in propinquo fuerit, statim illo volante accipitrem soluet, qui vel illico phasianum capiet, aut saltem non procul elapsum, vt non multo labore opus sit. Plurimum autem iuuatur accipiter, si è loco sublimi in prædam emittatur. Sic enim etiã solertes accipitres minus frustrantur & ineptiores maiorem sibi solertiam acquirunt.

De capiendis anatibus.

¶ De capiendis anatibus, ex eiusdem cap. 197 Cum accipitrem animaduerteris iam inutilem factum (ætate nimirum) nec amplius persecutioni perdicum sufficere, exercebis eum postremò aduersus anates adsuefacies autem hunc in modum. Gestato eum manu sinistra vt moris est & a dextro femore tuo cymbalum æreum suspendes, quod cum opus erit pulsabis. Tum anatem admodum cicurem (hæc enim syluestribus similis est) alteri cuipiam committe in loco decliui (humili) tenendam. deinde cum accipitre accede propius, & cymbalo pulsato, ex composito, emittatur anas ab eo qui tenet in sublime. tu vero accipitrem solues, qui facile capta anate satiabitur, & deinceps in reliquas quoq; anates similiter se geret. eadem enim ratio in syluestribus seruanda est. Nam cum illæ in humilibus & nemorosis locis versantur, (χϑάλωνται, χϑαδίζονται, considunt) accipiter ne ab eis videatur ad terram vsq; demitti debet & paulatim ex improuiso accedendum, tum subito cymbali sono & clamore excitata aliqua anas in altum subuolabit. de qua capta accipiter gustet, vt ad reliquas etiam capiendas paratior sit. Capiuntur & alio modo, quando scilicet non in stagnis degunt, sed eminus in aquoso aliquo loco considentes accipiter viderit. mox .n. vt vidit persequi gestit. at auceps vlterius progreditur, ne ante tẽpus accipitre conspecto diffugiant anates. Cùm igitur quam fieri potest accesserit proximè, accipitrem eis ostendet, & cymbalum pulsabit postremò in euolantes immittet accipitrem. Debet autem anatarius accipiter sine tintinabulo esse.

Qua ratione accipiter ad prædam alacris reddi possit.

¶ Accipitrem prædæ non appetentem (ἄγευστον, pro ἀνόρεκτον) hoc modo auidum reddes: Gallinæ mactatæ sanguinem folio aliquo excipe, & coagulari sine De hoc sanguine ad venationem exiturus dato accipitri aliquid in cibo, sic escæ appetentior & ad prædam alacrior fiet, vtpote sanguinis dulcedine inuitatus, Demetrius cap. 14. ¶ Si venari recuset, include eum per die. quindecim loco obscuro, ita vt lucem non videat, nisi quantum opus est ad capiendum cibum, cuius tertiam partem detrahes, demum ad venationem educes, Innominatus in Orneosophico cap. 94. A viro quodam aucupij perito audiui, si quis accipitri duo aut tria ad summum grana cocci cnidij integra dederit, illum omnino cogi ad prædam inquirẽdam, aut de morte periclitari nimirum quòd gula nimis inflammata tam acri pharmaco, cibum, quo acrimonia temperetur & extinguatur, requirat.

De accipitre famem non sentiente, ad arbores offendente, & volare detrectante quomodo curandus sit.

¶ Si auis quæ venari debet famem nõ sentiat, dabis ei vesperi in cura sua (vt vocant) pilulam aloes cum succo brassicæ rubræ aut tres offulas carnis, saccharo magnitudine pisi singulis incluso Mox enim aluꝰ bis aut ter subducetur & fames sequetur, Tardiuus. ¶ Si auis in arbores offendere soleat, siue vt ter quatérve tempore nubilo, pluuio & cum ros cecidit, se offendat. Sic enim percepta molestia in posterũ sibi cauebit, Idẽ ¶ Aui volare detrectanti, aquã vt lauet appones & cibum eius aqua tepida diligẽter ablues Aut dato ei capatoriũ de pinguedine lardi, quod in capite de purgatione auis descripsimus, Idẽ.

¶ Aberrat quandoque auis longius, ita vt tintinabula eius non amplius audiantur. Hoc accidit quoniam

quoniam aues rapaces sæpe prædam suam ad cauernas deferunt iuxta aquas, quamobrem tintinabula earum audiri nequeunt. Circunspicies igitur vbinam cæteræ aues volitent & clament. Illic enim tuam esse putabis, quæ caussa clamoris est aliarum. At si neq; videris neque audiueris quicquam, ascende in locum aliquem altum, & aurem alteram ad terram submitte occlusa superiore, & audies aues clamantes. Quòd si locus planus & apertus sit, frontem in terram inclinato, & aure altera obturata, audies qua in parte auis tua tibi quærenda sit, Tardiuus.

Quomodo accipiter aberrans quærẽdus sit.

¶ Auem aduersus prædam animabis, & vt aues magnas aggrediatur, efficies, hoc pacto: Escam qua tempore venationis vtitur, vino madefacito: aut si astur sit, aceto, & magnitudine amygdali dato. Quum vis vt volet, da ei tres offulas carnis vino madentes. Aut pullo columbæ vinum rostro infundes, deinde facies eum volare donec vinum (aliàs acetum) in carnem eius distribuatur. ea auem tuam pasces in aucupio. Si auis sit audax, ne gestaueris eã manu, nisi in loco solitario. Tardiuus. ¶ Si auis aliam prædam quam debet persequatur, odium eius sic illi excitabis. Fel gallinæ tecum in promptu habeas, eoq; inungas pectus auis quam ceperit, & vt modicum inde gustet permitte. nam propter amaritudinem illam odio habebit deinceps id genus auium, Idem.

Quomodo accipiter aduersus prædã animandus.

¶ Adnectuntur eorum pedibus tintinnabula cum orbiculis argenteis indice circunscriptis, vt si amissi inuenti fuerint, ad dominos referantur. Sæpe enim euagari longissimè & vltra famam solent ij qui sublimiuagi dicuntur, Budæus in Pandectas. Accipitres venatorum vocibus altis prolixioribusq; (vt ab acuto in grauius procedant) longius assuefaciendi sunt, ad eosq; redire (quum venatores voluerint) vel fame vel consuetudine cogantur, Belisarius. ¶ Si auis rapax detrectat vel obliuiscitur reuerti, objicito ei auem aliquam. amat autem præ cæteris columbum album. Quam ob caussam columbum aut aliam auem albam semper tecum in aucupio habebis, vt auem tuam non sua sponte reuertentem ea obiecta reuoces. Caro gallinæ, vt supra dictum est in capite de cibo, hîc pastura vtilis est. Recusat autem auis reuerti diuersas ob caussas, vel quia non satis assueta est portari & manu teneri: vel quia odit dominum suum, quòd durius ab eo tractetur: vel propter dolorem aliquem qui recens accidit. Nidarius quidem non tam facile fugit, quàm qui mutauit, (*le mue*, Gallicè.) Si auis morosior sit ad reditum, rostrum eius noctu inunge pinguedine de vmbilico equi magnitudine fabæ. sic amabit dominum suũ, & facile ad eum redibit. Aut glycyrrizam tritam per noctem in aqua relinque, & in ea aqua colata carnem vaccinam per segmenta incisam macera, ac inde pascito auem. Etsi enim caro vaccina in cibo accipitris improbetur, ad hoc remedium tamen conuenit. Si præ superbia non redeat, salem rubentem instar magni pisi cibo eius impone. inde enim omnia excrementa reddet, & superbia eius corrigetur, Tardiuus. ¶ In accipitrem δυσκλητοῦντα, id est difficulter redeuntem. Misodulum (id est ocimum) herbam siue aridã, siue recẽtem, & cyminum, trita cribrataq;, & cum optimo melle subacta, per biduum dato. Aliud. Staphisagriæ albæ (ἀγριοσταφίδος λευκῆς: vide ne bryoniam intelligat, alioqui σταφίδος ἀγρίας dicturus vt alibi. & nullam nos agnoscimus staphisagriam albam) grana quindecim aloes siliquas tres: geponi (γηπόνου, sil vel seseli accipio) grana decem, laseris siliquas tres: oui album: vini optimi quantum satis est aphronitri albi dimidium. mellis parum, trita liquidis misce, & inunge, Demetrius. ¶ In accipitrem fugientem, (Πρὸς διαγρεύοντα, malim διαφεύγοντα:) Accipitrem linteolis inuolutum in balneũ parum immitte, & non amplius fugiet, Idem. ¶ In ferum & ægrè mansuescentem: Inuolutum linteolis in officina fabri (χαλκῶν, lego χαλκεῖον) suspende, & crebris illic sonis cicurari sine, Idem. ¶ In flentem & clamosum. Allium de sulco (area) acceptum tere & inunge, dicens: Aduersus fletum te inungo, Demetrius. Aliud. Vespertilionem captam pasce tribus granis staphisagriæ: deinde accipitri edendam objicito, & in contum collocato vbi si non statim concoxent, per biduum flebit, deinceps verò clamosus esse desinet, Demetrius. Si auis rapax nimium clamosa fuerit, accipe vespertilionem, cui piper tritum impones, & eam in cibo dabis: aut si vespertilio non sit, alia quæuis auis eodem modo cum pipere parata ad idem nõ oberit. Nimius quidem clamor vel propter morbum aliquẽ, vel debilitatem ex macie, vel propter oua in aue generata prouenit, Albertus.

De accipitrib. difficulter ad dominum redeuntibus, quomodo tractandis.

De accipitre flente & clamoso.

¶ Accipitet aues capit supinus ferè & sursum se conuertens, Albertus. Falco venationis tempore amat socium venandi falconem, & diuidit cum eo prædam sine pugna, quod non facit astur vel nisus, Idem. ¶ Si auem rapacem obesam habere volueris, pasce eam carne bouis masculi, vel porci sin macram, gallinis nondum adultis aqua madefactis. sin temperatam, gallinis prouectæ ætatis. Quòd si voles vt expedita sit ad aucupandum, cura vt facias ei bonam vesicam gutturis, & include in tenebris, accensa ibi lucerna modica, & aucupare alternis diebus, Albertus.

¶ Sturni ad quemlibet impetum accipitris comprimuntur in aere, & flatu alarum coniunctarum remouent accipitrem: qui super ipsos ascendens (ascensurus) comprimitur stercoribus ipsorum, & inquinatur, ita vt appropinquare non possit, Albertus. ¶ Perdices, phasiani & anates quomodo per accipitrem capiantur, supra ex Demetrio docuimus. ¶ Astures, id est maiores accipitres (vt ipse interpretatur) cicurantur, instruuntur & nutriuntur sicut accipitres. Capiunt autem perdices & coturnices, phasianos & angutiones (forte agirones, id est ardeas) & multas similes aues, scilicet anates, anseres, corniculas, & ferè omnes aues in quas emittuntur. nec non cuniculos, lepores paruos & magnos: licet eos sine auxilio canum retinere nequeant. feriunt etiam capreolos paruos, & eos impediunt adeò

Sturni flatu alarum accipitrem remouent.

Quæ animalia venentur astures.

quòd canes eos capere possint, Crescennensis. Accipiter mas rapere potest leporem qui ad dimidium corpulentiæ suæ peruenerit: fœmina verò etiam adulto lepore potitur. Vidi ipse felem satis robustam ab accipitre capi. Iucundum sanè aucupium est omne genus auium per accipitrem venandi, sed sumtuosum atq; laboriosum, Stumpfius. Accipitres vt & falcones auiū etiā maiorum genus omne capiunt, nempe grues, ardeas, anseres, tardas, & reliquas, Tappius. ¶ Si vis vt auis tua lepores aut cuniculos capiat, doce eam in iuuentute, & gyros liga in cruribus eius prope pedes interiecto spatio palmæ, quæ sit distantia cruris à crure. sic enim sine læsione capiet, Albertus. ¶ Iustæ magnitudinis accipitres & integræ ætatis cum vulpibus pugnaciter certare aiunt, & sæpenumero contra aquilas & vultures pugnare, Gillius.

¶ Accipitrum genera diuersa, siue institutione tantum, aut consuetudine, & venandi modo, siue etiam specie differentia, infra seorsim describemus.

Quomodo quiescente accipitre aues capiantur.

¶ Quiescente etiam accipitre aues capiuntur, (vt Oppianus libro 3. Ixeuticorum docet) res mira visuque iucunda. Auceps accipitrem circa aliquem arboris truncum deponit, (alligat.) Huius conspectu metu auiculæ sub frondibus se occultant, & timore astricti, tamquam homines in itinere cum subito apparuit latro, nullam in partem prouolare audēt. Tum auceps sic perturbatas & attonitas paulatim ab arbore detrahit.

¶ Germani peculiaria quædam ad aucupium per aues rapaces pertinentia vocabula habent: ex quibus quædam etsi propriè de falcone, & eius genere, cui à cæruleis pedibus nomen est, vsitata reperiam pleraque tamen in genere ad aues rapaces pertinent. nam nidos eorum vocant gestend/ id est stationes. Captæ induuntur capitijs, & velamentis quibusdam, Sy werdend gehaubt mit reuschhuben: vnd wann man sy anfacht zutragen/ werdend sy erst recht gehaubt. Vincula pedum calceos nominant, Ihre gfeß heißt man geschuech. Lora breuiora, wurffriemen: longiora, Das lang gfäß. Manui aut conto (perticæ) insistere, non insidere dicuntur, Sy stand vff der Hand oder Stangē/ vnd heißt nit gesessen. Institui dicuntur, non mansuefieri aut cicurari, Sy werdens bericht/ heißt man/ nit zam noch heimlich gemacht. Inuitantur & pascuntur in reuocatorio, Man lockt vnd ätzt sy vff dem Luder. Galli *lorre* nominant. Turundis è stupa aut alia materia ingestis vespere interdum purgatur earum ventriculus Man gibt jnen zu zeyt gegen Abend zu werffen/ das ist vff grob Tütsch ein gwell Hos postridie mane denuo reijciunt, Das werffent sy morgens wider/ Volantes ascendere dicunt, stygen. Cum accipiter captam à se perdicem aufert deducere dicitur, Wann der Habch ein Veldhun hinweg führt/ heißt es geleitet. Ardeas vel anates supernè alternis feriunt, & rursus (sed hoc falconibus proprium est) Sy schlahend die Reiger oder Antvögel von oben herab/ ye einer vmb den andern/ vnd stygend dann wider. Super præda quam ceperint pascuntur: Wann sy ichts fahen / werdend sy vff dem das sy gefangen abgericht vnd geätzt. Si verò nihil ceperint, inuitatæ & vocatæ ad reuocatorium pascuntur: So sy aber nichts gefangen/ lockt vnd ätzt man sy vff dem Luder. Alas earum appellant schwingen. dorsi partem superiorem inter alas, das Tach. Cum aberrarunt, in aliam regionem feruntur, & breui quidem tempore multa miliaria emetiuntur. Wann sy jrr werdend/ fallend sy einander Land yn/ furtzer zeit viel Meilen. Accipiter venatori familiaris & ad venationem promtus redditur, Der Habch wird lock oder bereit. Cum aucupem volando sequitur accipiter, vel, cum ab aucupe ad volatum emittitur. hoc nostris priuatim dicitur gerihen. Accipitrem emittere ad aucupium, Den Habch werffen. Aucupium, aut venationem potius, per aues rapaces exercere, beissen. Reuocatorium vocat Albertus, quod Germani, luder Budæus *scapum* vocauit. Galli simili voce *lorre* & *rapel*. Conijcio autem vocem Germanicā factam a verbo laden/ quod est inuitare. inuitatur enim accipiter cicur cibo porrecto, & alta voce aduocatur, vt ad manum redeat instrumentum reuocatorium dictum tenentis venatoris. cui aliquando etiam alæ adduntur, vt accipiter eminus videns auem esse putet. Sed vtuntur hoc vocabulo aucupes etiam de alio instrumento, quo accipitrum genera fera ad escam propositam inuitantur, vt laqueis aut virgis visco illitis circa escam capiantur. Ponitur autem esca aliquando inter quatuor parietes, & aliàs de mortua, aliàs de viua aue, vt cum vlula vel noctua exponitur. ad noctuam sanè auidius feruntur quàm ad vlulam accipitres Escam huiusmodi de viua aue nostri peculiariter nominant rur oder fürlaß Mouetur enim à venatore, vt accipiter ex motu eam viuere animaduertens, promptius ad eam descendat. mouere autem nostri rüren dicunt.

De accipitrum pennis curandis.

¶ Auem rapacem cui penna vna aut plures fractæ sunt, Galli nominant *halbrenè*, Robertus Vt pennæ accipitris deficientes crescant, inuolue eum soletter, & caules pennarum (τοὺς καυλίσκους τῶν πτιλῶν) pinguedine vrsi inunge, & statim enascentur pennæ, Demetrius. Vt pennæ accipitris teneræ citò alantur, radices rubi in vino ad tertias decoque, & foramina inde madefacito, Idē. Sed remedia plurima ad pennarum vitia diuersa tradit. Demetrius a cap. 147. vsq; ad cap. 162. Multa etiam eiusdem argumenti in Gallico Tardiui libello, & alijs recentioribus leges. nempe quomodo pennæ fractæ siue ab vna parte, siue vtraque, solidentur: vel distortæ tantum aut curuæ, dirigantur. vel omnino amissæ reparentur vel inuiscatæ, visco liberentur. ¶ Si pennam fractam sine dolore extrahere volueris, accipe sanguinem grylli (seu glitis) vel sanguinem muris, & vnge locum pennæ, & cadet Tum melle per decoctionem valde densato, fac virgulam ad modū foraminis in quo penna inhæsit, & infere foramini, & onascetur

renascetur noua penna. Item succo papaueris calido perunge pennas eius, & intinge cibos eius in eundem, Albertus.

De vnguibus curandis.

¶ Vngues fracti vt reparentur, ex Tardiuo. Si vnguis in aue fractus fuerit aliqua ex parte, vngatur pinguedine serpentis & crescet, ita vt eo commodè vti possit non minus quam cæteris. At si totus fractus est, & sola pars tenerior relicta, fac digitale (vt vocant) id est tegumentum digiti è corio, quod pinguedine gallinæ implebis, & digito cuius vnguis fractus est inserto, corioq; alligato, alternis diebus inspicies, donec pars tenerior indurata sit. Quòd si propter vnguem violẽtius fractum caro sanguine manet, imposito sanguine draconis trito cohibebis. Si digitus tumeat, perungatur pinguedine gallinæ, oleo rosaceo & violaceo, cum terebinthina trita & mastiche. Cæterum quomodo reparetur vnguis amissus, & quomodo emendetur is qui in tectum nascitur, non aduncus, docebimus infra in capite de vitijs pedis, Hæc Tardiuus.

De purgando & extenuando accipitre.

¶ De purganda & extenuanda aue. Ineunte autumno accipitrarij saginam auiarij medicamentis exinaniũt, (extenuare id appellant, quod nostri exagitare dicunt,) rursusq; ad prædam instruunt, inedia perdomitant, inditis in os stupeis turundis auiditatem eorum ludificantes, simul sic euocatis excrementis volaciores reddi affirmantes, simul famem irritari, atque ita ad obsequium redigi. Hyeme etiam ad gelu sub dio nonnullos alsisse iuuat, nonnulli si alserint continuò inhorrescunt & morte periclitantur reiecta ingluuie. In omni genere veterani difficilius extenuantur, & minus volucres sunt, sed ad prædam solertiores & minus obnoxij. terram enim volatu stringentes, deuolantem autem excipere nouerunt, aut angustissimis finibus latebram eius circunscribere ne venatores aberrent. Tyrones vt volaces, sic errones & expatiatores, Budæus in Pandectas. Nostri turundos illos è stupa vel plumis factos vocant ein gewell, à rotunditate vt coniicio formantur enim instar pilulæ vel oliuæ. Solent autem eos accipitribus & falconibus sub noctem dare, quos illi postridie mane aluo reddunt. quòd si siccos reddiderint, signum est sanitatis. sin humidos & viscosos, morbi. quare sæpius hoc purgandi genus in eis repetitur, nisi nimium macri fuerint, Tappius. Pluma quæ datur falconi, fit è pedibus leporis aut cuniculi, vel è lana xylina, vel è plumis quæ reperiuntur super articulo alarum gallinæ veteris, Robertus. Turundi interdum dari debent accipitri, vt ingluuies eius & intestina purgentur ab excrementitijs humoribus qui illic ex auibus deuoratis colliguntur. nec alius postea cibus detur donec turundos reiecerit. Quòd si nimis parum forte sumpserit, & nihil reiecerit, iterum aut tertio dabis: & tandem plumas simul omnes reddet. Si post mutationem pennarũ, vel post hyemem, vel postquam accipiter diu sine exercitio manserit, præsertim in abundantia cibi, plumæ viscosæ & sordidæ reddantur, purgandus est hoc modo. Lardum ad quantitatem articuli extremi in digito, id est tertiæ partis digiti, in quatuor partes dissectum, misce & subige diu cum pipere trito, sale vsto & modico lateris vsti: & accipitrem leniter tene donec hoc remedium in gulam ei inseratur. Deinde manu eum excipe, & ingluuiem ac guttur eius frigida consperge, ne statim reijciat. Tum in locum purum depone, & videbis excrementa multa ab eo reddi. sic vacuatus per horas sex ieiunet, quibus exactis modicum carnis recentis ei dato, vel oua butyro mixta, Tappius.

¶ Rursus ex eodem. Accipiter præter turundos, alias quoque sex ob causas cibum reijcit. Prima est, cum ingluuies eius offensa vel allisa fuerit. Altera, cum vena aliqua vel neruus ex animali quod vorat, linguæ eius implicatur. Tertia, cum pastus ante tempus datur, nimis cito scilicet à præcedẽte pastu. Quarta, cum nimio cibo repletur, ita vt vincere illum & cõcoquere nequeat. Quinta, cum cibum prauum aut putridum edit. Sexta, cum ventriculus crudus & ineptus concoctioni est, Tappius: a quo etiam petes remedia aduersus hæc omnia singillatim, ex cap. 55. libri eius de aucupio per aues rapaces.

¶ *Cura* (sic Gallicè vocat *purgationem per turundos*) fieri debet è pluma, aut paruis auiculis cõtusis, aut è pedibus cuniculorum leporũue fractis, ita vt vngues & ossa demantur. E lana xylina turundus improbatur. lædit enim & vrit pulmonem, vnde auis moritur. & maximè cum lana xylina non fuerit lota. Nam si alia supradicta desint, lana xylina vti licebit per diem vnum in aqua macerata. Tempore igitur purgationis quotidie dabis aliquem turundum, siue de lana xylina (vt dictum est,) siue de pluma, siue de carne lota, si nihil obstet. Turundus ex aliquo prædictorum in aqua maceratus & lotus, intestinum auis egregiè dilatat, & siccat humorum in aue redundantium copiam. Cęterum mane reiectus ab aue, si sit purus, non siccus tamen, & sine malo odore, bonæ valetudinis signum est. Fimus auis debet esse purus, albus & clarus, & nigredo in medio eius bene nigra. Idem si glutinosus sit, & digito attactus adhæreat, bonam concoctionem & sanitatem auis indicat. Humidus, putidus, & crassus, phlegma & cruditatem. Auis diutius retinet turundos nec facile reijcit, cum in corpore eius caro superflua fuerit, aut pustulæ, aut humores nimij. Quòd si tremat super manu, signum id est turundos adhuc retineri. quare non pasces eam donec reiecerit. & nisi eodem die reddat, cura saltem vt reddat postridie, hoc modo. Pinguedinem lardi aqua bis aut ter ablutam, recenti semper affusa, cum pauco sale & pipere trito, formabis in cataponium, quod auis deglutiat. Tum obserua quidnam reijciat, & nisi turundos illos reiecerit, accipe quicquid ab eo reiectum est, idq; cõtusum & panno inuolutum aui olfaciendum præbe. tunc enim turundos reddet. Vel aliter, da ei magnitudinem fabæ de duabus aut tribus fibris radicis chelidoniæ bona carne inuolutam, ad cælandam eius amaritudinem. Deinde autem Soli aut igni ex-

pone, & nisi rutundos reijciat, pascito eam vesperi coxa gallinæ calida & saccharo condita. Tardiuus.

¶ Si autem quolibet tempore purgare volueris, & appetitum ei excitare, & bonam aluũ reddere, sic facies. Octauo aut quintodecimo quoq; die, da ei pilulam vnam ex illis quas cõmunes vocãt, aut magnitudine fabæ aloën citrinam inuolutam bona carne ad cælandam eius amaritudinem. Tum inducto capitio pones eam in locum calidum aut ad Solem vel prope ignem, vbi per duas horas eam relinques, vt aluus interim ei deijciatur. Et cum aloën siue pilulam reiecerit, (neque enim tam cito liquescit,) acceptam serua in aliud tempus. Auem deinde manu exceptam bono & viuo cibo nutries, vt ab infirmitate ex purgatione acquisita reficiatur. Aloe quidem hoc modo exhibita vesperi, vermes etiam de corpore auis egregiè educit. Et pilulæ iam dictæ (communes) ab aue deglutitæ initio Septembris similiter contra vermes prosunt, & contra alios auium rapacium morbos. Sed debet hoc remedium pro auium diuersitate augeri minuíve. Accipitri enim minus dabis quàm cæteris rapacibus, excepto niso cui minimus modus cõuenit. Vel aliter, Pinguedinem lardi suilli per diem vnum in aqua recenti emacerati, aliquoties mutata, saccharum, piper tritum, aloën, & medullam, pari singulorum quantitate, vnde tres quatuórve aut plures pilulas effingas pro iudicio tuo, permisce, & inde vnã aui dato mane. Deinde Soli aut igni exponito, neq; ante duas horas pascito quibus elapsis, in cibo ei cõuenient gallinæ, auiculæ, & mures maiores minorésve, in paruas buccellas dissecti. Tum vesperi cum ingluuies reducta seu imminuta fuerit, dabis ei quatuor aut quinque semina caryophyllorum trita & bona carne modica inuoluta. Cum vero prædictis pilulis vsus fuerit, & humores ab eis commoti, palatum & nares bono aceto cũ pipere trito semel asperges: & postea si opus sit, aqua in nares inspirata eam refrigerabis. Et Soli igni ve expones. sic enim humores capitis & omnem aliam ægritudinem eijciet, Tardiuus. ¶ Vt venter & intestinum auis amplientur, præbe ei cibum leuem qui nocte vna aceto maceratus sit, & eundem cibum saccharo condi aut melle despumato: aut aqua saccharata eam potato, Idem.

¶ Diebus xx. antequam includas accipitrem, alternis diebus hoc medicamentum ei dabis purgationis gratia. Oui vitellum cum pauco melle & ęquali rosaceo oleo misce, & intinctas in eo carnis recentis partes (buccellas) tres, edendas accipitri præbe. Deinde cum iam propè fuerit tempus vt includatur, tribus aut quatuor diebus ante, ouillum cerębrum adhuc calens quotidie ei in cibo dabis. Demetrius. Quod si accipitrem omnino laxare & (ventrem eius) soluere volueris, sume illam quæ radix vocatur, & quæ nulla adhuc vena pullulet, & vin dem scinde in tres partes ad quantitatem auricularis digiti, & acue vtrunque (singulum è tribus) ad modum grani hordei, & inuolutum butyro edendum da, & ipsum Soli expone, & laxabitur, Albertus.

Quæ necessaria sint ad cõseruãdam accipitris sanitatẽ.

¶ Ad conseruandam auis sanitatem quatuor hæc necessaria sunt, in esca trahenda exercere, humidam resiccare, purgare, & lauare. Sed de purgationibus & balneo alibi diximus. Quod ad exercitium escæ trahẽdæ, fac vt circa carnem neruosam laboret mane, & vesperi antequam pascatur, & antequam ad prædam euolet inter expectandum. Si plumæ carni inhæreãt, vide ne illas deglutiat interdiu vesperi vero nihil est periculi. Et quanquam aliqui trahendo escam lumbos eius lædi existiment, ipsum tamen exercitium ei prodest. Porrò humectam resiccabis ad Solem vel ignem secus enim periculũ erit morbi alicuius, vt rheumatis, asthmatis, vel alterius Siccatam in locum siccũ & calidum pones: & perticæ, cui insistit, molle aliquid impones, vt pannum vel aliud, pedes recreandi gratia. Sæpenumero enim inter venandum pedes ei læduntur, rumpuntur, aut nimium calefiunt. Quam ob causam defluentibus in pedes humoribus generari possent qui claui aut gallæ vulgò vocantur, & podagra ac tumores: quæ quidem affectiones noxiæ & difficiles curatu sunt, Tardiuus. ¶ Vt accipiter integra semper sanitate fruatur, nec viscera eius restringantur, (exiccentur,) caules & ramos maluarum coque in aqua donec tota consumatur. Deinde siccatos contere diligenter, & in aliquo vase butyri pleno coque diu, deinde cola instar ceræ, & de pinguedine illa pasce accipitrem per interualla, quam si refutãrit, admiscebis illam carni felinæ. Aliud. Rutam, ebulum, maluam, serpillum, rorem marinum, (& illum quàm cætera copiosiorem, aut eius loco sauinam,) & adipem porci qui nunquam gustarit glandes, simul trita in vino coques, & exprimes tanquam ceram, dabisq; in cibo accipitri vesperi vel per noctem, Albertus.

¶ Conuenit aliquãdo etiam balneo vti auem rapacem tum sanitatis gratia, tum vt melior promptiorq; ad volatum fiat Interdum enim potum vel aquæ vsum desiderat, vt cũ iecinore reliquóve corpore incaluit refrigetatur autem aqua. Quin & animosior mansuetiorq; balneo redditur auis. Sæpe igitur id ei adhibebis, vel quarto quoque die. nam si sæpius balneetur, superbior & fugitiua fit. Quum balneo eam adhibes, ligno sicco impone. Aqua vero sit pura, & omnis veneni expers. A balneo pasces eam alimento viuo, vt pipione aut auiculis, cui parum sacchari aut theriacæ addes, & similiter in nares auis (theriacam indes) Quòd si falco à balneo seipsum fricet & vngat, non sine periculo tangitur. halitus enim tunc ei venenosus est, & pedes quoque. Quamobrem gestaturus eam, manum valida chirotheca, ne lædatur, munies Lotæ non dabis carnem madefactam. Si vis vt statim a balneo volet, asperges eam aqua pura. Quòd si auis infecta fuerit veneno ex balneo aquę venenatæ per serpentem aut aliter, theriacam admixtis tribus granis iuniperi tritis degluticdam dabis, & per octo dies balneo eam abstinebis, & pasces eam carne felina cui aloën tritam insperseris, Tardiuus.

REME-

REMEDIA AD DIVERSOS ACCIPITRVM MORBOS VAGOS PRImum vel toti corpori communes, deinde singulis partibus peculiares à capite ad pedes.

Albertus remedia asturum, accipitrum, falconum & nisorum, separatim tradit: deinde communia quædam subiungit. & vbi de cura accipitrum docet, eadem ad falcones quoq; referri posse, ipse insinuat. Græci quidem accipitrum curam & remedia in genere nobis proposuerunt, ita vt omnia facerent communia. Ego, vt reprehendi minus possim, medium quendam modum ingrediar, ita vt neque singulorum remedia seorsim conscribam, quod prolixius foret, & multa forsan repetenda: neq; tamen ita confundam, quin si quæ alicui generi magis peculiaria videbuntur, prout recentiores scriptores docuerint, admoneam. Et in illis quidem quæ de accipitre dicentur, non opus erit accipitrem nominare: falconem verò asturem, & nisum, prima saltem syllaba indicabimus. Hoc etiam non tacendum, remedia quæ apud Albertum, Crescentiensem & Belisarium inueni, omnia hîc ad verbum ferè commemoranda. quæ verò Græci habent, & Tardiuus Gallicè, & alij alijs vulgaribus linguis conscripta, breuitatis causa omisi. nisi quòd communiora quædam, hoc est ad morborum in accipitribus curam in genere pertinentia, ex Græcis transtuli. ¶ Ad morbos accipitrum in genere & incertos, ex Demetrio Constantinop. Quibus signis deprehendatur internus accipitris morbus, & vnde proueniat, & quomodo curetur. Si accipiter in manu insistens aut pertica, crebrius respiret, & eam deserendo tardius euolet, parumq; edat & tristior videatur, & fimum nigrum crassumq; excernat, præsertim postquam carnem recentem & puram sumpserit. sciendum est hæc signa (atque symptomata) morbi alicuius nuncia esse, fieriq; à crassis humoribus in ventre nondum colliquatis, & à carnibus putidis, vel herbis nonnũquam quas accipiter rostro euulsas deuorârit. Itaq; curabitur hũc in modum: Dabis ei portulacam parũ contritam & butyro permixtam cum carne ouilla calida. Aut rutæ contritæ cũ vino vetere cochlearia tria quotidie, & liberabitur morbo, Demetrius cap. 101. ¶ De incerto morbo accipitris. Si accipiter in venatione nihil gustare velit, interno aliquo morbo affici eum nõ dubitabis. Illi medeberis dando mel ac butyrum cum carne calida. Sed optime feceris exhibito ei pipione calido. Nam cibis calidis vti (τὸ θερμοφαγεῖν) omnibus ferè antidotis præferendum est, Idem cap. 102. ¶ Pro accipitre tristi & negligente (prædam) Butyrum recens, & arsenicum coccinum, & sandaracham, ea quãtitate quæ subtripla ad butyrum sit, commisce, & cum carne recente accipitri dato. Aliud. Si accipiter macilentus fuerit, ac tristis, plumisq; horrens, ita curabitur: Columbam pridie potabis aqua mulsa, deinde accipitri in cibum offeres, Demetrius cap. 103. ¶ Ad morbos latentes, & ictus interiorum. Styracis primarij scrupulus dimidius. butyri recentis, medullæ ceruinæ, vtriusque vncia. mellis boni & olei Hispanici quantum satis est. hæc simul ad ignem leniter calefiant permisceanturq;, tum refrigerata in cibo dentur cum carne, aut in pellem muris iniecta, & sanabitur accipiter à morbis internis. Aliud. Ouillum cerebrum cum rheo Pontico trito cribratoq; ei dabis. Aliud. Columbam defruto potatam per diem relinque, deinde accipitri viuam obijce. Aliud. Mellis & olei Hispanici ana cochlearium, & album oui liquotem, in vase aliquo permiscẽs, trita inspergito, salis Cappadocici, nitri ana scrupula duo: & carnem minutatim incisam adde, datoq; accipitri, Idem cap. 104. ¶ Astur, id est accipiter maior, iisdem morbis obnoxius est quibus minor, eodemq; modo curatur. Est tamen validior natura, quamobrem non facile ægrotat aut moritur: & non requiritur circa eum tanta diligentia, & sic non facile accedit ad omnes, Crescentiensis. ¶ Si cauteria aui rapaci adhibenda videantur, prima inustio (vt veteres Græci docent) fiat sub lachrymali (interiore angulo) oculi. hæc enim prodest visui. Secunda in summitate oculi, vtilis capiti. Tertia supra nodum alæ, aduersus guttam. Quarta in planta pedis, contra guttam crurium. Vtiliora autem erunt omnia cauteria, si mense Martio fiant, Albertus.

De signis quibus deprehenditur morbus internus accipitris, & de eius curatione.

De cauterijs aui rapaci adhibendis.

¶ Ad vulnera vel puncturas auium. Si vulneratus sit falco, album oui cum oleo impone, & caue ne locus læsus aqua madefiat: & cum hoc epithema mutare volueris, ablue locum vino calido: & sic facere pergas donec locus læsus acquirat crustam qua vulnus claudatur. Si autem vulnus ipse falco tetigerit, impone aliquantulum aloes. Quòd si forte vulneratus fuerit sub ala, vel in pectore, vel in costis, vel in coxa, immittatur stuppa crassa bene trita cum cultello donec mala caro corrodatur postea misce thus, ceram, sepum & resinam, partibus singulorum æqualibus, ad ignem. Hoc vnguentum serua, & cum opus fuerit, ad ignem liquefactum inunge cum penna, donec verruca (crusta) claudatur vulnus. Quod si caro mala excreuerit, immittatur vrtica Græca, vel viride æris (ærugo,) donec erodatur. Tum vnge locum vnguento albo, & sanabitur, Albertus & Belisarius. Cum autem caro superflua iam corrosa est, ex cerussa cum oleo rosaceo & exiguo camphoræ, vulnus inunges, Belisarius. Si mala (superflua) caro alicubi in falconis corpore creuerit, accipe calchiam (forte cadmiam) & aloen æquis partibus, & trita impone, Albertus.

Remedia cõtra vulnera externa.

¶ Si os in crure vel alibi fractum fuerit, aloen calidam superilliga, & per horas 24. relinque. Vel stercus galli in aceto decoctum superliga, Idem.

Pro osse aliquo fracto.

¶ Si nascentias astur habeat, sanguisugas mitte in eas, & postridie illinc lac arboris quæ celsa siue ficus fatua dicitur: & demum accipe radices herbæ quæ brancha lupi vocatur, quas contritas impone

Cõtra nascentias.

nascentis cum lacte celsæ, & relinque per tres dies & tres noctes. Deinde accipe radicem caudæ porci, & decoque, auiq; in potu dato mane & vesperi, nouem diebus ad tres fabas, Albertus.

Contra scabiem. ¶ Si scabiosus sit accipiter: Axungiam veterem, sulfur & argentum viuum tere simul cum aliquot caryophyllis & cinnamomo. Inde perunge scabiem ad ignem vel in balneo, Idem. ¶ Si falco se pedibus pectit, & scalpit, & pennas de cauda vellit, pruritu laborat, & hunc in modum curari debet. Fimum anseris & ouis cum aloe miscebis, in acetum acre infundes in vase æreo, insolabisq; per triduum vel si calor Solis desit, ad ignem lentum coques. Inde totus falco lauetur (balneetur,) & carne columbina pascatur cum melle & pipere, & collocetur loco obscuro, idq; fiat per nouem dies. Et cùm apparuerint pennæ meliores de cauda enascentes, lauetur aqua rosacea & sanabitur, Albertus.

Contra alarum languorē. ¶ Est quando alas non bene sustinet auis, quod contingit, quum nuper manu gestari aut perticæ imponi cepit, nec prohibita est irrequieto motu calfieri, vnde postea refrigerata alis languet. Tenebis eam igitur supra aquam & intrare compelles, ita vt dum luctatur super aqua, alas eo motu ad statum naturalem reducat. Postea Soli aut igni eam expones, & curabis vt loco calido maneat ne refrigeretur. Aut per triduum vrinam in alas aues emitte, & efficies vt probè sustineat, Tardiuus.

¶ Si alæ extra febrem pendulæ fuerint, sanguine anseris eas ad Solem perfrica adipem verò anseris edendum dato Vel potius oleo laurino, alis eleuatis, axillas ei inunge, & fel suillum alis illine & cibum eius succo verbenæ vel saluiæ intinge, Albertus. ¶ Si alas guttosas (arthriticas) habuerit, hederæ terrestris in aqua coctæ folia bene contusa, alis eius circa latera circumliga: & cibum eius in eandem aquam intinge, Idem.

Contra tineas. ¶ Contra tineas asturis: Millefolium tritum & fimum anseris subige cum aceto, & post tres dies succo per linteum expresso, loca tineis infestata illine, præcipuè in alis & cauda. Demum ferruginem tritam alis & caudæ asperge tribus vicibus, altero quoque die semel, Albertus. Contra tineas quæ falconum pennas consumunt, (quod cum macrescunt euenire plurimum solet, Belisarius) Cera rubea muscata, myrobalani, sal gemmæ, gummi Arabicum & grana tritici, in acri aceto per dies nouem macerentur in aliquo vase. Tum repones acetum in ampullam, & quotidie inde lauabis falconem aliámve auem rapacem, donec sanata videatur. Tum ablues aqua rosacea auem, & Soli expones Pones autem singulorum de prædictis partes æquales, ceræ verò amplius, vt omnia continere possit. Sunt qui iubeant tineas cum acu de corio extrahi, & deinde cum aloë locum affectum lauari: demum aqua rosacea ablui. Cauebis autem ne rostro se tangat, quandiu aloe inhæret hoc enim ei noxium foret, Idem. Rursus contra easdem. Balsamum purum, in foramine de quo penna excidit immitte, sic tinea remouebitur, & penna noua subnascetur. Aliud, Croci orientalis triti vnciam, luti, fimi anserini recentis per pannum colati cochlearia tria, & totidem aceti acerrime permisce, & in vase æreo tandiu relinque, donec cum flore ipsius ad spissitudinem redigantur. Deinde per tres vices loca ex quibus pennæ exciderunt aceto puro diligenter lauabis, & cum illis (alijs prædictis) loca perungantur. Aliud, Pauorum pennas super fumum ignis pone, & de adhærente eis fuligine fiat puluis, æqua portione miscendus cum sanguisugis vstis super tegulas. hunc puluerem acri aceto subige, ita ne admodum liquidum fiat medicamentum. Deinde locum vnde pennæ exciderint acri aceto laua: postea lardi segmenta intinge in medicamentum præscriptum quousque adhæreat, & locos affectos bis per hebdomadem inunge donec pennæ recreuerint, item equi pilos longos contritos tenuissimè, carnis qua falconem ales insperge. Item pyretrum tritum cum raphani succo & acri aceto misce, & tineas inde perunge. Aliter, Vstum bufonem, aui edendum præbe: vel ferri scobem carni qua pascitur insperge, Albertus.

Contra pēnarum morbos. ¶ Substitiosus accipiter in pennis varia signa defectus (morbi) producit, quæ hunc Grittal (sic habet codex impressus) Germanicè vocantur. Procedit sanè hic morbus ab interioribus corruptis & est corruptio maximè in radice pennarum Fiat igitur miscela de fimo humano, quod vim theriacę habet, & sale in qua intingantur plumæ accipitris & immittatur etiam aliquid eius in fundamentum pennarum vbi carni infiguntur, & sanabitur. Deinde aquam bibat, & caro qua cibandus est intingatur in succo semperuiui. Item maluam & satureiam cum adipe porcino diu coctas in os accipitris immitte, donec inde tria cochlearia consumas. Postea dabis ei integrum fel porci vel pulli cum calido porci pulmone, & quotidie mane ieiunum potabis aqua donec sanetur vesperi vero cibabis eum butyro, Albertus. ¶ Ad excæcationem pennarum. Acu solerter aperies pennam excæcatam, & oleum cum butyro æqualiter mixto infundes, Demetrius. ¶ Si accipiter pennas fregerit, incide aliam pennam similem, & fracto inferas. Si autem fregerit pennam, in concauo harundinis (caulis) pone aliam accipitris pennam: vel si desit alia, cornu in illam insere cum acu ferrea vel cuprina in medio quatuor angulos habente, ita quòd ex ambabus partibus acuti fiant. Sed hæc facere visu & experientia melius quam ex scriptis discitur, Albertus.

Contra pediculos. ¶ Accipiter aliquando corruptis humoribus pediculos patitur, Albertus Crescētiensis aduersus sexcupedes (pediculos intelligo) accipitris, iubet eũ inuolui panno madente succo marellæ (id est parthenij) vel absinthij & sic relinquere in Sole ab hora matutina vsque ad tertiam Ad pediculos in auibus rapacibus. Succo decoctóve absinthij auis plumas corpusq; totum ad Solem perfunde, Albertus. Contra pedicu-

pediculos Mentham Romanam tritam misce vino acri, & adde saxifragam: & si aer serenus calidusq; fuerit, in hoc liquore balneetur. Si vero turbidus & frigidus, adipem gallinæ in eum impone, & relinque super fimo per noctem. & postridie vnge asturem in alis, & in dorso super caudam, Idem. Pediculi in falcone hoc remedio perimuntur. Argentum viuum saliua humana extinctum cum axungia vetere misceto. hinc inunge caput falconis, & filis inunctis collum eius circunliga. Vel piper cum granis sesami tritum coque in olla noua superinfusa aqua, & hoc decocto auem lauato. Vel coque saxifragam in aqua, & permitte eam balneari. deinde substerne ei linteamen album super gramine vel lapide: sic omnes pediculos in linteum excutiet. Et hoc remediũ conuenit omnibus auibus rapacibus, Alb. ¶ Contra aculeos siue puncturas acutas asturis. Setas porcorum minutatim incisas carni qua vescetur insperge per nouem dies. Deinde succo trifolij carnem edendam ei perfunde, Idem.

Ad maciem inducẽdam.

¶ Si accipitrem volueris macrum fieri, da ei allium tritum cum pulegio, vel carnem macram de perna salsa, quæ per noctem in aqua macerata sit, comedat, & postea quater aquam bibat. sed caue ne defectum & pusillanimem reddas, Albertus.

Contra maciem nimiam.

¶ Patitur aliquando maciem nimiã. & tunc humido naturali destituitur, ac pennæ eius contrahunt maculas quas famis signa appellant: & tunc etiam pennæ franguntur facile, & volatum cõtinuare non potest, & amittit audaciam. ideo non nisi parua insequitur, & vociferatur multum, & semper ad dominum redire desiderat, Albert. Ad nimiam maciem auis. Macra & languida auis fimum excernit nec album neq; nigrum, sed medij coloris & fuscum. Hanc vt restaures, veruecum, murium, rattorum, aut auiculatũ carne pascito per buccellas paruas. Aut in fictili nouo circiter duas aut tres libras aquæ decoques cum cochleario mellis. & tribus aut quatuor cochlearijs butyri recentis: tum in hoc decocto tepido madefac & laua carnem porcinam, quam aui bis quotidie in cibo dabis buccellis minutatim diuisam. Aut quinque vel sex limaces (qui inueniuntur in vineis, aut in herbis cùm alijs tum fœniculo) per noctem macetato in lacte vase operto ne euadant, & postridie mane perfractis testis limaces lacte recenti ablue, abstersosq; aut in cibum præbe, tum auẽ Soli igniue expone donec aluum quinquies aut sexies exonerârit: quod si calorem bene ferat, vtilis ei fuerit. A meridie verò cibo bono & minutis buccellis pascatur, & loco calido siccoq; collocetur. Vesperi quum ingluuiem remiserit, dabis ei caryophyllos aromaticos, vt scriptum est supra in Capite quod inscribitur, Si auis non bene deglutiat, &c. Tardiuus. ¶ Si accipitrem obesiorem desideras, pasce eum frequenter carne anseris & palumbium, Alb. Et rursus, Relinque eum per plures dies ociosum, & da ei lumbum porci, & carnem gallinæ pinguis: Et semper ab vno homine pascatur, & qui gestat eum ferat in equo ambulante: & sæpius pascatur cerebro veruecis vel arietis.

Contra fascinum.

¶ Si fascinatus putetur astur, accipe fungum de myrto, thus, asphaltum, & palmam benedictam, (aquifolium intelligere videtur:) Hisq; omnibus testæ impositis auem suffito, Albert. Cùm fascinatus fuerit falco, ranunculum in puluerem redige, quem edendum carni calidæ asperges, Idem

Contra venenum

¶ Falconem a balneo caue ne supra lignum putridũ colloces, ne veneno inficiatur. Si autem veneno infectus fuerit, theriacam cũ tribus granis piperis contritis lapide dabis ei, & per nouem dies eum custodies, tunc iterum dabis theriacam, & piperis grana combures in testa, & puluerem insperges carni qua pascetur, Alb. ¶ Si quod animal (venenatum) falconem momorderit, oportet quod deplumetur locus, & si morsus nimis exiguus est, augeatur vulnus cum nouacula, & mox vngatur butyro calido: postea verò vnguento ex thure, resina, sepo & cera æqualiter mixtis, Idem.

Contra læsionem à Sole, vel tempestate inflictam.

¶ Si accipiter a Sole læsus sit, aquam rosaceam in nares eius immittas, & mel cum carne caprina comedat. & vinum ore contentum in faciem eius efflando expue, Alb. Quòd si dum prædam sequitur læsus fuerit à tempestate, aquam tepidam in scapulas eius effunde, apertis tamen prius pennis eius. tum aquæ tantum infundas, vt per lumbos vsq; ad pedes eius destillet. At si interiora eius pro venatione (fortè, propter venationem) infirma fuerint, noctuas calentes adhuc & vespertiliones per triduum comedat &, si non recuset, tres offas carnis porcinæ intinctas aceto edat. Hoc enim etiam fastidium eius tollit, & contra morbum capitis ac pectoris salubre est, Alb.

Contra febrim.

¶ Accipiter febriens tactu erit calidus, & videbitur tristis: quod quandoq; accidit ex solis spiritibus inflammatis nimio labore, & quandoque ex humoribus putrefactis in aliqua parte corporis eius. Tunc igitur, si macer est, parum & sæpe cibetur carnibus pullorum & paruarum auium. passeribus tamen, quod calidiores sint, abstineat. Exhibeantur autem carnes iam dictæ cum rebus refrigerantibus, vt seminibus cucurbitarum & cucumerũ tritis, aut lento psyllij similiúmve succo: vel paulisper coquantur in syrupo violato & similibus. Accipiter ipse in loco frigido & obscuro collocetur super pertica pannis lineis inuoluta, qui plerunq; succis refrigerantibus madeant, Crescentiensis. Accipiter febriens dignoscitur ex horrore & tremore ac tristitia, Albertus. Ad febrim. Da ei ter vel quater succum artemisiæ cum carne gallinæ. Vel liga ei dextrum crus fortiter, & apparentem in medio cruris venam subtiliter incide (Sũt enim quatuor venæ in crure istarum auium, vna anterius, altera inferius, tertia exterius magis, quarta posterius super vnguem maiorem.) Signa autem febris sunt, alæ pendulæ, caput demissum, si vomit (horret potius) quasi frigeat: si cibum absq; causa fastidiat: aut auide quidẽ sumat, sed malè gluttiendo inducat, Idem. Falconis febriẽtis signum est, si pedes eius vltra modum caleant. Dabis igitur

ei per interualla deglutiendam aloen cum axungia gallinę in aceto forti subactam: aliàs verò edendam limacem. Hunc cibum si retinuerit, conualescet, Alb.

Contra refrigerationem.

¶De refrigeratione accipitris, *vide* mox in Cruditate. Accipiter interdum refrigeratur, & cibum concoquere nequit: itaq; tristis est, & tactu frigidus: oculi pallidi & discolores fiunt. Sic affectum tenebis in loco calido, & leniter manu gestabis: & modicè aliquando euolare permittes. In cibo carnes auium dabis, præcipuè passerum, & pullorum (gallinaceorum) masculorum & pipionum, coctas parum in rebus calidis, vt vino, vel aqua cum saluia, mentháve aut sambuco aut pulegio & similibus. inuolues easdem melle, vel tritis seminibus fœniculi aut anisi, aut cymini. Sed caue ne cibum des nouum, nisi omnis ante ingestus de ingluuie descenderit. Quòd si macer est, sæpius pascatur. sin obesus, minus & rarius. ita tamen vt in vtroq; habitu modum serues, donec sanetur. Porrò si cibum prorsus non cōcoquit, & illum omnino retinet, cor ranæ filo ligatum cum pēna in gulam eius immitte. & postea trahas filum. sic enim pastum eiiciet, vt asserunt experti, Crescent.

Contra felleram.

¶Fellera seu fel vocatur in asture, repletio quędam ex humore corrupto, hoc modo curanda. Fel vrsæ ad magnitudinem ciceris impone cordi gallinæ, & hoc eum pasce vsq; ad nouem dies antequam in mutam (mutationis caueam) eum imponas. Postea accipe sauinam, rosmarinum, satureiam, betonicam, mentham & saluiam, singula æquali portione, raphani verò paulò plus. Tritis omnibus modicum mellis admisce. Hoc remedium ieiuno dabis, deinde in mutam impones. Ad idem in quauis aue rapace. Puluerem florum gemmarum ve salicis cibo eius asperge, Albert. Contra felleram simul & tineam asturis, accipe conchas testudinum (limacū) & ranunculos virides de iubis (fortè rubis,) & saxifragiam, saluiam, & folia oliuarum, & spumam poledri (pulli equini) iuuenis quam proiicit de naribus cùm nascitur, & fel anguillæ. Hæc omnia mitte in ollam nouam, & ad ignem torre, donec in puluerem redigantur. Hinc mane ieiuno asturi edendam dato partem ad modum dimidiæ auellanæ cum carne pauca. & accipe rhabarbarum & pone in aqua per diem vnum, eamq; bibendam offer. Hoc ter facies, altero quoq; die semel, Idem.

Contra arthritidem.

¶Si accip. gutta in articulis alę vel coxæ laboret, detrahe parum sanguinis de vena quæ sub ala aut coxa est, in qua laborat, Crescentiensis. Si gutta laboret astur: accipe adipes anserinum, vrsinum, & vulpinum: & eiectis de corpore felis visceribus & ossibus, carnem minutatim incide. His mixtis adde parum ceræ, ladani & xyloaloes, & fac puluerem: item succum pulicariæ maioris ac minoris. Et incide cepam albam, mixtaq; simul omnia in ventrem anseris immitte: & foramine diligenter consuto, relinque per diem. Deinde fac anserem bene assari, & pinguedinem inde defluentem excipe aliquo fictili. Hoc vnguento omnibus arthriticis animalibus vtili, locus affectus vngatur, Auicenna. Ad guttam (arthritidem) asturis. Detur ei edenda Aurea Alexandrina instar dimidię fabæ vel auellanæ: & die tertio theriaca, Alber. Quòd si guttæ acris & acutæ fluxio falconem infestat, fimum anseris vel columbæ cum cortice radicis vlmi in aqua decoques donec rubescat, tum permisceatur fimus cum aqua agitādo, & inde lauetur falco per triduum, Idem. ¶Morbi in renibus & arthritidis (guttæ) signum est, quum saltare aut alis extensis a manu longius se proiicere & ad manum facile redire non potest. Hanc aliqui guttā mortalem (renalem fortè) vocant. Accipe igitur grana rubea spinæ albæ, quam Germani nominant Hagedorn: id est spinam sæpium) eaq; contusa & cum pilis leporinis subacta, misce cum carne cocta & hunc cibum per dies nouem ei præbeto, quem si retinuerit, sanabitur, Alb. ¶Est & aliud guttæ (arthritidis) genus, quæ sylera aut nullis (*sylera* à nonnullis) vocatur. quæ quum defluere incipit per corpus falconis, venenı naturam refert. Albescit enim rostrum summum, & vnguiū mucrones. Accipies igitur serpentem nigrum qui tyrus vocatur, & abscindes a capite eius palmum, & tantundem à cauda. reliquum friges in olla noua, & eliquatam inde pinguedinem colliges, dabisq; falconi calidam cum carne pauonis paulatim per dies octo. Deinde porcellū aqua calida deglabrato, & tenerā de pectore carnem cū mure paruo edēdam dato. hoc si bene concoxerit, de recuperanda eius valetudine non dubitabis, Idē. Quòd si falco sæpe leuato pede rostro crus percutiat, gutta salsa eum laborare intelliges. curabis autem sanguine exhausto è vena quæ est inter crus & coxam, Alb.

Ad capitis morbum.

¶Quòd si ex capite ægrotet accipiter, raphanum, sauinam, rorem marinum, sambucū, satureiam, mentham, rutam, saluiam, betonicam, singula trita melle excipito, & instar auellanæ edenda dato, Alb. Si caput falconis purgandum est, picem mundissimam magnitudine fabæ, digitis calefac ad ignem, & postea tandiu cum ea palatum falconis frica, donec ei adhæreat. deinde ex quatuor granis staphisagrię, & totidem albi piperis subtilissimum puluerem impone super picem palato falconis adhærentem: & id quod de puluere remanet, immitte in nares falconis. & cum Sol bene calidus fuerit, tādiu in Sole auem dimittas, donec omnem sui capitis malum humorem & pituitam deposuerit. tum biduo pasces eam suaui ac dulci carne, Idem.

¶Ad capitis dolorem in falcone. Huius signum est quòd oculos claudit, & caput huc illuc mouet. Dabis igitur ei lardum cum pipere trito, & diebus alternis aliquantulum aloes cum carne pulli gallinacei. Fit enim hic capitis dolor euaporante ventriculo, qui hoc remedio purgatur. Quòd si oscitatio & pandiculatio siue crebra extensio alarum, in eo appareat, & rostro pedem percutiat, vel contra signum id est caput malis humoribus laborare quamobrem torquebis cum stilo argenteo vel aureo ad nares,

(vt

(vt foramina narium dilatētur,) vt humor effluat qui cùm effluxerit, vngatur tortura (cicatrix) oleo vel butyro, Alb. Curandum est ne fumo accipitres, néve alia re caput eorum grauetur quod quidem vel palpebrarum & oculorum clausura, vel lachrymarum defluxu, vel narium constrictione, præsertim accipitre hinc inde caput mouēte, cognoscitur Huiusmoi bo medeberis, (vt ex Alberto iam scriptum est) Cęterum dilatatio narium cum stilo, etsi perutilis sit, experimento tamen videmus, accipitres quorum nares sic dilatatæ fuerint, altissimos nimium volatus auium persequi non posse. Nam vento, qui per dilatata ingredi foramina solet, ne altius ascendant prohiberi eos putamus, Belisarius. Porrò si sternutet falco & aquam è naribus fundat, cerebrum immodicè humidum esse coniicimus Itaq; tria grana saxifragę cum totidem granis piperis contrita, & acri aceto subacta, & lana xylina excepta, in nares & palatum eius iniciantur & postea cibetur de pullo gallinaceo, Alber.

Ad rheūma.

¶ Ad Rheūma, id est fluxionem in capite auis. Rutam pone iuxta nares eius, & carnem qua vescetur in succum rutæ intinge. Item allium contritum cum vino per nares ei immitte, & toto die loco obscuro resideat ieiunetque, Albertus. Si pituitam (quam quidam pipiam vocant) habuerit, apprehensam eius linguam aperto ore frica cum puluere saxifragiæ melle condito. Quòd si nihil proficias, butyrum ei edendum dabis. Puluis etiam densitate (vox apparet corrupta) caulis ad idem valet, Albertus. Si pipiat accipiter tanquam ex morbo pituitæ, & clamare voce sonora nequeat, acu ærea nares eius perforabis, Idem. Si rheuma (nostri Rihe vocant) a capite fuerit, staphisagriam cum aqua ardente naribus vtiliter inseri audio. sin eiusdem apud nostros nominis affectus in pectore natus sit, sanguinem sub lingua detrahi præsente remedio. ¶ Si ex capite, oculis præsertim, auis rapax laboret, vnge sæpius oleo communi, & præcipuè si dolor est in exterioribus oculi partibus, Albertus. Si per senectutem auis rapacis oculus caliget, argenteo vel aureo instrumento vre eam super nares, vbi sinciput in medio oculo medio rostri coniungitur, Idem. Accipitres oculorum hebetudini præ cæteris auibus ita obnoxij sunt, vt etiam curationem huius ægritudinis in promptu habeant, lactucæ scilicet (de agresti intelligo) quam medicinæ gratia rescindunt, liquorem lacteum, Oppianus. Ex lactucis sponte nascentibus rotunda folia & breuia habentem, sunt qui hieraciam vocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos ringendo, obscuritatem cum sensēre discutiant, Plinius. Ad clarificandos oculos asturis, accipe dulcem herbam, aloen & cerussam, æquali singula pondere, & contunde fortiter: & trita cum oleo & axungia ad ignem liquefac, & misce cum his quæ dicta sunt, validè simul agitando. Huius vnguenti mane & sero aliquid in oculos asturis impone, Albertus. ¶ Ad dolorem oculorum. Zinziber, thus & aloen, singula pari pondere trita in peluim impone, & vino albo superinfuso per noctem relinque. deinde in oculos immitte. Item aloen & cerussam æquali portione misce cum pauco lardo veteri, quod è lardi medio erasseris, & vesperi in oculos auis immitte, Idem Accipitres aliqui oculorum grauedine laborant, ita vt palpebræ quasi coeant, Belisarius. ¶ Si astur spumam oculis emittit, melancholici humoris illic redundantis signum est. itaq; seseli montanum & semen cicutæ super carbones imposito, & carnes quibus vescetur inde suffito: & ipsum supra hunc ignem pasce, vt fumus in guttur & oculos eius subeat. postridie dabis ei in cibo aloen instar dimidiæ fabę & viridem cicadam siue locustam, quam si viridem non inueneris, tere siccam à te repositam, & carni qua vescetur asperge, Albert. ¶ Ad maculam oculorum falconis, Piper & aloen æquis portionibus trita impone: & si per tempus anni pruna syluestria habere possis, tres guttas ex illis super maculam instilla. multum enim proderunt, Albertus. ¶ Si albugo crescit interiore parte oculi auis, inice puluerem seminis fœniculi cum lacte mulieris masculum enixæ, Idem.

Ad oculorum hebetudinē.

Ad oculorum dolorem.

Ad maculam oculorum.

¶ Si clausas (obstructas) nares habuerit auis, per caulem paruæ pennæ in nares eius inspirando immitte puluerem piperis & saxifragiæ, Alb. *Vide* supra in cura rheumatis. ¶ Si quando sanies è falconis naribus fluit, & ipse cibum fastidit, & sanies mali odoris est, fistulam esse intelliges, quam sic curabis Accipiatur posterior pilus capræ, & axungia, vel (si desit) butyrum & vena quæ de naribus ad oculos tendit, incidatur, & cum acu ferrea calefacta inuratur vena incisa ex diuersa parte quam sita est fistula. & locus quotidie cum butyro perungatur. & falco in loco calido collocetur per nouem dies, Alb.

Ad narium vitia.

¶ Humorem, qui è capite fluens in palatum decumbit, restringes, si butyrū vetus & chelidoniam æqualiter misceas, & factum inde puluerem in calida carne des falconi, Alb.

Ad humorem qui in palatū defluit cohibēdum.

¶ Rostrum eius fractum quacunq; ex causa, repurgato, & si quid computruit resecato. tum inungito coronam rostri, primum serpentis pinguedine, deinde gallinæ, & iterum crescet. Deinde quintodecimo aut vigesimo postquam crescere cœperit die, frange ei rostrum superius, vt quod inferius est melius crescere possit ad modum debitum. Interea buccellis minutarim cōcisis eam pasces aliter enim pasci non posset Porrò disiunctum rostrum recludetur, si farinam subactam & fermento mixtam imposueris, & resinam, Tardiuus.

Ad rostri fracturam.

¶ Si collum falconis inflетur, signum est catarrhi calidi. Collum igitur deplumetur, & sanguis de vena auriculari detrahatur & rana ei in cibo detur, quam si concoxerit, de prospera valetudine eius nihil dubitabis, Albert. Quum autem guttur vel arteria aspera intumuerit, & falco tanquam suffocandus respirârit, rheumatismum patitur, & hoc modo curabitur. Sanguinis paonis, nucis moschatæ, myrobalanorum chebulorum, caryophyllorum, cinnamomi, zinziberis, singulorum par pondus accipito &

Ad colli morbos.

pilulas formato nouem, de quibus singulam quotidie dabis hora tertia, & nona deinde carne mutina pasces, Alb. Accipitres etiam strumosi fiunt, Idem.

Contra ingluuies morbos.

¶ Si præ nimia edendi festinatione aliquid in arteriam auis inciderit, tubum oblongum è penna factum, aut è metallo, in arteriam inseres, exugesq; donec id quod incidit sequatur. aliter enim periclitabitur auis, Tardiuus. Accipitribus ingluuiem reiecisse letiferum, quod nonnullis generibus contingit si paulò incautius curentur, Budæus.

¶ Auis non bene deglutit, vel ingluuiem nō remittit, si bucceis maioribus pascatur: vel si nimium præda sua se ingurgitârit, vel si refrigerata fuerit. Dabis igitur ei cibum pro vna vice modicū, & carnem leuem vino albo tepido maceratam. Vesperi dabis ei quatuor aut quinque caryophyllos tritos, & immissos lanæ xylinæ vino maceratæ: calfacient enim ei ventriculum & caput. Quod si bucceam, quam deuorare non potest, vomitu ab eo reddi velis, vt liberetur ingluuies ei infarcta, parū piperis triti in aceti aceto macerari aliquandiu permittes: deinde palatum auis hoc aceto collues: & tres aut quatuor guttas naribus immittes. Deinde cùm reiecerit quod inhærebat, pauco vino partes dictas aceto inflammatas adsperge. Cauebis tamen ab vsu aceti in aue nimis macra. ferre enim non posset. Sed in Sole aut prope ignem sistes, vt bucceā reiiciat. Est quando auis deglutit quidem escā, sed paulò pòst reuomit. Hoc si acciderit, & quod reiicitur non puteat, dabis ei parum aloes hepaticæ, ita vt post sex demū horas pauco & bono cibo nutriatur. At si puteat quod redditur, halitu auis corrupto, id fit si carne crassa, aut minus pura aut putrēte alatur. itaq; curabis vt caro eius munda sit, & cultro mundo secetur. auē quoq; loco mundo in Sole pones, cum aqua apposita ad potū: nec pasces eam vsq; ad vesperam, tum bucceas paruas dabis de carne recente conspersa vino, aut contrita scobe aciei ferri siue stomomatis, aut scobe eboris: hęc enim auis cibum retinent. Quòd si ne sic quidem retinuerit, da ei auiculas, mures aut rattos donec curetur. aut in aqua tepida coriandrū tritum dilue & in aqua illa colata per quatuor aut quinq; dies escam aui dandam lauato. Aut folia lauri in vino ad dimidias coquito eoq; refrigerato columbam potato donec moriatur: eius deinde coxam, aut tantundem quantitate in cibo accipitri dabis, Tardiuus.

Ad pulmonis vel arteriæ vitia.

¶ Si pulmo vel arteria falconis laboret, sume fimi passeris & muris, lanæ succidæ ana vnc. j. piperis albi grana quinq;, salis gemmei vnc. ij. His tritis admisce mellis & olei puri vtriusq; æqualiter sex guttas, & lactis fœminæ masculum lactantis ex se genitum guttas nouem & butyri quantū sufficit. Ex his cum lacte effinge tres pilulas ad magnitudinem auellanę, & insere in fauces falconis, tenetoq; eum per duas horas in manu, vt potionem totam reuomat. Deinde post vomitum pone eum iuxta aquam: vnde si biberit, paulò pòst pasce eum pulmone & corde lactentis agni & nondū herbam pascentis. Debet autem cato tam calida esse quam fieri potest. Postea alia carne suaui pasces eum assiduè, & vesperi dabis ei abunde de passere & pullo, Alber. ¶ Quòd si vulsus falco siue æger ex pulmone videatur, accipe auripigmenti triti vnciam, piperis grana nouem: & hæc permixta falconi cum carne calida prębe. Iterum autem, accipe tria lardi frusta (segmenta,) quanta falco deglutire potest, quibus melle intinctis limaturam ferri insperges, & in fauces auis immittes. Hoc facies per triduum, nec alium cibum dabis. Tum quarto die porcellum tenerum vino forti & claro inebria, & pectus inebriati ad ignem calefac. & cùm bene calefactus fuerit, rūde pectus eius vt sanguis vino infusus in pectus ascendat. Mox occide porcellum, & pectus sic calidum in calido capræ lacte intinge, & falconem per aliud triduum tali cibo pasce, & sanabitur, Idem.

Contra pectoris morbum.

¶ Quòd si accipiter frigore tactus in pectore læsus sit, granis saxifragæ contritis addes pisani (forte ptisanam) aut mel, & fricabis inde palatum accipitris, & expones eum Soli. Item semen herbę quæ radix (raphanus nimirum) vocatur, cum ruta syluestri & pipere æquali pondere teratur. hinc pilulas finges cum melle, ad modum granorum piperis, quas ei dabis per triduum. Hoc facies quotiescūq; frigoris iniuriam senserit, & vel alias inde læsus fuerit, vel fortiolus euaserit. Item succum marrubij, piper tritum, mellis modicum, & semen apij cribro excretum commisce, sic vt succi partes duæ sint, mellis vna. facilius autem sumet hoc medicamentum, si esurienti & cibum feruentius appetenti detur. Item ad pectus accipitris curandum mēntham tritam cum melle subige, & accipitri edendam dato. Vel radicem sinapis & trifolium æquali pōdere trita cum lacte & oleo hyssopino in cibo dabis accipitri. Nasturtium quoq; cum melle mixtum in carne porcina prodest, Alber.

Contra asthma.

¶ Si asthmaticus fuerit accipiter, tegulam coctam cōtritam dabis illi cum carne calida & sanguine hirci per tres dies. Et succum absinthij cum lacte asinæ infundes inter pellem & carnem coxæ gallinæ, quam ei in cibo dabis, Idem. Asturem asthmaticum sic curabimus. Caryophylli, cinnamomum, zinziber, cuminum, piper, aloe, sal, tragacantha, thus, æquali singula pondere trita commisceantur, & ponantur in tegula, & calefiant ad ignem. Et pars pulueris per fistulam iniiciatur inflando in nares asturis. Reliquum misce cum lardo claro magnitudine auellanæ, optimè trito. Hoc imposito in palatum asturis, expone eum Soli tandiu, donec reuomat. postridie edat lardum pondere vnciæ, & tertio die pullum columbinum rubeum, quarto die balneetur & curabitur, Alb. ni fallor

Contra fastidium & siccitatem.

¶ Si fastidio laboret auis, sorices viuos edat, vel catellum recens natum antequam videat, Albertus. Contra fastidium & siccitatem falconis Ouum cum lacte caprino sine fumo in sartagine putiss.ma donec durescat decoquito, & aui edendum dato. id si concoxerit, liberabitur. Proficit etiam contra omnem morbum, Idem. Si auis cibum fastidiat, quod fit cum vesperi nimium magnis buccellis pasta

passa est & immodicè saturata, aut cùm corpus prauis humoribus scatet: dabis ei columbam, quam pro arbitrio occidat & sanguine fruatur, de carne edat coxam aut tantundem quantitate. Et si auis carnem columbæ nolit discerpere, dabis eam minutatim in buccellas concisam, & sacchato aspersam vel oleo oliuarum bono, recenti ac dulci, aut amygdalino: idq; subinde facies paulatim donec sanetur. Aut dabis ei passerculum vino maceratum, vel melle rigatum, vel puluere mastiches aspersum: aut sub diluculum dabis ei pilulam vnam ex illis quas cõmunes vocant: & capitio intectum in Sole aut iuxta ignem tenebis, sinesq; vomere pro arbitrio. Quum iam per tres quatuórve dies his pilulis vsa fuerit, & iam cibum appetierit, cibum eius scobe ferri per alios totidem dies consperge, Idem.

Ad malā concoctionem. ¶ Ad malam concoctionem auis. Auem malè concoquere his signis animaduertitur. Si subinde biat ore & respirat, si escam suam deplumat, nec edit, sed relinquit aut reuomit: si fimum crasso humore nigro & pallido infectum egerit: si turundos curæ gratia (vt loquuntur) ingestos, tempestiuè non reddit: si rostro eius vtraq; manu fortiter diducto odorem de gutture eius fœtidum percipias. Solet autem male concoquere, si diluculo ante cœnam concoctam pascatur, aut vesperi nimis serò & maioribus buccellis. Remedio est, ne pascatur ante concoctionem rite peractam, & antequam probè appetat. Tūc accipe fuliginem quæ sartaginis fundo adhæret, & per horam in aqua macerato: aquam deinde colatam tepefacito, & in ea macerato carnem qua pasces auem in buccellas incisam: nec alium cibum ante vesperam dato. tum carnis saccharatæ buccellas tres præbe: vel cibo eius admisce semen quod in caryophyllis aromate reperitur, contritum, Tardiuus. ¶ Contra nimiam famem falconis: Muris sanguinem, mel, & semen apij, æquis portionibus mixta in cibo da, Albertus. ¶ Si astur cibum indigestum reiecent, cinnamomum, caryophyllos, cyminum & folia lauri, pari portione singula contrita, in olla noua cum vino albo decoque, ita vt parum vini remaneat. sed caue ne ebulliendo effundatur. Quod remanet pone in panno lineo forti, & succi expressi infunde in fauces asturis quantum sufficit: cibum quidem eam ob causam ei non negabis: postridie fœniculum contunde, & succo expresso carnē quam ei daturus es, iniunge Idem, Si cibum sæpius incoctum euomit, dabis ei scammonij quartam partem oboli & tantundem cymini, asperges autem trita carni suillæ pingui aut si illam edere nolit, albo oui liquore excipies, & in os eius inferes. Vel oua cruda in lac caprinum euacuata, simulque decocta, ter ei in cibum dato, Albertus. Si accipiter proijcit granum siue carnem incoctam, immitte in gulam eius lixiuium cum sarmentis, mensura cochlearij: & si inde offendi videatur, syrupi violati cum aqua frigida mixti cochlearia tria in fauces eius infunde. Et postquam vomuerit & ad se redierit, balneetur in aqua, nimirum si cælum fuerit serenum. Vtile sanè fuerit salgemmam quoque tritam miscere lixiuio: purgat enim & vomitum promouet, Idem. ¶ Quando accipiter cibum per triduum in gula vel digestione (ventriculo) retinuerit, dabis ei lixiuium è sarmentis vitium bene colatum cum carne calida per biduum, & triduo sequente carnem captiuam cum butyro & mastiche trita. Quando autem cibum oblatum recusat sumere, & carnem oblatam rostro à se remouet, carnem aliam præbe, vt gruis: sed granum staphisagriæ sub lingua eius pone, & statim euomet carnes sumptas, Albertus. Est quando infusione laborat falco sicut equus: cuius signum est quòd cibum respuit, & oculos habet inflatos. Facies igitur lixiuium de sarmentis vitis, eoq; ter colato implebis guttur falconis, quem sic relinques donec egerendo se cibum quem sumpserat concoxisse demõstret. Postea dabis ei lacertam in cibo. Aut vinum calidum cum pipere trito in fauces eius infundes, relinquesque donec concoxerit cibum quo infusus fuerat, Idem.

Ad nimiā sitim. ¶ Ad nimiam sitim asturis Radicem dulcem, rhabarbarum, betonicam, cum syrupo violato & aqua commisce, & per noctem relinque. Et quotidie mane fac vt inde bibat quantum voluerit per dies octo, & tanas in cibo præbe, Albertus. Et rursus, Si valde sitiat auis, accipe puluerem caulis libystici, & carnem (caulam) de anetho & fœniculo, & coque cum vino, admixto etiam cochlearia mellis. Hunc liquorem colatum aui bibendum da, vel in os eius inijce. Et si bibere detrectet, da ei carnem illitam melle, & altero die oleo rosaceo frigido illitam. Si auis siticulosa fuerit, quòd alterata & nimis calefacta sit, dabis ei in potu aquam, in qua saccharum cum croco & spodio madueri: sed exiguam, quanta duntaxat faucibus refrigerandis sufficit. At si ob nimiam obesitatem, vel calores internos siticulosa sit, adde prædictis terram sigillatam vt vocant. Si propter cruditatem, cuminum dulce in aqua decoques, & in os eius infundes: aut zinziber, aut pulegium in vino veteri coque, aut caryophyllos in aqua, & inde madefacito escam auis. Quòd si subinde sitire pergat, appone ei bibēdam aquam, cui inieceris drachmam boli Armeniæ cum decem granis caphuræ, Tardiuus.

Ad lapidē in ventre. ¶ Si falco carnem rostro laniatam acceperit, paulo post verò inconcoctam reiecerit: certum est durum viscosumq; humorem in eius ingluuie, ventriculo & intestinis concretum esse, quem aliqui petrā vocant. Pasces igitur eū carne passeris, inspersis caryophyllis tribus ita vt altero quoq; die hunc cibum des, altero verò pipionē vel purgationem, (cum Guel.) sic enim curabitur. Quòd si alui excrementa longè non egerit (nō procul reiicit,) eiusdē hoc morbi signū est: itaq; dabis ei cor porcinum cum seta porcina minutatim incisa vsq; in diem tertium, & liberabitur, Albertus. Ad lapidem in ventre: Pinguedinem axungiæ edat & butyrum. Vel aloen herbam cum puluere apij inuolue cordibus paruarum auium, quibus vescatur, Albertus. Contra lapidem asturis: Cinnamomum, aloen, caryophyllos, saccharum,

saxifragiam, gerulam (forte viridem, vt etiam ad oculos spumantes) cicadam, singula æquo pondere teres & cum syrupo rosaceo miscebis: & cum pascis asturem, carni quam edit de hoc remedio adde instar duarum fabarum, Alber. Contra lapidem asturis & renum corruptionem. Adipis galli partem j. verbenæ partes ij tere, & de succo expresso tertiam partem cochlearis astur ieiuno da, & sine cibo eum relinque vsq; ad meridiem. Quòd si læsus videatur, da ei cochlearia tria syrupi violati distemperati (id est aqua diluti) vel mel rosaceum (dilutum) Et quarto die succi centinodiæ & centineruiæ siue quinquenerviæ, tertiam partem cochlearij, infunde in fauces asturis ieiuni, & curabitur, Idem.

Contra omne vitium iecoris.

¶ Contra omne vitium iecoris. Sumatur arboris quercus, (non exprimit quidnam de ea sumi debeat,) & boli (Armeniæ scilicet) tantundem. Hæc trita cum carne pulli (gallinacei) calida, qui vino inebriatus sit, falconi præbeantur, Albertus.

Ad lumbricos.

¶ Ad lumbricos accipitris: Da ei cum cibo succum foliorum persici, aut santonicum tritum, & liberabitur, Crescentiensis. Si falco lumbricis affligitur in ventre, & lumbrici in excrementis apparuerint, scobem (squamas, Belisarius) ferri & maxime chalybis depurati carni suillæ insperges, quam ei in cibo dabis vsq; in diem tertium, & sanabitur, Albertus. Lumbrici sæpius nascuntur ex cruditate, quamobrem studendum est plurimum vt bene concoquant quod vt fiat, leuioribus cibis, pullis scilicet gallinaceis, non bubula carne & his similibus cibandi accipitres sunt. Si vero lumbrici iam nati sint, curetur (vt iam ex Alberto recitauimus) Vel sume passerum stercus, piscisq; pellis crudæ, cui tinca nomen est, crematæ puluerem, eboris rasuram, & squamam ferri pari pondere. hæc trita & suillo cordi inspersa accipitribus dato, Belisarius. Si anguillæ, id est lumbrici longi infestent falconem, accipe teneri pulli intestinum aqua bene ablutum, & fac inde tres nodos ad mensuram dimidij pollicis, & vtrinq; vinciatur tenui filo, hoc oleo impletum limpido, pone in fauces falconis sicut & alia potio poni consueuit. Quòd si postridie adhuc lædatur lumbricis, sume scobis eboris & fimi passeris Indici siue solitarij, aut (si is desit) communis, ana vnc j. Hæc trita falconi cum carne calida præbe. Et si etiamnum tertio die perseuerent, abstrahatur cruda pellis de pisce tinca & in calida testa sine fumo & flamma super carbones comburatur, sumaturque hic cinis cum scobe eboris, & fimo passeris, partibus æqualibus: ita vt farina ex eis permixtis cum carne calida detur. Et si necesse fuerit, quarto de his iam dictis scobem ferri adijcies, Albertus.

Contra obstructionem.

¶ Accipiter aliquando patitur obstructionem, & tunc grauis manet, nec cibum nec prædam desiderans, Albertus. Intestinorum restrictione induratis recrementis interdum afficitur ita vt superueniente demum febri extinguatur, Belisarius. Si auis aluum exonerare nequeat, quod apparet si caudam fricet & aquam bibat, dabis ei carnem suillam calidam cum pauca aloe: aut intestina terræ super latere calido siccata, & trita carni calidæ & concoctu facili, quam in cibo sumat, insperges, Tardiuus. Si aluus supprimatur, fel galli edat, vel testudines albas decoctas. Si verò nimium soluta sit, modicum de succo hyoscyami bibat, & carnes eodem inunctas edat, Albertus.

Contra renum vitia.

¶ Contra omnia vitia renum falconis. Puluerem candriæ (videtur vox corrupta forte cardami) vel nasturtij aquatici, in corde pulli gallinacei scilicet, in cibo da, & proderit, Alber.

Ad ficum ani.

¶ Ad ficum in ano asturis. Pinnulis alarum siccatis & tritis carnes quibus pascitur consperge. & sic nouies eum pascito, Albertus.

Ad cruris fracturam.

¶ Quod si crus fregerit accipiter, thus, bolum (Armeniam) serpentinam, consolidam & mastichen, fortiter tere, & misce cum albo liquore oui, & super linteo extende, & dinge crus fractum & linteo illo inuolue. Tum pennam de ala vulturis scinde, & incannatum ex ea os fractum per quinque dies relinque, Albertus.

¶ De morbo articulari ex veteribus scriptum est supra in arthritidis differentijs.

Ad podagram & alia pedum vitia.

¶ Ad podagram asturis Tithymallum cum melle & aceto tritum, & modica calce, illiga, & postquam se mouent, vnge aloe cum vino, & sanabitur, Albertus. Ad podagram accipitris quæ fit cùm humor descendit in articulos pedum & digitorum Pedes eius inũges lacte herbæ quæ lactaiola (nimirum è genere tithymallorum) vocatur & collocabis eum in pertica super panno lineo eodem lacte imbuto, donec rupta sit podagra: tunc pannus auferatur, & inungatur locus seuo donec curetur, Crescentiensis Si pedes falconis citra vllam violentiam inflati fuerint, podagricus est, & sic curabitur Inungatur vnguento ex butyro, oleo, & aloe, æquali portione permixtis, per tres dies, & Soli exponatur & carne felina cibetur Vel licinium factum de carne (de lana) bombacina (xylina, incende, & vre plantam pedis falconis Deinde impone eum in petram viuam, quæ inuncta sit axungia veteri, & liberabitur. Pasces autem eum interea muribus, Albert. Contra inflationem pedum falconis. Aloe & albus oui liquor simul subigantur: deinde quære cotem in qua sæpe acutum est ferrum, & in qua ferri aliquid inhæret. super qua tandiu puluerẽ (medicamentum prædictum) frica, vt omnis acutio (substantia ferri quæ in cote est,) in puluerem transeat. Tum pedibus inflatis illum suppones tandiu, donec crustam faciat & pedi hęreat. Postridie optime sapone perunges, & tertio die facies vt videris expedire, Idem. Si pedes guttosi (arthritici) sint, vel tineæ eius pennas erodant, carnes hircinas edat aceto madidas: & alas eius aceto calido & oleo laurino sæpius perfrica, Albertus. Ad pedes falconis sanandos, millefolium, saxifragam, verbenam & plantaginem, singula æqualia, contere: & cartu calidæ ad cibum insperge, Idem. ¶ Si falco

nascen-

nascentias in pede habuerit, medium iuniperi corticem tenuissimè tritum per nouem dies alternis diebus ei præbebis cum carne, & curabitur, Albertus. Si accipiter digiti articulum læserit, scinde murem, in cuius viscera calida pedem eius immittes, & fasciola aptè constringes. Si ita non sanetur, dextram vngulam porci frange, & exempta inde medulla pedem accipitris vnge per triduum, Idem. Quod si falco vnguem radicitus perdidit, non recrescit: sed digitus pedis in calido mure aperto est colligandus, & cum medulla pedis & digiti porcini postea inungendus, donec sanetur, Albert. Si laboret morbo quem rampam vocant, succo artemisiæ cibus eius intingatur, & sanguine agni calido pedes eius perfrica: vel vino tepido in quo decoctæ sint vrticæ, & eodem vino cibum eius madefacito. Idem.

10

PARALIPOMENA QVAEDAM QVAE IN PRAECEDENTIBVS suo loco hoc in capite omissa sunt.

Si inquieta sit auis in pertica, vel super manum, myrrham in aqua decoque, & inde corpus eius asperge, ac cibum eius nouenis vicibus in eandem intinge, Albertus. ¶ Si accipiter nimis clamosus fuerit, cibetur vespertilione pleno pipere trito, Idem.

¶ Vt falco hominem non deserat. Apium, mentham nigram, & petroselinum simul trita, cum carne calida ei præbe, Albertus.

¶ Si accipiter pennas iam aliquoties mutauerit, Calendis Ianuarij in mutam mittatur. at si pullus eiusdem anni fuerit, mittatur in mutam Calendis Iulij, & auibus viuis vescatur si inueniri poterunt. Ca-

Ad pennarum mutationem.

20 ryophyllos etiam & semen fœniculi cum carne sumat. Domus mutæ apta & ampla sit, a qua post mutationem extrahatur. Quòd si pennas non citò proiecerit, serpentem varium, qui inter alios minus habet veneni, & Germanice huff, fortè vnc) vocatur cum tritico coque: deinde tritico illo gallinam pasces, & aquam decoctionis in potu ei dabis. Huius postea gallinæ carnibus pastus accipiter, pennas reijciet, & morbo, si quem patitur, liberabitur. solidis quoque pennis nouis plurimum decoratus, longo tempore sanus & hilaris viuet. Triti etiam pisciculi minuti fluuiatiles, carnibus ab accipitre edendis aspergantur, & cum carnibus muris in cibo ei dentur. Sic enim proculdubio citò mutabit. Idem fiet si lumbis porci sanguine agni non intinctis & incisis vescatur. Lacerta etiam viridis vsta iuuat. Item grana sambuci mense Septembri terra obruas, & postea hordeum vel alium cibum in eis (succo eorum) madefactum gallinis obijcias, quarum carnibus accipitrem pasces. Aliqui sanguisugas incisas per se, vel cum carnibus, of-

30 ferunt accipitri, aut vstas tritasque carnibus aspergunt. Prosunt & mures viui dati, & minutatim fracti, ac in fauces immissi, Albertus.

¶ Per quasuis aues rapaces aucupium nostri Weidwerck appellant, accipitres, nisos, falcones, aquilas, priuatim verò quod per accipitres & nisos fit, canum odorantium & excitantium vt plurimum auxilio, Federspiel nuncupant: in quo genere aues rapaces rectà à manu prouolant prædamque persequuntur, non in altum statim scandunt vt superne deijciant feriantque, vt falcones. ¶ Galli sua lingua curam (*la curee*) vocant, plumas stupásve conuolutas ad oliuæ fructus formam ferè, quæ vesperi accipitribus deuorandæ exhibentur, quas postridie aluo reddant, valetudinis gratia.

F.

Accipiter in sacris literis, vt & cæteræ rapaces & vncorum vnguium aues, cibo interdicitur: vt in-

De alimēto ex accipitribus

40 de conijciatur displicere Deo eos qui alijs insidias moliuntur, & cædes meditantur, sicut accipiter, qui nullam auium infirmiorum non inuadit, Procopius. Pulli accipitrum suaues valde pinguesque efficiuntur, Arist. Auicenna & R. Moses. Caro accipitris dulcis & leuis est, propter bonum nutrimentum quo alitur, Albertus. Assus & in cibo sumptus accipiter, morbum sacrum curat, Kiranides. Aues rapaces deteriores alijs dicuntur. duræ enim ac difficiles concoctu sunt, cùm paucum ac siccum alimentum generent: quare senibus & conualescentibus minimè conueniunt. N. Massa.

G.

Hierax potest quæcunque & vultur, debilius tamen, Kiranid. Assa & in cibo sumpta hæc auis, morbum sacrum curat, Idem. Carnes pullorum accipitris boni saporis sunt, animum corroborant, melancholiæ & perturbationi mentis resistunt, R. Moses in Aphorismis. Magi in quartanis adalligari iubent

Remedia ex accipitre.

50 puluerem in quo se accipiter voluntauerit, lino rutilo in linteolo. Accipiter decoctus in rosaceo, efficacissimus ad inunctiones omnium in oculis vitiorum putatur, Plinius. Cum vnguento susino coctus oculorum hebetudini medetur, Galenus ad Pisonem & Constantinus Afer. Decoctus in oleo susino, donec caro eius resoluatur, oculis inde frequenter inunctis hypochysin (suffusionem) & caliginem discutit. Sextus & Marcellus Emp. Viui deplumati accipitris & cocti in oleo susino donec dissoluatur, iure colato inunctæ oculorum nebulæ & hebetudines sanantur, Kiranides. Adeps accipitris teritur in oleo, quo inunctis oculis caligo depellitur, Æsculapius. Accipitris seuum iuncturis vtile est, Io. Vrsinus. Accipe ventriculi accipitris excrementum (Magenschmeiß) ponatur in vino per triduum, pòst puluerisa: tum recipe succum fœniculi & mellis cochlearia tria plena, misceantur simul, ex his fiant pilulæ, quarum exhibeantur tres viro vel mulieri quando ibit dormitum. Sunt enim ad laxandam aluum nobiles. Incert.

Ex fimo accipitris. ¶ Anseris, accipitris, gruum, & similium stercora, de quibus multa nugaces quidam fabulantur, inutilia esse experimento compertum est, Aetius. Fimum accipitris in mulso potum videtur fœcundas facere, Plinius. Si retineantur secundæ, fimi accip. scrupulum propina, aut drachmam eiusdem (in pessi forma) suppone, Symphorianus Champegius. Fimus eius cum vino dulci potus partum accelerat, Kirannides. Nisi fimum tritum, quantum duobus digitis capere poteris, ex vino aut aqua mulieri propina quæ parere non potest & parturigines non habet. Curandum est autem vt fœtus in vtero prius rectè ad exitum spectet. Similiter potum secundas promouet, Obscurus. Suffitus qui fœtum viuū vel mortuum educit, Spolium serpentis, opopanax, myrrha, galbanum, castoreum, sulfur citrinum, rubia, stercus columbinum vel accipitris. Hæc omnia, vel quædam eorum, trita felle vaccino excipiantur, & fumus inde per embotum (fistulam) in vterum recipiatur. Arnoldus in Breuiario. Accipitris fimi cinis cum Attico melle laudatur ad inunctiones omnium in oculis vitiorum, Plinius. Parum fimi falconis cum vino pro antidoto datur contra morsum stellionis, Ponzettus.

Ex collo. ¶ Oculi accipitris à collo suspensi tertianam fugant, Kiranides.

Ex ventriculo. ¶ Ad quasuis malas corporis affectiones Accipitris ventriculum tribus diebus & noctibus mero maceratum conteres, & cum tribus cochlearis succi fœniculi ac mellis permiscebis, & sub somnum propinabis, Obscurus.

Ex felle. ¶ Accipitrum & aquilarum fella valde acria sunt: quinetiam erodunt, quod vel colore suo æruginoso (viridi) testantur, qui tamen interdum niger in eis est, Galenus lib. 10. de simplic. Accipitris fel oculis prodest, Io. Vrsinus. Palam mollis asote petis, Idem.

Ex vnguibus. ¶ Accipitrū vngues tritos aduersus dysenteriam vtiliter bibi quidam affirmant, tanquam experimētis cognitum. ¶ Fimum nisi vel accipitris tenuissimè tritum, aliqui vtiliter equorum oculis caligantibus flatu immitti putant.

Afflatus & morsus accipitrū venenosus. ¶ Diligenter cauere oportet afflatum, morsus & vngues accipitris ac falconis, & omnium rapacium auium, præcipuè postquam hæ aues balneatæ fuerint, & pennas rostro composuerint. Adhæret enim rostrum pinguedo quædam venenosa, quam de cauda accipiunt. Habent autem tum pennas, tum pedes & anhelitum non absq; veneno, ita vt mordendo vel laniando periculum creent & nonnullos inde iam mortuos esse constat, Albertus.

H.

Etymologia. a. Accipiter dictus videri potest ab accipiendis & rapiendis auibus, (vt scribit Textor,) vt & Germanis fortè ein Habich/a verbo haben/quod est habere & retinere. Sed veteres Grammatici ab auguribus factam hanc vocem volunt, vt accipiter dicatur quasi ter accepta auis. *Vide* infra in *h.* Accipiter generis est masculini, Vergilius lib. 11. *Quàm facilè accipiter saxo sacer ales ab alto.* Aut fœminini, Lucretius lib. 4. *Accipitresq; somno in leni, si prælia, pugnasq; Edere sunt persectantes, visæq; volantes.* ¶ Ἱέραξ ἀπὸ τοῦ ἱέσθαι ῥαγδαίως, nempe à celeritate motus sui, cuius gratia & Soli sacer existimatur, Eustathius. Ἱέραξ παρὰ τὸ ἵεσθαι ἤγουν φέρεσθαι εἰς τὸν ἀέρα ῥαγδαίως, & per crasin ἱρηξ, Etymologus. Ego potius hieraca dictum existimarim tanquam hieròn sacrum alitem: ad quod Vergilius etiam alludere videtur, *Accipiter saxo sacer ales ab alto.* Vide mox inter Epitheta. Ἴρηξ Ionicè pro ἱέραξ quod per crasin ex ἱέραξ factum esse, modò dictum est. Homerus Il. κίρκῳ ἴρηκι ἐοικώς, vbi exemplaria legunt ἴρηκι. Ἴρηξ, ἱέραξ, Hesychius & Varinus. Est autem Ionicum. Nam Iones & alpha in η vertunt, & syllabam sæpe detrahunt, & pro denso spiritu tenuem ponunt, vt ἰρεύς, ἦμαρ, pro ἱερεύς, ἡμέρα. quare & ἴρηξ sine aspiratione secūdum eosdem scribendum. Scholiastes Homeri anonymus ἴρηκας genus aquilarum interpretatur, quod non probamus. inuenimus tamen aliquando ἵρηξ aspiratum. Ἱερακίσκος, vox est diminutiua ab accipitre. Κἂν λαβόντες ὀρχίλον, εἴθ' ἁρπάσας βούλησθέ τι, Ὀξὺν ἱερακίσκον εἰς τὰς χεῖρας ὑμῖν δώσομεν, Aues ad Athenien. apud Aristophanem, id est ἁρπαγὴν ἐξεῖναι ἢ πάγος ὡς ἱέρακος ἵνα ταχέως φύγωσι. Κίρκος, accipiter, Hesychius.

Synonyma græca Ὁ κυνηλέτης, ἢ ὁ ἱέραξ, Varinus, sed nos circum, peculiarem accipitris speciem, describemus infra. Accipiter communis quem cerchium dicunt, Kiranides lib. 1. in φ. lego *circum* vel *cercnon.* Κέρκνος, ἱέραξ ἢ ἀλεκτρυών, Hesychius & Varinus. Κέρχνεξ, accipiter, Iidem. Xiphias auis hieracos (id est accipitris, malim species accipitris) quæ vocatur *xados,* (lego *xercnos* vel *circos,*) Kiranides lib. 1. in Ξ. mox quidem in amuleti descriptione, pro xiphia accipitrem simpliciter nominat. Ἱέραξ, auis quædam, Hesychius & Varinus: videtur autem accipitrem significare, vt & ἱέραξ vel ἴρηξ. Ciris vel cirrhis vox, apud Græcos grammaticos variè scribitur, κεῖρις, κιρὶς, κειρὶς, κίρρις, κήρυξ. & ab aliis simpliciter auis genus, ab aliis accipiter vel genus accipitris exponitur, vt copiosius infra peculiari capite prosequemur. ¶ Βέργαλος, ἱέρακες Βέργαλοι, ἢ ἁρπακτικοὶ, Hesychius & Varinus. Σταωνίξ, ἱέραξ, Iidem. Σίτλον etiam noctuā, vel picam, vel accipitrem interpretantur. Βάρβαξ, ἱέραξ παρὰ Λίβυσι, Hesychius & Varinus. Νέρτος, accipiter. alij simpliciter speciem auis exponunt. Iidem. Opinantur Ægyptij animæ conseptum esse cor: qua ratione quum accipitris nomine indicari animam putent, illum vocabulo gentilitio βαιήθ, nūcupant, quod animam significat & cor. siquidem βαι anima est, ηθ verò cor. Hieroglyphico argumento adiciunt, accipitrem aquam non bibere, sed sanguinem, quo & connutriatur anima, Cælius Rhod. ¶ Accipitres etiam accipenseres vocant, Albertus ridiculè. Est enim accipenser in piscium genere, non volucrum. Coredulus auis sic est vocata, eò quòd venatione viuat, & corda eorum quæ venatur edat, & parum de reliquo corpore prædæ accipiat, Albertus. Videtur autem vel accipiter esse, vel aliqua eius species, cùm & rapina viuat,

tiat, & cordibus auium edendis delectetur, quod & accipiter facit, vt in C. scripsimus.

¶Epitheta Acer, hyperboreus, ferus, prædo, apud Textorem. *Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis idem Decipit & captas non sibi mœret aues*, Martialis. Videtur & sacer epitheton esse accipitris. *Quàm facile accipiter saxo sacer ales ab alto*, Vergil. 11 Æneid. vbi Seruius, Sacer ideo quia est Marti consecratus aut auibus execrabilis, vt *Auri sacra fames* aut quod verius est, nomen Græcum expressit. nam ἱέραξ dicitur, hoc est sacer. cur autem Græce sic dictus sit, ratione non caret, quæ nota est sacrorum peritis. Demetrius etiam ἱέρακας, ἱερὰς ὄρνιθας vocat. *Vide* infra in *h* Est etiam Apollini & Marti sacer. alij sacrum cæteris auibus, id est execrabilem, quòd ab eo capiantur. alij magnum exponunt. ¶Homerus accipitrem (φασσοφόνον, vt infra recitabimus) ὤκιστον tantum vocat, ἄλλοθι vero κάρτιστον simul & ὤκιστον. Aristophanes in auibus accipitres ἱπποτοξότας cognominat. nomine composito ab equo, propter pernicem eius volatum, & ab arcu, propter vngues aduncos, vt Scholiastes monet. Ὠκυπέτης & Τανυσίπτερος, apud Hesiodum.

¶Ἱερακιδεῖς pulli accipitrum dicuntur à recto singulari ἱερακιδεύς, sicut χηνιδεῖς, ἀηδονιδεῖς, κορωνιδεῖς, &c. Eustath.

De Hieracite gĕma. ¶Hieraciten gemmam Plinius à colore accipitris dictam ait. Meminit & Georg. Agricola. Hieraciten (inquit) Paulus Ægineta in lapidibus rectius numerat, quam Plinius in gĕmis. is (inquit Plinius) alternat totus miluinis nigricans veluti plumis. Inuenitur in tractu Hildeshemio qua itur versus occasum in colle vltra flumen & citra est, similis specie & colore accipitrum mollioribus pennis, quæ ipsis sunt in pectore. Hieraciten dextro femori alligatum sistere dicunt sanguinem per ora venarum profusum. Hæc Agricola. Interpretatur autem hunc lapidem Germanicè quoq; non aliter quam accipitris lapidem vocans, conficto nimirum per imitationem vocabulo, Habichstein. Hieraciten lapidem gestans muscis infestari negatur, Hermolaus.

De hieracia herba. ¶Hieracium (vel hieracia fœminino genere, vt apud Aetium & Horum legitur, referente Hermolao) herba ab accipitribus nomen sortitur. Ex lactucis sponte nascĕtibus rotunda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam vocent quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensêre discutiant, Plinius. *Vide* supra in *E.* Nos nuper ex Italia missum ab amico hieracium accepimus, quod is Creticum appellauit, ex Creta nuper in Italiam aduectum, cubitale, tenerum, lacte manans, mollibus aculeis, flore luteo diluto, qui in pappos abit, quibus semina oblonga & asperiuscula subduntur. foliis laciniatis, breuioribus quam in plerisq; lactucis syluestribus, anteriore sui parte latioribus & rotundis, amaris: sed foliorum species ætate mutatur. Dioscoridis verba super vtroq; hieracio, ne sim prolixior, omitto. Minus quidem hieracium (quod doctorum pleriq; hodie illud esse putant, quod vulgò dens leonis nominatur) Romani intybum syluestre vocant, vt inter nomenclaturas Dioscoridi adiectas legitur. Rustici quidam apud nos caudam milui appellant, Weyhenschwantz. alij flores suillos, Sewblumen/ alij aliter. Eandem hedypnoidem putant eruditi: aut si quid interest, viribus tamen & genere proximæ sunt. Ex eodem genere picris est, id est intybum vel cichorium syluestre ab amaritudine dictum, quod Ælianus refert circum accipitrem nido suo imponere, tanquam ad custodiam pullorum aliquid cŏferat. ¶Dracunculus etiam hieracium cognominatur apud Dioscoridem, fortassis propter caulem maculis insignem, vt & accipiter suo pectore maculosus est: & lychnis syluestris hieracopodion, id est pes accipitris, nimirum a figura folij. nam lychnis coronaria alio nomine ballaria appellatur. inuenio autem apud Varinum & Hesychium, Balaris herba est triphyllos, id est triplici folio, vt ita forte vngues accipitris imitetur. Alius accipitrinus pes (inquit Hermolaus Barbarus) apud nostrum vulgus est, quæ corneola quoque dicitur (fortè quòd siliquis quasi corniculis insigniatur) folio salicis ferè pusillo, flore subluteo, cum siliquis ciceri similibus: & in iis semen inficere capillos dicitur colore rubro. Corneolam infectorum flore aureo, lysimachion veterum esse, Leonicenus in secunda editione de erroribus Plinij & aliorum medicorum, omnino defendit. sed quærendum an genistæ potius species sit.

Collyria hieracia dicta. ¶Medici collyria quædam siue medicamenta ad oculos *hieracia* vocitarunt, nimirum quòd oculorum aciem adeò acuant, vt ne perspicacissimo quidem accipitrum visu inferior sit futura. tale est Apollonij Phœnix apud Galenum de compos. sec. locos lib. 4 cap. Hieracium cognominatum, (hoc est ab Hierace compositum, & ab Apollonio in vsum assumptum, vt Cornario placet) & aliud ibidem Hieracis, vtrunq; ad asperitudines, &c. Fuerunt sanè variæ compositiones Hieracii inscriptæ, inquit Cornarius. Plinius 34, 11. recenset vnam, his verbis. Hieracium vocatur collyrium, quod ita maximè constat. Temperatur autem idem ammoniaci vnciis quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramenti sutorij (quod chalcanthum vocant) totidem, misyos verò vna, croci sex. Hæc omnia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas excellentis remedij contra glaucomatum initia & suffusionum, contra caligines & scabricias & albugines, ac genarum vitia. Aliud a Plinij & vtroq; Galeni hieracio Celsus describit lib. 6 cap. 6 ad asperitudinem.

Hierax piscis. ¶Est & hierax piscis, Latinè miluum & lucernam interpretantur. Hic cum sibi à maiore pisce metuit, volitat, sed summa tantum maria attingens, vt nescias volĕtne, an super aquam natet. Mil

ui(aues) ex eodem accipitrum genere, magnitudine differunt, Plinius. Aues Memnonis figura corporis & forma accipitribus similes esse videntur, sed frugibus viuunt non carnibus, Ælianus.

Accipitrarius qui accipitrū curam gerit. ¶ Accipitrarius dici potest, qui accipitrum curam gerit, (vt apiarius) Albertus falconarium dixit qui falcones curat. Accipitrem pecuniatum Plautus in Persa metaphoricè & per iocum vocat hominem auarum & raptorem. Accipitrinus adiectiuum. herbam quandam pedem accipitrinum dici, paulò antè ex Hermolao retuli. Accipitro, accipitras, verbum apud Næuium authore Gellio libro 19. nunc abolitum, olim lacerare significabat. *Accipitrare antiquum verbum.* ¶ Magi patres appellant aquilas & accipitres vt leones qui sacris iisdem initiantur, &c. Omnes enim metempsychosin credunt, & communem nobis cum reliquis animalibus naturam, nominum etiam communitate testantur, Porphyrius. Ἱερακοτρόφος, accipitrarius, qui accipitres alit & curat, apud Demetrium Constantinop. Γυναικοϊέρακες, mulierum sectatores, mulierosi, οἱ περὶ τὰς γυναῖκας ἐπτοημένοι. Δεινοὶ γὰρ οἱ γυναικοϊέρακες, εἶναι ποιεῖν αἰτίας εὐέλικτοι εἰς ἄγραν τῆς θηλείας, Suidas ex authore innominato. Aristophanes in Auibus per iocum multa ad auium nomenclaturas accommodans, scribit, Ὦ Σούνιε χαῖρ' ἄναξ πελαργικέ. Videtur autem Neptunum dicere pro Suniarato, (quòd illi in Sunio Atticæ promontorio preces & ἀρὰς funderent.) & pro Pelasgico Pelargicum, &c.

Icones accipitrum. ¶ Icones. Regis Persarum vestem purpuream & accipitribus aureis distinctam fuisse legimus alicubi apud Cælium Rhodig. In Hori monumentis adnotatum, vxorem viro præcipuè obnoxiam obedientemque, ab Ægyptiis Venerem dici: obluctantem verò pugnacemque non ita. quo argumento accipitrem fœmellam expingentes Venerem intelligunt, de animalis natura intellectum rei promentes, Cælius. Et alibi ex quarto Bibliothecæ Diodori, Accipiter rem denotat citò factam, quoniam hæc aliarum fermè omnium auis sit velocissima. Transfertur hæc notatio ad domesticas res quæ velociter fiant. Accipiter pictus ventos notat, &c. Orus 2. 16. Hermupoli Typhonis simulachrum ostendunt, equum fluuiatilem, cui insistit accipiter serpentem impugnans per equum demonstrantes Typhonem, per accipitrem verò vim & principatum, quo ille violenter sibi quæsito sæpe per improbitatem tum ipse turbari, tum alios perturbare sua sponte voluerit, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. In Diospoli (in Sai, Plutarchus in libro de Iside) Ægypti in vestibulo quod sacrum appellatur, imagines expressæ spectantur, puellus generationis, senex corruptionis: accipiter dei, piscis odij, crocodilus denique impudentiæ symbolum. Quæ omnia si coniungas, hunc sensum constituent. O nascentes & morientes, Deus odio habet impudentiam, Clemens libro quinto Stromatum. Et rursus ibidem, In comessationibus (κωμασίαις, inquit,) apud Ægyptios dictis, deorum aurea simulachra circunferunt, canes duos, accipitrem vnum, & ibin vnam. eaque literas quatuor appellant. Sunt autem canes symbola duorum hemisphæriorum, vt quæ circuitum & veluti custodiam peragant. Accipiter Solis: feruidæ enim naturæ est, & ad perdendum comparatus. nam ad Solem etiam morbos pestilentes referunt. Ibis denique Lunæ. tenebrosam enim lunæ faciem, nigris in hac aue pennis: lucidam albis comparant. Sunt qui per canes circulos tropicos notari velint, qui scilicet Solis Meridiem & Septentrionem versus transitum determinant & instar ianitorum obseruant. Iisdem æquinoctialem circulum sublimem & exustum, accipiter designat, vt ibis zodiacum. videtur enim Ægyptiis hæc auis præ cæteris animalibus, numeri & mensuræ ituum exhibuisse, vt inter circulos zodiacus. ¶ De diis qui pingebantur accipitris forma, aut capite accipitris, dicetur infra in *h*.

Antiochus Hierax cognominatus. ¶ Antiochus quidam cognominatus est hiérax, vt in Apophthegmatis meminit Plutarchus. Hiérax vnus fuit ex legatis Amphipolitarum Athenas missorum vt ciuitatem ac regionem suam Atheniensibus traderent, Suidas. ¶ Apud Chelonophagos insulæ tres sunt deinceps, quarum vna testudinum, alia phocarum, alia accipitrum dicitur, Strabo. Meminit & Ludouicus Patritius in noui Orbis descriptione accipitrum insulæ. ¶ Accipitrum ciuitas, vbi accipiter colitur, nominatur Straboni libro 17.

¶ *b.* Demetrius Constantinop. Græcè scribens accipitrum aliquot partes Latinè nominat, vt sunt, γοῦλα, καῦδα, id est gula, cauda, quæ & οὐραῖον & κωνία ab eo vocatur.

Laudes cuiusdam accipitris. ¶ Titus Vespasianus Stroza lib. 6 Eroticωn Bagarini sic dicti accipitris laudes à Cosmo quodam pictore picti, hisce versibus elegantissimè expressit:

Non fuit accipitres inter formosior alter,
Nec magnis meritis carior vllus hero.
Purpureis maculis plumam insignibat & auro,
Qualis apum decorat corpora picta color.
Penna fuit dorso si non argentea, saltem
Argento similis vel speciosa magis.
At procera caput ceruix fulcibat honestum
Desuper, inque oculis viuidus ardor erat.
Cauda nec in longi speciem temonis abibat,
Nec breuis, at potius inter vtrunque fuit.
Acer inhærebat pugno, & formidinis expers
Horrebat nullas nocte dieque manus.
Blanditiis gaudebat heri, placideque mouebat
Alternos agili dexteritate pedes.
Nulla recusabat capiti velamina mitis
Accipere, & tanquam luce careret, erat.
Illo non alius pernicibus ocyor alis
In miseras tanta strage ruebat aueis.

Non

Non fuga perdici, non magni corporis ingens
Phasiacis robur profuit alitibus.
Non illum vano cuccus deceperat astu,
Dum vagus incertas itq́ue, reditq́ue vias.
Non tibi se eripuit turtur Bagarine sequenti,
Non velox pennis & pede segnis anas.
Congressusq́ue tuos coruus tremuêre feroces,
Et picas leto tradere lusus erat.
Haud facile euasit, quem tu semel vnguibus hostis
Attigeras, quamuis strenuus ille foret.
Quin etiam paruas volucres placidissime rerum
Ad domini assueras ipse referre manus.
Nec minus ex alto ad sibila prima redibas
Arboribus, medium Sole tenente diem.
Teq́ue canum quamuis auidorum læderet error,
Præda sub hamato dum pede capta iacet,
Non tamen ingenuum tibi cor excanduit ira,
Parcebas, veniæ certaq́ue signa dabas.

¶ *c.* Pastus accipitris à nostris vocatur, daß Aß/hoc est esca: der Kropff/hoc est ingluuies per synecdochen: inde verbum vberkröpffen/nimio cibo replere. ¶ Corui & graculi cum gregatim apparent, & similem accipitribus vocem ædunt (id est acuta voce clamant. talis enim accipitrum vox est, Scholia.) pluuiam prędicunt, Aratus. ¶ Velocitas picto accipitre repręsentatur, vt supra inter Icones scriptum est. Ἡ δ' ἴρηξ ὣς ἆλτο κατ' Οὐλύμπου νιφόεντος, Homerus de Thetide. Αὐτὸς δ' ὥσθ' ἴρηξ ὠκύπτερος ὦρτο πέτεσθαι, Ὅς ῥά τ' ἀπ' αἰγίλιπος πέτρης περιμήκεος ἀρθεὶς Ὁρμήσῃ πεδίοιο διώκειν ὄρνεον ἄλλο, Homerus Iliados ν. de Neptuno discedente. Hunc locum imitatus videtur Vergilius lib. xi. Æneid. *Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto Consequitur pennis sublimem in nube columbam.* Ἀλλὰ πτέρυξ μεταχέσι καὶ κούφοις πτεροῖς Ἱέρακος, ἢ κερχνῆδες, Aristoph. in Auibus. Θάσσονας ἰρήκων ἔμεναι καλλίτριχας ἵππους, Homerus Iliad. ν. *Vide* infra in prouerbijs.

¶ *d.* Quorum oculi instabiles, ij præcipites & rapaces habentur, quòd eiusmodi sint accipitrum oculi, Aristot. in Physiogn. *Accipiter nulli satis æquus in omnes Sæuit aues,* Ouid. 11. Metamor. *Accipiter velut molles columbas,* Horatius. Δακρυόεσσα δ' ὕπαιθα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια, Ἥ ῥά θ' ὑπ' ἴρηκος (scilicet διωκομένη) κοίλην εἰσέπτατο πέτρην Χηραμόν, Homerus Iliad. φ. *Rapto quæ viuit & omnes Terret aues,* Ouid. 11. Metamor. *Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fuluum Cerua lupum longéq́ue lacu deprensa relicto Accipitrem fluuiatilis anas,* Ibid. *At variæ fugiunt volucres, pennisq́ue repente Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos, Accipitres somno in leni si prælia pugnasq́ue Edere sunt persectantes, visæq́ue* (accipitres in fœminino genere ponit) *volantes,* Lucret. lib. 4. ¶ Ægyptij turture in cibo abstinebant. eò quòd accipiter, vt aiũt, hanc auem deprehensam dimittere soleat, μηδὲν ἀποδιδοὺς μίξεως σωτηρίαν. ne quando igitur imprudentes turturem ab accipitre dimissam gustent, toto eorum genere abstinent, Porphyrius lib. 4. De abstinendo ab animatis. Huc facit quod Physiologus scribit, author obscurus. Accipiter (inquit) auem, quam sub noctem forte ceperit, tota nocte sub pedibus tenet, tandem oriente Sole licet famelicus eam dimittit. & quamuis eandem alias obuiam habuerit, non persequitur.

Ægyptij cur turturem in cibo abstineãt.

¶ *e.* Aucupem auibus rapacibus quibusuis vtentem Germani appellant ein Weydman: accipitribus verò priuatim ein Häbcher/id est accipitrariũ. ¶ Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluo, Qui malè faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur. Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur, Terentius in Phorm. ¶ Accipiter potest quæcunq; vultur, debilius tamen, Kiranides. Cor accipitris gestatum, ad omnia roborat & conseruat gestantem, Idem. In xiphia lapide, id est sapphyro, sculpe accipitrem, & sub pedibus eius xiphiam piscem, & reclude sub lapide radicem herbæ (xiphij,) & gesta. hic annulus est castus, quem si habueris circa te in oraculo, videbis quicquid volueris. Et si posueris eum in animali velidolo aliquo, oraculum dabit de omnibus rebus quas volueris scire, Idem.

Superstitiosa de accipitre.

¶ *h.* Accipiter auis sacra habetur, vnde & Græcis fortè ἱέραξ dicta, *vide* supra in Epithetis. Quisquis ibin aut accipitrem necauerit, siue volens siue nolens, necessariò morte afficitur. Ex alijs verò sacris in Ægypto feris, si quis volens aliquam occiderit morte mulctatur: sin inuitus, plectitur ea mulcta quam sacerdotes statuerint, Herodotus lib. 2. Et rursus, Mygalas & accipitres defunctos Ægyptij in vrbem Butum asportant. Colunt animalia quædam Ægyptij præter modum, tum viua, tum mortua, vt accipitres, canes, &c. Qui accipitrum curam habent, hi volantibus eis carnes incisas projciunt, magna voce, donec carnes capiant, appellantes, Diodorus Sic. lib. 2. Biblioth. Et paulò post, Hoc mirabilius, sicubi vinum frumentumve, aut aliud quid victui accommodatum, vbi aliquod animal sacrum expirasset, inuentum esset, non amplius illo vtebantur: eodemq́ue luctu etiam ad alia loca profecti, æluros & accipitres mortuos ad Ægyptum, deficiente persæpe viatico deferebant. Et rursus, Accipitres ab Ægyptijs coluntur: prosunt enim admodum ad scorpiones, cerastasq́ue, & parua animalia quę morsu nocent. Quidam ob eam causam honorem haberi accipitri volunt, quòd his vtantur augures, in futurorũ prędictione. Alij accipitrem priscis temporibus dicunt, librum, Puniceis inscriptum literis, in quo continebatur, qui cultus dijs, quive honor, deberetur, Thebas, ad sacerdotes detulisse. Quapropter literarum sacrarum scriptores & puniceum filum gestant, & accipitris alam in capite. Accipitrum ciuitas in Ægypto est, vbi accipiter colitur. Est & Æthiopicus accipiter qui in Philis colitur, communi Æthiopum & Ægyptiorum habitatione (vt mox dicetur in Capite de accipitribus diuersis) Strabo lib. 17. Accipiter quoad viuit, cum apud Ægyptios egregie charus deo esse existimatur, tum post excessum è vita, futura ostendere, ab eodemq́ue, somniorum significationes proficisci persuasi sunt: atq; apud eosdem populos tripoda accipitris aliquando fuisse, vnde oracula consulentibus diuino instinctu afflata funderentur,

Ægyptiorum religio erga accipitres.

fama est, Ælianus. Et rursus, Accipitres Tentyritæ sanctissimè colunt & adorant, propter comparationem quam cum igne ijs esse affirmant atque, huius rei testimonium adferunt, quod similiter atque ignis hi veloces & violenti sint: aquam vero simul cum igne existere posse negant. Contra Coptitę accipitres vt crocodilorum hostes sæpe in crucē agunt. hi quippe crocodilos ob similitudinem quam eis cum aqua esse affirmant, diuino honore afficiunt. In vestibulo ędis Mineruæ in Sai (Ægypti ciuitate) sculptura visebatur huiusmodi: primò infans, deinde senex, accipiter, piscis, & postremo equus fluuiatilis. Indicant autem symbolicè (per infantem ac senem) nascentes & morientes: per accipitrem vero deum, &c. Plutarchus in lib. de Iside & Osiride. *Vide supra inter Icones in a.* ¶ Accipiter Marti consecratus est, vnde quidam putant factum a Vergilio dici, Seruius. ¶ Aues hominibus deorum sententiam nunciant, aquila Iouis, Apollinis accipiter & coruus, Porphyrius lib. 3. de abstinendo ab animatis. Accipitrem Apollini consecrant Ægyptij, & venerantur. Oton (ὤθων, vt & Orus in Hieroglyph. eis scribit) sua lingua deum hunc appellant. Auem autem eiusmodi rhaustum nominant. Cum Apolline idcirco conuenientiam habere aiunt, quòd de auibus soli accipitres semper nullo negotio aduersos solis radios intuentur, neque intentis oculis sursum versus iter suscipere grauantur, nec diuina flamma offenduntur. Ijdem ipsi serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt: nec enim ipsos serpens, nec scorpius, vlla ve alia mala bestia latere potest, Ælianus. Iuppiter in sceptro suo (vel super capite) aquilam habet. Minerua archegetis noctuam manu gestat. Apollo accipitrem, tanquam auem vaticinijs aptam, & tanquam ipse minister Iouis: accipiter enim aquila minor est, Scholia in aues Aristoph. Ἱέραξ ἱερὸς τῷ ἡλίῳ Ἀπόλλωνι, &c. hoc est, Accipiter sacer est Soli Apollini, tum propter motus sui velocitatem, (nam vt Sol velocissimus est, sic volatu suo pernicissimus accipiter) tum propter cognationem ex origine sui nominis: vocatur enim ἱέραξ παρὰ τὸ ῥᾳδίως ἵεσθαι, id est a facili motu, qui quidem Soli vel maximè conuenit. Quin & cælestem sphæram Iapetum aiunt dici, παρὰ τὸ ἵεσθαι καὶ πέτεσθαι, quòd ita facile scilicet feratur ac si volaret, Varinus & Eustathius in Homerum. Quin & propter oculorum splendorem Soli sacer videri potest. Apollinem quidem ipsum in accipitrem aliquando mutatum, & Dædalionem ab eo in eandem auem conuersum, inferius referetur. Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt, vt Solem lacertum, leonem, draconem, accipitrem, Porphyrius libro 4. de abstin. Sacrilegum medicum Delphis, cum in eum incurrisset accipiter, eius caput conuellens, indicauit Ælianus. Eruditissimi quidam Apollini attribuunt accipitris genus, quod perdicoteros (forte percnopteros) dicitur, Gyraldus. ¶ Ægyptij Osiridem sæpe accipitris forma exprimunt. excellit enim hæc auis acie videndi, & vi volandi (καὶ διοικεῖν αὐτὸν [αὐτόν] ὀλίγιστα τῇ τροφῇ πέφυκε) Fertur etiam in cadauerum insepultorum oculos terram superuolando inijcere. Et cum bibendi gratia ad fluuium appulerit, alas erigit, quas cum biberit rursus demittit, vnde saluum eum esse & a crocodilo illæsum apparet. Nam si ab illo rapiatur, alæ vt erant erectæ rigidæque manent, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. Horum posteriorem partem Cęlius Calcagninus ita transtulit: Descendērem ad flumen rectis pennis deferri: ad quas rursus inclinat in latus metu crocodili ad fugam paratus. quod ne quando improuisus opprimatur, incessanter meditari solet, Sic ille. Nos vt in Græcis publicatis legitur ad verbum transtulimus. Fuisse diuinum animal, ac diuinam serpentis naturam, non *Tautus* modo (qui & *Thoth* ab Ægyptijs dicitur) in Phœnicū Theologia testatus est: sed etiam Phœnices atque Ægyptij, quod in eo supra cætera quidem animalia spiritus acrior atque amplius ignis existat. Quę res cū ex illo celeri gressu ostenditur, sine vllis pedibus manibusque vel alijs instrumentis, tum quòd ętatem subinde cum exuuijs renouant ac iuuenescunt. Itaque Phœnices populi dæmonem hunc felicem, Ægyptij *Eneth* appellarunt, cui caput accipitris adijcientes, celeritatem illius pręcipuam indicabant, quod & Philon Biblius scribit, qui Sachoniati historiam ex Phœnicum lingua in Græcum sermonem conuertit. Epies verò (qui apud Ægyptios deorum maximus interpres est habitus) cum naturam accipitris & anguis referret, Diuinissimum (inquit) animal serpens, & accipitris habens caput perquam mirificum est: nam sicubi sublatis palpebris effingebant, tum omnem Ægypti regionem suo lumine complebat: sin clausis oculis fuisset, tenebras circumfundi notabatur, vt nihil dubium sit, naturam eius maximè igneam existimasse. Iidem præterea Ægyptij, totius orbis molem demonstrantes, inter circulum aereum & igneum serpentis effigiem cum capite accipitris circunducunt, vt instar sit Græcæ litteræ quæ thêta dicitur, Θ. Per circulum enim magnitudinem & formam totius orbis intelligunt: per anguem verò, qui medium intersecat, bonum dęmonē, cuius merito ac beneficio omnia alantur, vigeant, atque contineātur. Quin & Zoroastres ille Oromasi filius (qui apud Persas maxime sapientia præstitit) in sacra historia de rebus Persicis in hunc modum de re hac meminit. Deus (inquit) accipitris caput habet. Is enim inter omnia quæ labem nullam aut corruptionē sentiant, primus ingenitus, nec interiturus vnquam, partium expers, sibique ipsi simillimus, bonorum omnium auriga & author, rerum pater omnium optimus ac prudentissimus, sacrum iustitiæ lumen, absolutissima naturę perfectio, eiusque inuentor & sapientia quæ omnia corpore prosequitur. Pamphilus Eusebius ad episcopum Theodorum, Petrus Crinitus de honesta disciplin. 16. 2. ¶ Si sanguinentium cruore afficiuntur superi, cur non mactamus illis & mulos & asinos, &c. cur non coruos, accipitres, &c. Arnobius lib. 7. contra gentes.

¶ Qui animaliū vaticinijs pollentium animas in se recipere volunt, deuoratis principalibus corporis

Accipiter Marti & Apollini consecratus.

poris eorum) partibus, vt corde coruorum, aut talparum, aut accipitrum, animam quoque singulorum præsentem & ingredientem in ipsos accipiunt, & dei instar futura præsentientem, Porphyrius lib. 2. de abstinendo ab animaus. ¶ Ciconiā non vt grues prodigium facere dicunt: sed in augurijs non dubiam ferre concordię significationem. Proxima est accipitrum natura. præcipuum verò genus quod circum appellant. altero pede claudum, quod fortunatum nuptijs & pecuariæ rei opinari sunt, Alexander ab Alexandro. Et paulò post, Dario accipitrum visio duo vulturum patia vellicantium, omen fuit, quòd è coniuratis sumpto supplicio, haud multò post Persarum regno potiretur. M. Æmilio, D. Bruto Coss. Didius Lælius legatus Pompeij, cui prodigium Romæ erat factum, in lecto vxoris duo angues conspecti, in diuersumq; lapsi proximè Pompeio in castris sedenti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertorium inter pabulatores occisus, Iul. Obsequens. Consulo (id est optimum augurium prębeo) rebus In læuum vergit cum mea penna latus, Io. Vrsinus.

De auguriis ex accipitribus.

¶ Apologus de accipitre & luscinia ex lib. 1. Operum & dierum Hesiodi.

Apologus de accipitre & luscinia.

Νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω φρονέουσι καὶ αὐτοῖς.
Ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον,
Ὕψι μάλ' ἐν νεφέεσσι φέρων ὀνύχεσσι μεμαρπώς.
Ἡ δ' ἐλεὸν γναμπτοῖσι πεπαρμένη ἀμφ' ὀνύχεσσι
Μύρετο. τὴν δ' ὅγ' ἐπικρατέως πρὸς μῦθον ἔειπε·
Δαιμονίη, τί λέληκας; ἔχει νύ σε πολλὸν ἀρείων.
Τῇ δ' εἶς, ᾗ σ' ἂν ἐγώ περ ἄγω καὶ ἀοιδὸν ἐοῦσαν.
Δεῖπνον δ' αἴ κ' ἐθέλω, ποιήσομαι, ἠὲ μεθήσω.
Ἄφρων δ' ὅς κ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν,
Νίκης τε στέρεται, πρός τ' αἴσχεσιν ἄλγεα πάσχει.
Ὣς ἔφατ' ὠκυπέτης ἴρηξ, τανυσίπτερος ὄρνις.

¶ Est illic (in tela Arachnæ puellæ cum Minerua certantis) *agrestis imagine Phœbus Vtq; modo accipitris pennas, modo terga Leonis Gesserit*, Ouidius Metamorph. 6. Dædalion Ceycis regis Trachiniæ frater, præ impatientia doloris propter Chionen filiam à Diana (cui illa se prætulerat) interfectam, in accipitrem mutatus est, vt canit Ouidius vndecimo Metamorph. *Vir fuit*, (qui nunc accipiter est) *& tanta illius est animi constantia, quantum Acer erat belloq; ferox, ad vimq; paratus. Illi fera bella placebant, Qui nunc Thisbeas agitat mutata columbas.* Et paulò post describens quàm ægrè tulerit mortem Dianæ filiæ,

Metamorphoses Apollinis & Dædalionis in accipitrem.

Effugit ergo omnes, veloxq; cupidine leti
Vertice Parnasi potitur, miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis:
Oraq; adunca dedit, curuos dedit vnguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli satis æquus, in omnes
Sæuit aues, aliisq; dolens fit causa dolendi.

¶ Ocyor accipitre. admirandam celeritatem hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est apud Homerum Iliad. ν. (de equis) Θάσσονες ἰρήκων. id est, Pernices magis accipitre. Venustius fiet, si ad famam, aut ingenium, aut nuncium, aut eiusmodi quippiam detorqueatur, Erasmus. ¶ Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ, Ἴρηκες δ' ἴρηξιν, ἐμὶν δ' ἁ μῶσα καὶ ᾠδά, Theocritus Idyllio 9.

Prouerb. Ocyor accipitre.

DE ACCIPITRVM GENERIBVS *& differentiis.*

CALLIMACHVS sex genera accipitrum facit in libro de auibus: alij verò veterum genera decem statuunt, Varinus. Etymologus quidem Callimachum ait genera accipitrum octo statuere: sed Varinus (vt iam recitaui) & Scholiastes in librum primum Argonauticorum Apollonij, sex tantùm genera à Callimacho memorari docent. genera accipitrum (inquit Aristoteles) non pauciora quàm decem esse aliqui prodiderunt, quæ modo quoque venandi inter se diffident. Alij etiam columbam humi considentem rapiunt, volantem non appetunt, alij super arborem, aut tale quid conscendentem venantur. sin humi est, aut volat, non inuadunt. Alij neque humi, neque in sublimi manentem aggrediuntur, sed volantem capere conantur. Fertur etiam à columbis quodque accipitrum genus cognosci, itaque cùm accipiter prouolat, si sublimipeta est, manent quo constiterint loco. sed si humipeta, qui prouolat, est, non manent, sed continuò auolant. Hæc ille. Quæ verò decem hæc genera sint, paulo mox ipsius Aristotelis verbis explicabitur. Accipitres campestres appellant perdicarios, leporarios, picarios: Lacustres & riuularios lacunariosque, dicunt anatarios, Budæus. Plinius genera accipitrum (inquit Guil. Budæus) sedecim meminisse se dicit, nec tamen prosequitur ne nominatim quidem, cùm Aristoteles genera tantum decem ponat, vt fortasse erratum esse in notis numeri apud Plinium suspicari debeamus. Quæcunque enim de aquila & accipitre dicit, ex Aristotele ad verbum vertisse videtur. Hodie nomina seruari (vt arbitror) vix possunt, quo modo permulta in reliquis auibus piscibusque. Primam differentiam faciunt pugillarium & pinnariorum. quidam enim prætento pugno reuocantur emissi, alterum genus non nisi pinnarum scapo reuocatur. Secunda differentia est inuolantium & deprimentium, quòd vnum genus inuolare prædam solet, alterum tantum deicere ac deturbare. Est & alia differentia eorum qui sublimes prædam humi latentem circumuolitare solent, & cùm à canibus aut venatoribus excitata est (sic enim vocauerim potius quam aucupes) supernè sese librare, deuolantes, subuolantes, prouolantes spectanda celeritate, sic interdum prædam lancinantes vt humi afflictam enecent elisis interaneis, quod testari oculata fide possumus, qui eius oblectamenti studiosi magis in prima & plena pubertate quàm literarum fuimus, punctum subigi casi-

Accipitres campestres & anatarij.

Pugillarij & pinnarij.

Inuolātes & deprimentes.

Arboripetæ & statarij. Sublimipetæ. Humipetæ. Sublimiuagi.

tareque appellant. Grauiores & qui sublimi volatu lustrare prædam atque humi latentem prodere ac circunscribere circinatu non solent, arboripetæ dicuntur & statarij. quod qui non faciunt temere trãsuolantes, erratones appellantur & stationis desertores. Quidam sublimepetæ (μετεωροθῆραι Aristoteles vocat) prædam non nisi volantem impetunt, quam si prouolatu assequi nequiuerint, in fruteta cadentem subsequentibus magistris emicatu produnt, sagittæ modo sursum versus elisi. Humipetæ (χαμαιπέται Aristoteli) ad terram cum præda deferũtur. Sunt quos sublimiuagos dicant, qui neglecta interdum præda cum differenauit, ad meridiem plærunq; apricatione delectati in nubes licentius subuehi solent, & diu ex hominum prospectu auferri quasi quidam emansores, quod prouidentes magistri receptui Stentorea voce canunt, interim scapum oblongo toro rotantes Si verò ni[...] ilauerit, nullum est periculum, Hæc omnia Budæus Sed de accipitribus sublimipetis, humipetis, arboripetis, dictum est nonnihil supra quoq; in *D.* vbi de accipitre in genere egimus. Videtur autem differentiæ istæ non vnius generis, sed diuersorum esse, vel Aristotele teste, qui (vt paulò ante recitauimus decem) accipitrum genera etiam ipso venandi modo inter se dissidere scribit Cæterum accipitres dicti nidularij, ramarij, & sori vel peregrini, non genere, sed ætate differunt, vt supra in *E.* documus: Elæophoro nomen a forma, vt in *B.* vbi & neanifcum & ophiocephalos accipitres à capitis forma dictos ex Demetrio Constantinopolitano memorauimus.

Decem accipitrum genera ex Aristotele.

Porrò decem accipitrum genera ab Aristotele nominantur hæc. Accipitrum genus præcipuum buteo est, triorcha à numero testium nuncupatus, secundum æsalo, tertium circus Stellaris autem (ἀστερίας) palumbarius & petnix (πτέρνις) differunt. Latiores verò accipitres hypotriorchæ, id est subbuteones appellantur. Aliæ percæ (πέρκοι) & fringillarij vocantur. Alij leues & rubetarij (λεῖοι καὶ φρυνολόγοι) qui abundè viuũt (εὐβίωτοι) atq; humiuolæ sunt. Accipitrum genera sedecim inuenimus, inquit Plinius. tum adnumerat, circon, triorchen siue buteonem, & æsalonem, qui solus omni tempore apparet, cæteri hyeme abeunt: postremò nocturnum accipitrem cymindim. ¶ Asturis, id est accipitris (inquit Tardiuus in libro Gallico) species quinq; sunt: Prima & nobilior, accipiter fœmina. Altera semiastur vocatur (*demy astour qui est maistre, & peu prenant.*) Tertia tercellinus, hoc est accipiter mas, qui capit perdices, grues autem capere nõ potest, nominatur autem tercellinus (vulgo *tertiolo*) quòd in vno nido tres pulli nascantur, duo fœminæ, tertius mas. Quarta sparuetius. Quinta *sabech*, quem Ægyptij nominant *haydach*, is similis est sparuerio, sed minor, oculis cæruleis. Ex eodem Tardiuo supra in *B* scripsi de accipitribus Armenio, Persico, Græco, Africo, deq; albo & nigricante. & quibus signis accipitres paruũ commendentur.

De accipitrum libidin.

Tempore quo aues in libidinem aguntur, binæque degunt generandæ sobolis causa, omne genus falconum, aliarumque auium rapacium ad asturem (accipitrem) colliguntur, Tardiuus. Nothi accipitres esse creduntur, qui censentur in genere aquilarum, Ælianus. Θειοχρόνος auis notha nominatur in Ixeuticis Oppiani lib. 2 accipitre patre, & aquila matre progenitus, amphibius. Genus quoddam accipitris (inquit) adeò in libidinem profusum est, vt verno tempore omni robore amisso, minimarum etiam auicularum morsibus obnoxia sit. Deinde adulta æstate & sub canicula viribus recuperatis, de auiculis sese vlciscitur, & quascunque assecutus fuerit deuorat. Quòd si aquilæ fœminæ vocem audiuerit, aduolans cum ea miscetur. Illa quæ ex ignobiliore aue conceperit oua ne incubare quidem dignatur, & vt aquilas mares lateat procul ab eis auolat. Nam illi quam adulterio corruptam senserint omnino vlciscuntur & abigunt. Pulli tandem ouis Sole concalfactis exclusi, amphibij sunt & piscium captura victitant.

De Asteria.

Accipiter Asterias, id est stellans ab Aristotele dictus, Nipho is esse videtur quem recẽtiores asturem corruptè dicunt, nec aliud addit. Quod si ita est, nomen hoc ei inditum videbitur à punctorum varietate, quibus eum insigniri diximus supra in *B.* Cognominantur & ardeæ & mustelі pisces stellares eandem ob causam nam & ποικίλοι iidem musteli vocantur. Est & aquila stellans Æliano, eadem vt conijcio quæ germana & omnium maxima. Cæterum cur læues quidam accipitres (λεῖοι) ab Aristotele dicantur, non facile dixerim, nam musteli pisces læues dici videntur, quoniam aculeos dorsi vt acanthiæ in eodem genere non habent Est & læuiraia à priuatione spinarum dicta. Coniecerim tamen læuem dici accipitrem, qui nullis punctis aut maculis distinguatur & veluti exasperetur, vt asterias & cenchris Nam & elæophoro inter accipitres nomen à maculis nasci. Eberus & Peucerus accipitrem stellarem Germanicè interpretantur Blawfüß, id est falconis genus cui nomen est à cæruleo pedum colore læuem verò, Baumfalck, id est falconem arborum, quas tamen interpretationes suas nec authoritate nec argumentis astruunt Niphus accipitres λεῖους & φρυνολόγους specie diuersos facit, πέρκους verò & σπιζίας non diuersos.

πέρκος & περκνός.

Ego vocem πέρκος neque apud authores neque apud grammaticos legisse memini quamobrem περκνὸς oxytonum & cum *ni* in vltima legerim: quod nigricantem vel nigris maculis distinctũ significat. Percnoptero etiã aquilæ ab alarũ notis vel nigritie nomen. Περκνὸς siue aquilã siue aliud quid (vt colorẽ) significet, verbi περκάζειν quod est nigrescere, sensum continet, Varin. Cęterũ verba περκάζειν pro μελαίνεσθαι καὶ πεπαίνειν, (nam vua cùm maturescit nigrior euadit) &, περκαίνειν pro ποικίλλεσθαι, sine *ni* post cappa scribuntur: vt nomen etiam περκώματα, τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα. Sed & perca (πέρκη ἢ περκὶς) piscis à colore nomen traxisse videtur. lineis enim nigricantibus variatur. vnde & γραμμοποίκιλοι cognominant. Scio etiam περκὸς apud Varinum legi, exponiq; κυνηγετικὸς ἀετὸς, ὁ πε-

ὁ περκνὸς χείρων καὶ κόπτων. Sed planè deprauatam vocem existimo, legendumque περκνὸς, siue accipitrem siue aquilam ita cognominare libeat. Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν Μόρφνον, θηρητῆρ', ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι. Hom. Il. ω Vbi Scholia μόρφνον interpretantur, φόνιον, id est cædis auidã, vel nigrã, vel rapacem. vel peculiare genus aquilæ & mox περκνὸν, τὸν αὐτὸν τῷ προειρημένῳ, μέλανα. ἀφ' οὗ καὶ τ μελαινόμενον καρπὸν περκάζειν λέγομεν. Leporis colorem epipercnon dici legimus, quòd sit percnæ oliuæ species, non acerbæ quidem, sed nec nigrescentis omnino, Cælius. Eratosthenes περκνάδα κίχλην inter pisces nominat. Eberus & Peucerus percum putant esse illum qui Schmirlein vulgò dicitur, quem mox in Æsalone describam vel mirum, id est sparuerium, nullis ad hoc argumentis vsi. ¶ Cæterum accipiter πέρνης, vt apud Aristotelem scribitur, a Gaza pernix transfertur. Niphus illum esse coniicit qui vulgo speruerius appellatur, & a celeritate sic dictum scribens suam in Græcis literis imperitiam prodit. Gaza enim pernicem conuertit, alludendo ad vocem Grecam, & terminationem Latinam ei asciscendo nã πέρνης alioqui significationem nullam apud Græcos habet, ego περκνὸς potius legerim, vt eadem ratio sit nominis quæ percno iam dicto accipitri, & percæ pisci Si quis tamen πέρνης legere malit, quòd & περνὸς κυνηγετικὸς ἀετὸς apud Varinum habeatur, per me quidem licebit. etsi quod sequitur ὁ περκνὸς χείρων, voci percnos magis conuenit Πέρνης, species accipitris, Hesychius & Varinus. Πέρνης accipiter, vel (vt Gaza reddit) pernix, Ebero & Peucero exponitur vulgò dictus gyrofalco, Germanicè Stoßfalck, sed absq; authoritate & argumentis.

Περνής.

Perdicotheros.

¶ Perdicotheros accipiter Apollini sacer & minister esse dicitur, vt morphnos matri deorum, Gillius, sed fortè percnopteros legendum. neq; enim memini apud authores perdicotheron legisse. quod si a perdicum venatu tale nomen componere velis, per ας in prima declinatione περδικοθήρας dicendum fuerit, vt μετεωροθήρας Aristoteli Est autem percnopteros, vt morphnos quoque, aquilarum generis. Accipiter mas (tercellinus) capit perdices, grues autem capere non potest, Tardiuus. Vidimus pridem accipitrem ex genere perdicariorum palumbis magnitudine, gruem tractim deturbantem, visenda solertia oculis inuolutam, ita vt præda torpens & in terram decidens à cane leporario exciperetur, stupente principe Carolo, atq; ob rei miraculum quingentis aureis emercato, Budæus.

Tanysipteros.

¶ Tanysipteros accipiter Iunoni sacer est, Gillius. Apud Hesiodum quidem τανυσίπτερος accipitris simpliciter epitheton est, ab alarum extensione factum. Apud Varinum legitur epitheton hoc commune esse auium, quæ inter volandum alas extendunt.

Chiluones.

¶ Accipitres chiluones a Plinio nominari, qui nunc falcones dicantur, Blondus author est in Latinis. Ego hanc vocem apud Plinium nusquam reperio.

¶ פרס paras, apud Hebræos, auis magna est & solitudinem amans, vt Dauid Kimhi interpretatur. R. Iona docet Arabicè vocari עקאב, okab Augustinus Steuchus genus accipitris vel aquilæ esse suspicatur, siquidem gryphes fabulosi sunt Deuteronomij cap 14. Chaldæus interpretatur עַר, ar: Arabs עוקאב, vkab. Persa סומי, somi sequitur tamen עיקב, okab, vt nomina videantur transmutata. Vide infra in Haliaeeto. L x x. γρῦπα, Hieronymus gryphem Eruditus quidam apud nos haliæetum esse coniicit. Vox quidem ipsa paras ad Græcam πέρνης accedit, quæ accipitris species est apud Aristotelem, nisi περκνὸς potius legendum, vt paulò ante scripsimus. Quod ad Persicam vocẽ somi, inuenio apud Tardiuum secundam speciem aquilæ quæ capreolos, id est paruas capreas rapiat, semy appellatam. Vide supra in accipitre A plura de voce pæræs,

De accipitre Ægyptio.

¶ Paulò supra Catarthacten Nili sitæ sunt Philæ, communis Æthiopum & Ægyptiorum habitatio. Hæc templa Ægyptia habet, vbi ales colitur quẽ accipitrem vocãt, qui nec nostris simile quicquam habet, nec Ægyptus. Nam & magnitudine excedit, & varietate longè diuersus est, dicunt enim Æthiopicum esse, & inde afferri cùm alter deficit, ac etiam multò ante & tunc nobis ostensus est, cum iã morbo deficeret, Strabo lib 17 De Ægyptio quidem accipitre scriptum est supra in D.

Rubetarij accipitres.

¶ Accipitres læues & rubetarij abundè viuunt (εὐβιόται εἰσι, id est commodè viuunt: quòd victum ingeniosè & strenuè sibi parẽt, nec pigri aut inertes sint) atq; humiuolæ (χθαμαλοπτῆται,) sunt, Arist. Sperueri enam vulgo dicti volatu humili ferũtur. Rubetarium (inquit Turnerus) esse credo accipitrem illum quem Angli hen harroer nominant à dilaniandis gallinis. Palumbarium magnitudine superat, & coloris est cinerei. Humi sedentes aues in agris, & gallinas in oppidis & pagis repente adoritur. Præda frustratus, tacitus discedit, nec vnquam secũdum facit insultum. Per humum omnium volat maximè, Hæc ille. Eundem accipitrem Eberus & Peucerus Turnerum sequuti Hünerahrn interpretantur. Nostri miluum (ni fallor Hünerdieb, id est gallinarum furem appellant.

¶ Sabaudi genus quoddam accipitris auberet nuncupant.

¶ Accipitrum genera quatuor sunt. Ex iis primum grandi corpore est, & facilè cicuratur, oculis varijs, perlucidis, vultu hilari, pede crasso, lõgis vnguibus, delicatum in victu. quod aues omnes inuadit, nec vllam metuit, Liber de nat rerum. Videtur autem primum hoc genus non aliud esse quam accipiter vel astur simpliciter dictus.

Ægithalus.

¶ Ægithalvs, vt Aristophanis Scholiastes scribit, species est accipitris, sic dicta quòd vbera capræ sugat. Sed paruam auiculam propriè ægithalum dici, eam verò auem quæ caprarum vbera sugere fertur ægothelam, id est caprimulgum, suo loco docebimus.

Ocypterus. ¶OCYPTERVS etiam de genere accipitrum videtur auis, à volandi pernicitate dicta. nam & ὠκυπτέρης accipitris simpliciter epitheton est. Miluum & ὠκύπτερον μαχοφαγῆ, & aquilã in cibo damnat legislator, nullum cum illis commercium habendum insinuans, qui rapina victitant, Clemens Pædagogi lib. 3. Et rursus quinto Stromateωn: Moses interdixit mensis aquilã, oxypterum, (ὀξύπτερον. sic enim hic scribitur non ὠκύπτερον vt supra,) miluum, coruum, innuens scilicet non oportere coniungi aut similes fieri illis, qui victum sibi non labore parant, sed rapto & iniquitate viuunt. aquila enim rapinam, oxypterus iniquitatem significat.

Falcones. ¶FALCONES accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus, Paulus Iouius. Falconum genera plura sunt, cùm alias, tum quia specie diuersi falcones & inter se, & cum accipitribus, nisis & aquilis permiscentur, Albertus.

¶Accipitres quidam Claronæ, qui insignis Heluetiæ pagus est Habspurger vel Krewelberger dicuntur, quos audio ea magnitudine & audacia esse, vt etiam leporem retineant.

Accipiter marinus. ¶Accipitrem marinum recentiores quidam parum eruditi (vt Kiranidæ interpretes) conuertunt, vbi Græcè haliæetum legi conijcio, id est, aquilam marinam. Sed accipitris pelagij Ælianus etiam meminit, scribens illum inimicum esse coruo.

DE AESALONE.

ACCIPITRVM genus præcipuum triorches est, secundum æsalo. Arist. Græcè αἰσάλων scribitur, paroxyt. Apud Varinum oxytonum, quod non placet: apud Hesychium αἰσάρων corruptè. Albertus & recentiores quidam ineptè (vt solent) assalon & azalon scribunt, & cum salo, id est ægitho auicula confundunt. Æsalona Græci vocant qui solus omni tempore apparet: cæteri accipitres hyeme abeunt, Plinius. Aristoteles similiter scopes discedere scribit, asiscôpes semper apparere: inter accipitres verò buteonem tantum semper apparere. Inter minores accipitres (inquit Gulhelmus Turnerus) sola *merlina*, vt Angli vocant, siue *smerla* vt Germani, semper adparet, quamobrem eandem æsaloni esse côiicit.

AEsalon solus omni tempore apparet.

Æsalo vulpi est inimicus. ferit enim pilosq́, eius euellit, occiditq́, catulos. vncis nanq; vnguibus est Æsalo tiem coruus impugnat, & vulpem aduersus ipsum defendit, Aristot. Coruus cum etiam robusto æsalone decertat, Ælianus. Æsalo vocatur parua auis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à vulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamque vellit. quod vbi viderint corui, contrà auxiliantur, velut aduersus communem hostem, Plin. Æsalo cũ vulture pugnat, Arist. Et rursus, Æsalo & vultur inuicem inimici sunt, vngues enim vtriq; vnci habentur. ¶Æsalon, qui & æsalus, vt habent Grammatici quidam, sed absq, authore.

AEsalo inimicitias gerit cum Vulpe, Coruo, Vulture.

De Smerlo. ¶Smerla vel smerlus Germanorum, ein Smirle vel Mirle / vt Albertus nominat, a Gallis *emerillon*, a Sabaudis *esmerellon* vocatur, ab Italis *smerlo* vel *smeriglio*. quarum prior vox maiori videtur conuenire, posterior minori faciunt enim duas species, siue aliter siue sexu tantum differentes, vt smerlus fœmina sit, smerillus mas. Smeriglio, haliæetus, ethis, nisus, Alunnus absq, authore & absq; ratione. Capiunt smerilli easdem aues quas musceti, vt audio, nonnulli etiam perdices. Fringillarium accipitrem Albertus sparuerium putat, Ephesius illum qui fringillas

ſingulas ſequitur hic puto eſt ſmerillus, Niphus. Falco arborum apud Germanos dictus, medius eſt quantitate & vigore inter gibboſum falconem & mirle eodemq; modo vt mirle regitur, Albertus. Decimum & vltimum falconum genus quantitate minimum eſt (inquit idem Albertus) quod *mirle* & *ſmirlin* vulgo vocatur. Et quamuis magnitudine cæteris inferior ſit, nulli tamen animo & audacia cedit pro corporis & virium ſuarum portione, præcipue ſi per tria & viſus accedant, ſpesq; auxilij a falconario propinquo. Itaque Guilielmus Falconarius refert ſe harum auium opera aliquando gruem cepiſſe. Alioqui enim alaudas & ſimiles aues tantum vincere poteſt, & ad ſummum perdicem & columbam, niſi (vt diximus) vires arte iuuentur. Guttas in facie habent hæ aues vt & cæteri falcones, alas longiſſimas reſpectu ſui corporis, caudam menſuratam, (mediocrem intelligo) crura & pedes planos citrinos. Minores ſunt niſis, æquales fere in ſceris. Dum feri ſunt, cardueles ferè capiunt. ſunt enim celerrimi & inſidioſi, & in capiendo aſcendunt ac deſcendunt feriendo, ſicut & alia falconum genera. Sed de hoc genere hæc dixiſſe ſufficiat, quod omnibus fere notum ſit, Hæc Albertus de animalib. 23, 14. Et mox ſequenti capite, Ex falconum ignobilium genere lanarius rubeus eſt, qui minor eſt & mirle imitatur. Ruſſus in eodem libro in elemento *M.* Meriſtiones (inquit, ego merilliones legendum puto, eoſdemque eſſe ſmerillis, vel mirle) aues ſunt paruæ, rapaces, & aliquid habent de falconum natura ſocialiter enim volant ad prædam, (ſicut accipitres & herodij, Iſidorus) & quaterni aliquando ita inſtituuntur, vt ipſe auxilij hominis cygnum proſternant. vnus ſcilicet capiti, bini alis inſidentes quartus collum & pectus oppugnans ſic cygnum opprimendo deijciunt vt ab aucupe capiatur. Quando autem ſyluestres ſunt, aues paruas inſequuntur. Colore & figura merulam referunt (non multò maiores merula, Iſidorus & fieri poteſt vt inde etiam merilli vel merillones nominentur) niſi quòd roſtrum & vngues aduncos habent. Eadem ferè omnia Iſidorus, merillum appellans: Quaterni (inquit) merilli cygnum à diuerſis partibus (vt iam dictum eſt) inuadunt. Vnde cygnus auis grauida (grauis corporis) anguſtijs circumſepta, mouere ſe non valens, ab aucupe præuenta capitur & occiditur. ¶ Iſmerli ſunt quaſi falconelli, id eſt falcones parui, quos & corporis ſpecie & colore pennarum referunt. Horum aucupium plus voluptatis quam vtilitatis adfert. Capiunt præcipuè alaudas quas tanto deſiderio & impetu perſequuntur, vt vel ad clibanum vſq; ardentem quandoque, vel in puteum, vel hominum veſtes offendant. Capiunt etiam paſſeres & alias auiculas. Cætera quæ ad ipſorum inſtitutionem & curam pertinent, ex accipitrum hiſtoria petentur, Creſcentienſis. Merillo formam habet falconis, minor ſperuerio, volacior quàm vlla auis alia. Aues capit eaſdem quas ſperuerius: præcipue verò paruas, vt paſſerem, alaudam, & ſimiles, quas mira animoſitate perſequitur. Debet cicurari & inſtitui intra octo dies, nam poſt id tempus inutilis redditur. ¶ עזניה, *aſnya*, vocem Hebraicam, Leuit. 11 & Deuter 14. aliqui Gallice *eſmerellon* interpretantur. *Vide* infra in Haliæeto. In Alberti commẽtarijs de animalibus pro æſalon legitur *celon* voce corrupta, quam falconem lapidum interpretatur. Haliæetus, *lo ſmeriglio*, à quibuſdam *muſchette*, Scoppa grammaticus Italus. Eberus & Peucerus æſalonem Germanicè reddunt Ahrn: percum verò ſmerillum vel niſum, Smirlein oder Sperber.

Deſcriptio corporis.

Iſmerli.

DE BVTEONE, DE QVO PLVRA REquires infra in Lanarijs inter Falcones.

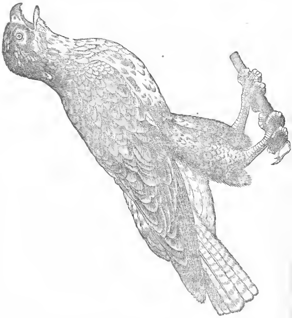
A.

Accipitrvm genus præcipuum (κράτιστον) buteo eſt, triorcha à numero teſtium nuncupatus, Ariſtot. Triorchen accipitrem dictum inuenimus à numero teſtium buteonem hunc appellant Romani, Plinius. Buteo genus auis, qui ex eo ſe alit quod accipitri eripuerit, vaſtitatisq; eſt cauſa (locus eſt corruptus) his locis quæ intrauerit, vt bubo, à quo etiam appellatur buteo, Feſtus. Apud Albertum & eiuſdem claſsis authores buteus pro buteo ineptè ſcribitur. ¶ Hęc auis, vt coniicio, Italice *buzza* vocatur & forte etiam *poyana* quaſi pagana. nam & villanos has aues vocant, vt dicam in Lanarijs inter Falcones, vel *poyana* a pullorum raptu, vt fortè miluus ſit. Circa lacum Verbanum *areta*. Buteo a nonnullis putatur bucciarius ſed, vt Epheſio placet, falco eſt habens tres teſtes, Niphus. Hiſpanis aut Luſitanis *gauiam*, ni fallor. Gallis, *buſſard*, *buzart*, vel *bouſant*, vel *bouſat*, vt Sabaudis apud quos & *boſe* nomẽ vſitatum eſt. Sunt tamen qui dicant etiam milui alterum genus *buſart* Gallicè nominari. Sabaudi quidem ſuum *bouſatum* quatuor generum faciunt: primum cognominant nobilem, alterum communem, tertium album aut caligatum, *blanc ou chaulse*, quartum marinum. Buteo Anglorum *buſharda* eſt, ni fallor. nam miluo magnitudine æquiparatur, ſemperq; ipſe cernitur, quod de buteone Ariſtoteles ſcribit, Turnerus. Aliqui Anglicè *buſſard* ſcribunt. Germani quoq; noſtri Buſzhart vocitant vel Buſant / Buſzahrn / Buſe / vel Buſzhen / inferiores Broburen / vt Albertus & Murmellius annotarũt. Saxones Rüttelweyh / a ſimilitudine milui. Sunt qui eundem apud nos appellent Maſzweyh / id eſt miluum paluſtrem, quod circa paludes auibus inſidietur, & forte etiam piſcibus: vel Maſzhow / id eſt bubonem paluſtrem, quod corporis ſpecie aliquatenus bubonẽ referat. Genera eius tria faciunt, magnitudine diſcreta. Nos alium Maſzweyh aquilarum hiſtoriæ ſubiungemus. Accipitres nonnulli pigerrimi ſunt, & ad volandum ignaui adeo, vt ab alijs nutriri deſiderent, & ſero tandem ad venationem procedant, ſolisq; ranis inſidietur, Oppianus. Hi quidem buteones eſſe videntur, accipitrum ignauiſſimi.

Buteo cur triorcha dictus ſit.

B.

Descriptio buteonis. Buteo miluo æquatur magnitudine, Aristot. De genere accipitrum est, sed paulò nigrior, Obscurus. Subniger, vncis vnguibus & rostro, magnitudine fere milui, Albert. Buteonibus testes tertii, Plinius. ¶ Buteo apud nos triplex habetur, magnus, mediocris, & paruus. Differunt etiam coloribus, audio album quoque reperiri.

¶ *Poiana* Italis vulgò dicta, auis est magna, similis miluo, nigrior, tardior, &c. ¶ Ego olim in Sabaudia *Bushardum* marem ad me delatum, consideraui. Is rostro erat breui, adunco, nigro. in fronte color ex viridi & flauo mixtus, (quem tamen in altero quodam non deprehendi.) Pedes flaui, ad media ferme crura innatæ plumæ. Tergum fuscum, pennæ extremæ nonnihil ruffi coloris præferebant. Interior pennarum pars quæ mutuo obtectu latet, albescebat, multis densis crispis mollissimisq; plumulis obsepta. In ventre & pectore pennæ albicantes erant, nigris pleræq; maculis per medium insignes.

Captus

Capitis quoq; pennæ fuscæ per margines albicabant. Alarum maximæ pennæ cæteris nigriores erant. sed omnes in alis pennæ altera extremitate, interiore scilicet, albidæ erant. Longitudo corporis extensi a rostro ad imum pedem, vel etiam ad imam caudam, dodrantes duo cum palmo, hoc est palmi septem. Cauda ab orrhopygio dodrantalis. Collum breuissimum, vt in omni accipitrum genere. Tota denique magnitudo & pondus videbantur mediocrem gallinam referre. Testes, cum inciderem, nullos inueni, & fœminam fuisse puto. Rursus verò alio tempore marem incidi: Illi magnitudo per omnia æqualis erat superiori, pondus vnciarum triginta. Colore nonnihil a superiore variabat, vt in fronte & alibi. Circulus in oculis iridem nigram flauissimus ambiebat. Crura a ventre ad vngues vsq; digitos circiter nouem longa. Venter, latera & crura superius plumis albis vestiebantur, quas latiusculi circuli obscurè ruffi per transuersum distinguebant. Tota pars prona concolor erat, castaneatum coloris obscuri. Plumæ in cauda magis albebant, zonis quidem eiusdem coloris (obscurè ruffis) distinctæ. Testes ad spinam dorsi inter vtrosq; renes, binos tantum (vt triorchæ nomen à ternis testibus non verè sit factum) albos ac pusillos reperi, altitudine æquali. In medio quidem particula quædam erat teste minor & flaua. Tinnunculum quidem Itali aliqui hodie tristinculum vocant, quasi a tribus testiculis. Vngues buteoni minores infirmioresq;, quàm cæteris accipitribus. ¶ Obseruaui & buteonis pullum, nido exemptum recens, vndiq; cinereum, rostro tamen, pedibus oculisq; flauis. Post aliquod tempus oculi & anterior rostri pars, ad fuscum vel subcœruleum colorem mutabantur, cùm iam quinq; aut sex hebdomadas dierum vixisset.

C.

¶ Buteo semper cernitur, Aristot quod Plinius de æsalone accipitre reddidit. ¶ Carniuorus est, Idem. Hostis est ranæ & ruberæ & anguis rapit enim eos atq; exedit, Idem. Sed forte non aliter horum animalium hostis est, quam cibi gratia. Mures & ranas pro cibo suo ruri inquirit, Stumpfius. Venatur ranas & mures, & auiculas pigras aut infirmas quæ volare nequeunt: & quandoque pullos auium rapit, Albertus. Ego in buteonis cuiusdam incisi ventriculo talpam integram reperi, & in alterius cuiusdam ventriculo insecta quædam nigra. Ἐρῳδιὸς γὰρ ἐγχέλυν μαιανδρίην Τρίορχος εὑρὼν ἐσθίοντ᾽ ἀφείλετο, Simonides apud Athenæum. Quasi triorchæ siue triorchi pisces etiam deuorent. Notatur autem ex hoc loco buteonis ignauia, qui ab ardea sibi anguillam eripi passus sit. Buteo auis est tarda & pigri volatus. præda tamen viuit, quam vel dolo ceperit, vel languore aliquo aut pigritia detentam assequutus fuerit, Obscurus. Tarditas quidem & pigritia huius auis, quam telo petitam, non ad primum aut secundum ictum, sed vix ad tertium cedere aiunt, prouerbio apud nos occasionem fecit, Du sitzest wie ein Bußhart/ Buteonis instar sedes, in homines ignauos & diutius ad mensam vel alibi otiosè desidentes.

De buteonis cibo.

De eiusdē ignauia & tarditate.

D.

Buteo vilis ac timidus est, & vel à paruis auibus nonnunquam fugatur. quamobrem Itali timidos & effœminatos prouerbio *poyanas* vocant. Propter eandem timiditatem non audent vt milui prope domos & habitationes hominum prædam inuadere, sed ruri & in agris eam perquirunt, Stumpfius. Hostis est ranæ, ruberæ, & anguis. rapit enim eos atque exedit, Arist. sed hoc cibi causa forte potius facit, quàm quòd aliter oderit. nam & anguillam capit, vt supra ex Simonide recitaui. Harpæ & miluo communes inimicitiæ contra triorchin sunt, Plinius. Et rursus, Harpæ & triorches accipiter dissident. Sed forte hæc non rectè ex Aristotele transtulit, apud quem in historia animalium sic legitur. Quæ cibum à mari petunt, anas, gauia (βρένθος καὶ λάρος) inuicem dissident, buteo in alio genere hostis ranæ & ruberæ anguis est. Et rursus, Amici etiam pipex, harpa, miluus.

Buteonis timiditas

E.

Buteo capitur visco nempe mure humi posito (ab aucupe faciem auertente) & circunquaq; illius visco virgis erectis. quibus buteo murem rapturus implicatur, Stumpfius.

Quomodo capiatur buteo.

F.

Buteo quanquam auis rapax, à quibusdam tamen inter delicias ciborum appetitur, Stumpfius. Pinguescunt apud nos, & væneunt deplumati. In Balearibus insulis buteo etiam accipitrum generis in honore mensarum est, Plinius. Dulcissimus & boni saporis in cibo est, si assus edatur, Albertus & autor libri de nat. rerum.

De alimēto ex buteone.

G.

Quin Venerem infirmior erit, testiculos millonis ex aqua fontana, quæ perennis est, cum melle decoctos edat ieiunus per triduum, statim remediabitur Marcellus. Cæterùm quæ nam auis sit millo, nusquam legere memini. conijcio autem triorchen esse, quæ miluo similis describitur, vt auis maximè testiculati testes, a quibus ternis etiam nomen adeptus est, ad promouendam Veneream facultatem adhibeantur.

Testiculi millonis venerem excitant.

H.

a. Millo apud Marcellum Empiricum buteo esse videtur, vt iam in G scripsimus. Falco niger accedit ad formam auis quæ butonus vocatur, Albertus. lego buteus. sic enim ab Alberto & eiusdem farinæ scriptoribus buteo nominatur. Cæterum butorius iisdem auis est ex ardearum genere, quæ ab rio.

De butorio.

authore Philomelæ butio per onomatopœian appellanir hoc versu, *Inq; paludiferis butio bubit aquis.* Triorches, phrynus & ophis pugnant, Aristot. Hunc locum Albertus ex Auicennæ translatione Græcis vocabulis turpissimè corrupus sic vertit, *Frechachyz & coronos*, id est coruus aquaticus. tyrus autẽ aquaticum est animal vocatum *tribaue*. Τριόρχης quidem vox vsitatior est pro buteone, sed legitur etiam τριόρχος, vt supra in *C.* ex Simonide citaui & in Auibus Aristophanis, Ταυτηνὶ τίς ὄρνις ξυλλήψεται, Ἀνεπτάμένος τριόρχος. Vbi Scholia, Ioco nominat triorchum indicata Iride meretrice nimirum pro homine libidinoso & prono ad Venerem. Τριόρχος vel τρίορχις, species est aquilæ, Varinus & Hesychius. Sed illi aquilæ nomen ad accipitres non rectè extendunt, Κεγχρηΐς, τριόρχης, iidem. ego tinnũculum accipitrem potius, qui & κεγχρὶς & κεγχρηῒς vocatur, cenchrilen esse dixerim. Μέρμνης, τριόρχης, Hesychius & Varin. Βελλώνης, τριόρχης, apud Lacones, iidem. Germani quidem & Angli (vt in *A.* docui) buteonem Bußhardt vocant: tetracem verò siue tetraonem Angli priuatim *bustard*, alij ex eis melius *bistard*, vt & alij quidam recentiores *bistardam*. ¶Epitheta huius auis nulla inuenio, possunt tamen hæc esse, tardus, ignauus, timidus, vilis, ignobilis, & huiusmodi.

Centaurus herba triorchis dicta.

¶Tertia est centauris cognomine triorchis, qui eam secat, rarum est vt non vulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnariq; colligentes tradit a triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia (centaurij genera) & vni generi assignant, Plinius. Quibus verbis dum aliorum imperitiam arguit, suam ipse prodit. Apparet enim omnino eum esse deceptum Theophrasti verbis non intellectis, qui de hist. plant. 9. 9. sic scribit. Febrifugiam secantes accipitrem tritestigerum (sic Gaza vertit triorchen) nuncupatum cauere aiunt, vt sine vulnere possint discedere. Non igitur herba ipsa triorchis vocatur, sed ab accipitre huius nominis fodienti periculum esse aiebant homines siue superstitiosi, siue impostores verius. Gaza eo loco non rectè febrifugiam vertit, quod nomen minori non maiori centaurio conuenit. Maioris quidem radix succo sanguineo est: minoris inutilis. tertium verò genus à bonis authoribus nullum traditur. Idem Theophr. de hist. plant. 1, 19. centaurij succum amarum esse scribit, de minore intelligens, (cui præter nomen nihil commune cum maiore,) vbi Gaza rectè fel transtulit. Rursus lib. 9, cap. 4. Centauris (inquit Theophrastus) per 12 annos durat est autem pinguis & densa: quæ verba de centaurio maiore accipi debent, hoc est eius radice. etsi centauris formula diminutiua dicatur. Gaza hoc loco non rectè fel terræ posuit. Item eiusdem operis 3, 5. Centaurium in Eleo agro nascitur: montuosis quidem locis fœcundum: planis infœcundum & flore tantum gaudens: concauis ne floret quidem nisi improbe. Hęc etiã verba ad maius centaurium refero. Postremo initio lib. 9. Succus quorundam (inquit) sanguineus est, vt ceuterię (κενταυρίᾳ) & atractylidi. Vbi omnino non ceuteria, sed centaurium legendum, intelligendumq; maius. Hæc occasione triorchis herbæ, quam somniauit Plinius, obseruata mihi apud Theophrastum, necdum ab alijs quod sciam prodita, hoc loco adferre volui.

De familia cognominata à Buteone.

¶Familia etiam ex buteone cognominata est, cum prospero auspicio in ducis naui sedisset. Plinius. Ego (inquit Cælius) in gente Fabia id fuisse cognomentum accipio. Nam ab vrbe condita libro vigesimotertio T. Liuius M. Fabium Buteonem nominat. Meminit & in Fabio Maximo Plutarchus. Sed ibi mendum (opinor) inoleuit: nam scribitur modo Fabius Buleo. Græcus tamen codex φάβιον præfert βουτεῶνα, &c. Denique, Buteonis oratoris mentio est Senecæ Controuersiarum lib. 2. Cælius. Et rursus, Triorchæ auis Aristophanes meminit in Vespis. Et quoniam hæc auis, vt scribit Sex. Pompeius, vastitatis est causa in his locis quæ intrauerit, ab hac eius natura videri potest Agathocles tyrannus cognomentum traxisse: nisi quis malit ab efferata libidine. Nam egressus Agathocles pubertatis annos libidinem à viris transtulit ad fœminas. Traditur item quum esset perfunctus fato, vxorem querulam flebilibus modis illud subinde ingessisse: Τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ, Τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ, Quid non ego tibi? quid tu non præstitisti mihi?

Agathocles buteo dictus.

Auspicia ex buteone.

¶*h.* Buteonem Dianæ sacrum esse dicunt, Gillius. ¶Quòd si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis immussulos, buteones, &c? Arnobius lib. 7. contra gentes. Triorchæ accipitri principatum in augurijs Phemonoe dedit. buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata cum prospero auspicio in ducis naui sedisset, Plinius. Alites volatu auspicia facientes istæ putabantur, buteo, sanqualis, &c. Festus: quod & alibi repetit, aues oscines ab illis distinguens quæ alis ac volatu auspicium faciunt. De augurio ex præpetibus auibus, vt buteone, sanquali, *vide* in Aquila *h.*

Prouerbia.

¶Prouerbia. Timidi & effœminati Italicè *poyane*, id est buteones vocãtur. Prouerbium Germanicum, Du sitzest wie ein Bußhart, in desides ac pigros, supra in *C.* exposui.

DE SVBBVTEONE.

SVBBVTEONES appellantur in accipitrum genere, qui latiores sint, Arist. Græcè scribitur ὑποτριόρχαι. Sed quærendum est an γυποτριόρχαι potius legi debeat: nam & in generibus aquilarum codices nostri *gypæeton* habent, & rectè quidem: refert enim ea auis speciem vulturis, vt Aristoteles ibidem adscribit. An verò similiter γυποτριόρχαι legendũ sit, non æque asseuerim: coniectura tamẽ hæc nostra est, præsertim cum aues istas latiores esse dicat Aristoteles, vt ad latitudinem scilicet vulturũ accedant.

Turnerus

Turnerus non maius neque latius hoc genus buteone, sed minus facit. Subbuteonem (inquit) esse puto, quem Angli *ringtalum* appellant, ab albo circulo qui caudã circuit. Colore est medio inter fuluum & nigrũ, buteone paulò minor, sed multo agilior. Prædam eodem modo quo superior captat, Hæc ille. Ego apud Græcos præpositionem ὑπὸ minuere interdum scio significationem vocabulorum, sed cum verbis tantum cõpositam & nominibus ab iisdem deriuatis, & adiectiuis, cum substantiuis verò nunquam, nisi (vt dixi) verbalia sint. Sit igitur siue hypotriorches, siue gypotriorches potius, auis ex buteonum genere, quod triplex apud nos inueniri supra dixi, nominibus non aliter quod sciam, præterquam illis quæ differentiam indicent magnitudinis, discretum.

DE CIRCO ACCIPITRE.

A.

Circus ab Aristotele tertiũ genus accipitris numeratur post triorchen & æsalonem. Apud Græcos poetas aliquando ἴρηξ κίρκος alias κίρκος simpliciter nominatur. Sirenes apes dissident cum circaitemq; CIRCA (κίρκη) & circus non solum genere, sed & natura inter se diuersi sunt, Ælianus & Eustathius. CIRCANEA auis quæ volans circuitum facit, Festus. Albertus circum interpretatur genus falconis cui a cœruleis pedibus nomen. Eberus & Peucerus falconem simpliciter. sed nullis argumentis, quod dicunt, probant.

B.

Ex accipitrum generibus inuenimus circon claudum altero pede, Plinius. Aristoteles de hist. 9. 15. nõ de circo, sed de ægitho aue scribit, ὅτι τὸν πόδα χωλός ἐστιν, id est, pede claudo esse. Albertum χλωρὸς legisse video. vertit enim pedes habere citrinos.

Circus claudus altero pede.

C.

¶ Cercis id est radius textorius, à sono dictus est ἀπὸ τοῦ κρέκειν, vt & crex auis: & forte circus etiam ἀπὸ τοῦ κρίζειν per methathesin, vt à crico organo differret, Varinus. *Vide* infra in *a.* ¶ Volatus est celerrimi accipiter circus, secundum Homerum: quamuis idem epitheton ὤκιστος accipitri etiam simpliciter tribuit. Volãdo, præsertim cum insidiatur, vt & aliæ aues rapaces & milui, circuitum facere videtur. vt inde circus dictus videri possit, quanquam Græci auem circum appellant, circulum verò κρίκον. Itaq; circaneam Festi candẽ esse conijcio, tum à nominis similitudine, tum à genere volatus. ¶ Gallina ardet studio & amore pullorum: primum enim vt circum auem rapacem supra tectum gyros agere cognoscit, statim vehementer vociferatur, tum explicatis alis timidos pullos protegit, auemq; procacem retrocedere cogit, Gillius. κίρκος non magnis auibus, sed paruis insidiatur, Eustath. Wottonus circum inquit ex ferociorum accipitrum numero esse, & gallinarũ domesticarum pullis insidiari. τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτε προΐδωσιν ἰόντα Κίρκον, ὅς τε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσιν, Homerus Iliad. ρ. Comparat autem Æneam & Hectorem circo, Græcos auibus quæ à circo capiuntur. Clangorem quidem aquilarum aut vulturum facile columbæ spernunt, non item circi & marinæ aquilę, Ælianus. Et alibi, Aquilas marinas & circos horrent columbæ. Mus in Homeri Batrachomyomachia conquentur se timere circum & mustelam. ¶ Circus, latus, vultures, &c. mali Punici grano pereunt, Ælianus.

Volatus circi.

Circus gallinis insidiatur.

D.

Circi amaraginem (πικρίδα, Philes, id est intybum syluestre vel lactucam syluestrem) ad custodiam pullorum in nidos imponũt, Ælianus & Zoroastres in Geoponicis. Alibi tamen apud Philen reperio circum florem croci nido imponere. Eiusdem generis herba est hieracium, cui accipitres nomẽ dedere, quòd eius vsu caligini oculorum medeantur, vt supra scripsimus. ¶ Cum circo accipitre vulpi inimicitiæ sunt, Aristot. & Philes. circus enim, quia vnguibus est aduncis, & carne viuit, vulpem inuadit ac vulnerat, Aristot. Cum turture coruus & circus insitas inimicitias gerunt: & turtur vicissim hostili odio ab vtroq; dissidet, Ælianus. Inimicitiæ inter cedunt cornici cum circo, Idem.

Circi amarago.

Circus hostis est Vulpi. Vulturi. Cornici.

H.

a. Circus species est ἀετοῦ (grammatici quidam Græci accipitrum & aquilarum genus confundunt, triorchen quoq; aquilis adnumerãtes, &c. sed hic proximè post nominatur ἀετός, & a præcedente distinguitur,) quæ accipiter vocatur. aquila enim maiora animalia occidit, Scholia in Homerũ Iliad. ρ. vbi poeta dixerat, circũ aues paruas occidere. Ἴρηξ κίρκος ab Hesiodo quoq; memoratur. Κίρκοι, κρίκοι, ἅρπαγες & incurua omnia κίρκοι dicuntur, Hesych. quare fieri potest circum a rostri & vnguium aduncitate sic vocari esse etsi grammatici quidã (Eustathius & Varinus) per onomatopœiam ἀπὸ τοῦ κρίζειν (quo verbo Homerus alicubi vtitur) per metathesin, vt à crico, id est circulo ianuæ ferreo (qui ab eodem verbo deriuatur) differret, deriuẽt. Κίρκος, κρίκος, ἱέραξ, καπηλάτης, καὶ τῇ, αἰγυπτίᾳ βλάσφη, Hesych. Lupi etiã genus secundũ circus vocatur apud Oppianũ, nimirũ a rapacitate. vt quartũ ictinus, id est miluus.

Circus vnde dictus sit.

¶ Epitheta esse possunt quæcunq; accipitris simpliciter, Ἐλαφρότατος πετεηνῶν, Homerus. Ὠκυπέτης, Appollonius.

¶ *b.* Harpyiæ in Thracia habent vulturum corpora, facies circorum, (quamuis codex impressus κύρκων habet per ypsilon) Varinus in Scylla.

¶ *c.* Οὐδέ κεν ἴρηξ Κίρκος ὁ, μαρτήσειεν ἐλαφρότατος πετεηνῶν, Homerus Equis Iberis velocissimis, inquit Oppianus, sola forte aquila volando contenderit, ἢ κίρκος ταναῷσι, τανυσσάμενος πτερύγεσσιν Apollonius Argonaut. secundo, Ἠ ὅτε τίς τε δ' ἄρος ὑψόθι κίρκος Ταρσὸν ἐφεὶς πνοιῇ φέρεται ταχύς, οὐδὲ τινάσσει Ῥιπῇ, εὐκύκλοισιν ἐνευδιόων πτερύγεσσι. Circus ὀξὺ λεληκώς, Iliad. χ propria enim est circo vox acuta, cum iam prædæ propinquus de ea apprehendenda anxius est, Eustathius.

¶ *d.* Circus persequitur τρήρωνα πέλειαν, id est timidam columbam alicubi apud eundē poetam. Οἱ δ' ἄλλοι εἴξαντες ὑπέτρεσαν, ἠΰτε κίρκους Ὠκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποτρείωσι πέλειαι, Apollonius in Argonaut. Ἠΰτε κίρκοι Φῦλα πελειάων κλονέουσιν, Idem.

Circus prospere est augury.

¶ *h.* Inter accipitrum genera inuenimus circon claudum altero pede, prosperrimi augurij nuptialibus negotijs & pecuariæ rei, Plinius. Circum de genere aquilarum columbam discerpentem vnguibus felix nuncium attulisse Homerus voluit, Alexander ab Alex. *Vide* supra in Accipitre simpliciter. ¶ Κίρκος Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος, Homerus. Ostensum est autem suprà accipitrem etiam simpliciter dictum, Apollini sacrum esse.

DE CIRI VEL CIRRHIDE.

Cirrhis, κιῤῥὶς, per duplex *rhô*, vox oxytona, piscem significat, sic dictum *à cirrho*, id est fuluo vel pallido colore: item accipitris speciem. Cirris etiam (paroxytonum) *adonin* significat Cyprijs, (nimirum piscem adonin, cui color subfuluus subrufusve tribuitur) Laconibus verò lychnum, Varinus. Κιρὶς, (per *rhô* simplex, oxyt.) lychnus, auis, vel adonis, apud Lacones, Idem & Hesychius. Κεῖρις, auis quædam, accipiter, vel alcyon: secundum alios, Hesychius & Varinus. Κεῖρις nomen auis, ita scribitur vt σίειρις & ξίειρις, Eustathius. Κειρίδης, κειρία, ἔρια, Idem. Κίρνυξ, genus accipitris, Idem & Suidas. Κήρυλος, auis est, quam aliqui κήρυλον (κύρυλον, Varinus per υ.) vocant. Antigonus quidem alcyonum mares κηρύλους nominat, Hesychius. Κήρυλος, piscis quidam, & species auis, Idem.

Metamorphosis Scyllæ in Cirin.

¶ Ouidius Metam. lib. 8. de Scylla scribit in cirin auem mutata: quam metamorphosin nos hic partim ex Ouidio, partim ex Grammaticis paucis perstringemus. Nisus rex fuit Megarensium aureos habens capillos (*cui splendidus ostro*) id est purpureus, *Inter honorato medio de vertice canos Crinis* (πλόκαμος, Oppianus) *inhærebat magni fiducia regni*, Ouid.) cui oraculo responsum est, ipsum tam diu regno potiturum, quàm diu capillos intonsos retineret. Cùm igitur a Minoe ob interfectum dolo ab Atheniensibus & Megarensibus Androgeum filium Megara (Ouidius Alcathoen vocat) obsideretur, Scylla Nisi filia hostis (Minois) amore flagrans, vt illi magis placeret, noctu purpuream comā patri totondit, eamq; Minoi obtulit: qui dono accepto victoria potitus Nisum euersa regia occidit. Tum Nisus deorū commiseratione conuersus est in sui nominis auem, quam & haliæetum vocant, perpetuum odium exercens in cirin auem, in quam Scylla fuit transformata, & sic dicta ἀπὸ τοῦ κείρειν quod tondêre significat. Cum enim a Minoe impietatem eius ac proditionem detestante contempta relinqueretur, illa amotis impatiens insilit vndis, *Consequiturq; rates faciente cupidine vires,*

Gnosiacæq; hæret comes inuidiosa carinæ.	*Quam pater vt vidit (nam iam pendebat in auras,*
Et modo factus auis fuluus haliæetus alis,)	*Ibat vt hærentem rostro laceraret adunco.*
Illa metu puppim dimisit, & aura cadentem	*Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, visa est.*
Pluma fuit plumis in auem mutata vocatur	*Ciris, & à tonso est hoc nomen adepta capillo,*

Hæc Ouidius. Cuius interpretes quidam cîrin auem alaudam siue galeritam interpretantur, nimirum quòd existimarint nisum non alium esse quàm accipitrem minorem, (vulgò sparuerium vocitant) qui alaudis maxime insidiatur: qui tamē ab haliæeto plurimum differt. Ego cirin potius è genere cepphorum esse putarim, quæ quidem aues leuissimæ minimum corporis, plurimum plumæ habent, marinæ sunt, & circa naues volitant clamosæ: videturque eis conuenire execratio ista Minois, qua Scyllam munus illud impium offerentem execratus est, *Tellusq; tibi pontusq; negetur* item, *minio infecta rubentis crura.* Vergil in Ciri. ¶ In Ixeuticis Oppiani cirrhis oxytonum scribitur, vbi cætera ferè similiter vt apud Ouidium legimus: hoc interest quòd cirrhin non scyllam hanc virginem vocat, atq; illam à Minoe religatam ad nauim per mare tractam fuisse: atq; ita in auem mutatam ab omnibus auibus nunc odio haberi: & si haliæetus ipsam oberrantem viderit, mox per insidias eam adoriri & perdere. Meminit Eustathius etiā in cōmentarijs suis in Dionysium Afrum, ex Partheniј amatorijs. ¶ Cîrin auē parētem suū in capite tumulasse, (quod Galenus & alij de alauda scribūt) apud Cælium Calcagninū legimus in libello quòd Stoici magis paradoxa scribant quàm poetæ, quē ad imitationē libri eiusdē tituli a Plutarcho scripti cōposuit: in quo tamē ego nihil tale inuenio. Vergilius in Bucolicis cū scribit, *Quid loquar aut Scyllā Nisi, quā fama secuta est Candida succinctā latrantibus inguina monstris Dulichias vexasse rates,* &c. Scyllā Phorci (& Cretæidis nymphæ filiā) dicere debuit. hæc enim vt Seruius narrat, media sui

parte

partem in feram mutata & in deam marinam conuersa dicitur. Sed hic memoriæ lapsus est, alioqui lib. 1. Georg. idem poeta inter signa serenitatis Scyllam Nisi filiam in auem mutatam agnoscit his versibus: *Apparet liquido sublimis in aere Nisus, Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo. Quacunq; illa leuem fugiens secat æthera pennis, Ecce inimicus atrox magno stridore per auras Insequitur nisus. qua se fert nisus ad auras, Illa leuem fugiens raptim secat æthera pinnis.* ¶ Fuit & Nisus Troiani cuiusdam nomen Æneid. 9.

DE ACCIPITRE FRINGILLARIO.

ACCIPITRES quidam percæ & fringillarij vocantur, (πέρκοι καὶ σπιζίαι) Aristot. De percis seu perenis supra diximus. Niphus percos & spizias pro vno genere accipit. Σπιζίας, species est accipitris Hesych. & Varin. Accipitres ambo, id est palumbarius & fringillarius, carniuori, Aristot. tanquam hæc duo genera præ cæteris accipitrum nomine vocari mereantur. habent enim alij omnes etiam alia nomina, vt triorches, æsalo, circus, asterias, pernes, percnus, læuis: hi vero duo, vt & rubetarius, simpliciter accipitres dicuntur, adiecto cognomine ab animali quod singuli præcipuè capiunt. Fringillarium accipitrem Albertus sparuerium putat: Ephesius illum qui fringillas sequitur, is puto smerillus est, Niphus. Nos supra smerillum æsalonem fecimus. In genere quidem sparuerij mas appellatur muscetus, Germanis Sprintz, quæ vox quodammodo ad spizian accedit. ¶ Fringillarium (inquit Turnerus) Anglorum hobbiam esse conijcio. Est autem hobbia accipiter minimus, coloris cæteris nigrioris. In capite duos habet nigerrimos in pallido næuos. Galeritas & fringillas plerunq; captat, in excelsis arboribus nidulatur, & hyeme nusquam cernitur. His verbis Turnerus minimum accipitris genus, quod nostri ab arbore denominant, designare videtur, de quo infra inter falcones agetur. Accipitres palumbarius & fringillarius, multum inter se magnitudine differunt, Aristot. maior scilicet aues maiores capit, vt palumbes: minores minor, vt fringillas. ¶ Accipitrum aliqui in cassitas ruunt & hirundines, tanquam Tereo cognati, Oppianus. Accipitrum aliqui celeres sunt ad aucupium, columbis maximè & palumbis exitiales: alij aues minores captant, Demetrius. Sed aues minores a diuersis accipitribus capiuntur, vt æsalone, circo, smerillo, niso, musceto, falcone arboreo.

¶ Ego obseruaui ACCIPITREM Qualearium, id est coturnices venantem, quatuor peperisse, nunquam tamen plures, Niphus. ¶ Eberus & Peucerus accipitrem fringillarium Germanicè interpretantur Rotelgeyer/ nescio quam rectè. ignotum enim nobis hoc vocabulum est, nisi quòd de genere vulturum videtur, cum Geyer vulturem significet.

Accipiter Qualearius.

Rotelgeyer.

DE ACCIPITRE PALVMBARIO.

ACCIPITER palumbarius, stellaris, & pernes differunt, Aristoteles. De hoc quædam etiã proxime in fringillario diximus, Græci φασσοφόνον cognominant, quòd φάσσας, id est palumbes in primis persequatur. Ἔστι δὲ (addo φάσσα) εἶδος ἀετοῦ ... ἀπὸ τῶν τρυγόνων, Hesych. & Varinus. nos contra potius τρυγόνα speciem esse dicimus ἀπὸ τῶν ἀετοῦ. Palumbarius in ferociorum accipitrum numero censetur, Wottonus. φαβοτύπος, genus accipitris est, & (addo φάψ) genus columbæ syluestris frugiuoræ, Hesych. & Varinus. φαβοκτόνος, ἱερακοκτόνος, Hesychius. ego legerim, ἱέραξ ὁ τὰς φάβας κτείνων. Φαλακτόνος (apud Hesychiũ φαλακτόνον) genus accipitris, Varinus. videtur autẽ legendũ φασσοκτόνος aut φαβοκτόνος. ¶ Accipiter palũbarius est falco temolus dictus (id est mas in genere falconis,) Niphus. Et alibi, Accipitrẽ palumbarium (inquit) Albertus asturem exponit (id est accipitrem maiorem. nam is quoque columbas capit. *vide* supra in *D.* in Accipitre in genere) Ephesius falconem gentilem qui palumbos insequitur. Accipitrem palumbarium ideo Anglorum sparhaucam & Germanorum speruerum (Sperwer) esse puto, quòd palumbos, columbos, perdices & grandiusculas aues insequatur, Turnerus. ¶ Homerus celeritatem visus & actionis, aliàs confert accipitri Ὠκέι φασσοφόνῳ, ὅστ' ὤκιστος πετεηνῶν alias aquilæ, &c. Varinus in Παραβολή. Palumbarius accipiter omnium celerrimè volat, Porphyrius lib. 3. de abstinentia ab animatis. Eberus & Peucerus Germanicè interpretantur Taubenfalck/ id est falconem columbarium. Columbarium accipitrem alicubi legi Mercurio sacrum esse. *Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas*, Ouidius xi. Metam. de Dædalione mutato in auem rapacem, grammatici dicunt accipitrem.

DE SPARVERIO VEL NISO RECENTIOrum. *nam Nisus Ouidij Haliæetus est.*

A.

ACCIPITRES ambo carniuori sunt, id est palumbarius & fringillarius, qui multum inter se magnitudine differunt, Aristot. Veniunt enim hæc duo genera præ cæteris accipitrũ nomine, cum apud

veteres, vt iam supra in Fringillario docuimus apud recentiores, qui plærique omnes accipitrem in duo genera distrahunt: magnum alio nomine asturem appellantes, paruum verò nisum, id est sparuerium. nam veterum nisus haliæetus est, id est aquila marina, de qua suo loco agemus. Ego quidem sparuerium eundem & fringillarium esse cum Alberto sentio: quanquam Turnetus palumbarium speruerium esse suspicetur. *Vide* supra in Fringillario. Mich. Ephesius minimum accipitrem sparuerium interpretatur, Niphus. Cuculus magnitudine atque volatu similis est accipitri minimo, &c. Aristot. Hic Auicennæ interpres conuertit, & est æqualis aui quæ dicitur spataxonis. ego sparuerium intelligo, vt etiam Niphus. Accipiter minor Latinè nisus vocatur, à conatu ad prædam, quia nititur capere aues se fortiores, vt columbam, anatem, cornicula m, Albertus. Et rursus, Nisum vulgò sparuerium vocant. Fieri quidem potest vt vox nisus ab Hebræis descendent, qui *neser* aquilam vocant & *nez* accipitrem, alij asturem, alij nisum interpretantur. *Vide* supra in Accipitre *A*. Eliota Anglus spatuerium accipitrem humipetam cognominat. Pernix accipiter, πέρνης, a celeritate dictus, sparuerius appellatur rusticè Niphus. Sed de voce πέρνης, & contra Niphi etymologiam, scripsi supra in Capite de accipitribus diuersis. Columbæ cum simul volant, nec serpens nec oxiteros (forte oxypteros vel ocypteros) id est sparuerius, eas lædere potest vel audet, Kiranides lib. 3. Sed idem lib. 1. elemento vltimo ocypteron chelidona, id est hirundinem interpretatur. Ὠκυπέτης apud Hesiodum accipitris epitheton est. ¶ Itali hoc genus accipitris vocant sparuiero, vel vt alij scribunt sparauier, sparauiero, sparaueto. & aliqui illum distinguunt in maiorem & minorem, nimirum propter sexum magnitudine differentem. Aliqui (vt audio) *boyette* nominant, quòd alaudas venetur. Galli *esperuier* vel *espar uier*. Germani Sperber vel Sperwer. Frisij (ni fallor) Wickel, nisi is tinnunculus est per onomatopœiam. Angli *sparhauke*. Poloni *sokol*. Græci vulgò ζωπέζι, forte corrupto nomine ab oxyptero. Eberus & Peucerus percum Aristotelis smerillum vulgò dictum, aut speruerium esse suspicantur.

Sparuerius Nisus vocatur à nitendo, id est conatu ad prædam.

ACCIPITER MINOR MAS, QVEM *vulgo nisum vel speruerium appellant.* Sperwer.

De Musceto & fringillario.

QVI muscetum & tusum genere distinguunt, (vt Aquila, Theodotion & Symmachus) errãt. sexu enim duntaxat differunt, (vt scripsimus in Accipitre *A*) cum tusus fœmina sit, muscetus mas, Albert. Accipitrum genus tertium nisus est: quartum *frogellus* quem muscetum dicimus. multo quidem minor, sed colore cõsimilis, sicut tusus accipitri consimilis est in dispositione habitus & colore. Hæc auis (muscetus) citò mansuescit, & delicatè nutriri postulat: leuiter aucupatur, & velox est ad volatum, Author libri de nat. rerum. Vocem frogellum detortam puto a fringillario. Vnde & Hispani forte *francello* hanc auem vocant: nisi malis ita dici tanquam francos, id est nobiles vel ingenuos. Germani muscetum vocant Sprintz / Sprintzel / Sprintzle / vel Sprintzling: quæ quidem voces ad Græcorum σπίζιαν, id est fringillarium accedunt, de quo superius seorsim egimus. Quinta accipitris species *sabech* vocatur, quam Ægyptij nominant *baydach*, similis sparuerio, minor tamen, oculis ferè cœruleis, Tardiuus. Videtur autem idẽ hic & muscetus esse. nam proximè quoque asturem marem ceu species duas diuersas numerauit. Smerillus minor est quam nisus, magnitudine ferè nisi illius quem *muschet* vocant. Albertus Flandri) qui multis vocabulis Gallicis vtuntur) Muschet appellant. Scoppa grammaticus Italus haliæetum interpretatur smerillum, vel muscetum. Muscetum capere aiunt coturnices, alaudas, passeres, cæterasque aues paruas. ad maiusculas inutilem esse.

De accipitre fabech.

¶ Sparuerius accipitris naturæ proximus est: quamobrem pleraque in historia Accipitris simpliciter iam a nobis prodita, illi quoque communia erunt.

B.

Astures & speruerij quos Apulia mittit, mittit, nostris multò maiores & præstantiores sunt. Accipiter est ferè eiusdẽ figuræ cũ niso, qui semper varius (lego, qui speruerius) vocatur, sed maior eo est, Alber. Nisus auis est nobilis forma & robore, minor quã herodius, (accipiter, Stumpfius) sed vnus est color plumarum

plumatum ambobus, Author libri de nat. rerũ. Minimus & vilissimus est in genere accipitrum, Stumpfius. ¶ In regionibus Europæ ad vltimum Septentrionem sitis, sperueri albi inueniuntur, Olaus Magnus in descriptione Germanica nã in Lanna, picas pro sperueriis posuit. Sperueri ruffi dicti, quòd maculis rubentibus eorum pectora insigniantur, nobiles existimantur ad venationem coturnicum & perdicum. Nisus in facie guttas habet, sicut peregrinus & cætera falconum genera, Albertus. Ingluuies (pappam vocant indocti) in quibusdam parua est, & ferme rotunda, vt in sperueriο & columba, Albertus. Asturis & nisi cauda dependet (propter longitudinem scilicet) quod in falconibus non probatur, Idem. ¶ Superioribus annis quum nisum minorem (muscetum) mortuum manibus tenerem, obseruaui in eo crura subflaua, nigris vnguibus aduncis armata, decem digitos longa. Rostrum exiguum, breue, nigrũ: cuius inferior pars canaliculata, non acuta: superior deorsum valde inflexa, acutissimaq;, vt in aue quam infra latuum appellabimus, (Thurfretzer.) Lingua exigua, nigricans, non acuta. Longitudo à capite ad finem caudæ palmi quatuor, hoc est digiti sedecim. Tota pars prona, capite, alis, dorso, cauda, eodem & simplice colore est, nigro diluto. Caudæ interioris pennæ alternis spatiis candicant ac nigricant & sub alis similiter. Ad principium caudæ, multæ sunt albæ plumæ. Cauda circiter duos palmos longa. Reliqua parte supina, nempe collo, pectore, ventre, plumæ sunt alternis albidæ & ruffæ, alicubi tamen nigricantes. Albicare etiam videtur extremitas pennarum caudæ.

C.

Sonus & volatus.

Sonus falconum vt plurimum crassior & prolixior est, & ab acuto in grauius procedens, quàm asturum vel nisorum, Albertus. Volatu nisus admodum velox est. ¶ Speruerius pennas mutat mense Martio aut Aprili, mutationem Augusto perficit, Tardiuus. Ex accipitre minimo, id est sparuerio, veterum quidam putarunt cuculum fieri. *Vide* supra in Accipitre *C.* & infra in Cuculo. ¶ Nisi coeunt aliquando cum falconibus, Albert. Nidificant in abietibus, & oua (vt audio) quaterna aut quina pariunt. Quasnam aues venetur, dicemus mox in *E.* nam de musceto dictum est in *A.*

Pennarũ mutatio.

Coitus & partus.

D.

Animositas & alacritas.

Nisus licet minor accipitre, æquè tamen animosus est, & alacris pro sua facultate. Ad venandum promptissimus, quamuis minimus inter aues aucupii studiosas, Obscurus. Sola hæc auis (inquit Albertus) prædæ socios dedignatur. & expertus sum, quòd si duo nisi pariter emittantur, præda dimissa alter inuadit alterum. Aiunt etiam quòd auem hyeme viuã teneat sub pedibus caloris gratia, & nocte transacta beneficii memor viuam auolare permittat: quod an verum sit expertus non sum, Hæc ille Obscurus quidam non nisum, sed accipitrem simpliciter, hoc facere scribit *Vide* in Accipitre *H.d.* Miluus audax est in paruis, timidus in magnis, fugatur a Niso, quamuis triplo sit maior illo. Author de nat. rerum. Nisum aiunt socios volatus recusare, quasi inuidia aliqua & ambitione ad victoriam moueatur, ac solus ea potiri velit. sed verisimilius est eum inhiare prædæ tantum, ne si in volatu socium habuerit, idem ad pastum quoque admittatur. Certum est enim nisum parem sui generis aspernari, eumq; tanquam alienam auem persequi, idq; contra totius auium generis naturam. Omnis enim auis in volatu prædam capiens, Aristotele teste, parcit sui generis auibus. Solus itaq; nisus huius generositatis expers est: vt homo etiam solus ferè animalium terrestrium in sui generis animal insidias molitur, Author libri de nat. rerum. ¶ Nisus ac triciolus (accipiter mas) locum eligunt in quo aues captas deplumant singulis diebus, multaq; diligentia mundant quandiu cõpares aues (fœminæ) incubant, quibus eas ministrant, Obscurus. ¶ Albertus sua obseruatione & Auicennæ & quorũdam aucupum asserit accipitres, quos vocant astures & sparuerios, pullos suos volantes enutrire vno mense, postea se ab eis retrahere doceréq; illos capere aues, ferendo eis viuas aues, quas dimittentes concitant ad capiendum & cum agnoscunt posse venari, derelinquunt, Niphus.

Prædæ socios recusat.

Pullorum educatio.

E.

Ratio capiendi & nutriẽdi.

Nisi capiuntur similiter vt accipitres, nempe reti, graculo aut auicula aliqua (nisi & musceti præcipuè illa quam *zaranto* Itali vocant è genere chloridum) iuxta rete alligata & exposita. *Vide* supra in Accipitre *E.* ¶ Cito mansuescit, & delicatè nutriri postulat, & leuiter aucupatur, Author libri de nat. rerum. Falcones & nisi bene nutriti ac instituti ad domicilium reuertuntur sicut columbæ, Albertus. De institutione & mansuefactione nisi, Alberti verba recitaui supra in Accipitre *E.* Falco amat socium venandi falconem, & diuidit cum eo prædam sine pugna, quod non facit astur vel nisus, Albertus. *Vide* paulò ante in *D.* ¶ Sperueriu capit omnes volucres quas & astur, maioribus tantum exceptis, Tardiuus. Columbas, & alias quascunq; assequi potest, Stumpfius. Nisus vocatur à nisu, id est conatu ad prædam, quia nititur capere aues se fortiores, sicut columbam, anatem & corniculam, Albertus. Sperueri laudabiles capiunt anates, palumbes, perdices, coturnices, graculos, picas, alaudas, & omne genus auium minorum.

Quasnã aues venetur.

G.

Si mulieris partus differatur, & parturigines absint: item ad secundas pellendas, fimum sperueri tritum prodest: *Vide* supra in Accipitre *G.*

H.

Nostri sorbum arborem Sperberbaum vocant, per epenthesin literæ *p* cum sperueriο quidem

Nisus in halιæetũ mutatus.

nihil ei commune. ¶ Nisus rex apud Ouidium in haliæetum, id est aquilam marinam mutatus celebratur, vt in Cirrhide scripsimus. De Haliæeto verò inter aquilas scribetur.

DE TINNVNCVLO ACCIPITRE.

E.

CENCHRIDEM accipitrum generis Græci faciunt, Plinius. Videtur autem ignorasse eandem auem Latinis tinnunculum dici, cum Græcam vocem semper relinquat. nam tinnunculi semel tantum meminit, libro 10. cap.37. quem locum nõ è Græcis transtulit, sed a Columella sumpsit. Loco Plinij iam citato antiqua ferè lectio tristunculus habet, quod & Theodorus quandoq; sequitur. ex maiori verò parte tinnunculus, (scilicet vertit Theodorus ex Aristotele pro cenchride voce Græca,) Hermolaus. Ego tinnunculus (per *n* duplex. nam Grãmatici quidam non rectè per *n* simplex scribunt) legere malim, vt in Columellæ etiam codicib. habetur, vnde mutuatus est Plinius. Videtur autẽ tinnunculus per onomatopœiam dici à tintitu: tristũculus cur diceretur rationem non video, nisi forte tanquam à tribus testiculis vt apud Græcos accipiter triorches. Niphus quidem tinnunculum vulgo in quibusdam Italiæ locis tristinculum nominari scribit. Ego tristunculum in Gazæ traductione nusquam legi, sed vbiq; tinunculum per *n* simplex, quum per duplex potius (vt dixi) scribendum videatur. Cenchrigem eandem puto quam Latini tinnũculum vocant, Ruellius. & Hermolaus qui per *n* duplex scribit. ¶ Ab Italis hodie canibellus vocatur, & tristinculus, & tristarellus, Niphus. Ab alijs in Italia *gauinellus*, quem duplicem faciunt, maiorem & minorem, nimirũ pro differentia sexus non speciei. Ab Hispanis *cernicalo* vel *Zernícalo*, quæ vox formata videtur à cenchride Græca. Iidem accipitris quoddam genus *gauiam* nominãt, a qua voce gauinellus ceu diminutiuum factus videtur. A Gallis *quercerela* (quasi *cenchridion*) & *cercerelle* nominatur, Ruellius. aliqui voces Gallicam scribunt, *cercerelle*. In Narbonensi Gallia vocant *sirecach*. Germani nostri Wannenwäher/ Wandwäher/ Wanntwehen/ Wiegwehen. Videtur autem nomen Wannenwäher/ factum ab eo quòd alas extendant ventilentq; instar ventilabri, quod vannum nominant: vel Wandwäher, quòd in parietibus (turrium) nidificent. Angli *a kestrell*, (quæ vox à *quercerella* Gallorum detorta videtur) *kistrel*, *kastrel*, in regionibus ad austrum: ad boream verò *a steyngall*. Eberus & Peucerus Saxonica dialecto interpretantur Steingall/ Steinschmatz.

B.

Descriptio corporis.

Tinnunculi in Heluetia multi reperiuntur, Stumpfius. Corpore paruo sunt, magnitudine musceti, colore multò magis fuluo quàm reliqui accipitres, plumis mustelinis aut carbineis, vnguibus aduncis, rostro aquilino, pedibus flauis, Turnerus. Tinnunculo ventriculus similis est ingluuiei, minimè carnosus, Aristot.

C.

Cenchris aliter à tinnitu vocis appellatur tinnunculus, Textor. ¶ Papiliones sectatur interdum, sed & auiculas insequitur ac dilaniat, Turnerus. Mures capit, Stūpfius. Mures deuorat, Bellonius. Auceps quidam asseruit mihi tinnunculum cum pullis in picarum nido sibi inuentum, & simul paruum serpentem, ac si serpentibus quoq; vescatur. Cerchnes auis locustas deuorat Aristophani in Auibus. Edit (vt audio) & vespas: ego vespam ab eo deuorari vidi. ¶ Tinnunculus licet aduncis vnguibus sit, bibit tamen aliquādo, sed raro, Aristot. Et rursus, Solus ferè inter vncungues bibit. At Ælianus, Cenchris, inquit, accipiter nulla potione eget. Et Suidas, Cenchrines auis est, quæ omnino non sitire dicitur. quod & Varinus ex eo repetiit. Atqui Aristoteles prætereà inter vncunguibus hanc auem bibere aliquando, testatur. Vide in Accipitre C. ¶ Tinnunculus nidificat in altis vrbium turribus, Ruellius. In ædificiis fere, Columella. In ædificiis & tectis eorum, Stumpfius. In cauis arboribus nidulatur & in templorum muris & æditioribus turribus, vt apud Germanos Argentorati & Coloniæ, & apud Anglos Morpeti obseruaui, Turnerus. Et rursus in epistola ad me, Interdum in cauis quercubus, nō more cornicum super fronde, sed monedularum more in latibulis semper. Ardenti in fœminas amore inflammatur, moreq; hominum amatoria leuitate flagrantium, semper sectando eas in oculis fert. Si quò clam fœmina abicesserit, ex eo maximum capit dolorem, & clangorem fundens vastum exclamat: vtq; homines vehementer amantes ex amore vexantur, perinde amatoriis molestiis affligitur, Ælian. ¶ Tinnunculus inter vncungues fœcundissimus est: sed ne ipse quidem multa admodū parit, verùm cum plurimū quatuor, Arist. de generat. 3, 1. Sed alibi, Plurima in adunco genere parit. Iam enim quatuor, inquit, eius reperti sunt pulli. sed plures etiam procreari apertum est. Pennatorum infœcūda sunt quæ aduncos habent vngues. cenchris sola ex his supra quaterna edit oua, Plinius. ¶ Tinnunculi (cenchridis) ouum minij modo rubet, Aristot. rubri coloris est, Plinius. Cum ex oculis laborat, sylуaticam lactucam euellit, eiusq; acerrimum succum expressum suis oculis imponens, ad sanitatem restituitur. Hoc vti medicamento ad sanandos oculorum dolores medici dicuntur, vnde oculorū medicina Hieracia, quasi Accipitraria appellatur. Vnde videre licet homines se auium discipulos profiteri, atq; etiam præ se ferre non vereri, Ælianus. *Vide* suprà in Accipitre *H. a.*

Quænam animalia venetur & quibus vescatur. *Vbi nidificet.* *Quo amore in fœminas ardeat.* *Partus, et fœcunditas.* *Oua rubei coloris.* *Qua ratione oculis laborantibus medeatur.*

D. & E.

Tinnunculus pullos diu volantes tātisper alit, dum ipsi ex proprio venatu viuere possint, Turner. ¶ Quomodo in oculorum doloribus hieracij siue lactucæ syluestris succo vtatur, dictum est in fine præcedentis capitis. ¶ Gaudent incolere loca non remota ab hominibus, vt muros & tecta turrium, & aliorum ædificiorum: & amantur etiam ab hominibus, quibus prædando nihil nocent, sed prosunt potius captura murium quibus vescuntur, Stumpfius. ¶ Auis quæ tinnunculus vocatur cum columbis habenda est. defendit enim illas, terretq; accipitres naturali potentia, in tantum vt visum vocemq; eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum, feruntq; si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas, Plinius. Ne columbæ sedes suas perosæ relinquant, vetus est Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant rustici, qui ferè in ædificiis nidos facit. Eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur, stipatisq; opercula supponuntur (superponuntur, forte) & gypso lita vasa in angulis columbarij suspenduntur. quæ res auibus amorem loci sic conciliat, ne vnquam deserant, Columella. ¶ Tinnunculi auiculas captant sicut smerilli, Stumpfius: possunt enim vt audio similiter cicurari.

Sympathia tinnunculi cum columbis.

G.

Fimum cenchridis (accipitrum generis hanc Græci faciunt) albugines oculorum extenuat, Plin.

H.

Accipitris & cristatelæ (forte tristunculi) stercus, legitur apud Auicennam 2, 614. ex veteri interpretatione, vbi Bellunensis habet, Stercus *albaza* & falconis sachari. Cenchris Græce vocatur quasi miliaria. nam milium a Græcis cenchros, à Strabone cenchrys dicitur, Hermolaus & Ruellius. Quid autem huic aui cum milio commune sit, nemo explicat. ego coniecturas meas afferam. Miliariæ quidem aues Varroni dicuntur, quæ milio pascuntur: & κεγχρῖται Oppiano ex anserum vel auium aquaticarū genere, milio inescati capiuntur. Tinnunculus vero milium non edit, quare alia huius nominis causa inquirenda est. Cenchrines, (vel, vt alij scribūt, cenchrites,) serpentis genus est, quem sic dictum aiunt, vel quòd tēpore milij appareat, vel quod colore vario sit instar milij. Etymologus Aetius hanc serpentē colore viridi describit, maxime iuxta aluū, vt milium colore referat, vnde & cenchrias, inquit, appellatur. aiunt etiam hunc seipso fortiorem fieri cùm miliū floret. Est & cenchrias, id est miliaris, genus vlceris herpetis, a similitudine quam habet cum granis milij dictū, quòd istorū instar exiguis pustulis exasperetur. Et fortè eandem ob causam à milio nomen tum aui tum serpenti datū est, quod multis milij instar punctis insignes spectentur: nisi quis aliā ex prædictis rationem malit. Nominatur autem hæc auis non tantùm κεγχρὶς, sed etiā κεγχρίνης apud Suidā & Varinum (Κεγχρίλης verò apud Hesych τεμι-χος est.) Item κεγχρηΐς apud Suidam in voce Γαμψώνυχος. In auiū choro apud Aristophanem κέρχνης nominatur, vbi in Scholiis κέρχνη bisyllabum legitur, his verbis: *Cerchnes* auis in Callimachi libro de auibus nō memoratur, sed κερχνη. Et quibusdā intenectis, Didymus paruum accipitrem interpretatur.

Cenchris dicta quasi miliaria. *Ratio huius nominis.*

Vbi ego omnino cenchridem accipio, vt κερχνὶς Didymo idem quod κεγχρὶς sit. Si homines colant aues, vites eorum immunes erunt a locustis, Ἀλλὰ γλαυκῶν λόχος εἷς αὐτοὺς καὶ κερχνῄδων ἐπιτρίψει, Aristoph. in Auibus. vbi Scholiastes, Sic (inquit) & alibi forte κερχνῆς cum iôta legendum, non κερχνής. Nam alibi in eadem fabula sic scribitur, Χωρεῖ δὲ πᾶς τις [illegible] Κερχνῆς, τριόρχης, γύψ. vbi κερχνῆς cum iôta subscripto legendum videtur, circumflexum ita vt est: quanquam Scholiastes supra oxytonum scripsit. Οὗτοι μὰ τὰς κερχνῄδας, Aristoph. ibidem. Et rursus, Ἀλλὰ πέμψω μετὰ τάχεσι καὶ κούφοις πτεροῖς Ἱέρακος, ἢ κερχνῄδας. Eubulus apud Athenæū κερχνῄδας nominat inter paruas auiculas, nempe ἀπίνια, ἀκανθυλλίδας, βιτλάκας & hæ forsan miliariæ Latinorum fuerint, de quibus suo loco dicemus.

¶ Ischades (genus ficuum) κεγχρίδες apud Suidam memorantur: alioqui cenchramidas vocāt semina seu grana interiora ficuum milij seminibus similia. Κερχνη, genus est auis, καὶ τὸ ἐκ τῆς μελαίνης ἕψημα. pro μελαίνης lego μελίνης, vt ferculum sit e panico. nam & e milio ferculum κεγχρίνη dicitur: & κέγχρος semen simile melinæ, id est panico. Κερχνώματα, τραχύσματα, κυκλώματα, καὶ ὅ [illegible] τῶν ἀπὸ δῶν κόσμος, Hesych. & Κεγχρώματα, [illegible], κατατρώματα, Idem. Et κερχνοειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πολύπαστα, &c. Videntur autem omnes istæ voces quæ per κερχν. literas scribuntur, à cenchro, id est milio factæ, & asperitatem aliquam significare, sic & verbum κερχνεῖν, τραχύνειν, vt κέρχνη quoque auis non alia sit quàm κεγχρίς, &c.

DE CHALCIDE VEL CYMINDIDE,

quam & hybridem & ptyngem vocari putant.

Locus Aristotelis de chalcide vel hybride variè expositus.

CHALCIS (inquit Aristoteles) rarò apparet. montes etenim incolit, nigro colore est, magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longa ac tenui. Iones cymindem eam appellant, cuius Homerus etiam meminit in Iliade, cùm dicit. Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem. Sunt qui eandem hanc auem non aliam esse ac ptyngem velint. interdiu minus apparet, quia non clarè videt, sed noctu venatur more aquilæ. pugnat verò etiam cum aquila adeò acriter, vt sæpius ambæ implexæ deferantur in terram, & viuæ a pastoribus (ὑπὸ τῶν νομέων, Varinus non rectè legit ὑπὸ τῶν νέων) capiantur. Parit hæc oua duo, & saxis speluncisq́; nidulatur. Hæc Aristoteles de hist. anim. lib. 9. cap. 12. interprete Gaza. Vbi Niphus, in annotationibus suis, scribit exemplaria omnia quæ hactenus vidèrit, post carmen Homeri, hybridis auis mentionem facere: Gazam verò eam omittere, idq́; sibi probari, quoniam Plinius quoque hybridis nusquam meminerit. Sed Græca Aristotelis verba perpendamus, quæ statim post versum Homericum sic sonant. Ἡ δὲ ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτυγγὶ οὗτος (scilicet ὄρνις) ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται, &c. Hoc est, Cęterum hybris, aiunt autem aliqui hunc auem eandem esse ptyngi, interdiu quidem non apparet, &c. Vannus in voce Κύμινδις, Aristotelis verba recitans, hæc omnia (ἡ δὲ ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτυγγὶ) omittit, vt & Eustathius Iliad. ξ. [considerandum an hæc verba margini fortè adscripta ab aliquo, in textum à librarijs inserta sint] & reliqua inter se connectit. Idem tamen hybridem auem nocturnam commemorat, in elemento γ. vt Hesych. quoq; qui nisi hoc in loco auis istius mentionem legerit, nullus sanè alius vllius authoris occurrit. Relinquamus igitur ea quæ in omnibus exemplaribus Grecis leguntur verba, vt ὕβρις etiam (vel vt grammatici iam citati scribunt, ὑβρὶς oxytonum) auis nomen sit, diuersę nimirum à chalcide, & maioris forsitan ac fortioris, quæ aquilam aggredi audeat. nam chalcidem λεπτὴν, id est gracili ac tenui corpore auem esse scribit Aristot. & quòd rarò appareat: hybridem verò siue ptyngem, non rarò, sed noctu tantum apparere. Porrò si quis contendat eandem esse auem, vt hoc illi cōcedam, dicam tamen fieri posse, vt auis eadem sit, sed hoc ipsum Aristoteles ignorârit. Certè verba ista, ἡ δὲ ὕβρις, omnino de aue diuersa, (aut quam diuersam ipse putârit,) eum loqui testantur, vt vetus etiam interpres reddidit. nam & de alijs auibus diuersis ibidem scripturus, simili initio vtitur: ἡ δὲ χαλκὶς, ἡ δὲ κίττα, &c. Iam cùm sequatur, Nidulatur autem hæc quoque in petris & speluncis, intelligendum est prædictum esse de alia quoq; aue quæ similiter niduletur: atqui non reperies nisi de chalcide, quam in montibus (nimirum montium petris & speluncis) nidificare dixit. Plinius quidem (non semper laudatus interpres) hybridis & ptyngis mentionem præterijt, quem Gaza in hoc imitatus est, vt sępe solet. Nocturnus accipiter, inquit Plinius, cymindis vocatur, rarus etiam in syluis, interdiu minus cernens, bellum internecinum gerit cum aquila, cohærentesq́; sæpe prehenduntur. Hermolaus apud Plinium pro cymindi cybindin in suis codicibus legit, nec putat mutandam eam vocem, quoniam & in alijs dictionibus Græcis β in m. transeat apud Latinos, vt proboscis in promuscide. Eadem repetit Cælius. Κύμινδις quidem in Græcorum Lexicis, & apud authores scribitur: quam vocem grammatici, vt Eustathius, aiunt tum masculino tum fœminino genere efferri. Genitiuus casus κυμίνδιδος in Cratylo Platonis legitur. Κυμίνδιος vel κύμινδος, aquila est, Suidas & Varinus: apud quem tamen κύμινδις pro κύμινδος scribitur. Sed apud authores cymindis tantum reperitur. Non est autem aquila, vt neq; accipiter, (confundunt enim grammatici aquilæ & accipitris appellationem vt diximus,) sed propter vnguium rostriq́; aduncitatem, & quoniam ex auium præda viuit, aquilarū aut accipitrum generis esse videtur: magis autem aquilarum, quòd aquilam ipsam impugnet. Sed & ἴλλος, id est aluco accipitris species dicitur.

dicitur. Somnus apud Homerum Iliad. ξ. sopiturus Iouem, inter abietis ramos latet, Ὄρνιθι λιγυρῇ (ὀξείᾳ) ἐναλίγκιος, ἥν τ' ἐν ὄρεσσι Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἄνδρες δὲ κύμινδιν. Solet autem Homerus non rarò διώνυμα quædam facere, quorum nomen alterum vsitatum sit hominibus, alterum dijs, ita deorum sermonem se intelligere & a Musis edoctum esse insinuans. Platoni quidem deorum vocabula maxime secundũ rationem imposita videntur. quæ verò hominibus à poeta tribuuntur, & magis quæ mulieribus, fere barbata videntur, & nulla eorum ratio aut origo nobis constat. Grammatici (vt Varinus) chalcidem a colore dictam suspicãtur, ἀπὸ τοῦ χαλκίζειν κατὰ τὴν χροιὰν τῆς πτήσεως (τῶν πτερῶν) hoc est quod æris quendam colorem inter volandum præferat. διὰ τὸ χαλκώδες ἔχειν τὸ πτερόν, Schol. in Aristoph. ὑέλας γάρ ἐστι, χαλκίζων τὴν χροιάν, Eustathius. nam alioqui nigra ab Aristotele describitur. Somniculosa est & caput semper condit sub ramis, Scholiastes Homeri. Cymindis dicitur quasi κρύμινδις, οἱονεὶ κρύψις τοῦ ἰδεῖν, ab occultatione. Conueniebat aũt somnum vtpote nocturnum, aui nocturnæ & somniculosæ, caputq́ue inter ramos subinde abdenti, a poeta comparari, Varinus. caput enim abscondit, εἰς τὰς συνεχείας τῶν δένδρων καταδυομένη. aut forte propter vocis similitudinem sic dicta est, Etymologus χαμαὶ δὲ τῶν τις ὄνυχας ἠγκυλωμένος, Κερχνῆς, τριόρχης, γύψ, κύμινδις, ἀετός, Aristoph. in Auibus vbi Scholiastes dubitat an cimindis (κύμινδις, forte, κικυμὶς, vt sequetur ex Callimacho) potius scribẽdum sit: quoniam cymindis à Callimacho non memoretur. quasi non satis sit ab Aristotele, Homero, Platone, &c. eam nominati, & ita scribi. Idem cymindim & chalcidem eandem cum noctua, simpliciter dicta facit, imposito chalcidis nomine à colore pennarum: quæ sententia mihi minimè probatur. Et rursus, Κικχαβᾶν (inquit) vocem aiunt esse noctuarum, quas inde etiam κικκαβὰς nominant. alij κικυμίδας (scilicet hanc vocem ædere dicunt) Κηρτ' ἀγαθὴ κικυμὶς, Callimachus. Et mox, Homerus verò cymindin vocat noctuam, & ab æris colore chalcidem, Hæc Scholiastes ille. Vbi in mentem venit quòd Gaza apud Aristotelem pro nycticorace, id est coruo nocturno cicumam transtulit. & sanè nominum similitudo, κικυμὶς & κύμινδις, vnam & eandem esse auem propemodum persuadet. cùm vtraq; nocturna describatur, & nycticorax a colore corui dictus videatur, vt & cymindis niger ab Aristotele describitur. Nycticorax, inquit Strabo, aquilæ æqualis est, vocemq́; grauẽ ædit: in Ægypto verò graculi habet magnitudinem, & vocem omnino diuersam. Hic etiam magnitudo aquilæ cymindi cõuenit, vel hybridi. nam cùm contra aquilam pugnare audeat, magnitudo etiã viresq́; aquilæ ei conueniunt. Cicumæ quidem vocabulum Gaza a Græcis accepisse videtur: quanquam Grammatici κικυμίδα noctuam simpliciter interpretentur. Κικυμῶς (Varinus κικυμῶς habet neutrum placet, malim κικυμὶς) γλαῦξ, id est noctua, Hesych. Κικυμώττειν, τυφλώττειν, δυσβλεπτεῖν, id est cæcutire, hallucinari, Idem & Suid. Hinc nimirum cicuma à cæcutiendo dicta. Κίκυμος, λαμπτὴρ ἢ γλαυκός, ὅμοιος καὶ κίκυβος, Hesych. & Varinus. Nycticoracem, inquit Aristot. nonnulli vocant otum, auem scilicet illam quæ se coturnicibus hinc abeuntibus ducem præbet. Est autem otus noctuæ similis, &c. Arist. de hist. 9. 12. vbi Gaza pro nycticorace vlulam & asionem transtulit. Adeò varia & confusa nominibus est nocturnarum auium historia, vt operæpretium sit diuersa nomina ad rem quæ significatur vnam, aut saltem genus vnum redigi. Sint igitur si non idem, saltem sub vno genere, Chalcis, cymindis, hybris, ptynx, cicuma, nycticorax, otus. & præterea bubo, vlula, & aluco, & scops. Sed scops minor est noctua & otus quoq; fortassis non magnus. Cæteræ omnes magnæ, & quæ magnitudinis merito cum aquila certare possint. Nam bubo, βύας, non minor aquila fertur. Aluco, ἐλεὸς, maior gallinaceo, picas venatur vt & graculos quoq;. gallinaceo æqualis, quam vlulam Gaza interpretatur. eam similiter saxa & speluncas colere ferunt, quaternos nunquam edere pullos, &c. Sed de singulis istis plura suis locis dicentur. Hybris sanè Græcis, & βύας, vt bubo & vlula Latinis, & *hybou* Gallis, & Germanis Ul/Huw/Hurn/rc. nomina per onomatopœiam diræ & absonæ vocis facta videntur. ¶ Chalcidem piscem piscem Gaza æticam transtulit, & ipsum forsitan à colore suo dictum. ¶ Quæ ad philologiam spectant, in chalcide lacerta protulimus. Harpalycen aiunt Clymeno patri per vim mixtum, Presbonem filium coctum ei apposuisse & deinde in auem chalcidem mutatam esse alij fabulantur quòd cum in Chalcide degens hæc mulier cum Ioue concubuisset, à Iunone in auem conuersa sit. Hybris etiam vel hybrida dicitur canis natus ex venatico & gregario, &c. *Vide* in Apro C. ¶ Eberus & Peucerus *cymindim* interpretãtur Germanice ein Berg falc/ id est falconem montanum non probo.

Auis hæc cur chalcis dicta.

Nocturna est & somniculosa.

De ota.

Fabula de Harpalyce in chalcidẽ mutata.

DE ACCIPITRE AEGYPTIO, ET ALIA QVAEdam corollaria superiorum, ex Gallico opere Petri Bellonij, de rebus memorabilibus per diuersas regiones sibi obseruatis.

Avis est in Ægypto frequens, magis quàm cæteræ aues quæ rapto & cadaueribus viuunt, corporis magnitudine coruum referẽs, capite miluũ, rostrum ei inter coruum & aquilam medium, in extremo modice aduncũ: crura etiam & pedes, partim coruũ, partim aues rapaces imitantur. Colore ad (falconem) sacrum accedit: quanquam fortassis alijs etiam coloribus inueniri potest. Hæc planè videtur quam Herodotus & alij quidam veteres accipitrem Ægyptium nominant. Et alibi, Accipitres Ægyptij perquam frequentes sunt in Ægypto: nec admodum ab ea regione discedunt.

TVRCÆ quum aues rapaces, quarum opera ad venandum vtuntur, reuocant, clamare solent, *hub, hub.* Falconarij Turcæ aues manu dextra gerunt, & ouis gallinarum duris nutriunt, cum caro recens defuerit.

DE FALCONE IN GENERE.

A.

De nomine falconis.

FALCONIS nomen pro aue non admodum vetus est. Falcones & astures nominantur à Firmico Matheseos quinto. Falcones Seruius grammaticus commemorat, quibus Guillermus, qui Rogerij regis Siciliæ auibus præfuit, librum dicauit, Volaterranus Marchio Monterculeus librum de Falconibus condidit, Niphus. Campaniam Italiæ ciuitatem constat à Thuscis conditam viso falconis augurio, qui

rio, qui Thuscica lingua *capys* dicitur, Seruius in decimum Æneid. Virgilij. Vbi poëta Capyn virum appellat, à quo nominata sit Campania, (vel potius Capua.) Itaq; Capys & viri & auis nomen fuerit, vt falco etiam. Sic enim habet Suidas φάλκων, φάλκωνος, nomen (proprium,) & species accipitris. Capuam in Campania quidam appellatam ferunt a *Capy*, quem a pede introrsus curuato nominarunt antiqui, falconē nostri vocant: alij a planicie regionis, Festus. Falcones accipitrū nobile genus antiquis fuisse putamus, Paulus Iouius. Aquila, Theodotion & Symmachus omnia accipitrum genera, vel omnes aues rapaces quarum vsus est in aucupio, falcones vocant. *Vide* in Accipitre *A*. Nos pleraq; falconibus & accipitribus communia, in Accipitris historia retulimus: sed hic etiam in falcone nonnulla referentur, quæ ad accipitres quoq; accommodari poterunt, vt operæprecium sit ab eo qui huius vel illius historiam curiosius requirat, vtranque perlegi. ¶ Falconum quidam sunt magni, qui falcones communi nomine dicuntur: quidam parui, qui vocantur ismerli. Rursus ex magnis alij nigri sunt, alij per comparationem albi: alij rubei, qui ex horum (albi & nigri) inter se coitu generantur, videlicet cùm mas vnius speciei amissa socia sua, cum altera permiscetur, Crescentiensis. ¶ Tricellum vel trizolum (tertiolum) vulgò vocant marem in accipitrum falconumq; genere, vt in Accipitre docuimus. Accipiter palumbarius est falco tertiolus dictus, Niphus. Petrus Bembus in epistolis falconem dicit esse aquilam. Regio Tarnasari Indiæ vrbem aquilis, quas falcones appellamus, abundat. Accipitres *chiluones* à Plinio vocari, quos nunc falcones nominamus, scribit in Latinis Blondus. ego in Plinio chiluonum mentionem nusquam reperio. ¶ דאה, daah, auis nomen Leuit. 7. per daleth: sed Deuteronomij 14. raah scribitur per *r*. Hieronymus miluum interpretatur, &c. Eruditus quidam apud nos falconem esse suspicatur. R. Salomon, בוס, kos, Deutet. 14. interpretatur פלקון, id est falconem, sed bubo potius aut alia auis nocturna hac voce significatur, vt in Bubone ostendemus. Hodie in Græca appellatur πεῦρνις. ¶ Falco apud plerosq; Europæ populos idem nomen obtinet, Italis *falcon* vel *falcone* dictus, Gallis *faulcon*, Germanis Falck/Belgis Valke. Illyris *sokol*.

B.

Falcones primo dicuntur venisse de monte Gelboë, qui non procul Babylone distat, in Illyriam primum ad Palum nudum: inde per alios quosdam excelsos montes dispersi sunt in quibus reperiuntur, Crescentiēsis. (Hoc Albertus non de falconibus simpliciter, sed de nigris tantum scribit.) Falcones quibus in locis abundent, diximus in Accipitre *B*. In mari congelato insulæ quædam grifalchos & falcones plurimos producunt, Paulus Venetus. Falconum genus maius, ferocius & præstātius ad Septentrionem habetur, vt è Suetia & Liuonia, quæ plus quam quinquaginta gradus ab æquinoctiali distant. & hi in cibo pisces carnibus præferunt, Albertus. Balascia regio herodios & optimos falcones habet, Idem. Aderant (in aula principis Moschouiæ) complures falcones, alij albi, alij phœnicei coloris, magnitudine excellentes, Sigismundus Liber Baro. In Septentrionalibus locis multi falcones albi reperiuntur, Olaus Magnus. Sed de falconibus albis, nigris & rubeis, quoniam non colore tantum, verum etiam specie differunt, copiosius infra scribetur, separatim de singulis. Falconum, inquit Albertus, conueniens color est, habere maculas nigras in maxillis, & albas circa oculos vtrinq; ex vtraq; parte rostri, & cilia habere nigra, & cinereum subnigrum colorem in craneo & dorso & superiore colli & exteriore alarum parte, & caudæ etiam exteriore, & in alijs partibus varium esse passim & quasi virgulis distinctum, interruptis quandoq; Et ista varietas semper quidem habet nigredinem pro colore vno: sed primo anno secundus color ruffus est remissæ rubedinis: albescit autem deinceps paulatim eò amplius scilicet quò sæpius pennas mutârit. Color oculorum admodū flauus (croceus) est, ita vt ad rubedinem accedat. pupilla nigricat. Color pedum optimus croceus, multum declinans ad albedinem: namquo minus albescunt, eò ignobilior est falco. quòd si vergat ad colorem cæruleum, is quoque ignobilis, (vt dicemus infrà in falcone qui ab hoc pedum colore denominatur.) Quanquam autem diuersæ falconum species iam dictis pedum & pennarum coloribus differunt. in genere tamen colores isti falconi conueniunt. Capitis quidem color iam dictus conuenit etiam nonnullis nocturnis auibus rapacibus, quæ hactenus ad falconum generositatem accedunt. Sed quoniam figura (forma & species corporis) magis quam color, ingenium (complexionem) indicat, idcirco excluduntur illæ simpliciter à falconum nobilitate, Hæc omnia Albertus. Nisus in facie guttas habet sicut peregrinus & cętera falconum genera, Idem. Aquilæ & falconis corporis partes quid differant a partibus accipitris, diximus in Accipitre *B*. Quod ad corporis figuram, omnibus falconibus in genere conuenit crassius habere caput, & collum breuius, & similiter breuius rostrum, & pectus maius cum osse pectoris acuto & alas longiores, & caudam habere contractiorem & crura breuiora ac fortiora habere proportione sui corporis, quam cæteræ aues rapaces. Sic & reliquarum partium positam a nobis descriptionem per comparationem ad alias aues rapaces accipi volumus. quanquam verò dixerimus caput debere esse crassum, non tamen enorme caput laudamus, quòd hoc accedat ad speciem auium nocturnarum, quæ omnes capita habent enormia, timidæq; sunt, magnitudine capitis materiæ potius abundantiam quam virtutis excellentiam indicante. Sed neque omnino rotundum caput probamus, quod in concauo sphærico nimis diffluant spiritus. Sed cùm in astute capitis pars anterior longiuscula stringitur paulatim, & termineturin rostrum, sicut & aquilæ caput stringitur, caput naturale falconis neque oblongius

est, neq; stringitur, ita vt rostrum ferme videatur sphæræ appositum, & frons eius ex rotunditate dilatatur. Superior cranei pars plana a rotunditate deficit. Maxillares partes bene rotundæ & breues sunt: quæ quidem species est humidi cholerici bene mobilis & bene audacis. nam & falconis inter aues propriũ est, citò moueri in prædam, & non discernere, & plus audere quam possit. Idem dixerim de colli breuitate. In genere enim breue est collum falconis, magis quam aquilæ & asturis & nisi. sed nimia breuitas vituperatur: phlegmaticam frigiditatem aut melancholicam siccitatem significãs, & ad proprietatem noctuarum (auium nocturnarum) accedens. fere autem (vt in Physiognomonicis docui) quodcunq; animal speciẽ alterius refert, ingenio quoq; & moribus ad id accedit. Et licèt crura breuia esse debeant, coxæ tamen sint longæ & bene pennatæ. Pes bene patulus, digiti fortes præcipuè in nodis articulorum, & vngues validi magisq; aliquantulum curuati ad interiorem pedis partem. Similiter deniq; caudam non simpliciter breuem probamus, sed comparatione ad astures & nisos: nimium enim breuis noctuæ & bubonis caudam referret. Sit igitur longitudo eius tanta, vt compositæ alæ se super caudam attingãt, aut ferè attingant in extremo longiorum anteriorum pennarum. & ab illa coniunctione cauda non multum descendat, nec dependeat sicut asturis vel nisi cauda. Nam cauda longa spinæ dorsi medullam nimis humidam indicat, & timiditatem arguit, Hucusque Albertus. ¶ Habet falco os acutum ac durum in pectore, quod ei natura prouidens indidit ad impulsionem prædæ, Author libri de nat. rerum. Quoniam falconis est ictu pectoris percutere, addidit ei natura anterius in pectore os latum, triangulum, validum, cuius prominens & rectus angulus in superiori pectoris est perquam durus & firmus: & super illum sunt vngues pedum, findit autem posteriori vngue quod percutit. ¶ Tardiuus laudat falconem, cui caput sit rotundum, superius planum. rostrum crassum & breue: pectus amplum, carnosum, neruosum, durum & validis ossibus munitum, cui falco ipse fretus eo ad feriendum vtitur. Et quoniam inquit, coxæ (femora) ei paruæ debilesq; sunt, vnguibus venatur. Anchæ (id est coxendices) plenæ sint, alæ longæ extensæq; supra caudam, cauda breuis & agilis, femora crassa, crura breuia, &c. Talis enim falco grues & aues magnas capiet. ¶ Pulchritudo & nobilitas falconis (in quacunque falconum specie, Albertus) cognoscitur: si caput rotundum habet, & summitatem eius planam, rostrum breue & crassum, humeros (spallas vel spatulas) amplos, & pennas alarum subtiles, coxas longas, tibias breues & crassas: pedes liuidos, sparsos. Qui talis est, vt plurimum bonus erit, licèt aliqui satis deformes sæpe optimi sint inuenti. ideoq; falconum bonitas & audacia solo experimento perfecte cognoscitur, Crescentiensis. Albertus in quibusdam variat, Caput enim requirit mediocriter crassum, pennas alarum & coxas longas, pedes latos, sparsos & macros. & falconem ipsum probat, qui frequẽter pedes suos respicere soleat. Ignobilis autem est qui in aliquo vel pluribus istorum deficit. Fit tamen aliquando vt ignobilis nihilo inferior ad aucupium sit quàm nobilis, aut etiam superior. quod a falconario considerandum est. ¶ Falconum genus alas habet longas & acutas, vt aquilarum magnas & latas, Albertus. ¶ Falconum generi fel est in hepate, Idem.

¶ Accipitrem palumbarium Ephesius falconẽ gentilẽ, id est generosum, interpretatur, Niphus.

C.

Sonus (vox) falconum vt plurimum crassior & prolixior est, & ab acuto in grauius procedens quàm asturum vel nisorum, Albertus. *Vide* plura de voce eorum infra in *E.* ¶ Accipiter semper ferè latet iuxta terram, contra morem falconum, Albertus. ¶ Tertiolus vel tricellus vocatur mas in accipitrum & falconum genere, quia simul tres in nido nascuntur, duæ fœminæ, tertius mas qui minor est fœmina, minusq; fortis, Crescentiensis. Rubei falcones nascuntur ex albi & nigri inter se coitu, Idem.

In Heluetia capiãtur falcones.

¶ In rupibus & montibus Heluetiæ nostræ reperiuntur falcones, cùm alibi tum non procul Berna & Solodoro.

D.

Animositas & audacia falconis.

Falco perquam animosus est & nobilissimi generis, Crescentiensis. Auis est nobilissima, volatu impetuosissima, & in custodia sui minus cauta, &c. vt in *E* referetur amplius. Falco raptu viuit, & solus pergit ad prædam, sicut omnis auis rapax, propter causam in Accipitre dictam, Crescentiensis. Falconis proprium est citò moueri in prædam, & non discernere, & plus audere quàm possit, Albertus. ¶ Omnis auis rapax, maximè tamen herodius & falco, pullos iam adultos eijcit è regione suæ habitationis, Albertus.

De prælio inter falcones & coruos gesto in Belgio.

¶ In Gallia Belgica non longè ab vrbe Leodio (verba sunt Æneæ Syluij in descriptione Europæ capite 53) prælium inter falcones & coruos cõstanti fama gestum ferunt huiusmodi. Nidum siue in arbore siue in rupe falco sibi parauerat, ouaq; fouens pullos auidus expectabat. Hũc corui superuenientes loco deturbauẽre, ouis eius effractis ac voratis. Postridie mirabile dictu falcones coruiq;, quasi ex toto orbe ad pugnam vocati, isti septentrionem, illi meridionalem partem tenentes, ordinatis aciebus & tanquam rationis capaces essent, alijs qui cornua obseruarent, alijs qui media ducerent agmina dispositis, atrox ac ferocissimum prælium in aere commiserunt. In quo cum modo corui, modo falcones cederent, & iterum resumptis viribus certamen instaurarent, totus vndique subiectus ager & pennis & cadaueribus obtectus est. Ad extremum victoria penes falcones fuit, qui non solum rostris, sed etiam vnguibus acerrime decertantes coruos omnes ad internecionem deleuẽre. Ex in paruo tempore intercecto, cum duo de Leodiensi ecclesia contenderent, alter a Gregorio tertiodecimo, alter a Benedicto

nedicto duodecimo in episcopum electus (erant enim inter illos de Romano pontifice disceptantes) ambo cum copiis in eundem locum pugnaturi venerunt. Ioannes dux Burgundiæ alterum armis iuuit, alterum Leodiensis populus sequebatur. Pugnatum est collatis signis summa vtrinq; contentione, horrendum cruentumq; prælium factum, in quo tandem victor Ioannes dux triginta millia hostium cæcidit. Memorabile eius rei fanum conditum est, quod nos illac postea transeuntes cæsorum ossibus plenum vidimus. Sed de illo falconum atq; coruorum prælio, suam cuiq; opinionem relinquimus, veri periculo penes famam dimisso, Hæc Syluius.

E.

Falcones capiuntur vt accipitres, *vide* in Accipitre *E.*

De falconum institutione.

¶ De falconum institutione, & quomodo tum ad manum assuescãt, tum audaciores ad prædam fiant. Falconum bonitas & audacia solo experimento perfectè cognosci potest: veruntamen eorũ bonitatem & auiditatem aues capiendi, multum auget dominorum industria & eosdem a probo ingenio sæpe reuocat eorundem imperitia, Crescentiensis. Falcones non nisi bene nutriti & edocti, ad domicilium reuertũtur sicut columbæ, Albertus. Et rursus, Falcones quidam adeò domiti sunt, vt sponte semper redeant ad falconarium: alij non nisi in famem redeunt. Ego quidem, inquit, iam vidi falcones, qui sine ligaturis intrabant & exibant: & nobis accumbẽtibus super mensam veniebant, in radiis Solis se extendentes coram nobis tanquam adblandientes. Et venationis tempore à tectis & fenestris sponte supra homines & canes in aere volando veniebant ad campum: & quum placebat falconario, redibant ad acclamationem. Quòd si non satis cicurati sunt, causa propter quam non redeunt est metus hominis itaq; isti non sunt dimittendi nisi tempore famis tum enim cibi desiderio redire consuescunt. Falco melior est qui paulò ante mutationem captus fuerit, Tardiuus.

Quomodo ad manũ assuefaciendi sint.

¶ In falconis institutione duo spectantur, primum vt assuescat ad manum hominis: alterum vt audax & præceps in captura auium efficiatur. Assuescet autem ad manum, si super manu semper habeatur. Et cicurationis quidem initio ante lucem pileo indui (caput eius pellicula obnubi, Volater. nos hãc pelliculam capitium vocamus, Albertus alibi mitram, alibi capellum & capitegium, ein haub) & manu teneri debet vsq; ad horam tertiam. Deinde pastus coxa gallinæ ponatur supra gramen apposita aqua, (vbi riuus sit seu fons quo abluatur, si id expetat, Volater.) vt si velit balneetur. Relinques aũt eum in Sole donec satis se purgauerit, (donec siccetur, Volater.) Pòst collocetur in loco obscuro vsq; ad vesperam. Tum rursus manu teneatur vsq; ad primum somnum (vsque ad somni tempus, Volaterranus.) deinde locetur in loco obscuro in angulo super pertica, Volater.) & accendatur ignis clarus vel lucerna ante eum per totam noctem vsq; ad diluculum. Tum inducto ei capitio aliquandiu iuxta ignem assiste manu tenens auem. Scias autem quòd falcones in nidis suis perfecti, meliores sunt, & pennas habent validiores. Quòd si è nido ante perfectionem eximatur falco, ponatur in nido facto quam fieri potest maximè ad similitudinem eius vnde sumptus est. & sæpius pascatur carne pullorum (gallinaceorum:) quoniam temperata est interdum etiam recente vrina: producit enim hæc & cõfirmat pennas. Quod nisi hoc modo curetur, debilitatur alis & coxis, adeò interdum vt ala vel coxa frangatur. Curandum etiam ne manu ante perfectionem tangatur. Deinde vbi iam satis assuetus fuerit ad manum, cauendũ ne vnquam aliquid duri in manu experiatur, sed semper beneficam & blandam eam sentiat, Alb. Et alibi, Quoniam falco temere appetit quicquid obuium fuerit, debet habere mitram oculos tegẽtem, &c. vt repetetur infrà. Ciliarem (cillier) vocant Galli falconem, cum ei nouello cilia consuuntur.

De voce falconum & eorum reuocatione.

¶ De voce falconum, eorumq; vocatione seu acclamatione per aucupes. Sonus vocis falconum, inquit Albertus, plerunque est crassior & prolixior, & ab acuto in grauius procedens quam astururum vel nisorum. Vocantur autem (Albertus reclamari dicit) a falconario non sibilo, sed voce magna, sicut & canes: & simul circumducitur in chorda quiddam ex quattuor alis vel pluribus ad modum auis colligatum, cui caro recens superligatur, (reclamatorium pinnatum vocant, Belisarius instrumentum volubile auis speciem præ se ferens.) Falcones aliquando nimis clamosi sunt, quod signum est eos vel iracundos esse, vel nimis macilentos. Quòd si iracundi sint, capitio obnubantur: macilenti, reficiantur. Nam falco clamosus multum detrimenti affert aucupio, fugientibus quæcunque clamorem audierint auibus, antequam falco satis prope sit vt emittatur. A falconario etiam quandoque reuocati non redeunt, præcipuè qui montani cognominantur, quod ferè duas ob causas contingit, vel præ indignatione quod præda eis euaserit: vel ob repletionem qua cibum fastidiunt. Quod si talis falco ab ineunte ætate a bono falconario educatus est, deposita iam indignatione aut sequente esurie, domum sponte redibit. hæc enim ingenuitas falconum & nisorum est, vt bene nutriti institutiq;, domum sicut columbæ reuertantur. Quod si satis cicurati non sint, nec satis familiares homini, non dimittantur nisi esurientes. sic enim consuescunt redire desiderio cibi.

Quomodo audaciores ad prædam fiant.

¶ Cæterum audacior reddetur falco (inquit idem Albertus) si sæpius aues viuas accipiat & comprimat, & occidat cum clamore quo incitari solet à falconario, & sicut supra diximus (in Accipitre, & in Lanariis falconibus) sæpius euadentes per solertiam falconarij ab vnguibus eius aues, iterum capiat, & dimittatur per se (solus) vincere aues. & caueatur ne aues eum possint lædere vnguibus vel rostro. Nam si iunior falco ab auibus læditur, pusillanimis fit. Si autem crebro illæsus vicerit & occiderit, audacior euadit cru-

liorq́; in aues. Debet autem hoc exercitium semper fieri cum magna incitatione falconarij, & præsentibus canibus. aues etiam subinde mutentur, ita vt paulatim fortiores ei inuadendæ exhibeantur. Et cum iam satis instructus est ad aucupium, statim diluculo orto iam Sole, falco cibi concoctione peracta ad aues dimittatur. Quòd si audax & promptus ad prædam fuerit, eadem victus ratione & cura, vt hactenus, curetur etiam deinceps. & pascatur auibus quas ceperit pro arbitrio (donec per se satietur) & hoc fiat tribus vel quatuor diebus in quolibet aucupio. At si in primo aucupio fortè piger & non promptus videatur, denuo manu eum gestabis, & intermittes aucupium, & illo die non alium cibum præterquam dimidiam coxam gallinæ ei dabis: reponesq́; in locum obscurum: & postridie dimidiam coxam gallinæ & tria purgatoria (gucl vocant Germani vulgò, quæ fiunt è plumis, melius autem è xylo) in aqua frigida pones, & vsque ad horam tertiam relinques, tum dabis ea falconi, (coxam dimidiam dico cum tribus purgatorijs.) His deuoratis seponatur in locum obscurum vsque ad vesperam. Tum rursus cibetur cum purgatorijs, vt dictum est. Postridie ad aucupium exi: & si audax auidusq́; prædæ fuerit, retine ipsum in eodem in quo tunc est corporis habitu, (in eadem maceratione.) Sin minus, intermisso rursus aucupio, non aliud eo die in cibo ei præbebis quam tria purgatoria (vt diximus) ex aqua frigida. Quòd si postridie adhuc ignauior sit ad venationem, pascito cum coxa pulli (gallinacei) imposita in acre acetum cum tribus purgatorijs è lana xylina. Deinde ponatur loco obscuro vsq; ad vesperam, tum manu sustineatur vsq; ad primum somnum. tum balneum ei parabis in aqua calida: lotũ sub dio expones, & si pluuia non impediat, vsque ad crepusculum matutinum relinques. Tum calefacies eum ad ignem super manu tua: & ad aucupium egrediêris. Quòd si tum non promptissime capiat, omnino infirmus & languidus est. Cæterum ratio ista purgandi curandiq́; vt nunc præscripsimus, maceratio vocatur falconum. in qua nonnulli variant. Nam carnem in aceto repositam imprimunt inaridum medicamentum, quod constat pipere, mastiche & aloe contritis. Sed huiusmodi purgationes nulli aui rapaci dari debẽt, nisi quum viscera eius infercta sunt humore viscoso phlegmatico. *Vide* plura supra in Accipitre *E.* & hic mox in verbis Petri Crescẽtiensis, qui libro 10. cap. 11 sic scribit. Cum voles vt falco alias (plures vel maiores) aues capiat, stringe (macera) eum hoc modo. Depluma gallinã, & tria purgatoria quæ inde feceris da falconi madefacta in aqua. & positum in obscuro relinque vsq; ad auroram diei (sequentis:) postea cùm ad ignem calefeceris eum, exi aucupatum, nec amplius eum fatiges quàm ei collubeat, ita vt non dimittatur in prædam nisi quandiu auiditas eius in promptu fuerit. Sic enim familiarior tibi fiet, & quocunq; auolârit ad te reuertetur. Quòd si falco tuus audax fuerit, acnõ; desiderio aues ceperit, diligenter considera habitum eius quod ad maciem corporis & obesitatem. & in quo illum habitu ita alacrem inueneris, in eodem retinebis. Nam falconũ alij melius se gerunt cùm obesi sunt, plerique in habitu mediocri. pauci in macredine, vt rubei ferè præ cæteris. Debent autẽ primò emitti ad aues minores, deinde ad mediocres, postremò ad maiores. Si enim initio statim dimitterentur aduersus aues magnas & superarentur ab eis, deficiente adhuc potentia & industria quas vsu acquirunt, magnas & mediocres aues postea timerent, & perquam difficulter ad audaciam pristinam, imperitia moderatoris sui amissam, redirent. Plurimum etiam audaciam in falcone promouet, si eum frequenter manu sustineas, & pulli (gallinacei) coxam hora tertia præbeas. deinde aquam in qua lauet ei apponas, postea Soli exponas vt resiccetur: deinde postquam loco obscuro vsq; ad vesperam reliqueris, in manu teneas fere vsq; ad primũ somnum. Postea per totam noctem lucerna vel candela coram eo ardeat, & cùm diluxerit, aspergatur vino, & teneatur ad ignem. Tum adhuc in aurora ad aucupium gestetur, & de præda quam obtinuerit pro arbitrio edat. At si nihil ceperit, detur ei ala gallinæ cum coxa dimidia, & in loco obscuro ponatur. Capit autem falco anates, anseres, agirones (id est ardeas) grues, starnas (perdices) & alias aues. Sed fertur quòd si ederit sanguinem agironis, omne desiderium capiendi grues amittit. si verò carnes solum sine sanguine ederit, hoc vitium incurrere non creditur, Hucusque Crescentiensis. Falconem aiunt capere ardeas, tardas siue bistardas, anates & omnes maiores aues. In ardeæ captura duo falcones pariter emittuntur, quorum vnus summa petit, alter iuxta terram inuolat: vt videlicet ille volantem ardeam impulsu præcipitet, hic verò præcipitatam excipiat, Author libri de nat. rerum. Ardeas & anates supernè feriunt alternatim, iterumq́; ascendunt volando, Stumpfius.

Quomodo prædã inuadant falcones. ¶ Falconi inter aues rapaces maximè proprium est impetu ferri in prædam, in custodia sui parum cautam. Cauebit itaq; falconarius ne prædam falconi statim (in proximo) ostendat, sed aue aliquantulum remota dimittat in prædam, ne se subitò præcipitet, sed prædã impetu moderato subsequatur, Albertus & Author libri de nat. rerum. Cùm ad prædam inuadendã pergit laudabilis falco, celeri volatu ascendit, & cõpositis vnguibus ad pectus impetu in auem descendit, tam valido conatu, vt strepitũ quasi concitati venti suo descensu excitet. & tali impetu ferit, non recta aut perpendiculariter descendens, sed ex obliquo: quia tali descensu percutiens incidit vnguibus longum vulnus, ita quòd aliquando auis à capite vsque ad caudam diuisa decidit, & aliquando toto capite truncata inuenitur. Est autem boni falconis inter ascensionem & descensionem nihil aut minimum quietis interponere (alioqui etiam inter duos motus duæ quietes necessariò contingunt) sed postquam descenderit, aliquando auem inferius volando præuenire & impedire, donec à socio qui ascendit feriatur. Sic enim optimum fit aucu-

fit aucupium quando duo socij falcones vel plures mutuum auxilium conferunt. Fit etiam nonnunquam quod superior falco superius sequitur auem, donec videat eam eo interuallo distare quod percussioni conueniat. Sed diligenter cauendũ est, ne quasi alis suspensis stare assuescat: id enim signũ est timiditatis, & quòd non nisi reptilia terræ audeat inuadere. Quia verò falconis est ictu pectoris percutere, addidit ei natura anterius in pectore os latum triangulare, validum, cuius prominens & rectus angulus in superiore pectoris parte est perquam durus ac firmus, & super illum sunt vngues pedum, & posteriore vngue findit quod percutit. Subitò igitur in præceps descendens est optimus. stans autem in sublimi suspensis alis, degenerat in naturam auium quæ lanarij dicuntur, vulgò Germanicè **süter**. Etsi autem bonus falco etiam solus venetur, melius tamen id facit cum socijs vel socio, quia in ascensu vel descensu necesse est moram fieri, & interim longius abscedit præda si socius nõ impediat. Et hanc ob caussam falco, licèt iracunda auis (vt & cæteræ rapaces omnes) & solitaria esse quærens, venationis tamen tempore socium diligit, partiturq; cum eo prædam sine pugna, quod non facit astur vel nisus. Et hæc quidem natura falconibus omnibus in genere conuenit. Quoniam verò (vt diximus) temere appetit falco quicquid obuium fuerit, oportet oculos eius mitra tegi dum manu gestatur, nec dum euolandi tẽpus est, ne nimiũ conetur euolare nam cùm polleat alis, frequenter volare desiderat, ideoq; retardandus est a falconario. Præterea si oculos clausos habuerit, & statim mitra deposita prædam viderit, quasi per admirationem citius audaciusq; inuadit. Sic deniq; facilius & placidius cicuratur, magisq; obliuiscitur societatis alienæ, Albertus. Falco mirabili volatu vtitur in principio, medio & fine. nam sursum rotundo cõscendit, inferius (deorsum) intuitu fixo. Et si viderit anatem, anserem, aut gruem, instar sagittæ clausis alis ad auem vngue posteriore lacerandam descendit. Quòd si eam non tetigerit, persequitur fugientem. Et sæpe cum auem in fugam cõuersam capere non potest, præ indignatione longius persequendo, nimium a domino suo remotus non redit, Crescentiensis.

¶ Falcones parui lucerna vel pullorum (gallinaceorum) carne nutriuntur. Præcipuè verò cùm aues capere inceperit falco permitte vt de prima quam ceperit vescatur pro libito: & similiter de secũda ac tertia, vt sic ad raptum auium & ad obediendum domino animetur, Crescentiensis. *Qua ratione nutriẽdi sint falcones parui.*

¶ Duxi aliquando canes indagatores mecum ad aucupium, & falcones in aere volantes me sequebantur, à quibus aues quas canes fugauerant percussæ sunt. Aues verò territæ ad terram deuolarunt, seq; manibus capi permiserũt. Tum in fine venationis singulis falconibus auem vnam dedimus, qua præmio illi accepto recesserunt, Albert. ¶ Falco gibbosus non statim descendẽdo percutit sicut alia falconum genera, sed potius cùm à descensu rursus ascendere incipit, Albert. ¶ Vocabula quę de auibus rapacibus earumq; aucupio Germani peculiariter vsurpant, declarauimus in Accipitre E.

¶ De victus ratione, & quomodo variari debeant remedia pro temperamentis ex Alberto. Falconarius non imperitus falconem pascet cibo & horis & copia, ita vt syluestris pasci consueuit & pręcipuè carne leui auium, & adhuc calore vitæ spirante & ne vel obesior vel macilentior euadat curabit. macies enim nimia imminutis viribus detrahit audaciam, & pusillanimem reddit & clamosum talis è manu dimissus residet humi iuxta falconarium & clamat. Nimia vero obesitas pigritiam & fastidium aucupij inducit. Quamobrem laudatur mediocritas, ita vt neque imbecillior fiat falco, neq; incitetur ad prædam nimia inanitione, sed tantum naturalis famis desiderio. quod optimè fit, si alter cibus non ingeratur priusquam concoxerit priorem & excrementa reiecerit. Sed hæc peritis aucupis iudicio relinquimus nam falconum aliqui melius venantur si à mediocri habitu ad obesum modicè, quàm si ad macilentum declinent. alij verò contrà. Nullus tamen vel macie exhaustus, vel nimium obesus venatur. Considerandum præterea falcones temperamentis differre, præsertim specie diuersos. Nam nigri plus atræ bilis habent, & cibis qui moderatè calfaciant & humectent nutriri debent, vt sunt carnes pullorum gallinaceorum, columbarum, hœdorum, & huiusmodi. Et si remedijs egeant, adhibeantur calida, vt piper, aloe, Paulinum, & similia. Albi frigidi & humidi sunt, & malis humoribus pituitosis abundant, calidis & siccis tum cibis tum remedijs curandi, vt sunt carnes hircorũ, canicularum, * mulorum, picarum, passerũ, & huiusmodi. ex medicamentis piper, cinnamomũ, galanga, & similia. Qui aũt pennas habent rubeas, feruido sanguine redundant: quibus conueniunt frigida & humida (nam frigida & sicca calorem natiuum exunguunt) vt pulli gallinacei, aues aquaticæ, & interdum cancri, cassia fistula, tamarindi, & similia, quæ omnia ex aceto dari conuenit. Sunt etiam quidam falcones nobiliores in singulis generibus, quibus meritò victus ratio & cura quàm cæteris accuratior debetur, si modo vt forma excellunt, sic etiam in venatione præstent. fit enim interdum vt formosis deformes venando præstantiores sint. Cæterum quibus notis falconum nobilitas dignoscatur, iam supra in B docuimus. *De victus ratione et quomodo variari debeant, remedia pro temperamẽtis.*

¶ Falco pennas mutat circa mediũ Februarium, Tardiuus. Hoc tempore igitur, inquit Crescentiensis, falconem in mutam (caueam, vt in Accipitre docuimus) pones, & omni genere carniũ pasces spacio mensis. postea appones ei * cunctam aquam prius tamen eum cibabis. & si non mutârit, carnem qua vescitur melle vngito. & si ne tum quidem mutet, ranam aridam tritam carni insperge, & mutabit. Non auferes autem eum de cauea mutatorius antequam pennæ eius perfectæ sint. Et postquam exemeris, non tenebis eum ad calorem, sed plerunq; manu gestabis: nec ante exactos quindecim dies cum eo aucupaberis. *De pẽnarum mutatione.*

Vnguium & pennarũ cura.

¶ Vnguium & pennarum cura. Falcones non sunt collocandi super ligno, sed solum super lapide terete, id est rotundo & oblongiusculo hoc enim natura & consuetudine magis gaudent, Crescentiensis. Vt vngues & pedes falconis custodiantur, caueat auceps ne vnquam insistat nisi supra lapidem viuum vel super murum, non tamẽ in calce aut intrita calci permixta Non probo enim quòd quidam in perticis, alij in cratibus tenent falcones. ars enim naturam imitari debet. inueniuntur autem syluestres semper in petris vel in terra sedere Caueat etiam ne quæ pennæ frangantur, & tertio quoq; die aqua calida eas irriget, ne nimis exiccentur. Eisdem diebus aliquantulum aloes falconi det. hæc enim stomachum & intestina roborat & purgat: & pennas confirmat. Quod si ob nimiam humiditatem pennæ languidiores fuerint, caro qua vescetur falco per duas horas maceretur in succo expresso de raphano & lumbricis terræ cõtusis Sic enim exiccantur & indurantur pennæ. In primis verò cauendum ne violentia vlla alarum aut caudæ pennæ lædantur, Albertus.

De morbis falconũ & eorũ curatione.

¶ Accidunt falconibus affectus & morbi omnes, quos supra diximus accipitri accidere, quorum signa & curæ eadem sunt. Omnium etiam auium rapacium ferè eadem est natura. quamobrem de iisdem hîc agere non opus est Hoc non ignotandum falcones fortioris esse naturę quam accipitres itaq; non ita facilè ægrotant aut moriuntur, si antequam cibus prius sumptus de gula descenderit alium ingerant. Falconarij quidem nonnulli multos modos curandi falcones præscribunt: & morbos diuersos eorumq; curas diuersas docent: ex quibus aliqua forsan vera sunt per longam experientiam comprobata: sed multa ab iisdem sine ratione dicuntur, nec temere fides eis est adhibenda. Quamobrem quæ hîc defuerint quod ad curam falconum & auium rapacium, per viros non semel sed pluries & longo tempore expertos suppleantur, Crescentiensis.

G.

Parum fimi falconis cum vino pro antidoto datur contra morsum stellionis, Ponzettus.

H.

ὁμώνυμα.

a. Falcones dicuntur quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curuati, à similitudine falcis, Festus. Nostri bombardarum siue tormentorum bellicorum genus quoddam falcones appellant, eorumq; alios magnos, alios paruos. φάλκης, nomen viri Iliad. ν. φαλκωνίλλα mulieris apud Suidam Probæ Falconiæ vxoris Adelphi proconsulis Romani Centones extant, hoc est poema ex diuersis Vergilij versibus & hemistichiis consarcinatum, continens descriptionem vtriusq; Testamenti. Flauius Vopiscus in diui Aureliani vita meminit Falconij Probi proconsulis Asiæ. Capys Samnitum dux fuit. vocabant autem illi falconem sua lingua *capyn. Vide* supra in *A.*

Emblema.

¶ c. Emblema Alciati quod inscribitur *Imparilitas.*

Vt sublime volans tenuem secat aera falco, *Vt pascuntur humi graculus, anser, anas:*
Sic summum scandit super æthera Pindarus ingens, *Sic scit humi tantum serpere Bacchylides.*

Epigrãma de duobus falconibus & pica.

¶ d. Iacobus Micyllus de duobus falconibus & pica elegiam condidit, & de eisdem epigramma huiusmodi.

Falcones inter, sublimis in aere pica, *Dum volat, & cantu prouocat vna duos.*
Illi ira accensi, quatiunt clangoribus alas, *Atque hostem curuis vnguibus ambo petunt.*
Sed spe dum nimia, nimiaq; cupidine cædis *Ardent, & neuter præcauet ipse sibi.*
Mutua collidunt alterno pectora nisu, *Atque alter moritur vulnere in alterius.*
Pica superstes abit, sed mox dum colligit alas, *Et velut ex certo funere rapta fugit,*
Ecce eadem à canibus miseranda rapina voratur, *Et fato, occumbens, deteriore perit.*

¶ e. Falcones cicurantur, domantur, condocefiunt, mansuescunt. Sy werdend gemüßt / vnd heissend den müsserfalcken.

Falconis auguriũ.

¶ h. Federici Georgij cuiusdam liber de falconibus extat. ¶ Falconis augurium Thuscis tam auspicatissimum fuit, vt viso eo Capuam in solo felicissimo condiderint, (*vide* supra in *A.*) Alexander ab Alexandro. Et rursus, Triotchen, cui principatum dedere augures, & falconem felicis euentus futuriq; maximi boni spem habere, augurio expertissimo compertum est. ¶ *Vnicuique vlula sua falco videtur*, Ein jeden dunckt daß sein Eul ein Falck seye: Prouerbium apud Germanos eiusdem sententiæ cum illo, *Suus rex reginæ placet.* Et aliud, *Falconem non vulnerat vlula.* Ein Eule heckt kein Falcken; hoc est, fortem & generosum virum vilis & timidus non lædit, E squilla non nascitur rosa.

Prouerbia.

DE FALCONIBVS DIVERSIS.

FALCONVM genera plura sunt, non solum propter regionum diuersitatem, vnde color moresq; variant. sed etiam quia specie differentes falcones inter se permiscentur. item cum accipitribus, nisis & aquilis, Albert. Et rursus, Quæ ad nos peruenerunt sunt decem genera falconum nobiliũ. & tria alia ignobilium: & tria sunt mixta ex nobilibus & ignobilibus· quorum genus vnum, quia non omnino ex ignobili parente nascitur, perquam strenuum ad venationem est. Galli falconem qui ardeas venetur, vocant *heronnier* (nostri Reigerfalck:) qui grues, *gruier. Haultain* Gallicè nominatur falco

falco qui altè volat, sublimipeta. Campestris est, qui pascitur auibus, vt cornicibus, sturnis, merulis. A pastu nomen habet apud Gallos (*de repaire*) qui solitus pasci in aliquo loco, capitur illic per escam, Robertus Stephanus.

¶ *Passager*, id est commeans, qui capitur dum transit mare, Rob. Stephanus. Hic à Tardiuo nominatur *faulcon de passage*, quod inter migrandum (dum mare transit) capiatur, vt peregrinus etiam, à quo tamen eum distinguit. item *tartarot de Barbaria*, eò quòd per regionem sic dictam volare soleat, & in eadem frequentius quam alibi capi. Laudatur è Creta. paulò maior est (peregrino,) crassus, & ruffus sub alis, probis pedibus, digitis longis, bene volans, strenuus contra omne genus auium vt & peregrinus. Vtrunque hoc genus volare (aucupari) potest per totum mensem Maium & Iunium, quòd tardius mutare soleat, & quum mutare cœperit, breui pennis exuitur. *Vide* etiam inferius in Falcone sacro ex Tardiuo.

¶ Idem Tardiuus primum falconis genus nominat *alier*.

¶ Tunisius (Tunicien, inquit, Tardiuus) sic nuncupatur à Tunis ciuitate primaria in Barbaria Africæ, vbi abũdant falcones. Naturam refert lanarij, paulò minor, similibus pennis sed magis decussatis & lõgioribus capite rotundo & crasso, satis in sublime volans, ad aues tum aquaticas tum cæteras vtilis.

¶ Pecetra regio apud Moscouitas falcones mirificos præbet, qui non modò phasianos & anates, sed cygnos & grues consectantur, Paulus Iouius.

¶ Græci hodie falconum & accipitrum genera non ita diligenter distinguunt, vt Galli nostri: sed fere confundunt, Bellonius.

¶ De falconum duobus generibus, nobili & ignobili, *vide* suprà in Ardea *E.* ex authore libri de natu. rerum.

¶ Quærendum an inter falconum genera maiores, vt sacer, girfalco, aquilis adnumerari possint. minores vero, vt smerillus, lithofalcus, dendrofalcus, accipitribus potius.

¶ Aristoteles inter aues ingluuie carentes graculum, coruum & cornicem nominat: vbi apud Albertum legimus coruum, & auem quæ *guedez* vel *gaudes* nominetur, quæ secundum quosdam, inquit, est falconum genus. sed ineptè vt apparet.

¶ Sunt qui haliæetum quoq; falconis generibus adnumerent, de quo nos inter Aquilas.

¶ Apud Gallos & Sabaudos vsitata sunt nomina *faulcon de marest*, & *faulcon de riuiere*. id est falco palustris, falco fluuiatilis. vel potius, qui supra paludes, & qui supra fluuios venatur.

DE FALCONE SACRO.

In Accipitrum genere præstant ij quos Græci *hiéracas*, id est sacros vocant, Perottus. quasi verò accipiter generis nomen sit, *hiérax* speciei: cùm vtrunq; vocabulum ex æquo pateat, & idem omnino sit Græcis *hiérax*, quod Latinis accipiter. Porrò inter accipitres speciem quandam peculiarem recentiores sacrum vocitãt, Galli *sacre*, Germani Sacker vel Kuppel / alij Sockerfalck / alij ineptius Stocker / (nisi aquilæ speciem Stockahrn / hoc est truncalem, vt Albertus nominat, hac voce significent.) Primum genus nobilium falconum est, inquit Albertus, quod quidam sacrum vocant: Symmachus Britannicum, aliqui aêlium (*aelyon*) quasi aëreum falconem (aut fortè à Gallica voce qui aquilam vocant *aegle*) alij aeriphilum, quasi falconem amantem aeris. amat enim volatum in aere sublimem. Crura ei crassa & nodosa, (vngues & crura maxima,) vngues crudeliores quam aquilæ, (pennæ rufæ, vel subrufæ) aspectus terribilis, oculi valde flammei ex citrino colore ad rubrum declinantes, caput magnum, rostrum quoque magnum & fortissimum, iuga siue complicationes alarum magnæ & quasi superexhibitæ, (vox barbara aut corrupta,) cauda longa, & hunc quidem soli in falconum genere. Magnitudo ferè aquilæ, (vel paulò maior) Sub ipso (in eius conspectu) nec aquila volat, nec vlla auis rapax propter timorem: sed statim vt viderint sacrum cæteræ aues cum clamore ad loca arboribus condensa vel ad terram refugiunt & manibus capi se potius permittunt, quàm in aërem patentem redeant. Volant autem bini, (hinc fortè Kuppel quasi copulati falcones à nostris dicuntur,) & adeo cicurantur, vt in vna pertica bini considеant, & hominem sequantur, ac si absque eo degere eis molestum sit. Nulla est auis tanta, quam non statim deijciant nec vnam tantum, sed quotquot habuerint obuias. Capiunt etiam capreolos & hinnulos, quorum oculos & cerebella vnguibus dilaniant. Capreolis in quos visum defixerint, insident, & cerebrum capite perforato excutiunt.) Nutriri eos delicatissime oportet, cibo semper recente, præcipue cordibus, cerebellis, & sanis carnibus, quæ ita recentes sint, vt ab animantis vitali calore adhuc caleant. Cibi tantundem fere consumunt, quantum aquilæ. Hoc genus falconum regale est, & diutissimè volat & prædam sequitur, nec deserit ad duarum triumve aut etiam quatuor horarum spatium. Et quanquam solitarium egregie venatur, cum socio tamen venationis præstantius est. Hominem & canes venaticos amat, ac in eorum præsentia venatur libentius, tanquam vires suas illis ostentans. Porrò conueniunt ei eadem, quæ falconibus in vniuersum conuenire diximus, quod ad guttas faciei, figuram, venandi studium modumq; & vocem. Vox eius est certifica (sic habent libri excusi,) & rarò clamat. Cùm autem reuocatur, oportet quòd auceps voce alta & sono-

Descriptio formæ falconis sacri.

Quæ animalia venentur hi falcones.

De victus ratione.

De venandi ratione.

ra vtatur. altè enim & longè volat: & reclamatorium valde magnum requiritur, quod è longinquo videri possit. Et quamuis non statim redeat, periculum non est. Solet enim sua sponte ad domicilium reuerti, Hucusque Albertus. Et rursus (in eiusdem libri 23. litera *A.*) Aeriphilus (inquit) altissimè volat. nubes enim transcendere dicitur, & aues obuias interemptas deijcere. ita vt decidentes aues aliquando in terra inueniantur, nec cognoscatur vnde ceciderint, vel quomodo perierint, quòd in tam sublimi loco aeris aeriphilus videri non possit. Nidum in montibus altissimis construit, vbi aliquando iuuenis capitur, & ita cicuratur, vt sine vinculo in parietibus & domibus maneat. Venatur cum socio sicut falco: nec a domino recedit postquam cicuratus est, prædamq; omnem illi reponit, quamobrem nobilissimus dicitur. Aeriphilos alis velocissima auis est aeris serena inhabitat in tantum, vt vix vnquam vel parum in terra resideat aut quiescat. Cibum in aere capit, prædantium auium more. Pullus adhuc capitur, & instituitur ad venationem, Author libri de naturis rerum. Aquila rex auium est, si non (forte, modo) alarionem excipias, quæ fortè aquilarum species potentissima est, Io. Saresbariensis in Polycratico. Tertium aquilæ genus, colore nigricans, minimum, &c. ab Aristotele describitur. hoc illustris Marchio Montherculeus in eo libro quem scripsit de falconibus, credidit esse genus falconis, quem venatores vocant hierofalcum: cum & montes syluasq; colat, & lepores captet, & colore nigricet, Niphus. Pernix (πέρνης Aristoteli) gyrofalco existimatur Ebero & Peucero, qui Germanicè etiam Stoßfalck interpretantur: nos de perne accipitre plura scripsimus in capite de accipitribus diuersis.

Volatu altissimus. *Nidificatio.* *Alario.* *Hierofalcus.*

¶ Sacri accipitres (inquit Belisarius) qui multorum opinione aliorum omnium velocissimi sunt, aerini a quibusdam nuncupantur. quidam aerophilos vocant, quasi aerem amantes. Nam & ex pennarum colore leuitas eorum arguitur, ad ignis similitudinem pennati quum sint bilis enim colorem in pennis præ se ferunt. Quare calidi cordis esse putandi sunt irasciq; nimium, si præda fraudari se aliquo modo senserint, magis quam alij solent. Vnde acres potius dicendos putamus. Volare consueuerunt bini ternive, quum aliorum generum accipitres ignobiles persequuntur, vt miluos & alios similes. Nam quum manibus (vnguibus) sint paruis, hostisq; fortior ad volatumq; persistens nimium, mutuo auxilio vt alter alterum iuuet necesse est, & maximè si milui nigri eis capiendi sint. Sunt enim miluorũ genera duo, alterum tempestate nostra regale, alterum nigrum appellamus. Nigri robustiores sunt, ita vt quamuis etiam ad terram vsq; capti & a sacris falconibusq; circumacti per aera descendant, a falconũ tamen manibus quandoque euadant. Qui quoniam cauda vtuntur in cælo flexili (gubernandi artem monstrantes in profundo,) relictis in terra falconibus (qui propter aeris densitatem huius generis miluos amplius persequi nequeunt,) in aera iterum, soluti sacrorum vnguibus falconum, ad sidera tolli videntur. Qua ex re indignari falcones dimissa præda, inter sese rixantes ac sese inuicem aduncis vnguibus ferientes sæpius vidimus: adeò quidem vt aucupandi animum abiecisse viderentur. Quod ne contingat, iniuriasq; sacri obliuisci possint, omni cura studendum venatoribus est vt simul vna sacri nutriantur, simulq; sedeant ac quiescant, simul (quum a venatore ad vescendum inuitãtur instrumento volubili auis speciem præ se ferente) resideant, vt cõmuni carnis pascuo nutriri sociatim possint. Frigoribus ventóve aut imbribus, magis quam cætera falconum genera, resistunt. Quamobrem nec mirũ est Ferdinandum olim Siciliæ regem, huic venationis generi magis deditum fuisse. quoniam & plurium generum auibus officere magis sacri videntur, & ventis ac imbribus prohiberi huiusmodi auiũ venatio non potest. Maximilianum Cæsarem nuper audiuimus, è suis quosdam ad extremas Sarmatarũ partes (Polonos nominamus) exploratum misisse, vt hoc genus falcones è proprijs nidis ad se deferrent. Quos quidẽ in illis locis in arboribus, non proceris, nidificare inuenerunt: vnde facilè conijcitur non paruis sed magnis tantum auibus eos vesci & insidiari. quanquam venatores quidam nonnullas aues hanc ob causam non in sublimi nidificare existimant, quòd omnis generis cadaueribus pasci solent. Inuenti enim aliquando sunt huiusmodi accipitres sacri animalium cadaueribus quandoque vesci. Porrò sactos è nidis abductos nõ adeò volaces vt eiusdem generis cæteros experiuntur. Credimus tamen ad grues capiendas animosiores aptioresq; esse: quum longiori canum consuetudine fiat (qui eis auxilio esse solent) vt maiores aues capere atq; vnguibus detinere facilius possint. Hæc omnia Belisarius.

Sacri biliosi sunt. *Socios venationis & prædæ amant.* *Ratio sacros educandi & nutriẽdi.*

¶ Falco sacer (inquit Tardiuus) trium generum est: primum vocatur *seph* secundum Babylonios & Assyrios hoc inuenitur in Ægypto & in parte occidentali, & in Babylone capit lepores & hinnulos. Alterum genus dicitur *semy*, à quo *gazellæ* (capreæ) paruæ capiuntur. Tertium *hynaire*, & peregrinus ab Ægyptijs ac Assyrijs. vel commeans, (vulgò Gallicè *de passage*) quoniam nescitur vbi nascatur & quotannis commeat Indos ad Meridiem versus. Capitur in insulis aut Orientem sus, Cypro, Creta, Rhodo. quamuis etiam ex Russia, Tartaria, & Oceano (Septentrionali) ad nos venire dicuntur. Falco sacer post mutationem pennarum captus, volacior & melior est. Sacer dictus maior est quam peregrinus, (atqui superius tria sacri falconis genera statuit, ex quibus vnum facit peregrinum, nullum vero peculiariter sacrum nominat) deformibus pennis, alis breuibus, audax. Præferturis cui color rubicundus aut ruffus aut incanus (griseus) fuerit, & qui forma ac similitudine falconem refert cui lingua crassa & pes amplius est, id quod in paucis sacris reperitur. digiti crassi, & color æreus e cæruleo diluto. Hæc auis inter rapaces & aucupio idoneas, præcipue patiens laboris est, mansueta & tractabilis: & cibos

Tria falconum sacrorũ genera. *Vbi capiantur.*

& cibos crassiores facilius concoquit. Prædatur aues magnas, anseres syluestres, grues, ardeas, & in primis quadrupedes syluestres, vt capreolos & alias. Hæc ille. ¶ Ad Inugros Vgolicosq; per asperos montes peruenitur, in quorũ iugis nobilissimi falcones capiuntur, cùm alij tum sacri & peregrini dicti, quos antiquorum principum luxus in aucupijs non agnouit, Paulus Iouius de legatione Moschouitarum scribens. ¶ Vt recentiores falconis hoc genus sacrum nominant, quod ab omni auium genere, etiam ab aquila timetur, sic veteres sacrum serpentem nominarunt, cuius conspectum reliqui omnes fugerent & sacrum piscem qui a nullo læderetur. Nisi quis sacrum vel Græcorum imitatione dictum malit, quasi hiéraca, id est accipitrem per excellentiam, vt poetam pro Vergilio ponimus: vel à corporis magnitudine viriumq; præstantia. Hoc genus forte ad aquilam germanam Aristotelis referri debet. 10 nam color, magnitudo, vires, & prædandi ingeniũ conueniunt. Falco sachari nominatur ab Auicenna. lib 2. cap. 246. de re medica, qui an idem cum sacro sit nescio. Vetus quidem interpres cristatellã vertit.

Cur hic falco sacer dicatur.

DE HIEROFALCHO.

HVIVS auis nomen recentiorum alij aliter scribunt, ego hierofalchum ceu Græcæ originis vocem, cum Paulo Iouio scribere malui, quasi sacrum falconem dicas, quod nomen magnitudinis & virium ergò meretur, non minus quam antecedens, quem sacrum Latinè nominauimus. Aut forte hierofalco primum nominatus est, quod herodios, id est ardeas capiat (aut agirofalco. nam Itali ardeam agironem vocant) vnde fortassis etiam herodium eum vocauerunt recentiores. cùm herodius tamen 20 (vel potius erodius sine aspiratione) non falconem Græcis ardearum venatorem, sed ardeam ipsam significet. Volaterranus Albertũ secutus gyrofalcum arbitratur dictum à gyro & circuitu quo inter volandum vtitur, vt prædam circumagat. Aliqui grifalchum vocitant. Girifalco, Latinè falco, Alunnus. sed scimus falconis nomen communius esse. Inuenio & *Zerfalco* scriptum Italicè cum maioris minorisq; differentia, quæ (nisi fallor) ad sexum duntaxat pertinet. Gallicè *gerfau*. Germanicè Gerfalck / vel Gierfalck / ein grosser Falck / id est falco magnus. Moscouiticè *Kretzet*. Polonicè *byalozor*. ¶ Triorches accipiter Latinè vocatur astur, & capit grues & ardeas: apud nos gyrofalco dictus. Quidam Author Glossæ in Deuteronomion scribens, Herodius (inquit) vulgo *girfalco* dicitur & rapit aquilam. Et in Psalmum 103. Herodius est auis rapacissima omnium auium maiorum, quæ & aquilam vincit. Girfalco ad nos venit è locis transmarinis inter greges anserum syluestrium, ex quibus vnum noctu pro30trudit sub pedes suos vitandi frigoris gratia, & alterum interdiu vt vescatur dilaniat, Obscurus. *Vide* in Accipitre D. Paulus Venetus alium videtur herodium facere quam grifalchum vt ipse vocat. Balascia prouincia (inquit) habet herodios, & optimos falcones. Et alibi, In mari congelato insulæ quædam grifalchos & falcones plurimos producunt. Et rursus, (lib. 1. cap. 61.) Grifalchi qui è Christianorum terris ad Tartaros portantur, non perferuntur ad magnum Cham, qui hoc genere auium abundat. sed perueniunt ad eos Tartaros qui Armenis & Cumanis confines sunt. Cum paulò ante in eodem capite sic scripsisset: A monte Alchai Aquilonem versus venitur ad campestria regionis Bargu, quę dierum quadraginta itinere patent. postea peruenitur ad Oceanum, vbi in montibus nidificare solent herodij siue falcones peregrini, qui inde ad magni Cham curiam perferuntur. Nec inueniuntur vllæ aliæ aues in his montibus, præter herodios, & aliud auiculæ genus quo pascuntur herodij. Hæc ille. Vnde apparet 40 herodium falconem peregrinum ab eo existimatum, ab hierofalcho diuersum. Paulus Iouius etiã hierofalchũ ab herodio distinguit, in libro de legatione Moschouitarũ, his verbis: Ad Inugros Vgolicosq; per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur. ex ijs genus vnum est candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierofalchi ardearum hostes, & sacri, & peregrini, quos antiquorum principum luxus in aucupijs non agnouit. Albertus herodios ait nidificare in parietibus montium altissimorum in alpibus ad quos vix est accessus. Hoc idem ferunt de hierifalcis, qui falcis sunt maiores. & quod dixit Albertus de herodijs, fortasse intellexit de hierifalconibus. herodius enim est de genere aquilæ, non autem falci. nec Aristoteles herodios accipitres appellauit, sed aquilas, vt alibi dicetur, Niphus. Atqui Albertus non hierifalcũ, sed primum & præcipuum aquilarũ genus herodium vocat, tanquam heroem auium, vt ipse somniat. 50 Nisus minor est quam herodius, sed vnus est color plumarum ambobus, Author libri de nat. rerum.

De Herodio & girfalcho, nũ ydẽ sint.

¶ Aderant quoq; complures falcones (inquit Sigismundus Baro in commentarijs rerũ Moschouiticarũ) alij albi, alij phœnicei coloris, magnitudine excellentes. quos nos girofalcones, hos illi *Kretzet* appellant. quibus venari cygnos, grues, & alias id genus aues capere solent. Sunt autem *Kretzet*, aues audacissimæ quidẽ, at non tam atroces impetuq; horrendo, vt aliæ aues quantumuis rapaces, illatum volatu seu conspectu (quemadmodum quidam de duabus Sarmatijs fabulatus est) decidãt extinguanturq;. Illud quidem experientia ipsa constat, si quis venatur accipitre, aut niso, aut alijs falconibus, & interim *Kretzet* (quam alonge volantem continuò sentiunt) aduolauerit, quòd prædam vlterius nequaquã insequuntur, sed pauidæ subsistunt. Retulerunt nobis fide digni ac insignes viri, *Kretzet* quando ex illis partibus vbi nidificant, afferuntur, tum aliquando quatuor, quinq; aut sex in quodam vehiculo ad hoc præparato, simul includũtur: atq; escã quæ illis porrigitur, obseruato certo quodã senij or-

De audacia & robore gyrofalconis.

dine, capere solent. Id autem ratione, an natura illis indita, an quo alio modo fiat, incertum est. Præterea quemadmodum in alias aues aduerso impetu feruntur, rapacesq; existunt, ita inter seipsas mansuetiores, mutuis sese morsibus minimè dilaniantes. Nunquam aqua se, vt cæteræ aues, lauant sed sola arena, qua pediculos excutiunt, vtuntur. Frigiditate adeò gaudent, vt perpetuò aut super glacie aut lapide stare soleant, Hæc Sigismundus Baro. Notat autem Matthiam à Michou canonicum Cracouiensem, cuius in Sarmatiæ Asianæ descriptione capite XIIII. verba hæc sunt Adfertur ad nos auis quædã rapax ex locis Septentrionalibus (ex Iurrha Scythiæ, Cardanus) magnitudine aquilę, sed alis & cauda prolixioribus quam aquila, in similitudinem accipitris, & vocant eam Moscouitæ *kiczoth*, nostri verò (Poloni) *byalozar*, quasi albicans splendor, quia subalba est secundum ventrem. Hanc omnes rapaces aues, accipitres, falcones, & cæteræ rapto viuentes, in tantum metuunt, quòd inspecta ea tremunt, & cadunt, & extinguuntur.

Descriptio gyrofalconis.

¶ Post falconem sacrum (inquit Albertus) proximum genus nobilium falconum est gyrofalco. Hic figura, colore & actu (moribus) & voce, omnino naturã falconis refert, maior asture, minor aquila, gyrofalco dictus quoniam diu gyrando acriter prædam insequitur. appetit autem aues maiores tantum, vt grues & cygnos & huiusmodi. minores aspernatur. Auis est perpulcra, cauda ei ad corporis sui proportionem non longa alarum iuga decora & valida. crura plana, non nodosa. vngues satis fortes & præcipue posteriores Solus venatur, sed melius cum socio Solet autem præ cæteris falconibus erectus & pennis bene compositus stare In venatione diu persequitur prædam quare venator vt eum assequatur veloci equo indiget, nec non canibus velocibus, qui auxilientur ei quum prædam deijcit Præcipuè autem docendus est hic falco, ne in aqua prædæ insideat, quia frequenter (longius) distat a falconario, & lædi posset in aqua. Quamobrem non secundum longitudinem aquæ emittendus est ad prædam. sed tenendus donec aues extra ripam in aere appareant & tunc gyrofalco a loco aquæ versus campum iaciendus est ad eas. Sic enim illæ gyrofalconis metu ad aquam redire non audebunt Quòd si a campo versus aquam emittatur, aues ad aquam fugient, ac vel euadent, vel si percussæ fuerint, in aquam decident. falco autem prædam sequens lædetur vel mergetur. Et si euadit, reddetur tamen timidior propter acceptam noxam. Sub gyrofalcone alij falcones & astures non bene volant: sed ne aquila quidem facile cum eo congreditur Pascendus est carne sana, delicata & recenti, & quę adhuc vitali calore calet. Delicatam voco, vt quæ cordi propinquior est, tanquam magis elaboratam Nam & syluestres (aues rapaces) de præda quam ceperint cor in primis edunt, deinde partes ei propinquas versus alam dextram, rarò versus sinistram. Præcipuè verò pasci debet gyrofalco calidæ naturæ auibus, vt columbis palumbis & similibus, ijsq; recentibus. Nam omne genus accipitrum, falcones, astures, nisi recentibus tantum aluntur, nec vnquam reuertuntur ad reliquias suæ prædæ, dum sunt syluestres, neq; cadaueribus vt aquilæ & milui insident. Sed postquã semel de aliqua aue gustarint, illa deinceps relicta nouam semper prædam persequuntur Maximè verò gyrofalco recenti & etiamnum calenti carne delectatur. quamobrem de præda comedere prius incipit quam occiderit Itaq; non laudo quod nonnulli gallinę viuæ coxam vel alam extrahunt, & rursus postridie de eadem gallina partem alteram, quam gyrofalconi in cibum exhibeant proculdubio enim sic semel laniatum gallinæ corpus, mox & calorem febrilẽ pati, & saniem generare incipit Debet sanè peritus falconarius naturam sequi, atq; ijs maximè & talibus cibis, quibus & qualibus syluestres ipsi pascuntur, falcones nutrire.

De ratione venãdi cum gyrofalcone.

Qua ratione pascẽdus sit.

¶ Gyrfalcus auis est fortis & mirè audax, adeò vt inuenti sint qui etiam aquilas aggredi non dubitarint. Capit omnes aues quantumuis magnas · eiusdem ferè cum falconibus naturæ, quamobrem quæ ad falconum nutritionem dicta sunt, ipsis quoq; accommodabuntur, Crescentiensis.

¶ Hierifalcones (inquit Belisarius) vt rarius inueniuntur, ita pulchriores accipitribus cæteris dicendi sunt. Nam etiam præter corporis formam, eo standi modo erecti permanent, eaq; membrorũ compositione hominum oculos ita delectant, vt quandam aucupandi maiestatẽ præ se ferant. Vltima Germaniæ pars ad Septentrionem vergens, quæ Noruegia nuncupatur, eorum patria est. Nidificant etiam in insula quam *Hirlandiam* vulgo nominãt quæ adeo præ cæteris frigidissima est regio, vt aliorum ibi generum accipitres non inueniantur. Est eadem sterilissima altissimisq; montibus & saxis plurimis geluq; nimio ac frigore inhabitabilis, &c. Mercatores qui insulam adeunt, frumenti farinęve parum ac vilissimas ibi merces important, quæ siccis piscibus commutari dicuntur Hi quidem hierifalcones accipitres ad Maximilianum Germanorum Imperatorem deferunt. Quorum pennæ magis albæ formaq; maiores cæteris sunt. Nam ij qui è Noruegia transportãtur non albi sunt, nec adeo magni quamuis illos meliores putemus. In ijs tamen duabus solum mundi partibus hierifalcones nidificare compertum est. Qua è re natura dicuntur (locus obscurus est, & forte corruptus) adeo frigidos eorum esse motus pigrosq;, vt venatorum ingenio & arte, & volandi in dies assuetudine exercitioq;, altissimos auium volatus persequi soleant. Quoniam verò satis constat ex pennarum coloribus accipitrum animos dignosci, fuluum ac lucidum auroq; similem cęteris præferendum esse dicimus. vtpote audacem, facilem, mitem, placidum. Deinde illum qui ad albedinem tendit, tanquam fortem & robustum, &c. *Vide* supra in Accipitre in genere *B* Quòd ad reliquam formam attinet, sint hierifalcones rostro adunco, eo tamen non nimis magno. Neq; enim in vniuerso generi rostri nimia magnitudo vnquam laudabilis

Quibus in locis inueniantur.

Forma hierofalconis laudata.

dabilis fuerit. Nam ad reliqui corporis portionem male respondet: & verisimile est nimia nec vtili humorum abundantia, rostra & vngues crescere ac augeri. Quamobrē accipitres huiusmodi, tanquam nimijs referti humoribus minus leues existimabuntur. Sint præterea vnguibus validis, posterioribus maximè: planis cruribus, nodosis, nec longis. cauda ad sui corporis formam decenti. Alarū verò summitates ita sint fortes, vt facile iudicari, vt animaduerti inde possit in volatu eas quam diutissimè perseuerare posse. Vidimus tempestate nostra peregrinos sacrosq́, accipitres adnitentes ardeas volãdo persequi illosq́; relictis tandem ardeis venatorum vocibus altis ad eos rediјsse. emissumq́; tandem è falconis manu hierifalconem ita citatissimo volatu vagantem per aera in gyrum crebriori alarum percussione perspeximus, (vt filo in sublimi tractum censeres) derelictam ab alijs ad sydera ardeam vicisse cepisseq́; Assuefaciendi tamen sunt hierifalcones ac paulatim instruendi, vt si volatu cæteris præualēt, auium sanguine quotidie saginentur nam interficiendi aues consuetudine animosiores efficiuntur. assequenturq́, id si paruas etiam singulare aues consueuerint. sic enim postea magnas etiam volatu vincere, ac audacius capere valebunt. Porrò nutriendi sunt auibus viuis ac leuibus, & etiamnum calentibus, eo præsertim tempore quo pennas mutant, Hucusq́, Belisarius.

¶ Girfalco siue herodius auis inter omnes nobilissima est, parui corporis respectu alarū eius: colore cœruleo, maxima tamen parte corporis ad albedinem declinans, præterquam in pectore & alis, vbi cœlestem colorem euidentius imitatur. Carnes crudas (forte, putridas) & seruatas non gustat, sed recentes tantum. Adeo fortis ac animosus est vt aquilā capiat. Quod si in quinq, grues, vel alias quasuis aues in aperto aere volantes emittatur, non prius persequi desinit, quàm singulas in terram deiecerit. Instruitur aūt simul canis qui deiectas ab herodio aues capiat & occidat. Cum prędam videt herodius, excutiendo se animat e & an ad capiendum idoneus sit experiri videtur, Author libri de nat rerum.

¶ Girfalcus nascitur in regionibus frigidis, vt Dacia, Noruegia, & Prussiæ parte quæ ad Russiam vergit. Capitur autem plerunq, inter migrandum in Germaniam. Probis pedibus præditus est, digitis longis, corpore valido & pulcro præsertim postquam pennas mutauerit. Strenuus item & ferox est, & magistrum benignum manumq, portantis placidam requirit. vtilis ad omne aucupium vt etiam peregrinus, Tardiuus.

DE FALCONE MONTANO.

FALCO montanarius ab Alberto nominatur, qui ab Italis *montanaro*, à Gallis *montagner*, à nostris Bergfalck. Sic autem per excellentiam vocatur, quanquam peregrinus quoq, & gibbosus, & alij falcones in montibus montiumq; rupibus nidulentur. Montanarium (inquit Albertus, nos montanum potius dicemus) genus falconum, tertiæ (post sacrum & gyrofalconem) nobilitatis est. Corpus ei breue & valde spissum, præcipuè vero cauda huiusmodi pectus planè rotundum & magnum: crura fortia & breuia proportione corporis pedes nodosi, vngues fortes. Solet autē pedes frequenter respicere. Dorso alisq́, exterius color cinereus: qui paulatim magis magisq;, quo sæpius scilicet pennas mutauerit, clarior efficitur & pallidior, modica & fusca varietate interposita. Est autem hoc falconum genus ferum & malis præditum moribus, iracundum, inconstantis iræ. Itaq; rarus est falconarius qui mores eius satis perspectos habeat. quamobrem præceptum est Ptolemæi regis Ægypti, rarò tenendum manu, præterquam in aurora & aucupij tempore. Alijs verò temporibus includatur loco obscurissimo, vbi bis vel ter ignis clarus non fumosus accēdatur: neq, teneatur manu extra tempora iam dicta, nisi cum pascendum est. Sic enim mitescit, ad manum falconarij tanquam beneficam, & iracundiam deponit. Irascenti falconarius ne multum resistat. sic enim citius remittetur eius ira. Huic falconi crassitudo ferè eadem quæ accipitri siue asturi, sed multò breuior est. Pedes ei admodum pallent, crura squamosa sunt squamis sese prementibus. Figura eius, quum stat, ab humeris ferè pyramidem refert, si fingatur pyramis aliquantulum in dorso compressa. Si præda euaserit, præ cæteris indignatur, ita vt per iracundiam aliquando reuocantem se inuadat, & caput aut faciem falconarij, vel cuius insidet equi dilaniet. Est quando falco vnus alterum inuadit. qua in re falconarius patiens requiritur, qui non aduersetur, sed patienter dissimulet reuocationem, donec ira deposita mitescat animus falconis. Quòd si etiam reuocatus falco non redit et ad reuocatorium, non admodum curãdum est, nisi vt caueat falconarius ne capiatur ab alio. Quia deposita ira sua sponte ad domum falconarij reuertetur. Cæterum propter huiusmodi mores non est abijciendum hoc genus falconis, quòd in auibus magnis inuadendis mirè sit audax. nam vel aquilam aliquando inuadit & occidit. Præcipit autem industrio falconario Ptolemæus, ne hunc falconem in fortes aues frequentius dimittat. nam si per iram immoderatè incaluerit, præcipitat se in mortem: quod accidisse iam in alpibus quidam è socijs nostris obseruarunt. Nempe cum falco montanus è rupe veniens perdicem sequeretur, & aquila forte aduolans ex aduerso illam ei præripuisset, nec falco illam aquilæ denuo extorquere posset, cum aliquandiu frustra id conatus esset, altissimè tandem conscendit, & impetu deorsum facto caput aquilę feriens, se pariter & aquilam interemit, Semper igitur ne in tantam iracundiā incidat, cauēdum est. Frequentior est quàm falcones cæteri & mirè gaudet feritate sua. Itaq, sæpe reperiuntur ex hoc genere falcones, quibus auē vnā vulnerasse & deiecisse non

Descriptio formæ corporis.

Mores huius falconis mali.

De ratione metuendi & curãdi.

De iracũdia & feritate huius auis.

sufficit, sed multis deijciendis gloriari videntur: adeoq́, interdum crudelitati suæ indulgent, vt occidendis auibus occupati cibi obliuiscantur. Hæc Albertus.

¶ Falco montanus coloris est betici vel fusci, (quem Galli *brunum* vocant) & si sanus sit cæteris præfertur. Magnus & strenuus est, aues magnas tantum, non paruas captat. difficulter regitur & custoditur. Amplius quàm cæteri falcones gestandus, (contrarium scribit Albertus) & in vigilia diutius retinendus est. Corporis habitu inter obesum & macilentum medioeri seruari debet. Ægrotanti aquam puram diu decoctam in olla fictili apponito, & vt bibat curato. Quòd si nõ sanetur, remedia alibi à nobis præscripta adhibeto. Quum purgare eum & macerare volueris, tres offulas de pelle gallinę ei dabis. Ad sanitatem eius tuendam facit, si chirothecam tuam moscho inunxeris. Cum ad venationem eum emittis, proijce eum ante alios, & sic, quamuis nihil capiat, cum alijs redibit, Tardiuus.

DE FALCONE PEREGRINO.

ALBAZI est auis quæ dicitur falco peregrinus, Andreas Bellunensis. Nominatur autem *albaza* ab Auicenna 2.614 vbi fimum ipsius & aliarum auium rapacium, quòd valde excrementitia sint, tatò à medicis vsurpari scribit. Leuitici cap. 11. pro Hebraica voce *nez*, (accipitrem interpretantur) Arabica interpretatio habet באזי *basi* vel *bazi*. Persica *mar an baz*. Itali *pelegrino* vocant, & marem *terzolo pelegrino* Galli *faulcon pelegrin*. Paulus Venetus falconem peregrinum herodium videtur interpretari: cùm alij herodium hierofalcum faciēt, alij præcipuum aquilæ genus, vt in Hierofalcho docui. Vide etiã suprà nonnihil de peregrino in Capite de falconibus diuersis, vbi mentio fit falconis de passagio, id est commeantis. Inueniuntur peregrini in asperis quibusdam Moschouiæ aut vicinis montibus, vbi & sacri & hierofalchi, vt suprà commemorauimus.

Cur peregrinus hic falco dicatur.

¶ Nisus in facie guttas habet sicut peregrinus & cætera falconum genera, Albertus. Idem lib 23. de animalibus cap. 8. Quartum (inquit) nobilitatis locum (post sacrum, gyrofalconem & montanum) falco peregrinus obtinet. Vocatur autem peregrinus, quia semper peregrinatur & migrat de vna regione in aliam. vel quia nescitur nidus eius, nec inuenitur à falconarijs sed inter volandum longè à loco suæ generationis capitur. Caussam nobis retulit peritissimus quidam falconarius, qui in eremo alpium prope iuga altissima montium multis annis habitauerat. Dicebat ille hoc genus falconum in altissimis & præruptis parietibus montium nidos construere, ita vt nusquam adire sit, nisi quis a cacumine montis submittatur per funem longissimum, plerunq; centum passuum longitudine, alias centum quinquaginta, aliàs ducentorum vel trecentorum. Interdum verò, vel propter nimium interuallum, vel propter asperitatem scopulorũ, ne sic quidem nidum adiri posse. & hanc ob caussam vulgò locum generationis eorum ignorari. Addebat sæpius se vidisse parentes prædam pullis attulisse in specus & rimas talium montium, & pullos adultiores a parentibus loco habitationis suæ expelli, propter cibi & auium in istis locis penuriam: & pullos mox ad planiciem se conferre vbi aues abundent, & sic deinceps per regiones diuersas sine certa sede vagari. Capiuntur autem hi falcones tribus modis, quorum duos ipse vidi, tertium ab eremita iam dicto audiui. Primus & vbiq; communis modus est, vt rete disponatur patulum, ita vt facile conuertatur cum chorda super id quod intenderit auceps. Cæterum ante rete extenditur chorda, cui alligatur rubeus lanarius, quem vulgo *suuimer* vocant, & ad chordam dependentem ad eam extensa chorda alligatur auis, vel laneum aut pilosum quippiam simile aui, ita vt quando chorda extensa trahitur & concutitur ab aucupe, suuimerius videatur autem insequi ad prædandum. Videns autem falco qui forte peregrinatur, hunc modum auis aut illius quod auem esse putat, chorda sæpius concussa, eum impetu descendit, vt prædam lanatio præripiat, & sic deceptus irretitur. Sed alter multò melior modus est. Ligna duo instar crucis componuntur, & super extrema illorũ curuantur duo alia ad semicirculorum speciem: & extrema circulorum infiguntur extremis lignorũ. & inter illas quartas arcuum circulorum alia (ligna) curuantur ad locum intersectionis semicirculorũ, & inferius infiguntur in ligna ab angulis intersectionis crucis venientia, donec non nisi ad tres vel quatuor digitos distent inter se ligna. Tum singula ligna implentur laqueis à summo vsq; ad imum. Debet autem fieri hoc vas ad altitudinē septem vel octo pedum & ad latitudinem quinq; vel sex pedũ. Tum collocetur in eo cauea sex pedes alta, ita vt pede vno distent inter se latera vasorum quum vnum est in alio. Et in interiori sint ligna trabium instar, sibi inuicem ab imo vsq; ad summum imposita, & aues in eodem sex vel septem includantur, quæ per trabes continuè ascendant descendantq́. Oportet autem hoc totum fixum & im̃obile esse super muro vel porta, vel in campo libero. Sic enim falco qui peregrinatur conspectas aues dum conatur prædari, capitur laqueo. & hoc modo vidi capi falcones optimos. Cæterum eremita ille cuius mentionem iam feci, reti extenso & aui ante id alligata absque lanario, hoc genus falconum quotannis se cepisse aiebat. falconem enim auidum prædæ seipsum in rete præcipitare. Est autem hic falco qui cõmuniter habetur in plerisq; regionibus minor montano, cauda breui, alis longis, capite crasso, coxa longa, cruribus breuibus, iisdem & pedibus albicantibus. Præfertur qui crura nodosa habet. Si bene nutriatur, bonis est moribus. Anates plerunq; capit: sed aucta per industriũ falconarium eius audacia, ardeam quoq; & interdũ gruem, (quæ summa eius audacia est) inuadet.

Quaratione capiantur hi falcones.

Forma falconis peregrini.

¶ Peregri-

¶ Peregrinorum accipitrum (inquit Belisarius) duo sunt genera, quorum forma eadem. sed alterum colore nigrius est, vt ferè gentilis (id est nobilis priuatim dictus, de quo paulò post dicetur,) appareat. Alterum pennis colorē aereum præ se fert. in singulisq; pennarū capitibus ad coronæ modū albedine singillatim distinctæ pennæ quasi picturā ostendunt. Hos omnes eodem volare modo, eodemq; ferire videmus. Nam supra paludes altius volare ita dicuntur, vt anates anseresq; & quandoq; cæteras aquatiles aues aduncis vnguibus feriant: quum à sublimi in pronum velocissimè descendant, ac eo animo viribusq;, vt vnica posteriorum vnguium percussione ictuq; eodem mortuam per aera descendisse ductam auem quandoq; perspexerimus. Horum natura adeò mitissima est, vt quodammodo irasci nesciant: ad hominumq; nutus magnitudine quadam animi, potius quàm famis maceratione

Duo peregrinorum accipitrū genera.

10 inediave, aucupentur. Quippe venatorum ingenio arteq; instituuntur, eorumq; vocibus atq; nutibus adeò parent, vt (si macilenti non sint) eruxissimos auium volatus altissimosq; aggredi peregrinos posse, venatores asserant. Horum patria ignoratur, nec quomodo aut vbi nascantur sciri hucusq; potuit: quam ob rem peregrinos nominari putamus. Nutriendi sunt delicatius, & ea corpulentia conseruandi, vt volacissimarum etiam magnarumq; auium pugnam audacius fortiusq; aggredi non expauescant. Sic etiam morbi, cui ferè ob macilentiam euenire falconibus solent, cauentur. Si tamen efficere venatores voluerint, vt falcones peregrini persequātur & capiant ardeas, vel alias huiusmodi aues quas sua sponte alioqui persequi non solent, fame nimia cibiq; parcitate & abstinentia ad hoc inducēdi sunt, ne insolidis ardearum vocibus terreantur, nec ineptam (magnam & turpem) eorum formam lætalesq; rostrorum ictus pertimescant. Hoc vt facilius consequatur venator, ter aut quater per interualla ardeæ 20 viuæ falconum manibus attrectandæ sunt deplumandæq;. Curandumq; est vt pasto prius leuioribus cibis falcone, bombycina offula plumeáve saltem vesperi, si postridie venandum sit, solertius offeratur.

¶ Peregrinus inter peregrinandum mense septembri capitur in Cypro & Rhodo insulis. Laudatur ex Creta. Fortis & strenuus est, capit grues, anates & anseres syluestres, mergos, & reliquas aues aquaticas, item tardas, perdices, & alias minores, Tardiuus. Peregrino similis est falco niger figura corporis per omnia, sed breuior est aliquanto & colore differt.

Vbi capiantur.

¶ Omnes aues rapaces, maximè tamen herodius & falco, pullos iam adultos ejciunt è regione in qua habitant. quam ob caussam falcones & herodij eiecti a parentibus, retibus aucupum capti illis in regionibus vbi nunquam nidi eorū inueniuntur, peregrini vocantur, Albertus. *Vide* supra in Sacro cuius speciem peregrinum Tardiuus facit: quanquam ab eo scribitur sacrum maiorem esse peregrino.

30 ¶ Peregrinis medianos etiam dictos, & gentiles, tanquam congeneres subiungemus.

DE MEDIANIS.

Est & alterum peregrinorum accipitrum genus, quod circa Noruegiam nidificat. Colore sunt nigri, ad rubedinem tamen tendunt pennæ. In Britannia minores nigrioresq; nasci solent quare medianos (fortè à media magnitudine, si maioribus peregrinis conferas) hos potius dicendos putamus. At verò qui in Belgis nidificare consuescunt, peiores alijs eiusdem generis à venatoribus iudicantur. nam perdices aucupari tantummodo solent, Belisarius.

40

DE FALCONIBVS QVOS GENTI-
les vocant.

Svnt quidem ferè in omni falconum genere, nobiliores & ignobiliores, qui quomodo discernantur diximus supra in Falcone simpliciter *B*. Hi verò, quibus de nunc agimus, absolutè nobiles siue generosi (vulgus gentiles vocat) dicuntur. De his Belisarius, Gentiles (inquit) paulò minores forma sunt peregrinis: & dubitant quandoq; venatores iudicéntne peregrinos esse, quia eiusdem ferè formæ sint, & eodem pennarum colore distincti. Sed volatu discernuntur. nam motus alarum inter volandum spissior crebriorq;, gentiles esse demonstrat: quum peregrinorum alæ quasi triremium remorum mo-50 tus esse videatur. Animosiores tamen adeò sunt vt ad omnia auium magnarum genera audacissimi iudicentur. Sed differunt à peregrinis plurimum, quod nec adeò veloces sint, nec animi generositate aliqua, sed fame potius prædam insectari consuescunt. Eo tamen sunt animo, ijsq; animi viribus præstāt, vt (maximè si antequam aues alias cognouerint, & adhuc ad hominum manus è nidis [non, videtur addendum] egressi peruenerint) non anseres solum, verum etiam grues capere maiores audeant: quę doćti velocissimiq; canis auxilio, donec venator aduenerit, detinendæ sunt. frequentia enim visus, falconemq; apud canes cibandi assuetudine fit vt ab alijs auibus falconem canes discernant.

¶ De falcone nobili, & quomodo falconis nobilitas in diuersis falconum generibus intelligatur, scriptum est supra in Falcone *B* Sed quoniam Tardiuus inter decem falconum genera nobile tanquam peculiare genus recēset, verba eius subijciam. Falco nobilis (inquit) ad capiendas ardeas idoneus est, siue illas supernè siue infernè, ferire opus fuerit. item ad omne aliud auium genus, in primis aqua-

De falcone nobili.

ticum, vt sunt mergi, anates syluestres, platalcæ, & gar sotæ dictę (ardeolas interpretor) Cæterum vt aduersus grues idoneus sit, è nido exemtum esse oportet. secus enim non foret adeo strenuus & audax. Vt verò audacior sit, initio statim antequam alias aues nôrit, in gruem ipsum emittes.

DE FALCONE GIBBOSO ET ILLO QVI *semper tanquam volaturus alas extendit.*

FALCO gibbosus sic appellatus est, quòd breuitate colli & alis eminentibus insignis gibbo videatur, nostris ein Hagerfalck / vel potius Hogerfalck / Gallis *hagar*, quæ vox Germanica est & gibbū significat nos tamen pro gibbo hoger dicimus. Sed Robertus Stephanus *hagar* interpretatur falconem veterem, iam quinq, aut sex annorum, pennis abbreuiatis aut læsis, præda proposita captum. Quintus nobilitatis locus (inquit Albertus) falconi gibboso debetur, quem sic mihi nominauit eremita ille, de quo in Falcone peregrino dixi. Hoc genus nobilissimum quidem est & audacia ac strenuitate volandi cum prædam insequitur mirabile, sed corpore exiguo, quo parum excedit nisum, id est speruerium. In facie guttas habet sicut peregrinus & cætera falconum genera. Gibbosum autem vocatur, eò quod propter breuitatem colli eius caput vix appatet ante iuga alarum suarū quando super latera dorsi componit. Est autem caput ei magnum proportione corporis reliqui, rostrum per breue & rotundum: alæ prælongæ & valde exortæ (exertæ, id est eminentes) cauda breuis, coxæ fortes, & crura lōgiuscula proportione cæterorum membrorum, & quodammodo squamosa vt sunt squamæ serpentum & lacertorum in lateribus ventrium ipsorum. Pedes habent nodosos matriculis digitorum, præcipuè ad interiorem partem plantæ pedis, oculos flammeos ardentes, colorem falconum peregrinorū. Cranium superius bene planum est, & retro in capite non prominet, continuum ferè collo. Facile cicuratur hic falco, & bonis moribus præditus est. Nidificat in rupibus inaccessis, vt etiam peregrinus & similiter vt idem de nido euolans capitur. Audax & strenuus est, adeo vt anseres syluestres, ardeas & grues deijciat. Velocissimus est insuper & altissimè volat, ita vt visum hominis effugiat. Non contentus est vnā auem deiecisse, sed multas vulnerat. Socios aucupij plures desiderat propter sui paruitatem & auium quas venatur magnitudinem. Cæterum falconarius (eremita) cuius mentionem iam feci, narrauit mihi, se aliquando huius generis falcones tres viro cuidam nobili vendidisse: qui statim, cum forte apparuissent anseres albi syluestres, dimissi altissimū anserum volatum superarunt, ita vt a nemine præsentium amplius conspicerentur. Et cum vir ille nobilis falcones amissos conquereretur, paulatim anseres vulneribus debilitati cadere circa eos cœperūt: inuentiq, sunt amplius quam viginti anseres deiecti. Tandem etiam falcones reuocati ad instrumentum reuocatorium redierunt. Erant autem anseres omnes letaliter saucij, ac si cultello diuersis sui corporis partibus fissi fuissent. In caussa est, quoniam hic falco non statim descendendo percutit sicut alia falconum genera, sed potius cum a descensu rursus ascendere incipit. Tunc enim posteriore vngula ante pectus disposita ferit, & ideo longum vulnus facit & letale. & sæpe adeo fortiter ferit, quòd vnguem amputat, ac seipsum valde lædit in pectore vel occidit.

EST etiam genus falconum, quod semper quasi ad volandū alas extendit, animosius quidem illud quoq, quam robustius. Id pascendum est cibis planè recentibus, & vitalem adhuc calorem spirantibus. sic enim plurimum proficit. Si tamen alijs interdum carnibus cibetur, curandum vt illæ leues sint, sicut carnes altilium & recentes, aut saltem non putridæ, & in aqua frigida ablutæ. Nam aues rapaces ventriculum admodum debilem & tenui pellicula contextum habent: quamobrem insalubri cibo facile afficiuntur. itaq; leui etiam occasione cibum crudum reuomunt, præsertim cum grati & melancholica carne vel ad putredinem disposita, pasti fuerint. Hoc genus falconis diu mane & vesperi manu gestari desiderat. nam quando assuetum fuerit manui hominis, libētissimè ei insidet, & libenter ad eam redit. Hæc de gibboso falconum genere. Hucusq; Albertus, insinuans alterum etiam illud genus quod alas semper extendit de genere gibbosorum esse.

DE FALCONE NIGRO.

FALCO niger à nostris Kolfalck / id est carbonarius falco appellatur. Sextum gradum nobilitatis (inquit Albertus) possidet falco niger, breuior quidem aliquando falcone peregrino, sed figura similis per omnia. colore enim differt quia in dorso & exteriore alarum parte, & cauda tota fuscam habet nigredinem, & in pectore, ventre, & lateribus fuscam varietatem. In facie autem guttas falconarias habet prorsus atras, quæ circunfunduntur quodam obscuro & fusco pallore. Crura, vngues & rostrum habet sicut peregrinus. Multum accedit hic falco ad formam auis quæ butorius (buteo potius) vocatur. Hunc falconem Federicus Imperator secutus scripta Gulielmi falconarij regis Rogerij, dixit aliuns (aliquando) visum esse in montanis quarti climatis, quæ Gelboe vocantur: ac postea iuuenes expulsos a parentibus apparuisse in Salamine Asiæ montana: & iterum expulsos nepotes priorum ad Siciliæ montes peruenisse, & sic deriuatum esse hoc genus per Italiam. (Hæc Crescētiensis de falconibus simpliciter scribit.) Nunc quidem in alpibus & Pyrenæis montibus reperitur, & in Germaniam quoque

deriuatum

deriuatum est, quamuis rari adhuc inueniantur. Ingenio & audacia peregrinos referunt, ac similiter nutriri debent. Temperamenti videntur biliosi, & materia bilis terrestris adustæ conuertitur in pennas, quamobrem nigrescunt. Ætatis progressu tandem albescunt. & verisimile est in regionibus calidis nigriores esse quam nostrates. Est autem in omnibus figura magis consideranda quam color. nam & monedulas & coruos albos vidimus. Figuræ igitur ratione videtur hoc falconũ genus persimile esse peregrinis & insuper quoniam, sicut diximus, parentes in hoc genere filios cognitit peregrinaria loco suæ generationis, Hæc Albertus. Crescentiensis e falconibus magnis alios nigros, alios albos, alios rubeos esse scribit. ac alios ex horum inter se coitu generari. ¶ Falco niger (inquit Tardiuus) vt dicunt Alexandrini, melior est & primus natiuusq; ei color nigredo est, quanquam illum deinde in solitudinibus mutat nasciturin insulis maris. Nutriendus est ita vt mediocris inter obesum & macilentum sit. Carnem madidam ei ne dederis, nisi superbior fuerit. Manu gestato crebrius quam alios falcones. Benigne tracta, nec vltra quam ei gratum est fatiga. Aquilam ne videat caue. alioqui enim non amplius aucupabitur. Cura etiam ne pennæ eius contrectentur. Quum ad prædam eum projcies, vide ne manu lædas, sic enim animum amittit.

Monedulæ & corui albi visi ab Alberto.

DE FALCONE ALBO.

Ex falconibus magnis quidam sunt nigri, alij per comparationem albi, alij rubei, Crescentiensis. Apud Moscouitas falcones esse albos & phœniceos Sigismundus Baro refert. Ad Iugros Vgolicosq; per asperos montes peruenitur, in quorum iugis nobilissimi falcones capiuntur. ex ijs genus vnum est candidum, guttatis pennis quod herodium dicunt, Paulus Iouius de legatione Moschouitarum. Sed de herodio falconum generis plura scripsi supra in Hierofalcho. ¶ Genus septimum falconum (inquit Albertus, nobiliores quoq; priore loco describens) sibi vendicat falco albus, quem mittit Septentrio & Oceanus e Noruegia, Suetia, Estouia & finitimis syluis ac montibus. Est autem ita in varietate subalbidus, sicut is de quo proximè diximus, est niger. Albedinis caussa est regio frigida & humida in qua nascitur. In dorso & alis subalbus est. alibi verò maculas siue guttas habet valde albas interpositas alijs guttis subpallidis. Maior est falcone peregrino, & multum accedit ad similitudinem lanarij albi qui volat per campos insidiando muribus. Quamobrem falconarij quidam tradiderunt huoc falconẽ natum esse primum ex falcone peregrino patre, & lanaria alba matre: quod falsum esse audacia eius ostendit. Est enim perquam audax & bonus, nec vsquam à natura falconis degenerat, nec mores lanarij refert. Nam cùm inter venandum ascenderit, non more lanarij alis suspensus manet, sed fert statim vt falco. Figura etiã pedum, vnguiũ, rostri, ac totius corporis, naturã falconis præ se fert. quamuis crura habeat crassiora & nodosiora quàm falco niger. quod ei accidit propter temperamentũ humidius, vnde crura eius magis crassa sunt quàm illius cui temperamentum est siccum & biliosum. Quanquam autem frigidior humidiorq; sit falco albus quàm niger, non tamen iccirco minus audax est. nam cum robustior nigro sit, virium suarum fiducia audacem quoq; ipsum reddit. Et licet non tam velox in volando sit quam niger, diutius tamen in auium persequutione durat. & hac in parte compensat quod deest velocitati. Quòd verò ad nutritionem & aucupium, nihil ab alijs distare videntur. ¶ Falco albus qui pennas habet albas, bonus & audax est. quòd si sorus (id est adultior) captus fuerit, nõ emittes eum ad volandum donec pennas mutauerit. his enim mutatis perfectus erit, Tardiuus. ¶ Eberus & Peucerus catarracten interpretantur falconem album, qui viuat in maritimis locis paulò minor accipitre. Crescentiensis quidem de falcone scribit, in conspectam anatem aut aliam auem, instar sagittæ clausis oculis vngue posteriore lacerandam descendere. vnde forsitan aliquis catarracten appellare posset falconẽ album si is priuatim id faceret. Sed nos de catarracte veterũ sententiam nostrã suo loco dicemus.

DE FALCONE RVBEO.

Falco rubeus (ein roter Falck) ex numero maiorum falconum, ferè cum macilentus est melius aucupatur. cæteri verò plerique in mediocri habitu quidam vero cum obesi sunt, alacriores se præbent, Crescentiensis. Apud Moschouitas falcones esse albos & phœniceos Sigismundus Baro refert. ¶ Octauus nobilitatis locus (inquit Albertus) tribuitur falconi qui rubeus à priscis appellatur, non quòd totus rubeat, sed quia guttæ in cæteris albæ, in hoc genere sunt rubræ & nigræ guttæ sicut in alijs sunt (forte, non sunt) interpositæ, nec in dorso vel exteriori alarum parte. Non autem apparet rubere nisi cùm alas exerit. tunc enim fusca in eis apparet rubedo. Hoc genus falconum perperam & absurde quidam ex lanario rubeo & falcone procreari tradiderunt, cum nulla in re præterquam colore cum lanario conueniat. Est autem rubedinis in eo caussa calor debilis potius infusus in superficiem corporis & inflammans fumosum humidum quod excernitur ad generationem pennarum. Et hoc facit media inter album & nigrum temperies. quamuis enim etiam alij colores medij sint & in quibusdam auibus reperiantur, vt viridis, hyacinthinus, croceus & similes, falconum tamen generi & rapaci audacique naturæ, & volatus agilitati non congruunt. Nam viridis ferè frigiditatem arguit, hyacinthinus

aeream & euanidam temperiem, croceus bilem corrumpentem. Cæterum hic falco non magnus est, paulò minor peregrino: vnguibus tamen, pedibus & rostro fortis, perquam agili volatu, sed non satis diu perseuerans. Cicur fit admodum. Melior efficitur post secundam aut tertiam pennarum mutationem. Vitæ non est tam longæ vt reliqui: quamobrem nutriri debet carnibus plane recentibus & vitalem calorem adhuc spirantibus, non nimijs tamen, neq; sæpius in die, sed mane & vesperi tantum. Et quoniam ad leues occasiones alteratur, cautius cum eo agendum ne temperamentum eius afficiatur. Ad aucupium cogi non debet supra modum. Temperies enim rubea facile vincitur & læditur labore, quamuis facile faciat impetum a principio. Ætas verò accedens & humores calidos remittens, non parum iuuat huiusmodi temperamentum, & præcipue per mutationem pennarum. Penna etiam rubea mollior est, nec diu volandi impetum sustinet quin frangi periclitetur. Hæc Albertus. ¶ Falco rubeus inuenitur ferè in locis planis & palustribus: audax est, sed difficulter regitur: quamobrem antequam volet, ter eum purgabis ossiculis è pelle gallinacea quam ablueris aqua: & vbi dederis, singulis vicibus calefactum falconem in locum obscurum aliquantisper repones, Tardiuus. ¶ An falco rubeus sit, auis quam habuit Gesnerus, colore tota rubiginoso ex eodem nigricante in dorso: pedibus subflauis, rostro cinereo, dubitauit. Vocabatur quibusdam Müsser / quidam ascripserat Bussart / quod forte similis esset. Gesnerus in Scheda.

DE FALCONE CVI PEDES CÆrulei, *cyanopoda dixeris*.

Peres פרס, vocem Hebraicam Leuitici 11. & Deut. 14 accipitrem interpretantur, alij haliæetum. Iudæi vulgò בלאברו, Blafuß / id est falconem pedis cærulei, vt Germani appellant. *Vide* supra in Accipitre *A*. & in capite de accipitribus diuersis. Illyrij hunc falconem nominãt *raroh*. Itali *zafiro*, (a sapphirino colore pedum, vt Albertus nominat) quem magnũ & paruum faciunt, nimirum pro sexus discrimine. Albertus falconem qui vulgò *pes blauus* vel *hyacinthinus* dicatur, circum facit: nos de Circo supra seorsim egimus. ¶ Nonum genus falconum (hoc est nono gradu nobilitatis æstimatum, inquit Albertus) & iam declinans ab excellentia nobilium falconum, est id cuius pedes hyacinthini siue azurini sunt, falconi peregrino æquale magnitudine & simile figura. sed hoc differt, quod dorsum eius & exterior alarum pars minus nigredinis, & pectus plus albedinis habet, & alæ breuiores sunt, cauda verò longior aliquantulum, & vox acutior quam peregrini: est enim humidior & pituitosior, ideoq; in auibus etiam inuãdendis minus audax: raro enim inuadit aues pica vel cornice maiores, cum peregrini alijq; falcones, maiores quasuis aues aggrediantur. Hinc fit vt falco pedis cærulei cum è sublimi deorsum se præcipitare & in prædam impetu ferri debet, propter metum loco maneat atsque suspendatur. Per disciplinam tamen & industriam hominis eum iuuantis, frequenter audacior fit, verum non ita vt nobilis falco. Nam vt milites quandoque etsi parum robusti, scientia tamen & vsu militandi confligendiq; instructi, & sociorum fiducia animati, sæpe claras auferunt victorias: sic falco cyanópus vsu deijcien-

Falco cyanópus ignobilis & pusillanimus.

deijciendi tenendiq; aues, & falconarij sibi propinqui fiducia melius & audacius ferri quàm per naturam faceret, vt misus quoq; siue speruerius. Itaq; etiam fortiores se inuadût & maiores aues. nec mirum, cùm etiam lanarij (qui natura adeò timidi tardiq; sunt vt non nisi mures aut auium pullos nondum volantes, sed forte currentes humi vel in nido iacentes, capiant) eodem modo ad audaciam erudiantur instituanturq;. (Quomodo autem audacia in accipitribus exercetur, explicatum est suo loco.)

¶ Repeniuntur cyanópodes in Heluetia multis in locis. Nidificant autem in excelsis quibusdam petris iuxta aquas aut valles profundas, cum alibi tum præcipue, vt audio, circa oppidum quod Tribunal Cæsaris vocant. Nidis exempti mansuefiunt. Bini aucupio aptiores sunt, Stumpfius. Aiunt capi ab eis non tantum perdices, columbas, cornices, arcuatas (id est Brachvögel) anates, sed etiam phasianos & tetraones. *Vbi reperiantur.*

¶ Prouerbium Germanicum, Ein Eule hecket kein Blafuß (oder kein Falcken/) hoc est, Vlula non fauciat cyanopodem aut falconẽ, eundem sensum habet quem illud, E squilla non nascitur rosa.

¶ Eberus & Peucerus stellarem accipitrem Germanicè interpretantur Blackfuß/ nullis quidem rationibus nec authoritate adhibitis.

¶ De Merillo cur decimum & vltimũ inter falcones nobilitatis gradum Albertus tribuit, supra inter accipitres in Æsalone scripsimus. *Merillus.*

DE LITHOFALCO ET DENDROFALCO.

Figura hæc Dendrofalci est.

Descriptio Dendrofalci.

PRÆTER supradicta falconum genera (inquit Albertus) duo adhuc apud nos repeniuntur, falco lapidarius, (Germanis ein Steinfalck: pro quo nos lithofalci nomẽ fingimus) & arboranus, (Germanis ein Baumfalck/ vel Baumfälckle/ posterius diminutiuum est & mari potius conuenit, vt primitiuũ fœminæ: quæ differentia in lithofalco etiam & cæteris omnibus accipitrum falconumq; generibus in lingua nostra obseruari potest. Nos dendrofalcum dicere volumus) Lapidarius quidẽ mediæ quantitatis est & vigoris inter peregrinũ & gibbosum. & inuenitur in alpium rupibus & est eiusdem nutritionis cũ peregrino, Albert. Celon, (æsalon forte) vocatur falco lapidũ, quòd in præruptis petris pullificet, Idem.

¶ Arboranus verò medius est quantitate & vigore inter gibbosum & mirle (merillum) & regitur ac nutritur similiter vt mirle, Albert. Dendrofalcus auis egregia & nobilis est, specie non admodũ dissimilis speruerio, nigrior tamen aliquãto, & minor. & quanquam propter paruitatem infirmitatemq; viriũ non admodum eius vsus est in aucupio, est tamẽ auis planè amabilis & ingenio mitis adeò vt emissa per syluas & agros ad dominum suum redeat. Iucundissimum quidem illud spectaculum est quod cõflictu suo cum monedulis exhibet, Stumpfius. Dendrofalcus, quem ipse manibus tractaui, à rostro ad caudæ finem longus erat palmos quatuor, id est digitos sedecim. pedes erant pallidi, tanquam ex subflauo & viridi colore mixto. dorsum nigrum, sed margines infimos pennarum capitis & dorsi, præsertim inferioris, semicirculi subruffi ambiebant. Pennæ alarum nigriores erant. & latus alarum illud quod versus auem est, maiusculis macu-

lis ex candido rufis distinguebatur. Pectus albidæ & nigricantes maculæ variabant. Plumæ ex albo subflauæ retro aures & in ceruice maculas quasdam constituebant. Oculi nigricabant, rostro color ferè cæruleus. Pennæ in cauda maculis distinguebantur, sicut de alijs dixi, duabus tantum medijs exceptis. In ventriculo plumas repetiebam & cantharides quasdam. ¶ An accipiter fringillarius, de quo supra scripsimus, idem fortè cum Dendrofalco nostro sit, diligentiores inquirent. ¶ Itali falconem paruum *falcheto* nominant, quasi falconellum. parui autem sunt & duo iam dicti, & merillus (quem Itali smerlo vel smeriglio vocitant) & quem nostri vocant Stoßfälcklin / hoc est falconellum ferientem, quamuis eundem smerillum esse conijcio. Eberus & Peucerus accipitrem læuem interpretantur dendrofalcum. ¶ Falco *rochier* apud Sabaudos dictus à rupibus, idem fortè lithofalco fuerit.

¶ His etiam plura in diuersis locis falconum genera fortè inueniuntur, sed quæ dicta sunt de natura & nutritione singulorum, ad reliqua etiam si quæ supersunt genera facile accommodari possunt.

DE LANARIIS DE QVIBVS ETIAM

supra in Buteone scripsimus inter Accipitres.

Lanarius vnde dictus.

LANARIVS apud recentiores falco ignobilis appellatur, nescio qua ratione, nisi quòd conijcio vel à laniandis auibus, vel quòd plumas multas densasq́; & molles lanarum instar habeant. Italice *lanero*, & mas in hoc genere *terzolo lanero*. Gallice *lanier*. Sabaudicè *lanoy*. Germanicè lanete vel suuemere vt Albertus & Murmellius interpretantur: alij schmeymer scribere malunt. Albertus tamen alibi non quemuis sed rubeum lanarium sweimer à Germanis vulgò dici scribit.

Tria lanariorum genera.

Ratio has aues educandi & ad prædã assuefaciendi.

¶ Falconum ignobilium (inquit Albertus) genera non sunt tria, quæ vt veteres aucupes Ptolemæi Aquila, Symmachus & Theodotion tradunt, lanarij potius quàm falcones vocantur. quod vocabulum Germani quidam imitantes sua lingua lanete dicunt: alij suuemere vocitant: Sunt autem buthetij, (sic ipse buteones vocat) qui mures in agris venantur & pullos auium nondum volantes, sed currentes in terra vel in nido iacentes, adeò natura timidi & tardi sunt. Differunt coloribus, sunt enim albi, nigri & rubei. ex quib. duo priores ad falconis magnitudinẽ accedunt. Rubeus minor est, & refert mirle (id est merillum.) Hi omnes, in iuuentute præsertim propter humiditatem & caloris hebetudinem, nulla ferè audacia prædıti sunt: vt & pueri natura sunt timidiores. Vbi verò bis vel ter pennas mutauerint, & arte industriaque aucupis animosiores facti fuerint, columbas & anates capiunt. Curandum est autem vt primo anno cum cicurantur, viuis tantum auibus pascantur, quæ cum parum deplumatæ ab eis fuerint, dimittantur è pedibus eorum euadere, non ad volatum primò, sed ad cursum. Deinde cum sæpius has insequi didicerint, dimittantur euadere, ad motum mixtũ ex volatu & cursu. Et quum sic quoq; frequenter eas persequutæ fuerint, postea tarda volatu euadentes, (curtatis scilicet alarum pennis) demum perfectè volantes insequantur. In omnibus verò his exercitijs fortissimè & alta voce prouocetur ac incitetur lanarius, & ad retinendam auem a falconario adiuuetur. sic enim reddetur audacior. Porrò secundo anno paruæ aues in grandiusculas commutentur, & tertio iterum in maiores. Omnis enim auis hoc modo peritia simul & audacia ad aues quas voluerit falconarius capiendas proficit. Quamuis enim primæ nobilitatis falcones, qui sunt octo primorum generum, hoc exercitio & inductione a minoribus auibus ad maiores capiendas non indigeant, ad omnium tamen audaciam & peritiam augendam nõ parum momenti habet, Hucusq; Albertus. Idem alibi redarguit illos qui falconem rubeum ex lanario rubeo & falcone procreari tradiderunt. & falconem album ex falcone peregrino patre & lanaria alba matre. Et alibi, Falco stans in alto suspensis alis neq; ruens in prædã, degenerat in naturam auium quæ lanarij dicuntur.

¶ Quærendum est an lanarius rubeus recentiorum, idem sit qui tinnunculus veterum.

Quomodo lanarius ad grues capiendas assuefaciendus sit.

¶ Lanarius (inquit Tardiuus) satis communis est per omnes regiones, minor falcone nobili: pulcris pennis præditus, pedibus breuioribus quam cæteri falcones. Præfertur cui caput grandius, & pedes magis ad cæruleum colorem inclinantes, siue is nido exemptus, siue iam adultior captus sit. Non opus habet delicato victu. Vtilis est ad aucupium tum in terra tum super aquas, nempe ad picas, perdices, phasianos, anates, & alias aues. Et alibi, Lanarium gruibus capiendis idoneum reddes hoc modo: Impone eum in cauernam siue cellam subterraneam, vbi lucem nisi quum pascitur, nunquam videat. Manu non gestabis prætetquam noctu. Quum volueris eum volare (aucupari) ignem in loco illo excita vt calefiat, tum igne remoto, lauato auem in vino mero, & . . n locum eundem reponito, cerebello gallinæ pascito, & ante diem ad aucupium egreditor. Quum primum illuxerit, eminus eum in grues emittito. Nihil autem capiet primo die, nisi fortuito id accidat: reliquis vero deinceps diebus vtilis erit, præcipuè quidem à medio mense Iulio vsq; ad Octobrem medium. Postquam pennas mutarit, præstantior erit. Tempore frigido, vt hyeme, inutilis est, Hæc Tardiuus.

Accipitres villani.

¶ Accipitres quos Belisarius ignobiles & villanos vocat, eosdem lanarijs esse conijcio. Vulgo enim Itali villanos vocant homines rusticos & in villis habitantes, aut rusticis moribus præditos, vt Galli quoq;. Villanos (inquit Belisarius) audiuimus in Gallia optimos reperiri. quod an venatorum

arte

arte industriáve aut ipsarum auium natura eueniat, non comperimus. Fieri enim posset vt quum frigidior sit Galliæ regio (frigore enim fit vt cibi appetentiores sint aues) duci (impelli) inde possint villani, vt sociatim magis ferire aucuparique aues soleant. Vnum hoc scimus, auium istarum operam apud nos proprietati nominis respondere quum in regione nostra nec animo viribusque, nec volatu ita valeant, quin reliqua à nobis descripta accipitrum & falconum genera, longè præstantiora eis ad aucupij vsum inueniantur.

DE FALCONIBVS MIXTIS.

10 QVVM autem quodlibet ex prædictis generibus (inquit Albertus) cuilibet permisceatur, multa fiunt falconum genera, ex quibus ad nos peruenerunt quatuor. Falco enim peregrinus frequenter miscetur cum illo cui pedes cærulei. Quòd si falco nascatur ex peregrino patre & matre pedum cæruleorum, patrissat plerunq, & parum declinat à nobilitate: licet parum coloris cærulei in pedibus appareat. Si verò matre nobili & patre ignobili natus fuerit, magis ad ignobilitatem patris quam maternam nobilitatem accedit. Rursus peregrini qui ad omnia loca frequenter solitarij volant, aliquando commiscentur cum lanarijs nigris, vel albis, vel rubeis. Generatur autem animal ex seminibus etiam differentium specie animalium, si conueniant inter se temperamento & natura, & impregnationis ouorum ac incubationis tempus congruat, vt alibi copiosius explicatum à nobis est. Cæterum hæc permixtio fit quando falcones specie diuersi, sed temperamento similes, tempore libidinis conuenerint, nec suæ
20 species sexum cui permisceantur inuenerint. Et quanquam modo diximus quatuor huiusmodi genera ad nos peruenisse, ratio tamen postulat multa esse, & plura quotidie posse fieri talia falconum genera. Et hanc ob caussam tam diuersa eorum genera in diuersis regionibus inueniri conijcimus. Quamuis enim pro regionibus mores & colores animalium varient: tamen specierum tam similium diuersitatis caussa præcipua est permixtio quam diximus. vt etiam in generibus anserum, canum & equorum fieri vidimus temporibus nostris. Et nō hoc solum fieri probabile est ex falconum generibus inter se permixtis: sed etiam ex falconum cum asturibus & nisis & aquilarum generibus coitu, multas auium rapacium species diuersas nasci verisimile est. Porrò in memoratis quatuor generibus, præcipuè falconis peregrini commixtionē fieri diximus, eò quòd peregrini à parentibus statim expelluntur, & frequenter separantur propter prædam & iram. Et cum suæ speciei coniuges non inueniunt, ad speciem alte-
30 ram, quam sibi simillimam inuenerint, tempore libidinis se conuertunt. Quod si cum falcone pedis cærulei peregrinus misceatur, ferè similis peregrino generatur auis. Si cum lanario nigro, ignobilis falco niger vel nigro similis procreatur. Sin cum lanario albo, similis falconi albo: Si deniq, cum lanario rubeo, falconi rubeo colore & figura similis gignitur. Et hi quidem mixti falcones facilius iuuantur arte, quàm hi qui omnino (ex vtroq; parente) sunt ignobiles, præsertim si pater nobilis fuerit. Si contra verò, mater nobilis, pater ignobilis fuerit, ignobilior quidem generabitur auis, institutione tamē & disciplina proficiet, præcipuè post vnum vel alterum annum. Hæc de falconum generibus dixerim, ex quibus reliqua etiam si quæ sunt poterunt cognosci, Hæc omnia Albertus.

DE ACREDVLA.

40

APVD Aratum quidam ololygona, ὀλολυγόνα, interpretantur auis solitariæ genus, quam Cicero acredulam vocârit, id est lusciniam vt grammaticis placet, Versus Ciceronis ex Arato hi sunt. *Et matutinis acredula vocibus instat, Instat, & assiduas vocum iacit ore querelas, Cum primum gelidos rores aurora remittit.* Acredula auis corona (inquit author innominatus libelli de animalibus & plantis à Rob Stephano excusi cum nomenclaturis Gallicis) à quibusdam vulgò dictus *rauatinus* esse creditur alijs noster rannus, alijs luscinia. Ex earum genere est ex quibus futura tempestas (pluuia) prædici potest, vt scribit Aratus: Ἤ τρίζει (aliàs τρύζει) ὄρθρον ἐρημαίη ὀλολυγών. quem versum sic interpretatur Cicero lib 1 de diuinatione, Et matutinis acredula vocibus instat. Eberus & Peucetus acredulam in-
50 terpretantur Germanis (Saxonibus) dictam Grynerlin / auem hoc nomine mihi incognitam. Scoppa & Alunnus Itali *calandram* vulgò dictam, quæ ex genere alaudarum est. Ἁ δ' ὀλολυγὼν τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν (τρίζειν per ι & τρύζειν per υ reperitur. sed de ololygine malim τρύζειν per υ propter onomatopœiam, quæ & ololygini nomen fecit) ἀκάνθαις, Theocritus Idyl. 7. inter voluptates ruris, & omnino pro auis nomine accepisse eum apparet ololygóna. nam alij aliter interpretantur, vt ranam marem, aut eius potius vocem qua per libidinem fœminam vocat, aut insectum lumbrico simile, vt docuimus in Rana C. Theocriti Scholiastes ololygóna interpretatur hirundinem quæ Ityn deploret, vel lusciniam. Idem animalia multa (inquit) nomen a voce acceperūt, ὀλολύζω, ὀλολυγών, (quod & Eustathius tradit) στρίζω, στριγών, πλάζω, πλαγών, κοκκύζω, κόκκυξ. Intelligendum autem est vocabula στριγὼ (id est strlia) & πλαγών (id est calathiscus cereus, vel reticulum, aliàs per γ duplex πλαγγών) nequaquam animalium esse nomina, sed propter formationis tantum similitudinē proferri. Ololygo

(inquit interpres Arati) auis est quæ solitudine gaudet vt fertur. in desertis igitur locis & frigidis degēs, matutino præsertim tempore frigus sentit & canit (τρύζει) Secundū alios vero ololygo animal est palustre, aquis & frigore gaudens (ἀμέριον) oblōgum, indiscretū, lumbrico simile, sed multò tenuius, & pluuia imminente clamans. Sed Aristoteles ololygonis nomine nihil quam masculæ ranæ tempore libidinis vocem intelligit, Hæc ille.

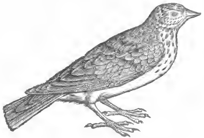
Vêre calente nouos componit acredula cantus, Matutinali tempore tunc miulans, Author Philomelæ.

DE ALAVDIS.

10

A.

ALAVDA SINE CRISTA.

20

30

ALAVDA CRISTATA ALBICANS.

40

50

ALAVDARVM genera sunt diuersa. Sed alauda simpliciter à Græcis vocatur κόρυδος vel κορυδαλός. Ab iisdē hodie vulgo *cucula*, Hermolao Barbaro teste. a quibusdā etiā (vt audio) τρικλιτις, (sed hæc dictio

dictio potius *trogliten*, id est passerem domesticũ significare videtur) in Creta, vt Bellonius scribit, chamochilados quæ vox corrupta videtur a chamæzelos, vt infra dicetur. Cuzula vox etiam à chamæzelo per syncopen facta apparet ab Italis *allodola* vel *allodetta*, *lodola*, *lodora*. Germanis Lerch / Flandris & Saxonibus Leewercke. Hollandis Leeurick / Anglis *lerk* vel *lark*, vel *lauerock*. Illyricè *skrzowan*. Sed fere quæ subijciemus nomina primo generi alaudæ, hoc est cristatæ maiori attributa, alaudæ etiam simpliciter conueniunt.

Alaudarum duo genera. Alaudarum Aristoteles genera duo tantum commemorat. vnum gregale sine crista, de quo paulò pòst. alterum terrenum cristatum. Nominat autem ipse κορυδαλλὸς cõmuni nomine vtranque speciem. Gaza interpres cristatæ nomen peculiare facit galeritam, alaudam verò commune. Ab apice (inquit Plinius) galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dedit alauda. Alauda cristam in capite habet ad similitudinem galeri, vnde Varro galericum appellat. ¶ *De cristata quæ Galerita, à galero dicta est.* Alcanabiri (alias alcanabir, canaberi) est auis nota Damasci, cuius meminit Auicenna in curatione colici affectus, & creditur esse auis illa quæ Venetis *lodola* (id est alauda, aliàs capelluta, id est alauda cristata) appellatur, Bellunensis. Idem lib. 2. cap. 187. rerum medicarum Auicennæ pro cambura legit canaberi, & lodolam interpretatur. Apud Serapionem in libro de simpl. pharmacis cap. 426. *hanabroch* legitur, interpres vpupam exponit, sed ineptè in quo errore etiam Syluaticus est: rectius Aggregator citato eodem loco *Kambrah* legit, & capellutam interpretatur. Syluaticus ex Almansoris interprete alaudam pileatam nominat. *Alcubigi* est auis quæ dicitur alauda capellata, Vetus glossographus Auicennæ. Bellunensis interpretatur autem perdici similem, (aut ipsam perdicem, secundum aliquos,) rostro & pedibus rubeis. *Vide* in Perdice. Galeritæ cristatæ *geceid* vocantur, Albertus, nimirum ex Auicenna. Idem alibi Auicennam & eius interpretem secutus pro Græca voce córydos ineptè scribit, *kocoroz*, & alibi *coratoz*, & *forodoz*. ¶ *Κόρυδος, vocatur alauda ἀπὸ τῆς κόρυθος, id est à galea.* Græcis alauda est κόρυδος, κορύδων, κορυδαλλός. *vide* infra in *a*. Omnes autem hæ voces factę sunt ἀπὸ τῆς κόρυθος, id est à galea: vt & Latinis galerita. vel potius à galero: nam & milites galeis vtentes dicebantur alaudæ. Sic & cassita à casside, id est galea nominatur. Et quanquam omnia hæc nomina alaudis cristatis tantum conueniant, attribuuntur tamen abusiuè etiam minoribus quorum vertex planus & non cristatus est. Itaque Aristoteles differentiæ gratia cristatam, λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocat. Quamobrem miramur authorem prouerbij, qui dixit corydalis omnibus cristam inesse. Author obscurus libri de nat. rerum alaudas cristatas (vt ego interpretor) gosturdos vocat, (*vide* infra in fine capitis secundi) cuius vocabuli ratio quę sit non video, nisi quòd a similitudine coturnicum sic dictos esse ab illiteratis conijcio. Elluchasem medicus de Baldath (vel interpres) *cuzardos* vocat, quod nomen à gosturdis factum videtur. ¶ Italicè (vt diximus) *lodola capelluta* vocatur, secundum alios *chapelina* item *couarella* aut *cipperina*, vt Niphus testatur. Gallicè *alouette*, & *cocheuis*. Germanicè simpliciter Lerch: vel Heubellerch / Saxonibus præsertim, nostris Wäglerch / id est alauda viarum. nam (vt Galenus scribit) sæpe eam in vijs videmus. Alauda cristata Aristotelis (inquit Turnerus) variam habet in varijs regionibus cristam, alicubi semper apparentem, in alijs locis talem vt pro arbitratu suo possit erigere aut deponere. Est sanè vna eademq; vtriusque auis magnitudo. Angli hoc genus (galeritam maiorem) propriè *lercam* nominant. In libro Rhazæ de remedijs ex 60. animalib. cap. 45. alaudæ cristatæ nominantur & mox cap. 46. finotæ. adscribit autem his quoque remedia quæ alij authores alaudis tribuunt.

De altero alaudarũ genere gregali, et non cristato. ¶ Alaudarum alterum genus gregale est, nec singulare (ἀγελαῖον) more alterius: verum colore simile, quanquam magnitudine minus, & galero carens, Aristoteles. Alaudæ similis est terraneola, nisi quòd apicem nõ habet: sic dicta quoniam in terra, non in arboribus diuersatur nidificatq;, (quanquam alioqui altius volet quam cristata, quam Aristoteles terrenam esse ait,) Hermolaus, Sipontinus, & Grapaldus. Apud nos (Parmenses) triuialiter regius appellatur, Grapaldus. Ego terraneolam non a quoquam veterum dictam puto, sed à recentioribus tantum Italis imitatione vulgi. Sunt qui *petronellam* appellent. Vocatur & alauda campestris ab Italis nonnullis, *lodola champestra*. Alaudam quæ apice caret, magnitudine vero (Aristoteles minorem facit) & colore similis est cristatæ, rustici Lombardi *fartagnam* appellant, nos autem, vt puto, *calandrellam*. Sed *chalandra* seu *chalandrella*, generis quidem alaudæ, diuersi tamen esse videtur, de qua mox priuatim. Hoc etiam non probo quod Niphus suspicatur tetricem ab Aristotele hoc genus alaudæ nominari, non alio argumento quàm quòd Aristoteles alaudam & tetricem condenso frutice prolem munire scribat. cùm idem Aristoteles libro nono de alaudis ex professo agens, nullum illius quæ crista caret peculiare nomen adferat. Alauda non cristata (inquit Turnerus Anglus) a nostris fera alauda *a Wilde lerc*, vel *a hethlerk* à Germanis ein Heidlerch nominatur. Sunt & alia Germanica eius nomina, Sanglerch / id est alauda canora, quod cristatæ ferè præferatur cantu. & Himmellerch / id est alauda cælipeta volatu enim alta petit. cum cristata, de qua diximus, & tarò euolet, & euecta alis statim rursus procumbat, neque altis nec longis spatiis confectis, vt Eberus & Peucerus scribunt. Item Holtzlerch / vt Gyb. Longolius interpretatur. ¶ Haud scio an idem genus sit quæ circa Basileam Lurlen dicuntur, aut potius calandræ, de quibus nunc dicemus. alaudarum quidem generis eas quoque esse, & inter alaudas volare nobis constat. Huic similis est vox gurgulio, qua inepti quidam literatores calandram interpretantur, cùm gurgulio Latinis nunquam

pro aue, sed pro insecto frumentis infesto capiatur. Albertus gurgulum auem nominans, hanc fortè intelligit.

De Calandra.

¶ Calandris auis est parua, similis ferè alaudæ, colore fusca, plumis despecta. sed vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes auium voces expressissimè imitatur. quinetiam capta inclusaq́, captiuitatis suę oblita vix vnam diei horam sine cantu prætetit, adeoq́, per diuersos auium cantus euagari gaudet, vt de cibo solicita non sit, Author libri de nat. rerum. Antonius Eparchus Corcyræus, vir eruditus, Venetiis aliquando calandram omnino Græcè κορυδαλόν, id est alaudam appellari mihi asseruit, colore ferè & forma coturnicis, minorem, &c. Syluaticus quoq; galeritam kalandram interpretatur. Nominis origo forsitan Græca fuerit, ἀπὸ τοῦ χελάδειν ἄδειν, id est a suauitate cantus ἢ ἀπὸ τοῦ κηλεῖν καὶ τέρπειν τῇ φωνῇ τοὺς ἄνδρας. Hodie in Græcia, quæ Italis calandra, βράχελα dicitur. Non probo Alunnũ Italum, qui calãdram facit acredulã & aedona. aedòn enim sine dubio luscinia est. Sed minus Aggregatorẽ probârim, qui vocis affinitate seductus calandriã auem pro charadrio accipit. Sũt qui calandram Italicè dici coniiciunt, à verbo *calare* quod eis *descendere* sonat, quoniam vox eius ascendat quidem, sed plurimum descendat. Itali ferè *chalandram* pro hac aue scribunt. Hispani similiter, vel *calandra, calandria*, Galli & Angli quoq, eandem vocem seruant. Germani Kalander proferunt, alij Gaslander. Niphus *fartagniam* vel *calandrellam* vulgò Italicè dici putat alterum ab Aristotele memoratum alaudæ genus, non cristatum scilicet, vt paulò ante scripsi. Medici Elluchasem, qui Arabice scripsit, interpres, calandrellas inter laudatissimi nutrimenti aues numerat.

Chamæzelos.

Chamæzelos, id est calandrus auis. Syluaticus. Est autem nomen Græcum, & humilem vel humi soliq; amantem significat χαμαίζηλος, quod alaudis conuenit. nam & primam speciem terrenam esse tradit Aristoteles, & alteram vulgo aliqui terraneolam vocãt hinc fortè corrupta est chamochilados vox, qua alaudam vulgo in Creta nuncupari Bellonius scribit. ¶ Oppianus libro tertio Ixeuticorum χελανδρεα & χάλανδρον auem nominat, nescio an alaudarum aut diuersi generis. sed verba paraphrastę adscribam. Chalandram (inquit) nemo facilè ceperit, nisi reti iuxta aquam extenso ab aucupe iuxtà in tugurio latitante: qui auem ad potum hauriendum accedentem funiculo retis attracto inuoluat.

De alio galeritæ genere quæ Germanis Coperlerch dicitur.

¶ Superest aliud galeritæ genus (inquit Turnerus) Germanis Coperla à lõgissima, vt arbitror, crista ita dictum, (Anglis a Wodlerck,) Aristoteli planè incognitum. nam prius Aristotelis genus esse non potest, quia minor est quàm vt illud esse possit: minus autem illud genus esse non potest, quia galerum habet, qui Aristotelis posteriori generi deest. Iam cùm Colonienses aucupes coperam (quæ mediæ est magnitudinis inter Aristotelis galeritam cristatam & nõ cristatam) concordibus adfirment suffragiis, nullam habere peculiarem cantiunculam, sed ineptè aliarum quibus cum victitat auium voces referre, adducor planè vt credam hanc esse recentiorum Græcorum córydon illum cuius in adagio mentio est, Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται. Et in hoc versu: Εἰ κύκνοι σιωπήσωσι, κόρυδος τότε φθέγξεται πλεῖστον ἄδειν. Nam reliqua duo alaudæ genera pulcre & suauiter cantant, Hæc ille. ¶ Cùm frigus intensum est, & nix agros passim tegit, in sterquiliniis & prope horrea conspiciuntur sæpe alaudæ. Et illæ ipsę quæ hyeme nobiscũ viuunt, per æquinoctium auolant. Non cantillare autem eas expertus sum. sæpe enim in auiario carcere à me conclusæ & educatæ præter vocem, quam subinde iterant, & a qua Germanicum nomen habent, nihil planè loquuntur. Præterea nidos non construunt in segete, verum in fossis senticosis, non aliter ac passeres maiores, Gyb. Longolius. Nostri hanc alaudam, hoc est cristatam minorem appellant Kobellerch/Steinlerch/Baumlerch: & vocem earum inconcinnam esse aiunt, tanquam lü lü sæpius repetitum. scribo autem ü. pro u. Gallico.

De syluestri alaudæ genere.

¶ Est postremò aliud syluestre genus alaudæ cristatum, albicãtius proximè dicto, præsertim parte prona, id est vẽtre, & circa collum & oculos, vt pictura a perito aucupe eodemq, pictore nobis communicata indicat. nam auem ipsam nondum vidi. nomen ei Germanicum Waldlerch / id est alauda syluatica: quod Angli etiam proximè dictæ tribuunt.

B.

De figura corporis alaudæ.

Alaudæ magnitudine est lutea dicta auis, Aristot. Alaudæ coturnicibus similes sunt, Suidas & Varinus. Aues paruæ, Galenus & Dioscorides apice eminente in vertice, vt in pauone, Dioscorid. Passer qui syluestris & maior cognominatur, colore & magnitudine alaudam refert, Actuarius. Alauda, vt ait Galenus (& Aetius) adsimilis est passerculis qui pyrgitæ & troglitæ nominantur in oppidorum muris ac turribus frequentes, extra quam galero quo illi carent, Hermolaus. Alauda non cristata colore similis est cristatæ, sed magnitudine minor, (duplo ferè minor, & rostro tenui, Turnerus,) Aristot. vt in *A* recitaui, vbi & alia quædam de colore, magnitudine & crista in diuersis alaudarum generibus dicta, hîc repeti superuacaneum foret. Color κεραμεοῦς, id est testaceus, communis est ferè pulueratricibus, vt alaudæ, coturnici, perdici, Longolius.

Ἐπιτυμβίδιον.

Ἐπιτυμβίδιας alaudas aliqui a colore dictas cõiiciunt, à verbo τύφω, quod est vro, quod ad flammeum colorem accedant. φλογοειδεῖς γάρ εἰσι. Sed magis placet huius nominis causam referri ad fabulam, quam referemus in *h*. Gosturdi (*vide* supra in *A* inter nomina alaudæ cristatæ) aues sunt admodum paruæ, coloris terrei, cristam paruam ex plumis habentes in capite, Author libri de natu. rerum, & partim Albertus. sed lectio apud hunc corrupta est. Alauda est coloris cinerei (lego terrei) paulo maior passere, & in posteriore digito pedis longissimum habet

habet vnguem, Albertus. Alaudæ pedem vidi, in quo vnguis posterior, qui pro calce est, circiter duos pollices longus erat, Gesn.

C.

Vbi versetur alauda.

Alauda (prima cristata) in agris habitat, non in syluis, Albertus. in segetibus nidulatur, Gellius. In viis sæpe obuia est, Galenus. inde nostri Wäglerch vocitant. Circa vias, hyemis præsertim tempore, Aetius. Eæ verò quæ cristam non habent, in planis & locis erica consitis, & ad ripas lacuum magna ex parte degunt, Turnerus. inter iuniperos & vepres præsertim vbi frequens myrica (erica) est, gregatim cursitant, Longolius. nam cristatæ, vt diximus non sunt gregariæ. ¶ Alaudæ vescuntur granis (id est frumento & seminibus cerealibus) & vermibus, Albertus. Quæ crista carent ad ripas lacuum, vermiũ causa quibus victitãt, sæpe obuersantur, Turnerus. Alaudæ attelabotum (locustarum generis) oua perquirunt & conficiunt (κονίουσι,) Plutarchus in lib. de Iside. ¶ Alauda nunquam in arbore consistit, sed humi, Aristoteles. Cristata, vt supra diximus, rarò euolat, & si quando euolârit, mox rursus procumbit. Gosturdi non volant aliarum auium more, sed vento cogente nunc alta nunc ima petunt, Author libri de nat. rerum. Non altè nec depressè gregatim volant, Albertus. ¶ Cantus. Alauda ingenio est ad cantum docili, Hermolaus. Ambæ (cristata maior, & non cristata) suauissimè cantillant caueis inclusæ, Grapaldus. Galerita maior pulchrè & suauiter cantat, & minorem cantu non minus valere tradunt aucupes, Turnerus. Alauda mira alacritate pennis exertis in aere, vocis modulatione lætæ serenitati temporis quasi applaudit, (tum gestu alarum, iis expansis, tum voce.) nam nubilo pluuióve cælo vix aut nunquam canit: vt neque humi, sed inter ascendendum. ascendit autem paulatim, subitò verò & instar lapidis descendens cantillat, Author libri de nat. rerum. Mas in hoc genere valde musicus est, & multæ modulationis æstatem primus inter aues prænuntiat, & cantu suo diem antelucano prænuntiat. pluuias & tempestates abhorret, Albertus. Et rursus, Cantat ascendendo per circuitum volans: & cùm descendit, primo quidem paulatim id facit, & tandem alas ad se conuertens (contrahens) in modum lapidis subitò decidit, & in illo casu cantum emittit. Cicurata verò in cauea inter cantillãdum alas mouet, hoc veluti gestu ad liberum aerem redire deposcens. quòd si diu captiua teneatur, vt plurimum alterius oculi cæcitate afficitur: id quod nono ferè anno eis accidere aliquoties sum expertus, Albertus. Alauda cristata in caueis oblectamenti gratia, quod cantu suo suauissimo præbet, alitur. De suaui calandræ cantu & cristatæ minoris (cui vox inepta) supra in *A* scriptum est. ¶ Alauda sese in puluere volutat vtpote non altiuola, Aristot.

Volatus.

Cantus.

Nidus.

¶ Alauda in condenso frutice, non nido, prolem parit, nidumq; autæ patentem habet. minus enim volat, Aristot. In segetibus artificio magno, quo pueros & accipitres fallat, nidum construit. Longolius, de cristata maiore loquens. Alaudæ in nido cuculus aliquando parit, Aristot. & Ælianus. *vide* in Cuculo. Alaudæ hyemales, id est cristatæ minores, nidos non construunt in segete, verùm in fossis senticosis, non aliter ac passeres maiores, Longolius. De gosturdis fertur vulgò, quòd earum oua in terra posita à bufone foueantur: & pullos demum exclusos à parentibus curari, & cibo allato nutriri donec volatus tentare possint, Author libri de nat. rerum. Oua dicuntur in terra edere & rarò fouere, propter quod vulgus mẽtitur hæc a bufonibus foueri. Verum est quidem calorem modicum cum Sole fouendis eis sufficere. Exclusi autem pulli à matre colligũtur & solicitè procurantur in pastu, quæ de ouis ante minus videbatur esse solicita, Albertus. Aiunt eas gramen in nidum amuleti causa inferre, vt in prouerbiis referemus in *h*. Alauda & aliæ paruæ aues, semel anno quatuor aut quinque oua pariunt, Albertus.

Incubitus ouorum.

Morbi.

¶ Alaudæ etiam epilepsia affici traduntur, Aloisius Mondella: contra quàm Plinius scripsit, qui præter hominem solas coturnices comitiali corripi scribit. Sed dici potest ad defendendum Plinium, nõ solas quidem coturnices post hominem, sed illas potissimum huic morbo obnoxias esse. Alaudam sinapis semen conficit, Ælianus. ¶ Alauda hyeme latet, Aristot. & Agricola. Wottonus exemplar Aristotelis mendosum hoc loco esse suspicatur, cùm Aetius dicat hyemis maximè tempore galeritas inueniri. Sed fortè aliqua parte hyemis latent, reliqua verò conspiciuntur, & quidem propius domos & semitas cibi gratia inquirendi.

Latet hyeme.

D.

Alaudas aiunt peculiari quadam industria & amore pullos suos curare & alere. ¶ Lauri folia edit alauda, Philes. nescio an valetudinis aliamve ob causam. In nidum etiam illa fertur amuleti gratia gramen imponere, Ælianus. Contra fascinationis metum folia quercus comedit, Philes. ¶ Alauda & iunco amicæ sunt, Aristot. Alaudis dissident variæ (ποικιλίδες, nimirum picatum generis) dictæ aues, Idem. Oua enim inuicem exedunt, Wottonus. Corydalis odit acanthylidem, Philes & Ælianus. quærendum an acanthylis eorum eadem sit quæ pœcilis Aristoteli. *Vide* in Acanthide vel Carduele. Apud nos coruus aliquando deuorauit alaudam iuuenem, cuius rei ipse spectator fui, Albertus. Alauda ardeolæ oua diripit, Aristot. Accipitres quidam in cassitas & hirundines ruunt, Oppianus. Alauda accipitrem adeo timet, vt in hominum sinus confugiat, & loco manens vel in terra sedens capi se permittat, Albertus.

Quibus cum amicitiã vel inimicitias gerat alauda.

E.

Alauda hyeme capitur, & præcipuè tempore niuis, Obscurus. Ismerlos accipitres Galli *loyettas*

De tēpore & ratione capiēdi alaudas.

vocitant, id est alaudarios, quòd alaudæ ab eis præcipuè capiantur. Oppianus in Ixeuticis visco eas capi scribit. Et rursus in Ixeuticis, Auceps, inquit, noctua exposita in apside aliqua ærea subinde funiculum attrahit, & virgulas vndiq, circumpositas visco illinit. Tum alaudæ ad noctuam capiendam properantes innisscantur. Alaudæ, columbæ, corni, &c quomodo capiātur reti, docet Crescentiensis lib. 10. c. 20. Chalandra auis quomodo capiatur, ex Oppiano supra in *A.* præscripsi. ¶ De cantu alaudarum quæ captæ & caueis inclusæ sunt, scripsi supra in *C.* Retis genus quo ad corydalos capiendos, & eas auiculas quas peregrinas appellant, vtuntur, Gul. Budæus describit in Annotationibus in Pandectas. Genus est (inquit) retis bimembre, quod duabus alis constat, humiq; expansum deuolātibus auibus adducto funem in se complicatur ad eas obruēdas: nec semel vt illud simplarium genus, (pantheron,) sed identidem contrahitur expanditurq;. Alaudæ, perdices, rusticulæ, & aues aquaticæ capiūtur noctu ad ignem, tintinabulo, & retis genere quodam, (sic enim interpretor quod Gallice legitur *aurcel ou conuertour.*) Ignis hoc modo fit: Ellychnium facito de linteis veteribus siccis in seuo liquato madefactis, eaq; contorqueto ad crassitudinem brachij, & longitudinem pedis, accenditoq;, Rob. Stephanus.

¶ Obseruationes circa temporis constitutionem eiusq; mutationes ex cantu alaudæ, retuli suprà in *C.* Hoc adde. Cassita est monitrix duarum rerum, scilicet agricolarium operum. operæ enim rusticæ inchoātur, quando primum venit cassita in vere. Deinde est monitrix laudationum Dei. quia quotidie hoc facit ter, mane paulo ante ortum, meridie & vesperi. Docet nos illa tempora tribuere precationi & gratiarum actioni. Phil. Melan.

F.

De alimēto ex alauda.

Alaudæ genus non cristatum cibo idoneum est, Aristot. Carne est longè suauissima, Turnerus. Odorata, vt quibusdam videtur. Cuzardi magis conueniunt medicinæ quàm cibo, Elluchasem. Alauda carne & iure non inutilis homini est, Platina. Cuzardi (alaudę, Baptista Fiera) sistunt ventrem, & ius eorum colicis salubre est, Elluchasem. Caro alaudæ cristatæ ventrem constringit. ius autem eius eundem fluxum reddit, vt aliqui citant ex opere Rasis ad Almansorem. Idem in libro de 60. animalibus: Alaudæ cristatæ, inquit, in cibo calfaciunt & astringunt. quòd si quis vtetur eis, cōdimentum addat ex aceto, coriandro & succo sinapis. Et mox, Finoræ (inquit: hîc etiam alaudas intelligo) calidiores & sicciores sunt quàm passeres domestici. Alauda (inquit Mich. Sauonarola) est calidi & sicci temperamēti. caro quidem siccior est, & in fine secundi gradus calida siccaq; videtur. Hanc Galenus scribit ventrem astringere, ius verò eius soluere. Eligi debent iuuenes & pingues. Præferuntur carnibus cuzardorum, Elluchasem. Rufus inter aues syluestres præfert calandrellas (id est alaudas non cristatas) & sachar (alias sathur) pingues. Secundum locum tribuit sturnis, phasianis, perdicibus, &c. tertium coturnicibus & cuzardis, Elluchasem. Cambura (Auicenna 2.187. Bellunensis legit canaberi vel camberi) quum cōcoquitur, nutrit plurimum, sed tardè concoquitur.

G.

Remedia ex alauda contra colicos morbos.

Alauda cristata assa & in cibo sumpta cæliacos adiuuat. Dioscorides vt vulgati codices habent & Ruellius transtulit. sed melius Marcellus Vergilius, pro cæliacis colicos restituit. Sic verò omnino legendum esse, facilè ex plurimis quæ subijciemus authorum testimonijs cōstabit. Finoræ decoctæ cum aqua soluunt ventrem, (vide supra in *F.*) & colo medentur, Rasis. Mande galeritam volucrem, quam nomine dicunt, Serenus inter coli remedia. Elixa in iure (ἐν ζωμῷ. Ægineta & Aetius habent ἐν ῷ λιτῷ, ζωμῷ, id est cum simplici iure, hoc est non operoso, nec rebus alijs nimirum præterquam modico sale condito. λιτὸν enim interpretantur, ψιλὸν, εὐτελὲς, ἀπέριττον, ἁπλοῦν) colicos iuuat. edenda est autem subinde & frequenter vnà cum iure. Ego quidem hanc facultatem verè ei attribui experimento cognoui, Galenus. Quinetiam corydalis (κορυδαλίς) appellata herba colicis vtilis est, Idem. Cęterum Ægineta post corydi, id est alaudę ad colicam declaratum vsum, subijcit coronopodis quoq; radicem aduersus colicum affectum valere. sed ita ferebat ordo literarum vt mox de coronopode agendum illi esset. cuius tamen radicem astringere, & ea gratia non colicis sed cæliacis prodesse Dioscorides & Galenus scribunt. Nos apud Dioscoridem (inter nomenclaturas ei adscriptas) legimus *capnon*, id est fumariam herbam, à quibusdam corydalion vel corydalion agrion, vel corion appellari. Et quanquam non memini fumarię à quoquam vim colicis auxiliarem attribui: non dubito tamen quin vtilis eis esse possit, illis præsertim qui propter excrementa alui indurata & flatus hac ipsa de causa collectos in hunc affectum inciderint. soluit enim aluum succus fumariæ, qua soluta flatibus etiam via patet. Cōueniunt autem colicis non vehementia, sed leuia tantum medicamenta quę aluum modicè ducant. Quid verò cum alaudis fumarię commune sit non video, nisi quod florum veluti calcaria longiuscula alaudarum forte digitis pedum, aut posteriori saltem long. (similiter vt in alaudis) cōparari possint. Alauda assa in cibo sumpta, mirabiliter sæpe colicos sanauit, Galenus ad Pisonem. Coli vitiū efficacissimè sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in vase nouo cum plumis exuri iubent in cinerem, conteriq; diligentissime, (Marcellus,) bibiq; ex aqua (calida, Marcellus) cochlearibus ternis per quatriduū (triduum, Marcellus,) Plinius & Alexand. Trallianus. Hoc iam præscriptum remedium, inquit Marcellus, colo & omnibus intestinorū doloribus, & tam hominibus quam iumentis ex hac re laborantibus efficacissime subuenit. Et rursus, Alauda cum sua pluma in vase fictili gypsato in furno posito, ita combu-

ritur

titur vt teri possit: cõtritæ autem tenuissimus puluis reponitur, & cùm opus fuerit ex eo cochlearia duo vel tria cum aqua calida per triduum aut quatriduum dantur. incredibile hoc colicis remedium, quod adeò prodest, vt omnia medicamenta meritò superare videatur, Hæc ille. Portò cinerem auium vel aliorum animalium desideratum sic fieri oportet. in ollam nouam mittitur auis, aut quodlibet aliud animal quod putaueris exurendum, quod addito operculo, circunlitoq; argilla, in furno feruenti torrebitur, spiramento per modico facto, Plinius Secundus in epistola de medicina, quæ Marcelli Empirici volumini præposita est. Quidam cor alaudæ (aduersus colicum affectum) adalligari femini iubent. alij recens tepensq; adhuc deuorari. Consulatus Asprenatium domus est, in qua alter e fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso. alter sacrificio quodam facto crudis laterculis (forte incluso corde) ad formam camini, atq; vt sacrum peractum erat obstructo sacello, Plinius. Ad colum Thraces viuente adhuc alauda cor eximentes, alligatorium faciunt, femori sinistro ipsum circundantes, Alex. Trallianus.

H.

Philologica & grammatica.

a. Κόρυδος apud Galenum, Æginetam, Theocritum, & alios proparoxytonum scribitur. In Auibus verò Aristophanis in textu & in scholiis oxytonum duobus in locis, vt apud Varinum quoq; Apud Athenæum ὡς κράτης ὁ κορύδος, paroxytonum habetur, perperam vt cõijcio. Aristophanes in Auibus κορυδὸν genere fœminino dixit, Plato comicus autem masculino, Varinus & Scholiastes Aristophanis. Aristoteli κορυδὼν nominatur, nisi alia ea auis est, Aristophanis Scholiastes & Varinus. mihi quidem non alia videtur, quanquam terminatio variet. Pugnant inter se ποικιλίδες & κορυδῶνες, Aristo. voce penanflexa. ego κορύδωνες proparoxytonum potius legerim. Κόρυδος auis est, κορύδαλος verò (proparoxyt.) vicus Atticæ in quo templum erat σωτῆρος κόρης, Ammonius in differentiis vocum. Sed Aristoteles, Oppianus, Dioscorides, Aristophanis interpres, Varinus, & alij κορυδαλὸν oxytonum protulerunt. Corydalus auis, id est quæ alauda vocatur, quæ animos hominum dulcedine vocis oblectat, Marcellus. Κορυδαλλὸς auis & vicus Atticæ, Hesychius & Varinus. sed per lambda duplex poeticè scribitur, quanquam & apud Æginetã sic scriptum reperio. Ἄρχεσθαι δ' ἀμῶντας ἐγειρομένω κορυδαλλῶ, Καὶ λήγειν εὕδοντος, ἐλινῦσαι δὲ τὸ καῦμα, Theocritus Idyl. 10. Hoc est, Incipienda messis est cum expergiscitur alauda, & rursus ea dormiẽte cessandum, euitare autem æstum oportet. Κορυδαλλίδες αἱ, Oppianus in Ixeuticis. Κορυδαλλίδες Theocritus per λ duplex. Galeritam Græci corydon & scordalon (lego corydalon) & corydalida appellant, omnes à galero siue galea, Hermolaus. Κορύφαλος genus auis, Suidas & Varinus. sed quoniam apud alios authores nusquam (quod equidem sciam) hæc vox reperitur, κορύδαλος fortè legendum fuerit. nisi quis pro eodem κορυφὴν & κόρυθα accipiat, & ab hoc corydalon, ab illo coryphalon deriuet. Πίφιγξ, alauda, Hesych. sed Varino πίφιξ auis est sic dicta παρὰ τὸ πίω, id est à potu, quòd aquis gaudeat. Πιφαλλις, πίφιγξ, Iidem. nos auem, quam Barbari *vanellum* appellamus, Gifitz per onomatopœiam. gaudet autem hæc quoq; aquis. Piphex harpa & miluus, amici sunt, Aristoteles lib. 9. de hist. anim. vbi Græcè πίφηξ scribitur. ¶ Alauda olim etiam legionis cuiusdam Romanæ nomen fuit. Huc accedunt alaudæ cæteriq; veterani, Cicero 13. in Anton. Alaudam auem Plinius & Tranquillus aiunt, vt referũt grammatici, legioni dedisse nomen, quæ alauda vocabatur: de qua Cicero ad Atticum, Antonius (inquit) cum legione alaudarum ad vrbem pergere, pecunias municipiis comparare. Videntur autem & milites ipsi alaudæ dicti, & legio alauda. & quoniam alauda vocabulum Gallicum fuisse perhibetur, nostram super eo coniecturam qualemcunque explicabo. Veteres Gallos magna ex parte lingua Germanica vsos esse constat: & cùm Cicero (vt modò recitaui) alaudas cæterosq; veteranos dicat, alaudas quoque de veteranorũ conditione fuisse conijcio, præsertim ex natione Germanica siue Gallica oriundos. nam veteranos & homines qui obsuis ætate progressos, lingua nostra vocamus die alten vel alden, nam inferiores Germani olden pronunciant. Recentiorum quidam scribunt milites qui galeis vterentur dictos fuisse alaudas, ita scilicet vt aues ipsæ alaudæ galeatæ sunt. Hodie quidem alaudæ dici possent milites illi, qui vt excellentiores videantur, struthionum aliusve pennis pileos aut galeas suas fastigiare solent. Alaudium (inquit Budæus appellatum esse videtur a laudando, id est nominando authore, & α priuatiuo: quòd qui prædia eo iure habeant, laudare authorem suum nemini teneantur, vt qui nullum soli dominum cognoscant, nec patronum. Robertus Stephanus alaudium etiam Gallicè interpretatur, *vng franc aleu.* Sed forsan ab alaudis, id est veteranis militibus hæc quoque dicta fuerint: quòd illis huiusmodi prædia ab initio tanquam bene meritis diuisa & donata sint. Sanè α priuatiuum in huiusmodi compositionibus inusitatum est Latinis. Sed hanc quæstionem Grammaticis & Iureconsultis relinquo. Recentiores verò illos (Albertum & similes scriptores) qui alaudam auem à laude nominatam aiunt, eò quòd mira alacritate pennis in aëre sereno exercitus musicam & canoram se declaret (à laudato cantu sic dictam insinuantes) non possum non ridere. quomodo enim Gallicè aut Germanicè voci origo Latina quadraret? Rideo & Syluaticum qui alaudam interpretatur vpupam, quasi verò omnem auem cristatam vpupam esse oporteret. Differt ab alauda parcus, etiamsi quidam negant. est autem parcus auicula palumbo minor aliquanto, subtus candida, cætera pauoni similis, & crista quoque, Hermolaus. Hanc auem recentiores *vanellum* vocitant, vt in litera V. docebimus. ¶ Alaudanum accipitrem, hoc est alaudas captantem, Galli vocant, sua lingua *loyette*, quam etiam

Alauda legionis Romanæ nomen.

Alaudiũ vnde dictum.

Parcus ab alauda differt.

Cassita. S. Martini autem vocari audio, colore fusco, à speruerio diuersam. ¶ Cassitam pro alauda, media producta dicunt. *Nec sua luctificis cassitæ funera plangunt Vocibus*, Eobanus Hessus in translatione Theocriti. *Cassida verò, pro galea, media breui ponitur: Aurea cui postquam nudauit cassida frontem*, Propertius. *Aurea vati Cassida*, Virgilius 11. Æneid. vbi Seruius, Ex accusatiuo (inquit) Græco facit nominatiuum Latinum.

Corydelis piscis. ¶ Corydelis salsamentarius piscis est, quem nos cordyllam vocamus, &c.

Corydalis herba. ¶ De herba quæ corydalis vel corydalion vocetur, in G. dictum est. Nostri alaudarum flosculos appellant qui nascuntur cærulei pratis humidioribus quibusdam, ex genere paruo herbæ arthriticæ quam & primulam veris nominant, rari inuentu, cùm lutei passim vulgares sint.

¶ Epitheta Κορυδαλλίδες ἐπιτυμβίδιοι, Theocritus Idyl. 7. aliqui sic dictas volunt, quasi circa sepulchra versari soleant. alij à colore φλογοειδεῖς interpretantur παρὰ τὸ τύφω. Sed magis placet causam huius epitheti ad fabulam referri recitandam in h. Καὶ παῖδας ἔχε λιπεῖν κόμη στέφας λοφιῶντας, καὶ περιστάσιμον ἀκμαίας, de alauda author innominatus apud Suidam. ¶ Alauda galeata, Bapt. Fiera.

Nomina propria ab hac aue desumpta. ¶ Homines olim (inquit Aristophanes in Auibus) auium cognomina vsurparunt: & Philocles corydus nominabatur. vbi Scholiastes, nimirum quod capite superius acutiore esset, καὶ ὀξυκέφαλος τὴν κεφαλήν. nam deformem illum fuisse hominem in Thesmophoriazusis etiam indicat poeta. Κορυδεὺς (Κορυδὲς legendū puto) & filij eius tanquam deformes in comœdiis traducuntur, Hesych. & Varinus. Corydeo deformior, prouerbium apud Apostolium, quod Corydeus iste admodū deformis fuisse perhibeatur. Corydos apud Athenæum insignis cuiusdam parasiti nomen est. Εὐκράτης ὁ κορύδος apud eundem legitur. Corydon nomen proprium est pastoris apud Theocritum Idyllio 4. & in Eclogis Vergilij. ¶ Perdices Athenis ab altera parte Corydali quæ vrbem respicit, aliam quàm in vlteriore vocem edunt, Theophrastus vt citat Æthenæus. Corydalum autem vicum esse Atticæ supra diximus. Stephanus Corydallum hunc vicum per λ duplex nominans in tribu Hippothoontide collocat: a quo tribulis dicatur Κορυδαλλεύς. Apud eundem Corydalla vrbs Rhodiorum est, gentile Κορυδαλεῖς. Chelidoniæ insulæ contra Tauri promontorium pestiferæ nauigantibus duæ sunt, quarum vna Corydela (Κορύδελα) altera Menalipea dicitur, Idem. ¶ Κορυδαλλία Ἄρτεμις apud Athenæum memoratur.

Hortulanus auis alaudæ similis. ¶ b. Hortulanum autem quandam audio Bononiæ vulgo appellari, alaudæ magnitudine & colore, lautam & pinguissimam.

¶ c. Ἄειδον κόρυδοι, καὶ ἀκανθίδες, ἔστενε τρυγών. Theocrit. Idyl. 7. Vulgò quidam apud nos de Februario dicunt, ante meridiem dies adeò frigidos esse, vt plaustrum per gelu in orbita transeat, à meridie verò in eadem alauda lauet.

¶ e. *Dum turdos visco pedica dum fallit alaudas*, &c. Alciatus in Emblem. ¶ Alexander Trallianus inter remedia ad colum, annuli ferrei circulum octangulum fieri iubet, & in octangulum inscribi, φεῦγε φεῦγε ἰοῦ χολὴ ἡ κορυδαλὸς ἐζήτει.

¶ h. Plinius quum fabulosa quædam à veteribus tradita scripsisset, subdit: Qui credit ista, etiam Democrito credet quum alia (fabulosa,) tum quæ de aue galerita priuatim commemorat, etiam sine his immensa vitæ ambage circa auguria. ¶ Lemnij corydos colunt propter vtilitatem quam ex eis percipiunt eò quòd attelaborum (bruchorum de genere locustarum) oua perquirant & deuorent, τὰ τῶν ἀττελάβων ἐξερευνῶντες ᾠὰ καὶ κόπτοντες, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. ¶ Οὐδ' ἐπιτυμβίδιοι κορυδαλλίδες ἠλαίνοντο, (ἐρεμβόοντο, ἐπὶ τῆς αὐλῆς πλανῶνται,) Theocritus Idyl. 7. de tempore meridiano loquens. Habet alauda (inquit Galenus libro vndecimo Simplicium pharmacorum in capite cristam

Fabula de alauda similem fabulam aliqui de vpupa referunt. e plumis innatam, (λόφον ἐκ τῶν πτερῶν αὐτοφυῆ,) vnde occasio data est fabulæ quam Aristophanes Comicus describit, his verbis:

> Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς, κοὐ πολυπράγμων, οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας·
> Ὃς ἔφασκε λέγων κορυδὸν πάντων πρώτην ὄρνιθα γενέσθαι,
> Προτέραν τῆς γῆς, κἄπειτα νόσῳ τὸν πατέρ' αὐτῆς ἀποθνήσκειν,
> Γῆν δ' οὐκ εἶναι, τὸν δὲ προκεῖσθαι πεμπταῖον. τὴν δ' ἀποροῦσαν
> Ὑπ' ἀμηχανίας, τὸν πατέρ' αὐτῆς ἐν τῇ κεφαλῇ κατορύξαι.

Adscripsi aūt hos versus eò libentius, quod apud Galenum nonnihil corrupti essent. Sensus est, Alaudam auem priorem terra enatam: vnde mortuo patre, quum vbi sepeliretur nō extaret, nondum producta terra, illum in capite contumulârit: tumuli signum seu vestigium adhuc in ea spectari surrectum capitis apicem. Et hoc etiam Theocritum insinuasse aiunt (inquit Galenus) ἐπιτυμβίδιας κορυδαλλίδας scribendo, quasi parentis tumulū in capite gestantes, (etsi aliqui, vt in a retuli, hanc vocem aliter interpretentur.) Hæc eadem memini alicubi in Lexico Varini legere. Corydo igitur tanquam antiquissimæ auium in Auibus Aristophanis regnum decernitur. Cirin etiam auem, de qua inter accipitres scripsimus, patentem suū in capite tumulasse quidam scribunt. ¶ Colænus quidam cōdidit Colonidas vrbē colonia deducta Athenis, corydo auicula duce vsus ex oraculo, Pausanias in Messenicis.

Prouerbia ex hac aue desumpta. ¶ Prouerbia. Corydalis (vel Galeritis) omnibus cristam inesse oportet, Πάσαισι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, citatur ex Simonide & vsurpatur aliquoties a Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis, in hunc sensum: Nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admixtum, ceu perinde

secundum

secundum hominis naturam sit non carere vitio, vt galeritæ naturale est habere cristam Plutarchi verba subscribam. Ἐπεὶ δὲ χρεὼν, ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πᾶσι κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, hoc est, *Quoniam autem oportet, vt videtur, non solum omnibus galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides verum etiam omni democratiæ sycophantam.* Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laertium, vix esse quenquam qui prorsus omni vitio careat, sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre, Hæc Erasmus. Nos quidem supra ostendimus genus gregale alaudarum non esse cristatum. itaq; de illis non verum erit hoc prouerbium. ¶ Credebatur laurus efficax aduersus venena, inde iactatum vt qui se tutum approbare vellet, δαφνίνην diceret φορῶ βακτηρίαν, id est, Laureum gesto baculum. cui fere consimile prouerbium est de corydo aue nido gramen inserente aduersus animalium noxia, Ἐν κορυδοῦ καὶ τῇ σκολιῇ κέκρυπται ἄγρωστις, Cælius ex Geoponicis Græcis 1,15 authore Zoroastre. In corydi nido intorta occultatur agrostis. adagij vsus est (vt inquit Alexander Brassicanus,) si quando significamus nobis non deesse tacita quædam & paucis cognita præsidia. quemadmodum corydus auicula agrosti occulto quodam aduersus ea quæ nocere possint amuleto vtitur Simillimum illi quod Germani vulgò iactitant. Er ist jhm wie ein Spieß hinder der Thür/ Eberh. Tappius.

Corydalis omnibus cristam inesse oportet.

In corydi nido intorta occultatur agrostis.

¶ Inter indoctos (amusos) etiam corydus sonat, Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται· quadrabit in quosdam qui apud idiotas audent sese velut eruditos venditare, inter doctos alioqui prorsus elingues. id quod citra metaphoram eleganter extulit Euripides in Hippolyto coronato Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν. Corydus vilissimum auiculæ genus, minimeq; canorum, strepit tamen vtcunq; inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Corydum auem minimè canoram esse testatur & Græcum epigramma, licet ἄδηλον,

Inter indoctos corydus sonat.

> Εἰ κύκνοι σιωπῶσι, κόρυδος δὲ πλησίον ἄδει, Τολμῶσι δ' ἔρσαι σκῶπες ἀηδόσιν·
> Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι, Ἴσα ποιεῖν καὶ ἐγὼ Παλλαδᾶς δύναμαι, Erasmus.

Nos primum & secundum alaudæ genus supra à suaui vocis modulatione commendari, tertium verò ἄμουσον & ineptæ vocis esse docuimus. Aquilæ senecta, corydi iuuenta. Ἀετοῦ γῆρας, κορύδου νεότης· de viuida viridiq; senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. nam anus aquila præstat corydo auiculæ etiam ætate integra Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache: Πολλῶν νέων γάρ κἂν γέρων εὔψυχος ἦ Κρείσσων, Erasmus. nam aquila vtcunq; annosa, quauis tamen aue præstantior est, Suidas.

Coryds iuuenta.

¶ Apologus Cassita auicula est (inquit Grapaldus) quæ in segetibus diuersatur & nidulum struit, id fermè temporis cùm messis instat, pullos habēs iamiam plumantes De qua Æsopus Phryx ille egregius fabulator lusit apologum, quem hîc nostris inserere operæpretium duximus Cassita itura cibum pullis quæsitum, monet eos, vt si quid audiant, id cùm redierit, sibi referant Interim aduentat dominus segetis illius: & filio, matura inquit, hæc operas postulant idcirco in crastinum amicos adibis, & roga, veniant operam mutuam daturi, vt messis peragatur. Vbi redit mater, renunciant omnia, & trepidi orant, vt sese auferat Iubet illos cassita bono animo esse nam si dominus (ait) ad amicos messem reijcit, crastino seges non metetur. Die igitur postero cassita ad pabula euolat, dominus frustra amicos præstolatur. Tum ille rursum ad filium: Amici nulli veniunt, quin potius imus & cognatos affinesque nostros oramus, vt adsint diluculo ad metendum. Nunciant hoc itidem pulli pauidi cassitæ. Ea hortatur sint a metu ociosi, futurum vt necessarij fermè nulli obsequiales sint, aduertant modo si quid denuo dicetur. Orta luce proxima, & auicula in pastum profecta, affines opellam non præstant. Hinc dominus filio, Valeant (inquit) beneuoli cum propinquis, nosmetipsi cras metemus. Id quod vbi a pullis mater accepit: hora (inquit) iam est abeundi, nunc dubio procul messis peragetur. in ipso enim iam vertitur cuium est negotium, non in alio à quo petitur. Atque ita cassita cum pullis secessit, & seges demetitur. Et hic est Æsopi apologus de amicorum & propinquorum, vt Gellius (lib.2. cap.29.) notat, leui plerunque & inani fiducia. Vnde audenter dicere possumus, O amici, amicus nemo: ô affines, nulli affines & illud ex oraculo quasi Delphico exiisse, Ne quid expectes amicos, ne quid cognatos, quod tu per te agere possis.

Apologus.

DE ALCYONE.

A.

ALCYON auis est marina, quanquam & amnes subit, Aristotele teste. nomen ei παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν, quod in mari pariat, vt Scholiastes Theocriti & Varinus scribunt, qua ratione aspirari debebat & sane cùm veteres quidam Latini, vt Varro in opere de lingua Latina, & Seruius in primum Georgicorum Vergilij, huic auis nomini ab initio aspirant, tum ex recentioribus eruditi quidam Iuuenalis halcyonem nominat Satyr.7. Non recipere flatilem in prima verbum alcyonas, auctor Eustathius est, etiam canone subiecto quoniam *A* ante *L*, si sequatur *K*, flatilem non admittat, Cælius Halcyonem cum aspiratione scribendum, ex Theocrito apparet, Χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα. nam si non aspiraretur, non opus fuisset cappa, id est primam literam coniunctionis καὶ in χ, denium mutari, Io Tortellius. Alcyon (inquit Io. Iouianus Pontanus lib.1. de aspiratione) pro aue Græci non aspirant, licet fiat ab

Alcyon an aspirari debeat.

h

eo quod est ἅλς. illi enim vt Grammaticis placet, nunquam aspirant α ante λ, sequente cappa. Chœrobosci grãmatici, qui Græcè de aspirandis vocalibus scripsit, verba hæc sunt. Alcyon verò etsi ab eo quod est ἅλς deriuatur, tamen quia sequitur cappa, tenuatur: & similiter præteritum ἅλτο, licet fiat a verbo ἅλλομαι (& ἁλτῆρες ab eodem verbo. *Vide* Etymologum) Nam α ante λ, sequente consonante semper tenuatur, nisi fortasse statim sequatur liquida. Nihilominus (inquit Pontanus) apud Theocritum est videre Græcos veteres huic nomini aspirasse: ac licet ipse viderim in vetustissimis codicibus nostris huic nomini aspirationem esse prænotatam, hodie tamen aspirat nemo, & similiter dictionibus alcedo, alcedonia, (de quibus plura suo loco,) Hæc ille. Varro quidem etiam halcedinem cum aspiratione dixit: *Vide* infra in α Est autem alcedo Latinis, eadem quæ Græcis alcyon auis.

Alcedo eadem quæ alcyon.

¶ Alcyon Arabicè secundum Auicennam vocatur *cheren*, Albertus. Alicubi tamen vbi apud Aristotelem alcyon legitur, Auicennæ translatio (quod Albertus fatetur,) habet *alchorab*, quæ vox coruum significat. res ipsa quidem, hoc est per hyemem quatuordecim diebus operam dare (nido &) excludendis ouis, ad alcyonem pertinet, non ad coruum. Et mox, Alcyon (inquit Albertus) est auis nigra, non admodum magna: & forte hanc vocauit Auicenna coruum marinum propter coloris similitudinem sed nigram esse alcyonem, falsò & sine authore scribit. Et rursus eodem capite, Alcyon est eadem cum alchorab marino, & secundum Ouidium & Homerum auis est Diomedis, raro apparẽs, &c. Sed de auibus Diomedeis toto genere diuersis, nos suo loco priuatim agemus. Alcyonem ignorauit Albertus dicens eam coruum marinum esse, Niphus. Apud Auicennę interpretẽ alcyonis ceu Græcum nomen in publicatis codicibus absurdissimè legitur. Albertus cum alcyonis scripsisset historiam ex Aristotele vel Auicenna, mox subiungit. Alia autem auis est, quę vocatur Græcè *fauorath*, quæ est picus marinus & agrestis, maior aliquantulum passere, &c. cùm & hæc & quæ sequuntur omnia non minus quàm quæ prius de alcyone expressè scripserat, alcyoni soli conueniant, & eadem fermè repetantur. Idem Aristotelis de alcyone verba recitans, cum cinnamomo aue eam confundit.

Diuersæ autorum sententiæ de alcyone quæ auis sit.

Fui ego aliquando in ea opinione, vt auem quæ a barbaris ispida nominatur, alcyonem esse coniicerem. quam sententiam meam etiam doctissimus vir Gul. Turnerus Anglus tunc approbatam in suo de auibus libro publicauit, & illum nuper secuti Georg. Agricola, Eberus & Peucerus, idem tradiderũt, sed cum distinctione, ac si hæc auis alcyon fluuiatilis esset, non autem marina. cùm veteres huius differentiæ non meminerint. nam Aristoteles scribit alcyonem auem marinam fluuios etiam subire: non autem diuersam fluuiatilem à marina esse. Verum hæc scribo non vt coniecturam, cuius autor ipse fui, refutem neq; vt viris longè doctissimis aduerser. sed vt diligentius inquirendi occasionem harum rerum studiosis excitem. Hæc iam scripseram cum Petrum Bellonium etiam diligentissimum virum in Græcia nuper alìisq; remotissimis regionibus peregrinatum, similiter ispidam, quam ipse vocat *martinet pescheur*, id est apodem vel hirundinem piscatricem, pro alcyone accipere cognoui. Idẽ iyngem auem in Atho monte Græciæ vulgò alcion nominari scribit. Alcyonem habemus in inferiori Germania in littoribus maris, & ad Hauelam flumen, vbi ab incolis vulgo impropriè Wasserhünle dicitur, & aliquo modo propriè Eißvogel/ qui a glaciosa hyeme nidificat & excludit pullos. illo tamen nomine dicitur & alia auis, nempe quæ ispida est, Christophorus Encelius. Puto & anatis oceani genus rostro mirabile, ab aliquibus vocari Eißvogel.

Ispida an alcyon sit.

¶ Arist. de hist. anim 8, 3. aues quasdam degere scribit circa fluuios & lacus, alias circa mare. Ex parydris & iuxta aquas dulces degentibus præter cæteras numerat etiam τὸ τῶν ἀηδόνων γένος, vt in exemplaribus nostris habetur, Gaza & Niphus vertunt alcedonum, cum Græci luscinias ἀηδόνας vocent: sed illæ non degunt iuxta aquas. quare cùm vox corrupta sit, apparet illos diuinasse legendum ἀλκυόνων. Albertus ex Auicenna hoc in loco habet seorahon, corruptissimam vocem. Alcyonum sanè hoc loco nõ rectè legi etiam quæ proximè sequuntur philosophi verba indicant: Circa mare verò versantur (inquit) alcyon (Gaza de suo inserit, quoq;, nimirum ad excusandum quòd proximè etiam alcedones inter παρύδρους nominarit) & carulus, (sic Gaza κήρυλον reddit.) Absurdum autem foret cùm prius alcyones nominasset inter eas quæ degunt circa dulces aquas: mox easdem primas nominat inter maritimas. quanquam enim (vt diximus) fluuios quoque subeat alcyon: primum tamen & præcipuè maritima est, & a veteribus omnibus maritima nominatur. Kiranides eã in littoribus maris degere scribit. Suidas in voce Ἥμερα inter aues maritimas numerat, his verbis Θαλάσσια δὲ ἀλκυὼν, ἀηδὼν, κήυκες, αἴθυιαι, &c. vbi rursus mireris, quomodo aedõ maritima sit, cùm in Aristotelis codice circa aquas dulces degẽtibus (vt iam dictum est) adnumeretur. Nos sanè Aristotelis locum deprauatum esse coniicimus. Suidæ falsum imitatione librariorum. Obiiciat aliquis Plinium quoq; libr. 10, cap. 32. vbi & reliquam alcyonis historiam ex Aristotele transfert, hæc verba interserere. sed forsan Plinij quoq; codex corruptus fuerit. Quod si quis ispidam recentiorum pleraq; cum alcyone paria facere, vel omnino speciem quandam alcyonis esse contenderit, hoc equidem illi concessero. ¶ Sig. Gelenius alcyonem auem in mari, eiusdem generis esse putat cuius est auis circa aquas dulces vulgo Gyfitz dicta, de qua in Vanello dicemus, sed hæc passere longè maior est.

Gyfitz.

¶ Cælius Calcagninus auem quæ a nautico vulgo (circa Italiam) hodie hirundo marina dicatur, alcyonem esse coniicit: passere (inquit) haud multò ampliorem, colore tum cœruleo, tum viridi, tum etiam leniter purpureo insignem, eoq; non pariliter ita distincto, sed ex indiscreto variè toto corpore & alis & collo refulgentem, rostro subuiridi & longo & gracili, querula admodum voce peruolantẽ maria, & in præruptis

De hirundine marina.

scopu-

scopulorum nidificantē, cui præterea pisces in cibo sunt, Hæc ille. Nostri ab hac diuersam hirundinem marinam vocant Seeschwalb/quam ego meropem aut meropi congenerem esse puto, vt in illius historia dicam. Sed veram alcyonem paucissimis, præsertim mediterraneis, notam esse, mirum non est: quoniam (vt Aristoteles scribit) omnium rarissimum vidisse alcyonem est: ferè enim circa Vergiliarum occasum brumamq; ipsam apparet: & vbi primum per portum non plus quam nauem circunuolârit, statim abit, vt nusquam præterea videatur. quomodo Stesichorum quoq; eius meminisse notum est. Chærephon etiam apud Lucianum alcyonis cantum tanquam inauditum sibi hactenus & peregrinæ auis miratur. Audio tamen in Græcia hodieq; agnosci alcyonem, vulgari nomine φασιδόνη.

Alcedo rara auis quando appareat.

¶ Cerylus, κήρυλος, non alia est auis quam alcyon mas, vt Arrigonus, citante Varino, scribit, & alij authores: qui & ceyx appellabatur *Vide* infra in *a*. Theocriti interpres tradit ab Arrigono proditum senescentes alcyonas vocari cerylos, Cælius: sed perperam. dicendum enim, alcyones mares vocari cerylos, eosdemq; in senecta à fœminis gestari. Κήρυλος, auis est fœmina, libidini dedita: aliqui alcyonem interpretantur, Hesychius. Alcedo apud mare versatur, & carulus, Aristoteles de hist. anim. 8, 3. non quòd aliter quàm sexu has aues differre existimaret, sed vt nomina vulgo vsitata non omitteret: sic in eodem capite ficedulam & atricapillam pariter nominat, & alibi erithacum & phœnicurū, cùm istas aues non specie sed affectione tantum aliqua (colore) differre fateatur. Albertus eo in loco ex Auicenna corruptissimis nominibus pro alcyone habet *tharaglyon*, pro cerylo *kydeloz*. Niphus carulū putat esse auem, quæ rusticè apud Italos *curlus* appelletur, quæ autem qualisq; illa sit, non explicat. Petrus Bellonius carulum Gallice *canard* interpretatur, nec aliud addit, nisi quòd delphini venationem sequantur, & pisces deuorent, qui fugientes delphinū supra mare exiliunt. Sed Galli vulgò anatē marem *canard* nominant. Carulum marē alcyonem esse Ælianus quoq; agnoscit: quanquam alibi alcedonem & carulum mutuo inter se amore teneri scribit, vbi diuersarū speciē auium amicitias & discordias mutuas recēset.

Cerylus eadem auis quæ Alcyon.

B.

Alcedo non multo amplior passere est, colore eius cœruleo, tum viridi, tum etiam leuiter purpureo insignis, videlicet non particulatim colore ita distincta, sed ex indiscreto variè refulgens corpore toto, & alis, & collo. rostrum subuiride, longum & tenue. Talis species eius est, Arist. Quod ad colorem, illum pro diuerso ad lucem aut Solem conuersione variare conijcio, & iridis colores quodammodo imitari, sicut serici genus ab ista colorum variatione apud nos denominatum. Similem colorem in vanello aue & coruo syluatico obseruaui, & alijs quibusdam. Agnoscit autem hunc in alcyone colorem, quæ vulgo Italis quibusdam nautis *hirundo marina* dicatur, Cælius Calcagninus quoq; vt in *A* recitaui: quamobrem miror ab eo defendi Plinium, quem Aristotelis sensum hac parte non assequutum, ex ipsius (quæ hic subiecimus) verbis apparet Alcyon (inquit) auis paulò amplior passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo (rostro, Arist. quod magis placet) gracili ac procero. Et mox, Alterum genus earum magnitudine distinguitur, minores in harundinetis canunt. Calcagninus sentit codices nostros minus quam Plinij emendatos esse, potius credendum quàm Plinium malè transtulisse. Ego verò contra sentio. iudicabunt eruditi. Albertus quidem ea quæ ad colorem & rostrum alcyonis pertinent, non vt Plinius, sed vt codices nostri habent, ex interprete Auicennæ repetit. *Plenumq; querelæ Ora dedêre sonum tenus crepitantia rostro*, Ouidius 11. Metam. Ξουθαὶ ἀλκυόνες, id est fuluæ alcyones à colore in Epigrammatis cognominantur. sed poetę non raro colorum nominibus impropriè vtuntur. Kiranides alcyonem auem valde speciosam esse scribit, subcœruleam vel viridem, variam colore. Venetiis aues duas vidi vulgo *galberie* dictas, magnitudine vulturum, plumis eleganti varietate aspectu iucundissimis, omninoq; similibus huic aui quam Turnerus facit alcedinem, Fauconerus. Cætera leguntur supra in *A*.

Descriptio formæ corporis.

C.

Alcyon auis est marina, Suidas & alij, (vt supra in *A*. dictum est,) maris adeò amans, vt prope fluctus nidificet, pectus aquis aspergat, caudā in terra sicca imponat, Oppianus in Ixeut. Athen. lib. 8 Clearchū authorem adfert, piscē adonidem siue exocœtum in littus aliquando vnà cum fluctu extra aquā se recipere, atq; inibi super saxis quiescere, & si vigilet aues παρευδιαστὰς cauere, ne ab eis deuoretur. sic autē vocat τοὺς ἐν ταῖς εὐδίαις περὶ τὸ ξηρὸν νεμομένους, hoc est aues illas quę sereno & tranquillo cœlo iuxta littus pascuntur. vt cerylū, trochilum, & creci similē elorium. Viuit ex venatione pisciū maris, Alber. subit & in amnes, Plin. in amnes longius ascendit, Arist. Iupiter alcyones noctu pasci voluit, & circa stagnorum fluuiorumq; maximè solitarias partes, ne hominibus molestæ essent, Oppianus. Τὸν δ' οἷα δύπτην (εὐκόλυμβον) κηρύλον διὰ πτεροῦ Αὐλῶνος (θαλάσσης) εἰσάξ κῦμα γυμνὴν φάσγον, Lycophron. Κηΰκας τ' ἀγρίσσι χετασκιον, ἃς ὠκτοπᾶ μα. Ἔνθα δ' ἀφύσσονται χείλεσιν ἀλκυόνες, In Epigrammatis. ¶ Iupiter Ceyci & Alcyonæ eius vxori iratus, mutauit eos in aues singularē & disiunctam vitā degentes, εἰς ὄρνια χωρὶς ἀλλήλων ζῶντα, Varinus. ¶ Halcyonē videre rarissimū est (vt in *A*. etiā retuli ex Arist.) nec nisi Vergiliarum occasu, (cū occasu heliaco occidunt Pleiades, hoc est à quarto nonas Aprilis vêre, Alber.) & circa solstitia brumamve, naue aliquando circunuolata statim in latebras abeuntē, Plinius. ¶ Piscibus (pisciculis paruis) viuit, Aristoteles & Kiranides. Ex alto in mare se immittit, Oppianus. rectà nimirū vt catarrhactes & aliæ quædam pisciuoræ aues. Carulum quidem deuorare pisces & παρευδιαστὴν esse, paulo ante ex

Alcyon auis marina.

Quando appareāt alcyones.

Victus.

h 2

Cantus. Athenæo repetij. ¶Scimus musicas esse alcedines, Ælian. Aues quæ suauius quàm alcyones cantillét, nemo vllas dixerit, Oppianus. Chærephôn apud Lucianũ suauem alcyonis vocẽ admiratur. *Littoraq; halcyonẽ resonant, & acanthida dumi*, Vergil. in Georg. Lugubrem reuera sonũ ab ea ædi testatur Chærephôn apud Luc. Alcedines à maritorũ obitu multo tẽpore lugent & se disperdunt. desituræ canere, *ceyx ceyx* aliquoties repetunt, atq; ita cessant. Porrò ceycis (maris alcyonis) vocem nunquã vel mihi vel alijs audiendã optârim. curas enim & mortes, & infortunia significat. quãobrem Iupiter eas nocte pasci voluit, & locis circa aquas maximè desertis ne quid hominibus molestę forent, Oppianus. Alcyonũ genus vnũ vocale est, alterũ mutum, vt ex Aristotele Gaza transtulit: *vide* supra in *A*. ¶Cerylũ aliqui auẽ masculum & libidinosum, alij alcyonẽ interpretãtur, Hesych. Ceryli, id est alcyones mares in coitu immoriuntur, Aristophanis Scholiastes. iã senes in coitu extinguuntur, Isacius Tzetzes. Fœtificat alcedo toto suæ ætatis tẽpore, parere nata menses quatuor incipit, Arist. Coniugis amans adeo est, vt non vno quopiam sed quolibet anni tempore cohæreat, congressusq; huius admittat, non per libidinem, quippe quę alteri nulli prorsus miscetur, sed beneuolentiæ quæ nuptam decet & amicitiæ studio, Plutarchus.

Coitus.

Nidificatio. ¶Nidificatio. Nidus (inquit Arist.) marinæ similis pilæ, & iis quæ a flore maris halosachne dicantur, (de halosachne dicemus infra in *G.*) sed colore leuiter ruffo, figura proxima cucurbitis medicinalibus iis, quibus collũ porrectius est. magnitudo maximis amplior quàm spongię, (hoc est, vt ego interpretor, maximus alcyonis nidus maximam spongiam excedit) sunt enim alij maiores, alij minores, consẹptus, stipatusq; vndiq; est, & crebro tum inani, tum solido constat. renititur ferramento acuto, vt vix possit discindi. Sed si vnà & ferro tundis, & manu collidis, facile perinde vt flos aridus maris (*halosachnẽ* dico) confrangitur. Os eius angustũ, quoad sit exiguus aditus, vt etiã si vertatur mare, influere nequeat. habet sua inania proxima cauis spongiarum. Ambigitur ex quanam materia cõponatur. Videtur tamen è spinis potius acus piscis constitui. piscibus enim alcedo viuit, Hæc ille. Nidi eius figura assimilatur figuræ pineali, aut ventosæ quæ habet collum longũ, Alb. Et rursus, Propter artificiosam compositionẽ materiæ, non facile ferro secatur, vt nux pinea, quæ ex lignis inuicẽ consertis componitur, quę facilius manu disiunguntur, quàm ferro scindantur. Sed Aristoteles aliter sentit, nempe nidum hunc si simul ferro cędatur, & manu atteratur & cõfrietur, (θραύειν enim & διαθρύπτεσθαι dicit, facile dissipari. Cæterum mare non intrat in nidum alcyonis (inquit Albertus,) quoniam introitus fit è materia per aquam intumescẽte instat spongiæ, & tumore suo claudente viam ne aqua ingredi possit. quæ tamen materia ab aue ingressura comprimitur, & aquam exudans aditum illi præbet. Et rursus, Nidum facit cauum instar cannę, ex materiæ simili ossi sepiæ (halosachnæ, Arist.) pręduræ, quę facile friabilis est, difficulter vero secabilis aut fissilis. Nidi alcyonum (inquit Plinius, admirationem habent, pilæ figura (nos pilam vel ballam vt vulgo vocant marinam vidimus, orbiculatam, & veluti ex festucis coalitam) paulum eminenti ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine. ferro intercidi non queunt, franguntur q; ictu valido, vt spuma arida maris. nec vnde confingantur inuenitur. purãt ex spinis aculeatis, (lego aculeati, id est acus vel belonę piscis.) piscibus enim viuunt. Hęc ille. Rostro suo, nec alio instrumento, nidum fingit alcedo, imò nauis instar fabricat, opus euerti mergiq; fluctibus nescium. componit quippe deuinctoq; conserẽs inuicem ăcus pisciculi spinas, ac rectis alijs ceu stamini, transuersas alias veluti subtegmẽ implicat, mox cõsertum recuruat, & in orbem reducit ac sic coaptat deniq;, vt opus nauigij specie turbinatũ, ac qualo (κύρτῳ) propemodum piscatorio oblongiusculo simile euadat. perfectũ littori quò fluctus extremi pertingunt applicat. hic vnda molliter feriens, nondum firma satis hiantiaq; procellarum verbere deprehensa, sarcire docet: solida verò & iam cohęrentia constringit figitq, adeo, vt nec saxo nec ferro dissolui diffringive facile queant. Qua quidem in re magna comprimis admiratione dignum ostiolum est, sic modificatum figuratumq;, vt hanc vtiam subeuntem recipiat, cæcum cæteris & abditũ, ac aliud prorsus nihil admittens, ne vndarum quidem. Equidem arbitror nidum huius neminem non vidisse. mihi certe quoties vidi tetigive, (vidi autem persæpe) istuc in animum subit dicere canereq; *Talem quondam oculis Phœbea vidimus arce Deli*, corneam illam aram, inter septem, quæ vocant, mundi miracula celebratam. quæ quidam citra glutinum omne vinculumq; dextris tãtum cornibus coaptata ac commissa fuit, Plutarchus in libro Vtra animalium prudentiora, & Ælianus: Et eadem ferme rursus Plutarchus in libro de amore in prolem & post cętera, Nidi orificium (inquit) ea commoderatione ad alcyonis magnitudinem factum est, vt aliud nullum animal neq; maius neq; minus id subire possit, sed aqua etiam (vt ferunt) ne minima quidem admittatur. Iam nido suo perfecto, circumlata in eo vndis, pullos nutrit, Gillius ex Æliano: dum nido vehitur, fœtificat, Volaterranus ex eodem. At non est verisimile nidum alcyonis in mari huc illuc iactari: quin potius saxo alicui proximè aquam (ita vt aquæ ἐπoχεῖσθαι videatur) agglutinari. *Incubat alcyone pendentibus æquore nidis*, Ouidius. Alcyones supra aquam marinam oua sua in ipso mari (ἐν τῷ βυθῷ) posita incubant & fouent. alij verò dicũt in extremo margine maris, in arena oua ab eis foueri, Scholiastes Aristophanis in Ranas. De alcyonio medicamento quod ex nidis alcyonum & ceycum peti quidam existimarunt, dicemus infra in *G*. Nidos vt sibi struant alcyones, non vt cæteræ aues festucas è terra colligunt, sed marinas aliquot herbas, quales sunt fuci, algæ, ampelides, bostryches, otacides & aliæ, Oppianus. Halcyon in littoribus fœtus suos ædere solet. nam in arenis oua sua deponit, medio fere hyemis, Ambrosius.

¶Parit

¶ Parit alcyon citciter quinq; oua, Aristot. Et alibi, Partus huic ouis maximè quinq; consumitur *Partus.* Pariunt oua quina, Plinius.

¶ Alcyonei dies Alcyon (inquit Arist.) circa brumam parere solita est. quamobrem quoties bruma serena extitit, dies alcyonei appellantur, septem ante brumam, & septem à bruma, vt Simonides quoq; suo carmine tradidit vt, Cùm per mensem hybernum Iupiter bis septem molitur dies temporis. clementiam hanc temporis, nutricem sacram variæ, & pictæ alcyonis mortales dixêre. tranquillum vero tantisper tempus efficitur, si ita euenerit, vt bruma austrina Vergiliis aquilonijs (τῆς Πλειάδος βορείου γενομένης) fiat. Septem primis diebus nidum conficere auem hanc fertur, reliquis septem parere, educareq; pullos. Dies alcyoneos fieri circa brumam, non semper nostris locis contingit. at in Siculo mari penè semper id euenit, Hæc ille. Sed libet etiam Græca Simonidis verba adscribere. Ὡς ὁπόταν χειμέριον κατὰ μῆνα πινύσκῃ (temperat, castigat, πινυτὰ ποιῇ, σωφρονίζῃ) Ζεὺς ἤματα τεσσαρακαίδεκα, λαθάνεμόν τέ μιν ὥραν καλέουσιν ἐπιχθόνιοι, ἱερὰν παιδοτρόφον ποικίλας ἀλκυόνος. Solstitio (brumali) maximè sunt insignes halcyones. dies earum partus maria quiq; nauigant nouêre, Plinius. Et rursus, Fœtificāt bruma, qui dies halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maximè. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus, Siculum vtiq; tractabile. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Fouent oua septem diebus, tunc pullos educunt quos alij septem diebus enutriunt, Ambrosius. Ante brumam septem diebus totidemq; postea, sternitur mare halcyonum fœturæ, vnde nomē hi dies traxêre, Plinius. Et rursus, Circa brumam plerisq; bis septem diebus halcyonum fœtura ventorum quiete mollius cælum. sed & in his & in alijs omnibus ex euentu significationum intelligi sydera debebunt, non ad dies vtiq; præfinitos expectari tempestatum vadimonia, Plinius. Sunt & sui in naturæ historijs felices in mari dies, à ventis qui consilescunt omnino alcyonides nuncupati, de quorum numero mira inter Græcos disceptatio cooritur, quinq; modo eos statuēte Simonide, cui calculum adijcit Aristoteles, (sic apud Varinum quidem legitur, & Eustathiū quoq;, sed falsò idem locus apud Suidam corruptus est, qui Simonidem in Pentathlis, & Aristotelem in libro de animalibus, hos dies vndecim facere scribit. Sed Aristoteles ipse quatuordecim facit, & Simonides totidem vt supra recitauimus, & rectè a Plinio cōuersum est:) Samio verò Demagora septem, nouem autem Philochoro: alijs deniq; quatuordecim. Nec me fallit esse inter classicos (de Columella puto intelligit, cuius verba inferius recitabo) qui tradant, octauo calendas Martias esse alcyonios dies, quibus in Atlantico quidem mari summa notetur tranquillitas, Cælius. Ἀλκυονίδες καὶ ἀλκυονίζουσαι ἡμέραι, αἱ εὔδιοι, νήνεμοι καὶ γαλήνην ἔχουσαι, Suidas. Iouem dicunt quindecim dies, vel (vt alijs placet) quatuordecim, tranquillos fecisse, vt alcyoni iuxta littora pariēdi opportunitas esset: Vel alcyonides dies vocantur, septem ante huius auis partum & septem illum sequentes, Varinus. Ἀλκυονίδας τ' ἄξουσιν ἡμέρας ἀεί, Aristoph. in Auibus: hoc est, & perpetuo alcyonios dies agerent, ac totam hyemem placidā, non septem solum, vt nunc quidam esse dicunt, dies brumales tranquillos, Scholiastes. Alcyones pariunt septem ordine diebus, & educant fœtum. Fertur autem beneficium hoc (vt mare eis parientibus tranquilletur) Nereides in eas cōtulisse, propter insignem in maritum pietatem, (de qua dicemus in *a*) Oppianus in Ixeut. Alcyone pariente circa solstitia mare totū tranquillum placidumq; sternitur, ita vt septem perpetuos dies ac noctes totidem media hyeme liberè nauigetur, omni tum per maria profectione longè quam per continentem tutiore, Plutarchus. De hac maris admirabili per hoc tempus tranquillitate, si cui otium suppetit, Alcyonem etiam Luciani dialogum perlegat, quanquam nihil ferè quod non ex alijs authoribus hîc à nobis perscriptum sit ab illo tradatur. Οὐχ ὁρᾷς, inquit illic Socrates ad Chærephontem (ὡς αἴθριά τε μὲν τὰ ἄνωθεν, ἀκύμαντον δὲ καὶ γαληνὸν ἅπαν τὸ πέλαγος, ὅμοιον (ὡς εἰπεῖν) κατόπτρῳ.) Similia de huius temporis tranquillitate Ælianus prodit. Halcyonei dies sunt à Virgiliarum occasu circa solstitia brumámve. Octauo calēdas Martij Sagitta crepusculo incipit oriri, variæ tempestates, halcyonei dies vocantur, Columella lib. XI. Varro hebdomadon I. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme in aqua nidulātur, eos quoq; septem esse dixit, Non. Marcellus. *Vide* infra in *H.h.* prouerbium Alcyonij dies. Albertus cur alcyones bruma nidificent, causam adfert raritatem corporis earum quod vehementer terreum sit, & æstate vehementer exiccetur, adeò vt semen habere non possit. in maximo verò frigore clausis vndiq; poris humidum induci ait. & non esse credibile alcyonem viuere posse in regione quæ excedat latitudinem quinti climatis propter nimium frigus.

D.

Plutarchus alcyonem sapientissimum diuinissimumque marinorum omnium animal appellat. *Alcyonis sapientia.* Quas enim luscinias (inquit) circa musicæ studium, quas hirundines circa indulgentiam (τῷ φιλοτέχνῳ, nisi quis malit φιλοτέκνῳ, vt proximè de columbis φιλάνδρῳ potius quam φιλανθρώπῳ) quas columbas circa mariti amorem, quas apes summæ alcyonum industriæ conferemus? Miram earum circa nidificandum solertiam in C. exposuimus. ¶ Mariti amans est adeò, vt non vno quodam, sed quolibet *Mirus erga maritū amor.* anni tempore cohæreat congressusque huius admittat, non per libidinem, vt quæ alteri nulli prorsus miscetur, sed beneuolentiæ coniugalis & amicitiæ studio. Eundem grauem iam annis & ægrè sequentem, suscepta cura fert fouetque senem, (γηροφορεῖ καὶ γηροβοσκεῖ,) nusquam destituens, nusquam post se relinquens. Nam & humeris impositum (τοῖς ὤμοις,) in dorso gestantes, Gillius ex Æliano. τοῖς πτεροῖς βα-

φέρουσι, Isacius Tzetzes, id est alis ferentes. sed melius dorso aut humeris ne alarum motus impediatur) circunfert vbilibet curatque, & adest in mortem vsque, Plutarchus Theocriti interpres tradit ab Antigono proditum senescentes alcyones vocari cerylos. Cælius: sed ineptè, dicendum enim, alcyones mares vocari cerylos, eosdemque in senecta à fœminis gestari, vt ex Antigono citatur in Scholiis in Aues Aristophanis, & Varinus etiam scribit ex authoritate Pausaniæ. ¶ Si maritus obierit, fœminæ cibo ac potu omni abstinentes, multo tempore lugent & se disperdunt, &c. vt in C. relatum est.

E.

Ceyx infausta alcyonis vox.

Alcedines à morte mariti lugubriter canunt, & destitutæ canere, ceyx ceyx, aliquoties repetunt, atque ita cessant. Porrò ceycis vocem nunquam vel mihi vel aliis audiendam optârim. curas enim & mortes & infortunia significat, Oppianus in Ixeut. an verò ceycis, id est alcyonis maris vocem infaustam esse dicat, aut fœminæ luctuosum illum cantum quo ceyx ceyx aliquoties repetit, dubitari potest.

G.

Alcyonij quinq; genera.

Alcyonij (inquit Dioscorides) quinq; cognoscuntur genera, primum quod densum, sapore acerbo, spongiosumque aspectu est: virosum iidem, ponderosum, piscoso (piscium putrium, Galenus) odore, quod copiosum in littoribus inuenitur. Secundum (oblongius, Galenus) concreti in hominis oculo vnguis (sic vertit Marcellus Verg. πλευρίτιδος ὀφθαλμικοῦ, malim penicilli ocularis, Galenus omittit,) aut spongiæ figuram habet, sine pondere, fistulosum, odore penè algoso. Tertium vermiculorum speciem ostendit, colore magis purpureo, (consistentia molle, Galenus) quod quidam Milesium dicunt. Quartum succidis lanis simile, fistulosum, nec ponderosum est. Quintum fungorum figuram habet, sine odore & asperum intus pumicis similitudinem aliquam, foris læuorem habet & acre est: quod plurimum in Bembico (Besbico, habet Græcus codex, & Stephanus) Propontidis insula nascitur, & gentis eius vocabulo maris spuma (ἁλὸς ἄχνη) appellatur. Primi & secundi ad smegmata muliebria (ad exterendum & inducendũ læuorem, Marcellus,) vsus est, cõtra lentigines, impetigines, (scabies, Galen.) lepras, vitiligines, nigredines, vultusq; & reliqui corporis maculas omnes. Vtile tertium vrinæ angustiis est, & concrescentibus in vesica arenis: præterea nephriticis, cutem subeuntibus aquis & lieni. Idem vstum ex vino (fuluo & tenui, Galenus) vtiliter cataplasmatis modo contra capilli defluuia, quas alopecias dicunt imponitur, eas explens. Vltimum dentifriciis accommodatum candorem dentibus affert. Miscetur & ad alia smegmata & psilothra addito sale. Si cremare aliquod eorum voluens, cum sale in crudum fictile cõiicito, lutoq; circunlito ore eius, in fornacem ponito cumq; coctum fictile penitus fuerit, ablatum ex fictili alcyonium reponito & vtere. Lauatur autem cadmiæ modo, Hucusq; Dioscorides. Auicenna lib. 2. cap. 613 spumã maris nominat, Arabicè *zebd albhar*. Calfacit, inquit) & siccat abscessu tertio: abstergit & adurit. Duo spongiosa adhibentur ad abluendum, (abstergendum) & inter remedia bothor lactei & pantu, & vestigiorum (macularum) in facie. cætera in psilothris. Planum quod fungi speciem refert) medetur abscessibus qui clauis similes sunt: purpureum scrophulis, & podagræ cũ cera & oleo rosaceo, &c. vt Dioscorides. ¶ Galenus lib. x I de simplicib. med. alcyonia (ἀλκυόνια) omnia abstergere & discutere scribit, acri & calida facultate prædita. Tertium præ cæteris tenuissimarum esse partium: quartum simile illi facultate sed non paulò imbecillius. quintum calidissimũ omnium, ita vt pilos deurere, & cutim vlcerare possit. Hoc Dioscorides (vt retuli) in Propontide halòs achnen vocari ait: cuius tamen Galenus in alcyonio non meminit, sed postea priuatim, Halòs achne (inquit) ceu spuma quædã est salis efflorescens, multò quàm sal tenuiorum partiũ itaq; & attenuare & discutere eo multò validius potest: reliqua verò eius substantia ita vt sal astringere non potest (Hę propemodũ vires sunt salis petræ hodie dicti, vt in locũ eius rectè substitui posse videatur.) Interpretes Latini *salis spumã* transferũt: non *florem maris*, vt Gaza, vbi Aristoteles ei alcyonis nidum cõparat, nec maris spumam, vt hodie quidam etsi ἄχνην etiam Græci quidã Grammatici maris spumam interpretentur. Alioqui hęc vox significat minimas festucas (quas nostri similiter vocant Agen) quisquilias, sordes, aceres, ἄχυρα & metaphoricè minimas guttulas roris aut vini, inde apud poetas ἔρσης ἄχνην, & οἴνου ἄχνην legimus, guttas scilicet dispersas minutatim & κύματος ἄχνην apud Homerum, tenuissimam fluctuũ partem, siue spumam, siue cõspersionem guttarum. Et quoniam mare salsum est, quod ex aqua marina ad scopulos conspersa spumeo aspectu in eis concrescit, ἁλὸς ἄχνη vocatur, maris asperginem dixeris. Spumosa maris (salis) lanugo halos achne est (inquit Dioscorid. lib. 5. ἐπίφλισμα ἁλὸς ἀφρῶδες) inuenitur in saxis easdem sali vires habet. Videtur autẽ hæc tum viribus tum descriptione diuersa à quinto alcyonio, quod Dioscorides nõ vbiq; sed in Propontide tantum ab indigenis halosachnen vocari scribit. id enim corpus solidũ est fungorum figura: propriè verò dicta halosachne spumam & asperginem referre debet, consistentia nimirũ nitrosę illi parietum lanugini quam vulgò salem petræ vocamus, similis, Αὐτὰρ δ᾽ ἐκ κεφαλῆς ἁλὸς ἄχνην, Odyss. ε.

Halos achne, spuma maris.

¶ Fit in mari & halcyoneum appellatum (inquit Plin.) ex nidis, vt aliqui existimant, halcyonum & ceycum. vt alii è sordibus spumarum crassescentibus. alij è limo vel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera. Cinereum spissum, odoris asperi. alterum molle, lenius, odore ferè algæ. Tertium candidioris vermiculi. Quartum pumicosius, spongiæq; putri simile, penè purpureum. Quod optimum, id est Milesium

lesium vocatur. Quò candidius autem, hoc minus probabile est. Vis eorum, vt exulcerēt, purgent. Vsus rostis & sine oleo, mirè lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo vtuntur & ad oculorum cicatrices, Hæc ille. ¶ Apud Galenum in opere de medicamētorum compositione sec. loc. diuersos alcyonij vsus à me obseruatos, hîc subiiciam. Alcyonium inter abstergentia pharmaca quibus attenuātur pili censetur, lib. 1. cap. 5. Idem miscetur remediis quæ ad alopecias faciunt. præstat autem (inquit) in hunc vsum quod durius & asperius est: & rursus, vstum non vsto præstantius fuerit. Ibidem Sotanus alcyonium medicamento ad alopeciam composito adiiciens, id aqua coctum vnà cum ficcis læuigari iubet. Crito etiam duobus ad achôras medicamentis hoc addit. & aliis ad lichenes inscriptis tum simpliciter tum vstum. Alcyonium tum simpliciter tum torrefactum (in eodem opere 4, 7) medicamentis liquidis ocularibus Asclepiadæ ad ficosas eminentias ac omnem exuberantiam carnis seu callum admiscetur. ¶ Ad dentium dolores ex causa frigida: Suffito canis mortui dentem ita vt fumus inde progressus ore excipiatur. pòst verò ipsum dentem vstum & modico aceto tritum, calidum ore retinendum præbe, & dolore liber erit, poteris & alcyonium suffire, Aetius 8, 28. Celsus alcyonio rodendi & exedendi vires adscribit.

(Medicamenta ex alcyonio.)

¶ Nonnulli pharmacopolæ (inquit Antonius Musa Brasauolus) pro spongia re quadam vtuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur, quoniam apud Dioscoridem balòs achne, id est maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. At reuera non est maris spuma quam pro illa sumunt. Suspicatus sum aliquando vrticam marinam esse, quoniā si aperiatur internæ partes manum vrunt veluti in vrtica herba, quod in vetustiore obscurius, in recenti vehementius fit, sicut & in herba vrtica. Facile est autem spumam maris habere circa scopulos collisam. Sed re accuratius perpensa, inueni hoc quod spumam maris vocant, spongiæ figuram habens prædurę, aut pumicosum, veterum alcyonium esse. Habent verò aliqui primam speciem spongię similem: alij quintā, quę pumicosa est. debebant autē seorsim haberi propter vires diuersas. Serapio cap. 388. alcyonium zebethalbahar nominat, interpres spumā maris reddidit: vnde forsitan factum vt vulgò etiam à pharmacopolis sic nominaretur: reuera quidem ex spumæ collisu fit. Cæterum salis spuma aut maris spuma, & alcyonium, quanquam res sunt diuersæ, tamen ab eodem principio nasci, & viribus quodammodo conuenire certum est, Hæc ille. Alcyonium omne hodie spumam maris appellant, excepto subrotundo (primo genere) quod ex figura pilam marinam solemus nominare, (de qua nos plura inferius.) Theophrastus alcyonium pumicem nominat, Georg. Agricola. Dioscorides quidem quinto generi intus pumicis similitudinem aliquam esse refert.

(Vrtica marina.)

Lanuginosam illam pilam (inquit Cælius Calcagninus epistolarum libr. 12. in epistola ad Vincentium Caprilem) quam ad me misisti, planè video non esse opus halcyonum, esse tamen halcyonæum (sic ille scribit per æ diphth. in penultima) tecum sentio: vel quòd ex eo halcyones nidum struant: vel, quod magis reor, quoniam eadem sit vtriusq; materia, & propè par opificium, sed hoc naturæ sponte cōcretum. Nam quomodo in hoc nidulari possint halcyones? cui neq; aditus sit, neq; conceptaculum in quo pulli ædantur, vel æditi alantur: præsertim quum Plinius, & ante Plinium Aristoteles, nidis halcyonum os paulum eminentius, sed perquàm angustum tribuat. abest præterea huic durities ferro impenetrabilis, abest rigor ille à spinis belones siue acus, ex quibus constant, contractus. Ad hęc nihil habet simile ad medicorū cucurbitulis quibus est collum porrectius. Ergo hoc halcyonæū existimabimus, nō illud auicularum opera confectum, sed quod intra fornacem excoctū deliciis fœminarum paratur, de quo lepidus poeta meminit, *Ore fugant maculas, halcyonea vocant*, (ἀλκυὼν (α per ει diphth. in penult.) Hæc Calcagninus. Vidi ego frustum illius quam seplasiarij spumam maris appellāt, & eruditi alcyonium esse coniiciunt. id erat mali magnitudine (puto autem multò maiora reperiri) rarum, spongiosum, leue, friabile, tenui quadam crusta albicante, qua integrum erat, obductum: colore intus ad ruffum & fuscum declinante, gustu subsalsum, mandenti arenosum. Inerant intus corpuscula quædā oblonga, paulò solidiora, albicantia. accensum nō ardet, sed pessimè olet. Videtur autem hoc primū esse alcyonij genus cum aliàs tum fœtoris ratione: quanquā Georg. Agric. pilam marinam vulgò dictā, vt supra recitaui, primum alcyonij genus faciat, subrotundum id esse scribens, quod veteres non exprimunt, nisi quis Dioscoridis verba κατὰ τὴν ὄψιν σπογγῶδες, id est aspectu spongiosum, ita accipiat, pręsertim quum Galenus genus alterum oblongius esse scribat. Sed demus esse rotundum, non tamen satis erit figura ad conuincendum quòd res eadem sit. Ballæ (sic vulgo pilas nominant Itali & Germani) siue pilæ potius marinæ, exiccant, & eundem ferè vsum, quem spongiæ, pręstant. Mentionem earum apud antiquos non reperi (atqui Aristoteles, vt supra citauimus in C alcyonum nidos sphæris, id est pilis marinis comparat.) Ego in spongiarum genere eas repono, quamuis zoophyta non sint, id est plantanimalia, vt spongiæ. Nam ex maris spuma ad littora collisa & cuiusdam herbæ minutissimæ festucis fiunt. Nonnulli ex fractis spongiis & spuma, alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignatos pharmacopolas decipiētes. Cùm æstus & impetus maris herbam in minimas festucas diuisam ad littora detrudit, conglobātur illæ immixta spuma, & ob motum supra littus ex fluctu collidente in gyrum tendunt & pilæ formam, Brasauolus. Idem verò alcyonij primam & vltimam speciem apud pharmacopolas reperiri ait, vt recitauimus, spumæ maris nomine. Pila marina, quam inter scribēdum manibus tractabam, ex mediterraneo mari Gallico mihi allatam, magnitudine malum æquabat, mole laxa & rara, exilibus pilorum instar & breuibus festucis

(Halcyonæum.)

(Pila marina.)

(Qua ratione fiat pila marina.)

(nescio cuius marinæ herbæ) mutuò intricatis confercta, omnibus ferè vnius generis, fuscis, inodora, aut suo potius quodã odore non ingrato, insipidis ferè festucæ illæ dentibus facile franguntur aut scinduntur, vt hac & aliis notis facile discernere sit à pilis animantium nullum intus cauum, omnia vndiq; sibi similia, nec spumam nec aliam præter festucas illas substantiam reperi. Quod si aliæ quædam præter has pilæ marinæ reperiantur, quas ipse nondum viderim (quãuis alias reperiri non puto) de illis mihi sermo non est. Nicolaus Myrepsus vnguento 78. contra lumbricos inscripto, admiscet pilam marinam vstam, vbi Græcè scribitur πίλας μαρίνας. reperitur autem (inquit) in mari rotunda, vt lana congesta. Et rursus in vnguento sequente, maris lanam rotundam eam vocari ait, vbi Leonhardus Fůchsius scholiastes: In hodiernam vsq; diem (inquit) deprauata voce ballam marinam vocãt pro pila marina. sic enim vocat Galenus lib. 1. de compos. medic. localiũ cap. 2. inquiens, σφαῖραν θαλασσίαν κεκαυμένην, vbi Cornarius quid sphæra marina esset ignorare se fassus, spõgiam transtulit. miscetur autem cum aliis quibusdam in vnguento Critonis ad capillorum defluuia. ¶ Sed locum obscurum apud Dioscoridem ferè præterieram. Alcyonium secundum (inquit) κατὰ μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ ἢ σπόγγῳ ἔοικεν, &c. vbi Marcellus vertit, concreti in oculo vnguis (vt & vetus interpres apud Serapionem, Galenus hæc verba prorsus omisit) aut spongiæ figuram habere, id quod mihi ridiculum videtur. quid enim spongiæ vel alcyonio cum vngue oculorũ vitio, quem Græci pterygion vocant? Ego quanquã authorem non habeo, tamen re ipsa admonitus pterygion ophthalmicum hîc penicillum ocularem interpretor nam & spongiæ genus mollissimum, è quo fiũt penicilli, vt docent Grammatici, penicillus dicitur. Penicillus igitur ocularis siue ex spongia, siue ex alia materia mollissima fuerit, aptus erit ad gramias & lippitudines abstergendas: in quem vsum etiam leporis pilo vel cauda vtebantur, vt docui in Lepore *E.* Quin & penicilla fiebant ex linteolis conceptis, vel medulla sambuci, vel spongia, vulneribus inserenda ne claudentur, &c. ¶ Alcyonio nomen alcyones marinæ aues fecerunt, haud sanè quia ex earum nidis alcyonium mari innatet, sed quia ex eo mari innatãti & fluitanti halcyones nidos sibi ad fœturã faciant, Marcellus Vergilius. Alcyonium igitur aut mari innatat, aut in littoribus electum reperitur, vt de primo genere Dioscorides exprimit: quemadmodum & pila marina alcyonum verò nidi, vt diximus, saxis adhærent. Grammatici Græci quidam, vt Hesychius & Varinus, alcyonium ineptè herbam quandam esse scribunt, vt etiam adarcen. Est autem adarce, vt Dioscorides prodit, veluti palustre quoddam alcyoniũ: nempe materia quædam concreta & subsalsa, in palustribus locis arundinibus & plantis quibusdam (χορτείοις) circunadnascens, dum paludes resiccantur, Asij lapidis flori colore similis, tota verò specie alcyonio molli & inani. Acre est admodum, & calidum abscessu quarto, viribus etiam alcyonio præcipuè quinto respondens. Quinta alcyonei species, cuius Dioscorides meminit, in littoribus maris electa reperitur, quam incolæ Samothraciæ, Imbri & Lemni vulgò *arkeılle* nominant, abundat in Besbico Propontidis insula non procul sub Marmara, adeò vt naues inde onerari possent. venditur tamen satis magno precio, propter mercatores & seplasiarios coementes. à quibus iam veteri nomine relicto propter leuitatem & similitudinem spumæ, vulgò spuma maris appellatur, Petrus Bellonius.

Cur Alcyonium dicatur. *Adarce.*

H.

Alcyon auis. *a.* Cùm de muliere dicimus, hæc Halcyone (*vide* inferius in propriis) facit: cùm de auibus, hic & hęc halcyon, hi & hæ halcyones, Seruius. Alcyon auis, Alcyone verò cognomen Cleopatræ, Eustathius. sed *Alcyone nomen mulieris.* Ouidius alcyonem recto singulari etiam de aue dixit: *Incubat alcyone pendentibus æquore nidis.* Alcyonum meminit Seneca in Agamemnone. τὰς ἀργοτιας ἀλκυόνας, Isacius Tzetzes dixit. Ἀλκυονὶς diminutiuum est pro parua alcedine, Varinus. Halcyonis ritu littus peruolgans furor, (forte, feror,) Pacuuius. hæc enim auis nunc Græcè dicitur ἀλκυὼν, à nostris halcedo, Varro. Et alibi, Halcedo quòd ea (Græcè) *Alcedo.* halcyone. Alcedo dicebatur ab antiquis pro halcyone, Festus. Alcedonas nostri vocãt quasi algedonas ab algore, Hermolaus. Grammaticis quibusdam alcedo dicta videtur quasi algedo quod frigidissimis temporibus nidificet: sed longè probabilius est à Græcorum alcyone descendisse hanc vocem. Sed absurdissimè author libri de nat. rerum, alcyon (inquit) quasi ales oceani: eò quòd hyeme in stagnis Oceani nidos facit & pullos educat. Nos Græcam originem ἀπὸ τοῦ ἐν ἁλὶ κύειν tenuimus in *A.* Alcyoneus, id est vespertilio, Syluaticus & obscurus quidam barbarus in Synonymis nescio qua ratione Ἀλκμας, ὄρνιον θρηνητικὸν, id est auis lugubris, Varinus: videtur autem vox esse corrupta pro ἀλκυών. ¶ Cerylus, id *Cerylus.* est alcyon mas, penultima correpta, per ypsilon in medio scribitur, accentus autem variat. Apud Comicum Aristophanem κηρύλος paroxytonum scribitur, & per lambda simplex in plerisque exemplaribus. Pausanias proparoxytonum facit & lambda duplicat, Eustathius & Varinus. Κηρύλος paroxytonum per η, in prima syllaba Doricum est: per ει verò diphthongum in prima & proparoxytonum, Atticum, vt ait Euphronius (in scholiis in Aues Aristophanis) sed verius est Æolicum esse hoc secundo modo scriptum priore verò Doricam, Atticam & communem linguam pariter vti, Isacius Tzetzes in Lycophronem. Didymus quidem putat (vt ibidem refert Scholiastes Aristophanis) nomen hoc secũdum naturam (id est ex proprietate etymologiæ) debere scribi κείρυλος. Iocatur autem poeta, & Sporgilum quendam tonsorem (κουρέα Græci ἀπὸ τοῦ κείρειν dicunt) κηρύλον cognominat. Euphronius ait dictum hoc apud Dores vulgatum esse, βάλλε δὴ βάλλε, κηρύλος εἴην quod & Suidas repetit. quo quid sibi voluerint non facile est coniicere. nisi forte idem quod perditissimus ille poeta in ipsa libidine mortem

tem sibi contingere optarint, vt quoniam semel moriendum esset, Epicuri de grege porci morte etiam Epicurea fruerentur. Cerylum enim, id est alcyonem marem in ipso coitu extingui in Græcia audiuimus. Κήρυλος proparoxyt. scribitur apud Athenæum, & κήρυλοι apud Varinum. Κηρύλος, oxytonum, apud Theocritum & Lycophronem. Κίρυλος (in prima per iôta) piscis quidã, & genus auis, Hesychius. apud Varinum per rhô duplex habetur κήρρυλος, quod minus placet. quãuis apud Hesychium quoq; sic scribi ordo literarum postularet. Κείρυλος auis quam aliqui κήρουν (Varinus habet κήρυν ego κῆϋκα legerim,) Hesychius. *Vide* etiam supra in A. Κῆϋξ auis est, accipiter vel alcyon, Hesychius & Varin. *Vide* supra inter Accipitres diuersos. ¶ Ceyx etiam, κήϋξ, alcyon mas nominatur. lege infra vbi Alcyones in auem transformatione scribetur inter propria. Halcyoneum appellatum (inquit Plinius) in mari fit ex nidis, vt aliqui existimant, alcyonum & ceycum. Aliqui cęyx per æ diphthongũ scribunt. Porrò κῆξ vel καύηξ alia auis est, nempe larus vel cepphus. : ¶ In halcyonum genere fœmina nuncupatur δάμαρ, id est vxor, vt est apud Lycophronem & exposuit interpres, Cælius.

Κίρυλος. *Ceyx Alcyon mas.*

¶ Epitheta. Alcyones, mœstæ, dilectæ Thetidi, Ceycis (scilicet coniuges.) Nunc ego desertas alloquor alcyonas, Propertius. ¶ Ceyx, Trachinius, Oetæus. Εἰναλίη κῆϋξ. Homerus. ¶ Κηρύλος δύπτης, (id est κολυμβὸς,) Lycophroni. ¶ Ἀλκυὼν, θρηνῶν μελῳδὸς, πολύθρηνος, πολύδακρυς, Luciano. Ξουθὴ, in Epigrammatis. Ποικίλα, Simonidi apud Aristotelem. Gaza variam & pictam reddit. Πολυπενθὴς, Homero Iliad 9. Σέβεω πελάγιος, Plutarchus de alcyone. Στονόεντά τε φῦλα Ἀλκυόνων, Oppianus. Τανυσίπτεροι, Ibyco apud Athenæum.

¶ Deriuata. Ab alcedine, alcedonia, id est dies alcedonios dicimus. Ἀλκυονὶς, parua alcedo est: item adiectiuum fœmininum. Græcis alcyonei dies ἁλκυονίδες ἡμέραι dicuntur, vt Luciano: & ἁλκυονίτιδες, vt Scholiastæ Aristophanis in Ranas & ἁλκυόνειοι apud Suidam.

Alcedonia.

¶ Propria. Ἀλκυονὶς & Ἀλκυονίτης, mater Alcyonis, Suidas. ¶ Ceyx Trachiniorum rex Luciferi stellæ filius, cùm Alcyonem Æoli filiam (vel Neptuni & Alcyones Pleiadis) vxorem duxisset, præ tumia superbia inter deos censeri, seq; Iouem, illam verò Iunonem vocari voluit. Deinde cùm ad Clarium oraculum de statu regni consulendum vxore prohibente nauigaret, indignatus ei Iupiter, nauim & ipsum in Ægeo mari perdidit. Tum Alcyone vxor viso mariti cadauere in littus electo, miserabiliter illum defleuit (πρὸς τῷ τύμβῳ, aliàs σπηλαίῳ) Iupiter verò eam (sic lugentem, alij præ impatientia doloris in mare se submersisse addunt) miseratus in auem eiusdem nominis mutauit: & Ceycem quoq, in eiusdem generis auem masculam quam cerylum nominant, alij adhuc Ceycem. Sunt qui scribant eos à Ioue irato necdum miserto in aues mutatos: auctaque pœna, vt hyeme tantum & circa littus maris parerent constituisse Iouem: demum verò cum fluctibus marinis oua sua confringi, nec vllam sobolis spem esse alcyon lugeret, tranquillos dies quatuordecim Iouis (Thetidis & Luciferi, Seruius) commiseratione, quibus illa & nidi structuræ & excludendis incubitu ouis operam daret institutos: qui hanc ob causam alcyonei dicantur, Hæc Scholiastes Aristophanis in Ranas, Varinus in voce Ἀλκυὼν & rursus in Εὐδιεινὴ. & in Ixeuticis Oppianus, & Scholiastes Homeri in nonum Iliados. Copiosius autem hæc omnia describit Ouidius libro x I. Metamorph. *Vide* Cæyx in Onomastico nostro. ¶ Sed alij aliter, vt subiiciemus. Probus Grammaticus primum Georgicorum Vergilij interpretans, Vana est (inquit) opinio harum volucrum originis, itaq; in altera sequitur Ouidius Nicandrum, in altera Theodorum. Putatur enim Ceyx Luciferi filius cum halcyone Æoli filia mutatus in has volucres. Idem refert halcyonem Scironis filiam latronis Attici Polyphemonis filij, quum pater ei præciperet vt quæreret maritum, arbitratam permissum sibi vt concumberet cum quibus vellet, ab irato patre deiectam in mare mutatam in hanc volucrem. Iccirco autem dilectas Thetidi poeta dicit has aues, quòd per septem dies quibus excludunt fœtus, in mari tranquillitas est vt tuta sit nauigatio, Hæc ille. Fuisse Alcyonei gigantis filias Alcyones Pausanias prodit, ac est ab Apostolio in Ionia repetitum, Phthoniam, alias Phosthoniam, Φωσθονίαν, Suidas in Φ.) Anthen, Methonẽ, Alcippam, Pallenen, Drimò, (aliàs Drymò,) Asterien quæ à patris obitu ex Pallenæ (non Pellenæ vt Suidas habet) promontorio Canastræo (vel Canastro, apud Varinum non rectè scribitur Castro) quod etiamnum sic appellatur, in mare se præcipites dederint. verum ab Amphitrite in auitiam gentem sint cooptatæ, ita vt mares ceryli dicantur, fœminæ verò à patris nomine alcyones, Cælius: & Eustathius, & Suidas qui testem huius fabulæ citat Hegesandrum. Alcyoneum (Ἀλκυονέα, vel vt poeta habet Ἀλκυονῆ) gigantem terribilem Hercules circa Isthmum Corinthi interemit, cum illac cùm bubus ex Erythea abductis transiret, vt canit Pindarus in Nemeis Carmine 4. Hunc ipsum Alcyoneum septem Alcyonum patrem, & Porphyrionis gigantis fratrem ab Hercule telis confossum Grammatici quidam tradunt. Ἀλκυόνος δ' ὑφ' τόσσον ἐπ' ἄλγεσιν ἴχετο κῆϋξ, Theocritus Idyl. 19. Hercules occiso Cygno, Trachinen ad Ceycem venit, Cygni socerum, qui filiam suam Themistonomen ei locauerat, vt legimus in Periocha in Scutum Herculis Hesiodi.

De Ceyce & Alcyonis vxoris in aues transformatione. *Alcyoneus gigas ab Hercule interemptus.*

¶ Dialogus Luciani extat de metamorphosi alcyonis, Alcyon inscriptus. Apud Varinum in voce Κίρυλος, legitur Pausaniam condidisse Alcyones, huius inscriptionis librum. Proclus Diadochus Alcyonen numerat inter septem Atlantis filias Pleiadas: & quum alias alijs sphæris cœlestibus attribuat, vt Celæno Saturni, &c. Alcyonem ad Veneris sphæram refert, Cælius. Alcyone vna Pleiadum ex qua

Neptunus Irea sustulit, Gyraldus. Glaucum dæmonem marinum aliqui filium faciunt Anthedonis καὶ Ἀλκυόνης, Athenæus.

Historia de Cleopatra Marpissæ filia, quæ Alcyone cognominata fuit.

¶Fuit & Cleopatra Marpissę filia Alcyone cognominata à parentibus, ad memoriam luctus quo mater affecta fuit Idæ mariti desiderio, cùm ab Apolline rapta esset, vt meminit Hom. lib 9 Iliados, vbi Marpissam Eueninen, id est Eueni filiam cognominat. Κούρη Μαρπήσσης καλλισφύρου Εὐηνίνης, Ἴδεώ τ', &c de Cleopatra, quæ διώνυμος, id est binominis fuit, vt & Hectoris filius & alij duobus nominibus vocati, alterum quidem amicis tantum & intimis domi vsurpantibus, alterum verò cæteris communiter, Varinus & Eustathius. Ἴδεω genitiuus Ionicus est pro Ἴδου, à recto Idas. quod non animaduerterunt indoctiores quidam, Ideum non Idam eum appellantes: quos Pontanus etiam vir alioqui doctus in libro de aspiratione secutus Ideum Marpissæ maritum non rectè vocat, & Marpissam ipsam Alcyonen co- 10 gnominatam fuisse non verè scribit: & an eadem fuerit Marpissa Eueni filia, Idæq; vxor dubitat, quum eandem fuisse constet. Sed illis in quibus errauit Pontanus omissis, ea duntaxat quæ rectè ab eo prodita sunt recitemus ita vt quæ illi desunt ex alijs authoribus suppleamus. Euenus igitur Martis filius, Ætoliæ rex, cum Marpissa eius filia propter formæ raritatem à multis peteretur, hanc procis conditionem proposuit, vt curuli certamine inito præmium illa victori cederet, victus verò capite plecteretur, quod domus suæ fastigio affixum penderet. Itaque pluribus interfectis Idas Neptuni filius, frater Lyncei, licet à multis Apharei filius haberetur, equis velocissimis à Neptuno patre acceptis puellam rapuit, conspicatus eam Dianæ festo die cum alijs virginibus choreis indulgere, (& in Pleurônem abduxit, Plutarch.) Quo cognito Euenus dolore atq; ira percitus, equos ascendit, Idam insequitur, quem vbi assequi posse desperat, equis confossis, in Lycormam se fluuium, qui pòst Euenus ab ipso appellatus est, deturbauit, 20 cuius rei etiam Plutarchus meminit in libro de fluuijs. Idam autem von compotem non passus est Apollo, (vt refert Lycophron) & ipse Marpissæ forma captus, quam etiam rapere cogitasset, secum in abire: sed obuiam factus in itinere illum aggressus est. Sed nec Idas certamen detrectauit, sagittis eum impetere conatus. erat enim sagittandi peritissimus. Et cùm diu pugnatum esset, (inquit Pontanus: ex Scholiaste Homeri, cùm prius tamen alios secutos autores, Marpissam ab Apolline raptam abductámq; & compressam fuisse scripsisset,) Iupiter ægrè id ferens Mercurium misit qui prælium dirimeret, potestate facta Marpissæ, vt eius optio esset vtrum sequi ipsa vellet, quæ rem hanc animo voluens reputánsq; sese mortalem esse, Apollinem verò deum, ac timens ne vbi vetula facta esset repudiaretur ab eo, decreuit potius Idam sequi mortalis mortalem. Et quoniam in magno luctu fuerat Ida marito suo charissimo formosissimoq; priuata, cùm a Phœbo rapta esset, filię postea supra legitimum nomen Cleopatrę, 30 cognomen Alcyonæ adiecit, luctus sui memoriam in filiæ cognomine reponens, ab alcyone aue quæ & ipsa maximo luctu propter Ceycis mariti calamitatem affecta fertur. Nupsit autem Alcyone postea Meleagro, &c. Hæc ferè Põtanus ex Scholijs in nonum Iliados, & alij. Quod autẽ Apollo olim Marpissæ amore captus perhibetur, admirandæ eius pulchritudinis significatio est, quasi forma heroidi isti solaris, hoc est Sole digna & maximè spectabilis fuerit, Varinus in Εὐηνίνη. vbi Μάρπησσα in medio per η scribitur, vt apud Plutarchum quoq;, sed perperã. debet enim per ἰῶτα scribi cùm heroinam significat: Μάρπησσα verò per η mos est Pari insulæ à quo lapides excinduntur, Stephano: vnde Marpesiam cautem poeta dixit. Alcyon de aue dicitur, Alcyone de Cleopatra, Cælius & Varinus.

Alcyoneus filius Antigoni ex Demò.

¶Apud Athenęum lib. 13. legimus Demò mulierem ab Antigono amatam esse, ex qua filium susceperit Alcyoneum, Ἀλκυονέα. ¶Ἀλκυών, vicus quidam, δῆμός τις, Hesychius. Pausanias in Corinthiacis scribit se (prope Ler- 40 nam in Argiuo vel Mycenæo agro) vidisse Alcyoniam paludem per quam (inquit) vt Argiui memorãt, Bacchus Semelen ab inferis ducturus, descendit Polymnus et descensum hunc ostendit.

Alcyonia palus.

Alcyonia infinitæ est profunditatis. nec homo vllus repentur qui ad fundum potuerit vlla machina penetrare. Vnde & Nero multorum stadiorum funes connexuit, & plumbo appenso alijsq; instrumentis paratis, demisit, fundum tamen inuenire nullum potuit, & c. Transtulit hunc locum etiam Leonicenus in Varia historia.

Alcyoniũ mare.

Mare ab Antirrhio (quod in Ætolorum Locrorumque finibus locatum est) adusque Isthmum. Alcyonium vocatur, Crissæi sinus portio, ab Isthmo ad Araxum stadia x x x supra distans, Strabo libro 8.

¶Vespasianus Augustus vtebatur etiam versibus Græcis tempestiuè satis, vt de Cerulo liberto, qui diues admodum ob subterfugiendum quandoq; ius fisci, ingenuum se & Lachetem mutato nomi- 50 ne cœperat efferre, Ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποθάνῃς αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσῃ σὺ Κηρύλος, Suetonius.

¶c. Ἀλκυόνες, αἳ παρ' ἀενάοις θαλάσσης Κύμασι στωμύλλετε Τέγγουσαι νοτεροῖς πτερῶν Ῥανίσι χρόα δροσιζόμεναι, Aristoph. in Ranis. Ὄρνις ἃ παρὰ τὰς πετρίνας Πόντου δειράδας ἀλκυὼν Ἔλεγον οἶτον ἀείδεις, Chorus in Iphigenia Euripidis. Ἀλκυόνες δ' ἐπὶ σοὶ ἐλεγὸν γόον ἀΐξουσι, Sibylla in Sardiniam insulam. Οὐδὲ τόσον γλαυκαῖς ἐπὶ κύμασι κηρύλος ᾄδει, Theocritus Idyllio 19. Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγας, Hedyle poetria de muneribus quæ Glaucus deus marinus Scyllæ quam amabat, attulerit.

Superstitiosa de hac aue.

¶e. Alcyonis caput vel pennam vel ventrem si piscator gestaret, non frustrabitur piscatione, Kiranides. Auis ipsa in domo posita, seditiones & litem auertit, Idem. Si quis gestarit eius oculos nauigans in mari, non timebit tempestatem aut hyemem aut qualemcunque necessitatem. Gubernator quoq; si gestarit eos, securè & absq; hyemis afflictione gubernabit nauim, Kiranides. Cor alcyonis gestantem grano-

gratiosum, amabilem, pacificum omnibus & formosum reddit: ita vt vel in medio hostium tutus sit, & neq; tempestate neq; fulmine lædatur. debet autem consui in pelle eiusdem auis & in thalamum aureum imponi, Idem.

¶ g. Alcyon tota assa & comesta, dæmoniacos sanat, Kiranides. Alcyonis oculos linteo inclusos si quis capiti nimium dormientis apponat, depellet ab eo somnum, Idem.

¶ h. Hymnus in alcyonem sub Socratis persona à Luciano scriptus est in Alcyone dialogo.

¶ Prouerbium. Quod dixit in Cassina Plautus, Tranquillum est, Halcedonia sunt circa forum, prouerbij speciem gerit, inquit Erasmus. significatur hac voce tranquillitas & silentium. Idē in Pœnulo, Nisi mihi illam tam tranquillam facis, Quam mare est olim, quum alcedo pullos educit suos. Extat etiam in Græcorum commentariis huiusmodi prouerbium, Ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγεις id est, Halcyonios agis dies, de tranquillam & otiosam agentibus vitam. Aristophanes in Auibus, Ἀλκυονίδας τ' ἤγεθ' ἡμέρας ἀεί. Vergilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoq; refert: *Non tepidum ad Solem pēnas dies. in littore pandunt Dilectæ Thetidi alcyones.* Meminit harum & Theocritus Idyllio 7.

Prouerbium. Halcedonia sunt. Alcyonei.

Χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν, Τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
Ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι, ταί τε μάλιστα Ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσοις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

¶ Alcyonios dies discedentibus à se mari, aut eodem elemento reuersuris coniugibus & amoribus suis, amicæ & vxores precabantur, apud antiquos Græcorum & Latinorum poetas, Marcellus Vergilius. Alcyonindes dies dicuntur, cum oua sua fouent alcyones, quod tempus ventorum vndarumq; tranquillitate celebratur, Scholia in Ranas Aristophanis. *Perq; dies placidos hyberno tempore septem Incubat alcyone pendentibus æquore nidis: Tum via tuta maris, ventos custodit & arcet Æolus egressu, præstatq; nepotibus æquor.* Ouidius Metam. XI. Alcedonia dicuntur ab alcedine, sicut ab halcyone halcyonides, hoc est tranquilli dies quibus nidificant halcyones, Varro. Propertius tempestate vexatus lib. I alcyones alloquitur & inuocat. Halcedo hyeme quòd pullos dicitur tranquillo mari facere, eos dies halcyonios appellant, Varro. Sed copiosè de his diebus scriptum est supra in C.

¶ Emblema Alciati, cuius lemma, *Ex pace vbertas.*

Emblema Alciati.

Grandibus ex spicis tenues contexe corollas, Quas circum alterno palmite vitis eat.
His comptæ halcyones tranquillis in marmoris vnda Nidificant, pullos inuolucresq; fouent.
Lætus erit Cereri, Baccho quoq; fertilis annus, Æquoret si rex altus instar erit.

DE ALVCONE.

ALVCO auis est nocturna, vt Gaza ex Aristotele reddidit pro Græca voce ἐλεός. Vnguibus aduncis, maior gallinaceo, picas venatur vt etiam vlula: cui & asioni specie quoq; similis est. Ἐλεός, auis quædam, & mensa coqui seu lanij, τράπεζα μαγειρική, Suidas. Videtur autem acui vltima ad differētiam vocis ἔλεος, quæ misericordiam significat. Ἐλειὸς (per ει diphthongum in penult.) accipitris genus, Hesych. & Varinus. Sed alias etiam nocturnas aues grammatici quidam cum accipitrum & aquilarum genere ineptè confundunt, vt docuimus in Chalcide supra. Vbi apud Aristotelem lib 8, cap. 3. de anim. histor. ἐλεὸς legitur, Albertus (nimirum ex Auicēna) habet aquila alem. Sed glis etiam animal quadrupes ἐλειὸς vocatur. Est & ἐλωιὸς per ω auis nomen, de qua dicam inter paros. Item ἐλέα, aut forte ἐλεα, parua est auis, quæ ἕλη, id est paludes inspectat ab arundinibus, voce proba, Aristoteli. Et forte aluco etiam Græcè ἕλεος cum aspiratione quasi ἑλειος, id est palustris dictus fuerit. nam vlulæ quoddam genus à paludibus, Germani etiam Maßhuw appellant: quod nomen aliqui etiam buteoni tribuunt, quòd is corporis specie aliquatenus vlulam aut bubonem referat. Italicè hæc auis nocturna vulgo nominatur *alocho*, vnde Gaza videtur formasse vocem aluco, quę apud veteres Latinos non reperitur: hanc autem aiunt magnam & ruffam esse: & aliam eiusdem nominis minorem cornutam, id est plumis vtrinq; ad aures cornuum instar eminētibus. Talis quidem est bubo, cuius iconem suo loco ponemus. Ololigus, id est luocalis auis, Syluaticus. apparet autem illum *luocalem* pro *alocho* vel *alucone* dixisse sed ololygon apud Gręcos varijs modis accipitur, à nullo tamen pro aue nocturna, vt in Rana scripsimus, (nam Aristoteles ranarum marium vocem qua fœminas ad coitum alliciunt, ololygóna nūcupat, (etsi onomatopœia ipsa ad vlulam auem accedat. Aluco, vulgò *lucarus*, Niphus Italus. Λόχγελος legitur apud Aristotelem circa finem lib. 2. hist. anim. vbi Gaza vertit ciconia. quasi legeret πελαργός. sed apparet hoc nomen Italicum esse auis nocturnæ, ab aliquo forte adscriptum vt vocem *ascalaphon* interpretaretur, & a librarijs postea perperam insertum. Illyricè, *jelek*, Gelenius. Aliqui Germanicè interpretantur ein Eul/ quod vocabulum vlulæ conuenit, quæ auis aluconi similis est specie naturaq;, & magnitudine æqualis.

Ololigus. Luocalis. Λόχγελος

DE AMPELIDE.

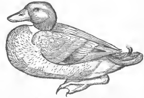
AMPELIDES, ἀμπελίδες, aues sunt quas nunc ampelionas, ἀμπελίωνας vocant, inquit Pollux. numerat autē eas inter aues cibo appetitas. Ἀμπελὶς nominatur etiā Aristophani in Auibus in Choro auium: meminit & Callimachus. Germani aues quasdam vocant Weinvögeln/ hoc est vinearum au-

culas, de quibus in Rubeculis scribam. Iidem turdorum genus minimum a vinearum aues, Weingartvogel/ nominant, nostri Winßlen. Hos forte Arnoldus Villanouanus frigellos nominat, cùm scribit. Frigelli sturtus similes in vineis reperiuntur, & racemis inebriantur. Ficedula quoq; auis non ficis tantum, sed & vuis vescitur, teste Martiali. Wottonus an eadem sit ampelis, dubitat. Κοπτὴ (inquit Pollux) placenta fiebat ex farina & melle, in qua impositæ erant aues ampelides aut ficedulæ assę, quibus in cibo consumptis, placentam etiam ipsam in ius auium intritam (ζωμῷ ὀρνιθείῳ ἐνθρύψαντες) edebant. Oppianus in Ixeuticis ampeliones leuissimas aues visco capi ait, ἀμπελίωνας scribens cum acuto in antepen. id quod magis placet quam si ω circumflectatur, vt apud Pollucem. In eodem opere Oppianus ampelides nominat herbas quasdam marinas cum fucis & algis, ex quibus alcyones nidificent.

DE ANATE CICVRE, ET IN GENERE.

A.

Descriptio anatis domestica.

ANAS apud Auicennam *bath* per t aspiratum, & sine aspiratione *bat* apud Serapionem nominatur: à qua voce corruptæ mihi videntur istæ, *bar, barar, baltat, har,*: apud Syluaticum: apud quem etiam anax pro anas aliquoties legitur. Idem *burachet,* & *sengarion* & *ascebete* anatem interpretatur *Bescher*, id est anas, vetus glossographus Auicennæ. *Adduuta* pro anate apud Albertum legitur vbi boscas comparatur anati ex Aristotele. Anas Græcè νῆσσα dicitur, νῆσσα χερσαία de cicure apud Scholiastē Arati. Χῆνα recentioribus Grecis, vt audio, aliis παπίτζα vel pappos, de qua voce plura leges in ansere. *A* Italis *anatre, anadre, anitra* Hispanis *anáde* Lusitanis *aden.* Galli marem appellant *canard*, fœmellam *cane, canon* & *canichon* diminutiua sunt iisdē. Germani Endt/ Ent/ Ant/ Antvogel: marem priuatim Entrich vel Entrach/ (aliqui Retschen / à voce quæ rauca est, fœminarum argutior. Vocantur tamen & anates feræ maiores Retschendten a nostris,) & Saxones eundem Erpell. Flandri anatem vocitant Aente vel Aende. Angli *duck*: cuius vocabuli origo Germanica est, & mergis potius conuenit. Illyrij *Kaczer*, Poloni *Kaczka*.

B.

Anas est auis (lato dorso, minor ansere, & maior pullo aquatico, [fulicam forte intelligit,] Alber.) aliquantulum maior (minor potius, Kiran gallinæ magnitudinem ei adscribit) gallo mas caput & collum viridis coloris habet, rostrum verò latum: & alas albo viridi nigroq; distinctas torquem albū circa collum, pedes ruffos & latos ad natandum aptos, Author lib. de nat. rerum. Anatū omnium rostri pars siue lamina inferior, per medium vacua est, & oras tantum habet. medium tenui cute obtensa repletur, vt & aliæ aues forte, Gesn. Anas domestica & alba inuenitur, & cinerea, & compositi coloris ex vtrisq; dictis, vt etiam anser, Albertus. Alexander Myndius marem maiorem esse scribit, magisque varium, Athenæus & eidem quod cæsium in oculis est paulò minus quam fœminæ esse, vt Gillius ex Æliano reddit, sed ineptè. nam Athenæus lib. 9. non colore oculorum marem a fœmina distinguit, sed auem aquaticam quæ γλαυκίον ab oculorum colore dicatur, anate paulò minorem esse scribit. Masculis omnia membra præstantiora & colorata pulchrius tum in cicure tum in fero genere. Anatum circa superficiem corporis separati sunt musculi, quorum interiores albiores sunt. quod si exteriores liueant, quod vi frigoris fieri videtur, bonam æstatem secuturam rustici apud nos coniiciunt quæ coniectura forte ex syluestri anatum genere certior habetur. Anates quædam candida tanquam zona cinguntur, ex pennis albis, vt Scholiastes in Aues Aristophanis refert. vnde iocus poetæ, Καὶ νὴ Δί' αἱ νῆτταί γε περιεζωσμέναι Ἐπλινθοφόρουν. Sed talem in medio collo circulum anas fera maior habet, vt infra dicemus. ¶ Lingua in plerisq; anatibus propriè dictis vtrinq; videtur quasi plumas habere, & interius dētata esse asperiusculis vtrinq; eminentus, vt in feris quibusdam anatibus obseruatū nobis est. ¶ Anati gula tota ampla est & lata, Arist. Quà intestinū desinit appendices paucas habet, & palmipes est, Idem. Auium palmipedum aliæ habent rostra lata, vt anas & anser, & omnia eorum genera. est enim rostri latitudo apta ad fodiendum & quasi cribellandum (euentilandum) lutum aliæ acutum & longum, &c. Albertus.

C.

Anates in aquis versantur.

Anas circa lacus & amnes versatur, Aristot qui & marinam eam alibi facit. Amphibiam vitam degit, sed in aquis quam terra libentius. Aquis fluminum gaudet, difficileque sine his viuere potest, maximè

maximè cum cibos siccos ingurgitat, Author libri de nat. rerum. Alites quædam quæ inclusæ aluntur non sunt contentæ terra, sed etiam aquam requirunt, vt anates, &c. Varro. ¶ In fluuijsq; natans forte tetrinit anas, Author Philomelæ. Nostri per onomatopœiam de anatum gregatim vociferantium clamore verbum rätschen in vsu habent: alioqui anates mares peculiariter eodē vocabulo appellant, quorum vox rauca & grauis est, fœminarum argutior, vt quidam putant: sed Albertus contrarium scribit: In omni (inquit) anatum genere, vox fœminæ crassior est, maris acutior. ¶ Anates rostro fodiunt cœnum in aquis, vbi reperiūt radices herbarum, & semina plantarum aquaticarum, & vermes, & oua animalium aquaticorum, & alia huiusmodi quę sunt cibus anatum, Albertus. Anates domesticæ auena aut herbarum radicibus aluntur. Anates Ponticas edendis vulgò venenis victitare tradit Aul. Gellius: nostræ vermibus, pisciculis, lumbricis, gramine, herbis, limo, sordibusq; aquarū victitant, & venenata etiam quædam attingunt, vt araneam, lacertam, ranam rubetam, Georg. Fab. Delectantur in cibo herba anatina, quæ in superficie aquæ stagnantis ex Solis adustione nascitur: quæ iis etiā reptilia & vermes & fœda quæcunq; deuorare gaudet, Crescentiensis. ¶ Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime sese protinus tollunt, atq; è vestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua: itaq; in foueas, quibus feras venamur, delapsę solę euadunt, Plinius. ¶ Mares aliquando cum plures fuerint simul, tanta libidinis insania feruntur, vt fœminam solam coeundo vicissim ac certatim occidant, Author libri de nat. rerum. Anas non ouat neq; pullificat nisi semel in anno, initio veris, propter sui temperamenti frigiditatem, Albert. ¶ Anatum oua gallinis sępe supponimus: è quibus pulli orti, primum aluntur ab ijs a quibus exclusi fotiq; sunt, deinde eas (pulli matres) relinquunt, & effugiunt sequētes, cum primum aquam quasi naturalem domum videre potuerūt, Cicero de nat. deorum 2. Super omnia est anatum ouis subditis gallinę atq; exclusis admiratio, primò non planè agnoscentis fœtum, mox incertos incubitus sollicitè conuocantis: postremò lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce, Plin. Qui cupiunt anates mansuetiores habere, magisq; domesticas, ij quidem si circa stagna inuestigauerint oua, gallinisq; subiecerint, enutriuerintq;, cicures habebūt eas, Didymus in Geoponicis. *Vide* etiam infra in *E.* ex Columella. Anas quasi conscia infirmitatis, quòd neq; terræ neq; aquæ suos fœtus credat, iuxta paludes & rigua parit, & statim à partu aquas petit, Volaterranus. ¶ Primū vt anas peperit (parit autem in terra extra aquam) propè aut stagnum aut paludem, aliumve aquosum locum, statim eius fœtus recondita quadam natura & propria aquam prosequitur, Ælianus. Et alibi, Anaticulatum pulli primum vt lucem aspiciunt, continuò à partu narāt. Hoc apud eundem lib. 10. variæ historiæ Græcè sic legimus, Τὰ δὲ τῶν νηττῶν νεόττια, ὅταν ἴδῃ φῶς, προελθόντα ἐξ ὠδίνων, νήχεται. Anatum pulli mox vt ouū exeunt, tanta agilitate vigent, vt etiam si matrem mori vel alienari cōtigerit, sine nutrice viuant, Author lib. de nat. rerum. ¶ Palumbes, &c. annuum fastidium purgant lauri folio: anates, anseres cęteræq; aquaticę herba siderite, Plinius. sed sideritis incertum & vagum nomen est, & diuersis herbis quarum vis esset ad vulnera ferro facta glutinandum attributum. Dioscorides triplicem facit, vnam marrubij, alteram filicis, tertiam coriandri folio. Plin. præterea latissimo folio sideritidis genus, quod & scopa regia nominetur, commemorat. Chamæpitys quoq; in Eubœa, vt refert Dioscorides, sideritis appellatur. Apud eundem inter nomenclaturas Achillei, helxinæ, & verbenacæ alterius sideritidem legimus. Ex his omnibus quænam aquaticis auibus conueniat sideritis, loco etiam aquoso nascens quærenda est. Infestantur anates, vt & anseres, pediculo sui generis.

D.

Aues quædam imitantur ciuilitatem gregaria conuersatione & defensione communi: itaq; facilius decipiuntur ab aucupibus. positis enim quibusdam suæ speciei auibus, aut auium imaginibus iuxta retia, mox cum ad illas conuersandi gratia accesserint, retibus includuntur, vt grus, anas, & sturnus, & huiusmodi. Eædem defendunt se mutuo aduersus accipitres & aquilas. Nam anates & cæteras palmipedes aquaticas, videmus visa aquila congregari simul in aqua, & cum illa impetum fecerit ad rapiendum, demerso capite aquam spargentes in faciem aquilæ, accessum eius prohibere, Albertus. Cum aquila in anates (aut earum pullos) rapiendos inuolat, se intra aquam submersione abdunt, atq; infra aquam natando, ex alio loco extra aquam eminent. Quòd si aquila illuc quoq; incumbat, & instet, ij iterum demerguntur, atq; tandiu sursum deorsum commeant, dum aquila fuerit submersione suffocata, aut discesserit in aliam prædam. tum enim hæ deposito hostis suæ metu, ad summam aquam elatæ rursus natant, Ælianus. *Visa fugit nymphe veluti perterrita fuluum Cerua lupum, longeq; lacu deprensa relicto Accipitrem fluuialis anas*, Ouidius Metam. xi. Anas, gauia (larus) & harpa inuicem dissident: quoniam omnes cibum à mari petunt, Aristot. sed Plinius hunc locum transferens, aliter: Aquaticæ (inquit) anates & gauiæ dissident. Harpe & triorches accipiter (etiam dissident.) Vulpes cum alias aues tum anates rapiunt.

E.

Quæ de anatibus capiēdis apud authores legimus, ad syluestres referre placuit. cicures enim capi non opus est. Ex syluestrium autem ouis cicures nasci, si gallinis fouenda subijciantur, scriptum est in C.

¶ Anates sunt naturæ anserum, & eodem modo nutriuntur vt anseres, Crescētiensis. ¶ Nessotropheij cura similis (vt anserum, inquit Columel. 8. 15.) sed maior impensa est. nam clausę pascūtur ana-

Anates in aquis versantur. *Anatum vox.* *Cibus.* *Volatus.* *Libido & coitus.* *Oua gallinis supposita.* *Partus.* *Pulli.* *Morbi & remedia.* *Sideritis.* *Mutua anatū sympathia.* *Quaratione anates aquilæ impetum effugiant.* *Anas & gauia dissident.* *Vulpes anates rapiunt.* *Quaratione curentur & nutriātur anates.*

tes, querquedulæ, boschides, phalerides, similesq́, volucres, quæ stagna & paludes rimantur locus planus eligitur, isq́, munitur sublimiter pedum quindecim maceria deinde clatris superpositis, vel grandi macula retibus contegitur, ne aut euolandi sit potestas domesticis auibus, aut aquilis, vel accipitribus inuolandi. Sed ea tota maceries opere tectorio leuigatur extra intraque, ne feles, aut vipera perrepat media deinde parte nessotrophei lacus defoditur in duos pedes altitudinis, spatiumque longitudini datur, & latitudini quantum loci conditio permittit. Ora lacus ne corrumpantur violentia restagnantis vndæ, quę semper interfluere debet, opere Signino consternuntur eaque non in gradus oportet erigi, sed paulatim cliuo subsidere, vt tanquam e littore descendatur in aquam. Solum autem stagni per circuitum, quod sit instar modi totius, duarum partium lapidibus inculcatis, ac tectorio muniendum est, ne possit herbas euomere, præbeatq́; nantibus aquę puram superficiem. Media rursus terrena pars esse debet, vt colocasiis conseratur, alijsq́, familiaribus aquæ viridibus, quæ inopacant auium receptacula sunt enim quibus cordi est vel in syluulis tamaricum, aut scirporum frutetis immorari, nec ob hanc tamen causam totus locus syluulis occupetur sed vt dixi, per circuitum vacet, vt sine impedimēto, cum apricitate diei gestiunt aues, nandi velocitate concertent. Nam quemadmodum desiderant esse vbi irrepant, & vbi delitescentibus fluuiaticis animalibus insidientur, ita offenduntur, si non sunt libera spatia, qua permeent extra lacum. deinde per vicenos vndique pedes gramine ripæ vestiantur. sintq́; post hunc agri modum circa maceriam, lapide fabricata, & expolita tectorijs pedalia in quadratum cubilia, quibus nidificent aues: eaq́, contegantur intersitis buxeis, aut myrteis fruticibus, qui non excedant altitudinem parietum. statim deinde perpetuus canaliculus humi depressus construatur, per quem quotidie misti cum aqua cibi decurrant sic enim pabulatur id genus auium gratissima est & (eis) esca terrestris leguminis panicum & milium, nec non & ordeum: sed vbi copia est (non est) etiam glans ac vinacea prębeantur. Aquatilibus autem cibis, si sit facultas, datur cammarus, & riualis alecula, vel si qua sunt incrementi parui fluuiorum animalia. Tempora concubitus, eademque cæteri syluestres aliter (forte, eadem quæ cæteri [vel cæteræ] syluestres alites) obseruant Martij, sequentisque mensis, per quos festucæ, surculique in auiarijs passim spargendi sunt, vt colligere possint aues, quibus nidos construant. Sed antiquissimum est, cum quis νησσοτροφεῖον constituere volet, vt prædictarum auium circa paludes, in quibus plerunque fœtant, oua colligat, & cohortalibus gallinis subiciat. sic enim exclusi educatique pulli deponunt ingenia sylnestria, clausique viuarijs haud dubitanter progenerant. Nam si modo captas aues, quæ consueuere libero victu custodiæ tradere velis, parere cunctantur in seruitute, (quod & Didymus scribit vt recitauimus in C.) Sed de tutela nantium volucrum satis dictum est. Hucusque Columella. Qui greges anatum habere volunt (inquit Varro 3, 11 de re rustic.) & construere νησσοτροφεῖον, primum locum, queis est facultas, eligere oportet palustrem, quòd eo maximè delectantur. si id non, potissimum ibi, vbi sit naturalis aut lacus, aut stagnum, aut manufacta piscina, quò gradatim descendere possint. Septum altum esse oportet, vbi versentur, ad pedes quindecim, vt vidistis ad villam Sei, quod vno ostio claudatur. circum totum parietem intrinsecus crepido lata, in qua secundum parietem sunt tecta cubilia: ante ea vestibulum exæquatum tectorio opere testaceo. In eo perpetua canalis in quam & cibus ponitur, & immittitur aqua. sic enim cibum capiunt. Omnes parietes tectorio leuigantur, ne feles aliave quæ bestia introire ad nocendum possit id septum totum rete grandibus maculis integitur, ne eò inuolare aliqua possit, neve ex ea euolare anas. Pabulum his datur triticum, ordeum, vinacei vuæ, nonnunquam etiam ex aqua cammari, & quædam huiusmodi aquatilia. Quæ in eo septo erunt piscinæ, in eas aquam large influere oportet, vt semper recens sit. Sunt item non dissimilia alia genera, vt querquedulæ, phalarides, sic perdices, quæ, vt Archelaus scribit, voce maris audita, concipiunt. Quæ vt superiores, neque propter fœcunditatem, neque propter suauitatem saginantur, sed sic pascendo fiunt pingues, Hæc Varro. Similiter ferè Didymus in Geoponicis, Anates (inquit) alendæ sunt in locis muro cinctis, ne quo euolent. In media autem piscina gramen est seminandum nutrimentumque in canalem plenum aqua inijciendum triticum nempe, aut milium, aut hordeum, aut denique acini vinacei contusi (γίγαρτα πεφυρμένα) interdum etiam locustas caridasve (ἀκρίδας ἢ χαρίδας) & similia his lacustria ac fluuialia, quæ anates comedere consueuerunt. Saginat autem ipsas vberior cibus, vt auium maximam partem. Varro de re rust. 3, 5. describens operosissimum ornithotrophēon, id est auiarium, Intra falere (inquit) est stagnum cum margine pedali, & insula in medio parua. circum falere & natalia sunt excauata anatum stabula. Et mox, Ex suggesto faleris vbi solent esse peripetasmata, prodeunt anates in stagnum, ac nant. è quo riuus peruenit in duas, quas dixi, piscinas: ac pisciculi vltro ac citro commeant.

¶ Vtilitas anatum præcipua est è plumis.

Prognostica tempestatum. ¶ Mergi anatesq́, pennas rostro purgantes, ventum presagiunt, Plin. Anates alarum gestu exultantes vehementem ventum prædicunt, Ælianus. Aratus hoc prognosticon ad anates syluestres refert. At si domesticæ anates, inquit alibi, subtectum (ὑπὸ γεῖσα) aduolent, & alas concutiant, πτερύσσωνται πτέρυγας, pluuiæ imminentis signum est concutiunt enim illas (inquit Scholiastes) quòd aeris humiditatem sentiant, vt & cæteræ aues humectatæ. Cum frequentes congregantur, aut se sæpius lauant merguntq́, futuros denunciant imbres aut tempestates.

Carnes

F.

De alimento ex carnibus anatis, quale sit.

¶ Carnes anserum & anatũ plurimum sunt in vsu, quoniam inter se parum distant, substantia, complexione & virtute. Humidæ valde, temperatè calidæ, duræ coctionis, mali succi, plurimarũ superfluitatũ, & humores corruptioni paratos generant. Nic. Massa in epist. Caro anatis calidior est omnibus carnib⁹ auium domesticarũ, Auic. & Serap. (hoc & alia quædã similiter de carne anseris apud authores scribuntur: nẽpe de vtraq; quòd sit calida, humida, crassa, dura, concoctu difficilis, excrementitia. Et quanquã indocti quidã interpretes Arabum anatem cũ ansere aliquando confundant. videntur hæc tamen ex æquo ferè vtriq; aui conuenire.) Anatis caro non multum differt ab anserina, sed calidior est, Platina & Bapt. Fiera. Anates excrementitiæ sunt, Psellus. Anatum caro durior est quàm gallinę, columbæ, &c. Galenus lib. 3. de alim. Refrigeratũ calfacit, vt quidam dicunt, & aliquando febrim inducit, Auicenna. Calida est valde. nã comedi de ipsa & calefacit me & dedi de ea calefacto, & incaluit amplius: & rursus refrigerato, & calefacit eũ, Galen. de compos. cata gén. vt citat Serapio. ego locũ hunc apud Galenum nusquã puto extare. Anates & anseres aues sunt calidæ & humidæ abscessu secundo; (quod & Auicenna scribit in fine secundi, Mich. Sauonarola) humidiores cæteris domesticis auibus (alias aquatilibus, Elluchasem.) Caro anatis calidior est, (& multũ nutrit) non tamen plus quam caro gallinæ, Rasis. Frigida est & melancholica, Alb. Caro anatis & aquaticarum auium nimium humida est, Hippocrates vt quidã citant: & in eo similis ouillæ, Auic. fastidium inducit, Mich. Sauon. Crassior quatuis auiũ domesticarum carne, Serapio. Durior quàm turdorum merularúmve aut paruarum auium caro. Wottonus. Minus dura quam caro anseris, Alb. Humores auget excrementitios, Rasis & Elluchasem. Fastidium inducit, Rasis. febres breui tempore generat, Elluchasem. Alexander Benedictus in lib. de peste anatem damnat in cibo & earum pullos, quos Galenus (inquit) in primis coarguit. Carne etiam anatum & pullorum vtimur, quanquã difficili concoctu & tenaci, Crescent. Anates & fulicæ magis per autumnum conueniunt. sed corporibus temperatis nunquã expedit his vel illis vti, Arnol. de Villanoua in lib. de sanitate tuenda. Archigenes apud Gal. in opere de compos. medic. sec. locos 8, 4. inter cętera quæ stomachicis in cibo conueniant, anates quoq; numerat. Et M. Cato Censorius (vt Plutarchus in eius vita scribit) ægrotos ieiunio maçerari prohibens, alit iubebat oleribus & modica carne (σαρκιδίοις) anatis aut palumbi aut leporis. Atqui Elluchasem & alij medici pleriq;, carnes earum, eò quòd duræ & cõcoctu difficiles sunt, stomacho conuenire negant. Caro anatis admodũ humida est ac difficilis concoctu. colorem tamen & vocẽ clarificat, & flatus tollit. mollis (dura secũdum alios) & pinguis est, stomacho grauis, corpus roborat, Serapio ex Aben Mesuai. Auicenna anatis carnem obesare, flatus frangere, & vocẽ clarificare scribit: adipem verò coloris claritatem facere. Tarde a ventriculo descendit, & grauat illum, in primis verò anserina. Si tamen concoquatur harum auium caro plus nutrit quam cæterarum, & impinguat, Auicenna. Coitum promouet ac genituram auget, Idem & Serapio. Plurimum nutrimẽtum confert, sed non tam laudabile quàm gallinarum & similium auium, Auicenna. Torminosis in cibo prodest, Marcellus. Pręferuntur anates & anseres in nido remanentes, (id est pulli harum auium, vt ego interpretor.) Corpus macrum obesant: sed excrementitio humore id replent. Noxa quæ ab eis in cibo sumptis fieri posset, emendatur inflatione boracis (nitri forte) in gulam earum priusquam occidantur. Succum gignunt phlegmaticũ. prosunt calidis & iuuenibus. & hyeme magis & ad Septentrionẽ regionibus quam cõtrarius conueniunt, Elluchasem. Eligi debent iuuenes. Erunt autẽ meliores, si ante interfectionem insufflentur. itẽ si assentur vngantúrq; oleo, & aromatibus condiantur, vt zinzibere rusticorũ, Mich. Sauon. Mediam inter iuuentutẽ & senectutem ætatẽ habeant, domesticæ tamen aquaticis & paludosis meliores sunt. Massa in epist. *Præstantior alis Est cibus. hæ prosunt moribus & Veneri,* Bapt. Fiera de anate. *Tota quidem ponatur anas sed pectore tantum Et ceruice sapit, cætera redde coco,* Martialis. Anatem ceruice sapere Germani non iudicant, qui demisso in colla auiũ suffocatarum sanguine, vt Itali & Hispani, non delectantur, Georg. Fab. Auicenna alas tanquã leuiorem & meliorẽ in anate partem cõmendat. Idem, ventres earũ (inquit) suaues sunt. & hepata bona suauiaq; in cibo & boni succi. sed hoc anseribus potius cõuenire videtur. Adeps anatis impinguat, Auicenna. Anatis adipẽ Brudus Lusitanus addit decoctioni pullastræ in febri, nimirum humectandi gratia. Ventriculus eius plurimum nutrit, Idem.

¶ Ex anatum genere quædam Germaniæ dicuntur, quòd plus cæteris nutriant, Calepinus sine autore.

¶ De ouis anatũ, dicã in Anserinis ouis ex Tacuinis medici Elluchasem. ¶ Macrob. 3, 13 cœnam quam Lentulus flamen Martialis exhibuit describẽs, inter cætera anates nominat, & querquedulas elixas. Anates & anseres eligũtur cùm assantur (id est asse præferũtur hæ aues) & inunguntur oleo ad abolendum ingratũ odorem ipsarum debent autẽ addi aromata, tũ propter odoris gratiam, tum vt crassities harum auium emẽdetur, Elluchasem. Anas elixari debet, Platina. Anas condimentis quibusdam farcta instar porcelli assari potest, vt docet Platina de honesta voluptate 6, 15 cuius verba recitaui in Sue G.

De apparatu & cõdimento anatũ.

¶ Ex Apicij de arte coquinaria lib. 6, cap. 2. In grue vel anate. Gruem vel anatem lauas, ornas & includis in olla: adijcies aquam, salem, anethum. dimidia coctura decoques dum obduretur: leuas, lauas, & iterum in caccabum mittis cum oleo & liquamine, cum fasciculo origani & coriandri: prope defrutum modicè mittis, vt coloret. Teres piper, ligusticum, cuminum, coriandrum, laseris radicem, rutam, caræum, mel, suffundis ius de suo sibi, aceto temperas, in caccabum reexinanies vt calefiat:

amylo obligabis imponis in lancem & ius perfundis. In grue, in anate, vel in pullo Piper, cepam siccam, ligusticum, cuminum, apij semen, pruna vel damascena enucleata, mustum, acetum, liquamen, defrutum, oleum & coques. Aliter gruem vel anatem ex rapis. Lauas, ornas, & in olla elixabis cum aqua, sale & anetho, dimidia coctura. Rapas quoq; vt exprimari possint leuabis de olla, & iterum lauabis, & in caccabum mittis anatem cum oleo & liquamine & fasciculo porri & coriandri rapam lotam & minutatim concisam desuper mittis, facies vt coquatur modica coctura, mittis defrutum vt coloret. Ius tale parabis. Piper, cuminum, coriandrum, lasers radicem. suffundis acetum, & ius de suo sibi, reexinanies super anatem, & ferueat cùm ferbuerit, amylo obligabis, & super rapas adicies: piper aspergis & apponis. Aliter in gruem vel anatem elixam: Piper, ligusticum, cuminum, coriandrum siccum, mentham, origanum, nucleos, caryotam, liquamen, oleum, mel, sinape & vinum. Aliter in gruem vel anatem assam Eas de hoc iure perfundis Teres piper, ligusticum, origanum liquamen, mel, aceti modicum & olei. ferueat bene, mittis amylum, & supra ius rotulas cucurbitæ elixæ vel colocasiæ vt bulliant. si sunt & vngellę, coques & iecinora pullorum, in boletari piper minutum aspergis, & inferes. Aliter in grue vel anate elixa. Piper, ligusticum, apij semen, erucam & coriandrum, mentham, caryotam: mel, acetum, liquamen, defrutum & sinape Idem facies & si in caccabo assas. Hæc omnia Apicius. Præparantur diuersimode ad comedendum Assatione cum sale, fœniculo, anisi & etiam alijs aromatibus, vt cinnamomo, &c. Elixatione, prius in frusta incisas & vnà cum aromatibus in aqua cum aceto & sale condiunt, donec perfecte in sartagine decoctæ sitn, comeduntúque sic præparatas in prima mensa hyeme tantum. Massa in epist.

¶ Ex anatibus similiter pastilli parantur vt è gallinis seu pullastris, quibus tum calidis tum frigidis vescuntur, vt in Gallina *F.* ex Balthasaris Cellarij Magirico præscribemus. sed pro anatibus quidam insuper cepas addunt. ¶ Anatis omnis caro & sanguis in cibo conueniunt accipitri, Demetrius Constantinop.

G.

Remedia ex anate. Caro & adeps anatis in cibo quas facultares habeant, prædictum est in *F.* ¶ Ventris & intestinorum dolor in bubus sedatur visu nantium, & maximè anatis, quam si conspexerit cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanat, Columella 6, 7. & Vegetius Mulomedicinæ 3, 5 Quod traditur in torminibus mirum est, anate (viuente, Marcellus) apposita ventri transire morbum, anatemq; emori, Plin. Carnem etiam anatis in cibo torminosis prodesse Marcellus scribit.

Ex sanguine. ¶ Sanguis anseris, anatis & hœdi vtilissimè in antidota miscentur, Dioscor. Anatis sanguis recipitur in Zopyrion medicamentum apud Marcellum cap. 22 Aduersus omnia mala medicamenta pollet sanguis anatum Ponticarum. Itaq; & spissatus seruatur, vinoq; diluitur. quidam fœminæ anatis efficaciorem putant, Plinius. Apud Galenum lib. 2. de antidotis, leguntur aliquot diahæmaton inscriptę antidoti, hoc est è sanguinibus, quæ anatis sanguinem (aliàs simpliciter, alias siccum & de anate recens occisa collectū) recipiunt. aliæ solū, aliæ insuper anseris, hœdi, quædam & marinæ testudinis. Videtur autē melior anatis fœminæ, Damocrates ibidem in cuiusdam antidoti descriptione. Panacia antidotus diahæmaton inscripta inter Andromachi descriptiones pseudepigraphus est, cum sanguinis nullius in ea mentio fiat, tusi mutilati sunt codices nostri: Similis illi quidem est Damocratis quam diximus, paucis exceptis, in quam sanguines diuersi miscentur. In antidotum diahæmaton ex Asclepiadis descriptione anatis vtriusq; sexus sanguis adiicitur, & præterea hœdinus ac anserinus. Eodem in libro ab Andromacho scriptæ antidoti, altera Vrbani Indi, eosdem tres sanguines accipit altera incomparabilis dicta, eosdem, sed anatis fœmellæ, & insuper testudinis marinę Scribonius Largus cap. 177. antidotum Marciani describit, cui anatis vtriusq; sexus sanguis, & anseris masculi. hœdiq; & testudinis marinæ admiscentur Mithridatis inuentum autumant sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viuerent, Plin. Anates Ponticas dicitur edendis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Leneo Cn Pompeij liberto Mithridatem illum Ponti regem medicæ rei & remediorum id genus solertem fuisse. solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis quæ digerendis venenis valent: eumq; sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione, Gellius 17. 16. Ad perniciosa medicamenta Anatis (νήσσης, interpres non rectè transtulit fulicæ) sanguis liquidus ex oleo potus seruat à potu venenosi medicamenti, & à viperæ morsu liberat, Galenus Europist 3. 282 Anatis sanguis calidus (recens) vel siccus cum vino potus sanat bibentem ab omni veneno: & à vipera morsos curat, & sanitatem ac robur præstat, & bonam valetudinem, Kiranides. Sanguis anatis aduersatur omnibus venenosis & mortiferis animalium morsibus, Galenus Europist. 2. 143. Ad deleteria letalia ve mirabile. Anatis sanguinem cum vino bibendum dato, Nicolaus Myrepsus. Gualth Ryffius in libro Germanico de liquoribus stillatitiis, Anatum ferarum sanguis (inquit) varijs venenis aduersatur. itaq; antidotus è sanguinibus dicta, cui hic admiscetur, loco optimæ theriacæ vsurpari potest, quod & Manardo Ferrariensi visum est. Hac nimirum occasione aliqui excitati, in eundem vsum chymicis instrumentis puriorem huius sanguinis partem vi ignis abstraxerūt. Liquoris ita secreti sescuncia aut vnciæ duæ potæ, venenis resistunt: calculum etiam renum & vesicæ mirum in modum comminuunt, Hæc ille ex Hieronymo Brunsuicensi, vt coniicio,

ricio. Autumnali tempore interficias anatem syluestrem, collige sanguinem & eundem in B.M. destilla. Huius aquæ manè & vesperi diebus quinq; continuis bibe pro vice tres vncias, & miraberis effectum in calculo Ex manuscript incerto *Vide* infra in Anatibus feris *G.* Sanguinem a cerebro profluentem anseris sanguis aut anatis infusus sistit, Plinius Sanguis anatum, fel anserinum contusis oculis laudantur, ita vt postea hyssopo (lego œsypo) & melle inunguantur, Plin Sistit & anatum masculatum sanguis, Idem mox à remedio pro iis præscripto qui cibos non conficiunt. *Mulcet adeps neruos & sanguis viscera sistit*, Vrsinus de anate. ¶ Anatum iecinora iuuant hepaticos, (præsertim calidum & siccum iecur) Alex. Benedict.

Ex iecinore.

Ex adipe.

¶ Anatis adeps præstantior est quouis adipe nō enim vllum inueni qui vel subtilior sit, vel emolliat resoluátve magis, Serapio ex Galeni opere de compos. medic. sec. genera vbi ego nihil tale reperio. concio autem interpretem anatis adipem pro anserino ineptè reddidisse. Pinguedo anatis calida & subtilis est, Serapio. Mordicationes interiores (in profundo) corporis & dolores maximè sedat, Idem & Auicenna & Galenus iuxta Serapionem, inter auium pinguia principatum tenet, Auicenna. sed Galenus hunc anserino attribuit. Coloris claritatem conciliat, Auicenna. Quidam ad splendorem faciei inducendum, putamina ouorum trita & semina melopeponum purga pinguedine anatis excipiunt, illiniuntq;. Idem pingue apud Nic. Myrepsum emplastro ad pleuritidem immiscetur Anatis adeps cum aliis in ansere exenterato assatur, &c. vt adeps defluens ad paralysin vtilis colligatur. *vide* in Ansere *G.* Cum rosaceo coctus sanguinem à cerebro profluentem sistit, Plin. Adipes anatis, anseris, gallinarum & alij quomodo debeāt curari & reponi, docetur in vulgaris Nicolai Præpositi codicibus, his ferè verbis: Animalium recens mactatorum adipes diligenter purga à pelliculis, & pone in olla noua figlina, quæ non supra dimidium impleatur. hanc opertam in aliud vas calidissimum (vel aqua feruida plenum secundum alios) impone, & subinde id quod liquatum fuerit in aliud vas defunde, donec nihil amplius liquetur, & colatum in loco frigido repone. Sunt qui repositui modicum salis adiiciant. ¶ Antidotus Ecloge dicta, vtilis cœliacis & sanguinem spuentibus, numero 330. apud Nicolaum Myrepsum, inter cætera anatis vuluam recipit. ¶ Morsibus venenatis vtiliter imponitur stercus columbinum vel anatinum, Arnoldus de Villanoua.

Ex vulua.

Ex stercore.

H.

Etymologia.

a. Anas Græcè νῆσσα dicitur, Atticè νῆττα, Hesychius à verbo νήχεσθαι, quod est natare, Scholiastes Aristophanis & Varinus. Vel παρὰ τὸ ναί, νήσω, τὸ κολυμβῶ ἐξ οὗ καὶ τὸ νήχω καὶ ναῦς, Eustathius & Varinus. Νήσσας & κολυμβάδας aues, à quibus verba νήχεσθαι & κολυμβᾶν descēdunt, Aristophanes in Acharnensibus, Athenæo teste. Τί φέρεις, Ὅσ' ἔστ' ἀγαθὰ Βοιωτοῖς ἁπλῶς, Νήσσας, κολοιούς, &c Aristophanes vt iā citauimus. Anates Græci nessas & necta vocant. quanquam necta magis est vt septa anataria significēt, quàm anates ipsas, Hermolaus. Τὰ νηττοτροφεῖα χελιδόνας [illegible], Didymus in Geoponicis. Apud Nicostratum quidam ad cibum emi iubet νήττια, id est anaticulas. Νηττοτροφεῖον Varro & Columella dixerunt pro septo anatario. Glaucium auis est νησσοειδής, id est anatiformis, Eustathius. Est & adiectiuū νησσαῖος, hoc est anatarius. Aratus νησσαῖαι ὄρνιθες dixit. ¶ Anas à natandō, Varro. Recentiores quidam Albertus & alij, anatem masculino genere protulerunt, quod non probo. Apud Crescentiensem ineptè aliquando annates per *n* duplicatū scribuntur. ineptius etiam annetæ & annatæ. Anaticula diminutiuum apud Ciceronem de Finibus bonorum, recentiores grammatici interpretantur paruam anatem, aut potius aquatilem auiculam vulgò notam, anati forma persimilem, sed multò minorem ego simpliciter pro anate parua aut pullo anatis accipio. nam & anguiculos, id est angues paruos ibidem nominat Cicero. Anaticulus etiam masculinum legitur in Calepini dictionario, sed sine authore. Quod ad prosodiam, prima corripitur, *Tota tibi ponatur anas*, Martialis in hexametro. De secūda ex versibus poetarum certi nihil habeo *Et anatis habeas vropygium macræ*, Martialis lib.3 in senario iambico. *Aut anates aut coturnices dantur quis cum lusitent*, Plautus in Captiuis in Trochaico tetrametro. *Vtinam fortuna nunc ego anatina vterer*, Idem in Rud. senario iambico Sed in omnibus istis quod ad carminis rationem secunda syllaba producatur an corripiatur nihil refert. mihi quidē longa videtur ¶ Anatem morbum anuum, id est vetularum veteres dicebant, sicut senium morbum senum, Festus. Anatarius quod ex anate est, vel quod ad anates pertinet, vt anatariæ plumæ: & anataria aquila Plinio, quæ anates venatur, Græci νησσοφόνον dicunt. Lacustres & riuulatios quosdam accipitres dicunt anatarios, Budæus Similiter anatarium aucupem dixeris, qui anates aucupat. Potest & anatum custos anatarius appellari, Anatinus. *Vtinam fortuna nunc ego anatina vterer*, *Vti postquam exissem ex aqua, arerem tamen*, Plautus in Rud. sunt autem verba lenonis naufragi Chirurgi apud nos vulgò rostrum anatis vocitant, à similitudine figuræ, instrumentum quo spinæ, aut si quæ faucibus inhæserunt, extrahuntur.

Anas morbus anuum, id est vetularum.

¶ Epitheta. Νῆσσαι αἰθυιαι, Aratus ad differentiam τῶν ἀγριάδων. Fluuialis anas, Ouidius Metam. x i. *Non velox pennis, & pede segnis anas*, T. Vespasianus Stroza. Claudus, Vrsinus. Item ingluuiosus, pinguis, tumidus, mollis, latipes, apud Textorem.

¶ Ananna herba, *vide* supra in *C.*

¶ Νῆττα etiam nomen proprium est, Suidas.

¶ *b.* Anatibus similes sunt ad aues sed minores, quas glaucia Græci vocant ab oculorum colore,

Boscas. Athenæus. Inuenitur & boscadis vnum genus maius anate, sed minus chenalopece. huc & phascades pertinent paulò grandiores quàm columbi, cætero similes anatibus, Hermolaus. sed de anatibus feris diuersis mox singillatim agemus. Fulicæ sunt aues anatibus paulò minores, sed corporis forma consimiles, Seruius. *Fulica.*

¶ *c. Buffones gigno* (anas loquitur apud Io. Vrsinum) *putrida tellure sepultus.* (melius, *sepulta*) *Humores pluuiæ ferre quod ambo sumus. Humet & frigus, meaque vis humet & alget, Cum perit in terra quis prius igniis erat.* Glaucam citharistriam alij ferunt canem, alij anatem, (κέλης, id est anetem) alij anserem amasse, Ælianus in Variis.

¶ *e.* Aut anates, aut coturnices dantur (patriciis pueris) quibus cùm lusitent, Plautus Cap.

¶ *f.* In conuiuio Attico apud Athenæum erant tredecim νῆσσαι e Salamine, λίμνης ἐξ ἱερῆς μάλα πίονες.

Anas Neptuno sacra. ¶ *h.* Anas Neptuno sacra est, Athenæus. deo humoris scilicet auis quæ humore & natatione gaudet, Eustathius & Varinus. Si quis hactenus Neptuno suem sacrificauit, posthac anati mutuum immolet, Aristoph. in Auibus. ¶ Anates domesticas circa annum à nato Christo M.D.LXXXVII. cum gallinis, anseribus, pauonibus, & aliis auibus hominum vsibus subiectis, domesticæ mansuetudinis oblitas, vt sylueseres, & subitò efferatas, syluas petiisse, in Vindelicis Annalibus legitur. Secuta infelix promiscuæ multitudinis in Syriam nauigatio, domi fames & pestis. Quod etiam in canibus, equis, asinis, bobus ante bellum sociale in Latio accidisse, D. Augustinus testatur. *Anates domesticæ & subitò efferatæ, futuras calamitates portendunt.*

¶ Emblema Alciati sub lemmate *Dolus in suos.* *Emblema.*

Altilis allectator anas, & cærula pennis	*Adsueta ad dominos ire redire suos,*
Congeneres cernens volitare per aera turmas	*Garrit, in illarum se recipitq; gregem:*
Præda sit incautas donec sub retia ducat.	*Obstrepitant captæ, conscia at ipsa silet.*
Perfida cognato se sanguine polluit ales,	*Officiosa aliis, exitiosa suis.*

DE ANATIBVS FERIS, ET *primum in genere.*

A.

ANATES feras, syluestres siue mansuetas, quæ vagantur liberè, Aratus νῆσσας ἐγαλίδας vocat, Scholiastes ἀγρίας & ἀγριμαίους νῆσσας interpretatur autem aues marinas quæ in insulis degant, quasi νήσσας ἀπὸ τῶν νήσων, id est ab insulis dictæ videri possint. Cæterum in sequentibus euam νῆσσας ἐρνίδας vocat Aratus, non quidem insulares aues, (sic enim per σ simplex scribi oporteret) sed anatum generis, hoc est νησσάδας, vt sit adiectiuum à νῆσσα. Germani vocant **wilde Enten**: & cæteræ nimirum linguæ omnes similiter ad est anates sua quæque dialecto, syluestrium differentia adiecta. In harum descriptione, præsertim syluestrium, [illegible] Georgius Fabricius, plurimum me adiuuit, & in reliqua etiam vniuersa animalium historia multa communicauit. Ego pro consuetudine mea, vt hominem gratum decet, vbicunque aliquid eorum quæ ad me scripsit commemorabo, nomen eius semper adiiciam.

B.

Heluetia nostra plurimis aquaticarum auium & anatum generibus abundat, propter lacuum & fluuiorum copiam. Anatum syluestrium (inquit Albertus) apud nos multæ differentiæ sunt, sed omnes conueniunt rostri ac pedum figura. rostrum omnibus latum, serratile, non nimis longum, & valde apertum (patulum) ad cribrandum lutum. pedes rufi, digiti membranis iuncti ad natandum aptis. ¶ Ego cùm nuper quædam dissecarem, appendices intestinorum binas reperi, eo situ vt interuallum inter anum & initium appendicum (quæ retrorsum vertebantur quidem, digitos longæ) quatuor digitorum esset. *Descriptio anatis feræ.*

¶ Quæ sequuntur omnia ex obseruationibus Georg. Fabricij sunt. Anates omnes palmipedes sunt & latirostræ, exceptis generibus tribus, quæ palmipedes quidem sunt, sed rostra acuta habent, quæ inter mergos referemus. Latirostris omnibus in extremitate cornea quasi vnguis est, quo cibos apprehendunt. Dentium loco circa rostrum striæ asperiusculæ. Membranæ pedum in extremo omnibus serratæ. ¶ Differunt inter se coloribus, quos speciatim deinceps explicabimus in singulis. Aut corporis quantitate, vnde magnæ, mediocres, & paruæ, tam propriis nominibus, quam communi quæq; appellari potest, excepto mergulo, qui est minimus. Aut grauitate aut leuitate corporis, quod discrimen ex superiore oritur, & ab Aristotele non est prætermissum. Aut etiam partium singularum diuersitate, vt rostris, capite, alis, pedibus, cauda. Rostris, vnde latirostra & longirostra, item mustelaris, clangula, fulgula, fistularis. Capite, propter cristas, vt longirostra, mustelaris, raucedula: propter colorem, vt mustelaris, & mergus ruber: propter magnitudinem, vt anas, magna, clangula, mergus ruber. Alarum firmitate, vt clangula, longitudine, vt alicruralbæmitate, vt mergulus. Colorum in alis vt pulchritudo maxima, ita & diuersitas maxima. Pedibus vniformes sunt, præter mergulum. Croceos pedes habent, anas magna *Diuersæ anatum ferarum species.*

magna & latirostra & longirostra, luteos, mediocris & strepera, flauos, clangula, iuncea, & vterq; mergus, albos, alticrura. Caudis æquales sunt, præter eam quæ ab acuta cauda nomen traxit, & mergulum.

C.

Anates differunt inter se vocibus: vt fistularis, strepera, raucedula, cercia, muscaria. à cæteris item volatu. nam aliæ in sublime feruntur tardius, aliæ celerius. mergulus ob alarum breuitatem potius salit quàm volat, Georg. Fabricius. ¶ Anatum ferarum & mergorum genera apud nos hyeme tantum reperiũtur: quæ in Italia, vt Ferrariæ & Venetiis, æstate etiam & autumno vidi. Anates (feræ scilicet) quotannis discedunt, Demetrius Constantinop. Aquatiles volucres temporibus hybernis se conferunt ad lacus & fluuios in austri partibus sitos, qui frigore non cõgelant: aut ad aliquam fluminum partem cui aqua non conglaciat: vt ardeolæ, mergi, anates immansuetæ, querquedulæ, &c. Georg. Agricola. Hyemis tempore, aut in ripis fluuiorum, aut piscinarum aggeribus, aut paludũ fruteis latẽre: aut syluarum propinquitates, hortorum ve vicina præsidia petere deprehensum est aliqui migrare eas persuasi sunt, Georg. Fabricius. Anates anseresq́, feri quomodo cum ciconiis migrẽt in Lyciam, atq; illic circa Xanthum fluuium aduersus coruos, cornices, vultures aliasque carniuoras aues pugnent, in Ciconia *C.* ex Kirani de recitaui. ¶ Graminis genus angustis perpetuò foliis virens stagnantibus aquis innatat pascuntur eo anates syluestres, Tragus hanc herbam anatinam Crescentiensis vocat. *vide* supra in Anate *C.* Anates Ponticas veneno viuere autumant. Anatum syluestrium oua si incubantibus gallinis exclusa fuerint, anates inde cicures nascuntur, hoc est quæ facile mansuescant.

Quo tempore reperiantur anates feræ.

Vbi degãt hyeme.

Quibus vescãtur.

D.

Anates feræ nostri lacus noctu sæpe transuolant ad vicinum fluuium Silum, tanquam tutiores illic à vulpibus & lutris futuræ, vt audio.

E.

Canes aquatici non quadrupedes tantum, vt castores, lutras, sed aues quoq; aquaticas & anates venantur, vt scripsi in Castore *E.* Quomodo accipitris opera capiendæ sint anates, ex Demetrio Constantinopolitano docui in Accipitre *E.* Lanarij omnes primo timidi sunt, sed postea ad columbas & anates capiendas instituuntur, Albertus. Anates falconum & asturum præda sunt, Crescentiensis. Idem lib. 10. cap. 17. docet quomodo anatum syluestrium sæpe ingens copia per cicures allecta irretiatur, ita vt vna hora mille quandoq; capiantur, pantheræ dicti retis opera: & rursus per aliud retis genus, ibidem cap. 20. *Vide* etiam Alciati Emblema superius in fine historiæ Anatis mansuetæ. Anates aliçq; aues gregariæ quomodo decipiantur ab aucupibus, suæ speciei auibus vel auium imagitubus iuxta retia positis, dictum est in Anate cicure *D.* Non omnes eodem tempore capiuntur: quędam statim se dant fluminibus: quædam, cùm iam fluuij gelu incipiunt consistere, è latebris suis aduentant, vt clangula, raucedula, fuligula. quæ cùm capiuntur, aucupium scitur non esse diuturnius, Georg. Fabricius. Aues quæ gregatim incedunt (inquit Cardanus) gregatim etiam capiuntur, vt perdices: magis his anseres, omnium maximè anates. Cicuratas enim ex suo genere præcisis alis iuxta aquas vallo circunducto alere oportet copioso iucundissimoque illic cibo. id anatibus inter reliqua est sorgum incoctum aquæ. nocte dum cicures clamant, agrestes descendunt ad cibum. Nam animalia omnia consensum habent in quatuor vocibus, cibi, Venereorum, pugnæ ac timoris, seque mutuo intelligunt. Retibus igitur quæ coopertoria vocant contractis (hærent enim palis inuoluta) clauduntur. vt quandoque mille vno impetu anates captas referant. Et quanquam mirum videatur, certum tamen est nullum esse felicius aucupium. eliguntur vero e cicuribus quæ colore agrestibus sint simillimæ, Hæc ille. Anates illaqueantur, πεζοὶ καὶ βρόχοις θηρῶνται, Oppianus in Ixeut. Anates cæteræque aues aquaticæ eoam visco capiuntur, cum visco inuoluitur funis longus ex paueris quibus scoria fiunt (locus videtur corruptus) compositus, & præcipuè serò in lacu vel alibi, vbi aues istæ sæpius morari consueuerunt. Nam aues per aquam natantes noctu incidunt in funem super aquam extensum, & capiuntur, & postridie captæ inueniuntur. Sed oportet hunc viscum ita esse temperatum vt aqua non corrumpatur, Crescentiensis. Viscum quoddam est aquæ aptum, arte paratum, ex melle videlicet, aut oleo nucum, aut oleo oliuarum. quo vtuntur aucupes ad irretiendas aues tempore pluuio, vel etiam ad pisces ipsos capiendos, Brasauolus. Capiuntur & escis quibusdam obiectis anates aliæque aues, tanquam inebriatæ, quales sunt lappæ (hoc nomen, Kletten, ad personatiam & alia lapparum genera apud Germanos refertur) semina sparge in locum quem anates frequentant, quo illæ ingesto ita afficiuntur vertigine, vt manibus capi possint. Alia esca. Tormentilla in vino bono coquatur, tum in eodem cocta frumenti aut hordei semina proiicito in spatium auibus capiendis destinatum. sic enim tormentillæ frustula simul cum seminibus deuorabunt, & inebriatæ cùm volare nequeant, capientur manibus. Hoc autem commodius fiet cum cælum præfrigidum & nix profunda fuerit. Alia. Per locum auibus frequentari solidum hordei grana disperge. deinde ex farina hordeacea, felle bubulo & seminibus hyoscyami, medicamentum instar pultis parato, quod in tabella eis expones. eo gustato aues adeò grauantur vt volare nequeant & manibus capiantur. Alia. Hordeum, fungos quos à muscis denominant, cum seminibus hyoscyami misce, & pulticulam inde factã in tabella expone vt supra, Hæc de escis ex authore innominato Germano, & quibus-

Qua ratione capiantur.

dam manuscriptis Si quis locum ex quo anates bibunt cognitum habens, exhausta ab eo aqua vinum nigrum infuderit, vbi biberint statim concident atque capientur. Idem etiam & fex vini molietur, Didymus in Geoponicis.

Prognostica tempestatis. ¶ Nessæas aues (Scholiastes interpretatur nessas, id est anates) si frequentes & conglobatas feri animaduerteris, quanquam cælo æstiuo & sereno, imminentem pluuiam expectabis, Aratus. *Vide* supra in Anate mansueta *E.* Sæpe anates feræ aut æthyiæ marinæ alis in continente concussis, ventum instare monent, Aratus. Aquaticæ aues, vt anates, aliæq́;, si principio gelu quærant aquas magnas incongelabiles iuxta mare, signum longæ durationis gelu præbent, Grataroius.

F.

De apparatu in cibum. Anates feræ ad cibum parari poterunt non aliter quàm de cicuribus scriptum est Caro ex animalibus habētibus duras carnes, vt turtures, grues, anates syluestres, &c. comedi debet a nece earum duodecim horis in hyeme, Auenzoar. vel potius 24 horis post, vt Isaac scribit. Ant. Gazius. Anatibus feris in pastillo coquendis addito lardum, & caryophyllos tritos cum zinzibere. Coquus Gallicus. 10

G.

Remedia ex anate fera. Gualtherus Ryffius anatum ferarum sanguinem aduersus venena commendat, vt scripsimus in Anate cicure *G.* Veteres quidem simpliciter anatum sanguinem laudant: nisi quis Ponticas (quarum sanguis contra venena præfertur) syluestres esse dicat: quod facile concessero. syluestres enim quam domesticas veneno pasci (quod de Ponticis scribunt) verisimilius est. quanquam & anserum sanguis eundem in vsum pollere scribitur, non syluestrium, sed simpliciter. 20

DE BOSCADE DVPLICI: ET de *PHASCADE.*

Bosca palmipes est, similis anati, sed minor. circa lacus & amnes versatur, Arist. de hist. 8,3. interprete Gaza. In Græco legitur βοσκὰς paroxytonum & masculinum, βοσκὰς ὅμοιος μὲν νήττῃ, &c. Albertus eo in loco (nimirum ex Auicennæ interprete, corrupta voce Græca *batichen* habet. Apud Grammaticos oxytonum scribitur βοσκάς: sunt autem huiusmodi vocabula fœminina. Vt à verbo βόσκω deriuatur βοσκὰς, quæ auis est anate minor: sic à φέρβω, φορβάς, Eustathius. Et alibi, Ἐκ δὲ τοῦ βόσκω γίνεται ὄρνεον ἡ βοσκάς, ὅπερ καὶ παρὰ βοσκὶς ἐλεφάντων, &c. Βοσκάς, φασκάς, Libyes, Hesychius. Apud eūdē legitur Βάσκας, 30 auis nomen. Καὶ ἐλεᾶ, καὶ βάσκα, καὶ ἐλασᾶ, Aristoph. in Auibus, vbi Scholiastes, Basca auis (inquit) etiam à Callimacho nominatur. Auium quæ boscades (βοσκάδες) nominantur, mas magis varius cernitur, Athenæus. vt transtulit Wottonus. Græcè legitur, ὁ μὲν ἄῤῥην κατάγραφος νήττης, vbi Wottonus μᾶλλον adijcit, νήττης omittit ego ὁ μὲν ἄῤῥην κατάγραφος, ἐλάττων νήττης. hoc est, mas varius est, anate minor. melius autem simpliciter κατάγραφος dicetur mas, quàm fœminæ comparatione: cum omni anatum generi, & alijs etiam pluribus commune sit, vt mas fœminam colorum tum varietate tum pulchritudine vincat. Habent etiam mares in hoc genere rostra sima & minora proportione, Athenæus. Apud Columellam boschides pro *boschades* legitur, quæ quomodo inclusæ nutriantur scripsimus supra in Anate mansueta *E.* Cæterum cum Columella querquedulas, boschides & phalerides simul nominet, Varro querquedulas, phalarides & perdices coniungit, mox subijciens: quæ, vt Archelaus scribit, voce maris 40 audita concipiunt. Quę vt superiores (anates) neq; propter fœcunditatē, neq; propter suauitatē saginantur, sed sic pascendo fiunt pingues atqui perdices cum aquaticis auibus numerari, eodemq́; modo nutriri, & fœcundas suauesq́; in cibo esse negare, non conuenit. quamobrem mendū subesse reor, ac pro perdices legendum boschides vt apud Columellam. Bosca rusticè puto *sartella* dicitur, Niphus Italus.

Cercelle. accedit autem hoc nomē apud Gallicum *cercelle* vel *cercerelle*, quam auem Latinis querquedulam dici putant eruditi quidam Eberus & Peucerus boscades interpretantur anates syluestres, quibus rostra latiuscula & sima, color cinereus nigredine variatus, Germanicè dictas Mittelendten / id est mediæ magnitudinis anates. Querquedulam quidem Latinè & boscaden Græcè dictam auē eandem existimare nihil prohibet, cum vtraque anatum generis, & cætera similis sit, magnitudine tantum inferior. sed de querquedula priuatim scribam inferius. Bosca) inquit Turnerus Anglus) auis est aquatica anati similis, 50 sed minor Quum verò multæ sint aues aquaticæ anati similes, sed minores, vt sunt *tele* vocatæ ab Anglis, *vuigeniæ* & *pocharda*: eam puto boscam esse, quæ proximè ad magnitudinem & similitudinem anatis accedit. hoc quum pochat da faciat, illam Aristotelis esse boscam iudico, Hæc ille Videtur autem di-

Pocharda cta *pocharda*, quod rostrum eius ad cochlearis figuram aliquo modo accedat. nam Galli, quorum linguam Angli in plurimis imitantur, cochleare *pocham* vocitant. Βοσκάδα νηδὺν Nicander dixit ventrem magnum & prominulum. Βοσκάδος χηνὸς νεοσσὸν ἀλγηνὰ, id est anseris altilis pullum, Idem in remedijs contra toxicum.

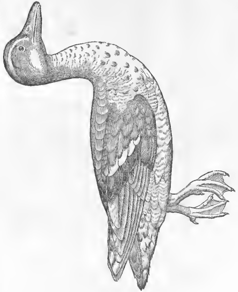
¶ Est & alterum boscadum genus maius anate, sed minus chenalopece, Athenæus Nostri has aut similes anates cognominant magnas, & cœruleas syluestres, Großendten / Wild blawendten: *Vide* infra in Anate fera maiore.

¶ Cæterum

¶ Cæterum quæ PHASCADES, φασκάδες dicuntur, paulò maiores sunt quàm parui columbi, (paruæ columbides,) cætero similes anatibus, Athenæus & Hermolaus Barb. Hæ si non querquedulæ sunt (quas paulò ante boscades minores esse coniiciebam,) congeneres saltem ac simillimæ, paulò tantum minores fuerint Phascades anatibus syluestribus fœmellis (quas varias esse dixerunt, nempe cinereas, & nigris albisq; maculis distinctas) simillimæ, sed minores sunt, Varroni querquedulæ, Germanis Kriegenten / Eberus & Peucerus. φασκάδες, aues quædam, Hesychius & Varinus. Βοσκάς, φασκάς, Libyes, Hesychius. Fieri quidem potest vt vulgus φασκάδας corruptè pro βοσκάδας dixerit, cum vtræque anati similes & minores describantur: & phascadum nomen neq; apud vetustiores repetiatur, neque certam eius etymologiam agnoscamus. *Phascades.*

10

DE QVERQVEDVLA, ET SIMILIBVS AVIbus, *hoc est anati similibus, sed minoribus.*

Oculorū pupillam nigram ambit cæruleus è fusco & subruffo mixtus. Inferiore colli parte anterius atris & rotundis (ferè instar lētis) maculis splendentibus (ceu speculis pauonum caudæ) distinguitur. In ventriculo nihil ferè quàm glarium, id est, sabulum reperi, Ges.

20

30

40

50

ALITES quædam quæ inclusæ aluntur, non sunt contentę terra solum, sed etiam aquam requirunt, vt sunt anseres, querquedulæ, anates. Varro de re rust. Idem in opere de lingua Latina, cùm de anate & mergo dixisset, subdit. Item aliæ in hoc genere à Græcis: vt querquedula, cercuris: halcedo, quòd *De querquedula.*

ea halcyone quasi cercuris æquè Græcum sit ac alcyon, pro auis nomine. Ego nihil huiusmodi apud authores Græcos inueni, [illegible] tanium pro genere nauis breuioris legisse memini. Psellus lib. I de victus ratione Georg. Valla interprete, querquedulas inter alimenta excrementitia numerat. Quid vero Græcus codex eo in loco pro querquedulis habeat, quoniā ad manū non est, ignoro. Querquedula Latinis per onomatopœiam nuncupata videtur. Græcis boscadē minorem aut phascadem dictā coniicio, vt superius retuli. ¶ Querquedulæ quomodo inclusæ nutriantur, scriptū est supra in Anate E. ex Columella & Varrone. ¶ In cœna quo die Lentulus flamen inauguratus est præter cætera anates & querquedulæ elixæ appositæ sunt, Macrobius. ¶ Querquedulam Galli, vt in Boscade dixi, *cercellam* vel *cercerellam* interpretantur. Bellonius anatum genera apud Gallos esse scribit *sarcellas* & *morillones*. Sunt qui genus quoddam anatis syluestris minus, Gallicè *alebrandam* vocitent. eandem Italis *sartellam* dici puto. quanquam Ambrosius Calepinus Italus, querquedula (inquit) semper in aquis natat sicut anas, quam *qualiam* dicimus à voce atqui conitnicē Galli & Itali vulgo *qualeam* nominant. Vulgus nostrum querquedulam corrupte cercedulam vocat, Theodosius Trebellius Foroiuliensis. Hispani puto *cerceta*. Querquedulam Georg. Agricola Germanicè vocat Kriechendtlein / Eberus & Peucerus Kriechendte. Georg Fabricius Kruckendtle. Coniicio autem eandem esse quam apud nos appellant Kleinendten / id est anatem paruam & a colore Grawendtle / id est anaticulam fuscam: & à locis aquarum cœnosis in quibus victum quæritat, Mürendtle / Sorendtle / vocibus diminutiuis (nam alia quædam maior Mürendt vocatur.) Alibi in Germania Tröſslen / in Heluetia alicubi etiam Socken. Easdem omnino Ferrariæ in Italia rustici qui in foro vendebāt, nomen interroganti mihi *scauolos* & *cerceuolos* (quasi querquedulas) appellarunt. Mediolani audio *garganello* dici, quod nomen aliqui etiam aliis anatibus aut mergis impropriè tribuant. Eliota Anglus querquedulas interpretatur *teale*. Turnerus quidem Anglis *telas* vulgo vocari scribit, quæ anatibus minores sint, alioqui similes, vt & vuigenæ. Vuigenæ & *teela* (vt Anglus quidā mihi dictauit) nō dissimili magnitudine, sed colore, anates sunt. hæ cæsij (fusci) coloris dorso & pennis, sed pectore albo. illæ variis coloribus distinctæ, colūbis maiores vtræq;, & dulcium aquarū incolæ, in quibus pisciculis & gramine aquatico vescuntur. in pretio sunt Anglis, quòd & præpingues sint vt plurimum, & carnem grati saporis habeant. Telam Anglorum inferiores Germani (Frisij) Teling vocitant, ni fallor eamq; anate fera minorem faciunt, meanca maiorem.

Querquedulæ appositæ in cœna Lentuli.

Nomina diuersa variarū linguarū.

Descriptio figuræ corporis.

¶ Querquedulæ nostræ syluestres sunt, elegantes, minores multò communibus anatibus, rostro tamen pedibusq; & cætera similes. fuscæ (vel subnigræ) sed partem in alis transuersam viridē habent & adiunctā ei aliam atro colore splendētem, super eas linea latiuscula partim rufa, partim alba est, rostro nigricante superior & anterior colli pars ad rostrum vsq; plumis obscurè ruffis vel castanearum coloris vestitur a superciliis, retro maculæ virides tendunt ad 2 vel 3 digitos, colli inferior pars & pectus colore vario sunt ex albicante & fusco pereleganter mixto. Crura tota libera sunt, non vt in mergis fæmore intra ventrem abdito. Victu eodem quo anates vtuntur, (illæ præsertim quas nostri scrutatrices vocant, Storendten /) rostro enim fundum aquarum & herbas enascentes perscrutantur. vescuntur enim herbis aquaticis, earumq; seminibus & vermiculis. quæ in dissectarum quarūdam ventriculis vnà cum lapillis inueni: & circa infimum intestinum quatuor digitorum interuallo ab ano: appendices binas retro conuersas quinq; digitos longas obseruaui. ¶ Anas parua, ein Kruckendtle / (inquit Georg Fabric.) quæ proprio nomine querquedula, discernitur à cæteris anatibus corporis exiguitate, & aliis partibus. Rostrum nigrum, caput rubrum, cū viridante vtrinq; macula, collum nigris albisq; pennis quasi squamosum. Gula alba, atris notata punctis, venter item albus. Alæ in cæsio viridantes, nigris candidisq; transuersim admixtis pennis. In fœmella minus insigne caput, minus gula, venter magnæ anati fœmellæ similis. In vtrisq; pedes cum membranis nigris cinerei, Hæc Fabricius.

Etymologia nominis querquedulæ.

Febris quercera.

Querquetularia porta Romæ.

¶ Querquedulæ licet per onomatopœiam potius sic dictæ mihi videantur, coniecerit tamen aliquis quoniam querquero, id est frigido & hyemali tēpore maximè apparēt, vt & reliquæ aues aquaticæ feræ, (apud nos quidē, & vbicunq; lacus aut fluuij sunt qui per hyemē glacie non astringuntur, (inde sic dici potuisse. Iactas me vt febris querquera, Lucilius. Et alibi, Querquera cōsequitur febris, capitisq; dolores. Festus querquerā exponens frigidam cū tremore, a Græco (inquit) [illegible] certū est dici. Ego non [illegible] Græcè (quæ vox apud nullum autorem extat quod sciam) sed χρυερὰ legerim. An tu forte morbum appellari hic putas, ægrotationem cum febri rabida & quercera? Querceram enim grauem & magnam quidam putant dici, Gellius libro vltimo. Is mihi erat bilis querquerarius, Plautus citante Festo. Querquetulana porta Romæ dicta quòd querquetum intra muros vrbis iuxta se habuerit, Festus. Sed apud Plinium 16, 10 Querculana hæc porta nominatur vel, vt alij legunt, Querquetulana.

Anas Circia quæ querquedula fusca nominari potest.

Anas Circia, ein Birckilge / a sono vocis ita appellata, cū patria anate habet similitudinē, colore alarū & ventris differēs. Alæ enim gemmantibus pennis carent, & in hoc genere venter magis maculosus est, Georg Fabr. Hoc genus in nostris etiā lacubus Heluetici reperiri puto. Vidi enim non ita pridē, mino Ianuarij captū anatis genus exiguū, paulò maius mergulo, corpore toto fuscum, rostro anatis, hoc est latiusculo, fusco, pedibus etiā fuscis, collo palmū longo, reliquo corpore sex digitorū. Erat autem fœmella, & oua continebat. mas nimirum (vt coniicio, colore elegantior est.) in ventriculo nihil quàm calculos minimos, & semina quædam herbarum aquaticarum lentiformia ferè, minora altiora q; lente) subrufa, reperiebam.

AMA-

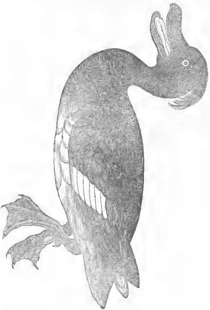
AMARELLVS nominatur in Regimine Salernitano inter aues cibo idoneas. Arnoldus de Villanoua aquaticam esse dicit, anati similem, sed minorem.

Amarellus.

Ad querquedulas siue anates minores, illam quoq; pertinere puto, quæ circa Argentoratum Kernell vocatur, nomine ad Gallicum *cercella* alludente. Color ei varius. rostrum indici ferè coloris est. circa caput (syncipite) ruffa est, sed punctis albis aspergitur. vertex niger gula alba, vt pars etiam ventris superior. duæ lineæ albæ longiusculæ ab oculis retro ex latis in angustas tendunt. dorsum nigrum, vt & cauda. colli latera ad ruffum colorem albis aspersa punctis, alæ cinereæ, transuersis duabus lineis albis distinctæ, superiore latiuscula, angusta inferiore, quarum interuallum nigricat, vt & inferior pars alarum (in alis fuscum, nigrum, candidum & viridem colorem discretos videas) Pectus ruffum nigris maculis magnitudine figuraq; diuersis, tanquam cymatilis ductu (quibus & venter albicans variat) distinguitur. Crura fusca vel cinerea ferè. Sed hæc omnia ad auis depictæ inspectionem scripta mihi sunt. In Germania inferiore alicubi Eracfasona vocatur, ni fallor.

Kernell quæ querquedula potest.

HAEC AVIS MAGNITVDINE EST INTER ANATEM ET QVERQVEDVLAM. Caput cirratum habet, cirro dependente retrò. Croceus est in oculo circulus, rostrum latum & dentatum. Straußendt vocari potest.

DE GLAVCIO.

Glavcivm, γλαυκίον, dicta auis ab oculorum colore, paulò minor est anate, Athenæus & Hermolaus, apud quem maiores pro minores mendosè legitur. Idem ab Eustathio repetitur in commentarijs in secundum Odysseæ, vbi glaucium auem esse νηττώδη, id est anati similem scribit, minorem. Videtur itaque à querquedula vel phascade aut boscade minore, non aliter differre quàm oculorum colore, quod authores expresserint. Γλαύκιον, glaucium, herbæ nomen est, proparoxytonum: non paroxytonum vt γλαυκίον auis.

DE PENELOPE.

Penelops circa lacus & amnes versatur, Aristot. de hist. anim. 8, 3. numerat autem eum cum ansere & chenelopace, congenerem illis & palmipedē esse insinuans. Græcè in codicibus nostris πηνελοψ oxytonum scribitur: sed scribendum πηνέλοψ paroxytonum, vt Eustathius, Hesychius, & cæteri omnes habent. Auibus olim adeò delectati sunt homines, vt plerunq; decantarent carmina in quibus mentio fieret hirūdinis, anseris, columbæ aut penelopis, Aristoph. in Auibus: vbi Scholiastes, Penelops auis est, similis anati, magnitudine columbę, cuius mentionem fecēre Stesichorus & Ibycus, (quę verba ex eo Varinus repetit) vel, vt alijs placet, ὁ πηνέλοψ μείζων μὲν (nisi fortè legendum μείων, id est minor, Wottonus) ἢ κατὰ νῆτταν, ὅμοιος δὲ, hoc est, maior est anate, sed similis. Anserum genus sunt penelopes, & quibus lautiores epulas non nouit Britannia, chenalopeces fero (alias ferè) ansere minores, Plin. 10, 22. Sed vetus lectio, inquit Hermolaus, pro penelopes habet *chenalopeces* & posteriore loco pro chenalopeces, *ceramides* significat autem ceramides colorem figlini, qualem in plumis quorundam anserum aspicimus, vnde nomen quoq; gemmarum vni ceramites, Hæc ille. verum codices quidam posteriore loco neq; chenalopeces neq; ceramides legunt, sed chenerotes. Sed cum Plinius omnia ferè sua è Græcis transtulerit, & vocabula hæc omnia Græca esse appareat, ea potissimum ad hanc lectionem vsurpārim quę apud Grecos reperiuntur, & anserum generis esse vocabula ipsa testātur, vt chenelopes & chenalopeces quāquam Hesych. duo hæc nomina χηνέλοψ & πηνέλοψ ab aliquibus pro aue vna eadēq; accipi scribit: ex quo & Varinus repetijt. Ceramides pro auibus nusquam legi: sed fortè anseres aliquos hoc colore descriptos Plinius legerat, (si modo sic scripsit,) & non intellecto vocabulo huius nominis aues fecit. Color quidē κεραμεοῦς, id est testaceus, cōmunis est ferè puluetatricibus, vt alaudæ, coturnici, perdici, Lōgolius. Vria, de qua inter mergos loquemur, colore est φοινικοπτέραμος, Athen. Mnesias Africę locum (fortè lacum) Sicyonem, & Crathin amnem appellat, in Oceanum effluentem è lacu, in quo aues quas meleagrides & penelopas vocat, viuere tradit, Plin. 37, 2. Ion poeta penelopem auem φοινικόλεξον cognominat. habet enim penelops collum planè phœnicei, id est punicei coloris. vox autem λεγ in compositione abundat, Hesychius & Varinus. sed fortè λεξον vox non abundat. λεξιάδες enim interpretantur ποικίλαι, id est varias. Varius autem est in penelope color, si non alias, propter collum puniceum saltem aut quia, λεγνας fimbrias vocant, & λέξα extrema, nomen forte fuerit inde factum quod partes extremas hæc auis puniceas habeat. Sed hac de re iudicabunt qui viderint auem: nobis enim ignota est, nisi ea sit anas fera quam Germani appellant Rothalß/ à collo rubicundo aut potius puniceo castaneæve colore quanquam non solum collum eius, sed etiam caput eo colore sit. rostrum fuscum, latum pectus nigricat, item cauda & extremæ alarum pennæ, venter albicat, (nisi pictura nos fallit, ex qua hæc describimus,) & partim ad fuscum vergit. pedes fusci. pupillam oculorum nigram circulus ambit ex flauo rutilus. nota est circa Argentoratum. Nos aliam cōgenerem & similem illi describemus infra, nempe anatem fuscam maiorem, simili colli & capitis colore. Sunt & mergi quidam collo capiteq; puniceo siue castaneæ colore, de quibus infra scribemus, vt quæ vocantur lingua nostra Merch/ & Eyßendtle/ non adeò tamen quàm anates Rothälße & fusca vera: eque tamen aut magis rubet circa collum plumis ruffis iubatus mergus rostro angusto, ein Täuchel. ¶ Τῶ μὲν πετάλοισιν ἐπ' ἀκροτάτοισι ἵζανόντι ποικίλαι πανέλοπες αἰολόδειροι, Ibycus apud Athenæum. Ω' κεαυ' γὰρ ἀπὸ περάτων ἦλθον πανέλοπες ποικιλόδειροι τανυσίπτεροι, Alcæus in Scholijs Aristophanis.

Chenelopes. Ceramides.

¶ Penelope filia Icarij & Peribœæ, à parentibus in mare proiecta, per aues penelopes in littus exportata seruataq; est, & a parentibus suis iterum educata, Isacius Tzetzes in Lycophronem. Penelopen Didymus ait Α'μεσικάλην & Α'ρνακίαν (Arnæā, quòd a parētibus abiecta repudiataq; esset, Hermolaus) propriè vocatam esse: cum vero Nauplius eam in mare proiecisset, vt propter filium Palamedem se vindicaret, nomen mutasse. Sed potuit etiam Penelope dici παρὰ τὸ πήνη ἐπιβάλλειν, ἤγουν ὑφασματα λέπειν ἢ παρὰ τὸ πῆνον ἤτοι μίτον ἕλκειν, quod huiusmodi nomen texturæ studiosæ mulieri conueniat, Eustathius. Hermolaus & Volaterranus Penelopen ab auibus istis cùm in mare proiecta esset, non exportatam ad littus, sed simpliciter educatam scribunt, sine authore. *Vide* in Agno in Philologia inter propria. Penelope dictus ludus describitur ab Athenæo lib. 1. in quo calculos (ψήφους, ludum ipsum πεττείαν vocat. ludebant autem stantes) vtrinque per vices aut sortes ad calculum in medio positum, quem Pene-

Penelope filia Icarij & Peribœæ.

Vnde Penelope sic dicta sit.

Penelope ludus.

Penelopen vocabant, emittere solebant, donec aliquis Penelopen de suo loco depulisset, quo facto oportebat illum ex eo loco in quo calculus a primo iactu remanserat denuo Penelopen petere: quam si cæteris globis omnibus intactis assecutus esset, victor habebatur. Hunc ludum procos Penelopes exercuisse ait Appion, calculis quinquaginta quatuor vtrinque dispositis: erant enim proci omnes numero centum & octo, velut ominis captandi gratia. nam qui vicisset, de nuptiis iungendæ sibi Penelopes bene sperabat. Nõ dissimilis puerorum nostrorum ludus videtur, quo nuces proijciunt per vices, ad quaternarios nucum cumulos, vt euertant, &c.

DE CAPELLA AVE.

10 CAPELLA auis (vt Gaza vertit αἴξ Græcè legitur, id est capra) penelops & vulpanser, circa lacus & amnes versantur, Aristot. de hist. anim. 8.3. nec alibi vsquam eius mentionem inuenio. Videtur autem illis congener quibus cum numeratur, hoc est anatibus, & similiter palmipes. Vnde verò capræ nomen ei contigerit, cùm auis nobis incognita sit, non facile est diuinare: nam vel voce, vel aliqua corporis parte vt capite, quemadmodum & capriceps auis. vel oculorum colore, quem caprinum (αἰγωπὸν vocant) ad capram quadrupedem fortè accesserit. Sic & glaucium anaticula ab oculorum colore nominatur. Bellonius vanellum auem (ein Gyfitz) vulgo hodie in Græcia αἴξ, id est capram vocari ait, nimirum a voce. *Vide* plura in Vanello.

DE BRENTHO ANATIS AVT MERGI
20 *specie: & alia eiusdem nominis aue montana.*

BRENTHVS (βρένθος) larus & harpa dissident: quoniam omnes è mari victum petunt, Aristot. de hist. anim. 9.1. vbi Plinius pro laro, gauiam vertit, pro brentho, anatem: quem & Theodorus secutus est. Albertus (nimirum ex interprete Auicennæ, *bathyos* habet pro brentho, & merguli pisces venantis speciem interpretatur. Et sane videtur mergi potius quam anatis genus esse: & quoniam similiter vt larus & harpe piscibus viuat (id quod mergi, non anates faciunt) idcirco eis inimicus esse. Cæterum eiusdem lib. cap. 11. Aristoteles brinthum (βρίνθον, vt in Græcis nostris codicibus legitur. Theodori verò translatio hîc etiam brenthum habet, legi autem βρένθον etiam per ε. in codicibus quibusdam Græcis testatur Niphus) diuersam auem, quæ montes & syluas colat, victu probo & voce sonora: vel si Græcè mauis, 30 εὐβίοτος καὶ ᾠδικός. Vbi Niphus, Auis est monticola, generis vnici apud nonnullos (authorem non adfert) sed nõ cognoscitur in regione nostra. alibi vero, inquit, interpretatur anas, quod hîc nõ licet, cùm monticola dicatur. Βρενθὸς, fundus, tumulus, & auis quæ etiam βρένθος dicitur, Suidas. iisdem duobus modis apud Varinum scribitur, & cossyphos, id est merula exponitur. Βρένθος auis quam aliqui cossyphum dicunt, Hesychius. Sed brenthum de quo priore loco diximus anatis aut mergi genus esse conijcio, cùm alias, tum quia adhuc Angli anates quasdam brantas appellant, de quibus paulo mox scribetur: & Galli anatis paruæ genus, alebrandam, querquedulam nimirum aut congenerem.

¶ Βρένθος pro superbia apud Comicum legitur, vnde βρένθειον vnguentum celebre: & verbũ βρενθύεσθαι quod est καλλωπίζεσθαι ἀλαζονικῶς, superbè & procaciter se gerere, Eustathius. proxima huic vox Germanica est eiusdem ferè significationis prangen / superbire & aliquam nobilitatis ostentationem 40 vultu ac gestibus ad id compositis præ se ferre. Διὰ τὸν βρένθον ἡμῶν τ πολλῶν, Athenæus circa finem lib. 13. Plura de his vocibus lege apud Grammaticos. vbi hoc annotãdum occurrit, quod apud Hesychium etiã τύμβον, id est tumulum dici, errore forsan librariorũ pro τῦφον, id est fastum & superbiam, legitur.

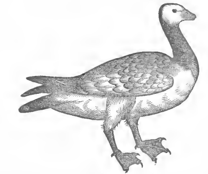
DE BRANTA VEL BERNICLA.

PLINIVS, inquit Turnerus Anglus, duo præcipua anserum genera facit, Penelopes (aliàs chenalopeces *vide* supra in Penelope) & quibus lautiores epulas Britannia non nouit chenalopeces (alias chenerotes) ansere ferè (alias fero) minores. Posterior lectio, vt chenalopeces prius, deinde chenero50 tes legantur, mihi (inquit Turnerus) magis approbatur: nam & nos vna aue locupletat, & penelopes anatini potius quàm anserini generis eruditis esse videntur. Deinde cùm chenalopecem descripsisset: Chenerotes verò, inquit, quænam aues sint, puto paucissimos hodie esse qui nouerunt. Neque ego, licet Britannus, chenerotes nostros satis noui. nam præter duo Aristotelis genera, (anserem scilicet domitum & ferum,) anserum adhuc duo genera noui in Britannia, ad quorum neutrum si chenerotes pertineant, illos mihi penitus ignotos esse ingenuè fatebor. Prior anser à nostris hodie *branta & bernicla* vocatur, & fero ansere minor est, pectore aliquousq; nigro, cætero cinereo, anserum ferorũ more volat, strepit, paludes frequentat, & segetem depopulatur. Caro huius paulo insuauior est, & diuitibus minus appetita. Nidum berniclæ, aut ouum nemo vidit: nec mirum, quum sine parentis opera berniclæ ad hunc modum spontaneam habeant generationem. Quum ad certum tempus, malus nauis in mari cõputruit, aut tabulæ, aut antennæ abiegnæ, inde in principio veluti fungi erumpunt. in quibus tẽporis

Chenerotes.

Brãta & Bernicla anserũ genus apud Britãnos

k

progressu, manifestas auium figuras cernere licebit, deinde pluma vestitas, postremò viuas & volantes. Hoc, ne cui fabulosum esse videatur, præter commune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hiberniæ & Scotiæ testimonium, Gyraldus ille præclarus historiographus, qui multo felicius quam pro suo tempore Hiberniæ historiam conscripsit, non aliam esse bernicelarum generationem testatur. Sed, quum vulgò non satis tutum videretur fidere, & Gyraldo ob rei raritatem non satis crederem dum hæc quæ nunc scribo, meditarer, virum quendam, cuius mihi perspectissima integritas fidem merebatur, professione Theologum, natione Hibernum, nomine Octauianum, consului num Gyraldum hac in re fide dignum censeret. qui per ipsum iurans, quòd profitebatur Euangelium, respondit verissimum esse, quod de generatione huius auis Gyraldus tradidit, seq; rudes adhuc aues oculis vidisse, & manibus contrectasse. breueq; si Londini mensem vnum aut alterum manerem, aliquot rudes auiculas mihi aduectas curaturum. Porrò hæc berniclæ generatio non vsqueadeo prodigiosa illis videbitur (inquit) qui quod Aristoteles de volucre ephemero scripsit, legerint, quòd in Hypani fluuio ex folliculis quibusdã erumpat, &c. Alter anser (ex duobus quos solos mihi in Britannia notos dixi vltra duo anseris Aristoteli memorata genera) marina auis est, vulgò dicta à Solendguse, in mari Scotico circa insulam Bassi, ex venatu piscium victitãs, (&c. *vide* inferius in Ansere Scotico post caput de Anseribus diuersis) Iam quum anserum genera, licet diligentissimè inquirens, apud Britannos plura inuenire non possim, chenerotes (qui ab amore mihi nomen habere videtur) aut berniclę aut Bassani anseres sunt, aut mihi prorsus ignoti, Huc vsq, Turnerus. Idem post librũ suum de auibus publicatum, in epistola ad me data, Berniclas siue brãtas (inquit) ex putridis nauis malis fungorum more nasci, minime fabulosum esse doctorum & honestorũ virorum oculata fides mihi persuasit. Branta anserem palustrem valde refert: his tamen notis ab eo differt. Branta breuior est, à collo quod rubescit nonnihil, ad medium vsque ventrem, qui candicat, nigra est. anserum more segetes populatur. In Wallia (quæ pars est Angliæ) in Hibernia & Scotia aues istæ adhuc rudes & implumes in littore, sed non sine forma certa & propria auis, passim inueniuntur. Et rursus, Præter brantam aut berniclam est alia auis, quæ originem suam arbori refert acceptam. Arbores sunt in Scotia ad littus maris crescentes, è quibus prodeunt velati fungi parui, primum informes, postea paulatim integram auis formam acquirunt, perfectæ tandem magnitudinis illæ, rostro aliquantisper pendent, paulo post in aquã decidũt, & tum demũ viuunt. Hoc tot tanteq; integritatis viri affirmauerunt vt credere audeam, & aliis credere suadeã, Hæc ille. Ioannes Caius in epistola ad me, de eadẽ aue sic scribit. Anserem brendinum, alij Bernaclũ, ego bernclacũ rectius nominandũ censeo nam veteres Britanni, & moderni Scoti, *clake*, anserem ferũ nominabãt atq, nominant. vnde adhuc retinetur nomen corruptum apud nos, *lake*, vt *fenlake*, id est, palustris anser, pro *fenclake* sæpissimeq, nostrates transmutant literas, & dicunt pro bren/ bern: & contra. Auis est palmipes, figura anseris, sed magnitudine paulo infra, capite albo, vertice nigro (quanquam per iuuẽtutem caput eiusdem cum collo

Qua ratione berniclæ generetur ex ligno.

Solendguse Bassanus anser.

Quod sit discrimẽ brantæ cũ ansere palustri.

De alia aue quæ ab arbore originem ducit.

collo coloris est, fuscū videlicet) nigro item rostro, exiguo atque curto, à quo linea nigra ad oculum vtrinque ducitur, collo fusco, corpore a pectore ad caudam ex dimidio inferiori, albo, ex superiori ad collum & caudam fusco, medio inter vtrunque, murino. alis item murinis, cum cauda longitudine paribus, sed pennis ad extremum obfuscatis coxendice murino, vt est columbæ vulgaris, aut gruis. cauda nigra est, ex albo enata, pede nigro & palmato. Gregalis auis est & garrula, in litore, palude, & campo degens, in cibis non ingrata. Eliota Anglus aues quas Angli *barnaclas* vocitent, Chenalopeces esse conijcit. Meminit harum auium (brantæ siue berniclæ dico) Olaus Magnus quoque in descriptione Septentrionalium Europæ regionum, ex fructu arboris cuiusdam nasci scribens in paruis insulis circa Scotiam. In Scotia (inquit Seb. Munst.) inueniuntur arbores quæ producunt fructum foliis cōglomeratum: qui cum opportuno tempore decidit in subiectam aquam, reuiuiscit, conuertiturq́, in auem viuam, quam vocant *anserem arboreum*. Crescit eadem arbor in insula Pomonia, quæ haud procul abest à Scotia versus Aquilonem. Veteres quoque cosmographi, præsertim Saxo Grammaticus, mentionem faciunt huius arboris, ne quis putet esse figmentum a nouis scriptoribus excogitatum. Æneas Syluius quidem de hac arbore in hunc modum scribit: Audiueramus nos olim arborem esse in Scotia, quæ supra ripam fluminis enata fructus produceret anatum forma. hos maturitati proximos sponte sua decidere, alios in terram, alios in aquam & in terram deiectos putrescere, in aquam verò demersos, mox animatos enatare sub aquis, & in aere plumis pennisq́; euolare. De qua re cum auidius inuestigaremus dum essemus in Scotia apud Iacobum regem hominem quadratum, didicimus miracula semper remotius fugere, famosamq́; arborem non in Scotia, sed apud Orchades insulas inueniri. ¶ Iunius Dentatus Parthenopæus, vir apprime nobilis & eruditus, referre solebat pleraque prodigiosa & admirabilia, inter quæ miraculum ingens in penitissimis oris Britanniæ & sinu intimo, vbi æstus effusi Oceani, secundi & reciproci ad Lunæ augmenta & damna, ac frequentes fluxus maris & refluxus, haud secus quàm tempestas statis vicibus littora infestant, ab authoribus memorati existunt, sæpe malos & nauium carinas vetustate tabescentes, ad littora expositos, & diutina aqua madefactos, quosdam veluti fungos breui pediculo, iuxta aquas gignere, paulatimq́; adolescere inter fluctus, lapsisq́; diebus etiam moueri, sed tamen à trunco minime diuelli. Interiecto deinde tempore velut ad iustam magnitudinem peruenerint, mirum dictu tradit, quod omnem superat fidem, fungos eiusmodi iragenitos, à trunco sponte euelli, mox alis emissis & penniculis enatis euolare, & marinas aues existere, vesciq́; pisciculis littoralibus, perq́; maria passim enatare, pariterq́; apud incolas mirum non haberi: sed quia passim id euenire soleat, quotidiano vsu miraculū esse desinere, Alexander ab Alexandro dierū genialium 4. 9. ¶ Genus testarum quoddā nauigiis putrescente fæce spumosa adnasci apud Aristotelem legimus. ¶ *Barliatæ* (vox corrupta videtur, malim brātæ vel berniclæ) dictę aues è ligno crescunt. Fertur enim abiegnum lignum in aqua marina relictum, cum paulatim putruerit, humorem crassum emittere, quo densato paruæ species auiū formentur ad magnitudinem alaudarum, quæ nudæ primum, paulatim deinde plumis vestiantur, & rostro interim à ligno suspensæ per mare fluitent vsque ad maturitatem, donec se commouentes abrumpantur, & ita demum ad iustum incrementum perueniant (&, vt Iacobus Athonensis episcopus in Orientali historia scribit, sicut aues cæteræ volare incipiant,) Isidorus. De his certum est quòd in orbe nostro circa Germaniam nec per coitum gene-

Barliatæ, aues è ligno crescentes.

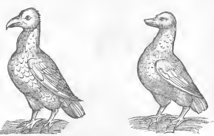
rant, nec generantur, Bartholomæus Anglicus. Berneca (Bernicla) quæ ex arbore nascitur, in quibusdam quoque Flandriæ partibus inuenitur. Hæc auis superfluitatem non habet, sicut nec arbores, Obscurus. Barbates (inquit Albert. lib. 23. de hist. anim. malim brantæ vel barnclæ) aues falsò quidam dicunt, idcirco nominati vulgò Baumgenß (id est anseres arborum) eò quòd ex arboribus nascantur, à caudice & ramis dependentes, & succo qui inter corticem est nutriantur. dicunt etiam aliquando ex putridis lignis hæc animalia in mari generari, præcipuè ex abietum putredine, asserentes à nemine vnquam has aues visas coire vel oua parere. Sed hoc omnino absurdum est. ego enim & alij complures mecum vidimus eas coire, & oua fouere & pullos alere. Auis hæc aliquanto minor ansere est, & rostrum anseris habet. caput quasi pauonis (alias, colorem capitis vt pauo, sed nullam è pennis cristam) pedes nigros vt cygnus, digitos membrana coniunctos ad natandum. color in dorso cinereus ad nigredinem declinat. struma (collum parte supina) nigra est, venter cinereus vel subalbidus, Hucusque Albertus. ¶ Diuersus ab hoc videtur anser arboreus, Germanicè vulgò dictus, Baumganß/ circa Argentinam coloribus præcipuè differens, cuius iconem egregius pictor & auceps Argentoratensis ad viuum (vt ait, auem enim ipse non vidi) expressit, quam hîc adiecimus præcedente pagina. Ansere paulò minor est, & in salicibus moratur infra supraq; aquam. Rostrum ei nigrum (vt pictura indicat) qui color etiam capitis est, colliq; proni, dorsi, caudæ & alarum, circa oculos & gula tota siue collo supino albicat, vbi & maculis quibusdam cinereis aut fuscis notatur, quæ in pectore fusco magis nigricant, in ventre tum albæ tum nigricantes apparent. crura fusca.

Baumgenß.

Descriptio auis dictæ Baumganß.

ITERVM DE EISDEM EX DESCRIPTIO-*ne regni Scotiæ Hectoris Boethij.*

Has figuras auium, quas Scoti Clakis *appellant, vt & alias quasdam Scotici maris, quas infra memorabimus, doctissimus Io. Ferrerius Pedemontanus ad nos misit, præstantissimi apud Scotos viri Henrici à S. Claro liberalitate. Mari huius generis rostrum acutius, fœminæ obtusius est, vt geminæ icones ostendunt.*

RESTAT iam de anseribus (inquit Hector Boethius) quos Clakis appellant, quosq; vulgò perperam in arboribus nasci in his insulis (Hebridibus) credunt, ea quæ huius rei cognoscendæ multo iam tempore studiosi re diligenter explorata perspectaq; cognouimus, disserere. Mari enim illis interiecto mihi magis eorum procreandi vis quædam inesse videtur quàm alicui alij rei. Varijs enim modis, verũ in mari semper, prouenire cõspeximus. Etenim si lignum in id mare projcias, temporis tractu primum in eo vermes excauato ligno nascuntur, qui sensim enatis capite pedibusq; atq; alis plumas postremò edunt. demum anseribus magnitudine æquales, cùm ad iustam peruenerint quantitatem, cælum petunt auium reliquarum more remigio alarum per aera delati. Id quod luce clarius anno à partu virgineo millesimo quadringentesimo nonagesimo plurimis spectantibus in Buthquhania visum est. Nam quum in eam ad *Pethslege* castellum fluctibus huiuscemodi lignum quoddam ingens delatum esset, rei nouitatem, qui primi conspexerant admirantibus, ad loci illius dominũ accurrentes rem nouam nunciant. Is adueniens trabem serra diuidi iubet, quo facto ingens cõfestim apparet multitudo partim vermium, alijs adhuc rudibus, alijs membra quædã formata habentibus, partim etiam formatarũ perfectè

De anseribus quæ Clakis à Scotis dicuntur. Quibus modis nascantur.

auium

auium inter quas quædam plumas habebant, aliæ implumes erant. Itaq; rei miraculo stupentes iubente domino in templum D. Andreæ Teræ (alias, Tyræ, & melius. id pago cuidam nomen est) lignũ comportant, vbi & hodie manet vndique, sicuti erat, a vermibus perforatum. Huius simile duobus subinde annis in Taum æstu appulsum ad Bruthe castellum multis accurrentibus ostensum est. Nec diuersum est quod exinde duobus rursum annis Lethe portu Edimburgensi vniuersum populum spectare contigit. Ingens enim nauis, cui insigne ac nomen Christophori erat, vbi tres perpetuos annos ad vnam Hebridum in anchoris constitisset, huc reducta atque in terram subducta, plena omnia excesis trabibus quæ mari semper mersa fuerat, vermium huiusce modi rudium partim aut perfectam nõdum auis formam habentium, partim iam absolutorum, ostendit. Cæterum cauillari id quispiam possit arborum truncis ac ramis, illis in insulis natarum, virtutem hanc inesse. Christophorum quoq; illam ex trabibus Hebridianis contextam asserens. Itaq; quod ipse quoq; abhinc septem annis vidi haud grauabor in medium adducere. Alexander Gallouidianus Kilkendensis ecclesiæ pastor (vir præter insignem probitatem rerum admirandarum studio incomparabili) cum extracta alga marina inter caulem & ramos a radice statim pariter & vsq; ad cacumen enatos qua coniunguntur conchas adnatas videret, rei nouitate attonitus, mox cognoscendi studio eas aperit, vbi magis multo quam antea obstupefactus constitit. Non enim piscem in testis conclusum comperit, sed (dictu mirabile) auem, ac pro illius magnitudine testas quoq; inauctas quibus enim paruæ inerant, & ipsæ quoq; apertæ eas pro quantitate complectebantur. Itaq; ad me extẽplo, quem eiusmodi rerum cognoscendarum iam olim magna cupiditate detentũ nouerat, celeriter accurrit, remq; omnem monstrat, non magis rei miraculo obstupefacto, quàm re tanta ac tam inaudita conspecta, læto. hac enim re satis constare arbitror, non hæc procreandarum auium semina aut truncis, aut arborum inesse fructibus, sed ipsi Oceano: quem Maro, vt Homerus, patrem rerum haud temere appellauit. Verum quoniam id fieri videbant cadentibus in aquam arborum ad littus positarum pomis, & temporis tractu ex illis eæ apparerẽt volucres alites, in eam sententiam abducti sunt, vt poma illa in ipsas cõmutari opinarentur, sed falsò. Nam tempore adnatis ex vi maris primũ vermibus, atque iis sensim excrescentibus, vicissimq; pomis illis ex humiditate corruptis, disparentibusq; non satis accurate perspicientibus ex illis in has transmutari formas visæ sunt, Hector Boethius.

DE PVFFINO ANGLICO.

Avis quædam aquatica, anati similis colore (licet viridem colorem circa caput & collum non habeat) & rostro, magnitudine minor, plumosa apud Anglos (vt audio) *puffin* vocatur. sale conditur, & in deliciis habetur. editur etiam quadragesimæ tempore, quod videatur quodammodo piscibus affinis, cùm sanguinem frigidiorem habeat. In mari degit, & volat, vbi etiã capitur, vt Anglus quidam nobis narrauit. Et rursus alius quidam Anglus eandem auem his verbis nobis descripsit: Marina est, consimili penè forma cum aue quam Angli *cotam* appellant (aut fulicæ nostræ fluuiatili) nisi quòd exilior est, & colore magis subfusca, (quam nigra) pennis caret, plumis tantum ceu lanugine quadam vestitur. itaq; subuolare non potest. subinnans alga & cochleis victitat. Si quando vel metu vel aliam ob causam locum ocyus mutare instituit, alarum pedumq; extremitate nitens, aquas celeriter quasi proreps præterlegit. Retibus gregatim capiuntur, vasisq; sale conditæ in quadragesimam reponũtur, Hæc ille. Turnerus tertium vrinatricis genus, quod anserculo nuper ab ouo excluso simile facit, rostro tãtum exiliore, pro pennis lanuginem quandam habere scribit, nec in mari sed stagnis aut fluuiis nõ rapidis degere. Veteres Græci in gripho auem nõ auem pro vespertilione dicebant, Angli *puffinum* suum quem auem natura fecit, non solũ nomine, sed re ipsa etiam & licentia cibi, auem nõ auem vel auem piscem faciunt.

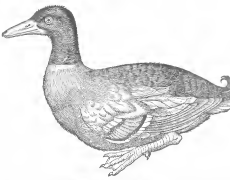
Puffinus ... quadragesimæ tẽpore editur.

Cota auis.

DE ANATIBVS FERIS IN HELVETIA COMMVNIBUS, *quarum nomina Latina nobis incerta sunt. & primum de duabus Anatibus feris torquatis.*

Anas fera torqvata minor.

Anas fera torquata, quæ magnitudine, forma & voce inter cæteras proximè ad cicures accedit, (aut magnitudine etiã superat,) à nostris appellatur Grossent / id est anas magna, & a voce Retschent. ad Constantiensem lacum a capitis alarumq; coloribus Blassent / Spiegelent. Circa Verbanum lacum Italice vocant *cesson*, cygnum autem *cesone*. Caput ei viride, rostrum subflauum, collum superius viride est, infra castaneæ coloris, in medio circulus albus, vnde torquatam appellauimus. vt videri possit [illegible] Aristophanes [illegible] vocat, & Scholiastes pennis candidis tanquam zona [illegible] transuerso situ cæruleus color est (inde nomen apud aliquos, Wild blaw ent.) qui [illegible] pro diuerso ad Solem obiectu variat paucis infra supraq; pennis candidis. Pars dorsi caudam versus & in cauda [illegible] ex cæruleo ferè ad viridem & nigrũ inclinat: inferior autem cau-

dæ pars pennis atri vel Indici coloris conspicua est, albicantibus per medium fuscis quarum aliquæ in acutum extenuantur. Venter ex albo cinereus & variè maculosus, vel (vt Græcè dicam,) ψαρὸς quæ quidem varietas ex macularum punctis per pennas quasi guttatim dispersis in aquaticis auibus nõ paucis spectatur. Cruribus rubet. ¶ Idem genus Eberus & Peucerus describunt, his verbis. Anates syluestres maiores, quas Germani Großenten/ Merzenten vocant, (id est anates maiores vel Martias à Martio mense,) ima supremaq; corporis parte cæsiæ sunt. pennas alarum & alis aspersas coloribus, præcipuè tamen purpureo nitentes habent collo capiteq; viredo ad nigredinem tendens inest, medium collum candidus ambit circulus. Fœmellæ variæ, sed cinereæ & nigris albisq; maculis distinctæ, Hæc illi. Non alias equidem boscades maiores Athenæi esse dixerim, quarum supra memini. ¶ Easdem anates à nonnullis in nostra regione puto appellari Hagenten/ id est anates sepium. nimirum quod circa sæpes in fluuiorum ripis (quanquam illæ de quibus superius scripsi in lacubus frequentes sunt) obuersentur. aiunt illas magnitudine cicures æquare, coloribus insigniri pulchris, viridi, spadice, vel castaneæ, vario. in medijs alis virere, pedibus rubere. Anas syluestris vera (id est domesticæ maximè similis, inquit Albertus) dorso & ventre grisea (cinerea) est. mas in collo quasi pauonis radiantes habet pennas, colore composito ex viridi & cæruleo, torquem album circa collum, & in alis versus ventrem maculam virôre splendentem. sed fœmina magis declinat ad nigrum colorem cum cinereo mixtum. Est autem vox fœminæ crassior, maris acutior, vt in omni anatum genere. Cæterum hoc genus anatis duplex est, nempe maius & minus, vtrunq; notum apud nos, Hæc ille.

Vox anatis fœminæ crassior, maris acutior.

DE ANATE FERA TORQVATA MAIORE.

VNIVS generis, vt ex Alberto recitaui, anatum torquatarum duæ sunt species. de minore iam dictũ est. maior apud nos vulgò nominatur Storßent vel Storent/ hoc est anas scrutatrix, quòd rostro fodiens fundum, arenam & herbas, victum sibi perscrutetur, quod & reliquæ propriè dictæ anates faciunt sed hæc fortè magis aut frequentius, cùm corpore etiam maior sit. Glandes etiam amat & auenam, & in agros auena cõsitos aliquando inuolat. Coloribus cum præcedente magna ex parte conuenit, præsertim rostri, capitis & colli, &c. Qui venantur eas apud nos in lacubus, tandiu persequuntur donec fatigatas capiant. *vide* infrà etiam in Anate muscaria.

Anas magna.

ANAS magna, ein grosse Ente. Rostrum eius in medio nigrum, à lateribus flauescens. tergum in nigro flauicante maculosum. Venter reliquo corpore dilutior. Alæ cinereæ, in quibus pennæ quædam lineis duabus trãsuersis albæ, quædam insigni fulgore sic radiantes, vt aliter in opaco, aliter in sole gemmare videãtur. In mare omnes propemodũ partes insigniores. Rostrũ flauum, caput collũq; gemmantis

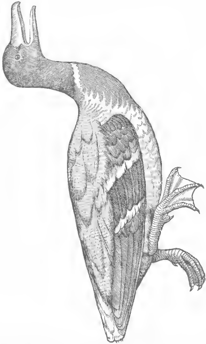
10

20

30

40

50

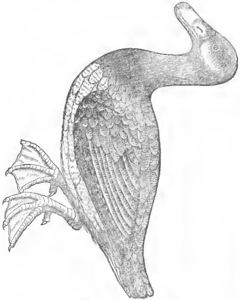

mantis viriditatis, medium collum circulus ambit albus: pars altera spadicis colore est. Venter magis varius atq; densus, plumas perdicum habens similes. Cauda in nigro viridans, quæ in fœmella, tergo æqualis est: pedes crocei, qui in eadem fœmella, lutei, Georg. Fabricius.

Anas graminea vel iuncea.

Anas graminea vel iuncea, ein Schmilente / nomen habet apud Misenos, quòd certo graminis iuncive genere (cui a foliorum angustia nomen vulgare schmalen *Vide* supra in Anate *C.*) pascatur, inq; eo frequens versetur rostro & pedibus nigris, reliqua cum anate magna illi sunt æqualia, color tantum corporis est dilutior, Idem.

DE ANATE FERA FVSCA VEL MEDIA, *id est mediæ magnitudinis.*

ANAS sylvestris fusca a colore dicta apud nos, ein treilte grauwe Ent (alij vocant ein Rotent) magnitudine & figura ad vrbanam accedit. Rostrum ei latum, inferius omnino nigrum: superior vero rostri pars ante & retro tantum nigricat, per medium ex fusco vel subcæruleo, albicat. Caput totum & maxima colli pars colore* ruffo vel castaneæ splendent nitentq́; Inferior verò colli pars iuxta dorsum & pectus vndique nigricat, vt dorsi etiam finis & cauda. Reliqua dorsi pars cum alis, mustelinum colorem refert vt mures pontici seu varij dicti: insunt autem pennæ vario colore distinctæ ex albis nigrisque lineis cymatili ductu perquam elegantes. Idem in ventre color, sed obscurior: a quo præcipuè ventris colore nomen anatis fuscæ a nostris impositum videtur. Interior alarum pars pennis albis constat. Crurum color glaucus, digiti quoq; pedum glauci vel subalbi, sed nigris membranis coniuncti, oculorum circulus ruber. Idem aut omnino proximum genus est, quod supra in Penelope a colore nominauimus Rothalß (quo nomine circa Argentoratum vtuntur) & an penelops dici posset dubitauimus, cum similiter φοινικόλογχος & ποικιλόδειρος sit, hoc est collo puniceo & vario, & anatum generi adscribatur.

*Fœmina in hoc genere capite non rubet, sed maculas aliquas (ibsilanas) habet.

scribatur nã de magnitudine nihil habemus: cum Scholiastes Aristophanis & magnitudine colũbæ, & rursus anate maiorẽ penelopẽ describat. Esto igitur nobis tum rothalsa tum anas fusca (siue vna planè species est, siue generis vnius proximi duæ species minimũ differentes) non aliud quàm penelops veterum, donec alius aliquid certius adferat. Eadẽ enã aut omnino proxima est anas quam Bellonius (Gallicè *morillon* appellat, & veterũ glaucion, esse putat. Eberus & Peucerus anates quasdã Germanice vocant Mittelenten/ hoc est mediç magnitudinis, vt ego interpretor,) latiusculis & simis rostris cinereum, colorẽ nigredine in eis variante, & veterum boscades esse suspicantur. Sunt autem hæ vel eædem cum illis quas hic descripsimus: aut saltem magnitudinis ratione idem vocabulum Germanicũ eis cõuenit.

Anas mediocris (inquit Georg Fabricius (ein Mittelente/ à magna differt quantitate & forma: minor enim est, minusq́; colorata, in alis præsertim atq; pedibus: nam & horũ membranæ nigræ sunt, quç in anate magna flauescunt: & venter quoq; candidior, ac minus varius. Alæ in masculis partim nigræ, partim albæ sunt, & pauculis pennis rubris tinctæ.

Mittelente.

DE ANATE MVSCARIA.

ANAS muſcaria, **Muggent** / ſic vocatur à noſtris, quòd muſcas ſupra aquam volantes captet. Huic quoq; vt ſuperiori magnitudo & figura ferè vt domeſticæ anati. Roſtrum latum & ſimum, cuius lamina ſuperior per medium nigricat, vtrinq; flauet: inferior planè crocea eſt. longum, quatenus extra plumas eminet, digitos duos. Dentes vtrinq; ſerrati, latiuſculi, & quodammodo membranacei flexiles, eminentes. inferioris tamen laminæ dentes minimum eminent, & ſtrias oblongas ducunt. Color plumarum per totum ferè corpus varius eſt, ex nigricante, charopo, albo & muſtelino alicubi mixtus. vel, vt breuiter dicam, qualis perdicum ferè, hoc eſt πτερωτός, vt puluetatricum pleratumq;, ſed diſtinctus. Ventris plumæ albent, interius fuſcæ. Pedes flauent. digiti nigricantibus membranis cohærent. collum tam ſupina quàm prona parte ποικίλον eſt, hoc eſt varium quibus ſupra dixi coloribus. Vertex magis nigricat quàm cæteræ partes. qui color etiam in alis habetur. eædem & cauda breues ſunt. Huic congener videtur anas ſtrepera, quam infra deſcribemus Georg. Fabricij verbis. Sed in Podamico lacu circa Conſtantiam aliud etiam anatis feræ genus muſcarium appellari audio, quod alibi à cœno paluſtri etiam **Muttent** (vt querquedulæ diminutiua voce **Murentle**) & **Moſſent** dicatur, corpore magno & coloribus elegantiſſimis inſigni, vnde eandem quam ſupra torquatam maiorem nominaui eſſe coniicio. Sed cæteras etiam anates pleraſq; muſcas ſectari aiunt.

DE ANATIBVS PLATYRHYNCHIS,

id eſt latiroſtris.

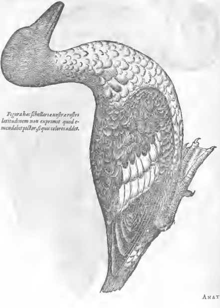

Figura hæc ſchellariæ noſtræ roſtri latitudinem non exprimit quod emendabit pictor, ſi quis colores addet.

ANATEM platyrhynchum appello à rostri latitudine. rhynchos enim nō de suibus tantum dicitur, vt quidam putant, sed etiā de auibus, non rhamphos modo, vt annotauit Eustathius. Nostri schellariam vocant, Schellent à rostri figura, vt coniicio. imitatur enim quodammodo genus quoddam crepitaculorum ex ære, quæ Germani *schellas* nuncupant: vel potius, quoniam inter volandum (vt audio) alis suis ita perstrepat, vt crepitaculorum huiusmodi sonum repræsentet. Rostrum ei nigrum, breue, medio palmo (id est duobus digitis) longum, & eiusdem fere latitudinis non planum aut simum vt muscariæ, sed conuexum instar clypeorum, quare aliqui Schiltent/ id est clypeatam appellant. Hæc etiam anatis vrbanæ magnitudinem non excedit, vt & muscaria: & pedes similiter flauos habet, sed maiores, longiores: & digitos itidem nigris iunctos membranis. Pennæ vbiq; nigræ sunt, sed in collo nigricant ex albo in alis inferioribus albæ. Capitis color qui castaneæ obscurus, vel ruffus admixto nigro. Prona (anterior, puto) pars colli & venter albent. Dentes in superiore rostri parte vndiquaq; conduntur interius, nec eminent: inferiores verò oblongas strias ducunt vt in muscaria anate. Lingua nigricat. Audio eam piscibus quoq; vesci. Eadem vel omnino congener est, quam clangulam Georg. Fabricius nominauit: nam & Miseni (vt scribit) appellant ein Klinger/ ab alarum clangore, quæ firmissimæ sunt, nec sine sono in volatu mouentur. Rostrum ei latum, sed breue ac obtusum, & nigrum, caput magnum & in nigro viridans secundum oculos, qui in hoc genere pulcri sunt, vtrinq; macula alba est in fœmella nec vir or ille, neq; hæc macula apparet, (figurā schellariæ nostræ ex fœmina factam arbitror, quoniam macula caret.) Tergum & cauda nigra: alæ partim nigræ, partim candida: gula cum ventre tota candida in fœmella gula nonnihil in cinereo maculosa. Pedes in ambabus flaui, Hæc ille. Sed capitis etiam quam misiticonem apponemus, vt & rostri latitudo (non expressa a pictore nostro) & macula secundum oculos, appareant. Habui similem e lacu nostro, capite è viridi nigro, denticulis modice eminentibus è superiore lamina, cruribus fere croceis, oculorum circulo flauo, pondere XXX vnciarum.

Schellaria.

Descriptio.

Clangula.

CAPVT CLANGVLÆ.

RVRSVS idē vel maximè congener platyrhynchi anatis gen9 est, quod audio vocari à Germanis (circa Argentoratū) weisser Dritt vogel/ (nescio qua nominis ratione, cuius generis etiam fuscam speciem inueniri aiunt, illam nimirum quam supra descripsimus: nisi forte Drittvogel / dicatur quasi tertia auis, quod inter alias duas, forte mediæ inter vtranque similitudinis sit: sic Galli genus quoddam mergi vocant *vn tiers*, inter anatem & morillonum vt ipsi vocant. Bellonius glaucium esse putat) ab Anglis *scheldrake*, quæ vox ad Germanicam Schellent accedit. Rostrum ei similiter breue & bene latum (vt in pictura ad me missa conspicor) & nigrum vt caput etiam ac dorsum & alæ. quarum tamen in medio magna pars alba est, & rursus in superiore parte colli etiam pars inferior, pectus & venter albent. inter rostrum quoque & oculos albæ sunt maculæ, reliqua circa oculos pars maculis è cæruleo viridibus ambitur. Crura & pedes è ruffo flauescunt. Sed alij aliter describunt *scheledracum* Anglorum: *vide* infra inter Mergos magnos.

ALTERVM apud nos genus platyrhynchi anatis, similiter vt primum Schiltent / id est clypeatam nuncupant: aliqui priuatim Täschenmul / ob insignem rostri latitudinem, quæ ad duos pollices accedit. tascham enim appellant nostri marsupij genus latiusculum quod a zona suspenditur. Rostrum ei nigrum, latum & in fine quadam cochlearis specie. mediæ extremitati breuis quidam & paruus vncus adiungitur. (inferior rostri pars siue lamina superiorē ita subit vt intra eam tota includatur.) Dentes ab vtraq; rostri parte molles, flexiles, recti, pectinum instar è superiori lamina prominentes (a qua dentium specie pectinata, si libet, appelletur platyrhynchus ctenodus) in hoc anatum genere (quod sciam) omnium longissimi, ad dimidij digiti longitudinem. aut forte etiam cæteris anatibus dentes æquè longi, sed rostro magis adhærent, non ita prominent. Caput nigricat. sed occipitium & pars posterior vsq; ad medium colli viriditatem præ se fert. Collum duos palmos longum. Reliquum corpus vt anatis communis, vel aliquanto minus. Pedes & crura crocei coloris. plumæ ventris ruffæ (quæ in superiore genere albæ sunt.) Superior alarum pars ex cinereo cærulea. reliquæ pennæ partim fuscæ, partim subuirides. Hanc quoq; pisces captare aiunt. Vidi etiam alias per omnia similem, sed colore diuerso, siue quòd sexu seu specie differret: rostro quali dictum est, quatuor digitos longo, pondere vnciarum octodecim, collo pro proportione corporis longo per caput & collum fusco colore maculoso. Linea alba in medijs alis, infra quam virides pennæ, superius vero cæruleæ sunt. Maiores alarum pennæ longiores sunt quam in plerisq; anatibus, & vltra caudam extenduntur. Circulus in oculis subflauus.

Platyrhynchus ctenodus vel Macroplatyrhynchus.

CAPVT FVLIGVLÆ.

Anas fuligula. ANAS fuligula (sic vocat Georg. Fabricius imitatione Germanicæ vocis apud Misenos ein Rußgen) à fuligineo totius corporis colore. rostrum vt in clangula breue est, vt in latirostra (maiore, mox describenda) latum. vnde & latirostra minor vocari potest. In alis vna linea transuersim alba. venter albus pedes vt anatis paruæ (querquedulæ) à qua etiam non differt magnitudine.

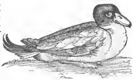
CAPVT LATIROSTRÆ MAIORIS.

Latirostra maior. ANAS latirostra maior, ein Breitschnabel. Huic rostrum duplo ferè, quàm in cæteris latius, idq; in mare nigrum, in fœmella modò flauescens, modò maculis varium. Striæ quoq; longæ, & frequentes magis, quam in vllo alio genere. Collum in albo cinereoq; maculosum, gulæ pars inferior alba. Alæ in parte superiore isatidis colore sunt, media albæ, postrema in nigro viridantes, reliqua cinereæ. Venter spadicis colore, in fœmella mediocri anati ferè similis, in albo flauescens. pedes cum primo genere conueniunt, in vtroq; sexu, Georg. Fabricius.

DE ANATE FERA MARINA.

Anas fera marina. ¶ HIS aliam speciem addo quam peregrinam esse aiunt, & Seevogel / id est auem marinam cognominant. rostro itidem breui, latoq; & conuexo, ad cæruleum colorem dilutum inclinante: pars media tamen nigricat, vt & caput & cauda extrema, & longiores alarum pennæ: quæ tamen duabus Zonis distinguuntur, inferiore alba: & superiore similiter, sed quam per medium linea ruffa diuidat. Collum breue, album inferius dorsum fuscum. pectus ruffum: vt etiam pedes, sed hi dilutius. Latera cinerea, fuscis & breuibus punctis lineisve distincta. Oculos puncta obscurè viridia ambiunt. Sed hanc quoque descriptionē picturæ tantum intuitu confecimus. Quærendum an hæc sit Flub dicta apud Frisios, auis aquatica anate minor, sed rostro lauore.

De anate cirrhata. ANATEM quandam cirrhatam nostri à corpulentia Bollenten appellant: cui itidem rostrum latiusculum, corpus gallinæ magnitudine, plenum & obesum: quamobrem in cibo cæteris plerisque præfer-

præfertur. Totum rostrum superius in hac glauco colore est. inferius nigrum. Caput etiam & collum vndequaq; nigra. mas apicem in vertice gerit nigris pennarum cirrhis conditum: prope quem pennæ vtrinq; ex nigro virent. Dorsum est fuscum punctis albicantibus tanquam puluere inæqualiter aspersum, quæ tam parua sunt vt lateant nisi penitus aspexeris. Fuscis alarum penitus candida subsunt, quarum extremitas iterum nigrescit. Cauda breuis, vt anatum generibus, vndiq; fusca. Venter & supinæ partes alatum albent. Pedum digitos glaucos nigræ coniungunt membranæ.

DE ALIIS QVIBVSDAM ANATIBVS QVAS *Georg. Fabricius apud Misenos nobis descripsit.*

Anas fistularis. ANAS fistularis, ein Pfeifente, à sono acutiore, quem fistulæ modo emittit, denominata, aeris lineatus in rostro habet latiores. rostrum colore isatidis, circa vnguem ductus nigros quasi fila. Collum rubro nigroq; varium, tergum partim plumeum (forte plumbeum) vt venter anatis magnæ, partim rubris nigrisq; penitus temperatum. Alæ parte superiore cum tergo conueniunt, media maximaq; albæ sunt, ima cinereæ. In fœmella verò nec rostrum, nec tergum, nec alæ eodem sunt ornatu: solus venter in vtrisq; candidus.

Anas strepera. ANAS strepera, ein Leiner / à vocis strepitu grauiore. Rostrum nigrum, collum in nigro alboque quasi squamosum, dorsum in cinereo flauicans, sub alæ quasi perdicum pennæ. Alæ rubras, nigras, albas pennas permixtas habent. Venter supernè candidus, cauda nigra, & in extremo cinerea. Pedes lutei, membranæ nigræ. Hæc muscariæ nostris appellatæ, quam supra descripsimus, congener videtur.

Anas caudacuta. ANAS caudacuta, ein Spitzschwantz / nomen à cauda longiuscula accepit. Rostrum supernè nigrum, à lateribus isatidis dilutæ imitatur colorē: in fœmella cum maculis nigris cinereum. In alis pennæ infimæ transuersim albæ. mediæ in nigro gemmantes viridi & damasceno: extremæ nonnullæ flauicantes. Hæc in fœmella varietas non est: sed lineæ tantum duæ transuersim albæ. Capite cum anate mediocri, dorso cum strepera conuenit, pedes membranæq; cinereæ.

Anas quadrupes. ANAS quadrupes, magnitudine anatis paruæ. Rostrū latum, & in latitudine tenue, figura à nostratibus omnib. aliquantum differens, priore parte nigrum, extrema flauum. Capitis summa pars ad collum vsq; nigra, circa oculos cinerea. Niger circulus collum ambit, nigrum tergum, nigræ alæ, nigra cauda. Venter albus. Pedes flaui, & inter se non procul distantes, vt pictura indicat. Hanc anatem mortuam vidi nam duæ asseruantur Torgæ in armamētario illustrissimi Electoris Saxoniæ. Audiui à quibusdam circa Merseburgum ad Salam eius generis captas esse, Hæc Fabricius. qui imaginem quoq; anatis quadrupedis sibi visæ ad nos misit, quam hoc loco apposui.

VIDI ego columbæ etiam quadrupedis effigiem typis excusam & publicatam, de qua suo loco scribetur. Alæ & crura auium ex oui luteo fiunt, indicio est quod pulli qui ex ouo cuius lutea duo sunt, absq; sepiente membrana quatuor alis & totidem pedibus nascuntur, arbitranturque prodigium, quale olim Mediolani contigit, Cardanus libro 12 de Subtilitate. Atqui anas hæc, vt & columba cuius memini, tetrapodes tantum fuerunt, non etiam tetrapteri. Sed de ouis geminum vitellum habentibus, plura adferam in Gallina C.

De diuersis anatū generib. ANATES longirostra, mustelaris, raucedula & altierura, sic dictæ à Georg. Fabricio imitatione vernaculæ linguæ, quoniam piscibus victitare mihi videntur, quod vel ex rostri figura coniicio, inter mergos infra à nobis referentur.

ACRONIVS lacus, quem Constantiensem vocamus, multa anatum genera alit: & inter alias, quæ ab accolis vocantur Krautenten / id est herbiuoræ: Mooren vel Murenten / quas puto ab anate torquata maiore non differre. Trůbvögel / Kätzle / de quibus nihil hactenus certum rescijn. Bellonius *morillons* Gallicè dictas aues in anatum genere numerat.

HISPANI in Hispaniola insula & vicinis inuenerunt anseres syluestres, turtures, anates nostris grandiores & cygneo candore, capite purpureo, Petrus Martyr. Sed aliter Christophorus Columbus, In Hispana insula (inquit) turtures syluestres & anates nostris prōceriores inuenimus, anseresque oloribus candidiores, capite tantum rubeo. Hæ forsan anates Indicæ fuerint.

DE ANATE INDICA MARE.

ES T apud nos (inquit Io. Caius, qui figuram huius auis & descriptionem ex Anglia ad nos misit) ex India anas, eadem planè corporis figura, eodem rostro & pede, quo vulgaris, sed ex dimidio maior ea & grauior. Caput illi rubescit vt sanguis, & bona pars coniuncti colli à posteriore parte. Id totum callosa caro est & incisuris distincta. quaq; ad nares finit, carunculam demittit à reliqua carne figura separatam, qualis cygnis est rostro coniunctam. Nudum plumis caput est, & ea colli pars quæ rubescit, nisi quòd in summo capite crista est plumea atq; candida per totam capitis longitudinem quam, cum excandescit, erigit. Sub oculis ad rostri initium per inferna, inordinatæ maculæ nigræ carni sunt inductæ & vna atq; altera à summo oculo ad superna eleuatæ. Oculus flauescit, separatus à reliquo capite circulo nigro. Sub extremo oculo in auersum macula est singularis, separata à cæteris. Rostrum totum est cæruleum, nisi quòd in extremo macula nigrescit vna. Pluma illi per totum colli processum reliquum, alba. Qua corpori collum iungitur, circulus est plumeus, niger, rara pluma alba maculosus & inæqualis, per ima angustior, per summa latior. Post eum per totum imum ventrem pluma alba est: per summum corpus, fusca: sed ab circulo illo nigro pluma alba in summo diuisa. Extremæ alæ atque cauda cum splendore virescunt, vt cantharides. Tibiarum cutis fusca est, incisuris leuibus per circuitus ducta. Membrana per interualla digitorum pedis pallescit magis, vna atq; altera respersa macula fusca, incerta lege disposita, nisi in interuallo sinistri pedis, vbi sex per digiti extremi longitudinem ordine disponuntur. Tardo gradu incedit propter corporis grauitatem. Vox illi non qualis cæteris anatibus, sed rauca, qualis faucibus humanis catarrho obsessis. Maior mas est fœmina. Ea similis mari est, nisi quòd non ita variegato corporis colore est. Viuit ex cœnosis aquis & alijs quibus cætera vulgaris anas gaudet. ¶ De hoc anatum genere forsan intellexit Christophorus Columbus vbi scribit, In Hispana insula turtures syluestres & anates nostris prochiores inuenimus, anseresq; olotibus candidiores, capite tantum rubeo.

DE ANATIBVS QVIBVSDAM GERMANIAE *inferioris & maritimæ, Meanca, Tela & Slupo, &c. anate fera minoribus.*

IN Germania inferiori & maritima apud Frisios audio inueniri auium aquaticarum & anatibus ferè similium diuersa genera, & nominatim ista, Smeant / Teling / Slup / Griffvogel / Wildentēn. Primum ex his minimum esse, secundum maius primo, tertium secundo, quartum tertio, quintum omnium maximum. *Meancæ anates.* Meancæ aues (Murmelius Germanicè vocat Meanck) ab imitatione vocis sic dictæ, anatibus maiores (lego minores) sunt breui collo, breuibus pedibus, coloris cinerei, oculis glaucis, rostro parum croceo, parum rubeo. semper clamant meanca, cadauerum cupidissimæ, & præcipue hominū. itaq; gaudent tempestatibus, insidiantur tamen etiā paruis animalibus. Ab his auibus

bus etiam multas alias aues maritimi meancas (nimirum quas vulgò Mew dicunt) vocant, Albertus.
Scribit autem eadem quoq; de fulica. nempe auem aquaticam esse, de genere mergorum, anate mi-
norem, cadaueribus vesci & tempestatibus gaudere colore tamen distinguit nigram esse docens. Vn-
de apparet has aues congeneres esse & generis quidem larorum, vel (vt Plinius vocat) gauiarum, quæ
aues subinde circa aquas volitant columbarum ferè magnitudine, clamosæ, famelicæ, pisciuoræ, plu-
mosæ & leues: rostro collo & pedibus omnino tales, quales meancas Albertus describit, palmipedes,
&c. vt pluribus dicetur in Lari historia. Fulicam etiã Albertus nidificare scribit in petris circa aquas,
& laros Aristoteles in petris maritimis. sed Aristoteles cinerei tantum lari meminit, qui circa lacus &
fluuios victitet quem meancam Albertus vocat, nostri Mewb / & Holbrot / &c. & alibi, qui e mari vi-
10 ctum quærat, ein wysser Mewb. nos verò alias etiam differentias coloris eorum suo loco adferemus.
Alberti quidem fulica de qua nunc diximus, alia est quam fulica hodie Italis appellata. *Vide* in Fulica.
Ex Frisio quodam accepi meancam anati syluestri fere similem esse, minorem, quæ in sublime volaru
efferatur imminente serenitate, alba circum latera vocabat autem ipse Germanice Schmeant. Sed
hæ aues cùm volaces sint, & raro natent, anatum generi non debent adscribi.

De fulica.

¶ De tela & vuigena, *vide* supra in Querquedula.

¶ Slvb vel Schlub Frisiorum lingua genus anatis est, minus quàm anas fera propriè dicta, sed Schlub.
rostro latiore. Hæc forte fuerit species vna ex anatibus platyrhynchis, quas supra descripsimus.

Non dubito quin & alia complura anatum genera comperiantur, alia in alijs regionibus: quan-
quam veteres pauca nominarunt, vt ardearum quoq; tria tantum genera, quæ tamen innumera repe-
20 rit Oppianus in Ixeuticis author est ego verò non plura ardearum quàm anatum genera extare puto,
multoq; magis si quis mergorum etiam genera anatibus adnumeret sunt enim mergi nonnulli anatib.
non cætero tantum corpore, sed etiam rostro ferme similes, vt anates primo intuitu existimari possint.

DE MERGIS IN GENERE, QVIDQVE AB *anatibus differant, & seorsim de Mergo apud Latinos veteres, & Æthyia apud Græcos.*

Mergvs non tam species auis est, quàm genus multas sub se species continens. aues tamen, quæ
30 vt plurimum mergi (Merch apud Germanos) vocantur, variæ sunt vt picæ, &c. (vt infra dicemus
inter diuersos mergos, quorum vulgatia tantum nomina tenemus) Albertus. Veteres nõ fecerunt plu-
ra mergorum genera, fortè quòd cum anatibus ea confuderint. Nos cum alias distinguimus, tum den-
tibus, qui anatibus omnibus molliores, flexiles transuersiq; per rostrum pertingunt mergorum, illis
quibus rostrum latiusculum (minus tamẽ latum quam anatibus) duri ac rigidi, vtrinq; tantum in mar-
ginibus rostri cæteris, quibus rostrum latum non est, sed in acutum desinit, nulli. Veteres quidem nul-
lius auis, quod sciam, dentatæ meminerũt, præterquam Diomedeæ, quam Iuba catarractam vocat vt
hæc quoque mergorum generis existimari possit, vt suo loco dicemus. Mergi præterea magis aquatici
sunt quam anates ideoque semper ferè in aquis manent, non æquè in terram & ripas egrediuntur vt
anates. Et crura vel non æquè absoluta habent, vel breuiora, vel non eodem situ sed posterius quam
40 obrem incommodè ingrediuntur. Piscibus magna ex parte viuunt & diutius quàm anates vrinari pos-
sunt. & natando celerius insequi. Plerisque eorum ceruix procerior in same etiam herbis & alijs qui-
bus anates vescuntur. Mergum Varro ait dictum esse quod mergendo se in aquam captet escam sed
hoc cum diuersarum specierum aues aquaticæ faciant, (omnes quidem palmipedes & quodammo-
do anatiformes, magnitudine tamen, coloribus, rostriq; figura differentes) de vna tantum specie mer-
gi vocabulum vsurpasse veteres Latini videntur, eadem scilicet quam Græci *æthyiam* vocant. Obijci
quidem potest, æthyiam apud Græcos marinam tantum nos legere, & quæ in saxis maritimis oua pa-
riat Aristoteli: mergum vero a Plinio non marinum tantum, sed etiam stagnorum incolam poni: non
in saxis sed in arboribus nidificantem. vnde doctissimus Wottonus mergum ab æthyia auem diuer-
sam esse suspicatur. Sed cùm eruditi hactenus omnes eandem esse auem tradiderint, & pleraque de
50 æthyia à Græcis tradita, Plinius de mergo interpretatus sit, nihil eas inter se differre præterquam no-
mine credimus. Idem enim animal & marinum aut maritimum esse, & circa fluuios stagnave aut in
ipsis morari, cùm in autum rum in piscium genere, nihil prohibet: siue quòd a mari quædam ascen-
dant, vt alcyones aues, lupi pisces: siue quòd vtrobiq; nascantur, idq; vel nullo discrimine corporis &
naturæ, vel aliquo illo discretæ, vt percæ marinæ a fluuiatilibus Quin & easdem aues in arboribus ni-
dificare, aut si arbores desint, in nudis scopulis, nihil erit absurdi. vt apes alias in arborum alias in terræ
cauis nidificant. Transtulit sane locum suum Plinius ex Aristotelis de animalibus historia 5.9 vbi nulla
arborum mentio: sed tum lari tum æthyiæ saxis maritimis oua parere scribuntur. Quòd si æthyiam
mergum esse negemus, nullum aliud quo appellari Græcè possit vocabulum nobis relinquitur. nam
dypten, pyngem, & *bũngem* poetica esse legimus, & idem cum æthyia significare. Hæc nostra quidem
est sententia: vt pluribus tamen per nos satisfieret, seorsim quæcunque apud veteres Latinos de mer-

Quibus in rebus differant mergi ab anatibus.

De dentibus anatũ & mergorum quibus inter se hæ aues differunt.

Mergi sunt magis aquatici quàm anates.

Mergus vnde dictus sit.

Mergus an idem sit Latinis quod æthyia Græcis.

go prodita inuenimus, seorsim etiam quæ apud Græcos de æthyia, conscripsi, vt conferenti vtriusque historiam vnam eandemq́, auem aut diuersas iudicandi libertas relinqueretur. His iam perscriptis incidi in Turneri Angli de mergo scripta Mergus (inquit) Anglicè *a cormorant*, Germanicè ein Ducher (sed alibi vrinatricis quoque primum genus Germanicè Ducher interpretatur, Anglicè *douckera* vel *louna*) Et rursus, Mergus auis est magnitudine ferè anseris, pulla, rostro longo, & in fine adunco, palmipes, corpore graui: forma corporis aui sedenti, erecta est. Plinius in arboribus nidulari scribit, at Aristoteles in saxis maritimis. Quod vterque aut vidit, aut à referentibus aucupibus didicit, scripto mandauit. Et ego vtrunq; obseruaui. nam in rupibus marinis iuxta hostium Tinæ fluuij mergos nidulantes vidi, & in Northfolcia cum ardeis in excelsis arboribus. Qui in rupibus marinis nidificant, ex præda marina ferè viuunt: qui verò in arboribus, amnes, lacus & fluuios victus gratia petunt, Hæc Turnerus. Apparet autem ex descriptione, quòd mergum auem intelligat, quam nostri Scharb nominant, Angli (vt audio) *cormorant*. quanquam Galli etiam aliam auem *cormorant* vocăt, nempe phalacrocoracem, quem inferiores Germani Schwemmerganß / appellant. De mergo magno nigro (sic enim Albertus vocat, & carbonem aquaticum) qui & simpliciter mergus veteribus dictus videtur per excellentiam scilicet, plura leges infra inter mergos magnos. Mergum aquarum dulcium audio vulgò Græcè hodie [illegible] nominari.

Quid Turnerus de mergo scribat.

Nomina diuersa mergorũ. Hebraica.

¶ קאת, *kaath*, & שלך, *schalac*, Hebraicas voces ferè confundi, & pro eadem aue accipi video, cum Deut 14. vtraq; seorsim nominetur inter immundas aues. vbi Munsterus pro *kaath*, vpupam vertit. LXX. catarrhacten, Hieronymus mergulum: aliqui ardeam: vt *schalac* etiam Leuitici 11. Hieron. & LXX. nycticoracem, aliqui mergulum, alij ardeam. Dauid Kimhi *schalac* ex magistrorum sententia השולה, *heschula*, auem quandam marinam exponit piscium captatricem: *Onkelos* שלינונא, *schalenuna*, mergulum. Abraham Esre Leuit. 11. auem (inquit) dicunt esse, quæ natura ea est prædita vt abijciat fœtus suos. Is nimirum (vt iudicat eruditus quidam apud nos) est cuculus. Arabica translatio Deut. 14. habet זמג, *smag* Persica vocem retinet Hebraicam. קאת, *kaath*, Dauid Kimhi a vomendo dictam putat. Rabi Ionas auem vocatam dicit קאה, *kaah*, & *thau* radicalem putat literam, vt Psalmo 102. לקאתמדבר. Porrò in Thalmud magistri vocant קיק, *kik*, vel *kakik*, quam auem cuculum Iudæi putant. adstipulatur R. Abraham Psalmo 102. & Leuitici 11. auis est, inquit, solitudinem amans à vomendo dicta, cuius vox cett בכי, *cobi*, id est ploratus, in Thalmud *kik* dicta Deuter. 14. Chaldęus קתא, *katha*, Arabs קוק, *kuk*, reddit, Persa vocem Hebraicam seruat. LXX. Leuitici 11. & Psalmo 102 pelecâna vertunt. Deuter. 14. (vt dixi) catarrhacten Esaiæ 34 ὄρνεα. Sophoniæ 2. chamæleontes, (sed *koah*, vel *koach* chamæleon est, non *kaath*. (Hieronymus Psalmo 102. LXX imitatus pelicanum, alibi onocrotalum. Sunt quidem aues istæ, mergus, catarrhactes, pelicanus & onocrotalus, omnes pisciuoræ, & onocrotalum video à quibusdam cum pelicano confundi: alioqui pelicano magis conuenit vomitus. aiunt enim illum conchas deuoratas postquam concoctionis calore apertæ fuerint reuomere, vt carnem à testis seligat. vox verò lamentabilis (aut potius terribilis, instar rudentis asini) onocrotali est. Pagninus & Oecolampadius *kaath* Esa. 34 pro onocrotalo accipiunt קאת, *kaath*, Iudęi nostri dicunt esse Widhopff/ id est vpupam, Munsterus.

Græca. Itala.

¶ Græci hodie mergum marinum, vt audio vocant [illegible]. Mergum alij mergonem vocant, Ambrosius Calepinus. sed *mergón*, vox apud Italos vulgaris est, non Latina. faciunt autem mergones diuersos & magnitudine differentes. Mergi ab imperito vulgo *smerge* dicũtur. Eryth ręus Italus Mergi sunt nonnulli quos ceruos aquaticos vocant, Seruius ego pro ceruis coruos reposuerim. nam & Hispani (vt eruditus quidam ex illa gente nos docuit) mergum coruum marinum vocant, cueruo marino: coruum nimirum nomine indito à colore nigro Albertus catarrhacten (ipse peperam carthates scribit) mergum nigrum interpretatur, qui fortè scharbus noster fuerit, & coruus aquaticus Aristotelis potius quàm catarrhactes. Scio quidem mergos quosdam cornutos vocari, quod plumas instar cornuum habeant, vt Seuerus Sulpitius scripsit, si rectè citat author libri de natur. rerum. sed hoc nihil ad ceruos. cristæ potius quàm cornua dici debent & si cornibus conferri possent, non tamen ceruinis & ramosis. sed de his infra pluribus, adiecta etiam figura. Mergum Galli vulgò interpretantur *vng plongeon* vel *plonget* quæ vox ad Græcorum [illegible] & [illegible] accedit. ¶ Germani mergum Ducher interpretantur, aliqui Teucher scribunt, Tucher / Duchent. sed alij alias aues his nominibus designant. illam quæ propriè Ducher appelletur, aiunt columba minorem esse, &c. *Vide* in Vrinatrice. Flandri voce diminutiua Dükeckin.

Hispanica.

Gallica. Germanica.

B.

Descriptio mergi.

Substricta crura gerentem, & spatiosum in guttura, Ouidius mergum cognominat. *Longa internodia crurum, Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*, Idem. Mergi contra omne genus auium pedes habent in cauda, ita vt in terra stantes instar hominis pectus erectum præferant, Author libri de natur. rerum. Insatiabilia animalium, quibus a ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt lupis ceruarijs, & inter aues mergis, Plinius. Aristoteles animalia illa quibus intestina recta sunt, ciborum auida esse scribit.

Mergus

C.

Mergus tam in mari quàm in aquis dulcibus degit.

Mergus tum in aquis dulcibus degit, tum in mari, vt supra docuimus. Mergi maria aut stagna fugientes ventum præsagiunt, Plin. Idem alibi mergos marinos nominat. Mergum mare carpentem, Ouidius dixit. *Æquor amat nomenq; manet, quia mergitur illi*, Idem. Mergus flumina stagnaq; innatat, sic dictus quòd in aquis se mergat diutius tamen sub aquis morari non valet, quòd aeris respiratione indigeat quum percuti metuit, in aqua mergitur, & pisces persequitur, Author libri de nat. rerum. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ cæteræ reddunt, Plin. In aquam se cibum captans assiduè mergit, Varro. Mergos apricos, Verg 5. Æneid. Celeres, Georg. 1.

Merg. vox.

¶ Mergi etiam vocem mutant, vt canit Lucretius *Accipitres atq; ossifragæ, mergiq; marinis Fluctibus in salso victum vitamq; petentes, Longè alias alio iaciunt in tempore voces*

Nidus.

¶ Mergi in arboribus nidificant, Plinius. sed quoniam æthyia eadem mergo esse videtur, æthyiam verò Aristoteles in saxis maritimis oua parere scribit: Io. Claymondus, ne Plinius ab Aristotele dissentire videatur, hunc locum sic legit. Gauiæ in petris nidificant, mergi etiam in arboribus. Verum codices omnes, quos quidem viderim, inquit Wottonus in altera litera cõsentiunt.

Ouorum partus. Pulli.

¶ Oua pariunt mergi incipiente vere, plurimum terna, Plin. ¶ Mergorum pulli vt primum ab ouis exclusi fuerint, si matrem eos perdere contigerit, adeò validi sunt, vt ipsi sese nutrire possint, Albertus & Author libri de nat. rerum.

E.

Ratio mergorũ capiendorum.

Mergos plerosq; capi puto similiter vt anates, visco, defatigatione, bombarda, pisciculis in acum aut hamum affixis funiculo insertum. In ciuitate quadam ad magnum fluuium sita in Oriente, hospitem piscaturum comitatus vidi in nauiculis eius mergos super perticas alligatos, quibus ille guttur filo ligauit, ne pisces captos deuorare possent. Posuit autem ad singulas naues tres magnas cistas, vnam in medio, & ab vtroq; extremo singulas. Tum mergos solutos dimisit: qui mox pisces quam plurimos cepere, & ipsimet in cistas illas imposuêre, ita vt breui tempore omnes repleuerint. Tum hospes filis a gutture eorum solutis, eos iam sibi ipsis piscari & piscibus pasci permisit. Hi pasti ad loca propria reuertuntur, iterumq; perticis alligantur, Odoricus de Foro Iulij.

Prognostica tempestatis.

Mergi anatesq; pennas rostro purgantes, ventum præsagiunt: cæteræq; aquaticæ aues concursantes item mergi maria aut stagna fugientes, Plin. *Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis, Cùm medio celeres reuolant ex æquore mergi, Clamoremq; ferunt ad littora*, Verg 1 Gerog Huius auis natura est vt sæpe mergens aurarum signa colligat, & præuidens tempestatem futuram, propere medio reuolet ex æquore, & ad littorum tuta cum clamore contendat, Ambrosius Calepin.

F.

De esu & apparatu mergorũ.

Si quis tunc mergos suaueis edixerit assos, Parebit praui docilis Romana iuuentus, Horat. 2. Serm. Hyeme obesiores sunt propter pauciorem tum temporis motum. omne enim animal sereno aere gaudet, & in eo amplius vagatur, Obscurus.

G.

Remedia ex mergo & Æthyia. Ex sanguine. Ex corde. Ex vẽtre, iecore, felle, & ouis.

Remedia quæ Latini ex mergo tradiderunt, & ex æthyia Græci, coniungere volui, (non sine distinctione tamen nominum,) quod authores ipsi vnam & eandem auem his nominibus intellexisse videantur. ¶ Æthyia tota assata & in cibo sumpta elephantiasin sanat, & spleni medetur, Kiranides. ¶ Æthyiæ sanguis antipharmacum est, & feris venenatis resistit, Idem. ¶ Magi contra quartanas deuorari iubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inueteratumq; contritum, & in calida aqua bibi, Plinius. Fama est crudæ æthyiæ (quidam transtulit *fulicæ*, cor comesum comitialem morbum discutere, ipse quidem periculum non feci, Aretæus. ¶ Æthyiæ venter aridus potus (codex manuscriptus habet, & portatus & potatus) concoctionem perfectam ac bonum stomachum præstat, Kiranid. Serenus etiam scribit ventriculum mergi raptum (id est in cibo sumptum) stomacho mederi. Ventrem mergi aliqui commendant tanquam medicamen pepticũ, id est concoquens, siue protinus elixum, siue arefactum (σκελετεύων) comedas. At nos id experti vanam esse promissionem comperimus sicut sanè etiam quod de interna tunica gallinarum memoriæ est proditum, Galenus de simplic. lib. x1. Atqui nec ipse mergi ventriculus facile concoquitur, neq; quicquam ad aliorum concoctionem iuuat, Wottonus è Galeno. Crediderunt forte aliqui, mergi vẽtriculum in cibo, quod ea auis voracissima est & plurimũ concoquit, nostram quoq; concoctionem roborare posse: quemadmodum nostro tempore multi putant pellem mergi maioris nigri (scharbum vocant nostri) vna cum plumis interioribus paratam à pellifice, & ventriculo nostro applicatam, vim concoctricem eius promouere, non calore tantum suo, sed peculiari proprietate. Æthyiæ venter aut in eo contenta. Esdræ antidoto miscentur. *Vide* Fuchsij antidotarium 164.f. ¶ Inueteratum sale (σκελετευθὲν, id est simpliciter exiccatum) æthyiæ iecur, ex hydromelite duobus cochlearijs potum, secundas pellit, Dioscor. Æthyiæ iecur assatum cum oleo & modico sale datum, mirificè conferre affirmant à rabido cane morsis. ita enim præsentaneum esse remedium, vt æger protinus aquam flagitet, Aetius. ¶ Æthyiæ fel cum cedria inunctum, euulsos palpebris pilos non sinit renasci, Kiranides. Æthyiæ oua dysenteriam & renes & stomachum sanant, Idem.

H.

a. Mergus etiam genus propagationis in vite dicitur. Nonnullos tamen in vineis characatis ani-

Mergus gen⁹ propagationis in vite.

maduerti (& maximè eluenaci generis) prolixos palmites quasi propagines summo solo adobruere: deinde rursus ad arundines erigere, & in fructum submittere, quos nostri agricolæ mergos, Galli condosoccos vocant, eosq; adobruunt simplici ex caussa, quòd existiment plus alimenti terram præbere fructuarijs flagellis, Columella lib. 5. cap. 5. Et rursus 4. 15. mergum esse ait, vbi supra terram iuxta suum adminiculum vitis curuatur, atq; ex alto scrobe submersa, perducitur (alias producitur) ad vacantem palum: tum ex arcu vehementer citat materiem, quæ protinus applicata suo pedamento ad iugum euocatur. Item Palladius, 2. 21. Mergum (inquit) dicimus, quoties velut arcus supra terram relinquitur, alia parte vitis infossa. Mergi post biennium reciduntur in ea parte quæ supra est, & in loco iustas vites relinquunt. Veteres vineas mergis propagare potius quàm totas sternere Atticus præcipit, quòd mergi mox facile radicantur, ita vt quæq; vitis suis radicibus tanquam proprijs fundamentis innitatur, Columella 4. 2. Galli hodie vulgò mergum in vinca appellant *marquotte*, quasi *mergottam* per diminutionem, alij *courson, brin*, Carolus Stephanus. ¶ Merendi genera complura sunt, multi mergis, alij pectinibus spicam ipsam legunt, Columella 2. 21. Videntur mergi (inquit Beroaldus) esse ferramenta idonea metendis frugibus, quæ à Plituo mergites appellantur, sic scribente: Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atq; inter duos mergites spica distringitur. Notum est illud Maronianum, Aut fœtu pecorum, aut cerealis mergite culmi. Exponunt Grammatici mergites dici manipulos spicatum, (vt Seruius) quo intellectu an hic & apud Plinium mergi mergitesq; accipi possint, æstiment eruditi, Beroaldus. Mergæ, furculæ quibus aceruri frugum fiunt dictæ a mergis volucribus. vt enim illi se in aqua mergunt, dum pisces persequuntur: sic messores eas in fruges demergunt, vt eleuare possint manipulos, Festus. Palas vendundas sibi mergas datas, Vt hortum fodiat atque vt frumentum metat, Plautus in Pœn. Si attigeris ostium, Iam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugnis probis, Idem Rudente. Hinc est conijcere mergitem apud Vergilium accipi posse pro manipulo vel aceruo, quantus scilicet vel semel instrumento messorio (quod mergum Beroaldus vocat, masc. g. à plurali ablatiuo mergis apud Columellam, qui à singulari etiam fœminino merga formari posset: Plinius mergitem) meti potest, vel quantus mergite furca simul tolli. ¶ Mergus aliàs mergur, mergoris, genus vasis quod nonnulli situlam appellant, quòd hauriendæ aquæ mergatur, Calepinus sine authore. Mergulus, instrumentum quo lampadis lychnus continetur, Idem sine authore. ¶ Mergi aues in aqua mersant vel mersitant, vel (vt veteres dixêre) mertant.

Mergi ferramenta idonea metendis frugibus.

Mergæ furculæ aceruandis frugibus aptæ.

Mergus pro situla.

¶ Epitheta. Celeres, Vergilius. *Tranquillo silet, immotaq; attollitur vnda Campus, & apricis statio gratissima mergis*, Idem Æneid. 5. Marini, piscantes, edaces, turpes, incolæ aquæ, apud Textorem.

¶ Smilax aspera à Romanis mergina vocatur, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem comperimus.

Fabula de Æsaco in mergum transformato.

¶ *h.* Æsacos filius Priami & Alyxothoës, dum nympham Hesperien quam amabat insequitur, *Ecce latens herba coluber fugientis adunco Dente pedem strinxit, virusq; in corpore liquit*, Ouid. x I. Metam. Et mox, *Vulnus ab angue, A me caussa data est*, Æsacus loquitur. Tum propter dolorem è scopulo in mare se præcipitans, à Thety in mergum conuersus est, & optatæ non est data copia mortis. *Indignatur amans se inuitum viuere cogi Obstariq; animæ misera de sede volenti Exire, vtq; nouas humeris assumpserat alas Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit. Pluma leuat casus, furit Æsacus, inq; profundum Pronus abit, letiq; viam sine fine retentat. Fecit amor maciem, longa internodia crurum, Longa manet ceruix*, &c. id est in mergum mutatur. ¶ Est & Æsacus fluuius Troianus ad Idam montem.

¶ Mergos diuus Martinus diuina virtute coegit aquam contra naturam suam deserere, & arida loca desertáque petere, Author libri de natur. rerum, ex vita puto diui Martini per Seuerum Sulpitium condita.

Prouerb. Mergus prius vitabit aquas.

¶ Mergus prius vitabit aquas, de re incredibili dixit Ouidius I. de Ponto. *Nam prius incipient turres vitare columbæ, Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas, Quàm male se præstet veteri Græcinus amico.*

DE ÆTHYIA.

A.

Æthyia Græcorum non aliam auem quàm mergum Latinorum esse, supra dixi: sed quoniam aliqui super hoc dubitant, de vtraq; seorsim agere placuit: remedia tamen quæ ex æthyia sunt supra in Mergo commemoraui. ¶ Αἴθυια (quæ & ἄαθυια apud Demetrium Constantinopolitanum recentem admodum scriptorem nominatur.) Eustathio, Hesychio, Suidæ, Etymologo & Varino, eadem est quæ κορώνη θαλάσσιος (vel θαλασσία, vel ἁλία, vel ἐναλία) id est cornix marina. Atqui Arrianus in Pontici maris nauigatione cornicem marinã vnà cum æthyia, tanquam aues diuersas, enumerat. Eadem fortassis apud illũ est quæ coruus marinus vocatur, Wottonus. In Pontica insula (inquit Arrianus) quæ Achillis insula vel cursus dicitur, multæ sunt aues, lari, æthyiæ, & cornices marinæ innumeræ. hæ colūt

Num æthyia & cornix marina eadẽ sint.

Achillis fanum. mane enim quotidie aduolant ad mare: inde madefactis pennis ad templum studiosè redeunt & aspergunt: & cùm bene habet, rursus pauimentum alis exiccant, Hæc ille. Appion cotónen ait eandem esse auem quæ & larus & æthyia dicatur, Etymol. Nos de alia cornice aquatica quæ hodie in quibusdam Angliæ locis sic appellatur, aue eiusdem ferè naturæ cuius ispida, infra dicemus post Cornicem, & plura ibidem de Cornice marina. Vergilius fulicas appellat aues, quas Aratus æthyias vocat: mergi verò Græci ab Arato ἐρωδιοὶ appellantur, Ioach. Perionius. sed erodios ardeas esse, æthyias verò mergos veterum scripta ostendunt. Apud Aristotelem de hist. anim. 1. 1. vbi Græcè αἴθυιαι καὶ κολυμβὶς legitur, Albertus habet anser saliceis. ¶ Mergum æthyiam Græci vocant, & poetæ dypten. alioqui nihil est aliud dyptes verbũ ex verbo, quàm mergus. poetæ Græci etiam *boyngas* & *bungas* dicunt
10 aues eas, Phocion author, Hermolaus. Πώυγξες, αἱ αἴθυιαι, καλοῦνται βύγξες, παρὰ τὴν βοὴν καὶ τὴν ἠχὼ, (melius ἰυγὴν, vt Varinus habet,) Etymologus. Ad poyngem quidem Græcam vocem Gallica *plongeon* accedit. sic enim Galli mergum vocant. Τὸν δ' εἶναι δύπτην κηρύλον ἀμφὶ γοερὸν Αὐλῶνος οἷ σοι κῦμα γεμεῖ τὴν φάγγον, Lycophron. vbi δύπτης caruli, id est alcyonis maris epitheton est: Scholiastes εὐκόλυμβον interpretatur. Δύπτης, αἴθυια, κολυμβητὴς, δύτης, Hesychius & Varinus. hoc est, homo vrinator vel natator, vel mergus auis. Δύπτης δ' ἐξ ἁλὸς ἐρχόμενον, Apollonius Argonaut. lib. 1. Νεδίας, τὰς αἰθυίας, Hesychius & Varinus. Κήξ, auis est marina, hirundini similis, quam alij larum, alij mergum interpretantur, Eustathius & Varinus idem in Κήξ εἰναλίη. Peculiaris quædam species mergi marini est in Creta, vrinari solita, diuersa à phalacrocorace (cormorant) & reliquis mergis, quam Aristoteles æthyiam vocauit. qui littora Cretæ habitant, vutamaria nominant & calicatzu magnitudine est querquedulæ (*d'vne sarcel-*
20 *le,*) albo ventre, capite & dorso nigra, itemq; alis & cauda. digito pedum posteriore caret sola palmipedum. Pluma ei instar lanuginis, validè inhærens cuti. Rostrum marginibus acutis, cauum & planum ferè, lanuginosis plumis bona sui parte obducitur, nigrum superiore, album inferiore parte: vertice lato, Petrus Bellonius in libro Gallico Obseruationum, &c.

Δύπτης.

Πώυγξες.

Κήξ.

C.

¶ Suidas in voce Ἡμερά æthyias marinas facit. ¶ Mergi (æthyiæ inquit Oppianus in Ixeuticis 2. 6) insatiabiles sunt & maximè voraces pisces ingestos mox aluo reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solitiuer amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul vtrunque faciant (κατὰ τοῦ τὸν ἠέρα δοι καὶ ἐπ' ἄλα). Congros, anguillas, & alios lubricos leuesq; pisces deglutiunt. Vrinantur & sub aqua manent diutissimè. (merguntur autem toto corpore, non collo tantum vt pelecani.) Alios quo-
30 que pisces delphinorum & caniculatum instar persequuntur. Non in pelago solum, sed paludibus etiam versantur, tum maximè cùm vis aliqua ventorum mare infestat. tunc enim immorari in eo non solent. Has in auium genere solas vocem emittere aut percipere negant, Hæc ille. Apparet autem ex his Oppiani verbis, æthyiam oportere magnam aliquam auem esse, quæ congros & anguillas deuorare possit, & delphinorum caniculatumq; instar venari, quod morficem (*vide* infra inter mergos magnos) facere Albertus scribit. Itaque nostri merguli parui nigri, & alij anatibus non maiores, æthyiæ dici non poterunt. Æthyia apud mare victitat, Aristotel. Auis est marina, insatiabilis, omnibus nota, Kitanides. Æthyiæ & aliæ quædam volucres degunt quidem in fluido, victumq; inde emoliuntur, sed aerem non humorem recipiunt, & foris parere solent, Aristoteles. Mergi & gauiæ saxis maritimis oua bina ternáve pariunt: sed gauiæ æstate, mergi à bruma ineunte vere. & incu-
40 bant cæterarum auium more, sed neutra earum auium conditur, (latet,) Aristoteles de hist. 5. 9. quem locum transferens Plinius, mergos in arboribus nidificare reddidit, quod Aristoteles nusquam scribit.

Descriptio æthyiæ.

D.

Æthyis perquam inimicæ sunt ciconiæ & creces, Philes.

E.

Sæpe anates feræ aut æthyiæ marinæ alis in continente concussis, ventum imminere præmonẽt, Aratus. Æthyia si obuia fuerit naui velificanti, & volans submerserit se in mari, tempestatem minatur: si verò peruolans (præteruolans) supra petram resederit, (aliàs, si verò peruolauerit, aut supra petram consederit,) felicem nauigationem promittit, Kitanides. Æthyias cùm frequentius in mare sese im-
50 mergunt, tempestates nauigantibus futuras præsagire ferunt. huius causam reddunt, quòd tranquillo mari progredi non audet æthyia marinarum belluarum metu: at cùm tempestatem præsenserit, audacter progreditur, quòd tunc temporis marinæ illæ beluę in altum abierunt. Verum Aratus, Æthyiæ (inquit) maria aut stagna fugientes, pennasq; in terra rostro purgantes, ventum præsagiunt, Wottonus. ego nihil huiusmodi apud Aratum legisse memini: nisi Wottonus fortè putat Plinium pro πτέρυγας ἀποτίνυσθαι, pennas rostro purgare, ex Arato vertisse.

Prognostica tempestatis.

F.

Æthyia ad saturitatem vsq, ab accipitre in cibo sumi potest. suauissima enim eius caro est, & facilis concoctu, Demetrius Constantinopolitanus.

G.

Vide supra in Mergo G.

H.

Vnde sit dicta æthyia.

¶ a Æthyam aliqui Latinè per y tantum scribunt: Græci verò semper υ diphthongum in penultima. Dicta quidem æthyia videri potest, quasi *aeδyia*, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ δύειν καὶ ἀνιπλεῖν: vel ἀπὸ τοῦ αἴθειν propter nigrum colorem, vt etiam Æthiopes. Αἰθύσσειν καὶ ἀναθύσσειν, ῥιπτεῖν, πλεῖν, φέρεσθαι, ἀπὸ τῆς αἰθύιας τῆς θαλασσίας κορώνης, Etymologus. Æthyiam Græci etiam pro *thyia*, id est pila vel mortario dicunt: fortè quòd pistillus in eo mersetur emergatq; subinde.

Epitheta. Æthyas Aratus vocat δίνας, quoniam (vt inquit Theon) dum mersantur mari fit δῖνος, id est vortex, siue κυκλοτερὴς τοῦ ὕδατος φορά, Cælius. Ὅς τὸ δ' ἐπαίεις Εὐσηλὲς αἰθυίαις ἰχθυβόλοισι λέπας, in Epigrammatis vt citat Suidas, id est, Qui habitas in hoc promontorio mergis piscatoribus frequentato.

¶ Αἰθύιας ἄνθος, genus est herbæ, Hesychius & Varinus.

¶ Erysichthonem quendam inuenio αἴθωνα (αἴθυιαν potius) cognominatum, quod cibo inexplebilis esset.

¶ c. Ἀλλ' ἐμὸς αἰὼν Κύμα σιν αἰθυίης μᾶλλον ἐσαικίσατο, piscator quidam apud Callimachum. Ἐν δ' αἰμβλῆχρ' βυθὸς ἁλιγκίαι αἰθυίῃσι Δυῖον, Apollonius lib. 4. Τῆς δ' αἴθυιαι, ὁ δὲ χρυσὸς κέβληξ, Euphorion apud Suidam in Κέβληξ: quæ vox larum significat. est autem vtraq; auis perquam vorax.

¶ h. Æthyiæ epitaphium legimus Anthologij Græci lib. 3. sectione 24 in fine. ¶ Leucothea apud Homerum Odysseæ E. æthyiæ comparatur. Αἰθυίῃ δ' εἰκυῖα ποτῇ (volatu) ἀνεδύσετο λίμνης. Et rursus, Αὐτὴ δ' ἂψ ἐς πόντον ἐδύσετο κυμαίνοντα, Αἰθυίῃ εἰκυῖα. μέλαν δέ ἑ κῦμα κάλυψεν. ¶ Αἰθυιαι ἐλευσίνια πλέουσι φωσφόρος ἦσθε, τὸ αἴθυια, vt videtur apud Lycophronem, Eustathius. Pallas æthyia cognominatur, quoniam humana prudentia (quæ per Palladem innuitur) inuenta est nauigatio mergi quadam imagine, Cælius.

Μυθῶδες de Martino mergos ex aqua in arida compellante.

¶ Diuus Martinus aliquando mergos in flumine cõspicatus piscium prædam sequi, & rapacem ingluuiem assiduis vrgêre capturis: Forma (inquit) hæc dæmonum est, insidiantur incautis, capiunt nescientes. captos deuorant, exaturariq; non queunt deuoratis. Imperat deinde potẽti virtute verborum, vt eum cui innatabant gurgitem relinquentes, aridas peterent desertasq; regiones. eo nimirum circa aues illas vsus imperio, quo dæmones fugare consueuerat. Ita grege facto, omnes in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, montes syluasq; petierunt, Seuerus Sulpitius in vita D. Martini.

DE MERGIS DIVERSIS.

Fulica.

¶ FVLICA auis est aquatica, quæ mergus niger vocatur, anate minor, Albertus. sed de fulica suo loco dicemus in *F.* litera.

Brẽthus.

¶ BRENTHVS merguli species est pisces venãtis, Albertus. quanquam *bathyos* apud illum corruptè scribitur. *Vide* suprà in Brentho inter anates feras.

Mergus cornutus.

¶ Seuerus Sulpitius tradit mergorum quandam speciem à re cornutam vocari, eò quòd rubeas plumas in capite instar cornuum habeat, Author lib. de nat. rerum.

DE COLYMBO ET COLYMBIDE, VEL VRINATRICE. *item de Thracibus & Dytinis.*

COLYMBIDEM, colymbadem & colymbum apud authores inuenio inter aues aquaticas: apud Aristotelem etiam colymbris legitur, sed corruptè. Gaza apud Aristotelem transtulit vrinatricem. Vrinatrix auis ex aqua sibi victum emolitur. circa lacus & amnes versatur, ex palmipedum numero, sed foris parit, Arist. Colymbi & colymbades ab vrinandi voluptate appellãtur, inter omnes (aquaticas aues) minimæ, atri ac sordidi coloris, (ῥυπαρομέλαιναι,) acuto rostro: soli earum spectantur oculi, cætero merguntur, Hermolaus ex Athenæo. σκ. πολίαι τὰ ὄμματα, τὰ δὲ πολλὰ (λοιπὰ) καταδύεται, Athenæus. Idem non colymbos neq; colymbadas, vt Hermolaus vertit, sed colymbida bis nominat, vtrobiq; adijciens paruum. quasi colymbum alium maiorem esse insinuet. Nos quidem infra mergi genus describemus, quod colymbus maior rectè appellari posse videtur. Κολυμβίς, auis quædam est, Hesychius & Varin. Κόλυμβοι, αἱ κολυμβάδες, τὰ ὄρνεα ἢ ζωύφια ἐν κολυμβήθραις, Iidem: hoc est, aues vel animalcula in piscinis. Phascades dictæ paulò maiores sunt quam paruæ colymbides, cætero similes anatibus, Athenæus. Κολυμβὶς nominatur in Auium choro apud Aristophanem. Νήττης καὶ κολυμβάδος, (id est, anatis & vrinatricis,) Callimachus meminit in lib. de auibus. item Aristophanes in Acharnensibus pariter nominans, ἐλεᾶς, φαλαρίδας, Τροχίλους, κολυμβίς (cum acuto in vltima,) &c. Athenæus. Numerat autem has aues inter lautitias Bœotorum. Nostri codices Aristophanis, κολυμβὶς paroxytonum habent, quod placet. Κόλυμβοι (inquit Oppianus lib. 2. Ixeuticorum) semper natant, & ne somni quidem aut cibi gratia in continentem exeunt: ne noctu quidem, neq; tempestatis metu aut frigoris: sed solo partus tempore. Ventis aduersi natant, ne illorum vi aliquando inuiti in terram extrudantur. quod THRACES etiam ac DYTINI (Θρᾷκες καὶ Δυτῖνοι) faciunt. Quanquam autem tria hæc auium aquaticarum genera (inquit idem lib. 3. Ixeut.) omni tempore (πανημέριον) natare soleant, non tamen effugiunt venatores, qui cum

cùm tranquillum est mare, nauiculam ingressi aliquousq; nauigant, quatenus aues remigij strepitu nõ exterrentur. Tum is qui rete fert, puppi insistit: alter verò proræ, paulatim nauiculam temone promouens. qui & lucernam in testa gerit, (alius fortè tertius hoc facit, aut idem qui rete gerit,) quam auibus ostendit cùm iam prope fuerint. Aues stellam videre se putantes, nauiculam propius accedere patiuntur. Tum auceps lucerna in naui occultata ne aues dolum intelligant, rete extensum eis inijcit.

Qua ratione capiantur hæ aues.

¶ Vrinatrices aues quæ natando in aquam demerguntur & rursus emergunt, sunt innumeræ, magnæ & paruæ, inter quas gainæ & id genus sunt, Niphus. ¶ Vrinatrix minima mergorum & reliquarum auium quę victum ex aquis petunt, ὑποπορφύρα tota, pręterquam in ventre vbi albet, mergit sese & conspectos pisces diu sub aquis prosequẽs huc illuc fertur, priusquam reuertitur, vnde & nomen inuenit Germanicè Schwartztücherlin / hoc est mergulus niger & Wasseramsel / hoc est merula aquatica, Eberus & Peucerus. Sed nos aliam vocamus merulam aquaticam, quæ piscibus quidem viuit, ni fallor, palmipes tamen non est. Aristoteles vrinatricis vnum tantum genus (inquit Turnerus) commemorat: ego tamen tria vrinatricum genera vidi. Horum primum totum nigrum est. & si cirrhum, quem in capite gerit, exceperis, mergo, quo tamen triplo minor est, cætera quod ad corporis attinet effigiem, non dissimile est. & hoc genus nautæ nostrates *lounam* nominant, alij *doukeram* (Angli *a dowker*, Germani ein Ducher. sed alibi mergum quoq; Germanicè Ducher interpretatur, Anglicè verò *cormorant*) Secundum genus turdo non maius est, anati colore & corporis effigie simile. & hoc Angli mediam vrinatricem nuncupant. Tertium genus adeo nuper ab ouo exclusum refert anserculum, vt nisi rostrum huius paulò tenuius esset, ægrè alterum ab altero discerneres. Non enim pennas, sed lanuginem quandam (quod nos supra de *puffino* Anglorum scripsimus) earum loco obtinet. Degunt hæc plerunq; tria genera in aquis stagnantibus, aut fluuiis non admodum rapidis, in quorum ripis arundines & carices nascuntur, Hæc Turnerus. Audio & COOTTE dictam apud Anglos auem esse in fluuiis ac stagnis, quæ subinde ad fundum vsq; vrinetur, non piscibus tamen, sed alga, limo, gramine, paruisq; cochleis victitet: forma & colore fulicæ nostræ similis, paulò minor: in cuius rostro paruum tuberculum rubeum emineat. Ad volandum ineptam esse aiunt: quare vulgò fertur non posse illam diutius volare quàm pedis cauo arreptam (priusquam volat) aquam retineat. Auem, quæ Ducher appellatur, in nostris lacubus & Acronio, minorem columba esse audio, fuscam & latiusculo rostro. Eandem puto Albertus mergulum nigrum vocat.

Gainæ aues.

Tria vrinatricum genera.

Cootte auis aquatica apud Anglos.

H.

a. Græci verba ὑπερ... & κολυμβᾶν deriuarunt ἀπὸ τῆς... καὶ κολυμβάδος, (κολυμβίδος, Eustath.) Athen. Κολυμβᾶν verbũ natare significat, pro quo Dôres significantius dicunt κολυμφᾶν, ἀπὸ τοῦ κόλους φαίνεσθαι τοὺς ἐν ὕδασι, quod natantiũ in aquis corpora mutila & non integra appareant, Etymol. Matres planus Alexãdrinus iocosa quædam problemata quasi ad Aristotelis imitationem confinxit, quale est: Διατί ὁ ἥλιος δύνει μὲν, κολυμβᾷ δ' οὔ, hoc est, Cur Sol mergatur quidem (nam δύνειν Græcis mergi significat, idemq; verbum de Solis occasu vsitatum est) non natet tamen. Cæterum *vrinari* verbum apud Latinos, vel vrinare etiam (vt Grammatici scribunt) & inurinare apud Columellam in aquam mergi, & natando (rursus) emergere significat. Eadem est causa quare sub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur. Hinc vrinator dictus qui sub aqua natat. Callistratus Iurecons. Ad legem Rhodiam, vrinatores appellat eos, qui merces è mari extrahunt, naufragij gratia iactatas. Sed in rem emendabilem visus lapsus esse, quod per vrinatores omne ferme extractum est, &c. Liuius 4. Dec. lib. 5. Quæ verò huius vocis origo sit, non memini hactenus legere: quare coniecturam meam adscribere non grauabor. Vrinatorem Græci ἀρνευτῆρα vocant. ὁ δ' ἀρνευτῆρι ἐοικώς. Κάππεσ' ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου, Homerus Iliad. μ. vbi Scholia ἀρνευτῆρι interpretantur κυβιστητῆρι ἢ δύτῃ, id est vrinatori. nam hi quoque in caput seipsos proijciunt. quemadmodum ἄρνες, id est agni petulci & lasciui in caput saltare & quasi in aerem cornibus impetere solent. Aut igitur vrinare Latini ab hac voce Græca dixerunt: aut ab vria aue vrinatrice, de qua nunc scribemus. Sunt & oliuæ colymbades apud Athenæum. Est columbarium vas quasi colymbarium, à verbo κολυμβᾶν. *vide* in Columba.

Κολυμβᾶν.

Vrinari.

Vrinatores.

Quæ sit huius vocis origo.

DE VRIA.

VRIA, οὐρία, dicta (auis aquatica) non multò minor est anate, rostro longiore ac tenui, colore sordido figlinæ, (figlino, Wottonus,) Hermolaus ex Athenæo. Τῷ χρώματι ῥυπαροκέραμος (ῥυπαροκεραμεύς, Eustath.) ἔχει τὸ δὲ ῥύγχος μακρόν τε (forte μακρὸν, Wottonus. sed Eustathius etiam μακρὸν habet) καὶ στενὸν ἔχει, Athenæus. Videri quidem potest hoc nomen non origine Græcum esse, sed ab vrinari verbo Latino deriuatum: & vrinatrix siue colymbis, de qua proximè dictum, ferè non aliud ab hac vria differre, quam quòd minor est. Vriæ plus cæteris (anatibus feris) nigricant, Eberus & Peucerus, sine authore. interpretantur autem Meerenten / hoc est anates marinas. Ego vrias esse dixerim quas nos appellamus Dücchele: de quibus infra seorsim, & colore magnitudineq; tantum à colymbide prædicta differre. quamuis dycchelina nostra, anate multò minor est, sed inueniuntur eiusdem generis anati pares, & quædam maiores, de quibus in Colymbo maiore scribam.

DE PHALARIDE.

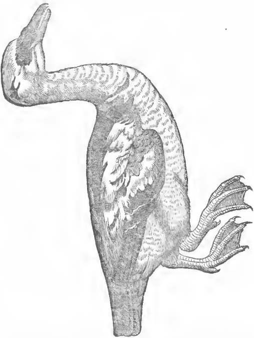
ANGVSTVM & phalaris rostrum obtinet, caput rotundius, ventrem subcinericeo colore, tergus nigricat, Hermolaus ex Athenæo: apud quem tamen nos legimus, ἔντεφρος τὴν γαστέρα, καὶ τὸ νῶτον. Apud eundem phalaris proparoxytonum scribitur, apud alios φαλαρὶς aut φαλαρίς, oxytonum. Aristophanes in Acharnensibus ἀτταγᾶς, φαλαρίδας inter Bœotorum delicias nominat, vbi Scholiastes phalarides genus auium interpretatur, quæ secundum quosdam in Phaleride nascantur: quod & Varinus repetit. Est autē Phaleris vel Phaleros, portus Athenis celeber, a quo Demetrio Phalereo cognomen. Aristophanes in auibus ludens, & auium quasi apotheosin conscribens. Veneri, inquit, immolaturus, aui phaleridi (prius) triticum immolet. siue hanc auem tritico vesci innuens, (quanquam laro, quam auem piscinoram esse constat, paulò post placentas mellitas sacrificari iubet,) seu aliam ob causam. Monet autem eo in loco Scholiastes phaleridem auem esse palustrem siue lacustrem, & pulchram: hîc verò iocosè eam attribui Veneri, πρὸς τὸν φαλλόν hoc est propter nominis allusionem ad membrum virile. vnde corruptus Suidæ locus emendari potest. *Vide* plura apud Varinum in φαλαρίς. Phaleris auis sacra habetur Veneri non modò propter phallos & ithyphallos quos Comici introducunt, sed etiā propter album genituræ colorem. φάλιον enim album est, Eustathius. Aristoteli phalaris nominatur inter palmipedes quę circa lacus & amnes versantur. Aristoteles ait, citante Athenæo, passeres mares hyeme perire, fœminas superare, coniecturam faciens è colore. mutari enim pro diuersis anni partibus colorem passerum, vt merularum etiam & phalaridum quæ aliquando albescunt. quem locum ego corruptum arbitror, ex Arist. de anim. hist lib. 8. cap vlt. vbi legitur merulas pisces & turdos & caridem (non phalaridem) colorem mutare, vt & aues quasdam. Vere enim eas nigrescere, post ver denuo albescere. Non ignoro tamen merulas etiam aues colorem mutare. Legimus præterea apud Athenæum ἀθλινίδας ταριχηρὰς μυελὰς, τυλάδας, καὶ χῆνας ἤτοι ὀρτύγας ταριχηράς vbi pro ἀθλινίδας suspicor φαλαρίδας legendū. Possunt autem etiam aquaticæ aues sale cōdiri, vt puffini in Anglia. Αἱ φαλαρίδες, vt & aliæ amphibiæ volucres, laqueis capiuntur, ad quos alliciūtur sparsis ad stagnorum fluminum ve margines frugibus, hordeo, siligine aut milio, Oppianus Ixeut. 3. Phalerides in Seleucia Parthorum, & in Asia aquaticarum laudatissimæ habentur, & iam in Italia quoq;, Plinius. Phalerides, & querquedulæ quomodo inclusæ nutriantur, scripsimus supra in Anate *E* ex Columella & Varrone. Apud Varronem non phalerides sed phalarides legimus qui cùm de anatibus scripsisset, subdit: Sunt item non dissimilia alia genera, vt querquedulæ, phalarides, &c. ¶ Phalaris anatum sylueſtrium fœmellarum colore, qui entephros (subcinericeus) est, conspicitur, rostro angusto & oblongo, rotundo capite, Germanicè Muttvogel/ Reck/ Eberus & Peucerus. Aggregator phalaridem auē apud Kiraniden *folegam* (id est fulicam) interpretatur. Phalaris auis est (vt Kiranidæ interpres transtulit) quæ dicitur alba frons. Nam tota nigra est, & frontem sōlum albam habet Inuenitur autem in fluminibus & stagnis Huius cerebrum cum veteri oleo permixtum omnes passiones ani curat. Auis ipsa in cibo sumpta venenis aduersatur, Hæc ille. Et sanè huiusmodi auis est quæ hodie a nobis Bölch vel Bölhenn/ ab Italis *folega* dicitur, tota nigra, macula tantum frontis alba, &c. vt in fulica copiosius dicetur: ac fieri potest vt phalaris Græce, à macula illa alba nominata primum sit. φάλιον enim album & splendidum significat, vnde & phaleræ dictæ.

DE MERGIS ALIQVOT, QVORVM NOMINA

vulgaria tantum nobis cognita sunt: primum in genere, deinde de mergis varijs, hoc est albo nigroque distinctis. ex quibus vnum anatem Rheni vocant, cuius figuram hîc apposuimus: cui aliæ quædam congeneres sunt, magnitudine quidem & coloribus diuersæ, collum omnibus quàm in anate procerius.

DE mergis in genere iam suprà scripsimus hîc pauca addam, quæ ad illos tantum mergos pertinent, quorum sola vulgaria nomina mihi cognita sunt. Nostri igitur cùm anates a mergis non rectè distinguant, auem illam aquaticam, quam mergum Rheni dicere debebant, & alteram quæ mergus glaciei vel brumalis vocanda erat, anate Rheni, & anatem glaciei vocitant. Rhynenten/ Yßenten/ Duchenten. quod nomen postremum ex mergo & anate compositum videri potest Sunt autem hæc duo genera collo longiore inter illos mergos de quibus deinceps hîc agemus: qui omnes anatibus similes sunt, cùm alias, tum magnitudine fere & rostri latiusculi figura. rostrum tamen eis aliquanto angustius quam anatibus est, & aliter dentatum, vt supra dixi: & omnibus in fine magis aduncum, vt commodius pisces retineant Mergus Rheni maior est cæteris: nam cæteri fere anate paulo minores sunt, ille par. Quidam ex eis apud alios Germanos appellantur merchi, (Merch/) hoc est mergi corrupto nomine, alij nonnæ, (Nunnen/) id est moniales, à colorum varietate, albi & nigri præsertim Kernellæ nomen vnde Germani quidam imposuerint nescio, quæ sola etiam in hoc mergorum genere, albo & nigro non similiter vt cæteri distinguitur. hanc supra descripsi post querquedulas, id est anates minores, an ex earum genere esset addubitans.

¶ Sed

50

¶ Sed dicam primò de mergo Rhenano, qui in hoc genere mergorum anatiformi maximus est. Corpus huic vndiq; albo & atro colore distinctum. Rostrum & pars circa oculos nigrū est, in occipitio maculæ vtrinq; atræ. Reliquum caput partim album, partim fuscum aut cinereum. Prona colli & pectoris pars cum vētre candidi coloris sunt, sed qui passim cinereis punctis aut maculis distinguatur: quæ quidem inferiore ventris & laterum parte cymatili ductu delectant intuentē. Crura circa imum ventrem prominent. Pedes digitiq́; fusci, membranæ intersunt nigræ. cauda nigra, alæ dorsumq́; totū nigris & candidis aliquot spatijs vicissim distinguuntur. Sunt qui nonnam (id est monialem) albam (Wysse Nonn) appellent: vt fuscam monialem alteram, quæ infra describetur. aliqui Yßenten (id est anatem glacialem. Et hic est mergus cuius apposita hic figura est.

De mergo Rhenano.

De alto mergi genere quod superiori est ferè simile.

¶ Eiusdem planè generis est, nec aliud ferè differt mergus alter, nisi quod magnitudine inferior est, & caput, collumq́, exterius candidius habet, ac dorsum totum nigrum, non albis spatijs distinctum. Puto etiam ore differre, quod huic cum lingua & dentibus interius rubeat: illi non item, sed potius nigricet. Hunc aliqui mihi mergum albũ vocauerunt, ein Wisse Tuchent Italice *morgon* quasi mergum: Lucarni & Bellinzonæ, *gyuen*. in alijs quibusdam Italiæ lacubus *polono* (quod ad Gallicum *plongeon* accedit) quidam *garganellum*, nescio quam rectè nam & alijs anatibus hoc nomen ab Italis tribui video. sed alium quoque mergum maiorem cirrhatum circa Bellinzonam Itali *garganey* vocant: vt *garganello* diminutiuum sit. Hic mihi circa brumam ex Vrsa Heluetiæ fluuio allatus est, paulo minor anate fera communi pisces adhuc faucibus continebat. Longitudo ab extremo rostro ad caudam extremam dodrantes duos cum palmo caput album erat: sed maculæ nigræ cingebant oculos quales & occipitium vtrinque insigniebant, medio interuallo albo relicto. Pectus, collum & venter tota alba In dorso supremo egregiæ quædam plumæ alternatim albæ nigræq́; inde etiam ad latera versus pectus tæniæ similiter discolores vtrinque procedebant. Rostrum vt anatis, denticulatum, angustius, e fusco ad cæruleum dilutum vergens: extremitate deorsum incuruata, crura digitiq́, vt præcedentis. Alæ nigræ candido spatio maiusculo distinctæ & inferius alijs duabus lineis candidis, vt in præcedente etiam. Dorsum planè nigrum, cauda fusca palmum longa. Ventris plumæ minimæ interiores, fuscæ erant: exteriores & quæ apparent, vt dixi, albæ. ¶ Piscibus tantum vescuntur, cùm alijs, tum gobijs fluuiatilibus, & interdum troctis lapides etiam subuertunt, vt gobios captent. Hæc etsi de priore tantum genere audiui: de vtroque tamen verè dici puto.

Mergus varius.

¶ Hoc genus Albertus *mergum varium* appellat. Et lib. 23. in Mergo, Aues (inquit) qui vt plurimum mergi vocantur, variæ sunt vt picæ, anatibus alioqui magnitudine rostro & pedibus non dissimiles. (Ex diuersis sanè quos hîc describimus mergis varijs, primum & secundum genus colorum albi nigriq; distinctione ad picam magis accedit quam sequentia) Et rursus in Anate, Anatis tertium genus varium est ex albis maculis & dicto colore (sed de nullo certo colore prius dixerat. quamobrem lego, & nigro colore) compositum. & est genus mergi, cuius duæ sunt species magnitudine tantum diuersæ Ego pro duabus istius mergi varij speciebus, duas quas iam descripsimus acceperim. quanquã enim ea quę sequitur quoq; mergus varius minor appellari possit, non tamen nigro tantum & albo coloribus vt præcedentes distinguitur, sed alijs insuper (capite & collo præsertim) vt dicemus Idem Albertus alibi trochilum Aristotelis, authoritate Auicennæ, asserit esse auem similem picæ, sed aquaticam & variam, rostro anatino. Eberus & Peucerus hanc auem Germanicè Daucher vocant. varia est (inquiunt) candida quibusdam partibus, quibusdam nigra, palmipes.

De altero mergi varij genere.

¶ Tertium mergi varij siue glacialis (nautæ nostri vocant Ysentle) genus est, simile superioribus, sed capite & superiore colli externa parte rufo spadicéve aut puniceo, (id est ruffo obscurè) collo inferiore versus pectus fusco vel cinereo ferè. eminentibus modicè plumis capitis, magis quidem in mare, in quo etiam rostrum anterius quã incuruatũ, rubere puto in fœmina albere. Dorsum vndique nigrum est. Alæ etiam nigræ, sed albo distinctæ vt præcedentium: hoc est primum spatio ampliore albo, deinde alijs duabus lineis inferius. constant autem lineæ istæ albæ, extremis pennarum albentibus. Venter etiam albus est & supina (interna) pars colli superius. Crura vt præcedentium, breuia, fusca, membranis inter digitos nigris. Rostrum ex cæruleo nigricat angustius & breuius quàm anatis, dentatum. Magnitudo totius auis querquedulæ par, hoc est anate minor. Collum digitos circiter octonos longum. corpus reliquum ferè septenos, cauda quaternos In ventriculo eius pisces inueni. Per summa frigora tantum, vnde & nomen ei à gelu. apud nos capitur in lacubus, & fluminibus etiam puto. Aiunt hoc genus aliquando ferè totum album reperiri, sed rarò, primum fortè genus, id est maius (supra nobis descriptum) intelligentes, quòd passim toto corpore multò plus albi habet. In cibum apud nos per hyemem veniunt hi mergi, non minus quàm anates feræ vulgò laudati.

Mustelarius.

¶ Non alia est, ni fallor, quàm Georg. Fabricius *mustelarem* vocauit (vulgò ein Wiselgen) à similitudine mustelæ, quam (inquit) refert capitis rubore. Rostrum cæsium, non latum est, sed vngue (vnco) corneo acuminatum, vt in longirostra. Collum in cinereo album, gula & venter candida, tergum nigrũ, alæ nigræ, in initio, medio, atq; extremo albis pennis transuersim distinctæ Pedes cinerei, membranæ nigræ. Eiusdem cum longirostra magnitudinis. Capitis eius figura hæc est.

ALII

ALII EIUSDEM GENERIS MERGI, OMNES *ex Georg. Fabricij descriptione.*

¶ ANAS longirostra, ein Langschnabel oder Schluchtente / primum nomen à rostro, alterum à gemitu vocis traxit. Rostrum nonnihil rotundum, digiti longitudine, colore in nigro flauicante. Caput cristatum, collum subrubrum, corpus totum nigrum, præter alas, in quibus paucæ tantum pennæ candidæ. Venter magnæ & paruæ anati fœmellæ similis. Pedes crocei, membranæ lutre, (forte lutee.) Mediocri anate paulò est minor. Caput ei huiusmodi. *De anate longirostra.*

Longirostram maiorem paulò inferius describemus.

¶ Anas raucedula, ein Rogis / à raucedine vocis originem nominis apud nos sortita. Caput cristatum: rostrum cum longirostra conuenit, nisi quòd colore est nigrius. Corpus & alæ cinereæ, gula & venter alba. Pedes nigri, & vt in mergulo, rectà extantes. *Anas raucedula.*

¶ Mergus ruber, ein roter Teucher / a parte superiore capitis & colli rubra denominatur. Huic gula in nigro flauescens. Corpus alæq; plumis variegatis, anatis streperæ subalis, & ventri anatis magnę respodent. Alarum extremitas nigra. cauda itidem nigra. Capitis magnitudine anatem magnam æquat, latitudine pedum reliqua genera omnia superat. *Mergus ruber.*

¶ Mergus niger, ein schwartzer Teucher / omnia anati membra paria & æqualia habet. Rostrum ei nigrum, collum spadicis colore, corpus vt in fuligula: alæ nigræ, cum linea transuersa alba. Venter in nigro alboq; flauescens. Pedes & membranæ nigræ. ¶ Albertus mergi nigri anate minoris meminit, quæ alio nomine fulica dicatur. Nos etiam infra mergulum nigrum rostro acuto describemus. *Mergus niger.*

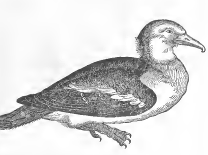
¶ Anas alticrura, huius nomen lingua nobis vernacula scire ex aucupibus non potui. hoc impofui differentiæ gratia, dubitans tamen, an inter anates numerari debeat. Rostro acuto est, partim nigro, partim rubeo. Collum albus ambit circulus, tergum in cinereo album, venter candidus. Alæ latissimæ, in quibus pennæ quatuor, extremæ vtrinq; nigræ, in medio candidæ, reliquæ nigræ cum candidis apicibus. Cauda tota candida, in extremitate suprema parumper nigra. Crura quam in dictis generibus exiliora & altiora, pedes candidi, & candidæ membranæ. Hucusq; Georg Fabricius. Volui autem alticruram quoq; anatem ab eo dictam, mergis adnumerare, quòd rostrum acutum ei tribuat. quamuis hoc in loco illos tantum mergos quibus rostrum latiusculum & anatiforme est, describere institueram. *Anas alticrura.*

DE CÆTERIS MERGIS EIUSDEM GENERIS, HOC *est anatiformibus, rostro latiusculo anterius adunco, & albo nigroque distinctis: sed collo breuiore multò.*

EST & varius ille mergus, (sed collo breui, vt sequentia etiam tria genera, quantum ex picturis conijcio. ipsas enim aues nondum vidi,) quem circa Argentoratum Germani monialem fuscam (Grauwe Nunn: vt primum genus supra descriptum monialem albam) appellant. Huic si collum breuius non esset, per omnia fere cum mergo illo quem tertio loco supra descripsimus conueniret. *De mergo vario, qui monialis fusca dicitur.*

Ab hoc ferè coloribus tantum differt, qui ijsdem in locis (circa Argentoratum) Merch / hoc est mergus simpliciter vocatur. rostrum ei ruffum, vnco extremo albo, caput collumq; ruffo colore claro spectantur, cirrhis retro exiguis eminentibus. Crura subflaua. pectus & venter albent. Dorsum nigrum est, vt etiam cauda & longiores alarum pennæ. superior alarum pars ad fuscum vel cinereum vergit, media candicat. *Mergus Argentinensis.*

¶ Huic rursus congener est, sed maiori alarum parte albus, quem circa Argentoratum mergum album vocitat vulgus, (wysse Merch:) Hollandi, ni fallor, Pylstert. Rostrum huic quoque ruffum: sed caput cum collo nigrum, viridibus aliquot (vel è cæruleo virentibus) punctis respersum. Crura rubicunda, dorsum nigrum, macula inferius alba adiuncta. *Mergus albus.*

DE MERGO CIRRHATO SIVE LONGIROSTRA

maiore, & illo qui à thymallis piscibus vorandis nomen apud Germanos habet.

MERGI cirrhati quanquam & alij quidam sunt, sed cirrhis cristisve plumarum breuioribus, illum cuius capitis figura hîc adiecta est, priuatim sic nuncupare libuit. Circa lacum Acronium (Constantiensem nos dicimus) vocatur ein Gann vel Ganner / nescio quam ob causam: nisi fortè quòd maior anate cùm sit, ad *gansa*, id est anseris ferè magnitudinem accedat. Aliqui vocant Merg vel Merrach / nominibus a mergo corruptis. Sed alius etiam hoc maior mergus & anseri magnitudine propior, de quo proxime dicetur, Merrach a nostris appellatur: Bellinzonæ & circa lacum Verbanum Italicè *garganey* à quo diminutiuum est *garganello* supra memoratum. Capitur aliquando in lacu nostro circa brumam, maximi frigoris indicium. Rostrum ei angustius quam anati, minimi digiti longitudine, extremitate superiore vncata. vnde & *longirostra maior* appellari poterit. nam minorem longirostram, similiter cirrhatam, &c. superius Georg. Fabricij verbis descripsimus. cutis ad latera rostri superioris rubicunda vel punicea est, in medio nigricat. dentes duri, firmi, serrati, retrorsum flexi, vt in merrachio maiore. Caput ruffum vel testacei coloris est, cirrho retrorsum eminente. Eiusdem coloris & collum est aliquantisper cætero extrinsecus cinereum, vt & dorsum cum cauda alisq́; Sed maiores alarum pennæ fuscæ sunt macula in eis media parte inferiore alba. Crura & digiti pedum rubent, interiectis membranis ex ruffo fuscis. Collum paulò breuius dodrante. dorsum quoque dodrantale est, cauda digitorum quinque. Corpus in latitudinem quodammodo compressum. Plumæ ventris ex albo luteæ vel ruffæ, Huius generis mergus ad me allatus, visco captus fuerat. Ad incedendum ineptum esse aiunt: semper in aquis manere, nidulari inter harundines. sub aqua diutissimè omnium se continere, & vrinando ad quadraginta aut quinquaginta pedes procedere. caput inter natandum sublime attollere. ¶ Hippárion auem chenalopeci similem esse Grammatici Græci tradunt, nec aliud. Nos ita dictam conijcimus, quòd equi instar iubata sit, iuba scilicet ruffa vel pili vulpini ferè colore. quod mergo cirrhato pulchrè conuenit: vt magnitudo quoque chenalopecis, quæ infra anserem est, anatem superat. Si quis tamen colymbum maiorem, de quo paulò pòst scribetur, hipparion a iuba eiusdem coloris appellare malit, per me licebit. quanquam ille magnitudine ad chenalopecem non accedit, & iubam non extrinsecus tantum vt equi, sed in circuitu totius colli supremi habet.

Merrach.

Hippariō auis.

¶ In lacu Acronio mergi quoddam genus, collo procero, pedibus nigris, anate communi maius, audio nominari Aeschenten / hoc est anates thymallorum, quòd thymallis piscibus victitent.

Anates thymallorum.

DE MERGIS MAGNIS, MERGANSERE, MERGO *marino, Gulone, Scheledraco, & Morfice.*

De merganſere.

MERGVS anſeri ſimilis magnitudine figuraq́;, vnde nos merganſerem appellauimus, Mertach dictus à noſtris, (quanquam ſuperius quoque deſcriptum mergum ci [illegible] aliqui ſimiliter nominant,) per hyemem aliquando in lacu noſtro capitur, ſed rarò. Caput ei cum tert[illegible] colli parte ex viridi nigricat. Collum reliquum album eſt cum aliquo pallore infima colli pa[illegible]s nigre[illegible] [illegible]iidemq́, dorſum. cauda cinereo colore eſt alæ dorſum verſus nigræ. mox albæ cum pallore quodam, dein iterum nigri-

cant sed remissius, mox iterum albæ sunt, idq; intensius extremæ pennæ nigricant. Sub alis prima pars albet, posterior ex albo nigroq; mixta resplendet. Plumæ ventris & supinæ caudæ, giluæ sunt, id est ex albo & flauo. Palmipes est vt anser, crura & pedes cum membranis inter digitos minij colorem habẽt. femorum plumæ in prona parte variæ sunt, subalbidæ & nigricantes per interualla cymatili specie. rostrum eius, mergi cirrhati rostro simile est, ab extremitate ad oculum vsque si metiaris digiti medij, id est longissimi, longitudine. Color eiusdem per mediam partem pronam niger, vtrinq; ruffus vel puniceus dentes habet serratos, asperos, retrorsum inflexos: & alium ordinem dentium minorum paulò interius, sed id tantum in superiori rostro, cuius etiam extrema portio adunca est. Cutis & caro, euulsis plumis, pallido seu luteo colore sunt. Aliqui apud nos hoc genus mergi anatem Italicam vocant, in cibo laudant & pondere aiunt interdum ad libras duodecim accedere. ventriculum ei corneum esse, firmissimum puto intelligentes & omnia concoquentem. 10

De mergo marino.

¶ MERGVS marinus Venetijs vulgò dictus *mergo di mare*, magnitudine anserem syluestrem æquat, palmipes, tergo plumis tecto cinereis, cum maculis nigris inspersis: ventre candido. rostro tres digitos longo & tenui, vt amicus quidam ad nos scripsit.

¶ In Acronio lacu eadem vel cognata auis, ansere maior, inepta ingredi, Seeflüder nominatur.

¶ GVLO nobis appelletur propter voracitatem, auis marina, quam Angli (vt audio) *gul* indigitant. Vorax est piscium, magnitudine anseris, colore giluo (aut ex fusco flauente,) gregaria, mensis lautioribus contempta.

De schel-edraco.

¶ SCHELEDRACVS (Scheldrack) ab ijsdem vocatur auis fluuiatilis, genere mergi quod cormorantum appellant, minor, (vel si mauis, ansere minor,) anate maior. rostro lato, extremitate acuminata (vnco fortassis), & dẽtibus acutissimis pleno ex giluo subruffo, vt pedibus quoq;, pectore albo cęteræ partes variæ sunt. Piscium voracissimum hoc genus auium est: quos mira industria quasi conspiratæ, & ordine dispositæ insectantur, donec ex alto in angustias minus profundas compulerint quò coactos deuorant. Caro eorum minus lauta. ¶ Sed alij diuersam auem, quam supra inter anates platyrhyncos tertio loco descripsimus, Anglorum scheledracum esse aiunt. de quo Angli ipsi iudicent. nos hæc ex auditu tantum prodimus. 20

De Morfice.

¶ Eadem vel proxima est quæ MORFEX nominatur Alberto, auis aquatica, magna, vulgò apud inferiores Germanos Scolucheren (vel vt Murmellius scribit Scholucheren) dicta. nigra est. rostrum ei serratum & validum, vngues fortes. Sub aqua mergitur, & pisces magnos capit, præcipuè anguillas. Gregatim nidificat in arboribus iuxta aquam, & pullos piscibus pascit. Voraces sunt hæ aues, & à nido auolaturæ, si cibis recens ingestis nimium grauari se senserint, euomũt eos, vt leuiores ad fugam sint. quæ vero non euomunt, aliquando pereunt. Fimus earum siccat arborum ramos in quos inciderit. Saturatæ alas ad Solem expandunt vt siccentur, palis & arboribus insidentes. Volatura vix eleuatur, & caudam diu in aqua trahit, vnde & a quibusdam humidus culus Buchtarß (vt Murmellius scribit: nos potius scriberemus Feuchtarß) vocatur, Hæc Albertus lib. 23 historiæ anim. Cæterum libro 5. cap. 3 de eadem sic scribit. In nostris regionibus auis est aquatica nigra, quæ pisces in fluminibus & maribus venatur, ac plurimum detrimenti infert. pectore & ventre cinereo, tardi volatus. Cum mergitur, diu manet sub aqua. Rostrum ei dentatum instar falcis messorum, quo retinet pisces lubricos, vt anguillas. Rami ventris eius eluuie infecti arescunt, vt ardeæ etiam & ferè omnium aquaticarum fimo. 30 hanc quidam vocant coruum aquaticum, Germani Schaluchorn (fortassis à voracitate, quasi ein Schlucker. *Vide* plura mox in Carbone aquatico.) Pullos vere educat, vt cæteræ aues. nidificat in arbore alta & magna iuxta aquam piscosam. *Vide* mox etiam in Carbone aquatico. Sed de coruo aquatico, quoniam diuersæ sunt sententiæ, dicam infra post Corui historiam. Quęrendum an hæc sit auis, 40

Anser anguillarũ.

quam audio quibusdam inferioris Germaniæ locis vocari Aelgüß (quasi anserem anguillarum, quòd illas deuoret. magnam & totam nigram esse aiunt. Sed alij algusam mihi narrant accipitrum generis esse, magnam, & apud nos quoque capi: piscibus & anguillis victitare, in quos ab alto conspectos rectà deferatur. Quærendum etiam an eadem sit quam à Gallis audio *cormarin*, id est coruum marinum appellari, anate maiorem, rostro anatis rubente.

DE CARBONE AQVATICO, ET MAGNALIBVS. 50

ARISTOTELES de animalibus 7.3. Corui aquatici, (inquit, vt Gaza vertit, Græcè κόραξ tantum legitur,) magnitudo est quanta ciconiæ, sed crura breuiora, palmipes, natansq; est, colore niger, insidet arboribus & nidulatur in ijs hic vnus ex hoc (palmipedum) genere. ubi Albertus, Hunc (inquit) vocamus carbonem aquaticum, vulgò Scalueren (Stettini Schulueren.) Scalucheren vel Scholucheren (idem coruum aquaticum in duobus alijs locis interpretatur. quem tamen ab hoc diuersum existimo, quod rostrum ei serratum tribuat, pectus & ventrem cinereũ quę nostro scharbo (aut quam vulgò Scharb & Netzescharb vocamus) nõ conueniunt. Vtriq; tamen vt victus idem, sic magnitudo ni fallor eadem tribuitur. vtræq; merguntur, & diu sub aquis manent. Vtræq; in arboribus nidificãt. Vtrasq; coruum à colore dixeris. vt confundi eas aliquando mirum non sit. Audio & apud nos scharbos dictos, alios

De discrimine inter carbonẽ & coruũ aquaticum.

alios ventre albo esse, alios alterius coloris, cætera similes. Scharbi quidem nomen vel à coruo factum
cõijcias, qui Italis corbo & coruo dicitur : vel ab atro carbonis colore. nam vicini nobis Galli carbonẽ
vocant *scharbon*, ipsi *charbon* scribunt. in qua sententia etiam Albertus fuisse videtur carbonem aquati-
cum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum rostri eius. nostri enim acutum dicunt ſcharff.
Turnerus hanc auem simpliciter mergum appellat, Anglicè *cormorant*, Germanicè ein Ducher: & *Cormorant.*
tum circa mare in rupibus maritimis, tum circa amnes, lacus & fluuios in arboribus nidificare testa-
tur, vt supra recitaui in Mergo. Aues palmipedes sunt mergus varius. & mergus magnus niger, qui à
quibusdam carbo aquaticus vocatur, Albertus 7 3. Scharbus, quem hæc dum conderem manibus tra-
ctabam, longus erat dodrantes quatuor cum palmo, a summo rostro ad extremam caudam extensus.
rostrum ei acutum & peculiare, superiori parte instar Latinæ literæ sigma *f*. inflexum vnco descen-

dente,piscibus attrahendis apto, sex digitos longum,idem superius nigricans, vtrinq; albebat. Cutis inferiori rostro & vtrinq; sub oculis obtendebatur crocea. Plumæ ventris albæ. Crura octo digitorũ longitudine. digiti pedum quaterni,nigri,amplis nigrisq; membranis iuncti. Pennæ dorsi in ambitu colorẽ ex viridi nigroq; mixtum præ se ferebant,per medium ex cinereo lucido ac rufo. Collum supinum plumæ partim albæ partim nigricantes tegebant. Capitis colliq; prona parte color ex viridi & nigro permixtus mihi videbatur. Alę ad sedecim digitorum lõgitudinem extendebãtur: eodem colore quo dorsum, nisi quòd amplius subruffi coloris ex subruffo lucido ac cinereo mixti. Cæterũ Schuluer magnitudine est anseris, alioqui nigra, clamore horrido,pedibus flauis,palmipes, perdit, corrumpit, & putrefacit arbores,pisciuora,sedens in arbuto obseruat.

De catarrhacte.

¶ *Carthates* (inquit Albertus lib. 23. scribendum *Catarrhactes*) de genere est mergorum, auis nigra, quæ submersa aquis continet spiritum ad spatium quo homo velox potest ambulando geometricum miliare conficere. Piscibus multum nocet & vorax est. Videtur autem eundem carbonem aquaticum esse insinuare, nigri coloris esse scribendo, cùm Oppianus catarrhacten album faciat. Aristoteles nihil aliud de catarrhacte scribit, quam victitare eum mari, & cùm se in altum immerserit, manere non minus temporis quam quo spatium transiectis iugeri. minorem esse accipitre, gula tota ampla & lata. Cæterum in prædicti ex Aristotele loci interpretatione, catarrhacten Albertus Latinè *mergum magnum* vocari scribit, nulla de colore eius mentione facta. Nos gauiarum potius siue larorum generis quàm mergorũ catarrhacten arbitramur. *Vide* infra in Catarrhacte. Sabaudi auem quandã cui rostrum sit instar anatis, *corbeau crochereyx* vocãt. nimirum ab anterioris partis aduncitate. Galli enim *crochu* vocant aduncum vel hamatum. quod scharbo nostro conuenit: similitudo verò ad anatis rostrum non conuenit. quare inquirendum an auis ea Alberti potius morfex sit. Itali autem aquaticam totã nigram *magun* appellant, vt & homines vrinatores: vel mergum minorem nigrũ, vel potius magnum (de quo hîc scribimus) intelligentes. nam eundem quoque alij *morgon* appellant, vel *mergon*.

Prognosticon ex scharbo in Rheno apparẽte.

¶ Cùm in Rheno apud nos scharbi apparent, signum aiunt esse magni frigoris, & periculum ne vites frigore pereant. memini tamen in lacu nostro etiam Septembri mense in fine alterius decadis aliquando captos, cælo quidem frigido. Porrò quanquam hæ aues totæ nigræ appareant, si quis tamen penitius inspiciat colores deprehendet diuersos, nempe in alis nonnihil ruffi splendentis admixtum, & in cæteris plerisq; pennis aliquid subuiride, vt in coruo quem syluaticum vocamus. Fieri tamen potest, vt pro sexus ætatisq; differentia colores quoque varient. Memini ego me scharbum vidisse cui in collo supremo & in vertice, multæ plumæ albæ inerant, nescio senectutis ne, an alia ratione. Certum est hanc auem longo spatio vrinari posse non admodum in aqua natat, sed frequentius alicubi insidens, palis præsertim aut perticis aquæ fundo infixis, pisces speculatur. Per autumnum ferè ad lacus nostros aduentat. In magno frigore subinde alas extendit. Pisces nantem sequi & passim adnatare ferunt, quasi odore eius illectos. Pelifices nõnulli pellem eius præparant, vt pro tegumento imponatur ventriculo, tanquam vim cõcoquendi promoueat. nam & auis ipsa validissimo ventriculo & alimentum omne celeriter consumente esse creditur. vnde vulgò dicunt, de homine vorace vel multi cibi, scharbi ventriculum ei esse. *Vide* supra in Mergo G. Sic apud Aristophanem legimus galli ventrem habere, qui omnia concoquat.

Prouerbium de vorace. Scharbi ventriculũ habet.

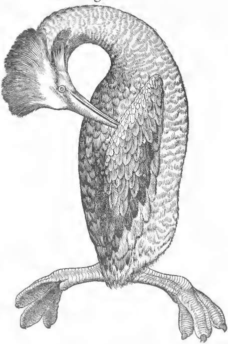
¶ MAGNALES aues sunt Orientis, valde magnæ, pedibus nigris & rostro, hominibus innoxiæ, piscibus in fluminibus, & stagnis, & alijs aquis insidiantes vt deuorent, Alber. ex epist. Alex ad Aristot.

DE COLYMBIS MAIORIBVS.

Mergorũ genus qđ in lacu Lemãno inuenitur.

MERGORVM genus cui rostrum angustum est & in acutum desinit anate vel maius, vel par, (nam de minimo dicemus mox priuatim,) nostri Düchel vocãt, vnius scilicet literæ mutatione à mergo quem vocant Ducher. Inuenitur in nostro lacu & vicinis quibusdam, & Lemanno seu Geneuensi. Is quem in Lemanno captum vidi paulò minor ansere erat, collo oblongo: rostro duos digitos longo cum dimidio, angusto & in mucronem desinente: dorso nigro, collo inferiore & ventre albo plumis ferè niueis. Digiti pedum terni, lati, adhærentibus membranis, sed aliquousq; diuisi, nõ vt in cæteris aquaticis coniuncti. Veneti hanc aut simillimã auem *spergam* vocant (quasi *smergam* nimirum nam & mergi vulgo illic *smergi* dicuntur) rostro & pedibus vt dixi, colore è fusco nigricantem, collo ferè castaneæ colore, &c. Inuenitur apud nos aliud genus, cætera quidem simile, sed cristatum plumis circa verticem & collum supremum eminentibus, superius nigris, ad latera ruffis, instar pilorum vulpis. Vngues omnibus in hoc genere latiusculi, præsertim medius, non vt in cæteris auibus omnibus teretes & in mucronem attenuati. vt non solus homo, sicut Plato eius definitionem contra cauillantem Diogenem addebat, πλατυώνυχες dici debeat. Crura etiam omnibus iuxta aluum ferè retrorsum porriguntur, natationi potius quam ingressui apta, femoribus in ventre conditis: quamobrem in terram si quando egrediantur, facile capiuntur, propter incommodum ingressum. Vidi in vno aliquando inæqualem tibiarum situm, altera antrorsum, altera retrorsum porrecta. Quidam eos nunquam in terram egredi putant, & in ipsa aqua (in arundinibus rumirum) nidificare. Alta voce clamant, pisciculis viuunt. Appellatur hic mergus

Aliud mergorũ genus qđ in lacu Tigurino reperitur.

mergus circa lacum Verbanum *ur á r*: à Sabaudis (ni fallor) *loere* quo nomine etiam pigram & segnem mulierem vocant a nota huius auis ad incessum tarditate Seuerus Sulpitius tradit quandam mergorum speciem esse, quæ a re cornuta vocetur, eo quòd rubeas plumas in capite instar cornuum habeat, Author libri de nat. rerum. sed mergus cirrhatus quoq;, de quo iam scripsimus, cristatus est cirrhis retrorsum versis, instar iubæ potius, quam sursum & cornuum instar vt mergus hic de quo in præsentia agimus & quoniam hippation Græci auē chenalopeci similem faciūt, eundē mergū cirrhatum, quòd ferè equi instar iubatus sit & ad chenalópecis magnitudinem propius accedat, potius quàm hunc presentem, hippation facere placuit. Vocetur ergo mergi, de quo agimus, genus cristatum, cornutū, in vniuersum vero colymbus maior, siue cristatū siue absq; crista fuerit, quod vt colymbis parua (superius de-

Mergus cornutus seu cristatus.

Colymbus maior.

scripta) minima ferè in volucrum aquaticarum genere, perpetuò in aquis natet, rostro similiter angusto & acuto. Athenęus sanè colymbidem paruam nominat, & rursus describens phascades, maiores esse dicit quàm paruas colymbides, innuẽs scilicet eiusdẽ generis etiã maiores inueniri: quod ipsa quoq; nominũ forma ostendit, quæ colymbo primitiua est, colymbidi diminuta. Nos tamen quæcunq; vel de colymbo, vel de colymbide colymbadéve apud veteres scripta extant, supra in vnũ caput coniunximus. Quòd si cui etiam vriam maiorem appellare libuerit, non repugnabo, quoniam & rostri figura conuenit, & vrinandi consuetudo: & minimum in genere mergorum de quibus hîc scribimus, supra vriam simpliciter dictam esse coniecimus. ¶ Mergi contra omne genus auium pedes habent in cauda, ita vt cùm in terra stant, gestu pectoris sicut homo erigantur, Author libri de natur. rerum. Conuenit autem hic pedum situs, & corporis erectio, præsenti mergorum generi magis quàm vlli cæterorum nisi forte carboni etiam aquatico, id est scharbo nostro conueniat.

Mergi pedes in cauda habent.

¶ Colymbi maioris cornuti vidi etiam alterum genus plumis, quæ circa caput eminent, minus ruffis alboq; permixtis, breuioribus, collo circiter duos palmos longo, &c.

Aliud colymbi cornuti genus.

¶ In Acronio lacu autem quandam nunc dictis congenerem, sed ansere maiorem, rarò capi audio, Fluder appellatam, nimirum ab inepto eius per aquæ superficiem motu, cum neq; volare possit rectè, neq; ingredi commodè, nisi simul pedibus alisq; nitatur, vt cæteri etiam colymbi, propter crura retrorsum versa: rostrum ei oblongum esse, angustum, acutum. Vocem altam sui cuiusdam generis ædere. vrinari quàm profundissime, ita vt orgyatum viginti spatio quandoq; sub aqua capiatur, reti videlicet aut mucrone ferreo cui infixus piscis fuerit. Singulas duabus drachmis & dimidia argenteis fere venire. Hanc ego colymbum maximum appellauerim.

De quadã aue huc cõgenere quæ in Acronio lacu reperitur.

¶ Colymborum genera in agro Tigurino circa medium Augusti mensis plerunq;, lacu Gryphio dicto, retibus magna copia publicè capiuntur & diem illum inde colymborum nominant accolæ, den Tücchel tag, eo enim tempore volare omnino non possunt propter pennarum mutationem. Merguntur quidem semper celerrimè, vt auditum etiam bombardæ ictum effugiant.

De colymbis qui in agro Tigurino, certo anni tempore capiũtur.

DE TRAPAZOROLIS VEL MERGVLIS.

TRAPAZOROLAM Ferrariæ in Italia vocant (alibi *arzauolam* circa Verbanum lacum *piombin*, id est plumbinam, quòd nomẽ alij ispidæ aui melius, vt puto, attribuunt) mergi genus exiguum, quòd etsi vriam Athenęi esse conijcio, aut congenerem maximè, de qua supra egi. quemadmodum & colymbidi, id est colymbo minori: (Videntur enim colymbis & vria magnitudine tantum differre) vt suum tamen cuiq; iudicium liberũ relinquam, peculiariter quæ de *trapazorola* Italis dicta cognoui, hîc conscribam. Trapazorola igitur omnino à colymbo maiore, quem descripsi proximè, nihil aliud quàm magnitudine differt, quum longè minor sit & insuper quòd trapazorolæ nullæ cristam iubámve habẽt, colymbi verò maiores aliqui habent.

Nostri hunc mergulũ vocant Dücchelin/ quę vox diminutiua est à voce Dücchel/ id est colymbo maiore. aliqui Hürchele, aliqui Duchentle/ sed minus propriè. nam cùm rostrum ei angustum sit, non debet ab anate denominari. Sunt alia Germanica nomina de eadem hac aue (ni fallor) vsurpata: Ruchen vel Ruggelen/ Tüchterli/ Pfurtzi/ apud Heluetios & Käferentle apud Sueuos aut Rhętos quosdam, quasi anaticulas scarabeorum dicas, quos forte persequuntur minimas & pinguissimas esse aiunt. Angli, vt audio, *dob chekin*, hoc est mergum pullum a paruitate Hollandi Arsevoet/ (nos scriberemus Arßfuß) eò quòd podici pedes sint adiuncti, (vnde *pygoscelis* Gręcè vocari posset, Πυγοσκελὶς, ζῶον π, χηὸ βεγχὸς, Hesychius & Varinus etsi idem situs crurum in maiore etiam colymbo est.) Lusitani *adem* vel *gatirhas*. Magnitudo ei ferè columbæ, rostrum tanquam turdi aut merulæ digiti pedum lati, adhærentibus membranis fuscis, non continuis tamen sed trifariam dissectis, vt in colymbo maiore quoq; . vnguibus similiter latiusculis. Pectoris & ventris plumæ argenteæ sunt, sed in imo ventre coloris fusci. Rostrum superius nigricat, vtrinq; rubet.

inferior

inferior rostri pars ferè tota rubet sanguineo colore. Capitis colli ventrisq; plumæ fuscæ sunt, admixto perpauco ruffo. alæ nigricant habent tamen etiam albentes pennas, sed non sine fuscis maculis Supina alarum pars, vt venter, albet. Collum vtrinque rufum est & in supina quoque parte, sed remissius Capitis supina pars alba est. Ad dorsi extremi latera partim rufæ, partim nigrantes pennulæ habentur cauda nulla Pupillam nigram circulus ambit spadicis coloris obscuri, si bene memini. Odor quidem grauis, sed in cibo commendantur carne fere teneriore pinguioreque quam cæteræ palmipedes auium. Multa tenuia officulam in femoribus habent ab vna tantum parte circa articulum agglutinata dimidia ossis femoris longitudine. In dissectis inani gulæ partem amplam & capacē reperi in ventriculo pisces concoctos & lapillos Pedibus incedere non queunt, nisi pariter etiam alis nitantur. Primæ inter palmipedes feras ad vrbem nostram in lacu, vt audio, adueniunt

Eiusdem auis descriptio ex Georg. Fabricio.

¶ His ita perscriptis, eiusdem auis descriptionem à Georg. Fabricio accepi huiusmodi. Mergulus, ein Mergigeln / rostro acuto est quale turdorum corpus nigrum: gula excepta, quæ in mare rubra, in fœmella est candida. Venter in nigro alboq; maculosus. Pennæ alarum nigræ & cæsiæ siue glaucæ, & albo conspersæ Pedes fissi, nec acutis vnguibus incurui, sed planis recti & adeò rectà extantes, vt in tergum queat reijcere. Crura plumis densissimis vestita. Quatuor igitur ab alijs insignes differentias habet. Rostri, vt dixi, quod acuminatur, non hebescit: alarum, quæ sunt breuissimæ: pedum, qui à cæteris fissione aliquantum. digitorum autem latitudine, & rectitudine vnguium planè sunt differentes. Caudæ denique, quæ teres est, & vix articuli longitudine. Hæc auis ob alarum breuitatem salit potius quàm volat: neque innatare aquis, sed globi instar inuolui videtur.

Alterum merguli genus maius nigrius.

¶ Vidi etiam alterum genus, aliquanto maius & nigrius, per caput scilicet, collum & dorsum, rostro etiam nigro. Ventre albo: circa clunes & femora pennis quibusdam albis, alijs ruffis: ad latera etiam capitis post oculos vtrinq, ruffis paucis. Circulo in oculis pulcro & croceo. genas etiam linea eiusdem coloris ambiente longitudine à rostro ad extremos pedes extensos retro, dodrantum duorum, si bene memini. hoc mihi Turca quidam *karabatak* vocabat.

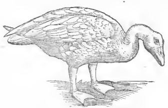
Huius capitis icon hæc est. Merguli nigri Albertus meminit, haud scio hanc an diuersam auem intelligens. Sunt ex hoc genere mergulorum alij dorso fusco, alij ad ruffum inclinante & alis alij nigris. alij non item, &c. Præterea alij in fluuijs tantum degunt, alij in medijs aquis gregatim ferè. ¶ *Puffinum* apud Anglos dictum audio huic generi non dissimilem esse, cùm aliàs tum quod plumas instar lanuginis potius quàm pennas habeat, id quod Turnerus de tertio vrinatricis genere scribit, quod anserculum nuper ouo exclusum (inquit) adeò refert, vt nisi rostrum huius paulò tenuius esset, ægrè alterum ab altero discerneres.

Puffinus Anglicus.

¶ In Gallia mergus paruus fluuiatilis est, vulgò *vn castagneux*, (fortè quòd colorem castaneæ referat, vt ex suprascriptis quidam capite præsettim,) ignotus in Græcia, Petrus Bellonius.

Mergulus Gallis fluuiatilis.

DE ANSERE DOMESTICO: ET DE *Anseribus quædam in genere.*

A.

Nomina anseris quo varijs linguis anser appellatur.

ANSER lingua Arabica aut finitimis dicitur אוז, *auaz*, si rectè scribitur, fortè legẽdum *anaz*(nam alioqui anatem & anserem qui libros Arabicos superiore sæculo Latine reddidere, confundunt) aut קקי, *kaki*, vt legimus apud Munsterum in Lexico trilingui In Hebraicis quidem Lexicis nihil tale inuenio Græce χὴν dicitur, hodie vulgo χῆνα: quanquam & anas (vt quidam scribit) vulgò hodie χῆνα nominetur Italicè *la papara, ocho*, vt Scoppa scribit. vulgò *paparum* vel *paparus*, Monachi Itali in Mesuen. Aliqui *papero* Italicam vocem, pullum anseris interpretantur Recentiores Græci quidam anatem vocant *pappon* vel *papitzan* Euphronius Grammaticus in Auibus Aristop. πάππον genus auis interpretatur. alij negant, & Callimachum inter aues pappi non meminisse aiunt. Verbum quidem χαγκάζειν etiam veteres Græci de anserum voce dicunt, teste Polluce. Anseres & ocæ siue aucæ à Græcis χῆνες appellantur, Hermolaus Barbarus Venetus. Rasis interpres & alij recentiores barbari Italicæ linguæ vulgaris imitatione *aucam* pro ansere scripserunt. Ocha nomen est a Græco deductũ, ac a nostris compositum ex illorum masculino articulo, & χὴν id est anser, vltima litera abiecta. aliqui *o* in *au* diphthongum commutantes dixerunt *aucha*. Io. Tortellius. Aut forte a Saracenis. scribit enim quidam anserem marem Saracenis *ocke* nominari, fœminam *Wöszhe*. Hispanicè *ansaron* Gallicè *oye* vel *iars oyard* priuatim de mare. *Oyon* & *oyson* diminutiua sunt Germanicè Ganß. Frisij Guß proferunt, vt vulgus nostrum Gauß. Mas priuatim Ganser vel Ganserich. Plinius tradit a Morinis Belgicæ populis *ganzas* appellari (alias *gantas*, vt Rhenano placet) anseres quosdam, (candidos, verum minores.) & hoc nobis compertum in Morinis est, ita tamen vt omne genus anserum *ganzas* ferè nominent, Hermolaus. Anglicè *agose* vel *goose*. Illyricè *hus* vel *gensy*.

B.

Duo anserũ genera. *Quib. in locis anseres optimi reperiantur.* *Varia anserum genera in Africa & India.*

Aristoteles de hist. anim. 8 3 duo anseris genera facit, maius & minus quod gregatile sit: Plinius domitum & ferum quare aliqui minorem Aristotelis anserem, eundem & ferum existimant. Anseres hodie optimos haber, vt audio, Turingia. abundãt ijsdem circa Notlingam in Germania regio, & Gallis finitima Mediomatricum. Arabiæ pars austrum versus contra Æthiopiam assurgens, aues omnis generis habet præter anseres ac gallinas, Strabo ¶ In regno Senegæ Nigritarum anseres sunt non vt nostræ, sed colore & pennis multiiugis variatæ, Aloysius Cadamustus. Hispana insula anseres habet oloribus candidiores, capite tantum rubeo, Christophorus Columbus. In prouincia Manzi vel India superiore præcipua ciuitas est Censcalan: in hac anseres habentur pulcri, duplò maiores nostris, toti albi: cum osse supra caput vnius breui (forte oui) quantitate, colore sanguineo. sub gula pellis per semissem pendet pinguissimi sunt, Odoricus de foro Iulij. Sed hi anseres forte syluestres sunt.

Anseris magnitudo. *Color.*

Anser est auis aquilæ magnitudinis, Author lib. de nat. rerum. Anser domesticus ferè cuiuslibet coloris inuenitur qui in ansere syluestri est. nempe albus, & cinereus, & vtroq; varians, (vt etiam anas cicur) sed non niger, nec viridis, nec alterius quam dictum est coloris, Albertus. Anseres maximos & candidissimos eligere oportet, Anatolius Albi fœcundiores sunt. varij vel fusci minus, quia de agresti genere ad domesticum transierunt, Palladius.

Rostrum. *Gula.* *Testes.* *Pedes.*

¶ Anser rostrum latum habet vt anas, Albert. Gula ei tota ampla & lata, Aristot. Aues quæ anterius in collo pappam siue stumam (ingluuiẽ) habent hæc in quibusdam maxima est, ascendens in collo vsq, ad linguæ radicem, sicut in ansere, Albertus Appendices quasdam paucas habet infra qua desinit intestinum, Albert. Testes lumbis innexi sunt infra septum transuersum omnibus ouiparis: de singulis singuli meatus pertinent, eodemq; coeunt supra ostium excremẽti, vt in piscibus. isq; meatus qui in coitu ambotum consistit genitale est. quod in minoribus latet, in ansere vero & similibus euidentius est cum recens inierint, Aristot. Anser palmipes est, Aristoteles & Plinius.

C.

Anser amphibius. *Clamosus.*

Anser tum maior tum minor circa lacus & amnes versatur, Aristor. Non terra solum contentus est, sed etiam aquam requirit, Varro. ¶ Omnis anser clamosus est, & vix vnquam tacet, Albert. Gratitat improbus anser, Author Philomelæ Græci παππάζειν dicũt de voce anseris, authore Polluce & anserem Itali *paparam*. Aratus κλαγγηδὸν aduerbio de anserum voce vtitur Argutus anser, Martialis Anserum clangorẽ Plin dixit. Anser nocturnas excubias celebrat, & vigilias suas cãtus assiduitate testatur. Gallos in limine adesse canebat, Vergil 8. Æneid de ansere vbi Seruius, *quasi prædiuinabat* nam canere & dicere & diuinare significat. Omnis anser parum dormit, Albertus Leuiter audit, Idem Natura est ad sensus & strepitus ales acuta & solicita, Grapaldus. Nullum animal ita odorem hominis sentit, Plinius *Humanum longe præsentit odorem Romulidarum arcis seruator candidus anser*, Lucretius. *Canibusve sagacior anser*, Ouidius 11 Metamorph. Adnotatum est in aptis præcipuum esse auditum: vel (vt Græcus præfert codex) in anseribus, Cælius. ¶ Anser natura vorax est, ventriculo calidissimo. gaudet herbis, liguis & frigidis laurum non attingit. Cibarijs summe humidis, quibus intetius refrigeretur, delectatur, Ælianus Improbum anserem apud Vergilium aliqui insatiabilem interpretantur Herbilis anser, herba pastus, qui gracilior est quam frumento pastus, Festus. Χῆνες μοι κατὰ οἶκον ἐείκοσι πυρὸν (πυρὸν, apud Athenæum) ἔδουσιν Ἐξ ὕδατος, Homerus. De cibo & saginatione anserum,

De voce anseris. *Parum dormit.* *Leuiter audit.* *Odorem hominis sentit.* *De eius cibo & voracitate.*

anserum, *vide* plura in *E.* Herbam in Varrone pabulo anserum seri solitam, non herin, vt habent exemplaria, sed serin scribẽdum monemus, authore Columella. ferunt eam cùm est aqua tacta, & cùm est arida, quasi renouellari vindemq́; fieri, Hermolaus. ¶ Mirum in hac alite à Morinis vsq; Romam pedibus venêre. fessi proferuntur ad primos, ita cæteri stipatione naturali propellunt eos, Plinius. Sunt autem Morini Belgicæ, quos Plinius vltimos hominum dicit, & ita vocantur hodie, Hermolaus. Volant extento collo omnes anseres, ardea contracto, Albertus. Anseres feri maximè volaces sunt, & vix à volatu cessant, nisi necessitate cibi domesticis contra, volatus est grauis, pascere officiosissimum, quiescere ac dormire præcipuum, Author libri de nat. rerum. Quòd natura calidissimi sunt, idcirco lauationum cupidissimi existunt. etenim natare gaudent, Ælianus. ¶ Anseres in aqua coeunt, (*vide* etiam in *E.*) pariunt vêre: aut si bruma coiuêre, post solstitiũ, quadraginta prope diebus. bis anno, si priorẽ fœtum gallinæ excludant: aliâs (videtur abundare vox alias. fortè *al* in margine scriptum fuit. non enim bis, sed ter anno pariunt, ad summum quater, *vide* in *E.*) plurima oua sedecim, paucissima septem. Si quis surripiat, pariunt donec rumpantur, &c. (*Vide* in *E.*) Plinius. A partu sese aquis ingurgitant, Aristot. Aliquando hypenemia oua pariunt, Idem & Plinius. quæ quidem reliquias esse prægressi coitus (vt quidam dicunt) falsum est. satis enim conspectum est in nouella tum gallina tum ansere, gigni sine coitu, Aristot. Anseres domestici non ouant, neq; pullificant nisi semel in anno, initio veris, propter sui temperamenti frigiditatem, Albertus. Coeunt, non subinde, nec quouis anni tempore vt gallinæ & anates ferè, (vt audio) sed vêre tantum. itaq; magis propter plumas apud nos, quam propter oua nutriuntur. Varios, albo & cinereo coloribus, apud nos & in Suevia albis præferri aiunt: quòd & firmioris sint valetudinis, & fœcundiores, nec deteriore pluma. Chychelinches apud Auicennam sunt aues compositæ ex ansere & struthione, quæ pullos æstate educunt, Albertus. mihi hic locus ex Aristotele de hist. anim. 6. 2. translatus corruptusq; videtur, & pro chychelinches legendum chenalopeces, id est vulpanseres. Anserum fœminæ tantum incubant, quæ vt cœperunt, nunquam intermittunt, sed perpetuo fouent incubitu, Idem. Anser tricenis diebus incubat, Aristot. vigintiocto, Columella. ad vicesimam nonam vsque diem, Florentinus. tricenis diebus: si verò tepidiores sint, vigintiquinq;, Plinius. ¶ Anates, anseres, cæteræq; aquaticæ annuũ fastidiũ purgant herba siderite, Plin. Anser vnus ex pedestribus morsus a cane rabido, nec rapit, nec moritur ex morsu. quare apud Aristotelem libro 8. cap. 22. de historia anim. vbi legitur, animalia à cane rabido morsa omnia rabiunt excepto homine, (πλὴν ἀνθρώπε vbi aliqui legunt πρὶν ἀνθρώπε, id est prius vel citius quàm homo) quidam medicus legit πλὴν χηνὸς, id est excepto ansere. quod licet verum sit, non temere tamen mutandus est Aristotelis locus, Niphus. Anser coruusq; ab æstate in autumnum morbo ¦ conflictari dicuntur, *Plinius.* Lauri folia etiam in fame non attingunt, vt neq; rhododaphnen vllo modo præclarè enim intelligunt, si quid tale comederint, se vita priuatum iri, Ælianus. Infestantur sui generis pediculo. Pimpinella maiore quæ in pratis nascitur mulieres quædam ad pituitam anserum vtuntur, Tragus. ¶ Anseris vita perlonga est. vidimus anserem domesticum, qui annos sexaginta excessit, Albertus.

De gressu & volatu. *De coitu & partu.* *Chychelinches aues compositæ ex ansere & struthione.* *De morbis anserũ & eorum curatione.* *Vita anseris lõga.*

D.

Anseres verecundi & cauti sunt, Aristot. Ab authoribus non gloriosum tantum animal pauo traditur, sed & maleuolum, sicut anser verecundum. quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi, Plinius. Anser & catus imitatur verecundiam, Albertus. Tribuitur autem anseri verecundia fortè, quòd non frequenter vt gallinæ & anates, nec quouis anni tempore coëat, & in aqua tantum. Χὴν Græcis nomen tulit παρὰ τὸ χαίνειν, id est ab hiando quoniam & vorax animal est, & solet plerunq; cùm vel superbia aliqua vel metu ducitur, (ὅταν ἢ θρασύνεται ἢ δειλιᾷ) hiare, Vatinus. Anseres feri etiam mitigantur, vt in *B.* diximus. ¶ Anserum historias qui homines amauerunt, differam ad Philologiam *d.* ¶ Anseres nihili faciunt canes & magnas struthiones, accipitrem verò vel minimum formidant, Ælianus. Aquila anseres ex cohorte rapit, Idem. Ὥς ὅδε χῆν' ἥρπαξ' ἀτιταλλομένην ἐνὶ οἴκῳ, Homerus de aquila. Et rursus, Ἀλλ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν αἰετὸς αἴθων Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμὸν παρὰ βοσκομενάων Χηνῶν ἢ γεράνων. Inimicitia est inter pennas aquilæ & anseris. & vna aquilæ penna coniuncta multis pennis anseris, consumit eas: id quod expertus sum in pennis alatum. & forte idem accidit etiam in alijs earundẽ auium pennis, Alber. *vide* in Oue *D.* Anseres a lupis & vulpibus rapiuntur, & ideo ab eis custodiendæ sunt, Crescentiensis.

Anseres verecũdi & cauti. *Canes & struthiones contemnunt. Reformidant verè Accipitrem Aquilam, Lupos & vulpes.*

E.

Anseres quomodo capiantur, quæ ab authoribus tradita sunt, omnia ad feros tantum capiendos pertinere videntur. quamobrem eousq; differemus.

Amphibij generis sunt quæ non terrestria tantum, sed aquatilia quoq; desiderant pabula, nec magis humo quàm stagno cõsueuerunt. cuius generis anser præcipuè rusticis gratus est, quod nec maximam curã poscit, & solertiorẽ custodiã præbet quàm canis, Columella. Idem anserem nutriendum censet, non quia magni fructus, sed quia minimi oneris. Anates sunt naturæ anserum, & eodem modo nutriuntur, Crescentiensis. Genus auium quod philogræci vocant amphibion, non est vlla villa ac terra contentum, sed requirit piscinas: quas, quia ibi anseres aluntur, nomine χηνοβοσκεῖον appellatis.

De ratione nutriendi anseres.

Horum greges Scipio, Metellus, & M. Seius habent magnos aliquot. Merula, Seius (inquit) ita greges comparauit anserum, vt hos quinq; gradus obseruaret, quos in gallinis dixi. Hi sunt de genere, de fœtura, de ouis, de pullis, de sagina. Primum iubebat seruum in legendo obseruare, vt essent ampli, & albi, quod plerunq; pullos similes sui faciunt. Est enim alterum genus varium, quod ferum vocatur, nec cum his libenter congregatur, nec æque fit mansuetum, Varro. Curandum est vt mares, fœminæq; quàm amplissimi corporis, & albi coloris eligantur. nam est aliud genus varium, quod a fero mitigatum domesticum factum est. id neq; æque fœcundum est, nec tam preciosum, propter quod minime nutriendum est, Columella. Et rursus, Qui greges nantium possidere student, chenoboscia constituant, quæ tum demum vigebunt, si fuerint ordinata ratione tali. Cohors ab omni cætero pecore secreta, clauditur, alta nouem pedum maceria, porticibusq; circumdata, ita, vt in aliqua parte sit cella custodis. sub porticibus deinde quadratæ haræ cæmentis, vel etiam laterculis extruuntur: quas singulas satis est habere quoquouersus pedes ternos, & aditus singulos firmis ostiolis munitos, quia per fœturam diligenter claudi debent, & extra villã: deinde non longe ab ædificio si est stagnum, vel flumen, alia nõ quæratur aqua. sin aliter, lacus, piscinaq;, manu fiant, vt sint quibus inurinare possint aues: nam sine isto præsidio, non magis quam sine terreno rectè viuere queunt. Anser non vbiq; haberi potest, vt existimat verissimè Celsus, qui sic ait: Anser neq; sine aqua, nec sine multa herba (sine herba, Palladius) facilè sustinetur, neq; vtilis est locis consitis: quia quicquid tenerum contingere potest, carpit, sata & morsu lædit & stercore. Sicubi verò flumen aut lacus est, herbæq; copia, nec nimis iuxta satæ fruges, id quoq; genus nutriendum est, Columella & Palladius. Si desit fluuius, lacuna formetur, Palladius.

Anseres albi alijs præferendi.

Qua ratione chenoboscia construi debeant.

Quibus pasci debeant.

¶ Anseribus pascendis destinetur ager palustris, sed herbidus, Colum. & Quintilij. atq; alia pabula conserantur, (si herba non suppetit, Palladius) vt vicia, trifolium, fœnumgræcum, agrestia intyba, (sed præcipuè genus intybi quod serin Græci appellant, Colum.) lactucæ quoq; in hunc vsum semina vel maximè serenda sunt. quoniam & mollissimum est olus, & libentissimè ab his auibus appetitur. Tum etiam pullis vtilissima est esca, Colum. Palladius, Quintilij. Cæterum cauendum est ne edant gramen, (agrostin) quod eis caussa cruditatis existit, Quintilij. Anseres pascunt in humidis locis, vbi pabulum serunt, quod aliquem fructum ferat: seruntq; his herbam, quæ vocatur seris, quòd ea aqua tacta etiam cum est arida, fit viridis. Folia eius decerpentes dant, ne si comederint vbi nascitur, aut obterendo perdant, aut ipsi cruditate pereant. Voraces enim sunt natura. Quo temperandum ijs, qui propter cupiditatem sæpe in pascendo si radicem prenderunt, quam educere velint è terra, abrumpunt collum. (Columella & Plinius hoc non anseri, sed tenero tantum pullo accidere scribunt) Perimbecillum enim id, vt caput molle. Si hæc herba non est, dandum ordium, aut frumentum aliud. Cum est tempus farraginis, dandum vt in satu seris dixi. Cum incubant, ordeum his intritum in aqua apponendum, Varro. Inter anserum cibaria legumen omne porrigi potest excepto eruo, Palladius & Quintilij. De saginatione anserum inferius dicetur.

Vbi, & quo tempore coeant, pariãt & incubent, ac quomodo tunc curãdi sint.

¶ Saliunt (coeunt, Plinius) ferè in aqua, dum se mergunt in flumen aut piscinam, Varro. Ineunt non vt priores aues (cohortales terrestres) de quibus diximus, insistentes humi: nam fere in flumine aut piscinis id faciunt, Colum. Anseribus ad admittendum tempus aptissimum est a bruma: mox ad pariendum & ad incubandũ a Calendis Martij vsq; ad solstitium æstiuum, quòd fit vltima parte Mensis Iunij, Colum. Varro, Palladius. Si permittit locorum conditio, anseres vel paucos vtiq; oportet educare: singulisq; maribus ternas fœminas destinare: nam propter grauitatem plures inire non possunt, Colum. & Palladius. Albi fœcundiores sunt: varij vel fusci minus. quia de agresti genere ad domesticũ transierunt, Palladius. Germani varios, ni fallor, albis præferunt, ceu firmioris valetudinis, nec minus fœcundos, nec pluma deteriore. Singulæ ter (non plus quater, Varro) anno pariunt, Colum. & Quintilij. si prohibeantur fœtus suos excludere, quod magis expedit, quam quod ipsæ suos fouent: nam & à gallinis melius enutriuntur, & longè maior grex efficitur, Colum. Plus parient, si gallinis oua illarum supponantur, Palladius. Bis anno pariunt, si priorem fœtum gallinæ excludant: plurima oua sedecim, paucissima septem. Si quis surripiat, pariunt donec rumpantur, Plinius. Pariunt vsq; ad duodecim, interdum tamen & plura. ex quibus sanè aliqua ipsi ani (ταῖς ὄρνισι, Cornarius vertit gallinis, quod nõ probat Andreas a Lacuna) sunt supponẽda, Quintilij. Minimè autem concedendum est fœminis extra septum parere: sed cùm videbuntur sedem quærere, comprimendæ sunt, atq; tentandæ: nam si appropinquant partus, digito tanguntur oua, quæ sunt in prima parte locorum genitalium. quam ob rem perduci ad haram debent, includiq;, vt fœtum edant. idq; singulis semel fecisse satis est, quoniam vnaquæque recurrit eodem, vbi primo peperit, Columella. Sed nouissimo fœtu cum volumus ipsas incubare notandi erunt (aliquo signo) vniuscuiusque partus, vt suis matribus subijciantur: quoniam negatur anser aliena excudere oua, nisi subiecta sua quoq; habuerit, Idem. Sed Plinius, Varro & Quintilij simpliciter scribunt, oua aliena ab eis non excludi. Pariunt singulis fœtibus oua, primo quina, sequenti quaterna, nouissimo terna. quem partum nonnulli permittunt ipsis matribus educare. quia reliquo tempore anni vacaturæ sunt a fœtu, Columella. Extremum partum matribus iam vacaturis educare permittimus parituræ ad haram perducantur. Cùm semel hoc feceris, consuetudinem sponte retinebunt. Gallinis sicut pauonina, etiam anseris oua supponas. Sed anserina oua ne noceant suppositis, sub-

tis, subiciatur vrtica, Palladius. Custodiri debet vt ouis subiiciantur radices vrticarum, quo quasi remedio medicantur ne noceri possit excussis anserculis, quos enecant vrticæ, si teneros pupugerint, Columella. *Vide* inferius etiam de vrtica, in cura pullorum. Intra cohortem vt protecti sunt, secretis angulis haras facere oportet, in quibus cubitent & fœtus edant, Columella. Singulis vbi pariunt faciundum haras quadratas circum binos pedes & semipedem. Eis substernendum paleas, Varro. Cellas, in quibus incubitant, siccissimas esse oportet, substratasq́, habere paleas: vel si eæ non sunt, gratissimum quodq́; fœnum. cætera eadem quæ in aliis generibus pullorum seruanda sunt, ne coluber, ne vipera, felesq́, aut etiam mustela possit aspirare quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Oportet oua subiicere vsq́, ad nouem, Quintilij. Ad incubandum plerunq́, supponunt nouem aut vndecim, Varro & Plinius qui hoc minus, septem. qui hoc plus, quindecim, Varro & Columella. Supponuntur etiam gallinis anserum oua (sicut pauonina) plurima quinq́, paucissima tria, Columella. Incubant fœminæ tantum tricenis diebus si verò tepidiores sint, vigintiquinq́; Plinius. tempestatibus (cùm sunt frigora) dies triginta, tepidioribus vigintiquinq́,. & Columella similiter. sæpius tamen (inquit) anser trigesimo die nascitur. Vt plurimum incubant dies vndetriginta, sed frigore inualescente triginta integros, Quintilij. Sunt qui hordeum maceratum (aqua) incubantibus apponant, nec patiantur matrices sæpius nidum relinquere, Columella & Quintilij.

¶ Anserem recens excussum quinq́; diebus primis patiuntur in hara clausum esse cum matre, deinde quotidie cùm serenitas permittit producunt in prata iuxta piscinas aut paludes, vt pastu saturatus etiam potu fruatur, Varro, Colum. Quint. Faciunt autem eis haras supra terram aut subtus: easq́; cellas prouident ne habeant in solo humorem. sed habeant molle substramen è palea, aliáve qua re, néve eò accedere possint mustelæ, aliæve bestiæ quæ noceant, Varro. Pullos quidem non expedit plures in singulas haras quàm vicenos adiici nec rursus omnino cum maioribus includi, quoniam validior enecat infirmum, Idem & Columella. Porrò cauendum est ne teneri anserculi aculeis vrticæ compungantur, vnde (interdum) enecantur, Idem & Palladius. Pullis anserum vrtica contactu mortifera. remedium contra eam est, stramento ab incubatu subdita radix earum, Plinius. *Vide* supra vbi de incubatione anserum scripsimus. Prospiciendum igitur ne vel ab vrtica, vel spina aliqua exasperentur: & ne hœdinos porcinósve pilos deuorent, (ne setas deuorent, Palladius,) quibus deuoratis intereunt, Quintilij. Preterea ne esuriens anserculus mittatur in pascuum: sed ante cōcisis intubis, vel lactucæ foliis saturetur. nam si adhuc parum firmus & indigens ciborum peruenit in pascuum, fruticibus aut solidioribus herbis obluctatur ita pertinaciter, vt collum abrumpat, Columella. Mortifera pullis anserum etiam auiditas, nūc satietate nimia, nunc suamet vi, quando apprehensa radice morsu sæpe conantes auellere, ante colla sua abrumpunt, Plin. Varro quidem non pullo sed anseri simpliciter collum hac vi aliquando abrumpi refert. Milium, aut etiam triticum, mistum cum aqua pullo rectè præbetur: atq́; vbi se paulum cōfirmauit in gregem coæqualium compellitur, & ordeo alitur, quod & matricibus præbere non inutile est, Columella. Pullis exclusis (primis quinq́; diebus, Colum.) polentam vel maceratum far, (ἄλφιτα καὶ σῖτον διαβεβρεγμένα, id est polentam vel frumentum maceratum, Quintilij,) sicut pauonibus obiiciunt. nonnulli etiam viride nasturtium consectum minutatim cum aqua præbent, eaq́; eis est esca iucundissima. Pullis primum biduo polenta, aut ordeum apponitur tribus proximis nasturtium viride cōsectum minutatim ex aqua in vas aliquod. Cùm autem sunt inclusi in haras, aut speluncas, vt dixi, victui obiiciunt his polentam ordeaceam, aut farraginem, herbamve teneram aliquam concisam, Varro. Semine papaueris primis decem diebus pascendi sunt, Crescentiensis. Lactuca circa chenoboscium seri debet, olus anseribus gratissimum, & pullis etiam eorum vtilissima esca, Colum.

Quemodo pulli anserum tractandi sint.

¶ Mox vbi quatuor mensium sunt, farturæ maximus quisq́; destinatur. (Quatuor mensibus bene saginantur, Pallad. sed Varro ad saginandum eligi inquit pullos circiter sesquimense qui nati sint, eos includi in saginario) quoniam tenera ætas præcipuè habetur ad hanc rem aptissima. & est facilis harum auium sagina nam præter polentam & pollinem ter die nihil sane aliud dari necesse est, (polentam & pollinem aquam adefacta dant cibum, ita vt perinde se saturent, Varro. Polenta dabitur in die ter, Palladius) dummodo secundum cibum largè bibendi potestas fiat. Ne vagandi facultas detur: sintq́; calido & tenebroso loco inclusi, quæ res ad creandas adipes multum conferunt. Hoc modo duobus mensibus pinguescūt. & ea propter etiam tenerrima pulities sæpe quadraginta diebus redditur opima, Columella (nam paruuli sæpe die trigesimo moriuntur, Palladius. apparet autem vocem, moriuntur, corruptam esse pro saginantur.) Locus (saginatium) solet purgari: quòd ipsi amant locum purum, neq́; ipsi vllum, vbi fuerint, relinquunt purum. M. Cato de re rust. cap. 89. gallinas quæ primum parierint, conclusas farcire docet cū turundis factis è polline vel farina ordeacea consperfa, quæ in os indantur. paulatim (inquit) quotidie addas, & ex gula consideres quod satis fiet. bis in die farcias, & meridie bibere dato, nec plus aquam ante (anseri in vase appositam) sinas quàm horam vnam. Eodem modo anserem alito nisi prius dato bibere bis in die, & bis escam. Græci saginandis anseribus polentæ duas partes, & furfuris quatuor aqua calida temperant, & ingerunt pro appetentis voluptate sumenda: tribus per diē vicibus potu adiuuant: media quoq́; nocte aquam ministrant. peractis vero 30 diebus, si vt iecur his tenerescat, optabis, tunsas caricas, & aqua maceratas in offas volutabis exiguas, & per dies viginti continuos

Qua ratione saginādi sint.

ministrabis anseribus, Palladius. Impinguantur anseres domi delitescentes (in domibus calidis, vt addit Cornarius) si primis duobus diebus duabus partibus polentæ & furfurum quatuor aqua calida subactis pascantur, vel ad saturitatem vsq; (vt vertit Cornarius, cuius translationem paulo ante recitata Palladij verba confirmant. Andreæ à Lacuna translationem hîc non probo.) Edunt autem ter in die ac circa noctem mediam: sed largius bibunt. Vbi iam adoleuerint ischades aridas in tenues partes comminuês, & cum aqua læuigans curriculo viginti dierum in potu exhibe, Quintilij. Et mox, Exactis triginta diebus, si quis velit hepata eorum distendere, ischadas aridas comminuens & aqua subigens, eas curriculo viginti dierum, aut ad minus decem & septem illis per os inijcito. Nonnulli ad saginandum anserem, augendumq; hepar illius, vbi ipsum anserem incluserunt, triticum madefactum proijciũt & hordeum. Triticum siquidem pinguefacit celeriter. At hordeum carnem candidam reddit. Vescatur itaq; dies viginti quinq; speciebus nutrimentorum iam dictis, aut per se altera aut vtraq; simul. Secundo autem collyria apponenda sunt, nimirum ex eis confecta, septẽ quidem quotidie singulis, idq; quinq; dierum spacio. Dein verò paulatim augendus est numerus, perseuerandumq; dies xxv. vt sint ex toto triginta. Quibus expletis, elixans ischadas, fermentumq; earum decocto subigens, humectansq;, porrigito, sic dies quatuor perseuerando. Quibus etiam diebus melicratum offerendum est. Cæterum ter in die id ipsum mutabis, & non eadem vtêris. Atq; in hunc modum reliquis sex (sexaginta, Cornarius) diebus sequentibus cum fermento dicto caricas tundens, proijcito. Qua solicitudine post dies septem (sexaginta, Cornarius) fruêris tum ansere ipso, tum iecinore ipsius & tenero & cãdido. Quod quidem vbi primum extractum est, inijcere oportet in vas aliquod latum, cui sit aqua tepida infusa. Ipsam autem aquam secundo & tertio mutare conuenit. Pręstant autem fœminarum tum corporatum iocinera. Sint verò anseres non anniculi, sed duorum annorum vsq; ad quatuor, Hæc illi. Sagittantur verò melius si ad satietatem milium præbeamus infusum, Pallad. Anserem vnum aiunt saginari posse modio (quẽ nostri quartariam vocant) auenæ, eatantum & aqua subinde appositis. Sunt apud nos qui hoc modo saginent. Anserem loco angusto includunt, in quo conuerti non possit, sed sedere tantum aut stare, aliqui etiam oculos ei effodiunt, vt audio. tum pascunt eum infertis offis è milio, in sartagine frixis, deinde lacte madefactis, potum nullum apponunt. Sic pinguescere aiunt, & iecur ad mirificam magnitudinem excrescere. Sed plura de iecore anseris, & quomodo in ansere augeatur, leges infra in *F.*

De anserũ pennis.

¶ Anserum pennæ duræ (hoc est maiores in alis) scriptoribus conueniunt & sagittis, Crescentiensis. Molliores, quæ plumæ potius dicuntur, culcitras farciunt. hæ quibusdam in locis bis anno vellũtur, vt delicatorum ceruices mollius recumbant, Planna. Anser plumas pręstat, quas & autumno vellamus & vêre, Pallad. & Colum. Nostri vellunt vêre, æstate media, & autumno quoq; si hyems nõ sit præpropera. Sunt qui albam præferunt plumam, alij coloris differentiam non curant. Mollissimarum pretium in libras quæ sedecim vnciarum sunt, duo denarij, id est didrachmum: cæterarum fere sesquidrachma. Pluma non modo culcitras & ceruicalia, sed & totos lectos facimus, vt mollius cubemus, Humelbergius. Candidorum alterum vectigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri vestiuntur, molliorq; quæ corpori quamproxima, & è Germania laudatissima. Candidi ibi, verum minores, ganzæ vocantur. Precium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxiliorum præfectis, à vigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoq; deliciæ processere, vt sine hoc instrumento durare iam ne virorum quidem ceruices possint, Plinius.

Tempestatis prognosticon anseris clangor.

¶ Tempestatis signum imminentis præbent anseres κλαγγηδὸν ἐπειγόμενοι βρωμοῖο, Aratus: hoc est maiore solito clangore ad pascua exeuntes. Ex quo loco Plinius vertit, Anseres continuo clangore intempestiui. Auienus verò, Gramina si carpit semesa peracius anser, clangoris mentione omissa, quod non placet. Mulierculæ quædam in festo D. Martini cum anser apponi solet, ex osse dorsi (*Carr* vulgo nominant) qualis quantaq; imminens hyems futura sit præsagiunt: nam si candidius sit, minorem: si nigrum, aliquibusq; maculis, grauiorem futuram putant: idq; vel prima vel vltima sui parte, &c.

Ad custodiam prosunt anseres.

¶ Anser etiam custodia nobis est vsui. Horas, noctes, & fures clangore prodit, Author libri de nat. rerum. Clangore prodit insidiantem, sicut etiam memoria prodidit in obsidione Capitolij cum aduentu Gallorum vociferatus est canibus silentibus, Colum. nos eam historiam referemus infra in *h.* Sunt qui acerrimos ac sagacissimos canes in turribus enutriant, qui aduentum hostium odore præsentiant, latratuq; testentur. anseres quoq; non minore solertia nocturnos superuentus clamoribus indicant, Vegetius.

¶ Anserum lætamen satis omnibus inimicum est.

F.

De alimẽto ex carnibus anserinis.

Anseris & struthocameli caro excrementitia est & difficulter concoquitur, Galenus 3. de alim. & Symeon Sethi. A Celso numeratur anser inter cibos valentissimæ materiæ & plurimi alimenti. Anserinæ partes, alis exceptis, duræ & excrementosæ sunt, nec facile concoctionem admittunt, Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Domesticis cunctis auibus crassiorem, calidiorem humidioremq; carnem habent, Symeon Sethi & Elluchasem. Anseres natura humidiores sunt omnibus auibus & duriores concoctu Rasis. Anserum caro crassa est, Auicenna. calida & humida abscessu secundo, Elluchasem. Anserum caro abunde calida est, sed minus quàm anatum, & humidissima inter cicurum auium carnes,

carnes, crassæ substantiæ: & propter nimiam humiditatem febres generat. corrigitur autem ut in anatibus dictũ est, Mich. Sauonarola. Propter frigiditatem & crassitiẽ insalubris est anserina caro, Albert. Anser tempore pestilentiæ ab Alexand. Benedicto mensis damnatur *Vide* plura in Anate G. in plerisq; enim anatina & anserina conueniunt. Anatis caro non multũ differt ab anserina, sed calidior est, Platina. Carnes pullorũ anserum, si pingues fuerint, & quatuor mensium ætatem non excesserint, à pluribus appetũtur, Crescentiensis. Caro anseris frigida, sicca, dura, atrabiliaria, & cõcoctu difficilis est, Albertus: quod & de anate scripsit, quum medici iam citati vtranq; autem calidam & humidam faciant. Anserina minus dura est quam anatina, Idem. Inter grues & anseres caro otidum, (id est tardarũ) media est, Galenus. Anseres veteres noxios esse ijs quos hæmorrhoides frequenter vexãt, Arnoldus de Villanoua monuit. Anseris caro in cibo conuenit accipitri, sed absq; multo sanguine nam si eo copiosiore vtatur accipiter, corde grauatur & ad venationem donec concoxerit ineptus fit, instar hominis ebrij, Demetrius Constantin. ¶ Anseris carnẽ & recentẽ & salitã comedimus, Platina. Anserinas carnes Iudæi hodie, vt audio, saliunt, & fumo exiccant vnde pulchrè rubescunt Anser iuuenis assus præfertur, Tragus.

De apparatu Anserum.

Quæ partes in ansere melioris sint nutrimenti.

¶ Anserem & cæteras terra & aqua viuentes aues, mali nutrimenti crediderim tutius quidem & alis & pectore vescemur, Platina. Anserina & gallinacea colla quàm cæterarum volatilium, meliora putantur, si sanguine intercutaneo caruerint, Idem. Anserum caro quidem est qualem diximus alæ verò non sunt cæterarum auium alis deteriores, Galenus. Anseres ad cibum hyeme probiores sunt, Arnoldus de Villanoua in libro de conseruanda sanitate Et rursus, Pulli gallinarum & anserum quandiu pipticantur, (pipiunt) magis conueniunt æstate & autumno. Atqui Plinius, Anserem coruumq; (inquit) ab æstate in autumnum morbo conflictari dicunt. Anglos in cœna nunquam anseribus vesci audio. *Vide* in F. de Anate plura ex Nicol. Massæ epistolis. ¶ Ventriculus volatiliũ si concoquatur vberrimè nutrit. gallinæ quidem & anseris præstantissimus est, Galenus præfertur ventriculus anseris pinguis, deinde gallinæ pinguis, Elluchasẽ. ¶ Testes & lingua anseris quidnam iuuent in cibo, quære in G.

De apparatu & condimẽto anserinarum carnium.

¶ Anser diebus festis ad conuiuium veniebat Alexandro Seuero, Lampridius. Ægyptij anseres tum elixos tum assos apponunt quotidie, Diodorus Siculus. Anser elixari debet, Platina De porcello lactente condimentis quibusdam farciendo assandoq; Platinæ verba recitaui in Sue G Idem autem (inquit) ex ansere, anate, &c. Ius candidum in ansere elixo Piper, careum, cuminũ, apij semen, thymum, cepam, laseris radicem, nucleos tostos mel, acetum, liquamẽ & oleum, Apicius 6 5 In ansere. Anserem elixum calidum è iure frigido Apiciano. Teres piper, ligusticum, coriandrum, mentham, rutam, refundis liquamen & oleum modicè temperas. Anserem elixum feruentem sabano mundo exiccabis, ius perfundis & inferes, Idem 6.8. Anseres iuuenes minutatim concisi in pastillo per duas horas coquuntur. Possunt etiam integri coqui in massa farinæ secalis cum aqua calida subactæ, quemadmodum pastilli de carne ceruina coquuntur, & tantundem temporis. Anseres σιτευτοί, id est altiles & saginati dipnosophistis apponuntur in conuiuio quod Athenæus descripsit qui & coqui cuiusdam apud Diphilum hæc verba citat. Ἐγὼ δ' ὑμῖν χοιρίδιον ... ὅλον. Δύ' ... χῆνα ... videtur autem dicere anserẽ in porcello assum se apponere. Vocabant autem Troianum siue Durium porcellum, in cuius ventre aues & condimenta diuersa coquebant, vt expositum est in Sue G.

Porcellus Troianus seu Durius.

De anserũ iecore

¶ Nostri sapientiores (exteris, inquit Plinius) qui anseres iecoris bonitate nouère Fartilibus in magnã amplitudinem crescit, exemptum quoq; lacte mulso augetur Nec sine causa in quæstione est, quis primus tantum bonũ inuenerit, Scipio Metellus vir consularis, an M. Sestius eadem ætate eques Rom. Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi, Horatius Serm. 2 8 vbi Acron, ex parte (inquit) totum (scilicet anserem) denotauit. Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par, Altilis, Iuuenalis Sat 5 In omni iecinorum genere præstat anserinũ, tanquam humidius, tenerius, & suauius. deinde iecora gallinarum, Rasis citans Galenum. Adhibetur & ars iecori suum, sicut anserum, inuentum M Apicij, fico carica saginatis, à satietate (aliâs, ac satie) necatis repente mulsi potu dato, Plinius. Aspice quam tumeat magno iecur ansere maius. Miratus dices, hoc rogo, creuit vbi? Martialis. Hepar συκωτὸν, (id est ficatum, ficubus saginatum, vnde Itali hodieque vulgò iecur simpliciter ficatum nominant) præsertim suum ficis siccis multis nutritorum, est præstantissimum sic (ficis) pastum iecur anseris albi, seu iecur anseris nutriti alimentis lacte imbutis suauius, coctu facilius, melioris succi, Syluius. Χηνῶν ἥπατα, id est anserina iecinora memorat Pollux item Athenæus, qui hæc Romæ in magno pretio fuisse scribit. Idem hunc Eupolidis versiculum citat, Εἰ μὴ σὺ χηνὸς ἧπαρ ἢ ψυχὴν ἔχεις. hoc est Nisi anseris forte hepar, aut sensus habes quod ego interpretor, nisi parũ sapis, aut non amplius ansere. nam & mulierculæ nostræ hominem parum sapientem vocant ein witzige Gansz, id est anserem prudentem. *Nec defensa iuuant Capitolia, quo minus anser Det iecur in lances Inache laute tuas*, Ouidius 1. Fastorum. Ansere occiso iecur scitè exime, in frigidam impone, vt solidius sit. deinde in adipe anserino in sartagine frige, & aromatibus condi. Cibus est principum, vt quidam celebrant. Plura de iecore anserino augendo scripsimus præcedenti capite in saginatione anseris.

De eorundẽ adipe.

¶ Anseres commendantur apud nos & adipe. liquamine etiam inde excogitato, quo præcipuè Hebræi condimentis vtuntur, Grapaldus. Hoc adipe plura cibaria condiri Platina scribit. Liquamen quomodo fiat ex adipe porcino vel anserino, docet Platina de honesta voluptate 2. 21. cuius verba reci-

Alis. *Lacte.* *Pedibus.* taui in Sue F. ¶ Alæ gallinarum & anserum in cibo laudantur & colla quoq;, si sanguine intercutaneo caruerint, Platina. Anseris lac vocamus lingua vernacula, anserinum pingue lacti incoctum, saccharo vuisq; passis adiectis: hoc inter lautelas recensetur. ¶ Messalinus Cotta Messalæ oratoris filius, palmas pedum ex anseribus torrere, atq; patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit, Plinius.

Ouis. ¶ Gallinarum ac phasianorum oua præstantiora sunt, deteriora verò anserum ac struthocamelorum, Galenus. Oua anserum deterrima, Psellus. Apud nos pauperiores soli anserum & anatum ouis vescuntur, frixis aut iuri permixtis. Oua anserum, anatum, & struthionum crassa sunt, & difficilia concoctu. quòd si quis ijs vti in cibo velit, vitellis tantum vtatur. Anserum oua malum succum pariunt, Symeon Sethi: & mox subijcit. Dicuntur proprietate quadam peculiari euphyian, hoc est ingenij bonitatem præstare ijs qui cum melle & butyro assiduè ea esitauerint. quæ verba de anserinisne priuatim an de ouis in genere prolata sint, incertum.

G.

Remedia ex anserum iure. Gallinæ & similiter anseris ius post vomitum dari contra sumpta venena, memini legisse. Si neq; qui exugat (venenum morsu serpentis inflictum,) neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere, Celsus 5. 29. & Nicander contra cantharides. Iis qui coriandrum hauserunt post vomitionem irino oleo concitatam, auxiliatur ius salsum ex gallina & ansere, Dioscorides. Ius de pullo anseris in aqua elixi contra toxicum dat Nicander. Heraclides medicus eryngen herbam in iure anseris decoctam, remedijs omnibus contra toxica & aconita efficaciorem arbitratur, Plinius. Ius anseris potum cum vino, prodest eis qui biberint vinum multum, aut aconitum vel dorycnium, id est herbã Apollinarem. *Viscerib.* prosunt & viscera anseris assa & in cibo sumpta, Kiranides. ¶ Cygni auis loco ponitur anser, Syluaticus. ¶ Antonius Guainerius inter remedia arthritidis vnguentum ex ansere describit quo innumeri homines restituti sint sed ipsos quos recitat innominato authore versus vtcunq; barbaros, adscribam. *Pinguedine.* Anser sumatur veteranus qui videatur, Mox deplumetur, vitalibus euacuetur. Intus ponantur quæ superius numerantur. Trita caro tota triti, (locum apparet mutilum & deprauatum esse. legi potest, Trita caro catti parui) mox pelle remota, Vnctum porcinum, thus, cera, sagimen ouinum. Pondere sint æquo sal, mel, faba, sinq; siligo. Post hoc assetur tamen assus non comedetur. Vas supponatur, sic vt liquor accipiatur. Quo membris vnctis, gutta dissoluitur omnis Certe hoc vnguentum præstat super omne talentum. Io Gœurotus in libro Gallico de curandis morbis vnguentũ ad arthritin describit huiusmodi Anserem pinguem deplumatum exenteratumq;, felibus paruis bene habitis minutatim incisis farcito, adiecto etiam sale, & ad ignem lentum assato & quod destillauerit, reseruato. Aduersus spasmum (inquit M. Gatinaria) extat experimentum egregium, quod Nic. Florentinus ex Thadæo refert: conuenit autem post diuersiones & euacuationes resoluens ac remittens dolorem huiusmodi In anseris pinguis exenterati ventre cattus minutim incisus cum lardo, myrrha & diure (ventre scilicet a farctura consuto) assetur in veru. & supponatur vas aceto albo medium, (ex dimidio plenum.) Defluentem hinc pinguedinem, post primum succum qui minus vtilis est, colligito supernatantem aceto, & in aliquo vase recondito Deinde bulliat anser in dicto aceto, & pinguedo quæ copiosè ab eo separabitur, aceto supernatans, similiter colligatur & misceatur cum prima Hac inungetur membrum spasmo affectum. Ipse noui quendam simili vnguento feliciter vsum ad tendines in ceruice induratos atq; obtortos Anserem exenteratũ farcimus carnibus felis annosæ, & herbis quæ neruos iuuent, vt inde eliquatus adeps sit medicamentosior, Syluius Leonellus Fauentinus resolutionis curam præscribens, anserem veterem deplumari exenterariq; iuber, & in ventrem eius imponi, pinguedinis anatis, lupi, vulpis, taxi, felis syluestris, ana ℥.2. saluiæ viridis, iuæ, primulæ veris, herbæ paralysis vel arthriticæ ana manip. semis Herbæ virides (inquit) cum adipibus valide tundantur his farctus anser in veru assetur, & pingui quod destillauerit collecto, spina dorsi membrumq; paralyticum inungatur.

Sanguine. ¶ Sanguis anseris vtilissimè in antidota miscetur, Dioscor. *Vide* supra in Anate G. Ad deleteria letalia ve mirabile: Sanguinem anserinum cum aceto bibendum dato aut anatis sanguinem cum vino, Nicolaus Myrepsus. Anseris sanguis calidus bibitur contra leporis marini venenum, Dioscorid. Auicenna calidum bibendum esse non exprimit Aetius adhuc calentem cum passo bibi iubet. Sanguis anserinus contra lepores marinos valet cum olei æqua portione item contra medicamenta mala omnia asseruatur cum Lemnia rubrica, & spinæ albæ succo, pastillorum drachmis quinq; qui in cyathis ternis aquæ bibantur, Plin. Idẽ sanguis siccus miscetur medicamento ad febres chronicas in libro qui Galeno adscribitur de remedijs experimento probans inter Azaticonis medicinas Sanguinem à cerebro profluentem anseris sanguis aut anatis infusus sistit, Plinius. Ad coryzam equi Anserem album per dies xxviii hordeo solo pasces, & vino potabis. deinde decollati sanguinem colliges, & folle exceptum in nares equi immittes, Innominatus.

Plumis. ¶ Plumas de ventre anserum tritas & inspersas, sanguinem sistere aiunt, Innominatus. Ad sanguinem e naribus profluentem sistendum Pinnam anseris quam maximam, vel calami scriptorij fistulam modicè pleniorẽ, aptare oportebit ad longitudinẽ nasi, atq; ita præcidere vt ex vtraque parte perforata sit, atq; inuoluere eã fasciola tenui lintea quasi institã, & explere circuitũ eius, donec videatur in narem

cum

eam cunctatione quadam recipi posse: atq; ita vt est circumuoluta immergere eam naso aceto acri infectam & per eam inijcere interdum acetum acre, vel succum supradictorum medicamētorum. Hoc autem remedio magis vti oportebit cum per vtrasq; nares fluxerit sanguinis abundantia. nam qui sine instrumento temere acetum aliaq; acria medicamenta infundunt, sæpe nares ipsas lædunt, vnde respiratorius ad fauces meatus quandoq; obturatur, Marcellus. Vt sanguinem è naribus elicias, pennæ anserinæ caulem crassiorem sumito, eiusq; neruosam partem denticulatim instar serræ incisam in narem vsq; ad ossa ethmoide immittito.

¶ Subditiuum purgatorium: Medullam anseris aut cerui magnitudine fabæ affuso vnguento rosaceo & lacte muliebri terito, velut pharmacum teri solet, & cum hoc os vteri illinito, Hippocrates lib. 1. de morb. muliеb. Et mox, Aliud subditiuū molle: Medullā anseris magnitudine nucis, ceram magnitudine fabæ, resinæ lentiscinæ aut terebinthinæ magnitudinē fabæ: Hæc cū rosaceo vnguento ad lentum ignem liquefacito, & velut ceratum efficito. deinde ex hoc tepido os vteri illinito, & pectinē irrigato. *Medulla.*

DE ADIPIS ANSERINI REMEDIIS EXTRA CORPVS, SVMITVR & intra corpus aliquando, sed rarò: quod vbi fit, asteriscum apponemus.

Ansetum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exemptisq; venis omnibus patina noua fictili operta in sole, subdita aqua feruenti liquatur. Saccaturq; lineis saccis & in fictili nouo repositus loco frigido minus putrescit addito melle, Plinius. Recens exemptus membranis in fictilem ollam demissus, quæ altero tantopere capacior sit, quantus sit modus adipis, quem curare instituеris, obstructo diligenter vase, flagrantissimo soli exponitur. eliquescens inde humor in fictile alterū excolatur, donec adeps omnis absumatur. mox loco vehementer frigido reconditur, & ad vsus digeritur. Alij fictile fulciunt super aquam calidam, aut ferуem & elanguidam prunam, quæ solis vicem pēset. Est & alia curandi ratio. Exemptus membranis teritur, coniectusque in ollam eliquatur, adiecto minuti salis momento. Mox lineo colo transfusus reponitur. Vtiliter in medicamenta additur, quæ lassitudines & fatigationes leuant, Dioscorides. *Vide* etiam supra in Anate *G*. Gallinaceus anserinusq; sic odoribus imbui solēt. Curiosius eorum percurati sextarij duo fictili olla excipiuntur. erysisceptri, xylobalsami, palmæ elatæ, & calami planè contusi, singulorum sesuncia admiscetur, vini Lesbij veteris cyathus vnus adijcitur. ea ter efferuescunt prunis. mox vase sublato ab igne, die noctuq; refrigerantur. postridie liquata per linteū crassum, mundum in vas excolantur. vbi verò adeps coierit, concha excipitur, fictiliq; nouo densius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet. æstate siquidem pinguia non coguntur. Nec desunt qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in vnum corpus omnia coalescant (*Vide* infra in Comageni vnguenti descriptione ex Plinio) Eadem ratione suillus adeps & vrsinus cæteriq; id genus, odoramentis imbuuntur. Verum sampsuchi odorem adeps ipse repræsentabit hoc modo. Curati quam optimè adipis, præsertim taurini, mina vna, tempestiuiq; sampsuchi exquisitè confracti sesquimina miscentur, & insperso largiore vino digeruntur in offas, quæ in vase cooperto nocte quiescunt. matutinis in fictili olla leuiusculo igni, affusa aqua, leniter coquuntur. dumque suum adeps odorem exuerit, defæcatus ac bene opertus, nocte tota permanet. postero die detersa sorde quæ pessum ierat, sampsuchi, vt dictum est, contusi iterum sesquimina priori pastillo adijcitur, eodemque modo in offas cogitur. alijs quæ diximus peractis, decoquitur & colatur. & si qua fundo hæsit spurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur. Si quis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut vitulinum, à putredine tueri velit, ita faciundum est: Quemuis adipem diligenter elotum & siccatum in vmbra super cribrum, per lintea munda manibus vehementer exprimat, linoq; consutum vmbroso in loco suspendat. & post multos dies noua charta inuolutum, frigido loco recondat. Pinguia autem indito melle vindicātur a putredinis vitio. vis omnium est excalfacere, mollire, rarefacere. Hæc omnia Dioscorides.

Qua ratione adeps anserinus parari debeat ad medicamenta.

Quomodo odoribus imbui debeat.

¶ Anserinus adeps calidior est suillo, & morsus in alto corporum magis obtundit, Galenus. Idem in opere de compos. med. sec. genera medicamentum ex liquabilibus describens, adipem inijci iubet tenuium partium. qualis est (inquit) leoninus, pardalinus, hiænæ, vrsi. nam de anserino quid attinet dicere? præsertim si anseres rustici (ἐξ ἀγραυλίας, hoc est ruri degentes non inclusi,) fuerint. Anserinus maximè tenuium partium est, gallinaceus illi proximus, Syluius. Citra molestiam resiccat, Galenus sec. loc. in medicamentis Apollonij ad capitis dolorem. ¶ Pro medulla cerui adeps anserinus substitui potest, Hippocrates in libro de sterilibus. Heras (inquit Galenus sec. loc. 9.6.) pro œsypo adipem ans. pari pondere coniecit: est autem locus inter medicamenta ad ani vitia. Seuum struthocamelinum efficacioris est ad omnia vsus, quam adeps anserinus, Plinius. Cucurbita tosta in argilla ac trita cum adipe anseris vulneribus medetur, Idem. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare, Plin. Anserinus (videtur cinis repetendum ex præcedentibus: sed de adipe anserino intelligendum ex Marcello hunc locum recitante patet) cum cerebro & alumine & œsypo, attritis medetur, Plinius. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus sanguinem sistit, Idem. Marcellus adipem

Quibus morbis medeatur adeps anserinus.

anserinum cum pari butyro infusum naribus sanguinem inde manantem sistere scribit & Plinius alibi adipem anseris aut anatis infusum sanguinem a cerebro profluentem cohibere. ¶ Anseris adeps cum oleo rosaceo phlegmonis medetur, Galenus ad Pisonem. Anseris pinguin phymate curando vsus, bene habui, Amatus Lusitanus. Anserinus adeps maximè tenuium partium est, ob id in volucrum genere præstat ad scirrhi curationem, Syluius. Tubera & quæcunq; molliri opus sit, efficacissimè anserino adipe curantur, Plinius. Adeps ans. omnes durities soluit, Æsculap & Constantinus. Emollit etiã vteri durities & collectiones, vt infra dicetur. Igni sacro medetur, Plinius. Sinapi illinitur liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe anserino, vt cera Cypria, Idem. Post venena sumpta vomitus est prouocandus cum aqua calida mixto butyro, cui rectè additur etiam parum adipis anseris: vel adeps ipsa cum vino dulci decocta * bibitur, Gainerius. Adeps ans. vtilis est in acopis ac malagmatis, Kiranides ¶ Honorem debemus Comagenorum clarissimæ rei, (inquit Plinius 29,3.) Fit ex adipe anserum, alioqui celeberrimi vsus est, ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, casia, pipere albo, herba quæ comagene vocatur, obrutis niue vasis, odore iucundo, vtilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniaq; quæ acopis curantur, vnguentumq; pariter & medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe auium (anserum) curato vt diximus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phœnice, calamo, item calamo, singulorum põdere qui sit adipis, cum vino bis aut ter subferuefactis. Fit autẽ hyeme, quoniam æstate non glaciat, nisi accepta cera. Et lib. 10. cap. 22. Aliud (inquit) reperit Syriæ pars quæ Comagene vocatur. adipem eorum in vase æreo cum cinnamomo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratum, ad vsum præclari medicaminis, quod ab gente dicitur Comagenum. *Vide* etiam supra ex Dioscoride, vbi eius verba retuli de odoribus imbuendo gallinaceo anserinoq; adipe sed Comageni nomen Dioscorides non habet: quod tamen apud Nicolaum Myrepsum alicubi legisse memini. ¶ Adeps anseris & phasianorum recipitur in emplastrum diapyranu apud Æginetam 7,17. tribuit autem huic emplastro vim discutiendi.

¶ Apollonius apud Galenum sec. loc. medicamenta quædam ad capitis & temporum dolorem ex adipe ans. illinire iubet. ¶ Sanguinem à cerebro profluentem anseris aut anatis adeps cum rosaceo coctus (& infusus) sistit, Plinius. videtur autem sanguinem è naribus fluentem intelligere. ¶ Somnos allicit œsypum cum adipe anserino & vino myrtite, Plinius. ¶ Cutem in facie adeps anseris vel gallinæ custodit, Plinius. vtilis est εἰς ἐπιμέλειαν προσώπων, Diosc. hoc est, ad conseruationem faciei, ne scilicet tempestatibus aut Sole lædatur. Ruellius vertit, *ad mangonizandam faciem*: Marcellus Vergilius, ad nitorem vultus. ¶ Si vulnus (ἀφέχωσις) acciderit in oculo equi, & gramię (lemę) crassæ emanant, cum periculo ne oculi substantia effluat, medullam ouillam tritam illines, & manu aliquãdiu cohibebis bis die. præstat autem medulla recens. quod si ad manum illa non fuerit, adipe ans. gallinaceóve vteris. iuuat etiam medulla cum adipe ans. permixta, Absyrtus & Hierocles hippiatri. Commẽdatur etiam ab Hierocle sepiæ ostracum ad equorum leucomata, cum aliis quibusdam & adipe anseris permixtũ. Seuum vituli cum anseris adipe & ocimi succo, genarum vitiis aptissimum est, Plinius. ¶ Adeps ans. alopeciæ medetur, Auicenna. Infantum alopeciarum vitia anserinæ adipis perfrictione supplentur, Marcellus. Galenus de compos. med. sec. loc. inter remedia alopeciæ, Vrsæ adeps (inquit) præstat si vetustior extet: quanquam etiam hyænæ, leonisq; ac pardalis ac anseris adipes conueniunt, & quicunq; tenuium partium substantiam habent, quo promptè in cutis profundum penetrare queant, atq; ad radices vsq; capillorum pertingant. Et rursus ad eundem affectum, Quæ ex adipibus (inquit) componuntur modica item thapsia ammixta, similiter prosunt præsertim si euphorbij & adarcij addatur pars duodecima. fit autem adeps trium generum, leonini, pardalij & hyænæ, cuiusq; pars vna. Si vero hyęnæ adeps non adsit, sufficit præsentibus reliquis duobus vti, anserino ammixto. si vero omnes quatuor habeas, simul omnes miscebis, addito insuper (si adsit) vrsino, &c. ¶ Porriginem & vlcera capitis nasturtij semẽ emendat cum adipe ans. authore Sestio, Plinius. Nasturtij semen mixtum adipi anserinæ tritumq;, furfures capitis assidua lauatione depellit, Marcellus.

¶ Ad aurium vitia diuersa. Adipem anserinum, gallinaceum, suillum, vulpinum, auricularibus medicamentis multis admisceri apud Nicolaum Myrepsum obseruauimus. Si auricula aliquo pacto vitiata fuerit, anserina adipe infusa diligenter expurgabitur, sanitatiq; reddetur, Marcellus. *Vide* inferius ad aures percussas aut fractas. Si terreni vermes cum adipe anseris decocti infundantur auribus, cõstat deplorata vitia eo remedio sanari, Plinius & Marcel. ¶ Adeps ans. instillatus dolorem aurium lenit, Dioscor. Auicenna & Symeon Sethi. Anserinum aut gallinaceum adipem liquefactum sensim instilla, Apollonius ad aurium dolores apud Galenum de compos. sec. locos, vbi Galenus: Gallinaceus (inquit) & anserinus adeps, siquidem euacuatum corpus inuenerint, & humorem qui inflammatam affectionem excitat non amplius influentem, duabus rationibus tum mitigandi tum curandi profuerint. Si verò influẽte adhuc causa adhibeantur, affectioni quidem nihil auxiliantur, leniunt tamen doloris accessionem siue symptoma, quemadmodum etiam si ob humorum acredinem mordacitas contingat. Ocimum auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino, Plin. Adeps ans. cum ocimi succo repefacta instillataq;, dolores auricularum infantulium leuat, Marcellus. Aures mirificè iuuat adeps ans. cum ocimi succo impositus, Plinius. Seuum vitulinum adipe ans. mixtum adiecto ocimi succo,

succo, tepidum auribus dolentibus infusum optimè sanat, Marcellus. ¶ Ad contusas & fractas aures: Adipem anserinum & lac muliebre mixta instilla. aut adipem bubulum ac anserinum æquis partibus liquefactos instilla. aut myrrham & adipem ans. vel butyrum, vel resinam, & conchylij partem internam æquis partibus trita super aurem & propinqua tempora impone, Asclepiades apud Galenum. Lac muliebre aurium vitiis medetur modicè admixto oleo aut si ab ictu dolẽt, anserino adipe tepefactum, Plin. Cùm auris percussa & rupta fuerit, seuum anatis (lego anseris: anserem enim & anatem interpretes Arabum nonnunquam confundunt:) coletur guttatim, & apponatur cum eo lac muliebris. hæc tepida cum succo basilici cuius semen est rubeum, apponantur, (instillentur,) Rasis ex Galeno in Ansere in libro de 60 animalibus. Si ex ictu aliòve casu auricula vitiata fuerit, tum per se anserina adeps sola diligenter expurgata, leuiq; igne liquefacta, infusa auriculæ, & dolorem tollit, & vitium persanat, Marcellus. Ad aurium inflammationes in superficie cutis ex humorum impressione aut plaga obortas: item tumores ac rubores, adipem anserinum & lac muliebre mixta instilla: aut adipem bubulum ac anserinum æquis partibus liquefactos instilla, Apollonius apud Galenum. Apud eũdem Andromachus medicamento ad aurium vlcerationes siccas non humentes inscripto, miscet adipem anserinum, &c.

¶ Terreni vermes cum anseris adipe vel cum oleo decocti, sine dubio medentur auribus purulentis, Marcellus. ¶ *Si vero obtusa sensus remoretur in aure, Lumbricos terræ, seuumq; ex ansere rauco, Excoque, sic veterem poteris depellere morbum*, Serenus. Grauitatem aurium emendat adeps anserinus: quidam adiciunt succum cepæ & allij pari modo, Plin. Auricularum sonitum ac grauitatem emendant succo ceparum cum adipe ans. aut cum melle instillato, Idem. Et alibi, Allij succus auribus instillatur cum adipe ans. Adeps ans. cum cepæ succo mixtus bene, auriculæ infusus, surdis auditum reuocat, Sextus. Adipem ans. & fel bouis, ac taurinum pari mensura mixta instillato ad auditus grauitatem, Apollonius apud Galenum. Si maior sit dolor aut grauitas aurium, seuum bubulum cum adipe ans. tepefactum infundunt, Plinius. Et rursus, Prodest & seuum vituli cum anseris adipe & ocimi succo. Adeps anserinus miscetur croci succo, & allij contusi succo, quæ infusa auribus incommodos sonitus tinnitusq; earum propriè & vnicè tollũt, Marcellus. Ad sonitus & inflationes aurium, Nitrum & resinam & adipem ans. æquis partibus cum oleo ammixto dissoluta instilla, Apollonius apud Galenum. Et rursus, Cepas & allium & adipem ans. pari mensura trita & excolata infunde. Sonitum ac grauitatem in auriculis emendant cum adipe anserino aut cum melle instillantes ceparum succum, Plinius. ¶ Si aqua auditorium meatum intrauerit, plurimum prodest adeps anserinus, (atq; item vulpinus, & gallinaceus,) mediocriter calidus infusus, Galenus sec. loc. & Euporist. 1, 16. Adeps ans. cum croci succo mixta & tepefacta ac sic infusa, aquam & omnem humorem de auriculis euocat & persanat, Marcellus. *Si aqua aurem subierit, anseris aptus Immittetur adeps ceparum non sine succo, Qui grauis est oculis, sensum tamen auribus auget*, Serenus. Idem planè remedium legi apud Plinium, Sextum, Æsculapium, & Galenum, qui tepefactum instillari iubet: Sextus bene misceri.

¶ Adeps de anseribus cum butyro pari pondere infusus profluuium narium sistit, Marcellus. Vbi crustæ vlceri narium obductæ exciderint (vi sternutatoriorũ,) adipe anserino aut butyro cum rosaceo cerato curantur, Lampon ad ozænas apud Galen. sec. loc. Eodem in opere medicamento cuidã Asclepiadis ad ozænas adeps ans. adijcitur. ¶ Adeps ans. labiorum rimas illitus sanat, Dioscor. Symeon Sethi, Plinius & Marcellus fissuras faciei & labiorum, Auicenna. Profundiores in labiis fissuras, adipe caprino aut anserino curabis, Nicolaus Myrepsus. Hirci seuum efficax est labrorum fissuris cum adipe anserino ac medulla ceruina, resinaq; & calce, Plinius. Sed paulò aliter Sextus, Sepum capræ (inquit,) & adipem anserinum, & medullam cerui, & cepe cum resina simul & calce viua, fac vt malagma, mirè sanant labiorum fissuras. Vlcera oris ac rimas (scissuras) seuum vituli vel bouis cum adipe anserino optimè iungit, Marcellus. Plinius etiam ocimi succum addit. Ad *aphthas*, id est vlcera oris, adipem stillum aut anserinum manna inspersa illinito, Archigenes apud Galen. de compos. sec. loc. vbi Crito etiam ad aphthas medicamentum componit ex alumine & malicorio punici dulcis: quod (inquit Galenus) nisi adipem anserinum miscuisset ad putrefactiones fortes congrueret.

¶ Rigor ceruicis adipe anserina, vel potius gruina perunctus, velocissimè mollietur, Marcel. Ad ceruicum tumores sedandos, ouorum vitelli cocti cum adipe anserino illinuntur, felle caprino æquis ponderibus permixto, atq; inde ceruices fricantur, Idem. Anethi sicci veteris puluerem, & resinę pityinæ puluerem cum adipe vetere anserino aut gallinaceo, *edendum mane ieiuno empyico cochlearia tria, & vespere tantundem dabis, mire subuenies, Marcellus. Idem medicamento è cãcris marinis, &c. pro phthisico, *adipem ans. addit. ¶ Hydropicis œsypum ex vino addita myrrha modicè *potui datur, nucis auellanæ magnitudine. aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrteum, Plin. Adeps anserinus cum eiusdem cerebro & butyro & alumine & œsypo impositus ad ceroti modum efficaciter renibus prodest, Marcellus. Adeps anserinus cum eiusdem cerebro & œsypo & alumine subigitur, & imponitur arui omnibus causis, Idem. Adeps anserinus aliique diuersi apud Galenum de compos. sec. locos miscetur medicamentis ad sedem. Sedis vitiis prodest butyrum cum adipe ans. ac rosaceo. modum ipsæ res statuunt, vt sint illitu faciles, Plin. Argimonia trita cum adipe ans. imposita cõdylomatis medetur, Marcel. Condylomatis priuatim araneus dẽpto capite pedibusq; infricatur. ne acria

perurant adeps anſ.cum cera Punica,ceruſſa,roſaceo inſticatur item adeps cygni hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur,Plinius.cuius verba,ne acria perurant, contra acres & calidos ſedis dolores interpretor. Nam & apud Galenum Euporiston.1,16.ſic legimus Ad ſedis ex ardore dolores recentem anſ. adipem inungito & emplaſtri in modum imponito.Heras in medicamētum quoddam ſedis, pro œſypo(inquit Galenus)adipem anſerinum pari pondere coniecit. ¶Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent,admixto anſeris adipe,taurorumq; ſeuo & œſypo, Plinius. Lac muliebre podagris illini iubent aliqui cum œſypo & adipe anſerino,Idem.

¶OEſypum ſanat vlcera genitalium cum anſerino adipe,Dioſcor. ¶Inhiberi Venerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt, Plinius. Vrinæ incontinentiam cohibent leporis teſticuli toſti,vel coagulum cum anſerino adipe in polenta, Plin.

¶Adeps anſerinus matrici vtilis eſt, Auicenna Adeps anſ.aut gallinaceus recens & ſine ſale conditus,ad vuluæ vitia proficit ſale inueteratus,& qui temporis ſpacio acrimoniam concepit,vuluę inimicus eſt,Dioſcor Et alibi, Adeps anſerinus & gallinaceus conueniunt muliebribus malis. Lac muliebre cum œſypo & adipe anſerino, vuluarum doloribus imponitur, Plin. Hippocrates hunc adipem mollitoriis vteri medicamētis crebro admiſcet. Vuluarum durities & collectiones (locorum duritiás & concretiones,Sextus)adeps anſerinus aut cygni illitus emollit,Plinius:quin & cæteras durities vbiuis,vt ſupra dictum eſt. Adeps anſerinus vtilis eſt in peſſariis, Kiranides Si menſes non prodeant,adipem anſeris & neropum,ac reſinam permixta ac lana excepta apponito,Hippocrates de morb.mulieb.1. Si aqua ex vteris fluat.ſulfur & anſeris adipem*delingat,Hippocr de morb.mulieb. Olympias Thebana maluas cum adipe anſerino abortiuas eſſe dicit, Plin. Subdititium ad eiiciendum fœtum immortuum, Teſtam recentem & adipem anſ terat ac apponat,Hippoc de morbis mulieb lib 1.Medicamēta quædam cum adipe anſ aut ouilla*bibenda conſulit mulieribus abortui obnoxiis Hippocrates in libro de ſterilibus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino perunctis,ſi conceptus ſit,partus continere tradunt,Plin Adipem anſ calentem adhuc à recenti ex ventre anſeris exemptione,illini iubent ventri & coxis puerperæ ſtatim a partu,& eadem loca mox faſcus lineis aſtringi quæ per dies nouem relinquantur , ita ventrem ſine rugis & læuem permanſurum, And.Furnerius. ¶Vt caſtigentur(conſtringantur)papillæ, Anſeris ſeuum illine cum lacte tepente,Serenus. Mammas a partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo,Plinius. Cum anſerino adipe perunctis mammis dolores minuere putant, molas vteri rumpere, ſcabiem vuluarum ſedare ſi cum cimice trito illinantur,Idem.

DE REMEDIIS EX CAETERIS PARTIBVS, ET EXCREmentis anſ.& primum ex cerebro.

Remedia ex cerebro anſeris.

¶Anſerinus(addendum,adeps,ex Marcello)cum cerebro & alumine,& œſypo,attritis medetur, Plin. Adeps anſ cum eiuſdem cerebro & œſypo & alumine ſubigitur,& imponitur ani omnibus cauſis, Marcellus. Adeps anſ cū eiuſdem cerebro & butyro & alumine & œſypo impoſitus ad ceroti modum efficaciter renibus prodeſt,Idem. Cerebrum anſ. (inquit Kiranid.) cum proprio adipe & melle lotum, & decoctione vel iure ſuperpoſitū, rhagades & hæmorrhoides,omnemq; tumorē ani curat. cum roſeo (roſaceo oleo)vero & adipe,& aſſifguſis(ſic habet codex noſter manuſcriptus)vel teſtis ouorū ſolutum, ad tumores matricis facit. cum medulla ceruina ad ſciſſuras labiorum & chimetla conuenit. ad athas (lego aphthas) vtile cum ſucco ſtringit.cum melle quoq; ea quæ circa linguam ſunt ſanat cum nardo ad rheumatizantes aures facit & antiquas,(*Vide* inferius in remediis ex iecore) cum paſſulis verò purgans carbunculos curat.cum liliaceo oleo immiſſum mortuos fœtus educit, Hæc omnia Kiranides.

Ex lingua.

¶Lingua Ad eos qui inuoluntariè vrinam reddunt. Anſerinas linguas per triduum,quoq; die vnam,edēdas apponito, Galenus Europiſt.2,76 Idem apud Plinium & Marcellum legimus ſed linguas aſſatas illinc cibo ſumi iubent authorem Plinius citat Anaxilaum Lingua anſ peculiari proprietate ad ſtranguriam,hoc eſt vrinæ difficultatem facit, Symeon Sethi. Apud Marcellum inuenio, anſerum ſylueſtrium linguas aſſatas à calculoſis in cibo efficaciter ſumi. Anſeris linguā in cibo vel potione ſumptam, mulierum libidinem mouere aiunt.

Ex ſtomacho, inteſtinis, corde & pulmone.

¶Stomachus anſ. prodeſt ſtomachicis, inteſtina cæliacis, cor & pulmo phthiſicis, Kiranides.

Ex iecore.

¶Iecur anſ iuuat hepaticos, Kiranides. Salſum cum nardo eliquato, & repurgans in aurem indito,magnum aurium dolorem remittit,Galen. Euporiſt.2,4. Nos ſupra adipem anſ. ad aurium dolores commendari ſcripſimus & adeps ſanè cum nardo,(id eſt oleo nardino)permiſceri eliquariq; poteſt, iecur non item. Verum Kiranides neq; iecur neq; adipem , ſed cerebrum anſ cum nardo ad rheumatizantes aures commendat.

Ex felle.

¶Fel anſ. contuſis oculis laudatur, ita vt poſtea hyſſopo (lego, œſypo,& melle inungantur Plin. Fel anſeris cum felle bubulo & ſucco daphnæ, ſurdos ſanat, Kiranides. Anginis felle anſ. cum elaterio & melle citiſſimè ſuccurritur Plinius,& Conſtantinus Monachus apud quem corrupta eſt lectio. Fel anſeris, maximè quidem ſylueſtris , cum ſucco praſi aut polygoni , in peſſario poſitum, conceptionem præbet, virisq; intenſionem, Kiranides.

¶Teſtes

¶ Testes anserum si comedantur, dicuntur multum ad sobolem creandã facere, Symeon Sethi.

¶ Recentiores quidam cinerem plumarum anseris aduersus calculum commendant, Alexander Benedictus.

¶ Anseris, accipitris, gruum, & similium stercora, de quibus multa nugaces quidam fabulantur, inutilia esse experimento compertum est, Aetius. Excrementum ans. ob nimiam acrimoniam inutile est, Galenus de simplic. lib. 10. Nostri anserem cum persequi iubent, & stercus quod in fuga concalfactus emiserit collectum, inflammationibus quibusdam (Gebrüt vel griggelen vulgò vocant) in manibus puerorum imponunt, vt eas maturet rumpatq́; Laurentius Rusius medicamento acri contra morpheam serpiginem vel impeginem in equis inscripto, fimum ans. admiscet. Recentiores quidam medici medicamentis ad anginam hoc fel adijciunt. Stercus ans. potum tusses mitigat, Kiranides. Facilius eniuntur, quæ fimum ans. cum aquæ cyathis duobus sorbuêre, Plinius. Stercus anserum decoque vel cum nitro vel aqua ad tres haustus, & dato mane & sero ad tres dies, Theophil. Contra adustionem ignis & aliorum liquorum vnguentum cito sanans. Recipe butyri recentis extracti a lacte non saliti ad placitum, decoquatur bene cum stercore anseris, post coletur super aquam frigidam, mundam, claram, dulcem: post iterum dissoluatur, & iterum fundatur supra aquam frigidam vt prius. hoc quo sæpius fiat, hoc melius. vltimo lauetur cum aqua rosacea optima, & liniatur locus eo cum penna: statim sedat dolorem & curat vlcera profunda, antiqua, causata à combustione, Ex manuscripto.

¶ Oua anserina & pauonina, idẽ faciunt quod gallinarũ, Kiranid. Cocti anserini oui putamẽ minutissimè tritũ dimidia drachmæ quãtitate ex vino propinato, Galen. Euporist. 1. 114. Dicitur quòd oua anserũ miscẽtur cum oleo, & destillantur tepida in matricẽ prouocãt menstrua post 4. dies, Auicenna.

H.

a. Volucrum pleræq; a suis vocibus nominantur, vt hæc, vpupa, cuculus: item hæc, anser, gallina, &c. Varro. Recentiores quidam anserem fœminino genere proferũt, quod non laudo. veteres enim semper masc. gen. dixerunt, extra quod rei rust. scriptores, cum de fœminis ansetibus earumq; partu loquuntur, genere vtuntur fœm. vt Varro & Columella, Singulæ (inquiunt) non plus quater in anno pariunt. Columella anserculum voce diminutiua dixit. Χὴν, id est anser à Græcis sic dicitur à verbo χαίνειν & χανδὸν ἐσθίειν hoc est ab oris hiatu & voracitate. nã & vorax est animal, & insuper hiare solet subinde cum vel audaciam vel timorem præ se fert, Eustathius & Varinus. Χῆνες communiter masculino genere dicuntur, Ionicè fœminino apud Homerum in vtroq; genere reperimus, Eustathius & Varinus in φελώ. Χῆνες ἐπεγρόμεναι, Aratus genere fœm. Αἰετὸς ἄρπε (legendum, ἀργὴν) Χῆνα φέρων, Homerus. Et alibi, Ὥς ὅδε (αἰετὸς) χῆν' ἥρπαξ' ἀτιταλλομένην ἐνὶ οἴκῳ, Homerus o Odyssea, citat Athenæus. Χὴν generis communis est ἐπὶ δὲ χαὶ οἰδικόν & deriuatur à voce ἠχὴ, quæ clamorem significat est enim animal clamosum & vocale, Etymologus & Varinus. Ganß, id est anser, vox Germanica, facta videri potest ex Dorica Χάν. ¶ Χηνία ὀπτὰ, anserculi assi, Menippus Cynicus apud Athenæum. Χὴν, τὸ χηνάριον, Suidas. Θεσμὰ χηνίσκων μέλη, Eubulus apud Athenæum. Χηνίδης, pullus anseris, Varinus in Λαγωός: vnde χηνιδεῖς in plurali apud Eustathium. Porrò χήνια non anserculos, sed coturnices paruas interpretantur.

Etymologia vocis χὴν.

¶ Epitetha. Argenteus anser, Verg. 8 Æneid. à colore. de ansere illo albo, qui clangore suo Gallos Capitolium inuasuros prodidit, quem Lucretius quoq; candidum cognominat. Homerus etiam ἀργὴν χῆνα, id est album anserem dixit, Odyss. o. sed hæc epitheta propriè non sunt dicenda, quæ non omnibus in eadem specie indiuiduis conueniunt. Argutus anser, Martialis. Herbilis anser, herba pastus, qui gracilior est quàm frumẽto pastus, Festus. Improbus anser, Verg. id est, insatiabilis, nulli probandus, Seruius. Plumigeri, Plinius & Cicero pro S. Roscio. Canibúsve sagacior anser, Ouidius xi. Metam. Raucus, Q. Serenus. Et apud Textorem, palmipes, planipes, latipes, clangens, garrulus, gratitans, saginatus, stridulus, aquaticus, canorus, palustris. ¶ Ἀργὴν χῆνα ἥμερον, Homerus Odyss. o. Βοσκάδιος χηνὸς καὶ ὀρταλιχῆα, Nicander in Alex. Καὶ πολιὸν χηνῶν ζεῦγος ἐνυδροβίων, in Epigrammate vt Suidas citat. Πλατύποδες, Scholiastes Aristoph. in Auibus.

¶ Deriuata. Anserinus, quod ad anserem pertinet, vel ex ansere sumptus, Plinio & Columellæ. Oua ædit fœtus anserini similia, Marcellinus de crocodilo. Anseranum, hara anserum, vt legitur apud Columellam lib. 8. in capitis 14. inscriptione in textu verò ipso chenoboscium tantum & hara.

Anseranũ hara anserum.

¶ Χηνὸς vel χήνεια oua, id est anseris vel anserina, nominantur ab Athenæo. Χηνίσκος, pars nauis, Suidas. Ὡς δὲ ἡ πρύμνη ἐπανίσταται ἠρέμα καμπύλη χρυσοῦν χηνίσκον ἐπικείμενον, Lucianus in dialogo qui Πλοῖον ἢ εὐχαὶ inscribitur. id est, Vt vero ipsa puppis sensim assurgit inflexa aureo anserculo ornata, Lazaro Bayfio interprete. Quod nos anserculũ (inquit) vertimus, intellige formam anserculi effictam ad puppis ornamentum, vt vidimus in antiquis nauibus depictis, (quarum mox iconem apponit.) Ὅ τε γὰρ ἐν τῇ πρύμνῃ χηνίσκος ἄφνω ἐπτερύξατο καὶ ἀνεβόησε, Lucianus in veris narrationibus id est, Anserculus enim qui ad puppim erat, repente alas promere cœpit & clangorẽ fundere. Grammatici Græci cheniscũ scribunt lignũ esse in puppi seu prora, ex quo anchoræ suspendãtur. Cheniscus (inquit Phauorinus) pars est proræ cui appendũtur anchoræ, quæ & carinę nauis est principiũ. Sũt & qui puppis potius principium dicant, ad quam epotides nauis connectuntur. Sed vtcunq; sit, cheniscus dictus est,

Χηνίσκος, pars nauis.

quoniam nauium artifices eam partem in anserini capitis formam effingunt, ponuntq; in summo nauis, fortè quòd vel nauigium in eius speciem & similitudinem formant. vel potius boni augurij caussa, tanquam immersibilis nauis sit, vt auis illa quæ fluctus enatet, Hæc fermè ille ex Varino, qui ex Etymologo transcripsit, & Eustathio in Iliados septimũ. Chenisci meminit Artemidorus etiã lib. 2. Onirocriticorũ, vbi cheniscon ait in somnijs significare nauis gubernatorẽ Meminit & Lucianus (locis superius recitatis) Vt mirũ sit Cælium Rhodiginum (inquit Lil. Greg. Gyraldus) virũ multæ lectionis, planè hoc ipsum ignorasse, vt qui nauem esse cheniscũ putãt, nõ nauis partẽ. Sunt & qui in Apuleio x i. libro parum scitè ita legant. Puppis intorta ceruicho: cùm antea rectè legeretur, puppis intorta chenisco, Hęc L. Greg. Gyraldus. Τὰ κοῖλα τοῦ ζυγοῦ ὑφ' ἃ ὑπάγονται οἱ ἵπποι, ζεύγλαι· ὧν τὰ ἄκρα, ἀκροχηνίσκοι, Iulius Pollux lib. 1. vnde acrocheniscos intelligimus extremas iugorum (quibus equi iunguntur) partes nominari, nimirũ à similitudine quadam figuræ ad anserina rostra. Chenisci, cuiusmodi sunt in lyra, excogitati sunt ad axes continendos. vbi enim fibulæ non sint, quid poterit aliud vtilius inueniri? quod ad vim igitur vsum habent fibularum: decoris autem caussa insculpta habent anserina capita lignea, Oribasius in libro de machinis cap. 4

Χηνίζειν, tibia sonare. ¶ Χηνίζειν verbum ad Musicos pertinet, quasi tibiarum sonũ præsentans, Hermolaus. Et alibi, Gingrinas tibias ab anserina voce dictas putãt. nã & Græci χηνιάζειν, pro eo quod est tibia sonare, dicunt. De gingrijs tibijs *vide* infra in C. Χηνίζειν δὲ εἴρηται ἐπὶ τῶν αὐλούντων. Diphilus Synoride, Ἐχήνιασας, ποιοῦσι τοῦτο πάντες οἱ ... Τιμοθέῳ, Athenæus ¶ Χήνημα, καταμώκημα, id est irrisio, illusio, χηνῆσαι, deridere, Hesych. Χηνύστρα, oscitatio, καὶ τὸ ῥᾳθυμεῖσθαι, (lego ῥᾳθυμεῖσθαι, id est pigritari & segniter agere.) Hesych.

Χηνυσρᾶσθαι Χηνυσρᾶσθαι, χασμᾶσθαι. Χηνυσεῖς, βοᾶς, κέκραγας. ἢ ὅτι ῥᾳθυμεῖς, Hesych. & Varin.

Χηνοτρόφοι. Χηνοτρόφοι, qui nutriunt, pascunt vel saginant anseres, χηνοβοσκοὶ dicti a Cratino apud Atheneũ.

Χηνοβοσκοί. Χηνοβοσία, χηνοβοσκία, Hesych. Plato in Ciuili circa campos Thessalicos χηνοβοτίας esse scribit. sed fortè Χηνοβοσίας legendum per σ Extra vrbem sunt συβόσια forte & γερανοβοσίαι & χηνοβοσίαι secundum Platonem, Pollux lib. 9. Χηνοβοσκεῖον, locus vbi aluntur anseres, Hermolaus. vtitur hac voce Varro. Quintilij in Geoponicis χηνοβόσκιον proparoxytonum scribunt, nisi mẽdum est. Legimus & χηνοτροφεῖον apud Columellam ¶ Gänßfläcthig / ac si dicas χηνωδη, nostri vocãt cutim perfrigeratam & in poros surgentem, (φρικώδη,) cum scilicet pororum velut margines perfrictione eriguntur & inhorrescunt: qualis anserum plumis euulsis spectatur pellis. Conuenticulum mulierum de rebus inutilibus blaterantium vulgus nostrum deridens, forum anserinum, ein Gänßmerckt / appellat.

¶ Icones. Boethi statuam infans ex ære eximiè anserem strangulat, Plin. In vaccam æream circa Pyrenen bos conscendit, & anseris picturæ anser accessit & insilijt, Athenæus lib. 13. Οἶδ' ὦ μέλιτ' ἔοικας ἐπτερωμένος, Εἰς εὐτέλειαν χηνὶ συγγεγραμμένῳ, id est, anseri vilissimè picto, Aristoph. in Auibus. De chenisco nauigij paulò ante scriptum est.

Chenopus herba. ¶ Plantæ. Nostri Gänßfüssel / hoc est chenopodem appellant herbam à foliorum figura. Est autem fortè eadem chenopus illa, cuius flores, vt etiam rumicis, apibus attingi Plinius negat, lib. 11. cap. 8. nostri eam suibus veneno esse obseruarunt: vt copiosius scripsi in Sue C. Rursus apud Plinium 21. 15. vbi *cynops* legitur, codices quidam manuscripti (vt Hermolaus annotauit) *chenopus* habent: quod non probo, cùm locus ille totus ex Theophrasto translatus sit, apud quem nulla chenopus legitur. Hermolaus ibidem promittit se de chenopode dicturum in Corollario, in quo tamen ego nullam eius mentionem reperio. Aspalathus nomen seruat in Creta, & alia planta persimilis ei ibidem achinopodia vocatur, Pet. Bellonius.

Vitis genus quod Gänßfüssel dicitur. Vocant & vitis genus Gänßfüssel in Palatinatu regione Germaniæ. ¶ Nyctegreton herbam Democritus *chenomychon* etiam vocari author est: quoniam anseres a primo conspectu eius expauescant, Plin. 21. 11. ¶ Hederam (inquit Calcagninus, ex Plutarcho nimirum) Dionysio consecrarunt, quam Ægyptij *chenosirim*, id est Osiridis plantam vocitant.

Chenosiris. Chenoseris quidem vocari posse videtur herbæ quam *serin* vocant genus, anseribus præcipuè gratum, vnde & Gänßdistel / id est carduus anserinus a nostris vocatur. sonchi asperi & syluestris species. *seri* autem herba anseres delectari, supra in C. docuimus Hieronymus Tragus intybum hortense etiam Germanicè inquit dici posse Gänßzungen.

Anserina herba. Anserina herba nominatur in Breuiario Arnoldi, capite de ramice. & forte non aliam intelligit quàm Germanicè similiter ab ansere dictam Gänserich vel Gänßkraut / quòd anseres eius pabulo gaudeant: & Gallicè *bec d' oye*, id est rostrum anseris potest autem illa videri argemone altera Dioscoridis, quanquam scio illud caput, vt Marcellus Vergilius monet, in vetustissimis codicibus non extare. Recentiores quidam eandem herbam a colore argentariam vocant, vt & aliam quandam ab hac diuersam. Vis ei astringendi, glutinandi, siccandi sine morsu.

Flos anserinus. Bellis maior, flos anserinus vulgò (Gänßblum) multis Germaniæ locis appellatur. Maluam syluestrem minorem aliqui vocant Gänßkappeln / id est, anserinam maluam: & sedi genus tertium, Gänßelkraut: & vlmariam à recentioribus quibusdam herbarijs sic dictam Gänßleiterle: & auriculam muris (quam vulgò *morsum gallinæ* vocãt) Gänßkraut / id est anserũ herbam, ab eo scilicet quòd eius cibo delectentur. Nostri anserinum vinum Gänßlewyn, per iocum de aqua dicunt.

Anser poeta. ¶ Propria Anser poeta quidam fuit Vergilij obtrectator, cuius meminit Seruius Bucolica enarrans Eclog. 7. Et rursus Eclog 9. vbi poeta scripserat, *Argutos inter strepere anser olores*, alludit (inquit Seruius) ad Anserem quendam Antonij poetam, qui eius laudes scribebat, quem ob hoc per transi-

tum

tum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit: Ex agro Falerno anseres depellantur. ipsum enim agrum et donarat Antonius. Idem Cicero in oratione pro Roscio Amerino Brutium aduersarium irridens, ac cæteros qui accusationes factitabant oratores, anseres eos appellat. Χηνίας, nomen proprium est, Suidas. Est & Χηνίδας viri nomen ab ansere factum in meretriciis dialogis Luciani: sicut Gensen-eus Germanicæ originis. Chena, Χῆνα, vrbs Laconicæ, ciuis Χηνεύς. Cheneus vel Chenensis fuit Myson, meminit Laertius. Chenæ vicus memoratur a Pausania alicubi, in Messeniis ni fallor. Chenoboscia, Χηνοβοσκία, vrbs Ægypti è regione Diospolis, quasi ab anserum pasturis dicta, quæ tamen nullæ illic appareant. circa crocodilos autem occupantur Chenobosciatæ, Stephanus.

Χηνίας vir.

Χηνοβοσκία vrbs Ægypti.

¶ *b.* Onesicritus perdices conscripsit in India anserum magnitudine esse, Ælianus. In maris Caspij insulis autem nasci ferunt quæ magnitudine vel egregium anserem superet, & vocem ranis (alias catelli, aliàs capræ) similem ædat, &c. Idem alibi verò hanc auem Caspiam Indicamve nominans, anseri magnitudine æquat. Alhalbari est auis magna sicut anser, non multum volans, & est nota apud venatores Damasci, Andr. Bellunen. Μνοῦς est lana vel lanugo tenerrima, quæ in agnis & pullis equorum prima nascitur vel pennæ tenuissimæ, anserum præsertim, Varinus. Visæ sunt etiam serpentes anserinis pedibus, Plin. Οἱ χῆνες ὑποτύπτοντες (forte ὑποσύπτοντες) ὥσπερ ταῖς ἀξίναις Ἐς τοὺς λακκίνας ἐνέβαλον αὐτοῖς τοῖν ποδοῖν, Aristophanes in Auibus: vbi Scholiastes addit, διὰ τὸ πλατύποδας τῶν ἄλλων μᾶλλον εἶναι τοὺς χῆνας.

Perdices in India anserum magnitudine.

Serpentes visæ anserinis pedibus.

¶ *c.* De voce anserum Germani quidam, ni fallor, vtuntur verbo **schnätteren**, quod etiam ad muliebres blaterationes transferunt. Gingrire, anserum vocis proprium est. vnde genus quoddam tibiarum exiguarum gingriæ, Festus. hinc & gingritor tibicen appellatur, Perottus. Γίγγρας parua quædam tibia lugubrem & flebilem vocem emittit, Phœnicum inuentum, & Musæ Caricæ congruens. Porrò Phœnicum lingua Adonia *Gingran* vocat, vnde & tibiæ nomẽ, Pollux, 4, 10. Et rursus cap. 14. Gingras, (inquit) erat etiam saltatio ad tibiam, ab ipsa tibia sic dicta. ὄρχημα πρὸς αὐλὸν, ἐπώνυμον τοῦ αὐλήματος. Gingriæ tibiæ dicebantur, quæ licet breuiores essent, subtilioribus tamen modis insonabant, Perottus. Gingrinas tibias ab anserina voce dictas putant nam & Græci χηνιάζειν, pro eo quod est tibia sonare dicunt. ego a Ginge, qui sit Adonis, Hermolaus. Ἡ χῆνα πλαγγίζοντα καὶ κεχηνότα, Eubulus apud Athenæum. Τῶν δ' (Græcorum in aciem euntium) ὥστ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων, Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα, Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται, ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι, Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών, Homerus Iliad. β. ¶ Κεκραγὼς ὥσπερ χῆνες ἐξηνεσμένοι, Theopompus apud Athenæum. Χῆνας Πυρὸν ἐρεπτομένους ποτὶ τὲ πύελον, Homerus Odyss. τ. *In crassa satur vrinare lacuna Anser auet*, Politianus.

Gingrire anserum propriũ.

Gingrina tibia.

¶ *d.* Εἰ μὴ σὺ χηνὸς ἧπαρ, ἢ ψυχὴν ἔχεις, Eubulis apud Athenæum: dictum videtur in stolidum. *vide supra in F.* Ὡς δ' ὁπότ' ἔρχεος ἐντὸς ἐεργμένοι ἀθρήσωσιν Ἤ μάλα ἠὲ χῆνες, ὅτις σφισιν εἴδατα βάλλοι, Σαίνουσιν, τοῦ τ' ἦτορ ἰαίνεται εἰσορόωντος· Ὣς ἄρα τῷ πάντες ἐγήθεον, Q. Calaber lib 6. ¶ Cum Lacyden (aliàs Lycaden) peripateticum altorem suum anser tantopere amaret, vt & cum ipso simul ambularet, & cum ille sederet, hic quoq; ab ambulando quiesceret, & ipsum nunquam relinqueret, cum ipsum Lacydes mortuum non minus ambitiosè, quàm aut fratrem aut filium sepulturę honore affecit, Ælianus. Potest & sapientiæ videri intellectus anseribus esse: ita comes perpetuò adhæsisse Lacydi philosopho dicitur, nusquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus, Plinius. Hermeas Samius anserem scribit ἐρασθῆναι Λακύδους τοῦ φιλοσόφου, Athenæus. Quin & fama amoris in Glaucen Ptolemæo regi cithara canẽtem, quam eodem tempore & aries amasse proditur, Plin. Glaucam citharœdam a cane amatam fuisse audio: alij dicunt non a cane, sed ab ariete: alij ab ansere, Ælianus interprete Gillio. Et alibi, Nihil mirum in Chio Glaucen citharœdam homines, cùm ea esset pulchritudine eximia, adamasse siquidem ab ariete & ansere etiam eandem audio amatam fuisse. ¶ Anseri Argis dilecta fertur forma pueri nomine Oleni, Plinius: qui locus corruptus aut ab autore non rectè scriptus, ex sequentibus Æliani & Athenæi verbis emendari potest. In Ægio (legendum enim Αἰγίῳ, non Ἀργίῳ) puerum amauit anser. vt Clearchus prodit Eroticorum primo: quem Theophrastus in Erotico Amphilochum appellatum, & genere Olenium fuisse scribit, Athenæus & Eustathius. In Ægio Achaiæ vrbe (cuius etiam Stephanus meminit) præstantem forma puerum nomine Amphilochum, sicut Theophrastus refert, anser amauit. Nam cùm in Ægiensi custodia is puer cum perfugis ab Oleno (si rectè transtulit Gillius malim, ab Oleno, vrbe scilicet Achaiæ, vel Ætoliæ, vel Bœotiæ) teneretur, ei anser dona afferebat, Ælianus. Emendandus igitur & Plutarchi locus, apud quem in libro Vtra animalium, &c. non in Ægio, sed in Ægypto, hic anser fuisse legitur.

De ansere Lacyden philosophum perpetuo comitante.

De Glauca ab ansere adamata.

De puero ab ansere item adamato.

¶ *e* Anseres σιτευτοὺς apud Athenæum lego: nos fartiles & altiles dicere possumus. ¶ Anseris viuentis si quis absciderit linguam, posuerit́q; super pectus viri aut mulieris dormiẽtis, cõfitebitur omnia quæcunq; fecit, Kiranides. ¶ *Parte alta bisfero plumosam corpore messem Nutrit*, Politianus de ansere. ¶ Agris & segetibus nocent, *improbus anser, Strymoniæq; grues*, Vergilius 1. Georg.

Anseris lingua dormiẽti omnia cõfiteri cogit.

¶ *f.* Sacerdotibus Ægyptiis quotidie carnis bubulæ & anserinæ satis abundeque est, Herodotus. Χηνάρια ὀπτὰ, id est anserculi assi, nominantur a Menippo apud Athenæum inter delicias. Ὡς καὶ σιτευτοῦ χηνὸς ὁμοῦ σκευάζει ποτίον ὀπτὸς ἁπλῶς, καὶ τόνδε, Archestratus apud Athenæum. Heliogabalus canes iecor-

noribus anserum pauit, Lampridius Χόνδρον αὐτῷ δόντε τε γαλακτοχήνας, Eubulus in Procride. de lacte autem anseris dicto scripsi supra in F. *Vt tuuisse nepos olim satur anseris extis, &c.* Persius Sat. 6.

Historia de Capitolio anserũ clangore seruato. ¶ h Extat Germanicum carmen de anseris laudibus non illepide scriptum. Est & anseri vigil cura, Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus: quamobrem cibaria anserum censores in primis locant. Eadem de causa supplicia annua canes pendunt, inter ædem Iuuentutis & Summani, viui in furcas sambucea arbore fixi, Plin. Hanc historiam describunt T. Liuius ab vrbe condita lib. 5. & Plutarchus in Camillo, & Io. Tzetzes Chiliade 3, cap. 102. *Atq; hic auratis volitans argenteus anser Porticibus, Gallos in limine adesse canebat.* Vergilius 8 Æneid. vbi Seruius, Historia (inquit) talis est: Brenno duce Senones Galli venerunt ad vrbem, & circa Alliam fluuium occurrentem sibi deleuerunt exercitum omnem populi Romani. Alia quoq; die quum vellent ingredi ciuitatem, primò cunctati sunt timentes insidias, quia & patentes portas, & nullum in muris videbant. Postea paulatim ingressi, cuncta vastarunt octo integris mensibus, adeò vt ea quæ incendere non poterant, militari manu diruerent, solo remanente Capitolio, ad quod cum vtensilibus reliqui confugerant ciues. qui tamen à Gallis obsidebantur, etiam id penetrare cupientibus: quos alij per dumeta & saxa aspera, alij per cuniculos dicunt conatos esse ascendere. Tunc Manlius custos Capitolij Gallos detrusit ex arce, clangore anseris excitatus, quem priuatus quidam Iunoni dederat dono. Nanq; secundum Plinium, nullum animal ita odorem hominis sentit: quod Ouidius in Metamorph. intelligens dixit, *Nec seruaturis vigili Capitolia voce Cederet anseribus.* Et paulò pòst, Et satis prudenter argenteum anserem dixit. nam quasi epitheton est coloris, & significauit rem veram: nam in Capitolio in honorem illius anseris, qui Gallorum nunciárat aduentum, positus fuerat anser argenteus. Galli (inquit Ælianus) victis Romanis in vrbem irruperunt, Romamq; præter arcem Capitolinam, ad quam difficilis ascensus erat, ceperũt: quam etiam fidei suæ permissam custodiebat M. Manlius consul (qui filium suum, etsi rebus præclarè gestis, & pugna strenuè pugnata, tamen quòd iniussu imperatoris pugnasset, morte mulctauit.) Eã Galli vndique sibi inaccessam vidẽtes, & noctem intempestam ad inuadendos ex insidiis arctissime dormientes, accommodatam rati, qua non custodiebatur, ac silentium à custodibus erat, non arbitrantibus inde Gallos inuasuros esse, aggrediuntur: ac tum capta arx fuisset, nisi anseres interfuissent. Nam canes obiectum cibum silentio edebant. At enim anseres, cùm ex eorum natura sit ad obiecta cibaria clamores tollere, & minimè ab strepitu conquiescere, editis clangoribus, M. Manlium & circunfusas custodias è somno excitarunt. Ex quo factum est, vt nunc iam quotannis canes suæ fraudis pœnas Romanis dent, ad memoriam veteris eorum proditionis. Anser vero certis diebus in honore est apud Romanos, & magna pompa in foro incedit, Hæc ille. Censores magistratu assumpto cur primum anserum cibaria locare soliti fuerint, inquirit Plutarchus in problematis rerum Romanarum 49. Faciunt hoc, inquit, in memoriam Capitolij anserum clangore seruati. ante omnia autem id faciunt, siue vt rem minimi sumptus primum perficiant: siue quòd cum custodes ipsi rerum maximarum futuri sint, & rerum publicarum tum sacrarum tum ciuilium inspectores, ab animali in primis cauto & prouido boni scilicet ominis & significationis gratia, initium sui muneris & curam auspicantes. *Romulidarum arcis seruator candidus anser,* Lucretius. *Hæc seruauit auis Tarpei templa Tonantis. Miraris? nondum fecerat illa Deus,* Martialis.

De ansere bicorpore. ¶ Vidimus aliquando anserem bicorporem, & nusquam erant connexa corpora nisi in dorso. bicipitem, alis quaternis ac totidem pedibus. & ibat ad quamcunq; partem conuertebatur: fuit autẽ breuis vitæ, Albertus de anim. 18. 6. ¶ Eriphus poeta (Athenæo teste) ex ouo anserino Ledam (imò Helenam) natam ait. alij simpliciter ex ouo. *Vide* in aquila h in metamorphosi Iouis in aquilam.

De more iurandi per anserem. ¶ Per anserem & huiusmodi iurare mos erat veteribus, Hesych. & Varinus. Οἱ δὲ κατὰ κυνὸς καὶ χηνὸς καὶ πλατάνων ἐπώμνυντο, Lucianus. Λάμπων δ᾽ ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν χῆνα, ὅταν ἐξαπατᾷ τι, Aristoph. in Auibus id est, Lampon etiam nunc iurat per anserem, vbi quis fallit in aliquo. vbi Scholiastes: Primi (inquit) Socratici hoc iuramentum vsurparunt. Nam Socrates libro 12. Creticorum sic scribit: Rhadamanthus cùm regnum administraret, videtur omnium hominum iustissimus fuisse: & ferunt de illo quòd iuramẽtis per deos interdictis, iurare iusserit anserem, canem & arietem & similia. Fuit autem Lampon sacrificus, diuinator (oraculorum autor) & vates, cui etiam Atheniensium coloniam in Sybarim deductam aliqui attribuunt, ipsum cum Atheniensis esset cum aliis nouem ducem eius fuisse dicentes. Iurabat autem per anserem tanquam auem vaticinam, (μαντικὴν augur alem, Erasmus.) consecutus est etiam cibum honoratium in Prytaneo, Hæc ille. & eadem Suidas, qui insuper addit hunc Aristophanis versum conuenire in illos qui iuramento adhibito quempiam decipiunt. Hinc & Erasmus in Chiliadibus, Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα, id est, Lampon iurat per anserem, inter prouerbia recen-

Lampon iurat per anserem. Prouerb. set. ita autem loquebantur (inquit) vbi quis decipere tentaret iureiurando. Per anserem quidem iurare Socrati apud Platonem familiare est. Socratis quidam Atheniensis (sic loquentem inducit Thespesionem gymnosophistam, Philostratus in vita Apollonij) senex fatuus, vt vos putabatis, canem, anserem, platanum deos putans, per eos iurare consueuit. Minimè vero fatuus habitus est, inquit Apollonius, sed diuinus quidam vir & vere sapiens: iurabat autem per ea quæ dixisti, non tanquam deos, sed ne per deos iuraret. Ne deorum nomina cuiuis sermoni adhiberentur, Rhadamanthus per anserem & arietem

rem iurare iussit, non Socrates vt quidam volunt, Suidas in Χῆνα. Socrates per animalia quædam, vt canem & anserem iurabat, & ante ipsum Rhadamanthus, Porphyrius libr. 4. de abstinendo ab animatis. Et mox, Lex apud Cretenses erat authore Rhadamantho, omne genus animalium iuramentis adhibere. Conijciat autem aliquis per χῆνα & κύνα frequentius quam alia animalia quosdam iurasse, quòd hæc vocabula quodammodo alludant ad Ζῆνα, id est Iouem. sic enim & nostrum vulgus in iuramentis Dei nomen declinans, fere vna litera immutata id effert.

¶ Telemacho patris reditum optanti & de procis vindictam, Odysseæ ο. αἰετὸς ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις Ἀργὴν χῆνα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον Ἥμερον ἐξ αὐλῆς, hoc est, aquila ad dextram volans apparuit, magnum & candidum anserem domesticum ex corte raptum vnguibus ferens. *vide* in Aquila *h*. Somnium Penelopæ de anseribus viginti ab aquila interemptis, referam in Aquila *h*.

Augurium ex anseribus.

¶ Iuxta Lebadiam ciuitatem Phocensibus finitimam nemus est Trophonij. Ferunt ibi Hercynnam vnà cum Proserpina ludẽtem, anserem, quem tenebat, inuitam dimisisse. Atqui in cauam speluncam auis cùm deuolaret, & subter lapidem sese occultaret, ingressa Proserpina, cepit sub lapide sedentem. Aquam itaq; profluxisse aiunt, quo loco lapidem amouerat Proserpina, & hac de causa fluuium dictum fuisse Hercynnam, Pausanias in Bœoticis. ¶ Martialis lib. 9. Velium Domitiani comitem inducit Marti anserem vouere, qua de re eius pulchrum legimus epigramma, *Dum comes Arctos*, &c. Petronius Arbiter anseres Priapo sacros facit, cuius verba adnumerabo. Itaq; ad casæ (inquit) ostiolum processi, & ecce anseres sacri impetum in me faciunt, fœdoque ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem atq; alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit ac trahit: vnus etiam dux ac magister sæuitiæ non dubitauit crus meum serrato vexare morsu. Oblitus itaq; nugarum pedem mensulæ extorsi, cœpiq; pugnacissimum animal armata elidere manu: nec satiatus defunctorio ictu morte me anseris vindicaui. Cùm protuli anserem, anus vt vidit tam magnũ æquè sustulit clamorem, vt putares iterum anseres limen intrasse: & complosis manibus, Scelerate, inquit, occidisti Priapi delitias, anserem omnibus matronis acceptissimum, &c. Hæc ille. Mulierculæ quidem nostræ in pueris membrum virile vulgo & iocantes anserem nominant. Iunoni etiam anser dicatus est, vt T. Liuius in Capitolina obsidione indicat. Iside deæ Ægyptiorum, (quæ & Luna putabatur, ab aliquibus Ceres,) anser mactabatur, iecurq; illi apponebatur, vt Herodotus & Ouidius testatur, Gyraldus. Ægyptijs quibusdam nullam pecudem fas est immolare præter sues, & boues mares & vitulos, dummodo mundos, & anseres, Herodotus lib. 2. De sacrificijs ex animalium sex generibus, inter quæ etiam anser numeratur, apud veteres vsitatis, diximus in Oue *h*.

De Hercynna fluuio, cur sic dictus sit.

Anser Marti & Priapo sacer.

Anser etiã Iunoni & Isidi sacer.

¶ Tota vrbe in hostium potestatem redacta, solus collis Capitolinus remãserat, qui etiam ipse caperetur, nisi saltem anseres dijs dormientibus vigilarent. Vnde penè in superstitionem Ægyptiorum, bestias auesq; colentium, Roma deciderat, cum anseri solennia celebraret, Augustinus de ciuitate Dei, 2, 22. Minus mirum autem anseri hunc honorem habuisse gentiles, cum Christiani contra gentiles profecturi, diuinum penè honorem anseri tribuerint. Hæc enim verba in vita Henrici quarti imperatoris in Saxonum Chronicis leguntur. Vrbanus Pontifex habito in Hispania concilio, crucem contra gentiles, prædicari tum primum decreuit. Collecta magna hominũ multitudo, duce Godeschalco presbytero Hierosolymam nauigare instituit, quæ vniuersa perijt naufragio: nã Godeschalcum impostorem fuisse sermonibus ferebatur. Secuta alia multitudo, quæ Petro Monacho duce, inter vias Iudæos omnes vbicunq; locorum inuentos occidit & quò voluit, peruenit incolumis. Fuerunt in eadem expeditione Godefridus & Balduinus comites Lotharingiæ, Robertus Flandriæ, Raimundus S. Eligij, Boimundus Siciliæ, & nepos eius Tancredus, & quidam Italus episcopus. Tantus autem erat hominum concursus, vt ab aratro agricolæ, pastores a gregibus, matres à cunis, monachi & vestales è claustris aduolarent. Secum vehebant anserem, quem publice alebant, & spiritum ei sanctum inesse erant persuasi. Carolum quoq; magnum reuixisse, & tanti itineris comitem credebant, & prouincias inter se distribuebant, antequam eas caperent. Hæc ex Chronicis Saxonicis ad verbum excerpsimus.

De ansere non tantũ a Romanis sed & a Christianis culto.

¶ Anseres vicinis vel familiaribus furtim auferre, pro furto fere apud nos non habetur, sed etiam familiaritatis indicium, si illi quorum anser fuerat, ad conuiuium in quo anser subreptus apponatur, inuitentur. itaq; sæpe è culina dum assatur, aufertur. Celebratur à nostris prouerbij instar commune hoc dictum, Esset was jr habt/ vnd last den Leuten die Gänß gehen/ id est vescamini præsentibus, & anseres alienos relinquite: cuius originẽ ferunt huiusmodi. Vir quidam parum astutus, cui anser subreptus erat, passim de illo inquirens circumibat: & cum forte cœnantes quosdã obseruasset suspicatus anserem suum, (id quod res erat,) ab illis consumi, stans foris pone fenestram, sermonibus illorum auscultabat. Tum quendam intus (qui nimirum foris stantem illum animaduerterat) cæteros hortantem audiens, vt cibis præsentibus vescerentur, relictis anseribus alienis, suspicione deposita, discessit.

Anseres vicinis auferre, familiaritatis indicium apud Germanos.

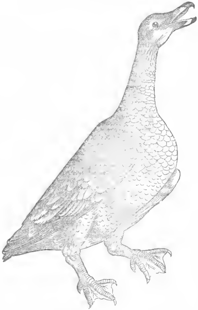
¶ De prouerbio, Lampon iurat per anserem, paulo ante scriptum est. ¶ *Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt*, Horatius eiusdem sententiæ prouerbium celebrat. Germani, Ein Ganß flog vber Meer/ ein Ganß wider her. hoc est, *Anser etiam mari traiecto redit anser*. Quidam sic efferunt, Es flog ein Ganß vber Rhein/ Vnd kam ein Gagag wider heim. nam gaga de voce anseris per onomatopœiam dicimus. Anserem autem pro stolido dici vulgo scriptum est supra in mentione [illegible]

De prouerbijs ex ansere depromptis.

anserini. ¶ Omissa hypera pedem insequeris, prouerbium affine illi Hollandorum, Du süst nae thenen ay/ende lest tgansen ay varen. id est, Gallinarum oua conquiris, & anserina negligis

DE ANSERIBVS FERIS IN GENERE

Figura subsequens anseris syluestris est, ex illis qui sub initium hyemis sublimi volatu migrant.

A.

ANSER ferus, syluestris vel immansuetus, quomodo appelletur in diuersis linguis, nihil est opus recensere, cum nullum ei peculiare nomen sit, sed cum adiectione syluestris in omnibus (quod sciam) linguis nominetur, ut ab Italis *ocha saluatiche*, ab Hispanis *ansar brauo*, a nostris Wilde Ganß, [illegible] quibusdam Schneeganß/hoc est *niuis anser* quòd sub initium hyemis imminentibus iam niuibus apud

apud nos migrare soleat. Anseres indomiti & propriæ libertatis, volacissimi sunt: domestici contrà, Author libri de nat. rerum. Aristoteles anserum duo genera facit, maius & minus. recentiores aliqui minus idem quod ferum esse putant, quoniam Plinius non aliter quàm in domitum & ferum partitur.

Anserum sylvestriũ genera quatuor.

¶ Anser sylvestris (inquit Albertus) apud nos quatuor generum inuenitur. Est enim anser cinereus maior, qui a colore vulgò Grawgans dicitur: (Huius generis esse puto illum cuius figuram apposui,) & eiusdem coloris ac figuræ minor, qui propter corporis leuitatem altius ac longius volat. Tertium genus totum album est, præter alarum extremas quatuor vel quinq; pennas, quæ nigerrimæ sunt vulgò *anseres grandinis* siue *niuis* vocantur, (Hagelgans / Schneegans / sed nostri alios etiam feros primi & secundi generis niuis anseres vocitant, vt dixi) sunt autem hi quoq; parui, & altè ac longè lateq; volát. Sed minores sunt quarti generis anseres, quibus rostrum anserinum est, color capitis vt pauoni, absque crista tamen. in dorso cinerei sunt, ad nigrum declinantes, in struma (collo) nigri, & in ventre cinerei, anseres arborum dicti, quòd vulgus eos ex arboribus nasci credat. (Hos alibi scribit maculas nigras in vultu habere, & cinereos esse. Sed de ansere arborum plura leges supra in *Branta* vel *Bernicla* inter anates feras) Cygnus etiam videtur generis anserini esse tum rostri figura, tum pedum, victuque: & sibilo tempore pugnæ simili. sed magnitudine excedit. Quidam deniq; anserum generi addunt auem quæ post struthionem maxima sit, & in alpibus ac locis ad aquilonem desertis degat quam nos nunquam vidimus. nisi fortè sit auis illa quam *volinare* vocamus, cygno maior, Hæc omnia Albertus. Est autem auis, quam volinare nominat, onocrotalus, diuersa ab illa quam Plinius tetraonis genus alterum facit, maximam auium post struthocamelum. ¶ Anserum ferorum genera dicta miscẽtur inter se apud nos enim anser ferus, qui colore capitis pauonẽ refert dempta crista, cum domestico coiuit: vnde prognati pulli omnes patris colorem repręsentarunt, magnitudine verò excesserunt, Albertus. Inter anseres (domesticos) genus varium ferum vocatur, & cum albis nec libenter congregatur, nec æquè fit mansuetum, Varro. nec tam fœcundum nec tam pretiosum est, eoq; non nutriendum, Columella.

Cygnus.

Trappgans.

B.

Anseres feri in Alpibus reperiuntur.

Anseres feri niuales dicti, multi reperiuntur in alpibus Heluetiicis, Stumpfius. Anserum generis sunt chenalopeces (alias chenerotes, aliâs ceramides) ansere fero minores, Plinius. Anseres indomiti glauci coloris sunt, Author libri de nat. rerum. sed quomodo diuersa eorum genera tum magnitudine tum coloribus differant, dictum est præcedenti capite. Anser ferus, quem ego vidi, tota forma parum à domestico differebat, longus dodrantes circiter quatuor, aut paulò minus: extensus scilicet à summo rostro ad imos pedes, magnitudine domestici. rostro nigro vtrinque, per medium croceo. palmipes, crura pedesque toti, id est digiti cum membranis ex croceo rubebant. capitis colliq; color fuscus erat, supra magis nigricans & fortè nonnihil ruffi habens: inferius verò plus cinerei. Venter totus cinereus. inferior pars caudæ, & in tergo etiam vtrinque pars à cauda alas versus, plumis vestiebatur albissimis Caput ferè anatinum magis quàm anserinum, aliquanto minus quàm anseris. Dorsum & alæ nigricabant, admixto modicè castaneæ colore, præsertim in minoribus & superioribus pennis. margines tamen extremi in nonnullis albicabant, in aliis cinerei erant. in extrema verò dorsi parte caudam versus purè nigricabant. in media cauda albæ quædam erant, subcinericiæ tamen pennæ eminebant inde rursus nigræ. vltima pennarum caudæ postremitas albicabat. Alis bene extensis vna aut altera series pennarum in extremo albentium apparebat. vltimæ maximæq; alarum pennæ omnium præcipuè nigræ erant, altera earum extremitate, quæ in conspicuo erat, in angustam lineam albentem degenerante in eisdem alis pennæ ab externo angulo cinereæ descendebant, & paruulæ quædam eiusdem coloris ab interno.

Descriptio anseris feri.

C.

Anser auis clamosa.

Reperiuntur, vt dixi, in alpibus. Omnes (inquit Albertus) nutriuntur ad Aquilonem in paludibus. ¶ Anseres, similiter vt grues, tum volandi duces, tùm somni custodes habent, nunquam sine clamore. Vox eis absurda, silentium rarum: quod vbi necessarium videtur lapillo ori immisso vocem continent, tanquam non aliter sibi temperaturi. Hoc autem faciunt ob metum aquilarum. nam Taurum montem superaturi, vbi aquilas timent, lapillos (vide eadem de re paulò pòst) rostris ferunt, ad coercendam linguã Cæterum pascua locorum, etiãsi lætissima nacti fuerint, facile obliuiscuntur, ideoq; semper oberrant & vagantur: sed lucri nonnihil ex hoc malo eis accedit, quòd non facile capiantur ab aucupibus, qui familiares auibus locos obseruant, & quò ire illæ redireque solent semina ad illiciendum proiciunt anseres verò propter obliuionis vitium locos eosdem non reperiunt, Oppianus Ixeuticorum 2. Anseres, grues & anates quotannis discedunt, Demetrius Constantinop. Plutarchus anseres Cilices in Tauri montis traiectu (vt modo ex Oppiano Cilice poeta retuli) calculis satis magnis ora obstruere scribit, vt obstreperam naturæ suæ garrulitatem tantisper compescant, dum hostem clam prætervecti fallant Ælianus & Marcellinus anseres simpliciter Taurum montem transmittentes hoc facere scribunt. sed forsan hoc præcipuè faciunt qui circa Ciliciam sunt anseres feri, quòd iis vicinus mons Taurus necessariò transuolandus sit Sed grues quoq; in sua migratione arenã ore, alij pedibus lapillos gestare tradunt: vt minores quoq; aues inter migrandũ, contra vim ventorũ, vt Plinius refert: & coturnices etiã. Silentij bonum vel cassa ratione animantia præmonstrant. nam æstu oriente digressi anseres, & syderis

Lapillo ori immisso vocem continet, ne ab aquilis exaudiatur.

De migratione anserum & eorum volatu.

vapore coacti nimio, ac occidua petentes, vbi Taurum superaturi montem sunt aquilis abundantem, rostra lapillis occludunt, ne clangorē eliciat vel vltima necessitas, quos volatu pernici collibus electent transmissis, Cælius. Anseres quoque & olores simili ratione (vt grues & ciconiæ) commeant: sed horum volatus cernitur, (hoc est, vt ego interpretor, magis in conspicuo est quàm gruum, quod minus in sublimi volent.) Liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findentes aëra, quam si recta fronte impellerent, à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus, fessos duces ad terga recipiunt, Plinius. Et mox de minoribus quoq; auibus, quæ migrare solent, dicturus, Verum hæc (inquit) commeantium per maria terrasq; peregrinatio, non patitur differri minores quoque, quibus est natura similis. Vtcunque enim supradictas magnitudo & vires corporum inuitare videri possunt. Io. Tzetzes Chiliade tertia migrationem & volatum in sublimi gruum describens, gruibus plane eundem modum seruare etiam anseres ait. Syluestres anseres omnes gregatim volando, ordinem seruant literatum, sicut & grues: & quò facilius volent, flatui se committunt ventorum: quamobrem multi prædicunt ventos, frigora & imbres ad volatum ipsorum. Altè autem volant (vt grues, Stumpfius) superiorem ventum præualere inferiori cognoscentes. Vix vnquam verò expectant hominem: & de loco ad locum sicut grues se murant, sed non latent. Volando defessi dolent & vociferantur, Albertus. Et alibi, Anseres feri omnes (quorum genera quatuor esse diximus) recedunt a terra nostra quæ est latitudinis 47 graduum, & in Sclauiam (Illyriam) ad loca aquosa, palustria & arundinibus referta, vbi foeturæ operam dant, se recipiunt. In principio autem hyemis reuertuntur ad nos propter pascua & aërem magis temperatum. & tunc volant in gregibus maximis, ita quòd milleni vel amplius videntur. Volant autem, cùm ventus spirat à septentrione ad meridiem. quum a meridie, ad aquilonem itaque volantes semper flatu venti sustinentur. vnde vulgo dicunt volatum anseris indicare ventum. Similiter scribit Auicenna, obseruatum sibi in regione sua, quòd aues quædam aquaticæ tempore veris ad mare mortuum (salsum) veniant, quod propriè dicto mari salsius & calidius est & inde recedant ad intus qui de more vocantur (forte, ad Indos qui Mauri vocantur. sed Auicennæ de animalibus codex impressus, habet & inde recedunt ad locum de caunsiue) ac inde traiecto Nilo ad lacum de cantesme, (de traulustem) dictum, quædam verò vsque ad lacum deterrabesten dictum, & alios in iis regionibus lacus, perueniunt. Et paulò post, Aues quædam ante hyemem recessuræ, vociferantur altè volando, ne qua earum remaneat, & vt augeatur societas recedentium, vt scribit Auicenna. Ambrosius addit, quod etiam debiliores quasque & tardiores fulciunt aduentatione (sustentatione) alarum. & expectant se inuicem quò minus obnoxiæ sint insidiis auium, à quibus perirent, nisi se mutuò & expectarent & iuuarent, Hæc omnia Albertus. Aues aquaticas, vt ciconias, hyeme in Ægypto degere, in quam è Septentrione auolarint, Pet. Bellonius obseruauit. Anates anseresque feri quomodo cum ciconiis migrent in Lyciam, atque illic circa Xanthum fluuium aduersus coruos, cornices, vultures, aliasque carniuoras aues pugnent, in Ciconia C. ex Kirande recitabitur. Anseres indomiti aeris alta petunt: volantque, vt grues, ordine literato, volatu secundum flatus ventorum directo. Aquilone flante petunt austrum, frigidam aeris constitutionem imminere præsentientes. Vix autem à volatu cessant, nisi esurie coacti: in tantum enim volatu delectantur vt rarò dormiant. cum domestici contrà ad volandum propter grauitatem ignaui sint, Author libri de nat. rerum. Girfalco venit à regionibus transmarinis in cohorte multarum aucarum syluestrium, Obscurus. Audio grues citius migrare, nempe Septembri mense. obseruaui ego circa decimum eius mensis diem auolantes, tum die, tum nocte, quod ex clangore ipsorum intelligitur. anseres autem feros tardius, nempe in fine Septembris, & Octobris initio. Vidi enim aliquando sexto Octobris die permultas auolantium turmas, quæ ab Oriente Galliam & Occidentem versus per turmas triangulas (trianguli specie sine basi, duabus tantum productis costis) volabant. hoc enim ordine forsan commodius omnes ventum recipiunt, quo sustinetur volatus, nec vllus impedit alterum: sic etiam omnes facile ducem suum quem sequantur prospiciunt. Volant ferè silentes, nisi turbatus sit ordo: tum enim clamant, defessos ac procul sequentes expectant & clangore vocant. Expectando videntur se humilius terram versus demittere, quod quidem facilius faciunt quam ascendere, cum nec prorsus loco manere possint, nec pergere velint.

De eorum coitu & partu.

¶ Anseres feri incipiunt coire post hyemale solstitium: deinde initio veris pariunt oua, ad summum sedecim. Aiunt autem si oua subinde subtrahantur, pariturum anserem vsq; ad defectum, Albertus. sed Plinius hæc de numero ouorum, & partu si surripiantur, donec rumpatur, de ansere domestico tātum scribit. fieri tamen potest, vt idem de vtrisq; verum sit. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, vt anseres, Plin. ¶ Anser syluestris captus fuit apud nos, qui per elixationem trium dierum naturalium emolliri non potuit, & tandem induratus fuit, ita quòd cultello scindi non potuit, nec vllum animal de ipso voluit gustare, Alber. Nostri sane anserem syluestrem siue niualem, longè viuacissimum esse putant, ita vt ætatem maxime longæuam significantes, vulgò dicant **also alt als ein Schneganß**, hoc est, tam prouectæ ætatis quam anser niualis.

Anser syluestris longæuus.

D.

Anseres feri tam cauti sunt, vt in Tauri montis transitu propter metum ab aquilis lapillis ora impleant

pleant

pleant, ne clangant, teſte Ammiano Marcellino, vt ſupra dictum eſt copioſè in *C.* Eorundem volatus quo literam Pythagoræ referunt, ingenio non caret.

De anſerum prudentia.

E.

Anſeres capiuntur à falconibus & aſturibus, Creſcentienſis. Girfalco venit à regionibus tranſmarinis in cohorte multarum aucarum ſyluestrium, quarum vnam nocte propter frigus pellens ſub pedibus ſuis, aliam interdiu capit in cibum, Obſcurus. Anſeres, cygni, & aliæ aues quædam quomodo capiantur reti in ripis fluuiorum, Creſcentienſis deſcribit lib. 10, cap 18. & mox alium anſeres irretiendi modum cap 19. Quomodo anſeres & aliæ magnę aues baliſtis & ſagittis capiantur, ibidem cap. 28. Anſeres quomodo gregatim reti capiantur, lege ſupra in Anatibus feris *E.*

De ratione capiendi anſeres feros.

F.

Anſer ferus quem vidi, deplumatus exenteratusque, crudus adhuc ſuauiter olebat, inſtar leporis aſſi quodammodo.

G.

Anſerum ſyluestrium linguæ aſſatæ efficaciter ſumuntur in cibo à calculoſis, Marcellus. Fel anſeris, maximè quidem ſyluestris, cum ſucco praſi (porri) aut polygoni in peſſario poſitum, conceptionem promouet, & in viris intenſionem, Kiranides. Anſeris feri fimus ſuffitus dæmonia eijcit, & lethargum ſanat, & ſuffocationem matricis, Idem.

Remedia ex anſere fero.

DE VVLPANSERE.

A.

CHENALOPEX, Latinè *vulpanſer* dici poteſt, vt Gaza ex Ariſtotele tranſtulit, Plinius nomen Græcum reliquit. Χηνάλωπες, aues quæ & χηναλώπεκες dicuntur, Heſychius & Varinus. Chenelopem aliqui eandem penelopi auem exiſtimant: *vide* ſupra in Penelopis historia inter Anates feras. Anſerum generis ſunt chenalopeces (aliàs penelopes,) & quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes (alias *chenalopeces*, alias *ceramides*,) fero anſere minores, Plinius. Chenalopex (inquit Turnerus Anglus) ab anſere & vulpe nomen habet. Noſtrates hodie vocant *bergandrum* (fortè quaſi montanam anatem, Bergendten) anate longior & grandior vulpanſer eſt, pectore ruffeſcente. in aquis degit & in cuniculorum foueis. interdum & in excelſarum rupium cauernis (vnde forte nomen ab Angloſaxonibus, noſtris patribus, ſortitus eſt) nidificat. Nuſquam alias vulpanſerem vidi, niſi in Tamiſi fluuio. Aiunt tamen frequentem eſſe in inſula Tenia vocata, & illic in ſcrobibus cuniculorum nidulari. Moribus admodum vulpinis eſt. nam dum teneri adhuc pulli ſunt, ſi quis eos capere tentet, prouoluit ſeſe vulpanſer ante pedes captantis, quaſi iam capi poſſit: atq; ita allicit ad ſe capiendam hominem, eouſq; dum pulli effugiant: tum ipſe auolat & reuocat prolem, (idem refertur de perdicibus & vanellis dictis,) Hæc ille. an verò amorem illum in ſobolem, & in ea tuenda aſtutiam tanquam de aue quam bergandrum ipſi vocant, obſeruatum tradiderit an potius quod Ælianus de chenalopece prodit, repetierit, incertum eſt. Et rurſus in epiſtola ad me, Vulpanſerẽ Angli vocant *a bergander.* nidulatur in cuniculorum foueis more vulpium, anate maior, minor anſere, alis ruffis. Eliota Anglus chenalopecem ſuſpicatur eſſe auem quam Angli nominent *barnaclam*, de qua ſcriptum eſt nobis inter Anates feras. Infra deſcribetur anſer ſtellatus vulgo dictus, de quo inquirẽt eruditi an fortè chenalopex ſit veterum. Petrus Bellonius in Singularibus ſcribit ſe menſe Septembri in Ægypto vidiſſe vulpanſerem pullos recenter excluſos in Nilum deducentem. atq; eam eſſe auem fluuiatilem, quæ a Gallis *bieure*, id eſt fiber dicatur, eò quòd ſimiliter vt fiber viuariis noxius ſit, deuorandis ſcilicet piſcibus. Eſt autem noſtri quam Tauchel vel groß Tauchel appellant.

Bergander.

Vulpanſer moribus eſt vulpinus.

B.

Boſcadum genus alterum anate maius eſt, chenalopece minus, Athenæus. Anſeris ſpeciem habet vulpanſer, Ælianus. De ſpecie bergandri, quam Turnerus chenalopecem facit, *vide* in *A.*

C.

Vulpanſerem Ariſtoteles numerat inter aues palmipedes quæ circa lacus & amnes verſantur, de hiſt. anim. 8, 3. Et alibi oua hypenemia quandoq; ab ea pari ſcribit, quod & Plinius ex eo repetit.

Oua hypenemia.

D.

Rectè vulpanſeri nomen inductum eſt, inquit Ælianus, quod ex ingenitis naturæ ſuæ rebus trahit. Cùm enim anſeris ſpeciem habet, tum probe cum vulpe callida improbitate comparari poteſt. atque etiam ſi corpore quam anſer inferior ſit, animi tamen robore ſuperior, & ad inuadendum præſtantior habetur. ab aquilæ & felis & cæterorum hoſtium ſuorum iniuriis ſe defendit, & propulſat. Pullos ſuos vehementer amat, eandemq; operam quam perdix in eis tuendis ponit. nam ante ſuos fœtus ſeſe prouoluens, aucupi ſpem ſui capiendi oſtendit: hi vero interea cùm venator illuditur, elabuntur: quibus fuga elapſis, is ſeſe alis alleuans diſcedit, ac ſæpe vt pulli facilius elabantur, capiendum ſe venatoribus præbet. Hinc eſt, quòd Ægyptij in hieroglyphicis (vt refert Orus) pro filio deſignando anſerem pingunt.

De vulpanſeris calliditate cum vulpina improbitate comparanda.

F.

De ouis vulp. anseris.

Inter oua principatum tenent pauonina, deinde vulpanseris, tertio gallinarum, Epænetus & Heraclides Syracusanus apud Athenæum.

G.

Medicamenta ex adipe chenalopecis.

Faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui feratum adipi admiscens illinito, leonis videlicet, aut pantheræ, aut vrsi, sin his careas, animalis quod Græci chenalópeca vocant, Aretæus ad Elephantiasin.

H.

Cynalopex canis Laconicus.
Chenalopex homo versutus.

a. Χηναλώπηξ auis est quam diximus. κυναλώπηξ verò canis Laconicus ex vulpe & cane natus, Ciceluchez pro chenalopece vox est corrupta apud Auicennam de animalibus in Alberti opere chycheliches scribitur. ¶ Χηναλωπέκεια ὠά, id est vulpansetina oua apud Athenæum legimus. ¶ Theagenes quidam in Auibus Aristophanis Χηναλώπηξ nominatur, vbi Scholiastes hominem illum improbum & versutum fuisse interpretatur. Didymus verò (eodem citante) hunc simul & Philoclem ὀρνιθώδης fuisse scribit, hoc est capite superius acuminato. Plura de hac voce dicemus mox in *h*. Lysistratus etiam, qui tanquam mollis, & alibi tanquam pauper & aleator traducebatur, Χηναλώπηξ appellabatur, Scholiastes Aristophanis in Acharnensibus & Suidas.

Chenalopex Aegyptius sacer.
De Theagene chenalopece dicta.

¶ b. Γυπαίεων auis quædam est chenalopeci similis, Hesychius & Varinus.

¶ h. Ægyptij ex volucribus vulpanseres sacros esse aiunt, Herod. lib. 2. Ægyptij vulpanseribus honorem habent, quia sunt pullorum suorum amantes, Ælianus. ¶ Χηναλώπηξ tanquam vocabulum prouerbiale ab Erasmo in Chiliadibus ponitur Theagenes (inquit) quòd esset garrulus ac stupidus more anserum, & versipellis more vulpium, vulgari ioco dictus est χηναλώπηξ, voce composita ex ansere & vulpe. quanquam Didymo magis probatur anseris nomen additum, quòd auito ac præsertim anserinis supra modũ delectaretur, videlicet vulpium more, Hæc Erasmus. sed ineptè. neq; enim tale quicquam apud Didymum legitur, verum ea tantum verba quæ nos paulò ante ex Scholijs in Aues Aristophanis citauimus, vbi ὀρνιθώδη conuertimus, non illum qui auitis & anserinis carnibus delectaretur, vt Erasmus vertit sed hominem capite superius acuminato. Nam eodem in loco Scholiastes rationem inquirens cur Philocles Corydus nominatus sit, sic scribit: Μήποτε ὀξυκέφαλος ἦν ἐν τῷ ἄνω καὶ ὀρνιθώδης τὴν κεφαλήν & mox subiungit quod Didymus scribat, Theagenem quoq; & Philoclem ὀρνιθώδεις fuisse. Οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν λεπτὴν ἔχοντες, ὀρνιθώδεις, Aristoteles in Physiognom. hoc est, qui summum nasum tenuem habent, aues hac parte referunt. Sed aliter Adamantius, Ῥὶς μακρὰ καὶ λεπτὴ πάνυ ὀρνιθώδης, τοιοῦτο ἦν καὶ τὰ ἤθη προσδόκα. Et in præfatione, Γίνεται δὲ ἐν ἀνθρώποις εἴδη ὀρνιθοειδῆ, καὶ θηριώδη, οὐ πάντα δὲ ὅλως, ἀλλὰ τρόποις ἐξῃκασμένα.

DE ANSERVM GENERIBVS DIVERSIS.

Linurgi. Cenchritæ. Phelini. Phalarides.

LAQVEIS & retibus (πάγαις καὶ βρόχοις) anates capiuntur, & linurgi (λινουργοὶ) & cenchritæ (κεγχρῖται) & alia genera anserum, & celeres phelini, (φηλῖνοι) & phalarides, & plurimæ aliæ aues amphibiæ cibo deceptæ. nam ad ripas lacuum aut fluuiorum hordeum, siliginem, aut milium spargunt, Oppianus lib. 3. de aucupio. Videntur autem ex his linurgi & cenchritæ anserum generi annumerari: dictiq; cenchritæ, quòd cenchro, id est milio inescentur.

Anseres agrestes.
Anser aquosus.

¶ Gulæ partem inferiorem amplam habent bubo, anseres agrestes, & aquosus anser similiter, Albertus. vbi Aristoteles ægocephalum, noctuam, anatem, anserem, larum & catarracten nominat, &c.

Chenerotes (sic enim aliqui apud Plinium legunt, vbi alij chenalopeces, alij ceramides) fero ansere minores, Eberus & Peucerus Germanicè interpretantur Seegänse / id est anseres marinos. *Vide* supra in Branta.

Anseres marini. Quartũ genus anserum ex Alberto.
De auibus ex putrescentibus lignis in Normannia ad mare nascẽtibus.

¶ Anserum genera fera tria ex Alberto memorauimus supra. Est præterea quartum genus (inquit idem) minimum inter cætera, cui rostrũ anseris, color in capite qui pauoni, sed crista nulla, color dorsi cinereus ad nigredinem vergens, in struma (colli parte anteriore) niger, in ventre cinereus hoc vulgus de arbore nasci ait. Cæterum alibi faciem eius maculis distingui scribit Sed de ansere cui vulgare nomen ab arboribus factum est, plura leges supra in Branta. vbi cùm multa recitassem de generatione auium quæ in mari ex putredine nascantur, hæc etiam addenda fuerãt Audisse me nuper ex hominibus non indignis fide, in Normannia putrescentibus lignis ad mare auiculas quasdam gigni. & rursum ex alio quodam homine literato, Circa Normanniam in Oceano (præcipuè in insula cui nomen *Re*) nasci testas quasdam biualues, rubicundas, quæ singulæ adhæreant ad nexum quendam communem enascentem è foraminibus earum ceu vmbilicis, eiusdẽ substantiæ, & reperiri aliquando circiter octoginta cohærentes ex his testis auiculas nasci, lautas, magnitudine coturnicis, quæ in mari viuant. Kiranides sanè author est (non satis grauis) è thynnis piscibus in littore putrescentibus vermiculos quosdam nasci, qui paulatim crescente magnitudine, quæ muscas initio non excedat, in aues coturnices conuertãtur.

Ascalaphꝰ

Ascalaphus aliquibus putatur esse genus anseris, Niphus. sed nos ascalaphum bubonem esse credimus, aut congenerem auem nocturnam. *Vide* infra in Bubone.

Est

Est in alpium montibus anserum genus inter aues maximum præter struthionem, sed tanti ponderis vt manu capiatur immobile super terra, Author libri de nat.rerum ex Plinio, vt apparet: qui tamen non anserum, sed alterum tetraonum genus hoc appellat. Videtur autem cõgener esse auis quam Germani *anserem trappam* (Trappganß) appellant. *vide* Tetraonem post Gallinæ historiam. Otides stardas (vulgò) vocant, quasi tardos anseres, Budæus in Pandectas annotans.

Anserum genus maximum quod in alpibus reperitur.

Anseris genus quoddam ferum Itali *ciecun*, vel *ocham* sternam vocant, vt audio. Germani Sterngans/hoc est anserem stellatũ. Hunc Ferrariæ in Italia vidi in insula Padi. leuis est pondere, dorso & alis cinereis, reliquo corpore albo. palmipes, vt anser, pedibus tamen non rubris, pectore maculis asperso, vt inde stellatus forte sit appellatus. ciecun quidẽ à voce dictum putàrim. rostrum minus latum est quàm 10 anseris, magnitudo inter anatem & anserem. Quærendum an hic veterum vulpanser sit.

Trappganß. Anser stellatus.

Sunt & alia ferarum anserini generis auium Italica nomina: *ocha marina*, id est anser marinus. *ocha grossa*, id est anser magnus, *ocha baletta*, quæ piscibus viuit. & *ocharella*, quæ forma diminutiua ab *ocha*, id est ansere est. hanc deplumatam & calidam ventri impositam colicam sanare promittunt aliqui, vt Venetis audiui.

Ocha marina. Ocha grossa. Ocha baletta. Ocharella

Phalacrocoraces in Germania inferiori vulgò vocant Schwemmergänß: hoc est anseres natantes, si rectè interpretor. maculam habent in medio capite.

Schwemmergänß

Anserũ etiam generis sunt aues quædam supra nobis inter mergos magnos descriptę, vt quę apud nos *merrachi* vocãtur: & qui apud Anglos *gulones marini* & *scheldraki*, piscíuoræ omnes: duæ priores anseri pares, postremæ minores. Sunt & anguillarũ deuoratores anseres, vulgò Germanis Aelgänß / id est 20 anguillarũ anseres, in Frisia) dicti, toti nigri. de his quoq; leges supra inter Mergos magnos in Morfice.

Anserini etiam generis sunt Merrachi Gulones marini & Scheldraks. Aelgänß id est anguillarum anseres.

¶In insula Hispana turtures syluestres & anates nostris proceriores inuenimus, anseresq́; oloribus candidiores, capite tantum rubeo, Christoph. Columbus. Hispani in Hispaniola insula & vicinis inuenerunt anseres syluestrés, turtures, anates nostris grandiores & cygneo candore, capite purpureo. Petrus Martyr.

Anseres Indici.

DE ANSERE BASSANO SIVE SCOTICO,

cuius figuram, vt & sequentium duarum auium, è Scotia accepimus
CL.V. Henrici à S. Claro liberalitate.

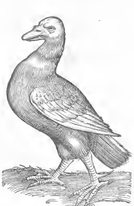
30 ANSER Bassanus marina auis est, inquit Turnerus, vulgò dicta *a solendguse* prædicto ansere (*bernicla*, de qua supra scripsimus inter anates feras: & in eodem capite de ansere arboreo Baumgans/vulgò dicto) paulò minor, anserem tamen voce & forma per omnia refert, nidulatur in mari Scotico, in rupibus excelsis insulæ Bassi, per antiphrasim, opinor, dictæ: nec alias vspiam in tota Britan 40 nia. Hic tanto amore suos pullos prosequitur, vt cum pueris per funes in corbibus ad auferendos eos dimissis, acerrimè non sine vitæ periculo confligetur. Nec silentio prætereundum est, ex adipe huius anseris (est enim insigniter adiposus) vnguentum à Scotis ad multos morbos vtilissimum fieri, quod cum Comageno à Plinio celebrato, merito bonitate & remediorum numero potest certare, Hæc 50 Turnerus. Ego nuper ex erudito homine Scoto accepi, hos anseres Solendgänß dictos, longiores domesticis esse, sed minus latos: in rupibus oua parere: & superposito pede altero (vnde nomen fortassis à solea, id est planta pedis, quã & Germani sic nominant) tandem excludere. magnã eorum copiam capi ad insulam *Baß* iuxta *Feurt* fluuium, qui præterlabitur Edeburgum in Scotia. nec alibi vsquam reperiri. digredi procul, vel ad sex circiter miliaria a littore, eius naturæ esse, vt cùm nouum piscem viderint, priorem euomant, idq́; sæpissime faciant, & vltimum demum pullis suis afferant. tot autem pisces euomere, vt qui in præsidio arcis sunt, pisces eiectos ad cibum colligant. facile capi, nec refugere capturos.

De ansere Bassano. Vbi nidulæetur. De storge ipsius erga pullos suos De adipis eius præstantia. Alia eiusdem anseris descriptio. Magna copia ad insulam Baß reperitur.

Alia rursus eiusdē descriptio ex Hectore Boethio.

¶ In æstu Scotici maris circa Hebrides insulas (inquit Hector Boethius in descriptione regni Scotiæ) præter alias insulas nobilis est Maia diui Hadriani ac eius sodalium martyrio pro Christi nomine coronatorum reliquiis. Altissimo hîc scopulo fons aquæ dulcis largissimus, admirando naturæ miraculo, medio mari scaturit. Omnia exuperans rerum in se nouitate Bas castellum viribus humanis propè inexpugnabile. In hoc quoq; æstuario situs est scopulus angusto aditu vix piscariam nauem recipiens, qui non in sese ædificia extructa habet, sed excauatus non incommodiora domicilia intus præbet quàm si magnis operibus extructus esset: cæterum longe hac re munitiora. Quicquid autem in eo est, portentosæ plenum est nouitatis. *Aquilæ aquatiles.* Auium enim quas vernacula lingua Solandis (ane solend gwyß) appellamus, haud absimilium iis quas Aquilas Plinius aquatiles vocat, in eo ingens copia inhabitat, nec in vllo ferè alio loco Eę quum primum adueniunt incipiente vere construendis nidis tantam lignorum vim comportant, vt auferentibus qui illic inhabitant (nec enim id ægrè ferunt) satis in annum ex ea parte prospectum sit. Pullos suos piscibus alunt iisq; delicatissimis. Nam si quempiam ante ceperint auolantesque meliorem fundo maris nantem conspiciant, abiecto illo, magno sese impetu præcipitantes immergentesq; prædam persequuntur illam: vbi vero ad nidum escam pullis adportarunt auferentibus rursus hominibus haud grauare concedunt, continuò pro aliis auolantes. Pullos quoque nec repugnantibus deprædantur, vnde ingens commodum ad Castelli dominum redit. Nam cutem detrahentes cum pingui, oleum inde magni precij conficiunt: habent quoq; intestinum quoddam paruum oleo singularis virtutis refertum. Coxendicem enim arthritimque & id genus morbos sanare consueuit, vt appareat hanc auem, cum alioqui omnibus modis hominum vsibus inseruiat, quòd rarior sit hoc solo se esse inferiorem, Hæc ille. Et rursus, Est & Aliza vna Hebridum, iis auibus quas solandis nominatas diximus abundans.

DE GVSTARDA AVE SCOTICA.

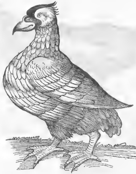

HANC etiam auis aquaticæ, vt apparet, & anserum ferorum generis iconem è Scotia accepi, absque alia descriptione: nam quæ gustardæ auis in Historia Scotica Hectoris Boethij nobis demonstrata est, non ad auem quæ hîc pingitur, sed ad otidem pertinet, (vt in historia eius recitabimus,) (quæ *tarda* & *starda* hodie in multis Europæ regionibus vulgo vocatur, nostris *trappa*. itaq, cum in nomine huius ad nos missæ iconis erratum suspicer, nihil aliud addam donec rem certius cognouero.

DE

DE CAPRICALCA, QVAM SCOTI *vulgò appellant* ane capricalze.

10

20

30

CAPERCALZE, id est syluestres equi appellati, aues marinæ solius pinus arboris extremis flagellis victitant, Hector Boethius in Historia Scotica. Audio hanc auem coruo paulò maiorem esse, ac in delicijs haberi. Tæniis transuersis fuscis per collum, pectus, & ventrem distinguitur. cauda ferè nulla, &c. vt pictura ostendit.

DE ANTHO.

ANTHVS auis est magnitudine fringillæ, Aristot. Pulcher ei color, Idem. hunc nimirum & nomen *Anthus* factum, vt ἄνθος, quasi floridus diceretur. Gaza ex Aristotele florum transtulit. Pedes habet fissos. *seu florus* 40 vermiculis vescitur, Aristot. de hist. anim. 8, 3. nec iis solum, sed herbis quoque pascitur, Wottonus: quod *inimicitias gerit* tamen ego apud Aristotelem nusquam reperio. Circa aquas (amnes) & paludes degit, victus facilis, (εὐβίοτος,) Aristot. Florus, spinus & ægithus odium inter se exercent: & nimirum sanguinem ægithi & flori *cū Spino*, misceri non posse dicitur, Idem. Ægithum anthus odit in tantum, vt sanguinem eorum non credant *Ægitho*, coire, multisq́ ob id veneficiis infament, Plinius. Florus odio equum habet: pellitur enim ab equo pa- *Equo.* bulo herbæ qua vescitur. nubeculans (ἐπάργεμος) hic, nec valens acie oculorum est: quippe qui vocem quidem equi imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiatur, occidaturq́ ab equo, Aristot. Est quæ equorum hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulsa, imitatur. ad hunc modum se vlciscens, Plin. Equus & piscis anthias inimici sunt, Philes. sed ineptè, cùm anthum auem dicere debuisset. ¶ Florus, φλωρος, auis est per o breue: φλῶρος verò per ω longum, nomen proprium viri, 50 Suidas, per linguæ Latinæ scilicet imperitiam: debet enim prima, etiam cùm auem significat, produci, cùm verbum floreo primam semper producat. apparet autem recentiores Græcos Latinorum imitatione florum dixisse. nam & anthos Græcè flos est. Flori quidem nomen de hac aue Græci hodieq́ retinent, Gallis *bruant* dicitur, vt Bellonius annotat. Eberus & Peucerus Germani Saxones Thrçolt interpretantur. sed aliæ sunt meropes aues quæ φλῶροι quoque dicuntur, teste Varino. ¶ Auem illā quæ hinnitum equi imitetur, ipsumq́ fuget, nostris regionibus ignotam esse Albertus scribit. Apud eundem & Auicennam hæc auis corruptè *ybos, ibis, ydos, hyz, acontis* & *accurtis*, nominatur. duo posteriora nomina corrupta apparet ab anthos, cætera ab Hippo, id est equo, quoniam equi vocem imitatur. Albertus alicubi stulte eandem facit ciconiam, vbi *ybos* vel *ibis* legerat, nimirum quia *ibis* Ægyptia ciconiæ similis est. Sed alia est auis Aristoteli de hist. anim. 9, 21. dicta ἵππος, vbi Gaza piponem vertit: vt alibi πίπρας, picum auem intelligens.

DE APODE.

A.

Cypseli.

APODES apud Aristotelem leguntur, Gaza apedes seu depedes reddit, à paruitate pedum sic dictæ aues. Eædem ab alijs cypseli vocantur. Aristot. & Plinius Κύψελος auis similis hirundini, Hesychius & Varinus. Aliqui hanc vocem per *l* duplex scribunt, cypsellus, quod non placet. facta est autem à specie nidi, vt in C. ostendam. Cypselos Psellus in libro de victus ratione *trogletas* nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent, Cælius. Sed Cælium ex translatione Ge. Vallæ deceptum suspicor. nam hoc interprete, Psellus laudat in cibo passeres & troglatas, (legerim passeres trogletas, hæc quidem verba, quæ hirundinibus similes sunt, pedibus curtis, G. Vallam de suo adiecisse conijcio,) qui foraminibus turrium solum se committunt, (vnde nimirum etiam pyrgitæ hi passeres appellantur, inter attenuantes cibos cum merulis, perdicibus, &c. circa finem libri de victus ratione a Psello memorati.) Eberus & Peucerus Germani χελιδόνας θαλασσίας, id est hirundines marinas etiam nominant, sine authore: nisi fortè ex Plinio ita nominãdas putauerunt, qui scribit. Apodes hirundinum specie toto mari cernuntur. Sunt qui alcyonem alicubi hodie vulgò hirundinem marinam vocent. Germani verò meropem aut meropi congenerem auem. Albertus lib. 1. de animalibus, cùm scripsisset de apodibus, quorum pedes mali sint, sed alæ bonæ, subdit: Dicit autem Auicenna auem minorem quàm sit vespertilio, (hirundo potius, vt vitium sit interpretis, sed apus hirundine maior est. Itaq; legerim, Dicit Auicenna apodem auem maiorem esse quàm sit hirundo) & est (inquit) de genere vespertilionis, (hirundinis,) quæ in terram cadens super alas cadit, & Arabice vocatur *abasic*, (voce forsan corrupta ab apode,) & vacillat in motu ac si careat pedibus, &c. Aristoteles quidem illo in loco nullam vespertilionis, sed apodis tantum & hirundinum mentionem facit. Apedes dicuntur hirundines saxatiles & speluncariæ, Niphus. Πετροχελιδόνος meminit Stephanus Atheniensis in litera Γ. Apodhia (apodes, melius) vocantur aues similes hirundinibus, maiores tamen, plurimum volantes, sic dictæ quia vsu pedum carent, apud plures dardani vocantur vulgò, Syluaticus Italus. Sed Itali quidam meropem quoq; *dardanum* aut simili nomine vocant. Scoppa Italus cypselum auem Italice interpretatur *larendena*, sed ea vox hirundinem simpliciter significat, & ipse alibi *cheledóna*, id est hirundinem sic reddit. Apodes aues sunt hirundinum specie, quas & cypsellos vocamus hodie in Venetia prouincia, Hermolaus. Hispanis *apus vencéio* dicitur, alijs *arrexáquo*. Gallis *martinet*, vel *martelet*, & *la grande arondelle*, id est hirundo maior. Georg. Agricola apodem eandem cum hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spyrschwalben/ nostri Spyren nominant, & Mawerspyren) sed hoc nomen puto rectius conuenire iis quas Turnerus apodes minores nominat, den Münsterschwalben/) alij Gerschwalb/ vel Geyrschwalb. sunt autem istæ hirundinibus maiores. has Turnerus Anglus vel hirundines rusticas appellandas putat, vel apodes maiores, Anglicè dictas *the great swallowes*, hoc est hirundines magnas, (vel *martlettes*, vt Eliota Anglus habet.) Minores verò apodes, quæ hirundine minores sint, in templis & turribus nidulari solitas, vnde & nomen habent apud Anglos à turribus, apud Germanos à templis, (Kuchenspyren/ Kheinschwalben/) quas ego potius hirundines rusticas fecerim. In præsentia quidem de maioribus tantum agam.

Hirundines marinæ.

Dardanus.

Falcula seu riparia auis

Idem Turnerus diuersam ab vtraq; iam dicta auem facit falculam siue ripariam, quam Germanicè interpretatur ein überschwalbe vel Speiren sed nostri apodes maiores, vt dixi, Spyren nominant, quæ vox per onomatopœiam forte facta fuerit. Illyrij (ni fallor) apodem vocant *roraye*, vel *roreicz*. De riparia hirundine scribemus suo loco in elemento *H* & de argathyli quoq, inter hirundines. quam Plinius etiam ripariarum generi adnumerat, alij parrarum legunt. Eberus quidem & Peucerus argathylin hirundinum generis faciunt, & Germanicè Spirschwalben interpretantur.

Argathylis.

Apodes

B.

Apodes similes sunt hirundinum, Arist. & Plinius haud enim discerni ab hirundine possunt, nisi quòd tibijs sunt hirsutis, Arist. Apus maior (cuius figuram dedimus) hirundinũ maxima & nigerrima est, Turnerus. Apodes à paruitate pedum dictæ specie hirundini & falculę proximæ sunt, Gaza ex Aristotele. Apodes dicuntur, non quod sine pedibus sint, sed eorum careant vsu, (vt Plinius quoq; scribit:) hoc autem differunt ab hirundinibus tam agrestibus quam domesticis, quod tibias habent hirsutas, Georg. Agricola. Qui negant volucrem vllam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocen (Hermolaus legit nycterin ex Aristotelis primo de animal.) & drepanin in eis quæ rarissime apparent, Plin. Alas habet longas & latas, pedes pilosos & adeò minutos, vt his carere putentur, Eberus & Peucerus. Digiti pedum duo antrorsum, & totidem retrorsum tendunt, quod in icone quam damus, expressum non est.

Descriptio apodis.

C.

Apes auis apparet omnibus anni temporibus, Arist. Apud nos, vt audio, primæ auium discedunt, vltimæ redeunt. Plurimum volant apodes. hæ sunt quæ toto mari cernuntur, nec vnquam tam longo naues tamq; continuo cursu recedunt à terra, vt non circumuolitent eas apodes. Cætera genera residũt & insistunt. his quies, nisi in nido, nulla. aut pendent aut iacent, Plinius. Gregatim plerunq; volant & altius cæteris & in arbore more hirundinum aliatũ nunquam consistunt, Turnerus. Pennis plurimum valent. moribus, volatu & specie hirundini ac falculæ proximè sunt, Arist. Apodes plures numero hybernis mensibus inter se nexæ latent in ripis fluminum, lacuum, paludum, & in littoribus ac scopulis maris vnde accidit vt piscatores interdum ita inter se iunctas ex aquis extrahant. dictæ autem sunt riparíæ, quòd soleant ripas excauare, & in eis nidos construere ac latere, Georg. Agricola. Nidificant in scopulis, Plin. Apodes nidum specie cistellæ productæ longius, fictæ ex luto, (νεοττεύουσιν ἐν κυψελίσιν ἐκ πηλοῦ) vno aditu dato arctissimo faciunt. idq; locis angustis intra saxa & specus, vt & belluas deuitare possint & homines, Arist. & hyeme à frigoribus tutæ esse, Georg. Agricola. Hirundo quam Galli *martinetam* vocant, nidificant in terra, & in ripis fluuiorum, Bellonius. Circa turres degit, in terram delapsa se erigere nequit. Nidulatur in crepidinibus fluuiorum altissimè, vel in terra, vel in glarea. Pedibus dependens somnum capit.

Quo anni tempore appareat.

De eius volatu.

Vbi nidificet.

E.

Pueri in Creta apodes & meropes capiunt cicadis, vt in Merope dicetur.

G.

Apodes ex vino tormina sanant, Plinius.

H.

a. Apodes, genere masc. apud Arist. de hist. anim. 9.30 Plinius fœm. gen. protulit. Scoppa vocem cypselos fœmininam facit, ego masculinam malim.

¶ Κυψέλη & κυψελὶς sordes aurium significant. Κυψέλαι καὶ κυψελίδες, ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν ῥύπος συνιστάμενος, (lego ῥύπος συνιστάμενος,) Hesych. & Varin. item vasa frumentaria, καὶ τὰ κενὰ σκεῦη (lego σκεύη) & auris pars caua, & pars quædam camini, Idem. Κυψελόβυστον, sordibus obduratum, Suid. & Varin. Κυψέλη, alueare, πλεκτὸν ἀγγεῖον μελισσῶν, Hesych. Κύψελον, κύβερτον μελισσῶν, Idem. Κυψέλη, κυβέρτιον μελισσῶν. λέγεται δὲ καὶ ἡ ὀπὴ τοῦ ὠτός, ᾗ δὲ μέλιτται ἐναποφωλεύουσαι ... ἐν κυψέλῃ τῷ φωλεῷ τὸ μέλι ἐλείβετο κατὰ τῆς κεφαλῆς, Suidas & Varin. Κυψέλικες, μελισσοφάτναι, Hesych. & Varin. malim κυψελ... Κυψελίδες. Κυψέλη, genus mensuræ sex medimnos capiens, quo triticũ vel hordeum metiebantur sic dictum ... τὸ κεκρύφθαι, αὐτῇ τὴν ἅλω. ... γὰρ σκοτεινὸν. erant autẽ cypselæ non solum ex viminibus contextæ, (πλεκταὶ) sed etiam figlinæ, Varinus ex Scholijs in Pacem Aristoph. Cypselidas in auribus apud Hippocratẽ meminit legisse has Latin. (inquit Aretæi interpres Iunius Paulus Crassus) aurium marmorata seu cerumina vocant. Cypseli aues nomen habent quoniam nidulantur ἐν κυψέλαις ἐκ πηλοῦ πεπλασμένοις, vt Aristoteles loquitur. hoc est cistellis ex luto fictis, vt Gaza reddit. Suidas cypselen etiam vas vinariũ fuisse scribit, citans hęc innominati authoris verba Ἅμα τῷ σιδήρῳ καὶ τὰς οἰν... κυψέλας συγκομιζόμενος. Parisijs qui collegia inhabitant literarũ studiosi, cæteros *martinetos* nominare solent. Sunt qui Indicam auẽ pedibus omnino destitutam, (quam auis Paradisi nomine describemus in *P.* elemẽto,) apodem appellent: quibus ad vitandam nominum confusionem non assentior, nisi Indica aliúdve cognomen adijciatur. Galli & Itali quidam ispidam auẽ vulgo vocãt *martinet pescheur*, id est apodem piscatricem. ¶ Vnni populi apodes cognominati sunt, quod nunquam ferè pedites sed semper equites iter facerent, vt meminit Suidas in voce Ἀκροσφαλεῖς. ¶ Cypselus Corinthiorũ tyrannus fuit. vnde patronymicum Cypselidæ. Cypselidarum anathematis in Phædro meminit Plato. *Vide* Suidam, & Ælianum in Varijs 6.13. Athenæus lib. 14. Niciam testẽ adfert qui in Arcadicis scribat Cypselum vrbem condidisse iuxta Alpheum in campo, & Cereri ædem construxisse cum ara, & in eius festo certamen de pulchritudine mulierum instituisse, in quo vxor eius Herodice prima vicerit. Cypsela locus munitus est in Arcadia, cuius apud Thucydidem mentio fit historia quinta. Est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas, Cælius. ¶ Cypselus non parit aquilam, prouerbium citatum à G. Heldelino, Erasmus non memorat.

Cypselis aurium sordes & vasa frumentaria.

alueare.

Cur Cypseli aues sic dicantur.

Vnni populi apodes dicti.

De Cypselo Corinthiorum tyranno.

Prou. Cypselus non parit aquilam.

DE AQVILA GERMANA, (QVAM HERODium Albertus & alij quidam vocant Æliánus chrysáëton & stellarem) & de Aquilis in genere.

Figura subsequens aquilæ est, quæ in montibus Rhetiæ & Heluetiæ capitur.

A.

EX his quas nouimus aquilæ maximus honos, maxima & vis, Plinius. Aquila mas rex est omnium auium, Kiranides. Aquilam auium reginam esse volunt, Acron. Herodius rex dicitur auium non quod regem vere imitetur, sed potius a violentia tyrannidis, quod omnibus vim inferat, Albert. vocat autem

autem herodium, primum & præcipuum æquilæ genus. Omnis aquila (inquit) viget acie visus, maximè verò illa quæ nobilis aquila vocatur, quæ herodius Latine (suo scilicet sæculo, non apud eruditos) dicitur, Hæc ille. Sed alij herodium interpretantur hierofalchum, alij diuersam auem. *Vide* supra in Hierofalcho inter falcones. Nos vbicunq; hoc in capite herodium nominabimus ex Alberto, primam & præcipuam aquilam intelligemus. Aquila rex auium est, si non alarionem excipias, quæ forte aquilarum species potentissima est, Ioannes Saresbariensis in Polycratico. ego pro his verbis, si non alarionem, malim legere, si modo aerophilon excipias. legimus enim falconem sacrum siue Britannicum à quibusdam aerophilum (corrupta forsan voce pro hierofalco, quanquam hierofalcum & falconem sacrum diuersos faciunt) vocari, sub quo nec aquila nec vlla auis rapax ausit volare. Videtur sanè falco sacer vel aeriphilus, colore magnitudine, fortitudine, & prædandi ingenio, ad aquilã germanã Aristotelis accedere. ¶ Petrus Bembus in epistolis falconem dicit esse aquilam. nos aquilam à falcone genus esse diuersum docuimus in Accipitre *B*. Regio circa Tarnasari Indiæ vrbem eius generis aquilis, quas falcones appellamus, abundat, Ludouicus Patricius. Aristoteles sextũ aquilarum genus *gnesium*, id est verum germanumq; appellari scribit. Vnum hoc (inquit) ex omni auium genere esse veri incorruptiq; ortus creditur, cætera enim genera & aquilarum, & accipitrum, & minutarum etiam auium, promiscua adulterinaq, inuicem procreant. Sed aliter Plinius, Percnopteros (inquit) imbellis & degener, sola aquilarum exanima fert corpora, cęteræ cum occidêre considunt, (sic habent codices impressi: sensus est, aquilas cæteras non vesci cadaueribus, sed ijs tantum animalibus quæ ipsæ occiderint. Hermolaus, Gelenius, Wottonus, nihil hic mutant) hæc facit vt quintum genus *gnesion* vocetur, velut verum, solumq; incorruptæ originis, &c. quasi ad percnopteron tantum (quæ degener est & cadaueribus vescitur, & gypæetos dicitur, quasi ex vulture & aquila composita) comparata gnesios dicatur, non vt Aristoteles vult (ex quo tamen transtulit) ad totum aquilarũ accipitrumq;, imò omnium auium genus. Recentiores quidam barbari, ea quæ Aristoteles aquilæ, omnia ferè vulturi adscribunt. Aristoteles & alij quidam, inquit Albertus, aquilam & vulturem ad idem genus auis referunt, (nos hoc neq; apud Aristotelem; neq; alium veterem legimus. decepit eum forte gypæeti descriptio, quæ aquila vulturina specie est: aut potius Auicennæ & Arabum interpretes, qui pro aquila aliquando vulturem reddunt.) hinc est quòd aliqui vulturem nobilissimum genus auis esse scribunt, quod non est in vsu nostro. nam vultur apud nos permagna quidem auis, sed pigra & ignobilis est. aquilarum verò apud nos magna valde est diuersitas in colore, quantitate & moribus, Hæc Albertus. vnde apparet verba eius non rectè intellecta à Nipho, qui scribit: Albertus maximam & legitimam aquilam propriè putat esse vulturem, quod exploratum mihi non est. nisi forte alium Alberti locum legerit. Ælianus maximum genus aquilarum *chrysaeton*, (id est auream aquilam, à colore ruffo fortassis) ab alijs stellarem (nimirum propter notas macularum, vt etiam ardeæ genus) appellari scribit, & non sæpe apparere hoc (inquit) Aristoteles ait venari hinnulos, lepores, grues, anseres ex cohorte. Describit autem eius pugnam aduersus taurum, vt recitabimus infra in *D*. eandem enim cum Aristotelis aquila germana esse apparet. Est & accipiter asterias, de quo supra dictum.

Aquila à falcone differt.

De sexto aquilarũ genere gnesio dicto.

Chrysaetos i. aquila aurea.

Hæc auis extensa à rostro ad extremos vngues, quinq; dodrantum longitudinem habet: ad caudam verò extremam, quinq; dodrantum & palmi vnius. Alæ sunt ingentes, in quibus longissima penna longa est dodrantes tres. Collum cũm rostro duos habet dodrantes. Colorem non vnum habet, sed plumas, alibi fuscas, nigricantes, alibi charopas rufas: quemadmodum & in alis pennæ in alis quo maiores sunt, eò magis nigricant: quo minores, eò plus rufi habent. pedes densi sunt plumis ad digitos vsq; pedum, qui perquã crassi, squamosi, & flauo colore sunt. Vngulæ aduncæ, robustæ, nigræ, digitus crassior, alioqui breuior, sed vngue longissimo, instar pollicis tribus reliquis opponitur, qui longiores quidem sed minus crassi sunt, & breuioribus vnguibus. Callũ in medio manus carnosum & amplũ veluti volam habet. Medius digitus humani medij longitudine est. Rostrum tribus aut quatuor digitis longum, aduncum, nigrum inferius, quod cauum, canaliculatum & rectum ferè est, subit cauitatem superioris. In collo prono pennulæ sunt vario colore rufo & albido splendentes, velut in gallinaceo.

¶ Aquila Hebraice נשר, *neser* dicitur, vt & inter Iudęos conuenit, & interpretes Veteris testamẽti Christianos. pro hac voce Deuter. 14. Chaldæus habet נשרא, *nisra*. Arabs נסר, *neser*. samech litera pro *schin* posita. Persa, אן סי מורג, *an simureg*. LXX. ἀετός, Hieronymus aquila. Psalmo 103 vbi *alneser* legitur in Arabica translatione, Abraham testis est lingua Ismaelitica ita vocari aquilam. Ab hac voce Latini fortasse nisum accipitris speciem dixerint. ¶ זרזיר, *sarsir*, vt Dauid Kimhi docet, quidam canem leporarium interpretantur cursu velocem. alij *nemer*, id est pardum. alij speciem auis immundæ. alij gallum, vt Hieronymus Prouerb. 30. secutus Septuaginta interpretes, qui ἀλέκτορα reddiderũt. nam R. Ioseph dicit esse nomen animantis ambulantis inter gallinas, Munsterus. Dauid Kimhi præterea *sarsir* secundum aliquos interpretatur, אשטורגל, *asturgol*. qua voce aliqui sturnum denotari putant, ego potius asturem siue astorgium, id est accipitrem maiorem. Leui ben Gerson exponit טכפו, *tacphu*, (forte טרפותא, *tarphuta*, id est vulturem intelligens) vel דבורים, id est apiculam: vel *neser*, id est aquilã. Author commentarij cui titulus *Cabuenaki*: canem leporarium. ¶ Deuteron 14. Chaldæus pro Hebraica voce פרס, *pheres* vel *peres* reddit עַר, *ar*: vbi Augustinus Steuchus accipitris vel aquilæ

Nomina Hebraica aquilæ.

genus esse suspicatur. Germani quidem aquilam Ar/ vel Arn vocant. sed de voce *peres* dixi in Accipitre *A.* & in capite de Accipitribus diuersis *Arsdam* vel *aradam* Alberto ex Auicenna vultur est: quo in loco Aristoteles vulturis tantum mentionem facit, Albertus etiam aquilarum genera addit. alibi verò vulturem, vel vulturem & bubonem, vbi Aristoteles aquilam habet, ineptè ponit, Auicennæ nimirum interpretem secutus. Aquilæ duo genera sunt, aquila absolutè, & altera dicta *zumech*, vel *zummach*, Tardiuus. Et rursus, Albedo in capite aut dorso aquilæ, signum est aquilæ melioris, quæ Arabicè vocatur *zummach*, Syriacè *napam*, Græcè *philadelphe*, Latinè milion. Sed ex his Græcum & Latinum aquilæ nomen apud nullum idoneum authorem reperias. Barbara nomina, *achal, gagila* & *haukeb*, Syluaticus aquilam interpretatur: vt *hager achthamach*, aliàs *athamach*, lapidem aquilæ Serapionis interpres.

Græca. ¶ Aquila Græcis est ἀετὸς, & hodie vulgo similiter, vel αἰετός. Cyprijs ἄγορ, vt Hesych. & Varinus scribunt.

Italica. Italis *aquila* vel *aguglia* mas priuatim *terzolo d' aquila*

Gallica. Hispanis *águila*. Gallis *aigle*. quo nomine Sabaudos puto etiam de miluis vti vt Germani quoq; voce Aar de aquila propriè, sed etiam de miluo.

Germanica. alij scribunt Ar vel Arn/ vel Art: vnde composita nomina, Stockar/ Stoßart/ Fischarn/ Busart: hoc est, aquila truncorum, aquila feriens (quam maximam & germanam esse puto, cuius etiam suprà figuram posui,) haliæetus, buteo. Flandri Arnt vel Arent proferunt. Heluetijs & alijs plerisq; Germanis vox Adler vsitatior est: quæ vox mihi composita videtur, quasi Adelar/ id est aquila nobilis, ein edel Arn/ vt priuatim & per excellentiam de vero & nobiliore genere dicatur. Sunt qui Aern scribant, vel Ern pro aquila, sed audio apud Frisios & Anglos *ernam* peculiare genus aquilæ dici de quo nos infra in pygargo. Vox quidem Ar/ deriuata videri potest a Chaldæis. nam Deuteron. 14 pro Hebraica voce *peres*, quæ accipitrem significat, Chaldæus reddit עַר, *ar*, vbi August. Steuchus accipitris vel aquilæ genus esse suspicatur.

Anglica. Postremò Anglis aquila est *an egle*. aquila germana, *a right egle*. Illyrijs *orel* vel *orzel*.

B.

Aquilæ quibus in locis abundent, dictum est in Accipitre *B.* Multæ sunt in Tauro monte, Cælius. & in Caucaso, Philostratus.

Vbi abundet aquilæ. Rhodus aquilã non habet, Plinius. quare pro ostento habitum, quòd aquila in culmine domus Tiberij in hac insula consedisset, vt Suetonius annotauit. Scythia & Sarmatia aquilam non gignunt, Strabo lib. 7.

De earum magnitudine. ¶ Aquila germana aquilarum omnium maxima est, maior etiam quàm ossifraga, sed cæteras aquilas vel sesquialtera portione excedit, Aristot. media magnitudine est, Plinius. sed locus videtur mihi corruptus: malim, cæteras media magnitudine excedens. Aquila magnitudine est anseris, Liber de natur. rerum. Volantium apud nos maxima, ansere multò est maior, maximè alis & cauda potius quàm corpore ipso ac pondere, Cardanus. Accipitres magnitudine non inferiores aquilis habentur, Ælianus. Falco sacer magnitudine est aquilæ vel paulò maior, Albert. Bubo apud nos aquilæ magnitudinem æquat, Albert.

Colore. ¶ Aquila germana colore est ruffa, (ξανθὴ, Vergilius aquilam fuluam dixit) Aristot. colore subrutilo, Plin. Rubeus vel ruffus color laudatur in aquila, Tardiuus. Aquilus color est fuscus & subniger, à quo aquila dicta esse videtur, Festus de aquilo colore vide plura in *a.*

Vnguib. ¶ Aquila aduncis est vnguibus, Aristot. Vncis vnguibus sunt quibus incuruum est rostrum, vt accipitres, aquilæ, Ælianus. Ὅσα τῶν ζώων τὴν ἐπιρρυγχίδα γεγάμψωκεν ἀπὸ τῆς ῥινός, οἷά ἐστιν ἀετὸς, ἱέραξ, καὶ κεγχρηΐς, ἄλλα τε μυρία ὄντα. Suidas in Ἐπιρρυγχίς.

Oculis. Oculi profundi laudantur in aquila, præsertim si nata sit in montibus occidentalibus, Tardiuus. Albedo in capite aut dorso aquilæ, signum est aquilæ melioris, quæ Arabicè vocatur *zummach*, Idem. Quorum oculi non glauci sed charopi sunt, animosi habentur, per coniecturam à similitudine ad leonem & aquilam, Aristot. quales autem sint oculi charopi, docui in Leone *B.*

Naso. Quorum nasus est aduncus (ἐπίγρυπον) & a fronte bene discretus (διηρθρωμένον) magnanimi conijciuntur, exemplo aquilarum, Idem. Huiusmodi nasum quidem etiam in homine aquilinum vocant, & regium quiddam præ se ferre existimant. quoniam aquila quoque rex auium habetur.

Cauda. *Alis.* *Rostro.* *Pedibus.* *Capite.* Genus aquilæ vniuersum cauda breui præditũ est, alis magnis & latis potius quam longis & acutis, sicut sunt alæ generis falconum. Rostrum etiam aquilæ magnum, oblongum & paruum (vncum, potius) habent, pedes magnos & flauos, Albertus. In asture anterior capitis pars porrecta paulatim arctatur & terminatur in rostrum, sicut & aquilæ caput, falconis non item, Idem. Quomodo accipitres sui corporis partibus ab aquilis & falconibus differant, expositum est in Accipitre *B.*

Herodij descriptio. ¶ Herodius oculos habet supra modum ardentes, croceos. ita quòd alba oculi pars topazium ferè exprimit, & pupilla ad sapphirum nigrum perlucidum conculcatæ nigredinis accedit: & loca ciliorum (superciliorum forte) eius sunt os eminens aliquantulum super (supra) oculos, ita quòd membra (palpebras puto intelligit) eius visum colligere videntur, Albertus. videtur autem nihil aliud dicere quàm oculos eius cauos & profundos esse, & videndi aciem in eis ita melius colligi. Et rursus, Herodius est aquila prægrãdis, tota nigra, licet in senecta color in dorso & super alas ad cinereum vertatur. pedes ei admodum crocei, vngues longi ac validi: rostrum magnum cinereum ad nigredinem declinans: alæ magnæ & planæ, pennæ rectæ, quæ in fine alarum nonnihil diuaricatæ & sursum recuruæ sunt. Aquilæ maxima vis, quocirca ossa ijs natura tribuit durissima crassissimaq;, quibus & medullæ minimum inest, Wottonus. Fel earum peracre est, colore æruginaco, interdum nigro, Galenus.

¶ Aquilæ

¶ Aquilæ pullum ante paucos annos in agro Tigurino captum & in vrbem allatum vidi huiusmodi. Alarum pennæ maximæ in contrarium extensæ interuallum relinquebant dodrantum nouem & dimidij. Longitudo à principio rostri ad finem caudæ, dodrantes quinq; Proceritas stantis pro more, non extenso collo, dodrantes tres, palmo minus. Pedes erant crocei, & crura à pedibus ad palmi mensuram sine plumis. digiti pedum medij, longitudine & crassitudine humani medij in viro mediocre, aut paulò maior. pars dorsi superior inter alas cucullum quodammodo sua figura referebat, nempe triangula, mucrone deorsum verso. Ventris plumarum color ruffus ferè aut castaneæ, maculis albis aspersus. rostrum posterius subflauum, anterius nigricabat Indico propè colore. longitudo rostri superioris ad tres digitos ferè, vnco præterea ad digiti mensuram descendente. A media lingua vnci duo hamorum instar retrorsum spectabãt. ¶ In agro etiam Heluetiæ Solodorensi quinto priusquam hæc scriberem anno, iuxta pagum Hofestettam, Iulio mense, capti sunt duo pulli aquilæ, descriptioni præmissæ conuenientes. pennæ ceruicis rigebant & longiusculè distabant. qui aquilam adultam viderant, colorem cum ætate mutari aiebant, & pennas albas in capite, pectore & alis, omnes ad fuluum colorem conuerti. Hoc genus aquilæ audio etiam circa Geneuam sæpe capi, prægrande, ita vt cùm volare nititur aquila, licet nondum adulta, fune alligata ad crus hominis robusti, ægrè ab eo retineri possit: Cicuratas per vrbem volare aiunt, & feles aliquando super tectis arripere ac dilaniare. In Hispania audio aquilarum pullos prius albos esse, deinde nigrescere.

Descriptio cuiusdã aquilæ in agro Tigurino captæ.

Aquilæ circa Geneuam sæpe capiuntur.

C.

Aquilæ locis æditioribus considunt, Aristot. Montium vertices æditos & conspicuos incolunt, siue cùm à venatu ad quietem se recipiunt, siue soboli nidos parant. & rarò sanè ad campos rupibus relictis descendunt: sed vt plurimum è speculis suis cælum prospectant, Oppianus in Ixeuticis. Montes magnos sæpius quam paruos frequentatu, Xenophon. De nidis eorum, ac quibus eos in locis collocent, dicetur inferius. Dicunt quidam herodium, vt alias quoq; rapaces aues rostrum nimis aduncum & vngues, ad lapidem acuendo attetere, quum hæc instrumenta ad prædam hebetata fuerint. & hoc quidem compertum est esse verum. alio autem tempore non facilè nec diu sedent aues rapaces in saxis, ne acies vnguium retundatur. apud nos tamen herodius semper in præruptis silicibus sedens & nidificans inuenitur: sed semper substratum habet cespitem, vel puluerem, vel linum, vel animalium prædando comparatorum pelles, Albertus. ¶ Aquila germana conspectu rara est, Aristot. & Plinius: more eius quam cymindem vocari diximus, Aristot. ¶ De aquilarum voce κλάζειν, dicimus, vt κλαγγάζειν de gruibus, κλαγγῶ de vtrisq;, Pollux & Varinus. Αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς, Q. Calaber. Clangunt aquilæ, Author Philomelæ. Melanæetus aquila sola est sine clangore, sine murmuratione, Plinius. Clangorem aquilarum aut vulturum facile columbæ spernunt, Gillius ex Æliano. Εὔφημός ἐστι· οὐ γὰρ μινυρίζει οὐδὲ κλάζει. Aristoteles de melanæeto. vbi Theodorus transfert, modesta neque petulans est. quippe quæ non clangat, neq; lippiat aut murmuret. sed verbum lippire apud Latinos non aliter quàm pro ὀφθαλμιᾶν, id est lippitudine oculorum laborare inuenio: & forsan à Gaza primum per onomatopœiam confictum est.

Vbi versentur aquilæ.

Herodius rostrũ & vngues ad lapidẽ acuit.

De aquilarũ voce.

¶ Cælius Rhodiginus adnotauit in aquila visum esse præcipuum, in cane vim odorandi, &c. Aphrodiensis etiam in problematis scribit, aquilas inter aues oculorum acie acutissima principatum sibi vendicare. Ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis, aquilæ clarius cernunt, &c. Plinius. Cur in amicorum vitijs tam cernis acutùm, Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? Horatius Serm. 1.3. Αἰετὸς ὄρνις δορκετικὸς (lego ὀξυδερκτικὸς vel διορατικὸς,) καὶ ὀξὺς ἐν τῷ ὁρᾶν καὶ ἵπτασθαι, &c. id est, Aquila auis est in primis perspicax, & plurimum tum visu tum volatu valet. ait enim Aristoteles, pullos eius ad Solis radios opponi à parente, & non conniuentem pro genuino agnoscere, alterum eijcere ex quo haliæetus fiat, Scholia in Iliados ρ. Aquila ex auibus maximè acres & acutos oculos habet, in quam Homerus hoc consentit & testimonio est, in morte Patrocli similem huic aui inducens Menelaum, cùm requireret, quem ad Achillem mitteret nuntium de morte amici, Ælianus. Omnis aquila viget acie visus, maximè verò illa quæ herodius & nobilis aquila vocatur, Albertus. Et rursus, Aquila cicurata prædam videt leporum inter fruteta latentem, antequam ab homine vel canibus obseruari possit. Aquila ab acumine oculorũ nominatur. est enim tanti obtutus, vt cum super maria immobili penna feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natare videat, & instar tormenti descendens raptam prædam pennis (pedibus) ad littus pertrahat. nam & contra radios Solis fertur obtutum non flectere. Vnde & pullos suos vngue suspensos radijs Solis obijcit, & quos viderit, ceu dignos & genere cõseruat. qui vero flexerint obtutũ, quasi degeneres abijcit, Isidorus: sed horũ vel vtrunq;, vel saltem quod priore loco refertur, ad haliæetũ, id est aquilam marinam potius pertinet. Aquila hoc indice suorum pullorum ingenuitatem legitimam experitur, eos adhuc implumeis ac ex ætate infirmos solem intueri aduersum cogit: ac si quis illorum solis radios ægre intuens, nictatione oculos obnubat, nido expellit, & velut adulterinum abdicat. Sin autem solem sine nictatione respiciat, extra suspitionem est, atq; idcirco inter legitimos adscribitur, quòd cælestis ignis est generis incorruptus index, Ælianus & Io. Tzetzes 12. 438. Maximè curant aquilæ vt generosos fœtus alant: quare pullos volatu aduersus solem probãt: & nimio splendori cedentem, aut oculis conniuentem pro

Visu.

Quomodo aquila ingenuitatẽ pullorũ suorum experiatur.

spurio reijciunt, nidoq; pellunt, Oppianus in Ixeuticis. Herodius acutissimè videt, ita vt solem in tota possit intueri itaq; pullos dicitur suspendere, & illos eijcere qui solem in rota sine lacrymis aspicere nequeant, Albertus. Idem scribit Ambrosius lib. 5. Hexam. at Plinius non aquilam, sed haliæetum, id est aquilā marinā pullos suos cogere aduersos intueri solis radios refert, loco vt apparet trāslato ex Aristotele de historia anim. 9. 34. vbi tamen Græcus Aristotelis codex noster αἰετὸν, id est aquilam simpliciter pro haliæeto habet. Wottonus totum Aristotelis caput iam citatum mendosum suspicatur. mihi quidem si pro æeto haliæetum restituas, mendi nihil superesse videtur. Haliæetum autem legendum esse cùm sequentia probant, vbi hanc aquilam per mare & littora vagari, & auium marinarum venatu viuere tradit: & haliæetum Gaza ex hoc loco transtulit, Plinium scilicet secutus. sed Albertus quoq; haliæetum legit, nimirum ex Auicenna.

De aquilarū esca. ¶ Aquilarum genera omnia carniuora sunt, Aristot. Delectantur aquilæ agnina, hinnulorum & leporum pulpis, Oppianus in Ixeut. Aquila violentum animal non modo in assequendis ad viuendum necessarijs rapinas facit, sed etiam vsu carnium delectatur nam ad se explendam lepores, hinnulos, anseres ex cohorte, & alia pleraq; rapit. Vna tantum ex aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes non attingit, sed ad victum ei herba satis est, Ælianus. *Vide* etiam infra in *D.* quænam animalia venetur aquila: & rursus in *E.* cicurata quibus cibis alatur. Vnum par aquilarum magno ad populandum tractu vt satietur indiget. determinant ergo spatia, nec in proximo prædantur, Plinius. Cymindis noctu venatur more aquilæ, Arist. Videtur autē sentire, non quidem aquilā noctu venari, sed cymindē ita venari noctu vt aquila interdiu. Et alibi, Tempus aquilæ operandi volandiq; à prandio ad meridianum. mane enim quiescit vsq; dum forum frequens, & prandendum iam sit. Idem ex Aristotele repetijt Plinius. Cadauer aquilæ nullum attingunt, nisi forte ab ipsis relicti animalis, Oppianus in Ixeuticis. Io. Tzetzes in Varijs 5. 9. Leones (inquit) & aquilæ cadauera non degustant, siue propter fœtorem, siue per superbiam quandam, cùm in suo vterque genere regiam dignitatem obtineat. de feris loquor. nam de captis inclusisq; tum leonibus tum aquilis, non habeo quod dicam. putarim enim illos non mortua solum corpora vorare, sed etiam ex melle placentas, & huiusmodi. Aquilæ & vultures vltra maria cadauera sentiunt, &c. Niphus in libro de augurijs ni fallor. Nullum genus falconum aut accipitrum ad reliquias prædæ suæ reuertitur quando syluestre est: nec vllum ex eis insidet cadaueri sicut faciunt aquilarum & miluorum genera, Albertus. Aquilæ (vt quidam his in rebus exercitatissimus mihi narrauit) in regionibus ad Septentrionem, vt in Suecia & Liuonia, vt plurimum pisces edunt, & in nidis ac circa nidos earum, inueniuntur anguillæ & pisces, Idem. In vetere Testamento quoque in historia Iobi legimus de *neser*, id est aquila: Vbi fuerint cadauera, illic adest: & in nouo, Vbi fuerit corpus (σῶμα, cadauer) illuc congregabuntur & aquilæ, Matthæi cap. 24. & Lucæ 17. Aristoteles gypæetum tantum ex aquilis cadaueribus vesci scribit. Aquila multis diebus ieiunat, Author libri de natur. rerum.

Potu. ¶ Aquila, vt aduncæ (& carniuoræ) aues prope omnes, sine vllo potu viuit: quod Hesiodus nesciuit. facit enim in narratione obsessionis Nini, aquilam augurij præsidem bibentem, Aristot. Aquila nunquam fontium ad potionem eget, nec puluerulentas volutationes quærit, sed & contra sitim superior est, & laboris alleuationem extrinsecus obiectam non expectat: verum & aquas & requietem præclarè contemnens, sublime fertur, sursumq; in cælestem locum volans, maxime procul ex alto æthere acutissimè inferiora videt, Ælianus. & Pisides apud Suidam: cuius & hoc carmen citat: Ἀλλ' εἰσὶ δίψης καὶ κρύους ἀνώτεροι. Suidas etiam in voce Ἐπηρυγχὴς aquilam inter aues aduncas non bibentes numerat. Quod ad potum, sanguis animalium quæ ceperint, eis sufficit: aquam vero non gustant, Oppianus in Ixeut. Ægyptij aquilam non aquam sed sanguinem testantur bibere, Gillius. Aquilæ pulli sanguinem lambunt, Iob 39.

Aspectu. ¶ Herodius hoc commune habet cum cæteris rapacibus, quòd nisi escam prædamve, aut illum à quo tenetur aspiciat, semper ferè pedes respicit, quum scilicet sibi relinquitur, Albertus.

Volatu. ¶ Herodius cur altissimè volet, dicam in *D.* ex Alberto. Aquilæ aerem volatu superant, & sublimius euadunt, Oppianus Ixeut. Aquila sola auium directo volatu sursum aut deorsum fertur, cæteræ flexionibus vtuntur, Ælianus. Aquilo ventus a vehementissimo volatu adinstar aquilæ appellatur, Festus.

Renouatione iuuentutis. ¶ Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua, Psalm. 103. sentit autem Psaltes vires suas quæ debilitatæ & propè fractæ sint, sic redintegrandas vt aquilæ iuuentutis robori & vigori pares esse queant. Quomodo autem renouetur vel ad iuuentam redeat aquila, alij aliter interpretantur, vt ostendā mihi quidam vix alia ratio huius mutationis tam probabilis videtur, quam quæ a mutatione pennarū intelligitur. videntur enim aues quæ pennas mutarit, quod in rapacibus præcipue animaduertitur, vt aquilis & accipitribus, quodammodo renouari. Meminit autem pennarum abiectionis in aquila Micheas propheta, Caluitium tuum (inquit) sicut aquila, capite primo. Sic & serpentes iuuenescere dicuntur quotannis cum leberidem, id est pellem veterem exuerint. Super aquilæ senio duo scientissimi ac sanctissimi viri sic scribunt. Aquilæ (inquit Hieronymus) vbi consenuerit, grauantur pennæ (& oculi) quæritilla fontem, erigitq; pennas, calorem in se colligit, eo modo sanantur oculi, in fontem se ter mergit,

atque

atq; ad iuuentutem redit. Vnde in Psalmo, Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Quo in loco Augustinus quoq; Dicitur (inquit) aquila dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis vnco non posse os aperire, (*vide* infra ad finem huius capitis C) nec cibum capere, vnde languescens naturæ vi collidit rostrum ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atq; ita reparatur vt iuuenescat omnino, Cælius. Quòd autem nimiam rostri & vnguium aduncitatem acuendo ad lapidem emendet aquila, verum & compertum esse scribit Albertus. Rabi Sahadias, vt testatur R. Dauid (in commentario in caput Esaiæ 40. ni fallor) ait aquilam ante omnes aues esse maximi volatus, & quolibet decennio, donec ad centum annos perueniat, petere ignem elementarem, atq; eius calore supra modum accensam in mare se præcipitem dare, & sic renouari, plumasque ei nouas repullulare: at cum centesimo anno id facere tentet, destitui viribus, ita vt è mari cum se in illud præcipitauerit, resurgere nequeat, atque ita emori. Aquila cum senecta grauatur, nubes omnes volatu sublimi superat: vnde calore solis oculorum eius caligo consumitur: & mox impetu cum ipso caloris æstu descendens aquis frigidissimis tertio immergitur, indeq; resurgens statim nidum petit & inter pullos iam validos ad prędandum in qualitate (sic legitur) frigoris & caloris, quasi quadam febri correpta, cum sudore quodam plumas exuit, & à pullis suis fouetur ac pascitur, donec pennas plumasq; recuperans innouetur, Obscurus. Quòd autem dicit Iorach & Adelinus (inquit Albertus) de herodio, non sum expertus. Dicunt enim hanc aquilam, quum senuent tempore quo pulli iam adulti venari possunt, sicubi deprehendat fontem clarum & latè scaturientem, rectà supra illum in sublime efferri, vsq; ad tertium aeris locum, quem in Meteoris æstum vocauimus, vbi cùm incaluerit ita vt ferè exuri videatur, subitò demissis retractisq; alis in fontem frigidum illabi, vt a frigiditate forinsecus astringente calor internus augeatur: tum fonte relicto ad nidum suum non procul distantem aduolare, & inter alas pullorum tectam resolui in sudorem. & sic cum veteribus pennis senectam exuere, induiq; nouis. interea verò donec renatæ fuerint, nutriri præda pullorum. Ad hoc non habeo quod dicam, nisi mirabilia naturæ esse multa. in duobus quidem herodijs qui apud nos alebantur, nihil huiusmodi obseruaui. erant enim illi cicures & ad modum aliarum auium rapacium mutabantur, Hæc Albertus.

¶ Aliorum animalium non semper maribus fœminæ ad coitum obediunt: aquilæ coitum nunquam recusant nam & ter & decies quamuis initæ sint, si tamen mares prætetea eas appetant, parent, Gillius. Falconum genera plura sunt, cùm propter regionum diuersitatem, tum quia cum accipitribus, nisis & aquilis permiscentur, Albertus. Sextum aquilæ genus (de quo nos hîc præcipuè agimus) gnesium, id est verum germanumq; appellant. vnum hoc ex omni auium genere esse veri incorruptiq; ortus creditur. cætera enim genera & aquilarum & accipitrum, & minutatim etiam auium, promiscua adulterinaq; inuicem procreant, Aristot. Haliæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. id quidem quod ex ijs natum est, in ossifragis genus habet, è quibus vultures progenerantur minores: & ex ijs magni, qui omnino non generant, Plinius. video autem eum hæc transtulisse ex mirabilibus Aristotelis, cuius loci verba quoniam aliqua ex parte obscura sunt, Græcè adscribam Ἐκ (τοῦ ζεύγους) τῶν ἀετῶν (θάτερον τῶν ἐγγόνων) ἁλιαίετος γίνεται (παραλλάξ, ἕως ἂν σύζυγα γένηται:) ἐκ δὲ ἁλιαιέτων φήνη γίνεται, ἐκ δὲ τούτων (οἱ πέρκνοι) καὶ γῦπες. οὗτοι δὲ (οὐκέτι διορίζουσι περὶ τοὺς γῦπας, ἀλλὰ) γεννῶσι τοὺς μεγάλους γῦπας. οὗτοι δέ εἰσιν ἄγονοι. Ex his quæcunq; parenthesi inclusimus Plinius non attigit nisi forte ab initio pro his verbis, ἐκ τῶν ἀετῶν θάτερον τῶν ἐγγόνων, legit ἐκ τῶν ἀετῶν ἑτερογόνων, vertitq; ex diuerso (hoc est, diuersi generis) aquilarum coitu, quod non displicet quamquam magis inclinat animus vt legatur, θάτερον τῶν ἐκγόνων, quasi hoc sensu, Ex coitu aquilarũ pullus alter fit haliętus, (idq; vicissim, nũc mas scilicet, nũc fœmina) donec vtriusq; sexus haliæeti progniti fuerint. ex his deinde ossifraga nascitur, ex ossifragis pereni aquilarũ generis & vultures. hi tandẽ etsi vultures gignant maiores, quoniam tamen ij steriles sunt, οὐ διορίζουσι περὶ τοὺς γῦπας, non dicuntur peculiarẽ speciem gignere. speciem enim illam appello quæ possit sibi simile procreare. Hæc interpretatio nostra si cui non placet, doceat meliorem. ¶ Theocronos accipitris quodam genere ignauo patre, & aquila matre nascitur. *Vide* supra in Capite de accipitribus diuersis. ex tali quidem parente conceptum ouum enixa fouere negatur.

Coitu & partu, tum germano tũ promiscuo.

¶ Nidificant in petris & arboribus, Plinius. *Vide* supra ab initio huius capitis C. Nidulantur locis non planis, sed celsis, præcipuè quidem arduis saxis & præcipitibus, sed arboribus etiam, Aristoteles. An propter imperium tuum eleuat se aquila, atq; exaltat nidum suum? in petra habitat, & moratur in prærupto saxo velut in munito loco. inde explorat escam: in longinquum prospiciunt oculi eius, Iob 39. Aliæ ab alijs longissimè nidificant, ne mutua ex loci propinquitate inopes prædæ pereant, Ælianus. Vnam sedem & vnum nidum semper habent, Iorath. Nidum aquilæ magnæ difficile est adire propter altitudines montium in quibus nidificat. qui pullos inde eximere volunt, à rupe demittuntur longissimo fune, vt etiam ad falconum nidos, Albertus.

Nidificatione.

¶ Aquilæ oua pariunt terna, sed pullos binos excludunt, vt ex versu, quem ad Musæum referunt autorem constat, Excludit binos, ædit terna, educat vnum. Sed quamuis magna ex parte sic fiat, tamen & tres visi aliquando sunt pulli, Aristot. & Plinius. Plutarchus in Mario scribit aquilam geminos tantum pullos parere, Textor Rauisius. Herodius apud nos raro supra vnum pullum inuenitur habere,

Oua & pulli.

quamuis duo oua pariat. Et hoc iam comperimus per sex annos continuos inspecto nido aquilæ cuiusdam, idq; magna difficultate. non enim potuimus experiri, nisi ab alta rupe submisso homine per longissimum funem, Albertus. Et alibi, Herodius vnum tantum ouum parit, & si duo pepererit, plerunque alterum corruptum inuenitur: & hoc experti sunt aucupes terræ nostræ, quæ est superior Germania, per octo continuos annos, nec vnquam in nido herodij supra vnum pullum inuenerunt. Sunt enim hę aues (rapaces & aduncæ) calidissimæ naturæ: quare oua incubantibus illis calescunt ac si ebulliant. Et rursus lib. 23. Dicunt aliqui (inquit) herodium duos aut tres pullos excludere, oua tantum bina parere: ex quorum altero vnicus pullus, ex altero bini enascantur, quod ego falsum esse arbitror. quin potius hæc aquila cùm magno sit corpore, parum ad semen confert: eoq; non supra vnum aut duo oua parit, aut ad summum tria si iuuenis fuerit, ita vt ex singulis ouis pulli singuli procreentur, nisi quid forte cõtra naturam noueetur. Cùm verò plures duobus enati fuerint, alterum ferè abijcit propter nutriẽdi difficultatem: id quod sæpe in multis auibus obseruatum est. Ego tamẽ, vt supra dixi, non inueni vnquam plus vno pullo in nido aquilæ. indiget enim pullus copioso nutrimento, quod à parentib. procul requirendum est. quòd si quando duo inueniantur, id erit in Septentrionalibus regionibus iuxta syluas & mare, vbi cum e mari piscium, tum auium & quadrupedum minorum è syluis præda copiosa habeatur.

Pullorum educatione.

¶ Pullum alterum in educando expellunt tædio nutriendi. nam & degenerare ac hebetescere aquila dicitur, eo tempore, vt fœtus ferarum rapere non queat. nomenq; hinc exaeti, hoc est degenerantis aquilæ accipit. vngues etiam eius inuertuntur diebus paucis, & pennæ albescunt, vt merito suos oderit partus. sed pullum eiectum ossifraga excipit, atq; educat, Aristot. Alterum inquit (Plinius) expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciens, ne omnium ferarum fœtus raperentur. Vngues quoq; earum inuertuntur diebus ijs, albescunt inedia pennæ, vt merito partus suos oderint. Sed eiectos ab his cognatum genus ossifragæ excipiunt, & educant cum suis. Verum adultos quoque persequitur parens, & longè fugat, æmulos scilicet rapinæ. Aquilæ in regionibus nostris non alunt pullos suos nisi in nido: & postea educunt ad prædam, & cùm per se iam prædari possunt, longissimè à nido suo eos abducunt, ita vt circa nidum ipsorum rarissimè appareant. ipsi verò retinent habitationem, vt retulit mihi falconarius peritus: qui aiebat quòd ne in eadem quidem regione parens pullum iam adultum & ad acquirendam prædam idoneum secum esse pateretur, Albertus. ¶ Incubat aquila tricenis diebus, & ferè maiores alites, Aristot. & Plinius. Mittit (expellit) pullos suos aquila antequam tempus sit, adhuc parentis operam desiderantes, nec volandi adeptos facultatem: quod per inuidiam ita facere creditur. natura enim inuida & famelica est, nec copiosa venationis. magnum tamen quid nanciscitur, cùm venatur. inuidet igitur suis liberis iam maiusculis, atque edaciusculis, & ob eam rem vnguibus secat. Pulli etiam ipsi inter se pugnare incipiunt de sede, ac pastu. Itaq; à parente eijciuntur, & pulsantur. deiecti vociferantur, periclitanturq;. Sed ossifraga recipit eos benigne, & tuetur, & alit dum quantum satis sit adolescant, Aristoteles. Genera aquilarum non æquè omnia prolem fastidiunt: sed difficilior in alendo vna, cui nomen pygargo benignior quæ tota nigricat colore, Idem.

Cur aquila alterũ ex pullis suis de nido eijciat.

Caussam eiectionis (inquit Albertus lib. 23.) alij aliam assignant. dicunt enim quidam ideo abijci pullum, quòd spurium & ignobilem esse parens suspicetur. hi enim aiunt aquilam fœminam cum alio genere quàm herodij aliquando coire, quod nos improbamus. Alij verò aquilam diuersi generis oua sua fractis herodij ouis supponere aiunt. & ideo alienum aliquando esse pullum aquilæ, & propter hoc probatione indigere. Sed quia herodius ferocissima auis est, cui etiam inesse dicitur præscieo uæ quiddam, quo absens quoq; si quid aduersum nido appropinquet, præsentit: videtur nullum genus auis tantæ audaciæ, quod ad nidum eius ausit appropinquare. præcipuè cum ponere oua in alieno nido non sit nisi vilissimarum auium & ignobilium. quæ ouis suis fouendis non sufficiunt: & huiusmodi aues ad nidum herodij nunquam accesserint. Alij denique dicunt herodium ipsum sua oua alterius generis aquilæ supponere, permiscendo inter oua illius: ouis verò iam exclusis herodium naturæ instinctu reuerti, & pullos suos, quos ab alienis ad inspectionem radiorum Solis dignouerit, alere. alienos abijcere. hos verò colligi & nutriri ab aquila, cuius ab initio herodius oua sua supposuerat. Et hoc ego, si experientia non deesset, probabilius iudicatem. Nam incubatio ouorum, occupatio est & maceratio per abstinentiam, quam herodius propter naturæ suæ mobilitatem & cibi copiam, qua vti consueuit, non facile sustinet. Dici etiam potest pullum aliquem ab herodio, non tanquam spurium & adulterinum, sed simpliciter tanquam viliorem & minus generosum abijci, Hucusq; Albert. Iniquissima circa pullorum educationẽ aquila est. alterũ enim è duobus quos excluserit in terram eiectum pulsu alarum allidit: & alterum tantum educat: fœtu proprio dum laborem nutricationis fugit abalienato. Huiusmodi scilicet parentes illi sunt, qui paupertatis prætextu infantes exponunt, quiq; in distribuenda hæreditate erga liberos nimium inæquales se exhibent, Author Græcus incertus apud Antonium Monachum Melissæ 2. 10.

De lapide aetite quẽ aquilæ nidis suis inferunt.

¶ Tribus primis aquilarum generibus (hoc est *melanæeto*, *pygargo*, *morphno*) & quinto (hoc est, gnesio) inædificatur nido lapis aetites, quem aliqui dixère *gagaten*, Plinius. Nos de nominibus, descriptione, natura & remedijs huius lapidis, plura scribemus infra in *G* vbi & gagaten diuersum esse lapidem ostendemus. In præsentia sat fuerit caussas annotasse, cur hunc lapidem aquilæ nidis inferant, in quibus

quibus tradendis authores dissentiunt. Aquilæ aetiten gentilem suum lapidem in nidum imponunt tanquam aduersus fascinationis iniuriam amuletum, Ælianus vt ex Gillij interpretatione apparet. E mari vel terra sublatum lapidem inferunt in nidũ quo tutior sit & firmior, Orus: depressus scilicet pondere, Gillius. Cum parturiunt, lapidem quendam nidis imponunt vt tempestiuè pariant, neq; per vim pulso fœtu immaturo abortiant. Non constat autem de hoc lapide: sunt qui de montibus Caucaseis, alij ab Oceani littore peti tradunt, Oppianus in Ixeuticis: Aquila per naturam nimij est caloris, adeo vt & oua quibus superfedet possit coquere, (percoquere, Cælius,) nisi admoueat gagatem lapidem frigidissimum, vt testatur Lucanus, Fœta tepefacta sub alite saxa, Seruius. Sunt qui aetiten in nido aquilæ prodesse dicunt ad mitigandum calorem ouorũ vel corporis aquilæ, id quod est probabile. alij vt formen-
10 tur aut viuificentur oua. alij ne frangantur, quod falsum est. nam citius ad lapidem, quàm ad seipsa collisa franguntur, Albert. Aquilæ & ciconiæ nunquam nidos extruunt, quin lapides illis imponant: aquila *aetiten*, ciconia *lychniten* dictum propterea quòd facem adhibent, vt oua fœtũ producant, & serpentes nidis non appropinquent, Philostratus in vita Apollonij. Sunt qui tradant duos lapides aquilam in nido ponere, (nomine Indes, sine quibus parere non possit, Author lib. de nat. rerum,) sine quorum præsentia oua viuificari nequeant. sed an verum sit ignoratur. hoc certũ est, aues quasdam interponere ouis lapides, vt grues, Albert. Plinius, vt Salueldensis citat, aetitas scribit in aquilarum nidis repertiri binos, vnà marem & fœminam, & sine his parere aquilas non posse. exclusis verò pullis (inquit Salueldensis) achaten supponunt, qui eos a venenatorũ morsu custodiat. Sed achatę in aquilæ nido nullus author probus mentionem facit. verisimile est aetiten indoctos in echiten & achaten mutasse. Est autem
20 gagatæ potius quàm achatæ vis serpẽtibus contraria. Quærendum an vt gallinæ libentius & cõmodius pariunt, cùm ouum (aut lapidem colore figuraq; ouo similem) in nido habent, sic aquilæ lapidẽ ouiformem in nidum suũ deferant, cui fortè inter pariendum innixæ enitantur cõmodius. Oua à corruptione præseruat aquila lapide in nidum imposito, Author vetus cuius nominis non recordor. In Geoponicis Græcis 1.15. aquilam callitrichum (non expressa causa) nido imponere legi, authore Zoroastre.

¶ Vt aquilarum pulli teneras adhuc pennas sortiti, & a parentibus volatus edocti, non longè ab ipsis primò discedunt: deinde robustiores facti ipsos etiam parentes superuolant, præsertim cùm gulosos sentiant, ac nidoris gratia terram volando radentes: sic Apollonius paruus adhuc Euxeno præceptori voluptuario obtemperabat, &c. Philostratus ex quo descripsit Suidas in Εὔξενος. Aquilæ pulli sine clangore sunt, & sine murmuratione, Author libri de nat. rerum. Aquilæ parentes quomodo pullos
30 suos intuitu aduersus solem probent, dictum est supra in mentione aciei oculorum huius alitis. Pullis, quorum excrementi locum ligârit aliquis vt cibum fastidientes prædam relinquant, multiplicem prædam afferunt, quam colligit qui ligauit, vt referetur infra in *E*. *De aquilarum pullis.*

¶ Scythiæ terræ incola auis est, magnitudine otidis, hoc est auis tardæ, quæ duos procreat pullos. & quæ peperit oua non incubitu fouet, sed condita in leporina, aut vulpina pelle relinquit, atq; ita obuoluta in summa arbore collocat cumq; à venatione vacat, custodit. & si quis scandit, impugnat, & verberat alis, perinde vt aquilæ faciunt, Aristot. 9.33. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorũ suspensa, Plinius. Niphus dubitat an auis hæc Scythica otidis genus sit, sed ab onde, id est tarda nobis cognita diuersum. quoniam Grecè legitur, Ἐν δὲ Σκύθαις ὀρνίθων γένος ἐστὶν ἢ ὠτίδος. sed Gaza legit ὡς ὠτίδες, vt ex translatione conijcio, Plinium scilicet secutus: &
40 rectè mea quidem sententia. neque enim otidem siue nostram siue alterius generis hanc esse putârim, sed de genere aquilarum. Est aquila grandis in Septentrione, quæ duo oua semper parit, vt scribit Plinius (imò Aristoteles,) eaq; in leporis aut vulpis pelle in cacuminibus ramorum suspendit vt calore Solis foueantur, Author libri de nat. rerum. Eadem Albertus tanquam ex Plinio recitat. sed neq; Plinius nec Aristoteles hanc auem aquilam esse scribunt, vt facilè constat ex verbis eorum paulò ante citatis. Omne genus aquilarum (inquit Albertus) partes vulpinæ pellis siue à vulpe quam raptam dilaniârit, siue casu inuẽtas, colligere solet, vt oua in eis reponat, vel in alio quopiam molli & calido pilo. Quòd aũt Plinius prodit aquilam aquilonarem oua in pelle vulpis inuoluta a ramis arborum suspendere, donec Solis calore perficiantur, (& excludantur pulli) tum ad eos redire, expertus sum esse falsissimum. quoniam in Liuonia vbi aquilæ aquilonares & perquam feroces magnæq; sunt, nihil planè huiusmodi ex-
50 perimur: sed potius fouent oua aquilæ, & piscibus, auibus, quadrupedibusq; nutriunt pullos suos, Hæc ille. Circa Scricfinniam regionem Septentrionalem remotissimam aquila grãdis detracta leporis pelle oua sua inuoluit, cuius fœtifico calore pulli educuntur, Olaus Magnus: ex cuius Regionum Septentrionalium Tabula hanc figuram adiecimus. *De aue Scythica quam aquilã quidam esse volũt quæ oua sua in leporina seu vulpina pelle fouet.*

¶ Viuit tempore longo, quod diuturnitate nidi eiusdem declaratur, Aristot. ¶ Aquilæ senecta, corydi iuuenta. *vide* supra inter prouerbia ex Alauda. Senectam quomodo deponat, & iuuentutem recuperet, *lege* supra in mutatione pennarum eius. ¶ Testudines pro medicamento vorant aquilæ, Oppianus in Ixeut. ¶ Oppetunt non senio, nec ægritudine, sed fame, in tantum superiore accrescente rostro, vt aduncitas aperiri non queat, Plinius. Senescentibus aquilis rostrum superius accrescit, incuruaturq; subinde magis magisq;, vt demum fame intereant, Arist. Senem qui fame perierit volentes monstrare Ægyptij, aquilam pingunt adunco rostro. huic enim senescenti aduncum fit rostrum, itaq; *De aquilarũ vita & senectute.* *Nõ senio nec morbo, sed fame pereũt aquilæ.*

inedia perit, Orus. Symphyto interimitur aquila, Ælianus & Philes. Negant vnquam solam hanc alitem fulmine exanimatam, ideo armigeram Ioui consuetudo iudicauit, Plinius.

D.

De aquilarũ animositate & superbia. Qui aquilarum modo oculos charopos vel nasum aduncum habent, animosi esse conijciuntur, εὔψυχοι καὶ μεγαλόψυχοι, Aristot. Herodius perquam iracundus est & superbus sicut & aliæ rapaces, & 20 ideo solus volat præterquam tempore generationis & educationis pullorum. tum enim super pullos volitat docens eos volare & prædari, Albertus. *Charitate admirabilem in nutritios suos.* Vnum genus aquilarum est, quod in nutricios suos admirabilem charitatem retinet, cuius rei exemplum est aquila Pyrrhi, quam ab omni cibo se prorsus abstinentem, mortuo domino suo immortuam fuisse ferunt, Ælianus. Aquilam Pyrrhus honorabat, Io. Tzetzes. Pyrrhus rex aquila appellari gaudebat, Plutarchus. *Vide* infra inter Propria in *a*. Pyrrhus Epiri rex habuit aquilam, ἀετὸν, ὃς ἔχαιρεν ἀκούων, Εἴ πη ποτὲ τὸ φθέγξαιτο, Πύῤῥος ὁ ἠπειρώτης, Io. Tzetzes 3. 134 reliqua vt Ælianus. Quod idem alũna viri priuati fecisse dicitur, sese nimirũ in medios rogos, cum dominus crematetur, immisisse: sunt qui dicant non viri, sed mulieris alumnã fuisse, Ælianus. De eadem Plinius, Est (inquit) percelebris apud Seston vrbem aquilæ gloria: educatam a virgine retulisse gratiam aues primò, mox deinde venatus (feras scilicet à se captas) aggerentem. Defuncta postremò, in 30 rogum accensum eius iniecisse sese, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod vocant Heroum in eo loco fecêre, appellatum Iouis & virginis, quoniam illi deo ales ascribitur. *Vide* plura inferius in *H.d.* *Gratitudine in seruatorẽ. communicatione prædæ.* De gratitudine aquilæ cuiusdam a serpente seruatæ in seruatorem suum, historia refertur infra in mentione pugnæ aquilæ contra serpentes. Herodius prædam cum alijs auibus liberaliter communicat. si tamen præda non suffecerit, proximam sibi quamq; deplumat & deuorat. Non facilè etiam prouocatur ab æmulis auibus, sed patientiam simulat donec prouocatrix tanquam cõfidens appropinquet, quam illa mox captam dilaniat, Albertus.

Studio & cura erga fœtus suos. ¶ Aquila si quem deprehenderit violantem nidum, verberat suis alis & vnguibus lacerat, Arist. Ex omnibus animalibus maximo studio in fœtus suos existit: quare acerrimo odio eum persequitur, quem in nidum inuasisse conspexerit, non inultum impunitumq; dimittit, nec ad repetendam pœna- 40 rum moderationem quandam rostro vtitur, sed illum alis verberat, & vnguibus lacerat, Ælianus. Aquila altissimis arboribus nidificat, quò mala bestia non accedat: pullosq; cautè custodiens non deserit, donec ipsi sese defendere sciant ac possint. Itaq; contra draconem vel hominẽ aliud ve animal quod eos turbare vel rapere voluerit, mira animositate pugnat, seq; mortis periculo pro eis exponit. eosdem humeris suis tollit, vt ad volatum prouocet, & sanguinem lambere docet, Author libri de natu rerum. Aquila prouocans ad volandum pullos suos & super eos volitans, expandit alas suas, & portat in humeris suis sic Deus Israelem, Deuteron 32. ¶ Pullum alterum tædio nutriendi expellit. hunc excipit & educat cum suis ossifraga, vt dictum est supra in *C.* Adultos pullos (pullum potius nam vnum tantum educare fertur, *vide* in *C.*) persequitur longè fugans, æmulos scilicet rapinæ, Author libri de nat. rerum. (Hoc idem faciunt omnes aues rapaces, maximè verò herodius & falco: propter quod etiam falcones 50 & herodij eiecti a parentibus, retibus aucupum capti in regionibus vbi nunquam nidi eorũ inueniuntur, peregrini vocantur, Albertus. Alunt suos pullos donec potestas volandi fiat: tum nido eos expellunt post regione quam ipsi genitores incolunt, tota exterminant. Tenent enim singula aquilarum paria longum tractum. vnde fit ne vllo pacto vicinos habere patiantur, Aristotel. Genera aquilarum non æquè omnia prolem fastidiunt, sed pygargus præcipue in alendo difficilis est, benignior quæ tota nigricat colore, Aristoteles. hanc & Plinius scribit solam aquilarum fœtus suos alere. Aquila quomodo pullos legitimos probet ac dignoscat aduerso in Solem intuitu, scripsimus supra in *C.*

De pullorum gratitudine erga parentes. ¶ Pulli aquilarum & ciconiarum adulti, parentes suos alunt, & volatum ipsorum promouent, Io. Tzetzes in Chiliad. Aquila aliquando, vt refert Auicenna, visa est deuorare aquilam sed hoc non facit nisi præ nimia ira, in colluctatione nimirum propter prædam. in hac enim tandem quæ vicerit deuorat

deuorat victam, si præda ab ea extorta non suffecerit, Albertus & Niphus.

¶ Apes non sunt solitaria natura vt aquilæ, sed vt homines, Varro.

De earundem solitudine, solertia & prouidentia.

¶ Fiunt multa solerter & prouidè ab aquilis, quorum hîc aliquot exempla subijciam. In Septentrione quòd frigidius illic cælum est, in vulpis aut leporis pellem detractam & ab arbore suspensam oua ponit, vt in C. scriptum est. A meridiano tempore operantur & volant: prioribus horis diei, donec impleantur hominum conuentu fora, ignauæ sedent, Aristot. & Plinius. Vnum par aquilarum magno ad populandum tractu vt satietur indiget. determinant ergo spatia, nec in proximo prædantur, Plinius: sentiens, vt apparet, aquilas diuersorum parium non in propinquis inuicem, sed multum distantibus locis prædari, quod quidem verum esse videtur. sed Aristoteles (vnde hunc locum transtulit Plinius) alio sensu dixit, aquilas (eiusdem paris) non venari locis suo nido propinquis, sed longè distantibus quod quidem non temere facere videntur, sed vt ita minus nidum prodant, qui ex longinquo obseruari non facilè potest: vel vt prædam quæ in proximo capi posset, ad vsum magis necessarium reseruent, cùm illa semper ferè potiri possint: remotior verò citius aut euaderet aut ab alijs rapacibus auibus comprehenderetur. Ælianus eas hoc facere scribit, ne mutua ex loci propinquitate inopes prædæ pereant. Rapta non protinus ferunt, sed primò deponunt, expertæq; pondus tunc demum abeunt, Plinius. Gaza ex Aristotele paulò aliter: Rapta (inquit) non protinus ferunt: sed cùm corripuerint & sustulerint, deponunt, expertæq; iam pondus requiescunt. (Græcè legitur, Ὅταν δὲ κατακλάσῃ καὶ ἄρῃ, τίθησι· καὶ οὐκ εὐθὺς φέρει, ἀλλ᾽ ἀποπειραθεὶς τοῦ βάρους ἀφίησι.) leporem etiam non statim rapiunt, sed expectant dum prodeat in plana. nec protinus de alto in terram ruunt, sed paulatim descendunt quæ ideo faciunt, vt tutiores ab insidijs sint. considunt etiam locis ædinotibus, quia difficulter à terra tolluntur. volant sublimes, vt perquam maximè procul aspiciant. quapropter homines solam auium omnium aquilā esse diuinam perhibent. Omnes (aues) profectò quibus vngues adunci, minimè in saxis consistunt, quoniā saxi duritiės impedimento curuaturæ vnguiū est, Hæc Arist. Frequenter herodius vngues pedum rostro acuit, vt firmius retineat prædam, Albert. Et rursus, Herodium aiunt, sicut & alias aues rapaces rostrū & vngues nimis aduncos ad lapidem atterendo acuere, quādo hæc ad prædam hebetata fuerint instrumenta, & hoc quidem verum esse constat. Condunt reseruantq; suo in nido quantum cibi pullis superfit. quòd enim die quaq; facultas venandi non datur, fit interdum ne quod portent extrinsecus habeant, Aristot. Aetiten lapidem nidis imponunt, vel ad confirmandos illos pondere, vel aliam ob causam, vt copiosè scriptum est capite præcedenti. Zoroastres solus, quod sciam, callitrichon herbam eas in nidum inferre meminit. Aquilæ testudines pro medicamento vorant, Oppianus in Ixeut.

Cur aquilæ in locis longè à nido suo distantibus venētur.

De earundem venatione.

¶ Aquila violentum animal & tyrannicum non modo in assequendis ad viuendum necessarijs rapinas facit, sed etiam vsu carnium delectatur. nam ad se explendam lepores, hinnulos, anseres ex cohorte, & alia pleraque rapit, Ælianus. Falcones & accipitres prædam digitis apprehensam capiunt: aquilæ verò (vt audio) posteriore digito pedis prius feriunt: vnde & a feriendo aquilæ nomen Stoss art apud nos impositum. Venatur aquila lepores, hinnulos, vulpes & reliqua quæ vincere valeat, Aristot. Aquila absolutè dicta capit leporem, vulpem, capreolum. aquila autem dicta zimiech, capit gruem & aues minores, Tardiuus. Lepores, præsertim anniculi, rapiuntur ab aquilis, *vide* in Lepore *D.* Cyro aduersus Armenium proficiscenti, e vestigio in primo agro exurgit lepus: aquila autem volās dextera, leporem despiciens fugientem, & irruit & percussit illum, extulitq; correptum, eoq; ablato in collem proximum, pro libidine vtebatur præda, Xenophon 2. de Pædia. Et alibi, Lepores (inquit) plures sunt in insulis, quòd illic nec à vulpibus occidantur, nec ab aquilis nam aquilę montes magnos potius frequentāt quàm paruos cuiusmodi in insulis sunt In leporario oportet esse latebras, vbi interdiu lepores delitescant in virgultis atque herbis, & arbores patulis ramis quæ aquilæ impediant conatus, Varro. Melanæetus aquila priuatim à præda leporum λαγωφόνος cognominatur: de qua infra priuatim. ¶ Vulpes supina aquilæ impetum excipit, vt ex Pindari Pythijs scripsi in Vulpe *D.* Sed aquila quoque, referente Æliano, quum in pugna (nescio contra quæ animalia) vicinam se ad succumbendum sentit, sese supinam ad terram abijcit, & in hostem vngues dirigit, quod ipsum cùm hostis præstare non possit, in fugam facilè impellitur. Aquilæ quædam cicuratæ in Tartaria etiam in lupos insilire, eosque in tantum diuexare non dubitant, vt ab hominibus sine labore capi possint, Paulus Venetus.

Aquilæ venantur lepores.

Vulpes.

Lupos.

De antipathia aquilæ cū reliquis auibus.

¶ Herodius rex dicitur auium, non quòd verum regendi modum imitetur, sed potius à violentia tyrannidis, quia omnibus dominatur dum omnes vincit ac deuorat: quamobrē & aues omnes hostes habet, Albert. ¶ Aquilarum pennę mixtas reliquarum alitum pennas deuorant, Plin. Non modò præsentem & viuentem reginam auium aquilam cæteræ omnes volucres extimescunt, atq; eius conspectum exhorrent: sed & pennæ eiusdem si quis cum aliarū pennis commiscuerit, incorruptæ atq; integræ manent: aliæ cum illis cōmunitatem non ferentes, putrescunt, Ælianus. Pennæ aquilarum alias consumunt. est enim aquila auis fœtidissima & σηπεδονώδης, hoc est putrefactioni inferendæ idonea. Vnde ab eo exesas animalium reliquias nullum aliud attingit, Theophylactus Simocatus. Vna penna aquilæ coniuncta multis pennis anseris consumit eas id quod expertus sum in pennis alarum: & fortè similiter res se habet in cæteris quoq; harum auium pennis, Albertus. *Vide* plura in Oue *D.*

Pennæ aquilarum alias aliarū auium mixtas cōsumunt.

Cũ aquila pugnat accipiter.

¶ Accipiter eiusdem ferè consuetudinis & rapacitatis est vt aquila, Albertus. Aquila capit accipitrem & quamuis aliam auem rapacem, quum eas videt gestare lora pedum, cibi id aliquid esse putans: ac ideo eas capere conatur, vt coniicimus. nam in deserto, vbi hæ aues feræ sunt & sine loris, non inuadit eas. hoc periculum vt euitetur, aquilam aliamve auem rapacem cicuratam non nisi ademptis loris in prædam emittes, Tardiuus. Accipitres iustæ magnitudinis & integræ ætatis, sæpenumero contra aquilas & vultures pugnare aiunt, Gillius. Herodius, qui vulgo *girfalco* dicitur, aquilam quoq; vincit, Glossa Biblica. Falco montanus miræ est audaciæ, ita vt aliquando aquilam inuadat, vt in eius historia diximus.

Cymindis siue chalcis. Olores.

¶ Cymindis siue Chalcis, qui accipiter nocturnus est, bellum internecinũ gerit cum aquila, cohærentesq; sæpe prehenduntur, Plinius & Aristoteles. ¶ Dissident olores & aquilæ, Plin. Aquilæ pugnat olor, vincitq; eam sæpius, Aristot. Et alibi, Aquilam si pugnam inceperit repugnantes vincunt. ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. quod & Athenæus ex eo repetit, sed in singulari numero, cùm Aristoteles (hoc quidem in loco, lib. 9. cap 12. nam superius cap. 1. aquilam à cygno vinci scribit) in multitudinis numero cygnos aquilam vincere scribat: quod verisimile est, si cygni plures, cùm sit auis gregaria, aquilam vnam aggrediantur. sin aliquando singularem cygnum inuenerit aquila, aut ab aliis eum auerterit, non mirum est si vincit. Cygnus ab aquila sæpe hostiliter appetitur, nunquam tamen vincitur. sed eam prouocantem animi non solum robore, sed iure etiam opimo vincit, Ælianus. Si qua auium rapacium (inquit Albertus) vt vultur vel aquila inceperit pugnam cum cygnis, defendunt se fortiter, ipsi tamen pugnam non incipiunt: & alias vincunt, alias vincuntur. Tempore enim nostro multis videntibus ex sociis nostris pugnauit aquila cum cygno. & euolabant simul in aerem adeo sublimem vt visum nostrum effugerent. demum post duas fere horas deciderunt. erat autem aquila victrix & superior cygno. tum accurrente ministro nostro vt cygnum caperet, aquila fugit. *Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cygnum Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis*, Vergilius 9. Æneid.

Ardeola. Grues.

Aquila etiam cum ardeola pugnat. vnguibus etenim valens aggreditur. hæc autem repugnando emoritur, Aristot. Grues cùm se ab aquila impeti perspiciunt, in orbem cõsistunt, & contractæ in sinum falcatæq;, ac tanquam in aciem structæ, speciem pugnæ ostendunt: quare aquila regreditur, Ælianus. ¶ Ammianus Marcellinus anseres dicit in Tauri montis transitu propter aquilarum pauorem lapillis ora implere ne clangant. *vide* supra in Anseribus feris C. Ὡς ὅτε χῆν᾽ ἢ πτῶξ ἀπὸ Σιμοεισίων ἐπὶ οἴκω, Homerus. ¶ Nessotrophium contegitur clatris superpositis vel grandi macula retibus, ne aquilis aut accipitribus inuolandi potestas sit, Columella. Anates ab aquila quomodo se defendant, *lege* supra in Anate D. quanquam anates feras in aquis marinis haliæetus potius, id est aquila marina inuadit: morphnus verò, quæ & nessophónos, id est anataria ab anatum cæde nuncupatur, in dulcibus vt coniicio. ¶ Vestibulum in quo cohortales aues aluntur, retibus munitum sit, ne aquila vel accipiter inuolet, Columella. Albæ gallinæ propter insigne candoris ab accipitribus & aquilis sæpius abripiuntur, Columella.

Cornices.

¶ Clangorem aut aquilarum aut vulturum facilè columbæ spernunt, non item circi & marinæ aquilæ, Ælianus. Et si aquilas conflictatoribus cornices eludere student, has tamen illæ præclarè contemnunt, & deorsum ferri sinunt: ipsæ verò sursum subuolãtes, æthereum locum secant, quod quidem ipsum nõ cornicum timore agunt (Quisnam hoc dicat, qui planè sciat aquilarum vim?) sed potius propria quadam animi magnitudine earum infra se volantium lapsus facilè patiuntur, Ælianus. Apud nos pugnant cum aquila cornix & pica & monedula & huiusmodi aues, eò quòd aquila deuorat eas. Vidimus enim aliquando cornices & picas deplumantes aquilam, quæ residens in arbore patienter iniuriam dissimulabat: propter quam dissimulationem cornicula quædam propius accedens rapta est ab aquila & deuorata, Albertus.

Pica. Monedulæ. Chenalopex. Ciconia.

¶ Chenalopex audax est in felem & aquilam à quibus infestatur, Ælianus. ¶ De aquilæ pugna cum cygnis sæpe vincentibus, superius dixi. ¶ Aquila & ciconia causam pugnæ habent quòd vna comedit oua alterius, Albertus. Et alibi, Ciconia aquilas etiam insequitur tempore pullorum, & cætera rapacia. & si sola non sufficit, aduocat alias. ¶ Herodius altissime volat vt de præda circunspiciat, & propter auium æmulationem. nam aliquando aues quædam leues super eam euectæ deplumant eam. Aues etiam magnæ si sublimitate eam excederent, vt grues & ciconiæ rostrorum mucrone interimerent eam, Albertus.

Falco sacer. Sitta. Trochilus.

¶ Falco sacer aquilam fere magnitudine æquat. & sub ipso nec aquila volat, nec vlla auis rapax propter metum. sed statim hoc viso cæteræ aues cum clamore fugiunt, Idem. ¶ Aquilæ hostes sunt sitta & trochilus. sitta enim oua aquilæ frangit. aquila tum ob eam rem, tum etiam quòd carniuora est, aduersatur, Aristot. Apud Nigidium subis appellatur auis quæ aquilarum oua frangat, Plinius. Aquila cum auicula trochilo, cui & senatoris & regis nomen, pugnare fertur, Aristot. Aquila & trochilus dissident, si credimus, quoniam rex appellatur auium, Plin.

Vultures.

¶ Vultures & aquilæ hostes inter se sunt, Ælianus. Aquilam vultur timet, Philes.

De aquilarũ dissidio & pugna cũ serpentibus.

¶ Dissidet aquila cum dracone. vescitur enim aquila anguibus, Aristot. Aquilę alarum crepitum vbi primum draco auribus perceperit, in latebras statim abditur, Ælianus. Aquilæ non vnus hostis satis est, inquit Plinius, (dixerat autem proximè de primi & secundi generis, hoc est melanæeti & pygargi aduersus cetuum pugna sed quæ hic aduersus draconem describitur pugna aquilæ simpliciter tribuenda est, quod & alij authores faciunt) acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps, etiamsi

in aere

in aëre. Oua hic cōsectatur aquilæ auiditate malefica: at illa ob hoc capit vbicunq; visum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicās, vt simul decidat. Aquila infesto animo contra draconem pugnat: draco quidem ex fruticibus prodiens, facilè aut ouem aut leporem eximit ex vnguibus aquilæ. Et interea dum hic cum aquila pugnat, lepus sese in fugam dat. & draco frustra oculos in aquilam retorquens, eam persequitur, quòd in sublime elatam attingere non possit, Gillius ex Nicandro. Aquilam ferunt vbicunq; viderit ex alto serpētem, magno mox stridore oppressum laniare: & postquam extracta de visceribus venena decerpserit, adhuc (fortè, suctu) faucium deuorare, & virus quod inerat extinguere, veneno calore decocto, Iorath. Aristoteles videtur dicere vulturem cum dracone pugnare, quod non est verum: (nusquam hoc scribit Aristoteles. sed Auicenna aut eius interpres vulturem cum aquila sæpe confundit.) sed neq; aquila omnis cum dracone pugnat. Sed quoddam aquilæ genus est paruum, quod venatur serpentem quendam qui draco generali vocabulo nominatur. Aquila etiam cum tyro (vipera) & dracone pugnat pro animalibus quæ aliquando venantur, dum alter alteri prædam auferre conatur, Hæc Albertus. *Vtq; volans altè raptum cum fulua draconem Fert aquila, implicuitq; pedes, atque vnguibus hæsit; Saucius at serpens sinuosa volumina versat, Arrectisq; horret squammis, & sibilat ore, Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco Luctantem rostro: simul æthera verberat alis*, Vergilius Æneid. xi.

His addam ex Æliano historiam prolixiorem quidem, sed memorabilem. Decem (inquit) & sex viri frumentum in area baculis excutientes, vastissimis solis ardoribus cùm ardentissimè sitirent, vnum ex suis vt aquam de proximo hauriret fonte, miserunt: Is messoriam falcem in manibus habebat, & in humeris situlam gestabat. vbi verò ad fontem venit, aquilam extrictissimè offendit serpente circumplicatam, iam iam proximam vt strangularetur. in eam, vt sæpe solet, inuolauerat: veruntamen nō suarum fraudum compos in ea ipsa expugnanda euaserat. at etiam spiris illius circumuenta, vicina erat ad pereundum. Agricola vel quòd non ignoraret, vel quòd auditione accepisset aquilam Iouis nuntiam & ministram esse, & item quòd egregie teneret feram bestiam esse, falce serpentem ab aquila abscidit, & vinculis eam, vnde effugere non poterat, exsoluit. Cumq; his obiter gestis reuertisset, atq; hausta aqua vinum temperatū omnibus ministrasset, ij quidem auidissimè bibere ingrediuntur. is autem qui aquam hausisset, iam post illos bibiturus erat (nam tum famulus non compotor erat) ad labra poculum cùm admouisset, seruata aquila circum locum illum etiam nunc versans, sic in poculum inuolauit, vt potio effunderetur (vt scyphus frangeretur, Io. Tzetzes 3. 134.) Ille quod grauiter sitiret indignatus ait: Hanc ne gratiam, cùm sis illa (nam auem recognoscebat) tuo conseruatori refers? itáne Iouem gratiarum inspectorem & præfectum vereris? Cùm hæc elocutus se ad alios conuerteret, videt ex venenata potione palpitantes, extremum spiritum efflare. Serpens, vt conijcere licebat, suo veneno fontem imbuerat. (Aquila serpentem scilicet viderat venenum euomentem in vas [quo aqua hausta fuerat, vel è quo bibebant] Tzetzes.) Itaq; redemptionis præmium ei qui se conseruasset, aquila cum pari salute compensauit. Hæc dicit Crates Pergamenus, & Stesichorus in quodam poemate graui & antiquo, & in vulgus haudquaquam peruulgato, Hæc omnia Ælianus.

¶ Idem Ælianus polypi cum aquila pugnam his verbis describit: Quum in saxū (inquit) non admodum è mari eminens polypus aliquando correpens ascendisset, ibiq; explicatis alis summa cum voluptate, quòd frigida tempestas esset, à tepore solis calesceret, neq; sane se in saxi colorem vertisset, quod quidem ipsum cùm ad declinandas, tum magis ad inoliendas piscibus insidias facere solet, aquila acris & acuta in videndo, prædam, si non sibi futuram bonam, attamen paratā & promptam sibi & suis pullis perspicuè cernens, quāto potuit maximo alatū impetu in polypum insiluit. Sed & piscis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhærescentibus cirrhis, in profundum detraxit, hostem capitalissimā, simul & interfecit: quæ quidē Lupus hians (vt est in prouerbio) inani spe illusa, deinde in mari mortua fluitabat. Legitur in eandē rem Antipatri Thessali epigramma lib. 1. Epigrammatū Græcorum, titulo in pisces inscripto. In Creta vi tauros inuadi ab aquila chrysaero siue stellari dicta solere in hūc modum narrant. Interea taurus se cùm abijcit ad pastum, ex insidiis aquila in ceruicem inuolans, crebras illi ac acerrimas plagas rostro infligit. Ille tanquam asilo excitatus, primum incenditur ad cursum, deinde quà potest se in fugam confert. Quandiu in plano & stabili loco fertur, ab aquilę molestia requiescit, ea nimirum quoad in planiciem excurrit, nihil ei negotij exhibet, at quieta volans illum acerrimè obseruat, quacunq; ingreditur. Cùm illum proximè ad præcipitem locum ac decliuem accessisse videt, explicatis in orbem alis, illius oculos quatit, & ea quæ ante pedes sunt, nihil illum prouidentem, magna vi præcipitem agit, laniatq; ventrem appetens, quantum eius cupiditas fert, nullo deinde negotio prędā potitur. Ab aliena præda se continet nihil enim tale etsi humi iacet attingit, sed ex suis laboribus gaudet, atq; à communicando cum aliis se sustinet. Posteaquam expleta atq; exsaturata est, sua aspiratione graui & tetra reliquias imbutas relinquit, aliis iam ad vsum ineptas, Ælianus.

De pugna polypi cū aquila.

De aquila pugna cū tauro.

E.

Accipitrum vel aquilarum pullos fune longissimo ab excelsis montium rupibus in sportis demissi auferunt è nidis, Albertus. Aquilas quicunque Caucasum habitant inimicas habent: quamobrem illarum nidos vbicunq; apparent, ignyferis sagittis incendunt, laqueos insuper ad eas capiendas tendūt, Prometheū vlcisci dictitantes, Philostratus in vita Apollonij. Falcones & herodij eiecti à parentibus,

De ratione capiendarum aquilarū.

& retibus aucupum capti in regionibus vbi nunquam nidi eorum inueniuntur, peregrini vocantur, Albertus. ¶ Plura aquilarum esse genera satis notum est, quorum ad venationem nonnullis vtimur, Grapaldus. Aquila capi debet adhuc parua. solet enim audacia & ingenio per ætatem proficere. quare difficilius adulta capitur, Tardiuus. Aquilæ cicurantur, quæ paruæ scilicet nidis exemptæ fuerint. nam illas quæ in feritate adoleuerunt non tuto cicuraueris. quoniam facilè propter audaciam suam & robur instruentis faciem aliasve partes grauiter læderent. Mansuefiunt autem vt hominibus venatu acquirant quaslibet aues magnas. præcipuè verò vt canum auxilio capiant lepores, cuniculos & capreolos. Qui aquilam ad venationem effert, debet esse robustus, vt pondus eius sustinere possit. Et statim cùm viderit prædam a cane deprehensam, aquilam consuetam & instructam dimittet, quę semper super canes volabit, & cùm leporem viderit subito descendet & capiet eam, Crescentiensis. Herodius 10 cicur super manu sedens gestari nō potest, sed potius brachio toto sustineri debet ab humero vltra manum pelle ceruina munito. & cùm volare conatur, dimittenda est ne brachium gestantis lædat. itaque aut coopertis fertur oculis, aut cùm volare cupit dimittitur. Reuocata, redit ad brachium aucupis, vt vel prædam adepta vel frustrata, quiescat, Albertus. ¶ Rubeus color laudatur in aquila & oculi profundi, præsertim si nata sit in montibus occidentalibus, Tardiuus. Plura leges quod ad electionem aquilæ, supra in *B*. ¶ Quum aquila volans caudam extendit, & se circa illam cōuertit, & versus plagam aliquam ascendit, signum est meditantis fugam. Item si nō descenderit ad sonum pastus offerendi nisi forte nimis satura est, aut nimium obesa. Ne igitur fugiat, consue pennas caudæ ipsius ne extēdere possit, nec ad volatum eis vti aut depluma ambitum podicis, ita vt podex nudus appareat. sic enim propter frigiditatem aeris sublimis, nō conabitur tam altè volare. Verum tunc timendum est illi à cæteris aquilis, quas propter caudam consutam euitare non poterit, Tardiuus. Quum aquila pugno relicto circa illum volat, aut in terra, signum est fugitiuæ. quòd si periculum sit, ne tempore illo quo aues libidine incensæ generationi operam dant, aquila aufugiat, dabis ei in cibo arsenicum siue auripigmentum rubeum, quod libidinem eius extinguet, Idem. Quum aquila dominum suum circumuolat, sic vt non longè ab eo recedat, signum est fugitiuam non futurā, Idem. Aquila (fera) capit accipitrem, & quamuis aliam auem rapacem, aquilam quoq; cicurem, quum viderit eas gestare lora pedum, cibi id aliquid esse putans. hoc periculum igitur euitandi causa lora pedum aquilæ cicuri, aut cuiuis aui rapaci volaturæ, adimito, Tardiuus. Aquilæ quædam cicuratæ in Tartaria etiam in lupos insilire, eosq; in tantum diuexare non dubitant, vt ab hominibus sine labore & periculo capi possint, Paulus Venetus. Lepores & vulpes (inquit Ælianus) ad hunc modum Indi venantur, neque enim ad capturam eorum canibus egent: aquilarum & coruorum & miluorum pullos educunt ad venationemq; instituunt. Instituendi 30 ratio hæc est: Primum vt ad leporem & vulpem mansuefactos carnem appenderunt, eos de manibus dimittunt, ad quos à tergo insequendos auibus emissis fruendæ carnis ad eos ipsos alligatæ potestatem venatores concedunt. Aues autem acriter insequuntur, & simul vt vel hanc, vel illam ceperint, præmium pro captura carnem consequuntur. Hæc nimirum apud eos prosequendi has bestias maximè illecebra est. Postea verò quàm eas exactè ad venandi scientiam erudierunt, in montanos lepores, ac feras vulpes emittunt. aues consueti prandij spe quæ ex obiecta præda eis ostenditur, & insequuntur, & celeriter comprehendunt. atq; vt Ctesias ait, quod ceperunt, dominis reportant, non planè inscię pro carne illa prædę domesticæ antea appensa, se ex fera præda nunc viscera habituras esse. Nutritur aquila omni genere carnium, nec facile morbo corripitur. cùm leporem ceperit, pascatur eo sæpius, vt postea 40 libentius persequatur, Crescentiensis. Plura de cibo aquilæ *vide* supra in *C*.

Aquilarū pullus captus & ad palū alligatus parantes omnis generis prædam adferunt quæ ab accolis aufertur & colligitur.

¶ Qui prope nidum aquilæ habitant, vnum ex pullis eius (accedentes ad nidum armati, pręcipuè capitibus, timore aquilæ) auferunt, & ad palum alicubi alligant. Tum illi vociferanti parentes adferunt lepores & cuniculos, si in locis illis reperiantur, & gallinas & anseres, quæ accolæ sibi colligunt. interdum feles ac vulpes. nuper quidam pullo sic alligato gallinā attulerunt cum pullis aliquot intra pennas matris, qui sine vlla læsione ab accolis collecti & nutriti sunt, Crescentiensis. Aquilæ magnæ & feroces in Liuonia regione Septentrionali (inquit Albertus) piscibus, auibus, & quadrupedibus pullos suos nutriunt. Incolæ autem nidis exemptos sub arboribus ponunt aluo ligata vel consuta, vt cibi appetitum amittant. Parentes verò nihilominus auium pisciumq; prædam apportant, quam incolæ colligunt vt se & familias pascant. interdum tamen soluunt pullis anum ne moriantur, quo præda fruantur 50 diutius. Et aliquando quidam, vt ab illo ipso homine fide digno accepi, in vno nido aquilarum antequam pulli complerentur, plus quàm trecentas anates, & supra centum anseres, lepores circiter quadraginta, & plurimos magnos pisces collegit.

¶ Aquilæ, vel cuiuslibet vastæ alitis pinnis quæ rigorem habent, aluearia emundentur qua parte emundari non poterunt, Columella. Scythæ, & in primis Androphagi ex eis & Melanchlæni & Arimaspi aquilarum ac vulturū ossibus ad tibias vtuntur, ἀετῶν καὶ γυπῶν ὀστοῖς αὐλητικοῖς ἐμπνέουσι, Pollux.

F.

Aquila in cibo interdicta est à Deo.

Aquila Deuteron 14 & Leuit 11. inter aues immundas recensetur. Aquilæ cibum nobis interdixit legislator, vt & aliarum rapacium, insinuans nullo commercio illis hominibus qui per rapinam viuunt cōiungi nos oportere, Clemens lib. 3 Pædagogi & Stromateon 5. Aquilam, haliæetum, vulturem &huiusmo-

& huiusmodi sublimipetas ac rapaces aues, Moses in cibo prohibuit, fastum scilicet supra alios se extollentem & rapacitatem damnans, Procopius.

G.

Remedia ex aquila pelle.

Vultur eadem omnia potest quæ aquila, sed infirmius. pro vulture etiam absente accipiter substituetur, sed minore efficacia, Kiranides. Aquila quomodo mactari, & vt singulæ eius partes ad remedia valeant, adiurari debeat, idem author lib. 3. superstitiosissimè describit. ¶ Pellis aquilæ curata diligenter cum plumis suis, & ventri stomachoq; pro fascia apposita, colicos magnificè adiuuat & stomachicos: & eos qui colicam (vitio) stomachi patiuntur, liberat, & concoctionem iuuat, Kiranides.

Penna.

¶ Aquilæ pennam vel alam si quis ponat sub pedibus mulieri in partu laboranti, mox pariet. vbi verò primum pepererit, tolles pennam, Kiranides.

Capite.

¶ Ad cephalalgiam magnum miraculum: Os capitis aquilæ alligatum patienti in corio ceruino verticem sanat. tempora verò aquilæ hemicraniam curant, dextrum dextro alligatum, sinistrum sinistro, Kiranid. Ad dolorem hemicraniј. Aquilæ capitis os, aut vulturis, dextrum dextro lateri dolenti, sinistrum sinistro appende, Galenus Euporist. 3.34.

Cerebro.

¶ Cerebrum aquilæ cum oleo & modica cedria inunctum, scotomaticos & omnem capitis effectum sanat, Kiranid. Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus morbo regio resistit, Plinius. Oculis aquilæ cerebro aut felle inunctis claritatem visus restitui dicunt, Idem. his quidam verba eodem in loco sequentia, cum melle Attico, adiungunt: alij ad sequens medicamentum referunt. Et alibi, Aquilæ cerebro vel felle visus claritatem restitui & suffusiones curari dicunt.

Hepate.

Hepar aquilæ siccum & tritum, cum proprio sanguine ac oxymelite per dies decem (potum) epilepticos sanat, Kiranides.

Felle.

¶ Fel omne acre est & calfacit, sed aliud alio magis aut minus. aquilinum inter efficacissima numeratur, Dioscor. Accipitrum & aquilarum fella nimis acria sunt, quin etiam exedunt, quod vel colore suo ærugineo testantur, qui tamen interdum niger reperitur, Galenus de simplicibus 10.13. Apud eundem de composit. sec. locos 4.7. fel aquilæ miscetur ocularibus compositionibus ad ficosas aliasq; eminentias, & oculorum suffusiones, &c. De vsu huius fellis ad oculorum claritatem restituendam, & emendandas suffusiones, Plinij verba recitaui paulò ante inter remedia ex cerebro aquilæ. Aquilæ quam diximus pullos ad contuendum solem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur oculorum nubeculæ & caligationes & suffusiones, Plinius. scripserat autem hoc facere haliæetum: sed alij hanc facultatem simpliciter aquilino felli adscribunt. Oculis hebescentibus felle aquilæ cum melle Attico inunctis, visus præstatur acutissimus. vt non sibi tantum, sed hominibus quoq; acutũ cernant aquilæ, Ælianus. Idem remedium Sextus ad suffusionem oculorum cõmendat: sed quidam (inquit) illud magis prodesse credũt, qui his medicamentum hellebori ℔ j. aut dimidiam myrrhæ, tantundem mellis Attici, obtemperatam faciunt inunctionem, (sed vidẽtur hæc verba corrupta) compositio fortè talis est, vt fellis & hellebori ana ʒ j. myrrhæ & mellis Attici ana ʒ. ſ ad inunctionem misceantur. Fel aquilæ cum succo prasij herbæ myrrhaq; & melle fumum non experto, inunctũ oculis, omnem obscuritatem & hebetudinem tollit, nec vllum in eis vinum fieri sinit, Kiranides.

Lingua.

¶ Tussi medetur lingua aquilæ collo suspensa, Galenus Euporist 3.37.

Pedibus.

¶ Ad lumborum dolorem, aquilæ pedes euellunt in aduersum à suffragine, ita vt dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister læuæ, Plinius.

Stercore.

¶ Stercus anserinum præ nimia acrimonia inutile est. coniicio autem ita esse & accipitrum & aquilarũ. Verùm fugienda est materia omnis eiusmodi quæ difficulter comparari potest, Galenus. Verrucas & myrmecias fimus aquilæ illitus curat, Kiranides. Florentinus in Geoponicis confirmat illuc nunquam accessurum serpentem, vbi aquilæ aut milui fimus cum styrace in suffimentum fuerit adhibitus. Aquilæ fœminæ stercus cum melle synanchicos sanat, & quasuis passiones circa collum, & ad tusses prodest, Kiranides. Fimus aquilæ suffitus, in partu laborantes adiuuat mulieres, & corruptos fœtus educit, & secundas extrahit, Idem.

De aetite lapide.

¶ De aetite lapide quem Latinè aquilinum dixeris, aut aquilæ lapidem, vt Sextus. Quòd aquilæ hunc lapidem, & quam ob causam, in nidos imponant, supra in C docuimus. Tribus primis aquilarum generibus, (hoc est *melanaeto, pygargo, morphno*) & quinto (hoc est, gnesio) inædificatur (fortè non simpliciter imponi, sed cum reliqua materia intertexi & implicari sentit) nido lapis aetites, nihil igne deperdens, Plinius. Est autem lapis iste prægnans, intus cùm quatias alio velut in vtero sonante, Idem & Dioscorides. Aquilæ lapis in ventre eius aut in nido inuenitur, Sextus. Aetites lapis gignitur in Euphrate fluuio Parthiæ, Chrysermus apud Stobæum. De aetite non constat: sunt qui è montibus Caucaseis, alij ab Oceani littore peti tradunt, colore cãdidissimo, spiritu grauidum, qui etiam ex agitatione sonum ædat: ita potentem vt aquæ bullientis in lebete feruorem extinguat, Oppianus in Ixeuticis. Aetites duas naturas habet. alter rarus & inanis est, alter densus ac solidus, Zoroastres in Geopon. 15.1. Aetites lapis (inquit Plinius 36.21.) ex argumento nominis magnam famam habet. Reperitur in nidis aquilarum, sicuti in decimo volumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam: nec sine ijs parere quas diximus aquilas, & ideo binos tantum.

Quatuor aetitæ huius lapidis genera.

Genera eorum quatuor. In Africa nascentem pusillum & mollem, intra se ac veluti in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutilum, in

aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. habet in aluo harenam iucundam & lapillos, ipse tam mollis vt etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Thaphiusa (oppido Cephaleniæ,) qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem, inuenitur in fluminibus, candidus & rotundus. huic est in aluo lapis qui vocatur callimus, nec quicquam tenerius, Hæc Plinius. Apud nos (inquit Ant. Brasauolus Ferrariensis medicus) duo genera sunt, alterum album marmoris colore & effigie: alterum nigrum, subnigrum, vel cinereum. Vocant & lapidem prægnantem quòd intus alterum lapidem album contineat, qui sonat si quatiatur. In aquilarum nidis inueniri scribunt veteres, quod nos nunquam fieri putamus. Frequens est in Apulia monte Gargano, & varijs Apennini locis. Albus in fluminibus inuenitur, (præcipuè circa initia riuorum & fluminum.) Ex Armenia alioqui Alexandriam vehitur, inde Venetias. Abutuntur eo quidam ad multas superstitiones & vanitates: hoc volunt furta detegi, hoc non possunt etiam optima cibaria edi, hoc futura prædicere tentant, hoc deprehenduntur vxorum furta, Hæc Brasauolus. Lapis aquilæ inuenitur in India inter Chimonas & Sarādin, (aliàs Chimoas & Sarandi.) Græci antarron (vox apparet corrupta, fortè à Græca apud Dioscoridem κατόκιον, nisi potius κατόχιον legendum est. est enim (inquit) aetites κατόχιον ἐμβρύων, hoc est amuletum retinens foetus) id est alleuiantem partus. Reperta est autem huius lapidis facultas ab ipsa aquila. nam cùm aquila fœmina paritura est oua, mas ei hunc lapidem ex India allatum supponit, vt facile & minori dolore pariat, Serapio. Hic lapis ex India adfertur, similis castaneæ, nisi quòd habet colorem nebulæ vel pulueris, (aliàs, colorem vellereum, fortè cinereum) & cùm agitatur, lapillus alius interior auditur, qui fracto exteriore apparet sicut auellana, ad albedinem declinans, Rasis apud Serapionem idem alibi (inquit Serapio) hunc lapidem ouo similem facit. Multa eruditè de aetitis eorumq; differentijs scribit Georg. Agricola lib. 5. de natura fossilium. Vt belemnites (inquit) aut terram aut arenam aut lapidem in se continet, ita geodes amplectitur terram: aetites lapidem vel arenam, enhydros liquorem. sed hi differunt à belemnite figura. nam pleriq; omnes in speciem orbis globati sunt, sed modò absoluti, modò compressi. eum certe qui complectitur terram Plinius aliàs in aetitis numerat, aliàs geoden vocans separatim persequitur. Dioscorides geoden ab aetite distinguit: quòd ille terram, vnde ipsi nomen impositum, hic lapidem contineat. adeò certè magnam cognationem inter se habent, vt ex eadem constent materia, non aliter ac belemnitę diuersas res etiam ipsi continentes, vt ferè in eodem loco gignantur. gignūtur autem in Saxonibus ad Hildeshemium: in Misenorū montibus ad Salam, & non longè ab Aldebergo, ac verò etiam sub arce Motestha, inueniuntur verò cùm torrentes ex magnis & assiduis imbribus terram eluunt. Dictus est aetites vel à colore aquilæ candicāte cauda, vt sentit Plinius. vel quòd in aquilæ nidis reperiatur. Misenus non longè ab Aldebergo repertus in rutulo niger est, (&c. omitto enim differentias eorum quas adfert mox à colore, odore, figura, magnitudine, duritie, asperitate, & contrarijs, postremò à contentis.) Quidam cùm quatiuntur, sonum nō ædunt, quòd calculi intus adhæreant: sonant verò in quibus illi liberi ac soluti intus iacent. Nec verò pæantides, gemonides etiam vocatæ, quæ in Macedonia inueniuntur iuxta monumentum Tiresiæ: nec cissites qui nascitur in Ægypto circa Copton: nec gasidane, quam Medi & Arbelitæ mittunt, alij sunt lapides quam aetitæ candidi quia enim ipsi medentur parturientibus, pæantides vocantur quia prægnantes quasi fiunt & pariunt alterum lapidem, appellantur gemonides quia cōcipiunt, cissitæ (sed ita cyssitæ potius per y. dici deberent) nomen inuenerunt. Gasidanæ vocabulum peregrinum est, tamen quia cōcipere dicitur, & intra se partum fateri concussa, satis intelligimus etiam aeten esse. Verùm de his lapidibus quisq; quod sibi videbitur verius sentiat. Omnino autem iam dicti lapides sunt hi, quos Theophrastus & Mutianus parere crediderunt. Enhydros quoq; ad aetitas pertinet, Hęc Georg. Agric. Aetitæ genus vnum (inquit Christoph. Encelius) prægnans est arena & lapillis. aliud chelonitide (sic vocat impropriè lapidem cui species sit conchæ, pectinis aut strombi.) aliud silicem candidum continet. talem ego ad Albim inueni, candidum, subrotundum, durissimum, in cuius superficie cellulæ erāt tanquam in fauis apum: cuius speciem alteram aliquando extra matricem (lapidem continentem) inueni solam, pilei quadā forma. ¶ Vidi ego aeten magnitudine & forma paruæ pilæ lusoriæ, planè rotundum, ex ruffo albicantem. & alterū oblongiusculū, angulosum (tribus aut quatuor angulis) spadiceum ferè vel magis fuscum. longitudine pollicis transuersi, crassitudine minimi digiti ferè. vterq; lapillū continebat. item alium ex Palæstina allatū, asperum sabulo, nigricantem, latum qui arenam continebat alium deniq; oui figura. Aetites siue geodes quem aperui dum hæc scriberem, ruffus erat, magnitudine pruni, terra siue argilla prægnans albicante, glutinosā, terræ sigillatæ vulgaris colore saporeq;. crustam quoq; ambientem ex eadē substantia induruisse gustus prodebat. crusta quidem potentius quam argilla siccare & astringere videbatur. Eadē, vt coniecio, generatur cum argillæ exiguæ massæ (possunt aūt in aquis & fluuijs volutatione offensioneq; tum diuidi in exiguas partes, tum in figuram rotūdam redigi) per superficiem frigore indurantur: aut forsitan etiam calore, siue Solis, siue ex terra subeunte, vel temporis diuturnitate. Exiccatis autem exterioribus & in crustam conuersis, tanquam in oui generatione, interiora molliora manent & humiditatem suam conseruant, vt quæ per crustam nimis densam euaporare non possit. Quòd si fortuitò massula non mera argilla constet, sed lapillum arenasve contineat,

Lapis prægnans.

Georg. Agricolæ de eodem lapide sententia.

Descriptio aetitarum quos vidit hic author.

Qua ratione generetur hic lapis.

neat, ea quoq; in medio relinquuntur, crusta ambiente propter exiccationem se contrahente, minusq; loci occupante. quare spacium aliquod inane relinquitur. vnde sonitus. Hęc quidem de generatione & differentiis aetitæ obseruaui. & vt naturam quoq; eius experirer, bis vnum huius generis igne candefeci, qui nihil inde lædi aut mutari visus est, ne colore quidem: vt conijciam eandem ferè eius substantiā esse, quæ argillæ illius ex qua vascula fusoria aurifabrorum fiunt. ¶ Vultures quum cœperunt oua ædere, aliquid adferunt ex Indico tractu, quod est tanquam nux, intus habens quod moueatur, sonumq; subinde reddat. Quod vbi sæpe apposuerunt, multos fœtus producunt: sed vnus tantum remanet qui immusulus vocatur, Textor. ¶ Chymistæ aetiten pro chrysolito, & porphyrite, & chrysochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt, Hermolaus in Corollario. Ocytocius lapis est minor aetite, planus tactu & resonans, Kiranides 1, 24. Et alibi, Aetites lapis rubeus est colore vt cera. gestatus seruat in vtero fœtus, & abortus prohibet. est enim ocytocius, (fortè χατόκιον, vt Dioscorides habet.) ¶ Lapis echites (corrupta vox pro aetite) id est aquileus, gemmarum optima est, coloris punicei, & vocatur ab aliquibus herodialis (ab indoctis scilicet, qui herodium vt dixi in *A.* pro aquila maxima & nobilissima accipiunt) eò quòd aquilæ eum in nido ouis suis apponant, Albertus. Aetiten aliqui dixere gagaten, (alias gagiten,) Plinius. Seruius quoq; aetiten nominat gagaten. sed gagaten scimus esse longè diuersum lapidem, qui cùm vritur odorem sulphureum reddat, vt Plin. alibi scribit: aut bituminosum resinæve, vt Dioscorides & Orpheus. itaq; non potest nihil igne amittere, neq; frigidissimus esse, quæ duo aetitæ attribuuntur. quanquam de gagate Plinius refert, vti eo magos in ea quam axinomantiam vocant, & peruri (inquit) negant, si euenturum sit quod aliquis optet. sed magicum hoc, non naturale est. Strabo gangiten in Armenia repertum scribit quo serpentes fugentur, hunc (gagiten seu aetiten Plinij) an alium accipiat, nondum liquet, Hermolaus. Mihi verò dubium non est, quin gagaten intellexerit Strabo. hoc enim tantum serpentes fugari authores scribunt, non etiam aetite. Alius ab aetite est gagates vel gangites lapis, quem Nicander ἐγγαγίδα πέτρην dixit, medicis notus, Cælius. Cæterū cùm aetites igni resistere possit, teste Plinio: & aquæ bullientis in lebete feruorem extinguere, vt Oppianus scribit, (alij idem de iaspide tradunt) eo quidem nomine pyrimachus dici posset. Sed alius est lapis pyrimachus cuius meminit Aristoteles lib. 4. de Meteoris, scribens illum quoq; vt ferrum igne vehementer liquari: & quod ab eo igne soluto fluat, rursus concrescere & durari. Eiusdem & Theophrastus meminit in lib. de lapidibus. Interpretes Aristotelis qui nam hic lapis sit, non docent, aliqui recentiorum pyritem esse suspicantur. Pyrimachum aliqui alabastrum esse dicunt, quod non credo: alij lapidem è quo ignis ferro excutitur, Niphus. Bellonius in Memorabilibus suis cap. 53. lapidem quendam describit, quem Græci vulgò *asbeston*, alij *varoutnicon* nominent, &c. qui an sit pyrimachus, inquirēdum est. Est & amiantus lapis alumini similis qui nihil igne deperdit vt scribit Plinius. sed hunc non puto liquari, vt neq; aetiten. liquari enim & nihil deperdere, fortè solius auri est.

De gagate an idem sit cum aetite.

Lapis pyrimachus.

¶ Aetites ad multa remedia vtilis est. sed vis illa medica non nisi in nido direptis, Plinius. Et alibi, Lapis aetites in aquilæ repertus nido, custodit partus contra omnes abortuum insidias. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus vel quadrupedibus, in pelliculis scanficati, vteri animalium continent partus, non nisi parturiant, remouendi, alioqui vuluæ excidunt. Sed nisi parturientibus auferantur, omnino non pariunt, Idem 36. 20. est autem obscurum quid sibi velit per hæc verba scarificati vteri. & fortè corruptus est locus. malim ego, lubrici vteri animalium, ex Dioscoride. Aetites mulieribus commodus abortibus aduersatur, Ælianus. Phylacterium est prægnanti, & præstat vt mulier partum perferat, Sextus. Aetites alter densus est & solidus, qui mulieribus alligatus perficit fœtus: alter rarus & inanis intus, (videtur hic aliquid deesse, tum quia de facultate posterioris nihil dixit, tum quia Græcè legitur: ἀλλ' ὁ ἀδρανὴς πλειστὸ ἀδύνης, &c. & sequi debebat, ὁ δ' ἀραιὸς, &c.) Zoroastres in Geoponicis 15. 1. Collo appensus aetites amolitur abortum, Author incertus. Vt fœtus retineatur, lapis aetites appendatur, Galenus Euporist. 2. 57. Aetites sinistro brachio adalligatus contra muliebrium locorum lubricitatem fœtus in vtero retinet: parturientibus verò à brachio sublatus femori alligandus est, vt sine dolore fœtus excludatur, Dioscorides. Collo mulieris suspensus conceptum impedit, Constantinus: per errorem fortassis, quòd apud Dioscoridem vel ipse vel alius quem sequutus est, ἀτόκιον pro χατόκιον legerit. Non igitur pugnant authores si alij appenso hoc lapide fœtum retineri, alij promoueri partum & facilem reddi tradunt: quoniam diuersis corporis locis alligatus diuersum præstet: nempe supra vterum retineat, infra vterum verò detrahat partum. quanquam Chrysermus apud Stobæum aetiten ait obstetrices difficulter parientibus super vteros (ἐπὶ τὰς γαστέρας) imponere. & sic illas confestim ac sine dolore enixi. Aetius verò 16, 21. aetites (inquit) super ventre gestatus, prægnantes fœtusq; conseruat, nec sinit vuluam emollescere. Mulieribus & cæteris animalibus si supponatur hora partus, facile minoriq; dolore parient, Serapio. habetur autem (inquit) apud nos à quam pluribus, & persæpe hanc vim ei verè attributam esse experimento cognoui. Hoc idem Rasis (Serapione citante) expertum se ait. Nos superioribus diebus periculum aetitæ in parturiente facientes, nihil iuuamenti obonuimus, Amatus Lusitanus. Iac. Syluius in Gallia vsu quotidiano huius lapidis vim probatam ait, vt supra quidem alligatus partum contineat, ad femina verò attrahat. Apud nos aliqui in hunc vsum hoc genus lapidum vel rude vel crusta superiore dempta complanatum, argento includunt, vt ad quanque corporis partem alli-

De remedijs ex aetite.

ligari commodè possit: quasi verò vis certa huic lapidi insit fœtum ad sese attrahendi vt magneti ferrum. Atqui experimentis etiam hac in re non videtur fides habenda. quicquid enim appenderis parturienti, instantibus iam doloribus partus & vtero nitente, naturaque mouente fœtum, vt plurimum paulò pòst pariet mulier: non minus fortè, quàm aliud quodcunque à natura excernitur, si iam maturum sit ac nisus partus excernentis accedat, vt plurimum procedet, nisi nimium infirma & debilitata sit natura. Scio animum & fiduciam nonnihil præstare: sed hic verbis potius spe & consolatione plenis & religione confirmari, atque in Deum dirigi debet, non in phylacteriis & amuletis hærere, ne per simplicem in illa fiduciam idololatria committatur. Conatur etenim dæmon vt per alios innumeros dolos, sic præcipuè per magiam quæ verbis & amuletis vires mirificas tribuit, mentes hominū à Deo abstrahere, hanc interim non magiam sed creatæ a Deo naturæ vim esse asserens. Scio etiam occultas rerum esse facultates, qualis est magnetis in attrahēdo ferro. sed in illis, cùm ex primis aut secundis qualitatibus (vt physici & medici vocant) causas cur quidque fiat reddere nequeamus, vnam habemus communissimam, nempe totius substantiæ similitudinem aut dissimilitudinem. ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Quænam verò substantiæ similitudo, quæ vera sympathia lapidis ad fœtū in vtero fuerit? An quòd similiter aliquid inclusum intra se gestat, quod concepisse, quoque, veluti grauidus lapis videtur, sicut vterū fœtus? Sed ficta huiusmodi inter se rerum similitudo innumeras nobis superstitiones peperit. atqui magis ferme ridiculum est hanc facere similitudinem secundum substantiam, atque animal pictum eiusdem substantiæ cum viuo asserere. Sed his omissis veniā ad reliqua quæ de facultatibus aetitæ authores tradunt. Omnes aetitæ exiccant. quidam insuper astringunt ex quibus *geodes* ea quæ obscurant oculos, purgat: & cum aqua illitus, sedat inflammationes mammarū & testium, Georg. Agricola. Verrucas & myrmecias aetites applicatus sanat, Kiranides. Prohibet casum epilepticorum, Euax & Albertus. hinc est fortè quòd Serapio scribit poni eum loco pæoniæ. Tritus & exceptus ceroto parato cum cyprino (vnguento) aut gleucino aliòve calfaciente, comitialibus magnopere prodest, Dioscorid. Adalligatus vnà cum pisce aquila ossa confracta restaurat, Kiranides. Prodest cùm ad alia plurima, tum ad rigores qui per circuitus reuertuntur, & præsertim ad quotidianas facit si corpori alligetur, Trallianus. Aetiten lapidem cum ouo ac modico rosaceo podagris illini iubet Ætius 12.44.

Superstitiosæ facultates huic lapidi tributæ. ¶ Κλεπτέλεγξις est, hoc est furta detegit, si quis eum imposuerit in panem qui edendus sit. nam fur panem illum quamuis commansum dentibus suis deglutire non poterit. eodem modo cum cibariis coctum, furem prodere aiunt, cùm cibaria illa deuorare nequeat, Dioscorid. Hunc morem sic deprehendendi furem in Græcia etiamnum durantem pluribus describit Bellonius in Memorabilibus cap. 23. Si quis de cibo aliquo tanquam venenato suspicionem conceperit, aetites in cibum impositus prohibet ne deglutiri possit si venenum sit mixtū: lapide verò subtracto nihil prohibebit quin cibus deglutiatur, Euax & Albertus qui hoc a Chaldæis prodi scribit. Kiranides videtur aetitæ lapidis facultates quasdam superstitiosas non satis distinguere a facultatibus attributis lapidi, quem ait reperiri in capite piscis aquilæ.

H.

Aquila vnde dicta sit. a. Aquilus color est fuscus & subniger, à quo aquila dicta esse videtur: quamuis etiam ab acutè volando dictam volunt, Festus. Aquila ab acumine oculorum vocata est, Isidorus. ab acumine: habet enim tria acuta, visum, iram, & instrumenta venandi, quæ sunt vngues & rostrum, Albertus. Iouis ales, & Iouis armiger per antonomasiā absolutè pro aquila apud Vergilium ponuntur. *Vide* infra in *h* Flammiger ales, pro aquila quæ Iouis fulminibus seruit, vt exponit Lactantius, Statius 8. Thebaid. Οἰωνὸς ταχὺς ἄγγελος, pro aquila Iliad. ω.

Ἀετὸς vnde. ¶ Ἀετὸς, Atticum est: αἰετὸς commune. vtroque modo apud Aristotelem scriptum inuenio. Attici vt pro κλαίω, κλάειν: sic ἀετὸς sine iôta proferunt, idque aptius, vt videtur, quoniam παρὰ τὸ ἀΐσσειν (hoc est ab impetu volandi) hæc auis denominatur, Orion apud Etymologū. Aetòs dicitur a verbo ἀΐσσω quod est impetū facio, quasi ἀϊτός. vel παρὰ τὸ ἀεὶ ἔτεσιν ζῆν. fertur enim illam a Ioue semper ven euentus nunciam emittere, Etymologus. vel ab α particula intendēte & nomine ἔτος, ὡς λίαν ἀληθὴς καὶ αἴσιος ἐν τοῖς οἰωνισμοῖς. vel quoniam Ioui, qui allegoricè aerem denotat, sacra est, eadem origine qua aer, à verbo ἄω (id est spiro) deriuatur, Eustathius.

Varia aquilæ nomina. ¶ Αἰβετὸς, aquila, Pergæis, Etymologus & Varinus. locus apud Hesychium deprauatus est. Ἴζος, aquila, Varinus. Πηραὸς, aquila Macedonibus, Idem & Hesychius. Alibi tamen apud eosdem inuenio, quòd aquila Macedonū lingua ἀερόπους dicatur: & rursus eadem lingua ἀηγίαντα, apud Etymologū & Varinum. Φλέγμας, aquila est fulua & vehemēs: aut si Græcè mauis, ἀετὸς ξανθὸς, ὀξὺς, Hesychius & Varinus. sed pro φλέγμας repono φλεγύας, quam vocem Suidas quoque pro aquila interpretatur. φλεγύας est aquila, dicta ἀπὸ τοῦ φλέγειν καὶ λαμπρὸς εἶναι. aliqui auem vulturi similē interpretantur Μορφνοῦ φλεγύαο, Hesiod. in Aspide. Varinus aquilæ nigræ interpretatur: & potest sanè à verbo φλέγω, φλεγύας, pro nigro accipi, vt αἴθων ab αἴθω. sed de morphno aquila dicam infra priuatim. φλεγυῶ quidem & φλεγυρὸν Grāmatici βίαιον & λῃστρικὸν, id est violentū & prædonem vel rapacem exponunt, quod aquilæ conuenit. Ἄρξιφος, aquila apud Persas, Hesychius & Varin. Ἀκυλεὺς, aquila, Hesychius. apparet aūt vocem esse corruptam à Latina. *Escos*, id est aquila auis, Syluaticus, corrupta forsitan voce a Græca aetos. Hyperionis auis est aquila fœmina, similis aquilæ mari, Kiranides. Καταῤῥάκτην, aquila, Sophocl. in Laocoōte: harpyias etiā in Phineo catarrhactas vocat. sed catarractes vel cataractes

proprè

propriè & priuatim vocatur non aquila ipsa, sed aquilæ similis quædam auis rapax, ὄρνεόν τι ἀετῶδες, vt Eustathius in Dionysium scribit: in parecbolis Homericis simpliciter genus auis rapacis interpretatur.

¶ Epitheta. Iouis ales, Iouis armiger (Æneid. 9.) quibus & per antonomasiam absolutè pro aquila vtuntur. Ferox, Horatius. Fulua, Æneid. 12. Et apud Textorem, Alitum regina, altiuolãs, astriuolans, bellatrix, corusca, flammigera, grata Ioui, nubiuaga, nuncius Iouis, prædatrix, præpes Vergilio. (Vide Festum in dictione *præpetere.* Vergilius etiam præpetes pennas dixit: *Nec respirandi fit copia præpete ferro* Ennius de pugna Cæcilij, ingruentibus in eum veluti imbre, telis) rapax, regalis, regia, sublimis, venatrix. ¶ Αἰετὸς αἴθων, Iliad. ο. licet autem αἴθωνα interpretari vel à colore nigrum, fuluum, ruffum: vel ab animi feruore, aut ab impetu & vehementia volandi. Διὸς αἰγίοχος αἰετὸς ὄρνις, Theocritus Idyl. 17. Μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης, Odyssea τ. Ἀγκυλοχείλην interpretantur vel qui χεῖλος, id est rostrum aduncum habeat, vel chelas, id est vngues vncos. Cleonem Aristophanes traducens, tanquam corrarium & pecunias publicas suffurantem βυρσαίετον ἀγκυλοχείλην cognominauit, quasi aduncas & rapaces manus habentem. Sed de huius vocis etymologia & interpretatione plura leges apud Varinum in elemento Α. Βασιλήιος ὄρνις αἰετὸς, Nicander. Accipitrem Homerus ὤκιστον tantum vocat, ἀετὸν verò κράτιστον simul & ὤκιστον. Ὀξὺς, in Epigram. Οἰωνὸς ταχὺς ἄγγελος, absolutè pro aquila, Iliad. ω. Αἰετὸς τανύπτερος, Hesiodus in Theogonia. Τανυσίπτερος ὄρνις, ibidem de aquila. Τελειότατος πετεηνῶν, Homerus Iliad. θ. vbi Scholia exponunt aquilam auium maximam, vel auspicia perfecta præbentem, ἀποτελεστικώτατον. Ἀετὸς ὑψιπέτης, Aristoph. in Auibus. Ὑψιπέτης, Iliad μ. & ν. Ὑψιπετήεις, Iliad. χ. Οἰωνῶν βασιλεὺς per antonomasiam, Pindarus. Ὠμηστὴς, Apollon Argon.

¶ Aquilus color est fuscus & subniger, à quo aquila dicta esse videtur, quamuis eam ab acutè volando dictam esse volunt. Aquilus autem color ab aqua est nominatus. qui color incertus est inter album & nigrum, Festus. Aquila quidem germana colore ruffo & subrutilo describitur, melanæetus autem & anataria seu morphnus nigricant. Aquilius prænomen (cognomen) ab aquilo colore, id est nigro est dictum, Idem. Corpore aquilo, Plautus Pœn. Colorem inter aquilum candidumq́, Suetonius in Augusto. Aquilinus, quod ad aquilam pertinet, aut quod aquilæ est simile. An tu inuenire postulas quenquam coquum, Nisi sit miluinis, aut aquilinis vngulis? Plautus, id est rapacibus. Aquilo ventus à vehementissimo volatu ad instar aquilæ appellatur, Festus. Vt aquilifero moranti cuspide sit comminatus, Tranquillus in Cæsare. sed legendum aquilifer casu recto, ex Plutarcho, Cælius. *Vide inferius inter icones.*

Epitheta aquilæ.

De aquilo colore.

Aquilinus.

Aquilo ventus.

¶ Legimus in templis etiam vocari ἀετοὺς, id non aliud indicat, quàm tecta, quæ item pterà vocant, sed & aetómata, sicuti in Agamemnone auctor est Ion, (ex Scholiaste Aristophanis.) Corinthiorum autem fuisse inuentum id cecinit Pindarus, quum in Olympiis ita scribit de Corinthiis, Τίς γὰρ θεῶν ναοῖσιν οἰωνῶν βασιλῆα δίδυμον ἔθηκε; Antè verò retroq́ aetómata concinnari solita, prodidit auctor Didymus, Cælius. Corinthij inuenerunt τὸ ἐπάνω τῶν ναῶν διπλᾶ ἀετώματα, Scholiastes in Olympia Pindari Carmine 13. Sed alij videntur aquilæ effigiem interpretari apud Pindarum, quæ templis imponi solita sit, vt ex hisce Scholiastæ verbis colligo: Ὁ ἀετὸς ὁ τῶν ὀρνέων βασιλεύς ἐστιν, ὁ ἐπὶ τῶν ἱερῶν τιθέμενος. Πτέρυγες καὶ πτέρυγας, καὶ ἀετώματα, καὶ ἀετοὺς, id est pinnas & aquilas vocant tecta templorum, Varinus & Suidas. Ἀέτωμα, τὸ εἰς ὕψος ἀνατεταμένον τῆς ὀροφῆς ὥσπερ τρίγωνον, Galenus in Glossis & Suidas. hoc est tectũ quod vtrinq́ in altum tendit figura triangulari. neq; enim omnia tecta hac specie construuntur. apparet autem non modò templorum, sed quarumuis ædium tecta in hãc formam constructa sic dicta fuisse. Solent autẽ idiotes huiusmodi tectis ante & retro muros triangulari figura per interualla scansilia se colligentes in mucronem, pinnarum extensarum similitudine, adiungere: qui ipsi muri vel pinnæ murorum an similiter aeti vel aetómata dici possint, iudicẽt alij. Ἀετὸς, vel αἰετὸς, τὸ ἀνάφωμα τὸ κατὰ τὴν ὀροφὴν, ὅ τινες ἀετώματα καλοῦσι, τὸ γὰρ σχῆμα τοῦτο ἔοικεν ἐμφερὲς τῷ πτερῷ τοῦ ζώου, Suidas & Etymologus. Eustathius simpliciter aetòn & aétoma partem templi esse scribit, sic dictam a similitudine alarum aquilæ. Galenus libro 3. commentariorum in Hippocratem de articulis, Ἀέτωμα οἴκου (inquit) vocat culmen seu supremam domus partem triangulari forma. nam si solarium (ἡλιαστήριον) quispiam facere velit, loco tegularum aream planam constituet. at si tegulas imponat, ea forma tectũ erigit, qua facilè pluuialis aqua defluere queat. vnde in altum medio culmine à posteriore in anteriorem partem per longitudinem porrecto hinc & inde supra laterales parietes tectum humiliter deducitur, vt geminarum demissarum alarum speciem præferat. ex qua similitudine veteres huiusmodi tecto aetomatis nomen indidisse videntur: quod & ἀετὸν appellarunt cùm alij, tum Diocles Carystius hunc locum paraphrasticè reddens, Hęc ferè Galenus. Græcus quidem codex admodum deprauatus est. Interpres Latinus vertit *lacunar,* & *testudinatum,* quàm rectè viderit ipse. Ἀετὸν quidem dictum apparet, quòd in tali contignatione tecti, trabes inter se oppositæ, colligatæ videantur & connexæ. Aquilas templi Tegeatarum Pausanias in Arcadicis dixit. Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς ἀετὸν, Aristophanes in Auibus. Ἀετὸς, τὸ ἐφ' ἑκάστῃ κνήμῃ τοῦ τροχοῦ σιδήριον, id est ferramentum iuxta singulos rotæ radios, Pollux, Etymologus, Hesiodus & Varinus. καὶ κυμάτων τὸ ἐν τοῖς γείσοις, Hesiodus & Varinus. ¶ Ἀετιδεῖς, pulli aquilarum Æliano, Suidas. ¶ Ἀέτειον πτερὸν καὶ κρέας, id est aquilinam pennam & carnem Græci dicunt, Suidas. ¶ Ὄρνεον, ἀετῶδες, auis aquilæ similis, vt de catarrhacte & harpe auibus apud Grammaticos legimus.

Ἀετοὶ καὶ ἀετώματα, templorũ tecta dicta sunt.

Ἀετὸς ἵππος. Ἀετογενεῖς equi. Exactus. Aquila piscis.

¶ Ἀετὸς ἵππος, equus celerrimus, in epigrammate Archiæ, Anthologij 1.33 pro equo omnium pernicissimo, quando aquila inter aues velocissima est. Oppianus Iberos equos tantæ celeritatis esse scribit, vt solæ cum eis aquilæ certare possent. Ἀετογενεῖς dicti equi à genitiua quadam nota, quam habent circa armos, à Sarmatis probantur tanquam ad cursus aptissimi: improbātur qui eadem circa caudam & clunes habuerint, Absyrtus 115. Conuenit sanè à pernicissima auium aquila equos etiam velocissimos sic appellari, etsi nulla huiusmodi corporis nota foret. ¶ Exactus dicitur aquila dum nutrit pullitiem à fortitudine sua degenerans, adeo vt fœtus ferarum rapere non queat, vt in C. docuimus. ¶ Est & aquila piscis, ἀετὸς apud Athenæum. Καρχαρόδοντες dicuntur, quorum rotundi & alternatim (vel pectinatim) inuicem inserti dentes sunt, vt leo, canis, pardalis, ἀετίδες & pisces carniuori, Scholia in Aristophanis Equites. ¶ Aetites lapis descriptus est in G.

Ἀετὸς herba Libyca.

¶ Ἀετὸς herba quædam in Libya nascens, Varinus & Etymologus. sed ἄερος etiam tanquam herbæ nomen apud Varinum legitur, voce nimirum corrupta. Galenus lib. 6. de simplicibus medicamentis refert Pamphilum quendam in opere suo de herbis grammatico & magico potius quàm medico, ἀετοῦ, id est aquilæ herbæ meminisse, cuius apud neminem Græcorum mentionem se inuenisse scribat sed tantum in libro quodam qui Hermæ Ægyptio tribuatur de 36 sacris herbis horoscoporum, quas omnes (inquit Galenus) nihil quàm nugas & figmenta esse constat. Hæc fortè fuerit Prometheum dicta herba Apollonio in Argonauticis, quam fingit natam è sanguine Promethei aquila iecur eius depascente, vnde & radix sanguinolenta appareat: flore croceo cubitali, (vel cubitum distante à terra,) caule gemino. Scholiastes ait poetam hæc fingere. a nullo enim rhizotomo talem stirpem describi. Nos centaurij maioris tantum radicem succo manare sanguineo apud veteres legimus, cui tamen reliqua descriptio non conuenit.

Ἀετώνυχος herba. Lignum aquilæ aromaticū.

Ἀετώνυχος, herba, Hesychius & Varin. Dioscorides (aut quisquis nomenclaturas ei adiecit) leontopodium dictam herbam, aetonychon etiam nominari prodit. Ægineta verò lithospermum aetonychi semen esse ait. Sed lithospermon ea est herba quam vulgò milium solis vocitant, longè à Dioscoridis leontopodio diuersa. Lignum aquilæ quoddam dictum peregrinum & aromaticum hodie in nostrum orbem afferri audio. Herba quam Galli *ancholiam* vocant, nostri aquilegiam, aliqui angelicam, Matthæolus Senensis *aquilinam* nominat: aliqui amorem perfectum.

Aquila signum legionū Romanarū.

¶ Icones. In sceptris regum aquila erat, Scholiastes Aristophanis. ¶ Aquila fuit signum singularum legionum Romanarum. vnde aquilifer dicebatur signifer in Romana militia. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor aliis: lupi, minotauri, equi aprique, singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè legionis vnquam hybernasse castra, vbi aquilarum nō sit iugum, Plinius. Ex quibus L. Petrosidius aquilifer, quum magna multitudine hostium premeretur, aquilam intra vallum proiecit, Cæsar 5. belli Gall. Quum signa militaria, quum aquilam illam argenteam (cui etiam sacrarium scelerum domi suæ fecerat) scirem esse præmissam, Cic. 2. in Catil. *Signa decus belli Parthus Romana tenebat, Romanæque aquilæ signifer hostis erat*, Ouid 5. Fast. *Infestisque obuia signis. Signa, pares aquilæ*, Lucan. lib. 1. *Vt notæ fulsère aquilæ, Romanaque signa*, Ibid. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij, Galba ad Cicer. lib. 10. Iupiter egrediens ad bellum contra patrem Saturnum, aquilæ vidit augurium cuius cùm vicisset auspicio, fictum est quòd ei pugnanti tela ministrasset: vnde etiam a felice augurio natum est, vt aquilæ militum signa comitentur, Seruius. Primum signum totius legionis est aquila, quam aquilifer portat, Vegetius de re milit. 2.13. C. Cæsare, M. Lepido Coss. decimæ legionis Aquilæ Cn. Pompeij filio, quæ fulmina tenebant, visæ dimittere, & in sublime auolare: ipse adolescens Pompeius victus, & fugiens occisus, Iul. Obsequens. Traditur primam aquilam, quæ in exercitu Crassi ferebatur, sua sponte cogente nemine, esse conuersam, aduersus Parthos proficiscentis, Plutarchus in vita Crassi. Ἀετοφόρον λεγεῶνα, lib. 8. Sibyllinorum.

Aquila biceps signum imperij Romani. De variis aquilæ imaginib. & insignibus.

Aquila etiamnum signum est imperij Romani, cui bina capita affinxerunt postquam imperium in Orientale & Occidentale diuidi cœpit. sed pictores dum elegantius quàm verius repræsentare aliquam student, iconem eius paulatim omnino corruperunt. Ὢ ἔβενος, ὢ χρυσός, ὢ ἐκ λευκῶ ἐλέφαντος. Αἰετοὶ οἰνοχόον Κρονίδᾳ Διὶ παῖδα φέροντες, Theocritus Idyl. 15. De aquilis aureis in templo Delphico, leges infra in *h*. Aquila aurea in porta templi Hierosolymitani ab Herode consecrata, à Iudæis aliquibus postea deiecta est: quorum aliqui comprehensi iussu Herodis viui combusti sunt, vt tradit Iosephus Antiquitatum Iud. lib. 17. cap. 8. De aquila super tumulo Aristomenis, *vide* in *h*. mox post prouerbia. In carcerum Olympici certaminis embolo, id est rostro, delphis æreus in canone erectus visitur, & in medio ara quæ aquilam ex ære alis longè extensis sustinet. Est autem machina huiusmodi, vt ea commota delphinus in terram cadat, aquila verò sursum prosiliat, Idem Eliacorum 2. Leocras (lego *Leochares*, ex Tatiano) statuarius aquilam fecit, sentientem quid rapiat in Ganymede, & cui ferat, parcentem vnguibus etiam per vestem, Plinius 34. 8. Diuus Augustus in Curia quam in comitio consecrabat, duas tabulas (pictas) impressit parieti. quarum alterius admiratio est, puberem filium senem patri similem esse, salua ætatis differentia, superuolante aquila draconem complexa, Idem. Memini cum Romæ ætatem tererem, ad Palatij radices ponè Anastasiæ templū, sacellum effossum fuisse, quod plerique Consi putarunt, propter frequentes cōchas marinas ibi repertas. vbi & effigies albæ aquilæ cum

cum crista rubra in sacelli fornice seu testudine, quod tum plerique consilij symbolum interpretabantur, Lil. Greg. Gyraldus. Apis Ægyptiorum in tergore effigiem aquilæ habet, Herodotus. Vt hominem Ægyptij qui tutò vrbem habitat, significent Ægyptij qui tutò vrbem habitat, aquilam pingunt quæ lapidem gestet. hæc enim è mari vel terra sublatum lapidem in suum infert nidum quò tutior sit, ac firmior, Orus 2. 50. Regem qui solitudine gaudeat, quiq; errata non condonet si velint significare, aquilam pingunt. hæc enim desertis in locis nidum sibi construit, sublimiusq; cæteris volucribus volat, Idem 2. 57. Cum suis sacris literis Ægyptij victoriam pingerent, aquilam formabant, quoniam ea auis cęteras aues superare solet, Lil. Greg. Gyraldus. Aquilæ pullus masculum & orbiculatum (ἀρσενογόνον καὶ κυκλωειδὲς) quippiam, vel semen hominis connotat, Orus 2. 3. Emblemata quædam Alciati de aquila, infra in *h* referam. ¶ Est & aquila sydus, de qua Higinus. Hæc est (inquit) quæ dicitur Ganymedem rapuisse, & amanti Ioui tradidisse. hanc etiam Iupiter primus ex auium genere delegisse sibi existimatur: quæ sola tradita est memoriæ, contra solis exorientis radios contendere valere. itaq; super aquarium volare videtur. Hunc enim complures Ganymedem esse fixerunt. Nonnulli etiam dixerunt Meropem quendam fuisse, qui Coon insulam tenuerit regno, & à filiæ nomine Coon, & homines ipsos a se Meropas appellarit. hunc autem habuisse vxorem nomine Ethemeam, genere Nympharum procreatam: quæ cum desierit colere Dianam, ab ea sagittis figi cœpit, tandemq; à Proserpina viua ad inferos arrepta est. Meropem autem desiderio vxoris permotum, mortem sibi consciscere voluisse: Iunonem autem misertam eius, in aquilam corpus eius conuertisse: & inter sidera constituisse. ne si hominis effigie eum collocaret, nihilominus memoriam tenens coniugis desiderio moueretur. Aglaosthenes autem qui Naxica scripsit, ait Iouem Cretæ surreptum, Naxum delatum, & ibi esse nutritum. qui postquam peruenerit ad virilem ætatem, & voluerit bello lacessere Titanas, sacrificanti ei aquilam auspicatam quo auspicio visum esse, & eam inter astra collocasse. Nonnulli etiam dixerunt Mercurium, alij autem Anapladem pulcritudine Veneris inductum in amorem incidisse & cùm ei copia non fieret, animum vt contumelia accepta defecisse. Iouem autem misertum eius, cum Venus in Acheloo flumine corpus ablueret, misisse aquilam, qui soccum eius in Amythaoniam Ægyptiorum delatũ Mercurio traderet quem persequens Venus ad cupientem sui peruenit qui copia facta, pro beneficio aquilam in mundo collocauit, Hæc omnia Higinus. Aquila occidit 13. Kalẽd. Augusti, Plinius. Exorto Leone occidit, exoritur autem cum capricorno, &c. Vide astronomos. vt Higinum de sagitta qua Hercules aquilam interfecit. Griphus est apud Athenæum, quæ nam eadẽ in cœlo, terra, & mari habeantur ad quẽ respondetur, Vrsus, serpens, aquila, & canis, addo & leporẽ. ¶ De spectro tricipiti, capitibus aquilę, leonis & bufonis, quod Marcomiro Troianorũ circa Mæotin regi apparuit, ex Munstero historiam scripsi in Bufone *a*.

De sydere aquila dicto.

Hieroglyphica.

¶ Propria. Ægyptus dicta est olim Aetia, & Aetia (Ἀετία) ab Aeto quodam Indo, Eustathius in Dionysium Aquila vrbs Bruttiorum ex ruinis Furconij antiquissimi oppidi a Longobardis ædificata, scribit Volaterranus Aquileia vrbs Carnorum metropolis, a legendis aquis dicta existimatur Aetos fluuij nomen est in Scythia, aliqui Nilum etiam olim Aquilam dictum volunt, *vide* in *h.* in fabula Promethei. ¶ Aquilam Iudæum Ponticum & Priscillam vxorem eius inuenit Corinthi. Actor. 18. Pon- Aquilæ tribuni meminit Suetonius in C. Iulij Cæsaris vita. Aquilius prænomen (cognomen) ab aquilo colore, id est nigro, est dictum, Festus. Huic simile est apud Græcos Aetius. Εὐρυμέδων, ὁ Περσεύς, ὁ Ποσειδῶν, ὁ ἀετὸς, καὶ Ἑρμῆς, Hesychius & Varinus. Eurymedon quidem fluuius est Pamphyliæ. Fuit & hoc nomine auriga Eurycreontis regis, & Nestoris minister, vt Varinus scribere videtur. Item Fauni filius apud Statium in Thebaide. Aiax Telamone natus primum Aetos dictus est, propter auspicium aquilæ præteruolantis cùm Hercules in Telamonis gratiam sacrificaret eo nomine vt filius ei nasceretur, vt copiosius scripsi in Leone *h.* in leonis Nemeæi mentione. Pyrrhus rex aquila appellari gaudebat, Plutarchus. Ab rerum gestarum excellentia præsigni Pyrrhum esse aquilam cognominatum, id est aetòn, prodit historia, Cælius. Πύῤῥος τῷ στρατιωτῶν ἀετὸν αὐτὸν προσαγορευόντων, Τί γὰρ (ἔφη) οὐ μέλλω τοῖς ἡμετέροις (nisi ὑμετέροις per υ legendum est) ὅπλοις ὥσπερ πτερύξιν ἐπαιρόμενος. Plutarchus in Apoph. Aetius viri nomen, hęretici ex Antiochia Syriæ, de quo multa Suidas. item scriptoris rei medicæ. Huic Latinè respondet Aquilius. Magi hominum ad animalia bruta affinitatem insinuãtes, brutorum etiam nominibus eos appellãt: vt leones, ijsdem sacris initiatos, mulieres hyænas, ministros coruos, patres aquilas & accipitres, Porphyrius in libro de abstinendo ab animatis.

Nomina propria ab hac aue desumpta.

¶ *b* Quòd si omni tempore similes miluijs sint stymphalides atq; aquilis, aues mihi videntur Arabicæ, Pausanias in Arcadicis. Diuus Ioannes in Apocalypsi scribit se vidisse quatuor animalia plena oculis ante & retro, quorum quartum simile fuerit aquilæ volanti, &c. *vide* in leone *H.a.* Similem visionem legimus in propheta Ezechielis cap 1. Inter bestias quatuor a Daniele visas, (vt legimus cap 4. historiæ eius) prima erat sicut leo, erantq; ei alæ sicut aquilæ. Aquilæ inter aues aspectu sunt masculo, ἀρρενωπόν, perdix fœminco, Adamantius. Ctesias scribit gryphes aquilino ore esse, Ælianus.

De animalibus aquilæ similibus.

¶ *c.* Ὁ δ' (Eteoclem) ἐφ' ἁμετέρᾳ γᾷ Πολυνείκης Ἀρθεὶς νεικέων ἐξ ἀμφιλόγων Ὀξέα κλάζων αἰετὸς εἰς γῆν ὣς ὑπερέπτα, Λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανός, Sophocles in Antigone. Ὡς δ' ἄρ' αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες ἀγκυλοχεῖλαι... Ἐς Δὶς ὑπαὶ πτερόεν Διὸς αἰετὸς ἄρης. Theocrit' Idyllio 17. Reperitur etiã de homine κλάζειν. Ὀξέα κεκληγὼς, Home. de Therfite. ¶ Vt in cane vulturina sagacitas, sic acies aquilina in vena-

Comparationes sumtæ ab aquila.

tore requiritur, Budæus. Aquila de rupibus dispicit escam, & è longinquo prospiciũt oculi eius, Iob 39. Sic fatus Menelaus abiuit, Πάντοσε παπταίνων, ὥστ' αἰετὸς, ὅν ῥά τε φασὶν Ο'ξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν· Ο'ν τε καὶ ὑψόθ' ἐόντα πόδας ταχὺς οὐκ ἔλαθε πτὼξ Θάμνῳ ὑπ' ἀμφικόμῳ κατακείμενος, ἀλλά τ' ἐπ' αὐτῷ Ε'σσυτο, καί τε μιν ὦκα λαβὼν ἐξείλετο θυμόν, Iliad. ρ. Homerus cernendi agendiq; celeritatem aliàs accipitri palumbario comparat: aliàs aquilæ, Ο'ν τε καὶ ὑψόθ' ἐόντα πόδας ταχὺς οὐκ ἔλαθε πτὼξ. indicat enim aciem visus, quòd è sublimi cernat: pernicitatem verò quoniam velocissimum animal capiat, Varinus in Πταξ. Βαλὴ Κέρνιον (equis Iberis velocissimis) τάχα μῆνες ἐναντίον ἰσοφαρίζει Αἰετὸς αἰθερίοισιν ἐπιθύων γε κέλευθοις, Oppianus. Excitabit Dominus contra te gentem è longinquo, quæ vt aquila aduolabit, Deuter 28 Aquilis velociores, leonibus fortiores Saul & Ionathas, 2. Regum 1. Velociores aquilis equi illius, Hieremias 4. Sicut aquila volabit (hostis) & expandet alas suas super Moab, Idem 48. Aquilis cæli velociores sunt persecutores nostri, super montes persecuti sunt, in deserto insidiati sunt nobis, Idem in Threnis 4. Venient equites eius è longinquo, & aduolabunt vt aquila festinans ad vorandum, Abacuc 1. Diuitiæ faciunt sibi alas, & veluti aquila subuolant in cælum, Prouer. 23. Tria sunt mirabilia apud me, imò quatuor quæ nõ cognoui. Via aquilæ (pro quauis aue hoc loco, Munsterus) in cælo, &c. Prouer. 30. Dies mei transierunt instar aquilæ quæ volat ad escam, Iob 9. Aquila in petris manet, in saxis præruptis atq; inaccessis rupibus commoratur, Iob 39. Aquila nunquid ad tuum præceptũ eleuabitur, & in arduis ponet nidum suum? Ibidem. Si eleuaueris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus, Hieremias 49 & Abdias similiter. Sustinentes Dominum mutabunt vires: renascentur (eis) pennæ in modum aquilarum, Esai 40. Lais meretrix videtur mihi ταὐτὸ πεπονθέναι Τοῖς αἰετοῖς. ὅταν γὰρ ὦσι νέοι Ε'κ τῶν ὀρῶν πρόβατ' ἐσθίουσι καὶ λαγώς, Μετέωρ' ἀναρπάζοντες ὑπὸ τῆς ἰσχύος, Ο'ταν δὲ γηράσκωσιν, ἤδη τότε Ε'πὶ τοὺς νεὼς ἵζουσι πεινῶντες κακῶς, Κἄπειτα τοῦτ' εἶναι νομίζεται τέρας. Sic & Lais nunc (inquit) otiosa est & bibula, nihil aliud quærens quàm vt in diem cibo ac potu saturetur, Epicrates apud Athenæum. *Aquilam adhuc iuuenem in auolia Demisit hostem vindus impetus. Nunc in reluctantes dracones Egit amor dapis atq; pugnæ*, Horatius in Odis 4. 4. Oculum qui subsannat patrem, & contemnit doctrinam matris, corui eruent, & pulli aquilæ deuorabunt, Prouerb. 30. *Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cygnum Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis*, Vergil. 9. Æneid. imitatus illud Homeri, Iliad. χ. Ω'ς ἐπιμεν δ' ἀλεὶς ὥς τ' αἰετὸς ὑψιπετήεις, Ο'ς τ' εἶσιν πεδίονδε διὰ νεφέων ἐρεβεννῶν, Α'ρπάξων ἢ ἄρν' ἀμαλὴν, ἢ πτῶκα λαγωόν, vt Seruius obseruauit, Ω'ς ὅτε χῆν' ἤρπαξ' ἀτιταλλομένην ἐν οἴκῳ, Homerus alicubi de aquila. Testudines terrestres fœminæ in coitu supinæ iacent: quo peracto cum se conuertere nequeant, præda tum alijs animalibus tum aquilæ relinquuntur, Ælianus. ¶ *Est in iuuencis, est in equis patrum Virtus: nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam*, Horatius in Odis 4. 4. ¶ Massurius apud Plinium immussulum auem dicit esse pullum aquilæ priusquã albicet cauda: *Vide* infra in Capite de aquilis diuersis. ¶ Acutus clangoris sonus τὸ χαπὶ κλαγγὴν λέγεσθαι φωνὴν ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀετιδῶν. Eustat.

Aquila pullos in alis portat præter morem aliarum auium quæ pedibus portant.

¶ d. Portaui vos super alas aquilarum, Exodi 19. vbi Munsterus in Scholijs, Portaui vos quasi in humeris, sicut aquila pullos suos portat in alis præter morem aliarum auium, quæ pullos pedibus, quo volunt, portant. Est etiam aquilæ natura (inquit Paulus Fagius) vt sensim pullos suos ad volandum excitare & prouocare soleat. Sic Deus populum suum excitauit, quando ex Ægypto eduxit. R. Salomon hunc locum explicans, Omnes cæteræ aues (inquit) pullos suos ponunt inter pedes suos, eò quòd timeant sibi ab auibus quæ altius volitant, aquila verò non timet sibi, cùm vna omnium altissimè volet. quia verò ab homine timet, ne forte iaculo impetatur, pullos super alis gestat: quasi malit seipsam iaculo perire quàm pullos suos.

De mira inter puerũ quendã & aquilã sympathia.

¶ Puerum auium studiosissimum, Philarchus memoriæ prodidit, aquilæ pullum quem dono accepisset, vario & multiplici cibo aluisse, & studiose diligenterq; curasse, (& ægrotantem aliquando curasse, Io. Tzetzes 3. 134.) Nam cum ipsum non tanquam rem ludicram alebat, sed tanquam vel amores suos & delicias, vel natu minorem germanum fratrem, sic sanè is aquilam magna cum cura & diligentia tuebatur. Cùm autem progressu ætatis in mutuam inter se amicitiam vehementer exarsissent, atq; accidisset ex morbo vt puer laboraret, tum ei aquila assiduitate officij assidebat. Cùm enim is quietem caperet, ipsa quoq; quieti se dabat: cùm vigilaret, eadem assistebat: cùm non ederet, ipsa pariter cibum non admittebat. Postea verò quam è vita excessisset, atq; efferretur ad monumentũ sepulcri, eũ prosecuta est: postq; vbi cremaretur, in medios rogos se immisit, Ælianus. *Sed carmina tantum Nostra valent Lycida tela inter Martia, quantum Chaonias dicunt aquila veniente columbas*, Vergilius Ecl. 9. *Tam dispar aquilæ columba non est, Nec dorcas rigido fugax leoni*, Martialis. Α'λλ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν αἰετὸς αἴθων Ε'θνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πέδα βοσκομενάων Χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων, Homerus Iliad. ο. Τῷ μὲν (draconi) ἀπεχθόμενος ... Αἰετὸς ἐκ πεδίοιο ... (alias ἐξ αἰθέρος) ... &c. draco enim auium omnium nidos inuadit, & si aquila recens agnum aut leporem rapuerit, is illi è fruteto aliquo prosiliens abripit, Nicander.

Pythagoras aquilã incantationibus mitem reddidit.

¶ e. Proditur memoriæ, Pythagoram, quum superuolantem susurraminibus magicis excantasset aquilam, ita deduxisse, vt mitem redderet ac prorsus cicurem. Propterea Ammianus: Pythagoras (inquit) femur suum apud Olympiam aureum ostentabat, & cum aquila colloquens subinde videbatur, Cælius. Apollonidæ epigramma extat lib. 1. epigrammatum Græcorum titulo εἰς ὄρνις, in aquilam quæ

quæ in Rhodum venerit, vbi alioqui aquilæ insunt, quum Nero Imperator illic ageret, eiq; vltro mansuetam se præbuerit. ¶ Πληγέντ' ἀτράκτῳ τοξικῷ τὸν αἰετόν, Æschylus: hoc est, aquilam sagitta ictam. ¶ Aetites lapis suspensus in sinistro brachio conciliat amorem, & diuitias auget vbi fertur, Euax, & Albertus. Quæcunq; facit aquila (in remedijs & amuletis) hæc & vultur, Kiranid. Idē superstitiosas quasdam & vanas facultates aetitæ lapidi si cum alijs quibusdam gestetur, attribuit, indignas adscribi. Iubet quidem in eo sculpi aquilam &c. Et rursus, In hyenio lapide sculpe aquilam dilaniantem piscem, &c. locus est corruptus.

Superstitiosa de aetite lapide & de aquila.

¶ Ad gratiam & fortunam. Dexter oculus aquilæ in panno mundo ligatus, & in sinistra manu retentus, in collocutionibus magnam gratiam & amicitiā præstabit. Sinister autē oculus in corio ceruino appensus nunquam sinit ophthalmiam pati gestantē, Kiranides. Supra oculos aquilæ in superciliis inueniuntur duo lapides, vnus in vtroquoq; supercilio: qui ligati in pelle lupi aut phocæ aut hyenæ, aut aquilæ, ad collū gestantem conseruant ab omni iniuria, & contra noxas ferarū, & dæmonū hominumq; insidias arcent, & omne bonum conciliant, Idem. Si quis cubitum se conferens os vel rostrū aquilæ ad caput ponat, videbit in somnis quod voluerit, Idem. Cor aquilæ impositum vino cum melle & aromatibus, & ita smyrnizatum per dies septem, deinde in corio lupino gestatum, omne malū, morbos & feras amolitur: ita vt gestans semper prosper, beatus ac diues futurus sit, Kiranides. Ad amorem. Aquilæ renunculi & testiculi sicci infusi & superspersi condito, in potu vel cibo dati, siue viro siue mulieri, concupiscentiam & amorem magnum excitant, Idem. De aquila dextræ alæ penna retenta, diuitem & amabilem facit gerentem, Idem. Vngues aquilæ a pueris & à perfectis gestatæ, ab omni malo ac phantasmate iniquo, & ab omni nocumento liberant gestantem, Kiranides. ¶ Elleborum nigrum effossuros circumscribere iubent, spectando exortū precandoq; (vt id liceat sibi concedentibus dijs facere, Plinius) cauereq; aquilam tam à dextra quàm a sinistra. periculum enim secantibus imminere aiunt: & si aquila prope aduolauerit, moriturum illo anno qui succidit, augurium esse, Theophrast. de hist. 9. 9.

¶ g. Nerui de collo & dorso aquilæ ad collum & spondylos ligati, dextri ad dextrum, & sinistri ad sinistrum latus, chiragricis prosunt. Similiter & nerui pedum, podagram pedum, & genuum dolores sanant, Kiranides. Aquilæ lingua appensa in panno lineo, arthriticos, cionidas, & tussientes magnificè sanat, Idem. Sinistræ alæ pennam si quis tenuerit, & in oleo tinxerit, & à loco tenente vsq; ad sacram spinam (os sacrum) mulierem in partu laborantem vnxerit, ilico pariet, Idem.

¶ h. Historiæ & fabulæ. Aristomenem quomodo aquila sustinuerit, & vulpecula è Ceada liberarit, ex Pausania narraui in Vulpe h. ab initio ferè. ¶ Ptolemæum Soterem Arsinoæ filiū ferunt Macedones expositum & ab aquila nutritum esse, quæ sublimis supra infantem alis extensis & æstum Solis nimium & pluuiam auerterit, & aues gregales depulerit, & laniatarum coturnicum sanguine tanquā lacte ipsum aluerit, Suidas in Lago. Ganymedes Trois filius fuit, iuuenis speciosissimus, quem aquila (vt fabulantur) dum venaretur in Ida monte Troadis, rapuit, mensæq; Iouis ad præministranda eidem pocula adhibuit, cōtemta Hebe Iunonis filia (quæ prima caussa fuit inuidiæ Iunonis erga Troianos) postea in Zodiaco positus. Xenophon in Symposio nō ob formā corporis, sed ob præstans ingeniū a Ioue raptum esse ait. *Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores*, Vergil. in Æneid. *Raptus abit sacra Miscet vbi tori pocula grata suo*, Author Priapei carminis. Nam Ioui ad pocula stare finxerunt. Non enim ambrosia deos aut nectare, aut Iuuentute pocula administrante lætari arbitror. Nec Homerū audio, qui Ganymedem a dijs raptum ait, propter formam, vt Ioui pocula administraret, non iusta caussa, quur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat: diuina mallem ad nos. Aquilam quæ rapuit Ganymedem, quem aquarium in Zodiaco aliqui esse finxerunt, inter sydera collocatam nugantur, vt supra inter icones retuli ex Gigno. Leocras (Leochares, ex Tatiano) statuarius aquilam fecit, sentientem quid rapiat in Ganymede, & cui ferat, parcentem vnguibus, etiam per vestem, Plin. *Æthereus aquila puerum portante per auras Illæsum timidis vnguibus hæsit onus*, &c. Martialis. Alciati emblema sub lemmate *Deus, siue Religio, In Deo lætandum*:

Ptolemæus Soter ab aquila nutritus.

Ganymedes ab aquila raptus.

Emblema Alciati.

Deus, siue religio.

Aspice vt egregius puerum Iouis alite pictor	*Fecerit Iliacum summa per astra vehi.*
Quis ne Iouem tactum puerili credat amore?	*Dic hæc Mæonius finxerit vnde senex.*
Consilium, mens atq; Dei cui gaudia præstant,	*Creditur is summo raptus adesse Ioui.*

¶ Cùm Prometheus post factos a se homines Solis ignem furatus esset, irati dij febres & morbos immiserunt terris: & ipsum Prometheum in monte Caucaso per Mercurium religauerunt ad saxum, adhibita aquila quæ eius cor exederet. Hæc autem omnia non sine ratione finguntur. Nam Prometheus vir prudentissimus & à prouidentia sic dictus, primus astrologiam Assyrijs indicauit: quam residens in monte altissimo Caucaso, nimia cura & solicitudine deprehenderat. Dicitur autem aquila cor eius exedere, quòd ἄγος est solicitudo, qua ille affectus syderum omnes deprehenderat motus, &c. Seruius enarrans illud Vergilij sextæ Eclogæ, *Caucaseasq; refert volucres furtumq; Promethei*. Iupiter (vt canit in Theogonia Hesiodus) Prometheum ligauit, & aquilam ei immisit quæ hepar eius immortale exederet, cuius tantundem noctu reparabatur, quantum interdiu aquila cōsumsisset, hanc deinde Hercules interemit. Higinus in sagittæ sydere sic scribit: Hanc vnam de Herculis telis esse demonstrant, qua aquilam dicitur interfecisse, quæ Promethei iocinora dicitur exedisse. Et paulò post, Iupiter Prometheum

Prometheus cor siue iecur ab aquila exesum.

vincto aquilam admisit, quæ assiduè noctu renascentia iecinora exesset. Hanc autem aquilam nonnulli ex Typhone & Echidna natam, alij ex Terra & Tartaro, complures Vulcani factam manibus demonstrant, animatamq́; et ab Ioue traditam dicunt, &c. Agrœtas tertio & decimo rerum Scythicarum scribit, aquilam Promethei iecur depasci solitam, inde videri receptum vulgò, quòd is perfœcunda potiretur regione, sed quam tamen fluuius Aetos, id est aquila, maximè infestaret. Scimus autem hepatis aut vberis appellatione fertilitatem plerunq; significari. Quum illuc accessisset Hercules re perspecta, fluminis impetum & copiam alueorum crebritate exinanisse, atq; inde iudicatum, aquilã peremisse, & a vinculis soluisse mox Prometheum, Cælius. Et paulò pòst, Herodotus adijcit Prometheũ Scytharum regem fuisse: quumq́; eius imperio obnoxa regio summa necessariorum laboraret inopia, nec succurri ab rege posset, quod Aquila fluuius excrescens nimio plus agros dilueret, ibi coortos homines in vincula Prometheum coniecisse. Herculem verò illum liberasse, & fluuium corriuasse in mare. Ad Nilum qui diceretur Aquila, rem deducit Siculus Diodorus. Aquilas quicunq; Caucasum habitat, inimicas habet. propterea illarum nidos, vbicunque enatæ fuerint, igniferis sagittis incendunt, laqueos insuper ad eas capiendas tendunt, Prometheum vlcisci dictitantes, eò vsq; fabulis fidem adhibuere. Philostratus lib. 2. in vita Apollonij, vbi plura etiam de Prometheo eiusq; vinculis scribit. *Vide* Apolloniũ in Argonauticis lib. 2. & eius Scholiasten Græcum ad numerum 56. Alciati Emblema inscriptum, *Quæ supra nos, nihil ad nos:*

Alciati Emblema Quæ supra nos, nihil ad nos.

Caucasia æternum pendens in rupe Prometheus
Diripitur sacri præpetis vngue iecur:
Et nollet fecisse hominem, figulosq́; perosus
Accensam rapto damnat ab igne facem.
Roduntur varijs prudentum pectora curis,
Qui cæli affectant scire, deûmq́; vices.

Fulgentius in Mythologico (vt Gyraldus recitat) non ab aquila Promethei iecur corrodi, sed à vulture tradit, idq; per belle interpretatus est, cui & Petronius Arbiter in his hendecasyllabis congruit: *Cui vultur iecur vltimum pererrat, Et pectus trahit, intimasq́; fibras, Non est, quem tepidi vocant poetæ, Sed cordis mala, liuor atque luxus. Vide* Macrob. 1. 10. De Prometheo herba nata è sanguine Promethei aquila eius iecur depascente, vnde & radix sanguinea sit, supra in *a* scriptum est. ¶ Senescentibus aquilis rostrum superius accrescit, incuruaturq́; subinde magis magisq́;, cui rei data est fabula, vt hoc ita accidat aquilæ, quoniam cùm olim homo esset, hospiti iniuriam intulerit, Aristot. ¶ Fertur aquilam aliquando sagitta ictam, cùm pennam sagittæ adaptatam vidisset, dixisse, Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. ita hic etiam Euelpis inquit, Οὐχ ὑπ' ἄλλων πάσχομεν ταῦτ', ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν γνώμῃ. Æschylus hanc parœmiam Libysticam vocat. ¶ Apud Aristophanem Comicum in Auibus homines quidam interrogant ab auibus, quomodo viuere cum eis queant implumes ipsi & volandi nescij. Epops auis respondet commodè id fieri posse, Pisthetærus verò dubitat: quoniam & apud Æsopum fabula feratur de vulpe, quòd infeliciter aliquando commercium cum aquila habuerit. Scholiastes monet hanc fabulam apud Archilochum esse Æsopo antiquiorem. ¶ Scarabeus contra aquilã. *Vide* infra inter prouerbia. ¶ Καὶ δέμας Ἀμφίονος κατεφλέξατε πυρφόροισιν αἰετοῖς, Aristoph. in Auibus. ¶ [illegible]

Aquila gerens typum ecclesiæ Romanæ.

¶ Aquila Ioui sacra. Armigerum Iouis pro aquila dixit Vergilius 9. Æneid. & Ouidius Metam. 13. Negant vnquam solam hanc alitem fulmine exanimatam, ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit, Plinius. Aliqui eò quòd altissimè volet, à poetis armigeram Iouis fingi aiunt, & alitum reginam dici. Regia ales pro aquila Ioui sacra, Ouidius 4. Metam. *Namq́; volans rubra fuluus Iouis ales in æthra,* Vergil. 12 Æneid. Tutelæ Iouis deputata dicitur, quia prosperum auspicium eius aduersum Titanas pugnaturus accepit, Acron in Horatium. Aquilam fingunt in bello Giganteo Ioui arma ministrasse. Quoniam Iupiter & Saturnus reges fuerunt. sed dum Iupiter cum patre Saturno haberet de agris contentionem, ortum bellum est. ad quod egrediens Iupiter aquilæ vidit augurium: cuius quum vicisset auspicio, fictũ est quod ei pugnanti tela ministrasset. vnde etiam à felice augurio natum est, vt aquilæ militum signa comitentur, Seruius in 9. Æneid. Et alibi, Aquila (inquit) in tutela Iouis est, quia dicitur dimicanti ei contra gigantes fulmina ministrasse: quod ideo fingitur quia per naturam nimij est caloris, adeò vt & oua, quibus supersedet, posset coquere, nisi admoueat gagatẽ lapidem frigidissimũ. Auium præstantissimæ sunt aquilæ, quæ Iouis etiam sceptris proximè fulmina insidere creduntur. Oppianus in Ixeuticis. Ὁ Ζεὺς γὰρ αἰετὸν ὄρνιν ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, Aristophanes in Auibus: vbi Scholiastes, Debuit dicere in sceptro, vt etiam Pindarus: Εὕδει γ' ἐν σκάπτῳ Διός, aut dixit in capite, quoniam solebant aues vnicuiq; deo sacras in capite imaginis cuiusque collocare. Iouis imago continebat læua sceptrum. dextra verò nũc aquilam protendere videbatur, nunc victoriam. Et quidem aquilam, quod Iupiter ita superioribus & cœlestibus imperet, vt aquila cæteris auibus. Victoriam verò, quoniam omnia ei subiecta atque deuicta sint, Lilius Greg. Gyraldus. Iupiter aquilam delegit, Ζεὺς ἀετὸν εἵλετο prouerbium vsitatum vbi qui ascíscit sibi præclaros, suisq; rebus accommodos, Erasmus. Aquila Ioui sacra est, & Græcis à verbo ἄω quod est spiro videtur ἀετὸς dici, à quo verbo etiam ἀὴρ, id est aer (quem Iouis nominè allegoricè innuunt) deriuetur. Huic igitur consecratur tanquam & nomine affinis, & tanquam deo perfecto auis perfecta, & cælesti altiuolans, Eustathius in primum Iliados. Fabula est,

Aquila cur Ioui sacra & eius armigera dicatur.

quod

quòd cùm Rhea parturiret Iouem, aquila apparuerit, (vel etiam eodem die nata sit, vt habet Scholiastes Homeri Iliad 9. & in pugna aduersus gigantes prætervolarit, Idem.) ideoq; Iouem hanc alitem sibi delegisse in auium distributione cùm res inter se diuiderent Titanes, Κατὰ τὴν ἀποκλήρωσιν τῶν πτηνῶν, Idem in octauum Iliados. Aquila Ioui gratissima auis esse fertur, siue tanquam rex regi, siue quia secundum fabulam eodem die nata est quo Iupiter. vel quoniam ei regnum occupaturo, felicis faustiq; euentus augurium præbuit. vel quia natum Iouem in cælum deportauit. Fabulantur aliqui Meropem Coum, cùm vxorem mortuam deflere non desineret, & in luctu hospino Rheam suscepisset, in aquilam mutatum semper adesse Ioui. Ælianus verò latronem quendam fuisse scribit, qui deinde in aquilam mutatus, vncis vnguibus videatur, & in senecta rostro eius nimia aduncitate reddito inutili, hanc pœnam (famem scilicet in senectute) vitę dum homo esset nimium belluinæ luat, & insuper odium scarabeorum. Cæterum Byzantia Mœro poetria scribit, vt refert Athenæus in libro XI. de poculis, quod Iupiter in Creta nutritus sit, Νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων Γαμφηλῇς, φορέεσκε ποτὸν (fortè ποτὸν) Διὶ μητιόεντι. Τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς Ἀθάνατον ποίησε καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσε. Vocat autem Hecuba aquilam Ioui carissimum οἰωνόν, id est auium vel simpliciter, vel illarum potius ex quibus auspicia sumuntur, Hæc omnia Eustathius in Iliad. ω. Iupiter aquilæ imperat, & tanquam ministro vtitur erga homines quibus aliquid significare voluerit, Scholiastes Homeri. Aues hominibus deorum sententiam nuntiant, aquila Iouis, ciconia Iunonis, &c. Porphyrius lib. 3. de abstinendo ab animatis. Ἐκ Διὸς αἰγιόχου τιμὰν ἔχε αἰετὸς ὄρνις, Theocritus Idyl. 33 ... Ἐς τρὶς ὑπαὶ νεφέων Διὸς αἴσιος αἰετὸς ὄρνις, Theocritus Idyl. lib. 17 Vna tantum ex aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes non attingit, sed ad victũ ei herba satis est, Ælianus. ¶ Νυκτιβόρος, auis sacra Iunoni, quæ & Erodius. Hesych.

Fabulã de Merope Coo in aquilam mutato.

¶ Aquilæ sublimes volant, vt perquam maximè procul aspiciant. quapropter homines solam auium omnium aquilam esse diuinam perhibent, Aristoteles. Aquilã Thebani colunt, Strabo libro 17. Thebæ aquilam honorant, tum quia regia videtur auis, tum Ioue digna, Diodorus Siculus lib. 2. de fabulosis antiquorum gestis.

Aquila diuinis honoribus culta.

¶ Quod si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis vulturios, aquilas &c. Arnobius lib. 7. contra gentes. Si hecatombe imperatorio sacrificio fiat, non centum pecora, sed centum leones, centum aquilæ, & cætera huiusmodi animalia centena feriuntur, Iul. Capitolinus.

De sacrificandis aquilis.

¶ Cùm Lacedæmonij peste vexarentur, acceperunt oraculũ desituram illam si quotannis virginem nobilem immolarent. Et cùm sors aliquando in Helenam incidisset, & ea pro more ornata ad sacrificium produceretur, aquila repente deuolans abreptum ensem ad armenta detulit & in iuuencam demisit, quare Lacedæmonij deinceps à virginibus mactandis abstinuerunt. Historiam refert Plutarchus in Parallelis minoribus & mox alteram subiungit de Valeria Luperca apud Valerios similiter seruata, hoc est ense per aquilam rapto & in iuuencam demisso. Est autẽ locus is mutilus, & idem apud Varinum quoq; Lexici scriptorem in Neoptolemo corruptus: vterq; collatione alterius emendari potest. Transcripsit ex Plutarcho etiam Cælius 13. 20. sed loca obscuriora non attigit. Iis verò comparent fidem (inquit Cælius) quæ de prisco Tarquinio T. Liuius perscribit.

De ense ab aquila abrepto ac in iuuencam demisso.

¶ Delphi in medio vniuersæ quodammodo Græciæ & intra & extra Isthmum, imò & totius orbis consistere videbantur, vnde & telluris vmbilicum appellabãt. fabulam addentes quam refert Pindarus, confingens ab Ioue duas dimissas aquilas in hoc coisse loco, vnam ab ortu, alteram ab occasu. quidam autem dixere coruos, Strabo lib. 9. Pindarus in Pythijs carmine quarto Pythiam siue Sibyllam Χρυσέων Διὸς αἰετῶν πάρεδρον cognominat: Vbi Scholiastes, Ferunt Iouem cùm vellet maximè mediam orbis habitabilis partem certa mensura deprehendere, duas pari velocitate aquilas, vnam ab oriente, alteram ab occidente emisisse. illas verò conuenisse Delphis seu Pythone. itaq; Iouem in memoriam rei ad designandum terræ habitabilis medium in templo Apollinis aquilas aureas consecrasse aiunt, quæ postea in bello Phocico, cuius author Eumelus fuit, sublatæ sint.

Aquilæ duæ à Ioue dimissæ Delphis conuenisse dicuntur, vnde is locus media orbis pars existimatur.

¶ Metamorphoses. Iouem transformatũ in aquilam vt raperet Ganymedam describit Ouidiẽs lib. 10. Metam. Idem lib. 6. de Arachne puella telã contexente, Fecit & Asterien aquila (id est Ioue in aquilam mutato) luctante teneri. *vide* in Coturnice *h*. Idem lib. 12. Metamorphoseon fabulator Periclymenum in aquilam versum, ab Hercule, quem plurimum vnguibus vncis infestabat, sagitta in sublimi confossum, quum inquit: *Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras Sumere quas vellet, rursusq; reponere sumptas*, &c. De Merope qui Coon insulam tenuerit in aquilam conuerso, fabulam ex Higino retuli supra mox post icones & ex Eustathio paulò superius in Aquila Ioui sacra. Ælianus verò latronem quendam in aquilam mutatum scribit, quæ sceleris sui pœnam luat rostro per senectam adeò incuruato, vt cibum capere non possit, & scarabeos infestos patiatur. Venus in aquilam mutata Iouem in olorem mutatum sequitur: & vterq; demum inter sydera locantur. *vide* in Cygno *h* ex Higino. & Cælium Rhodiginum 11. 19. Vt apud Mœrò poetriam aquila sic apud Homerum Peleiades vel Pleiades Ioui ambrosiam adferunt, Eustathius: Corrupta forsan lectione: nam Ioui infanti aquilam nectar attulisse, Peleiades verò ambrosiam Mœrò canit, vt recitat Athenæus, ex quo sua Eustathius mutuatur. Vtrisq; (aquilæ & Peleiadibus) vt gratiam referret Iupiter, inter sydera eas retulit.

De ijs qui in aquilã transformati sunt, Iupiter. Periclymenus. Merops Cous. Latro. Venus.

¶ Auspicia. Aquila alis & volatu auspicium facit, Festus. Octauius Augustus cùm lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum sæpius circumuolauit, transgressaq; in vicinam ædem, super nomen Agrippæ ad primam literam sedit, &c. Suetonius in vita Augusti. Contractis ad Bononiam triumuirorum copijs, aquila tentorio Octauij Augusti supersedens, duos coruos hinc & inde infestantes afflixit, & ad terram dedit, notãte omni exercitu, futuram quandoq; inter collegas discordiam talem, qualis secuta est, ac exitum præsagiente, Ibidem. Auspicia quædam ex aquila, retulimus etiam paulò antè in Aquila Ioui sacra. Arabes audiunt (ἀκούουσι, intelligunt) coruos, Tyrrheni aquilas, Porphyrius lib. 3. de abstinendo ab animatis. Ἀετὸν Grammatici Græci dictum aiunt, ab α particula intendente & ἔτος, quod valde & semper vera sit ales ac fatalis in auspicijs. Troianis feliciter pugnantibus apud Homerum, & iam fossam ac vallum Græcorum transituris aquila sinistra apparet, non tanquam infausta auis (vt Scholiastes interpretatur) cùm alioqui aues sinistræ infortunatæ sint, sed ad decipiendos Græcos quo minus illi sibi cauerent, tanquam Troianorum desiderio non successuro. Sed poetæ versus adscribam. Ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ᾽ ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων, Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον Ζωὸν ἔτ᾽ ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο χάρμης. Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα (κρατοῦντα) κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν, Ἰδνωθεὶς (καμφθεὶς) ὀπίσω. ὁ δ᾽ ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε Ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ᾽ ἐγκάββαλ᾽ ὁμίλῳ. Αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο. Τρῶες δ᾽ ἐρρίγησαν ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν Κείμενον ἐν μέσσοισι, Διὸς τέρας αἰγιόχοιο, Home. Ili. μ. Ὣς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις Αἰετὸς ὑψιπέτης. ἐπὶ δ᾽ ἴαχε λαὸς Ἀχαιῶν Θάρσυνος οἰωνῷ, Iliad. ν. Αὐτίκα δ᾽ αἰετὸν ἧκε (Agamemnoni oranti Iupiter) τελειότατον πετεηνῶν Νεβρὸν ἔχοντ᾽ ὀνύχεσσι, τέκος ἐλάφοιο ταχείης Πὰρ δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέι κάββαλε νεβρὸν, Iliad. θ. Et mox, Οἱ δ᾽ ὡς οὖν εἴδονθ᾽ ὅτ᾽ ἄρ᾽ ἐκ Διὸς ἤλυθεν ὄρνις. Hic Scholiastes τελειότατον πετεηνῶν, id est, perfectissimam auium interpretatur maximam, vel signa perfecta ædentem, & maxime perficientem ea quæ significat: vel præcipuam & nobilissimam auium, vt Eustathius docet. Ὣς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις Αἰετὸς ἀργὴν χῆνα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον Ἥμερον ἐξ αὐλῆς, &c. Odyss. ο. Χῆνές μοι κατ᾽ οἶκον ἐείκοσι πυρὸν ἔδουσιν Ἐξ ὕδατος, καί τέ σφιν ἰαίνομαι εἰσορόωσα. Ἐλθὼν δ᾽ ἐξ ὄρεος μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης Πᾶσι κατ᾽ αὐχένας ἦξε καὶ ἔκτανεν. οἱ δ᾽ ἐκέχυντο Ἀθρόοι ἐν μεγάροις. ὁ δ᾽ ἐς αἰθέρα δῖαν ἀέρθη. Αὐτὰρ ἐγὼ κλαῖον ὅ μοι αἰετὸς ἔκτανε χῆνας Ἂψ δ᾽ ἐλθὼν κατ᾽ ἄρ᾽ ἕζετ᾽ ἐπὶ προὔχοντι μελάθρῳ, Φωνῇ δὲ βροτέῃ κατερήτυε φώνησέν τε· Θάρσει Ἰκαρίου κούρη τηλεκλειτοῖο, Οὐκ ὄναρ, ἀλλ᾽ ὕπαρ ἐσθλὸν, ὅ τοι τετελεσμένον ἔσται. Χῆνες μὲν μνηστῆρες, ἐγὼ δέ τοι αἰετὸς ὄρνις Ἦα πάρος, νῦν αὖτε τεὸς πόσις εἰλήλουθα· Ὃς πᾶσι μνηστῆρσιν ἀεικέα πότμον ἐφήσω, Somnium Penelopes quod illa Vlyssi nondum agnito recenset Odysseæ τ. Priamo Iouem oranti αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς Ἤιε δ᾽ ἀπὸ πτέρυγας ἔχων ὀνύχεσσι πέλειαν Ἐσσυμένως οἰμωγῇ ἀριστερὸς, Quintus Calaber lib. 1. ¶ Mirum & rarum prodigiũ aquilæ & cygnorum ex Æneidos Vergilij duodecimo recitabitur in Cygno *h*. Auspicium aquilæ præteruolantis fecit vt Aiax Telamonis filius primum Aetos diceretur, vt scripsimus in Leone *h*. & supra in *a* inter nomina propria ab aquila ducta. Scribit Plutarchus (in Parallelis minoribus cap. 6.) aquilam quandoq, cùm duces manipulorum epularentur cum Polynice Amphiarai hastam abreptam sustulisse in altum, moxq; demisisse: eam verò terræ impactam lauri speciem præbuisse: veram: insequenti die hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terræ hiatu repentino haustum cum curru, quod harma dicunt Græci, Ampluaraum petijsse: cõditam ibi postea vrbem, harmatis cognomine fuisse insignem. Cuius rei auctor sit in tertio Κτίσεων Trisimachus. Fuit verò præcellens vates Amphiaraus, &c. Cælius. Aquila correptum a satellite iaculum, in sublime detulit, dehinc in profundum abiecit, Plutarchus in vita Dionis inter portenta Dionysio tyranno exhibita, quibus illi exilium & regni amissio funestæq; calamitates prædicebãtur. Xanthias seruus in Vespis Aristophanis narrat somnium suum, Ἐδόκουν αἰετὸν Καταπτάμενον ἐς τὴν ἀγορὰν μέγαν πάνυ Ἀναρπάσαντα τοῖς ὄνυξιν ἀσπίδα Φέρειν ἐπίχαλκον ἀνεκὰς εἰς τὸν οὐρανόν, Κἄπειτα ταύτην ἀποβαλεῖν Κλεώνυμον. Traducit autem Cleonymũ ceu ῥιψάσπιδα. Strabo lib. 17. de pyramide tertia in Ægypto, quæ primis duabus minor sit, sed maiore impensa structa, sic scribit: Hæc dicitur meretricis sepultura ab amantibus effecta, quam Sappho poetria Doricham vocat, alij eam Rhodopem nominant, atq; fabulam quandam narrant, quod ea dum lauaretur, aquila alterum ex calceis è manu ancillæ correptum Memphim deportarit, & in sublime supra regis verticem iura dantis elata, calceum in illius gremium demiserit: & quod ille calcei concinnitate & rei miraculo permotus, per totam regionem misit ad eam inquirendam quæ huiusmodi calceum ferret, & quod ea in vrbe Naucratitarum inuenta atq; adducta, & regis vxor fuerit, post mortem verò hanc sepulturam habuerit, Hæc Strabo. Eandem historiam recitat Ælianus lib. 13. Variæ historiæ, regẽ Ægypti in cuius gremiũ iniectus sit calceus Psammetichum nominans. De aquila quæ Augustæ ex alto abiecit in gremiũ conspicui candoris gallinam, scribemus in Gallina *h*. inter auguria. Pro virginibus immolatas legimus iuuencas in quas aquilæ ereptos sacrificis enses, quos iam virginibus inictabant, demiserant, referente Plutarcho in Parallelis Græcarum & Romanarum historiarum. fuit autem virgo altera apud Lacedæmonios nomine Helena, altera apud Valerios nomine Valeria Luperca, in quas sors ceciderat vt immolarentur, cùm deus propter pestem virginem aliquam quotannis sacrificandam respondisset. *Vide* etiam Varinum in Neoptolemo. ¶ Aquila partem extorum immolante Hecuba in Ilio, ad Græcos portat, apud Dictyn Cretensem, libro 4. Et rursus libro 5. sacrificantibus

Aquila Amphiarai hastã in altum ferens, moxq; demittens, eiusdem interitũ præsignificauit.

Aquila calceum meretricium in regis Ægypti gremium demisit.

Exta de sacrificãtium manibus ab aquila rapta.

bus Troianis aquila stridore magno immittens sese, extorum partem ereptam ad naues Græcorum deponit. Galbæ Cæsaris auo procuranti fulgur, cùm aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portẽdi familiæ, responsum est. Atq; ille irridens: Sanè inquit, cùm mula pepererit, vt pluribus retuli in Mulo *h*. Exta de sacrificantis manu ab aquila rapta, tam efficaci auspicio fuêre, vt nullum præsentius aut felicius fuerit, Alexander ab Alex. Cyro aduersus Armenium proficiscenti continuo in primo agro exurgit lepus. Aquila autem volans dextera, leporem despiciens fugientem: & irruit, & percussit illum, extulitq; correptum, eoq; ablato in collem proximum, pro libidine vtebatur præda. Augurium igitur Cyrus intuitus, cùm lætatus est, tum Iouem regem adorauit, dixitq; ad præsentes: Venatio quidem pulcra est futura, si Deo libuerit, Xenophon 2. de Pędia Cyri. *[Auspicia aquilarũ quæ acciderunt. Cyro.]* Aquila, vt aduncæ aues prope omnes, sine vllo potu viuit, quod Hesiodus nesciuit. facit enim in narratione obsessionis Nini, aquilam augurij præsidem bibentem, Aristoteles. Ex aquilæ significatione filium suum nomine Midam, Gordias regem fore coniecit: cùm supra huius caput aratris primo volasset, deinde totum diem in iugo sessitare non prius destitisset, quam is ad vesperam arationem dimisisset, Ælian. *[Midæ.]* Galeotes & Telmissus fratres, filij Apollinis, & Themistûs filiæ Zabij regis Hyperboreorum, oraculo in Dodona accepto, vt hic orientem, ille occidentem versus nauigaret, & vbicunq; de sacrificijs ipsorum femora rapuisset aquila, aram ibi conderent. Galeotes in Siciliam, Telmissus in Cariam, vbi Apollinis Telmissij ædem condidit, Stephanus. *[Galeote & Telmisso.]* Ante vltimam Bruti (aduersus Cæsarem & Antonium pugnam) vt P. Volumnius prodidit, aquila prima (vexillum) apum plena conspecta est. & duæ aquilæ in medio vtriusq; exercitus spacio ante prælium congressæ simul pugnarunt: quarum pugnam dum ambo castra vtrinq; intuentur, silentium incredibile tenuerunt: cessit verò atq; fugit aquila è partibus Bruti profecta, Plutarchus in vita M. Bruti, & Val. Maximus 1. 4. *[Bruto.]* Deiotaro verò regi omnia fere auspicata regenti, salutaris aquilæ conspectus fuit: qua visa abstinuit se ab eius tecti vsu: quod nocte insequenti, ruina solo æquatum est, Val. Max. ibidem. *[Deiotaro.]* C. Pansa, Hircio Coss. in castris Cæsaris luce prima, in culmine prætorij super linteum consedit aquila. inde circumuolantibus minoribus auibus excita: de conspectu abijt, Iul. Obsequens. *[Octauio Cæsari.]* Tranquillus in Tiberio cap. 14: Ante paucos (inquit) quàm reuocaretur dies, aquila nunquam antea Rhodi conspecta, in culmine domus eius assedit. *[Tiberio.]* Extat & epigramma super hac re Apollonidæ Græcum, Anthologij lib. 1. sectione in Aues inscripta. Præpetes aues dicuntur (inquit Alexander ab Alexandro) quæ volatu auguria faciunt & futura prędicunt. Ex his autem, aquila, vulture, & butcone, sanquali & immusulo lætantur, easq; felicis euentus esse (iunt) cum ingentibus alis patulæ & porrectę volant. Et mox, Aquila si dextra ex parte venit, felix omẽ facit, & magnarum rerum auspicia. quas quidẽ volatu augurium facere, pręcipue si stridentibus alis euolate videant, omen futuri maximi boni, ac læta & magna portendere dixerunt. Vultures aquilarum fœtus implumes occidisse, nidosq; euertisse, ipsosq; a pastu pedibus & rostro abegisse, Tarquinio Superbo exilium & regni amissionem, quę mox secuta sunt, portenderunt. *[Tarquinio Superbo]* Aquilam Tarquinio Prisco pileum detraxisse in sublimi, deinde capiti reposuisse, regnum ominatam ferunt: Sicut Aristander aquilę augurio victorem Alexandrum prędiuinauit, Idem. *[Alexandro.]* Et rursus, Si vultures, corui, & aquilę in vnum coirent, cædem haud dubiam interpretabantur. Obseruatum est vt minora auspicia semper maioribus cedant, licet priora sint. siquidem cornicis aut columbarum auspicia, aquila superueniente, irrita fiunt: aquilarum verò augurium, fulmine aduenientc, nullum est, Alexander ab Alex. Si cor victimę raptum ab aquila aut auibus fuisset, nimium propicios deos ostenderunt, Idem. Et mox, Galbæ fulgur procuranti, cùm aquila exta rapuisset, & in sublimem quercum detulisset, imperium portendit. *[Galbæ.]* C. Marius Syllam fugiens iam fermè omni spe destitutus, hortabatur tamen socios, ne in vltima spe, ad quam seruari se antiquorum augurum responso credebat, desererent. Nam cum valde adolescens esset & in agris versaretur, nidum aquilæ septem pullos habentem domum retulit. Parentes hoc magna cum admiratione intuentes, augures consuluerunt. Illi responderunt, Marium clarissimum virum futurum, maximum principatum atq; imperium septies habiturum. Sed hoc aliqui fabulosum putant, quòd aquila geminos tantummodo pullos pariat, Plutarchus in Marij vita. *[Mario.]*

¶ De Cypselo Corinthi tyranno adhuc priuato oraculum Pythia huiusmodi reddidit. Concipit in petris aquila enixura leonem, &c. vt ex Herodoto recitaui in Leone *h*. proximè ante prouerbia a leone facta.

¶ Aquila grandis magnarum alarum, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, tulit Cedri medullam, transportauit in negotiatorum vrbem, Ezech. 17. Aquila grandis tulit de semine terræ, posuit illud in terræ superficiem pro semine, vt radicem firmaret super aquas multas, quod creuit in vineam latam, fructificauit in palmites, & emisit propagines, Ibidem. Aquila altera grandis magnis alis, multis plumis, & vinea ista mittit radices suas ad eam, & palmites suos vt irrigaret eam de areolis germinis sui, Ezech. 17. Aquila nónne radices vineæ grandis euellet, fructus eius distringet, siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet, & non in brachio grandi, vt euellat eam radicitus, Ibidem. *[Ænigma duarum aquilarũ ab Ezechiele vsurpatũ.]* Quasi aquila super domum Domini, clama velut tuba in gutture, eò quod transgressi sunt fœdus meum, Osee 8. Aquilæ cum duodecim suis alis, & octo subalaribus, & tribus capitibus mysterium exponitur 4. Esdræ 12. Aquilæ somnium, duodecim alarum & trium capitum, regnantium super totam terrã, ha-

r

bens octo contrarias pennas, cui venit finis primo, secundo & tertio 4. Esd. 11. Aquilæ vnius volantis audita vox magna, Væ uæ uæ inhabitantibus terram, Apocalypsis octauo.

PROVERBIA.

E squilla non nascitur rosa, prouerbiali figura dixit Theognis, innuens è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis, *Neq; imbellem feroces progenerant aquilæ columbam*, Erasmus. *Tam dispar aquilæ columba non est, Nec dorcas rigido fugax leoni*, Martialis. ¶ Aquilam cornix prouocat, Ἀετὸν κορώνη προκαλεῖ. Tradunt peculiare cornicibus esse irritare aquilam. verum illa negligit prouocantem, intelligens nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, si quando leuiusculus quispiam homuncio, qui neq; prodesse queat, neq; lædere, maximis viris oblatrat, Erasmus. ¶ Cypselus non parit aquilam, prouerbium citatum a G. Heldelino. ¶ Iupiter aquilam delegit, vbi quis asciscit sibi præclaros suisq; rebus accommodos, *vide supra in Aquila Ioui sacra*. ¶ Ioan. Tzetzes Chiliade 8. cap. 243. cùm recitasset prouerbium, Πῦ γὰρ ἔφερε τοῖς χαλκοῖς φορτὶς τῆς βασιλείας, mox subijcit, Huic simile est illud nostrum Πῦ γὰρ φορτὶς τοῖς ἀετοῖς τὸν Πλάτωνος δογμάτων, καὶ νόμων τῶν περικλῶν, &c. ¶ Lupus aquilam fugit, *Vide in Lupo h.* vbi periculum imminens euitari non potest. ¶ Aquila non capiat muscas, Ἀετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας. Summi viri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus res humiles despicit: aut egregiè docti nonnunquam in minimis quibusdam labuntur. Et maximis occupati negotijs ad pusilla quædam coniuent. Effertur & citra negationem adagium, Ἀετὸς μυίας θηρεύει, id est, Aquila venatur muscas, quoties magnis minima sunt curæ. Huic non absimile est quod habet Gregorius Theologus in epistola ad Eudoxium rhetorem, Μὴ αἰάζειν ἀριστεύειν ἐν κολοιοῖς ἀετός. id est, Non sustineas tenere primas inter graculos aquila, Erasmus. Pindarus etiam graculos cum aquilis confert, vt paulò post in prouerbio Aquila in nubibus, recitabimus. ¶ Aquilam noctuæ comparas, Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις. Martialis in Scazonte, Aquilasq; similes facere noctuis quæris. Aquila visus acerrimi, adeo vt ἀσκαρδαμύκτως, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. contrà noctua solis lumen modis omnibus refugit, Erasmus. ¶ Aquila in nubibus, plerique interpretantur de re magna quidem illa, sed quam non facile assequaris. alij de ijs, qui longè reliquis præcellunt. Aristophanes in Equitibus: ὦ Φοῖβ' ἥδομαι, Αἰετὸς ἐν νεφέλαισι γενήσομαι. Gaudeo isthoc nomine Quòd aquila fiam in nubibus videlicet. Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurum vt orbi vniuerso imperet. Et paulò inferius in eadē comœdia tanquam oraculum pronuntiatur, Ἀετὸς ὡς γενήσει, καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις. Quippe aquila es, terræq; omnem dominaris in orbem. Dicuntur & hæc de populo Atheniensi: nisi forte placet allusio ad spes huius principatus inanes. Rursum in Auibus, Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσομαι, id est, Aquila in nubibus fies. Interpres admonet alludere poetam ad oraculum, quondam Atheniensibus redditum, quo prædicabatur futurum, vt Athenienses tanto interuallo reliquas vrbes superarent, quanto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis, se vocat aquilā, Bacchylidem æmulum graculum, videlicet quòd illum immenso vinceret interuallo. Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς, Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος Δαφοινὸν ἄγραν ποσί. Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. Quorum carminum hæc est sententia: Aquila pernix inter volucres, quæ repente aduolans eminus, corripuit cruentā prædam. Loquaces autē graculi humi pascuntur, Erasmus: Ἀετὸς ἐν νεφέλαις, ὅτι τῶν δυσαλώτων, παρόσον ἀετὸς ἐν νεφέλαις δυσάλωτος, Suidas & Varin. ¶ Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται, id est, Scarabeus aquilā quærit cùm imbecillior atq; impotētior, mali quippiā molitur, struitq; insidias inimico longè potētiori. Est & altera lectio, atq; ea meo quidē iudicio verior, Ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται, id est, Scarabeus aquilę obstetricatur. Sensus, vtrumuis legas, fermè idē est. competit. n. in humilē & imbecillū, qui viribus longè præpollēti, maliciosis insidijs & clancularijs dolis perniciē machinatur. Aristophanes in Lysistrata, Ὑπερχολῶ γὰρ, ἀετὸν τίκτουσαν κάνθαρός σε Μαιεύσομαι, id est Supra modum irascor tibi scarabeus aquilā ego te, Quando oua paries obstetrix iuuabo. Super hac refertur apologus quidā apud Græcos non inelegans, quem Lucianus indicat Æsopicum esse, cùm ait in Icaromenippo, fabulatum fuisse Æsopum, quemadmodū aliquando scarabei & cameli cęlū conscenderint. Meminit eiusdē fabulæ etiam comicus Aristophanes in Pace, &c. Erasmus. Aquila vtpote regia auis, quamuis cætera parua animalcula contemnit, scarabeū tamen odio prosequitur, quoniā oua eius a scarabeis perduntur. Hinc & fabula conficta est, scarabeum reptando aut euolando (vt hippocantharus apud Comicum) in aquilę nidum, oua eius perdidisse. itaq; aquilam inopem consilij, supplicem in Iouis gremio oua deposuisse: scarabeum verò illuc quoq; peruenisse, & Iouem vt eum excuteret surgentem, simul etiam oua effusa fregisse, id quod optabat scarabeus. Inde ortum prouerbiū, Ἀετὸν κάνθαρος μαιεύσομαι, Eustathius in Iliados vltimum. Suidas hoc prouerbium vsum habere scribit, si qui potentiores qui priores iniuriam fecerint vlciscantur. fertur enim scarabeum aquilæ oua perdere, ἀφανίζειν. Emblema Alciati, inscriptum *A minimis quoque timendum*:

Bella gerit scarabeus, & hostem prouocat vltro	*Robore & inferior, consilio superat.*
Nam plumis aquilæ clàm se neq; cognitus abdit,	*Hostilem vt nidum summa per astra petat.*
Ouaq; confodiens, prohibet spem crescere prolis.	*Hocq; modo illatum dedecus vltus abit.*

¶ Aquilæ senecta, corydi iuuenta, *Vide in alauda h.* ¶ Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰετῷ περάσιμος, Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς, Euripides. hoc est, Nullus non aer patet aquilæ, & nulla non terra viro forti patria est.

Neq; imbellem feroces progenerant aquilæ. *Aquilam cornix prouocat.* *Cypselus non parit aquilam.* *Iupiter elegit aquilam.* *Lupus aquilam fugit.* *Aquila nō capiat muscas.* *Aquila venatur muscas.* *Aquilam noctuæ cōparas.* *Aquila in nubibus.* *Scarabeus aquilam quærit, vel aquilæ obstetricatur.* *Emblema Alciati. A minimis quoq; timendū.* *Aquilæ senecta.*

est. ¶ Aquilam testudo vincit. *Vide* supra in Testudine terrestri *h*. ¶ Aquila thripas aspiciens, Ἀετὸς θρίπας ὁρῶν: de magnis qui pusilla negligunt. Est thrips auicula quædam (imò vermiculus) minutissima, quā aquila cùm videat, vt est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, vtpote prædam vnguibus suis parum dignam. Ad hunc quidem modum (inquit Erasmus) inuenio in commentarijs Græcorum, verum haud scio an mendosè. nam thripas reperio vermiculi genus esse. ¶ Aquilam volare doces, Ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις: eiusdem sententiæ est prouerbium cuius illud, Delphinum natare doces. Quod enim delphini inter pisces, id aquila inter volucres. Allusisse videtur huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem, Τὰς πολλὰς ἐᾶ χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πτῆσιν ἀετῶν δοκιμάζοντας: Sine valere vulgus, sine esse graculos, qui volatum aquilarum probent, Erasmus. Meminit Suidas, & ait conuenire in illos qui alios docere conantur ea quæ ipsi melius callent. ¶ Fertur (inquit Æschylus, qui parœmiam hanc Libysticam vocat, Πληγέντ᾽ ἀτράκτῳ τοξικῷ τὸν αἰετὸν Εἰπεῖν ἰδόντα μηχανὴν πτερώματος. Τάδ᾽ οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὑτῶν πτεροῖς Ἁλισκόμεσθα. Ita hic etiam Euelpis inquit, Οὐχ ὑπ᾽ ἄλλων πτερωθέντες ταῦτ᾽, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν γνώμῃ.

Aquilam testudo vincit. Aquila thripas aspiciens. Aquilam volare doces.

¶ Emblema Alciati cum lemmate *Fortitudo* vel *Signa fortium*, per dialogismum.

Quæ te caussa mouet volucris Saturnia, magni
Vt tumulo insideas ardua Aristomenis?
Hoc moneo quantum inter aues ego robore præsto,
Tantum semideos inter Aristomenes.
Insideant timidæ timidorum busta columbæ,
Nos aquilæ intrepidis signa benigna damus.

Emblema Alciati. Fortitudo.

DE AQVILIS DIVERSIS, QVARVM VETERES meminerunt, ac primùm de ijs quæ perperam aquilarum generi ascribuntur.

ARISTOTELES & Plinius sex aquilarum genere fecerunt, in quibus enumerandis neque magnitudinis neq; nobilitatis, neq; alius ordo ab eis obseruatur. nos quidem literarum ordine singula deinceps recensebimus. Sed priùs dicendum de illis, de quibus vel dubitatur, vel quæ ineptè à quibusdam aquilarum generi adscribuntur. Postremo aquilini generis aues a recentioribus memoratas adijciemus. ¶ Diuersæ sunt species aquilarum, permagnæ, mediocres, paruæ. Rursus quædam nobiliores sunt, nec appetunt nisi aues & animalia terrestria viua. aliæ ferè ignobiles & degeneres, quæ non solum carnes viuas, sed etiam cadauera (vt asinorum & alia) & pisces exanimatos petunt: & hæ accedunt ad naturam & ignobilitatem miluorum, Crescennensis.

Diuersæ species aquilarū.

¶ ACCIPITRES, ἱέρακες, genus est aquilarum, Scholiastes Homeri. Sed accipitrinū genus cum aquilino imperitè confundi, scripsi in Accipitre *a*. Nocturni accipitres esse creduntur qui censentur in genere aquilarum, Ælianus.

Accipitres, genus aquilarum.

¶ ACMON, ἄκμων, genus aquilæ est, Hesychius & Varinus. Forte autē duo luporum genera apud Oppianum ab hoc aquilæ genere sic dicta sunt, vt circus etiam & ictinus lupi ab eiusdem nominis auibus rapacibus. *Alrachme* aquilam Syriacè dictam in gypæeto describemus. cui voci si literam initialem demas (nam *al* articulus est) omnino cum acmone conuenit.

Acmon. Alrachme.

¶ Αἰγυπιὸν, alij genus aquilæ, alij vulturem interpretantur, ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν, Hesychius, Varinus, & alij. nimirum quasi ἀΐσσοντες γῦπες. Suidas priscos non γῦπας, sed αἰγυπιοὺς tantum protulisse scribit & αἰγυπιῶν pro γυπῶν apud Herodotum quoq; legi. Sed nos Iliados σ. legimus, Πολλοὶ δὲ κύνες καὶ γῦπες ἔδονται Τρώων. in quo loco penultimam vocis γῦπες produci monet Eustathius. Cæterum Iliad. π. vbi hi versus Homeri leguntur, Οἱ δ᾽ ὥστ᾽ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες ἀγκυλοχεῖλαι Πέτρῃ ἐφ᾽ ὑψηλῇ μεγάλα κλάζοντε μάχωνται, (Hi duo versus leguntur etiam in aspide Hesiodi,) Ὣς οἳ (Patroclus & Sarpedon) κεκλήγοντες ἐπ᾽ ἀλλήλοισιν ὄρουσαν. Eustathius αἰγυπιοὺς aquilarum generis esse scribit: & aquilis maximè proprium esse vt petris insistant: quod arborum ramis eas non ita capiant, & in terra propter vnguium aduncitatē incedere non possint. Mihi quidem αἰγυπιὸς, si aquila est, vt Grammaticis placet, gypæetus esse videtur, cui sententiæ nominis etiam ratio astipulatur, & Ælianus, vt videtur. *lege* infra in Vulture *H*. a inter deriuata. Ἑζέσθην ὄρνισιν ἐοικότες αἰγυπιοῖσι Φηγῷ ἐφ᾽ ὑψηλῇ, Iliad. η de Minerua & Apolline. Μηριόνης δ᾽ ἐξ αὖτις ἐπάλμενος αἰγυπιὸς ὥς, Iliad. ν. Κλαῖον δὲ λιγέως, ἁδινώτερον ἤ τ᾽ οἰωνοί Φῆναι, ἢ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες, οἷσί τε τέκνα Ἀγρόται ἐξείλοντο πάρος πετεηνὰ γενέσθαι, Odyss. π de Vlysse & Telemacho filio cum agnoscente. Οἱ δ᾽ (Vlysses cum suis) ὥστ᾽ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες ἀγκυλοχεῖλαι Ἐξ ὀρέων ἐλθόντες ἐπ᾽ ὀρνίθεσσι θόρωσι. Ταὶ μέν τ᾽ ἐν πεδίῳ νέφεα πτώσσουσαι ἵενται· Οἱ δέ τε τὰς ὀλέκουσιν ἐπάλμενοι, οὐδέ τις ἀλκὴ Γίγνεται, οὐδὲ φυγή· χαίρουσι δέ τ᾽ ἀνέρες ἄγρῃ, Odyss. χ. Παταγοῦσιν, ἅτε πτηνῶν ἀγέλαι, μέγαν αἰγυπιὸν δ᾽ ὑποδείσαντες, Sophocles in Aiace. Nulla auis tangit cadauer animalis a basilisco mortui, non Αἰγυπιοὶ γῦπές τε, κόραξ τ᾽ ὀμβρηρὰ κρώζων, Nicander. ¶ Auium nomina in ιος, quæ tres syllabas excedunt acuunt vltimam, vt αἰγυπιὸς, χαραδριὸς, &c. Etymologus. ¶ Αἴγιποψ etiam aquilam significat Macedonibus, Hesychius, Varinus & Etymologus. Ὡς αἰγυπιὸς τοὺς θρῖπας τοὺς ἐμπίδας (νικᾷ) Philes. id est, quantum aquila volatu culices vincit. Melampus vates ex ægypio volucre quædam cognouisse traditur, vt in Nelei historia refert Scholiastes Homeri in Odyss. λ.

Αἰγυπιός. Αἴγιποψ.

Ægolios. ¶ Aquila ÆGOLIOS non est nota apud nos, Albertus ex Aristot. de animal 8. 3. vbi Græcè αἰγωλιὸς legitur: quæ vox vlulam significat.

Circus. ¶ CIRCVS, κίρκος, genus aquilæ quod accipiter dicitur, Scholiastes Homeri. *Vide* supra in Accipitre *a*.

Cymindis. ¶ CYMINDIS, aquila, Suidas. *Vide* supra inter Accipitres.

Harpe. ¶ HARPE, ἅρπη, miluus aut genus aquilæ, Varinus. alij auem aquilæ similem interpretantur. Plura leges infra in Elemento *H* in Harpe.

Hongylas. ¶ Accipiter laudabilis caput habet paruum & planum supra sicut aquila HONGYLAS dicta, ὡς ὀγγύλας χελιδόνος ἀετός, Demetrius.

Ichneumon. ¶ Nicandri interpres ICHNEVMONEM aquilæ speciem facit, Herculi sacram, ex Ægyptiorum sententia, Cælius. Hermolaus Barbarus interpretem istum ichneumonem pro genere aquilæ interpretantem miratur. nos ichneumonem in Historia quadrupedum viuip. non ἀετὸν sed ἐνυδρίν, id est lutræ genus esse docuimus.

Immussulus. ¶ Sanqualem autem atq; IMMVSSVLVM augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse: Massurius pullum aquilæ dicit esse, priusquam albicet cauda. Quidam post Mutium augurem visos non esse Romæ confirmauere. ego (quod verisimilius est) in desidia rerum omnium non arbitror agniros, Plin. Apud Festum immusculus & immusulus scribi reperio, vocibus (vt apparet) corruptis Immusculus auis genus, quam alij regulum, alij ossifragam dicunt, Festus. Et alibi, Immusulus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium quàm aquila, quæ volucris rarò, & non ferè præterquam vere appatet quia æstum algoremq; metuit. appellatur autem ita quòd subito & inexspectata se immittat, Hæc ille. videtur autem secundum hanc deriuationem ab immittendo immissulus potius scribi debere, & sic alibi apud Festum scribitur, inter hęc verba: Oscines aues Appius Claudius esse ait quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruus, comix, noctua. aut quæ alis (lego, alites autem quæ alis) ac volatu, vt buteo, sanqualis, immissulus, &c. Alibi verò, Alites volatu auspicia facientes istæ putabantur, buteo, sanqualis, immusculus, aquila vulturius. Quòd si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis vulturios, aquilas, immussulos? &c. Arnobius lib. 7. contra gentes. Sanqualis & immussuli altum volatus, licet æuo priore incognitus, secundissimos habere euentus censebatur, Alexander ab Alex. De augurio ex præpetibus auibus, vt buteone, sanquali, immussulo, *vide* supra in Aquila *h*.

Iouis aquila. Bistarda. ¶ Vna tantum ex aquilarum genere, quæ IOVIS aquila appellatur; carnes non attingit, sed ad victum ei herba satis est, Ælianus. Ego vllam talem aquilam neq; noui neq; legi: conijcio autem *bistardam* vulgò dictam auem, de qua inter gallos syluestres dicemus, ab aliquibus propter magnitudinem corporis & rostrum non admodum aquilino dissimile, aquilam herbiuoram creditam esse, sed ineptè.

Triorchis. ¶ TRIORCHIS, id est buteo, à nonnullis inter aquilas censetur, vt Varinus scribit. Sed is accipitrum, non aquilarum generis est.

DE AQVILA ANATARIA, QVAM ET CLANgam seu plangam, & percnum & morphnum appellant.

ALTERVM (à pygargo) genus aquilæ, magnitudine & viribus secundum, planga aut clanga nomine, saltus & conualles, & lacus incolere solitum, cognomine anataria, & morphna (a macula pennæ, quasi næuiam dixeris) cuius Homerus etiam meminerat in exitu Priami, Aristoteles: parenthesi inclusa Theodorus interpres de suo adiecit. Theodorus aquilæ genus à clangore clangam interpretatur. Plangum habet Plinius, vetusti codices *clangum*, Hermolaus facile quidē fuit pro κλάγγος legere πλάγγος. vocant autem Græci etiam clangorem κλαγγήν, qui de aquilarum voce propriè dicitur, vt supra in aquila *C.* docuimus & paulò ante in versibus Homeri de ægypijs apparet. sunt autem aquilæ quædam præ cæteris clamosæ & querulæ. melanæetus hoc vitio caret. est enim εὔφωνος, οὔτε μινυρίζει, οὔτε λέληκε. Percnon & morphnon Hermolaus in Plinium annotans 10. 3. pro eodem colore interpretatur. *Vide* in Lepore *B.* Περκνὸς (lego περκνὸς) κυνηγετικὸς ἀετὸς, ὁ περὶ ἕλη, Varinus. *Vide* supra in Capite de accipitribus diuersis. Cæterum quod ad magnitudinem anatariæ aquilæ, cum Aristoteles eam magnitudine & viribus proximè pygargum sequi doceat, intelligendum est, eodem authore, in aquilarum genere minimum esse melanæetum, gnesion, id est germanam aquilam maximam, anatariam, pygargum, percnopterum & ossifragam, mediæ magnitudinis, ita vt vnaquæq; maior sit præcedente & minor sequente. itaq; anataria omnium præter melanæetum minima fuerit. Halæeti verò magnitudo non exprimitur. Sunt qui apud Plinium pro planco planuntia legant, quasi errantem, homines imperiti, & ab Hermolao etiam reprehensi, quod & authorem illi non habeant, & Aristoteles πλάγγον vocant. Morphnos est aquila (inquit Plinius) quam Homerus & percnon vocat, aliqui & plancū & anatariam, secūda (à melanæeto, quam Plinius primo loco numerat) magnitudine & vi, huicq; vita circa lacus. Phemonoe Apollinis dicta filia, dētes ei esse prodidit, mutæ alias carentiq; lingua,

50

lingua, Plin. Nos in auium genere nullas dentatas nouimus præter anates quasdam aut mergos quosdam maiores: cuius generis etiam catarrhactæ esse videntur, quas aues accipitre minores esse dicunt, aliqui aquilæ similes, & longissimo tempore sub aqua manere, de quibus Plinius, Diomedeas aues (inquit) Iuba catarrhactas vocat, & eis esse dentes oculosq́, igneo colore tradit, cætero candidis. (*Vide Aquila plura infra in Catarrhacte historia de auibus dentatis.*) Sed morphnos nigro colore non candido est, *hac morphnus &* vt nomen ipsum ostendit. μόρφνον enim Grammatici nigrum & obscurum interpretantur, περὶ τὴν ὄρφνην, id est, à tenebris & caligine. Νύκτα δι' ὀρφναίην, Homerus. ὀρφνὸν quoq; nigrum interpretantur, *percnus à* & vnam nigram περκάζοντας dicunt. sed ea nigredo non sine quodam cœruleo colore est, qualem ferè indicum dicunt. *colore nigro dici-* μόρφνον verò simpliciter pro nigro aut fusco dixerim. Sunt qui μόρφνον exponant *tur.* non à colore, sed à cæde quasi μορόφονον per syncopen, tanquam aucidam: hoc est cædis aliarū auium.

authorem, τὸ μεμαρπυῖαν περὶ φόνον, ἢ μόνον σάρπαξ. alij εὔμορφον, id est formosum. alij rapacem, παρὰ τὸ μάρπτειν, τὸ συλλαμβάνειν, vnde præteritum μέμαρφα, alpha in o breue conuerso, & n abundante, Eustathius & Varinus. Phemonoe morphnon aquilarũ nigerrimam esse prodidit. (hic color melanæeto potius aut æquè conueniret) prominentiore cauda. consensit & Boethius. Ingenium est ei, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo. quæ sors interemit poetam Æschylum, prædictam fatis (vt ferunt) eius diei ruinam, secura cęli fide cauentem, Plinius. *Vide* supra in Testudine terrestri *D*. Μόρφνος, εἶδος ἀετοῦ, καὶ ξυλῆς, Hesychius. Aquila illa (inquit Plinius) quam teniam fecimus, circa stagna aquaticas aues appetit, mergentes sese subinde, donec sopitas lassatasq; rapiat, (donec vel strãguletin humore vel per summa corripiat, Aristot qui hæc de haliæeto refert, Plinius ad morphnum transtulit & nimirum vtræq; circa venatum auium aquaticarum, quibus victitant, eodem ingenio vtuntur) Spectanda dimicatio, aue ad perfugia littorũ tendente, maximè si condensa harundo sit. aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit in lacus cadente, vmbramq; suã nanti sub aqua à littore ostendente. rursus aue in diuersa, & vbi minime se credat expectari, emergente. Hæc caussa gregatim auib. natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerantes pondus appensum, vna merguntur. Hæc Plin. *Vide* supra in Aquila *D*. Anates contra aquilã simpliciter, quomodo se defendant, *vide* in Anate *D*. ¶ Iliados ω cum Priamus Ioui supplicaret, Iupiter ei aquilam misit, τελειότατον πετεηνῶν, Μόρφνον, θηρητῆρ᾽. ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι. cuius alæ tantum patebant, quantũ ianua (valuæ ianuæ) thalami diuitis alicuius viri. Hac ad dexterã volante per vrbem plurimum lætati sunt Troiani. Vbi Eustathius interpres, Morphnos, inquit, scribitur cũ acuto in penultima, περκνὸς verò vltimam acuit, quanquam Aristarchus hãc quoq; vocem barytonam scripserit. Porrò auspicium (inquit) veteres sic interpretantur, tanquam auis nigro colore clam adeundum esse Achillem Priamo indicarit, & spẽ petitionis ratæ futura ei fecerit quod esset θηρητὴρ, id est venationis & capturæ studiosa. Præterea quia prædam nullam tenebat, Achillem quoq; (qui tanquam vir regius per alitem regiam designetur) placidum & mitem ipsi futurum, & quæ desideret perfecturum, Hęc Eustathius, ex quo Etymologus etiã & Varinus transcripserunt. Κορφνὸς genus aquilæ, Varinus in Σίσυρχος, voce (vt apparet) corrupta pro μόρφνος: vt & κορμὸς pro φορμὸς, ibidẽ. Diuersum à percno aquilæ genus est percnopterum, de quo infra. φλεγύας aquila eadem mihi videtur quæ morphnus, vel potius morphni epitheton. legimus enim in Aspide Hesiodi, Μορφνοῖο φλεγύαο, vbi Grammatici exponunt, μέλανος ἀετοῦ. vt habet Varinus. quasi phlegyam substantiuũ faciant, morphnũ adiectiuum, cùm mihi contrà faciẽdum videatur. Plura de voce phlegyas *vide* supra in Aquila *A*. Scribit autẽ Hesiodus Herculẽ sagittas habuisse, quæ pennis aquilæ morphni alatæ fuerint. Ex haliæetis ossifragæ nascuntur, ex his verò percni & vultures, Aristoteles in Mirabilibus. Morphni & aliæ quædam aquilæ nidis inædificant aetiten lapidem vt refert Plinius, de quo plura scripsimus in Aquila *C* & *G*. Anataria aquila Auicennæ interpreti dibachi nominatur. ¶ Morphnos matri deorum sacer est, Gil.

Plinius anataria circa stagna eadẽ tribuit quæ haliæeto Aristoteles.

φλεγύας eadẽ quæ morphnus.

Dibachi.

Descriptio auis Anglicæ balbushardo quã percnum existimat esse Turnerus.

¶ Omnia (inquit Turnerus) quæ Aristoteles & Plinius percno hactenus tribuerunt, Anglorum *balbushardo* (busbardum enim buteonem accipitrem vocant) conueniunt, si solam magnitudinẽ exceperis, quæ si alia adfuerint, hic fortassis non oberit. est autem illa, quam anatariam esse conijcio, auis buteone maior & longior, næuo albo in capite, colore fusco proximo, ad ripas fluminũ, stagnorum & paludium semper degens. viuit ex venatu anatum & gallinarum nigrarum, quas Angli *coutas* nominant. Venationem hanc, cuius meminit Plinius, inter aquilam istam (si aquila dicenda sit) & aues aquaticas, non solùm ego sæpissime vidi, sed infiniti apud Anglos quotidie vident. Si qua terræ portiuncula super aquas inter arundineta emineat, in hac solet nidum facere, vt quoniam volatu non admodum valet, à præda non procul absit. Aues subitò adoritur, & sic capit. Cuniculos ista interdum etiam dilaniat. Nunc an ista anataria sit, néc ne, doctis viris iudicandum propono, Hæc Turnerus.

Maßwy.

Est autem eadem auis quæ à nostris nominatur Maßwy (quod tamen nomen puto aliquos etiam buteonibus tribuere, hoc est miluus palustris. quòd circa paludes & lacus anates aliasq; aues palustres venetur ab alijs Fischer, id est piscator, quòd pisces etiam capiet quandoq;. fertur enim à nostris recta in aquam se præcipitare ad piscium capturã (vt haliæetus quoq; apud veteres, quare hoc nomine etiam alias aues appellant quæ similiter piscantur. In lacubus & viuarijs voracitate sua admodum noxius est. ita vt in quibusdam locis homini qui hanc auem ceperit aut occiderit tres drachmæ donentur è publico. Circa Acroniũ siue Constantiensem lacũ Entenstössel ab anatũ cæde nuncupatur. persequitur enim vt audio anates volantes, & si quæ in aquam inciderit, rapit: vel gregatim siue volantes siue natantes, tandiu persequitur, donec fatigatam aliquã rapiat. solent autem illæ fugientes in gregem se colligere. Gallice, ni fallor, appellatur *huard*, in quibusdã locis. Turcis *schahán*. Italis *aquilastro*, vt conijcio aiunt enim hoc nomine auem piscibus viuere. Aquila truncalis etiam vulgò dicta, cinerei coloris, anates rapit, *vide* infra circa finẽ historiæ Melanæeti. ¶ Hæc scripseram quum à viro quodam Acronij lacus accola, audiui auem circa lacum illum Entenstössel, id est anaticidam dictam vnguibus esse aduncis, miluo colore & rostro similem, maiorem: quæ anates rapiat, in quas toties præceps feratur, donec defatigatas tandem capiat: quod aliquando ad duos aut tres horæ quadrantes in anate vna capienda differtur. ¶ Græci harpen describunt auem aquilæ similem, quæ facile in quem voluerit locum

Fischer.

Entenstössel.

Huard.

Aquila truncalis.

locum recto impetu deuolet, ὄρνεον ἀετῶδες αἰγυπιὸς ὅτε θαλάσσας ἐφεζόμενον, Varinus. Hęc autē vel miluo, vel aquilę anatarię nostræ cognata fuerit.

DE ANOPÆA HOMERI.

Anopæ apud Homerum Odyssꝫ. de Mineurua (ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο) genus auis exponitur de genere aquilarū, ossifragæ similis. alij vocem ἀνόπαια interpretātur pro ἀφανὴς, quod est inuisibilis: vel pro ἀναφερὴς, quod est sursum euecta, vt Empedocles de igne scribit, Καρπαλίμως δ' ἀνόπαιον, id est, celeriter verò sursum. & sic Herodianus apud Homerū accipit, ἀνοπαῖα penanflexum scribēs, neutrū plurale loco aduerbij, vt πυκνὰ pro πυκνῶς. Alij ἀνόπαια interpretantur, ἀνὰ τὴν ὀπὴν, id est per foramen in medio tecti, quod κάπνην & καπνοδόκην (infumibulum) nominant ἢ διὰ τῆς ὀπαίας κεραμίδος, ἤγουν τῆς καπνοδόκης τῆς ἐπὶ τῆς ὀροφῆς. Sunt postremo qui πανόπαια scribant, & hirundinē intelligant: quòd Panope ciuitas in Phocide sit. finguntur autē in Aulide Phocidis contigisse quæ poetæ fabulantur de Tereo, Varinus ex Eustathio. Est & montis nomen Anopæa Herodoto, & vię iuxta Locridem.

DE AQVILA ALBA SIVE CYGNEA.

Aqvilas cygneas (vt vocant) albedine cygno planè similes, in Sipylo circa paludem Tantali, vt nominant, videre memini, Pausanias in Arcadicis. Album genus aquilæ rarū est, inuenitur tamen aliquādo in alpibus & rupibus circa Rhenum, vt sæpe experti sumus. Est autem hæc aquila tota alba niuei candoris, magnitudine fermè herodij, id est aquilæ germanæ, ignobilior tamen minusq́; velox. Viuit venatu leporum, cuniculorum & huiusmodi paruorū animalium. nam aliquando catulos, vulpeculas, & porcellos rapit & quandoq; pisces in summa aqua natantes, Albertus.

DE AQVILA QVAM PERCNOPTERVM ET *oripelargum & gypæetum vocant.*

Aqvilæ genus quod percnopterum vocant (Gaza addit ab alarū notis. sed quoniam notas ferè maculas appellamus, malim simpliciter transferre, ab alarū colore. περκνὸν enim tum simpliciter

nigrum, tum nigro colore distinctum Grammatici interpretantur. *vide* in Lepore B. alia est autem aquila percnus, quę & anataria, superius descripta. alia de qua hîc agimus percnopterus, illa scilicet eodem per totum corpus colore, quo hæc in alis tantum insignis, (capite est albicante, corpore maiore quam cæteræ adhuc dictæ hæc est: sed breuioribus alis, cauda longiore, vulturis speciem hæc refert.

Subaquila & montana ciconia. Oripelargus.

subaquila, & montana ciconia cognominatur. incolit lucos degener nec vitijs cæterarũ caret, & bonorũ quæ illæ obtinẽt, expers est. quippe quæ à coruo cæterisq; id genus alitibus verberetur, fugetur, capiatur. grauis est enim, victu iners, exanimata fert corpora. famelica semper est, & querula, clamitat & clangit, Aristoteles interprete Gaza. Percnopterus in aquilarum genere, eadẽ oripelargus, vulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis & degener, vt quá verberet coruus. eadẽ ieiunæ semper auiditatis, & querulæ murmurationis. sola aquilarum exanima fert corpora, cæteræ cùm occidêre considunt. Hæc facit vt quintum genus gnesion vocetur, velut verum solumq; incorruptæ originis, Plinius. Sunt qui aquilas simpliciter cadaueribus vesci scripserint: *vide* supra in Aquila C. Gillius accipitrum & aquilarum genera enumerans perdicotheron Apollinis ministrum esse scribit, vbi fortè *percnopteros* legẽdum. Porrò cùm apud Aristotelem γυπαίετος legatur, voce composita à vulture & aquila (quod etsi aquilæ genus sit, vulturem tamen & corporis specie ignobilitate præ se fert, vt Aristoteles ipse interpretatur) Gaza ὑπαίετος legit, vertit enim *subaquila*. Est & buteonis genus quod ad vulturem accedere videtur, vnde gypotriorcha dicendum sit. sed codices nostri hypotriorchen habent, & Gaza vertit subbuteonem *Vide* supra inter accipitres de Subbuteone. Vultures qui medij sunt inter vulturum genus & aquilarum, esse tum mares tum nigros colore audio, & nidos extruere, in quibus non oua sed pullos statim pariant, Ælianus. Subaquilum pro subfusco Plautus in Rud dixit. Eia corpus cuiusmodi, Subuolturium? illud quidem subaquilum volui dicere.

Perdicotheros. Gypaetus. Gypotriorcha. Grypaetus. Ægypiòs.

Subuulturium interpretantur rapiens ad se homines, quemadmodum solent vultures Gypæeto voci vicina est vox grypæetus Γρυπαιέτης χαλκηλάτης, τὼ ῥήμαθ' ἱππόκρημνα, Aristopha. in Ranis. Scholia γρυπαιέτους interpretantur, insignia scutorum peregrina (ἀλλόκοτα:) quòd aquilas in scutis pingere solerent. Sunt quidem aquilæ omnes γρυποί, id est rostris recuruis, vnde & gryphes dictæ videntur & nasum aquilinum plerique nominant, quem Græci γρυπόν. Ægypiòs, de quo copiosius scripsi supra inter Aquilas diuersas veterũ, ex ipsa nominis compositione partim ad vulturum partim ad aquilarum genus pertinere videtur, vt eadem cum gypæeto existimari possit. Circa Gazaram vrbem Ægypti murium tanta copia est, vt nisi abundarent illic aues percnopteri dictæ Aristoteli, à Gallis *boudrées*, a quibus deuorantur, periculum foret ne fruges omnes ab ijs cõsumerentur, Bellonius in Singularibus.

Mures à percnopterum Ægypto deuorantur.

Alrachme & rachame. Remedia ex hac aue. Rocham.

¶ Alrachme est auis magna sicut miluus, plumis corporis albis, & pẽnis alarum nigris. edit carnes putridas & similia. in Syria abundat, And. Bellunensis. Vocatur autem *rachame* (vulgaris lectio habet *rachamat*) apud Auicennam lib 2. cap 589. vbi remedia aliquot ex eius felle describit, his verbis: Auis *rachame* fel destillatur cum oleo violaceo in aurem oppositam aduersus hemicraneam & aurium dolorem. Fit ex eodem caputpurgium medicamentum pro infantibus, (piteris,) aut infunditur in nares eorum vt flatus (inclusi) dissoluantur. Fit etiam ex eo *alcohol* ad albedinem (leucoma) oculi cum aqua frigida. Filius Alpatrich docet, fel huius auis exiccari in vase vitreo in vmbra, fieriq; inde alcohol in latere morsus viperæ, quod non est verisimile. Aliqui experimentum eius prædicarũt ad venenum scorpij & serpentis, & viperę maioris, per illitionem vt videtur. Fimum eius si suffiatur fœtum expellere traditur, Hæc Auicenna. Fimus rocham suffitus fœtum expellit, Serapio ex Dioscoride, qui fimum *gypòs*, id est vulturis, hoc facere dicit Syluaticus & vetus glossographus Auicẽnæ, *alrachame*, (etsi apud illos corruptè legitur *arathamati, aracamati, & akakamati*) exponunt autem quæ dicitur frangens ossa, id est ossifragam. Sed *alrachame* gypæetus potius mihi videtur, auis inter vulturis & aquilæ naturam ambigens, quæ & oripelargus, id est ciconia montana dici possit, propter pennarum colorem in alis nigrum, reliquo corpore albicantem. *Vide* infra in ossifraga. Acmon ἄκμων, genus aquilæ apud Varinum exponitur, quæ vox ab Hebraica *rachame* vel *rocham* facta videri potest. Plura de Hebraica voce *racham*, *lege* infra in Cygno A. Aquila percnopterus, quasi vermicularia, aut vermiculata ab alarum notis & coloris pennarum varietate. & fortè non imperitè Albertus conijcit hoc genus aquilæ esse miluum, Niphus. ego neque Niphi sententiam de huius alitis colore probo, & minus Alberti qui miluo eandem suspicatur.

Acmon.

De aue illa cuius figura superiore pagina posita est.

¶ Auis illa cuius figuram damus à præclaro typographo Io. Heruagio ad nos missam, si non est gypæetus vel oripelargus, ex altero parente saltem huius generis aquilæ nata videri potest. nam rostro vulturem, colore ciconiam ferme refert, ignobilis & ignaua. Nostris aucupibus ignota est, nunquam apud nos quod sciam capta. Sed anno salutis nostræ 1551 Septembris die 29 cùm nix insolita caderet, huius generis auis, alis grauatis madidisq;, in locum sub dio angustum cuius cuiusdam ædibus adiunctum incidit. Magnitudo eius (vt Heruagius ad nos scripsit) per omnia referebat ciconiá forma & coloribus. Carniuora erat, pisces nõ attingebat, frigoris impatiens, corpore intenso calore, ita vt tangentiũ manus frigidæ mox incalescerent. Quatuor aut quinq; horis vno loco immota sedebat, & Solem aliquando splendentem intuebatur. Gallinæ & aues innocuam oderant. Illam plus mense domi alui,

cibum

cibum manibus præbiti, è quibus bolos deuorauit, frusta vnguibus decerpsit, & cùm non biberet ex rostro stillas aqueas emittebat. Tandem inter falcones ad magistrum equitum Galliæ deportata est, Hæc Heruagius.

DE HALIÆETO, ID EST AQVILA MARINA.

HALIÆETVS, ἁλιαίετος, aquila est marina, quanquam etiam lacus adit, vt Aristoteles testatur. Varinus ἁλίαετος scribit quatuor syllabis, & spiritu tenui ab initio, quod equidem non probo, in Α. elemento, & in voce τρίορχες. Ἁλιαίετος genus aquilæ est in mari victum quærentis, Scholia Aristophanis. Nisum fabulantur in auem mutatum, quæ apud Latinos nomen retinuerit, (etsi multi vulgò accipitrem minorem, nisum appellent,) Græcè verò *haliæetos* dicatur. *Et modo factus auis fuluus haliæetus alis.* quanquam impressi codices habent, *halyætus in alis. Vide* supra in Accipitre a. item in Cirrhide, vbi fabulam Nisi ex Ouidio, Vergilio, alijsq; descripsi. *Apparet liquido sublimis in aere nisus.* Vergil. 1. Georg. inter serenitatis signa. Fuit & alius Nisus Hyrtaci filius, indissolubili amicitiæ vinculo coniunctus Euryalo, quorum historiam copiosè describit Vergilius 9. Æneid. *Thyr* vel *thyrna* auis est, similis accipitri marino, Kiranides. videtur autem accipitris marini nomine haliæetum intelligere. *Linachos* apud authorem libri de nat. rerum, & Albertum Magnum pro haliæeto scribitur. Aquilæ quintum genus est quod Haliæetus, hoc est marina vocatur, ceruice magna & crassa, alis curuantibus, cauda lata. moratur hæc in littoribus & oris. accidit huic sæpius, vt cùm ferre quod ceperit nequeat, in gurgitem demergatur, Aristot. Et rursus, Aquila marina clarissima oculorum acie est, ac pullos adhuc implumes cogit aduersos intueri solem. percutit eum qui recuset, & vertit ad solem. Tum cuius oculi prius lachrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Vagatur hæc per mare & littora, vnde nomen accepit: viuitq; auium marinarum venatu, vt dictum est. Aggreditur singulas. cùm emergentem obseruarit, refugit auis vt euolans vidit aquilam, & metu perculsa se rursus ingurgitat, vt in diuersa prolapsa emergat. Sed hæc acie oculorum valens, sedulò aduolat donec vel strangulet in humore, vel per summa corripiat. Vniuersas nunquam inuadit. arcent enim frequentes, respergentesq; suis alis repellunt, Hæc Aristot. sed eadem ferè omnia Plinius transtulit ad morphnon siue anatariam aquilam. potest autem fieri vt cum vtraque auibus aquaticis victitet, simili in venatu earum ingenio vtatur.

Fabula de Niso in haliaetum transformato.
Thyr, vel thyrna.
Linachos.
Descriptio corporis & ingenij.

¶ Haliæetus clarissima oculorum acie, librans ex alto sese, viso in mari pisce, præceps in mare ruit, & discussis pectore aquis rapit, Plin. fertur autem de catarracta quoq;, & aquila anataria nostra, quam miluum palustrem vocamus, & ispida, & cepphi quodam genere, quæ similiter piscibus viuunt, præcipites eas in aquam delabi. vnde & nomen cataracthactæ apud Græcos & ispidam Galli *plumbinam* vocant, quòd plumbi instar recta in aquam cadat & Itali eodē nomine haliæeton, *l'aquila pionbina*, quam in maiorem minoremq; diuidunt, nescio à sexúne tantum an specie diuersa, magnitudine distinguentes ¶ Haliæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem quod ex ijs natum est, in ossifragis genus habet, è quibus vultures progenerantur minores & ex ijs magni, qui omnino non generant, Plinius ex Mirabilibus Aristotelis *vide* supra in Aquila C. ¶ Haliæetus tantum (id est solus inter aquilas. sed alij hoc de aquila simpliciter scribunt, vt etiam quòd acutissimo omnium visu sit, alij de haliæeto, vt docuimus in Aquila C) implumes etiamnum pullos suos percutiens, subinde cogit aduersos intueri Solis radios: & si conniuentem humectantemq; animaduertit, præcipitat è nido, velut adulterinum & degenerem illum, cuius acies firma contra steterit, educat, Plinius. Aristoteles scribit aquilam pullos cogere oculos aduersus Solem aperire, & illum qui intueri solem sustineat, pro genuino agnoscere: alterum eijcere, qui haliæetus fiat, Scholiastes in Iliad. ρ *Vide* in Aquila C ¶ Aquila marina (inquit Oppianus lib. 2. Ixeuticorum) inter amphibias aues præstantissima est specie quidem terrestribus aquilis non dissimilis: sed è mari victitat, & piscium præda, illorum maximè qui sublimius & in superficie aquæ natant, ita vt corporis ipsorum pars aliqua sub conspectum veniat. At non perpetuus eis successus est. Interdum enim cùm in maiores pisces aduncos vnguium mucrones infixêre, nec in altum leuare possunt, pondere victi vnà cum piscibus pessum eunt, & perduntur magis quàm perdant ad imum pelagi fundum, quo pisces vrgente dolore se recipiunt. Hos aiunt spurium esse fœtum terrestrium aquilarum, ideoq; à paternis nidis repelli, deinde per alios quosdam alites educatos, neglecta terra marinum victum amplecti. quamobrem conspectus ipsorum exoptatus boniq; indicij (nimirum copiæ piscium) apud piscatores habetur, Hæc Oppianus. Est & theocronus eidem aquilæ genus spurium, quod similiter piscibus insidiatur ¶ Columbæ sibi timent ab aquilis marinis, Ælianus duobus in locis. Haliæetus rapina pascitur, sed quia viribus destituitur, minoribus tantum auibus, quibus præualet, infestus est, Rodolphus in Leuiticum.

De haliæeti oculorum acie clarissima, præcipitiq; in aquas impetu.
Haliaetus ex diuerso aquilarū coitu generatur.
Qua ratione pullos suos genuinos ab adulterinis secernat.
Haliaetus spurius est terrestrium aquilarū fœtus.
Theocronus.

¶ Secundum genus accipitris, quod haliæetum dicere possumus, priore minus est, alis crassis pro sui corporis magnitudine breuibus, vnguibus crassis, oculis magnis & obscuris, (Aristoteles ossifragæ obscuros oculos tribuit, haliæeto perspicacissimos.) Non citò mansuescit, quamobrem à multis odio habetur. Anno primo cicurationis parum valet, secundo magis placet, tertio demum satis bene aucupatur, Author libri de nat. rerum, cuius nulla apud me authoritas: & hic quoq; haliæetum imperitè inter accipitres adnumerat.

Haliaet⁹ accipitris genus à quibusdā perperam dicitur.

¶ Halíæetus cur in vetere testamento mensis interdictus sit, dictum est supra in Aquila F.

Remedia. ¶ Aquilæ quam diximus pullos ad cõtuendum Solem experiri (id autem dixerat halíæetum facere) mixto felle cum melle Attico, inunguntur nubeculæ & caligationes & suffusiones oculorũ, Plinius. alij aquilæ felli simpliciter hanc vim adscribunt.

¶ Βαθὺν δ' εἰσέδραμε Φᾶσιν Αἰετὸς ὣς μέγα λαῖτμα, ἀφ' οὗ τότε χοιράδες ἔσταν, Theocritus Idyllio 13. de naue Argo. videtur autem per αἰετὸν, intelligere ἁλιαίετον. ¶ Κηρύλοί τ' ἁλιαίετοι ἁρπακτῆρες, Oppianus lib. 1. de piscatione, numerans eos inter aues qui piscibus viuunt. ¶ Ἐπὶ τούτῳ ἱερεῦσι καλεῖς ἁλιαιέτους καὶ γῦπας, οὐχ ὁρᾷς, ὅτι ἰκτῖνος εἷς ἂν τοῦτον οἴχοιτ' ἁρπάσας, Aristophanes in Auibus, halięetos & vultures multò maiores miluis esse insinuãs, maiorięꝗ; epulo indigere. Si cirrhidem (quæ ex puella in auem mutata fertur, &c. *vide* in Cirrhide supra) auem halíæetus oberrantem viderit, mox eam per insidias captam perdit, Oppianus lib. 2. Ixeut. 10

Nomina Hebraica. ¶ Hebraicam vocem עזניה *asnya*, qua auis immunda significatur Leuit. 11. & Deut. 14. Septuaginta interpretes halíæetum vertunt: Iudæi quidam gryphem. aliqui Gallicè *esmerellon*, id est accipitrem vulgò dictum *smerillum* nomen ei impositum est a multo robore & fortitudine, vt Kimhi scribit. In ijsdem locis veteris Testamenti aliqui etiam פרס, *peres*, halíæetum interpretantur, alij aliter: *Vide* in Accipitre *A* & in Capite de accipitribus diuersis. In Auicennæ interpretatione pro halíæeto *alchilon* redditum obseruaui.

Germanica. ¶ Halíæetum Turnerus Germanicè interpretatur ein Vischarn / nostri scriberent Fischarn / id est piscium aquilam. Est in terra nostra (inquit Albertus libro 2. de animalibus, & alibi) genus aquilæ *Aquila piscium.* paruum, quod aquila piscium vocatur: pisces enim tantum venatur. huius pes alter digitos membra- 20 nis iunctos habet vt palmipedes, ad natandum idoneus: alter fissos, vnguibus vncis & acutis, aquilæ instar, ad capiendum aptus. Idem ab eo repetitur libro 23. vbi hoc quartum genus aquilæ facit. est autem (inquit) varium, in ventre album, & nigrum in dorso: & in struma etiam nigras habet maculas. insidet *Anglica.* arboribus super flumina & stagna piscibus insidians. Halíæetus Anglicè vocatur *an ospray* (inquit Turnerus) Anglis hodie notior quàm multi velint, qui in viuarijs pisces alunt. nam pisces omnes breui tempore aufert. Piscatores nostrates escis fallendis piscibus destinatis, halíæeti adipem illinunt aut immiscent, putantes hoc argumento escam efficaciorem futuram, quòd halíæeto sese in aere librante, pisces quotquot subsunt (natura aquilæ ad hoc cogente, vt creditur) se resupinent, & ventres albicantes, ceu optionem eligendi illi facientes, exhibeant, Hæc ille. Quidam halíæetum Germanicè Sofer interpre- *Aurifrigius auis.* tatur, Illyricè *ostrzass* quæ vox cum Anglica *ostrey* conuenit. Aurifrigius est auis sic dicta quasi auiam 30 Phrygiam sequens (ridicula etymologia.) habet autem pedem alterum vncis vnguibus ad prædam instructum, alterum latum ad natandum. Gyro multiplici vtitur in aere, nunc more ludentis, nunc more insidiantis, donec præda in aquis visa impetuosè descendit, altero pede prædam rapiens, altero natante *Ospreius Anglicus.* rapientem adiuuans, Obscurus & Vincentius Belluac. Audiui & ipse ab Anglis ospreium ipsorum pedem vnum anseris habere, alterum milui quem & magnitudine referat, pectore albo esse, pisces maximos capere, oleum (adipem) in cauda pretiosum continere: volitare per aerem, & in eo veluti pendere *Gallica.* videri interdum, tum demittere adipis aliquid in aquam, vnde statim pisces attoniti vertantur supini: illum mox recta præcipitẽ ferri instar lapidis, & vnum ex illis altero pede adunco suo arripere. Burgun- *Coruus piscator apud Burgundos.* di etiam auis, quã *crotpescherot*, id est coruum piscatorem appellant. pedes similes & eundem piscandi morem esse ferunt. qui cùm piscem pede altero aquilino in aqua corripuerit, & propter pondus ex a- 40 qua euolare nequeat, altero quo palmipes est ad ripam vsque remiget. Cæterum aurifrigij nomen corruptum coniecerim à porphyrione: de quo similiter à Vincentio & Alberto scriptum inuenio, pedem alterum ei tanquam anseris esse, alterum digitis fissis. quod quidem veteres neque de porphyrione, neque de halíæeto, neque de vlla omnino aue, quod sciam prodiderunt. Aut forte aurifrigij nomen con- *Orfraye.* fictum est ad imitationem Gallicæ vocis *orfraye*, quæ rursus corrupta videtur ab ossifrago Latinorum. quanquam Galli non ossifragum hoc nomine, sed halíæetum intelligunt, Bellonio teste. qui in Singularibus suis, *Orphraye* (inquit) Gallicè dicta auis halíæetus est, qui super fluuios & stagna plerunq; cernitur. Is in conspectos pisces recta lapidis instar ex aere descendit. & quanquam Gallicum eius nomen *orfraye* ad Latinum ossifragus accedat, diuersum tamen hoc aquilæ genus est. Sed rursus in libro de piscibus in Aquilæ marinæ piscis historia halíæetum Græcorum cum Latinorum ossifraga cõfundit, auem 50 vnam & eandem faciens. Itali (inquit ibidem) lacum Lemanum incolentes (fortè, Larium accolentes) *Agostum piumbinam* vocant, Galli *offraye*.

¶ Halíæetum aliqui è recentioribus falconem, alij accipitrem, alij nisum interpretantur, omnes *Aygle de mer.* ineptè. Apud Sabaudos audio nominari *aygle de mer*, id est aquilam marinam, (non aliam puto quam halíæetum auem) & aliam *bousat de mer*, id est buteonem marinum, de quibus certi nihil scribere pos- *Bousat de mer.* sum. Scoppa Grammaticus Italus halíæetum facit smerillum vulgo dictum, aut illum qui vulgò *muscetus* dicatur. ex quorum historijs (quas inter accipitres collocauimus, facilè quiuis quantum ab halíæeto differant, iudicarit. Accipiter (absolutè dictus) minor est aquila truncali vulgò nominata, & maior quam aquila quæ pisces rapit, Albertus. ¶ Accipitris marini Kiranides & Ælianus meminerunt, qui inimicus sit coruo.

DE ME-

DE MELANAEETO SEV VALERIA AQVILA.

Melanaetus cur sic dicatur.

Tertium genus aquilæ, inquit Aristoteles, colore nigricat, vnde & melanæetus (vel melanætus nam melanaetum scribi per diphthongum in secunda syllaba, vt impressi codices Aristotelis habent, quos etiam Hermolaus sequitur, non probo. Apud Eustathium rectè μελανάετος scribitur. Gaza pullam & fuluam reddidit, sed fuluus color nihil cum pullo aut nigro commune habet) vocatur. magnitudine minima, sed viribus omnium præstantissima hæc est. Colit montes ac syluas, & leporaria cognominatur. vna hæc fœtus suos alit atque educit. pernix, concinna, polita, apta, intrepida, strenua, liberalis, non inuida est. modesta etiam, nec petulans, quippe quæ non clangat, neque lippiat, aut murmuret. De verbo *lippire*, *vide* supra in Aquila *C.* Est autem non hæc tantum aquila nigra, sed etiam morphnos, id est anataria, quam Phemonoe (vt Plinius scribit) aquilarum nigerrimam esse prodidit. Albertus etiam herodium, sic aquilam germanam vocat, totum nigrum esse author est, cui tamen Plinius & Aristoteles ruffum aut subrunum colorem tribuunt. Genera aquilarum non æquè omnia prolem fastidiunt, sed pygargus præcipuè in alendo difficilis est, benignior quæ toto nigricat colore, Aristoteles & Auicenna. Melanæetos a Græcis dicta, eademq; valeria, minima magnitudine, viribus præcipua, colore nigricans sola aquilarum fœtus suos alit cæteræ, vt dicemus, fugant, sola sine clangore, sine murmuratione. conuersatur autem in montibus, Plinius. Valeria Hermolao dicta videtur, quòd viribus præcipuè valeat: nisi (inquit) inularia legendum est. sed Aristoteles aliud aquilæ genus, nempe pygargum, νεβροφόνον, id est inulariam cognominat. melanaetus verò aquila leporaria Latinè dici poterit, vt Gaza reddit pro Græca voce λαγωφόνος. Λαγωθήρας, aquilæ species, Hesychius & Varinus. Capiunt autem etiam germanæ aquilæ lepores. Apud Varinum in voce Τριόρχος, ineptè scribitur μελανοδέτης pro μελανάετος. Πηλείδης δ' ἀπόρουσε, ὅσον τ' ἐπὶ δουρὸς ἐρωὴ, Αἰετοῦ οἴματ' (aliàs ὄμματ', sed Eustathius mauult οἴματ') ἔχων μέλανος τοῦ θηρητῆρος, Ὅς τ' ἅμα κάρτιστός τε καὶ ὤκιστος πετεηνῶν, Homerus Iliad. φ. comparat autem aquilæ nigræ Achillem, quem similiter vt illam fortissimum & celerrimum facit. Eustathius hunc locum enarrans melanæetum aquilam scribit phassophonon etiam, id est palumbariam nominari, vbi lagophónon legendum est. sic enim ab Aristotele nominatur. meritò autem si aquila hæc fortissima est à leporum potius quam palumbium præda denominabitur. descripsisse autem locum ex Aristotele Eustathium apparet, quoniam hoc etiam addit, esse hanc aquilam paruo corpore, sed cæteris robustiorem. Phassophonon quidem nos ex Aristotele inter accipitres descripsimus. Porrò pro μέλανος τοῦ θηρητ. aliqui legunt μέλανός τε, id est nigri alicuius venatici aliis. alij μελανόσσου, nigros oculos habentis. alij denique μελανόστου, nigra ossa habentis, (quod contra naturam videtur.) Sed omnes videntur reprehendendi, scribendumq; μέλανος τοῦ (per articulum, non pronomen encliticum) θηρητ vt Eustathius annotauit. Melanæeti & aliarum quarundam aquilarum nido inædificatur lapis aetites, teste Plinio, de quo plura scripsimus in Aquila *C.* & *G.* Primo & secundo generi aquilarum, non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia. multum puluerem volutatu collectum, insidens cornibus excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupem, Plinius. ¶ Illustris Marchio Montherculeus in eo libro quem scripsit de falconibus, melanæetum esse credit genus falconis quod venatores vocant hierofalcum. quòd & nigro colore sit, & montes syluasq; colat ac lepores capiet, Niphus. Albertus Magnus tertium aquilæ genus (quod melanaetus Aristoteli est) interpretatur aquilam quæ vulgò truncalis dicatur, Stockaru/ quòd arboribus (fortè truncis arborum) insidere soleat. Hoc inquit) rapit animalia parua si quæ occurrunt, & etiam anates & aliquando ansetes & huiusmodi minus primo & secundo genere, cinerei coloris. sed color melanæeti niger non cinereus proditur. Audio in Gallia vel Sabaudia cinerei ferè coloris aquilas sæpe conspici, quæ non solæ sed quaternæ aut quinæ simul volitent. Accipiter minor est aquila truncali, sed maior quàm aquila quæ pisces rapit, Albertus. *Erna* vulgò dictum genus aquilæ nigrum, per hyemem apud Frisios circa Oceanum Germanicum cernitur. hanc genus quoddam cornicum sequitur, & prædæ ipsius reliquiis inhiat.

Cur Valeria dicatur. *Inularia.* *Aquilarum cum ceruis certamen.* *Aquila truncalis.* *Erna.*

DE OSSIFRAGA.

Ossifragvs siue phinis, & vt Aristoteles appellat phine, alienos fœtus cum suis alit, quos aquilæ nutriendi tædio eiecerint, Hermolaus Barb. Et rursus, Differt ossifragus ab ossifraga, etiamsi cõfundunt aliqui, quòd ossifraga septimum est aquilæ genus, quæ barbata dicitur (harpe auis ab Oppiano sola barbata memoratur, & vel eadem cum ossifraga est, vel saltem cum ea confunditur. *vide* in barbata. Harpe) & sanqualis, ossifragus verò qualem indicaui, &c. Ego nullam huiusmodi apud authores differentiam inuenio. Plinius masculino genere ossifragum profert. Lucretius ossifragam fœminino, Marcellus Empiricus vtroq;. Gaza ex Aristotele φήνην ossifragam reddere solet. Ego vtro genere efferatur nihil interesse & eandem auem significari dixerim. Phinis (vt Hermolaus & Cælius scribunt) φήνης, vt χέλυς, casu recto non inueniri puto, sed φήνη tantum vt μύλη. Φήνη, auis est aquilæ similis, ἀετώδης, Eustathius. εἶδος ὀρνέου ὅμοιον ἀετῷ, Suidas. Ossifraga vulgo appellatur auis quæ ossa ab alto dimittit & frãgit,

Phine. *Aquila barbata.* *Ossifraga vnde nomen acceperit.*

vnde & hoc nomen accepit, Isidorus. Aristoteles sex aquilarum genera facit, quibus ossifragam nō adnumerat, nimirum tanquam degenerem, & ex haliæetis nascentem vt mox dicemus. Aquila germana (inquit idem) maxima aquilarum omnium est, maior etiam ossifraga, μείζων τῆς φήνης. Sex aquilarum generibus quidam adijciunt genus aquilæ quam barbatam vocant, Thusci verò ossifragam, Plinius. ¶ Cabarum (inquit Auicennæ interpres in historia animalium) id est ossifraga, lingua Arabica dicitur *belez*, & Persicè, vt puto, *hamoni*. *Arathamati*, id est frangens ossa, Syluaticus. apparet autem vox corrupta pro *alrachame*: quam vocem pro vulture positam reperio apud Auicennæ interpretem in historia animalium. *Raham* vel *racham*, רחם, auis quædam sic dicta quod sit benigna in pullos suos, quam Iudæi nostrates picam interpretantur. translatio nostra habet Porphyrio, Leuitici cap. 11. Munsterus. Scio Hebræis vocem *raham* significare misericordem & benignum: & cùm ossifragæ benignitas in alendis tum suis tum aquilæ (quos è nido parentes eiectos suscipit) pullis celebretur, eandem esse auem credi potest. Aut fortè latius patet vocabulum *racham*, ita vt vulturem, ossifragam & gypæetum comprehendat. *Vide* supra in Gypæeto. Auis quæ Græcè *kym* (corrupta vox à φήνη) Arabice *cekar* vocatur, quam Auicenna vocat *kabin*, eiectum aquilæ pullum recipit & nutrit. Et hoc apud nos (quanquam in montibus nostris plurima sunt genera aquilarum) nunquam licuit experiri, nisi quòd fama vulgaris est quòd aquila quosdam pullos eijciat. & alia quædam parua aquila & nigra eiectos quum inuenerit nutriat. qui cùm adoleuerint ita vt iam volare queant, deuorent nutritores suos, Albertus. Et alibi, Pullos ab aquila eiectos dicunt aliam auem colligere quam Græci *felnt*, (vox corrupta pro φήνη) Latini fulicam dicunt, vt quidam interpretantur, sed falsò. nam quæ *felnt* vocatur auis consubæ (sic habet) species est, quæ aquilam non nutrit. fulica autem est mergus niger vocatus, & anate minor, quæ similiter aquilam nullo modo nutrit, Hæc ille. D. Ambrosius etiam & alij quidam recentiores φήνην fulicam non rectè interpretantur. Auis quam *cum* Græci quidam vocant, reuera est illa quam alij cyfred vocauerunt, & Latinè vocatur ossifragus. deijcit enim ossa ex alto super saxa, vt eis confractis medullam edat, Albertus. Idem libro 23. vbi aues singulas ordine literarum describit, ossifragam vocat *kyry*, vel vt alij legunt, *kymum*, suprà *kym* scripsimus: quæ vox pro *kym* fortè corrupta est, aut contra. nam *m* litera & *m* syllaba, facile inter se permutantur, in dictionibus barbaris præsertim. ego *kym* duabus syllabis potius legerim, cùm etiam cum alibi scribatur: quæ forsitan vox a Græca φήνη corrupta est, vt aliæ pleræque a scriptoribus Arabicis ita detortæ sunt à Græcis vt origo vix agnoscatur. ¶ *Chym* vel *kym* auis est aquila (aliàs vulture) maior: & hoc genus aquilæ quidam gryphem esse putant, Albertus. qui alibi etiam nomen *kym* pro vulture ponit.

Rachàm à benignitate in pullos.

Ossifraga pullos a reliquis aquilis eiectos, recipit & nutrit, qui postea nutritores suos deuorant.

Chym.

Descriptio corporis & ingeny ossifragæ.

¶ Ossifragæ magnitudo maior quàm aquilæ, color ex cinere albicans, Aristot.

¶ Parum oculis valet. nubeculas enim oculos habet læsos, Aristot. Carniuora est, Idem. Accipitres, ossifragæ, mergi, Longe alias alio iaciunt in tempore voces, Lucretius. Ossifraga probè & fœcificat & viuit. cœnægerula & benigna est. nutricat bene & suos pullos & aquilæ. cum enim illa suos nido eiecerit, hæc recipit eos ac educat, Aristot. Plura *lege* in Aquila C. de hac alite excipiente & alente eiectos aquilæ pullos. Haliæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. id quidem quod ex ijs natum est, in ossifragis genus habet, è quibus vultures progenerantur minores. & ex ijs magni qui omnino non generant, Plinius. *vide* in aquila C. Phene auis non solùm carnes sed etiam ossa rodit & frangit, Kiranides.

¶ Κλαῖον δὲ λιγέως, ἀδινώτερον, ἤ τ' οἰωνοί, φῆναι ἢ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες, οἷσί τε τέκνα Ἀγρόται ἐξείλοντο πάρος πετεηνὰ γενέσθαι, Homerus Odyss. π de Vlysse & Telemacho filio eum agnoscente, huius generis alitum erga sobolem suam amorem celebrans. Quem locum imitatus est Oppianus libro 1. de piscatione: Καὶ μέν τις φήνης ἀδινὸν γόον ἔκλυεν ἀνὴρ Ὄρνιθος, ἀμφὶ τέκεσσι, &c.

Remedia ex ossifraga.

¶ G. Ossifragi venter arefactus & potus (madefactus & appositus, in codice Marcelli empirici, quod non placet,) ijs qui cibos non conficiunt, vtilissimus, vel si manu tantum teneant capiētes cibum. quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent. maciem enim facit, Plinius. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura omnia deuorata conficienti. huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat, Idem. huius pars extrema colligitur & reponitur, & cum opus fuerit, ventri laborantis alligatur. remedio miro omnes intestinorum dolores citissimè sanat, Marcellus empiricus. Auis ossifragæ partem crematam potu morbum comitialem tollere quidam referunt, Trallianus ex Archigene. Ossifragi ventrem arefactum contra calculos & alias difficultates vesicæ commendant, Plinius. Ossifragi auis venter particulatim potus calculos cum lotio pellere proditur, Dioscorid. Idem remedium Kiranides scribit de ventre harpyiæ auis. Auis ossifragæ ventriculus salitus vt seruari possit, aut exustus & in puluerem redactus, cum vini potione datus, vrinam efficaciter prouocat, Marcellus. Eadem ferè remedia etiam harpæ aui attribuuntur, vt suo loco referam. ¶ Phenes os ad coxam suspensum crissos, id est varices in pedibus curat, Kiranides. Fel eius cum melle albedinem (leucen) & lepram sanat, Idem. Stercus aridum tritum si quis biberit vel gustauerit, concoctionem perfectam reddet: & calculosæ affectioni & dysuriæ medebitur, Idem.

Ὀνόματα.

¶ H. a. Ossifragus, qui ossium fractura debilitat quempiam, Cassius Seuerus apud Senecam lib. 6. controuersiarum. ¶ Φήνειον, mons ita dictus, Suid. Φένεος, oppidum in Arcadia Stephano.

¶ Ossifra-

¶ Ossifragam & harpam aues Mineruæ attribuunt, Gillius. Mineruæ e Pylo abiit φήνῃ εἰδομένη, id est ossifragæ similis, apud Homerum Odysseæ γ. vbi interpretes phenen auem aquilæ similem faciunt. Honestior autem (inquit Eustathius) hæc comparatio Mineruæ ad ossifragam est, quam illa, Ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο. nam φήνη videtur denominata παρὰ τὸ φαίνειν. est autem Minerua φωσφόρος, id est lucifera. Cæterum anopæam auem aliqui genus aquilæ simile ossifragæ esse tradunt. *Vide* supra in capite de aquilis diuersis.

¶ Sanqualem auē atq; immussulum augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrātur esse, (*vide* supra in Aquilis diuersis plura de immussulo) & sanqualem ossifragæ. Massurius sanqualem ossifragam dicit esse. Quidam post Mutium augurem visos non esse Romæ confirmauēre ego, quod verisimilius est, in desidia rerum omnium non arbitror agnitos, Plin. Sanqualis auis est quæ ossifraga dicitur, Festus. Aues volatu auspicia facientes istæ putabantur, buteo, sanqualis, immusculus, &c. Idem quod & alibi repetit, quē locum mutilum supra sub immussuli mentione inter aquilas diuersas expleuimus. Fuit diu quæstioni an sanqualis & immussulus inter aquilas cēsendi forent: quorum volatus licet æuo priore incognitus, secundissimos habere euentus censebatur, Alexander ab Alex. De augurio ex præpetibus auibus vt buteone, sanquali, &c. *vide* in Aquila *h.* Sanqualis porta appellatur proxima ædis Anci, Festus. ¶ Immusculus (legerim, *immussulus*) auis genus, quam alij regulum, alij ossifragam dicunt, Festus.

Sanqualis.

¶ Quintum aquilarum genus, (inquit Albertus) apud nos est perparuū & varium, & à quibusdam vocatur frangēs os, eo quod quando carnes ossium comedit, ossa in altum subuecta super lapidem deiicit, & ex fractis ossibus medullam sugit, Hæc ille. sed cùm paruulam admodum hāc aquilam esse scribat, non potest esse ossifraga aut φήνη, quam Aristoteles omnibus aquilis, excepta tantum germana, maiorem facit. Audio in montibus Heluetiæ nostræ auem aquilini generis nominari Beinbrecher / hoc est ossifragam: ab alijs Steinbrüchel / quasi dicas saxifragam: quoniam ossa (vt ex Alberto retuli) saxis iniecta confringat. de hac olim amicus quidam ex Clarona insigni Heluetiæ pago sic ad nos scripsit. Ossifraga quam vidi annicula erat, capite nudo & flauo colore, rostro incuruo, plumis albis: alæ hinc inde nigras habebant pennas veluti ciconia. affirmabat auceps eas crescere ferè in magnitudinem vulturis, & omnino flauescere. & ex interioribus eius plumis, quæ teneriores sunt, pelliculas pretiosas fieri, vt ex vulturibus quoq;, ad fouendum nimirum debilem ac frigidum ventriculum, Hæc ille. Rursus ab alijs accepi, hanc auem aliquanto minorem vulture esse, eiusq; genus quoddam videri colore fusco, cùm vultur pectore, collo & capite magis flauescat. rarò capi. & si quando à montibus propius ad domos & pagos aduolarit, hyemem propinquam, & asperam expectari. Itē ab alio, auem esse tantam, vt spatium ab ala extrema extensa ad alteram, orgyiam siue vlnam excedat: varia animantium genera inuadere, mures alpinos, rupicaptas paruulas: nidificare in rupibus. singulas & solitarias agere, colore ex eo qui castaneæ est nigricante. Sed hæc forsitan aquilæ veræ descriptio fuerit. ego nihil affirmo. ¶ Sabaudi aquilæ quoddam genus nominant *aigle courte*, id est aquilam breuem: & auem diuersam *freyuno*: quam forte Aristotelis φήνην esse, non alio quàm ex nominis collusione parum firmo argumēto ductus, amicus quidam ad nos scripsit. ¶ *Orfraye* auis Gallicè dicta, propriè ossifragus est: etsi quidam hoc nomen caprimulgo impropriè tribuant, qui ab alijs rectius vocatur *fresaye* vel *effraye*, Bellonius in Singularibus. Et rursus, Græci suam phenen scribunt præcipuè benignæ esse naturæ, & tum suos tum eiectos aquilæ pullos bene nutricare, & hinc factum & nomen (vt conijcimus) & figmentum de phœnice aue apud recentiores, quæ auis super nido pingitur pectus suum dilanians, vt cruore proprio pullos pascat. quanquam vero Galli *ophraye* (alias *orfraye*) auem appellant, quæ ex hoc vocabuli vicinitate ossifragus videri posset, non ossifragus tamen, sed haliæetus est, & circa aquas præda piscium viuit.

De ossifraga Heluetiis visa & capta.

Aquila breuis.

Orfraye.

DE PYGARGO.

Pygargus, πύγαργος, genus aquilæ sic dictum ab eo quod caudam habeat albam, παρὰ τὸ τὴν πυγὴν ἔχειν ἀργὴν καὶ λευκὴν, Hesychius & Varinus. Pygargus ab albicante cauda dicitur, ac si albicillam nomines, vt Gaza de suo addit. aquila, gaudet planis, & lucis & oppidis hinnulana νεβροφόνος a nonnullis vocata cognomine. montes etiam syluasq; suis freta viribus petit. reliqua genera raro plana & lucos adeunt, Aristot. Et rursus, Genera aquilarum non æquè omnia prolem fastidiunt: sed difficilior in alendo pygargus. Multæ aues quibus nutrimentum non sufficit pro omnibus pullis eijciunt aliquos, & in primis genus illud scilicet aquilæ quod dicitur barbarum, Auicenna. Pygargus in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda, Plinius. Pygargus & alia quædam aquilarum genera inædificant nido lapidem aetiten, Plinius. Aetites nomen habet a colore aquilæ candicante cauda, Idem. Pygargus Aristoteli maior est morphno, & melanæeto quæ minima est aquilarum: minor autem percnoptero & germana aquila quæ magnitudine omnes excedit, etiam ossifragam. Pygargo & melanæeto aquilis non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia: multum puluerem volutatu collectum insidens cornibus, hęc vel illa, excutit in oculos, pennis ora verberans donec præcipitet in rupes, Plinius.

Pygargus ab albicante cauda dicitur.

Aquila regalis. ¶Pygargum aliqui putant esse aquilam illam quam venatores regalem vocant, Niphus. Belisarius meminit miluii regalis, qui minus valeat viribus quàm miluus niger. Post herodium (sic vocat aquilam germanam) apud nos nobilior aquila est quæ anseres rapit, & cygnos & huiusmodi aues magnas, & etiam lepores & cuniculos, præcipuè quando pullos habent. hæc minor est herodio, varia ex albis & cinereis pennis intermixtis: sed in cauda penultimæ extremæ pennæ videntur esse albæ. & alba est in pennis ani, & est breuis admodum caudæ, Alb. videtur autem hæc mihi veterum pygargus. *Trappus. Erna.* Pygargum (inquit Turnerus) literatores quidam ineptè trappum à Germanis dictum (tardam, vel bistardam) interpretantur. Sed pygargus Anglorum lingua, nisi fallor, erna vocatur, *an erne.* Ego ernam audio dici genus aquilæ quod apud Frisios ad Oceanum Germanicum per hyemem degat, colore nigro, quod cornices quædam vt ex escarum eius reliquiis victitent sequantur. *Ringtalus.* Pygargus est fortè quam Anglicè dicimus *ringetayle*, Eliota. Sed Turnerus ringtalum Anglis dictum ab albo circulo caudam circumeunte, buteone minorem, subbuteonem Aristotelis esse suspicatur. Quòd si minor est buteone, nõ poterit esse pygargus. ¶Eustathius in commẽtariis suis in Homerum Iliad. decimo, pygargum (authore Zopyto) ardearum genus illud facit, cui in coitu oculi sanguine manent. sed Aristoteles pellon ardeam difficulter coire scribit, pygargum verò inter aquilas tantum recenset. sed Zopyri pygargus ardea, fortè stellaris Aristotelis fuerit, quæ & ocnos, id est ignaua dicitur. nam argos & ocnos synonyma sunt. *Alia nominis Pygargi deriuatio, nempe à pyga ociosa. Pygargus pro timido.* Pygargum (inquit Cælius Rhodiginus) esse aquilæ speciem sciunt omnes inde Græcis rapacem quoq; indicat vox ea. Sed & in Venerea procliuior sic item dicitur (per antiphrasin, Varinus) veluti cui minimè sit pyga ociosa. nam ἀργὸν vocant Græci cessantem. Quin & timidum rectè pygargum dixeris, quòd albicans ei sit pyga. cui diuersum est prouerbium, Melampygo necdum occurristi. Hic enim vti Hercules robore intelligitur insignis: proinde leucopygi imbellia infames concipi ferè valent, Hæc ille ex Varini Lexico vt videtur: vbi pro ἐάν γὰρ οἱ μελάμπυγοι, καθάπερ Ἡρακλῆς: lego, ἀνδρεῖοι γὰρ οἱ μελάμπυγοι, &c.

DE AQVILIS DIVERSIS APVD RECENTIORES.

Astur. ASTVRES ex genere infimo aquilarum vel miluorum: falcones verò accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus, Paulus Iouius. Nos asturem vulgo dictum, accipitrem maiorem esse docuimus. Cæterum ex falconum generibus maiores, vt sacrum & hierofalcum aquilis, (sacer quidem ad aquilam germanam proximè accedit:) minores verò, vt smerillum & lapidarem, &c. accipitribus adnumerandos iudico.

Zimiech vel Zumach. ¶Aquilæ duo genera sunt, aquila absolutè, & altera dicta *zimiech* vel *zumach*, Tardiuus.

Catul. ¶Aquilæ an accipitris genus sit ignoro, quod apud Germanos inferiores circa Oceanum CATVL appellari audio, accipitre maius, corpore vario ceu maculis aut punctis asperso, à quo gallinæ & anseres rapiantur.

Stockarn. ¶De aquila truncali Alberti, quæ vulgò Stockarn dicitur, lege supra circa finem historiæ Melanæeti.

Aquila Scandinauia. ¶Incolæ partis cuiusdam Scandinauiæ aquilæ (*coruum* ipsi vocant) quodam genere occiso, quod agnos & alia animalia prædatur, rostra præfecto regionis adferunt, vt testentur noxiam auem se occidisse, Olaus Magnus.

Lammerzig. ¶IN alpibus quibusdam Heluetiæ, vt circa curiam Rhetię oppidum, & circa Lucernam, auis rapacis genus (aquilæ nimirum) ab agnorum raptu Lammerzig nominant.

Auis Indica rapax, aquila maior. ¶IN regione circa Tarnasari vrbem Indiæ, complura auium genera sunt, raptu pręsertim viuentia, longè aquilis proceriora. nam ex superiore rostri parte ensium capuli fabricantur. id rostri fuluum est phœniceo (cœruleo seu phœniceo, Cardanus) colore distinctũ: nihil sanè visu pulchrius, nihil amœnius, alii verò colos est niger, & item purpureus, intercursantibus pennis nonnullis, Ludouic. Patritius.

De aue miræ magnitudinis, super trium arborum ramis nidificante. ¶INTER Misenam & Bresam Germaniæ oppida, cum rustici multa pecora, vitulos & sues amissa in syluis perquirerent, inuentus est nidus ingens, per tres quercus extensus, tanto spacio vt currus sub illo conuerti potuisset, ex magnis arborum ramis & baculis vel palis constructus. Quare in vrbe nunciata, homines multi ad nidum missi cùm ascendissent, pullos tres maximos inuenerunt, & in vrbem asportarunt. è quibus mox vnus mortuus est, cuius alæ per transuersum extensæ, septem vlnarum mensuram æquarunt. vngues viri magni & corpulenti digitis nihilo erant inferiores, crura leoninis maiora. In nido multa vitulorum & ouium coria reperta, & hinnulus recens, & capita animantium varia, vt [illegible] Georgius Fabricius ad me perscripsit, anno Salutis quingentesimo supra sesquimillesimum, quo ipso hic nidus æstiuo tempore inuentus est. Talem autem super trium arborum ramis nidificantem Olaus Magnus in Tabula septentrionali depinxit in B h. in explicatione verò tabulæ nullam eius mentionem facit.

DE AQVILA HETEROPODE.

AQVILAE istius picturam ab Argentinensi quodam ciue pictore accepi, homine diligentissimo & auium præcipuè naturæ studioso, qui tamen nihil certi super hac aquila referre potuit. hoc tãtum dicebat ab alijs quibusdam pictoribus hanc picturam ceu veram se accepisse. Nos heteropodē appellare voluimus, quòd in vna hac auiũ (si vera est pictura) crura coloribus diuersis insigniantur, sinistrũ cœruleo, vt rostrum quoq; dextrum fusco albicãre. Venter fuscus est & punctis nigricantibus maculosus, vt pectus etiam & collum. reliquum corpus magis nigricat, oculi subrubent. pars etiam alarum fusca est, & punctis notatur nigris vt venter. capitis & ceruicis pennæ summæ rigere videntur: & dorsi initium circa alarum summitates in gibbum attolli.

HISTORIA DE ARDEA IN GENERE VBI CVM
cæteris ardearum generibus, tum pellæ in primis siue cinereæ vulgo dictæ pleraque conueniunt.

A.

ARDEA diuersorum generum est, apud nos quidem pellam siue cineream, simpliciter ardeā vocamus, & Aristoteles pugnam aduersus aquilam alias ardeæ simpliciter tribuit, aliàs pellę cognomento. Idem de historia animalium 8,3. leucerodion erodio minorē esse tradit, per erodium procul dubio *pellon* non asteriam intelligens, quæ tantũ tria genera ab eo numerantur. Saxones tamē ardeam simpliciter sua lingua nominantes, de alba intelligunt. Ardeola quanquã diminutiuum est, pro ardea tamen simpliciter a Plinio & alijs accipitur. ¶ שלך, *Schalac*, Deut. 14 & Leuitici 11. nomen auis impuræ, quã Iudæi interpretantur Reiger, id est ardeam, Munsterus aliqui mergulũ. *Vide* supra in Mergo post anates statim. Ibidem leges de voce קאת, *Kaath*, vel *kaas*, quam alij ardeam, alij mergulum, alij aliter interpretãtur. Huic finitima videtur vox כוס, *kos*, quam exponunt herodium, falconem, nycti-

Nomina hebraica.

coracem, &c *vide* infra in Bubone. sed herodium an pro ardea accipiant, vt Græci faciunt, an pro genere aquilæ, vt recentiores quidã indocti, dubitari potest. Ardea *schalach* Hebræis à proijciendo, quòd se ad capiendũ pisces in mare proijciat. nam & Hebræi pisces eam e mari prædari scribunt. Chaldæus *schalenuna* vertit, voce composita a *schalal*, quod est prædari, & *nuna* quod piscẽ significat, à præda piscium. Aben Ezra aliã adfert causam, nempe quòd abijciat pullos suos, P. Fagius. אנפה, *Anapha*, Dauid Kimhi auem dicit, quam magistri vocant דיה רגגשית, *datah ragaſmith*, id est vulturẽ ferocissimũ & vehementissimm. Ita quidem R. Salomon interpretatur Leuit. 11. & addit, sibi videri auem quam vulgus appellat הירון (*heron*) Sanctes exponit ardeã. nam *heron* Gallis ardea est. Abraham a celeriter spirando nomen tulisse notat. Septuaginta & Hieronymus Deut. 14. *charadrium* interpretantur. Chaldæus אבו, *ibo* sed videtur Chaldæi anapha potius accipere pro vpupa. Persa *ankoh*, אן כה. Arabs בבגה, *babgach*. Anapha (inquit Munsterus) aliqui picum alij miluum esse volunt. putant autem auem illam sic vocatam, quod facile irritetur & ad iram concitetur quã quidã טראת, Trapp vulgo (Germanice) vocant, Hæc ille. Idem graculum interpretatur, Leuit. 11 & Deut. 14. apparet sanè auem esse quæ species aliquot similes contineat, quoniam additur iuxta genus suum. חסידה, *Chasida*, Zachariæ 5. Aquila, Symmachus & Theodotion, erodium transferunt, & LXX. Leuit. 11. alij aliter. sed magis placet ciconiam verti. *vide* in Ciconia A.

Græca. ¶ Græcè ἐρωδιὸς oxytonum & sine aspiratione scribitur, recentiores quidam Latini (barbari potius) non rectè aspirant, & per aphæresin etiam ῥωδιὸς apud Hesych, & Varinũ. Ἀρδιόλη (ardeola) quam & λάκχλω aliqui vulgò (in Græca lingua vulgari, vide ne à laro corruptum sit nomen. nam & Lycophronis interpres erodium larum esse putat) vocitant, veteres autẽ Græci ἐρωδιὸν, Demetrius Constantinop.

Vulgaria. A Græca voce erodios apud Albertum deprauatæ leguntur, *anydion, ardaden, & mothyos.* ¶ Ardea Italis *garza* dicitur, alijs *airone* vt Scoppa grammaticus docet: hinc est corrupta vox Latina apud Crescentiensem *agironem*, sunt qui *angheron* efferãt. Hispanis similiter *garza*, præsertim Lusitanis. aliquibus *grou* quasi grus, propter corporis similitudinẽ. Gallis *heron*, quæ vox videri potest deducta a Græca erodius. Sabaudis *airon* vel *heyron*. (quanquã & lari genus sic ab eis vocari puto) Anglis similiter *an heron*. Germanis quibusdam ein Heergans/ voce detorta ab erodio, vel à Gallica *heron*. sed vsitatius ein Reiger/ nostris Reigel/ alijs Reiher vel Raper/ Frisijs Rarg/ Flãdris Riegher. Illyriis *czaepie*. Poloni ardeæ genus *zoraw* appellant. Turcis *balakzél*. ¶ Albertus Magnus ardeam tantalum quoq; dici scribit, ab Isidoro mutuatus.

Erodius. ¶ Erodium aliqui putarunt esse auem ex ijs quas Romani Diomedeas vocant. *Vide* infra in Elemento D. Suidas ciconiam esse suspicatur ineptè: sed mox tanquã emendans subdit, aut ciconię similem. longè alius est herodius recentiorum. nam Albertus Magnus aquilam maximam & Germanam sic vocat: alij Hierofalcum vt in eius historia ostẽdi.

Aithyia. Fulica. Αἴθυια, id est mergus, memoratur ab Arist. de hist. anim. 5. 8. vbi Albertus habet *aby*, & quidam (inquit) putant esse ardeam sed ineptè. Vergilius fulicas appellat aues, quas Aratus æthyias vocat. mergi Græcè ab Arato ἐρωδιοὶ appellantur, Ioach. Perionius. Fortè etiam Plinius fulicam pro ardea è Græco alicubi reddidit. nam & cirrhum fulicis tribuit, qui ardearum est. & Diomedeas aues fulicarum similes facit. quas alij (vt Stephanus & Seruius) ardearum generi attribuunt. Gaza in libro de communi animaliũ gressu, pro Græco ἐρωδιοὶ, vertit fulicæ, addẽs vel potius ardeolæ. Fulicã quidem pro erodio transtulit Augustinus quoq;, & Lycophronis interpres larum esse arbitratur: Ambrosius etiam sturnum, quem tamen Græci non erodiòn sed psâra dicunt, Cælius. Auem quam Aratus κέπφον dicit, ardeam Vergilius nominat, Perionius. Sed ardeã a mergo,

Cepphus. fulica & ceppho prorsus diuersam esse auem, qui historias singularum inter se contulerit, manifestissimè deprehendet.

B.

Ardeæ in Heluetia frequẽtes. Ardeæ apud Heluetios abundant, propter multos & magnos fluuios & lacus piscosos, vnde victum petunt Aristotele teste.

Descriptio ardearum. Ardeolis omnibus communis videtur longitudo rostri, colli & crurum, quibus ciconias referunt. sed collum ardeis magis inuolutum. digiti pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter longus. corpus pro sua magnitudine non amplum, sed leue & exile. Ardea coloris est cineritei (nos de hoc genere infra priuatim scribemus) minor grue, lõgi colli, & sicut reliquæ etiã aues aquaticæ rostro nõ multũ inuoluto, Albertus. Erodius auis in capite gerit cumulum pennarum veluti comam (aliàs coronam) oblongam, Kiranides. sed hoc non de omnibus ardeis verum est. aliæ enim apicem illum è pennis retro extensis conditum habent, aliæ non habent.

Ardeæ circa aquas degunt. Porphyrioni & ardeæ inutile est vropygiũ, (cauda,) vt & alijs aquatilibus, Aristot. in lib. de ingressu animalium.

C.

Erodius a quibusdã inter aues tenebrarum amicas numeratur. Ardeæ circa aquas & lacus piscosos degũt. quare in Heluetia nostra abundant & grammaticis (Suidæ & Eustathio) erodios Græcè quasi helodios dici videtur, a lacubus & paludib. quas Græci ἕλη nominant. Sed in mari (circa mare) etiam degũt, vt ex Arati prognosticis apparet. Erodius auis in templis & ædificijs ciuitatum nidificat, Kiranides, nescio quam vere. ¶ Procopius Gazæus sophista Pentateuchum Mosis enarrans, erodiũ cum noctua & vespertilione, &c. aues noctis & tenebrarũ amicas esse scribit, quod nõ probo. Aristoteles sanè de pella, quæ & absolutè ferè ardea dicitur, disertè scribit,

vena-

venationi (piscium) eam interdiu operam dare. Eustathius verò in decimum Iliados ardeam noctu in aquis rapinæ operam dare. ¶ Ardea licet in aquis cibum suum quærat, in syluis tamen & altis arboribus nidum collocat, (in abietibus, Stumpfius,) Author libri de nat. rer. Piscibus insidiatur. & dum per aquam ingreditur pisces pedibus eius non sine desiderio adnatantes, vt audio, deuorat. Erodius ostreorum voracissimus est. & quemadmodum conchas pelecânes exsorbēt, sic is ostrea testis obducta vorat, & ingluuie sua concalefaciens tandiu custodit, quoad calore stomachi discluduntur. Pòst vbi is ipse diductas senserit testas, eas euomit, & carnem ad sustentandum se retinet. Ælianus, Philes, & Plutarchus. Cochleis etiam seu limacibus vescitur, vt in *D* referam ex Æliano: nec minores tantum pisces, sed anguillas quoq; deuorat. Ardea, vt & mergus, cibum ferè crudum excernit, (excrementum scilicet liquidum.) itaq; semper est vorax hæc auis, Albertus. Κλάζειν, id est clangere, de voce ardeæ legimus apud Homerum Iliad. κ.

De ardearum nidificatione. Cibo. Voce.

¶ Ardea per antiphrasin dicitur, quòd breuitate pennarum altius non volet, Seruius: qui & hoc Lucani e lib. 5. citat, *Quod ausa volare Ardea sublimis pennæ confisa natanti.* Ardeola dicitur quasi ardua propter arduos volatus. cùm altius volauerit, tempestatem significat, Isidorus & Albertus. Volatus ei sublimis & vehemens, Stumpfius. Anseres omnes extento collo volant, ardea contracto, Albert. Vropygium ei inutile, vt & aliis aquatilibus: proinde volat pedibus retro extensis, Aristoteles de anim. ingressu. Ardeæ in grege sui generis nidificant gregatim verò non volant, eò quòd pullis earum insidiantur accipitres & aliæ aues rapaces, a quibus defendi non possent nisi complures semper ardeæ circa nidos versarentur, Albert. ¶ Ardeas dicunt aliqui tanto dolore coire, vt lachrymas sanguineas oculis emittant: quod ego falsum puto. Vidi enim ipse (inquit Albertus) sæpe coire ardeas & oua parere, nec quicquã tale experiri potui. sed sicut reliquæ aues quarum longa sunt crura, similiter & ardea coit cruribus super dorsum fœminæ flexis, ita vt pedes maris ad caput fœminæ sint, & genua versus excremēti sedem super dorsum & tunc motu alarum se sustinens locum conceptionis fœminæ contingit ac semen infundit, Hæc ille. Aristoteles priuatim hoc de ardea pella scribit. pellæ (inquit) coitus difficilis est. vociferatur enim & sanguinem ex oculis, vt aiunt, emittit cum coit. parit etiam ęgrè summoq; cum dolore. Idem ex eo Plinius repetit. Grammatici verò (Eustathius & Etymologus) ἐρωδιὸν, id est ardeam simpliciter, dictam coniiciũt, ὅτι ἔρ ἱδροῖ, id est ab eo quòd sanguinem exudet in coitu. In animalibus quædam vi vel contra naturam eueniunt, vt ardeę coitus, & ephemeri vita, Theophrastus in Metaphysicis. debet autem de ardea mare coeunte intelligi nam Græcè legitur, ὥσπερ ὁ ἐρωδιὸς ὀχεύει. Ardea auis est Venerea. vnde aliqui ἐρωδιὸν dictum putãt quasi ἐρωτιδιὸν, hoc est auem amori & Veneri propriam *vide infra in h.* ¶ Nidificant ardeæ, vt iam diximus, in excelsis arboribus, & gregatim. Licet omnes ex mari viuant, in terra tamen nidificant, Oppianus in Ixeut.

Volatu. Coitu.

D.

Ciconiæ cum aliunde pullis alendis cibum comparare nequeunt, esculenta quæ prius ederant, euomunt, atq; in educandos fœtus conuertunt & ad volandum pullis imperitis duces sunt. erodios & pelecanos similiter facere audio, Ælianus. Quomodo pullos aduersus accipitrem defendant ardeæ, paulò inferius dicetur. Ardeolę contra fascinationis amuletum vt pullos defendant, nidis cancrum imponunt, Ælianus, Philes & Zoroastres in Geoponicis. Pisces captant industriè sanè & dolosè, nempe Solis radios ita excipiunt, ne pisces visa ipsarum vmbra refugiant, Oppianus in Ixeut. Ostrea quomodo deuorent, & calore ventriculi dehiscentia reuomant, vt pulpam interiorem à testis seligant, supra in *C.* recitaui.

De cura ardearũ in educandis fœtibus, eisq; conseruandis. De earundem industria in piscibus capiendis ostreisq; deuorandis.

¶ Ardeola & cornix amicæ sint, Aristot. Ælianus & Plinius.

¶ Dissident sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes, Plinius. Ardeolam aquila, vtpote valens vnguibus, aggreditur ipsa autem repugnando emoritur, Arist. alibi verò de pella priuatim scribit, infestam ei aquilam esse. Harpa & erodius inimici sunt, Ælianus. Ardea seipsam aut pullos suos aduersus accipitrem prædonem defendens, excrementi sedem illi opponit, & stercus putridum emittit quod si accipitrem tetigerit, pennas eius putrefacit, Albertus & Author libri de nat. rerum. De falconibus qui ardeas capiunt, leges in *E.* Ardea odit albos laros, Philes. Pipo (pipra, sed Græcè legitur hippos in codicibus impressis) inimica ardeolę est. oua enim & pulli ardeolæ violantur a pipone, Arist. Πιπώ, ὄρνεον πολεμικὸν ἔς τινας, ἐρωδιὸς, Hesych. lego ἐρωδιῷ, hoc sensu Pipo auis est inimica ardeę, vt aiunt. Perdices & erodios idcirco defugiunt cochleæ, quòd eos penitus hostes sibi esse nec cernere est limaces ibi serpere, vbi illi ipsi versentur: eos tamen naturali quadam astutia cochleæ quædam præstãtiores decipiunt, & circumueniunt. Siquidem ex natiuis testis egressæ, in magna securitate pascuntur. Aues autem, quas modo dixi, in testas inanes, tanquam in easdem illas inuolant vt verò nihil inuenerint, eas vt sibi inutiles abiiciunt, atq; discedunt. Illæ verò singulæ exsaturatæ pastu, atq; ex aberratione qua hostes fefellerunt seruatæ, ita in testas tanquam suam propriam domum reuertuntur, Ælianus.

Cum ardea dissident Sorices, Aquila, Accipitres, Falcones, Larus, Pipo, Cochleæ, Limaces.

E

Ardea cùm accipitrem fugit in altum euolat, Albertus. Falcones capiunt ardeas, grues, &c. Ctescentiensis. Hierofalchi ardearum hostes sunt, Paulus Iouius. Nostri falcones ardearum venatores, vocant Reigerfalcken/ Galli *heronniers.* In ardeæ captura duo falcones pariter relaxantur, quorum vnus

De ardearum capiendarum ratione.

summa petit, alius iuxta terram inuolat, vt videlicet ille volantem ardeam impulsu præcipitet, hic præcipitatam arripiat. Author libri de natur. rerum. Et rursus, Falconum genera duo sunt: alterum nobile, quod autem vsu paruo naturaliter capit: alterum ignobile ac vile, quod non nisi multo labore & maceratione assuefactum hoc facit. hoc posterius genus cùm ardeam ad terram impulerit, & iam prope fuerit vt eam capiat, ardea anguillam vel alium piscem quem recens vorauerit euomit: & tunc falco liberè eam volare permittens, piscem ceu minus fœtidum cibum sibi oblatum præferens, ocyus apprehendit. at falco nobilis piscem eiectum vilipendens, ardeam ipsam aggreditur, Hæc ille. Fertur falcones si sanguinem ardeæ gustarint, omne desiderium capiendi grues amittere: si verò carnes solum sine sanguine ederint, hoc vitium incurrere non creduntur, Crescentiensis. ¶ Ardeæ sæpe oculos petunt, Turnerus. ¶ Nauta nunquam occiderit ardeam. nam quod accipitres in terra venatoribus, hoc in mari piscatoribus ardeæ significare creduntur, Oppianus in Ixeuticis.

Ardeæ piscatoribus vtiles.

Tempestates præsagiunt.

¶ Ardeæ hominibus charissimæ sunt, & æstatis hyemisq; tēpus præsagiunt. capita scilicet pectori imponunt, eoq; maximè inclinant, vnde concitatissimus ventus expectari debet, Oppianus in Ixeut. Ardea cùm altius volauerit, tempestatem significat, Seruius & Isidorus. *Quod ausa volare Ardea sublimis pennæ confisa natanti*, Lucanus lib 5. Ardea, quasi ardua, eò quod altè volat. nam cùm tempestatem præsentit, altè supra nubes volare dicitur, Albertus. Ardea obstrepero clangore (& inconcinno volatu, vt interpres Theori adiicit) è mari ad terram auolans, ventum & tempestatem imminere præsagit, Aratus. Et rursus inter pluuiæ signa hanc auem ponit, cum terra relicta ad mare multo cum clangore festinat. Quem locum Auienus sic reddidit, Cum procera salum repetit languore (lego, clangore) frequēti Ardea. Triste (κνεφαῖος, id est in crepusculo scilicet matutino, vt habet Theophrastus in libris de aquis, licet Ælianus hunc librum quasi Aristotelis citet) sonans ardea tempestatem denunciat eademque ad mare rectà proficiscens, pluuiam portendit, Gillius ex Æliano apparet autem Ælianum ex Arato mutuatum. *Notasq; paludes Deserit atq; altam supra volat ardea nubem*, Verg. libr. 1 Georg. inter signa tempestatis futuræ, qua non sit tutum nauigare. Ardea in medijs arenis tristis hyemem indicat, Plinius.

Ardea quasi ardua, quòd altè volet.

Ardea ab ardēdo, quod stercore ramos arborum adurat.

¶ Ardeas aliqui dictas suspicantur ab ardendo: nam quarumuis arborum rami in quibus nidificant, proluuie ventris earum infecti, aduruntur & exiccantur, vt omnium ferè auium aquaticarum fimo, qui piscibus viuunt, Albertus.

Ardearū adeps aptus ad inescādos pisces.

¶ In libro quodā Germanico manuscripto hæc verba reperi: Si pedes (die Füß / nisi potius legendum fuerit die Feißte / id est pinguedo) ardearum destillentur per descensum, & oleo inde collecto inungantur manus, pisces sponte adnabunt vt comprehendi possint. Pharmacopolæ apud nos ardeę adipem vendunt pisciū inescatoribus. audio autē escas piscibus capiendis fieri ex adipe & ossibus ardeæ.

F.

De ardearum esu & apparatu.

Ardeam legimus carnis esse fœtidæ & non salubris. Pullorum caro præfertur. nam adultiorum caro grauiter olet. Ardeæ pro ętate diutius assari debent: possunt autem pastillis includi, eo modo quem in Gallina F. præscribemus. Quicunq; hæmorrhoides crebrò experiuntur, præsertim pulsantes, inter alia grues & agrones (id est ardeas) præcipuè caueant, Arnoldus de Villanoua.

G.

Remedia ex ardea.

Somnos allicit ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. putant & per se rostrum eiusdem effectus esse vino collutum, Plinius. Erodij ramphū (ramphos, id est rostrum, interpres ineptè vngulam transfert) cum cancri felle in corio asinino si suspenderis ad collum vigilantis, dormitabit. Si quis in conuiuio parinum in quo est ramphos (id est rostrum ardeæ) cum vino deponat, bibentes obdormient, Kiranides. Hippiatri quidam Germani equorum oculos illini & lauari iubent coturnicum vel ardearum adipe vt sani & clari fiant.

H.

Etymologia vocis ardea & erodij.

a. Ardea per antiphrasin dicitur, quòd breuitate pennarum altius non volet, Seruius. vel quasi ardua, quòd alte volet. nam cum tempestatem pręsentit altè supra nubes volare dicitur: item cum accipitrem fugit vel ab ardendo, quia fimus eius exurit id quod contingit, vt & aliarum auium aquaticarum quæ piscibus viuunt, Albertus. Ego ardeam vocem Latinam à Gręca ἐρωδιὸς per syncopen factam coniecerim. ¶ Ἐρωδιὸς vel deriuatur a voce ἔαρ quæ sanguinem significat, vt apud Cyrenæum & verbo ἰδίειν, quod est sudare. quoniam hæc auis in coitu, vt ferunt, sanguinem exudat vel sic dicitur quasi ἐλωδιὸς, ἀπὸ τῦ ἕλους καὶ τοῦ ᾄδειν, (forte ἥδειν) φιλήδει γὰρ τοῖς ἑλώδεσι τόποις, quòd locis palustribus delectetur. vel quasi ἐρωτίδιος, ἀπὸ τῦ ἔρωτος καὶ τὸ ἴδιον, id est amori propria & sacra auis. est enim Venerea, vt aiunt. Sed Claudius philosophus Veneream esse negans, Mineruę potius sacram esse ait, iuxta poetam. Τοῖσι δὲ δεξιὸν ἧκεν ἐρωδιὸν ἐγγὺς ὁδοῖο Παλλὰς Ἀθηναίη. Cui respondere licet, ardearum secundum Aristotelem multa esse genera, ex quibus nihil prohibet alia Mineruæ sacra esse, alia Veneri. Sed Herodianus scribit, ἀπὸ τῦ ῥοιζῶ (quæ vox sibilum significat) fieri ῥοιζιδιὸς, vt ab ἁρμόζω ἁρμόδιος, & abundante epsilo, & omicro in ω magnum mutato ἐρωδιὸς, iota adscripto manente. Acuit autem vltimā, vt & cætera auium nomina in ιος, quæ syllabas plures tribus habent, αἰγυπιὸς, χαραδριὸς, βομβυλιὸς. Apud Hipponactē scribitur etiam ῥωδιὸς· Κνεφαῖος ἐλθὼν ῥωδιῶ κατὰ πυλίδα ... quod per aphæresin factum dixeris, si vsum communē spectes: perfectū verò si formationē, Etymologus. Ἄρμας, ἐρωδιὸς, id est ardea, Hesychio & Varino.

tino. Ἐρωγὰς quoq; & κερκιβαλλὶς pro ardea exponũtur iisdẽ. ¶ Herodij domus dux est eorũ, Psal. 104. è vulgata trãslatione. Hebraicè *chasida* legitur. Munsterus vertit, Ciconia pro mãsione sua habet abietes.

¶ Epitheta Ardea procera, Auienus. Ἐρωδιοὶ τὸ πολλοὶ μακροκαμψαύχενες, Epicharmus in Nuptiis Hebæ apud Athenæum lib. 2.

¶ Xiphiam, id est gladium piscem, Galli sua lingua ardeam maris vocitant, Pet. Bellonius. Ἐρωδιὸς, ἱμάξα, Hesych. & Varinus. Erodialis lapidis meminit Albertus Magnus, eundem puto cum aetite. nam aquilam germanam erodium vocat. Ardelio, est homo inquietus, huc atq; illuc semper volitans: & ab ardeola deducitur, sicut à stella stellio, Sipontinus. *Nil bene quum facias, facis attamen omnia belle. Vis ab ardea dicam quis sis? Magnus es ardelio*, Martialis lib. 2.

Xiphia. Ardelio

¶ Propria. Ardea, Ἀρδέα, Vlyssis & Circes filius fuit, vt Stephanus memorat in Antea. Ab hoc etiam Ardeã ciuitatem in Latio dictã aliqui putant, decem & octo miliaria (170 stadiis in monte) ab vrbe positã: alij a feruore regionis dictam malunt, alij à Danae Persei matre, vel à Dauno Pilumni filio qui eã condidit, vt quidã existimant. Alij conditã scribunt à Pilũno Iouis filio & Turni abauo. Hæc olim Turni & Rutulorũ regia fuit. *Locus ardea quondam Dictus auis, & nunc magnum tenet Ardea nomen*, Verg. lib. 7 Æneid. vbi Seruius, Bene alludit nam Ardea quasi ardua dicta est, id est magna & nobilis. quãquam Higinus in Italicis vrbibus ab augurio auis ardeæ Ardeã dictam velit. illud nanq; Ouidij in Metam lib. 14. fabulosum est, incensam ab Ænea Ardeã, & in hanc auẽ esse conuersam. Hinc ciues Ardeates dicti: vt ab Ardia Illyriæ ciuitate, *Ardiæi*, Stephano. Est & Ardea vrbs Persidis Ammiano Marcellino lib. 23.

Ardea Vlyssis & Circes filius. Ardea ciuitas.

¶ b. Ardeæ, vt inquit Ouidius, *Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam Quæ deceant vrbem, nomen quoq; mansit in illa Vrbis*. Clitarchus in India scribit volucrem amatorio affectu flagrantem, nomine horionem, nasci, magnitudine herodio similem, &c.

Horio Indicus.

¶ c. Ἐρωδιὸς φωνῇ σὲ πολλὰ λελακώς, Aratus. Ῥωδιὸν aliqui à sono vocis dictũ volunt, ἀπὸ τοῦ ῥοίζου, vnde supra in a. Ἐρωδιὸς γὰρ ἐγχέλυν Μαιανδρίην Τέρψιν ἐσθίοντ' ἀφείλετο, Simonides apud Athen.

Fabula de natandi arte à Neptuno erepta ardeis adempta.

¶ h. Ab ardeis victum ex aquis primum inuetum aiunt, reliquas ab eis didicisse, cùm victus vnus initio omnibus esset auibus: deinde cùm gloriarentur hoc inuento, & ne ipsum quidem Neptunum natando cum eis contendere posse iactarent, hanc artem irato deo amisisse, quod etiã Thamyridi superbo cantori ex Musis contigisse aiunt. Hinc adeò reliquæ omnes aues captãdis piscibus merguntur in aquã: ardeę natandi facultatis expertes in littore stantes venantur, Oppianus in Ixeut. At nos ardeis & trochilis & coruis deum ad futura enuncianda vti putamus, Plutarchus in libello Cur Pythia nõ amplius carmine respõdeat. Aliqui ardeam Veneream auem esse dicunt. alij negant, & Mineruæ potius quàm Venereeam consecrãt: quoniam Homerus Iliad. 10. à Minerua Vlyssi & Diomedi ardeam immitti canat. Sed respondere licet ardearum secundum Aristotelem multa esse genera, ex quibus nihil prohibet alia Mineruę sacra esse, alia Veneri, Etymologus. Vlyssi & Diomedi noctu euntibus aduersus Troianos Minerua ardeam (ἐρωδιὸν) dextram in via misit, quam illi quidem propter tenebras non viderunt, sed clangentem audierunt. Gauisus est autem (inquit Eustathius) hac aue Vlysses, vt scilicet prudentia celebris aue præsaga. nam quòd ardea insidiantibus lætum auspicium faciat Hermon testatur. Cæterum quòd illi auem audierunt tantum, non etiam viderunt, significabat, ipsos quoq; non venturos in hostium aspectum, sed facinus tale designaturos quod hostes omnino auditu cogniturі essent. Quòd nisi sapiens fuisset Vlysses, deterreri hac aue potuisset, quasi periclitaretur deprehendi & nõ latere, sicut nec ardeæ clangor ipsos latuit. Venatur autem ardea noctu (Aristoteles interdiu hoc eam facere scribit) in aquis & paludibus, & rapax est quamobrem Minerua, non noctuam sibi sacram, sed ardeam eis immittit, palustribus scilicet circa Scamãdrum locis conuenientem. Portò Zopyrus pro voce Παλλάς scribit πελλὸν, vt rapina significantius designetur, (quasi hoc genus ardeæ cæteris rapacius sit,) Eustathius.

Auspicia.

¶ Ἐρωδιοὶ ἐπηλοφόρουν λεκανίσκοις, apud Aristoph. cùm aues vrbem conderẽt vbi Schol. ἐρωδιὸς nomẽ fictum est τῆς ἔρας, id est terræ. constat autẽ lutum quoq; ex terra itaq; lutum gestare eas poeta finxit.

Erodii cur lutum ferre finguntur ab Aristophane.

DE ARDEA PVLLA SIVE CINEREA.

ARDEAM pellam (cuius figura in sequenti pagina posita est) nos simpliciter ardeam vocamus quoniam ea apud nos magis abundat. *Vide* supra in Ardea simpliciter *A*. Sed alia etiam multa superius in Ardea simpliciter dicta, cæteris quoq; ardearum generibus conueniunt. quædam verò pellæ peculiariter, ni fallor, vt pugna aduersus aquilam, &c. Ardea pella igitur iisdẽ nominibus quibus ardea simpliciter nominatur in diuersis linguis, aut cinereæ cœruleæve cognomen adiicitur: vt apud Germanos ein blauwer (vel grauwer) Reiger: apud Anglos *the blue heron*. Itali *airon negro*, (sic & falcinellum aliqui vocant) id est ardeam nigram nisi aliam forte intelligant ardeæ speciem. hæc enim nostra dorso cinereo magis ad cœruleũ vergente quàm nigro est. Aristoteli & Plinio Gręcè pellos dicitur, πελλὸς oxytonũ, similiter à colore. nã πελλὸν Grãmatici colorem fuscũ interpretantur, φαιὸν χρῶμα ἐμφερὲς τῷ πελιδνῷ, liuido colori similẽ. & πελιοί, μέλανες, ὠχροί. Ex ardeis genera duo sunt cinerei coloris, magnũ videlicet & paruũ, Alb. Et rursus, Genus ardeæ vnum est cinereum, acuti rostri & longi colli. Zopyrus apud Eustathium pellòn ardeam rapacem facit. scripserat autem de ardea simpliciter paulò ante Eustathius, noctu

Pellos. Duo genera ardearum cinerei coloris.

eam in aquis prædari pisces, cùm Aristoteles contrà, interdiu eam operari (id est prædæ operam dare) scribat. *Vide* supra in Ardea C. Pella colore est prauo, & aluo humida: sed sagax & cœnæ gerula est, & operosa, (ἐπίπονος, id est industria circa cibum & prædam,) Aristoteles. Pellæ coitus difficilis est. vociferatur enim & sanguinem ex oculis, vt aiunt, emittit cum coit. parit etiã ægrè summoq; cum dolore, Idem & Plinius. At Zopyrus apud Eustathium in decimum Iliados, non pellon sed pygargon ardeam, difficulter coire, & ex oculis in coitu sanguinẽ fundere scribit. *Vide* supra in Ardea simpliciter C. Pella apud Anglos, (inquit Turnerus) in excelsis arboribus non procul a ripis fluminum crescentibus nidum facit. Superior pars corporis cyanea est, inferior autem nonnihil candicat. Ventris excrementis liquidioribus, inuadentes se subito aquilas aut accipitres abigit, & se ita defendit. Vidi & huius generis, licet raras, albas, quę neq; corporis magnitudine, neq; figura, sed solo colore a superiore distulerunt. Visa est etiam alba cum cyanea apud Anglos nidulari, & prolem gignere. Quare eiusdem esse speciei, satis constat,

Pella descriptio. *Eiusdem coitus difficilis.* *Pella Anglica.*

Hæc

Hæc ille. Pella prælium cum ijs init, à quibus læditur, hoc est cum aquila, à qua rapitur: cum vulpe, à qua noctu capitur: cum alauda, à qua oua eius diripiuntur, Aristot. ¶ Iliad. 10. legimus Τοῖσι δὲ δεξιὸν ἧκεν ἐρωδιὸν ἐγγὺς ὁδοῖο Παλλὰς Ἀθηναίη. vbi aliqui pro Παλλὰς legunt πελλὸν: quasi Minerua illis (Vlyssi & Diomedi noctu euntibus aduersus Troianos) non simpliciter ardeam, sed pullam siue cineream immiserit, quæ scilicet alijs rapacior est, ipsos etiam rapina & præda sperata potituros significans, Eustathius. *Vide* supra in Ardea simpliciter *h*.

DE ARDEA ALBA.

Tria ardearum genera

ARDEARVM genus albũ Græcè ἐρωδιὸς λευκὸς, vel λευκερώδιος dicitur(apud Aristot. de hist. animalium 8,3 oxytonum est.) Aristoteli & alijs. Ardeolarum tria genera, *leucos, asterias, pellos*, Plinius ex Aristotele. Theodorus Gaza in historia animalium ex Aristotele trãslata lib 8, cap 3 albiculam numerat inter eas aues quæ circa lacus & fluuios victum quærũt, vbi in Græcis nostris codicibus excusis nihil quod huic vocabulo respondeat inuenio Niphus Scholiastes albã vel albiculam auem, in margine editionis suæ & in Scholijs, Græcè λευκὸν dici scribit, quasi ita legerit in codice suo Græco: & esse ex ardeolarum genere, quod equidem non laudo nam cum paulò ante leuceródion nominârit Aristoteles, quid attineret inutiliter repeti? Nihil autem præterea illic de leuco, (vt hoc vocabulũ pro quacunq; aue nostris exẽplaribus addendum concedam) philosophus tradit, quam quòd caudam mouet similiter vt cinclus & aliæ ibidem nominatæ aues. Albardeola minor est quam ardeola (pellos scilicet,) rostro lato porrectoq;, itidem vt illa lacus & fluuios petit, Aristot. Et rursus, Ardea candida colore est pulchro, & coit facile, (ὀχεύει ῥᾳδίως. nam ardea pella difficulter coit)& nidulatur ac parit probè. pascitur paludibus, lacu, campis & pratis. Ardeę quædam breues (paruę) & albæ sunt, alię maiores colore vario, Oppianus in Ixeut. Inter aues ardeolarum genere quos leucos vocant, altero oculo carere tradunt, (& ideo facilius capi à venatore in latere cæco insidiãte, vt Albertus addit citans Plinium. sed hoc, inquit, præter naturã esse videtur & falsum:) optimi augurij, cùm ad austrum volant, septentrionémve. soluunt enim pericula & metus narrant, Plinius. Cum aues albæ frequentes cõueniunt, multã tempestatem demonstrant, Ælianus an verò ardeas albas intelligat, incertum nobis est. Albæ aues cum congregabuntur, Plinius inter signa hyemis. Insula heroum è regione Borysthenis fluuij sita, vocatur etiã Leuce. ἔνθα χοί τε πάντη κελώπελοι λευκὰ πέτονται, Dionysius. vbi Eustathius κολάπτεα interpretatur aues, ὧν κίνησις ἐν τῷ πέτεσθαι, ἀσαφὴς δὲ ἡ λέξις. intelligit autẽ fortè, inquit, laros (albos,) vel secundũ alios ciconias. Ab ardea alba creditur Alba insula in Ponto nuncupata. quòd inibi visatur plurimũ ac proinde Pindaro per metalepsin dici Phaenna. quippe φαεινὸν signare τὸ λευκὸν, Cælius. Zopyrus apud Eustathium in decimum Iliados tria ardearum genera facit, pellòn rapacem, pygargũ cui in coitu oculi sanguine manẽt, (quòd alij authores de pello scribunt, hic solus de pygargo)& aphrodision, id est Veneream. quæ forsitan albardeola fuerit. ea enim Veneri sacra præ cæteris æstimari poterit, ὅτι εὐχερῶς ὀχεύει, hoc est quoniam facile coeat, Aristotele teste, non difficulter vt pellòs. Hæc ex veteribus de ardeola alba.

Albardeola minor pella.

Aues albæ

Leuce seu alba insula ab ardea alba dicta.

Apud recentiores duplex ardea alba obseruata est.

¶ Nos ardeam albã duplicem obseruauimus, vnã fusca seu cœrulea maiorem, Itali *girono* vocitant: minorem alterã quæ ijsdem *garzetto* vel *garietto* vel *gargea* nominatur. Germani sine differentia magnitudinis ardeam albam periphrasticè dicunt, ein weisser Reiger Saxones Reiger simpliciter. *vide* supra in Ardea simpliciter. & Itali similiter, *garza biancha*. Angli *a white herow*, Ardeę genus tertiũ album est niuis instar, maius cinereis, Albertus. Sed de maiori genere albardeolæ Turneri verba recitaui superius in Cinerea *Garzettum*, id est minorem albardeolam in Italia vidi Ferrariæ, cuius iconem hîc damus auis est albissima & iuxta maris paludes inuenitur, magnitudine ardeæ sed quam ego illic vidi calendis Augusti adhuc parua erat. & per omnia, colore excepto, cũ vulgari (cinerea) ardea congruebat. cristam ex plumis in capite gerebat: (cristatas quidem esse ardeas quasdã Oppianus etiam in Ixeuticis annotauit,) rostrum erat longum, acutũ, pedes nigricabant, inferius tamen subitò in medio cruris niger color desinebat, & viridis è glauco suberat ad extremos vsq; vngues minimus pedis digitus binis articulis constabat, proximus ab eo ternis, medius quaternis, vltimus quinis In crista capitis dorsum versus pẽnæ oblõgæ ad duos cũ dimidio dodrantes (si bene memini) nascebãtur circiter sex. eas aiebant rusticos Ferrarienses cogi ad suum principem deportare. aliquando tamẽ clam ab eis magno pretio vendi, circiter 36 denario aureo Guil Turnerus albardeolam Anglicè interpretatur *acryel heron, or aduarf heron a myre dromble* Hanc (inquit) semel tantũ in Italia vidi, pella multò minor est, & hominis conspectũ non perinde atq; cœrulea fugit. Hanc si non vidissem, Anglorum *shouelardam* albardeolam esse iudicassem, Hæc ille Ardeæ genus alterum vndiquaq, album est, per omnia simile cinereę, melius pennatum, collo longiore, & rostro anterius rotundo tanquam duobus circulis vno alteri incumbente, vnde cochleati nomen illi datum, Albertus. Nos hanc tertiam albardeolæ speciem statuimus. ita vt duæ sint rostris acutis, supra memoratæ: & hæc tertia rostro ãterius lato, quã alio nomine plateam & pelecanum dici puto: de quo plura in Elemento *P*.

Atqui ea quæ hic datur icõ sine crista est.

Cristatã maiorem vide pag. 219.

Tertia albardeolæ species. Platea & pelecanus

DE ARDEA STELLARI MINORE, QVAM BO- *taurum vel butorium recentiores vocant.*

Asterias. Fabula de seruo in hãc auem mutato

ARDEA stellaris Aristoteli & Plinio memoratur, ἀστερίας Græcè cognominata, quòd punctis tanquam stellis elegãter picta distinctaq; sit. Ardea stellaris piger (ocnus) cognominata, in fabula est, vt olim e seruo in auem transierit, atq; (vt cognomen sonat,) iners otiosaq; est. talis ardeolarũ vita est, Arist. ¶ Italicè *trumbono* appellatur, a voce tubæ opinor vt & salpinx auis, siue hęc siue alia apud Græcos ab alijs *tarabusso*, vel *terrabusa*, præsertim Ferrariæ, quasi terrã perforans rostro enim inserto palustri terræ vocem edit horribilem. Eadem puto est quam diminutiua voce *aigeron* appellant, id est ardeolam.

50

deolam nam & ruffam esse aiunt Hispanicè apud Lusitanos *gazola*, fortè quasi *garzola*, voce diminutiua a *garza*, id est ardeola Gallicè *butorius*, *bouter*. Vlulæ (vt habet vetus glossematarius in Esaiam) sunt *Vlula.* aues magnitudinis coturnæ, maculis respersæ, quæ rostro in palude fixo hortende strident voce luporum vlulatui simili, vnde per onomatopœiam Gallicè vocantur *buhort*, (lego *butter*,) Author obscurus. *Hac au* Recentiores quidam butorium imperitè cum onocrotalo confundunt, quoniam vterque absonam & *vocem l* horribilem vocem emittit. Emittunt & olores interdum bombos ruditui asinino non dissimiles sed *us m* breues, & quæ longè audiri non possint, Turnerus sed onocrotalus potius quam ardea stellaris vocem *et re* ædit quam asininæ compares. Germanicè, Brrind / Meerrind / Maßfuh / quæ voces omnes a boue *ferre* factæ sunt, eò quod eius vocem mugientis imitetur, & ab arundinibus, Rortrumm / Rordump / Ror *tur*

reigel. ex quibus duo priora nomina ab arundinibus & tuba composita sunt, quòd inter arũdines degere soleat & tubæ sonum reddere. vt Moßkuh vel Moßochs/ a paludibus, ac si bouem palustrem dicas. Rorreigel/ ardeam arundinum significat. vt Moßreiger/ (nam sic quoq; apud Wittenbergenses vocatur, ardeam palustrem. Aliqui non Rordump/ sed Rordumpff scribunt, alij Rordummel/ Frisij Reydommel/ alij corruptius Roßdam. Sunt qui retineant Gallicum nomen *putouer*. Aliqui Lorrind potius apud nos quàm Brrind appellant, id est mugientem bouem, à verbo lüwen/ (quasi ein lüwend Rind) Saxones ein Wasserochß/ id est bos aquaticus. Et aliqui a colore (vt amicus quidam nuper ad nos scripsit, qui hæc nomina pleraq; onocrotalo tribuebat) ein Mohr/ id est Æthiopem: quòd colore nigro sit, inspersis pennis rubentibus, vt in gallo fero. In Germania inferiore alicubi audio vocari Domphorn vel Dompshorn/ a sonitu tubicinis vel cornicinis. in Austria Erdbüll/ quòd rostro terræ (in cauo aliquo terræ) inserto sonet. quanquam alij arundini, alij aquæ rostrum cum mugit inserere putant. Sunt qui aquam rostro haurire dicant, & rursus emittere. Augustæ Vindelicorum Hortybel/ fortè à sono qui nimium grauis & absonus audiatur, quasi βοόφωνος quidam denique Pickart/ (à pungendo fortassis. nam & oculos appetit,) vt Eberus & Peucerus Saxones scribunt. Anglicè etiam *buttour* vel *bittour* vel *pittour* vocatur. Polonice *bunk*. Illyricè *bukacz*, Turcicè *gelua*.

Descriptio ardeæ stellaris.

¶ Collum botauro vt & cæteris ardeis longum est, quod contrahere & extendere solet. hoc aquæ immittere dicitur, & in aquæ fundo maximè strepitum ciere, voce contenta instar tauri, quæ ad dimidium ferè miliare Germanicum (id est horæ vnius itinere) exaudiatur, idq; pluuiæ prognosticon esse. Lacus nostri Tigurini accolæ audita huius auis voce lætantur, & annum fertiliorem sibi promittunt. Auis est, inquit Turnerus, toto corporis habitu ardeis reliquis similis, ex piscium venatu ad ripas paludum & amnium viuens, pigerrima & stolidissima, vt quæ in retia ab equo factitio agi potest facillimè. Colore est ferè, quantum memini, phasiani, rostro limo indito, asininos ronchos voce refert: oculos hominum auidissimè omnium auium appetit. Quare si quid impediat quo minus stellaris esse possit, (quod mihi nondum cernere datum est,) phoica esse oportebit, quam Aristoteles oculos maximè appetere testatur. quanquam & cæteræ ardeæ idem facere sæpe visæ sunt, Hæc ille. Et rursus, Buttora (inquit) quam multi etiam docti onocrotalum esse putant, auis est tota corporis figura ardeæ similis, longis cruribus, sed ardeæ breuioribus. longo collo, & mirè plumoso, & rostro nec breui nec obtuso. caput pennæ tegunt nigerrimæ. reliquum verò corpus fuscæ & pallidæ maculis nigris densissimè respersæ. Pedes habet longissimos. nam inter extremos vngues medij digiti pedis vnius & calcis eiusdem, spithames longitudo intercedit. Vngues habet longissimos. nam ille qui calcis vicem in auibus gerit, longitudine sesquiunciam superat. quare ad fricandos dentes nostrates vtuntur, & argento inserunt. Medius digitus vtriusque pedis, qui cæteris longior est, vnguem habet portentosum, nempe dentatum & serratum, non secus atque pectunculorum testæ serratæ sunt, ad lubricas anguillas, quas ceperit retinendas, proculdubio à natura ordinatum. Cauda illi breuissima est, & stomachus capacissimus, quo ingluuiei loco vtitur. Ventriculum non cæterarum auium ventriculis, sed canino similem habet, eumque grandem & capacem. (atqui Aristoteles caninum ventriculum angustum & intestino ferè parem esse scribit.) Ad ripas lacuum & paludium desidet, vbi rostrum in aquas inserens, tantos edit bombos, vt ad miliarium Italicum facilè possit audiri. Pisces & præsertim anguillas vorat auidissimè, nec vlla auis est, excepto mergo, quæ ista voracior est. Porrò præter cætera quæ superius attigi, Aristoteles in fabula fuisse ostendens, ardeam stellarem ex seruo auem fuisse factam, opinioni meæ (buttoram esse ardeam stellarem) multum patrocinatur. Vt fugitiuorum enim seruorum post fugam deprehensorum, cutis loris, flagris, virgis & scorpionibus icta, verberum vibicibus, tota maculosa redditur: ita huius auis plumæ nigris vbique maculis, sed potissimum in tergo, distinctæ & veluti picturatæ, serui flagris cæsi cutem proximè referunt. quam rem fabulæ occasionem dedisse ex hoc colligo, quod fabularum variarum author Aristophanes, de attagene aue, quod ad plumarum colores attinet, huic simillima, ad hunc modum scribat: Si quis ex vobis erit fugitiuus atque vstis notis, Attagen is sanè apud nos varius appellabitur, Hæc omnia Turnerus.

Ratio fabulæ de seruo in hãc auem mutato.

Botaurus quasi bootaurus, quod tauri boatum referat.

¶ Botaurus quasi bootaurus dicitur, eò quòd tauri boatum, id est mugitum imitari videtur. rostrum enim in terra palustri defigit, & ad modum tauri clamores ædit. Exclusos pullos mater mox sub alis fouet, singulum sub singula & sic pullis materno corpori adhærentibus incedit, prominentibus eorum rostris cibum benignè ministrans, Physiologus author obscurus. ¶ Butorius auis sic dicta à voce, crura habet longa, collum extensum, rostrumque longum & acutum sicut ardea: (cui & figura & magnitudine similis est, Albertus.) sed colore differt. est enim terræ simillima. Versatur circa stagna piscium auida. ranas etiam & animalia venenata edit. Hæc sola veris tempore pro cantu vocem horrificam reddit. In littore ardente Sole, eo loco vbi pisces frequentes nouit, adeo quieta stat, vt mortua appareat, & incautis piscibus minus suspecta sit. Sed cùm collum longum habeat, breue id incuruando facit, vt cùm pisces incautius ei quasi nihil præmeditanti adnatárint, collo extenso illos arripiat, Author libri de nat. rerum. ¶ Butorius auis collum oblongum contrahit curuando, & (mox subitò) producit extendendo, sicut ardea. cruribus quoq; longis prædita est, vt circa ripas & littora venari pisces possit. Stat autem cum venatur adeo immobilis, vt mortua vel res inanimata putetur. Similiter cum illaqueatam se sentit, stat immobilis, & venatorem apprehensurum

rum rostro (quo multum valet, vt ardea) incautum vulnerat. Hæc auis miri odoris est cùm assatur. Sanguis eius prodest arthriticis. Tempore veris cum libidine accenditur horribilem sonum tanquam cornu ædit, rostrum cœno paludis immittens, vt vox in ipso rumpatur ad modum tonitrui, Albert. Onocrotalus, id est butorius, nisi fallor (certum est eum falli, cùm onocrotalus longè alius sit) fixo in palude rostro horrendè clamat. putatur autem cibum trahere de profunditate terræ vel aquæ, Obscurus. Pigra est auis, & non facilè refugit hominem: vt aliquando ad nidum vsq; accedentem expectet. Apollonius per epistolam Tarsenses reprehendit, quòd iuxta Cydni aquas ociantes tanquam fluuiatiles aues sederent. existimo autem cùm cæteras fidipedes aues pisciuoras, tum stellarem præcipuè, dum pisces adnantes expectant quibus insidiantur, quietas & ociosas longo interdum tempore manere.

¶ His perscriptis amici cuiusdam hominis docti epistolam accepi, qua ille mihi onocrotalum describit, sed a botauro non distinguit. videntur autem mihi hæc etiam eius quæ subscribam verba, ad botaurum omnia, non ad onocrotalum pertinere. Faucibus (inquit) est hæc auis in tenuitate adeò laxis, vt collo suo anguillas duplo crassiores deuoret. Vocem autem cùm emittere vult, rostrum, quod oblongum habet, vel aquis immergit, vel in ripam infigit: idq; facit post Solis occasum, & boatum sępe totam noctem continuat, ad ortum Solis vel paulò pòst conticescens. Reliquo diei tempore, quasi lateat, non exauditur. latêre autem vel inde colligo, quòd auditus multis sit, visus perpaucis, apud nos (Misenos) præsertim, vbi rarior inuenitur. Insidias tendentem vsq; adeò non metuit, vt se loco non moueat, nisi proximè ventum sit, tum se aut iuncis abdit, aut in aquas immergit. Versatur circa paludes, & maximè piscinas & ad loca maritima quoq;, vt in Saxonia ad Wismariam & Stralesundam, Hæc ille.

¶ Est auis quæ boum mugitus imitetur, in Arelatensi agro TAVRVS appellata, alioqui parua, Plinius. Eadem fortè ardea stellaris est, quando & botauri nomen conuenit, & vox mugiens. magnitudo tantum obsistit. Sed si ad tantam vocem cōferatur tanta auis, parua dicetur: & eadem in ardearum genere ferè minima est. Hæc scripseram cum Pet. Bellonium quoq; idem sentire reperi. Butorius (inquit) Latinè à Plinio bos taurus dicitur à voce tauri, ab Aristotele ardea stellaris. *[Taurus auis.]* ¶ Ardea stellaris quam ipse vidi, minor & breuior erat altera, cuius descriptionem subiiciemus cum figura. coloribus per totū corpus iisdem, váriis & elegantibus, perdicis rusticæ aut attagenis instar, ruffis vel subflauis, nigris maculis asperis, splendentibus, per dorsum præsertim. cruribus ex viridi luteis, vertice nigro, collo tres palmos cum tribus digitis longo reliquo corpore tres palmos tantum. Vnguis maximus ab altera parte serratus erat digitus medius medium humanum longitudine superabat sesquidigito transuerso. Corpus tenue tanquam pulli gallinacei ferè. alæ etiam ferè vt gallinarum. Ægrè euolat nisi prius salierit. Oua parit ad vndecim vel duodecim, & pauciora. Nidum eius arundinibus intertextum vidi in lacu quodam, cum ouis duodecim. Ipsa quidem colore ita ad arundineum accedit, vt inter arundines latens vix deprehendatur. In Hollandia etiam cristatam repeteri audio. *[Descriptio ardeæ stellaris quam ipse author vidit.]*

¶ Est & accipiter asterias, vnde asturem corruptè vulgò dici putant. item in mustelorum piscium genere, vtriq; scilicet (vt & ardeæ) stellaris, à pūctorum aut macularum varietate imposito nomine Sed chrysaeton quoq;, quam nos aquilam germanam interpretamur, stellarē cognominat Ælianus. Apud eundem auis simpliciter ASTERIAS dicta describitur. Hæc (inquit) mansuescit in Ægypto, atq; adeo præclarè humanam vocem intelligit, vt si quis hunc conuicium fecerit vel appellauerit seruam, ex ea contumelia irascatur: vel eandem ipsam vocauerit pigram, ea sic dolenter tanquam ignobilitatis & segnitiæ arguta indignetur. Mihi sanè hæc auis non alia quàm ardea stellaris videtur, cui seruæ & pigræ conuicia conueniunt. nam ex seruo mutatam eam fabulantur, & ocnon quoq;, id est pigram cognominant. Sed & cicurari facile puto, vt cæteras quoq; ardeas, & ad iracundiam moueri facile, cùm præ cæteris ardeis vt dictum est, hominum oculos appetat. *[Asterias.]* ¶ Butorio aut vulgò dictæ prorsus videtur eadem quæ ab authore Philomelæ butio nominatur, hoc versu: *Inq; paludiferis butio bubit aquis.* Sed Albertus alicubi butorium ineptè nominat pro buteone accipitrum generis, vt quum falconem nigrum ei comparat. Pygargus etiam ardea quibusdam dicta, eadem cum stellari siue ocno videtur. *vide* mox in Ardeis diuersis. *[Butio.]*

¶ Ad ardeam stellarem siue botaurum tum nominis tum soni similitudine pertinent soni qui βόμυκοι Græcè appellantur Aristoteli in Problematis 25,2 *bomugi* Gazæ, *bubices* interpreti veteri. Et quoniā eadem ratio videtur sonitus etiam harum auium, nec alia reddi posse, philosophi verba adscribam. Cur paludibus iuxta fluuios positis fieri soleant qui bomugi appellātur, quos tauros numinis religiosos fabulæ narrant? Est id sanè fremitus mugitui tauri adeò similis, vt boues cùm audiunt nō secus afficiantur, quàm si taurum senserint mugientem, (ὥστε αἱ βόες οὕτω διατίθενται ἀκούουσαι, ὥσπερ μυκωμένου ταύρου. Gaza videtur legisse, αἱ βόες ἀκούουσαι ego nihil mutandum censeo nam & vetus interpres sic reddit: voces ita disponuntur auditæ id est, tales videntur audientibus quibuscunq; animalibus.) An cùm aut fluuij in paludes se fundunt, aut paludes restagnant, & vel à mari offensæ retorquentur, vel flatum vniuersum emittunt, tum fremitus ille excitatur. Causa verò, q; terræ cauernæ infodiūtur, in quas aqua interrumpens, quoniam fluctus in eiusmodi redundatione mouet aerē per angustias, (διά τινος εἰς εὐρυτέρας κοιλίας) ceu si quis in amphoram inanem strepitum per osculum mouerit, mugimento similis sonus exultabit. mugitus etenim bobus per id ipsum figurę genus profertur. Multas autem mirasq; voces infor- *[Βόμυκοι soni.]*

mare figuræ cauernarum variæ (inæquales) possunt. nam & amphoræ fundum si quis detracto operculo vicissim modo intus attrahens modo extra depellens perterat, sonum per intercapedinem tam ingenuum reddet, vt belluæ pertimescant & fugiant, quod pomariorum custodes (oporophylaces) emoliri consueuêre, Hæc ille. ¶ Pausanias in Phocicis describens imagines quæ Delphis spectantur: Post Vlyssis socios (inquit) vir quidā sedens conspicitur inscriptio Ocnū esse testatur. funiculum aūt nectit. Astat asina, quæ quicquid est nexum, deuorat. Ocnum hunc hominem fuisse laboriosum memorant, sed vxorem habuisse sumptuosam: à qua, quicquid is laboribus collegerat, non ita multò post fuisse dilapidatum. Hæc per Ocni vxorem obscurè tradidisse Polygnotum putant. Scio item ab Ionibus dici, si quem laboribus intentum conspicerent, ex quibus nihil ipse commodi caperet: Hic vir Ocni funiculum contexit. Augures præterea & auem ocnum appellant, quæ inter ardeolas & maxima est & pulcherrima, & auium si qua alia hæc certe rara est. *Plura* vide in Asino h. in prouerbio Tot quet piget funiculum, quanquam nihil illic quod ad hanc auem pertineat, affertur. ¶ Alciati Emblema inscriptum *Ignaui.*

Ocnus vir laboriosus. Prouerb. Ocni funiculum cōtexere. Ocnus auis.

Alciati emblema inscriptū Ignaui.

Ignaui ardeolam stellarem effingere serui
Quæ famulum Asteriam volucris sumpsisse figuram
Degener hæc veluti quæ cauet in aere falco est,
Et studia, & mores, fabula prisca fuit.
Est commenta, fides sit penes historicos.
Dictus ab antiquis vatibus ardelio.

DE ARDEA STELLARI MAIORE.

HOc genus ardeæ cuius figuram scorsim apponimus, compositum videtur ex ardea pella siue fusca & stellari. libuit autem nobis stellarem maiorem appellare. Itali quidam circa lacum Verbanum *russey* appellant, fortè à colore ruffo colli & ventris. Auis, quam manibus ipse tractaui, longa erat sex dodrantes, extenso corpore à summo capite mortuæ ad vsque pedes imos. pedes longi duos dodrantes, nempe à clunibus ad extremos pedum digitos. rostrum octo vel decem digitos longum. Iris oculorum flaua. collum perangustum, paulò breuius duobus dodrantibus. Pennæ in collo ex ruffo, albo & nigro coloribus mixtę. cauda non quatuor aut quinq; digitis longior rostri pedumq́; color flauus, sed in tibiis & digitis fuscus. summa femora rubræ tegebant plumæ. Dorsum & alæ colore fusco erant. Subtus alas in superiore ambitu tufæ erant pennæ, sub rostro & oculis albæ. vertex niger. Venter plumis tutulabat. In collo imo iuxta scapulas longiusculæ pennæ, partim albæ, partim fuscæ visebantur.

Russey.

¶ Congenerem huic *quaiottam* Italicè dictum, mox inter ardeas diuersas describemus.

Quaiottus.

DE ARDEIS DIVERSIS.

GENERA ardearum infinita sunt, Oppianus in Ixeuticis. Ardeæ quædam breues & albæ sunt: aliæ maiores, colore vario: aliæ mediocres. Sunt quibus à capite ceu crista quædam nutet: aliæ cristatæ non sunt, Ibidem. Ardearum genera apud nos duo sunt cinerei coloris, magnum scilicet & paruum, & alba vtrisq; maior, Niphus. ¶ Tria (inquit Zopyrus apud Eustathium in Iliados decimum) ardearum genera sunt, pella quæ rapax est pygargus, cui in coitu oculi sanguine manant. (Aristoteles pellam ardeā difficulter coire scribit, pygargum verò inter aquilas tantū recenset.) & tertia, Venerea, ὁ ἀφροδίσιος. Fuerit autem hęc forte alba ardea Aristotelis, vt supra in eius historia docui: pygargus verò stellaris, quę & ocnus dicitur quoniam argos & ocnos synonyma sunt vocabula vtrunq, enim pigrum significat.

Tria ardearum genera.

¶ Pelecanus etiam ardearum generis videtur nam ardeę albæ Aristoteles rostrum latum tribuit: & reliqua ferè natura pelecano & ardeæ communis traditur circa victum. *Vide* infra in Elemento *P.*

Pelecanus.

¶ Ardeolas marinas Totanum & Limosam ab Italis ad mare Adriaticum dictas, describam inter Gallinas palustres.

Totanus. Limosa.

¶ Ardeolæ genus cristatum similiter ferè vt vanellus auis, Itali *garzetam*, voce diminutiua, nominant. Sed quærendum an hæc forte eadem sit cum stellari. est enim stellaris alia cristata, alia sine crista.

Garzeta.

¶ QVAIOTTI circa Adriaticum mare dicuntur ardeæ quædam similes stellari maiori, inde oculorum similiter flaua: quæ cùm ad ætatem peruenerint cirros è capite retro oblongos tendunt, albos, in extremitate nigros, alæ infra pectus albent, si bene memini. vel, partim albæ sunt, partim (superius) ex fusco rubent, qui color in aliis corporis partibus reperitur, dorso color simplex, (fuscus puto) collo varius.

Quaiottus.

¶ AVEM quandam ciconiæ per omnia similem, rostro subflauo, Danico sermone audio vocari Onschwal/ & in deliciis haberi. Rursum alius mihi narrauit in aula ducis Bauariæ ali auem nomine Btenschwalb/ magnitudine & rostro ardeæ, longo, acuto, collo fortè breuiore aliquanto, albo & nigro colore distinctam, cruribus altis & rubris, vertice modicè cristato vt columbæ, vescentem omnibus iis ferè quæ è culina reiciuntur, quadrupedum scilicet ac piscium intestinis, &c.

Onschwal. Btenschwalb.

¶ DIOMEDEAS aues aliqui ardearum generis esse volunt. *Vide* in Elemento *D.*

Diomedea aues.

Figura hæc est ardeæ stellaris maioris, cuius descriptionem præcedens pagina continet.

DE ALIA QVADAM ARDEA.

¶ VIDI nuper captum apud nos ardeæ genus magnum, rostro subflaui ferè coloris, longo digitos octo ab oculis ad extremum mucronem, marginibus acutis & parte anteriore leuiter dentium loco exasperatis serratisve. Caput & collum candida, crista capitis è plumis nigris retrorsum tendebat. Dorsum & alæ cinereæ. sed maiores alarum pennæ nigricantes, &c. Pupillam oculorum circulus ambiebat lucidus ex flauo ruffus. palpebræ ex viridi flauæ. Longitudo colli ad duos dodrantes aut supra: in quo articuli vel sphondyli tredecim, omnes eodem inflexu, præter vnum, quartum ni fallor à primo, qui in

contrarium flectitur. Crura fusca ferè, quinque palmos longa. Vnguis medij digiti ab altera parte denticulatus. Colli superior pars ad cinereum inclinabat colorem, prona candidior nigris maculis pulchrè distincta, plumis versus pectus oblongis.

DE FALCINELLO.

AVIUM rostra alia recta sunt, alia adunca vt accipitrum, alia falcata, idq; vel sursum, vt *auosetta* dictę apud Italos, vel deorsum vt *arquatæ* & *falcinelli* similiter Italicè dictarum auium, quod arcus aut falcis speciem rostro imitentur. Libuit autem falcinellum ardeis statim subijcere, quod & magnitudine, ferè & tota corporis specie ardeã referat, rostro tantum excepto. Hanc viuam æstate aliquando Ferrarię in Italia vidi. Corpus ei maius columba, elegãti colore viridi ferè, alicubi etiam puniceo admixto, vt in vanello aue, variante scilicet colore pro diuersa ad lucem obuersione. capite & collo fusco sed superior pars colli anterius albicat maculis nigris interuenientibus. rostrum oblongũ, tenue & anterius falcatum sicut arquatæ (cuius figuram paulo post subiungimus) & coruo syluatico. Crura oblonga, pedes fissi. Aliqui ardeã nigram Italicè, *ayron negro*, vocitãt. Sed hæc quam vidi non erat adulta, maiorem fieri aiunt & forsitã in colore etiã aliquid mutat per ætatẽ. ¶ Inter omnes quidẽ quas mihi videre contigit aues, nulla magis ad ibidẽ mihi accedere videtur. sed color obstat, quo minus ibis existimari possit. *Ibis.*

ARGATHYLIS ex ripariarum genere inter hirundines dicetur. *Argathylis.*

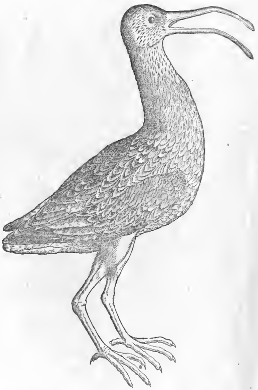
DE ARQVATA SIVE NVMENIO.

ARQVATAM hãc auem Lannè vocare volui, quòd rostrum eius inflectatur instar arcus. nam Itali quoq; eandem (vt conijcio) ob causam *arcase* nominant aliqui vero (Venetijs & in Apulia) *terlinum* per onomatopœiam à sono vocis alij *torquatum*, quia rostrum intortum habet. alij *charlot*, vt Angli *kurlu*, Galli *corlis*) alij *spinzago* circa lacum Verbanum. vbi diuersam quoq; auem *spinzago d'aqua* vocãt, quam nos infra Auosettam nominabimus Germani (circa Oppenheimum) Brachuogel/ à mense Iunio quo aduentare solent sed alia quoq; eiusdem nominis est minor, quam inter gallinas aquaticas describam. alij Regenuogel/ (circa Argentoratum) id est auẽ pluuiæ alij Winduogel id est ventorum auem, vel Wetteruogel/ quòd tempestatis futuræ & imminentium ventorum prognosticon ex ea sumatur. sed rursus aliam quoq; minorem auem pluuiæ vulgò dictam inter gallinulas syluestres ponemus. Circa lacum Acronium ein Grüy Frisij ein Schrye/ Schryck a Germanis dicitur, quã *crecem* esse conijcit Turnerus,) vtriq; nimirum per onomatopœiam facto vocabulo. Hollandi Jj ... Angli, ni fallor, *a kurlen*, quam auem aiunt lautissimam esse. ¶ Marianus Sanctus Barolitanus in libro de lapide renum & vesicæ rostrũ arcuatũ appellat instrumentum quod inseritur in meatum vrinarium colis, vt vrina retenta eliciatur a similitudine rostri animalis quod Veneti *arcuatum* nominant nos autẽ (inquit) *terlinum* ab ipso vocis sonitu. ¶ Auis arquata quam manibus tractaui ab extremo rostro ad pedes vltimos extensa circiter septem palmos æquabat longitudine Corporis longitudo à pectoris seu dorsi initio vsq; ad finem caudæ alarum ve, sesquidodrans pondus accedebat ad vncias triginta crura erant oblõga, colore subfusco vel cinereo digitorum extrema pars magis nigrescit. sunt autem fissi, sed aliquatenus membrana coniuncti quæ etiam vtrinq; iuxta singulos digitos descendit, & inferiorem digitorum partem dilatat. Vngues nigerrimi Rostrum circiter octo digitos longum, aliquando etiam dodrantem æquat idẽ post tres digitos flecti incipit deorsum, colore nigrum Pennatum color fuscus ferè, sed varius & maculosus est. ex eis maximè fulgẽt instar serici villosi, quæ inter alas & dorsum sunt: in medio nigræ, in circuitu per interstitia subrufæ. Collũ sex digitos longũ. color ei obscurior, & plus cinerei habet quam albi, pluma mollissima. Pennæ in cauda quinq; digitos longa nigris & albicãtibus interuallis distinguuntur. In pectore circa nigricantes maculas plumæ subrubẽt in alis extremitas pennatum nigrescit. Venter pars sub alis albicant Alæ ipsæ maiusculæ sunt, ex egregijs pennis partim nigris, partim albis & fuscis discolores Occisa erat ictu bombardæ in prato quodam.

¶ In ventriculo dissectæ vermiculos quosdam & lapillos inueni Oua parit, vt audio, ferè quanta gallinæ, quaterna, pallida, mense Aprili. ¶ Laudantur in cibis, & gallinis etiam præferuntur singulæ denario argenteo ferè væneunt. mihi semel gustanti caro solida, sicca & leporinæ fere similis visa est, fortè quòd ætate prouectior fuerat auis. *Laudatur in cibis.*

¶ Quærendum an hæc sit veterum numenius, νουμήνιος, (apud Varinum non rectè νουμῆνις scribitur) quam auem esse attageni similẽ Hesychius docet, quę & trochilus dicatur, (nimirum a celeritate cursus, qua attagen quoq; valet) Legimus autem attagenem fuisse pteropœcilon, id est varietate pennarum insignem, quod arquatæ etiam pulchre cõuenit. Hinc factum est prouerbium, Attagas, numenius, si quando duo improbi conuenissent vsitatum Improbos enim seruos & multis stigmatibus notatos, attagẽnas vocabant. Poterit autem, vt ego quidem conijcio, numenius auis dicta videri a neomenia, id est nouilunio, quòd rostri figura arcum Lunæ recens a nouilunio crescentis in cornua repræsentet. Quòd si quis non approbata hac coniectura nostra scolópacem (gallinaginem Gaza vertit) potius numenium esse velit, quòd Aristoteles illi attagenæ colorem tribuat, non multum illi contendero etsi figura rostri gallinaginis nouæ Lunæ, id est nouiter apparenti nõ conueniat Quantum ad sensum quidem prouerbij, nihil refert quancunq; auem variam & attagenæ similẽ ei coniungas Porro trochilum auem (quem Hesychius eundem numenio facit) Clearchus apud Athen. lib. 8 cum crutulo & elo ... inter περιοδιστὰς nominat sic autem vocat aues τὰς ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς ... νουμηνίας, hoc est qui cælo sereno in littore pasci soleant, piscibus scilicet in littore aut vado insidiantes Sed plura de trochilo in

An hæc sit veterũ numenius. Prouerb. Attagas, numenius. Numenius à neomenia, quòd rostri figura arcũ Lunæ crescentis repræsentet. Trochilus

Cārulus. Elementō T requires. Iam cùm carulum quoq;, *κήρυλον*, Clearchus inter aues pareudiſtas cōnumeret, facile cōijcio illū differre à carulo alcyonis mare, qui & ceyx appellatur. neq; enim hæc alcyonū natura eſt. itaq; trochilo ipſum congenerē eſſe arbitror: & forſitā vt carulus corporis ſpecie trochilo ſimilis eſt, ita trochilus ſimili nomine *curlu* ab Anglis, *corlis* à Gallis appellatur. *Corlis,* *Corlis* Gallorū, auis eſt quam Græci vulgo hodie à longitudine naſi (id eſt roſtri) *macrimito* nuncupant, Bellonius. *macrimito.* Idē alibi crecē auē corporis magnitudine mediam eſſe ſcribit inter aues à Gallis dictas *corlis* & *cheualier*, roſtro etiam & *Crex.* cruribus inter vtranq;. & mox ibidem nigram (quam ipſe ſic appellandam conijcit. videtur autem cornus ſyluaticus noſter eſſe) craſſitie corporis ad auem corlis accedere, vel paulò inferiorem eſſe au

DE ASILO.

Asilus, vt Theodorus Gaza vertit, vbi Græcè οἶστρος legitur, inter aues quæ vermiculis victitãt numeratur ab Aristot. de hist. anim. 8. 3. Niphus insectum esse putat quod vulgò tabanus dicatur a sono, & inter aues numerari miratur. Sed idẽ insecto & aui nomen esse non mirũ, cùm & alia non pauca animalia in diuersis generib. sæpe nomen vnum homónymon obtineant propter communem aliquam in vtrisq; similitudinem, coloris, ingenij, vocis, aut quamuis aliam.

DE ASIONE.

10 Asio auis est quam Græci σκῶπα vocant, vt Gaza ex Aristotele transfert. nos infra ostendemus asionem potius otũ esse. Asiones (σκῶπες) aliqui omnibus anni temporibus patent, & ob eam rem perennes, & semper asiones (ἀείσκωπες) vocabulo composito appellantur: qui esui non sunt propter vitium carnis. Aliqui autumno interdum apparent, nec plus vno aut altero die immorantur: qui & esui sunt, & valde probantur. differunt hi nullo ferè alio à perennibus illis, nisi corpulentia pingui. & quod vox his deest, illis non deest. de generatione eorum, quænam sit, nihil adhuc exploratum habemus, nisi quod fauonijs flatibus apparent. certum enim hoc est, Arist. Callimachus ait duo genera esse σκωπῶν, καὶ τοὺς μὲν φθέγγεσθαι, τοὺς δὲ οὔ (Videtur hîc addendum, καὶ τοὺς μὲν ἀεὶ φαίνεσθαι, τοὺς δὲ οὔ quanquã Eustathius etiam sic citat vt hic habetur: sed causalem coniunctionem διὸ, quę proximè sequitur, omittit. Ælianus etiam 20 ex Callimacho habet, τῶν σκωπῶν τοὺς μὲν φθέγγεσθαι, τοὺς δὲ συγκεκλῃσθαι σιωπῇ) διὸ καὶ καλεῖσθαι τοὺς μὲν σκῶπας αὐτῶν, τοὺς δ' ἀείσκωπας sunt autem colore glauco, Athenæus. Asio (Scops) minor quam noctua est, Aristot. Sed Plinius lib. 10. cap 23 inter aues migrantes otidem & cychramum nominat: vbi in Aristotelis historia anim. 8. 12. otus non otis legitur. Rursus in eodem capite apud Plinium vbi legitur, otus bubone minor est, manuscripti quidam codices otus habent, & similiter Aristoteles Otus bubone minor est, noctuis maior: auribus plumeis eminentibus, vnde & nomen illi. quidam Latinè asionem vocant: imitatrix aliàs auis ac parasita, & quodam genere saltatrix. capitur haud difficulter, vt noctuę, intenta in aliquo circũeunte alio, Plinius ex Aristot. lib. 10. & rursus lib. 11. buboni & oto plumę sunt velut aures. Otus noctuæ similis est, pinnulis circiter aures eminẽtibus præditus, vnde nomen accepit, quasi auritum dicas. nonnulli vlulam eum appellant, alij asionem, (Græcè nihil aliud legitur, quam, alij eum 30 nycticoracẽ nominant, (Tyrannio σκῶπας esse nycticoraces dixit, Wottonus. Apud Auicennæ interpretẽ hîc bubo & golocher legitur) blatero hic est & hallucinator (ἔστι δὲ κόλαβος, lego κόβαλος, καὶ μιμητής) & planipes (id est saltator.) saltantes enim imitatur. capitur intẽtus in altero aucupe, altero circumeunte, vt noctua, Aristoteles interprete Gaza. Aristoteles libro secundo animalium historiæ (legendũ libro 8.) otum scribit κόβαλον καὶ μιμητὴν ὄντα ἀντορχούμενον ἁλίσκεσθαι, Suidas in voce Κόβαλος, quam per βωμολόχος interpretatur. bomolóchon autem esse ait qui ludendo aliquem decipiat: item illiberalem, malignum. κόβαλα γὰρ τὰ κακὰ, κακότεχνον, λῃστὴν ἀπὸ τῆς κοπίδος, quasi κοπίβαλον, Etymologus. sed κόβαλος etiam λῃστὴς exponitur apud Suidã. item κοβαλίαν vel κόβαλον τὴν μετὰ ἀπάτης παιδιὰν, ἢ τὴν περὶ τὸν ἄνθρωπον κολακείαν cæterum ludendo aliquem decipere, etsi accipi potest etiã simpliciter, tanquam per ludum & iocũ aliquem decipere. (ita Etymologus κοβαλίαν interpretatur τὴν πανουργίαν καὶ μετὰ ἀπάτης τῆς μιμήσεως παιδιάν) videtur tamen ad ludos qui pecunia deposita fiunt, vt in alea, propriè 40 pertinere. vt κόβαλος sit aleator astutus vel improbus, ὁ κακὸς ἤτοι κακὸς καὶ δεινὸς ἐν τῷ βάλλειν, ἢ παίζειν τοῖς πεσσοῖς ἢ ἀστραγάλοις vel quasi κακόβαλος, ὁ κακῶς περὶ τὸ βάλλειν, vt ipse cõijcio nam veteres Grammatici aliter deriuãt, vt ἀπὸ τοῦ κόψαι, quod pro blaterare accipiatur, vnde κόπις pro blaterone, & βωμολόχος. Aristoteles quidem mihi videtur, vt κόβαλον vocem interpretaretur, per epexegesin addidisse καὶ μιμητὴν nam blateronem dicere auem noctuarum generis, parũ conuenit: vt forte nec parasitã. Cæterum βωμολόχοι proprie dicebantur homines aris assidentes & assentãdo aliquid de sacrificijs petentes. deinde tibicines & vates, qui sacrificijs adhibebantur. tertiò per metaphorã homines leues & abiecti, & nihil non sui lucri causa ludendo assentandoq; facere sustinentes, Suidas. Graculi etiã genus vnũ ab ingenio scilicet βωμολόχος Aristoteli cognominatur. A nomine κόβαλος fit verbũ κοβαλεύειν, τὸ μεταφέρειν (aliàs μεταφέρειν) τὰ ἀλλότρια μαθόντα κατ' ὀλίγον, Suidas. in Etymologico nõ rectè καλεύειν legi50tur. Porrò quũ Gaza μιμητὴν verterit hallucinatorem, quæ vox Græca imitatorem significat, suspicor illum aliter in Græco codice suo legisse, nempe μύωπα, aut tale aliquod vocabulum vitij oculorum.

Scopes. *Duo σκωπῶν genera.* *Otis & otus quæ confunduntur.* *Otus noctuæ similis plumas habet velut aures.* *Κόβαλος* *Βωμολόχος.* *Μιμητής*

¶ Vt oti saltatione capiuntur, sic & scopes. Gaudent sane scopes imitatione, (ὁ μιμητικὸς) & ab eis verbum σκώπτειν deductum est, τὸ σκώπτειν καὶ χλευάζειν καὶ τωθάζειν τὴν σκωπτικὴν, (alias τοὺς σκωπτικοὺς) παιδιὰς τὸ τὴν σκοπὸν ἐπιτηδεύειν περιφέρειν. Athenæus, ex quo etiam Eustathius & Varinus repetierunt. Apud nos quidem Græco verbo σκώπτειν simile est & eiusdem significationis spotten. Scops, vt inquit Alexander Myndius, minor est noctua, & in colore plumbeo (μολιβδοφανεῖ) albicantia puncta habet, & ab vtrisq; temporibus duas pinnas subrigit, Idem & Ælianus & Eustathius.

Oti & scopes gaudẽt saltatione & imitatione.

¶ Eberus & Peucerus asionem siue scopem illam quæ semper conspiciatur, Käutzlin interpretantur Germanicè, hoc est noctuam paruam. alteram verò quæ autumno tantum appareat vno atque

altero die, ein Steinkeutz, id est noctuam vel vlulam saxatilem. Illi (inquiunt) ἄφωνοι sunt, hi clamant sub crepusculum. Atqui auis quam nostri noctuã saxatilem nominant, Steinkautz, auriculas nullas erigit, noctuis potius adnumeranda, cum quib. à nobis describetur. quare scops, qui auritus est, esse non potest nisi huius etiam generis, vt audio, auritæ quædam inueniantur. Quærendum igitur an scopes sint minimæ, in noctuarum genere auritæ, vt ego coniicio, quas nostri paruas noctuas Italicas vocãt, (kleine frembde oder welsche Käutzle / Köpple / Itali vel *zuss* vel *chio*, in agro Patauino harũ caudas maculis va-rias esse aiunt. His simile genus est apud nos, quod vocant vulgo Tschauytle / exiguum, Italicis *albius*, cauda longiore, auriculis altioribus. ¶ Scopes esse videntur, inquit Eustathius, quas Romani cucubas vocãt, ἃς κουκούβας οἱ Ῥωμαῖοι φασίν vel potius, vt Varinus habet, ἃς κύφους ἢ γύφους οἱ Ῥωμαῖοι φασί hodie *guuo* vocitant, & *locala*, quæ vox (λόκαλος) legitur apud Aristotelem in fine libri 2. de hist. anim. videtur autem ab aliquo in margine adscripta fuisse vt proximam vocem nycticorax aut ascalaphus interpretaretur. Gaza nycticorax & localos vocibus omissis, ciconia vertit. Alij bubonem Italicè *guuo* vocant. ¶ Vlula, asio & aluco simili specie constant, & carne viuunt, Aristot.

Cucuba.

Copes.

¶ Alexander Myndius ait apud Homerũ aliquos κῶπας legere absq; sigma initiali (quod Eustathius etiam annotat in quintum Odysseæ) & Aristotelem quoq; sic eos nominasse, & hos semper videri, nec admitti in cibum. illos verò qui per autumnum visantur vno aut altero die, edendo esse differũt verò ab ijs quos aiscôpas vocant (τῷ πάχει, legendũ πάχει) corpulentia, & similes sunt turturi ac palumbi. Speusippus quoq; & Metrodorus κῶπας dixerunt. item Epicharmus qui ait τὼς κῶπας ἀντορχουμένως ἀλισκεσθαι, Athenæus & Ælian. Sunt ex Græcis qui scôpas bubones (βύφους forte pro κύφους legit) interpretentur. Alexander, sicut Theocriti interpres inquit, τοὺς σκῶπας scribit, οὐκ ἐπιτερπεῖς εἶναι τῇ φωνῇ. quod est, scôpas esse voce inamœna insuauiq;, Cælius. Scópes dicuntur (inquit Eustathius) vel a voce inepta, παρὰ τὸ σκαιὰν ὄπα ἔχειν, κακόφωνοι γάρ vel quod vocem noctu emittant, παρὰ τὸ ἐν σκιᾷ, ὅ ἐστι νυκτὶ ἀφιέναι ὄπα. vel quòd noctu maxime cernant, παρὰ τὸ ἐν σκιᾷ ὦπα ἔχειν ἐνεργήν. vel deniq; quòd varietate gesticulationum suarum quibus naturaliter vtũtur, homines σκώπτοντας, id est illos qui alios irridere & deludere solẽt, referant. Ab hac aue, vt scribit Athenæus, saltationis quoddam genus σκὼψ nominatur, varietate motuũ insignis similiter vt hæc auis. Ab eadem verò etiam σκωπαῖοι fortassis denominantur apud Timonem, in Laconia non infrequentes, homunculi scilicet parui, σίλπωνες ab alijs dicti: qualis etiã Πίθων Pindaricus fuisse videtur, ὃν χαλὸν ἐκάλεις ἐπισκοπάζει χερσὶ τινα ὁμοῦ τῇ σίλπωνι. Ex Athenæo quidẽ appatet, quòd σκὼψ, & σκώπευμα quoq; forsitan, saltationis quædã figura (siue gestus inter saltandũ) fuerit. nam σκὼψ (inquit) gestus quidam est prospicientium, extrema manu supra faciẽ inclinata, τῶν ἀποσκοπούντων τι σχῆμα ἄκραν τὴν χεῖρα ὑπὲρ τοῦ μετώπου κεκυρτωκότων. Καὶ μὴν παλαιῶν τῶν δὲ σκωπευμάτων, Æschylus. Solent quidẽ manũ oculis hoc modo ad frontem imam opponere spectaturi aliquid ne offendantur luce, vt oculorum imbecillitati consulatur. Et forte qui scôpem saltant, hoc modo simulant imbecillibus se scopum aut noctuarum instar oculis esse, qui lucem ferre apertam nequeant. quanquam scriptores prisci, vt Athenæus, saltationem quandam scopem dictam velint, nõ ab hac oculorum præ.ectione, sed à motuum & gesticulationum varietate quod auis hæc imitatrix similiter varijs gesticulari motibus soleat. Sed decentior aptiorq; forsan hæc saltatio fuerit, tum corporis gestibus, tum visus infirmitate pariter scopem auem imitãdo. In scope saltatione, quæ & σκωπίας (forte σκώπευμα) dicebatur, collum quodammodo circumagebãt ad imitationẽ auis eiusdem nominis, quæ, dum saltantem admiratur hominem, capitur, Pollux. ¶ Σκῶπες, aues quædam, vel gracculi, Hesych.

Vocem habeut insuauem.

Σκὼψ saltationis genus ab hac aue dictum.

Scops auis nocturna.

¶ Scops genus est auis nocturnæ, Suidas. Σκῶπες, ὄρνεα νυκτινόμα, κηλόνομα, κακόφωνα, οἱ τοὺς σκώπτοντας τοῖς, Scholiastes Homeri. Scops omnes aues oris expressione, & articulata voce longè superat, & quemadmodum psittacus & pica, sic hominum & aliarum auiũ voces exprimit, Gillius tanquam ex Æliano nos non apud Ælianum, sed apud Athenæum lib. 9. hæc verba legimus: Πάντα δὲ τὰ τῶν ζώων εὔγλωττα καὶ διηρθρωμένως ἐστὶ τὴν φωνὴν, καὶ μιμεῖται τοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ὀρνίθων ἤχους. quo in loco etsi Athenæus tũ prius tum pòst de scôpe aue scribat, non videntur tamen hæc verba mihi ad scôpem pertinere, sed in genere ad aues quorũ lingua liberior (latiuscula) & vox articulatior est, vt illas & hominis sermonem & aliarũ auium voces imitari dicamus: quod quidem non solum scôpem non facere puto, sed neq; vllam aliam nocturnam auem. scops enim gestu corporis & colli circumactione tantum, non etiam voce, ad imitationem idonea videtur. ¶ Scopes aues, (quarum Homerus in Odissea mentionem facit, cum eas circum Calypsus antrum versari scribit,) viri saltandi bene periti tradunt cum saltatione comprehendi, tum genus quoddam saltationis esse, quę (si adhibenda ijs fides sit,) scops appellatur. nam quòd ijs auibus iucundissimum sit quosdam ridicule imitari, ex eo profectum est verbum σκώπτειν id est, effingere, & non aberrare ab eis imitandis, quos ludicra assimulatione imitantur, Ælianus. Turnurem quoq; saltatione capi author est in Hieroglyphicis Otus. ¶ Scôpes mali punici grano pereunt, Ælianus.

Saltatione capitur.

¶ G. Glaucomata dicũt magi cerebro catuli septem dierum emendari, specillo dimisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister: aut felle recenti asionis. Noctuarum est id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat, Plinius.

¶ Ex his Plinij verbis asionem aliam esse auem quam scôpem apparet. Scops enim, vt supra ex Aristo-

Aristotele & Athenæo Alexandrum Myndium citante, Eustathioq́ retulimus, minor est noctua. asio vero secundum Plinium maximum genus noctuarum, quod mihi sanè non aliud quàm Græcorum otus videtur, quod Plinius etiam asserit, & noctua maiorem esse scribit. id quod a Gaza non animaduersum miror. Asio quidem ab auribus dicta videtur quasi aurio, vel a Græca voce οὖς, vel Hebraica און *osen* vel *osen*. Sic enim Græci & Hebræi aurem vocant. Nominãtur ab Homero scôpes auium genus. neque harum satyricos motus cùm insident, plerisque memoratos facile conceperim mente: neque ipsæ iam aues nascuntur, Plinius. Asio auis aurita seruat hodie quoque nomen apud Marsos, Hermolaus. Cæterum vt recentiores otum & asionem cum scope confundunt, quoniam vtraque auis imitatrix est, & saltatoribus capitur, vtraque similis noctuæ: sic veterum quidam vicinitate vocabulorum decepti, otum & otidem, vt suo loco dicemus in Otis historia. Apud Hesychium & Varinum memoratur etiam ἆσις pro aue.

Asionem otum esse potius quã scopem, cõtra Gazã.
Asio vnde dicta.
Asis.

¶ Thopios (*Thops* legendum puto, vt auis eadem sit quæ scops) auis est nocturna, huius oculi & cor si noctu gestentur, metum exterminant, audaciam conferunt, & noxam omnem ab oculis auertunt. Eadem in cibo sumpta prosperitatem (sanitatem,) & bonum stomachum facit, Kiranides libro 3. in Elemento Θ.

Thopios vel thops.

DE ATTAGENE.

A.

ATTAGAS, ἀτταγᾶς Atticè (apud Aristophanem in Acharnẽsibus) vltima circunflexa, auis quàm nos ἀτταγῆνα vocamus, Varin. Athenæus attagas non attagenas dicit, etiamsi Varro & Gellius ita nominent. Atagenus (melius, *attagenus* per *t* duplex, ἀτταγῆνος Athenæo lib. 7.) certè piscium è numero est, Hermolaus. Aristoteles quoque cùm bis tantùm huius auis mentionem faciat, nempe lib. 9. cap 26. & rursus cap. 49. vtrobique ἀτταγῆνα nominat. Attici non rectè circunflectunt ἀτταγᾶς. nam quæ in ας desinunt plus quàm dissyllaba, barytona sunt, vt ἀδάμας, ἀκάμας. Dicẽdũ igitur ἀτταγᾶν (à recto ἀττάγας, non vt quidam nuper scripsit ἀττάγα) & non ἀτταγῆνας, Athenæus. Quæ in ας desinunt plus quàm dissyllaba, & α in penultima habentia, barytona sunt, vt Ἀθάμας, Πολυδάμας: quare nõ rectè Attici vocem ἀτταγᾶς circunflectunt. est autem nomen auis, quæ communius dicitur ἀτταγὴν, vnde gignendi casus ἀτταγῆνος: hinc pluralis numerus, Atticè ἀτταγαὶ, communiter ἀτταγῆνες, Eustathius. Ἀτταγαὶ quidem etiam a Polluce nominantur. Inuenio & ἀταγᾶς (& ἀταγὴν aliquoties etiam apud Galenum) aliquando per *t* simplex scriptum, quod non placet. Attagâs autem dictus est per onomatopœiam, vt Ælianus docet. Ἀτταγᾶς, auis est, quam nos ἀτταγῆνα dicimus, Scholiastes Aristophanis in Vespis & Varinus. Suidas vulgò etiam tagenarium, Ταγηνάριον vocari refert. Apud eundem ταγηνὸ legitur auis nomen, quæ sanè nõ alia quàm ἀτταγὴν videtur. Ἀτταβυγᾶς, εἶδος ὀρνέου καὶ τὸ ὁ ἀτταγᾶς, Hesychius & Varin malim ego ὁ καὶ ἀτταγᾶς. Conijcio enim omnino eandem esse auem. ¶ Attagen Ionicus apud Horatium legitur, apud Martialem verò attagena fœminino genere vt Gaza etiam ex Aristot. transtulit. ¶ *Aldurages* sunt aues quæ dicuntur franculini Latinè, Andreas Bellunensis in glossis Auicennæ. meminit autem Auicenna 2, 22 t. vbi vetus translatio habebat *duraz*. ¶ Docti plerique in Italia attagênem interpretantur auem quæ vulgò dicatur *francolinus* vel *francolina*: vt Laurentius Valla in libro in Raudensem, Augustinus Niphus, & Amatus Lusitanus medicus: item Robertus Stephanus Gallus. etsi non puto Gallis vsitatam esse hanc vocem. Videtur autem *francolinus* dictus voce diminutiua à *franco*, id est nobili, quòd in cibo auium nobilissima delicatissimaq́ue sit auis. Bononiæ, vt audio, vulgo *frangnelli* nominantur. Est autem eadem Germanorum Haselhun / id est corylorum gallina, (sic dicta puto quòd inter corylos versari soleat,) quod & in Italia ipse audiui, & ex icone francolini Venetijs dicti, quam doctissimus medicus Aloisius Mundella ad me misit, citra vllam dubitationem cognoui. Sed quoniam alij alium quendam francolinum faciunt, cruribus rubris, piscibus viuentem, Ferrariæ vt audio notum. Neapoli verò auem rostro, collo & pedibus longis, gallina crassiorem: & de gallina etiam corylorum nostra non planè constet an attagen sit, cùm non palustribus locis, vt attagen veterum, sed syluis & nemoribus tantum gaudeat: consultius visum est, vt primum de attagêne veterum duntaxat dicta conscriberem & mox de francolino, deinde etiam de gallina corylorum siue *bonosa* (nam hac tanquam Latina voce Albertus & alij quidam recentiores vtuntur) seorsim agerem vt siue eadem auis est, siue diuersæ, suum cuique iudicium relinquatur. Gybertus Longolius attagenem esse putabat gallinam syluestrem illam quæ vulgo Germanis Birckhun / à betulis appellatur, de qua inter Gallinulas rusticas scribemus mox post Vrogalli historiam. neque enim attagenem esse puto, cum fœmina tantum in eo genere maculosa sit instar perdicis vulgaris: mas enim (vt quidam putant) totus niger est ex viridi fere. *Vide* infra in capite de Gallinis syluestribus in genere, & in Grygallo minore. Videtur sanè grygallus noster attagen alpinus nominari posse. Bellonius alicubi in Singularibus attagenem speciem facit lagopodis: & auem quoque Gallicè dictam *canne petiere*, tern s tantum digitis insistentem, lagopodis speciem attageni simillimam. ¶ Si attagenem auem palustrem & varijs maculis distinctam esse ab Erasmo Roterod. verè scribitur (palustrem esse Ari-

Tagenarius & Tagen.
Al- Ἀτταβυγᾶς.
Aldurages.
Francolinus.
Haselhun.
Birckhun.
Grygallus Attagen auis & varys maculis distincta.

ſtophanis Scholiaſtes ſcribit, ſed dubitari poteſt. *vide* infra in C.) Anglorum *godwittam* ſiue *fedoam*, attagenam eſſe, indubitanter auderem affirmare. eſt autem ipſa gallinagini ita ſimilis, vt niſi paulò maior eſſet, & pectoris color magis ad cinereum vergeret, altera ab altera difficulter poſſet diſtingui. Viuit in locis paluſtribus, & ad ripas fluminum. roſtrum habet longum. ſed capta triticum (veteres attagenam captam cibum detrectare ſcribunt) non ſecus atque columbi, comedit. Triplo pluris quàm *gallinago* apud nos venditur, tantopere eius caro magnatum palatis arridet, Guil. Turnerus. gallinaginem autem intelligit auem illam paluſtrem & maculis diſtinctam quæ vulgò nobis Schnepff/ Gallis *beccaſſa* nominatur, Anglis *Wodcoccus*, de qua rurſus idem Turnerus. Falluntur, inquit, Britannici ludimagiſtri, qui ſuum *Wodcoccum* attagenem faciunt, qui ſolis veſcitur vermibus, & grana nunquam attingit. Attagân Ariſtophanes in Auibus dulce canere dicit. Sunt qui has *ſtarnas* hodie vocatas putent, manifeſto errore, quum ipſarum cantus minimè commendetur. hæ potius aues externæ vocantur, Volaterranus. *Vide* infra in C. de voce attagenis. ¶ Actago, attago, atage, atchemigi, & atacuigi voces corruptæ ab attagêne apud Syluaticum leguntur. Attagena, id eſt coturnix, Idem. Sunt autem quædam (inquit alibi) coturnices magnæ, ſimiles columbis, & hæ ſunt attagenes. aliæ verò paruæ, quæ vulgò dicuntur qualeæ. Attagen auis optimæ carnis inuenitur abundanter in Rhodo de qua Hieronymus epiſtola 15. ad Aſellam de fictis amicis ait: Tu attagenem eructas, & de comeſto anſere glorians. aliqui phaſianum, alij perdicem interpretantur, ſed neutri bene, cùm Galenus ab vtriſque diſtinguat. reuera autem eſt auis quæ ab aliquibus vocatur francolino, magnitudine phaſiani, ſed cauda diſſimilis: pennis vario modo coloratis, ſicut gallina Indica: interdum tamen colore viridi & cæleſti conſpicitur. ſapore quidem delicato aues omnes ſuperat, Syluaticus: ex quibus verbis francolinum autem in Rhodo frequentem diuerſam eſſe à noſtra corylorum gallina deprehenditur: quòd ea neq; peregrina ſit, nec vnquam viridi cæruleóve colore ſpectetur.

Attagenes duplices, magnæ quæ coturnices, & paruæ quæ qualeæ vulgo dicuntur.

B.

Attagen auis Aſiatica, ex Ionia olim præcipuè laudata eſt authore Gellio, Textor. Attagen maximè Ionius celebratur, quondam exiſtimatus inter raras aues, & in Gallia Hiſpaniaq; capitur, & per alpes etiam, Plinius. Mirabile in Creta ceruos non eſſe (præterquam in Cydoniatarum regione, item apros & attagenas, Idem. Attagénes in Cypro inſula hodie domi aluntur, Alexander Benedictus. Attagâs Ægyptias à guloſis celebrari Clemens in Pædagogo refert. ¶ Attagen (inquit Alexander Myndius apud Athenæum libro nono,) paulò maior eſt perdice, totus circa dorſum χατιπύγαφος, id eſt verſicoloribus pictus maculis, figulinæ teſtæ colore, ſed magis ruffus. corpore graui, alis breuibus. Ariſtophanes attageni epitheton πτεροποίκιλος tribuit à pennarum varietate. *vide* infrà in prouerbio Attagen, in ſeruum fugitiuum & ſtigmatiam. Ariſtoteles aſcalopan (Gaza gallinaginem interpretatur) attagenis colore deſcribit. Differunt genera auium, quòd alia ſunt βραχέα (malim βραχύπτερα, id eſt alis breuibus,) & non volacia, vt attagen, perdix, phaſianus, gallus: eademq; εὐθὺς βαδιστικὰ καὶ δεσοτὰ: hoc eſt ſtatim nata & ingredi poſſunt & plumis veſtiuntur, Theophraſtus apud Athenæum.

Quibus in locis capiantur attagenes. Deſcriptio attagenis. Πτεροποίκιλος.

C.

Ariſtophanes in Auibus attagân nominat poſt aues paluſtres, & poſt illas quæ locis riguis (εὐύδροις) & Marathonijs pratis gaudeant. vbi Scholiaſtes hanc auem in locis lacuſtribus & paluſtribus paſci ſcribit, τὰ λιμνώδη καὶ ἕλη (ſ apud Suidam λεῖα legitur, non rectè vnde decepti quidam locis campeſtribus verterunt) χωρία κατανέμεσθαι. Rurſus idem poeta in Veſpis, Τὸν πηλὸν ὥσπερ ἀτταγᾶς (quanquam codex impreſſus, ἀτταγὰς habet, oxytonum) τυρβάσεις βαδίζων. vbi Scholia, Attagâs auis in paludibus repetitur & locis cœnoſis gaudet. Cæterum miretur aliquis quòd aliorum ſcriptorum nullus paluſtrem hanc auem eſſe ſcripſerit. Ariſtoteles quidem libro 9. cap. 49. hiſtoriæ anim. aues quæ circa fluuios, paludes aut mare degant, lotrices eſſe ſcribit: cùm proximè antè inter pulueratríces attagenam cum perdice, gallina, phaſiano & alauda nominaſſet. ¶ Attagen pulueratrix eſt (quod & Alexander Myndius teſtatur) vt reliquæ aues non altiuolæ, ſed terræ propinquæ, Ariſtoteles. ¶ Fœcundus eſt, πολύτοκος, Alexander Myndius. ¶ Attagen, vocalis alias, captus obmuteſcit, Plinius. Attagân Ariſtophanes in Auibus dulce canere dicit, Volaterranus. ego neque apud Ariſtophanem neque vllum alium authorem dulcem attagênis cantum memoratum legi, & planè ſomniare videtur Volaterranus. Ἀτταγᾶς dictum per onomatopœiam à voce ſua ex Æliano conſtat, qui ipſum nomen proprium loqui & canere ſcribit. Socrates in libro de igne & lapidibus, vt Athenæus citat, ſcribit attagenes Pylas (Thermopylas Nicol. Leonicus ex eodem authore transferens. in Ægyptum, Gillius ex Æliano) e Lydia aduectas (in ſiluamq; dimiſſas, Ælianus) ad tempus aliquod coturnicis vocem ædidiſſe deinde cum ex Cælij fluuij inundatione (τοῦ ποταμοῦ ... λιμνάσαντος) fames (λιμός: ſed Gillius & Leonicus, legerunt λοιμος per οι, id eſt peſtis) ſuperueniſſet & multi in regione perirent, deinde mutata voce expreſſius dearticulatiusque quam quiuis expeditioris etiam linguæ puer, loquutas ſubito fuiſſe, neque poſtea ceſſaſſe iſthuc identidem (ad noſtra vſque tempora) blaterantes, Τοῖς τοῖς κακούργοις κακά id eſt, Ter malis mala (ſed κακοῦργος vox Græca ſignificantior eſt, & videntur Pylæi ab attagenibus cacurgi, id eſt non mali tantùm, ſed malefici appellati, quod ipſos nimirum in fame

Attagen auis eſt paluſtris.

Pulueratrix.

Fœcunda.

Vocalis.

De attagenibus apud Pylas articulatè locutis.

in fame & rerum omnium charitate captos in cibis consumerent.) Aiunt autem eos captos neq; mansuescere, neque idcirco amplius pristinas voces ædere, quòd seruitute conticescunt & obmutescunt: Quòd si ex potestate in libertatem volandi dimittantur, & in suas sedes perueniant, rursum loqui, pariterq; cum libertate vocem recipere, Hæc ille & Ælianus. Luscinia quoq; capta obmutescit, nec fert seruitutem, Oppiano & venatrix auis (ἀγρεύς) Æliano. ¶ Auis est spermológos, (id est, frugibus & granis vescens,) Alexander Myndius sicut gallinacei, quod Gillius & Leonicus de suo addiderunt. Wottonus dubitat an σπερμολόγος vertendum sit frugibus victitans, (quod nobis placet) an potius, seminibus frugibúsve erutis atq; effossis, vt spermologus auis dicta quam ex Athenæo scribit ab eruendis seminibus nomen habere. Sed hoc parum interest, siue effossis in agro antequam prouenerint, siue aliter 10 repertis seminibus vescatur.

Attagenes capti obmutescunt nec mansuescunt. Auis est spermologos.

D.

Attagenes ceruos amant, & in dorso eorum saliunt, Gillius ex Oppiano. Attagâs & gallinaceus mutua exercent odia, Ælianus. ¶ Capti non solum non mansuescunt, sed ne vocem quidem amplius ædunt, nisi denuo liberi dimittantur, Alexander Myndius. Atqui Alexander Benedictus scribit attagênes in Cypro insula hodie domi ali.

Ceruos amãt, gallinaceum vero oderunt.

E.

Attagênas pedum celeritate magis quàm volatu fretos venator canibus immissis tanquam lepores capiet, Oppianus in Ixeuticis. Propter corporis grauitatem ac breuitatem alarum à canibus venaticis (ὑπὸ τῶν κυνηγῶν) capiuntur, Alexander Myndius. ¶ Quomodo nutriendæ & educandæ sint hæ 20 aues, in Phasiano leges ex Varrone.

Qua ratione capiantur.

F.

Inter sapores fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum, Martialis. Phœnicides apud Athenæum libro 14. inquit se varias delicias gustasse, myrta, mel, propylæa, (quam vocem pro cibo nusquam inuenio,) ischadas sed horum nihil conferri posse cum attagêne. κοὐδὲν ἦν τούτων ὅλως Πρὸς τὴν (malim τὸν, sed sic ἀτταγῆνα vox quę sequitur rectè per τ simplex legetur carminis gratia, cum alioqui per τ duplex scribi soleat) ἀτταγῆνα συμβαλεῖν τῶν βρωμάτων. Vbi Athenæus addit, Ἐν τούτοις τηρητέον τὴν τῆς ἀτταγῆνος μνήμην. similiter per τ simplex. Ἀτταγᾶς ἥδιστον ἕψειν ἐν ἐπινικίοις κρέας, Aristophanes in Ciconiis apud Athenæum. Attagen auis Asiatica inter cibos electiles quondam numerata est, maximè quæ in Ionia nascitur, authore Gellio, Io. Textor. ¶ In alimenti ratione coniunguntur ferè attagenæ cum per30 dicibus apud Galenum, & Oribasium & cęteros medicos, Wottonus. Caro earum facillimè excoquitur & probum creat succum, Idem ex Galeno de alimentorum facultatibus & de cibis boni & mali suc. dicit autem Galenus succum ex attagenum carne laudabilem, neq; tenuem neq; crassum gigni. Idem libro 6. de sanit. tuenda attagenum carnes quibus conueniant docet: & quòd stomachicis conueniant libro 8. de compositione secundum locos. Pro nephriticis etiam laudantur in libro de renum affectibus, qui Galeno adscribitur. Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens, Laudatissimus (inquit) in cibo est attagen, si domi non educatus fuerit. nam in Cypro insula hodie domi aluntur. ¶ *Durac* auis (inquit Auicenna lib. 2, cap. 221. ex emendatione Bellunensis) præfertur carni *cubugi* (coturnicem interpretatur Bellunen. vulgo Venetiis dictam, hoc est perdicem cuius rostrum & pedes rubent) & *alfuachut* (hoc genus turturum est vel palumbium colore camelino aut cinereo, Bellu40 nensis:) eadem temperatior, tenuiorque ac siccior est carne *altedarugi*, (hoc est pasiani, vel perdicis, vel auis coturnici similis, Bellunen.) & minus calida. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, libidinemque promouet, Hæc Auicenna. Et alibi, Inter aues melior est caro *alduragi*, & gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium *alchabagi*, & *altaragi* & *altedarugi*, (qui locus obscurus est, & haud scio an deprauatus.) Secundo loco sunt post atagenas gallinarum pulli quo ad bonum succum, sed magis præpingues. tales enim corpus humectant, & ociosos (eos qui non valde exercentur) iuuant, coloremque bonum comparant, & genitali semini adiciunt, & cerebri substantiam augent, & in primis horum medulla. cerebrum quippe abunde nutrit: & idcirco aiunt quòd his qui leniori ingenio ac mente sunt, prodest, Symeon Sethi ex interpretatione Gyraldi per nos emendata. ¶ Trallianus purulentis in cibo concedit phasianos non pingues, attagenas, &c. Oua alduragi se50 quuntur naturam ouorum gallinaceorum, Auicenna. ¶ In perdice & attagena & in turture, (scilicet condimentum:) Piper, ligusticum, mentham, rutæ semen: liquamen, merum & oleum calefacies, Apicius 6, 3.

Attagenarũ caro sapidissima. Saluberrima. Concoctu facilis. Boni succi. Condimentum attagenis.

H.

a. Epitheta. Ionius, Horatio. ¶ Ἀτταγῆνος piscis nomen est apud Athenæum, qui & scepinos. Est & Attaginus nomen viri proprium lib. 9. Herodoti.

¶ *f.* Οὐδ' ἀτταγᾶς τε καὶ σιλαγοὺς (forte λαγοὺς) καταπτρώγων, Hipponax apud Athenæum. Meminit eorum & Aristophanes in Acharnensibus, vt qui in Megarica abundent, Athenæus.

Attaginus nomẽ piscis & viri.

¶ *h.* PROVERBIA. Attagen, Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat variis colorum notis distinctas. Aristophanes in Auibus, Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος, Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται. Si quis

Prouerb. Attagen, in seruos.

è vobis erit fugitiuus atq; vstis notis, Attagen is sanè apud nos varius appellabitur. Ad eundem modum ταὼς, id est pauones appellant Græci nitidius cultos & versicoloribus amictos, Erasmus Roter. Idem in prouerbio Attagenæ nouilunium, sic scribit. Refertur hoc adagium è Suida, nec explicatur, Α᾽τ]αγᾶς νεμηνία, ἐπὶ τῶν, Suidas: nec plura. apparet autem locum esse mutilum. Apostolius qui reliqua Suidæ prouerbia transcripsit, hoc prorsus omisit:) nisi quòd è diuersis locis haud difficile cõiectura colligi potest dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidẽ attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta, vnde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, variis punctis esset picturatum attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (sic enim Græci vocant initium mensis cùm calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur, (vt Suidas scribit in voce Νεμηνία,) Hæc ille. sed nesciebat numenium auem esse attageni similem, de quo plura leges suprà in fine historiæ Arquatæ auis. Itaq; quadrabit prouerbium si duo inter se similiter improbi, & variis dolis referti (vt aues istæ maculis) cõuenerint. Nesciebat etiam idem planè prouerbium esse quod alibi retulit, Conuenerunt Attabas & Numenius. Συνῆλθον ἀτ]αβᾶς τε (legendum ἀτ]αγᾶς τε) καὶ νεμήνιος. Quidam (inquit) legunt attagas: (& sanè omnino sic legẽdum est.) Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, quum ipse nec rationi nec sensibus assentiẽdum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius, Hęc Erasmus decepius (vt apparet) à Diogeniano, qui auium nomina, hominum fuisse nomina putauit. Attagenæ macularum varietate similis est etiam ardea stellaris, quam ex seruo (nimirum stigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem scilicet ratione qua seruus improbus, vibicibus & liuoribus aut etiam cauteriis notatus, attagen dicitur.

Attagenæ nouilunium.

DE FRANCOLINO.

QVONIAM *francolinum* vulgò apud Italos dictam auem alij aliam facere videntur, & rursus alij attagenem francolinum esse aiunt, alij aliam quandam auem, vt supra in Attagêne diximus in *A.* visum est ea quæ recentiores de francolino tradiderunt, seorsim conscribere, iis tamen quæ tam in Attagêne *A.* dicta sunt cùm aliis tum ex Syluatici descriptione nõ repetitis. Caro perdicis & francolini apud nobiles pretiosa est: & est temperata, declinans ad aliquam siccitatem. Videtur sanè francolinus non multum à perdice distare. visi sunt mihi eiusdem saporis, & odoris etiam fere. sed francolini leuiores calidioresq; & sicciores perdicibus sunt, vtpote magis syluestres. nam in locis altis ac montibus degunt & maioris sunt apud nos pretij & rariores, Mich. Sauonarola. ¶ Attagenes, id est frangolinos aues Romę cardinalium cibum appellant, Amatus Lusitanus. *Lagopis*, quos francolinos vocant, ager Vicentinus abundat, qui optimi saporis bonitate fasianos & perdices superant, Zacharias Lilius. Frangolini columbarum syluestrium species, post perdices & coturnices in vsu sunt. si iuuenes & pingues fuerint, optimum sanguinem generant, Nic. Massa. sed gallinarum potius quàm columbarum eos genus esse dicere debuerat.

Laudatur in cibo.

Cardinalium cibus.

Lagopi.

DE GALLINA CORYLORVM SEV
Bonosa Alberto dicta.

A.

AVIS cuius effigiem hîc posuimus, Italis vocatur *pernis alpedica*, vel *perdice alpestre*, id est perdix alpina, in locis scilicet qui non procul alpibus distant, vt circa lacum Verbanum, ab aliis *fasanella*, vt Belinzonæ. aliis *francolino*. Gallis, *gelinette*, vel *gelinette sawage*, id est gallina syluestris, in Burgundia & Lotharingia vel *perdris de montaigne*, id est perdix montana item *geline* vel *gelinote de boys*. Illyrus *gerzabek* vel *tzaerzsabek*. Vngaris *tschasarmadár*, id est Cæsaris auis. Anglis *a morehen*, vt quidam mihi interpretatus est. sed hoc nomine potius gallina quædam palustris significari videtur. Turcis *tabantaû*. Germanis ein Haselhun. Græcè & Latinè attagen, vt doctorum plerique sentiunt, & mihi quoque videtur. Solus Gybertus Longolius otidem esse putauit, cui minimè assentior. *Vide* supra in Attagêne *A.* Visum est enim de attagêne, francolino, & gallo seu gallina corylorum, distinctè agere, hoc est de singulis separatim, quòd alij eandem tribus his nominibus, alij diuersas aues indicari existiment, vt suum cuique iudicium relinquatur. facilius enim fuerit, si vna est auis, coniungere hæc omnia. quàm, si diuersæ, confusa seligere. ¶ Orix genus est pulli (galli) syluaticum, perdice maius, eodem ferè colore, & vocatur à Germanis Haselhun / id est pullus coryli: Albertus, vbi Aristotelis locum ex historia animalium 8, 12 interpretatur. nulla est autem vox Græca eo in loco quæ huic respondeat. Eandem auem Albertus & author libri de naturis rerum *bonosam* appellant, nescio qua ratione, nisi forte ongo est Gallica, quasi bonæ auis, quòd in cibo lautissima sit. Francolinum (inquit Aloisius Mundella in epistola ex Ita-

Oryx.

Bonosa.

10

20

30

40

ex Italia ad nos missa vnà cum auis francolini icone (Venetiis ad me deferri curaui, vt ita & sapor illius & temperamentum gustanti mihi magis ac magis innotesceret: quæ profectò ambo mihi visa fuerunt optima. In nostris regionibus (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licèt auceps quidam mihi procul dubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse easq; per montes tantum arboribus consitos & syluas videri, non per campestria, vt quæ rapacium volucrum insidias magis timeant quàm hominum astus. ac quandoq; in arborum ramis humilioribus insidere: & velociter, vt coturnices quoque assolent, currere. Palato sanè quàm gratissima est, ac magis quam 50 perdix, aut etiam coturnix suauior probeq; ac multum nutrit, Hæc Mundella. Erat autem, quam misit auis, omnino eadem cum nostra corylorum gallina.

Descriptio huius auis.

B.

Bonosa in Germania abundat, perdice maior est, (phasiani magnitudine,) colore perdicis, carne foris nigra, interius alba, Albertus. Otis (inquit Gyb. Longolius, intelligit autem gallum coryli) plumas circa aures non erigit vt ôtus, sed demittit, vt palearum quandam speciem repræsentet (ponus quam auricularum. Perdici autem adeo similis est, vt præter hoc indicium, & quod rostro paulo longior est, ab illa parum differt: corpulentior tamen, & cruribus plumosioribus currit, vt fortassis ob hoc ab Alexandro Myndio lagodias dictus sit, ob id quòd ceu villis leporinis hirta videatur. Hæc ille. Gallus corylicum ipse consideraui, talis erat paulò minor gallina, rostro perbreui nigro pal. pebra superior croceo aut fere cocci colore splendebat, (puto autem in maribus hunc colorem intensiorem esse, in fœminis

Lagodias.

u

remissum.) Pennæ vndiq; variæ, sic vt color glaucus siue cinereus, niger, castaneus, & albus in eis spectarentur. denique tota erat varia & elegans auis (Alarum pennæ longiores cinerei ferè coloris sunt, nigro ammixto, caput fuscum, Stumpfius.) Cauda quam perdici longior: in extremitate coloris glauci: paulò interius verò linea latiuscula nigra erat. In supina etiam capitis parte plumę nigræ. Pedes omnino hirsuti plumis ad principium vsq; digitorum pertingentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. Digiti pedum corticosi, squamosi, glauci, multis lineis articulati, vt in gallo syluestri illo quem gallum frondium (Laubhan) nostri vocant.

C.

Quibus in locis degāt.

In syluis condensis & opacis degere solent, & plurimæ reperiuntur in syluis montanis circa radices alpium, præsertim vbi coryli & rubi abundant: nimirum vt & alantur ijs in locis & ab auium rapacium insidijs tutiores sint. Hyeme etiam in syluis manent, Georgius Agricola. Amant arbusculas, quas aliqui sambucos aquaticas (Germani Schwelken) vocant, Tragus. Insidere corylis frequenter inueniuntur, quarum iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescuntur, Albertus. hinc & nomen eis Germanicum factum apparet. Negant eas coire instar aliorum animantium: sed tempore libidinis marem hiante ore discurrere donec spuat seu spumam eijciat, quam fœmina mox deuoret & concipiat, Author libri de nat. rerum. Sed hoc falsum esse Albertus ait. nam quod ore (inquit) accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est aluo redditur. Ferme omnes gallinæ syluestres (inquit Christophorus Encelius in opere de Re metallica) coeunt ore, diuerso tamen modo. Hæ species gallinarum syluestrium, quæ à corylis & vitibus nomen habent, (dicuntur enim Haselhüner & Räbhüner/) item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenêre in Marchia, Brachhüner/ Brachuögel/) coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi, coeũt ore circa æquinoctium vernum, osculatione facta vt solent columbæ. gallus enim istarum specierum rostrum inserit in os fœmellæ, & ita sperma infundit, more viperarum, in fœmellam. Hinc credibile est quod ferunt aucupes & venatores, gallos de syluestribus gallinis, quæ a corylis nomen inuenêre (quas aliàs, nescio an bene, bonosas vocāt) senio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres, (die Haselwürm:) sicuti ex ouo galli gallinacei domestici post nouem annos excluditur basiliscus per tuberam domesticus: id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpentes (die Haselwürm) verè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscum syluestrem describit. Neque est genus per se, & rarissimè repentur. In Marchia & in ditione abbatis Zinnensis, prope vrbem Luckenwaldam contigit mihi videre talem serpentem interfectum à pastore. & profectò magna in syluis ibi est copia talium gallinarum, (der Haselhüner.) Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & ferme crocei, longitudine ad tres palmas & vltra, immensæ crassitudinis, cauda turbinata in latus, multis notulis candidis aluo insignitus, tergore tendẽte ad colorem cyaneum, oris immensi pro portione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum vesci ranis, serpentibus, & omnium generum animalculis, præter bonosis, vt de quarum prosapia sit genitus habitationem eius esse ad paludes, præcipuè vbi coryli sint. mirum in modum delectari lacte. propterea interficere eum vaccas venenato ictu, & propterea ipsum quoque eò magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius vocem esse veluti anseris defendentis pullos, & hanc vocem Nicander vocat *zygen*, Hæc ille. Fides autem eorum penes authorem esto mihi quidem nunquam persuadebit aliquis animalia vlla ore coire aut concipere, aut ex auium ouis serpentes generari. refert autem mox similem historiam de vrogallorum cõceptione, & serpentium quorundam ex spermate eorum in terram effuso generatione. Basiliscos etiam aliquos syluestres, alios domesticos esse, & illos à Nicandro describi, nullo authore aut teste, ne ipso quidem quo nititur Nicandro defenderit. quamobrem ad accuratiorem de hisce serpentibus inquisitionem, hoc scripto nostro, si fortè inciderit, excitari ipsum velim, ita quidem ne vulgo & pastoribus temere fidem adhibeat.

Quaratione coeant.

Ex ouo galli nasci tur basiliscus.

Descriptio basilisci syluestris.

D.

Depullorum educatione.

Pullos vbi educauerunt vt iam volare possint, aliò eos abducunt extra locum educationis ipsorum. illi verò bini, mas & fœmina, alij aliorsum se conferunt, Stumpfius. Gyb. Longolius, qui nostram coryli gallinam otidem veterum facit, illam quoq; equis (quod veteres de otide scribunt) gaudere tradit, nescio ex propriáne obseruatione, an inde tantum quod auem eandem esse persuasum habebat. Verba eius in dialogo hæc sunt. LONGOLIVS, En tibi otin (otidem potius) vt equo delectatur, caudam illius vt vellicat, vt assilit sternutãti. PAMPHILVS, Nidum parat. quamobrem setas equinas colligit. LONGOL. Nihil minus naturalis est amoris. quamobrem qui vel visco vel retibus vel arcu illam fallunt, equum adducunt, sed eum aucuparium, qui bombardæ vel scorpionis fragorem non exhorrescit. Nam fictis equis, quibus perdices illaqueant, rarò prehenditur.

Equis gaudere dicitur

E.

Quando & quomodo hæ gallinæ capiantur.

Gallinæ corylorum bis anno capiuntur, mense Martio & autumno. Auceps vocem earum diligenter obseruatam fistula imitatur in sylua. illæ si præsentes fuerint, respondent. tum auceps in tugurio aliquo humili se abscondit, & rete erectum aliquot passuũ longitudine ante tugurium extẽdit. tum autẽ fistula vocat. aduolat illa, & per terram iuxta tugurium huc illuc discurrens, reti implicatur & capitur, Stumpfius.

Stumpfius. Si gallus tantum huius generis capiatur, gallina relicta, gallum alterum adducet: ita vt plures galli vnam semper fœminam sequentes deinceps aliquando capiantur. Gallina verò capta, gallus alteram sequitur gallinam, nec amplius ad pristinæ habitationis locũ reuertitur, Idem. Captas audio non diu ali posse, sed breui emori. Sed nuper auceps quidam mihi narrauit, se captæ cuiusdam ingluuiem & ventriculum rescidisse, & cibo quo alerentur in eis animaduerso, aliam quandam deinde multo tempore pauisse.

F.

Bonosæ caro foris nigra est, intus alba, tenera & gratissimi saporis, Albertus. delicata, & perdicis ferè sapore, Author libri de nat. rerum. Nostri cibum prorsus nobilem & ferarum auium omniũ laudatissimam hanc auem prædicant: ita vt principibus etiam interdum postridie quam cocta est apponatur sola auium, aut omnino animalium forsitan. Sunt qui colores quatuor diuersos in eius carne inueniri dicant. Aloisius Mondella in probitate succi perdici eam comparat, sapore etiam præfert, vt suprà in Francolino retuli. Bonosa capta per excrementi locum exenterari & saliri conditíq; potest, vt cum plumis etiam diu seruari aut procul deferri possit, Stumpfius.

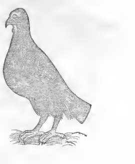
Hæc auis laudatissima in cibo.

G.

Epilepticis salubrem esse aiunt bonosam in cibo, Stumpfius. Harum auium pennis mulieres audio vti aduersus vteri suffocationem certo tempore (superstitiosè forsitan) deceptus. nescio suffitúne, vt perdicum etiam pauonumq; pennis, an aliter. ¶ Ventriculos bonosarum tres quatuórve vnà cum cibo in eis contento equis asthmaticis deuorandos dari præcipiunt hippiatri quidam recentiores.

Remedia.

DE GALLO PALVSTRI.

AVIS quam Scoti (& Angli quoque vt coniicio) vocant gallum palustrem, *anem wyrcok*, Germanicè scripserim ein Murhan, attagenis historiæ subiicienda videtur: nam & in summis delicijs habetur, & in locis palustribus (vnde nomen) pascitur, & corpus ei subruffum aut subflauum vndiq; punctis nigricantibus distinguitur. Supercilia & barbulę è membrana rubẽte, vt in reliquis ferè gallis syluestribus, nulla. Effigiem eius ad nos è Scotia mitti doctissimus vir Io. Ferrerius Pedemontanus curauit. Haud scio an eædem sint aues de quibus Hector Boethius in Scotiæ descriptione sic prodidit: Sunt in Scotia Galli gallinæq; syluestres vocati, qui frumẽto abstinent, & enascentibus tantum minutisq; cytisi folijs vescũtur, humanæ gulæ perquã suaues. Gybertus Longolius gallinæ syluestris quoddam genus vocat Kurhenn / quasi Murhenn: quam meleagridem seu Africanam gallinam interpretatur: quæ itidẽ in palustribus locis versatur: sed Athenæi descriptio meleagridum, Scoticis palustribus iam dictis non conuenit.

DE AVOSETTA RECVRVIROSTRA.

AVIS hęc, cuius iconem in sequenti pagina damus, apud Italos Ferrariæ *auosetta* (ni fallor) nominatur, nescio qua ratione: & a rostri sursum inflexi figura *beccostorta* & *beccoroella*. Lucarni circa lacum Verbanũ *spinzago d' aqua*: nam & arquata auis iam supra nobis descripta *spinzago* simpliciter eis nominatur: hæc verò aquatica est, & palmipes. Turcis *zeluk*. Germanicum nomen nondum discere potui, quanquam apud nos etiam interdum capiatur, sed rarissime. Ea quam Ferrariæ vidi cruta habebat dodrantalia, rostrum nigrum & sursum tendens in extremo acutum, quinque digitorum ferè longitudine: pedes colore cyaneo diluto, digitos membranis iunctos. corpus supinum totum albũ erat, pronũ ex albo nigroq; alternis distinguebatur. caput & ceruix superius ex fusco nigricabant. magnitudo totius corporis ferè columbæ aut paulò gracilior. longitudo ab extremo rostro ad extremam caudam dodrantes duo.

Figura hæc est Auosettæ, cuius descriptionem præcedens pagina continet.

DE AVRIVITTI.

AVRIVITTIS (vt Gaza vertit ex Aristotele, pro Græca voce *χρυσομίτρις*, quidã codices perperã habẽt *ποικιλίδης*,) in spinis victitat, vermẽ & quoduis aliud animal aspernatur: dormit & pascitur eodẽ in loco, vt & cæteræ quæ spinã appetunt, nempe spinus & carduelis, (*thraupis*) Aristoteles. Guil. Turnerus autem carduelem vulgò dictam interpretatur, Germanis ein Distelfinck / vel ein Stiglitz. Aurivittis (inquit) vna est ex auiculis, quæ carduorum semine victitant, & vermes etiam oblatos non attingunt. Alij *goldfincam* aut *distelfincam*, spinum: alij carduelem esse volunt. Sed si quis ex spinivoris præter hanc

hanc aliam aurea vitta redimitam ostenderit, cui magis auriuitis nomen competat, quàm huic opinionem meam facilè patiar explodi alioqui non video, quin digna sit quæ probetur, Hæc Turnerus. Eberus vero & Peucerus auriuittem aliam auē faciunt, quę Germanicè dicatur Goldfinck/ Lobfinck/ Thumbpfaff/ & Gümpel (Heluetijs Güger:) vertice tota nigra, ima parte punicea, superiore cinerea nigricans. Sed de hac aue plura dicemus in elemento *R.* inter eas quibus nomen a colore rubro factum est vulgò.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA A B. ELEMENTO INCIPIVNT.

DE BARITIS.

BARITÆ, Βαρῖται, aues memorātur Oppiano lib. 3 de aucupio inter illas quæ visco capiuntur.

DE BETHYLO.

EST & auicula quæ vocatur betylus, olim dicta *detylus*, Hermolaus. sed *th.* aspiratum scribi debet. Βίθυλος, εἶδος ὀρνέου, δίθυλος λέγω. mutatur enim delta in bêta, vt Belphi pro *Delphi*, Etymologus & Varinus.

BITTACOS βιττάκους, auiculas Eubulus apud Athenæum nominat.

DE BVBONE.

A.

BVBO auis est de genere noctuæ, Albertus. videtur autem noctuam genus ad aues nocturnas facere, cùm veteres id nomen tantum pro specie vna posuerint. *Kos* כוס, nomen auis Hebraicum alij aliter interpretantur. Dauid Kimhi auem immundam ignotā nobis: vel auem quæ locis desertis degat, & vocem ædat similē בכי ploratui Rabi Salomon, פלקון id est falconem. Hieronymus Psalmo 102. nycticoracem, vt & LXX. Munsterus bubonem. Idem in Lexico linguæ Hebraicæ, *Kos* (inquit) est nomen volucris vlulantis & clamantis de nocte, nycticorax, vulgò קוץ, Kutz/ (sic Germani noctuam vocant: & sane Hebraica vox pulcrè alludit: sed bubonem quoq, & alias aues nocturnas noctuarum generis esse dici potest,) Hæc ille. Verba Psalmi sunt, Similis factus sum pelecano (*kaat*) deserti, factus sum vt bubo (*kos*) est qui in solitudinibus. Aquila & Theodotion, & quinta editio nycticoracē reddūt: sexta editio noctuam Symmachus vpupam. Rabi Salomon Leuitici 11 auem ait esse remotam ab hominum conspectu, (quidam sanè Hebraicè ab abscondendo dictam tentut) nocte vociferantem, cui similis alia sit quam vocant יבין, *ibun* fortè *hibou* sic enim Galli bubonem vocant & solet R Salomon Hebraica nomina Gallicè interpretari Nominatur sanè Leuit. 11. *kos* auis inter impuras vbi interpres Chaldæus vertit קדיא, *kadia*. Arabs בוס, *kus* Persa *hakus* חבוס (quæ voces magis etiā quàm Hebraica *kos* ad Germanicam Kutz/ accedunt) LXX. nycticorax, Hieronymus bubo. Et Deuter 14. vbi LXX & Hieronymus herodium vertunt. Psalmo 102 Chaldæus habet קיפופא, *kiphupha* (noctuam quidam interpretatur. accedit quidem hæc vox ad nomen *cicuma*, quo Gaza nycticoracem reddit Eustathius scôpas ait esse aues quas Romani cucubas nominent Plura de Chaldaica voce *kiphupha* leges in vpupa) Arabs עצפור, *azphur*. Pagninus ex R Salomone exponit noctuam, quæ vernacula (Gallica) lingua *cuetta* nominetur, ac noctu clamet. Mihi quidē inter tam diuersas interpretationes animus magis ad bubonem inclinat. *Schachaph*, שחף, Leuitici 11 & Deut 14. exponitur bubo, à Munstero LXX. & Hieronymus larum aut fulicam interpretantur Chaldæus reddit *schachefa* Persa etiam vocem eam retinet, Arabs שאף, *schaph*, Dauid Kimhi interpretatur auem quæ laboret morbo *schachefet* Hebræis dicto, quo corpus attenuetur & deficiat (phthisi nimirū) Sed Rabi Salomon sic vocat morbū in quo nascantur in carne ampullæ instar pomorum, (bubones forte, sic dicta apostemata Græcis translatio communis Deut. 28 pro hoc morbo vertit febrim, egestatem) Iudæi recentiores cuculum auem interpretantur. quod si bubonem significat, deriuatū inde (vel ab Arabico *schaph*) videri potest Germanicū bubonis nomē Schüffel/ & noctuæ generis Tschafytle/ & apud Græcos *ascalaphi* Sed si auis est corpore macro & tenui, & tanquam phthisi consumto, larum potius esse dicemus, quæ auis admodū tenuis leuisq, & semper famelica est. Vicina huic apud Hebræos vox est *schinaph* שינף, quam interpretantur noctuam איי, *y*, apud Hebræos aliqui bubonem intelligunt, Esaiæ cap 13 Septuaginta onocentauros verterūt, &c. *Vide* in Onocentauris inter Quadrupedes *Aduduc* est nycticorax, & secundum alios est auis quę dicitur bubo, Vetus glossographus Auicenæ Et alibi, *Hudubub*, est auis quæ clamat de nocte. *Hudud* est auis quæ clamat nocte, Syluaticus Ex hisce nominibus quodnā rectius scribatur haud scio primum quidem ad Sabaudicum accedit. vocant enim illi bubonem *vng duc*. *Albarbe* est animal venenosum, & est auis quæ dicitur bubo, Verus glossographus Auicēnæ Et rursus, *Harbe*, id est bubere auis. Sed nos *harbe* Arabica voce chamæleontē significari, in historia eius docuimus.

Nomina diuersa.

Βύας. ¶ Bubo Græcè βύας appellatur, per onomatopœiã scilicet, vt & apud Latinos. Gaza ex Aristotele pro *bya* bubonẽ reddere solet. Videtur autem nomen esse primæ declinationis, quod alpha in genitiuo & datiuo retineat inde nominatiuus pluralis βύαι nam in Lexico Varini βυαὶ (oxytonũ, malim paroxytonum) ἄφθογγαι legitur. In eodem solo βούας reperio per ου diphthongum, nec probo Butalis,

Βύταλις. βύ(ζα)λις, in Æsopi fabulis, non alia auis mihi quàm bubo videtur. quòd & noctu tantum canat, & similiter nomen (vt *byas* & bubo) a sono *bu* inditum habeat. Fingit autem eius cum vespertilione colloquium Æsopus reddentis causam cur noctu tantùm canat, quoniam interdiu aliquãdo canens capta fuerit. Sunt ex Græcis qui scôpas bubones interpretẽtur, Cœlius. *Vide* supra in Asione Audio in Græcia hodie bubonem dici σκλῶπα. Buffus apud Kiraniden libro 3. nocturna auis, vt Gerardi Cremonensis transla-

translatio habet, bubo est. conijcio autem Græcè βύφος scriptum fuisse nam & apud Symeonē Sethi βύφοι noctuæ sunt: & in quibusdam Italiæ locis bubo vulgari lingua *lo buso* dicitur. Recentiores quidam nycticoracem, id est coruum nocturnum, eundem cum bubone faciunt. sed aues esse diuersas, collatis vtriusq; historijs, facile deprehendetur.

¶ Bubo Italicè nominatur *guo*, vel *gufo* potius. hanc enim noctuarum maximam esse aiunt Varinus scôpas esse scribit aues, quas Romani κύφως ἢ γύφως (vel cucubas, vt Eustathius habet) appellent. In alijs Italiæ locis bubonem *duco* vel *dugo* vocitant, auem scilicet cornutam, duorum generum, quæ magnitudine distinguantur. Bubo auis, id est *lo buso*, Syluaticus. Bubo magnitudine est aquilæ, & corruptè vulgò *buso* dicitur, Niphus. Alibi verò *barbaián*, de maiori tantum bubone, in vsu est nomen. quanquam Scoppa Grammaticus *ciuettam*, id est noctuam & barbaianum vnam auem faciat, vt Alunnus bubonem & ciuettam. Et quanquam vulgus nimirum in diuersis regionibus hæc nomina confundit, docti tamen distinguere debebāt. Barbaianum alij nuncupant genus vlulæ quod dammeatum Germani cognominant.

¶ Bubo Hispanis *búbo* est, Lusitanis *búso* vel *mócho* ¶ Gallis *chat huant*, *chahuhan*, *hibou* Sabaudis *vng duc*, id est dux, quasi princeps auium: quòd cæteris dominari videatur, ceu viribus superior, & cornibus in capite ceu corona insignis sit & *chassetont*, id est venatrix, quia aucupes hanc auem adiuncem aucupij habent. & alibi ni fallor) *lucherant*. ¶ Germanis Vhu/ vel groß Huhu/ vt Georg. Agricola interpretatur, ein Schuffauß vel Schuffanß, ein Schüffel vel Schuffeul ein Kautz/ vt Turnerus. sed vltimum nomen, noctuæ magis conuenit. Nominum Schuffanß & Schuffeul etymologia, ad Hebræos referri potest, quod ad primam syllabam, qui bubonem *schachaph*, vt Arabes *schaph*, appellant. Alijs, vt in Saxonia, Vho: in Carinthia, Steinauff. Heluetijs Huw/ Berghuw/ Hůru vel Hůruw/ quasi Oruw/ (ein grosser üwel mit Oren) vel per onomatopœiam a voce aliquibus Hertzog. Anglis, *alyke foule*, vt Turnerus exponit. vel *ashricke oule*, vt Eliota. Illyrijs *Wyr* Turcis *vgú*.

Glauces.

¶ Glauces, id est noctuæ & nycticoraces nominantur Aristoteli historiæ animalium 9.34 vbi Albertus sic habet, Auis quæ *bem* vocatur, & ea quæ glauces, sunt genera bubonum, & aliæ quædam genera sunt noctuarum. Rursus eiusdem lib. cap. 22. Alberti translatio bubonem habet pro glauce, & alibi etiam similiter, vt pluribus dicetur in *D*. Item libri octaui cap. 12. vbi ab Aristotele nominatur otus, quem aliqui nycticoracem appellent, Auicennæ interpres habet bubo & *golochiz*. Adeò auium nocturnarum præcipuè nomina confunduntur.

¶ Bubonis apud nos genus alterum reperiri puto, cætera quidem illi, cuius effigiem damus, simile, sed cruribus non æquè hirsutis. ¶ Buteonem aliqui apud nos vocant, Maßhuw, id est bubonem palustrem, quòd corporis specie aliquatenus bubonem referat.

Buteo à quibusdā bubo palustris dicitur.

B.

Bubo apud nos aquilæ magnitudinem habet, & graue canit. in Ægypto verò alius est magnitudine graculi, & voce diuersa, Strabo libro 17. Byas magnitudine non minor quàm aquila est, specie similis noctuæ, Aristot. Bubonem semel Venetijs iusta aquilæ magnitudine vidi, sed crura erant paulò breuiora quàm aquilæ crura solēt esse. cætera aquilæ similis erat, Turnerus. Otus (aliàs otus, quod magis placet) bubone minor est, noctuis maior, &c. Plin. Pennatorum animalium buboni tātum & oto, plumæ velut aures, cæteris cauernæ ad auditum, Idem. Byas vnguibus aduncis est, Aristot. Vncos vngues & nocturnæ aues habent, vt noctuæ, bubo vlulæ, Plinius. Bubo est auis curuorum vnguium, & acuti curuiq; rostri, sicut sunt vngues & rostra ferè omnium auium rapaciū. plumis varia est (sicut accipitres & aquilæ quædam (& magnitudine nocturnas omnes excedit, Albertus. Fuluas alas, caput magnum, grandia lumina, longos & adūcos vngues, buboni Ouidius in Metamorphosi tribuit. Nulli auium oculi maiores, Albertus. *Zuetis* (id est noctuis (& bubonibus collum, pro sua magnitudine) perbreue, Idem. Bubo (vt & genera picorum) binos digitos ante, & totidem retro habet. Flectit enim bubo digitum vnum retro, & super binis vtrinq; digitis reliquum corporis eius quiescit, sicut quiescit serpens comprimendo se super ventrem & pectus suum. Vngues habet magnos, similes vnguibus aquilæ, Albertus. Atqui id genus bubonis quod nos hîc pictum dedimus, digitos (vt pleræque aues cęteræ) anterius ternos habet, posterius vnum. illud verò genus nocturnæ auis, quod Germani vocant Schleiereul/ vlulam esse puto, digitos vtrinque binos gerit. Stomachi inferiorem partem amplam habent, bubo & anser agrestis secundū omne genus suum, Albertus. sed eo loco (lib. 2. cap. vltimo historiæ anim.) ab Aristotele nominātur, capticeps, noctua, anser, anas, &c. aues, non bubo, mox tamen in fine eiusdem capitis ascalapho etiam, quem aliqui bubonem putant, talis gula tribuitur, vt & alijs nocturnis, noctuæ, nycticoraci, localo. ¶ Bubo quem ipse vidi, cuius icon adiecta est, magnitudine vincebat anserem, aut saltē æquabat reliquo corpore. alis verò magnis erat, & longis ad tres dodrantes, cùm ab initio alarum ad finem vsq; maximæ pennæ ad eandem rectam lineam deflexæ extendebantur à supremo osse alarum ad infimam extremitatem recta, dodrans vnus cum palmo erat. Caput tum forma tum magnitudine, felinum referebat pennæ supra vtranque aurem nigricantes subrigebantur, trium digitorum altitudine oculi magni, plumæ circa, orrhopygium densæ & mollissimæ, (minimo digito extenso palmo, si bene memini) longiores. Longitudo ab extremo rostro ad vltimos pedes, siue

Descriptio bubonis.
Magnitudo.
Aures.
Vngues.
Rostrum.
Pennæ.
Oculi.
Collum.
Digiti.
Stomachus.
Descriptio eius bubonis cuius icon hic adiecta est

vltimam caudam quoq;, dodrantes cum palmo æquabat. iris oculorum croceo colore splendebat rostrum breue, nigrum & aduncum erat pennis temoris aurium meatus magni & patentes apparebant. Vtrinq; ad nares pili barbularum instar ex pennulis rigebant pennis per totum corpus color varius, ex albicantibus maculis, nigricantibus & subrufis. Cruris longitudo, dodrans cum palmo. eius pars supra genu, perquam crassa & torosa erat. vngues nigri, adunci, acutissimi pes ad extremos vsq; digitos pilosus, plumis ex albicante colore subrufis. ¶ Bubonem etiam aliquando viuum habui, qui maior erat ansere, iracundus & accedente ad ipsum aliquo, cùm reliquo corpore inflabatur, tum ore spiritũ emittebat Collum, vt noctuæ, flexibile tamen & instar iyngis circumducebat, vel etiam magis iynge. Vocem lugubrem & horribilem aliquando (mane præsertim, fortè propter famem) emittebat, quasi *u* litera per duas syllabas protensa *vhu* vel *puhu*, prima circumflexa, & altera acuta: hanc raris interuallis quater aut quinquies repetebat, vt obseruaui in eo quem dies aliquot domi alui, cìrure altem vinctum· consumebat in diem circiter viij. vncias carnis, vel *rattos* duos: Leporis caput vorauit, ne ossibus quidem relictis. Si aptè tractaretur, facile patiebatur nihil reluctans, & in dorsum etiam posita diu iacebat immobilis.

C.

Bubo auis est nocturna. Byas auis est nocturna, Aristoteles & Suidas idem dicere videtur Albertus, cùm inquit bubonem esse de genere noctuæ Bubo, vt & vespertilio, victum sibi noctu parat, Aristoteles, vt recentiores quidam citant Bûphum aiunt amare vigilias nam interdiu non apparet Kiranides. Hebetes buboni, vt & cæteris nocturnis, interdiu oculi, Plinius. Die minus quam noctuam videre aiunt. ¶ *Deserta incolit* In cauernis locisq; desertis commoratur, noctu volitat solus, Io Rauisius. Interdiu antra quærit tenebrosa, vt in cauis arborum, aut in cauernis (petrosis) montium, aut vmbraculis ædificiorum quæ homines non frequentant & si quandoque de die apparet, ab auibus in luce volantibus deplumatur, Albertus. Deserta incolit nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa, noctis monstrum. Plinius. *In ecclesiis oleum de lampadib bibit.* Reperitur iuxta horrea aliquando propter mures, Albertus. In ecclesijs habitat, & oleum de lampadibus bibit, quas stercoribus defœdat, Author libri de natur. rerum Germani quidam & Flandri non bubonem, sed vlulam, ni fallor Kirchenl appellant ab ecclesijs Plinius cũ meminisset remedij cuiusdam ex ouo bubonis, subdit. Quis quæso ouum bubonis vnquam videre potuit, cùm tam auem ipsam vidisse prodigium sit? ¶ *Quibus vescatur.* Byas carnibus viuit, Aristoteles Bubo viuit præda animalium nocte ambulantium, vt murium & aliquando leporum & huiusmodi paruorum animalium, Albertus. Qui ad me allatus est bubo, anatem raptam deuorauerat Oleum de lampadibus in ecclesijs bibit, & oua columbarum exorbet, Author libri de natura rerum *De voce ipsius.* Volucres pleræque à suis vocibus nominantur, vt bubo, vlula, &c. Varro, Bubo nomen habet a vocis sono, Albertus & Author libri de natura rerum, *Bubulat horrendum ferali carmine bubo*, Author Philomelæ Non cantu aliquo, sed gemitu vocalis est, Plinius. Nocte emittit voces magnas, & boat, Kiranides. Bubo apud nos aquilæ magnitudinem habet & graue canit in Ægypto verò aliusmodi est, nempe graculi magnitudine & voce diuersa, Strabo libro 17 cognationem habet cum vlula & noctua sed differunt voce. Georg. Agricol *Volatu.* ¶ Bubo debilis est ad volatum, Rauisius. *Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas*, Ouidius de Ascalapho in bubonem mutato. Volat nunquam quo libuit, sed transuersus aufertur, Plinius. *Partu.* ¶ Hylas tradit noctuam, bubonem, &c à cauda de ouo exire, quoniam pondere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouendã matri applicent, Plinius. De bubone Plinius scribit, licet probabile non sit, quòd posterius ab ouo egrediatur quod si verum est, caussa eius esse non potest alia quàm capitis grauitas, propter quam caput diu declinat & immobile manet posterius pars posterior autem paruum est & breue, ac si auis ipsa sit decurtata, Albertus.

D.

Inuisa est cæteris auibus. Indoctiores quidam, vt qui ex Arabico sermone de animalibus scripta quædam transtulerunt, quique illorum interpretationes sequuntur Albertus & alij, cum sæpe bubonem pro noctua verterint, vt apparet conferenti cum scriptis Aristotelis (ex quo tanquam fonte pleraque hauserunt Arabes) multa buboni tribuunt quæ noctuæ sunt: vt inimicitias cum coruo. quanquam in hoc duplex error est. non enim cum coruo noctuam, sed cum cornice dissidere Aristoteles tradidit Item cum Aristoteles scribat, cæteras Auiculas omnes interdiu noctuam circumuolare, quod mirari vocetur, eamq; percutere quamobrem (inquit) aucupes ea constituta auicularum genera multa & varia capiunt illi ijsdem ferè verbis de bubone agunt. Bubo (inquiunt) si quando de die apparet ab auibus in luce volantibus deplumatur. & ideo ab aucupibus ponitur iuxta retia, vt per eum aues cæteræ capiantur Sed hic error bene cecidit nam bubo similiter vt noctua ab auiculis odio habetur similisque eius ad aucupium vsus est. *Incendula quæ auis sit.* Bubo cùm ab illis auibus quæ in luce habitant impugnatur, resupina pedum vnguibus se defendit, Author libri de natura rerum. Incendula auis coruini generis pugnat cum bubone, Albertus sed monedulam forte scripsit, non incendulam monedulam enim alij hostem bubonis ex Aristotele citant, quanquam falso noctuam enim cum cornice pugnare Aristoteles author est Sunt autem & cornix & monedulæ graculi've coruini generis. *Incendiaria.* Incendulæ verò nomen

nusquam

nusquam legimus Plinius semel incendiariæ meminit, (quæ suo tempore ignoretur) qua visa sæpenumero vrbs lustrata sit, vt & bubone viso. *Incendiaria.*

E.

Bubonis ad aucupium idem qui noctuæ vsus est, vt iam in D diximus & Sabaudi hanc ob caussam bubonem sua lingua venatorem appellant, *chassetout*. Aliquando ad me allatus est bubo, captus in fouea quales ad capiendos lupos parari solent. ¶ Buteo vastitatis est caussa his locis, quæ intrauerit, vt bubo, a quo etiam appellatur buteo, Festus. *Bubonis ad aucupiũ vsus.*

F.

Bubonem maiorem siue montanum cum præpinguis est, à quibusdam edi audio Sed in vetere testamento apparet hanc auem & nocturnas omnes impuras habitas. *De eiusdem vsu.*

G.

Ex bubone remedia quanquam omnia nobis aut vana & inutilia, aut superstitiosa, aut certè superflua videntur, referemus tamen vt proposito nostro satisfiat. ¶ Interfice bubonem abiectis capite & intestinis atque item plumis, purgetur diligenter dein muscis repleto ventrem rursus consuendo ne euolent, tum assetur in veru, pinguedinem verò distillatam serua huius guttæ tres auribus surdis instillentur pro vice, ea auditum recuperabis, Ex manuscr. ¶ Sanguis bubonis, aut ius, aut caro eius, asthmaticis vtilissima sunt, Auicenna libro 2 in capite de sanguine. Sanguine pulli bubonis crispari capillum promittunt, Plinius. ¶ Aliens dolore liberat cinis è capite bubonis cum vnguento, Plinius. Eundem cinerem alibi commendat ad neruorum dolores & nodos, cum lilij radice potum, si Magis (inquit) credimus ¶ Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare, Plinius. Scabiem bubonis cerebrum cum aphronitro sedat, Idem. ¶ Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur, Plinius. Idem inter phreniticorum remedia, Bubonis certè (inquit) oculorum cinerem, inter ea quibus prodigiosè vitam ludificantur, acceperim ¶ Bubonis pedes vsti cum plumbagine (aliàs plantagine) contra serpentes auxiliantur, Plinius. ¶ Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæve est ista mixtura? cur digitus bubonis potissimum electus est? Plinius. Catæ stercus cũ vngula bubonis in collo vel brachio suspensum, post septimam accessionem discutit quartanam, Sextus. ¶ Bubonis ouo ad capillos remedia demonstrant magi. Quis quæso ouum bubonis vnquam videre potuit, cum tam ipsam auem vidisse prodigium sit, quis vtiq; experiri, & præcipuè in capillo? Plinius. *Remedia ex bubone.*

H.

a. Bubo generis fœminini Vergilius Æneid. 4. *Seraq; culminibus ferali carmine bubo* Genere masculino Agellius historiarum lib. 4. Et quòd bubo in columna ædis Iouis sedens conspectus est, Nonius Marcellus *Solaq;* (aliàs *Seraq;* vt Nonius citat) *culminibus ferali carmine bubo*. Virgil. vbi Seruius, Sola bubo contra genus posuit, referens ad auẽ plerunq; enim genus à generali sumimus relicta specialitate. Lucanus, *Et lætæ iurantur aues bubone sinistro* Grammatici quidam recentiores bubonem dictum conijciunt à bouis quodam mugitu, quem non vocali cãtu sed gemitu potius reddat. Sed nobis potius placet per onomatopœiam quam a boue sic dictum. *Bubo generis masculi & fœmini.* *Bubo vnde dictus sit.*

¶ Epitheta. Sinister, trepidus *Quod trepidus bubo, quod Strix nocturna queruntur*, Lucano infandus Ouidio ignauus, dirum mortalibus omen, Eidem Metam funereus Metam 10 Stygius, Metamorph 15. raucus, in Tristibus. Lucifer, Senecæ in Hercule. Infestus, Claudiano in Eutrop. Commemorantur & hæc Ioanni Rauisio, trepidus, fœdus, profanus, damna canens, dirus, mœstus, noctivagus, ater, feralis. *Epitheta.*

¶ Βουβών, bubo vocabulum Græcum est, quo & Latini vtũtur, de abscessu, siue tumore simplici potius, circa inguen maximè. nam & inguina ipsa Græci bubones vocant. vulgò quoq; nostri collectiones & inflammationes (vel inflationes potius) eius partis, inguinarias appellant, Hermolaus Barb. nostri appellant schwinten/bülen Huic tumori nihil commune cum aue eiusdem nominis quod Latinum est a sono fictum, illud Græcum, à verbo βαίνω & βου particula intendente ὁ μεγάλως βαίνων. nam articulus inguinis maximè necessarius est ad incessum, δι᾽ οὗ μεγάλως βαίνομεν Vel tumor ipse sic nominatur eo in loco, quoniam valde & in altum attollitur, aliqui βουβῶνα nuncupant. Βουβὼν ἐπήρθη τῷ γέροντι, Menander. hinc & verbum βουβωνιᾷν apud eundem, Etymologus. Aster (herba) ab aliquibus bubonium appellatur quoniam inguinum præsentaneum remedium est, Plinius Sedum maius, bubophtalmus a quibusdam dicitur, vt legitur inter nomenclaturas apud Dioscoridem. Plinius quidem zoophtalmon alter dici, meminit, quod magis placet. *Bubo pro tumore inguinis.* *Bubonium herba.* *bubophthalmus.*

¶ Buccones appellatos credunt (Pompeio Festo tradente) a buccarum magnitudine: sed alij, bubones scribere malunt, Cælius. Bubo, Βουβών, Lyciæ oppidum est, a bubone latrone conditum, Stephanus. Nascitur & in Lycia creta circa Bubonem, Plinius. Grammaticus quidam recentior, Lydiæ oppidum esse scribit sed omnino Lyciæ legendum conijcio ex Plinio & Strabone apud Etymologum Lycaoniæ ciuitatem esse legimus. vnde βουβωνεὺς gentile fiat, cum βουβώνιος dici deberet. *Bubo Lyciæ oppidum.*

Magicum ex bubone.

¶ *e* Non omittam in bubone exemplum magicæ vanitatis quippe præter reliqua portentosa mendacia, cor eius impositum mammę mulieris dormientis sinistrę, tradunt, efficere vt omnia secreta pronũtiet. præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri, Plinius. ¶ Buphi vngula fortunata est, & non fallens, & phylacterium appensa homini, Kiranides.

Bubo malis ominis esse putabatur.

¶ *h*. Bubonem cùm apparuit mali ominis esse, & bellum aut famem portendere vetus persuasio est, & ad nostrum vsque seculum deriuata. Bubo funebris (inquit Plinius) & maximè abominatus, publicis præcipuè auspicijs deserta incolit: nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa, noctis monstrum: nec cantu aliquo vocalis, sed gemitu. Itaque in vrbibus, aut omnino in luce visus, dirum ostentum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Capitolij cellam ipsam intrauit Sex. Papellio Istro, L. Pedatio coss. propter quod nonis Martijs vrbs lustrata est eo anno, Hæc ille. Et rursus, L. Crasso, C. Mario coss. bubone viso vrbs lustrata est. Et quòd bubo in columna ædis Iouis sedens conspectus est, Agellius libro 1 histor. apud Non. Marcellum. C. Claudio, M. Perpenna coss. bubo in æde Fortunæ equestris comprehensus inter manus expirauit, Iul. Obsequens. Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo, Ouidius Metamorph. 15. Inter prodigia quæ Cæsaris mortem portenderint.

Agrippæ & regnũ & mortẽ bubo visus portendit.

Cùm imperante Tiberio iuxta palatium Agrippa in vinculis ad arborem teneretur, insigni amictus veste, vt eius fortuna ferebat Germanus augur qui in vinculis etiam tenebatur, cum supra Agrippæ caput in arbore cui alligatus erat bubonem vidisset, ad colloquium eius admissus, affirmauit illum præsentem vinculorum iniuriam euasurum, ac Iudæorum regno feliciter potiturum item liberos quibus regnum relinqueret procreaturum sed si in posterum capiti suo iterum eiusmodi auem impendere vidisset, sciret morti se propinquum (intra quinque dies moriturum) fore. quæ paulò post omnia, vt augur prædixerat, euenerunt, vt refert Baptista Fulgosus Memorabilium libro 8. cap. 11. transcripsit autem ex Iosephi Antiquitatum Iudaicarum libro 18 cap. 13 & rursus eiusdem operis lib. 19. cap. 7. Bubulat horrendum ferali carmine bubo, Humano generi tristia fata ferens, Author Philomelæ. *Solaq́ (alias Seraq́) culminibus* (scilicet templi) *ferali carmine bubo. Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces,* Virgilius quarto Æneid. inter portenta mortis Didûs. Byas apparens calamitatem imminentem significat. vnde apud historicos non rarò legitur, βύας ὤφθη, & βύαι ὤφθησαν. Dion sanè in historijs Romanorum has aues visas inter portenta (τέρατα) sæpe numerare solet, Suidas & Varinus. *Ignauus bubo, dirum mortalibus omen,* Ouidius 5. Metam. Hinc infelicia epitheta, quę supra recensui, funereus, Stygius, infandus, dirus, ater, feralis, &c. Hic vultur, hic luctifer bubo gemit, Seneca de palude Cocyti. Aues nigræ, inauspicatæ, vt cornix, coruus, bubo, Scoppa: qui hoc tanquam prouerbiale recenset, Auibus nigris huc accessisti & ego candidis. Bubo cantans vel gemens potius per 12. signa, Luna in singulis existente, quid significet, Augustinus Niphus explicat libro 1. de augurijs tabula sexta. Maximè verò abominatus est bubo, tristis & dira auis, voce funesta gemitu qui formidolosa, dirasq́, necessitates, & magnas moles instare portendit. ipsum tamen cantu & stridore querulo, dirum facere auspicium putant: tacens non semper malus fuit. quippe bubonis aspectus Agrippæ captiuo Iudæorum regnum portendisse fertur, Alexander ab Alex. Die natali Ibidis quod nomen inimici sui fingit Ouidius, *Sedit in aduerso nocturnus culmine bubo, Funereoq́ graues edidit ore sonos.*

Historia de bubonis augurio.

¶ De bubonis augurio historiam memoratu dignam refert Nicolaus Clemangius, Baiocensis ecclesiæ in Gallia aliquando Archidiaconus, qui Pisani Concilij improbitate offensus, in quandam de Concilijs disputationem incidit. Agens autem de Concilio Romano, quod Ioannes XXIIII. Pontifex, in Esquilino monte æde D. Martini celebrauit, tale narrat prodigium. Conuocauerat (inquit) ante quatuor annos Romæ Concilium, maxima quorundam impulsus contentione, Baltazar Cossa perfidissimus, nuper è Petri sede, quam turpissimè fœdabat, eiectus: in quo paucissimis extraneis præsentibus, ex aliquibus qui aderant Italicis (Italis) & aulicis suis, sessiones aliquot tenuit, de rebus superuacaneis, nihilque ad Ecclesiæ vtilitatem pertinentibus. Cùm autem ante primam Concilij congressionem pro inuocatione spiritus sancti, sacra de more fuissent facta, vt patres assederunt, & Baltazar sublimi in loco præsedit: ecce dirus ac feralis bubo, funeris aut alterius, vt ferunt, calamitatis semper nuncius, è latebris erumpens, voce illa sua horrifica continuò aduolat, superq́, trabem templi mediam, oculis in Baltazarem intentis, astitit. Vniuersis mirantibus, quod nocturna auis & lucifuga, in turbam diurna luce aduenisset, malumque ex prodigio ominantibus, Baltazar in quem fixa acie oculos intendebat, angi, sudare, atque intra semetipsum æstuare cœpit, & dimissis patribus ac soluto conuentu, discessit. Aliqui prodigium in risum verterunt, dicentes, Specie bubonis in congregationem improborum spiritum sanctum aduenisse. Secuta altera deinceps sessio, in quam eodem modo rursus bubo aduenit, verso semper in Baltazarem contuitu, qui maiore pudore quam prius perturbatus, auem ominosam clamoribus abigi, & supplosione manuum terreri præcepit. Sed illa non prius amota fuit, quàm fustium ictibus pulsata, in conspectu omnium exanimis decideret. In hanc sententiam Clemangius. Hic autem bubonis aduentus, augurio suo non caruit. nam & Concilium cum dedecore Pontificis dissolutum, & Baltazar paulo post Constantiæ exauctoratus est, & Monhemij in oppido principis Palatini in vinculis detentus. Suam autem fortunam in carcere his versibus,

versibus, deplorauit: qui quamuis ad hanc historiam nihil faciant, vtilem tamen de fortunæ mutabilitate admonitionem comprehendunt.

Qui modo summus eram lætatus nomine præsul,	*Tristis & abiectus nunc mea fata gemo.*
Excelso solio nuper versabar in alto,	*Cunctaq́; gens pedibus oscula prona dabat.*
Nunc ego pœnarum fundo devoluor in imo,	*Vultum deformem, pallidaq́; ora gero.*
Omnibus è terris aurum mihi sponte ferebant:	*Sed nec gaza iuuat, nec quis amicus adest.*
Sic varians fortuna vices, aduersa secundis	*Subdit, & ambiguo numine ludit atrox.*
Cedat in exemplum cunctis, quos gloria tollit,	*Vertice de summo mox ego Papa cado.*

¶ Accidit aliquando vt Changius Can imperator Tartarorum victus ab hostibus inter arbusta lateret: inter quæ cùm fortè bubo insideret, victores dum perquirunt victos passim occultatos, neminem latere putarunt, quasi aue minime illic mansura si hominum quisquam adesset. itaque factum est vt silentio noctis secutæ imperator ad suos euaserit & salutis suæ caussam exposuerit. Ab hoc igitur tempore Tartari bubonem ceu auem felicem & sacram reuerentur, & plumas eius ceu amuletum & prosperitatis caussam in capitibus gestant, ac quicunq; illas habere possunt se felices existimant, Haithonus in libro de Tartaris.

Bubo apud Tartaros auis sacra & felix censetur, habetur.

¶ Ascalaphi in bubonem metamorphosis describitur ab Ouidio libro 5. Metamorph. Ascalaphus (vt tradunt Grammatici) Acherontis & Orphnes (vel Stygis, secundum Seruium in Georgica) infernalis nymphæ filius fuit. Hunc aiunt rapta Proserpina à Plutone, cùm quæreretur, num aliquid gustasset apud inferos, eam accusasse, atque dixisse, septem grana mali Punici ex viridario Ditis gustasse: ex quo factum est vt non in totum restitueretur Proserpina. Ob hanc caussam Ceres irata eundem mutauit in bubonem. Alius fuit Ascalaphus Martis ex Astiocha filius, Ialmani frater, cuius à Deiphobo occisi Homerus meminit Iliad. ν. Eustathius in quartum Odysseæ Ascalaphum virum dictum putat, quasi Acalaphum, pleonasmo literæ sigma, per antiphrasin, eò quòd minimè mollis aut facilis tactu esset, ἀλλ᾽ ἀπερίστρεπτος καὶ ἀντίτυπος δι᾽ ἀνδρείαν: qua ratione etiam vrtica Græcis ἀκαλήφη dicatur, quòd tactus earum minimè ἀκαλὸς, id est lenis, tener, aut mollis sit. Idem ab eo scribitur in Iliados ι. vbi, Ascalaphum (inquit) Martis filium, aiunt in Hebræam (Iudæam) translatum, in Samaria sepultum esse, vnde & Samaria dicta sit, quòd Mars illic filio sepulcrum fecerit, παρὰ τὸ ποιεῖν σῆμα τὸν Ἄρεα, τουτέστι σῆμα, ποιῆσαι τῷ υἱῷ. (Ascalaphi Martis filij Iliad. ιῶτα etiam meminit Homerus) Verum Etymologus & Scholiastes Homeri innominatus Iliad. ν. Ἀσκάλαφον dictum interpretantur παρὰ τὸ ἀσκαλὲς τῆς ἁφῆς, τὸν λίαν σκληρόν. Sed ἀσκελὴς per ε potius quàm per α scribi debet, cùm durum significatur, *vide* Varini Lexicon. nimirum à verbo σκέλλω quod est resicco, induro: & α litera intendente: vel, vt α priuatiuum sit, rigidum & inflexile, quod σκέλη, id est crura flexusque non habet. Cæterum ἀσκάλαβος siue ἀσκαλαβώτης, stellio est, quadrupes ouipara, παρὰ τὸ ἀκαλῶς βαίνειν sic dicta, hoc est à molli lenique ingressu. ASCALAPHVS ἀσκάλαφος, ad imum intestinum appendices paucas habet, Aristoteles in fin. lib. 2. historiæ anim. cùm alibi nusquam hoc nomen apud eum reperiatur. itaque ascalaphum a bya (quem Gaza ex eo bubonem vertit) diuersum facit. Niphus ascalaphum genus anseris esse putauit, deceptus fortassis quòd anseris simpliciter & agrestis hoc in loco reddendo Albertus (ex Auicennæ nimirum interprete) meminit. Ego omnino bubonem, aut similem & congenerem buboni auem esse dixerim. Hebraicam vocem *schahaph* שחף, Deuteron. 14. aliqui bubonem verterunt. videri autem potest ab ea Græcis deductum esse ascalaphi nomen, vt supra in A. scripsimus. ¶ Qui animalium vaticinorum animas sibi asciscere volunt, præcipua aliqua eorum parte deuorata, animas quos illorum præsentes habent, vt corde coruorum, ἀσπαλάκων & accipitrum, easq; Dei instar futurorum præscias, Porphyrius lib. 2. de abstinendo ab animatis. Et quanquam scio ἀσπάλακα Græcis talpam esse, & hoc ipsum de corde talpæ à Plinio scribi, dubito tamen an ἀσκαλάφων melius legatur, hoc est bubonum. quoniam bubonibus, vt dictum est, præcipua fides in augurijs habetur. & bubones tanquam aues cum alijs auibus, vt coruis & accipitribus, aptius quàm talpæ numerantur. Iam cùm talpæ Græcis ἀσπάλακες & ἀσφάλακες dicantur, facile factum est vt ἀσκαλάφων pro ἀσφαλάκων poneretur. Eadem nimirum fuerit etiam ἀσφαλὶς auis, quę alio nomine etiam ἐνθύσκος, enthyscus appellatur, Hesychio & Varino testibus.

Fabula de Ascalaphi in bubonem metamorphosi.

Samaria vnde dicta videatur Eustathio.

Ascalaphus à bya diuersus à quibusdã censetur.

¶ Bubo canit lusciniæ, inter prouerbia recensetur ab Erasmo Rot. cùm infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum. Authorem citat Theocritum in Thyrside, vbi hic versus legitur, Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο, hoc est, vt ipse vertit, *Buboq́; montanus philomenis occinat ipsis.* Etsi verò scops alia auis quàm bubo sit, licet recentiores quidam videantur confundere, quod ad sensum tamen prouerbij nihil interest, cùm vox vtriq; absurda sit Et similiter Calphurnius etiam Ecloga sexta ex Theocrito vertisse videtur, hoc carmine, *Vocalem superet si turpis aedona bubo*, quod Erasmus citat in prouerbio Acanthida vincit cornix.

Prouerbia.

Bubo canit lusciniæ.

Vocalem superet si turpis aedona bubo.

¶ Emblema Alciati, sub lemmate, *Senex puellam amans:*

Dum Sophocles, quamuis affecta ætate, puellam	*A quæstu Archippen ad sua vota trahit,*
Allicit & precio, tulit ægrè insana iuuentus	*Ob Zelum, & tali carmine vtrunq; notat.*
Noctua vt in tumulis, super vtq́; cadauera bubo,	*Talis apud Sophoclem nostra puella sedet.*

Emblema Alciati.

DE BVDYTIS.

BVDYTÆ, βουδύται, aues imbecilles visco capiuntur, Oppianus Ixeuticorum tertio. videntur autem de passerum, id est paruarum auicularum genere esse, & ita dictæ quod circa boues volitare, easque subire soleant. imbecillitas quidem paruitatis nota est. Coniecerim equidem has esse auiculas quæ inter boues & armenta versari & caudas motitare solent, nostri vocant Rinderschysser / & Kyserle.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA INCIPIVNT A C. LITERA. 10

DE CACA.

CACA, κακκὰ, Græcis nomen est auis, & idem quod κακία, id est malitia significat, Hesychius & Varinus. Videtur sanè cuiuscunq; auis hoc nomen est per onomatopœiam ei impositum.

Calamodytes. ¶CALAMODYTES, quem cedri folio petire Ælianus author est, ad passeres pertinere videtur. nam vulgò etiam passeris genus quod inter calamos degit, nostri Rorspatz / id est arundinatium passerem nuncupant.

DE CALIDRI. 20

CALIDRIS, χαλίδρις oxytonum, lacus & fluuios petit. color ei cinereus, distinctus variè, Aristoteles. Græce legitur, Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ὄρνεον ποικίλας ἔχει, τὸ δὲ ὅλον σποδοειδές, libro 8 cap. 3. de histor. anim.) Eberus & Peucerus *calidrin* interpretantur auiculam minimam, quæ per arbores reptat picorum more, quam Germani vocant Baumkletterlin / de qua inferius in Certhia copiosius scribam. sed cum auicula hæc aquatica non sit, non placet *calidrin* appellare. quin potius inter gallinagines aquaticas eam collocarim, quarum quædam cinereo colore inueniuntur, pleræq; etiam ποικίλαι, id est variè maculosæ in eo genere sunt.

DE CANARIA. 30

Canaria auis est viridis. CANARIAM auiculam è Canarijs insulis mercatores adferunt, & vulgò *auiculam sacchari* vocitant, Zuckervögele. Auis est vulgaris pari magnitudine, rostro albo, paruo, & in acutum tendente. alarum & caudæ pennis totis viridi colore. exiguo sane discrimine ab auiculis illis quas nostri citrinas nuncupant. aut ijs quas *zaselas* nostri, Itali *lugurinos*. nisi quòd paulò maior est quam vtraque illarum, huic aspectu similior, illa nonnihil viridior.

Seminib. lini & papaueris vescitur. Cibis hæc omnes iisdem vescuntur, lini scilicet aut papaueris semine, vel etiam interdum milio. Canaria priuatim saccharo eiusque arundine summopere gaudet. vt & auricula muris herba, quam vulgò *morsum gallinæ* vocant. hac enim ad cantum statim excitatur.

Sacchara gaudet. concentu valde amœno est. Concentu valde amœno est & acuto, quem spiritu diu non interrupto, 40 nunc in longum, nunc in altum, varia vocis inflexione, & musica propè, sane lepida & artificiosa melodia extendit. Sonus emissus omnino gracilis, tamque vibrans est, vt cùm paruos faucium aliquando neruos intendent, auscultantium aures, tereti quasi clangore percellat & obtundat. Ob hanc ipsam delicatam cantus suauitatem, & quòd è remotissimis locis, per mare procul, deinde terra quoque longè, summa cura & diligentia non nisi rara asportatur, magnatum ædibus alitur. Nam & ipsa per se peregrina raritate, & tanta gutturis dulcedine homines delectari stupendum non est, præsertim quum ab Homero, Dionysio Afro, Strabone, Ptolemæo, μακάρων νῆσοι (Latinis Fortunatæ numero quinque, Plinio, Melæ) istæ insulæ dicantur, ex quarum vna, hæc auis nomen apud nos adepta est, vbi captam negotiatores adferunt. Solet autem magna in eius dignotione fraus exerceri, ita vt non pauci in ea agnoscenda decipiantur. Hæc omnia super hac aue doctrina & genere præclarus iuuenis Ra- 50 phael Seilerus Augustanus Geryonis Seileri nobilissimi medici filius ad nos perscripsit, & suum hoc in eandem epigramma adiecit.

Quid miror digitis quando rudis organa pulso
Suaue tot è cannis ire redire melos?
Plures vna sonos auis hæc nil passere maior
Gramineus herbis æqua colore, dedit.
Illa tonos apte medios quos maxima moles,
Nec calami poterant mille sonare, canit.
Ergo chelys, citharæq; fides vos, dicite nostram
Vel mutam si fas est, vel ἄμουσον auem.

DE CAPRA.

CAPELLA, αἴξ, auis circa lacus & amnes versatur, Aristot. histor. anim. 8. 3 Bellonius in Singularibus

gularibus I 10. auem quæ vulgò *vanellus* dicatur Aristotelis æga esse conijcit, quod illa hodieq; apud Græcos *æx* nominatur: de quo plura leges in Vanello. Audio circa Francofordiam ad Mœnum auem quandam à vulgo Himmelgeiß appellari, id est cælestem capram. Hieronymus Tragus nescio quas aues (videntur autem de gallinaginum genere) Germanice Bruchschnepfflin vel Habergeißlin vocitari scribit, quasi capellas auenæ dicas, quod hæ gallinulę syluestres forte in agris auena consitis reperiantur, & vocem caprinæ similem ædant.

DE CAPRICIPITE.

10 CAPRICEPS auis, αἰγοκέφαλος, liene omnino caret. gulæ eius pars inferior paulò latior est, & eius iecori simul ac ventri fel iungitur, Aristot. Ægocephalo aui lienem non esse constat, Aristot. Auis cuius caput simile est caprino, vocatur Latinè apud vulgus caper hirundinis, Albert. de animalib. 2. 2. 1.

DE CAPRIMVLGO.

CAPRIMVLGVS, αἰγοθήλας, auis montana est, magnitudine paulò maior quàm merula, minor quàm cuculus, moribus mollior, (audax est, Ælian.) parit oua duo, aut tria cum plurima. sugit caprarum vbera aduolans, vnde nomen accepit. Cùm suxerit, vber extingui, (resiccari Ælianus) capramq; excæcari aiunt. Parum clarè interdiu videt, sed noctu perspicax est, Aristoteles & Ælianus. Paruas aues aspernatur, & caprarum vberibus aduolat vt exugat, (ἐπιπέτεται ταῖς αἰξὶ κατὰ τὸ γάλα ἀρτηρι...) Ælianus. Caprimulgi appellantur grandioris merulæ aspectu, fures nocturni: interdiu enim visu carent: intrant pastorum stabula, caprarumq; vberibus aduolant, suctum propter lactis: qua iniuria vber emoritur, capris'q; cæcitas quas ita mulsêre oboritur, Plinius. Vetus interpres Aristotelis, vt quidam citant, addit hanc auem interdiu inter lapides degere: & pro Græca voce βλακικὸς (Gaza vertit mollior, Wottonus segnior & mollior) reddidit moris (ingenij) astuti, quod non probo. nam βλὰξ & βλακικὸς, vt Grammatici docent, contrarium potius indicant, μωρὸς, εὐήθης, ἀνόητος, βραδὺς, μαλακὸς, ἐκλελυμένος: nam qui ἀλαζόνα interpretantur, errant. Sunt autem & aliæ quædam nocturnæ aues, stolidæ, vt otus & scops. Diuersa ab hac auis ægithalus est, quam Latinè parum dicimus: aliqui tamen nominis vicinitate decepti cum ægothela confundunt. nam Aristophanis Scholiastes in Auibus, Ægithalus (inquit) accipitris species 30 est, sic dicta παρὰ τὸ ἐξ αἰγὸς τεθηλακέναι, quòd capram suxerit. Oppianus etiam libro 3. de aucupio ægithalum pro caprimulgo accipit: cuius verba inferius in Paro *h.* quomodo capiatur a nobis recitata, hoc potius in loco recitari debuerant.

Caprimulgus caprarũ vbera mulget.

¶ Caprimulgos aues Romæ cognosci, & sæpe à pastoribus deprehendi, Petrus Gillius Venetijs aliquando mihi narrauit. Cùm essem apud Heluetios (inquit Turnerus) senem quendam conspicatus, capras pascentem in mõtibus, quos herbas quærendi grana ascenderam, rogabam num auem nouisset merulæ magnitudine, interdiu cæcam, noctu perspicacem, quæ caprarũ vbera noctu sugere soleat, vnde capræ postea cæcæ euadunt? qui respondit, se in Heluetiorũ montibus ante 14. annos multos vidisse, & multas iniurias ab ipsis passum, vt qui semel sex capellas à caprimulgo occæcatas habuerat. cæterum nunc omnes ad vnũ ab Heluetijs vsq; ad inferiores Germanos, vbi hodie non solùm capras lacte priuãt 40 & occæcant, sed & oues insuper occidunt, auolasse. Nomen auis quærenti, paphum (Pfaff) id est sacerdotem dici respondit. Sed vetulus ille mecum fortè iocatus est. Ego verò, siue iocatus fuerit, siue seriò locutus, aliud Germanicum caprimulgi nomen quam quod me docuit iste, non teneo. Si qui sint, qui melius & aptius nomen in promptu habeant, proferant, Hæc Turnerus in lib. de Auibus. Idem postea in literis ad me missis, caprimulgum se vidisse scribit prope Bonnam (Germanię ciuitatem ad ripã Rheni, supra Coloniam) vbi a vulgo appelletur Naghtrauen / id est coruus nocturnus. Nos auis illius quæ Argentinæ vocatur Nachtram / corrupto forsan nomine, alibi Nachtrap / effigiem infra ponemus cum historia nycticoracis. nam caprimulgum esse nondum ausim asserere, præsertim cùm iuxta aquas & inter arundines eam versari audiam, vbi noctu clamet voce absona, & tanquam vomiturientis.

¶ Isidorus & Albertus ægothelan (agothiles in eorum codicibus imperitè scribitur) auem pere-50 grinam faciunt, quę in Oriente reperiatur, magna, rostro laro: cętera vero addunt ex Aristotele aut Plinio. ¶ Æsalon vulgò caprimulgus vocatur, Niphus. cuius ego sententiam non probo.

Ægothela.

Æsalon.

¶ Caprimulgus in Creta vulgò cognoscitur. is a Gallis, quoniam noctu per vrbes volat, & clamorem perquam horribilem ædit, (*vn cry moult effrayant*,) *fresaye* vel *effraye* nominatur: ab alijs parum rectè *orfraye*, quod nomen ossifrago conuenit. Hic interdiu non videt, non magis quam noctua aut bubo. Colore & magnitudine ferme cuculum repræsentat. Nidificat in altis turribus & cauis templorum. in Creta verò inter rupes montium circa mare, vbi capras nocturno suctu infestat. neque enim stabulis noctu includuntur illic. Meminit harum auium etiam Ouidius striges appellans, his versibus: *Carpere dicuntur lactentia viscera rostris. Est illis strigibus nomen: sed nominis huius Causa, quod horrenda stridere nocte solent*, Bellonius. Normanni *fresaiam* auem dicunt volare pedibus ad cælum conuersis: speciem esse bubonis, non maiorem vlula, fuscį coloris.

Caprimulgi in Creta frequẽtes.

Interdiu nõ videt.

Striges ab Ouidio appellantur.

x

GER. Mag ein Milchsauger / oder Geißmelcher genennt werden / den Teutschen (so viel wir jetzt zu wissen) vnbekant: wirdt etwan in Franckreich gefunden.

CAPRIMVLGVS, Ægothelas, depictus ad sceleton à Petro Bellonio nobis donatum, magnitudine ferè merulæ, hoc est dupla quàm hic exprimitur. Rostrum ei breue, exiguum, tenue, superiori eius parte leuiter adunca. extremitas acuta & angusta est, ad caput valde latum. fauces amplæ. Crura ad pedes vsque hirsuta. Digiti pro portione perparui & tenues. Vnguiculi illius qui medium digitum prælongum armat, squamæ ab altera parte serratæ sunt. Cauda, vt apparet, longa. Color toto corpore varius, partim fuscus, partim maculis ruffis distinctus: in cauda dorsoq;, & minoribus alarum pennis admodum varians & punctis notatus. Species tota nonnihil ad Apodem vel Cypselum accedere videtur. In libro quidem de auibus Gallicè edito, aliam auem vlularum opinor generis, pro caprimulgo exhibuit Bellonius. postea verò illum, quem hic damus, ceu veriorem agnitum ad me misit. cuius antea etiam pennas, Caprimulgi nomine a [illegible] Turneto acceperam. Horũ ego auctoritati facile acquiesco.

DE CARDVELE.

A.

Carduelis & acanthis num eadẽ auis sit.

CARDVELIS dicitur eò quòd spinis & carduis pascitur, vnde apud Græcos acanthis dicitur à spinis quibus alitur, Isidorus. Recentiorum quidem Græcorum acanthis, eadem carduelis videri potest. scribit enim Theocriti interpres acanthidem auem esse variam & argutam, & à coloris varietate etiam ποικιλίδα dici. Aristotelis verò ac veterum acanthis, diuersa fuerit, vt Gazæ & Hermolao quoque visum est, vtpote auis colore ignobili. *Vide* supra in Acanthide *A.* Auis Aristoteli thraupis, θραυπὶς, dicta, à Gaza carduelis conuertitur: quod & Hermolao probatur. Turnero quidem non assensetim, qui chlotidem nostram (Grünling vulgò vocant) thraupin esse conijcit.

Θραυπὶς.

Zena. *Zena*, id est auis Iouis, quam Græci vocant astragalinum, nos verò carduelem: in capite pennas rubeas habet, in alis aureas, & omnino tota est varia colore, Kiranides. Astrolinum & astrogallum Matthæus Syluaticus *cardellam* vel *carduellam* auem interpretatur. apparet autem voces esse corruptas pro astragalino vel astragalo. Carduelis olim ποικιλὶς Græcis, in Creta vulgò *guardelli*, vel *stragalino* dicitur, Bellonius. Sed alij videntur astragalini Oppiani lib. 3. de aucupio vbi celeres astragalinos (τοὺς ταχέις ἀστραγαλίνους) visco capi legimus & nimirum illi passeribus adnumerandi sunt, vt & ampeliones, budytæ, baritæ, sôdes & spini, quas ibidem nominat & similiter inuiscari scribit. Nomen eis a magnitudine astragali inditum videtur, tanquam minimis auiculis. Solent enim aliquando authores veteres (medici) astragali magnitudinem nominare, quasi notam vulgò, vt nos ferè nucis. Polybus in opere de affectibus corporis, medicamentum quoddam instar tali ouis accipi iubet. Cæterum asteres (ἀστέρες) Oppiani, quas ibidem inuiscari scribit, cardueles forsitan fuerint, quibus (inquit) rubicundus circulus stellæ instar in capite fulget. quanquam & alia apud nos auicula canora inuenitur, & ipsa (ni fallor) è spinis seu carduis victitans, Schösserle/ vocant nostri, rubente in vertice circulo. ¶ Thraupis, acanthis & auriuittis, auiculæ diuersæ, carduorum semine omnes vescuntur, vt difficile mihi dictu videatur, quamnam è tribus Plinius carduelem fecerit, Turnerus. Putat autem auriuittem eam esse, quam nos hic pro carduele simpliciter dicta pingimus. (*Vide* supra in Auriuitti) Quanquam enim & aliæ

Astragalinus.

Ποικιλίς.

Asteres.

aliæ aues carduorum seminibus pascantur, hæc tamen per excellentiam sic dici videtur, quòd & aliarum pulcerrima sit, & cæteris (Alberto teste) cantu præferatur. ¶ Carduelis etiam apud Græcos hodie vulgò γαρδέλις vocitatur. Italis *gardello* & *gardellin*, vt Nic. Erythræus scribit, etsi is acanthidem sic interpretatur. alij aliter scribunt, *gardelino, cardellino, carzerino*. Carduelis (inquit Niphus Suessanus Italus) vulgò etiam *raparinus* dicitur. Sed alibi *rauarinum* sonant, vt circa lacum Verbanum. Acanthida aliam a carduele crediderim, vt sit quæ spinus dicitur. carduelis autem passer solitarius, suauiter cantillans, Grapaldus. Sed passerem solitarium à carduele & thraupide longè diuersam esse auem, facile ex eius historia constabit. Hispani carduelem appellant *sirguerito, sielecolore* & ni fallor aliqui etiam *pintacilgo*. Galli *chardonneret*. quanquam & alias aues quæ spinas & carduos appetunt, eodem nomine vocent. Sabaudis, *charderaulat*. Carduelis auicula apud Germanos Distelfinck (vel Distelvogel) dicitur, quod carduis insideat. apud quosdam vero Stigelitz ab imitatione vocis, Albertus. Carduelis multorum generum est, sed tria apud nos notiora sunt. Primum genus dorso cinereo est, a lateribus croceum, & ante rostrum in capite rubet minij instar, & hoc nobilius habetur. Alterum est croceum paruum, quod vulgò Zisich (Zinßle) vocatur, (de quo in Acanthide scripsi.) Tertium vulgò nominatur Finck / (vide in fringilla) cui pectus omnino flammeum rubet. Sunt qui quartum genus adijciant, lino insidens: quare auis lini (Schößle) vocatur. id in dorso ferè cinereum est vt primum, & in pectore ad croceum colorem cinereo dilutum vergit, Idem. Carduelem Rostochij vocant Rotfögelken / Frisij ein Kletter, à *klet*, quæ illorum lingua Lappam significat, quam auis illa multum expetit. Rhæti qui Germanicè loquuntur, Truns / ni fallor. Illyrij vel Bohemi *steglick*. Poloni *szczigil*. Eberus & Peucerus Germani ligurini duo genera faciunt, minus quod non valde dissimile carduelis colorem ex albo nigroque mixtum habeat: nos etiam (inquiunt) Distelfincken vocamus. maius, quod fringillam duplo excedat, cætera ferè simile, Kirchfinck (forte Kirßfinck) & Kernbeisser: colore vtrunque genus ignobile, sed laudatum amœnitate vocis, Hæc illi. nos de posteriore hoc genere, quod neque paruum est, neque voce admodum placet, in *Coccothrauste* dicemus. Apud nos quidem carduelis genera duo haberi audio, alterum vertice fusco, alterum rubente. Turnerus auiculam cui nomen apud nos à viriditate (Grünfinck / alijs iidem Kirßfinck) acanthidem esse conijcit. nam hæc quoque carduorum maiorum & lapparum semine vescitur. ego illam inter chlorides posui. Monuit tamen vir quidam doctus sub nomine *Grunfincæ* eam auem intelligi non posse, quam Germani à viridi colore *Grunfincam* vocant. nam *Grunfinca* nostra, inquit, cum *acanthophaga* sit, & nullo pacto pugnam cum pico Martio sustinere possit, (quatuor enim partibus minor est) & chloris apud Aristotelem, non in numero spinituorarum, sed inter culicum venatores recitetur, & cum pico Martio pugnans tradatur, grunfinca nostra chloris esse nequit. ¶ *Acardelentes, acalantis* & *actalantis*, nomina corrupta ab acanthis & acalanthis, Syluaticus cardellam, id est carduelem interpretatur. Lisinia, id est auis cardella, Idem. Thraupis nominatur Aristoteli historiæ anim. 8.3. vbi Albertus (ex Auicenna nimirum) *azamicoz* habet.

Raparinus. *De diuersis carduelium generibus.* *Acardelentes & acalentis.* *Lisinia.*

B.

Cardueles aues minimas esse Plinius scribit. Totas albas in Rhætia aliquando reperiri audio. Carduelis est auis parua, croceo in corpore, (alis) rubeo in capite colore decorata, Author libri de naturerum. Carduelibus dorsum cinereum & fuscum, alæ croceo colore nigroq; mixtum & alternatim variatæ, albisq; notatæ maculis, vertex nigricans. rostrum niger ambitus, huoc miniatus, miniatum cæsius circundat, Eberus & Peucerus.

C.

Carduelis (thraupis) spinam appetit. dormit & pascitur eodem in loco. Vermem & quoduis aliud animal edere aspernatur, vt & reliquæ spinam appetentes, scilicet spinus & aurituus, Aristoteles. Mirum videtur quòd hæc auicula carduorum acutis aculeis pascitur, Author libri de natur rerum. Quod carduelis dicitur pasci acutis spinarum & aculeis, experimento nouimus falsum esse. Pascitur enim seminibus carduorum, lapparum, & virgæ pastoris (dipsaci) & similium. Edit etiam semen papaueris, & rutæ & cannabis. & quæcunque semina edit, rostro decorticat, vt pura medulla vescatur, Albertus. Et alibi, Genera vinconum, inquit, ex spinis victitant, vt auis Zeyßle Germanis dicta, & vinco cardui id est carduelis, & vinco rubens pectore, & auis Gurse dicta. Virgæ pastoris, id est dipsaci, semina & vermiculos quæ sunt in carduis super radices siccatis, quærunt auiculæ, & cantant cùm dantur eis, Crescentiens. ¶ Cardueles valent amœnitate vocis, Eberus & Peucerus. Carduelis auicula Germanis Distelfinck dicitur, quòd carduis insideat: apud quosdam verò Stigelitz ab imitatione vocis, Albertus. Et alibi, Carduelis omnia genera (quaterna enumerauimus in *A*) musica, sed præcipuè primum deinde secundum, eoque minus tertium, & minimè quartum. ¶ Carduelium genera omnia gregatim volant, Albertus ¶ In caueis inclusas aliquando epilepsia laborare obseruauimus. ¶ Carduelis auicula etiam vltra vigesimum annum viuit. Moguntiæ enim puer carduelem vidi, egressam vigintitres annos, cui singulis septimanis rostrum ac vngues præcidebantur, vt papauer cibum potumque capere, & suo loco consistere posset Cauea verò & car

De carduelis cibo. *Cantu.* *Volatu, morbo.* *Vitæ longitudine.*

ceribus suis exuta, quo locabatur, vel prona vel supina iacebat immota prorsus præ ætate, & ad volandum inepta, & iamiam propemodum pennis genuinis immutatis cana effecta, Iustinus Goblerus in epistola ad me.

D.

Carduelis imperata faciunt. Carduelis imperata faciunt, nec voce tantum, sed pedibus & ore pro manibus, Plinius 10. 42. Nollem carduelis deuotari. plus enim voce quam patina hominem delectant. imperata enim faciunt, & pedibus atque ore pro manibus vtuntur: vt is quem in cubiculo Francisci Gonziaci cardinalis, *Cibum ac potũ suspensum pedibus ad se attrahunt.* cibum ac potum duobus vasculis æquilibribus funiculo ad se trahentem, cum voluptate pariter & admiratione cernimus, Platina. Carduelis ergastulo clausa suppositam aquam ab imo per filum vasculo suspenso, ad se rostro trahit, pedique filo interdum supposito cùm attigerit vasculum sitim 10 potu sedat, Author libri de natur. rerum. Carduelium genera cornu (vasculum) a caueis, vbi includuntur, dependens, rostro trahunt vt bibant, sed cùm biberint temere decidere sinunt, Albertus. Non vna solum ex auium genere quæ carduorum seminibus vescuntur, imperata facit, & rostro ac pedibus pro manibus vtitur, sed diuersæ spiniuoræ, nempe auriuittis (hanc ipse interpretatur vulgò dictam carduelem, & nobis ein Distelfinck) & alia colore viridi (à quo & nomen ei Germanicum, ein Grünfing:) & miliaria, quam linotam nostrates appellant. hæ omnes è duabus situlis vicissim ascendentibus & descendentibus, cibum ex vna, & potum ex altera desumunt, (sumere assuescunt) Turnerus. *In caueis diu aluntur.* ¶ Carduelis domi in caueis aluntur multis annis propter cantum, nouem interdum aut amplius annis, donec iam senecta deficiant: & in mensas aliquando emissæ cicures admodum se præbent. Quod si vterque sexus coniunctus fuerit, præsertim si spatium volandi eis negatum non sit, prolem procreant, 20 *In hypocaustis nidificant.* nidificantque in ipsis zetis siue hypocaustis apud nos, & pullitiem educunt, quanquam rariusculè. pariunt autem oua septem vel plura.

E.

Laqueo capiũtur. Carduelium genera omnia, cùm carduis insident adeò sunt stulta, vt frequentes vna post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per collum attrahantur, per foramen parietis post quem auceps lateat, non fugientibus cæteris. Similiter quando fisso ligno (amite) capiuntur, vna hærente multæ conueniunt iuuandi animo, & capiuntur, Albertus.

F.

In cibo laudãtur. Ficedularum, carduelium, & reliquarum auium minutarum caro, si pingues sint, modo non nidificent, boni alimenti est, Platina. 30

G.

Zena, id est carduelis, assa & in cibo sumpta, iliacos & colicos perfectè curat, Kiranides.

H.

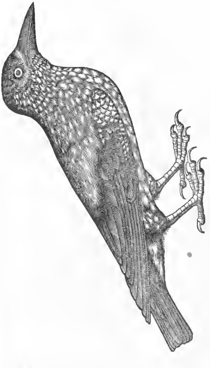
a. Γελέπω, genus auis, Hesychius & Varinus: corrupto forte nomine pro θελέπω.

Carystiæ aues. Carystiæ aues sunt, quæ impune flammas inuolant, ita vt nec plumæ nec carnes earum flammis ignium aliquatenus cedant, Albertus Solinum citans, perperam vt video neque enim aues, sed lanæ potius, aut lapidis, qui lanæ instar pecti texique aptus erat, genus est quod Carystium ab oppido Eubœæ Carysto appellabatur, ex quo etiam mantilia fiebant, quæ igni iniecta à sordibus expurgabantur ac si abluta fuissent, vt Varinus refert Plinius etiam (lib 19 cap. 1.) meminit lini viui siue asbesti, quod ignibus non absumatur, in India nascentis. Plura huiusmodi leges in Salamandra. 40

DE CARYOCATACTE.

Caryocatacten appellare libuit genus graculi alpinum siue montanum, quod in sequenti pagina depictum ponitur, vt vocis Germanicæ Nußbrecher significationem exprimerem Græcè. *Nucifraga.* Latinè nucifragam dixeris. quanquam non ignoro caryocatacten apud Athenæum libro 2. nominari vel instrumentum quo nuces frangantur, vel hominem qui nuces confringat vt & muceropaton, *μυκηροβάτου, τὸν ἀμυγδαλοκατάκτην. muceros* enim (*μυκήρους*) Lacones amygdala vocitant, vt ex Pamphilo Athenæus retulit. Et paulò antè. Seleucus (inquit) in glossis tradit, nuces magnas myceros (*μυκήρους*) appellari. Amerias verò *μύκηρον* scribit amygdalam dici. *Μυκηρόβας, καρυοκατάκτης*, He- 50 *Nucifrangibulum pro dente.* sychius & Varinus Nucifrangibulum ioco appellat Plautus dentem, in Bacch Mihi cautio est Ne nucifrangibula excussit ex malis meis. Sed redeo ad auem. Hæc igitur Germanis vocatur, vt dixi Nußbrecher / vel Nußbretscher / Nußbicker / Nußhäher. Gallis *cassenoix*, eadem significatione etsi auem quam nos inferius *coccothrausten* appellabimus, Gallis quibusdam sic dici audiam. Italis circa alpes & lacum Verbanum, *merle alpadic*, id est merula alpina (quod nomen merulæ Alpinæ suo loco describendæ potius conuenit) sed graculorum potius quam merularum generis eam esse apparet. Turcis *gargá*

¶ Præter tria graculorum genera ab Aristotele descripta (inquit Turnerus) noui & quartum genus quod in alpibus Rhæticis vidi, Aristotelis lupo (monedula communi, minus, nigrum, & albis maculis per totum corpus, more sturni, distinctum, garrulitate reliqua graculorum genera multum superans,

perans, ſemper in ſyluis & montibus degens: cui Rhæti nucifragæ nomen, à nucibus, quas roſtro frangit & comedit, indiderunt, Hæc ille. Amicus quidam noſter cùm ex Curia Rhætorum oppido hanc auem ad nos miſiſſet, hæc ſimul ſcripſit: Nucifraga auis ſimilis eſt per omnia monedulæ in turribus nidulanti, ſed minor, maculis vndique candidis. alæ etiam extremæ candicant, & ſub cauda plumæ quædam prorſus albæ viſuntur. Abundat maximè circa Curiam, & omnino graculorum generis videtur, ſimiliterque obſtrepera eſt. ¶ Eſt & alia auis quæ nuces roſtro non frangit, ſed perforat, vt nucleos comedat, vnde Germanis Nuſſzhäcker / id eſt nucifora, nominatur, alijs Chlän: alijs Nuſſzbicker / de qua nobis inter picos dicetur. Quænam verò auis ſit ea quam Miſeni vocant Nuſſzhäher / Lufarij Gabich / nondum cognoui.

DE AVE CASPIA SIVE INDICA.

FAMA quædam venit in sermonem hominum apud Caspios auem procreari magnitudine maximi gallinacei, versicolore varietate florentem: atque auditione accepi eam supinam volare, & sub collum extensis cruribus subleuare, (ὑποτείνειν τῷ τραχήλῳ τὰ σκέλη, καὶ οἷον ἀνέχειν αὐτὰς αὐτόν) tum catelli vocem mittere, neque in sublime, sed circum terram idcirco volare, quod in altum non queat sese attollere, Ælianus. Et alibi, In maris Caspij insulis cum alias aues nasci ferunt, tum maxime vnam ea vi & natura affectam, vt magnitudine quidem vel egregium anserem superet: pedes autem habeat grui persimiles, dorso sit vehementer rubro, ventre viridi, collo albo, & disseminatis maculis croceis distincto, non minus quàm duo cubita longo, capite item tenui & longo, rostro nigro vocem ranis similem mittat. Item alibi, Auis Caspia, vel potius Indica (nam in India etiam nascitur) anseris magnitudine, & lato quidem, sed tenui capite, cruribus paruis (forte longis, nam μικρὰ & μακρὰ, id est parua & longa apud Græcos sæpe peruertuntur à librarijs) est. vario colore distinguitur: nam eius dorsum purpureum est, venter maxime coccineus, caput & cutis (δέρμα, melius δέρη, id est, collum, vt supra) exalbescunt, vocem caprinam mittit. Hæc Ælianus, tanquam tres diuersæ sint Caspiæ aues: mihi vna videtur. Sed ab alijs authoribus aliter descripta. Omnibus enim vna patria, vna magnitudo nempe anseris, vel maximi gallinacei, quare nec in altum volare possunt: secundæ & tertiæ colores varij (qui in prima descriptione omittuntur prorsus) ijdem, nisi quod secūdæ venter viridis dicitur, tertiæ coccineus, errore forsan aliquo, vt πράσινα pro πορφυρᾶ positum sit, sicut δέρμα pro δέρη. collum & crura omnibus longa. Rostrum secundæ tenue & longum, tertiæ caput latum & tenue. Vox etiam in prima catelli, in altera ranæ, in tertia capræ, videtur aliquomodo ad eundem sonum quadrare posse.

DE CATARRHACTE.

A.

CATARRHACTAS aues Callimachus memorauit, Aristophanis interpres. Video catarrhacten per ρ simplex rectè scribi, cum scilicet deriuatur à præpositione κατὰ & verbo ἀράσσω. & rursus per duplex ρ à verbo eiusdem significationis ῥάσσω. vt ῥάχις quoque & Atticè ἄσταχυς, ῥαφὶς & ἀῤῥαφὶς idem significant. geminatur autem ρ in compositione, si præcedentis qua cum componitur præpositionis vocalem sequatur. sic à ῥέω, ῥήγνυμι, composita extant καταῤῥέω, & καταῤῥήγνυμι, &c. Videtur autem mihi catarrhactes auis esse larorum seu gauiarum generis, quæ apud Frisios vocatur Semeeuw, id est larus marinus, miluo ferè æqualis, cadaueribus vescens, & in fame etiam anates rapiens. Conueniunt enim victus, & prædandi modus, & (ni fallor) etiam corporis figura. Aristoteles quidem vtrique gulam totam amplam & latam tribuit. Et Oppianus, Catarrhactes (inquit) auis est instar lari minoris. Plinius diuersi generis aues quæ Diomedeæ & a Iuba catarrhactæ dicuntur, fulicarum similes esse tradit: deceptus forsitan, ita vt pro laris, id est gauijs fulicas reddiderit: nam Græci quoque nonnulli cepphum (fulicam interpretantur) & larum confundunt: & Diomedeæ non fulicis sed cygnis apud alios authores comparantur. nisi fulicam veterum pro lari genere nigro accipias, de quo suo loco scribemus.

Catarrhactes larorum generis.

Recentiores quidam obscuri fulicam cum Diomedea & herodio prorsus confundunt. Scio Albertum catarrhacten Latine mergum magnum exponere: sed mergorum natura nō ea est, vt similiter ab alto in præceps ruant. quanquam catarrhactes similiter vt mergi & piscibus viuat, & diu sub aquis se contineat. Aliud catarrhactæ genus est, de quo Eustathius in Dionysium, Catarrhactes (inquit) vocatur auis aquilæ similis, è sublimi cū impetu recta aues inuadens, ὄρνεον ἀετῶδες, ὡς ἄνωθεν καταῤῥάσσον ἐν τῷ θηρᾶσθαι τὰ ὄρνεα. Harpe, miluus est vel auis alia aquilæ similis, quæ in sublime euecta, facile quo libet cum impetu recta se demittit, εὐχερῶς ὅπου θέλει καταφέρεσθαι, Varinus, *vide* in Harpe. Sophocles in Laocoonte aquilam ipsam catarrhacten vocauit, & in Phineo harpyias, Hesychius & Varinus. Iuba Diomedeas etiam aues, vt Plinius refert, catarrhactas nominauit, quæ quidem ardearum generis videntur eò quòd in barbarorum capita, qui in Diomedeam insulam aduenerint, rostro ferientes & vulnerantes καταῤῥάσσειν, id est cum impetu se demittere soleant: de quibus priuatim suo loco dicemus. ¶ Diuus Hieronymus in Biblijs Leuitici cap. 11. vbi LXX. pro Hebraica voce *schalac* catarrhacten vertunt, mergulum reddit. *Vide* supra in Mergo in genere. Iidem LXX. Deuteron 14. Hebraicam *kaath*, קאת, catarrhacten vertunt, Hieronymus mergulum, alij aliter. *Vide* rursus supra in Mergo in genere. Eberus & Peucerus catarrhacten falconem album interpretantur. *Vide* in Falcone albo circa finem.

Mergus magnus hoc nomine a quibusdam vocatur.

Aliud catarrhactæ genus.

Aquila catarrhactes dicta.

Sic & aues Diomedeæ.

B.

Catarrhactes auis instar lari minoris est, robustior & colore candido (Albertus mergorum gene-

ris hanc autem facit, vt dixi, colore nigro, sed absq; authore,) accipitri palumbario similis (φασσοφόνος) Oppianus. Cataracta auis minor quam accipiter est, gula tota ampla & lata, Aristot.

C.

De catarractæ cibo & potu.

Catarrhacta mari victitat, Aristot. Scopulis & littoribus & petris, quas chœrades vocant, supra aquam eminentibus insidet, Oppianus. Suidas etiam in voce Ἥμερα catarrhacten marinis animalibus adnumerat. ¶ In potu marina aqua, non vt cæteræ aues fluuiatili aut fontana vtitur, Idem scribit autem laros quoq; marinam aquam bibere. Catarrhactæ adhuc teneri pisciculos tantum captãt, adultiores deinde maiores inuadunt. Mors illis grauior quam vlli ambiguę vitę auium contingit. acies enim oculorum senio cõfectis obtusa, in causa est vt in mare se præcipites ferant ad piscium prædam arbitrantes, scopulis ac præcipitiis illidantur & pereant, Oppianus. Catarrhactes vbi pisces aliquot natantes viderit (perspicacissimus enim est vel ad fundum vsq; maris) altius volat, & pennis omnibus contractis, in mare tanquam delapsus per medium aeris interuallũ quouis telo celerius fertur. & ad vlnæ seu passus (ὀργυιᾶς) spatium immergitur, donec comprehensum piscem extraxerit, quem mox euolans palpitantem adhuc deuorat, Idem. Cùm se alto ingurgitãrit, manet nõ minus temporis, quàm quo spacium transieris iugeri, Aristot. Piscium vorax est, Procopius. Catarrhactę fucum aut algam ouis super petram insternunt, nec aliter fouẽt, sed ventis semper exposita relinquunt. præterea sic etiam tractant oua sua. mas illa vnde marem procreandum conijcit, fœmina vnde fœminam, in sublime ferunt vnguibus cõprehensa, inde mittunt in pelagus, atque hoc subinde repetunt per dies aliquot. Hoc motu cõcalefactis ouis pulli excluduntur, Oppianus.

Venenatione. *Ouorum incubitu.* *Pullorum exclusione.*

D.

Eorundẽ educatione.

Pulli catarrhactæ mox vt lucem aspexerint, nulla in nidis mora, parentes volatu sequi contendũt. à parentibus autem suscepti, in mare demittuntur, & rursus ilico extrahuntur, vt sic facilius auxilio parentum hoc genus exercitij ipsis reddatur. Itaq; nõ ineptè comparaueris eos filiis agricolæ alicuius grauem annis patrem sequentibus: quorum alter imposito bubus aratro terram proscindit, præit alter & sulcis semina committit, operantibus pater docens simul & gaudens assistit, Oppianus.

E.

De harũ auium capiendarũ ratione.

Catarrhactas imaginibus piscium super tabulas pictis capiunt. nam dum impetu in illas ceu viuos pisces feruntur, illisi pereunt, Oppianus. Gauiarum genus in Rheno etiam sic decipi audio, vt ad tabulam in qua imago gauiæ est, aduolantes capiantur.

F.

Catarrhactes cibis interdictus.

Catarrhactes interdictus est cibis, in translatione LXX. interpretum Leuitici 11. & Deuter. 14. Catarrhactes, ibis, &c. mensis prohibentur, eò quòd aues sint piscium voraces, quorum rapinæ inhiant, Procopius.

H.

Etymologia nominis.

a. Cataractes vel catarrhactes dici potest, vnde supra in A item cataracta, vt Gaza ex Aristotele transtulit. ¶ A verbo ῥῶ fit ῥάζω & ῥάσσω, eiusdem significationis item ἀράσσω, quod est cum impetu decido, ὁρμητικῶς καταπίπτω. vnde & catarrhactes dicitur ἐπί τε ὀρνέου καὶ ἐπὶ ποταμῶν ποταμίων, μεταφορικῶς δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων καταῤῥασσόντων, Eustathius in Odysseæ Υ. Καταῤῥάσσειν, καταῤῥάσσειν, κατακλᾶν[?], (videtur vox corrupta,) καταβάλλειν, καταβαλεῖν, καταρρίπτειν, καταρρῆξαι, καταῤῥῆσαι, aliàs καταφῆσαι, Hesychius & Suidas. Halиæetus librat ex alto sese, visoq; in mari pisce præceps in mare ruit, Plinius. quod Græcè dixerint εἰς τὴν θάλατταν καταῤῥάττει. Καταρράκτης, ὁρμητικός, Varinus. lego καταῤῥάκτης. ¶ Catarrhactæ propriè dicuntur loca petrosa, vbi fluuij cursu impedito, & aqua copiosa collecta, ex alto cum impetu decidunt, τὰ πλημμύρα καταῤῥάσσοντα, ἤτοι ἀνωθεν βιαίως καταπίπτει, vnde & cæli catarrhactas dicimus, Eustathius in Dionysium Afrum. Catarrhactes amnis est Pamphyliæ, multus & torrentis more impetuosus, ab alta petra descendens, adeò vt longissimè strepitus exaudiatur, Strabo meminit eius & Melas. Catarrhactas Danubij, id est partes quasdã in quibus præceps decurrit, apud Strabonem legimus lib. 7. Sunt autem petræ quædam, & veluti mons, per quas ingète cum strepitu & vorticibus vertiginibusq; multis deuoluitur, vt describit Suidas in voce Καταῤῥάκτης. Nili catarrhactas legimus apud Plinium lib. 5. cap. 9. & Strabo lib. vltimo. Dionysius Afer poeta Blemyum κολώνας dicit, τοὺς δύο καταῤῥάκτας ἤτοι καταπτώσεις καὶ κρημνούς, id est duo illa præcipitia per quæ Nilus labitur, Eustathius. sunt autem duo (vtrinque singuli) montes, per quos defluit. Sunt & Rheni in Heluetia paulò infra Scaphusiam, Lauffen appellant locum à decursu aquarum: deinde aliæ ad oppidum Lauffenberg. Cataractæ appellantur etiam è terra exeuntes aquæ, & ita ex alto defluentes, vt ruere potius quàm defluere videantur: qualem Tyburi cernimus Anienem. Item loca ipsa è quibus exeunt aquæ, cataractæ dicuntur, vnde in maximis imbribus apertas esse cæli cataractas dicere solemus. Reperitur autem hæc cataracta fœminino genere, & hic cataractes masculino a Græcis καταῤῥάκτης masculino genere dicitur, Sipontinus. Cataractas quidam cæli fenestras, aliqui nubes, & alij subterraneos specus vocant, Io. Tortellius. In sacris legimus, Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt. hoc est, fenestræ aerei cæli, in quo generantur nubes & pluuia. Sicuti cataractis ex asseribus temperantur aquarũ cursus, nunc aperiendo, nunc occludendo, in fossis plerunq; manu factis, quarum præcipua

Catarrhactæ propriè quid sint. *Nili catarractæ.* *Cæli cataractæ.*

lateritio muniuntur pariete. hinc & à Diodoro Nili celebrantur cataractæ. Quoniam vt in remotioribus Græcorum Lexicis comperi, cataractæ ea gens nuncupat, ac (vt apertius agam) conductus, (Καταρράκτης, χηρᾶς πυλὴ, Hesych.) Cælius Catarractæ dicuntur fores pendulæ inter portas murorum, aduersus irruptionem hostium, ex ligno ferroue, quæ demitti ac tolli pro voluntate custodum possunt, Germani vocant schußgatter. Οἱ δὲ καταρράκτας ἐφιέντες ... Varinus ex authore anonimato post vocem Ἡρώδης. Porta cataracta deiecta clausa erat eam partim vectibus leuant partim funibus subducunt in tantum altitudinis, vt subire recti possint, Liuius 7. belli Pun. Dictæ cataractæ, quod ex alto defluere videantur. Græci enim καταρρεῖν defluere dicunt: (vt Sipontinus inepte interpretatur, catarractæ enim à verbo καταρράσσειν, quod supra expositum est, dicuntur.) Dicuntur hac ratione etiam obices, quibus aquæ cursus temperatur & sustinetur, ait Budæus. Patauij sostegni vulgò dicuntur, Germanis fallaben, vel potius faßladen, id est tabulæ dimissoriæ. quod vel eleuatis illis aqua in præceps dimittatur, vel depressis cohibeatur.

Catarractæ. Et porta.

DE CATREO.

CATREVS, κατρεύς, auis quædam est, Hesychius & Varinus. Catreum autem (inquit Ælianus) ita nuncupatam, cùm ex nimia formæ pulchritudine Citarchus ait, tum pauonis magnitudinem esse, tum pennarum eius extremitates smaragdi similitudinem gerere ac si alios intuetur (quod si quid aliud 20 intueatur) eius oculi nescias quo colore sint: sin te aspiciat, purpureos dices (vel, cinnabarin te videre in eius oculis diceres: excepta pupilla cui color melinus & acies acuta.) Quod in aliorum oculis album, in illius pallidum est. Capitis plumæ glaucæ, guttis quibusdam croceis sparsis distinctæ sunt. Pedibus color sandaracæ, & vox canora, & sicut luscinia: sic eadem acuta & arguta est. Inde fanè suas delicias etiam ex auibus habent, & earum aspectu etiam oculos pascunt. Sunt inter cæteras quædam vndiquaq; purpureæ & purissimæ flammæ similes, quæ gregatim tantopere volant, vt nubes esse videantur. Cantandi suauitas & oris expressio tanta est, vt comparationem nullam habeat, vt crassum sit, Sirenes quasdam alatas eas dicere, Hæc ille.

DE AVE ALCATRAZ.

CATREO aui peregrinæ alteram similiter peregrinam & nomine etiam finitimam subiecimus, 30 de qua Hier. Cardanus: Genus auium, inquit, piscosum (lego piscosum, quod tostro magno longoq; sit, vt pie) est, rostri magnitudine & corporis celebre, in occidentali India alcatraz dictum, cinerea croceaq; pluma distinctum, rostro duorum palmorum in acutum tendente, à qua tamen magnitudine parum abest rostrum tum ciconiæ tum gruis.

Caucalias. CAVCALIAS, Καυκαλίας, auis quædam, Hesych. & Vari. Καυκαλίς, herba similis coriandro, & auis, Idem sed cùm herbæ nomen est, caucalis potius scribitur. Graucalus, auis cinerea, Hesychius. hæc fortè pardalus Aristotelis est.

Ceblepyris. CEBLEPYRIS, Κεβλήπυρις, auis apud Aristophanem nominatur in Choro auium, vbi Scholia, Fortè non vna vox est, sed duæ, nam & à Callimacho CEBLE, κεβλή, auis nominatur. ... (locus videtur planè cor- 40 ruptus,) vel hic (apud Aristophanem) vel illic (apud Hermippum) aliquid in scribendo peccatum sit. Alter, Ceblepyrin vocem in duas diuidi non conuenit, propter numerum viginti quatuor auium, quo constituitur chorus. abundaret enim vna. Κεβλὴ Grammaticis Græcis alioqui caput significat.

Cebriones. CEBRIONES auis nomen apud Aristophanem in Auibus, vbi Epops ciuitatem ab auibus conditam videns, exclamat: ... Pulchrè autem (inquit Scholiastes) cebrionas porphyrionem coniunxit, quoniam gigantes etiam duo qui contra deos pugnarunt, iisdem nominibus fuere: præsertim cùm aues quoq; pugnam aduersus deos instituerent. Memoratur autem Cebriones gigas à Venere captus. Cebriones etiam filius Priami nothus fuit, qui à Patroclo saxo ictus interijt, apud Homerum Iliad. π.

DE CELA.

50

AVEM in India nasci accepi, magnitudine triplo maiorem otide, ore permagno & longis cruribus, absonum quiddam sonare, eius q; summas alas pallidas, cæteras verò pennas cinericias esse, Ælianus interprete Gillio. nam Volaterranus ex Æliano camelam hanc auem vocat. sed Græcus codex noster manuscriptus κήλαν habet, id est celam. & (quod Gillius omisit) ingluuiem ei tribuit maximam, coryco, id est peræ similem. vnde & nomen illi forsitan factum est cela enim Græcis herniam & inguinis tumorem significat. Itaq; autem onocrotalo hæc præcipue parte & absona voce similem esse conijcerem, maiorem tamen nostro & colore differentem nec onocrotalum Indicum appellare dubitarim. Repetitur & CILLA, κίλλα, ζῶον πτηνὸν, id est animal volucre, (ex autumne an insectorum genere nescio,) apud Varinum. Κιλλὰς, ... Hesychius.

Camela.

DE CELEO.

CELEVS auis, κελεὸς, semel & iterum Aristoteli memoratur. hanc enim & libyum pugnare scribit, lib. 9. cap. 1. de historia anim. vbi Gaza vertit galgulum cum libyo pugnare. Sed de galgulo nos priuatim agemus suo loco. Et rursus eodem capite Aristoteles: κελεὸν & λίβυον (galgulum & lædum habet translatio Gazæ) aues inter se amicas esse tradit. colere enim celeon fruteta & nemora (vt Gaza vertit: nos Græcè legimus, περὶ ποταμοὺς καὶ λόχμας, id est *iuxta amnes & fruteta*, quod placet, & vetus quoque interpres sic legit) libyum verò saxa & montes, suisq; locis vtrunq, contentum degere pacificè. Sed ne Aristoteles ipse sibi aduersetur, celeum & libyum, nunc amicas nunc inimicas inuicem aues esse scribens, priore loco non celeum (κελεὸν) sed κολιὸν per o breue in prima syllaba legerim, quæ auis vel galgulus est, vt Gaza vertit, vel potius picus viridis vulgò dictus. Quære in pico posteriore verò celeòs, quæ vt mihi videtur auis aquatica est, cùm Aristoteles scribit, degere eam iuxta fluuios. Puto esse genus gallinulæ aquaticæ: Κελεὸς auis est celerrima, vnde & κέλλειν verbum, celeriter pergere, Suidas & Varinus. apud Hesychium κελαιὸς scribitur. Sunt autem aquaticæ aliquot aues, cruribus longiusculis, admodum celeres cursu, vt quæ trochili etiam inde nominantur. Fuit Κελεὸς etiam nomen herois Athenis, Hesych. Aristophanes in Acharnensibus memorat aut fingit Celeum quendam (Κελεὸν) filium Amphithoi. Α᾽δελφεὸς fit abundante vocali epsilo, vt & κενεὸς nimirum, & fortè κελεὸς ὡς ἀπὸ τοῦ κέλω, Eustathius in Iliad. β. Καὶ τὸν ἱςὸν ποδα κελεὸν λέγουσι ἀπεικαζόμενοι, Etymologus.

DE CEPPHO.

A.

CEPPHVM Theodorus Gaza ex Aristotele fulicam interpretatur sed quoniam an rectè id ab eo factum sit, non satis mihi constat, & quæ hodie fulica a plerisq; populis qui Latinæ linguæ vestigia retinuerunt appellatur, nihil cum laris aut cepphis commune habere videtur, visum est priuatim de singulis, quæ apud authores obseruata nobis sunt, conscribere. Cepphus ea est auis quæ communiter larus dicitur, Scholiastes in Plutum Aristophanis, ex quo Suidas etiam & Varinus repetierunt. Cex, κὴξ, vel cauex, καύηξ, ab aliis larus, ab aliis cepphus exponitur, Hesych. sed plura de hac voce in Laro. Ego illorum potius sententiam sequor, qui cepphum non larum, sed λαροειδῆ, id est laro similem esse scribunt, vt Nicandri interpres & sequutus eum Varinus. Nam & Aristoteles vir hac in re omnium diligentissimus diuersas has aues facit, congeneres tamen esse conijcio, cùm locus vbi degunt, victus ratio, ingenium, & corporis species conueniant. Sed lari nomen latius patêre dixerim, quando & marini & fluuiatiles lari sunt: cepphi verò & cataractæ (quos supra quoq, larorum generis esse ex mea coniectura docui) marina duntaxat esse larorum genera, colore & magnitudine discreta.

Cepphus an fulica sit dubiũ est. *Larus.* *Cex vel cauex.* *Cepphus nõ larus, sed laro similis, vel lari species videtur.*

¶ Recentiores Græci (inquit Turnerus) qui post Aristotelem scripserunt, larum & cepphum eandem auem fecerunt, vt Erasmus in adagio λάρος κέπφος, ex Aristophane & eius interprete ostendit, (ex eo quidem quod hæc nomina in prouerbio coniunguntur, non est necesse vnam esse auem. quin magis quadrat, duas sed eiusdem naturæ leuitatis scilicet & stoliditatis aues simul nominari, ad hominem stolidum ac leuem & clamosum designandum: vt de improbis & mastigiis seruis similiter duæ aues diuersæ quidem, sed vtraq; variè punctis distincta, attagen & numenius in prouerbio iunguntur. Verùm ab Erasmo tantum coniunctas has voces in vnum prouerbium puto, nõ à veterum quoquam) Sed Aristoteles distinguit lib 8. de hist. anim. his verbis, Ἔτι δὲ λάρος ὁ λευκὸς καὶ κέπφος. Iam qua nam ratione autores istos conciliem, nescio, nisi dicam poetas rerum peculiares & proprias notas ac discrimina, philosophis multò negligentius obseruantes, aues corporis figura, natalibus & victus ratione similes, licet manifestis notis differentes, easdem aues fecisse, quas seueriores philosophi ad amussim omnia expendentes, in diuersas species distinxerunt (Atqui ego non poetas, sed grammaticos quosdam recentiores cepphum & larum confundere video, quod & ipsum facilè excusatur, si larus, vt ipse sentio, genus ad cepphum sit.) Post hæc quoniam Gaza cepphum interpretatur fulicam. recentiores aũt alij fulicam vanellum auem interpretantur, quam Germani kyuittam vocant, alij gallinæ aquaticæ nigræ genus, cui alba in fronte macula, de qua nos in Fulica recentiorum scribemus, reprehensis vtrisq; subdit. sed iam restat, vt quam auem fulicam (seu cepphum. ipse enim non distinguit) esse iudicẽ, ostendam. Est auis marina (inquit) magnitudine monedulæ, sed alis acutioribus & longioribus, colore tota albo, excepto nigro quem in capite gerit cirro rostro etiã & pedibus puniceis Hãc ego sæpe in mari nauigans cõsideraui, tum presertim quando vel deficiente vento, vel flante cõtrario, emissa anchora, ventum sequundiorẽ quiescentes expectauimus Hæc statim soluta anchora, gauiis comitata aduolat, ex purgamentis nauis eiectis, escæ nõnihil sibi promittens, diutino clangore defatigata tandẽ *keph* profert, vt *lars cob*. vnde à nostris marini cobbi dicuntur, Hæc Turne. qui hanc auem Germanicè ait vocari ein wyß meiwe/ Anglicè *a vuhite semeuvuth*, vel *a blak cop*. vocant aũt Angli laros quoq; *seecob*, id est cobbos marinos vt iam recitauimus. Gauiam albam (inquit idem) à fulica (*ceppho*) parum differre arbitror,

Descriptio cepphi ex Turnero.

solo nimirum cirro & rostro. Turneri de ceppho sententiam Eberus etiam & Peucerus confirmant. & sanè mihi quoq; placet hanc auem cepphum esse, & eandem fortassis Plinij fulicam propter capitis cirros: fulica vero recentiorum alia demonstrabitur suo loco. in laro etiam genera eius aliquot Germanicè nominabo, ex quibus num aliqua cum ceppho aut cataracta conueniant, diligentiores qui loca maritima habitant adeuntve, obseruabunt. ¶ Auicennæ interpres in historia animalium casu alicubi håbet pro ceppho, vt Albertus alicubi *fokocol*. Hispanus quidam cepphum seu fulicam sua lingua *cercétam* mihi interpretatus est, quod nomen ego querquedulæ magis conuenire suspicor. Auis quam Aratus cepphou dicit, ardeam Vergilius nominat, Perionius.

B.

Altera descriptio per partes.

Cepphus laro similis est, Scholiastes Nicandri. Plumis abundat, carne exigua præditus, Scholiastes Aristophanis. Gracilis est auis, (ἰσχνὸς,) carne nulla ferè, cùm tota propè ossibus & plumis constet. Leuissima est, vnde facilè vento impellitur, Hesychius & fluctibus innatat, Scholiastes in Plutum Aristophanis & Suid. & ab ipsa leuitate nomen tulit, vt cepphos παρὰ τὸ κοῦφον dicatur, Oppianus. Currit per summam aquam, Idem. Reliqua *vide* in *A*.

C.

Auis marina est. Maris spumã edit. Obstrepera est. Piscosis locis gaudet. Thunnos & delphinos sequitur. nunquam otiosa. Tonitrua pertimescit.

Cepphus apud mare victitat, Aristot. Auis marina est, Scholiastes Nicandri. Circa mare degit, Hesychius. Circa aquas semper moratur, Scholiastes Arati. Vescitur spuma maris, qua etiam obiecta capitur, Nicander. *Vide* in *E.* Maris spumam edit, vnde Aratus, Θηρεύων ἀφροῖο πλέω χλίδα λευκαίνοντα, Scholiastes. ¶ Auis est vilissima & obstrepera. λάλος, Scholia in Plutum Aristophanis. ¶ Currunt cepphi per summam aquam, & prosperum piscatoribus successum promittunt. versari enim his in locis gaudent, in quibus meliores piscium greges fuerint. thunnos maximè comitantur quòd ab ijs pisciculorum, quos dentibus suis discerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquuntur, quas cepphi statim ingurgitant sequuntur etiam delphinos, & piscium ab illis occisorum sanguine pascuntur. sed maris quoque spumam ingerunt. Nunquam sanè otiosos aut dormientes cepphos terra marive aliquis facilè deprehenderit. semper aut venantur, aut volitant. Ad tonitrua adeò timidi sunt, vt eorum sonitu exauditto ex aere in mare decidant. Generatio quidem eorum ex mari ne an ex aere sit, (locus hic in Græco codice nostro mutilus videtur.) non constat. nam terra etiam cùm tonuerit fructus quosdam (vt de tuberibus legimus) sponte emittit, Oppianus. ¶ Δισσαῖς τε πέτραις κέπφος ὡς προσηλωθεὶς χανὼν, Lycophron. Nicander cepphum celerem cognominat. ¶ Cepphum parturientem inprimis clamare aiunt. *vide* infra prouerbium, Cepphus parturit.

D.

Stolida est.

Cepphus auis est stolida, εὐήθης, Scholiastes Aristophanis nam facilè decipitur, vt dicemus in *E.* vnde homines stolidi & deceptu faciles prouerbio etiam cepphi dicuntur.

E.

Ratio cepphos capiendi. Cepphi aduerso vento volant.

Cepphi spuma capiuntur. appetunt enim eam auidius. quocirca spuma inspersa eos venati in vsu est, Aristot. Vescitur cepphus spuma maris, & eadem per piscatores (mare turbantes vt spumam colligant) obiecta capiuntur, Scholiastes Nicandri. Τῶν γὰρ (ἀφρῶν) δὴ ζαλεῦ τε πέσοι, καὶ ὑπὸ τῶν ὕπνωσε, Nicander. Piscatores marinam spumam cepphis eminus primum obijciunt, deinde propius subinde, donec paulatim ad manum vsq; illiciant, (aut manu ipsa spumam porrigant,) & ita facile capiunt, Scholia in Plutum Aristophanis & Suidas. ¶ Cepphi cùm ventum imminentem sentiunt, aduersi volant, vt pisces quoque contra ventum niti solent. sic enim vnda à capite eis defluens caudam versus, squamas eorum quo minus inhorrescant componit, (complanat.) Sic & cepphi gregatim cõtra ventum volantes, ne illum sequentibus pennæ ac plumæ peruertantur & rigeant, venti imminentis indicium præbent, Scholiastes Arati. Cepphi cum relicto mari gregatim in terram aduerso vento reuolant, ventum prænunciant, Wottonus ex Arato Nostri etiam fluuiatiles & lacustres lari (Holbroten) instante vento, in aere sublimes volitant, & vento se obuertunt.

F.

Carne sũt probi odoris prædita.

Caro cepphorum probi odoris est, excepta parte posteriore vltima, quæ sola lituum (lego limum Græcè legitur θιὸνς, malim θινὸς, id est litus, & sic quoq; legi potest, non limum. quanquam eodem sensu, in Gazæ translatione. Vetus interpres, quæ sola fœtet) olet. pinguescunt satis, & esui sunt, Aristot. Niphus lituum herbam exponit, sine authoritate.

G.

Cepphus quasi κοῦφος.

a. Cepphi auis præter alios Callimachus in Hymnis meminit, Scholiastes Aristophanis. Cepphus quidem dictus videtur quasi κοῦφος, à leuitate, cùm leuissima auium sit pro magnitudinis ratione: aut per onomatopœiam. Inuenio & κέμφος, apud Varinum, pro eadem aue Ciris etiam vel cirrhis auis, de qua priuatim inter Accipitres scripsimus, e genere cepphorum forsitan fuerit, propter causas illic assignatas. Ἀλιάποδι, τὸν κέμφον, ἢ θαλάττιον ὄρνιν, Hesychius & Varin.

Epitheton cepphi θοὸς, id est celer, apud Nicandrum.

Κεπφωθεὶς, ἐπαρθεὶς, ἐρεθισθεὶς, ἐξέως ἐλαυνόμενος, ἀπατηθεὶς, Hesych. & Varinus de homine nimirum leui, inconstante, aut stolido & facili deceptu. nam & cepphus auis leuissima est, & huc illuc vento impelli-

impellitur, & decipitur facile. legitur etiam κεμφωθεὶς apud Varinum eadem significatione. item Κεκεπφωμένος, ἐπτοημένος, apud vtrosque. Κεπφωθεὶς, καταγελασθεὶς. εἴρηται δὲ ἐπὶ τῶν ἀλόγως δι᾽ ὧν ἀνοήτως συνεπταισμένων, Hesychius non suo loco, nempe post Κεφαλον.

Prouerb. Cepphus larus. ¶ *h.* Prouerbia. Cepphus larus, Κέπφος λάρος, in garrulum ac vecordem dicebatur, præcipuè qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur ab auis ingenio ductum, quam spuma marina gaudere & capi aiunt, (*vide* supra in *E.*) Aristophanes vtitur in Pluto, interpres admonet cognomen esse prouerbiale. Rursum in Nebulis Cleonem larum vocat, quòd furtis ac rapinis inhiaret. Lucianus in libello de mercede seruientibus, Σεαυτὸν δὲ ἐπιθαρσήσας ταῖς ἐλπίσιν, ἐπιχείρει τῷ ἄγρᾳ εἰ θέλεις, καθάπερ ὁ λάρος ὅλον καταχανὼν τὸ δέλεαρ, id est, Sumpta verò fiducia venatum aggredere, si videtur, lari in morem, totam escam ore devorans. Athenæus indicat autem hanc (larum) Herculi attributam a priscis, quòd & ille fuerit ἀδηφάγος, atque iidem βουθοίνην esse vocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscibus. quo magis mirum est hodie religionis causa vulgus piscibus vesci. proinde congruet & in obsonatores, quod larus auis piscium sit appetens, Erasmus. Sed veterum nullus hoc prouerbio vtriusque auis nomine in ipsum coniuncto, quod sciam, vsus est: *vide* supra in *A.* Laros vocamus homines stolidos, εὐήθεις: eosdemq́; cepphos, à leui huius nominis auicula vt veteres docent, ἀπὸ κούφου τινὸς καὶ εὐμεταχειρίστου ὀρνιθαρίου, Eustathius. videtur autem εὐμεταχείριστον et idem quod κοῦφον significare, quòd vt vnumquodq; leuius est, ita manibus geritur & tractatur facilius. Κέπφος, τάττεται ἡ παροιμία ἐπὶ ἀλογίστων καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, Scholiastes Aristophanis. Καὶ κέπφοι τήρουντες ἀλώπεκι δόλοισι πέπεισθε, Aristophanes in Pace, vbi Scholiastes: Τηροῦντες οὐκ ἐπὶ τοῦ κέπφου, ἀλλὰ καθ᾽ αὐτό. κέμφοι (κέπφοι hîc legit Varinus, quòd placet) γὰρ οἱ κοῦφοι ἀπὸ τῶν ὀρνέων. ὅθεν καὶ τοὺς ἐλαφροὺς τινὰς φησὶ κέφους (fortè κέπφους) καλοῦμεν. A ceppho aue quæ leuissima est, ac facile vento impellitur, homo etiam leuis ingenij, (ὀξὺς καὶ κοῦφος, vt inconstantes & ardeliones) cepphus cognominatur, Hesych. Cepphus prouerbialiter dicitur pro homine vili & loquace, Suidas. Κευπὸς, κοῦφος, ἐλαφρὸς ἄνθρωπος, Idem & Varinus. Coniicio autem hanc quoque vocem deprauatam esse à ceppho, etsi literarum ordo in Lexicis obstet. *Cepphus parturit.* ¶ Cepphus (etsi Erasmus larum vertit, quod non probo) parturit, Κέπφος ὠδίνει, antiquitus dicebatur in eos qui pollicerentur ingentia, nihil dignum promissis exhiberet: aiunt enim cepphum auiculam cùm parturit vociferari hinc natum prouerbium, vbi quis magna præ se fert, pusilla præstiturus, Hæc ferme scribit interpres Aristophanis in Comœdiam Pacem, Erasmus Chiliad primæ Cent. 9. repetit autem idem Chiliad. 2. Cent. 2. vbi addit, Confine est illi, *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.*

Cercis. CERCIS, Κερκὶς, à Varino & Hesychio exponitur genus auis, radius textorius. stirps quædam, & piceæ aut populi (αἰγείρου) arboris cacumen. Est & crex auis, de qua infra, eadem fortè quæ κερκὶς. nam & Κέρκαξ apud Hesychium non alia quam crex est, per onomatopœiam dicta. *Cercion.* & CERCION apud Ælianum, de qua dicemus inter Moracillas.

DE CERTHIA.

Certhius Turneri.

NOVIMVS auiculam quandam exiguam, nomine certhiam, cui mores audaces, domicilium apud arbores, (καὶ οἰκεῖ περὶ τὰ δένδρα,) victus ex cossis, (καὶ ἐστι θριποφάγος,) ingenium sagax in vitæ officijs, vox clara, Aristot. historiæ anim. 9.17. Græcè legitur huius auiculæ nomen κέρθιος, certhius. Albertus in sua translatione legit *rarycheus*, vbi & alia quædam ineptè scribit, & pro thripophago, deuorare eam aliam quandam auiculam canoram, nempe *vinconem* Germanis dictum, (id est fringillam,) vocari autem Germanice Barchengel (de qua scribemus in Lanio, ficto à nobis nomine.

Crepera. ¶ Auis est quædam, inquit Turnerus, quam Angli *creperam*, id est reptatricem nominant, quòd super arbores semper repat, quam certhiam esse credo. Ea regulo paulo maior, pectore pallido (nos tota parte supina alba vidimus) cætera fusca & maculis nigris distincta est: voce acuta, & rostro tenui (oblongo instar vpupæ ferè) & leniter in fine adunco. nunquam quiescit, sed semper per arbores picorum modo scandit, & cossos è corticibus eruens comedit; Hæc ille. Eberus & Peucerus certhiam auiculam carduele minorem esse scribunt, variam, pulcram, audacem, voce clara, thripophagon, & Germanice

vocari Hirengryll (ab alijs puto Hirngryll) inter auiculas musicas maximè commendatam: quam nos infra inter chloridis species gryllum appellabimus.) Iidem repitraricem Turneri auiculam (quam ipsi Germanicè vocant Baumheckel (picum cinereum etiam Saxonicè Baumhecker vocant) & Baumkletterlin) calidrin Aristotelis faciunt, de qua supra scripsimus. Auicula (inquiunt) parua est, cinerea & *Calidris* varia, agilis & ad motum expedita. rectà sursum prorepit, & accliuia quæq, conscendit rectissimo tramite. (nisi fortè non hanc, sed auem quam nos Chlän vocamus, inter picos describendam intelligunt. nam eam quoque apud Saxones audio Baumhecker vocari.) Atqui ego cum Turnero potius senserim: quoniam calidris lacus & fluuios petit: quanquam dubius sum an culicilegam potius repitraricem illam Turneri (quam scandulacam Latinè dixeris) appellem. *Vide* infra in Cnipologo.) Aliqui Germanicè Rinnenkläber nominant. Vide ne potius dici debeat Rindenkläber, quod corticibus arborum adhæreat.

DE CHARADRIO.

A

CHARADRIVS auis est regia, futuri præscia, Kiranid. quam Gaza Latinè hiaticulam dici posse scribit, quod circa fluminū alueos & riuorum charadras, siue hiatus riparū versari soleat: alibi vero rupicem transtulit, a recto rupex. Hebraicam vocem *anapha*, אנפה, Leuit 11 & Deut 14 Septuaginta & Hieron charadrium transtulerunt [illegible] quanquam Niphus char[illegible]drum speciem

speciem noctuæ esse conijcit, eò scilicet quòd noctu se abdat. sed is noctuæ vocabulo nimis generaliter vtitur. Recentiores quidam obscuri, pro charadrio inepte caladrius, caladrion, & calandria scribunt. Sunt qui charadrium eandem ictero siue galgulo aut galbulæ auem esse suspicentur, quoniam Aristoteles icteri non meminit, & ex charadrij aspectu hic morbus curari tradatur. Vocatur autem morbus idem etiam regius, vt galbula auis alio nomine (vulgo Italis) *regalbulus* [& secundum aliquos *regaliolus* Suetonio] dicitur. hinc est quod Gerardus Cremonensis charadrium in Kiranide regulum conuertit. auem enim regiam charadrium esse Kiranides scribit, nimirum quod à regibus ad huius morbi curationem requireretur. Ego, ne quid confudisse videar, priuatim de singulis veterum recentiorumq; scripta recitabo. Hoc quidem certò nobis constat, galgulum siue galbulam Latinè dictum, qui hodieq; nomen in Italia retinet, non esse charadrium Aristotelis, quod historiam vtriusque conferentes facillimè deprehendent. De ictero aue plura *vide* infra in galgulo. ¶ Charadrium ipse conijcio eam esse auem, cuius imaginem apposui. Ea Germanicè alicubi, ni fallor, Triel vel Griel nominatur. Italis *coruz*. Hanc aliquando apud ciuem meum, qui vno aut altero anno domi aluerat, consideraui. Videtur nonnihil ad accipitris speciem accedere, nisi quòd nec rostrum nec pedes vncos habet, sed pennis vt accipiter aut tinnunculus subruffis est, collo, capite, pectore & ventre maculosis ijsdemq; partibus ex luteo subruffis, nisi quod colli pars posterior magis ad fuscum tendit. in dorso & alis maculas quasdam ruffas habet, cætero color fuscus his partibus. cauda breuis & angusta. magnitudo et quæ gallinæ paruæ aut columbæ. crura oblonga duos palmos excedunt, colore tota subluteo in quibus digiti terni, breuibus interiore parte membranis iuncti. digito posteriore caret, vt tarda & struthio. vngues breuissimi, mutili. Oculi magni, pupillam circulus flauus, vel aureus ambit. Rostrũ lõgiusculum, anterius nigricat, posterius flauet, extremis partibus inferiore scilicet superioreq; leuiter decussatis, quod in pictura non satis apparet. Omnino cognata est hęc auis pluuiali. Eius tamen nõ meminit Ruellius forte *guillemot* est Bellonij. Τεμάχλυλος enim est vt & pica marina & pluuialis. Dalechampius charadrium putat Diomedeam esse, ni fallor, sed authorem non adfert. Ego verò charadrio nihil conuenire cum Diomedeis puto, nec ardearum generis illam esse, vt falsò veteres quidam nempe Seruius & Stephanus putarunt, nec vllis alijs cognatas auibus sed sui omnino generis. Auis est hæc (cuius icon supra apposita est) stolida & stupida, vnde homines etiam stolidos nostri vocant Triellappen. Domi inclusa subinde obambulat. aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quippiam aliquando recto tramite, & si quid impedimento fuerit, transilit potius quam a via recta declinet oculos, etiamsi digitos admoueas, non claudit. facilè mansuescit nam etiamnum libera ruri, parum sibi timet ab homine. Aquatica est, & in pratis palustribus vel circa paludes degit. audiui aliquando in lacu nostro glacie astricto, manibus se capi permisisse. Noctu, etiam in domibus, mures captat. In Germania inferiore abundare audio, noctu vagari, & vocem tanquam fistulæ ædere. Videtur sanè & morbus arquatus siue icterus ei conuenire, cùm crura tota, rostrum & iris oculorum flauo luteóve colore in ea spectentur, & tota pars corporis supina ex ruffo colore pallescat. Hic igitur, nisi fallor, charadrius Aristotelis fuerit.

Caladrius & Calandria.

Auis regia.

Descriptio figuræ.

Audio etiam auem quę vulgò à Germanis quibusdam (circa Confluentiam) Wecker appelletur, mures captare quamobrem etiam mustela nominatur à Carolo Figulo, quòd mustelæ quadrupedis instar muribus insidietur: quæ an eadem sit charadrio nostro non possum asserere. ¶ Charadrius noster cùm domi aleretur imminente tempestate perquam inquietus erat.

B.

Charadrius colore & voce prauus est, Aristot.

C.

Vox charadrio praua. noctu apparet, die aufugit, Aristot. A Procopio Gazæo etiam inter aues noctis & tenebrarum amicas cum noctua, vpupa & vespertilione numeratur. ¶ Apud mare victitat, Aristot. & Suidas in voce H'μαερώ. Atqui Aristophanes charadrium aliasq; aues fluuiatiles ad ciuitatem auium condendam, aquam adferre fingit & charadræ, à quibus illi nomen, vt grammatici quoq; testantur, fluuiorum potius quam maris dicuntur, prærupta scilicet & confragosa cauernosaq; circa ripas loca, præruptos torrentium alueos Gaza transtulit in his enim versari gaudet. Nihil igitur prohibet & circa mare & circa dulces aquas charadrium degere. ¶ Charadrius sulfure interimitur, Ælianus interprete Gillio sed Philes qui sua ex Æliano transcripsit, charadrium titano poto perire docet. τίτανος autem calcem, interdum etiam gypsum significat.

Auis est nocturna.

Aquatica.

Sulfure necatur.

F.

Charadrium aliqui non aspectu, sed in cibo sumptum ab ictero liberare putant. *vide* mox in G. in vetere quidem testamento hæc auis mensis impura pronunciatur. causam adfert Procopius interpres Græcus, quod noctis ac tenebrarum amica sit, quemadmodum & noctua & vespertilio.

In cibis interdicta.

G.

Charadrius morbo regio medetur, vt affirmant quidam, si ab ægro vel conspiciatur duntaxat quocirca qui auem vendunt, abscondunt eam, ne ab ægro prius videatur quàm eam vendiderint, & ille gratis curetur, vt author est Euphronius. Andreas non hoc visam, sed in cibo efficere author est, Scholiastes Aristophanis. *Vide* etiam infra in prouerbio, Charadrium imitans. Charadrius ictericis

Morbo regio medetur.

medetur & si ictericus eum intueatur, refugit ille & auersatur oculis conniuens, non propter inuidiam remedij (vt quidam putant) sed quia contagione se affici sentit, transeunte in ipsum per obtutum alterius affectionis ceu fluxu quodam, Heliodorus libro 3. Æthiopicæ historiæ & Simocatus. Charadrius auis eximio naturæ beneficio affecta est, nam si quis ictericus in eam acerrimè intueatur, illa contrà sine nictatione ex animo respiciat, sic affectum hominem suo obtutu ad sanitatem reducit, Ælianus. Rubetam aliquis aspiciens vtcunq; optimè coloratus, pallore tanquam ictericus afficitur: & rursus charadrium intuens (χαραδριῷ τῷ γαλερῷ) liberatur, Philes.

H.

a. Χαραδριὸς quando autem significat, acuit vltimam. εἶδος ὀρνέου μεταβαλλομένου εἰς τὰ προσκείμενα, hoc est auis colorem rerũ obiectarum in se recipiens, (quanquam alij authores ictericorum duntaxat colorem ab eo recipi tradiderunt) pro charadra verò barytonũ est, χαράδριος (Erasmus legit χαράδριον gen. neutro, forma diminutiua) Scholiastes in Aristophanem. Auium nomina in ιος. quæ syllabas plures tribus habent, vltimam acuunt, vt χαραδριός, αἰγυπιός, Etymol. Χαράδρα, locus est inæqualiter concauus, φαραγγώδης, à verbo χαράσσειν: ἐξ οὗ καὶ ἡ χαράδρα ὀνοματοπεποίηται. ἴσως δὲ καὶ ὁ χαραδριός, Eustath. Concitant & charadræ melodiam quandam fluctibus suis, Scholiast. Aristoph. Χαραδριὸς ὄρνεον ὀνοματοπεποίηται παρὰ τὸ ἐν ταῖς χαράδραις διατρίβειν, Idem. ¶ Vatonum ac rupicum squatosa incondita rostra, Lucilius apud Festum: vbi an rupices charadrios intelligat, non constat.

Charadra locus concauus.

Charadrius auis vnde dicatur.

¶ PROVERBIVM. Charadrium imitans, Χαραδριὸν μιμούμενος, dici solitum de dissimulante ac rem vilem occultante. Suidas refert hunc senarium scazontem ex Hipponacte, Καὶ μὴν χαλινῶ, μὴ χαραδριὸν περνᾷς, id est, Et num charadrion quæso venditor cælat. (nos aliter distinximus, vt duæ personæ in hoc versu loquantur.) Item Aristophanes in Auibus: Ἄλλως ἄρ᾽ οὗτος, ὡς ἔοικ᾽, εἰς τὴν λόχμην Ἐμβὰς ἔπτηξε, χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Alioqui vpupa, vt videtur, saltum ingressa abdidit sese, charadrion imitans. Quo loco interpres narrat huius auis vim medicam (&c. vide supra in G.) Erasmus. Sed commodius videtur, vt charadrium imitans accipiatur pro latente vel occultato instar charadrij, non pro occultante: nam & charadrius ipse interdiu (vt diximus) latêre in cauernis, noctu prodire solet & cùm venduntur latere, occultarique à vendentibus. Εὐφρόνως ἐκ τοῦ χαραδριὸν μιμούμενος ἀξιοῖ δὲ χαραδριοὺς ἀποκεκρυμμένους, Scholiastes Aristophanis.

Prouerbiũ charadriũ imitans.

Socrates apud Platonem in Gorgia, quum Callinicen eò pellexisset, vt fateretur beatam vitam nõ esse sitam in copia rerũ, sed in perpetuo influxu: nam qui satur est, aut non sitit, quoniam nec molestiam sentit, nec voluptatem, lapidis more viuit, potius quam hominis: ita subijcit, Χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις, ἀλλ᾽ οὐ νεκροῦ, οὐδὲ λίθου. id est, Rursus tu charadrij quandam narras vitam, non mortui lapidisve. Marsilius vertit auem, quum Socrates videatur sentire de voragine, in quam quum perpetuò decurrat aqua, nunquam tamen expletur. nisi forte charadrius auis est de numero voracium, quemadmodum & larus, vt hinc nomen inuenerit à charadra ductum, Erasmus in prouerbio iam recitato Charadrion imitans.

Charadrij vitã narras.

¶ Ab his quæ apud veteres de hac aue leguntur, recentiorum quorundam & obscurorum scripta de eadẽ separatim proponere volui, quòd quædam sine authore & nugacia ab ijs tradantur. ¶ Charadrius est auis garrula, Rodolphus in Leuiticum. Auis est tota alba, vt quidam ferũt, quæ in Perside reperitur, (inuenta in Perside ab Alexandro,) sed illic quoq; rara, & atrijs regum requisita, eò quod, multi ei capiendæ, insidientur propter augurium (auxilium) quod ictericis ex ea præstatur, Albertus. Charadrios auis regia est futuri præscia. nam si infirmum intueri recuset, mortis signũ est. si verò aciem oculorum in faciem eius direxerit, omnem ab eo morbum aufert, & volans aduersus Solem, proijcit morbum: ita vt & ipsa & æger seruentur, Kiranides & Physiologus, & Albertus ferè similiter. Charadrius omne hominis ægroti malum intra se colligit, & in aere volans illic comburit atq; dispergit, Author libri de nat. rerum. Infirmum moriturum non respicit: sed si valetudinis restituendæ spes sit, aspectu suo omnem ab eo morbum ad se trahit, ita vt æger liberetur, auis ægrotet, & sæpe pro illo moriatur, Obscurus quidam Aristotelem falsò citans: qui hoc etiam addit, Hæc auis habet os crassum in crure, cuius medulla oculos caligantes si quis illeuerit visus claritatem in eis promouet. Pars interior femoris caliginem aufert ab oculis, Author libri de nat. rerum, & Albertus.

Recentiorum quorundam sententia de charadrio.

¶ Charadrij cor & caput gestatum, illæsum & innocuum ab omni infirmitate facit gestantem per omne tempus vitæ suæ, Kiranides.

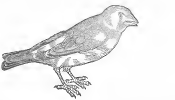
DE CHLORIDE.

A.

CHLORIS legitur apud Aristotelem historiæ anim. lib. 9. cap. 13. vbi Gaza luteam vertit, cùm alibi (semel scilicet lib. 8. cap. 3. vbi chloris in numero earum est quæ vermibus pascuntur. neque enim alibi ab Aristotele memoratur) chlorida luteolam vertat, diminutiua voce Latina Græcã eiusdem formæ: chloreũ verò luteam vel luteum, vtrunq; historiæ anim. lib. 9. c. 1. Hinc decepti quidam recentiores chloridem & chloreum vel confuderunt, vel non rectè distinxerunt. Chloridem mirum est Gazam vertisse

Chloris et chloreus an eadem sit auis.

Chloris à viriditate dicta.

vertisse luteam, cùm vulgò nota auis sit & à viriditate vocetur Græcè, Volaterranus & Niphus Itali. quibus & ipse assentior primum enim non probo quòd Gaza luteam aut luteolam vertent, cum chlorionem tamen reddat vireonem. quanquam scio χλωρὸν apud Græcos non de viridi tantùm, sed luteo etiam colore dici & vitellum siue luteum oui eodem nomine vocari deinde non aliquam lutei coloris auiculam, sed illam quæ a viriditate apud Germanos etiam denominatur, chloridem esse iudico: non ligurinum quam Germani ciselam vocant, vt Gyb. Longolius & Guil. Turnetus putauerunt, quòd illi acanthidis apud Aristotelem historia magis conuenire videatur. Vtrisq; obijci potest, quod & acanthis & nostra a viriditate dicta seminibus vescantur, chloris verò Aristotelis vermibus. Sed nos aliam chlorin non inuenimus in præsentia itaque distinguendi gratia moneo lectorem, ea quæ sequuntur omnia de nostra chloride intelligenda esse, quam & viridiam vocare libuit, vbi Aristotelis nomen non subijcitur. ¶ Nostra igitur chloris Italis appellatur *verdon* aut *verderro* aut *verdmontan*, alijs (ni fallor) *zaranto*, *caranto*, aut *taranto* alibi *frinson*, vt circa Tridentum Lusitanis *verdelham* Sabaudis *verdeyre*. Germanis Grünling / Grünfinck / alibi Kuttuogel / & circa Francfordiam ad Mœnum Tutter: alibi Rappfinck / quia semen raporum edit. Illyris (ni fallor) *zeglolka*. Turnerus acanthidem hanc auem facit, & Germanicè interpretatur, Kirßfincke / melius puto scripturus Hirßfinck / id est miliariam. non enim cerasis, sed milio vescitur, vnde apud aliquos Hirßuogel appellatur. Idem Turnerus in epistola ad me scripta *kirßfincam* istam (id est chloridem nostram) putat esse thraupin. Anglicè *a grenefinche*. Auis quę Gallicè *verdier* dicitur, & Græcè chloris, vulgo hodie à Græcis assarandos vocatur, vt in quibusdam Gallię locis *serrant*, Bellonius.

Chloris a viriditate dicta.

Viridia.

B.

Chloris à colore partis suæ inferioris pallido (ochro) dicta, Aristot. atqui nostra chloris vt & ligurinus, quam alij chlorin putant, nō infra tantum sed supra quoq; virent, nisi quòd pennas aliquot nigras in alis & cauda habent, ligurinus etiam in capite. Magnitudine alaudæ est, Idem. hæc magnitudo ligurino non conuenit, sed viridiæ. Videntur sanè hæ duæ aues tum natura tum corporis specie similes, magnitudine tantum differre. Grenefinca (viridia) nostra magnitudine passerem æquat. tota viridis est, præsertim mas in hoc genere, fœmina pallida est, Turner. Auicula quam Itali *zaranto* vocant, (eadem, ni fallor, viridiæ nostræ) ligurino similis est, sed paulò maior, rostro latiusculo, minus viridis per dorsum, in pectore & sub alis egregiè crocea nuces edit. vsus eius in aucupio notus.

Descriptio figuræ.

C.

Chloris vermiculis vescitur, Aristot. Viridia nostra inter spinas plurimum degit, & ex herbarum seminibus victitat, præcipuè carduorum maiorum & lapparum, vt acanthis minorum, Turner. Raporum etiam semen edit, vnde a Germanis quibusdam Rappfinck appellatur. Chloris nidum sibi ex symphyto (quod magna difficultate & reperitur & effoditur, Ælianus) stirpitus euulso facit: sed stragulum subijcit ex lana & villo. parit autem quatuor aut quinq;, Aristot. Chloris nidulatur in arboribus, Wottonus. Chloridis in nido cuculus aliquando parit, Idem. *Vide* in Cuculo. Viridia nidulatur in arboribus ramis salicum aut prunorum siluestrium. Cantat amœnè, Turnerus. Cantu & volatu libero est, Volater.

Cibus.

Nidificatio.

Cantus et volatus.

D

Viridia præ cæteris mansuescit Volaterranus. Cibum & potum è situlis haurire non recusat, Turnerus: attrahendo scilicet è cauea suspensas, vt in Carduele diximus.

Mansuetudo.

H.

Luscinia apud Homerum χλωρηὶς cognominatur, quòd in locis viridibus versari soleat vel quod simul cum virescentibus plantis, id est vere appareat, vel propter colorem, Eustathius. ¶ Chlorites gemma herbacei coloris, quam dicunt magi inueniri in scyllæ auis ventre, Plinius.

¶ Est & Χλῶρις apud Homer. Odyss. λ filia Amphionis (qui filius fuit Iasi regis Orchomeni & Pyli) & Persephones filiæ Mij, mater Nestoris, Eustath. & Innominatus Scholiastes hāc a Diana occisam

Χλωρηὶς, luscinia dicta.

Chlorites gemma.

Chloris dea est

filia Amphionis. Arcturi filia. Niobes filia. Nympha a Zephyro dilecta.

ferunt ob matris superbiam. Chloris Amphionis filia cursus certamine vicit in Elide ad Iunonis templum, Pausanias Fuit & Chloris Arcturi filia, cuius meminit Plutarchus in libro de fluuiis. Item Chloris vna ex filiabus Niobes apud Io. Tzetzen. Apud Argiuos Latonæ simulacrum est, cui appositam virginis imaginem a pallore Chlorin appellant, Niobes filiam fuisse, & Melibœam initio nominatam asserentes, Pausanias in Corinthiacis. Chloris nympha apud Textorem, cuius epitheta, Zephyritis, candida, verna, florigera. fingitur hæc a Zephyro dilecta & in vxorem ducta, cui ille in munus amoris ac violatæ pudicitiæ, omne ius in flores concesserit, & pro Chloride Floram vocauerit. itaq; dea florum habetur. Lampsacidæ flores candida Chlori tibi, Claudianus. Est etiam Chlôris mœcha vetula apud Horatium Carm.3,15.

Mœcha vetula. Grünlinger.

¶ Viridiæ quam Germani Grünling vocant, similis est alia auis ijsdem dicta Grünlinger/ eadem (ni fallor) magnitudine, sed rostro vnco & viridior.

Greßling.

¶ Alia præterea Greßling/ quasi graminea vocatur, dorso viridi, rostro albicante, magnitudine fringillæ, ventre albicante & fusco, cantu satis suaui.

DE CITRINELLA.

CITRINELLA in quibusdam Italiæ locis, vt Tridenti, nominatur auicula chloridi nostræ vel ligurino congener, pectore luteo seu citrino, capite cinereo. in caueis alitur propter cantũ quo mirè excellit, præ omnibus huius generis serino tantum excepto papaueris nigri seminibus vescitur. Galli vocant *tarin*, & alibi (vt circa Auinionem *terin*, Neapolitani *lequila*, Tusci *saré*, nostri Zitrynle. Hanc si quis chloridem esse malit a flauo citrinóve colore partis inferioris, concedam. ¶ Capiuntur in altis Heluetiæ montib. & alpibus, vt retro thermas Fabarias.

Canaria.

¶ Similis huic est, vt audio, Canaria dicta auicula, quæ è Canarus insulis sacchari feracibus aduehitur, suauissimi cantus.

Auicula aurea.

¶ Auicula aurea, *vccello d'oro*, ab Italis dicitur, auicula parua instar citrinellæ, & admodum canora, aureo pectoris colore, vnde & aureola dici posset Latinè, ex Italia ad Germanos adfertur.

Gyrola.

¶ Citrinellis etiam comparatur, aut ligurinis magnitudine & partim colore, auicula in quibusdam Germaniæ regionibus, vt Alsatia, *gyrola* (Gyrle) nomine, per onomatopœiam vt conijcio, cantu laudatissima. Serinus etiam auis de qua nunc scribam, alicubi Girlitz vocatur.

DE SERINO.

AVICVLA cuius hæc icon est, cantu egregiè musico omnibus huius generis (etiam citrinellæ) prælata, Italicè (vt audio *serin* vocatur, vnde nos etiam serinum diximus. Gallicè *cedrin*, haud scio an à colore citrino nam ligurinum auiculam refert, & magnitudine & colore partim, pectore ac ventre scilicet ex viridi fulvescens: parte superiore partim eiusdem coloris, partim fusca. In primis mansuescit, & ad multos annos (tredecim aut quatuordecim) caueis inclusa alitur. Væneunt apud nos quæ cantu præstant, singulæ statêre duplici, aliæ sesquistatêre aut tetradrachmo. Germanicum ei s nomen est Fädemle: & in Heluetia alicubi Schwederle (quamuis aliqui diuersam hanc esse auiculam volunt) circa Francfordiam ad Mœnum Girlitz: vt alia quædam parua auicula huius generis in Alsatia *gyrola*

Scartzerini.

¶ Non aliæ sunt, vt audio, *scartzerini* dictæ auiculæ, circa Tridentum capi, & ad Germanos deferri solitæ, a quibus Hirngryllen appellantur. suauiter cantillant. & fortitan nomen eis a continuo cantu factum. nam vt grylli in agris apricis & circa balneas ac fornaces cantu suo continenter vtuntur. aut fortè quòd vocem mirè flectant & varient ad suauitatem modulationis,

quasi

quasi ut quadam intellectus & phantasiæ id faciant nam & homines εὐφαντασιώτους, hoc est qui phantasia valent, gryllos cerebro continere vulgus dicit. est autem Hirn / Germanis cerebrum. aut potius quòd summa & argutissima vocis acutie cerebrum penetrare videantur. circa Francfordiam simpliciter Gryllen appellant. Itaque Latinè etiam gryllum aut gryllodum, & Græcè similiter γρύλλον ἢ γρυλλώδην, hanc auem appellemus licet. Capiuntur & in Germania apud Carinthios. Augustæ Vindelicorum simul vterq; sexus (canit enim vterque) trium staterum siue drachmarum duodecim pretio vænit, vt audio. Magnitudine sunt qua ligurini, vel paulò minores, sed minus lutei. Capiuntur etiã in Heluetiæ nostræ montibus ac syluis quibusdam, & circa Vocetium mõtem, & circa Bellinzonam. Auceps quidam apud nos cum vtrunq; sexũ domi inclusum aleret, ita vt aliqua volandi libertas esset, pullos etiam ex eis habuit. sed aliquando cum pro mare gryllo marem ligurinum adhibuisset, oua quidem nata sunt, sed ex quibus fotis nihil prouenit.

Gryllus vel gryllodus.

DE CHLORIONE SEV CHLOREO.

CHLOREVS, quem Theodorus quandoq; luteum, quandoq; luteam vocat, mea quidem sententia longè alia auis est, & maior quàm chloris. nam turtur & chloreus pugnant Aristoteli, & occiditur à chloreo turtur. Ad hæc chloreus & pipra dissident. oua enim inuicem exedunt, apud eundem. Et coruus & chloreus pugnant, vt refert Plinius: nisi fortè exemplaria hoc in loco sint mendosa. In hoc genere lutearum nonnulli vireonem marem esse opinantur, Ælianus. Mihi sanè chloreos & chlorion Aristotelis vna eademq; auis videtur. quod inde etiam conijcimus, quoniam à chloreo turtur vincitur, chlorioni turturis magnitudo tribuitur. frequentius autem quarum magnitudo conuenit pugnant & committuntur. Plinium etiam video non distinxisse. Pugnant (inquit) coruus & chloreo, noctu inuicem oua exquirentes: qui locus translatus est ex Aristotelis historiæ anim. lib. 9. cap. 1. vbi Græcè legitur πίπρα καὶ χλωρεύς. Iam vt chloreum à chlorione recentiores quidam non rectè, vt ipse conijcio, separant: sic chloridem & chloreum confundunt, vt supra ostendi in Chloride A. Guil. Budæus, Gyb. Longolius, & Guil. Turnerus & alij quidam recentiores chlorionem auem interpretantur illam quæ vulgò *oriolus* dicitur, Gallis *lorion*, nobis Widewal. de quo nos inter picos agemus. Iidem Longolius & Turnerus diuersum à chlorione chloreum rati, Germanicè interpretantur Gälgorß / quem ego passerem spermologũ esse suspicor, & à Saxonibus vulgò Wonitz nominari. sic enim chloreum Eberus & Peucerus interpretantur, Turnerum scilicet sequuti vt in alijs plerisq;. ¶ Habent Itali auem quæ circa Bononiam *regalbulo* & *rigey* vocatur, quam in Galbula describam: & Germani aliam habent quam à rostri figura cruciatam indigetant, nos Loxiam diximus: quarum alterutram potius chlorionẽ esse conijecerim quàm vel oriolum vel passerem spermologum nostrum: sed animus magis ad galbulam inclinat. ¶ ALSECRAH est auis viridis nota Damasci, Andr. Bellunen. hæc chloris ne an chlorion sit, inquirant quibus occasio fuerit.

Chlorus cum turture & coruo pugnat.

Chloreus & chlorion eadẽ est auis.

Galbula.

Loxia.

Alsecrah.

¶ Vireo (chlorionem sic Gaza reddit, nescio quàm rectè, cùm Plinius non viridem, sed totam esse luteam scribat hanc auem, & Gaza alibi chlôrin auiculã luteam & luteolam verterit, & similiter chloreum quem nos eundem chlorioni esse sentimus luteum luteámve) docilis & ad vitæ munera ingeniosus notatur, sed malè volat, nec grati coloris est, Aristot. non mirum autem si χλωρὸν siue viridem siue luteum colorem in hac aue ingratum dixerit, cùm eundem in chloride etiam improbarit. Et rursus, Vireo totus viridans (χλωρίων δὲ χλωρὸς ὅλος) ex obscuro est, (hoc Gaza de suo addidit.) Hyeme hic non videtur, sed æstiuo solstitio potissimum venit in conspectũ, discedit ex ortu arcturi syderis, Idem, Plinius & Ælianus. Magnitudine turturis est, Aristot. Vireo in luteæ genere mas, vitæ munerũ sciens est, simul & aptus ad quiduis discendum, ideoq; & laboris in discendo patiens, Ælianus. Chloreus, vulgò etiam gloreus siue grallus, de genere milui parui est, vt dicunt, Niphus ineptam Alberti sententiam secutus. nam pro chlorione Albertus habet glaro, & imperitissimè exponit genus milui parui, qui turturis pullos è nido rapere conetur, & impugnando parentem etiam aliquando interimat. Idem Albertus ex loco Aristotelis de hist. anim. 9. 15. pro chlorione habet florierus. hanc auem Auicenna (inquit) vocat *haudon* (aliàs *halydon*) imitatricem esse scribens gestuum humanorum sicut simia, & cantũ exercere persuauem: linguam extremam non habere acutã, pravi coloris esse qui aliquantulum ad nigredinem pallidam declinet. Chlorioni hostis est crex. nocet enim & ipsi & pullis. ex flagratione (incẽdio) procreatam hanc auem fabulantur quidam, Aristot. ¶ Χλωρεὺς, ὀρνιθάριον χλωρόν, Hesych. & Varinus. Χλωρίων, ὁ χεῖον κόπρου, id est matula vel receptaculum stercoris, & auis quædam, Hesychius. apud Varinum χωρίον per ω magnum in vltima scribitur. ego pro aue χλωρίων scribendum puto, pro matula (vel latrina fortassis) χωρίον. Χλωρεῦον, genus animalis, Suidas. ego potius χλωρίων legerim, genus auis. Φωκίων, auis quædam, Hesych. suspicor autem hîc quoq; χλωρίων legendum.

Descriptio chlorionis.

Crex hostis chlorioni.

CHYRRHABVS, χύῤῥαβος, auis quædam est, Hesychius & Varinus. Sigismundus Gelenius propter nominis similitudinem, eandem auem esse conijcit quam Germani *scarbum* vocant, quem inter mergos magnos descripsimus. Sed vbi descriptiones ipsæ desunt, nihil momenti adfert nominum similitudo.

Chyrrhabus.

DE CICONIA.

A.

Ciconia ab Hebræis chasida dicta est a pietate & benignitate.

CICONIAM Hebræi vocant chasida, חסידה, vt recentiores Iudæi ferè interpretantur, & Munsterus in Leuitico & Deuteron. & Iob 8. & Hierem. 8 transtulit. accedit etymologia pietate & benignitate insignem auem indicans, qualis ciconia apprime est: quin etiam certo tempore abit rediťq;, quod Hieremias propheta illi tribuit. Quamobrem diuersas interpretũ opiniones miramur: nam Dauid Kimhi ex magistrorum sententia vulturem albũ interpretatur. *daiah lebana*, id est miluum album, vt P. Fagius interpretatur. hunc verò aiunt (inquit) *hasida* dictum, quod faciat gratiam vel pietatem cum

cum sodalibus suis, distribuendo eis cibos suos. R. Salomon Leuitici 11 ea repetit quæ D. Kimhi transcripsit: additq́, vulgo dici צִיגוֹנְיָא, ciconia: idem sentit Abraham Esra. Aquila, Symmachus, & Theodotion Zachariæ quinto (vbi alas mulierum quas Propheta per visionem vidit, alis comparat auis chasida, Munsterus miluum vertit) herodium verterunt. Hieremiæ octauo Symmachus & Theodotion vocem Hebraicam posuerunt, Aquila herodium vertit. Rursus septuaginta Leuitici vndecimo & Psalmo 104 herodium, Deutero vero 14. pelecana, Zachariæ quinto epopa, id est vpupã. Hieremiæ 8. Hebraicum relinquunt (Hieronymo teste) ἀσίδα enim transtulerunt, vt & Iob 39. Hieronymus in Leuitico & Psalmo 104. herodium conuertit, in Deuteron. onocrotalum & Hieremiæ 8. miluum pro chasida, pro agur vero (עָגוּר de qua voce plura dicã in Grue A.) ibidem ciconiam. Symmachus 10 & Sexta æditio Psalmo 104. ἰκτῖνον id est miluum. Rabi Salamon Zachariæ 5. vulturem putat Deuteronomij 14. Chaldæus interpres pro chasida habet *charadita* חִוָרִיתָא, quæ vox ad Græcam herodius alludit, (alias *chorata*, חוּרְיָתָא forte a candore, Fagius) Arabs *zakid*, צָקִיד, Persa Hebraicam vocem relinquit. Arnobius & Augustinus Psalmo 104. fulicam reddiderunt. Chasida (inquit Munsterus) auis est, quam translator noster vocat miluum & porphyrionem. Rabi verò Dauid & Abraham, dicunt esse auem magnã quæ nidificet in sublimioribus domibus & abietibus ac per singulas hyemes & æstates locum mutet. ¶ Vires quas fimo ciconiæ Dioscorides tribuit, Serapio illum locum transferens auis lacalic fimo adscribit, Albertus pro ciconia lalath habet nimirum ex Auicenna, vbi transtulit locum ex Aristotelis historia animalium 9. 13. quanquam ipse ciconiã hac voce significari nesciuit. Alibi etiam apud eundem (ex Aristotelis hist. animal. 9. 6.) *ledach* pro ciconia scriptum inuenio. Sebastia-20 nus Munsterus in Lexico trilingui post Hebraicum ciconiæ nomen chasida, hæc etiam subiungit: *deuta* דְוִיתָא *chauaritha*, חוּרִיתָא *machuautha*, & fortè *machuata*, מְחוּוָתָא quæ ego omnia Chaldaica esse puto. *Alocolobris*, id est ciconia, Syluaticus.

¶ Græcis πελαργὸς dicitur, quod nomen etiam hodie seruant. Italis *cigogna* vel *zigognia*. Hispanis *ciguenna*. Gallis & Sabaudis *cicogne* vel *cigogne*. Germanis ein Storch vel Storck. Saxonicè ein Ebeher, vt Turnerus refert. Rostochij & alibi in Germania Adebar vel Odeboer. Flandris Houare. Anglis *a storke*. Illyrijs *czap*. Polonis *boczan*. Turcis *leglek*.

B.

Ciconiæ in Heluetia abundant, præsertim ijs in locis à quibus paludes aut lacus non procul distant. Transpadana Italia iuxta alpes Larium locum appellat, amœnum arbusto agrum, ad quem ciconiæ nõ permeant, sicuti nec octauum citra lapidem ab eo, Plin. In Fidenate agro nec pullos nec nidum faciunt, Idem. In Germania auis est notissima, Britannis verò plerisq; omnibus tam ignota est, quàm quæ omnium ignotissima. nec mirum, cum nusquã in insula nostra nisi captiua ciconia videatur. Auis est mediæ magnitudinis inter gruem & ardeam, pennis albis & nigris distincta: crura longa habet, rostrum gruinum, sed rubrum & crassum, Turnerus. Ciconia alas habet nigras, & caudam aliasq; partes albas, Albertus. Sunt qui ciconiis non inesse linguas confirment, Plinius. Hoc & Germani in grypho quodam insinuant, Ein Vogel ohn Zungen/ Der ander saugt seine Jungen/ etc. ¶ Ciconiæ cur habeãt rostrum magnum & collum oblongum, meminit Galenus lib. 11 de vsu partium. Ciconia δολιχόδειρος est, (id est collo prælongo.) Rostrum ei rubicolor, rectum & orthogono acuto persimile. Linguam habet quidem, sed breuissimam. Pedes etiam vt rostrum rutilescunt. In pullis vero rostra simul ac pedes 40 fusco colore cernuntur, Gaspar Heldelinus. Crura ei procera & excelsa, Idem. Est Antuerpiæ ciconia Indica, rostro gibboso, alis rubris, pedibus anserinis: quæ vtrum Phœnicopterus sit dubitari potest. Ex literis cuiusdam ad Gesnerum.

Ciconia quibus in locis degant.

Ciconia Anglis ignota.

Descriptio eius.

C.

Glotorat immenso de turre ciconia rostro, Author Philomelæ. Ciconias ferunt linguas non habere, verum sonum quo crepitant, oris potius quam vocis esse, Solinus. Ciconiæ quasi *cicaniæ* a sono quo crepitant dictæ sunt, quẽ rostro quatiente faciunt, Isidorus. Idem de voce ciconiæ clangere dixit. In Pythonos comæ congregatæ, inter se commurmurant, Plin. Extat Philostrati epistolium ad Epictetum huiusmodi: Εἰ κρότῳ ἀσμένως χαίρεις, καὶ τοὺς πελαργοὺς ἐπειδὰν παριόντας (fortè παριόντες) ἡμᾶς κροτοῦσι, ἡγοῦ δῆμον (δήμου) τοσῷ τῷ σωφρονέστερον (scilicet κροτεῖν, aut lege σωφρονεστέρως) τῶν Ἀθηναίων, ὅσῳ μηδὲ αἰτοῦσι 50 μισθὸν ὑπὲρ τοῦ κροτεῖν. Hoc est, Si plausu temerario delectaris, ciconias etiam cum prætereũtibus nobis applaudunt modestius Atheniensium populo id facere putabis, quòd gratis & absq; mercede plaudant. Ciconiæ pulli vocem gauiis (vanellos puto intelligi) pressiorem parentum desiderio emittunt. porrò sono illo, qui siue arteriæ interioris vehementiore impulsu, siue (quod magis videtur) modulata linguæ rostriq; cõplosione æditur, certe vix est alius vel gratior, vel plausibilior. Hoc crepero sono ver prænuntiat, coniugem salutat, gratias Deo factori eglottorat. Videtur autem hoc verbum (glottorare) ἀπὸ τῆς γλώττης factum, Gaspar Heldelinus.

De ciconiæ voce.

Glottorat ciconia.

¶ Circa Thessaliam aiunt tantam serpentium vim prouenire, vt nisi à ciconijs cõficerentur, incolas pellerent, Aristot. in Mirabil. Circa Alexandriã in sinistra Nili parte, fertili & herbosa, aues aquaticæ per hyemem collectæ videntur, quarum copijs campi & prata albent, præsertim ciconijs, quas Ægyptij meritò amant, cùm propter ranas quas illic nimis abunde nascentes ciconiæ consumunt,

Serpentibus, ranis, aliisq; venenatis animalib. vescitur.

tum quia serpentes etiam integros deuorant, Bellonius. Ciconia duo maximè loca victus quærendi gratia infrequentat, stagna scilicet & prata. E stagnis lacubusq;, adde etiam paludibus, varia quidem & multa animalcula, sed præcipuè omnis generis ranas mira celeritate comprendit, comprensa statim iactu quopiam non fallente in fauces deijcit, deiectas stomacho recondit. Verum eas modo ranas infensius insectatur, quæ regni sui (aquarum) terminos egrediuntur. Cæterum prata ea potissimum frequentare insueuit, quæ in conuallibus aut locis irriguis iacent, quod genus Græci βεθυλλίμεις (sic habet liber impressus) vocãt: inde lacertas, chersydros aliosq; serpentes, ranas calamitas, aliasq; pratorum pestes capit, maximè autem cicilias (cæcilias, id est cæcos serpentes) quibus vnicè delectatur, sectari solet, Gasp. Heldelinus. *Serpente ciconia pullos Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta*, Iuuenalis qui arguẽs Romanos quorum liberi tales euadebant, quales à parentibus instituebãtur memorat naturã ciconiæ eiusq; pullorum. hi enim à teneris assuefacti colubris vescuntur. Ciconia circa lacus & paludes degit, ranas, bufones, angues & pisces comedens, Turnerus. Multifariam serpentibus insidiatur, eosq; deuorat & alia venenata animalia, nec inde perit. bufonẽ verò non nisi in magna fame gustat, tanquã præ cęteris venenosum, Author libri de nat. rerum.

De eiusdẽ gressu.
¶ Quædã in ingressu ante se pedes iaciunt, vt ciconiæ & grues, Plin.

Volatu.
¶ Ciconia volans pedibus tanquã gubernaculo nauta, cursum moderatur porrectisq; in caudam quæ breuior illi contigit, pedibus per magnũ aera contendit, Gasp. Heldelinus.

Dormiẽdi ratione.
¶ Cur grus, ciconia, & aliæ quædã aues dormientes vni tantum pedi innitantur, & caput humero alteri imponant, Hieron. Garimbertus quærit quæstione 51.

Nidificatione.
¶ Neq; enim hirundines & ciconiæ, quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt, Varro. Apud Germanos in summis tectis, aliquando in ipsis summis fumarijs nidulantur, Turnerus. Nunquam nidos extruunt, quin lychniten dictum lapidem imponãt, quasi facem adhibentes vt oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquent, vt aquilæ aetiten, Philostratus in vita Apollonij. Turdi vt non aduenæ volucres faciunt pullos, vt in agro ciconiæ, in tecto hirundines, &c. Varro. Ciconia primo proximus aduentu veterem nidum repetit, quem si quidem saluum & incolumem inuenit, collectis hyberno situ sordibus statim repurgat, instauratq; sin fauiore aliqua ventorum tempestate deiectum cernit, ramentis illico vndiq; ex agris palustriq; vlua comportatis, possessionem sedis nouo nido occupat. Pomeria primum rotunda sciotherico (quod vulgus Mathematicorum concauum vocat) valde similia figit, mox ædificat, deinde constabilit. Postremò si quid distortius horret, admirabili quadam rostri industria in ordinem componit. Nidificat autem in æditioribus ædium fastigijs, aut aridis proximè, idq; rarius, arboribus, Gasp. Heldelinus.

Coitu.
¶ Veneri non alibi indulgent quam in nido.

Partu.
Oua triginta non amplius diebus fœmina, quatuor, anserinorum tum magnitudine tum colore ponit: quæ quamprimum, variatis quidem vterq; vicibus, plumis fouent.

Incubitu.
Obit autem pater incubandi munus tantisper, dum illa sibi per otium cibum quærat. Incubitum, nisi asperior tempestas impediat, spatio mensis, vt plurimum absoluunt, Gasp. Heldelinus.

Migratione & locorum mutatione.
¶ Ciconię quo nam e loco veniant, aut quo se referant, incompertum adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo, illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ congregantur in loco certo: comitatæq; sic, vt nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo vidit agmen discedentium, cùm discessurum appareat. nec venire, sed venisse cernimus. vtrunq; nocturnis fit temporibus. Et quamuis vltra citràve peruolent, nunquã tamen aduenisse visquam, nisi noctu existimantur. Pythonos *comen* vocant in Asia patentibus campis, vbi congregatæ inter se cõmurmurant, (vbi primo aduentus sui tempore ciconiæ aduolant, Solinus.) eam quę nouissimo aduenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum, post idus Augustas non temere visas ibi, Plin. Simulatq; ciconiolæ in pennas integras excreuere, tamq; alarum firmiore ope leniter spirante aura, nido se tollere, mox proxima nido tecta circumuolare audent: deinde libero etiam cælo sublimes ludere sustinent. Postremo cùm finitimas ciconiarum ædes obuolitantes, ad alarum facienda pericula euocant: id quod idibus Iunij faciunt (eo enim tempore nidos primum egredientes deserunt, euolantq; ac reuolant accedit quòd è pratis ipsę quod sumant ductu instinctuq; parentum venantur) nim inquam, solertissima quadam ingenij perspicacitate profectionis tempus obseruant est autem sub æstatis exitum circiter idus Augusti, (circiter diem ascensionis Mariæ) Gasp. Heldelinus. Et rursus, Idibus Augusti ciconiæ iuuenesq; senesq;, collecto agmine pulcerrimo, iter laboriosum illud per noctè luna ingrediuntur. Priusquam verò mare traijciunt, omnes quas quidem agri nostri emittit, Athesim Galliæ flumen, non ita procul ab Sextinianis aquis, seu (vt alijs placet) Sestianis aris, nimirum vbi Marius Cimbros ferro fudit, congregantur. Illic habitis inter se publicis cõciotubus commurmurant, exercitũ lustrant, cognitionibus diem vnum aut alterum traducunt, iudicia grauiter exercent & si quam tardatior segnities morata est, aut adulterij crimen conuicit, eam communibus sententijs dispungunt occiduntq;. Cæterum abituræ aquilonis secundum flatum prudenter expectant. qui simulatq; pronior incidit, tum ceu lege prædicta die abitum maturant. Auium multa genera locum ita murant, vt certum sit vnde & quò se recipiant: ciconiæ verò vnde veniant, quò reuertantur, non satis constat. Quidam ex Lycia volare aiunt, alij ex Æthiopia, quo loco inchoata exundatione Nili fœcundatur Ægyptus, Oppianus in Ixeut. Ciconiæ hyeme latent, Aristot. hyeme sub aquis conduntur, Fulgosus. nidos eosdem repetunt, Plinius. Audio ciconias cum gruibus (non simul sed diuersis temporibus) iniurias frigoris fugientes,

mutatione

mutatione cæli solum vertere, ac rursus hyberno tempore exacto, ad patriam sedem remigrantes, cùm illas, tum has, sicut homines, domum, probè tudos suos recognoscere, Gillius ex Æliano. Vulgus agreste & rapa post ciconiæ discessum malè seri putat: nos omnino post Vulcanalia, & præcocia cum panico, Plinius. Ciconiæ à nobis prius recedunt quam hirundines, Albertus. In Heluetiam ad nos aduentare solent circa octauum calend. Martij. Ciconiæ quæ æstate in Europa sunt, magna hyemis parte vt in Ægypto, sic etiam circa Antiochiam (iuxta Amanum montem) degunt, Bellonius. Et rursus, Cùm circa Abydum essem vicesimo quarto die Augusti, ingentem ciconiarum vim conspexi, quæ ad tria vel quatuor millia accedere videbatur. Volabant illæ a Russia & Tartaria, & Hellespontum agmine decussato transuersum traijciebant. Et cùm supra Tenedum insulam essent, longo per anfractus tractu se conuertebant, donec in circulum omnes colligerentur. inde priusquam longius à faucibus Propontidis pergerent, in minores aliquot turmas supra viginti se distribuebant, & se inuicem versus meridiem sequebantur. Haud equidem adfirmare ausim, quod quidam authores sunt hybernis in Africa ciconias diebus delitescere, perinde vt apud nos gauias (vanellos, vt conijcio, sic vocat) hirundinesq; factitare ferunt. & cùm has tum illas (id est gauias & hirundines) aspera hyemis tempestate, in cauas se ad mare stipites cōdere, folijs aridis muscoq; obtectas velut demortuas latere vulgò aiunt. Sed hoc ne modo, an in longinquioribus Aphricæ terræ montium recessibus ciconiæ lateant, tanquam incompertum in medio relinquimus, Gasp. Heldelinus. Ciconias ex Africa vsq; ad nos proficisci, multorum non incerta opinio persuadet, Idem. Circiter x. calend. Martias ciconia mas aduentare consueuit, Idem. Et rursus, Ciconia mas verno aduentu coniugem suam ad summum decem dies anteuertit. Tum nido, si forte violatum inuenerit, reparato, coniugem solicitus expectat ea aliàs prius, aliàs decima demum nocte, pernox scilicet, aduentat. Huius ille aduentui mirè gratulatur & alis applaudit. Vbi autem nido eam accepit, dij boni, quæ dulcissima salutatio? quanta ob felicem aduentum gratulatio? quos applausus? quos complexus? quàm mellita cernas oscula? Atq; interim lenes quoq; susurri quidam audiuntur. Ciconiæ aduentus cum alijs omnibus gratissimus est, quòd dura hyemis tempestate sint leuati, tum maximè illis qui angusta contractaq; paupertate premuntur. is certè qui primus ciconiam venisse aduertit, in quemcunq; incidit pleno ore Homeri illud decātat, Δὸς μοι εὐαγγέλιον ὅτι ἦλθε πελαργός, Idem. ¶ Mox primo vere pelargi (id est ciconiæ) simul gregatim pergunt: vt & aliæ aues, anseres feri, anates, aliæq; quæ ab Ægypto, Libya & Syria aduolant, & in Lyciam ad flumen Xanthum perueniunt. vbi prælium committunt cum coruis, cornicibus, colis (κολοιοὺς, id est graculos intelligo) vulturibus & quibuscunq; carniuoris. Nam hæ quoq; præsciunt tempus, & eodem adueniunt omnes. Tum pelecanorum (lego pelargorum, vel pelargorum & pelecanorum, vt inferius quoq; legitur) exercitus in altera ripa fluminis aciem instruit: corui autem & vultures aliæq; carniuoræ in altera consident. Totum verò sextum (videtur locus corruptus) mensem in pugna expectant. sciunt enim dies in quibus aggressio futura est: qua facta clamor ad cælum vsq; auditur, & in flumine sanguis vulneratarum auium apparet, ac pennæ plurimæ euulsæ decidunt, quibus Lycij lectos suos faciunt. Finito iam conflictu dilaniatas reperiunt innumeras aues, cornices aliasq; carniuoras, & ab altera parte non paucos pelargos & pelecanos. Quòd si (pelargi &) pelecani vicerint, conijcitur inde tanquam ex certo signo, abundantiam omne genus frugum futuram: sin carniuoræ, ouium & boum & aliarum quadrupedum fœcundus prouentus expectatur, Kiranides. Sed cornices ciconiis inimicas esse parum est verisimile, si verè ab alijs scribitur non aliter quàm ijsdem ducibus eas migrare, vt in *D.* referam.

Pugna cũ alijs auibus carniuoris.

¶ Videtur ciconia caput perquam rheumaticum habere. nam de rostro eius aqua subinde exstillat, & magis hyeme, Author libri de nat. rerum.

D.

In ciconia admiramur ingenium & prudentiam, iustitiam, gratitudinem, temperantiam, & naturale in alias quasdam aues odium. Primò igitur de ingenio ac prudentia ipsarum, de reliquis deinceps dicendum.

¶ Quòd certis temporibus vno in loco congregatæ discedant ac reuertantur ciconiæ, vtrunque clam & noctu, & alia quædam ad ingenij earum admirationem pertinentia, in *C.* retulimus. Ambrosius & Magnus Basilius tradunt ciconias iamiam commigraturas non aliter quàm collecto proficisci agmine. ac velut per tesserarios, militiæ quadam imagine, tempore pronūciato, pariter moueri omnes, mirè seruatis ordinibus, ceu nec agminis coactor desit. Cæterum ducendi functionem cornices subire, quæ illas & dirigant, & turmis quodammodo stipatricibus consectentur eatenus, vt vel aduersus inimicas aues munimento haudquaquam contemnendo esse credantur, ac periculis subire proprijs non suam bellandi aleam, Cælius. Cornices eas (ciconias) duces præcedunt, & ipsæ quasi exercitus consequuntur, Isidorus. Ciconiæ cæteræq; aues cùm vulnus per pugnam acceperint, origanum (Gaza *cunilam* vertit) plagæ imponunt, Arist. Græcè legitur, Οἱ δὲ πελαργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ὀρνίθων: atqui Ælianus non quasuis aues hoc facere scribit, sed præter ciconias perdices tantum & palumbos. Plinius ciconiam tantum. Ciconiæ in vrbes vastatas non veniunt, vt in Philostrati epistolis legimus, his verbis. Οἱ πελαργοὶ τὰς πεπορθημένας πόλεις οὐκ ἐσπέτονται, χελιδὼν πεπτωκυῖαν οἰκίαν φεύγουσι. ¶ Ciconias audio cum primū adueniunt nidū aliquoties lustrare & circumuolare antequā ingrediantur. Ciconiæ nidos suos quotan-

De ciconiæ ingenio & prudentia.

Cornices ciconias ducūt.

Ciconiæ vulnere accepto origanum imponūt.

num ex pullis domino loci ubi nid.

nis repetunt, & vnum è fœtibus suis domino loci, sub quo fœtificant, deplumatum quasi tributum, vt fertur, deijciunt: sed fortè caussa magis est tædium nutriendi. Quinimo, vt vulgo dicitur, pro decimis deijciunt deorsus suum seruantes. In cuius signum Thuringiam, vbi decimæ non dantur, neq; intrant, neq; inhabitant, vt experientia docet, Author libri de nat. rerum.

ficant deijciunt.

De earundem gratitudine & pietate erga parentes.

¶ Magna cura ciconiæ exacta ætate parentes alunt, etsi humanis hoc facere legibus nullis iubentur, sed sola bonitate naturæ ad id impellantur. Iidem parentes amanter suos fœtus curare dicuntur. Cuius rei hoc testimonium est, quòd pullos qui per ætatem e nido nondum euolare queunt, cum aliunde ad eos alendos cibum cõparare nequeunt, esculenta quæ prius ederant, euomunt, atq; in educandos fœtus conuertunt, & ad volandum pullis imperitis duces sunt. Herodios & pelecanos similiter facere audio, Ælianus. Ἀντιπελαργεῖν (inquit Erasmus Rot. in prouerbiis) apud Græcos est mutuam officij vicem rependere, maximè nutricandi fouendiq; eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: vt si liberi parentes ætate fessos vicissim alant foueantq; aut si discipulus præceptorem inuicem erudiat. A ciconiæ natura sumptum quæ Græcè pelargus dicitur. Ea inter aues vna pietatis symbolum obtinet. Extat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, vt liberi parentes alant, aut vinciantur. ad id respexisse videtur Homerus Iliad. δ cùm ait, οὐδὲ τοκεῦσι Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰὼν, id est, Nec nutricandi officium genitoribus vnquam Persoluit charis, breue at illi contigit æuum. Animantium reliqua tantisper amant agnoscuntq; parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera. vna ciconia parentes senecta defectos vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat. quorum posterius laudatur in Ænea, cui inde pij cognomen. alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captiuam complureis dies suis vberibus aluit. Hanc ob caussam, vt author est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: vt ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. nam hippopotamus animal efferum est ac violentum, atq; adeò impium, quippe quod interfecto patre matrem init. teste Plutarcho Diuus Basilius etiam ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eòdem allusit Crates Cynicus scribens Hipparchiæ vxori de filio nato, cùm pollicetur sibi curæ futurum, vt illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. canes enim vocantur Cynicæ sectæ philosophi, Significat igitur puerũ fore pium, qui parentem iam decrepitam mutuò foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus. Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν. Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων, Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν. id est, Nobis quidem auibus peruetusta lex viget, Ciconiarum inscripta tabulis, vt simul Ciconia parens educauerit suos Ciconiadas, (pullos, imitatione Græci vocabuli,) & iam volucres euaserint, Pulli vicissim nutriant patrem suum. Vtitur eodem Plato in Alcibiade primo. Sed nemo profectò venustius, nemo felicius, quam Angelus Politianus in quodam epigrammate Κείπῃ γε δαῖμεν. Εἴ γε καὶ τὴν χθὼν ἀντιπελαργέομεν, id est, si nos Latini olim Græcorũ literis educati, nunc Græciam velut anum atq; effœtam vicissim suas doceamus literas. Porrò huiusmodi officium quòd liberi vicissim in parentes collocant, Græci vnico verbo dicunt, γηροβοσκεῖν seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius, Γηροβοσκῶν ἔσῃ γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς, id est, *Viuax eris senes parentes confouens*, Hæc omnia Erasmus. Ciconias genitorum senectutem inuicem educare inuulgatum est, (θρυλλεῖται παρὰ πολλοῖς,) Aristot. vnde apparet Aristophanis Scholiasten & Suidam nõ rectè scribere, Aristotelem simpliciter hoc verum esse asserere. Genitricum senectam inuicem educant, Plin. Eximia illis inest pietas. etenim quantum temporis impenderint fœtibus educandis, tantum & ipsæ à pullis suis inuicem aluntur. Ita enim impensè nidos fouent, vt incubitus assiduitate plumas exuãt, Solinus. Pelargici nomi ab Aristophane dicti sunt quasi ciconiariæ leges, quibus liberi parentes alere iubentur. id quod in iure quoq; cautum est. Ideo in sceptris regijs antiqui ciconiam sculpere solebant in summo, in infimo autem hippopotamum animal improbissimum, significare volentes iustitiæ obnoxiam esse (ὑποτετάχθαι) violentiam. cuius iustitiæ symbolum est ciconia, quæ parentes senio confectos alere, humerisq; gestare in volatu creditur, Budæus ex Aristophanis Scholiaste vt apparet. Ἀντιπελαργεῖν, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰς χάριτας ἀντιδιδόντων καὶ ἀντιπελαργῶσι, Suidas & Varinus. A ciconiæ pietate ductum est verbum antipelargẽιν, hoc est promerentibus gratiam in tempore referre, & antipelargia, huiusmodi gratiarũ relatio, Budæus in Pandectas. Apud Æsopum pelargus ab agricola captus dimitti orans, Sum (inquit) pelargus auis pientissima, quæ meis parentibus obsequi soleo. eosq; non desero vnquam. Quæ causa est vt Ægyptij hieroglyphica litera pietatem scribentes, ciconiam pingerent. Petronio Arbitro pietati cultrix epitheto decoratur. Diuus quoq; Ambrosius auem piam appellat. Et verba eius Io. Baptista Pius e libro 5. Hexameron hæc recitat. Aues non erubescunt reuerendi senis membra portare: est enim vectura pietatis. quod eousq; frequenti testificatione percrebuit, vt cõgruæ mercedem remunerationis inuenerit. nam Romanorum vsu auis pia vocitur. Quodq; vix vni imperatori consulto senatus delatum dicitur, istæ hoc aues in commune meruerunt. pios enim filios patrum prius oportuit in iudicio prædicari. Habent etiam vniuersorum suffragia. nam retributio beneficiorum ἀντιπελαργῶσι, nominatur. Pelargos enim ciconia dicitur. Virtus itaq; ab his nomen accepit, cum relatio gratiarum ciconiæ vocabulo nuncupetur, Hæc ex Ambrosio Bapt. Pius, quidem ἀντιπελαργεῖν

Antipelargẽιν.

Pietatis symbolũ erat apud Ægyptios ciconia.

Latine

Latinè interpretatur redhostire. Æneam pium à Vergilio appellari ideo scribit idem Baptista, quoniã patrem succollauit, vt ciconiæ patrem feris annis inuolucrem succollare solent, Franc. Syluius in epistolas Politiani. Parentes senes & ad volatum inualidos, filij suis alis huc illuc gestant vt nutriantur: & si cæci fuerint, cibum eis ingerunt, Kiranides. Ciconiæ aues piæ parentes senio affectos suis alis gestantes incedunt (βαδίζοντες) Scholiastes Aristophanis, Suidas & Varinus. Ciconiæ à sua prole aluntur & incessu volatuq; ab eis iuuantur, Io. Tzetzes vel si Græcè mauis, Πελαργοὺς τρέφουσι τὰ τέκνα τῇ οἰκείᾳ, καὶ τῇ βαδίσει πλέουσι τε τῇ πτήσει πελαργοῦσι. Ciconia dicitur auis pia. cũ enim seniores pennis amissis victum sibi quærere nequeunt, iuniores frigida genitorum membra refouentes cibum eis procurant, donec pennæ validiores subnascantur, Author libri de nat. rerum. Parentes senes alunt & pastum educunt, Eberus & Peucerus. Ferunt autem *lalath* (id est ciconiam) parentes autumno nutrire, vt vêre nutrita est ab eis. alij eos non prius quàm senecta exhausti sint à prole nutriri sentiunt, Albertus. Merops eò iustior ciconijs existimanda est, quòd non in senectutem parentes alere differt, sed statim vt per ætatem volare potest, hoc ipsum exequitur. iustitia enim & pietate omnibus auibus præstat, Ælianus. Ægyptiorum sapientes vt parentis amatorem significent, ciconiam pingunt. hæc enim à parentibus enutrita non separatur ab illis, verum ad vltimam vsque senectutem permanens parentibus victum sufficit, Orus. Quantum temporis ciconiæ impenderint fœtibus educandis, tantũ & ipsæ à pullis suis inuicem aluntur, Paulus Fagius è commẽtarijs Iudæorũ. Genitores pullos, si forte spurca tẽpestas, aut ingentibus procellis imber effundatur, explicatis alis, ceu fomentis quibusdam amicis, ne algeant, obtegunt. Simul ac parẽs progeniem paruam reuisens ad dulcẽ nidum appulit, ciconiolæ suaui quodam sibilo aduentum congratulantur, escamq; rostulis, tanquam osculis eliciũt. atq; interim etiã λαρυγγίζοντες glotteraturiunt, colla porrigunt, hiãt. tum parens quicquid immenso labore illo suo animalculorum venata est, torto retortoq; gutture, e stomacho, quo viua omnia condiderat, egerit: egesta pulchro certoq; ordine singulis suum dimensum dispensans, cuiusq; in os velut præmansum inserit: eumq; laborem piũ tantisper sibi sumit, dum pulli per se cibũ ore collatũ capere possunt. Gasp. Heldel.

Merops statim vt volare potest parẽtes alit.

¶ Gratam accepti beneficij memoriam (inquit Ælianus) ipsæ etiam bestiæ retinent. Tarentina mulier, nomine Heracleis, & ceteris in rebus ex maximè raro fœminarum genere fuit. & verò ab omni stupro integram castamq; se marito conseruauit quippe quę vt viuentem eum studiosè & diligenter coluisset, sic posteaquam è vita excessisset, se fidissimam & ab omni libidine continentem humato coniugi præstans, vrbanas commorationes, & domum, in qua mortuum vidisset maritum, adeò malè odit, vt præ mœrore ad sepulchri monumentum, vbi sepultura affectus ille esset, miserrimè commoraretur. Hæc igitur fœmina cum æstiuo anni tempore ciconijs pullorum suorum volatum experientibus, vnus & infirmissima ætate & alarum, debilitate delapsus, alterum crus fregisset, eiusmodi casum intuita, se cognito morbo, misericordẽ pullo præbuit. nam & vulnus obligauit & medicamentis & cibo potioneq; adhibitis cicatricem obduxit, & ad incolumitatem perduxit, atque iam ad volatum confirmatum, è manibus dimisit. Hic admirabili quadam naturæ intelligentia non ignorans se conseruatæ vitæ præmium mulieri debere, anno post cùm ad vernum solem fortè apricantem eam, quæ sibi benignè fecerat, perspexisset, demisso atque humili volatu proximè ad ipsam profecta, in eius sinum lapidem euomuit, deinde in tecto subsedit. Cuius facti admiratione commota Heracleis, dubitabat quid istuc esset. Cum igitur lapidem intus alicubi deposuisset, nocte insequenti somno soluta, eum fulgere, & radiatam domum tanquam immissis facibus ex eo splendere perspexit. vbi verò ciconiam comprehendisset, & vulneris cicatricem percepisset, hanc agnouit eam esse quam miseratione commota curauisset, Hactenus Ælianus. Eandem historiam breuius & paulò aliter Oppiani in Ixeuticis paraphrastes hoc modo expressit: Mirabilis omnino & solertis ingenij sunt, siue iniuria cauenda, siue gratitudinis ædendum aliquod signum fuerit. Nam & hoc accidisse fertur: Cum quidam ciconiæ crus lapide confregisset, eaq; in nidum transuersa, vt poterat, se reciperet, à mulieribus quæ claudicantem viderant, restituta est & cum cæteris auolauit. Sequentis deinde anni vêre cum redijsset ad eundem locum (agnoscebatur autem ex claudicationis signo) & mulieres conspectu sui, ceu quæ libenter apud ipsas diuerteret, exhilarasset: mox è rostro oblongo egregiam & pretiosam gemmam ab pedes mulierum euomuit, quodquidem illę gratitudinis ergo fieri intellexerunt. Huic planè similis est historia, quam doctissimus vir Iustinus Goblerus I. C. ad nos perscripsit, his verbis: Præter pietatis erga parentes laudem Gesnere, quam ciconijs & natura & historia ab antiquo tribuit, etiam reipsa compertum est, hospitalitatis officium vicemq; ciconias agnoscere beneficio suo, & compensare. Contigit enim nõ procul à patria mea (*Sanctogoarinum* vulgus appellat) in ciuitate quõdam imperij libera Wesalia superiore, quod sæpe audiui auos & maiores meos mihi commemorare, vt ciconia nidum in cuiusdam ciuis tecto haberet, in quo per multos annos ex more oua excluderet, & pullos nutricaret. Tanto autem tempore eadem auis benigni hospitis clementiam experta, vt quæ à nemine domesticorum (pro patrefamiliàs ita cauente) infestaretur, quotannis suo tempore & auolare & redire, eundemq; nidum repetere solebat. Habuit autem in more præter cæteras sui generis aues hæc bestia, siue hospitis frugi & modesti humanitate ducta, siue commoditate loci ædiumq;, siue (quod verisimilius est) natura ad hoc ipsum inuitante, vt bis quotannis, nimirum sub veris & autumni tempus pridie ferè antequam auo-

De grata accepti beneficij memoria, quæ in eadem aue obseruata est.

Aliud exemplum gratitudinis earundem.

laret, & postridie cùm rediret circum limen ac porticum domus hospitis sui volitaret, & stridenti rostro se præsentem velut indicaret, semper lætabundo ac ceu applaudente gestu voceq; a patrefamiliâs accepta ac rursus dimissa. Hæc cùm iam multis annis inter auem & hospitem consuetudo fuisset, tandem aliquando ex more sub autumnum auolatura ante ad porticum domus obstrepero impetu fertur, ac crepitanti rostro ceu hospiti valedictura insolentius aliquanto gestire visa est, cui bene precatus herus amico ore auem quasi alloquens iubet vt salua & incolumis redeat. Sub veris igitur postmodum reuersa bestia ex more hospitem in foribus ædium rostri crepitu salutat, ac mox ante pedes viri radicem magnam recentis zinziberis è gutture exerens tanquam gratulabunda collocat, rostro vt plurimum obstrepero, in symbolum hospitalitatis. Admiratus hospes peregrinum & informe quodammodo munus accipit, & vicinis videndum præbet, certo cognoscentibus gustando veram ac viridem zinziberis esse radicem. Et quando quidem hactenus apud multos dubium fuit, & quodammodo incompertum (inter quos etiam Plinius est) quonam è loco veniant, aut quo se referant ciconiæ: vel ex hoc facto constabit, calidas eas terras & vltramarinas, vbi zinziber hodie nasci dicitur, cùm a nobis auolant, petere. Verum & hoc exemplo qualicunq;, si non aliud certe nos admoneri arbitraret, inter homines etiam cùm pietatem tum hospitalitatem plurimi fieri oportere.

Aliud itē exemplū eiusdē gratitudinis. ¶ Extat & aliud luculentum super ciconiarum mirifica gratitudine exemplum in Ixeuticis Oppiani. In Italia (inquit) vt fertur, cùm serpens quidam ad nidum prorepens ciconiarum pullos deuorasset, & alteram deinde sequentis anni fœturam similiter perdidisset, ciconiæ tertio demum anno reuersæ, nouam quandam auem & prius non visam, (quæ breuior quidem ciconijs erat, sed rostrum magnum & acutum ensis instar à capite exerebat) secum adduxere, indicata nimirum ei fœtus calamitate sui, siue pollicitationibus vllis siue verbis vt opem ferret inuitatam. Nam vtrum aues & animantes aliæ, suum inter se colloquium nobis ignotum misceant, in dubium vocari potest. Auis hæc, nondum absoluto ciconiarum fœtu, coniuncta eis non erat: pullis verò iam exclusis cùm parentes ad comparandum pullis atq; custodi victum longius auolarent, ipsa nidum non deseruit, vt serpenti obsisteret. Serpens igitur paulò post progressus e latibulo, pullos aggreditur: & licet ab aue custode rostro impeteretur, non statim recessit, sed erectus corpore, caudæq; innitens, se opponebat. & secundò iam ictus spiris inuoluere custodem frustra moliebatur, vtcunq; plurimis se flexibus insinuaret. nam facile euadebat auis in sublime se recipiens. Sic dum ille perdere, hæc seruare pullos annituntur, plurimis tandem ille vulneribus confossus iacuit. at non impune. auem enim in conflictu dentibus venenatis adeò læsit, vt omnes ei pennæ defluerent. Cùm verò reuertendi tempus appetijsset, ac reliquæ ciconiæ iam auolassent, parentes cum pullis seruatis, vt beneficij memores se declararent, tantisper mansere, donec nouis ei pennis renatis simul auolarent, Hæc Oppianus.

De earundem castitate & temperantia. ¶ Ciconia riuali inuidia laborare fertur. Nam cùm in Cranone Thessaliæ eximia forma mulier, cui nomen esset Alcinoe, à coniuge peregre profecto domi relicta, stupri consuetudinem cum seruo quodam fecisset, hoc quidem ipsum ciconia intelligens, seruiles iniurias in dominum non sustinuit, quo minus quam mox facto impetu eum sensu oculorum orbans, iniuriam in dominum illatam vlcisceretur, Ælianus. Ego hanc virtutem potius castitatis quam riualem inuidiam in hac aue appellarim. Nam vt Author libri de natur. rerum scribit. non dubium est ciconias castitatis sectatrices esse, fœdusq; coniugij inuicem seruare. Fertur enim quòd in eminentiori loco domus cuiusdā par ciconiarum habitarit: vnde mare ad pastum recedente frequenter alius mas adueniens fœminam adulterino coitu polluebat. At illa statim eminus in fonte se mergebat, sic scelus adulterij per aquæ lauacrum delens, marem proprium deludebat. huiusmodi factum dominus habitationis frequenter aduertit, & quadam die post adulterium eam a fonte ne lauaretur prohibuit. nec mora, masculus a pastu rediens in fœmina sua scelus adulterij deprehendit, & in præsentia dissimulans abijt. Reuersusq; secunda die maximam multitudinem secum adduxit, quæ singulæ adulteram aggressæ miseram crudeli laniauerunt morte.

Tempestatē præsentit ciconia. ¶ Ciconia tempestatem præsentit, quæ sicunde imminet, tum ante se medium in nidum ambobus pedibus (nam alternis alias insistens quiescit) confestim sistit, pennas tristior diffundit, rostrum in pectus condit, vnde & plumas, ceu barbam promittit, vultum demissum eo obuertit, qua parte tempestas ventus aut imber ingruit. quod si in angulis aut marginibus nidi temere insisteret, facilius vi tempestatis præcipitaretur, Gasp. Heldelinus.

De naturali eiusdē odio in creces. Aquilas. ¶ Ciconia & crex, aues sunt inimicæ, Gillius ex Æliano, nescio quàm rectè. nam Philes, qui sua omnia ex Æliano mutuatur, vt scribit. Ἔχθος γε μὴν ἔχουσιν αἰθυίαις μέγα Μέχρι πελαργοὶ, καὶ κρεξὶ ...ροιχρόες (lego κρέκες) id est, Ciconiæ & creces mergis admodum infensæ sunt aues. Sed fieri potest vt eandem ob caussam propter quam mergos oderunt, tanquam eodē victu piscibus scilicet, vtentes (vt coniicio) ipsæ etiam inter se inimicæ sint. Ciconia aquilas etiā insequitur tempore quo pullos nutrit, & alias rapaces aues quibus obsistere si sola nō valeat, aduocat alias, Albertus. Aquila & ciconia caussam pugnæ habent quod vna comedit oua alterius, Idem. sed Aristoteles strtam scribit aquilæ hostē esse, & eius oua frangere. Herodius (sic vocat aquilam germanam) altissimè volat, ita vt aues omnes superet.

Vespertiliones. nam si magnæ aues, vt grues & ciconiæ, sublimius ea volarent, rostri sui acie eam conficerent, Albertus. Ciconia non modo magno vespertilionis odio tenetur, sed hæc etiam illius, Ælianus. Et rursus,

Ciconiæ

Ciconiæ ouis suis perniciem molientes, vespertiliones sapientissime vindicant. Cùm hæ itaq; solo suo contactu oua ipsa sterilia efficiant, hoc remedio vtuntur ciconiæ. Platani folia in nidos suos inferunt, (quod & Zoroastres in Geoponicis confirmat) ad quæ accedẽtes vespertiliones, torpore comprehẽsæ, perniciem afferre non queunt. Ciconiæ serpentum hostes sunt, Isidorus. *Serpẽtes.*

E.

Aduenæ aues sunt, quæ certo anni tempore à nobis auolant, certo redeũt, quas cùm in auiario amputatis pẽnis longioribus cludimus, inter mãsuetas & domesticas viuere discunt, feritatemq; exuũt, vt grues & ciconiæ, Gyb. Longolius. ¶ Qui sibi metuit, noctu præsertim dormiens, à venenosis animalibus, nutriat circa se grues, pauones, cygnos, Auicẽna sed Bellunẽsis pro cygnis ciconias reponit, quod probo. ¶ Ciconia aduentus sui testimonio veris initium denotat, D. Ambrosius. ¶ Ex ciconiarum cũ carniuoris auibus conflictu in Lycia, si ciconiæ cum suis vicerint, frugum fertilitas futura præsagitur: sin carniuoræ, pecorum prouentus abundans speratur, vt supra in *C.* ex Kiranide recitauimus.

F.

Ciconia in vetere Testamento inter aues mensis impuras censetur: quanquam illic Hebraicam vocem *chasida* alij aliter interpretantur, nos omnino ciconiam esse credimus, vt in *A* docuimus. Cornelius Nepos scripsit ciconias magis placere quam grues, cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse, Plinius. Ciconiæ pullos apponere mensis instituit Rufus Prætorius, vt apud Porphyrionem legimus, Grapaldus. Ciconia etiam pietati cultrix Nequinæ nidum in caccabo fecit meo, Petronius Arbiter. Ciconiam pauci nunc velint tangere, nedum esse, ob pastum credo quem è serpentibus & luridis bestiolis colligunt. caro eius eadem ferè quæ gruis est, Platina. Idem hanc auem elixari iubet. Mihi aliquando ciconiæ pullum gustanti caro mollis & humida visa est, Ibidem. ciconiam & gruem Baptista Fiera in cœna sua, tanquam graues cibos improbat. Ibis (inquit) in antiquos redeatq; ciconia luxus, &c. remedij quidem causa ciconias aliqui esitabant, vt dicetur in *G.* Ciconiæ in cibo nõ laudantur, Tragus. Caro ciconiæ neruosa, grossa, & ad digerendum dura, sed tamen bene digesta, multum nutritiua Ant. Gazius. melancholicum generat succum, Auicen. *De Ciconiarum esu.*

G.

Ciconia assa elixave si semel anno edatur, vẽre incipiente antequam aduolet (auolet) ad bellum, innocuum & illæsum seruabit quod ad neruos & articulos eũ qui comederit. Fugient enim ab eo podagra, chiragra, gonagra, ischias, arthritis, opisthotonus, & quæcunq; neruorũ passiones sunt & articulorum, Kiranides. ¶ Ciconiæ pullum (elixatum, Marcell.) qui ederit, negatur annis (multis, Marcell.) continuis lippiturus, Plinius & Marcellus. Si pullum ciconiæ in olla rudi clausa vsseris, habebis cinerẽ illum pro collyrio ad nebulam oculorum, & lachrymarum epiphoram & trichiasin. Quod si collyriũ liquidum malueris, mellis acapni quantum sufficit, vt inungi possit, addito, Kiranides. Pelagonius aduersus omnes morbos (aduersus pestem) efficacissimum puluerem credit esse, si pulliũ ciconiæ nondum adhuc stantẽ, (volantem,) sed iam plumas habentem viuum in cacabũ (ollam testaceam) mittas, & gypses (gypso illinas,) perustumq; vapore furni, in puluerẽ redigas, & tritum vitreo vase custodias: (& cum opus fuerit) grande cumulatumq; cochlearium cum vini sextario (cum vino) animalis faucibus infundas, donec recipiat sanitatem, Vegetius de art. Vet. 1. 17. & Hippiatrica Græca cap. 4. In ventrem pulli ciconiæ exenterati necdum volantis imposito vnciam camphoræ cum drachma ambræ optimæ & extillantem chymico artificio liquorem colliges; ita vt pro coloris mutatione vasa quibus liquor excipitur ter mutes. Hi faciem purgant & nitidam reddunt, sed postremus præcipuè, Andreas Furnerius in Gallico libello de decoratione naturæ humanæ. Oleum ex ciconijs vtilissimum ad inungenda membra paralytica, a Leonello Fauentino his verbis describitur. Ciconia exenterata & deplumata in sufficiente modo olei communis discoquatur donec carnes ab ossibus separentur. Tum carnes per se contritę ac denuo in eodem oleo coctæ exprimantur. hoc oleum adseruato. habet enim eundem vsum cum viperino oleo ad paralysin, Leonellus Fauentinus. Aliud ad idem. Pullum ciconiæ rostro sub alam inclinato suffocabis puluino imposito: deinde (incisum nimirũ minutatim) in alembico rosario stillatitium ex eo liquorem colliges: & primum membra paralytica decocto cancrorum absq; sale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges. atq; hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quosdam omnino resolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè restitutos esse. neruos enim extendit & dirigit, Innominatus in libro manuscripto. *Remedia ex ciconia integra.*

¶ Ciconiæ viuæ neruos de pedibus, cruribus & alis aufer: qui podagricos & chiragricos, similes similibus alligati, sanant, Kiranides. Medicamentum naturale ad fistulam pedum, admodum celebre, & a multis comprobatum. Neruos onagri, & apri, & ciconiæ sumito, ac plicatis inde chordis, dextros quidem neruos dextris ægrorum pedibus, sinistros autem sinistris alligato, ac statim dolorem leuabis. Vbi autem dolor conquieuerit, non amplius alligabis, sed vbi rursus dolorem senserit: ac miraberis, quòd neq; dolor, neq; aliud quid periculosum subsequatur, quemadmodũ multos attonitos fieri cõspicimus, vbi pedes fluxionibus tentari desierint. Nonnulli verò ciconiæ neruos alijs non cõplicant, verũ retinẽt, mittuntq; in phocæ pellẽ, ac illigant chordis seorsim absq; neruis ciconiæ plicatis pedibus *Ex neruis.*

ægri similiter illigant dextros dextris, sinistros sinistris, cùm Luna est in occasu, vel in signo sterili, & Saturnum ingreditur, Trallianus lib. 11.

Ex ventriculo.

¶ Contra venena omnia ciconiarum ventriculus valet, Plinius. Echinus (id est interior membrana) de ventriculo ciconiæ, lotus in vino & in vmbra siccatus tritusq́, bibitur cum vino diluto aqua marina aduersus venena mortifera, Kiranid. Tradunt aliqui ventriculum ciconiæ vel eius cerebrum cum vino diluto sumptum, additis duobus granis spicæ nardi curare venenum cuiuscunque naturæ, Ferdinandus Ponzettus. Nec capræ nec oues peste inficientur, si ex ciconiæ ventriculo aqua intrito singulis cochleare vnum infuderis, Quintilij Geop. Canem à pestilentia seruat puluis ventriculi ciconiæ, solutus in aqua, inq́ canis os iniectus: idem facit ius elixi eiusdem ventriculi canis ori infusus, Blondus. Furunculis mederi dicitur ventriculus ciconiæ ex vino decoctus (& impositus,) Plinius.

Ex intestinis, felle, fimo.

¶ Intestina eius in cibo sumpta colicos sanant & nephriticos, Kiranides. ¶ Fel inunctum visum acuit, Idem. ¶ Ciconiæ fimum si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt, Dioscor. Nonnulli ciconiarum fimum potum orthopnoicis auxiliari asserunt, Ægineta. Fugienda est materia omnis eiusmodi quæ difficulter comparari potest. qua occasione complures validissimas vires talibus materiis testimonio adscribunt suo, ceu non facile redarguendi. velut qui ciconiarum stercus comitiali morbo mederi scriptitant. Verum quanquam hoc multis aliis quæ scribunt, longè sit parabilius, curiosum tamen est, vt taceam falsum esse, quod de illo est proditum. Nam quidam iis qui talia memorant, credulus, epoto hoc stercore nihil adiutus est. Nam & antequam experiare promissorum prauitatem ac falsitatem ipsi qui talia scribunt, detegunt. Nam cum multis modis difficulter homines spirent, nec quòd omnibus conferant adscribunt, nec quòd his aut huic. Tametsi sunt inter eos qui talia scriptitant, qui nō simpliciter dyspnœæ, hoc est difficilis spirationis, sed orthopnœæ talia esse remedia dicunt, nempe ciconiæ stercus, noctuæ sanguinem, vrinam humanam & alia his absurdiora, &c. Galenus lib. 10, cap. 27. de medic. facul. Vnguentum multa experientia cognitum, inueteratæ etiam podagræ accommodatum. Stercoris ciconiæ quadrantem cum pari axungia tritam illinito. Vtere, nec cuiquam patefacito: multos enim seruauit, Aetius 12, 44. Idem à Nicolao Myrepso præscribitur, hisce verbis: Emplastrum ciconiæ omnino podagricos sanans, habet stercoris ciconiæ, adipis suilli veteris, singulorum selibram. Fimum ciconiarum, sed de nido ipso dum ciconiæ pullos habent, sumes, & cum axungia vetustissima permiscebis & conteres, atq; emplastri modo pedibus appones, efficaciter podagram sanabis, Marcellus empiricus. Ciconiæ fimum cum hyoscyami foliis & lactucæ syluestris, podagricis prodest, Kiranides.

Ouis.

¶ Oua ciconiæ cum vino soluta, denigrant capillos. oportet autem cum pasta (farina subacta) frontem & oculos operire, ne liquor defluens has partes tingat. Capilli iam tincti, ablui debent, & oleo irino inungi, aut omphacio in quo solutus sit adeps vrsinus vel aprinus, Kiranides. Auicenna oua auis *alhabari* (tardam Bellunensis exponit) item oua *alocloæ* (alias *aloclech*: ciconiam intelligo, quæ alias *lalath* & *lacalit* dicitur Arabicè) capillos denigrare scribit.

H.

Etymologia.

a. Ciconiæ quasi *cicaniæ* à sono quo crepitant dictæ sunt, Isidorus. Κελέκων, auis sic dicta memoratur in Lexico Varini, non alia nimirum quàm ciconia Latinorum. Ciconias Germanis Storcken dictas, ἀπὸ τῆς στοργῆς, hoc est à mirabili illo affectu & amore quo parentes prolem prosequuntur, & proles illos vicissim, Gasp. Heldelinus [illegible] diuinat.

Homonyma.

Ciconia genus mensuræ.

¶ Sed huic operi exigendo quasi quandam machinam commenti maiores nostri regulam fabricauerunt, in cuius latere virgula prominens ad eam altitudinem, qua deprimi sulcum oportet, contingit summam ripæ partem. id genus mensuræ ciconiam vocant rustici, Columella lib. 3. Telonem hortulani vocant lignum longum, quo hauriunt aquas (è puteis) hoc instrumentum Hispani ciconiam vocant, eò quòd imitetur eiusdem nominis auem, leuãtem ac deponentem rostrum dum clangit, Isidorus.

Item instrumentum quo hauritur aqua è puteis.

Organon quo ex puteo hauritur aqua celonium inuenio appellatum: ciconiam quidam Latinè dicunt, Cœlius. Κηλώνειον, τὸ γεράνιον, Suidas, cum ει diphthongo in penultima, idem rursus eandem vocem cum iôta simplici in penultima, equum admissarium, ἵππον ἐπιβατήριον, interpretatur. Sed Hesychio κήλων admissarius est, ὀχευτὴς simpliciter: Celonium verò tum per diphthongum, tum per iôta simpliciter, lignum quo aqua hauritur, ἀντλητήριον ξύλον, & κήλων quoq; ἄντλημα. Et sanè videtur κήλων vox primitiua esse, κηλώνιον diminutiua, vt melius per iôta tantum scribatur etsi Varinus cum diphthongo scribat, & antepenultimam per ο breue, deriuans à κῆλον, quod est lignum, & verbo κύψ, τὸ ἀνακύπτον καὶ κατακύπτον ξύλον: interim tamen geranium, id est instrumentum haustorium paruum interpretatur, quasi vocem diminutiuam agnoscẽs. Κηλώνιον equum admissarium idem dictum ait παρὰ τὸ κήλων, quod est calidum, ego παρὰ τὸ κηλεῖν legerim, quod poetis feruidum significat, & ignis epitheto est. Eustathio κήλων asinus admissarius est, & per metaphoram etiam homo libidinosus, a verbo κηλεῖν quod demulcere & delectere significat: & κηλωνεῖον lupanar, à verbo κηλέω κηλῶ, cuius turpis significatio sit. Et forte tum κήλων pro libidinoso, proq; admissario iumento, tum verbum κηλεῖν pro συνουσιάζειν, (vt videtur,) metaphoricè à sordida plebe sic dicta sunt, ἀπὸ τῆς ὁμοίας τῷ κήλωνι ἀντλητηρίῳ κινήσεως ἐν τῷ συνουσιάζειν, vt κηλεῖν sit Græcis quod ceuere Latinis. Nos lignum illud oblongum, quod alteri in terram infixo transuersum imponitur, vt anteriore sui parte (cui funis cum vrna appenditur) ceu rostro gruis ciconiæve instar nutans, in puteum demittat, vrnam, renutansq;

nuensq; extrahat, vocamus ein Brunnenschwenckel. Aliqui simpliciter perticę oblongæ absolutę, sinè cum vase appendunt, & per eam manibus demittunt in puteum quam ipsam quoq; aliquis celonem vel celonium dixerit, vt & perticam illam qua per canalem in puteo inserta (instrumēto quali sentina nauium exhauritur) aqua per eundem canalem regurgitat. Et forte hoc est quod Hesychius scribit, κήλων ὄργανόν τι λεγόμενον. Isidori verba qui hoc instrumentum telonem vocat, Sipontinus etiam repetit: Sed eruditi quidam tollonem potius vel tollenonem vocandum coniiciunt. Nam tolleno, genus est machinæ, vt ait Festus, à tollendo dictum, quo trahitur aqua in alteram partem prægrauante pondere, à tollendo dictum. Collectis rursus animis in arietes tollonibus libramenta plumbi aut saxorum, stipitésve robustos incutiebat, Liuius 8 belli Maced. Vel tollenonum haustu rigandos, Plinius lib 19. Heus sic tolloni gratia accipe hanc vrnam tibi, Plautus Rud. Tolleno describitur a Vegetio 4. 21. ¶ Πελαργὸς ciconia Græcis dicitur, vocabulo composito ex contrarijs nam πελὸν (oxytonum) nigrum seu liuidum significat (vt & πελιδνὸς, vel πελιὸν vnde πελιώματα, liuores, vibices, sugillata,) & ἀργὸν album, Eustathius, Suidas, Etymologus. Διὰ τὸ ἔχειν τὰ πτερὰ μέλανα καὶ λευκά, Suid. lego, μέλανα καὶ λευκά, vt & Eustathius habet in Iliad. λ. & Etymologus. Πελαργὸς pro πελαργὸς poeticum est, rhô litera omissa, Etymologus. Κίκωψ, ciconia, vt Gelenius in Lexico symphono scribit. ego hanc vocem nusquam reperio. Proxima quidem huic vox est cucupha, κουκουφά. scribit autem in Hieroglyphicis Orus Ægyptios gratitudinē significantes, cucupham pingere. vbi Mercerus interpres in Obseruationibus suis cucupham, ciconiam esse conijcit. sed quærendum an forte vpupa sit, quæ ipsa quoq; a pietate in parētes celebratur, eoq; nomine apud Ægyptios in honore est, vt Ælianus refert. Erodium autem, ἐρωδιὸν Suidas ciconiam esse putat, aut ciconiæ similem: nos omnino ardeam esse suo loco ostendimus. Ybos vel ibis pro antho aue apud Albertum legitur: qui eam stultè eandem ciconiæ facit. sed & recentiores quidam ibidem cum ciconia confundūt. Insula Heroum è regione Borysthenis fluuij sita vocatur etiam Leuce, ab auibus albis nam κικόνας λευκὰς aues albas Eustathius illic interpretatur. intelligit autem fortè (inquit) laros albos, vel secundum alios ciconias.

Tollo vel tolleno genus machinæ quo trahitur aqua.

Πελαργὸς vnde dicta ciconia.

Κίκωψ.

Cucupha.

Ibis à quibusdam cum ciconia confunditur.

¶ Epitheta. *Candida pennis ciconia,* Ouidius 6 Metam. Glótorans, apud Textorem Ciconia etiā grata peregrina hospita, Pietati cultrix, gracilipes, è tota Istria (Crinitus & alij legunt choralistria, quod placet,) Auis exul hyemis, titulus tepidi tēporis, Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo, Petronius Arbiter. ¶ Μακροπέλαργος, Philes. Ζηνέας, epitheton ciconiarum, Hesychius sed videtur potius peculiare in aliqua lingua ciconiæ hoc nomen substantiuum esse. ad Germanicum sane Storch alludit.

¶ Derisuri aliquem digitis dextræ manus in vnitatem collectis veluti ciconiæ rostrum effingunt, & manum post tergum eius motitantes derident. Persius, *O Iane a tergo quem nulla ciconia pinsit.* Vnde paulò post posticam sannam appellat: *Posticæ occurrite sannæ,* hoc est derisioni quæ post tergum fit, Perottus. A ciconia fit ciconinus, vt ciconinum rostrum, Idem.

De derisione quæ post tergū fit ciconiæ rostro digitis effic[t]o

¶ Πελαργιδεῖς Aristophani & Æliano dicuntur, ciconiarum pulli: vt ἀετιδεῖς aquilarum. Suid. Videtur autem forma patronymica. Πελαργιδεὺς, ὁ τοῦ πελαργοῦ (malim πελαργοῦ, cùm rectum πελαργὸς, oxytonum ferè semper ab eruditis scribi inueniam) γόνος, Varinus in Αετιδεῖς. ¶ Πελαργὸς, genus vasis fictile, Hesychius: nimirum à figura rostri prominentis. vnde & alembica vulgò dicta, hoc est vasa rostrata, in quibus vapores per halitum vi ignis euectè vasis subiectis (cucurbitas vocāt) in liquorem densantur, & cauo limbo excepti per rostrum destillant, non ineptè pelargos aut ciconias nominâris. Λαγυνος λίθινον, πελαργός, Hesychius. denotans fortè eiusdem figuræ vasis genus lapideum. Varinus nihil tale habet. ¶ Ὀρειπέλαργος, id est ciconia montana inter aquilas dicta est. ¶ Pelargius herba, πελαργῖτις, ac si ciconiariam dicas, nominatur apud Galenum de comp. med. sec. locos lib. 9 cap. 2. sect. 3 inter remedia splenicorum ex Asclepiade. præcipitur eius tritæ cochlearia duo cum aceto mulso. Cornarius fatetur se ignorare quæ herba sit quod & ipse fateor, conijcio tamen geranium primum esse, quod inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas pelonitis etiam nominatur: quanquam nulla ei ad lienem vis attribuitur. Vasorum quidem quæ semina includunt figura, vt gruis rostro confertur, vnde gruinaria dicitur, ciconiæ etiam rostro rectè conferri potest: quare & a Germanis ab vtriusq; auis rostri similitudine appellatur, Storchenschnabel/Kranichschnabel. Πελαργᾶν Pythagoræ significabat τὸ νουθετεῖν consulere & admonere, Suidas & Varinus. Πελαργοχρώτες νῆες apud Lycophronem dicuntur naues ciconiarū coloribus tinctæ, hoc est atro & cādido discretis, Eustathius & Varinus in Μέλτος. A Lycophrone naues ciconias appellari crediderim, quòd vt hę superiore corporis parte albis, inferiore nigris sint pennis: ita naues albo velo vtantur, cætera parte propter picem, qua obliniuntur, nigra, Gasp. Heldelinus. Pelargicæ, id est ciconiariæ leges, πελαργικοὶ νόμοι, ab Aristophane dicuntur, quæ parentes a liberis nutriri, ἀντιπελαργεῖσθαι, sanciunt, Suidas vt supra in *D* recitauimus.

Πελαργὸς genus vasis.

Pelargius herba.

Πελαργᾶν.

Naues ciconiæ cur dictæ.

Pelargici nomi.

¶ Icones. Ciconia super sceptris regum antiquitus sculpebatur, hippopotamus in imo, vt violentiam & impietatem iustitiæ pietatique apud reges præsertim cedere & subijci debere innueretur. vt supra in *D* docuimus. ¶ Apollonius Tyaneus olim cum ciconias marmoreas pinxisset, e Byzantio veras expulit, Ioan. Tzetzes 2, 60. Non ciconiam, vt Grammatici quidam putarunt, sed cornicem concordiæ symbolum esse Politianus in Miscellaneis ostendit *vide* in Cornice. Ægyptij vt parentis amatorem significent, ciconiam pingunt: hæc enim a parentibus enutrita non separatur ab illis,

Icones.

Ciconius vetum ad vltimam vsque senectutem permanens parentibus victum sufficit, Orus.

Cicones populi. *Pelargus dictus à forma nasi.* *Pelargicus Neptunus.* *Pelargicus murus.*

¶ Propria. Ciconius nomen eius qui Brixiam condidit, vt quidam tradunt. Cicones Homero populi Thraciæ sunt iuxta Hebrum: sed his nihil commune cum ciconia aue, cum eius appellatio hęc Latina sit. ¶ Varus Pergæus sophistes a forma nasi Pelargus cognominabatur, id est ciconia, Cælius. Pelarga Potnei filia Pausaniæ memoratur. Πελαργικὸς apud Aristophanem in Auibus Neptuni cognomē est, pro *Pelasgico*, vt ad pelargum, id est ciconiam alluderetur, quemadmodū & Sunieracus ibidem pro *Suniarato* cognominatur, vt allusio fieret ad accipitrem, quoniam in auium rep. sermo est: vel pro pelagio, quoniam pelagi præses est Neptunus, vt Scholiastes monet. In eadem fabula memoratur pelargicus murus, Πελαργικὸν τεῖχος, qui Athenis in arce fuit: cuius & Callimachus meminit, Τυρσηνῶν τείχισμα Πελαργικόν. vocat autem murum Tyrrhenum, quòd a Tyrrhenis suffossus & dirutus sit: quos qui videtant pelargos nominabant, propter sindones quas gestabant, Etymologus. Erāt nimirum sindones illæ albo & atro coloribus distinctæ, à quibus etiam monachorum & monialium nescio quæ genera hodie pelargos & pelargas dicere possis. Didymus Pelargicum murum in petris situm fuisse scribit. Coniecerim ego ita dictum quòd super eo fortè ciconiæ nidificarent: vt & Pelargicum collem album in Iouis Dodonæi luco, cuius mentionem facit Eustathius Iliad. π. vbi Iupiter Pelasgicus cognominatur. alia lectio Pelargicus habet, inquit Eustathius, à colle prędicto. Πελαργοὶ fabula sic inscripta ab Aristophane citatur ab Athenæo.

Phœnicopterus.

¶ b. *Ciconia candida pennis*, Ouidius 6 Metam. Gracilipes, Petronius Arbiter. Auis quam Galli vulgò *flambant* vocant, Bellonius phœnicopterū interpretatur, ciconiæ similis esse fertur, sed rostro recuruo, breuiore, tota est alba: partes verò alarum rubent, quæ in ciconiis nigræ sunt.

¶ c. Ciconia (*chasida*) pro mansione sua habet abietes, Psalm. 103 interprete Munstero. Ciconia (*chasida*) in cœlo cognouit tempus suum, Hieremiæ 8. Choralistria, epitheton ciconiæ apud Petronium Arbitrum à vocis aut soni potius crepitatione. quærendum an legi possit crotalistria. est enim crotalum instrumentum quod manu pulsatur, laminis quibusdam ex ære rotundis, sonum ex collisione reddentibus. Auis exul hyemis apud eundem. Quum Pompeius Magnus animi releuandi gratia ad ædes Luculli in Tusculano forte se contulisset, Lucullum culpauit, quod ædes magnis quidem ęstatis caloribus adpositas, cæterum sæuiente hyemis rigore incommodissimas eduxisset. Cui subridens Lucullus, prudenter, vt solitus, respondit: An verò, ô Pompei, minus tibi nos quam ciconiæ mentis habere videmur, vt non cum ipso pariter tempore sedem quoq; permutemus?

Magicum.

¶ e. Pelargi victoris cor in accipitris aut vulturis victi pelle ligetur, scribaturq́; in corde, Quoniam vicit aduersarios, hoc amuletum dextro brachio alligatum quicunq; gestârit, inuictus erit & admirabilis in bello & certaminibus omnibus, potieturq́; indubia victoria & magna, Kiranides.

¶ h. Gaspar Heldelinus Lindauiensis ciconiæ encomium [illegible] declamatione nostra memoria condidit. Quis dedit ciconiæ (chasida) pennas & plumas? Iob 39.

Ciconiæ honore affectæ ac occidi prohibitæ.

¶ Circa Thessaliam aiunt tantam serpentium vim prouenire, vt nisi à ciconiis conficerentur, incolas pellerent. Quāobrem ciconias honore afficiunt, & ne quis occidat lege sanxerunt, eadē in eum qui occiderit pœna decreta qua homicidas puniūt, Arist. in Mirab. & Plinius. Nocere eis omnibus quidem locis nefas ducunt, sed in Thessalia vel maximè, vbi serpentiū immanis copia est: quos dum escādi gratia insectantur, regionibus Thessalicis plurimum mali detrahunt, Solinus. Thessali ciconias colunt, eò quòd serpentium magnam multitudinem in regione (aliquando) perdiderint. quare lege sanxerunt, vt exilio mulctetur quisquis ciconiam occiderit, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. Ciconiæ apud

Auguria ciconiarū.

Ægyptios eò venerationem habent, quòd senectute affectos parētes alunt, Ælianus. ¶ Ciconiam non vt grues prodigium facere dicunt: sed in auguriis haud dubiam ferre concordiæ significationem, Alexander ab Alex. Anno à Christi natiuitate 454. cum Attila Aquileiam obsideret, ciconias animaduertit quæ in turribus ciuitatis nidificauerant, vno impetu ex vrbe migrare atq; fœtus suos exportare, vnde magnam in vrbe famem esse coniecit, & milites hoc auspicio exhortatus tāquam vrbem interitui proximam ciconiæ desererent, vrbem cepit. Aues hominibus deorum voluntatem nunciant, Iunonis ciconia, Mineruæ crex & noctua, Porphyrius lib. 3. de abstinendo ab animatis. Si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis vulturios, ciconias, &c? Arnobius lib 7. contra gentes.

¶ In Germania quidam, vt fertur, stultitiam simulans propter paupertatem, liberos suos in ciconiarum nidum imposuit tanquam ab illis alendos: quo animaduerso annona a magistratu donatus est.

Fabula de Antigone quondam in Ciconiā transmutata.

¶ Pallas apud Ouid. Metam. 6 cum Arachne contendens, in tela sua *Antigonen pinxit ausam contendere quondam Cum magni consorte Iouis quam regia Iuno In volucrem vertit nec profuit Ilion illi, Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.* Alexander Myndius ciconias scribit exacta ætate decursaque circum Oceanitidas insulas volantes, hoc præmium pro pietate, quam gesserint aduersus parentes, assequi, vt ex auibus conuertantur in homines: quod existimo confictum, ob pietatem & sanctitatem hominum illarum insularum, Ælianus. De ciconia rege dato ranis à Ioue fabulam inter Æsopicas legimus, quam G. Heldelinus in Ciconiæ encomio elegantissimè describit.

¶ Prouerbium ἀντιπελαργεῖν, ac si *reciconiare* dicas, vt retaliare, explicatum est supra in D. *O Iane à tergo cui* (aliqui legunt, *quem*) *nulla ciconia pinsit, Nec manus auriculas imitata est mobilis albas*, Persius Sat. 1.

Sat. 1. id est, quem nemo digitis dextræ manus in vnum collectis ad instar rostri ciconiarum ridet. Verbi pinsere (quod à Græco πτίσσω factum videtur) nota est significatio, vnde & pistillum & pistrinũ dicimus ac pistorem. Pinsebantur enim in pilis olim fruges, pistillo subinde alternis immisso eleuatoq́; vnde hordeum sic suis corticibus exutum ptissanam vocant, cum prius ἄπτιστον, hoc est integrum nec decorticatum esset.

¶ Alciati emblema, inscriptum, *Gratiam referendam.* — *Alciati emblema.*

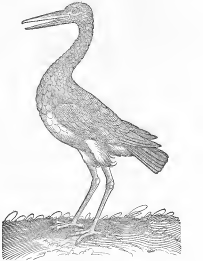
Aerio insignis pietate ciconia nido,
Inuestes pullos pignora grata fouet.
Taliaq́, expectat sibi munera mutua reddi,
Auxilio hoc quoties mater egebit anus.
Nec pia spem soboles fallit, sed fessa parentum
Corpora fert humeris, præstat & ore cibos.

DE AVIBVS CICONIÆ SIMILIBVS.

TRINCOS auis nominatur Monspessuli in Gallia, vt audio, auis ciconiæ persimilis, minor tantum: quæ serpentibus similiter vescitur, sed regionem non mutat. ¶ Est & circa Oceanum Germanicum, vt in Dania, auis magna ciconiæ similis, paucæ carnis, quam ONSCHVAL Germanicè vocitant. ¶ Oppianus in Ixeuticis meminit auis innominatæ, quæ ciconijs similis sit, sed minor, rostro magno & acuto ensis instar, serpentium hoste, &c. vt recitauimus suprà in Ciconia *D.* — *Trincos.* — *Onschual.*

¶ De ibide, quam aliqui ferè colore tantũ & rostri aduncitate à ciconijs differre putant, suo loco dicetur. Strabo eam magnitudine & figura ciconiæ persimilẽ esse scribit: item de Phœnicoptero alibi.

DE CICONIA NIGRA.

INVENITVR etiam genus ciconiæ dorso omnino nigrum, ventre subalbum, quod non in locis habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificat, Alber. Idẽ ex Aristotele de hist. anim. 9.6. pro

ichneumone (quanquam eam vocem ex Auicenna corruptè legit *anschycomon* & *thyamon*) ibidem interpretatur, quæ sit auis Ægyptia, nempe ciconia tota nigra in dorso, & inuenitur etiam fusca, (grisea,) inquit. Nos hanc ciconiam nigram appellamus, ein schwartzer Storck quæ sæpe reperitur in montanis & syluosis Heluetiæ locis, vt circa Eremum D. virginis, circa Lucernam oppidum, circa Tosam fluuium, & alibi Forma & magnitudine a ciconijs propriè dictis non differt. Nidulatur in arboribus, præcipuè abietibus. quod si rostrum aduncum haberet, ibidum generi adnumerassem nunc cum id ei rectum sit, ciconijs subiūgere placuit. Ciconia nigra quam ipse vidi Septembris initio captam cis Alpium montem non procul ab vrbe nostra dissitum, huiusmodi erat: Dorsum colore eminus totum nigrum apparebat: sed si propius inspiceres vanelli vel corui syluatici colorem referebat, in quibus color niger, si propius cōsideres, cum viridi vel subcœruleo & pauco purpureo mixtus videtur. Ventri & lateribus sub alis color albus. Auis tota à principio rostri ad extremos pedes extensa, dodrantes quinq; cum dimidio excedebat Rostrum magnum & validum erat, colore puniceo, vt crura etiam ac pedes. Longitudo rostri supernè a mucrone extremo modicè deorsum inflexo, vsq; ad initium plumarum capitis, digiti octo Oculos pellicula rubra ambiebat, orbicularis, nisi ante & retro in angulos desineret. Collum pedem ferè vel digitos quatuordecim longum: Ala dodrantes quatuor, si ad finem longissimæ pennæ in rectum quoad fieri potest extensæ mensura procedat. cauda dodrantem: & similiter cruris pars supra genu ad coxam: inferior verò pars a genu ad pedem paulò breuior erat Corpus item inter collum & caudam dodrantale. Dorsum & pectus latiuscula, vt in ansere ferè. Digiti pedum diuisi, apparebat tamen initium quoddam membranæ palmipedum, præsertim inter duos longiores digitos. digitus medius quinque digitos longitudine æquabat. Lingua breuissima Pondus, libræ medicinales septem cum dimidia. Longiores in alis pennæ magis quàm cæteræ nigricabant. Qua parte alæ iunguntur corpori, oblonga cauitas retrorsum extensa cernebatur. Anterior pars pennarum intra posteriores condebatur Intestina erant inuoluta. In femore dissecto neruos quatuordecim inueni magnitudine differentes, quorum duo latissimi in genu partem cartilagineam se inserebant vtrinq;, sex alij minores erant, tres minimi Postremò tres planiori parti incumbentes minimis aliquanto maiores. Fel viride erat. In ventre apparebant quisquiliæ quædam stercorosæ ceu fimi bubuli, & inter eas reliquiæ quædam scarabeorum vel locustarum, nempe capita & vaginæ, quarum quædam erant discretæ ceu cortex in hippuri: Vnde conijcio eam tum herbis tum crusta tectis insectis vesci. Sono eam crepitare aiunt similiter alijs ciconijs. ¶ In cibo ferini admodum odoris est, & ferè piscosi Videtur prius elixari debere, tum assari & aromatibus condiri caro eius paulò minus rubet quàm troctæ vel salmonis adeps etiam nonnihil rubet. Caro mihi gustanti sat bona & dulcis visa est. sed pellis tenacior est, & grauiter olet, vt eam detrahi præstet. & forsan ea detracta, præcedente elixatione nihil opus fuerit. Pediculis infestatur.

Descriptio ciconiæ nigræ

DE CINAMOMO AVE.

Cinnamolgus. *Cynamulmus.* *Cinnamomus.*

CINNAMOLGVS (apud Plinium, aliâs cynamulgus) auis Aristoteli cinnamomus vocatur. nisi quis κινάμολγον, non κινάμωμον, in eo quoq; scribendum censeat, Hermolaus in Plinium Ego omnino cinamomum duntaxat scripserim, à cinamomo aromate, vt ex sequentibus apparebit, idque per *n* simplex. nam apud Græcos semper κινάμωμον scribi reperio pro aromate simul & aue apud medicos, Theophrastum, Ælianum, Philem, Dionysium & eius interpretem Eustathium. Ὄρνιθες δ' ἑτέρωθεν ἀλιτήτων ἀπὸ νήσων Ἤλυθον φύλλα φέροντες ἀκηράσιον κινναμώμου, Dionysius in Periegesi. Nestor etiā Grammaticus contendit cinamomum prima syllaba correpta scribendum, quanquam poetæ aliquando carminis gratia produxerint. Atqui cinnamum eadem significatione, apud Martialem, Ouidium, Claudianum poetas *n* duplici scribitur, & Plinium quoq; lib. 10 & Solinum, vnde & cinnamologus dici posset hæc auis, quā vocem in Pliniano indice reperimus, vt spermologum & cnipologum aues dicimus. nā cur cinnamolgus aut cynamulgus scribatur, nulla planè ratio est. Plinius in fine libro 12. Historiæ naturalis, diuersi etiam cinnami meminit. quod (inquit) caryopon appellāt. Hic est succus nuci expressus, multum a surculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia, (vnde nomen quoq; idem conijcimus impositum,) in Syria nascens. Id fortè carpesium fuerit, cum & nomen alludat, & pro cinnamomo substituatur, & in Cilicia Syriæ vicina nasci dicatur: quanquam fructus cubebæ, quæ carpesium creditur, acinus vel bacca potius quam nux est. *Zibibas* quidem vuas puto Arabica aut vicina lingua vocari. Videtur sanè mihi Hebraica vel Arabica huius vocis origo esse, siue à *Ken*, קן, id est nido, quod in Arabia ex nido auis eodem nomine dictæ sagittis decuteretur: siue à *Kaneh*, קנה, quæ vox cannam & arundinem significat est enim cinamomum cortex fruticis figura cannæ seu canalis instar: vnde & Galli hodie vulgo *canellam* vocitant.

Cinnamologus.

Hæc auis nidum ex surculis cinnamo-

¶ In Arabia cinnamomus (τὸ κινάμωμον, genere neutro) auis appellatur, quā surculos cinnamomi portare, ac nidum ex his conficere aiunt. nidificat excelsis arboribus & ramis: sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atq; ita discusso in terram cinnamomum legunt, Aristoteles, Ælianus & Philes. In Arabia *cynamolgus* (alias *cinamomus*) auis appellatur, cinami surculis nidificat. Plumbatis eos sagittis

gitis decutiunt indigenæ, mercis grana, Plinius. Phœnix rogos suos struit cinnamis, Solinus. Et mox, Cinnamolgus perinde Arabiæ auis, in excellentissimis lucis texit nidos è fruticibus cinnamorum: ad quos quoniam nõ est peruenire propter ramorum altitudinem & fragilitatem, accolæ illas congeries plumbatis petunt iaculis, deiectasq; pretijs vendunt amplioribus, quod hoc cinnamum magis quàm aliud mercatores probent. Dionysius Afer cinamomũ canens ex insulis inhabitatis ab auibus eiusdem nominis afferri, terram quæ cinamomum ferat ignotam esse insinuat, quod & Herodotus scribit. conijcimus tamen insulas aliquas circa mare rubrum intelligi. Apud Aristot. tum surculos ipsos, tum aues ex illis nidum struentes (κινάμωμα τὰ) cinamoma (genere neutro plurali, quod apud Græcos commodius fit, apud quos ὄρνεον etiam generale auium nomen, neutrum est. ego nullum præterea neq; apud Græcos neq; Latinos auis nomen neutri generis noui) dici apparet, Eustathius. Cinamomum Arabes mirabilius quàm thus aut casiam legunt. nam aut quo modo, aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere nisi quòd probabili ratione vtuntur quòd quidam volunt id gigni in his regionibus, vbi Dionysius educatus est: & ipsas cinnamomi festucas afferri a grandibus quibusdam alitibus ad nidos è luto constructos in præruptis montiũ & homini inaccessis. Cõtra quas hoc Arabes excogitauerunt. Boum asinorumq; defectorum, & aliorum iumentorum membra minutatim concisa, in ea loca portant: & vbi iuxta nidos posuêre, procul abscedunt. Ad hæc frusta delapsæ volucres, ad nidos suos carnẽ comportant: cui sustinendæ impares nidi, ad terrã discissi labuntur. Tunc Arabes ad eos colligendos accedunt, Herodotus lib. 3. Cinnamomum fabulosa narrauit antiquitas, princépsve Herodotus, auium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuijs rupibus arboribusque decuti, carnis quam ipsæ inferrẽt pondere, aut plumbatis sagittis, Plinius. Et mox, Omnia falsa: siquidem cinnamomum, idemq; cinnamum, nascitur in Æthiopia, &c. ¶ Cynamulgos auicula in Æthiopia de cinamomo nobiliore nidũ texit, &c. hæc auicula cum suis interaneis non euiscerata comeditur, propter aromaticum odorem eorum quibus nutritur, Albertus sine autore. Nos apud Plutarchũ rhynthacen auiculam legimus apud Persas nasci, in qua nihil inueniatur excrementi, sed interna omnia adipe plena sint. vnde eam aere atq; rore solum nutriri arbitrantur. ¶ Idem Albertus, Aristotelis ex hist. anim. 9. 14. de alcyone locum transferens, alcyonem cum cinamomo aue imprudenter confundit: vt & alij eum secuti ineptissimi scriptores.

Rhyntaces.

CINDAPSVS, Κίνδαψος, auis quædam, Suidas, Hesychius & Varinus. Est & musicum instrumentũ eiusdem nominis, ὄργανον κιθαριστήριον (pro quo etiam σκινδαψὸς legitur in Lexico vulgari, nescio quàm rectè,) eadem voce Indus significatur, Hesychius.

Cindapsus.

CINOPEON, Κινώπεον, ὄρνεον, Varinus: tanquam certa quædam auis species hoc nomine indicetur vel potius auis in genere. Ego κινώπετον legendum suspicor: quæ vox aliquando auem in genere significat. Nam apud Dionysium Afrum κινώπετα λευκὰ Eustathius aues albas interpretatur, vt scripsimus in Ciconia *H. a.*

Cinopeon

CINNYRIDES, Κιννυρίδες, auiculæ paruæ, τὰ μικρὰ ὀρνιθάρια, Hesych. & Varinus: per onomatopœiam fortè sic dictæ, siue quis in genere (propter τὰ articulum adiectum) quasuis paruas auiculas hac voce designari putet: siue certam aliquam speciem. Nam & κίννρις, & κίνυρις, species auis, apud eosdem legitur.

Cinnyrides.

DE CNIPOLOGO, QVEM CVLICILE-
gam Gaza interpretatur.

ARISTOTELES hist. anim. 9. 3. picorum genera enumerans, post dryocalapten siue pipram, id est picum Martium maiorem minoremq;, & coliòn (*galgulum* interpretantur) siue picum viridem, qui omnes non alio magis viuunt quàm venatu vermiculorum circa arbores lignáve nascentiũ, quos Græci κνῖπας vel σκνῖπας vocant: In ijs (inquit) est & auis quæ proprio nomine κνιπολόγος dicitur: magnitudine parua, quanta est acanthylis colore cinereus, distinctus maculis, voce parua. hic etiam lignipeta est. Gaza pro cnipologo culicilegam vertit, quod non placet. Etsi enim cnips vel scnips apud Græcos aliquando pro culice aut insecto volucri accipiatur, tamen cùm certum sit cossos, id est vermes qui ligna erodunt σκνῖπας dici, & pici (inter quos hic minimus est) cossis vermiculisq; magis quàm culicibus victitent, vnde & dryocopi & xylocopi, id est lignipetæ dicuntur, cùm culices venandi gratia, ligna rostro impetere nihil opus sit, cnipologon Græcum vocabulum, potius relinquere, quam culicilegam cum Gaza Latinè dicere visum est. CVLICILEGA verò alia auis fuerit κωνωποθήρας, a venatu culicum Hesychio & Varino dicta. Albertus cnipologi descriptione ex Aristotele posita, vt iam recitauimus, in picorum genere: hæc etiam auis (inquit) vocatur apud nos picus generali nomine.

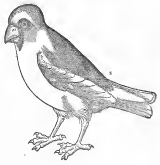
¶ Guil. Turnerus in libro de auibus cnipologon facit motacillæ genus albo nigroq; variè distinctum, deceptus nimirum translatione: vt Eberus & Peucerus quoq;, qui cnipológon Germanicè interpretantur Fliegenstecher/ id est muscipetam. hæc (inquiunt) a motacilla differt, quanquam & ipsa caudã moueat, muscas venatur & culices, colore cinereo maculis distincto, voce parua, magnitudine spini.

Sed Turnerus postea re melius perpensa, in familiari ad nos epistola Culicilegam Aristotelis (inquit) in terra Bergensi (in Britannia) vidi tota cinerei ferè coloris est, & speciem habet pici Martij.

Certhius. ¶ Est apud nos auicula minima in syluis lignipeta, variè distincta, per arbores reptãs & cossos disquirens, quam Turnerus certhium vel certhiam Aristotelis esse conijcit, cuius figuram & descriptionem supra dedimus in Certhia, vbi plura de hac auicula leges. cui si color cinereus conueniret, omnino cnipologon faceremus nunc cum colore differant, natura tamen & genere aues proximas esse dicemus. Vtriq; natura pici, hoc est circa ărbores versari, & cossis viuere. nam certhiam θριποφάγον Aristoteles facit, vt cnipologon κνιποφάγον. vtriq; magnitudo exigua. Sed cnipologo vox parua, φωνῇ δὲ μικρὸν, Aristoteles. certhiæ clara, φωνὴ λιγυρά. ¶ Culicilega, hoc est cnipologos veterum Græcorum, hodie à Græcis *sufurada* vocatur, a Gallis *bergeronette*, similis aui, cui apud Gallos nomen *lauandiere*, (id est motacillæ vel culicilegæ cinereæ) Bellonius, qui in Auium historia, sufurada nomen culicilegæ non huic, sed cinereæ tribuit.

Cliuina. CLIVINAM quoq; auem ab antiquis nominatam animaduerto ignorari. quidam clamatoriã dicunt, Labeo prohibitoriam, Plinius. Ego non certam aliquam auem, sed quęcũq; in auspicijs aliquid suo clamore fieri prohiberet, sic dictã ex verbis Festi conijcio. Is enim, Cliuia (inquit) auspicia dicebãt antiqui, quæ aliquid fieri prohibebant. omnia enim difficilia, cliuia vocabãt. vnde & cliua, loca ardua.

DE COCCOTHRAVSTE.

A.

COCCOTHRAVSTES, κοκκοθραύστης auis quædam est, Hesychius & Varinus. Nos hoc nomine appellare voluimus auem cuius effigiem hoc loco damus, quod rostro suo coccos & interiora grana siue officula cerasorum confringere soleat, vt nucleis vescatur Italicè *frison* vel *frusone* nominatur, vel *grison* & circa Verbanum lacum *franguel montagno*, id est fringilla montana. Gallicè *choche pierre* & alibi (vt audio) *cassenoix*, id est nucifraga, quod nomen Caryocatactæ aui supra descriptæ magis conuenire videtur. Germanicè Steinbysser / Klepper / apud Heluetios Kernbeiß / in Austria Kirschfinck / circa Francofordiam ad Mœnum: & aliqui Kirschenschneller. Eberus & Peucer. acanthidis duo genera faciunt. minus (inquiunt) quod non valde dissimile cardueli colorem ex albo nigroq; mixtum habet nos etiam Distelfincken vocamus. Maius fringillam duplo excedit, cætera ferè simile, Germanicè dictum Kirchfincken / (lego Kirschfincken, & Kernbeisser, colore vtrunq; genus ignobile, sed valet & commendatur amœnitate vocis, Hæc illi. Audio etiam Bollebick alicubi vocari, hoc est gemmiuoram, quòd gemmas arborũ comedat, sicut illa quæ per onomatopœiam a nostris Gügger dicitur. Auem etiam cum viriditate nomen apud nos, vt Turnerus scribit, aliqui Kirschfinck appellant, sed legendum arbitror Hirßfinck, à milio quo in cibo vtitur Est & alia auis Steinbysser dicta, quod calculos puto in ripis fluminum rostro feriat dum muscas petit, de qua in Motacilla dicemus hanc enim Turnerus cinclum esse conijcit. Coccothraustes noster lingua Turcica, vt audio *giégen* vocatur.

Magni-

B.

Descriptio. Magnitudo ei alaudæ aut loxiæ nostri. Rostrum durum, validum, breue, latum, simile ferè rostro auis quam Güger vocamus, maius, fuscum. Color capitis (in fœmina) charopus vel ex flauo ruffus, in pectore & ventre ex cinereo rubicundus. Pennæ alarũ superius nigricant, in medio albent, in imo coloris ferè cœrulei vel indici sunt. item minores aliæ superinnatæ partim albicant, partim charopæ sunt. Pennis nigris rostrum inferius ambitur, & similiter oculi. Collum pronum & vtrinq; ad latera plumis vestitur cinereis. dorsum ex ruffo nigricat. propius caudam charopæ sunt pennæ, extremæ in cauda albicant.

C. D.

10 *Cibus.* *Cantus.* Capitur in syluis, & in cibum venit. Cerasorum ossa frangit & nucleis vescitur. Cantu peculiari nec insuaui vtitur, cymbalorũ (vt audio) ferè æmulo. caueis tamen includi non solet, nisi rarò forte, vbi si ossa cerasorum desint, seminibus cannabis ali potest. Nam nuper auceps quidam, vt rem ridiculam ostentaret, turdi genus Bohemicũ (vt Germani appellant) in cauea inclusit, idq; cerasis aridis pasci assuefecit. quæ cùm turdus integra deuoraret, ossicula cerasorum quæ subinde excernebat, in subiectam caueam cui inclusus erat coccothraustes delapsa, illum alebant. ¶Nidificat, vt audio, in arborum cauis. *Nidificatio.* æstate rarius, hyeme frequentius apud nos visitur. ¶Itali hominem crassi ingenij, & deceptu persuasuque facilem significantes, coccothrausten crassi rostri appellant, *Tu sei vn frisone dal becco grosso*. Est enim sanè hæc auis stolida, & vt capitis, ita ingenij crassi. Vidi aliquando caueæ inclusam os cerasi rostro tenentẽ, si quis aspiceret, ita hiantem diutissimè perseuerare.

20

DE CÆRVLEO.

NOVIMVS & saxatilẽ auiculam quandam, cui nomen cœruleus (cyanos, κύανος propatoxyt. quamuis apud Hesychium oxytonum legitur.) quæ maxime in Scyro colit, saxa amans, magnitudine minor, quàm merula, maior paulò quàm fringilla. pede magno est, scanditq; saxa. colore tota cœruleo, rostro tenui (ῥύγχος χαλεπὸν, Gaza legit λεπτὸν, cui adstipulatur etiam Alberti translatio quæ habet gracile: vetus interpres, angustum) & lõgo, crure breui similiter vt pipo (ἴσπιπος. Gaza videtur πίπραν legisse, pro qua voce etiam alibi pipo transtulit) est, Aristoteles. Turnerus cœruleum conijcit esse auem quæ Anglicè 30 vocetur *a clotburd, a smatche, an arlyng, a steinchek* & Germanicè ein Brechvogel. Hanc inquit in cuniculorum foueis & sub lapidibus in Anglia nidulari, & hyeme non apparere. Sed Brachvogel apud Germanos aliarum etiam auium nomen est, vt Arquatæ supra descriptæ, & auis cuiusdã circa aquas degentis princeps cturibus, quarum neutra cœruleus esse potest. Ego Turneri cœruleũ non agnosco. vt neque Eberi & Peuceri qui cœruleum interpretantur klein Zimmer, id est turdũ minorem. nullum enim turdum cœruleum nouimus. Est apud nos pici genus paulo maius fringilla, dorso cœruleo, & rostro tenui longoq;, vulgò Chlän appellant. quod an cœruleus sit, inquirendum. Huic similem colore aiunt esse auem quæ Steinrötele appellatur, in Austria & alibi, à saxis imposito nomine, dorso cœruleo. ventre rubicundo suauiter canora. muris adhærens, & in eis nidificans. Omnino sanè cœruleum de genere picorum esse coniecerim cum & crure similiter breui vt pipra sit: (pipra autẽ (vel, vt Gaza vertit, pipo) 40 Aristoteli non alia auis quàm picus est) & eo ad scandendum apto. & rostro etiam vt picorum genus oblongo. Auis, cui cyanus nomẽ est, natura sua ab hominũ consuetudine abhorret, vrbanas cõmorationes odio persequitur, locorum agrestium vbi homines versari soleant, insolens est. eis locis in quibus est ab hominibus solitudo, & montiũ iugis, & præcipitijs delectatur. Epirum & insulas hominum frequentia habitabiles, haud sanè in amore habet. Scyro, & si qua est eiusmodi alia sterilis, & ab hominibus inops, delectatur, Ælianus.

¶Auis quam cyanon Aristoteles, Plinius cœruleum vocat, quoniam in rupibus altorum montium versatur & merulæ similis est nomine mutato nunc vulgo Græcis *petrocossypho* vocitatur, hoc est merula saxatilis. *Petrocossypho.* est autem merula minor, vndiquaq; cærulea, & in magno pretio propter cantum vt caueis includatur. vox ei eadem quæ merulæ, Gallicum nomen nullum: quoniam in Gallia non reperitur, vt 50 neq; in Italia. nisi in caueis apportetur. quandoque enim nido eximitur vt sermonem humanum edoceatur, Bellonius. Eadẽ prorsus mihi videtur auis illa de qua nuper genere & doctrina supra ætatẽ suam ornatissimus iuuenis Augustanus Raphael Seilerus nobilissimi medici Geryonis Seileri filius his ferè verbis ad me perscripsit. Auis quam a cœruleo colore Germani Blawvogel nominant, sturni magnitudine est: pectore, lumbis & ceruice pulchrè cyanea, obscurius tamen quam ispida: dorso & alis non- *Blawvogel.* nihil nigricat obscurè interim glaucis vel subcœruleis. Rostrum ei sesquidigiti longitudine, subter nares fuscum, in imo aculeatum, superiori parte adunca inferiorem vt plurimum contegente. pedes fissi vt in cæteris auibus. Degit in altissimis alpibus, neq; cacumine montiũ contenta, in scopulis maxime, & præruptis & niuosis locis viuit. nec alibi eam reperiri constat quàm in montibus circa Athesim fl. præcipuè circa Æmipontem vrbem. *Vbi degat & nidificet.* Hanc ob causam apud ipsos inquilinos in magno pretio habetur, aliturque quibuscunq; cibis mẽsæ hominũ familiaribus, istisq; qui merulis turdisq; aucupio destinatis præbẽtur.

De eius voce, cantu, & colore. Voce articulata, amœna admodum & varia est ipsa tam doctis, tamq; dili[illegible]bseruat, vt pleraq; vocis articulo aliquo significet & indicet. Media & intempesta nocte expe[illegible]cti, ad astantis prouocationem, quasi iussa, elato spiritu canit, imperata quæ sibi putat iniungi, probè suo officio executura, quod versiculis aliquando vtcunque delineam. *Cæsia auis glaucæ* (glaucum colorem intelligit cœruleum) *vere sacrata Mineruæ, Prætereà seruat noctua nulla magis. Quid sibi vult? quis te docuit parere monenti? Instinctu proprio nam facis ista tuo? Non puto: sed deus est qui te ciet, vsque monentis Scilicet vt morem sic homo quisque gerat.* Oculos hominum aliorumq; alitum more appetit, quòd imaginem in iis suam velut in speculo intuens, cognati desiderio trahitur, ipsiusque consuetudinem desiderat. Ante tempus autumni quo cæteræ aues incubant, prolique dant operam, cum colore etiam vocem mutat, ac alis expansis nouos cantus excogitat, secum ipsa continuò murmurans, nec veteris tamen quem olim didicit, obliuiscitur. Color sub hyemem è cœruleo nigrior euadit, quem mox circa veris initium, in proprium rursus commutat. Adulta vel è nido materno semel egressa, volatuq; paulum adsuefacta, non amplius vllis (quod omnes aucupes affirmant) blandimentis vel astutiis ob innatam solertiam capitur. Nidum in præaltas deuiasque solitudines desuper in specus congerit, quando locum securitati idoneum nacta est, cui tutò se fœtumque suum credere ausit, eumque sua quoque fraude altissimis iugis ab hominum accessu non solum abdit, sed à rupicapris etiam alisque feris, in cauernas deorsum condit, ibique pullos binos aut quaternos vermibus nutrit, dum eos extra nidum productos exponat.

Qua ratione à venatoribus capiatur. Tum prius venatores siue aucupes, vel fortuitò vel ex insidiis loco animaduerso, pertica seu sparo longo, tereti, læui, cuius singulare & rarum inuentu lignum est (qualis rupium scansoribus rupicaprasque præcipitantibus sæpe vitæ periculo, semper inscendendis scopulis adiumento esse solet) arrepto, ibi etiam ascendunt vbi vni plantæ vestigium non crederes. Et ne quid prætercam, faciem hi, non totam, sed qua in transuersum prospiciunt, ac inde caput illis vertigine afficitur, fasciolis obtegunt, partim aduersus ipsos pullorum parentes, partim & veriore causa, ne quoquam latius oculorum radiis aciéve pertingant, quam quo solo pede innitendum, vel manus implicanda est. Sic illi tandem ad nidum, non absque extremo periculo & defatigatione pertineant, quem prælonga illa quam diximus sude sursum è profundo ad sese attrahentes auferunt, domique fouent & alunt, deinde vel carè vendunt, vel proceribus notis mares distribuunt. Hæc omnia ad nos Raphael Seilerus. suspicor autem eandem hanc auem quæ Blawvögel ab ipso nominatur, aut certè congenerem, a Rhætis circa Curiam alibíque, Steinrötele nuncupari.

DE COLARI.

Colarem (τὸν κόλαιον) vlula cæteriq; adunci rapiunt: vnde his oritur bellum, Aristoteles de hist. anim. 9, 1. vbi Alberti translatio sic habet, *Colyeuz* (pro *ægolio*, id est vlula) genus parui accipitris, comedit auem quæ vocant *bolarcheon*, id est speciem quandam passeris. Niphus etiam de colari scribit, quod passeris species videatur. Sed certi nihil habemus. Ipse quidem suspicor eundem fortassis collyrionem esse, de quo nunc agemus, facili librariorum lapsu.

DE COLLVRIONE.

Collvrio eisdem quibus merula vescitur. magnitudo eius eadem quæ superioribus est, (pardalo scilicet, & mollicipiti cui magnitudo paulo infra turdum.) Capitur hiberno potius tempore, Aristoteles. Apud Hesychium & Varinum κολλυρίων & κορυλλίων legitur, vtrunque pro genere auis. Sed magis placet vt collyrio legatur: nam & collyram legimus panis genus quod pueris daretur, vel panem subcinericium dictum. ¶ Gul. Turnerus in libro quem de auibus ædidit, collurionem esse putabat auem quæ Germanis Krametsvogel dicitur, id est iuniperi auis, Anglis *a feldfare*. Sed postea datis ad me literis, iuniperi auem vulgò dictã, secundam potius turdi speciem nunc sibi videri scripsit, (quę & nostra iam prius sententia erat) collyrionem verò auem quæ vulgò Germanis Dursiel (Drostel nostris, id est turdela) dicatur. Eberus etiam & Peucerus collurionem turdorum generis faciunt, quæ Germanis Brachvogel (sed hoc nomen vagum est, & aliis etiam commune) dicatur. Capitur (inquiunt) sub hyemem maxime, nec figura nec magnitudine multum dissimilis merulæ, colore fusco terreo obscuro, vt humi sedens vix agnosci & a terræ colore discerni possit. Ego hanc esse coniicio quæ a nostris Wintsel appellatur. ¶ Quærendum an etiam colaris auis semel tantum ab Aristotele nominata, vbi ab vlula & cæteris aduncis eam rapi scribit, non alia quam collurio sit, librariorum forte lapsu.

DE COLUMBA DOMESTICA, ET IN GENEre quæ ad columbaceum genus pertinent.

COLVMBA VVLGARIS.

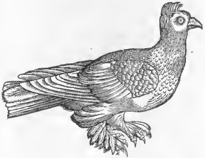
10

20

COLVMBA ANGLICA VEL RVSSICA.

30

40

A.

50

COLVMBACEVM genus appello, quod Aristoteles περιστεροειδὲς, quo & domesticæ siue cellares, vt Columella nominat, & feræ columbæ comprehenduntur, vt palumbes, œnades, liuiæ, turtures. Nos de domesticis primum agemus, quarum historiæ illa etiam quę columbaceo generi in vniuersum communia occurrent, adiungemus ¶ Hebræis *ion*, יון, columbus est, in plurali *ionim*, Ezechielis 7. In fœminino *ionah*, יונה, columba, Genes. 8. Cæterum Ieremiæ cap. 26. & 46. vbi translatio nostra habet, columba. Hebræi legunt mœror vel tristitia, vt sit deriuatum à verbo *ianah*, ינה, quod est mœrore affecit, afflixit, Munsterus. *Ion* quidem masculinum pro columbo, in scriptis Rabinorum frequētius est. Geneseos 8. Chaldæus interpres Hebraicam vocem *ionah* relinquit, pro qua Arabs habet *atlekeha*, אטלקהא, & *hamamah* vel *chamamah*, המאמה. Persa *kaphtar*, כפתר. Rursus Psal. 55. Chaldæus habet *ionetah*, יונתא, Arabs *dazamah*, דזאמה. Charinuno & Taera præfectæ erant curæ capillorum & vn-

Nomina.

guium Cleopatræ. significat autẽ Hebræorum & Syrorũ lingua *charmi* (χαρμὶ) virem, ἰωνᾶ verò colũbam illam quã Græci οἰνάδα vocant. *Taera* verò, τάϊρα, Ismaelitarũ lingua, columba est, Io. Tzetzes Chiliad. 6. cap. 44. *Hamam* Auicennæ columba est. Quidam *hemame* Saracenis columbã esse scripsit. *Demen chame*, sanguis columbæ, Syluaticus: & pro eodem *dem alcamer*, apud veterẽ Glossographum Auicennæ. *Harahamen*, stercus columbinũ, Syluaticus pro qua etiã alibi apud eundem *laaman* & *casicum* legitur.

Columba domestica.

¶ Columba Græcè περιστερὰ dicitur, Atticè etiã περιστερίς: & vulgò hodieq, similiter, vel περιστερ. columba domestica, περιστερὰ οἰκιδία Galeno. Columbarum genus vnum Galeno (de compos. simpl. phat. lib. 10.) κατοικίδιον est, hoc est domesticum, alterũ νομαδικὸν, hoc est pascuum & syluestre, Hermolaus. Italicè *columbo*, columba, *colomba puntono*, & *palumbo* etiam apud Scoppã Grammaticũ. Sed Hispani quoq; columbam *palóma* vocant. quæ tamen nomina à palumbo, id est columbo syluestri facta apparet. quamquã & palumborũ alij cicures dicuntur, aut dici possunt, (vt audio,) alij feri. Gallicè *coulon*, *colombe*, *colombe priuee*. Germanicè, Tub/ Taube/ zame Taube/ Hußtube. Saxonicè & Flãdricè Duue. Nostri columbum, id est marem priuatum appellant ein Kuuter/ per onomatopœiam. Sunt & palumbi cicures, nostris zam Schlagtuben/ quos & Italicos puto aliqui vocant, Welschtuben/ pedibus plumis induti: quos alij Russicos appellant, ghößlet Tuben/ hoc est dasypodes columbas, vt Galli *pigeon pate*. sed has Anglicas potius dicendas audio, & cristas etiã è plumis in capitibus habere. ¶ Anglicè *a culuer*, vel *doue*, *a house doue*, *a tayme doue*. Illyricè, *golub*. Turcicè, *tugargen*.

Columba saxatilis seu agrestis. De triplici columbarum genere.

¶ Columba saxatilis Varroni inter altiles nominatur, (alia, ni fallor, quàm quæ Rhætis vulgò Steintube/ id est saxatilis dicitur, quæ prorsus fera est.) hæc scilicet est quæ Galeno νομὰς & βοσκὰς dicitur, quòd liberius in agris & campis pascatur. (Sic & equas nomades dicunt, quæ in armento liberæ pascuntur, tanquam pascuas aut pascales.) & πυργῖτις quibusdam, vt Wottonus docet nam Varro saxatiles columbos agrestes dicit. Sed adscribam ipsa Varronis verba de triplici columbarũ genere: In villã intrò inuolant columbæ, de quibus Merula: Axi, si vnquam περιστεροτροφεῖον constituisses, has tuas esse putares, quamuis feræ essent. Duo enim genera earũ in περιστεροτροφείῳ esse solent: Vnũ agreste, vt alij dicunt saxatile, quod habetur in turribus, ac columinibus villæ. à quo appellatæ columbæ, quæ propter timorem naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit, vt maximè agrestes sequãtur turres, in quas ex agro euolant suapte sponte, ac remeant. Alterum genus columbarum est clementius, quòd cibo domestico contentum intra limina ianuæ solet pasci. Hoc genus maximè est colore albo. Illud alterum agreste sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus caussa, atque incedunt in locum vnũ, quòd alij vocant περιστερῶνα, alij περιστεροβοσκεῖον, Hæc Varro. Ex columbo agresti & columba domestica, siue ex domestico masculo & agresti fœmina, dũ simul coeunt, nascitur genus tertium columbarum, quæ magnitudine inter vtranq; columbã sunt, natura ad blandiendũ natæ, pronæq; ad lasciuiam. Corrumpunt quippe alias, furtoq; comitatiores domum reuertuntur, (sed hoc Plinius simpliciter de columbis scribit. Vnde publico edicto vetantur ali. Miscellæ à nostris ob duorum generũ cõmistionem appellãtur, Perottus. Columbi quidã vulgò *saxaroli* dicũtur: (& alij à pennarũ colore turgni) hi in colũbarijs melius durant quam cæteri albi omnino videtur. Crescẽtiensis. Hoc genus Gallis & Sabaudis est *colombe passagiere* aut *rocheray* Germanis Veldböck/ Veldtuben bey den Häusern.

Pipiones.

¶ Pipiones pulli columbarum dicuntur, *vide* in *H. a.* Cicero pullos columbinos dixit. recentiores quidam minus Latinè columbinos absolute Hebræi *gosal*, גוזל, vocitant pullum auis, præcipuè columbæ. Dauid Kimhi *gosal* auiculam paruam interpretatur: Chaldæus in vetere Testamento *bar ionah*, id est pullum columbæ. Arabs *pherak hamas*, פרך חמס, melius *hamam*. Persa *kebuhar* (fortè *kaphtar* legendum vt supra, vel contra) *bezar*, בבוהר בזר. Septuaginta περιστερὰ, Hieronymus columbam. Rabi Abraham quoq; & Salomon & Iosephus, pullum columbæ exponunt. Rursus Septuaginta Deuter. 32. νεοσσοί, Hieronymus pulli. *Alfrach* est nomen commune ad omnes pullos: & aliquando vsurpatur pro gallina iuuene quæ nondũ oua peperit: absolutè verò pro pullo columbino, imperfectis adhuc pennis necdũ volante, And. Bellunens. *Alnuaheb*, vt scribunt Arabes, sunt columbi qui iam pennis perfectis volare incipiunt, Idem. Περιστερίδιον & περιστέριον Græcè diminutiua sunt, vt columbulus apud Latinos. περιστεριδεὺς etiã, vel περιστερίδης patronymica forma, de pipione dici potest. *vide* infrà in *H. a.* Περιστεροπουλον apud recentiores Græcos, vt Demetriũ Constantinopolitanũ, legitur. Gallis pipio appellatur *pigeon*. Italis *piccione*. Nos circumscribimus, ein junge Tub: vel diminutiuo vtimur ein Tüble.

Liuiæ columbæ.

¶ Columbæ agrestes, quæ & saxatiles Varroni dicuntur, maximè sequuntur turres, in quas ex agro euolant suapte sponte ac remeant. Hoc genus Græci πελειάδας nominant à liuore. varij enim sunt coloris, ac liuidi. propter quòd è nostris quidam (Gazam videtur intelligere) eas liuias appellauere, οἰνάδες καὶ οἰνάς (melius οἰνάς) ἢ ἀγρία περιστερὰ, Pollux. Paucæ inter eas albæ sunt, colore improbato. Pedes plumis nudos habent, rubidos & scabrosos, Perottus. Sed nos liuias omnes, syluestres esse ostendemus, in quo vnius omnes coloris sunt, nec ali solent, nisi allectatrix forte ex eo genere. Perottus quidem eius quam liuiam puto omnino non meminit. Color albus (inquit idem Perottus) in domesticarum genere non improbatur, (sed agrestium duntaxat) quòd hæ scilicet accipitrum iniurijs minus obnoxiæ sint. nam intra limina ianuæ solent depasci. Domesticæ magnitudine superant agrestes, pedibusq; sunt ita plumatis, vt vix aliquando ingredi possint, Perottus.

B.

Columbæ etiam patriam nobilitauêre, in Campania grandissimæ prouenire existimatæ, Plinius. Alexandrinæ & Campanæ columbæ, tanquam peculiare quiddam habeant, a Columella nominãtur. In Campania grandissimæ nascuntur, & in Therapne, cum alioqui Spoleti sint perexiguæ: mirum inter duodecim millia passuum tantam esse differentiam, Perottus. Siculas columbas olim laudatas fuisse Athenæus refert, qui hæc Alexidis verba citat: Περιστερὰς ἔνδον τρέφω τῶν Σικελικῶν τούτων πάνυ χαμερφεῖς. Et ex Georgicis Nicandri, qui Siculas columbas alii iubet. Insulæ Veneri antiquitus consecratæ, vt Paphus, Cythera, & Sicilia circa Erycem, præcipuè columbis abundabant: nam hæ quoq; Veneri sacræ erant. Theophrastus tradit inuectitias esse in Asia etiam columbas, Plin.

Vbi nobiliores columbæ reperiãtur.

¶Columba palũbe & œnade minor est, maior turture, Arist. Columbæ variæ sunt, hoc est coloribus inter se differentes, Aristot. Columbæ genus alterum clemẽtius est, & colore maximè albo: agreste verò siue saxatile, sine albo, vario, Varro. In Noruegia columbæ totæ albæ habẽtur, Gyb. Longolius. Indiam dicunt habere columbas colore melinas, (*gilua*, Gillius,) Ælianus in Variis. Athenæus Dęmachum (Daimachum) huius rei authorem adducit. Eo tempore primum quo exercitus Persicus circa Athon montem interiit, columbæ albæ in Græcia visæ sunt, ignotæ prius, Athenæus. Reperiuntur apud nos columbæ aliæ candidissimæ, aliæ atræ totæ, aliæ reliquo corpore præter caput & pedes. aliæ cœruleæ ferè. aliæ præterea capitibus cristatis modicè, Cyprias nuncupant, quæ ceu nobiliores pręferuntur. aliæ cruribus totis hirsutis ad extremos vsq; pedum digitos, quas dasypodes vel hirtipedes dixeris à regione vulgò *Russicas* vel melius *Anglicas* nominant, magnitudine circiter alaudæ, rostellis exiguis. tales Venetus pretiosissimas haberi audio gehößlet oder Reussisch Tauben. Nuper etiam genus nouum allatum est Augustam Rhæticorum, rostris paruis ceu fringillatum. Nostri columbas vulgares & viles colore Feldböck vocitant, omnes ferè præter Cyprias: & vel vnam pennam aliquando vitium coloris facere aiunt. Plumæ versicolores columbis à natura ad ornatum datæ, Cic. lib 3. de finibus.

De columbarũ magnitudine & varietate tum generis tũ coloris.

¶De coloris varietate in pennis ceruicis columbarum ita cecinit Lucretius lib. 2. *Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris, Lumine qui mutatur in ipso? propterea quòd Recta aut obliqua percussus luce refulget. Pluma columbarum quo pacto in Sole videtur, Quæ sita ceruices circùm, collumq́; coronat. Nanq; aliàs fit, vti pennis clarò sit rubra pyropo Interdum quodam sensu fit, vti videatur Inter cæruleum virideis miscere smaragdos.* In Solis deliquio (inquit Cælius Rhodig.) colorata omnia, insita priuantur venustate. Liquet id amplius in columbarum mire splendicantibus pennulis, quas in earum collo conuisimus. nanq; etiamsi vnius sint coloris, variis tamen aspectibus variè illustratæ sub differenti specie oculis exhibent sese. cuius ratio est, quia mouendi vim a luce color suscipit, quò verò amplius ab illa mouetur, amplius & ipse mouet. imbecilliores autem colores esse in intensioribus, sicuti imperfectum in eo quod perfectum est. Sunt qui existiment diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasque superficies ex diuersarum portionibus pennularum radiantes. Columbini quidem colli subrutilantis colores meminit Hieronymus aduersus Ioannem Origenis consectatorem: Columbarum (inquit) colla ad singulas conuersiones colorem mutant. Sed & Martianus de nuptiis Philologiæ Arcesilas (inquit) collum intuens columbinum dubitabat, siquidem hac permotus varietatis incertitudine, amplius astruere ἀκαταληψίας cœpit, id est incomprehensibilitatem. Sed & Nero Cæsar disertissimè, vt primo Naturalium quæstionum Seneca tradit. *Colla Tiberiacæ splendent agitata columbæ*, (sed *Cytheriacæ* potius legendum, cuius vocis primã alias produci, alias corripi inuenimus, *Armigerumq́; Iouis Cythereiadasq; columbas*. Tiberiacæ quidem legi syllabæ mensus non patitur.) Meminit & Academicorum secundo M. Tullius. Hæc Cælius iudicans ipse in collo columbæ plures videri colores, nec esse plus vno. Ceruices columbarum ad lucem refractam auricolores fermè se offerunt, χρυσοειδεῖς, Aristot. in libro de coloribus.

De coloris varietate ceruicis.

¶Columbę & similia vtraq; palpebra conniuent, Arist. & Plin. Ingluuies eis præposita ventriculo est, Idem. Aues quoq; geminos sinus habent quædam: vnum in quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt gallinæ, palumbes, columbæ, Plinius. Ingluuies in quibusdam parua est, & fermè rotunda, vt in sperueriо & columba, Albert. Columbo ventriculus est feruentior, & lien eius magnitudine deficit, Aristot. Columbis, vt magnæ parti auium, lien adeò exiguus est, vt propemodum sensum effugiat, Idem. Sexum dignosci haud facile est, nisi interiorum aspectu, Idem. Columbis aliis ventri, aliis intestino fel iungitur, Aristot. Intestino tantum fel iungitur in columbis, Plin. Columbam felle carere traditur, Orus in Hieroglyphicis & Beda. Sed Galenus in libro de atra bile, ridiculos illos esse ait qui columbam felle carere putant, quoniam vesicam eius non habeant. Idem Orus alibi columbæ bilem in dorso esse scribit.

Descriptio singularũ partium columbæ.

C.

Columbi semper visuntur, & hyemem etiam nobiscum agunt, Aristot. & Plinius qui columbas propter hoc inter aues perennes ponit.

¶Volucres pleræque a suis vocibus nominantur, vt gallina, columba, &c. M. T. Varro. *Et castus turtur atque columba gemunt*, Author Philomelæ. *Non murmura vestra columbæ, Brachia non hederæ, non harum vincant oscula conchæ*, Gallienus imperator in Epithalamio. Γογγύζειν per iota in penultima, vel γογγύζειν voce

De colum

per ypsilon,) de voce columbæ dicitur, (authore Polluce) τονθορύζειν, Varinus Γογγύζειν verò & γογγύσαι, de voce suum apud Hesychium legitur. Et apud eundem βομβεῖν de columbina voce. ¶ Columbi frugibus viuunt, Aristot. Granis (Cerealibus) vescuntur, vel his quæ ex granis conficiuntur, nec alio cibo, Albertus. Cadauere nullo pascuntur, sed puro grano, Author libri de nat. rerum. Cætera quæ ad cibum eorum pertinent leges infra in *E*.

Cibo.

¶ Proprium columbarum & palumbium & turturum esse videtur, ne collum cùm bibunt, resupinent (*eleuent*, vetus interpres) nisi satis hauserint, (*biberint*,) Aristot. Videtur autem hic locus Wottono suspectus. fortassis quod apud Athenæum aliter legatur, hoc modo Ο᾽ δὲ Μύνδιος Α᾽λέξανδρος οὐ πίνειν φησὶ τὴν φάσσαν ἀνακύπτουσαν (lego ἀνακύπτουσαν ex Aristotele) ὥσπερ τὴν τρυγόνα. Ego Athenæi locum corruptum, Aristotelis integrum esse iudico. vt in eius legatur, ὥσπερ οὐδὲ τὴν τρυγόνα. nam Plinius quoque sic transtulit, Proprium generis eius, & turturum, cùm bibant colla non resupinare, largè bibere iumentorum modo. *Vide* infra in *H.c.* Columba iuxta aquas quiescere gaudet, vt sitim sedet, Author libri de nat. rerum. ¶ Columba auis est multiuaga, Plinius.

Potu.

¶ *Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ, Accipiat nullas sordida turris aues*, Ouidius. Columbi (præsertim agrestes) a columinibus ædificionum dicti sunt. nidificant enim propter timorem in summis locis, Varro. In alto nidificat, quò nocens bestia nulla perueniat, Author libri de nat. rer. D. Iulius apud Mundam cùm syluam cæderet, arborem palmæ repertam, conseruari vt omen victoriæ iussit ex ea continuò enata soboles, adeò in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modo matricem (arborem primum consitam) verumetiam obtegeret, frequentareturque columbarum nidis, quamuis id auium genus duram & asperam frondem maximè vitet, Suetonius in Augusto. Columbæ debilem nidum faciunt, eò quòd calida habent corpora, & non multum indigent calore nidi, Alber.

Nido.

¶ Coeunt intra annum columbæ, quippe quæ semestres nosse incipiant Venerem, Aristot. Pullos quinquemestres fœtificare, author est Plinius. Peculiare columbis illud etiam est, vt in coitu, nisi ante mutuò osculentur, mas non ascendat. sed iunior sit, an senior, interest. senior enim primum coitum osculo exorditur: sequentem & sine osculo agit. At iunior quoties libet coire, toties osculatur, Arist. & partim Plinius. Fœmina marem non admittit, nisi præosculatus ante coitum fuerit, Ælianus in Variis Aristotelem citans & Athenæus. Atqui Oppianus Ixeuticorum primo de turturibus scribens Oscula (inquit) antequam procreandæ soboli indulgeant, permiscent: idque inter eas quæ prouectiores ætate sunt perpetuum est. iuniores non rarò absque osculis id faciunt. Columba senex coire non potest, sed tantum osculatur, Obscurus quidam ex Aristotele, apud quem nos nihil tale legimus. Coruorum exosculationem illam quę sępe cernitur, qualis in columbis esse ab Aristotele traditur, Plinius. Rostrorum coniunctio coruis & id genus auibus solita est. quod in monedulis quas mansuetes alimus, planum est. genus etiam columbinum hoc idem facit, Aristot. Amorem mutuum querulo gutture ictuque rostri ostendũt columbæ in Venerem crebro ruunt, frequenti pedum orbe facta adulatione, Platina. Columbæ quæ calidiores sunt tempore libidinis caudam flectunt ad terram, & trahunt eam super terra, & sic ad Venerem mouentur mas & fœmina, Albertus. ¶ Hoc etiam columbis proprium est, vt fœminæ saliant, ac supergressu mutuo agant, si mas non sit, & cum osculo, vt mares. & quamuis nihil altera emittat in alteram, tamen plura sic oua, quàm ex maris coitu pariunt. Verum nullus his enascitur pullus, sed sunt omnia irrita, (hypenemia Græci vocant, Plinius,) Aristot. Columba cùm peperit, postridie marem repetit & concipit, inquit Athenæus & Eustathius. Excludunt die XVIII, statimque concipiunt, Plinius. Columbi cum pluribus adolescere, aut coire nō patiuntur, neque coniugium iam inde a primo ortu initum deserunt, nisi cœlebs, aut vidua. Quinetiam fœminæ parturienti mas adest, & cultu, omnique officio fungitur. sæpe etiam fœminam pigrius euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit, cogitque intrare. Exclusis iam pullis terram salsuginosam potissimum præmanducatam in eorum os inserẽs, suum ingerit, atque ita præparat ad cibum recipiendum adultos iam, cum tempus prodeundi ex nido est, mas subigit. Ita magna ex parte columbæ mutuo degunt amore: sed interdum nonnullæ etiam ex maritatis cum aliis coeunt, Aristot. cuius verba ferè etiam Plinius transtulit, de amore mutuo scilicet & coniugio columbarum, deque mariti circa coniugem cura & pullos, quæ infra in *D.* recitabimus. plura etiam de coniugio columbarum ibidem allaturi. Cæterum inter verba Aristotelis iam recitata, vbi Græcè legitur, φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, id est de cibo eis conueniente curam gerit. Gaza legit τῆς ἁλμυριζούσης γῆς. quæ lectio mihi quoque probatur, & Athenæus Aristotelem citans similiter legit: etsi codex noster deprauatus ἁρμυριζούσης habet. Salsis quidem columbas delectari, docebimus infra capite 5. Paulò supra verò Athenæus Aristotelis verba hoc modo refert, καὶ γεννηθεῖσι τοῖς νεοττοῖς ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει, ὡς μὴ βασκανθῶσι. cum Aristoteles non tanquam remedium aduersus fascinationem marem in os pullorum inspuere dicat, sed vt appetitionem cibi in eis excitet, ad quam rem aptus est sapor salsus. sed Athenæus in verbis hisce vltimis simpliciter marem inspuere dicit. Albertus etiam in sua translatione substantiam terrestrem salsam in os pullorum a patre infundi scribit. Plinius, Pullis (inquit) primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. vbi inspuit fortassis, & præparans legendum, vt de mare duntaxat intelligatur.

Coitu.

Osculatione.

¶ Columbæ soboli procreandæ plærunque indulgent, vnde sacræ Veneri creduntur. Vel decies

anno

anno pariunt, Aristot. omnibus anni partibus, Ælianus. Tota æstate fœtant, Aristot. Et rursus Pariunt columbæ omnibus anni temporibus, pullosq; educant, si locum apricum habeant, & cibum. sin minus, æstate tantummodo fœtant. Sed proles præstantior vère, quam autumno est: deterrima æstate, & omnibus tempore calidiore. Et alibi, Decies anno pariunt: nonnullæ etiam vndecies: Ægyptiæ vero & duodecies in Ægypto etiam brumali mense, Plin. Columbæ ouum citius perficitur quam gallinæ. huius enim ouum decem a coitu diebus magna ex parte consistit, columbæ paucioribus, Aristot. Albertus ouum columbinum in vtero septem diebus perfici scribit. A coitu decem diebus oua maturescunt in vtero: vexatæ autem gallinæ & columbę penna euulsa, aliave simili iniuria, diutius, (id est tardius,) Plin. Et rursus, Pariunt à coitu quinto die. Facultas columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi est. Nam si ab aliquo vexetur, aut penna in nido euulsa, vel quauis alia simili re infestetur, aut etiam sponte morosius habeat, ouum per tristitiam retinet, partumq; differt, Aristot. Columbarum oua candida sunt, Idem & Plinius. Columbarum genus, vt palumbes & turtur, pariunt magna ex parte bina oua. sed complurimum terna palumbes & turtur, Aristot. Columbacei generis aues raro tria oua pariunt: quod etiam cum contingit, tertium ferè corrumpitur, Albertus. Columbæ pariunt fere bina oua, ita natura moderante, vt aliis crebrior sit fœtus, aliis numerosior, Plinius. Columbarum genus pauca parit, vtpote volax, sicut & aues vncæ. materia enim volatu consumitur, & in alas pennasq; conuertitur. sępe autem parit, vtpote corporis magno & ventris calore, & facultate concoquendi maxima præditũ, & quòd cibum facile sibi acquirat, Aristot. De columbarum fœcunditate plura leges infra in E. Columbæ magna ex parte marem & fœminam generant: priorem marem, posteriorem fœminam. & cum pepererint primum ouum, vno interposito die, secundum pariunt, Aristot. Marem semper & fœminam pariunt, priorem marem, postridie (vel citius, Albertus) fœminam, Plin. Natura fœcundissimum est animal. quippe singulis quadragenis diebus concipit, parit, fouet, ac denique enutrit pullos idq; ferè totius anni curriculo facit. nam si ab hyemali solstitio vsq; ad æquinoctium vernum excludas tempus, reliqua parte anni fœturam ædit. licet etiam videre columbas ipsas nondum integrè educatis pullis oua ædere atq; incubare, Florentinus. A partu caudam distendunt, Aristoteles. Columba citra dies triginta (quadraginta Florentinus, vt iam recitaui) prole expedita superiore, parit, Aristot. Æstate quidem interdum binis mensibus terna ædunt paria. nanque octauo decimo (paulò ante scripserat, vicesimo) die excludunt, statimq; concipiunt. quare inter pullos sæpe oua inueniuntur, & alii prouolãt, alii erumpunt, Plinius. ¶ Pariunt aliquando oua hypenemia, Aristot. Et rursus, In columbis maxime notatum est, quod oua quandoq; infœcũda pariant, vel ex iis ipsis quæ conceperint coitu. nullus enim prouenit fœtus, quamuis in cubitu foueantur. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione concipiunt, (vt supra quoq; de columbis scriptum est,) aut puluere: nec columbæ tantum, sed & gallinæ, &c. Plinius.

Fecunditate. *Ouis.* *Partu.* *Oua hypenemia.*

¶ Incubant ambo & mas & fœmina, Aristot. & Porphyrius lib. 3. de abstinentia ab animatis. Incubat vicissim omne columbaceum genus, Athenæus ex Aristotele, & Ælianus in Variis. Fœminæ parturienti mas adest, & cultu omniq; officio fungitur. sæpe etiam fœminam errantem & vagantem ad nidum cõpellit. & cum pepererit oua, cogit vt incubet, Ælianus ex Aristot. Sic & Porphyrius, καὶ τὴν θήλειαν, ἂν πλείονα χρόνον ἀποπλανηθῇ, κόπτων ὁ ἄρρην εἰσελαύνει πρὸς τὰ ᾠὰ καὶ τοὺς νεοττούς. vbi Aristoteles ca habet, ἐὰν ἀπομαλακίζηται πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς νοσσιᾶς, διά τε τὴν λοχείαν, τύπτων ἀναγκάζει εἰσιέναι, sed sensu eodem. Incubant ambo vicissim, interdiu mas, (in Gręco codice nostro additur, ἐν τῷ θέρει, quod Gaza rectè omisisse videtur, cùm aliorũ nemo addiderit,) noctu fœmina, Aristot. & Plin. qui addit, in eo genere, quasi palumbes etiam & turtures idem faciant. Excludunt vicesimo die, Plinius: mox verò subiungit, Æstate interdum binis mensibus terna ædunt paria. nanq; octauodecimo die excludũt. Et nimirum æstate celerior fit exclusio. Oua columbarum propter caliditatẽ quindecim (tantum) diebus fouentur & excluduntur. aliis autem quindecim diebus complentur ad volandum, Albert. sed Aristoteles de hist. anim. 6. 4. de palumbis & turturibus hoc scribit, nempe oua harum auium diebus quatuordecim (non quindecim) in vtero gestari, totidem incubari, totidem deniq; exclusa perfici ad volatum. Columbarum verò oua ante dies decem, in vtero perfici, vt supra scripsimus. Concoquunt atq; aperiunt columbæ circa diem vicesimum ouum quod prius ædiderint, (masculum scilicet, quod ferè die vno priusquàm fœmineum ædunt.) perforant (περικόπτει, in singulari, nimirum vt de fœmina intelligatur) ouum pridie eius diei quo pullum excludunt, Aristot. Gręcè legitur, περικόπτει δὲ τὸ ᾠὸν τῇ προτεραίᾳ (scilicet ἡμέρᾳ) ἢ ἐκλέπει. Alberti translatio sic habet: In fissura oui primò columba paruula in ouo existens penetrat testam anteriore (parte) rostri sui, ita vt testa eleuetur ad magnitudinem grani tritici: & postea diuidit eam in duas partes & exit pullus. Idem alibi, Ouum columbæ in vtero cõpletur septem diebus. deinde fouetur per quatuordecim, postea fisso ouo exit pullus.

Incubitu. *Cultu maris circa coniugem parturientẽ & incubantem.* *Ouorum exclusione.*

¶ Fouent prolem ambo (inquit Aristoteles) ad certum tempus, eodem modo quo oua. fœmina in opere sobolis acerbior mare est, vt cęteris quoq; a partu euenit animalibus. Mares pullis exclusis primi cibum in os ingerunt, ψωμίζουσι πρότεροι τὰ νεόττια, Porphyrius. Terram salsuginosam præmansam ori eorum inserit, præparans eos ad cibum capiendum, vt supra hoc in capite ex Aristotele scriptũ est. Pulli ab vtroq; parente alternis cibantur, Albertus. Aues nonnullæ imperfectos & cæcos pariũt pullos,

Cura circa pullos.

vt quæ paruæ corpore multis progenerant · & quæ in pauciparo genere copiam alimenti parere vnà cum prole non solent, vt palumbes, turtur, columba, Aristot. In pullos exclusos masculum inspuere aiunt, repellentem ab ipsis omnem inuidiam, ne quo pacto fascinari possint, Ælianus in Varijs lib. 1. Adultos iam, cùm tempus prodeundi ex nido est, mas fuligit, Aristot. Non exeuntes (tempestiue) de nido pullos alis percutiunt, & aliquando mas coit cum eis, & eijcit, Albertus. Pulli vt primum absoluti sunt, mox cum suis matribus parere incipiunt, Florentinus. Si vêre nati tempestiuè fuerint, ante hyemem autumno eiusdem anni pullos habebunt, Albertus. Hominum dentibus quoddam inest virus, quod & columborum fœtus implumes necat, Plinius. & forsitan id sensit Martialis in disticho, Ne violes teneras præduro dente columbas. Tradita sic Gnidiæ sint tibi sacra deæ. ¶ Pulli columbarum in nido manent, donec mater alia oua pariat, nisi alium nidum illa habeat. expellit autē pater pullos è nido ascendens super eos tanquam coiturus cum ipsis, Albert.

¶ Columbus tum lauare tum puluerare solet, Aristot. Gyb. Longolius tamen columbas inter aues pulueratrices rectè numerari non putat. ¶ Gregatim degunt, Aristot.

Visu. ¶ Visum nouies recuperant, Author libri de nat. rerum.

Calore. ¶ Columbæ calidissimæ sunt, & lapillos propter (calidam) stomachi temperiem deuorant, Author libri de nat. rerum, Fimum etiam feruidum habent, Idem. Columbo ventriculus est feruentios, Aristot. ¶ Columbæ & turtures annis octonis viuunt, Plinius. In columbarijs non inueniuntur vltra octo annos durare, Crescentiensis. Turtures & columbæ vel ad annum octauum viuunt, scilicet quæ excæcatæ allectatrices (παλεύτριαι) aluntur, Aristot. Compertum est apud nos columbam viuere per viginti annos, & rarò supra, Albertus. Columbæ, turtures & gallinaceæ herba quæ vocatur *helxine* annuum fastidium purgant, Plinius.

Vitæ diuturnitate.

Morbis. ¶ Columbas perimunt fabæ aut frumentum, macerata in aqua, in qua ellebotus albus infusus fuerit, Serapio. Hominum dentibus inesse virus columbis implumibus letale Plinius author est.

D.

Columbi gregales sunt. Columbi gregales sunt, Aristot. Columbam errantem cùm viderint sibi aggregant, Author libri de nat. rer. Ars illis est inter se blandiri, & corrumpere alias, furtoq; comitatiores reuerti, Plin. Perottus quidem priuatim de columbis masculis hoc scribit. *Vide* infra ab initio capitis quinti de verbo παλεύειν. Cum hominibus degere solent, Aristot. In vrbibus columbæ cum hominibus frequentes habitant, seq; ad pedes horum huc & illuc magna mansuetudine & facilitate versant. In locis autem, vbi ab hominum frequentia solitudo est, propinquitatem hominum minime expectantes, aufugiunt. In multitudine hominum confidentiores sunt, seq; nihil ibi graue passuras planè sciunt: vbi aucupes venatoriaq; instrumenta versari vident, non amplius sine summa ibi formidine habitant, Ælianus. Aloisius Cadamustus in historia nauigationum suarum cap. 40. scribit se in Oceani quadam insula innominata & incognita prius, dierum aliquot vltra Canarias nauigatione, incolas nullos inuenisse: sed columbos duntaxat & varia genera auium. Columbi (inquit) capiebantur pro libito manu hominis: non enim pauebant ad viri conspectum, vtpote ad rem sibi hactenus inuisam. Cepere igitur ex his quàm plurimos, quos scipionibus occiderant, nobisq; attulêre. Columba auis innocens est, nec rostro nec vnguibus lædens, Albertus. ¶ Ecce ego emitto vos velut oues in medio luporum. estote igitur prudentes velut serpentes, & simplices sicut columbæ, Christus ad discipulos Matthæi x. Vbi Erasmus paraphrastes, Columbina (inquit) simplicitas præstabit, vt de omnibus bene mereri cupientes, neminem lædatis, ne prouocati quidem serpentina prudentia, ne quam ansam illis præbeatis calumniandi doctrinam. Ioannes Tzetzes Chiliade 9. cap. 263. hoc sensu hæc verba à Domino prolata ait, Seruate capita vestra quemadmodū serpens, qui insidijs petitus vapulansq; ad mortem, omnimodo caput suum abscondit. sic vos à tyrannis & impijs cruciati, caput seruate mihi, fidem vestram, & ne Deum negetis vsq; ad ipsam mortem. Simplices autem sitis sicut columbæ, ac prudentes (pariter) sicut columba Noe, quæ diluuij tempore dimissa ad arcam reuersa est. Omnis sanè columba si nata fuerit domi, non recedit inde, nisi fuerit spuria, & non genita ibi sed aliunde adducta. Poterit præterea aliquis rhetoricè hoc dictum illustrando, seruanda iubere capita hoc est autores (αὐθέντας) & dominos nostros, nec illos decipere aut fallere dolis sacrilegis, Hæc Tzetzes. ¶ Nihil timidius columba, Varro. Fimum columbæ & ipsæ nido eijciunt, & pullos eijcere docent, Author libri de nat. rerum. Columbis inest quidam & gloriæ intellectus. nosse credas suos colores varietatemq; dispositam. quin etiam ex volatu creduntur (alias quæritur) plaudere in cœlo, varieq; sulcare, Plinius. Aliquando sola sedens auri splendores in pennis colli sui intuens delectatur, & volando sibi congratulatur, Albertus: colores varios circa collum admirans, alarum plausu rostroq; plumas fulcit, & ad volatum cultius pennas disponit. Author libri de nat. rerum. Animantes quædam magis valent memoria, vt quibus purgatior & absolutior imaginatio est, vt apes, columbæ, Themistius. Columbi pudicitia aues omnes antestant. Plures enim in eodem columbario mixtim degunt, neq; tamē quis alterius connubia violat, Platina. A perdicibus (inquit Plinius) columbarū gesta spectantur maxime simili ratione: mores ijdem, sed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidē non violant, communemq; seruant domum. Nisi cœlebs aut vidua, nidū non relinquit. Et imperiosos mares, subinde etiā iniquos ferunt: quippe suspicio est adulterij, quamuis

Matth. x.

Estote simplices sicut columbæ.

De columbarum timiditate.

Mūditie.

Gloriæ intellectu.

Memoria.

Pudicitia.

Coniugij fide.

uis natura non sit. Tunc plenum querela guttur, sæuiq; rostro ictus, mox in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. Amor vtriq; sobolis æqualis: sæpe & ex hac caussa castigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare, Hæc Plinius ex Aristotele translata: cuius eadem de re verba, nempe de amore mutuo & coniugio columbarum, itemq; de cura & cultu mariti tum circa coniugem parturientem & incubantem, tum fœtum exclusum, iam supra in C recitaui. Columbas ab adulterio castissimas esse percepi, nunquam enim ex societate inter se instituta, neq; mas nisi morte ipsa vxoris distrahitur, neq; fœmina dissociatur, nisi vidua fuerit, Ælianus. Idem rursus de palumbis scribens: Ex auibus (inquit) castissimi sunt ab omni stupro. Mas enim & fœmina in hoc genere tanquam nuptijs alligati mutua consensione adeo ad stabile & certum connubium per summam castimoniam adhæresc unt, vt neuter alienum cubile attingat. si autem impudico amore capti ad alienam Venerem libidinis oculos adiecerint, eos reliqui circumsedentes marem quidem mares discerpunt, fœminas verò fœminæ disperdunt. Huiusce etiam modi lex castitatis ad turtures pertinet, sanctaq; & syncera permanet: tum etiam ad columbas albas manat, præterquam quòd non vtranq; occidunt. nam marem duntaxat perimunt, fœminam verò illius misericordia permoti impunitam atq; inultam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt. Ægyptij mulierem viduã, quæ ad mortẽ vsq; permanserit in eo vitæ statu volentes significare, nigrã columbam (περιστερὰν μέλαιναν) pingunt. Hæc enim quandiu vidua est, alteri viro non miscetur, Orus in Hieroglyphicis. Mas & fœmina (inquit Albertus) postquam semel coiuerunt, non facile deserunt coniugium. Antequam verò coiuerint, mares qui carent coniugibus, suas alijs abstrahere conãtur, vnde acerrima pugna oritur. Auicenna refert se vidisse duos columbos pro fœmina pugnantes: accessisse autem fœminã ad victorem. deinde pugna repetita cum vinceret qui antea victus erat, ad eundem relicto altero fœminã redisse. Hic sanè mos est columborum, vt si mas sine vxore, fœminã marito carentẽ viderit, mox cùm ea coeat: hæc statim à coitu illum sequatur & obediat, Hucusq; Albert. Ægyptij hominẽ ingratum ac infestum ijs à quibus beneficio affectus est significantes, columbã pingunt. Mas enim vbi robustior euaserit, ex consortio matris patrẽ expellit, itaq; ei cõnubio iungitur, Orus in Hieroglyphicis, quod & Ælianus ex eo repetijt. ¶ Columbæ fascinationis amuletum laurinos ramulos tenues primum colligunt, deinde ad custodiam pullorum in nidos imponunt, Ælianus. Zoroastres in Geoponicis palumbes nidis laurum imponere scribit, nec causam addit, nisi quis propter blattas id eas facere cõijciat: quoniam proximè de hirundinibus dixerat, ea causa apium ab eis nido imponi.

¶ Columbæ propter genuinum timorẽ nidificant in summis locis, Varro. Pugnax hoc animal est. alter alterum infestat, niduinq; alter alterius subit, sed rarò. nam etsi ex longinquo minus, tamen apud ipsum nidũ summo certamine dimicatur, Aristot. Quũ plures colũbæ nidos inuicẽ propinquos habẽt, pugnãt inter se pro nidis & vxoribus tota die, Albert. Pennis eleuatis pugnant, Author libri de nat. rer.

¶ Cum turture amicitia columbæ intercedit, Ælianus. Amici pauones & columbæ, Plinius. ¶ Vulpes communis est hostis pauonum, columbarum & omnium ferè auium, Stumpfius. Accipitres quidã celeres ad aucupiũ sunt, columbis maximè & palumbis exitiales, Demetrius Constantinop. Distinctio accipitrum ex auiditate. alij non nisi ex terra rapiunt auem: alij non nisi circa arbores volitantem: alij sedentẽ in sublimi: aliqui volantem in aperto. Itaq; & columbæ nouêre ex ijs pericula, visoq; considunt, vel subuolant, contra naturam eius auxiliantes sibi, Plin. Ælianus, & Albertus. Columbas nosse credas suos colores varietatemq; dispositam: quinetiam ex volatu creduntur plaudere in cœlo, varieq; sulcare. Qua in ostentatione vt vinctæ præbentur accipitri (niso Author libri de nat. rerum) implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda est auis quæ tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretq; accipitres naturali potentia, in tantum, vt visum vocemq; eius fugiant. Hac de caussa præcipuus columbis amor eorum. Feruntq; si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas, Plin. Columba accipitris venientis vmbram in aquis prospicit, Author libri de nat. rerum. Clangorem quidem aut aquilarum aut vulturum facile columbæ spernunt, non item circi & marinæ aquilæ, Ælianus. Bubo oua columbarum exorbet, Author libri de nat. rerum. Cornix ouis columbæ insidiatur, vt ea dissipet & exugat, Author libri de nat. rerum. Gallinas etiam columbis infestas esse audio.

E.

Columba sedens, ἡμέρα πελειάς, à Suida prouerbij titulo commemoratur, qui hoc dici solitum indicat de supra modum mansuetis ac simplicibus, (ἐπὶ τῶν ἄγαν ἀπλοϊκῶν, ἀπὸ τοῦ ἤθους τοῦ ζώου, Eustathius) ex comparatione ad paleutriam columbam, sensu scilicet contrario. nam columbæ, inquit, quæ euolant, fallunt cæteras, παλεύτριαι dictæ, à verbo παλεύειν, quod est fallere, Hæc Suidas. Erasmus vero, Columbæ (inquit) cum auolant, fallunt cæteras pernicitate motus: cùm sedent, nihil mitius aut simplicius: neq; quicquam habent quo se tueantur aduersus miluos & accipitres, præter alarum velocitatem. Mihi videtur dici posse & in eos qui simplicitatem simulant, quò magis imponant. propterea quod mos sit aucupibus, exoculatam columbam in rete ponere, quæ subsultans cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur, παλεύτρια, à verbo παλεύειν, quod est seducere, siue in laqueum illicere. Aristophanes in Auibus

Amore sobolis. — Castitate. — Adulterij pœna. — Pugna pro coniugibus. — Ingratitudine erga parentes. — Laurum nidis imponunt. — De earundem pugnacitate. — Sympathia cum turture, & pauone. — Antipathia cum Vulpe. Accipitre. — Bubone. Cornice. Gallinis. — De columbis allectatricib. quæ παλεύτριαι dicuntur.

de columbis loquens, Καὶ [illegible] πελειάδα δεδεμένας ἐν δικτύῳ idest, Tre[illegible] paleuttiam agere [illegible] ligatas in reti (Erruthis, δεδεμένας πελειάδας Vbi Scholiastes, Aues excæcatæ, præsertim columbæ & palumbi, in retibus locantur vt voce alliciant alias sui generis, quod glossamatici πελευθὰς dicunt. Vnde lector num legendum sit μυδὼν, id est illaqueata. id enim patitur quo fallat alias, Hæc Erasmus. Sed apud Suidam vt μυδὼν per μ duplex legatur, ratio ordinis literarum non admittit. Deinde Suidas non eandem facit τὴν [illegible], & τὴν πελευθρίαν, vt Erasmus. sed illam sedentem & simplicem: hanc euolantem astutam, cuius comparatione etiam contrario sensu (hoc enim est quod dicit [illegible]) columba sedens, pro homine simplici accipiatur. Euolantes quidem columbas arte blanditi alijs, easq; corrumpere, furtoq; comitatiores reuerti, Plinius author est: vt hoc nimirum Suidas πελευθὰς dixerit. Cæteri verò scriptores non item, vt mox patebit quamobrem non aliter reprehendo Erasmum, quàm 10 quòd Suidæ verba quæ interpretabatur, non assecutus mihi videatur. Idem Erasmus in prouerbio, Pulchè fallit vulpem, Πελεύει χελώνη τὴν ἀλώπεκα, dictum, inquit, apparet in eum qui dolis captaret astutum nam πελεύειν est arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ, quas aucupes in reti ponunt, quò subsultantes reliquas deceptas alliciant, paleuttiæ dicuntur: & qui foris tendunt casses πελευταὶ vocantur. Turtures & columbæ vel ad annum octauum viuunt, scilicet quæ excæcatæ allectatrices (πελεύτριαι) aluntur, Aristot. Et mox de palumbis ac turturibus scribens, Etiàm mares (inquit) in totum diuturniores quàm fœminæ sint, in his marem prius quàm fœminam mori nonnulli aiunt, videlicet documēto catum, quæ domi allectatrices aluntur. Vbi Niphus Italus, Apud nos etiā (inquit) allectatrix siue hallucinatrix (hoc forte dicit, quorū excæcati solent: sed aliud est cæcū esse, aliud hallucinati) fit palumbes è sylueстribus. Nostri etiam liuias, id est minimas columbas syluestres, allectatrices faciunt, Lockduben 20 vt sui generis aues in rete pelliciant. Παλεύτρια περιστερὰ, πλάνος & verbum πελεῦσαι, ἐξαπατῆσαι, ὑπαγαγέσθαι, θηρεύειν, προσκαλεῖσθαι solent enim aues aliquas excæcatas in reti collocare, Suidas & Varin. Παλεύεται, θηρεύεται, ἀγρεύεται. Παράσημαν [illegible] πελεῦσαι, ἀντὶ τοῦ ὑπαγαγέσθαι, per metaphorā sunt.n. paleuttiæ columbæ, quæ alias decipiunt & alliciunt, αἳ ἐξαπατῶσαι καὶ ὑπάγουσαι πρὸς ἑαυτάς, ἤγουν ἐνθηρεύουσαι. Παλευταὶ, οἱ τὰ λίνα ἱστῶντες εἰς τὰ θήρια παλευταί, Hesych. Παλεύει pro decipere apud Lycophronem legitur hoc versu, Ἡ μὴ πελεύσει δυσλύτοις εἰρκτῆς βρόχοις. Παλεύτριαι, αἱ πλάνοι καὶ [illegible] [illegible] περιστεραί, Scholiastes Lycophronis. Eubulus apud Athenæum lib 13 meretrices paleuttias appellauit, τὰς φειδωλοὺς κερμάτων πελευτρίας, πώλους Κύπριδος ἐξησκημένας. Fuerint autem paleuttriæ columbæ fortasse dictæ quasi veteranæ quædam. sunt enim veteres, id est olim captæ, πάλαι ἡρημένας, vt paraphrastes Oppiani de aucupio scribit. *Vide* etiam infra in Coturnice E. Lanatij omnes primo timidi sunt, sed postea ad columbas & anates capiendas instruuntur, Albert Columbi & aliæ aues 30 quomodo capiantur reti, docet Crescentiensis lib 10 capitibus 20. & 21. & rursus cap 26 quomodo laqueis e pilis caudæ equinæ capiantur, & alijs quibusdam. & cap 28 quomodo feriantur sagittarum illo genere quod caput crassum habet, pulzones vocat. Columbæ retibus capiūtur vt palumbi, (*vide* in Palumbo E.) sed facilius laqueis, Oppianus tertio Ixeuticorum. Diuus Basilius in epistola ad Iulittam, columbas agrestes & αὐτονόμους à quibusdam capi scribit allectas per mansuetam, quam aliquandiu domi familiariter aluerint. hanc alis vnguento suauiter fragrante inunctis emitti ad externas, quæ postea ipsam domum reuolantem suauitate odoris inuitatæ comitentur. Serapio scribit columbas perimi deuotatis frugibus aut fabis madefactis aqua, in qua elleborus albus maceratus fuerit.

Quomodo colūbi reti capiantur.

¶ Nihil columbis fœcundius. Itaq; diebus quadragenis concipit, & parit, & incubat, & educat, 40 & hoc ferè totū annum faciunt. Tantummodo interuallū faciunt a bruma ad æquinoctium vernum. Pulli nascuntur bini, qui simulac creuerunt, & habent robur, cum matribus pariunt, Varro. Nos plura de columbarū fœcunditate scripsimus supra in C. Fœcunditas columbarū (inquit Columella) quamuis longè minor sit, quàm est gallinarū, maiorem tamen refert quæstum. Nam & octies anno pullos educat, si est bona matrix, & precijs eorū domini cōplent arcam, sicut eximius autor M. Varro nobis affirmat, qui prodidit etiā illis seuerioribus suis temporibus paria singula, millibus singulis sextertiorū solita venire. Nā nostri puder sęculi, si credere volumus, inueniri qui quaternis millibus numûm binas aues mercentur. Quanquam vel hos magis tolerabiles putem, qui oblectamenta delitiarum possidendi, habendiq; caussa graui ære & argento pensent, quam illos, qui Ponticū phasim, & Scythica stagna Mæotidis eluant. Iam nunc Gangeticas, & Ægyptias aues temulenter eructant, Hæc ille. Paria singula vulgo 50 veneunt ducenis numis, necnon eximia singulis millibus numum (hoc est denarijs 250. Gallico verò nomismate libris quinquaginta Turonensibus, Rob. Cenalis) quas nuper cum mercator tanti emere vellet a L. Axio equite Romano, minoris quadringenis denarijs (hoc est libris Turonicis octoginta, Rob. Cenalis,) daturū negauit Axius, Si possem, inquit, emere περιστερεῶνα tectū, quemadmodum in ædibus cum habere vellē, fictilia columbaria, iam ipsem emtum, & misissem ad villam. Quasi vero (inquit Pica) nō in vrbe quoq; sint multi, colūbaria qui in tegulis habent. An tibi nō videntur habere περιστερεῶνα, cum aliquot supra centū millium sextertium habeant instrumentū e queis alicuius totū emas centeo, & antequam ædifices rure, magnum condiscas hic in vrbe quotidie lucrum ex asse semissem condere in loculos. Qui nostro tempore in nostris regionibus (in Italia circa Bononiam) rem experti sunt, columbas dicunt post sex menses parere, & non prius: & quamdiu viuunt quater aut quinquies,

De earum fœcunditate & precio. De quæstu & vtilitate quæ ex columbarum educatione redit.

ques, aut sexies, aut etiam amplius per annum parere, si alimentum abunde contingat: sin minus, ter saltem parere, videlicet per æstatem, Crescentiensis. Agriculturæ studiosis vtilissima est columbarum possessio, cum ob alias causas, tum vel maxime ob cōmoditatem stercoris atq; pullorum, qui ægris conualescentibus admodum necessarij sunt. Reddunt enim columbæ vectigal magnum suis possessoribus: & quum duos tantum menses hyemis nutriantur sub tecto, reliquo anni tempore sua industria ex agris sibi quæritant pabulum, Florentinus. Columbarum amore insaniunt multi, ac super tecta exædificant turres ijs, nobilitatemq; singularum & origines narrant, vetere iam exemplo L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianū denarijs quadringentis singula paria venditauit, vt M. Varro tradit. Columbas redire solere ad locum licet animaduertere, quod multi in theatro e sinu missas faciunt, atq; ad locum redeunt, quæ nisi reuerterentur, non emitterentur, Varro.

¶ De columbario seu peristereône. Vulgo columbariū vocant stabulum columbarum, ipsum ædificium & locum columbis alendis accōmodatum & ita Palladius quoq; appellat. Verum Columella & M. Varro columbaria capiunt pro nidis & loculamentis & cellis, in quibus singula paria fœtificant, Phil. Beroaldus. Columborum etiam possessio non abhorret a cura boni rustici. Sed id genus minore tutela pascitur longinquis regionibus, vbi liber egressus auibus permittitur, quoniam vel summis turribus, vel ædiussimis ædificijs assignatas sedes frequentant patentibus fenestris, per quas ad requirendos cibos euolitant. In peristereône (inquit Varro) vno sæpe vel quinque millia sunt inclusæ. Περιστερεὼν fit, vt testudo, magna camera tectus, vno ostio angusto, fenestris punicanis aut latioribus, reticulatis vtrinq;, vt locus omnis sit illustris. Neue serpens, aliudve quod animal maleficum introire queat, intrinsecus quàm leuissimo marmorato toti parietes ac cameræ oblinuntur, & extrinsecus circum fenestras, ne mus, aut lacerta qua adrepere ad columbaria possit. Nihil enim timidius columba. Singulis paribus columbaria fiant rotunda in ordine crebra. Ordines quam plurimi possunt a terra vsq; ad cameram. Columbaria singula esse oportet, vt os habeant, quo introire & exire possint, intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabulæ fictæ (factæ,) vt sint bipalmes, quo vtantur vestibulo, ac prodeant. Aquam puram esse oportet, quæ influat, vnde & bibere, & vbi se lauare possint. Permundæ sunt enim hæ volucres. Itaq; pastorē columbaria quotquot mensibus crebro oportet euerrere. Est enim quod eum inquinat locum, appositum ad agriculturam, ita vt hoc optimum esse scripserint aliquot: siue si columbā quid offenderit, vt medeatur: si qua perierit, vt efferatur. Si qui pulli idonei sunt ad vendendum, promat. Item quæ fœtæ sint, vt certum locum disclusum ab alijs rete habeant, quo transferantur, è quo foras euocare possint matres. Quod quidem faciunt duabus de causis. Vna, si fastidiunt aut inclusæ consenescunt, quo libero aëre cum exierint in agros redintegrentur. Altera de causa propter illicium. Ipsæ enim propter pullos, quos habent, vtiq; redeunt, nisi à coruo occisæ, aut ab accipitre interceptæ. Hęc Varro. Nec in plano villæ loco, (inquit Columella,) nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hybernum meridiem. Eiusq; parietes, vt ornithone pręcepimus, continuis cubilibus excauentur. vel si ita non competit, paxillis adactis tabulæ superponantur, quæ vel loculamenta, quibus nidificent aues, vel fictilia columbaria (nidi seu loculamenta, quæ e viminibus etiā non improbantur, Grapaldus) recipiant, præpositis vestibulis, per quæ ad cubilia perueniant. Totus autē locus, & ipsæ columbarum cellæ poliri debent albo tectorio, quoniam eo colore præcipuè delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus læuigari parietes maxime circa fenestram, & ea sit ita posita, vt maiore parte hyberni diei solem admittat, habeatq; appositam satis amplam caueam retibus emunitam, quæ excludat accipitres, & recipiat egredientes ad apricationem columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis, vel pullis incubant, ne quasi graui perpetuæ custodiæ seruitio contristatæ senescant. Nam cum paulum circa ædificia volitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad fœtus suos vegetiores redeunt, propter quos ne longius quidem euagari, aut fugere conantur, Hæc ille. Columbarium potest accipere sublimis vna turricula in prætorio constituta læuigatis ac dealbatis parietibus, in quibus a quatuor partibus (sicut mos est) fenestellæ breuissimæ fient, vt columbas solas ad introitum, exitumq; permittāt, Nidi figurentur interius, Palladius. Extruere domum conuenit (vt docent Quintilij in Geoponicis Græcis) temporibus (locis) claris & lucidis, tutam ab accessu serpentium, eamq; illinire accuratè. In ipsius autem columbarij muris, a pauimento vsque ad summum fastigium, nidi faciendi sunt, quos nonnulli quidem σηκοὺς appellant, ac si dicas loculamenta, nos verò χηλιὰς nullam huiusmodi vocem in Lexicis reperio dicimus in quibus sanè & pullos ædere, & degere coniugatæ debent columbæ. Singulis porrò nidis asseres inserendæ sunt, vt per eas ipsis transitus fiant. In ipsa autem domo latiorem pelluim expedit collocare, in qua & bibere & ablui possint columbæ, nec ipsius aquæ occasione homo assiduè perturbet eas, id quod certe maxime incommodat. Non tamen prorsus damnandus hominum est ingressus. Necessarium quippe est interdum verrere columbarium, fimumque legere & si quid intus sinistre habeat, id corrigere, & instaurare, ne serpens aut alia reptilia columbas vastent atque deturbent. Ego quidem accessui reptilium volens obsistere, vbi elegi locum selectum remotumque a contubernio domorum, columnas transtuli illuc pro ratione magnitudinis operis fabricandi. Quibus quidem minimè ad rectam lineam, sed ordine circulari dispositis, imponens capita, ac in ipsis postea capitibus insidentibus dictis columnis admodum generosas trabes (ἐπίξυλα) confirmans tandem su-

De columbario.

pta columnas in form[illegible] domunculas duas extruxi altitudine cubitorum [illegible]. In earum autem parietibus ab occ[illegible] gratia splendoris, fenestram vnam aperiens, ib[illegible] aliam in hac per quam sint egressus ad pasturam, posui dictum cathectem (nempe quod retinendi columbas vim possidet) vnde columbas ad pascua exire oportet. Cæterum a latere meridionali ianuam constitui vt per eam pateat ingressus ei, qui curandarum auium prouinciam subijt. Hoc enim modo ipsas volucres hactenus illęsas seruaui. Siquidem nec reptilia possunt ascendere per columnas, vtpote bitumine accurate inductas & læuigatas, neq; item catus, nec aliud animal in eas grassari potest, quum domus haud quidem consistant prope e quibus insidiari queant. Columbaria (vt scribit Crescentiensis) duobus pręcipuè possunt fieri modis, aut super columnis & parietibus ligneis muro circundatis lapideo, aut super turri è crassis muris constructa, & vtrunq; nidos seu nidorum foramina potest habere. Sed præstat in turri lapidea quam lignea fieri. & nidos interius construi: qui si exterius sint, fimus perditur, qui maximè vtilis est, & pulli facilius à rapacibus auibus capiuntur. Excitetur ergò turris lapidea ampla angustave pro domini arbitrio, non admodum alta, parietibus lęuigatis & dealbatis cęmento (tectorio) albo, habẽs à singulis quatuor partibus breuissimas fenestellas seu foramina, quæ columbis solum ad introitum exitumq; sufficiant. sub quibus quàm proximè circuitus lapideus emineat circumquaq;, quo mustelæ aliæq; nocentes feræ ascendere prohibeantur. Super tectum etiam fenestra sit, per quam ingrediantur & exeant columbi, qui ad Solem super tecto morari gaudent. Sit autem cancellata lapidibus aut lignis, ne per ipsam rapaces volucres alis apertis intrare queant. Nidi formantur interius, quos quidam faciunt rectos & mediocriter angustos, alij obliquos, quibus incubantes columbæ se contineant. Quidam prætereà prouidè faciunt fenestellas latas & modicè concauas seu longas. Sunt qui cultellos paruos circa parietes & tectum affigunt, asserentes in his columbas libentius incubare. Ego experimento didici, columbas quasdã in muro libentius quam cistellis nidificare, quasdã è diuerso & rursus alias libentius esse in aperto, & super quacunq; re cum nido vel sine nido incubare, alias gaudere occultari. Quamobrem non inutile puto in columbario cuiuscunq; generis nidos habere, vt diuersis columbarum affectibus satis fiat. quamuis qui in muro sunt à fimo & pediculis purgentur facilius, quod crebrò fieri expedit, eò quòd ab eis cum augentur, plurimum incubantes columbæ lædantur. Est etiam opportunum quod intra columbarium ponantur trabes in pluribus partibus, & præcipuè in circuitu, & assides (asseres) super quibus tempore pluuiarum & niuium & superflui æstus, columbæ in magna multitudine morari acquiescere possint. Sic enim à loco proprio non facile recedent. Purgetur etiam crebrò ipsarum locus, & vndiq; sit decorus. nam in pulcra domo, sicut & homines, morantur audius. Hoc animaduertendum, quòd vnumquodq; par tres vel saltem duos nidos requirit, licet aliquando augeantur in tantum vt nidos omnes & solarium atq; trabes, & cætera loca omnia repleant, Hactenus Crescentiensis. Colore albicante præsertim delectantur columbi, vnde Ouidius, Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ, Accipiat nullas sordida turris aues.

Quales columbæ & quomodo alẽdæ sint.

¶ Aluntur in peristereône columbæ tum clementiores, tum agrestes & saxatiles ex quibus fit miscellum tertium genus fructus causa, Varro. Qui erigere columbarium vult, is à tenellis columbis auspicari non debet, sed ab eis quæ iam ędere pullos cœperunt. Quod si in ipsis primis auspicijs, columbarum decem paria iungantur, citò quidem multiplicabuntur, Quintilij. Seligendæ verò sunt ad educationem neque vetulæ, nec nimium nouellæ, sed corporis maximi. Curandum si fieri possit, vt pulli, quemadmodum exclusi sunt, nunquam separentur. Nam ferè, si sic maritatæ sunt, plures educant fœtus. Sin aliter, certe nec alieni generis coniunguntur, vt Alexandrinæ, & Campanę. minus enim impares suas diligunt, & ideo nec multum ineunt, nec sæpius fœtant. Plumæ color non semper, nec omnibus idem probatus est atq; ideo qui sit optimus, non facile dictu est. Albus, qui vbiq; vulgo conspicitur, à quibusdam non nimium laudatur, nec tamen vitari debet in ijs quæ clauso continentur. Nam in vagis maxime est improbandus, quod eum facilime speculatur accipiter, Columella. Item feras has in turribus, ac summis villis, qui habent agrestes columbas, quo ad possunt immittunt in περιστερῶνας ætate bona, parantq; vt nec pullos, neq; vetulas, totidemq; mares quot fœminas habeant, Varro. In columbarijs nouis columbi prouectiores ętate (inquit Crescentiensis) ponendi non sunt quòd ij recedere & ad sedes pristinas reuerti soleant, sed iuuenes cum pennas perfectas aut ferè perfectas habent. Præferuntur autem saxatiles, secundo loco qui à pennarum colore vulgò *turgni* dicuntur. hi enim in columbarijs melius durant quam cæteri. albi vitandi, quòd neq; durare possint, & ab auibus rapacibus etiam è longinquo conspiciantur. Quanto plures quidem initio ponentur, tanto ocyus implebitur locus. Id faciendum est pręcipuè Augusto & Septembri mense, vel etiam Iulio quo tempore facilius cibum in agris vicinis inueniunt, vnde fit ne longius a columbario recedant nec perdantur. Mense quidem Martio, Aprili vel Maio ponendi non sunt propter contrariam rationem. Dies circiter quindecim vt minimum includẽdi sunt. sic enim pinguescent (postea,) & ad reuertendum peritiores erunt. nam primis quindecim diebus emaciantur. Postea verò per dies aliquot præbeatur eis in columbario (etiamnum inclusis) bonus & copiosus cibus & aqua. Demum emittantur cœlo nubilo vel sereno sed præstat pluuio emitti. tũc enim egressi reuertuntur, nec subitò euolant ad remota, Hæc ille. Cæterum cibos iuxta parietem conuenit spargi, quoniam ferè partes eæ columbarij carent stercore. Commodissima cibaria putantur vicia,

cia, vel eruum, tum etiam lenticula, miliumq́;, & lolium, nec minus excreta tritici, & si qua sunt alia legumina, quibus etiam gallinæ aluntur, Columella. Cibus apponitur circum parietes in canalibus, quas extrinsecus per fistulas supplent. Delectantur milio, tritico, ordeo, piso, faseolis, eruo, Varro. Gratus eis cibus est cicercula, fœnogræcum, eruum, pisum, lens, frumentum, & quæ ex eo zizania (lolium nimirum) dicitur, Florentinus. Fœtus frequentant, si ordeum torrefactum, vel fabam, vel herbum sæpe consumant. Triginta autem columbis volantibus diurni tres sextarij tritici sufficient, aut creturæ, ita vt herbum fœtus gratia mensibus præbeamus hybernis, Palladius. Pastor columbarum sæpe locum purgato, & fimum agriculturæ vtilem reponat: & si quem saucium inuenerit, curet: si quem extinctum, ejciat: si qui nimis feri ac pugnaces alijs molesti sunt, remoueat & aliò seponat: pullos vendi idoneos depromat, cibum denique & potum cum opus erit affatim præbeat, Crescentiensis. Glans fagi turdis & columbis conuenit, & eorum carnes concoctu faciles facit, Crescentien. Duobus aut tribus mensibus accepeant conditiua cibaria, cæteris seipsas pascunt seminibus agrestibus. Sed hoc suburbanis locis facere non possunt, quoniam intercipiuntur varijs aucupum insidijs. itaq; clausæ intra tectum pasci debent, Columella. Plura de columbarum cibo scripsi supra in C. Cauendum ne euolent columbæ, ne scilicet nidificent alibi, neue distrahantur egressæ: quare in fame sunt exercendæ, (sic transfert Andreas à Lacuna quod Græcè legitur, ἀλλὰ περὶ τὸ τρέφειν ἀσχολῶνται: vbi Cornarius vertit, circa columbarum exerceantur. Vide an pro verbo τρέφειν commodius legatur γεννᾶν. Sensus quidem hic mihi videtur, cibum columbis affatim suppeditandum, vt ipsæ soboli tantum incubandæ, & pullis postquã exclusi fuerint alendis, operam dare possint, neq; alimentum foris quærendo diutius ab ouis aut pullis absint.) Si verò tanta alimenti copia non suppetit, matribus tantum educantibus pullos exitus permittendus est: quod vbi famem illæ expleuerint, citius redeant, pullisq́; nutrimentum apportent, Florentinus.

¶ Qui saginare solent pullos columbinos, quo pluris vendant, secludunt eos, cum iam pluma sunt tecti. Deinde manducato (mollificato & masticato, vel molli. Crescentien.) candido farciant pane: hyeme hoc bis, æstate ter, mane, meridie, vesperi. hyeme demunt cibum medium. Qui iam pinnas (pennas magnas, Crescentien.) habere incipiunt, in nido relinquunt illisis fractis, Crescentien.) cruribus, & matribus, vberius vt cibo vti possint, obijciunt. Eo enim totũ diem se, & pullos pascunt. Qui ita educantur, celerius pinguiores quàm alij fiunt, & candidiores. parentes eorum Romæ, si sunt formosi, bono colore integri, boni seminis, Varro. Eadem ratione qua gallinas, palumbos etiam columbosq́; cellares, pinguissimos facere cõtingit. neque est tamen in columbis farciendis tantus reditus, quantus in educandis. Sed potest in hoc etiam auiario (columbario) sagina exerceri. Nam si quæ steriles, aut sordidi coloris interueniunt, similiter vt gallinæ farciuntur. Pulli vero facilius sub matribus pinguescunt, si iam firmis, prius quàm subuolent, paucas subtrahas pinnas, (alterius alæ, Crescentiensis,) & obteras crura, vt vno loco quiescant, præbeasq́; copiosum cibum parentibus, quo & se, & eos abundantius alant. Quidam leniter obligant crura, quoniam si frangantur, dolorem & ex eo maciem fieri putent. Sed nihil ista res pinguitudinis efficit. Nam dum vincula exercere (exerere, excutere) conantur, non conquiescunt, & hac quasi exercitatione corpori nihil adijciunt. Fracta crura non plus quàm bidui aut summum tridui dolorem afferunt, & spem tollunt euagandi, Columella.

Quomodo saginandi sint pulli columbini.

¶ Columbis vtile esse aiunt lutum rubrum, quod appetitum in eis excitet, & pullis statim dari debeat. Hoc Aristoteles de terra salsa scribit, eamq́; à parente mare pullis recens natis in os inseri.

¶ Columbi qui nascuntur in columbario, vel parui in eo ponuntur, non facile recedunt, etsi quandoq; ad alia colũbaria se conferũt in quibus cibũ inueniunt, quum non præbetur eis in suo nec in agris inueniunt. sed omnes ferè postea tempore quo non egẽt cibo reuertũtur ad locum proprium ad quod maximè refert vt columbarium pulcrum & bonum sit. Si temporibus quibus non inueniunt escam copiosè eis præbeatur domi, vt cum nix vel gelu magnũ obtinet, & mense Aprili & Maio atatis stipulis, non recedunt, & plurimos fœtus ædunt. Cibus quidem eis conueniens est frumentum, faba, vicia melica, & alia genera quibus vesci gaudent. Pro centum autem paribus columbarum detur granorũ pars corbis octaua diebus singulis, & duplum cum nihil omnino per se inueniunt. Potus etiam in colũbario adsit sufficiens, quoties aquam nisi valde remotam propter æstum vel gelu inuenire non possunt. vel in aliquo vase prope columbaria portatur, quò descendere possint. Præcipuum sanè & ferè necessarium eis est, quòd sedes ipsorũ sit prope locum in quẽ aqua influat, vnde & bibere & vbi lauari possint. Laudatur etiam vt omne genus granorum eis exhibeatur, vt sunt frumenta, faba minuta, cicercula, vicia, orobus, melica, hordeum, spelta, lolium, & alia, vt quodnam præcipuè appetant obseruetur, & id præcipuè detur eis vt auidius ibi morentur & plures pariant. Palladius probat vt æstate quæ maximè pinguescunt triticum vel milium mulsa maceratũ semper accipiant. Quibuscunq; enim granis mulsa remollitis pastæ non recedent, & alias secũ adducent, quod non pauci asserunt. Alij vero dicunt non referre an sit mellita esca nec ne, cùm eis datur esca vesperi potius quam mane, vt interdiu escã sibi quærere curent, & qui non inueniũt, intus inueniant. nã si datetur mane, nõ curatent alibi inuenire. Sed tempore niuis mane dari oportet, ne exeant ad loca in quib capiuntur, cùm certum sit alibi non posse inuenire, Crescentiensis. Columbas abigit grauveolentia, Basilius. Debet custos sæpe ad columbas accedere: & quoties in columbarium intrat aliquam escam modicam secum portare tempestiuè, easq; semper

Quid columbas in columbario retineat vel ab eo abigat.

aliquo certo & consueto modo vocate, vt magis mansuescant. Idem regulam figlinam pro aqua in columbario collocare, quæ assidem (asserem) habeat supra se aliquantulum eleuatam, habentem multos & spissos pedes incisos atq; adhærentes, inter quos possint caput ponere & aquam haurire, nec in vas intrare, vt aqua munda permaneat, Crescentiensis. Vasa, quib. aqua præbeatur, similia esse debent gallinarijs, quæ colla bibentium admittant, & cupientes lauari, propter angustias non recipiant. Nam id facere eas nec ouis nec pullis, quibus plerunq; incubant, expedit, Columella. ¶ Oppianus libro 1 de venatione author est colores in columbis artificiales fieri posse nam cùm columbæ, inquit, Veneris desiderio mouentur, & oscula iam maritis miscent, colũbarius pulcherrimas varias, præsertim purpureas vestes in conspectum earum exponit, quibus illæ delectatæ pullos etiam eiusdem coloris ædunt.

Quo artificio colores in columbis fieri possint.

¶ Locus autem subinde conuerri, & emundari debet. Nam quanto est cultior, tanto lætior auis conspicitur, eaq; tam fastidiosa est, vt sæpe sedes suas perosa, si detur euolandi potestas, relinquat, quod frequenter in his regionibus, vbi liberos habent egressus, accidere solet. Id ne fiat vetus est Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculũ vocant rustici, qui ferè in ædificijs nidos facit. Eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur, stipatisq; opercula supponuntur, & gypso lita vasa in angulis columbarij suspenduntur, quæ res auibus amorem loci sic conciliat, ne vnquam deserant, Columella. Columbæ tinnunculos præcipuè amant, a quibus contra accipitres defenduntur, feruntq; si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitus, non mutare sedem columbas. Quod auro incisis alarum articulis quæsiere aliqui, non aliter innoxijs vulneribus, multiuaga alioquin aue, Plinius. Tradunt veteres quòd si columbarum alæ annulo aureo argenteoue mutantur, cito & libenter eas ad columbarium semper suum redituras, nec deserturas vnquam, Serapio. Non pereunt, & neq; locum deserunt, si per omnes fenestras aliquid de strangulati hominis loro, aut vinculo, aut fune suspendas. Inducunt alias, si cumino pascantur assidue, vel serosi hirci alarum balsami liquore (ladanum videtur intelligere) tangantur, Palladius. Columbæ persistent, & alias peregrinas perducent secum, si fragranti vnguento eas vnxeris: vel si cyminum vorandum dederis abeuntibus ad pastum. Quòd si *lygi* (id est viticis) semen triduo in vetere vino maceraris, ac postea orobos eodem vino madefactos columbis obtuleris, & mox eas abegeris, vt primum columbæ exterę halitum senserint, continuo omnes festinabunt ad columbarium. Citius reuocabis columbas elelisphaco (id est saluia) vna cum thure intra columbarium combusto. Perseuerabunt etiam columbæ si caput vespertilionis posueris in columbarij fastigio. aut etiam vitis agrestis ramum quo florescit tempore decerptum in columbario reposueris, Didymus. Et rursus, Ianuas atq; fenestras necnon angulos columbarij oleo opobalsami inungito, & sic manebunt. Nec etiam fugient si cyminũ lentemq; melicrato infusa sparseris. Si melicratũ dederis illis in potum, ac lentibus per se passo incoctis eas cibaris, prolẽ non deserent. Non recedent & alias secum adducent, si granis quibuscunq; mulsa maceratis pascantur, vt supra recitaui ex Crescentiensi. Præparant aliqui retinendis columbis hocce pharmacum amatorium. Testulam (ostracum) cribratam & costum, cum veteri odoratoq; vino miscentes simul, eis porrigunt exeuntibus ad pasturam. Sunt qui hordeaceam farinam vnà cum caricis (ficubus siccis) coquentes & læuigantes, mellis aliqua portione adiecta, columbis offerant. Alij ad pastũ prodeuntibus dant cyminum, Didymus. Gracca ex leguminibus degenerat, in tantum columbis grata vt pastas ea negent fugitiuas illius loci fieri, Plinius. Rex Cypri in Papho inter cœnandum columbarũ circumuolantium alis nec alio flabro ventilabatur, Vngebatur enim vnguento quodam Syriaco, cui admixtus erat copiosè fructus quidam cuius cibo colũbas delectari aiunt. Itaq; aduolantes odore allectæ tanquam in caput regis insessuræ, cum proximè erant a pueris repellebantur: vnde parum auolantes mox reuolabant, ita vt subinde regem mediocri & commodo flatu refrigerarent, Athenæus lib. 6. Peristereon vocatur herba, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodũ familiaris, vnde & nomen, Plinius. Sunt qui hanc in columbario spargi, & circa nidos suspendi suadeant. Salsa adeò appetere dicuntur, vt nec hospitia commutent si argillam parietum sale condiueris: & iure caseorum delectari, quod à salsis demanat caseis. Sunt qui pro retinendis columbis in fenestra columbarij ponant argillam de furno admixta vicia. Columbæ alliciuntur hoc pastillo: *Mazis* seu *sorgi* lib. L x cymini libræ v I. mellis x. costi lib. I. seminis viticis libræ v. coquuntur omnia in aqua ad illius consumptionem. inde additur vini odorati optimi quantum sufficit cum libris quindecim cæmenti vetusti & fit tumulus in columbarij medio. Columbæ aliæ cùm odorem senserint ad locũ veniunt. sentiunt autem cum ipsis commiscentur indigenis columbis. cum semel adierint locum relinquere nequeũt, suauitate cibi allectæ, Hier. Cardanus. Herba carlina vulgò dicta, quæ chamæleontis species est, columbis obijcitur alijs quibusdam mixta, vt euolantes alias secum adducant, escam columbarũ quo multas alias venentur, è radice carlinæ conficiunt hac ratione: Radici adiungunt lutum adustũ de clibano, mel, vrinam, muriamq; qua haleces (*harengæ*) conditæ fuerint, (Häringlack) & massam inde formatam columbarijs imponunt, Hieron. Tragus interprete Dauide Kybero. Sunt qui radicem carlinæ in aqua coquant, cui adijciunt lutum rufum de furno in vrina remollitũ simul cum salis manipulo in eadẽ dissolutũ, & modicũ mellis. Alij carlinã cum pisis albis melle excipiunt: ad cuius massæ odorẽ columbæ alliciũtur. Sunt qui in vnum subigant carlinã, cannabis semina, coriandrum, & lutum fornacis veteris cum vrina. Nonnulli sanguinem humanum (vt audio) cum pisis integris in vase figlino per quadrantem

Quomodo tractandæ sint columbæ, tum ut in suo columbario remaneant, tum ut alias secum adducant.

quadrantem horæ circumagunt. deinde sanguinem manu columbis illinunt & pisa edenda obijciunt, vt hoc remedio adhibito tum ipsæ maneant, tũ alias alliciant. Cumino quidem (quod medici & pharmacopolæ Romanum vulgo cognominant) mirificè columbas delectari asseritur, itaq; hæc semina cũ terra figlina miscent, adduntq; legumina quædã & salẽ forte. aliqui linteola, quibus inclusa hæc semina fuerint sub alis columbarum alligant. hunc enim odorem columbæ alienæ sequũtur. rem aiunt certam esse, ac lege prohibitã in aliquibus Italię locis, vbi sacerdotes etiam qui confidẽtes audiunt inter genera furti super hoc inquirant. Columbę amabunt locum, & alias etiam adducent, vt quidam mihi asseruit, si caput caprę excoriatum in aqua coquatur, cum copioso (libræ pondere fortassis) cumino Romano, & multo sale, (quatuor vnciarum forte,) quod deinde in columbario ponatur. Vasculum vitreum impleto lacte mulieris puellam lactantis & in columbario suspendito. sic enim augebuntur & allicientur aliæ, eruntq; mansuetiores, Ex libro Germanico manuscripto. In Africæ parte quadam, sic columbas peregrinas venantur. Habent reticulum quoddã summitati cannarũ oblongarũ affixũ, quo in domus tecto latitantes vicini columbas captare solent. Author descript. Africæ lib. 3.

Contra animalia columbis noxia.

¶Contra animalia columbis noxia. Aduersus serpentes & alias animantes noxias quomodo strui possit columbarium super columnis, recitatum est supra ex Quintilijs. Ne mus aut lacerta adrepat, partes columbarij circa fenestras læuissimo marmorato oblinuntur: ac similiter totu parietes & cameræ intrinsecus, ne serpens aliudve quod animal maleficum introire queat, Varro. Rutæ ramulos in colũbarijs pluribus locis oportet contra animalia inimica suspendere, Palladius. Auicenna quidem mustelas etiã ruta fugari scribit, id quod mireris, cum eandem impugnaturæ serpentes gustare dicantur. *vide* in Cato *E.* Didymus etiã ad feles (æluros) abigendas rutã poni suspendiq; iubet passim in columbario, pręcipuè circa fenestras atque aditus omnes. Ruta enim (inquit) vim possidet feris aduersantem. A mustelis tutæ fient, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur, qua animalia calciantur, vt eam secretò non videntibus alijs vnus attulerit, Palladius. Mustelæ cinis pullis columbinis datus in offa, tuetur eas à mustelis, Plin. Caput lupi in columbario suspensum, ne catus vel furo, vel aliud animal columbis nocens accedat, efficit, Rasis & Albertus. Læduntur columbæ à faginis (mustelis rusticis quas vulgò *foynas* vocant, à fago, nostri Martes fagorum) mustelis & catis, & cæteris pluribus animalibus quæ de raptu auium viuunt, contra quæ debet custos hostium & omnia loca vnde intrare possunt diligenter claudere, & stafas circunquaque eminentes procurare, ne quid sursum per parietem repere possit, Crescentiensis. Columbarium habeat appositam satis amplam caueam, retibus emunitam, quæ excludat accipitres, &c. Columella, vt supra recitatum est. Coruos aut accipitres qui columbas intercipiunt columbarij interficere solent, duabus virgis viscatis defixis in terram inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quòd intercipere soleant accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se obleuerint visco, Varro. Læduntur columbæ ab auibus rapacibus tam diurnis quàm nocturnis: contra quas (nocturnas) claudat custos de nocte fenestram: vel si ea aperta intrauerit auis rapax, & ipse perturbationem ac strepitum columbarum audierit, intret audacter cum lumine, auemque captam occidat, nec curet de exitu columbarum. Aues autem diurnas visco vel paruo reticulo capiat & occidat. Fenestram de subsellis cancellet & claudat, vt columbi intrare valeant & exire, non autem auis rapax quæ non nisi alis apertis intrat, Crescentiensis. Serpens non ingredietur columbarium, si in quatuor angulis eius hanc vocem Ἀδὰμ inscripseris, fenestræque (hostio, Florentinus) etiam si illam habeat. Abiges autem ipsos ex peucedano suffimentum molitus, Democritus & Florentinus. Sed de remedijs quibus serpentes pellantur, copiosè scribemus in Serpente in genere.

Morbi quibus infestantur.

¶Molestantur pulli plerunque etiam pediculis, quos custos inquiret, & nido abiecto alium mundum reponet. Item nascuntur eis varioli circa oculos qui excæcant eos, maximè mense Augusto. Vendendi sunt aut comedendi cum solo capite sunt infecti, Crescentiensis.

Qua ratione moschus & margarite adulterentur.

¶Impostores quidam aromatibus sanguine columbino exceptos siccatisq; ad Solem, rursusq; tritis & aqua rosacea moschata aliquoties rigatis siccatisque, quarta vel tertia parte moschi veri admixta, moschum adulterant. ¶Margaritas aliqui sic mentiuntur. Conchas palustres in forti lixiuio coquunt, donec cortices nigri separari possint. reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten & Augustum collecto destillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formãt, quos acicula pertusos filoq; insertos ad Solem indurant. tum columbis deuorandos obijciunt, ita vt cibi aliud nihil præbeant, in loco puro, & per aluum redditos seligunt in cribro, abluunt, & aliquandiu coquunt in aqua calcis clara & forti. demum Soli per dies octo exponunt, vt perfectè dealbentur. Alij conchas in fortiaceto ad Solem vel iuxta fornacem macerant, vt à crusta nigra purgari possint.

Antidotorũ vim in columbis quidã experiuntur.

¶Sunt qui antidotorũ vim in columbis experiantur. nam postquam duabus columbis venenum (arsenicum ferè) dederint, alteri mox antidotum præbẽt, alterã relinquunt: quòd si hæc moriatur, illa superuiuat, antidotũ ceu rectè paratam & hominibus etiam aduersus venena auxiliarem prædicãt. Aliqui vt verum monocerotis cornu, quod in superandis venenis nulli antidoto cedat, se vendere declarent, aquam in qua illud iniectum fuerit, columbę alteri a veneno superbibendum dant: alteram sinunt, vt dictum est. Sed homines impostores, nisi diligentissimè caueatur, hic quoq; fraudem facere possunt. nihil enim non comminiscitur auaritia.

¶ De columbis quæ epistolas pertulerunt, dicetur in Philologiae. ¶ Homerus Iliados penultimo celebrationem funeris Patrocli describens inter reliqua aliorum certamina, sagittarios columbam (πελειάδα) funiculo suspensam à malo nauis, eminus eam impetentes facit.

De fimo colũbino.

¶ Fimum columbarum ad agriculturam appositum est, ita vt hoc optimum esse scripserint aliquot, Varro. Et rursus, Stercus optimum scribit, Cassius esse volucrum præter palustrium ac nantium. de hisce præstare columbinum, quod sit calidissimum ac fermentare possit terram. id vt semen aspergi in agro oportere, non vt de pecore aceruatim poni. Ego arbitror præstare ex auiarijs turdorum ac merularum. Cassius secundum post columbinum scribit esse hominis, tertiò caprinum, &c. Proximũ turdorum fimo Columella colũbarijs, mox gallinarijs facit. Aliqui columbaria præferũt, proximum deinde caprarum est, &c Plinius. Columbinũ feruidissimum, ceterarumq́; auium satis vtile est, excepto palustrium, Palladius. Stercus colũbinum spargere oportet in pratum, vel in hortũ, vel in segetem, Cato. Fimus columbarum optimus est omnibus plantis & seminibus, & potest spargi quocunq; tempore anni quoties aliquid seritur cum ipso seminé, ac etiam postea quandocunq;. & vnaquæq; corbis huius fimi æquiualet fimi omnium quadrupedum plaustro. nam ex viginti corbibus satis commodè, ex vigintiquinque bene, ex triginta optimè impinguatur iugerum frumenti, si manibus per agrum spargatur æqualiter, & cum ipso grano runcsato vertatur. Tria quidem paria columbarum in anno faciunt corbem fimi, si columbaria nidos intrinsecos habeant. & quò magis cibantur in columbario, tanto plus fimi recipietur ab eis. sic enim diutius in eo morantur, nec semper coguntur extra quærere victum, Crescentiensis.

In quem vsum stercus columbarũ Samariæ tã carè venditum sit.

¶ Facta est fames magna in Samaria, & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octo argenteis, & quarta capi stercoris columbarum quinq; argenteis, vt legitur 4. Reg 6. æquat autẽ quarta pars sextarium Atticum, argenteus numus (qui idem stater & siclus dicatur) quatuordecim solidos Gallicos valebat, vt Robertus Cenalis computat. Mirari verò aliquis merito poterit (inquit idem Robertus) in quem vsum tanti emeretur fex illa columbina. Sunt qui dicant ad ignem construendum: quod minime credibile est, cùm nec huiuscemodi materia ignem foueat, nec tam abundans esse potuerit vt ciuitati satis esse posset. Existimant alij in strumis columbinis recondita granula nondũ digesta empta fuisse ab his qui inediã patiebantur. At nec id quidem fidẽ meretur. nam vnde illis tanta copia, vt colũbos alerent, cum deesset pabulum tribus aut quattuor equis alendis? Rectius ergo sentit Iosephus, quod fece illa columbarum vtebantur obsessi vice salis quæ sanè misera conditio summæ calamitatis specimen dabat.

¶ Columbino ac suillo fimo plagis quoq; arborum medentur, Plinius.

De igne ex stercore columbino accenso.

¶ In ea Mysia quæ est Asiæ pars, domus hac aliquando ratione conflagrauit. Erat proiectum columbinum stercus, cui iam putri & excalfacto ac vaporem edenti & tangentibus admodum calido, in propinqua fenestra fuerat ita, vt iam contingeret eius ligna, quæ large nuper illita resina fuerant. media igitur æstate cum Sol plurimus incidisset, accẽdit tum resinam tum ligna. hinc autem & fores quædam aliæ, quæ prope fuerant, & fenestræ nuper etiam resina illitæ facile ignem conceperant, atq; ad tectum vsq; sum miserant, Galenus lib. 3 de temperamentis. meminit etiam primo de differentiis febriũ, & in libro de causis morb. & libro sexto de medicamentis simplicibus columbarum agrestium stercus maiori tempore perfectè accendi scribit, & ignem ex illo diutius durare.

Prognosticõ pluuiæ.

¶ Columbæ vesperi tardius solito ad columbarium reuolantes, signum faciunt pluuiæ, Incertus.

F.

De alimẽto ex colũbis percipiendo.

Auium caro minus nutrit quàm quadrupedum, sed facilius concoquitur, præcipuè perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, Galenus lib. 3. de alim. Idem in libro de cibis boni & mali succi, inter alimenta laudata, & neq; tenuem neq; crassum succum gignentia, columbas adnumerat. In libro de victu attenuante turricolas domesticis ad tenuantem victum præfert. easdem Psellus inter attenuantia recenset. Gregales in turri nidificantes conueniunt siccis, Galenus libro 6. de sanitate tuenda. Idem in libro de attenuante victu, columbas modice edendas consulit ijs qui otiosè viuunt. Psellus columborum & palumbiũ meminit inter ea quæ humores excrementitios pariant. Rursus Galenus in libro de victus ratione in morbis acutis columbas olim languentibus dari consuetas refert: & in libro de renũ affectibus, columbas ceu cibũ laudabilem commendat. Columbæ nimium calidæ sunt, & sanguinẽ accendunt, & corpus obnoxium febribus reddunt. quamobrem salubrius in pastillis sumentur cum vuis acerbis quam assæ. sic enim minus calfacient sanguinem. Veteres quidem columbæ (vt & nouellæ priusquam euolârint) propter caliditatem nimiam & siccitatẽ & concoctionis difficultatem, (& quia crassum maluinq́; succum generant, Mich Sauonarola) vitari debent, Arnold Villanou. Veteres durioris alimenti sunt & improbandi, Platina. Purum autem hoc animal esse videtur siquidem cum aeris constitutio pestilens est, omniaq́; tam animata quam inanima, ea afficiuntur, quotquot hoc vescũtur animali, soli ab hac lue immunes seruantur ideoq; hoc tempore regi in cibo sumendo nihil aliud preter columbas apponitur: idemq; iis, qui quòd diis ministrent puri castiq́; permanent, Orus in Hieroglyphicis. Ex volucrũ genere gallinæ altiles omnibus præstant. deinde perdices & palũbi debilis nutrimenti gratia exhibẽdi, turturesq; altiles & columbæ, Aetius 9, 30 in cura colici affectus frigidi & phlegmatici. Inter aues

Columbis vescentes ab aere pestilenti immunes seruantur

laudantur

laudantur palumbus, columbus, & aliæ quæcunq; haud ita multum pingues sunt, Aretæus in cura Cephalææ. Hippocrates in libro de internis affectionibus diætam præscribens in morbo hepatico quodã columbas edi iubet.

Pulli columbini in cibo quibus salubres sint.

¶ Pulli columbarum admodum necessarij ægris conualescentibus existunt, Florentinus. Columbarum pulli sunt boni chymi & subtilis, Galenus in libro de dissol. contin. Sanguinem generãt calidiorem & crassiorem temperato, Ibid. Ab eodem libro 8. methodi medendi columbæ iuuenes laudantur pro calidis & siccis. Pulli columb. calidi & humidi, crassiq; succi sunt, quod animaduertitur ex grauitate motus eorum, & quoniam calidi actu sunt, & cibos celeriter percoquunt, Auerrois. quare veteres cum frigidis sumi præcipiunt, vt cum aceto (liquore) vuæ acerbæ, pomi citrini (citrij) portulaca, lactuca, scariola, coriandro & similibus. qui vero iam volare incipiunt, minus iam graues & concoctu leuiores sunt. Conueniunt phlegmaticis non cholericis, Auicenna & Rasis. Columbulorũ caro vel pullorum columbarum calida est & humida & superuacanea, hoc est superfluitatis multæ, & præcipue domesticorum, & sanguinem crassiorem calidioremq; mediocri gignit, atq; ideo nonnunquam febres facit, & frigiditate dolentes renes iuuat, seminiq; genitali & sanguini adijcit, caput verò & oculos lædit. Feruntetiam, si nimium vsurpetur, lepram gigni, Symeon Sethi. Pulli columbarum quiiam volare incipiunt, in cibo vires augent, Nic. Massa. His rite paratis medici vesci consulunt ijs qui parum sanguinis habent, & quos vires ac calor innatus destituunt, præsertim ex longo morbo. Conferunt autem proprietate quadam dolori renum, sperma & sanguinem augent, Rasis. Sunt ex Arabum schola qui tradant corpora pullorum columborum esse tardæ digestionis (concoctionis) & longæ moræ in stomacho. Rasis tamen, Columbus (inquit) leuis est cibus & subtilis. Et rursus, Est cibus mirabilis (si tritè paretur) ad caliditatem declinans. Pulli columbini numerantur à Rufo in secundo ordine auium laudabilium cum perdicibus, &c. nam in primo ordine calandrellas & fachat (alias fatuur pingues) ponit. Pulli columbini, turtures & filacotonæ, natura inter se proximæ sunt. Sed pulli columbini nocent cerebro & oculis, præsertim assi. & multos superfluos humores generant. Sanguis eorum facile corrumpitur, (*putrescit*, Haliabbas,) & morbos sanguineos producit. & cibi cum succo ab his pullis destillante parati quibus si adderetur pingue ex ijsdem columbis, augerent coitum & renibus prodessent, Elluchasem ex Galeno, Theodosio & Hippocrate si rectè citat. Pipiones nondum volantes calidæ & humidæ plus quàm satis est naturæ sunt, & ob hanc rem tardæ concoctionis habentur, Auicenna. Multum alimenti ac plus sanguinis generant, vnde inflammationes & febres oriuntur, Platina. Synauchen eam ob causam aliquando inducunt & propter cibum eorum perijt quidam Callifa nomine, qui die vno comederat ter de assa columba, Rasis. Crassos humores generant propter nimiam humiditatem, Auicenna & Arnoldus. ¶ Qui tentare iam volatum incipiunt, leuius concoquuntur, & succum meliorem præstant. debent autem ab hominibus calidi temperamenti edi cum omphacio & coriandro & medulla citroli, (mali citrij nimirum, nam & Bapt. Fiera in magno calore labrusca condiri iubet, & acribus pomis, quanquam Albertus ex Auicenna legit cittulli, quod est genus cucumeris,) Auicenna. Salubriores sunt, maximè si cocti ex agresta fuerint, ne biliosis ob caliditatem obsint. Hic cibus (columbarum iuuenum iam volucrium) pituita laborantibus non incongruit, Platina. Volantes propter motum minus humidæ sunt, & meliores, Albertus. Caro columbarum iuuenum calida est vsque ad secundum gradum, & humida amplius, Mich. Sauonarola. Coitum promouent, R. Moses in Aphorís.

¶ Columbarum proles præstantior vêre quàm autumno est: deterrima æstate, & omnino tempore calidiore, Aristot. Per ver & autumnum meliores sunt columbuli, (quoniam his temporibus granis maximè vescuntur, Albertus) quàm qui per æstatem & hyemem nascuntur, Symeon Sethi. ¶ Columbarum pulli dantur his quibus dolet caput, apud Galenum in opere de composit. sec. locos. Aretæus elephantiacos perdicibus & columbis vesci iubet. Morsus à cane rabido, postquam mala symptomata sedata fuerint, post triduum cibetur pullis auium præter columborum, Arnoldus. Pipionis coxam præ cæteris partibus ganeones laudant.

Sanguis columbinus in cibo noxius.

¶ Columbino sanguine aliquos vesci, nec esse illum suillo inferiorem, leporino verò multo peiorem, Galenus author est lib. 3. de alim. facult. Sanguis pullorum columbinorum facile corrumpitur, & morbos sanguineos producit, Elluchasem.

Oua autem noxia.

¶ Oua columbarum percalida habentur, & mali saporis, Auicenna. nec facile indurantur per assationem, Albertus. In cibo sumpta intensionem (colis) præstant, Kiranides.

Quomodo columbi ad cibũ apparandi sint.

¶ Apparatus ad cibum. occidi debent columbi antequam assentur, ita vt fere calidi verubus infigantur. Columbi elixantur aliquando, sed vt plurimum assi vel in sartagine cocti comeduntur, Nic. Massa. Sunt qui sub alis compressos digitis circa cor suffocent. alij in collo superius venam incidunt vt sanguis omnis effluat, qui etiam salubrius facere videntur. Aut relinquendi sunt, aut assandi deliccandiq; cum frigidis & siccis condimentis. Syluestrium autem vel eorum qui in turribus degunt nõ admodum pinguium caro, melius elixabitur Ant. Gazius. Obseruandum vt capita eorum abscindantur cũ præparantur: quoniam habent vim quandam morbũ capitis chronicum generandi, teste Rasi Aphorism. 4. Auenzoar etiam in Teisir 9. 10. capita eorum & colla abscindi iubet, cuius rei causam alibi eandem assignat. *Messos, Almosos*, Syluaticus, genus est cibarij, vt cum colũba in aceto, vel rhu, vel om-

Capita columborũ abscindẽda quare.

phacio, vel succo limonum aut granatorum acidorum coquitur, cuius ventri imponitur mentha vel saluia, vt legitur apud Auicennam cap. 7. de victu hecticorum, Verus glossographus Auicennæ & Syluaticus. In palumbis & columbis altilibus. Piper ligusticum, coriandrum, careum, cepam siccã, mentham, oui vitellum, caryotam, mel, acetum, liquamen, oleum & vinum. Aliter in elixis. Piper, careum, apij semen, petroselinum, condimenta moretaria, caryotam, mel, acetum, vinum, oleum, & sinape. Aliter. Piper, ligusticum, petroselinum, apij semen, rutam, nucleos, caryotam, mel, acetum, liquamen, sinape & oleum modice. Aliter. Piper ligusticum, laser, vinum, suffundis liquamen, vino & liquamine temperabis, & fundis super columbum vel palumbum, pipere aspersum inferes, Apicius 6. 4.

¶ Columba iuuenis quomodo in pastillo ad cibum paretur, docebitur in Gallina F. Innominatus qui Gallice Magirica scripsit, in pastillum è pipionibus addi iubet lardum minutatim incisum, & gingiberis aliquid. Ex pipionibus ius consumptum, *vide* in Capo F ex Platina. Si crustam voles ex pipionibus & quauis aue, primum facito ebulliant. vbi ad cocturam ferè ventum erit, ex lebete eximito exemptaq; in frusta concisa, in sartagine cum abundanti lardo frigito. Inde in parellam vel testam bene vnctam, crustaq; instratam, deuoluito. Huic pulmento non iniuria pruna & cerasa vel austera addes. Agrestam deinde & oua octo, si plures conuiuas habebis vel pauciora, si paucos, cum modico iure tudicula agitato. Huic petroselinum, amaracum, mentham, gladio minutatim, quoad fieri potest, concisam admisceto, ad ignemq; ponito, longè tamen a flamma. Lente enim ebulliat necesse est. Cochleari interim tandiu misceri debet, donec cochleare ob crassitudinem integat. Fundito postremò hoc iusculum in crustam, ad ignemq;, ac si artocrea esset, ponito: coctam, conuiuis apponito. Multum alet, tardè concoquetur, pauca recrementa relinquet, bilem reprimet, corpus exasperabit, Platina 6. 10. Idem mox capite XIII. Mirausé Catellonicum ex capis aut pipionibus parare docet: vt recitabimus in Capo F. & quomodo fiat ius consumptum ex pipionibus, Ibidem. In pipionem exossatum. Pipionem exinanitum & bene lotum, per diem ac noctem in aceto acri sines. lotum deinde, ac repletum aromatibus & herbis, elixum pro libidine aut assum facies. Vtrouis modo sine ossibus inuenies, Platina 9. 39. Et mox sequenti capite, quomodo ex vno pipione duo fiant docens, Pipionem (inquit) sine aqua ita appositè deplumato, ne pellem frangas. Exenterato deinde cutem integram auertes ac digitis directam, optimo fartimine replebis. integer tum omnino videbitur. Verũ pipionem hoc modo assum fictum, elixum facies. Assum semicoctum, sale ac trito pane asperges, inungesq; leniter vitello oui, vt crustam pro cute faciat. Vbi incoctus omnino fuerit, vehementi igne statim torreto, quò coloratior fiat. inde conuiuis appones. ¶ Iudebot est cibus qui vocatur ruj; sunt autem micæ panis quibus superfunditur pingue de pullis columbinis dum assantur, Syluaticus.

G.

Remedia ex columbis. Columbæ iurrium prosunt paralyticis, & partibus torpidis trementibusq;. Odor etiam columbarum in aerem resolutus, ab affectibus iam dictis præseruat, Filius Zor apud R. Mosen. Columbarum aer proprietate occulta paralyticis confert, si in cubiculo vbi dormiunt, versentur columbæ, Ex manuscripto. Pulli columb. in cibo sumpti membra resoluta robotãt, & tremorẽ vniuersi corporis sanant, relaxata crura & minimè incedere potentia, ac sensu motuq; ferè priuata reparant, Nic. Massa. Aliqui catulum viuum aut columbum dissectum per spinam melancholicorum aut desipientium capiti affecto admouent, quod faciendum consulit Amatus Lusitanus Curatione 34. Columbarum caro recens concerpta contra serpentes auxiliatur, Plinius. Columba incisa (per ventrem, Arnoldus Villanou.) & imposita calida morsui serpentium, venena omnia rapere & sanare creditur, Sextus. Sin antem subitò replicantur (id est contrahuntur) corpora morbo, Contractos reuocat neruos caro sumpta columbæ, Serenus.

¶ Columbæ sanguis in oculis cruore suffusis & recentibus eorum vulneribus illinitur, Dioscorides. Si ictus oculum lædit vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est quam sanguine vel columbæ vel palumbi vel hirundinis inungere. neq; id sine causa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimèq; (forte celerrimeq;) hirundinis. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit hirundinis optimus deinde palumbi, minimè efficax columbæ, & illi ipsi & nobis, Cels. lib. 6. vbi rursus inter ea quæ purgant vlcera harum trium auium sanguinem commemorat, nescio quam rectè. Columbarũ, turturum palumbum, perdicum sanguis, oculis cruore suffusis, eximie prodest. in columbis masculæ efficaciorem putant. Vena autem sub ala ad hunc vsum inciditur, quoniam suo calore vtilior est. superimponi oportet splenium e melle decoctum, lanamq; succidam ex oleo aut vino, Plinius. Ad sanguinem in oculis ex ictu. Columbæ sanguis recisus, deinde infusus, optime facit. Debebit autem vena aperiri quæ in ascella eius est. imponitur & sanguis in lanula & melle decocto mixto supra oculos, optime facit, Sextus. *Ex sanguine.* Sanguis columbarum de loco pinnarum, eo momento quo pinna auellitur, oculis dum adhuc tepet, debet infundi, qui ictu aliquo vulnerati aut sanguine suffusi fuerint. album quoq; oui incocti cum croco trito oculis superpositum & lana alba succida inuolutum medetur, Marcellus. Ad purgandum oculum a sanguine propter contusionem. Rec. Columbum pro viro & columbam pro fœmina, & pro dextro dextram, & pro sinistro sinistram abscinde alam, & fac vt sanguis ille ita ex ala decidat intra

affectum

affectũ locum, postea serico operiatur panno, & postridie nitidus erit. Sanguis columbæ oculis calidus infusus, sanat lippitudinem & vulnera & vlcera oculorũ, Kiranides. Sanguine col. (inquit Galenus de simpl. medic. 10. 3.) ad hyposphagmata, id est sugillata in oculis consistentia, quidam vtuntur, protinus videlicet fumentes qui ex animante mactata effluit. Hunc calidum in hyposphagmata affundebat quidam, venis ad alarum exortus incisis, quò videlicet ad multos vsus idem animal sufficeret (vt iterum scilicet & sæpius ex eadem columba sanguinem oculo sugillato infundere posset. nam ex mactata semel tantum vti licet.) Alter pullorum tenerorum extractis pennis (sunt autem hæ molles, & fistulas humore plenas obtinent) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At alijs medicis controuersia fuit, pulli ne sanguinem, an colũbæ adultæ meningi affundere oporteret & an maris an fœminæ. Sed collyria sunt plurima quæ medeantur hyposphagmatis: & maximè quod plurimam recipit myrrham, quale est quod à Democrate compositum diasmyrnon vocant. Secundo sunt quæ habent multum thuris: post quæ sunt quæ ex croco constant. Quin & fœnigræci succus sanguine columbino in hoc vtiq; præstat. Quid ergo moramur aut columbos aut palumbos aut turtures, cum omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnumgræcum? tum memorata collyria in promptu seruemus? Idem libro 4. capite 8. de compos. sec. locos, Archigenis hæc verba recitat: Ad hæmalopas & hyposphagmata, id est, ad cruentatos oculos & sugillatos: Cum plagæ oculis illatæ sunt & oboriuntur ex eis cruentæ suffusiones, statim in principio tum ad inflammationem, tum ad dolorem compescendũ, facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur: Qui locus mihi suspectus est: neq; enim sanguis ex pennis exprimitur sed humor quidam, vt iam ex opere Galeni de simplicibus medicamentis recitatum est. vtebantur autem alij sanguine ex venis, alij humore pennis teneris expresso. Idem remedium apud Galenum in libro de medicamentis parabilibus legitur. Item quòd petiam (sic habet interpres barbarus) oculi emendet, & oculorum tumores, in libro de oculis notho. Quocunq; ictu læsus oculus, si sanguinolentus videbitur, palumbinus ei, vel perdicis vel turturis sanguis: aut si hæc animalia non erunt, columbinus de pinna sublatus statim, id est adhuc calens infundatur, Marcellus. Col. sang. lusciosis (nyctalopsi) illinitur, vt turturum etiam & palumbium, Dioscor. & Plinius. Instillatus nyctalopa, (id est nocturnam oculorum cæcitatem) iuuat, Galenus Euporist. 1. 46. Idem legitur ex Archigene in opere Galeni de compos. sec. locos. Sanguis col. miscetur medicamento ad leucoma equi composito, in Hippiatricis Græcis. Peculiariter col. sang. cruorem membranis cerebri erumpentem inhibet, Dioscor. Abscindit fluxum sanguinis narium qui est ex velamine cerebri, Auicenna. E naribus fluentem sanguinem sistit columbinus sanguis ob id seruatus concretusq;, Plinius & Marcellus & Serenus. Columbæ sanguinem (inquit Galenus de facult. simpl. lib. x.) Pergameni nostri atq; adeo per totam ferè Asiam qui capitis ossa confracta perforant, in crassum cerebri inuolucrum effundere assolent. Postea quidam cum haberet palumbum, nec esset ad manum columba, vsus est palumbi sanguine, & tamen seruatus est homo ille. Et alius turturem eundem ad vsum applicans, nihil hominem læsit. Quippe similia efficere posse similia constat. Et paulò post, Ego verò sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra columbi sanguinem offensos. Verum id calidum sit æquè atq; columbæ sanguis necesse est. ac fortassis ipsa tantum caliditatis in contactu moderatione est vtilis, haudquaquam eximia & incognita facultate. Adest illi quoq; bona, facultatis temperatura. Sed quid hoc? nam & hæc rosaceo inest, præterquã quod leuiter astringat. Itaq; melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm vt rosaceo probo vtaris, Hæc Galenus ex quo & Auicenna repetijt. Hierocles medicamento cuidam ad stranguriam equi sanguinem columbæ admiscet. Sanguis columbæ prodest podagræ, Auicenna.

¶ Adipem columbinum ad dysuriam cõmedat Alexan. Benedictus, inunctũ scilicet. ¶ Columbinæ pinnæ maxime primũ nascentes vstæ cum vrtica atq; impositæ podagræ dolores leuant, Marcell.

¶ Cerebella columbarum recentiores quidam medicamentis Venerem promouentibus miscent ostentatione magis, vt videtur, quàm vtiliter. nam cibatione & copiosius sumpta magis ad hanc rem nimirum contulerint, quam cum medicamentis parce admixta. ¶ Columbarum ventriculi internam membranam adijciunt aliqui dyssentericis medicamentis, vt apud Nicolaum Myrepsum medicamento 79. & 80. obseruauimus. quanquam illic Fuchsius echinos non internas membranas ventriculi simpliciter vertit, sed adijcit erinaceorum terrestrium, & pro τεχειῶν legit χερσαίων vt apud Aetium quoque libro 9. capite. 48. vbi Cornarius similiter vertit vt in Nicolao Myrepso Fuchsius. Oporinus quidem nihil in eum locum animaduertit. ¶ Celsus 4. 8. ad hepaticum morbum inter alia columbæ iecur recens & crudum commendat.

¶ Columbarum oua cum thure aut hordei decocto prosunt contra cerussæ venenum, Dioscorides. Venerem concitant lutea ex ouis quinque columbarum si admixto adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur, Plinius. Ad rhagadia, Columbina oua coquenda sunt, & vbi induruerunt purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic vt inuicem vtroque aliquis vtatur, Celsus lib. 6. Et mox de condylomate tuberculo, Iisdem etiam ouis rectè tuberculum id fouetur. sed desidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus. Paulo post etiam hæmorrhoidum vitium ouis foueri iubet, sed simpliciter, vt gallinacea intelligamus.

Ex adipe
Pinnis.
Cerebro.
Ventriculo.
Iecore
Ouis

Fimo.

¶ Columbinum fimum vehementius & excalfacit & vrit, Dioscorides. Gallinaceum omnia eadem sed inefficacius præstat, Idem. Galenus etiam acre esse & valde attrahere scribit. Idem lib. 3. de medic. simpl. Columbino stercori (inquit) si manum inseras, manifestam senties caliditatem. In agro enim columbinum stercus feruidissimum esse Palladius scribit: & nos supra in *E.* retulimus quomodo aliquando hoc fimo arido per Solem accenso domus conflagrant. Columbæ stercus euocat & educit, Celsus. In columbis, quarum stercoris nobis creber est vsus, multo semper inferius ac imbecillius expertus sum earum stercus quæ in domibus degebant, quam earum quæ in montibus, quas nomadas nuncupant, Galenus. Gallinaceum fimum omnia quæ columbinum, sed inefficacius præstat, Dioscor. minus calidum est columbino, Galen. Pro fimo palumbi fimum columbæ ad remedia adhiberi posse, & rursus pro gruis fimo columbinum, in Antiballomenis quæ Galeni & Æginetæ operibus adijci solent, legitur. Fimo columbarum agrestium (nomadum) inquit Galenus lib. 10. de simplic. persæpe vtor ad multa ceu calfaciente pharmaco. & cum nasturtij semine tusum incretumq; aridum pro sitapi in ijs quæ phœnigmo (rubificatione) indigent, adhibeo, vt sunt inueterati affectus, hemicranea, coxendix, scotomata, vertigines, & cephalæa & in lateribus, scapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati: item nephritides & affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando videlicet in articulis eorum nondum constiterint tophi siue pori. Atque hoc stercus plane fœtidum non est, maxime arefactum. quocirca & in vrbibus eo varie vtimur, alias alijs miscentes medicamentis. Et rursus lib. 3. de compos. medic. sec. genera, Columbarum (inquit) in turribus rusticorum agentium stercus acre est, quo interim ruri vsus sum in adolescente nerui vulnere affecto, atque hoc agricola loco illi præfectus cùm vidisset (erat enim non imprudens) imitatus semper vsurpat, & neruis vulneratis medetur. Porrò compositio & vsus similiter se habet vt in medicamine ex euphorbio, sic vt cætera nihil discrepēt, sed euphorbij loco stercus indatur. Verum stercus hoc subtilitate euphorbio cedit, eoq; duris corporibus ruri ex vsu est. Temperaui idem aliquādo cum metallicis, experiundi gratia, statim a principio cum eis terens ex aceto ad Solem, sicut supra docui, multoq; acrius medicamentum euasit, quemadmodum & cùm ærugi nem non vstam acceperit, Hæc ille. ¶ Stercus columbæ omnes dolores soluit & humores desiccat, Æsculapius. ¶ Morsibus venenatis vtiliter imponitur stercus columbinum vel anatinum, Arnoldus Villanou. Ad pastinacas marinas, Columbinum stercus perfundens aqua, id ex similagine leuigato (& imponito,) Tarentinus. Ad nigras cicatrices inalbandas, columbinum stercus ex aqua illinito, ipsumq; cito abluito ne exulceret. aut alijs medicamentis id misceto, vt thuri, saponi, cimoliæ, ana, cum aceto, Oribasius apud Aetium 13. 129. Cataplasma è fimo columbarum cum farina hordei & aceto, aliqui ad omnem tumorem commendant. Panos aperit fimum columbarum per sese vel cum farina hordeacea aut auenacea illitum, Plin. Fimus col. cum farina illitus prodest aduersum panicu las, Marcellus. Ad vomicam, id est tumorem suppuratum aut similem. Simplice resina miscebimus hordea rusa, Et mulsos amnes & purgamenta columbæ, His bene decoctis languentia membra fouentur, Serenus. Stercus col. vtile est ad impetigines, Æsculapius. miscetur medicamentis ad impetigines apud Aetium. Cum cedria mixtum lefros (leucas) & alphos, & lichênas & lepras perfectè curat, Kiranides. Fimus colum cum lacte caprino mixtus & potus putredinem vulnerum in visceribus, & extra appositus mirè sanat, & apostematibus & fistulis maximè prodest, Arnoldus lib 4. Breuiarij. Carbunculos emarginat, tritum cum melle (oxymelite, Plinius & Serenus) lini semine & oleo, Dioscorid. Carbunculus fimo columb. aboletur per se illito, vel cum lini semine ex aceto mulso, Plinius. Carboni medendo, *Dulcacidum laticemq; cumini* (lego, *Dulcacidum laticem cum lini*, Ex Plinio & Dioscorid.) *semine iunge, Atque fimum pariter Paphiæ compone columbæ, Hinc line diruptas partes, & clausa venena*, Serenus. Cum farina hordeacea & ærina (id est è lolio) & visco ac adipe superpositum, gangrænas circumcauat & scrophulas disrumpit. cum aceto autem illitum lenticulas & maculas faciei & puncturas tollit, Kiranides. Cum farina hordeacea mixtum strumas ex aceto discutit, Dioscor. Aduersus strumas prodest fimum col. illinire per se, vel cum farina hordeacea auenaceáve ex aceto, Plinius. Ambustis igni medetur, Dioscorid. Hordeum cum fimo columbarum ad duritias commendatur, Plin. Col stercus omnes duritias discutit, & humores exiccat cum oleo aut melle calefacto distemperatum, & super duritias ligatum, Sextus. Stercus columb. medicamentis contra myrmecias in equis miscet Hierocles. Clauos pedum sanat fimum columb. decoctum ex aceto, Fimum colum ex melle cicatrices ad colorem reducit, item vitiligines albas ex vino, Plinius. Cum aceto tritum cicatrices omnes sanabit, Marcellus. Liuentia & suggillata extenuat, Plinius. Stigmata (faciei) delet ex aceto, Idem: ita vt assiduè medicamen superducatur, Marcel. Attritis medetur cum melle, Plin. Reperio & vsum eius ad thlasmæ qui in Hippiatricis Græcis.

¶ Stercus colum. vel solum vel cum ouo tritum, dolentibus articulis illitum prodest, Marcellus. Conuenit doloribus articulorum, Auicenna. Coxendicem, & podagram in qua tofi nondum constiterint hoc fimo iuuari, supra ex Galeno retulimus. ¶ Si caluescat mulier ex defluuio capillorum, stercus columbinum impone, Hippocrates. Cum aceto tritum capiti impositum, Alopecias & cicatrices omnes sanat, Marcellus. Ad alopeciam Archigenis medicamentum probatum, quod Nic. Myrepsus refert. Fimum columb. bene tritum cum aceto irrigato, & nitro prius fricato loco illine. postea subtile

linteum

interim imponito quod vbi abstuleris, locum prius irrigato. Commẽdat Galenus huius fimi vsum ad inueteratos capitis affectus, hemicraneam, scotomata, vertigines, cephalæam. In apoplexia quidam columbum dissectum sincipiti admouẽt, & cantharides spatulis. Author Additionũ in Breuiario Arnoldi de Villan. antidoto cuidã contra epilepsiam stercus col. miscet. Cũ epilepsia fit ex bile atra, stercus columb. tritũ cum ouis coturnicum misce & ceu cataplasma spleni impone, appositis prius sanguisugis. hoc enim cataplasma materiam trahit a capite ad splenem & generat febrim & sic epilepticũ liberat, idq; maxime si fiat per autumnum, Arnoldus. ¶ Stercus col. miscetur medicamento oculari ad cicatrices, vt videtur, in iumentis apud Vegetium Veterinariæ 2, 22. Ex aceto (coctum & illitum, Marcell.) laudatur ad ægilopas similiter ad albugines & cicatrices (oculorum, Marcel.) Plinius. Ad ægilopas probè facit thus cum ster. columb. recenti impositum, Archigenes apud Galenũ de compos. sec. loc. Ad ægilopas, hoc est fistulas oculorum, Fimi col. aridi drachmas quatuor cum masculo thure tere & insperge, certum est, Galenus Eupoariston 3, c4. Fimum col. adhibetur etiam ad pilorum ablationem in oculis, in lib. de oculis qui Galeno adscribitur. ¶ Fimum col. fomentis ad aurium dolorem adhibendis, miscendum aliquando scribit Apollonius (si bene memini) apud Galenum de compos. sec. loc. Parotidas comprimit col. stercus vel per se, vel cum farina hordeacea aut auenacea, Plinius. Tritum cum farina hordeacea & melle subactum calideq; appositum nascentes parotides comprimit, Marcellus. ¶ Inflammatas tonsillas Nic. Myrepsus illini consulit stercore col. Fimum col. cum passo gargatizatum tonsillas & fauces adiuuat. etiam cum fico arida ac nitro impositum extra, Plinius. Marcellus, qui sua ex Plinio transcribit, posterius hoc remedium asperitatem faucium mollire destillationemq; castigare tradit: quæ verba apud Plinium mox subiecta ad sequens ex cochleis remedium pertinent. ¶ Ad anginã & colli dolorem, fimum ex melle instar cataplasmatis imponito, Galenus Euporist. lib. 3 cap. 265. & ibidem cap. 69. Plinius vino & oleo permixtum, anginis illitum remedio esse tradi docet. ¶ Galenus, vt supra recitaui, huius fimi vsum prædicat ad veteres dolores in ceruice, scapulis, lateribus & lumbis. ¶ Fimum col. tostum potumq;, cœliacorum, (vide ne potius colicorum) dolores mulcet, Plinius. Commẽdatur & Galeno ad cœliacos affectus veteres, sed foris adhibitum. Tritum ex melle ventri illitum, alui incontinentiam stringit, Marcellus. Medicus quidam magni nominis stercus columbinum album (vel partem eius albam) modicè addi iubet medicamentis pituitam purgantibus, efficaciter acuere affirmans. Equi strophosi collyrijs in anum indendis Hippiatri cum alta tum stercus col. miscent. Ad inflationem ilium & ventris equi. Fimum col. aut gallinaceum quantum manus capit in vino dissoluimus cum nitro, & inde clysterem iniecimus, &c. Absyrtus & Hierocles. Ad hydropicos Archigenis remedium apud Galenum de compos. sec. locos. Æris vsti, stercoris col. ana drachmam vnam, rutæ ramulos tres, salis communis parum, cum vino Ephesio & aqua, ita vt tota mixtura heminæ dimidiæ sit præbeto. Col. stercus adijcitur emplastro cuidam ad lienosos hydropicos & cachecticos, apud Nic. Myrepsum, numero 71. Fimum col. cum melle illitum ileo resistit, Plinius. Dolorem colicæ curat in clystere, Auicenna. ¶ Galenus hoc fimum laudat ad veteres lumborum dolores: item ad nephritides. ¶ Cum oleo & vino potum Venerem inhibet, Plinius. Col. stercus tritũ cum hordei farina, & adipe suilla & ouorum albo permixtum & coctum, emplastri more tectissimè renibus (dolentibus) imponitur, Marcellus. Ad vrinæ difficultatẽ in equo, Aliqui columbinum stercus cum vini duabus heminis infundunt, Theomnestus in Geoponicis. Si vrina retineatur propter calculum à renibus delapsum & in lotij meatu hærentem, nostrum electuariũ vel puluerem eius dabis, cuius hæc est descriptio. Stercoris murium, columborum (scilicet stercoris) porcellionum, (id est asellorum integrorum) singulorum vnciam miscebis cum sesquilibra mellis despumati, & facies electuarium, de quo exhibebis semunciam cum iure vel vino. Vel loco mellis accipe tantũdem sacchari optimi, & morsellos inde para: de quibus itidem semunciam præbeas cum iure gallinaceo vel vino. Hoc remedium si exhibere pergas, intra triduum vrinam promouebit, quamuis etiam prima statim die vtilitas eius sentietur, nam lapidem renum comminuet. Quòd si puluere vti mâlis, dentur inde scrupuli duo cum iure vel vino, Marianus Sanctus Barolitanus. Cõstat aquam fieri posse quæ lapidem vesicæ per catheterem immissa illico confringat. ad quod duo sunt necessaria vt & lapidem atterat, & vesicæ sit necssaria. primum præstabit modus & materia. nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel Macedonici petroselini, vel tecolitho aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet quæ etiam porphyriten comminuat. Porrò innocentiam præstat, si materia ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit: non igitur è salis genere aliquo, aut alumine vel chalcantho aut vini fæce: sed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus aquam excipere oportebit. Equidem scio stercus columbinum ac parietariam, hoc vel illud hac arte in aquam deductũ, lapides vesicæ durissimos frangere posse. Quòd autem illud sit quod id facturum sit & absq; noxa, experientia declarati [illegible] &c. Hæc [illegible] libro 2. de subtilitate. Fimum col. in aceto per diem ac noctem mac[illegible] colando separabis acetum, propinabisq; calculoso. In hoc aceto iniectum lapidem frangi [illegible] Aliqui septem diebus in vase vitreato macerari in aceto volunt, deinde [illegible] colatum bibi. Alij fimum col. purgatum genter iubent, & postquam in aceti modo qu[illegible] videatur [illegible] amplius) diebus septẽ maceratus fuerit, destillant in alem[illegible] hoc liquore poto calculum vesicæ & re-

Ad calculum frangendum vel expellendum.

rum pellit aiunt, idq; experimentis constare. Galenus Euporiston 3. 273 calculosis turturis stercus vstū ex mulsa propinant, vt lapides per vrinam exturbentur. Ad calculum vesicæ, *Siue palumborum capitur fimum acre ferorum, Dulcacidis sparsum succis, tritumque solutum*, Serenus. ¶ Ad discutiendas genuum fluxiones, Salem columbinumq; fimum terens ex oleo inungito, Galenus Euporiston 3. 136. ¶ Clauos pedum sanat fimum col. decoctum ex aceto, Plin. ¶ Stercus col. suffitum (Symphorianus Champegius ad secundas educendas radicem aristolochiæ rotundæ addit) per infundibulum secundas educit, Arnoldus Villanou. Idem in Breuiario fœtum viuum aut mortuum & molam quoq; expelli tradit, si fimum col. per se vel cum alijs (vt castoreo, opopanace, myrrha) felle vaccino exceptum suffiatur. Suffitum huius fimi aiunt fœtum extrahere, Aspasias apud Aetium.

¶ Remedia ex fimo col. vsto. Incussi articuli fimi col. cinere cum polenta & vino albo curantur, Plinius. Ambustis fimi col. cinis medetur ex oleo illitus, Idem. Fimi col. cinis cum arsenico & melle ea quæ erodenda sunt (in vlceribus) aufert, Plin. Col. fimi cinis ex oleo vlcera omnia pedum sanat, Idem & Marcellus. Emplastrum de fimo col. vsto cum aceto forti, imponitur super ficus vel hæmorrhoides ani, &c. vt legimus in Additionibus Breuiarij Arnoldi Villanou. Fimum turturis (cui columbinum pares obtinere facultates videtur) vstum ex mulsa propinatur calculosis, vt lapides per vrinam exturbentur, Galenus in Euporistis.

¶ Andreas Furnerius in libro de decoratione, liquorem quendam stillatitium, qui faciem nitidā & teneram reddat, præscribit, cui inter cætera (oua recentia, caseum musteum pinguissimum, vinum Maluaticum, poma arantia, oleum tartari & cerussam, diuersis ponderibus mixta) pipionem adijcit.

H.

a. Columbus masc. gen. & columba fœminini apud authores legitur: qui tamen in plurali numero fœminino magis vtuntur, vt obseruant grammatici. Columbæ appellatæ sunt à columinibus (culminibus) villæ, (in quibus degere solent,) Varro. Nonnulli à voce primis syllabis correspondente dictas putant, Grapaldus. Quòd si columbus per onomatopœiam dictus fuerit, eandem palumbi quoque nominis rationem esse conijciemus. Columba dicta quòd lumbos colat multa generatione, Albertus. Columbæ a Græco verbo κολυμβᾶν (quod vrinare significat, inde forsan quòd bibentes rostrum aquæ diutius immergant) appellantur, Hermolaus in Corollario. Seruius in Bucolico iudicio titos scribit dici columbos non Latinè quidem, sed multorum auctoritate tanquam Latinè. Titos verò palumbes dici arbitror ex passerum salacitate qui solent τιτίζειν, id est, *tussire*. quanquam & τιτίζειν de voce eorum vsurpatur. hinc fortè *titis* deriuatur, vt scribit Dionysius, auiculæ species, autetiam auis quælibet minutior, Cælius. Palumbes, vt Seruius inquit, non dicuntur Latinè, sed multorum auctoritas Latinum fecit, vt Ciceronis in elegia, quæ Thalemastis inscribitur, & Virgilij in Bucolicis. Palumbes vulgus titas vocat: ita enim apud Seruium legendum (vt doctissimus Ge. Fabricius nos admonuit) vt ex Cornuto Persij interprete apparet, qui titos, columbos agrestes interpretatur, in prima Satyra. Ascensius in eundem locum, Titos, inquit, esse pullos columbinos, congruit vulgari Flandrico, quo sic pulli gallinacei vocantur, & de iuuenibus ignauis per irrisionem dicitur, quòd sint pulcrititi.

Etymon nominis columbæ.

Titi pulli columbini.

¶ Περιστερὰ apud Græcos dicta videtur à duro & laborioso volatu, παρὰ τὸ πέτεσθαι περισσῶς: vel à nimio amoris affectu, παρὰ τὸ περισσῶς ἐρᾶν. est enim feruidissima ad Venerem, Etymologus & Varinus. Attici masculino genere περιστερὸν efferunt, vt Alexis & Pherecrates, citante Athenæo meminit & Eustathius. Ἀπόπεμψον ἀγγέλλοντα τὸν περιστερὸν, Pherecrates. Πελειάς, εἶδος, auis, vox deriuata à primitiuo πέλεια, non simpliciter columba est, sed genus columbæ nigrioris, vt dictio ipsa insinuat: nam πελὸς vel πελιὸς (oxytona) nigrum significant, etsi nonnihil a nigro differant, (liuidum enim potius designant, qui color nigricās cæruleo dilutus videtur, vnde & Gaza liuias hoc genus columbarum ex Aristotele transferens nominauit,) Eust. in Iliad. λ. Dôres πελειάδα pro colūba ponūt, vt Sophron, Athen. Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν ὥστε πέλεια, Ἥ ῥά θ' ὑπ' ἴρηκος (κρίκου) κοίλην εἰσέπτατο πέτρην Χηραμόν. Iliad. φ. vbi Scholiastes simpliciter columbam reddit. Καὶ τε σύ γε θρέψαιο δρακοντιάδας διτοκεύσας, Ἠὲ [illegible] μεγάλας πελειάδας, Nicander in Georgicis apud Athenæum. Videtur aūt per διτοκεύσας palumbes aut turtures intelligere, quæ bis anno pariunt Aristotele teste: columbæ verò singulis mensibus, exceptis nimium frigidis: quare nō placet quod apud Hesychium & Varinum legitur, Διτοκεύσας περιστεράς. Chaoniæ (Vergilio) dictæ sunt columbæ ab Epiri parte, pro epiroticæ: nam olim in Dodona sylua Epiri oracula reddebant. Quod ideo fingitur, quia lingua Thessala Peliades & columbę & vaticinatrices vocantur, Seruius. Sic & Hesychius, Πελειαί, columbæ, & vaticinatrices in Dodona. Plura vide infra in *h.* ex Herodoto. Πελειαί, περιστεραί, (lego περιστεραί) Hesych. & Varinus. Peleiades poetis etiam Pleiades sydus significare, ostendemus in Peleia, id est Liuia columba *H. i.* Τρήρων epitheton est omnis generis columbarum proprium, Eustathius. Homerus hoc epitheton columbis tribuit propter timiditatem, Varin. ἀπὸ τοῦ τρεῖν, ὅ ἐστιν εὐλαβεῖσθαι, Scholiastes Homeri. Et simpliciter aliquādo pro columba ponitur. hinc dictio cōposita apud poetam πολυτρήρωνα, Iliad. β. sic aut Thisben Bœoticam cognominat a copia columbarum, vt Grammatici interpretantur. Αἱ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι, Homerus id est, timidis columbis, Suidas. Δειλαί τοι δειλοῖσιν ἐφεδρεύουσι πέλειαι. Αἰετὸν δ' ἄφοβοι [illegible] πετόμεσθα aquila loqui-

Περιστερὰ unde dicta.

Πελειάς.

Chaoniæ cur dictæ sint columbæ.

Τρήρων.

la loquitur vt Suidas citat in Πελειάδες. Πτωκὸς ὡς ὄμμα πελείας περιβλέπομαι, est enim perquam timidum animal, Ibidem. [illegible], Hesychius. [illegible], Idem. Porrò peleias etsi pro columba simpliciter a poetis poni videtur, aliquot tamen eius nominatæ testimonia infrà in Columbæ liuiæ historia ponemus. ¶ Columbulus, diminutiuum. Tu passerculis & columbulis nostris inter aquilas vestras dabis pennas, Plin. epistola 202. Vt albulus colūbulus Dionæus, Catullus epigrammate 27 de Cæsare, cuius mollitiem notat. Περιστέριον diminutiuum apud Athenæum legitur, qui hęc Pherecratis verba citat. Ἀλλ' ὦ περιστέριον ὅμοιον Καλλιστ[illegible], [illegible] Κύπρου. Ab hoc etiam alterum fit diminutiuum περιστερίδιον, apud eundem Athenæum. ¶ Pipio, id est columbæ pullus, apud Lampridium. videtur autem per onomatopœiam sic dictus. Περιστεριδεῖς, id est pulli colūbini, Aristophanis Scholiastes, Suidas & Eustath. à nominatiuo singulari περιστεριδεύς, sicut [illegible], &c. Eustath. ¶ Apud Germanos quosdam Taub epicœni generis nomen est, Tauber masculini, Täubin feminini.

Columbulus. *Pipio.*

¶ Epitheta. Aeriæ columbæ, Ouidius, id est alte volantes. Blanda, Idem 2. Amorum. Chaoniæ, Vergilio, a Chaonia Epiri parte, vt paulò ante docuimus. *Non me Chaoniæ vincent in amore columbæ*, Propertius lib. 1. Molles, Horat. 1. Carm. *Molles vbi reddunt oua columbæ*, Iuuenalis Sat. 3. de loco sub tecto Thisbeæ. *Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas*, Ouid. xi. Metamorph. de Dædalione mutata in auem rapacem, hoc est accipitrem secundum Grammaticos. Est autem Thisbe in Bœotia vrbs, & portus Thisbeorum & nauale columbis plenum, vnde πολυτρήρωνα Thisben Homerus cognominauit. Teneræ. *Ne violes teneras præduro dente columbas*, Martialis. sed de pullis intelligere videtur, quibus dens hominis venenum est. Volucris, Vergilio 5. Æneid. Veneri eas consecrauit antiquitas, vnde Epitheta, Cythereiades Ouidio 13. Metamorph. *Colla Cythereiacæ splendent agitata columbæ*. Nero vt citat Seneca libro 1. Nat. quæst. Ales Cytheteia pro columba, Silius Italicus lib. 3. per antonomasiam Paphia, Q. Sereno. Dionææ, Statio libro 3. Præterea, Imbellis, Horatio 4. Carm. Pauidæ, Valerio lib. 8. Argonaut. Placida, Ouidio 7. Metamor. Plaudens alis, Vergilio 5. Æneid. Præcipites, Festinæ, 2. Æneid. *Totas sine labe columbas* dixit Ouidius 2. Metamorph. ¶ Περιστερά vox versibus hexametris non commodè admittitur: quamobrem poetæ Græci πελείας & πελειάδας, quod genus columbæ peculiare & ferum esse dicemus, simpliciter pro columba ponunt: vt & τρήρωνα aliquando per antonomasiam, quod nomen Eustathius omnis columbacei generis proprium epitheton esse scribit. Πέλεια δειλή, apud Suidam. Circus apud Homerum τρήρωνα πέλειαν persequitur, id est pauidam columbam, Iliad. χ. [illegible] οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν, Ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, id est ante ipsum fugit. Αἱ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι, Iliad. ε. de Iunone & Minerua. Rursus Iliad. ψ. τρήρωνα πέλειαν sagittis in certamine ferienda proponitur. Θοαὶ τρήρωνες, Oppianus. Epitheton quidem τρήρωνες pro pauidis, etiam aliis auibus fortè attributum inuenias, sed rarissimè. Καὶ κέπφοι τρήρωνες [illegible] πείθεσθε, Aristophan. in Pace. vbi tamen Scholiastes hanc vocem non cepphis attribuendam, sed per se accipiendam docet: ac si dicat poeta, Vos cepphi (id est stolidi ac leues) & timidi fidem habetis hominibus astutis.

Epitheta.

¶ Columba in sacris literis pro spōsa vel coniuge charissima accipitur: quòd in columbaceo genere præcipuè coniugij lex firmissima, & mirus inter coniuges amor spectetur. Columba mea, formosa mea, Canticorum 2. Columba mea vna, perfecta mea, Ibid. 6. Et cap. 5. Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, integra mea. Et cap. 1. Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui (similes sunt oculis) columbarum. Væ prouocatrix & redempta ciuitas, columba, Sophoniæ 3. ab initio capitis: vt Hieronymi translatio habet. Sed Munsterus sic reddit, Væ fordidæ & pollutæ vrbi molestatrici העיר היונה. Audiui de viro docto, cùm diceret carinam propriè esse id quod vulgo Venetis dicitur *la columba* sed eam columbam puto esse quod δρύοχον à Polybio dicitur. Latinum nomen (quod sciam) non habet. Verba Polybij sunt in primo, Αὖθις ἐγχειρήσαντες ἐκ δρυόχων εἴκοσι καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη. Id est, Rursus decreuerunt a fundamentis ducentas & viginti ædificare naues. Quod enim est fundamentum in domo, id est δρύοχος in naui. sic dictum opinor, quòd omnem δρῦν, id est materiam nauis contineat, Lazarus Bayfius. Columbarium accipitrem Mercurio aiunt sacrum esse, Gillius. ego authores phassophoni tantum accipitris, id est palumbarij meminisse reperio. Columbarius Varroni lib. 3. de re rust. custos & pastor columbarum est. Columbarium neutri generis & columbaria fœminini (vt cellam subintelligas) locus dicitur, vbi habitant columbæ agrestes. nam domesticarum peristerеônas vocamus, Perottus. ego nihil interesse puto, & omnino idem columbarium Latinis significare, quod peristereon Græcis. Qualia columbaria tectis superponuntur, Columella libro 9. An tibi columbaria qui in tegulis habent non videntur habere peristereônas? Varro libro 3. de re rust. Hic locus Italice hodie vulgo *la palumbara*, vel *la columbara* vocatur. Porro columbarium alias pro ipso ædificio, nempe stabulo columbarum capitur: alias pro nidis seu loculamentis in quibus singula paria fœtificant, vt suprà in E. apparet. ¶ Columbaris, quod est columbi. Columbinus, idem, vel quod ad columbas pertinet. Columella columbare stercus dixit. Pulli columbini Varro & Cicero. Gaza Aristotelis interpres per columbarum genus, & aues quæ specie columbacea continentur intelligit columbas, palumbes, œnadas & turturem. ¶ Cionion siue cion vasculi genus est, quo nomine in hodiernum vsque diem vtuntur

Columba pro sponsa & coniuge charissima. *Columbarium.* *Cionion quas cur columbinum dictum sit.*

cauponæ, (Germanis puto ein ſtůtz) hoc columnas à noſtris ex interpretatione Græca vocatum pu res vnde apud Iuriſperitos columnarium quanquam non columnarium, ſed columbarium forsan pronunciandum ſit. inſtrumentagenus ita nominatur Vitruuio, ad aquam hauriendam per tympana. etiamſi a colluuie colluuiarium ſunt qui legant. In quo illud mihi occurrit, columbarium non a columbis, ſed a Græco verbo quaſi colymbarium venisse quando Græci κολυμβᾶν & colymbiſas vocát, quod nos vrinare & vrinatores dicimus Vrinatorium ergo vas quo videlicet aut vinum promitur, aut aqua, columbarium a veteribus dictum exiſtimare poſſumus alioqui & columbæ ab hoc ipſo verbi Græci ſignificatu appellãtur. Quid ſi columnarium apud Iuriſperitos pro menſa lapidea, quæ caribum & cartibulum quoq; dicebatur, accipias? de qua M. Varro: Altera (inquit) vinaria menſa erat lapidea, quadrata, oblonga vna columella, (&) vocabatur cartibulũ, in qua vaſa ponerẽtur ænea. Hæc omnia Hermolaus in corollario. Columnarium eſſe videtur Pomponio Digeſtis De argento legato, ad bibendi vſum vas comparatum, etiam ſi minus fallor plauſibilius viſum iri pleriſq;, ſi colum legas vinarium, Cælius. Ego columbaria in tympanis ſiue rotis hauſtoriis vaſa eadem eſſe dixerim, quę & hauſtra dicuntur ab vſu: & columbaria a figura dicta conijcio, quia referant loculamenta ſeu nidos quę pro columbis in cellis columbarijs fiunt. niſi hoc intereſt, vt videtur quod hauſtra illa quæ columbaria propriè dicũtur, caua ſunt & in ipſo tympano: alia verò, vt modioli quadrati foras prominent vt etiam figuræ Vitruuio adiectæ declarant. is enim lib. 10. cap. 9. tympanum ad aquam hauriendam deſcribens: Secũdum axem (inquit) columbaria fiunt excauata in ſingulis ſpatiis ex vna parte, &c. vbi Io. Iocundus hoc ſcholion margini adiecit. Colũbaria, id eſt caua & canales fiunt in ſingulis octantibus axis, per quæ aqua concepta in tympano educitur. Opas Græci vocant tignorum & aſſerum cubilia, noſtri caua & columbaria, Cælius. Sunt & in organis (chirurgicis & mochlicis) quædam columbaria inſculpta ad ſimilitudinem columbarũ, quæ ornandi cauſa facta ſunt atq; ad id etiam, vt aliud ferant epipegma, Oribaſius in lib. de machinamẽtis c. 4. Columbar apud Plautum in Rud. genus vinculi eſt, teſte Priſciano. I tu in columbam, (columbar,) credo, leno vortitur. Nam in columbari collum haud multò pòſt erit. Et alibi, vt Sextus Pompeius citat. Non ego te noui naualis ſcriba columbari impudens? ſiue quòd columbaria (inquit) in naue appellabãtur ea, quibus remigent, ſiue quod columbariorum quæſtus remetarius, incertusq;. Hæc Feſtus. Sed forte hic etiam columbar genus vinculi accipiendum. quod à collo denominatum aliquis coniecerit. ¶ Cn. Matius in Mimiambis, Sinuq; amicam recipere frigidam calido, columbatim labra conſerens labris, vt Perottus citat.

¶ Περιστεριδῶν, hoc eſt auium columbarij generis plures ſunt ſpecies, Ariſtot. Περιστερίου τὰ πέταλα Nicander in Ther. dixit folia verbenæ. Extra vrbem ſunt ſtabula, haræ, & περιστερεὼν Platoni in Theæteto dictus, Pollux lib. 9. Græca voce περιστερεὼν, quæ columbarium ſignificat, (vide ſupra inter Deriuata Latina,) vtitur etiam Varro in præfat. lib. 2. de re ruſt. & lib. 3. cap. 7. eundem locum περιστεροτροφεῖον appellat, quod in eo columbæ alantur. Villaticæ paſtionis genus in villa eſt, quod appellant Græci ὀρνιθῶνας καὶ περιστερεῶνας, Columella 8. 1.

Icones. ¶ Icones. De Archyta Pythagorico plerique nobilium Græcorum & Phauorinus philoſophus affirmatiſſime ſcripſerunt, ſimulacrũ columbæ e ligno ab Archyta Pythagorico ratione quadam diſciplinaq; mechanica factum volaſſe. ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa atque occulta concitum. Libet herclè ſuper re tam abhorrentia fide ipſius Phauorini verba ponere. *De columba lignea volante.* Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην· ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκέτι ἀνίστατο· μέχρι γὰρ τούτου. id eſt, Archytas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus vir columbam ligneam fecit volantem quæ ſicubi ſubſediſſet, præterea non exurgebat. hactenus enim (nimirum moueri poterat,) Hæc Gellius 10. 12. At Cælius Calcagninus in libro de perenni motu terræ, Columbam (inquit) illam Archytæ ligneam certis machinis ac põduſculis inſtructam ſutile legimus: vt quum moueri ſemel cœpiſſet, ſemper moueretur, neq; deſineret. nulla ſcilicet priſtina quæ motus principium dederat, nunquam deſerente impulſam, ſtructura præterea & artificio adiuuante. De hoc Archyta Pythagorico Diogenes Laertius libro 8. ſcribit, primum ipſum mechanica mechanicis principiis vſum expoſuiſſe, primumq; motum organicum deſcriptioni geometricæ admouiſſe, &c. Huic non diſſimilem artificem Caſſiodorus in varijs Boëthium prædicat nam ad eundem Boëthium ſcribens, vt recitat Crinitus. Tibi (inquit) ardua cognoſſe, & miracula monſtrare propoſitum eſt. Tuæ artis ingenio metalla mugiunt, Diomedes in ære grauius buccinatur, æneus anguis inſibilat. aues ſimulatæ ſunt, & quæ vocem propriam neſciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere. Parua de illo referimus, cui cælum imitari fas eſt, Hæc Caſſiodorus. Ad imaginem columbæ circa Pyrenen pictæ (tanquam viuæ) columba aduolauit, Athenæus lib. 3. In poculo Neſtoris Iliad. λ. quatuor aures vel anſæ erant, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον Χρύσειαι νεμέθοντο. Athenæus ex eo loco peleiadas ſimpliciter columbas exponit, vel Pleiadas ſydus. Περιστερία, κοσμάριά τινα, Heſych. hoc eſt, ornamenta quædam exigua, quaſi columbulos dicas, columbarum forſitan imagunculę ex auro argentóue aut alia re pretioſa. nam periſterion diminutiuum eſt a periſtera. quare non probo penultimam apud Varinum per ει diphthongum ſcribi. Phigalenſes in antro quodam Cereris ſimulacrum conſecrarunt, quod manu altera delphinum, altera columbam ſuſtinebat, &c. Cælius 15. 31. De columbis adoratis, *leges* infra in *h*. Hominem

qui

qui suapte natura bile careat, sed eam ab altero suscipiat notantes Ægyptij, columbam pingunt dorso erectã: illic enim bilem habet, Orus in Hieroglyphicis. Iidem columbam pingunt pro homine ingrato & infesto ijs à quibus beneficia accepit (columbus enim talem se in parentes præstat. quippe qui robustior factus, patrem pugnando a matre fugat, cui ipse miscetur, Cælius.) item columbam nigram pro vidua, quæ ad mortem vsq; permanserit in eo vitæ statu, Idem. Spiritus sanctus super dominum Iesum columbæ specie descendens visus, vt legimus Matthæi 3. Marci 1. Lucæ 3. Ioannis 1.

Columba dorso erecto picta quid significet.
Columba hominum ingratis symbolū.

¶ Columbinam (argillam vel margam) Gallia suo nomine *eglecopalam* appellat. glebis excitatur lapidum modo. Sole & gelatione ita soluitur, vt tenuissimas bracteas faciat, Plin. Eadem aut similis fuerit argilla nigricans, qua agros alicubi stercorari audio: ex qua etiam optima vasa figlina & ignis tolerantissima fieri puto, qualibus aurifabri vtuntur. Et ex eadem nimirum materia, sed magis indurata, etiam lapis ille niger in tenuissimas laminas scissilis, quo ad pugillares & ædium tecta vtuntur. Io. Augustinus Pantheus alchymista lapidem leberum vocat fuscum illum, qui Plurij prope Clauennam in Rhætia non procul a Lario lacu ex montibus deportatur, & ferro tornatur in vasa ignis apprime patientia. videtur autem eundem nominare petram columbinam. Argillam crustaceam aliquando inueniri Ge. Agricola refert.

Columbina argilla.

¶ Stirpes. Peristereon, Περιστερεών, vocatur herba columbis admodum familiaris, vnde & nomen, Plin. Aliqui recentiores Latinè columbinam herbam, vel columbariam, vel columbarem appellant. Nicander in Theriacis περιστερόεντα πέταλα vocat verbenæ folia. Scholiastes peristereôna dici scribit, ex Crateia, quòd folia diuisa habeat & pedibus columbinis similia. Est & inter fumariæ nomenclaturas apud Dioscoridem peristereon, à florum scilicet specie, quæ columbarum ingluuiē quodammodo repræsentat, vnde à nostris quoq; nominatur **tubenkröpfle**: vel ad differentiam generis cuiusdam lon sylvestris inodori, (cui similes sed lutei flores, quæ similiter **tubenkröpfle** apud nos vocitatur) **rote tubenkröpfle**. Audio & chamæbatum ruribus nostris alicubi **tuben kröpfle** appellari, vel ipsum, vel fructum eius. Lithospermon à Romanis columbam appellari, inter nomenclaturas Dioscoridi adiectas legitur. Columbinæ vuæ acinosissimæ, Plinius. Columbinum cicer alij Venereum vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, Plinius. hoc fortè est quod vulgo pisum album nominatur, interius flauescens, foris læue, rotundum: quod & pisis alijs in cibo ferè præfertur: de quo plura leges apud Ruelliū lib. 2. cap. 36. qui id orobiæum & orobiam Græcis vocari docet, sub quo genere etiam syluestre contineatur, eruo simile, subamarum, secundum alios dulcissimum. *Rhat albaman*, hoc est pastus columbarum, (aliâs additur & camelorum, vt scribit Auicenna 2.565.) est herba quæ fert granum simile grano myrti, sed magis cinereum. cuius medulla colore & gustu refert lentem excorticatam cum exigua dulcedine. Calida gradu primo, & humida secundo. Carnem in vulneribus generat: & cum aceto imposita vlcera perniciosa & serpentia sedat. resoluit abscessus pituitosos. tenuium partium est, nec nocet camelis in cibo. Vermibus venenosis aduersatur. decoctio eius capillos denigrat, Hæc ille. apparet autem leguminis quoddam genus esse, & vires easdem ferè habere quas cicer. *Kuzakenden* (inquit Auicenna 2. cap. 386.) est res leuis sicut a sine luica. & in Rakia nominatur stercus columbarum, & in Baldach & Ægypto nominatur *kenden*, (vel, vt Bellunensis legit, in Bagaded nominatur *nux handem*, vel *nux gendem*) ex qua concussa cum aqua & melle fit vinum, &c. calida & humida est in abscessu primo: sanguinem incidit secundum aliquos & coitum promouet. Geranij genus cui folia maluæ, rotunda, sed multipliciter dissecta, quidam vulgo *pedem columbinū* nominant, præsertim in Gallijs, teste Ruellio. *Seukar*, id est pes columbinus, quo tingitur oculus vel cera, Vetus Glossographus Auicennæ. Hippuris in quibusdã Germaniæ locis **tubenrock** appellatur, (à columbis,) Adamus Lonicer.

Peristereō herba.
Lithospermos columba dicta.
Columbinæ vuæ.
Columbinū cicer.
Pastus columbarū herba.
Stercus columbarū.
Pes columbinus genus geraniæ.

¶ Propria. C. Cæsar Caligula Colūbo (mirmilloni) victori, leuiter tamen saucio, venenū in plagam addidit, quod ex eo Columbinum appellauit. sic certe inter alia venena scriptum ab eo repertum est, Suetonius. Columbariēses nominantur a Io. Baptista Egnatio in historia principum Romanorum. Est autem Columbaria insula in mari Thusco. Peristere, Περιστερή, vrbs Phœnicum. gentile Peristerites, Stephanus. Peristerides, insulæ iuxta Smyrnam, Plinius 5. 31.

Colūbus mirmillo.
Colūbarienses.
Colūbaria insula.
Peristere vrbs.
Peristerides insulæ.

¶ *b.* Rhyndace & lagopus aues columbæ magnitudine describuntur. Oculi tui velut columbarum sunt, absq; eo quod intrinsecus latet, Canticorum primo & quarto. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam, Psalmo 54. Si iacueritis inter ollas (fuligine infectas, eritis sicut) alæ columbæ, quæ tegitur argenteis (pennis) & sunt plumæ eius similes auro fuluo, Psalmo 68. interprete Munstero. ¶ Anno a Christo nato 1550. prope Lindauiam oppidum situm in ripa Acronij lacus, in pago Rikkenhouio nata est columba quadrupes ano duplici. nos quam ob causam aues quãdoque quadrupedes nascantur, inter anates diximus.

Columba quadrupes cū ano duplici.

¶ *c. Sonantq; turres plausibus columbarum*, Martialis libro tertio. Relinquite ciuitates & habitate in petra habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis, Hieremiæ 48. Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Esaiæ 60. Columba mea in foraminibus petræ in cauerna maceriæ, Canticorum 2. ¶ Meditabor vt columba, Esaiæ 38. Vociferamur nos omnes quasi vrsi, & meditando meditamur quasi colūbæ, Esaiæ 59. vbi Munsterus, Meditatio columbæ, inquit, gemitus est. Meditabar sicut colūba, Ezechias moribundus Esaię c. 38. Et ancillę eius

Similitudines à columbis sumptæ.

minabantur gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis, Naum 2. ¶ Helioscopion quartum genus tithymali circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo, Plin. Nostri hominem qui æstatum vno haustu bibat, haustum columbinum trahere dicunt, ein tauben schluck thun: ἀμυστὶ πίνειν Græci. ¶ *Tollunt se celeres liquidumq́ per aera lapsæ, Sedibus optatis gemina super arbore sidunt*, Vergi. 6 Æn. de columbis. Et rursus, *Geminæ tum forte columbæ Ipsa sub ora viri cœlo venêre volantes, Et viridi sedêre solo.* Et libro 5. *Qualis spelunca subito commota columba Cui domus & dulces latebroso in pumice nidi Fertur in arua volans: plausumq́ exterrita pennis Dat tecto ingentem mox aere lapsa quieto Radit iter liquidum celeres neq́ commouet alas. Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat vltima pristis Æquora.* Et alibi, eodem libro, *Et alis Plaudentem nigra figit sub nube columbam.* ¶ *Nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam*, Horat. in Odis. 4. 4. *Murmur apricantes mutua dant turre columbi. Expanduntq́ alas, & amicam blanda rogantes Oscula circumeunt, inferuntq́ oribus ora. Iam victibus nido incubitant, genitrixq́ paterq́ Iamq́ ora excudunt: natisq́ implumibus escam Commansam alternant, rostellaq́ hiantia complent*, Politianus in Rustico.

Haustus columbinus.

¶ *d.* Terra eorum facta est in desolationem à facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris domini Hieremiæ 25. Et rursus cap 50. Disperdite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis a facie gladij columbæ. Sed vtrobique Hebraicè legitur *ionah*, יונה, Munsterus sæuinam interpretatur vel gladium sæuientem secundum Kimhi. Ionathan vinum inebrians. Columba seducta Ephraim, non habens cor, Oseç septimo. *Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ*, Propertius libro primo. *Ipsa est purior osculo columbæ*, Martialis libro primo. *Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum Præcipites atra ceu tempestate columbæ Condensæ, & diuûm amplexæ simulacra tenebant*, Vergilius secundo Æneid. ¶ *Accipiter velut molles columbas*, Horatius. *Quàm facilè accipiter saxo sacer ales ab alto Consequitur pennis, sublimem in nube columbam Comprensamq́ tenet, pedibusq́ euiscerat vncis. Tum cruor, & vulsæ labuntur ab æthere plumæ*, Vergilius XI. Æneidos. ¶ Peridexion (fortè peristereon, *hyperdixion* habet Albertus) arbor est in India, cuius fructus dulcis est & gratus columbis, cuius gratia in hac arbore diuersari solent. Hanc serpentes timent, adeò vt etiam vmbram eius fugiant. Nam si vmbra arboris ad Orientem vertatur, serpentes ad Occidentem recedunt, & è diuerso. itaque vi huius arboris serpentes columbis nocere non possunt. Si quæ autem forte aberrauerit, serpentis flatu attracta deuoratur. Nam si gregatim degant aut volitent, nec serpens nec ocypteros, id est spatauerius eas lædere potest vel audet. Huius arboris folia aut cortex suffitu omne malum (bestias venenatas) auertunt Kiranides & Albertus.

Peridexion seu forte peristereon arbor Indica.

¶ *e.* In Medera insula olim ignota, quam Lusitani nunc obtinent, copia maxima columborum fuit, quibus capiendis non alia arte vsi sunt aucupes, quam alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus insidebant, aues admirabundas (vt quæ in insula deserta hominem prius non vidissent) & nihil pauentes detrahendo, Aloisius Cadamustus. Idem etiam in alia quadam insula noui orbis columbos ab hominibus nihil pauentes, scipionibus cæsos refert. Heroes apud Homerum ne aerem quidem volucribus liberum permittebant, sed laqueos & retia (παγίδας καὶ νεφέλας) turdis & columbis (κίχλαις καὶ πελειάσι) tendebant, Athenæus. ¶ Polyphemus apud Ouidium Metam. 13. Galateæ canens, *Munera tibi* (inquit) *erunt, Damæ, leporesq́, capreæq́, Parq́ columbarum, demptusq́ e cacumine nidus.* Æneas 6. Æne. certamina suis proponens, inter cætera malum nauis *Erigit, & volucrem traiecto in fune columbam. Quò tendant ferrum*, (sagittas,) *malo suspendit ab alto.* quam Eurytion deijcit, *& alis Plaudentem nigra figit sub nube columbam.* Videtur autem Vergilius in hoc imitatus Homerum, qui & ipse Iliados penultimo in certamine funebri τρήρωνα πέλειαν sagittis feriendam in malo nauis proponit.

De columbis noui orbis.

¶ Columbæ etiam internunciæ in rebus magnis fuêre, epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra consulum D. Bruto mittente. Quid vallum & vigil obsidio, atq; etiam retia amne prætenta profuêre Antonio, per cælum eunte nuncio? Plinius. Frontinus scribit Hirtium literas collo columbæ seta religatas ad Decium Brutum Mutinæ obsessum ab Antonio misisse. Et forsan hanc per columbas missionem Iuuenalis innuit, cùm scribit: *Tanquam a diuersis partibus orbis Anxia præcipiti venisset epistola penna*, Grapaldus. Vno eodemq; die victoria Taurosthenis ex Olympia Æginam nunciata est ipsius parenti, vt alij affirmant, per spectrum. Alij verò dicunt Taurosthenem columbam à suis pullis madidis adhuc & inuolucribus abstractam secum deportasse: cumq; vicisset, purpura amictam eam remisisse, eamq, summa cum festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Æginam aduolasse, Ælianus Variorum libro nono. Iacobus tradit trans mare versus Orientem columbas esse quæ nunciorum fungentes officio literas dominorum suorum sub alis breui tempore perlongè deportent, in primis necessarias cum per agros inimicorum alijs nuncijs via non patet, Author libri de natura rerum.

Columbæ internunciæ epistolas ferentes.

¶ Columbini testiculi mulieri à viro dati, amoris poculum sunt: sic & matrix columbæ viro à muliere data, Kiranides. ¶ Nostri vulgaribus metris, illi qui domum castam & puram seruare volunt, sacerdotes & columbas non admittere consulunt. Wiltu dein Hauß halten sauber / So hüt dich für Pfaffen vnd für Tauben. ferè enim vbi columbæ aluntur, pediculi & cimices oriuntur, & mures quoque propter cibum alliciuntur. ¶ *Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna Vina columbino limum* (fæcem, Acron: nec aliud in hunc locum) *bene colligit ouo, Quatenus ima petit, voluens aliena vitellus*, Horatius

Horatius Serm 2 4. Ouorum quidem gallinaceorum ad potiones crassas & turbidas purificandum pharmacopolis hodie vsus est, vt in ipsorum historia copiosius exponetur.

¶ *h.* Columba Carnos & Illyricos in bellum commisit, Ælia. ¶ Nota est historia sacra de columba à Noe ex arca diluuij tempore emissa, quæ primū vacua reuersa est: iterum vero post septē dies, emissa vesperi rediit cum oliuæ ramo, & rursus post 7 dies, non rediit. Hanc Græci etiā poetæ ad suas fabulas mutuati sunt. nam columbam (vt refert Plutarchus in libro de comparatione terrestrium & aquatilium animantium) Deucalioni scribunt arca emissam quantisper remearet, & eòdem continuò se reciperet, tempestatis. postquam auolasset, serenitatis argumentum dedisse. Cum diluuij aqua paulum cessasset, Noe ex arca coruum primum emisit, qui quidem non est reuersus iterum, cadaueribus se pascens multorum quæ interierant. Deinde columbā emisit, quæ arrepto ramo oliuæ reuersa est: id quod indicium erat manifestum aquas subsedisse, Io. Tzetzes 6.81. *Qualis & ipse fuit, quo præcipiente columba Est data Palladiæ præuia dux ratis*, Ouidius in Ibin. ¶ Dercetûs deæ Syriæ filia Semiramis à columbis fuit educata, quæ aues ideo Syris sacræ sunt, Diodorus libro 3. qui eodem loco subdit, Venerem aliquando obuiam factam Dercetò, amorem cuiusdam adolescentis sibi sacrificantis iniecisse: ex quo cum filiam dea suscepisset, sui erroris pudore affectam, adolescentem à se amouisse, & filiam in deserta & saxosa loca, vbi columbarum erant ingentes turmæ, exposuisse. quæ columbæ puellam enutrierunt. Mammes vir sanctus columbam habuit, Io. Rauisius Textor.

D. à Noe arca emissa.

Semiramis Dercetus filia à columbis educata.

¶ Auguria. *Sed carmina tantum Nostra valent Lycida tela inter Martia, Quantum Chaonias dicunt aquila veniente columbas*, Vergilius 9. Ecloga. vbi Seruius, Minora enim inquit auguria maioribus cedunt, nec vllarum sunt virium licet priora sint. Quod & Alexander ab Alexandro ex eo repetit. Et insuper, Siquidem cornicis (inquit) aut columbarum auspicia, aquila superueniente irrita fiunt. Columba si comitata est, (principibus vel regibus, videtur addendum, vt mox ex Seruij verbis patebit) prosperos successus auguratur, cæteris autem nullius auspicij credita est, Alex. ab Alexandro. Geminæ columbæ Æneidos Sexto, Æneæ duces sunt ad inueniendum ramum aureum in nemore latentem. Geminæ tum forte columbæ Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes, *Et viridi sedêre solo*. Et mox, *Pascentes illæ tantum prodire volando, Quantum acie possent oculi seruare sequentum*. Est autem boni ominis (vt fertur) in augurio videre pascentes aues. Bene autem à columbis (inquit Seruius) Æneæ datur augurium, & Veneris filio, & regi. nam ad reges pertinet columbarum augurium, quia nunquam solæ sunt, sicut nec reges quidem. Animæ alas, quas ei Plato attribuit, contemplatiuam intelligamus virtutem, atq; item moralem, &c. Columbas sanè geminas ad aureum ramum inueniendum Æneæ duces, non aliud quam hasce alas esse contēderim, quibus connitentibus erigitur mens ad sapientiā, auri nomine sæpius significatam. Sed & à Venere mittuntur, quia amor diuinorum eximius alis præstat alimenta, quibus surrigimur, mox & in deum transimus. Quam rem illa significant, *Tollunt se celeres, liquidumq; per aera lapsæ Sedibus optatis gemina super arbore sidunt*, Cælius. Telemacho locuto ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις Κίρκος, Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος· ἐν δὲ πόδεσσι Τίλλε πέλειαν ἔχων, κατὰ δὲ πτερὰ χεῦεν ἔραζε, Odysseæ Θ. Circum de genere aquilarum (accipitrum) columbam discerpentem vnguibus, felix nuncium attulisse Homerus voluit, Alexander ab Alexandro. ¶ De columba Aretullæ Martialis carmen libro octauo, numero 32.

Augur. ex columbis.

Aera per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret,
Permissaq; diu nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominum mundi flectere vota valent:
Hæc à Sardois tibi forsitan exulis oris
Fratre reuersuro nuncia venit auis.

¶ Charon Lampsacenus in Persicis de Mardonio scribens, & exercitus Persici interitu circa Athon montem (cum triremes Persarum Athon præterlegentes perirent, Ælianus in varijs,) Tum (inquit) primum columbæ albæ in Græcia visæ sunt, cum prius non fuissent, Athenæus.

Columbæ albæ quādo primū in Græcia visæ.

¶ Somnia. Περιστερὰς βλέπειν ταραχὴν ἢ βλάβην, Senarius apud Suidam. hoc est, Columbas videre malum aliquod præsagit. Aspasia Hermotimi filia Phocensis viri pauperis, cum mentum ei maximo formæ detrimento intumuisset, nec haberet vnde sumptum in medicos faceret, in somno columbam vidit: quæ in mulierem mutata bono animo ipsam esse iussit, & rosea serta Veneris iam arida contrita tuberi imponere: quod cum fecisset, tumor euanuit: ipsaq; rursus inter formosissimas puellas numerata est aut potius omnibus prælata. Tandem inuita relicto patre ad Cyrum Darij filium adducta, vna omnium concubinarum charissima illi fuit. Vnde Aspasia insomnij memor, Veneri sacrificia gratificatoria peregit, & ingens idolum in honorem eius faciendum curauit, iuxta quod gemmis picturatam columbam statuit. Deinde Cyro in prælio contra fratrem occiso, ab Artaxerxe quoq; similiter amata & in honore fuit, vt multis scribit Ælianus ab initio lib. 12. Variæ hist.

Somniū Aspasiæ de columba eam monente de quodā remedio.

¶ Columbæ Syris sacræ fuerunt, quod Dercetûs deæ Syriæ filiam Semiramidem aluisse crederentur, vt suprà ex Diodoro Sic. recitauimus. Assyrij columbam coluerunt, Gyraldus. Et rursus, Syri pisces & columbas deos sibi consecrarunt (quamobrem iniuria affici non pauebant, Xenophon Anabaseos primo.) Chaoniæ Vergilio dictæ sunt columbæ ab Epiri parte. nam olim in Dodona sylua Epiri oracula reddebant. quod ideo fingitur, quia lingua Thessala Peleiades & columbæ & vaticinæ.

De columbarū cultu & veneratione.

Vaticinatrices Dodonææ cur columbæ dictæ sint.

trices vocarunt, Sermus Πέλειαι columbæ & vaticinatrices in Dodona, Hesych. Mulieres Dodonæi oraculi antistites (vt scribit Herodotus lib. 2.) aiunt geminas ex Ægypto columbas aduolauisse, vtrãq; nigram, vnam quidem in Africam, alteram in Dodonam: quæ fago, insidens humana voce elocuta sit, eo loci Iouis oraculum condi debere, & se interpretes esse. Eam verò quæ ad Afros abisset columbam, iussisse Afris vt Ammonis oraculum conderent, quod oraculum & ipsum Iouis est. Siculæ referebant, quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ, proximæ Timaretæ, minimæ natu Nicandræ: De quibus ita mea fert opinio. Si reuera Phœnices ablegauerunt feminas sacerdotes, & earum alteram in Africa, alteram in Græcia vendiderunt: hanc quæ in Græcia illa quæ Pelasgia vocabatur, venut, eam esse quæ apud Thesprotos vænut, atque deinde ancillantem ibidem condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Et posteaquam illa linguam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) vænundatam. Quòd autem mulieres à Dodonæis columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum, quia barbaræ essent, quòd videlicet simile quiddam auibus sonarent. Interiecto deinde tempore columbam humana voce locutam aiunt, postquam more ipsorum mulier locuta est, tandiu volucris modo sonare visa, quandiu barbarè loquebatur. Nam columba quodammodo humanam vocem sonat. Nigram autem columbam esse dicentes, Ægyptiam feminam significant. Sunt itaque simillima inter se oracula, & illud apud Thebas Ægyptias, & hoc apud Dodonam, &c. Hæc omnia Herodotus. Palæstæ locus Epiri est apud Oricum, vt Lucanus in quinto Pharsaliæ innuit. Eum vero locum Palęstæ dictum aliqui putant, quoniam geminę columbæ fandicæ e Syria Dodonam euolauerunt, quæ Palęstinæ sunt appellatæ. In illis quoque fuisse inferorum ostium ferunt, item Acherusiam, Gyraldus. aliqui verò (ait) Palęstinas deas in Fastis Ouidij pro Furiis accipiunt. ¶ Persæ columbas albas abigunt propter leucę affectionis odium, Cæl. ex Herod.

Columbæ Veneri sacræ cur dicantur.

¶ Græci rectè dicunt & sentiunt columbam Veneri sacratam esse, Plutarchus in lib. de Iside & Osiri. Etymologus causam addit, quoniam maximè ferueant ad coitũ, & sæpius anno pariant, quod aliæ aues non faciunt. Hinc epitheta apud poetas, Cythereiades, Cytheriacæ, Dionæę. Vt albulus columbulus Dionęus, Catullus in epigrammate Cæsaris mollitiem notans. Λευκὸς Ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερὸς, Alexis apud Athenæum. Venerem curru vectam aliquando legimus, columbis tracto, vt in sexto facit Apuleius, quod & Phurnutus interpretatur, propter columbæ puritatem & castitatem, propterq; oscula, vt in Peristeræ puellæ fabula, in hanc auem conuersæ Lactantius Grammaticus retulit, Gyrald. Et alibi, Veneri albas columbas dicabant veteres, & ideo Æneas apud poetam maternas appellat aues. Athenæus author est in Sicilia ad Erycis montem statis quibusdam diebus, quas loci illius accolæ profectorios (ἀναγωγὰς) appellant, quoniam Venerem inde in Libyam quotannis id temporis proficisci (ἀνάγεσθαι, quod verbum propriè dicitur de naui soluente) constantissimè credant, nullas eo tractu columbas videri, (reliquo vero tempore ingentem earundem auium copiam, super deæ templo superuolare constat, Ælianus in Varijs) vt quæ abeuntem veneram esdeam cum illa peregrè sint profectæ. Quæ postea nonam post diem (ἐν τοῖς λεγομένοις καταγωγίοις, hoc est in festo reuersorio nam κατάγεσθαι de naui ad littus appellente dicitur) vna præueniente quæ ex mari in Veneris templũ volare percipitur, omnes vno turmatim agmine illico adesse videntur. Quamobrem incolarũ profusissimo gaudio, quod magnificis epulis locupletes testantur, cæteri qua possunt hilaritate & applausu, festũ cõcelebratur hoc tempus: vniuersusq; regionis illius tractus butyrum olere dicitur, quod aduentantis deę certissimum esse indicium perhibent, Nicolaus Leonicenus in Varijs ex Athenæo 3. 64. meminit etiam Ælianus in Varijs & in Animalium historia post reliqua, Nouem (inquit) diebus lapsis, vnam forma insignem ex pelago Libyco spectari aiunt reuolantem, quæ non sit quemadmodum reliquæ gregales huius columbæ (sic habet Gillij translatio) sed rubra, qualem nobis Anacreon canit esse Venerem, quum eam quodam loco purpuream & auro similem canit. Hanc cæterarum greges sequuntur, & rursus Erycini reuersionis dies celebrant.

De sacrificijs columbarum.

¶ Sacrificia. Geneseos 15. columbam legimus adhibitam fœderi pangendo. Columbæ pulli quomodo sacrificandi, *vide* Leuitici 1, & 14. Turtur aut columba quomodo offerendi, Leuitici 5. Turtures duos vel duos pullos columbarum non potens offerre, offerat decimam ephi similæ, sine oleo & thure, Leuitici 5. Cum expleti fuerint dies purgationis, &c. pullus columbæ siue turt. pro peccato offeratur, Ibid. 12. Par turturum aut duos pullos columbarum, Lucæ 2. Columbas vendentibus dixit: Auferte ista hinc, &c. Ioan. 2. Matth. 21. Marci 11. ¶ *Ergo sæpe suo coniunx abducta marito Vritur in calidis alba columba focis*, Ouidius libro 1 Fastor. de sacrificio auium loquens.

Metamorphosis Semiramis in columbam. Itẽ Cææ. Anij filiarum. Iouis.

¶ Metamorphoses. Semiramis in columbam mutata memoratur Ouidio, lib. 4. Metamorph. his versibus *Vt sumptis illius* (Dercetidis) *filia pennis Extremos albis in turribus* (alij s montibus) quod magis placet) *egerit annos*. Grammatici Græci, vt Varinus, Semiramin, columbam montanam interpretantur. *Transit* (Medea in aere vecta) *& antiquæ Carthæa mœnia Cææ, Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ Miraturus erat nasci potuisse columbam*, Ouidius libro 7 Metamorph. Idem libro 15 Metamorph. Anij filiarum, quæ omnia suo tactu in frumentum, vinum, oleum ve conuertebant, in columbas mutationem memorat. Achiui eorum memorant (Autocrates scribit, Athenæus) Iouem ipsum in figuram

guram columbæ versum esse cum amaret Phthiam virginem habitantem in Ægio, Ælianus in Varijs & Athenæus, cuius verba mutila ex Æliano restitui possunt. Peristeram puellam in columbam conuersam Lactantius Grammaticus refert, Gyraldus.

Peristera.

¶ Prouerbia. Aquilæ columbam non generant: *Vide in Aquila h.* ¶ Mitior (vel Mansuetior) columba, πραότερος περιστερᾶς. Columbina simplicitas ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam. nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm a celeritate volandi. Adagij meminit Diogenianus, Erasmus ¶ Palumbem pro columba, φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς, subaudi verbum ad sententiam accommodatum. In epistola Mormiæ nescio cuius ad Chremetem, (in epistolis Æliani) Αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος ἧς ἐτύγχανον ἐρῶν, νύμφης στολὴν αὐτῇ περιθεὶς ἀλαζὼν ἐπεισηγάγετό μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασὶν, ἑταίραν ἀντὶ νύμφης. id est, Redemptam tibicinam quam forte amabat, sponsæq; stola amictam mihi induxit columbæ loco palumbam, vt aiunt, meretricem pro sponsa. Vsus est Plato in Theæteto, λάβοι ἂν φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. id est, Si velut accipiat palumbem pro columba. Error est in re non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conueniet, vbi quod deterius est & adulterinum, pro eo quod est præstantius ac legitimum supponitur, Eras. ¶ Columba sedens. *Vide supra in E.* ¶ Columbæ prius vitabunt turres, de re incredibili dixit Ouidius 1. de Ponto. *Nam prius incipient turres vitare columbæ, Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas. Quàm male se præstet veteri Græcinus amico.* ¶ Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbij speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem Sat. 2. *Dat veniam coruis vexat censura columbas.* Pœna legum exercetur in humiles quospiam, & a quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumptum est ab apophtegmate Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert Plutarchus in vita Solonis. Leges (inquit) aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quòd in illas si quid leuius aut imbecillum incurrerit, hæret. sin maius aliquid, dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam quod in Phormione ait Terentius: *Quia non rete accipitri tenditur neque miluio, Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt, tenditur.* Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur, Erasmus. Hoc sensu Germani proferunt, Die grossen dieben henckend die kleinen. Et, Die kleinen diebe henckt man an den galgen, die grossen in seckel. Vel, die grossen laßt man lauffen. ¶ Socrates ad Theodotam lib 3. Apomnemoneumatum apud Xenophontem, Vtrum (inquit) fortunæ permittis, num quis amicus ad te vt musca volet, (pro quo nostri dicunt, Expectare columbam assam ori hianti inuolaturam, Warten ob einem ein gebratne tuben in das maul fliege) an verò tu etiam aliquid machinationis confers? ¶ Quos de re leui & vili contendere significamus de fimo columbino certare dicimus, Vmb ein tauben dreck hadern.

Prouerbia.
Aquilæ columbam non generant.
Mitior columba.
Palumbē pro columba.
Columba sedens.
Columbæ prius vitabunt turres.
Vexat censura columbas.
Expectare columbā assam ori hianti inuolaturam.
De fimo colūbino certare.

COMMVNIA QVÆDAM OMNI COlumbaceo generi.

QVANQVAM in historia columbæ mansuetæ iam perscripta, plurima omni columbaceo generi (quod complectitur mansuetas, agrestes, palumbes, liuias, œnadas & turtures) communia dicta sint: visum est tamen hîc seorsim breuiter ea conscribere quę authores communia esse expressè docuerunt, quæ cum pauca sint, facilius sic inuenientur.

C.

Proprium columbis & palumbis & turturibus esse videtur, ne collum cum bibunt resupinent, nisi satis hauserint, Aristot. Omnes vno tractu bibunt demisso capite, & non erigunt in potu sæpe capita sicut aliæ aues nam collū earum breue & amplū est & multæ aquę capax, in alijs auibus non item, Albert. ¶ Cantus omnibus similis atq; idem trino conficitur versu, prǽterq; in clausula gemitu, hyeme mutis, vêre vocalibus, Plinius 10.35. videntur autem hæc verba non ad palumbes tantum pertinere, vt quidam putauit, sed ad omne genus columbarum. A sono vocis turtur vocatur, & gemit pro cantu, sicut & cætera genera columbarum, Albertus. ¶ Columbæ (& huius generis aues) coniugium mutuum ad mortem vsq; non deserunt. & altero coniugum extincto alter viduus manet, Aristot. apud Athenæum. ¶ Columbæ vel decies anno, aliæ (vt palumbes, turtur, vinago,) semel anno & parcius generant, Aristot. ¶ Pariunt magna ex parte bina oua quæ specie columbacea continentur omnia, vt palumbes, vt turtur sed complurimum terna, palumbes, & turtur, Aristot. Columbarium genus cur multoties pariat, sed pauca, bina plerunq; oua: *Vide in Columba C.* Mare vno contenta, & turtur & palumbes viuit, (vt & columbæ,) nec alterum recipit, Aristot. Incubat vicissim omne columbaceum genus, Athenæus ex Aristot. *Vide supra in Columba C.* vbi etiam ex Aristotele causam scripsi, cur palumbes, turtures & columbæ imperfectos & cæcos pariant pullos. ¶ In omni columbaceo genere mares quam fœminæ minus viuaces videntur. *vide in Palumbe C.*

De bibēdi ratione.
De cantu & voce.
De coniugio.
Fertilitate,
Partu,
Coitu,
Incubitu.

¶ Sanguine columbæ, palumbi aut turturis ad remedia vtare parum interest, vt ex Galeno documus in Columba G.

DE COLVMBIS FERIS IN GENERE.

SEMIRAMIS columba montana est, Hesychius & Varinus. *Vide supra in Columba h* inter Metamorphoses. ¶ Indi ad regem suum afferunt columbas quas negant mansuefieri posse, Ælianus. ¶ Erunt in montibus quasi columbæ conuallium, Ezechielis 7. ¶ In Italiæ quibusdam locis mustelis domesticis, vt audio, vtuntur, vt extrahant columbas è cauernis vel nidis suis. ¶ Columbæ feræ, quæ autumno auolant, verno ante cæteras aues ad nos reuertuntur, vt audio. Sed Aristoteles, Veniunt (inquit, columbæ feræ) ad nostra loca cum iam fecerint prolem. cætera verò omnia quæ æstate accedunt, nidulantur apud nos, & carne magna ex parte suos enutriunt pullos, excepto columbaceo genere.

F.

Ius consumptum quomodo fiat ex capo aut columbis syluaticis &c. in Capo monstrabimus ex Platina.

G.

Remedia ex columbis feris. Columbos mares syluestres in cibo membris trementibus ac resolutis, & linguæ ad loquendum impeditæ prodesse constat, Arnoldus Villanou. in Antid. Columbarum syluestrium fimum priuatim contra argenti viui potum valet, Plinius: Dioscorides ad eundem vsum aridum bibi suadet cum nardo & vino.

DE COLVMBIS FERIS QVIBVSDAM,

porcellana, saxatili, œnade.

Porcellana columba. PORCELLANAE Venetijs dicuntur columbæ quædam marinæ, rostro pedibusq́, rubris, cætero nigræ.

Frangolini. ¶ FRANGOLINI, columbarum (gallinarum potius, *vide* in Attagene) syluestrium species est, post perdices & coturnices in vsu, Nic. Massa.

Saxatiles columbæ. SAXATILES columbas, Steintuben/ in quibusdam Rhætiæ locis vocari audio maiores mansuetis, colore cinereo, quæ in saxis nidulantur. has frequentes apparere aiunt eo tempore quo prata demessa sunt, quòd tum locustas persequantur. Eadem, ni fallor, colombo *sassarollo* dicitur. Columba saxatilis Varroni inter altiles nominatur, &c. *vide* in columba simpliciter *A*. Liuia etiam aliquando in templorum muris & montium rupibus nidificat, sed ea minor est quam columba.

De œnade. OENAS (*Vinago* vt Gaza vertit) autumno potissimum & conspicitur & capitur: (vnde & nomen à vino, seu vindemiæ tempore ei inditum coniectura est) cui magnitudo maior columbo, minor quàm palumbi est, quod & Ælianus repetit. Modus maximè capiendi eam dum se in aquam bibendo propendit, Aristot. Frugibus quoq; viuit vt columba, & bina parit oua, Arist. 6. 1. hist. anim. vbi Gaza de suo addit semel tantum anno eam parere. id quod de œnade verum mihi videtur. turturem verò de qua simul ibidem agit, bis anno parere constat. Veniunt ad nostra loca cum iam fecerint prolem, Arist. hist. 8. 3. videtur autem de turture simul & œnade ea verba protulisse, Eustathius œnadem maiorem colũba esse scribit, colore quem Græci οἰνωπὸν appellant, (qualis scilicet vini nigri est, vel qualis in vuis nigris maturis apparet: vt ab eo ne colore, an vindemiæ tempore quo capitur, œnàs dicta sit dubitemus. Οἰνὰς, genus corui, aut columba fera, (alias, columbæ feræ species,) Hesych. & Varin. Οἴναξ, species corui, Idem. Οὐνὰ Hebraicè & Syriacè significat columbam illam, quam Græci vocant οἰνάδα, Tzetzes. *Vide in Columba A.* Quidam Gallicè interpretatur œnadem, *grand colomb*, id est columbam magnã, vel *biset*: Rob. Steph. *colombo biset*. OEnada etiã interpretantur aliqui locum vitibus consitum. Οἰνάδες, ἀμπελώδεις τόποι, Hesych. Οἰνάδας, ἀχλάς, ἀντὶ τοῦ Οἰνομαΐδας, Idem. Οἴνη autem significat, non (vt quidã putant) vitem. in Sparta quidẽ etiam οἰναδῖται quidam vocantur ab huius auis aucupio, Ælia.

Viscus ab excremẽto œnadis nascitur. Viscũ nasci aiunt ab excremento œnadis, cum illa visci deuorato semine super arbore aliqua excreuerit, Athenæus. Plin. pro œnade palumbem reddidisse videtur. Viscũ, inquit, satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluũ auium redditũ, maximè palumbis & turdi.

De œnanthe aue. ¶ Alia est OENANTHE auis, Οἰνάνθη, Aristot. & Plinio, (vitiflorам Gaza reddit,) quæ statos latebræ dies habet, exoriẽte Sirio occultata, ab occasu eiusdem prodit. quod miremur, ipsis (eisdẽ) diebus vtrunq;. Vitat enim interdum frigora, alias æstum. Plin. sane lib. 18. c. 30. eadem de parra & vireone scribit, quæ lib. 10. c. 29. de œnanthe & chlorione, vt œnanthen parram eum transtulisse appareat. Niphus œnanthen à colore simili germinantibus vuis dictam coniicit. Est & vua œnanthe quam vites syluestres ferunt, quæ cum flore colligitur, suauissimo odore cùm floret, vt & satiuæ vitis: qualis puto & tiliæ & fabarũ florentium est. hinc œnantharia medicis dicta. Plura de œnanthe aue leges infra in Elemento *O*. ¶ OEnas (inquit Guil. Turnerus Anglus) mihi nunquam hactenus visa est: nec quid habeat nominis apud nostros aut apud Germanos, compertum habeo. Vidi tamen Venetiis columbos his nostratibus sesquialtera proportione maio-

ne maiores sed hos non vinagines fuisse credo, sed columbos è Campania ad Venetos aduectos, vbi Plinius columbos scribit esse grandissimos. Niphus ex Aristotele de hist. anim. 8. 3 dubitat an vinago sit genus illud columbæ, quod in Italia habeatur ex columbo cellari & palumbo nascens. & quoniam Aristoteles hoc in loco columbarum genera numerans peleiadem omittit, vt lib. quinto œnadem, dubitat an œnàs & peleiàs eadem auis sit. Sed œnadem Aristoteles columbam maiorem facit, peleiadem minorem. OEnas etiam canis nomen est apud Xenophontem, si bene memini.

DE OENADE, CVIVS ICONEM EX MONTE *pessulo Guil. Rondeletius ad nos misit.*

10

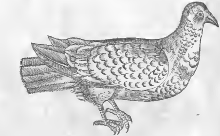
20

OENAS, columbacei generis est, columbo maior, palumbe minor ἐλάττων φαβὸς, Aristot. est autem phaps palumbus minor, phatta palumbus maior, scribitur autem Græcè οἰνὰς apud Aristotelem, 30 Athenæum & Eustathium. Rondeletius tamen vir doctrina & iudicio præstantissimus ἰνὰς per ἰῶτα tantum in prima legendum censet, vt ita dicatur hæc auis ἀπὸ τῶν ἰνῶν, hoc est à fibris carnis. ita enim fibrosa & dura est, vt neque edi neq; ad cibum parari nisi detracto tergore commodè possit. Auis est gregalis, & circa Monspessulum vulgò angelus (*vn angel*) vocatur. simillima perdici, sed rostro & pedibus nigris. plumis ex fusco colore in nigrum vergentibus, & luteis in ruffum. cætera, magnitudine præsertim, perdici persimilis, vt Io. Culmannus noster peteruditus ac diligens iuuenis ad nos perscripsit. ¶ Ego eandem auem esse conijcio, quæ apud Arabes scriptores alchata, vel alfuachat, & filacotona nominatur: *vide* infra in Capite de Palumbe *A.* circa finem. hoc vnum fortè obstiterit quòd pedes alchatæ perbreues tribuit Bellunensis. hoc tamen non impediet quin saltem eiusdem generis proximi species sint diuersæ. & sanè angelo etiam Monspessuli dicto, vt pictura ostendit, pes propriè dictus, hoc est 40 inferior & digitatus, breuis est proportione, & postremus digitus minimus. ¶ Cognata omnino auis est etiam quæ à Bellonio perdix Damasci vocatur, & describitur ab eo in Singularibus obseruationibus quas Gallicè ædidit, lib. 2. cap. 93. nisi quòd minor est & cauda breuiore. Perdix Damasci, inquit, minor est tum maiore tum minore perdice nostrarum regionum. Color ei in dorso & collo superiùs qui becassæ, id est gallinaginis. Alarum pars propior corpori pennas habet albas, fuscas & fuluas: pennæ verò maiores decem cinereæ sunt. Venter & alarum pars interior albent. circulus pectus ambit sicut in merula torquata (vel in aue quam Galli vulgò *canne petiere* vocitant) coloris mixti ex rubeo, flauo & fuluo. Et sanè credidissem hanc auem esse de genere pluuialis, vel illius quam *rasle de genet* Galli vulgò appellant, nisi crura ei plumis integerentur vt perdici albæ Sabaudicæ, (*lagopodi*,) vel columbæ dasypodi.

50

DE LIVIA COLVMBA.

COLVMBACEI generis est liuia (πελειὰς, à liuore dicta,) minor quàm columba, & minus patiens mansuescere. liuet etiam plumis & penè nigricat (Græcè simpliciter, nigra est,) & pedibus rubidis scabrosisq; est: quas ob res nullus id genus cellare alit, Aristot. Gaza interprete: ex quo etiam Athenæus repetit. & Ælianus in Variis lib. 1. Apparet sanè πελειάδα (poetæ etiam πέλειαν dicunt,) à colore liuido dictam, quem Græci πελιὸν & πελλὸν & πελιδνὸν vocant. *Vide* in Columba *H. a.* vbi etiam ostendi πελειάδα Doricè & poeticè simpliciter pro columba accipi. A πέλεια fit πελειὰς, vt à μήτηρ μητρὰς, Etymologus. Πέλεια non simpliciter columba est, sed species columbæ nigrioris, vt dictio ipsa subindicat, Eustathius in Homerum. Πέλεια, genus columbæ simile palumbi, Varinus. Πέλειαι, columbæ nigræ, φράσται, Hesych. legendum autem φάσσαι, id est palumbes. quanquam palumbium genus diuersum sit, & maius. Liuiæ discedunt & palumbes, nec hybernare apud nos patiuntur, Aristot.

¶ Columbæ cauernarum nigræ sunt aliquantulum, & in arboribus habitant, Albertus. Et rursus, Columbæ *belez* (vox corrupta a Græca πελειάδες) domesticis griseis (fuscis) similes sunt, minores & vocantur apud nos columbæ cauernarum (Lochtuben vulgo kleine wilde Tuben: & alicubi vt Turnerus scribit, Holtztaube) & insident arboribus. volant gregatim, nec cicurantur. & si teneantur, non pullificant. Nidificant non in lapidibus aut muris, sed potius in cauernis arborum, aut in arboribus. pedes eis asperi, valde rubei, Hæc ille. Columbæ syluestres in turribus & montium ripis nidificant, domesticis minores, à nonnullis liuiæ quasi liuidæ dictæ. harum fimus ad Sinapismum requiritur, Monachi in Mesuen. Niphus Italice vulgò *palumbellas* dici scribit. & sanè Latinè etiam palumbus minor rectè appellabitur. nam maior est qui simpliciter palumbus dicitur, vel ad minoris differentiam torquatus. A Gallis liuia *croiseau* appellatur, Brabandis *crosst*. Anglice *stocdoue*, vt Turnerus docet.

Columbæ cauernarũ seu syluestres. Palũbus minor.

B.

¶ Vidi ego apud nos liuias captas cum aliàs, tum Februario etiam & Augusto mensibus. Auis ea columbæ domesticæ specie persimilis est paulo minor pedibus ruber rostrum albicat, circa nares tamen purpurei parum habet. Plumæ vbiq; cinereæ, sed in cauda extrema pennæ nigrescunt, mediæ subruffum aliquid habent Collum pronum & ad latera partim purpureas, partim subuirides plumas habet, pro diuerso ad lucem positu hoc vel illo colore splendentes Collum supinum ex cinereo purpureum est. Alarum pennæ quatuor longiores nigricant cum aliquo subruffo colore minimæ cinereæ sunt: mediæ partim cinereæ, partim ad extrema nigricant, & earundẽ vltimæ dorsum versus subruffæ sunt. Longitudo à rostro ad extremam caudam dodrans & digiti quinq; fere Differt a palumbe quod & multò minor est, & maculas albas circa collum & in alis vt illa non habet. ¶ In India liuiæ columbæ virides pennas habent, vt primo aspectu, si quis in auium cognitione rudis sit, psittacum non columbam dicat. Rostrũ illis & crura Græciæ perdicibus sunt similia, Ælianus.

Descriptio liuiarum.

Liuiæ Indicæ virides pẽnas habent.

C

Columbæ cauernales glandibus & granis vescuntur, Albert. Semper cateruatim noctu prope pagos in aliquam arborem aduolant, & eandem singulis noctibus repetunt, vt Brabandus quidam nobis narrauit. Nidificant liuiæ in cauis aliquando arboribus & templorum muris, Turner. Perdicum vita amplius quàm ad sedecim annos extenditur, Aristotel. histor. anim. 6 4. sed cum eo in loco de columbaceo genere agat, suspecta est dictio πέρδικες. & tradunt aliqui (vt Niphus annotauit) in vetoribus codicibus legi πελειαι.

Quibus vescãtur. Vbi nidificent.

D.

Liuiæ, vt audio, cicurari non solent. De celeritate πελειάδος lege Eustathium in Odyss. μ.

F.

Quod ad cibum attinet, huijs conuenire videntur omnia ferè quæ in palumbe afferuntur. *Ardior site delectat forte columba Liuia, turrita quæ tibi ab arce cadit. Non sapiat torquata minus mihi cara palumbes, Si modo fert molles non diuturna* (non annosa) *dapes*, Bapt. Fiera. Liuiæ apud nos vt audio, palumbis, tanquam teneriores in cibo præferuntur.

H.

¶ Πέλειαι columbæ genus est in primis timidum, quare & τρήρων dicitur, Eustathius. Sed idem docet peleiada Doribus (ac poetis, qui & *peleian* efferũt) colũbam simpliciter sonare. & τρήρων commune esse epitheton columbarũ omnium; quandoq; etiã per antonomasiam τρήρων simpliciter pro columba vsurpa-

Τρήρων.

vituparur. Apud Homerum Odysseæ 12 legitur supra Planctas petras marinas nullas aues transire posse, sed ne peleias quidem, quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine scilicet maior reuerentia eis deberetur. Non modò (inquit Eustathius enarrator) poeta ne peleias quidem supra Planctas transire posse canit, propter pernicitatem harum auium in volatu, sed etiam vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcant, quæ Ioui ambrosiam adferant, Eustathius. Alexander Paphius tradit Homerum Ægyptium parentibus Dmasagora patre & Æthra matre natum, nutricem habuisse prophetin quandam, filiam Ori sacerdotis Isidis, ex cuius mamillis mel aliquando in os infantis manauerit, vnde is noctu voces nouem diuersas ædiderit, hirundinis, pauonis, columbæ, cornicis, perdicis, porphyrionis, sturni, lusciniæ & merulæ: & puerum inuentum esse cum nouem columbis colludentem in lecto, & aliquando Sibyllam in conuiuio apud parentes pueri insania captam carmen effudisse, cuius initium, Δμασαγόρα πολυνίκε. in quo Dmasagoram etiam μεγακλῆ & στεφανίτην appellârit, & templum nouem Pegridarum, hoc est Musarum, condere iusserit. Hoc illum fecisse & puero iam adulto rem omnem aperuisse. Itaq; poetam in honorem auium quibus cum infans collusisset, finxisse eas ipsas Ioui ambrosiam aduehentes, Idem. Et rursus, Poetę Pleiades sydus Peleiades nominant per epēthesin. nam Simonides eas πελειάδας ἑξαρίας (& Atlantis filias, Athenæus) vocat, & τρήρωνας cognominat, vnde quidam decepti aues intellexerunt. Pindarus ὀρείας πελειάδας dicens, tanquam οὐρείας, situm earum ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, id est in cauda tauri innuit. Æschylus easdem ἀπτέρους πελειάδας, (id est inuolucres, vt vitaret homonymiam cum auibus, Athenæus) & Lamprocles, Αἳ ποταναῖς (pro πλειάσι) ὁμώνυμοι πελειάσιν ἐν αἰθέρι κεῖνται. Item Euripides, Ἑπτάπορός τε δράμημα πελειάδος. & Theocritus (Idyl 13) Ἀντέλλοντι πελειάδες. Homerus certè Pleiades inter stellas fixas tanquam celeberrimas agnouit: nam in Aspidopoeia ante cæteras earum meminit. De ijsdem Mœro Byzantia sic cecinit, Ζεὺς τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμήν, Αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσι. Conuenit autem his quoq; (non tantùm πελειάσιν, id est illis columbis propriè dictis) epitheton τρήρωνες, quòd Orionem fugiant, vt in fabulis est, persequētem matrem ipsarum Pleionen, Πληιόνην, à qua secundum aliquos Pleiades denominantur. Hæc omnia Eustathius ex vndecimo Dipnosophistarum Athenæi mutuatus. Mœro (alias Myro) etiā Byzantia, inquit Athenæus) non peleiades, sed Pleiades, in poemate Mnemosyne, Ioui ambrosiam ferre canit: nec abs re id fingitur à poetis quoniam hominibus quoq; ortu occasuq; partium anni discrimina & arationis messisq; tempus) id est generationis frugum & perfectionis) significant. vnde Hesiodus, Πληιάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων, Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων. Et Aratus, Iupiter, inquit, Pleiadibus θέρεος καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο. Et sanè multò augustius fuerit stellas Ioui ambrosiam ferre, quàm columbas confingi. Cęterum figmentum Mœrûs, cuius etiam carmina recitat Athenæus, huiusmodi est: Cùm Iupiter in specu quodam Cretæ nutriretur, Peleiades τρήρωνες ambrosiam ei ex Oceano afferebant, nectar verò è saxo quodam rostro hauriens aquila. Has aues postea Iupiter victo patre Saturno, vt gratiam referret, inter sydera collocauit, quæ aquilam vocant & Pleiades. Author etiam astronomiæ quæ in Hesiodum refertur Peleiades semper pro sydere dicit. Itaq; Homerum quoq; verisimile est in Nestoris poculo sydus sic appellasse: quod cum aures siue ansas geminas haberet, vtraq; scilicet in binas partes versus poculum rursus coeūtes diuisa, vt cùm binæ sint aures, & circa vtranq; (περὶ ἑκάτερον) binæ Peleiades spectentur, & rursus aliæ duæ sub fundo poculi in vniuersum sex habeantur, quot scilicet in cælo etiam conspiciuntur. Sed cùm poeta περὶ ἕκαστον dixerit, geminæ columbæ circa vnamquamq; binarum aurium diuisionem, quæ quatuor sunt numero, non debent accipi: sic enim octo fierent. Potuit autem ἕκαστον pro ἑκάτερον dicere, quoniam ad vnum principium binæ diuisiones aurium rursus conueniunt. Sed præstat illum qui plura super hoc Nestoris poculo & allegorica eius ad cælum relatione, nosse voluerit, ad ipsa Athenæi verba remittere. Quod ad imaginem vel sculpturam attinet, potuerunt, inquit Athenæus, Pleiades in illo vel auibus vel virginibus similes fuisse, sed stellis exornatæ. Extat super eodem poculo elegans Alciati emblema, *Scyphus Nestoris inscriptum*. Δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον (scilicet οὖας τὸ ποτηρίου) Χρύσειαι νεμέθοντο Iliad. λ. vbi Scholiastes Pascebantur, id est pascentibus & viuis similes erant columbæ seu liuiæ columbæ.

¶ Πελειάδες columbæ epitheta, habes supra in Columba simpliciter: sunt enim ferè communia, &c. ¶ Ἴθματα πελειάσιν ὁμοῖαι, Homerus Iliad. ε. de Iunone & Minerua: id est progressu suo similes columbis, quarum vestigia occulta (ἀφανῆ) esse scribunt antiqui, & non pro ratione magnitudinis discreta, Varinus. ¶ Πελειὰς ...μένη, vide supra in Columba E ab initio. ¶ Οἱ δ' ἄλλοι εἴξαντες ὑπέτρεσαν, ἠύτε κίρκους Ὠκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποβρώσσουσι πέλειαι, Apollonius in Argonaut. Et alibi, Ἠ ὑπὸ κίρκοι φῦλα πελειάων κλονέουσιν. Idem lib. 2 Phineum fingit Argonautis suadere, ne per Symplegades petras nauigēt, nisi prius eminus emissa columba, Οἰωνῷ δὴ πρόσθε πελειάδι πειρήσασθε, vt illam viderint incolumem euadere per ipsas sequantur: sin minus, retrorsum nauigent ran... prohibentibus dijs. vbi Scholiastes, Veteres (inquit) nauigaturos vsos esse columba (præmissa supra mare tanquam duce nauigationis.) Asclepiades etiam testatur in Tragodumenis. Αὐτίκα δὲ πελειάδες ἄλλαι χ... Theocritus in Epitaphio Bionis Idyl 19. Αἰετὸς ἐξ... κεκληγώς Ἦ δὴ ἀποπτάμενος ... πέλειαν ... Q. Calaber lib. 1 auspiciū hoc referens Priamo Iouem orante visum. Ἡ Κύπρος ἔχει πελείας ..., id est Cyprus præstantissimas habet columbas, Antiphanes apud Athenæum. Celebrantur

Peleiæ Ioui ambrosiam ferre finguntur.

Homerus infans cū nouē columbis colludens inuentus.

Pleiades sydus Peleiades dictæ.

Peleiades inter sydera collocatæ a Ioue.

Auspicia ex liuia columba.

Veteres nauigaturi columba præmissa vtebantur.

sanè hodieq; à nostris etiam columbæ Cypriæ. Πελειάδα χρυσῆ μεμαρπώς, & πελειοθρέμμονα νῆσον, Varinus citat ex poeta quopiā. Idem in voce Κίχλαις, Turdis (inquit) & columbis (πελείαις) Hom. Odyss. χ. cōparat ancillas Penelopes turdis forte, à cichlismo, vel κιχλισμῷ, id est inconcinno & lasciuo risu, quo vtebantur vt se mutuò exhilararent. columbis verò propter libidinem, ad quam hę aues procliues sunt: ὡν τὸ πάμβοσιν διὰ τὸ ἀεὶ μίγνυσθαι. Cùm Phineus ab Iasone consilium petente, deberétne cum Argonautis inter Symplegadas petras nauim transmittere, nauis eam quæ columbæ (πελειάδος) celeritatem esse audiuisset, columbam præmitti iussit: quæ si salua euaderet, ipsis etiam tutam fore eam nauigationem. Præmissæ igitur columbæ postrema tantum caudæ parte resēta, Argonautę illam sequuti sunt, & nauis similiter Symplegadum concursu extremæ tantum proræ confractę damnum passa est, Eustathius in Odysseæ μ. Meminit etiam Ouidius in Ibin, vt retuli in Columba *h*.

DE PALVMBE.

COLVMBACEI GENERIS SVNT:

I.	PHATTA maxima, palumbus maior	IIII.	COLVMBA.
II.	Inde PHAPS, palumbus minor.	V.	LIVIA, peleiás.
III.	OENAS, vinago.	VI.	TVRTVR omnium minima.

PALVMBVS & palumba apud authores leguntur, vt columbus & colūba. sed palumbes frequentius est, idq; in vtroq; genere. Plinius etiam palumbum ferum dixit. nam & domesticus siue cellaris palumbus est, pedibus pennatis. nostri vocāt zame Schlagtauben/ Welschtauben. Palumbes antiqui cellares habebant, quas pascendo saginabant. nostris tēporibus aucupij duntaxat gratia aluntur, Perottus Niphus colūbę genus quoddam ex palumbo & columba cellari nasci testatur. Idem & Perottus palumbos esse docent, qui vulgò Italis torquati dicātur, a torque siue circulo albo collum ambiente: vnde Martialis etiam hoc epitheton eis tribuit. Et mihi quoq; videtur palumbus cùm absolutè dicatur, pro torquato accipiendus tanquam maiore: nam alterius generis Aristoteles meminit φάβα nominans, vt inferius referam. cuius Latinum nomen peculiare non habemus, sed palumbum minorem appellare licebit. Palumborum genus vnum cuius fimo viscum nascatur, Athenæus œnadem appellari tradit, Hermolaus & Perottus. atqui veterum nemo phattis aut phapsi œnadem adnumerauit, sed columbaceo generi simpliciter. Si tamen palumbum genus ad hanc quoq; extendere placet, fuerit sanè genus. sub quo columbæ syluestres omnes continebuntur, excepto turture: nempe phatta, id est palumbus maior, qui & torquatus ab authoribus cognominatur, *phaps*, id est palumbus minor, œnas & peleias, id est vinago & liuia. ¶ *Alursan* seu *alurasen* est species columborum syluestrium, qui sunt alijs maiores & noti in Syria, Bellunensis. Et rursus, *Aluers* sunt columbi magni syluestres. Sanguis columbæ, *guarascen* (*alursan* Bellunensis) & turturis memorantur ab Auicenna lib. 2. cap. 610. ex Galeno, qui sanguinem columbi palumbi ac turturis nominat: & eiusdem libri capite 299. sanguis *guarescen* ad vulnus oculi commendatur, Bellunensis *vresan* legit. Sed alia etiam quæ Græci phattis, id est palumbis tribuunt, Arabes aui *guarescen* nominatæ adscribunt. Conijcio autem Arabes huius vocis initium per *ain* literam scribere, cuius vim aliqui gamma præposito efferunt, alij omittunt. Apud Hebræos hoc nomen non inuenio. Apud Syluaticum & alios Arabes indoctiores variè scribitur. *Guarascen* id est turtur vel palumbus syluestris, Syluaticus. *Guarscen*, genus columbæ, Idem. *Algauarscen*, genus columbæ, Vetus Auicennæ glossematarius. apud quem etiam *guarsdem* legitur. *Alguesim*, genus columbarum quæ semel anno pariunt, Syluaticus. ¶ Græcis palumbus φάσσα, Atticè φάττα dicitur. hodie vulgo φάσσα. A phatta voce Albertus, vel Auicennæ interpretes quos sequitur, *febeta* & *vebica* detorserunt. ¶ Palumbes Italicè vulgò torquati dicuntur, Niphus. Seruant & palumbi nomen, *lo palumbo*: sed de columba cellari potius quam syluestri id efferunt, vt & Hispani *paloma*. Palumbes domesticis maiores aliqui glandiphagas nominant, à glandibus quibus libenter pascuntur: alij torquatas, Monachi Itali qui annotationes in Mesuen dederunt. Circa lacum Verbanum *tuden* appellari audiui. quæ vox à Germanica tauben forsan detorta est. Circa Ferrariam *colombo fauaro*, ac si fabarium dicas, quod fabis vescatur, vt audio. Græci quidem phaba palumbum minorem appellant. Arnoldus in libro de sanitate tuenda cadones nominans post turtures, videtur mihi palumbes intelligere. ¶ Hispanicè, *paloma torcatz*. id est columba torquata, Gallicè *ramier*, fortè quod inter ramos arborum nidificet, Græcè quidem

Nomina.

quidem semiramis columba sylvestris exponitur, cuius dictionis posterior pars cum Gallica congruit. Robert. Stephanus palumbem interpretatur *coulon au pigeon ramier, vng mansart*. Vocem *mansau* Brabandis vsitatum audio. ¶ Germanice Ringeltaub/ a circulo siue torque circa collum. Alijs, vt in Helvetia, Schlagtaub/ groß Holtztaub. Alijs Plochtaub/ nomine forsan a palūbe facto. Flandris Kriekduue. Albertus alicubi non rectè pro phatta Aristotelis columbam cauernalem vertit: quam liuiam esse supra docuimus, & Germanicè dici Lochtaub. ¶ Anglicè, *a coushot, a rингed doue*, vt G. Turnerus interpretatur: vel, vt Eliota, *a Woodculuer*, id est columba sylvestris. vt alij, *a blokdoue, a stokdoue*. ¶ Illyricè, *drwoky*.

¶ Aristoteles (lib. 8. hist. anim.) columbarum species quinque facit, quæ sunt: Περιστερὰ, οἰνὰς, φὰψ, φάσσα, τρυγών. Libro autem quinto de partibus animal. φάβα non nominat Athenæus. Gaza pro duabus vocibus phaps & phassa, vnam Latinam posuit, palumbes. Eberus & Peucerus sexu tantum differre putant, vt phatta fœmina sit, phaps mas. sed sine authore. Phaps (inquit Eustathius Homeri interpres) media est magnitudine inter columbam & œnadem. phatta verò magnitudine gallinacei, colore cinereo, vt Athenæus etiam ex Aristotele citat. OEnas maior est columbo, minor palumbe, Aristot. interprete Gaza. Græcè est, ἐλάττων φαβὸς, vt Athenæus quoque legit. Alberti translatio habet, minor quàm *kyloz* vel *kaloz*. Σπερμολόγον δ᾽ ἀπαντα θῆλειαι φάβα. Μ σαχ, αι πλεκτὰ τοῖς σπείροις περιπλεγμένον, Æschylus in Proteo. idem in Philoctete φαβῶν dixit in genitiuo plurali, vt Athenæus citat. Quanquam autem phaps & phassa, vt scripsi, differunt, idem tamen accipiter a priore voce phabotypos appellatur & phaboctónos, quasi palumbicida: à posteriore phassophónos. Latinè palumbarium reddunt. Φαβοκτόνος, εἶδος ἱέρακος, καὶ περιστερᾶς (lego, καὶ φὰψ εἶδος περιστερᾶς) ἄγριας, στρημοφάγος, Hesychius & Varin. Φασσοφόνος, τῶν τὰς φάσσας φονεύειν δυναμένων (addo, ἡ φάσσα) εἶδος περιστερᾶς ὑπὸ τὴν τρυγόνα, Iidem ad est, phassa autem species est columbæ sub turture: cùm contrà verius turtur sub columba sit. quærendum an rectius legatur κατ᾽ τὴν τρυγόνα. Aquitani Galli *phába* (genus à phatta diuersum, quod cæteri Galli, nescio an ipsi quoque, *ramier* nominant) sermonis Græci vestigium retinentes, *phauuer* appellant, Author libelli de nomenclaturis animalium & stirpium Latinis, Græcis & Gallicis innominatus. sed quærendum diligentius, diuersam ne auem Aquitani *phauuer* appellēt, an potius eandem quam cæteri Galli *ramier*, vt ego puto. nam Itali quoque palumbem communem, id est torquatam fabariam vocitant. Phassa æstate apparet, hyeme latet: phaps verò & columba semper apparent, Athenæus Aristotelem citans, apud quem nihil tale inuenio.

¶ ALCHATA est genus columborum sylvestrium, quorum alæ oblongæ sunt, pennæ & plumæ coloris coturnicū, & cutis extrema prædura: quamobrem medici in regionibus ad Orientem præcipiunt huiusmodi columbos excoriari, vt cutis remoueatur. Vulgo non sunt in Syria, pedibus nigris & valde breuibus, Andreas Bellunens. Caro palumbi & alcatha dura est, Auicenna 2. 146. Et rursus ibidem, Caro alcatha salubris est illis quorum iecur obstructum est & infirmum, & quorum corruptum est temperamentum (cachecticis) & hydropicis. Eadem auis alias alfuachar vel alfuachet vocatur. nam de hac quoque Bellunensis scribit, speciem esse turturum coloris camelini vel cinerei. alij (inquit) dicunt speciem esse columborum sylvestrium paruorum, coloris vt dictum est, notam in Syria. Caro auis *duraz* (id est francolini) præfertur carni auis cubugi (id est perdicis, cuius rostrum & pedes rubent) & *alfuachat*, (vetus lectio, *alfaguakit*, Auicenna 2. 221. FILACOTONÆ apud Elluchasem qui Tacuinos Arabicè scripsit, cum columbis & turturibus numerantur. vnde palumbium generis esse coniicio, & easdem fortè quas Auicenna *alfuachat* nominat. Paulo ante quidem idem Elluchasem palumbes sylvestres & filacoronas simul commemorat.

B.

In agrum Volaterranum palumbium vis è mari quotannis aduolat, Plinius. ¶ Πελειὰ, id est liuia columbæ genus est simile palumbi, phattæ, Varinus. ¶ In columbacco genere maximo corpore sunt palumbes, φάτται inde φάβες, vt in *A.* ostēdi. OEnas maior est columba, minor palumbe, ἐλάττων φαβός. phassa verò (id est palumbus maior) magnitudine est gallinacei, colore cinereo, Athenæus Aristotelem citans: & Eustathius. haud multò minor paruis gallinaceis, Nic. Leonicenus. nonnullis locis gallinaceum æquat, Wottonus. Ego tantas ferè columbas memini videre Venetijs aduectas, quæ forsan huius generis palumbes cicuratæ erant. Palumbi feri ad cæruleum colorem inclinant: cellarium pedes plumis vestiuntur. Palumbes maior est columba communi, & magis ad albedinem declinans, cùm tamen sit coloris grisei, (cinerei,) Albertus. Torquati cognominantur a torque siue circulo albo ex plumis collum coronante. ¶ Palumbo ingluuies præposita ventriculo est, Aristot. Caput habet subcæruleum purpureúmve, & nigrum oculi rotundissimum, Wottonus. Aues quædam sinum vnum habent quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt gallinæ, palumbes, columbæ, Plinius. ¶ Palumbis dum Venerem exercent testes insigniter augentur, cùm hybernis mensibus ne vllos quidem testes in ijs haberi nonnulli arbitrentur, Aristot. ¶ Palumbus torquatus, quem manibus tractaui dum hęc scriberem, longus erat circiter duos dodrantes, a rostro ad pedes retro extensos. pondere vnciarum sedecim cum dimidia. circulus albus in collo imperfectus, supina colli parte definens, duorum digitorum interuallo. is in minoribus ætate non percipitur. Candidæ aliquot pennæ in medijs alis apparent, in huius non item, vt neque circulus colli. Externa pars alarum,

Columbarū species quinque. *Phatta & phaps quatenus differant.* *Alchata genus columborū sylvestriū.* *Alfuachat.* *Filacotonæ.* *De phassa seu palūbi magnitudine.* *Colore,* *Ingluuie,* *Capite,* *Oculis,* *Testibus.* *Particularis descriptio palūbi torquati.*

quæ longioribus pennis constat, colore nigricat: interior magna ex parte fusca est, vt etiam dorsi superior pars. reliquum dorsum & cauda cinerei plane coloris sunt. In collo præcipuè prono & ad latera, pennæ (præter albas) variæ, & pro alio atq; alio ad lucem positu, purpureæ, virides, cœruleæ, cinereæ. Collum pronum cum aliqua parte pectoris purpurei coloris plumas habet, cui cinerei etiam nonnihil confusum est. Cauda extrema nigra, pedes rubicundi: rostrum subflauum, cute vtrinq; purpurea inductum. Ventris plumæ partim albæ, partim cinereæ. Aliâs etiam mihi inspicienti torquati venter magis ruffus visus est quam liuiæ.

De palumbis Indicis. ¶ Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 10. refert Hispanos in quadam insula noui Orbis inuenisse palumbes nostris grandiores, sapore & gustu perdicibus nostris meliores, aromaticum quendam odorem spirantes. quorum ingluuies cum dissecuissent, odoratis floribus plenas deprehenderint.

C.

De voce & gemitu palumbarum. Camporũ incola palumbes est, Arist. Degit & in siluis. Palumbes hyeme non gemit, nisi quod aliquando ex asperrima hyeme placidum tempus successisset, gemuerit: quod apud peritos in admiratione habitum est. cæterum ineunte vere gemere incipit, Aristot. Cantus omnibus (omni columbaceo generi, vt ego accipio. etsi Wottonus ad palumbes tantum referat) similis atq; idem, trino conficitur versu, præterq; in clausula gemitu, (aliâs, præterquam in clausulæ gemitu,) hyeme mutis, vêre vocalibus, Plinius 10 35. Audiuimus torquatos palumbes hyeme serena & tranquilla multis diebus, gemere, qui aduenientibus imbribus statim silent. Rustici quidem dicunt gemitum palumbium esse signũ veris præsentis, Niphus. Alexander Myndius palumbes (phassas) negat vocem ædere hyeme, nisi serenitas (εὐδία) fuerit, Athenæus. Solstitij tempus indubitatis notis signauit natura. palumbium vtiq; exauditur gemitus, Plin. *Plausitat arborea clamans de fronde palumbes*, Author Philomelæ. Palumbes minurriunt. Æl. Spartianus in Antonino Geta. Dum sua torquati recinunt dictata palumbes, Politianus in Rustico.

Cibo. ¶ Cibus. Palumbes frugibus viuit, Aristoteles. Glandes & grana comeduntur palumbi & columbæ cauernales (id est liuiæ,) Albertus. Palumbos sunt qui a glandibus quibus libenter vescuntur, glandiphagas nominant. & hyemali tempore cum non inueniunt semina & fructus, fame coactæ pascuntur herbis, Monachi in Mesuen. Fabarias Itali quidam vulgo vocant, eò quòd fabis vescantur, vt audio. Viscum satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè palumbis & turdi, Plin. Athenæus de œnâde columba scribit, si deuorato visci semine super arbore aliqua excreuerit, viscum nasci.

Potu. ¶ Alexander Myndius tradit palumbem (phassan) non bibere collum resupinantem. *vide* suprà in columba C.

Migratione. ¶ Palumbes & columba toto anno visuntur, Aristotel. & Athenæus. Græcè legitur phaps, quæ est palumbes minor. Palumbes (φάτλαι, quæ maximæ sunt) discedunt, & liuiæ, nec hybernare apud nos patiuntur, Aristot. Et rursus, Palumborum aliqui latent: aliqui non latent, seu cum hirũdinibus abeunt. Abeunt & palumbes, quónam & in ijs incertum, Plin. Volant gregatim tum palumbes tum turtures, cum accedunt, & cum suo tempore abeunt, Aristot. Palumbium vis quotannis in agrũ Volaterranum (Blondus legit Veliternum) ex mari volitat, Plin. Turtures, vt audio, in genere columbaceo primæ auolant, deinde liuiæ: postremò palumbi torquati, quorum tamen aliqui remanent. ego nuper medio Septembri torquatos vidi Tiguri: & aliâs circa medium Februarij torquatum & liuiam videre memini. Quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ: sicut merulæ, palumbes, &c. Georg. Agricola. Et rursus, Palumbes aliquando in angustis montium locis latere consueruntur. Apud Epiphanium Theologum legimus palũbas quadraginta diebus latitare quasi mortuos, inde reuiuiscere.

Coniugij fide. ¶ Mare vno contenta & turtur & palumbes viuit, nec alterum recipit (vt & columbæ,) Aristot. Palumbus amisso consorte, nec viride quicquam in quo requiescat petit, nec alios amores requirit, Liber de nat. rerum. *vide* in columba D. ¶ Columbæ amorem mutuũ querulo gutture ictuq; rostri ostendunt. In Venerẽ crebro ruunt, frequẽti pedum orbe facta adulatione. Idem faciunt & palumbes: verum quia semiferi sunt, rarius fœdant, Platina.

Coitu. Palumbes & turtures trimestres coire, fœtificareq́; aliqui referunt, argumento quod larga eorum copia est. Gerunt vterum decem & quatuor diebus, ac totidem alijs incubant, & totidem alijs fœtus ita volucer fit atq; perficitur, vt vix possit apprehendi, Aristot.

Partu. Palumbes gemina ædit oua, idq́; semel duntaxat anno, Idem. In locis frigidis semel, in calidis bis, Albertus. *Alzuesion* (palumbes) genus est colũbarum quæ semel anno pariunt, Syluaticus. Columbacei generis aues omnes bina oua pariũt. sed columba vel decies anno: aliæ semel anno & parcius generant, Aristoteles. Et rursus, Turtur & palumbes pariunt vêre, nec plus quam bis: atque ita, si prior fœtus corruptus est: frangunt enim oua mares auium complures. sed quamuis tria interdum pepererint oua, nunquam plus duobus pullis educunt. nõnunquam etiam vnum tantum: reliquum ouum semper irritum est, quod vrinum vocant. Palumbes & turtures plurimum terna oua, nec plus quam bis ferè pariunt atq; ita, si prior fœtus corruptus est. & quamuis tria pepererint, nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum est, vrinum vocãt Plinius. Turtures & palumbes bis vêre pariunt. & si oua secunda auferri aut corrumpi contingat, tertio aliquando pariunt, Albertus. Palumbi & turtures bis anno pariunt, cæteræ aues fere semel, Plinius. Columbacei generis aues magna ex parte bina oua pariunt, vt palumbes & turtur: sed complurimum terna, palumbes & turtur, Aristot. Palumbes & turtur imperfectos & cæcos pariunt pullos, vt in Co-

lumba

lumba C. dictum est. Transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem videris palumbum, Plinius. Et alibi, Pariunt post solstitia. Palumbium fœmina incubat a pomeridiano incipiens, totaq; nocte, & vsq; ad tempus ientaculi (post meridiana in matutinum, Plinius) perseuerans: reliquo tempore munus idem mas subit, Aristoteles. Nigidius putat cum oua incubat sub tecto nominatam palumbem relinquere nidos, Plinius. Mas palumbium fugit terram salsam & humidam, ac ponit in os pulli vt assuescat cibo, Liber de natura rerum. sed hoc veteres de columbis tantum scribunt. ¶ Palumbis siccitas cœli prodest, tum ad cęteram sanitatem, tum ad partum. Quamuis enim huiusmodi constitutio auibus omnibus conueniat, præcipuè tamen palumbis idonea est, Aristot. ¶ Nidificant in arboribus, Monachi in Mesuen & sæpius, Textor & Perottus. Ante ver frigore adhuc præualente nidificant, Alciatus. Palumbes in condensa hedera nidulatur, aut super ramum arboris ex pauculis ligniculis transuersim positis tenuissimum nidum construit, Turnerus: sed latum vt audio. Nidulantur & palumbes & turtures semper locis eisdem, Aristot. In palumbium (φαβῶν) nido maxime (aliquando) cuculus parit, quorum oua esu absumens, sua relinquit, Idem. Cuculus semper in alienis nidis parit, maximè palumbium, Plinius. ¶ Vita palumbibus longa. nam ad vigesimum quintum (πεντεκαίδεκα in nostris codicibus, id est quintum decimum) & ad trigesimum annum protrahitur. nõnullas quadraginta etiam annos cõpleuisse exploratum habetur. ætate aũt prouectis vngues accrescunt, quos recidere solent, qui alunt. nihil, quo lædantur apertè, aliud his senescentibus accidit, Arist. Viuere palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum, Aristoteles author est: vno tantum incommodo vnguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem reciduntur, Plinius. Et cum mares in totum diuturniores quam fœminę sint, in his (de palumbis & turturibus proximè scripserat: sed videtur de toto columbaceo genere hoc intelligendum, quod id omne ad libidinem sit profusum: cuius quidem causa (vt ibidem Aristoteles scribit, libro 9. cap 7. histo. anim.) passerum etiam mares breuioris vitæ sunt quam fœminæ) marem prius quàm fœminã mori nonnulli aiunt, videlicet documento earum quæ domi allectatrices aluntur, Aristot.

Incubatu. *Nidificatione.* *Vitæ longitudine.*

D.

Palumbes semiferi sunt, Platina. ¶ De coniugali castitate palumbium & turturum Æliani verba recitaui in Columba *D.* Palumbes consorte suo amisso, amplius non coit. extra nidum stercus eijciunt, & pullos crescentes ad idem faciendum erudiunt, Liber de natura rerum. Mira est palumbium in coniugio castitas, (σωφροσύνη ταῖς τῶν φαβῶν) quæ etiã adulterio corruptæ, interimunt corruptorem si assequi possint, Porphyr. lib. 3. de abstinentia ab animatis. Palumbes ante ver magno adhuc frigore nidificans, plumas sibi euellit, vt pulli calidiore nido fruantur: quibus ipsa nudata frigore aliquando perit, Alciatus. ¶ Perdices aiunt, & ciconias, & palumbos vulneri accepto origanum imponentes ad sanitatem redire, Ælianus. ¶ Palumbes lauri folio annuum fastidium purgant, Plinius. Laurum nido imponunt, Zoroastres. *vide* in Columba *D.* Laurum edunt contra fascinationem, Philes. Palumbes vbi morbo laborat, folium lauri in nidum suum inferens conualescit, Orus. Palumbes & perdices bene inter se sentiunt, Ælianus.

De castitate palumbium & cura circa pullos. *Quare ratione vulnerib. & morbis suis medeantur.*

E.

Palumbi difficilimè capiuntur. statim enim visis aucupibus procul auolant. Vincuntũt tamen & ipsæ dolo. Nam auceps arbori insidentes conspicatus, rete in solo extendit, ac tenues paleas inspergit, vt lateat: & palumbos alios olim captos excæcatosq; imponit, & pedibus funiculos illigat, quo commoto sese concutere & strepitum edere palumbos cogit. eo percepto cæteri pascuis & arbustis relictis aduolant. Auceps in attegia conditus, quantum potest retium funem attrahit, & perdicis simul omnibus euersis, palumbos retium sinibus intricatos capit. Eiusmodi retibus (διάνεκτρα vocant) columbæ etiam comprehenduntur, sed multò facilius laqueis, Oppianus. Palumbes antiqui cellares habebant quas pascendo saginabant. nostris temporibus aucupij duntaxat gratia aluntur, Perottus. Apud nos etiam allectatrix siue hallucinatrix fit palumbes ex syluestribus, Nyphus Italus. In Antiate agro Italiæ palumbium aucupium est per autumnum. Palumbæ cum mari transuolato Italiam relicturæ sunt, aliquandiu in nemoribus Antiatum commorantur. quare peritissimi Neptunienses retia quàm maxima in id aucupij magno parata impendio suspendunt. Exinde palumbes quascunq; longo tractu viderint congregatas in arboribus considere, iactu lapidis & clamore territas in aera volare compellunt: dumq; aues in magnum coactas numerum aduolando, tensis retium insidijs viderint supereminere, contorta funda paruum lapidem vel naturaliter album, vel gypso delinitũ maximo emittunt crepitu. quo territæ bombo palumbes, vt accipitres chiluones à Plinio appellatos, quibus nunc falchonibus est nomen, quos in lapide bomboq; fundę timẽt, declinando seruentur, terræ quam possunt volatu rapidius appropinquãt, sicq; amentes in retia se præcipitant, Blondus in Latinis.

Quomodo capiantur.

¶ Offæ panis vino madefactæ, hyeme turtures, sicut etiam palumbos, celerius opimant quàm cæteri cibi, Columella. Eiusdem verba quomodo pinguissimi reddantur palumbi, scripsi in Columba *E.* Palumbes eodem modo farciunt ac reddunt pingues, quo gallinas, Varro: cuius de gallinis saginandis verba suo loco referemus. Palumbum recentem sic farcito. Vbi prehensus erit, ei fabam coctam tostam primum dato. ex ore in eius os inflato item aquam. Hoc dies VII. facito. Postea fabam fresam

De saginandis palumbis.

puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars vt inferuescat: cum feruere incipiet, puritet facito, & coquito bene: id vbi excoxeris, deporrato. bene oleo manū vngito. depsitoq́; primum pusillum, postea magis depses, oleo tangito, depsitoq́;, dum poteris facere turundas, & eas ex aqua dato, & escam temperato, M. Cato cap. 90.

F.

De alimēto ex palumbis. Ruffus auium tres ordines statuit: & præfert ex auibus syluestribus alaudas non cristatas & *sathur*, (forte turdos) deinde sturnos, phasianos, perdices, turtures, pipiones, palumbes syluestres & filacotonas, &c. Elluchasem. Auium caro minus nutrit quam quadrupedum, sed facilius concoquitur, præcipue, perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, & galli. his verò durior est caro turturis, palumbi, & anatis, &c. Galenus lib. 3. de alimentis. Itaq; cōcoctu difficilis est, (Auicenna teste) & excrementosa, Wottonus. Palumbus & alchata (quod est genus palumbi) duræ sunt carnis, Auicenna. Columbi & palumbes inter excrementosa numerantur a Psello lib. 1. Pulli columbini, (columbæ,) turtures & filacotonæ proximæ inter se naturæ sunt, Elluchasem de alimentis. Palumbes siccat in cibo & ventrem astringit, Hippocrates. Idem lib. 1. de morbis muliebribus, mulieri, cui menses pituosi fluunt, palumbæ & similibus vesci consulit. Palumbus aluum astringit, Celsus & Auicenna: magisq́; si in posca decoctus est, Celsus. Palumbi hyeme salubriores sunt, Arnoldus de conseru. sanitate. Nostri liuias torquatis in cibo præferunt. Ex aucupio palumbarum Romanus nostri temporis populus nuptias & conuiuia maiori ex parte parat. melioris quidem saporis & nutrimenti paruæ (liuiæ nimirum) quam aliæ sunt palumbes, Blondus. Archigenes apud Galenum de compos. med. sec. loc. palumbes stomachis in cibo conuenire scribit, Trallianus tympanicis. M. Cato Censorius iubebat ne ægrotis imponeretur ieiunium, sed potius alerentur oleribus & modica carne anatis, aut palumbi aut leporis, Plutarchus in vita eius. Turtures ac palumbes tempore pestilētiæ in cibo laudātur ab Alexandro Benedicto. Aretæus elephantico victum præscribens, perdices, palumbes & columbos probat. & rursus palumbum torquatum in cibo eius qui cephalæam patitur. In colico affectu frigido & phlegmatico, gallinæ altiles ad cibum præferuntur: deinde perdices & palumbi debilis nutrimenti gratia exhibendi, turturesq; altiles & columbæ, Aetius. *Inguina torquati tardant hebetantq́; palumbi, Non edat hanc volucrem qui cupit esse salax*, Martialis. ¶ *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes*, Horatius Sermon. 2.8. vbi Acron Scholiastes, Quia in clunibus (inquit) aliquid habetur tetri odoris & saporis minus iucundi. Sunt qui priusquam coquant palumbum, in aqua frigida aliquandiu relinquant. Apicij verba de condimento in coctura columbi altilis & palumbi recitauimus in Columba *F*. Ad pastillos è palumbis parandos, vtēris salsa (iure inrinctorio) calida, vt pro bubula carne, & speciebus aromaticis eisdem, nisi quòd cepa requiritur in liquamine suilla frixa, Coquus Gallicus.

G.

Remedia ex palumbe. Caro *alcatha* (quæ est species palumbi) vtilis est ijs qui ex obstructo aut infirmo hepate laborant, & corruptione temperamenti (cachexia) & hydrope, Auicenna. ¶ Palumbes siccat in cibo & ventrem astringit, Hippocrates & Auicenna. Aluum astringit palumbus, magisq́; si in posca decoctus est, Celsus. Palumbum ferum ex passo concoque, atq; inde potiones singulas cœliaco per triduum dabis bibendas, Marcellus. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur, Plinius. Palumbus ferus ex posca decoctus tormina sanat, Idem. Palumbi torminosis in cibo prosunt, Marcellus. Palumbus ferus & è posca decoctus ilio resistit, Idem. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata, Plinius. Si mulier concepit & periculum sit effluxionis, vescatur palumbe, Hippocrates libro 1. de morbis mul. Torquati palumbi caro ob glandium esum traditur Venerem hebetare, cum columbæ potius stimulent, Perottus. *Non edat hanc volucrem qui cupit esse salax*, Martialis. ¶ Iumentorum verminatio finitur ter circumlato verendis palumbo: mirum dictu, palumbus emissus moritur, iumentum liberatur confestim, Plinius. ¶ Palumbi, turturis & columbæ, nec non sanguis perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum vulneribus, lusciosisq́; illinuntur, Dioscorides. Plura de vsu palumbini columbiniue sanguinis ad oculos sanguinolentos, seu sanguine suffusos, & sistendum sanguinem qui è membranis cerebri fluit (præsertim cùm ossa capitis à chirurgis perforantur) leges in Columba *G*. Palumbi sanguis vtilis est vulneribus oculi, Auicenna. Vulnera purgat, Celsus. *vide* in columba *G*. Vrtica trita cum sanguine miluino aut palumborum permixta, pedes illiti efficaciter sanantur, Marcellus. ad podagram ni fallor. ¶ Cinis plumarū aut interaneorum palumbis in mulso ad cochlearia tria potus morbo regio resistit, Plinius. ¶ Cinis plumarum palumbium ferarū ex aceto mulso contra calculos & alias vesicæ difficultates sumitur: item intestinorum ex his cinis cochlearibus tribus è nido hirundinum, Idem. ¶ Pro fimo palumbi columbino ad remedia vti licebit, vt legimus in Anniballomenis quæ Æginetæ libris adiciuntur. Palumbi stercus adurit, Celsus. Vires quas Dioscorides columbarum fimo adscripsit, recentiores quidam indocti palumbino attribuerunt. etsi enim palumbium fimus eadem possit quæ columbinus, efficacior etiam, conseruanda tamen sunt bona fide authorum verba. Ad calculum vesicæ *Siue palumborum capitur fimus* (g n. vt videtur. nam fimū hic legi nō potest, cum prima huius dictionis alibi semper ab eo corripiatur) *acre ferorum Dulcacidis sparsum succis tritumq́; solutum*, Serenus. id est, ex oxymelite bibitur. De columbini quidem fimi vsu aduersus calculum,

Sanguine. *Cinere.* *Fimo.*

multa

... diximus in columba. Fimum palumbium in faba sumitur contra calculos & alias difficultates vesicæ, Plinius. Fimus palumb. in sorbitione sumptus ex faba facta (forte, tracta) admirabile stranguriosis præsentat auxilium, Marcellus. ¶ Lapilli in palumbium ventriculo inuenti, contriti potioni insperguntur contra calculos, Plinius.

Lapilli in ventriculo inuēti.

H.

a. Palumbus m. g. passim apud authores legitur: palumba fœmininum apud Propertium. Palumbi (lego, Palumbes) fœm. g. *Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes*, Verg. Bucol. Aliquando masc. *Macrosq; palumbes*, Lucanus lib. 14. masc. g. Qui enim intelligo duæ vnum expetunt palumbem, Plautus Bacchid. Quo palumbem vnum ex ore tollit, Pomponius de Vit. vt Nonius citat. Palumbium ferorum Plinius dixit, sed alia lectio habet ferarum. Palumba & colũba syluana, videlicet auis casta ex moribus appellata. est enim comes castitatis. cum amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem vltra copulam requirat, Isidorus. Hoc alij quidam recentiores nullus doctrinæ homines clarius exprimendo, Palumbus (inquiunt) castus putatur, quasi parcens lumbis: vt contra columbus, quasi colens lumbos. Quòd si columbus per onomatopœiam dictus fuerit, vt Grapaldus suspicatur, eandem in palumbo quoq; nominis rationem esse coniecimus. Palumbula diminutiuum legitur in Cornu copiæ Perotti, authore non citato. Vulgo quidem apud Italos hodie *palumbella* dicitur, palumbis genus alterum & minus, quod liuiam Nyphus interpretatur. ¶ Titos palumbos dici arbitrantur quidam, &c. *vide* in Columba *H. a.* ¶ φάττιον, id est palumbulus, (nam & colũbulus dicitur,) diminutiuum à φάττα, Antiphani nominatur apud Athenæum. Φάψ, auis genus apud Lycophronem. Τὰς οἰνοτρόπους λεγομένας, αἳ χρῆ (ἐπὶ) τῶν Ἀγαμέμνονος τῶν Ἑλλήνων λιμῷ σωζομένων, μετεπέμψατο τὰς οἰνοτρόπους διὰ Παλαμήδους, αἳ ἐλθοῦσαι εἰς τὸ Ῥοιτεῖον ἔτρεφον αὐτούς, Varinus quasi phabes columbarũ genus sit, quod alias οἰνοτρόπον dicatur, a quo Græci sub Agamemnone fame laborãtes in Rhœtio nutriti sint. Idem Varin. alibi Οἰνοτρόπους interpretatur OEneæ filias Rhœtium vel Rhœteium promontorium Troiæ fuit. Οἰνιάδαι populus dicebantur, & eodem nomine Acarnaniæ vrbs quam habitabat, iuxta Acheloum.

Palũbus quasi parcens lumbis.

Titi.

φάττιον

¶ Epitheta. Aeriæ, Vergil. Buc. Cana, Alciatus. Macri, Lucanus. Plausitantes, Textor. Raucæ, Vergilius Bucol. Torquata vel torquatus epitheton proprium & distinguendi causa adiectum, magis quàm poeticum videtur. *Sed cape torquatæ Venus ô regina columbæ*, (alij codices *palumbæ* habent, quod minus placet. facit enim poeta hanc auem Veneri sacram. existimatur aut columba Veneri, palumbes Proserpinæ sacra,) Propert. *Inguina torquati tardant hebetantq; palumbi*, Martial. ¶ Τρήρωνες apud Græcos commune epitheton est omni columbaceo generi.

Epitheta.

¶ Palumbina caro, Plinius. Palumbarius accipiter est, vt Gaza transfert ex Aristot. quem Græci φαβοτύπον, φαβοφόνον, & φασσοφόνον, cognominant, vt supra in *A* ostendi. Apud Eustathium Homeri interpretem & Varinum, melanæetum, id est aquilam nigram, legimus etiam phassophónon dici, sed legendum est lagophónon, id est leporariam, vt Aristoteles habet. ¶ Phassachates gemma de genere achatis, apud Plinium: à palumbo sic dicta, quem aliquando venarum & macularum discursu exprimit, vt Georg. Agricola annotauit. ¶ Caniculam mustelorum generis in quibusdam Galliæ locis vulgò *palumbum* vocari audio.

Derivata.

Phassachates gēma.

¶ Icon. Hominem qui se ipse ex oraculo pristinæ sanitati restituerit volentes innuere Ægyptij, palumbum (*phassam*) pingunt lauri folium tenentem: hic enim vbi morbo laborat, lauri foliũ in nidum suum inferens, conualescit, Orus. ¶ T. Manlius summo loco natus, dictus est Torquatus, quòd Gallum quendam immani corpore, qui se ad singulare certamen prouocauerat, occidit, eiq; caput præcidit, torquem detraxit, eamq; sanguinolentam sibi in collum imposuit, Perottus.

Torquatus cur dictus sit T. Manlius.

¶ *b.* Scôpes turturibus & palumbis similes sunt, Ælianus.

¶ *e.* Præterea tenerum leporem geminasq; palumbes Nuper, quæ potui syluarum præmia misi, Nemesianus. Apud Theocritum Idyllio quinto pastor puellæ suæ palumbem dono se daturum promittit, Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν Ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών· τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.

Auguria.

¶ *h.* De gallinis & palumbibus auguria non accipiuntur præterquam ex ouis. Liuia enim Augusta ex Nerone grauida cum parere virilem sexum cuperet, hoc vsa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, &c. vt referetur in Gallina *H. h.* ¶ Pherephattæ, id est Proserpinæ nomen multi ex Græcis Theologis factum putant παρὰ τὸ φέρβειν τὴν φάτταν, id est a pascenda palumbe. est enim hæc auis Proserpinæ sacra. quamobrem etiam mulieres Maiæ sacerdotes eam ipsi immolant. Maia vero eadem est quæ Proserpina, tanquam μαῖα quædam, id est obstetrix & nutrix. est enim dea terrestris, & eadem Ceres, Porphyrius lib. 4. de abstinentia ab animatis. ¶ Dum iter facimus prope vrbem Mecham (in Arabia) cælũ inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt autem incolæ has aues traxisse genus ab illa palumbe quæ Mahumeti in aurem loquebatur sub velamento sacri pneumatis. Inerant dict. palumbes vicis, ædibus, tabernisq; ipsis frumentarijs milij ac orizæ: vixq; licet eos abigere: occidere quidem aut capere huiusmodi palumbes prope capitale censetur. Arbitrantur enim incolæ, si hę aues vapularent, orbem ruiturum, ob id impensa (publica) aluntur in templo medio, Ludouicus Romanus. ¶ Palumbem pro columba prouerbium explicauimus in Columba *h.*

Palumbes Proserpinæ sacra.

De palũbis Arabicis quas capere aut occidere capitale sit.

¶ Emblema Alciati, quod inscribitur, *Amor filiorum.*

Ante diem vernam boreali cana palumbes
Frigore nidificat, praecoqua & oua fouet.
Mollius & pulli vt taceant sibi vellicat alas.
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Colchis pudet, vel te Procne improba? mortem
Cum volucris propriæ prolis amore subit?

DE TVRTVRE.

A.

TVRTVR plerunque masculini generis, rarò fœminini reperitur. Hebraicè dicitur *tor* תר vel תור, vt legitur Canticorum 2. in multitudinis numero *torim*, Leuitici 1. Geneseos 15. Chaldæus pro *tor*, habet שפנינא, *saphnina*, & similiter Arabs. Persa תרתרי, *tetaru*. Septuaginta τρυγὼν & Hieronymus turturem transtulit. Apud Auicennam articulo præposito *alsafanin* dicitur, interprete Andrea Bellunensi. Inuenio & זרזלתא, *zuzaltha*, nescio cuius linguæ vocabulum pro turture, in Lexico trilingui Seb. Munsteri. *Duram*, id est turtur auis, Syluaticus. Sed Andreas Bellunensis apud Auicennã 2, 221. vocem *duraz* (ipse *duragi* legit) interpretatur francolinum: qui nobis attagen videtur. certum est aliam à turture auem hoc nomine designari ex iis quæ de ipsa scribuntur ab Auicenna. *Guarascen*, id est turtur vel palumbus syluestris, Syluaticus. sed omnino palumbem hoc nomine indicari in palumbe *A.* docuimus. In Alberti historia animalium semel & iterum *targula* legitur, vbi Græcè apud Aristotelem habetur τρυγὼν. quidam (inquit) dicunt targulam esse sturnum. Sed omnino turtur est. & alibi *thagoren* pro turture apud eundem. ¶ Græcè τρυγὼν vocatur, & hodie vulgò τρυγόνι vel τρυγόνα. ¶ Italicè *tortore, tortole, tortora, turtura*. ¶ Hispanicè *tórtola*. ¶ Gallicè *tourte, tourterelle, tortorelle*. ¶ Germanicè Turteltaub/ Turtel. ¶ Angli & Saxones communi vocabulo Turteldune nominant, Turnerus. Vsurpatur & *turtell* nomen in Anglia. ¶ Illyricè *hrdlicze*.

Nomina.

¶ *Alsuachet* est genus turturum vel palumbium in Syria, colore camelino vel cinereo, *Vide* in Palumbe *A.* circa finem. ¶ Henrico Galliarum regi nostro tempore coronando, Turcarum Imperatorem inter cætera munera audio misisse par turturum rari cuiusdam & peculiaris generis.

B.

Descriptio turturis.

Turtures in Germania sunt multò frequentiores quàm in Anglia, Turnerus. ¶ Turtur in columbaceo genere minima est, Aristot. colore cinereo, Eustathius & Athenæus Aristotelem citans. Cinerei coloris est, sed in dorso color rufus superinspergitur in superficie pennarum, Albert. Turtures albas sæpe apparere audiuimus, Ælianus. Menstrua fœtura albæ inter illas commendantur, Grapaldus. In Germania etiã albæ in pretio & raræ sunt. Turtur (τρυγὼν) inter omnes volucres sola dentes ac mammas habet, Orus in Hieroglyphicis 2.53. ego omnino vespertilionem (quæ νυκτερὶς Græcè dicitur) hoc loco pro turture reposuerim.

C.

Quibus in locis degant turtures.

¶ Degunt æstate turtures locis frigidis, hyeme tepidis, Aristot. Loca sabulosa libenter frequentant, Platina. Turtur tum campestris tum monticola est, Aloisius Mundella. Semper in iugis montium & arborum verticibus commoratur, vt scribit Origenes Homilia 2. interprete Hieronymo. vnde Vergilius *aeriam* cognominare videtur, Cælius. Loca tutissima & amœnissima incolit, Author lib. de nat. rerum. In montium iugis, syluis & locis desertis commoratur: tecta etiam hominum & conuersationem fugit, Isidorus.

De turturum cibo, Potu, Voce & gemitu.

¶ Turtur frugibus viuit, Aristoteles. Glandes & grana edit vt palumbi etiam & columbæ cauernales dictæ, Albertus. Plura de cibo earum & saginatione scribemus in *E.* ¶ Columbacei generis & turturum proprium est, cùm bibunt colla non resupinare, large bibere, iumentorum modo, Plinius. *Vide* in Columba *C.* ¶ A sono vocis turtur vocatur, Albertus & Isidorus: & gemit pro cantu, sicut & cætera genera columbarum, Albertus. Græci etiam eas στένειν, id est gemere dicunt. *Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo*, Vergilius. *Et castus turtur atque columba gemunt*, Author Philomelæ. Τρυγὼν dicitur à verbo τρύζειν, quod proprium est vocis turturum, vt τρίζειν (per iôta) vespertilionum, Eustathius & Varinus. Τρύζειν vocem exprimit asperiusculam, vnde & inflectitur trygon, Cælius.

Cælius. Et rursus, Τρύζειν, hoc est tryssare ab Græcis dicitur de inani obstreperaq; verborum multitudine, vnde corriuatur etiam trygon, id est turtur. Ὄρτυγας χυλίζειν, apud Pollucem legimus. Turturi & alijs nonnullis auium proprium est crepitus alui. pars etiam nouissima alui earundem vehementer citatur cum vocem reddunt, Aristot. Turturem loquaciorem dicunt, quòd non modò oris inexhausta assiduitate vocalis sit, verum etiam ex posterioribus sui partibus quam plurimum, vt ferunt, loquatur. Menander huius prouerbij mentionem facit in comœdia quæ inscribitur Plotius atq; eandem etiam Demetrius in Dramatico opere, quòd Siciliam inscripsit, meminit postica corporis parte clamare, Ælianus. Turture loquacior, τρυγόνος λαλίστερος, prouerbium in garrulos & impendio loquaces homines dici solitum, Erasmus. quoniam turtures non ore tantum, sed & posterioribus partibus loquuntur, Suidas. Scomma est in loquaces, Varin. Turturem loquacissimam agnoscit parœmia, quemadmodum & cercópen, (κερκώπην, genus cicadę, aut simile cicadæ animal,) Eustathius & Varin. Ἔστι δ᾽ ἡ κερκώπη ζῷον ὅμοιον τέττιγι καὶ τρυγονίῳ, Athenæus lib. 3. sed nimirum non alia re cercope turturi similis est quam obstrepera garrulitate. Τρυγόνων ἀναφαίνονται λαλίστεροι, Clemens Stromat. 1. Theocritus in Syracusanis mulieres quasdam loquaculas turtures appellat. Παύσασθ᾽ ὦ δύστανοι ἀνάνυτα κωτίλλοισαι, Τρυγόνες· ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα. ¶ Turtures & cursu & peregrinatione lætantur, Cicero 2. de Finibus. Multum valent volatu, & pedibus etiam, Albertus. ¶ Nidulantur & palumbes & turtures semper locis eisdem, Aristot. Turtur in nido suo ponit folia squillæ, ne lupus pullos eius infestet, Ambrosius. sed vulpem hoc facere, non turturem, Zoroastres tradit in Geopon. 15. Cuculos in Helice aiunt parturos non construere nidum, sed in palūbium aut turturum nidis parere, Aristot. in Mirabilibus. ¶ De coitu, vteri gestatione, partu, incubitu fœtuq; turturis, scripsimus non pauca in Palumbe C. quòd ea cū palumbe communia habeat. Turtures oscula antequam procreandæ soboli indulgeant, permiscent: idq; inter eas quæ prouectiores ætate sunt, perpetuum est: iuniores non rarò absq; osculis id faciunt. quod si fœmina desit, mares præter communem auium legem se inuicem conscendunt & oua, sed infœcunda, progenerant, Oppianus lib. 1. de aucupio. sed legendum potius fœminas se inuicem conscendere si mas desit. Aristoteles hoc columbis attribuit, & aliter *vide* in Columba C. Turtur bis anno pant. apud Aristotelem quidem historiæ animalium 6. 1. Gaza interpres de suo adiecit, eam semel anno parere. Menstrua fœtura albæ inter turtures commendantur, Grapaldus.

Loquacitate. Volatu & cursu. Nidulatione. Coitu. Partu.

¶ Turtures non patiuntur apud nos hyemare, sed discedunt: nisi paucæ locis apricis remanserint, Aristot. Turtures ac coturnices immani numero, suo tempore trans mare in Italiam aduolant, & alio tempore reuolant, Varro 3. 5. de re rust. Turtures peregrinatione lætantur, Cicero 2. de Finib. Hæ in genere columbaceo apud nos primæ auolant, deinde liuiæ à cauernis vulgò dictæ, postremò palumbi torquati. Turtur æstate tantum apparet, hyeme se condit. latitat enim suo tempore, Aristot. Et rursus, Turturem hyeme latêre maximè omnium constat: nemo enim propè dixerim vidisse per hyemem vspiam turturem dicitur. latêre autem incipit prępinguis: & quanquam pennas in latebra dimittit, tamen pinguedinem seruat. Vêre turtur occultatur, pennasq; amittit, Plinius & Planna. Sunt qui dicant eam hyeme deplumem iacere in concauis tinatum, (tota hyeme in concauis arboribus latere, vere demum prodire, Liber de nat. rerum.) & idem aiunt de cæteris auibus, quod nondum exploratū est. nam quod huius signum afferunt, aues latentes non inueniri pennas mutare, non satisfacit. aues enim duobus modis pennas mutant. quædam scilicet vno eodemq; tempore pennas omnes exuunt, sicut accipiter: quædam paulatim, vt pica & coruus, Albert. Turtures multæ terras calidas hyeme petunt, multæ etiam remanent, si locum habeant Soli expositum & quieti aptum, Author libri de nat. rerum. Sæpe manent, quum montem habuerint contrà Boream, & ab altera parte locum liberum & patentem, in quo se Soli exponant, & regio temperata fuerit, Albertus. Turtures aliquando in angustis montium locis (aut in arboribus) latêre consueuerunt. qua de causa verno tēpore deplumes conspiciuntur, Geor. Agricola. Aduentu suo vernum tempus prænunciant, Albertus. Veniunt ad nostra loca cum iam fecerint prolem, Aristot. hist. animal. 8. 3. videntur enim mihi hæc verba de turture & œnade tantum accipienda. Plinius turtures trimestres esse scribit (hoc est tribus mensibus nobiscum degere) colūbas perennes. ¶ Volant gregatim tum palumbes tum turtures, cum accedunt, & cum suo tempore abeūt, Aristot. ¶ Columbæ & turt. octonis annis viuunt, Plinius vel ad annum octauum viuunt, scilicet quæ excæcatæ allectatrices aluntur, Aristoteles. Mares quidem fœminis minus viuaces videntur. *Vide* in Palumbe C. Columbæ & turt. herba quæ vocatur helxine annuum fastidium purgant, Plin. Aliquando ita debiles sunt vt manu capi possint, Liber de nat. rerum. Turtur & aliæ quædam aues, mali punici grano pereunt, Ælianus.

Peregrinatione. Vita longitudine. Morbus & remedys.

D.

Volant gregatim turtures & palumbes, cum accedunt, & cum suo tempore abeunt, Aristoteles. Turtur paulò plus lupo cicuratur, Albertus. Nulli auium est infesta, & ad omnium infestationes patientissima, Liber de nat. rerum, & Albertus ¶ De coniugali castitate palumbium & turturum Æliani verba recitauim Columba D. Mare vno contenta & turtur & palūbes viuit: nec alterum recipit, Arist. idem de columbis fertur. Post primum coniugem secundum nescit, vt fertur, Albertus. Mortuo vel capto marito solitaria siccis arborum ramis gemens ac tristis insidet, Liber de nat. rerum. Illud fetu &

De turturum moribus & ingenys. Coniugij castitate.

admiratione dignum est, quod traditur turturem amisso viduam marito, arborem viridem non petere: sed siccis ramalibus & truncis semper insidere, ac fluenta limpida ad potum turbidare, Grapaldus.

Cum quibus amicitiam colat, vel inimicitias gerat.

¶ Turtures gladiolum (iridis fructum) nidis imponunt, tanquam fascinationis amuletũ, & ad pullorum custodiam, Ælian. item comedit, Phil es. ¶ Turturem amat merula, Aristot. Cum turture amicitia columbæ intercedit, Ælianus. Turtures & psittaci amici sunt, Plinius. ¶ Turtur cum pyralide (Gaza ignariam vertit) pugnat. locus enim pascendi victusq́, idem earum est, Aristot & Plinius. Turtur odit pyralhdem (πυραλλίδα,) Phil es. nam quod apud eundem proxime ante legitur, Turtur odit pyrrham (πυῤῥαν) deprauate legi apparet. Turtur & luteus (chloreús, id est chlorion) pugnant occiditur à luteo turtur, Aristot. Cum turture coruus & circus insitas inimicitias gerunt. & turtur vicissim hostili odio ab vtroq; dissidet, Ælianus. Magna est naturarum familiaritas inter psittacum & turturem. nam hunc de omnibus amat ille. & contra. Quod mihi & item multis exploratum sæpe fuit. Sed Ouidij testimonium huc adferre pulchrum erit, ex epistola Sapphûs: *Et varijs albæ iunguntur sæpe columbæ: Semper & à viridi turtur amatur aue*, Ant. Mizaldus.

E.

Qua ratione capiantur turtures.

Turtures aliquando ita debiles sunt naturaliter, vt manu capi possint, Liber de nat. rerum. Turtures etiam excæcatæ allectatrices aluntur, Aristot. Ad hanc rationem aucupantur turtures, qui absolutè perfecteq; earum aucupium tenent, nec longissimè ab experimento aberrant, vt saltent, valdeq; suauiter præclareque canant: quorum auditu hæ delectantur, saltationisq; conspectu permulcentur, acceduntq; propius. aucupes sensim & pedetentim eò secedunt, vbi retium explicatorum positæ sunt insidiæ, in quas incidentes, capiuntur, captæ primum saltatione & cantiunculis, Ælian. Turtur tibia ac saltatione capitur, Orus 2 54. ¶ Turtures visco capiuntur. & sub arbore cuius ramis turturem alteram (allectatricem) insidêre viderint, Oppianus lib. 3 de aucupio. Et rursus, Turtures capiuntur cum siticulosæ ad fontem accesserint, prope quem venator arundinem erigit, pennis ad summum alligatis, quarum motus turtures admodum terret fugatq;. Sed alia turtur iampridem capta, in propinquo ponitur, qua conspecta cæteræ aduolitant, & retis tractu obteguntur. Turtures columbæ & aliæ aues quomodo capiantur retibus, Crescentiensis docet lib. 10. cap. 21. & rursus cap. 26. quomodo intricentur laqueis è pilis caudæ equinæ & alijs quibusdam.

Qua ratione tractandæ & nutriendæ sint.

¶ In septis villæ affixis nutriri possunt turtures, &c. Varro. Et rursus Merula apud eundem lib. 3 cap. 8. Turturibus, inquit, locum constituendum proinde magnum ac multitudinem alere velis Eumq́; item, vt de columbis dictum est, vt habeat ostium, ac fenestras, & aquam puram ac parietes, ac cameras munitas tectorio. Sed pro columbarijs in pariete mutulos, aut palos in ordine, supra quos tegeticulę canabinæ sint impositæ. Infimum ordinem oportet abesse à terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, a summo ad cameram ad semipedem, æque late mutuli à pariete extare possunt, in quibus dies noctesq́, pascuntur. Cibatui quod sit, obijciunt triticum siccum in centenos vicenos turtures ferè semodium, quotidie euerrentes eorum stabula, à stercore ne offendantur. Ad saginandum appositissimum tempus circiter messem. Etenim matres eorum tũc optimæ sunt, cum pulli plurimi gignuntur qui ad farturam meliores. Itaq, eorum fructus id temporis maxime consistit, Hæc ille. Turturum educatio superuacua est, quoniam id genus in ornithone nec parit, nec excludit. A volatura ita vt capitur farturę destinatur. eaq́, leuiore cura, quàm cæterę aues saginatur. Verum non omnibus temporibus. Per hyemem, quamuis adhibeatur opera, difficulter glisciт. Et tamen quia maior est turdi copia, pretiũ turturum minuitur. Rursus æstate vel sua sponte, dummodo sit facultas cibi, pinguescit: nihil enim aliud, quam obijcitur esca, sed præcipuè milium: nec quia tritico vel alijs frumentis minus crassescant, verum quod semine huius maxime delectantur. Hyeme tamen offæ panis vino madefactæ, sicut etiam palumbos, celerius opimant quàm cæteri cibi. Receptacula non tanquam columbis, loculamenta vel cellulæ cauatę efficiuntur, sed ad lineam mutuli per parietem defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt prætentis retibus, quibus prohibeantur volare, quoniam si id faciant, corpori detrahunt. In his autem assidue pascuntur milio, aut tritico. sed ea semina dari nisi sicca non oportet. Satiatq́, semodius cibi in diebus singulis vicenos & centenos turtures. Aqua semper recens & quam mundissima vasculis, qualibus columbis atq; gallinis præbetur. Tegeticulæq́, mundentur, ne stercus vrat pedes, quod tamen & id ipsum diligenter reponi debet ad cultus agrorum, arborumq́;, sicut & omnium auium, pręterquam nantium. Huius auis ætas ad saginam non tam vetus est idonea, quàm nouella. Itaq, circa messem, cum iam confirmata est pullities, eligitur, Columella. Columbarij cellæ duo subiecta cubicula fiant. Vnum breue, & propè obscurum, quo turtures claudi possint, quos nutrire facillimum est. Nam nihil expetũt, nisi vt æstate, qua sola maxime pinguescunt, triticum, vel milium mulsa maceratum semper accipiant, Palladius. Turtures impinguantur tum milio tum panico, atq; potu largiore, vt anates, oblectantur, Didymus. Aucupes Lombardiæ, præcipue Cremonæ, tota æstate turtures feras retibus capiunt, & in domunculam quæ lumen habeat includunt eisq́, dant continuè aquam puram, & milij quantum sumere voluerint: & ferè vsq; ad hyemem vel partem (maiorem) autumni exactam seruant. atq; ita quingentas & mille quandoq, congregant quæ mirifice impinguantur. sic saginatas optimè vendunt, Crescentiensis.

¶ Turtu-

¶ Turturum quę domi saginantur stercus seruatur ad agrum colendum, Varro.
¶ Turtur aduentu suo vernum tempus prænunciat, Albertus.

F.

¶ Turtur pinguior in cibis probatur, Grapaldus. *Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebit, Et De alicocleas tibi habe: perdere nolo famem*, Martialis. Turtures autumno magis conueniunt in cibo, quòd eo tempore solum reperiantur, Arnoldus Villanou. Edi debent postridie quàm occisæ fuerint, & antequàm annum ætatis transegerint, Elluchasem. Comedi debent à nece ipsarum duodecim horis hyeme vt scribit Auenzoar vel potius horis 24. pòst, vt Isaac, Ant. Gazius. Turtur carnes habet siccas & calidas, Albertus. Caro eius calida est vsq; ad tertium (aliàs secundum) gradum, & sicca licet habeat humiditatem quandam superfluam veteres difficulter concoquuntur, & crassum ac melancholicum sanguinem generant, Mich. Sauonarola. Turtures calidæ sunt, & siccę admodum. quare non probantur nisi pulli, & qui iam prope sunt vt euolent, Elluchasem. Turtur bene alit & bonum succum generat, Arnoldus. Ex turture alimentũ laudabile est, & neq; tenuius quàm par sit neq; crassius, Galenus. Auicenna laudauit carnes turturum præ cæteris, siue quòd respexit vim illam qua ingeniũ confirmare creduntur siue quia in regione ipsius meliores quàm alibi reperiuntur, Recentior quidam cuius nomẽ nobis excidit. Sed Auicenna hæc scribit de aue *duraz* vel *durage*, quã Francolinum vulgò dictum Bellunensis interpretatur, nõ turturem vt alij quidam indoctiores: à quibus & Fiera Mantuanus in poemate de alimentis ea tribuit turturi, quæ aui *durage* Auicenna adscripsit, vt intellectum confirmare, genituram augere. De turture quædam quod ad nutrimenti rationem, ex Galeno & Elluchasem medicis recitauimus in Columba & Palumbe. Alexander Benedictus tempore pestilentiæ turtures ac palumbes in cibo laudat. Psellus turturem damnat. Archigenes apud Galenum in libro de comp. sec. loc. inter cibos stomachicis vtiles numerat. Arnoldus in lib. de conseru. sanit. ijs quos hæmorrhoides vexãt interdicit. Turtur, vt docet Isaac in v. d. c x v i. domi per aliquos dies ali & (modicè) saginari debet priusquam in cibum veniat, vt sic nimia eius siccitas temperetur & sic tutius poterunt assari. si verò macrę fuerint elixas edere præstabit, Ant. Gazius. Turtures & palumbes tympanicis apud Trallianum permittuntur: item colicis apud Aetium palumbi, & turtures altiles. ¶ In perdice & attagena & in turture (condimentum:) Piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies, Apicius.

Mento ex turture.

G.

Dysentericis in cibo turtures mirè prodesse dicuntur. vtpote ventrem sistentes sed efficacior ad hoc ipsarum sanguis habetur, Grapaldus. Columbarum, turturum, palumbium, perdicum sanguis oculis cruore suffusis eximiè prodest, &c. Plinius. *Vide* plura in Columba *G* cum de hoc remedio, tum ad sistendum sanguinem qui ex cerebri membranis erumpit. Sanguis turturis calidus destillatur super aurẽ contritam & dolentem, Auicenna. ¶ Adeps galli cum adipe turturis, si detur in cibo alicui pondere quadrantis drachmę occidet & tineas, Rhasis. ¶ Turturis fimum albugines extenuat, Plinius. cũ melle albulam curat, Kiranides. Ad summam leuitatem tritum & cum melle Attico aut etiam alterius generis, dummodo optimo & despumato mixtus, leucomata oculorum potenter extenuat, Marcellus. Ex mulso coctum, & ceroti modo ventri ac renibus laborantis impositum, efficaciter prodest, Idem. Difficulter mingentibus auxilium admodum probatum. Turturis stercoris drachmã tritam da ieiuno bibendam cum melle, tribus diebus, Nic. Myrepsus. Cum rosco solutum & inunctum matricem sanat, Kiranides. Turturis stercus vstum ex mulsa præbeto calculosis lapides enim per vrinam exturbat, Galenus Euporiston 3. 273. Idem vsus ex columbæ stercore à quibusdam mirè prædicatur. Turturis fimum in mulso decoctum, vel ipsius decoctę ius prodest contra calculos & alias difficultates vesicæ, Plinius. Stercus *zezar*, id est sturni (Latinus interpres malè vertit *turturis*) oryza pasti, impetigines abstergit, Serapio. *Vide* in Sturno.

Remedia ex turture. Sanguine. Adipe, fimo.

H.

¶ *a.* Turtur a voce nominatur, Isidorus. Albertus vbi ex Aristotele turdorum speciem tertiam memorat, turturis eam speciem esse scribit, cum turdi scribere debuisset. Sed Auicennæ etiam interpres pro turdo turturem habet, vt citat Aggregator. ¶ Τρυγὼν Grecis etiam per onomatopœiam ἀπὸ τοῦ τρύζειν, à sono dicitur. Est autẽ τρύζειν secundum Grammaticos γογγύζειν, ψιθυρίζειν, λεπτὸν ἦχον ἀποτελεῖν, ἀσήμως λαλεῖν, & propriè de voce turturum vsurpatur, (metaphoricè verò in iam dictis significationibus, Scholiastes Homeri.) *Vide* suprà in *C.* Τρύζειν, hoc est *Tryssare* ab Græcis dicitur ad inani obstreperaq; verborum multitudine: vnde cornuatur etiam *trygon*, id est turtur, Cælius. Et rursus, Τρύζειν vocem exprimit asperiusculam, vnde inflectitur trygon, ex Eustathio. Cæterum τρυγὼν piscis marinus radio in cauda venenato, quem pastinacam Latine dicimus, etsi recentiores quidam (vt Diuus Ambrosius) turturem verterunt: non a voce, sed forsan παρὰ τὸ τρύειν ἢ τρύχειν dictus fuerit, quæ verba βλάπτειν καὶ κακοῦν, hoc est nocere & affligere interpretantur. Apud authores semper fœmininũ inuenio τρυγὼν, vt apud Etymologum etiam in verbo τρύζειν, quamuis ibidem τοῦ τρυγόνος masculinum legitur, mendosè vt iudico. Τρυγῶνες, (malim τρυγὼν oxytonum,) τρυγόνας, Hesych. & Varinus. Τετρῆες, τρυγῶν, Hesychius. Ἡ δ' ἔντρυγ καὶ τρυγόνες, Hesychius & Varinus. Τρυγωτήρ, ὁ τρυγῶν, Varinus sed legendum τρυγῶν vltima circunflexa,

Etymon.

vt sit participium à verbo τρυγάω, quod vindemiare significat. Κερκώπη animal est simile cicadæ & trygonio, (τρυγονίῳ) Athenæus lib. 3.

¶ Epitetha. Turtur aena Vergilio, sicut & palumbes eidē. Castus, Authori Philomelæ. Cereus, Martial. lib. 5. (Cereos puto turtures appellari à Martiale, quę deplumati, cutem pinguedine flauam habent: in plumis enim nihil appparet cereum, Ioannes Sturmius in quadam epistola.) Niger, Ouidio epist. 21. Item Raucus & Pudicus apud Textorem.

¶ Τρυγὼν piscis marinus aculeo venenato: χρὴ ἡ τῶν γυναικῶν μῖξις, καὶ συντρυγῶσις, Hesych. & Varinus. Turturem piscem Robertus Stephanus *trutam (tructam)* interpretatur, sed authorem non adfert. ¶ Turturis appellatione sanctus intelligitur spiritus, vbi de magnis & occultioribus mysterijs agitur, quæ capere haud possunt multi, Origenes Homilia 2. interprete D. Hieronymo. Τρυγονῶσι τὴν ᾠδὴν, Aristoph. ἡσύχως κλαίουσι, Suidas.

Icones. ¶ Mulierem lactantem ac bene nutrientem pictura expressuri Ægyptij turturem pingebant. sola enim inter omnes volucres hæc dentes ac mammas habet, Orus. sed hoc de vespertilione verum est, non de turture. Iidem hominem saltatione tibiarumq; cantu gaudentem notantes, turturem pingunt. hæc siquidem tibia & saltatione capitur, Idem.

Trygon nutrix Æsculapij. ¶ Ladon relicta æde Erinnyos, ad dextram præterfluit Æsculapij pueri templū, vbi monumentum extat Trygonis quam nutricem Æsculapij fuisse perhibent, Pausanias in Arcadicis.

¶ *b.* Scōpes turturibus & palumbis similes sunt, Ælian. Ortygometram Alexander Myndius ait magnitudine turturis esse, Gillius ex Athenæo nimirum. Genæ tuæ sicut turturis, Cant. 1.

¶ *c.* Vox turturis audita est, Cant. 2. Ἄειδον κόρυδοι καὶ ἀκανθίδες, ἔστενε τρυγών, Theocritus Idyl. 7. Et turtur tudum vbi ponat, Psalm 83. Turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini, Hierem. 8.

Ægyptij cur à turture abstineant. ¶ *f.* Ægyptij (vt scribit Porphyrius lib. 4. de abstinendo ab animatis) multa curiosè obseruabant, & inter cætera turture etiam abstinebāt. ἱέραξ γὰρ ἐφαπτομένης πολλάκις τὸ ζῷον συλλαβὼν, ἀφίησι, μισθὸν ἀποδιδοὺς μίξεως σωτηρίαν. Itaq; ne in talem (ab accipitre dimissum) turturem imprudentes inciderent, genus eorum vniuersum in cibo vetuerunt.

De oblatione turturum. ¶ *h.* Turtur aut columba in vetere Testamento quomodo offerri iussæ sint, *vide* in Columba *h.* Turtures quomodo offerendæ Domino, Leuitici 1. Si pauper est, olei sext. duosq; turtures, Leuit. 14. Qui patitur fluxum seminis, &c. die octauo offerat duos turt. Ibid. 15. Octaua autem die offeret duos turtures, Num. 6. ¶ Turtur adhibita est fœderi pangendo, Geneseos 15. Moloch fuit imago concaua, habens septem conclauia. vnum aperiebant similę offerendæ, alterum turturibus, &c. Munsterus in Tophet. ¶ Auditum est albas turtures sæpe apparere, easdemq; cum Veneri & Cereri, tum verò Parcis & Furijs sacras esse, Ælianus. Sed placet Vrsidio lex Iulia. *tollere dulcem Cogitat hæredem, cariturus turture magno, Mulorumq; tubis, & captatore Macello*, Iuuenalis Sat. 6. id est, non vult esse adulter & sine vxore, vt hæreditatem eius alij donis ambiant.

Prouerbia. Turture loquacior. Turturē psallere. ¶ Prouerbium Turture loquacior, (cuius meminit Eustathius) iam supra expositum est in C. Turturē psallere, Τρυγόνα ᾄδειν, de ijs vsitata parœmia qui malè & ineptè canerent. ἐπὶ τῶν φαύλως τι ψαλλόντων, (forte ψαλλόντων) nimirum à verbo τρύζειν, quod de turturum voce in vsu est, (& ad indecoram aut nimiam in homine loquacitatem transfertur,) vt in illo, Μὴ μοι τρύζητε, Suidas. Erasmus huius prouerbij non meminit.

DE CONTILO, CORAPHO, CORCORA, ET CORINTA.

Contilus. Contus. CONTILVS, κόντιλος, genus auis, vel coturnix: item serpentis nomen, Hesych. & Varinus. Si pro serpente accipias iaculum significare videtur, qui Græcis etiā acontias dicitur, quod iaculi instar in hominem se vibret. Est & κοντὶς auis, quæ aliàs sycalis, id est ficedula dicitur. Apud Eustathium in Odysseæ ρ. scribitur contylus per υ. Colaphum (inquit) Attici *condylum* vocant: contylus verò genus est auis.

Coraphos. ¶ CORAPHOS, κόραφος, auis quædam, Hesych. & Varinus.

Corcora. CORCORA, auis (quædam) Pergæis sic dicta. Κόρκορα, ὄρνις, Περγαῖοι, Hesych. & Varinus.

Corinta vel Cornica. CORINTA, (aliàs Cornica) auis maxima est in Oriente, quæ ferè ad magnitudinem pulmonis vaccæ (pulmonē) habet mollē, & multo infusum sanguine, ideoq; multò plus quam aliæ aues bibit, paucas & paruas habet plumas & pennas, Albertus Plinium citans, apud quem nihil tale inuenitur.

DE CORNICE.

A.

Cornix coruini generis species. CORNIX auis est generis coruini, Albertus & Theon in Aratum. Aristoteles etiam coruini generis aues nominans, videtur intelligere coruum, cornicem, graculos & huiusmodi. *Oreb* Hebraicè coruus est. quæ vox cum coruis etiam cornices & genus omne coruinum comprehendere videtur. *Manchar algarab*, id est rostrum cornicis, Bellunens. *vide* in coruo *A*. In trilingui Dictionario Seb. Munsteri

Munsteri *kurka* בירבא, Chaldaica (vt coniicio) vox pro cornice scribitur *Kaath*, קאת, Septuaginta pelecanum vertunt, vulgata æditio onocrotalũm Thalmud hæc auis (teste R. Dauid Kimhi) alio nomine קיק, *kik*, vocatur, quæ auis sit solitaria & loca maritima incolat. Iudæi vulgò *kra* (id est cornicem) interpretantur, P. Fagius. Auicennæ interpres *algadem* & bubonem pugnare scribit, vbi in Aristotelis historia anim. legimus cornicem & noctuam pugnare. Albertus etiam alicubi pro cornice *gudez* vel *gaudes*, nimirum ex Auicennæ interprete, reddere videtur. Aues quædam ingluuiem non habent, vt κολοιὸς, κόρα ξ καὶ κορώνη, Aristoteles. vbi Albertus, Coruus (inquit) & auis quæ *gudez* vel *gaudes* vocatur, quæ secundum quosdam est falconum genus. Ego non falconum generis auem hac voce significari, sed cornicem aut graculũ hoc in loco ex collatione contextus Græci animaduerto. magis tamen ad cornicem animus inclinat, vt graculi nomen omissum sit. Cornix in Libro de nat. rerum etiam *koku* dicitur. Rursus Albertus in Aristotelis historiæ anim. 6, 6. scribens, pro cornice ponit *hachoac*. & alibi *karyme* (quam vocem apparet à Græca κορώνη corruptam. nam eo loco Aristoteles scribit cornicem deuorare eiecta à mari) inquit animal est quod quidam vocant *hacham*. Idem alibi vbi Aristoteles cornicem habet, monedulam ponit: & alibi cum coruo eandem (cornicem) confundit. Borosius, id est auis corone, cornix, Kiranides. *Xercula*, id est cornix auis, Syluaticus. ¶ Græcum nomen κορώνη est, & vulgate hodie κουρούνα vel κουρούνα. ¶ Italica, *cornice, cornacchia, cornachio, gracchia*. Hispanicum, *cornéia*. ¶ Gallica, *corneille, graille, graillat*. ¶ Germanicum Kräe vel Kräye/ Krahe/ Haußkräe/ Schwartzkräe/ Winterkräe. ¶ Anglicum *a crowe*. Illyricum *Wrana*.

B.

Cornices in Britannia abundant, Cardanus. Cornicum atq; coruorum infinita copia est, in quodam monte Africæ à coruis nomen habente, qui patrio nomine *Cunagel, Gherben* appellatur. Author descriptionis Africæ lib. 3. Totæ nigræ sunt, media magnitudine inter monedulam & coruum, Turnerus. Erat in vrbe Roma hæc prodente me equitis Romani cornix è Bætica, colore mira admodum nigro, Plinius. ¶ Solent Rhodigini mei (inquit Ludouicus Cælius) perelegans vsurpare prouerbium, vbi rarenter quid admodum & ferè nunquam obtingere volunt significare. dicunt enim perinde esse infrequens, ac sit alba cornix. ceu ferè non visatur auitij id genus albicãs. Nam & M. Tullius Familiarium epistolarum septimo, ipsum hoc innuisse videri potest: Quod, inquit, quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre. Cæterum scitu condignum est, visam temporibus meis, dum ista proderem, duorum ferè stadiorum spacio à patriæ (Rhodigij) mœnibus, cornicem albam, capite nigricante sicuti cæteris, alarum apicibus in rubedinem vergentibus. nec erat expressus candor, sed liuens aliquo modo. Fuit ea mensibus aliquot omnibus conspicua, non parum multis ad insolentem speciem ad spectaculum confluentibus. Quin & nonnullis abiit res ea in prodigium: quòd post eam visam, loco nunquam fuisset pax tumentibus tunc perniciosissimis bellorum procellis, ac latius grassante ferri licentia, &c. Hæc ille. In domo Ludouici Patauini Cardinalis cornix alba visa est, Niphus. Perottus quoque cornicem albam à se visam testatur. Peculiare Hispaniæ esse Posidonius asserit, vt nigræ ibi sint cornices, Strabo. ¶ Cornix pro ingluuie gulam habet patentiorem propius ventriculum, Arist. & Plinius. Est hæc auis, vt obseruaui, rostro, cruribus & toto corpore vndiquaq; nigerrima, ita vt præ nigredine splendeat, & ad lucem obuersa quasi Indicum colorem, id est nigrum subcœruleum referat. Superiore rostri parte barbulas quasdam veluti setas emittit circa palpebras, aliquando etiam inferius, nigra quædam veluti granula minima habet.

Quæ regiones cornicibus abundẽt.

Cornices totæ nigræ.

De cornicibus albis visis.

Descriptio cornicis.

C

De cornicum cibo. Cornices circa vrbes præcipuè versantur, Wottonus. item circa domos & sterquilinia. Omniuoræ sunt, littora petunt, & quæ vnda eiecerit animalia tangunt, Aristot. Carnes, pisces & grana interdum vorant, circa littora maris & ripas fluminum multum versantur, vt ea animalia quæ vnda eiecit, tangant, Turnerus. In Britannia ingens copia est cornicum: quoniam in pabulo humido illic vermes multi abundant. vbi enim pabulum, ibidem animalia sunt quę eo vescuntur atq; immodicè tunc multiplicantur, cum vbiq; abundauerit, Cardanus. Cornix nucibus in cibo gaudet, Liber de nat. rerum. Baccis oliuarum vescitur, Io. Vrsinus. ¶ Aues quædam ambulant (non currunt, nec saliunt,) vt cornices, Plinius. *Incessu.* ¶ Cornix vel coruus κράζειν vel κρώζειν dicentur, a vocis asperitate, Varinus in E λακέρυζα. *Voce.* Et alibi, Κράζειν de coruo, de cornice κρώζειν dicitur. Sed contrà fortè legendum, vt κρώζειν cornicum sit, 10 & κράζειν coruorum. nam Pollux τὰς κορώνας κρώζειν scribit: & Euphorion apud Athenæum, Τ... πεύτε κρώζουσα κορώνη & Aratus, πολλὰ κρώζουσα, de cornice & Hesiodus, Μή τοι ἐφεζομένη κρώξῃ λακέρυζα κορώνη. *Ne fortè insideat cornicans garrula cornix*, vt Erasmus Roterod. interpretatur. Φιλόσοφοι γὰρ ἐπικρώζουσι κορῶναι, Aristoph. in Equitibus. *Crocituq; graui pluuiam increpat vsq; morantem*, Politianus in Rustico. Cornix & ipsa voces humanas imitatur. Papinius in Syluis, *Quæ refert iungens iterata vocabula cornix.* Omnes tamen ferè codices *perdix* habent: quod etiamnum legi posse ipse crediderim propter perdicis fabulam Ouidianam. Adde quod Serenus illam *garrulam* appellat, id est canoram. Cornicem verò vocalem inueniri & nos liquido scimus, & Plinius locupletissimus testis accedit in decimo sic scribens: Nunc quoq; erat in vrbe Roma, hæc prodente me, equitis Romani cornix e Bætica, primum colore mira admodum nigro, deinde plura contexta verba exprimens, & alia atq; alia crebro addiscēs, 20 Grapaldus. Cornices præter carnem etiam alio pabulo vtuntur. atq; duritiem nucis rostro repugnantem, volantes in altum in saxa tegulasve iaciunt, iterum ac sæpius, donec quassatā perfringere queant, Plinius. Super frondibus arborum nidulantur, Turnerus. ¶ Cornices eodem secum inuicem modo naturaliter coeunt, quo homines, Orus. Palàm non coeunt, Volaterranus ex Æliano. vbi Politianus vertit, Cornices non videat quispiam licenter misceri ac temere. Gillius verò, Societatem non temere instituūt, quam tamen vbi semel inierint, fidem inter se mutuam seruant amanter. Ego Politiani translationem præfero. nam Græcè legitur: Οὐκ ἄν ἴδοι τις μιγνύμενα ταῦτα τὰ ζῷα ἀνέδην καὶ ὡς ἔτυχε. nec aliud ad hanc sententiam pertinens addit. *Coitu.* ¶ Fœtus earum post solstitium accidit, Plin. Cornix gemina solet oua (oua picta, Albertus, vt picæ & passeres) parere, ex quibus mas & fœmina plerunq; gignuntur, rarius ex vtroq; mas aut fœmina nascitur, Orus. *Partu.* Cornicum fœminæ tantum incubant, assidueq; 30 in opere perseuerant. mares his cibum suggerunt, pascuntq; incubantes, Aristot. Idem corui faciunt, *Incubitu.* vt generis hoc potius proprium sit quàm speciei, Albertus. Cornicum pulli ouis non ad caput ruptis, vt cæterarum auium, sed retrorsum, pedibus primum prolatis, excluduntur, Oppianus. Hylas tradit cornices a cauda de ouo exire, (& alias quasdam aues quarum grandiora sunt capita,) quoniam pondere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent, Plinius. *Fœtu.* Cornix cæcos pullos excludit, Aristot. ex quo caussam retuli in Columba C. Cùm pullos pascit, assidue cursitat, Gillius. Pullos quidem, vt audio, non prius solent, pascere, quàm plumis vestiri incipiant, vt & aliæ pleræq; aues, quæ volaces magis quam pulueratrices sunt. hæ enim per se edunt. *Cura circa pullos.* Cornices fœtum etiam iam volantem, diu sequuntur & pascunt, Albertus. Non cuculum modo in alienis nidis parere quidam putant, sed etiam auem rapacem asturi (accipitri) similem, in nido corniculæ, Albertus vbi ex- 40 ponit locum Aristotelis de hist. anim. 9.29 nihil autem tale Aristoteles habet. sed alibi docet cuculum à quibusdam accipitrem existimatum. ¶ Cornices & corui toto anno manent, Demetrius Constantinop. Ab Arcturi sydere ad hirundinum aduentum notatur cornicē in Mineruæ lucis templisq; rarò, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis, Plin. *Peregrinatione.* Cornix vulgò a Germanis quibusdam *hyberna* cognominatur, Winterkräe, quòd hyemis nuncia sit. nam æstate ingruente auolat, Tappius. Ego apud nos cornices simpliciter dictas, vel domesticas audio non migrare: sed genus carū cinereum. cui a nebulis nomen apud nostros. Cornicum ductu quomodo migrent ciconiæ quum maria transuolant, & in Asiā collecto agmine pergunt, recitauimus in Ciconia D. ¶ Cornix natura est calida, Theon in Aratum.

Vitæ longitudine. ¶ Cornicis vita longissima: vtpote cui nouem nostras ætates dedit Hesiodus. Hinc Iuuenalis de Nestore ætate polychronia longæuo, *Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.* Hinc ἐννεάγηρος κορώνη apud 50 Aratū, quòd nouem ætatum annos viuat. vel nouem pro multis accipiendum poeticè, vt sit πολύγηρος, vti Theon interpretatur. Et cornicibus omnibus superstes, Martialis. est autem hyperbole prouerbialis de vehementer annosis, ab auis huius prodigiosa viuacitate sumpta. *Seu natura diu parem Cornicis vetulæ temporibus Lycen*, Horatius 1 Carm. Cornix centum iuxta Ægyptiorum morem computatis annis viuit. cōstat autem Ægyptiacus annus quatuor vsitatis & cōmunibus annis, Orus. Viuit vsq; ad annos quingentos Kiranides. Hesiodi versus de ætatibus cornicis, cerui, corui & phœnicis, & veteris cuiusdam innominati authoris interpretationem (quæ inter poemata Maronis circunfertur) recitaui in Ceruo C. Hesiodus cornici nouē (Pisthetærus in Auibus Aristophanis quinq; tantū) nostras tribuit ætates, (γενεὰς) quadruplū eius ceruis, id triplicatum coruis, Plin. coruus vere (vt canit Hesiodus) nouies excedit phœnix, phœnicem decies Nymphæ. Sed quid per γενεὰς Hesiodus intellexerit, annum ne tantum, vt Cleom-

Cleombroto Lacedæmonio placet apud Plutarchum in libro de oraculorum defectu: an, vt Heraclitus vult, annos triginta: an octo & centum, vt alij quidam, (qui non ἡβώντων, sed γηρώντων apud Hesiodum legunt,) an nonaginta sex, vt vetus Hesiodi carminum interpres sentit, ambigitur, vt Plutarchus pluribus disserit sed magis inclinat animus γενεὰν pro anno vno accipi, quòd intra id spacium generentur & perficiantur) nõ omnia tantũ quę terra profert, sed etiã homo in vtero & vt annus vnus dicatur γενεὰ, id est ætas, quo tota deinceps hominis vita & ætas mẽsuratur ita vt vnitas etiã numerus appellatur, qui numerus proprie non est, sed aliorũ numerorũ mensura prima. Quòd si ætatem pro anno vno accipias, cornicis vitam nouem annorũ faciemus corui, triginta sex. corui, cẽtum & octo phœnicis, nongentorum & septuaginta duorum nympharum deniq; nouies mille septingentorum & viginti. Cornicibus 10 viuacior, Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς, prouerbium ab Erasmo recensetur de vehementer annosis. Huc pertinet (inquit) quòd philosophus ille moriens, cornicibus inuidisse legitur longęuitatem, quam natura negasset homini. Synesius in epistola quadam, Εἰκὸς δὲ κορώνης ἐνιαυτοὺς ἄρξειν παρ' ἡμῖν τὸν δικαιότατον. id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis imperaturum esse. Corui ante solstitium generant iidem ægrescunt sexagenis diebus, siti maximè, antequam fici coquantur autumno cornix ab eo tempore corripitur morbo. Cornix in solstitio morbo corripitur, Author libri de nat. rer. Scabiem & lepram patitur, Porphyrius libro 3. de abstinentia ab animatis. Cornix si inciderit in comesæ à lupo carnis reliquias, moritur, Ælianus & Philes. *Morbi.*

D.

Cornices nucum duriuam si rostro perfringere nequeant, in altum volantes, in saxa & tegulas 20 iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatas perfringere valeant, Plinius. Imitantur etiam sermonem humanum, vt in C. scripsimus. ¶ Cornicum fœminæ tantum incubant, assiduęque in opere perseuerant. mares his cibum suggerunt, pascuntque incubantes, Aristot. & Plinius: vt & corui, Albertus. Cornix aliquandiu pullis suis prouidet: & iam volantes pascens ipsa comitatur: cùm cæteræ postquam enutriuerunt pullos, nihil amplius curent, Aristoteles & Albertus. Sola cornix volantes pullos aliquandiu pascit, Plinius. Author libri de natur. rerum idem scribit de aue *kokus*, quam iccirco non aliam à cornice esse conijcimus. Cornix etiam volans (malim, volantes) pullos suos pascit, Orus. *De cornicum moribus & ingenio.* *Cura circa fœtus.*

¶ Palumbes (vt turtures etiam & columbæ) coniugium seruant, nec mas a fœmina, neque hæc a mare relinquitur ad exitum vsque vitæ. quod corui etiam, cornices & graculi faciunt, Athenæus ex Aristotele. Coróne siue fœmina siue mas si moriatur, coniux alter viduus permanet, Kiranides & Athenæus. Cornices inter se fidissimæ sunt, mira his castitatis & matrimonij cura, haud palàm coeuntibus (Amanter mutuam inter se fidem seruant, cùm semel societatem inter se coierunt, quam non temere ac licenter inter se instituunt, Gillius ex Æliano. *vide* in C.) extincta consorte, alteri viduitas impolluta. quare & inter hymenæos (post Hymenæum, Politianus) pro concordiæ pudicitiæque felici auspicio inuocatur. In augurijs quoque vna ex his visa fortunatissimum putant, Volaterranus ex Æliano. Ego fortunatum hoc auspicium esse apud Ælianum non legi. & si legeretur apud eum, non approbarem. nam Orus in Hieroglyphicis ita scribit. Cùm vni cornici occurrerint homines, augurantur præsagium sibi hoc esse viduæ vitæ, quòd scilicet animali viduam agenti vitam obuij facti fuerint. Cælius hunc locum transferens simpliciter reddit, Cornix solitaria visa ostentum veteribus faciebat. Sed melius Politianus, Qui sedes auium (inquit) & volatus obseruant, inauspicatum esse captantibus 40 auguria dicunt, vnius tantum cornicis obsequium. Plura leges infra in *H a*. Cornix gemina solet oua parere, ex quibus mas & fœmina gignuntur. vbi verò, quod rarò tamen accidit, vel duo mascula, vel duo fœminea oua pepererit, mares fœminis connubio iuncti nunquam ad alteram diuertunt cornicẽ: ac ne ipsa quidem fœmina, quoad viuit, ad alterum marem. sed disiuncti, soli deinceps semper degunt, Orus in Hieroglyphicis magis autem conueniret, vt cum ex duobus ouis alter mas, altera fœmina gignitur, genitæ cornices connubio inter se iungerentur, quam cùm vterque mas aut vtraque fœmina generatur, sed Græcus etiam codex sic habet, vt Mercerus interpres Latinus transtulit. Græci quidem (inquit idem Orus) in hunc vsque diem, ob tantam harum auium concordiam, in nuptijs ignorantes verbum illud vsurpare solent ἐκκορὶ, nimirum κορὶ cornicem appellantes. Memini ego audire ex amico quodam qui ruri habitabat, se per annos decem aut amplius cornicum coniugium, 50 id est marem & fœminam, certo anni tempore aliquandiu quotidie ad domum suam aduolantes, vt cibum ipsis expositum caperent, obseruasse. ¶ Cornices verbenacam supinam nidis imponunt vt blattas abigant, Zoroastres in Geoponicis contra fascinum nidis suis imponunt aristereona, Ælianus. *Coniugij fide & castitate.*

¶ Cornix dux est auium, Io. Vrsinus. Ciconijs cum maria transuolant, & in Asiam collecto agmine pergunt, duces se præbent, vt scriptum est in Ciconia *D*. In eiusdem Ciconiæ historia capite tertio, pugnam ciconiarum & pelecanorum aduersus cornices, coruos, vultures, aliasq; carniuoras aues descripsimus ex Kiranide. Amicæ sunt aues cornix & ardeola, Aristot. Plinius & Ælianus. Mustela cornicis oua pullosq; violat, Aristoteles nidos sæpe diripit, Perottus. Cornix valde infesta est auibus rapacibus & ideo interdum dilaceratur ab eis, Albert. Horribiles (rapaces nimirum) aues tanquam suos hostes impugnant. sed illæ frequenter cum impugnantibus multum detulerint, tandem impatientia victæ lacerant importunas, Author libri de nat. rerum. Cornix, pica, monedula & huiusmodi aues, apud *De Sympathia vel antipathia cornicum cum reliquis animalib.*

nos cum aquila pugnant, quoniam aquila comedit eas, Albert. Cornices quomodo eludant aquilas & aliquando deplument, *vide* in Aquila *D* ex Æliano. Inimicitiæ intercedunt cornici cum circo, Ælianus. Cornix ouis columbæ insidiatur, vt ea dissipet & exugat, Author libri de nat. rer. A cornice (auis) tympanus nomine occiditur, Arist. In morte Kokis auis, aues omnes cum dolore suauiter vociferantur, Author de nat. rer. Cornix cum noctua dissidet. cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cùm non clarè interdiu noctua videat. noctua contra oua cornicis noctu exedit estq́; altera interdiu, altera noctu potentior, Arist. & Ælianus. Cornices & noctua dissident, Plinius inexpiabili bello, Ælian. Interpretes barbari quidam bubonem (vel noctuam) & monedulam, vel bubonem & coruum, pro noctua & cornice ex Aristotele reddiderunt vel incendulam & bubonem, corrupto incendulæ nomine pro monedula. Aliud noctua sonat, aliud cornix: Ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται, prouerbium de iis qui inter se non consentiunt, ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις οὐ συμφωνούντων, Suidas. Apostolius addit, καὶ ἐριζόντων τοῖς κρείττοσι. Accommodari potest) inquit Erasmus) vel ad eos qui decertant cum longè præstantioribus: vel ad illos inter quos ob morem ingeniúmq; pugnantiam, minimè conuenit. Siue cùm est alius alio longè facundior. Quemadmodum enim auem etiamsi non videas, tamen è cantu licet dignoscere: ita stilus diuersus prodit pseudepigrapham. Nullum enim est autorum genus, vbi non reperies notha quædam & subditicia τοῖς γνησίοις admixta, Erasmus. Noctuam inter cornices esse vulgò Germani dicunt, Ein Eule vnder einem Hauffen Krähen / quum stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos: quale Latinum illud prouerbium est, *Asinus inter simias.*

Aliud noctua sonat, aliud cornix.

E.

De ratione capiendarum cornicum.

Multę magnæ aues capiuntur magnis virgulis inuiscatis, præcipuè corui & cornices, cũ auxilio gũmi (*gimmi*, id est noctuæ) hoc modo. In iis locis quos frequentare solent aues, truncatur ramis arbor aliqua, quæ ab aliis arboribus multũ distet. sed aliqui rami frondibus nudati relinquũtur in ea. vel perticę aliquę super eã ponuntur. his leuiter infiguntur virgulæ magnæ visco illitæ. gimmus in terra ponitur, in loco parum eminente, vt facilius ab auibus volantibus videatur: quem cum aues viderint circunuolitant, & volando defessæ in arborem visco litam se recipiunt, vnde in terram decidunt. Eas auceps pertica persequatur & occidat. nam si manibus caperet, læderetur ab eis, Crescentiensis 10,27. Et rursus cap. 28. Capitur (inquit) cornix delectabili quodam modo Cornix capta duobus perbreuibus palazolis (lignis, bacillis) ad principium alarum annexis, supema in terram firmatur. clamat illa & fugere conatur: aduolant aliæ iuuandi animo, ex quibus illa proximam rostro & vnguibus correptam detinet, quæ sic detenta facile capitur. Eodem modo aiunt agegazas (picas) capi posse. Memini me aliquando cornices manu cepisse, cùm inter carnes nucem vomicam tritam miscuissem, Cardanus. Sunt qui vt cornices & graculos alliciant, cum viuis allectatricibus carent, pelles occisarum materia aliqua farctas, vt viuentium speciem referant, exponant.

Prognostica tempestatum ex cornicibus.

¶ *Mutant cum tempestatibus vnà Rancisonos cantus cornicum secla vetusta, Coruorumq́; greges, vbi aquam dicuntur & imbres Poscere, & interdum ventos aurasq́; vocare*, Lucretius. Ὑετόμαντις ὅτε κρώξῃ κακοφώνη, Euphorion apud Scholiasten Nicandri. id est, *Cum pluuiæ vates cornix crocitauerit. Antequam stantes repetat paludes Imbrium diuina* (præscia) *auis* (cornix, Acron) *imminentum*, Horatius Carminum 3,27. Domum ædificans imperfectam ne relinquito, ne insidens illi garrula cornix crocitet, Hesiodus. hoc est ne tempestas & pluuia ingruens sic imperfectæ noceat. vox enim cornicis tempestatis signum est, Moschopulus. sed alii aliter interpretãtur. *vide* infra in *h.* inter prouerbia. Magnum tempestatis signum est cornix noctu canens, Aratus. vbi Theon Scholiastes, Vox eius noctu acuta signum est tempestatis. Si nocturna tibi cornix canit, Auienus Arati interpres. Si coruus, cornix, graculus, crepusculo vespertino vocales sint, tempestatis aduentum prædicunt, Ælianus. Tum vespertinum cornix longæua resultat, Auienus. Quum terrestres volucres contra aquam clangores dabunt, perfundentes sese, sed maximè cornix, signum est hyemis, Plinius. Garrula cornix terrestris sub initium tempestatis (χειμῶνος) littus eminens subit) iuxta mare apparet, vt quæ aquis gaudeat, Theon.) aliquando & in fluuii aquam à capite vsq; ad summos humeros se immergit, aut etiam tota innatat: aut frequenter versatur iuxta aquam (ἢ πολλὴ στρέφεται παρ᾽ ὕδωρ, in aquis fluuiorũ aut marinis, Theon (crassa voce crocitans, Aratus. vbi Theon Scholiastes, Cornix (inquit) & coruus (sunt enim eiusdem generis) cum corpore admodum sicco sint, plurimum gaudent humectantibus. cùm igitur initium hyemis (χειμῶνος) senserint, & aër corpora earum humectãrit, tunc etiam innatant aquis, ceu quibus valde gaudeant. Cæterum aqua ipsa fluuiatilis aut marina parum eas iuuat, nisi aer quoq; humidus fuerit. Et rursus, Immergit autem se cornix refrigerandi gratia, siue quòd aere ambiente refrigerato, animalia ipsa calore intus collecto magis calcant, siue propter externum calorem. Vt plurimum enim ante pluuias aer terram ambiens calidior fit. Vel illud πολλὴ στρέφεται, accipi potest, quasi multum gaudeat cornix & saliat, frigiditatis amans. est enim ipsius natura calida. *Fuscaq́; nonnunquam cursans per littora cornix Demersit caput, & fluctum ceruice recepit*, Cicero ex Arato. *Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatiatur arena*, Vergilius. vbi Seruius, *Plena voce*, id est *rauca* (forte potius *crassa*. cùm & Aratus dicat, παχέα κρώζουσα) contra naturam suam, pluuiam vocat, id est *denunciat*. Corui verò contra, non solitarii, sed plures, nec rauca, sed tenui & purissima voce contra naturam suam, pluuiæ signum faciunt. Cornix in litore caput made-

madefaciens, aut tota natans & noctu vehementius vociferans pluuias annunciat. Geop Lat.1.3. Aratus iterum serenitatis (εὐδίας) signa cornicem ponit, vesperi voce placida & varia vtentem, his verbis: καὶ ἠρέμα πολλὰ θαμίζων εὔκρεκα ῥήξασα δρόμον σὺν γλώσσῃ κορώνη. Vbi Theon in Scholijs, Corui (inquit) & cornices per initia tẽpestatis (χειμῶνος) gaudẽt: in progressu verò crescente frigore nõ amplius gaudent. incipiẽte deinde æstate rursus gaudẽt: excessus enim temporũ non ferunt. itaq; cornix cũ placida (nõ aspera) variaq; voce lætitiã suam testatur, signũ est serenitatis. Et mox, Apud Archilochũ legitur, ὑφ᾽ ἡδονῆς σπλαγχνιζομένη κορώνη. id est, pennas concutiens præ gaudio, quod facere solet signũ serenitatis exhibẽs. Noctua continenter canens per noctem, & cornix leniter in die vociferans, & corui plures gregatim velut gaudentes & clamantes serenitatem significant, Geop. Lat.1 2.

¶ In Britannia abundant cornices, vt ob frugum damna nuper publico consilio cornices perdentibus proposita præmia sint, Cardanus.

F.

Cornicis carnes esse in longissimis morbis vtilissimum putant, Plin. Demetrius Constantinop. corui aut cornicis carnem accipitri dari prohibet, quòd valde noceat. Et rursus, Accipiter (inquit) de coruo edat cor & cerebrum & iecur, & perparum de pulpa pectoris. sanguine verò eius omnino abstineat. est enim salsus & perniciosus accipitri, vt omnia salsa. Idem in cornice cauendus est. Vtriusque etiam ossa & interiora vitabit. vrunt enim ac nimiam sitim & noxiam inducunt. *De alimẽto ex cornice.*

G.

Cornicis carnes esse, & nidum il- nete, in longissimis morbis vtilissimum putant, Plinius 30. 11. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum, capitis doloribus (grauibus & inueteratis, Marcellus) remedio est, Plinius: effectu mirabili, Marcellus. In cibo sumptum palpebras gignere dicitur, Plin. Fimus in vino potus dysenteriam sanat, Kiranid. Vt pili fiant albi: vermes (ventres, forte) coruorum seu cornicum iugulatarum & positarum sub fimo recenti tribus diebus, ponantur in cacula, & affuso oleo bulliant donec liquefiant. inde pilos quater munges, Elluchasem. *Remedia ex eadem.*

H.

a. Cornicem à coruo quidam existimant appellatam, Perottus. Cornicula, diminutiuum apud Horatium. ¶ Κορώνη dicitur quasi κρώνη, à verbo κρώζω. ἢ ὅτι ἐπὶ τὸ καῦρον ἢ γαῦρον, ὅπερ σημαίνει τὸ χαίνειν, Etymologus. Κολοιοὶ, μικραὶ κορώναι, Varinus & Hesychius. quasi κορωνία diminutiuum sit à κορώνη, quod non probo. potius enim κορωνὶς dicendum fuerit: & sic legitur apud Io. Tzetzen 8. 2 25. κολοιοὺς, ἤ μικρὰς κορωνίδας. Κορωνιδεὺς, pullus cornicis, Hesychius & Varinus. hinc pluralis numerus κορωνιδεῖς, apud Eustathium. Græci in nuptijs ignorantes verbum ἐκκορεῖ vsurpant, nimirum κορὶ cornicem appellantes, Orus. ¶ Κορώνη non solùm pro terrestri cornice accipitur, sed etiam pro marina apud poetas: vt hoc carmine, Οἱ δὲ κορώνῃσιν ἴκελοι κύμασιν ἐφορέοντο. dicit autem Apion eandem esse auem, quæ & larus & æthyia, (id est mergus) dicatur, Etymologus & Eustathius. Κορῶναι, ἁλίαι αἴθυιαι, (malim pòst ἁλίαι distinguere, nõ ante,) κολυμβίδες, Hesych. & Varin. sunt autẽ colymbides etiã de mergorũ genere, colore nigro nimirũ, atq; inde cornices dictæ, vt etiã lari forte. Æthyiã eandẽ esse cum cornice marina, authores sunt Hesych. & Suidas. Coruus aquaticus Aristoteli dictus Wottono videtur esse κορώνη θαλάσσιος Arriani in Ponti Euxini nauigatione, & alia ab æthyia. Sunt & marinæ cornices, de quibus Homerus, τανύγλωσσοί τε κορῶναι, Theon in Aratum. Plura de cornice marina, vide infra inter cornices diuersas. *De cornice marina.*

¶ Κόμβα, κορώνη, * πολυζέται Hesych. lego Πολυρρήνιοι: vt Polyrrhenij populi Cretæ, cornicẽ combam appellent. est enim Polyrrhenium Plinio, Πολύρρην Stephano, vrbs Cretæ. Combe etiã dicta fuit mater Curetum, Varin. Κέρας, cornix, Hesychius & Varin. hinc proxima est vox Germanica, Krae. Δαυλίαν κορώνην, ἀντὶ τῆς δασεῖαν (legerim ἀηδόνα) ὅτι ἐκεῖ ἡ ἀηδὼν ἐλέχθη, Hesych. Δαυλίας κορώνη, luscinia, τῷ τόπῳ ἀηδονῖτα, Suidas. Δαῦλος penanflexum, δασὺ, id est densum significat. Δαυλὸς verò oxytonũ substantiuè, τὸ δάσος. vnde & Daulis vel Daulia ciuitas Phocidis dicta videtur, quod in loco denso, id est nemoroso, vel fruticibus & arbustis pleno sita fuerit, vt Eustathius scribit: huiusmodi autẽ locos lusciniæ etiã frequentant. Δαυλίαν κορώνην, id est Dauliam cornicem lusciniã vocant poetæ, (Lycophron fortassis, qui multa huiusmodi inusitata & ferè absurda habet,) siue quòd Tereus in Daulide Phocidis cum ea vixerit, siue quòd illic Philomela mutata sit in auem. Non video quid sibi velit adagium, nisi fortè dictum est in garrulos aut canoros. Magis autem suspicor Zenodotum siue Zenobium, siue quisquis alius fuit, hoc prouerbium fuisse commentum, quò locum faceret narrandæ fabulæ. quod idem in nonnullis alijs ab eo factum conijcio, Erasmus Rot. Mihi etiam nullus prouerbij sensus subesse videtur. Geographus scribit Daulidem oppidulum esse in mediterranea (Phocide) post Delphos, vbi Tereũ Thracem regnasse, & ea quæ de Philomela ac Procne feruntur, accidisse fama sit. Δαυλία cornix & luscinia, Varinus. sed apparet hîc error ab eo commissus. non enim Daulia vox aues diuersas significat, cornicem & lusciniam. sed Daulia cornix periphrasticè, lusciniam tantum. Iuxta fluuium Tanaim & Volham, nascitur Rhaponticum, quod Tartari nominant *cintreuent* nomine Persico, & *cucilabuca*, vel vt alij efferunt *kilcabuha*, quod Latinè sonat *oculus cornicis*, naturæ per quam calidæ, Matth. à Michou. *De cornice Daulia.* *Rhaponticum, Oculus cornicis dictum.*

¶ Epitheta. Cornix annosa, Horatius 3. Carm. Fusca, Cicero ex Arato. Garrula Ouid. 2. Metam. *quem garrula motu Consequitur pennis scitetur vt omnia cornix.* Improba, Vergil. 1. Georg. ab importunia cornicis. *Epitheta.*

& assidua garrulitate. Longæua, Auienus Rauca, Lucret lib 6. sed forte tempestatem tantum præsagiens rauca est, *vnde* supra in *E* Sinistra, Vergil. 9. Eclog. Vaga, Horat. 3. Carm. Vetula, Idem 4. Carm. Leguntur præterea apud Textorem, Ingrata, Inuisa Mineruæ, Longæua, Sedula, Viuax. ¶ Ἐννεάγηρος, Arato. Λακέρυζα, Hesiodo, Arato & Apollonio Grammatici interpretantur κοράνη, κράκτρια, μεγάλα κράζουσα, λοίδορος, φλύαρος, λάλος, Hesychius & Varinus Etymologus deriuat à λα particula intendente, & verbo κρώζω, ἡ μεγάλως κράζουσα· ἐξ οὗ καὶ ῥῆμα λακερύζω. Πολυκορώνης, Aristophanes, id est canæ cornices ab ætate scilicet, quæ his auibus in primis longæua est. Ὑετόμαντις, Euphorion.

Cornicari. ¶ Cornicari, tanquam prouerbialis vox ab Erasmo recensetur. Quin & Græci, inquit, prouerbio κρώζειν dicunt, pro eo quod est inhiare prædæ, aut ineptè garrire, Aristophanes in Pluto, Σὺ μὲν οἶδ' ὃ κρώζεις, ὡς ἐμοῦ τι κεκλοφότος Ζητεῖς μεταλαβεῖν id est, Quid crocites scio, nempe si quicquam rei Furto inuolarim, vt hinc tibi partem feras. Interpres admonet esse prouerbium in eos, qui cornicum more frustra cornicantur. Persius Satyra quinta, *Nescio quid tecum graue cornicaris ineptè.* Vsus est & D. Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum. Galli hoc verbum *gazouiller* interpretantur, à *gaza* aue, vt conijcio sic enim Itali picam vocant. Diaphragma, id est septum transuersum, in pecoribus coqui apud nos lingua nostra cornicem appellant, die kräen oder ystten.

ὁμώνυμα. Corone pro summo arcus cornu, & pro alicuius rei fine. ¶ Coronen (Κορώνην) dicimus in arcu, hoc est summum cornu & incisionem vbi neruus sedet. Vnde, inquit Eustathius, bonum rerum finem, auream coronen prouerbium dicit, Cælius. Locus Eustathij est in Commentarijs in Iliad α. his verbis: Ὅθεν καὶ τὸ ἀγαθὸν τέλος τῶν πράξεων χρυσῆν κορώνην ἡ παροιμία καλεῖ, ὡς ὅτε τις εἴπῃ χρυσῆν ἐπιτιθέναι κορωνίδα ταῖς πράξεσιν ἢ τοῖς λόγοις, ὅπερ σημαίνει τέλος, &c. coronen vel coronidem auream factis dictisve imponi dicemus, finem vel exitum felicem intelligentes, ducta translatione à corone quæ in arcu est, aut forte à coronide nauium, aut coronella quæ ianuam claudit, Hæc ille. Suidas κορώνην interpretatur πλήρωσιν, hoc est perfectionem. Κορώνεια, *Coronea vrbs Bœotiæ.* vrbs Bœotiæ, ἀκρώρεια, τέλος, Hesychius. sed significationes duæ posteriores, magis pertinent ad vocem Κορωνίς, vt Varinus habet. *Κορώνη. Species coronæ.* Κορώνη significat etiam speciem coronæ (στεφάνου εἶδος καὶ γένος ἐμπλοκῆς, Eustathius. κορωνίς, στεφανίς, Hesych.) & figuram rotundatam (σχῆμα περιφερές, Hesychius & Varin.) Cælius. est autem coronis etiam è capitis ornamentis vt Latini appellant, figura rotunda: vt hæc etiam Latinorũ vox Græcæ originis videri debeat. Priuatim verò de violis contextæ corollæ, κορωνίδες dicuntur, vt Varinus annotat & Cælius obseruauit. Scoppa quoq; Grammaticus nostri sæculi, coronã Latinè dictam interpretatur Italicè, *la cornice de la porta muro.* Sic & κορωνὶς infra, quod supremum & vltimum ædificio imponitur. *Corona in ædificijs quid sit.* Coronæ (inquit Budæus) sunt prominentiæ & veluti supercilia quædam parietum, arcendis stillicidijs inuenta, siue structura siue intestino opere constent: quod minutianam lingua vernacula dicimus. Vitruuius libro secundo, Summis parietibus structura testacea sub tegula subijciatur, altitudine circiter sesquipedali, habeatq; proiecturas coronarum, ita vitari poterunt quæ solent in ijs fieri vitia. A corone, id est cornice aue, cuius collum flexibile est, (εὐλύγιστον,) res alias diuersas inflexas aut flecti faciles eodem nomine appellamus, vt coronen in ianua & in arcu, & in naui coronidem. Est autem corone in arcu extremitas, (incisio in extremitate vtraq;, quam *crenam* vocamus, voce fortassis deducta à corone per syncopen: Germani similiter krinnen,) cui neruus immittitur, Eustathius habet enim cornix auis collum flexibile & ferè incuruum, βάχηλον εὐλύγιστον καὶ οἷον ἐπικαμπῆ, Etymologus. Idem coronen in arcu τὴν τοῦ τόξου ἐγκοπὴν interpretatur, id est incisionem in summo cornu arcus, & summitatem arcus inflexam. & hunc Homeri versum citat, Πᾶν δ' εὖ λειήνας χρυσέην ἐπέθηκε κορώνην. à quo fortassis etiam prouerbium tractum est, κορώνην χρυσῆν ἐπιτιθέναι, paulò ante memoratum. Αὐτὰρ ὁ ἀκὺ βέλος χελῦ σεσεσίχα υνὸ κορώνῃ, Odysseæ φ. Δὴ τότε τόξον ἑλὼν φριττῶν ἐπέλασσε κορώνῃ Νευρεάν, Theocritus Idyllius 32.

Corone in aratro. ¶ Histoboë vel histobœus, lignum est in aratro ad iugum vsq; protensum inter bouem vtrunq;, cuius apicem vocant coronen, Cælius. τὸ τέλος τῆς ἱστοβοέως τὸ μετὰ τὸν ζυγὸν, κορώνη, Pollux. Κόραν (lego κορώνη,) τὸ ἐπικεχαμμένον τοῦ ῥυμοῦ, Hesychius. Apollonio lib. 3. annulum iugi significare videtur, vt quidam in Lexicon retulit. *Κορώνη summa pars penis.* ¶ Κορώνη significat etiam summam partem penis, quæ glans Latinis dicitur, Cælius. Et rursus, Eadem pars (inquit) quinto Therapeutices à Galeno balanus, à nobis etiam glans per similitudinem vocatur. Κορώνη, τὸ ἄκρον τοῦ αἰδοίου. Ἔδοξέ τις τὸ αἰδοῖον αὐτοῦ ἔχειν τῆς κορώνης περιῃρημένον, Suidas. ¶ A corone, id est cornice aue, fortassis etiam naues κορωνίδες dicuntur, *Coronides naues.* non solùm quòd cornicis instar nigræ sint, sed etiam quòd ἄφλαστα (ligna vel tabulas, de qua voce plura Varinus) in prora & puppi per curuaturam inflexa habeant: nam & cornicis collum flexibile est. Videntur autem naues nigræ κορωνίδες dici, ad differentiam τῶν μιλτοπαρῄων id est minio rubentiũ, quarum in Bœotia Homerus meminit, Eustathius in Iliad α. Idem alibi coronen partem puppis in naui interpretatur. ¶ A cornice aue, cui collum flexibile, in ianuis quoq; κορώνη per translationem dicta est, *Κορώνη ianuæ annulus.* quæ & à coruo córax siue corácion appellatur, qua ianua clauditur, Eustathius. Et rursus, Κορώνη τὸ κοράκιον ἢ μᾶλλον ὁ τῆς πλατείας ὁ κρίκος, ᾧ ἔστι τὴν θύραν ἑλκύσαι. id est, annulus quo ianua attrahi potest. Quod rursus alibi alijs verbis effert, Κορώνη τὸ κρίκιον ᾧ ἐπισπᾶταί τις τὴν θύραν Item, Τὸ κοράκιον ἢ ὁ κρίκος, ᾧ ἔστι τὴν θύραν ἑλκύσαι Item, Τὸ τῆς θύρας ἐπίσπαστρον, quod & *rhoptron* vocatur. Córaca (id est coruum) appellatum Homerus corónen nominat, Pollux. Et alibi, Quem nũc κόρακα vocant in ianua, Homerus κορώνην dixit Κορώνῃ κλείεται θύρα, Posidippus apud eundem Αὐτὴ ἄρ' ἧς ἱμάντα θύρας ἀπέλυσε

λυσε κορώνης, Homerus de Penelope aperiente ianuam: vbi Scholiastes κορώνης interpretatur κρίκης κόρακος. Vide expositionem Eustathij in eum locum. Χρυσῇ δὲ τέλετο κορώνῃ. Idem de annulo ianuę vt Etymologus citat. Κορώνη, annulus hostij quo pulsatur, vel ob figuram, vel ob garrulitatem sic dictus, vt quidam in Lexico vulgari annotauit. Simplicius Theocriti glossematarius citatur ab illo qui Epigrammata Græca exposuit, & hæc eius verba referuntur: Ἔπι δὲ κόραξ ὁ σιδηροῦς ἐμπεπλεγμένος εἰς τὸ μέσον καὶ κρούει τὴν θύραν. videtur autem non aliud sentire, quam coracem esse annulum aut alterius figuræ ferrū, quo feriente ianua media pulsetur. ¶ Κορώνη pars est cubiti, vt Philoxenum aiunt scripsisse in libro de dialecto Romanorum, per metaphoram à flexibili cornicis collo, ἐκ τοῦ ζώου τῆς κορώνης λυγίζειν εἰωθυίας τὸν τράχηλον, Eustathius. nimirum quod circa exortum illum siue processum in vlna rotundum, quem κορώνην & κορωνὸν vocari legimus, brachij inflexus fiat. Radij & cubiti in brachio excessus ambos quidem coronas à rotunditate nominant. priuatim magnum posteriorem Attici olecranum, Hippocrates anconem, Theophilus. Κορῶναι dicuntur duæ eminentiæ in uno occipitio, vel sub parencephalide, quę in duas cauitates laterum primi spondyli insident, Pollux.

Item pars cubiti.

¶ Coronis vocabulum deriuatum, κορωνίς, videtur quædam eadem quę κορώνη primitiuum significare, vt in præcedentibus annotatum est. Κορωνίδες proprie dicuntur βλαστήματα, id est germina, Cælius & Varin. nimirum vt & corone pro summa & extrema parte in alijs etiā rebus accipitur. sunt enim germina partes summæ, & quibus stirpes ceu coronantur. Κορωνίς, quod supremum & vltimū ædificio imponitur, τὸ ἄκρον ἢ τὸ τελευταῖον τῆς οἰκοδομῆς ἐπίθεμα. propriè verò cacumē mōtis, ἡ ἀκρώρεια, Suidas & Varinus. Coronida imposuisse (inquit Cælius) adagium est, significans vltimam rei manum admotam, nec affectū opus, sed prorsus completum finitumq́. siquidē coronis est quandoq. montis vertex, aut structuræ summū. quādoq; verò quod in fine libri ponitur: vnde est adagionis origo. Quod in libro de Alexandri fortuna manifestum Plutarchus facit. Dionysius, inquit, Philoxenum poetā in Latomias coniecit. quod quum illi tragœdiam à se concinnatā recoquendam emendandamq́ tradidisset, totā is ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψε. id est ab initio ad coronidem vsq; circumscripsit. quod est expunxit deleuitq́. nam περιγράφειν est etiam ἀπαλείφειν, Hæc ille. Et paulò post, Hinc est illud Plutarchi elegantissimum, in sermone qui est An seni administranda respublica: Qui verò, inquit, ciuilibus actionibus & certaminibus innutritum non permittit ad facē & vitæ coronidem progredi, prorsum ingratus est. *Vide* plura mox in prouerbio *Ad coronidem*, ex Erasmo Rot. Κορωνὶς summa pars nauis est & in genere pro summo accipitur οἷον, ἡ κορωνὶς τῆς σοφίας, id est summa vel perfectio sapientiæ, Etymologus.

Varia coronidis significata.

¶ Κορωνὶς diminutiuum est à κορώνη, de puppe nauis, Etymologus. Κορωνίδες νῆες apud Homerum leguntur Iliad. β & λ. Grammatici χαμπυλοπρύμνους interpretātur, id est quarum extremitates & puppes incuruæ sunt. *Vide* etiam supra in Κορώνη. Κορώνη, omne quod incuruatum est, vnde & naues coronides, Eustathius. Sunt qui Coronida nauis puppim interpretantur, quod sit in eius apice curuatum rostrum. Quidam rostratas exponunt. Ouidius libro 15. naues coronatas dixit. *Torta coronatæ soluunt retinacula naues.* Etymologus nihil quidem rostro simile in puppi nauis poni scribit, vt quidā ineptè tradunt: sed ita τίθεται ἡ κορωνὶς ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς νεὼς, hoc est coronis dictio ponitur pro puppi nauis, eò quòd puppis in summa naui sit. Ad coronidem vsque Μέχρι τῆς κορωνίδος, prouerbium (apud Erasmum Rot.) quum extremum finem rei significamus. A nauibus (inquit) translatum putant literatores, quibus aliquid rostri speciem gerens solet addi. Corone Græcis vocatur quicquid velut ornamenti gratia rebus perfectis additur. Plutarchus aduersus Stoicos, Ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος, id est, Ab ingressu & initio vsque ad coronidem, (ducta metaphora vt apparet à chori parodo, id est ingressu in fabulis.) Iucundius erit quoties transfertur ad animum, veluti si quis studiorum coronidem dicat, aut moneat vt egregiè cœptis auream addat coronidem: aut vitæ laudabiliter actæ auream iubeat imponi coronidem, hoc est mortem piam, Hæc Erasmus. ¶ Coronis in libri calce apponi solita (inquit Cælius) ferè hanc præfert figuram ⅃. (ego non erectam sed iacentem lineam pinxerim cum vnco deorsum vergente ¬) Nam Aristophanis interpretes scribunt, esse lineā breuē vtrinq;, sed ab inferiori parte flexam. Ex ijs verò amplius Martialis carmen illustratur ex libro decimo, *Si nimius videor, seraq; coronide longus Esse liber, legito pauca, libellus ero.* Cæterum quod Græci coronida impingere dicūt, Latinè ad vmbilicum perducere non minus rectè dicitur. Nam poetæ elegantissimi quum exactum opus significāt, ad vmbilicos se venisse scribūt. *Promissum carmen iambos Ad vmbilicum adducerem*, Horatius in Epodo. Quem locum dum exponit Porphyrio, ita scribit: Ad vmbilicum adducere, pro finire & consummare opus posuit Horatius. quia in libri fine ex ligno aut osse vmbilici solent apponi. Plura de vmbilico libris addi solito eundem in locum libro 15 cap. 20. Cælius congessit, quæ nos præterimus. Κορωνίς, τὸ περιγραμμένον, τὸ ἐπιτιθέμενον ἐν τῷ τέλει τῶν βιβλίων, Etymologus. Coronis nota est corniculatæ lunæ figuram exprimens, in fine librorum pingi solita, vt Aristophanis Scholia exponunt. Sic quidam in Lexico vulgari nescio quam rectè Coronis hac nota —ʒ. (est autem quasi zēta patulum, cuius apex supremus in rectam lineam extenditur longiusculè sinistrorsum) in fine vniuscuiusq; epodi ponitur apud Pindarum, vt in fine totius carminis Asteriscus, Hephæstion. Est autem idem signum quod in vetere comœdia, vt passim apud Aristophanem habetur de quo Aristophanis Scholiastes in Pluto, Cùm carmina generis diuersi non sunt, sed ijsdem versibus quibus ab initio actores vtuntur, coronis vocatur,

Ad coronidē vsq. Prouerb.

Coronidē auream addere vel imponere.

Ad vmbilicum adducere.

quoniam ijs finitis coronidis signum adijci soleat. id verò est linea breuis deorsum inflexa. Alia igitur est coronis quæ in fine librorum quorumuis addebatur, & alia nimirum figura alia quæ pingebatur in fine carminum quorundam in fabulis poetarum. Quando autem hæ coronides appingi solerent, pluribus ex Hephæstione docet Cælius 15.19.20. & Varinus in Κο.

Deriuata. Κόρωνος. ¶ Κόρωνος proparoxytonum, montis nomen. oxytonum verò κορωνὸς angulum significat, Cyrillus. Οἱ γε μὲν ἤμων Αἰχμῆς ὀξείησι κορωνιόωντα πέτηλα Βριθόμενα σταχύων, Hesiodus in Aspide. Id est, Metebãt illi falcib. acutis culmos supremos vel coronatos, spicis grauidos. Sed alia lectio habet κορωνιόωντα, id est capitatos. spica enim in culmo instar corynæ vel claue est, κορύνησις apud Varinũ geminatio est, & κορυνώδες ramosum. Paraphrasis Ioannis Pediasimi sic habet. οἱ μὲν ἐκείνων ἐν δρεπάναις ὀξείαις ἐθέριζον τὰ πέτηλα, ἤγουν τὰς καλάμας τὰς ἀπηρμυδημένας (verbum obscurũ vel corruptũ) διὰ τὰ ἄσταχυα. Et paulo pòst, Scribitur etiã κορωνιόωντα, id est nigros. nã spicarũ aliæ sunt albæ, aliæ ruffæ, aliæ nigræ, quę & maximè probãtur. Κορωνιόωντα verò interpretatur ῥαβδώδη, καὶ δι' εὐκαρπίαν εὐόγκα. ¶ Κορωνὸς oxytonũ, superbus, elatus, ὁ γαῦρος καὶ ὑψαύχην. Κορωνᾶν, γαυριᾶν. καὶ ἐκορώνα, ἐγαυρία, Hesychius & Varin.

Κορώνος. Τετρακόρωνος ceruus. Κόρωνος, proparoxytonũ, improbus, & taurus ὀρθόκερος, id est cornib. excelsis vel erectis, Iidẽ. Et rursus Κορώνος, bos cornua lunata habẽs. ¶ Ceruus τετρακόρωνος Hesiodo & Oppiano cognominatur, quòd cornicis vitã quater superet. ¶ Aristodemum tyrannũ apud Cumas μαλακὸν cognominatũ aliqui tradunt à barbaris hostibus, quo verbo intelligatur ἀντίπαις, id est puber. quoniã id ætatis cum coætaneis etiamnum comantibus, quos inde coronistas vocant in bello aduersum barbaros manu promptus apparuerit, &c. Cælius ex Dionysij Romanis antiquitatibus.

Coronistæ. ¶ Apud Rhodios festũ siue ludus celebrabatur, in quo cornici aggregatio quædam hordei & id genus rerum aliarũ fiebat: vnde id, Καὶ τῇ κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα. id est, Cornici virgo fert ficos. Qui verò eiusmodi preessent curę, dici coronistas inuenio: sicuti in libro de nominibus Alexandrinis commeminit Pamphilus Quæ ab eisdem præcinerentur, id est τὰ ἀδόμενα, vel vt in alijs reperio τὰ διδόμενα, id est quæ dabantur, (melius ᾀδόμενα, vt Athenæus & Eustathius habent, quàm διδόμενα vt Varinus & Hesychius) coronismata vocabant, Cælius ex Athenæo.

Coronismata. Τὸ μοχὸν Τὸ τῆς κορώνης ἄισειν δειπτήσομεν, Antiphanes apud Athenæum: vbi Plutarchus Rhodiacã quandam historiam esse ait, cuius iam olim sibi lectæ non amplius meminerit: scire verò se Phœnicem Colophonium mentionem facere ἀνδρῶν τινῶν ὡς ἀγειρόντων τῇ κορώνῃ, καὶ λεγόντων ταῦτα· Ἐσθλοὶ κορώνῃ χεῖρα (manum plenam) προΐσχετε κριθέων, Τῇ παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λέκος πυρῶν, & reliqua. neq; enim versus omnes recitare libet, quòd plures sint, & vt videtur corrupti. Eodem modo apud Rhodios verno tempore pro hirundine colligebant, χελιδονίζειν id vocantes, vt suo loco narrabimus.

Κορώνεος. ¶ Κορώνεος, ficus arbor fructus nigros proferens. Τὴν κορωνεὰν γε μὲν ἐξέκοψεν, Aristoph. in Pace. vbi Scholiastes docet χελιδόνιον etiam dici, quod fructus eius colore coruũ referat. quod Suidas etiam & Varinus repetunt. Apud Varinum scribitur, Κορώνεον σῦκον, τὸ καὶ χελιδόνιον. Ischádes (ficus) quædam vocabantur βασιλέως aliæ κορωνεως, Pollux.

Rostrum cornicis. Coronion. Coronopus. Coronopodion. ¶ *Monchar algorab*, id est rostrum cornicis, Andreas Bellunensis. Coronion, sesamoides paruum, inter nomenclaturas Dioscoridi adiectas. Dioscorides quidem folia coronopodis ei tribuit. Est autem κορωνόπους herba à Dioscoride & medicis memorata, a foliorũ similitudine ad cornicis pedem dicta, quam & κορακόποδα vocant, id est coruinum pedem. Κορωνοπόδιον herba a Tarentino ad inescationem piscium additur. Fuchsius Germanicè Krãenfuß interpretatur, Tragus Rappenfuß. Coronopus herba inter aculeatas à Theophrasto ponitur, sponteq; nascentes. interim & seritur medicinæ ad vsum. Silago aut stilago dicitur à nostris, a Græcis etiã coronopodion, vt Galeno. Sunt Arabes qui hanc *coruinum* (pedem) vocent. nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet vocibus vtatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo pes coruinus ab officinis & herbicidis appellatur, nõ tam coronopoda videri, quàm ranũculi genus, quod polyanthemõ cognominatur. quandoquidem aculeata & oblonga esse coronopus herba traditur, & aluinis prodesse. coruinus autem pes, auis eius & ranunculi similitudine conspicitur, plurimis foliorum diuisuris, cuius vel tactu solo pustulæ ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo copiosoq;. quibus notis ranunculum polyanthemon vocatum coniiciunt, Hermolaus. Plura de coronopode scripsimus in *Boue H. C.* Fico folia sunt laciniosa & cruciformia, hoc est, vt Theophrastus inquit, σχολοπώδη. nisi quis κορωνοποδῆ magis legẽdum putet. nam Hippocrates verè inquit, folia sunt fico pedibus cornicis similia, Hermolaus. In Germania inferiore alicubi genus allij syluestris, folijs latiusculis geminis circa syluas & sæpes proueniens, nescio quam ob caussam cornicum porrum vocitant, Krãel aug.

Icones cornicũ. ¶ Icones. Corone ciuitas in Peloponneso (*vide* mox inter propria nomina) quibusdam dicta creditur, quòd mœnium fundamenta, desodientibus ænea sit inuenta cornix. cuius fortè argumento rei in Acropoli æneum stabat Pallados simulacrum sub dio, cornicẽ manu tenens, Cælius. Heron in pneumaticis inter automata opera cornicem confingit, quæ se ad auiculas itidem fictas conuertat αὐτομάτως, Politianus in Miscellaneis cap. 97 ¶ Ægyptij in Hieroglyphicis Martem & Venerem scribentes, duas pingunt cornices, vt marem ac fœminam. & similiter cum nuptias innuunt: item ad designandũ virum qui cum vxore consuetudinem Veneream habeat, Orus. Eum qui iustam hominis ac legitimam vixent ætatem volentes monstrare, cornicem mortuam pingunt, propter longæuã eius ætatem, Idem. Eum qui in continuo motu & animi intentione vsque adeo versetur, vt ne vescens quidem quiescat, significan-

significantes Ægyptij cornicis pullos pingunt: hæc enim etiam volans pullos pascit, Idem. Corn. ce, non ciconia, vt quidam putant, prisci concordiæ effigiem repræsentabant: quod vel Æliano auctore cõstat, qui cornices inter se fidissimas esse, & cum societatem coierint maximo se opere diligere testatur, Politianus. *Vide* in Ciconia *a*. Sed & in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ, manifestam prorsus imaguncuIam nuper mihi Laurentius Medices ostendit, cum titulo ipso Concordię, Idem. De Concordia dea Iuuenalis ita meminit: *Quæq; salutato crepitat Concordia nido.* Quo in loco (inquit Lilius Greg. Gyraldus) diuersa sentiunt. Et Probus quidem vetus interpres: In tutela, inquit, Concordiæ ciconia est. Templum Concordiæ vetus fuit, in quo ciconia multa, &c. Merula de ciconia & ipse multa affert, vt hoc astrueret, & eum secutus Britannicus, item Valla Geor. Politianus verò in Miscellaneis cornicem, non ciconiam intelligit: idq; tum Æliano auctore de animalibus, tum quibusdam antiquis nomismatibus affirmat, quorum etiam ego nonnulla conspexi, Hæc ille. Mineruæ simulacrũ quoddam legimus quod cornicem præferebat, Lil. Gr. Gyraldus.

¶ Propria Corône dicta, Κορώνη, quædam mulier Delijs ostendit locum in quo natus esset Apollo, vt refert Plutarchus in libro de oraculorum defectu. Meretrix quædam Callisto nomine, cui mater Κορώνη fuerit, memoratur apud Athenæum lib. 13. Et rursus in eodem, Ἦν δὲ Κορώνη τῆς Νάννιος θυγάτηρ, ἀπὸ τῆς τήθης ἀναφέρουσα ἐκ τριτογονίας ὄνομα. hoc est, Corone scortum fuit Nannij scorti filia, neptis Coronæ similiter scorti. Coronus, Κορωνὸς, filius Thersandri. *vide* mox in Coronea ciuitate. Orthopolidis filia fuit Chrysorthe: hanc, vt putant, Apollo cõpressit, & ex ea natus puer Coronus est appellatus. Coroni filius Corax fuit, Pausanias in Corinthiacis. Fuit & Coronus quidam Lapithæ filius, cuius meminit Stephanus in Philaida. ¶ Coronen, id est cornicem, filiam Apollinis, legimus in Coronismatis dictis carminibus apud Athenæum. sed qui hæc cantillabant auem ipsam cornicem, per iocum forte, Apollinis filiam fecisse videntur. ¶ Coronis, Κορωνὶς, vna Hyadum apud Hesiodum. Obseruatũ in Pausaniæ monumentis (in Corinthiacis) deam in Sicyonia Coronidem coli, cuius tamen simulacrum peculiare templum habeat nullum: sed cum sacrificij appetit tempus, id in Palladis transferunt sacraria, honoreq; prosequuntur, Cælius. Coronis, alio nomine Arsinoe, nympha fuit, Phlegyæ, vel (vt alij tradunt) Leucippi filia: quæ ex Apolline Æsculapium peperit. Postea coruus auis sacra Apollini quũ eam deprehendisset cum iuuene quodam Æmonio (Elati filio, cui Ischys nomen erat,) rem habentem, ad Apollinem detulit. Quare Apollo iratus, eam (maturo iam partu, Seruius in septimum Æneid.) sagittis interemit: factiq; tandem pœnitens, quum illam ab inferis nequiret reuocare, secto eius vtero conceptum ex se eduxit infantem, eumq; Æsculapium appellauit, & Chironi centauro tradidit educandum, vt Grammatici annotarunt. Coronides (inquit Gyraldus) cognominatus est Æsculapius à matre, qua de relege fabulam apud Ouidium lib. 2. Metam. quæ ita incipit: *Pulcrior in tota, quàm Larissæa Coronis, Non fuit Æmonia, placuit tibi Delphice certè,* &c. quo loco Coronis Larissæa ab omnibus legitur, ab vrbe Larissa. Ego verò ex tertio hymno Pyth. Pindari, *Lacerea* legendum puto, ab vrbe, cuius post Pindarum Hellanicus etiam & Stephanus meminere. Hæc ille, pluribus etiam subiunctis de eadem hac Coronide ex Pindaro & eius Scholiaste, quæ breuitatis studio relinquimus. Homerus, inquit, & Hesiodus Χορωνὶ vocant. ego nunquam à bonis authoribus per χ scribi opinor.

Propria virorum & mulierũ nomina.

¶ Corone, Κορώνη, vrbs Messeniæ, quæ à Strabone etiam Coronea, κορώνεια dici videtur: scribit enim Coroneam ciuitatem esse prope Heliconem in alto conditam, quam Cuarius fluuius alluat, vbi Pambœotia celebrata fuerit: cuius ciues Coronij (Κορώνειοι, Varinus per ει scribit penultimam) dicantur, vt alterius Messeniacæ Coronenses, Κορωνεῖς, Eustathius in Iliad. β. Addit Bœoticam Coroneam à Corono Thersandri filio (Sisyphi nepote, Pausanias in Bœoticis) nominatã. Et alibi Coronen Messeniæ olim Pedasum dictã docet. *Vide* plura in Stephani Ethnicis & Onomastico nostro, de his & alijs etiam eiusdem nominis vrbibus. In Peloponneso ad Pamisi fluuij dextram (ad mare, sub monte Temathia, Pausanias) Corone ciuitas fuit, à Bœotiæ Coronia (ex qua conditor eius oriundus fuit) sic appellatione ducta: vel quòd mœnium fundamenta defodientibus ænea sit inuenta cornix, cuius forte argumento rei in Acropoli (arce) æneum stabat Pallados simulacrum sub dio, cornicem manu tenens, Cælius ex Messenicis Pausaniæ. ¶ Coronus, Κόρωνος proparoxytonum, Cyrillo montis nomen est.

Propria vrbiũ nomina.

¶ *b.* Γαστέρα μὲν δὴ, λοιμώδεις ἐρος ἀρχῇ ἰων πλῆθ᾽ προσδηλοῦν, καὶ θέμις ἐαρινὸς, ὅτ᾽ ἂν κορώνης ποδὶ ἴκελα γένηται, Plutarchus in libro de oraculorum defectu. Θρῖα quidem folia fici dicuntur, quæ figura ac diuisione cornicis pedem referunt, vt diximus supra in coronopedis herbæ mentione. Hesiodus lib. 2. Operum, nauigationem vernam cum folia summæ ficus tantum apparent, turgentia scilicet primo vêre, quantum cornicis vestigium, terræ imprimitur, ὅσσον τ᾽ ἐπιβᾶσα κορώνη ἴχνος ἐποίησεν. Videtur autẽ hæc comparatio folij ficulni turgentis ad cornicis vestigium, quod ad magnitudinem, eò elegantior, quoniam figura etiam comparantur, vt ibidem in Scholijs Proclus testatur.

¶ *c.* Corniculæ in medio cæli, Baruch. 6. Abarcturi sydere ad hiemem aditum aduentum notatur eam in Mineruæ lucis templisque rarò, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis, Plin. Κρώζειν verbum, & nomen κρωγμὸς (à Moschopulo) de cornicis voce vsurpantur. Κρώζειν Aratus etiam de pullis gallinaceis dixit. Tum vespertinum cornix longæua resultat, Auienus. Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum, fabulantur cùm mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea

Κρώζειν etiam de pullis gallinaceis dicitur

nocte nouem voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, columbæ, cornicis, perdicis, porphyrionis, sturni, luscinıæ & merulæ, vt recitaui in Columba Liuia ex Eustathio. ¶ Φυλόμαχον τ πάντα φαγεῖν βόρον, ὦ κεχορώνε Παντοχανῶ αὐτῆ μιᾷ ἐς χθὲς πέπετος, Posidippus in Phylomachum gulonem. Κίχμαν, τῆς κορώνης τὸ κόπρον, id est excrementum cornicis, Hesych. & Varin.

Κίχμαν excrementum cornicis

¶ *e.* Ad nuncupatum lacum Mœrida (Mytidis, Cælius qui & Græca Æliani verba recitat 25.28.) in Ægypto, vbi Crocodilon oppidum est, Cornicis sepulchrum ostenditur: cuius causam Ægyptij eam afferunt, quòd cum eorum rex, cui Marrhes nomen esset, cornicem valde cicurem haberet, quæ postquam audisset quò volatus dirigendus, & quænam regio transeunda, & vbi terratum requiescendum esset, eò regis literas ocyus quàm quiuis nuncius perferret, eam mortuam & sepulchri honore affecit, & cippo ornauit, Ælianus.

De cornicis sepulcro.

¶ Cornicem occisam tandiu relinques donec puteat. cadauer iam fœtidũ expones in locum vbi mures aranei sunt. conuenient illi ad hanc escam consumendam qui in domo fuerint omnes & ita congregati vel scopis vel aliter occidi capive poterunt, vt nuper ex homine quodam polyistore cognouimus. ¶ Ad amorem coniugalem, Si vir gestauerit cornicis masculæ cor, mulier fœmınæ, mutuo inter se amore pariter per omnem vitam concordes degent, Kiranides. Cornicis interiora assa si mulieri ignoranti dederis, valde te diliget, Idem.

Mira & superstitiosa.

¶ *g.* Si cui pedes dolent, cornicem capias illæsam, & posteriorem digitum dextri pedis cornicis abscinde à pede iuxta crus per puerum incorruptum: & ligans filum suspende vel circumnecte: cornicem verò terebinthino vnguento vel oleo totam vnge, & dimitte eam viuam volare. Digitum verò eius (illigatum pelli ceruinæ) circumliga patienti pedi, &c. Kiranides: qui etiam verba quædam concepta simul effari iubet.

¶ *h.* Coronidis in cornicem mutatæ fabulam prosequitur Ouidius Metam. 2. Leucippe, Aristippe & Alcithoe sorores, dictæ Minyades, mutatæ sunt, vna in cornicem, altera in vespertilionem, tertia in noctuam, Ælianus Variorum lib. 3. Socrates Platonis inuidiam & improbitatem notans, narrauit amicis in somnis sibi visum Platonem in cornicem mutatum, caput suum inuadere & lancinare caluitium, Athenæus lib. 12.

Metamorphoses in cornicem.

¶ Cornix auis est augurijs & incantationibus apta, Albertus. Cornicem aiunt augures hominum curas significationibus agere, insidiarum vias monstrare, futura prædicere. Magnum nefas hoc credere, Deum consilia sua cornicibus mandare, Isidorus. Obseruatum est, vt minora auspicia semper maioribus cedant, licet priora sint. siquidem cornicis aut columbarum auspicia, aquila superueniente irrita fiunt, Alexander ab Alex. Auium voces vsq; adeò variæ sunt pro diuersis earum affectibus, vt earũ varietatis differentias omnes obseruare difficillimum foret. itaq; cornicis & corui varietatem augures aliquatenus obseruarunt, cæteris tanquam supra hominis captum differentijs relictis, Porphyrius lib. 3. de abstinẽtia ab animatis. Oscinum tripudium (augurium) est quod oris cantu significat quid portendi cùm cecinit coruus, cornix, &c. Festus. Et rursus, Oscines aues Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruus, cornix, &c. Quid augur, cur a dextra coruus, a sinistra cornix faciat ratum? Cicero 1. de Diuinatione. Φλεγμαίνει γὰρ ἐπιπολάζουσι κορῶναι, Aristoph. in Equitib. Coruus vel cornix crocitans, vel quæuis auis augurifica, quid significet per duodecim signa Luna in eis existente, docet Augustinus Niphus libro primo de augurijs, tabula sexta. Vlpij Traiani imperium aduenıens pleraque mirifica denuntiauerunt. in queis præcipuum, cornix è fastigio Capitolij Atticis sermonibus effata, Καλῶς ἔςαι, S. Aurelius Victor. Aues nigræ inauspicatæ habebantur, vt cornix, coruus, bubo, Scoppa. Cornix ales est inauspicatæ garrulitatis, a quibusdam tamen laudata, Plin. Inauspicatissima est fœtus tempore, qui accidit post solstitium, Idem. *Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix*, Verg. Eclog. 9. Vbi Seruius, Augures, inquit, designãt spatia lituo, & eis dant nomina, vt prima pars dicatur antica, posterior postica, idem dextra & sinistra. Modo ergo cornicem ab amica ad sinistram partem volasse dicit, & in caua ilice consedisse, quæ res agrorum damnum significabat per milites clamore gaudentes & litibus, sicut cornix etiam. Nã hæc auis & clamore lætatur & alias frequenter inuadit, Sic ille. A dextra coruus, & a sinistra cornix vel picus, spem non ambiguam & ratum auspicium fecêre, Alexander ab Alex. ex hoc Plauti rumirum in Asinaria, Picus & cornix est ab læua, coruus porrò ab dextra. Teq; nec læuus vetet ire picus, Nec vaga cornix, Hor. Car. 3.27. Cornicis per Iunonem immissæ augurium, cùm Iason & Medea amantes conuenrun essent, Apollonius describit lib. 3. Argonaut. De augurio ex cornice solitaria apparente, *vide* supra in *D*. Extat epigramma Ouidij, quo suũ narrat somniũ (de tauro, vacca, & cornice) quo sibi visum erat tauro & vacca niuea simul dormientibus, cornicem pectus vaccæ fodisse, vnde illa ad aliud armentũ tauro relicto discessent, liuidis in pectore vbi cornix foderat notis relictis. Cornicem augur interpretatur anum, quæ puellæ amantis animũ dimoueat &c. ¶ Cornix non placuit Mineruæ: *An quia garritu pluuiosæ nuncia lucis Dicar, & infelix omen habere putor? Siue quòd excerpam baccas pallentis oliuæ*, Io. Vrsinus. Cornix inuisa Mineruæ dicitur, quòd prodidisset ei tres filias Cecropis quæ Erichthonium in cista inclusum eis seruandum dederat, & ne inspicerent prohibuerat, vt prosequitur Ouidius lib. 2. Metam. In arce Coronæ vrbis Messeniæ Palladis simulacrum erat sub dio cornicem manu gestans, Pausanias. Corniscarum diuarum locus trans Tyberim

Auguria ex cornice.

Oscinum tripudiũ.

Oscines aues.

Cornices Mineruæ inuisæ, Iunoni verò sacræ.

berim erat cornicibus dicatus, quod in Iunonis tutela esse putabantur, Perottus. Rex Calechut cum cibum sumere desient, mox sacerdotes quicquid dapum superfuit, in locum quendam transferunt, in eoq; nuda humo collocant: quo facto rursus & iterum manibus complosis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc vnum aluntur. hæ enim signo huiusmodi assueuêre, propterea velut tessera data ilico aduolant, regiasq; reliquias depascuntur. Has volucres nefas est lædere. ob eam rem tutò volitant quocunq; libuerit, Ludouicus Romanus 5 3.

Cornices in Calechut dapibus regijs aluntur.

¶ *Ne si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum, Furtiuis nudata colorib.* Horatius in epist. 1. 3 ex apologo Æsopi. *Vide* in Graculo *h.* in prouerbio Æsopicus graculus.

¶ PROVERBIA. Cornicari, *vide* supra in *a.* ¶ Acanthida vincit cornix, prouerbium vsurpatum Calphurnio in Bucolicis Eclog. 6. *Nyctilon vt canturus exuperauerit Alcon Astyle, credibile est vt bis. Vincat acanthida cornix, Vocalem superet si dirus aedona bubo.* ¶ Prouerbium, Tam rarum ac alba cornix, dictum est supra in *B.* ¶ Aquilam cornix prouocat. *Vide* in aquila *h.* ¶ Domum cum facis ne relinquas impolitàm, Ne fortè insideat cornicans garrula cornix, Hesiodus in Operibus. Græca versus hi sunt, Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν, Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη. Proclus interpres (inquit Erasmus) admonet locum hunc bifariam accipi. quibusdam videri monere poetam vti quisque domicilium ante hyemem absoluendum curet, ne tum non habeat quo depellat frigoris molestiam. hyemem enim cornicis indicatam symbolo, videlicet auis hybernæ. Alij putant significatum ædificium semel institutum non oportere imperfectum relinquere, ne vulgo risui sis: & qui præterierint obloquantur carpantq; leuitatem tuam, qui quòd cœperis non absoluas. Eam autem obtrectantium petulantiam per cornicem voluit indicare poeta, nempe auem garrulam & obstreperam, vt vocat. hinc etiam verbum prouerbiale ductum sit κρώζειν. At ipsi Proculo magis probatur, vt καθολικῶς accipiamus, vnicuique negotio, quod semel instituerimus, finem idoneum imponendum, vt nihil omnino desideretur, & vbique connitendum ad perfectionem. Id quò longius a uocabitur à simplici sermone, hoc venustius fiet, & magis prouerbiale. Velut si quis adhortetur aliquem, ne literarũ studium deserat, sed laudabiliter institutis summam imponat manum, ne vulgo ludibrio sit, quòd à bene cœptis destiterit, Hęc omnia Erasm. Nos hoc insuper obseruauimus pro ἀνεπίξεστον alias legi ἀνεπίρεκτον, quod Scholia exponunt ἀθυμίας πρὶν ἢ ἀτελεύτητον. ¶ Aliud noctua, aliud cornix sonat. *Vide* supra in Cornice *D.*

Prouerbia. Cornicari. Acanthida vincit cornix. Tam rarum ac alba cornix. Aquilam cornix p. vocat. Domum imperfectam ne relinquas ne insideat cornix. Aliud noctua, aliud cornix sonat.

¶ Cornicum oculos configere, prouerbium de quo non satis liquet vnde sit natum, ex apologo quopiam, an ex euentu, an ex metaphora sumptum. Videtur autem perinde valere quasi dicas, nouo quodam inuento veterum eruditionem obscurare, efficereq; vt superiores nihil scisse, nihil vidisse videantur. Effertur autem per ironiam. Fieri quidem potest vt cornicum viuacitas & concordia huic adagioni locum fecerit: vt is videatur cornicum oculos velle cõfigere, quisquis ea quæ antiquitas magno consensu approbauit, damnare ac rescindere conetur. Nec admodum absurdum, si quis in hunc modum accipiat, vt dicatur oculos cornicum configere, qui perspicacissimis oculatissimisque visum adimat offundatq; tenebras: aut qui rem ipsissimam acu, quod aiunt, tangat, tantus videlicet artifex, vt non solùm scopum aut auem, verùm & ipsos oculos iaculo feriat, Sic Erasmus. apud quem pluribus leges quomodo Tullius & D. Hieronymus hoc prouerbio vsi sint. Nec admodum diuersè, inquit, vsurpauit Macrobius lib. Saturnalium septimo, his verbis. Et quia his loquendi labyrinthis nos impares fatemur, age Vecti, hortemur Eustathium, vt recepta contraria dispositione, quicquid pro vario cibo dici potest, velit communicare nobiscum: vt suis telis lingua violenta succumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. Prouerbium in M. Tullij oratione positum, Cornicum oculos configere, non tam enarrat Valla, quàm implicat, Cælius Rhodig. 25. 28. vbi ne ipse quidem huius prouerbij vim explicat, quamuis id se fecisse insinuet. ¶ Cornix scorpium, subaudi *rapuit* Quadrat in hos qui patant eos lædere, vnde tantundem mali sint vicissim accepturi. Quemadmodum cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda vulnus accepit lethale, perijtq;. de qua re extat Græcum epigramma Archiæ, quod Erasmus recitat, & carmine etiam Latino reddit. Atque id (inquit idem Erasmus) in rebus humanis frequenter vsu venire solet, vt qui cepisse videatur, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius, Græcia capta ferum victorem cepit. Cornix scorpium, parœmia in eos qui tum gratia, tum nocumenta inferentia plurimum toto petunt conatu, Cælius ex Suida & Hesychio. *Vide* Emblema Alciati in fine historiæ Corui. Huic affine est illud, Coruus serpentem. ¶ Cornicibus viuacior, prouerbium explicatum suprà in *C.*

Cornicũ oculos cõfigere. Cornix scorpium. Cornicib. viuacior.

¶ Habent & Germani sua à cornice prouerbia, qualia sunt. Die Krä geht jres hupfens nit ab. id est, Cornix suam claudicationem nõ deserit: de ijs qui nunquam mutaturi sunt ingenium quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur. Eiusdem sententiæ est illud, Æthiops non dealbescit. Ein Krä beisset der andern kein Aug auß. id est, Cornix vna alterius oculos morsu non excæcat. quo sensu illud effertur, Bestia nouit bestiam.

¶ Emblema Alciati, quod inscribitur *in simulacrum Spei.*

Quæ tibi adest volucris? cornix fidissimus oscen, Est bene cùm nequeat dicere dicit, Erit, &c.

¶ Aliud eiusdem sub titulo, *Prudens magis quàm loquax.*

Noctua Cecropijs insignia præstat Athenis, Inter aues sanè noctua consilij.

Emblema Alciati.

Armiferæ merito obsequijs sacrata Mineruæ est, Garrula quo cornix cesserat ante loco.

¶ Aliud *Concordiæ* inscriptum, vel *Concordiæ symbolum.*

Cornicum miræ inter se concordia vitæ est, Inq; vicem nunquam contaminata fides.
Hinc volucres hæc sceptra gerunt, quòd scilicet omnes Consensu populi stántq; caduntq; duces:
Quem si de medio tollas, discordia præceps Aduolat, & secum regia fata trahit.

Eiusdem Emblema quod inscribitur, *Iusta vltio*, de coruo scorpium rapiente, referam in Coruo *h.* quanquam prouerbium cornici eam historiam tribuat, vt suprà dictum est.

DE CORNICIBVS DIVERSIS: ET PRIMVM *de Cornice fruguora.*

10

Cocix. Cocix Latinè vocatur auis, cornice maior, rostro magno & albo iuxta caput vbi sunt nares, ea carnes non gustat, & à quibusdam graculus vocatur, Germanicè touch (lego ruch) Albertus. Sed quòd Latinè cocix vocetur, sine authore scribit. omnino enim inusitata est hæc vox Latinis scriptoribus coccyx quidem Græcis cuculum sonat. *Vide* in Cornice *A.* Graculum etiam non esse, ex graculorum histo- *Σπερμολόγος.* ria facile conuincetur. Cornix quædam granitiora est, rostro albo, cætera nigra. hanc *σπερμολόγον*, id est frugilegam Aristotelis, Longolius esse coniecit, Turnerus. Spermologus, vulgò ein Roeck / Longolius. Apud Anglos etiam, vt audio *rock* vocatur hæc auis, rostro non planè nigro, sed posterius albicante, eodemq; scabriore, vnde nomen fortassis à Germanis impositum ab asperitate: in agris degens, non vt cornices propriè dictæ, quæ & carniuoræ sunt, circa domos & sterquilinia in arborib. nidificans. *Σπερμολόγος, κολοιώδες ζῶον*, Hesych. *Σπερμολόγος μικρὸν ὀρνίθιον κολοιῶδες*, Suid. 20

¶ Cornix fera & syluestris, vulgò Germanis Holkrae / maior reliquis. color ei partim cinereus ad albedinem vergens, partim fuscus, vt in capite & collo. alæ varijs mixtim coloribus tinctæ. degit in syluis, Eberus & Peucerus.

DE CORNICE VARIA.

CORNIX VARIA, MARINA, HYBERNA: Näbelkrae.

30

40

50

Cornix varia, quæ partim cinerea est, partim (nigra,) à Germania inferiore recedit æstate, & reuertens autumno manet per hyemem. sed à superiore Germania versus Meridiem nunquam recedit. Caussa est, quia in inferiori parte Germaniæ sunt loca aquosa, ex quorum vaporibus aer hyeme temperatur in superiori verò est aer purissimus, & loca perquam alta, ad quæ æstate accedunt, Albertus. Cornix cinerea, *σποδοειδής*, Germanis Schiltkrae / Näbelkrae / Eberus & Peucerus. Est & marina quædam cornix, quam aliqui hybernã cornicem vocant, capite, cauda & alis nigris, cætera cinerea. an hanc aliquando viderint Aristoteles & Plinius dubito nam de ea nusquam mentionem fecerunt, Turnerus. Cornices istæ in Heluetia nunquam nidificant, vt audio migrant enim aliò. Ab Italis, ni fallor, *mulacchia* vel *munacchia* dicuntur aues enim è cornicum genere sic vocari Alunnus author est. In huius nido repertt

repetiti fabulantur herbam vel radicem, quæ gestantem inuisibilem reddat: quod alij de coruo nido nugantur. *Vide in Coruo H.d* Audio hanc cornicem in Germania inferiori Bunterkrāe/ vel Punterkrāe vocari, & in cibum admitti: aduenire hyeme, ideoq; pueros eis imprecari, Punterkrāe Gott gebe dir den range/ Du bringst den kalten Winter ins Lande. Gallicè cornicem siluestrem dici, *corneille sauage*. Eine Bunterkrāe macket ghenen Winter. id est, *Cornix una hyemem non facit*, prouerbium apud Westphalos celebratum: cui illud Græcorum respondet, *Vna hirundo non facit ver*. Est autem cornix (varia) hyemis nuncia, & æstate ingruente auolat, Tappius.

¶ Cornix varia (captā Decembri mense apud nos nuper obseruaui) dorso, ventre & collo cinereis est, (sed dorsum in medio etiā nigricantibus maculis distinguitur: à quibus forte punctis & reliqua 10 etiam colorum varietate, Punterkrāe/ Germanis inferioribus appellatur,) cæteris partibus nigris, alis scilicet, cauda, capite, cruribus & colli parte inferiore. Sed hę pleræq; ita nigræ sunt, vt ad cœruleum siue Indicum colorem vergant. Mentum (hoc est, pars infra oculos & rostrum) præ cæteris atrū est. Plumæ quædam sui generis, setiformes fere, bonam rostri superioris partē vltra nares vsq; tegunt. In ventre dissectæ reperi quisquilias quasdam & cortices granorum quorundā, & substantiam quandam albam pinguem ex ijsdem forte granis concretam, & lapillos: in iecore fel nullum, siue quòd non habeat, siue quòd globo bombardæ (quo interempta erat) viscera essent confracta.

DE CORNICE AQVATICA ET MARINA.

20 MORPETENSES in Anglia cornicem aquaticam vocant auem, quæ sturno paulò minor est, corpore toto nigro, excepto ventre albo. Caudā habet breuiusculam, rostrum alcedone, (alcedo ei est ispida vulgò dicta) paulò breuius. Ante volatū alcedonis (ispidæ) more crebrò nutat, & in volatu gemitu voce alcedonem ita refert, vt, nisi videas, alcedonem esse iurares. Hanc apud Morpetenses in ripis fluminum, non procul à mari, vidi, alias nusquam. Pisciculis victitat vt alcedones, Turnerus. Audio hanc auem apud nos quoq; reperiri circa Limagum fluuium.

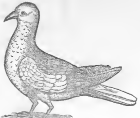
Eadem forte aut cognata est auis quæ merula aquatica dicitur.

CORNIX Marina, κορώνη θαλάσσιος, vel ἁλία & εἰναλία, Homero etiam simpliciter κορώνη dicta, & alibi τανύγλωσσος, id est linguam exerens cognominata, Eustathio, Suidæ & Hesychio nō alia quàm æthyia est. Arrianus distinguit. *Vide* supra in Æthyia statim post Mergum, & in Cornice *H.a.* Circa speluncam Calypsûs erat nemus, in quo & aliæ aues nidificant, τανύγλωσσοί τε (πλατύγλωσσοι, Schol.) 30 κορῶναι Εἰνάλιαι, τῇσίν τε θαλάσσια ἔργα μέμηλε, Homerus Odyss. E. id est cornices marinæ, piscari & pisces deuorare (hoc enim per marina opera intelligit poeta, Eustathio) solitæ. Oceani Germanici accolæ Schyrkrayen forte quasi clamosas cornices, vel nomine per onomatopœiā facto) cornices quasdam appellant, quæ aquilam marinam (Ern dictam ab eis) sequuntur, & reliquias eius deuorant. Fulicæ quædam marinæ apud Frisios Marcol dictæ (nescio a mari ne an a mergo) cadaueribus vescuntur, & coruorum instar odio habentur: de quibus, num phalacrocoraces, aut potius cornices marinæ sint, inquirendum.

CORNIX COERVLEA, CVIVS ICONEM

Io. Kentmannus, historiam verò Ge. Fabricius miserunt è Misnia.

40

50

HÆc auis planè syluestris & immansueta à Misenis ein wilde Holtzkrae/ ab alijs Galgenregel/ vel Halßkregel appellatur. Trās Albim in saltu Luchouiano & in syluis finitimis reperitur. versatur in

locis non frequentans. Nidum vt vpupa ex oleto construit. & præter cætera à proiectis cadaueribus victitat. A colore quidam eam nominant ein Teutschen Pappagey, id est Psittacum Germanicum. Deportatur hinc in alias nationes, nulla alia commendatione nisi coloris. Hæc G. Fabricius. Rostrum, vt pictura ostendit, nigrum est: crura fusca & pro portione corporis parua. Cœruleo colore passim nitet, in capite, alis, cauda, circa orthopygium & tota parte supina: alibi syncetiore, alibi admixto viridi. Dorsi & colli proni color fuscus est, maiores alarum pennæ nigræ. ¶ Quærendum an hæc sit pica illa syluestris quam Eberus & Peucerus Germanicè vocant Heidenelster / Krigelster. *vide* infra in Pica A.

Pyrrhocorax. ¶ Pyrrhocoracem, circa Athesin Germani vocant Steinkrä, id est cornicem rupium quòd in rupibus degat & nidificet, eãdem Anglus Eliota cornicem Cornubiæ appellat: nisi hoc genus graculi potius est, rostro & pedibus rutilis. pyrrhocoraci enim rostrum luteũ est. ¶ In Lotharingia coruum syluaticum quem post Corui historiam describemus, cornicem marinam, *corneille de mer*, nominari audio. Multa enim rara & peregrina, vulgus marina vocitat.

CORVINO GENERI COMMVNIA QVÆDAM.

Corvini generis aues (*ὄρνεα κορακώδη*) appello coruorum, cornicum, graculorum, & huiusmodi species. Coruini generis auibus robustum & prædurum rostrum est, Aristot. Minus Venere valent, & rarò solent coire, Idem. Ex his corui & cornices coniugia seruant. Gregarim degunt fere Corui & cæteræ omnes coruini generis aues, præter cornices, pellunt nidis pullos ac volare cogunt, Plin. Curant pullos diu etiam postquam euolauerint è nidis. comitantur enim volantes & pascunt, præcipuè cornix. deinde cocix (sic ipse vocat ineptè) quæ maior est cornice, rostro albicante, vulgo ein Rüch / & monedula, & plura alia auium genera his similia, Albertus in Arist. de hist. anim. 6. 6.

DE CORVO.

A.

Coruus genus, cuius plures species sunt. Corvvs est auis maior & perfectior in suo genere, Albert. Complectimur autem coruini generis appellatione (vt Aristoteles nominat) coruum, cornicem, & monedulam siue graculum. Cornix & coruus congeneres sunt, Theon Scholiastes Arati. Coruus & graculus eiusdem generis sunt, Crescentien.

scentien. ¶ Hebræis coruus *oreb*, ערב, dicitur: pro qua voce, Deuter. 14 Chaldæus transtulit עורבא, *vreba*. Arabs גראביב, *gerabib*. Persa, בלך, *calak*. Septuaginta κόραξ. Hieronymus, coruus. Videtur autem (vt doctus quidam apud nos coniicit) omne genus coruinum hoc vocabulo indicari, vt præter coruum, cornix, graculus, pyrrhocorax, &c. nam Deuteron. 14 legitur, Omnis coruus iuxta genus suum. *Orebim*, id est corui, numero plurali, Leuit. 11. Psalmo etiam 147 & Esaiæ 34. pro *oreb* coruus a Græcis & Latinis redditur. *Reigel algerab*, pes coruinus, herbæ nomen apud Auicennam 2. 568. Sed Bellunensis in Glossis Auicennæ *Monchar algerab*, rostrum cornicis transfert. Syluaticus *gerab* coruum vertit. conciliari possunt, si *gerab* vel *oreb*, generis vocabulum esse dicamus. *Alchorab*, id est coruus, initio hyemis parit quatuordecim diebus, &c. Albertus ex Auicenna. Verum Aristoteles id de alcyone scribit, quod
10 & Albertus agnoscit: sed fortè, inquit, Aristoteles de coruo marino sentit, vt alcyon à coloris similitudine hoc nomen tulerit. Sed in hoc etiam errat: neque enim alcyon nigra est auis. Rursus alibi idem Albertus, Coruus *abka* (inquit) est coruus communis magnus: hunc miluum interimere scribit vbi Aristoteles habet, nō coruum, sed cornicem occidere tapyrum, de hist. anim. 9, 1. *Pes alacorra*, id est pes corui, Syluaticus. ¶ Coruus apud veteres Græcos κόραξ, hodie vulgo κόρακας dicitur. Italicè, *coruo* vel *corbo*. Hispanicè *cueruo*. Gallicè *corbeau*. Germanicè Rapp vel Rab/ quæ vox ab Hebraica *orab* vel *gorab* facta videri potest per aphæresin. Flandris, Raue. Anglicè *a rauen*, vel *crowe*, quanquam & cornicem sic interpretatur Eliota. Illyricè, *hawran*.

¶ Albertus cornicem alibi cum coruo, alibi cum monedula confundit, Auicennæ interpretem barbarum sequutus. Idem coronen, id est cornicem, Græcæ linguæ ignarus coruum interpretatur.

Duo genera coruorum apud Saxones.

20 ¶ Corui veri & maiores Germanicè (Saxonicè) dicuntur Kolckraben a sono vocis, qui pullos per quadragesimam excludunt: altera species corui a Saxonibus dicitur Corracken, quæ æstate circa solstitium excludit pullos, de quibus loquitur hoc carmen. *Coruus maturis frugibus oua refert*, Christoph. Encelius.

B.

Corui in Asia & Thessalia rari sunt.

Theophrastus tradit in Asia inuectitios esse coruos, Plinius. In Cranone Thessaliæ duos tantum coruos in ciuitate esse dicunt: qui cum pullos ædiderint, discedant, & alios duos ex se genitos relinquāt, Aristotel. in Mirabilibus & Plinius. Hæc apud Eustathium Crannon *nn* duplici scribitur, ciuitas quæ alias Ephyre. Cranon in Thessalia, vt Hecatæus inquit, oppidum iuxta Tempe, vbi nunquam plures duobus corui sunt. Fuit & in Epiro Cranon, &c. Hermolaus in Plinium. ¶ Coruus maior est cornice,

De corui magnitudine, colore.

30 Turnerus. In Ægypto minores quam in Græcia fiunt, Aristot. ¶ Coruus auis est nigerrima, Perottus. Totus est niger, rostro & corpore validis, Albertus. Corui pennæ per magna frigora interdum albicant, Aristot. Et alibi, Iam perdix visa est alba, & coruus, &c. Arcesilao regnante apud Cyrenæos coruus albus apparuit, de quo triste oraculum ferebatur, &c. Heraclides in republica Cyrenæorum. Coruus al-

De coruis albis.

bus de raris inuētu dixit Iuuenalis hoc hemistichio, Coruo quoq; rarior albo. Ammianus in Epigrammate, Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας εὑρεῖν. Id est, Aut albus coruus prius, aut testudo volucris Inuenietur. Galenus libro de naturalibus facultatibus primo, Itaq; Lycus (inquit) dum palàm est eum neq; vera loqui, neq; eadem cum Erasistrato, similis videtur albo coruo, qui nec ipsis coruis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem. Conuenit in hominem sui ingenij & alienum a sensu communi. Sunt enim quos pudet vsquam cum quoquam consentire, quasi nihil verum

Stratagema Iphicli coruos gypso illinentis.

40 sit, nisi diuersum sit, Hæc Erasmus in Prouerbijs. Phœnices in Rhodo ciuitatem Achæam obtinebant duce Phalantho: eam cum Iphiclus Græcorum dux obsideret, obsessi negligentiores erant, quòd nunquam futurum sperarent se expugnatum iri, propter oraculum quo eis promittebatur ciuitatem tandiu in eorum potestate futuram, donec corui albi & in crateribus pisces apparerēt. Hoc cognito Iphiclus, capto cuidam Phalanthi familiari qui ex vrbe aquatum prodierat, persuadet vt pisciculos ex proximo illic fonte captos in vrna secum deferret, & eos in craterem è quo vinum Phalantho miscebatur, immitteret. Id ita factum est, eodemque tempore Iphiclus coruos aliquot gypso illitos dimisit. His visis Phalanthus territus, & oraculo iam satisfactum existimans, conditionibus ab Iphiclo acceptis vrbem tradidit, &c. Athenæus lib. 8. In veteribus memorijs obseruatum, Bœotia Thracum impetu, & bellico furore deuastata, redditum ijs, qui stragibus superfuerant, ex intimo specu oraculum, Ibi sedem
50 firmaturos, vbi coruos albentes conspicati forent. Id vero in Thessalia mox factum ad Pagæaneum finum. Illorum nanque oblati aspectibus sunt, Soli qui dicebantur sacri corui, quos vino madentes pueri gypso litos emiserant, Cælius. Eadem historia copiosius ex Erasmi Chiliadibus recitabitur infra in Prouerbio, *Ad coruos*. Fabula corui ex candido in nigrum mutati, describitur ab Ouidio Metamor. lib. 2.

Fabula corui ex candido in nigrū mutati.

fingit autem ab irato Apolline colorem atrum ei inducturo, quòd in causa fuisset vt Coronidem quæ ex Æsculapium ex eo conceperat) nunciato ipsius cum iuuene Æmonio concubitu, subita ira commotus sagitta conficeret. *Vide* Higinum in Hydra. Ipsi apud Alphonsum Siciliæ regem, dum Neapoli sub Callisto pontifice essemus, vidimus coruum ei a rege Britanniæ missum, miro candore conspicuum, Perottus. Olaus Magnus scribit in regionibus Septentrionalibus quibusdā coruos albos abunde conspici. Monedulas iam vidimus propter frigus regionis nasci albas, & similiter coruos: figura quidem indicante eas verè esse de specie monedularum & coruorum, Albertus. Coruum album in Noruegia

videre raritas nulla est, Gybertus Longolius. Io. Carus qui cum Hispanis in nouum orbem nauigauit, albos coruos & merulas istic se vidisse asserit. Idẽ Coruus dealbabitur vt quidam (nugator, vt videtur) nobis retulit, si ouum corui pinguedine vel cerebro felis illitum gallinæ albæ loco frigido incubandũ supponatur. ¶ Coruum viridem ex India aduectum Monaci (quod oppidum est Bauariæ) nuper sibi visum quidam nobis retulit. Coruus ætatis initio minus nigricans est, quum cœlesti rore pascitur, vt scribit Cassiodorus & propheticus perdocet psalmus, Cælius.

De coruo viride.

Descriptio corui.

¶ Corui in generis auibus robustum & prædurum rostrũ est, Aristot. aptum scilicet ad frangẽdũ cibum & ad pugnandum, Albertus. Qui nasum habent aduncum a fronte statim, (γρυπὴν ἔχοντες ἀπὸ τοῦ μετώπου εὐθὺς ἀνηγμένην,) impudentes sunt, instar coruorum, Aristot. in Physiog. Quibus oculi lucidi sunt, (στιλπνοί,) ij libidinosi (λάγνοι) habentur, ceu qui gallos & coruos hac parte referant, Ibidẽ. ¶ Coruus pro ingluuie gulam habet patentiorem propius ventriculum, Aristot. Aues quædam carẽt sinu illo in quem ex gutture demittunt concoctione maturata, sed gula patentiore vtuntur, vt graculi, corui, Plinius. ¶ Coruis, alijs ventri, alijs intestino fel iungitur, Aristot. Fel renibus, & parte tantum altera iungitur intestino, in coruis, coturnicibus, &c. Plinius.

C.

Coruus aquis oblectatur. *Solitudine gaudet.* *Quibus vescatur.*

Cornix ac coruus insigniter aquis oblectantur, vt Theon Arati interpres scribit. nam cum earum alitum corpora admodum sicca sint, humentia expetunt. quin & solitudinis amicũ animal coruus est prouerbio suffragãte, βάλλ' ἐς κόρακας, Cælius. ¶ Corui carniuori sunt. Frequenter cibos venantur, sed carne morticina, hoc est animalis per se mortui vescuntur, vt vultures & aquilarum genera, Grapaldus. Cadaueribus vescuntur, Scholiastes Aristophanis & Author de nat. r. Hinc prouerbium βάλλ' ἐς κόρακας & illud Horatij epistola 7. *Non pasces in cruce coruos* id est, non suspenderis. Delphini cùm pompylum gustauerint, inefficaces stupidiq; redditi fluctu in littora eijciuntur, vbi a coruis gauijsq; cæterisq; marinis auibus exeduntur, Ælianus. Terra tenera est (vt Cato vocat) colore pulla, tempestatæ vbertatis, mollis faciliśq; culturæ, &c. quam recentem exquirunt improbæ alites vomerem comitantes, coruiq; aratoris vestigia ipsa rodentes, Plinius. Corui & cornices multiplici cibo viuntur, omnibus cadaueribus inhiant, vniuersisq; seminibus insidiantur, fructus arborum persequuntur, Macrobius. Coruus ætatis initio minus nigricans est, quum cælesti rore pascitur, vt scribit Cassiodorus & propheticus perdocet psalmus, Cælius. Nos corui pullum aliquando nutriuimus carne cruda, pisciculis, & pane ex aqua madido.

Æstiuo tempore ventris profluuio laborat, & propterea a potu abstinet.

¶ Coruus quòd æstiuo tempore alui relaxatione se laborare planè sciat, idcirco ab humidis cibis se continet, Ælianus. at Simocatus non ab humidis cibis, sed a potu coruum æstate abstinere tradit propter ventris profluuium. Apud Ouidium secundo Fastorum Phœbus coruo minatur: *At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus, De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.* Siti ægrescit antequam fici coquantur autumno. Quandiu ficus concoquuntur negatur bibere posse, quòd guttur habeat pertusum illis diebus, Higinus. Hæc eadem Plinius fere, Ægrescunt sexagenis diebus, siti maxime, &c. Nisi forte legendum sit, *Ii decrescunt sexagenis diebus siti maxime, antequam fici coquantur autumno.* Ebrietatem quoq; sentit, vt dicam in E. ¶ Merdas albas coruorum Horatius dixit Serm. 1. 8.

De corui voce & loquacitate.

¶ Coruus auis est valde clamosa, Albertus. Alitum pleræq; à suis vocibus nominantur, vt cuculus, coruus, Varro. Coruus crocitat, Author Philomelæ. A corui voce fit factitium verbum croco, à quo crocito. Inde verò crocatio & crocitatio deducuntur. item crocio, a quo crocitus quartæ declinationis. Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat sua, Plautus. Nonius eundem Plauti locum ex Aulularia citans, pro crocitabat, legit crocibat. Crocium (inquit idem) propriam coruorum vocem veteres esse voluerunt. Et rursus, Crocire cum sit coruorum, Plautus Aulularia cantate eos dixit. Crocatio, coruorum vocis appellatio, Pompeius lib. 3. Mutant cum tempestatibus vnà raucisonos cantus cornices, coruorumq; greges, Lucretius. Coruus auis clamosa nihil aliud sonare nouit quam cras, cras: diuersas tamen voces format, scilicet sexaginta quatuor vt dicit Fulgentius, Author libri de nat. r. Maximè omnium auium multos clangores & varias voces fundit. nam institutus cùm humanam vocem mittit, tum eius locutio alia quædam est ludentis, alia longè serio agentis. Si enim quod pertineat ad deum agit, hic tibi sacrum quippiam & diuinationis plenum loquitur, Ælianus. Cicuratus aliquando loquitur, Albertus. Et rursus, voces hominum imitatur, & cantus auium domesticarum. *Vide* infra in Psittaco ex Plutarcho. Corui loqui & salutare addiscunt, vt pluribus recitabitur mox in D. *Ouantes gutture corui,* Vergilius 1. Georg. Corui singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, ventos portendunt. κρώζειν & κράζειν verba apud Græcos dicũtur de voce cornicis aut corui (per onomatopœiã) propter asperitatem vocis quam ædunt, Varinus in Ἐκλογαῖς. Κραζιγόνεραξ, ὁ δὲ κορώνη κράζει, Idem.

Pennarũ mutatione.

Vide supra in cornice C. ¶ Cur animalia quædam mutantur, alia non? vt coruus qui semper incommutabilis persistit. An quoniam natura vincere perdomareq; humorem non potest, vt auium, quæ vesicam quoq; nullam obtinent, rem obtinent. hæc nusquam mutari possunt. Aristoteles problematum 10. 8. Coruus & pica pennas suas paulatim mutant, accipitres verò vno tempore pariter, Alber. ¶ Noctuæ & corui (κόρακες, sed video erratum esse ac legendũ *nycticoraces*) interdiu non vident, Athenæus lib. 8. tanquam ex Aristotele in epistola Epicuri.

Coitu.

¶ Coruus ante tempus vernum (semper Martio mẽse oua parit & fouet, ante tonitrua, Albertus. Et rursus, Coruus coit, parit & nidificat mense Martio, timens

mens, vt dicunt experti, tonitruum. hoc enim aiunt oua eius perdere. Corui ante Solstitium generant, Plin. Corui mares non coeunt cum fœminis, priusquam cantu quodam ceu nuptiali & hymenæo eas demulserint. hæ vero maribus ita conciliatæ, admittunt., Oppianus lib. 1. de aucupio. Coruinæ speciei aues minus Venere valent, & raro solent coire, Aristoteles. Albertus hoc de gracocendeton aue scribit, nempe omnium minimè eam coire, & semel tantum anno: sed apparet eam vocem corruptam a Græca κορακοειδῆς, quæ coruinum genus significat, non vnam aliquam auem. Coruum vulgus, vt Plin. scribit, ore parere & coire arbitratur: ideoq; grauidas si ederint coruinum ouum per os partū reddere, atq; in totum difficulter parere si tecto inferatur. Aristoteles negat, sed exosculationem illam in ijs esse, qualem in columbis sæpe cernimus. Sunt qui coruos & ibin (inquit Arist. de generat. anim. 3. 6.) ore coire opinentur. inter quadrupedes etiam mustelam ore parere. Hæc enim & Anaxagoras, & alij quidam naturales authores scribunt simpliciter valde & inconsideratè. qui in auium genere ratiocinatione illa falluntur, quòd rarò coruorum coitus cernatur, rostrorum coniunctio sæpenumero, quæ omnibus id genus auibus solita est. quod in monedulis, quas mansues alimus, planum est. genus etiam columbinū hoc idem facit. Verùm hæc quoniam coire quoq; visuntur, ea fama caruerunt. coruinum genus libidinosum non est, quippe quod parum fœcundum sit. coire tamen id quoq; visum est. Sed enim non cogitasse quemadmodum semen per vuluam deueniat ad ventriculū, qui semper quod ingestum est concoquat, vt patet in cibo perficiendo, absurdum omnino est. Vuluas aūt id quoq; auium genus, & oua habere cernitur iuxta septum, Hæc Aristot. Albertus hunc locum enarrans, Auicenna (inquit) diligentius considerans, scribit se vidisse coire duos coruos non aliter quàm aliæ aues coeunt. rarò autem in hominum conspectu coeunt corui itaq; multi cum vident eos oscula inter se conferre, coire putant. Mihi verò videtur has aues fortè ante lucem vel in crepusculo coire. quo tempore ab hominibus non videntur, nec obseruatur eorum coitus, Sic ille. Corui pariunt cum plurimum quinos, Plin. Multæ aues ore cōcipiunt & coeunt, vt corui exosculatione facta, vt fit in columbis: licet hoc negat Aristoteles, nec ego multum adfirmo, quia non vidi coeuntes. coeunt enim corui circa æquinoctium vernum, loquor de veris & magnis coruis, qui a sono vocis Kolkraben dicuntur, & per quadragesimam excludunt pullos & fouent. nam ipse aliquoties in Saxonia circa festum paschatis illorum pullos vidi & habui. Altera verò species corui, quæ dicitur a Saxonibus Corracken / æstate circa solstitium excludit pullos, de quibus loquitur hoc carmen: Coruus maturis frugibus oua refert. Et potest fieri vt corui isti veri ore coeant in frigore. nam si vulgari modo auium coirent, frigus semen vna incidens in matriculam corrumperet & profectò ea species quæ templa incolit, monedula dicta, ore coit tempore verno, Christophorus Encel. qui & bonosas & vrogallos (vt in illarum auium historia recitaui) & omnes ferè gallinas syluestres ore coire scribit. cui fidem habeat qui voluerit, mihi sanè non persuaserit. & friuola est ratio, quòd coruos in frigore ore coire scribit, ne cum semine irrumpens in matriculam frigus id corrumpat. cur enim non eandem ob caussam cæteræ etiam animantes quæcunq; hyeme coeunt ore coeunt? vel quomodo frigus nō etiam per os irrumpere æquè ac in matricem posset, cùm multò amplior hic meatus sit? Sed his in rebus vbi an sint affirmare non possumus, cur sint, inquirere stultum est. Coruum ore coire & parere vulgus arbitratur, ad quod respiciens Epigrammatarius poeta in Apophoretis scriptum reliquit: *Corue salutator, quare fellator haberis? In caput intrauit mentula nulla tuū*, Grapald. Parit coruus quatuor &(aut) quinq;, Aristot. Et alibi, Non modò bina, vt aliqui volūt, parit, verùm etiam plura. Incubat aūt viginti diebus, & pullos nido expellit. quod idem & aliæ complures volucres faciunt. quibus enim partus numerosior est, vnum sæpe eijciunt, Arist. tædio nutriendi, Albert. Quinos aliquando parit coruus, Plin. Fœminæ coruorum oua solæ incubant, & mares eis escas administrant, Author libri de nat. rer. Coruus turres incolit, in quibus etiam nidificat, Idem. Pulli coruorum, septem diebus absq; vlla cibi alimonia degere feruntur. septima vero die nigrescunt, Idem. Pulli coruorum, vt fertur, antequam nigrescant à parentibus vtcunq; neglecti, inedia affecti, huc illucq; vagantur in nido, & ciborum expectant aperto ore subsidium. Vnde etiam scriptum est, Iob trigesimo octauo. Quis præparat coruo escam? &c. Sed cùm nigrescere illi cœperint, tanto eis alimenta præbenda coruus ardentius requirit, quanto illos alere diutius distulit, Gregorius in Moralibus. Sunt qui non à matribus pullos coruorum nuper natos sed à muscis præteruolantibus ali putent. Plinius dicit coruos obliuiosos esse, & plerunque minimè ad suos reuerti: sed quadam ratione naturæ congerunt ad suos nidos quæ vermes possint creare, ex quibus relicti eorum pulli aluntur interdum. Horum obliuionem probat etiam ex rebus, quas quum absconderint, derelinquunt, Seruius in primum Georg. Vbi D. Matthæus in genere ponit Deum pascere volatilia cœli, ibi D. Lucas coruos nominatim ponit. forsasse respexit Dominus ad illud Psalm. 147. Dat iumento panem suum, filijs corui clamantibus. Nam quædam coruorum species est, qui pullos suos exclusos negligunt, quos Deus miraculo implumes & omni creaturæ ope destitutos enutrit. quidam arbitrantur rore, vt alij enatis in nido vermiculis. Sunt qui credunt prorsus absque cibo eos sustentari nisi hoc de coruis sit ideo a vate sic positum quòd corui locis arctioribus, & vbi non satis cibi pluribus sit, coq; duo tantùm incolunt, qui & pullos suos cùm iam potestas volandi est nido eijciunt, deinde regione tota expellunt. Hæc etiam Aristot. lib. 9. de animal. cap. 30. de coruis scribit. Martinus Bucerus in 6. cap. Matthæi. ¶ Aues quæ in vrbibus solent præcipue viuere, semper apparent, nec loca

An corui ore coeant vt quidā existimarunt.

De eorundē partu.

Incubitu.

Pullis quomodo a parentibus neglecti nutriantur.

mutant aut latent, vt coruus & cornix, Aristot. Corui toto anno manent, Demetrius Constantinopol.

Vitæ diuturnitate.

¶ De diuturnitate vitæ corui, leges quę scripsimus in cornice C. Retulit mihi quidam fide dignus, coruos a temporibus quorum non extat memoria, hoc est amplius annis centum, in turri quadam mansisse apud ciuitatem Galliæ quæ Coruatum vocatur & quotannis pullos nutriuisse. & quanquam subtraherētur, illi locum eam ob causam non mutasse, Albert.

Morbis & mortiferis.

¶ Coruus ab æstate in autumnum morbo conflictari dicitur, Plin. Æstiuo tempore potu abstinet, quòd tū scilicet alui profluuio obnoxius sit, vt superius hoc in Capite scripsimus. Siti ægrescunt, antequam fici coquantur, autumno. ¶ Coruus erucæ semine occiditur, Ælian. Eruca coruum interimit, Philes.

D.

De moribus & ingenio coruorum.

Moses Iudæis coruum in cibo prohibuit, improba ingenia & animos tenebrosos hoc interdicto traducens, Procopius. Coruos obliuiosos esse, ex Plinio & Seruio scripsi supra in *D*. Coruus cicuratus furatur multum aliquando coarctata per comminationem, (apparet locum esse corruptum,) Albertus.

Obliuione.

Furacitate.

Coruus natura procliuis est ad furtum, vt experientia Erfordiæ docuit, vbi coruus cicur paulatim de mensa in qua pecuniæ iacere consueuerant, in horrum vicinum sub lapidem numos aliquot, qui pretio quinq; vel sex florenos æquabant, abdidit, Obscurus.

Mansuetudine.

¶ Coruus longæuus citissimè fit domesticus, Author libri de nat. rerum. Ægyptij corui, Nilum accolentes, nauigantibus quasi supplices esse videntur, sibi quippiā largiri efflagitantes, quod eis si quid dono detur, petere cessantes, nihil molesti amplius sunt. sin autem horum quæ postulatint nihil impetrauerint, in nauis rostro insidentes, insequuntur nautas, funes arrodunt, ac vincula conscindunt, Ælianus.

Sensu futuri.

¶ Tempore quo apud Pharsala hospites Mediæ periēre, corui locis Athenarum Peloponnesiq; defuerunt, quasi sensum haberent aliquem, quo inter se rerum euenta significarent & mouerentur, Aristot. Scientissimus est mutationum aeris nuncius, &c. vt in *E* dicetur.

Sagacitate.

Quantum cum sterili ferax ager differat, planè noscunt. in vberrimo enim gregatim ferūtur, per sterilem agrum & infructuosum bini volare assolent, Ælianus.

Pullorum expulsione.

Locis arctioribus, & vbi non satis cibi pluribus sit, duo tantum incolunt: & suos pullos, cum iam potestas volandi est, primum nido eijciunt, deinde regione tota expellunt, Aristot. Corui robustos fœtus suos fugant longius. itaque paruis in vicis non plus bina coniugia sunt. circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuò: genitores soboli loco cedunt, Plinius.

Solertia in aqua ex vasis fundo alleuāda.

Tradendum putauêre memoriæ quidam, visum coruum per sitim lapides congerentem in situlam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem, expressisse tali congerie quantum potui sufficeret, Plin. Corui Libyci sese inclinantes rostrorum aduncitatem quo ad possunt in vasa intrudunt, atque inferunt, quæ homines sitis metu aquæ compleuerant, ac (ne rumperentur) supra tecta ad seruandum aeris beneficio aquam posuerant: itaq; potione fruuntur. Cum aquam deficere vident, calculos ore & vnguibus apportantes, in vasa inferunt: atque calculi quidem in fundum detruduntur, ac desident, aqua verò de vasis fundo ex subsidentium occupatione calculorum alleuata, superiorem vasis vacuitatem replet. qua solerti machinatione corui aquam contingentes, potione reficiuntur: non ignorantes, quæ sunt penitus in media philosophia recondita atq; abdita, vnū & eundem locum duo corpora capere non posse, Ælian. Idem hoc coruos in Africa faciētes visos sibi Aristotimus refert apud Plutarchū in libro Vtra animalium, &c.

Historia de coruo loquente, cui⁹ mors à populo Rom. vindicata est.

Reddatur & coruis sua gratia, indignatione quoq; populi Romani testata, non solum conscientia. Tiberio principe ex fœtu supra Castorum ædem genitus pullus, in oppositam sutrinam deuolauit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is mature sermoni assuefactus, omnibus matutinis euolans in rostra, in forum versus, Tiberium, deinde Germanicum & Drusum cæsares nominatim, mox transeuntem populum Rom. salutabat, postea ad tabernam remeans, plurium annorum assiduo officio mirus. Hunc siue ęmulatione incitatus manceps proximæ sutrinæ, siue iracundia subita, vt voluit videri, excrementis eius imposita calceis macula, exanimauit, tanta plebei consternatione, vt primo pulsus ex ea regione, mox & interemptus sit, funusq; innumeris aliti celebratum exequijs, constratum lectum super Æthiopum duorum humeros præcedente tibicine, & coronis omnium generum, ad rogum vsq; qui constructus dextra viæ Appiæ ad secundum lapidem, in campo Rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta causa populo Romano visa est exequiarum ingenium auis, aut supplicij de ciue Romano in ea vrbe, in qua multorum principum nemo deduxerat funus: Scipionis verò Æmiliani post Carthaginem Numantiamque deletas ab eo, nemo vindicauerat mortem. Hoc gestum M. Seruilio C. Cestio Consulibus ad quintum kalendas Aprilis, Plinius.

Altera historia de coruis Augustū salutantib.

Exprimit coruus sermonem humanum miro modo. cum ex Actiaca victoria reuerteretur Augustus, occurrit ei inter gratulanteis quidam coruum tenens, quem instituerat proferre hæc verba: Aue Cæsar victor imperator. Miratus Cæsar tam officiosam auem, viginti millibus eam emit, (hoc est quingentis aureis solatis, Robertus Cenalis) multasque præterea similes comparauit. Quo exemplo motus pauper sutor instituere ipse quoque aggressus est coruum ad parem salutationem sed impendio exhaustus ad auem non respondentem dicere solebat, Opera & impensa perijt. Cœpit tamen aliquando coruus optatam salutationem exprimere, ac forte audita, dum transiret Augustus, respondissetque, Satis talium salutatorum habeo domi, superfuit coruo memoria, vt & illa, quibus dominum querentem solebat audire, verba subiungeret, Opera & impensa

perijt

periit. Ad quod subridens Cæsar, emi auem iussit quanti nullam aliam emerat, Perottus. Vide Macrobium libro 2. Saturn. cap. 4. Corui loqui & salutare discunt. *Vide* supra in *C.* ¶ Columbæ coniugium inter se mutuum seruant fidum ad mortem vsq; & altero defuncto coniux alter viduus permanet. quod idem corui etiam faciunt, Athenæus ex Aristotele. Fœtus suos nutritos, & ætate procedente firmos, acriter insectantur nidoq; expellunt. Quamobrem filij corniculi deinde ea quæ sunt ad viuendum necessaria inquirunt, genitoresq; suos minime alunt, Ælianus interprete Gillio. Corui pullos suos cum iam potestas volandi est, primum nido eijciũt, deinde regione tota expellunt, Aristot. Coruus iam ætate affecta cum pullos alere non potest, seipsum eis cibum præstat, hi autem comedunt patrem. vnde prouerbium esse natum ferunt, Mali corui malum ouum, Ælianus. alij aliam huius prouerbij originem adferunt, vt in *h.* referemus. ¶ Corui nidis suis (agnum, id est) amerinam (ἄγνου ἔγκαρπον Philes) imponunt amuleti gratia, Ælianus.

De coruorum coniugii fide.

Pullorum educatione.

¶ Coruus tauro & asino aduersarius est: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret, Aristot. & Ælianus. Coruus vulpi amicus est. pugnat enim cum æsalone. vnde fit, vt huic cum ab illo percutitur, auxilietur, Aristot. Æsalon parua auis, oua corui frangit, cuius pulli infestantur à vulpibus. inuicem hæc catulos eius ipsamq; vellit. quod vbi viderint corui, contrà auxiliãtur velut aduersus communem hostem, Plinius. Si quod animal coruus contra vulpem pugnare animaduerterit, subsidio ei venit, amicitia adductus quæ illi cum vulpe intercedit, atq; vlciscitur, Ælianus. Sed non veram amicitiã inter coruum & vulpem intercedere, ex Alberto & Auicenna recitauimus in Vulpe *D.* Lepus coruorum & aquilarum vocem metuit, & aduersus harum auium insidias in dumeta se abdit, Ælianus. In regione quadam ad Septentrionem remota capita coruorum (liber Germanicus habet aquilarum, quod placet) præsidi regionis pro tributo adferuntur, in signũ occisæ auis noxiæ quæ illic agnos & oues interimit, Olaus Magnus. Coruus occiso (à se & gustato, Solinus) chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infectũ virus extinguit, Plinius. ¶ Miluus & coruus hostes sunt, Ælianus. Miluo est quoddã bellum quasi naturale cum coruis, Cicero 1. de Nat. Coruum miluus impugnat eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, vt qui & vnguibus sit præstantior & volatu. ita fit, vt eos quoq; victus ratio faciat inimicos, Aristot. Coruus & miluus dissidẽt, illo præripiẽte huic cibos, Plin. ac si coruus miluo præripiat, vt Perottus etiam scripsit, his verbis, Coruus miluo volanti præripit escas. Ego cum Aristotele & interprete eius Gaza, potius dixerim miluum coruo præripere. Ictinos (inquit Albertus, quanquam codex eius impressus perperam habet *acrinoz* & *lartinoz*) paruum genus est milui, quod vocatur apud nos miluus risus, non rapit oua vel pullos coruorum, sed potius quod inuenit de cibo præparatum, coruo extorquet, eoq; pugnat cum ipso. nam robore vnguium & volatu pernice coruo præstantior est. Præteritis temporibus (inquit Niphus) apud Apuliam ingens bellum annotatum est inter coruos & miluos, quod tribus diebus noctu diuq; vt fuit narratum perdurauit vbi tandem milui superati fuerunt. Et non multo tempore pòst in eadem regione non defuit bellum acerrimum inter Hispanos & Gallos vbi Gallis superatis, interficitur prorex Gallorum. ¶ Mutuo vterq; in alterum odio pelagius accipiter & coruus flagrant, Ælianus. ¶ Falconum & coruorum prælium ex Ænea Syluio descripsi in Falcone *D.* ¶ Percnopterus aquila degener est, & à coruo etiam verberatur, Aristot. & Plinius. ¶ Pugnam ciconiarum & pelecanorum, aduersus cornices, coruos, vultures, aliasq; carniuoras, descripsimus in Ciconia *C* ex Kiranide. ¶ Pugnant coruus & chlorio (aliàs chloreus) noctu inuicẽ oua exquirẽtes, Plinius ex Aristotele de hist. anim. 9. 1, vbi Græcè legitur, πίπρη καὶ χλωρεύς, Gaza vertit pipo & lutea. pipram autem Aristoteles alibi dryocolapten, id est picũ nominat. Choreres (vox corrupta pro chloreus) cõtra coruos pugnat, Albert. Turturem chloreus odit, chloreum coruus, Philes qui in omnibus Ælianum sequitur. atqui Gillius ex Æliano aliter, Cum turture coruus & circus inimicitias gerunt, & turtur vicissim hostili odio ab vtroque dissidet. ¶ Coruum aliquando alaudam iuuenem deuorasse obseruauimus, Albertus. ¶ Coruus interdiu præualet, bubo nocte, & vicissim alter alterius oua vorat, Author libri de nat. rerũ. sed Aristoteles hoc de cornice & noctua scribit. *vide* in cornice *D.*

Cum quibus amicitiã vel inimicitiã gerat.

De bello inter coruos & miluos cõmisso.

¶ Apud Celtas aiunt pharmacum (herbam venenosam) esse xenicum dictũ, quo ocissima mors inferatur. eo sagittas inficiunt. aduersus hoc inuentum ferunt remedium corticem quercus (Dioscorides hoc remedium contra toxicum commendat.) alij folium quoddã (herbam quandam) diuersum, quod coracium (κοράκιον) nominent. eò quòd corax, id est coruus ab eis obseruatus sit, qui cum xenico gustato periclitaretur, quæsito hoc folio deuoratoq; conualuerit, Aristot. in Mirabilibus. Videtur autem mihi xenicum illud non aliud esse quàm venenosissima herba, *tora* hodie dicta: & coracium quę antitora nominatur, de quibus copiosè docui in Lupo *a.* ¶ Cadente fulmine corui ex sua natura lumen ferre (forte, fugere) videntur, Hermolaus Barbarus.

Coracion herba qua tanquam antidoto vtuntur corui.

E.

Corui quomodo reo capiantur, Crescentiensis docet lib. 10. cap. 20. Item corui & cornices quomodo inuiscentur, eiusdem libri cap. 27. vt iam supra in Cornice scripsimus. Vidi ego canem spatio horæ interiisse, qui carnes nucis vomicæ puluere aspersas deuorãrat. corui etiam eiusmodi carnes comedẽtes, per breue spatium volãtes decidũt, Brasauolus. Corui & canes herba cenutra deuorata inebriãtur.

Quomodo capiantur corui.

& sic inebriati [illegible] etiam capiuntur, Athenæus ex Aristotele libro de [illegible].

¶ Traditur ingruentis mali certissimum haberi præsagium, vbi exci[illegible] aues insequantur. coruos equidem ipsum hoc quandoq; factitasse compertum est, Cælius.

Tempestates præsentiunt & præsagiunt. ¶ Coruus scientissimus est mutationis aeris nuncius & alia crocitationis voce præsagit auram tranquillam, alia tempestatem, Author libri de nat rer. *Mutant cum tempestatibus vna Raucisonos cantus cornicum secla vetusta, Coruorumq; greges, vbi aquam dicuntur & imbres Poscere, & interdum ventos aurasq; vocare,* Lucretius. Κόραξ ὑετὸν μαντεύεται κρώζων, Nicander. id est, Coruus pluuiam crocitando præsagiens. Cornix & coruus, eiusdem generis aues, cum corpore admodum sicco sint, plurimum gaudent humectantibus. cum igitur initium tempestatis (χειμῶνος) senserint, & aer corpora earum humectant, tunc etiam innatant aquis, ceu quibus valde gaudeant, Theon Arati Scholiastes. Corui & graculi cũ gregatim apparent, & similem accipitribus vocem ædunt (id est acuta voce clamitant. talis enim accipitrum vox est, Scholia) pluuiam prædicunt. Corui præterea imminente pluuia magnas pluuiæ stillas vocem imitantes, & proferentes (subinde) λάξ vel cum confusam habent vocem instar stillarum, pluuiam significant. vel grauem (magnam) vocem ingeminant, (subinde repetunt,) & pennis omnibus concussis vehementer perstrepunt, Ex Arato & Theone Scholiaste. Imbrium guttas coruus effingere conatur, Ælianus. Auienus priorem partem loci ex Arato iam recitati, sic transfert· Agmine cum denso circumuolitare videtur Graculus, & tenui cum stridunt gutture corui. Coruus excitato & volubili sono crocitans, & alarum plausu se concutiens, tempestates præmonstrat. Rursus si coruus, cornix, graculus, crepusculo vespertino vocales sint, tempestatis aduentum prædicunt, Ælianus. Notandum corticem rauca voce & solam, (iuxta carmen Vergilij, *Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,*) pluuiã prædicere coruos verò & plures, & voce tenui & pressissima contra naturam suam, *Tum liquidas corui presso ter gutture voces,* Seruius atqui Vergilius primo Georgicorũ hoc de coruis carmẽ inter serenitatis signa ponit vt paulò pòst recitabimus. Coruus si in serenitate non consuetam vocem ædiderit & nimium clamosus fuerit, aquam significat: item si pediculos sibi eximat super oliuam, Obscurus. Corui singultu quodam latrantes, seq; concutientes, si continuabunt, ventos: si carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem præsagiunt, Plinius. *Et è pastu descendens agmine magno Coruorum increpuit densis exercitus alis,* Vergilius primo Georg. inter pluuiæ signa ex Arato, vt apparet, qui tamen non coruorum habet, sed κολοιῶν, id est graculorum. ¶ Corui stantes aduersus Solem, si rostra apenant, calorem significant, Obscurus. Corui & cornices per initia tempestatis (χειμῶνος) gaudent, in progressu verò crescente frigore non amplius gaudent. incipiente deinde æstate rursus gaudent. excessus enim temporum non ferunt. Itaq; cornix cum placida (non aspera, variaq;) voce lętitiam suam testatur, signum est serenitatis, Theon Arati Scholiastes. Aratus inter prognostica, Καὶ κόρακες μὲν πρῶτα μονοφάγοι βοόωντες Διστάκις &c. id est, Sereni & tranquilli cœli signum faciunt etiam corui, quando primum quidem seorsim clamant & geminant vocem: deinde vniuersi (μεταθρόοι κεκλήγοντες. vbi Scholiastes, λαμπρότερα τῇ φωνῇ χρώμενοι) & plures gregatim collecti, cum multo (pleniore) clamore, (φωνῆς ἔμπλειοι vbi Scholia, μετὰ μειζοτέρας φωνῆς) gaudentibus similes (vt ex placida & remissa voce conijci potest) somnum ineunt, κα τοῦ μέδοντες vbi Scholia, [illegible]. Multi etiam corui (Scholiastes addit, circa matutinum tempus) super cortice (trunco) arboris, vel ramis eius considentes, & volatu eam repetentes, (qui motus gaudentium est, crocitantes interim cantantesq;) pennas concutiũt, (vel arbori insidentes laxant & remittunt alas,) Hæc ex Arato & Scholijs. Hunc Arati locum Vergilius primo Georgicorum sic reddidit, inter signa serenitatis:

Tum liquidas corui presso ter gutture voces	*Aut quater ingeminant, & sæpe cubilibus altis*
Nescio qua præter solitum dulcedine læti,	*Inter se folijs strepitant, iuuat imbribus actis*
Progeniem paruam, dulcesq; reuisere nidos.	*Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis*
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.	*Verum vbi tempestas, & cœli mobilis humor*
Mutauere vias, & Iupiter humidus austris	*Denset, erant quæ rara modo & quæ densa, relaxat*

Vertuntur species animorum, & pectora (aliàs *pectore*) *motus Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat, Concipiunt hinc ille auium concentus in agris· Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui,* Hæc Vergilius Seruius addit, ex venturæ propinquitate serenitatis coruos lætari.

De coruis venaticis. ¶ Coruus longæuus citissime fit domesticus, coruosq; syluestres iniitos retinet ac seducit, Author libri de nat r. Vidi aliquando coruum venaticum, qui perdicem cepit & alios coruos syluestres: sed coruos non capiebat nisi fretus auxilio hominis propinqui, Albertus. Ipsi apud Alphonsum Siciliæ regem, dum Neapoli sub Callisto pontifice essemus, coruum vidimus missum a rege Scytharum, aucupio mirabilem: siquidem alios coruos & phasianas cum eo capere solebat, Perottus. Coruorum & miluorum pulli apud Indos quomodo cicurentur & instituantur ad prædam hominibus adferendam, scripsi in Aquila E ex Æliano. Recens est fama Crateri Monocerotis cognomine, in Erizena regione Asiæ, coruorum opera venantis, eo quod deuehebat in syluas eos considentes corniculis humerisq;. illi vestigabant agebantq;, eo perducta consuetudine vt exeuntem sic comitarentur & feri, Plinius. Perottus aliter legit, In Troccena regione Asiæ Craterus coruorum opera venari solitus proditur, quos deuehebat in syluas insidentes humeris, illi vero corniculos vestigabant agebantq;, &c.

¶ Scripse-

¶ Scripserunt quidam, potos sequi eos a quibus cerebrum corui acceperint in offa, Plin. Cerebellum corui de pane collectum scrofæ si dederis comedere, sequetur te quocunq; ieris, Sextus.

F.

Coruus in cibo prohibitus. Coruus iuxta genus suum, id est quæuis corui generis auis, in cibis damnatur Leuitici 11. & Deuteron. 14. Reprobat legislator, inquit Procopius Gazæus, maligni ingenij & tenebrosi (atri) homines, qui per eiusmodi aues qualis coruus est, indicatur. Coruo in lege prohibito auaritia ([illegible]) prohibetur, Clemens Stromat. 5. ¶ Corui aut cornicis carnem nunquam dabis accipitri. valde enim nocet, &c. *vide* supra in Cornice F.

G.

Remedia ex coruo. Multa remedia ex ansere, quod miror æquè quam in capris (alias coruis) nanq; anser coruusq; ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur, Plinius lib. 29. in fine capitis 3. Gelenius in annotationibus suis docet vetustos codices non in coruis, sed in capris habere, quod & ipse probat, &c. Coruus viuus sepultus in fimo equino, & per dies quadraginta putrefactus, deinde combustus & in ceroti formam redactus, podagricos sanat perfecte, Kiranides. Medicus quidam celebris nostra ætate, coruos duos mense Martio è nido combustos in læuissimum pollinem redactos, epilepticis propinabat, bis vel ter in die drachmæ pondere exhibito cum aqua decoctionis castorei. Aliqui coruum excoquunt, & nocte concubia in plumbeum vas condunt, ad denigrandos capillos, Plinius. ¶ *Ex sanguine,* Sanguis coruorum subtiles reddit capillos, Rasis. ¶ *Seuo,* Seuum corui nigri & rutam recentem cum oleo misce, quo inuncti capilli nigrescent, Rasis. ¶ Quidam sanguine & cerebro corui vtuntur cum vino nigro ad denigrandos capillos, Plinius. *Cerebro,* Cerebrum corui cum stillatitio liquore verbenæ haustum epilepticis prodesse nuper amicus quidam ad nos scripsit tanquã experimentis probatum remedium. ¶ *Felle,* Fel corui mixtum cum oleo de aliuile & corpori toti illitum, soluit hominem ligatum ne coeat, Rasis. Oportet aliquando hominum cogitationes fallere medicum, & persuasioni eorum etiam falsæ se accõmodare, & remedia quædam etiam contra rationem permittere in quibus illi confidant. Memini ego quendam virum nobilissimum iurasse, se esse ligatum ne cum mulieribus coiret quem cum ab hac persuasione nulla arte reuocare possem, finxi me quoq; omnino credere ipsum esse ligatum, & remedium ostendi ex libro Cleopatræ de informanda fœminarum speciositate in quo promittitur, si ita ligatus fel coruinum cum sesamelæo misceat, ac corpus totum inungat, adiutum iri. Hoc ille audiens confisus est libri verbis, & cum id fecisset, liberatus coeundi libidinem recepit, Constantinus in libro de incantatione. Quidam suffiebat se (felle coruino, ni fallor, de hoc enim proximé dixerat) vt redderet capillos albos, quod quidem consequutus est, Rasis. ¶ *Pede,* Si pes corui ad collum tussientis pueri suspendatur, multum prodest, Rasis. ¶ *Fimo,* Corui fimus suffitus alphos albos & albam lepram sanat, Kiranides. Dentium dolorem statim abire tradunt fimo corui lana adalligato, Plinius. Fimus corui lanula obuolutus denti cauo infulcitur minutatim, ac sine dolore eum discutiet, Marcellus. Cauo denti fimum corui si imposueris, dentem rumpit & tollit dolorem, Sextus. Constantinus Afric. in libro de anim. de cerebro corui hoc scribit. Fimũ corui lana adalligatum infantium tussi mederi, Plin.

¶ *Ouo,* Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortos alperos facit, Plin. Oua eius denigrant capillos, Kiranides, si pilis rasis a capite illinantur, Rasis. Corui ouum (coruini oui interiora, Marcellus) in æreo (Cyprio, Sextus) vase permixtum, (& diu coagitatum, Marcellus, donec mutet colorem, Sextus) illitumq; deraso capite (in vmbra per penicillum pictoris, Marcellus, donec ouum consumatur, Sextus) nigritiam capillis affert sed donec inarescat (siccetur infectio, Marcellus) oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant (tanta enim solet esse vis eius, vt etiam dentes dum siccatur inficiat. Et seuo ceruino faciem perungi oportet, ne distillantibus guttis maculetur, Marcellus) idq; in vmbra faciendum, neq; ante triduum abluendum, Plinius. vel, vt Sextus, medicamento illito caput ligabis, & post diem quartum solues. & hoc efficit vt nec cani vnquam exeant. Quarto die (inquit Marcellus) caput lauari oportet post medicamen impositum. Eadem fere Ælianus & Constantinus in libro de animalibus scribunt. Oua etiam auis tardæ, (*albabari,*) & *alochæ, alochloch,* ciconiam intelligo) apud Auicennam capillos denigrare legimus. Oua coruorum ab Arnoldo Villanouano ad epilepsiam commendantur. Cum epilepsia fit ex melancholia, stercus columbinum tritum, cum ouis coruorum misce, & ceu cataplasma spleni impone, appositis prius sanguisugis. hoc enim cataplasma materiam trahit a capite ad splenem, & generat febrem, & sic epilepticum liberat, & maxime si fiat in autumno, Arnoldus Villanou. Tres guttæ sanguinis de spatulis patientis epileptici per scoriationem (scarificationem) extractæ cum ouo corui, patiente adhuc existente stupido, in potu data multum prosunt, Idem. ¶ *Vermib.* Vt pili fiant albi. Vermes coruorum vel cornicum iugulatarum & positarum sub fimo, &c. *vide in Cornice G.*

H.

Etymon corui. Synonyma. a. Coruus dicitur à Græco [illegible], Perottus. [illegible], Romani vocant quos Græci [illegible], fortassis a verbo [illegible], Suidas. Corax vox Græca pro coruo noue ponitur a Cicerone lib. 3. de Oratore, citante Nonio. Quare Coracem istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere in nido, qui euolent clamatores odiosi ac molesti. *Phœbeius ales.* Phœbeius ales pro coruo, Ouid. 2. Metam. Coruum satyram

Satyra aucis.

autem dixit in Valerij Coruini historia L. Florus: cuius nominis causam sunt qui ad fellationẽ referant, de qua Martialis, *Corue salutator quare fellator haberis? In caput intrauit mentula nulla tuum.* Et Plin. lib. 10. coruos inquit ore parere aut coire vulgus credit: Aristot. negat. Quid si ad Saturam paludem seu Satyram relatum malis? ea vero Pontina est, viginti quatuor olim vrbium locus capax, cuius meminit Vergilius Æneid. 7. in agro autem Pontino rem gestam auctor idem Florus est, nec non A. Gellius ac T. Liuius, etiamsi apud hunc Pomptino legitur, Cælius. Alij apud Florum non Satyram, sed Satyriam (quatuor syllabis) autem legunt. Corniculus, diminutiuum a coruo, si rectè Perottus sic apud Plinium legit. *vide* supra in fine capitis 5.

Etymon vocis κόραξ. Synonyma Græca. Ὁμώνυμα.

¶ Coruus Græcè κόραξ à colore nigro dicitur. κορὸν enim nigrum est, Cælius ex Oppiani Scholiaste Κόραξ, παρὰ τὸν (τὸ) κόρον (paroxytonum. Cælius vlnimam acuit, quod placet vt differat a substantiuo κόρος, quod est saties: præsertim cum & alia colorum nomina in ος oxytona sint,) id est à nigro colore. vel a magnitudine capitis, παρὰ τὸ κάραν μεγάλην ἔχειν. Alectoridas Persæ etiam coruos vocant, Hermolaus *vide* in Gallo B. Σαβακέχειν, τὸ σάβειρος, σάβειος, κόραξ, Hesychius. Coruus Celticè λοῦγος dicitur, Plutarchus in libro de fluuijs. Phalangia, ligna rotunda, (nostri wellen vocant, quòd ad voluendum apta sint, cylindri forma) στρογγύλα ξύλα καὶ σύμμετρα: Ἀττικοὶ δὲ κόρακας, Hesych. Phalanx & phalangium, araneus est. καὶ οἱ κόρακες δὲ παρὰ Ἀττικοῖς φαλάγγια, Etymologus & Suidas. Οἰωνὸς nomen est generale ad omnes alites carniuoras, vt vultures, coruos, vt poetarum interpretes docent. *Migerus*, id est coruus auis, Kiranides 1. 12. Γωνὶς, corui, Hesychius & Varinus. Οἰνὰς, genus corui, aut columba fera, Idem. Ὀνὰξ, genus corui, Idem. sed posterior hæc vox corrupta videtur. de œnade aue inter columbas scripsimus.

Epitheta corui.

¶ Epitheta. Loquax coruus, Ouidius 2. Metamorph. Oscen, Horatius 3. Carm. Salutator, Martialis. Phœbea ales, Silius. Phœbeius ales per antonomasian Ouidio 2. Metam. Præterea apud Textorem, latrans, niger, nigrans, vocalis, crocitans, garrulus, querulus, viuidus, increpitans, Delphicus, vilis, feralis.

Ministrantes sacris coroi dicuntur. Coruorũ mẽsis Februarius. Caput corui apud Chymistas. Coruus pro annulo ianuæ et alijs instrumẽtis sumitur.

¶ Ægilops malum est in angulis oculorum, quod Auicenna *garab* vocat, Haliabas coruum, Manardus. *Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis, Tam subito coruus, qui modo cygnus erat,* Martialis. Magi eos qui sacris ijsdem initiati sunt, leones appellant: ministrantes verò coruos, Porphyrius. Germani quidam Februarium coruorũ mẽsem vocitant, Hadrianus Iunius. Fieri nequit vt ex albo in nigrum mutatio fiat, nisi per medios colores, imò & per medias substantias. norunt hoc Chymici, per multitudinem colorum ad desideratum illud, quod caput corui vocant, peruenientes, quum tamen in rem simpliciter albam non operentur, sed cui sit croceum aliquod admixtum, Manardus. ¶ Coruinus, adiectiuum, quod ad coruum pertinet.

¶ Corone vocatur annulus quo ianua attrahitur, qui & rhoptrum, & corax, id est coruus. *Vide plura in Cornice a.* A cornice aue cui collum flexibile, corône in foribus per translationem dicta est, quemadmodum etiam à coruo córax, ὁ κόραξ δηλαδὴ τοῦ κορώνη, Eustathius. Ἐπιστάτης lignum est córacas, id est coruos habens, à quo instrumenta coquinaria suspendunt, Scholiastes in Aues Aristophanis. alij aliter interpretantur. Artemidorus mulieres quasdam Hispanicas monilia ferrea collo circumdara gestare refert, quæ coruos (κόρακας) supra verticem incuruatos habeant, & ante frontem longius se extendant, hos ad coruos velum cum velint attrahere, vt extentum faciei præbeant vmbraculum: hocq; magnum ducere ornamentum, Strabo lib. 3. ¶ Lupi instrumenta sunt vncinata quibus vasa quæ in puteos forte inciderunt, extrahuntur. quæ Græco vocabulo etiã harpages & harpagæ vocantur. vt scripsimus in Lupo & Onagro. Sunt & in belli vsibus harpagæ (inquit Cælius) ab Agrippa excogitatæ, capiendis oblaqueandisq; nauibus. Ea verò sunt cubitorum quinq; ligna, ferro circũplexa, fibulasq; ab capite vtroq; præfixas continentia, vni falx ferro curuata inhæret, alteri funes destinantur plurimi, falces machinis attrahentes, vbi in tendiculam incidit hostica nauis. cui intercipiẽdæ machinula præstò & altera est, córaca vocant, id est coruum.

Coruus instrumẽtũ pugnæ naualis.

Diades suis scriptis ostendit se inuenisse coruum demolitorem quem nonnulli gruem appellant, Vitruuius 10. 29. Et rursus circa finem eiusdem capitis, De corace nihil putauit scribendum, quod animaduerteret eam machinam nullam habere virtutem. Hunc locum enarrans Gulielmus Philander Castilionius, Quod dicat (inquit) coruum a nonnullis gruem vocari, venire quis possit in suspicionem, eo vsos esse capiendis aduersariorum machinis transferendisq; in muros, cuiusmodi machina vsum fuisse scribit Vitruuius capite vltimo Calliam architectum Rhodi, cum accedentem ad mœnia helepolim correptam transtulit in muros. hoc vt credam facit quòd apud Iulium Pollucem legatur lib. 4. geranon, id est gruem, in theatro machinam fuisse, quæ ex sublimi ferebatur ad rapienda corpora, ea vsam Auroram cum Memnonis rapuit corpus. Sed quod demolitorem adiecisset Vitruuius, aliud esse suspicatus sum. interea cogitanti se offert mihi Polybij locus ex lib. 1. quem ad hunc modum vertit Nic. Perottus (cui nos ex codice Græco Vaticanæ Bibliothecæ cum Aldinum mutilum reperissemus, versus amplius tres addidimus.) Lignea (inquit coruum describens) columna proris inerat, longitudinis quatuor vlnarũ, latitudinis palmorum trium, in eius apice rotam constituerant, huic præterea tabulæ inhærentes scalas conficiebant, quarum latitudo erat pedes quatuor, longitudo sex vlnæ. foramen autem tabulari erat oblongũ & circumambibat

columnam

columnam post primis statim scalæ duas vlnas. habebat autem veluti sepem ad vtrumq; oblongum latus genu tenus altam. in ligni extremo ferrum erat instar mallei peracutum. præterea annulus fune alligatus, ita vt hæc machina, machinis frumentarijs simillima videretur. Igitur simul ac nauis hostium aduentabat, laxato fune scalæ demittebantur, ferrum pondere ac vi ligni super hostium nauim delapsum figebatur. si aduersa prora erat, bini milites per scalas descendebant: duo primi præferentes scuta, reliqui latera scutis protecti. si verò obliqua erat hostium nauis, in eam ex rota pariter naui desiliebantur, Hactenus Polybius. Quæ verba mirè faciunt ad rem nostram. Corui tũ mentio est apud Q. Curtium libro quarto, Hucusq; Philander. Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus, & manus (ferreas) Pericles Atheniensis. auctor nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius, hisce vsum ex Romanis primum Imperatorem Duillium, Cælius. Coruis & manibus ferreis hostes arripiebant ex propugnaculis. Diodorus Siculus de gestis Alexandri. Circa Hieronis nauim córaces erant ferrei, qui organis emissi hostiũ scaphas tenebant, καὶ παραβαλλούσας πλησίον, Athenæus. Nominatur & apud Appianum córax cum ferreis manibus, inter instrumenta pugnæ naualis. ¶ Κόραξ, gallinaceorum summa rostra ἀπὸ τοῦ χρώματος, id est à nigro colore sic dicta, Hesych. & Varinus. ¶ Κοράκινος, proparoxyt. in Lexico Græcolatino vulgari *coruinus* exponitur, sed absque authore. ¶ Κορακῖνος quidem penanflexum piscis nomen est, cuius mentio apud Palladium in remedijs aduersus arborũ formicas. non enim coracina pix illic, vt vulgati codices habent, sed coracinus piscis legendum, quod constat ex Geoponicis Græcis. Coracinus color memoratur Vitruuio lib 8. cap. 3. his verbis, Ex poru fluminum quorundam pecora quamuis sint alba procreant alijs locis Leucophæa, alijs pulla, alijs coracino colore. Hunc locum enarrans Guil. Philand. Strabo (inquit) lib. 12. de Laodicensium pecoribus loquens, τὴν κόρακα χρόαν vocat, cuiusmodi scilicet in coruis conspicitur, id est nigerrimum. (Hermolaus vertit, coracino colore.) Eum locum Georgius Tifernas non rectè interpretatus est. Talis color est, si quid intelligo, serici villosi, quod villutum vulgò dicitur. Coraxorum lanitium omnium pulcherrimum ex Turditania Hispaniæ venit, Strabo lib. 3. A corui colore lanæ coraxicæ dicuntur, Hermolaus. Corybas lapis quidã colore κοραξός (id est nigredine saturata splendens) in Inacho fluuio nascitur, Plutarchus in libro de fluuijs. Αἶγες κοραξοὶ τὴν χρόαν, Idem in Strymone fluuio vbi similiter fortè κοραξοὶ legendum. & apud Strabonem, loco iam citato à Philandro, considerandum, an rectius τὴν κοραξὴν χρόαν legeretur, quàm κόρακα per iôta in vltima. Est colorũ vnus coraxis nomine, cuius Strabo lib. 12. meminit, in Laodicensis lanæ præconio nec præterijt lib 8. Plin. Cælius. Sed Plin. lib 8. c. 48. inter lanatum differentias, Laodiceæ tantum, non coraxis, meminit, ne quis fallatur. Κοραξοί, genus Scytharum, & pudendum muliebre, Hesych. & Varin. Κοράκιον emplastrum describitur a medicis, Galeno, Paulo & Nicol. Myrepso, à colore atro, vt apparet, dictum. recipit enim gallas & chalcitidem.

Deriuata. *Coracin' color.* *Coraxus color.* *Coraxorũ lanitium.* *Coraxi gens Scythica.*

¶ Coracina sacra legimus apud Ambros. in Pauli epistola ad Roma. quæ Coraci præstatentur, siue is intelligatur coruus, seu eius nomẽclaturæ deorum mutorum (multorum forte) vnus, Cælius. ¶ Os acromij, id est scapulæ processum ad summum humerum, Galenus κορακοειδῆ nominauit: Arabes *pshaoreb* (vel *psalgorab*) id est rostrũ porcinum, (legendũ, coruinum,) Vesalius. Est & in scoptulo vtroq; in inferiore capitis eius parte exiguus acutusq; processus: qui cum anchoræ aut corui rostri similitudinem referat, ἀγκυροειδὴς (scilicet ἀπόφυσις) à nonnullis, ab alijs κορακοειδὴς nuncupatur. quandoquidẽ extrema eius pars vti coruinũ rostrum extenditur, Wott. Destructum id est rostrũ corui, & est quoddam additamentum, Sylvat. ¶ Σκορακίζειν verbum, & inde composita reperies infra in Prouer. Ad coruos. ¶ Κορακοφορακλείδης, ἐπὶ γλῶ (κατὰ τὸ παρὸ) ἱεροκλείδης, Hesych. & Varin. ¶ Κορακεύειν, ἀνοραξεύειν, τὸ ἄγαν προσκαρτερεῖν καὶ λιπαρεῖν, id est improbè & pertinaciter quippiam flagitare ducta translatione a coruis fores circũuolitantibus, nec discedentibus, Suid. Hesych. & Varin. Κορακοῦν, ὀρχεῖται, (est & κορδακίζειν, αἰσχρῶς ὀρχεῖται apud Suid.) καὶ ἀκκιζεται λάλως, Hesych. Κοράττειν, κορακεύεσθαι, Idem. Κόραξ, πέρδιξ, Varin. ¶ Galli coruum (*corbeau*) appellant partem lapidis e muro prominentis sustinendæ trabis gratia, Latini mutulum, (Germani puto Kragstein,) Rob. Steph. Scapum in botro seu vua, ramosum illud à quo acini dependent, quidam appellãt, nostri Trapp / Rapp / oder Kamm. Galli *grappe* hunc & vini genus indocti quidẽ scriptores *raspatum* nominarũt, Nic. Myrepsi raspe antidoto 50. & alibi nostri rappis.

Σκορακίζειν. *Coruus lapis è muro prominẽs.*

¶ Coronopus, id est Cornicis pes, herba est quam & κορακόποδα vocant, Hesychius. *Vide plura supra in Cornice a.* Auicenna lib. 2. cap 568. vocat *regel algerab*, id est pedem coruinum, vt reddit interpres. est autem *gerab* Arabicè nomen commune ad cornicem & coruum. ¶ Coracion, Κοράκιον, nomen est folij siue herbæ Aristoteli in Mirandis narrationibus, vt supra in D. ostẽdi. Coronopodem Fuchsius Germanicè Kråenfuß, id est cornicis pedem interpretatur, Tragus Rappenfuß, id est corui pedem. Hippoglosson in monte Atho frequentem herbam vulgò nominant *coracobotano*, hoc est corui herbam, P. Bellonius. Rostrum coruinum herba est, quam multi consolidæ speciem faciunt, sed falsò. est enim herba modicè pilosa, odore boraginis, vi conglutinandi pollens, Syluaticus. Hæc forte pulmonaria Plinij fuerit, quæ consolidæ species dici potest, & boraginem redolet, folijs hirsutis: rostrum coruinum autem dici potuit a foliorum præsertim minorum figura, vt conijcio. ¶ Corui oculum alij qui vulgò vocant *nucem vomicam*, nostri Kroneugle, quæ vox potius cornicis ocellum sonare videtur. ¶ Κορώνεως, ficus arboris species Aristophani in Pace: vbi Scholiastes docet κοράκεων etiam dici, quod

Coronopus herba. *Coracion.* *Rostrum coruinũ.* *Corui ocellus* *Coroneos*

Radix corui. fructus eius colore coruum referat. Κορακέων σύκων meminit Hermippus, hoc versu: Φιβαλέων μέλας ἀντὶ τῶν κορακέων, Athenæus. Rhæti alpini gentianam omnium minimam, sed flore maximo calathiformi, in altissimis montibus nascentem, sua lingua Rischcorff/ id est radicem corui appellant, nostri ab amaritudine Bitterwurtz.

Coracias auis. ¶ Phalacrocorax, pyrrhocorax, & nycticorax aues suis locis describentur. Coracias, κορακίας, Aristoteli graculus est, vt Theodorus vertit, è monedularum genere, ab atro corui colore dictus Κορακίας, ὁ μέλας, καὶ κολοιός, Hesychius. Κορακίας, μέλας, Suidas. ego vtrumque locum corruptum arbitror, & lego Κορακίας, ὁ μέλας κολοιός. Κορακόνοι, genus auis, Hesychius & Varinus. *Corax piscis. Coraceus.* Corax piscis est, & alius ab eo coracinus. vtrique à coruo vel nigro colore nomen. etsi coracinum quidam dictum existiment ab assiduo pupillarum motu, διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν. Theodorus modò coruulum, modò graculum reddit. Κορακεύς, genus piscis, Hesychius & Varinus. Speusippus κόρακον inter malacostraca numerat apud Athenæum.

Coruinus lapis. ¶ Coruina lapis apud recentiores quosdam qui patum Latinè scripserunt, in capite coracini piscis reperitur. ¶ Nugatores quidam coruinum lapidem quendam memorant, (Rappenstein) de quo scribam mox in *d.*

Icones corui. ¶ Coruus inter sydera nominatur Proclo in libro de Sphæra, & Vitruuio 9. 7 fertur autem ab Apolline inter sydera relatus: *vide* infra in Prouerbio Coruus aquatur. Pausanias scribit Nemesin coronam gestare, in qua corui & fortunæ parua insignia contineantur: cuius rei rationem se nescire fatetur. Relatu dignum ex Græcorum thesauris: Metellum nepotem curiosius Philagri sepulchrum exstruentem, lapideum apposuisse coruum. id quum foret intuitus Cicero, in eius leuitatem iocatus: Hoc, inquit, sapientius à te factum: Πέτασθαι γάρ σε μᾶλλον ἢ λέγειν ἐδίδαξε. Volare magis te docuit quàm dicere, Cælius.

De Valerio qui Coruinus cognominatus est. ¶ Propria. Coruinus nomen viri apud Horatium Carminum 3. 21. L. Valerius in Pontino agro insidente galeæ satyria alite (id est coruo) adiutus est, Florus. Lucius cognominatus est Coruinus (κόρβινος ἐκλήθη ὁ Λεύκιος) ab euentu, eò quòd in monomachia aduersus Gallum corui auxilio vsus est. *Vide* Suidam in Κορβῖνος & in Ἀμύνεσθαι, & copiosius in Κελτοί. Describitur historia à T. Liuio & A. Gellio libro 9 cap. 11 Valerius Coruinus tribunus militum, sub duce Camillo reliquias Senonum persequente, aduersus Gallum prouocatorem solus processit. Coruus ab ortu Solis galeæ eius insedit, & inter pugnandum ora oculosq́; Galli reuerberauit, & hoste victo Valerius Coruinus dictus fuit, vt Grammaticus quidam annotauit. Idem Messala cognominatus est, quia Messanam vrbem in Sicilia vicit, *n* litera in *l* mutata. Tiberius Cæsar in oratione Latina secutus est Coruinum Messalam, quem senem adolescens obseruauerat, Suetonius. Valerij Coruini historiam persequuntur Plinius Secundus de viris illustribus cap 29. Liuius lib 7. dec. 1. Florus lib. 1 cap. 13. Plinius 7 48. Valerius Max. 8 14. Gellius 9. 11. Orosius 3. 6 Eutropius 3 1. Gellius Maximum Valerium vocat, Florus Lucium, alij quidam Marcum. Quis ignorat diremptos gradibus ætatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, &c. & proximum Ciceroni Cæsarem, eorumq́, velut alumnos Coruinum ac Pollionem Asinium? Velleius Paterculus.

Vrbs Galliæ Coruatū dicta. ¶ Retulit mihi quidam fide dignus, quòd corui a temporibus quorum non extat memoria, hoc est plus quàm per centum annos, in turri quadam manserunt apud ciuitatem Galliæ quæ Coruaturri vocatur, Albert. in Aristot. de hist. anim 9. 20.

De quibusdam qui coraces dicti sunt. ¶ Opuntius quidam luscus κόραξ cognominabatur erat enim homo rapax & deformis vel, quia rostrum (os) magnum habebat, Scholiastes in Aues Aristophanis. Vlysses ab Lycophrone córax dicitur, hoc est coruus, διὰ τὸ πολυχρόνιον quoniã ætate iam fessus interijt, ab Telegono interemptus, quem ex Circe susceperat, cuius rei vel Oppianus cõmeminit, Cælius ex Isacio Tzetze Scholiaste Lycophronis Orthopolidis filiam Chrysorthen, vt puto Apollo cõpressit & ex ea natus puer Coronus est appellatus Coroni filius Corax fuit, sine liberis mortuus, Pausanias in Corinthiacis. Coracis aurigæ cuiusdã meminit Ammianus Marcellinus lib. 14. Corax Ithacus quidam fuit, à quo denominata est Coracos petra, vt mox dicemus. *Corax Rhetor Siculus.* ¶ Corax & Tisias Siculi dicendi præcepta condiderunt, Cælius. Et alibi, Corax rhetoricæ initia propagauit, (quod & Suidas testatur,) hic præpotens fuerat apud tyrannum Hieronem. quo vita functo, quum eandem requireret potentiam Corax, videretq́; populum ἐξαιρόμενον καὶ ἄτακτον, nec tyrannidem vlterius pati, in concione orationis artificiosæ rudimenta deprompsit. Discipulum habuit Tisiam, Perottus. *Vide* plura in Onomastico nostro. Ab hoc natum ferunt adagium, Mali corui malum ouum, quod infra explicabitur in *h.* Cic. etiam 3 de Oratore rhetorem quendam Coracem cognominat, sed metaphoricè, vt supra citauimus ab initio Philologiæ. *Coruus Rhetor stupidus.* Corui rhetoris stupidi meminit Seneca in secunda Suasoria. Hic est Coruus, inquit, qui cum tentaret scholam Romæ, summo illi, qui Iudæos subegerat, declamauit controuersiã, de eaq́, apud matronas disserebat, liberos nõ esse tollendos. *Calondas Corax qui Archilochū interemit.* ¶ Calondas (Callonides à Plutarcho vocari videtur, in libro de ijs qui a Deo serò puniti sunt, Gyraldus) quidam Corax cognominatus, Archilochum in bello occidit, Cælius. Archilochum poetam quidam nomine Corax, interfecit quem, cùm oraculum ei dixisset Ἔξιθι νεώ id est, Exi de templo, ferunt respõdisse, At innocens sum rex. ἐν χειρῶν γὰρ νόμῳ ἔκτεινα. id est, comminus eum occidi, quemadmodum lex iubet, Heraclides in Repub Pariorum Iusto Vulteio interprete. sed quum obscurum sit illud

illud Coracis responsum, locum corruptum esse suspicamur: & forte legendum, Ἐν πολέμῳ γὰρ (vel tale quid,) ἠμφίεσεν. Quod autem in bello a Calonda, Corace cognominato, interemptus sit Archilochus, Suidas etiam refert & pluribus Gyraldus in historia poetarum. ¶ Corax dictus fuit frater Tyburti, à quo oppidū Volscorum cognominatum est, Perottus. Hic cum fratre Catillo oppidum Tybur in Italia constituit, authore Seruio apud Vergilium in illud Æneid. 7. *Tum gemini fratres Tyburtia,* &c. sed codices emendatiores habent *Coras.* ¶ Author incertus in Anthologio Græcorum Epigrammatum iocatur in hominem deformem, quem magnam simiam & Córaca cognominat, ex quo Hermione Hermolyci filia, similes scilicet parenti filios complures ἑρμοπιθηκιάδας & ἑρμοκόρακας, sic vocat a multitudine, quasi gregem simiolarum, filiorum Hermionæ, & nepotum Hermolyci pepererit neq; id mirum ait, deformes & nigros è Corace natos, cum Iupiter in Cygnū candidissimam alitem mutatus, Helenam & Dioscuros è Leda pulcherrimam sobolem susceperit.

Corax frater Tyburti.

¶ Corax nomen fuit vnius ex equis Cleosthenis Epidamnij, vt scripsimus inter propria equorum nomina. nostri etiam equum colore nigrum Rapp, id est coruum vulgò vocitant. Corax vnus è canibus Actæonis apud Æschylum, Pollux.

Corax equus & canis dicti.

¶ Loca Laodiceæ proxima oues optimas ferunt, ex quarum lana Coraces (Græcè est, lanæ sunt præstantes, non solum mollitie, verum etiam εἰς τὴν κοραξὴν χρόαν, id est colore atro) maximum prouentum capiunt, Strabo lib 12. ¶ Coraxi, Κοραξοί, genus Scytharum, Hesych. & Varinus. Plinius 6.5. & Pomponius lib. 1. Colchidis regionis populos esse scribunt. Stephanus gentem esse Colchorum, πλησιοχώρων, (sic habet codex impressus,) authore Hecatæo in Asia. vnde Coraxicus murus & Coraxica regio dicatur. Iuxta eosdem pars Tauri montis Corax (alias *Coraxis*) appellatur. Plinio Coraxicus lib. 5 cap. 27. Coraxis apud alios memoratur mons, qui a Septentrione Colchidem claudit. & Corax fluuius qui ex eodem (vel ex Caucaseis montibus) oritur. Corax montis nomen in Sarmatia Europæ apud Ptolemæum: Stephano mons est inter Callipolim & Naupactum, cuius meminerit Polybius lib 20. gentile Coracius. Ætoli latus Parnasi incolunt iuxta Coruum: sic enim montem Ætolium appellant, Strabo lib 9. ¶ Coracij regio appellatur in mediterraneis Arabiæ, vbi maxima Indicarum arundinū copia nascitur, Strabo lib 16. ¶ Corax vocabatur locus supplicij in Thessalia, vt dicemus infrà in Prouerbio, Ad coruos. ¶ Κόρακος πάγος mons Europæ in Nicandri Theriacis. ¶ De coruorum portu in Oceani Germanici vel Britannici littoribus, sito, infra inter auspicia scribemus. ¶ Coraconnesus, Κορακόννησος, insula quædam Stephano, cuius meminisse ait Alexandrum tertio Lybicorum. Vbi Ladon Arcadiæ fluuius prorumpit in Alpheum, Coruorū insula locus appellatur, Pausanias in Arcadicis. ¶ Πὰρ Κόρακος πέτρῃ in fine Odysseæ ν. vbi Scholiastes inominatus docet, hunc locum in Ithaca sic dictum esse, quòd ibi Corax inter venandum à petra delapsus obierit, propter quem casum mater eius Arethusa seipsam strangulârit, & fonti in Ithaca nomen dederit, vt filius saxo. sed huius nominis fontes etiam alibi sunt, in Syracusis, in Smyrna, in Chalcide, & Argis. Eadem ferè apud Hesychium legimus. Κορακοπέτρα, vox enuncianda ὑφ' ἕν, ὃ δεῖ κατὰ συμπλοκήν, vnde gentile, Κορακοπετρίτης voce composita, (vel κορακοπετραῖος, vt Stephanus habet) sic dictus est locus in Ithaca (quod & Stephanus scribit) ab incola quodam Corace, qui inter venandum leporem persequens, ab eo loco præceps delapsus est, Eustathius. ¶ Coracesium, Κορακήσιον, locus in Cilicia, cuius incolarum improbitas notatur, Eustathius. sunt qui partem Tauri montis esse doceant. Primum Ciliciæ castellum est Coracesium, in petra prærupta positum, Strabo.

Lanæ Coraces.
Coraxi Scythæ.
Coraxis mons.
Corax fluuius & mons.
Coracij regio.
Coracis pagus.
Coruorū portus.
Coraconnesus insula.
Coracos petra.
Coracesium.

¶ *b.* Cincinni eius condensi & nigri veluti coruus, Canticorum 5. Apud Apuleium de deo Socratis, vulpes astutè coruum laudat his verbis. Quantum ad decorem pluma mollis, caput argutum, rostrum validum. iam ipse oculis perspicax, vnguibus tenax, &c.

¶ *c.* Coruus in superliminari, Sophoniæ 2. interprete Hieronymo. sed melius Munsterus, Desolatio erit in poste eius. Hebraicè enim non *oreb*, id est coruus legitur, sed *horeb*, id est vastitas & desolatio. Noctua & coruus habitabunt in ea, Esaiæ 34. hoc est, desolata reddetur. Coruorum pullis dat escam inuocantibus eum Deus, Psalm. 147. Coruo Deus præparat escam suam dum pulli clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos, Iob 38. Considerate coruos, qui non serunt neq; metunt: quibus non est penuarium neq; horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos præstatis volucribus? Lucæ 12. Oculum qui subsannat patrem, & vilipendit doctrinam matris, hunc eruent corui torrentis, (orebe nahal) deuorabuntq; ipsum pulli aquilæ, Prouerb. 30. Ἐχρῆμεν οἱ κόρακες θύεσθαι, Aristoph. in Thesmophoriaz. *Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis Coruorum,* Horat. Serm. 1.8.

¶ *d.* Corui & picæ homines (voce) imitantur, rennentq; memoriam eorum quæ audierint, Porphyrius lib. 3 de abstinentia ab animatis. Nugantur quidam coruinum quendam lapidem appellari (Rappenstein vulgò) qui gestatus inuisibiles faciat, & ab ignium aquarumq; nocumentis præseruet. reperiri illum in nido corui. si quis subrepta inde oua elixaq; in eundem reponat, hoc enim animaduerso coruum parentem auolare, & lapidem (vel radicem) adferre, qui suo contactu ouis pristinum vigorem & cruditatem restituat. Sunt qui cornicem variam nido suo herbam vel radicem imponere nugentur, cuius beneficio non videantur, & gestantes quoq; homines reddantur inuisibiles.

Magica & superstitiosa.

¶ *g.* Cor corui gestatum ad inhibendū somnum aliqui efficax esse putant, vt Fernelius annotauit

De coruo à Noë ichthyemisso ex arca.

¶ *h* A Noe diluuij tempore coruus primum emissus est, & reuersus deinde columba, vt Geneseos octauo legimus. & recitatum est supra *in Columba h* ex Io. Tzetze. Succurrit in hac volucre (coruo) fabulas poetarum cum sacra historia conuenire, apud illos à Phœbo, apud nostros à Noe ex arca aquæ gratia dimissa, ac eius contumacia vtrobiq; accusata, Volater. ¶ Dion in Pompeij rebus scribit

De coruis qui vsclamoris aere diuiso volantes in terram deciderunt.

populi clamore dissono superuolantem coruum grauius ictum decidisse ἀέρος ῥαγέντος, Cælius. Titus Imperator cum in Isthmijs aliquot Græcorum ciuitatibus libertatem donasset, ea per præconem promulgata, præ immensa vocis gaudentium magnitudine accidit, vt corui qui fortè superuolabant in ipsum deciderent stadium, aere diuiso. Nam cum vox permagna æditur, ipsius vi disiunctus aer nullam volantibus firmitatem exhibet: vnde aues tanquam ad inane peruenerint delabuntur. aut certè clamoris ictu, tanquam sagitta quadam sauciæ, exanimes concidunt. Potest & quidam aeris, sicut & pelagi vortex esse, qui violento circumagat impetu, Plutarchus in vita T. Quintij Flaminij. ¶ L. Valerius in singulari pugna aduersus Gallum prouocatorem a coruo galeæ eius insidente adiutus, victoria potitus est, & ab euentu Coruinus cognominatus. *Vide* supra inter propria. ¶ Corui deferebant panem

De coruis pijs ministrantibus.

& carnes Eliæ prophetæ mane ac vesperi, & de torrente Carith bibebat, Reg. 3.17. Paulus primus anachoreta ministros sibi & familiares coruos in eremo habuit, Textor. Megintadum quendam eremitam apud Heluetios eo in loco qui etiamnum Eremus appellatur, circa tempora Caroli Magni, duo latrones occiderunt: eos Tigurum vsq; a coruis persequentibus infestatos, eoq; argumento deprehensos pœnam dedisse è vulgo aliqui credunt, & inde adhuc durare insigne domus in quam diuerterant. Historias quasdam de coruis, infra etiam inter auspicia reperies.

¶ Coruos duos (vel aquilas, secundum alios) a Ioue dimissos, vnum ab ortu, alterum ab occasu, Delphis conuenisse fabulantur. quare illic medium totius orbis constituunt, & telluris vmbilicum appellant, Strabo lib. 9. refert autem fabulam Pindarus. ¶ Coruum ex albo in nigrum abirato ei Apolline mutatum fabulantur, vt supra *in B.* retuli. In pugna gigantum contra deos Apollo in coruum mutatur apud Ouid. 5. Metam. ¶ Οὗτος κόραξ ἐμπεφορβειωμένος, Aristophanes in Auibus. irridet autem tibicinem quendam tanquam nigrum, qui coruum nimirum repræsentabat. Habebant autem tibicines phorbia, id est pelliculas quasdam circa os, ne labia eorum læderentur.

Auspicia ex coruis.

¶ Auspicia ex coruorũ aliquo facto, aut volatu, aut voce. ¶ Qui animalium vaticinorũ animas sibi adsciscere volunt, præcipuas illorum partes vorant, vt corda coruorum aut accipitrum. & sic animam eorundem in se recipiunt, quæ deinstat futura eis præsagit, Porphyrius lib. 2. de abstinendo ab animatis. Aues nigræ inauspicatæ sunt, vt cornix, coruus, Scoppa. ¶ Artemidorus portum quendam in Oceani (Germanici vel Britannici) littoribus esse scribit, quem duorum coruorum vulgò nominent. in eo quidem duos apparere coruos, dextris albicantibus alis. Qui igitur vlla de re controuersantur, illuc accedere, in sublimi loco posita tabella, vterq; seorsum in ipsa lagana collocare. ipsas dehinc aduolantes alites partim commanducare, partim dissipare. cuius autem lagana dissipentur, illum victorem euadere. Hæc quidem fabulosius memorat, Strabo libro 4. ¶ Coruos aurum corrosisse velut dirum maliq; portenti procuratum fuit, Alexander ab Alex. Si vultures, corui & aquilæ coirent in vnum, cædem haud dubiam interpretabantur, Idem. At nos ardeis & troculis & coruis Deum ad futura denunciãda vti putamus. Plut. in libello, cur Pythia non amplius carmine, &c. Clitodemus in Attica historia inquit, cùm Athenienses classem iam Siciliam versus instruxissent, infinitam coruorũ multitudinem prouolasse Delphos, & mutilasse quasdam simulacri (Mineruæ aurati) partes, aurumq; ab eo rostris detraxisse. Addit idem, hastã fregisse coruos, & noctuas, & quicquid ad imitationem fructuũ autumnalium erat ad palmam (æneam ab Atheniensibus dedicatam, vt & Mineruæ simulacru) effictum, Pausanias in Phocicis. Inter cætera portenta quæ expeditionem Atheniensium in Siciliam præcesserunt, hoc etiam accidit. In Delphis Palladis aureum simulacrũ æneæ palmæ superpositum stabat, quod Athenienses pro re bene ac feliciter aduersus Medos gesta constituerant. Hoc diebus plurimis corui rostro vnguibusq; petentes quodammodo lacerare conabantur, ac palmæ fructus qui ex auro fabricati erant, partim vorantes absumpsere, partim vi conuulsos deiecerunt, Plut. in Nicia. Idem in lib. De eo quòd Pythia non amplius carmine respondeat, Quo tempore (inquit) Athenienses cladem a Siculis acceperunt, Palladis (id est Palladis) simulacri scutum corui tundebant, (κόπτειν, mutilabant.) Alexander Magnus Babylonem ingressurus, contemptus Chaldæorũ monitis, propinquius iam vrbi complures altercantes, seq; mutuo ferientes coruos aspexit, ex quibus nonnulli penes ipsum delapsi sunt. Ipse paulò post in vrbe vita defunctus est, Plut. in eius vita. Cum Marius Romæ perniciosissimam seditionem (qua plurimo sanguine pugnatum est inter ipsum & Syllam) moliretur, inter cætera diuinitus ædita signa, tres corui pullos in viam productos deuorarunt, eorumq; reliquias intra nidum retulerunt, Idem in vita Syllæ. Marco Ciceroni mors imminens auspicio prædicta est. cùm enim in villa Caietana esset, coruus in conspectu eius horologij ferrum loco motum excussit. & protinus ad ipsum tetendit, ac laciniam togæ eò vsque mortu tenuit, donec seruus ad occidendum eum milites venisse nunciaret, Valerius. Iuxta Ararim flumen situs est mons Lugdunus in eo Momorus & Atepomarus imperio pulsi a Sesironeo ciuitatem conduxit dum fundamenta fodiunt, derepente corui apparuerunt, & circumuolitãdo arbores circumquaq; repleuerunt. Quamobrem Momorus auspiciorum peritus vrbem Lugdolũ nominauit.

Lũgos

Lūgos enim Celtica lingua coruum sonat. *dûlon* vero (fortè *dunum*, quæ vox aliarum etiam ciuitatum quarundam nominibus adjicitur) excellentem, vt tradit Clitophon lib. 13. Criseon, Plutarchus in libro de fluuijs. L. Sylla, Q. Pompeio coss. Stratopedo, vbi senatus haberi solet, corui vulturem tundendo rostris occiderunt, Iul. Obsequens. Contractis ad Bononiam triumuirorum copijs, aquila tentorio eius supersedens, duos coruos hinc & inde infestantes afflixit, & ad terram dedit, notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem, qualis secuta est, ac exitum præsagiente, Suetonius in Octauio Augusto. Constat illis diebus quibus bellum contra Baiazetem parabatur in Apulia coruos vulturesq́; tanta ex aere vi, tantisq́; agminibus inter se conflixisse, vt curri duodecim eorum cadaueribus explerentur, Bembus initio libri quinti.

¶ Cum Metellus pontifex Maximus, Thusculanum petens iret, corui duo in os eius aduersum velut iter impedientes aduolauerunt, vixq́; extruderunt vt domū rediret. insequenti nocte ædes Vestæ arsit, quo incendio Metellus inter ipsos ignes raptum Palladium incolume seruauit, Valerius. Alexandro Magno Hammonis oraculum per deserta & arenosa loca adeunte, quum ductores iam errare cœpissent, dispersis ex ignoratione comitibus, coruos (duos, Strabo libro 17) qui præuolantes eis iter monstrarent, & tardius subsequentes præstolarentur, apparuisse constat. Quod verò longè mirabilius est tradit Callisthenes, noctu palantes cantu ac vocibus ad sequenda comitum vestigia reuocasse, Plutarchus in vita Alexandri. Tempore quo apud Pharsala hospites Mediæ petiere, corui locis Athenarum Peloponnesiq́; defuerunt, quasi sensum haberent aliquem, quo inter se rerum euenta significarent, & monerentur, Aristoteles. Ex quo Plinius sic transtulit, Corui in auspicijs soli videntur intellectum habere significationum suarum nam cum Mediæ hospites occisi sunt, omnes è Peloponneso & Attica regione volauerunt.

¶ Arabes coruos audiunt, (vel intelligunt: κοράκων ἀκούειν,) Porphyrius de abstinendo ab anim. lib. 3. Auium voces vsq́; adeò variæ sunt pro diuersis earum affectibus, vt earum varietatis differentias omnes obseruare difficillimum foret. itaq́; cornicis & corui vocum differentias aliquot augures obseruarunt, reliquas tanquam supra hominis captum reliquerunt, Ibidem. Oscines aues Appius Claudius esse, ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruus, cornix, Festus. Oscinum tripudium est quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit coruus, cornix, &c. Idem. *Oscinem coruum prece suscitabo Solis ab ortu*, Horatius Carm. 3. 27. Ab ortu enim Solis, inquit Acron, prospera corui omnia sunt, aduersa ab occasu. Si ab ortu clara voce occinuerint, præsentem felicitatem contra verò ab occasu exitium apportant, Alexander ab Alex. Agmen coruorum in futurum excidium retulerunt augures, vt & aliarum quæ cadaueribus vescuntur, vulturum, graculorum, miluorum, aquilarum, cornicum, Niphus. Apud Indos quædam regio est, quæ dicitur nunc *Pharcelos*, vbi coruorū magna multitudo perijt: ad quam quum postea redijsset lōgè maior multitudo, desolationē regionis, & incolarum interitum significauit, Idem. Vt vulturum & aquilarum, sic & corui unigeneris vnū in locum congregatio, mortes significat & vastitates futuras. Retulerunt quidem nobis multi fide digni aliquando multos coruos apparuisse in castro superioris Sueuiæ, quod Ruffum castrum vocatur, ita vt numerus coruorum muros & tecta domorum operire videretur: & subito mortuum fuisse comitem, qui princeps castri erat, coruosq́; recessisse: vnde vulgò dicebatur coruos animam eius abduxisse, Albertus in Aristotel. de hist. anim. 9. 36. Pessima coruorum significatio, cum glutiunt vocem velut strangulati, Plin. Coruus vel cornix glocitans (crocitans) per 12. signa Zodiaci, Luna in eis existente, quid significēt, explicat Niphus libro 1. de augurijs tabula sexta. Tiberius Gracchus cum ad res nouas pararetur, auspicia domi prima luce petijt. quæ illi perquam tristia responderunt. & ianua egressus, ita pedem offendit, vt digitus ei decuteretur. tres deinde corui in eum aduersum occinentes, partem regulæ decussam ante ipsum protulerūt. quibus omnibus contemptis a Scipione Nasica pontifice Maximo decussus Capitolio, fragmento subsellij ictus procubuit, Valerius. Picus & cornix est ab læua, coruos porrò ab dextra, Plautus Asin. Non temere est, quod coruos cantat mihi nunc ab læua manu, Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat sua, Euclio apud eundem in Aulularia. Quid augur? cur a dextra coruus, a sinistra cornix faciat ratum? Cicero 1. de Diuin.

Arabes coruos intelligunt.

¶ In ditione Carthaginensium aiunt duos coruos circa Iouis templum perpetuò manere, nec vsquam alio volare, & alterum ex eis anteriorem colli partem habere albam, Aristoteles in mirabilibus.

¶ Corui Romæ publice sepulti historiam recitaui supra in D.

¶ Coruum sacrum & Apollinis pedissequum esse dicunt: idcirco diuinationibus præditum fatentur, eiusq́; clamori dant operam, qui auium sedes, & clangores, & volatus ipsarum à dextra ac sinistra cognoscunt, Ælianus. Græci coruum Apollini sacrum esse dicunt, Plutarchus in libro de Iside & Osir. est enim auis nigra, qui color tenebrosæ nocti conuenit: nā & cygnus eidem deo sacer est ob diei candorem, vt scribit Eustathius, & Varinus in Λυκαυγής. Cum duo præstabiles colores piceus ac niueus forent, quibus inter se nox cum die differunt, vtrunq́; colorem suis Apollo alitibus condonauit, coruo nigrum, cygno autem album, Apuleius de Socratis dæmonio. Coruus & accipiter hominibus Apollinis sententiam nunciant, Porphyr. lib. 3. de abstinentia ab animatis. Corui apud veteres futura significare putabantur cantu & volatu, inde Phœbo aues dicatæ deo diuinationis. ex eoq́; a Silio Italico

Coruus Apollini sacer.

Phœbea ales coruus nuncupatur, Grapaldus. Coruus ab Ausonio *Phœbeius oscen* dicitur. At Phurnutus coruum à Phœbo ait alienum esse, quod vel ipso colore profanus ac impurus sit habitus, id est μιαρὸς: illiq; potius cycnum auem attribui, quod is auium maximè sit musicus & candidissimus, Gyraldus. Apollo cum gigantes dijs bellum inferrent, in coruum mutari voluit, tanquam in auem scilicet sibi sacram. ¶ In Thessalia ad Pagasaticum sinum corui erant Soli sacri, vt meminit Scholiastes Aristophanis in Plutum. ¶ Quod si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis canes, coruos, &c? Arnobius contra gentes.

Corui Soli sacri.

¶ Apologum corui & vulpis Apuleius describit in libro de deo Socratis. *Vide infrà* in prouerbio, Si coruus posset tacitus pasci: & alium apologum in prouerbio, Coruus serpentem.

Prouerbia. *Coruus albus.* *Coruus aquat.*

¶ PROVERBIA. Coruus albus. *Vide supra in B.* ¶ Coruus aquat (Κόραξ ὑδρεύει, παροιμία ἐπὶ τῶν δυσχερῶς τὰς τυγχανόντων, Suidas, Hesychius, & Varinus.) dici solitum vbi quis non citra negotium, citraq; ingenium consequeretur ea quæ cuperet. Aut vbi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductum ab apologo de coruo quum sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam vasis oram euocante. quod Plinius vt rem gestam memorat lib. 10. cap. 43. Sed probabilius videtur, vt adagium referatur ad eam fabulam quam Fastorum lib. 2. narrat Ouidius ad hunc modum,

Forte Ioui Phœbus festum solenne parabat,	*Non faciet longas fabula nostra moras:*
I mea, dixit, auis, ne quid pia sacra moretur,	*Et tenuem viuis fontibus adfer aquam.*
Coruus inauratum pedibus cratêra recuruis	*Tollit, & aereum peruolat altus iter.*
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis:	*Tentat eam rostro, non erat apta legi.*
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,	*Dum fierent tarda dulcia poma mora.*
Iamq; satur, nigris longum capit vnguibus hydrũ	*Ad dominumq; redit, fictaq; verba refert.*
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum,	*Hic tenuit fonteis officiumq; meum.*
Addis ait culpæ mendacia Phœbus, & audes	*Fatidicum verbis fallere velle deum?*
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,	*De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.*

Proinde prouerbium mihi magis videtur conuenire in cessatorem, Erasmus. Ego non *aquat*, sed *aquatur* potius verbo deponente dixerim. Coruus Apollinis tutela vsus (inquit Higinus in Hydra) eo sacrificante missus ad fontem aquam puram petitum vidit arbores complures ficorum immaturas: eas expectans dum maturescerent, in arbore quadam earum consedit. Itaq; post aliquot dies coctis ficis & à coruo compluribus earum comesis, expectans Apollo coruum, vidit eum cum cratere pleno volare festinantem. Pro quo admisso eius dicitur (quòd diu moratus sit Apollo, qui coactus mora corui, alia aqua est vsus) hac ignominia eum affecisse, vt quandiu ficus concoquerentur, coruus bibere non possit, ideo quòd guttur habeat pertusum illis diebus. Itaq; cùm vellet significare sitim corui, inter sidera constituit crateram, & supposuit hydram quæ coruũ sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremam verberare, vt tanquam non sinat se ad crateram transire. Per æstatem coruus exarescit siti confectus, eum clamore vltionem testari fama est, cuius causam afferunt, quòd cùm ad aquationem eum famulũ suum Apollo misisset, ille magna segete inuenta adhuc viridi, inuestigare volens granum frumenti, expectãs vt maturuisset, mandatum domini neglexit: quam obrem siccissimo anni tempore siti affectus, suæ moræ dat pœnas. Hoc fabulæ simile videtur, Ælianus. Corui auium soli pullis suis potum ministrant (forte, non ministrant,) mento (gutture) eis statim à coitu delitescente. quod veteris cuiusdam peccati culpa eis accidere fama est. nam cùm Coronis in Tricca Æsculapiũ pareret, Côrax aquari iussus re neglecta, libidini indulgebat, (ἐν ἀγνοίᾳ τῷ. malum ἐστραγγεύετο, id est nimiam moram trahebat.) Quamobrem iratus Apollo conuertit eum in auem atram, & absq; potu rostrum (δίχα ποτοῦ τὰς γνάθους) ei exarescere fecit quæ res pullis est molestissima, Paraphrastes Oppiani lib. 1. de aucupio. ¶ *Dat veniam coruis, vexat censura columbas,* Iuuenal. Satyr. 2. *vide in Columba h.* ¶ *Coruum delusit hiantem,* dictũ est ab Horatio (2. Serm. Sat. 5.) in eum qui captatorem suum arte frustratus fuerat. *Plerunque* (inquit) *recoctus Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem.* Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, ipse testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur aũt hoc adagium effictum, & imitatum ad illud Græcorũ, λύκος ἔχανεν. id est Lupus hiat. Vtitidem dicere liceat, *Lupum delusit hiantem* & Κόραξ ἔχανεν, id est Coruus inhiabat, Erasmus. ¶ Corui luscinijs honoratiores. Κόρακες ἀηδόνων εὐδοκιμώτεροι. Cum indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris viris. Aut cùm plus tribuitur improbitati & audaciæ, quam eruditioni ac sapientiæ, Erasmus. ¶ Inter Ledæos ridetur coruus olores, Martialis lib. 1. ¶ Mali corui malũ ouum, Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν apte vsurpabitur quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscitur: ex improbo patre filius improbus: ex patria illaudata vir illaudatus: denique, facinus sceleratum ab homine scelesto. Metaphoram alij referunt ad naturam animantis, quæ nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ouum parit ad quicquam vtile. Sunt qui dicant fieri, vt coruorum pulli parentes ipsos deuorent, si fortè non pascant illos ad satietatem, (*vide ex Æliano, suprà in D.*) & hinc ductum adagium. Alij (vt Suidas & Varinus) malum ad huiusmodi fabulam referre. Corax quidem primus Syracusis, de quo supra inter propria nomina diximus) post mortem Hieronis, instituit artẽ rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, vt tum demum mercedẽ persolueret, vbi iam artem perdidi-

Dat veniam coruis, vexat censura columbas. *Coruum delusit hiantem.* *Corui luscinijs honoratiores.* *Inter Ledæos ridetur corui olores.* *Mali corui malum ouum.*

perdidicisset. Dein vbi iam arte cognita præmium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulum vocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit. Percontanti quis esset artis finis, vbi Corax respondisset persuadere dicendo: Age (inquit) si persuadeo iudicibus me nihil debere, non reddam, quia vici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemma tanquam vitiosum & antistrephon, in discipulum retorsit, ad hunc modum. Imò (inquit) si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententijs iudicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, tamq; callidum vbi iudices audissent, admirati versutiam adolescentis, succlamarũt, Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Sunt qui narrent, hoc succlamatum a corona circumstantium, cum alter alteri litem intenderet. Huiusmodi ferme leguntur in Prolegomenis in Hermogenis Rhetoricen. Hæc Erasmus. adijcit idem ex A. Gellio simillimam per omnia historiam de Protagora Rhetore & Enathlo eius discipulo, quam à L. Apuleio etiam in Floridis describi ait. Tappius idem prouerbium tanquam Germanis quoq; ijsdem verbis vsitatum refert: böse Raben/ böse Eyer: & eiusdem sententiæ hoc, Wie der Vogel ist/ so legt er Eyer. ¶ Volantia sectari, τὰ πετόμενα διώκειν, apud Aristotelem lib. 3. τῶν μετὰ τὰ φυσικά, de vehementer obscuris, & quæ difficillimum sit peruestigare. Cui nõ dissimile est illud, *Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum? An passim coruos sequeris testaq; lutoq;?* de ijs qui nullũ certum vitæ scopum sibi proponunt, sed ex tempore viuunt, ad quamuis occasionem mutabiles, Erasmus. Plato in Euthyphrone, Τί δέ; πετόμενόν τινα διώκεις; id est, Quid autem volantem quempiam insectaris? Eundem sensum habet prouerbium, Aues quæris. ¶ Si coruus posset tacitus pasci. Si breuis apologus autore Fabio parœmiæ genus est, cur non illud etiam prouerbijs annumeremus, quod scripsit Horatius: *Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq;.* Quidam existimant mutuò sumptum ex Apologo, quem in libro de deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædam nacto, quam vulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, vt canere incipiat. Quadrat in eos, qui si quid bonæ rei nacti sunt, continuò iactant ostentantq;, atq; ad eum modum efficiunt, vt alij tum obsistant, quò minus eiusmodi plura commoda nanciscãtur, tum quæ nacti sunt interuertant, Erasmus. ¶ Coruus serpentem, Κόραξ τὸν ὄφιν, vbi quis suo ipsius inuento perit. sumptum ex apologo quodam Æsopi. Coruus esuriens serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus perijt. Cognatum ei quod aliàs retulimus, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem: veluti Diogenes Cynicus comeso polypo crudo perijt, Erasmus. ¶ Ad coruos, Βάλλ' ἐς κόρακας, id est, Abi ad coruos, perinde valet quasi dicas, abi in malam rem atq; in exitium. Βάλλ' ἐς κόρακας, τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν; id est, Apage ad coruos, quis est qui pepulit hostium? Aristophanes in Nubibus. Rursum in Pluto, Οὐκ ἐς κόρακας; id est, An non ad coruos? Iterum in eadem fabula, Ἔρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν. id est, Ocyus hinc in coruos abeas. Reperitur apud hunc poetam & alijs plerisq; locis. Plutarch. in commentario quem scripsit aduersus Herodotum, taxat eum, quòd Isagoram ad Cares, velut ad coruos relegârit: id est, quòd eum Carem fecerit. Zenodotus scribit in Thessalia locum esse quendam, cui nomen inditum Coruis (Κόραξ, vt recentior quidam annotauit,) in quem nocentes præcipites dabantur. atq; huius adagij Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originem adagionis ad huiusmodi quandam historiam referre. Bœotis quondam Arnam incolentibus oraculo prædictum est, futurum vt e finibus expellerentur, simulatq; corui albi apparuissent. Euenit deinde vt adolescentes aliquot per lasciuiam & temulentiam coruos, quos ceperant, gypso oblitos rursum emitterent. Quos vbi vidissent volantes Bœotij, recordantes oraculum, arbitrati adesse tempus, quo forent suis è sedibus ejciendi, summopere perturbati sunt. Cæterum adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locũ quendam sibi mercati sunt, cui nomen *Coràcon*, id est Coruorum. Contigit aliquantò post vt Æoles eiectis Bœotijs, Arnam occuparent. apud quos hic deinde mos receptus, vt maleficos relegarent in eum locum, cui nomen erat Corui. (*Vide* supra in *B* & in Lexico Varini in Βάλλε.) Aristophanis interpres paulò diuersius hanc recenset historiam: nempe Bœotijs aliquando à Thracibus subuersis ac profligatis respondisse deum, vt ibi sedem figerent, vbi coruos albos conspexissent: conspexisse aũt in Thessalia iuxta sinum Pagæaticũ circumuolantes coruos quosdam Soli sacros, quos pueri per lusum gypsatos dimiserant. Bœotij verò ratiam perfectum oraculi symbolũ, inibi sedem constituerunt. Sunt qui parœmiam ad coruorum volatum referant, quod in desertis ferè locis volitare consueuerint, (& obseruare cadauera, Scholiastes in Plutum Aristophanis.) Vt prouerbium conueniat cum illo, in extremas solitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba, Οὐχ ὅσον τάχος Νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι, Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. detorquet in cantorem (psalten) quendam. is quum ei nescio quid molestus esset, Ψάλλ', inquit, ἐς κόρακας, deprauata per iocum voce ψάλλε pro βάλλε. Hæc omnia Erasmus. Εἰς κόρακας, εἰς σκότος, εἰς ὄλεθρον, Apostolius. Οὐκ ἐς κόρακας φθερεῖσθε ... ὁ σκηπτοῦχος ὁ Ἀθηναῖος, Alciphron. Εἰς κόρακας ὦ μαστιγία, Hipparchus apud Athenæum. Παῦ' ἐς κόρακας. οἱ σφῆκες ἀπὸ τῆς θύρας, Aristophanes in Acharnensibus. Eiusdem Scholiastes in Ranas, cum Bacchus dixisset ἐς κόρακας, locũ ait Athenis fuisse hoc nomine, in quem aliqui supplicij causa abijcerentur. Οὐκ ἂν λαβὼν ... τὸ ψήφισμα ... ἐς κόρακας ἐντεῦθεν, Aristoph. apud Pollucem lib. 8. Σκορακίζειν verbũ compositum est, pro ἐσκορακίζειν, hoc est ἐς κόρακας ἀποπέμπειν, vnde etiã nomen σκορακισμὸς fit, Suid. Etymologus sic ... pro ..., &c. ε initiali abiecto, & Eustathius. Μὴ ἀποσκορακίσῃς με, μὴ ἀποδιώξῃς,

Cornus sequi.

Si coruus posset tacitus pasci.

Coruus serpentẽ.

Ad coruos.

Σκορακίζειν.

ἢ ἀποδοκιμάσῃς: hoc est, ne me reijcias aut detesteris, Varinus. Ἐκκορακίζειν, ἀποδιώκειν, Idem. Germani etiam malum & exitium imprecantur per coruos. Daß dich die Raben fräßen: hoc est, Corui te deuorent. ¶ Elegantur dictum est à Diogene Cynico, κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας. id est, satius esse ad coruos deuenire quàm ad adulatores, quod hi & viuos & bonos etiam viros deuotarent, Athenæus: ex quo Erasmus transtulit in prouerbio, Ad coruos. Οἱ μὲν κόρακες τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς λυμαίνονται, ὅταν αὐτῶν οὐδὲν ἔτι χρεία· οἱ δὲ κόλακες τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ τὰ τούτων ὄμματα τυφλώττουσι, Epictetus. Est autem scita collusio vocum κόραξ & κόλαξ. & quoniam balbutientes pro littera rhô, lambda pronunciare solét, Sosias seruus apud Aristophanem in Vespis narrans somnium suum, inter cætera ait se vidisse θεωρὸν κεφαλὴν κόρακος ἔχοντα (vbi Scholiastes, Traducit, inquit, Cleonem tanquam rapacem, & improbum, & adulterum) Εἶτ' Ἀλκιβιάδης εἶπε πρός με τραυλίσας, Ὁλᾷς θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει. & mox subdit, conijciendum esse, ὀρθῶς ἀφ' ἡμῶν ἐς κόρακας οἰχήσεται. Similis allusio etiam inter κόλαξ & σκώληξ est, qua vtitur Anaxilas apud Athenæum, his verbis Ἐν τοῖσι κόλαξι δ' εἰσὶ τῶν ἐχόντων οὐσίας σκώληκες, &c.

Lautius est ad coruos quam ad adulatores deuenire.

¶ Cùm vir opimus (opulentus) obit, inquit in Emblematis Alciatus, *Maxima rixa oritur. tandem sed transigit heres, Et coruus aliquid vulturibusq; finit.* ¶ Eiusdem Emblema quod inscribitur, *Iusta vltio. Raptabat volucris captum pede coruus in auras Scorpion, audaci præmia parta gulæ. Ast ille infuso sensim per membra veneno, Raptorem in stygias compulit vltor aquas. O risu res digna. alijs qui fata parabat, Ipse perit proprijs succubuitq; dolis.* Atqui prouerbium, Cornix scorpium, non coruo sed cornici eam historiam tribuit.

Emblemata Alciati.

DE CORVIS AQVATICIS.

De corvo aquatico multa iam scripsimus supra inter Mergos maiores. Mergi sunt nonnulli, quos ceruos (lego *coruos*) aquaticos vocant, Seruius. Hispanis hodieq; mergus *cueruo marino* appellatur. Georg. Agricola coruum aquaticum Germanicè ad verbum interpretatur Wasserrabe. Idem, corui aquatici (inquit) hybernis temporibus se conferunt ad lacus aut fluuios qui frigore non congelant. Coruus aquæ, id est *macha*, Auicenna de animalibus libro 8. Aristoteles coruum aquaticum magnitudine ciconiæ esse scribit, crurib. breuioribus, palmipedem, natantem, colore nigrum: arboribus insidere & nidulari in iis vnum ex hoc (palmipedum) genere. Hæc descriptio conuenit aui, quam nostri *scharbum* appellant, cuius historiam & figuram inter Mergos requires. Vbi & Morfex auis aquatica nigra palmipes, &c. à nobis describitur, eiusdem cum scharbo generis vt apparet. vtraque in arboribus nidificat. Córax, auis est palmipes, Varinus. Niphus hunc Aristotelis coruum aquaticum, vulgò coruum marinum dici scribit. ¶ Plinius coruos aquaticos naturaliter caluere, & inde nomen eis apud Græcos esse docet. vnde apparet phalacrocoracem Græcorum posteriorum Aristotele (nam apud Aristotelem hoc nomen non inuenitur. conijcimus autem eum quem coruum vocat aquaticum, vel palmipedem eundem phalacrocoraci esse) à Plinio coruum aquaticum transferri. Robert. Stephanus phalacrocoracem Gallicè interpretatur, *vng corbeau d'eau, vng cormorant, corbeau pescheret.* In Burgundia vocari audio auem quandam *crot pescherot*, id est coruū piscatorem, cui pedes diuersi sint. alter vnguibus vncis ad rapinam comparatus, alter palmipes ad natandum. nam cùm piscem arripuit in aqua, nec facilè propter pondus ex aqua euolare potest, piscem altero pede retinens, altero remigat vsque ad ripam. Idem Angli de aquilæ marinæ quodam genere narrant, quam *ospray* appellant, & recentiores de porphyrione & auriphrygio. Fulicæ genus duplex fecerim, alterum minus, apud nos commune per hyemem præsertim in lacubus, alba frontis macula insigne: alterum maius, quod in Italia notum aiunt, & in arboribus nidificare, pisces magnos vorare: quod an phalacrocorax & coruus aquaticus Aristotelis sit nondum comperi. *Vide* supra in fine historię Cornicis marinæ. Gelenius phalacrocoracem Illyricè *lyska* interpretatur, sed fulicam sic nominari Illyrijs puto. Coruum aquaticum Aristotelis Wottonus suspicatur eandem esse cum cornice marina, cuius in Ponti Euxini nauigatione Arrianus meminit, ab æthyia eam distinguens. nam Hesychius & Suidas non distinguunt. Pugnant inter se *frichachyz* & *coronos*, id est coruus aquaticus, Albertus, absurdissimè: nam apud Aristotelem eo in loco sic legitur, Triorches, phrynus & ophis pugnant. Plura de Phalacrocorace leges in Elemento P.

Descriptio corui aquatici ex Aristotele.

Phalacrocorax.

¶ Auicennæ translatio ex Aristotele pro alcyone alicubi habet *alchorab*, quæ vox coruum significat. vbi Albertus, Alcyon (inquit) est auis nigra, non admodum magna: & forte hanc vocauit Auicenna coruum marinum propter coloris similitudinem. Et rursus, Alcyon est eadem cum *alchorab* marino, & secundum Ouidium & Homerum auis est Diomedis. Sed alcyonem auem esse nigram falsum est.

Alcyon an sit coruus marinus.

¶ Coruus rubro rostro apud Anglos inuenitur, cuius meminit Plinius, Longolius. apparet autē eum sentire de pyrrhocorace, qui in Cornubia Angliæ, & in alpibus reperitur. vnde vulgò à nostris Alprapp, id est coruus alpinus nominatur: cui tamen rostrum luteum, non rubrum. Sed nuper speciem alteram pyrrhocoracis vidi, quam in Bauariæ quibusdam locis Steintahen, id est graculum saxatilem vocant, rostro longiusculo, rubro, &c.

Pyrrhocorax.

¶ Incen-

¶ Incendula auis coruini generis cum bubone pugnat, Albertus. legendum monedula. *vide in Bubone in fine capitis quarti.*

DE CORVIS MARINIS EX LIB. III. CAP. XXXIX. NAVIgationum in Indiam Occidentalem

In mari *Sur* dicto tanta est coruorum marinorum multitudo, vt incredibile videatur, qui tamen à nostris forma nihil differunt. Hi tanta copia & multitudine aduolant aliquando, vt penitus mare obtegant, sicq; contigui & stipati sunt, vt mare vniuersum ac si holoserico tectum esset, nusquam appareat.

DE CORVO SYLVATICO.

AVIS, cuius hîc effigies habetur, à nostris nominatur vulgò ein Waldrapp/ id est coruus syluaticus, quòd locis syluosis, montanis & desertis degere soleat. vbi in rupibus, aut turribus desertis nidificat. quare etiam Steinrapp vocatur, & alibi (in Bauaria & Stiria) ein Claußrapp/ a petris seu rupibus, & pylis (nam *pylas*, id est angustias inter duos montes Germani Clausen appellant, hoc est loca clausa) in quibus nidos struit. Lotharingi, vt audio, *corneille de mer*, id est cornix marina quam & in iuglandibus aliquando nidificare ferunt: sed fortè ea alia auis est. Circa lacum Verbanum coruus marinus dicitur. alibi in Italia coruus syluaticus, vt in Istria circa promontorium Polæ, vbi homine per funem demisso per rupes nidis eximuntur, & inter mensarum delicias habentur, vt apud nos quoque in montium quorundam rupibus: sic enim Fabarias thermas repertas aiunt, cum auceps quidam per altissimas rupes propter has aues se demisisset. Multi reperiuntur ad Danubium in vtraq; ripa vbicunque saxa & rupes attolluntur: vt non procul a Passauio & supra Kelheymium in petræis faucibus. Expetuntur regû venationibus & mensis. Alibi in Italia *coruo spilato* appellatur, id est coruus depilis, quoniam senescens caluescat. Germanice quidam nuper conficto a se a sono vocis eius nomine Schellet vocabat. ¶ Sunt qui phalactocoracem hanc auem interpretentur, quoniá & magnitudine & colore ferè coruum refert &

caluescit, vt vidi, cum adultior est. Turnerus Aristotelis coruum aquaticum & Plinij phalacrocoracem & coruum syluaticum nostrum auem vnam esse arbitratur, tertium genus graculi. Coruus syluaticus Heluetiorum, inquit, auis est corpore longo & ciconia paulò minore, cruribus breuibus sed crassis, rostro rutilo parum adunco (curuo) & sex pollices longo: albam in capite macula, & ea nuda, si bene memini. Quod si palmipes esset & interdum nataret, indubitanter tertium graculorum genus esse adfirmarem. verum licet auem in manibus habuerim, an palmipes fuerit, nec ne, & calua, non bene memini, Sic ille. Sed cum nos certò sciamus, palmipedem non esse coruum syluaticum nostrum, non poterit esse coruus aquaticus Aristotelis, sed neq; Plinij, qui (vt diximus) phalacrocoracē, id est coruum caluum, eundem & aquaticum facit. Noster verò syluaticus non est aquaticus, neq; in aquis degit, sed in pratis, & locis palustribus victum sibi quæritat. Iam cum Aristoteles tertium gracculi genus palmipes faciat, id quoq; coruus syluaticus noster esse non potest.

Ibis nigra. ¶ AVIS quam prius hæmatopodem esse putabam (inquit Bellonius) nunc potius ibin nigram esse coniicio: cuius Herodotus & Aristoteles meminerunt. Ea corporis mole auem à Gallis vulgò *corlis* (atqui eam maiorem nostram esse arbitror) dictam refert, vel paulò minor est, tota nigra, capite phalacrocoracis, rostro iuxta caput plus quàm pollicari crassitudine, inflexo modicè in arcum & in acutum desinente, rubicundo, qui crurum etiam color est. Proceritas crurum ea ferè quæ in ardea stellari: colli longitudo quæ in aue quam Galli vocant *aigrette*, ita vt primo visa a me hæc auis ardeam stellarem quodammodo referre videretur corporis ferè specie. Hæc ille in Gallico libro Singularium obseruationum suarum.

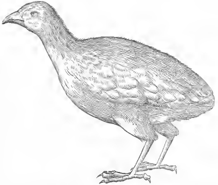
Descriptio corui syluatici. ¶ Coruo syluatico nostro magnitudo est gallinæ, color niger toto corpore, si eminus videas: sin propius, ad solem præsertim, cum viridi permixtus videtur, pedes fere vt gallinæ, longiores, digiti fissi, cauda non longa, à capite retro crista tendit, cùm adultiores sunt: in iunioribus non apparet. rostrum rubicundum, oblongum & aptum inseri angustis terræ, arborum & murorum aut petrarum foraminibus, vt latitantia in eis insecta & vermes, quibus pascitur, extrahat. Crura oblonga, obscurè rubentia. Locustis, gryllis, pisciculis, & ranunculis eos vesci audio. Vt plurimum nidificat in altis arcium destructarum muris, qui in Heluetiicis montium regionibus frequentes sunt. In ventriculo dissecti aliquando præter alia insecta, reperi plurima illa quæ radices frugum populantur, mihi præsertim, Galli *curtillas* vocant, nostri transuersas (twären) a pedum situ vt coniicio è gryllorum genere. Edunt & vermes e quibus scarabei à Maio mense dicti nascuntur. Volant altissimè. Bina aut terna oua pariunt. Primæ omnium, quod sciam auolant, circa initium Iunij, vel, vt ab alijs mihi relatum est, circa D. Iacobi diem. aduentant autem initio veris eodem tempore quo ciconiæ. Gregatim volare solent. Vocem nec frequentem nec claram ædunt, sed ferè *ka ka*, vel *keke*, præsertim cùm pulli eis adimuntur, quod fieri apud nos solet quinq; ferè post Pentecosten diebus. Pulli eorum diebus aliquot antequam volare possint nidis exempti, nutriri & facile cicurari possunt, ita vt in agros euolent, & subinde reuertantur. Laudantur iidem pulli in cibis, & in delicijs etiam habentur, suaui carne ossibus mollibus. Qui è nidis eos auferunt, in singulis singulos relinquere solent, vt anno sequente libentius redeant.

Corythus. CORYTHVS, κόρυθος, auis est, vna è genere trochilorum, Hesych. Sunt autem trochili gallinæ syluestres quædam, pedibus longis, corpore gracili, cursu celeres, vt coniicio.

DE COTVRNICE.

A.

COTVRNICEM eam esse auem, cuius hic figura cernitur, vt homines docti nostra ætate omnes consentiunt, & copiosè in epistolis suis Aloisius Mundella medicus approbauit: ita literatores quidam repugnant, eam quæ hodieq; vulgò *coturnix* apud Italos dicatur veterum quoq; coturnicem esse putantes. sed horum error crassior est, quam vt nos in eo refellendo tempus collocare conueniat, & iam a doctissimo viro Mundella satis est reprehensus. Nos hoc in loco de coturnice veterum agemus, *Nomina.* de altera, quam Itali vulgò sic vocant, post Perdicem. ¶ *Schelau*, שלו, apud Hebræos coturnix est, vnde pluralis numerus *schaluim*. Dauid Kimhi interpretatur auem præpinguē, quæ dicatur vulgò קוליא, *qualea* & similiter R. Salomon. adstipulantur Iosephus & Hieronymus. Septuaginta *ortygometram*, id est coturnicum matricem vetterunt Exod. 16. Chaldæus interpres habet סליו, *selau* Arabs סלוי, *salu* Persa מורג צה, *moreg zag*, & Numeri 11. Arabs similiter, Chaldæus שליו, *schalu* Persa מורג צהה, *moreg zeha* Psalmo 105. Chaldæus בסירגין, *phasiani* Arabs אלשלוי, *elschalu*, cum articulo *el*, Munsterus in Lexico trilingui pro coturnice habet שלו, *schalau* שלוא, *schluah* סלוא, *salua*, & בבלי, *kakli*. Bellunensis apud Auicennam lib. 2. *seman*, coturnicem vel qualeam interpretatur: *altedarugi* verò (alias *altarugi*) phasianum, vel perdicem, vel auem coturnici similem. *Durache*, id est coturnices. Interpretes Auicennæ ex Aristotele de hist. anim. 8. 12. ¶ Coturnicem Græci ortyga vocant, Isidorus à recto ὄρτυξ. hodie vulgò ὀρτύκι, vel ... ¶ Itali *quaglia*, vt Alunnus & Scoppa scribunt vel *quallia*. vnde & barbari quidam authores *qualeam* ceu Latinam vocem scribunt. Coturnices vulgò *quaquilæ* dicuntur vel *qualea*,

qualea Ant. Gazius. *Quiscula*, id est coturnix, nomen à sono fictum, Arnoldus Villano. Calepinus querquedulã quoque (ea anas fera est, parua) qualiã vulgò à voce dici meminit. Hispani *cuadernız*. ¶ Galli *caille*. ¶ Germani Wachtel: Flandri Quackel. hinc fortè Albertus, Coturnix (inquit) auis, quam vulgò *quisculam* vocamus. ¶ Angli *quayll*. ¶ Illyrij *krzepelka*, vel *krzepelka*. ¶ Coturnicem vulgò *curreliun* dicimus, à currendo, Comestor. hinc & Ortygiam dictam putant, quòd harum auium greges è mari in eam prouolent, Athenæus.

B.

Vbi frequentes repertantur coturnices.

In Delo primum visæ coturnices, Solinus In sinu Arabico præcipuè nutriuntur, Comestor. In conuallibus alpium Helueticarum apud Rhætos, Sedunos & Leopontios, non pauciores quam alibi capiuntur, alioqui copiosæ per Heluetiam præsertim circa Auenticum, vbi canes ad earum aucupium egregiè institutos alunt, Stumpfius. ¶ Perdicibus similes sunt, sed multis partibus minores, Turnerus. Theophrastus forte illas perdices nanas dicet. sic enim per omnia perdicem imitantur, vt præter exiguitatem & pressitudinem corporis planè nihil distent, Longolius. Coturnix parua auis est, Plinius. ¶ Color κεραμεοῦς, id est testaceus, communis est ferè puluerätricibus, vt alaudæ, coturnici, perdici, &c Longolius Coturnix aliquando alba visa est, Aristot. in lib de Coloribus nam μέλας illic pro λευκὸς non rectè legitur *vide in Ceruo B.* ¶ Coturnicibus & gallinaceis pennæ sunt duræ, Aristot in Physiognomon. Coturnicum ossa difficulter afficiuntur aut patiuntur quicquam (ἀπαθῆ sunt, dura nimirum ac solidiora,) Orus. ¶ Coturnici proprium est præ cæteris auibus, vt & ingluuiem, & gulam infrà prope ventriculum amplam & latam habeat, Aristot. Et alibi, Gula eis amplior est infrà. ¶ Coturnicibus alijs ventri, alijs intestino fel iungitur, Aristot. Plinius aliter Fel (inquit) renibus, & parte tantum altera iungitur intestino in coruis, coturnicibus, phasianis Pedibus fissis sunt, Athenæus ex Aristot. ¶ Alexan. Mynd. apud Athenæũ, coturnicem inquit fœminam gracıliore collo quam marem esse, neq; nigras partes sub mentum subiectas possidere, ingluuiem (ψίβαλον, lego πρόλοβον cum Gillio) in aue dissecta non magnam spectari. cor magnum & tricuspidatum, (ψίβαλον.) Iecur etiam habere, & fel intestinis adnexum. splenem paruum & qui vix conspiciatur: testes sub iecinore contineri vt in gallinaceis.

Descriptio coturnicis.

Magnitudo,
Color,
Pennæ,
Ossa,
Gula,
Fel,
Pedes,
Collum,
Ingluuies,
Cor, iecur, fel, testes.

C.

De voce coturnicis

Coturnix appellatur a sono vocis, Festus. Blondus etiam à recentioribus qualeam à voce dictam scribit. Si iteratim sones co tur nix, ita vt singulas syllabas toni tractu pronuncies, auis vocem te liquidò imitatum cognoscas, Gyb Longolius Coturnicibus maribus tantum cantus datus est, Aristot & Albert. Coturnix mas vocem ædit exilem, ferè sicut gryllus fœmina crassam, Albert Coturnicibus vox est in pugna, Aristot. Alius in pugna vox, vt coturnicibus alijs ante pugnam, vt perdicibus, &c. Plinius ¶ Coturnix humi nidulatur, nec vnquam in arbore consistit, sed humi, Aristoteles. Cum ad nos ve-

Nidulatione.

nit, terrestris potius quam sublimis est, Pitnius pulueratrices sunt, Gyb. Longolius ¶ Coturnicem vulgo currelium dicimus a currendo, Comestor. Currit satis velociter, Albertus.

¶ Coturnix est auis miliaris, hoc est milio vt plurimum vescitur, Aloisius Mundel. Coturnices milio & tritico, & præterea pura aqua pinguescunt, Didymus in Geoponicis Coturnicibus veratrũ alias, *veneni* semen gratissimus cibus, Plin. Et rursus, Veneris capreæ & coturnices (vt diximus) pinguescunt, placidissima animalia. Quod alijs cibus est, alijs est acre venenum, Lucret. Et mox, Præterea nobis veratrum est acre venenum, At capris, (capreis, ex Plinio) adipes & coturnicibus auget. Cicuta sturnos nutrit, nos verò interimit: & elleborus coturnici pro cibo est, homini venenum, Galenus ad Pisonem. Elleborus homini venenum est, alimentum coturnicibus, Aristot lib. 1 de plantis, & Aphrodisiensis in Problem. Otobus coturnicum apud Arnoldum Villanou. in lib de venenis, Auicennæ *napellus* est *Vide* in Lupo a.

Volatu & peregrinatione.

¶ Coturnices cum ceciderint (ὅταν πέσωσι, malim ὅταν πέτωνται quod verbum in sequentibus etiam bis ponitur: id est cum volauerint) si serenum sit aut aquilonium tempus, sociantur, & prosperè degunt, (ἠρεμοῦσι, id est quietè agũt. Gaza videtur legisse εὐημεροῦσι) sed si austrinum, molestè, propterea quod parum volant. humidus enim grauisq; auster est. Quam ob rem qui aucupantur, austrum, non aquilonem obseruant. omnino ægre propter sui corporis pondus volant sunt enim corpore grandiore, quam suis pennis deferri possint, vociferantesq; ob eam rem volant. laborant enim quasi oppressæ onere. cum hæc adeunt loca, sine ducibus pergunt. at cum hinc abeunt, ducibus lingulaca, oto, otide Plinius & matrice (ortygometra) proficiscuntur, atq; etiam cynchramo, a quo etiam reuocantur noctu, cuius vocem cum senserint aucupes, intelligunt parari discessum, Aristot. Aduolant coturnices non sine periculo nauigantium, cum appropinquauêre terris Quippe velis sæpe insidunt, & hoc semper noctu, merguntq; nauigia, Plin. Blondus ex Plinio legit, velis incidũt, non insidunt quam lectionem Solinus quoq; secutus est, & ex Oppiano eadem approbari potest. Iter est his per hospitia certa austro non volant, humido scilicet & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt, propter pondus corporum viresq; paruas. Hinc volantium illa conquestio labore expressa. Aquilone ergo maximè volant ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatum sollicitant, abeuntq; vna persuasæ glottis & otis (alias otus, vt & Aristoteles habet) [&] cenchramus (alias *cynchramus*) Quod si ventus agmen aduerso flatu cœperit inhibere, pondusculis lapidum apprehensis, aut guttur e harena repleto, stabilitæ volant, (*vide in D*) Plinius. Eadem ferè Solinus, cuius tamen verba non omittam, ne quid ad maiorem claritatem desiderari possit. Adueniendi (inquit) habent tempora æstate depulsa. Cum maria tranant, impetus differunt, & metu spatij longioris vires suas nutriunt tarditate. Vbi terram persentiscunt, coeunt cateruatim deinde globatæ vehementius properant quæ festinatio plerunq; exitium portat nauigantibus Accidit enim plerunq; noctibus vt vela incidant, & præponderatis sinibus alueos inuertant. Austro nunquam exeunt. nam metuũt vim flatus tumidioris plurimum se Aquilonibus credunt, vt corpora pinguiuscula atq; eò tarda facilius prouehat siccior & vehementior spiritus. Ortygometra dicitur quæ gregẽ ductitat. eandẽ (primam, scilicet ex coturnicib non ortygometrã, Plin.) terræ proximantem accipiter speculatus rapit. ac propterea opera est vniuersis, vt sollicitẽt ducẽ generis externi, per quem frustentur prima discrimina. Hæc ille Coturnices pascuis prioribus relictis gregatim volitant, & maris spaciũ volatu nõ intermisso, (sunt qui in Delum insulam e mari eas deferri scribant, vt non vno continuo volatu mare trajciant,) ceu auiũ celerrimæ, superant tam timidæ interim, vt maris aspectũ exhorreant, & oculis conniueant vnde aliquando velis illisæ nauiũ à nautis capiuntur, Oppia in Ixeut Redeunt sine ducibus, Eberus & Peucer. Coturnices quoq; discedunt, nisi paucæ locis apricis remanserint quod & turtures faciunt, Aristot Semper ante adueniunt quam grues, Plin Prius abeunt quam grues hi enim Septembri mense, illæ Augusto incipiunt, Aristot Ciconiæ prius recedunt quam hirundines, & hæ quam coturnices, Albert. Coturnices ad nos, vt audio, medio ferè Aprili veniunt, & abeunt cũ prima pruina ingruit ita vt si pridie plurimę apparuerint, & postridie pruina subsequatur, ne vna quidẽ amplius reliqua cõspiciatur. Coturnicum multitudo ex Italia volantiũ, in Capreis insulis prope Neapolim capiebatur principio autumni Ad maritimam regionem circa Pisaurum ingens coturnicũ copia aduentare cõsueuit, & mille insidijs capi. sed potissimum sub extremũ verni temporis illatum aduentu obseruato, Alois. Mundel. Turdi quotannis trans mare in Italiam aduolant circiter ęquinoctium autumnale, & eodem reuolant ad æquinoctiũ vernum, & alio tempore turtures ac coturnices immani numero Hoc ita fieri apparet in insulis propinquis Pontia, Palmaria, Pandataria. Ibi enim in prima volatura cum veniunt, morantur dies paucos requiescendi causa. Idemq; faciunt cùm ex Italia trans mare remeant Varro Coturnicem multi credunt trans mare auolare, quod falsum esse conuincitur quoniam trans mare per hyemem non inuenitur latet ergo, sicut aues cæteræ quibus superflui lentique humores concoquendi sunt, Albertus Cùm e Rhodo Alexandriam Ægypti nauigaremus, plurimæ coturnices a Septentrione Meridiem versus volantes, in naui nostra captæ sunt. vnde certo persuasus sum coturnices cœlum mu[illegible]re nam prius etiam cum e Zacyntho insula in Moream seu Nigropõtum nauigarem verno tempore, coturnices contraria profectione a Meridie ad Septentrionem volantes obseruaram, vt illic

per totam

per totam æstatem degerent quo tempore etiam permultæ in naui nostra captæ sunt, cum diuersis alijs migrantium auium generibus, Petrus Bellonius.

De earundem libidine & cotur.

¶ Vsq, adeò tum perdices, tum etiam coturnices copia libidinis gaudent, vt in aucupantes corruant, & sæpenumero capitibus eorum residant, Aristot. & Athenæus ex Alexandro Myndio, vbi pro προσιζάνοντας ἐπὶ τῶν κεχηνότων, legendũ est ex Aristotele, προσκαθίζουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. Clearchus scribit perdices, passeres, coturnices & gallos gallinaceos, non modo cum vident fœminas semen emittere, sed etiam cum earum vocem audiunt. causam esse in animo impressionem. quod ipsum coitus tempore cognosces, si contra eos speculum posueris, & ante hoc ipsũ tendicularum insidias. nam ad imaginem suam quæ inaniter in speculo repræsentatur accurrentes, capiuntur, & semen emittunt gallinaceis exceptis, quos imago conspecta ad pugnam tantum excitat, Athenæus & Eustath. Proprium hoc coturnicum generi, vt rara inter eas fœmina sit, & mares multi fœminam vnam quærant, Albert. Aristoteles cum perdicum pugnam pro fœminis descripsisset, & mariũ in hoc genere salacitatem, & quòd cum fœminæ ad incubandum aliquò diffugientes clam pariunt, ne oua à maribus propter salacitatẽ frangantur, mares interim cœlibes inter se pugnent, victusq; victoris venerem patiatur, nec ab alio nisi suo victore subigatur: idq; non semper, sed certo tempore anni fieri. demum subdit Hoc idem a coturnicibus quoq, agi animaduertimus. Idem ferè Plin. scribit, ex Aristot. (vt apparet) mutuatus. Coturnicibus vox est in pugna, Aristot. & Plin. Testudines montanæ vento implentur quemadmodum coturnices, Scholiast. Nicandri. Athenæus refert ex Phanodemo Delum insulam ab Achæis Ortygiam dictam. quòd obseruati sint coturnicũ greges è mari volantes (φερομένας ἐκ τοῦ πελάγους, quasi in mari etiam generentur: Phanodemum enim hæc de generatione coturnicum referre scribit) in hanc insulam considere, eò quòd portus habeat cõmodos. Cùm hyemes (tempestates) fiunt magnæ in partib. desertę Libyę, mare magnos producit thynnos in littore (proijcit in littus) ex, quibus putrescẽtibus vermes nascuntur intra dies 14. primum muscarum instar, deinde locustarum magnitudine, donec paulatim coturnicum magnitudinem acquirant. Demum notho, id est austro flante, vel libonoto, auctæ adultęq, maria transeunt in Pamphiliam vel Ciliciã & Hyberniam. & consequenter borea flante pergunt ad maritima loca & reliqua Melanitidis terrę. Ceterũ indocti sophistæ ignorantes earum naturã, pudicas (castas, cum ex putredine non ex coitu nascantur,) esse dicunt, Kiranid. lib. 1.

Coturnices ex putredine nasci quidam existimant.

De earum nidis.

¶ Aues grauiores nidos sibi non faciunt, vt coturnices, vt perdices, & reliquæ generis eiusdem. quibus enim volandi facultas deest, ijs nidus non prodest, sed facta in aprico area (alibi enim nusquã pariunt) atq; materia, vt vepribus quibusdam congestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua ædunt, & incubãt. Mox cum exclusennt, protinus pullos educunt, propterea quod nequeunt suo volatu ijs cibum administrare, Aristot. Et rursus, Coturnix non nido, sed condenso frutice prolem munit, minus enim volat. Nidulantur humi, vt dixi, coturnices, quæ etiam nunquam in arbore consistunt, sed humi, Idem. Ὄρτυξ νεοττιὰν οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ κονίστραν, καὶ ταύτην πεφραγμένην φρυγάνοις, Athenæus ex Aristotele. ¶ Refouent suos pullos sub se ipsæ ducendo more gallinarum & coturnices & perdices. nec eodẽ in loco & pariunt & incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora, Aristot. ¶ Coturnicum pulli, mox vt exclusi sunt, per se comedunt, Albertus: vt & perdicum & omniũ puluetaricum ni fallor. ¶ Coturnicibus veratri (aliàs, *veneni*,) semen gratissimus cibus quam ob causam eas damnauêre mensę, simulq; comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem, Plin. & Solinus. Coturnices comitiali morbo corripi non pauci nostro tempore obseruarunt. Sed quanquam Plin. solas illas prętet hominem hunc morbum sentire scribat, constat tamen alia quoq; animalia eodem malo affici, vt cattos, quod nos sæpe vidimus & vt ab alijs accepimus, capos gallinaceos, alaudas, equos, picas. Dici tamen potest ad defendendũ Plinium non solas quidem coturnices post hominem, sed illas potissimũ huic morbo obnoxias esse, Alois. Mundel.

Cura circa pullos.

Morbus.

D.

Coturnix pugnax est.

Aues quibus duræ sunt pennę, fortes (& pugnaces) habentur, vt coturnices & gallinacei, Aristot. in Physiognom. Pugnant inter se pro fœminis, & inter cœlibes etiam mas victus victoris venerem sustinet, vt in C. scriptum est: & mansueti inter se spectaculi gratia certatutæ committuntur, vt referemus in E. ¶ Cum mare transuolant, vt intelligant superatúmne iam ipsis mare sit, necne, singulæ ternos ore lapillos ferunt, quorum singulos per interualla demittunt & diligenter obseruant, vtrũ in mare lapillus quisq, decident, vlteriusq; volandum sit: an in terram, & tempus iam adsit quiescendi, Oppianus in Ixeut. Si ventus agmen (traijcientium mare) aduerso flatu cœpent inlubere, ponduscul is lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitæ volant, Plin. Hoc & grues similiter factitare aliqui prodiderunt. ¶ Ex coturnicum grege (postquam mare traiecit) primam terræ proximantẽ accipiter speculatus rapit. ac propterea opera est vniuersis vt solicitent ducem generis externi, per quem frustentur prima discrimina, Solinus. Author lib. de nat. rerum sic legit, Idcirco cura est vniuersis, vt externi generis ducem solicitent, scilicet cornicem, per quam prima discrimina caueant. Sed dicendũ potius ortygometram, aut cenchramum, aut aliam ex illis quas Aristot & Plin. memorant, duces coturnicum esse. ¶ Pelecanus de coturnicis exitio acerbè & crudeliter cogitat: rursus coturnix ab ea vehementer dissentit, Ælianus & Philes. ¶ Astures capiunt coturnices, &c. Crescentiensis.

Mare traijciendo quomodo sese muniat.

Pelecanus coturnici infestus.

E.

De coturnicum aucupio.

Qui coturnices aucupantur, austrum non aquilonem obseruant: causam retuli in C. ex Aristotele. Capiuntur imitatione vocis fœminæ, Albertus. Instituuntur ad aucupium earum canes apud nos vulgò, qui priuatim etiam à coturnicibus denominantur. Reti quod expegatorium vulgò vocatur, satis magno, capiuntur perdices, coturnices & phasiani, & aliæ quædam aues cum auxilio catuli ad hoc instructi, qui aues inquirit, quas cum viderit, subsistit, nec ad eas progreditur ne depellat. sed ad aucupē dominum suum respiciens retro caudam mouet, vnde auceps cognoscit aues esse prope canem. & tunc ipse ac socius rete trahunt, quo aues vnà cum catulo operiunt. Est & aliud paruum rete in capite perticæ præparatum, vt apertum existat, quo vnus solus vtitur auceps, & ad coturnices solum cum quasilatorio (instrumento) cuius sonus est per omnia similis voci coturnicis fœminæ, ad quem mares 10 ardenter accedunt, & sic irretiuntur, Crescentiensis lib. 10. cap. 25. Et rursus cap. 26. Item fiunt laquei multi de pilis caudæ equinæ, in funiculo eiusdem materiæ texti, qui tenduntur in sulcis frumenti, funiculo à terra eleuato vltra altitudinem auis, parum decliuis laqueis & apertis, vt auis transiens capite immisso capiatur collo: & hoc modo capiuntur perdices in agris, & coturnices ac phasiani in semitis nemorum per quas transeunt. Coturnices (inquit Oppianus in Ixeuticis lib. 3) noctu retibus, quæ nubes vocant, capiuntur, clamantibus alijs natu maioribus, (πελαργοτέρων, iam olim captis, vnde forsan verbum πελεύειν factum,) ad quarum vocem dum accurrunt, in sagenas incidunt. Interdiu etiam in terra hoc modo capiuntur. Reti extenso aliquis tunicam supra caput erectā calamis vtrinq; sustinens mouet, paulatim progrediens: metuūt illæ sibi, & dum vestis huc illuc nutantis vmbrā fugiunt, retium laqueis inuoluuntur. Capiuntur ab auibus rapacibus, asture & accipitre, (& nisis præcipuè rubris, vt 20 quidam scribit,) Crescent. Circa Neptuniū Italiæ oppidū (inquit Blōdus in Latinis) aucupiū est coturnicum. Nam quum ad prima veris signa hirundines & simul cum ipsis coturnices, transmisso mari infero in Italiam redeunt, omnia Antiatū quondam littorū supercilia passus quinq; milia Neptunienses coniugis retibus complent, sedensq; vnu squisq; in fundi proprij & magno pretio comparati loco, ad particulam retiū propriam venientes noctu coturnices fistula illectat. & quum turmatim illæ retib. intricentur, si aliqua de longissimo volatu fessa extra rete in sabuliū ceciderit, eam auceps manu percipit, fuisseq; audiuimus intra mensem vnum, quo id continuatur aucupium dies aliquot, in quorum singulo centies huiusmodi auicularum mille sit captum, Hæc ille. Coturnices, perdices & passeres, quomodo coitus tempore speculo proposito capiantur, recitaui in Coturnice C. ex Athenæo.

De coturnicibus impinguandis.

¶ Quidam in ornithone præter turdos ac merulas alias quoq; includunt, quæ pingues veneunt 30 carè, vt miliariæ ac coturnices, Varro. Petrus Crescentiensis libro 9. capite 93. quomodo coturnices & aliæ aues inclusæ pinguescant præscribit. *Vide* infra in Turdis.

De coturnicum certamine & ludo.

¶ Pergami & Athenis fuit pugna gallinaceorum & coturnicū, tanti decoris, vt ad illud tanquam gladiatorum munus effusissimo studio omnes conuenirent, Alexan. ab Alexandro. Ludus quidam est in quo coturnices in gyrum (γῦρον Pollux simpliciter κύκλον περιγράψας dicit hunc ludum describens. alioqui gyros Græcis scrobem significat) collocant, quas feriunt in caput. & is qui coturnicem in gyro comprehenderit, lucratur sibi deinceps quotquot potest. sin frustretur, alteri coturnices ferire permittit, idq; alternis fit. Meminit Plato in Alcibiade. item in Phædone: Non (inquit) cum hominibus abiectæ sortis nobis certamen est, sed cum præstantissimis. quare non negligēda nobis res est, neq; tanquam feriendis coturnicibus ludamus agendum, Suidas. Qui ita ludunt ὀρτυγοκόποι dicuntur. Plato 40 etiam verbum ὀρτυγοκοπεῖν vsurpat. Pergami certamen gallorum omnibus annis publicè ædi solitum, Plinius scribit. id & Athenis factitari cœptum, auctor est Ælianus est, à Themistocle superatis Persis. Adijcit & in sermone qui Anacharsis, seu de gymnasijs inscribitur Lucianus, coturnicum magno studio, non gallorū modo certamina ibidem spectari consueuisse. Seueri quoq; filios Herodianus scribit, dissidere solitos puerili primum certamine, ædendis coturnicum pugnis, gallinaceorumq; conflictibus, Cælius Rhodiginus. Aristoph. Carcini poetæ filios, quòd domi inter se contentiosi essent, ὄρτυγες οἰκογενεῖς vocabat, quasi dicas domigenitas & altiles coturnices. scimus enim quòd huiusmodi genus auiū inter se certantiū, passim ludo hoc tempore habetur, & ab antiquis etiam habebatur: id quod ex Polluce, Luciano, Herodiano, Plutarch. & Ouid. alijsq; in Obseruatis meis ostendi, Gyrald. In præscripto circulo coturnicem statuebant, tum alter eam digito percutiebat: alter in aduersum nitebatur 50 illam intra circulum continere. quod ni fecisset, coturnicis dominus succumbebat, Cælius Calcagninus ex Polluce vt apparet. Sed Pollux simplicius sic scribit, vt nos vertimus: Coturnicem in circulo circunscripto positam aliquis digito feriebat. quòd si illa ictui cedens extra circulum se reciperet, (ἀναχωρήσειεν ἔξω τοῦ κύκλου,) iam victus erat coturnicis dominus, Hæc Pollux: qui etiam hæc Eupolidis verba citat, Οὐκ ἂν περιγράψεις ὅστις εἰς ἄριστον κύκλον ἀποκρίνεται. Τί ἐστιν εἰς ἅμιλλαν ἀριστήσομεν. ἢ κόψομεν τὴν μάζαν, ὥσπερ ὄρτυγα, libro 9 capite de ludis. vbi etiam paulò post vocabula aliquot ad hoc certamen pertinentia recenset, vt sunt, ὀρτυγοκοπεῖν, ὀρτυγοκοπία, ὀρτυγοκόποι, qui & στυφοκόποι dicebantur, (*vide* plura infra in *H.a.*) καὶ τὸ κόπτειν τοὺς ὄρτυγας, καὶ ἀνακλαδεύειν, καὶ ἀνεριδίζειν, ἀνεγείρειν, παροξύνειν. Et hæc (inquit) vocabula sunt ὀρτυγοκοπικά. Et rursus ibidem, Circulū, inquit, describebant in arca aliqua (τηλία) qualis pistorum est, vel eorum qui panes vendunt, in quo coturnices (duas pariter) sistebant inter se certaturas.

quòd si

quod si altera è circulo excederet retrò conuersa, vincebatur & ipsa & dominus ipsius. præmium victori erat pro quo certabant, alias ipsa coturnix, alias argentum. Interdum verò alter (hominum sic certantium) coturnicem sistebat: alter digito indice feriebat, & plumas è capite vellebat (ἀπέτιλλε. lego ἀπέτιλλε. nam & paulò post sequitur τίλλειν) quod si coturnix sustineret, victoria penes illum stabat cuius erat alumna: sin cederet & refugeret, penes ferientem aut vellentem. Sic victis coturnicibus remedium adhibebant, inclamando in aurem, quod γρυλλίζειν vel ἐκγρυλλίζειν, nominabant, (vide ne θρυλλίζειν legendum sit per θ & ἐκθρυλ. à verbo θρυλλεῖν. nam & Varinus θρυλλίζειν fortassis ab eo verbo primitiuo deriuatum suspicatur) vt coturnicis quæ victrix extiterat vox quàm citissimè è memoria eius tolleretur, Huc vsque Pollux. vnde apparet nõ rectè scripsisse Calcagninum, alterum ex ijs qui concertabant ferijsse coturnicem, alterum vero in aduersum intra circulum eam continere conatum neque enim alter alterius conatus impediebat: sed coturnix icta sibi permittebatur, vt vel maneret intra circulum, vel excederet. ¶ Adiantum facit gallos coturnicesque (perdices, Plinius non coturnices) pugnaciores, cibarijs eorum admixtum, Dioscorides & Auicenna. *Κωδωνίζειν* verbum probare & experiri significat, ducta translatione vel à vasis figlinis, quæ sono experimur an integra sint: vel à tintinabulis (Græci codonas vocant) quæ agitata si argutius sonant probantur: Vel ab equis aut auibus quibusdam, vt coturnicibus. solent enim equi & coturnices si parum fortes sint, sonitu tintinabulorum terreri: animosiores verò facile ferunt, Varinus. *Vide plura super hoc verbo in Equo H. b.*

F.

Coturnix est auis regia, Comestor. *In pretio sum nunc, olim damnata coturnix, Vox, nomen, pretium dat sapor ipse mihi*, Grapaldus. Autumno quam vere pinguior est, Aristot. Nostris temporibus autumno in pretio est. vere cum redit insipida & mali alimenti habetur. in littore Antiaci captas edi. nihil insipidius, Platina. Pulli perdicum autumno conueniunt, quo quidem tempore etiam solum reperiuntur, sicut & pulli coturnicum (iuuenes coturnices) & turtures, Arnoldus Villanou. de conserua. sanit. Quandoquidem coturnices quæ pascuntur elleboro, eos à quibus comestæ fuerint, in tantum vitæ discrimen agunt, vt distendantur, conuellanturque, ceu correpti vertigine, cum illis milium certè elixandum est. Quòd si aliquis prius quàm sic prospexerit sibi, ex eis comedens, tali corripiatur affectu, is milium decoctum hauriat Idem etiam faciunt myrti baccæ. Milium quidem naturali quadam facultate venenis resistit. nam si ex milio panem confectum prius comederit quispiam, à nullo deleterio lædetur, Didymus in Geoponicis. Coturnicibus veratri (alias veneni) semen gratissimus cibus quam ob causam eas damnauêre mensæ, simulque comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem, Plin. *Vide plura supra in C.* Ex coturnicum cibo timetur tetanus & spasmus. non quia comedant elleborum tantum, sed quia in substantia earum hosce producendi affectus facultas inest, Auicenna. Coturnices improbantur assæ, quia siccæ sunt. & maximè quæ pastæ fuerint elleboro, Elluchasem. Et rursus, Rufus auium tres ordines statuit præcipuè laudans calandrellas & sathur: inde sturnos (turdos) phasianos, perdices, &c. postremo coturnices & cuzardos.

De alimento ex coturnic.

¶ *Sint autumnales croceo tibi pabula lumbo, Siue coturnices, siue vocas qualeas.*
Sensibus hæc mala sunt, tenebrisque replentia fuscis, Ventri innixa, malis febribus exitium.
Si tamen vlla tuos circumuolitauerit orbes, Cœna tibi non sit, sed leue prandiolum.

Bapt. Fiera. *Quiscula* id est coturnix, ab authore carminum Salernitanorum inter cibos laudabiles numeratur vbi Arnold. Villanou. in commentarijs, Huius auis (inquit) caro secundum aliquos est subtilis substantiæ, & bonum chylum generat, vtilissima sanis conualescentibus. Secundum Isaac tamen coturnices cæteris auibus deteriores sunt, nec nutrimento nec concoctione laudabiles: quòd ijs in cibo sumtis timeatur spasmus & tetanus, vt Auicenna etiam scripsit. Hinc est quòd Galli comedunt coturnices cum molli & pingui caseo, & inde faciunt pastillos. Sed potest per coturnicem intelligi etiam alia auis quæ Italis vulgo sic dicta est: cuius carnem Rasis tertio ad Almansorem aurum omnium carnibus præfert post carnes starnæ (perdicis minoris,) Hæc Arnold. Sed Michael Sauonarola ea quæ Arnold. de quiscula scribit, tanquam laudabilis alimenti aue, de *coturnice* vulgò Italis dicta tradit. de veterum verò coturnice, quam ipse qualeam vocat, eadem ferè quæ Baptista Fiera, his verbis. Caro qualearum calida est in fine primi gradus, aut potius vsque ad secundum, vt videtur, excrementitia admodum (vel, vt ipse loquitur, multæ humiditatis,) quare cito corrumpitur, & neque temperatis hominibus conuenit, neque dyscrasis, cibus difficilis concoctu, præparans corpora ad febres, & iam factas augens. Auicenna rectè mea sententia à coturnicis vsu abstinendum suadet, velut tetanum & spasmum inducentis, Amatus Lusitanus. Rasis in c. 420. libri 20. se vidisse scribit homines spasmum patientes propter has aues in cibo sumptas. Pro hecticis laudantur qualeæ Septembri captæ, mediæ pinguedinis Gaynerius. Alexander Benedict. in pestilenti constitutione coturnicem damnat. Coturnicis carnes non probo, non solum quoniam à maioribus nostris improbatas inuenio, sed etiam quia veris & æstatis tempore siccæ admodum sunt, & ad atram potius bilem quàm bonum sanguinem gignendum idoneæ. autumno & hyeme pinguedine nimia obesæ, vt palato gratiores, ita ventriculo & concoctioni ineptissimæ, exigui nutrimenti, nauseamque, & fastidium pariunt, & quibusdam etiam in aquilonari ora

extremam perniciem, vt à fide dignis intellexi, attulerunt, Manardus in epistolis 18. 1. Aristoteles (inquit Alosius Mundella) de coturnicibus & perdicibus in eodem capite tradit, quasi vtræq; natura inter se non multum differant quamobrem cum eiusdem generis esse videantur, manifestum relinquatur coturnicem non ita vt vulgò fertur praui succi esse, neq; à mensis ablegandam, nisi pauperum fortasse, vt qui minoris impensæ cibis vesci consueuerint. Neq; etiam quòd morbo comitiali corripiatur, quodq; veneno pascatur ab huius esu abstinendũ esse censuerim. nõnulla enim nouimus animalia, quæ licet venenis quandoq; nutriantur, boni tamen succi sunt, quemadmodum sturni qui cicuta vescũtur. Quod si elleboro vescitur coturnix, quod nobis nondum constat, (milio quidem eam vesci, & in aruis milio consitis vt plurimum eam inueniri scimus,) eo cibo iuuari eam probabilius est quam lædi, (hoc quidem concedi potest Mundellæ. sed non ideo hominem quoq; coturnicis elleboro pastæ cibo iuuari magis quam lædi probabile est: constat enim venenis pastas animantes homini etiam venenosas esse.) Quare coturnicis nutrimentum, quòd non ingrati etiam saporis sit, laudandum potius quam damnandum censeo. nam & Auerroes mirifice coturnicum carnem laudat, tanquam bonum generantem succum. Et licet veneno interdum vescantur, & interdum comitiali morbo vexentur, non tamen semper, nec omnes existimo, sed illas fortasse quæ in auiarijs captæ reseruantur. nam & hac ratione capi gallinacei, quòd nonnulli eorum quandoq; comitiali morbo corripiantur, improbandi essent. Id quoq; non prætermiserim Dominum Deum nostrum Israelis populum, quem ardentissimè diligebat, dum per deserta illa transiret loca, ad satietatem vsq; coturnicibus non pasturum fuisse, nisi probatissimæ fuissent alimenti & salutaris. Ex methodis quidem a Galeno traditis, quibus facilè quæ sint alimenta bona & mala cognoscere possimus, satis manifestum fieri posse puto, coturnicem, præsertim assam, quòd boni & grati odoris sit & saporis, omisso etiam ipsius condimento. quodq; manducanti non displiceat, sed optimè respondeat, atque oblectet, boni esse alimenti. Psellum quidem inter illa quæ boni succi non sunt coturnicem connumerare non me latet, nullis tamen rationibus adhibitis. Sed esto quòd non multum laudabilis succi sit coturnicis caro. at certè concedetur, non omnino eam à nostris mensis ablegandam, quoniam comedẽtes multum delectet ac iuuet. nam cibus qui cum voluptate sumitur, Galeno teste, quamuis paulò deterior, non modò non manet deterior, sed quandoq; redditur melior, Hæc ille. ¶ Coturnices auunt vim concoquendi roborare, Rasis. Coturnices, id est qualeæ, eiusdem temperamenti sunt cuius perdices, sed paulò sicciores. probè nutriunt, Nic. Massa. ego hæc verius dici putârim de coturnice vulgo dicta Italis. Paulò post quidem de qualeis, Qualeæ (inquit) vulgo dictæ, & sturni & passeres non laudantur in cibo, quòd vel nimis siccæ sint & parum nutriant: vel nimis humidæ & succum ad putredinem paratum generent.

¶ De coturnicis coctura aliquid leges in Pauone. Phasiani & coturnices & perdices eduntur vt plurimum assæ, & aliquando elixæ aspersæ aromatibus temperatis, Nic. Massa. Coturnicem assabis. sed & si elixetur cum pipere & saluia, non insuaues videbuntur, Platina.

G.

Remedia ex coturnice. Coturnicis ius ventrem emollit, ipsa in cibo sumpta renes curat, Kiranides. Ant. Gainerius aduersus napellum puluerem coturnicis vel turdi vtiliter dari posse suspicatur, deceptus (vt apparet) ab Arabibus quibusdam aut interpretibus eorum, qui coturnices napello pasci scripserunt. atqui Græci coturnices elleboro, sturnos verò (non turdos) cicuta vesci tradiderunt. Arabes & auium & venenorum nomina confuderunt. ¶ Ad morbum comitialem remedium valde efficax: Coturnicum cerebrum ex vnguento myrtico tritum stanneo vase reponito. & cum quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito. admiraberis enim huiusce naturalis auxilij efficaciam. nam statim ægrotus exurget, Galenus Paratu facilium 3. 155. ¶ Coturnicis oculi suspensi ophthalmiam sanant, & tertianam & quartanam, Kiranides. ¶ Io. Kufnerus medicus adipem coturnicis cum pauco elleboro ad vim veneris excitandam membro pudendo inungit. Pessus ad conceptum promouendum apud Aetium lib. 16 cap. 34. Radicis altheæ expurgatæ & lotæ vncias iij diligenter contusas in olei sextario torrefacito: deinde abiectis radicibus adipis coturnicis vncias sex, ceræ vncias duas admisceto. ego verò vncias iiij admisceo. Vnguentum præclarum ad tunicas vel cicatrices, vngues & diuersa vitia oculorũ, ex libro manuscripto. Mellis vnciam, adipis coturnicis semunciã, myrrhæ, chalcanthi (albi) vtriusq; drachmam, misce, cola, fiat vnguentũ. quo dormiturus bis singulo mense oculos illinat, & nunquam opus habebit alio remedio aduersus varios oculorũ affectus. Sunt qui equorũ oculis aduersus eadẽ vitia zinziber tritum cum adipe coturnicis subactum inungãt, vel adipe per se inuncto oculos incolumes seruari promittant. ¶ Oua coturnicis inuncta testibus voluptatem inducunt, & pota libidinem augent, (amorem faciunt,) Kiranides

H.

a. Coturnix fœm. generis meminit Plautus Capt. Primam producit, vt in hoc versu Lucretij, At capris (*capreis*, Plinius) adipes & coturnicibus auget. sed magis probo Iuuenalem qui corripuit Sat. 12. Verum hæc nimia est impẽsa, coturnix, &c. Aut anates aut cothurnices (sic habet codex impressus per *Etymon.* th) dantur quicum lusitent, Plautus in Capt. versus est trochaicus tetrameter. Videtur sane hæc dictio a Græca ortyx facta per metathesin, vel vtraq; potius per onomatopœiam vt & qualea apud recentiores sicut Blondo videtur: cuius sententiæ & ego potius accesserim quam amici cuiusdã nostri qualeas

appellari

appellari suspicantur à qualis, in quibus tanquam in viuariis captæ mensis reseruentur. ¶ Coturnices apud Albertum vocibus deprauatis dicuntur *antegos* (pro ortyges) & *hakalokyrim* & *harkoyz*. alij, inquit idem, *guaguas* (forte *qualeas*) vocant. Ortyga Attici dicunt media producta, vt & κήρυκα, Athenæus. sed aliquando propter carmen corripitur, Scholiastes Aristophanis & Eustath. Ὄρτυγες (media correpta) ὀχογενεῖς, Aristophanes in Pace. Ὄρτυξ, κόκκυξ, declinantur per υγος. nam nomina in υξ masculina simplicia bissyllaba, si consonantem aliquam immutabilem initio secundæ syllabæ habent, declinantur per κος, vt κῆρυξ, excipe ὄνυξ: reliqua per γος, vt ὄρτυξ, Athenæus. Ὀρτύγιον nomen est diminutiuum, Eustathius. ac si coturniculam dicas. Eupolis ὀρτύγια μικρὰ dixit. Ὡς δή σύ τι ποιεῖν δυνάμενος (Τί σοι [lego, Τί οὐδὲν] ποιεῖν δυνάμενος, legit Eustathius) ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων, Antiphanes, in timidum vt videtur, & pusillanimem. Οἱ ἐλλέβορος τῶν ὀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, Galenus ad Pisonem. Χέννιον, id est coturnix parua nominatur à Cleomene, qui scripsit Χέννια ταριχηρὰ μύελα. Hipparchus quoq; χέννια dixit, Οὐ μὰ Αἰγυπτίων βίος ἤρεσεν, εἶεν ὄψον Χέννια πάλλευκος, Athenæus. Χέννιον auicula quædam quæ apud Ægyptios sale asseruari (ταριχεύεσθαι) solebat, & genus piscis, Varinus & Hesych. Est & Chennis insula in Ægypto, alias Chemmis, &c. Κίαρος, coturnix, Hesych. & Varin. Κόβιλος, auis genus, aut coturnix, est & serpens, (iaculus nimirum, quasi acontilus,) Iidem. Τόρτυξ, coturnix, Varinus

Homonyma.

¶ Epitheta. Pia, peregrina, apud Textorem. Ἀλδύφωνος, apud Athenæum.

¶ Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin. Carcinus poeta tragicus fuit, cuius filij tres memorantur à Scholiaste Aristophanis in Pace, ipsi etiam tragici poetæ, à paruitate corporis ortyges cognominati, aut fortè quòd contentiosi & pugnaces essent, sicut coturnices mares sunt. Corpore minutuli perbreuesq; ortyges dicuntur, Cælius. ¶ Οἱ τὰ κιναίδια (sic legendum, non κινήγια) τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρτυγοτροφείοις, Aristoteles Problem. 10, 14. Gaza vertit, in caueolis. ¶ Ἀλεκτρυονοφόρον Æschines dixit in Antiocho: vnde nos etiam fortè ὀρτυγοφόρον dicere poterimus, (eum fortassis qui circumferat coturnices ad ludos vel certamina, in quibus etiam gallinaceorum vsus erat, vel ad vendendum) nam ὀρτυγοκόπος vsitatum non est. Potest & ὀρτυγοπώλης dici, qui coturnices vendit. Τυμφάλης (συμφοκόπης lego) etiam Comici nominant (scilicet τοὺς ὀρτυγοκόπους.) Sunt & hæc ortygocopica vocabula, ἔκοπτεν τοὺς ὄρτυγας, ἐβύλισαν, (ἐβύλλισαν,) ἀνεκλάβδαλον, (fortè ἀνεκλάδαλλεν, vide supra in E.) Pollux. Apud Aristophanem in Auibus Midias quidam Ortyx cognominatur. Καὶ γὰρ ἤλει (ἤλει pro ἐώλει, vt Suidas interpretatur) ὄρτυγι Υπὸ τυφοκόμπου τὴν κεφαλὴν πεπληγμένῳ. Vbi Scholiastes, Ammonius, inquit, Midiam putauit ortyga cognominatum esse, διὰ τὸ κυβευτὴν εἶναι, καὶ ἐν πυρῷ (forte γύρῳ) τοὺς ὄρτυγας κόπτειν. Nam & alibi μειδίαν ὀρτυγοκόπον appellat. & alibi etiā gallinaceorum studiosum eum fuisse scribit. Traducitur alioqui tanquam vir improbus & fur pecuniæ publicè, & πλωχελαζων Habent autem pleriq; codices τυφοκόμπου, dictione obscura. quam aliqui interpretantur coturnicem pugnacem, παρὰ τὸ τυπεῖς κόπτειν. ficto nomine auis παρὰ τὸ κολάπτειν τὴν κεφαλὴν, ὃ συμβαίνει τοῖς ὄρτυξι. Dionysius Zopyrus ὀρτυγοκόμπου legit, & μ literam (propter carmen, aut forte de industria, vt simul κόμπον, id est fastum, hominis notaret) insertam ait, Hęc ille. Mihi quidem in mentem venit posse etiam τυφοκόμπου legi apta significatione & hominis qui notatur moribus conueniente. sunt enim τῦφος & κόμπος vocabula synonyma quibus fastum & superbiam Græci appellant. erat aūt Midias homo fastuosus, & inde πλωχελαζων etiam cognominatus. Vt sensus sit, Midias vocabatur ortyx, eò quòd præ nimio fastu coturnicem capite ictam referret. Videntur enim coturnices in ludo ab hominibus, vel ipsæ inter se certantes percussæ, præsertim pugnaciores, vt & gallinacei, caput & ceruicem magis erigere. ¶ Niphus accipitrem qualearium nominat qui coturnices capiat.

Homines corpore breues dicti sunt coturnices. *Ὀρτυγοφόρος.* *Midias Ortyx dictus.* *Accipiter qualearius.*

¶ Plantaginem aliqui ortyga vocant, Plinius. Ὀρτυγίς, herba quædam, Hesych & Varinus.

¶ Coturnicis osse picto stabile ac tutum quippiam indicabant Ægyptij, quòd difficile huius animalis os afficiatur ac patiatur quicquam, Orus in Hieroglyphicis 2, 11.

Icon.

¶ Propria. Ortyges, Ὀρτύγης, viri nomen apud Athenæum lib 6.

¶ Delus olim Ortygia dicebatur, Strabo. Phanodemus scribit insulā Delum ab Achæis idcirco Ortygiam nuncupatam, quòd eiusmodi volucres gregatim ex mari proficiscātur in hanc insulam portuosam, (εὔορμον,) Ælianus & Athenæus. In Delo primum visæ coturnices aues quas ortygas Græci vocant, Solinus. hinc & Ortygiam hanc insulam dictam aiunt, Perottus. Lycophron Delum insulam ὄρτυγος πτερωμένης dixit, propter Asteriam. hæc enim (vt scribit Isacius Tzetzes Scholiastes) Iouis concubitum fugiens, mutauit seipsam in coturnicem, & in mare prosiliens facta est insula, quæ ab ipsa Ortygia & Asteria dicta est. Lycophronis Scholiastæ Delum Ortygiam dictam putant παρὰ τὴν ὀρτυγος μορφὴν ὄρτυγι δαμεῖσα τινὶ, (coturnicem illam intelligo, in quam mutata fertur Asterie,) vel à coturnicibus in eam aduolantibus, Eustathius in Odysseam. Meminit Ortygiæ Homerus Odyss. Latona ex Ioue in coturnicem mutato Dianam & Apollinem concepit, quos peperit in Delo quæ prius inde Ortygia vocabatur, Scholiastes Pindari in argumento Pythiorum. Aliqui, vt Nicander, Delum sic dictam putant ab Ortygia oppido. *Linquimus Ortygiæ portū*, Verg. Fuit & Ortygia alia circa Siciliam ex opposito Plemmyrij Siciliæ amnis, quæ ponte iungitur Syracusis, & fontem habet Arethusam, cuius meminit Verg Æneid. 3. ¶ Ephesus etiam Ioniæ vrbs olim Ortygia dicta est, vt scribunt Eustath. & Stephanus.

Ortygia Delus cur dicta sit. *Fabula de Asteria et Ioue in coturnicem mutatis.*

¶ *b.* Capreæ insula vltra Surentum Campaniæ, Tiberij principis arce quondam nobilis, nunc

coturnicum multitudine, Perottus. Plura de hac insula in Caprea diximus. In Medera insula coturnices abundant, Aloisius Cadamustus. ¶ Lagopus altera a coturnicibus magnitudine tantum differt, Plin. Chrysantheron auis magnitudine coturnicis, Kiranides. Otis est colore coturnicis, (secundum alios perdicis,) Athenæus. Corydi, id est alaudæ, aues sunt coturnicibus similes, Suidas & Varin. *Alchata* est species columbarum, quæ coturnices colore pennatum referunt, And. Bellunen. ¶ Quibus digiti pedum connexi sunt (συμπεφυκότες, arctè coniuncti) timidi iudicantur, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρτυγας τοὺς συνέποδας τῶν λιμναίων, Aristot. in Physiog. sed ortyx auis palustris non est. legendum coniicio ὄρνιθας nõ ὄρτυγας. sunt enim aues palustres multæ digitis pedum angustius iunctis & timidæ.

¶ c. Pratinas coturnicem peculiariter ἀδύφωνον vocat, πλὴν εἰ μή τι παρὰ τοῖς Φλιασίοις ἢ τοῖς Λάκωσι φωνάεντες, ὥς περ οἱ πέρδικες, Athenæus. Attagênes è Lydia allatæ Pylas, aliquandiu coturnicis vocem ædebant, &c. Socrates in libro de igne & lapidib. apud Athenæum. ¶ *Ecce coturnices inter sua prælia viuunt*, Ouid. 2. Amorum.

¶ e. Quasi patricus pueris aut monedulæ, Aut anates, aut coturnices dantur quibus cum lusitent, Plautus Capt. Potius ego mihi amicum probum optarim, quam optimam (strenuissimam) inter homines coturnicem aut gallinaceum, Plato in Lyside. ¶ Tarentinus in Geoponicis coturnicum carnem inueteratam, miscet ad escam porcorum piscium.

Κιχλίζειν. *Historia de coturnicib. datis à Deo Israelitis.*

¶ f. Κιχλίζειν, coturnices pingues edere, vel immodestius ridere, Suidas. Dominus Deus filiis Israel non mannam solum dedit, sed aliquando etiam coturnices abundè. sic enim legitur Exod 16. Facto vespere ascendit coturnix, operuitq; castra. Et Numeri 11. Et profectus ventus a Domino coturnices de mari proiecit in castra, vt vndique circa ea itinere diei omnia plena coturnicibus essent, duobus cubitis supra terram. Et surgens populus tota illa die nocteq; & postridie etiam collegerunt coturnices. Coturnix vobis in signo fuit, castra ad tutelam, 4. Esdræ 1.

¶ g. Oculi coturnicis cum radice œnotheræ (alias *althæa*) alligati rigorem (typum) quotidianum & quartanum mitigant in diminutione Lunæ, Kiranides.

Coturnix nulla vnquam pro patre cadet. *Metamorphosis Iouis seu Asteriæ in coturnices.*

¶ h. Coturnix nulla vnquam pro patre cadet, Iuuenalis Sat. 12. traducens eos, qui cùm pro amicorum vel parentum ægrotantium salute ne minimum quidem sumptum facerent, pro diuitibus orbis quorum hæreditatem expectabant, magnifice impendebant. ¶ Iupiter in coturnicem mutatus cum Latona concubuit, Scholiastes in Pindarum in argumento Pythiorum. sed aliter Perottus, Iupiter inquit, cùm Latonam compressisset, sororem quoque eius nomine Asterien vitiare conatus est, quę deorum miseratione in auem conuersa est, quam nos coturnicem vocamus. at Iupiter sese in aquilam, vt eam raperet, vertit. Illa verò rursus deorum miseratione in lapidem transmutata est, qui diu sub aquis latuit. Tandem verò precibus Latonæ a Ioue in summas aquas deductus est. *Vide supra in a.* inter Propria. ¶ Coturnices in Latonæ tutela existimant constitutas, Solinus. Persina boum greges & coturnicum &c. præmiserat, partim vt ex vnoquoq; genere sacrificaret hecatomben, partim populo inde pararentur epulæ, Heliodorus.

Prouerbia, Seruauit Herculem coturnix strenuũ.

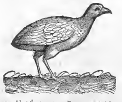
¶ Prouerbia. Ὄρτυξ ἔσωσεν Ἡρακλῆν τὸν καρτερόν. id est, Seruauit Herculem coturnix strenuum. Senarius est Græcis prouerbij vice celebratus: quem tamen Zenodotus negat apud vllum veterum scriptorum inueniri. cæterum dici solitum, de his qui in periculo seruati essent ab his a quibus minimè sperarant. Adagionis originem ad huiusmodi fabulam referunt. Coturnicem quandam Herculi in delicijs fuisse, cuius nidore cum viua incenderetur, ille mortuus sit in vitam restitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoq; libro 9. scribens, Herculem Iouis & Asteriæ filium, in Libyam proficiscentem a Typhone fuisse interemptum: reuocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & eam ob causam Phœnices Herculi coturnice sacrificare, Erasmus. Athenæus Eudoxum Cnidium huius fabulæ authorem citat. Reuixit (inquit) cum olfecisset coturnicem. nam ea aue etiam viuens delectabatur, Meminit & Eustathius.

Κιχλίζειν. *Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur.*

¶ Κιχλίζειν tanquam prouerbiale verbum Erasmus in Adagijs coturnissare transtulit. cum cichla Græcis turdum non coturnicem significet. *Vide in Turdo h.* ¶ Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur: prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam poetam, qui corniculam Æsopicam referens, suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum vt titulo decepti lectores, Martialis esse crederent. *Credis hoc Prise, Voce vt loquatur psittacus coturnicis.* Conueniet in musicos aut poetas longè dispari stylo, longeq; dissimili facultate, Erasmus.

DE ORTYGOMETRA.

ORTYGOMETRA, (ὀρτυγομήτρα, Gaza simpliciter matricem vertit,) forma perinde ac aues lacustres est, & coturnicibus auolantibus ducem se præbet, Aristoteles. *Vide supra in coturnice C.* Alexander Myndius apud Athenæum, hanc auem ait esse magnitudine turturis, cruribus longis, timidam, (δυσθελῆ καὶ δειλήν.) Vox δυσθελὴς forte gracilem ac tenuem corpore significat. Nuper anonymus quidam, qui de animalium nominibus Latinis & Gallicis libellum ædidit, hãc auem colore inter viridem & croceum medio esse tradidit, tanquam eodem Alexandro Myndio authore: quod quidem apud

apud Athenæum non legitur. Ithacesiæ ortygometræ Crates meminit, Athenæus. Ortygometra dicitur quòd gregem coturnicum ducit, Isidorus.

Nomina. ¶ Ortygometram vulgò Itali coturnicum regem appellant, (*el re de quaglie*,) maiorem aliquanto, ac nigriorem, Perottus. Quidam Gallicè interpretatur, aut potius circumloquitur, *le roy & mere des cailles*, propter nominis ignoratione, vt etiam Germanicè quidam Der Wachteln König.

Descriptio. ¶ Ortygometra vt in Italia, sic per totam Græciam reperitur, in Creta rarior. Refert hæc auis coturnicem quibusdam notis, & quum volatu non admodum valeat, cursus celeritatem à natura accepit. Galli nominant *vn rasle*, Itali *rey des cailles*. Refert autem gallinam aquaticam, quam Itali fulicam appellant, quoniam & nigra colore est, & aquam quotidie frequentat. Sed longè minor est, & non omnino sic nigra, cum sub alis colore albo variet, & vtrinq; ad latera. Cauda eius ruffa est inferius, & breuis vt in omnibus auibus aquaticis. rostrum duos digitos longum, quod tamē si rusticulæ aut gallinaginis rostro conferas, breue dixeris, Petrus Bellonius in Memorabilibus Græciæ. Quanquam verò scribat eandem auem quam Itali *regem coturnicum* vocant, Gallorum *rasle* vel *rallam* esse, mihi tamen alius videtur rex coturnicum Italis dictus, vt conijcio ex figura, quam clarissimus medicus Aloisius Mundella ad nos misit, cui color fuscus potius quàm niger, & rostrum breuius quàm a Bellonio scribitur. Memini ego à Gallis audire *rallam* vulgò Gallicè dictam auē corpore gracili esse, magnitudine merulæ, quæ in pratis velociter currat, rarò vel nunquam volet, altis cruribus, voce *kr. kr. kr.* frequenti, colore subruffo. fa- *Ralle descriptio.* tis lautam in cibis, carne colore æruginosi æris, quæ contra morbum regium in cibo commendetur, vt etiam ius decoctæ. Sed de *rala* aquatica & terrestri plura scribam inter Gallinulas. Angli perdicem rusticam siue gallinaginem *ralam* appellant, vt audio. Aristot. quidem aquaticis auibus eam forma, id est corporis specie, similem esse scribit, non colore aut aquæ frequentatione. Est autem hæc ferè species aquaticarum auium, vt crura oblonga habeant, digitum qui pro calce est perbreuem, corpus gracile, & plumas plerunq; varias, ventrem albicantem, & caudam breuem, rostrum longiusculum, modicè flexum. Idem Bellonius in memorabilibus Syriæ inter aues nominat *rasle* (aliàs *ralle de genet*,) nec explicat quæ aut qualis ea sit. Non probo illos qui ortygometram interpretati sunt ein Schnepff / id est rusticulam. hanc enim gallinaginem vel scolopacem Arist. esse docebimus. certum est eam cum coturnicibus non discedere. In hac sententia video Arnoldum Villanouanum fuisse, qui pro ortygometra, ethigometram scribit, & auem interpretatur lautam, perdici similem, longo rostro.

¶ Ortygometram (inquit Turnerus) aliqui eandem esse auem cum *crece* & *cychramo* (*cenchramo*) volunt. sed Aristoteles omnino distinguit. Et rursus, Aliqui ortygometrā esse volunt germanorū *scricam*, & Anglorum *dakerbennam*, quæ nobis crex non ortygometra videtur. *Vide* mox plura in Crece. Ego planè scricam Germanorum, vel ortygometram, vel cynchramum, vel alterutri prorsus congenerem auem esse sentio. nam crex ibidis est magnitudine, pedibus gruinis. *Scrica. Cynchramus.* Ortygometra, id est scrica nostra, ein Schrecke / (inquit Gybertus Longolius,) duplo maior est. Vocem mirificam instar coaxantium ranarum clamoris ædit, sed subtiliorem multò & acutiorem ita vt ruberam assereres, ni vnico spiritu sæpius ingeminaret. Rostrum ei quàm coturnici longius est & acutius. crura pedesq; satis etiam pro corporis spatio longos (longiora coturnice) obtinet, colore inter croceum & viridem medio, quin etiam frugilega est. & aduena, antequam coturnices haud vspiam audias. & cum illa non auditur, neq; coturnices te speres amplius tum visurum. Græci quoq; cenchramum appellant, vt nos Germani screcū. Neq, etiam aliter ac coturnices retibus fallitur, nisi quòd his fistula imponitur: screccos verò imitatione vocis, serrata costa, quam ferrea lamina, aut cultro serratim leuiter percutiunt, in perniciem agunt, Hæc ille. Et alibi, Scricæ nostræ primæ discedunt, & primæ veniunt.

Brachvogel. ¶ Heluetij auem quandam Brachuogel appellant, a mense Iunio quo capitur vel in quasdā regiones aduentat. alij Brachammysel / quod magnitudine corporis merulā referat (forte & colore partis pronæ.) reperiri eā audio in pratis palustribus plerunque rostro oblongo, cruribus longis, auolare autumno, deinde verno tempore cum coturnicibus redire. hæc quidem ortygometra an cenchramus sit

(alterutram enim esse suspicor) nondum mihi constat. Sed cenchramum potius esse coniicio, quòd differat ab ea, quam ex Italia accepi, ortygometræ effigie. figuram eius infra dabimus inter gallinagines aquaticas. ¶ Ortygometram Perottus scribit sic dictam, quòd dux sit ac moderatrix coturnicum, ab ortyx & metron quod est mensura. sed ineptè. producit penultimam hæc vox, & Græcè per η scribitur, non per ε, vt μέζον sic & tettigometra, & eiusdem originis reliqua, composita scilicet ab ortyx & μήτηρ (malim μήζα) id est mater, vt sit ortygometra coturnicum mater seu matrix. sic metropolis dicta est vrbs matrix, ex qua coloniæ deductæ, vt pluribus docet Budæus in Annotationibus prioribus in Pandectas. Μήζα sanè vox Græca in compositione magnitudinem & in suo genere principatum significare videtur, vt in Leone dixi initio capitis secundi. ¶ Ὀρτυγομήζα, coturnix prægrandis, Hesychius. Ὀρτυγομήζα, παρὰ τὸ ὄρω τὸ ἐγείρω, Etymologus & Varin. sed locus videtur corruptus. ortyx enim potius dictio simplex est, & à verbo ὄρω, quod est excito, deriuari poterat: fortè quòd facile ad pugnam animo concitetur. Sed magis placet per onomatopœiam sic dici.

Etymon nominis.

¶ Hebraicam vocem *schelau*, aliqui ortygometram interpretantur, sed coturnicem simpliciter ea voce significari magis probamus. *Vide in Coturnice A.* Albertus lib. 23. ortygometram & ortygem confundit. Idem alibi ortygometram facit genus galli syluestris maximum, quod vulgò Orhan vocetur. quam eius interpretationem ineptissimam Niphus etiam referens non improbat.

DE CRECE.

Crecis descriptio.

CREX moribus pugnacibus est, ingenio valens ad victum, sed cætera infelix. crura habet longa, ac ideo posteriorem digitum, qui pro calce est, minutum. pugnat cum galgulo, & merula, & vireone. nocet enim his & eorum pullis, Aristot. Auis est marina, ibidi similis, Varinus. Ibis nigra in Ægypto, pedibus est gruinis, &c. eadem qua crex magnitudine, Herodotus. Creci similis traditur elorius, Athenæus. Crex & ciconia inimicæ sunt, Ælian. Ad ciuitatem auium condendam è Libya venerant innumeræ grues, θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. Τούτους δ' ἐτύκιζον αἱ κρέκες τοῖς ῥύγχεσιν, Aristoph. in Auibus. vbi Scholia, Crex genus est auis rostro admodum acuto & serrato, (idem Suidas & Varinus repetunt.) Τύκος verò instrumentum est quoddam, quo lapides poliunt, (περιετύκισαν, καὶ ἔξεσαν) is verò labor non ineptè auibus longum rostrum habentibus tribuitur. Βραδύπτεροι κρέκες, Philes. sunt enim aues aquaticæ tardioris volatus. *Vide in Ciconia* ad finem quarti capitis. ¶ Κρέξ auis nomen fictum per onomatopœiam, vt & κερκὶς, id est radius textorius, a verbo κρέκειν, quod est ἠχεῖν, Eustathius. Κερκὰς, auis eadem quæ crex, Hesych. & Varin. Eadem fortè etiam cercis fuerit. *Vide suprà in Cercus.* Crex auis est inauspicata nuptiis, ὄρνεον δυσοιώνιστον τοῖς γαμοῦσι, Suidas. Ὄρνεόν τι ὃ τοῖς γαμοῦσιν οἰωνίζεται, Hesych. id est, auis à qua auspicia petebant pro nuptiis. Κρέξ, κορυφαία, (κερκὶς quidem exponitur Varino ἡ τῆς πίτυος κορυφὴ, ἢ ἀγρίας κερκίδος. etiam ἄγρευον interpretantur Grammatici) τὰ ὅσα ἐλαιῶν δὲ καὶ ἐπὶ τροχοῦ, (fortè de rota currus, propter sonum quem reddit dum voluitur, Hesych. & Varin. ¶ Aues hominibus deorum sententiam nunciant, aquila Iouis, Mineruæ crex & noctua, Porphyr. lib. 3. de abstinendo ab animatis.

Crex Mineruæ sacra.

¶ Est auis quædam apud Anglos, longis cruribus, cætera coturnici, nisi quòd maior est, similis, quæ in segete & lino, vere & in principio æstatis non aliam habet vocem, quam *crex, crex*: hanc enim vocem semper ingeminat, quam ego Aristotelis crecem esse puto. Angli auem illam vocant *a daker hen*, Germani ein Schryk. (audio à Frisiis vocari ein Schryc) auem quam nos arquatam appellauimus) nusquam in Anglia nisi in sola Northumbria vidi & audiui, Turnerus. *Vide infra inter Gallinulas terrestres.* Quærendum an hæc à Turnero descripta auis, ortygometra sit, aut an eadem fortè quam circa Argentoratum Matkern appellant, cuius figuram inter gallinas syluestres dabimus. Ortygometram aliqui eandem esse auem cum crece & cynchramo volunt, sed Aristoteles planè distinguit, Turnerus. ¶ Albertus pro crex habet *cratoz*, quam coruini generis auem esse impertitè scribit. ¶ Poetæ κρέκα etiam pro capillo dicunt, vt innominatus quidam apud Suidam in hoc hemistichio, Πορφυρέων ἤμησε (ἐκ κεφαλῆς) κρέκα. Κρέκειν & ἐπικρέκειν verba vsurpantur de concentu citharæ, Cælius.

De aue quadam Anglica, quæ crex à quibusdam esse putatur.

DE CVCVLO.

A.

Nomina.

KAATH, קאת, Hebraicam vocem, aliqui קיק, *kik* vel *hakik* (vt vocant magistri in Thalmud) id est cuculum, interpretantur: alii onocrotalum, pelecanum, cataracten, mergulum, &c. *Vide suprà in Mergo in genere.* Dominus ponet Niniuen sicut desertum, & pernoctabit in superliminaribus eius cuculus, (*kaath*,) Sophoniæ 2. interprete Munstero. Idem in Lexico trilingui cuculum nominat *kik*, קיק: & *kakata* קאקאתא. *Schalac* etiam Hebraicè quidam cuculum dici putant: alii mergulum, alii nycticoracem. *Vide* iidem suprà, in Mergo in genere. Larus auis Hebraicè *schachaph* nominatur a morbo quo laborat. Hebræi vulgò cuculum sic vocant, quòd hæc præ cæteris scabiosa appareat, P. Fagius. Quidam

kore

kore Hebraicum nomen interpretatur cuculum. *Vide in Perdice A.* In Auicennæ animalium historia typis excusa, modò *banchem*, modò *euchem* pro cuculo legitur. ¶ Græcè, coccyx, κόκκυξ, vocatur. vnde *karkolox* vox corrupta apud Albertum lib 23. In Creta hodie *decocto*, Bellonius. ¶ Latinè, cuculus, cucullus, cuccus. *Vide infra in A.* ¶ Italicè, *cucculo, cucco, cuco, cucho.* ¶ Hispanice, *cuclillo.* ¶ Gallicè, *cocou, coqu.* Germanicè, Gucker / Guggauch / Kuckuck / Gugckuser. Flandricè, Kockock / vel Kockuut. ¶ Anglicè, *a cukkow*, & *a gouke.* ¶ Illyricè, *Ziezgule.*

B.

De duob. cuculi generib. Alberti sententia.

Cuculus quidam componitur ex columba & niso siue speruerio: alius ex columba & asture. mores etiam habet ex vtroque compositos. ex columba enim habet quod non prædatur alias aues: ex niso autem & asture habet, quòd insidiatur nidis auium aliarum debilium: & ideo aues pugnant cum cuculis tempore quo oua pariunt, Albertus libro 23. Et vbi librum sextum Aristotelis de historia animalium interpretatur, cap 7. Cuculus (inquit) duplex est, (etiam ex Auicennæ sententia,) maior & minor. Maior ex asture & columba componitur: quoniam rostrum & vngues & pedes habet similes palumbo: reliquũ corpus simile est asturi, nisi quòd varietas pennarum in cuculo habet maculas nigras ferè rotundas, in asture verò sunt lineæ nigræ. volatu etiam asturem refert. hæc auis Græcè *kakakoz* dicitur (pro coccyx voce corrupta.) aliquando enim quando coniungit voces triplicat eas, & profert sonũ *kakakoz.* Minor aũt cuculus componitur ex columba & sperueto, habens rostrum & pedes columbæ & cætera corporis membra & volatũ similia sperueto: vnde falsa vulgi opinio nata est cuculũ maiorẽ aliquando esse asturem, & econuerso. Magnitudine quidem & volatu cuculus maior magnum accipitrem refert, minor paruum. Et fortè plures sunt differentiæ huiusmodi cuculorum, Hæc ille. Maiorem cuculum (inquit Niphus) nonnulli putant petere saxa & domicilia in quibus columba nidificat, vt illius oua voret, & sua imponat. Secundum verò cuculum, petere nidos auium minorum, in quibus pariat. Sed, pace Alberti dixerim, non inuenitur cuculus maior. Non cuculum modò in alienis nidis parere quidam putant, sed etiam auem rapacem asturi similem in nido corniculæ, Albert. vbi exponit locum Aristot. de hist. anim. 9. 29. nihil autem tale Aristoteles habet, sed alibi docet cuculum à quibusdam accipitrem existimatum, vt in C. referemus. Vnde apparet Albertum parum sibi constare nec tanquam suam de duobus cuculi generibus opinionem, sed alienã referre. ¶ Vnguibus non est aduncis cuculus, sed iis & capite ac rostro rictuq; columbam potius (vetus lectio habet victu columbi potius, vt intelligamus eum & leguminibus vesci præter reliquorum accipitrum morem. ad hoc rictum vix puto inueniri de vllis auibus nedum de columbis, Gelenius in Plinium. mihi placet *rictu* legi ex Aristotele) quam accipitrem refert colore tantum accipitrem imitatur nisi quod accipiter maculis distinguitur, ceu lineis cuculus velut punctis. magnitudo atque volatus similis accipitrum minimo, Aristoteles & Plinius. Turturis (forte accipitris) ferè colorem habet, Author libri de natur. rerum. Immutatur colore cum se abditurus est, Arist. Inspexi aliquando cuculum iuuenem, qui ventre & adiacentibus partibus similis erat sperueto colore totus nigricans, sed maculis subrufis per alas asperius foramina narium

Descriptio cuculi.

in rostro multum eminebant oris pars interior flaui coloris erat. Digiti eius bini antrorsum tendebant, bini alij retrorsum vt in pico.

C.

De voce cuculi. Cuculus à sua voce nominatur, Varro & Isidorus non apud Latinos tantum, sed apud Græcos quoq;, & alijs plerisq; linguis, vt vix alia auis sit quæ similiter in tot linguis vnam aut similē habeat nomenclaturam. Cretenses cuculum hodie *decocto* vocant, vocis ipsius imitatione, Bellonius. Ὁ κόκκυξ ὁ ἐπὶ διόφωνος, Varinus. Cuculus est auis improba quæ vocem suam in cantando non mutat, sed semper eandem replicat, Lib. de nat. rer. Abditurus se vocem mutat, Aristot. & Plinius. *Et cuculi cuculant, fritinnit rauca cicada,* Author Philomelæ. Cucculat & frigulat voce, Albinus. nos frigulare de cuculi voce nusquam legimus. Græci κοκκύζειν verbum cum de cuculi tum de galli voce vsurpant. *vide infra in a.* Plinius cuculi cantum dixit. Audiuntur apud nos cuculi plerunq; vsq; ad diem D. Ioannis.

De eiusdē volatu instabili. ¶ Auis pigerrima est, & loco non stabilis, Author de nat. rer. Breues & paruos volatus facit, Isidorus. *Nō illum* (accipitrem quem celebrat) *vano cuculus deceperat astu Dum vagus incertas itq; reditq; vias,* Vespasianus Stroza. ¶ Vermibus & insectis quibusdam, vt muscis, erucis, cuculos vesci audio. *Cibo.*

Nido. ¶ Cuculus saxa & domicilia petit in quibus nidificet, Aristot. sed cum idem alibi cuculū alienos tantum nidos petere scribat, conciliari potest, dicendo cuculū per se perraro nidificare in nidis verò alienis frequenter, Niphus. Vide ne pro κόκκυξ apud Aristotelem legendum sit κόσσυφος. Locus est historiæ anim. 6. 1. vbi Albert. non cuculum sed cygnum habet. *Cuculus in nidis parit alienis, oua'q; sua alijs incubāda & excludēda, pullosq; nutriendos tradit.* Cuculus non nidificat, sed in nidis parit alienis, & præcipue in palumbium, & curucæ, & alaudæ humi, atq; etiam in nido luteolæ appellatæ super arborem parit hic vnum ouum, nec ipse incubat. Sed auis in cuius nido pepererit, ea incubat, excludit atq; enutrit. quæ cum ipse alienigena pullus accreuerit, suos eijcere dicitur, ita vt pereant. Alij eos à genitrice occidi, & dari in cibo cuculi pullo aiunt, videlicet improbatos propter speciem cuculi elegantiorem. sed quanquam plurima ex ijs vidisse nonnulli confirmant, tamen de pullorum interitu non conuenit inter omnes. Alij enim cuculum ipsum repetere nidum, cui suum ouum mandarit, pullosq; deuorare nutricis volunt. alij pullum cuculi, quod magnitudine præstet, posse percipere cibum omnem oblatum, atq; ita cæteros fame perire autumant. alij ipsum vt fortiorem, cæteros pastus consortes occidere authores sunt. Sed prudenter sanè prolis suæ procreationē moliri videtur cuculus. Cum enim se ignauum, minimeq; opitulandi potentē nouerit, facit quasi suppositios suos pullos, quo seruari possint timiditate enim hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis vellatur, & præ metu earum fugiat, Aristot. *Causa subijciendi pullos quæ sit.* Causa subijciendi pullos putatur, quod sciat se inuisam cunctis auibus. Nam minuta quoque infestant ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullum facit nidum, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditū adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura, præripit cibos reliquis pullis, itaq; pinguescit, & nitidus in se nutricem conuertit. illa gaudet eius specie, miraturq; sese ipsam, quòd talem pepererit. Suos comparatione eius damnat vt alienos, absumiq; etiam se inspectante patitur, donec corripit ipsam quoq; iam volandi potēs, Plin. pullos cuculi nemo se ait vidisse, Aristot. ferè nemo, Wott. nemo se ait vidisse in nido proprio, Albert. Parit cuculus, verū non in nido quem ipse fecerit, sed interdum in nidis minorum auiū & oua quæ aliena repererit, edit maxime vero nidos palumbium petit, quorum & ipsorum oua esu absumens, sua relinquit. parit maiore ex parte singula oua, raro bina, Aristot. & Plin. Propter naturæ suæ frigiditatem, vt quidam coniiciunt. Curucæ quoq; in nido parit. fouet illa, & excludit, & educat, Aristot. Cuculos in Helice aiunt parituros, non construere nidum, sed in palumbiū aut turturum nidis parere, nec incubare, neq; excludere, neq; nutrire eos. sed pullum educatum ab aliena matre cæteros pullos de nido eijcere, quos tanquam maior & validior facile superat. Quin & matrem aiunt eius forma delectatam, in pullis proprijs expellendis eum iuuare, Aristot. in Mirab. Cuculus (inquit Ælianus) sibi conscius est, se neq; incubare, neq; ex ouis pullos excludere posse, ob frigidam corporis constitutionem. itaq; in alieno nido parit, non tamen cuiuslibet auis, sed alaudæ & luteolæ quòd non ignoret ab ijs oua suis persimilia pari solere. si autem illarum nidos ouorum inanes & vacuos reppererit, non eò diuertit, sed in eos vbi oua intus sint, atq; ad ea ipsa admiscet sua. si autem illarum oua complura offenderit, ex ijs quædam perdit, ac in eorum locum sua (totidem, ne dum numero superflua inuenerit auis incubatura, quasi aliena repudiet, (Author libri de natu rer.) supponit, quæ non ab illarum ouis internosci possunt, ob similitudinem. Iam verò aues quas dixi aliena oua excludunt: pulli vero cuculi cum ætate procedentes ad volatum firmi paululum exstitērunt, sibi conscij se esse illegitimos fœtus, ad parentem suum euolant. iam enim succrescentibus pennis (ab aue quæ eos exclusit) alieni deprehenduntur, atq; acerrime verberantur, Hæc ille. Nidum non facit ipse, aliarum vero auium deuoratis ouis, & suis suppositis, discedit. fouentur ea per alienam matrem donec exclusis pullis fraus detegatur qua cognita eos relinquit, & alium nidū struit, & ita demū cuculus accedens pullos nutricatur, Oppianus Ixeut. 1. Cuculi genus non extaret, nisi sua oua alieno nido supponeret, Theophrastus in hist. Plant. Cuculus ouis quæ in palumbi nido inuenerit clam confractis, sua reponit, Albertus. Auis quæ exclusit pullum cuculi, nutrit eum, & specie eius delectatur adeò, vt ipsa nutriendo illum famem ferat, Idem. De pullo cuculi (inquit Niphus) sententiæ sunt diuersæ. dicunt enim nonnulli nutricem incubare ouum cuculi, & simul etiam sua. sed quoniam ouum

cuculi

cuculi citius excluditur, ideo viso pullo cuculi, auis nutrix non amplius excludit oua sua. Alij dicunt cuculum oua auis, in cuius nido parit, vorare & proprium relinquere incubandum. quam opinionem Albertus & Auicenna magis probarunt, & Aristoteles nonnunquam. Alij dicunt cuculum patrem repetere nidum, & vorare pullos auis nutricis, ac suum relinquere. Nonnulli verò asserunt pullum cuculi suis motionibus propter suum pondus opprimere pullos nutricis auis, præsertim in prima teneritate cum videlicet primum excluduntur, Hæc Niphus. Cuculi oua in passeris nido reperta comedunt, & sua obijciunt, quæ ille inuenta fouet ac nutrit, Isidorus. Vulgò fertur quòd non cuculus tantum, sed etiam alia quædam auis rapax similis ferè astur (quam etiam aliqui falsò asturem vocant in terra nostra) in nido alieno pariat, hæc quidem in nido corniculæ parere creditur cuculus verò præcipuè parit in nido auiculæ grasemuschæ (id est currucæ) dictæ, aut alterius paruæ illi similis. Cuculum autem nunc simpliciter voco quem alibi minorem cuculum appellauit, & in currucæ nido parit, & alterius citrinæ cuiusdam auis, quam alij gursam, alij ameringam vocant. interdum etiam in nido auiculæ, quæ iuxta ripas aquarum cauda oblonga & valde mobili insignis est, vnde & nomen ei apud Germanos. Fertur autem ouum cuculi citius excludi, eoq; excluso auiculam non amplius incubare alia oua, sed nutrire pullum cuculi, qui deinde paulatim crescendo reliqua oua incubet & excludat. Ouum enim cuculi ferè semper est in medio ouorum aliorũ Alij dicunt oua omnia simul excludi, & cæteros pullos à matrice interimi, dariq; in cibum pullis cuculi, quòd illos propter formam & magnitudinem mater pullorum præferat. & hoc rustici quidam & aucupes se vidisse testantur. Verum hoc apud nos non de cuculo, sed de cornicula fertur, in cuius nido auis asturi similis parit, Albertus Et alibi, Maioris cuculi mos est, parere in nido palumbi minoris verò in nido currucæ aut motacillæ & Auicenna scribit se cuculum minorem in vtriusq; auis nido inuenisse aliquando in ripa fluminis, & semel in arbore: & auiculas illas cuculum vermiculis nutrientes obseruasse Sed cuculi genus simplex esse, nec maioris & minoris differentia distingui, ostendimus supra in B Ego ab aucupibus nostris audiui cuculum in diuersarum auicularum nidis reperiri, à quibus alatur: nempe rubeculæ, (quam Hußrötele vocant,) luscinie, motacillæ albæ, & brunellæ vulgò dictæ. Acron apud Horatiũ Satyr 1. 7. cucullum esse scribit auem abiectam, quæ hoc vitio naturali laboret, vt oua vbi posuerit oblita, sæpe aliena calefaciat. vnde rustici sibi obijciunt, quasi alieni curam sustinentes Sed currucam potius aut similem aliam auem non cuculum hoc facere scribendum fuerat. Cuculus parum generat, quanquam aduncus non est, quia naturæ frigidæ est, Aristot. Nulla auis vnum parit, excepto cuculo, qui & ipse duo interdum parit. nec multa parit, sed sæpe bina, aut terna cum plurimum, bina quidem magna ex parte, Idem.

Acron cucullum oua aliena calefacere scribit: sed male.

¶ Cuculus (inquit Aristot.) ex accipitre fieri immutata figura à nonnullis putatur quoniam quo tempore is apparet, accipiter ille cui similis est, non aspicitur. sed ita fere euenit, vt ne cæteri quidem accipitres item cernantur, cum primum vocem emisit cuculus, nisi per quam paucis diebus Ipse autem breui tempore æstatis visus, hyeme non cernitur. est hic neque aduncis vnguibus, vt accipiter, neque capite accipitri similis: sed ea vtraque parte columbum potius, quam accipitrem repræsentat nec alio, quàm colore imitatur accipitrem, nisi quod accipiter maculis distinguitur, ceu lineis cuculus velut punctis. magnitudo atque volatus similis accipitrum minimo, qui magna ex parte per id tempus non cernitur, quo cuculus apparet: nam vel ambo vnà visi aliquando sunt. Quinetiam ab accipitre interimi cuculus visus est, quod nulla auis suo in genere solet facere, Aristot. *Vide etiam in Accipitre C* Cuculus apparere incipit Martio, quo tempore nullus accipiter (nec astur, nec sparuerius) apparet, nisi paucis diebus vltimis Martij, Niphus.

Non apparent accipitres quo tempore apparet cuculus.

¶ Cuculus immutatur colore, & vocem minus explanat, cum se abditurus est, quod facere exortu caniculę solet. apparere autem incipit ab ineunte vêre ad eius syderis ortum, Aristot Procedit vêre, occultatur caniculæ ortu, Plinius. post rarissimè cernitur, Ælian. Æstate volat & latitat hyeme iacet languens & deplumatus, ac buboni similis apparet, Obscurus Hyeme latet in cauis arboribus, Georg. Agricola. Hyeme plumas amittere dicitur, intratq; terræ latibulum, vel concauitates arborum illuc æstate congerit, vnde hyeme viuat, Author libri de nat. rerum Certum est cuculum hyeme latêre in concauis arborum & lapidum. Comportari autem æstate ab eo cibum quo hyeme nutriatur, falsum esse constat. sed hyeme pennas amittit & mutat, Albert Fabulantur quidam apud nos rusticum quendam cum truncum fornaci calfaciendæ hyeme immisisset, cuculi in eo vocem audiuisse. Cuculus auis est verna, Etymologus Amphisbæna sola serpentium frigori se committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum, Plin Cuculi certo tempore aduemiunt, miluorum scapulis suscepti propter breues & paruos volatus, ne per longa aeris spacia fatigati deficiant, Isidorus. Cuculus in Phœnice ante messem apparet, Scholiastes Aristophanis. *Vide* infra in *H.a.* ¶ Nostri hominem valde scabiosum vulgò dicere solent tam scabrum esse quam cuculus forte quòd per hyemem cum latet ac pennas mutat, hæc auis corpore scabro videatur ¶ Cuculi saliuæ cicadas gignunt, Isidorus. Creditur enim vulgo saliuam quandam expuere vnde & herbæ nomen, de qua mox in *a* dicemus. Mihi autem vllam spuere verisimile non fit. & qui cuculum domi vermiculis aluêre, spuentem nunquam obseruarunt.

Quando appareat cuculus & quãdo lateat tempore. Vbi lateat hyeme.

Cuculi saliuæ cicadas gignunt.

.D.

Cuculus auis est timidissima, vt inquit Anacreon, Etymologus. Pertimida est auis, quippe quæ

De cuculi timiditate.

ab auiculis vellatur, & præ metu earum fugiat, Aristot. Et alibi, Frigidæ est naturæ, quod ipsius pauore iudicatur. nam ab omnibus auibus fugatur, & in alienis parit nidis. Διὰ δειλίαν ὑποσιωπᾶν λιζεται τοῖς λοιποῖς ὄρνισι, Varinus. ¶ Coccyge astutior. *Vide* infra inter Prouerbia. *Non illum* (accipitrem quem celebrat) *vano cuccus deceperat astu Dum vagus incertas it*, *reditq́; vias*, T. Vespasianus Stroza. ¶ Solum cuculum inter aues a suo genere interimi Plinius scribit, non rectè intellectis, vt apparet, Aristotelis verbis. Aristoteles enim hoc non scribit, sed vt contra vulgi opinionem cuculum non esse de genere accipitris doceret, illum etiam ab accipitre deuorari ait, quod non fieret si eiusdem generis esset, vel mutata tantum figura ab eis differret. ¶ Quòd nidum proprium non faciat, neq; oua sua foueat, neque pullos excludat, &c. sat copiose præcedenti capite explicatum est. ¶ Aues (minores) pugnant cum cuculis eo tempore quo oua pariunt, Albertus. Et rursus, Aues ferè omnes impugnant cuculos, sed occultè accedunt ad eos.

Astutia.

Aues minores cũ cuculis pugnant.

E.

Miraculum fertur de cuculo, quo quis loco primum audiat alitem illam, si dexter pes circunscribatur, ac vestigium id defodiatur, non gigni pulices vbicunq; spargatur, Plinius. Cuculus primus auium verni temporis nuncius est, Oppianus. Cum propius ciuitatem accesserit, magis verò si intrarit, pluuiæ vel tempestatis prognosticum esse audio. Quidam annonæ caritatem timendam existimant cum propius domos hæc auis accesserit, quod cœlo frigido facere solet. Audiuntur apud nos cuculi plerunq; vsq; ad diem diuo Ioanni sacrum. quod si etiam ab eo tempore audiantur, vinum acerbius futurum metuitur.

Prognostica tempestatum ex cuculo.

F.

Pullus cuculi dum in nido educatur (ab aliena matre,) eo tempore præcipuè & pinguis & grati saporis est, Aristot. Cuculi pullo quoniam volare potest, nulla auium suauitate carnis comparatur, Plinius postquam per se viuit mutat saporem, Perottus. Hodie nusquam puto in cibum admitti cuculum. nam quia spuit (vt vulgò credunt) auis impura & excrementitia iudicatur. Quod si *kaath* Hebræis cuculum significat, vt quidam interpretantur, (alij aliter,) lege etiam Mosis interdictus fuerit Deuter. 14.

De alimēto ex cuculo.

G.

Auis cuculus leporina pelle adalligatus, somnos allicit, Plinius. Ad canis rabidi morsum aliqui fimum cuculi laudant decoctum (in vino, vt obscurus quidam addit) & potum, Idem.

Remedia ex eodem.

H.

¶ a. Cuculus dicitur tribus syllabis breuibus, vt apud Authorem Philomelæ, *Et cuculi cuculant, fritinnit rauca cicada.* Horatius cucullum, dixit *l* consonante duplicata, *Cui sæpe viator Cessisset, magna compellans voce cucullum*, in Satyris 1. 7. Quod quidam ex cuculo faciunt cucullum apud Horatium, ex aut vestem, nihil est necesse, quum hæc vox penultimam habeat productam, apud Plautum in carmine Trochaico, At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox, Cano capite te cuculum vxor ex lustris trahit, Trochaicus est, Erasmus. Alberto ineptè etiam gugulus scribitur. Coccyx apud Romanos cuccus (κοῦκκος) vocatur, Suidas & Varin. ὁ ωδὸς Ῥωμαίοις κοῦκκος, Isacius Tzetzes in Lycophronem, vt codex impressus habet. Cælius verò *cuccus* legit (non *cuculus*) per c simplex. *Non illum vano cuccus deceperat astu*, T. Vespasianus Stroza. ¶ Coccyx Græcum est nomen, quo etiam Plinius vtitur. Ὄρτυξ & κόκκυξ declinantur per υγος, vt in Coturnice a. docuimus.

Cuccus.

Epitheta. Vagus, Vespasiano Strozæ. Πρῶθ᾽ ὥρης τέτληγος (aliàs κόκκυγος) ἠαρτέρης, Nicander in Theriacis id est, initio veris. Κόκκυξ, ὄρνεον ἐαρινὸν ἀλλόκοτον, ὥς φησιν Ἀγχίαν, Etymologus.

Epitheta cuculi.

¶ Cuculum maritum vocat mulier apud Plautum, qui cum alienis vxoribus dormiebat: quòd cucullus auis cum tempus suæ parturitudinis appetit, nidum auiculæ, cui curruca nomen est, animaduertit, in eiusq; nido, exclusis illius ouis, oua sua enititur. In Asinaria, At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Plura *vide* infra inter Prouerbia. Magna compellans voce cucullum, Horatius in Sat. 1. 7. vbi Acron, Cucullus auis (inquit) hoc vitio naturali laborat, vt oua vbi posuerit oblita, sæpe aliena calefaciat. Vnde rustici sibi obijciunt, quasi alieni curam sustinentes. Sed hoc alij de curruca potius scribunt, etsi non similiter. ¶ Cucullus, capitis tegmen. *Sumere nocturnos meretrix augusta cucullos*, Iuuenalis Sat. 6. *Illinc cucullo prospexit caput tectus*, Mart. lib. 5. *Contentusq́; illic Veneto duroq́; cucullo*, Iuuenal. Sat. 3 Mulieres nostrates (inquit Budæus) cappam vocant. *Tempora Santonico velas adoperta cucullo*, Idem Sat. 8. Saga cucullata, id est cucullos habentia, Columellæ. Cucullio (vt Iulius Capitolinus docet) est genus pilei viatorum, quo capite obtecto vagari nocte solent. Cucullionem pro cuculo videtur accipere Cato cap. 2. Funes veteres sarciri nouosq; fieri centones, cucultones familiam oportuisse sibi sarcire, Idem cap. 135. Videtur esse à cucullus, forma Græca diminut sicut ab homine homuncio. Penulę Gallicæ genus si cucullum nõ habet, Bardiacus dicitur: idem cum cucullo bardocucullus vocatur: vtriusq; Martialis meminit. Habet autem nomen à Bardis Galliæ gente, quòd hæc eo genere vestis præcipuè vteretur, Perottus. Cucullus papyraceum tegmentum quo pigmentarij vtuntur. Vel thuris piperisq; sis cucullus, Martialis lib. 3 de libro suo loquens. ¶ Cuculare, apud Authorem Philomelæ de voce cuculi.

Cuculus maritus qui cum alienis vxoribus dormit.

Cucullus capitis tegmen.

Cucullio.

Cucullus papyraceũ tegmentum.

Cuculare.

¶ Coccyges in Acharnensibus Aristophanis, vt Scholiastes exponit, dicuntur homines inepti ac imperiti, ἄτακτοι καὶ ἀπαίδευτοι. nam & coccyx auis (inquit) voce inepta canit, ἄμουσόν τι φθέγγεται.

Coccyges quinã appellentur.

Eos

Eos qui facile decipiantur prisci Græci ab oti stolidæ auis natura otos appellabant: nostri similiter homines stolidos cuculos cognominare solent. Lycophron Aiacem cóccyga vocauit, siue (vt Scholiastes explicat) διὰ τὸ μονιὸν, id est ab ingenio minime ciuili aut sociali, sed solitario: siue propter loquacitatem διὰ τὸ φλύαρον. iactabundæ quidem eius & impiæ loquacitatis Homerus meminit. Plerique arbitrantur Battum cóccyga fuisse nuncupatum, de loquutionis pontificio præpedito, Cælius. Nos apud Pindari Scholiasten in Pythijs Carmine quarto legimus Battum regem cóccyga dictum, διὰ τὸ μὴ γεγωνὸς (γεγωνῶς potius per ω in vltima & penultima.) id est, quòd non clara voce vteretur. erat enim ἰσχνόφωνος) φθέγξασθαι. Κόκκυγες, id est cuculi (prouerbialiter vt videtur) dicebantur, si qui numero pauci, complures viderentur, Hesych. & Varin. Os sacrū a lato incipiens in angustum desinit, vbi coccyx est, qui & sphondylion (σφονδύλιον, Pollux) & orthopygium nominatur, Cælius ex Polluce. Τοῦ δὲ ἱερὰ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, ὁ πρῶτος κόκκυξ καλεῖται καὶ ἐπὶ πάντων μέγιστον, Pollux. Κόκκυξ ὁ περίβολος τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ τοῦ περὶ τὸ ἰσχίον, Hesych. & Varinus: quanquam corruptus apud illos locus est. sicut & κόκκυς pro κόκκυξ, quod interpretātur λόφον καὶ περικεφαλαίαν id est, cristam & galeam. videtur autem etiam appendix illa ossis sacri sic dicta esse, quod instar cristæ emineat, non quòd cum aue quicquam commune ei sit. Vocatur & cóccyx in iumentis pars quædam humeri vel inter humeros. *vide* in Equo B.

Coccyx pro osse sacro.

¶ Κοκκύζειν verbū de gallinaceorum voce Gaza ex Aristotele cucurrire transtulit. Coccyssare, id est κοκκύζειν verbum habent Græci fictitium ex gallinacei voce ac coccygis, Cælius. Ἀλλ᾽ δὲ gallí proprium est, κοκκύζειν cuculi, Pollux & Scholiastes Aristophanis. Et alibi cum poeta de gallinaceo dixisset ὁπηνίκ᾽ ἂν μόνον ὄρθριον ᾄσῃ, Scholiastes addit: Κοκκύζειν enim tum propriè dicitur gallus cum parta victoria canit. Ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδει νιαρεσοπιν (ἤγουν ἀπὸ τῆς ἠοῦς) &c. Theocritus hinc nimirum etiam composita voce (gallus) ὀρθροκόκκυξ dicitur, Varinus. Κοκκύσω, instar gallinacei clamabo, signū dabo, σημαίνω, apud Aristophanem. Idem Ἀπεπυδάρισα, μόθωνα περιεκόκκυσα, Aristoph. in Equitibus. vbi interpres περικοκκύζειν exponit contemnere, ludibrio habere, περιφρονεῖν, περικορδακίζειν, est autem cordax saltationis genus. Κοκκύζειν, τὸ ἀράσσειν, φωνεῖν ὀξέως, ᾄδειν, vnde cóccyx dictus apud Hesiodum & κοκκοβόας ὄρνις, & ὀρθροκόκκυξ, pro gallinaceo, Hesych. & Varinus. Σὺ δὲ κοκκύζων ἀλεκτορίσκος ἐκελεύετο, Comicus apud Varinum. Ἦμος κόκκυξ κοκκύζει, Hesiodus. id est initio veris. Κόκκυξ λήγοντος τοῦ χειμῶνος κατάρχεται κοκκύζειν. Ἀπὸ πρώτης γὰρ ἔαρος, τὸ ἔαρ γὰρ μηνύει, Io. Tzetzes. Καὶ μουσᾶν ὄρνιχες, ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι, Theocritus Idyllio 7. vbi κοκκύζειν pro eo quod est stolidè & inepte blaterare posuit, vt huiusmodi poetæ merito coccyges dicantur. Ægypti quondā & totius Phœnices Cóccyx rex erat, Et cum primum cuculus dixisset κόκκυ, tum Phœnices omnes Triticum & hordeum in agris metebant, Pisthetærus in Auibus Aristophanis. Respondet Epops, Τοῦτ᾽ ἄρ᾽ ἐκεῖν᾽ ἦν τοὔπος ἀληθῶς, Κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε. Eo in loco Scholiastes, Multi (inquit) Ægyptiorū recutiti erant, & cuculo canente κόκκυ, recutiti omnes in agros conueniebant. Aliter Parœmia est, Κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε, ἀντὶ τοῦ κόκκυγος κράζοντος τὰ πεδία θερίζομεν. Et rursus, Κόκκυ vox est quædam, vel accipitur pro minimo apparet autē cóccyx in Phœnicia ante messem. Κόκκυ, Atticè τὸ ταχύ, (ἢ ἀντὶ τοῦ ὀλίγου, ἐλαχίστου,) Hesych. & Varin. Κοκκῷ (cum iota subscripto, Suidas absque iota habet, ego κόκκυ legendum conijcio,) Atticè pro celeriter. Κόκκυ, acclamatio opilionis, Hesych. & Varin. forte hîc quoque κόκκυ legendum. ¶ Νεφελοκοκκυγίαν ciuitatem à se in aere condendā, composito à nubibus & cuculis nomine, vocant aues apud Aristophanem. ¶ Κοκκυγίας, ἄνεμοι οἱ Κρωτωνιᾶται, Hesych & Varin.

Coccyssare.

Coccyx rex Ægypti.

Κόκκυ.

¶ Stirpes. Nicander in Theriacis olynthos, id est grossos caprifici coccygas vocat, quòd cum cuculis simul verno tempore prodeant. Κεκοκκυγωμένον, colore coccygino, id est purpureo tinctum, à coccygea arbore, Hesych & Varin. Adrachne arbor similis est vnedoni, (arbuto,) folio tantum minore. Similis & cogyggria folio, magnitudine minor. proprietatē habet fructum amittēdi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arbori euenit, Plinius 13. 22. Gaza ex Theophrasto coggygriam non rectè prunum alicubi vertit. Arbor quæ ab Italis hodie vulgò *cotonum* vel *scotonum* dicitur, folio breuiore & rotundiore quàm vnedonis, nec secto aut serrato, pappos habet ferè vt vitis syluestris caustica, vt obseruaui in collibus non procul Tridento. eam esse puto quam Plinius barbam Iouis appellat lib. 16. cap. 18. nimirum quòd pappis suis barbam imitari videatur. Aquas odit (inquit) & quæ appellatur Iouis barba, in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, argenteo folio. nec alibi eius meminit. Coggygriæ folium (inquit Theophrastus) arbuto simile est, idque non magnum. Vnde apparet hanc arborē, & eam quæ Iouis barba dicitur, eandem, aut certe congeneres esse. an verò coccygiæ (vel coccygeæ) vsus aliquis sit ad vestes purpureo colore tingendas, alius præter Hesychium nemo quod sciam tradidit. nec puto barbæ Iouis aut scotoni talem aliquem vsum esse. Græci prunum κοκκύμηλον vocant, quasi cuculi malū. nam & per dissolutionē vocabuli κόκκυγος μῆλον dicitur, Eustathio teste. Μῆλον ὁ κόκκυγος χελιδών, Nicander vt citat Athenæus. Κοκκύμηλον fructus qui apud nos βερύκοκκα, Suid. & Varinus. sed bericocci vox corrupta est à Latina præcox vel præcoquum sic etiam Armeniacum malum appellant aliqui. quod tamen persici non pruni species est. Non probo Grammaticos qui κοκκύμηλα per ει in penultima scribunt, nec illos qui in antepenultima. ¶ Coccyx herba nominatur ab Hesychio & Varino: nec aliud addunt. Lenticula quæ in aqua nascitur quàm tenerrima contusa, & antequam cubitum eat ei qui dolet pedes imposita, deinde interposito tempore sublata, & herba cuculus trita in reli-

Coccyges grossi caprifici.

Coggygria arbor.

Coccyx herba.

quam partem noctis imposita, mitè dolores podagræ sedat, Marcellus. suspicor autem cuculum ab eo solanum intelligi. nam inter medicamenta simplicia ad Paternianum (qui liber Galeno adscribitur) cap. 83. vua lupina, hoc est solanum hortense, cuculus etiam nominatur quod & cacubalum à Plinio dicitur, quod nomen etiam apud Dioscoridem inter solani hortensis nomenclaturas legitur. Caucalis (lego cuculus) vua lupina, Syluaticus. ¶ Panem cuculi quidam nominant trifolij genus acetosum, à quo sapore Plinius oxyn appellauit. Vulgo etiã a Germanis *cuculi flos* (gauchblům) appellatur, flos quidam herbæ syluestris, caryophylli syluestris (quam aliqui lychnidem putant) flori similis, sed in partes plurimas dissectus & laciniatus. cuius caulem vulgò aiunt cuculi saliua aspergi apparet enim in eo spuma alba, circa genicula maximè, vt Tragus scribit. ego in his saliuis locustas gigni arbitror. Plutarchus in libro de fluuijs in Apæsanto monte iuxta Inachum fl. herbam selenen gigni scribit, à qua destillantẽ spumam, pastores initio veris pedibus illinere ait vt a serpentibus tuti sint. Hæc forte aut saliuam vt flos cuculi habet, aut forte chondrilla est, in qua succus mastichæ similis concrescens è vino contra viperas bibitur. Luna quidem absurda vulgi persuasione spumam quandam demittere creditur, vnde & specularis lapis aphroselenos cognominatus, quasi ex lunæ spuma concretus, & comitialem morbum lunaticum appellant, quo correpti ore spumant.

Panis cuculi. *Cuculi flos.*

¶ Coccyx piscis similiter atq; auis vnde nomen traxit, vocem emittit, Ælianus.

¶ Coccygium mons est Græciæ iuxta Inachum fluuium, Dyceium prius appellatus. postea *coccygium*, eò quod Iupiter eo in monte cum Iunone sorore concubuerit, (in cuculum mutatus ne agnosceretur.) nascitur in eodem paliurus arbor: cui omne animal quod insederit, hæret tanquam visco retinente, excepto cuculo, Plutarchus in libro de fluuijs. Pausanias in Corinthiacis hunc montem prius Thornacem non Dyceium vocatum insinuat, in Corinthiacis scribens: Ad Halicen itur & alia quadam via inter Pronem & Thornacem, vt veteres appellarunt. Quia vero Iupiter ibi dicitur in cuculum se permutasse, montis quoq; nomen mutatum aiunt. In eius vertice Iouis templum fuit. Stephano Θόρναξ mons est Laconiæ. Quindecim stadijs Heræum seu Iunonium templum ad læuam Mycenis distat, &c. in eo Iunonis simulacrum altera manu malum Punicum gerit, altera sceptrum. Sceptro cuculus insidet. quoniam Iupiter, vt aiunt, cum Iunonis virginis amore captus esset, in hanc se auem permutauit, eamq; Iuno, vt ludicrum quoddam venata, comprehendit, Pausanias in Corinthiacis. Theocriti Scholiastes enarrans hoc carmen poetæ Πάντα γυναῖκες ἴσαντι, καὶ ὡς Ζεὺς ἀγάγεθ᾽ Ἥραν: hoc est, Omnia nouerunt fœminæ, etiam vt Iupiter Iunonem duxerit, cuius vsus ad prouerbij instar haberi posse videtur: Aristoteles (inquit) in libro de Hermiones templo, Iouem fabulatur, cum Iunonis ab alijs dijs separatæ concubitum insidiosè quæreret, in cuculi forma latêre voluisse, & consedisse in monte qui prius Thronax (Θόρναξ) dicebatur, nunc verò Coccyx & cum Iuno sola proficiscens ad eundem montem peruenisset, Iouem nimia tempestate excitata, ad Iunonem quiescentem eo in loco vbi nunc Iunonis τελείας (id est pronubæ vel nuptiarum præsidis) ædes est deuolasse frigenti rigentiq; similem, & in Iunonis genibus insedisse: miseratam eam auis veste obtexisse. tum illum pristinam formam resumpsisse, & cum Iuno copiam sui negaret, quòd matrem timeret, Iouem se illi maritum fore promisisse. vnde præcipui etiam Argiuorum deam hanc colunt, cuius simulacrum in templo insidens solio sceptrum insidente cuculo manu tenet.

Coccyx piscis. *Coccygiũ mons.* *De Ioue in cuculũ mutato.*

¶ *c.* Κόκκυξ ἄωρος λάλος, Io. Tzetzes. φιλοβωτικὸν καὶ φλύαρον, Isacius Tzetzes. & ἄμουσον apud alios. Πρόσθε βοῆς τέτληκας (aliàs κόκκυγος) ἐν πτέρυξ, Nicander.

¶ *d.* De cuculi ingratitudine extat Philippi Melanchthonis Declamatio.

¶ *e.* Aues in paliuro arbore coccygij montis insidentes, retinentur tanquã visco, cuculo tantum excepto, Plutarchus in libro de fluuijs.

¶ *h.* Iupiter in cuculum mutatus, *Vide* supra in Coccygio monte. Luditur à pueris nostris ludus quem cuculum appellant. hoc modo. Vnus occlusis oculis manet in loco quem solium vel tribunal appellant, numeros interim ab vnitate deinceps clara voce paulatim proferens, dum alij diffugientes passim se occultant occultatis omnibus vnus cuculi voce clamat. tum ille à solio discedit & passim inquirit si quem abditum deprehendat. Deprehenso aliquo tribunal celerrimè repetit, ne cursu à deprehenso aliove præueniatur. Vltimus enim inquisitoris laborem subit. Hunc ludum Pollux libro 9. apodidrascindam appellat.

Ludus cuculus appellatus.

¶ Qui cuculum ruri canentem audiunt, petunt ab eo per ludum, aut ex veteri aliqua superstitione, vt voce numerum annorum quos adhuc superstites victuri sint ipsis præsagiat. numerant verò totidem annos, quoties ille suum, κόκκυ per interualla post quæstionem factam repetiuerit.

¶ Prouerbia Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehensi, vulgari probro cuculi dicebantur. Id ortum à vinitoribus, qui serius cœpissent putare vineam, nec hoc munus absoluissent priusquam audiretur ea auis, velut cessationem exprobrans agricolis. Huius vocem imitantes viatores deridebant vinitores. Ita Plinius libro 18. cap. 26 In hoc temporis interuallo (inquit) quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite depre-

Prouerbia. *Cuculi dicuntur qui in re parũ honesta deprehensi fuerint.*

deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam in primo vere ludantur. Auspicio tamen detestabiles videntur. Adeò minima quæq; in agro naturalibus trahuntur argumentis. Porro quos Plinius (inquit Erasmus) petulātiæ sales appellat, apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere. Vernis enim mensibus quum auditur coccyx, coniugati mutuis salibus inter sese ludunt, dicentes, Tibi canit hæc auis: significantes vxorem parum vigilanter custodiam. Quin & Plautus in Asinaria, sic facit vxorem conuiciantem marito in amica deprehenso. At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum. Ac mox, Cano capite te cuculū vxor ex lustris rapit. Ex Plinij verbis supra recitatis, intelligi possunt Horatiani versus Sermonum 1. 7. *Tum Prænestinus salso multumq; fluenti Expressa arbusto regerit conuitia durus Vindemiator & inuictus, cui sæpe viator Cessisset magna compellans voce cucullum.* Quem locum Porphyrio explicans: Nam solent (inquit) leuia (forte pro leuia legendum *lenis*, vt Erasmo videtur) rustici circa viam arbusta vindemiantes à viatoribus cuculi appellari: quum illi prouocati tantam verborum amaritudinem in eos effundunt, vt viatores illis cedant, contenti eos cuculos iterum atq; iterum appellare. Acron viatores cuculos appellari ait, quasi *pigros*. Cùm his conuenit illud Plautinum, Etiam cubat cuculus, quòd grauatim surgeret assessor puellæ. Quin arbitror in conuicio cuculi allusum ad vocem cubandi. In Pseudolo pro generali conuitio videtur vsurpasse, Quid fles cucule viues. Nisi forte lacrymantem ac singultientem amatorem cuculū appellat, quasi κοκκύζοντα. Similiter in Mercatore, Isthęc filio non credam qui obsequitur patri, huic non, vt mero cuculo. Itidem in Persa, Tua quidem cucule caussa non hercle si os præciderim tibi. Hæc omnia Erasmus. ¶ Astutior coccyce (melius per g coccyge) dicebatur, qui astu sibi consuleret. sumtum ab auis ingenio, oua subijcientis in nidos alienos, Erasmus. ¶ Cuculi, Κόκκυγες, de ijs qui cum pauci sint, multi numero esse videbantur, Hesych. & Varin. Cuculi nimirum dici possunt qui strepitum, clamorem, aut ostentationem magnam exercent, cùm re ipsa parum aut nihil sint aut præstare possint. ¶ Coccygis cantus dicitur de ijs qui eadem ingerunt semper, Cælius. Cantilenam eandem canere, prouerbiale dictum est apud Latinos, quod & Germani vsurpant: Du singest jmmer ein gsang wie der Guckguck. Cantilenam semper eandem repetis instar cuculi. ¶ Ipse semet canit: huic affine est illud Germanicum, Der Guckguck muß jm selbst ein orsgycht außruffen. ¶ Aries nutricationis mercedem persoluit, de homine beneficijs ingrato: impetit enim aries cornibus. Eiusdem apud Germanos sententiæ est illud: Du lonest mir wie der Guckguck dem Gorsen. Mercedem mihi rependis qualem currucæ cuculus. nisi gorsæ nomine Germanico alia auis accipienda sit, passer spermologus forte, ein Emmeritz. Gurgulum (Cuculum, forte) & grasmuggam (id est currucam) pugnare Albertus scribit. ¶ Cuculus semper in alio nido parit, nunquam bis in eodem. Der Guckguck legt stäts in ein ander Nest: videtur torqueri posse in hominem improbum & astutum, sed cuius doli facile deprehendantur, vt nemo iterum ab eo decipiatur. Quanquam & aliter interpretari licet, cuculum semper in alio (id est simpliciter alieno) nido parere.

Tibi canit cuculus. Etiam cubat cuculus. Astutior coccyge. Cuculi de ijs qui cū pauci sint multi esse videbantur. Coccygis cantus. Ipse semet canit. Mercedē mihi rependis qualē currucæ cuculus. Cuculus semper in alio nido parit, nūquam bis in eodem.

¶ Emblema Alciati, quod inscribitur *Cuculi*.

Ruricolas, agreste genus, plerią; cucullos
Cur vocitent, quænam prodita caussa fuit?
Vere nouo cantat coccyx, quo tempore vites
Qui non absoluit, iure notatur iners.
Fert oua in nidos alienos, qualiter ille
Cui thalamum prodit vxor adulterio.

Emblema Alciati.

CVREVS, Κυρεὺς, auis quædam est sic dicta à voce, qua sonum imitatur forficis tonsorum panni. ἀπὸ τοῦ φθέγματος ἐμφερὲς ἦχον γναφικῆς μαχαιρίδος, Hesych. & Varinus. Κυρεὺς alioqui tonsorem significat. Γναφικὸν μαχαίριον, forficem interpretor, qua tonsores panni vtuntur. γνάφαλον quidem tomentum est, hoc est lanugo quæ tondetur à pannis laneis. μάχαιρα verò non modò gladium aut cultrum, sed etiam forficem significare videtur: vnde & Germanica vox schär per aphæresin facta sit. nam qui ψαλίδα hoc instrumentum Græcè vocant, authorem non adferunt. Aristoteles in libello de mundo ad Alexandrum, deum comparat τοῖς ἐν ταῖς ψαλῖσι λίθοις τοῖς ὀμφαλοῖς λεγομένοις, hoc est medijs lapidibus fornicum qui vmbilici dicuntur, &c. fornicis quidem figura lapidibus in ea eminentibus per decussim, forficem apertam vel χ literam refert.

Cureus auis.

DE CVRRVCA.

CVRRVCA, parua auis, quæ alienos pullos, proprios putans, nutrit, maximè cuculi, vt Grammatici docent. *Tu tibi nunc curruca places, fletumq; labellis Exorbes*, Iuuenalis Sat. 6 de viro stolido, fictas improbæ vxoris lacrymas miserantis. Codices quidam pro *curruca* habent *eruca*, quod non placet. Meritò enim maritus stultus qui mœchæ vxoris filios pro suis & legitimis educat, vt cuculi pullos curruca & aliæ quædam aues, sed illa præcipuè, currucæ nomine appellatur. Talem Galli vulgò hodie nominant *mary coqu*, id est maritum cuculum, impropriè vt videtur: non enim educat fœtus illegitimos cuculus, sed illegitimus ipse educatur. Acron quidem Grammaticus omnino errauit, vbi illud Horatij interpretatur, *Magna cōpellans voce cucullum*. Cucullus enim auis (inquit) hoc vitio naturali laborat, vt oua vbi posuerit oblita, sæpe aliena calefaciat. vnde rustici sibi obijciunt quasi alieni curam sustinentes. Atqui nos cuculum non aliena oua fouere, sed ipsum potius ab aliena matre foueri, satis in Cuculi historia probauimus. Quòd si quis tamen adhuc talem maritum cuculum appellare velit, concedi hoc

Curruca pro marito stulto qui mœchæ vxoris filios pro suis educat.

illi poterit, ea ratione qua cuculum simpliciter hominem nullius ingenij & inertem vulgò etiam vocamus curruca, vulgò Italicè *lo cornuto*, vxoris & similium, Scoppa in Dictionario obscurius quàm oportebat. Curtucula nomen adhuc in vsu Italiæ esse audio, cum aliquis de stoliditate notatur. nomen quoque *cornuto* detortum à curuca videtur. ¶ Curuca (vt Gaza vertit per simplex rhó. Græcè legitur ἐπιλαΐς (lib. 8. cap. 3. de hist. anim.) alias ὑπολαΐς, quod magis placet) vermes pascitur, Aristot. Et alibi, Curucæ (ὑπολαΐδος) in nido cuculus aliquando parit, fouet illa, & excludit, & educat: quo quidem præcipuè tempore & pinguis, & grati saporis pullus cuculi est. Cuculi genus non extaret, nisi curuca esset, εἰ μὴ ἦν ἡ ὑπολαΐς, Theophrastus de causis 2. 24. Gaza vertit, nisi sua oua alieno in nido supponeret. Ὑπολαΐς (penanflexum Hesychio, paroxytonum Varino: malim oxytonum vt Aristoteles & Theophrastus habent) auis quæ vermiculis victitat. Ὑπολῆις, species auis, ἢ λάις, (locus videtur corruptus,) Iidem. Forsitan autem hypolaïs dicta fuerit, quòd ὑπὸ τὰς λᾶας, id est sub lapidibus vermiculos inquirat. Curucæ verò apud Latinos nomẽ per onomatopœiã factũ conijcimus. Est & HYPOTHYMIS, ὑποθυμίς, auis nomen in Auibus Aristophanis, quæ à Callimacho quoq; memoratur.

Nomina Græca.

¶ Curtucam autem paruam, in cuius nido cuculus pariat, aliqui auiculam interpretantur, quæ imitetur cantu & magnitudine philomelam, alij caudatremulam, vtrunq; Albertus Auicennæ authoritate probat. alij alaudam. sed hi conuincuntur verbo Græco quod est hippolais quoniam est auis fissipes, quæ quia nidificat in oculi concauitate, quæ est capitis equi mortui, dicta est hippolais. hæc rusticè *sartagnia* vocatur, Niphus Italus. quod ad etymologiam attinet, ridicula videtur & ex imperitia linguæ Græcæ ab eo conficta. non enim hippolais Græcè scribitur, tanquam ab equo composito nomine, sed hypolaïs, à præpositione hypo, &c. Deinde quanquam aliqui scribant, in alaudæ, chloridis, motacillæ aliarumq; auium nidis cuculum parere: non easdem tamen omnes curucas appellant, vt Niphus somniat. Sic & Gallicè quidam currucam interpretantur *vng verdon*, quæ vox chloridẽ auiculam potius significat, in cuius similiter nido cuculus parit.

Diuersæ authorum sententiæ de aue Curruca.

¶ Auis quæ Græcè dicitur andothia (vox est corrupta) in Germania vocatur Grasemusch, philomelæ similis. hæc excludit aliquando oua aliarum auium, præcipuè cuculi. & docet pullos aliarum auium quos nutrit, voces suas proprias, Albert. in Aristot. de hist. anim. 4. 9. Et alibi in lib. 7. c. 7. Cuculus parit in nido auiculæ, quæ philomelã cantu & magnitudine refert ac parit in rosarijs. Germanicè dicta Grasemuck. Pugnant inter se gurgulus (cuculus, quem alibi gugulũ vocat) & auis musica Grasemusch dicta, quòd vna deuoret oua alterius, Albert. Vsitatum est apud Germanos quosdam prouerbium, Du lonest mir wie dem kuckuck die gorse. hoc est, Eam mihi gratiã refers quam curuca cuculo, cum contra potius dicendum videatur, quam cuculus curucæ: *vide* in cuculo *h.* circa finem. ¶ Curucam (hypolaida) Aristotelis suspicor Anglorum *titlingam* esse: nam nullam auem in vita frequentius cuculi pullũ sequentem, & pro suo educantem, quam illam obseruaui. Est autem illa luscinia minor, sed eadem corporis figura, colore subuiridi: culices & vermiculos in ramis arborum sectatur. raro humi consistit. hyeme non cernitur, Turnerus. Et alibi, Ineunte statim hyeme discedit. Alibi *lingettam* vocat, & à Germanis passerem gramineum vocari scribit. Ficedula auicula est Germanorum grasmuscho similis, Idem. Coloniæ etiam passerem troglodyten aliqui vulgo *grasmuscham* appellant. sed impropriè nam peritiores quiq; aucupes eũ Koetmusch, hoc est passerem in foraminibus & cauernis degentem nuncupant.

Descriptio curucæ.

cupant. ¶ Germanicum nomen Grasmuck fortè à Latino curruca per metathesin factum est vel Grasmuck quasi passerem graminis dicas Germani enim inferiores passerem Musch appellant, ni fallor. Pronunciant autem nostri & superiores Germani Grasmuck, inferiores & Flandri Grasmüsche. Species huius generis plures sunt, nempe quatuor aut quinq; vt aucupes nostri obseruarunt. Vermiculos autem edunt omnes. Quædã enim ex eis maiores sunt, colore fusco, præ cæteris canoræ has Lucarni & circa lacum Verbanum *piccafigas*, id est ficedulas nominant, quarum figura in præcedenti pagina expressa est. ¶ Aliæ atricapillæ dicuntur, nostris Schwartzköpff, Italis *capi neri*, vel *teste nere*. His audio caput in prima ætate rubere, deinde nigrescere, maribus duntaxat: fœminis verò semper rubere. auolare eas hyeme. Græcè, ni fallor, hodie vulgò *καζογέλτζα* vocitant Atricapillam (inquit Turnerus) in Anglia nunquam vidi, neq; sæpius in vita quam semel, Ferrariæ in Italia mihi demonstratam. Anglorum *lingettæ* (supra *titlingem* dixit) & Germanorum grasmuco, quod ad corporis magnitudinem attinet, similis erat: sed atrum habebat caput, & reliquum corpus colorem magis ad cinereum vergentem. Fortè hæc potius ficedula dicenda erit quam prima, quum atricapilla a ficedula Aristoteli tempore tantum differat, quo capitis colorem mutat. Sed de ficedula iterum suo loco dicemus. ¶ Tertia species pectore albo conspicitur, capite cinereo, eadem magnitudine qua prima: hanc nidum aiunt ex lino struere, hunc fortè *lingetta* Anglis dicta. ¶ Quarta corpore minore est, ventre albo, oculis etiam albicantibus, inter sæpes ferè degit, & hyeme discedit: vt luscinæ etiam & fringillæ, præsertim fœminæ. nam aliquando hyeme mares tantum complures simul apparent sine vlla fœmina. ¶ Ad currucarum genus aut ficedularum, hanc quoq; auem pertinere puto quæ circa Argentoratum Germanicè Bürstner appellatur, cuius iconem inter passeres dabimus. nam & specie & magnitudine conuenit, vt ex pictura conijcio, & vuis eam pinguescere audio, vt ficedulas. ¶ Italis *pizamosche* (quasi *myocopos*, id est muscas & culices rostro pungens ac deuorans) dicitur illa ex prædictis auibus, in cuius præcipuè nido cuculus reperitur quam tertiam speciem supradictam esse conijcio

De pluribus grasmuschi speciebus.

Bürstner.

Pizamosche.

¶ Eliota Anglus curucam in cuius nido cuculus parit, suspicatur esse eam auem quæ Anglicè passer sæpium appelletur, *an hedge sparowe* quo nomine dictam apud Anglos auiculam Turnerus passerem troglodyten interpretatur: cui apud Germanos etiã nomẽ a sæpibus Zaunschlüpfle ¶ Grasmuschi (sic prima species simpliciter & per excellentiam vocatur Germanis, ni fallor) nidum humi in fruteto spinoso vuæ crispæ, vt vocant, reperi apud nos circa initium Iunij. in quo oua erant quaterna, auellanæ magnitudine. Fertur & inter harundines nidificare. ¶ Illyrij grasmuschum nostrum vocant *pienige*. Gyb. Longolius eundem Græcè ægithum dici suspicatur.

CVRRVCÆ quoddam genus inueniri audio capite (vertice) flauo vel croceo.

DE CYGNO.

A.

CYGNVS, *Κύκνος*, auis nomen est Græcum vetus, quam Græci hodie *cyprinum* appellant. Latini etiam Græco nomine cycnum, vel potius cygnum c in g mutato, frequentius quam suo olorem dicunt. Vergilius tum olorem tum cygnum nominauit.

¶ De Hebraico vocabulo non constat. *Racham*, רחם, Leuitici II. inter aues impuras numeratur, (aliàs רחמה, *rachama* scribitur,) vbi LXX. interpretes cycnum reddiderunt. sed cycnus impuris & cibo negatis auibus, meo quidem iudicio, adscribi non debet. Iidem LXX. pro eadem voce in Deuteronomio verterunt epopa, id est vpupam: vbi Complutensis codex, non epops, sed porphyrio habet, & similiter Hieronymi translatio. Chaldæus interpres pro *racham* transfert *ierakreka*, ירקריקא, (fortè à croceo siue flauo colore, quem illis vox *ierakrek* significat, P. Fagius) in Deut. & Leuitico. Arabs *rakam*, רכם, *beth* litera versa in *kaph*. Persa vocẽ Hebraicam retinet. Dauid Kimhi *racham* docet esse auẽ quæ valde afficiatur in suam prolem. vt & R. Abraham simul indicans doctissimum *Saadiam* eandẽ auem Arabica lingua *rakam* (vt diximus) appellari asserere. *Racham* autem sic dictam à misericordia (pietate) qua in pullos afficitur, Iudæi nostrates Aglaster & Atzel Germanice, id est picam interpretantur, Munsterus in dictionario linguæ Hebrçæ, & sic etiam ipse reddidit Leuit. II. Sed *racham* (vt nos supra docuimus in Gypæeto) omnino auis rapacis nomen est quæ cadaueribus vescitur. siue gypæetus ea sit, siue ossifraga secundum alios. Ossifragæ quidem, vt & vulturis, mirus in prolem affectus celebratur. Fimus vulturis suffitus fœtum ex vtero pellit, Dioscorides. Serapio interpres pro vulture *racham* transtulit. Constat igitur *racham* omnino neque cygnum, neque aliam, vt alij interpretati sunt, auem esse præterquam de aquilarum aut vulturum genere, vel inter vtrunque ambigente, vnde gypæeto nomen. *Tinschemet*, תנשמת, Leuitici XI. Chaldæus interpres vertit בותא, *baueta* vel *bota*, id est cygnũ, (in Trilingui Dictionario Munsteri *kaueta* (vel *chauetha*) legitur, facili transitu à litera ב in כ) Rabi Salomon interpretatur צואיטא, *zuettam* vel *ctuetam*. sic Galli noctuam vocant Alij aliter: *vide in* Talpa A. *Tinschemet* quidam Hebræorum sic dictam volunt, quòd non sine horrore & stupore videri possit. *scham* (שום) enim Hebræis stupere significãt. R. Salomon dicit esse similem muri noctu volanti, hoc est vespertilio & ita Iudæi vulgò exponunt. Septuaginta Porphyrio verterunt. sed magis arri-

Nomina.

det Hebræorũ sententia. Vulgata æditio cygnum habet, Paulus Fagius *Ianschuph*, ינשוף, Leuitici xI. 50
Abram Esra exponit auem noctu volantem, Chaldæus *kipopha*, vt etiam Deut. XIIII. קיפופא. Arabs
baschal, באשק. Persa vocem Hebraicam seruat. LXX. ibis transferunt in Leuitico in Deuteronomio,
cycnus & similiter Hieronymus. ita enim permutant (confundunt) interpretationem duarum vocum
tanschuph & *tinschemet*, vt etiam aliarum quarundam. Sed doctioribus videtur vox *tanschuph* omnino
auem nocturnam, nempe noctuam vel strygem significare, quæ à crepusculo denominetur.

¶Cygnus Italicè dicitur *lo cino, cigno*, Scoppa. Tusci hodie vulgo *cigno* pronunciant. nam apud Petrarcham homœoteleuta sunt *cigno* & *maligno*. *cesano* Veneti, (quæ vox ad Germanicam accedit. puto autem etiam anatis ferè genus ab Italis quibusdã *cesano* vocari,) Nicolaus Erythræus. ¶Hispanicè *cisne*. ¶Gallicè *cyne* vel *cygne*. ¶Germanicè Schwan. Saxonib. & nostris vocatur etiam Olb/Elbs/ vel (vt alij scribunt) Elps/ölbsch. ¶Anglicè *a swan*. ¶Illyricè *labut*. ¶Polonicè *labesc*.

. Hispania

B.

Quibus in locis abundent Cygni.

Hispania producit cygnos, & eius generis aues plurimas, Strabo lib. 3. Supra Auernũ Italiæ lacum iuxta Cumam auem nullam peruolare, falsum est. nam qui illic fuerunt, cygnorum copiam in eo esse narrant, Aristot. in Mirabilibus. Circa fluuios Caicum, Caystrum & Mæandrum abundare eos legimus. In Eridano apparere interdum cygnos, sed paucos, Lucianus ex nautis se audiuisse refert. Circa Strymonem fluuium abundant cygni, Bellonius. In Britannia, vt audio, abundant, rarissimi apud nos, nec nisi hyeme aliquando fæuissima cùm lacus toti gelu conglaciant capiuntur. In Polonia cygni sunt diuersi generis: sunt enim alij feri, pari magnitudine, alij domestici, quorum quidam Tubicines dicuntur, qui rostro sunt rubeo flauescente, macula nigra in fine, quorum vox suauis est, & tubã refert. communes verò aui vulgo dicti cygni, rostrũ sunt toto nigro. ¶ Cygnus videtur generis anserini esse tum rostri figura, tum pedum, victuq́, tempore pugnæ etiã sibilat vt anser, Albertus. Forma victuq́; anseri similis, sed multo maior, totus candidus, pedibus nigris, Turnerus. Primo anno cinerei coloris est, post annum verò albissimus euadit, Albertus. Plumæ ei albæ, sed carnes nigræ, Author libri de nat. rerum. Caro cygni nigra est, (præcipuè pedes,) & dura sicut omnium aquaticarum auium maiorum, Albert. Olores purpureos Horatius dixit, vt niuem purpuream Albinouanus. ¶ Pondus oloris, quem nos *elbum* dicimus (nihil enim differre puto. quamuis nuper quidam rostri colore & corporis magnitudine, ita vt *elbus* minor esset, rostro nigricante, differre putabat) ad libras (vnciarum duodecim) viginti quatuor accedit. Cygnus rostro est parum turbinato, colore rutilo (ruffo,) in cuius summa parte qua capiti committitur, nigerrimum tuberculum, atq; id rotundum, & in rostrum sese inflectens, existit, Turnerus. Cygno rostrum est sicut anseri, serratum, & falcis instar dentatum, Albertus. Dentes habet in rostro minutissimos, Author libri de nat. rerum. *Collumq́; à pectore longè Porrigitur, digitosq́; ligat iunctura rubentes. Penna latus velat: tenet os sine acumine rostrum*, Ouidius 2. Metam. Κύκνων δουλιχοδείρων, Homerus Iliad. Poeta cycnos per excellentiam δουλιχοδείρους cognominat, quod collum ei pro sua portione longissimum sit, & veluti lineæ piscatoriæ vsum in aquam porrectum præbeat, Eustathius & Varin. ¶ Olor palmipes est, & ad imum intestinum appendices paucas habet, Aristot.

Descriptio cygni.

¶ Cygni, quem *elbum* vocamus, descriptionem ex inspectione propria olim confeci huiusmodi: In longitudinem extensus mediocrem viri staturam æquat, totus vndiquaq; candidus. Rostro lato vt anas, croceo, macula anterius nigra ad spatium vnguis humani. Ab oculis versus rostrum pellis apparet nigricans. Crura nigra. Digiti pedum membranis nigris iunguntur. Plumæ desinunt paulò supra genu. inde ad extremos digitos tres palmi restant longitudinis. Alarum ambitus superior quatuor palmorum est. longissimæ alarum pennæ palmos septem cum dimidio æquant. Cauda circiter tres palmos longa est: collum circiter octo.

C.

Quibus in locis versentur cygni.

Cygni circa lacus, amnes, paludesq́; viuunt, Aristot. In locis amœnis circa fluuios, Textor. In stagnis magis quàm fluuijs, Albert. In pratis, littoribus & stagnis aluntur, Oppianus. Fontes, lacus, paludes aliave loca aquis redundantia incolere solent: vt stagna & fluuios perennes, quorum confluens moderatè & sedate fertur, Ælian. In mari Africo à nauigantibus aliquando conspecti sunt, &c. Aristot. Olor grauius habet corpus, *nec se cæloq́; Iouiq́; Credit, sed Stagna petit patulosq́; lacus ignemq́; perosus, Quæ colat elegit contraria flumina flammis*, Ouid.

De eorum cibo.

¶ Victu eodem quo anser vtitur, Albert. & Turnerus. Aristoteles eum εὔβιον vocat, quòd circa parandum sibi victum non segnis neq; iners sit. Herbis vescitur, Athenæus ex Aristotele. Herbis & vermibus & ouis piscium, & huiusmodi, & granis segetum, Albertus. Rostro cribrat cœnum, vt cibum inueniat: & dentibus secat inuentum, Idem. Cycnus Græcè dicitur, vt Grammatici quidam coniiciunt, eò quòd cibi inueniendi caussa cœnum præ cæteris animalibus scrutari & turbare soleat, ἀπὸ τοῦ κυκᾶν τὴν ἰλύν, Varinus. Olores mutua carne vescuntur inter se, (alter alterum deuorant,) maximè in volucrum genere, Aristot. & Plinius. hoc quidem in pugna per nimiam iracundiam facere videntur. alioqui enim carniuori non sunt. & ne piscibus quidem vtuntur, vt qui cicures alunt, obseruarunt.

Voce, & cantu.

¶ *Grus gruit, inq́; glomis cycni prope flumina drensant*, Author Philomelæ. Cygnus tempore pugnæ sibilat sicut anser, Albert. Κύκνος ᾄδει author est Pollux, vbi vocis animalium differentias explicat. Olores interdũ bombos emittunt ruditui asinino non dissimiles sed breues, & qui longè audiri non possint, Turnerus. Inter omnes aues suauissimè occinunt. vox tamen, vt sæpius audiens consideraui, anserina est, Cardanus. Iam quidam cum in mari Africo nauigarent, multos canentes, voce flebili, & mori nonnullos conspexere, Aristoteles & qui ex eo repetijt Ælianus. Ego huiusmodi voces lugubres, inquit Albertus, (non sub mortem tantum,) sed in qualibet tristitia ab eis ędi animaduerti. Cygnis canentibus scopuli & valles respondent. omnium sanè auium in primis musici feruntur, quo nomine Apollini consecrantur. Canunt autem, non lugubri vt alcedines, sed suaui & mellito cantu, veluti tibijs aut citharis adhibitis, Oppianus in Ixeuticis. Et rursus, Diluculo canunt ante Solis ortum tanquam in aere vacuo per id tempus audiendi clarius. Canunt etiam in maris littoribus, nisi tempestas & procellarum sonus cantum dissuadeant. Hoc enim vigente ne suis quidem ipsi cantilenis satis perfrui possent.

Sed nec in senecta quidem morti vicina cantus obliuiscuntur, qui tamen eis in illa ætate remissior est quàm in iuuenta quum neq; ceruicem amplius erigere, neq; pennas extendere queant, Fauonium tũc ad canendi suauitatem obseruant, ignaui iam cruribus & membrorum viribus defecti. Moriturus secedit aliquò, vbi nulla auis canentem audiat, nec olores alij luctuosè interpellent si qui forte adessent, qui similem vitæ exitum sibi imminere intelligerent. Ægyptij senem musicum volentes demonstrare, cygnum pingunt, quòd hic senescens suauissimum edat concentum, Orus. *Sic vbi fata vocant vdis abiectus in herbis Ad vada Mæandri concinit albus olor*, Ouidius. *Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cygnus funeris ipse sui*, Martialis lib. 13. Moriturus flebilem cantum emittit, fixa prius in cerebro penna quod miror Aristotelem ac Plinium vel ignorasse vel si sciuerunt, non tradidisse, Perottus. In senecta leniter cum melodia vita soluitur, penna capiti traiecta. *Veluti canentia dura Traiectus penna tempora cantat olor*, Ouidius. Cantant enim, vt ait Plato, non ex tristitia, sed potius lætitia propinquante fato, quòd immortales se sentiant, & ad Apollinem suum remigraturos. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere animam Cicero Apollini sacros eos dicit ob vaticinium finis eorum. Cygnus itaq; allegoricè animæ probi viri comparari potest qui lætus mortem obit, Volaterranus. Olori tanta animi est tranquillitas in extremo vitæ spiritu, vt sibi tanquam næniam canat. Quod autem non angore atq; molestia implicatus eum extremum cãtum edat, Socrates testatur: sed potius alacri animo affectus. Neq; enim qui animo dolorem capit, bilem (vide an Græcè non χολλῶ, id est bilem legatur, sed χολλῶ ἄγει, id est ocium & occasionem canendi non habet qui animo dolet) ducit cantu, Ælianus. Cycni canori (ᾠδικοὶ) sunt, præcipuè circa obitum. Cæterum Alexander Myndius ait se complures cygnos morientes secutum, nec vnquam eorum cantum audijsse, Athenæus. Cygnus inter magnas & aquaticas aues sola musica est. & fertur in Hyperboreis regionibus præcinentibus cantoribus vel melodis, concinere cygnos. sed experientia constat apud nos quòd non canant nisi tempore doloris ac tristitię. quamobrem lamentari potius quàm canere dicendi sunt, Albertus. Plato quidẽ scribit, Eustathio citante in Iliados Π, animal nullum per tristitiam canere. Olorum morte narratur flebilis cantus, falsò, vt arbitror, aliquot experimentis, Plinius. Lucianus in libello de Electro vel Cygnis, se cum per Eridanum nauigaret, cygnos vllos vidisse negat. & à nautis audiuisse paucos quidem illos apparere interdum in paludibus fluuij, vocem vero omnino debilem, inconcinnam absurdamq; ædere (κρώζειν ὥς τι πάνυ ἄμουσον καὶ ἀσθενὲς) vt corui & graculi præ illis sirenes existimari possint. Cycnũ canentẽ paucissimi, audiuerunt, etiamsi vulgatior fama tenet, ingruẽte fatali momẽto εὔφωνον τε καὶ ᾠδικὸν τὸν κύκνον, id est voce cantuq; præcipuè præstare cycnum. Auctor tamen primo Variæ narrationis Ælianus est, audisse quandoq; se canentem cycnum, Cælius: quem vel memoria lapsum, vel corrupto codice Gręco visum video. nam codex impressus, Iusto Vulteio interprete, sic habet: *Ego verò cycnum nunquam audiui canere, fortasse neq; alius.* Eustathius tamen in Iliad β experientia inquit constare cycnos egregiè canoros esse, τὸ ᾠδικὸς εὐγενῶς εἶναι τοὺς κύκνους.

De eorundem robore. ¶ Robustæ sunt aues adeò vt etiam aquilas impugnent, Oppianus. Vim suam in alis habent, temperamenti biliosi aues, & ob hoc iracundæ, Author libri de nat. rerum. ¶ Anser, anas & cygnus domesticæ, semel anno tantum pariunt, initio veris, propter sui temperamenti frigiditatem & crassitiem, Albertus ni fallor. Tempore libidinis blandientes inter se mas & fœmina, alternatim capita cum *Coitu.* suis collis inflectunt velut amplexandi gratia, (colla mares applicant fœminis: deinde mas fœminam conscendit, Albertus) Nec mora, vbi coierint, mas conscius læsam à se fœminam fugit at illa impatiens fugientem insequitur. non diuturna tamen hæc eis discordia est: sed noxa cessante reconciliantur. & fœmina maris persecutione relicta post coitum frequenti caudæ motu & rostri se aquis mergens purificat, Author libri de nat. r. Post coitum, sicut & cæteræ aues aquaticæ, immergũt se aquis tam mas quàm fœmina, Albertus. Falsum est autem quod dicitur cum dolore fœmina semen suscipere, & ideo post coitum marem fugere. non prius enim fugit, quam coeundi libido cessat, Idem. ¶ Super aquis ni-*Nidificatione.* dificat cygnus, de pullis educandis sollicitus, Author libri de nat. rerum. Cum domesticus est in domibus nidificat, & in lapidibus iuxta aquas: apud nos verò in paludibus inter herbas, sicut ferè omnis auis aquatica, Albert. sed Aristoteles eo in loco quem illic Albertus enarrat, non cygnum, sed coccygẽ *Partu.* tum in domibus tum in petris nidificare ait. ¶ Tertio anno parit, Albertus. Cycnus ab Aristotele vocatur χελλίποους & πολύτοκος, quia plures producat & speciosos fœtus, Cælius ex Æliani Varijs. sed Aristoteles voce εὔτεκνος tantum vtitur Gaza vertit, non carere eum probitate prolis. ¶ Διαίρουσι (Διαιρουσι oxytonum potius) δὲ καὶ τὸ πέλαγος, Athenæus ex Aristotele. Traijciunt pelagus & per mare volant indefesso alarum remigio, Ælianus in Varijs. Sed apud Aristotelem hist. anim. 9. 12. legitur Αἰ πετέτονται *Migratione.* γὰρ καὶ εἰς τὸ πέλαγος. Volant etiam in pelagus longius, Gaza interpres. Plinius quum de gruum migratione scripsisset, subdit Anseres quoq; & olores simili ratione commeant sed horum volatus cernitur, *Natatione & volatu.* & c. vide in Anseribus feris C. ¶ Cygnus probè natat, non probè ingreditur, volat mediocriter, Albertus. Oneris impatiens est, & in stagnis quiescere quàm volare mauult. Pede altero natat, altero se regit veli modo, (alterum eleuat, & sursum versus caudã extendit, vt illo se regat ad ventum,) Author de natur. rerum & Albertus. Si longius proficisci instituit, gregatim natat aut volat, & tum posteriores caput dorsis imponunt anteriorum, Albertus. Cygni natationem tam facilem esse audio, vt homo

in ripa

in ripa expedite progrediens vix illam æquet. ¶ Cygnus ab Aristotele εὔγηρως dicitur, quod ad senectutem satis commode & non grauem sibi perueniat, quod & Ælianus scribit. Vitam et longissimam esse audio: ita vt vulgò vel trecentesimum annum attingere credatur, quod mihi verisimile non est. ¶ Olori cicuta perniciem infert, Ælianus.

Vitæ diuturnitate. *Cygnis cicuta perniciosa.*

D.

Olores gregales sunt, Aristot. Cicurantur præciso alæ interioris articulo, Albertus. Εὐήθεις dicuntur ab Aristotele, hoc est probitate morum insignes, histor. anim. 9. 12. quamuis enim Græci εὐήθη stolidum, simplicem & ineptum vocant, hoc loco tamen inter cygni laudes ab Aristotele ponitur, vt hæc etiam adiuncta, εὐβίοτος, εὔγηρως, εὔτεκνος. Hinc est nimirum quod Ælianus scribit eos suapte natura mites & pacatos esse nam si prouocentur & infestentur vel inter se, vel ab alio quouis, admodum iracundi & pugnaces sunt. Cygnus temperamenti biliosi est atq; ideo iracundus, Author libri de nat. rerum. Oloribus vt alter alterum deuoret, in more est, maximè in volucrum genere. ἀλληλοφάγοι εἰσὶ μάλιστα τῶν ὀρνίθων Aristot. Mutua carne vescuntur inter se, Plinius. Μάχιμός ἐστι ἀλληλοκτονεῖ γὰρ ὁ μάχιμος, (ἐν μάχῃ potius,) Athenæus ex Aristotele non inuicem se deuorare, sed occidere tantum scribens. Cygnus mirè amat pullos, pro quibus etiam acriter pugnat sibilat autem pugnando sicut anser, Albertus. Lygon lygeamq; Græci vocant & arborem & quoddam herbæ genus, quod vt inquit Athenæus, in nidos suos parituri cygni ferant (authore Bœo,) Hermolaus. ¶ Cygnus non facile secum esse patitur anseres, vel alterius generis aues quæ eodem cum ipso cibo vescantur, Albertus. Dissident olores & aquilæ, Plinius. Cygnus impugnat aquilam, vincitq; sæpius, Aristot. Et rursus, Aquilam (indocti quidam hîc pro aquila *accipitrem* scribunt) si pugnam cœperit, repugnantes vincunt ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. Sæpe altius volando euecti, aquilas impugnant si quid illæ in ipsos aut pullos eorum mali moliantur. non tamen incipiunt pugnam, sed pacem quoad licet conseruant, & placidam vitam alimentis etiam anteponunt, Oppianus. Plura & ab his diuersa, leges supra *in Aquila D.* ex Alberto. ¶ Cygni & dracones hostes inter se sunt, Ælianus & Philes.

De moribus & ingenio cygnorum. *De antipathia ipsorum cum quibusdam alijs auib.*

E.

Cygni, anseres, &c. quomodo capiantur reti in ripis fluuiorum, Crescentiensis docet lib. 10. cap. 18. Girofalcones capiunt cygnos & grues, Sigismundus Baro. ¶ Qui sibi metuit à venenosis animalibus, noctu præsertim dormiens, is nutriat grues, pauones, cygnos, (Bellunensis pro cygnis *ciconias* reponit. est sanè vtraq; auis serpentibus inimica,) &c ab his enim terrentur & morsu impetuntur animalia venenata, Auicenna. ¶ Cygnus ferus nuper apud nos denarijs siue drachmis argenteis quinq, cũ triente vænundatus est. ¶ *Lassus Amyclæa poteris requiescere pluma, Interior cygni quam tibi lana dedit*, Martialis lib. 14. Pellis vna cum plumis paratur pro operimento pectoris & ventriculi, tanquam vim concoctricem iuuandi peculiari aliqua vi prædita. ¶ Gratius describens retis genus quod pinnatum vocant, quòd auium pennæ ei imponantur ad terrendas feras. *Sunt* (inquit) *quibus immundo decerptæ vulture plumæ, Instrumentum operis fuit, & non parua facultas Tantum inter niues iungantur vellera* (id est pennæ) *cygni* &c. ¶ *Cuius olorinæ surgunt de vertice pennæ*, Vergilius libro 10. Æneid. de Cupauone filio Cycni Ligurum ducis. dicit autem illum cycni pennas in galea habuisse, ad memoriam scilicet patris in cycnum mutati. Galea cristis adornatur, inquit Nicolaus Erythræus, quo terribilior hosti fiat, & miles cristatus procerior appareat has autem ex olorinis pennis colligere moris fuit apud antiquos, & ex equinis setis, quum hodie ex struthiocamelo plurimum petantur. Laudant aliqui cygnorum pennas ad calamorum scriptoriorum vsum.

De cygnorum aucupio. *Vsus varij ex cygno.*

¶ Cygno apud nos hyeme in lacu aliquo apparente, quod perraro fit, frigus ingens imminere timetur. Nautæ sibi hanc auem lætum prognosticon facere dicunt, sicut Æmilius ait. *Cygnus in auspiciys semper lætissimus ales. Hunc optant nautæ quia non se mergit in vndis*, Isidorus & Cælius Calcagninus, qui hoc etiam addit, hanc auem lubricis pennis adiantum herbam imitari: videlicet quòd pennæ eius humore similiter non madescant.

Prognostica tempestatũ ex cygno.

¶ *Strymoneamq; gruem, aut album deiecit olorem* (funda scilicet,) Vergilius xi. Æneid. de filia Metabi.

F.

Cygni mensis apud nos non admodum laudantur, forte quòd nimis annosi tantum ad nos perueniant. capiuntur enim rarissimè. Apud Athenæum quidem dipnosophistis apponuntur. Ad patinas veniunt eadem fere ratione qua anseres, Platina. Elixari debent, Idem. Sigismundus Baro in libro de rebus Moschouiticis, Cygnos assos (inquit,) in aula principis pro primo ferculo fere hospitibus, quoties carne vescuntur, apponere solent, vna cum *embammate*, hoc est aceto sale & pipere condito. In Frisia cygnos saginari & saliri audio, vt in diuersas regiones euehantur. Cygni caro nigra est (præcipuè pedes) & dura, sicut omnium auium aquaticarum magnarum, Albertus. De carne ciconiarum & cygnorum & similium, quæ vt plurimum in paludibus & lacubus versantur, dicendum est cum Isaac in libro p.d. quòd minus probentur quam aues terrestres, Ant. Gazius. Et rursus, Caro sisonis (inquit Almansor) & aliarum auium syluestrium, quo plus rubedinis vel nigredinis habet, tanto sanguini melancholico propinquior fuerit.

De alimento ex cygno.

G.

Cycni loco ad remedia anser ponitur, Syluaticus. Cycni tenellus pullus in oleo decoctus, admirabile neruorum medicamentum est, Aetius 2.179. ¶ Præcipuè faciē purgat atq; erugat cygni adeps, Plin. Ad lentiginem, Cygnæos adipes hilari misceto Lyæo, Omne malum propere maculoso ex ore fugabis, Serenus. Sedis vitijs efficax est cygni adeps, Plinius. Ne acria perurant (Contra ardores sedis) adeps cygni illinitur, contra hæmorrhoides etiam vtilis, Idem. Adeps cygni hæmorrhoidas comprimit, si aut potui detur, aut loca inde tangantur, Marcellus. Vuluarum duritias & collectiones adeps anserinus aut cygni emollit, Plinius. Videtur autem nobis ad eadem omnia profuturus cygneus adeps, ad quæ anserinus prodest. ¶ Ad ignem sacrum, *Vel oloris fæcibus oua, Sed non cocta dabis, sic torrida membra fouebis*, Serenus.

H.

Etymon. a. Cygnus Græcè, Latinè olor dicitur, sed etymo Græco à colore, quòd totus sit albus. *holon* enim Græcè totum dicitur, Isidorus & Albertus. Ab eodem scilicet etymo Scoppa grammaticus nostri sæculi cum aspiratione *holor* scribit, quod non placet. Olor secundum aliquos dicitur quasi ὅλος ὡραῖος, id est *totus candidus.* (totus pulcher potius,) Perottus. Vergilius & alij primam huius vocis corripiunt, *Sed argutos inter strepere anser olores*, Vergil. 5. Ecl. ¶ Κύκνος Græcis paroxytonum est, inueni & perispomenon, librariorum, vt puto, errore. penultima enim communis est syllaba, nec natura sed positione producitur. Horatius 4. Carminum corripuit, *Donatura cygni, si libeat, sonum.* & Theocritus Idyll. 16. ἀείδων ἀπὸ χειλέων Κύκνον ἔγειν. Cycnus dicitur, quòd cœnum, dum quærit alimentum, κυκᾶν, id est fodere & turbare, præ cæteris aquaticis auibus soleat, Varinus. Sunt qui aliter forment. à verbo κλῶ (inquiunt) quod est φωνῶ, vocem ædo, clamo, fit κλύω: vnde κύκνος quasi κλύκος est enim auis clamosa sicut anser quoq;. Etymologus vel a terete collo, ὁ κυκλοτερῆ ἔχων τὸν τράχηλον, ὡς δὲ τὸ κύκλος, Varinus. sed quærendum an potius per onomatopœiam sic appelletur. Cinnaria, id est cinnus (cygnus) auis, Syluaticus. Κύδνος cycnus, Hesychius & Varinus. Et nimirum fluuius Ciliciæ Cydnus & Cycnus appellabatur. Syri quicquid candidum est cydnum vocant, (*cygnum* legit Isidorus, vnde Cygno fl. nomen,) authore Prisciano: & Solinus scribit amnem Cydnum a candore Syrorum lingua nomen sortitum. Ἄγλα (Hesychius in fine ypsilon scribit) cycnus apud Scythas, Varinus.

Epitheta. ¶ Epitheta. Albus olor, Vergilius, Æneid 11. & Ouid. epist. 7. Amans flumina cycnus, Ouid. 2. Metam. Amycleos ad frena citauit olores, Statius 1. Sylu. *vnde* mox in Ledæi. Argutus, Verg. 5. Eclog. Candenti corpore cycnus, Idem 9. Eclog. Canorus ales pro cygno, Horat. 2. Carm. Canus, Politianus. Innocui late pascuntur olores, Ouidius 2. Amorum. Ledæi, Martialis lib. 1. dicuntur autem Ledæi, quia Iupiter in forma cygni cum Leda concubuit: & eadem ratione Amyclæi, hoc est Lacones. Niuei, Vergil. 2. Geor. & Valerius 6. Argonaut. Purpurei (id est elegantes, vel splendidi. nam & niuem purpuream dixit Albinouanus,) Horatius 4. Carm. Rauci, Verg. 11. Æneid. ¶ Sunt & alia apud Textorem partim in Cygno, partim in Olore posita. Ales, Aonius, Apollineus, Apricus, Argenteus, Blandus, Candidus, Cantor, Caystrius, Dulcis, Flumineus, Imbellis, Lacteus, Mollis, Multisonus, Neptunius, Nitidus, Paphius, Phœbeius, Plumeus, Resonus, Sonorus, Therapnæus, Vagus, Vocalis. ¶ Κύκνοι δουλιχόδειροι, Homerus. Στρυμόνιοι, Theocritus.

Calchas cur cygnus dictus sit. ¶ Lycophron in Cassandra Calchantem cycnū nominat, eò quòd (vt interpres Isacius Tzetzes docet) ætate admodum prouectus & vates fuerit. Præsentiunt enim obitum suum cycni, & tum argutissime canunt, vt Æschylus etiam testatur his verbis: Κύκνου δίκην τὸν ὕστατον μέλψασα θανάσιμον γόον. est etiam hæc auis deo (Apollini) sacra. *Dircæum leuat aura cygnum*, Horatius lib. 4. Carminum, Ode 2. de

Pindarus cygno cōparatus. Pindaro, quem cygno comparat, se verò api. Κύκνον τὸν Μουσῶν ἄξιον μεμελημένον, Suidas ex Epigrammate. Erasmus eleganter cygni & poetæ comparationem senarijs conscripsit, qui ante translationem eius Hecubæ vel Iphigeniæ Euripidis habentur. *Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis, Tam subito coruus, qui modo cygnus eras*, Martialis. *Nanum cuiusdam Atlanta vocamus, Æthyopē Cygnum*, Iuuenalis Sat. 8.

Cygnus inter cataplasmata oculorum. ¶ Cygnum Galenus nominat inter cataplasmata oculorum lib. 4. cap. 7. de compos. sec. locos. Appellantur (inquit) talia a medicis collyria Libiana, & Cygni ob colorē album qualem etiam cygni habent, præualente in ipsis amylo & terra Samia ac cerusa Rhodiaca. Cygnum collyrium describit etiam Trallianus 2. 5. ¶ De cygno genere nauis, *vide* inferius inter Icones.

¶ Olorinus adiectiuum, quod oloris est, vt pennæ olorinæ apud Vergiliū. & color olorinus, qui & cygneus, testante Thylesio, pro candido. Gasidanen gemmam Medi mittunt, coloris olorini, Plin.

Cygneus color. Cygneus adiectiuum a Græcis sumptum est. Illa tanquam cygnea fuit diuini hominis vox & oratio, Cicero 3. de Oratore. Κύκνειον, (absolute apud Athenæum. subauditur μέλος) τὸ τοῦ κύκνου μέλος, Suidas.

¶ Aquilas cygneas (vt vocant) albedine olori plane similes videre me memini in Sipylo circa paludem Tantali vt nominant, Pausanias in Arcadicis. ¶ Olorum similitudinem onocrotali habent, nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius vteri genus, Plin.

Icones. ¶ Icones. Cycnus genus est nauis sic dictæ quod in prora cycnorum effigies haberet, Etymologus. Ἡ ναῦς δ᾽ ἐπὶ πρύμνῃ εἰκὼν πρὸς ὕδατι, ἡ κύκνος ἢ κάνθαρος, Nicostratus apud Athenæum. ¶ De cygno sydere dicemus in Metamorphosi Iouis in Cygnum infra in h.

¶ Olor

¶ Olor teste Herodoto lib. 6. Thraciæ rex fuit. ¶ Hercules occiso Cygno, & Marte eius patre vulnerato, Trachinem ad Ceycem venit. erat autem Cycnus gener Ceycis, filiæ eius Themistonomæ maritus, vt legimus in Aspide Herculis apud Hesiodum, & apud Pausaniam alicubi. Cygnum, inquit, Hercules occidit, Pindarus in Olympijs carmine 2. vbi Scholiastes, Cygnum Martis filium infestantem Thessaliam (Varinus θαλασσίαν habet, non Θεσσαλίαν) Hercules occidit. Rursus etiam in alijs Scholijs, in idem Carmen *Thessaliam* legimus. Et rursus in Carmen decimum Olympiorum, vbi Pindari verba sunt Τράπε δὲ Κύκνεια μάχα καὶ ὑπέρβιον Ἡρακλέα. Cygnus (inquit) malè afficiebat hospites, & cùm in via qua transeundum erat iuxta mare habitaret, (ἐν παρόδῳ τῆς θαλάσσης οἰκῶν,) transeuntibus capita amputabat, eo proposito vt Apollini templum è capitibus strueret. Et Herculem etiam aliquando transeuntem adortus Martis parentis auxilio ipsum fugauit. Sed postea tamen ab Hercule occisus est, vt Stesichorus in Cycno tradit. Cygnum Martis filium Hercules equestri certamine vicit, adortus equo Arione quem Neptunus in faciem equi transformatus ex Erinny genuerat, vt Grammatici quidam tradunt. ¶ Cycnum filium Neptuni & Scamandrodices, vel Harpales secundum alios, Troianis in bello socium Achilles occidit, Scholiastes Pindari in Olympijs Carmine 2. Et rursus alius Scholiastes, Hunc, inquit, cum classe Troianos iuuaret, & in angustia quadam maris Græcos appellere (ἀποβαίνειν) prohiberet, Achilles interemit. Meminit eius & Q. Calaber lib. 4. & Ouidius Metamorph. libro 12. Plura de eo, & an reuera inuulnerabilis fuerit, &c. leges in Dictionario Varini, primum in Κύκνος ἄτρωτος ἦν, deinde in Κύκνος ὁ Σχημερινδροδίκης. Cycnum Troianum (socium Troianorum,) à natiuitate canum fuisse ferunt, (vt & Tarconem qui 12 ciuitates condidit in Thuscia sub Tyrrheno,) sed propter sapientiam qua à puero claruit, Eustathius in Dionysium. Τὶς δῆλον ἀπὸ χροιῆς Κύκνον ἔγνω; Theocritus Idyl. 16. De Cygno Colonense (idem est Cygnus Neptuni filius is enim Colonis imperauit teste Pausania. Colone ciuitas supra Lampsacum in mediterraneo sita, quæ & Batiea dicebatur, patria fuit Cygni, Hermolaus) fertur, illum inuulnerabilem fuisse, quòd cùm pugnator scientiæque bellicæ peritissimus esset, & in bello Troiano ab Achille lapide percussus fuisset, minimè vulneratum eius cadauer inspicientes homines, inuulnerabile dixerint, Palæphatus. Thrax quidam à cygno enutritus, nomen a nutritore habuit, Varinus ni fallor. Hegesianax author est Cycnum illum qui singulare certamen cum Achille subiuit, in Leucophrye ab aue eiusdem nominis nutritum esse. Cæterum Bœus scribit Cygnum (nescio an eundem, Neptuni scilicet filium, an potius regem Ligurum, vt alijs placet) in auem conuersum esse, &c. Athenæus. Cycnum ferunt vxoris calumnia inductum, filium Tenum (aliàs Tenen, vt habet Eustathius in Dionysium. aliàs Tennen, Τέννην, vt habet Varinus, & Heraclides in Tenediorum republ. & Pausanias in Phocicis) arcæ inclusum in mare deiecisse: quæ tempestate acta in Tenedum appulerit, vbi ille seruatus insulæ postea imperauerit, Diodorus Siculus.

Olor rex Thraciæ. Cygnus ab Hercule occisus.

Cygnus filius Neptuni ab Achille occisus.

¶ Cygnus rex Ligurum Phaethontis amator post illius interitum diutino fletu in auem nomine seruato mutatus esse dicitur in fabulis, vt scribit Ouidius Metamorph. 2. *Namque ferunt luctu Cycnum rex Ligurum Phaethontis amati, Populeas inter frondes, vmbramq́ue sororum Dum canit, & mæstum Musa solatur amorem: Canentem molli pluma duxisse senectam, Linquentem terras, & sydera voce sequentem*, Vergilius 10. Æneidos. Meminit & Pausanias in Atticis. Apud Ligures, inquit, vltra Eridanum Cycnum Musicæ deditum regnasse aiunt, & post obitum ex Apollinis sententia in auem transmutatum esse. Sed Bœus apud Athenæum (ex quo etiam Eustathius repetit) Cygnum quendam à Marte in auem sui nominis conuersum scribit: quæ cùm ad Sybarin fluuium peruenisset, cum grue coierit. Gruem verò idem Bœus mulierem fuisse ait, &c. Virum hunc ego perimam impurissimum, Barbarum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre, Plautus in Menæchmis. ¶ Cygnus equi nomen à candore, Statio lib. 6. Thebaidos.

Cygnus in auem eiusdem nominis mutatus.

¶ Cycnitis, Κυκνῖτις, regio in qua Cycnus imperauit, Stephanus. ¶ Cycnus oppidum fuit in ripa Phasidis, Plinius 6. 4. ¶ Cycneia Tempe nominantur ab Ouidio lib. 7. Metamorph. in quibus puer Phyllio amatus a saxo desiliens, *Cuncti cecidisse putabant, Factus olor niueis pendebat in aere pennis*, vt pluribus in Tauro recitaui ex Ouidio. Mihi videntur poetis duo maximè celebrari Tempe, Thessala & Bœotia, quæ Teumessia dicuntur à monte Teumesso, & ab Ouidio Cygneia, Hermolaus Barb. ¶ Cygnum Syri vocât quicquid candidum est. hinc & Cygno fluuio nomen, Isidorus. sed alij melius legunt *cydnum* pro candido & pro fluuio, vt suprà ostendimus, prima huius capitis parte.

Cycnitis regio. Cygnus oppidum. Cycneia Tempe.

¶ *b.* Κύκνῳ τι πανλεύτερος δὲ Αἰδ' ἐπανθοῦσι τρίχες, Aristoph. in Vespis. Sic & Vergil. 10. Æneid. de Cygno in auem mutato, *Canentem molli pluma duxisse senectam*. Diomedearum auium forma cygnis est proxima, Ouidius.

¶ *c. Et qualem infelix amisit Mantua campum, Pascentem niueos herboso flumine cycnos*, Vergil. 2. Georg.

¶ Cycnus est auis quæ cantu delectatur, ὄρνεον φιλῳδόν, Suidas. Si difficilior mœstiorq́; in præsentia essem (inquit Socrates in Phædone Platonis) quàm in superiore fuerim vita, deterior equidem cygnis videri deberem. Illi enim quando se breui præsentiunt morituros, tunc magis admodum dulcius que canunt, quàm antea consueuerint, congratulantes quòd ad deum sint, cuius erant famuli, iam migraturi. Homines verò cùm ipsi mortem expauescant, cygnos quoque falsò criminantur quòd lu-

De cygno mortem præsagiente, atq; ob ea suauiter canente.

gentes mortem ob dolorem cantum emittant. Profectò haud animaduertunt nullam esse auem quæ cantet, quando esuriat aut rigeat, aut quouis alio afficiatur incommodo: non ipsa philomela, nec vpupa, quas ferunt per querimoniam cantare lugentes. At mihi neque hæ aues præ dolore videntur canere, neq; cygni. sed quia Phœbo sacri sunt, vt arbitror, diuinatione præditi præsagiunt alterius vitæ bona: ideoque cantant alacrius, gestiuntque ea die quàm superiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorum esse conseruum, eidemque deo sacrum, neque deterius vaticinium ab eodem domino habere quam illos, neque ignauius è vita decedere. Hæc ille. Indi & Ægyptij dicunt phœnicem auem in nido tabescentem propempticos hymnos sibi ipsi decantare etiam. Hoc ipsum cygnos facere perhibent, qui sapientissimi inter ipsos habentur, Philostratus in vita Apollonij libro tertio. *Hic vndique clamor Dissensu magnus variosé tollit in auras. Haud secus, atque alto in luco cum fortè cateruæ Consedere auium, piscosóve amne Padusæ Dant sonitum rauci per stagna loquacia cygni*, Vergilius XI. Æneid. *Ibant æquati numero, regemque canebant. Ceu quondam niuei liquida inter nubila cygni. Cum sese è pastu referunt, & longa canoros Dant per colla modos: sonat amnis, & Asia longè Pulsa palus.* Idem 7. Æneid. imitatus locum Homeri quem recitaui in Ansere H.c. confert autem ille Græcorum in aciem euntium copias agminibus anserum, vel gruum, vel olorum in Asio (sic dicto loco circa Lydiæ fluuium Caystrum, vel asio, id est palustri) prato, Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων· σμαραγεῖ δέ τε λειμών. *Vare tuum nomen Cantantes sublime ferent ad sydera cygni*, Idem in Bucol. *Cum tuba depresso grauiter sub murmure mugit. Et gelida cygni nece torti ex antro Heliconis, Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam*, Lucretius libro 4. Quòd in cygni formam sit transiturus, canrúque repleturus orbem, Horatius de seipso Carm. 2.20. *O mutis quoque piscibus Donatura cygni, si libeat sonum*, Idem ad Melpomenen libro 4. Carm. Στεψάμεναι μύρεσθε παρ' ὕδασιν αἴλινα κύκνοι, Theocritus Idyl. 19. Ὡς ὅτε χαλὰ κύκνοι ἐπ' ὀφρύσι Πακτωλοῖο Κύκνοι κινήσωσιν ἑὸν μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμὼν Ἑρσήεις βρέμεται, ποταμοῖό τε καλὰ ῥέεθρα, Apollonius 4. Argonaut. Τοιάδε κύκνοι, Τιοτιοτιοτιοτίγξ, Συμμιγῆ βοῶν ὁμοῦ Πτεροῖσι κρέκοντες, ἴαχον Ἀπόλλω, Τιοτιοτιοτιοτίγξ, Ὄχθῳ ἐφεζόμενοι παρ' Ἕβρον ποταμόν. Τιὸ τιὸ τιοτιό. Διὰ δ' αἰθέριον νέφος ἦλθε βοά, Πτῆξε δὲ ποικίλα τε φῦλα θηρῶν, Κύματά τ' ἔσβεσε νήνεμος αἴθρη, Τοτοτοτοτοτοτοτοτοτίγξ. Πᾶς δ' ἐπεκτύπησ' Ὄλυμπος, Εἷλε δὲ θάμβος ἄνακτας. Ὀλυμπιάδες δὲ μέλος χάριτες, Μοῦσαί τ' ἐπωλόλυξαν Τιοτοτοτίγξ. Κύκνειον ᾆσμα, id est Cygnea cantio vel cantilena, refertur inter Græcanica prouerbia. Notatur & ab Æliano in opere de naturis animalium, prouerbij vice. Conuenit in eos, inquit Erasmus, qui supremo vitæ tempore facundè disserunt, aut extrema senecta suauiloquentius scribunt, id quod fere solet accidere scriptoribus, vt postrema quæque minimè sint acerba maximeque mellita, videlicet per ætatem maturescente eloquentia. Porro cygnos instante morte mirandos quosdam cantus ædere, tam omnium literis est celebratum, quam nulli vel compertum, vel creditum. Ælianus negat eos canere, nisi flante zephyro vento, quem Latini Fauonium dicunt. Nec desunt philosophi, qui huius rei caussam etiam addere conantur, affirmantq; id accidere propter spiritus per collum procerum & angustum erumpere laborantes. D. Hieronymus in quodam laudans senilem eloquentiam, commemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneum vicina morte cecinerunt. Idem in Epitaphio Nepotiani, Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox dulcior? Nos item in epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus ad Gulielmum Archiepiscopum Cantuariensem: *Vates videbis exoriri candidos Adeò canoros atque vocales, vti In alta fundant astra cygneum melos, Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.* Meminit adagij & Athenæus libro Dipnosoph. 14. ex authore Chrysippo, referens quendam adeò impensè delectatum fuisse dicterijs (φιλοσκώπτην) vt cùm esset à carnifice trucidandus, dixerit se velle mori decantata cygnea cantione, (ᾄσας τὸ κύκνειον ᾆσμα,) sentiens dictum aliquod salsum, quod simulatque proloquutus esset, non contaretur emori. M. Tullius præfans in librum de Oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur: Illa tanquam cygnea fuit diuina hominis vox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum veniebamus in curiam, vt vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset contueremur, Hucusque Erasmus. Κύκνειον, τὸ τοῦ κύκνου μέλος, Suidas. Ἐμὸν ἐμὸν κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν, οἷά τε κύκνον ἄγοντα ποικιλόπτερον μέλος τὰν ἀοιδάν, Pratinas apud Athenæum lib. 14. Theocritus Idyllio 5. prouerbij specie dixit, Οὐ θεμιτόν, Λάκων, ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι, Erasmus Roterod. transtulit, *Haud fas est Lacon philomelam vt prouocet vnquam, Pica nec argutu epopa obstrepat improba cygnus.* Simile est in eodem Idyllio, Σφὰξ βομβεῦντα τέττιγος ἐναντίον, Scilicet obstrepitans argutæ vespa cicadæ, & in eum qui certat longè impar cum superiore, aut qui negotium facessit longe se præstantioribus. Tum canent cygni cùm tacuerint graculi, hoc est, Tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus: aut inter garrulos & obstreperos non est eruditis dicendi locus. Vsurpauit adagium Gregorius Theologus in epistola, ad Celeusium præsidem. Παῦσαι κατατρυφῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἢ σοι παροιμίαν ἐρῶ, μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν id est, Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referam prouerbiũ vt verissimum, ita breuissimum, Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi. Ita nunc loquuntur Cicero, Verg. Horatius, & tacent Pero, Philiscus, Mæuius, qui viuis illis obstrepebant, tanto loquaciores quanto indoctiores, Erasm. Eodem prouerbio vsus est Antipater in Epigrammate quo Ennam

Tum canent Cygni cùm tacuerint graculi. Prouerb.

nam poëtriam celebrat, Λεύτερος κύκνου μικρὸς θρόος, ἢ κολοιῶν Κρωγμὸς, ἐν εἰαρινοῖς χυδ' νέφεσιν νεφέλαις. *Suauidicis potius quàm multis versibus ædam, Paruus vt est cycni melior canor ille, gruum quàm Clamor in ætherijs dispersus nubibus austri*, Lucretius lib. 4. *Inter Ledæos ridetur coruus olores*, Martialis lib. 1. *Sed argutos inter strepere anser olores*, Verg. 5 Eclog. Ioannis Lelandi Angli liber Cygnea cantio inscriptus extat. Α᾿σπὶ Αἰκονίῳ φθεγξαμένῳ στόματι, Incertus in Epigrammate in Erinnam poetriam. In Pactoli fluuij Lydiæ ripis tempore verno Κύκνων ἔσονται λιγυρὴν ὄπα, τοί τε χεῦ ὕδωρ Ε᾿νθα καὶ ἔνθα νέμονται ἀεξομένης ἐπὶ ποίης, Dionysius Afer. Τί ὁ κύκνου σιωπῶν τὴν ᾠδὴν ὅταν ἐκπετάσῃ τὸ πτερὸν ταῖς αὔραις, καὶ τοῦ μέλος τὸ σύριγμα: Greg. Nazianzenus.

¶ *d. Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cygnum Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis*, &c. Verg. 9. Æn. videtur autem imitatus Homericum illud Iliad. ο. Α᾿λλ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν αἰετὸς αἴθων Ε᾿θνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πάρα βοσκομενάων Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων.

¶ *e. Et fundam teretis circum caput egit habena, Strymoniamq́; gruem, aut album deiecit olorem*, Verg. Æneid. 11. In regis Angliæ aula multos semper cygnos ali audio.

¶ *f.* In Cotyis Thracum regis conuiuio apud Athenæum, inter cæteras aues cygni apponuntur.

¶ *h.* Eubuli poetæ Προσουσίαν ἢ Κύκνον Athenæus citat. Οὐδ' ἐξέπληττεν αὐτοὺς κύκνους ποιῶν καὶ μελανοκεφάλους φαλαριπτύλας, Aristophanes, vt Varinus citat in Κωδωνοφ. Fabulam elegantem de hirundinibus & cycnis Gregorius Nazianzenus in epistola ad Celeusium præsidem recitat. Hirundines (inquit) olim cygnis obijciebant quòd hominum conuersationem recusarent, neq; musicam publicè exercerent: sed prata, fluuios & solitudinem amarent: & parum admodum cantillarent, idq́; inter se tantum quasi eos musicæ puderet. Nostræ verò (aiebant) ciuitates sunt, & homines, & thalami. nos hominibus canimus, & fortunas nostras eis narramus: nempe vetera illa & Attica, Pandionem, Athenas, Tereum, Thraciam, peregrinationem, nuptias, (τὸ κῆδος,) stuprum, linguæ exectionem, literas, & postremo Ityn, & quòd ex hominibus in aues transformatæ simus. At cygni loquacitate illarū offensi vix responso eas dignati sunt. Responderunt tamen, Atqui nostri gratia vel in solitudinem exire nō desunt qui velint, vt musicam nostram audiant, quum zephyro alas pandimus vt suauem & concinnum inspiret sonum. Quod si non multum nec inter multos canimus, hoc ipsum tamen præcipuè in nobis laudari meretur, quòd cantum mediocritate temperamus (μέτρῳ φιλοσοφοῦμεν,) nec tumultuosam musicā ædimus. Vos verò etiam in contubernio hominum molestæ estis, ita vt meritò illi vos auersentur, quæ ne linguis quidem exectis silere possitis. Et cum de hac calamitate vestra, ceu vocis priuatione conqueramini, nullas tamen vocales & musicas aues loquacitate non superatis.

Fabula de hirundinibus & cygnis.

¶ Metamorphoses. Fabulantur poetæ homines quosdam Apollini familiares (παρέδρους) iuxta Eridanum in cygnos mutatos esse, eosq́; etiamnum canere non oblitos pristinæ musicæ, Lucianus. nos hoc de Cygno tantum Ligurum rege Stheneli filio, circa Eridanum, legimus *Vide* supra inter propria. Cygni pueri in auem transformatio, describitur ab Ouidio Metam. lib. 12. item Hyries filij in cygnū lib. 7. & in eandem alitem Iouis lib. 6. in tela Arachnes. Arachne puella (inquit) cum Pallade certans, in tela tua *Fecit olorinis Ledam recubare sub alis*. Olorem inter sydera (inquit Higinus) Græci cygnum appellant: quem complures propter ignotam illis historiam, communi genere auium ὄρνιν appellauerūt: de quo hæc memoriæ prodita est caussa, Iupiter cùm amore inductus Nemesin diligere cœpisset, neq; ab ea vt secum concumberet impetrare potuisset, hac cogitatione amore est liberatus. Iubet enim Venerem aquilæ simulatam se sequi, seseq́; ipse in olorem conuertit, & vt aquilam fugiens ad Nemesin confugit, & in eius gremio se collocauit: quem Nemesis non aspernata, amplexum tenens, somno est consopita. quam dormientem Iupiter compressit, ipse autem auolauit & quòd ab hominibus altè volans cælo videbatur, inter sidera dictus est esse constitutus quod ne falsum diceretur, Iupiter è facto eum volantem, & aquilam consequentem, collocauit in mundo. Nemesis autem, vt quæ auium generi esset iuncta, mensibus actis, ouum procreauit quod Mercurius auferens detulit Spartam, & Ledæ sedenti in gremium proiecit, ex quo nascitur Helena, cæteris corporis specie præstans, quam Leda suā filiam nominauit. Alij autem cum Leda Iouem concubuisse in olorem conuersum, dixerunt: de quo in medio relinquemus, Hæc Higinus. Hyperôa, id est tabulata seu cœnacula domuum superiora Græci prisci ὠὰ vocabant, inquit Clearchus in Amatorijs, Helenam scribens in hisce locis nutritā, vulgò ex ouo prognatam fuisse creditum. Non rectè autem Neocles Crotoniates dixit, ouum è quo nata sit Helena, à Luna decidisse. mulieres enim Lunares (Selenitidas) Herodoro Heracleote authore, oua parere, ex quibus geniti quindecies magnitudine nos excedant. Ibycus etiam de filijs Molionis scribit, Α᾿μφοτέρους γεγαῶτας ἐν ὠέῳ ἀργυρέῳ. Cæterum Eriphus poeta Ledam anserina oua enixam ait, Athenæus lib. 2. Fabula de metamorphosi Iouis in Cygnum, eleganter describitur à Cælio Rhodigino libro 11. Lectionum antiquarum cap. 19. In Laconica templum est Hilairæ & Phœbes Leucippidum, vbi à lacunari dependet ouum fascijs comprehensum, quod Ledæ partum esse aiunt, Pausanias in Laconicis. Gallinaceus in somnio Luciani ait se tempore belli Troiani Euphorbum fuisse, nouisseq; Helenam, non adeò formosam vt fabulantur, sed corpore candido & collo procero, vt eatenus rectè cygni filia credita fuerit, &c.

Metamorphoses quorundam in cygnos.

¶ Cygni Apollini ob præsagium finis sacri habentur, &c. *Vide* supra in Coruo *h.* & hoc ipso in

Cygni Apollini sacri cur dicantur.

capite *H. c.* ex Phædone Platonis Itaq; commemorat vt cygni, qui non sine caussa Apollini dicati sunt, sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, qua prouidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur, Cicero 1. Tuscul. Cygnus Apollini seu Soli consecratur, ob candorem diei, vt coruus à nigredine noctis, Varinus & Eustathius. Apollini sacer est cygnus, non solùm tanquam auis canora & vaticina, sed etiam propter leucum, id est album colorem. deriuatur enim eius nomen apud Græcos à verbo λεύσσειν, quod videre significat. videndi autem facultatis author est Apollo, vnde & Delius nominatur, ceu qui omnia δῆλα, id est conspicua & visui exposita reddat, Iidem.

Venus cygnis vecta dicitur. ¶ Venerem aliqui cygnis vehi dixêre, vt Horatius in tertio Odarum, item Ouidius & Statius. hic in Epithalamio dicens, *Amycleos ad frena citauit olores* ille in Metam. *Medias Cytherea per auras Cypron olorinis nondum peruenerat alis*, Gyraldus. *Cycnis discedere tempus, Duxerunt collo qui iuga nostra suo*, Ouidius in fine libri 3. de Arte am.

Auspicia ex cygnis. ¶ Athenis non procul ab Academia monumentũ Platonis spectatur, quem in philosophia summum fore hoc præsagio deus significauit. Socrates nocte priore, quam Plato discipulus eius erat futurus, cygnum sibi in sinum inuolasse per somnium vidit, Pausanias. ¶ Apud Vergilium libro 1 Æneid. ex aquilis & cygnis augurium describitur huiusmodi. alloquitur autem Venus Æneam. *Namq; tibi reduces socios, classemq; relatam Nuncio, & in tutum versis Aquilonibus actam Ni frustra augurium vani docuere parentes Aspice bis senos lætantes* (post periculum, securos iam ab aquila) *agmine cygnos, Æthereâ quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo nunc terras ordine longo Aut capere, aut captas iam despectare videntur. Vt reduces illi ludunt stridentibus alis,* (signum augurij est, inquit Seruius,) *Et cœtu cinxere polum cantusq; dedere: Haud aliter puppesq; tuæ, pubesq; tuorum Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.* Hoc est vt cygni isti post aquilæ perturbationem, qua dispersi fuerant, vt naues tempestatibus constabat esse turbatas, hilaritate omni lætitiaq; recepta, ordine soluto securi volitant: sic & naues tuæ & omnes tui, securi degunt ac tuti, Donatus. Cygnos (inquit Seruius) nauibus comparat, aquilam tempestati. In augurijs autem consideranda sunt, non solùm aues, sed etiam volatus, vt in præpetibus. & cantus, vt in oscinibus. Quia nec omnes, nec omnibus dant auguria. vt columbæ non nisi regibus dant, quia nunquam singulæ volant, sicut rex nunquam solus incedit. vnde in Sexto, Maternas agnouit aues: per transitum ostendit regis augurium. Item cygni nullis dant nisi nautis, sicut lectum in Ornithogonia, Cygnus in augurijs nautis gratissimus ales. Hunc optant semper, quia nunquam mergitur vndis. Quum cygnus neque in præpetibus, neque in oscinibus nominetur, cur ab illo sumitur augurium? soluitur, quòd augurium ad aquilam poeta retulit: sed docet Vergil. bonum omen ad naues factum de cygni volatu, Hæc Seruius, omen non augurium ex cygno factum scribens. Isidorus carmen quod Seruius ex ornithogonia citat, ad Æmilium authorem refert, & sic legit: Cygnus in auspicijs semper lætissimus ales, &c. Cygnus nautis & his qui freto agi volũt prosperos cursus denuntiat, reliquis inauspicatus, Alexander ab Alex.

Prouerbia. Cygnea cantio. Vpupæ cum cygnis certant. ¶ Prouerbia. Cygnea cantio, Vpupæ cum cygnis certant, & Cygni canent tacentibus graculis, explicata sunt supra in *H c.*

Cygno nigro rarior. ¶ Cygno nigro rarior, tam vsurpari prouerbialiter potest, quam illud *Coruo rarior albo. Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno*, Iuuenalis Sat. 6. de muliere formosa, diuite & pudica.

Anser inter olores. ¶ Anser inter olores, *vide* in Graculo prouerbium Graculus inter Musas.

Alciati emblema. ¶ Alciati emblema, quod inscripsit *Insignia poetarum*

Gentiles clypeos sunt qui in Iouis alite gestant,	*Sunt quibus aut serpens, aut leo signa ferunt.*
Dira sed hæc vatum fugiant animalia ceras,	*Doctaq; sustineat stemmata pulcer olor.*
Hic Phœbo sacer, & nostræ regionis alumnus,	*Rex olim veteres seruat adhuc titulos.*

DE CYNCHRAMO.

CYNCHRAMVS, κύγχραμος, nomen est auis, Gaza legit apud Aristot. de hist. anim. 8. 12. codex Græcus impressus habet cychramus, κύχραμος. Sunt qui *cenchranum* legant apud Plinium, alij *cenchramus*. Apud Hesychium κυγχράμος legitur per γχ. quanquam in eo ordine vbi sine gamma scribi debuisset. Varinus absq; gamma in suum Lexicon transcripsit Inuenio & κυγχράμας apud eosdem. Vtcunq; est, nomen per onomatopœiam factũ videtur. Cynchramus discedentibus coturnicibus ducẽ se præbet, vt lingulaca quoq;, ortygometra, & otus. A cynchramo coturnices etiam noctu reuocantur, (Græcè est, ὅταν ὁ κύχραμος ἀνακαλῇ τῆς νυκτός) cuius vocem cùm senserint aucupes, intelligunt parari discessum, Aristot Cychramus perseuerantior (quam glottis, quæ nunquam plus vno die cum coturnicibus pergit, & in proximo hospitio eas deserit) festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. itaq; noctu is eas excitat, admonetq; itineris, Plin. ¶ Cynchramus auis est quæ noctu diluculum versus primo clamat, quasi vocans aues ad iter, Niphus. Gyb. Longolius cenchranum & ortygometram pro vna aue accipit, (quod non probamus,) quæ serica a Germanis vocetur **ein schrecke.** ea verò ortygometrá ne potius an cynchramus sit, quoniam alterutram esse non dubito, iudicent diligentiores. Nam crecem non esse, vt Turnerus putabat, ex crecis historia confirmari potest. *Vide* plura in Ortygometra, mox post Coturnicem. Miliaria an eadem sit auis cum cenchramo consideret lector, Wottonus.

Pro cynchramo, Albertus deprauatam habet vocem *fababorz*, & gallinã vibicis interpretatur, (Birckhůn) de qua plura scribemus inter gallinas syluestres. ¶ Est apud nos auis Brachuogel dicta, cruribus proceris, & rostro quoque, eodemq; inflexo modicè, altera maior, quam Latine arquatam nominaui: altera minor, inter gallinulas aquaticas descripta, quarum alterutra an cynchramus esse possit inquirendum.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA D

DE DACNADE.

10 DACNADES sunt auium genus, quas Ægyptij inter potandum cum coronis deuincere soliti sunt, quæ vellicando morsicandoq; & cantutiendo (cantitando, Gillius) assiduè, non patiuntur dormire potantes, Pompeius Festus. Δάκνις, auis quædã, Hesych. & Varin. Δάκια (per iôta in penultima. melius forte per epsilon) auiculæ syluestres, ἐρυθρὰ χείλη ἔχουσαι, Iidem. Ῥοιάδες, Δάκναι, Iidem. an verò hoc postremum etiam aues aliquas significat, incertũ est mihi Inuenio & ῥοιλοιῆς, Δάκανες apud Hesych.

Δακνίς. Δάκναι.

DE DICÆRIS INDICIS AVICVLIS.

PARVVLARVM quarundam auium Indicarum natio in excelsis rupibus nidificat, quarum magnitudo accedit ad ouum perdicum, sandaricino colore est. Indi sua lingua *Dicærum* solent nomi-
20 nare. Græci, sicut audio *Dicæum*. Eius stercus si quis milij magnitudine sumserit in potionem dissolutum, ad vesperam moretur. mors suauis somno similis est, & nullum omnino sensum doloris habet. Quamobrem summopere Indi id assequi student. ipsum enim malorum obliuionem existimant inducere. Quod quidem ex India muneri missum rex Persarum omnibus rebus antefert, & asseruat, insanabilium malorum remedium, si sumere sit necesse: neque apud Persas quisquam alius quàm rex id habet, Ælianus. Eædem fortè sunt aues, quæ ab Hesychio & Varino nominantur δικαιρόν.

Stercus harum auium suauem mortem adfert.

DE DIOMEDEIS AVIBVS.

30 IN Diomedea insula sita in Adriatico mari, templum Diomedis esse aiunt mirabile & factum, id vndiq; circunsideri auibus insigni magnitudine, quarum magna & dura sint rostra. eas si Græci homines aduenerint, quiescere. si vero ex vicinis locis barbari aliqui, subuolare & è sublimi præcipites (κατακρημνίζουσι) capita eorum ferire, & rostris ad mortem vsq; vulnerare Fabulantur autem Diomedis socios cum ipse ab Ænea regionum illarum rege dolo occisus esset, naufragio circa insulam facto, in has aues mutatos esse, Aristoteles in libro mirabilium narrationum. ¶ Diomedeas aues Iuba cataractas vocat, is esse dentes oculosq; igneo colore, cætero candidis tradens. duos semper (super, Solinus,) is duces, alterum ducere agmen, alterum cogere, (congreges enim volitant.) Scrobes excauare rostro, inde crate consternere, (surculis in versum superpositis imitari texta cratium, & sic contegere subter cauata,)
40 & operire terra quæ antè fuerit egesta: in his fœtificare. Fores binas omnium scrobibus. orientem spectare quibus exeant in pascua, occasum quibus redeant, (vt lux & moranteis excitet, & receptui non denegetur, Solinus.) Aluum exoneraturas subuolare semper, & contrario flatu (quo proluuies longius auferatur, Solinus.) Vno hæ in loco totius orbis visuntur, in insula quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro, contra Apuliæ oram, fulicarum similes, (forma illis penè quæ fulicis, Solinus. malim, ardeis) Aduenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eius quotidie pleno guttture madentibus pennis perluunt atq; purificant: vnde origo fabulæ Diomedis socios in earum effigies mutatos, Plinius Diomedeæ insulæ duæ sunt (è regione Gargani, vt quidam scribunt. Vide Horatium lib 1 Serm *Qui locus a forti Diomede conditus olim*, &c.) quarum altera habitatur in altera deserta Diomedem disparuisse quidam fabulantur, comitesq; in aues conuersos esse. Eas etiam hac ætate mansuescere, & humanam quodam-
50 modo vitam agere, & viuendi ordine, & erga benignos mansuetudine: à malignis autem & sceleratis fuga & euitatione, Strabo lib. 7. Diomedem a Dauno interfectum lugentes socij in aues cygnis similes conuersi sunt. quæ barbaros refugiunt, accedunt verò ad Græcos, ita vt ex manibus eorum cibos auferant, & sinus eorum subeant. degunt autem illæ in insula cui a Diomede nomen, quæ sita est circa Adriaticum mare & Ionium sinum, Varinus in Diomede. Insula quædam nomine Diomedea, auibus Diomedeis abundat. hæ hominibus natione barbaris neq; quippiam nocent, neq, eos adeunt: Sin Græcus aduena eo diuerterit, diuino quodam munere ab his auibus aditur, alis explicatis, tanquam manibus, ad prensationem & complexum. Græcos se pertrectantes non refugientes, intrepide se palpari sustinent in accumbentium sinus aduolant, velut ad mensas hospitales inuitatæ Vulgò socij Diomedis esse iactantur, qui vna cum eo contra Ilium arma tulerunt prima eorum natura in auium speciem immutata, etiam nunc se esse Græcos & Græcorum studiosos perseuerare, Ælianus. *Si volucrum*

Fabula de Diomedis socijs in aues mutatis.

Græcis adulatur, barbaros infestant.

quæ sit dubiarum forma requiris Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis. Magna pedis digitos pars occupat, oraq́; cornu Indurata rigent, finemq́; in acumine ponunt, Ouid. lib. 14 Metam. vbi Diomedis sociorum in aues transformationem describit. *Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur, Et socij amissi petierunt æthera pennis, Fluminibusq́; vagantur aues (heu diramcorum Supplicia) & scopulos lachrymosis vocibus implent*, Diomedes vndecimo Æneidos. Vbi Seruius, Hoc loco nullus dubitat fabulæ huius ordinem a Vergilio esse conuersum. nam Diomedis socios constat in aues esse conuersos post ducis sui interitum, quem extinctum impatienter dolebant. Hinc eæ aues hodieq́; Latinè Diomedeæ vocantur, quas Græci ἐρωδιοὺς dicunt: cuius generis autem auspicio dixit Homerus Diomedi & Vlyssi speculatoribus apparuisse: Τοῖσι δὲ δεξιὸν ἧκεν ἐρωδιὸν ἐγγὺς ὁδοῖο Παλλὰς Ἀθηναίη. Habitabant autem in insula quæ est haud longè à Calabria in conspectu Tarentinæ ciuitatis. Quin etiam de his auib. dicitur, quod Græcis nauibus lætæ occurrant Romam venientibus, Latinas vehementer fugiant, memores originis suæ, & quod Diomedes ab Illyrijs interemptus est, Hæc ille. Has aues aiunt, si barbarus quispiam illuc accessisset, ocyus aduolantes, vnguibusq́; & rostro oculos & caput petentes, consauciasse & fœdè lacerasse, neque prius destitisse, quam ibi illum crudeliter interemissent. fuisse enim illas (rostro) vnco, & incuruis præterea armatas vnguibus, Nic. Leonicenus in Varia hist. l. 84. sed authorem non adfert, nec nos vsquam legimus rostro & vnguibus vncis has aues fuisse nam & Ouidius rostra earum acuta esse scribit. & Albertus, Rostris acutis (inquit) cauant molliora rupium in quibus nidificent & tecta desuper ex tegulis (surculis) & puluere componunt ad modum magni cyphi. Et rostri figura acuta, non adunca ardearum generi conuenit. Ardearum autem generis has aues esse & Seruius sentit, cuius verba iam recitauimus: & Stephanus Grammaticus testatur Diomedea (inquit) vrbs Dauniorũ est, in qua ardeæ cicures (ἡμέρως χειροήθως) aduolitant (ad homines, Græcos quidem, non barbaros,) & sinum subeunt, in quas Diomedis socios mutatos aiunt. Cæterum cataractę dictæ sunt ἀπὸ τοῦ καταῤῥάττειν, vt supra ex Aristotele citauimus. quòd in hominum capita barbarorum præcipites ruant, eaq́; rostris feriant. Alias ab his catarrhactas, hoc est laros marinos albos & paruos, descripsimus supra, quæ & ipsæ è sublimi præcipites ruunt ad piscium prædam. & hæ forsitan fulicis conferri possunt, non Diomedeæ catarrhactæ, quæ cygnis ab Ouidio comparantur, & insigni magnitudine præditæ ab Aristotele dicuntur. Aut igitur errasse, duasq́; diuersas aues nominis similitudine deceptum confudisse Plinium iudico aut ex Græco aliquo scriptore fulicas pro ardeis reddidisse. nam & alibi cirrhos fulicis esse scribit, quod ardeis magis conuenire videtur: vt & color albus. sunt enim albæ quædam ardeæ etiam maiores cæteris. sed & cataractæ lari, albi traduntur. Rostris ferire & vulnerare, caputq́; & oculos hominum petere, ardeæ solent. Oculi quoq; ignei coloris ab ardearum genere alieni non sunt. tales enim vidisse memini & ardeę pellæ, id est fuscæ, oculos coitus tempore sanguine suffundi quidam tradunt. Cæterum, dentes an in vlla aue repetiantur præter aquatilium, vt anserum, anatum & mergorum genere, non facile dixerim. nam vespertilio, quæ dentes habet, auis est non auis vt in grypho legimus. Sunt qui morphno etiam, id est anatariæ aquilæ dentes tribuant. *Taus* est auis habens dentes in palato Vetus Glossographus Auicennæ. Sed habent & ardearum rostra summa partes marginum exiguas serratas & asperas dentium instar. ¶ Diomedeæ aues magnitudine sunt cygnorum, colore candido, duris & grandibus rostris circa Apuliam in insula Diomedea inter scopulos littorum & saxa volitantes, Isidorus. Obscurus quidam inter recentiores fulicam a Diomedea prorsus non distinguit. ¶ Diomedis aues hyeme incubant, forte propter vitanda tonitrua, quæ ouis noxia dicuntur, Albertus.

An rostro & vnguibus aduncis sint.

Ardearũ generis esse has aues.

Catarrhactas dictas esse.

In illis Diomedeis insulis, quæ hodie *Tremiti* vocantur, sub imperio Venetorum in Adriatico mari, Canonici regulares sunt diui Augustini Lateranensis institutionis. In eisdem aues quasdam raras vulgò artenas dictas (tanquam ardeas) quæ nec alibi reperiuntur amicus quidam, qui in illis aliquandiu habitauit, quantum meminisse poterat, nobis per literas significauit. Fatebatur autem non omnium exactè se meminisse. Magnitudine (inquit) sunt qua gallinæ saus corpulentæ sed collo & cruribus longiusculis. Color eis fuscus vel cinereus obscurus, & (nisi fallor) non nihil albi habent sub ventre, vt columbi syluestres quandoq́;. Rostrum prædurum, & aduncum vt aquilæ ferè, non adeò tamen colore egregiè rubrum, si bene memini. Oculi formosi, igneo colore, non admodum magni. Vidi enim aliquando vnam, quæ virga percussa in capite oculos aperiebat, & clamabat. sed mox recludebat, cum lucem Solis ferre non posset. Piscibus viuunt, quos noctibus tantum venantur. Digitos habent vncos, ferè vt accipiter minor non longè à scopulis insularum Diomedis prouolant. Incolæ in cauernis scopulorum & in terra eas nidificare affirmabant. Fœcundissimas equidem esse scio. In cauis autem degunt vt lucem Solis declinent. qua ne offendantur, interdiu latent noctu verò circa scopulos non longe supra aquam volitant. Carnes earum in cibum nõ veniunt, propter vitius piscium quod resipiunt. Euadunt autem immodicè pingues, ita vt visa a me sit huius generis auis quæ præ pinguedine pedibus se sustinere nõ poterat. Ex hoc pingui vnguentum fit, colore croceum, odore grauissimo, neruorum morbis salubre, conuulsioni, arthritidi, ischiadi, defluxionibus frigidis, & multis alijs malis quæ humores frigidi creant, quod experientia mihi constat. Egregiè enim calfacit. & omnino lædit affectus calidos, vt vulneribus, rupturis, aut alijs morbis calidis. Canonicum quendam eius loci olim quotidie hoc vnguento ventriculum sibi inungere solitum audiui, vt melius concoqueret & plura appeteret.

Descriptio vera autem illarũ quæ hodie Diomedeas insulas incolunt.

teret. Deplumatas exenteratasque aues in Sole suspendunt, & adipem destillantem colligunt. Vocem edunt similem vagitui infantium. Et aiunt olim ducem Vrbini Franciscum Mariam Guidonis Vbaldi nostro tempore ducis patrem, cùm forte ad illas insulas appulisset, ac noctu harum auium vocem audiuisset, infantium esse vagitus putauisse, & canonicos scortatores. donec aue ab illis allata & præsentis audito clamore se deceptum intellexit. Falsum est quod Plinius & sequutus eum Augustinus in libris de ciuitate Dei referunt, aduenas barbaros has aues clangore infestare, Græcis adulari. Nec illud verum, quod ab eodem Plinio traditur, ædem Diomedis (cuius adhuc vestigia extant, sacello ibidem extructo) quotidie eas pleno gutture & madentibus pennis perluere atque purificare. Color quoque earum non simpliciter albus est, vt Plinius scribit, sed ad cinereum vergens, vt in fulicis (larorum generis) etiam, quibus eas comparat. Dentatæ an sint, non obseruaui. rostrum sanè habent validum & longiusculum, (supra etiam aduncum dixit, quod ad eatum generi non conuenit) Scrobes eas rostro cauare, inque eis fœtificare, incolæ testantur. Verè etiam scriptum puto, omnium scrobibus fores binas esse, vnas orientem versus, quibus exeant in pascua alteras ad occasum, quibus redeant. Mordent crudeliter, & vnguibus aduncis quod volunt sicut accipitres arripiunt, Hæc ille.

DE DRYOPE.

Dryops, δρύοψ, auis vna est de choro auium apud Aristophanem, Scholiastes quæ sit non explicat. Hesychius autem a dryocolapte, id est pico martio, diuersam esse docet. ¶ Dryopes, Δρύοπες, populi fuerunt iniusti circa Parnassum, quos Hercules superatos bello in Peloponnesum transtulit sic autem dicti sunt a Dryope Lycaonis & Diæ Lycaoniæ filio, Varinus. Horum meminit Verg. 4. Æn. *Cretesque, Dryopesque fremunt. Tamque cadas domitus, quàm quisquis ad arma vocantem Iuuit inhumanum Thiodomanta Dryops*, Ouidius in Ibin. *vide* plura in Onomastico nostro.

De Avibus quarum nomina incipiunt ab E. litera.

DE EDOLIO.

Edolius, Ἐδώλιος, auis quædam, Hesychius & Varin. sic dicta forte ab aliqua corporis aut rostri figura nam ἑδώλια dicuntur transtra nauium in quibus remiges sedent: & per metaphoram sedilia in domibus. Apud eosdem eidalis quoque auis, Εἴδαλις, memoratur, à pulcritudine forsan dicta. εἰδάλιμον enim formosum & speciosum interpretantur. Sed magis puto corruptas esse has voces. nam apud Aristophanem in Auibus vbi textus habet, Καὶ ἐλασᾶ καὶ ἐρωδιῷ, carmine trimetro dactylico, Scholiastes pro ἐρωδιῷ legit ἐδωλιῷ: & Callimachum pro edolio ait εἰδώλιον per ει diphthongum inter aues numerare.

Eidalis.

DE ELAPHIDE.

Elaphis, ἐλαφὶς, pennas in dorso omnes ceruinæ pelli colore similes habet, (vnde nomen apud Græcos Latinè ceruinam aut ceruiam aut ceruariam dixeris.) Pascitur autem hæc in aquis, sicut iynges in terra. linguam nempe longissimam, lineæ aut funiculi instar in aquam procul extendit, & sensim ad fauces deceptum aliquem piscem, qui ad conspectam adnatauerit linguam, allicit. Ad huius imitationem nimirum piscatores olim, ad longam arundinem ex pilis equinis lineam suspenderunt, Oppianus in Ixeuticis 2.12. Forte hæc auis pennas varias & maculosas habuerit hinnulorum instar. nam & lupus ceruarius ab iisdem maculis sic dictus videtur, & in mustelorum piscium genere nebrias. Iam cum & aquatica auis sit, & linguâ prælongam exerat, cogitandum est an eadem vel certe cognata sit Aristotelis glottis, id est lingulaca auis, cui a linguę longitudine nomen. & corporis forma auibus aquaticis similis. ¶ Ceruinæ aues Diodoro Siculo lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis, non aliæ quàm struthiocameli sunt, magni cerui magnitudine, &c.

Glottis seu lingulaca auis.

Ceruinæ aues.

DE ELEA ET ELASA.

Eleas & elasas auium nomina sunt Aristophani in fabula quæ Aues inscribitur: quænam verò aut quales sint a Scholiaste non explicatur. Nominatur autē in duobus versib. proximis (dactylicis trimetris) vtraque auis à Comico, Καὶ ἐλεᾶ καὶ βάσκᾳ, Καὶ ἐλασᾶ καὶ ἐρωδιῷ. Eleâs forte ea auis est quæ ἐλέα a Callimacho nominatur, qui sic scribit Ἔλεα (proparoxytonum) μικρὸν (ὄρνεον) φωνῇ ἀγαθόν, Scholiastes Aristophanis hoc est Elea auis est parua, voce proba. Apparet aūt Callimachū ab Aristotele mutuatū, qui hist. anim. 9.16 Helea, ἐλεα (inquit) vitæ commoditate nota. εὐβίοτος, si qua alia auis consistit æstate in vmbra & aura, hyeme in Sole & apricis inspectat paludes ab arundinibus summis paruo corpore est, sed voce proba. (quæ fere etiam de alcyone Plinius scribit, *vide* in Alcyone A.) Gaza velam interpretatur, aspiratione in u consonantem versa, vt pro hespero vesperum dicimus. sed sequentia quæ ad diuersam auem graphalum Aristoteli dictam pertinent, Gaza aut librarii, omissa graphali

Helea descripta ex Aristotele.

mentione, non rectè ad veliam (heleam) omnia referunt. Erroris occasionem video, quoniã bis legitur φωλεὺ ἐχ᾽ ἀγαθὴν, primum de heléa, deinde de gnaphalo. Γ λέας, paroxytonũ, auis quædam, Hesych. & Varin. Ego ex diuersis istis modis quinq;, quibus huius auis nomen scribi reperio, (cum prima syllaba alias denso alias tenui spiritu scribatur, media alias per epsilon tantum, alias per αι diphthongum: vltima per α nude finale, vel per ας. deniq; accentu variet, nunc acuto primam nunc mediã occupante, nunc vltimam circunflexo) eum præ cæteris probo, qui apud Aristotelem habetur. nempe ἐλέα, vt vox sit generis fœminini (nam in ας masculini generis foret) paroxytona, prima aspirata innuit enim Aristoteles nomen ei factum à paludibus quas inspectat, eas Græci vocant ἕλη. Est & *Teleas* auis secundum quosdam. *vide* in *T*. Alexander Myndius apud Athenæum scribit ægithali (id est pari) genus alterum à quibusdam vocari ἐλαιὸν, ab alijs pirian (si rectè scribitur,) & quo tempore maturæ sunt ficus sycalida, id est ficedulam, cuius alterum genus melancoryphus appelletur. Sed hæc auicula ab Aristotelis heléa & eleâ Aristophanis, planè diuersa mihi videtur. *Vide* mox in Ficedula *A*. ¶ Eleã seu veliam Eberus & Peucerus auem inquiunt esse paruam, colore pulcro, infeme croceo valentem voce. quæ æstate vmbrosa, hyeme aprica loca petat: & Germanice interpretantur Zigelhempfling. Scio Germanos aliquos linariam nostram Hempfling vocare: cuius ego nullam speciem veliam esse, aut circa paludes versari arbitror.

Enthyscus, auis quædam, ὁ ἄσφαλος, Hesych. & Varin. ásphalos verò quæ sit non docent. Videtur autem eadem ascalapho. *vide* in Bubone supra.

Epimachos pulcerrimos, psittacos & struthiones grandes prouincia Abasiæ fert, Paulus Venetus 3.45. Io. Rauisius ophiomachum auem esse scribit quæ serpentes impugnet. 20

DE ERYTHROPODE.

Erythropus, ἐρυθρόπους, genus est auis, Varinus. Memoratur in Choro Auium apud Aristophanem. Scholiastes ait Callimachum quoq; eius meminisse, nec aliud addit. Apud Plinium libro 10. cap. 47. hæmatopodis auis (a sanguineo pedum colore dictæ) mẽtio fit. sed Hermolaus himantopodam legere mauult. Etiamsi (inquit) & auis genus sit Aristophani, quam dicat erythropoda. hæc autem sit an diuersa, non statuo. Eberus & Peucerus hæmatópodem & erythrópodẽ pro vna aue accipiunt, quam Germanicè interpretantur Rotfinck / id est fringillam rubram: cum rursus fringillam etiam simpliciter dictam sic interpretentur. Sed cùm nullam huius auis descriptionem veterem habeamus, & ex solo nomine coniectare oporteat quod ei à rubente pedum colore impositum est, rubent autem illi permultis diuersæ naturæ & magnitudinis auibus: rem pro incerta potius relinquere quàm diuinare hominis docti fuerit. Est inter aues aquaticas, quas gallinellas (seu gallinagines) aquaticas vocamus, quòd victum circa aquas quærirent, cruribus omnes proceris, & rostris pleræq; oblongis, genus vnum quod circa Argentoratum Rotbein / id est erythropus, vt verbum verbo reddam, appellatur. cuius figuram dabimus inter Gallinulas aquaticas. sed hoc cruribus tantum rubet. *Rala* verò Anglorum, quam inter easdem Gallinulas duplicem describemus tum rostro tum cruribus. 30

Hæmatopus auis. *Rotfinck* *Rotbein circa Argentoratum.*

Ἕρμακον, ὄρνεον Hesychius & Varinus.

Ermacõ.

Erythrotaon apud Plinium legitur, alij tetraonem, alij aliter legunt. ea auis inter gallinas montanas (alpinas) maxima nobis videtur, quam vulgò *gallum vrum* appellamus, etsi quidam gallum Indicum esse suspicentur. nos de vtroq; inter Gallos & gallinas agemus. 40

Erythrotaon.

Externæ aues apud Plin. doctis videntur eæ, quæ hodieq; in Italia *starnæ* vulgò nominantur, & apud Germanos aliosq; simpliciter veterũ perdices (Feldhüner / Rebhüner) hactenus creditæ sunt.

Externæ aues. *Starnæ.*

De avibus quarum nomina a litera F incipiunt.

Fatator (facator, Albertus) est auis in Oriente, quæ sobolis procreandæ naturaliter cupida, tempus veris quo aues cæteræ conceptioni dant operã, anticipat. vnde fit vt oua, quæ tum parit, (hyeme, mense Ianuario, post solstitium brumale, Albertus) frigore corrumpantur. quare denuo, calidiore tempore subsequuto parit, & pullos excludit, (sed hoc Aristoteles de merula scribit,) cum cæteræ aues agrestes ferè omnes semel tantum anno pariant, Author libri de nat. r. Fetix etiã secundum Albertum, bis parit æstate, & sobolem numerosam habet, corpore parua, (parua plerunq; fœcundiora sunt,) & breuis vitæ. 50

Fatator & Facator. *Fetix.*

DE FICEDVLA ET ATRICAPILLA.

Ficedulæ aui nomen a ficu, vt & συκαλὶς apud Græcos, quod ea (vt Varro ait) pinguis fiat, vel quòd ficuum tempore capiatur. Italis hodie *becquefigo*/ *piccafyga* circa lacum Verbanum, id est συκοκόπος, dicitur, auicula lusciniæ simillima rum colore tum magnitudine ferè. Gallis similiter *becquefigue*. Germanis Grasmugg / vel Grasmusch, id est passer gramineus, vt Turnerus interpretatur. sed quærendum an a colore potius, quasi Graumusch, id est passer fuscus sic appelletur. nam cum quatuor ferè genera auium (vt pluribus in Curruca docui) grasmuschi nostris vocentur: genus fuscum inter cætera præcipue videtur ficedula esse. Ficedula auicula est Germanorum grasmuscho similis, Turnerus.

Phœni-

Phœnicurus, cui nomen à rubente cauda, differt à ficedula quę cinereo tota & obscuro colore constat, Eberus & Peucerus.

Ficedulæ & atricapillæ eadem est avem.

¶ Ficedulæ & atricapillæ vicibus commutantur. fit enim ineunte autumno ficedula: ab autumno protinus atricapilla. nec inter eas discrimē aliquod nisi coloris & vocis est. Auem autem esse eandem constat quia dum immutaretur, hoc genus vtrunq; conspectum est, nondum absolute mutatum. nec alterutrum adhuc proprium vllum habens appellationis, Aristoteles & Zoroastres in Geoponicis 15.1. Alia rano ficedulis, quàm luscinijs nam formam (vocem Aristot.) simul coloremq; mutant. hoc nomen non nisi autumno habent, postea melancoryphi vocantur, Plinius. ¶ Melancoryphi, genus auium, quæ Latinè vocantur *atricapillæ* eò quòd summa earum capita nigra sint, Festus. Plinius etiam Græcum melancoryphi nomen retinuit. Atricapilla vulgò Italis *capifuscula* dicitur, Niphus. Et alibi, Atricapillam (inquit) aliqui duplicem esse volunt, alteram paruam, quæ non mutatur in ficedulam: nam & hæc tempore ficedulæ visa est. alterā paululum maiorē, quæ conuertitur in ficedulam, & hæc nunquam videtur apparente ficedula. Atricapilla circa Ferrariam Italiæ *capo nero* nominatur, quanquam & parum maiorem alibi *capo negro* vocari audio. Gallicè *pivoine* hæc maximè (inquit Petrus Bellonius) in Creta abundat per fruteta volitans. & quoniam huius auiculæ caput caudaq; & pars corporis nigricant, à multis vulgò *asprocolos*) id est albicilla, leucopygos) per antiphrasin nominatur, (melampygus potius dicenda.) nam alia quædam auis, propriè leucopygos (Bellonius Gallicè tantum scribit *cul blanc*) appellatur, quæ veterum Græcorum œnanthe est, alij in Creta magis propriè atricapillam melanocephalum, eadem qua Latina vox est significatione, nominant. est autem eadem quæ ficedula, Gallis *papafighe* vel *becafigo* dicta, Hæc ille. Atricapilla Germanis, vt creditur, est ein Graßmuckle, Turnerus. Hanc in Anglia (inquit idem) nunquam vidi, neq; alias quam semel Ferrariæ in Italia, &c. *vide* supra in Curuca *A*. Nostri appellant Schwartzkopff/ die Graßmuck mit dem schwartzen Kopff. caput enim vt audio, prima ætate eis rubet, deinde nigrescit, maribus duntaxat fœminis vero semper rubet. Eber. & Peucerus Germanicè (Saxonice) interpretantur Münchlein / id est, paruū monachum, nimirum a macula illa capitis rotunda. curucę (inquiunt) simillima est, cinerea, vertice nigerrimo qualem auriuittis habet auriuittem vocant auem quam nostri Güger alij Gümpel/ Goldfinck. ¶ Fecetola (Ficedula) auis quædam parua boni sapotis, quam nominat Dioscorides in capite de hirundinibus. Serapionis interpres eum locum transferens pro sycalide habet sophlidas, & apud Syluaticum *sofadas*, id est facetolæ: Auicenna omisit,) Syluaticus. *Alchanget*, id est ficedula auis, Idem. Ficedulam Græci sycalida vocant, ac ampelida vel ampeliona quoq; vt tradit Pollux, Hermolaus & Cælius. Ampelis & ampelion sitne eadem quæ ficedula, nondum constat, Wottonus. Nos plura de Ampelide priuatim scripsimus in Elemento *A*.

¶ *Beccafigas* Itali quidam etiam alias quasdam aues nominant præter hanc de qua agimus luscinię seu curucæ similem, cui præcipuè hoc nomen debetur: vt alias, & galbulam, quam aliter *galbedro* & *regalbulo* vocitant, Græci hodie vulgo συκοφάγον, de qua suo loco dicemus.

¶ Alter ex ægithalis (id est paris auibus) à nonnullis ἐλαιὸς vocatur, ab alijs πελίας (πιελιας) legit Wottonus, qui locum hunc Athenæi mendosum suspicatur. vide num σπίζιας legi possit. est enim *spizites* ægithali species Aristoteli a magnitudine fringillæ dicta, vt accipiter spizias eadem qui fringillas venatur,) & sycalis eo tempore quo ficus maturæ sunt: cuius alterum genus melancoryphum dicitur, Athenæus. Videtur autem pari & ficedulæ genus confundere, ea (vt conijcio) erroris occasione quoniā vt ficedulæ species atricapilla est, sic & pari genus paruū atro vertice insigne cōspicitur, vnde ei & nomē apud nos Kolmeiß & apud Italos quosdā parus maior ab eodē capitis colore *capo negro* vocatur.

An gallinago & ficedula eadem sit.

¶ Falluntur qui Albertum Magnum secuti, *gallinaginem*, id est *beccassam* Gallorum, ficedulam vocant. vt illi etiam (Gyb. Longolius) qui auem rubente pectore Güger a nostris dictam, quoniam capite atro sit atricapillam faciunt. Eberus & Peucerus ficedulam interpretantur auem phœnicuro adeò similem, vt nisi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea est, vix possent dignosci, Germanicè Schnepfli, Wüstling. prioris nominis causa est, quòd auidissimè hiantibus faucibus muscas & culices capiet. Ego verò hanc potius erithaco cognatam quàm ficedulam existimârim.

B.

Descriptio ficedulæ.

Ficedula auis paruula est, Platinæ, Grapaldo & alijs. *vide* in *A*. Celsus lib 2. c. 18. Ex his (inquit) quę volatu fidūt, firmiores sunt (in alimenti ratione) quæ grādiores aues quam quæ minutæ sunt, vt ficedula & turdus. ¶ Proprium atricapillæ & lusciniæ præter cæteras aues, vt linguæ summæ acumine careant, Aristot. Eodem caret etiam rubro pectore auis quam dixi a nostris Güger appellari. Reliqua dicta sunt supra in *A*.

C.

De ficedularum cibo.

Ficedulam & atricapillam vermiculis nutriri Aristoteles prodidit. qui victus etiam nostris atricapillis vulgo dictis & currucis conuenit. sed autumni tempore ficubus etiā pinguescit ficedula, & tum potissimum capi solet, vt Athenæus & Eustathius referunt. Ficuum esu pinguis fit, Varro de lingua Lat. Vuis quoq; vescitur teste Val. Martiali, hoc disticho *Quum me ficus alat, quum pascar dulcibus vuis, Cur potius nomē non dedit vua mihi?* hunc & ampelidē eandem à vineis nominatā Cælius conijcit. ¶ Atrica-

Nido. pilla in arboribus nidificat, Aristot in cauis arborum sicut apud nos parit, Niphus. Atricapillam etiam plurima ædere aliqui referunt, sed post Africam struthionem. Iam vel decem & septem oua atricapillæ *Partu.* reperta sunt. Sed plura etiam quam viginti parit, & numero impari semper, vt narrant, Aristoteles & *Cura circa pullos* Plin. Melancoryphus pullos tam diligenter alit, vt statim in nidis pinguissimi sint. cum è nido auolant matrem turmatim sequuntur, nec deseruntur ab ea donec sibi alendis sufficiant, Albert. ¶ Ameninæ flore atricapilla perit, Ælian.

Quando & quomodo capiantur.

E.

Ficedulæ capiuntur tempore ficuum, Athenæus & Eustathius. Κυπίδες Græci quidam ficedulas nominant, & retia quibus capiuntur κύπιδια, Hesych. & Varin.

F.

De alimento ex ficedulis. Ficedulæ pinguissimæ sunt, & in Italia (vt audio) in magno pretio habentur. Apicius turdos & ficedulas bis vel ter simul nominat, tanquam aues ex æquo delicatas. Negant vllam auē præter ficedulā, totam comesse oportere, Gellius libro 19. Ficedularum, carduelium, reliquarumq; auiū minutarum caro, si pingues sunt, modò non nidificent, boni alimenti est, Platina. Ficedula optima est autumno, propter alimentum eis tunc abundans, Galenus in Hippocrat. de victu acut. ex auibus quæ volatu fidūt, firmioris sunt nutrimēti quæ grandiores, quam quæ minutæ, vt ficedula & turdus, Celsus lib. 2. ¶ *Cærea* (id est pinguis) *quæ patulo lucet ficedula lumbo Cum tibi forte datur, si sapis adde piper*, Martialis. *Si sapit, & calida arescit ficedula, quæris Cur piper? vt melius sibibis, inde coquas* Baptista Fiera. Hirūdines vt ficedulę in cibo (similiter scilicet paratæ, non quòd ficedulæ etiam oculos iuuent) aciei visus medicamentum præbent, Dioscorides. Ficedulas implumes ac nullibi comminutas aut exenteratas, in folio vitis cum modico salis, fœniculi ac laridi inuolues: inuolutaq; cinere calido & carbonibus integes. Ante dimidium horæ coquentur. assas si voles, quaternas simul deuincies circa veru capite & pedibus: ne si transfixę fuerint, nil habeas quod comedas. Sunt qui in extrema coctura laridū his instillent, Platina. Ficedulas assabis, sed etsi elixentur cum pipere & saluia, non insuaues videbūtur, Idē. Apicius lib. 6. c. 5. describit ius pro coquendis & condiendis auibus diuersis, turdis ficedulis, &c. *vide* infra in Pauone *F.* de ficedulę coctura. Athenæus lib. 4. in opiparo quodam conuiuio porcum assum appositum scribit turdis & ficedulis fartum. qualis etiam Apicij porcus hortulanus est.

De apparatu & cōdimento earum.

H.

a. Ficedula antepenultima longa Martiali, *Cærea quæ patulo lucet ficedula lumbo.* Iuuenalis licentius corripuit Sat. 14. *Mergere ficedulas didicit nebulone parente.* Συκαλλίδες Epicharmus dixit lambda duplicato propter versum. cōmuniter melius scribitur simplici, Athenæus. Colidis, id est ficedula auis, Syluaticus: voce corrupta (vt apparet) à Græca sycalide. Κυπίδες ficedulæ sunt, & κύπιδια retia quibus capiuntur, Hesychius & Varinus.

Epitheta. ¶ Epitheta. Ἀγλααὶ συκαλλίδες, Epicharmus. est autem ἀγλαὸν splendidum, cum aliàs, tum pinguedine lucens: vnde Martialis, *Cærea quæ patulo lucet fic. lum.* ¶ Μελαγκόρυφοι, αἱ ἀπὸ τῆς χροιᾶς ... ἄνθρωποι. Μελαγκορύφους, μοιχούς, τοὺς γυναικώδεις ἀνθρώπους, Hesych & Varinus. videtur autem poeta aliquis melancoryphos, id est atricipites appellasse homines libidini & scortationibus deditos, quòd noctibus fortassis laruati, vel capita obuelati, aut facie alieno colore picti, ne facile possent agnosci, vagarentur. ¶ Turdetani & Ficedulenses nominantur in Captiuis Plauti.

Prouerbium. Gratæ auibus ficus sunt, sed plantare recusant. ¶ *c.* Prouerbium illud Græcis vsitatum, Σῦκα φίλ' ὄρνιθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι, id est, Gratæ auibus ficus sunt, sed plantare recusant a ficedulis auiculis præcipuè ductum videtur, quanquam & aliæ quædam aues, (vt dixi in *A.*) ficubus vescuntur. Eiusdem sensus est hoc apud Germanos iactatū, *Felis amat pisces, sed aquas intrare recusat.* Die katz hat die fisch lieb/sy wil aber nit ins wasser.

Κρητίς. ¶ *f.* *Et eodem iure natantes Mergere ficedulas didicit nebulone parente*, Iuuenalis Sat. 14. Κρητὶς, placenta ex farina & melle, in qua positæ erant aues ampelides aut ficedulæ assæ: quibus comesis placentā quoq; (crustam) iuri intritam edebant, Pollux. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, ficedulæ, turdi, &c. ante cœnam apposita sunt, Macrobius. Tiberius Cæsar Asellio Sabino H. S. ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ & turdi certamen induxerat, Suetonius. ¶ Augusto aues omnes ficedulæ sunt, (quia tum temporis plereq; pinguescunt vuis & ficubus,) apud Italos prouerbiali sensu dicitur, & ad varias sententias accommodatur.

¶ *h.* Emblema Alciati, sub lemmate *Paruam culinam duobus ganeonibus non sufficere.*

Emblema Alciati.

In tenui spes nulla lucri est: vnoq; residunt Arbusto gemine non bene ficedulæ.

DE FRINGILLA SIVE SPIZA, ET PHRYGILO.

FRINGILLA auis dicta est quòd frigore cantet & vigeat, Festus. Sunt qui frigillam scribant ex recentioribus, *n* litera omissa. sed melius videtur cum *n* scribi. nam Itali hodieq; in vulgari lingua sic scribunt. Quoniam verò de fringilla apud veteres Latinos aliud nihil legimus. & pauca admodum de spiza Græcorum, quam Gaza ex Aristotele fringillam interpretatur, (& dubium mihi est an fringilla nostra eadem quæ *spiza* Aristotelis sit, vt amplius dicam mox in mentione de fringillis diuersis) placuit ea seor-

ea seorsim conscribere, & subiungere quæ de fringilla hodie plerisque omnibus dicta, obseruauimus. Auienus ex Arato spinum, σπίνον, fringillam reddit inter signa tempestatis, hoc versu *Si matutino fringilla resultat ab ore*, vbi Aratus habet, Καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων. Acanthis veterum Græcorum, auis est quæ Gallis *serin* dicitur (Germanis Zinßle;) & recentioribus Græcis vulgo spinidia, Petrus Bellonius. *Vide plura de spinis* (vel spinijs, spinthijs, spinidijs Græcorum,) suprà in Acanthide *H.* Fieri quidem potest vt vna auis tum spinos tum spiza dicatur Græcis, per onomatopœiam scilicet a verbo σπίζω: præsertim Arato etiam scribente, Καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων quanquam verbum σπίζειν etiam extendere significat, vnde σπιθαμὴ dicta extensio digitorum, & aspis scutum rotundum, non extensum in longitudinem apud Eustathium *Spinus.* Σπίζαι dicuntur quælibet aues, Hesychius nimirum minores duntaxat. vt passeres apud Latinos, Σπίζα sanè Aristoteli speciem certam significat, pro qua Gaza fringillam reddit: Hæc, inquit Aristoteles, vermiculos petit æstate tepidis, hyeme frigidis locis degit, contra quam turtur. magnitudine est fringilla æqualis aui floro orospizæ, id est fringillæ montanæ non admodum dissimilis, magnitudine quoque, qua & spiziten ægithali, id est pari speciem refert. ¶ Spiza auicula est passeri similis, Hesychius & Varin. ¶ Σπιζίτης, εἶδος αἰγιθάλου (lego αἰγιθαλοῦ. Varinus etiam corruptius habet αἰγιαλοῦ) ὄρνεον, Hesychius. id est Spizites (Gaza fringillaginem vertit,) ægithali auis species est. De accipitre spizia, id est fringillario, dictum est inter Accipitres.

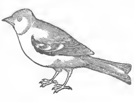
Spiza.

¶ Est & phrygilus seu phregilus auis, cuius in Auibus Aristophanes meminit. Si quis (inquit Chorus auium) fugitiuus & stigmatias è vobis est, attagâs apud nos vocabitur: sin Phryx barbarus non minus Spintharo phregilus (φρεγίλος. malim φρυγίλος vt infra etiam & sic magis fiet allusio ad Phrygem. & Suidas quoq, hoc loco φρυγίλος legit. Varinus in Sabazio phrygilos oxytonum legit, cum Scholiastes Aristophanis, è quo transcripsit, paroxytonum habeat,) auis apud nos erit, de genere Philemonis. nam Philemon etiam (inquit Suidas) tanquam Phryx & peregrinus notabatur. Καὶ φρυγίλῳ σαβαζίῳ. Idem poeta paulò pòst vbi Scholiastes iterum monet phrygilum auem esse, & Sabazium, id est Bacchum iocosè ita cognominari, quoniam Phrygum deus esset. Frigellus auis nominatur in versibus Salernitanis inter eas quæ in cibo laudantur. Arnoldus Villanouanus auem interpretatur quæ vuis vescatur, & inebrietur etiam. velocis volatus, sturno similis, sed melioris nutrimenti. circa vineas frequens, ineunte Nouembris præferenda.

Phrygilus seu phregilus.

Frigellus.

QVAE DE FRINGILLA RECENTIO-
res scripserunt.

A.

FRINGILLA Italicè *franguello* dicitur, vel *frangueglio*. Fringilla Græcis veteribus spiza dicta, hodie in Græcia *fringilaro* vocatur, Italis *fringuello* (*frenguelo*,) Gallis *pinson*, Petrus Bellonius. Audio autem *pinson* Gallicè dici hanc auem a pungendo, quòd rostro pungens etiam vulneret interdum. aliqui *guinson* appellant. Sabaudi *quinson* nec scio an eadem sit, quæ nisi, fallor, alicubi *frinson* dicitur. quidam *beree* interpretatur. Eberus & Peucerus Germanicè Finck / Rotfinck: nostri plerunq, Buchfinck vocitant. Tertium carduelis genus Vinche vulgò dicitur, Albertus. Anglicè *schaffinche*, (vel *finch*, vt alij,) *a sheld appel*, *a spink*, Turner. Eliota interpretatur *ruddocke*, *robin*, *redbrest*, quæ nomina Turnerus rubeculæ siue erithaco tribuit. Illyrijs *pinkawa* vel *pienkawa*. Polonis *slowick*.

B.

Vinchæ aui pectus omnino rubet instar flammæ, Albertus. colore obscuro & nigricante ruber, Eberus & Peucerus. Fringilla passerem magnitudine equat varijs coloribus, albo nempe, viridi & ruffo distincta est. maris pectus rubescit, fœminæ pallescit, (pallidius & dilutius est,) Turnerus. Fringilla toto corpore candida aliquando visa est.

Descriptio auis.

C.

Hyeme frequẽter apparẽt. Fringillas puto apud Latinos nomen accepisse, quòd in frigore plures conuolantes cernantur quàm æstate, Turnerus Anglus. In Heluetia nostra per hyemem recedunt, fœminæ præsertim. mares enim aliquando complures simul apparent sine vlla fœmina. Gregatim volant vt & reliqua carduelium genera, Albertus. ¶ De cibo earum dicam mox in mentione vinconum diuersorum. ¶ *Vbi & quomodo nidificẽt.* Nidulantur in summis fruticum ramis, aut arborum infimis, nidumq́ intus ex lana, forisq́; ex musco faciunt, Turnerus. Vtuntur ad nidum suum etiam aranearum filis. ¶ De cantu earum *vide* mox in *E.* ¶ *Visusquo modo ijs restauretur.* Cum visum caueis inclusæ amiserint, aucupes eis nescio quomodo herba beta mederi audio.

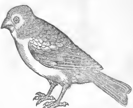
D. & E.

Fringillas non facile capi audio. quomodo capiantur leges supra in Carduele *E.* ex Alberto. ¶ *De ratione capiendarũ fringillarum.* Fringillæ (vt Rob. Stephanus Gallicè scripsit) hunc ferè in modum capiuntur. In loco plano, vbi fringillæ prætervolare solent, tres arbores resectæ eriguntur, parum inter se distantes (*en trepied*) hæ frondibus infra cinguntur instar attegiæ: per medium funis extenditur, perticæ alligatus, ab altera parte sustinetur furca, & è longinquo tenetur ab aliquo homine. Funi duæ aut tres fringillæ annexæ sunt. Virgulæ etiam visco illitæ per arbores disponuntur, & non procul inde duabus vel tribus caueis inclusæ fringillæ collocantur, quæ prætervolantes voce alliciant. Illectæ illæ dum curiosius fringillas à fune pendentes vel caueis inclusas inspiciunt, visco capiuntur. ¶ *De earum cantu.* Cantat mas primo vêre, Turnerus. Carduelesaues omnes canoræ sunt, sed præcipuè quæ per excellentiam sic vocantur, deinde spini, tertio fringillæ, postremo linariæ. Omnes caueolis inclusæ cornu suspensum rostro trahunt vt bibant, sed à potu temere delabi sinunt, Albert. Aucupes aliqui fringillas æstate tota loco obscuro includunt, aliũtq́; sub hyemem verò vel autumno, extrahunt canoras. canere autem incipiunt cum lucem reuisunt (alioqui id temporis mutæ sunt) vtunturq́; ita ad retia pro reliquis auibus illiciendis.

DE FRINGILLIS SEV VINCONIBVS DIVERSIS.

Fringilla Italica. AVCVPES nostri fringillam Italicam quandam nominant, nescio quid à communi nostra differentem. Vt carduelis nomen Albertus commune facit tribus aut quatuor auicularũ generibus, quæ omnes canoræ sunt, & carduorum alijsq́; seminibus vescũtur: ita & Germanicam vocem vinco (nostri Finck proferunt) de ijsdem ferè omnibus vsurpat. nam carduelem, quæ hoc nomen per excellentiam sibi vendicat, vinconem carduorum appellat, *Distelvinche.* Distelvinche, vt vulgò etiam hodie Germani. & *zaselam* nostram, id est spinum, qui minimus carduelium est, alias in vinconum genere numerat, (Genera, inquit, *Vinco carduorum.* vinconum apud nos sunt, aues *ceycos* [lego Zeißle] dictæ apud nos: & vinco cardui, &c.) aliàs simpliciter vinconem nominat, Germanicè *sichendulam* (nisi corrupta vox est à librarijs) per onomatopœiam. *Zeißle.* Rubeum verò vinconẽ à colore pectoris (Rotfinck) eum vocat, quem nos vinconem simpliciter, *Spinus.* aut vinconem fagorum. Omnia hæc genera, inquit, edunt semina spinarum albarum, & rosarũ, & herbarũ *Rotfinck.* & maxime semen papaueris & lappæ & huiusmodi. Iam cùm Aristoteles acanthophagas, id est carduorum seminibus victitantes aues, neque vermem neque animal vllum attingere scribat, *spizan* *Vinco fagorũ, vel rubeus vinco.* verò inter vermiuoras numeret, dubitari potest, an fringilla nostra Aristotelis spiza sit: quamobrem quę Græci de spiza prodiderunt, separatim suprà conscribere volui. Audiui tamen & fringillam vermiculis vesci. Auem cui caput atrum, pectus omnium maximè rubrum, lingua sine acumine, Gügger à nostris dictam, aliqui Germanicè Goldfinck & Lobfinck nominãt, alij Blutfinck: inferiores Germani quidam Goutfinck. Galli quidam chloridis auiculæ genus, quam nos supra *citrinellam, quenson verdier* nominant, vt audio, id est fringillam viridem.

DE FRINGILLA MONTANA.

MONTIFRINGILLA, ὀρόσπιζος, nomen accepit à montibus in quibus degit, fringillæ similis & magnitudine proxima, sed collum habet cæruleum. in mõtibus degit, vesciturq́; vermiculis, Aristot.

stot. Fringillæ, id est veterum Græcorum spizæ, a recentioribus Græcis fringillari vocantur & similiter orospizæ, id est fringillæ montanæ, quæ Gallis vulgo dicuntur *montans* vel *pinsons d' Ardaine*, Petrus Bellonius. Montifringilla (inquit Turnerus) Anglis appellatur *a bramling* Germanice ein Rowert (vel Schneefinck / Winterfinck / id est fringilla hybeina aut niualis, Eberus & Peucerus) hæc auis fringillæ magnitudine & corporis figura similis est sed mas in collo plumas habet cęruleas, quas nõ æquè promptè in fœmina deprehendas Rostrum luteũ est, & alæ varijs coloribus, albo, nigro & luteo distinguuntur, vt auriuittis (sic vocat carduelem vulgo dictam) Vox illi insuauis & stridula. Nostri eandem aut proximam auem vocant Waldfinck / i. fringillam montanam & Thannfinck / id est fringillam abietum, cuius figura est quam damus alæ ei duabus transuersis lineis ex rufto flauescentibus distinguuntur media linea nigra interiecta. sunt & lineę duæ angustiores albæ, sub luteis statim Magnitudine fringillam excedit color in capite, dorso & cauda nigrior quam fringillæ supina pars albicat. pectus cum gutture nonnihil ruboris habet, &c. ¶ Itali quidam etiam *coccothrausten* nostrum *franguel montagno*, id est fringillam montanam vocitant. vel, vt alij proferunt *frenguelo montanino*. vt ex eisdem nonnulli auem cui caput atrum, pectus omnium maximè rubrum, linguæ acumen nullum.

Coccothrauste à quibusdam fringilla montana dicitur.

DE FVLICA VETERVM.

A.

FVLICA, quæ & fulix dicitur, marina vel stagnensis auis est, vt Grammatici quidam scribunt, paulò supra magnitudinem columbæ. dicta à furuo, id est nigro. *Chasida* Hebraicam voceto aliqui fulicam interpretantur. *vide in Ciconia.* Cepphum Theodorus Gaza Latinè fulicam reddidit. sed quoniam an rectè id ab eo factum sit, non satis mihi constat, & quæ hodie fulica à plerisque populis, qui Latinæ linguæ vestigia retinuerunt appellatur, nihil cum laris aut cepphis commune habere videtur, priuatim de singulis quæ apud authores obseruata mihi sunt, tradere volui. Larius lacus est Galliæ cisalpinæ vicinus alpibus, a fulicarum quæ ibi sunt multitudine appellatus. Græci enim *láron* fulicam vocant, Perottus. *Schachaph* Hebraicam vocem Deuter 14. Septuaginta *láron* interpretantur, Hieronymus fulicam. *Vide* in Bubone *A.* Ego larum & cepphum aues congeneres esse puto, & cepphum lari speciem esse. *vide* supra in Ceppho. Phalaris auis, vt scribit Kiranidæ interpres, quæ dicitur alba frons. nam tota nigra est, & frontem solum albam habet. inuenitur autem in fluminibus & stagnis. Aggregator folegam interpretatur, id est fulicam. Sed plura de phalaride scripsi supra inter Mergorum genera post anates. Vergilius fulicas appellat aues, quas Aratus æthyias, Ioach. Perionius. sed nos æthyias omnino mergos esse suo loco docuimus. Gaza in libro Aristotelis de communi animalium gressu pro Græco ἐρωδιοὶ vertit, fulicæ vel potius ardeolæ, quasi dubitans vtro modo rectius verteret Ἐρωδιὸν fulicam transfert Augustinus. & Lycophronis interpres larum esse scribit: Ambrosius etiam sturnum, quem tamen Græci non erodion, sed *psára* dicunt, Cælius. Nos erodiòn ardeam esse sine dubitatione asserimus Diomedeas aues fulicarum similes esse Plinius tradit, & secutus illum Solinus. ego fulicas illos pro erodiis ex Græco aliquo scriptore vertisse suspicor, vt supra in Diomedeis dixi. Sunt etiam qui phenen, id est ossifragam pro fulica accipiant imperitissimè, (*vide* supra in Ossifraga.) quos etiam Albertus reprehendit. Denique interpretes Galeni Euporiston tertio, ducentesimi octuagesimi secundi, pro νῆσσα hoc est anate, fulicam vertit.

Nomina. Fulix. Cepphus. Larus. Phalaris Erodius.

B.

Fulicæ sunt aues aquaticæ, anatibus paulò minores, sed corporis forma consimiles, Seruius. Sic & Albertus, Fulica est qui mergus niger vocatur, anate minor. Auis est nigra, aquatica, vulgò nota, paulò supra magnitudinem columbæ, Perottus. Fulicæ leues & paruæ, vt Textor citat, a poetis quibusdam cognominantur. A furuo, id est nigro, dicitur fulica, Perottus *Cana fulix*, Vergilius. ¶ Fulicarum generi natura (in capite) cirros dedit, Plinius. sed hoc fortè de ardeis potius intelligendum est videtur enim Plinius (vt in *A.* ostendi) pro erodiis Græcorum quandoque fulicas transtulisse Plinius vbi ex authoritate Iubæ Diomedeas aues fulicis similes albas esse tradit, videtur fulicas omnes albas facere. nam non de eo quod rarius, sed frequentius accidit, in genere loquuntur classici scriptores, Turnerus.

Descriptio.

C.

Palustres fulicæ, Ouidius octauo Metamorphoseos. Vergilius marinas fulicas dixit ad discretionem fluuialium, Seruius. Nidulantur & lari & fulicæ in eisdem locis, in excelsis nempe petris & marinis rupibus, Turnerus.

Vbi versentur & nidulentur.

E

Fulicæ matutino clangore tempestatis signa sunt, Plinius *Cana fulix itidem fugiens è gurgite Ponti, Nunciat horribiles clamans instare procellas*, Cicero primo de diuinat. Marinæ In sicco ludunt fulicę, Vergilius secũdo Georgicorum inter signa tempestatis Follatæ siue follegæ & anates tam syluestres quam domesticæ, quatientes alas, aquam significant. submergentes verò se & alas quatientes, ventum præ se ferunt, Obscurus.

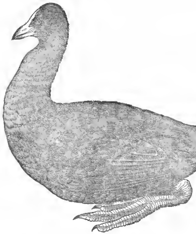
Prognostica tempestatis ex fulicis

G.

Remedia ex usu eius. Ad araneorum morsus Renes leporis & fulicæ eius bestiæ, qui ab araneis laborat si crudos degluttiat, sanabitur. morsis etiam cocti dentur, Sextus. Aiunt quidam cor crudæ æthyiæ (fulicæ vertit Crassus) ad comitialem prodesse, Aretæus.

¶ *H. a.* Epitheta. Leues, Marinæ, Palustres, Paruæ, Vagæ, apud Textor. *Cana fulix*, Verg.

DE FVLICA RECENTIORVM.

A.

Nomina vulgaria fulicæ apud varias nationes. FVLICA quæ hodie apud Italos, Gallos & alios quosdam hoc nomen habet, etsi à nonnullis corruptum, siue eadem est quæ veterum fulica, vt ego existimo: siue diuersa, vt quidam suspicantur, separatim hîc nobis describetur. A Græcis hodie λόφα per metathesin dicitur. Italis *folega*, vnde etiam indocti quidam, Aggregator & alij, in Latinis libris folega, follega & follata scribunt. Arnoldus Villanouanus fulsa vel fulca. Sed audio duas esse aues apud Italos *folega* nomine, minorem de qua hîc agimus: & maiorem, quæ in arboribus nidificet ac pisces tantos ferè deuoret quanta ipsa est: quam ego phalacrocoracem vel coruum aquaticum Aristotelis esse conijcio. ¶ Galli nominant *foulque*, (Monspessuli hoc nomine marinas tantùm quasdam aues vocari audio diuersas à nostris) alij *foucque* aut *foulcre*. Parisijs etiam diabolum à colore nigro. alij *poulle d'eau*, id est pullum aquaticum, vt Itali etiam circa Verbanum lacum *polon* vel *pullon*, & rursus Galli quidam *gelinette*, quod nomen alij attagenæ nostræ tribuunt, vt hæc melius cum additione dicatur *gelinette d'eau*. Bellonius Gallus fulicam Italis dictam, gallinam aquaticam esse ait, totam nigram. alij *tudelle* vel *tundarde*. Neocomi *belleque*. ¶ Heluetij ein Böllhinen/ vel Belchinen. circa lacum Acronium ein Belch: quæ nomina facta videntur, vel ab Italicis *folega*, *pullon* vel Gallicis, *poulle d'eau*, *belleque* alij Florn/ circa Francfordiam ad Mœnum. alij a macula alba frontis quæ rasum sacerdotis verticem refert, Pfaff: Sueui Bleß/ Blessing. Georgius Agricola interpretatur Wasserhun/ id est gallinam aquaticam, quòd corporis magnitudine ad gallinam accedat, vnde & Rorhenne alicubi appellatur, id est gallina harundinum. Albert Magno pullus aquæ. In capitibus quarundam auium (inquit) est substantia dura, media inter carnem & cartilaginem, vt in capite galli & gallinæ. in capite etiam pulli aquatici auis nigræ, tale quiddam est album, quod non erigitur, sed super verticem

uicem capitis eius iacet instar galeæ albæ Et alibi, Anas maior est pullo aquatico Sunt qui fulicam Germanice reddant Hagelganß, id est anserem grandinis, nescio qua ratione alij Taucher, id est mergum, nimis communi vocabulo. alij Schwartztaucher / id est mergum nigrum Fulica est qui mergus niger vocatur, anate minor, Albert. lib 23 in Aquila. Et rursus in Fulica, Est (inquit) de genere mergorum, in mari & circa stagna degens, nec vagatur per diuersa volitans, sed in loco generationis suæ manet cadaueribus vescitur, & tempestate gaudere videtur Tunc enim in profundum maris natat & ludit nidificat in petris quas aqua circumfluit vbi & ciborum thesauros recondit, vnde etiam extraneis auibus liberaliter impartitur, Albert & partim Physiologus Fulica stagnis gaudet, esca & pace contenta, nec locum in quo hæc suppetant, deserit, Physiologus Ego Albertum mergi nigri & fulicæ nomine non fulicam nostram de qua scribimus, sed latum nigrum accipere arbitror, de quo suo loco agetur. Rursus fulicam nostram Rostochij vocant Zapp Hollandi ein Meercoot. lacum illi sua lingua meer / id est mare appellant Sed dubito an hæc sit fulica maior potius, vel phalacrocorax. nam a Frisijs genus fulicę maius & marinum, audio nominari Marcol. has ferunt coruorum instar exosas esse, quòd cadaueribus pascantur inter arundines parere nidum ab accolis perforari, oua eximi vno tantum relicto in absentia matris illam reuersam oua per foramen decidisse suspicari & alia parere, iisq; rursus ademptis alia, donec effœta tandem exhauriatur, emoriaturq;, nisi maturè oua quę pepererit in nido ei re' nquantur alij oua eius nido eximi aiunt vno tantum relicto, secus enim non redire eam De aue simili nostræ fulicæ quæ Anglis dicitur *a coote*, mox priuatim mentio fiet Eliota Anglus phalacrocoracem interpretatur *a Water crowe*, (id est cornicem aquaticam,) vel *a coote* per coniecturam Sunt qui fulicam interpretentur Germanorum *kyuttam* (Gyfitz / vanellum) quæ cùm nec marina sit nec aquatica, fulica esse nequit. Non desunt qui fulicam (gallinam illam nigram aquaticam, alba in fronte macula esse volunt. sed isti Vergilij & Aristotelis autoritate facile erroris conuincuntur quorum ille auem facit marinam, hic lib. 8. hist. anim. apud mare viuere testatur. Quare quum palustris illa gallina neq; auis sit marina, neq; apud mare victũ petat, sed in stagnis, paludibus & recentibus aquis perpetuo degat, nec Vergilij fulica, nec Aristotelis *cépphos* esse poterit, Turnerus. Atqui an Gaza pro *cepphe* rectè fulicam verterit, non constat. & fulicam duplicem esse nihil fortassis prohibet, aliam marinam, aliam dulcium aquarum, vt & larus apud Græcos Certum est eam quæ fulica hodie ab Italis dicitur, in aquis dulcibus agere. Fulica (inquit Niphus Italus, est auis stagnensis vel lacustris, paulò supra magnitudinem columbæ, à furuo, id est nigro colore Seruius quoq; fulicas aliquas fluuiales esse testatur. & Vergilium æthyias ex Arato fulicas transtulisse obseruatum est. ¶ Fulica nostra Illyrijs, vt audio *lyska* dicitur etsi quidam phalacrocoracem interpretentur, vel coruum aquaticum Polonis *kacza* vel *dzska*. ¶ Obscuri quidam authores fulicas cum Diomedeis auibus confundunt.

De fulicibus marinis quæ apud Frisios sunt.

B.

Fulica nostra, quam dum hæc consignarem manibus tractaui, magnitudine est gallinæ. colore nigro per totũ corpus, in collo quidem & capite atro, id est nigerrimo rostrum ex albo subrubescit synciput glabrum est, figura ouali, alba pellicula intectum, caluitij specie Ventris plumæ molles & confertæ sunt, colore cinereo. alarum superior ambitus per angustam lineam albicat. Digitis pedum membranæ nigræ latæ adhærent, non (vt in reliquo ferè palmipedum genere, continuæ, sed diuulsæ, vt in colymbis magnis ac paruis: sed hoc peculiare habent, quod secantur vtrinq;, aut saltem ab altera parte iuxta digitorum articulos, præsertim in medio. internodia membranarum semicirculos fere cõstituunt. Color pedum pullus, supra genu verò vbi desinunt plumæ, pars femoris in ambitu ex viridi flauescit. Collum oblongum, cauda breuissima. *Reliqua leges in A.*

Descriptio fulicæ nostræ.

C.

Fulicæ (maiores puto & marinæ tantum, quæ fortè phalacrocoraces fuerint) demordent arundines, donec paululum adhuc extent supra aquas, & super stipitibus nidos construunt, vt audio.

F.

Anates & fulcæ (fulicæ) magis per autumnum conueniunt. sed corporibus temperatis nunquam expedit anatibus aut fulcis vti, Arnold Villanou. Fulicæ nostræ nescio quid graue & palustre olent plerunq; quamobrem à peritioribus elixantur primo in olla aperta, vt odoris virus exhalet, deinde assantur condiunturq;.

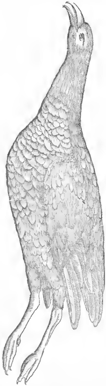
De edendis fulicis.

DE SIMILIBVS FVLICÆ NOSTRÆ AVIBVS, PRImum Cotta Anglorum, deinde Rallo Italorum, cuius hæc icon est.

FVLICAS nostras in Anglia nullas esse audio sed similem eis forma & colore auem quæ vulgò *cotte* vel *kut* appelletur, in fluuijs & stagnis reperiri, magnitudine paulò minorem cuius rostrum tuberculo quodam rubeo insigniatur, crura etiã rubeant, nulla syncipitis macula hanc negant diutius posse volare, quàm pedis cauo hausta (priusquã volet) aqua retineatur vrinando ad aquę fundum vsq; alga, limo, gramine, paruisq; cochleis se nutrit, piscibus abstinet Cæterum auis quam Hollandi nominant ein Meercoot phalacrocorax vel fulica maior videtur. *Vide supra in Fulica recentiorum A.*

¶ Misit ad me nuper Georg. Fabricius pictam auem fulicæ nostræ persimilem, vndiquaq; nigram, nisi quod infra oculos vtrinq; alba macula rotunda apparet, caluitium in syncipite nullum, rostrum quoque & crura nigra sunt: cùm illud in nostra albicet, hæc fusca sint. Apud Misenos nimium communi nomine ein Wasserhun, id est gallina aquatilis appellatur.

DE RALLO ITALORVM.

RALLVS magis aquatica est auis quàm terrestris, ac Mæstris, (turre Venetijs non multum distante) magnis capitur expensis, falconum scilicet, accipitrumve, ac famulorum cateruæ, qui venaticorum ca-

rum canum vice, cothurnis induti per aquas illas modo hac, modo illac errantes, volucres illas quibusdam fustibus exturbent, nonnullos frutices, & arbusculas quas incolunt, concutientes, quò ita postmodum præda sint falconum insidijs. Celeberrima quidem est hæc auis inter proceres illius ciuitatis. verum, iudicio meo, multò, & turdo, & coturnice gustu inferior, Aloisius Mundella archiater Brixiensis in suis ad me literis, à quo iconem quoque accepi. Differt hæc a nostra fulica quòd in alis & circa oculos plus albi coloris habet, rostrum nigrum, crura subuiridia, membranas inter digitos non ita dissectas, caluitium nullum, quantũ ex pictura assequor. Hęc forte ortygomen a est Bellonij. *Vide supra pagina 346. linea 54.*

De avibvs, qvarvm nominvm initialis
litera est G.

DE GALBVLA VEL GALGVLO.

De Galbula galguloue aue, (vnam enim vtroq; nomine appellari arbitror, vt postea docebo,) quoniam recentiores non parum dissentiunt. primum quæ apud veteres tradita inuenio. seorsim conscribam. ¶ Auis icterus vocatur à colore, quæ si spectetur, sanari id malũ tradunt, & auem mori. hanc puto Latinè vocari galgulum, Plin. Et alibi cum pici meminisset illius, qui in surculo arboris nidum suspendit cyathi modo subdit: Galgulos quidem ipsos dependẽtes pedibus somnum capere confirmant, quia tutiores ita se sperant, (nos alias etiam aues, caueis inclusas hoc facere vidimus, vt thraupides, non tamen perpetuo:) vnde apparet galgulum Plinij aliam esse auem quàm genus illud pici quod nidum suspendit, cum recentiores quidam confundant. *Galbula decipitur calamis & retibus ales, Turget adhuc viridi cum rudis oua mero,* Martial. lib. 13. Idem separatim eodem libro de ficedula scribit, vnde erroris conuincuntur illi qui galbulam cum ficedula confundunt.

Icterus an galgulus sit.

¶ Gaza ex Aristot. aliàs *celeòn*, galgulum vertit, de quo supra scripsi in Auium nominibus quę à C. incipiunt. videtur autem gallinaginis aquaticę genus. aliàs κολιὸν, quem omnino picum viridem vulgò dictum existimo, de quo inter picos agemus. Sed nominum similitudo illum, vt conijcio, decepit.

Celeos.

¶ Sunt qui oriolum auem vt barbari nominant, id est *videuallum* Germanorum, galgulum esse putent. sed videuallus pici genus est, nidos à surculis arborum suspendens, quod Plinius, vt paulò antè scripsi, à galgulo separat. ¶ Galgulum quidam à galbula differre putant, vt galbula vel galbulus sit ictetus, Eberus & Peucerus. Ego sane differre non puto nam quæ vulgo *regalbulus* hodie Italis dicitur, quod nomen à galbula factum est, galguli etiam siue icteri colorem pallidum & luridum refert. Plinius enim luridum hanc alitem vocat. Icterias gemma (inquit) alin lurido similis, ideo existimatur salubris contra regios morbos. facit autem huius gemmæ genera quatuor. Luridum Grammatici interpretantur quod supra modum pallidum est, quasi loridum & loro percussum. *Lurida præterea fiunt, quæcunq; tuentur Arquati,* Lucretius libro 4. Sunt qui icterum morbum non ab aue ictero nominatum velint, (quam aliqui charadrium interpretantur, mihi quidem non placet. *vide supra in Charadrio A*) sed a quadrupedibus feris quas Græci ictidas (Latini viuerras vel martes, vt interpres addit) appellant, Aretæus. Ἴκτερος à multis oxytonum scribi reperio, sed Oppiani codex noster in Ixeuticis proparoxytonum facit. Icterus (inquit) auis quædam à colore nominatur, quam si quis huius nominis morbo detentus inspexerit, mox integrè a morbo liberabitur.

Videuallus.

An galbula a galgulo differat.

¶ Charadrium galbulam aliqui Germanicè interpretantur Gelbling / quo nomine auem coloris ferè lutei de genere passerum, spermologum, (ein Emmeritz /) aut similem appellari puto, vt illam quæ Gaulammer / dicitur alibi. Geor. Agricola Hemmerling appellat, & galgulum interpretatur. Quidam nuper auem, quam mihi loxian appellare placuit, veterum galgulum esse conijciebat.

Charadrius.

¶ Ego omnino galgulum galbulam ve nullam ex hactenus dictis auibus, sed peregrinam Germaniæ auem esse dixerim, quæ Italicè circa Bergomum *galber* (galberius, authore Calepino,) vocatur. Venetijs etiam *becquefigo* à quibusdam, sed impropriè, vt & oriolus auis pici genus, (cui similis est:) cum ficedula tantum luscinıæ similis propriè sic appelletur. (sed quidam etiam Latinè, vt dixi, galbulam cum ficedula confundunt & Græcos hodie Galbulam συκοφάγον nominare audio. nam ficubus etiam vescitur, non vermibus tantum & muscis) alibi *rigey* & *reigalbulo*, vel *reigalbero*, vt circa Bononiã, alibi *galbedro* circa Ferrariã *galbedro* vel *melesiozallo* Galbula quam Bononiæ vidi circa initium Augusti mensis, magnitudine erat turturis ferè, aut turdi & forma simili, colore partim luteo per dorsum, partim luteo cum viridi mixto constabat, præsertim circa caudæ initium. alæ superius nonnihil obscuræ, inferius fuscæ & nigricantes pedes fusci idem color in collo prono, & pectore, venter albicans lineis per medium nigris distinguebatur pennæ sub alis minores, luteæ maiores inferioresq; fuscæ erant cauda quatuor aut quinq; digitos longa. Hanc fœminam fuisse puto. vidi enim postea alias colore elegantiore magisque luteo, qui mari conuenit. Rursus alias cum viderem galbulum, videbatur mihi oriolo pico similis, sed minus flauus, & colore potius mixto ex viridi, fusco flauoq; constare. Niphus Italus galgulum apud Aristotelem ex interpretatione Gazæ, à rusticis vulgò *grallum* vocari docet. sed alibi meropem quoq;

Galgulus peregrina Germaniæ auis.

Descriptio galbulæ.

Galgulus Græcè chlorion. gtallum vocari scribit. ¶ Cæterum de Græco apud veteres galguli nomine non satis mihi constat. coniicio tamen chlorionem esse, cum & color & turturis magnitudo conueniant. Sit ne aliqua naturæ affinitas inter galgulum & oriolum picum, ac forte etiam meropem vt coniicio, considerandum alijs relinquo.

¶ Auium quædam trimestres sunt (id est tres menses tantum nobiscum manent) vt turtures, & quæ cum fœtum eduxêre abeunt, vt galguli, Plinius. ¶ Galgulum (χλωρὸν) crex impugnat nocet enim tum ipsi tum pullis, Aristoteles.

¶ C. Iulij Cæsaris futura cædes euidentibus prodigijs denunciata est. Pridie Martias idus auem regaliolum cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, volucres varij generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt, Sueto. Regaliolus auis est, quam Plinius scribit appellari *regem auium* in Italia. alij putant galgulum, quæ auis Græcè dicitur ἴκτερος à colore, Calepinus. ego apud Suetonium pro regulo potius acceperim, vt in Cæsarem ac regem auis etiam regiæ omen magis conueniat. & forte regalioli nomen vulgus fecit, ceu diminutiuum à regulo, quod rursus à rege diminutiuum est. auicula enim omnium minima tale nomen meretur. Qui galbulum putant, coniecturam fecêre nimirum a vulgari hodie apud Italos nomine, quo hanc auem hodie aliqui *regalbulo* vocant Gerardus Cremonensis quidem in Kiranide pro charadrio transfert regulum. auem enim regiam charadrium esse Kiranides scribit, nimirum quod à regibus ad huius morbi curationem requireretur. Sed certè galgulus non est charadrius Aristotelis. *vide* in Charadrio *A*.

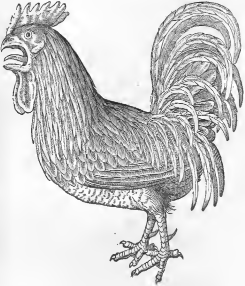
¶ Frisij auiculam fringilla minorem, pectore luteo, cauda oblonga, iuxta aquas degentem sua *Gelfincke Frisiorum.* lingua nominant Gelfincke / hoc est fringillam luteam. hanc Christo oculos in cruce eruisse nugantur aniculæ.

DE GALLO GALLINACEO, ET IIS OMNIbus, quæ ad Gallinaceum genus in genere pertinent, quorum aliqua interdum sub gallinæ nomine apud authores proferuntur.

A.

GALLVM simpliciter & cum adiunctione gallum gallinaceum, & gallinaceum quoque simpliciter pro eadem aue apud veteres & probatos authores legimus, Plautum, Varronem, Ciceronem, Plinium, Lampridium, alios. Plinius etiam gallinaceum genus dixit, pro gallis, gallinis, earumq; pullis, cùm ait: Seminarium munitum sit ad incursum gallinacei generis. Gallinaceos vocant totum hoc genus auium, quod de gallinario deuolat, Gybertus Longolius. sed nos gallinarum quam gallinaceorum nomen frequentius ab authoribus pro genere toto vsurpari animaduertimus: vt cùm dicunt gallinarum multa esse genera, villaticas, Tanagræas, Rhodias, Africanas, &c. nimirum quod in hoc genere fœminæ semper plures propter partum alantur, mares perpauci, quòd vnus fœminis multis sufficiat. *Gallinaceorũ nomẽ vt & gallinarũ pro toto genere aliquando sumitur.* Gallum gallinaceum Albertus & alij linguæ Latinæ imperitiores, capum hoc est gallum castratum interpretantur: Isidorus etiam gallum simpliciter. nam gallos (inquit) veteres castratos vocabant. Ad quod alludit etiam Martialis, gallum à castratione scribens propriè gallum vocatum iri. sed is iocatur. Constat sanè idoneos scriptores omnes, galli & gallinacei nominibus siue iunctim siue seorsim, de gallis maribus, id est non castratis vsurpasse. Gallinæ trium sunt generum, villaticæ, & rusticæ, & Africanæ. e queis tribus generibus proprio nomine vocantur fœminæ, quæ sunt villaticæ, gallinæ, mares galli. capi semimares, quòd sunt castrati, Varro & Columella. Et alibi Varro, Canterij appellantur in equis, quod semine carent. in suibus maiales, in gallis gallinaceis capi. *Gallinarũ tria genera. Capi galli castrati.*

Nomina. ¶ *Barbur*, ברבור, 3. Regum 4 Dauid Kimhi ex magistrorum sententia ait esse aues quæ afferantur ex Barbaria, R. Salomon gallos pingues, Kimhi addit castratos, Iosephus volatilia venit, Hieronymus auium altilium, Septuaginta ἐκλεκτῶν, (quasi legerint *barur*, id est electus.) Chaldæus auem saginatam vel altilem. *Gaber* vel *geber*, גבר, Esaiæ vigesimo secundo, (Ecce Dominus asportarit te facier, sicut asportatur gallus gallinaceus, interprete Hieronymo.) Septuaginta & plerique Hebræorum virum interpretati sunt, (quidam תרנגולא, *tarnegula*, id est gallinaceum, teste Dauid Kimhi in Commentarijs,) Chaldæus *gabera*, גברא, id est virum. *Sarsir*, זרזיר, Prouerbiorum 30. variè exponunt, Hieronymus gallum. *vide in Aquila A.* Quis posuit in renibus sapientiam, aut quis dedit cordi (vt Munsterus vertit Iob trigesimo octauo. Hebraice legitur שכוי, *sekui*) intelligentiam? Sunt (inquit Munsterus) apud Hebræos, qui vocem *sekui tarnegul* (תרנגול, vocem Chaldaicam esse coniicio, cuius vltima syllaba Germanicę galli nomenclaturæ congruit) id est gallum interpretantur. Dauid Kimhi, Abraham Esre, Chaldaicum Thargum vtrunque, R Symeon *ben Lakis* in Talmud, & R. Moses

Moses in Commentarijs in Iob gallum reddunt. Hieronymus itidem. Septuaginta ποικιλτικήν. Eruditus quidam apud nos mauult cum R. Leui animæ potentiam imaginatiuam intelligere. Munsterus in Lexico trilingui pro gallo scribit etiam סכוי, *sikui*: & pro gallina סכויא, *sakuia*. & rursus pro gallo *nergal*, נרגל. & *habur*, חבור. quarum vocum prior ad *tarnegul* accedit, posterior ad *gaber*. Gallum hodie Saracenus *dic* appellari quidam literis prodidit. Auicennæ caput 296. libro secundo inscribitur *Gnaztudiuch*, interpres Latinus vertit de gallinis & gallo. *Gigez*, gallina vel gallus, Syluaticus. *Adicasugeg*, (*Aduzaruzegi*, Vetus Glossographus Auicennæ) gallus vel gallina, Idem. *Furogi* vel *furogigi*, gallus, Idem.

¶ Gallus apud veteres Græcos ἀλέκτωρ vel ἀλεκτρυὼν dicebatur: & hodie etiamnum ἀλέκτωρ vel ἀλεκτόρας. Italicè *gallo*. Gallicè *vn coq, gau, geau, gal, coq*. Hispanicè *gallo*. Germanice, Han / Hauss-han / Gul / Güggel. Nam vocabulum Hun etsi pro gallina ferè vsurpatur, tamen communius est ad omne gallinaceum genus. Anglicè *cok*. Illyricè *kokot*.

DE GALLIS siue Gallinis quæ à regionibus & locis denominantur, nec aliter à villaticis communibus differunt quam magnitudine, aut etiam pugnacitate.

HADRIANÆ gallinæ (Ἀδριανικαὶ), nimirum a regione, non vt Niphus suspicatur, quòd forte

De Hadrianis & pumilis gallinis.

ab Adriano Imperatore obseruatę sint vixit enim Adrianus multò post Aristotelis tempora) paruo quidem sunt corpore, sed quotidie pariunt. ferociunt tamen, & pullos sæpe interimunt. color his varius, Aristoteles. Et alibi, Multa admodum pariunt. fit enim propter corporis exiguitatem, vt alimentum ad partionem sumptitetur. Hadrianis laus maxima (circa fœcunditatem,) Plinius. Adrianas siue Adriaticas gallinas (τὰς Ἀδριανικὰς ὄρνιθας) Athenienses alere student, quanquam nostris inutiliores, vtpote multo minores. Adriatici verò contra nostras accersunt, Chrysippus apud Athenæum libro septimo. Gallinæ quædam Adriani regis vocantur, quæ apud nos dicuntur gallinæ magnæ, & sunt magni & oblongi corporis. abundant apud Selandos & Hollandos, & vbiq; in Germania inferiore. Pariunt quotidie, minimè benignæ in pullos suos, quos sæpe interficiunt. Colores earum sunt diuersi, sed apud nos frequentius sunt albæ, aliæ aliorum colorum. Pulli earum diu iacent sine pennis, Albertus. sed hæ forsitan Medicæ potius vel Patauinæ gallinæ fuerint. Gallinæ Adrianæ non magno & oblongo corpore sunt, vt somniauit Albertus, sed contrà vt Aristoteles & Ephesius tradiderunt, Niphus. Gybert. Longolius Germanicè interpretatur Leyhennen/ Variæ sunt (inquit) rostro candidiusculo. pulli earum columbarum pipiones colore referunt. Ab Adriaticis mercatoribus primum in Græciam aduectæ videntur, & inde nomen tulisse. Quòd autem ferocire Aristoteles eas scribit, factum esse puto ob patriæ mutationem, cum in calidiores regiones deuectæ & feruentioris ingenij redditæ sunt, Hæc ille. Varro Africanas, quas non alias esse constat quàm Hadrianas, varias & grandes facit, Turnerus. Ego Africanas ab Adrianis multum differre puto, cum Numidicis verò easdem esse. Hispanus quidam amicus noster gallinam Adrianam, Hispanicè gallina *enana* nominat. nimirum quod corpore nana & pumila sit, quale genus in Heluetia apud nos audio nominari Schotthannen/ alibi Erdhennle/ alibi Dåschünle. Sed Gyb. Longolius gallinas pumilas Germanicè vocat Kriel. Vulgares sunt (inquit) & passim extant. per terram reptant claudicando potius quam incedendo. Licebit autem gallinaceos huius generis pumiliones, gallinas pumilas cum Columella nominare. sunt enim in omni animantium genere nani, vt dixit Theophrastus. Pumiliones, alias pumilas, aues, nisi quem humilitas earum delectat, nec propter fœcunditatem, nec propter alium reditum nimium probo, Columel. Est & pumilionum genus non sterile in ijs, quod non in alio genere alitum, sed quibus certa fœcunditas rara & incubatio ouis noxia, Plinius.

Medicæ vel Patauinæ gallinæ.

Africanæ gallinæ.

Galli Tanagrici. Lydæ gallinæ.

¶ Apud TANAGRÆOS duo genera gallorum sunt. hi machimi, (id est pugnaces, vel preliares, vt Hermolaus) vocantur, alij cossyphi. Cossyphi magnitudine LYDAS gallinas æquant, colore similes coruis (coracino. hinc cossyphi nimirum dicti quòd merularum instar atri coloris sint:) barbam & cristam habent instar anemones, (calcaria & apex anemonæ floris macula modo rubent, Hermol.) Candida item signa exigua in rostro supremo & caudæ extremitate, Pausanias in Bœoticis interprete Lœschero. Ad pugillatum atq; prælia, Greci è Bœotia Tanagricas, item RHODIAS, (vt Athenæus, Columella, Martial. nec minus CHALCIDICAS & MEDICAS probauere quidam ALEXANDRINAS in Ægypto, Hermolaus. Tanagrici, Medici & Chalcidici, sine dubio sunt pulchri, & ad prælian dum inter se maximè idonei, sed ad partus sunt steriliores, Varro. Tangarici plerunque Rhodijs & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis distant, sicut & Chalcidici, Columella: cum paulò antè dixisset Rhodij generis aut Medici propter grauitatem neque gallos nimis salaces, nec fœcundas esse gallinas. Et rursus, Deliaci (scriptores) quoniam procera corpora & animos ad prælia pertinaceis requirebant, præcipuè Tanagricum genus & Rhodium probabant, nec minus Chalcidicum & Medicum, quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur. Ex gallinaceis quidam ad bella tantum & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum ac Tanagram. Secundus est honos, habitus Melicis ac Chalcidicis, vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana purpura, Plinius. Κολοιφρὺξ (Varinus habet κολοιβρὺξ per β.) gallus Tanagręus, & mons Bœotiæ, Hesychius. Κολεκβύων, ἀπὸ τῶν κολεῶν ἀλεκτρυόνας μεγάλας γέγονεν, Idem. Κολεκβυῶν, γένος τι Περσικὸν ἐπιλεβοις, ὅμοιόν ἐστι, Suidas. Sed videntur in hisce Græcis quędã corrupta, Ταναγραῖοι ἀλεκτορίσκοι, id est Tanagræi gallinacei, pugnaces & animosi (θυμικοί) sunt instar hominum, Suidas: qui & hæc Babrij verba citat, Ἀλεκτορίσκων ἦν μάχη Ταναγραίων, οἷς φασιν εἶναι θυμὸν ὥσπερ ἀνθρώποις: & hoc prouerbium, Ἀλεκτρυόνα χαὶ ἀθλητὴν Ταναγραῖον. celebrantur autem (inquit) tanquam generosi. *Vide infra inter prouerbia.* Χαλκιδικός, genus gallinacei, Hesych. & Varin. Rhodiæ aues fœtus suos nõ commode nutriunt, Columel. ¶ Antiqui vt Thetin *Thelin* dicebant, sic Medicam Melicam vocabant. Hæ primò dicebantur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ, quęq; ex his generatæ postea propter similitudinem. Var & Festus. Turner. Gallum Medicum interpretatur Anglicè *a bancock*, vel *a cock of kynde*. Medicæ, generi villatico adscribuntur, propter magnitudinem in Italiam translatæ. cuiusmodi Patauinæ modo sunt, Puluetariæ cognominatæ a vico, vbi grandissimæ ac spectabiles maxime nascuntur: quas Turcarum rex, is qui Constantinopolim ætate nostra cepit vi, muneris magni loco a senatu missas habuit, Hermolaus. Patauinæ saginatæ libras sedecim pondere exuperãt, Grapald. Quidam Germanicè circumscribentes interpretantur, groß Welsch Hennen / id est grandes Italicas gallinas. Nos tales habemus gallinaceos, altis cruribus, absq; cauda. Grande genus gallinaceorum, quod pedibus ad pectus vsq; sublatis incedit, plumis ex auro fuluis, patrum memoria in Germaniam ex pro-

Rhodiæ, Chalcidicæ, Alexandrinæ, Medicæ.

Melicæ.

Puluetariæ. Patauinæ.

ex proximis prouincijs aduectum est. Videntur autem Medici, quanquam non Media modò, verùm Bœotiæ ciuitas Tanagra & Rhodus Chalcisq́; insulæ insignes corpore suffecerunt. vnde istos vel Medicos vel Tanagricos vel Rhodios vel Chalcidicos appellare licebit. Vulgus Longobardicos nuncupat. *Lõgobardicæ.* paucí à villicis educãtur quòd parum fœcundi sint, Gyb. Longolius. Gallinaceos (ἀλεκτρυόνας, pro toto genere) aiunt in Perside primum natos, atq; inde alio deportatos esse, Menodotus Samius apud Athenæum. Aues Persicas vocabant aues Ecbatanis (aduectas) propter raritatem, Scholiastes Aristophanis in Aues. *Persicæ aues.* dubitat autem an auis vlla propriè Μῆδος dicatur. nam poeta illic auem quandam (cristatam) peregrinã Μῆδον nominarat. Et rursus in eadem fabula, sub Epopis persona, Ὄρνις ἀφ' ἡμῶν τοῦ γένους τοῦ Περσικοῦ, Ὅσπερ λέγεται δεινότατος εἶναι πάντων, χὼ Ἄρεως νεοττός, de gallinaceo vt plerìq; interpretantur. Varinus etiam auem Persicam gallum exponit. Suidas auem Medicam, pauonem. Quin & gallum aliquando Persis imperasse Comicus fabulatur. Sunt autem Medi Persis finitimi, vt eadem auis ab vtrisq; denominata sit.

¶ Circa Tarnasari vrbem Indiæ gallos gallinasq; proceriores vidisse memini quam vsquã alibi, Ludouicus Patritius. *Indicæ.* ¶ In Alexandria quæ ad Ægyptum spectat, gallinæ quædam habentur monositæ, (ex quibus pugnaces oriuntur galli,) bis ac ter anno incubantes, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq́; enutritis, Florentinus. *Ægyptiacæ.* ¶ Arabiæ pars austrum versus contra Æthiopiam assurgens, auium omnium copia abundat præter anseres ac gallinas, Strabo.

¶ Gallinaceo generi soli fidipedum alitium colores diuersi. nam & aliæ huius generis alites alijs coloribus visuntur, & in singulis vel color vnus per omne corpus, vel varij. *De gallorum colore.* A gallo candido abstineas, vnde inter prouerbia in *h*. ¶ Gallinacei habent ossium consistentiam laxam, cauam & leuem, Galenus vndecimo de vsu partium. *Ossibus.* Quæcunq; aues pennas duras habent, fortes sunt, vt coturnices, galli, Aristoteles in Physiognom. *Pennis.*

¶ In rationis expertibus mari prærogatiuum honorem atq; præstantiam quandam natura largita est. serpens cristatus est. gallus item formæ excellentia illustratur, Ælian. *Cristæ.* Gallus est auis faucibus & capite cristata, Obscurus de nat. rerum. Solus inter aues peculiarem sibi cristam sortitus est, sic institutam vt nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena, Aristot. Spectatissimum insigne gallinaceis, corporeum, serratum: nec carnem id esse, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verum peculiare, Plinius. Gallinæ plicabilis crista per medium caput, gallinaceo erecta, Perottus. Magi in febrium medicina vtuntur gallinaceorum cristis, auribus, vnguibus, & radijs (aliàs *rasis*) barbis eorum, vt Plinius prodidit. Gallinaceus cristam habet rubram carnem quæ rostrum cingit vndique, mentum quidam vocant, Columel. etiam genam. Membranosa cutis quæ sub mento & collo dependet vtrinq; paleæ (tanquã palearia, Beroaldus in Columellam) dicuntur. *Paleis.* at plumæ longiores quæ collum & ceruicem vndiq; cingunt, quasq; pugnaturi & irati etiam explicant, iubas Columellã nuncupasse video. Sub his prominet ceu aqualiculus, omnibus tamen auibus communis: id primum ciborum receptaculum est, quod à Græcis stómachos dicitur, Gybertus Longolius. Pauo Indicus neq; paleis neq; genis præditus est, Idem. Mentum vocant quæ gallinarum rostris adiacet carnem, Cælius. Grammatici quidam paleam exponunt cartilaginem deriuam à collo galli gallinacei. Paleę ex rutilo albicantes, quæ velut incanę barbæ dependent, Columella de gallinaceo. Galea pro palea apud Columellam in Meleagridis mentione legi conijcio. Similiter & in bobus palearia dicimus, quæ à collo & pectore dependent. Gaza apud Aristotelem κάλλαιον, τὸ, cristam vertit: melius barbam redditurus vel paleas. Videntur autem callæa dicta ob purpureum colorem & floridum. nam κάλλη Græci appellant floridos colores, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, vt Ammonius de differentijs vocũ interpretatur: & ibidẽ κάλλαια τοὺς τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνας. Et forsitan Latina vox paleæ a Græcis deducta est, κ in π mutato, & lambda vno exempto. Plura de hac voce leges infra in *H b*. item de partibus gallinacei in *E*. vbi ex rei rusticæ scriptoribus de huius alitis electione agetur. Οἱ τὴν ῥῖνα ἐγκοίλον ἔχοντες τὰ πρὸ τοῦ μετώπου περιφερῆ, τὴν δὲ περιφέρειαν ἀνατεταμένην, λάγνοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας, Aristot. in Physiognom. hoc est, vt innominatus quidam transfert. Quicunq; nasum concauum habent, & frontem rotundam, & sursum eminens rotundum, luxuriosi, refertur ad gallos. Adamantius nihil tale habet. *Oculis.* ¶ Qui oculos splendidos habent, libidinosi sunt, gallinaceorum instar, Ibidem. *Testibus.* ¶ Gallinaceorum testes tempore coitus, grandiores fiunt quam aliarum auium, ob salacitatem, Aristot. Coturnix testes sub iecore habet vt gallinacei, Alexander Myndius apud Athenæum. *Ingluuie.* ¶ Gallinaceo ingluuies præposita ventriculo est, Aristot. Aues quædam geminos sinus habent. vnum quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt gallinæ, columbæ, &c. Plinius. Cato cap. 29. gulam pro *ingluuie* dixit. Πρόλοβος auiũ est ingluuies, quæ ab aliquibus σόσα dicitur, & inest omnibus gallinaceis, Suidas. *Iecore.* ¶ Iecur gallinæ fissum est ab vno extremo in alterum, Albertus. Ad imum intestinum appendices paucas habet, Aristot. ¶ Aues non volaces, vt pauones, gallinæ, vropygium (id est caudam pennis conditam) ineptum habent, (non aptum flecti qua parte cum cute coalescit,) Aristot. *Cauda.* Gallus pennas in cauda instar semicirculi curuat, & similiter in collo & dorso, Albert. In sublime caudam falcatam erigit, Plinius. ¶ Calcar cum habeant mares, fœminæ magna ex parte non habent, Aristoteles. *Calcaribus.* Et rursus, Gallinæ cum mares vicerint, cucuriunt. crista etiam eis caudaq; erigitur, ita,

ne facile præterea sit, an fœminæ sint cognoscere. nonnunquam etiam calcaria parua ijs enascuntur. Galli spiculis aduersis in cruribus armantur habent & quandoq; spicula gallinæ sed hoc errore potius quam operæ naturæ, Obscurus de nat. rerum. Natura calcar addidit in auium genere ijs, quæ ob corporis molem sint ad volandum minus idoneæ, cuiusmodi sunt galli, Aristoteles.

De Alectorio lapide quem in vētre gallis reperiri aiunt.

¶ Alectorias vocant gemmas in ventriculis gallinaceorum inuentas crystallina specie, magnitudine fabarum: quibus Milonem Crotoniensem vsum in certaminibus inuictum fuisse volunt, Plinius 37. 10. Ferunt in ventre galli alectorium, id est gallinaceum lapidem. Sed is sarda vel achate fingitur, in quo flammea macula appareat, nam de alectorio vero nihil comperti habeo, Cardanus. Plinius alibi inter remedia calculi, lapillorum meminit qui in gallorum vesica (quasi auis vesicā habeat) reperiantur. Recentiores quidam non ex gallo mare, sed castrato (quem gallinacei nomine imperitè intelligunt) hunc lapidem haberi putant & quidam lingua vernacula interpretantur Kapunen stein, id est caponis lapidem. Gallus aliquando trimus castratur: tum quinto vel septimo à castratione anno, in iecore eius lapis inuenitur alectorius nomine, quem vbi conceperit, non amplius bibit quare homo etiam lapidem hunc gestans non sitire dicitur, Author de nat. rerum, & Albertus in hist. animalium. *Radaim* lapidem & donatidem eundem aiunt, qui niger sit & luceat ferunt autem cum capita gallorum formicis permittuntur, aliquando post multa tempora in capite maris galli hunc lapidem inueniri. Conferre pollicentur ad rem quamuis impetrandam, Albertus de metallicis 2. 17 Lapis alectorius Dioscoride teste (nihil huiusmodi in nostris exemplaribus Dioscoridis repetitur) inuenitur in ventribus gallorum gallinaceorum crystallo similis vel aquæ limpidæ. Albertus scribit lapidem esse nitentem, crystallo obscuro similem. extrahitur autem ex ventriculo galli gallinacei, postquam castratur supra quartum annum quidam post nonum extrahi dicunt. melior est de gallo decrepito. maximus in hoc genere fabam æquat. Ore gestantes reges & gladiatores inuictos reddit, ac sitim tollit. mulieres viris conciliat, Syluaticus c. 408 Et rursus capite 470. Alberti hæc verba recitat. Vidi sapphirum & lapidem galli oculum intrare sine vlla oculi noxa. politus enim lapis actenus non lædit oculum, nisi pupillam attigerit. Hic oratorem verbis facit esse disertum Constantem reddens cunctisque per omnia gratum. Hic circa veneris facit incentiua vigentes. Commodus vxori quæ vult fore grata marito, Vt bona tot præstet clausus portetur in ore, Author obscurus de lapidibus. Alectoriæ, quanquam rarò in gallorum gallinaceorum & caponum etiam, ventriculo & iecore gignuntur. sed in iecore plerunque maiores, nam nuper in capo inuentus est longus vnciam, latus digitum, altus sescunciam: inferior pars, quæ latior, humiles habet cauernas. superior, quæ strictior, ad dextram extuberat ad læuam humilis est & fusca, cum reliquum eius corpus in fusca candidum sit. At in ventriculo reperti, non rarò ferè figura sunt lupini, magnitudine eiusdem aut fabæ, modo in cinereo candidi. modo fusci coloris, sed diluti: nunc verò crystallina specie, sed coloris obscuri, quæ fibras interdum habent subrubras. Crystalli similis si politus inter oculum & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte ad alterum transfertur, oculum non lædit. quod idem facit sapphirus, vel onyx, vel alia gemma polita interposita, modo parua sit, Georg. Agricola.

C.

De gallorum volatu.

Gallina est tardi volatus, Albertus. Non volax est, & vropygium, quo volatus dirigitur, ineptum habet, *vt in B retuli.* ¶ Puluere impendio delectatur, in quo sese volutando quodammodo scabit, Grapaldus. Gallina pulueratrix est vt reliquæ aues non altiuolæ, Aristot. Dixit Ephesius Heraclitus sues cœno lauari, velut cortales aues puluere aut cinere, siquidem hisce rebus plumā pinnasq; emundari. ¶ Solum hoc volucrum genus cælum crebro aspicit, Plinius.

Puluerature.

Cātu, quo diei noctisq; tempora distinguat.

¶ Gallinaceis maribus tantum cantus datus est, Aristot. Sed & gallinæ interdum cum gallos vicēre cucurire solent, Idem. Gallos gallinaceos in eo loco sic assiduè canere cœpisse, Cicero 1 de Diuinat. Canorum animal gallus gallinaceus, Ibid. Cantant ante lucem galli, Ibid. Græci autem ᾄδειν, id est canere, de gallinaceis dicunt & quandoq; κοκκύζειν (cui simile est apud Latinos verbum cucurrire) de quo plura scripsi in Cuculo *a Vide infra in H C.* *Cucurrire solet gallus, gallina gracillat*, Author Philomelæ Elisa vox in illum sonum erumpit, cui Græci κλωσμὸν nomen ab immaturo gallorum (forte pullorum gallinaceorum) cantu dederunt, Quintilianus. est & κλωγμὸς sonus quidam. Qui etiam gallum nocte explaudentibus alis Auroram clara consuetum voce vocare, Lucretius Gallos vigiles nostros excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit Norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. cum Sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia (id est hora tertia post mediam noctem, Vegetius libro tertio) ad curas laboremq; reuocant nec Solis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum, Plinius. Gallus diei nuncius, horas noctis discunt, & demum vocem exhortationis emittit. cumq; cantus edere parat, prius alas excutit, ac seipsum feriens vigilantiorem reddit, Gregorius in Moralibus. Ex gallis qui animosi sunt, vocem ædunt grauiorem, Aristot in Physiogn. Nocte profunda cantat validius, & matutino leuius. cantus eius cum vento fertur, & antequam æstimari possit longius auditur, Obscurus de nat. rerum Amant & hunc cantorem milites. quia in castris illis vice horarij gnomonici est. Nam cum statis noctis horis vigilias commutare coguntur, hoc indice noctis interualla discriminant.

Crepuscu-

Crepusculo cubitum eunt, tribus ante noctis statum (id est ante mediam noctem) horis cantant. medio eiusdem spatio vocem iterant tribus itidem ab intempesta nocte horis, iterum cantillăt: quod tempus ob id gallicinium appellatur. Itaq; bellicis curribus aliquando singulis singulos gallos alligant, Gyb. Longolius. *Gallicinium.* Sigismundus Liber Baro in descriptione itineris sui per Moschouiam, Gallum (inquit) Moschouiticum more Germanorum super curtum sedentem, frigoreq; iam iam morientem, famulus crista, quæ gelu concreta erat, subitò abscissa, non solùm hoc modo seruauit, verùm etiam vt erecto statim collo cantaret, nobis admirantibus, effecit. *De gallo moribundo & crista abscissa sanato.* Scribit in Diuinationibus M. Cicero, Democritum hisce fermè caussam adortum explicare, cur ante lucem concinant galli. Depulso (inquit) & in omne corpus diuiso ac modificato cibo, cantus ædunt quiete satiati. Qui quidem, vt ait Ennius, silentio noctis fauent faucibus, rursum cantu plausuq; premunt alas. Sunt verò qui (huius sententiæ est Ambrosius Leo Nolanus, cuius verba copiosius recitat Erasmus in prouerbio, Priusquam gallus iterum cecinerit) salacissimæ autẽ eius naturæ acceptum referri astruant oportere euentum eiusmodi. *Ratio cur galli nocte cantant.* Nam cantu significari Veneris appetentiam, inde est argumentum euidens, quòd antequam vsui Venereo sufficiăt, conticescunt. Esse porrò in more auibus nonnullis, vt procliuitatem & lubentiam ad initium quolibet præeant cantu, quum alibi comprobat Plinius, tum vbi ait, Perdices fœminas concipere superuolantium afflatu, sæpe voce tantùm audita masculi. Contingere autem gallinaceis, quod ferè cæteris vsu venire compertum est, vt peracto cibo, refecto per quietem corpore, ac inde maximè vegeto, libidinis titillentur pruritu. Interuulsus autem somnus, ac identidem repetitus, cantus frequentiæ caussam facile suggesserit, Cælius. Gallus si rarum esset animal, non solùm forma, sed cantu admiratione dignissimum esset. Exultat voce, proculq; ea exauditur: & nocte etiam ad mille atq; amplius passus. Cùm expergiscitur à cibo canit, plerunq; tamen Sole meridiante mediaq; nocte, ac cùm radij primum auroram effingere incipiunt. Robur igitur Solis sequitur, & in octo partes totum diuidit diem naturalem, non tamen oriente Sole, sed cum accedit ad auroræ terminos, sic & ante meridiem, Cardanus lib. 10 de Subtilitate. Galli antelucano tempore canunt, siue vt fertur, naturali quodam sensu Solis ad nos se cõuertentis ceu Deum salutantes impulsi, siue caliditate suæ naturæ & motus cibiq; sumendi desiderio, Heliodorus lib. 1. Æthiopicorum. Gallum album mensi factum, vtpote horarum nuncium, credidit Pythagoras. In locis vbi cæli status viuidus est, gallos non cantare Theophrastus inquit, Ælianus. Gallinaceis vox est cum vicêre, Aristot. Alijs in pugna vox, vt coturnicibus: alijs ante pugnam, vt perdicibus. alijs cum vicêre, vt gallinaceis. ijsdem sua maribus, Plinius.

¶ Gallina vnguibus scalpendo victum quærit, ad quem inuentum pullos vocat, Albert. *Chondros*, (id est alica vel far) dabatur in cibo gallinaceis, Athenæus circa finem lib. 3. *De gallinacei generis cibo.* Piscibus etiam in cibo gaudent. Canes & gallinæ humano stercore vescuntur, Brasauolus. Plura de cibis quibus aliı ac saginari genus gallinaceum solet, *leges in gallina E. item in Capo.* Veterum sententia frequens fuisse videtur, gallo vim omnia quæ deglutierit conficiendi adesse. Propterea in Vespis Aristoph. Ἀλεκτρυόνος μ᾽ ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν. id est, Galli me ventrem habere dictitabat. Id verò enarrantes Grammatici, Galli (inquiũt) calore ventris feruentissimo cuncta percoquunt, Cælius. Gallinæ calida natura præditæ sunt. nam & venena conficiunt, & aridissima quæq; semina consumunt. & nonnunquam arenas lapillosq; ingluuie sua deuoratos dissoluunt, Dioscorid. ¶ Galli quidam pugnaces sunt nimium & rixosæ libidinis, qui & cæteros infestant, nec patiuntur inire fœminas, cùm ipsi pluribus sufficere non queant. *De gallorum pugnacitate.* horum procacitas quomodo cohiberi debeat, ex Columel. scribemus infra in *E.* Plura etiam de pugna gallinaceorum, qui ad certamina ab hominibus cõmittuntur, ibidem leges. In gallorũ pugna qui superat, coit cum gallinis, & erigit caput ac caudam. victus tabescit ob seruitutem, Albert. *Vide* plura mox in *D.* Galli præ omnibus auibus pugnaces & libidinosi sunt, Oppian. in Ixeuticis. Gallinaceorum genus copia libidinis gaudet, Aristoteles. *Libidine.* Clearchus scribit perdices, passeres, coturnices & gallos gallinaceos non modò cùm vidẽt fœminas, semen emittere, sed etiam cùm earum vocem audiunt: caussam esse in animo impressionem. quod ipsum coitus tempore cognosces, si cõtra eos speculum posueris. Nam ad imaginem suam, quæ inaniter in speculo repræsentatur accurrẽtes, semen emittunt: exceptis gallinaceis, quos imago conspecta ad pugnam tantùm prouocat, Athenæus. Gallinaceus alteri mari cum gallina coitum absque pugna non permittit, Athenæus. *Coitu.* Idem ex Theophrasto refert gallos agrestes domesticis libidinosiores esse: & mares statim à cubili velle coire, fœminas autem magis procedente die: quod & Ælianus repetijt. Gallus auis salax ad vnum ouum fœcundandum multotiens cum eadem coit gallina. quòd si multi sint galli, enecant gallinas nimio coitu, Albertus. Vnicus gallus sufficit multis gallinis, Io. Textor. Gallinaceus vnus pro sex gallinis destinari solet, Florentin. Canes Indici ex bellua quadam simili & cane generantur: nec non in auibus salacioribus idem fieri visum est, vt perdicibus & gallinis, Aristot. Quę non vnigena coeunt, primos partus similes sibi edunt, communi generis vtriusq; specie. quales ex vulpe & cane generantur, aut ex perdice & gallinaceo: sed tempore procedente ex diuersis prognata parentibus soboles, forma fœminæ instituta euadit, Alex Benedictus. Si fœminarum facultas non sit, omnes subigunt in cohortem suam recentem venientem, Ælianus. Perdices maritos suos fallunt, (occultantes se dum incubant.) tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum victum aiunt Venerem pati. id quidem & coturnices Trogus & gallinaceos aliquando, Plinius. Gallinacei

etiam idem interdum quod perdices faciunt. in templis enim vbi sine fœminis munetarij dicatiq; versantur, non temere eum qui nuper dicatus accesserit, omnes subigunt, Aristoteles. Nouissimè sacranim priores accedentes subigunt donec alius quispiam offeratur: quòd si nullus oblatus fuerit, pugnant inter se victumq́; semper subigit victor, Athenæus ex Aristotele. In regione quæ vocatur *Leylychyne* omnes galli iuniores, nec dum prouecti ætate, inter se pugnant. & victor cum victo coit, quum gallinæ defuerint, Albertus.

Morbus & remedia. ¶ Gallus exertam semper habet cristam atque rubentem, nisi malè valeat. Gallinacei herba quæ vocatur helxine (*alsine* potius, de qua dicam in *H.a*) annuum fastidium purgant, Plinius. Galli cùm sanguinis immoderati copia grauantur, per cristam sese purgare solent, vnguibus scilicet scalpentes, vt cruorem proliciant. Carnem quæ rostrum cingit vndique, mentum quidam vocant, Columella etiam genam: hac vulnerata cùm pituita laborant, quicquid abscessit, exprimitur, atque ita animal liberatur, Gybertus Longolius. Gallinacei generis pituitas fumo sabinæ sanari tradunt, Plin. Ligustri acini gallinaceorum pituitas sanant, Idem. Allia & cæpe gallinaceos pituita tentatos sanant, Galenus 2. Methodi. Album contra pituitam & gallinis gallinaceis prodest mixtum farre in cibo, Plinius. Plura *vide* infra in Gallina *E*. Gallinacei casus ex tumore scirrhoso in tunica cordis describitur a Galeno libro quinto de Locis affectis. De gallo qui per Moschouiam super curru vectus præ nimio frigore iam morti vicinus erat, crista quæ iam gelu concreta erat subito abscissa restitutus est, superius hoc in capite mentionem fecimus.

Letifera. ¶ Taxi fructus edentes in Italia gallinæ nigrescunt, Dioscorides. Sparti etiam semine depasto moriuntur. Audio & aquam vitæ (vt vocant) eis lethalem esse. Stercus hominis qui bibit elleborum album, necat gallinas, Auicenna. Auro superlato vis venefica est, gallinatum quoque & pecorum fœturis. Remedium est abluere illatum, & spargere eos quibus mederi velis, Plinius. fortè & gallinæ vicissim auro venenum sunt. id enim dum simul coquuntur in se attrahunt, vt alibi docet Plinius nescio quàm verè. Salamandra si in acetuo tinet reperiatur, totum infici audio, adeò vt & gallinæ inde vescentes pereant. Cimicis natura contra serpentium morsus & præcipuè aspidum valere dicitur: item contra venena omnia, argumentum, quòd dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aspide, Plinius.

D.

De gallorum moribus & ingenio ac primùm de eorum amore & cura erga coniuges & pullos. Gallus gallitus aliquando mortuis tabescit, Albertus. Contra serpentes & miluos pro gallinis dimicat, Textor. Gallinas diligenter custodiunt, & alienos à grege abigunt, pro illis dimicantes, Humelbergius. Mares visi nonnulli sunt, qui cùm fortè fœmina interisset, ipsi officio matris fungerentur, in pullos ductando, fouendo, educando, ita, vt de cætero vel cucurire, vel coire appeterent, Aristoteles. Narrantur & mortua gallina matris earum visi succedentes in vicem, & reliqua fœtæ more facientes, abstinentesq́; sea cantu, Plinius. Quin & iam inde a primo ortu naturæ, ita nonnulli mares effœminati proueniunt, vt neque cucuriant, neq; per coitum agere velint, & Venerem eorum qui tentent superuenire patiantur, Aristoteles. Matrice gallina extincta, is ipse incubat, & pullos ex ouis excludit, ac tum silentio vtitur, quòd sanè sibi conscius sit se muliebre munus obire, & parum viriliter facere, Ælianus. Galli partus gallinarum leuare, & doloris participatione solari videntur, dum placida & exili voce eis accinunt, Oppianus in Ixeut. Maritus etiam inter bruta partus dolores intelligit, & plurimi ex eis parientibus fœminis condolent, συνωδίνει, vt gallinacei: quidam etiam excudendo iuuant, vt columbi, Porphyrius 3. de abstinendo ab animatis. Recentiores quidam de gallo castrato scribunt, si pectore & ventre deplumatus vrticis perfricetur, pullos fouendos admittere, quòd eo fotu pruritum quem vrticæ excitarunt mitigari sentiat, atq; ita delectatum, in posterum etiam pullos amare, ducere, pascere: quod se obseruasse & miratum esse Albertus tradit.

Animositate & gloriæ cupidine. ¶ E gallinaceis animosi (οἱ εὔψυχοι) vocem ædunt grauiorem, Aristot. in Physiognom. Proximè (post pauones) gloriam sentiunt etiam galli gallinacei, Plin. Imperitant suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo exercent. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes. nec finis sæpe commorientibus. Quod si palma contingit, statim in victoria canunt, seq; ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægreq; seruitium patitur. Et plebs tamen æquè superba graditur ardua ceruice, cristis celsa: cælumq́ue sola volucrum aspicit crebrò, in sublime caudam quoque falcatam erigens, Plinius. Gallus victus victorem sequitur, Aristophanis interpres. Gallinacei volunt vincere, vt aliæ animantes innumeræ pro sola victoria contendentes, Galenus 5. de decretis Hippocr. De certamine eorum cùm ab hominibus committuntur, scribemus sequenti capite. Sunt sanè natura pugnaces cùm aliàs, tum propter fœminas coitus gratia, vt in *C* dictum est. Illud item in eo mirificum, cum limen intrat, tametsi superum altissimũ existit, is tamen sese inclinat, (ἐπικλίνει τὸν λόφον, id est cristam inclinat, Athenæus & Eustathius) quod quidem ipsum superbia inductus facere videtur, ne videlicet crista vspiam offendatur, Ælianus.

Sympathia cum Luna. ¶ Gallinaceum exoriente luna quasi diuino quodam spiritu afflatũ bacchari atq; exultare ferunt. Oriens quidem Sol ipsum nunquam fallit, tum vehementissimè vocem contendens, semet magis magisque cantando vincere conatur, Ælianus.

Pincerna Bithyniæ. ¶ Philon dicit eum qui Nicomedi Bithyniæ regi pocula administraret, a gallinaceo adamatum fuisse, Ælianus & Eustathius. Auctor Nicander est, Secundum, qui pincerna regius fuit in Bithynia, à gallo amatum eximiè cui nomen foret Centaurus, Cælius.

¶ Porphy-

¶ Porphyrionem autem & gallum in eodem versantes domicilio mirificè inter se coniunctos & inuicem amantes animaduerti. tandem gallo propter epulas occiso, porphyrio conuictore priuatus, tantum doloris accepit, sibi vt inedia mortem conscisceret, Ælian. ¶ Galli gallinacei terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarum, Plinius *Vide* plura in Leone *D. Stat ceruix ardua, qualem Præfert Marmaricus metuenda leonibus ales, Ales quæ vigili lucem vocat ore morantem*, Politianus in Rustico Leo & basiliscus gallinacei tum aspectum tum vocem extimescunt, Ælianus. Iure gallinacei perunctos pantheræ leonesq; non attingunt, præcipuè si & allium fuerit incoctum, Plinius. Gallinaceorum cantus leones timent, Solinus Leonem dicunt gallum album fugere, Rasis 8 8. Sed hæc ipsa ales quæ leones exterret, metu basiliscos exanimat, miluos extimescit, Ælianus. Basiliscus & ad visum galli contremiscit, & ad vocem conuulsus moritur quare qui per Lybiam iter faciunt, aduersus hoc malum comitem itineris gallum sibi assumunt, Idem. Aues cicures & domesticæ audacter cõtemnunt equos, asinos, boues: ac si cum mansuefactis elephantis aluntur, non modo eos non timent, verum per eos etiam ipsos gradiuntur. Et gallinacei vt in eorundem dorsis considere audent: sic magnum eis metum mustela vel præteriens iniicit. & qui vocem vel mugientium vel rudentium præclarè contemnunt, illius clamorem vehementer horrent, Idem. Gallus & attagen inimici sunt, Ælianus. Columbas etiam gallinaceo generi inuisas esse aiunt. Vesparum examen metuit Phrynichus velut gallinaceus. *Vide* in Prouerbijs infra. De animalibus quæ gallinaceum genus infestant leges plura in Gallina *E.*

Porphyrione. Antipathia cum leonibus. Basilisco. Pantheris. Miluo. Mustelis. Attagene. Columbis. Vespis.

¶ Gallinaceis circulo è sarmento addito collo non canunt, Plinius.

E.

Gallus facilè sentit auræ mutationes ex motibus Solis contingentes. & ideo cantu horas distinguit: & nocte canens se erigit, & alis percutit, excutitq; vt vigilantius cantet, Albertus Hic præter familiarem vsum, quem in villam fert, dum gallinas plenas facit, & culinam dapibus opulentat, magno adiumento patrisfamiliâs esse consueuit cantu suo, quo ad opera familiam reuocat monetq;, vt absterso ab oculis somno, expergiscantur, & viuere discant. ob id à Græcis ἀλέκτωρ, veluti ἀπὸ λέκτρων, hoc est, à lectis mortales reuocans, Gyb. Longolius Lege etiam supra in *C.* quomodo cantu suo ad opera mortales excitet, & diei noctisq; tempora distinguat. ¶ Si galli noctu canant citius quàm solent, mutatio aeris aut ventus ostenditur, Gratarolus. Gallinacei, cęterçq; domesticæ aues, alarũ percussione concrepantes, gestientes, exultantes, strepentes, tempestatem nunciant, Ælianus. Nostri gallum tempestatis (ein Wetterhan) appellant, qui peculiari quadam facultate ad indicandum aeris suo cantu mutationes præditus videatur. Gallum tempore pluuio canentem, serenitatem instantem polliceri pleriq; credunt. Gallinæ domesticæ pediculos inquirentes, & maiori voce crocitantes, eo sono qui guttas aquarum crebras imitetur, pluuiæ signum faciunt, Aratus. Græca eius verba sunt, καὶ πτιλαὶ (οἱ ἥμεροι καὶ ταμιεῖαι) ὄρνιθες, ταὶ ἀλέκτορος ἐξεγένοντο, Εὖ ἐφθειρίσαντο, καὶ ἔκρωξαν μάλα φωνῇ, Οἷόν τε σταλάον ψοφέει ἐπὶ ὕδατι ὕδωρ. ¶ De saginando gallinaceo genere dicetur in Capo & in Gallina *E.* Cum gallina altilis antiquis cœnarum interdictis excepta esset, inuentum diuerticulum est gallinaceos pascendi lacte madidis cibis. multò ita gratiores approbantur, Plinius. ¶ Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint. vel si pellicula ex eo collo inducta, galli inierint. similia in felle mustelæ legimus, Plinius.

Vsus galli ad tẽpora distinguẽda, mortalesq; ad opera excitandos. Prognostica tempestatũ ex gallo. De saginãdis gallis.

¶ Electio. Ex gallis eligendi sunt pugnacissimi. tales autem discernes quũ vsu atq; experimento, tum signis etiam quibusdam, Florent. Gallinaceos mares nisi salacissimos habere non expedit. atq; in his quoq; sicut in fœminis, idem color, idemq; numerus vnguium: status altior quęritur, Colum. Galli probantur lacertosi, Varro. συνεστραμμένοι τοὺς ὄγκους, id est mole corporis contorta, Florentinus. Cristæ sunto sublimes, sanguineæ (rubentes, Varro. φοινικόλοφοι, Florent.) nec obliquę. Oculi rauidi vel nigrantes, Colum raui vel nigri, Varro. Galli sint εὐχάροποι τὰς ὄψεις καὶ [malim ἢ] μελανόφθαλμοι, Flor. Cornarius vertit, aspectũ pulchrum habeant, pro εὐχαρεῖς τὰς ὄψ. Andr. à Lacuna, aspectu venusto splendicent. Ego vocẽ εὐχάροποι Græcam esse non puto, sed χαροπὸν tantum quæ rauum significat de qua multis egimus in Leone. Rostrum breue, acutum, Varro. breue & aduncum, Columella. Palea rubra subalbicans, Varro Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut incanæ barbæ dependent, Columel. barba rosea, γένειον ῥόδιζον, Flor. Aures maximæ candidissimæq;, Columel. collum variũ aut aureolum, Varro. bene cõpactum & coloribus varium, (Τραχήλους ἔχουσιν εὐπαγεῖς, καὶ ποικίλοι [lego ποικίλους] τοῖς χρώμασι) Florent. Iubæ variæ vel ex auro flauæ, per colla ceruicesq; in humeros diffusæ. tum lata & musculosa pectora, lacertosæque (forte lacertosaq;) similes brachijs alæ, tum procerissimæ caudæ duplici ordine, singulis vtrinq; prominentibus pinnis inflexæ, Col caudæ magnæ, frequentibus pinnis, Var. magnæ & densæ, Florent. Femina vasta, & frequenter horrentibus plumis hirta, (pilosa,) Var.) Crura robusta, nec longa, (*breuia*, Var.) sed infestis velut sudibus (spiculis solidis & bene mucronatis, Florent.) nocenter armata, Columel. crura squamosa, crassa magis quàm longa, Florent. Vngues longi, Varro. Præterea laudantur qui elati sunt, ac vociferantur sæpe, in certamine pertinaces, Varro qui pugnam ipsi nõ auspicentur, sed aggredientibus alijs fortiter repugnent, & acriter de illis se vlciscantur, Florent. & qui animalia quæ nocent gallinis non modo non pertimescant, sed etiam pro gallinis propugnent, Var. Mores autem quamuis non ad pugnam neq; ad victoriæ laudem præparentur, maximè tamen

Electio gallorum qualis esse debeat.

generosi probantur, vt sint elati, alacres, vigilaces, & ad sæpius canendum prompti, nec qui facile terreantur. Nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentē minas serpentem vel aliud noxium animal interficere, Colum. Et rursus, Non probo pugnacem, nec rixosæ libidinis marem. Nam plerunq; cæteros infestat, & non patitur inire fœminas, cum ipse pluribus sufficere non queat. impediēda est itaq; procacitas eius ampullaceo corio, quod cum in orbiculum formatum est, media pars eius rescinditur, & per excisam partem galli pes inseritur: eaq; quasi compede cohibentur feri mores. Talibus autem maribus (gallinaceis vulgaribus) quinæ singulis fœminæ comparantur. Nam Rhodij generis, aut Medici propter grauitatem, neque patres nimis salaces, nec fœcundæ matres, quæ tamen ternæ singulis maritantur: & cum pauca oua posuerunt, inertes ad incubandum, multoq; magis ad excudendum raro fœtus suos educant. Itaq; quibus cordi est ea genera propter corporum speciem possidere, cum exceperunt oua generosarum, vulgaribus gallinis subijciunt, & ab his exclusi pulli nutriuntur. Tanagrici plerunq; Rhodijs, & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis distant, sicut & Chalcidici. Omnium tamen horum generum nothi sunt optimi pulli, quos cōceptos ex peregrinis maribus, nostrates ediderunt. Nam & paternam speciem gerunt, & salacitatem fœcunditatemq; vernaculā retinent, Idem Columel. Huius igitur villatici generis nō spernendus est reditus, si adhibeatur educādi scientia, quam pleriq; Græcorū, & præcipue celebrauere Deliaci. sed & ij, quoniam procera corpora, & animos ad prælia pertinaceis requirebant, præcipuè Tanagricum genus, & Rhodiū probabant, nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur. nobis nostrum vernaculū maximè placet, omisso tamen illo studio Græcorum, qui ferocissimum quenq; alitem certaminibus & pugnæ præparabant. nos enim censemus instituere vectigal industrij patrisfamilias, non rixosarū auium lanistæ, cuius plerunq; totum patrimonium pignus aleæ victor gallinaceus pyctes abstulit, Idem. Nec tamen sequendum in seminio legendo Tanagricos ac Medicos & Chalcidicos, qui sine dubio sunt pulchri, & ad præliandum inter se maximè idonei, sed ad partus sunt steriliores, Varro. Gallinarum pennæ culcitris imponuntur, Crescentiensis. Maio mēse caseum coagulabimus sincero lacte, coagulis vel agni, vel hœdi, vel pellicula quæ solet pullorum (gallinaceorū scilicet) ventribus adhærere, Pallad. Cauendum est ne ad præsepia boum gallina perrepat. nam hoc quod decidit immistū pabulo bubus affert necem, Columel. Auienus Arati interpres Latinus inter pluuiæ signa posuit, *Pectora cum curuo purgat gallinula rostro.* Gallinæ si vltra solitū se concutiant in arena: vel segregentur plures earum in vno loco simul, & in pluuiæ principio quærant locum opertum vbi à pluuia protegantur, signum est magnæ futuræ pluuiæ, Gratarolus.

¶ De certaminibus gallorum. Galli alij, nempe ferociores, quorum vsus ad certamina futurus sit eliguntur: alij, nempe salaciores, ad implendas gallinas, vt paulò superius dictum est ex Columel. qui auium lanistas aliquando totum patrimonium hoc certamine perdere ait. Maximè pugnaces esse Tanagricos, Rhodios, Chalcidicos & Medicos, dictum est & paulo antè, & supra in *B*. Victi galli silere solent, canere victores, Cicero. Si gallus cum altero pugnans vincatur, idcirco non canit, quòd ex illa mala pugna spiritus fracti illi vocem supprimant. Cuius offensionis verecundia confusus, in primam quanque latebram sese occultat. Is autem qui ex certamine victoriam reportârit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul & cantus contentione insolenter effertur, & triumphanti similis est, Ælianus. Lego apud Alexandriam aues haberi monositos, vnde pugnaces subnascantur gallinacei, si bis aut ter ouis incubârint, Cælius. Perdices & gallinaceos (gallos & coturnices, Dioscorid.) pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis adianti ramulis, Plinius. Gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijcere solebant, quo acrius decertarent. Ex quo facetissimè in veteri comœdia, *ἐσκοροδισμένος*, id est allio pastus, pro vehementi ac nimis in pugnam procliui dicitur quandoq;, Cælius. Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publicè æditur ceu gladiatorum, Plinius. De hoc & coturnicū certamine Pergami Athenisq; celebrari solitis, plura retuli supra *in Coturnice E*. Athenienses post victoriam eius belli, quod cum Persis gesserunt, legem constituerunt, quotannis vt certo die galli in theatro publicè certarent: vnde verò initium lex duxerit, dicam. Contra Barbaros cùm Themistocles exercitum duceret, & gallos non ignauiter pugnantes animaduertisset, exercitum cōfirmauit, his verbis ad milites vsus: At hi neq; pro patria, neq; pro penatibus, neq; pro sepulchris maiorū, atq; libertate, neq; pro pueris mala sustinent. sed vt ne vincantur, neuter cedit alteri. Quæ cùm dixisset, Atheniensibus animum auxit. Itaq; id factum, quòd eis fuisset significatio (incitamentum) ad virtutem, ad similium factorum monumentum seruari voluerunt, Gillius ex Æliа. lib. 2. Variorum. Gallinacei volunt vincere, vt aliæ animantes innumeræ pro sola victoria cōtendentes, Galen lib. 5. de decretis Hippocratis *Vide etiam supra in D.* Auium lanistæ a Columel dicuntur, qui gallinas (gallos) parant, instruuntq; ad certamen, qui mos hodieq; durat apud Boemos: vbi primores præparant gallos gallinaceos pugnæ quasi gladiatoriæ, fiuntq; sponsiones pretij non parui, dum vnusquisq; pecuniam largam deponit, quam aufert dominus victoris gallinacei, Beroaldus. Circa Tarnasari vrbem Indiæ gallinaceos procerissimos videre memini ex quorum sanè acerrimis conflictibus summam voluptatem cepi. nam quotidie huic ludo per medios vicos Mahumeranorum animi causa opera dabatur, mirumq; est Mahumeranorum pro hac re certamen. habent priui priuos gallos gallinaceos, eosq; committunt alijs, expositis

Athenienses solenne gallorum quotānis certamen lege constituerūt.

Auium lanistæ.

positis quandoq, pro alitum futura victoria vtrinque aureis centenis singulo congressu. Conspicati sumus senis horis concertantes alites, nec prius illæ modum prælio faciebant, quàm occubuissent, Ludouicus Romanus.

Vsus fimi gallinacei generis.

¶ M. Varro principatum dat ad agros lætificandos turdorum fimo ex auiarijs. proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, Plin. Gallinaceum fimum mulieres nostræ laudãt pro betonica altili, quæ in vasis colitur: non item ad alia, quod multæ inutiles herbæ ex eo nascantur. ¶ Qui piscandi scientiam in Macedonia tenent, vt pisces quosdam fluuiatiles varijs distinctos coloribus, (*pæcilias* puto Græcè legi sic dictos pisces) qui muscis in fluuio volitantibus vescuntur, capiant: purpurascente lana hamum circumuestiunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas cerei coloris speciem gerentes accõmodant & conglutinant, &c. Ælianus. Lac coagulatur etiam à domesticæ gallinæ pellicula, quæ intra ventriculum stercori destinata est, echinus ab aspritudine Græcis appellata, ceu cortex quidam, Berytius apud Constantinum. ¶ Esca ad capiendos pisces magnos, omniaq, marina, velut glaucos, orphos, & quæcunq, sunt huiusmodi: Galli testiculi cum nucibus pineis torrefactis ac tritis committuntur, ita vt sint testiculorum drachmæ octo, nucum pinearum drachmæ sedecim, teruntur autem in farinæ speciem, fiuntq; collyria, quorum esca pisces allectantur, Tarentinus in Geoponicis Græcis. ¶ Cur gallus, simia, serpens, canis, culeo parricidæ inserantur, ex Hier. Cardano scriptum est *in Simia E.* ad finem. ¶ Seminarium munitum sit ad incursum gallinacei generis, Plin. ¶ Vuæ florem in cibis si edêre gallinacei, vuas non attingunt, Plinius. *Vide in Gallina E.*

Vsus pennarum et testiculorum gallorum ad capiendos pisces.

F.

DE GALLINACEI GENERIS TOTIVS IN CIBIS VSV, APPARATV, ET SAlubritate gallorum, gallinarum, & pullorum. De ouis tantum separatim dicetur in Gallina F. item de Capo priuatim quædam.

In Alexandri Seueri conuiuiis esse solebant gallinæ, oua, &c. adhibebatur & anser diebus festis. maioribus autem festis diebus fasianus. ita vt aliquando & duo ponerentur, additis gallinaceis duobus, Lampridius. Pertinax imperator nimium illiberalis, amicis si quando de prandio suo mittere voluit, misit offulas binas, aut omasi partem, aliquando lumbos gallinaceos, Iulius Capitolinus. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij consulis vndecim annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrũ poneretur præter vnam gallinam, quæ non esset altilis: Quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum est in fraude earum, gallinaceos quoq; pascendi lacte madidis cibis. multò ita gratiores approbantur, Plin. Et mox cùm de saginatione gallinarum dixisset, Nec tamen (inquit) in hoc mangonio quicquam totum placet, hîc clune, alibi pectore tantum laudatis. Constat Messalinum Cottam Messalæ oratoris filium palmas pedum ex anseribus torrere, atque patinis cum gallinaceorum cristis condire reperisse, Plinius. Heliogabalus sæpe edit ad imitationem Apicij calcanea camelorum, & cristas viuis gallinaceis demptas, linguas pauonum & luscinıarum, quòd qui ederet ab epilepsia tutus diceretur, Lampridius.

Quomodo veteres gallinis in cibis vsi sint.

¶ Apparatus varij. Apicius lib. 5. Artis coquinariæ, cùm Conchiclas quasdam (sic dicta edulia à faba conchide, vt puto) cum faba & cum pisa descripsisset: Aliter (inquit) conchiclam sic facies: Pullum lauas, exossas, concidis minutatim cepam, coriandrum, cerebella eneruata: mittis in eundem pullum liquamine, oleo & vino ferueat. cùm coctus fuerit, concidis minutatim cepam & coriandrum. colas ibi pisam coctam non conditam, accipies conchiclam pro modo, componis variè. deinde teres piper, cuminum: suffundis ius de suo sibi. item in mortario oua duo dissolues, temperas, ius de suo sibi suffundis pisæ integræ elixæ, vel nucleis adornabis, & lento igni feruere facies, & inferes. Aliter conchicla farsilis, siue conchiclanis pullus vel porcellus: Exossas pullum à pectore, femora eius iungis in porrectum, surculo alligas, & impensam paras, & facies alternis pisam lotam, cerebella, lucanicas, & cætera. teres piper, ligusticum, origanum & zingiber. liquamen suffundis, passo & vino temperabis. facies vt ferueat. & cùm ferbuerit, mittis modicè & pisam cùm condieris, alternis in pullo componis, omento tegis, & in operculo deponis, & in furnum mittis vt coquantur paulatim, & inferes.

Apparatus varij gallinacei generis.

EX EIVSDEM AVTHORIS LIB. VI. CAP. IX.

In pullo elixo ius crudum. Adijcies in mortariũ anethi semen, mentham siccam, laseris radicem: suffundis acetum. adijcies caryotam: refundis liquamen, sinapis modicum & oleum: defruto temperas, & sic mittis in pullum, anethatum. Aliter pullus. Mellis modice, liquamine temperabis. Lauas pullum coctum, & sabano mundo siccas. charaxas, & ius scissuris infundis, vt combibat & cùm combiberit, assabis, & suo sibi iure pertangis, piper asperges, & inferes. Pullus Parthicus. Pullum aperies à nari (pectore forte. nam infra pullum farsilem à pectore aperiri iubet. Sed Humelbergius partem posteriorem ventris accipit) & in quadrato ornas: teres piper, ligusticum, carei modicum: suffundes liquamen: vino temperas: componis in cumana pullum, & condituram super pullum facies, laser & vinum interillas dissoluis, & in pullum mittis simul & coques, piper asperges & inferes. Pullus oxyzomus. Olei ace-

tabulum maiorem satis modicè, liquaminis acetabulum minorem, aceti acetabulum perquam minorem, piperis scrupulos sex, petroselinum, porri fasciculũ. Pullus Numidicus, (qualis apud Numidas cõdiri solebat, aut potius ex pullis gallinæ Numidicæ) Pullum curas, elixas, lauas, lasere & pipere aspersum assas: teres piper, cuminum, coriandri semen, laseris radicem, rutam, caryotam, nucleos: suffundis acetum, mel, liquamen & oleo temperabis. Cum ferbuerit, amylo obligas pullum perfundis piper asperges & inferes. Pullus laseratus. Aperies à naui: lauabis, ornabis & in cumana ponis. teres piper, ligusticum, laser, vinum. suffundis liquamen: vino & liquamine temperabis, & mittis pullum: coctus si fuerit, pipere aspersum inferes. Pullus paroptus. Laseris modicum, piperis scrupulos sex, olei acetabulum, liquaminis acetabulum, petroselini modicum. Pullus elixus ex iure suo. Teres piper, cuminum, thymi modicum, fœniculi semen, mentham, rutam, laseris radicem: suffundis acetum. adijcies caryotam & teres: melle, aceto, liquamine & oleo temperabis: pullum refrigeratum & siccatum mittis, quem perfusum inferes. Pullus elixus cum cucurbitis elixis Iure suprascripto addito sinape perfundis & inferes. Pullus elixus cum colocasijs elixis. Suprascripto iure perfundis & inferes. Facit & in elixum cum oliuis colymbadibus non valde (impletum,) ita vt laxamentum habeat, ne dissiliat dum coquitur in olla. submissum in sportellam cum bullierit, frequenter lauas & ponis ne dissiliat. Pullus Varianus, (à Vario Heliogabalo fortassis, alias Vardanus.) Pullum coques iure hoc liquamine, oleo, vino: fasciculum porri, coriandri, satureiæ: cum coctus fuerit, teres piper, nucleos cyathos duos, & ius de suo sibi suffundis, & fasciculos proijcies, lacte temperas, & reexinanies in mortarium supra pullum vt ferueat. obligas cum albamentis ouorum tritis: ponis in lance, & iure suprascripto perfudis. Hoc ius candidum appellatur. Pullus Frontonianus. Pullum præduta, condies liquamine, oleo mixto, cui mittis fasciculum anethi, porri, satureiæ, & coriandri viridis & coques: vbi coctus fuerit, leuabis eum, in lance defruto perfundes, piper asperges & inferes. Pullus tractogalatus, (à tracta & lacte quibus condiebatur, Humelbergius.) Pullum coques liquamine, oleo, vino: cui mittis fasciculum coriandri, cepam: deinde cum coctus fuerit, leuabis eum de iure suo, & mittis in cacabum nouum lac & salem modicum: mel & aquæ minimum, id est tertiam partem, ponis ad ignem lentum vt tepescat: tractum confringis & mittis paulatim, assiduè agitas ne vratur, pullum illic mittis integrum vel carptum, versabis in lance, quem perfundes iure tali Piper ligusticum, origanum: suffundis mel, & defrutum modicum: & ius de suo sibi temperas in cacabulo. facies vt bulliat: cum bullierit, amylo obligas & inferes. Pullus farsilis. Pullum sic ne aliquid in eo remaneat, a ceruice expedies: teres piper, ligusticum, zingiber, pulpam cæsam, alicam elixam, teres cerebellum ex iure coctum oua confringis & commisces vt vnum corpus efficias: liquamine temperas, & oleum modicè mittis, piper integrum, nucleos abundantes, fac impensam, & imples pullum, vel porcellum ita vt laxamentum habeat. Similiter & in capo facies. Accipies pullum & ornas vt supra: aperies illum à pectore, & omnibus eiectis, coques. Pullus leucozomus. Accipias aquam & oleum Hispanum abundans, agitatur vt ex se ambulet & humorem consumat: postea cum coctus fuerit, quodcunq; olei remanserit, inde leuas. piper asperges, & inferes.

¶ In isicia de pullo. Olei floris libr. I liquaminis quartarium, piperis semuncia. Aliter de pullo. Piperis grana XXXI. conteres, mittis liquaminis optimi calicem, caræni tantundem, aquæ XI. mittes: & ad vaporem ignis pones. Isicia de pauo primum locum habent. ita si fricta fuerint vt callum vincant. secundum isicia de phasianis, tertium de cuniculis, quartum de pullis. Aliter, (Isicium amylatum.) Officula de pullis exproma. deinde mittis in cacabum porros, anethum salem: cum cocta fuerint, addes piper, apij semen: deinde orindam (forte oryzam, cuius & paulò ante meminerat in simili isicio amylato. sed Humelbergius ex Hesychio orindam interpretatur semen simile sesamæ, &c.) infusam teres: addes liquamen & passum vel defrutum, omnia misces & cum isicijs inferes, Apicius. 2. 2.

¶ Gallus cum oxyliparo apponitur Dipnosophistis apud Athenæum lib 8. Γαλεὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γενῶν ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles Comicus. Est autẽ forte oxyliparum trimma seu condimentũ, idem aut simile quale supra in pullo oxyzomo Apicius descripsit, quod conficitur aceto, liquamine & oleo quæ liparà, id est pinguia sunt, &c. Inuenio oxyliparon genus esse iuris in quo raiæ ac cæteri eius naturæ pisces mandi soleant, Hermola. ¶ Qui morbo regio æstiuo vel ictero prima specie laborat, obsonium edat pullum gallinaceum percoctum, probè conditum cum cepa, coriandro, caseo, sale, sesamo, & vua passa alba, Hippoc. in lib. de internis affectionib. Egregia quędam cõdimenta pro pullis coctis describit Ant. Gainerius in c de restaurando appetitu. ¶ Pullus in agresta Pullum cum salita carne decoquito. vbi semicoctus fuerit, grana vuæ sublatis e medio vinaceis, in cacabum feruentem indito petroselinum & mentham minutatim concidito, piper & crocum in puluerem contrito. Hæc omnia in cacabum, vbi pullastra cocta fuerit, conijcito, ac patinam statim facito Hoc obsonio nil salubrius admodum enim alit, facile concoquitur stomacho, cordi, hepati, renibus conuenit, ac bilem reprimit, Platina. lib 6. c. 16. Et mox c. 17. Pullus assus. Pullũ bene depilatum, exinanitũ & lotum assabis. asso. atq; in patinam imposito, antequã refrigeat, aut succum mali medici, aut agrestam cum aqua rosacea, saccaro ac cinnamo bene trito infundes, conuiuisq; appones. Hoc Bricino non displicet, quia acria (acida) simul ac dulcia appetit, vt bilem reprimat & corpus obeser Idem 6. 9. præscribit quomodo paretur pastillus ex quauis carne animantis cicuris, vt vituli, capi, gallinæ & similium.

Eiusdem è lib. 6 cap. 15. de porcello lactente condimentis quibusdam farciendo assandoq́;, verba recitaui in Sue G. Idem autem (inquit) fieri potest ex anate, capo, pullastra. ¶ Ex capis aut pullastris Mirause Cattellonicum, Platinæ verbis describemus in Capo F.

Pastilli ex pullis quomodo conficiendi.

¶ E pullastris pastilli, ex libro Germanico Baltasaris Stendelij. Pastillo cōfecto pullastras ritè paratas membris contractis impone: & pro magnitudine pastilli tria aut quatuor oua addito, salem, & zinziber satis abunde. per æstatem conuenit etiam vuas passas Corinthiacas addi, vt caporibus quoq;, & aliquid butyri recentis. operculum etiam facies quale pro pastillo è capone præscribitur, & ouis illines. horis duabus coques. Quòd si frigidum habere malis, ius per foramen superius effundito, & pingui separato flatu, idem rursus affundito. Cum pulli in olla operta coquuntur, vel assantur potius in butyro, affuso etiam vino modico cum semiassi sunt, nostri hoc genus coctura vocant verdempffen. Latinè forsan suffocare dixeris, quemadmodum oua *pnictà*, id est suffocata Græci efferunt. Sunt qui vuarum acinos cum pullo in olla operta coquant. deinde conterunt, exprimunt, & rursus ad pullum affundunt cum butyro, Baltasar Stendelius. Et rursus ad idem, Pullos ritè paratos in ollam inde, vinum & ius carnium affunde, cum modico salis & aromatici pollinis crocei. quod si iusculum crassius desideras, segmenta duo panis albi tosta bullienti iuri iniecto, cum ferbuerint, extractis vnà cum iecore tritis exprimito succum colando per aromaticum pollinem, & rursus affundito, & perfectè coqui finito. Sunt qui limonum (quæ poma sunt de genere citreorum) segmenta cum pullis elixant, quæ deinde ijs cum inferuntur imponunt, &c. ¶ Pullos elixos vel suffocatos, vt diximus, nostri aliquando cum pisis recentibus seorsim coctis inferre solent.

Gelu ex carne pullorum.

¶ Gelu cum expresso succo carnis gallinacei pulli, in Gallia vsitatum pro febrientibus & alijs ad vires restaurandas. Carnem pulli & pedes vituli aut veruecis discoques donec caro incipiat dissolui, tum percolabis & exprimes succum, cui adijcies bonam partem sacchari ac pollinis cinnamomi purificabis cum albuminibus & testis ouorum, colabis denuo, addesq́; crocum, aut aliud quippiam pro colore quem desideras, viride, rubrum, &c. si acidum placuerit, aceti aliud, vel *rob*, id est defrutum aliquod eius saporis, vt de ribes aut berberis addi potest.

Cibariū cōtusum.

¶ Cibarium contusum: Gallinam vel caponem percoquito donec carnes bene mollescant, & in pila pulpam vnà cum ossibus contunde. quod si parum carnis fuerit, licebit etiam segmenta albissimi panis simul conterere. tum vnà cum iure omnia per æneum vas colatorium exprimes, modicum generosi vini, & croci aromatumq́; quantum satis videbitur adijcies, & coques aliquandiu, cum inferre volueris, panem tostum subijcies, interdum oua extra testam in aqua cocta impones. Reliquias etiam gallinarum & caponum à mensa, carnes scilicet cum ossibus aliqui tundunt, & ferculum parant: cui nonnulli elixum hepar agnitum contusum adijciunt. Hic cibus puerperis, & ijs qui venam secuerint conuenit, Baltasar Stendelius.

Ratio gallinam teneram faciendi.

¶ *Si vespertinus subito te oppresserit hospes, Ne gallina malum responset dura palato, Doctus eris viuam misto mersare Falerno. Hoc teneram faciet*, Horatius 2. Serm. Nux pullo inclusa illum longè celerius coqui facit, Cornelius Agrippa.

Pastillus gallinaceus.

¶ In pastillum gallinaceum. Cristas pullorum trifariam, iecuscula quadrifariam diuidito: testiculos integros relinquito, laridum tessellatim concidito nec tundito. duas aut tres vncias vitulinæ adipis minutatim concidito, aut loco adipis medullam bubulam aut vitulinam addito. Gingiberis, cinnami, saccari quantum satis erit sumito. Hæcq́; omnia cū cerasis acribus (acidis) ac siccis ad quadraginta misceto, inditoq́; in pastillum ad id aptè ex farina subacta factum. In furno aut sub textu in foco decoqui potest. Semicoctum vbi fuerit, duo vitella ouorum disfracta, modicū croci & agrestæ superinfundes, Plat. 6. 38.

Edulium ægris aptū & vtile.

¶ Eduliū in asthmate & alijs affectionibus pectoris, cum ægri infirmi sunt admodum. Pullum vel gallinā iuuenem pinguem cum ordeo puro discoquito donec liquefiat. tum tere pullū cum pulpa & ossibus, & parum ptisanæ infunde, exprime, cola. præstabit quidem pullo dum teritur aquā rosaceam affundere, & diligenter miscere, Arnold. in lib. de aquis. Idē in lib. de conseruanda sanit. Album ferculū (inquit) de pullis gallinarum frequēter sumi poterit, modo ne fiat de pulpis effilatis, (sic loquitur,) sed ex transuerso subtiliter incisis. & postea contritis ac ligatis cum lacte amygdalarum, paucóue amylo aut pollinæ orizæ.

Ius gallinaceum cum amygdalis.

¶ Ius gallinaceum cum amygdalis. Cape tibi selibram amygdalarum, tres ouorum vitellos exiguos, iecuscula gallinarum, panis è simila modum duorum ouorum, cremæ lactis quantum semiobulo emitur, ius gallinæ veteris perfectè coctum. Tum amygdalas contusas cum iure percolando exprime, & da. Vel pone prius in hoc iure sic parato pullum prius coctum, & modicè simul efferuere sinito, vt densiusculum fiat: & modicum cinnamomi, caryophyllorum salisq́; addito, Baltasar Stendelius.

Ius viride pro gallina.

Ex eodem ius viride pro gallina (aut pullo) Pyretro, sampsucho, petroselino minutatim dissectis vinum affunde, simul agita, saccarum & aromatis aliquid adde, & affunde iuri in quo gallina cocta est. nec amplius coquito ne color viridis euanescat.

Condimēta varia pro gallinis elixis vel assis.

Condiura pro gallinis elixis: Gallinam elixam integram, vel in partes diuisam, bene purgatam in ollam inde, permodicum aquæ affunde cum pauco vino dulci, & butyri modicum adde & pollinis aromatici nonnihil de macere, cinnamomo, caryophyllis. Cura diligenter ne diutius ad ignem maneat hoc ferculū. fit enim prorsus inutile. Tolles cum ad ruffum colorē gallina vergit, & ius mediocre habet. Si dulce placuerit, saccarum per se vel cum aromatibus adijcies. Aliud edulium de pullis vel capis cum pane tosto, &c. ex eodem. ipse Germanicè vocat Plützte hüner. Pullos aut capos assos frustatim dissectos saccaro cum aromatibus condies, ac vino dulci perfundes, imponesq́; segmentis è pane albo tostis eodem vino

dulci madentibus. frigidum pones. Condimentum quo gallina vel pullus farcitur: iecur & ventriculum è gallina manu diligenter eximes, ita ne quid frangas. hæc minutatim concisa cum ouo permisce, & croceum colorem adde si placet. addes & olus viride concisum, vel vuas passas minores: his immissis pollinem aromaticum affundes & ventrem gallinæ religabis, eamq; in olla coques eo genere quod suffocationem vocant, (verdempffen) Cæterum pro gallina assanda, condimentum hoc in patella mixtum cũ ouo subiges, & in ventrem immittes, Idem. Præscribit & alios quosdam modos, (ein angelegte Hennen Knödle von Hennen) quos breuitatis gratia relinquo ¶ Aliqui gallinã pullam in optimo vino albo discoquunt, & dissolutam coctione diutina exprimunt, colantq; ius, & cum oui vitello ad ignem miscent, hac sorbitione prostratas ægrotorum vires mirificè restaurari aiunt. ¶ Liquamen quomodo fiat ex adipe gallinaceo & anserino, *vide in Sue F.* ex Platina. ¶ Porcelli dimidia parte assi & dimidia elixi, farti- 10 que turdis ac ventriculis gallinaceis, Athenæus meminit libro 9. ¶ *Mutagenat*, est cibus qui fit in aliquo vase cum lacte seminum communium, (cucurbitarum generis,) iure gallinæ & vitellis ouorum, conditur autem saccaro & polline qui constat cinnamomo, spica, cubebis, calamo aromatico & cari semine coquitur ad ignem, & apposita super vas testa calida, Syluaticus.

De salubritate carnium gallinacei generis.

¶ Ex volucrium genere gallinæ (gallinaceum genus) omnibus præstant. sint autem altiles, Aetius in cura colici affectus. Auium caro minus nutrit quam quadrupedum, sed facilius concoquitur, præcipuè perdicis, attagenis, columbæ. gallinæ & galli, Galenus 3. de alimentis. Idem in libro de cibis boni & mali succi enumerans cibaria laudata, & neq; tenuem neq; crassum succum (aut sanguinẽ) gignentia, adnumerat ex auibus gallos & gallinas, &c. quod & in alijs libris ab eo repetitur, & secutis eum authoribus alijs. Temperatum bouumq; sanguinem *ornithopula* (id est pulli gallinacei) gignunt nec te- 20 nuem nec crassum plus iusto, Symeon Sethi. Gallinæ (& pullorum gallinaceorum, Sethi) caro facile concoquitur, Galenus in libro de diss. contitut. Minus suauis est quam phasiani, sed similis ei in coctione & nutrimento, Ibidem. Gallinæ caro accommoda est siccis, Galenus sext. de sanitate tuenda. Gallinacei vtiles sunt calidis & siccis, Idem 8 Methodi. Gallinæ cortales non edendæ sunt hominibus qui otiosè viuat, sed montanæ potius, Idem in libro de attenu. victu. Gallinacei pulli prosunt ijs qui minus se exercent & otiosis, (hoc Galenus non concedit, cuius hæc sunt verba: Gallinaceæ carnis vsum, ijs quibus ratione victus tenui opus est, exercitatis quidem non prohibeo, præsertim earum quæ in montibus fuerint educatæ. at qui se nõ exercent, ijs gallinacea carne minus vtendum est. alis tamen gallinarum vel in tenui victus ratione vesci licebit. quanquam neq; viscera, neq; gallinaceorum testes huic diætæ sunt idonea.) & his simul quibus facile obstruuntur meatus his insuper qui stomachum ca- 30 lidum habent, vnaq; aluum promouent, Symeon Sethi. Gallinarum (vel gallinaceorum pullorum) caro secundo loco est quo ad bonum succum generandum post attagenas, præsertim si pinguis fuerit. talis etiam corpus humectat & otiosos iuuat, coloremq; bonum comparat, & genitali semini adijcit, & cerebri substantiam auget. & in primis earum (vel pullorum) medulla. hæc enim cerebrum abunde nutrit. & idcirco aiunt, quòd his qui leuiori ingenio ac mente sunt, prodest, Idem. Caro pullorum gallinaceorum (gallinarum alfethi) intellectum auget. vocem clariorem reddit, & genituram in iuuenibus auget, Auicenna. Gallorum veterum caro astringit, ius soluit. (*vide infra in G.*) gallinarum verò ius astringit, Galenus in opere de simplicibus, & ad Pisonem. Galli excipiuntur à cibis ictericorum, nisi moderatè carnosi fuerint, in libello de cura icteri qui Galeno adscribitur. Pullus cohortalis quo tenerior est, eò minus alimenti præstat, Celsus. Inter aues melior est caro alduragi, (id est francolini, 40 Bellunensis) & gallinarum est subtilior ea. & non sunt cum nutrimẽto carnium alchabugi, & altaraigi & altedarigi, Auicenna. Gallinæ succum gignunt temperatum nam neq; calidæ sunt, vt facile in bilem abeant. nec frigidæ, vt pituitam augeant Itaq; nescimus qua ratione vulgus & medici quidam podagricis eas interdicant ceu podagrã generantes. quod si fieret, nullam certam ob causam, sed occulta quadã proprietate contingeret. ab authoribus quidem nihil huiusmodi proditum est (Putauit Aristot. eum qui aliquandiu gallinas pingues esitauerit, inducere hęreditatẽ hęmorrhoidum & podagrę, Rasis.) Coloris bonitatem faciunt. & cerebella earum substantiam cerebri augent, ac sensus acuunt Ipsæ in cibo cõueniunt conualescentibus & otiosis, pręcipuè pulli & antequam coierint, Elluchasem. Idem in tabulis laudat eas quæ pascantur viridi & libero campo genituram augere scribit & cerebrum exercitio vtentibus conuenire, præsertim cum bono vino odorato. temperatis, pueris vere. calidas esse tem- 50 peratè, vel in secundo abscessu. gallos verò calidos & siccos in secundo præferri ex eis qui vocis temperatæ sint, stomachum roborare. conuenire frigidis, decrepitis, hyeme. nutrimentũ ex eis non laudari. ¶ Gallina est tẽperatę carnis & leuis, Albert ¶ Galli caro durior quam gallinæ est, Idem. Decrepiti galli carnes teneriores sunt quã iuniorις, & si quid inest viscosum decoctione cõsumitur, Idem.

¶ Caro gallinarum iuuenũm est calida & humida, licet parum. vnde Galenus temperatam esse scripsit. pulchrum colorem efficit, quamobrem à mulieribus appetitur Sed nimis annosarum caro frigida est & sicca, difficilis concoctu, sicut & gallorum & caponum decrepitorum. Auicen. tertia primi. Pręstant (inquit) gallinæ quæ in ventre agni aut hœdi assantur earum enim humiditates conseruantur. Pullorum marium caro est temperata, ad humiditatem declinans quod ad nos. facile cõcoquitur, sanguinem laudabilem gignit, appetitum roborat, omnibus ferè temperamentis conueniens. ius eorũ humores

mores æquat & ventrem soluit Auicennæ. ius verò gallinarum magis nutrit. Pullastrarũ verò caro humidior & minus calida est, non æquè sanis conueniens, sed magis intemperatis quibusdam. ex his carum quæ nondum peperêre caro, mediocriter pinguis, proba & temperata est Auicennæ. Gallina siccior est quam pulli, & ventrem nonnihil astringit, quem pulli humectant. quare elixæ magis quam assæ gallinæ sunt comedendæ, Isaac.

Quales in cibus eligendi sint.

¶ Electio. Galli gallinæq; veteres improbantur: eliguntur pulli mediocriter pingues, Sauonarola. Mares antequam cantent aut coeant: fœminæ antequam pariant, (cum parere incipiunt, Arnold. Villanou.) Idem, Sym. Sethi, Auicen. Rasis, Elluchasem. Capos præpingues assos medios inter maciem & pinguedinem comedes: idem fiet de gallina & pullastra, Platina. His tanquam saluberrimis vesci debent quotidie vel maiori ex parte, quicunque sanitatis rationem habent, Elluchasem. Gallinæ meliores sunt hyeme. quia tum minus fœtu exhauriuntur. Pulli verò æstate dum tritura fit, dumq; adhuc de vite omphacium pendet, esu meliores habentur: masculi tamen magis quam fœmellæ, Platina. Galli ante interfectionem fatigari debent, Elluchasem. Gallinæ (parum iuuenes scilicet, quo minus duræ sint) statim occisæ euiscerari debent, & suspendi à matutino tempore vsq; ad vespertinum, vel contrà, Arnoldus de Villanou. Vulgò experimento cognitum est pullos albos in ventriculo non facile coqui, vt Gilb. Anglicus scribit. Marsilius tamen præfert albos pro hecticis, tanquam minus calidos, Gaynerus. Gallinas albas nigris aliqui suauiores esse tradunt, Chrysippus apud Athenæum. Gallorum & gallinarum caro alimenti est inter aues optimi. quia facile in sanguinem vertitur, & parum excrementosa est. Caro autem gallinarum est melior quàm gallorum, nisi sint castrati. nigrarum quoq; & quæ nondum pepererunt caro est melior & leuior. Veterum autem, præcipuè gallorum, caro nitrosa est & salsa, cibo inepta, Syluius. Gallinas autem carnem tunc habere suauissimam, cum non alimento abunde eis exhibito, ipsæ suis pedibus scalpentes non sine labore cibum inueniunt, Clemens secund. Stromat.

Quibus ægrotis carnes gallinaceæ cõducant.

¶ Hippocrates in lib. de internis affectionibus, à pituita (inquit) maximè in aquam intercutem transitus fit, &c. in hac qui curabilis est, obsonium edat carnem galli assatam & calidam, &c. Et rursus, Qui pituita alba laborat, &c. in cœna vtatur galli carnibus & suis trins. In morbo crasso etiam à pituita putrefacta obsonium è gallinaceo pullo cocto commendat. Et alibi in eodem lib. Ab hepate laborans aqua intercute, &c. galli carnem assatam calidam habeat. ¶ Aretæus in curatione cephalææ carnes nuper interfecti galli laudat. Morsus a cane rabido pullorum ius sorbeat, Arnold. de Villan. ¶ Qui gallinaceam carnem esitauerint, non statim lac acidum (oxygala sumant. quoniam obseruatum est colicos morbos inde fieri, Sym. Sethi.

Alimentũ ex iure gallinarũ.

¶ Gallinarum ius astringit, gallorum verò veterum ventrem soluit, vt scribit Galenus lib. 11. de simplicib. & in lib. de attenu. victu. *Vide mox in G.*

Sãguine.

¶ Gallinarum sanguis non est inferior sanguine suum, sed multò peior leporino. sunt qui eo vescantur, Galen. lib. 3. de alimentis. Et rursus lib. 10. de simplic. c. 4. Non pauci (inquit) pro alimento habent sanguinem leporis & gallinarum, & ex ijs etiam qui vrbes incolunt complures.

Capitibus & interaneis.

¶ Patina ex capitibus & interaneis caponum & gallinarum. Gallinarum atq; auium iecuscula, pulmones, pedes, capita & colla, bene lauabis. Lota & elixa in patinam sine iure transferes. Indes acetũ, mentham, petroselinum, inspergesq; piper aut cinnamum, ac statim conuiuis appones, Platina.

Paleis & cristis.

¶ Gallinaceorum cristæ & paleæ nec probandæ nec improbandæ sunt, Galenus libro tertio de alimentis.

Ventre et hepate.

¶ Ventres & hepata anserum pinguium, deinde gallinarum pinguium omnibus præferuntur, Elluchasem. Ventriculus volatilium si concoquatur, vberrimè nutrit. gallinæ quidem & anseris præstantissimus est, Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Ventriculi in cibo laudantur præ intestinis, præsertim altilium gallinarum, magisq; etiam anserum. sunt enim perquam suaues: cæterum crassi duriq;, eoq; ad concoquendum difficiles: sed quibus semel coctis multum alimenti insit, Galen. si bene memini. Ventriculi animalium non laudantur in cibo, præter ventriculum gallinarum, aut anserum, aut gruis, Arnoldus Villanou.

Alis.

¶ Gallinarum alæ bene coquuntur, & bene nutriunt. conueniunt è balneis redeunti. item jn victu attenuante, Galenus in diuersis locis. Alæ auium in cibum sumptæ, saluberrimi sunt alimenti, præcipuè autem gallinarum. sunt qui & anserinas his addant. frequenti enim motu si quid mali succi inest, purgatur. Similiter quoq; anserina & gallinacea colla (quàm) cæterarum volatilium meliora putantur, si sanguine intercutaneo caruerint, Platina. Gallinaceorum lacte nutritorum alæ & testes in siccitatibus conueniunt, Galenus 7. Methodi. ¶ Inter hepata primatus anserino: quod vt humidius & tenerius est, ita sapore suauius. secunda laus hepati gallinaceo, Rasis ex Galeno.

Intestinis.

¶ Gigeria, intestina gallinarum cum his & ita (forte, cum gallinis ita) cocta, Lucilius lib. 8. Gigeria sunt sue adeo hepetia, (hepatia,) Nonius. Quidam sic citant, *Gigeria sine oleo, his vescamur alacriter.* Intestina gallinarum cum rebus alijs incocta, veteres gigleria vocabant, Hermolaus.

Testibus.

¶ Gallinacei testes & viscera non conueniunt in victu attenuante, Galenus. ¶ Gallinaceorum renes, testes & iecur, præsertim altilium, boni succi sunt, Galenus. Testes eorum suauissimi sunt, & probum alimentum corpori conferunt, Idem tertio

de alimentis. Et rursus, Per omnia optimi sunt. In siccitatibus (affectibus & constitutionibus siccis) cõueniunt, Idem 7. Methodi. Gallorum lacte altorum testes vtiles sunt in syncope ex succis tenuibus, Idem 12. Methodi. Cur gallinaceorum testes, quos lacte saginant, amplissimi & concoctu faciles fiant, causam adfert Alexander Aphrodisiensis in Problematibus 2. 73. interprete Gaza. Testes galli, (aliàs *galli castrati*. qui scilicet à castrando eximuntur) laudabiles sunt & faciles concoctu, Auicenna. Languentibus dari consueuerunt, Galenus in Commentario in librum de victus ratione in morb. ac dandi in tertiana, Idem ad Glauconem. Ijs qui ex syncope marasmo contabescunt, testiculos gallorum, quos Græci orchis & parastatas appellant, dare oportet. perpetuò enim omnibus hectica laborantibus commodi existunt, cum abundè nutrire & vires augere possint, vbi probè concocti fuerint. quapropter id alimenti semper exhibendum est, vbi, vires nondũ ad extremum collapsæ fuerint. quod enim to præsidium deinceps esse potest, si natura alimentum concoquere non possit? Alex. Trallianus. Gallinaceos præparamus (in vsum præcipuè hecticorum & phthisicorum) pane in lac acidum & serosum merso si ante nutrimus quam iugulemus, vt testes habeant gratissimos & præstantissimos: idq; ante coitum, ne virus ex semine oleant. sic enim boni sunt succi, validè nutriunt, facilè coquentur, Syluius citans Galeni librum 3. de aliment. ¶ Gallinaceorum testes subinde si à conceptu edat mulier, mares in vtero fieri dicuntur, Plinius.

G.

DE REMEDIIS EX OMNI GALLINACEO GENERE, GALLIS, GALlinis, pullis, eorumq́ partibus & excrementis. De ouis tantum seorsim agetur in Gallina G.

20

Remedia ex gallo vel gallina integris.

Morbo regio resistit gallina, si sit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis vino quod bibatur, Plinius. Gallus natus in Martio, si viuus ponatur in olla obturata optimè & ponatur in furno vt desiccetur totaliter, & puluerisetur, & hic puluis misceatur cum aliquo liquore, vel re ad propositum faciente, est mirabile medicamentum contra paralysin, Incert. Gallinaceum pinguem verno tempore dempta cute & interaneis, sale fartum in vmbra suspendito, donec arefiat: mox illum exossato, atque vnà cum sale conterito, in vitrea hamula ad vsus seruato, obolis duobus si bibitur, mitè Venerem concitare dicitur, Alexand. Benedictus. ¶ Mirabile remediũ in arthritide à muliere quadam, & adhibetur in quouis loco vbi iuncturæ exeunt (fortè existunt.) Gallina bene habita quadrima, absinthio referta, coquatur in tribus situlis aquæ ad duarum partium consumptionem. hinc æger foueatur (vapo- 30 retur, fiat stuffa,) bis quotidie donec liberetur, fricando semper ad inferiora, Additiones ad practicam Varignanæ. ¶ Pullas & capos iure & carne viperarum cum pane subactis nutriuit Matthæus Gradi ad vsq; deplumationem, curaturus horum esu elephanticos, Syluius. Serpentem varium, qui inter alios minimum habet veneni, & Germanicè vocatur ein Huf (vocem à librariis corruptam cõijcio) cum tritico coque. deinde sic cocto tritico gallinam pasce, & idem ius pro potu præbe. Huius gallinæ carnibus accipiter pastus pennas mutabit, & morbum, si quem habet, expellet, Albertus. ¶ Ex gallo vulturino viuo remedium ad elephantiasin Aetius præscribit, vt recitabimus *in Vulture G.* qualis autem hic gallus sit non docet. idem quidem remedium ex vulture etiam fieri ait.

Ex iure gallinaceo.

¶ Ius. Ad vteros: Gallinam iugulato & festucam lineo panniculo inuolutam intra auem conde, eamq; consuito, elixato, & ius potui dato, Author Euporistorum quæ Galeno tribuuntur 3. 237. Galli- 40 narum ius simplex aluum retinere, veterum autem gallorum eandem subducere experti sumus, Galenus lib. 11. de simplicibus, & in libro de theriaca ad Pisonem. Gallinarum iuniorum ius simplex ad temperanda humorum vitia datur, & in ardoribus stomachi vtile est, Dioscorides. Græcè legitur, δίδοται ἐπικεράσεως χάριν τῶν φαυλοτήτων cùm Galenus de eodem scribat, ὅτι ἐπισχετικῆς ἐστὶ δυνάμεως, hoc est facultatem cohibendi & astringendi habere. videtur autem vtrunque verè dici, vt & ἐπισχετικὸν hoc ius sit, id est fluxiones reprimat. & ἐπικεραστικὸν, hoc est humorum acrimoniam temperet. Marcel. Vergilius Dioscoridis interpres, hæc verba δίδοται ἐπικεράσεως χάριν φαυλοτήτων, sic reddidit in annotationibus. Datur ad emendanda in homine tẽperamenti sui vitia, quod minimè probo, quum & verba Græca repugnent, & temperamenti vitia etiam contraria esse possint. Idem ostendit se hunc locum de gallinioris iure, in Græcis codicibus Dioscoridis plerisque omnibus vno excepto non reperisse, in 50 vetere tamen Latina translatione, & apud Serapionem quoque extare. Ad sensum quidem necessarius est perficiendum, & sententiam veram continet. Ius gallinarum, si æstate in eo grana vuæ immaturæ decoquantur, bilem extinguit, Nic. Massa. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius, & acria mollit, Plinius. Sed acria mollire, id est mordaces humores temperare, gallinarum iuri magis conuenire iudico, earumq; iuniorum gallinaceorum minus, & minimè quidem veterum, cui ipsi tamen aluum ciendi facultas maior. Ius gallinæ iuuenis & pinguis temperat complexionem, & est optima medicina leprosis, Auerrois. Ius è gallinaceo dysentericis medetur, sed veteris gallinacei vehementius. falsum ius aluum cit, Plinius. hic quoque vt galli iunioris ius in dysenteria prodesse facile concesserim, ita an veteris quoq; gallinacei ius ei conueniat, addubito. & verbũ vehementius ita interpretari malim, quasi hoc ius vehementius magisq; medicamentosum sit, quàm vt dysentericos iuuet. nõ aũt quasi vehementius

aut effi-

aut efficacius illis medeatur. Itaq; galli iunioris ius dysenterijs vtile dixerim, veteris inutile, salsum insuper noxium. Si torminosi vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dandum erit eis ius gallinæ pinguis excoctæ cum butyro, Marcellus. In iliaco affectu (inquit Aretæus, Iunio Paulo Crasso Patau. interprete) alimenta aluum ducentia exhibeantur, vt iuscula gallinarum. Ad inflammationes tõsillarum & anginas gallinæ hœdi vetusculo vtere, Galenus Euporiston 2. 15. Cauâ secoris purgat galli veteris ius, Trallianus. Ius è vetere gallinaceo aluum deijcit. abiectis itaq; interraneis salem conijci oportet, & consuto ventre decoqui in viginti sextarijs aquæ, donec ad treis heminas (Marcellus Vergilius suspicatur sextariorum & heminarum numeros, pro rei necessitate maiores, vitiumq; in eorum notis forte esse. Plinius quidem in tribus congijs, id est octodecim heminis coqui iubet) redigantur: totum id refrigeratum sub diuo, datur. Aliqui incoquunt brassicam marinam, mercurialem, cnicum, aut filiculam. Crudos humores crassosq;, atram bilem, & strigmenta elicit: prodest longis febribus, suspirijs, articularijs morbis, & inflationibus stomachi, Dioscor. Ius è gallinaceo aluum soluit. Validius è vetere gallinaceo. Prodest & contra longinquas febres, & torpentibus mẽbris tremulisq;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidijs, incipienti tenesmo, iocineri, renibus, vesicæ: contra cruditates, suspiria. Itaq; cuam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio (cnico forte, vt Dioscorides) aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho. vtilissime autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas (id est libras ferè) cum supradictis herbis, & refrigeratum sub diuo dari tempestiuis antecedente vomitione, Plinius. Ius è gallo vetere (inquit Auicenna 2. 296.) ex Galeni præscripto sic fit. Gallus nutritus cursu fatigetur donec cadat, tum decolletur & exenteratus impleatur sale, consuaturq; filo, & coquatur in viginti sextarijs aquę vsq; ad tres cotylas, & id omne semel bibatur. quod si polypodium & anethum adijciantur, vtile erit aduersus articulorum dolorem ac tremorem, &c. vt Dioscor. Et rursus, Ius galli veteris cum polypodio & anetho in colico affectu saluberrimum est. *Febribus aut longis galli noua iura vetusti Subueniunt, etiam tremulis medicantia membris*, Serenus. Decrepitorum gallorum caro (inquit Io. Mesue lib. 2. de purgantibus cap. 23. Iacobo Syluio paraphraste, nitrosa & salsa, cibo inepta, medicamentosa est, iure suo maximè. potissimum verò gallorum rufórum, qui ad motum sint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, obesorum & macrorum medij quoq; vetustiores, eò magis sunt medicamentosi Galeno. Id ius ob nitrosam & salsam substantiam calidum est, lauat, terget, tenuat, flatus dissipat, cum semine anethi vel dauci & polypodio & sale gemmæ coctum: & dolorem ventriculi, coli, ilium, renium, a flatibus ortum sedat, obstructa aperit. Purgat pituitam quidem cum turbit & cnico, ob id confert arthriticis doloribus ex hac natis. melancholiam verò cum epithymo & polypodio. & cum ijsdem, atq; thymo, hyssopo, anetho & sale gemmæ, arthriticis confert. Gallus autem furfure à Galeno nutritus, alijs etiam melle & pauco sale, plurimum fatigetur vel à nobis venantibus, vel potius dimicando, decapitatus, & exenteratus cum sale, aut sale gemmæ, igne lento, aqua sufficiente coquatur ad duarum aquæ partium consumptionem: alijs atq; alijs simul incoctis pro varijs medicorum scopis. Potatur eius decoctũ ad libras duas, Hæc ille. Hieroc. in Hippiatricis curationem equi anhelosi præscribens, inter cætera oleum laurinum, rosaceũ, crocum, vinum vetus, &c. simul decoqui iubet vnà cum gallinaceo, & hoc decoctũ vnà cum hydromelite & ouo per dies sex in equi nares infundi. Veteris galli iure vsi sunt frequenter prisci pro medicamento aluum molliente, & ad ichores educendos. aluum mirè prouocat, si satis copiosè sumatur, hoc est ad tres vel quatuor cõmunes pateras (nam vna patera nihil efficit. alibi a libra vna ad duas bibi iubet.) in qua copia potum etiam capi ius ventrem emollit. gallinacei verò pulli ius etiãsi multò copiosius hauriatur, nihil omnino educet. Sed plura de his iuribus scripsi in Cõmentarijs nostris in librum de ratione victus in morbis acut. Ant. Musa Brassau. Et rursus, Ius è vetere gallo atram bilem educere, vt Serapio scribit, cùm experirer verum esse non reperi. Lenit enim & ea solum educit quę in ventriculo & intestinis continentur. Senam quandoq; miscui, & atram bilem eduxit. aliàs turbit, pro pituita detrahẽda: aliàs myrobalanos citrinos pro bile flaua. Medicamentum purgans ex iure veteris galli compositum. Interiora abijcienda sunt & sal inijciendus ita vt gallus impleatur, & consuendus est, multaq; aqua in qua parum olei sit, multumq; anethi & porri, incoquendus: his colliquatus ius suaue & stomacho aptum magisq; accõmodatum ad purgandum redditur: eius colati dentur ad minus heminæ duæ. Summe facit ad inueteratas ad somnũ propensiones, χελαφορὰς, Oribas. Synops. 3. Iura decrepitorũ gallorum prosunt asthmati & defectum cordis patientibus, Albert. Amatus Lusitanus pro muliere quadragenaria, quæ maximo dolore ab ore ventriculi ad imum pectinem cruciabatur, febricitabat, vomebat, nec quicquam aluo reddebat, post cætera remedia, ius galli præscripsit huiusmodi. Gallum veterem, 4. ad minimum annorum, defatigatum interfice, & exẽterato immitte, salis gemmæ drachmas 3. seminis cnici, polypodij de quercu recentis & contusi, ana vnciam 1. seminis dauci, anethi, ameos, ana semunc. am. turbith drachmas 3. misce & in libris 12. aquę fiat decoctio ad medias, Huius decoctionis (inquit) vncias 6. ieiuna bibebat. & ex eadem interdum clyster parabatur, quibus aluus secessit, ac dolor ex toto leuatus est. Alypon ad purgationem datur è gallinaceo iure, Plin. Lathyridis grana stomachum lædunt. itaq; inuentum est, vt cum pisce aut iure gallinacei sumerentur, Idem. Aluo soluendæ Mercurialis decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad

Ex iure Galli veteris.

dimidias, bibitur sale & melle admixto, nec non cum vngula suis aut gallinaceo decoctum salubrius, Plinius. Heliotropij tricocci illitum semen, & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente, spinæ ac lumborum sanguinem corruptum trahit, Idem. Clyster ad omnem colicam ex descriptione Io. Gœurotii medici regis Galliarum. Gallus quem vetustissimum inueneris, virgis verberatus decolletur, & in situlam aquæ inijciatur. deplumati exenteratiq́; ventri immittantur hæc medicamenta: Anisi, fœniculi, cumini, polypodij, seminis cnici, singulorum semuncia. turpeti, senæ, agarici in subtili linteo ligati, de singulis drachmæ binæ. florum chamæmali manipulus. decoquantur vsq; ad ossium separationem. Huius decocti libra cum oleis de anetho & de chamæmalo (duabus vel tribus vncijs vtriusq;) & duobus oui vitellis misceatur, fiatq́; clyster, qui tepidus vētriculo vacuo exhibeatur. ¶ Chiron Centaurus pro remedio malidis siue pestilentiæ iumentorum, præcipit catulum lactentem viuum in aqua feruenti missum ac depilatum ita decoqui, vt ossa separentur a carne quibus diligenter ablatis, eius caro cum aqua in qua decocta fuerit, liquamine optimo, vino veteri & oleo & pipere cum melle condita, vsq; ad sextarium debere seruari, ac singulis animalibus binas corylas tepefactas donec ad sanitatem perueniant, diebus singulis dari per fauces. De gallo quoq; gallinaceo albo eadem quæ de catulo obseruanda demonstrat, Vegetius 1.17. Idem remedium Absyrtus in Hippiatricis describit capite 128. enchymatismum catharticum, id est infusionem purgatoriam appellans, nec aliud admiscens, sed solum catulū aut gallum in aqua discoquens. Contra malidem humidam equo infunditur per os ptisana ex auena, percolata, cui incoctus sit canis κατοικίδιος (malim γαλαθηνὸς, id est lactens, vt supra) bene purgatus & depilatus: sin minus gallina, Hierocles. Gallina alba cocta cum decem cepis albis, & cum manipulo de aluiule, donec bene cocta sit & comedatur, & bibatur aqua, addit in appetitu coitus, Rasis ni fallor. ¶ Ius ex gallinaceis potum præclarè medetur contra morsus serpentium, Plinius. Ius gallinaceorum coquitur aliquando cum remedijs astringentibus ad dysenteriam, & cum lacte ad vlcera vesicæ, Auicen. Plinius etiam simpliciter ius è gallinaceo (iuniore nimirum, vt supra monuimus,) dysentericis mederi scribit. In febri hepiala, in qua exteriora calent & frigent interiora, ijs cibis vtere qui hemitritæo phlegmaticæ conueniunt. Gallus antiquus post longam cum altero dimicationem occidatur coquaturq́; cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo & violis: temperetur q́; cum oxymelite acri. propinato quantum vno haustu sorbere possit æger, Brudus Lusitanus. Et rursus pro eadem febri cum à simplici pituita dependet, præsertim in homine frigidæ naturæ. Senescentem gallū (inquit) prædicto modo defatigatum, parato ad hunc modum: Chamæmeli manipulum sesqui. ficuum aridarum, passularum enucleatarū, singulorum manipulum hordei ab vno cortice exuti manipulos tres, coquito sufficienter & colato. Cum libra huius iuris misceto adipis anatis recentis vncias tres, aceti albi è pulegio vnciam, salis parum bulliant iterum donec permisceantur. Dato calidum, quantum vno haustu sorbere possit efficacissimum est ad crassos humores & lentos febrem generantes. Idem cum capo & pulla efficere possis, sed inefficacius. Dicatur hæc sorbitio ex adipe anatis. Idem Brudus passim in opere suo de victu febricitantium, diuersa remedia cum gallinis aut pullis coquenda præcipit, febribus diuersis salubria, vt cucurbitam, pruna, vuam acerbam &c. quæ propter prolixitatem omittimus. ¶ Gallinacea iura salubriter bibuntur, vbi sumpti veneni suspicio est. nam aluum subducunt, & stomachum resoluentia promiorem ipsum ad vomitionem reddunt. & venenorum acrimonias hebetant atq; meatus obstruentia, celerem virium (veneni) penetrationem inhibent, Dioscorides: cum ad hunc vsum non tantum hæc iura nominasset, sed etiam pisces præpingues, vetustas carnes pinguesq́;, & quæ adipe aut recenti butyro parantur. ¶ His qui toxicum biberint, iusculum pulli gallinacei pinguis absorbendum dato postquam vomuerint, Aetius ¶ Veneficijs ex mustela syluestri factis, contrarium est ius gallinacei veteris largè haustum: peculiariter contra aconitum, addi parum salis oportet, Plinius: Pinguis gallinæ ius contra aconitum bibitur, Galenus libro 2. de antidotis & Nicander. Dioscorides aduersus idem malum lixiuiam laudat cum vino & gallina decoctam. Ius salsum ex gallina vel ansere auxiliatur illis qui coriandrum sumpserint post vomitionem irino oleo concitatam, Dioscor. Gallinæ pinguis de pectore caro cocta, vel iusculum inde potum, remedio est contra dorycnium, Nicander & Dioscorides.

¶ Caro gallinarum claritatem vocis efficit, Auicenna. Aduersus exitum ani (resolutionem vel tenesmum) pullam gallinaceam assam edito, Obscurus. Cimicum natura contra serpentium morsus & præcipuè aspidum valere dicitur: item contra venena omnia argumentum, quod dicunt gallinas quo die cimices ederint, non interfici ab aspide: carnes quoq; earū percussis plurimum prodesse, Plin.

Ex dissectis gallinis.

¶ Dissectæ gallinæ (gallinarum pulli, Ægineta) & adhuc calentes appositæ, serpentium morsibus auxiliantur. sed identidem alias sufficere oportet (deinde folia oliuæ viridia trita cum oleo & sale supponere vulneri, Kiranid) Dioscor. Et alibi, Dissecti gallinarum pulli, cùm maximè tepent, percusso loco applicentur Nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus vtantur verum huius rationem inire facillimū fuerit Gallinę enim calida natura præditæ sunt argumento, quod deuoratum insigne virus conficiunt, & aridissima quæq; semina consumunt item nonnunquam arenas lapillosq́; ingluuie sua deuoratos, dissoluunt. Itaq; animantis admoti calore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capessens exiliensq́; secum venenum exigit Carnes gallinæ nouiter occisæ, si morsibus

sibus imponatur, obsistunt omnibus venenosis & curant, præter aspidis morsum, Galenus Euporiston 2.143. Viuum gallinaceum pullum per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus (a serpente inflictum) imponere oportet, sic vt pars interior corpori iungatur, Celsus. facit id etiam hœdus agnúsve discissus, &c. Idem. Ad morsus venenatos. Optimè auxiliantur si statim post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta. &c. *vide in Hœdo G.* Carnibus gallinaceorum, ita vt tepeant, appositis, venena serpentium domantur, Plinius. Ad viperæ morsum: Primum scarificato aut gallinam dissecato, & interne adhuc calentem morsui imponito, atq; hoc frequenter repetito, Aetius. Obscurus quidam aduersus virulentos morsus in viro gallum discerptum calentemq; adhuc imponi iubet, in muliere gallinam, & statim cor (cerebrum potius) è vino bibi. Epilepsia quandoq; contingit ex morsu animalis venenosi: in quo casu quamuis auem, vt gallinã, pullum, aut pipionem columbamve, per dorsũ scindes & loco morsus calidam impones. nam sua caliditate venenũ ad se trahit. Vel sic, Gallus gallináue deplumetur circa anum, & ponatur anus supra locũ morsionis, & attrahet ad se, Leonel. Fauentin. ¶ Si bubo ortus sit in peste, gallus depiletur circa anũ, & apponatur loco per horam, & in alia hora apponatur alter, & sic fiat per totum diẽ. Sic venenum attrahitur a corde galli, & gallus subito moritur, Petrus de Tusignano, sed locum prius scarificari iubet. ¶ Amatus Lusitan. catulum vel columbum viuum dissectum per spinam supra caput mulieris melancholicæ vel desipientis imponi consulit. Similiter ego quoidam gallinam nigram dissectam in eodem casu admouere audio.

¶ Attactio dicitur, cum neruus pedis anterioris in iumento, à posteriore crure (vt fit aliquando præ festinatione) læditur. hoc malum si recens sit, prima vel secunda dieiunctura & locus scarificetur, vt per scarificationem sanguis exeat: postea gallus per medium scissus superponatur calidus cum omnibus intestinis, Rusius.

¶ Sunt qui scribant sanguinem galli & gallinæ ad meningum, id est membranarum cerebri sanguinis profluuium prodesse, quem ego cum nihil egregium præstiturum sperarem, experimentum de eo sumere nolui, ne vel curiosus vel stolidus esse iudicarer, si multis probatisq; remedijs ad hũc vsum neglectis, maiorem è sanguine istarum alitum non compertam hactenus vtilitatem expectarem, præsertim cum sanguinis ab hac parte profluuium valde periculosum sit. Est enim omnino experiẽtia huiusmodi periculosa, & a solis regibus circa facinorosos homines vsurpanda, Galenus lib. 10. de simplicibus. Atqui Dioscorides & alij hoc remedium è gallinæ cerebro, vt infra dicetur, non è sanguine prodiderunt. Sanguis galli leucomata oculorum & cicatrices cum aqua inunctus sanat, Constantinus. Paucus gallinæ sanguis cum oleo ex ouis permixtus, scabiem cholericam curat, Arnoldus Villanou. Sanguis gallinarum nigrarũ aufert maculas fœtidas, & lentigines a facie & huiusmodi, maximè si misceatur ei lapis vaccinus tritus cum baurach rubeo & reddit faciem formosam, abstergit, & bonum colorem facit. Rasis. Galli sanguis erysipelata & chimetla sanat, & ijs qui marinum leporem comederint auxiliatur. Si quis allium contriuerit, & biberit calidum sanguinem cum vino, nullum reptile timebit. pullis vero aspersus, & sumptus ad magnitudinem nucis circiter dies decem in cibo ab his qui sursum (per arteriam forte) educunt sanguinem, prodest, Kiranides. Pullinum (de gallinaceo genere intelligo. *vide* infra in Gallina, *H a*) sanguinem tepidum in eam aurem quæ obtusior erit vel dolebit, infundes, Marcellus.

Ex sanguine.

¶ Gallinaceum adipem intra corpus empyicis tantum dari legimus, apud Marcellum Empiricum, cuius hæc sunt verba: Anethi sicci veteris puluerem, & resinæ pityinæ puluerem, cum adipe vetere anserino aut gallinaceo, edendum mane ieiuno empyico cochlearia tria, & vespere tantũdem dabis, mire subuenies. Adeps galli cum adipe turturis si detur in cibo alicui pondere quadrantis drachmæ, infestabitur a tinea, (achoribus, puto,) Rasis.

Ex adipe.

¶ De facultatibus eiusdem extra corpus. Gallinaceus adeps ad quæ prosit, & quomodo curetur, leges in Anserino ex Dioscoride: & ibidem quomodo odoribus imbui soleant, & qua ratione etiam incurati à putredine præseruentur. In Anate quoq; ex Nicolao Myrepso, quomodo reponendi sint adipes anatinus, anserinus & gallinaceus recitauimus. ¶ Gallinaceus adeps medius est inter anserinum & suillum. anserinus ex his valentior est. Substituuntur aliquando gallinaceus, anserinus, suillus, caprinus adipes, quiuis in alterius absentis vicem. Gallinaceus tamẽ calidior & siccior est quàm suum, & tenuior, ac minimum terrestris, idq; magis etiam si è gallinis syluestribus fuerit. & tenuitatis ratione profundius penetrat, Galenus 11. de simplicibus, & de compositione medic. sec. genera, & Methodi lib. 14. Indurata iuuat, Idem. Anserinus adeps maximè tenuium partium est, ob id in volucrum genere præstat ad scirrhi curationem, gallinaceus illi proximus, Iac. Syluius. Galenus lib. 3. de composit. sec. loc. cum Apollonij ad aurium dolores verba hæc recitasset, Anserinum aut gallinaceum adipem liquefactum sensim instilla, subdit. Adeps harum alitum maximè mitigat omnes affectiones dolores inducentes, simulq; ipsarum aliquibus magnifice auxiliatur, &c. vt in Anserino scripsi cum quo hic pleraq; communia habet. Adeps pullorum calidior est quàm adultarum gallinarum & galli quam gallinæ, Obscurus. ¶ Myricæ semen cum altilium (gallinarum, vt coniicio) pingui furunculis imponitur, Plin. Ad ambusta. Lardum & adipem gallinaceum adhibito candelæ lumine super aquam liqua, & collectum ex aquæ superficie pingue inungito, Innominatus. Varos (Varices, Marcellus) adeps

gallinaceus cum cæpa tritus & subactus impositus vel perductus assiduè, Marcel[illegible] Idem remedium maculas rubeas delere Rasis annotauit. ¶ Cutem in facie adeps anseris vel gallinæ custodit, Plinius. Adeps anseris & gallinaceus vtilis est ad nitorem vultus, εἰς προσώπου ἐπιμέλειαν, Dioscorides, vt Marcellus vertit *ad mangonizandam faciem*. vt Ruellius. ego cum Plinio potius verterim *ad faciei custodiam*, aduersus ventos scilicet, frigora & Solem. Fissuras in facie sanat, & faciem reddit lucidam, Rasis. ¶ Adiuuat adeps gallinæ mirificè ruptas oculorum tuniculas admixtis schisto & hæmatite lapidibus, Plinius. Eundem præcipuè laudant contra pustulas oculorum in pupillis. Has (gallinas) scilicet eius rei gratia saginant, Idem. Gallinarum adeps pustulas oculorũ reprimit, Æsculap. & Constantinus. Si oculus iumenti dissectus sit, adeps anseris vel gallinæ prodest, vt scripsi in Ansere.

¶ Gallinæ adeps liquefacta & tepide instillata, quodlibet vitium aurium sanat, Marcellus. Adipem anserinum & alios auricularibus medicamentis Nicol. Myrepsus admiscet. Gliris pingue & gallinæ adeps, & medulla bubula liquefacta tepensq; infusa auribus plurimum prodest, Marcellus. Apollonius (vt & Rasis) anserinum aut gallinaceum adipem liquefactũ dolentibus auribus sensim instillari iubet, vt superius retuli. Adeps gall. cum nardo liquefacta ad dolorem aurium vtilis est, & contra neruorum passiones, Kiranides. Eundem instillatum tepidum etiam aduersus difficultatem auditus proficere obscurus quidam scripsit. Gallinarum adeps auribus purulentis calida infunditur, Plinius. Ad auriũ nocumenta ex aqua confert adeps tum anserinus tum vulpinus, tum gallinaceus, Galen. Euporiston 1. 26 ¶ Adeps ans. aut gall. rimas labiorum egregiè curat impositus, Plinius & Marcellus. ¶ Adeps gallinæ asperitati linguæ confert, Obscurus. ¶ Dentientium puerorum gingiuas gallinaceorum pingui molliendas Ægineta consulit. ¶ Laudant & gallinarum adipem contra pustulas in papillis: has scilicet eius rei gratia saginant, Wottonus. ¶ Adeps anserin. aut gallin. recens & sine sale conditus, ad vuluæ vitia proficit, (vel, vt alibi, muliebribus malis conuenit:) sale inueteratus, & qui temporis spatio acrimoniam concepit, vuluæ inimicus est, Dioscor. Anserini vel gall. adipis vsum ad fœtum pellendum in Ansere diximus. Recens laudatur ad dolorem matricis: & in eiusdem apostemate instar emplastri imponitur, Rasis. Cum nardo liquefacta ad muliebria pessaria facit, Kiranides.

Ex crista. ¶ Galli cristam contritam morsibus canis rabidi efficaciter imponi aiunt, Plinius & Kiranides. Gallinæ cristam aridam da in cibo ei qui mingit in lecto nescienti: curabitur, Rasis. alij hoc remedium ex gula & larynge galli promittunt. Capitis doloribus remedio est gallinaceus, si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulsis collo plumis circumligatisq;, vel cristis, Plinius & Marcellus, sed paulò aliter.

Ex ossiculis. ¶ Ossiculis gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente, vel gingiua scarificata, proiectoq; ossiculo, statim dolorem abire tradunt, Plinius. Inguinibus mirabile exhibet remedium, ex gallinacea ala ossiculum extremum, cochleario terebratum, nodisq; septem licio ligatum, atq; ita brachio vel cruri eius partis quæ inguina habet suspensum, Marcellus.

Tibijs. ¶ Gallinæ tibiæ cum pedibus coctæ, & cum sale, oleo acetoq; comestæ, coli (alias *colli*) sedant dolorem, Constantinus & Æsculapius. Ego *coli* legendum puto ex Marcello Empirico, cuius hæc sunt verba. Gallinam per totum diem à cibo abstineto. dein postero die cum eam occideris, crura eius cum sale & oleo inassato, & ieiuno colico qui se pridie cibo abstinuerit manducanda dato, mirificè profueris.

Cerebro. ¶ Gallinacei cerebellum recentibus plagis prodest, Plin. Dioscorides animalia theriaca, id est quæ vim morsibus venenatis contrariam habeant enumerans, gallinaceorum etiam cerebella in cibo commendat. Gallinarum cerebellum in vino bibendum datur contra serpentium morsus, Idem. Æsculapius & Constantinus. contra scorpionum ictus, Kiranides. Idem galli cerebrum cum aceto (aliàs condito) aduersus serpentium morsus bibendum consulit. Venena serpentium domantur gallinaceorum cerebro in vino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis (morsibus serpentium) imponere, Plinius. Gallinacea cerebella cum vino pota medentur viperarum morsibus, Dioscorid. ex Erasistrato & Ægineta. Ἠὲ σύ γ' ἐγκεφάλοιο πέλεκξ μηνίγγας ἀφαρπάς Ὄρνιθος λάζοιο κατοικιδίης, Nicander. Petrichus etiam, vt Nicandri Scholiastes refert, contra serpentium morsus gallinæ cerebrum commendat. Ad viperæ morsum. Galli cerebrum cum posca adiecto pipere, his qui à vipera percussi sunt vel morsi, potui dabis, auxilium maximũ experiêris, Sextus. Contra omnium phalangiorum (aranearum, Rasis) morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca, Plinius. Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum, Exiguo piperis cerebrum conspergito galli, Quo solita (alij authores *bibe*, non *lini* volunt) sanescunt depulso membra dolore, Serenus. Gallinarum cerebellum sanguinem a cerebri membrana profluentem (per nares à cerebri velaminibus, Auicenna) sistit, Dioscorides & Plinius. naribus sanguine fluentibus prodest, Marcellus. contra fluxum sanguinis à cerebro, Rasis. Ad sanguinem è naribus sistendum. Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ, Quod nisi supprimitur sanguis, potandus & ipse est, Serenus. Atqui Galenus in libro de simplicibus hoc remedium non tanquam è cerebello, sed è sanguine gallinæ a quibusdam memoratum reprobat, vt superius recitaui. Cerebrum gallinarum in cibo sumptum acuit intellectum. quare caput asseritur cassare (sic habet codex impressus) cæcitatem, Arnoldus in Breuiario. Cerebrum gallinarum contra tremorem cerebri commendatur a Rasi. Gingiuis puerorum infricatur vt dentes absque dolore nascantur, Kiranides.

¶ Quæ

¶ Quæ interiore ventriculi galli sinu residet membrana, sectum in laminas cornus speciesimilis, quæ inter coquendum abijci solet, siccatur, (& reponitur ad remedia,) Dioscor. Pellicula ceu cortex quidam intra ventriculum gallinæ stercori destinata, echinus ab asperitudine Græcis appellatur, & lactis coagulandi vim habet, Berytius apud Constantinum. hæc vis alioqui propria tribuitur ruminantium adhuc lactentium ventriculis, quos & coagula nominant. *Vide* plura in Echino terrestri G. ab initio de nomine huius particulæ. Magna fraude medicamentarij institores nobis imponunt, qui ex ventriculo, quo nihil in altilibus istis carnosius est, panniculos detractos & siccatos pro ingluuie vendunt. & hæc est causa cur nemo hodie mihi cognoscatur, qui se feliciter in ventriculo roborando, pelliculis istis vsum profiteatur: Gybertus Longolius, non ex ventriculo, sed ex primo cibi in gallinis receptaculo, quod stomachum & ingluuiem vocat, hanc membranam decerpendam sentiens. Atqui ego veteres hanc vim non ingluuiei aut stomacho, id est ori ventriculi galli gallinæve, sed ipsius ventriculi, quem κοιλίαν propriè vocant, interiori membranæ, inbuisse asseruerim. Nam & Dioscorides κοιλίαν nominat de hac membrana agens lib. 2. cap. 43. tum ab initio, tum in fine eius capitis. quanquã adiecta in fine à quibusdam adulterina existimantur. Et Galenus libro 11. de simplicibus post cœliam, id est ventriculum mergi statim huius membranæ meminit, intus aduerbium ponens pro eo quod est in ventriculo. Vno tantũ in loco (lib. 3. Parabiliũ, qui Galeno falsò adscribitur) galli gulã vnà cum larynge (scribitur autẽ Græcè etiã γέλαν) ijs auxiliari qui strata permingunt, legimus. Tunica interior gallinarũ lixiuio calido hora vna maceratur, ter lauatur, deinde vino ter maceratur, & ter lauatur. iterũ lixiuio. post vino, & siccatur clibano ex quo panis extract' est, Syluius ex Bartholomęo Mõtagnana. Vẽtris gallinaceorũ mẽbrana quæ abijci solet, inueterata & in vino trita aurib. purulẽtis calida infunditur, Plin. Galli gallinacei ex ventriculo interiore mẽbrana, quę proijci solet, arefacta tritaq́; ex vino, adiecto paululo opij, medicamen aurib. vtilissimum facit, quod calefactum infusum suppurationem eius (earum) expurgat & sanat, Marcellus. Pellis interior de ventriculo galli trita cum vino auribus prodest, & sputum (pus forte) mouet, Constantinus. ¶ Gallinaceorum ventris membrana inueterata & inspersa potioni, destillationes pectoris & humidam tussim vel recens tosta lenit, Plinius. Ventriculi gallinacei membranam, qua sordes aqualiculi continentur, arefactam terito diligenter, & cum vino potui dato, humidam tussim sedabis, Marcellus. ¶ Trita in vino conuenienter stomachicis datur in potu. Dioscorides Ant. Gaynerius has membranas præparatas miscet medicamento cuidam ad confortandum ventriculum: item Leonellus medicamento ad stomachi dolorem. Tunicam interiorem ventriculi secundi gallinarum miro quodam modo lotam & siccatam, & potam, stomachicis augere coquendi facultatem, falsum esse expertus est Galenus (de medic. simplicib. lib. 11.) Vnde subit admirari in ea hæresi falsa medicos omnes etiam hodie permanere. Putant, opinor, eam vim illi esse, quòd ea similis sit tunicæ internæ ventriculi nostri, sed vi tanta coquendi prædita, vt lapillos conficiat. sed æquius fuerit, eam tunicam ex struthiocamelo sumere, quippe cui mira sit natura coquendi, quæ sine delectu deuorãt, (vt refert Plinius 10. 1.) vt ferrum & ossa veruecum integra. Vnde & pelles eorum cum plumis mollioribus concinnatas stomachicis applicant, Syluius. An non videtur harum pellicularum temperamentum vitiari siccatione: & vim illam coquendi viuis inesse, non superesse mortuis nec fortasse pellibus illis insitam, sed potius a carne multa crassa densaq́; pelliculam hanc vndiq; ambiente? Iac. Syluius. Si hordeo malo aut nimio iumentum læditur, remedium est pelliculam de ventre pulli siccatam fumo deterere, additisq́; octo scrupulis piperis, & quatuor cochlearibus mellis, & vncia pollinis ex thure, cum sextario vini veteris tepefacto per os dare, Vegetius. ¶ De vsu eiusdem pelliculæ ad ileon, *vide* infra in remedio ex iecore. ¶ Hanc pelliculam de gallina nigra quidam è vulgo aduersus regium morbum edendam suadent, bis aut ter. Aliqui priuatim de capo nigro cuius pedes sint flaui accipiunt, eius quidem vsu ictericum quendam conualuisse mihi affirmatum est. ¶ Pellis interior de ventriculo galli trita & cum vino pota ventrem astringit, Constantinus. Gallorum ventriculus (Marcellus Vergilius interpres addit, in senectute, quoniam proximè de veterum gallinaceorum iure dixerat author) inueteratus (κοιλία ταριχευθεῖσα, & in vmbra siccatus pondere trium vnciarum (οὐγγιῶν γʹ. sic habet codex noster impressus, corrupta vt apparet ponderis nota, drachmæ fortassis, quæ designatur alibi in Dioscoride instar maiusculi lambda iacentis, hoc modo <.) sumptus, præsenti remedio est contra nimias purgationes, quæ a deijcientibus aluum medicamentis fiunt. quamprimum enim purgationes eas sistit. in quem vsum terendus est & cum aqua bibendus. (δεῖ δὲ ξίσμα ποιεῖν καὶ ἐν τῷ μετὰ ὕδατος καὶ διδόναι. malim ita reddere, in quem vsum contritus & cum aqua permixtus, [instar trimmatis aut moreti,] exhibendus est.) Dioscorides. cuius interpres Marcellus Vergilius, Hunc locum (inquit) Serapio non habet, neq; antiqua interpretatio, neq; probatissimus mihi codex Latinæ translationis. vnde fit vt suspicemur accreuisse eum Dioscoridi, præsertim quum alienus etiam Dioscoridis sermonis in ea re ductus nobis videatur. Membrana gallinarum tosta et data in oleo ac sale, cœliacorum dolores mulcet. abstinere autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet, Plinius. Membrana quæ est in ventriculo gallinę siccata & trita, & cũ vino austero potui ieiunio cœliaco data, medetur. ita vt ipsa gallina prius vel biduo abstineatur à cibo, & qui potionem accepturus est, antè diem frugi sit, & non cœnet, Marcellus. Nicolaus Myrepsus dysentericam quandam potionem laudatam describit, in qua membrana

Ex membrana quæ in interiore ventriculi galli sinu residet.

hæc cum cæteris miſcetur. Membranam è ventriculo gallinacei aridam vel, ſi recens ſit, toſtam, vtiliter contra calculos bibi traditur, Plinius. Dum vino pota calculos frangit & per vrinam eijcit, Conſtantinus. Celebrant quidam inter calculi remedia gallinacei ventris interiorem membranam, Alex Benedictus Fieri quidem poteſt vt aliqui huic membranæ vim calculos diſſoluendi ineſſe ſibi perſuaſerint, ex eo quòd gallinæ etiam lapillos concoquere vulgò credantur, vt Dioſcorides etiam credidit. Ego quoniam experientiam huius effectus hactenus nullam audiui, nec rationem aliquam qua id effici poſſit video, aſſenſionem meam adhuc cohibeo. De ventriculo galli interior pellicula in vino miſſa & ſiccata ac trita cum ſale, poſita (*pota*) cum vino vel condito, nephriticos perfectè ſanat, Kiranides. ¶ Ad ſiſtendam exuberantiam mictionis: Accipe pelliculas quæ ſunt in ventre gallinarum, de quibus in Sole ſiccatis drachmam miſcebis cum thure maſculo, glande ſicca, balauſtijs, galla, ana ʒ iij. Trita omnia melle roſato excipies, & ex frigida propinabis ieiuno, Galenus Euporiſton 2.133. Ad inuoluntarium mictum in ſtratis. Galli guttur vſtum ligulæ menſura ieiuno ex aqua propinato, Galenus Euporiſton 2.76. Et rurſus, Gallinæ gulam (γόλαν) pariter cum gutture, vre, & tere diligentiſſime, ac ex vino vetere propina, Euporiſton 3.238 Idem remedium Raſis è criſta galli promittit In Germanico quodã codice manuſcripto inuenio haſce membranas tritas vtiliter bibi cõtra ſtranguriã. ¶ Aduerſus abortũ Suffiatur primò mulier cum filato primo cocto: deinde accipiat graſſilũ gallinæ, & pelliculã ventriculi qua cibus continetur diſcutiat laueté;, & modicè coctã in prunis comedat, vel pollinem tritatũ bibat, idq; faciat per plures dies: experimento conſtat, Author additionũ Breuiarij Arnoldi Villanou. apparet autem verba quædam inter hæc aut corrupta aut barbara eſſe. ¶ In libro quodam manuſcripto inuenio hanc pelliculam de ventriculo capi vtiliter tritam fiſtulis prius mortificatis inſpergi. 20

Ex iecore. ¶ Ileo reſiſtit gallinaceorum iecur aſſum cum ventriculi membrana, quæ abijci ſolet, inueterata, admixto papaueris ſucco. alij recentem torrent ex vino bibendam Hepar gallinæ tritum, & cum hordei farina & aqua emplaſtri modo impoſitum, podagricis prodeſt, Kiranides.

Felle. ¶ Gallinarum & perdicum fella ad medicinæ vſum cæteris præſtant, Galenus. Fel efficaciſſimum creditur ſcorpij & callionymi piſcium, marinæq; teſtudinis & hyænæ: perdicis item & aquilæ, gallinæq; albæ, Dioſcorides. ¶ Fel gallinæ maculas in corpore illitum aufert, Raſis. Apud Galenum de compoſit. ſec. locos, miſcetur medicamentis liquidis ocularibus Æſclepiadæ, ad ſicoſas eminentias, ac omnem extuberantiam carnis ſeu callum. Fel quorundam animalium laudatur à medicis ad viſum acuendum, & principium ſuffuſionis diſcutiendum, vt callionymi & ſcorpij piſcium, gallinæ, &c. Idẽ de ſimplic 10. Galli gallinacei, maximè albi, fel ex aqua dilutum, & inunctione adhibitum, leucomata 30 oculorum & hypochyſes ſanat, & aciem luminum confirmat, Marcellus. Galenus libro 4 de compoſ. ſec. loc medicamento liquido cuidam ad oculos ſuffuſos, alios galli fel, alios aliud adiecíſſe ſcribit Ad ſuffuſionem admirabile quod ilico viſum reſtituit: Muris ſanguinem, & galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus miſce, & bene ſubactis vtere probatum eſt enim, & magnificè profuit, Idem Euporiſton 3.16. Vlcera oculorum & albugines felle galli inungito, Idem Euporiſton 2.99. *Fel quoq; de gallo mollitum ſimplice lympha Exacuit puros dempta caligine viſus*, Serenus. Fel galli cum ſucco chelidoniæ herbæ & melle illitum, viſum acuit perfectè, Kiranides. Gallinaceo felli vis alligato (malim, illito. vel, ad caligationes, vt & aquilino ſicut proximè dixerat) ad argema, & ad albugines ex aqua diluto, (aut ſupra forſan rectè, hic vero pro *diluto* legendum aut ſaltem ſubintelligendum *illito*) item ad ſuffuſiones oculorum, maximè candidi gallinacei, Plinius. Et rurſus cum fimum ruffum gallinæ luſcioſis illini di- 40 xiſſet, ſubdit: Laudant & gallinæ fel ſed præcipuè adipem contra puſtulas in pupillis. Fellis gallinacei, vel vulturini, quod longè magis prodeſt, ſcrupulum, & mellis optimi vnciam, bene trita coniunges, atq; in pyxide cuprea habebis, & opportunè ad inungendum vteris. hoc nihil potentius caliginem releuat, Marcellus. ¶ In manuſcripto quodam libro Germanico remedium hoc ad epilepſiam traditur. Fel gallinacei cum aqua mixtum bibat æger, & diebus decem abſtemius eſto.

Teſticulis. ¶ Aetius illos qui re Venerea vti non poſſunt inter cetera gallorũ teſticulos eſitare conſulit Galli teſtes cum vino poti Venerẽ irritant, & bonã habitudinẽ præſtant, Kiran. Gallinaceorũ teſtes ſubinde ſi à conceptu edat mulier, mares in vtero fieri dicũtur, Plin. Galli albi teſticuli a muliere degluti à conceptu ſtatim antequã aliud quicquam guſtet, Dioſcorus Euporiſton 2.78. eſt autẽ locus mutilus. Ad inuoluntarium vrinæ exitũ in ſtratis Galli teſtem vſtum edendũ apponito, Galenus Euporiſton 3.257. 50 ¶ Ad caducos: Galli teſticulos contritos cum aqua ieiuno dabis bibere. abſtineant autem à vino diebus decem, caducis remedium eſt. Debebunt autem teſticuli ſicci ſeruari, vt cùm fuerint neceſſarij, continuò ſumantur, Sextus & Conſtantinus. Ad comitiales: Gallinacei teſtes ex aqua & lacte quidam bibendos cenſent, antecedente quinq; dierum abſtinentia vini, ob id inueteratos, Plin. Galli gallinacei teſticulos in puluerem tritos ex aqua & lacte ieiuno propinato, idq; diebus quinq; facito, vino autem abſtinendum eſt, Trallianus hoc ſe ex Gallia accepiſſe ſcribens Serapion pro epilepticis probat medicamen confectum è teſtibus galli gallinacei Cælius Aurelianus, improbans impie vt videtur.

Ex fimo. ¶ Gallinaceum fimum omnia quæ columbinum, ſed inefficacius, præſtat, Dioſcor. minus calidum eſt columbino, Galen. Et rurſus, Cæterum vt in alijs omnibus animaliũ partibus aut excrementis plurimum refert, montaniſne locis, an in pratis, paludibus, lacubus & ædibus verſentur. Semper enim

quæ

quæ exercẽtur, ijs quæ non exercẽtur sunt sicciora: & quæ cibis vtũtur calidiotibus siccioribusq́; ijs quę humidis frigidisq́; Itaq; vt columbarũ stercus semper imbecillius expertus sum quæ in domib. degunt quam nomadũ & montanarũ sic gallinarũ quoq; inueni multo infirmius earũ quæ conclusæ seruantur & furfurib. aluntur, non paulò autẽ valentius earum quæ in agris, atrijs aut foris pascũtur. Stercoris gallinacei pulli drachmæ duæ dissolutæ in multa aqua calida, & potæ, vomitum mouent, Arnoldus de Villan. Stercus galli cũ succo prasij datũ, mox vomitũ prouocat, Idẽ. Certo educit per vomitũ. quare cõtra venena propinatur, Ferdinand. Ponzettus. Idem Gaynerius scribit, sed misceri iubet cum lini vrticæve semine in aqua decocto, aut aqua & butyro, &c. Ad felis morsum galli stercus liquidum cum adipe gallinaceo subigito & imponito, Aetius. Idem ex aceto impositum morsibus canis rabidi, salutare traditur, Kiranides. Gallinaceum fimum priuatim contra venena fungorum bibitur ex aceto aut vino, (vel oxymelite, Rasis,) Dioscor. Nicander contra idem venenum commndat πίνοις χρηστηρίαν (ᾧδε) Galenus etiam aduersus strangulationem a deuoratis fungis gallinarum domesticarũ fimum cum oxymelite bibi consulit, in Euporistis 1.131. nimirum vt vomitus subsequatur. Cum medicum quendam in Mysia gallinaceo vtentem stercore conspexissem, in eis qui ab esu fungorũ suffocabantur: & ipse quoq; sum visus in quibusdam vrbem inhabitantibus, qui & ipsi fungos esitarant, ipsum videlicet ad læuorem contritum tribus quatuorve oxycrati aut oxymelitis inspargens cyathis. & palàm adiuti sunt, idq; celeriter. nam qui præfocabantur, paulò pòst vomebant pituitosum humorem omnino crassissimum, & exinde planè liberati sunt symptomate, Galenus lib. 10. de simplicibus. Dioscorides in eupotistis remedia contra opium describens, hæc verba ponit, ἀλεκτόρες ὄρυγος λεῖος σὺν ὄξει σὺν ὀξυμέλιτι. vbi ego pro ὄρυγος legendum conijcio ὄρνιθος. *Vide* etiam inferius inter remedia ex candida parte huius fimi. ¶ Gallinarum fimum, cum agrimonia, bismalua, betonica in aqua decoquatur, & fumus quotidie manè recipiatur per horam & vesperi similiter, confert scabiosis affectibus membrorũ, extrahit omnes excremẽtitios humores, & curat Theophrastus. Stercus gallinæ cũ melle despumato & farina fabarũ excorticatarum in modũ vnguenti mixtũ, faciei pustulis illinitur, Incertus. Gallinarũ fimũ recens illitũ alopecias celerrime explet, Plin. Gallinaceorũ stercus cũ oleo vtroq; (nõ explicat quibusnam) permixtũ, alopecijs vtile est, Marcell. cum aceto alopecijs impositũ prodest, Rasis & Kiranides. Si prius fricetur locus cum panno & cepe donec rubeat, Rasis. Aridum quoque tritum cum nitro & arido (vox corrupta) vnguento alopeciam inspissat, Kiranid. Recens adpositum podagris, plurimum iuuat, Marcellus & Plinius. Perniones quæ nascuntur in manibus impositum sanat, & omnes morsus, Constantinus. *Est qui gallinæ perducat stercore corpus,* Serenus inter carbonis (carbunculi) remedia. De vsu huius stercoris ad fistulam curandam, scripsimus in Rubeta G. Phlegmonas quę nascuntur in naribus impositum sanat, Æsculapius. Furunculo medicãdo: *Prætereaq́; fimum, ex gallo quod legeris albo Imbribus ex acidis fidens appone dolenti,* Serenus. *Vide* etiam infra inter remedia ex rufa parte huius fimi. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro clauos pedum sanat, Plinius Marcellus pulli gallinacei fimum rubrum clauellis frequenter illinendum consulit. Fimum gallinaceum recens inunctum, contusiones ex calciamentis sanat. aufert etiam myrmecias, Kiranides. Si fiat ex eo cataplasma cum melle, id illitum crustam ignis Persici rumpit, Rasis. ¶ Mactatæ recens gallinæ ventrem vna cum stercore inuoluto melle, & iumento adhuc calentem in fauces immittito, Pelagonius aduersus tussim iumenti è faucibus vel gutture prouenientem. ¶ Gallinaceum fimum contra coli cruciatus ex aceto aut vino bibitur, Dioscor. cum aqua calida & melle, Rasis. Medicus quidam Mysus hoc fimum bibendum dabat ijs qui diutino coli dolore fuissent vexati ex œnomelite. vel si id non aderat, ex aceto, aut vino aqua diluto, Galenus lib. 10. de simplic. Et rursus in opere de compos. sec. loc. ex Asclepiade: Gallinarum interanea omnia exempta, & in vas fictile coniecta assato, ac trita reponito. visus verò tempore cochlearium vnum & dimidium, & seminis dauci Cretici tusi & cribrati tantundem ex aquæ mulsæ calidæ cyathis tribus exhibeto. In libro quodam Germanico manuscripto albam tantum huius fimi partem aduersus colicum affectum è vini cochleario, salubriter bibi legimus Rustici nostri recens hoc fimum e lacte aut iure pingui contra colum vel matricem propinant. ¶ Stercus gallinæ suffitum secundas educit, Arnoldus Villanou. In iure casei dissolutum stercus gallinæ album & potum prodest ex vtero suffocatis, Ex manuscript. ¶ Ad iumentorum remedia. Si equus pennam vorãt, primo vratur in vmbilico, deinde in os eius stercus bouis tepidum inferatur tum fiat phlebotomia, demum omnia interiora gallinæ sanæ in os eius immittes Et si ne ita quidem liberatur, minue diligenter ipsum, Rusius. Equo ex pituita per nares laboranti, fimum gallinaceum in nares inflabis, Obicurus. Si equa marem non patitur, gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito, naturalia eius linuntur ea res accendit libidinem, Anatolius. Sunt qui ad vlcera iumentorum vtantur fimo gallinac. arido trito cribratoq́; inspergentes mane, & vesperi succum sambuci immittentes per dies aliquot. vbi vlcera primum abluerint vino in quo sambuci folia decocta sint cum modico sale Ad inflationem ilium & ventris equi Fimum columbinum aut gallinaceum, quantum manus capit, in vino dissoluimus cum nitro, & inde clysterem injcimus, &c. Absyrtus & Hierocles. ¶ Rabies canum sitio ardente homini pestifera. quapropter obuiam itur per triginta eos dies, gallinaceo maximè fimo mixto cibis. aut si præuenerit morbus, veratro. Plin.

Ex fimo candido.

¶ Gallinacei fimi candidi vires. Ad vitiligines quidam illini iubent gallinarum fimum candidum seruatum in oleo vetere cornea pyxide, Plin. Idem cum oleo vetere tenuissimè tritum & ad positum, leucomata & hypochyses sanat, & aciem luminum confirmat, Marcellus. Aduersus fungos noxios. Philagrius, gallinaceum stercus album (inquit) tritum exhibemus ex posca aut aceto mulso. huius enim manifestum habemus experimentum, quòd ad fungorum strangulationes auxilietur, Aetius. Plinius in hyssopo decoctum aut mulso, venena fungorum boletorumq; astringere dicit. Item inflammationes ac strangulationes quod miremur (inquit) cum si aliud animal gustauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. *Vide* supra in viribus Gallinacei fimi simpliciter. Illitio ad occultas anginas: Galli stercus album, & cerussam colore referens, exiccatum habeto, & vsu postulante subige cum aqua aut melicrato, propinato cochlearium. Desperatos enim sanat. Quod si bibere nequeant, cum melle subactum intimis partibus illinito, Nic. Myrepsus. Fimum gallinarum duntaxat candidum, oleo in vetere corneisq; pyxidibus adseruant, ad pupillarum albugines, Plin. Sunt qui huius fimi parte alba duntaxat intra corpus sumpta, sanguinem concretum discuti referunt. Fimum gallinac. album & frictum (φρύξας) tere ac potui confidenter exhibeto aduersus colicam, Aetius 9.31. *Vide* supra inter remedia ex hoc fimo simpliciter.

Ex fimo ruffo.

¶ Galli stercus ruffum, vel vt Plinius habet, ex gallinac. fimo quod est ruffum. Impositum furunculos rumpit, & dolorem tollit, Sextus *vide* supra inter remedia ex hoc fimo simpliciter. cum aceto recens illitum furunculos & canis rabidi morsus curat, Plin. & Constantinus. Ex fimo pulli gallinacei quod rubrum fuerit colliges, & impones clauellis, atq; inde eos sæpius lines, vehementer medebitur, Marcellus. Stercus gall. citrinum cataplasmatis instar impositum, cum oui vitello & exiguo croco, quemuis abscessum purulentum aperit, Rasis. Fimum gallinaceorum duntaxat rubrum lusciosis illinendum monstrant, Plinius.

Ex cinere fimi.

¶ Cinis fimi gallinarum. Prodest ad ictus scorpionum, Plin. Gallinarum vel columbini fimi cinis ex oleo impositus vlcera pedum curat, Marcellus. Fimi gallinacei cinis pedum exulcerationes sanat. columbini fimi cinis ex oleo, Plin.

Ex lapillis vesicæ.

¶ Lapillos qui in gallinaceorum vesica inueniantur, conteri & potioni inspergi aduersus calculos iubent, Plin. Alexander Benedictus lapides in gallinaceo ventre repertos, contra calculum a quibusdam commendari scribit, ex hoc Plinij loco fortassis, memoria lapsus. Nos de lapillis qui in ventribus gallinaceorum reperiantur, plura scripsimus supra in *B*.

¶ Veneficia quædam fiunt ab his quæ eduntur excrementis corruptis, vt sanguine vel vrina leprosorum, cum in his frumentum maduerit, gallinæq; frumento depastæ fuerint, Hier. Cardan.

De fimo gallinaceo equis & bubus periculoso.

¶ A præsepibus equorum remouebuntur aues domesticæ atq; altiles, quæ ea propter reliquias pabuli sectari solent. & in his non solum pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atque illæ cũ gutturis, hæc cum alui periculo ab equis deglutiuntur, Ioach. Camerarius. De fimo gallinaceo a bobus aut equis deuorato, & remedijs contra eum, plura in Quadrupedum istarum historijs scripsimus. Hierocles equo aduersus hunc fimum deuoratum auxiliari docet ipsum fimum gallinæ album & solidum quem conteri iubet cum drachma seu, (στατὸς,) & cum duobus polentę chœnicibus vinoq; nigro austero in mazas redigi, & equo edendas dari. Gallinarum fimum, duntaxat candidum, in hyssopo decoctum aut mulso, venena fungorum boletorumq; astringit. item inflammationes ac strãgulationes. quod miremur, cũ si aliud animal gustauerit id fimũ, torminibus & inflationibus afficiatur, Plin.

¶ Quidam à gallo gallinaceo pugnante leuiter læsus in rabiem venisse dicitur, Cælius Aurelianus de morb. acut. 3.9.

H.

a. Vt ornis apud Græcos, sic apud Latinos auis etiam aliquando pro *gallo gallinaue* absolutè ponitur. Rhodias aues pro *gallinis Rhodijs* Columella dixit. & Græce Ταναγραίους ὄρνιθας, genere masc. legimus, id est alites Tanagręos, pro *gallinaceis Tanagræis*. Gallinaceos mares pro *gallis gallinaceis* Columella dixit. Gallos à contrario sensu appellatos quidam existimant. nam Galli sacerdotes matris deûm castrati erant. hinc Martialis, *Ne nimis exhausto macresceret inguine gallus, Amisit testes, nunc mihi gallus erit.* Et rursus, *Succumbit sterilis frustra gallina marito, Hanc matris Cybeles esse decebat auem.* Cristatus ales, pro gallo, Ouidius 1 Fastorum.

Etymon vocis ἀλέκτωρ

¶ Ἀλέκτωρ Grecè dicitur à priuatiua particula & lecto: ἐκ τοῦ α καὶ τοῦ λέκτρου, διὰ τὸ ἐκ λέκτρου ἡμᾶς ἐγείρειν, Eustathius & Athenæus. A tertia persona præteriti passiui verbi λέγω, quod est dormio, fit λέκτρον, ἀλέκτωρ. & forte Ἠλέκτρα & ἀλεκτρυών, (oxytonum,) Idem. Ἀλεκτρυών nomen viri Iliados ρ seruat ο magnum (non seruat: *Vide* mox inter Propria) in genitiuo, pro aue vero Homeri seculum hanc vocem non agnouit, Varinus. Vtebantur nimirum antiquitus tantum voce ὄρνις de gallo in genere masc. de gallina in fœminino. Gallos gallinaceos alectryónas & aléctoras Græci vocant, quia nos à lecto exuscitent: gallinas verò alectoridas & ornithas. Aristophanes alectoras qui mares sint, alectryænas quæ fœminæ, alectryónas vtrunq; continere, ludens in comœdia monstrauit Iuuentas & pro maribus alectoridas acceptos, vt inquit Athenæus, Hermolaus. Socrates sanè in Nebulis Aristophanis Strepsiadem docens, reprehendere videtur quod ἀλεκτρυόνα in vtroq; sexu proferat, itaque iubet eum

fœminam

fœminam ἀλεκτρύαιναν vocare, ficto vocabulo & poetico, vt à λέων scilicet fit λέαινα: matrem verò ἀλέκτορα. Apparet autẽ (inquit Scholiastes) vulgatem hanc consuetudinem tum fuisse, fœminã quoq; ἀλεκτρυόνα nominandi, vt patet ex hisce (Aristophanis) in Amphiarao verbis. Γλώνη, Τί τὸ ψόφημα σοί Βῶν Ἡ ἀλεκτρυὼν Τὴν κύλικα κατεβεβλήκει Οἰμώξεσθαί γε. Et in Platonis (Aristophanis, Athenæus. positum est καὶ πλάτων pro καὶ πάλιν a librarijs) Dædalo, Ἐν ποτε πολλαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ὑπηνέμια τίκτουσιν ᾠὰ πολλάκις. Ὁ δὲ παῖς ἔνδον τὰς ἀλεκτρυόνας στοβεῖ. Attici quidem etiam gallinas sic vocabãt Et Theopompus, Vocant verò gallinam etiam etiam ἀλεκτρύαιναν. Hęc Scholiastes: sed locus, quod ad authorum citationes, nõ rectè distinctus emendari potest ex Athenæo, cuius verba subieci. Cratinus (inquit) ἀλεκτρυόνα in fœm. genere dixit item Strattis, Αἱ δ᾽ ἀλεκτρυόνες ἅπασαι, καὶ τὰ χοιρίδια τέθνηκεν. Et Anaxandrides Rhodius Comicus, Ὀχευομένας τὰς ἀλεκτρυόνας θεωρῶν ἄσμενοι. Et Theopompus in Pace, Ἄχθομαι δ᾽ ἀπολωλεκὼς ἀλεκτρυόνα τίκτουσαν ᾠὰ πάγκαλα. Et Aristophanes in Dædalo, Ὡς ἐν μέγιστον τέτοκεν ὡς ἀλεκτρυών. Dicitur & ἀλέκτωρ. Ὡς σοῦ ὁ Περσικὸς ὥραν πᾶσαν κατακοκκύων ὀλόφωνος ἀλέκτωρ, Cratinus. Veteres ἀλεκτρυόνας vocabant etiam gallinas, Hesych. Ab ἀλέκτωρ masculino, fœmininũ ἀλεκτορὶς deriuatur. Ἀλεκτορὶς poeticum est, ὡς τὸ ἀλέκτωρ ἑλληνικὸν (lego ἀδόκιμον) ὅλως, Varin. Thomas Magister quoq; annotat, vocem ἀλεκτρυὼν significare marẽ & fœminam: ἀλεκτορὶς aũt esse vocem planè poeticam, ἀλέκτωρ verò vocabulum esse ἀδόκιμον. Atqui ἀλεκτορίδα Aristoteles etiam dixit lib. 6 de historia anim. & Galenus in opere de simplicibus medic. ἀλεκτρυόνος, καὶ ἀλεκτορίδος αἷμα. itaq; ego vocem ἀλεκτρύαιναν prorsus ἀδόκιμον dixerim, ἀλέκτωρ verò poeticam tantùm contra Varinum & Thomam Magistrum: qui cùm ἀλεκτορὶς poeticum faciant, poetæ nullius testimoniũ proferunt, & ego quoq; nullum ex poetis hac voce vsum memini. ἀλέκτορα verò in prosa nemo dixit, sed poetæ aliquot, Aristophanes, Theocritus, Cratinus. item Septuaginta Prou. 30 & Kiran. Vsus nostro tempore obtinuit vt gallinæ ὄρνιθες & ὀρνίθια dicantur, galli verò ἀλεκτρυόνες & ἀλεκτορίδες, Athenæus. Ὄρνις genere cõmuni priuatim de (auibus) domesticis (id est gallinis) dicitur, Eustathius. Ὄρνιθες ἐνοικίδιοι & χορτοκόλιοι, pro gallinaceo genere, in scriptis Porphyrij. Ὄρνιθας σοφίμους Suidas in Melito dixit, siue pro gallinacei generis, siue pro alijs etiam altilibus auibus. Ἀλεκτορίδης, pullus gallinaceus, forma patronymica, Suidas, & Varinus in Ἀλεκτορίδης. Ἀλεκτρυόνιον & περδίκιον ab Antiphane nominãtur forma diminutiua: qua etiam ἀλεκτορίσκοι dicuntur. sed Suidas alectoriscos Tanagręos nominat, qui grandes sunt gallinacei.

Ὄρνιθες dicuntur gallinæ.

Ἀλεκτορίδης.

¶ His subiungam rariora quædam gallinacei generis nomina, quæ partim poetica sunt, partim glossis & dialectis differunt, partim fortassis etiam barbara. & quoniam ea non pauca sunt, ordinem alphabeticum ijs recensendis adhibebo. Βροτός, gallus anniculus, Hesych & Varin. Ἠικανός, gallinaceus, Iidem. ¶ Κέρκνος, accipiter vel gallinaceus, Hesych. & Varinus. Σέρκος, gallus, & gallinæ σέλκες, Iidem. Κίρυξ, accipitris genus & gallinaceus, Suidas & Varin. Κίκιρρος, gallinaceus, Hesych & Varin. Κικκὸς oxytonum, gallinaceus: paroxytonum verò, parua cicada, ὁ νέος τέττιξ, & κίκκα (paroxytonum) gallina Iidem, vox per onomatopœiam facta videtur, vt Germanica Guggel. Κοκκοβόας ὄρνις, de gallinaceo accipiendum videtur apud Sophoclem, Eustathius. à voce nimirum, de qua verbum κοκκύζειν vsurpant Græci. Κορύθων, ἀλεκτρυών, οἱ νεανίδες, Hesych. & Varinus. forte autem sic nominatus fuerit gallus quòd córytha, id est cristam gerat. & eadem ratione fortassis etiã κορυθεὺς apud eosdem, quæ vox eis etiam cophinũ & calathum significat. Κόσκικοι, οἱ χορτοκόλιοι ὄρνιθες, Hesychius & Varin. Κοττοί, gallinacei à crista capitis sic dicti, Iidem in Προκόττα quod est κεφαλῆς σχῆμα. Κόττος, ὄρνις sed equum quoq; aliqui sic vocabant, Iidem. Et rursus, Κοττοβολεῖν, τὸ περὶ στρεφεῖν τινὰ ὄρνιν. Κοτιλωνοὶ (κοτιλωνοί, per iota in penultima, Varinus) χορτοκόλιοι ὄρνεις, Hesychius. Κόττυχες, gallus, Hesych. & Varinus. ¶ Μηδικοί, aues Medicæ, gallinacei, Iidem. Aristophanes in Auibus Medum (μῆδον) auem facere videtur. Scholiastes gallinaceum accipiẽdum suspicatur. alibi quidem dubitat an vlla auis rectè μῆδος appelletur. Sed cùm gallinaceus ab eodem Comico etiam Persica auis dicatur, medum quoq; vel medicam auem pro gallinaceo accipi ab eo probabile est. De Medicis gallinaceis magnis & pugnacibus, scriptum est supra in B. Ὡς σοῦ ὁ Περσικὸς ὥραν πᾶσαν κατακοκκύων ὀλόφωνος ἀλέκτωρ, Cratinus apud Athenæum. Ὀλόφωνος, gallinaceus, sic dictus, vel a lopho, id est crista, vel ab eo quod inter canendum in sublime se erigat, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ᾄδειν ὅλον ὀρθοῦσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι. Hesych. Alexarchus Cassandri Macedonum regis frater, gallum gallinaceum orthoboam (ὀρθοβόαν, nimirum quod inter canendum se erigat, vnde & ὀλόφωνον dictum quidam coniiciunt, vt iam diximus. nisi quasi ὀρθροβόαν potius, à matutino cantu, sic appellatum placeat,) vocabat, Hermolaus ex Athenæo. Ὀρτάλιχοι, gallinacei, Eustathius. item pulli gallinacei, *Vide* infra in Pullo. Ὀρτάλιχοι pulli sunt qui nondum volare possunt, volare tamen gestiunt & conantur, παρὰ τὸ γλίχεσθαι τοῦ ὀρθοῦσθαι καὶ πέτεσθαι, Etymologus & Varin. Bœoticè etiam ipsi gallinacei sic vocantur, vt apud Aristophanem in Acharnensibus, Scholiastes & Varin. Thebani rerũ nomina innouare gaudent. itaq; sepiã vocãt ὀπισθοτίλαν, ἀλεκτρυόνα ὀρτάλιχον, &c. Athenæus lib. 13. & Varin. in Ἀεξάνθων. Ὀρταλὶς εὐχομένη πᾶσιν ὑπηνεμίοισι νεοσσοῖς, Nicander de gallina. Ὀρταλίχοισι χελιδόσιν Oppianus dixit.

Rariora quædam gallinacei generis nomina.

Βροτός. Ἠικανός. Κέρκνος. Σέρκος. Κίρυξ. Κίκιρρος. Κικκός. Κοκκοβόας ὄρνις. Κορύθων. Κόσκικοι. Κοττοί. Κόττυχες. Μηδικοί. Ὀλόφωνος. Ὀρθοβόας. Ὀρτάλιχοι. Ὀρταλίς. Περσικὸς ὄρνις

¶ Gallinaceus Persica auis (Περσικὸς ὄρνις) dicitur propter cristam. Multos pueros deceperũt amatores, alius coturnice, alius Persica aue aliave donata, Aristophanes in Auibus. vbi Scholiastes, Pretiosa (inquit) omnia, quibus solus rex (Persarum) vtebatur, Persica vocabantur. & hoc in loco auis Persica, non certam aliquam auem designat. sunt tamen qui gallinaceum, & qui pauonem interpretentur. *Vide* su-

Σέρκος. Κλυτὸς ὄρνις. Κρόκος. Κάκχελον. Χειλᾶνες. Ψύλληκες. Ὠιδὸς ὄρνις.

penus paulò in Medo. ¶ Σέρκος, gallinaceus, (scribitur etiã κέρκνος, vt supra) & gallinæ σέλκες, Hesych. & Varinus Κλυτὸς ὄρνις, gallinaceus, iidem forte quòd procul exaudiatur. κλύειν enim audire est. ¶ Κρόκος, τὸ κροτὸν, (mendum est forte.) & gallinacei qui collum habent eiusmodi, (croceis vel aureis iubis scilicet ornatũ,) κρόκη, Hesych. & Varin. Gallus κροκίας Hermanubidi immolabatur, Plutarch. Κάκχελον, genus quoddam gallinacei, Iidem. Χειλᾶνες, gallinacei quidam, Iidem. Ψύλληκες, τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ νοθαγενεῖς, Suidas & Hesych. Ὠιδὸς ὄρνις, pro gallinaceo apud Pollucem.

Epitheta.

¶ Epitheta. *Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales*, Ouid. 1. Fast. *Cristatæq; sonant vndiq; lucis aues*, Martialis. *Excubitorq; diem cantu patefecerat ales*, Vergilius. Apud Textorem galli epitheta sunt hæc, Gallinaceus, Metuendus leonibus, Nuncius lucis, Salax, Volucris Titania. ¶ Ὀρταλις αἰχμητῆσιν ὑποτρεφθεῖσα νεοσσοῖς, Nicander dixit autem *neossos*, id est pullos, pro gallinaceis adultis. Κοκκοβόας ὄρνις de gallo dici videtur apud Sophoclem, Eustathius. Ὀ λόφουρος ἀλέκτωρ, Cratinus. *Vide* paulo superius plura de hac voce. Ὁ ξόφαγος, apud Lucianum. Ὀρθροκόκκυξ ἀλεκτρυών, Diphilus apud Eustathium. Varinus, nõ rectè habet ἐρθοκόκκυξ. Ὀρθρεμος ἀλέκτωρ, Theocritus Idyl. 7. Ὀρθροβόας, *vide* superius inter nomenclaturas varias huius alitis. Ὄρνιχες φοινικόλοφοι, Theocritus Idyl. 27.

Deriuata. Gallina. Gallinaceus. Gallinarium.

¶ Deriuata. A gallo fit gallina. a gallina gallinaceus, quæ vox & pro gallo simpliciter ponitur, & tanquam epitheton ei adiungitur, differentiæ forsan gratia. nam & Galli populi sunt, & sacerdotes Cybeles sic vocabantur. Dicitur etiam adiectiue gallinaceum quod ex gallis vel gallinis est, vt pullus gallinaceus & oua gallinacea Varroni, & fel gallinaceum Ciceroni 2. de Diuinat. ¶ Gallinarium, locus in quo gallinæ nutriuntur, Columellæ. Idem pro gallinario officinam dixit. Gallinarium est quod & cohors dicitur, vnde aues cohortales. Ædicula vero altera, cuius parietibus corbes affiguntur, in ijsq; gallinæ incubant, officina cohortalis (alias *cortalis*, das Nisthauß) ob id appellatur, quòd non aliter ac in officinis nostris cuncta parantur, quæ in vsum humanũ veniunt, ita illic oua & pulli, quæ in cibum, Gyb. Longolius.

Gallinarius. Gallicinium.

¶ Gallinarius Plinio & Ciceroni 4. Academ. custos est gallinarum qui Varroni & Columellæ gallinarius curator dicitur. ¶ Gallicinium pars noctis appellata est, in qua galli cantant. Primum tempus diei dicitur mediæ noctis inclinatio. deinde gallicinium. inde conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt, Macrobius Satur. 1 3. Noctis gallicinio venit quidam iuuenis è proxima ciuitate, Apuleius lib. 2. de Asino. Tempus quo galli cantant, tribus ab intempesta nocte horis, gallicinium appellarit, Gyb. Longolius.

Gallulare & gallulascere. Gallus pro castrato. Archigallus.

¶ Gallulo, pubem emitto vnde gallulasco, pubesco, quòd pubescentes vocẽ grandiorem ad galli gallinacei similitudinẽ faciant. Cuius vox gallulascit, Næuius. Aristot. hoc τραγίζειν dixit. *Vide* in Hirco *H. a.* ¶ Gallus fortunã corporis significat, vt inquit Quintilianus, id est castratum nam tales erant Galli sacerdotes Cybeles: de quib. extat prouerbiũ, Γάλλους τέμνεις, Gallos quid execas? id est, Cur affligis afflictum? quid actum agis? Gallum matris deûm sacerdotem Iul. Firmicus archigallum vocat, Brodæus. Matris deûm Cybeles sacerdotum antistites archigalli nominabantur, vt in antiquis elogijs aduertimus. Epithaphium est Romæ in S. Martino in montibus, huiusmodi. *D. M. C. Camertus Crescens Archigallus Matris Deûm Magnæ Idææ & Attis Po. Ro.* &c. vt recitat Gyraldus qui Tertulliani etiam verba de archigallo quodã repetit, Syntagmate quarto de dijs. Archigallum etiam puto eunuchorum genus esse. Quo sydere prodeant hermaphroditi, eunuchi, viragines, archigalli, vbertim scribit Matheseos tertio Firmicus, Cælius. Parasius pinxit Archigallum, quam picturam amauit Tiberius princeps, Plinius.

Gallipes. Cares galli dicti.

¶ Gallipedem quidam in Suetonij Tiberio ineptè pro Callipide legunt. ¶ Cares à Persis vocantur galli, eò quòd cristam in galeis habeant, Plutarchus in Artaxerxe.

Ἀλέκτωρ pro vxore. Tibia ἀλέκτωρ. ἱππαλεκτρυών. Ἀλεκτρυοφόρος.

¶ Ἀλέκτωρ poetis vxorem significat, ἡ ὁμόλεκτρος, Eustathius: vt & ἄλοχος. item virginem lectum siue coniugium non expertam sic Mineruam ἀλέκτορα legimus, Idem. Pompeianus sophista cum Panathenęa festa celebrarẽtur Athenis, in quibus iudicia cessant, dixit: Γενέθλιος ἐστὶ τῆς ἀλέκτορος Ἀθηνᾶς, καὶ ἄλλος ἡ τήμερον ἡμέρα, Athenæus libro 3. Ion Tragicus tibiam quoq; ἀλέκτορα dixit, quod propter soni eius suauitatẽ auditores λέγεσθαι, id est dormire nolint, Eustathius. Eadem ratione Sol etiã ἠλέκτωρ cognominatur, quòd homines in lectis cubare non sinat, vel (potius) quòd ipse nunquam cubet aut quiescat, Eustathius. ¶ Diitrephes prius pauper, nunc ditatus, ξουθὸς ἐστὶν ἱππαλεκτρυών, Aristophanes in Auibus. vbi Scholiastes, Nunc (inquit) facta est ales magna & non vulgaris gallus enim plerisq; auibus præstat. Plura de hac voce leges in Equo *a.* vbi animalia ab equo denominata memorantur. Iubas enim & capillum Græci alectoridas appellant, Hermolaus. ¶ Ἀλεκτρυοφόρον Æschines dixit in Axiocho. vnde nos etiã forte ὀρτυγοφόρον dicere poterimus nam ὀρτυγοκόπος, non est in vsu, Pollux. videtur autem significare eos qui has aues venales gestant: vel ad ludos potius. nam ὀρτυγοκόπος dicitur, qui in ludo coturnicẽ digito ferit, &c. Phrynichus ἀλεκτρυοπωλητήριον αἰχήν ... καὶ ἀλεκτρυονοπώλην ... Pollux.

Alectoria pillula. Ἀλεκτρυοφωνία. Ὀρνιθών.

¶ Pilulæ alectoriæ quædam aluum purgantes a Nicolao Myrepso describuntur quas sic dictas apparet, eò quod vi sua purgandi eos qui sumserint, a lecto excitent. ¶ Ἀλεκτρυοφωνία, gallicinium, vt quidam in Lexicon vulgare Græcolatinum retulit. sed apud Marcum Euangelistam cap. 13. ἀλεκτοροφωνία scribitur. ¶ Gallinarium Græcè ὀρνιθῶνα vocarim, ad verbum *auiarium* dixeris. sed illi cum omnem auem, tum gallum gallinamq; per excellentiam ornin nominant Itali hodie vulgò *pullarium* appellant, Calepinus. In villa est pastionis genus, quod appellant Græci Ὀρνιθῶνας, καὶ περιστερεῶνας

ρεῶνας, Varro. Ὀρνιθοτροφεῖον, τὸ τοὺς ὄρνιθας ἔχον οἴκημα, Suidas Latinè etiam auiaria appellantur, vbi cicures atq; omnia genera auium segregata farcirentur. Hoc & ὀρνιθοβοσκεῖον Varroni dicitur. Μέταυλος, ἡ μέσα δὲ λεγομένη αὐλή, οὗ ὄρνιθες ἦσαν, apud Aristophanem, Varinus. Πέταυρον Grapaldus ex Polluce interpretatur caueam, in quam se cortis alites cubitum ituræ recipiunt. Πέταυρον Aristophanes nominat ᾧ τοὺς ὀρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβαίνει, Pollux libro 10. Verum, vt ego coniicio, non gallinarium totum petaurum nominari debet, sed tabula vel asser (σανὶς, Varinus) quasi πέτευρον, ἀπὸ τοῦ εὐθύς ἐν αὐτῷ τὸ πετεινά. dicuntur etiam πέταυρα, asserculi (σανίδια, nimirum quas Latinè scandulas dicimus) quibus ædium tecta teguntur, ἐν οἷς πελάζομεν τὰ ταπεινά. quibus hospitia, voce à Latinis sumta, teguntur,) quod propter leuitatem facile ad auras & flatus volitent. Scribitur & πέτευρον Varino, & exponitur tabella tenuis & oblonga, qualis ædium tectis pro lateribus adhibetur. Αἰθαλόεν πέτευρον aliqui trabem interpretantur, &c. Οὐδ᾽ ὁπότ᾽ ὀρταλιχοι μινυροὶ ποτὶ κοῖτον ὁρῷεν Σεισαμένας πτερὰ ματρὸς ἐπ᾽ αἰθαλόεντι πετεύρῳ, Theocritus Idyl 13. Ταρρὸς, μετέωρον πῆγμα, ἐφ᾽ ᾧ ἀλεκτορίδες κοιμῶνται, Varinus. Κοττάναθον, εὖθα οἱ ὄρνιθες κοιμῶνται, Hesych Κοτίω supra gallinaceum interpretati sumus. ¶ Rano cohortalis, quam Græci vocant ὀρνιθοβοσκεῖον, Columella.

¶ Ὠὰ ἀλεκτόρεια, id est gallinacea oua, Synesius in epistolis. Ὀρνίθεια κρέα, id est gallinaceæ carnes, Xenophon lib. 4. Anabas.

Ἀλεκτόρεια ὠά.

¶ Stirpes. Cunila gallinacea, non alia herba est quàm quæ origanum Heracleoticum Græcis vocatur, Plinio teste. Ruellius sic dictã putat quòd a gallinis pascatur. *In Ponto* (inquit Plautus) *absinthiũ fit & cunila gallinacea.* ¶ Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, Plin. Syluaticus *gallitricum* vel *centrum galli* vulgò dictum interpretatur, cuius semen (inquit, oculis immissum) caliginem ad se trahit. Eandem alibi *scarleam* vocat, (vt nostri ſcharlach) quod visus claritatẽ renouet. Et alibi, Eraclea (Heraclea) est (inquit,) quæ Latinè ferraria nigra vocatur. quam recentiores centrum galli, & gallitricum syluestre, vocant. Videtur autem de sideritide Heraclea sentire, quam hodie eruditi quidam herbam Iudaicam vel tetrahit Arabicè & vulgo herbariorum dictam esse putant quibus ego quoque potius assenserim. etsi illa etiam quam *polemonium* Ruellius facit, pulchrè cum Dioscoridis descriptione facere videtur. Vulgare quidem gallitrici nomen, a galli crista corruptum videtur. Inter verbenacæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem crista gallinacea legitur. Τζιντζάλη nominatur apud Nic. Myrepsum vnguento 62. ¶ Gallitricus lego *Galli crus*) id est sanguinaria, eò quòd naribus imposita, sanguinẽ suauiter fluere facit nascitur circa vias & saxosis locis. habet in summitate velut pedes galli, Syluaticus. Plura leges de hac herba in Boue *H. c.* & in Cornice *a.* Capnos siue capnion, hoc est fumus, duplex alia Dioscoridi descripta, nascẽs in hortis & segetibus hordeaceis alia & nomine & effectu similis, quã pedes gallinaceos vocant (teste Plinio) in parietibus & sepib. genitã, ramis tenuissimis sparsisq;, flore purpureo, vt inquit Plinius· quam nonnulli modo cymbalarẽ vulgò dictam, nescio quàm rectè interpretantur, folio hederæ, prætereà, vt in cotyledone commonuimus, Hermolaus Corollario 724 vbi etiam mox crassissimum illorum errorem reprehendit, qui ex eo quòd capnon Plinius Latinè pedes gallinaceos vocari scribit, capnon etiã a Dioscoride monstratũ, non aliud genus esse putant, quam quæ vulgò sanguinaria & galli crus dicitur. quæ gramini (inquit) tam similis est, vt ab eo forte non admodum seiungi possit nisi quòd folio minore cernitur, & fibris potius quàm radice nititur. id autem quod in vtroq; summo frutice trifariã (trifarium) gallinacei pedis imitationem habet, candidius in hac quam in gramine conspicitur. Et alibi, Cotyledon non est, vt quidam tentur, quæ vulgò *cymbalaria* appellatur, etiamsi cymbalion à Dioscoride vocetur. est autem cymbalaris herba folio tenui angulosо, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam quidem nonnulli genus alterũ capni dictæ faciunt, Hæc ille. Vulgaris quidem apud nos hæc herba est, & lactis etiam nonnihil habet, flosculo calathiformi ex purpureo ad cœruleum inclinante, radice alba dulci, vt rapulo syluestri congener videatur oculis à quibusdam vtilis creditur, nimirum vt capnos quoq;, vt ab eodem effectu nomen idem contigerit foliorum species per ætatem mutatur, ex rotundiori in longam quæ verò eius pars pedes gallinaceos referat, nõ facile dixerim, nisi forte mucrones illi in quos diuiditur calyx qui florem sustinet, eos repræsentare dicantur præsertim cum flos deciderit aut aruerit. tunc enim in diuersa tensi rigentesq; magis apparent. ¶ Apud Dioscoridẽ inter thlaspeos etiam nomenclaturas pes gallinaceus legitur. Item caucalis (apud eundem) tum eodem nomine, tum pes pulli vocatur nimirum quòd extremum folium in gallinæ pedem conformetur, vt Ruellius scribit. Portulaca Macro etiam pes pulli dicitur, Syluaticus. Adamus Lonicerus tertiam *aizoi* speciem Germanicè interpretatur, Hünerbeer, Hünertruben. ¶ Herba quã pro aristolochia rotunda pharmacopolæ Germani hactenus falso acceperunt, a quibusdam Germanicè Hanensporn, id est calcar gallinacei, à floris figura, nominatur. ¶ Alsine herba Græcis dicta, vulgò morsus gallinæ & passerina à quibusdam nominatur, Germanis Hünerdarm, Hünerscerb, Vogelkraut, ea cum cæteris auibus tum gallinis grata & salubris, et fastidij remedium existimatur vt helxine etiam, qua Plin gallinaceos scribit annuum fastidium purgare, si modo non errore aliquo factum est vt helxine pro alsine scriberetur.

Stirpes. Gallinacea cunila. Alectorolophos. Gallitricum. Centrum galli. Crista gallinacea. Galli crus. Pedes gallinacei. Cymbalaris. Pes pulli. Calcar gallinacei. Morsus gallinæ.

¶ Animalia. Κάγχελον, vetustum, & species gallinacei, Hesych. & Varinus. Κάγχελος etiam nomen proprium est, Varin. Persæ etiam coruos alectoridas vocant, Hermolaus nescio quo authore.

Corui alectorides dicti.

Vpupa ἀλεκτρυὼν dicta. Gallus marinus. Gallus matricis.

Pausanias quidem in Bœotia gallinaceos quosdam coraxos, id est atro coruorum colore esse scribit. Vpupam etiam ἀλεκτρυόνα & γέλαστον vocant, Hesych. & Varin. Cancer Heracleoticus vulgò apud Italos gallus marinus, *gallo de mare*, nominatur quòd eius chelæ cristâ galli referant, Pet. Bellonius. Piscis quidam ad Oceanum Germanicum, gobijs congener, vt ex pictura coniicio, vulgo Seehan, id est gallus marinus vocitatur. ¶ Gallus matricis, id est mola matricis, Syluaticus. Amatus Lusitanus lib. 1 Curationum Medicinaliũ meminit mulieris quæ geminos vtero gestans quinto mense abortiuit, & tertio à primo abortu die, frustum quoddam carnis emisit, galli cristæ cum rostro gallinaceo simile.

Icones.

¶ Icones. Asis (regio puto sic dicta) puerum delphino insidentem nummis insculpebat, Dardanis gallorum pugnam, Pollux lib. 9 & Cœlius. Persarum rex Artaxerxes Cyri iunioris percussori ex Caria, virtutis præmium contribuit, vti in prima acie gallum aureum in hastæ gestaret apice. Nam *Câras* omnes Persæ ἀλεκτρυόνας dicunt, id est gallos, propter cristas quas in galeis surrectas habent, Cælius. ¶ In Apollinis Delphici templo chirotechnæ (id est opifices manuarij) frigida quædam & curiosa fecerunt, vt qui manui Apollinis gallinaceum imposuit, vt horam matutinam & tempus instantis ortus designaret, Plutarchus in libro Cur Pythia non amplius carmine respondeat. ¶ Lapis Eislebanus aliquando galli effigiem refert, Georg. Agricola. In arce Eleorum Mineruæ simulacrum est, cuius galeę gallinaceus insidet, Pausanias. *vide* infra in *h.* ¶ Athenienses Anterotis aram constituerunt, in qua pueri nudi & formosi signum inerat, in vlnis geminos sustinentis generosos gallos, & se in caput impellentis, quibus Timagoram & Meletum, seu Melitum (vtrunq; enim legimus) qui amore perierunt, significabant. Historia notissima apud Pausaniam & Suidam. quanquam nonnihil inter se euarient, ille in Attica, hic in dictione Melitus, Gyraldus. Gestat autem puer gallinaceos quòd vnà cum duobus gallis, quos à Melito sibi dono datos vlnis gestabat, ex arce Athenis se præcipitasset. Pausanias aliter hanc historiam referens, gallinaceorum quoq; non meminit. ¶ In excelsarum turrium apicibus gallinacei icon ex orichalco conflata, & inaurata plerunq; imponi solet, lamina ad ventum versatili. Vide Emblema Alciati quod in fine historiæ galli recitabitur.

Nomina propria virorum quæ ab hac aue deducuntur.

¶ Propria. Auctor Nicander est, Secundum, qui pincerna regius fuit in Bithynia, à gallo amatum eximiè cui nomen foret Centaurus, Cælius. ¶ Alectryon nomen proprium viri Iliados ρ. non seruat ω magnum in obliquis, ἀλεκτρύων verò paroxytonum seruat, Eustathius. Υἱὸν Ἀλεκτρυόνος μεγαθύμου, Homerus. ¶ Electryon memoratur Amphitryonis pater & filius Alcei, vt testis est Hesiodus in Aspide. ¶ Alector filius fuit Argeæ filij Pelopis & Hegesandræ filiæ Amyclæ τῆς (Ἀμύκλα,) cuius filia Iphiloche vel Echemelus (Ἐχέμηλος) Megapenthi filio Menelai nupta fuit, Eustathius. Fuit & alius Alector filius Epei regis Elidis, &c. Eustathius in secundum Iliados. ¶ Adæus quidam Philippi militum peregrinorum dux ἀλεκτρυὼν cognominabatur. Meminit eius Heraclides Comicus his versibus: Ἀλεκτρυόνα τὸν τοῦ Φιλίππου παραλαβὼν Ἀωρὶ κοκκύζοντα, καὶ πλανώμενον Κατέκοψεν. οὐ γὰρ εἶχεν οὐδέπω λόφον. Ἕνα κατακόψας μάλα συχνοὺς ἐδείπνισε Χάρης Ἀθηναίους, vt Athenæus citat libro 12. nam hic Chares (inquit Eustathius) Athenienses in foro epulis excepit, cum sacrificaret epinicia propter pugnam prosperè cõtra Philippi peregrinos milites gestam. dicit autem illum intempestiuè cecinisse (ἀωρὶ κοκκύσαι) eò quòd pugnam intempestiuè aggressus sit: & nondum cristam habuisse, hoc est inermẽ adhuc periculo se exposuisse. *Vide* infra in prouerbio *Philippi gallus.*

Fabula de alectryone in auẽ mutato.

¶ Alectryon quidam adolescens Marti acceptus fuit, quem Mars aliquando cum Venere concubiturus in domo Vulcani pro vigile secum ducebat, vt si quis appareret, Sol oriens præserum, indicaret. ille verò somno victus cum Solis ortum non indicasset, Mars a Vulcano deprehensus & irretitus est. qui postea dimissus, Alectryoni iratus in auem eum mutauit vnà cum armis quæ prius gerebat, ita vt pro galea cristam haberet. Itaq; memor deinceps huius rei alectryon, etiam nunc ales, id tempus quo Sol prope ortum est, quo scilicet Vulcanus domum reuerti solebat, cantu designat. Fabulam memorant Lucianus, & ex eo interpretatus Cœlius Rhodiginus, & Aristophanis Scholiastes, & Eustathius in octauum Odysseæ, & Varinus. Alectryonem aliquando Martis ministrum & militem fuisse etiamnum testantur, crista, animositas, calcaria, vt rhetor quidam scripsit. ἀλλὰ τοῦτο τῆς ὑστέρας μυθοποιητικῆς, οὐ σεμνὸν δέ ἐστι λαλημα, Eustathius.

De Alectryone Persarum rege, à quo videtur gallus auis Persicæ nomen accepisse.

Alectryon olim tyrannidem gessit, & Persis primus imperauit, etiam ante Darium & Megabyzum. vnde etiamnum ab illo imperio Persica auis appellatur, Pisthetærus apud Aristoph. in Auibus. Vbi Scholiastes, Forte etiam in præcedentibus (inquit) alectryóna vocat Medum auem. nam Persas quoque Medos vocabant. Mox autem subdit Epops, Hinc est nimirum quod adhuc instar magni regis incedit, cyrbasiam (tiaram) in capite solus auium rectam gerens. Quanquam enim (inquit Scholiastes) Persæ omnes tiaram ferrent, solis tamen regibus erectam ferre fas erat: cæteris complicata erat vel in frontem prona vergebat, vt Clitarchus tradit. Adeò vero præpotens (inquit Cælius) & formidolosum fuisse illud imperium aiunt, vt nunc quoq; auibus id genus diluculo præcinentibus, prosiliant ad opera omnes ceu mulctam veriti.

Propria nomina fluuiorum & regionum.

¶ Cornelius Gallus, poetæ veteris nomen. ¶ Gallus gentile à Gallia. ¶ Est & Gallus fluuius Phrygiæ, cuius aqua furorem inducit. Amnis it insana nomine Gallus aqua, Ouidius. Ab hoc, auctore Festo, Galli dicebantur sacerdotes Cybeles, qui postquam ex eo bibissent se castrabant, & inter sacrificandum furiose se gerebant. *Crinémque rotantes Sanguinei populis vlularunt tristia Galli,* Lucanus lib. 1. Quidam Gallum puerum putauére, qui contracta offensa deæ se execuerit, & simul

fluuio

fluuio nomen dederit, Gyraldus. ¶ Gallinaria insula est à gallinis feris sic dicta: *vide* infra in Capite de gallinis feris. ¶ *Et Pontina palus & Gallinaria pinus*, Iuuenalis Sat. 3.

Describitur gallus poetice. ¶ *b. Formoso regi, cui vertice purpurat alto Fastigiatus apex, dulciq́ errore coruscæ Splendescunt cervice iubæ, perq́ aurea colla, Perq́ humeros it pulcer honos, palea ampla decenter Albicat ex rutilo, atq́ torosa ptio galli in pectora pendet Barbarum in morem stat adunca cuspide rostrum, Exiguum spatij rostrum, flagrantq́ tremendum Raui oculi, niueasq́ caput late explicat aureis Crura pilis hirsuta rigent, iuncturaq́ nodo Vix distante sedet, durus vestigia mucro Armat in immensum pinnaq́, hirtiq́ lacerti Protenti excurrunt, duplicíq́ horrentia vallo Falcatæ ad cælum tolluntur acumina caudæ*, Politianus in Rustico. ¶ Crista in gallinaceo, vocatur etiam apex à Politiano. Cristas tollere vel detrahere prouerbium referetur infra. Gallorum cristas aliqui barbarè *ruffus* nominant. *Afcilt*, id est crista galli, Syluaticus. Græci λόφον appellant, vt Eustathius. Aristophanes in Auibus κυρβασίαν: quanquam Varinus Cyrbasiam & Cybarsiam quoque caput gallinacei interpretatur, κεφαλὴν ἀλέκτορος: Hesychius κορυφὴν ἀλέκτορος, id est verticem vel cristam galli. Hippocrates cyrbasicam pileum acutum vt videtur, qui & tiara. alij cyrbasiam, alij tiaram erectam, qua soli Persarum reges vtebantur. Ὁ Περσικὸς ὄρνις ὁ ἀλέκτωρ λέγεται διὰ τὴν λοφίαν, Suidas. ¶ Rostrum, vulgus Italicum *becco* vocat, vocabulo Tolosano antiquo. quanquam id illis gallinacei rostrum significaret, author Tranquillus in Vitellio. Κόραξ, coruus, & summa gallinaceorum rostra, à colore nigro quem Græci κόρον dicunt, Hesychius & Varinus. Κάλλεα (lego χέλλαια) barbæ gallinaceorum, & pennæ in cauda eorum secundum Ælium Dionysium, Varinus in voce Θρίνα. Κάλλαια (lego χέλλαια) gallinaceorum barbæ, & omnis color purpureus, vel secundum alios varius. πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. εἰσὶ δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις χρῶμα χελαινόν Ponitur etiam pro vnguento, & χελλαῖ (malim χέλλη, vt Ammonius de differentijs vocum habet.) τὰ βαπτὰ ἔρια, Hesych. Καλλιάνθη πορφυρᾶ, Hesych. & Varin. legendū forte, Κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ. nā κάλλη vocāt floridos colores, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, Hesych. Καὶ ἀπὸ τῶν ὤτων ἐκκρέμαθαι ἔχει χρειμάματα, ὥσπερ οἱ ἀλεκτρυόνες τὰ χέλλαια, Athenæus de tetrace magna. Hermolaus cristas vtrinq; ex auribus pendentes reddidit, quod non probo. Sed plura de hac voce scripsi supra in *B.* Αἰχάλλειν verbum dicitur de cane blandiente auribus & cauda: & per translationem à gallinaceis. χέλλεα eorum barbæ (τὰ γένεια) vocantur, Varinus. Quemadmodum barbæ appendiculas quasdam gallinacei possident, sic aries bellua marina fœmina, cirros ex imo collo pendentes habet, Ælianus. ¶ In pullo partem quandam nauim vocat Apicius lib. 6. cap. vlt. pullum à naui aperiri iubens pectus forte intelligens. nam mox pullum farsilem a pectore aperiri iubet. sed Humelbergius partem posteriorem ventris interpretatur: qui vt nauis cauus, & figuræ eius non dissimilis sit. ¶ Intestina gallinarum cum rebus alijs incocta veteres gigletia vocabant, Hermolaus. alij gigeria legunt. Gigeria pullorum coques Apicius 4. 1. ¶ *Actraltigs*, fasianum (imò attagenem) significat, non vt quidam putant testiculos gallorum, Syluaticus. Ὄρρα, gallinacei cauda, Hesych. & Varinus. Κάλεα (malim χέλλαια) barbæ gallinaceorum, & pennæ in caudis eorum secundum Ælium Dionysium, Varinus in Θρίνα. ¶ Πλῆκτρα Atticis sunt calcaria gallorum quibus pugnāt, quæ communiter κέντρα vocantur, Varinus. Πλᾶκτρον Doricum est, vt & πλακτήρ apud eosdem Κόπτης, κέντρα ὀρνίθεια, Iidem. Calcar tollere prouerbium referetur in *h.* ¶ Boccatius gallinaceos pedes Sirenibus attribuit ex Albrico ignobili authore, Gyraldus ¶ Plumas sub cauda quæ gallinis aut capis saginandis euelli solent, aliqui priuatim nominant Maſſfederen.

De naui. De intestinis. De cauda. De calcaribus. De plumis sub cauda.

¶ *c.* De voce & cantu gallinacei. *Miratur vocem angustam, qua deterius nec Ille sonat, quo mordetur gallina marito*, Iuuenalis Sat. 3. de adulatore. Πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν (ἀλέκτωρ legi potest, vt versiculus constet) φθέγξεται. Prius atq; gallus cantet iterum cristiger. Prouerbium est à prisca consuetudine sumtum, qua noctis deliquium & accessum diei Galli cantu metiebantur, gnomónibus horarijs nondum repertis. Gallus autem tribus interuallis canit, prænuncians diem. Veteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur, proximum tempus gallicinium vocabant quòd id temporis lucem multò ante præsentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum, cùm incipit dignosci dies. Quintum mane, cùm clarus iam dies exorto Sole. Itaq; secundus gallorum cantus, multò Solis exortum antecenit. Hinc Iuuenalis, *Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi, Proximus ante diem caupo sciet.* Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus, Ὁ δ᾽ οὖν μὰ Δία τότ᾽ ἦλθεν, ὅτε τὸ δεύτερον Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο, Erasmus. Gallus antequam in hac nocte cantet (bis cantet, Marcus) ter me negabis, Matthæus Euangelista. Gallus statim cantauit vt Petrus negauit, Lucas & Ioannes. ¶ *Excubitorq́ diem cantu patefecerat ales*, Vergilius. *Cristatus ales, Qui tepidum vigili prouocat ore diem*, Ouidius in Fastis. *Surgite iam vendit pueris ientacula pistor, Cristataq́ sonant vndique lucis aues*, Martialis. *Sub galli cantum consultor vbi hostia pulsat*, Horatius in Sermonibus 1. 1. *Auroram gallus vocat applaudentibus alis*, Politianus. ¶ Ipse semet canit, Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, ipse sibimet tibicen est: prouerbium conueniens cùm alias tum in illos qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiam quum è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, Φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν id est, Videmur mihi ignaui galli in morem, quum ante victoriam à sermone resilierimus canere, Erasmus.

De voce & cantu. Distributio diei gallicinio. Ipse semet canit, prouerb.

Cur dicatur magis canora buccina facta ex sambuco ibi cæsa vbi gallorum cantus non sit auditus.

¶ Ex sambuco magis canoram buccinam tubamq; credit pastor ibi cæsa, vbi gallorum cantum frutex ille non exaudiat, Plinius. Hoc cur fiat, si modo verum est, (inquit Cælius Calcagninus in epistolicis quæstionibus libro 2.) nemo facile dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed συμβολικῶς tradi tum putent, more Pythagorico, vt multum diuersum quàm dicitur, intelligatur. Sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo ac religioso colendum esse: sic non vulgari, sed remotiori Musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaq; sambuco tibiam sambucenq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire vt remotiora petantur, atque inde decerpatur vbi cantus galli non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum ad quem nemo adeat significantes, dicunt in eo ne gallum quidem vnquam exauditum. Aut certe stridula illa atq; admodum obstrepera vox galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem: vtpote qua leo etiam tantæ animal constantiæ consternetur. Alij sunt qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuæ multò esse præferendam: quòd ea procul locisq; abditis, hæc propè inter nostra septa adolescat, Hæc ille. Materies quidem sambuci mire firma traditur. constat enim ex cute & ossibus. quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quoniam verò loca syluestria (qualia sunt in quibus gallorum cantus non auditur) ficciora sunt, ligna etiam illic ficciora solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari credibile est, cum vnumquodq; corpus eò magis sonorum sit quo ficcius simul solidiusq;. ¶ Ἀλεκτοροφωνία, id est gallicinium, apud Marcum Euangelistam. Περὶ ἀλεκτρυόνων ᾠδάς, ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων, ἀπὸ τὸν ᾠδὴν ὄρθια, Pollux. Κῦρυξ ὁ ἀλεκτρυών, τρίτον δὲ ᾄδει Suidas. Τῆς νυκτὸς ἤδη τὸ δεύτερον ὥσπερ ὄρνιθες ᾀδόν, Synesius in epistola. Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον, Theocritus Idyl. 31. Καθ᾽ ὃν χρόνον ἀλεκτρυόνες ᾄδουσι, τοὺς συνοικοῦντας ἰδίῳ κηρύγματι ἐπὶ ἔργον ἐγείροντες, Heliodorus in Æthiopicis. Διατρίβοντι καὶ γεγωνὸς ἀναβοῶντες, Lucianus de gallinaceo quem & ξύφωνον cognominat. Εὖ ὡς ἐβόησεν ἀλέκτωρ, Homerus in Batrachomyomachia. Ἄδειν verbum de gallinaceorum voce priuatim vsurpatur, Pollux & Eustathius. vt κοκκύζειν de cuculis, Pollux & Aristophanis Scholiastes. sed Hyperides & Demosthenes de gallinaceis etiam κοκκύζειν dixerunt, Pollux. Gaza Aristotelis interpres pro hoc verbo cucurrire reddidit. *Vide* plura in Cuculo *a*. Κοκκύζειν τὸν ἀλεκτρυόνα (ἤγουν ᾄδειν ὡς αὐτῷ ἔθος) οὐκ ἀνέχονται, Cratinus apud Eustathium. qui & hoc Platonis Comici citat, Σὺ δὲ κοκκύζων ἀλέκτωρ προσεκαλοῦ τινα.

De Niba gallis nũquam canentibus. Prouerb. Cùm Nibas coccyssauerit.

Cùm Nibas coccyssauerit, Ὅταν Νίβας κοκκύσῃ: prouerbium simillimum illi ad Græcas calendas. Tradunt in Thessalonica Macedoniæ ciuitate vicum esse, cui nomen Nibas, vbi galli nunquam vocem ædant, (vt Nibas per synecdochen dicatur pro gallinaceis qui in eo vico sunt) Hesychius addit (ait) nibades dici capras cristatas, vt ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceorum, Erasmus. Νιβάδες, αἱ τοὺς λόφους ἔχουσαι αἶγες, Hesychius & Varin. ego capras feras quæ montium iuga niuosa incolunt, interpretater, non vt Erasmus cristatas nam & νίβα niuem exponunt & νιφόβολον, ἰλλάδα. Amator quidam apud Theocritum Idyl. 7. ne expectemus (inquit) amplius, ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων νάρκαισιν (ἀνιαραῖς) ἐμπεσεῖ ἄτῃσι. Gallinacei nomina vel epitheta à cantu eius sumpta ὀρθροβόας, κοκκοβόας, ὀρθροκόκκυξ & ὀλόφωνος, supra in *H. a.* memorata sunt. Ὅ πρὸ τῆς ὥρας ᾄδων πᾶσιν κιχλίζων λόφωνος ἀλέκτωρ Apodus, vox galli immatura & intempestiua, Scoppa grãmaticus est autem Græca vox ἀπῳδός, id est absonus. Ἀλεκτρυόνα τὸν τοῦ φιλαπάτορος λαβὼν Ἀεὶ κοκκύζοντα καὶ πλανόμενον, Heraclides apud Athenæum.

De Galli pugnacitate.

¶ Ἐνδομάχας ἀλέκτωρ, Pindarus in Olympijs Carmine 12. id est, gallinaceus intestina & domestica prælia pugnans φιλονεικότεροι ἀλεκτρυόνων, id est gallinaceis pugnaciores, Erasmus ex Luciano.

Adde gregem cortis, cristatarumq; volucrum Induperatores, laterum qui sidera pulsu
Explaudunt, vigilq; citant Titana canore,
Et regnum sibi Marte parant. quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebroq; acuunt assultibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans cantu palmam testatur, & hosti
Insultans victo, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit, comes it merito plebs cætera regi,

Politianus in Rustico. Gallus gallinaceus Vbi erat hæc olla defossa, occepit ibi scalpurire vngulis Circum circa, Plautus. *Ipse salax totam fœcundo semine gentem Implet, & oblongo nunc terram scalpurit vngui Rimaturq; cibos, nunc ædita nubila visu Explorat cauto*, Politianus in Rustico.

De verbena quæ à gallo gustata coitu prohibeat.

¶ Verbena quoquo modo applicata prohibet τὴν τοῦ αἰδοίου ἔντασιν, ita vt si gallus eam gustauerit, gallinas superuenire nequeat, Kiranidæ interpres vt gallus gallinam non calcet, (salua nimirum,) edendam ei verbenam dari iubet cum furfure & polenta. Idem si cinædius lapis gallo detur cum polenta, cinædum futurum scribit. Dicunt quidam decrepitum gallum, ouum ex se generare, idq; in fimo ponere absq; testa, sed pelle tam dura vt ictibus validissimis resistat:

De ouo galli ex quo basiliscus gigni dicitur.

atq; hoc ouum fimi calore fœcundari ita vt basiliscus ex eo gignatur qui serpens sit per omnia gallo similis, sed cauda longa serpentina ego hoc verum esse non puto, quanquam ab Hermete proditum, scriptore apud multos fide digno, Albertus. Et rursus, Basiliscos aliquando dicunt gigni de ouo galli, quòd planè falsum est & impossibile. nam quod Hermes docet basiliscum generare in vtero (generari in fimo) non intelligit de vero basilisco, sed de elixir (elydrio) alchymico, quo metalla conuertuntur.

¶ *d.* Quis dedit gallo (*sekui*, Hebraicè. alij transferunt cordi, vel facultati imaginatiuæ) intelligentiam?

gentiam? Iob 38. *Non illum squamea tutò Aggreditur serpens, non raptor ab æthere miluus*, Politianus de gallo. ¶ Si vis vt non cantet gallus, vnge frontem eius oleo, Rasis.

¶ *e.* Tu istum gallū si sapis Glabriorem reddes mihi quàm volsus ludius est, Plautus Aul. ¶ Proditur memoriæ Socratem Iphicrati duci animos adiecisse, quum ei præmonstrasset gallinaceos coram Callia pennis ac rostro dimicantes. Chrysippus etiam in libro de iustitia (vt refert Stobæus) gallorum æmulatione iniici nobis ad fortitudinem stimulos & subijci calcaria prodidit, Cælius. Gallinaceorum calcaribus in pugna plectra quædam siue embola ærea apponebant, Scholiastes Aristophanis & Varinus. Cleomenes Cleombroti cum quidam ei gallinaceos pugnaces offerret, quos pugnando pro victoria etiam emori dicebat: Quin de illis potius (dixit) mihi dato à quibus occiduntur. illi enim præstabunt, Plutarchus in Laconicis. Malim ego mihi amicum bonum obtingere, quàm optimum (pugnacissimum, ἄριστον) gallinaceum aut coturnicem, Plato in Lyside.

¶ Si contra aduersarium tuum caussam obtinere volueris, calcar galli de crure dextro tecum feras & vinces, Rasis. Fel gallinæ si quis illinat virgæ & mox cū vxore sua rem habeat, non diliget alium, Idem. ¶ Crista capitis galli cum grano thuris & pauco cornu cerui gestata, omnem timorem nocturnum & omnem occursum malum aufert, & intrepidum reddit gestantem, Kiranid. ¶ Testiculi gallinacei aridi miscentur escæ cuidam ad pisces omnes magnos in mari capiendos, in Geoponicis Græcis à Tarentino. ¶ Gallus contra orobanchen herbam in aruis nascentem (quæ & leo dicitur) circumfertur, vel semina terræ mandanda gallinaceo sanguine rigantur, vt recitaui in Leone *H.a.* tanquam & herba leo non minus quàm animal, a gallo abhorreat. ¶ Sybaritæ adeò molles erant, vt neq; gallinaceos neq; artifices qui strepitum vllum mouerent, in vrbe ali paterentur, ne somni tranquillitas interciperetur, Athenæus. Gallinaceus in Somnio apud Lucianum, prædicat se hoc muneris à Mercurio obtinuisse, vt cuicunq; dedisset caudæ suæ dexteram pennam longissimam, quæ præ mollitie incuruatur, is fores omnes aperire posset & inspicere omnia, inuisibilis ipse interim. ¶ Illud incredibile, quòd calcaneus (*calcar* potius) pedis dextri galli victores faciat, Cardanus. ¶ Ἀλέκτωρ πίνει καὶ οὐχ οὐρεῖ μυξὸς (forte μυὸς δ') πίνει καὶ οὐρεῖ, incantatio in dysuriam asini apud Suidam.

Magica & superstitiosa.

¶ *g.* Antidoti Adriani (inquit Nicolaus Myrepsus) vim experientia plurimi inuenerunt. narrant enim si gallo à serpente iaculante venenum demorso aliquid huius antidoti cum aqua tepida in os immiseris, confestim hunc restitui ac liberari. ¶ Cor gallinæ ea adhuc palpitante, coxæ alligatum, partum accelerat optimè, Kiranid. *Vide in h.* in Gallo Latonæ sacro. ¶ Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus, Venerem concitat, Plin. Et alibi, Magi tradunt inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina. item cuiuscunq; galli gallinacei, si cum sanguine gallinacei lecto subijciantur. Sed aliter Sextus, Galli testiculi (inquit) cum adipe ans. in arietis pelle brachio suspensi, concubitum excitant. suppositi lecto cum ipsius sanguine, efficiunt ne concumbant qui iacent. ¶ Cristis & auribus & vnguibus gallinaceorum crematis tritisq; cum oleo perungi iubent febrientes, cum Geminos transit Sol Si luna, rasis barbis eorum, Plin.

¶ *h.* Gallinas (id est genus gallinaceum) primi feruntur habuisse Persæ, Hermolaus. ¶ Gallus succinctus lumbos suos, & aries, nec est qui ei resistat, Prouerb. 30. ¶ Pescenninus Niger ob vnius gallinacei direptionem decem commanipulares, qui raptum ab vno comederant, securi percuti iussit, Ambrosius Calepinus ex authore innominato. Platonem legimus hominem definiuisse animal bipes, sine plumis: & cùm Diogenes Cynicus irridendi gratia in academiam eius gallinaceum deplumatum immisisset, hunc hominem Platonis esse clamitans, illum postea πλατυώνυχα, id est latis vnguib. præditum, differentiæ caussa addidisse. Epitaphium Anytes in gallinaceum, Epigrammatum Græcorum lib. 3. sect. 24. Οὐκ ἔτι μ' ὡς τὸ πάρος πυκιναῖς πτερύγεσσιν ἐρέσσων Ὄρσεις ἐξ εὐνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος. Ἦ γάρ σ' ὑπνώοντα σίνις λαθρηδὸν ἐπελθὼν Ἔκτεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα.

Historia de decem commanipularib. ob raptum vnius gallinacei à Nigro interemtis.

¶ Gallus in Somnio Luciani fingit se olim Euphorbum, deinde Pythagoram fuisse. ¶ De Alectryone iuuene Marti deo familiari in auem eiusdem nominis mutato, scriptum est supra inter Propria nomina.

¶ Gallinaceum in Syria cultum pro deo, Lucianus refert in libello de dea Syria. Ἀλλ' ἔστιν ἀλεκτρυὼν ἱερὸς, οἰκέει δ' ἐπὶ λίμνῃ. ¶ Veteribus monumentis traditur, gallinaceorum fibras maximè dijs gratas videri, Alexander ab Alexandro. Fuit quidem priscis opinio, vt ex hœdis potius & agnis hostiæ fierint, quia hæ mites & cicures essent. nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare videntur, Gyr. Anubis apud Ægyptios vocatur (vocabulo Græcæ originis) ὁ ἀναφαίνων τὰ οὐράνια, καὶ τῶν ἄνω λόγος: hoc est ratio superiorum & cœlestia declarans. & idem interdum Hermanubis, quod nomen rebus inferioribus conuenit, vt illud superioribus. sacrificant autem vtrique gallum, illi album, quòd cœlestia syncera & lucida existiment: huic κροκίαν, (hoc est pennis & iubis croceis præditum, Gyraldus etiam croceum transtulit,) inferiora omnia mixta & vana esse rati, Plutarchus in lib. de Iside & Osiride. Pyrrhus rex cum splêne laborantib. mederetur, albo gallo sacrum peragebat, Lilius Gr. Gyrald. In opertaneis sacris gallinæ nigræ non videbantur puræ, Idem. Gallū nutrito quidē, ne tamen sacrificato: est enim Soli & Lunæ dicatus. Hoc (inquit Lilius Gr. Gyraldus) ab aliquibus inter symbola repositum est. Sunt qui dimidiatum tantum efferant, Gallos enutrias. Nonnulli præceptum hoc non symbolum

Gallinaceus à quibusdam pro Deo cultus. Abdys, Dys consecratus.

Symbolica gallorũ interpretatio.

faciunt, nec aliud quàm gallum ipsum intelligunt. Sed licet etiam symbolicè interpretari: vel vt Picus, vt diuinam animæ nostræ partem, diuinarum rerum cognitione, quasi solido cibo & cœlesti ambrosia pascamus: Vel simpliciùs, gallos, id est milites ac bellatores homines in ciuitate habendos esse, & in contubernio retinendos, non tamen rei sacræ caussa. seu vrbis vigiles & custodes intelligas, quando ij per gallos significari videntur: & Soli ac Lunæ dicari, quoniam tempori hoc hominum genus inseruiunt, quod per Solem & Lunam intelligitur: vel quòd nos gallus suo cantu admoneat. Alius aliam comminisci poterit expositionem, vt gloriosos & stolidos homines, nimiumq; sibi arrogantes, habendos illos quidem, & non penitus ejciendos: non tamen ad sacra, id est arcana admittendos, minusq; in serijs & grauioribus sermonibus habendos. Scribit Pausanias in Lacon. (lege, *Corinthiacis*) Methanam vrbem ad Isthmum, in qua ciues contra Africum vineis florescentibus ac germinantibus infestum, galli pennis albis ac niueis (alas omnino candidas habentis, Lœscherus Pausaniæ interpres,) remedio vsos fuisse: quem gallum homines in diuersa trahentes, discerpebant, per vineas discurrentes, demum in eundem locum redeuntes, vbi discerpserant, gallum sepeliebant. Adeò hi diuersi fuêre à Pythagoræ institutis, quem tradunt gallum album adeò amasse, vt si quando videret, fratris germani loco salutaret, & apud se haberet, (*Vide* infra inter prouerbia, Gallo albo abstineas) suis verò sectatoribus, qui ciuiles id est politici dicti sunt, permisisse ait Iamblichus, vt gallum, agnum, & alia quædam paulò antè nata, præter vitulum, rarè sacrificarent. Idem scribit Suidas Sed & Laertius, Sacrificijs (inquit) vtebatur Pythagoras inanimis Sunt qui dicant, gallis gallinaceis, & hœdis etiam lacteolis quos teneros dicunt, agnis autem minimè. Cæterum Aristoxenus apud Gellium, cuncta illum animata in cibum permisisse ait, boue aratore & ariete exceptis. Idem scribit Suidas qui & illud ait, a Theoclea sorore, vel potius (vt est apud Laertium) Themistoclea, hæc placida illum sumpsisse At verò Christiani theologi nonnulli, per gallos concionatores & diuinos homines intelligunt, qui nobis verba salutis enunciant: quiq; iacentibus in tenebris & vmbra mortis, lucem, qui Deus est, prænuntiant, & a nobis mentis nostræ veternum ac torporem suo cantu excutiunt Hæc omnia Gyraldus. Socrates in Phædone ad mortem se præparans, Æsculapio (inquit) ô Crito gallum debemus, quem reddite neque negligatis. Hoc votum tanquam hominis minimè sapientis Lactantius libro tertio Diuinarum institutionũ, & in Apologetico Tertullianus reprehendunt: defendit Cælius Rhodiginus in Antiquis lectionibus 16. 12. his ferè verbis. Oblitus est (inquit) Lactantius sententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè Platonem nõ putet intelligendum Quid verò illis inuolucris sibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorũ sententia promere adoriar. Prisci Æsculapio medico, Phœbi filio gallum sacrificabant, diei Solisq; nuncium, id est diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem id est vitæ lumen se debere fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus Socrates perquiri iusserat, morborum animi curatorem. præterea priscorum oracula tradunt, animas remeantes in cœlum pæana, id est triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergò Deo votum, vt alacer pæana canens cœlestem repetat patriam, Hæc Rhodiginus. Socrates gallum Æsculapio sacrificandum testamento cauit, cuius rei ex Platone etiam Eusebius, Tertullianus & Lactantius meminêre. Artemidorus quoq; in libro Onirocriticôn quinto, somnium cuiusdam narrat, qui gallum Æsculapio vouit, si sanus foret, Gyraldus Et rursus in libro de Symbolis Pythagoræ, Æsculapio gallus immolabatur. sunt qui gallinas scribant, & has quidem rostro nigro, nigrisq; pedibus, & digitis imparibus. Si enim luteo essent rostro, vel pedibus, impuræ putabantur ab aruspicib. Ἀφίησι τῷ Ἀσκληπιῷ ἀλεκτρυόνα τε καὶ ἄθυρμα, οἷον δὴ γάμοι τε καὶ οἰκέτην ἀπελεύθερον τῷ νεῷ τὸν ὄρνιν, Ἀσκληπιὸς ἐκεῖνος, Suidas ex innominato, in Ἀλεκτρυόνα. ¶ Maiæ, quam & Proserpinam & Cererem vocant, gallinaceum consecrarunt. quamobrem initiati huic deæ auibus cortalibus abstinent, nam & Eleusine abstinentia ab his alitibus, & piscibus fabisq; præcipitur, Porphyrius lib 4 de abstinẽdo ab animatis. ¶ Gallus etiam Cybeli dicatus fuit, Gyraldus. ¶ Sunt qui tradant Pythagoram præter sua instituta, bouem quandoq, Musis, & Ioui gallum album immolasse: quod vix crediderim, propter ea quæ de eo in Symbolis retuli, Idem ¶ *Pecudem spondere sacello Balantem, & laribus cristam promittere galli. Non audent,* Iuuenalis Satyr. 8. Gallum Latonæ in amore esse aiunt, & quòd ei affuerit parienti, & quòd etiam nunc parientibus adsit, & faciles partus efficiat, Ælianus. Kiranides quidem gallinæ cor ea adhuc palpitante exemtum, & coxæ adalligatum, partum egregiè accelerare scribit. ¶ Gallus sacer erat Marti, & in templis dedicabatur, Eustathius. Hinc forte Aristophanes in Auibus gallum Ἄρεως νεοττὸν, hoc est Martis pullum cognominat. Scholiastes quidem sic vocari ait, tanquam fortem & pugnacem. Romani Marti interdum gallum appingebant, ob militum videlicet vigilantiam: vel propter Alectryonis fabulam, Martis satellitis, in eam auem conuersi, vt in eius nominis Festiuo libello Lucianus scribit, & Ausonius poeta vno penè versu attigit *Ter clara instantis Eoi, Signa canit serus deprenso Marte satelles,* Lilius Gr. Gyraldus. Lacedæmonij cum aliquo stratagemate victoria potiti essent, Marti bouem immolabant: si verò aperto Marte vicissent, gallum id quod ab eis non sine ratione fiebat, quod pluris æstimabant incruentam victoriã, quam cruentam, Lilius Gr. Gyraldus: vt duces suos exercerent, nõ bellicosos tantum esse, sed etiam στρατηγικοὺς, (lego στρατηγηματικοὺς) Plutarchus in Laconicis. ¶ Mercurio gallum attribuit Fulgentius, ob mercatorum videlicet vigilantiam, Gyraldus. Gallinaceus Ἑρμῆ
πομπαῖος

[illegible] memoratur in Somnio Luciani. In arce Eleorum Pallados galeæ insidet gallus, ex pugnacis naturæ argumēto. Sed, inquit Pausanias (in Eliacis) Mineruæ sacrā arbitrari, (existimari posse,) quam ἐργάνην vocant, possumus autem hanc, Cælius forte quod ad ĕrga, id est opera, gallus excitet. ¶ Nocti deæ (inquit Gyraldus) gallus sacrificabatur, & nocturno tempore. *Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales, Quod tepidum vigili prouocat ore diem*, Ouidius in Fastis. ¶ Sacri sunt Soli, cui venienti assurgunt, quo cum eunt dormitum, Textor. Soli & Lunæ sacrū esse gallum, supra etiam scripsimus in Symbolo Gallum nutrias, &c. Scribunt Laertius & Suidas gallum album non attingendum, inter symbola esse. hoc est ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ: quòd Ioui, inquit, sacer est & Lunæ, atq; horarum nuncius & diei. Meminit & Plutarchus quarto Symposiacôn, sed causam non adfert, Gyraldus. Gallum album mensi sacrum, vtpote horarum nuncium credidit Pythagoras, (quare & abstinere eo iussit, Laertius,) Gyraldus. ¶ Mnaseas in libro de amoribus Iouis, scribit esse templum quoddā Herculis, & vxoris eius, quam ceu Iouis filiam poetæ celebrant. In huius templi ambitu, cicures aues multas nutriri ait, nempe gallos & gallinas. Compascuntur autem & gregatim pro sui generis sexu degunt, & sumtu aluntur publico, dijs (quos diximus) consecrati. Gallinæ in ęde Hebæ, Gallinacei in Herculis pascuntur. Fluit autē in medio riuus perennis & lympidæ aquæ. Gallinarum nulla ad Herculis templum accedit. neq; vllus gallorum ad Hebæ. At suo tempore mares stimulati libidine, riuum transuolant: & postquam impleuerint fœminas, ad Deum suum & suas redeunt sedes, lustrati purgatiq; interfluēte riuo, quo sexus vterq; dispescitur. Deinde natis tempestiuè ouis & excusis incubitu pullis, fœminæ nouellæ matribus, mares genitoribus accedunt & aluntur. ¶ Volucris Titania, pro gallinaceo, apud Textorem. ¶ Ludouicus Romanus author est cacodæmonis sacerdotes sanguine gallinacei, cultello argenteo iugulati, carbonib. ignitis aspersi, ei sacrum peragere.

¶ Auguria. Inter diuinationū genera aliqui etiam alectryomantiā numerant, Gyrald. Præposteros aut vespertinos gallorū cantus optimi euentus multi notauêre. Themistocli pridie quàm in Xerxē duceret, auditus gallorum cantus, victoriæ mox futuræ prænuntium fecit: idq; ideo, quòd victus nequaquam canit: victor verò obstrepit & murmurat. contra verò gallinarū. nam diri aliquid imminêre, aut futurū incommodū illatum cantus designauit, Alexander ab Alex. Cecinêre galli nocte tota qua magnus Matthæus vicecomes primum suscepit filium: vnde Galleacio nomen inditū, portento quodam magnę successiones, Volaterranus. Gallinaceorum sunt tripudia solistima. hi magistratus nostros quotidie regunt, domosq; ipsis suas claudunt aut reserant. Hi fasces Romanos impellunt aut retinent: iubēt acies aut prohibēt, victoriarū omniū toto orbe partarū auspices. Hi maximè terrarū imperio imperant. extis etiam fibrisq; haud aliter quàm optimæ victimæ dijs gratæ. Habent ostenta & præposteri eorum vespertini cātus. Namq; totis noctib. canendo Bœotijs nobilē illā aduersus Lacedęmonios præsagiuere victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniā victa ales illa non caneret, Plin. Puls potissimū dabatur pullis in auspicijs, quia ex ea necesse erat aliquid decidere, quod tripudium faceret: id est terripuuiū. puuire enim ferire est. Bonum enim auguriū esse putabant, si pulli per quos auspicabātur, comedissent: præsertim si eis edentib. aliquid ab ore decidisset. Sin aūt omnino non edissent, arbitrabantur periculum imminere, Festus. Moris fuit Romanis ducib. pugnā inituris aduocare pullarium, vt offas gallis obijceret ad auguriū captandū. si vescerentur, ratum erat auspicium, cùm aliquid ore excidisset, terripudium dicebatur solistimum, mox tripudium dictū, quoniā scilicet esca in solo cadebat, Grapald. Cum terripudio Flaminius auspicaretur, pullarius diem prælij cōmittendi differebat, M. Tullius lib. 1. de Diuinat. Non solùm augures Romani ad auspicia primum pararunt pullos, sed etiā patres familiæ rure, Varro. Pullarius dicitur qui pullorum curam habet, & qui è pastu pullorum captat auspicia, Ciceroni ad Plancum lib. 10. & Liuio 8. ab Vrbe. Attulit in cauea pullos, is qui ex eo nominatur pullarius, Cic. 2. de Diuinat. P. Claudius bello Punico primo cùm prælium nauale committere vellet, auspiciaq; more maiorum petijsset, & pullarios non exire pullos cauea nunciasset, abijci eos in mare iussit, dicens: Quia esse nolunt, bibant, Val. Maxim. ¶ Inuenitur in annalib. in Ariminensi agro M. Lepido, Q. Catulo Coss. in villa Galerij locutum gallinaceum, semel quod equidem sciam, Plin. ¶ Galenus alicubi in Commentario in primum Epidemiorum, insomnij de cristis gallinaceorum meminit.

Auguria ex gallinaceo genere.

Gallinaceus semel locutus.

¶ Prouerbia. Gallo albo abstineas, Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ. hoc est, Candido gallo ne manū admoliaris, quòd mensi sacer sit, vtpote horarum nuncius, Erasmus in Chiliadibus inter Symbola Pythagorica. Gallo albo abstinendum, id est saluti cuiusq; purissimè (forte legēdum *purissimi*, vt clarior sit interpretatio: albus enim color puritatē significat) fauendū, Plutarch. in Symbolis Pythag. interprete Gyraldo. Pythagoram ferunt gallum album adeò amasse, vt si quando videret, fratris germani loco salutaret, & apud se haberet, Gyrald. ¶ Tolle calcar, Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, Tolle calcar vltorium. extat adagium in Aristophanis Auibus, Αἶρε πλῆκτρον εἰ μάχῃ, Tolle calcar si pugnas. In eum dici solitum, qui iam vltionem parat. Mutuò sumta metaphora à gallis pugnam inituris, quibus ferrei stimuli quidam alligari solent, quo se tueantur inter certandum, Erasmus ex Suida & Scholiaste Aristophanis. Prouerbia, Galli cātus ante victoriam, & Priusquam gallus iterum cecinerit, memorata sunt supra in *H.c.* Tollere cristas, (vt, Tollere cornua,) pro eo quod est animo efferri. Iuuenalis, Quid apertius? & tamen illi Surgebant cristæ. id est, Sibi placebat. Translatum ab auibus cristatis, in quibus cristæ

Prouerbia.

Gallo albo abstineas.

Galli cantus ante victoriā.

Priusquā gallus iterum cecinerit.

Tollere cristas.

erectiores alacritatis atq; animorum indicia sunt, nisi ad militum cristas referre malumus, quo sanè hominũ genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam Aristophanes in Pace dixit, detrahere cristas, ἥπερ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε. Id est, quæ nobis cristas detraxit: videlicet reddita pace. Cõtra submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedunt, ac legitimam potestatem vltro ad priuatam mediocritatem demittunt, &c. Erasmus.

Detrahere cristas.

¶ Gallus insilit, Ἀλεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ. vbi quis semel victus redintegrat certamen à gallorũ certaminibus sumtũ. Nam is huic animanti mos est, vt ad pugnam assiliat, quò magis lædat calcarib. suis in hunc vsum à natura affixis, Erasmus. ¶ Philippi gallus, Φιλίππου ἀλεκτρυών hoc dictitari consueuit, vbi quis de leui quopiam facinore, perinde vt maximo sese iactaret. Nam Alectryon dux quidam erat Philippi regis, quem Chares Atheniensis confecit. Apparet autem Charetem hunc huius facti, nimium crebro, nimisq; insolenter apud populum Atheniensem verba facere solitum, vt hinc vulgò sit vsurpatum. Recensetur apud Zenodotum, Erasmus. *Vide* etiam supra inter Propria. Φιλίππου ἀλεκτρυών, ἐπὶ τῶν ἐν μικροῖς κατορθώμασιν ἀλαζονευομένων. ¶ Domi pugnans more galli, Ἐνδομάχας ἅτ᾽ ἀλέκτωρ. In eum qui semper domi desidens, non audet vel in bellum, vel in certamina proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Ita quidem interpretes Pindari. sed addubito tamen an scriptũ sit ἐνδομύχας, id est domi abditus. (ego ἐνδομάχας ab intestinis pugnis rectè scribi non dubito) ἐνδομάχας dictio nouè cõposita ab ἐντὸς & μάχομαι. Hæc ebitur in istos qui domi perpetuò rixantur, quum foris sint placidissimis morib. Conuenit cum eo quod alibi diximus, Domi leones, Erasmus. *Vide* supra inter Propria. ¶ Socratis gallus, aut *callus*, Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallũ in significationẽ caluitiæ: inuenisse se, quum dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis gallus, esse factũ ericium cum pilis & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se quum iret cubitum fuisse læui corpore, nec vllos habuisse pilos toto corpore. in somno transformatum in ericium qui totus hirsutus est, & suum more proboscidẽ habet. Scio locum esse mendosum. Aldina æditio pro gallo legit *caluum*. ego *callum* malim, &c. Adagiũ conueniet in nudos & inopes, Erasmus. Nostra æditio Varronis verba sic citat, Inuenisse se cùm dormire cœpisset tam glaber quam Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis, &c. ¶ Quod scriptũ est in ludicro Senecæ, Gallus in suo sterquilinio plurimum potest, prouerbij speciem habet. Intellexit, inquit, neminem parem sibi Romæ fuisse, illicq; non habere se idem gratiæ Gallum in suo sterquilinio plurimũ posse. Allusit ad Claudiũ imperatorẽ Lugduni natum hodieq; de cane vulgò dicitũ, cũ in suo sterquilinio plurimũ audere. In alieno timidiores sumus omnes, in suo quisq; regno ferocior est & animosior, Eras. Tappius idẽ adagium Germanicè vsitatum recitat. Ein Hane ist auff seinem Mist sehr kůne. ¶ Superatus es à gallo quopiam, Ἡττήθης τοῦ ἀλεκτρυόνος, iocus prouerbialis in seruos qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet & abiecti, cuiusmodi solent esse galli superati in pugna. nam hæc auis in pugna superata silet, & vltro sequitur victorem. Sumptum est ex Aristophane nisi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo, Erasmus. ¶ Ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν Ταναγραῖον celebrãtur enim isti à generositate, Suidas. sed magis probo copulatiuã coniunctionem interseri, vt alibi apud eundem habetur, Ἀλεκτρυόνα καὶ ἀθλητὴν Ταναγραῖον, vbi etiã prouerbialiter vsurpari scribit. vt siue gallinaceũ Tanagræũ, siue athletã Tanagræũ dicas, animosum & strenuum intelligas elegantius autẽ fuerit, si hominẽ & athletã pugnacẽ ac fortẽ, gallinaceũ Tanagræum, cognomines. quàm si athletã Tanagræũ simpliciter non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed gallos tantũ. ¶ Gallinacei in morem trepidat, Πτήσσει ὡς τις ἀλέκτωρ, in male affectum & cõmotum, aut etiam pauitantẽ opportunè dicetur. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atq; expauescere. peculiariter aũt de auibus dicitur. Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ. fuit hic Phrynichus poeta Tragicus, quẽ Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorũ excidiũ tragœdia cõplexus esset. Quod quidem ego non adscripturus erã inter adagia, nisi cõmentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbij loco retulisset. Meminit huius & Plutarchus in Alcibiade, qui cum antea fuisset ferox & insolens, ex Socratis familiaritate cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat aũt hunc senarium è poeta quopiam, Ἔπτηξ᾽ ἀλέκτωρ ὡς κλίνας πτερόν. Pauidus refugit more gallinacei, Quum victus alas ille summittit suas. Meminit huius & in vita Pelopidæ. Cæterũ quanquam gallus natura pugnax est, vbi tamẽ se imparem in conflictu sentit, mire deiectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus, Eras. *Vide* paulò inferius, Vesparum examen metuit Phrynichus. ¶ Gallorum incusare ventres, Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίας de edacibus, ac luxu multũ absumentib. facultatum. Huic enim animãti venter mirificè calidus, ita vt omnia statim concoquat. Ἀλεκτρυόνος μ᾽ ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν, Ταχὺ γὰρ καθεψεῖν τἀργύριον, Aristophanes in Vespis. hoc est, Mihi dixerat ventrem esse gallinacei, Velociterq; concocturũ argentulũ. Hoc genus homines Græci dicunt καταπεπτεῖν τὴν οὐσίαν, id est deuorare substãtiam. id enim est atrocius quam καταφαγεῖν. Eras. Quòd si quis gulosus naturã accusaret, quòd calidiorem ventriculũ gallis tribuisset & omnia concoquentem, in hunc apto sensu adagium cõueniret. Gallorũ ventres ab eo incusari. nostri ventriculum huiusmodi, mergi ventriculum appellant, ein scharben Magen/qualem homini voraci inesse aiunt. ¶ Vesparum examẽ metuit Phrynichus velut gallinaceus. prouerbium conuenit in eos, qui damnum patiuntur. cum enim Phrynichus tragicus Mileti captiuitatem ageret, Athenienses merentem perhorrescentemq; lachrymantes eiecerunt, Ælianus in Varijs 13.17. sed

Gallus insilit. *Philippi gallus.* *Domi pugnãs more galli.* *Socratis gallus.* *Gallus in suo sterquilinio plurimũ potest.* *Superatus es à gallo quopiam.* *Gallinaceus Tanagræus.* *Gallinacei in morem trepidat.* *Gallorum incusare ventres.* *Vesparum examen metuit Phrynichus velut gallinaceus.*

alij aliter *Vide* paulo superius in Prouerbio, Gallinacei in morē trepidat, Πτήσσει φ... Plura etiam ad Æliani verba clare intelligenda leges in Gyraldi historia poetarum, & apud Suidam. quæ quia nihil ad gallum, omitto. ¶ Gallinaceos amantibus ficum ne serito, Hermolaus Corollario 194. veluti prouerbiale recenset. ego Græcum carmen, Σύκα φιλ' ὀρνίθεσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι: hoc est, Aues amant ficus, sed plantare recusant perperam aut lectum ab eo, aut malè intellectum suspicor.

Gallinaceos amantibus ficū ne serito.

¶ Sunt & peculiaria quædam Germanorum prouerbia à gallo sumta, vt, Weñ die Hüner für sich kratzend / Cum gallinæ antrorsum scalpent, de eo quod ad calendas Græcas vel nunquam futurum sit. Es wirt kein Han darnach kräyen / Nullus gallinaceus super hac re cucurriet, id est, Nemo curabit Et quæ Eberhardo Tappio memorantur in Collatione Latinorū adagiorum cum Germanicis. Er duncket jm der beste Hane im Korbe seyn / Præcipuus gallus in corbe (vel auiario) sibi videtur, hoc est stultè sibi placet, Accisat Es stehet wol da ein Hane im Hauß ist / Res bene habet in domo in qua gallus est, eodem sensu quo apud Latinos, Oculus domini. &, Frons occipitio prior Er laufft darüber als ein Hane über die heissen Kolen / Percutrit tanquam gallus carbones ignitos, id est summa celeritate transit, ne minimum quidem immoratur, Vt canis è Nilo. Zween Hanen auff einem Mist vertragen sich nit. Zween Narren tügen nit in einem Hauß. Duobus gallis in vno sterquilinio, duobus stulus in vna domo non conuenit. Vnicum arbustum haud alit duos erithacos. Vnstäter dann ein Wetterhane / Inconstantior gallo qui cantum pro tempestate variat, Cothurno versatilior.

Prouerbia Germanica.

¶ Emblema Alciati sub titulo, *Vigilantia & custodia.*

Emblema Alciati.

Instantis quod signa canens det gallus eōi,
Et reuocet famulas ad noua pensa manus,
Turribus in sacris effingitur, area mentem
Ad superos pelui quod reuocet vigilem.
Est leo sed custos, oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.

DE CAPO.

A.

IN gallinaceo genere villatico capi semimares dicuntur, quòd sunt castrati, Varro En tibi capones, vt eunuchi neque vocem ædunt, neq; gallinis molesti sunt, Pamphilus in dialogo Gyb Longolij de Aui

Nomina.

bus vbi mox ipse Longolius, Ego illos non capones, sed cum Varrone & Columella libentius capos vocauerim. Atqui Martialis quoque caponem dixit. Canthetius hoc distat ab equo, quod capus a gallo, Festus. Gallinaceum veteres *paponem*, (*capum* potius,) recentiores verò caponem vocauerunt, Albertus. Sed ille gallinaceum pro castrato tantum accipit, non pro mare: *vide* in Gallo *A.* & *H. a.* Capi (vt Grammatici quidam scribunt) galli sunt quibus testes auelluntur, vnde merito galli a similitudine sacerdotum Matris deûm dici posse viderentur. itaque a contrario sensu gallos appellatos quidam existimant. Gallus a castratione vocatus est. nam inter aues cæteras huic soli testiculi adimuntur. veteres autem abscissos vocabant gallos, Isidorus. *Ne nimis exhausto macresceret inguine gallus, Amisit testes: nunc mihi gallus erit*, Martialis lib. 13 sub lemmate Capo. Et mox de eodem, *Succumbit sterilis frustra gallina marito, Hunc matris Cybeles esse decebat auem* id est, hæc potius & propriè debebat vocari gallus. Capus videri posset dictus quasi captus testibus, vt captum oculis & auribus dicimus, pro visu & auditu priuatum. vt caper etiam dicitur propriè de hœdo vel hirco castrato: sed syllabæ primæ quantitas prohibet, quæ producitur. Alius coactos non amare capones, Martialis lib. 3. est autem senarius scazon. Ex recentioribus quidam caputn gallinaceum dixit per pleonasmum: capum enim dixisse sat est. Gallus spado pro capone, apud Petronium Arbitrum. ¶ *Barbur* vocem Hebraicam aliqui capum interpretantur. *vide* in Gallinaceo *A.* Italicè nominatur *capon* vel *capone*. Gallicè *chappon*. Germanicè Kappun/ Kappaun/ Kaphan. Anglice *capon*.

B.

De alectoria lapide, leges in Gallinaceo *B.* circa finem.

C.

Capi epileptici.

Capi etiam epilepsiæ obnoxij feruntur, Aloisius Mundella. Plura quæ partim huc referri poterant, partim ad *D* leges mox in *E.*

E.

Quæ sit ratio gallos castrandi.

Castrantur gallinacei parte nouissima suæ alui, quæ cùm coeunt, concidit. hanc enim si duobus aut tribus ferramentis adusseris capos facies. quòd si perfectus est qui castratur, crista pallescit, & cucurire desinit, neque coitum venereum repetit: sed si adhuc pullus est, ne inchoati quidem ex ijs quicquam potest, cùm accrescit, Aristoteles. Desinunt canere castrati. Quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus, mox vlcere oblito figulina creta. Facilius ita pinguescunt, Plinius. Gallos castrant vt sint capi, candenti ferro inurentes calcaria ad infima crura, vsque dum rumpantur (ignea vi consumantur, Columel.) atque exter vlcus, quod obliniunt figlina creta, (dum consanescant, Columel.) Varro. E gallis apud nos euulsis testiculis per posteriora modico vulnere capones fiunt, Grapaldus. Vulnus quidem tantum fit quantum digito immittendo & testibus singulis extrahendis sufficit, quo testes lumbis superius adhærentes inquiruntur sub intestinis galli supini, inuentique digiti summitate euelluntur. ijs extractis vulnus filo consuitur, & cinis infricatur, tum etiam crista resecatur, vt virilitas omnis absit. Sunt qui in cristæ abscissæ locum calcar è crure exectum inserant, quod coalito vulnere etiam crescere solet. Galli castrati forma quidem maris sunt, sed animo fœmineo præditi. pinguescunt ita citius, etiamsi farturа non obesantur: videasque quosdam in eam plenitudinem corporis perductos vt de magnitudine cum ansere facile certent, Gybertus Longolius. Cum gallinis pascuntur: sed non defendunt eas, non cantant, nec horam diei vel noctis discernunt, ad nihil præter cibum vtiles, Author libri de natur. rerum. ¶ Capos & gallinas saginare ligurritores ipsi inuenêre, quò vnctius ac lautius deuorarent, Platina. Pinguescunt capi milij farina cum melle, præsertim & turundis in cibo datis. nam Plinius eo nomine vocat bucceas, quibus farcire saginareque gallinas, anseres & capones solemus, Grapaldus. Sunt apud nos qui capos saginant hoc modo. Includunt eos loco angusto, & è farina milij turundos faciunt, magnitudine ferè & longitudine articuli digiti mediocris. è quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt: & per aliquot deinceps dies quotidie plures paulatim aucto numero: qui postea minuitur etiam paulatim. dandum est autem eis plus minus pro concoctione, quæ tactu explorata ingluuie animaduertitur. Debent autem turundi mox inserendi, prius in aquam aut lac immitti vt facilius descendant, & leniter digitis per collum premendo deduci. In defectu milij, furfur cum pauca de frumento farina & milij etiam pauca, in turundos redigitur. Sic ferè viginti diebus obesantur, mero quidem milio quatuor decim. Sunt qui gallinas & capones breui pinguescere scribant, si cereuisia eis bibenda apponatur pro aqua. Capus gliscens, *lo capone impastato, nutrito de pasta*, Scoppa in Dictionario Latinoitalico. videtur autem pastæ nomine turundos intelligere. De gallina farcienda priuatim scribemus infra in Gallina *E.* Videtur autem ratio eadem farciendis vtrisque conuenire.

De capis ouis incubantibus & pullos fouentib.

¶ Capus ventre & pectore deplumatus & perfricatus vrticis, pullos fouere & pascere solet, &c. vt recitauimus in Gallo *D.* Sunt qui hoc modo affectum, non pullos modò curare, sed oua etiam incubare dicant: præsertim si pane vino madente inebrietur, & mox ebrius in loco obscuro ouis imponatur. sic enim cum ad se redierit, oua propria existimantem, perficere nunc. ¶ F. hæc femina Græci afferunt capi sanguine macerata aduersantibus herbis liberari, Ruellius. Ego in Geoponicis adhuc nihil tale reperi.

In

F.

De vsu caporum in cibo.

In Gallinaceo *F* permulta a nobis recitata sunt, quæ omni gallinaceo generi tum salubritatis in cibo tum apparatus ratione communia sunt: hîc ea quæ ad capos priuatim pertinent afferemus. Omniũ auium laudes, quantum ad obsonia pertinet, vna caro gallinacea comprehendit. Quid enim popinis afferunt reliquæ altiles, quod non vnus capus in se habeat, siue elixũ, siue assum velis? Huius auis patina stomachum iuuat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat, Platina. Capi in cibis gratiores sunt, vtpote remoto Veneris vsu facti pinguiores, & salubrioris nutrimenti, Grapaldus. Phasiani caro medium quoddam inter perdicem & caponem obtinet: licet Auerroes eum, quantum ad obsonia pertinet, cæteris auibus anteferat, Platina. Caporum iuuenum in locis altis degentium caro mediocriter pinguis, cæteris omnibus (gallinacei generis, vel quibusuis auibus potius) præstat, substantiæ & qualitatum, & proinde etiam nutrimenti ratione, quod ad homines sanos, Mich. Sauonarola ex Isaaco. Ioannes Mesue (inquit idem) huiusmodi capos (cæteris auibus) meliores & lætiores esse addit. Capus in quatuor qualitatibus temperatus est, quare multum alit, & Venerem auget, Isaac. qui alibi etiam capum auibus omnibus præfert, vt qui melius nutrimentum & perfectum generet sanguinem. Gallinacei (capi) caro bona est, & solidior quàm gallinæ, Albert. Capo laudatur in cibo circa ætatem sex vel octo vel septem mensium, Arnoldus Villan.

Varij caponis apparatus.

¶ Pullum farsilem ex Apicio descripsimus in Gallo *F.* ait autem in capo etiam similiter fieri. De porcello lactente condimentis quibusdam farciendo assandoq́;, Platinæ verba recitauim in Sue *F.* Idem autem (inquit) fieri potest ex ansere, anate, grue, capo, pullastra. ¶ Apicius lib. 4. cap. 3 in minutal Apicianum testiculos caponum adijcit, gallis nimirum dum castrarentur exemptos. ¶ Fictitius consumptum, aut ex phasiano, aut ex perdice, aut ex capreolo, aut ex pipionibus, aut ex colũbis syluaticis potest. Si ex capo voles, cacabum sumes, qui aquæ metretas quatuor contineat: Huic capum fractis ac comminutis ossibus indes cum vncia succidiæ macræ, piperis granis triginta, cinnamo pauco nec nimium tunso, tribus vel quatuor caryophyllis, saluiæ laceræ trifariam folijs quinque, lauri duobus. Sinito hæc efferueant horis septem, vel donec ad duas scutulas vel minus redigantur. Caue salem indas aut salita, si ægrotantium causa fiet parum aromatum nil vetabit quo minus ægroto etiam apponatur. Senibus hoc & valetudinarijs detur, Platina. ¶ Ius caponis cum caseo. Ius capi affundito tegmentis panis albissimi, & caseum optimum tritum in tyrocnestide inspergito cum pauco polline aromatico dulci, hoc ferculum in lance obtectum apponito, Baltasar Stendelius scriptor Magiricæ Germanicus. Idem docet quomodo pastillus e capone fiat: de quo leges etiam *in Gallo F.* Artocreas de carne vituli hœdi aut capi elixa, ex Platina recitauimus in Vitulo *F.* ¶ Miraufe Catellanicum. Catellani gens quidem lauta, & quæ ingenio ac corpore Italicæ solertiæ haud multum dissimilis habetur, obsonium, quod mirause illi vocant, sic condiunt. Capos aut pullastras aut pipiones bene exenteratos & lotos in veru collocant: voluuntq́; ad focum tantisper, quoad semicocti fuerint. inde exemptos, ac tessellatim diuisos, in ollam indunt. Amygdalas deinde tostas sub cinere calido, abstersasq́; lineo panno, terunt. His buccellas aliquot panis subtosti addunt, mixtaq́; cum aceto & iure, per cribrum setaceum transmittunt. Posita in ollam hæc omnia, inspersaq́; cinnamo, gingiberi ac saccaro multo, tandiu efferuere simul in carnibus procul à flamma lento igne permittunt, quoad ad iustam cocturam peruenerint, miscendo semper cũ cochleari, ne seriæ adhæreant. Hoc nihil suauius edisse memini. Multi est alimenti, tardè concoquitur, hepar & renes concalefacit, corpus obesat, ventrẽ ciet, Platina. Idem lib. 6 cap. 41. & 42. cibaria alba, siue leucophaga, delicatissima, ex pectore capi parare docet: & rursus lib. 7 cap. 84 cibarium croceum ex eodem. Eiusdem libri cap. 49 esitium quoddam ex carne describens, Sunt etiam (inquit) qui pectus capi tunsi non incommodè addant. Esitium expelle capotum ab eodem præscribitur lib. 7. cap. 55. ¶ Aloisius Mundella Dialogo 3. scribit se ægroto cuidam febri continua maligna laboranti, cum iam signa concoctionis apparerent, modo turdum, modo vnum aut alterũ oui vitellum, modo caponis carnem contusam concessisse, potius quàm vituli. Idem Dialogo 1. describens historiam iuuenis cuiusdã biliosi febricitantis continue à se curati, Victus ratio (inquit) fuit caro caponis iuuenis, per diem ante mactati, cum seminibus melonum contusa, necnon panis in eiusdem iure optime incoctus, ad virium (quæ debiles in eo valde erant) robur conseruandum.

G.

Remedia ex capone.

Obscuri quidam authores caponi attribuunt vires medicas ex Dioscoride & alijs authoribus, quas illi gallinaceis adscripserant: quoniam per imperitiam linguæ Latinæ gallinaceum interpretantur caponem. ¶ Leonellus Fauentinus electuarium quoddam phthisicis præscribens, quod valde prædicat, immiscet in id pulpam caponis pinguis & bene cocti, incisam contusamq́; in mortario lapideo, &c. Medici quidam quoties deiectas vires ægrotantium excitare volunt, medicamentum dant quod ex carnibus caponum & perdicum conficitur, quod facile corrumpitur, si aliquo notabili tẽpore moretur, neq; etiam ita ægrotos alit, neq; vt quæ prius diximus, (vinum, oua sorbilia, testes gallinacei) Aloisius Mũdella Dialogo 3. Ad ethicos, asthmaticos, cardiacos & ischiadicos, aut alia quauis de causa consumptos. Recipe caponem aut pullũ & assa cum speciebus cordialibus, caryophyll. floris muscati, trium sandalor. crociana, intusq; ponantur, tunc recipe aquam rosarum, lauendulæ, quę supra caponem fun-

datur vel pullum, tantisper dum assabuntur, post capiatur & exprimatur per torcular, succus ab ægro potetur, Incert. Ius caponis mire restaurans vires si vel cochleariũ paruum inde ægrotus sorbeat Capum veterẽ para, exentera totum cum ossibus comminue Tum in vase bene obturato vitreo aut stanneo per sex horas bulliat, adiecto etiam auro, vt annulis vel nomismatis aureis, Obscurus. Capo generosus in aqua pura discoquitur cum folijs boraginis & buglossi, ana manip. j. conseruarum de violis, rosis, boragine & buglosso, ana vnc. ij. adijciatur etiam nonnihil de illis quæ cordialia vocant contritum. destillatum inde liquorem in diplomate (balneo Mariæ) cum puluere diasantalon mixto propter odoris gratiam, propinabis creberrimè, And. à Lacuna circa finem libri de peste. Sunt qui in quibusuis morbis, capitis præsertim, & frigidis & cum virium imbecillitate destillatas huiusmodi caponum aquas laudant & nos colicis affectibus aliquando prodesse experti sumus, ijs maximè qui flatuosi fuerint. aqua enim destillata aphysos redditur, vt non amplius inflet, si rectè parata fuerit, adijcientur autẽ medicamenta alia atq; alia a perito medico pro affectuum varietate. Plura leges in Thesauro Euonymi Philiatri. ¶ Vir nobilis quidam in colico affectu post multa remedia frustra tentata, liberatus est tandem epoto cyatho (duarum aut trium vnciarum) pinguedinis capi pinguis decocti in aqua (vt fieri solet ad cibum) absq; sale. oportet autem pinguedinem iuri innatantem separatam bibere quam calidissimam, Ex libro manuscripto. Ei qui patitur varices, seui hircini selibram, & adipis de capone libram, simul permisce, & in linteo die Iouis ceroti more adpone. potenter subuenies, Marcellus. Ad fistulam cum emortua est, (hoc est vt mihi videtur, cùm nullus in ea doloris sensus superest,) pelliculam interiorem de ventriculo capi quæ abijci solet, in Sole arefactã tere & insperge, Obscurus. ¶ Sunt qui ossa crurum capi compositis ad alba mulierum profluuia medicamentis admisceant.

DE GALLINA, ITEM DE OVIS TVM GALlinaceis, tum in genere in C.E.F.G. & H.c. &c.

A.

Nomina. GALLINÆ propriè dicuntur fœminæ in gallinaceo genere villatico, sed interdum pro genere toto nominantur, vt ὄρνιθες etiã vel ὄρνις, id est aues, apud Græcos. *Vide* in Gallinaceo *A.* Domesticæ vel vernaculæ gallinæ sunt, quas Varro villaticas nũcupat, Gyb. Longolius. Plinius, villares. Cohortalis est auis

auis quæ vulgò per omnes ferè villas conspicitur, Columella. ¶ Hebraica nomina תרנגלת, *tarnegolet*, & סבריא, *sakua*, pro gallina, ponuntur à Munstero in dictionario trilingui. *Vide* supra in Gallinaceo. *Gigeg* gallina vel gallus, Syluaticus. Alibi apud eundem legitur *digegi*, vt apud Serapionis interpretem *digedi Tefese*, gallina Saracenis, vt alicubi legimus. Gallinæ *alfethi*, secundum expositores Arabes, sunt gallinæ quæ nondum pepererunt oua, Andreas Bellunen. Galli & gallinæ apud vetustissimos Græcos nomen nullum peculiare inuenimus, sed communi ὄρνιθος vocabulo significasse hanc speciem videntur. Aristoteles vero & alij ὄρνιθα de auibus in genere proferunt, gallum ἀλεκτρυόνα vel ἀλεκτορα vocant, gallinam ἀλεκτορίδα: rursus recentiores Græci ὄρνιν vel ὄρνιθα in genere communi, de gallo gallinaq; dicunt, vt scripsimus in Gallo *H a*. Ὄρνιθα etiam hodie Græcis vulgo gallina est casu recto. Italicè *gallina* Hispanice similiter. Ἀλεκτορίδες οἰκογενεῖς, id est gallinæ domesticæ, Aristot. Gallicè *geline* vel *poulle*. Sabaudis similiter, vel *genillete* Anglicè *hen* Germanicè Henn/Hun. ¶ Gallinas graciles & plumis contractioribus, neq; vt aliæ garrulas, Germani nouellas (Merthennen vocãt, quòd anniculæ sunt, neq; ouum hactenus peperêre. Quæ verò glocientes strepitu suo molestæ sunt, & agmen pullorum ducũt, veteranæ sunt, (Kluckhennen/Gluggeren/) at omnes quòd pullis educandis custodiantur, vno nomine matrices, (Brůthennen,) a Columella dici video, Gyb Longolius. Gallinas iuuencas & veteres Plinius dixit & Gaza, (ex Aristotele,) eum secutus. Gallinas teneras quæ primum pariunt apud Catonem legimus.

B.

Gallinæ crista ferè carent, Gyb Longolius. Gallina plicabilem cristam per medium caput habet, gallinaceus erectam, Perottus. Sunt quædam pedibus per totum hirsutis Gehößlete Hüner. Reliqua leges in Gallo *B* supra & quædam infra in *E*. de electione gallinarum.

Descriptio.

C.

Quæ de gallinis hoc in loco dici poterãt, pleraque omnia iam supra in Galli historia exposita sunt. Infra etiam in *E* de cibo & puluerátione earum, deq; alijs quibusdam, authorum verba referemus. ¶ Pipare propriè gallinæ dicuntur, Nonius. Bos mugit, gallina pipat, Varro Aboriginibus citante Nonio. Varro pullos *pipare* dixit, Nonius. Pipire propriè dicuntur pulli gallinacei & huiusmodi Columellæ. Pipatio Oscorum lingua clamor plorantis appellatur, Festus. Glocientes rustici appellant aues eas quæ volunt incubare, Columella. Gallina cecinit, Terentius Phormione. *Cucurrire solet gallus, gallina gracillat*, Author philomelæ. Glocire & glocidare gallinarium proprium est cum ouis incubituræ sunt, Festus. ¶ Ex dialogo Gybert. Longolij de auibus. Pamphilus, Qua de causa hæc gallina canturit, officinam corralem petens? Longolius, Non canturit, sed singultit. hoc enim verbo Varro vocem gallinarum fractam, & intra rostrum formatam imitatur. Rusticorum gens Columellæ tempore glocire maluit dicere. Pamphilus, Gallus etiam subinde singultit. Longolius, Rectè. sed cum cantat cucurrire dicitur Latinè, Græcè autem κοκκύζειν. ¶ De morbis gallinacei generis supra in Gallo *C* dictum est, diceturq; etiam infra in *E*. Gallinarum nonnullæ cum adeò valde peperissent, vt etiam bis die parerent, mox a tanto partu interiêre hypennæ enim, id est exhaustæ effœtæq; & aues & plantæ fiunt, Aristot. Et rursus, Nonnullæ è cortalibus bis die pariunt, iam aliquæ in tantũ copiæ prouenerunt, vt effœtæ breui morerentur. ¶ Ex gallinis quæ veneris appetentior est, noctu iuxta Gallum proximius condit, Albert. Gallinæ & perdices complura oua pariunt, non quidem multa simul, sed sæpe, Aristot. Oua plurima pariunt gallinæ, perdices, Plin. Coitus auibus duobus modis fœmina humi considente, vt in gallinis. aut stante, vt in gruibus, Idem. Gallina cum clamore accedit ad nidum, & cum clamore ab eodem recedit. quod si impediatur, mox tamen sibi relicta cantum absoluit, Albertus. Gallinas in Illyria aiunt non vt alibi semel parere, sed bis aut ter die, Aristot. in Mirabilibus. Gallinæ pumilæ minus fœcundæ sunt, Columella. Gallinæ Hadrianæ multa admodum pariunt fit enim propter corporis exiguitatem, vt alimentum ad partionem sumptitetur. Vulgares etiam gallinæ fœcundiores sunt generosis. corpora enim alteris humidiora, alteris grandiora & sicciora. Animus generosus in eiusmodi corporibus potius consistit, Aristoteles de generatione 3 1. Gallinæ coeunt & pariunt omnibus anni temporibus exceptis brumalibus diebus, (præterquam duobus mensibus brumalibus, Plinius, & Aristoteles alibi.) magna etiam generosarum nonnullis fœcunditas, quando vel sexaginta ædunt ante incubitum quanquam ipsæ minus fœcundæ, quàm ignobiles sunt, Aristoteles. Est autem tanta fœcunditas, vt aliquæ & sexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum vt effœtæ moriantur Hadrianis laus maxima, Plin. Pariunt in loculamentis dispositis, ab ipsismet electis loco abditiore, Grapaldus. Gallinæ veteres pariunt initio vêris, iuuenes æstate. Sed autumno quoq; pariunt, Albert. Gallinarum iuuencæ pariunt primæ, statim vêre ineunte & plura quam veteres, sed minora, Aristot & Plinius & in eodem fœtu prima & nouissima, (scilicet minora pariunt,) Plin. Gallinæ iuuenes pariunt æstate, quum superfluus humor exiccatur in eis & autumno quoq;. Veteres autem magis principio veris quòd tum calido humido frigiditas naturæ earum temperatur, Albert. Aues, (gallinę,) nisi pariant, laborant morbo, atque intereunt, Aristoteles. Gallina multa pariens, & non incubans ouis, frequenter ægrotat, & moritur eo quòd non abstrahitur à partu. exhauriuntur enim vis eius omnis. Ea verò quæ incubat, ægrotat quidem propter affectũ erga pullos, quem vox acutior indicat sa-

De voce gallinarũ. Pipare. Glocire. Gracillare. Glocidare. Canturire. Singultire. Cucurrire. De morbis earũ. Fœcunditate. Partu.

natur tamen humore vitali in ea reparato interim dum non parit, Albert. Inhorrescunt à coitu, ac se excutiunt sæpe etiam festuca aliqua sese lustrant, quod idem & ædito ouo interdum faciunt, Aristot. Facilius patiunt si festucam è terra ore apprehensam dorso imposuerint, Oppianus in Ixeuticis. Gallinæ, vt Theophrastus refert, ouo ædito, religione quadam excutiunt se, & circumactæ purificant, aut festuca aliqua sese & oua lustrant, pericarphismum Plutarchus vocauit, Cælius. Gallina post coitum se excutit eò scilicet quòd per libidinem incitatur in ea vapor, faciens extensionem, in ea sicut & in homine pandiculatio fit quando languet desiderio coitus & tum confricando se aliquoties festucam ore apprehendit tanquam nidum componens. In nido etiam sedens sæpe rostro conuertit paleas vt & aliæ aues, Albert. ¶ Gallinæ etiã ex phasianis concipiunt, vt copiosè scribetur in *E.* ¶ Gallinæ auesq; reliquæ, sicut Cicero ait, & quietum requirunt ad pariendum locũ, & cubilia sibi nidosq; construunt, eosq; quàm possunt mollissimè substernunt. Fabas si comedant gallinæ intercipitur eis generatio ouorum, Auicenna & Crescentiensis. Gallinas aiunt ex assiduo fabarum esu sterilescere, Didymus. Si frequenter edant cortices fabarum, steriles fiunt quæ etiam arboribus nouellis ad radices appositæ eas exiccant, Clemens 3. Stromat. Quo tempore arbores florent, gallinas potissimum pinguescere audio, floribus vescentes: sed tum oua earum etiam præcipuè cito corrumpi & putrescere.

Fabarum esus gallinas steriles facit.

DE OVIS: ET PRIMVM DE IPSORVM FORMATIONE, PARTIBVS, NAtura, sexu. deinde de geminis, & de subuentaneis, alijsq; corruptis aut monstrosis. Item de incubatione eorum, & pulli generatione exclusioneq;.

Quæ de OVIS eorumq; natura deinceps afferemus, pleraq; omnia non ad gallinas modo, sed genus auium vniuersum pertinent, & ad quadrupedes quoq; Ouiparas aliqua ex parte. sed quoniam ea omnia in gallina magis cõspicua sunt, familiari præ cæteris nobis alite, ad eius potissimum historiam referre libuit. Dicentur etiam nonnulla de auium generatione ex ouis, in communi auium historia. sed paucissima aut nihil fortassis, quod hic quoq; annotatum à nobis non sit.

¶ Oui formatio. Ouum est animal potentia, ex ouificantis productum superfluo, Aggregator. Ouum gallinę consistit à coitu, & perficitur decem diebus magna ex parte, Aristot. A coitu decem diebus oua maturescunt in vtero. vexatæ autem gallinæ & columbę penna euulsa, aliave simili iniuria diutius, (tardius,) Plinius. Ouum è semine galli conceptum, vt plurimum vndecimo die paritur. citius quidem in iuuenca, & regione calida, & nutrimento calido vtente, quàm in contrarijs. Alius autem est conceptus, quando semen galli in matrice inuenit materiam oui venti, aliqua ex parte aut omnino, propter pellem & testam, completam. huic enim coniungitur, & fœcundat totum ouum: & prout materia in matrice magis minusve præparata fuerit, tardius citiusve eandem perficit, Albert. Incœpta oua si adhuc paruis desierit coitus, non accrescunt sed si continuetur, celeri incremento augentur, iustamq; magnitudinem implent, Aristot. & Albertus. Huius rei caussam inquirit Aristot. de generat. anim. lib. 3. cap. 1. Concipit fœmina quæ coierit ouum superius ad septum transuersum: quod ouum primò minutum & candidum cernitur: mox rubrum cruentumq;. deinde increscens luteum & flauum efficitur totum. Iam amplius auctum discernitur, ita vt intus pars lutea sit, foris candida ambiat. Vbi perfectum est, absoluitur atq; exit putamine, dum paritur, molli, sed protinus durescẽte, quibuscunq; emergit portionibus, nisi vitio vuluæ defecerit, Aristot. Auis hypenemia gerens oua, si coeat nondum mutato ouo ex luteo in album, fœcunda ex subuentitijs redduntur. item si conceperit ex coitu oua, si eis adhuc luteis existentibus cum alio mare coiuit, simile eius quo cum postea coiuit, prouenit omne genus pullorum, Aristot. in libris de hist. & de gener. anim. Gallinæ parere à bruma incipiunt. optima fœtura ante vernum æquinoctium. post solstitium nata, nõ implẽt magnitudinem iustam, tantoq; minus quanto serius prouenẽre, Plin. Confecta bruma parere ferè id genus auium consueuit: atq; earum quę sunt fœcundissimæ, locis tepidioribus, circa Calen. Ian. oua edere incipiunt: frigidis autem regionibus eodẽ mense post Idus, Columella. In ouo pelliculæ ex vmbilico tentæ sunt: & reliqua quæ de puero dicta sunt, sic se habere in ouo volucris reperies ab initio ad finem, Hippocrates in libro de natura pueri. Et rursus, Volucris ex oui luteo nascitur, hoc modo. Incubante matre ouum calescit, & quod in ouo inest à matre mouetur calescens autem id quod in ouo inest, spiritum habet, & alterum frigidum ab aere per ouum attrahit. Ouum enim adeò rarum est, vt spiritum qui attrahitur sufficientem ei quod intus est transmittat & augescit volucris in ouo, & coarticulatur modo eodem ac consimili velut puer. Nascitur autem ex luteo oui volucris (hoc dicitur contra omniũ sententiam. Græcè legitur, Γίνεται δὲ ἐκ τοῦ χλωροῦ τοῦ ᾠοῦ τὸ ὄρνεον. Τροφὴν δὲ καὶ αὔξησιν ἔχει τὸ λευκὸν, τὸ ἐν τῷ ᾠῷ. Τοῦτο ἤδη πᾶσιν ἐμφανὲς ἐγένετο, ὁκόσοι προσέσχον τὸν νοῦν. Et paulo ante, τὸ ὄρνεον γίνεται ἐκ τοῦ ᾠοῦ τοῦ χλωροῦ) alimentũ verò & augmentũ habet ex albo, quod in ouo est. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, non habens id sufficiens vnde viuat, fortiter mouetur in ouo, vberius alimentum quærens. & pelliculæ circum dirumpũtur. & vbi mater sentit pullum vehementer motum, putamen excalpens ipsum excludit, atq; hæc fieri solent in viginti diebus. Vbi enim exclusa est volucris, nullus humor in oui testis inest qui sane memorabilis existat. expensus est enim in pullum, Hæc ille. Aristoteles de generatione anim. lib. 3. cap. 2. pullũ ait non ex luteo,

De ouorũ formatione in vtero.

De formatione pulli in ouo.

ex luteo, sed ex albumine generari & non albumen, (vt Alcmæon Crotoniates & alij plerique putarunt, coloris affinitate decepti) sed luteum pulli in ouo veluti lac & nutrimentum esse. Candidum membranæ subiectum in ouo principium est, (Ὡς Ἀλκμαίων [illegible] ἀρχὴ [illegible] λευκόν) in hoc enim semen continetur, & non in eo qui neottòs, id est pullus vocatur. sic autem vulgò vocant luteum, quod superfluitas est seminis. decepti sunt enim qui huius opinionis authores fuerunt, Suidas in Νεοττόν. *Et genus omne auium medijs e partibus oui, Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?* Ouid. 15 Metam. Oua inter animal & non animal veluti ambigere videntur, Cælius. Oua e quibus mares nascentur, gallina gerit in parte ventris dextra, e quibus fœminæ, in sinistra, Physiologus. Quonam modo oua in vtero increscant, & quomodo adhæreant, explicat Arist. lib. 3 cap. 2. de gener. anim. Gallinis porrò tertia die ac nocte postquá cœpere incubare, indiciū præstare incipiunt, (*Vide* etiam infra vbi de incubatione seorsim agetur.) At maiorum auium generi plus prætereat temporis necesse est, minori autem minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, qua principium oui est. atque ouum deregitur ea parte, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit. quod punctum salit iam & mouetur, vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguigeri duo tortuosi ad tunicam ambientem vtranque, dum augetur. Membrana etiam fibris distincta sanguineis, iam album liquorem per id tempus circundat, à meatibus illis venarum oriens. Paulò autem pòst, & corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primum & candidum, cōspicuum capite & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diu. sero enim decrescunt oculi, & se ad ratam contrahunt proportionem. Pars autem inferior corporis, nullo membro a superiore distingui, inter initia cernitur. Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Origo itaque pulli in albumine est, cibus per vmbilicum ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent. Caput grandius toto corpore est. oculi capite grandiores hærent. quippe qui fabis maiores per id tempus emineant nigri, nondum cum pupilla. quibus si cutem detrahas, nihil solidi videris, sed humorem candidum rigidumque, admodum refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud. ita oculi & caput. Iam verò & viscera eo tempore patent. & alui intestinorumque natura perspicua est. Venæ etiam illæ à corde proficiscentes, iam sese iuxta vmbilicum constituunt. Ab ipso autem vmbilico vena oritur duplex. altera tendens ad membranam ambientem vitellum, qui eo tempore humet, & largior, quàm secundum naturam est. altera permeans ad membranam ambientem eam, qua pullus operitur, & eam quæ vitellum, humoremque interiectum continet. dum enim pullus paulatim increscit, vitellus seorsim in duas partes secatur, quarum altera locū tenet superiorem, altera inferiorem, & medius humor candidus continetur. nec partem inferiorem à vitello liquor deserit albus, qualis antè habebatur. Decimo die albumen exiguum iam, & lentum crassum, pallidulum nouissimè inest. Sunt enim quæque locata hoc ordine. prima, postremaque ad testam oui membrana posita est, non testæ ipsius natiua, sed altera illi subiecta. liquor in ea candidus est, deinde pullus continetur obuolutus membrana, ne in humore maneat. mox pullo vitellus subiacet, in quem alteram ex venis pro tempore dictum est, cùm altera albumen ambiens petat. Cuncta aūt ambit membrana cum humore, specie saniei. Tum verò membrana alia circa ipsum fœtum, vt dictum est, ducitur, arcens humorem. sub qua vitellus alia obuolutus membrana, in quem vmbilicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet. atque ita efficitur, ne fœtus alterutro humore attingatur. Vicesimo die iam pullus si quis putamine secto sollicitet, mouet intus sese, pipitque aliquantulum. & iam ab eodem die plumescit, quoties vltra vicesimum exclusio protelatur. ita positus est, vt caput super crus dextrum admotum ilibus, alam super caput positam habeat. quin etiam membrana, quæ pro secundis habetur, post vltimam testæ membranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus est, pullusque in eadem iam totus locatur. & altera quoque membrana, quæ & ipsa vicem secundarum præstat, vitellumque ambit, ad quem alter vmbilicus procedit, latius patet. Oritur vmbilicus vterque à corde, & vena maiore, vt dictum est. Fit autem per id tempus, vt vmbilicus alter, qui in secundas exteriores fertur, compresso iam animante absoluatur. alter, qui adit vitellum, ad pulli tenue intestinum annectatur. Iam & pullum ipsum multum humoris lutei subit. atque in eius aluo fecis aliquid subsidit luteum. excrementum etiam album eodem tēpore pullus emittit, & in aluo quiddam album consistit. Demum vitellus paulatim absumitur totus membrorum haustu, ita vt si pullo decimo die pòst excluso rescindas aluum, nonnihil adhuc vitelli comperias. Vmbilico verò absoluitur pullus, nec quicquam præterea haurit. totus enim humor, qui in medio continebatur, absumptus iam est. Tempore autem supradicto pullus dormit quidem, sed non perpetuò, quippe qui excitetur interdum, & mouens sese respiciat, atque pipiat. Cor enim eius cum vmbilico, vt spirantis reflat & palpitat. Sed auium ortus ad hunc modum ex ouo agitur, Hæc omnia Aristot. de hist. anim. 6. 3. quæ etiam Albert. in suis de animalibus libris paraphrasi reddidit, quam in præsentia relinquo. Omnibus ouis medio vitelli parua inest velut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primum in omni corpore id gigni opinantes. in ouo certe gutta salit palpitatque. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore. oculi compressi capite maiores. Increscente pullo, candor in medium vertitur, luteū circunfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tēpore plumescit ita positus, vt caput supra dextrum pedem

habeat, dexteram verò alam supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contra quam reliqua animalia, Plinius. Principiò (inquit Aristot. de generat. anim. 3. 2.) corde constituto, & vena maiore ab eo distincta, vmbilici duo de vena eadem pertendunt, alter ad membranam quæ luteum continet: alter ad membranam cui secundarum species est, qua animal obuolutum continetur quæ circa testæ membranam est. Altero igitur vmbilico cibum ex luteo assumit. quod quidem calescens humidius redditur: cibum enim humidum esse oportet, qualis plantæ suppeditatur. Viuunt autem principio & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur vita plantæ: adhærendo enim capiunt primum & alimentum & incrementum. Alter vmbilicus ad secũdas tendit, (vt alimentum ex eo hauriat,) ita enim pullum auis vti luteo existimandum, vt fœtus viuipari sua parente vtitur, &c. Membrana verò exteriore nouissima sanguinolenta hic perinde, vt ille vtero, vtitur, &c. Crescentibus vmbilicus primum considet, qui secundis adiungitur. hac enim pullum excludi conuenit. reliquum lutei, & vmbilicus ad luteum pertinens pòst collabitur. cibum enim habeat statim oportet, quod exclusum est. nec enim à parente nutritur, & per seipsum statim capere cibum nõ potest. quapropter luteum subit cum vmbilico, & caro adnascitur. Vidi ego nuper ouum, in quo caruncula eminebat pulli rudimentum, ita vt rostrum & species oculorum prominerent & mouerentur, posterior pars crassa informis & inanis erat instar sacculi, quo vulnerato sanies quædam emanabat è nutrimento. Vitellus adhuc integer erat. ¶ Oua quædam si aperias diffluunt, vitello præsertim, quod signum est vetustatis. quòd si vitellus ouo aperto integer manserit, ac in medio eius gutta rubicunda & veluti sanguinea apparuerit (ex qua corda pullorum initio constitui solent) signum est oua esse ad cibum adhuc laudabilia, Tragus. Ego aliquoties in ouis euacuatis semen (das Hünle) obseruaui, & in semine venulam crispam albissimam, quam vmbilici loco esse puto, vitello insertam.

De oui partibus. ¶ Partes oui. Ouum ipsum in se suum habet discrimen, quippe quod parte sui acutum, parte latius sit: parte latiore exit cùm gignitur, Aristot. Quod oui pars acutior principium sit, vt quæ vtero adhæserit. quodq; durior sit parte obtusa, & posterior exeat. & quòd oua quasi in pedes conuersa animalia verò in caput prodeant, Aristoteles docet libro tertio de generat. anim. cap. 2. Vmbilicus ouis a cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine, Plinius. Ouum æquè omnium volucrum duro putamine constat, si modò non deprauetur, sed lege consummetur naturæ. Gallinæ enim nonnulla pariunt mollia vitio. Et bicolor quoq; ouum auium intus est, luteum interius, album exterius. Semen genitale volucrum omnium album, vt cæterorum animalium est, Aristot. Semen maris perficit ouum vsque ad exitum, quod inde patet: Si frangatur ouum perfectum, inuenitur semen galli in ouo, triplici differentia distinctum. colore enim albius est, vtpote purioris substantiæ. & substantia densius, quam reliquum albumen, quo firmius retineat calorem formantem ne facile exhalet. quod ad situm, pertingit per albumen totum vsq; ad vitellum, cui versus partem acutiorem oui infigitur. nam pulli substantia ex albumine est, nutritur autem è vitello, Albertus. Albedo oui apud Arabes intelligitur pars albuminis oui viscosa crassa. Pars verò eiusdem albuminis quæ est subtilis, apud eos appellatur *alzenbach* oui seu *abrachich* oui, And. Bellunensis. Nostri genituram quæ in albumine crassiuscula apparet, nec facile dissolui potest, auem appellant, den Vogel: quòd pullus ex ea nascatur. Oua albificat semen, Galen. in Anatome viuorum. In animalib. calidioribus candidum & luteum in ouo distincta sunt: & semper eis (auibus calidioribus & siccioribus) plus candidi synceriq; est, quam lutei & terreni, minus verò calidis & humidioribus contrà, plus lutei, idq; humidius est, vt in palustribus auibus, Aristot. de generat. anim. 3. 1. Albertus in palustrium ouis duplo plus lutei quàm candidi haberi scribit. Grandines dictæ, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem cõferunt, quanquam aliqui ita non existimant. has duas esse certum est, alteram parti superiori iunctam, alteram inferiori. Χάλαζαν in ouo Aristot. dixit, pro ea quam mulieres vocant gallaturam, id est genituram. hæ duæ sunt: altera maior quæ parti inferiori iungitur, & ad Solem obtegente manu apparet intra putamen. quæ verò parti superiori hæret non cernitur, nisi fracto putamine, & inspecta parte lutei infera est pars superior cacumen. inferior verò pars rotũda huic opposita est, Niphus. Kiranides oui pelliculam hymena nominat. Oui tunicæ tres sunt. vna vitellum continet. secunda albumen, quæ est tanquam pia mater: tertia testæ adhæret tanquam dura meninx, Albertus. Et rursus, Prima tunica intra testam oui substantiam à testa defendit. sub hac alia mollior continet albumen, quæ in pulli generatione secundarum loco est, & pullum complectitur. inter has tunicas est humor crudus qui excernitur dum formatur pullus. Vitellus sub albumine tunica propria ambitur, versus partes naturales pulli situs, à spiritualibus eius remotus.

De oui eiusq; partium natura. ¶ Oui & partium eius natura. Oua integra in aqua dulci merguntur, corrupta innatant, vt dicetur plenius infra in tractatione de ouis corruptis. Tostum ouum dissilit facile, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem vi, quodam ferrumine copulatur quod inest, humectum ampliusq; calefactum exustumq;, plures parit spiritus qui loca nacti perangusta, exitũ molientes testam prærũpunt, demumq; euaporant. Præterea flammæ vis tunicam circunsiliens putaminosam, amburendo distringit: quod & *De ouis tostis.* fictilibus euenire dum torrentur euidens est. Quamobrem perfundi prius frigida solent oua. calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat, Cælius. *Vide* Aphrodisiensem problem. 1. 102. ¶ Oua aceto macerata intantum emolliuntur, vt per annulos transeant, Plin. Acetum

molit

mollit oui corticem, vt in angustum vrceum (phialam vitream angusti colli) immitti possit, me hoc experto. sed rigidior paulò euadit, aqua verò durescit, Cardanus. Dissoluuntur aceto forti, præsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, testæ ouorum, Syluius. ¶ Firmitas ouorum putaminibus tanta est vt recta nec vi nec pondere vllo frangantur, nec nisi paululum inflexa rotunditate, Plinius. hoc verò ita se habere quotidianis & vulgaribus experimentis constat. Cur ouum pressum vtroque extremo ambabus manibus frangi nequeat pressum latere facile frangitur? Quoniam per angulos tantummodo suos manibus renititur opprimentibus est enim angulus quod quaque in structura validius constet. adde quod pressum per extrema, parte minima sentit pressum per latera parte ampla conflictatur vt facile possit destrui, Aphrodisiensis problematum 2. 45. Cur vertigo surgenti potius accidat quàm sedenti? An quoniam quiescenti humor vniuersus vnum in membrum se colligit ex quo cruda etiam oua nequeunt circumuerti, sed protinus decidunt. mouenti autem humor se æquè expandit, &c. Aristot. in problemat. 6. 4. Si ouum filo circunligatum super igne aut cãdela accensa teneas, filum nõ comburetur, nisi forte post multum temporis exudat enim humor, qui lineum filum humectat. Idem linteo andis vini fecibus circumuoluto accidit. Naturam vitellus oui, & albumen habent contrariam, non tantum colore, verum etiam virtute. Vitellus enim spissatur frigore, (idem Niphus asserit.) albumen non, sed amplius humet contrà albumen spissatur igne, vitellus non, sed mollis persistit, nisi peruratur. magisque in aqua feruente quàm ad ignem cogitur, atque induratur. Membrana hæc inter se discernuntur, Aristot. Sic & Albertus, Vitellus oui cum assatur, nisi comburatur, non durescit, sed molleitur potius sicut cera. Et quoniam mollescit dum calefit, corrumpitur facile collecto superfluo humore temporis vel loci, si aliquandiu immoretur. Albumen verò non facile congelatur frigore: sed humidius efficitur potius, & cum assatur durius, & in generatione pulli densatur in substantiam membrorum. Et rursus eadem Aristoteles de generatione anim 3. 2. his verbis. Naturam candidum & luteum contrariam habent. luteum nanque gelu duratur & coit, calore contra humescit. quapropter cum vel in terra vel per incubitum concoquitur, humescit. atque ita pro cibo animalibus nascentibus est. Nec verò cum igniturassaturque, quoniam naturæ terrenæ est, vt cera. ideoque cum plus iusto calescunt, nisi ex recremẽto humido sint, saniescunt redduntur que vrina. ad candidum gelu non concrescit, sed magis humescit. ignitum solidescit. quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit ex hoc enim consistit animal. ¶ Si quis rupto putamine oua plura in patinam conijcit excreta, & coquit igne molli & continente, vitelli omnes in medium coeunt: albumina autem circundant, & se in oras constituunt, Aristoteles. ¶ Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. vis vero tanta est (oui candido, Hermol.) vt lignum perfusum ouo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur, Plinius. Galenus in opere de simplicibus medic. ouorum albumen magis terrenum oleo esse scribit, & similem ei esse secundum humorem oculi. Albumen mixtum est e substantia aerea, terrea & aquea simul, sicut oleum. sed magis terrestre est quàm oleum dulce, quare ægrè concoquitur, Ant. Gazius.

De ouis aceto macerato & emollitis. Cur ouum pressum vtroq; extremo frangi nequeat. De natura contraria albuminis & vitelli. De mira albuminis vi & natura.

¶ Sexus ouorum. Quæ oblonga sunt oua, & fastigio cacuminata, fœmina mæ dunt, quæ autem rotundiora & parte sui acutiore obtusa, orbiculum habent, marem gignunt, Aristoteles. eandem sententiam Albertus approbat: reprehendit verò translationem sui temporis tanquam contrariam ijs verbis quæ nunc recitauimus. Nostri quidem codices Græci & Gazæ translatio eam sententiam habent, quam nunc retuli & Albertus comprobat. Auicenna scribit ex orbiculari ouo breuique progigni marem: ex oblongis acutisve fœminam ipsum hoc comprobat experimentum & suffragatur ratio siquidẽ virtutis perfectio in masculinis ouis ambit æqualiter, & continet extrema. at in fœmininis, à centro longius abit materia in quo est vitalis calor. hoc verò planè imperfectionis argumentum est, Albertus vt citat Cælius. In ouis tam difficile saporum & sexus discrimen est, vt nihil gulæ proceribus æquè incertum sit, Marcellus Vergilius qui cum Columellæ & Aristotelis de sexu ouorum discernendo sententias contrarias recitasset. Est sanè (inquit) in natura grauis author Aristoteles. Columella tamen villaticam pastionem ex quotidiana obseruatione & experientia docebat. nec nostrum est inter tam graues scriptores tantas componere lites. Video Plinium quoque cum Columella & Flacco sensisse. Quę oblonga sint (inquit) oua, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœminam ædunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. *Longa quibus facies ouis erit, illa memento, Vt succi melioris, & vt magis alba rotundis Ponere. namq; marem cohibent callosa vitellum*, Horatius lib. 2. Serm. Cum quis volet quàm plurimos mares excludere, longissima quæq; & acutissima oua subijciet. & rursum cum fœminas, quàm rotundissima, Columella. Ex ouis præsertim in plenilunio natis, si plenilunij tempore subijciantur incubanda, & ita obseruetur temporis ratio vt in plenilunio etiam pulli excludantur, omnibus fœminas nunc mares nasci, quidam apud nos arbitrantur.

De ouorum sexu.

DE OVIS MONSTROSIS, VT GEMINIS ET MOLLIBVS, &c. DE IRRITIS vel sterilibus, vt subuentaneis. de corruptis, vt vrinis, &c.

De ouis geminis.

¶ Oua gemina binis constant vitellis. qui ne inuicem confundantur, facit in nonnullis prætenue

quoddam septum albuminis medium. alijs vitelli contactu mutuo sine illo discrimine iunguntur. Sunt in genere gallinarum, quæ pariant gemina omnia, in quibus animaduersum est, quod de vitello exposui. quædam enim duodeuiginti peperit gemina, exclusitq́; præterquam, si qua essent (vt fit) irrita. Cæteris itaq; fœtus prodijt, sed ita gemini excluduntur, vt alter sit maior, alter minor: & tandem in monstrum degeneret, qui minor nouissime prouenit, Aristot. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt, vt Cor. Celsus autor est. alterum maiorem, alioquin negant omnino geminos excludi, Plin. Vetus quoq; Aristotelis interpres (inquit Wottonus) ad eundem sensum vertit ex Arabico ita: Et in quolibet inueniuntur gemelli, & vnus gemellorum paruus est, & alter magnus: & multoties est paruus monstrosus. Græca verò Aristotelis exemplaria (nisi mendam subesse iudicemus) ita habent: Τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες, hoc est, vt ego arbitror. E cæteris itaq; gemina fœcunda sunt, nisi quib. hoc cõtingit, vt alter maior fuerit, alter minor: in ijs enim tandẽ in monstrũ degenerat qui minor nouissimè prouenit. Vtra aũt sententia fuerit verior, indicabit experiẽtia. Videtur certe Plinius vel ex professo cum Aristot. hac in re minimè conuenire, quando Celsum authorem non Aristotelem citet. In quibusdam exemplaribus Plinianis habetur (vti rectè annotauit Claymundus) non alioqui, sed aliqui negãt omnino geminos excludi, Hæc ille. Quærendum an legendum in Aristotelis verbis non πλὴν ὅσα, sed πλὴν ὅτι. & γίνεται præsens loco præteriti ἐγένετο accipiendum sit, vt non simpliciter hîc de ouis geminis scribat Aristoteles, sed de illius tantum gallinæ geminis quorum historiam hoc in loco recitat hoc sensu, Ex ouis octodecim gallinæ cuiusdam omnibus geminis, pauca quædam irrita fuerunt: cætera verò omnia (nisi) fœcunda nisi quòd è geminis pullus alter semper minor fuit, & vltimus (alter scilicet minor de ouo postremo excluso vel parto) monstrosus. In ouis quibusdam gemelli sunt. sed alter geminorũ comprimit alium: & aliquando ruptis telis (tunicis) bicorporeus generatur, Albert. Calor fouens gallinæ semen illud in fistulas (sic habet codex impressus) paulatim oui candidum vertit, tum verò & lutei aliquid. nã alæ & crura ex luteo fiunt. indicio est quòd pulli, qui ex ouo cuius lutea duo sunt absq; sepiente membrana quatuor alis & totidem pedibus nascuntur, arbitranturq́; prodigium, quale olim Mediolani contigit, Cardanus. Atqui nos alibi de anate scripsimus, & rursus de columba, quæ tetrapodes tantũ, non etiam tetrapteri fuerunt.

De monstrosis pullis. Monstra (inquit Aristot. de generat. anim. 4. 4.) sæpius gignuntur in ijs, quorum partus numerosus est, & præcipuè in auium genere, earumq́; potissimum in gallinis. ijs enim partus numerosus, non modo quòd sæpe pariant vt columbæ, verum etiam quòd multos simul conceptus intra se continent, & temporibus omnibus coeunt: hinc gemina etiam pariunt plura. cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. quòd si vitella distinguuntur membrana, gemini pulli discreti sine vlla superuacua parte generantur. sed si vitella continuantur nec vlla intersecta membrana disterminantur, pulli ex ijs monstrifici prodeunt, corpore & capite vno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superiora ex albumine generentur, & prius: vitellum enim cibo ijs est. pars autem inferior postea instituitur, quanquam cibus idem discretusq́; suppeditatur. in ouis quibusdam gemelli sunt. sed alter geminorũ comprimit alium: & aliquando ruptis telis (inuolucris) bicorporeus generatur, Alber. Iam quale certo tempore est ouum in gallina, tale aliquando prodijt luteũ totũ, qualis postea pullus est. Gallina etiam discissa talia sub septo, quo loco fœminis oua adhærent, inuenta sunt colore luteo tota magnitudine oui perfecti: quod pro ostento augures capiunt, Aristot. Audio & *trilecitha*, id est triplicis vitelli oua interdum reperiri. frequentius verò *dilecitha*, eaq; in medio testæ plerunq; cauitatem habere. Magis nutriunt & subtiliora sunt oua quæ duos vitellos habent, Elluchasem. ¶ Fiunt & tota lutea quæ vocant *schista*, cum triduo incubata tolluntur, Plin. ¶ Ego me aliquando ouum videre memini cuius testa ab altera parte extrema in angustum veluti collum instar cucurbitæ se colligebat.

De ouis mollibus. ¶ Gallinæ nonnulla pariunt oua mollia vitio, Aristot. Albertus oua sine testa exteriore inter subuẽtanea numerat, vt infra recitabimus. Qui ixiã biberũt summis remedijs vomentes, tales ferè humores reddunt, quales sunt oua gallinarũ ἀτελῆ, quæ sine putamine reddũt propter ictũ aut aliã vim quampiã, διά τινα πληγὴν ἢ ἀνάγκην, Scholiast. Nicãdri. Et rursus, Oua sine putamine parit (ἐκπέμπει, eijcit) gallina, ἢ διὰ πληγὴν ἢ διὰ πλῆθος ἐναποκειμένων αὐτῇ, hoc est, vel propter ictũ aliquẽ, vel propter multitudinem (ouorum nimirum se inuicem comprimentium) in ea. Poetæ quidem versus hi sunt, Ἄλλοτε μὲν πληγῇσιν ὑπὸ βρισεῖα γαστρὸς Μητρὸς ἐκβάλλῃ (scilicet gallina) ὀρνιθίην ὑπηνέμιον ἔκχυτον ᾠόν.

De steril. & infecundis. ¶ Pariunt autem oua nonnulla infœcunda, vel ex ijs ipsis, quæ conceperint coitu. nullus enim prouenit fœtus, quamuis incubitu foueantur. quod maxime in columbis notatum est. Sterilitas ouis accidit, vel quia subuentanea sunt, de quibus infra dicetur: vel alijs ex causis

Quot modis oua corrumpantur. corrumpuntur enim ferè quatuor modis. Primò, albumine corrupto, ex quo partes pulli formari debuerant. Secundo, propter corruptionem vitelli, vnde alimentum suppeditandum erat. itaq; formatur pullus imperfectè, & partes quædam in ipso non absolutæ inueniuntur & non coniunctæ, sicut in abortu animalis viuipari ante perfectionem lineamentorum fœtus. Albumine autem corrupto nihil omnino per incubationem formatur, sed ouum totum turbatur & corrumpitur sicut corrumpitur humor (sanies) in apostemate: quamobrem per quam fœtida redduntur talia oua. Hæc esse conijcio quæ Aristoteles & alij vrina vocant, de quibus infra copiosius scribetur. nostri putrida oua, *fule Eyer* quanquam

quam Aristoteles vrina non albumine, sed vitello corrupto fieri ait.) Tertiò contingit ouum corrumpi, membranarum & fibrarum quæ per albumen tendunt, vitio. nam corrupta tunica quæ continet vitellum, humor vitellinus effluit, & confunditur cum albumine. itaque impeditur oui fœcunditas. Corruptis autem fibris, corrumpuntur venæ & nerui pulli, & chordæ & impeditur nutritio, & compago ligamentis destructis dissoluitur, & læsis neruis sensus amittitur. Quartò, per vetustatem, exhalante spiritu in quo est virtus formatiua: vnde vitellus pondere suo penetrat albumen, & ad testam fertur in eam partem cui incumbit ouum. His quatuor modis oua infœcunda fieri contingit. In secundo quidem modo aliquando accidit, quòd humoribus corruptis partes igneæ combustæ feruntur ad testam oui, eamq; aspergunt: vnde ouum in tenebris lucet quemadmodum quercus putrefacta. Et huiusmodi ouum sibi visum in regione Corascena testatur Auicen. Sũt & alij fortè plures corruptionis ouorum modi, qui sub iam dictis facile comprehendi possunt, Hæc omnia Albertus.

De ouis subuentaneis vel zephyrys & hypenemys.

¶ Subuentanea. Ouorum quæ subuentanea vel *zephyria* nominant Galenus meminit lib. 2. de semine, (Oua facientes, inquit, sine mare aues & pisces sunt siccæ temperaturæ,)& lib. 14. de vsu partium, vbi causam adfert cur nihil tale gressilia faciant. In Lusitania ad Oceanum monte Tagro, quædam è vento certo tempore concipiunt equæ. vt hîc gallinæ quoq; solent, quarum oua hypenemia appellant, Varro. Sunt qui *hypenemia*, hoc est subuentaneos illos partus, *zephyria* nominent. eò quòd verno tempore aues flatus illos fœcundos ex fauonio recipere videantur. sed idem faciunt etiam si digito in genitale palpetur, (τῇ χειρί πως ψηλαφώμεναι) Aristot. Nouimus altiles gallinas sine maris opera, mulierum manibus tantum confotas, oua peperisse, Oppian in Ixeut. Oua subuentitia (etsi partes videantur habere omnes) principio carent, quod à maris semine affertur. quapropter animata non sunt, &c. Aristot. de generat. anim. 2. 3. Et eiusdem lib. cap 1. Perdices fœminæ (inquit) tum quæ coierint, tum quæ nondum coierint, quarum vsus est in aucupijs, cum olfaciunt marem, vocemq; eius audiunt, alteræ implentur, alteræ statim pariunt. nam vt in homine & quadrupede fit, quorum corpora accensa libidine turgent ad coitum. alia enim cum primum viderunt, alia cum leuiter tetigerunt, semen emittunt. sic & perdices sua natura libidinosæ, leui egent motu cum turgent, citoq; secernunt, (semen emittunt,) vt in ijs quæ non coierunt, subuentanea consistant: in ijs quæ coierint, oua breui augeantur & perficiantur. Et rursus in eodem capite: Subuentanei conceptus in ijs fiunt auibus quæ non volaces sunt vt vncæ, sed multiparæ, quoniam excremento ipsæ abundant. vncis in alas & pennas id vertitur, corpusq; exiguum siccum & calidum habetur. decessus autem menstruorum & genitura, excrementa sunt. Et paulò pòst, Fiunt subuentanea oua, quoniam materia seminalis in fœmina est, nec menstruorum decessio fit auibus vt viuiparis sanguine præditis. Volacibus subuentanea non gignuntur, scilicet eadem causa, qua neq; multa a bijs ipsis generantur. Vncunguibus enim parum excrementi inest, & marem desiderant ad excrementi commotionem. Gignũtur subuentanea oua plura numero quàm quæ fœcũda sunt, sed minora, ob vnam eandemq; causam. quòd enim imperfecta sunt, minus augentur. quod minus augentur, plura numero existunt. minus etiam suauia sunt, quoniam minus cõcocta. concoctum enim in quouis genere dulcius est. Sed auium aut piscium oua non perfici ad generationem sine mare, satis exploratum habemus. Et rursus, Auium etiam subuentanea oua colorem duplicem obtinent. habent enim ex quo vtrunq; fit, & vnde principium, & vnde cibus. Sed hæc imperfecta sunt & maris indiga fiunt enim fœcunda, si quo tempore ineuntur à mare. Subuentranea oua sine coitu gignuntur. & falsum est quod quidã dicunt ea reliquias esse prægressi coitus. satis enim conspectum est in nouella tum gallina tum ansere, gigni sine coitu, Aristoteles Et rursus, Non audiendi sunt qui oua hypenemia dicta à vento, quasi subuentanea dixeris, reliquias esse partus, quem coitus fecerit, arbitrantur. Iam enim aliquas gallinarum & anserum iuuencas, expertes adhuc coitus parere hypenemia visum sæpius est. Sunt hæc sterilia & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida (vt Plin. quoq; scribit) quam ea quæ fœcunda gignuntur, sed plura numero. humor eorum crassescere incubatione auis non potest: sed tam candida, quàm lutea pars similis sibi perseuerat. Pariunt genus id oui plures aues, vt gallinæ, perdices, colũbæ, pauones, anseres, (vt Plin. quoq; transtulit) & quæ ab ansere, & vulpe composito nomine chenalopeces, id est, vulpanseres dictæ sunt. Oua huiusmodi omnia sunt infœcunda, nec aliud quam ouum, nisi quo alio modo maris opera contingat, Idem. Et alibi, Redditur certe ouum subuentaneum illud fœcundum & quod iam conceptum per coitum est, transit in genus diuersum, si prius coeat, quæ vel subuentaneum, vel semine maris diuersi conceptum fert, quam ouum ipsum a lutea in candidam ambientem partem proficiat. Ita enim fit, vt subuentanea oua fœcunda reddentur & quæ inchoata a mare priore sunt, specie posterioris proueniant. At si iam cãdidum acceperunt humorem, fieri non potest, vt vel subuentanea in fœcunda mutentur, vel quæ per coitũ concepta gestantur, transeãt in genus maris, qui secundus coierit. Græcè legitur subuentanea oua fœcunda futura, si gallina ineatur, πρὶν μεταβάλλειν (τὸ ᾠὸν) ἐκ τοῦ ὠχροῦ εἰς τὸ λευκόν. Niphus vertit, priusquã candidum obtegat luteum. prius enim oua lutea tantum apparent in vtero: postea etiam albumen in eis discretum. Vbi autem scribitur oua ex semine maris qui prius coierit concepta, degenerare si alius inierit postea, & posterioris speciem referre. Albert. non rectè habet, alteram ea ad sterilitatem ouorum venit. Auis quæ ouum coitu conceptum gerit, si cum alio mare coierit, simile eius quo cum postea coiuit, ex-

cludet omne genus pullorum quapropter nonnulli ex ijs, qui vt gallinæ generosæ procreentur operam dant, ita mutatis admissariis faciunt, tanquam semen maris sua facultate materiam contentam in fœmina qualitate tantum quadam afficiat, non etiam misceatur constitutionemq́; subeat, Aristot. de generat. anim. 1.20. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione concipiunt, aut puluere, Plinius: qui hæc ex authore aliquo Græco mutuatus videri potest. Græci quidem ἀφὴν tum puluerem vocant, tum tactum siue contrectationem. concipiunt autem gallinę huiusmodi oua etiam manu contrectatæ, ψηλαφώμεναι, vt Aristot. scribit. Contrà afferri potest, ἀφὴν non simpliciter puluerem, sed illum quo palæstritæ, post vnctionem inspergebantur significare, vt Budæus annotauit: & cùm pulueratrices sint gallinæ, & pulueratio quoq; contrectatio quædam & affricatio sit, hoc quoq; modo sterilia huiusmodi oua ab eis concipi posse. 10

¶ De eisdem subuentaneis ouis quæ apud Albertum obseruaui adijciam. Oua venti (inquit) in auibus concipiuntur ex vento maximè. rara enim corpora habent, & aerea, & locum ani, per quem concipiunt, vento expositum. itaque vento ad libidinem mouentur, sicut etiam mulieres austro matricem aperientes delectantur, vnde menstruus sanguis attrahitur. Fit autem hoc frequenter in auibus propter volatum & continuum caudæ motum, propter quem etiam attrahitur semen ad matrices earum. Fœminæ enim auium testiculos habent super caudam & exteriori parte corporis. mares verò interius, vbi aliis animalibus siti sunt renes. Et rursus, Zephyria oua concipiunt autumno, flante austrino vento. hic enim aperit corpora auium, & humectat, & fœcundat. Autumno autem abundat in eis sicca ventositas. Aliæ verò oua venti concipiunt vêre, receptione venti austrini. item ad tactum manus supra anum, & per confricationem. Et alibi, Oua venti dicuntur, eò quòd calor (incu- 20 bantis auis) resoluere quidem ipsa potest in ventum: sed non formare in pullum. hæc tamen oua coagulabilia sunt hepsesi & optesi, sed non formabilia, proprio formante destituta. ita enim se habent vt seminis fœminæ permixtio cum sanguine menstruo, (sine semine viri,) vnde nihil generari potest. Si oua subuentanea gallinæ subijcias incubanda, nec albugo nec vitellus immutabuntur: sed vtrumque colorem suum seruabit. vnde apparet errasse Galenum cum dixit, semen fœminæ quoque coagulare in generatione & formare: etsi minus id efficiat quàm semen maris. Inueniũtur quędã oua venti absq; albumine (absq; vitello, forte) qualia fiunt quando in materia coitus abundant gallinæ ex aliquo cibo singulariter materiam coitus operante. tunc enim absq; vitello testa albumini circũducitur: & figura oui datur & producitur. Vidi ego ouum prorsus sphęricum, duabus testis intectum, vna intra alterã, cum albumine aquoso tenui inter vtranq; absq; vllo vitello, & altero etiam albumine intra interio- 30 rem testã. quod vero vitellum solum haberet subuentaneum ouũ visum nullum adhuc est. hic enim pro alimento duntaxat est, membrana discretus ab albumine, quod est sperma fœminæ vi matricis & testium attractum ad oui substantiã. Inueniuntur pręterea quędam oua venti, quæ non habent testam exteriorem, sed membranã tantum quæ testę subijci solet. quod fit, quoniam talia oua humida sunt & aquosa. & non habent calorem satis validũ. pręsertim si cibo humido sperma augente alãtur gallinæ, Hucusq; Albert. ¶ Auctor est in Hexaemero Magnus Basilius, subuentanea oua in cæteris irrita esse ac noua, (*vana*,) nec ex illis fouendo quicquam excuti. at vultures subuentanea ferè citra coitum progignere fertilitate insignia. Intelligi verò subuẽtanea seu hypenemia debent, citra coitum concepta libidinis imaginatione. quæ ratio molam in fœminis quoq; producere creditur, vitę ineptam. quod agens principium ex maris seminio non affuerit, Cælius. Ouum venti est ouum super quod non cecidit tem- 40 pore coitus ros & virtus de semine maris. & vulgò dicitur ouum venti, quòd sterile sit & infœcundum, Bellunensis. Gallinæ nouellæ, quas a Martio mense Germani denominant, pariunt nonnunquam oua subuentanea, Eberus & Peucerus. Πλήθουσι γὰρ τοι καὶ ἀνέμων διεξόδοις ἠλιθίων ὀρνίθων, πλείω ὅταν παρῇ τόκος, Plutarchus Sympos. 8.

De ouis canicularibus, vrinis & corruptis.

¶ Oua quę canicularia & vrina (κυνόσουρα καὶ οὔρια) à nonnullis vocantur, ęstate magis consistunt, Aristoteles interprete Gaza. forte autem ab eo dicta fuerint cynosura, quod æstate & sub Cane magis vrina fiunt. alioqui sydus etiam cynosura vocatur, nempe vrsa minor. Deprauantur oua (inquit Aristot. de generatione animalium 3.2.) & fiunt quæ vrina appellantur, tempore potius calido, idq́; ratione. Vt enim vina temporibus calidis coacescunt, fæce subuersa. hoc enim causæ est vt deprauentur. sic oua pereunt vitello corrupto. id enim in vtrisq; terrena portio est, quamobrem & vinũ obturbatur fęce per- 50 mista, & ouum vitello diffuso. Multiparis igitur hoc accidit meritò, cum non facile omnibus calor conueniens reddi possit, sed alijs deficiat, alijs superet, & quasi putrefaciendo obturbet. Vncunguibus etiam quamuis parum fœcundis, nihilominus tamen idem euenit. sæpe enim vel alterum ex duobus vrinum fit, sed tertium semper ferè. Cum enim calida sua natura sint, faciunt, vt quasi ferueat supra modum humor ouorum. Cum autem plus iusto calescunt, nisi ex recremento humido sint, tabescũt, redduntúrq; vrina. Columbas inquit idem de hist. 6.4. vt plurimum bina tantum oua parere. & si quando tria pepererint, binos tantum pullos perfici, ouum tertium vrinum relinqui. Vrina fiunt incubatione derelicta, quæ alij cynosura dixêre, Plin. Oua generationi inepta οὔρια quasi fluctuosa dici legimus. nam οὖρον dicunt ventum, quo argumento etiamnum ab Homero mulos dici οὐρῆας coniectant periti, & recenset Eustathius: διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorum semen sit ἀνεμιαῖον,

ἀνεμιαῖον, id est spiritosum, & proinde fœcunditatis nescium, Cælius. Vnde fit vt τὰ ἀφανισθέντα καὶ ἐξερόμενα, hoc est corrupta & vrina oua, fluitent? Integra certè ᾗ ἄπεπτα, confestim sidere, manifestum est. Ac ratio quidem erui illinc potest, quòd aquescant, ac spiritus cõtabescentia concipiant plurimum. Qua ratione colligitur & illud, cur in aqua pereuntes, primò quidem ima petere: mox vbi computrescere cœperint, emergere ac fluitare soleant, &c. Idem. Ab exhausto ouo facile plenum discernes, si ea in aquam demiseris: hoc siquidem descendet & delabetur, illud verò natabit in superficie, Leonicenus. Ouum recens positum in aqua salsa supernatat, in dulci verò submergitur, vt Aponensis in problematis scribit. Aquam marinæ similiter salsam reddituri, tandiu salem inijciunt, donec ouum non subsidat. De ouis quorum albumen corruptum est, sicut humor in apostemate, vnde & infœcunda & omnino fœtida redduntur, Alberti verba recitaui supra. Videntur autem eadem vrina Aristotelis esse: quanquam is vrinorum non albumen sed vitellum corruptum esse scribit. ¶ Si incubante gallina tonuit, oua pereunt, Aristoteles. Si cubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita voce vitiantur. remedium contra tonitrum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro, Plinius. Tonitrua incubationis tempore oua concutiunt, vnde illa corrumpuntur, & præcipuè si iam in eis formati sunt pulli. sed aliarum auium ouis hæc magis nocent, aliarum minus: coruorum maximè. itaque videntur corui partu suo & incubitu tempus tonitrui præuenire, & pullos Martio educare, Albertus. Tonitruis vitiantur oua, pullique semiformes interimuntur antequam toti partibus suis consumentur, Columella.

De ouis tonitru corruptis.

¶ Incubatio & Exclusio. De incubatione nonnihil superius scriptum est, & scribetur in *E.* copiose. Gallinæ cum incubant, non cum pepererint, furiunt, ratione mediæ, Aristoteles in Problem. 10.37. Ouis triduo incubatis puncti magnitudine apparent viscera, Aristot. Et rursus, Oua gallinarum tertia die ac nocte postquam cœpere incubari, indicium præstare incipiunt. maiori quidem auium generi plus temporis prætereat necesse est, minori minus sufficit. *Schista* oua Plinius appellat tota lutea, quæ triduo incubata tolluntur. Causa nominis, vt arbitror, quia diuidantur, & discedat vitellus à candido, Hermolaus. In ouo primum apparet caput pulli, Galenus in Anatome viuorum. sed de formatione pulli in ouo plura superius scripta sunt. ¶ Excludunt celerius incubantes æstate, quàm hyeme. ideo æstate gallinæ duodeuigesimo (vndeuigesimo, Plinius) die fœtum excludunt: hyeme aliquando vigesimoquinto. Discrimen tamen & auium est, quòd aliæ magis alijs fungi officio incubandi possunt, Aristot. Æstate locis calidis decimonono die exeunt oua, hyeme vicesimonono, Albertus. Caput pulli ad acumen oui conuertitur, & totum corpus ad residuum: & pullus nascitur supra pedes, sicut & cæteri pulli auium, Idem. Et rursus, Exit autem in partu prius pars latior, quæ extrorsum in aue vertitur: posterius acuta, quæ diaphragma respicit. quare etiam durior est eadem & ex calore nonnihil corrugata in ouis gallinarum. Exeunt oua a rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescente, quibuscunque emergant portionibus, Plinius.

De incubatione et exclusione.

D.

Gallinæ cum mares vicerint, cucuriunt, & exemplo marium tentant superuentu coite. crista etiam caudaque erigitur, ita, ne facile præterea sit, an fœminæ sint cognoscere. nonnunquam etiam calcaria parua ijs enascuntur, Arist. ¶ Villaribus gallinis & religio inest. inhorrescũt edito ouo, excutiuntque sese, & circumactu purificant, & festuca aliqua sese & oua lustrant, Plinius. De hoc gallinarum pericarphismo, plura leges in C. Ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρῃσι Μάστακ', ἐπεί κε λάβῃσι, κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ, Acchil. Iliad. ι. suos quos pro Græcis subierat labores & pericula præ nimia in eos beneuolentia, conferens matricis auis (gallinæ nimirum per excellentiam) in pullos affectui, quos illa dum pascit, & cibos subinde collectos ore porrigit, se suamque famẽ negligit. Citat hæc verba Plutar. in libro de amore parentũ erga prolem. Vbi etiã eius hæc verba leguntur, ὅτι ἡ ὄρνις ἐν ᾗ ὄρνι, τὰ ἑαυτῆς τρέφει λιμῷ, τὰ ἔγγονα καὶ τὴν τροφὴν τῆς γαστρὸς ἀπωθουμένη, ἐπικρατεῖ καὶ πιέζει τῷ στόματι, μὴ λάθῃ καταπιοῦσα. Gyb. Longolius sic transtulit, Homerica auis sua fame paruulos natos pascit: & nutrimentum quod ventri suo destinauerat, ore retinet, ne eo in ventrẽ delapso in obliuionem ipsa adducatur. Sed lector cõsiderabit, an sic potius reddi debeant verba posteriora: Ventris sui alimentum ore tenens, abstinet tamen, & ne forte nolens etiam deglutiat, mordicus premit. Et paulò pòst in eodem libro. Quid verò gallinæ, (inquit Plutarchus,) quas obuersari nostris oculis quotidie domi conspicamur, quanta cura & sedulitate pullos custodiunt & gubernant? alijs alas, quas subeant, remittunt: alijs dorsum, vt scandant, reclinant. neque vlla pars corporis est, qua non fouere illos, si possent, cupiant. neque id sine gaudio & alacritate, quod & vocis sono testari videntur. Canes & angues (κυνέας καὶ δρακοντίας, forte κύνας, καὶ δράκοντας) cum de se agitur, sibique solis metuunt, fugiunt tum quidem: si verò pullorum agmini ab his periculum vereantur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & supra quàm vires patiuntur sæpe dimicant. Gallinæ auesque reliquæ, sicut Cicero ait, & quietum requirunt ad pariendum locum, & cubilia sibi nidosque construunt, eosque quam possunt mollissimè substernunt, vt quàm facilimè oua seruentur: ex ouis pullos cum excluserunt, ita tuentur, vt & pennis foueant, ne frigore lædantur: & si est calor à Sole, se opponant. Cum autem pulli pennulis vti possunt, tum volatus eorum matres prosequuntur, Gillius. Super omnia est anatum ouis subditis atque exclusis, admiratio primò non planè agnoscentis fœtum: mox incertos incu-

De gallinarũ pu[?] gna cum maribus.

Religione.

Affectu et cura circa pullos.

bitus solicitè conuocantis: postremò lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce, Plinius. Exeuntes pullos gallina sub alas congregat, defenditq́, eos a miluo & alijs periculis, Albertus. Gallina supra modum diligit fœtum suæ speciei, adeò vt præ voce tumis acuta qua suum in pullos amorem testatur, ægrescat. Oua quidem quæ incubat, vnde sint non curat, circa alienum etiam partum solicita, Idem. Gallina ardet studio & amore pullorum. primum enim vt circum auem rapacem supra tectum gyros agere cognoscit, statim vehementer vociferatur, & ceruicem iactans, atque in gyrum contorquens, caput in altum tollit, ac omnibus plumis inhorrescit, tum explicatis alis timidos pullos, & sub alato tegmine pipientes protegit, auemq́; procacem retrocedere cogit. Deinde eos ex latibulo plumeo prodeũtes studiosè pascit, Gilius. Nostri miluum aut accipitris genus a gallinarum præda vocant den Hünerdieb/ id est gallinarum furem. Rubetarium esse credo accipitrem illum (inquit Turnerus) quem Angli *hen harroer* nominant. Portò ille apud nostros à dilaniandis gallinis nomen habet palumbarium magnitudine superat, & coloris est cinerei. Humi sedentes aues in agris, & gallinas in oppidis & pagis repente adoritur. Præda frustatus, tacitus discedit, nec vnquam secundum facit insultum. hic per humum omnium (accipitrum) volat maximè. Vrticarum genera quædã mortifera pullis, gallina rostro nititur euellere: in quo conatu tantum aliquando laborat, vt rumpatur internus, Albertus.

De accipitre rubetario gallinas diripiente.

¶ Quę nam animalia gallinis infesta sint, dictum est paulò ante, & supra etiam *in Gallo D.* dicetur-q́, amplius infra in *E.* Gallinam ferunt eo die quo ouum peperit, à serpente lædi non posse: & tum carnem quoq, eius à serpente morsis remedio esse, Albert. Qui serpentium canisve dente aliquando læsi fuerint, eorum superuentus gallinarum incubitus, pecorum fœtus abortu vitiant, Plinius.

Gallina recenter ouum enixa à serpẽte lædi nõ potest.

E.

Electio. Mercari porrò nisi fœcundissimas aues nõ expedit, eæ sint rubicundæ vel fuscæ plumæ nigrisq́; pennis, ac si fieri poterit, omnes huius, & ab hoc proximi coloris eligantur: sin aliter, euitentur albæ, quæ ferè cum sint molles, ac minus viuaces, tum ne fœcundæ quidem facile reperiũtur, atq; sunt conspicuæ propter quod insigne candoris ab accipitribus & aquilis sæpius abripiuntur. sint ergo matrices probi coloris, robusti corporis, quadratæ, pectorosæ, magnis capitibus, rectis rutilisq́, cristulis, albis auribus. & sub hac specie quam amplissimæ, nec paribus vngulis, generosissimæq́, creduntur, quæ quinos habent digitos, sed ita ne cruribus emineant transuersa calcana nam quæ hoc virile gerit insigne, contumax ad concubitum dedignatur admittere marem, raròq́, fœcunda, etiam cum incubat, calcis aculeis oua perfringit, Columella. Sint præcipuè nigræ aut flaui coloris, Palladius. Gallinarum generositas spectatur, crista erecta, interdum & gemina, pennis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso vno, Plinius. Qui villaticas gallinas parat, eligat fœcundas, plerunque rubicunda pluma, nigris pennis, imparibus digitis, magnis capitibus, crista erecta ampla. hæ enim ad partiones sunt aptiores, Varro. Gallinas educaturus eligat fœcundissimas quas nimirum ex vsu rerum & experientia dignoscet: imò verò ex pluribus alijs indicijs. In vniuersum enim quæ colore flauescunt, & sortiuntur digitos impares, quæque magna possident capita (τὰς ὄψεις μεγάλας, oculos magnos, Cornarius) cristamq́; erigunt. nec nõ nigriores & corpulentiores. Eæ omnes gallinæ facile mares ferent: multò erunt præstantiores ad partum, oua maxima ædent: ac breuiter, generosos excludent pullos, Florentinus. Mox quoque sicut in cæteris pecoribus eligenda quæque optima, & deteriora vendenda. seruetur etiam in hoc genere, vt per autumni tempus omnibus annis, cum fructus earum cessat, numerus quoque minuatur. Summouebimus autem veteres, id est quæ trimatum excesserunt. Item quæ aut parum fœcundæ, aut parum bonæ nutrices sunt, & præcipue quæ oua vel sua, vel aliena consumunt. Nec minus, quę velut mares cantare, atq; etiam calcare cœperunt. Item serotini pulli, qui ab solstitio nati capere iustum incrementum non potetunt. In masculis autem non eadem ratio seruabitur, sed tandiu custodiemus generosos, quandiu fœminam implere potuerint. Nam rarior est in his auibus mariti bonitas, Columella.

Quales eligendæ sint gallinæ.

¶ Gallinarium. Ædicula ista cuius parietibus corbes (quos Varro gallinarum cubilia appellat) affixos vides, in ijsq́; gallinas incubantes, officina cohortalis ob id appellatur, quòd non aliter ac in officinis nostris cuncta parantur, quæ in vsum humanum veniunt, ita istic oua & pulli, quæ in cibum. Iste qui in gallinarium scandit, & oua manibus versat, gallinarius curator vel custos rectè dicetur, Gybert. Longolius in dialogo de Auibus ¶ Non sunt plures quàm quinquaginta in vno auiario nutriendæ. labefactantur siquidem in angusto arctatæ. porro numeri gallinarum pars sexta sint gallinacei galli, Florentinus. Parandi matrices modus est ducentorum capitum, quæ pastoris vnius curam dispendant: dum tamen anus sedula vel puer adhibeatur custos vagantium, ne obsidijs hominum aut insidiosorum animalium diripiantur, Columella. Si ducentas alere velis, locus septus attribuendus, in quo duæ caueæ coniunctæ magnæ constituendæ, quæ spectent ad exorientem versus, vtręq; in longitudinem circiter decem pedes, latitudine dimidio minores (latitudine paulo minus, Crescent.) & altitudine paulò humiliores. Vtriusq, fenestræ latitudine tripedali, & eo (vno) pede altiores, è viminibus factæ raris, ita vt lumen præbeant multum, neq; per eas quicquam ire intro possit quod nocere solet gallinis. Inter duas ostiũ sit, qua gallinarius curator earum ire possit. In caueis crebræ perticę traiectę sint, vt omnes

sustinere

sustinere possint gallinas. Contra singulas perticas in pariete exculpta sint cubilia earum. Ante sit, (vt dixi) vestibulum septum, in quo diurno tempore esse possint, atq; in puluere volutari. Præterea sit cella grandis, in qua curator habitet, ita vt in parietibus circum omnia posita sint cubilia gallinarum, aut exculpta, aut affixa firmiter. Motus enim cum incubant nocet, Varro. Gallinaria constitui debent parte villæ, quæ hybernum spectat orientem: iuncta sint ea furno, vel culinæ, vt ad auem perueniat fumus, qui est huic generi præcipuè salutaris. Totius autem officinæ, id est ornithonis, tres continuæ extruuntur cellæ, quarum, sicuti dixi, perpetua frons orienti sit obuersa. In ea deinde fronte exiguus detur vnus omnino aditus mediæ cellæ, quæ ipsa tribus minima esse debet in altitudinem, & quoquouersus pedes septem in ea singuli dextro læuoq; pariete aditus ad vtranque cellã faciendi sunt, iuncti parieti, qui est intrantibus aduersus. Huic autem focus applicetur tam longus, vt nec impediat prædictos aditus, & ab eo fumus perueniat in vtranq; cellam. eæq; longitudinis & altitudinis duodenos pedes habeant, nec plus latitudinis quam media sublimitas. diuidantur tabulatis, quæ supra se quaternos, & infra septenos liberos pedes habeant, quoniam ipsa singulos occupant. vtraq; tabulata gallinis seruire debent, & ea paruis ab oriente singulis illuminari fenestellis, quæ & ipsæ matutinum exitum præbeant auibus ad cohortem, nec minus ad vespertinum introitum, sed curandum erit, vt semper noctibus claudantur, quo tutius aues maneant. Intra tabulata maiores fenestræ aperiantur & ex clatris muniantur, ne possint noxia irrepere animalia. Sic tamen, vt illustria sint loca, quo commodius habitent, auiariusq; subinde debet speculari aut incubantis, aut parturientis fœtus. Nam etiam in ijs ipsis locis ita crassos parietes ædificare conuenit, vt excisa per ordinem gallinarum cubilia recipiant: in quibus aut oua ædantur, aut excludantur pulli. hoc enim & salubrius, & elegantius est, quàm illud, quod quidam faciunt, vt palis in parietes vehementer actis, vimineos qualos superimponant. Siue autem parietibus, ita, vt diximus, cauatis, aut qualis vimineis, præponenda erunt vestibula, per quæ matrices ad cubilia vel pariendi, vel incubandi causa perueniant. neq; enim debent ipsis nidis inuolare, ne dum adsiliunt, pedibus oua confringant. Ascensus deinde auibus ad tabulata per vtranq; cellam datur iunctis parieti modicis asserculis, qui paulum formatis gradibus asperantur, ne sint aduolantibus lubrici. Sed ab cohorte forinsecus prædictis fenestellis scandulæ similiter iniungantur, quibus irrepant aues ad requiem nocturnam. Maximè autem curabimus, vt & hæc auiaria, & cætera, de quibus mox dicturi sumus, intrinsecus, & extrinsecus poliantur opere tectorio, ne ad aues feles habeãt aut coluber accessum, & æquè noxiæ prohibeantur pestes. Tabulatis insistere dormientem auem non expedit, ne suo lædatur stercore, quod cum pedibus vncis adhæsit, podagram creat. ea pernicies vt euitetur, perticæ dolantur in quadrum, ne teres leuitas earum supersilientem volucrem non recipiat: conquadratæ deinde foratis duobus aduersis parietibus induntur, ita vt à tabulato pedalis altitudinis, & inter se bipedalis latitudinis spatio distent. hæc erit cohortalis officinæ dispositio. Cæterum cohors ipsa, per quam vagantur, non tam stercore, quàm vligine careat. nam plurimum refert aquam non esse in ea nisi vno loco, quam bibant, eamq; mundissimam nam stercorosa pituitam concitat. puram tamen seruare non possis, nisi clausam vasis in hunc vsum fabricatis. sint autem, qui aut aqua replentur, aut cibo, plumbei canales, quos magis vtiles esse (quàm) ligneos, aut fictiles compertum est. hi superpositis operculis clauduntur, & à lateribus super mediam partem altitudinis per spatia palmaria modicis forantur cauis, ita vt auium capita possint admittere. nam nisi operculis muniantur, quantulumcunque aquæ, vel ciborum inest, pedibus euertitur. sunt qui à superiore parte foramina ipsis operculis imponant, quod fieri non oportet: nam supersiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam conspurcat, Columella. Cors ad meridiem pateat, & obiecta sit soli, quò facilius hyeme aliquem teporem concipiat, propter ea, quæ insunt animalia, quibus etiam ad æstatis temperandum calorem porticus furcis, asseribus, & fronde formari debent, quæ vel scandulis, vel (si copia suppetit) tegulis, vel (si facilius, & sine impensa placuerit) regentur caricibus aut genistis, Palladius. Gallinæ domesticæ in calidioribus & bene munitis ab aëris & frigoris aditu locis sunt educandæ, in quibus fumus quidam exurgit. In parietibus autem ipsis mansiunculas facere expedit, vt in eis pariant. Intra quas etiã adaptandi sunt asseres paleæq; similiter substernendæ. ne videlicet delarum ouum in durum incidens dirumpatur. perticæ etiam figendæ sunt, in quibus aues pernoctant, Florentinus. Gallinas educare nulla mulier nescit, quæ modo videatur industria. Hoc de his præcepisse sufficiat, vt fumo, puluere vtantur, & cinere, Pallad. Siccus etiam puluis, & cinis vbicunq; cohortẽ porticus, vel tectum protegit, iuxta parietes reponendus est, vt sit, quo aues se perfundant. nam his rebus plumam, pinnasq; emundant: si modo credimus Ephesio Heracleto, qui ait sues cœno, cohortales aues puluere, vel cinere lauari, Columel. Gallina post primam emitti, & ante horam diei vndecimam claudi debet: cuius vagæ cultus hic quem diximus, erit. nec tamen alius clausæ, nisi quod ea non emittitur, sed intra ornithonem ter die pascitur maiore mensura. nam singulis capitibus quaterni cyathi diurna cibaria sunt, cum vagis terni vel bini præbeantur. Habere etiam clausam oportet amplum vestibulum, quò prodeat, & vbi apricetur: idq; sit retibus munitum ne aquila, vel accipiter inuolet. quas impensas, & curas nisi locis, quibus harum rerum vigent precia, non expedit adhiberi. Antiquissima est autem cum in omnibus pecoribus, tum in hoc fides pastoris, qui nisi eam domino seruat, nullus ornithonis quæstus vincet impensas, Idem.

De gallinarũ partu. ¶ Gallinæ ad ouorum partionem à villico, à nobis verò in mensam alũtur, Gy. Longolius. Gallinarum fructus sunt oua & pulli, Varro item priuatim capus & gallus, Humelbergius. ¶ Libentius fere & commodius pariunt gallinæ, cum iam prius ouum in nido conspiciunt: quamobrem aliqui marmor ad oui similitudinem formatum imponunt.

Quænam fœcunditatẽ earũ augeant. ¶ Gallinæ vt oua multa & magna pariant. Vinaceę cibo sterilescunt. Hordeo semicocto & parere sæpe coguntur, & reddent oua maiora. Duobus cyathis ordei bene pascitur vna gallina quæ sit vaga, Palladius. Fabæ etiam vel earum cortices sterilitatem gallinis inducere putantur: *Vide supra in C.* Nasturtij semina trita cum furfure subacta vino, gallinis cibum exhibita, efficiunt vt oua magna pariant, Rasis. Ad idem, Comminutam Laconicam testam ac furfuri mistam lęuigatamq; vino eis propone aut ipsius testæ contritæ acetabulum vnum duobus chœnicibus furfuris miscens, edendum dato. Sunt qui ad eundem effectum alimento minium (*μίλτω*, rubricam, Cornarius) permisceant, Leontin. Gralegæ (Rutæ caprariç) semen dicunt mirabiliter fœcunditatem gallinarum augere, Crescen. Gallinis quæ oua parere nequeunt, gith dato, Obscur. Gallinæ semine cannabis pastæ, per totam hyemem oua pariunt, quod & vrticę semen facere certum est, Brasauola. Atqui Sym. Sethi, cannabis semen in homine genituram exiccare scribit instar caphuræ. Vrticæ siccantur, atteruntur manibus, seruantur in hyemem, & in aqua feruefiunt pro gallinarum cibo per hyemem, vt inde fœcundiores reddantur. Sunt qui furfuribus coctis tanta crassitie, quanta sumi a gallinis poterunt, matura vrticæ semina immiscent. & sic eas per hyemem incalescere & fœcundiores fieri aiunt. Sed de alimentis quę horum alitum fœcunditatem augent, inferius etiam in mentione de cibis earum dicetur. Aliqui viscum etiam pro gallinis coquunt. Visci quidem pabulo fœcunditatem dari cuicunq; animali sterilia rbitrati nonnullos, author est Plin. Gallinarum quę absinthium edunt, oua, amariuscula fiunt, Matthæolus.

DE INCVBATIONE: ET PRIMVM QVÆNAM OVA SVBIICIENDA, ET *quot numero & quibus gallinis, & quando. Deinde qua cura parientibus & incubantibus adhibenda. De ouis diuersarum auium, quæ gallinis subijci possunt. De ijs quæ oua propria edunt, &c.*

Quæ oua gallinis ad incubationem subijcienda sint. Oua quæ incubanda subijcies, potius è vetulis sunto, quàm è pullastris, Varro. Aptissima sunt ad excludendum recẽtissima quæq;. possunt tamen etiam requieta supponi, dũ ne vetustiora sint, quàm dierum decem, Columel. Oua incubari infra decem dies ædita vtilissimum. vetera aut recentiora infœcunda, Plin. Oua decem dierum bene fouentur, & pauciorum vsq; ad oua quatriduana. quæ infra aut supra hoc tempus sunt, minus valere probantur, Albert. Oua plena sint, atq; vtilia, (*fœcunda*, Albertus) nec ne, animaduerti aiunt posse, si demiseris in aquam: quod inane natat, plenum desidit. Qui, vt hoc intelligant, concutiunt, errare, quod in eis vitales venas confundunt. In ijs idem aiunt, cum ad lumen sustuleris, quod perlucet, id esse obinane, Varro. Florentinus & Plin. *Plura vide supra in C.* vbi de ouis vrinis dictum est. & inferius vbi de incubatione scribetur. Oua ad incubationem eliguntur, in quibus Soli obtentis semen galli apparet: tum à septem dierum incubitu iterum inspiciuntur & si quod est quod Soli obtentum non appareat alteratum, eijcitur tanquam subuentaneum & inutile, Albert. Sed alij (vt infra recitabimus, vbi de cura incubantium sermo erit) versus Solem an semen galli appareat contemplari solent, non in ijs ouis quæ ad incubationem initio deliguntur, sed quæ per aliquot dies incubitum iam pertulerunt. Cum quis volet quamplurimos mares excludi, longissima quæq; & acutissima oua subijciet. & rursus cum fœminas, quàm rotundissima, Columel. *Vide supra in C.* In supponendo oua obseruant, vt sint numero imparia, Varro, Plin. Pallad. & Florentinus.

Quot numero subijcienda. ¶ Quæ velis incubet, negant plus viginti quinq; oportere oua incubare, quamuis propter fœcunditatem pepererit plura, Varro & Plinius. Mulieres nostræ vltra septendecim vel nouendecim oua non supponunt, Crescentiensis. Numerus ouorum quæ subijciuntur, impar obseruatur, nec semper idem: nam primo tempore, id est mense Ianuario quindecim, nec vnquam plura subijci debent, Martio x i x. nec his pauciora. vnum & viginti Aprili. tota deinde æstate vsq; in calendas Octobris totidem. Postea superuacua est huius rei cura, quod frigoribus exclusi pulli plerunq; intereant, Columel. A calendis Nouembris gallinis oua supponere nolito, donec bruma conficiatur. In eum diem terna dena subijcito ęstate tota, hyeme pauciora, non tamen infra nouena, Plinius. Supponantur gallinæ, fœcundæ quidem non plura quam viginti tria oua, pauciora verò non tali: scilicet pro vniuscuiusq; natura, Flor. Ferè autem, cum primũ partum consummauerint, gallinæ incubare cupiunt ab Idibus Ianuarijs, quod facere non omnibus permittendum est, quoniam quidem nouellæ magis edendis, quàm excubandis ouis vtiliores sunt.

Quibus gallinis incubare permittẽdum sit. Inhibeturq; cupiditas incubandi pinnula per nares traiecta. Veteranas igitur aues ad hanc rem eligi oportebit, quæ iam sæpius id fecerint, moresq; earum maxime pernosci, quoniã aliæ melius excubant, aliæ editos pullos commodius educant. At è contrario quædam & sua & aliena oua comminuunt, atq; consumunt, quod facientem protinus submouere conueniet, Col. Oua subijciantur, non quidem ijs quæ florent ætate, aut parere possunt, gallinis, sed prouectioribus. vigent enim atq; florescunt anniculæ ad emissiones (partiones) ouorum, potissimum autem bimæ sed minus quæ sunt seniores, Florentinus.

tinus. Apposissimæ ad partum sunt anniculæ aut bimæ, Varro. Gallinæ incubationi destinandæ, rostra aut vngues non habeant acutos: tales enim debent potius in concipiendo occupatæ esse, quam incubando, Idem. Quæ non secus quam gallinacei calcaribus spiculatis armantur, cauendum est ne eæ incubent. pertundunt enim oua, Florentinus. Oportet qua die subdituris es oua, non vnam tantum gallinam, sed tres superponere aut quatuor, Idem.

Quo tempore incubare debeant.

¶ Frigoribus exclusi pulli plerunq; intereunt. Pleriq; tamen & ab æstiuo solstitio non putant bonam pullationem, quod ab eo tempore etiam si facilem educationem habent, iustum tamen non capiunt incrementum. Verum suburbanis locis, vbi à matre pulli non exiguis precijs væneunt, nec plerunq; intereunt, probanda est æstiua educatio, Columella. Aiunt optimum esse partum æquinoctio verno, aut autumnali. Itaq; quæ ante, aut postea nata sunt, & etiam prima eo tempore, non supponenda, Varro. Oua gallinæ subdenda ab eo potissimum tempore ædi etiam debent, quo spirat Zephyrus, vsq; ad Autumnale æquinoctium. Nempe à 7. Februarij, vsque ad vigesimam secundam Septembris. Quare dum emittuntur hoc tempore, separatim seruentur, vt ex eis pullorum exclusio fiat. Quæ enim ante id temporis æduntur oua, aut etiam eo transacto, quæq; etiam ædidit primò gallina, eorum certè nullum est subijciendum. Infœcunda siquidem fiunt, imperfectaq;. Est autem præstantissimum tempus æquinoctium vernum ad incubandum, hoc est à vigesima quarta Martij vsq; ad nonas Maias, Florentin. Oua Luna noua supponito, Plin. Incubare oportet incipere secundum (post) nouam Lunam. quod ferè quę ante (prius inchoata) non succedunt, (non proueniunt,) Varro & Plin. Semper cùm supponuntur oua, considerari debet, vt Luna crescente à decima vsq; ad quintamdecimam (quod & Palladius repetit, & Tragus hodie à mulieribus in Germania obseruari scribit) id fiat. nam & ipsa suppositio per hos ferè dies est commodissima: & sic administrandum est, vt rursus cùm excluduntur pulli, Luna crescat, diebus quibus animantur oua, & in speciem volucrum conformantur, Columel. Oportet subijci oua Luna increscente: hoc est, à primilunio vsq; ad quartamdecimam diem. nam quæ ante nouilunium subiecta sunt, tabescunt & corrumpuntur, Florentinus. Ex ouis natis in defectu Lunæ (non generantur pulli.) sed plurimum sunt generantia (horum verborum sensum nõ assequor: & ni fallor, omitti possunt) eò quòd oua à nouilunio vsque ad plenilunium & replentur & humectantur, & sunt laudabilia ad generationem & econuerso, quæ generantur à plenilunio vsque ad nouilunium, Elluchasem. Audio hanc apud nos quorundam persuasionem esse, vt ex ouis suppositis omnibus fœminę generentur, subijci oportere plenilunio, & ea quoque ad hoc præferunt quæ in plenilunio nata fuerint. & ita obseruandam temporis rationem, vt in plenilunio etiam excludantur pulli.

Quæ cura parientib. & incubantib. adhibenda sit.

¶ Parientium & incubantium cura. Gallinas includere oportet, vt diem & noctem incubent, præter quam mane & vespere, dum cibus ac potio his detur. Curator oportet circumeat diebus interpositis aliquot, ac vertat oua, vt æquabiliter concalefiant, Varro & Florentinus. Recludere autem hostium est opus, tum diluculo, tum crepusculo vespertino, illisq; pro consuetudine offerre & nutrimentum & potum ac postea rursus occludere. quòd si aliquæ non ascenderint vltrò, cogendæ sunt, Florentinus. Supponendi consuetudo tradita est ab ijs, qui religiosius hæc administrant eiusmodi. Primum quàm secretissima cubilia eligunt, ne incubantes matrices ab alijs auibus inquietentur. deinde antequam consternant ea, diligenter emundant, paleasq;, quas substraturi sunt, sulfure, & bitumine, atque ardente tæda perlustrant, & expiatas cubilibus injciunt. ita factis concauatis nidis, ne ab aduolantibus, aut etiam desilientibus euoluta decidant oua. Plurimi etiam infra cubilium stramenta graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita cum clauis ferreis subijciunt: quæ cuncta remedia creduntur esse aduersus tonitrua, quibus vitiantur oua, pulliq; semiformes interimuntur ante, quàm toti partibus suis confirmentur. Seruat autem qui subijcit, ne singula oua in cubili manu componat, sed totum ouorum numerum in alueolum ligneum conferat: deinde vniuersum leniter in præparatum nidum transfundat. Incubantibus autem gallinis iuxta ponendus est cibus, vt saturæ studiosius nidis immorentur, néve longius euagatæ refrigerent oua: quæ quamuis pedibus ipsæ conuertant, auiarius tamen, cùm desilierint matres, circumire debet, ac manu versare, vt æqualiter calore concepto facile alimentur. Quin etiã si qua vnguibus læsa, vel fracta sunt, vt remoueat. Idq; cùm fecerit, die vndeuigesimo animaduertat, an pulli rostellis oua percuderint, & auscultetur, si pipiant. nam sæpe propter crassitudinem putaminũ erumpere non queunt. Itaq; hærentes pullos manu eximere oportebit, & matri fouendos subijcere, idq; non amplius triduo facere. nam post vnum & vigesimũ diem silentia oua carent animalibus: eaq; remouenda sunt, ne incubans inani spe diutius detineatur effœta, Colum. In cubilib. cùm parturient, acus substernendũ: cùm pepererint, tollere substramen, & recens aliud subijcere, quòd pulices & cætera nasci solent, quæ gallinã conquiescere non patiuntur, ob quam rem oua aut inæquabiliter maturescunt, aut consenescunt, Varro. Curę aũt debebit esse custodi, cùm parturient aues, vt habeant quam mundissimis paleis constrata cubilia, eaq; subinde cõuerrat. & alia stramenta quàm recentissima reponat: nam pulicibus, alijsq; similibus animalibus replentur, quæ secum affert auis, cùm ad idem cubile reuertitur. Assiduus autem debet esse custos, & speculari parietes, quod se facere gallinæ testãtur crebris singultibus interiecta voce acuta. Obseruare itaq;, dum edant oua, & cõfestim circumire oportebit cubilia, vt quæ nata sint recolligãtur, notenturq;, quæ quoq; die sint edita, vt quam recen-

tissima supponantur glocientibus (sic enim rustici appellant aues eas, quæ volunt incubare. Cætera vel reponantur, vel ære mutentur, Columella. Cum volumus vt ouis gallinæ incubent, stramen nitidum est substernendum, in eoq; imponendus ferreus clauus: quòd is videatur habere vim vitium quoduis propulsandi, Florentinus. Oua quæ incubantur, si habeant in se semen pulli, curator quatriduo postquam incubari cœperint, intelligere potest si contra lumen tenuit, & purum vniusmodi esse animaduertetit, putant ejciendum, & aliud subijciendum, Varro. Quarto die postquam cœpere incubari, si contra lumen cacumine ouorum appræhenso vna manu, purus & vniusmodi perluceat color, sterilia existimantur esse, proq; eis alia substituenda, Plin. Oua incubationi idoneæ, quarto die sanguineas habent venas. quo tempore si quæ ad radios Solis clara apparuerint in acutiore parte, reijciantur, Albert. Discernitur an id quod latet in ouis vitale sit, & prolificum, si post quartam diem quam foueri cœperit, nulla facta commotione vehementi sensim contra splendorem Solis & lumen ea quispiam speculetur. Nam si fibrosum aliquid cruentumq; videatur discurrere, prolificum est quod inest: sin contra perspicuum maneat, ceu infœcundum est reijciendum, in reiectorumq; locum substituenda alia. Nec nobis verendum est ne corrumpantur oua, vel si ab aliquo sæpius sensim & commodè permutentur, Florentinus. Multum refert ne moueantur manu. nam venæ & humores inuersione corrumpuntur. quod vel inde constat, quod cum gallina in occulto excubat, oua omnia fœcunda fiunt. manibus verò hominum tractata plura corrumpuntur, Albertus. Oua incubanda deliguntur, in quibus Soli obtentis semen galli apparet: tum a septem (quatuor, vt Varro & alij) dierum incubitu iterum inspiciuntur. & si quod est quod Soli obtentum non appareat alterarum, abijcitur tanquam subuentaneum & inutile, Idem. *Vide* supra vbi dictum est de ouorum ante incubationem delectu. Et in aqua experimentum est, (de hoc etiam tanquam ante incubationem potius adhibēdo superius scriptum est,) inane fluitat itaq; sidentia, hoc est plena, subijci volunt. Concuti verò experimento vetant, quoniā non gignant confusis vitalibus venis, Plin. ¶ Pulli exclusi à singulis gallinarum statim subtrahendi sunt, subijciendiq; illi quæ paucis incubat: quæ tamen sub ea sunt oua vel nondum concreta & formata, distribuere conuenit inter alias quæ adhuc fouent tempore suo, vt vnà cum alijs & ipsa calefacta animentur, Florentinus. ¶ Sunt in Alexandria illa quæ ad Ægyptum spectat, gallinæ quædam *Monositræ* (ex quibus pugnaces oriuntur galli) bis ac ter incubantes, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq; enutritis, sic vt contingat gallinam vnam quadraginta duos, aut etiam sexaginta pullos excludere, Flor.

De ouis diuersarum auiū quæ gallinis subijciuntur.

¶ De ouis diuersarum auium quæ gallinis subijciuntur. Diuersi generis oua aliqui gallinis supponunt, Florent. Anatum oua gallinis sæpe supponimus, &c. Cicero. *vide in Anate C.* Anatum etiam syluestrium oua, vt ibidem scripsimus, si incubantibus gallinis exclusa fuerint, anates inde cicures nascuntur. Anserum oua quomodo gallinis supponantur, *vide supra in Ansere E.* item pauonina quomodo, infra in Pauone, & Phasiani in Phasiano.

Quot diebus excludantur.

¶ Exclusio. Diebus ferè viginti excludunt, Varro. Phasiani oua non aliter quàm gallinarum ad vicesimam primam diem excluduntur, Florentinus.

Qua ratione gallinæ ab ouis cōedendis dissuefaciendæ sint.

¶ Quæ gallinæ propria comedunt oua, eas sic dissuefacere oportet. Ex ouo enim albumine effuso, in luteum ipsum humidum gypsum inijcito, vt testæ duritiem contrahat. Volentes quippe gallinæ in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid succi, citò quidem destiterint vastare oua, Florentinus.

Quomodo phasiani ex phasiano & gallinis procreentur.

¶ Ex phasiano mare & gallinis gallinaceis quomodo phasiani procreētur, ex dialogo Gyb. Longolij de Auibus, in quo author & Pamphilus colloquuntur. LONG. Noui quosdam, qui singulari artificio ingentem apud nostrates educatione & seminio phasianorum quæstum faciebant, quorum sanè ædes rectius officinam, quam viuarium phasianorum quispiam appellauerit. PAMP. Quæso rationem istam explices. LONG. Phasianum marem, qua poterat diligentia, curabat (quidam in) domuncula decem pedibus longa lataq;, viminibus & luto vndiq, bene ab aere tuta, in ea fenestellę omnes in meridiem spectantes, de summo tecto copiosè satis lumen administrabant, in medio crates vimineæ domunculam diuidebant. interuallum cratium tantum erat opertum, quantum satis fuit auis capiti colloq; transmittendo. In altero maceriæ latere phasianus solus regnabat. PAMP. Quid verò altera pars, carebatne habitatore? LONGOL. Audies. Sub initium veris, villaticas aliquot gallinas sibi comparabat, sed fœcunditatis cognitæ, plumisq; varijs, vt propemodum fœminam phasianum mentiri possent. has aliquot diebus communi pabulo alebat, verùm ita obiecto cibo, vt phasianus in gallinarum conuiuio, traiecto per craticulā collo, lurcaretur. PAMP. Qua de causa obsecro non admittebatur? LONGOL. Principio hac ratione consuescere cum gallinis discunt, deinde molesti esse nequeunt, cum veluti carcere ab iniuria inferenda prohibeantur. Alioqui ita ferociunt capti, vt ne pauoni quidem parcant, quin mox ore dilacerent. At vbi iam aliquot dies consuetudine gallinarum mitior factus est, vna, quam cognouit illi inter reliquas magis familiarem, intromittitur, pabulumq; copiosius suggeritur. PAMP. Quid de reliquis fiet? LONGOL. Plerunq; primā singulare solet: ne gallinarius itaq; custos omni spe sua decolletur, reliquas in subsidium alit. PAMP. Quid si res ad triarios redeat, solaq; vna superest spes gregis? LONGOL. Tum latrone comprehenso candente ferro rostrū illius tangunt, & vino Chymico nates illius lauant. PAMP. O Apitianam diligentiam. LONG. Vbi cognouerint gallinas ab illo plenas

plenas factas, diuortium statim procuratur, admittiturq́; noua pellex, quam cupiunt vxoris more abillo tractari. Vxorem autem ad ouorum partionem alunt. Oua autem quotquot posuit, incubantibus alijs supponuntur. PAMPH. Ea fortè ab gallinaceis reliquis nihil distant. LONG. Imò punctis nigris vndique sunt maculata, & longè maiora speciosioraq́;. Vbi autem post animationem exclusa sunt, a gallina seorsim educantur: maxime polenta illius frumenti mangularis, quod vulgò non ineptè fagotrincum vocant, quod semen fago, (id est fagi semini,) farina triticeæ perquam similis sit: idipsum aqua ex lacubus fabrorum hausta subigunt, apij folia recentia cultellis domita, immiscent. obijciunt etiam baccas, quæ ex hyeme superfuêre. hijs enim maximè delectantur, & ad incrementa proficiunt. PAMPH. Non tamen fieri credo, vt per omnia patri similes sint. LONG. Non sunt. verum qui fucum istum non nouêre, fraudem non facilè sentiunt. Porrò fœminæ ex hoc seminio procreatæ, cùm ad patrem admittuntur, primo aut secundo partu, genus ad vnguem propagant. PAMPH. Mirum ergo mihi, non omnia auiaria phasianis esse plena. LONG. Non dubito magnum prouentum cuiuis etiam polliceri, modò neque laboris sit impatiens, & sumptus magnos ferre possit. Cogitur enim pauperinos aliquot alere, qui pro baccis quotidie in siluam excurrant. Nam sine hijs nihil ab illis boni sperare licet, Hęc omnia Longolius. Phasiani non modò è Media accersebantur: sed villaticæ quoq; gallinæ ouis è phasiano mare conceptis copiam illorum præbebant, Ptolemæus apud Athenæum.

De ouis excludendis absque incubatione gallinarum.

¶ Exclusio ouorum absq; incubatione. Si aut tempus sit bene temperatum, aut locus, in quo oua manent, tepidus, concoquuntur & auium oua, & quadrupedum ouiparorum sine parentis incubitu. hæc enim omnia in terra pariunt, concoquunturq́; oua tepore terræ. nam si quæ quadrupedes ouiparæ frequentantes fouent quæ ædiderunt oua, custodię gratia potius id faciunt, Aristoteles. Et alibi, Incubitu auium oua excludi naturæ ratio est: non tamen ita solum oua aperiuntur, sed etiam sponte in terra, vt in Ægypto obruta fimo pullitiem procreant. Et Syracusis potator quidã, ouis sub storea in terra positis, tandiu potabat, donec oua æderent fœtum. Iam verò & cùm in vasis quibusdam tepidis (ἀλεεινοῖς) essent coniecta, sponte oua pullos prorupêre. Cæterum Albertus pro recitatis iam postremis philosophi verbis, ita habet: Ouis positis in vasis calidis, superposita stupa calida, leni calore fouente & nõ adurente extrahuntur pulli. & præcipuè calore vitali alicuius animalis, vt si in sinu hominis teneantur: aut si fortè sub fimo calido ponantur, aut sub cineribus lentè calefactis, aut aliquo huiusmodi. Oua quędam & citra incubitum sponte naturæ gignunt, vt in Ægypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracusis tandiu potare solitum, donec cooperta terra fœtum æderent oua. Quin & ab homine perficiuntur, Plin. Et rursus, Liuia Augusta ouum in sinu fouendo exclusit, (vt referetur infra in *h*.) inde fortasse nuper inuentum vt oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine versante pariter, vt stato tempore illinc erumperet fœtus. Si gallina non incubet, hac industria complures habebis pullos. qua die incubanti gallinæ oua subijcis, eadem stercus gallinaceum accipiens id ipsum contere, cribraq́; ac demq; in vasa inijce ventricosa, pennas illi gallinarum circumpone. posthæc autem, figura recta imponito oua, sic vt pars mucronata supernè tendat, ac dein rursus ex eodem fimo tandiu illis inspergito, donec vndiq; inducta videantur. At, vbi duos aut tres dies primos sic intacta esse oua permiseris, singulis postea diebus illa conuertito, cauens ne contingantur mutuò, vt videlicet ex æquo incalescant. post vigesimam autem diem, dum sub gallina oua excludi incipiunt, inuenies ea quæ in alueis sunt circumfracta. Ob quam nimirum caussam etiam inscribunt diem qua supponuntur, ne dierum numerus ignoretur. Vigesima igitur die putamen extrahens, pullos in cophinum conijcito, eos alens delicatissimè. Ascisce etiam gallinam, quæ moderabitur omnia, Democritus in Geoponicis, Andrea à Lacuna interprete, qui Græcam vocem γάστρας, vasa ventricosa interpretatur, Cornarius ventriculos. Hieronymus Cardanus qui hunc locum in libros de Subtilitate transcripsit, puluinaria, his verbis: Puluinaria duo reple stercore gallinarum tenuissimè trito, inde plumas gallinarum annecte consuendo vtrinque molles ac densas. oua verò capite tenuiore suprà extante, colloca super alterum puluinar. deinde reliquum superpone in loco calido. permitteq́; immota duobus diebus. pòst verò ad vigesimam vsq; diem illa sic verte, vt vndique æqualiter foueantur. inde stata die, quæ iuxta vigesimam primam est, pipilantes iam ex ouo sensim educito. Ego etsi hoc etiam modo oua excludi posse existimem, video tamen aliud sensisse Democritum verbis eius Græcis perpensis. & placet gastran vas ventricosum verti, vt primum in tale vas intelligamus fimum inijciendum, tum super fimo imponendas plumas, (vt ὑποβάλλε potius quàm ἐπιβάλλε legatur:) in plumis oua. postremò rursus fimum addendum donec cõtegantur oua. Erat & gaster vas, & gastra fictilis Dioscoridi. sed & gasterium vocat Aristophanes, seruatq; adhuc nomen, Cælius. huiusmodi est quod corrupta voce *guastardum* appellant Itali, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. Scaphos cauitatem nauis vocat Thucydides, quam, inquit interpretes, *gastéra* dicimus, Cælius. Τὸ μὲν ἔδαφος τοῦ νεὼς κύτος, καὶ γάστρα καὶ ἀμφιμήτριον ὀνομάζεται, Pollux. Eustathius gastra vocem factam ait ab accusatiuo gastéra per syncopen. & vulgò ab idiotis sic vocari fundum nauis. Idem apud Homerum gastram tripodis interpretatur cauitatem tripodis aut fundum eius. Hesychio gástra, posterior pars femoris est. Γάστρα, ἡ εἰς κύτος γεννῶσα τῷ λωμῷ, Varinus. est autem locus, vt suspicor corruptus. Fertur in quadam regione inueniri homines, qui furnos ita temperarè calefaciant, vt eorum calor par sit calori gallinæ incubantis, & in furno seu clibano ponere quam plurimas

plumas, & mille gallinacea oua quæ post viginti dies nascantur ac erumpant, Crescent. In Ægypto circa Alcairum oua arte excluduntur. Clibanum parant cum multis foraminibus, quibus oua diuersa gallinarum, anserum, & aliarum auium imponunt. tum fimo calido integunt clibanum: & si opus fuerit, ignem circumquaq; faciunt. sic oua suo quæq; tempore maturescunt, vt serpentium apud nos per se in fimo calido, Tragus. Apud Ægyptios magna est copia pullorum gallinaceorum. nam apud eos gallinę sua oua non incubant, sed ea in clibanis tepôre sensim adhibito ita fouentur, vt mirabili arte compendioq́; pulli intra paucos dies progignantur simul & educantur, Paulus Iouius libro 18 hist. sui temporis.

De cura pullorum recens exclusorum.

¶ Pullorum recens exclusorum cura. Excussos pullos subducendum ex singulis nidis, & subijciendum ei, quæ habeat paucos. Ab eaq́; si reliqua sint oua pauciora, tollenda, & subijcienda alijs, quę nondum excuderint, & minus habent triginta pullos. Hoc enim gregem maiorem non faciendum, Var. Gallinæ quæ paucis incubat, triginta tantum subijciendi sunt pulli, quandoquidem generi gallinarum res infensissima est frigus, Florent. Veruntamen seruare oportet modum. neq; enim debet maior esse quàm triginta capitum. negant enim hoc ampliorem gregem posse ab vna nutriri, Columella. Pulli autem duarum aut trium auium exclusi, dum adhuc teneri sint, ad vnam quæ sit melior nutrix, transferri debent, sed primo quoq; die, dum mater suos, & alienos propter similitudinem dignoscere non potest, Idem. Pullos autem non oportet singulos, vt quisq; natus sit, tollere, sed vno die in cubili sinere cum matre, & aqua ciboq́; abstinere, dum omnes excludantur. Postero die, cum grex fuerit effœtus, hoc modo deponitur. Cribro viciano, vel etiam loliario, qui (quod) iam fuerit in vsu, pulli superponantur. deinde pulegij surculis fumigentur. ea res videtur prohibere pituitam, quæ celerrime teneros interficit. Post hæc cauea cum matre claudendi sunt, & farre ordaceo cum aqua incocto, vel adoreo farre vino resperso modice alendi. nam maxime cruditas vitanda est, & ob hoc tertia die cauea cum matre continendi sunt, priusq́;, quàm emittantur, ad recentem cibum singuli tentandi, ne quid hesterni habeant in gutture. nam si vacua non est ingluuies, cruditatem significat, abstinereq́; debent, dum concoquant. Longius autem non est permittendum teneris euagari, sed circa caueam continendi sunt & farina ordeacea pascendi, dum corroborētur. Cauendumq́;, ne a serpentibus adflentur, quarū odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos, id vitatur sæpius incenso cornu ceruino, vel galbano, vel muliebri capillo: quorū omniū ferè nidoribus prędicta pestis submouetur. Sed & curandum erit, vt tepide habeantur. nam nec calorem, nec frigus sustinent. Optimumq́; est infra officinam clausos haberi cum matre, & post quadragesimum diem potestatem vagandi fieri. Sed primis quasi infantiæ diebus pertractandi sunt, plumulæq́; sub cauda clunibus detrahendæ, ne stercore coinquinatæ durescant, & naturalia præcludant. Quod quamuis caueatur, sæpe tamen euenit, vt aluus exitum non habeat: itaq; pinna pertunditur, & iter digestis cibis præbetur, Columel. Obijciendum pullis diebus quindecim primis mane subiecto puluere (ne rostris noceat terra dura) polentam mistā cum nasturtij semine, & aqua aliquanto ante facta intrita, & ne tum deinde in eorum corpore turgescat, aqua prohibendum, Varro. Nutrimentum quo vtuntur primis 15. diebus, est mista farina cardami semini, ac vino perfusa cum aquæ feruefactæ pomone. porri enim folia tenerrima cum caseo musteo contusa, illis porrigimus. Hordeum autem exactis duobus (sex, in Græco codice. sed interpres mendum suspicatur) mensibus offeratur, Didymus. Vt numerosi fiant pulli, accipiens hordaceum fermentum, id, atq; etiam furfur, aqua irrorato, Democritus. Recentes pulli, vbi primum in corbem coniecti sunt statim suspenduntur in tali loco, vbi lenem fumum excipiant. Alimentum autē duobus primis diebus non sumunt. Vas porrò in quo illis apponitur nutrimentum, fimum bubulum in se contineat, (βολβίτῳ κλειέσθω, bubulo stercore claudatur, vt Cornarius vertit,) Didymus. Asininum siue equinum stercus, in vasa capacia iniecto, ex quo decem diebus exactis nascentur vermes pullorum nutricationi percommodi, Democritus. Quando de clunibus cœperint habere pinnas, è capite, & e collo eorum crebro eligendi pedes. Sæpe enim propter eos consenescunt. Circum caueas eorum incendendum cornu ceruinum, ne qua serpens accedat: quarum bestiarum ex odore solent interire. Prodigendi in solem & sterquilinium, vt se volutare possint, quòd ita alibiliores fiunt. Neq; pullos tantū, sed omne ὀρνιθοτροφεῖον cum æstate, tum vtiq; cum tempestas est, molle atq; apricum eligi debet intento supra rete, quòd prohibeat eas extra septa volare, & in eas inuolare extrinsecus accipitrem, aut quid aliud. Euitare item caldorem, & frigus oportet, quod vtrunq; his aduersum. Cum iam pinnas habebunt, consuefaciendum, vt vnam aut duas gallinas sectentur. Cæteræ vt potius ad pariendum sint expeditæ quàm in nutricatu occupatæ, Varro. Vt pulli multum & cito crescant. Testas è quibus emerserunt pulli tunica interiore dempta, contritas, cum sale, & ouo cocto duro miscebis, & pullis primi alimenti loco appones, Innominatus.

De ratione ouorū seruandorum.

¶ Seruatio ouorum. Oua in lomento seruari vtilissimum, Plinius. aut hyeme in paleis, æstate in furfuribus, Idem & Leontinus. Vt primum emissa sunt oua, statim reponenda sunt in vasis cum furfure, Florentinus. Qui oua diutius seruare volunt, perfricant sale minuto, aut muria atq; ita sinunt tres aut quatuor horas, eaq́; abluta condunt in furfures aut acus, Varro. Aliqui aqua abluentes oua, ea sale minutissimo inducunt, (χαλίζοντες ἁλὶ λεπτῷ malim χαταπάσσοντες, id est conspergunt,) & sic conseruāt. Nec desunt qui tres horas aut quatuor, oua ipsa in tepidam salsuginē infundentes, eaq́; postea eximentes in furfure aut paleis reponunt, Leontinus. Ouorum quoque longioris temporis custodia non aliena est

huic

huic curæ: quæ commode seruantur per hyemem, si paleis obruas, æstate si furfuribus. Quidam prius trito sale sex horis adoperiunt, deinde eluunt, atq; ita paleis, aut furfuribus obruunt: nonnulli solida, multi etiam fresa faba coaggerant: alij salibus integris adoperiunt. Alij muria tepefacta durant. Sed omnis sal quemadmodum non patitur putrescere, ita minuit oua, nec sinit plena permanere, quæ res ementem deterret. Itaq; ne in muriam quidem qui dimittunt, integritatem ouorum conseruant, Colum. & Leont. Sale exinaniri creduntur, Plin. Oua recentiora quidam seruari aiunt frumenti genere quod secale vocant nostri **roggen**: vel cinere, ita vt acutior pars oui inferior sit, tum rursus secale aut cinerem superinfundunt. Oua seruantur ad multos dies vt recentia videantur, si imponantur in ollam effusa aqua frigida.

¶ Nonnulli purgant domunculas gallinarũ & nidos, ipsasq; aues sulphure, asphalto, picea, (πιώκαις.) sed & ferri laminam aut clauorum capita atq; lauri surculos imponũt nidis, vt quæ ad arcẽda prodigia (δυσσημείας, tempestates) omnia magnam vim habere videantur, Leont. ¶ Ius de carne salsa gallinis mortiferum existimatur. item liquor è vini aut eiusdem fæcis vapore vi ignis collectus, ni fallor. *De ijs quæ gallinis noxia sint.*

¶ Vt gallinæ vertigine afficiantur, Ὄρνιθας σκοτῶσαι. Frumentum maceratum lasere & melle mixtis, obijcito, Berytius. videtur autem hoc fieri, non tantum ad gallinas, sed alias etiam aues, feras præsertim, capiendas quanquam hæc inter ea quæ de gallinis scribuntur in Geoponicis Græcis legantur. Andreas à Lacuna hoc fieri ait, vt gallinæ vertiginosæ non fiant: quod ego probare non possum, cum neq; verba Græca sic habeant: neq; talis aliqua laseris vis legatur apud scriptores, sed potius plerisq; animalibus propè venenosa. Pecora enim tradunt co sumpto cum ægrotant, aut sanari protinus, quod ferè consequitur, aut emori. si quando inciderit per usu in spem nascentis, hoc deprehendi signo oue, cum comederit, protinus dormiente, capra ster nutante. serpentes auidissimas vini admistum rumpere. præcipitasse se quendam ex alto cum in dentium dolore cauis addidisset inclusum cera.

¶ Contra morbos gallinarum. Pullis iam validioribus factis, atq; ipsis matribus etiam vitanda pituitæ pernicies erit. quæ ne fiat, mundissimis vasis, & quam purissimã præbebimus aquã. nam in cohorte per æstatem consistens, immunda, stercorosa, pituitam (coryzam, nostri vocant **das Pfipfe**) eis concitat, Colum. & Paxam. Nec minus gallinaria semper fumigabimus, & emũdata stercore liberabimus, Colum. Inimicissima gallinaceo generi pituita, maximeq; inter messis & vindemiæ tempus, Plinius. Id vitium maximè nascitur cum frigore & penuria cibi laborant aues. item cum ficus aut vua immatura neć (videtur menda) ad satietatem permissa est, quibus scilicet cibis abstinendæ sunt aues: eosq; vt fastidiát efficit vua labrusca de vepribus immatura lecta, quæ cum farre triticeo minuto cocta (Plin. simpliciter cibo incoctam dari iubet, alibi cum farre miscendam) obijcitur esurientibus: eiusq; sapore offensæ aues omnem aspernantur vuam, Columel. Vuæ florẽ in cibis si edêre gallinacei, vuas non attingunt, Plin. (alibi) fortassis autem œnanthen è Græco vuæ florem transtulit. A Dioscoride quidem memoratur genus vitis syluestris sterile, quod fructũ non profert, sed florem tantũ quẽ œnanthen vocant. Similis ratio est etiam caprifici, quæ decocta cum cibo præbetur auibus, & ita fici fastidium creat, Col. *Contra morbos gallinarũ.*

Præseruans contra coryzam seu grauedinem remedium. Origanum humectans (in aqua macerans) da bibendum, Leont. ¶ Gallinacei generis pituitæ medicina in fame: & cubatus in fumo, si vtiq; ex lauro & herba sauina fiat, (sauinæ herbæ fumi aduersus hũc morbum vis alibi etiam ab eo celebratur.) penna per transuersas inserta nares, & per omnes dies mota cibus alliũ cum farre: aut aqua perfusus, in qua lauerit noctua: aut cum semine vitis albæ coctus, & quędã alia, Plin. Idem ligustri acinos alibi hoc malũ sanare docet, nimirum in cibo. Pituita gallinis nasci solet, quæ alba pellicula linguã vestit extremam. hæc leuiter vnguibus vellitur, & locus cinere tangitur, & allio trito plaga mũdata conspergitur, Pallad. Sunt qui spicas allij tepido madefactas oleo faucibus earum inferant, (inserant,) Columel. Allij mica (lego, *spica*) trita cum oleo faucibus inseritur, Pallad. Allia minutim scissa in calidum oleum injciens, illis vbi refrixerint, ora gallinarum colluito. quòd si illa etiam vorauerint, efficacius restituentur, Paxam. Allio rostri foramina inunge: aut in aquam ipsum allium conijciens, potandum dato, Leont. Aliqui in lotio humano elixantes allia, rostrum gallinæ fouent: verum circumspectè, ne scilicet portio aliqua in oculos illabatur, Paxam. Lotio abline, (rostra nimirum & ora,) Leont. Quidam hominis vrina tepida rigant ora, & tandiu comprimunt, dum eas amaritudo cogat per nares emoliri pituitæ nauseam, Columel. Vua quoq; quam Græci ἀγρίαν σταφυλὴν vocãt, (*staphisagria*, Pallad.) cum cibo (assiduè, Pallad. sola, aut mista orobo, Paxam.) mista prodest. vel eadem pertrita, & cum aqua potui data, Columella. Munda etiam scilla, macerataq; ex aqua, atq; exhibita cum farina, idem præstat, Paxamus. Sunt qui ex origano, hyssopo & thymo suffimentum molientes, caput gallinæ exponant vt fumum excipiat, aliiq; perfricent eius rostrum, Paxamus. Atq; hæc remedia mediocriter laborantibus adhibentur. nam si pituita circumuenit oculos, & iam cibos auis respuit, ferro rescinduntur genæ, (scalpello aperiuntur quæ sub gena consistunt partes, Paxamus,) & coacta sub oculis sanies omnis exprimitur. atque ita paulum triti (subtilissimè, Paxamus) salis vulneribus infriatur, Columella. *Vide supra etiam in C.* *Contra pituitam.*

¶ Si pituita & sanies circumuenit oculos, &c. lege quæ proxime retrò ex Columella recitauimus. Si amarum lupinum comedant, sub oculis illis grana ipsa procedunt, quæ nisi acu leuiter apertis pelli culis auferantur, extinguunt (oculos, Crescentiensis. qui hæc ita recitat, ac si remedia quæ sequuntur, *Contra saniem oculorum*

ex portulacæ succo,&c. ad hunc ipsum affectum pertineant, quod mihi non probatur.& Paxamus etiam aliter habet,) Columel. Oculos portulacæ succo forinsecus, & mulieris lacte curemus: vel Ammoniaco sale, cui mel & cyminum æquale miscentur, (particulas affectas fouendo. cæterum ad vmbram ducendæ sunt, Paxamus,) Idem.

Cōtra pediculos. ¶ Pediculos gallinarum (quibus plurimum infestantur, præcipuè cum incubant, Crescent.) perimit staphisagria, & torrefactum cyminum pari pondere, & pariter tunsa cum vino: & amari lupini aqua, (syluestris lupini decoctum in aqua, Paxamus,) si penetret secreta pennarū, Pallad & Paxa.

Cōtra diarrhœam. ¶ Diarrhœa correptas curabis, si farinæ (ἀλφίτων, polentæ, Cornarius) quantum manu apprehendi possit tantundemq́; ex cera vino læuigans, atq; pastam conficiens, ante alium cibum obtuleris deuorandū. aut pomorum etiam, cydoniorúmve decoctum bibendum. Quæ mala, etiam sub cineribus cocta, auxiliantur, Paxamus.

De podagra. ¶ Suo læduntur stercore, quod cum pedibus vncis adhæsit podagram creat, Columel.

Contra abortum. ¶ Gallinæ abortum non facient, si oui luteum (alias *album*) assatum cum vuæ passæ (tostæ) pari portione contusum, ante alium cibum porrexeris, Leontius & Pamphilus.

De animalibus gallinaceo generi infestis, & remedijs cōtra eadē. ¶ De animalibus gallinaceo generi infestis, leges etiam *supra in Gallo D.* Ne gallinæ à catis lędantur: Catus non inuadit gallinam, si ruta agrestis sub eius (gallinę) ala appendatur, Africanus. Idem remedium etiam aduersus vulpes & alias animantes gallinis noxias valere legimus: & multò efficacius fore (contra feles nimirum & vulpes) si vulpis aut felis fel cibo admistum exhibueris, vt etiam Democritus confirmat. Vulpes gallinis insidiatur, Albert. & idcirco forte mutui hostes sunt miluus & vulpes, quoniam vtriq; gallinas rapiunt, Stumpfius. Circa caueas gallinarum incendendum est cornu, ne serpens accedat, cuius odore solent interire. Multas à vulpibus & quibusdam alijs animalibus noxijs patiuntur insidias, ideoq́; circa loca in quibus versantur extirpanda & remouenda sunt omnia in quibus vulpes latere possunt. Noctu claudantur in caueis diligenter circumquaq; & septis, nec permittantur foris cubare. fertur enim vulpem subdolam intueri eas, quantumcunque in alto remotas loco, ita vt videant oculos eius lucentes tanquam faculas. & cauda quasi baculo quodam minari eis, vt sic præ metu delapsas rapiat. Patiuntur etiam insidias miluorum & aliarum rapacium auium, præcipuè aquilarum. contra quas tendantur funes vel vites seu vitalbæ (audio vitem syluestrem causticam in Italia alicubi vitalbam vocari) supra loca in quibus interdiu morantur. Capiantur etiam vulpes taliolis, vel alijs artibus & milui retibus, fisco vel laqueis, Crescentiensis. *Putorij & martari* (viuerræ seu mustelæ syluestres) omnes infesti sunt gallinis quibus captis primò caput & cerebrum auferunt ne clamare possint, Albert. Mustela etiam gallinis infesta, oua earum exorbet, & ipsas interficit, Albert. oua tantum rapit, nec aliter nocet, Stumpfius. Ἀλέκτορας γαλῆ θηρεύματι, Philes. Vite nigra aiunt si quis villam cinxerit (vt modò de vitalba ex Crescentiensi retuli) fugere accipitres, tutasq́; fieri villaticas alites, Plin.

De cibo gallinarū, qualis & quomodo distribuendus. ¶ Cibi. Eo tempore quo parere desinent aues, id est ab idibus Nouembris, pretiosiores cibi subtrahendi sunt, & vinacea præbenda, quæ satis commodè pascunt adiectis interdum tritici excrementis, Columella. Maximè obseruandum ne vinaceos acinos vorent, vt qui fœcunditatem (Andreas à Lacuna vertit *firmitudinem*. legit enim μόνιμα, non γόνιμα, quod non probo) earum cohibeant, Florentinus. Vinacea quamuis tolerabiliter pascant, dari non debent, nisi quibus temporibus anni auis fœtus non edit. nam & partus rarò, & oua faciunt exigua. Sed cùm planè post autumnum cessant a fœtu, possunt hoc cibo sustineri, attamen quæcunq; dabitur esca per cohortem vagantibus die incipiente, & iam in vesperum declinante bis diuidenda est, vt & mane non protinus a cubili latius euagentur, & ante crepusculum propter cibi spem temporius ad officinam redeant, possitq́; numerus capitum sæpius recognosci. nam volatile pecus facile pastoris custodiam decipit, Columella. Gallinas aiunt illas suauioris esse carnis, quæ cibo non abundè eis apposito, sed quem ipsæ pedibus fodientes eruant non absq; labore pastæ fuerint, Clemens Stromatéωn secundo. Chondro, id est alica aut farre pascebantur etiam gallinæ: [illegible], Æmilianus apud Athenæum circa finem libri tertij. Cibaria gallinis præbentur optima, pinsitum ordeum, & vicia, nec minus cicercula, tum etiam milium, aut panicum: sed hæc vbi vilitas annonæ permittit. vbi verò ea est carior, excreta tritici minutè cōmodè dantur. nam per se id frumentum, etiam quibus locis vilissimum est, non vtiliter præbetur, quia obest auibus. potest etiam lolium decoctum obijci, nec minus furfures modicè a farina excreti, qui si nihil habent farris, non sunt idonei, nec tantum aptuntur (appetuntur,) Columella. Cibus illis est offerendus, elixum hordeum, aut milium aut frumenti furfur, aut zizania vocata lolium, quæ quidem ad nutritionem est commodissima. ac humida folia cytisi. Hæc enim eas maximè durabiles & firmas reddunt, (fœcundiores potius γονιμώτερα, non μονιμώτερα,) Flor. Cibis idoneis fœcunditas earum elicienda est, quò maturius partum edant. Optimè præbetur ad satietatem ordeum semicoctum. nam & maius facit ouorum incrementum, & frequentiores partus. Sed is cibus quasi condiendus est interiectis cytisi folijs ac semine eiusdem, quæ vtraq, maximè putantur augere fœcunditatem auium. Modus aūt cibariorum sit, vt dixi, vagis binorum cyathorum ordei, aliquid tamen admiscendum erit cytisi, vel si id non fuerit, viciæ, aut milij, Columella. Sed quinam cibi simul & nutriant & fœcundas reddant, supra etiam hoc in capite dictum est, non procul initio. Ieiunis cytisi folia, seminaq́, maximè probantur, & in his hæc genera gratissima: neque est vlla regio, in qua non possit huius arbusculæ copia esse vel

esse vel maxima, Columella. Cytisum in agro esse quamplurimum refert, quòd gallinis & omni generi pecudum vtilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, Idem. Aristomachus viridem cytisum gallinis dari iubet, aut si aruerit madefactum, Plin. Gallis cytisi semen foliaq; (arida) perfusa aqua, offerenda sunt, quippe quæ non minus quam viridia eos nutriant, Florentinus. Cannabis semen in homine genituram extinguit, gallinis auget. nam quæ in hyeme hoc semine pascuntur gallinæ oua pariunt, cæteræ non item, Amatus Lusitanus.

De saginandis gallinis.

¶ Saginatio. Vides & hîc prope villæ culinam quasdam caueis inclusas. has villica copiosiore cibo pascit, vt quàm mox plenas factas, carius mercatori vendat. has *fartas* & altiles nuncupant, (Germani Mastheннen,) Gyb. Longolius. Altiles dictæ quòd sagina altæ & enutritæ sint, Platina. *Pascitur lanis & dulci facilis gallina farina, Pascitur & tenebris. ingeniosa gula est*, Martialis sub lẽmate, *Gallina altilis*. Interdictum est lege C. Fannij consulis, ne quid volucrum poneretur, præter vnam gallinam quæ non esset altilis, Plin. Capos & gallinas saginare liguritores ipsi inuenẽte, quò vnctius ac lautius deuorarent, Platina. Gallinas saginare Deliaci cœpere: vnde pestis exorta, opimas aues & suopte corpore vnctas deuorandi. Fœminę quidem ad saginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt a pede vno dilatatæ repositoria occupent. Dedêre & Parthi cocis suos mores, Plinius. Hyeme melius quàm æstate saginatio fiet, probabiliorq; erit fartura, Platina. Gallinæ & capi impinguantur citò si cereuisia eis in potu apponatur pro aqua. *Vide plura superius in Capo E.* Pinguem quoq; facere gallinam, quamuis fartoris, non rustici sit officium, tamen quia non ægre contingit, præcipiendum putaui. Locus ad hanc rem desideratur calidus maxime, & minimi luminis, in quo singulæ caueis angustioribus, vel sportis inclusæ pendeant aues, sed ita coarctatæ, ne versari possint. Verum habeant ex vtraq; parte foramina. Vnum, quo caput exeratur: alterum, quo cauda, clunesq;, vt & cibos capere possint, & eos digestos sic edere, ne stercore coinquinentur. Substernatur autem mundissima palea, vel molle fœnum, id est cordum. Nam si durè cubant, non facile pinguescunt. Pluma omnis è capite, & sub alis atque clunibus detergetur. Illic ne pediculum creet, hic ne stercore loca naturalia exulceret. Cibus autem præbetur ordacea farina, quæ cum est aqua conspersa & subacta, formantur offæ, quibus aues saginantur. Eæ tamen primis diebus dari parcius debent, dum plus concoquere consuescant. Nam cruditas vitanda est maximè, tantumq; præbendum, quantum digerere possint. neq; ante recens admouenda est, quàm tentato gutture apparuerit nihil veteris escæ remansisse. Cum deinde satiata est auis, paululum deposita cauea dimittitur, sed ita ne vagetur: sed potius, si quid est, quod eam stimulet aut mordeat, rostro persequatur. Hæc enim ferè communis est cura farcientium. Nam illi, qui volunt non solum opimas, sed etiam teneras aueis efficere, mulsa recente aqua prædicti generis farinam conspergunt, & ita farciunt. nonnulli tribus aquæ partibus vnam boni vini miscent, madefactoq; triticeo pane obesant auem, quæ prima luna (quoniam id quoq; custodiendum est) saginari cœpta, vigesima pergliscit, Columella. Gallinæ saginantur maximè villaticæ. Eas includunt in locum tepidum, & angustum, & tenebrosum, quòd motus earum, & lux pinguitudini inimica, electis ad hanc rem maximis gallinis, nec continuo his, quas Melicas appellant, cum Medicas deberent, Varro. Antiquissimum est maximam quanque auem lautioribus epulis destinare. Sic enim digna merces sequitur operam & impensam, Columella. Amplas omnes è villaticis, euulsis (*pennis extremis*, Florent.) ex alis pinnis, & cauda, farciunt turundis hordeaceis partim admistis ex farina loliacea, aut semine lini ex aqua dulci (Alij tritici pollinem miscent. Sunt qui his omnibus infundant vinum, Flor.) Bis die cibum dant, obseruantes ex quibusdam signis, vt prior sit concoctus, quam secundum dent. Dato cibo, tum perpurgant caput, ne quos habeant pedes, & rursus eas concludunt. Hoc faciunt vsq; ad dies viginti quinque. Tum demum; pingues fiunt. Quidam ex triticeo pane intrito in aquam, misto vino bono & odorato farciunt, ita vt diebus viginti pingues reddant ac teneras. Si in farciendo nimio cibo fastidiunt, remittendum in datione pro portione, sic vt decem primis processit. in posterioribus vt diminuat eadem ratione, vt vigesimus dies & primus sit par, Varro. Si fastidiet cibum, totidem diebus minuere oportebit, quot iam farturæ processerint. ita tamen, ne tempus omne opimandi quintam & vigesimam lunam superueniat, Colum. Cæterum maior pars milio alunt gallinas, Flor. Gallinas & anseres sic farcito. Gallinas teneras, quæ primam parienint, concludas, polline vel farina ordeacea conspersa, turundas facias: eas in aquã intinguat, & in os indat: paulatim quotidie addat, & ex gula consyderet, quod satis siet. Bis in die farciat, & meridie bibere dato, nec plus aquam ante (in vase appositam) sinas quam horam j. Eodem modo anserem alito, nisi prius dato bibere bis in die, & bis escam, Cato.

De gallinis castratis.

¶ Febrientibus magis conueniunt gallinæ castratæ, quanquam veteres castrationis earum non meminerunt. ego castratas domi alo, quarum caro albior, melior & friabilior est. Facile & citò coquuntur, & teneræ fiunt & gratæ palato, Mich. Sauonarola.

¶ Si cibus deesse sentiatur apibus, ad fores earum posuisse conueniet crudas gallinarum carnes, & vuas passas, &c. Plinius.

De vsu albuminis oui.

¶ Albuminis vsus. Aurum marmori & ijs quæ candefieri non possunt, oui candido illinitur, Plin. Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. vis verò tanta est, vt lignum per-

fusum ouo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur, Plinius. Aurum ouatum ex Grammaticis quidam dictum volunt, quoniam oui albo antea illito, æra ac marmora auri & argenti laminis decorarentur. Papauer candidum panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, &c. Plin. Pharmacopolæ vt serapia & alias potiones clariores reddant, oui albumine, aliquando etiam testis pariter vtuntur, decocto interim agitando injicientes. Oui albumen ex aqua frigida scopulis agita, donec in spumã abeat, quam particulatim syrupo, vel alteri decocto feruenti inspergas: & vbi nigruerit, cochleari foraminulento deradas, nouam inspergas. id fac donec erit syrupus clarior. Alij vbi ex bullis clarius decoctum vi ignis factum animaduertunt in id tepidum (nam calidius decoctum albumen coqueret, in frigidiore minus promptè & parcior spuma elicitur) albumina singulis libris singula, sed etiam pluribus pauciora injiciunt, scopulis agitant, vt spumescat, saccharum in particulas confractum conjiciunt, recoquunt: vbi spuma subsedit, igni aufertur, calidum, si crassum est & vix colatur si facile colatur, sed turbidum, tepidum vel frigidum colatur, per manicam Hippocratis, melius autem per pannum clauis quatuor, angulis quatuor firmatum. Colatur autem ter quater si non satis claruerit. si ne sic quidem albumen separatim in aqua agitatum, scopulis inspergitur decocto igni reddito, spuma illa vsta, alia injicitur, idq; toties donec bullæ clarum satis produnt. tunc colatur quoties est necesse, Iac. Syluius.

Ratio vinum clarificandi & purificandi. *Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna Vina, columbino limum* (id est fæcem) *bene colligit ouo, Quatenus ima petit voluens aliena vitellus*, Horatius Serm. 2. 4. Vinum vt pellucidum confestim fiat: Alba ouorum conjice in vas quotquot suffecerint, & vinum quoad spumat concutiatur. cum vino & modicum salis albi tenuis, & fit album, &c. Nicolaus Myrepsus. Quoniam vitellus oui naturam habet cognatam cum fæce vini & albugo cum vino: ideo fit quod cùm oua immittuntur vino (turbato per æstatem propter calorem austrinum) cum harena & calce clarificatur vinum. nam harena & calx perforant (penetrant) vini substantiam, & vitellus attrahit fæcem, Albertus in Aristotelem de generatione animalium 3. 2.

Vitelli vsus. ¶ Vitelli vsus. Cùm aqua décoquitur in salem, non constat sal, qui terrestris est naturæ, nisi per oua vel sanguinem quia sanguis, & vitellus in ouis, eiusdem sunt naturæ, Albertus. De vsu vitelli ad vinum fæculentum purificandum, iam proximè dictum est. quoniam idem ferè albuminis etiam ad claritatem medicatis potionibus conciliandam vsus esse videtur. Vitellus oui in plenilunio exclusi, fordes panni abstergit. si verò alio tempore exclusum sit, id efficere non potest. huius causam dicunt quidam esse, quia media faginata (sic habet codex impressus. forte sanguinea) gutta in vitello, prima quidem generatione existens, calorem penetrantem & diuidentem maculas ex multo lumine lunę humidum mouente tunc concipit, quod alio tempore facere nequit, Albertus.

F.

DE OVORVM APPARATV AD CIBVM ET SALVBRITATE,

Tractatio septem partium.

PARS I. *De ouorum diuersis nominibus secundum coctura differentiam.*
2 *De ouorum salubritate simpliciter.*
3 *De eadem pro diuersa coctura ratione.*
4 *Electio ad cibum.*
5 *De vitello & albumine seorsim quod ad salubritatem, &c.*
6 *Apparatus diuersi.*
7 *Primóne an vltimo loco mensæ sumenda.*

De ipsius gallinæ in cibo vsu, satis dictum est supra *in Gallo F.* hîc de ouis tantum agemus, quæ etsi ex alijs etiam nonnullis auibus in cibum veniant, de gallinaceis tamen maximè & præcipuè quæcunq; hîc adferemus accipi debent.

Oua diuersis modis coquũtur. ¶ Oua diuersis modis coqui & ad cibum parari solent, aut simpliciter. aut cum alijs mista, siue præcipuo ipsa loco, siue condimenti duntaxat. Par est autem vt de ijs quæ parantur simpliciter primò dicatur. Coquuntur autem hæc vel in aqua, vel sub cineribus calidis, vel in sartagine. Et quanquam quouis horum modo magis minúsve liquida & dura fiant pro coctionis modo, de ijs tamen quæ in aqua elixantur maximè sentiunt authores cùm sorbilia, mollia duráve aut similibus oua nominibus appellant. licebit autem horum proportione comparationeq́; de ijs etiam quæ alio coquendi modo magis minúsve cocta fuerint, quid sentiendum sit iudicare.

De diuersis ouorum coctorũ nomina. Sorbilia. ¶ Pars I. *De ouorum diuersis nominibus secundum coctura differentiam.* Sorbilia, Græcè ῥοφητὰ, oua dicuntur, quæ dum coquuntur excalfiunt (incalescunt) tantum, Galenus lib. 3. de alimentorum facult. Et in libro de alimentis boni & mali succi, sorbilia prodesse scribit gutturi exasperato, si modus in coctione adhibeatur, ita vt liquidum (albumen) adhuc coactumq; non sit. Brasauolus etiam sorbilia interpretatur, quæ vix densari cœpere coctura. his (inquit) non vtimur, nisi cùm oua sunt recentissima, vt naturalem gallinæ calorem adhuc seruent. Tragus hæc Germanicè interpretatur gantz lauter gesotten oder gebraten. Sed elixa in aqua apud authores sorbilia vocantur, potius quàm aliter parata. videnturq;

turq; etiam ea potius intelligi quæ è testis suis sorbentur, non autem è testis euacuata. etsi quod consistentiæ modum attinet idem ferè in vtrisq; forsan obseruari posset. ¶ Oua quæ coquuntur in aqua, quandoq; absq; testa, quandoq; cum testa imponuntur, & ἐξαφητὰ à Græcis dicuntur, Brasauolus in Aphorismos. Hermolaus in Corollario *exapheta* eadem facit quæ *pnicta*. Ego apud Græcos scriptores veteres reperiri hoc nomen non puto. Lexicorum quidem scriptores qui vocabula vel Græcè vel Latinè exposuerunt, non ponunt. Videntur autem mihi ἐξαφητὰ (syll. vltima acuta) oua appellari, quæ è testis suis effusa coquuntur integra, siue in aquam calidam, vt sorbilia vel mollia coquenda, siue aliter vt pnictà, vt quidam putant. Nam si non integra, sed fracta mistaq; liquoribus addendis coquuntur pnicta, (vt mihi quidem videtur, & explicabo inferius,) non putarim exaphetà vocanda. Quod ad vocabuli originem certi nihil habeo. His scriptis locũ Symeonis Sethi inueni, quem alijs errandi occasionem dedisse video. sunt aũt verba hæc, Ἐπαινοῦνται δὲ τὰ τρομητὰ, ὥσπερ γε καὶ τὰ [illegible] ζόμενα ἐξαφετὰ (Gyraldus legit ἐξοφθὰ, quasi ἔξω τῶν κελύφων ἑψόμενα insinuans sed hoc nomen apud alios authores non extat. malim ego ἐξαφετὰ legere, hoc est emissa & effusa, à verbo ἀφίημι talia aũt vocabula non vsitata veteribus Græcis, nec analogicè composita nõ pauca recentiores habent à vulgo sumpta,) τὰ ἐπὶ θερμοῦ ὕδατος σκευαζόμενα, hoc est, laudãtur quæ pnicta dicũtur, & exaphetà, quæ in aqua calida coquuntur. quòd aũt intelligat de ijs quæ in aquam calidam è testa sua effunduntur, vel hinc patet, quoniam de alijs iam supra egerat, & quòd hæc oua ab alijs etiam, præcipuè Arabibus, quos Symeon in multis sequi solet, probantur & quod Galen. quoq; eorum meminit post pnicta, periphrasticè nominans τὰ ἐπιχεόμενα ἄνωθεν ταῖς λοπάσι, hoc est patellis (calidam scilicet continentibus) infundi solita. infundi aũt nisi fracta testa non possunt. Symeon autem cum cętera ex Galeno (lib. 3. de alim. cap. de ouis) mutuatus sit, hanc etiam partem non omissam ab eo esse credendum est. Nostri hæc vocant **in Wasser gefellt / in Wasser geschlagen**: & vel per se edenda, ægris præsertim afferre solent, vel coctis panis segmentis imposita. In his parandis (inquit Galen.) similiter vt in pnictis curandũ est, ne supra mediocrem consistentiam incrassentur. sed cùm adhuc succum suum retinent, vas ab igne submouendum. Symeon Sethi etiam αὐγοκέλυχα oua nominat, quam vocem Gyraldus interpres relinquit. ea fortè fuerint quæ non vt exapheta extra testam effusa coquuntur, sed in ipsa testa, siue parum siue multum coquantur. Græcus quidem Symeonis textus corruptus videtur. nam post nominata simpliciter sorbilia, mollia, & dura, mox subijcitur: καὶ κοινῶς δὲ τούτων τὰ αὐγοκέλυχα, nulla idonea cõstructione. Græci quidem hodie vulgò oua vocant αὐγά. culica testas intelligo. nam & culleolam & guliocam (vt Calepinus scribit) nucis iuglandis summum & viride putamen dici inuenio. ¶ Ad mediocrem vsq; consistentiam cocta τρομητὰ, id est tremula nuncupantur, Galenus & Symeon Sethi. Quod Dioscorides ἁπαλὸν, id est tenerum ouum dixit, nos ex Celso molle vertimus, Marcel. Vergil. Τρομητὰ tremula interpretantur nonnulli, vt sint eadem cum ijs quæ liquida seu mollia, vel hapalà etiam dicuntur. quanquam hoc nomine dicuntur Neapolitanis, quæ sine testa enascuntur, Cælius. Tenerum, siue liquidum, siue (vt Cornelius) *molle*, ἁπαλὸν Græci vocant, quod recentiores elixum & semicoctum interpretantur, Hermolaus. Et rursus, Sunt & quæ τρομητὰ, hoc est tremula dicantur. sed hæc alij aliter cognominant & quantum conijcio, tenera & tremula sunt eadem. Ego liquida, non vt Cælius & Hermolaus tremula aut mollia dixerim, sed potius *sorbilia*, quæ cùm tota adhuc liquida sint, tota etiam exorberi possint. mollibus panis intingi solet, dura manduntur dentibus. Sorbile, ῥοφητὸν, ouũ vocat Dioscor. quod in coctura concepto tãtum calore vix densari incœperit, & liquidum adhuc caleat potius quàm coctũ sit. Tenerum deinde siue molle, quod vlteriore coctura, densatum quidem, non tamen duratum penitus fuerit, Marcellus Vergilius. *Hapalà*, id est tenella vel liquida dicuntur oua cocta, vt albumen in coagulati lactis speciem veniat, recentes semicocta interpretantur & elixa, sed an bene, iudicium ferre nolo. sunt autem fortè illa quæ à Celso cap. 2. libro 2. mollia dicuntur. Quod si adhuc magis coquantur, vt ad mediocrem vsq; consistentiam veniant, & ita fiant, vt cùm è putamine educuntur, tremere videantur, τρομητὰ, id est *tremula* dicuntur. Sunt qui velint hæc illa esse quæ Celsus mollia vocaut. Sed & tremula, & mollia, & sorbilia, ac si idem sint accipimus, nec vllam differentiam quæ digna notatu sit, facimus. quamuis Galenus sentiat tremula omnium optime nutrire, sorbilia minus, sed expeditius descẽdere, Brasauolus. Tragus oua mollia vel tremula, interpretatur Germanicè **Totter weyche Eyer**. ¶ Ἑφθὰ & ἑψητὰ absolutè Galeno & Symeoni Sethi dicuntur, non simpliciter elixa, sed ad duritatem aliquam. Ouum σκληρὸν, hoc est durum, quod ita sit coctum vt indurescat, videtur autem idem ἑφθὸν, Hermolaus. Ἑφθὰ vocant perfectè cocta, quæ vulgò oua apta vt ex pane comedantur, nuncupamus. at si adhuc magis coquantur, dura, (σκληρὰ) fiunt. Galenus tamen hephtha & dura pro ijsdem sumere videtur, Brasauolus. Durum siue igne duratum ouum, quod extrema coctura ad eam duritiem peruenerit, vt commanducari & teri dentibus opus sit, Marcellus Vergilius. Nostri huiusmodi oua testis suis exuunt, & in partes aliquot secant, vt alternis vitelli ac albuminis segmentis lances acetariorum coronent. Easdem etiam partes, seorsim vtrasque, minutim dissectas, duobus in lance interuallis distinguunt, & tertium addunt de carne infumata rubente, donec alternis lanx repleatur, quam sacro die paschali qui ecclesiæ Romanæ ritus sequuntur, in templum sacerdoti consecrandum afferunt. ¶ Assa vel tosta, ὀπτὰ ἢ ὀπτητὰ, quæ in cineribus calidis coquuntur, vel assantur, Galeno & alijs. Tostum ouum difficile facile, non dif-

Exapheta.

Αὐγοκέλυχα.

Τρομητὰ seu Tremula.

Ἑφθὰ.

Σκληρά.

Assa vel tosta.

ſlit aqua concoctum, (vt in C. explicatum eſt.) quamobrem perfundi prius frigida ſolent oua, Cælius. ¶ De Græco penu eſt Babylonios venatibus aſſuetos, vbi in ſolitudine deprehenderentur, nec cibaria percoquendi eſſet occaſio, cruda oua fundæ impoſita, vertigine aſſidua tandiu rotare conſueuiſſe, donec coquerentur, Cælius. ¶ Poſtremò τηγανιστὰ dicuntur oua in ſartagine ſpiſſata, oleo ſcilicet vel butyro fricta: nam teganon Græcis patellam vel ſartaginem ſignificat. noſtri vulgò oua in butyro nominant, Eyer in Ancken. His veſci quidam ſolent, præcipuè in ientaculo, ebrioſi etiam aliqui in comeſſatione, Tragus. *Albagie* ex vitellis ouorum eſt cibus, factus in ſartagine ex ouis conquaſſatis, quem Veneti *fritaleam* appellant, Andreas Bellunenſis.

Tegani-stà, id eſt in ſartagine ſpiſſata.

Pnicta id eſt ſuffocata.

¶ Oua quæ *pnicta*, id eſt ſuffocata appellant, elixis (*hephthis*, id eſt duris) & aſſis ſunt meliora. parantur autem ad hunc modum. vbi ipſa oleo & garo & pauco vini conſperſa fuerint, vas, quo continentur, cacabo aquam calidam habenti indunt: deinde vbi ipſum totum supernè obturarint, ignem ſubſtruunt, quoad oua mediocrem habeant conſiſtentiam. Quæ enim ſupra modum fiunt craſſa, elixis & aſſis fiunt ſimilia. quæ verò ad mediocrem craſſitiem peruenerunt, & melius quàm dura concoquuntur, & alimentum corpori dant præſtantius, Galen. lib. 3. de alim. facult. vt quidam tranſtulit. ſed verbum Græcum ἀναδεύσαντες, quo Galen. & Ægineta vtuntur, non conſpergere, ſed ſubigere & permiſcere ſignificat: quod miror nec Hermolaum, nec alios (quod ſciam) præter Corntarium animaduertiſſe. is enim in annotationib. ſuis in Galeni libros de compoſ. medic. ſec. locos, hæc Æginetæ verba ſuper his ouis, Ἀναδευθέντα ὠὰ μετὰ γάρου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου, καὶ ἐν διπλώμασι συμμέτρως πηγνύμενα. ſic vertit, Cruda cum garo vinoq; ac oleo ſubacta, (Albanus irrigata vertit, & diplomata inepte vaſa ænea teſtaceáve) in duplici vaſe coquuntur donec mediocriter condenſentur. Galenus lib. 11. de ſimplic. medic. de ouis agens, vtiliter ouum crudum ambuſtis imponi ſcribit, ſiue albumen tantum imponas lana molli exceptum: ſiue ouum totum vnà cum vitello conquaſſatum, ἀναδεύσας. Ἀναδεῦσαι, φυρᾶσαι, μαλάξαι, Heſychius. Δεύειν, βρέχειν, Varinus: id eſt irrigare, madefacere. Videtur autem verbum compoſitum ἀναδεύειν, permixtionem quæ per totum fiat, præſertim in humido vel liquido, (quaſi ἄνω καὶ κάτω καὶ διὰ παντὸς γιγνομένην) ſignificare. hanc enim vim præpoſitio ἀνὰ in compoſitione quandoque habet, vt in verbis ἀναφυρᾶν, ἀναμιγνύειν, ἀνακυκᾶν, ἀναβάλλειν: nam & extra compoſitionem vltro citroq; ſignificat, vt ἀνὰ τόπον, ἀνὰ στρατόν. itaque oua cum oleo & vino ἀναδεδευμένα, permixta & agitata vertere licebit. ita vt tale ferè hoc ferculum fuiſſe videatur, (ſed denſius tamen) quale apud nos ius eſt cui vulgo a vino calido nomen. neque enim oua integra permanent, ſed franguntur agitanturq́. Hermolaus primum non rectè exaphetà & pnictà confundit. deinde pnictà interpretatur, quæ in aquam calidam mittuntur immerguntur q; cum garo, &c. hoc quoq; perperam, vt ex Galeni & Æginetæ verbis iam recitatis facile percipitur. Pnicta Galenus vocat quòd præfocari videantur dum certo genere coquuntur, &c. Cælius. qui nec ipſe verbi ἀναδεύειν vim animaduertit. Pnictòn vocant etiam quoddam obſonandæ carnis genus, quod equidem reor haud multum diſtare ab eo quod anábraston appellãt, Hermolaus. Nos huiuſmodi genus cocturæ appellamus verdempffen: quoniam vaſe operto & incluſo intus vapore veluti ſuffocari videatur quod intus coquitur. vnde etiam oua pnicta non ineptè puto Germanicè dixeris verdempffte Eyer. Ad oua pnicta coquenda Galenus oleo vtitur, nos butyro, Braſauolus. Suſpicor autem eduliũ non aliud ab ipſo intelligi, quàm in quo oua integra relinquantur. audio enim in Italia oua parari, ita vt eis in vas (ſtanneum plerunq;) euacuans, ſuperinfundant parum aceti, vini & olei aut butyri, vt oua integantur. coquunt autem donec album denſari ſupra vitellos & albeſcere cœperit. Sed hæc pnictà Græcorum non eſſe ex prædictis patet.

De ouorũ ſalubritate.

¶ PARS II. *De ouorum ſalubritate ſimpliciter.* Cibos quot modis iuuent oua, notum eſt. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat neq; oneret, ſimulq́; vim potus (quidam legunt vini vſum) & cibi habeat, Plin. Recentia alimentum ſunt ſanguini proximum, R. Moſes. Temperamentum oui (Galenus hoc non de ouo, ſed de albumine ſcribit: albumen quidem mole ſua vitellum in ouo ſuperat, vt totum ouum corporis temperati reſpectu frigidius exiſtimari poſſit, etſi Aggregator abſolutè calidum faciat) frigidius eſt corpore temperato. refrigerat enim temperatè, & ſine morſu deſiccat, Serapio. Temperata ſunt oua: ſed albumen ad frigiditatem declinat, vitellus ad caliditatem: vtraq; humida ſunt, præcipue tamen albumen, Auicenna. ¶ Oua, vt author eſt Galen. alimentum humens conferunt, In libro de ptiſana. Multum nutriunt, Methodi 8. Victum plenum faciunt, In Aphoriſmos. Velociter nutriunt propter ſuæ ſubſtantiæ ſubtilitatem. Oua cùm materia & nutrimentum omnium auium exiſtãt, neceſſe eſt vt validiſſimi & multi ſint nutrimenti: totum enim aſſimilatur ſanguini, &c. Iſaac. Aliquando vim carnis retinent, vt ſcribit Raſis. Nutriunt ſecundum omnes ſui partes, præſertim vitellos, ita vt ex eis nulla ferè pars exerementitia fit, Nic. Maſſa. Oua, præſertim vitelli, valde corroborant cor. ſunt enim naturæ temperatæ, & citò in ſanguinem vertuntur, & parum ſuperflui relinquunt: & ſanguinem generant ſubtilem & clarum. hoc eſt conformem ſanguini quo nutritur cor, Auicenna in libro de medicinis cordialibus. commendat autem oua ex gallina, perdice, phaſiano, ſtarna. Oua temperata dicuntur, albumine ſcilicet & vitello ſimul ſumptis: quorum alioqui alterum per ſe ad calidum, alterum ad frigidum inclinat, Nicol. Maſſa. Oua humectant & hecticis conferunt, Anton. Gazius. Boni ſucci ſunt, De euporiſtis. Craſſi & boni ſucci, & humorũ acrimoniam infrænant, De victu in morbis acutis. Non

tis. Non dura bene parata & cocta, generant bonum humorem, medium inter crassum & tenuem, De dissolutione continui. Ab aliquibus difficulter coquuntur, Libro primo de locis affectis. Ab ouorum vsu multo sem cauendum, Libro quinto de sanitate tuenda. Languentibus dari consueuerunt, De victu in morbis ac. In febri cum syncope ex tenuibus succis Galenus oua (ouorum vitellos) dedit ante quartum diem, & post oua etiam carnem, Methodi 12. Purgatis tutò exhibentur, In præsagio experim. confirm. Hæc omnia Galenus. ¶ Cibi qui viscosum aliquid habent, vt oua, acrocolia, cochleæ, edacitatem prohibent, (παύουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν,) quòd diutius in ventriculo immorentur, & inhærendo humores (alimentum, chylum) secum detineant, Athenæus. *Sunt bona, sed facile & subito tamen oua putrescunt, Sic nihil ex omni parte beare potest*, Baptista Fiera. De ouorum vsu in tenui victu & quòd aliquando prohibeantur non quia calidiora sint, sed quia plenius nutriant, pulchrè disserit Aloysius Mundella dialogo secundo Medicinalium.

¶ PARS III. *De ouorum salubritate pro diuersa cocturæ ratione.* Coctura ouorum quæ in aqua fit, melior est cæteris & quæ in calidis cineribus, melior quam quæ in sartagine, nempe si eiusdem generis semper inter se conferas, dura duris, mollia mollibus. nam mollia in cineribus, duris in aqua coctis præferre oportet, Brasauol. Ouum molliculum plus alit sorbili, & durum plus molli, Dioscorides. Quantum sanè ouo cocturæ accesserit, tanto τροφιμώτερον fiet, hoc est tantum in nutriendo virium illi accrescet, Marcel. Vergil. ¶ Ouum sorbile cibus est leuissimus, Galenus de dynamidijs. Boni succi est, non calefacit, vires potest reficere acerrimam, antiquitus sumebatur cum garo, lenit gutturis asperitates, Galen. in lib. de compos. sec. locos & alibi. Ouum sorbile boni succi est, pituitam crassiorem facit, imbecillissimæ materiæ est (id est minimum alit. vt durum valentissimæ) ouum molle vel sorbile: eadem minimè inflant, Celsus. Vt sapidiora sint & citius è ventriculo descendant, modicum quid salis addendum est, Nic. Massa. Multos vidi qui ex sorbilibus ouis molliorem ventrẽ habuête & nonnullos qui vno exhausto, quinquies vel sexies deiecerent, Brasauolus. Oua mollia omnium præstantissima sunt ad nutriendum. sorbilia minus nutriunt, sed facilius subducuntur, & gutturis leniunt asperitates, Galen & Symeon Sethi. Salubris est vsus ouorum recentium fractorum (effusorum) in aquam (bullientem) & mollium, Elluchasem, Arnoldus de Villanoua, & Symeon Sethi. Oua elixa in aqua cum testis suis, peiora sunt quam fracta in aqua. quia crassos & fumosos halitus testa cohibet. vnde ex frequente eorum esu inflatio oritur, & stomachi ventrisq; grauatio, Isaac. Et rursus, Oua in aqua fracta meliora sunt elixis in testa. quia calor aquæ temperatè penetrat, & crassas oui partes subtiliat, & grauitatem odoris aufert. Et alibi, Oua in aqua sine testa cocta, naturalem suam humiditatem seruant, & sui odoris grauitatem exuunt. Sed aliqui magis appetunt in testa sua cocta quam effusa, ex quorum numero se etiam fuisse scribit Ant. Gazius. Vitanda sunt oua cocta in ventribus gallinarum, & inuoluta (nescio quid sibi velit hæc vox) & *frixa*, Arnoldus de Villanoua. Crassi succi sunt oua, quæ vel elixa vel tosta, penitus densata sint. frixa etiam mali succi, fumosaq; in stomacho cocturæ sunt, secum etiam admistos cibos corrumpentis. quapropter inter deterrimas carũ rerum habentur, quæ concoqui nequeunt. Mediocriter verò cocta, quæ ideò tremula appellantur ad concoctionem, digestionem, nutritionem, bonique succi generationem præstantiora, Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Oua non obdurata multum alunt, Psellus. Molle ouum stomacho aptum est, Celsus. Oua dura (ἑφθὰ καὶ ὀπτά, id est durata tum elixa tum assa) & ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, (descensus,) crassiusq; alimentum corpori tribuunt, Galenus & Symeon. Tardè & paulatim nutriunt, Galenus. Valentissimæ materiæ sunt, (id est plurimum alunt, si concoquantur,) Celsus. Crassum & viscosum alimentum præbent, R. Moses. Oua obdurata, assa & frixa, difficulter concoquuntur, Psellus. Duris in aqua coctis peiora habentur quæ sub cineribus calidis induruerint. nam si quid habent humidi exiccatum est. & rursus his quoq; peiora, quæ in sartagine cocta induruère, Brasauolus. Oua dura vel fastidium mouent, vel non citò descendunt, Elluchasem. Oua in aqua durata sunt fugienda in epilepsia, Galenus de puero epilept. Monachus quidam Franciscanus cum in festo paschatis collecta a se oua ad duritiem cocta, alba ac rubra (albumina & vitellos: solẽt enim eo tempore incisæ minutatim vtræq; hæ partes in patinis digeri) ac saturitatem edisset, astricto ventre vt neque clysteribus neq; medicamentis cederet, obijt, Brasauolus. Duris in aqua coctis tardius permeant & crassioris sunt succi quæ in calidis cineribus assantur, (nimium assantur, Symeon. ὑπεροπτηθέντα,) Galenus. Oua assata sub cinere, abigne calorem suscipiunt, vt fumosum quoque & grauem odorem. itaque magis siccant minusq; refrigerant quam elixa in aqua, Isaac. Oua cum duobus modis assentur, inter carbones & in cinere, Isaac ea quæ in cinere assantur deteriora esse scribit. quoniã cum calor foci circumeat ipsa, fumosos eorum halitus exire prohibet: quod super carbones non fit, Ant. Gazius. In sartagine verò cocta, (spissata,) pessimum habent omnibus modis alimentum. nam interim dum concoquuntur in nidorem (fluctus fumosos) vertuntur & non modo crassum succum, sed etiam prauum gignũt atque excrementitium, Galenus & Sethi. Et alibi Galenus, Oua frixa tardè descendunt, mali succi sunt & corrumpunt etiam secum admixtos cibos, & inter deterrima earum rerum habentur quæ concoqui nequeunt. Mox in nidorem & cholericos humores & putredinem vertuntur. quare sunt causa fastidij & nauseæ, Isaac.
¶ Oua puncta elixis (duris in aqua coctis) & assis sunt meliora, Galenus. vt supra recitatum est.

Videntur quidem pnictà tanquam in diplomate cocta, cum sapidiora esse, idq; condimentorum quoque ratione, tum magis lenire ac mitigare, quam quæ in vase statim igni imposito parantur, quæ facilius empyteuma aliquod trahunt.

De electione ouorũ ad cibum.

¶ PARS IIII. *De electione ouorum ad cibum.* Oua gallinarum præ cæteris eligimus. non opus est autem aliorum quoque ouorum facultates enumerare, quòd natura eorum cum gallinaceis conueniat, Serapio. Gallinarum ac phasianorum oua præstantiora sunt, deteriora verò anserum ac struthocamelorum, Galenus. Inter oua principatum tenent pauonina, deinde vulpanseris, tertio gallinarum, Epænetus & Heraclides Syracusanus apud Athenæum. Secundum à gallinaceis locum merentur oua auium quæ cursu gallinæ procedunt, (quæ affinitatem cum gallinis habent,) vt sunt *altedarigi & alduragi*, *& alchabegi*, *& altheugi*, Auicenna. Gallinæ & perdicis oua laudantur præ cæteris ceu magis temperata, deinde anatis, (fortè, *anseris*,) quamuis malum reddant nutrimentum. Alia verò oua, vt paruarum auium aut magnarum, comedenda non sunt nisi medicinæ causa, Rasis. Oua gallinarum omnibus præferuntur, maximè si ex gallo conceperint. nam zephyria minus sapiunt, Platina. Oua subuentanea minora sunt, & minus iucundi saporis (vtpote minus concocta) & magis humida quam ea quæ fœcunda gignuntur, Aristot. & Plinius. Oua recentia veteribus plurimum præstant. quippe optima sunt recentissima, vetustissima autem pessima. quæ verò in horum medio sunt, proportione recessus ab extremis, bonitate aut prauitate inter se differunt, Galen. libro 3. de alim. & alibi, & Serapio. Oua recentia, plena sunt: vetustiora vt plurimum circa partem latiorem inania. Sunt quæ dum aperiuntur vel refringuntur, difluant, vitello præsertim: quod signum est vetustatis. Quòd si vitellus ouo aperto integer manserit, & in medio eius gutta rubicunda & veluti sanguinea apparuerit, (ex qua corda pullorum initio constitui solent,) signum est oua esse ad cibum adhuc laudabilia, Tragus. Sapidiora sunt oua quæ ex gallinis pinguibus, non macilentis, sunt nata: & ex depastis triticum, hordeum, milium, panicum, potius quàm herbas, Platina. Ex ouis recentibus si quæ in vitelli superficie venulas rubicundas habuerint, in cibo laudari audio. Oua oblonga à quibusdam mascula censeri, & salubriora sapidioraq; rotundis, ab alijs verò rotunda haberi mascula, recitatum est *supra in C.* Arabes præferunt oblonga, parua, tenuia, vt Tragus citat. Idem oua recentia in plenilunio exclusa, tanquam præstantiora, cum ad cibum ceu durabiliora, tum vt gallinis supponantur, colligi iubet. De ouis præcipuè vitellus probatur Auicennæ, & oua ipsa potius simpliciter parata, quam alijs admista, vt quidam citant. Magis nutriunt & subtiliora sunt oua, quæ duos vitellos habent, Elluchasem.

De eorundẽ virtute ad Veneremexcitandã.

¶ Omnia oua, præcipuè passerum, Venerem promouent, Auicenna. Gallinæ & perdicis oua genituram augent, & ad coitum stimulant, Rasis. Bulbi, cochleæ, oua, & similia, semen augere videntur, non (tollenda videtur negatio) eò quòd habeant naturæ suæ principium cognatum, (ὁμοειδὲς,) & facultates easdem semini, Heraclid. apud Athen. apud quem Alexis poeta quoq; oua inter cibos Venerem incitantes numerat. Oua promouent coitum, & maximè cum cepis & rapis, R. Moses. ¶ Auicen. in libro de viribus cordis, ouis quoq; cor roborandi potentiam adscribit. Galenus quidem ouum sorbile vires defectas aceruatim (ἀθρόως) restaurare scribit: & in febri cum syncope ex tenuibus succis oua (ouorum vitellos) ante quartum diem exhibuit, Methodi 12. Vitella, maximè sorbilia, cor fouent ac membra nutriunt. Platina.

De albuminis & vitelli facultatibus alimentarijs.

¶ PARS V. *De albuminis & vitelli facultatibus alimentarijs seorsim.* Oua temperata sunt: sed albumen ad frigiditatem declinat, vitellus ad caliditatem: vtrunq; humidum est, præcipuè albumen, Auicenna, & Isaac. quanquam Galenus Oui crudi albumen (inquit) lana molli exceptum, vel totum ouum agitatum, vtiliter imponitur ambustis quæ moderatè refrigerat & sine morsu siccat. Sed dici potest, oui tum album tum luteum, alimenti quidem ratione corpora nostra humectare. foris verò applicatum nonnihil siccare. Ouorum album ægrè cõcoquitur, Galen. Method. 12. Vitelli facilius coquuntur quàm albumina, Idem ad Glauconem lib. 1. Id cur fiat Aphrodisiensis inquirit problematum 2. 84. Vitellus (inquit) calidus, albumen humidum & frigidum est. Et rursus, Vitellus plus caloris quàm siccitatis habet. Dandi sunt in syncope ex tenuibus humoribus, Galenus Methodi 12. quòd cum facillimè concoquantur, subitò & multum & probè alant, atq; ita vires restaurent. Albumen frigidum est & viscosum, nec probum sanguinem generat, & ægrè concoquitur. vitellus verò temperatus est, & cæteris albuminis vitijs caret, vt Medici quidam referunt. De ouis sufficit vitellum sumpsisse ab autumni medio vsq; ad medium veris: reliquo tempore albumen etiam cum vitello sumere licebit, Arnoldus de Villanou. Vitella, maximè recentia & sorbilia, ex gallina, perdice, phasiano, cor fouent ac membra nutriunt. in sanguinem enim purum conuertuntur. quare qui inanitate laborant, hoc cibo, repurgato prius stomacho, quòd facillimè in alios humores conuertitur, crebrò in prima mensa vtantur, Platina. Vitelli laudantur maximè de gallinis iunioribus mares habentibus, Isaac.

Apparatus diuersi ex ouis.

¶ PARS VI. *Apparatus diuersi ex ouis.* De diuersis ouorum coctutis, in aqua, sub cinere, in sartagine, deq; ouis pnictis, abunde iam explicatum nobis est Parte prima huius capitis. Ouum cum melle, vel garo, vel sale coctum, est compositum ex diuersis facultat. Galen. de victus rat. in morb. ac. Commentario primo. *Candida si croceos circumfluit vnda vitellos, Hesperius scombri temperet oua liquor*, id est garum, Martialis. Ouis sorbilibus aut mollibus condimenti gratia quidam inspergunt cari semen,

men, aliqui (pauci) aquilinæ semina, alij scobem nucis myristicæ. sal quidem perpetuum est condimentum omnium.

Oua frixa. ¶ Oua frixa, œnogatata, obelixa liquamine, &c. Apicius 7.17. Humelbergius sic legit. Oua frixa œnogato (scilicet affuso inferuntur) Oua elixa, liquamine, oleo, mero. vel ex liquamine, pipere, lasere. *Hapala.* In ouis hapalis, nucleos infusos. suffundes mel, acetum liquamine temperabis. Oua hapalà (inquit Humelbergius) vocat Apicius tenera & mollia, quæq; sine cortice & putamine cocta sunt in aqua. qualia & stomachum confortant, authore Scribonio Largo Compositione medicinali 104. Sed Scribonius loco iam citato simpliciter oua hapala commendat, nec dicit ea sine putamine in aqua coqui: & Dioscorides hapalòn ouum molle appellat, hoc est medium inter sorbile & durum, vt ipse interpretatur. & nos supra quoque ex aliorum sententia retulimus. *Tyropatina.* Tyropatina: Accipies lac, aduersus quod patinam æstimabis. temperabis lac cum melle quasi ad lactantia, (id est lactaria, Humelbergius) oua quinq; ad sextarium mittis sed ad heminam oua tria in lacte dissoluis, ita vt vnum corpus facias. in cumana colas, & igni lento coques cùm duxerit ad se, piper aspergis & inferes. *Sphongia.* Oua sphongia ex lacte: Oua quatuor, lactis heminam, olei vnciam, in se dissoluis, ita vt vnum corpus facias. in patellam subtilem adijcies olei modicum, facies vt bulliat, & adijcies (oleo bullienti) impensam (mixtionem iam dictam ex ouis, lacte & oleo) quam parasti. vna parte cùm fuerit coctum, in disco vertes, melle perfundis. piper aspergis & inferes, Hæc omnia Apicius. Humelbergius oua sphongia interpretatur cibum qui ouorum formam præ se ferat, & spongiosum, id est ad modum spongiæ rarum, tenerum & inflatum. Nostri hoc vel simile edulium vocant ein bratne Milch: Græcè Latineq́, *oogala* dici potest. quanquam Cælius, Pultem (inquit) ex ouis & lacte concinnatam oogala dicunt medicæ rei studiosi. Laudatur hoc inter cibos dysentericorum ab Aetio, si bene memini. Oua decoquuntur etiam in aqua, vel iure carnis, integra sine corticibus, quæ sapida & optima sunt, præsertim si cum saccharo & cinnamomo condiantur. Sunt & qui in sanagine primo modo pauxilla oua primũ pertractata, in aqua simplici, iuncto pauxillo saccharo vel aqua rosacea percoquunt, quæ ego non vitupeto. Fit etiam ex eis laudatissimum ferculũ, si confusa in iure carnium comedantur, cum quibus conducit modicum aceti, vel succi vuæ acerbæ ponere. Ego tamen in senibus & conualescentibus vini aromatici aut Maluatici optimi portionem aliquã cum saccharo & cinnamomo libentissimè porrigo. Vtcunq; parentur, semper portiunculam salis addere oportet, cùm sic facilius & digerantur, & à stomacho etiam descendant, Nic. Massa in epistolis.

¶ Ex Platina. Ouorum albore vtimur in condituris quorundam eduliorum ac bellariorũ. Iusculum croceum è vitellis ouorum cum agresta, iure vituli aut capi, pauco croci, &c. describitur à Platina 6.44. *Frictella.* Frictella quomodo fiat ex albamento ouorum, polline & caseo recenti, leges apud eundem lib. 9. cap 3. ¶ Quæ sequuntur ab eodem authore omnia sunt, lib. 9 cap. 19. & deinceps prodita. De ouis agitatis & confractis: *Oua agitata & confracta.* Oua cum modico aquæ & lactis bene agitata, & confracta aut tudicula aut cochleari, caseo trito cõmiscebis. Mixta, ex butyro vel oleo coques. Suauiora erunt, si & parum cocta, & dum coquuntur, nunquam voluta fuerint. Herbacei coloris si voles, his betæ ac petroselini plusculum, succi buglossi, menthæ, amaraci, saluiæ parũ addes. Aliter: Easdem herbas concisas, & frictas modicum in butyro aut oleo, superiori impensæ admiscebis, ac coques. Nutriunt hæc, tardè cõcoquuntur, hepar iuuant, obstructiones & calculum generant. *Oua frictellata.* Oua frictellata. In patellam feruentem oleo aut butyro, oua recẽtia & integra, abiecto putamine, indes. lentoq; igne decoques, oleo semper, præsertim cochleari aut tudicula suffundendo. Vbi alba esse cœperint, cocta scito. Durioris concoctionis propter fricturam hæc putant medici. *Elixa.* Oua elixa. In feruentem aquam oua recentia, abiecto folliculo indes. cõcreta vbi erunt, statim eximes. tenella esse debent, ac saccharo, aqua rosacea, aromatibus dulcibus, agresta aut succo malarancij suffundes. Sunt qui & tritum caseum inspergant: quod nec mihi nec Phosphoro placet; qui tali edulio persæpe vescimur. sine caseo enim optimum ac suauissimũ est. Aliter: Oua in lacte aut in vino dulci coques, eo modo quo ante. Verùm de caseo nulla fiat mẽtio. plus alit hoc: etsi ad phlegmonen sanguinem ducit. *Fricta.* Oua fricta. Oua recentia diu coquendo dura facies. ablatis deinde putaminibus, oua ipsa ita per medium scindes, vt nullibi albamentum cõminuatur. Exempta vitella, partim cũ bono caseo tum veteri tum recenti, & vua passa contundes, partim reseruabis ad pulmentum colorandum. Parum item petroselini, amaraci, menthæ minutatim concisæ, addes. Sunt qui & duos albores ouorum aut plures cum aromatibus indant. Hac impensa albamenta ouorũ repleta & conclusa, lento igne in oleo friges. Frictis, moretum ex reliquis vitellis & vua passa simul tritis, ac ex agresta & sapa dissolutis, addito gingibere, caryophyllo, cinnamomo, infundes: efferueantq́; paululum cum ipsis ouis, facies. Hoc plus mali in se habet quam boni. *Oua in craticula.* Oua in craticula. Oua tunsa in patellam extẽdes & coques, donec concreta plicari quadrifariam possint. Hæc in quadræ modum redacta, in craticulam ad focum positam extendes. Oua deinde recentia, ablatis putaminibus, huic indes: sacchar umq́, & cinnamum, dum coquitur, inspergas. Cocta conuiuis appones. *In veru.* Oua in veru. Veru bene calefacto, oua per longum transfiges, & ad ignem, ac si caro esset, torrebis. Calida sunt edenda. Stolidum inuentum, & coquorum ineptiæ ac ludi. *In cinere calido.* Aliter: Oua recentia in cinere calido diligenter ad ignem volues, vt æqualiter coquantur. Exudare vbi cœperint, recentia & cocta putato, ac conuiuis apponito. Optima hæc sunt, & cutuis apponi percommodè possunt. Aliter: Oua recentia in ollam cum recenti aqua imposita,

vbi parum ebullierint eximito atq; edito. Optima enim sunt & bene alunt. Ou[illegible] catinorum more. In feruentem ex oleo patellam, oua recentia, ablatis putaminibus singil[illegible] tudicula q; aut cochleari circunquaque restringes, in rotundum redigens. Coloratiora vbi e[illegible], co[illegible] scito. tenella intus sint necesse est. Coqui difficilius hæc, quam quæ supra, consueu[illegible] Oua integra in carbones ardentes conijcito, ac calida donec frangantur, fuste percutito. Cocta & exempta, petroselino & aceto suffundito. Oua fricta. Caseum pinguem & tritum, parum menthæ ac petroselini concisi, vuæ passæ minimum, modicum piperis tunsi, duo vitella ouorum cruda simul miscebis. mixta, in oua more Florentino fricta, vbi inde per tenue foramen vitellum exemeris, indito ac iterum frigito, donec farcimen coquatur. Conuoluenda sæpius sunt, & cocta agresta aut succo malarancij cum gingiberi suffundenda sunt.

Oua in pastilli morem. Oua in pastilli morem. Farinam subactam, tenuem admodum facies extensæ per tabulam, oua recentia distincta spatijs addes, inspergendo semper vnicuiq; parum sacchari, atomatum, minimum salis. Inuoluta deinde, vt pastillos solemus, aut elixabis aut friges. fricta tamen laudabiliora sunt. Dura fiant cauero. Hucusq; Platina. Idem capite vigesimo nono septimi libri iusculum verzusum describit quod recipit ouorum vitella quatuor, sacchari vnc. quatuor, succi mali arancij tantundem, semunciam cinnami, aquæ rosaceæ vnc duas. Iubet autem eo modo coqui, quo iusculum croceum coquitur. & quo magis placeat, etiam crocũ addere. Hoc genus cibarij (inquit) æstate præcipuè salubre habetur multum enim ac bene alit, parum refrigerat, & bilem reprimit.

Kroßeyer. ¶ Germani Kroßeyer vocant oua cum putamine suo in cinere assa, vel in butyro frixa, quibus in mucrone apertis aliquid salis & aromatum, vt cinnamomi, macis, & nucis myristicæ iniJcitur, & omnibus intus ligello inserto diligenter permixtus, foramen iterum clauditur crustula testæ cum albumine apposita, vt in Magirico quodam libro Germanicè scripto reperimus. Ex quo etiam sequentem apparatum transcribere volui.

Oua farcta. Oua farcta (author anonymus globosa vocat, fugelecht Eyer:) Vitellos ouorum agita & misce cum pane de simila friato, nuce moschata & sale: hac impensa testas ouorum reple per foramen, quod crustula testæ albumine illita rursus claudes & oua coques pro libito, elixabis, assabis, aut friges in butyro. Placentam quæ ex ouis fit nos frictatã vocamus, quæ & tardi & nidorosi nutrimenti causa est, Brasauolus. *Mutagenat*, id est cibus qui fit in aliquo vase cum lacte seminum communium & iure gallinæ & vitellis ouorum cum saccaro & miscella aromatica è cinnamomo, spica, cubebis, calamo aromatico & cari semine. coquitur autem in igne & apposita super vas testa calida, Syluaticus.

Farina ex ouis subacta. Farinam quidam ex ouis aut lacte subigunt, Plinius. Idem mulieres nostræ faciunt, & phyramata sic subacta cylindro extendunt in tabula, substrata inspersaq; farina, in fascias oblongas, quas deinde per partes quadratas diuidunt, quantas capere sartago potest, in qua oleo aut butyro frigi debent Eyeröрle/Milchörle. Sed alia quoq; innumera panum, placentarum, laganorum, eduliorumq; diuersorum genera ex ouis, aut eis admixtis, fiunt, vulgo cognita, (Pfannenkuchen/verbrüthe Küchle/Eyermüscr/jussel/Eyerziger/gebratne Milch/&c. quæ omnia persequi infinitum foret. Sat fuerit ea quæ authores de his tradiderunt collegisse.

De ordine ouorũ in cibo. ¶ Pars VII. *Ordo ouorum in cibo.* Oua bina mensæ inferri secundæ apud priores solita scribit Athenæus, cum turdis, &c. Apud Romanos cœnæ initia habebant oua, attestante Porphyrio quoque. Vnde Horatius, *Ab ouo vsq; ad mala citaret*, Sermonum I. Integram famem ad ouum affero: itaq; vsq; ad assum vitulinum (alias vitellinum) opera ista perducitur, Cicero in epistola ad Pætum. Vbi integram famem ad ouum adferre (inquit Cælius) non aliud esse videtur quam ad secundam vsq; mensam cibi appetentiam producere. Quòd si sanitatis rationem spectes, oua quoquo modo parata tum a sanis tum ab ægris priore loco sumenda videntur. a sanis, quoniam facilius, sorbilia præsertim & mollia, concoquuntur. liquidiora enim & faciliora concoctu, quæque facile corrumpuntur, priore sumi loco debent. a duris quidem sanos pariter & ægros, & hos multo magis abstinere prorsus conuenit, nisi cum aluus solutior est, quam si durius coctis ouis coercere libuerit, ea quoque ante alios cibos esitari conuenit: vt contrà etiam si mollire aluum sorbilius exhauriendis statueris, id quoque initio mensæ faciendum.

G.

De Remediis ex ovis, partes.

Pars I.	*De remedijs ex ouis integris in genere primùm, deinde particulatim.*		
II	*De oleo ouorum. Et remedium ex putridis.*		
III.	*Remedia ex sorbilibus.*	IIII.	*E crudis.*
V.	*E duris, & vstis*	VI.	*Cum aceto*
VII.	*Cum alijs diuersis admixtis.*	VIII.	*De remedijs albuminis.*
IX.	*De remedijs vitelli.*	X.	*De pellicula interiore, & pullis ouorum, id est, nondum exclusis.*
XI.	*De testis ouorum.*		

Remedia ex ouis integris in genere. ¶ Pars I *De remedijs ex ouis totis in genere.* Anserina & pauonina oua idem quod gallinacea prestant, Kiranides. Ouum gallinaceum maximè nobis in vsu est, vtpote facilimum paratu. quare non indigemus alijs, licet eadem facultate prædita. est autem temperamento frigidius symmetris, Galenus

lenus de simplic. 11 Posset tamen aliquis hæc omnia ad album duntaxat oui liquorem referre, cum & ante & post hæc verba de eo ipso Galenus agat. sed ipsum quoq; integrum ouum aliqui ad frigiditatem vergere sentiunt, eò quòd albuminis in eo quam vitelli copia maior sit. Et ipse Galenus mox in eodem capite, Oui(inquit) vel albumen, vel id vna cum vitello impositum ambustis, mestis, mediocriter refrigerat. Dictum est sæpe pharmaca illa quæ vim eximiam nullam obtinent, vehementioribus materiæ instar admisceri. vnde fit vt polychresta, hoc est multiplici vsu celebria habeantur, & potentioribus (diuersis) inseruiant. Huiusmodi etiam ouum est, quod diuerso insuper elixationis aut assationis accedente modo, magis etiam varium de se præbet vsum. nam siccantibus humores pharmacis, elixando duratum, vel assatum vel frixum miscetur: ijs verò quæ contentos in thorace & pulmone humores incidunt,
10 sorbile, hoc est leuiter elixum aqua dum incalescat tantum, Galen. Idem in libro de boni & mali succi cibis, ouorum vires prope ad alicam accedere scribit.

¶ *De iisdem particulatim.* Oua medentur apostematibus circa anum & pectinem: & supponitur licinium infusum in eis & in oleo rosarum, propter abscessus ani & percussionem eius, Auicenna. Et rursus, Emplastris apostemata prohibentibus miscentur oua: item clysteribus propter vlcera & apostemata: & erysipelata eisdem vtiliter illinuntur cum oleo. Oua confracta contusa (illita) super tumores apostematum, prohibent ea augeri, & oleum rosatum cum eis mixtum, Petrus Aponensis in Problemata Aristot. Cur pelles recenter detractæ, maximeq; arietum, verbecum vulneribus & vibicibus admotæ, & oua super confracta (ἐπικατεαγνύμενα) prohibent vlcera, ne consistant, Aristoteles quærit in Problematis 9. 1. *Vide in Ariete G.* quod autem ad oua, inquit ea viscositate sua cutim velut agglutina-
20 re, & prohibere ne vlcerum calore nimio humores attrahi possint. ¶ Recentia illita adustiones ignis sanant, Kiranides. Ambusta aquis si statim ouo occupentur, pustulas non sentiunt. quidam admiscent farinam hordaceam, & salis parum, Plinius. Oua medentur adustioni ignis. vtêris autem eis cum lana, & prohibent vlcerationem: ac similiter adustioni aquæ etiam, Auicenna. Plura leges inferius inter facultates albuminis. Oua cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ folijs super illigatis, Plinius.
¶ Tumorem mamillæ repelles agitato ouo cum vino quinquies copiosiore, eo liquore madefactum linteum imponens, Ex libro Germanico manuscripto. ¶ Ouo gallinaceo caput illinito, postea aqua vel succo herbæ cyclaminis caput lauato: hoc pacto lendes necati vltra non renascuntur, Marcellus. Galenus alicubi in opere de medic. compon. sec. locos, oua extergere negat. ¶ Dioscorides inter aconiti remedia numerat oua in oleum euacuata, ita vt totum hoc cum muria misceatur & sorbeatur te-
30 pidum. Verba Græca sunt, Ὠὰ ἐπὶ κενωθέντα ἐπὶ αὐτὸ χλιανθέντα, (Marcellus legit θλασθέντα, quanquam vertit trita) σὺν ἅλμῃ καὶ ῥοφούμενα. Ægineta habet, Ὠὰ ἐπὶ κενωθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, λεκιθέντα, σὺν ἅλμῃ ῥοφούμενα. apparet autem vox λεκιθέντα, corrupta à χλιανθέντα. Cæterum hæc verba ἐπὶ αὐτὸ vel ἐπὶ τὸ αὐτὸ, Ruellius interpretatur *in idem*, scilicet oleum, quoniam impressi codices Græci, proxime ante oleum nominant. tanquã id tum per se, tum cum absinthio potũ prosit, Ægineta & Aetius non oleum eo loco, sed vinum merum vel per se vel cum absinthio potum auxiliari scribunt, & sic quoq; Marcel. Vergil. quoq; vertit, nec in annotationibus quicquam admonet. tanquam omnino in codice suo Græco sic legerit, Cornar. ex Aetio lib. 13. c. 61. sic reddit, Oua in vnum fasciculum euacuata, conquassata & tepefacta, ex muriaq; absorpta. Rursum Marcel. ὠὰ κενωθέντα ouorum putamina vertit, quòd ea tantum ouis depletis & euacuatis supersint, & quod apud Æginetam legatur λεκιθέντα, quam vocem ipse
40 exponit trita & infracta. Nicandri versus quoq; citat ceu qui pro sua opinione faciant: Πολλάκι δ' ὀρταλίχων ἐπαλεῦ ὤεα κένωσας, Ἀφρῷ ἐγκεράσαιο ὑδ' ἀρτίπια κόψας. Mihi quidem Nicander nequaquam de putaminibus ouorum sentire videtur, sed de ipsis ouis (synechdochicè dico, pro albumine & vitello tantum) euacuatis, ita vt tota oui interna substantia in vase aliquo vna cum muria cõquassetur & misceatur, bibaturq;. nam pro *muria* (*halmen* Dioscor. vocat) Nicander spumam marinã dixit, qua scilicet pasci & inescari solent cepphi marinæ aues. Sic & Nicandri Scholiast. sensisse videtur, scribens. Oua deplere præcipit & cum spuma marina miscere. Et Hermola. ex Dioscoride, Oua in patinam depleri & subigi cum salsugine iubet.

¶ Lac cum ouo & rosaceo valet ad oculorum phlegmonas, Galenus lib. 10 de simplicib. Ad oculorum dolores & vigilias Mulsam instillato, & ouũ præmaceratum (nimirum in mulsa) ac putamine
50 mundatum, in duas portiones secato, & super oculum deligato, & somno occupabitur. Idem Euporist. 3. 18. ¶ Cibo quot modis iuuent, notum est, cum transmeant faucium tumorem, calfactuq; obiter foueant, Plin. Dantur & tussientibus cocta (ad durities nimirum. hæc enim Græci ἑφθὰ absolutè vocant, & hęc etiam propriè teri possunt. quanquã & sorbilia per se ad tussim prodesse non est negandum) & trita cum melle, Idem. Ad tussim, Ouum melle teres domitum feruentibus vndis, & sumes, Seren. *Vide infra in Ouo duro.* ¶ Equo strophoso oua quatuor in os confringe, & vt simul cum putaminibus deglutiat cura, Anatolius. Oua gallin. numero quatuor adijciũtur cerato cuidam podagrico apud Aetium 12. 34. ¶ Infunduntur & vitilitatis vitijs singula, cum ternis passi cyathis amylique semuncia balneis, Plinius.

¶ Pars II. *De oleo ouorum.* Oleum de ouis experientia plurima probatum est eorum expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, vlcera maligna & fistulosa

Remedia ex ouorum oleo & quomodo fiat.

curate. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus friati, in sartagine terrea plumbata (sartagine lapidea, Monachi in Mesuen) frigantur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo aut ferreo, donec rubescant, & oleum ab his resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent. Vel iidem vitelli elixando indurati mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi vitelli corpulento vasi (cucurbitæ destillatoriæ) oleumque in capitellum (alembicum) ignis violentia attollatur, qualiter oleum philosophorum post dicendum, Io. Mesues paraphraste Iacobo Syluio. Cutis fœditatem mirè aufert, (inquit Syluius,) ac cicatrices, præcipue in ambustis relictas. fetè autem grauiter olet: minus tamen postremum sublimando destillatum. Pilos auget Serapion in Antidor. aurium, dentium, sedis doloribus & alijs plerisque sedis affectibus (vtile) Rasis in Antidotario. Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probè assentur, calidissimos linteo forti, oleo amygd. dulc. madefacto exprime. Satius est vitellos crudos frigere, cochleari assidue moueri, donec assati & cochleari pressi, vase inclinato reddant oleum. quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex viginti vitellis extrahes horis duabus vnc. quatuor aut circiter, Hæc Syluius. In codice quidem Nicolai Myrepsi quem Leonhardus Fuchsius nobis Latinum e Græco reddidit, nullam olei de ouis descriptionem reperio. Oleum ouorum salubre & experimentis cognitum est aduersus impetiginem aliosque morbos. admixto pauco sanguine gallinæ curat scabiem cholericam. iniectum tepidum sedat statim vehementiam doloris in abscessibus aurium, & accelerat concoctionem eorum, aperitque ipsos: & facit nasci capillos. confert etiam aduersus fistulas & vlcera melancholica. mitigat dolorem ambustorum & ardorem cicatricem subtilem reddit, & dentium dolores antiq; eliminat, instillatur cum pinguedine anseris, per diem curat ægrum vehementer affectum dolore hepatis propter flatus contracto. colorem corruptum restituit, præsertim in albedine oculorum, Arnoldus de Villanou. Hoc oleum ipse hoc modo fieri obseruaui: Vitelli ouis ad duritiem elixis exempti, in sartagine assentur, vertendo subinde voluendoq; paulatim cochleari, donec incipiant ita liquescere, vt iam in chylum æquabilem & pulti similem conuertantur. manet autem materia adhuc flaui coloris eam mox infundes in linteum, quod vtrinq; torquens ac circumuoluens oleum subflauum exprimes. Alij cum vitelli sic in patella assi ad chylum illum peruenerunt, amplius adhuc coquunt, donec materia tota siccari ac denigrari incipiat: quæ paulo pòst iterum liquescet, & multum humorem nigrum & ex adustione graueolentem remittet. Tum cochleari materiã in sartagine crassiusculam comprimunt, vt oleum & humor omnis vase in alterum latus inclinato defluat & colligatur. Et hoc tanquam maiore desiccandi vi præditum superiori præferunt.

Ex ouis putridis

¶ Præsentaneũ colicis remediũ sic. Oua putridissima in Sole posito vt persiccentur, cum aruerint conteres, & minutissimè percribrabis, & ad præsidiũ in doliolo vitreo condes. cumq; in aliquo auspicabitur coli dolor, in hemina aquæ calidæ dabis bibẽda cochlearia tria, Marcel. ¶ Si oui albumen cum vitello ponatur in matula alicuius, quem veneno infectũ esse suspicio fuerit, intra aliquot horas locus veneni in hepate demonstrabitur. nam si id in venis fuerit vltra gibba hepatis, aut in vijs vrinalibus, ouum nigrescet ac fœtebit. Sin citra cõcaua hepatis, vt in otobo (colo, vel alterius intestini nomẽ legendum apparet) ouum rugas & colorem citrinũ contrahet, absq; fœtore. Hoc annotatũ reperi in margine codicis cuiusdam Serapionis iuxta caput de vrina, Obscurus. Ad exustionem: Ouorum assorum vitellos in sartagine combure, & in modum emplastri impone, Galenus Euporist. 3. 198. In præcipitatione matricis. Ouum putridũ frangas sub pedibus mulieris, dein bombace excipias & in forma licinij matrici imponas, reducet eam ad locum suum naturalem. cauebis tamen ne fœtor ad nares mulieris perueniat, Nicolaus Florentinus.

Ex ouis sorbilib.

¶ PARS III. *Remedia ex ouis sorbilibus.* Oua sorbilia, in quibus liquidum (id est albumen) coactum adhuc densatumque non est, ad leniendas (læuigandas) gutturis (pharyngis) asperitates idonea sunt, Galenus in libro de alimentis boni & mali succi, & alibi. In inflammationum arteriæ principijs lenissima sunt (remedia,) Idem libro septimo de compos. secundum loc. Symeon Sethi scribit oua anserum proprietate quadam εὐφυΐας, hoc est bonum ingenium facere, ijs qui cum melle & butyro ea assiduè esitarint. sed verisimilius est, oua cum anserina tum non minus gallinacea sorbilia, sine per se, siue magis etiam cum melle ac butyro sumpta, non εὐφυΐας, sed εὐφωνίας, id est vocis bonitatem, repurgata læuigataq; arteria, præstare. Oua sorbilia vocem clarificant, Elluchasem. Ouum sorbile miscetur ijs quę contentos in thorace & pulmone humores incidunt, & vsurpatur in illis quorum guttur exasperatum est clamore, vel acrimonia humoris. tenacitate enim sua partibus affectis inhæret & immoratur cataplasmatis instar: & pariter substantię suæ lenitate omnis morsus experti easdem mitigat curatq;. qua ratione asperitates etiam circa stomachum, ventrem, intestina & vesicã obortas curat, Galen. Prodest nimium calidis œsophago, stomacho, vesicæ, Elluchasem. *Acrochliaron*, id est leuiter calefactum sorptumq; prodest vesicæ rosionibus, renũ exulcerationibus, gutturis scabriciæ, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis, Dioscorides tanquam de albumine priuatim. sed videntur de toto ouo sorbili rectè eadem prædicari posse. Vtile est tussi, pleuritidi, phthisi, raucedini vocis à causa calida, dyspnϾ & sputo sanguinis, idq; in primis cum vitellus tepidus sorbetur, Auicenna. Sanguinem spu-

nem spuentibus salurare est ouum sorbile, Elluchasem. Oua semicocta commendantur ad tormina (dysenteriam) sine febre, Galenus de victu in morbis acutis commen. quarto. Semicocta stomachum roborant, & vires restaurant, vt alibi inter Notha Galeno adscripta legimus. Repeniuntur qui ex sorbili ouo ter quaterq́; excernant, Brasauolus. Ouorum trium aut quatuor candidum in aquę congio concussum bibat febriens. hoc valde frigefacit, & ægrum ad aluum exonerandam conturbat, Hippocrat. libro 3. de morbis. ¶ De ouis quæ cum remedijs efficacioribus miscentur, inferius etiam dicetur in genere, & particulatim: in præsentia verò de sorbilibus tantum quæ alijs admiscentur. In ouum sorbile masticha puluerem mittes, sed opus est vt mox coagitatum statim sorbeas, ne dilatione fiat crusta: quo exhausto facile tussem sedabis, si id sępius feceris, Marcel. Amylon datur cum ouo his qui sanguinē reiecerint: in vesicæ verò dolore, semuncia amyli cum ouo & passi tribus ouis (ea nimirum passi mensura, quantam tres ouorum testæ caperēt) sufferuefacta, a balneo, Plin. Ad vomitum nimium reprimendum sulphuris viui pusillum, & ramenti de cornu cerui tantundem, in ouo sorbili tritum & permixtum bibi vtile est, Marcellus. Sulfur cum ouo sorpium expurgat in ictens, vt legitur in libello de cura icteri qui Galeno tribuitur. Tussem quamuis grauem maiorum natu intra quinque dies, paruulorum etiam intra triduum sanat, qui sulphuris triti quātum tribus digitis capere potest, in ouo semicocto sorbili per triduum ieiuno, aut per quinq; dies dederit, Marcell. In ouo sorbili cimicem vnum contritum ieiunus ignorans qui sorbuent, desinet vomere. hoc sæpe expertum est, Idem. Medici liquida resina rarò vtuntur, & in ouo ferè è larice, propter tussim vlceraq́; viscerum, Plin. Eadem ratione sunt quitetiam catapotia ex ouo sorbili deglutiant, quod ita facile commodeq́; deuorentur: sed hîc ouum aliud nihil confert, ad tussim verò vlceraq́; viscerum ipsum quoque per se nonnihil iuuat.

¶ PARS IIII. *Remedia ex ouis crudis integris* (id est cum albumine & vitello) absorptis, primum per se extra & intra corpus: deinde alijs admixtis. Ouum crudum vtiliter mox imponitur ambustis, si ue albumen tantum imponas lana molli exceptum, siue totum vnà cum vitello agitatum, (*ἀναδεύ-σας*:) refrigerat enim moderatè & sine morsu siccat, Galen. Ad ignem sacrum. Ouo crudo linies corpus vbi feruor fuerit, & desuper folium betæ impones: miraberis sanitatem, Sext. Ad epiphoras oculorum sedandas. Limaces complures tere in mortario nouo vel nitido, & adijce ibi ouum gallinaceum incoctum, & tinge illic lanam succidam, & fronti impone, Marcel. Sæpe boum languor & nausea discutitur, si integrum gallinaceū crudum ouum ieiunis faucibus inseras, ac postera die spicas vlpici vel allij cum vino conteras, & in naribus infundas, Columel. Ouum si sorbeatur crudum, prodest contra sanguinis fluxum, eiusdemq; mictum, Auicen. Alexan. Trallianus oua cruda in renum inflammatione sorberi consulit. Ouum crudum si sorbeatur, sistit fluxum muliebrem, & reiectionem sanguinis superiorem, & arteriam attenuat, & clarificat. Facit etiam ad inflammationem ani, & rupturas, & ad omnem dolorem perfectè, Kiranid. Ouum crudū sitim prohibet, & raucedinem emendat. vt in nothis Galeno attributis legimus. Raucus si oua incocta recentia singula per triduum ieiunus hauserit, statim remediabitur, Marcel. Cæterum toto ouo crudo vtimur, admixto rosaceo, ad inflammationes circa palpebras, aures & mamillas, quæ ex ictu istarum partium vel aliter oboriuntur: item circa corpora neruosa, vt cubitum, tendines digitorum, vel articulos in manibus pedibusq;, Galen. Andromachus apud Galenum in opere de compos. med. sec. locos, oua cruda integra duo immiscet medicamento cuidam composito ad sedem. Oua cruda cum passo oleiq́; pari modo tussientibus dantur, Plin. Si quis purulentum tussit, (Ad puris & sanguinis excreationem, Plin.) ouum crudum cum pari mensura succi de porro sectiuo expressi, tantundemq́; optimi mellis (Græci, Plin.) permixtum, calefactum ieiunus sorbeat, Marcell. Ad phthisicos: Oua cruda duo in calicem vergantur, eò adijciuntur olei optimi, gari flotis, passi Cretici, singulorum vnciæ quinq;. cumq; hæc in calicem conieceris, axungiæ vetustissimę tantundem in vase igne dissolues, eiusdemq; liquorem calidum cæteris rebus adijcies: omniaq; pariter super aquam feruentem remittes, & calida phthisicis bibenda præbebis, Marcel. Oua in aceto macerata vt emolliatur putamen, cum farina in pane subigunt: quibus cœliaci recreantur. quidam ita resoluta (aceto mollita) in patinis torreri vtilius putant. quo genere non aluos tantū, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda (præmollita aceto) cum farina ex aqua hauriuntur, Plin. Oua ex aceto decocta ardores vrinæ, renum vlcera ac vesicæ mirificè tollunt: & multo magis, si nuper nata & cruda excusso albamento deglutieris, Platina. *vide* etiam in Vitelli remedijs infra. Oua cruda dysentericorum qui ardorem sentiunt clysteribus adduntur, cum vino modico ac largo rosaceo conquassata, Aetius. Qui præcordiorum ardore vexantur, si etiam febres & lumbricos habeant, hoc remedio sanabuntur: Ouum crudum summitet apertū exinanies, idq; implebis oleo viridi, & defundes: & lotio virginis pueri implebis, & defundes: tum adijcies parum mellis, & in vnum cum oui ipsius interioribus permiscebis, & potandum ieiuno dabis. hoc & stercus vetustissimum & lumbricos noxios pellit, & febrem acutissimam releuat, Marcel. Ad secundas mulieris morantes: Sapæ cyathos duos, ouum crudum vnum, & aquæ calidæ quod satis est, simul mixta bibenda præbeto. Et si sequitur quidem, confestim ipsam subuertet, eaq; vomente statim secunda eijcietur. Si verò non exciderit, fœnugræcum cum aqua coquito ad tertias: præbe bibendum. est enim probatum, Nic. Myrepsus.

¶ PARS V. *Remedia ex ouis duris & vstis.* Oua elixādo indurata, assa & frixa, miscētur medicamētis

ijs quæ humores (fluxiones) exiccare possunt, Galenus. In ouis est astrictio, & propriè in vitello eorum assato, Auicenna. Aluum astringunt dura oua, magisq́; si assa sunt, Celsus. Oua assata in cinere sine fumo, medentur solutioni ventris & dysenteriæ, (quod & in nothis quibusdam Galeno adscriptis legitur) cùm sumuntur cum aliquibus astringentibus & aqua agrestæ: item asperitati (vlcerationi) intestinorum ac vesicæ, Auicenna. Galenus hoc scribit de ouis in aceto coctis, vt inferius referetur. Oua tota sistunt & menses mulierum cocta & ex vino pota, (dura intelligo,) Plinius vt quidam citat. Si quæ mulier menses ordinato tempore non habuerit, tria oua recentia ad duritiem cocta, putamine separato, & minutatim concisa lateri ignito infundat, & vaporem (quod per canalem aut infundibulum fieri poterit) vtero concipiat: sic fiet vt paulatim hoc vitium emendetur, Ex libro Germanico manuscripto. videtur autem hoc remedium, nō prouocandis mensibus, sed coercendis illis qui intempestiuè fluunt destinatum esse. Oua cocta & cum melle trita tussientibus dantur, Plinius. videtur autem de duris intelligere, vt supra exposui. Ex ouo duro interius quod est (albumen nimirum vnà cum vitello) passo intritum, adiectis aquæ calidæ cyathis duobus, si antequam cubitum eas biberis, quietiorem a tussi maiorem partem noctis habebis, & eius potionis assiduitate sanabere, Marcel. Putant aliqui oua diutissimè elixa & indurata immodicè, homini venenum fieri.

¶ Albumen & totum combustum ouum, & cum vino vel aceto potum vel impositum, omnes fluxus stringit, Constantinus alij ex Æsculapio, nulla albuminis mentione facta, sic legunt, Ouum totum combustum, &c. Ad sanguinis rejectionem e pectore, Ouorum cinis prodesse putatur, Serenus. Ad profluuium mulieris: Gallinæ ouum totum comburas & conteras, & in vino mixtum illinies, restringit, Sextus. *vide in Testa ouivsta inferius.*

Ex ouis cū aceto coctis vel maceratis.

¶ Pars VI. Remedia ex ouis cum aceto coctis, aut solum in eo maceratis & emollitis. Si aceto coctum edatur ouum, exiccat fluxiones ventris, Galenus & Symeon Sethi. quòd si etiam admiscueris aliquid eorum quæ dysentericis & cœliacis prosunt, deinde super igne mediocri & minime fumoso, qualis carbonum est, frixeris, & exhibueris ægris, non parum eos adiuueris. Conuenienter autem addetur huic remedio omphacium & rhûs, tum ruber dictus qui obsoniis aspergitur, tum succus ipsius: & galla, & sidia, & cinis cochlearum quæ integræ tostæ fuerint nec non vinacea, & fructus myrti, mespili, corni. his medicatiora sunt balaustia, & hypocisthis, & cytini, Galenus. Oua cocta sicut sunt (in testa sua nimirum) cum aceto, prohibent effusionem humorum ad stomachum & intestina, & fluxum ventris & dysenteriam: & medentur asperitati gulæ & ventriculi, Auicenna. Ex aceto decocta ardores vrinæ, renum vlcera ac vesicæ mirificè tollunt. & multò magis si nuper nata & cruda excusso albamento deglutieris, Platina. Maceratorum in aceto putamen mollitur. talibus cum farina in pane subactis, cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta (aceto mollita) in patinis torreri vtilius putant. Quo genere non aluos tantum, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda (præmollita tamen aceto) cum farina ex aqua bauriuntur: Et per se lutea ex ijs decocta in aceto donec indurescant: iterumq́; cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos, Plinius. Cœliacos recreabis pane, *Quem madide farre efficies ac mollibus ouis, Quorum testa fero prius emollescat aceto*, Serenus. Oua in aceto cum testis suis macerata, & alio die in patella infusa ibiq; tosta, cœliacis in cibo data plurimū prosunt, Marcellus. Oua decoquuntur ex aceto donec indurescant, & vitelli eorum tosti cum pipere esui cœliaco dantur, citò medentur, Marcellus. Tussis in equo (inquit Theomnestus in Hippiatricis Græcis) quam æstus aut puluis excitauit, ijs remediis abigitur. Oua quinque cum suis putaminibus in aceto acri cùm aduesperascere cœperit, macerabis. diluculo deprehendes exteriorem callum intabuisse, sic vt ea prorsus emollescant: qualia videri solent quæ intempestiuè ponuntur & præcoci partu gallinarum eduntur: quorum folliculus tactui non renitens, in vesicæ modum liquoris capax remanet. Vbi os diduxeris, linguam educens, integra singillatim faucibus impelles: singula auripigmento conuolues. sed caput sublime teneatur, dum singula deuorarit. Sub hæc autem fœnigræci aut ptisanæ cremor melle dilutus infunditur. ea triduo data vitium extenuabunt, Hæc ille. Ad ruborem faciei cum pustulis rubeis. Ouum recens aceto forti per triduum aut quatriduum macerabis ad corticis plenam emollitionem, tum extractum simul totum in mortario bene contunde ac vtere, Incert. Oua in forti aceto triduo remollita, torte. tunc album cum vitello ex tertia parte aceti misceantur. his adde puluerem thuris, vnge faciem & in crastino ablue: confert ijs qui sunt quasi leprosi, Theophrastus. Ad lentigines faciei, Pone in acerrimo aceto oua septem integra, & tamdiu dimitte ibi donec exterior testa in modum interioris pelliculæ mollescat, & cum eis admisce pulueris sinapis vncias quatuor, & simul tere & in faciem inunge frequenter, Trotula. Ad scabiem pruritumq́;: Oua gallinæ integra in acetum acerrimum demitte per diem noctemq́; quæ si tria fuerint, ipsis cum putaminibus in eodem aceto contritis adijce sulphuris ignem non experti, arsenici scissilis, vuæ taminiæ, cerussæ, spumæ argenti, nerij succi, singulorum vnciam vnam, olei veteris quantum satis est, omnibus contritis oblinе in balneo, Galenus Euporist. 3. 77. Oua decem in aceto acerrimo macerato, quoad omnis ipsorum testa marcescat & mollescat. Dein coquito oua cum acete, & luteis ipsorum cum rosaceo & aceto læuigatis, adijce lithargyri vnciam semis. Mixta & subacta bene, redige ad glutinis crassitudinem & illine, Nicolaus Myrepsus.

¶ Pars

Ex ouis permixtis cum alijs diuersis remedijs.

¶ *PARS VII. Remedia aliquot ex ouis permixtis cum alijs diuersis remedijs efficacioribus.* Etsi in præcedentibus etiam remedia aliquot ex ouis memorauimus, vbi ea cum alijs quibusdam miscentur: sunt enim oua (vt ab initio huius capitis dictum est ex Galeno) veluti materia plurimis alijs medicamentis: visum est tamen hoc in loco separatim quædam recensere, huiusmodi præsertim vbi longè potentioribus remedijs oua adduntur, ita vt prope materiæ solum instar eis sint, nec aliud quicquam suapte vi aut minimum conferant. Cum balsamitis (vox videtur corrupta, legerim *diuersis*) rebus mixta oua, multis subueniunt ægritudinibus, Constantinus. Aduersus ictus serpentium cocta oua trita, adiecto nasturtio illinuntur, Plin. Contra fungos gallinarum oua cum posca pota prosunt, addita aristolochiæ drachma, Dioscorides. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt: vlcera quoq; humida in capite cyclamino admixta, Plin. *Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis*, Serenus inter ignis sacri remedia. Oua lacti commista (*oogala* vocant) dysentericis prosunt, Aetius 9. 45. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cum alijs spicis (cum allij spicis) quatuor vna atterendo, vinió; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando, Plin. Fit & dysentericis remedium singulare, ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinam adijciunt rubentem, vinumq; & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorum, vna eius quod *rhus* diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur, Idem. Probatissima paralyticorum cura est ad omnes corporis partes. Primo accipiatur olla terrea & noua, & accipiantur tria oua recentia & ponantur in ollam prædictam. & post accipiatur semen synapi & ponatur super oua, ita vt oua sint cooperta cum synapi. & post pone super semen & oua acetum album & fortissimum, & imple ollam totam, & cooperi eam cum panno lineo forti peroptimè, & pone tegulam super pannum & claude, & fac foueam in terram & impone ollã, & cooperiatur cum terra fortiter & sic mitte stare per quinque dies & noctes, & tunc extrahe ollam de terra & illud quod intus est accipe & tere bene, & misce totum in simul, & inuenies quòd factum est vnguentum optimum. Et vbicunq; paralyticus sentit dolorem, sedeat ad ignẽ vngendo se cum huiusmodi vnguento, & liberabitur in vna nocte, & si habeat grauissimam paralysin in VIII diebus liberabitur. Tota oua adiuuant partum cum ruta & anetho & cumino pota ex vino, Plin. Oua gallinarum impatia in vrina asini elixata & esa, nephriticos & colicos sanabunt mirificè, Kiranides.

¶ Oui testa aliquando mensuræ vsum præbet medicamentis quibusdam, quibus ferè etiam ipsum ouum (hoc est interiora, albumen & vitellus) adijcitur. Marrubij succum Castor in ouum inane conijcit, ipsumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, persanare promittens, Plinius. Ad vomicam aut similem tumorem, *Ouum defundes in fictile, deinde putamen Marrubij succo implebis, post melle liquenti Omnia consociata tepenti prospera potu Sumuntur, reserantq; malum, purgantq; leuantq;*, Serenus. Sed clarius idem medicamentum a Marcello traditur, his verbis: Ouum incoctum (crudum) in calicem defunditur, & testa eius succo marrubij impletur, & in ipsum eundem (scilicet in quem ouum depletum est) calicem defunditur: & mellis optimi despumati tantundem omnia hæc in se permiscentur, ac tepefacta hauriuntur miro modo vomicas rumpunt, & ad sanitatem laborantem stomachum perducunt. Ouum recentissimum aperies, & in calicem vacuabis, ac testam eius implebis melle optimo despumato, nec non oleo viridi bono, & in ipsum (eundem in quem defusum est ouum,) ac simul omnia permiscebis, & diu agitabis. ac postea in calida aqua ipsu calicem tepefacies & sic dabis dysenterico cui medendum erit, mirè proderit, Idem Marcellus. Pastillus cœliacis & dysentericis. Ouum crudum recens perforato, & in vasculum euacuato & cũ testa subscripta mensurato. Olei omphacini testam oui vnam, piperis albi tenuissime triti tantundem, gallarum omphacitidum tantundem, farinæ tritici tantundem. Omnia (vnitum cum ouo, id est interioribus oui euacuatis) subacta & mollita in pastillos redigito, & in sartagine fricta ante cibum dato, Asclepiades apud Galenum in opere de Compos. medic. sec. locos. In eodem Galenus ex Archigene describens fomentum, cuius vapor intra os recipiendus est, ad gurguliones inflammatos & tonsillas, Origanum (inquit) aut hyssopum, cum sufficienti aceto diligenter in olla feruefacito obturata: operculum autem circa medium habeat fotamen. deinde harundinem ad fotamen operculi ac os ægri adaptato, ac fomentum admittito. Si verò os a feruore harundinis comburatur, ouum vacuum vtrinque perforatũ ægri in ore contineant, & per ipsum harundo inferatur.

De remedijs ex albumine oui.

¶ *PARS VIII. De remedijs ex albumine oui.* Petrus Aponensis problem. 69 quærit an albumẽ oui sit calidum, & vitellus frigidus. contra scilicet quàm communis & recepta medicorum opinio est: eam quæstionem nos ceu superuacaneam omittimus. Candidum oui crudum refrigerat, spiramenta cutis occludit, Dioscorid. Læuat exaspetata, Celsus. Acrimoniæ expers est, collinit, & mitigat acres mordicationes, obstruit, Galenus in diuersis locis. Glutinat vulnera, Celsus. Aiunt & vulnera candido glutinari, Plinius. Albore oui vtimur in purgandis vulneribus, & in constringendis quæ laxa sunt, Platina. Ambusta si statim eo perungantur pustulas non sentiunt, Diosc. Oui crudi albumen lana molli exceptum, vel totum, id est albumen simul cum vitello, agitatum, Galenus vteri imponi iubet

ambustis, quòd ea moderatè refrigeret & sine morsu siccet. Auicenna (si bene memini) vitellum pariter & albumen humectantis naturæ facit, nutrimenti nimirum magis quam medicamenti ratione. *At vero ambustum flammis qui candidus oui Succus inest, penna inductus sanare valebit*, Serenus. Lana albumine madens vtiliter imponitur locis igne aut aqua feruida adustis, Serapio. Miscetur vtiliter medicamentis profluuium sanguinis ex cerebri inuolucris supprimentibus, quæ citra morsum obstruere & astringere possunt, Galenus, Auicenna, & Serapio. Ad sanguinem fluentem è naribus, aliqui thuris farinam cum calicis oui cinere, & vermiculato gummi ex oui candido linamento in nares coniiciunt, Plinius si bene memini. In Andromachi quadam potione pro hæmoptoicis apud Aetium lib. 8. alijs quibusdam astringentibus candidum ouorum duorum adijcitur. Vtendum est hoc liquore non solum in oculis, sed etiam cæteris omnibus partibus quæcunq; remedijs minime mordacibus indigent, vt vlcera maligna (rebellia) omnia circa sedem & pudenda, quæ scilicet exiccare ea absq; morsu possunt, quale pharmacum est pompholyx lotus, & metallica quædam abluta, Galenus & Serapio. Faciem à Solis adustione tuetur, Dioscor & Plin. Epithema ex albumine prohibet corruptionem coloris a Sole & remouet eam, Auicenna. Vtiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum sorbetur, Dioscorid. quam vim Plinius luteo adscribit. Sunt qui ægrotos plerosque iam desperatos intra duos ignes ouorum albuminibus conquassatis perfricatos, diebus aliquot, semel quotidie, restitutum iri pollicentur.

¶ Oua côferunt coryzæ, Auicenna. qui forte hoc intelligit de albumine præsertim, quod fronti (vt mox dicetur) applicatum, fluxiones à capite descendere prohibet. Lac muliebre mixto ouorum candido liquore, madidaq; lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit, Plinius. Lanæ habêt & cû ouis societatê, simul fronti impositæ contra epiphoras. non opus est eas in hoc vsu radicula esse curatas. neq; aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris, Idem. Est & vnum de collyrijs mixtum cum thuris manna, vt id lana colligas, & circa tempora imponas. hoc fluentes oculorum lachrymas stringit, & facit somnum, si exiguum oleum adijcias, Sextus. Infantes apud nos à matribus vel nutricibus post balneum statim quotidie toto corpore illinuntur albumine oui conquassato cû modico vini tepido. Ouo (albo eius potissimum) tanquam sine morsu exiccante, vtimur ad anacollemata quæ fronti imponuntur. & palpebrarum etiam pilos (quorum ortus non est directus, Serap.) eodem reflectimus (ἀνακολλῶμεν,) idoneo aliquo admixto, quale etiam thus est, præsertim pingue, & non vetus aut aridû. Verû in his nô oui têperies, sed lentor ipse vtilis est: quê forte aliquis etiâ ideo vtiliorem esse dixerit, quod remedio cui miscetur, aduersus non sit: nã alia quædam lenta & viscosa aduersantur, vt viscû quod acre & calidû est, Galenus & Serapio. Candido ouorû in oculis & pili reclinâtur, ammoniaco trito admixtoq;, Plin. Agglutinatoriû ad fluxionem oculorum, Oui tenuis vitellum cum thure fronti imponito. Aut cochleam cum testa sua & oui candido ad strigmentitiam formam redactam in splenio altero ad alterum extendendo imponito, sua sponte decidit vbi restiterit fluxus, Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos. Candidum oui fronti impositum cum thure fluxiones arcet, auertitq;, Dioscorides. pro cuius verbis Græcis Ἀνακόλλημα δὲ ἐπὶ ῥευματιζομένων σὺν λιβανωτῷ κατὰ τοῦ μετώπου ἐπιτιθέμενον, Barbari translationem cum thuris polline, frontibus perunctis, rheumatismos reclinat, Marcellus Vergilius reprehendit. Ex Plinio enim (inquit) accepto reclinandi verbo, voluisse videtur eadem Plinio, non Dioscoridi, hoc loco docere & de reclinandis palpebrarum pilis in hoc scriptore præcipere, cum non de palpebris reclinandis, compescendis, firmandis ve Dioscorides hîc præcipiat, nisi nos fallimur: sed de compescenda omni à superiore parte in oculos destillatione, seu rheumatismo. quam ob causam iubet fronti imponi. Verbum quidem anacollema, manifestè indicat vim remedij lentore suo glutinantis, aut naturæ suæ vi fluentia firmantis ac retinentis. Verum non eam ob causam, vt videtur, ex ouorum candido fieri anacollema Dioscorides ait: sed quoniam glutinoso lentore fronti hæreret, Hæc ille. Et ipsius translationem hoc in loco nos etiam potius quam Hermolai probamus. sed reclinandi verbû cum de palpebris sermo est côpescere aut firmare, vt ipse interpretatur, non significat. neq; enim veteres Græci medici ἀνακολλᾶσθαι dicunt palpebras (nam de his quoq; hoc verbo vtuntur æquè, quam de fluxione retinenda) quæ effluant, sed quę retortæ in oculum pungendo molestæ sunt, cum ad situm & rigorem naturalem illitis quibusdam (glutinantibus & rigorem cum arescunt præstantibus) reducuntur: quos pilos aliqui forfice euellunt. Hæc quod ad propriam vocum significationem, quod verò ad rem ipsam, ipsaq; remedia, pleraq; quæ pilos reclinare possunt glutinoso humore suo eadem si fronti illinantur, catarrhum etiam ad oculos sistere posse videntur. ¶ De anacollemate fronti apponendo ex albumine ouorum thureq; polline, ne fluxus (lachrymæ & epiphoræ) in oculos decumbant, & de pilis palpebrarum retortis albumine per se vel cum ammoniaco reclinandis, paulò ante scripsimus. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibêt, vrentesq; refrigerant, Plinius. Inter ocularia pharmaca mordacitatis maximè expertia sunt quæ dixi, suntq; acrimoniæ omnis expertes tres præcipuè liquores: primus fœnigræci decoctum, alter lac, tertius tenuis ouorum liquor. In hoc genere esse existimandum est tum gummi, tum tragacantham: & nisi prædicta tria copiaq; & vsu prompta & expedita essent, liceret parum gummi aut tragacanthæ in multa aqua maceratum in eundem vsum velut illa assumere, &c. Galenus in opere de compos. med. sec. loc. Et rursus, Eiusdem generis cum prædictis pharmacis, subtenuis ouorum liquor existit, ex redundanti potens humiditates abluere,

luete, & exasperata oblinete verum obturandi meatus vim cum illis æqualiter non habet, sicut neq; vim exsiccandi. Atqui fœnigræci succus quod ad viscositatem attinet, similis est albo ouorum liquori, &c. Et iterum, Lenitiuos liquores dico oui candidum & fœnigræci decoctum, & lac. Vt plurimum verò albus oui liquor cum accommodatis pharmacis lippitudines curare sufficit per collyria videlicet *Monohemera*, hoc est vnius diei appellata, &c. Albus & tenuis ouorum liquor, quo ad ophthalmias etiam vtimur, è numero pharmacorum ab omni morsu & acrimonia alienissimorum est, nec ita fallit vt tamen raro fallere solet, emulsu scilicet ab animalibus, quæ cruditate, aut labore nimio, aut siti affecta fuerint, aut malis vsa cibarijs, quod in mulieribus sæpe accidit, vnde lac intemperatum efficitur. Oua verò vnum duntaxat, ex vetustate scilicet, vitium habent, quod facile est cauere recentibus vtendo, Galenus de simplic. lib 11. Albumen oui sedat dolores acres, magis quam vlla alia eiusdem facultatis, quoniam agglutinatur & remanet, nec facile recedit vt lac, Auicenna. Gallinæ ouum notissimum est omnibus habere vim ad omnium oculorum dolorem album infusum in oculos sedat punctiones, Sextus: omnesq; feruores & prurigines, Constantinus. Oui candido ad lippitudines vtimur, Galenus. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, vrentesq; refrigerant. quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyrijs infantibus vero contra lippitudines vix aliud remedium est, butyro ammixto recenti, Plinius. Candidum oui inflammationes oculorum infusum lenit, Dioscor. Et rursus, Inflammationes oculorum lana exceptum, addito rosaceo, melle & vino, mitigat. Ad cruentos & suggillatos oculos candidum oui instillatum prodest, atq; amplius pura lana exceptum & superne impositum, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. ¶ Ad auris dolorem a calore, Oui album in-

20 stillato meatui auris, Nicolaus Myrepsus. Dolores aurium leniuntur oui candido, Galenus de compos. sec. loc. Et rursus, Ad dolorem auris ex inflammatione obortum, Miscetur opium muliebri lacti & oui candido, quæ ipsa etiam per se sæpe aurium inflammationibus profuêre. Ad aurium nocumenta ex aqua, Oui aquato, modo eodem quo in oculorum inflammationibus vti ipso consueuimus præparato vtitor, Galenus Euporiston 1.16 ¶ Summè tepidum (ἀκροχλιαρὸν) prodest vesicæ rosionibus, renum exulcerationibus, gutturis scabriciæ, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis, Dioscorides. tanquam de candido oui tantum hæc remedia accipienda sint ego de toto ouo acrochliaro, id est non cocto, sed leniter calefacto sorpto; hæc vere scribi putarim. Aiunt & calculos pelli candido oui, Plin. Ex albumine fit clyster cum meliloto propter vlcera intestinorum & putrefactionem eorum, Auicenna. Dioscorides quidem vitellum cum meliloto vtilem esse scribit ad inflam-

30 mationes sedis & condylomata. Ex albumine fit pessarium cum oleo de alcanna, quod vlceribus vuluæ salubre est, & vuluam lenit, Auicenna. Ouorum quinq; candida adijciuntur cerato cuidam podagrico refrigeranti apud Aetium 12 43.

¶ Est quando albumen oui alijs & potentioribus ferè medicamentis admiscetur. ex quibus nonnulla priuatim hîc conscribere libuit. Vlceribus ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeum & suillo adipe, mirè prodest. Eadem curatione ad sedis vitia vtuntur infantibus quidem et sm si quid ibi procidat, Plin. Ad combusta igne, *Ordea vel franges atq; oui candida iunges Adsit adeps, (mira est nam potentissima medela,) Iunge chelidonias, ac sic line vulnera succis*, Serenus. Ad ignem sacrum candido ouorum trito cum amylo vtuntur, Plinius. Sunt qui sex aut septem albumina cum thure albo permisceant, & emplastrum inde paratum ossibus fractis imponant, Obscurus. Ad sanguinem sistendum, Cum oui can-

Ex eodem albumine cum alijs rib medicamentis admixto.

40 dido mistæ & pilis leporis exceptæ aloes pars dimidia & thuris pars vna, medicamentũ sunt optimum, Galenus quinto Methodi, & in libro de curandi ratione per phlebot. Felle tauri cũ oui albo collyria fiũt (ad oculos,) aquaq; dissoluta inunguntur per quatriduum, Plin. Aetius lib 15 cap 28 describit emplastrũ ex ouis optimum quod accipit spumæ argenti, cerussæ, ana vnc. 4. cadmiæ vnc. ij ceræ lib. j rosacei lib. ij ouorum albumina decem Metallica (inquit) ex aqua & vino terito, deinde cum ouorum albuminibus subigito postea liquatis quæ liquari oportet admisceto, vnito & vtere. Vsum ipse non exprimit, videtur autem ad vlcera maligna facere, quæq; circa sedem sunt, quæ citra morsum siccari conuenit. Describitur & apud Galenum alicubi in opere de comp sec genera (ni fallor) ceratum quoddam ex ouis. Vt splendescat facies Farinam fabarum misce cum albuminibus oui, & inunge, Firmenus Gallus. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur, ammoniaco trito admixtoq; & vari in facie cum pineis nu-

50 cleis ac melle modico. Plin. Asclepiades apud Galenum in opere de compos. sec. loc ad catapotij adipsi, id est sitim extinguentis compositionem, seminum cucumeris & portulacæ ana partes duas capit & tragacanthæ partem vnam ouorum crudorum recentium candido dissoluit, & probe tritis alijs addit, & catapotia inde facta in vmbra siccat, atq; vnum sublingua teneri iubet, vt liquor inde solutus deuoretur. Ramicosis cochlearum cinis cum thure ex oui albi succo illitus per dies xxx. medetur, Plin. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum cerusæ denariorum duorum pondere, pari spumæ argenti, myrrhæ, exiguo deinde vino vtuntur, Plinius ¶ Sunt qui ad vulnera quædam sananda, oui albumen cum sale subactum in olla noua vrant donec soluatur & clarum fiat, hoc deinde lap de calido in puluerem atterunt, vt in libro quodam Germanico manuscripto reperi. ¶ Liquor de albumine instrumentis chymicis destillatus, oculos refrigerat & confortat & vtiliter miscetur collyrijs alijsq; oculorũ remedijs Facies & manus eo ablutæ nitore & claritate proficiunt. Cicatrices etiam fœdas, com-

bustionis aliarumq; noxarum cutis vestigia emendat frequentissime, Ryffius ex Brunsuicensi ni fallor, Odor ex albuminib. ouorũ, dũ putrefiũt, si postea destillãtur sublatus venenosus & admodũ noxius est.

Remedia e vitello. ¶ *PARS IX. De remedijs vitelli.* Vitellus ouorum eandem albumini vim obtinet, (hoc est similiter conuenit ijs quæ remedia minimè mordacia postulant) quamobrem miscetur cerotis lenientibus ([illegible]) ouis elixis vel assis exemptus. interest autem parum aliquid, eò quòd oua assa, paulò magis exiccent, eodemq; nomine minus leniant aut mitigent. Miscet & cataplasmatis aduersus inflammationes, vt in ijs quæ circa sedem fiunt, cataplasmatis e meliloto, Galenus & Serapio. Oui vitellus extrinsecus illitus paregoricus vel stypticus inuenitur, Inter notha de simplicibus Galeno adscripta. In ouis est astrictio, & propriè in vitello eorum assato, Auicenna. Corn. Celsus scribit vitellum crudum mollire, discutere quæ in aliqua parte corporis coierunt, & vulnera purgare. Vitelli ouorum incoctorum (id est cru- 10 dorum) coagitati & inliti, liuores qui ex tumore aut collisione aliqua facti erunt, etiam veteres, extenuant, Marcellus. Ad liuentia luteis ouorum vtuntur si vetustiora sint, cum bulbis ac melle, Plinius. Vitellus assatus & tritus cum melle, vtiliter imponitur panno & nigredini, (suggillatis & liuoribus,) Auicenna: sed hoc de suggillatis oculorum apud Galenum legitur, vt inferius recitabo. ¶ Vitellus oui prius coctus, deinde in sartagine probe frixus, ac per lineum pannum expressus fortiter liquor, medicina est admodum vtilis membro virili dolenti, Incertus. ¶ Vitellus assatus miscetur medicamento cuidam ad sedem ex Andromacho apud Galenum in opere de comp. sec. loc. Sedis etiam vitijs vtilia sunt ouorum lutea, durata igni, vt calore quoq; prosint, Plin. Extalem (id est anum,) nimis prominentem reprimit gallinaceus vitellus si coctus integer ab ipso ægro illic calidus adsiduè contineatur, Marcellus. Ouorum lutea vtilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo, & condylomatis 20 cum rosaceo. item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex rosaceo illinuntur, Plin. Prodest & tussientibus per se luteum deuoratum liquidum, ita vt dentibus non attingatur. thoracis distillationibus, faucium scabriciæ, priuatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, sorbeturq; crudum, (Dioscorides hanc vim albumini tribuit.) Prodest & renibus, vesicæ rosionibus exulcerationibusq;, & cruenta excreantibus, Idem. Oua sorbilia prosunt tussi & pleuritidi, & phthisi, & raucedini vocis ex caliditate, & stricturæ anhelitus, & sputo sanguinis, præsertim cum sorbetur vitellus eorum tepidus, Auicenna. Et rursus, Vitellus confert vlceri renum & vesicæ, præcipue si sorbeatur crudus, (hoc Platina de integro ouo scribit) Vitelli ouorum crudi quinque cum vini tribus cyathis hæmoptoicis prosunt, Constantinus & Æsculapius. Cũ vini veteris aut mulsi cyathis tribus permixti, & calidè per triduum poti, excreationes cruentas emendant, Marcellus. Suggillata in oculis oui vitellus imposi- 30 tus discutit sunt qui mel misceant, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. 5 1. Oui assi vitellus miscetur cataplasmatis ad oculos lippientes, inter Asclepiadis medicamenta in eodem opere 4.7. item ad fluxiones cohibendas Agglutinatorum ad fluxionem oculorum. Oui tenuis vitellum cum thure fronti imponito, ([illegible] λεκύθου, vide an legendum [illegible] [vel λεπτὸν] [illegible] λεκύθου nam & albumen & luteum oui conuenit,) Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. 4 8. Ad hæmalopes & hyposphagmata, id est cruentos & suggillatos oculos, statim à principio tum ad inflammationem tum ad dolorem compescendum prodest oui assi luteum cum vino impositum, Ibidem. ¶ Vitellus apostemati calido in aure medetur, Auicenna. ¶ Dolores stomachi lenit oui vitellus tostus, & in farina comminutus, cum polenta potus, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. & Euporiston 1.97. Ouorum vitelli cum vino vel oleo cocti, adiecta polenta, mane sumpti, medentur his qui cibos non 40 continent, Constantinus. In patinis frigitur vitellus vt cibo aluos sistat, per se vel admixta galla aut fructu rhois, Dioscorid. Sistunt & menses mulierum cocta ouorum lutea, & ex vino pota. inflationes quoq; vuluæ cruda cum oleo ac vino illita curant, Plinius.

Ex eodem vitello cũ alijs medicamẽtis admixto extra corpus. ¶ De remedijs ex eodem cum alijs medicamentis admixto: primum extra corpus, deinde intra. Ad liuentia ouorum luteis vtuntur si vetustiora sint, cum bulbis ac melle, Plin. Contra adustionem ignis. vnguentum laudatur ex vitellis ouorum recentium, oleo rosaceo, cera alba & sepo arietino, Galenus vt quidam citant. Vitelli cum oleo rosaceo & croco inuncti medentur dolori podagricorum & si valde doluerint, misceatur modicum opij, Idem vt quidam citant. Ouorum assatorum lutea quinq; apud Aetium 12.44. addantur vnguento cuidam arthritico anodyno. Ad exanthemata curanda oui cocti vitellus cum melle & psimmythio tritus tectissimè adhibetur, Marcellus. Si quæ maligna pustula in 50 facie, vel brachijs vel pedibus, non frangat eam ne forte de vita periclitetur sed vitellum oui cum pari sale ad spissitudinem subactum imponat & leniter fricet, vel in ouum albumine eiecto salem iniectum diligenter misce, & cum linteo impone & illiga pustulæ, Obscurus. Vitellum oui coctione induratum misce cum axungia vel cæpe & fermẽto & est maturatiuum optimum, Theoph. Vitellus induratus oui recentis cum butyro mixtus inungitur opportune capitis scabiei malignæ, Incert. ¶ Oui vitellus tostus cum rosaceo & croco vtilis est oculorum doloribus, ([illegible],) Dioscorid. Lutea ouorum cocta vt indurescant, admixto croco modicè, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, vel cum trito apij semine ac polenta in mulso illita, Plinius. Si *chemosis* (id est vtriusq; palpebræ distortio ex inflammatione) foris contigerit, oui luteum cum musco (μύρας, sed in hoc remedio caro muris non mitica. adhibenda legitur apud Galenum Euporiston

riston l. 31.) carne terito, atque ubi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, confestim sedant, Archigenes apud Galenum de compos. med. sec. loc. 4. 8. Et mox Oblitiones oculorum, Oui assi luteum cum modico croco ac vino tritum imponito. Vitellus cum croco & oleo rosaceo vulsissimus est ictibus (magnis doloribus, Dioscor.) oculorum. & cum ex eo fit cataplasma cum farina hordei auertit fluxionem ab oculis & cum thure fronti illinitur eandem ob causam, Auicenna. Vitellum oui (eodem die positi) aliqui cum sale subigunt & ustum inde puluerem oculis equorum lunaticis inspergunt. quo remedio cicatrices etiam aboleri aiunt. ¶ Ad ceruicum tumores sedandos, ouorum vitelli cocti cum adipe anserina illinuntur, felle caprino, æquis ponderibus permixto, atque inde ceruices fricantur, Marcellus. ¶ Ad mamillas Ægineta 3. 35. ouorum luteis crudis cum cerato utitur. ¶ Fissuras ac rimas pudendorum iuuat resina fricta cum rosaceo trita ad strigmentitiam crassitudinem, ammixto etiam oui assati vitello, Asclepiades apud Galenum lib. 9 de comp. sec. loc. ¶ Luteum oui massatum cum meliloto sedis inflammationibus prodest & condylomatis, Dioscor. Cum vitello, sale & melle, sunt qui & crocum addant, balani ad aluum proritandam componuntur. Nonnulli cum celeritate opus est, vel alia desunt, vitellum copioso sale mixtū linteolo illigant. Cum propter hæmorrhoides locus inflammatur, maximè ubi dura aluus eum locum læsit, tum in aqua dulci desidendū est, & vitium fouendum ouis, imponendi vitelli cum rosæ folijs ex passo subacti, Celsus. ¶ Ouorum vitellum (ut alibi etiam candidum) Hippocrates mollitorijs uteri medicamentis admiscet.

Intra corpus.

¶ Intra corpus cum alijs remedijs. Gallinacei oui vitellum semicoctum oleoque permistum si quis sorbeat, sitire desinet, Marcellus. ¶ Cum vua fruticis eius quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur vitellus, ut cibo aluos sistat: qui per se etiam offerri solet, Dioscor. Damus & ouorum assatorum lutea dysentericis cum modico aceto ac rhoe, paucissimo oleo admixto, Aetius. Quinque ouorum lutea in vini hemina cruda sorbentur dysentericis, cum iure putaminis sui, & papaueris succo ac vino, Plin. Vitelli tosti cum pipere esui cœliaco dantur, cito medentur, Marcellus. Lutea ouorum per se decoquuntur in aceto donec indurescant, iterumque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos, Plin. Et rursus, Ouorum lutea dantur cœliacis cum vuæ passæ pinguis pari pondere, & malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo, lutea ouorum trium (cum) lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus trita ad crassitudinē mellis, & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & lienicis. Sanguinem autem rejicientibus cum tribus cyathis musti.

¶ Ad eminentias expertum valde probatum: Ouum elixam donec durum fiat, & repurgato: quod in eo testaceum est, abijcito. interiorem autem eius partem cum albo ipsius in carbones conijcito, & tantisper assato, donec totum albescat. dein vitellum eius conijce in mortarium plumbeum, cum cerussa & oleo rosaceo sufficienti. & omnia simul diligenter subigito, quo ad glutinis crassitudinē nanciscantur. Dein chamæmelon coquito in aqua ad tertias, & foueto cum spongia sæpius locū. Post unctionem desuper cum penna illinito, & sic curato bis die assiduè obseruando, Nicolaus Myrepsus.

Aqua ex vitellis destillata.

¶ Aqua de vitellis destillata vestigia combustionis & ex alijs læsionibus cutis relicta sanat (ut etiam de albumine destillata) & omnem scabiem cutis. sed multò efficacius ad hæc est oleum de vitellis, (de quo supra scripsimus,) Ryffius.

Remedia ex pellicula oui interiore & ex pullis nondum exclusis.

¶ *PARS X. De remedijs ex pellicula oui interiore, & ex pullis ouorum*, id est, nondum exclusis. Membrana putaminis detracta ouo siue crudo, siue decocto, labiorum fissuris medetur, Plinius. In oui testa membrana quæ hæret, ruptis labijs rectè adponitur, Marcellus. Labiorum fissorum cura mirabilis. Oui internam pelliculam fissuris eorum agglutina, Nic. Myrepsus. Hymen, id est pellicula oui, ad labra scissa & aurium fractionem facit, & ad asperam linguam item ad cruris fracturam, Kiranid. Vestem (id est tunicam) oui delicatam interiorem siccatam, contere, vino misce, & cola, & ex aqua calida dysenterico da bibendam, Marcellus. Ad paronychiam, testam subtilem interiorem oui circumuolue digito vel vngui ubi dolor est, & in nocte liberaberis, Theoph. ¶ Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta vini austeri hemina, & pari modo olei polentæque, Plin.

Ex testis ouorum.

¶ *PARS XI. De remedijs ex testis ouorum.* primum simpliciter, deinde ustis, tertio de testis ouorum unde pulli exclusi sunt. Amiantum Syluaticus interpretatur testas ouorum è quibus pulli in nido excluduntur, manifesto errore, cum amiantus genus lapidis sit. hoc forsan fieri potest, ut ad medicinam amianti loco testæ ouorum usurpari possint. ¶ Crito apud Galenum lib. 5 de compos. med. sec. loc. præscripto ad lichênas medicamento, Forinsecus (inquit) conseruandi pharmaci gratia vesicæ pelliculam, aut oui testam, aut viridia folia quantum satis est impone. ¶ Vnguentum ad splendorem faciei. Putaminum ouorum puluis, semina melonū mundata, misceantur cum pinguedine anatis lota, Furnerius. ¶ Oui testa tosta cum metro (myrto) attritiones pedum ex calceamentis sanat omnemque tumorem & rheumatismum constringit. Vtilis est etiam in pessarijs, & in his quæ sunt circa sedem. hoc est ad matricis passiones, & dolores sedis maximè vero tumores erysipelatum & nascentiatum, Kiranid. ¶ Ad sanguinis narium eruptiones. Putaminis oui partem unam, gallæ omphacindis partem unam trita linamento torto aqua aut aceto madefacto, excipito & indito. frontem verò aut nasum gypso aut luto

figulino integito aures autem contentè obturare iubeto, Asclepiades apud Galenum de comp.med. sec.loc. Sunt qui ad hoc remedium oui putamine vsto vti malint *Vide* inferius. Ad sanguinem sistendum: Cortices ouorum in aceto acri donec molliantur maceratos, in Sole siccabis, conteres, & insperges vbicunque sanguis fluit. Vel, puluerem ex ouorum corticibus cum fuligine pistoria mistum, insperge, & mox sistetur, Ex libro Germanico manuscripto. ¶ Ad dolorem dentium Ouorum putamina, sepiam & oleum misceto & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto, Galenus Euporiston 3.187. ¶ Si aluus fluat, Torridus ex vino cortex potabitur oui, Serenus ¶ Recentiores authores inter calculi remedia celebrant oui testas, Alex. Benedictus. Ad eliciendam vrinam: Ex ouo recente interiora (album & vitellum) effundas, & testam digitis in calicem vinum continentem confricato & mox pariter ebibito, vrina statim sequetur, Obscurus. Sunt qui ad hoc remedium testa oui ex quo pullus exclusus sit, vtantur. ¶ Ad penis dolorem & inflammationem Cuminum & ouorum putamina bene decoquito, & foueto. effectum miraberis, Galenus Euporiston 3.279.

¶ Equo strophoso oua quatuor in os confringito, & vt simul cum putaminibus deglutiat, curato, Anatolius.

Ex ysdem vstis.

¶ E testis vstis remedia. De corticibus ouorum vrendis scribit Bulcasis tractatu tertio. Comburi putamina sine membrana oportet, Plinius. Puluis ad vlcus antiquum in crure siccandum. Cortices ouorum & soleas calciamentorum veterum vre, quibus addes fimum bubalum de mense Maio arefactum & tritum De his mistis puluerem insperge vlceri, & lanuginem typhæ superinsperge Calx alba de testis ouorum in furno vstis, chirurgis erodens præstat medicamentum, Tragus ¶ Oui putaminis cinis in vino potus, sanguinis eruptionibus medetur, Plinius. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit, Idem. *Si vero infrenus manat de vulnere sanguis*, fimus manni (equi) cum testis vritur oui, *Et reprimit fluidos miro medicamine cursus*, Serenus. Cortex oui vstus tritusq; inflatur naribus ad sistendum sanguinem, Kiranides. alij etiam non vsto vtuntur vt supra dictum est. Ad sanguinis è naribus profusionem: Oui putamen integrum comburito, & liquorem ex eo extractum cum fissili arsenico permisceto, in naresq; patientis immittito. si arsenicum præsto non fuerit, solus oui liquor sufficiet, Galenus Euporiston 3.97. Ad sanguinem fluẽtem è naribus, aliqui thuris farinam cum calicis oui cinere & vermiculato gummi, ex oui candido, linamento in nares conijciunt, Incertus Putaminis cinis in vino potus sanguinis eruptionibus medetur, sic fit & dentifricium, Plin. Dentrificium præstat cinis ex ouis, sed non sine vino, Serenus atqui Plinius in verbis iam recitatis scribens, Sic fit & dentrificiũ, intelligere videtur, non quasi id quoq; cum vino fiat, vt medicamentum proximè ab eo memoratum in vino bibendum contra sanguinis eruptiones: sed vsto similiter putamine, & absq; membrana vt de proximo remedio dixerat. Cortex oui vstus collutus (forte *affrictus* nisi cum vino colluendum dicas, vt Serenus sentire videtur) dentes purgat, Kiranides. ¶ Ventris dolori: *Praeterea niueis sterilis testa vritur oui, Quæ postquam in terram fuerit conuersa farinam, Ex calidis potatur aquis, & pota medetur*, Serenus. ¶ Recentiores ad genitutæ profluuium corticis oui cinerem laudant, Alex. Benedictus ¶ Si ramex in scrotum descendent, vtiliter illinitur cinere de testis ouorum mixto cum vino. sic enim intestina in locum suum redeunt, Obscurus. ¶ Idem cinis mulierum menses cum myrrha illitus sistit, Plinius. Ad profluuium mulieris, Gallinæ ouum totum (cum testa scilicet) comburas, & conteras, & in vino mixtum illinies, restingit, Sextus Ad alba mulierum profluuia, cineris corticis oui, cineris cornus cerui, farinæ succini, seminis anethi, singulorum drachmas duas misce, cribra, fiat puluis, vtatur cum aqua

¶ Remedia de testis ouorum vnde pulli exclusi sunt. Nicolaus Florentinus in difficultate vrinæ mirificè commendat corticẽ oui è quo pullus exclusus est, cuius à pellicula sua repurgati drachmam propinat. ego eundẽ cum nobili cuidam fœminæ exhibuissem, emisit duodecim (vasa) vitrea vrina plena. est enim hoc summũ remedium, Gatinaria. Alij simpliciter testam oui è vino propinant. Eosdem cortices, à quibus pullus exierit, & eodem pondere Leonellus cum aqua saxifragæ bibi consulit ad prouocandam vrinam. Idem remedium bestijs etiam & pecoribus prodesse reperio. ¶ Si mulieri matrix prociderit, abluat eam aqua, & linteo abstergat, & vngat vnguento quod Martiatũ appellant, & postremò inspergat testas ouorum tritas è quibus pulli exclusi fuerint, Obscurus.

H.

Etyma, synonyma, & homonyma gallinarũ.

a. Volucrum pleræq; à suis vocibus dictæ sunt, vt anser, gallina, Varro Gallinula diminutiuum, apud Auienum Arati interpretem Thrax est gallina Syro par, Horatius Serm 2.6. Cortis aues pro gallinis dixit Martialis. Oua pullina, id est gallinarum, Lampridius Myricæ semen cum axtiltum pingui furunculis imponitur, (gallinarum intelligo,) Plinius. Pumiliones aues (id est gallinas, vt & Græci pro gallinis simpliciter aues dicunt) non nimiũ probo, Columella. Auitia oua pro gallinaceis Cælius Rhodig dixit, vt Græci ὀρνίθεια. ¶ Ἀλεκτορὶς, θρὶξ ἡ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς περιφερομένη, καὶ ὄρνις ἡ θήλεια. id est, capillus & gallina, Varinus. sed melius legetur ἀλεκτορὶς, vt Hesychius habet Alectoridas Persæ etiam coruos vocant, Hermolaus mihi quidem mendum subesse videtur Ὄρνις, ὄρνιθος communiter (Doricè ὄρνιξ ὄρνιχος. quanquam Alcman in recto ὄρνις dixit) masc & fœm genere apud veteres dicebatur de quauis aue non de gallina tantum vt recentiores vulgò vtuntur. Menander tamen ὄρνιθας & ὄρνεις, τὰς dixit

dixit pro gallinis, & Antiphanes ὀρνιθοπώλαιναι pro gallina Ὄρνιθας & ὀρνίθιον (Cratinus etiam ὀρνίθια dixit) consuetudo nunc solum gallinas vocat, gallos vero ἀλεκτρυόνας & ἀλεκτορίδας. Reperitur & ἀλεκτρυών & ἀλεκτρύαινα quoq; apud Comicum pro gallina: & apud Nicandrum ὄρνις, per excellentiam scilicet. non enim de passere modo, sed de quauis aue ὄρνιν Græci dicunt. Βοσκὰς ὀρταλὶς, gallina domestica vel altilis Nicandro qui etiam gallinarum oua ὀρταλίχων ἀπαλῶν ὠδῖνα appellauit. Κύμβαι, ὄρνιθες, Hesych. & Varinus. videntur autem aues simpliciter intelligendæ quoniam cymbateutæ etiam aucupes Varino sunt. Κόρκορας, ὄρνις, Pergæis, Iidem Κικκὰ, gallina, Iidem κικκὸς etiam gallus est Hesychio. Gallinas Comici aliquando myiacridas vocant. quanquam Aristophanes ita appellat bestiolam inter molas nascentem, Hermolaus Σὺ δὲ δεῦρ' ἡ κιθαρῳδός, (Scholiastes gallinam interpretatur) ἐξέθη, Πολλάκις ἀνεσπάσατο μ' εἰς ἐκκλησίαν Ἀπ' ἀλεκτρυόνος ἕως τοῦ ὄρθρου νυν, Vir quidam in Ecclesiazusis Aristophanis. Plura de Græcis gallinæ nominibus leges in Gallo *a*. ¶ עיש, *aysch*, vel עש, Hebraicum nomen sydenis est, quod alij draconis sydus, alij Pleiades seu gallinam (Germani vocant die Glugghenn) interpretantur, Munsterus. Dic me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, Plautus Asin. ¶ Gallinarius, gallinaceus, & alia deriuata à Gallina in vtraq; lingua reperies in Gallo *a* & stirpium quoque nomina ab hac alite facta.

¶ Epitheta. Ὀρταλὶς βοσκὰς Nicandro, gallina altilis. Legitur & ὄρνις χερσαῖς, id est gallina domestica, & ὄρνις φερεγκή, id est gallina pinguis apud eundem. ¶ Tenera, cohortalis, glociens, glocitans, *gallina*. querula, apud Textorem. *Epitheta.*

DE OVO ET SI IN PRAECEDENTIBVS IN A B. ET D. NIHIL DICTVM sit: visum est tamen hic in Philologia, eodem de ouo ordine pertractare, quem in ipsis aliquis animalibus seruamus vt in a. conferantur, quæ ad nomina & denominationes pertinent, in b. partes, &c.

Ova Hebraicè *bezah* dicit inuenio, Arabicè *beid* vel *baid* apud Auicennam. non probo enim quod apud Serapionem *naad* legitur. Syluaticus *baadh* scribit pro Arabica voce. Idem *barch* & *elbair* nescio cuius linguæ vocabula, (Arabica & corrupta conijcio) oua interpretatur Munsterus in Lexico trilingui *beza* & *beia* scribit, ביצא, ביעב. Ouum Latini a Græco ὠὸν dixerunt, interposita *u* litera euphoniæ caussa. Græci verò ὠὸν quasi οἶον, hoc est solitarium. singula enim pariuntur, Etymologus. Hodie vulgò αὐγὸ nominant Itali *ouo*. Galli *oeuf* Germani Ey. Angli *anegge* Ouum ex poetis aliqui ὤεον vocat, vel ὤιον, si rectè scribitur. Eustathius hoc omittit ὤεον & ὤιον tantum ponit, &c.) Alexis ἡμίτομα ὠῶν dixit. Ὠῶν πολὺ λευκότερον, Sappho alij ὤεον Athenæus. Alij ὠάριον diminutiua forma, Idē & Eustath. Κτίλα τ' ὤεα βρύχων, Nicand. id est mansuetarū ouiū oua comedēs. Ὤβεα, τὰ ὠά, Ἀργεῖοι, ἢ τὰ ἄγρια ὤεα, Hesych. Ὠοβόροι, serpentes nimirum ab ouis deuorandis ἀπὸ τοῦ τὰ ὠὰ βάλλειν, id est ouum, & nux vel lignum Persici, τὸ ἐσωτερικὸν τὸ ἐντὸς, Idem. Ἄρχιλα, ouum. sed Crētes hystrichem sic vocant, Hesych & Varin. Cyami nomine non aliud intellexisse videtur Pythagoras quam ouum, quod fit in eo animaliū κύησις, id est fœtura. *Vide in f.* infra. Ouatus in similitudinem oui factus. Alijs turbinacio pyri, alijs ouata species (Cælius oualem figuram dixit) ceu malorum aliquibus, Plin. lib. 15. Aurum ouatum, ouo illitum. quoniam oui albo antea illito, æra ac marmora auri & argenti laminis decorarentur. *Hinc illud subijt, auro sacras quod ouato Perducis facies*, Persius Sat. 2. nec obstat quòd ouum habeat primam longam plerumq; enim deriuatiua primitiuorum naturam non seruant. Hoc Plinius lib. 35 de marmoribus loquens innuere videtur. quum inquit Claudij principatu inuentum, (Neronis verò) maculas quæ non essent in crustis inserendo, vnitatem variare, vt ouatus esset Numidicus, vt purpura distingueretur Sinnadicus. Nonnulli ouatum aurum dici aiunt, ouatione victoriaq; quæsitum vel ingens & copiosum, quantum ouationibus comparatur. Ouatio, tempus quo gallinæ oua faciunt, Plin. lib. 29. Certa luna capiendum censent, tanquam congruet eouationem etiam (aliàs, operationem eam) serpentum humani sit arbitrij. Ouare, per onomatopœiam, vt & Græcis ὠάζειν, quod Hesychius interpretatur βοᾶν, καὶ λέγειν ὤ ὤ, καὶ θαυμάζειν. Ouatio dicebatur etiam paruus triumphus, ab ouo: vel potius ab ohe interiectione gaudentium, quasi ohatio. Vel à voce militum, quæ fiebat geminato *o o* litera, per interpositionem *u*. euphoniæ caussa. Ὦα, (perispomenon) μηλωτὴ, διφθέρα, & fimbria vestis siue inferior siue superior circa collum, quam & περιστόμιον & περιτραχήλιον vocant, & στόμα ἐνδύματος alij ἀνάκλασιν ἐνδύματος interpretantur, in Psalmo ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ, Suidas. Apud Hesychium scribitur ὤα paroxytonum, τὸ περιβόλαιον ἢ μηλωτή, &c. Ὦα, id est fimbria vestis, ab oue dicta est. quoniam veteres solebant pellem ouillam extremis vestibus assuere quo minus attererentur, Eustathius. Dicitur etiam ὤιον (in plurali ὠά) tabulatū in domo superius apud Lacedæmonios, quod & ὑπερῷον vocatur, Idem. Ὦα pro ὄϊα, per ectasin & synæresin. est enim pellis ouilla. ὄϊς autem ouis. sed ὄα per *o* breue, fimbriam vestis significat secundum Æl. Dionysium, Varinus. Ὄα etiam sorbum arborem significat & fructum ipsius, id est sorba, non mespila vt quidam scripsit. Sunt & quæ vulgo dici solent ὠὰ τρόχαλα, id est oua falsa inueterataq;, abdicandi vsus. Nunc oua piscium salita in offas, aut in pastillos durata, inclusaq; membranulis *ova tarscha* dicuntur, inter lautissimos recepta cibos, Hermolaus.

Denominationes variæ ouorum. *Synonyma oui.* *Deriuata. Ouatus.* *Ouatio. Ouare.* *Ὦα, vestis fimbria.* *Ὦον superius domus tabulatum.* *Ὄα, sorbus arbor.* *Ὦὰ τρόχαλα.* *Epitheta oui.* *Homonyma.*

¶ Epitheta. Κτίλων ὠά, id est mansuetarum auium oua, Nicander. Ouum leue, teres, tractabile,

apud Textorem. niueum, Sereno. ¶ Ouum pro arborum fructu apud Empedoclem lector accuratus inueniet, Cælius. Recentiores quidam barbari scriptores cephalæam, id est grauem capitis dolorem, qui vnam duntaxat in partem & spatium quantum ab ouo occuparetur incumbit, ouum appellant. Ὠὸν etiam genus est poculi. item ᾠοσκύφιον poculum duplici fundo (διπύθμενον) ab ouo poculi genere & scypho dictum, Eustathius. & Athenæus lib. 11. apud quem legimus pocula quædam vno & simplici esse fundo, vt phialas & similia eius pocula alia verò duplici quòd præter fundum proprium τὸ κατὰ τὸ κύτος συγκεχαλκευμένον ὅλῳ τῷ ἀγγείῳ, aliud extrinsecus ab acutiore figura in latiorem desinens, pedis & basis loco appositum habeant, cuiusmodi sunt ooscyphia, canthara, &c. Οἶνος κεχρημένος ἐν ᾠῷ χρυσῷ, οὗ αὐτὸς βασιλεὺς πίνει, Dinon in Persicis citante Athenæo. ¶ Ὠοτόκα ζῶα, animalia ouipara Aristoteli. vnde verbum ᾠοτοκεῖν fit, hoc est oua parere. & nomen substantiuum ᾠοτοκία. Ὠοφυλακεῖν custodire oua, In Lexico vulgari. Ἐπῴζειν verbum dicitur de auibus quæ ouis incubantes clamant, Aristophanis interpres. sed videtur potius simpliciter incubare significare, factum per syncopen à verbo ἐπωάζειν, quo Aristophanes & Athenæus vtuntur Hinc nomen ἐπωασμὸς incubatio & ἐπωαστικαὶ ἀλεκτορίδες, gallinæ in incubando assiduæ, apud Aristotelem. Ὠοειδὴς, ouatus, oui formis.

Ὠοτοκεῖν. Ὠοφυλακεῖν. Ἐπῴζειν.

¶ Propria. Ad Gallinam villa Cæsarum fuit ad Tyberim &c vide infra inter Auguria. Ab insula Baltia non longe Oonæ separantur. quas qui habent viuunt ouis auium marinarum & auenis vulgò nascentibus, Solinus ex Xenophonte, Lampsaceno, & Mela. Oonæ locus Septentrionalis ab auibus copiosis dictus, quarum oua rapta incolæ sale condiunt, & seruant in multum tempus ad cibum, Zieglerus in Schondia sua.

Propria nomina à gallinis vel ouis desumta.

¶ *h.* Kembergi vno à Wittenberga miliario nata est gallina quadrupes, quæ anteriores pedibus posterioribus oppositos & inuersos habuit, anno Salutis 1522 vt amicus fide dignus ad nos scripsit. C. Claudio, M. Perpenna Coss pullus gallinaceus quadrupes natus, Iul Obsequens.

De gallina quadrupede.

¶ Oua decumana, id est magna, Festus. *Galedragon* Xenocrates herbam spinosam, caule ferulaceo, cui summo capite inhæreat simile ouo, &c. Plinius. ea non alia quam dipsacos est. Sed & ipsum cœlum à veteribus ouum dici solitum, & hominem quoq, ceu quandam cœli paruam imaginē comperias, Hermolaus. Democritus & Pythagoras primi videntur oui nomine cœlum appellasse. Sed & Plato ex Ciceronis interpretamento Deus (inquit) cœlum ita tornauit, vt vel nihil, vel parum asperitatis haberet, nihil offensionis, vt in volucrum cernimus ouis. Quin hominem quoque cœlum esse dictum comperimus quia sit cœli simulacrum quoddam, etsi paruum, Cælius. Mirum est in re tam parua, mundi permixtionem intelligi quandam. Ouum quippe elementis consurgere ac compingi quatuor, veterum medicorum assertione traditum scimus Nam crustæ modo circumiectum obductumq; putamen, terræ imagine quadam arescentis in frigore vim naturæ præfert. Humor autem frigens humectusq;, aquam exhibet planè Sicuti aerem quod inest spiritosum, calens humensq;. At in meditullio luteum fixum, mediocritatem caloris obtinens, & ardioris naturæ, igni compar facile colligitur. cui calculum adiecerit & color si quid tamen eiusmodi adesse igni creditur. An non & globata suffragatur figura? Quid, quod inest ouo vitalis vis, velut in & mundo? Idem ex libro secundo problematum Aphrodisiensis Sed hic paulò aliter quædam. Vitellus (inquit) ignem repræsentat. plus enim calidus, minus siccus, quasi vitellus eiusmodi, (non calidissimus quidem vt ignis sed calidior quam siccior sit) Deniq, orbis vniuersi, quem mundum vocamus, speciem in ouo dixeris demonstrari. nam & ex quatuor constat elementis, & in sphæræ faciem conglobatur, & vitalem potentiam obtinet, Hæc ille. Nec importunè elementis de quibus sunt omnia, ouum comparauerim omni enim genere animantium, quæ ex coitione nascuntur, inuenies ouum aliquorum esse principium instar elementi. In gradientibus enim, lacertæ & similia ex ouo creantur Quæ serpunt, oui nascuntur exordio. Volantia vniuersa de ouis prodeunt, excepto vno quod incertæ naturæ est, (vespertilione) Natantia penè omnia de ouis oriuntur generis sui, crocodilus verò etiam de testeis qualia sunt volantium Et ne videar plus nimio extulisse ouum elementi vocabulo, consule initiatos sacris Liberi patris. in quibus hac veneratione ouum colitur, vt ex forma tereti ac penè sphærali, atque vndiq, versum clausa, & includente intra se vitam, mundi simulacrum vocetur, Disarius apud Macrobium Saturn. 7. 16.

Oua decumana. Cœlum à veterib. ouum dici solitum.

¶ Στόλος ὀμφαλώδης dicitur, id est vmbilicaris appendicula, in ouis imperfectis adhuc, in parte acuta quæ ouo amplius increscente, obtenditur latius atq, minuitur, perfectoq;, mucro exitum complet, Cælius.

Vmbilicaris appendicula oui.

¶ Oui album nominatur à Celso, oui candidum & albumen (vt quidam citant, ego plerunque semper oui candidum ab eo nominati inuenio) à Plinio, albus liquor Columellæ, albor oui Palladio. Apicius albamenta ouorum dixit. *Candida si croceos circumfluit vnda vitellos*, Martialis. Recentiores quidam è Græcis transferentes oui aquatum, & tenuem oui liquorem nominarunt Indoctiores *albuginem*, cum albugo propriè sit in oculo macula siue cicatrix altiuscula, sicut vtiq, in summo nubecula, vt probi authores docent Legimus & oui albi (lego album) succum apud Plinium in ramicosi infantis remedio vt apud Serenum quoq, candidum oui succum Germani vocant das klar oder weyß im Ey. Galli *le blanc d'vng oeuf aubin d'oeuf.* Itali *volume de lovo.* Aristoteli dicitur τὸ λευκὸν τοῦ ᾠοῦ Sunt qui hunc liquorem lac gallinæ appellarint.

Diuersæ albuminis oui appellationes. Lac gallinæ.

¶ Vitellus

¶ Vitellus & luteum oui (vt Plinius vocat) interior eius lutei coloris liquor est. Recentiores quidam vitellum etiam genere neutro efferunt, vt & Gaza quandoq;, contra veterum authoritatem. Vitellus à vita dictus est, pars oui rubra, quod ex ea viuat pullus. Nihil ne, inquit, de vitello? id enim ex ouo videbatur aurum declarasse, reliquum argentum, Cicero 2. de Diuinat. Hinc vitellinus. integram famem ad ouum affero itaq; vsq; ad assum vitellinum opera perducitur, Cicero. quidam deductum hoc adiectiuum esse volunt a vitulo, vt sit genus edulij, quo veteres mensas claudebant. nam ab ouis incipere certum est. Vetus exemplar habet vitulinum, quod placet. *Candida si croceos circumfluit vnda vitellos*, Martialis. Itali vitellum appellant *torlo de l'ouo*. Galli *le moyeu d'un oeuf, le iaulne*. Germani Todter vel Tutter: forte quia mamillam Tutten appellant. alitur autem pullus vitello in ouum, succo eius attracto, vt infans in lucem editus lacte mamillæ. Ozonab, id est vitellus oui, Sylvaticus. ¶ Est etiam vitellus a vitulo diminutiuum, vnde & assum vitellinum fortè apud Ciceronem. C. Valerio, M. Herennio Coss. maris vituli quum exta demerentur, gemini vitelli in aluo eius inuenti, Iul. Obsequens. ¶ Vitellum oui Græci modo lecythum, modo chryson vocant, Hippocrates etiam chloron, (τὸ χλωρὸν τοῦ ᾠοῦ, in libro de natura pueri,) Hermolaus. Aristoteles ὠχρὸν vocat: & alibi λέκιθον fœminino genere vt & Dioscorides. Τῶν ᾠῶν τὸ χρυσοῦν, apud Athenæũ inuenio & ᾠοῦ τὸ πυρρόν. Apud Suidam in Νεοττόν. Veteres oui luteum etiam νεοττὸν vocabant, id est pullum. nimirum quod pullum ex illo nasci formarique existimarent. καὶ τὸ πλῆθος ᾠῶν μετὰ τοῦτο φιλτάτη τὸν νεοττόν, Menander. Clearchus pulli geniturani esse scribit ἐν τῷ λευκῷ, καὶ οὐκ ἐν τῷ χελυθίῳ [illegible] [illegible] τοῦτο φάσκοντες, καὶ ἔστι τὸ ὠχρὸν τὸ ἄλειμμα τοῦ σπέρματος. Chrysippus in libro de oraculis scribit, quendam somnium suum, quo oua à lecto suo pendentia viderat, ad diuinatorem retulisse audisseq; ex illo, inuenturum se vbi foderet thesaurum. Et cum vase in quo aurum argentumq; erat inuento, ad vatem argenti nonnihil attulisset dixisse illum, Τοῦ δὲ νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως, hoc est, De vitello verò nihil ne mihi dabis? Suidas in Νεοττόν. Lusit autem is pulcrè circa somnium ouorum, in quibus candidum & luteum continetur, illud ad argentum, hoc ad aurum referens, cum in somnij interpretatione, tum magis argenti tantum parte muneri oblata. Demetrius Constantinopolitanus ᾠοῦ τὸ χρύσεον dixit, Eustathius τὸ ἐν τοῖς ᾠοῖς χρυσοειδές. Λέκιθος (per iôta in penult. malim per vpsilon) propriè τὸ ξανθὸν τοῦ ᾠοῦ διὰ τὸ λεπτῇ κελύφει [illegible], Scholiastes Aristophanis. Vitellum oui lecithon dici à Græcis scio, & approbat ad Glauconem primo Galenus. Cæterum λέκιθος masc. gen. (Eustathio teste) leguminis genus est, quod pisum (πίσον, Scholiastes Aristophanis. apud Suidam πισὸς oxytonum duplici *s* scriptum non probo) aliàs nuncupant, quod in Pisa Elidis abunde nascatur. refert autem colore luteum oui, vnde ei nomen. Λεκιθόπωλης masc. gen. paroxytonum verò cum iôta in vltima, λεκιθόπωλις, fœminini, mulier quæ lecithon, id est pisum, & synecdochicè quæuis legumina vendit, σιτοπώλης, Suidas. aut vilissima omnino tanquam nugiuendula, vt Plauti verbo vtamur, Cælius. sunt qui etiam oua vendentem interpretentur, vt Suidas habet, quod minus placet. Sed Cornarius libro quinto Commentariorum in Galeni libros de compos. sec. loc. Lecythopolæ (inquit) Græcis appellantur, non qui pisa aut oua vendunt, sed pulmentaria e farinis leguminum elixatis & pinguedine aliqua conditis nam edulium ex cicere & reliquis leguminibus fractis ἔτνος appellatur, sicut ex farina eorundem pulmentarium quod in aqua coquitur pingui adiecto, λέκιθος (malim per iôta in penultima in hac significatione. vt in Galeni etiam Glossis legimus, Λέκιθος φακῶν, τὸ ἔνδον τοῦ λέπους. id est lentium pars interior, intra corticem, vel à cortice separata) velut in libro de boni & mali succi cibis Galenus ipse declarat quare κυαμίνη λέκιθος, nihil aliud est quam fabæ lomentum elixatum. Ad clauos & callos facit λέκιθος κυαμίνη μετ' ὄξους ἑψηθεῖσα, Paulo lib. 3. cap. 80. Idem ἐρεβίνθου λέκιθον, id est erui farinam siue lomentum habet lib. 3. cap. 25. & Hippocrates in Spurijs ad primũ De muliebribus adiectis, Πιούσα, (inquit) λέκιθον ἐρεβίνθων ἐς χλιαρὸν ὕδωρ, [illegible] Cæterum Artemidorus lib. 5. somnio 85. λέκιθον oui testã appellat, nisi corrupta est lectio, & κέλυφος (aut λέπυρον) fortasse legendũ. Verba eius hæc sunt: Ἔδοξέ τις [illegible] τῆς [illegible] λαβὼν ἐρῴθη, καὶ τὴν μὲν λέκιθον ἀπορρίψαι, τῷ δὲ ᾠῷ χρήσασθαι, Hæc ferè Cornarius. Etymologia quidem tum interiori leguminum parti ex qua farina fit, tum oui luteo ferè conuenire videtur, quoniã vtrunq; intra suum corticem continetur, quanquã vitellus non immediatè, διὰ τὸ λεπτῷ κελύφει [illegible]. Legumen omne tribus modis manditur, inquit Athenæus. aut enim ex eo fit quod etnos dicitur, vt ex faba & piso aut lecithos, vt ex ataco aut phace aut ex aphaca & lente, Hermolaus. Meleager Græcus author volumen singulare scripsit, lecithi & phaces comparationem continens, Idem. vbi lecithus absolutè pro sui generis legumine accipiendus videtur aut pro lente molita vel saltem à corticibus separata. nam φακὸν lentem crudam interpretantur, φακῆν coctam. potest autem coqui vel cum corticibus suis, vt sic cocta φακῆ dicatur vel absq; illis, λέκιθος. Nec illud tacuerim lecython pro gutto oleario & ampulla falsò a quibusdam cœpisse lenticulã vocari nescio quàm peritè, cum lenticula vasculum non sit magis quam id quod Græci discum vocant, &c. In summa lecithos pro legumine, aliquando pro putamine, per iôta scribitur pro vitello per *y*, pro ampulla per *u* potius quam per *y*, Hermolaus. Verum pro ampulla nõ per *u*, vt Hermolaus putat, sed per *y* penultima scribitur, prima vero per *e* longũ, λήκυθος, cum in alijs significationibus per *ε* scribatur, id est *e* breue Eustathius in sextũ Odysseæ λήκυθον olearium vas dictum scribit παρὰ τὸ ἔλαιον κεύθειν, quod & ὄλπην vocetur,

De vitello. *Lecithus Græce dicatur oui vitellus.* *Oui somnio thesaurus indicatus.* *An lecithos vel lechythos dicendũ sit.* *Lecithopolis.* *Lecithos pro leguminum pulmẽto.*

διὰ τὸ ἐλαιον ποτὲ ἀρθῆναι, ἤγουν κεχύσθαι e pretiosa materia fieri solitum non solum enim ad oleum simplex, sed etiam ad vnguenta eius vsus erat. Hinc forte verbum ληκυθίζειν apud Strabonem lib 13 (pro quo quidam inepte in Lexicon Græcolatinum vulgare retulit ληκυθίζειν) μηδὲν φιλοσοφεῖν πραγματικῶς, ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν quod quidam exponit themata & argumenta fictitia elaborare. Varinus interpretatur τὸ μεῖζον βοᾶν καὶ ψοφεῖν, ληκυθιστὴν vero non τὸν μέγα βοῶντα, sed contra τὸν μικρόφωνον. Placenta λεκιθίτης dicebatur, cui admixtus erat vitellus oui, Eustathius. Theophrastus loti Ægyptiæ radicem decoctam, lecithodem fieri ciboq; gratam scribit. hoc est araci leguminis alterius in modum: quanquam Theodorus albumen oui, quemadmodum in ea voce luteum intellexerit, vehementer miror cum lecythos vitellum oui potius quam candidum significare videatur. hoc primi vidimus, seu rectè seu perperam, certe si errauimus, vtilis & eruditus error futurus est, Hermolaus. videtur autem aliquid in his verbis esse corruptum, & sic legendum: Quanquam Theodorus albumen oui cur potius in ea voce quam luteū intellexerit, &c. Locus est apud Theophrastum de hist. plant. 4. 10. Vbi Theophrasti verba sunt, φλοιὸς περὶ αὐτὴν μέλας, τὸ δὲ ἐντὸς λευκόν. ἑψόμενον δὲ καὶ ὀπτώμενον γίνεται λεκιθῶδες, ἡδὺ δὲ ἐν τῇ προσφορᾷ. Vbi Gaza vertit, elixum assumq; in speciē albuminis verti, sed ineptè, vt Hermolao etiam videtur. Verum is quoq; errat, lecithum hoc loco aracum legumen interpretatus: cum Dioscorides, qui totum ferè caput de hac stirpe ex Theophrasto transcripsit, coctam eius radicem scribat τῇ ποιότητι ἀναλογεῖν λεκίθῳ ᾠοῦ hoc est qualitate referre luteū oui. Marcellus pari saporis qualitate esse transfert. Sed forte ad substantiam potius coloremq; referri conuenit: cùm Theophrastus doceat partem internam alias quidem albam esse, coctam vero λεκιθώδη fieri. sic enim bilem quoq; λεκιθώδη, id est vitellinam dictam a coloris & crassitiei similitudine apud veteres medicos nouimus.

Diuersæ testarum oui appellationes. ¶ Oui testam Serenus, aliqui putamen, Plinius calicem quoque vocant. *Vide* in Cochleis in genere H. f. in lib. de aquatilibus, de calicis vocabulo. Græci κέλυφος, quod Suidas interpretatur τὸ λέπυρον τοῦ ᾠοῦ. item λέπος, vt Anatolius, & λέμμα. Aristophanes Oui putamen celyphanon dixit in Alexandra Lycophron, quanquā eo nomine quilibet censeri cortex valeat, Cælius. Hippocrates in libro de nat. pueri τὸ λέπυρον dixit. Arist. ὄστρακον. Nicandri Scholiastes oua ἀνόστρακα nominat quæ sine putamine redduntur. *Ostracóderma* oua dicuntur putamine contecta testaceo, (oua testea Macrobius dixit) *malacóderma* verò quæ molli obducuntur cute, Cælius. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ᾠὸν τὰ ἐν λέμματι κεχηνότα, καὶ Ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ λέμμα χρὴ ἐπὶ τὸ φιλεῖν, Aristophanes in Auibus de formosa muliere vel meretrice, quæ laruata (personata) in scenam prodierat, quam quidam osculari se cupere dixerat. Lecython, id est vitellum oui quidam sic dictum conijciunt, διὰ τὸ λέπει κεκλεῖσθαι. Videtur & pro putamine lecythos accipi Artemidoro nisi potius corrupta est lectio, vt superius dictū est. Annara (alibi Amiantus) id est testa ouorum vnde pulli excluduntur, Syluaticus.

Algarichi. ¶ Algarichi sunt cortices (membranæ potius) subtiles interiores ouorum & arundinum, Andr. Bellunensis. Hippocrates ὑμένας vocat in libro de nat. pueri.

De ouis testaceorū animaliū. ¶ c. Ouum in testaris, (vt ostreis, echinis, pectinibus) impropriè vocatur. tale enim quid est, quale est pingue in sanguineo genere cùm vigent, Aristot. de partib. 4. 5.

Incubare oua & oua Excludere oua. ¶ Incubare ouis vel pullis gallina dicitur plerunque cum datiuo. Plinius libro 9. cum accusatiuo etiam dixit incubare oua. Græcè ἐπῳάζειν Aristophanes, Athenæus ἐπῳάζειν, Porphyrius θάλπειν. Ἐπιτεκεῖν ... τὰ ᾠά, Hippocrates in libro de nat. pueri. Ἠ ... Nicander. ¶ Exeunt oua a rotundissima sui parte dum pariuntur, Plin. Idem gallinas incubantes dixit oua excludere, & fœtū educere. Aues ex ouis excudunt pullos, Cic. 2. de nat. Varro etiā & Columella oua excudere dixerunt, & anserculum excussum. Καὶ ὁπόταν ἤδη ... Hippocrates. Οἱ ὄρνιθες ... τὰ ᾠά, Porphyrius libro 3. de abstinendo ab animatis.

Excudere pullos. Ἐκβάλλειν νεοττούς, & ἐκλέπειν τὰ ᾠά, legimus apud Varinum in Alcyone & in eadem significatione ἐκκολάπτειν verbum in Lexico Græcolatino vulgari & nomen ἐκκόλαψις τῶν ᾠῶν. ¶ Italis *chioccia* vocatur gallina quæ pullos alit, hoc est glociens vel glocitans nostris ein Gluggere eadem origine. incubans vero ein Brütere. Illam Latine *matricem* dixeris, Matricem glocitatricem Grapaldus nominat. Gallina gracillat, Author Philomelæ. Gybertus Longolius gallinas crocitantes dixit. Κακκάζειν verbum est Atticum de gallinis vocem ædentibus circa partum, Hesychius & Varin. huic simile est illud nostrum, Gaggsen. Vocibus crebrum singultat acutis parturiens, Politianus de gallina. Pollux hoc verbum de Meleagridum voce in vsu esse scribit. Ἀλεκτορὶς γὰρ βοῶσα ... Plutarchus. Sunt qui hoc dictum inter Germanos instar parœmiæ vsurpent So mancher Schrey / so manches Ey thut vnser Henne legen. hoc est, Gallina nostra toties parit, quoties clamarit. Τὰς ἀλεκτορίδας ... Suidas ex innominato. Vinum in quo iungle viua suffocata fuerit, viris impotentiam ad Venerem, mulieribus vt gallinis (ὄρνισι) quoq; sterilitatem affert, Athenæus.

Ouum hypenemiū siue subuentaneū. ¶ Ouum ὑπηνέμιον, id est subuentaneum, aliqui ἀνεμιαῖον vocant, vt Plato in Theæteto, Scholiastes Aristophanis. Eadem & ζεφύρια vocabāt, Athenæus. Amorē siue Cupidinem Aristophanes in Auibus natū fingit ex ouo hypenemio a Nocte ædito. ¶ Semina omnia aliquid in se alimenti continent, quòd vna cum generandi principio natura profundit, sicut in ouis. Qua de caussa non

non ineptè Empedocles, Oua solent excelsis gignere ramis, inquit. (φάσκων ὠοτοκεῖν μακρὰ δένδρα.) Enimuero natiua seminum ouis proxima est, Theophrastus.

¶ *d.* Gallinæ instar volui congregare filios tuos ô Ierusalem, vt pullos sub alas, & noluisti, Matthæi 23. Vt gallina pullos suos sub alas suas, sic vos ego collegi ingratos, Esdræ 4.1. ¶ Serpentes pinguescunt ouis, Plinius.

¶ *e.* Qui gallinas alere permultas quæstus caussa solerent, Cicero Academicarum libro 3. Gallinam altilem nominat Macrobius 3.13. Pascales, id est pascuales, & oues & gallinæ appellantur, quòd passim pascantur, Festus. Græcè nomades dixeris. Ὄρνιθες σιτευταὶ vel σιτισταὶ nominantur ab Athenæo libro 14. quæ etiam fœm. g. efferuntur, σιτευταί, σιτισταί. Plumulæ saginandis gallinis vel capis sub cauda & clunibus detrahendæ, vulgò dicuntur Mastfädern.

Vocibus interea crebrum singultat acutis / *Parturiens coniunx quæ scilicet oua subinde*
Tollit anus, signatq; dies, vigilemq; lucernam / *Consulit & Lunæ crescentis tempora seruans,*
Vt primum gallina glocit, numero impare subdit / *Versatq; diu, solers auscultat an intus*
Pipiat innolucer pullus, tenerumq; putamen Pertuderit molli rostro, atq; erumpere tentet, Politianus in Rustico. ¶ Vt equi ferocitatem deponant, pennam gallinæ quo volueris modo eis deglutiendam præbe, Eumelus. Græcè legitur, Πτερὸν ὄρνιθος οἴνῳ (lego πινῷ) ζύλῳ ... ¶ Σκιμαλίζειν, tactu minimi digiti experiri an gallinæ oua gerant. *Vide* Varinum, ex Scholiaste Aristoph. in Acharnenses, & Cælium 9.37. Aristophanes vtitur pro contemnere, ἐξυβρίζειν, χλευάζειν. ¶ Supponere oua gallinis, Cicero. ¶ Gallinarum pullos eo colore enasci aiunt, quo oua incubanda tincta fuerint, vt in libello quodam Germanico manuscripto legimus. Sunt qui ouo inscribunt quæcunq; velint intus, quòd cortex sit peruius & admittat colores. Gallas cum alumine tritas aceto subige. inde inscribe hoc colore liquore quod velis cortici, & siccatum impone muriæ. vel cera oblinе ouum, & insculptis literis stylo, vt cera dehiscat maneantq; lituræ, in quibus humor imponatur, siccum ouum coquito, donec durescat. inde acri aceto infunde. sic enim literæ fiunt penetrabiles, quas cortice detracto videbis in ouo, Cardanus ex Africano in Geoponicis Græcis. ¶ Ad lithostrota cōficienda (qualia vulgò Musaica vocāt opera) ex frustulis lapidū diuersorū colorum glutino tenaciter inuicem iunctis, fit *maltha* (glutinū) perpetua ex calce & suillo adipe, vel pice, aut oui candido, Cardanus. Qui colores picturarum illustrant, oui candidum spongia frangunt, donec prorsus tenue & aqueum fiat: quod ita fractum coloribus suis admiscent, vt vulgares etiam pictores. Olim ad ornandos crispandosq; capillos albi liquoris oui vsus erat etiam pro iuuenibus, qui nunc puellis relinquitur, Tragus. In fornacibus laterum calx de testis ouorum vtitur alchymistis vtilis, Idem. ¶ In libro quodam Germanico manuscripto rationem traditam inuenio, qua ebur fictitium è testis ouorum fiat. ¶ Non prætereibo miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceātur, consumunt illud in se. ita hoc venenum auri est, Plinius.

Pulli admittunt colorem quo oua tincta fuerint.

Glutinū confectū ex oui candido & alijs.

Gallinarum venenum.

¶ *f. Nec minimo sanè discrimine refert, Quo gestu lepores & quo gallina secetur*, Iuuenalis Sat. 5. Si pingui lacertæ, halinitro cyminoq; farinam tritici miscueris, gallinæ hoc cibo saginatæ adeò pinguefaciunt homines, vt disrumpantur, Cardanus. ¶ Coqui ad fercula quædam oua cochleari conquassate vel agitare solent, vt vndiquaq; misceantur, Germani dicunt klopffen, hoc est pulsare. Ex lacte inquit Apicius 7.10. lauas pulmones, & colas quod capere possunt, & infringis oua duo cruda. Oua quæ non sint recentia veteres appellabant requieta, Hermolaus. Oua vetera vulgò *enanida* dicuntur, Ferrariæ *stantia*, Latinis *requieta*, Brasauolus. Oua incocta pro crudis Marcellus dixit. Flos arbuti concauus est tanquam ouum exscalptum ore aperto, Theoph. de hist. 3.16. Gaza interprete. Græcè legitur ἄνθος κοῖλον ὥσπερ ᾠὸν ἐγκεκολαμμένον (forte ἐκκεκολαμμ.) τὸ στόμα δ' ἀνεῳγμένον. Iudæos aiunt oua aperire parte acutiore, (vt si qua illic gutta sanguinis apparuerit, abstineant) Italos obtusiore. nostri in latere aperiunt. *Grandia præterea tortòque calentia fœno Oua adsunt ipsis cum matribus*, Iuuenalis Sat. 11. Οὐ σίδηρ ... γὰρ κατελιπόντες μοι πατρὸς, Οὕτω σε μεστροβύλια, κἀξεκόκκισα, (id est veluti nucleos è nuce pinea euacuaui,) Ἐν μαγειρικῇ ... ὥσπερ ᾠὸν τις ῥοφῶν, Nicomachus apud Athenæum. Ματτύα κοινὰ ὄνομα ... πολυτελῶν ἡδυσμάτων, vt docet Artemidorus sic scribens de gallina mattya, (ἄ τις, lego ὅτι, ... τῆς ὄρνιθος ματτύης.) Ἐσφάχθω μὲν διὰ τοῦ στόματος εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔστω δὲ ἑωλος καθάπερ ὁ πέρδιξ. ἐὰν δὲ θέλῃς, ὡς ἔχει τοῖς πτεροῖς ἔασον ... Et rursus, Καὶ ...νάδα παχεῖαν ἕψε, καὶ νεοσσοὺς τῶν ἤδη κοκκυζόντων. id est, Pascalem (liberè pascentem) pinguem coque, & pullos iam cucurrientes. Quòd si libuerit inter pocula (παρὰ τὸν πότον) vti, olera (cocta) in catillum exime, & minutatim concisis gallinæ carnes impone, labrusca cum suis acinis æstate aceti loco iuri adiecta, dum coquitur gallina: quam rursus exime tempestiuè, priusquam vinacea remittat. hæc quidem mattya suauissima fuerit. Naucratitarum nuptialibus cœtus cauebatur, ne quis ouum intulisse vellet, aut μελίπηκτα, id est mellita, Cælius ex Athenæo, qui Hermeam citat authorem. Ægyptij purificationis tempore animatis omnibus & ouis quoque abstinebant, Porphyrius. Pythagoras interdicto illo quo à fabis abstinere (κυάμων ἀπέχεσθαι) iussit, per fabas oua intellexit. à quibus nimirum non alia ratione abstineri voluit quàm à quorundam animaliū carnibus, par homini fore scelus existimans in aue aut auis ouo peccanti. Itaque eius discipuli quotidianum illud iactabant, Ἴσον τοι (τοι) κυάμους ἔσθειν, κεφαλάς τε τοκήων quod est non differre comedisse

De saginatis gallinarum & ouorū.

Oua requieta.

Incocta.

Exscalpta.

Oua ex parte aperiuntur.

Oua.

Ægyptij & Pythagoras ouis abstinebant.

oua, & parentum capita. Vocauit autem ouum cyamon, quòd quasi κύημα, id est fœtura animalis esset, & conceptum eius intra se clauderet, Marcellus Vergilius. Pythagoras abstinere iussit ouis, & quæ ex ouis nascuntur animalibus, Laertius. Cyami nomine nõ aliud intellexisse uidetur Pythagoras, quam ouum, quod sit in eo animalium κύησις, id est fœtura, Cælius. Phraleges apud Erasmum in Chiliadibus, in symbolo Fabis abstineto. ¶ Huc (ad superstitionem) pertinet, ouorum ut exorbuerit quisq; calices cochlearumq;, protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari, Plin. Idem hodie circa oua in Bauaria obseruari Bauarus quidam mihi narrauit. ¶ Ouo filum circumductum in igne non ardet, Cardanus de Subt.

¶ *h.* An obsecro hercle habent quoq; gallinæ manus? Nam has quidem gallina scripsit, Plautus in Pseudolo. ¶ Quæstio ouúm ne prius fuerit an gallina, mouetur à Macrobio, & a Plutarcho in Symposiacis 2.3. ¶ Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam, dicentis quod ouum ex quaq; gallina esset, Plin. Quum ouum inspexerant, quæ gallina peperisset dicere (alias *discernere*) solebant, Cicero lib. 2. Academicarum. ¶ Extat Niciæ cuiusdam perelegans tetrastichon, quo ridetur quidam tingendi capilli affectator. qui dum ei rei nimium studet, uitiata cute amiserit capillos omnes, hunc turpiter nudato capite ouum esse factum totum, facetissime Nicias cauillatur: Καὶ θεοὺς ὧν λέγει ὠὸν ἅπας γέγονε, Cælius.

Fabula de Helenæ ex ouo nata unde sumta sit.

¶ Scribit Neocles Crotoniata, ouum ex quo prognata credatur Helena, ex luna delapsum. quippe oua parere Selenetidas mulieres, indeq; nascentes homines quinquies decies esse nobis ampliores, quod approbat Herodotus quoq; Heracleotes, Cælius ex Athenæi lib. 2. Superiora ædium tabulata, quæ ὑπερῷα nunc vocant, olim ὠά (vel ὤα) vocabant. & Helena in istis domus partibus nata, ex ouo genita existimata est, ut Clearchus in Eroticis tradit. *Vide* plura infra in Prouerbijs, Ex ouo prodijt, &c. Ouo prognatus eodem.

¶ Oui somnio thesaurus indicatus, ut supra retuli in *h.* ex Cælio Rhodigino. Ὠὰ κρατεῖν ... σημαίνει λύπας, Suidas.

Auguria ex ouis & gallinis.

¶ Liuia Augusta prima sua iuuenta, Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cum parere uirilem sexum admodum cuperet, hoc usa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atq; cum deponendum haberet, nutrici per sinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falsò augurata proditur, Plin. Gallinam cum lauri ramulo cecidisse ferunt in sinum Liuiæ Drusillæ, &c. Niphus. Ad Gallinam uilla Cæsarum fuit ad Tyberim, uia Flaminia. quæ ab eo dicta est, quòd Augustæ ex alto abiecit in gremium aquila conspicui candoris gallinam, lauri ramum suis baccis fœtum rostro tenentem, quam seruari iusserant aruspices, ramum verò inseri diligenter. quod ad uillam factum est, quæ hac de caussa Ad gallinam dicta fuit. *Vide* etiam infra in Prouerbio, Albæ gallinæ filius. Alia quædam leges in Gallo *h.* Orpheus scripsit Ooscopica, Ὠοσκοπικά, Suidas. hoc est de diuinatione ex ouis. Ouorum quondam purgandis piaculis, lustrationibusq; quotidianus erat usus: & in Bacchi Orgijs aliorumq; deorum sacrificijs, ubi pro homine soluendum aliquid deo esset, adhibebantur. Omittimus quæ in Orphicis & Bacchi Orgijs, in hac ipsa re obseruata ab antiquis traduntur. id solum ex eis repetemus, ideo religioni oua inseruisse, & in tanto honore cunctis gentibus fuisse, quòd capiente omni mundo tot animalium naturas & genera, nullum ferè est in quo non ex ouo species aliqua nascatur. Volucres passim ouum gignũt. aquatilia in mari pene infinita. in terrestribus lacertæ. in ambiguis & quibus in terra æque quam in aqua uictus est, crocodili. in bipedibus aues. in carentibus pedibus, angues. in multipedibus attelabi. & ne longiores simus, in pluribus generibus alijs plura alia. Ob quæ totam referre naturam credita fuerunt: & in religione ad placanda exorandaq; numina gratiorem habere potestatem, Marcellus Vergilius, nimirum ex Saturnalibus Macrobij 7.16. cuius verba superius retuli. Καὶ εἴ που ἐν τριόδῳ τῆς Ἑκάτης δεῖπνον κείμενον, ἢ ὠὸν ἐκ καθαρσίου, Lucianus in dialogis mortuorum. id est, Sicubi cõperiat in triuijs Hecates cœnam iacentem, aut ex catharsio ouum. Catharsium in Græcorum doctrina uidetur purificatio quædam dici. Morem quippe Athenis fuisse produnt, conciones expurgandi, atq; theatra, & omnino quemlibet populi conuentum. id verò minutis fiebat porcellis, quos nominabant catharsia. eiusmodi obibant munus, qui dicebantur a collustratione peristiarchi. Oua expiationibus apta monstrat Iuuenalis illud, *Nisi se centum lustrauerit ouis.* Sed & in arte Ouidius, oua hæc lustralia indicat illis versibus: *Et ueniat quæ lustret anus, lectumq; locumq; Præferat, & tremula, sulphur & oua manu.* Eius aũt ab recentioribus ratio promitur, quòd ex animalium generibus adeò multiformibus, plurima ædantur ouis, quæ velut media sint inter animal & non animal. proinde pergrata dijs censuêre veteres, Cælius. In purgationibus præterea notamus oua adhiberi solita, & sulphura, tædas, lauros & similia, ut ex Plinio, Iuuenale, Ouidio, Apuleio poetis cæteris colligimus, Gyrald. Oui quod in cereali pompa solitum fuerit esse primum, meminit Varro de re rust. 1. 2. Gallinæ luteo rostro pedibusq;, ad rem diuinam puræ non uidentur. ad opertanea sacra, nigræ, Plin. De Termini sacrificio Prudentius contra Symmachum ita canit: *Et lapis illic Si stetit antiquus, quem cingere sueuerat error Fasceolis, vel gallinæ pulmone rigare, Frangitur, & nullis violatur Terminus extis.* Æsculapio gallinæ immolabantur, Festus. *vide in gallo h.* *Libet expectare quis ægram Et claudentem oculos gallinam impendat amico Tam sterili,* (pauperi,) Iuuenalis Sat. 2. immolabant enim, nimirum dijs, præsertim Æsculapio, pro salute & sanitate donanda gallinas. Magi

Zoroastren

Zoroastren secuti canes, gallinas (ὄρνιθας) & terrestres echinos bono deo attribuunt, aquaticos autem malo, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. Ex animatis olim sex sacrificia in vsu erant, de oue, sue, boue, capra gallina & ansere, Suidas. *Vide* in Oue *h*. Orpheus scripsit Ooth vtica, ᾨοθυτικά, Suidas. id est de sacrificijs ex ouis. Ouorum hecatombe, Ὠῶν ἑκατόμβη, ab Ephippo nominatur, (per iocum,) Athenæus.

Prouerbia à gallina.

¶ PROVERBIA à gallina. Feliciter natum, Albæ gallinæ filium dicimus. *Quia tu gallinæ filius albæ*, Iuuenalis Sat. 13. Vel quod læta atq; auspicata Latini alba vocant, vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suetonius Tranquillus in Galba, his quidem verbis. Liuiæ olim statim post Augusti nuptias Veientanum suum reuisenti, præteruolans aquila gallinam albam, ramulum laureum in rostro tenentem demisit in gremium. Cumq; nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa Ad gallinas vocetur. Tale verò laure tum, vt triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitq; mos triumphantibus, alias confestim eodem loco pangere. Et obseruatum est, sub cuiusq; obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno, & sylua omnis exaruit radicitus & quicquid ibi gallinarum erat, interijt. Conueniet igitur adagium in eos, qui rara & fatali quadam felicitate successuq; rerum vtuntur. Huic diuersum est illud apud eundem Iuuenalē, *Nati infelicibus ouis*. non abhorret huic quod scribit M. Tullius libro Epistolarum familiarium septimo ad Curionem: Quum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequentius quàm solebat, quòd quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre, abdo me in bibliothecam. Veteres enim quod inauspicatum haberi volebant, atrum aut nigrum vocabant: quod felix, album. Vnde apud Senecam Asinius Pollio, Albutij sententias, quòd inaffectatæ essent & apertæ, solitus est albos appellare. Quin & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur qui clarius rem explicat, Erasmus. Idem alibi in Prouerbio Alba auis, λευκὸς ὄρνις, eadem quæ nunc recitauimus Ciceronis verba repetit. interpretatur autem pro re noua atq; auspicata. Quadrabit etiam (inquit) in rem admodum raram & inusitatam, quòd aues perpaucæ sint hoc colore. Ita Iuuenalis, *Coruo quoque rarior albo*.

Alba gallinæ filius.

Nati infelicibus ouis.

Alba auis.

Lac gallinaceum.

¶ Lac gallinaceum Ὀρνίθων γάλα, id est gallinarum lac. dicitur in opulentos & quibus quidduis rerū suppeditat, vt illud Copiæ cornu. Aut de raris inuentu, atq; ob id pretiosis: vt sit hyperbole significās nihil omnino deesse. Plinius in præfatione historiæ mundi, irridēs Græcorū deliciosas quasdā & magnificas inscriptiones: Cerō (inquit) inscripsēre, quod volebāt intelligi fauū. alij κέρας Ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis gallinacei sperare possis in volumine haustū. Ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἂν οὗ μ' ἀφαιρεῖς, Aristophanes in Vespis, (in Acharnensibus,) id est, Non lac hercle gallinaceum, Hacce pro vita capiam, quam mi adimis in præsentia. Eustathius in quartum Odysseæ, citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus Ὠά (decipitur Erasmus, aut Eustathius ex quo citat lege. ex Anaxagoræ Physicis.) Rursum Aristophanes Comicus in Auibus, Δώσομεν αὐτοῖς Αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶ Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν, Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα, χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων. Ὥστε παρέσται κοπιᾶν ὑμῖν Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. id est, Dabimus vobis ipsis, filijs, filiorum filijs, opulentiam bonæ valetudinis, felicitatem, facultates, pacem, iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, vt sitis præ bonorum copia laboraturi. Strabo Geographiæ lib. 14 narrat de Samiorum agris, quòd essent omnium rerum ampliter feraces illud vulgò iactatum esse, quòd lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inueniri Athenæus lib. 9. Dipnosoph. ex mediæ comœdiæ scriptore quodam Mnesimacho senarios hos adducit, καὶ τὸ λεγόμενον, Σπάνιον περιστερῶν ὀρνίθων γάλα, Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id est, Et quod dicitur prouerbio, Lac suppetet res rara gallinaceum, ac Plumis reuulsis phasianus adprobè. Rursum lib. 9 adducit ex Numenio. Ἠδ' ὅσον ὄρνιθος καλεῖται γάλα. id est, *Atque quod gallinæ dicitur lac*, Erasmus. Anaxagoras in Physicis scribit id quod gallinæ lac vocatur, albū in ouis liquorē esse. Animalibus viuiparis cib⁹ qui lac vocatur, in mammis parentis paratus est: sed contra quàm homines putant & Alcmæon Crotoniates ait. non enim albumen oui lac est, sed vitellus hic n. pullis pro cibo est: illi albumē pro cibo esse existimāt, propter coloris affinitatem, Aristoteles de generat. anim. 3.2. Κατασκέτω σ' ἐγὼ Τὸ γάμον, ὀρνίθων παρέξουσι γάλα, Pisthetærus Herculi in Auibus Aristophanis. Scholiastes Aristoph. in Acharn. hoc prouerbiū locum habere ait in ijs qui admodum fortunati sunt, & nihil non possident, ita vt etiam circa res impossibiles aliquid luctentur. impossibile enim est vt vnquam lac è gallinis habeatur. at fortunati homines id quoque si voluerint comparare sibi possunt. Meminit & Suidas. Βούλοιτο μὲν ἂν καὶ τῶν ὀρνίθων γάλα προσέχειν, Synesius in epistolis. De herba quam *ornithogala* Græci vocant, scripsimus in Gallo *a*. ¶ Germanica prouerbia nonnulla etiam extant, à gallinis facta, vt sunt. Per messem ferociunt gallinæ. In der ärn sind die Hüner taub. hoc est Sacietas ferociam parit. Gallinis caudam religare meditaris. Du wilt den Hüneren den schwantz aufbinden: non diuerso sensu ab isto, Aquilam volare doces. Cum alienis gallinis oua in nidum parere, Mit anderen Hüneren ins Nest legen: vt apud Latinos, Alienum arare fundum, quod est cum alienis vxoribus rem habere.

Prouerbia Germanica.

Prouerbia ab ouis.

Ouum adglutinas.

¶ PROVERBIA ab ouis. Ouum adglutinas, Ὠὸν κολλᾷς, (si rectè legitur malim κολλῶς,) id est, Ouum glutino compingis. Refertur à Diogeniano. Ridicule laborat, qui fractum oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur, Erasmus. ¶ Ab ouo vsque ad mala, prouerbiali figura dixit Ho-

Ab ouo vsq; ad mala.

ratius in Sermonibus Sat. 3. pro eo quod est, ab initio conuiuij vsq; ad finem *Si collibuisset* (inquit) *ab ouo Vsque ad mala citaret, io Bacche modo summa Voce, modo hac resonat quæ chordis quatuor ima.* Antiquitus enim cœnam ab ouis auspicabantur, malis finiebant. Erit venustius, si longius trahatur, ab ouo vsq; ad mala, id est, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quam

Ex ouo prodyt.

oportet, notantur illo versu Horatiano, *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo*, Erasmus. ¶ Ex ouo prodiji, Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν, aiunt dici solitum de magnopere formosis ac nitidis quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo, more Castoris & Pollucis. Siquidem est in poëtarum fabulis Ledam Tyndari filiam, ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiêre gemini Castor & Pollux, insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius forma literis omnium est nobilitata, Erasmus.

Ouo prognatus eodem.

¶ *Ouo prognatus eodem* hoc fortassis simpliciter dictum est ab Horatio. Quandoquidem ad fabulam respicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in cygnum conuerso, ouum peperit, vnde gemini prognati Castor & Pollux. Id ouum Pausanias in Laconicis refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verum si quis hoc dictum deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore, aut ita consimilibus ingenijs, vt eodem ouo nati videri possint, nihil æquè fuerit prouerbiale. veluti si dicas. Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, vt iures eodem prognatos ouo. Aristoteles quidem ostendit iuxta naturam fieri posse, vt ex eo-

Non tam ouum ouo simile.

dem ouo duo pulli nascantur, Erasmus. ¶ Extant apud authores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est, Non tam ouum ouo simile, de rebus indiscretæ similitudinis. Vides ne vt in prouerbio sit ouorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis saluis rebus illis, qui gallinas alere quæstus causa solerent. Ii cum ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset dicere solebant. Neque id est contra nos. Nam nobis satis oua internoscere, Cicero 2. Academic. Idem prouerbium refertur & à F. Quintiliano. Vsurpatur & a Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorem lusit, Erasmus. Ouorum inter se miram ac prope indiscretam similitudinem, sæpenumero apud animum meum non sine stupore perpendi. Alterum enim alteri si compares, fallitur examen hebescitq; intuentis obtutus. tanta prorsum parilitas est, tantaq; geminitudo, Cælius. Huic simile est aut idem potius apud Germanos, Tappio referête, Eyer sind Eyern gleych. & hoc, Wär er einẽ Hasen so änlich

Ouo candidius.

als einem Narren / die Hunde hetten jhn langst zerrissen. ¶ Ὠοῦ πολὺ λευκοτέρα, id est, Ouo multo candidius Sappho dixit, Athenæus. ¶ Apud Tappium hæc etiam Germanica inuenio. Ouum præ gallina sapit, Das Ey wil klüger seyn dan die Henne, cui illud Latinorum respondet, Ante barbam doces senes. Qui oua desiderat, gallinarum obstreperos cantus ferat oportet Wer Eyer wil haben der muß der Hennen kackelen lyden. Qui vitat molam, vitat farinam. Hollandorum est, Anserinis neglectis oua gallinacea requiris, Du suyst nae thennen Ay / vnd lest tgansen Ay faren. cui Tappius illud Græcorum confert, Omissa hypera pedem insequeris.

DE PVLLIS GALLINACEIS.

De pullis gallinacei generis etsi quædam superius dicta sint in Gallinæ historia, capite tertio & quinto & sexto, & alibi fortassis: hic tamen de iisdem copiosius separatim agere volui, superioribus quidem non repetitis: neq; enim vllarum auium pulli ita in vsu sunt ad cibum, ac gallinacei. Nominat autem pullos gallinaceos Plautus in Captiuis, fœtus scilicet gallinarum adhuc tenellos & Martialis in lemmate distichi, Si Libycæ nobis volucres & Phasides essent, Acciperes. at nunc accipe cortis aues. Sed absolutè etiam pullos pro gallinaceis poni inuenio apud Vegetium & alios. Pellicula quæ solet pullorum ventribus adhærere, Palladius in Maio Tit. 9. Puls potissimum dabatur pullis in auspicijs, Festus. dabatur autem non quibuslibet, sed gallinaceis. Heliogabalus vna die non nisi de phasia-

Gigeria pullorum.

nis tantum edebat, alia die de pullis, Lampridius. Gigeria pullorum coques, Apicius. Pullastrum & pullastram neotericè vocamus, Grapaldus. Pullastræ vocabulo pro parua gallina, Hermolaus, Sipon-

Pullaster & pullastra.

tinus & Platina vtuntur. Quidam etiam fœminino genere pullas efferunt, è recentioribus. Pullaster vel pullastra, significat gallum vel gallinam adolescentes. sic a M. Varrone libro 3. de re rustica, pullastræ dicuntur iuuencæ gallinæ, ait enim, Et ea quæ subijcias potius è vetulis quam è pullastris. Pro

Pulleiaceus. Pullicenus.

pullo pulleiaceum Augustus dicere solebat, vt ait Tranquillus. Pullicenus (aliâs pullicinus quod magis placet: nã & Itali hodieq; pulcinos vel pullicinos appellãt) diminutiuũ a pullo. Seruos habuit vectigales qui eos ex ouis & pullicenis & pipionibus alerent, Lampridius de Alexandro Seuero. ¶ Ab Athenæo

Νεοσσοί.

libro 9. νεοσσοὶ ὄρνιθες, & ἵπποι dicuntur. Νεοττίδες ἀλεκτορίδων ἢ χηνῶν, Aristoteli sunt fœmellæ iuuencæ è gallinaceo vel anserum genere, quæ nuper scilicet parere cœperunt: possunt etiam sic dici antequam pepererint. Athenæus pullos gallinaceos a Græcis *hippos*, hoc est quasi equulos vocari scribit credo, quia pulli propriè sunt equorum, Hermolaus. Ὁ τῶν ὀρνίθων ζωμός, id est, pulli gallinacei ius,

Ὀρτάλιχοι. Ἀνορταλίζειν.

Dioscorides. Ὀρτάλιχες (vox poetica) tum gallum ipsum tum pullum gallinaceum significat. sed pullum frequentius, *vide* in Gallo H. a. Ὀρτάλιχοι, pulli qui nondum volare possunt: & galli ipsi Bœotis (quod & Scholiastes Aristophanis scribit,) Varinus. Pullos qui recens apparuerunt, (Οἱ ἄρτι τῶν ὠῶν ἐξελθόντες) Græci νεοττοὺς vocant, aliqui ὀρταλίχους, Eustathius. Ἀνορταλίζειν verbum Aristophani in Equitibus

Equitibus efferri & superbire significat: vel leuiter agere, & nimis facile aliquid credere. Propriè autem ὀρταλίζειν dicitur de auibus volare incipientibus (ἐπὶ τῶν ἀρχομένων ἀναπτερύσσεσθαι ὀρνίθων, vt & πτερυγίζειν) vel de ijs qui pueros in sublime efferunt citato motu, (ἀναρριπτεῖν τὰ νεοττία τῶν παιδίων, οἷον ὀρθὰ ποιεῖν εἰς ὕψος) & impropriè deinde etiam de alijs motibus, Scholiastes Aristophanis.

Aues προπέτεις & προπετεῖς dicuntur, quæ antequam ocyptera, id est pennæ maiores eis enatæ aut satis perfectæ fuerint, volare gestiunt, inutili & sæpe noxio conatu. cùm cadant interdum & in humum allidantur eædem ὀρτάλιχοι dicuntur, ὡς λιχερτες (γλίχοντες) φύσει, hoc est a cupiditate motus & volatus, Io. Tzetzes 7.128. Ὄρνιθες ἀγροτέρων μητέρες ὀρταλίχων, Versus a Suida citatus Οὐδ' ὁπότ' ὀρταλίχοι μινυροὶ ποτὶ κοῖτον ὁρῷεν, Theocritus Idyllio 13. Βοσκάδος ἢ χηνὸς ὀρταλιχῆα, Nicander de pullo anseris. Plura de voce ortálichos leges in Gallo *a*. Ν. βόχαλοι, pulli gallinacei masculi, Hesychius & Varinus. Alectryon Græcis gallus est, vnde diminutiuum ἀλεκτρυόνιον. vt ab alector ἀλεκτορίσκος, & patronymica forma ἀλεκτορίδης, vt scripsimus in Gallo *H. a.* Pulli Græcè vulgò ἀλεκτοροπουλα dicuntur, apud Symeonem Sethi ὀρνιθόπουλα. *Alfrach* (Arabicè) est nomen commune ad omnes pullos, & quandoq; dicitur de gallina iuuene, quæ nondum oua peperit sed absolutè prolatum significat pullum columbinum, qui nondum volare potest, Andr. Bellunensis. ¶ Pullus Italicè dicitur *pollo, pullastro, pulcin.* sed hic propriè tener adhuc & implumis, pullastro maiusculus & iam mensis aptus. Gallicè *poulsin, poussin, pol, pollet, cochet, & pollaille* de pullastra adultiore. Germanicè Hünle/Hünckel. Anglicè *chyk.*

Ν. βοχαλοι

¶ Pullos maturos dicere possumus primo vere exclusos vt serotinos alios quos patria lingua autumnales appellamus. Et serotini quidem non pariunt oua sub veris initio, quemadmodum illi quos maturos esse dixi quamobrem non ad pullationem, sed ad veru aluntur, Gyb. Longolius.

Pulli maturi & serotini.

C.

¶ Varro pullos pipare dixit, Nonius. *Vide* in Gallina *C* Pipire propriè dicuntur pulli gallinacei (& huiusmodi) Columellæ. Vrticarum genera quædam pullis mortifera sunt, quæ gallina rostro conatur euellere, Albertus.

Pipare & pipire pullorum est.

E.

¶ Mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis, tutos esse à mustelis aiunt, Plinius.

F. & G.

De ijs quæ circa salubritatem pullorum gallinaceorum, & apparatum ad cibum & remedia considerantur, abunde dictum est in Gallinacei historia.

H.

a. Pullus generale vocabulum est omnium auium & quadrupedum etiam quorundam fœtus pulli dicuntur, vt equi & asini, vnde pullini dentes, Grapaldus Pullos dicimus paruos fœtus quorumcunq; animalium, sed præcipuè auium & inter eas gallinarum præcipue per excellentiam Sed iumentorum quoq;, vt Græci πῶλον, nos Füle. Ranę pullos Horatius dixit, de apibus nouellis Columella. *Quia tu gallinæ filius albæ, Nos viles pulli nati infelicibus ouis*, Iuuenalis. Quinetiam arborum atq; plantarum pullos dicimus, vt Plinius, vnde verba pullulare, pullescere, pullulascere. Pullatio, fœtura pullorum, Columellæ. Pullities ipsa pullatio vel pulli ipsi qua voce idem vtitur de turture, anseribus & apibus. Georg. Alexandrinus in priscarum vocum enarratione, pullicium, (pullicem legendum arbitror) interpretatur fœturam pullorum è Varronis lib. 3. Pullinus, quod est pulli. vnde pullini dentes, quos primum equi faciunt. Pullarius, qui pullorum curam habet. & qui è pastu pullorum captat auspicia, vt in Gallo *h* ostendimus.

Homonyma.

Deriuata.

¶ *c. Aluten*, id est cibus pullorum, Vetus Glossographus Auicennæ Insipere, farinam iacere pultis, (lego *pullis*) Vnde dissipare, obsipare. vt cùm rustici dicunt, Obsipa pullus escam Festus

¶ *h* C. Claudio, M Perpenna Coss. pullus gallinaceus quadrupes natus, Iulius Obsequens. *Vide* supra in Gallina *h*. ¶ De augurijs vel auspicijs e pullis, leges in Gallo *h* Aduersus grandines olim agnum aut pullum immolabant, Cælius Calcagninus in libro de re nautica.

Pullus quadrupes.

De Gallinis Sylvestribus.

1. In genere, & de nonnullis etiam particulatim.
2. De rustica gallina.
3. De meleagride.
4. De Africanis vel Numidicis.
5. De Indicis, vel gallopauis.
6. De alia gallina Indica.
7. De lanatis.
8. De otide vel tarda.
9. De tetraone vel tetrace vel erythrotaone.
10. De vrogallo maiore.
11. De gallo betulæ.
12. De vrogallo minore.
13. De grygallo maiore minoreq;.
14. De gallinulis terrestribus, & primum de hegeschara *vulgo dicta*
15. De arquata maiore, & phæopode duplici, quarum alteram arquatam minorem vocant.
16. De rala terrestri.
17. De gallinulis aquaticis longis cruribus in genere.

DE GALLINIS SYLVESTRIBVS IN GENERE, ET *de nonnullis etiam particulatim.*

De discrimine inter gallinas syluestres & agrestes. *Gallus syluestris an phasianus sit.* *De gallorum vel gallinarum syluestrium libidine.* *Adipe.* *Cibo.*

GALLOS gallinásve syluestres aut feros ferásve dicamus vtrunq; sexum comprehendédo, nihil interest. Dixerim autem syluestres potius quam agrestes. Nam agrestes vel pascales eas potius rectè appellari puto, quæ licet domesticæ, non inclusæ tamen, sed in agris liberè pascuntur. nomades Græcis & similiter fere in columbarum genere. Græci animalia syluestria videntur ἄγρια vocare, agrestia verò ἀγροικα, vt Galenus de compos. medic. sec. genera, lib. 3. cap. 5. Sunt sanè permulta earum genera, figura, magnitudine, locis in quibus degunt, & alijs quæ circa naturam eorum & cibi rationem considerantur, longe differentia: vt imperitè illi facere videantur, qui de gallinis syluestribus in genere aliquid scribunt. Quoniam tamen a veteribus, & recentioribus etiam, pauca quædam sic scripta inueni, ea vnum in locum hic coniungenda existimaui. Fieri autem potest, vt certam aliquam speciem per excellentiam generali galli syluestris nomine appellarint. Ego vel phasianum, vel magnos gallos montanos syluestris nomine apud veteres acceperim, medicos præsertim. In theriacæ ratione gallum syluestrem nominat Galenus: id interpretatus Auicenna fasianum marem eo nomine intelligendum prodit, Cælius. Gallus syluestris, id est fasianus siccior altili, Syluaticus. ¶ Theophrastus scribit ex gallinaceis libidinosiores domesticis agresteis esse, itemq; mares statim a cubili velle coire, fœminas autē magis procedente die, Ælian. *Vide* supra in Gallo C. ¶ Gallinæ montanæ in victu attenuante conceduntur a Galeno. ¶ Gallinarum adeps medius est inter anserinum & suillum. sed ex agrestibus gallinis tenuiorum est partium, vt scripsi in Gallo villatico G. sed Græcus codex (lib. 5 de compos. medic. sec. genera adipis τῶν ἀγροικων ἀλεκτορίδων καὶ ἀλεκτορίδων mentionem facit, ἀγροικα appellans, quæ non in ciuitatibus sed ruri pascuntur, vt ipse videtur interpretari. Sed quod ad remedia, syluestrium adipes magis etiam quam agrestium subtiles dixeris. ¶ Gallinæ syluestres, montanæ præsertim, quo cibo captæ ali debeant, non constat: quidam captas omnino cibū respuere aiunt, aut raro sumere. ¶ Pastilli apparatum è pullastro ex Germanico Baltasaris Coqui libro in Gallo descripsimus. monet autem gallinas syluestres quoq; similiter parari, sed laridum passim infigendum esse, vt solet assandis Gallinas syluestres assabis, sed & si elixentur cum pipere & saluia, non inuiuaes videbuntur, Platina. De gallinæ syluestris coctura, *vide* etiam in Pauone.

Coctura & apparatu. *Nomina Hebraica.* *Dukiphat.* *Neelasa.* *Ranan.* *Ziz.*

¶ *Dukiphat*, דוכיפת, Hebraicum nomen, Leuit. 11 & Deut. 14 R. Salomon exponit gallum syluestrem duplicata crista, qui vulgò dicatur, האמא, *hachpha*, (forte legendum *hupa*, הופא, sic enim Galli vpupam vocant) vnde etiam nomen sit, quasi *du*, id est duas habens, *cephot*, id est cristas. Chaldaice vocatur נגרשרא (*negarschara*, ni fallor) id est artifex montis, propter opera sua, vt inquit R. Salomon. Iudæi vulgo Germanicè interpretātur Vrhan, id est maximū gallum syluestrem nostri vpupā, Paul. Fagius. Dauid Kimhi etiam ex magistrorum sententia gallū syluestrem interpretatur. Chaldaica translatio Deut. 14. habet בגרשורא, *kagar thura*, vpupam intelligunt. Arabica הדהד, *hadhar*. Persica כה בנך אן, *an coh benak*. Septuaginta Deut. 14. porphyrionem vertterunt, Leuit. 11 vpupam, vt & Hieronymus, quod probat Sanctes. Sunt qui gallinam Africā aut Meleagridē intelligant. ¶ *Neelasa*, נעלסה, Iob 39. Kimhi exponit טוסים (ταῶς) id est pauones. Sententia hæc est: Nunquid (dedisti) alas plausibiles pauonibus, aut pennas ciconiæ & plumas: interprete Munstero. Septuaginta Hebraicā vocem relinquunt. Chaldæus pro *neelasa* ponit תרנגול ברא, hoc est gallum syluestrē. R. Abraham putat esse struthionē. ¶ Ranan, רנן, vt D. Kimhi docet, auis est quę exultat & sibi placet ob vocem aut pennas, nimirū pauo. In cōmentarijs etiam in Iob cap. 39. multos scribit pauonē putare. Alij auem esse coniiciunt cantu excellentem, veluti תריוגיילך (si recte scribitur luscinium intelligo, quæ gallis *rossignole* dicitur.) Aliqui volunt esse auem quæ delectatur in suo cantu, Munsterus. Leui ben Gerson alā aut pennam potius auis intelligit. Interpres noster struthionis pennam reddit. Vtuntur autem struthionum pennis in cristis qui exultant & lætitiam aut superbiam ostentant. Chaldæus vertit תרנגולברא, id est gallum syluestrem. Septuaginta περιστερῶν זיז, *sis*, vel *ziz*, Hebræis non est generale est de omni fera bestia. Rabini quidam auem maximam interpretantur, quæ [illegible] Solem obscuret, Psalm. 80. alij simpliciter auem quandam, alij omne reptile agri exponunt. Septuaginta [illegible] ἄγριος, id est aprum, (*vide* in Apro A.) Chaldæus *tharnegul*, id est gallum syluestrem. [illegible] septuaginta [illegible], Psalmo 50. Hieronymus pulchritudinem. Augustinus species. Esaiæ 66. Septuaginta [illegible] Ionathan זיו יקרהא מבהמר, *mechamar sis iekaraha*, Hieronymus omnimodam gloriam. Symmachus pinguedinem, Theodot. multitudo, Aquila παντοδαπῶν χώρας, malim παντοδαπῶν ἀγρῶν.

¶ Vpupam

¶ Vpupam Varinus ἀλεκτρυόνα ἄγριον, id est gallum syluestrem interpretatur. & Itali quidam eandem gallum paradisi vocitant. Videtur autem ei galli nomen attribui propter cristam, quamuis illam è pluma tantum habet, non vt gallinaceum genus ex cartilagine quadam carnosa. Hebraicam quoq; vocem *dukiphat*, vt paulo ante retuli, alij vpupam, alij gallum syluestrem exponunt. ¶ Κουκούφας, genus gallinaceorum, Hesychius & Varinus.

Vpupa quibusdam gallus syluestris dicitur.

¶ A Sueuis circa Rauenspurgum audio genus quoddam galli syluestris Riethanen (id est gallos palustres appellari, magnitudine anseris fere, pedibus gallinacei: capitibus pulchris, magnis, in quibus pennæ rubicundæ spectentur: caudis ferè quales galli Italici gerunt. rarò capi nisi hyeme aliquando, captos interdum sale condiri. Ab Hieronymo Trago inter feras gallinas nominãtur Rothüner (id est gallinæ rubicundè Germanicè dictæ Longolius hoc Germanicũ nomen perdici Græcæ attribuit. videtur autem perdicem rubram vulgo dictam intelligere. ¶ Lagopodem alpium nostrarum incolæ nominant gallinam saxorum vel niuium, Steinhun/ Schneehun/ Schrathun. ¶ Attagenem nostram, id est gallinam corylorum, quidam Gallicè, vel Sabaudicè vocãt *gelinettam*, id est gallinulam, vel gallinulam syluestrem. Supra statim post Attagenem de GALLO PALVSTRI illo quem Scoti vocãt Myrs foel scripsimus, & effigiem eius è Scotia missam addidimus. ¶ Reperitur in Scotia etiã aliud genus galli syluestris, phasiano carne ac magnitudine simillimum, sed nigra pluma, rubentibus admodũ palpebris syluestrem agri gallum nostrates (Scoti) dicunt, estq; frumento victitans, Hector Boetius in descriptione Regni Scotiæ. Huius alitis effigiem, quam vna cum proximè dicta, Cl. V. Henricus a S. Claro è Scotia nobis transmittendam curauit, hîc adieci. Scoti in hoc genere marem vocant *ane blakcock*, id est gallum nigrum: fœminam quæ magnitudine inferior & colore dilutior est, *ane grey hen*, id est gallinã fuscam. Mas collo, pectore, alis coxisq; punctis rubicundis aspersus est, fœminã leucophæam maculæ nigræ variãt. Supercilia & barbulas in vtroq; sexu membrana rubẽs insignit. Anglus quidam hac icone visa, in Anglia etiã retulit capi locis erica plenis.

De quodam genere galli syluestris quod apud Suevos reperitur.

De alio genere quod in Scotia reperitur.

¶ Eandem auem Guil. Turnerus intelligere videretur, in descriptione quam statim subdemus, nisi fœminę alium colorem tribueret, quam ait magis ruffam esse perdice, cùm fœmina galli nigri Scotici fusca sit, vt diximus. Gallinaceum syluestre genus apud nos est (inquit Turnerus Anglus, *Morhennam* vulgò vocant, ni fallor, fortè propter colorem maris nigrum vt in Mauris: alij, puto, *hethcok*, id est gallum ericarum) in quo fœmina à mare ita differt, vt duorum generum istiusmodi rerum imperito videri possint. Mas gallo domestico paulò minor totus niger est, excepta ea parte caudæ quæ podicem tegit, ea enim alba est. Cæterum nigredo huius nonnihil splendescit, ad eum ferè modum quo columborum nigrorum torques circa colla splendescunt. ad viriditatem igitur proximè accedit. in capite rubrum quendam habet, sed carneum cirrum, & circa genas duos habet veluti lobos rubros, & eos carneos. Fœmina tota maculis distincta est, & a perdice, nisi maior esset, & ruffa magis, ægrè dignosci posset. In desertis locis & planis, erica potissimum consitis, ambo degunt. grano vescuntur, & summis ericæ germinibus. Breues habent alas, & breues faciunt volatus. Hanc auem attagenem esse coniicerem, sed qui attagenem describunt, marem à fœmina non separant. vnde colligo eundem fuisse colorem, & eandem figuram maris & fœminæ. Quòd si attagen non sit, gallina videtur esse Varronis rustica, Hæc ille. Verùm hanc auem non esse attagenem, ex eius historia apparebit: præsertim cùm attagen palustris sit, hæc non item. *Vide* an eadem sit auis, quam Gyb. Longolius attagenem putauit: cuius verba recitabimus infrà in Grygallo.

De alio genere Anglico

DE GALLINA RVSTICA.

ALIA videri potest gallina rustica, cuius Columella & Varro meminerunt: alia verò perdix rustica, cuius Martialis, eadem (ni fallor) *rusticula* Plinio dicta. ¶ Gallinæ quæ vocantur trium generum sunt, villaticæ, & rusticæ, & Africanæ, Varro & Columella. Rustica gallina non dissimilis villaticæ, per aucupem decipitur. eaq; plurima est in insula, quam nautæ in Ligustico mari sitam producto nomine alitis Gallinariam vocitauerunt, Columella. Gallinæ rusticæ (inquit Varro) sunt in vrbe raræ, nec fere mansuetę sine cauea videntur Romæ, similes facie non his villaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu ac facie incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cũ psittacis ac merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis. neq; ferè in villis oua ac pullos faciunt, sed in siluis. Ab his gallinis dicitur insula Gallinaria appellata, quæ est in mari Thusco secundum Italiam contra montes Ligusticos viginti millium Albingaunium: alij ab his villaticis inuectis à nautis ibi feris factis procreatis, Hæc ille. Albingaunij quidem Liguriæ oppidi Plinius etiam meminit. est autem illi vicinum Intemelium oppi-

Insula Gallinaria

dum, & sic apud Varronem legendum puto, (sic & Hermolaum legisse video,) non viginti millium, vt Gallinaria insula sita intelligatur contra hæc duo Liguriæ oppida & Ligusticos montes. ¶ Syluestres gallinæ quæ rusticæ appellantur, in seruitute non fœtant: & ideo nihil de his educandis præcipimus, nisi vt cibus ad satietatem præbeatur, quo sint conuiuiorum epulis aptiores, Columella.

Rusticulæ. ¶ Rusticæ gallinæ sunt agrestes (syluestres potius) rostro longiore, quæ per diminutionem rusticulæ quoq; appellantur, Ge. Alexandrinus: quem video gallinaginem vel perdicem rusticam, (quam Galli *beccassam* a rostri longitudine, nostri Schnepff appellant, Plinius, vt videtur, rusticulam,) pro gallina rustica accepisse. Audio & hodie circa Bononiam in Italia gallinam rusticam siue rusticellam nominari auem palustrem & lautam, haud scio an *beccassam*, an aliam quandam. Sed cùm Columella gallinam rusticam villaticæ non dissimilem faciat, *beccassa* verò longe dissimilior sit illi quam aliæ quędam syluestres gallinæ, inter alias quærenda est quænam tum forma tum magnitudine ad villaticam accedat proximè: qualis illa est cuius è Scotia missæ imaginem paulò ante posuimus: vel illa (nisi eadem sit) quam in Anglia reperiri Turnerus scripsit, vt proximè recitauimus: in quo genere mas totus niger est, fœmina varia instar perdicis, &c. Rursus cùm Varro rusticas non villaticis gallinis sed Africanis aspectu similes scribat, ac facie incontaminata: Africanas autem non alias quam Meleagrides faciat, dubitare aliquis posset tanquam alia Varronis quam Columellæ gallina rustica esset: quod mihi quidem non videtur. possunt enim rusticæ villaticis reliquo corpore similes esse, facie vero dissimiles. ¶ Gallina apud nos rustica (inquit Turnerus) nusquam reperitur, si gallina illa quam *morhennam* vocant, (quam suprà verbis ipsius descripsimus,) non sit. quamuis de eadem an attagen sit dubitamus.

DE MELEAGRIDE.

A. & B.

Variæ veterũ scriptorũ sententiæ de Meleagride. CIRCA Meleagridis historiam nec veteres ferè scriptores, neq; recentiores consentiunt: quamobrem veterum de ijs scripta primo loco adferre placuit, deinde recentiorum seorsim. Græcè scribitur Μελεαγρὶς oxytonum, fœminino genere. ¶ Gallinæ Africanæ sunt grandes, variæ gibbetæ, (gibbosæ, vt Beroaldus exponit) quas Meleagridas appellant Græci. hæ nouissimæ in triclinium ganearum introierunt e culina propter fastidium hominum. Væneunt propter penuriam magno, Varro. Simili modo (vt Memnonides circa Memnonis sepulcrum in Ilio) pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ, hoc est gallinarum genus, gibberum, (alias *gilberum*, Volaterranus gilbarum legit) variis sparsum plumis quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ, propter ingratum virus. Verùm Meleagri tumulus nobiles eas fecit, Plinius. Columella distinguit: Africana gallina est (inquit) quam pleriq; Numidicam dicunt, Meleagridi similis, nisi quod rutilam galeam & cristam capite gerit, quæ vtraque sunt in Meleagride cœrulea, Columella. Tranquillus etiam cum Columella sentiens, separat Meleagridas a Numidicis (seu Africanis nam Varro, & Plinius quoque vt videtur non discernunt)

Numidica. Guttera. Volaterranus & Niphus. Meleagrides, & Numidicæ & Gutteræ, aues sunt quæ & Afræ dicuntur, Ge. Alexandrinus. apparet autem illum pro gibberis apud Varronem gutteras legisse. & conijciat aliquis gutteras forte cognominari posse quòd plumis variis quasi guttis distinguantur, vt Plinius & Athenæus testantur de Meleagride. *Et picta perdix, Numidicæq; guttatæ,* Martialis. sed cum gutterum pro guttato alius nemo, quod sciam, dixerit, non temere quicquam mutarim. In eo etiam quod galeam Meleagridi rutilam esse Columella scribit, vt & cristam, mendum mihi subesse videtur: & paleam legendum. vocant autem paleam vel paleas, quæ veluti barbæ à gallinarum rostro dependent, vt in Gallo B docuimus quanquam, vt author est Clytus apud Athenæum, barbam seu paleas propriè dictas non habet, sed eius loco carnem oblongam, & magis quam in gallinis rubentem.

Quibus in regionibus reperiantur Meleagrides. ¶ Meleagrides fert vltima Syriæ regio, vt Diodorus Siculus scribit. Mnesias Africæ locum (lacum) Sycionem appellatum tradit, & Cratin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aues quas Meleagridas & penelopas vocat viuere, Plinius. Meleagrides aues pascebantur in Acropoli, Suidas & Varinus. Meleagrides primi feruntur habuisse Ætoli, Athenæus. Strabo lib. 16 circa Arabiam alicubi in fronte portus magni (sic dicti) tres insulas esse scribit, quarum vna Meleagrides multas habeat.

Clytus Milesius Aristotelis discipulus libro 1 de Mileto, Circa templum Virginis, inquit, in Olero (codex Græcus habet ἔρω. Gillius vertit ad templum æreum) & idem scriori, Histrum in Olero tradere Meleagridas a nullis auibus quæ vnguibus sint vncis violari. Volaterranus ex Æliano legit, Meleagrides in Lero insula esse: est autem Leros insula in Icario mari: ego in Olero legerim, quæ vrbs est Cretæ in alto loco sita, a qua Minerua [quam & Virginem, Παρθένον, per excellentiam vocant] Oleria dicta, & festum eius Olerium, apud Stephanum: coniicio autem has alites Mineruæ sacras fuisse, cùm Athenis etiam in Acropoli educari solitæ fuerint olim.)

Descriptio Meleagridũ. Meleagrides aues sunt. locus vbi aluntur palustris est: pullos suos nullo amoris affectu hæc ales prosequitur, & teneros adhuc negligit: quare a sacerdotibus curam eorum geri oportet. Magnitudo ei gallinæ generosæ: caput pro corporis magnitudine paruum, & glabrum, (ψιλὴν) in quo apex crista, (λόφος) carneus durus & rotundus spectatur, claui vel paxilli instar eminens, (in Græco additur, καὶ τὸ σχῆμα ξυλοειδὴς,) pro quibus verbis Gillius nihil aliud posuit, quam

quàm paxillū quem diximus ligneum eminere. Wottonus rostrum ligneum vertit: ego pro σῶμα, fortè χρῶμα legendum conijcio: nam de totius corporis colore posterius agit: & apicis illius colorem hoc in loco lector desiderare poterat: itaq; ξυλοειδὲς, tanquam coloris nomen accipio, etsi Columella Meleagridum cristam tum galeam rutilam tribuit. Hæc scripseram, cùm Hermolaum quoque in Corollario nobiscum facere obseruaui. Gybert. Longolius ad totius corporis colorem refert.) Ad malas à ore (σιαγόνος, non σώματος, vt rectè etiam Hermolaus & Wottonus legunt) orta caruncula longa barbæ loco dependet, rubicundior quàm in genere gallinaceo: quod autem in gallinis rostro adhæret, πώγωνα vocant Græci quidam (Latini paleam mentumve) non habet. Rostrum acutius & maius quàm gallinæ. Ceruix nigra crassior breuiorq; quàm gallinæ. Corpus totum varium est, nigrum videlicet maculis (τῇ λευκ. fortè αὐλοῖς) plumarum candidis, frequentibus, lente maioribus, distinctum: sunt autem orbiculi isti in rhombis nigris: vnde ipsi etiam rhombi varietatem exhibent, (in Græco additur, τῶν μὲν μελάνων ἐχόντων λευκότερον τὸ χρῶμα, τῶν δὲ λευκῶν μελάντερον.) Alæ etiam maculis notantur albis, specie serrata per versus parallelos (spatia æquidistantia) digestis. Crura sine calcaribus, cætero similia gallinaceis. Fœminæ maribus adeò similes sunt, vt vix dignosci sexus queat, Athenæus. ¶ Gallinæ rusticæ similes faciē sunt, non his villaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu ac facie incontaminata, Varro. facit autem easdem Africanas & Meleagrides.

De earundem voce. ¶ Verbum κακκάζειν in vsu esse de Meleagridum voce docet Pollux. Hesychius hoc verbum Atticis vsitatum esse scribit de gallinarum voce circa partum: cui simile est apud nos *gaggsen*. Meleagrides, vt & attagæ, suum ipsæ nomen voce sua imitantur, Ælianus. ¶ Meleagridum & phasianorum oua punctis distinguuntur, Aristot. (& Plinius) de hist. anim. 6. 2. vbi Albertus cum primum rectè nominasset meleagridem auem, mox iterum de eadem, Et oua (inquit) *cathalar*, quæ Latinè *theagridi* (inepte pro meleagride) vocatur. *Oua.* ¶ Quorum tenuior est res familiaris in celebribus Isidis conuentibus anseres atque aues meleagrides immolant, Pausanias.

Fabula de Meleagri sororibus in aues cōuersis. ¶ Meleagri qui filius OEnei regis Calydoniæ fuit historiam leges apud Grammaticos, Eustathium (in 9 Iliados & alibi) & alios, vnde nos etiam aliquando eam in Onomasticon propriorum nominū retulimus. Meleagri sorores aliqui in Meleagrides aues mutatas ferunt. alij familiares (virgines) Iocallidis virginis in Lerna, cui diuinos honores præstant, Suidas & Varinus. Ælianus scribit Meleagridas in Lero insula esse, quas fabula vult Meleagri OEnei filij natas fuisse, luctu patris in aues conuersas, quare & lamentabili carmine cantus earum exaudiri, Volaterranus. ¶ Μελεάγρια & μελάγγια radices quædam dicuntur, vt Suidas scribit, qui & hæc innominati authoris verba recitat. Ῥίζας τὰς μελαγγίας καὶ χαρίλας χελιδόνων ἐδέξατο. Videntur autem herbæ alicuius syluestris radices esse, adeò dulces vt mel syluestre dici meruerint, quales videntur illæ quas Itali vulgò *dulcechinos* vocant.

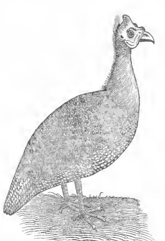
DE MELEAGRIDE RECENTIORVM OPINIONES.

Recentiores quidam indocti *gallos vros* vulgò dictos (Vrhanen) Meleagrides esse crediderunt: sed & alia non conueniunt, vt in Galli vri historia apparebit, & quod hic captus animum despondet, cibumque (non) nisi longo post tempore assumit. Meleagrides verò confestim vt captæ sunt, escas non recusant. Has nobis quandoque Ægyptij pro gallinis Hierosolymitanis magno mendacio vendiderunt, & in Syria captas affirmarunt, certè præter colorem & paleas vris nostris planè similes, Gybertus Longolius.

¶ Raphael Volaterranus suo tempore Meleagrides duas secundum Plinij descriptionem Romę in hortis Cardinalis S. Clementis visas scribit. Augustinus Niphus Meleagrides vulgò Tunes appellari tradit, nimirum ab vrbe Africæ Tuneto. Eliota Anglus Meleagrides Anglicè interpretatur, *hennes of Genny*. Quidam Hispanicè *gallinam moriscam*. Petrus Bellonius gallinas Indiæ vulgò dictas, vt & antè ipsum Gulielmus Turnerus. Quin suo de Auibus libro, Columellæ (inquit) Meleagrides, videntur illę esse aues quas nonnulli pauones Indicos appellant: nam illas paleis & cristis cæruleis esse in confesso est. Horum sententiæ ipse etiam aliqua ex parte accedo, & gallinas Indicas vulgò dictas Meleagridum speciem esse iudico, quòd cum Clyti Peripatetici descriptione à nobis recitata in pluribus quàm vlla mihi cognita auis conueniant. etsi enim calcaribus non careant, neque eadem fortassis colorum varietate eodemque ordine digesta spectentur: habent tamen apicem illum paxilli instar à capite prominentem, & barbæ vel palearum loco carnem dependentem rubram, caput glabrum, &c. Conuenit & magnitudo generosæ gallinæ, quanquam & colore & magnitudine gallinas Indicas diuersas reperiri audio: maximas esse & præferri nigras, alias albicare, minimas corpore vario esse, maculis nigris corpus albicans distinguentibus. Iam cum Columella Africanas cristæ tantum paleæq; (vel eius quod pro palea est) colore à Meleagridibus differre scribat, vtranque auem generali gallinæ Indicæ appellatione comprehendi licebit. *Gallinæ Indicæ.*

Gallinæ Africanæ. ¶ Gallinæ Africanæ, Græcis Meleagrides, nunc Pharaonis aues dicuntur, Georgius Alexandrinus. Aues Pharaonis dictas, quæ ex Oriente deferri soleant, in regno Senegæ Nigritarum plurimum abundare Aloysius Cadamustus scribit.

DE MELEAGRIDE, VEL GALLO NVMIDICO AVT MAVRITA-no syluestri, cuius iconem & descriptionem à Ioan Caio Britanno accepi, qui gallinam domesticam quoque à nostra diuersam eiusdem regionis, se missurum promisit.

GALLVS Mauritanus pulcherrima auis est, magnitudine corporis, figura, rostro & pede phasiano similis. vertice corneo, in apicem corneum à posteriori parte præcipitem, in anteriori leniter accliuem eleuato, armatus. Eum natura voluisse videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs se promittentibus committere atq; deligare: inter oculum & aurem vtrinq; vna, & in fronte media item vna omnibus eiusdem cum vertice coloris: ita vt insideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illustrissimo Duci Veneto, si quod iam aduersum est, auersum fieret. Rugosus is est inferius, per circuitum, qua se attollit, in directum. In summo collo ad occipitium, nascuntur erecti quidam atq; nigri pili (non plumæ) in contrarium versi. Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ atq; cilia, si maculam in summa & posteriori parte supercilij vtriusque demas. Imum caput per longitudinem vtrinque caro quædam callosa colore sanguineo occupat, quæ ne propēdeat veluti palea, vt replicaretur natura voluit, & auerso ductu in duos processus acutos a capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt se vtrinque caruncu-læ, quibus nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte à cætero rostro pallido separatur. Harum ad rostrum margines inferiores, replicantur etiam leniter sub vtraque nare. Quod inter verticem & carnem est a dextra & sinistra parte, album deplume est, leui cœruleo mixtum. Color verticis atq; apicis, idem prorsus est cum colore dactyli. Tibiæ nigræ sunt, & in anteriori parte, squamosa incisura duplici notatæ in posteriori, nulla, sed læues, & veluti punctis quibusdam sui coloris respersæ. Color illi sub faucibus exquisite est purpureus in collo obscure purpureus, in cætero corpore per summa continens qualis contingit si album & nigrum pollinem vtcunque tenuiter tritum, colori fusco rarius aspergas, nec tamen commisceas. Tali colori maculæ albæ ouales aut rotundæ per totum corpus in-

esse

esse visuntur, per summa maiores, per ima maiores, comprehensæ interuallis linearum, vt apparet in plumarum compositione naturali, quæ se mutuo intersecant obliquo hinc inde ductu per summa tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore solum deprehendes, sed ex singulis aui illis plumis. Superiores enim, obliquis lineis se mutuo intersecantibus, aut, si mauis, orbiculis quibusdam ex albo & nigro (vt dixi) polline confectis & per extremitates coniunctis, vt in fauis aut retibus, maculas ouales aut rotundas in spatijs fuscis comprehendunt: inferiores non item. Vtræque tamen simili lege positæ sunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ sunt, vt ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt ovalem figuram repræsentent. Huius generis ordines tres aut quatuor in singulis suis plumis sunt, ita vt minores in maiorum complexu reponantur. In extremis alis & in cauda, rectis lineis æquidistantibus procedunt per longitudinem maculæ. Inter gallum & gallinam vix discernes, tanta est similitudo, nisi quòd gallinæ caput totum nigrū est. Vox illi est diuisus sibilus, non sonorior, non maior voce coturnicis, sed similior voci perdicis, nisi quòd submissior ea est, nec ita clara: cursus velox. Hæc omnia Caius. ¶ Ego omnino Meleagridem hanc auē, vel Numidicam gallinam appellārim. Eadem nimirum fuerit Afra auis in versu Horatiano, Non Afra auis descendat in ventrem meum, &c. *vide* in Struthocamelo *h.* in prouerbio Afra auis.

FERRARIÆ in horto ducis, quem *Montagna* vulgò nominant, duas aues vidi, gallinis paulò maiores, totas cinereo colore, eoque albicante, cum nigris rotundisque maculis inspersis: capite pauonibus simillimas, & cristatas plumis instar pauonum. GALLINAS INDICAS vocabant, Io. Fauconerus in epistola ad nos.

DE GALLINA AFRICANA SIVE *Numidica.*

GALLINÆ trium generum sunt, villaticæ, & rusticæ, & Africanæ, Varro & Columella. Numidicæ gallinæ celebrantur in parte Aphricæ Numidia, nunc etiam in Italia, Plin. Gallinæ Africanæ sunt grandes, variæ, &c. Varro. *vide* proximè superius in Meleagridis historia. Varro enim non distinguit. Columella colore tantum cristæ paleæq; in Africana rubentium, in Meleagride cœruleatum. Numidicarum eadem est ferè quæ pauonum educatio, Columella & Varro in Geoponicis Græcis. Est & phasianorum educatio eadem, quæ suo loco explicabitur. ¶ Tuo palato clausus pauo nascitur, Gallina tibi Numidica, Petronius Arbiter. Pulli Numidici cocturam & conditurам ex Apicio recitaui in Gallo *F.* ¶ Ansere Romano quamuis satur Annibal esset, Ipse suas nunquam barbarus edit aues, Martialis sub lemmate Numidicæ. Si Libycæ nobis volucres & phasides essent, Acciperes: at nunc accipe cortis aues, Idem. Plinius gulam illorum reprehendit, qui victu simplici & præsentibus non contenti, aues vltra Phasidem amnem & e Numidia petunt. *Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ Nouit auis noster tyrunculus*, Iuuenalis Satyr. 11. Phil. Beroaldus etiam ex Horatio Afram auem, *gallinam Africanam* interpretatur. De his & Papinius intelligi voluit in Syluula. Quas vdo Numidæ legunt sub Austro.

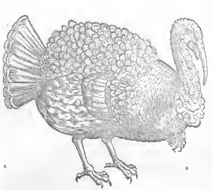
¶ Manardus in epistolis gallinas Numidicas, gallinas deserti vocari scribit. Michael Sauonarola gallinas deserti temperamento perdici proximas esse tradit, siccare & astringere admodum. Ex recentioribus quidam dubitat an coturnix ab Italis vulgò dicta, auis Numidicæ, quam quidam deserti gallinam vocent, aliqua species sit. Ego de gallina deserti certum nihil habeo. auis vero Numidicæ, id est gallinæ Africanæ speciem eam esse quæ *coturnix* vulgò Italis dicitur, neutiquam mihi verisimile fit. ¶ Aristoteles Hadrianas gallinas facit varias & paruo corpore, vt & Plinius. Varro Africanas quas non alias esse constat quam Hadrianas, varias, & grandes facit. Recentior quidam sed absque authore. nam qui Adrianas easdem Africanis esse scripserit, nullus est quod sciam. Nos de Adrianis scripsimus in Gallo. *B.*

¶ Aphricanæ gallinæ nidos in nemoribus struunt locis vliginosis. Eæ solebant (circa Coloniam Agrippinam) esse tam frequentes, vt drachmæ pretium in foro non excederent. nunc singulas aureo numo licentur. Plumis mirificè varijs fulget, vt eminus videnti phasianus videri possit. cristam habet purpuream, & caudam minimè longam, corporeque pressior (quam phasianus) est. Hanc olim in auiarijs sedulo curabant Romani, Gyb. Longolius. interpretatur autem Germanice Kurhenn nescio qua nominis origine. Quod si Africana eadem cum Meleagride est, vel ita tantum differt vt Columella putauit, (neque enim aliam eius descriptionem a priscis relictam habemus,) non potest ea esse quam Longolius putat. Existimauit ille fortassis satis esse ad persuasionem, quoniam curhenna sua varia sit gallina, cum Africana quoque varia siue guttata memoretur. Sed nimis infirmum hoc argumentum est. Nouimus enim & alias quasdam toto corpore varias e gallis syluestribus, vt grygallos.

DE GALLOPAVO.

HANC autem cum aliqui gallinam Indicam, alij pauonem Indicum vocitent, nobis compositio ex vtrisq; nomine *gallopauū* appellare libuit, vt & eruditos quosdam ante nos appellasse audio. Est in

De ratione nominis Gallopauonis.

gallinacei generis eã potius esse quàm pauonini constet, habet tamẽ cum pauonib. cõmunem caudæ explicationem hoc ut in uno nomine appareret, & simul Indici differẽtiam adijcere non esset necesse, gallopauum diximus. Itali appellant *gallina d'India*. Hispani *pauon de las Indias*. Galli *poulle d'Inde*. Germani ein Indianisch/ oder Kalekuttisch/ oder Welschhun. Angli *a kok of Inde*. Turnerus & Bellonius gallopauum nostrum Meleagridem esse conijciunt, qua de re sententiam meam in Meleagride supra exposui. Iis qui erythrotaonẽ esse putant, de quo in Urogalli historia inferius scribam, non assentior. ¶ Qui vulgo pauo Indicus appellatur, nihil pauonis habet præter expansam pauonis in morem caudã, quam tum cum irascitur, subito extendit, Gyb. Longolius.

Descriptio eiusdem ex Æliano. Ex Gillio. ¶ In India gallinacei nascuntur maximi, non rubram habent cristam ut nostri, sed ita variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas posteriores (caudæ, τὰ ἐς τὰ ὀρ-ροπύγια) non inflexas habent, neq; in orbem reuolutas, sed latas, quas cùm non erigunt, ut pauones trahunt. eorum pennæ smaragdi colorem gerunt, (χρυσᾶ δὲ ἔχει τὰ πτερὰ αὐτῶν χρυσωπά, τινὰ κυανωπά [forte, χρυσωπά τε καὶ κυανωπά] καὶ τῆς σμαράγδου λίθου,) Ælianus 16. 2. in translatione P. Gillij. & sane gallus hic Indicus non alius quam noster pauogallus videtur, vel certe omnino congener. Rursus in Gillij accessionibus, gallopauum nostrum his verbis descriptum inuenio. De gallo peregrino. Is quem ex nouo orbe deportatum vidi, eadem est qua pauo colli proceritate, quod ipsum simul cum capite a plumis omnino nudum est, tantum purpuracẽte pelle obducitur, & tam valde crassum est, ut pellẽ quæ antea laxa & vacua spectabatur, cum vocem mittit, sic contendat & inflet, ut ad brachij crassitudinem accedat. Vox cum fragore per collũ longe lateq; vagans redditur, ut liquorẽ in doliũ infusum dicetes strepere: in sua tamen voce quiddã gallinaceũ recinit. Eius capitis vertex colore partim albo, partim cæruleo, partim purpureo distinctus, crista caret. quædam rubra appendicula carnea ex eius summo rostro per superiorem rostri acclivitatem, tantopere eminet, ut digiti longitudine inferius dependeat quam rostrum ipsum, quod quidẽ ipsum ea superinregitur, ut hoc nisi è transuerso videri non queat. Hanc quidem appendiculam cum pastum capessit contrahit, ut quæ antea digito longior, quam rostrũ pro... debat, modo contracta ad rostri longitudinem non accedat. Huius plumæ tum accipitris specie... litudinemq; gerũt, tum extrema albæ visuntur. Cruribus est procerissimis, eisdemq; vngues ... ut nostratium aduncitatem habent, & distinctionem. Illius quem vidi corpus & rotundum ... pauonis excellentiam superabat. oculorum ambitus cæruleo & purpureo colore efflorescebat, ... perinde ut accipitres acri atq; acuto videndi sensu vigebat. Cum quispiam ad gallinam appropinquat, totus inhorescit, plumis & gradu superbo exterrere accedentes conatur. gallina illius alba er...

paudn

pauonem cum is plumas caudæ amisit, referebat, Hæc omnia Pet. Gillius. Pauogallus (inquit Gyb. Longolius, pauonem Indicæ ipse vocat) crista caret nisi pelliculam istam carnosam, quam per nares ad-co demittit irrita, ut rostro promineat, & in pastu ita retrahit, ut vix videri queat, cristã appelles. Quin-etiam neq; pileis neq; genis prædita est. quid enim ista rubescens pellis aliud, ac appendix quædam cu-tis, quam nunc contrahit, nunc extendit. nunc cæruleo colore, mox pallido, deinde purpureo pro af-fectibus, ut apparet, suis pingit. Pauo Indus (inquit Hier. Cardanus) caudam in rotam erigit, gaudetq; hominum admiratione qui illam intuentur. quo fit ut pauo Indus sit, quem aliqui gallum existimant nam & ipse caudam suam miratur in orbem conuersam gestiens quamuis pulcritudine multum a no-stro pauone decedat. Decoratur tamen pelle circa caput, cuius colorem pro voluntatis arbitrio mutat.

Ex Longolio.

Ex Cardano.

10 Cum enim varij coloris sit, alboq; ac cinereo quasi distincta, adueniente sanguine modo cærulea, mo-do rubra fit. Et cum sit iracundus, speciem ac affectum irati hominis præbet, pellem illam pro facie ha-bens. Sed aliud est maius, quod eam pellem quandoq; colligit, ut vix videatur, tuncq; pallet. aliquando vero eam extendit, adeo ut rostrum totum integat, tuncq; purpurea plerunq; videtur. Indicio est igi-tur illam vna cum sanguine extendi, quanquam & viderim simul pallentem atq; extensam. Colligi-tur igitur ac contrahitur, quoniam tenuis est & laxa. ut scroti etiam cutis, quæ quandoq; tota contracta videtur, quandoq; vero extensa multum. Igitur laxitas & tenuitas tam extensionis & contractionis, quam mutationis colorum caussæ sunt, Hæc Cardanus. Attagen, id est francolinus auis, pennis est va-rio modo colorata sicut gallina Indica, interdum tamen colore viridi & cælesti visitur, Syluaticus. si modo de pauogallo hic loquitur, & non potius de Indica gallina illa de qua paulò post dicetur. Pelli-20 cula in vertice loco cristæ pauogallus, velut paxillus quidam est, ut de Meleagride Clytus peripateti-cus scripsit: tum aliquando multum demittit, ut totum rostrum contegat, & ad pectus vsq; interdum porrigatur. Colli illa sub rostro appendix carnosa, cùm ab aue contrahitur, tuberculis quibusdam exa-sperata apparet. In pectore medio velut penicillus quidam è setis iubæ equinæ inflexis, ab vno princi-pio se extendens, ad duos circiter digitos longis, in mare præsertim, spectatur.

¶ Gallopauum aiunt vocem quandam ædere gallinaceæ non dissimilem (*Gu Gu* clamitat, præ-sertim iratus, non canit ut nostri galli) & in frigidis regionibus ægrè ali. minimum ex eis fructum esse, sumtus in educando alendoq; & curæ multum requiri in cibo lautissimos haberi, & principum men-sis dignos. ¶ Carreus auis Indica in C. Elemento nobis descripta, cum pauogallo confinem naturam habere videri posset, nisi canora & musica esse traderetur.

30

DE GALLINA INDICA.

INDICA Gallina, quam Philippus Traiectensium episcopus in delicijs habuit, cristata planè fuit, (crista speciosa ornata) per&q; omnia gallinæ similis, si colorem, quo psittaci in morem virebat, excipias. Eam quanquam viuam non viderim, exuuiæ tamen, quæ Batauoduri in arce custodiebãtur, indicant gallinacei generis auem, Gyb. Longolius. Quærendum an hic sit attagen Syluatici, quem scribit pennis vario modo coloratus esse sicut gallina Indica, interdum tamen colore viridi & cœlesti inueniri. Pauo-nes Indi (Gallopaui) pulchritudine multum nostro pauone inferiores sunt, sed caudam suam similiter mirantur in orbem conuersam. at contra gallinæ quas ego vidi Indicæ, nostris pulchriores sunt, pen-nisq; pauonis decorantur. sed cauda ampla carent, quam nec in orbem erigunt. igitur non à coloribus; 40 sed operationibus ipsis species animalium sunt distinguendæ, Cardanus.

IDEM alterius etiam gallinæ Indicæ meminit hisce verbis: Gallina Indiæ occidentalis, imò po-tius vulturis genus (nam cadauera & res corruptas sectatur) bene olet ob caloris vehementiam & sicci-tatem tempere.

DE GALLINIS LANIGERIS VEL LANATIS.

Icon hæc desumta est ex charta quadam Cosmographica.

50

FUCH ciuitas est maxima versus Orientem, in qua maximi galli nascuntur. Gallinæ sunt albæ

instar niuis, non pennis sed lanis tectæ ut pecus, Odoricus de Foro Iulij. In ciuitate *Quelinfu* in regno Mangi nomine, inueniuntur gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent, ut cati, nigri scilicet coloris, sed oua pariunt optima, M. Paulus Venetus 2. 68.

DE OTIDE.

Veterum opiniones de Otide.

DE OTIDE quoniam variæ sunt recentiorum sententiæ, primum ea seorsim conscribam, quæ apud veteres mihi lecta obseruaui: mox de illis etiam audiius priuatim acturus, quas vel otidem veterum simpliciter esse, vel genus aliquod otidis, vel alijs visum est, vel nobis videtur. Et quanquam gallinaceorum generi otidem adscribendam nemo adhuc monuerit, mihi tamen recte ad id referri videtur. De tetraone quidem vel tetrace magno (quem nostri vrogallum vocant, & eruditi quidam congenerem otidi faciunt, quibus & ipse adstipulor) quin gallinarũ generis sit, nemo qui autem ipsam viderit, dubitare potest.

¶ Auibus quas tetraonas vocant, suus est nitor absolutaq; nigritia, in superciliis cocci rubor. Harum alterum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorẽ reddit, &c. Proximæ eis sunt quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otidas, Plinius. Hinc est quòd Gaza etiam Aristotelis interpres pro otide tardam vertere solet. Otidem autem magnam & gallinacei generis, ut dixi, cum oto aue nocturna noctuæ simili veteres etiam authores confudisse conijcio. Est otus qui cum coturnicibus auolat, idem scops Aristoteli, non satis cognitus ei, ut fatetur: cum prætervolando tantum per biduum appareat, pinguis & esculentus alioqui. Hic apud Plinium libro 10. cap. 23. non recte otis vocatur. nam & apud Aristotelem otus legitur & in quibusdam Plinij codicibus, quanquam glottis & otis & cychramus legatur, paulò pòst tamen, otus bubone minor est, legitur. quod probo, quod ad nomen: de re ipsa vero iudicium meum adhuc cohibeo. neq; enim ulla nocturna auis auolare videtur. quòd si quæ otus dicta auis cum coturnicibus auolat, illius forte descriptio apud authores non extat. Nam otis magna, si ea est ut docti credunt quam vulgò *trapum* vocant, non auolat, nisi fallor, ex nostris regionibus, (etsi Heluetiæ rara est,) & hyeme etiam apud nos capitur interdũ. *Vide mox in C.* De oto nocturna aue, plura scribam in Elemento O. Fieri sane facile potest, ut Aristoteles quoq; harum auium nomina & historias non satis discreuerit, nominum vicinitate deceptus, aut vulgi consuetudinem secutus. Sunt otides, quos & *otos* vocant, aues parum volaces, & quæ volando citò defatigantur nõ aliter atq; perdices, Wottonus. Alexander Myndius otum vel otidẽ (ut scribit Athenæus, qui hæc nomina confundit, vel aliorum potius confundentium verba citat) etiã lagodian (λαγωδίαν) nominari scribit. Mihi lagodiæ nomen a lepore factũ, non otidi (de qua hîc agimus) sed oto noctuæ simili conuenire videtur, eo quòd pedes plumis villosos & leporinis fere similes habeat, qua ratione lagopodi etiam (quam nostri perdicem albam vel montanam appellant) inditum nomen. Εἶπεν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες, Xenophon libro 1. Anabaseos. Inuenio & ὠτίδες per ω breue in prima, & ὠτίδες per ω diphthongum scribi. Galenus in Glossis a Xenophonte lib. 1 Anabas. ὀτίδες per omicron haberi testatur, apud Aristotelem per ω. quod & Varinus repetijt. Est & ὦτις paroxytonum (malim oxytonum) in Hesychij Lexico.

¶ *Alhabari* est auis magna sicut anser, non multum volans, nota apud venatores Damasci, And. Bellunensis. Interpres Auicennæ tardam vertit. Fimum eius Auicenna ad impetiginem laudat, & oua ad denigrandos capillos, ut referam in G. quanquam hæc remedia de otide Græci non scripserint. *Clas*, id est tardus auis, Syluaticus.

B.

Quib. in regionib. reperiuntur.

Hispania otides producit, Strabo. Pascuntur circa Cephisum aues potissimum quæ otides sunt dictæ, Pausanias in Phocicis. Otus auis Athenæo (noctuarum generis ut videtur,) circa Alexandriam Libyæ maxime capitur. ¶ Otidis magnitudine Scythica quædam auis est, Aristot. & Plinius. *vide in* Aquila C. ¶ Otides perdicum similes sunt præ obesitate autem corporisq; pondere, parum se alis attollunt, Volaterranus ex Æliano. Athenæus otidi colorem coturnicis tribuit tanquam ex Aristotele: ex quo hæc etiam citat. Otis auis fidipes est, tribus insistens digitis, magnitudine gallinacei grandioris, capite oblongo, oculis amplis, rostro acuto, lingua ossea, gracili collo. Nos horum nihil in ijs quæ extant Aristotelis legimus, sed hoc tantum quòd gula ei tota ampla sit, ingluuies nulla, appendices paucæ quædam infra qua desinit intestinum. Synesius in epistolis otidem ab imperito aliquo pauonem existimari posse scribit.

Descriptio otidis.

C

De otidis ruminatione, & volatu. De eiusdem incubatione & migratione.

Otides vel oti cibum ruminare dicuntur, Athenæus & Eustathius. Breui volatu vtuntur propter corporis sui grauitatem: vnde fit ut vel manu capiãtur, si quis celeriter instet, & canibus, ut in E recitabo. ¶ Incubat tarda tricenis diebus ut reliquæ etiam alites magnæ, ut aquila, anser, Aristot. Migrat & regionem mutat, Athenæus ex Aristotele. Aristoteles quidem de oto scribit, auolare eum cum coturnicibus: quem locum Plinius repetijt: in cuius codicibus & otus & otis legitur: ego non otum noctuæ similem quem intelligunt Plinius tum Aristoteles ita interpretetur eodẽ mox in loco, sed otidẽ de qua scribat auolare primo cũ coturnicibus sed corporis grauitate impeditũ perseuerare non posse, & in locis proximis

ximus temanere, vt de glottide etiam legimus. Nocturnam quidem auem aut noctuæ similem nullam migrare arbitror.

D.

Attagen ceruum amat, perdix damam, otis equum, Gillius ex Oppiano. Et rursus, Otides circum pedes equorum concutsant. Itaq; si quis pellem equinam sibi induat, facile quotquot libuerit capiet, Athenæus. Ægyptiorum sapientes hominem viribus imbecillem significaturi, qui fortiorem insequentem fugiat, otidem auem & equum pingunt volat enim illa viso equo, ([illegible]) Orus. Mihi huius auis & otidis pictura, melius ad sequentis hieroglyphici inscriptionem quadrare videtur, quæ est Quomodo significent hominem qui ad patronum suum confugiens nihil ab eo iuuatur. vbi passerem & noctuam pingi legitur. sed ad eandem rem denotandam diuersas fieri picturas nihil obstat ¶ Vulpes in Ponto sic otidas venatur, vt & sese auertens, & in terram abijciens, tanquam auis collum, sic caudam extendat eæ autem hac insidiarum instructione seductæ, ad illam, tanquam ad suam gregalem accedunt. illa verò se vertens nullo negotio capit, Ælianus. ¶ Otis metuit sibi a cane, Philes *vide mox in E.*

Otidis sympathia cum equo.

Eiusdem antipathia cum vulpe.

E.

Otides equis gaudent, & si quis equinam pellem sibi induerit, quotquot volet venabitur nam sponte ad illum accedent, Athenæus & Eustathius. Equum vbi aspexerint magno statim cum gaudio ad ipsum aduolat, Ælianus. Qui perdicum in ceruos, idem in equos otidum amor est, quamobrem huiusmodi industria falluntur Retia aliquis prope fluuium aut stagnum idoneo loco erigit, angustoque per medium transitu relicto, quo eques vnus transire possit, equum auibus ostendit. Sequuntur illæ statim pennis omnibus expansis, donec equus ex loco illo angusto recedat, ipsæ verò inclusæ omnes irretiantur, Oppianus libro tertio de aucupio. ¶ Canem nulla non auis paruifacit. Vnam otidem excipio, (Oppianus attagenes etiam ceu parum volaces canibus posse capi meminit,) quæ propter corporis sui grauitatem, & tarditatem canem perhorrescit. Eam enim ponderosa corporis mole constrictam alæ non facile alleuant: iccirco que demisso atque humili volatu vtitur, quia pondere deprimitur. Ex eo fit, vt nonnunquam à canibus capiatur. itaque conscientia suæ humilitatis perculsa, simulac canes latrantes audiuerit, in dumeta, aut paludes excursione se impellit, quibus & protegatur, & ab instanti periculo seruetur, Ælianus. ¶ Otidum volatus breuis, Xenophonte teste, qui sic scribit: Otides si quis celeriter instet, capere poterit. breui enim volatu vtuntur sicut perdices, & mox fatigantur. Verum autem esse quod Xenophon scripsit, Plutarchus ait qui multas huius generis aues in Alexandriam ex adiacente Libya volare ait, capique eas hoc modo. Otus ad imitationem natum animal, earum præcipuè rerum quas ab homine agi viderit, aucupes etiam imitari solet. Stant illi è regione, & certo quodam pharmaco oculos sublinunt. & alia quædam glutinosa pharmaca parata proximè alicubi in paruis peluibus apponunt: quibus visis oti postea se illinunt, & conglutinatis oculis ac palpebris mox capiuntur, Athen. & Eustath. Sed cum otum ac otidem, vt dixi, confudisse veteres quidam videantur, hoc aucupandi genus non ad otidem, sed ad otum noctuæ similem pertinere mihi videtur Est enim otus auis, vt & aliæ quædam noctuis similes, (scopes maximè,) omnino ad imitationem apposita, eoque nomine facilis deceptu. Otidem verò cum canibus & retibus facile sit venari, hac machinatione nihil est opus.

Cane.

Quomodo capiantur.

F.

Hispania aues tardas appellat, quas Græci otidas, damnatas in cibis. Emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplo sequitur, Plinius. Atqui Xenophon, libro primo de expedit. Cyri, citante Athenæo, otidum carnes suaues esse ait. [illegible], Synesius in epistolis. Otidum caro media est inter gruum carnem & anserum, non tam dura scilicet atque fibrosa quam sit gruum caro excrementosa est, ac proinde vitanda ijs qui salubri, id est tenui victus ratione vti volent, Galenus & Symeon Sethi. ¶ Æthyia, id est mergus, ad saturitatem vsque ab accipitre edi potest suauissima enim eius caro est, & facilis concoctu: item otidis, Demetrius Constantinopolitanus.

De alimento ex otide.

G.

Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis, inuenêre otidum adipem vtilem esse, Plinius. *Albahari*, id est tardæ auis fimum impetigini medetur, Auicenna. Oua auis tardæ (*albahari*, Bellunensis) sunt tinctura bona capillorum, vt fertur: quod quidem experimento apparere aiunt, de laneo eis inserto, & donec nigrescat relicto, Auicenna libro secundo in capite de ouis. & similiter oua *alocloa* (*alochloch*) vt aiunt, Idem. Kiranides ciconiæ oua cum vino soluta capillos denigrare scribit. & oua corui canos nigredine occultare, idem & Sextus. nec de aliarum auium ouis tale quid proditum inuenio.

Remedia ex eadem.

H.

Onesicritus perdices conscripsit in India anserum magnitudine esse, Ælianus. hæ forte fuerint otides, vel eius congeneres. conuenit enim magnitudo anseris, vel maior potius, & color perdicis. ¶ Vna ex aquilarum genere quæ Iouis appellatur, carnes non attingit, sed ad victum ei herba satis est, Ælianus. ego nullam aquilam herbiuoram extare puto: nisi quis otidem aquilæ nomine dignetur, propter magnitudinem & rostrum, vt in gallinaceo genere, non dissimile aquilino. etsi autem otis quoq; carnes edit, herbis tamen & frugibus etiam pascitur.

DE OTIDE QVID SENTIANT
recentiores.

Otis an eadem sit cũ tarda. OTIDAS dici putant *stardas*, quasi tardos anseres, Cælius, & Budæus in Annotationibus in Pandectas. alij *tardas* scribunt. & Plinius, Tetraoni (inquit) proximæ sunt quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otides. Otis nobis cognita perdici similis est: & tarda dicitur, quia tarde conspecta est Romæ, Niphus. Idem dubitat an auis illa Scythica, (cuius meminit Aristot. de animalibus 9. 33.) quæ oua sua in leporina aut vulpina pelle deponit, otidis genus sit, sed ab otide nobis nota diuersum. Ego tardæ nomen factum existimo, non quòd tardè conspecta sit Romæ, sed à corporis tarditate potius. Nam & Isidorus, Tarda (inquit) auis apud nos dicitur, eò quòd tardo & graui volatu detenta, nequaquam vt cæteræ volucres velocitate pennatum attollitur. Græcè autem gradipes (ego nec hanc nec aliam eiusdem significationis vocem de hac aut alia aue apud Græcos extare puto) vocatur.

An auis corylorũ sit. Orix. Gyb. Longolius otidem interpretatur auem à corylis Germanicè dictam ein Haselhun / quam Itali *francolinum* vocant, cum Attagêne nobis descriptam. Eam quo minus otidem esse credam, cum magnitudo tum aliæ notæ in Otidis historia positæ, prohibent. Orix Alberto genus est gallinæ syluestris, perdice maius, ferè colore perdicis, Haselhun dicta Germanis, Albertus. nomina quidem orix (quod apud nullum probatum authorem legitur) & otis colludunt: vnde Longolius fortè auem eandem esse coniecit, & forsitan etiam ex lagodiæ nomine (quod tamen, vt supra docui, oti potius quàm otidis est) ad eandem sententiam impulsus, ac si Germanicum quoque nomen a lepore potius quàm corylis factum esset, quod nobis non videtur. neque sanè ex nominibus certi quicquam constanter colligi potest. Longolium Eberus etiam & Peucerus secuti sunt.

TARDÆ VEL BISTARDÆ HISTOria è recentioribus.

Nomina. TARDAM vel bistardam auem quãuis otidem esse non dubitem, (& eandẽ quæ Germanicè Trapp appellatur,) propter diuersas tamen quorundã opiniones, (cùm alij otidem alio vocabulo recentiorum interpretentur, vt proximè exposui: aliqui tardam seu trapũ nostrum, alio vetere, tetracẽ vel tetraonem vocantes, vt deinceps dicam) veterũ de otide scripta, & de tarda recentiorum, nostrasq; obseruationes separaui. Pygargum aquilæ genus Germanorum literatores (ut Murmellius) *trappum* interpretãtur turpi lapsu, Turnerus. Sig. Gelenius in Lexico Symphono, auem Trapp Illyricè *drofa* vocari scribit (Poloni *trop* dicunt) & eam esse conijcit quæ in Lexicis Græcorũ ῥάφος appellatur. Ῥάφοι, aues quædam, Hesych. & Varin. sed cùm nulla præterea raphi auis mentio aut descriptio extet, nos ex sola nominum vicinitate, eandem esse auem non asseremus. Kiranidi pelecanus alio nomine etiam *ramphos* appellatur, à rostro videlicet quod insigne & omnium latissimum habet. ¶ Tarda Gallicè nominatur *oustarde*, vel *houtarde*, vel *bistarde*. Auis tarda quæ bistarda vocatur, Syluaticus. Anglicè *a bustard*, vel *a bistard*. Germanicè ein Trapp / vel Trappganß / vel Ackertrapp.

¶ Trappus

¶ Trappus apud Aristotelem tetrix, (τέτριξ & οὐρὰξ) & Plinio tetrao est, Turnerus. Olaus Magnus in descriptione regionum Septentrional. trappum erythrotaonem nominat.

De tarda & otidis vel tetraonis tribus generibus, Hermolai sententia.

¶ De tarda, & otidis vel tetraonis tribus generibus Hermolaus Barbarus in Castigationibus Plinianis ita scriptum reliquit: Vbi vulgati codices habent, Decet & tetraonas suus nitor, Politianus similiter legit, ex Suetonio in Caligula, qui ait: Phœnicopteri, pauones, tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phasianæ. Et hercule codices antiqui fere habent tetragonas. quod & fortasse rectius est quam tetraonas. quoniam Græci eas (vt coniicio) *tetracas* appellant. Tetracis enim meminit Aristoph. in Auibus. Et Athenæus, In Mœsia (Mysia) & Pæonia, inquit, nascuntur tetraces porphyrioni similes, maximis gallinaceis maiores, cristis (barbis) ex vtraq; auricula pendentibus, voce graui, forma cõspicua (florida) struthionis sapore. Est & auiculæ, inquit, pusillæ nomen tetrax, Alexandro Myndio Epicharmoq;. Ergo tetraones siue tetragones, aut eædem sunt quæ & tetraces, aut valde similes. Merula non dissentit quidẽ penitus, sed & erythrotaonas quoq; dici eas posse credit, scripta ad nos epistola his verbis: Peragraui, inquit, fines patrios secus Æmyliã viam oblatę mihi sunt pascentes aues, haud ita multo ansere maiores: quarum ceruix quatenus alas contingit, rubro perfunditur. rubescunt item cilia (atqui in nostris stardis seu trappis, quas ipse videre potui, cilia prorsus non rubescũt.) Rogati de nomine rustici, respõdêre stardas appellari, & nidificare inter maturescentes segetes. præterea caudam in modum pauonis subrigere, quarum carnes qui comedêre non insuaues aiunt esse. eas contenderim erythrotaones Plinio vocari. tu quid sentias quando otium fuerit perscribe. Respondi ad hunc modum de erythrotaone: Si quæris de nomine, subdubito: cum propter illa Suetonij verba, qui tetraonas aues in Caligula appellat, tum quòd omnes Pliniani codices manuscripti tetragones siue tetragonas habent, nullus erythrotaonas. sin de re, tecum sum: vt genus hoc intelligam, quod (vt scripsisti) Ligures stardas vocant. nam & Veronæ Aquileiæq; modo sterdas, modo trapos eas nominãt. Hispani tardas, a tarditate dictas vt arbitror: quoniam, vt inquit eodem loco Plinius, alterum earum discrimen vulturum magnitudine coloreque conspicitur. nec vlla, inquit, auis, excepta struthiocamelo, maius corpore implet pondus, in tantum aucta, vt in terra quoq; immobilis prehendatur. deinde sequitur, Proximæ (inquit) eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, Græci otidas: vt tria videantur eius alitis fastigia. Sed vulgus differentias & interstitia tueri diu nescit, proindeque tria earum genera tanquam vnum eodem vocabulo significat, tardas appellando, Hæc Hermolaus.

De tetrace quem cum trappo cõfundere videtur. Longolij sententia.

¶ De tetrace, ex Dialogo Gyberti Longolij de auibus, quem is interpretatur Vrhan Germanicè, id est vrogallum, vel gallum syluaticum maiorem, & cum trappo confundere videtur. mihi tetrax Athenæi, & Aristotelis tetrix, cuius verba recitat, vrogallus videtur, vt & Plinij tetraon siue erythrotaon. Nemesiani verò tetrax, omnino idem qui trappus vel otis. Tetracem esse arbitror (inquit Longol.) quam Aristoteles etiam tetricem vocat: Athenæus porphyrionis speciem esse docet. Indicat autem porphyrionis vox nescio quid purpurascentis, quem tamen colorem in vrogallinaceo nondum deprehendi. Certè Athenæus tetracem ita describit, vt Mysiorum potius nomenclaturæ videatur tribuere, quod asserit, quam veritati. Nam ab indigenis ita vocatam auem dicit. Refert autem in Mysia sibi in sporta allatum, magnitudine maximi gallinacei, specie porphyrioni perquam similẽ, vtrinq; ab auribus propendentibus gallorum instar paleis, graui voce, floridoq; corpore. Certè vrus noster non paleas, verum vestigia tantum palearum habet. neq; porphyrionis forma conspicitur, cum non adeò longo sit collo, sed instar pauonis adducto & gracili, nullaq; virentium aut rubentium plumarum imagine spectabilis. Vt tetracem tamen appellem, Nemesiani poetę authoritas, qui de aucupio Latinis versibus conscripsit, me adducit. Eos hîc recitare placuit: *Et tetracem Romæ, quem nunc vocitare taracem Cœperunt, auium est multò stultissima, nunquam* (namq; forte) *Cum pedicas necti sibi contemplauerit adstans, Immemor ipse sui, tamen in dispendia currit. Tu verò adductos laquei cum senseris orbes, Appropera & prædam pennis crepitantibus aufer. Nam celer oppressi fallacia vincula colli Excutit, & rauca subsannat voce magistri Consilium, & læta fruitur iam pace solutus. Hic prope Pentinum radices Apennini Nidificat, patulis qua se sol obijcit agris. Persimilis cineri dorsum,* (collũ forte) *maculosaq; terga Inficiunt pullæ* (nigræ, vt in perdice) *cacabantis imagine notæ. Tarpeiæ est custos arcis non corpore maior: Nec qui te volucres docuit Palamede figuras. Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi Mazonom* (Mazonomi lego) *puerum, portat cum prandia, circo Quæ consul prætorve nouus construxit ouanti.* Principio poeta autem istam *stultam* vocat, quòd laqueum, quem sibi coràm parari videt, nõ fugit, sed abeunte aucupe, mox accurrens, sese huic inuoluit. Deinde *cacabantis colore* & maculis persimilem asserit, hoc est, si quid sentio, perdici: etenim me legisse alicubi memini, *cacabare* perdicis esse vocem, neq; aliter etiam nunc sonant. Deinde de magnitudine quam bene conuenit, ad anseris pondus collata. Aristoteles tetracem (imò tetricem) nõ tecto sed aperto nido oua ponere scribit, idq; plurimũ in fruticibus: id quod nos etiam obseruauimus, & nidum eius congestum potius quam constructum vidimus. Idem ab Atheniensibus vragem nominari perhibet: vnde coniecerit aliquis hodie etiam a nobis vrum gallum dici, quod mihi tamen non videtur. astruant hoc illi, quibus Germania olim Græcissasse existimatur. Est & sanè vrus gallus etiam pulueratoi, vt omnes propemodum frugilegæ. Nec alius videtur tetraon vel erythrotaon Plinij, quem è Germania vel Septentrione, anseris specie nigricantem, (videtur hic Longolius gallum vrum & trappum confundere, vt infra etiam in vrogallo

dicam. nam cum de vrogallo agat, eundem Plinij tetraonem nunc faciens, mox vulgo eundem anseris nomine venire scribit, quod trappo non vrogallo conuenit: illum enim (Trappgauß appellant,) rubro paulo perfusum, venire asserit. Non enim speciem hic ad similitudinem, sed ad magnitudinem refero. Quòd rubro autem perfusum prædicat, id & in coturnicibus & perdicibus videre licet, & in nostro tetraone eundem colorem animaduertere. Nam & is a perdice nulla propemodum ratione, præterquam magnitudine, qua vel quatuor propè gallinaceos etiam maximos vincit, distat. quin etiam & gregarius est, & puluerator, & frugilegus. Sub autumnum ad nos gregatim aduolat, agrum quem insedêre, ouium grege occupatum diceres, tanta est volucris magnitudo, sæpe mihi conspectæ: nec vllam pestem magis odêre holitores. nam ventrem rapis fulcit, & non mediocri præda contentus esse solet. At non video, cur vulgò anseris nomine veniat, cum nulla in tam magno corpore mica sit, quæ anseris speciem præbeat, nisi quia anserum modo gregatim volat. (*Vide* infra in capite de recentiorum scriptis de Tetrace.)

Tetraones & tetraces.

¶ Tetraones, τέτρακες, Trappen German. colorem habent album, tendentem ad cinereum, alas rugricantes. magnitudine vultures vel æquant vel superant, Eber. & Peucer. Sed qui elegantissimus in nostris trappis color est per dorsum, caudam, & alarũ partem, vt in ardea stellari vel perdice rustica distinctus, ab illis non memoratur.

Bistardæ descriptio ex Alberto.

¶ Bistarda auis est (inquit Albertus) bis vel ter saltum dans, priusquam de humo eleuetur, vnde & nomen ei factum, (quasi *bistardans* saltum.) Magnitudine & specie aquilam refert. rostro est curuo, vnguibus aduncis, alis & cauda alba, reliquo corpore varia. Carnibus vescitur vt aquila: volucres tamen nõ prędatur sed cadauera forte inuenta comedit: vel animal innocens aut agnum aut lepusculum occidit: quod quidem sola facere nõ audet, sed à pluribus sui generis auibus adiuta. Herbis etiam in fame vescitur. ciceris, pisi & leguminum herbis præcipue delectatur: quod rarum est in auibus carniuoris. Nidificat, non in sublimi, propter tarditatem: sed in terra parit, cùm matura seges est, Albertus.

Trappus quibus in locis Germaniæ vt plurimũ reperiatur.

¶ Trappus in regionibus nostris rarus est, in Alsatia & circa Brisacum oppidum non infrequens, vt audio. Memini ter quaterque apud nos captum, & in Rhætia circa Curiam, Decembri & Ianuario mensibus, nec apud nos nec illic a quoquam agnitum. Ego duos ex eis ponderate volui: quorum alter libras nouem duodecim vnciarum appendebat, alter libras tredecim cum dimidia. Eosdem cum diligentius inspicerem, descriptionem confeci huiusmodi.

Descriptio accurata trappi.

Trappi color parte prona (id est dorso & alis, collo excepto, quod cinereum est) talis est qualis grygalli (de quo infra scribetur) vel perdicis rusticæ, id est becassæ, præsertim minoris, vel etiam ardeæ stellaris, sed magis ruffus, nigris maculis vndantibus ferè eleganter distinctus. Rostrum gallinæ. Caput & collum cinereum: sed supina colli pars, ad album vergit: pectus quoque & venter, & crura quatenus plumis vestiuntur ad media vsque femora, alba sunt. Cauda digitos quindecim longa, hoc est palmos ferè quatuor: pennis pulchris, ruffis, cum tænijs quibusdam & maculis nigris, superiore interioreque parte albis, vt etiam in extremitate, ornata. Collum dodrantale. reliquum corpus à collo ad orrhopygium, circiter quinque palmos longum: cauda tres palmos. alarum pennæ maiores candidæ, circa finem nigræ. Crura fusca, paulo breuiora duobus dodrantibus: digiti pedum & vngues vt in gallina. sed digiti terni tantum antrorsum tendunt, nullus retro. Vola vel pars interior retro densa tot osaque est. Ventriculus magnus & herbis quibusdam (auricula muris, genere quodam viciæ syluestris, & dauci vel apij) refertissimus erat: vna cum duobus calculis albis. Alias etiam in ventriculo capti in maxima niue, lapillos tantum quosdam & cortices arborum inuenimus. In extrema gula ante stomachum seu os ventriculi, pars est capacior, & ex multis rotundis ferè carunculis compacta & intricata quodammodo. Intestinis diductis & extensis, id quòd a fundo ventriculi ad aluum rectà procedit, dodrantum est septem cum dimidio: appendices verò duæ ab aluo retrocedunt, quarum altera tenuior est, circiter tres dodrantes longa, altera amplior longa dodrantes duos cum dimidio. Tres isti meatus iuxta aluum in vnam capacitatem conueniunt.

Starna.

¶ Starna (à recentioribus dicta) vel est perdix minor, vel auis magna vt ànser, grisca, cinerea, cuius caro laudatur, maxime cum iuuenis fuerit, Conciliator vt citat Antonius Gazius. sed hæc auis magna vt anser, starda vel tarda potius quam starna dicenda est: quod nomen perdici nostræ vel Externæ aui conuenit.

De trapporũ tarditate, timiditate, captura, pennis.

¶ Trappos permultos in Anglia esse audio, & locis gaudere aquosis. Syluaticus tardam auem in aqua degere scribit. In segetibus sæpe inueniuntur: euolare nisi vento iuuante non possunt. nec subitò, sed præcedente tantum curriculo aliquo vel duobus tribusve saltibus. Has aues perquam timidas esse audio, & pusillanimes, ita vt vel leuiter vulneratæ moriantur. ¶ Trappi a canibus capiuntur, præsertim cessante vento. item à falconibus & accipitribus. ¶ Trapporum pennæ a piscatoribus requiruntur, vt repræsentatas ex eis muscas pro inescandis piscibus, hamis suis annectant. Eædem vsum scribendi præbent, vt & anserinæ.

Laudantur in cibo.

¶ Laudantur à vulgo in cibo trappi, tanquam suaues & teneri: caro quidem eorum alba non est. Bistardi carnes vituperantur tanquam crassæ & difficiles concoctu: præferuntur tamen si vno die prius occisæ fuerint. Pectoribus & costis eorum allia passim inseri debent, cum pipere & aromatibus. Quòd si con-

si cōcoquantur, multum alunt. In nidis reperti maioribus præstant. sed debet ab eorum esu chalcemellitum sumi, & vinum bonum vetus cum zinzibere conditum, Elluchasem.

¶ *Anapha*, נפהא, veteres Hebræi exponunt genus milui, nostrates Iudæi vulgò trappum, Paulus Fagius.

¶ In Merchia Scotiæ regione nascuntur aues Gustardes vernaculo sermone dictæ, colore plumæ ac carne perdicibus non dissimiles, sed qua holores corporis mole exuperant. Rara est ea auis, atq; humanum aspectum plurimum abhorrens. nuda humo oua ponit, quæ si ab homine contrectata, aut eius anhelitu & afflatu vel leuiter imbuta senserit (quod facile naturæ beneficio dignoscit) extemplo veluti inidonea ad pullos procreandos relinquens, alio ad oua parienda se confert, Hector Boeth. Ego e Scotia auis cuiusdam palmipedis iconem accepi, tanquam gustardæ: quam posui supra post anseres feros, quoniam a gustarda siue tarda qua de hic scribimus, plane diuersa est, & in nomine fortassis ab eo qui adscripsit, erratum est. Vera quidem tarda, gustarda dicta videtur è Britannis. quoniam Gust anserem significat, ac si tardum anserem dicas: palmipes tamen non est, & præter magnitudinem nihil cum ansere commune habet. ¶ Aliæ aues apud Albertum sunt gosturdi, nempe alaudæ cristatæ.

Gust vide. Scoticæ aues. *Gosturdi.*

DE TETRACE, TETRICE, TETRAONE, ERY-*throtaone, ex veterum scriptis.*

De Tetrace vel tetraone scripsimus nonnihil etiam supra in Tarda, præsertim ex Nemesiano, cuius tetrax omnino non alia auis quàm Tarda est. Tetrix, quam Athenienses vragem vocant, nec terræ nec arbori suum nidum committit, sed frutici, Aristot. (Quo in loco Albertus pro tetrix habet *radoryz*, quæ, inquit, species quædam picorum est, fere similis turdo, &c.) Et alibi, Tetrix minus volat, eoq; non in nido, sed frutice condenso prolem suam ædit, nidumq; auræ patentem habet. Ab imperatore præfectus eram Mysiæ, (inquit Laurentius ille qui dipnosophistas inuitauit) cum tetracem primum vidi, & sic appellari a Mysijs & Pæonibus didici. At tetracem esse ex dictis Aristophanis recordatus sum. Cum autem existimarem dignam auem esse, de qua mentionem Aristoteles faceret, tractatum illum eius tot talentis æstimatum legens, non de eiusmodi aue quicquam inueni. Itaq; gaudebam me habere locupletissimum testem Aristophanem, qui recens ab illius ætate fuit. Ac nimirum cum hæc dixisset, ingressus quispiam est, qui in calatho tetracem ferret: hæc maximum gallinaceum magnitudine superabat, & porphyrionis speciem similitudinemq; gerebat, ac quemadmodum galli barbulas vtrinq; ab auribus propendentes habebat: eius vox grauis erat. Cum autem floridam & pulchram auem admirati fuissemus, cocta nobis non multò pòst allata fuit, cuius carnes magnarum struthionum non dissimiles sæpe comedimus, Hæc Athenæus lib. 9. Sed eruditis quibusdam (vt Longolio & Turnero) Aristotelis tetrix, de qua verba eius paulò ante recitaui, non alia quam tetrax magna Athenæo descripta videtur, quibus ego etiam facile assentior. ¶ Videri autem potest tetrax hæc a[l]es magna a voce dicta. nam & tetrax parua, spermologo, id est frugilegæ similis, per onomatopœiam sic appellatur, τετράζει τὴν φωνὴν, quoniam cum oua peperit talem vocem emittit: de qua inter passeres scribemus. Tetrix [illegible] & elasâs aues nominantur in Auibus Aristoph. nec a Scholiaste super ijs quicquam adfertur. ¶ Decet & tetraones (alias *tetragones*, vel *retragones*, vel *tetracones*, vt codices quidam antiqui habent: Politianus in Miscellaneis scribit in vetustissimo codice Mediceæ bibliothecæ haberi, Decet & traonas: coniicit autem legendum *decet tetraonas*. Merula etiam *erythrotaones* legi posse suspicatur) suus nitor absolutaq; nigritia, in superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit, (hæc fortasis otis est Galeno atq; Aristoteli, & ôtus Athenæo, Wottonus) nec vlla auis, excepto struthiocamelo, maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoq; immobilis prehendatur. gignunt eos alpes, & Septentrionalis regio. in auiarijs saporem perdunt. moriuntur contumacia spiritu reuocato. Proximæ eis sunt, quas Hispania *aues tardas* appellat, Græci otidas, damnatas in cibis, Plin. Est in alpium montibus anserum (forte *anserum* legit aliquis, vbi Plinius habet, Alterum eorum genus, &c. quanquam tetraces Nemesiani *tardas*, Germani trappos anseres appellant) genus, inter aues maximum præter struthionem: sed adeo ponderosum, vt manu capiatur, Author de nat. rer. ¶ Cæterum vt apud Plinium diuersæ sunt lectiones vt dixi, ita apud Græcos etiam varijs modis hoc nomen scriptum reperio, quos omnes tamen ad alitem vnam referri coniicio. Iam supra tetrax (vnde genitiuus tetragis, τέτραξ, τέτραγος: quemadmodum & cum pro passere accipitur, ab Athenæo scribi ostendimus, quem & Eustathius sequitur: ab Aristotele tetrix, τετρίξ (& ὄρτυξ) Τέτραξ, auis quædam est Alcæo, Hesychius & Varinus. Phasianos aliqui tetraonas (τετράωνας) nominant, Ptolemæus libro 12. Commentariorum de regia Alexandriæ, apud Athenæum lib. 14. sed in eius idem Athenæus lib. 9. phasianum ab Epæneto *tatyram* nominari scribit: & a Ptolemæo Euergete in secundo libro Commentariorum τέταρον, vbi forte similiter τετράωνα potius legendum. Vt autem phasianus olim tetraon dicebatur, sic etiam tetraones nostri (præsertim minores: nam vrogallum nostrum tetraonem maiorem, siue simpliciter tetraonem Plinij esse coniicio) a quibusdam vulgo phasiani montani vocantur.

sunt enim vtrique gallinacei generis vt videtur. Olaus Magnus etiam in regionum Septentrionalium descriptione aues quasdã in niue degentes vocat Germanicè Orhanen (id est tetraonas) vel phasianos.

RVRSVS DE TETRACE VEL TETRAOne, &c. scripta recentiorum.

VOLATERRANVS & Gyb. Longolius de tetraone Plinij verba recitantes, anseris speciae eum esse dicunt, quod Plinius non scribit. Coniectura tamen est eum anseri congeneres tetraonem ac otidem facere. libro 10 cap. 22. vbi cum de anseribus egisset, mox subdit, Anserini generis sunt chenalopeces & chenerotes. Et statim, Decet tetraonas suus nitor, &c. Idem tetraonas ex Plinio, rubro paulum perfusas esse scribunt, quod Plinius non dixit, sed in superciliis cocci ruborem eis esse. Merula eandem auem tetraonem, (vel, vt ipse legere mauult, *erythrotaonem*) & tardam (vulgò *stardam*) facit: & cilia eius rubescere scribit, (vt supra in Capite de tarda recitaui.) Tetrix Aristotelis, & Plinij tetrao, ea est auis quæ vulgò *trappus* dicitur, Turnerus. Ego in trappis illis vel, tardis tribus quos aliquando vidi, cilia (vel supercilia, vt Plinius de tetraone scribit) neutiquam rubere animaduerti. sed in ea aue potius, quam nostri vrogallum (Orhan/) appellant. cui etiam nitor & absoluta nigritia conueniunt. In eadem sententia sunt, cum alij quidam viri docti, tum Ge. Agric. qui tetraonas interpretatur Germanicè Pirckhüner/Auerhan. Paucæ aues (inquit idem) hyeme in syluis manent, vt tetraones, attagenes. Sigism. Gelenius vrogallum tetraonem esse nominum similitudine coniicit, quoniam Illyrica lingua hodieq; *tetrzew* vel *tetres* appelletur. Tetrax Athenæi nihil ad tetraones. hi enim à Plinio absoluta esse nigritia dicuntur, & quasi coccinis superciliis: quidam tamen vulturum colore. tetracem verò porphyrioni similem tradit Athenęus, eiusq; admiratur τὸ ὑπόστικτον, quasi picturatum significãs, & floridum, quod Hermolaus forma conspicua conuertit. tum pendere vtrinq; ab auribus paleam ostendit, Politianus. Ego contra Politianum vel omnino easdem, vel maximè congeneres aues esse dixerim, vtrasq; scilicet in syluestri gallinaceorum genere maximas. ¶ Augustino Nipho Aristotelis tetrix, non magna aliqua auis, sed alaudæ species videtur, absq; crista, magnitudine & colore similis cristatæ. quod ego non probo, neq; enim id omisisset Aristoteles, cum alias vbi de cristata scribit, semper τὸν λόφον ἔχειν addere soleat. Quòd si tetricis nomine paruam aliquam auem Aristoteles intellexit, ea nõ alia quam tetrax passerum generis fuerit, de qua suo loco scribemus. ¶ Capitur apud Moschouitas auis subnigra, puniceis superciliis, magnitudine anseris: quæ pulpatum sapore phasianorũ superat dignitatem, Moschouitica lingua *tetrao* nuncupata, quæ Plinio erythrotao vocatur, Alpinis populis cognita, & maximè Rhętis qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolunt, Paulus Iouius. Est autem hic omnino vrogallus noster.

DE VROGALLO.

Vrogallus idem est cũ tetraone Plinij.

VROGALLVM imitatione Germanicæ vocis hãc auem gallinacei generis feri omnium maximam appellare mihi libuit. nam quo apud veteres nomine dicta sit, non conuenit inter recentiores. Mihi quidem omnino tetraon Plinij videtur. & quoniam alia etiam non dissimilis ei gallina fera reperitur in Helueticis Rhæticisq; montibus, multò minor tamen, maioris minorisq; differentia addenda fuerit, vt illum de quo hic agimus vel vrogallum tetraonem ve simpliciter appellemus, vel maiorem alterum de quo postea scribemus, vrogallum minorem, vel tetraonem minorem sic enim etiam montium incolę Germanicè appellitare solent, kleine vnd grosse Orhanen. *Vide* plura ad veius huius auis nomen pertinentia, supra in Tarda, & in Capite de Tetrace vel Tetraone e recentiorum scriptis. Videtur autem Germanicè Vrhan vel Orhan dictus, (aliqui scribunt Awerhan) non quidem ab auribus, sed a magnitudine: vt in boum etiam syluestrium genere maximum vocamus vrum, Vrochs/Awerochs: vt pluribus in Vri historia docui. ¶ Gyb. Longolius imperitos quosdam Grammaticos Meleagrides pro vrogallis accipere scribit. Anserem (inquit idem) omnino corporis magnitudine ęquant, vt ob id vros (vrogallos) a Germanis dictos autumem. Etenim non aliter gallinaceos, ac vri boues nostros, pondere corporis superant. Et rursus, Vri (vrogalli) nostrates perdicis in morem dorso sunt vario, ventre subcandicante, (hęc trappo, id est tetraci Nemesiani, non vrogallo nostro cõueniunt, vt & aliæ quędam notę à Longolio hic recitatæ vt duas aues diuersas confundere mihi videatur, vt supra etiam in Tarda scripsi, nimirum quod morte præuentus dialogo suo de Auibus extremam manum non imposuerit,) pedibus cruribusq; tuberosis quarundam columbarum in modum spectantur, capti animum despondent, cibumq; nisi longo post tempore non assumunt, Hæc Longolius.

Ortygometra an vrogallus sit.

¶ Albertus Magnus libro 7. de animalibus vrogallum ineptè putauit veterum ortygometram esse. Ortygometra (inquit) genus est gallinæ maximum, anseris magnitudine. pennis in pectore hyacinthi coloris, in dorso cinerei. Vocatur autem Orhan/ ab incolis alpium, in quibus maximè abundat. Incolit ipsa iuga montium & ex glacie quæ illic perpetua est, aliquando crystallos deijcit & inueniuntur aliquando parui crystallini beryllini gulis (pappis) eius, Hæc ille. Sed vrogallus quem ipse obseruaui ac descripsi, dorso non erat cinereo.

¶ Vrogal-

¶ Vrogallus apud Italos diuersa habet nomina. nam circa Tridentum *cedron* vocatur: alibi, vt circa Vincentiam, *gallo seluatico*, quo nomine qui circa Tridentum habitant, alterum syluestris galli genus domestico simile aut par appellant. alibi circa Rhenum *stolzo*, vel *stolgo*, vel *stolcho*: cuius vocis etymon videri potest Germanicum: nostri enim stoltz appellant, quicquid magnificum aut superbum est: vt forte propter magnitudinem ac pulchritudinem ex adiectiuo nomine et proprium factum sit. Illyrij *tetrzew*, quasi tetracem vel tetraonem nominãt. Germani Orhan/ vel etiam Pirckhun/ quod nomen etiam alteri cuidam generi attribuitur, quod mox ab vrogalli historia memorabimus. Sunt qui phasianis adnumerent, atq; ita appellent, Birgfasan. Phasianus etiam in montibus Helueticis reperitur, perpulcra auis, & flauis pennis splendida duorum est generum, maior & minor. reperiuntur autem quidam nigri, alij fusci, (vrogallos minores intelligo, quorum fœminæ, vt & maiorum magis fuscæ sunt quàm mares, vt eadem auis sit phasianus maior,)& vrogallus minor, admixtis tamen diuersi coloris splendentibus pennis. Maximi phasiani alio nomine vrogalli vocantur, Stumpfius. *Dukiphat* Hebraicam vocem Iudæi quidam recentiores Germanice Orhan interpretantur, vt supra scripsi in Gallo sylu estri in genere. *Nomina.*

¶ Vrogalli quidam reperiuntur qui libras duodecim aut quatuordecim appendunt, Stumpfius intelligit autem de libris nostris, quæ sedecim vel octodecim vnciarum sunt ¶ Vrogallus a me inspectus huiusmodi erat Collum dodrantale, plumis vestitum nigricantibus, sed cinereo diluto colore sparsim notatis. alarum longissimæ pennæ palmorum quinq, nigricantes, aut fuscæ potius reliquæ in alis, minores dico & minimæ, castaneæ ferè colore, nigricantibus punctis distinctę caput nigrum, pars infra rostrum nigrior Rostrum gallinę, breue, gibberũ, latum, validum Supercilia & pellicula circa oculos rubra. Collum pronum punctis cinereis varium, quibus pennæ virides succedunt Pectus & venter colore nigro. In medio thorace vbi os pectoris maximè prominet, plumæ aliquot ab altera parte albæ, altera nigræ sunt. Minores plumæ sub alis albissimæ, præterquam in summo reliquæ albicantes fusco admixto splendidę Cauda quinq, palmos longa, aut paulo plus, pennis nigris condita, maculis paucis albissimis extremitates præsertim minorum pennarum & punctis variarum insignientibus In metaphreno (dorso superiore) plumæ castanearum coloris, punctis aspersæ, vt in alis. in inferiore (dorso) cinereę, magis variæ punctis quam in collo, longè pulcherrimę Poplites & femora plumis albis vestiuntur, quæ in cruribus fuscæ vsq, ad digitos pedum descendunt, vt in grygallo quoq,, & vrogallo minore quibus etiam digitos pedum similes habet, & appendiculas quasdam pectinatim vtrinque à digitis sed breuiter eminentes, & alia vbiq, toto corpore multa similia, vt congeneres esse aues, magnitudine ferè tantum & colore distinctas, non sit dubitandum Longitudo vrogalli a capite extensi ad pedes, dodrantes quatuor cum dimidio Cauda extẽsa semicirculum reddebat, nimirum in circumferentia dodrantum Ex albis in cauda maculis ætas conijcitur, quo enim iuniores sunt, eò pauciores illas habere feruntur. Marem à fœmina quod ad colorem nihil differre audio, nisi quòd fœmina minus nigra est.

Descriptio vrogalli ab autore inspecti.

¶ Versantur vrogalli in altissimis montium iugis. Albertus. aut altissimis potius syluis Folia stirpium edunt, a quibus etiam nomen vulgare factum vrogallo minori, Laubhan.

¶ Species quædam syluestrium gallinarum nomen inuenit ab arboribus & patria vbi potissimum versatur, est Birckhan/ (betulam arborem nostri vocãt Birck,) dicitur & Aurhan: forsitan ab aura, quam facillimè sentit propter rarissimum corpus aut Vrhan / a semio longissimo aut cauda, (quæ Græcis ὀρὰ est) aut magnitudine, quia reliquis gallinis maior fit. Hæc etiam coit ore mense Martio, sed multò aliter quàm bonosæ. Gallus huius speciei sperma ex ore tempore coitus in vêre excreat & euomit, & voce magna aduocat gallinas ipsas, (sicut domesticus gallus aduocat gallinas inuẽto aliquo grano) quæ cum aduenerint, sperma eiectum & excreatum à gallo in terram, ore legunt & reglutiunt, & tali modo concipiunt Quas deinde ludens gallus omnes ordine comprimit, quasi verò illud comprimere non sit coire,) & quasi ratum facit semen comestum at non coit, quod vidi sicuti semina quorundam piscium tantum afflatu masculi, teste Plinio, rata redduntur, vt ita dicam. Nam super quas gallinas non ascendit, illæ oua hypenemia pariunt vt domesticæ gallinæ Quicquid verò fugatis gallinis, casu aliquo remanet in terra de spermate galli excreato, hoc operante Sole nonnunquam, forsitan rore aut pluuia superueniente, & putrefacta materia, mutatur in vermes & serpentes quæ dicuntur a Germanis Vrhanschlangen & Birgschlangen (id est vrogallorum serpentes, & montani serpentes.) harum copia est in sylua, quæ a Tangera fluuio nomen habet in veteri Marchia. Quicquid econtra remanet in terra de spermate excreato istius galli, pluuia non superueniente aut rore (non) coincidente, mutatur & coagulatur quasi in vesicam translucidam & candidissimam, & veluti lapidescit: & fit gemma quæ à pastoribus & venatoribus colligitur & reperitur in locis vbi tali modo galli isti coeunt, Auff dem paltz platz/ tempore verno, Wann jhr paltz zeit ist. Hæc illa ipsa gemma facta & coagulata ex spermate galli excreato, mirum in modum facit ad conceptum datum (data) mulieribus sterilibus incitat ad Venerem, & auget appetitum prolis. Gemmæ tales magnitudine & forma & candore margaritarum apparent nonnunquam grana harenæ vna coagulata in his reperiuntur, aut pulueres, Christophorus Encelius Salueldensis Ego huic serpentium & gemmarum e genitura galli generationi, non facile crediderim. nam si huiusmodi res alienę prorsus naturæ ex auis semine nasci possent, ex aliorum quoq, animalium semine, quod proculdubio sæpe in terram delabi cõtingit, multa & varia cur minus quam e galli semine nascerentur? Præterea hoc auium genus ore coire quis credat? scribit quidem ipse Encelius ferè omnes gallinas syluestres ore coire, sed modo diuerso Et paulò ante, Multæ aues ore (inquit concipiunt & coeunt, vt sunt corui, exosculatione facta vt fit in columbis. licet hoc negat Aristoteles. nec ego admodum adfirmo, quia non vidi coeuntes. De graculis tamen siue monedulis mox adfirmans, Graculi (inquit) profectò ore coeunt tempore verno. Inter aquatilia etiam lolligines, sepias, locustas, squillas, cancros, ore coire scribit Ferunt & nostri quidam aucupes vrogallos coituros aream aliquam puram & planam in terra parare, in qua coeant. fœminam a coitu maris genituram quæcunque effluxerit deuorare & concipere.

[illegible]

Serpentes & gēmas è genitura vrogalli generari.

Vrogallis audio interim dum gallinas voce alliciunt & inuitant (faltzen/ [vel paltzen/ etiam puto] Germani appellant, & locken/) visum & auditum intercipi atq, interim opus esse magna celeritate aucupis [illegible] globo feriat- alioquin enim auditum eius acutissimum esse.

T[illegible] L[illegible] auis quam Itali hodie vocant *gallo cedrone* Sabaudi gallum syluaticum, *[illegible]* [illegible] in alis Cretæ montibus videtur, duplæ magnitudinis ad capũ macula vtrinq; iuxta

iuxta oculos supra tempora insignis, instar phasiani colore tam atro vt tanquam palumbi collum resplendeat. nihil in ea albi, præterquam in alis crura similiter vt attagenis hirsuta, Bellonius.

DE GALLO BETVLÆ.

¶ ARISTOTELES de historia animalium 8. 12. inter alias aues quæ auolantibus coturnicibus duces se præstant, cynchramum quoq; numerat: a quo inquit reuocantur noctu, cuius vocem cum senserint aucupes, intelligunt parari discessum. Hunc locum reddens Albertus, *Fababorroz* (alias *fababonitz*, inquit,) est gallina quam vocamus gallinam fybicis, (vibicis,) quæ est arbor quam quidam nutricam (forte *myricam* scripsit quanquam myrica alia arbor est) vocant: eo quod gallus huius generis in hac arbore insidens frequenter inuenitur, & cantat noctu sicut gallus domesticus, maximè quando discessum parat. Nos de cynchramo scripsimus supra *in Elemento C.* Cæterum arbor quam vibicem appellat, non alia est quam betula, Germanice vulgo dicta ein Birck: e qua virgæ conficiuntur, quibus vibices & liuores in percussis excitantur. Sunt qui vrogallum maiorem etiam Germanicè nominent Birckhun/ vel vt Ge. Agricola scribit, Pirckhun. Sed is potius Germanicè dici debet Birghun/ id est mōtana gallina. hoc vero genus de quo nunc agimus, Birckhun/ hoc est gallina betulæ, rectè appellatur: siue quòd betulæ gemmis vescatur, siue quòd inter has arbores latère solet, siue a colore vt Gyb. Longolius suspicatur. Nam supremum (inquit) a betula corticem si detrahas, qui albo subest, in nigroq; rufescit, præcipuum huius gallinę colorē imitatur: nam dorsum alioqui instar perdicis maculosum habet. Hęc Longolius, qui hanc auem attagenem esse conijcit. Ego attagenem aliam esse puto, (quoniam à veteribus palustris describitur auis) hanc verò betulę gallinā, eandem esse quæ à nostris montium incolis Spilhan vocitatur, nos grygallum minorem appellabimus paulò pòst, vbi & gallina betulæ seorsim amplius describitur Longolij verbis. In libro quodam vulgari, in quo rerum nomenclaturæ varijs linguis enumerantur, auem Germanicè dictam Pirckhun/ Italicè *calmaza* (corrupta forsitan voce pro *gallinaza*) vocari inuenio.

Birck-hun.

DE VROGALLO MINORE,
vel Tetraone minore.

AVIS hæc quam vrogallum minorem voco, vel tetraonem minorē, vulgus nostrum secutus, quod eandem in alpibus Germanice sic appellat, kleiner Orhan/ cum superiore multa communia habet, & post eandem inter syluestres gallinas maxima est. Aliqui Laubhan appellant, à frōdibus siue folijs arborum & fruticum quibus vescitur, alij Birgfasan/ id est phasianum montanum alij Grügelhan/ quasi grygallum dicas, a voce. Sed alius est grygallus, cuius historiam proximè subijciemus alius etiam Spilhan vulgo dictus, grygallo minor, nec aliud ferè differens. Imperiti quidam & vulgus hominum hæc nomina confundunt: sunt qui sexu tantum differre putent, sed falluntur. Ego enim ipse singula hęc genera diligenter inspexi, præter grygallū minorem, quem nondum videre potui. & a viris harum rerum peritissimis, præcipuè clarissimo viro Ægidio Scudo Claronensi, differentias eorum didici. Colores igitur & alia singulis peculiaria, in singulorum descriptionibus leges, hic magnitudines comparasse sat fuerit. Est enim ad attagenem (sic voco gallinam coryli vel francolinum)

Laubhan, Spilhan.

Grygallus minor,	ein Spilhan/	sesquialter:	ad gallinam corylorum.
Vrogallus minor,	ein Laubhan/	duplus	
Grygallus maior,	ein Grügelhan/	triplus:	

Vrogallus maior, omnium maximus, qui etiam anserem quandoq; excedat.

In Athesina regione gallinæ syluestris genus capi audio, quod vulgo Germanicè Bromhenn nominetur, forte quòd inter frutices & sentes latere soleat, villatica maius: quod ego vel vrogallum minorem nostrum, vel grygallum maiorem esse coniicio. nam maioris vrogalli nomen vbiq; idem est: grygallus verò minor infra gallinam villaticam est.

Bromhenn.

Vrogallus minor à me conspectus multò maiora supercilia è pellicula rubente, (cœrulea quandoq;, ni fallor) quàm vrogallus magnus habebat. plumas in vertice nigras. Rostrum nigrum, breue, longitudine tantum transuersi pollicis. Collum quinq; aut sex digitorum longitudine, cœruleis vel Indicis plumis vestitum. Infra collum in medio dorso & alis plumæ nigricant. alarum tamen mediæ partes candidę sunt, item interiores. Venter quoq; nigris plumis integitur post medium dorsi, quod nigricare diximus, iterum caudam versus plumæ sunt Indicæ vt in collo. vtrobiq; tamen non totę plumę huius coloris sunt, sed margines tantum earum & extremitates, ferè vt in pauonibus. Cauda pennis suis nigricat, quæ in medio multę curtæq; sunt, ita vt latè extendi possint. vtrinq; verò tres longiores extrorsum reflexę, ita vt lilij figuram qualis depingi solet, cauda extensa quodammodo referat. Circa orthopygium & poplites plumę densissimæ, quæ ad digitos vsq; pedum extenduntur, quasi natura ipsos munire voluerit ne frigoris iniuria læderentur, vt & grygallum maiorem (nam minorem non vidi) & vrogallū maiorem, & maximè lagopodes. Digitis pedū squamatim compactis, vtrinq; squamolę quędam

Descriptio vrogalli minoris ab authore conspecti.

vel corticeæ appendices eminent vt in caudis cancrorum ferè, ficut in alijs etiam gallorum montanorum generibus. Magnitudo totius auis, inftar gallinæ villaticæ, vel paulò maior, & oblongior. Plumæ pedum nigricant, fed maculis albis diftinguuntur. & tibię anterius tantum, non etiam pofterius, plumis induuntur. ¶ Fœmina in hoc genere, mari fimilis eft, fed minus nigra, & magis fufca, vt & in vrogallo maiore.

¶ Italicè nominatur *fasàn négro*, vel *fafiano alpeftre*, vel *gallo alpeftre*, à montium incolis & vicinis. ¶ Phafianos fyluestres nigriores in alpibus capi, qui rubedinem quandam circa collum prope roftrum habeant, in fchedis meis annotatum inuenio, haud fcio an ex autore aliquo, an quod ita audiuerim. ¶ Stumpfius etiam memorat phafianos quofdam montanos, nigros & fufcos, veris phafianis maiores, qui non in fummis montium altiffimorum, vt vrogalli maiores, fed medijs plerunq; fyluis reperiantur.

de his

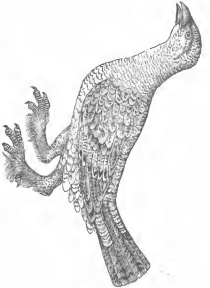
de his ipsis, vt video, vrogallis minoribus sentiens in quibus nigrior mas est, fœmina dilutior. ¶ Vrogallus minor rarò viuus capitur, vt scripsit ad me, qui misit olim amicus e montibus Claronæ. Capitur enim laqueo, ita vt collo astricto suffocetur & instar furis pendeat.

Quomodo capiantur.

¶ Vrogalli minores in Septentrione (in Noruegia & finitimis regionibus) duobus aut tribus mensibus sub niue sine cibo latitant: interim tamen aliquando à venatoribus capiuntur, Olaus Magnus. Eædem forte aut similes aues fuerint, de quibus Author in lib. Mirabilium narrationum. In Ponto (inquit) aiunt per hyemem aues quasdam reperiri, quæ neq; excernant, neq; cùm pennæ eis euelluntur, sentiant, neq; cum veru transfiguntur, sed tum demum cùm ab igne incaluerint. Nisi quis lagopodes potius accipiat, quæ in summis & frigidissimis, vbi ne frutex quidem præ frigore vllus crescit, alpium iugis degunt.

De auib. quæ hyeme nihil sentiunt, nisi ab igne incaluerint.

DE GRYGALLO MAIORE.

AVIS hæc ad viuum depicta, in Helueticis alpibus, circa Claronam præcipuè, vocatur ein Grügelhan / per onomatopœiā quam ego secutus Latinè etiā grygallum dicere volui. Græce etiam γρύκαλλος nominari poterit, a particula γρυ ad vocis imitationē facta, & verbo κακκύζειν, quod voci gallinaceorum peculiariter tribuitur: vnde & orthriococcyx pro gallinaceo legitur. Quod si quis propter mirificam colorū varietatem, qua attagenem & gallinaginem etiam superat, attagenem alpinū nominare voluerit, præsertim cum delicatissimam esse in cibo existimem, non ineptè is mihi facere videbitur. etsi

Grügelhan.

magnitudine attagenes doctis plerisq; existimatos (francolinos) vt præcedenti capite docui, triplo ferè excedat. ¶ A capite ad pedes extensa auis, quam vnicam in hoc genere vidi, longa erat tres dodrantes & palmum, rostro vt vrogallus maior, sed minore ac nigriore. Toto corpore perdicis fere præsertim rusticæ, vel gallinaginis instar colorato & punctis distincta vbiq; maculisq; nigricantibus, reliquus color ruffus est vel ad castaneæ colorem vergens est & cinerei aliquid, in collo præcipue. sunt & albæ quędam alicubi maculæ. Iris oculorum rubicunda. Colore circa oculos, rostro præsertim, rubente, angustius tamen quam in alijs gallis syluestribus, nisi fœmina hæc fortè fuit quam vidi. Ima colli pars prona rubet, intercedentibus lineis ex cæruleo virentibus. In ventre plurimum albi est. Crura pedesq; & digiti similiter vt in vrogallis. Varietas quidem colorum tam multiplex est, vt varietatem decoremq; eius verbis exprimere nequeam. 10

DE GRYGALLO MINORE.

GRYGALLVS minor à me appellatur, qui vulgò in Helueticis alpibus, Claronæ præsertim, Spilhan/ vel Spillhan/ nescio quam ob causam. Is a superiore, vt audio a viris harum rerum peritissimis, magnitudine tantum differt, dimidio scilicet minor, sesquialter verò ad attagenam quam coryli gallinam vocamus.

Spilhan.

¶ Haud scio an eadem auis sit quę circa Coloniam & alibi Birckhun/ id est betulæ gallina, nominatur quam Gyb. Longolius *attagán* esse putat. Perdici, inquit, persimilis est, sed maior. nomen Germanicum habet, non a montibus, sed ab arbore betula. densa enim loca & opaca, vt venatoris insidias, maximè bombardarum minas fugiant, petunt. quamobrem sæpe in betuleto latent. de quo subinde, si 20 diligenter adsis, in fœnilia & sata callidissimè excurrere videas. at quod nunc non eadem natalia obseruant, in causa est bombardarum frequens vsus, qui multis præclaris auibus Germaniam spoliauit. Alioquin ego non tam à montibus, quàm a betulæ colore auem nuncupatam reor. Nam supremum à betula corticem si detrahas, qui albo subest, in nigro q; ruffescit, præcipuum huius alitis colorem imitatur. perdice enim paulo magis subruffescit, vt de Attagêne Alexander Myndius tradidit. dorsum quoq; instar perdicis maculosum habet, Hæc ille. Quærendum autem an hæc vel eadem sit cum grygallo minore nostro. vel fortè fœmina in eo genere quod *morhennam* appellant. talem enim omnino describit Turnerus, vt supra dictum est, & dubitat an sit attagen vel gallina rustica. marem vero in eodem genere totum nigrũ facit. Fieri autem potest, vt vel Turnerus deceptus sit, (quod magis puto) talem huius galli fœminam existimando, vt vtrunque genus diuersum sit. vel Longolius talem huius fœminæ marem 30 esse ignorauerit. Ego quidem in nullo animalium genere, fœminam mari colorum varietate & pulcritudine anteire puto. Plura de gallina betulæ *vide* paulò superius in Capite proprio.

Birckhun Colonensis.

DE ORDINE SEQVENTIVM GALLINACEI GENERIS, VT VVLGVS FERÈ appellat, auium quæ omnes feræ sunt, gallinis villaticis aliqua ex parte similes, minores tamen, longis cruribus, &c.

HACTENVS dictum est de illis auibus quas gallinacei generis mansueti aut feri esse, nemo dubitat, & quas veteres etiam eidem generi adscripserunt. Restat vt de cæteris etiam scribamus, quę a vulgo nostro aliarumq; nationum (Italiæ & Galliæ præsertim, quod sciam) *gallinellæ* ferè (ab Italis) appellantur, (quo nomine communi etiam Latinè dici poterunt, nisi quis *gallinagines* malit) quod gallinis si- 40 miles, sed minores sint, cruribus omnes longis, & rostris pleræq; lõgiusculis, fidipedes, digitis tribus ante, vno retrorsum extenso, in omnibus, ni fallor (nam inter aquaticas gallinellas Argentorati mihi depictas, duas [Schmirring & Koppriegerle] video posteriore isto carere, nescio an verè, an quòd pictor non expresserit, quod magis puto) minimè volaces, & ad cursum potius comparatæ. quamobrem crura eis longiora data sunt. Plumæ in cruribus ad media femora omnibus descendunt. omnes in delicijs mensarum habentur, carne suaui & tenera, sæpe etiam pingui. Differũt victu & locis in quibus pascuntur. Sunt enim aliæ aquaticæ, quæ in ripis, littore, glarea, locis aut pratis palustribus victitant, multorum omnino generum. aliæ terrestres locis siccis, quarum pauca genera nouimus. hæ corpulentiores, illæ graciliores. Primum igitur de terrestribus agendum.

De gallinellis vel gallinaginibus

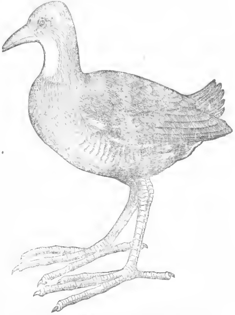
Duo genera sũt gallinularũ, terrestres & aquaticæ 50

DE GALLINVLIS TERRESTRIBVS: ET PRImùm de illis quæ vulgò Germanis Hegeschare dicuntur, quarum & icon hîc expressa est.

AVIS hæc à nostris aucupibus vulgo Eggenschär appellatur, ab alijs Heggeschär tribus syllabis, vel Heggschär duabus. quoniam turmatim iuxta sepes decurrunt, vbi post fœnisecia deprehenduntur. *heggam* enim vel *hagam* Germani sepem vocant, *scharam* vero gregem vel turmam. aut fortè quoniam circa sepes terram fodiant. Verbum enim scharren nobis significat pedibus fodere, vt gallinæ solent. quod tamen an hæ aues faciant certum mihi non est. Sunt qui periphrasticè nominent, ein groß Wasserhünle/ hoc est gallinellam aquaticam magnam, sed non propriè aquatica dici debere videtur.

Heggeschari cur sic appelentur

Corpore

Corpore breui & crasso est & reliqua specie sicut hic pingitur. Vix vlli auium digiti pro sua magnitudine longiores, postremus etiam ad anteriores circiter dimidiam longitudinem obtinet. Colores non satis memini: puto tamen crura subuiridia esse: in dorso & alis colorem è subrufo fuscu, &c. Circa Verbanum lacū quidam mihi Italicè *polle* nominabant: quod nomen cum pullam seu gallinam significet, nimis generale est. ¶ Græcum aut Latinum nomen nullum habeo: poterit tamen *trochilus terrestris* dici (nam alij sunt aquatici è gallinellarum similiter genere trochili) cum & genus cōmune sit, & in cursu celeritas, vnde nomen a Græcis factum: quanquam & minimam auiculam regulū aliqui trochilum appellant. Hegeschara quidem celerrimè per frutices currit, & aliquando ad latus salit: malè volat, & ægerrimè in aerem se attollit. A falconibus aut accipitribus capitur, qui propter coloris obscuritatem (vt audio) difficilius hanc auem quam coturnicem eminus visu deprehendunt. ¶ Vocem eius esse audio asperam & serratam, vt ita dicam, *ger, ger, ger*, proferendo g consonantem vt Latini solent ante e instar serpentium vocis quodammodo itaq; etiam capi ab aucupe vocem eius imitante allectā, dum cultrum per aridum lignum crenatum deducit. Sunt qui dicant hegescharam capitam vocem instar sauri emittere.) ¶ Sed alios hoc idem de alia quadam aue referentes audiui, quæ mense Iunio & Maio in pratis reperiatur, magnitudine turdi vilcatori, colore rufo instar perdicis, cruribus longis, cauda nulla, die noctéq; obstrepera, voce mirabili, quam imperiti prætereuntes nato cum (serpentium) esse

Trochilus terrestris dici po test.

De voce eius.

ptitent, non admodum dissimili anatū voci (der Enten retschen) sed argutiore. Hæc (aiunt) inter herbas & gramen sese abdit, vt raro appareat. Deprehendunt eam tamen aliquando fœnisseces in nido. Oua eius 12. aliquando inuenta sunt, columbinis paulo maiora. Hæc nobis amicus quidā retulit, cui fœnisseces narrauerant. Apparet autē hanc quoque, si alia auis est, inter gallinellas terrestres numerari debere. Quærendū an eadem sit de qua Turn. Est apud Anglos (inquit) in Northumbria auis longis cruribus, cætera coturnici, nisi quòd maior est, similis: quæ in segete & lino, vere & initio æstatis nō aliam habet vocē quam *crex, crex* hanc enim semper ingeminat, quam ego Arist. crecem esse puto. Angli vocant *a dakerhen*, Germani ein Schryck. (Ea quam nos arquatam nominauimus, a Frisijs, vt audio, Schrye appellatur.) Sunt qui etiam rusticulam minorem, voce sua ita obstrepere dicant, ac si quis cultrum per serram duceret. ¶ Retulit etiam nuper mihi quidam similes quasdā *hegescharæ* aues ex India adferri, in Gallia à se visas, quæ carnem & mures edant grandibus bolis, & ossa magna deuorent, magnitudine gallinæ. ¶ Hegescharam Anglicè audio *ray* vel *rayl* nominari, & inter segetes capi, lautissimam auem.

DE GALLINVLA QVAM NOSTRI VOcant Brachhun: *vel phæopode duplici, quarum alteram arquatam minorem vocant.*

PHÆOPVS Brachuogel.

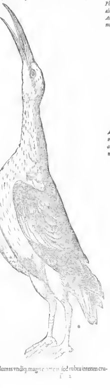
HÆc auis circa Argē toratum nominatur Brachuogel / corpore nigricante paucis ruffis & subflauis maculis aspersa, rostro tenui, oblongo, nigricante, modice inflexo, collo albicante, inferiore eius parte circa medium & infra ad flauū vel ruffum tendente, ventre albo, cruribus fuscis vel cinereis, vt pictura nobis ostēdit. vnde phæopus cognominari posset quēadmodū etiā ea cuius figura proximè sequetur, quā tamē arquatā minorem potiꝰ appellare visum est. Eiusmodi aues Mediolani *geraldellos* nominãt. ¶ Sed video etiā turdi generis paruum a Saxonibus Brachuogel vocari, quod Eber. & Peucer collurionē faciunt. Turnerus etiam *batin* esse conijcit auiculam quæ vulgò vocetur klein Brachuogelchen / Anglis *stenchattera*.

CHRISTOPHORVS Encel. lib. 3 de re Metallica meminit auis quæ in Marchia regione Germaniæ vulgò nominetur ein Brachhun / Brachuogel / nomine ab agris quiescētibus (brach vocāt) imposito. coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi. Hoc etiā genus, vt & alias gallinas syluestres ore coire scribit circa æquino-

ctium vettum, ni ne m os semell a inserente rostrũ & infandẽ e genitam, quod verisimile mihi nequaquam est, supra in Vrogallo dixi. Nos autem Brachuogel describsimus *in Elemento A* Arquatæ nomine, propter rostri figuram, de qua in tenim it Encelius quoq, incertus tam color quidem cyaneus arquatæ nostræ non conuenit. Audio autem eam appellari Brachuogel in quibusdam locis a mense Iunio quo aduenire ad illos solet. Encelius a quiescentibus & noualibus agris hoc nomen suæ *brachhennæ* factum ait. Arquatam nostram aliqui etiam Regenuogel/ hoc est auem pluuiæ appellãt, alij venti vel tẽpestatis auem, Windtuogel/ Wetteruogel/ quod tẽpestatis futuræ prognosticon ex ea sumatur. Sed video hæc nomina parũ certa esse, nam & aliæ quædam aues ijsdem nuncupantur: quæ quoniam ad gallinaginum aquaticarũ (vt omnino conijcio ex pictura) historiam pertinent, icones earũ hîc adijciemus.

Regenuogel.

Phæopus altera vel Arquata minor.

HANC auem, quam arquatã minorem dixerim, (de maiore scripsi in Elemẽto A.) aliqui similiter vt maiorẽ vocant Regenuogel/ id est pluuiæ auem, (a qua tamẽ diuersa est quæ apud Gallos vna voce *pluuier*, id est pluuialis vocatur.) In Italia quidam *tarangolo* Superiori (iam descriptæ) ferè similis est, cruribus vt illa cinereis, & ventre albo, & sub capite similiter, itemq; rostro, nisi quòd paulò oblõgius videtur. Alæ maculis albis asperguntur, alioqui ex russo fuscæ. sed longiores earũ pennæ nigræ sunt, vt & dorsum & collum pronum nigricant. Collum supinum cum pectore nõnihil ruboris habet obscuri & valde diluti, plurimisq́ maculis nigricantibus distinguitur. ¶ Arquata minor & ochropus magna, ein Schnirring/ quanquam gallinulæ aquaticæ sunt, aliter tamen ferè capiuntur, vt ex aucupe quodam Argentinensi intellexi: nempe alis duabus commissis, idq́ in gramine, nõ in ripa, alioqui dispositis vt mox in Capite de Gallinulis aquaticis capiendis in genere dicetur. Sed cum hæc duo genera præ cæteris adeo cautæ sint, vt noctu in locis qui vndique aqua ambiũtur quiescãt, astutia opus est vt alis istis opportune dispositis deprehendãtur. Si quæ e retibus euaserint, tã altè clamant, vt spatio itinens ferme horæ exaudiantur.

Arquata minor & ochropus magna.

DE RALA TERrestri.

RALA vel *ralla*, nomen apud Anglos & Gallos in vsu, multis & diuersis auibus inconstanter, vt video tribuitur. nã & terrestres & aquaticæ quædã sic appellãtur, omnes tamen gallinularũ generis, & cruribus oblongis. Petrus Bellonius ortygometrã vulgò *rallã* dici interpretatur. Heseschatam nobis proxime descriptã, Angli (vt puto) *rayl* appellant. Perdix rustica vel rusticula Plin. (inquit Turn. in epist. ad me) ab Anglis vocatur *rala*. Est aũt rala duplex, altera cibũ è ripis fluminũ petit, altera degit in ericeto in locis syluestribus. Aquaticam illam Coloniæ diu alui, & malè volare deprehendi, & egregiè pugnacem. Rostrũ & crura erant rubra, plumæ multis maculis respersæ. Montana vero illa & syluestris crura habet multo breuiora aquatili, & plumas vndiq; magis [illegible] sed rubra interim cru-

ra habet & rostrum. auis vtraq; apud nos regium epulum (*real* Itali regium vocant, Galli *royal* & forte hinc ductum est ralæ vocabulum à colore crurum forte erythropus fuerit) vocatur, Hęc ille. Ego rusticam perdicem vel rusticulam, non ralam Anglis, sed *Wodecocum* vulgo dictum. Gallis *beccassam*, interpretor. ¶ Quærendum an rallæ aues forte dici potuerint, quod longis cruribus tanquam grallis insistere videantur. Sunt enim grallæ (nostri *stelzas* dicunt) fustes furculas habentes, quibus nituntur qui super ijs ambulant, teste Nonio. Vnde grallatorius gradus, id est magnus, cuiusmodi solet esse grallatorum. Diuersi generis est rallus auis, vt quidam in Italia vocant, quem post fulicam descripsi.

DE AVIBVS SIVE GALLINVLIS AQVATICIS.
longis cruribus &c. quadam in genere.

PRIVSQVAM reliquas huius generis aues singillatim proponam, in genere prius quędam adferenda videntur. Dixi autem iam superius quoq, nonnulla toti huic generi tum terrestrium tum aquaticarum gallinaginum communia. ¶ *Girardelli* Mediolani, & alibi in Italia *giaroli* (vt audio) varię aquaticæ gallinulę nominantur, quasi glareolæ: quod in glarea (sic vocãt loca sabulo & lapidibus plena circa fluuios & torrentes) versari soleant. Nostri ferè omnes huiusmodi aues in genere Wasserhünle, id est gallinulas aquaticas nuncupant. Sunt aũt innumera earum genera, vt ardearum etiam aquaticarum auium, quarum μυρία εἴδη esse author est Oppian. magnitudine pręcipue & coloribus discreta. Sed ardeæ maiores sunt & pisciuoræ, rostris omnes rectis, &c. Gallinulæ minores, neq; tam piscibus (ni fallor, nisi minimis forte pisciculis) sed vermiculis potius & insectis circa aquas victitant. Aristotel. ortygometram τοῖς λιμνώδεσι, i. palustribus auibus corporis specie similem esse scribit. Idem τοὺς ὄρτυγας (malim ἔρωδιούς) τῶν λιμναίων στενόποδας (forte στεγανόποδας legendũ: hoc enim ad συμπεφραγμένον accedit: & alio nomine στεγανόποδες dicũtur: vt non de gallinulis aquaticis, sed anatibus & mergis & huiusmodi palmipedib. loquatur) esse scribit in Physiognomonicis, hoc est pedibus vel digitis pedum anguste cõiunctis, & naturæ timidæ: vnde homines etiam timidi esse conijciantur illi, ὧν τῶν ποδῶν τὰ δάκτυλα συμπεφραγμένα. Est autem, vt nos obseruauimus, hæc ferè species aquaticarum auium, vt crura oblonga habeant, quo cibum commodè circa aquam & in aqua quęrant: non enim natant, quare palmipedes non sunt. digitum qui pro calce est perbreuem habent (quo quædã omnino carent, vt ea quæ Schmirring Germanicè, & altera quæ Koppriegerle vocatur, quantũ ex pictura video) corpus gracile & adductum, non crassum nec in corpulentiã extensum: caput pleræq; omnes puto proportione paruũ: plumas plerunq; varias, sub alis & in laterũ partibus quas alæ occulunt, coxisq; & femoribus, versus quosdam crispatites coloris varietate (albi vel alterius) redditos: caudam breuem. Rostrum est longiusculũ, modicè flexum, pręterquam in rusticula vtraq; & marinis quibusdam, quarum omnino rectum est rostrũ. Partem capitis supinam, quę inter rostrum & collum est, multis albere video ex picturis, vt etiam ventrem. sed hoc interest, quod venter alijs simpliciter albus est, alijs in albo maculis distinctus fuscis. Maximę alarum pennæ omnibus ferè nigræ aut nigricantes, ochra & erythra exceptis. Plurimæ etiam circa oculos maculas albas habent. Rostrum plerisq; nigrum: in ochra & poliopode aliquid puniceí habet & rubri nõnihil in erythra. in ochtopode magna, pars dimidia quæ iuxta caput est, flauet, anterior nigra est.

EX GALLINVLIS AQVATICIS, QVAS NOVIMVS, SVNT

Rostro quadam		Aues	Pedibus
Recto		*Rusticula maior,*	*cinereis.*
		Rusticula minor,	*è viridi fuscis.*
		Totanus } *maritimæ*	*è pallido rubentibus.*
		Limosa } *maritimæ*	*glaucis, vel e cinereo subuiridibus.*
Modicè inflexo	*Longiore*	*Phæopus*, Brachuogel.	*cinereis.*
		Poliopus, Desfyt.	*similiter, vel canis.*
		Chloropus, Glutt.	*viridibus.*
		Hypoleucos, Fysterlin.	*fuscis, cum exiguo subruffo colore.*
		Arquata minor. Phæopus altera, Regenuogel.	*è cinereo fuscis.*
		Erythropus maior, Rotbein.	*rubicundis.*
		Melampus, Rotknillis.	*fuscis nigricantibus.*
		Ochropus magna, Schmirring.	*pallidis vel subflauis.*
		Rhodopus vel Phœnicopus, Steingellyl.	*è fusco roseis.*
	Breuiore.	*Erythropus minor*, Koppriegerle.	*rubicundis.*
		Ochropus media, Mattknillis.	*è fusco viridibus.*
		Ochra, Wynkernel.	*obscurè subflauis.*
		Erythra, Mattkern.	*è fusco cinereis.*
		Ochropus minor, Riegerle.	*è flauo viridibus, vel subflauis.*

Gallinu-

Gallinulas hasce omnes fere à crurum colore denominauimus, præter hypoleucon, à partis inferioris albedine. erythram & ochram, a totius corporis colore.

¶ Auem *Dessyt* a crurum colore Poliopodem vocaui) quamuis etiam gallinula quæ Brachuogel dicitur superius descripta, fuscos habeat pedes, sed minus (vt ex pictura coniicio) canos, vt Phæopus potius sit quam Poliópus in ea quæ Rotknilis dicitur, magis nigricant è fusco, nec vllius in hoc genere nigriora, quare Melampodem cognominabimus *Matkerna* vero etsi fuscos habeat pedes, a totius corporis tamen colore potius Erythram nominare placuit.) ¶ Item pleræq; omnes iam dictæ aues cum aquaticæ sint, & inter frutices ac arbusta riparum versentur, non alio fere, quod sciamus, cibo quam pisciculis aluntur. & initio autumni plerunq; ad nos aduentant, & hyemis exitu denuo auolant, vt & aliæ quædam aues migrare solitæ. Aucupium earum mane ante Solis exortum fit, aut vesperi post occasum. Interdiu enim locis palustribus degunt, incipiente verò vespere iam sublimi volatu euehuntur, vt non amplius appareant. Aucupes in ripa, quam frequentare solent, rete extendunt, ita vt versus aquam spectet. vtrinq; autem ad rete eius generis aues quas capere voluerint, aliquas mortuas, & circiter duas viuas disponunt. ad quarum allicientium vocem aues è sublimi se demittunt, & reti in aquam deiecto capiuntur. Cæterum arquatæ minoris & ochropodis magnæ captura nonnihil differt, vt supra indicauimus.

Dessyt polopus cur dicta sit.

Quando & qua ratione aucupandæ sint hæ aues.

¶ Alcyonem Encelius Salueldensis vulgò à quibusdam Wasserhünle/ id est gallinulam aquaticam, sed impropriè appellari scribit.

¶ *Almencalbum*, seu *almebacalbum*, est illud quod Ægyptij vocant *albucalbum*, & est auis aquatica, quam habitantes infra terram Ægyptij in loco nominato *Alsemur* vocant gallum aquæ, vt docet Glossa Arabica & Sirasi, Andr. Bellunensis. Sunt qui etiam fulicam nostram (ein Bölhinen) pullum seu gallinam aquæ appellent. sed ea palmipes est & natat, nec longa habet crura vt gallinulæ de quibus hîc agimus, quarum nulla palmipes est.

Almencalbũ gallus aquæ.

DE AVIBVS QVARVM VETERES MENTIONEM *fecerunt, quæ ad genus gallinaginum aquaticarum referri posse videntur.*

Calidris & Celevs aues suo loco dictæ sunt, Trochilvs dicetur. Sunt autem trochili diuersi, ex quorum genere corythum (κόρυθον) etiam esse Hesychius & Varinus tradunt. Nvmenis post Arquatæ historiã descripta est, & Attagen quoque auis palustris in *A.* Elemento. Elaphis in *E* de Glottide vltimo post Gallinulas loco agetur. Phoenicopterus auis palustris a puniceo colore pennarum dicta, in *P.* non omittetur.

Calidris. Celeus. Numenis. Attagen. Elaphis. Glottis. Phœnicopterus.

Tryngas (Τρύγγας) lacus & fluuios petit, caudam motitat, vt etiam cinclus, albicilla & iunco. sed inter minores has maiuscula est. turdo enim æquiparatur, Aristoteles. Tryngas Germanice dicitur ein Wasserhenn/ (id est gallina aquatica, Anglicè *a Water hen, or a mot hen,* (forte *a mor hen,*) Turnerus. Est autem auis (inquit) tota pulla, excepta ea caudæ parte, quæ podicem tegit. ea enim candida est, & tum cernitur cùm caudam erigit. alis parum valet, atque ideo breues facit volatus. In stagnis, quæ nobilium ædes obducunt, & in piscinis apud Anglos plerunque degit. Si quando periclitatur, ad arundineta densiora solet confugere. Audio & *snyt* appellari apud Anglos auem longo rostrò, magnitudine picę, quæ semper iuxta aquam versetur, & caudam motitet: quæ cinclus, an tryngas sit quærendum est. ¶ Tryngas, ein Wasserhenne / nigra tota, fidipes, candido vertice ad rostrum vsque demisso, pedibus alis & nigris, caudam continuò mouet, & loca incolit aquosa, Eberus & Peucerus.

Tryngas.

¶ Huc pertinet etiam auis quæ alicubi in Heluetia, vt Claronæ, Wassertrostle / id est turdus aquaticus nominatur, rostro breui, cruribus altis, fidipes quam non memini me videre, nec an tryngas sit asserere possum: nisi fortè merula aquatica est, de qua suo loco.

Turdus aquaticus.

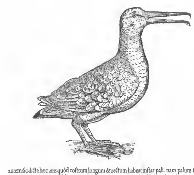
DE RVSTICVLA VEL PERDICE *rustica maiore.*

A.

Gallinaco dicta (*ascolopas*) per sepes hortorum capitur (ἐν τοῖς κήποις ἀλίσκεται ἕρκεσι, forte melius vertetur, in hortis capitur retibus. nam ἕρκεσι pro δικτύοις Sophocles etiam dixit, vt Varinus habet) magnitudine quanta gallina est, rostro longo, colore attagenæ, currit celeriter, & hominem mirè diligit, Aristot. de anim. hist. 9. 26. in quo loco Albertus habet ascolaphos. sed eiusdem libri cap. 8. circa finem σκολόπαξ habet Aristoteles, quod magis placet. Scolopax (inquit, σκολόπαξ Gallinago vertit Gaza) ex auibus non volacibus, nunquam in arbore consistit, sed [illegible] le quidem fuit coniuncto articulo pro ὁ σκολόπαξ, ἀσκαλώπας scribere. Scolopax sanè ap[illegible] Varinus legitur. videtur

Ascolopas.

Scolopax.

autem sic dicta hæc auis quòd rostrum longum & rectum habeat instar pali. nam palum siue lignum longum rectumq́ Græci scólopa nominant, σκόλοπα, omnibus syllabis breuibus. cùm Nemesianus penultimam producat, vt iam recitabo, apud quem prima per *a* scalópax scribitur, quasi σκαλόπαξ Græcè dici deberet. Volaterranus ineptè Aristoteli scribit hác auem alectoridem dici, cùm alectoris gallinam significet, cui magnitudine tantum comparatur ab Aristotele. Scolopacis auis Herodianus meminit, qui siluestrem perdicem interpretatur, vt & docti plerique rusticam perdicem a Martiali dictam interpretantur) quam & Nemesianus sic vocat, & eius venationem mox post otidem quibusdam notis similem statim describit, cuius hi sunt versus: *Cùm nemus omne suo viridi spoliatur honore, Fultus equi niueis siluas pete protinus altas Exuuijs præda est facilis, & amœna scolopax Corpore non Paphijs auibus maiore videbis, Illa sub aggeribus primis qua proluit humor, Pascitur exiguos sectans obsonia vermes At non illa oculis, quibus est obtusior, etsi Sint nimium grandes, sed acutis naribus instat, Impresso in terram rostri mucrone sequaces Vermiculos trahit, & vili dat præmia gulæ* Hæc Nemesianus citante Gyb. Longolio, qui hanc auem non aliam facit, quàm quæ *beccassa* vulgò dicitur, ein Schnepff.

Beccassa.

¶ Eadem planè quæ scolópax Græcorum, Latinorum rustica perdix, vel rusticula esse videtur. *Rustica sum perdix. quid refert, si sapor idem est? Carior est perdix, sic sapit illa magis*, Martialis sub lemmate Rusticula. Rusticulæ & perdices currunt, Plinius Rusticulam Scoppa interpretatur Italicè gallinam *arceram*, id est *beccassam*, vt & Gallicè quidam. Cæterum aliam esse auem quæ gallina rustica à Columella nominatur, & gallinæ villancæ similis esse fertur, supra dictum est. Humi nidulantur perdices, & rusticulæ, quæ sunt nostrates perdices (quæ vulgò perdices vocantur, ab Italis *starnæ* vel externæ: nam propriè perdices sunt maiores, vt Hispanæ & Chienses, & Siculæ, Niphus. Et rursus, Gallinago Aristotelis est, quæ vulgò *galliuella* dicitur. quamuis alij quidam, sed malè, (vt recognitor ille Papinij,) nostram perdicem intelligentes, dicant gallinellam rustice dictam, esse rusticulam siue starnam, (externam) Turnerus rusticulam illam auem esse putat, quæ Anglicè *rala* dicatur, duûm generum, aquatica & terrestris, vt suprà recitaui in Capite de rala

Rustica perdix vel rusticula.

¶ Scolopacem Theodorus gallinaginem vernaculam vocem secutus (ita enim vulgò nominatur) interpretatus est, Hermolaus. Volaterranus & Niphus Italice vulgò *gallinellam* dici scribunt. Effertur & *gallinaza* à quibusdam, vt circa lacum Verbanum: vbi & *pola* a quibusdam, nimis generali vocabulo dicitur, id est pulla. Phasiani & turdi & gallinacea (de gallinagine intelligo) magis hyeme conueniunt, Arnoldus de Villanoua. *Arcia* circa Brixiam dicitur, vt audio, & alibi *gallina arcera*, teste Scoppa. alibi *pissacare*, circa Bononiam. & gallina rusticella, ni fallor, alicubi, sed impropriè in Herturia *acceg*. Sunt aues quædam quæ gallinæ siluestres dicuntur, vulgo *gallinaceas* appellant, quæ ad naturam perdicis & temperamentum eius proximè accedunt, vt Michael Sauonarola testatur, Anton. Gazius Patauinus. ¶ Gallis nominatur *becasse*, vel *becasse grande*, a rostri longitudine, ac si rostricem Launè dicas. nam *becco* rostrum appellat vulgus Gallicum, vocabulo Tolosino antiquo. quanquam id illis gallinacei rostrum significaret, vt author est Tranquillus in Vitellio Fuerit autem & pico fortassis suum nomen a rostro factum, quod validissimum habet, vt *becassa* quasi *picassa* longum. sunt qui scribant *becquasse.*

Gallinago & gallinella.

Nomina recentiora & vulgaria huius auis.

becaſſe. Normanni *videcocq* appellant non diuerſam, vt quidam putant, ſed eandem auem. eſt autem ea vox Anglorum, qui *Wodcok* vocitant, nomine ſemigermanico & ſemigallico nam *Wod* eis eſt ſilua, vt nobis Wald. *cok* gallinaceus, vt Gallis quidam Germanici & Anglici ſermonis imperiti, *videcocq* dictam ſuſpicantur ridiculè, quòd roſtrum inſtar virgæ genitalis gallinacei habeat. ¶ Germanica nomina varia ſunt, nam vel ſimpliciter Schnepff appellatur, & Schnepffhun / & Rietſchnepff / quòd humidis locis gaudeat ac paluſtribus & ad differentiam minoris ruſticulæ, groſſer Schnepff. ¶ eſt ruſticula maior. Brabandis Neppe nominatur, (vnde Albertus & alij quidam *nepam* dixerunt) a Flandris Sneppe: ab Anglis *ſnype*, vel *Wodcok* vt ſupra ſcripſi. a Turcis in Aſia minore *tcheluk.* ¶ Græcis hodie vulgo *xylornitha*, id eſt gallina ſiluatica, Bellonius.

¶ Falluntur Britannici Ludimagiſtri, qui ſuum *Wodcoccum* (id eſt *beccaſſam*) attagenem faciunt, qui ſolis veſcatur vermibus & grana nunquam attingit, Turnerus. ¶ Sunt qui auem (beccaſſam) cui à roſtri lōgitudine a Germanis nomen tectè inditum eſt, veterum ortygometram eſſe putent, Gyb. Longolius. *Ethigoneta* mendoſè pro *ortygometra*) auis eſt ſimilis perdici, ſed longo roſtro, Arnoldus Villanou. Sed de ortygometra poſt Coturnicem ſcripſimus. ¶ Albert. ficedulam, *nepam* vel *ſneppam* Germanorum interpretatur, ea forſitan ſolùm ratione ficedulam eam vocatis, quòd ſuauis & pinguis ſit auis, & menſis plurimum quæſita: nam veterum ficedulam aliam eſſe fatetur. ¶ Georgius Alexandrinus *becaſſam* (id eſt perdicem ruſticam, cum gallina ruſtica confudiſſe videtur, vulgi fortè nomenclaturis deceptus, vt ſupra in Gallina ruſtica ſcripſi.

B.

Deſcriptio huius auis.

Reperitur hæc auis in omnibus ferè regionibus: apud Heluetios quidem circa loca montana & aquoſa, etiam abundat, initio hyemis præſertim. Magnitudine paulo inferior eſt quam villatica gallina. Roſtro longo: & ea propè crurum forma, qua *cynchramum* (cynchramum verò *ſericam* Germanis dictam facit, ein Schrecke) eſſe diximus inglutie caret, Gyb. Longol. Nepa roſtrum oblongum habet, in dorſo colorem perdicis, in ventre niſi. linguam valde longam, quam procumbens in puluere procul extendit, & attrahit vermes, Albertus. Idem vbi Ariſtotelis libri de hiſt. anim. noni caput 26. interpretatur: Auis (inquit, nimirum ex Auicenna) *aſcolacos* (aſcalopas) vt Græci vocant, in hortis & pratis capitur, magnitudine galli (gallinæ Ariſtot. ſed minor etiam quam gallina eſt, vt columbis melius a Nemeſiano conferatur,) roſtro longo, colore vt attagen, qui declinat ad cinereum cum quodam rubore & flauedine diſtincta. Moratur autem in hortis. nam diligit loca hominibus vicina, propter ſemina quæ inuenit incubentis (in areis forte herbarum hortorum. Sed ſiue hæc Albertus de ſuo adiecit, ſiue ex Auicenna mutuatus eſt, falſa videntur. non enim ſeminibus veſcitur ſcolopax (id eſt *becaſſa* noſtra) ſed vermibus, vt neq; alia auis (quod ſciam) cui roſtrū ſine latitudine oblongum eſt. Longolius tamen, *vt in E. referam*, incluſam farina fagotritici pingueſcere ſcribit. ¶ Gallinago quam ipſe inſpexi inſtar paruæ gallinæ erat, eadem qua perdix noſtra corpulentia, vnciarum forte duodecim pondere. colore macularumq; varietate mirifice diſtincta, ex ruffo vel teſtaceo colore, albicante, nigro, & aliis. Roſtro ab extremitate ad oculos quinque digitos aut amplius longo, anterius nigricante & aſperiuſculo. Roſtri pars ſuperior vltra inferiorem extenditur. Lingua gracilis, oblōga, neruoſa. Crura ferè toſei coloris.

C.

In quibus locis verſetur hæc auis.

Aſcolopax auis pulueratrix eſt, Gyb. Longolius. Verſantur circa hortos, & circa domos etiam in vrbibus in Italia vt audio. alioqui circa riuos & locis humidis degere gaudent: & per diem ferè inter arbuſta latere, noctu in prata prouolare. ¶ Capiuntur Octobri menſe ferè apud nos. Autumno mane & veſperi inter arbores volant, Albertus. In die quieſcunt, in aurora & crepuſculo volant, Idem. Capiuntur in Anglia mane potiſſimum & crepuſculo in ſiluis. nunquam apud noſtrates niſi hyeme videntur. quare de prole & modo nidulandi nihil habeo quod dicam, Turnerus Anglus. Sæpenumero aduentantibus turdis incipiente capitur autumno in Gallia & patria noſtra (circa Brixiam,) Aloiſius Mundella. Circa ſolſtitia hyberna nobis vendi ſolet, Gyb. Longolius. Ficedula (ſic vocat *ſneppam*) à quibuſdam locis Germaniæ nunquam recedit. In Sueuia enim ſemper inuenitur. ſed à Germania inferiore Aquilonari, quæ multum eſt aquoſa, recedit æſtate, & redit in fine autumni, Albertus. ¶ Sneppa ſolis vermibus veſcitur, & grana nunquam attingit, Turnerus. Roſtrum molli luto infigit, & cibum vermium requirit: & ſi aliquando profundius defixo roſtro hæſerit, pedibus lutum eruens ſe liberat, Albertus. In puluere procumbens longè extendit linguam & attrahit vermes, Idem. Sunt qui dicant gallinaginem ſpiritu immiſſo in caua, vnde ſonus etiam quidam procul audiatur, vermes extrahere: eosq; exire propter calorem aere exinflatu auis calfacto. ſonum autem reddi, ſi locus cauus, anguſtus & oblongus ſit.

Quo tempore appareat.

Quibus veſcatur.

D.

Mirifice amat hominem, Ariſtotele teſte, ſcolopax.

E.

Quomodo capiatur.

Nepa in die quieſcit, in aurora & crepuſculo volat: & ideo tunc in altum eleuatis retibus capitur, Alb. Mane & veſperi inter arbores volat. quare tunc expanſis in altum retibus capitur: eò quod exeūdo & intrando ſemper eaſdem vias ſequi conſueuit, Idem. Capitur apud Anglos diluculo potiſſimum &

crepusculo in syluis, retibus in loco arboribus vacuo suspensis, & veniente aue, dimissis. Rusticulæ capiuntur noctu ad ignem, tintinnabulo, & genere tetis quod Galli coopertorium vocant. Ignis quidem fit e pannis veteribus siccis in seuum liquatum intinctis, tum contortis brachij crassitie longitudine pedis, accensisq;, Rob Stepha. ¶ Scolopaces sæpe in ornithone mihi sagina plenos fieri, videre contigit. Hæc autem ex farina fagotritici cum aridis subacta ficubus paratur, quæ in labris paulò latioribus effusa, copiosius aqua conditur eam rostris illi longissimis hauriunt potius quam ducunt Ab hac fartura, quod magnis impensis fiat, multi abstinent verum illi mihi haudquaquá sapere videntur Eduntur enim omnium ferè minimum, vt quæ carnosæ admodum sunt, & ingluuie planè careant, Gyb. Longolius.

Quomodo in ornithone saginari debeant.

F.

Snepa carnem habet suauem, Albert. Habetur quidem in delicijs, minus tamen quàm perdix, & carne minus alba est & magis rubicunda quam perdix. Gallinacea (id est becassa) magis hyeme conuenit, Arnoldus de conseru. sanitate. in plerisq; quidem locis hyeme tantùm reperitur.

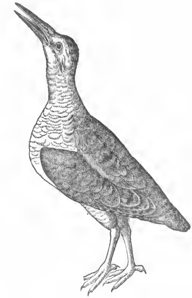
Laudatur in cibis.

G.

Gallinaginem aliqui deplumatam exenteratamq;, in furno torrent & cremant in olla figlina ad quoddam remedium, aduersus calculum ni fallor.

Remedium ex eadem.

DE RVSTICVLA SYLVATICA.

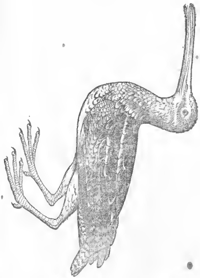

ALIA

ALIA est quæ simpliciter rusticula dicitur, vel rusticula palustris maior, de qua iam scripsimus alia verò rusticula siluatica, de qua nunc agimus, quæ syluatica potius quam palustris est, vnde a Germanis vocatur Waldschnepff/Holtzschnepff maior superiore, cum gallinam ferè æquet & colore similiquidem, sed saturatiore. cruribus cinereis, ventre albicante, rostro minus longo, vt pictura ostendit, quam ab Argentoratensi aucupe eodemq; pictore accepi Tendiculis seu laqueis capitur.

DE GALLINAGINE SIVE RVSTI-*cula minore.*

10

AVis est apud Batauos eadem (qua rusticula maior) forma rostri, capitisq; item corporis: nisi quòd longè minor sit, mensarum delicijs maximè nobilis at hæc neque in auiario, neq; in caueis viuere dignatur. neque mihi constat quo nomine hactenus à veteribus sit appellata. Aduena est secundum vernum æquinoctium, neque a marginibus lacuum & stagnorum quoquam discedit, quare neq; pulueratrix est (vt rusticula maior,) Gyb. Longolius. interpretatur autem Germanice Härstneff. alij vocant Heer schnepff/ hoc est dominorum & nobilium gallinaginem. alij Graßschnepff/ forte quod inter gramin a lateat: alij voce diminutiua Schnepfflin: alij nimis generali vocabulo Wasserhünle. Galli *becasson* Sabaudi *becasse petite*, id est gallinaginem minorem Turcæ (vt audio) *celue* ¶ Ebero & Peucero *molliceps* ab Aristotele dicta auis, eadem est quæ Germanorum Harschnepff. quod mihi nequaquam congruere videtur, quanquam Longolius quoque ante illos idem senserit. ¶ In rusticula maiore inferior rostri pars aliquanto breuior est superiore, non item in minore rusticula in qua tamen anterior pars (si bene memini) multò quam in maiore asperior est.

De huius auis voce, cibo, & carne.

¶ Rusticulæ minoris vocem auditam pluuiæ prognosticon quidam faciunt. Eandem aliqui talem esse aiunt, ac si quis cultrum per serram ducat. quod tamen alij de alia quadam aue dicunt, de qua supra ter pluriter Gallinulas terrestres. In rusticulæ minoris ventre initio Decembris captæ, inueni scarabeos quosdam, & vermes albicantes, tenues, oblongos, quales farinarios nostri appellant. Caro eius tenera & suauis est.

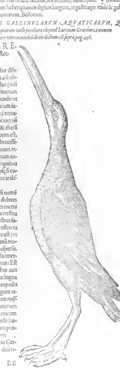
De quibusdam auibus rusticulæ similibus.

Rusticulæ siue gallinagini maiori similes esse audio in Frisia aues quasdam. nam ea quæ Wülp nominatur vulgò, rostro & pennis colore illi confertur, sed magnitudine vincit. item Grütte dicta, rostro &c. ¶ Hieronymus Tragus inter aues mensis requisitas meminit illarum quæ Germanicè dicantur Bruchschnepffin oder Habergeißlin: quæ forsitan non aliæ sunt quam quas supra inter Gallinulas terrestres Brachuogel (ab agris noualibus rostro ferè becassæ, sed arcuato) nuncupaui. ¶ *Hæmatopus*, id est pica marina vt Galli vocant, rostrum habet quatuor digitos longum, vt gallinago. vnde & gallinaginem marinam (*becasse de mer*) aliqui nominant, Bellonius.

Hæmatopus becasse de mer.

DE DVODECIM GENERIBVS GALLINVLARVM AQVATICARVM, QVÆ circa Argentoratum capiuntur: quarum nulli peculiare aliquod Latinum Græcúmve nomen assignare possum. In genere vero nonnihil de eis dictum est supra, pag. 498.

DE PRIMO GENERE, *quod vulgo Germanice vocant Rotbein/ id est erythropodem.*

LVCAS Schan Argentoratensis pictor diligentissimus, & idem auceps, captas a se aliquot gallinulas aquaticas egregiè depictas (nisi hoc aliquis improbet, quod nō eo qui viuarum est corporis gestu, sed vt pingendas suspenderat reddidit) mecum communicauit. Ex his iam superius duas dedimus gallinulam scilicet à noualibus agris dictam Brachvogel/ vt conijcio: (nisi ea potius terrestris est quam aquatica) & alterã cui a pluuia nomen Regen vogel. Reliquum est, vt ceterarum quoq; icones proponã, & breuissimas a coloribus pictis sumptas descriptiones. viuas enim aliquot earum nō vidi. Præponam autem illas fere quibus rostrum longius est: quibus id breuius, postponam. Icones quidem ipsę si colores non addantur, pleræq; parum inter se discernuntur.

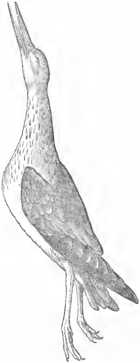
¶ Primi huius generis Germanicũ nomẽ à rubente crurum colore factum est, vt dubites an hæc sit erythropus cuius Aristophanes meminit. quanquam & *rala* Anglorum, tum terrestris tũ aquatica (vtraq; inter gallinulas terrestres supra nobis memorata) cruribus simul & rostro rubeat. ¶ Auis cuius hæc icon est, rostro est (vt apparet) oblongo & nigricante, per summũ modice inflexo: pennis fuscis, albo passim aspersis. ventre albo, fuscis per transuersum maculis intercepto. Meminit huius auis etiam Turnerus: Est apud Anglos (inquit) in locis palustribus auis quædam, longis & rubris cruribus, nostra lingua *redshanca* dicta: cui an descriptio hæmatopodis Plinij conueniat, qui apud Anglos degunt inuestigent, & examinent. Quod si Anglorum *redshanca* (vt conijcio) eadem quæ Germanorum Rotbein est [illegible] nomen Germanicum sit & [illegible] idem significat [illegible] nō potest esse hæmatopus Plinij, cui rostri [illegible] simul & crura prælonga rubent [illegible] nostra [illegible]

¶ Erythropodem [illegible] minorem Germanice dictum Rey[illegible] integerrim. inferius describam loco vndecimo.

DE

DE SECVNDO GENERE, QVOD Glutt nominant, quasi glottidem

HVic aui vulgare nomē est Glutt, forte tanquam *glottis*, cuius Aristoteles meminit, imposito a lingua oblonga nomine quod illa non est, congener videri potest nam cum rostro sit longo, linguam etiam et longam esse verisimile est, vt & gallinagini in hoc genere, quæ cū vermibus pascatur, (sicut plera q; omnes huius generis puto,) linguam exerit oblongā, vt in eius historia scriptum est. Sed de veterum glottide, siue alia siue eadem est, infra scribemus. Glottis hæc nostra colore fusco est, albo colore in alis modicè asperso pennis extremis. alba est circa oculos, collo pectore & ventre toto. Rostrum nigrū est, crura ferè viridia, vel mixti e pallido & viridi coloris. Vocem imitar fistulæ argutam ædit.

DE TERTIO GENERE, QVOD
Deſſyt nominatur vulgò, à nobis Poliopus.

TERTIVM hoc genus neſcio qua ratione Deſſyt appellatum, cruribus eſt cinereis vel canis, vnde poliopodem aliquis dixerit, roſtro partim obſcurè roſeo, partim nigricante, per collũ ſupernè ac dorſum fuſcus color ad ſubruffum accedit, qui in alis multò dilutior & albicantior eſt. in quibus etiam pennarum margines albi ſunt, vt pectus quoque & venter totus.

DE QVARTO GENERE, Schmirring DICTO, NOS *Ochropodem magnum nominabimus.*

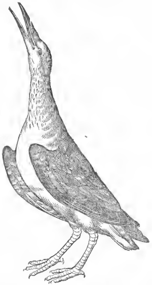
OCHROPVS magnus, quem sic nomino à luteo vel sulfuris instar subflauo crurũ colore, (qui in rostro etiam ad dimidium vsq; vel vltra apparet anterior enim eius pars nigra est,) Germanice Schmirring / per onomatopœiam (vt conijcio) nuncupatur. Est autem in hoc genere maximè varius, cum septem in eo colores (vt pictura ostendit) discreti appareant. nam præter subflauum quem dixi, passim toto corpore ruffus apparet: in breuissimis alarum pennis extremis etiam rubens vt in rubrica fabrili. albus tum in capite & circa oculos, tum in medijs alarum pennis & ventre. Longissimæ alarum pennæ nigræ sunt: & alibi passim, in dorso, cauda, collo & alis maculæ nigricant. Palpebrarum margines color croceus tingit. Est & fusci vel cinerei nonnihil in alis. ¶ Digito posteriore pedes carent, nisi pictura me fallit. ¶ Nidificat inter fruticeta e musco & gramine.

¶ Ochropodes aliæ duæ, media & minima, inferius describentur, octauo & duodecimo locis.

V

DE QVINTO GENERE, QVOD RHODOPODEM *appellamus, vulgus Germanicum* Steingällyl.

RHODOPVS auis, vt nos appellauimus, roseum vel amethysti ferè colorem in cruribus habet. rostro est nigro, corpore fusco, cinereæ per alas maculæ vt per collum quoque, quod alioqui album est venter absque maculis candet caudam albam transuersæ lineæ nigræ cingunt rostrum est nigrum. Causa nominis Germanici ignota mihi est. Turnerus scribit tinnunculum etiam *accepitrem* ab Anglis alicubi Steingall vocari.

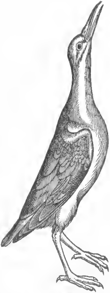
DE

DE SEXTO GENERE GALLINVLÆ AQVATICÆ,

quam Hypoleucon cognomino: vulgus Germanicum appellat Fysterlin nescio qua ratione.

10

20

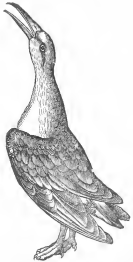
30

40

HYPOLEVCON, hoc est subalbum, genus hoc gallinulæ cognomino, quod tota pars subtus collum, pectus & venter, albi coloris puri & absq; maculis sit, præ cæteris huius generis auibus. Reliquum corpus fuscum apparet, in alis dilutius. circa collum superius vtrinque ruffum vel subflauum nonnihil admixtum est. Crura fusca cum modico colore ruffo. Rostrum nigrum modicè flexum anterius.

50

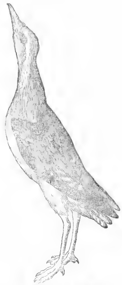
DE SEPTIMO GENERE QVOD Rotknillis *vocitant, ego Melampodem cognomino*

GERMANICVM nomen Rotknillis compositum videtur, à colore est enim ruffo vel rubicundo colore cum maculis fuscis in collo hæc auis, & circa oculos. Knillis verò nescio vnde facta vox communior est, cum alia etiam huius generis gallinula proxime describenda, Matknillis dicatur. Nos a crurum colore Melampodis nomen finximus, quod nigripedem significat. nulla enim huius generis auis, quod sciam, nigriora habet crura. Corpus fuscum est, cum maculis quibusdam sordidi coloris & obscuri. rostrum etiam nigrum est. alas maculæ albæ distinguunt.

DE OCTA-

DE OCTAVO GENERE VVLGO DICTO
Mattknillis: *nobis Ochropus medius.*

DE Germanico huius auis nomine proximè retro dictum est: nos ochropodem medium nominauimus, a crurum colore luteo, vel subuiridi obscure: nam ochropodem magnum supra loco quarto descripsi, minimum duodecimo descripturus. Rostrum ei nigricat, vt & tota superior pars corporis: alæ ad fuscum tendunt, præter pennas longiores nigras: fuscum est etiam pectus cum collo, vt pictura indicat. Vidi ego captam huius generis auem, initio Februarij, huic similem sed rostro oblongiore paulo quam hic pingitur: dorso minus nigro, fusco potius: cui versus caput nonnihil cinerei coloris admixtum erat: in dorso verò posterius aliquid subrufi obscuri: cauda aliquatenus tota candida erat, sed circa finem duæ lineæ nigricantes spacijs albis distinguebantur. Apparebant & exigua puncta albicantia passim, præsertim in minoribus pennis alarum: venter candidissimus: collum cinereum maculosum. rostrum nigrum: pars capitis inferior candida: crura ferè ex viridibus fusca: lingua in oblongũ mucronem desinens. Magnitudo totius quæ merulæ, sed corpus paulo gracilius, & collum oblongius

DE NONO GENERE, QVOD ERYTHRAM nuncupo, vulgus Mattkern.

CVR Mattkern à vulgo hæc auis dicatur ignoro: ego à totius corporis colore erythram vocaui. Etsi autem corpus totum ferè (ventrem albicantem rubro tamen suffusum, & crura leucophæa excipio) rubicundum sit obscurior tamen is rubor in dorso est, & maculis nigris interceptus clarior in alarum aliquot pennis in quibus longissimæ ad rubricæ fabrilis colorem accedunt. in collo inferius puncta quædam albicant. Rostrum nigricat non absq; rubore, breuius quam plerisq; alijs in hoc genere. ¶ Inter arundines capitur laqueis, (mit Böglinen.) Vocem & clamorem ædit quo repræsentatur sonus fullonum lanas ferientium. Er schreyet vnd schnurret wie die Wollenwäber wen sie die Wollen schlahend. ¶ Audio etiam ab alijs Reinuogel (hoc est auem Rheni) appellari paruam quandam in gallinularum genere, colore variam subfuscam, & alio nomine Mattkern dici.

DE

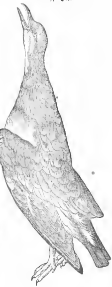
DE DECIMO GENERE

Gallinularum cui Ochræ nomen fecimus, vulgo Wynkernell *appellant.*

DE VNDECIMO GENERE:

quod Erythropodem minorem appello, vulgus Roppriegerle.

HVIVS etiam auis Germanici nominis rationem non assequor. *Kernella* quidem vulgò Germanorum dicta, in anatum quoq; ferarum genere est. & *Matkerna* inter gallinulas proxime dicta. ego ochram nominaui, à totius ferè corporis colore subumidi, sed sordido & obscuro, prona parte magis fusco Caput, collum, pectus & alæ, punctis & maculis candidis insigniuntur. cauda albicat aliqua ex parte rostrum partim nigricat, partim puniceum est. Crura vt in ochropodum genere, lutea.

GERMANI circa Argentoratum, vt proximè sequentem auem Riegerle/vocant: ita eam quam nunc describimus Roppriegerle/nescio quã ob caussam. Ego à pedum colore rubẽre erythropodem, adiecta minoris differentia nam maiorem supra primo loco descripsi. Coloris est fusci, & nõnihil subruffum habet in alis præsertim & collo. Alas per medium linea alba transuersa distinguit longiores earũ pennæ parum nigræ, partim cinereæ apparent cauda alba. rostrum nigricat Digiti pedum posteriores nulli, vel breuissimi videntur, si pictura bene habet Erythropodem maiorem supra primo loco descripsi.

DE DVODECIMO GENERE GALLINVLARVM,

quod Ochropodem minorem nomino, vulgus Riegerle.

VVLGO hanc auem Riegerle vocant, (quasi motriculam dicas. verbum enim Regen, nobis moueri est. Nam cùm aliquid circa aquam audierit hæc auis, statim mouetur, & exigua voce sua argutissimè clamat,) vt superiorem Koppriegerle. Minima quidem inter gallinulas videtur. Rostrum nigricat. collum album est, idq́; altius quàm in cæteris, idem linea fusca ceu torque ambitur inferius. Caput quoq; nigricat, in quo spatium supra oculos nigrum inter albas vtrinq; maculas continetur. Dorsi alarumq́; color ad cinereum vergit. longissimæ alarum pennæ nigricant. Crura sublutea sunt, à quorum colore Ochropodem minorem hanc auem nominaui: magnum enim ochropodem iam prius descripsi loco quarto, medium octauo. Vidi paruam huius generis, hoc est, breui rostro, recto fere, pedibus pallidis siue è luteo viridibus albis maculis toto fere corpore pulcrè conspersam. In dorso extremæ pennæ marginibus obscurè ruffis erant: pars interior nigredine splendebat. Venter ex albo cinereus.

SPECI-

DVAE GALLINARVM AQVATICArum de nouo adductæ.

HÆc auis ex genere gallinarum aquaticarum capta mense Decembri 1562. Posset ein äschhünlin/ (id est, gallina cinerea) nominari, quia ex inferiori parte fere tota, collo & pectore & ventre coloris est cinerei. Dorsum obscuro fumi colore est, eundem colorem habent plumæ, sed in medio nigricant. Similiter etiam minores alarum pennæ: maiores verò alarum pennæ sunt nigriores. Sunt autem breuiores quam in alijs auibus esse soleant, extremæ & longiores alarum pennæ: vtpote non admodum factæ ad volatum. Crura fusci coloris, minimo roseo admixto. Colli longitudo, digitis quatuor. A collo totidem vel paulo plus ad orrhopygium. Cauda 3. digitos longa. Rostrum quatenus nudum est, vel a meatibus narium, longum est digitos duos, & paulo plus. Caput portione exiguum. Alis erectis pingere volui, non quòd ita volantem auem animaduerterim, sed vt colorum varietas sub ipsis alis, eademq; multo pulcrior minutioribus lineis transuersis per laterum partes quæ alis occultantur, appareret, quæ coxas etiam & femora ornat.

SPECIES gallinæ aquaticæ hîc capta 12. Nouembr. 1565. parua, breuis, crassiuscula, ventre non tam gracili vt ceteræ. Inter XII gallinarum aquaticarum species ad me Argentorato missas ei simillima est quæ *steingallila* nominatur. ex inferiori quoq; alarum parte maculis sparsa est. odorem habet grauiorem, & ex posteriori parte gramen aquaticum redolet. in femore plumæ sunt vsq; ad medium, & vltra, vt in alia specie quæ in *h*. pingitur. inter duos digitos maiores membranula perbreuis interiacet. *λευκόπυγος* est seu *πύγαργος*, id est albicante orrhopygio, ventriculus erat vacuus.

DE

DE GALLINVLA QVAM ANGLI
Godwittam vel Fedoam appellant.

SI satis exploratum mihi esset attagenam auem palustrem esse, & varijs maculis distinctam, vt Erasmus scribit, Anglorum *Godwittam* siue *fedoam*, attagenam esse, indubitanter auderem adfirmare. Est autem ipsa gallinagini ita similis, vt nisi paulo maior esset, & pectoris color magis ad cinereum vergeret, altera ab altera difficulter possit distingui. viuit in locis palustribus, & ad ripas fluminum. rostrum habet longum, sed capta triticum non secus atqui columbi, comedit triplo pluris quam gallinago apud nos venditur, tantopere eius caro magnatum palatis arridet, Turnerus.

¶ Haud scio an illa quoque auis gallinularum generis sit, quam Frisij TIRCK appellant, pennis & rostro non dissimilem sturno, cruribus proceriorem.

GALLINAGINIS VEL GALLINVLÆ GENVS
nomine ignoto, quod Samethünle nomino.

GALLINVLARVM syluestrium, præsertim aquaticarum genus, multiplex est. inter cæteras ea quam hic pictam exhibeo rara & insignis est, colore atro & ruffo per totum ferè corpus, (quantum memoria teneo,) nisi quòd venter albet, pulcherrimè distincta. Et quoniam color ater in ea holoserici instar splendet, Germanicum eius nomen fingere libuit ein Samethünle, crura alta & fusca sunt digiti prælongi, sed postremus breuis rostrum oblongum.

DE GALLINVLIS SIVE ARDEOLIS MARITIMIS, *quarum alteram Totanum, alteram Limosam circa Venetias vocant.*

TOTANVS.

TOTANVS & LIMOSA, vt Venetiis vocant, si bene memini, inter ardeolarum gallinarumq; naturam ambigere ferè videntur, quod gallinulis maiores sint, ardeolis minores. Rostra eis recta & acuta, & ad victum e piscibus apta sunt. In Germaniæ maritimis has aut similes aues Polschnep / vel Pfulschnepff nominari audio, hoc est gallinagines paludum, vt coniicio.

Descriptio totani. ¶ Totanus auis est aquatica rostro nigricante, præsertim anterius: posterius enim, & magis inferiore parte, ruffum est, vertex cinereus, vt & reliqua pars prona. Alarum ima pars alba, extima nigra est: reliquæ plumæ in ambitu variæ (ποικίλαι) sunt & albicantes. cauda palmi longitudine, transuersis lineis albis nigrisq; depicta, vt etiam Limosæ. Pennæ supra caudam ad medium dorsum vsque albicant. Pars

LIMOSA.

Pars omnis supina alba est: in collo tamen & superiore alarum ambitu nigricantes maculæ visuntur. Totius auis longitudo ab extremo (rostro) ad pedis extremum extensæ, dodrantem cum duobus palmis æquat. Rostri longitudo circiter tres digitos, colli totidem. Fidipes est: verum duo maiores digiti pedis aliquousq; membrana iunguntur, vt & Limosæ. Pedes duos palmos longi ex pallido rubent, vnguiculis munitis nigris. Corpus auis ea ferè crassitie est qua Mergulus noster rostri acuti.

¶ LIMOSA per dorsum coloribus arquatam maiorem fermè refert, maculis varia tota parte prona, capite & collo præsertim similis propè Totano iam descripto (in quo de hac etiam nonnihil legesj, sed paulò maior, rostrum ei vndiq; nigricat. Interna alarum pars variè maculosa est: reliqua pars *Limosæ descriptio.*

supina albet, in collo tamen maculis distinguitur. Pennæ alarum extremæ lateribus adiunctæ, extremitatem caudæ attingunt. Pedes longiores quàm superioris, glauci, vel ex cinereo subuirides. Totus à rostro ad vngues longitudo, dodrantes duo cum palmo: colli, palmus. rostri similiter.

DE GLOTTIDE.

GLOTTIS, Γλωττὶς, auis est Aristoteli, Gaza *Lingulacam* reddidit. Volui autem hanc quoque Gallinularum aquaticarum historiæ adiungere, quoniam eadem forma qua aues (gallinulas intelligo) lacustres est, vt ortygometra quoq;, Aristotele teste. Lingulaca, quæ linguam exerit prælongam, otus & ortygometra, duces se præbent abeuntibus coturnicibus, Aristot. Glottis prælongam exerit linguã, vnde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione (cum coturnicibus) auide profectam, pœnitentia in volatu cum labore scilicet subit. reuerti incomitatam piget & sequi: nec vnquam plus vno die pergit, in proximo hospitio deserit. verum inuenitur alia, antecedente anno relicta simili modo in singulos dies, Plinius. Cæterũ quænam hæc auis sit, & quo hodie appelletur nomine, non facile dixerim. nam & alias quasdam aues, lacustrium auium specie, cum coturnicibus auolare puto. Habent autem omnes illæ corpus gracile, crura & rostra longa, & pleræq; etiam linguas longas, quas exerunt ad cibum vermium quibus vescuntur, vt inter cæteras de gallinagine vel rusticula constat. Est inter alias quæ Glutt Germanis appellatur, vocabulo ad Græcum accedente: de qua plura leges supra Loco secundo inter duodecim illas Gallinulas aquaticas quæ circa Argentoratum capiuntur. Est & *elaphis* apud Oppianum, quæ pennas in dorso omnes ceruinæ pelli colore similes habet: & lingua longissima in aquam protensa, sensim ad fauces deceptum aliquem piscem attrahit: quæ & ipsa glottidi Aristotelis cognata videtur. ¶ Albertus pro glottide ex Aristotele de animalium hist. 8. 12. picum linguosum habet. Niphus etiam lingulacam vulgò Italicè scribit *picum tocculum* dici, qui longa lingua sua extrahat vermes & formicas. Sed vtrunq; deceptum apparet. neq; enim soli pici longas linguas habent: nec auiũ lacustrium forma, qua glottis est, picorum generi conuenit. Picum *tocculum* quidem non alium quam iyngem esse puto.

Lingulaca. *Elaphis.* *Picus linguosus.*

¶ Lingulaca, piscis etiam nomen est, & herbæ apud Plinium. Glottis Atticum fuerit, commune glossis. Est aut γλωσσὶς etiam pars tibiæ Eustathio. Α᾽ηδόνες, αὐλῶν ἡ γλωσσίδες, οἱ δὲ χελιδόνα.

DE AVIBVS GARAMANTIDIBVS.

SVB æquatore ad orientẽ & meridiẽ versus reperiuntur variæ punctisq; distinctæ aues, quas quidã Garamantidas vocãt, nomine à gente vnde plurimæ afferuntur, eis imposito, Nicephorus Callistus.

¶ GAVSALITES, Γαυσαλίτης, auis quædam apud Indos, Hesychius & Varin.

DE GNAPHALO.

GNAPHALVS, Γνάφαλος, dicta auis, voce proba est, colore etiam pulcro: nec non ingenio valet in vitæ officijs, & speciem præ se fert decoram. peregrina hæc auis esse videtur, quippe quæ rarò nostris locis appareat, Aristoteles. Gaza hunc locum transferẽs nullam gnaphali mentionem facit (mendoso forte codice vsus) & omnia quæ de gnaphalo scribuntur, ad veliam (ἐλέας) cuius Aristoteles proximè meminerat, refert. Atqui nostri codices Græci gnaphali nomen exprimunt. & in veteri etiam trãslatione tanquam aues diuersæ ponuntur. Albertus pro gnaphalo habet *adepellus*. Eberus & Peucerus gnaphalum interpretãtur fullonem, (nam & piscis γναφεὺς est, quem fullonem Gaza interpretatur. *gnáphalon* quidem Græcis tomentum significat, & gnaphalus auis à plumis forte tomenti instar mollibus dici potuit) Germanicè Seydenschwantz/ Wipsterz. hanc auem pulcram esse aiunt, colorum varietate elegantem, rarò apparere, & hyberno tempore ferè cerni, vt videatur esse peregrina. Hæc infra post picas pluribus describetur Garruli Bohemici nomine.

Seydenschwãtz. Wipsterz.

DE GRACCVLIS VEL MONEDVLIS IN GENERE: *& priuatim de illa specie quæ tota nigra est, rostro etiam & pedibus, quam Aristoteles lycon cognominat & plæriq; hodie præ cæteris monedulam. vnde & dulæ vel tulæ nomen vulgare apud nos factum cuius iconem sequens pagina continet.*

GRACCVLI coruini generis sunt, vt docui in Coruo A. Primitiuũ graccus est, diminutiuum graculus: & quanquam plurimi per c simplex has voces scribant: multi tamen ex eruditis c duplicãt, quos sequi placuit, cum alias nam & Graccho ab hac aue cognomẽ factum aiunt: tum vt semper producti eas in carmine ita certius sit. ¶ Græcis gracculus κολοιὸς est, oxytona voce. Gaza ex Aristotele monedulam vertit, cuius tres species cùm faciat Aristoteles, & primam rutilo rostro κορακίας nominet: Gaza eandem gracculũ Latine vocat. Ego gracculum potius nomen generis fecerim, monedulã verò speciem eius secundam, quæ tota nigra est, rostro etiam cruribusq;. ea enim præcipuè monetæ rapax est, &

Gracculus nomẽ generis. Monedula verò species eius secũda.

est, & talis, qualis ab Aristotele describitur secunda gracculi species. accedit & vernaculum Germa-
nis eius nomen *tula*, quasi *dula*, vltimis duabus tantum de monedula syllabis seruatis. Des. Erasmus et-
iam κολοιὸν gracculum potius quam monedulam vertit. Plinius tamen de iynge loquens ex Aristo-
tele κολοιοὺς gracculos transtulit. Sed nonnunquam Græci etiam κολοιὸν pro secunda specie priuatim
ponunt, vt apud Constantinum Cæsarem de agricult. lib. 14 Nobiscum etiam [illegible] Turne-
rus & Wottonus sentiunt Monedula (inquit hic) de secũda specie ab Aristot. descripta, nisi fallor, an-
tonomasticè dicitur. cui & Ouidius immensum illum auri amorem tribuit, cuius & hic versus: *Ni-
grapedes, nigra velata monedula pennis*. Ad agrum circa Latium lacum ciconiæ non permeant sicut
nec octauum citra lapidem ab eo, immensa alioqui finitimo Insubrium tractu examina gracculorum
monedularumq;, cui soli auri furacitas auri argentiq; præcipuè mira est, Plinius. apparet autem ex his
eius verbis, gracculos & monedulas specie eum distinguere cum simul vtrasq; nominet. ge-ere noni-
tem, cum mox in singulari numero subiungat, cui soli auri &c.

¶ De tribus gracculorum generibus diuersæ sententiæ. Gracculorum tria sunt genera. Vnũ quod

coracias vocatur, magnitudine quanta cornix, rostro rotundo, rutilo. Alterum lupus cognominatum paruum & scurra. Tertiũ, quod familiare Lydiæ, ac Phrygiæ terræ, idemq; palmipes est, Aristot. ¶ Ex his tribus ab Aristotele descriptis gracculi generibus, primum (inquit Fr. Massarius) pedibus & rostro rutilis, in Veronensi agro maximè abundat, ibiq; *tacola* nominatur. Turnerus hanc auem eandem esse putat, cum pyrrhocorace Plinij, quę cornice paulò minor est, rostro luteo, paruo, &c. Wottonus etiam in eandem sententiam inclinare videtur, nihil tamen affirmat. Nec aliter Eberus & Peucerus sentiunt. Et Albertus Magnus vbi interpretatur Aristotelis locum de hist. anim. 9.24. Coracias (inquit, quanquã Græca vocabula apud illum valde corrupta sunt) gracculorum generis ruberi rostri, φοινικόρυγχος habet Aristot. id est, puniceı rostri. Gaza vertit pro vna hac voce, rostro rotundo, rutilo, quod non laudo. In nostro quidem pyrrhocorace, quem Itali quidã *tacolam* nominant, rostrum non puniceũ aut rutilum, sed luteum est:) & hæc est per omnia sicut genus monedulæ montanæ, Albertus. Vocatur aũt pyrrhocorax a nonnullis monedula montana. Sed de pyrrhocorace seorsim agemus mox à gracculorum historia. ¶ Secundum gracculi genus, λύκος & βωμολόχος Aristoteli dictum, hoc est lupus & scurra, Latinis propriè monedula appellatur, vt supra etiam docui, Turnero & Wottono consentientibus. De voce quidem βωμολόχος nos plura iam supra in *Asione*. Lupus, genus gracculi paruum, *scurapola* Venetis vocatur. tota hæc & pedibus & rostro nigra est, Fr. Massarius. Λύκος (λύκος potius) genus est gracculi, Hesychius & Varinus. ¶ Tertium genus, cuius nomen Aristoteles nullum expressit, palmipes, phalacrocoracem Plinij esse suspicatur Turnerus, & secuti eum Eberus ac Peucerus. Sed quanquam ex Aristotele Gaza tres tantum species gracculi faciat & Albertus quoq; similiter: Græcum tamen contextum consideranti, quatuor esse videntur. primum scilicet tres fidipedes, deinde quarta palmipes. Verba eius Gręca hæc sunt: Κολοιῶν δ' ἐστὶ εἴδη τρία. ἓν μὲν ὁ κορακίας ὅσος ὅσον κορώνη, φοινικόρυγχος. ἄλλος ὁ λύκος καλούμενος. ἔτι δὲ ὁ μικρός, ὁ βωμολόχος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι γένος κολοιῶν περὶ τὴν Λυδίαν καὶ Φρυγίαν, ὃ στεγανόπουν ἐστί. Gaza hæc verba, ἔτι δὲ, omisit. quæ si legamus, gracculus ille paruus ὁ βωμολόχος alius fuerit quam λύκος. ¶ Monedulæ aliæ sunt maiusculæ, similiores cornicibus, nisi quòd nigriores. aliæ mediæ, quibus & rostra & pedes rubent. aliæ minimæ, Perottus. ¶ Apud Rhætos tria gracculorum genera agnosci audio: vnum quod Tulla voce Germanis communi appellent, capite cæruleo. alterum Becna dictum, inter Rhætos qui Germanicè loquuntur, & hanc esse monedulam vulgarem. tertium Germanicè Taha / Italico verò sermone quo Rhæti vtuntur *zorl*, pedibus & rostris rutilis, in locis syluestribus. Eandem esse puto quæ in Bauaria Steintahen / id est gracculus saxatilis appellatur, in Athesina regione Steinkrde / id est cornix saxatilis. (& haud scio an eadem quoq; sit Anglorum cornix Cornubiæ,) cuius iconem ab amico [illegible]am hic adiunxi. Rostrum ei oblongius, rubrum, vt etiã crura reliquũ corpus vndequaq; cõcolor, nigrũ. Turres maximè in montibus incolit. cicuratur, & vescitur simila è lacte, carne, pane, tritico, &c. mox quicquid illi apponitur degustans.

De Coracia, primo gracculorũ genere.

De lupo & scurra secundo genere: quod Latinis monedula dicitur.

De palmipede, tertio genere.

Tria apud Rhætos gracculorum genera.

Stephanion genus gracculi.

¶ Stephanion, Στεφανίων, genus gracculi, Hesych. & Varin. hoc forte fuerit genus, quod in quibusdã Heluetiæ locis reperiri audio, vt circa Tugium, cæteris simillimũ, sed albo circulo collum ambiente distinctũ. de quo tamen certi adhuc nihil habeo.

¶ Quæ *merula alpina* vocatur circa Verbanum lacum, nos Carvocatasten in Elemento C nominauimus, quærendum an gracculi potius, picæve genus quam merulæ dici mereatur. ¶ Wottonus spermologum quoq; auem cum monedulis numerat, nimirum ex Hesychio qui spermologum κολοιώδες ζῷον interpretatur, *spermonomum* quoq; vocans. Spermologum, id est frugilegam Aristotelis Longolius con[illegible]cem graniuoram, rostro albo, cætera nigram, quæ vulgò Germanis dicitur ein Ruch. De spermologo passere inter passeres loquemur. Cornicem maiorem rostro albicante aliqui graculum vocant, Albertus.

Lenos.

¶ Auienus Arati interpres κολοιοὺς alicubi coruos interpretatur. Lenios species est monedulæ, pedibus & rostro nigra, Albertus ex Aristot. de hist. anim. 9.19. vbi Aristoteles non monedularum, sed merularum differentias enumerat. Idem alicubi cornicem cum monedula, alibi cum coruo confundit: & alibi vbi Aristoteles κολοιὸν habet, in Alberti translatione coruus legitur.

Nomina neoterica & vulgaria.

¶ Graculi vulgò *cragule* dicuntur, Niphus Italus Suessanus. Ab alijs in Italia *tatule* dicitur, ab alijs *taccola* (quanquam & pyrrhocoracem aliqui *taccolam* vocant) ab alijs *cutta*, & *pola*, forte à *pullo*, id est nigro

nigro colore ¶ Hispanicè gracculus *grajo* vel *graua* nominatur ¶ Gallicè *chucas* vel *choca, chouette*, vel *gay*. Bellonius autem *gay* dictam Gallicè, interpretatur graculum & multis coloribus læta eius variegata esse scribit: vnde suspicor hoc nomen Gallicum non graculo, quem hic describimus, sed generi picæ, (quod garrulum quidam vocant) conuenire. Sabaudi quoq; *gay* nominant, & alicubi etiam *chue*, ni fallor, a voce ¶ Germani Tul, Dole. Saxones Alke, vel Kaycke, vel Gacke vt alij scribunt. sunt qui in Heluetia quoq; Graacke proferant Hollandi, Brabandi & Frisij Ka, vel Cau vel Chau circa Rostochium, vt audio, Wachtel, quod nomen alij omnes coturnici propriè tribuunt. Aliqui Tahe, Talhe, Dale, Dol. Flandri, Grey, Haunckin. ¶ Monedulã Angli vocant *a caddo, a chogh, a ka*, Turnerus Eliota Anglus interpretatur *a ray* alij scribunt etiam *dawe, choughe, cadesse*. ¶ Illyrij *kawka*, vt Turcæ *tschauka* Poloni *zegzolka*. ¶ Hebraicam vocem *anapha*, אנפה, quidam graculum interpretantur. *vide* in Ardea *A*. *Oreb* Hebræis plerunq; coruum significat videtur autem continere omne genus coruorum, nempe cornices, graculos *vide* in Coruo *A*.

B.

Quibus in locis nõ compareant graculi.

De gracculis quod ad corporis speciem partesq; attinet, & secundũ eas differẽtijs, iam supra quoque in *A* nonnihil attulimus ¶ Gracculus non facile comparet in Alexandria, Hesychius In transpadana Italia ad agrum circa Latium lacum ciconiæ non permeant: sicuti nec octauum citra lapidem ab eo, immensa alioqui finitimo Insubriũ tractu examina gracculorũ monedularumq;, Plin. ¶ Gracculus auis est parua, Suidas. Minor cæteris in hoc genere est, quæ βωμολόχος, id est scurra cognominatur, vt supra recitaui Monedula multò minor est pyrrhocorace, Turnerus. Cornici similis est gracculus, sed longè minor Formosa est auis, quanquam nigra, & grata, Author libri de nat. rerum. Simocatus & alij dicunt τὸν καλοιὸν ἀπάρχειν ὄρνιν παντὸς ἀγαστέρα, Io. Tzetzes. ¶ Monedula vel gracculus auis est nigra, coruini generis, Albert. Superiore capitis parte aliquantulum in nigrum colorem vergit & cinereum tirentem, Idem. Nigra est per totum corpus est enim de genere cornicis, Author libri de nat. rerum. *Nigra pedes, nigris velata monedula pennis*, Ouidius 7 Metam Monedulas iam vidimus propter frigus habitationis nasci albas, Albert In Noruegia monedulæ albicant, Gyb. Longolius, qui monedulam albam etiam visam sibi scribit. ¶ Monedula magno rostro est, albo vbi coniungitur capiti, Albert. Atro colore est ad Indicum vergente in luce, præsertim in capite & medijs alis Colli & capitis pars retro oculos in lateribus, ad cinereum colorẽ inclinat. ¶ Monedulæ (gracculi Plinius) pro ingluuie gulam habent patentiorem propius ventriculum, Aristot. Atqui Albertus lib 2 de animalib tract 2 cap. 2 quædam (inquit) aues os stomachi siue meri non habent latum, & papam (ingluuiem) tamen non habent, vt pica & graculus. ¶ Monedulæ pedes nigri sunt, Ouidius & Albert. ¶ Iyngi vngues grandes ceu gracculis, Plinius.

Descriptio gracculi & Monedulæ.

De monedulis albis.

C.

Quibus locis versentur & nidificẽt.

Monedula templorum turres incolit, & in earum latibulis (cauis) nidulatur. Graculus libenter in altissimis nidificat idq; in tanta multitudine, vt in vna sæpius arbore septem paria graculorum nidos construant, Author libri de nat rerum In altissimis arboribus (in syluis, & in cauis arboribus, Turnerus) nidos ciuiliter construunt, & sæpe complures in vna arbore, Albert. ¶ Gracculi aues sunt loquaces, minimè canoræ sed odiosè garrulæ atq; obstreperæ. Clamosæ sunt, maximè tempore coitus, & pullorum, Albertus & Author libri de nat. rerum. Loquacissimum genus est & vocibus importunum, Isidorus. Graculi à sono oris vocati sunt, Festus vocem enim primæ nominis syllabæ correspondentem emittunt, Grapaldus Gracculus frigulat, Author Philomelæ Græcis, vt Pollux docet de gracculorum voce, verba κλώζειν & κολοιᾶν in vsu sunt. Κλώζειν, sono aliquo illudere alicui, à voce gracculorum, qui κλώζειν dicuntur, Varin. ¶ Exprimunt gracculi & humanum sermonem, vt dicam in *D*. ¶ Gracculus cadauer non tangit, Albert. Amant carnes & glandes, vt & genus picæ quod garrulum vocant, Hier. Tragus. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causas, Plinius de insitione. Graculi forte dicti sunt à gerendo, quòd iacta segetum semina plurimum gerant: vel quòd ex oliuetis cubitũ se recipientes duas pedibus baccas, tertiã ore ferãt, Festus ¶ Varro graculos dictos conijcit quòd gregatim volitent. Sturni etiam, vt gracculi, aues sunt clamosæ & gregatim degentes, Eustathius. Graculos aues esse minime solitarias, sed gregales, apparet ex Varrone de re rust. lib 3. ¶ Rostrorũ coniunctio coruis & id genus auibus solita est quod in gracculis, quos mansuetos alimus, planum est, Aristot. Graculi clamosi sunt, præcipue tempore coitus (quem in eis tempus excitat vernum, Author de nat rerum) & pullorum, Albert. Ore coeunt tempore verno, Christoph. Encelius: qui & alia quædam animalia ore coire scribit, vt in Vrogallo maiore recitaui. mihi omnino vllũ animal ore coire verisimile nequaquam fit ¶ Gracculi, merulæ, & aliæ aues lauri folio annuum fastidium purgant, Plinius.

De gracculorũ voce & loquacitate.

Cibo.

Volatu.

Coitu.

D.

De mutuo eorum inter se amore

Graculi maximè inter se compatiuntur, Author libri de nat rerum Gregatim degunt ac se inuicem diligunt, vnde natum prouerbium, Semper gracculus assidet gracculo, Scholiastes Homeri Sui generis aues tantopere monedulæ amãt, vt hic amor etiã perniciosus eis sit, vt referam in *E*. ¶ In columbaceo genere mares nõ relinquunt suas coniuges vsq; ad mortẽ & coniugũ altero mortuo alter vi-

Coniugij fide & castitate

duus manet. Idem & gracculi faciunt, Athenæus lib. 9. ex Aristotele nos in ijs quæ extant Aristotelis nihil tale legimus. ¶ Monedula auis est grata, Albert. Aristoteles minimum genus gracculi βωμολόχον, id est scurram cognominat. de qua voce Græca plura scripsi in Asione. ¶ Docilis est graculus & facile mansuescit, Textor. Graculi exprimunt etiam sermonem humanum, quo impensius delectant, & caueis emissi reuertuntur, Grapaldus. Voces mutantur humanas si adhuc pulli edoceantur. Mane quidem diligentius addiscunt, vt omnes aliæ aues, Albertus. mane oriente Sole citius, discretius & tenacius meminisse dicuntur, Author libri de nat rerum. ¶ Gracculi πανοῦργοι, ἀλλ' ἄφρονες τούτων, Clearchus apud Athenæum. sed pro τούτων legerim τέτων, scilicet ὀρτύγων, de quibus proximè dixerat: vt non simpliciter astuti gracculi, sed coturnicibus tamen astutiores sint, nec eodem quo illæ modo capi possint. Scribunt & alij quidam gracculum astutum esse, nec facilem captu. Sturnos & gracculos aiunt cum vmbra propria pugnare, Eustathius. Vmbræ quidem propriæ repræsentatione in oleo capiuntur, vt referam in E. ¶ Hunc soli aui (gracculos & monedulas proximè nominauerat) furacitas auri argentiq́, præcipue mira est, Plin. Quicquid monetæ auri vel argenti inuenerit monedula, tollit & abscondit, Albert. Hinc est quod a moneta ei nomen factum est, secundo scilicet generi. non enim omnia gracculorum genera aurum furantur, Turnerus. ¶ Monedula gaudet fricari in capite, Albert.

Docilitate & mansuetudine. Vocis humanæ imitatione. Astutia. Auri argentiq́ furacitate.

¶ Aristoteles noctuam & corniceṁ inter se pugnare scribit: pro quo indocti Aristotelis interpretes, & qui eos secuti sunt, aliâs noctuam & monedulam inuicem pugnare reddunt, aliâs monedulam & bubonem, alias *nicedulam* vel *incedulam* & bubonem. monedulam enim cum cornice confundunt è Græco vel Arabico transferentes, vt cum noctua bubonem. librarij verò monedulam etiam in nicedulam peruerterunt. ¶ Pica, coruus, monedula & huiusmodi aues contra aquilam pugnant: aquila enim deuorat illas, Albert. ¶ Gauia cum monedula amoris coniunctionem habet, Ælianus.

Monedula aquilæ inimica. Gauia amica.

E.

Gracculum autem perastutum esse audio & perdifficilem captu. Cornicibus & monedulis captis pelles detrahunt, faciuntq́, vt viuæ videantur, ad allectandum alias. Non maiores tantum accipitres & falcones, sed parui etiam vt dendrofalcus & nisus siue speruerius interdum monedulas capiunt. ¶ Aduersus clamosos gracculos (inquit Oppianus) venatio talis instituitur. Virga oblonga terræ infigitur, cui laqueus ad funiculum additur, & in medio ὕσπληγξ, quæ circumactu suo vimina vtrinq; sita contegat. In summam virgam oleæ bacca imponitur, cui e regione laqueus pendet: quem vbi contigêre gracculi, ὕσπληγξ delabitur, & virga erecta laqueus ita attrahitur vt auium ceruices inhæreant. Similiter etiam picis insidiantur aucupes. Est & alius dolus gracculis capiendis accommodatus. Vas (ἄγγος κρατὴρ Athenæus) oleo plenum eo in loco exponitur, vbi conspiciatur a gracculis. Illi suas in vase imagines intuiti, aliosq; gracculos esse rati, in oleum deuolant: & licet statim resiliant, madidi tamen oleo ita pennis & membris omnibus grauantur, vt auolare nequeant, eoq; statim in loco comprehendantur, Hæc ille. Oleo quidem similiter eos capi Athenæus etiam refert lib. 9 dipnosoph. Graculi (inquit) quantumuis callidi, capiuntur tamen cratêre olei pleno: cuius labris qui insederint, mox ad imaginem in eo apparentem se demittunt, (καταπηδῶσι, sic enim legendum ex Eustathio. καταπίπτουσι, idem Eustathius ex alio authore. καταπτῶντες, Oppianus) vnde pennæ eis oleo madidæ ceu glutino impediuntur. Sui generis aues vehementer monedulæ amant, quæ quidē res eas sæpe in perniciem inducit. nam si quis pelues olei plenas disponat in loco quem frequentare solent, curiosa bellè auicula eò profecta, in vasis labro considet, & simul sese inclinans, suam ipsius vmbram despicit: & quòd existimet aliam se monedulam videre, ad eam ipsam festinat descendere, eoq; vt est delapsa, olei crassitudine circunfusa, sine laqueis, sine retibus constricta tenetur, Ælianus.

De gracculorum captura & venatione.

¶ In Lemno insula gracculos colūt, aduerso volatu occurrentes locustarum exitio, Plinius. Monedularum se beneficiarios existimant Thessali, Illyrij, Lemnij, ob eamq; rem his victum vrbes publice præbendum esse decretum fecerunt, qui locustarum fruges vastantium oua perderent, earumq; sobolem perimerent, vnde magna ex parte locustarum multitudo veluti in nubem coacta minuebatur, frugesq; incolumes ad tempestiuitatem perueniebant, Ælianus.

De eorundē cultu.

¶ Theopompus Venetos inquit Adriam accolentes cum sementes faciunt, monedulis farinas oleo temperatas muneri idcirco mittere, vt eos permulceant, & cum ipsis tanquam fœdus sanciant, ne sementes refodiant, & grana sparsa legant. Lupus cum hæc vera esse fatetur, tum eosdem addit locos rubros eis proponere, & monedularū greges extra fines manere, ac nimirū duos aut treis ex vrbibus tanquam legatos ad eos mitti solere, exploraturos hospitum multitudinem: qui vt eam perspexerunt, inuitant & reuertuntur. Eæ autem inuitatæ gregatim proficiscuntur: ac si offas obiectas comederint, se pacem & fœdus habere Veneti intelligunt: sin contempserint, & tanquam vilia non dignentur comedere, indigenæ sibi persuasum habent, illorum contemptu famem ostendere. Illæ enim tanquam muneribus incorruptæ, nec ex obiectis escis quippiam gustantes, in arationes inuolant, & cum maxima animi acerbitate inuestigantes, semina prædantur, Ælian. Eadem fere Aristoteles scribit in Mirabilibus: non tamen offis aliquibus, sed omni frugum genere exposito a Venetis inuitari ait gracculos, quorum sæpe multæ myriades in eorum regionem inuolent. ¶ Fugabis graculos vnum captum suspendens. Cæteri namq; videntes illum aufugient, nimirum illic putantes paratas esse retium insidias.

Veneti quomodo cum graculis fœdus facere olim soliti sint. De ratione graculos fugandi.

insidias Graculos cum accedere, ac præterea volucria omnia prohibebis, si veratrum nigrum, maceratum ex vino, cum hordeo disseminaueris. Commode tamen facies, si priusquam in aruum descendant, strepitu atq; fragore aliquo illos abegeris Facileq; eos perterrefaciet, cum is qui a crepitaculis fit, tũ qui a taurino tergore (ἀπὸ τῆς ταυρέας, scuticã intelligo,) editur sonus, Leontinus in Geoponicis.

Prognostica ex gracculis.

¶ Prognostica Graculi adulõtes sub tecta (tum rum vt protectionem quærant) & alas concutientes, (vt quæ aeris humiditatem sentiant. nam quæuis aues madefactæ alas concutiũt,) signum sunt pluuiæ, Aratus & Scholiastes. Graculi turmatim syluis valedicere siluendem conspecti, sterilitatem ac triste nescio quid veteribus semper indicarunt, Gratarolus. Agmen coruorum in futurum, excidium retulerunt augures, vt & aliarum quæ cadaueribus vescuntur, vulturum, graculorum, &c. Niphus Monedulæ volantes modo in sublime, modo deorsum versus, frigus & pluuiam monstrant, Ælianus. Gracculi serò à pabulis recedentes hyemem præsagiunt, Plinius quod Aratus dixit, Καὶ φῦλα κολοιῶν Ἐχ νομοῦ, ἐρχόμενα τραφερῆ ἔπι ὄψιον αὐλιν Et rursus, Καὶ φθεγγόμενοι κολοιοί, similiter inter hyemis (χειμῶνος, tempestatis) imminentis signa Vbi Auienus sic habet, Hesperus æthra Cùm redit innumero sicantu gracculus instat. Et Ælianus, Gracculus (inquit) crepusculo vespertino vocalis, tempestatis aduentum prædicit. Illud vero quod iam recitaui Καὶ φῦλα κολοιῶν Ἐχ νομοῦ, &c Vergil. 1. Georg. sic vertit, *Et è pastu descendens agmine magno Coruorum increpuit densis exercitus alis* cum Græce habeatur κολοιῶν, id est *gracculorum*. Corui & gracculi cum gregatim apparent, & similem accipitribus vocem ædunt, pluuiæ signum faciunt, Aratus. est autem accipitrum vox acuta, Scholiastes Auienus sic transfert, *Agmine cum clauso circumuolitare videtur, Gracculus & tenui cum strident gutture corui.*

F.

De coruorum esu.

Pulli graculorum apti sunt ad cibũ, si cum plumis & pelle fuerint excoriati, Albertus & Author libri de nat. r. Sunt apud nos qui fune à fenestris altarum turrium demittantur, vt pullos monedularum e cauis exemptos in saccum, quem annexum habent, recondant, cibi gratia. Monedula gaudet fricari in capite (tanquam pruriens) & carnes etiam eius pruritum capitis inducunt, Albertus & Author libri de nat. rerum.

H.

Etymon gracculi & monedulæ.

a Gracculus primam semper producit in carmine, etsi quidam per *c* simplex scribant, vt dixi in *A*. M. Varro graculum dictum putat ab eo quòd gregatim volet, forte quasi gregaculum. Festus à gerendo, quòd dicta segetum semina gerat, vel baccas oliuæ aut a sono vocis, (vt Quintilianus quoq;) quod mihi quidem præ cæteris probatur. Sunt qui a gracilitate vocatos existiment propter paruitatem, Perottus. ¶ Monedula a *moneta*, quam furatur, denominata est. Alberto sic dicta videtur quasi monetam tollens vel diligens. Habet hæc vox antepenultimam longam, reliquas breues. *Nigra pedes, nigris velata monedula pennis*, Ouidius ¶ Κολοιὸς auis tumultuosa & clamosa est, denominata à verbo κολῴω, vel verbo κλῶ quod est φωνῶ καὶ κλάζω a quo etiam κλάζειν & κλαγγὴ dicuntur Eustathius & Etymologus. Κολοιοί, σκῶπες, μικραὶ κορῶναι, (malim κορωνίδες, vt Tzetzes habet) Hesych & Varinus

Homonyma & synonyma.

Κολοιὸς est cornix minor, ἡ μικροτέρα κορωνίς, Io Tzetzes in Chiliadibus. Σκῶπες, aues quædam, vel graculi, & genus saltationis, Hesych & forte supra quoq; non σκῶπες, sed σκῶπες, legendum fuerit. videtur sanè scôpis nomẽ, quod genus quoddam noctuæ propriè significat, ridiculum & ad imitationẽ natum, monedulæ etiam ridiculæ & stolidæ aui potuisse attribui. Γύπες, κολοιοὶ, Macedones, Hesychius & Varinus. Κορακίας, Aristoteli genus est gracculi primum, vt dictum est supra in *A* ab Hesychio exponitur ὁ μέλας, καὶ κολοιὸς, ἢ κορακῶδης ὅμοιος. Κορακίας, μέλας, Suidas. Κολοφὼν, κολοιὸς, & piscis quidam marinus, Hesych Celes, aliàs *celtos*, id est stragulus auis, Syluaticus legendum conijcio, *Coleos*, id est graculus auis. Κολοιούς τε ψῆράς τε nominat Homerus, vt citat Suidas.

Epitheta.

¶ Epitheta Gracculus frigulans, loquax, apud Textorem. ¶ Monedula lasciua, apud eundem. ¶ Κολοιοὶ ξουθοί, Oppianus. Κεκραγέται, Pindarus.

Colophon cur dictus graculus.

¶ Icon. Hesychius admonet colophonem interdum dici graculum quòd, vt opinor, summis ædium fastigijs auis ea soleat imponi, velut admonens iuxta cornicẽ Hesiodiam, vt homines sibi componant nidos. neq; enim semper fore æstatem, Erasmus in prouerbio, Colophonem addidit.

¶ Alia auis est quæ κολιὸς, vel κολεὸς alia item κελεὸς, alia verò de qua hic agimus κολοιός. Κολῳὸς tumultum significat. Ἔνθ' ἄλλοι σιγῇ κολῳὸν ἤλαυνον, Homerus Iliados primo. Scholiastes hoc nomen à gracculo translatum ait, aue obstrepera, tumultuaria & clamosa, (o breui scilicet in longum conuerso, & iôta subscripto vel adscripto.) Philoxenus vero deriuat a verbo, κλῶ quod est κλάζω, per paragogen neq; adscribit iota Sunt qui κολῳὸν, vt dixi, a verbo κολῴειν, quod est tumultuari, deducant Verbum κολῳᾶν apud Homerum extat, κολῳᾶν apud Antimachum Pollux de gracculorum voce κολῳᾶν verbum vsurpat, vt & κλάζειν. Pindarus in Nemeis Bacchylidem vellicans, vt locutuleium impendio, ac humilem, sic fere pronunciat. Κεκραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται, Cælius. Timæus historianum conditor Agathoclem Siciliæ tyrannũ κολοιὸν nuncupat & τριόρχην, id est gracculum & buteonem & gracculum quidem fortassis ob latrocinia & furacem naturam nam latrocinijs eum incubuisse ante tyrannidẽ historia testis est, sed in concionibus quoq; perfacundus est creditus quo nomine ab æmulis & inimicis gracculus videri potest appellatus: veluti loquax magis esset quam eloquẽs, vti de Attilio Palicano

Agathocles gracculus cur dictus sit.

pronuntiatum nouimus nam & eadem ratione Gracchum apud Romanos cognominatum legimus quamuis apud Varronem obseruatum sit, Gracchum ideo nũcupatum, quod eum mater mensibus duodecim in vtero gestasset, quia legitimum pariendi tempus esset supergressa proinde ex iunioribus quidam etiam bene doctus, sine flatili scribendum censuit quum Quintilianus olim quidem veteres aspiratione parcissime vsos scribat, diuq; obseruatum ne consonantibus aspiraretur, vt in Graccis & triumpis. Sed hoc non perpetuum fuit, & priscis solis vsitatum, Cælius. A graco aue Gracchi cognomen principio ortum à facundia, quam æmuli loquacitatem vocabant, Perottus. Pusillos item statura κολοιοὺς, id est graculos dici consuesse, in Aristophane videor obseruasse nam & auis hæc minutula est, vt quæ tota fere e pennis constet, Cælius. Verbum **Tulen** nostris in vsu est, pro eo quod est stulte imaginari, siue à gracculis factum, siue per allusionem nominis **Toll**/quod stolidum significat. De homine stolido dici hæc vox etiam videtur, iuxta illud Gregorij in epist. quadam ad Eudoxum, Τοὺς πολλοὺς ἐᾶν χαίρειν, καὶ ἄλλως κολοιοὺς εἶναι ἀετοὺς δοκιμάζοντας, hoc est, Sine valere vulgus, sine esse graculos, qui volatum aquilarum probent vt Erasmus vertit, vbi pro ἀετοὺς forte ἀετῶν legendum est.

Ex Cn... vadel se... dicti sunt. *Pusilli statura κολοιοὶ dicti.*

¶ Sunt & coliæ pisces, dicti Theodoro monedulæ, Cælius. Κολίαι pisces, ab aue eiusdem nominis, quam Galli vocant *vn gay*, dicta, quod eius lateta coliæ auis modo multis coloribus variegata conspiciantur, Pet. Bellonius sed video eum per coliam auem genus illud picæ intelligere, quod aliqui recentiores garrulum appellant. ego nullam auem Græcè coliam dici memini, & κολοιὸς gracculus est, non garrulus recentiorum. Vbicunq; gracculum piscem interpretes Galeni verterunt, coracinus scribi & intelligi debet, Bellonius. ¶ Gracculus numeratur inter Diogenis Cynici scripta, Laertius.

Coliæ pisces.

¶ *b.* Bubo apud nos aquilæ magnitudinem habet, in Ægypto verò graculi, Strabo. Monedulæ simili specie est spermologus auis, magnitudine tetraci æqualis, vt author est Alexander Myndius, Wottonus.

Similia.

¶ *c.* Gracculorum epitheton à voce est κρακέται apud Pindarum, ὀξυβόαι apud Oppianum. Κολοιὸν κλαγγὴν ἢ ψῆρας κεκλήγοντας, Homerus id est, Gracculi acuta vel densa voce clamantes. ὀξυβοῶντες ἢ πυκνὸν. Graculi non sunt solitaria natura, Varro. Plinius examina gracculorum dixit, Homerus περὶ κολοιῶν. Πολλοὶ γὰρ μέγα σφε χάσκοντες κράζουσι κολοιοί, Aristophanes in Equitibus. videtur autem rhetores tanquam loquaces & tumultuantes nominare gracculos. & verbo κράζειν vtitur alludens ad gracculorum vocem de qua propriè κράζειν dicitur. Κολοιῶν κρωγμὸς, Antipater in Epigrammate.

¶ *d.* Non plus aurum tibi quàm monedulæ committebant, Cicero pro Flacco. Adolescentem quendam in Sparta ob speciem gracculus amauit, Ælianus.

Adolescẽs a gracculo amatus.

¶ *e.* Nam vbi illò adueni, quasi patricijs pueris aut monedulæ, Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent, Plautus in Captiuis. Gracculis alijsq; auibus quæ domi aluntur, paxilli in parietibus figuntur, quibus inuolẽt & insistãt. vnde Aristophanes in Vespis, Οἱ δ' ὥσπερ αἱ κολοιοὶ αὐτῷ πατταλοὺς Ἐνεκρούομεν τοῖς τοίχοις, εἶτ' ἐξήλλετο.

¶ *h.* A Pharsalica pugna quum aufugeret Pompeius, dicente Nonio quodam superesse adhuc aquilas septem, nec dum animum esse despondendum. Rectè (inquit) moneres, si cum gracculis depugnandum foret, Cælius. ¶ Iupiter regem auium creaturus diem præscripsit in quo aues omnes apparere deberent & cùm aliæ aquis sese abluerent, gracculus omnium deformissimus, defluentibus diuersarum auium pennis se exornauit. vnde pulcerrima omnium visus est & regiam quoq; dignitatem adeptus fuisset, nisi noctua primum agnitam pennam vnam de suis euulsisset, & mox cæteræ aues similiter. Priuatus enim furtiuis pennis mox gracculus, vt initio erat, gracculus apparuit. Hæc fabula significat, multos rerum alienarum rapina & furtis vincere videri eos qui honestum natura & laboribus possident, Io. Tzetzes. Eandem fabulam describit copiosè & eleganter Theophylactus Simocatus in epistola quam fingit Themistoclis ad Chrysippum Pennis alienis omnibus ablatis, inquit, gracculus iterum gracculus apparuit. Γέγονεν αὖθις ὁ κολοιὸς κολοιός. Hæc fabula Chrysippe, si veritatem spectes, ad magnam moderationẽ nos hortatur. Nam similiter nos homines quoq; nihil in hac vita proprium possidemus sed breui quod hic agimus tempore, ornatu fictitio superbimus morientes verò ijs quæ nostra non erant, priuamur. Fac igitur vt pecuniam & corpus negligas, & animam immortalem excolas hæc enim æterna & immortalis est, cætera mortalia & ad breue tempus nostra, Hæc Simocatus. ¶ Arne Sithonis in monedulam mutata fertur, vt refert Ouid. lib. 7. Metam. *Quamq; impia prodidit Arne Sithonis accepto quod auara poposcerat auro, Mutata est in auem quæ nunc quoq; diligit aurum, Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.* ¶ Imperante Antonino Caracalla insedit obelisco vociferabundus gracculus, mirum dictu, succlamatum ab omnibus, ceu ex composito, Martiali salue, Martiali ab tempore multo te vidimus. Hæc autem non intelligenda est gracculi appellatio, sed eius erat nomen, a quo interemtus est mox Antoninus, Cælius. Agmen coruorum in futurum excidium retulerunt augures vt & aliarum quæ cadaueribus vescuntur, vulturum, graculorum, &c. Niphus.

Pompeij apophthegma. *Fabula de gracculo qui sese pennis aliarum auium ornauerat.* *Metamorphosis Arnes in gracculũ.* *Auguria ex gracculis.*

¶ PROVERBIA. Æsopicus graculus, Αἰσώπειος κολοιὸς, dicitur qui aliena sibi vsurpat, aliorumq; bonis sese venditat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius, Moueat cornicula risum Furtiuis nudata coloribus (Grammatici quidam Græci gracculum corniculam, id est cornicem paruam interpretantur) Extat apologus (supra a nobis recitatus) inter alios qui Æsopi nomine circumferuntur, Erasmus.

Prouerbia. Æsopicus graculus.

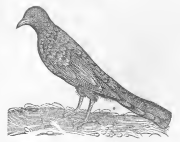
Eras. Aquila inter graculos primas tenet, Αἰετὸς ἐν κολοιοῖς, vide in Aquila h. Pindarus in Nemeis aquilã graculo cõparat, se vocans aquilã, Bacchylidem æmulũ gracculũ, quod illũ immenso superaret interuallo ut recitauimus in Aquila h. in prouerbio Aquila in nubib. ¶ Vetus adagiũ est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui: quod de ijs dicitur, qui se ijs rebus, quas ignorant, petulantius audent immiscere, vel de rebus suis nimium præsumunt. quale est illud, Sus Mineruam, vel quod dici solet, Asinus ad lyram, Perottus. ¶ Gracculus inter Musas, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις. Indoctus inter doctissimos, infantissimus inter eloquentissimos. Rectè dicetur & in homines ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitãtes, & viris eruditis impudenter obstrepentes. est enim graculus auis minimè canora, sed tamen odiosè garrula atq; obstrepera. Huic confine est illud Vergilij, *Argutos inter strepit anser olores*, Eras. ¶ Semper graculus assidet graculo, Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν, alias ποτὶ κολοιὸν ἱζάνει. Refertur a Diogeniano prouerbialis hic senarius. notaturq́; ab Aristotele in Rhetoricis, vbi inter alia complurium huius sententiæ prouerbia hoc quoq; commemorat. item libro Moralium octauo, Καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν, id est, Et graculus (inquit) ad graculum. Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter vsurpauit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxium epistola, Κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν, τῆς παροιμίας ἀκούεις, id est, Graculum autem assidere graculo, audis & à prouerbio. Plutarchus in libro de polyphilia, Οὐκ ἀγελαῖον οὐδὲ κολοιώδη, id est, Non armentarium (gregarium potius) est, neque graculeum. Quin huic aui nomen inditum à κολλάω, quod est conglutino, Erasmus. sed verbum κολλάω, quod glutino significat per λλ duplex scribitur, nec ab eo quisquam κολοιὸν dictum tradidit, sed potius a verbo κολῴω, vt supra ostẽdimus. Gregatim degunt & mitè se inuicem amant. quare in vsum venit hoc prouerbium de ijs qui cum sui similibus conuersantur, Suidas & Scholiastes Homeri. Eustathius conuenire ait de amicitia hominum vilium, περὶ εὐτελῶν φιλίας. Simile & Germani vsurpant, Vögel von einen (einerley) fäderen / fliegen gern zůsamen. ¶ Graculo magis obstreperus, in hominem importunæ loquacitatis prouerbialiter dici potest, authore Erasmo. Vide supra in a. itẽ illud quod habet Plutarchus in libro aduersus vsuram, Ἀπιθανώτερος κολοιοῦ hoc est, Ineptior ad persuadendum quam graculus, vel vt Erasmus transfert, Homo cui minus fidei habeatur quàm graculo. ¶ De ijs qui circa rem aliquam planè nihil operæ & curæ ponunt, parœmia hæc Tzetzæ locum habebit, Τί γὰρ δεῖ τοῖς κολοιοῖς φροντὶς τῆς βασιλείας, hoc est, Quid enim graculi de regno curant? (In lemmate sic habetur, Ὅπόσον κολοιοῖς βασιλείας κηδεστικὰ μέλλησις. hoc est, Quantum graculi regnũ curant) lo. Tzetzes qui cum hanc suam esse parœmiam dicat, non vulgarem neq; ab alijs scriptoribus vsu patam insinuat.

¶ Alciati Emblema, cuius lemma *Imparilitas*.

Vt sublime volans tenuem secat æthera falco,
Sic summum scandit super æthera Pindarus ingens,
Vt pascuntur humi gracculus, anser, anas
Sic scit humi tantum serpere Bacchylides.

Aquila inter graculos primas tenet.
Nihil cũ fidibus graculo.
Gracculus inter musas.
Semper graculus assidet graculo.
Graculo magis obstreperus.
Emblema Alciati.

DE PYRRHOCORACE.

ALPIVM peculiaris est pyrrhocorax, luteo rostro, niger, Plinius. Huic aui nomen à coloribus inditum apparet, quòd rostrum ei *pyrrhum*, id est ruffum vel luteum sit, reliquum corpus instar côracis, id est corui nigrum. Perottus nomen pyrrhocoraci factum esse ajra colore rostri igneo, quod non

probo alius enim *pyrrhos*, i. ruffus vel luteus est quam igneus. Ab hoc primū gracculi genus quod Aristoteles coraciā vocat, rostro puniceo (etsi id in nostro pyrrhocorace luteum est, vt Plinius quoq; scribit sed fieri potest vt per anni tempora aut ætatem quoq; color mutetur) non differre eruditis quibusdam videri, supra ostendi in Gracculis *A*. Petrus Bellonius, Gracculus (inquit) cui rostrum & pedes rubent, Aristotelis coracias, Plinij pyrrhocorax, in altis Cretæ montibus abundat, incolæ *scurapola* nominant. Sed pyrrhocorax rostro luteo describitur, qualem nos hic damus. graculus verò coracias rostro puniceo, qualem supra dedimus. Non probo recentioris cuiusdam opinionem, qui pici genus maximum, quod Germani Holtzkrä nominant, pyrrhocoracem esse suspicatur quanquam ea auis nigra sit, & magnitudine non multum infra coruum, & plumas in capite rubentes gerat. nos illam inter Picos describemus.

Nomina varia. ¶ Pyrrhocorax noster ab Italis quibusdam *speluier* vocatur, circa Lucarnum & Veronam *taccola*, (quamuis alibi gracculum communem etiam *taccolam* & *tatulam* dici audio,) circa Bellinzonā *pason*, alibi etiam *zorl* vt audio. Apud Valesios qui fere Gallica lingua vtuntur, *choquar* vel *chouette*, quæ tamen communia gracculorum generi nomina sunt. ¶ Germanicè qui loquuntur Valesij, vocant Alprapp/id est coruum alpinum: circa Claronam Heluetij Alpfachlen/& wilde Tulen/id est monedulas syluestres. Aliqui Steinhetzen/id est garrulos (sic enim genus picæ recentiores vocant) saxatiles. Rhæti qui Germanicè loquuntur Beenen quanquam alij, vt audio, gracculos communes eodem vocabulo vocitāt, pyrrhocoraces verò Tahen. ¶ Primum Aristotelis graculorum genus (inquit Turnerus) Plinio pyrrhocorax est: Anglis *a cornishcheghe*, Germanis ein Bergdol cornice paulò minor est, rostro luteo, paruo, & in fine nonnihil adunco frequens est in alpibus, & apud Anglos in Cornubia vocem habet monedula acutiorem & magis querulam, non parum etiam maior quam monedula (minor tamen coruo.) Sunt qui huius generis rostrum & crura æstate admodum rubere dicant, hyeme verò lutea & pallida esse vtiin merulis. pyrrhocorax quem ipse vidi, rostrum luteum, crura rubicunda habebat. Vocem eorum non admodum dissimilem merularum voci esse aiunt, & ad fistulæ sonum nonnihil accedere. Cùm in altum volant, frigus augeri cum ad humiliora, remittere sperant. Noxij sunt agris frumento consitis, (quod granis scilicet vescantur vt etiam communes graculi.) Alicubi apud Rhætos hyeme tantum cernuntur, alibi verò toto anno, ni fallor, circa altissimos tantum montes greganim semper frequentes. ¶ In cibum non veniunt, nisi forte apud pauperes, & pulli præsertim, vt & reliqui graculi. Quidam pyrrhocoracem præcipuo sapore esse scribit, ex Plinio. sed hæc verba Plinij, præcipuo sapore, ad lagopodem referuntur, de quo statim agit, non ad pyrrhocoracem.

De graucalo. GRAVCALVS, Γραύκαλος, auis cinerea apud Aristotelem, Hesychius & Varin. Nos apud Aristotelem pardalum legimus auem, totam cinerei coloris de qua plura leges in P.

DE GRVE.

Nomina. SVs, סוס, vel סיס, *sis*, nomen Hebraicum in vetere Testamento grus exponitur. ab alijs hirundo vel miluus, vt dixi in Equo *A*. Turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium domini, Hierem 8 interprete Hieronymo qui vocabulum *sus* vertit hirundinem, *agur* (עגור) verò ciconiam. Munsterus eo in loco gruem interpretatur. Idem Esaiæ cap 38 (vbi Hieronymi translatio habet, sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba,) pro *sus* vertit *gruem*, pro *agur hirundinem*. Hoc quidem ex locis iam citatis constat, *agur* auem esse aduenam, & voce vtentem lugubri. Dauid Kimhi Hebraicam vocem *agur*, Chaldaicè interpretatur כרכיא, *senukita*, si rectè scribo quam vocem à Thalmudicis vsurpatam R Hai exponit Arabicè בטאת, *cataph*, vulgò ארונדינא, arundina, id est hirundo. Sunt qui autem putent loquentem voce humana גאזה, *gazah*, vulgo dictam, (id est picam, vel genus picæ) Totidem verbis ferè Kimhi exponit Hierem 8 vbi Arabicam vocē ponit קטאת, *kataph* Salomon hirundinem putat. Septuaginta Esa. 58. prætereunt. Aquila & Theodotion habēt *agur*, Symmachus inclusa. Rursus Hierem 8 Aquila & Symmachus Hebraicū nomen *agur* relinquunt, Septuaginta vertunt ἀγροῦ στρουθία, id est *agri passeres*. ¶ *Maracarae*, id est sel grus, Syluaticus ¶ Munsterus in Dictionario trilingui pro grue Hebraice scribit *sus*, סס, & *senunit*, סנונית. quorum posterius ad senukita prædictū accedit, quod tamē ponitur pro *agur*, id est hirundine.

¶ Græce γέρανος vocatur, quod propatoxytonum est nomen: idem nomen Græci hodieq; seruant, sed vltimam acuunt dicitur etiam χλαρίς. ¶ Italis est *gru* vel *grua* Hispanis *grúlla*. Lusitanis *ema*. Gallis *grue*. Germanis Kran vel Krane/quod nomen a Græco geranos desumtum videri potest. vel Kranich/Kranch & nostris etiam Krye. Anglis *a crane* Illyrijs *gerzab*. Polonis. *Zoraw*. ¶ Vipionem vocant minorem gruem, Plinius vt pipionem pullum columbæ.

Vipio grus minor

B.

De diuersis gruum generib. In Tartaria circa ciuitatem Cianiganorum, quinq; gruum genera inueniuntur quædam habent alas nigras vt coruus aliæ sunt albæ & candidæ, quarum pennæ veluti oculis aurei coloris distinguuntur, vt sunt apud nos caudæ pauonum Rursum aliæ nostris non dissimiles quarto, aliæ paruæ, quas pennæ vestiunt longæ & pulcerrimæ, rubeo ac nigro colore permixtæ quinti generis sunt colore

cinereo

cinereo (griseo) oculis rubentibus & nigris, valde magnæ, Paulus Venetus. Petrus Martyr in historia Noui orbis, in pratis quibusdam Noui Orbis (in Cuba) gruum agmina nostratibus duplo grandiorum Hispanos reperisse scribit. ¶ Pico Martio & grui Balearicæ natura cirros (in capite) dedit, Plinius.

De grue Balearica.

Vitum tu hunc gruem Balearicum, an hominem putas esse? Laberius apud Nonium. In ciuitate *Halep*, quam aliqui olim *Hierapolim*, alij *Beroeam* dictam putant, vidimus auem grui similem, minus crassam, margine circa oculos rubente, cauda ardeæ, voce minore quam gruis. Hanc veteres gruem Balearicam appellasse credo, Bellonius.

¶ Apud Anglos etiam nidulantur grues in locis palustribus & earum pipiones sæpissime vidi, quod quidam extra Angliam nati falsum esse contendunt, Turnerus. ¶ Gruum in senectute pennas nigrescere perspectum est, Aristoteles & Plin. *Grues in senectute nigrescũt.* Grues senescentes effici nigriores aiunt. cuius affectus causa esse potest, quod pennarum natura earum albicet, plusq; humoris senescentibus ijs constituitur in pennis; quam vt facile putredini pareat. canicies enim efficitur putredine quadam, Aristot. de generat. 5. Albertus quod in senecta grues e cinereis nigrescant, terrestrem naturã humidi ipsorum causatur, quod a calore iam imminuto non satis concoqui ait. Grues in senectute fuluescunt, Solinus. cum tres iam citati authores eos nigrescere scribant. Grues aliquando albi videntur, vt oculatus quidam testis nobis narrauit & albi coloris gruem se vidisse Gyb. Longolius quoq; testatur. Alii solent grues à nobilibus Poloniæ qui pennas caudæ euellũt, & in caua vnde euulsæ sunt oleũ infundũt, sic pennæ albæ subnascũtur arte (in paucis natura) quæ magno apud eos in pretio sunt, ad exornãdos pileos. ¶ Gruibus rostrũ porrectius est, Aristot. Arteria eorum cur angusta sit, quærit Aphrodisiẽsis problematũ 1. 123.

Descriptio gruis. ¶ Grus quam hæc scribens inspexi, fœmina erat, & oua gerebat. Longa sex pedes ferè viri mediocris, extensa recta à summo rostro ad imos pedes. Pennæ quædam in alis retro versus caudam pulchræ & crispæ erant, quas aliqui auro vel aliter ornatas pileis addunt. Alarum alioqui maiores pennæ nigricant superiores verò paruæ & cinereæ sunt. Collum duos dodrantes longum. altitudo ab imo pedis ad tergum summum, quatuor ferè dodrantes. Pondus totius libræ medicinales duodecim. Cauda breuis longioribus alarum pennis occulitur. Plumæ crurum cinereæ quinq; digitis supra genua desinunt. infra plumas cortice vestiuntur nigro. Digiti humanis non breuiores. Anterior colli pars & ad latera nigricat prona albet, reliqua omnia cinerea, præter maiores alarum pennas. Vertex niger cum macula rubente, quæ quidem in mare magis ruber.

C.

De voce gruum. Gruum vox cur rauca sit inquirit Aphrodisiensis problematum 1. 123. *Paruus vt est cycni melior canor ille, gruum quàm Clamor in ætherijs dispersus nubibus austri*, Lucretius lib. 4. Grus gruit, Author Philomelæ. Grues nomen de propria voce sumpserunt, tali enim sono susurrant, Isidorus. Gruere dicuntur grues, vt sues grunnire, Festus. Κλάζειν verbum rectè dicetur de aquilis, κλαγγάζειν de gruibus, κλαγγὴ nomen de vtrisq;, Pollux & Varinus. Latinè clangere & clangorem dicemus. Κλάζειν verbum est proprium de sono vocis gruum, & auium simpliciter, alibi usiuè verò etiã homines, & porci & arcus κλάζειν dicuntur, Eustathius. Grues κλάζειν dicuntur, non κράζειν, (clangere, non clamare,) Idem. Ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό, Homerus Iliad. γ. de Troianis, qui clamore confuso temere in pugnam ruebant. Vox gruis ex alto quotannis clangentis (κεκληγυίης,) tempus arandi sub hyemem denotat, Hesiodus. Γέρανοι κράζουσι, Aristophanes in Auibus. Ἔχουσι αἱ γέρανοι τοὺς ὀπισθίους τοὺς ἐν τοῖς ἐχάτοις, Aristoteles. ¶ Aues quædam (ingrediendo) ante se pedes iaciunt, vt ciconiæ & grues, Plinius.

De earundẽ incessu. *Perq; fabam repunt & mollia crura reponunt*, Ennius de gruibus, vt citat Seruius in illo Vergilij de equo, *Altius ingreditur & mollia crura reponit.* Audio gruem etiamnum implumem, tam celeriter tamen currere, vt homo non assequatur.

Societate. Cibo. ¶ Congruere dictum est à gruibus, quæ non se segregant, siue cum volant, siue cum pascuntur, Festus. Et rursus, Congruere, hoc est conuenire, a gruibus quia id genus volucrum minimè soliuagum est. ¶ Frugibus & seminibus vescuntur, inuisæ eo nomine agricolis, vt dicam in *E*.

Nidulatione Coitu Partu. ¶ Apud Anglos etiam nidulantur grues in locis palustribus, Turnerus. ¶ Non considente humi fœmina, sed stantes coeunt, Aristot. & Plinius. Pariunt oua non amplius quam bina, Aristot. Grus inter duo oua quæ parit, lapidẽ (aliquoties, vt alibi addit) interponit, quod Coloniæ per annos aliquot in horto quodam experti sumus, Albertus. Et alibi, Grues domesticas quotannis vidimus lapidem inter sua oua collocare sed hunc sine discrimine acceperunt de lapidibus fortuito inuentis dubitari quidem potest, vtrum in libertate lapidem peculiarem quæsituræ fuissent & vtiliorem.

Morbus & remedijs. ¶ Gruem hausta vitis lachryma interimit, Ælian. Κλείου δὲ λάβαις τοὺς γεράνους ἀμπέλου, Philes. Grues & similes aues annuum fastidium purgant iunco palustri, Plinius.

De Volatv Et Migratione Grvvm.

¶ Quæ circa volatum & migrationem reuersionemq; gruum obseruauimus, ea hunc in locum conscribemus omnia. Quando scilicet auolent, Vnde, Quo, Quomodo, Quam altè, Quo ordine, Quibus ventis. Tum ducis eorum & custodum vigilum ve historiam addemus. Et an lapides arenamq; gerãt, & quã ob causam, dicemus. Fessi quomodo descẽdãt, & quomodo noctu quiescãt. Quando deniq; ad nos & quomodo reuertãtur. Quod si quæ forte vnius argumẽti nõ vno pariter loco memorabimus, vel causæ nonnihil subesse existimabit Lector æquus, aut festinãti inter tãtos lucubrãdi labores calamo igno-

Quando aduolent grues.

ignoscet. ¶ De gruum migratione nonnulla leges etiam supra in anseribus feris. Grues Septembri mense discedere incipiunt, Aristot. Nos proximo anno Septemb. die undecimo grues primum migrantes audiuimus, hora vna ante noctem. Anno verò 1561. migrantes vidi Octobris die 17 vesperi, hora 4 & nocte etiam hora nona, in aere eas audiui: erat autem tempus id tepidius. Grus omnem terrarum orbem peragrat, nec diu in eadem regione permanet, Symeon Sethi. More regis Persarum æstiua ac hyberna conficiunt, Ælianus. Aues quædam non mutant locum apud nos, aut (vt) grues sunt continuè & hyeme & æstate: licet regio nostra perquam frigida 47. ferè gradibus latitudinis ab æquinoctiali distet, Albertus. In insula nuper inuenta quę Cuba dicitur, magnus numerus gruum videtur, vbi viuunt & nidificant, nec locum mutare solent, sed toto anno in ea manent. Ex lib. 17. cap. 5. historiæ Indicę. Cum Thraciam grues relinquunt, defugiendo iniurias frigoris, frequentes congregantur in (*ad*) Hebrum fluuium Thraciæ, & in turmas ac ordines se disponunt. Cum verò iam proximum est vt auolent, libetni circa Nilum victus desiderio incensæ, grus quæ inter alias extremo ętatis tēpore affecta fuerit, ter circa vniuersum gregem volans (τρὶς ἀγέλην...) Io. Tzetzes) discedit, supremumq; diem vitę cōficit, (statim procidens mortua iacet, Tzetzes.) Hanc primò sepultura reliquę afficiunt, recta deinde in Ægyptum iter faciunt: neq; immensa pelagi spatia alarum robore transmittentes vsquam interquiescunt, Ælianus & Io. Tzetzes. Quum Thraciam relicturæ sunt, vna reliquas omnes lustrant, (ἀγυρ[illegible]) & exclamat: tum cæteræ auolant, ea quæ collectas aues lustrauit, sola remanente, Oppian. ¶ Grus altè admodum volat, vt nubes è proximo conspiciat, neq; tempestate agitetur, atq; ita altam agat quietem, Orus. Volant altè, vt procul prospicere possint. & si nubes tempestatemq; viderint, conferunt se in terram, & humi quiescunt, Aristot. Plinius & Oppianus. Cum nubes pluuijs grauidas prospiciunt, clamant & vociferantur, ac ducem suum celeriores captare volatus solicitant, Isidorus. Grues multa prudenter faciunt. loca enim longinqua petunt, Aristotel. Gaza addit, sui commodi gratia. Grues Scythicæ plagæ hyemem fugientes ad loca circa Nili fontes se conferunt hybernatum, Herodot. lib. 2. Grues in Thracia nascuntur, vbi hyems solet esse atrox, & tempestas perfrigida. idcircoq; eam, quòd ibi ortæ sint, amore prosequuntur, in qua æstiuo tempore patrię sedis studio captæ, ætatem ducunt: medio autumno salutis ergo, frigoris vim non sustinentes, tanquam terræ ambitum, cæli mutationem temporumq; varietatem scientia & cognitione comprehēderint, frequentes in Ægyptum, Libyam, ac Æthiopiam proficiscuntur, Ælianus. Immensus est tractus quò veniunt, si quis reputet à mari Eoo, Plinius. Post hyemem volare feruntur a montibus orientis, Isidorus, de earum ad nos (vt apparet) reditu loquens. Atqui cæteri authores omnes non ab oriente neq; ad orientem, sed a septentrione ad meridiem volare scribūt, cum a nobis discedunt: contra, cum redeunt. Grus sensuum acrimonia valet, (εὐαίσθητος est,) & frigus facile presentit: quare fugiens frigus & hyberna Thraciæ loca, ad calidiora & Oceanum meridionalem peregrinatur: vel secundum Aristotelem ab extremis ad extrema, nempe a Scythicis campis ad paludes e quibus fluit Nilus, Eustathius. ¶ Quando proficiscuntur, consentiunt, Plinius. Aduersus aquilas aliasq; aues (rapaces) se mutuò iuuant & defendunt, Io. Tzetzes. Cum sese ab aquila impeti perspiciunt, in orbem consistunt, & contractæ in sinum falcatæq; existunt, atq; ordinatim tanquam in aciem structæ, speciem pugnæ ostendunt. quare aquila regreditur. eæ autem ad tergum præuolantium collis & capitibus adnitentes, nonnullam requietem laboriosi volatus capiunt. itaq; laborem facilem efficiunt, Ælianus.

Quàm altè volent.

Quò sese hyeme recipiant.

Quomodo sese aduersus aues rapaces defendant.

Quo ordine volent.

¶ Grues vt facilius aerem incidant, ordinē instituunt triangulum oxygonium, Io. Tzetzes. Trianguli figuram efficiunt, vt hac forma facilius aera aduersum secent: ex triquetra figura sexangulam aliquando ædunt, Ælianus. Grues Cicero ait, cum loca calidiora petentes maria transmittunt, trianguli formam efficere. eius autem summo angulo aer ab ijs aduersus pellitur. Deinde sensim ab vtroque latere tanquam remis, ita pennis cursus auium leuatur. basis autem trianguli quam efficiunt grues, ea tanquam a puppi ventis adiuuatur, Gillius. Vbi ventus exortus est maiori cum vi, & sæuit cælum, non quomodo cum est tranquillum frontatim ac lunato globi sinu volant: sed in cuneum momento se traducunt, (non falcatæ, sed triquetræ volant, ne vel circumflante vento ordo conturbetur, vel etiam funditus de suscepto itinere depellantur, Gillius) ac ipso mucrone ventum diuidunt, circum latera frustra luctantem, sic vt nihil acies turbetur, Plutarch. *Et cœtu cinxêre polum*, Verg. 1. Æneid. de cycnis volantibus: vbi Seruius, Plin. (inquit) in Nat. historia dicit, omnes aues colli longioris, aut recto ordine volare, vt sequens pōdus capitis præcedentis cauda sustentęt: vnde & prima plerunq; deficiens relicto loco incipit esse postrema: aut in cœtu se omnes inuicem sustinere. Hoc autem volatu imitantur literas quasdam: vnde in Lucano, *Et turbata perit dispersis litera pennis*. Hæc ille in genere de auium longioris colli volatu, quæ mihi ad grues potissimum pertinere visa sunt. Grues vnam sequuntur ordine literato, D. Hieronymus ad Rusticum de vita Monastica. Syluestres anseres quoq;, similiter omnes gregatim volando ordinem seruant literatum, Albert. *Vide* supra in Anseribus feris C. Turbabis versus, nec litera tota volabit, Vnam perdideris si Palamedis auem, Martialis de gruibus. Volantes ordinē quodam *Y.* (Ypsilon) literam faciunt: id quod Palamedem deprehendisse legimus, Grapaldus. Inter volandum litera Alpha (*Λ*) ab eis delineari videtur, vel vt alijs amplius arridet, Ypsilon. cuius inuentionem ex auium volatu Palamedi attribuunt, id quod indicare vel Philostratus aduertitur, Cælius Recen-

tiores quidam, vt Eberus & Peucerus, grues volucri suo ordine literam Λ, (Lambda) potius repræsentare putant. Illud inter omnes constat, Cadmũ 16. literas è Phœnice in Græciam detulisse, Α, Β, Γ, Δ, Ε, Η, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ο, Π, Σ, Τ, Υ his Palamedem Troiano bello 4. adiecisse, Ξ, Θ, Φ, Χ quas volucri simul cum ordine aciei a gruibus didicisse, Perot. Quod si, vt Perottus scribit, nec Α, nec Λ, nec Υ literas, Palamedes inuenit, meritò aliquis dubitet, quomodo aliqua istarũ Palamedis litera, aut grues ab eius figura Palamedis aues vocari possint. Mihi quidem quod ad ordinis figuram attinet, Λ literam magis referre videntur volantes hæ aues. volant enim (vt dictum est) trianguli oxygonij figura, siue tum solum cum venti vis maior vrget, vt Plutarchus scribit, siue alias quoq; vt alij. Videtur sanè hic ordo alias etiã commoditates habere, quòd sic ducem videlicet omnes ex æquo prospiciant. & alter alterius prospectum non impediat, & vento secundo etiam ex æquo fruantur omnes. ¶ Prouectiores ætate in primum ordinem volando collocant, ne scilicet se fatigent nimium sequendo, si iuniores præcederent. Clamorem etiam edunt, ne separentur nimium aliæ ab alijs. Si quam sensêre defessam, aliæ duæ vtrinque alis subleuant, aut etiam super dorsis & pedibus ferunt. retrorsum enim cœlo sereno pedes extendere solent, Oppianus.

Quibus vẽtis volent.

¶ Volant flatu secundo, Aristot. raro contra impetum venti, nisi fugiendo, nitentes, Albertus. Secundos ventos & retro flantes obseruare norunt, Ælianus. Quod de gruibus iactatur, eas volatum obuertere contra ventos, id ipsum omnes pisces præclare intelligunt: semper enim contra fluctum natant, Gillius in Æliano, cõtra reliquos scriptores qui non aduersis sed secundis ventis grues volare tradunt.

De earũ ducibus.

¶ Ducem etiam habent, & eos qui clament (τοὺς ἐπισυρίττοντας) dispositi in extremo agmine, vt vox percipi possit. Cùm consistunt, cæteræ dormiunt, capite subter alam condito, alternis pedibus insistẽtes: dux derecto (nudo) capite prospicit, & quod senserit voce significat, Aristoteles. Ducem quem sequantur eligunt. In extremo agmine per vices, qui acclament (qui vicissim acclament, ne qua deesse videatur, vt quidam citant,) dispositos habent, & qui gregem voce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno decidens, indiligentiam coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo ac prædicit, Plinius. Cùm in terram descenderint cibi gratia, dux earum caput in altum erigit in custodiam omnium: cæteræ verò securè pascuntur, Isidorus. Dux multum clamat, vt omnes conueniant. quòd si nimio clamore raucescat, alius constituitur, Albertus. Castigat voce quæ cogit agmen: ea cùm raucescat, succedit alia, Isidorus. Grues in tergo præuolantium colla & capita reponunt: quod quia ipse dux facere non potest, quia non habet vbi nitatur, reuolat, vt ipse quoque quiescat: in eius locum succedit alia ex sequentibus: eaq; vicissitudo in omni cursu conseruatur, Ælianus. Itineris iam experientes duces ad volatum constituunt. & natu grandiores, vt vero proximum est, ad regendum extremum agmen deligunt, minores natu mediæ sunt, Idem. Gruum gubernandi rationem hominibus regendi respublicas doctrinam dedisse ferunt, Idem.

Custodibus, & vigilibus.

¶ Custodes semper ac duces circumeunt, & siue homo siue fera accedat, exclamant, altaq; voce insidias indicant, vt reliquæ in tempore fuga sibi consulant, Oppianus. Vigiles constituunt, & decima quæq; custodit excubias, Albertus. In longissimis terræ tractibus noctu reliquæ omnes somnum capiunt, tres aut quatuor ad reliquarum custodiam aduigilant: & ne somno opprimantur, operoso labore ac molesto stant, nempe lapillum summa cautione sublimi pede continent, vt si quando somnus obrepserit, edito strepitu ex lapilli casu, expergiscantur, Ælianus. Quæ noctu excubant in terra, crurum alterutri corpore innituntur, altero adducto prehensum lapillum tenent. Igitur illa in retinendo iugitas obrepere diutius somnum non sinit: sed statim vt remisere, decidens calculus excitat arguitq; negligentem. Itaque non est cur istuc Herculis adeò quisquam miretur, Quod alæ subdens arcum hærentem brachio, & Dextra clauam regens manu quiescere, Plutarchus. Nocte excubias diuidunt, & ordinem vigiliarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensis digitis, quibus somnos arguant. quod cauendum est, clamor indicat, Isidorus. & Plinius ferè similiter vt superius recitaui. Ægyptiorum sapientes hominem sibi ab aduersariorum insidijs cauentem cùm volunt significare, gruem vigilantem pingunt: hæ enim hoc seipsas præsidio custodiunt, tota nocte per vices excubias agentes, Orus. Cum lapis è pede alicuius vigilis exciderit, reliquæ sono percepto omnes clamant, quasi increpantes vigilum somnolentiam, Albertus.

An lapidem deuorent volaturæ grues

¶ Migraturæ grues, lapidem pro se quæq; deuorant, & vt vnde prandere possint habeant, & aduersus incursiones ventorum firmamentum assequantur, Ælianus. Et rursus, Lapis quem deuorant, vt eo tanquam saburra firmentur volantes, auri index est: quem postquam eò vbi habitant se applicauerunt, reuomunt. Quod de lapide narrant, falsum est. lapidem enim eas tenere fulcimento, quem, vbi deciderit, accipi vtilem ad auri probationem aiunt, Aristot. Idem Albertus quoque falsum esse ait. Lapis enim (inquit) e grege eorum cadens, à pedibus non ab ore cadit. Solent autem aliquando lapides pedibus complecti, cum digiti pedum eis incuruantur, vt super lapidem dirigant: in quem vsum nõ peculiarem vllum lapidem, sed quemuis sine discrimine accipiunt: vt illum etiam quem ouis incubantes interponunt, nullo discrimine capiunt. Quamobrem ridiculum est quod Isidorus scribit. Fertur, inquit, grues post hyemem volantes a montibus Orientis, harenas aureas & aurichalcum lapidem degluttire & postea in locis transmarinis reuomere. Vnde dixerunt qui experti sunt, lapidem quem grues euomunt, ignis vi conuerti in aurum. Certum est Pontum transuolaturas, primum omnium angustias petere,

tere, inter duo promontoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri cum medium transierint, abijci lapillos e pedibus cum attigerint continentem, & e gutture harenam, Plin. Lapidibus non omnes inter volandum, sed quædam se onerant, quæ alijs velociores & leuiores sunt, ne reliquas celeritate volandi præueniant, & defessæ posteriores aciem deserant. Lapides quidem ab eis proijci deprehensum est a nautis, in quorum aliquando naues inciderunt, Albertus. Aristophanes Byzantius grues scribit deuorare lapides, vt cum bene sublimes volantes, & impetu quodam recta antrorsum ad conficiendum iter attendẽtes, aspectum ad inferiora impeditum habent, de via fessæ eos deijciant, & ex lapidum casu percipiant, supra mare ne an terram subuolent. nam si ad mare lapides deferantur, iter susceptum facere pergunt: sin ad terram decidant, a volando requiescunt, Gillius e Scholijs in Aristophanis Aues. vnde Suidas etiam & Varinus descripserunt. Coturnices etiam mare traiecturas lapillis se munire Plinius & Oppianus scribunt. Grues lapidem deglutientes, Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι: Suidas ex Aristophane citat, ostendens dici solitum de ijs qui summa prouidentia gerunt negotium, idque inde in vulgi sermonem venisse, quod gruibus hic mos sit, vt quoniam admodum sublimes volant, & cætera. vt iam interprete Gillio recitaui. Verba in Auibus Aristophanis hæc sunt, Ἐκ μὲν γε Λιβύης ἧκον, ὡς τρισμύριαι Γέρανοι, θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους: hoc est, vt Erasmus interpretatur, Venêre gruum terdena fermè millia Lybicis ab oris, deuoratis maximis Saxis. In eadem fabula sycophanta quidam sic loquitur. Μὰ Δί', ἀλλ' ἵν' οἱ λῃσταί γε μὴ λυπῶσί με, Μετὰ τῶν γεράνων ἐκεῖθεν ἀναχωρῶ πάλιν, Ἀνθ' ἕρματος πολλὰς καταπεπωκὼς δίκας.

¶ Fessis aliquibus ad terram omnes descendunt, vt se inuicem expectent, Albertus. Omnes vno crure innixæ dormiunt, & capita alis obuelant, Oppianus: duce & vigilibus exceptis, vt dictum est. Cur grus & aliæ quædam aues dormientes vni tantum pedi innitantur, & caput humero alteri imponant, Hieronymus Garimbertus quærit quæstione 51. Nocte superueniente ad fluuios festinant. & in medijs illorum collibus, quos amnis insularum instar circumfluit, resident. atq; hoc ad insidias cauendas faciunt, quòd insidiosæ feræ aut traijcere flumen non possint, aut traijciendo saltem strepitum cieant, quo ipsæ a somno excitæ aufugiant, Oppianus.

Quòd noctu in terram descendant, & quomodo & vbi dormiant.

¶ Grues volucres aduenæ sunt, Varro. Audio ciconias cum gruibus iniurias frigoris fugientes, mutatione cæli solum vertere, ac rursus hyberno tempore exacto, ad patriam sedem remigrantes, cùm illas, tum has, sicut homines domum, probe nidos suos recognoscere, Ælianus interprete Gillio. Sed quanquam vtræq; hæ aues frigoris iniurias fugiant, diuersis tamen temporibus auolare & redire solent. Ciconias è longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo. illas hyemis, has æstatis aduenas, Plinius. Coturnices semper ante adueniunt quam grues, Idem. Cum hybernum tempus in Lybia & Æthiopia traduxerint, lætissimiq; dies ac tranquilli illucescere cœperint, tertò ad Thraciam versus gradiuntur, Ælianus. Ab Æthiopia & Nilo migrant (ad nos redeunt) Ἀτλαίου νείλοιο ... χεῦμα φυγοῦσαι, Oppianus. Cum reuertuntur ad nos (à meridie ad septentrionem) nullum ducem habent, abeuntes verò habent. tum enim timent sibi ab auibus rapacibus & Pygmæis. in reditu non item, Albertus.

Quando ad nos redeant.

D.

Grues gregales sunt, Aristot. Grus est animal ciuile, & sub duce degit, Idem. Ad communem custodiam cooperantur, Niphus. Animalia quædam imitantur ciuilitatem in habitatione congregata & defensione communi, sicut grus, Albertus. ¶ Quæcunq; grues circa migrationem prudenter & admiratione digna faciunt, in C. retulimus. ¶ Grues inter se pugnant tam vehementer, vt dimicantes capiantur. hominem enim expectare potius, quàm pugna desistere patiuntur, Aristot. ¶ Grus animal est timidum, Eustathius. Auis est ad ludum & derisionem facilis: nam syluestris etiam ad vocem hominis clamorem eius repræsentantis ludit & saltat, Albertus. Mansuefactæ lasciuiunt, gyrosq; quosdam indecoro cursu vel singulę peragunt, Plinius. Aduenæ aues sunt, vt grues & ciconiæ, quæ certo anni tempore à nobis auolant, certo redeunt: quas cum in auiario, amputatis pennis longioribus, cludimus, inter mansuetas & domesticas viuere discunt, feritatemq; exuunt, Gyb. Longolius. ¶ Grues plurimum se inuicem diligunt & iuuant, Albertus. Aduersus aquilas aliasq; aues rapaces mutuo se iuuant, vt in C dictũ est. Grus mas & fœmina pro pullis ducendis inter se dècertãt. nos quidẽ oculis nostris vidimus gruem marem deijcere fœminam gruem, & occidere rostro vndecim vulneribus inflictis, eò quod pullos quò minus ipsum sequerentur abstraxisset. hoc autem accidit Coloniæ vbi grues mansuetæ generare solent, Albertus.

Grus animal gregale & ciuile. *Pugnax.* *Timidũ.* *Ad ludũ facile.* *Mansuetus fit.* *Grus mas & fœmina pro pullis ducendis certãt.*

¶ Grues ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores, vnde Nilus profluit, veniunt, quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. non enim id fabula est, sed certe, genus tum hominum illic, tum etiam equorum pusillum (vt dicitur) est, deguntq; in cauernis, vnde nomẽ Troglodytæ a subeundis cauernis accepere, Aristoteles. Pygmæos sub terra degentes, supra Gangem posita loca incolere, & sicut fama de ipsis prædicat viuere, non vanum est, Philostratus lib. 3. de vita Apollonij. Pygmæorum & latrantium (ὑλακτούντων) gentes in India & in Æthiopia reperiuntur, Idem. Pygmęi homines in Æthiopia sunt, tam parui, vt pueri septem vel octo annorum, &c. vt legimus in Hebraica epistola regis Æthiopũ ad pontificem Romanum in Cosmographia Munsteri. Pygmæos Albertus genus quod-

De pugna gruum cũ Pygmæis. *An sint Pygmæi.*

Eorũ descriptio.

dam simiarum esse putauit, quod hominum gestus sermonemq; imitetur: & nos plura de eis scripsimus in Capite de Simijs diuersis. sed hic quoq; nonnulla adijciemus, quæ illic desiderantur. Pygmæi (inquit Eustathius) statura sua ne cubitum quidem æquant, denominantur enim a pygone. est autem πυγὼν vel πυγόνιον interuallum, quod a cubiti flexu ad initium vsque parui digiti, vel ad manum extremam digitis in pugnum (quem Græci πυγμὴν vocant, vt inde etiam Pygmæi a Pygme dicti videantur, quòd eorum mensura non cubitum totum, sed ad pygmen vsq; tantum impleat) pertingit. De his traditur, quod cornua etiam sibi apponant, & arietum præ se ferentes speciem (ἐν σχήματι κριῶν. nisi malis ἐν σχήματι κεμῶν, vt arietibus eos in pugna inequitare intelligamus) vt Hecatæus ait, crepitaculis quibusdam sonent, & hoc modo grues suos hostes, (τὰς πυγμαιομάχους γεράνους,) qui breuitatem ipsorum contemnunt, vlciscantur. Sunt autem agriculturæ studiosi: &, vt fertur ridiculè, securim in messem adhibent, (ἀξίνῃ ἐχρῶντο ἐπὶ τὸν ἄσταχυν.) Cæterum & aquilonares quosdam Pygmæos esse legimus, è regione Thules (Θούλης) circa Iaclica (Γ'γλικά. Γίγλοι etiam nani exponuntur apud Grammaticos.) breui admodum corpore & vita quoq; breuissima, qui telis exiguis & in acus ferè tenuitatem exeuntibus vtantur. Nec desunt qui homunciones huiusmodi a se visos affirment. Cæterum Pithecussæ dictæ insulæ non tales (homunciones) alunt, sed aliæ quædam feruntur, Hæc ille. Pygmæi homines parui sunt, qui cum gruibus bellantur, & perdicibus inequitant, Basilis apud Athenæum. At Menecles contra apud eundem, Pygmæi (inquit) aduersus perdices & grues pugnant. Inducias habet gens Pygmæa abscessu gruum cum ijs dimicantium, Plinius. Gerania vrbs fuit Thraciæ, (in eo tractu quem Scythæ Arotêres tenuêre,) vbi Pygmæorum gens fuisse proditur, quos Catizos barbari vocant, creduntq; a gruibus fugatos, Plinius. Πυγμαίων τ' ὀλιγοδραμέων (βραχυβίων interpretor) ἀμφὶ λυγρὰ γένεθλα, Oppianus. Pygmææ mulieris in gruem mutatio describitur ab Ouidio libro 6. Metamorph. *Vide etiam infra in h.*

E.

De gruũ capiendarum ratione.

Grues cùm alijs modis, tum ita capiuntur. Cucurbita sicca & decollata excauatur, visco intus illinitur, inijcitur scarabeus, qui exitum quærens immurmurabit: eo sonitu excitata grus accurret, & capite inserto, captoq; scarabeo, ipsum etiam cucurbitæ vas oculis capitiq; agglutinabit, vt eo pennis hærente iam neq; visu neq; progressu vti valeat, sed vno in loco cõsistat, donec ab aucupe manibus capiatur. Si desit scarabeus, cepæ folium inecisse in aluum cucurbitæ sat fuerit. Laqueis etiam facile capietur, si quis arundinem sectam vtrinq; perforet, & exiles festucas imponat, ac perforatum lapidem ab arundine suspendat. in media autem arundine ferreum acum figat, & fabam ei inserat, quam grus respiciens laqueo caput insinuet. Hac arrepta, iam retractura caput, collum illaqueatum sentiet. perceptoq; dolo, sursum euolare nitetur: sed lapidis pondus obsistet, donec ab accurrente aucupe comprehendatur, Oppian. lib. 3. de Aucupio. Gruibus pedicas ponere per hyemem conuenit, Verg. 1. Georgic. *Strymoniamq; gruem funda deiecit*, Idem 11. Æneid. de filia Metabi. Capræ vel pedica vel retibus in mensas transferuntur, Platina. Grues, cygni, &c. quomodo capiantur reti in ripis fluuiorum, pulchre docet Crescentiensis 10.18. Pantheron retis genus est quo vtuntur Galli ad passeres, sturnos, grues, Budæus. Ἄρκυν τε γλαγερὰν λιμνιτίδα τε γεράνων, In epigrammate quodam veteri. Aquila rapit anseres, grues, &c. Ælianus. Herodius (sic vocat aquilam germanam) altissimè volat: nam si aues magnæ (quas insectatur) altius supra eam euaderent, vt grues & ciconiæ, rostrorum acie eum interimerent, Albert. Falcones capiunt anseres, grues, &c. Crescentiensis. Galli falconem *gruier*, quasi gruarium, cognominãt, qui ad grues capiendos institutus est. Vidimus accipitrem ex genere perdicariorum palumbis magnitudine, gruem tractim deturbantem, visenda solertia oculis innolatam, ita vt præda torpens & in terram decidens a cane leporario exciperetur, Budæus. Lanarius falco quomodo instituatur ad gruum venationem, supra in eius historia dictum est. Girofalcones capiunt cygnos & grues, Sigismundus Baro. Per grues domesticas aliæ capiuntur grues, Author libri de nat. rer.

Grues agris nocẽt.

¶ Grues Ægyptios sementem facientes offendunt, & mensæ (vt ita dicam) in atrijs ciborum redundantia extructæ interueniunt, ac tametsi minus inuitatæ, hospitalis tamen mensæ iure fruuntur, Ælianus. Grues & anseres nocent agris, Verg. Georg. 1. Γέρανοι νεωστὶ κατεσπαρμένον χωρίον ἐπιπεσοῦσαι πυρὸν σῖτα, Suidas in Πυρόν. ¶ Plato in Ciuili in Thessalicis campis scribit esse χηνοβοσκίας & γερανοβοσκίας, hoc est anserum & gruum pascua.

Vsus varij ex ijsdem.

¶ Qui sibi metuit, noctu præsertim dormiens, a venenosis animalibus, nutriat secum grues & pauones, Auicenna & Rasis. ¶ Æthiopes ex Asia in locum clypeorum pelles gruum prætendebant, Herodotus lib. 7. ¶ Tibiæ primum ex gruum tibijs, vnde nomen habent, tum ex arundinibus factæ sunt, Perottus.

Prognostica.

¶ Initium hyemis clangore suo migrantes in sublime grues designant. *Quin & gaudebit arator Plebe gruum prima. gaudebit tardus arator Agmine pigrarum*, (&c. deest) Auienus. Obseruato quando gruis vocem quotannis altè in nubibus clangentis audis. hæc enim signum arationis adfert, & hyemem pluuiam prænunciat, Hesiodus. Cùm grus crocitans in Libyam migrat, serito, Aristophanes in Auibus. Χαίρει καὶ γεράνων ἀγέλαις ὡραῖος ἀροτὴρ Ὥριος ἐρχομέναις, ὁ δ' ἄωρος αὐτίκα μᾶλλον, &c. Aratus, hoc est, Agricola qui messem celeriorem (vel tempestiue serere) desiderat, gaudet grues maturius migrantes apparere: contrà qui tardiorem messem vel sementem (Theon vtroq; modo exponit) optat, tardiore gruum aduentu lætatur. solet enim mox a gruum migratione hyems & pluuia ingruere, eaq;

citius,

cius, si grues maturè & in magnis turmis appareant: tardius verò, cum serò & non in magnis turmis, sed per interualla & pauciores, & passim moram diutius trahentes migrant. Grues ante blandam tranquillitatem (cum longam tranquillitatem futuram præsentiunt) omnes simul ad eundem cursum (volatum coniunctum vno continuo ordine, & rectà extensum) ceu bona spe fretæ (ἀσφαλέως, tutæ à tempestatibus) pergent, neq; retrò se conuertent in serenitate volantes, Aratus. Vbi Scholiastes Theon, Præsentientes (inquit) tranquillitatem aliquandiu duraturam, in sublime se efferunt, fiducia plenæ ad tam longinquum iter. Quod si ventus & tempestas inciderint, retrò ferri solent, & ordinem turbare, & metum clamore testari. βοῶσι δὲ πάλιν ὡς ἡδόμεναι, ὅταν εἰς τὰ θερμὰ τῶν τόπων ἐν χειμῶνι γένωνται. hoc est, quanquam (non solum propter metum, sed) etiam gaudentes clangunt cum hyemis tempore ad loca calidiora peruenerint. Et mox, Cælo tranquillo licet interdum retrò & inordinatè volitent, æqualem tamen & continuum (λεῖον) volatum peragunt. Fieri quidem videtur, vt cum aer durior densiorq; (vt fit propter ventos & frigus & pluuias) occurrit, retrò vertantur grues: cum contra lenis, placidus & æquabilis est, rectà pergant. *Tunc & Strymonias circumvolitare* (forte rectà, volitare) *repente Suspicies, & per apta* (versus est mutilus pro apta forte legendum *aperta*) *vbi mittet annus Sponte procellosum disiecerit aera cæli*, Auienus ex iam citato (ni fallor) Arati loco. Imminente tempestate, non solent in alto oblongi gruum ordines eodem ductu pergere, sed cõuersi retrorsum feruntur, Aratus: vbi Theon, Grues (inquit) aiunt, cum pluuiæ futuræ sunt, nec in sublime ferri, nec ita rectà pergere, sed retrocedere. Auienus ex Arato sic transtulit, *Si Threiciæ per aperta Sponte grues trepidant, nec sese audacius æthræ Committunt*. Grues nauta cum videt gyros agere, subindeq; reuolutare in medio maris intelligit, contrarijs ventis impellentibus illas, ab itinere instituto absistere, auium discipulus factus, ad portum renauigat, & nauem incolumem seruat, Ælianus. Grues silentio per sublime volantes serenitatem, sic noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatem, Plinius. Grues ex mari in mediterranea volantes, tempestatis atroces minas intelligenti significant: eædem silentio & quiete volantes, serenitatem promittunt, Ælian. Grues in mediterranea festinantes ventum præsagiunt, Plinius. Turbulentè clamantes acerbam tempestatem denunciant, Ælianus. *Nunquam imprudentibus* (hominibus) *imber Obfuit, aut illum surgentem vallibus imis Aeriæ fugêre grues*, Vergilius Georg. 1. Earum clangores pluuias accersere fama est, Ælianus. Quum nubes pluuias prospiciunt, clamant & vociferantur, ac ducem suum celeriores capiare volatus solicitant, Isidorus.

F.

De alimēto ex gruibus, deq; earum apparatu.

Grues Polluci nominantur inter aues quæ in cibos veniunt. idem γερανοβοσκίας, id est gruum pascua à Platone nominata meminit, vt iam apud veteres grues cibi gratia anserum instar etiam domi & in villis nutritas appareat. Balearibus insulis in honore mensarum est vipio: sic enim vocant minorem gruem, Plinius. Cor. Nepos, qui diui Augusti principatu obijt, scripsit ciconias magis placere quàm grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse, Plinius. ¶ Gruis & anseris caro conueniunt accipitri in cibo, sed absq; multo sanguine. nam si eo copiosiore vtatur accipiter, corde grauatur, (tanquam homo ebrius vino,) & ad venationem ineptus fit, Demetrius Constantinopol. Valentissimæ materiæ est & plurimi nutrimenti, omnis grandis auis, vt anser, grus, Celsus. Gruum carnes calidæ sunt, siccæ & fibrosæ: & ideo post duos dies quàm iugulatæ fuerint, eas esse oportet. Sanguinem temperato crassiorem & magis melancholicum gignunt, Symeon Sethi. Caro gruis crassa est, neruosa & fibrosa, difficilis concoctu, & sanguinem atrabiliarium parit, Rasis. Est hæc auis terrestris naturæ, carne dura, Albertus. grauiore quàm reliquarum auium, Author de nat. rerum. vitanda illis quos hæmorrhoides crebrò vexant & maximè pulsantes, Arnoldus Villanoua. Gruis caro à Theodosio perhibetur frigida. Ioannes verò eam calidam ponit: mihi quidem frigida magis quam calida videtur. est enim crassæ substantiæ, difficilis concoctu, & sanguinem malum generat: vnde eam frigidam & siccam esse conijcio. sicciorem tamen quàm frigidiorem. Eligenda est iuuenis, per falconem aut aliam auem rapacem capta. Salubriores erunt, si antequam coquantur suspensæ à collo lapidibus ad pedes alligatis per diem & noctem pendeant: item si aromatibus condiantur, & vinum generosum superbibatur, Mich. Sauonarola. Elluchasem quoq; vno alterove die post interfectionem seruari eas iubet lapidibus ad pedes alligatis suspensas, vt teneræ fiant carnes earum: deinde diu & diligenter decoqui. Post gruum carnem ingestam chalce mellitum sumi debet, & vinum bibi fuluum, (& cibi aut potus) huiusmodi sumi, qui vt citius distribuantur & excernantur efficiunt. sunt enim hæ aues neruosæ (carnis,) & crassæ pinguedinis, Elluchasem. Ex gruibus cibaria quomodo cocta, tardè coquuntur: atram bilem augent, & recrementi in se quam alimenti plus habent, Platina. Grues torminosis in cibo prosunt, Marcellus. Ouidum caro medium quendam locum tibi inter anserum & gruum carnes, Symeon Sethi. Ciconiæ caro eadem fere quæ gruis est, Platina: mihi quidem ciconiæ caro humidior, gruis verò siccior videtur. ¶ Ius gruum vocem clarificat, & semini genitali adijcit, Symeon Sethi. ¶ Ventriculi animalium non laudantur in cibo, præter ventriculum gallinarum, aut anserum, aut gruis, Arnoldus de conser. sanit. Occisa grus in pennis iaceat (vel potius collo suspendatur, lapidibus ad pedes alligatis, vt supra dictum est) æstate per diem vnum, hyeme per duos. sic enim caro tenerior (& facilior concoctu, Hali) fiet, Albertus. Grues & phasiani mactati biduo æstate, hyeme triduo serua-

ri debent, Arnol. de conser. sanit. Caro ex auibus habentibus duras carnes, (vt sunt turtures, grues, anates feræ, & huiusmodi) comedi debet a nece earum duodecim horis in hyeme, Auenzoar. vel potius 24. horis pòst, vt Isaac scribit, Ant. Gazius. Rasis simpliciter ad plures à mactatione dies gruem seruari iubet. Sym. Sethi duos dies postquam iugulatæ fuerint nullo æstatis aut hyemis discrimine adnotato. ¶ *Mazonomo* (genere lancis, Acron) pueri magno discerpta ferentes Membra gruis sparsæ sale multo non sine farre, Horat. Grus elixari debet, Platina. Eiusdem de porcello lactente condimentis quibusdam farciendo assandoq;, verba recitaui *in Sue G.* Idem autem (inquit) fieri potest ex ansere, grue, &c. Gruem cum coquis, caput eius aquam non contingat, sed sit foris ab aqua. cum cocta fuerit, sabano calido inuolues gruem, & caput eius trahe, cum neruis sequetur, vt pulpę vel ossa remaneant. cum neruis enim manducari non potest, Apicius 6. 2. quo in loco varios grui & anati coquendis seu condiendis communes apparatus describit, quos nos omnes *in Anate F* recitauimus.

G.

Remedia ex grue. Grues torminosis in cibo prosunt, Marcellus. ¶ Ius gruum vocem clarificat & semini genitali adijcit, Symeon Sethi. ¶ Caput gruis, oculi, & venter siccentur, & iosta cum omnibus contentis redigantur in puluerem: quo sanantur fistulæ, cancer, & omnia vlcera, Arnoldus Breuiarij 3. 21. Gruis collum, caput, rostrum ventriculum & viscera aliqui calcinant in fornace & miscent medicamentis præseruantibus cancrum non vlceratum, ne augeatur. ¶ Galenus in opere de compos. medic. sec. locos, recitat compositionem quandam Andromachi ad vitia sedis, cui cætera cerebrum gruis immiscetur. ¶ Ex medulla cruris gruis fit *alcohol*, id est collyrium, Serapio 7. 33. *Vide* inferius in Felle. ¶ Tubera & quæcunq; molliri opus sit, efficacissimè anserino adipe curantur, idem præstat & gruim adeps. Gruis adeps remissus durities omnes soluit, Constantinus. Cum adipe anserino remissus, locorum durities & concretiones discutit, Sextus. Rigor ceruicis adipe anserina, vel potius gruina perunctus, velocissimè mollietur, Marcellus. Pingue illud, quod cum coquuntur grues superfluitat, si auribus instilletur, auditus grauitati mederi creditur. tum & harum pinguedo cum scilliuco aceto sumpta (ὀξυσκιλλιτικῷ) in balneo lienis durities iuuat, Symeon Sethi. ¶ Iecur gruis vtile est contra dolorem renum & operationem (vox corrupta videtur) vesicæ, si andum bibatur pondere drachmæ cum aqua ciceterum, Rasis. ¶ Fel gruis medetur aduersus spasmum oris. & si drachmę pondere cum *zambac* immittatur in nares Rasis. est autem sententia imperfecta, quæ fortè compleri potest ex aliorum scriptis quæ nunc subijcimus. Fel gruis calidum subtile, si cum aqua samsuci naribus instilletur, paralysi prodest, & facit titillationem, (videtur aliquid corruptum.) Haly. Sunt qui tradant, si gruum fel cum *zambacelæo* (quidam ineptè oleum baccharū oliuæ interpretatur) misceatur, memoriæ lapsui prodesse. Sunt & qui harum etiam felle ad oculorum morbos feliciter vtantur, Symeon Sethi. ¶ Gruis testiculi vtilissimi sunt ad albuginem oculorum, si findantur, & apponatur sal gemmæ: tum aridi terantur, & cum spuma maris & stercore lacertæ & sacchar o imponātur oculis contra ictum & plagam oculi: ablue hoc totum, Rasis. ¶ Gruis & columbæ fimum eandem facultatem obtinet, vt in Antiballomenis Græcis legimus. Anseris, accipitris, gruum, & similium stercora, de quibus multa nugaces quidam fabulantur, inutilia esse experimento compertum est, Aetius 2. 117.

H.

a. Grues masculino & fœminino genere dicuntur, vt Nonius & Seruius obseruarunt. *Strymoniæq; grues*, Vergil. 1. Georg. *Longior hic quàm grus grue tota cum volat olim*, Lucilius apud Nonium. Virum tu hunc gruem Balearicum, an hominem putas esse? Laberius apud eundem. ¶ Grues etiā Naupliadæ volucres dicuntur, vt Textor annotauit, *& Palamedis aues*. quoniam Palamedes Nauplij filius ex earum ordine tres literas reperisse fertur. *Clangunt Naupliadæ volucres, & penna pinnis Nubila conserbunt*, Politianus. *vide supra in C.* vbi de literato gruum ordine scriptum est.

Grues Naupliadæ & Palamedis aues cur dictæ sint.

Cuius generis sit γέρανος. ¶ Γέρανος generis epicœni est, Suidas. Io. Tzetzes in masc. & in fœminino genere vtitur, Basilis & Menecles apud Athenæum masc. genere. Γεράνους semper in fœminino genere efferes, non masc. sicut etiam ἄρσενας, si Atticè loqui volueris. Γέρανος dicitur quasi γήρανος, ἀπὸ τοῦ πολὺ γῆν (τὰ τῆς γῆς σπέρματα) ἐρευνᾶν: hoc est, ab eo quòd terræ semina perscruretur: vnde & σπερμολόγος (frugilega) nominatur. semina enim quę terra non obruta fuerint in agris, colligit, Varin. & Eustath. de auicula exigua quæ spermologus similiter vocatur, inter Passeres dicam. Aut fortè geranos vocata est, quod colore cinereo & ferè cano tanquam *géron*, id est senex appareat. quin etiam in senectute color pennarum ad nigredinem ei mutatur.

Etymon.

Synonyma. Γεραίω, honorandus, ἔντιμος, (vt & γεραιός, & γέρας) οἱ δὲ γέρανος, Hesychius & Varin. legendū puto γέρανος, id est grus, cum accentu in prima. nam & γέρην nonnullis grus fœmina exponitur, (vt συνεργὸς mas) secundum Ælium Dionysium, etiam e Cælio. Γέρας, grus, Tyrrhenis, Hesych. & Varin. Σπεργνὸς, grus mas, Ijdem. dictus forsan à voce. nam & Aristoteles grues in postremo migrātium agmine ἐπιτονεῖν ait. Σάρτης, grus, Polyrhenijs, Ijdem.

Epitheta. ¶ Epitheta. Grues aeriæ, (id est, altius volantes) Vergilius 10. Æneid. Altiuola, Alciatus. Hyberna Rhodopes grus, Statius Sylu. 4. Strymoniam gruem, Vergil. Æneid. xi. Seruius Thraciam interpretatur. Threicia grus, Ouidius 3. de Arte. Reperio & apud Ioan. Textorem hæc epitheta. Grues aduenæ, altiuolantes, Thracum volucres, rapidæ, querulæ, profugæ, granilegæ, vagæ. ¶ Ἁρπάκλειαι σπερμα-

ἂν ὁμαλῶς ἐν ψεττῇ (alias ὑψετέρω, Suidas in Bistonia) βιστονίας γέρανος, In epigrammate Thracia olim Bistonia dicebatur, vt in Bisone dixi Ἀ῾ρπαυτε γλαγερῶν λαμμετίδας γεράνων, In epigrammate. Ἠέριαι γέρανοι, apud Homerum Eustathius & alij interpretantur matutinas, vel in aere volantes Vergilius quoque grues aerias dixit. Κραυγηταί, Calabro Ὑψιπέτης γεράνων χορὸς ἐργέλαι περοφώνων, Oppianus. Αἰθυσσα γέρανος, Babrius apud Suidam Ἠ῾ μακραυχένα ὄρνις, id est auis procero colli, pro grue, Melanthius apud Athenæum Πυγμαιομάχοι γέρανοι, Eustathius.

¶ Gruere dicuntur grues, vt sues grunnire vnde tractum est congruere, hoc est conuenire, quia id genus volucrum minimè soliuagum est, Festus Et alibi, Congruere dictum est à gruibus, quæ non se segregant, siue cùm volant, siue cùm pascuntur. Ingruere est simul gruum modo inuadere, Perottus.

Congruere dictũ à gruibus.

¶ Γέρανος, imber apud Cyrenæos, παρὰ τὸ τὴν γῆν ῥαίνειν, Varinus Diades suis scriptis ostendit se inuenisse coruum demolitorem, quem nonnulli gruem appellant, Vitru vide in Coruo a. Sunt qui gruem exponant machinã ad subleuanda onera, sic dictam quod in longum prominens collum gruis referat, cuius sæpe meminerit Vitruuius. *Vide* Budæum in Pandectis. Tympanum, Græci etiam géranon appellant, est rotæ ambitus magni genus, cuius circumactu calcantibus hominibus adfixas pro gradibus regulas, axis fune obuoluitur, atq; ita onera extolluntur, aut sublata deprimuntur, Philander in Vitruuium to 4. Nostri hanc machinam vocant ein Steinrad/quod ad saxa potissimum eleuanda huius totæ vsus sit. Geranium vocatur lignum, quo ex puteis hauritur aqua, celoneum item nuncupatum nam κᾶλον lignum est, νεύειν adnuere, Cælius. Κηλώνιον, γεράνιον μακρὸν, τὸ ἀντλητικὸν, καὶ χηλώνιον, Varinus *vide in Ciconia a.* Γέρανος etiam est machina quædam quæ è sublimi demittebatur ad raptum corporis alicuius, quo vsa est Aurora cùm Memnonis corpus raperet, Pollux libro 4 Geranos est vncus (harpax) in scena paratus a mechanopœo, quo persona aliqua rapiebatur ἐξ ὧν (δι' ὧν forte) ὁ ὀσκευοποιός ἀποκρεμάς τοὺς τραγωδοὺς (ἀρπάζειν) Varinus. Dicebatur item γέρανος instrumentum ligneum in quo pistores farinam pinsunt: vnde & farinas (τὰ ἄλφιτα) γεράνια cognominant, Hesychius & Varin. Nos tale instrumentum inter variam rei rusticæ supellectilem, depictũ dedimus *in Boue H. e* Simili etiam (pila scilicet, cum pistillo qui à fune pendet, funis autem alligatus est perticæ flexili quæ per transuersum tabulato superiori affixa est) figuli nostri vtuntur & simili ferè puto molitores ad excorticanda & frangenda legumina. nec ineptè aliquis etiam malleos istos quibus lintea ad vsum chartæ parandæ comminuuntur, grues dixerit.

Homonyma.

Variæ machinarũ species grues dictæ sunt.

¶ Fuit & geranos saltatio, quam nostris literis dicere gruem licet numerosa erat saltantium turba, quadam volantium gruum similitudine instituta hæc primùm fertur à Theseo apud aram Deliam, dum exitum de labyrintho imitatur, Cælius. Τὴν δὲ γέρανον κατὰ πλῆθος ὠρχοῦντο, ἑκάστου ὑφ' ἑκάστῳ κατὰ στοῖχον, τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν τῶν ἡγεμόνων ἐχόντων, τοῦ περὶ Θησέα πρώτου περὶ τὸν Δήλιον βωμὸν ἀπομιμουμένων τὴν ἀπὸ τοῦ λαβυρίνθου ἔξοδον, Pollux lib. 4. Γερανουλκός, princeps & coryphæus chori & saltationis in Delo, Varinus quasi geranum, id est sequentem saltationem post se trahens

Geranos saltationis genus.

¶ Geranóchrus, color est lanæ à gruibus vocatus, Hermolaus Apud Plin in Epidico de gerantio video mentionem haberi, corruptis licet vulgatis codicibus Cerinum, inquit, vel geranium. & epiphonema statim per annominationẽ subiungit, Gerræ maximæ. hanc verò (vestem) à colore gruis cinericio puto dictam, vt ea sit quam Græci σποδοειδῆ vocãt, Cælius Calcagninus in Epistol Γεράνου χρῶμα pro cinereo colore, apud innominatum quendam Græcum recentiorem reperi.

Geranochrus.

¶ Geranopipas legitur in scripto quodam Hieronymi ad Eustochium, de sene quodam monacho Huic, inquit, inimica castitas, inimica ieiunia, prandium nidoribus probat, & altilis γερανοπίπης, vulgò *pipizo* nominatur. Ipse (inquit Cælius Rhodig.) malim legere γέρων οἰνοπότης, id est *senex temulentus*, quem plebeia voce *pipizonem* dici solitum coniectamus nam πιπίζειν fingere significat.

Geranopipas.

¶ Plato in Ciuili γερανοβοτικὴν esse scribit in Thessalicis campis sed Pollux ex Platone γερανοβοσίας legit, per σ

Geranobotia.

¶ Seleucus ad nos misit igitur, & oportebat nos illi vicissim remittere τριγέρανον Τριγέρανος γὰρ γίνεται τοῖς αὐτόθι, Philemon in Neæra apud Athenæum ego quid per vocem τριγέρανον significetur non assequor.

Trigeranos.

¶ Stirpes. Geranium, Γεράνιον, herba à Dioscoride (vel quisquis est qui nomenclaturas diuersas adiecit) pelonitis etiam vocatur, (malim pelargius. quod scilicet instar rostri vel gruis, vel pelargi, id est ciconiæ, pericarpia sua veluti acus quosdam rigentes proferat,) & echinastrum (quòd acus illi veluti spicula in echino rigeant) & geranogeron cuius formę vtriumq; descriptio omnino eam quæ pecten Veneris appellatur quibusdam, referre mihi videtur nec obstat quòd eadem fortè caucalis alibi dicta videatur. alia enim caucalis Dioscoridis esse potest, &c. Est & alterum geranium Dioscoridi, folijs maluæ similibus, cui in cauliculorum cacuminibus apices quidam prominent similitudine gruini capitis cum rostro, aut caninorum dentium, nullo in medicina vsu Sunt in folliculo illo (pericarpio) geranij secundi cum viridi colores alij plures, præsertimq; cinereus, tam præsenti totius colli capitisq; & rostri gruini imagine, vt aptiore pictura ostendi à peritissimo pictore animalis eius tota ea pars non potuisset, Marcellus Vergilius Est & gruina inter secundi geranij nomenclaturas apud Dioscoridem mihi quidem eadem nominis ratione a gruini rostri similitudine ad pericarpia in his stirpibus, in vtroque geranio conuenire videtur, etsi authores secundo tantum generi hos acus adscribant, cui folia vt maluæ, vulgò cognito, pedem columbinum vocant Plinius geranij genus vnum folijs cicutæ facit, minutioribus. alterum verò anemonæ folijs, &c. videtur autem mihi ex diuersis authoribus hæc descripsisse, &

De stirpibus à grue denominatis.

vnum geranij genus (possunt enim eadem folia vel anemonæ comparari, vel cicutæ vt minora sint tamen) in duo distraxisse. Est & tertium apud nos geranij genus, folijs fere pimpinellæ, sed magis diuisis, binis è regione, quam acum pastoris vulgò quidam nominant. *Herba Roberti* quoq; vulgo dicta, quam inter sideritides ponunt eruditi, & alia quædam syluestris in montibus fere nascens, radice sanguinea, (vnde nomen ei apud nos, Blutwurtz) apices acuum instar habēt eadem qua gerania effigie eminentes. Plinius id genus cui folia anemones, radicem inquit mali modo rotundum habere, cum Dioscorides simpliciter ῥίζαν ὑποστρόγγυλον dixerit, hoc est radicem subrotundam ego oblongam & teretem accipio. Radix è geranio (inquit alibi Plinius) peculiariter secundis inflammationibusq; (lego inflationibus ex Dioscoride, & ipso Plinio in precedentibus de geranio scriptis) vuluarum conuenit. Apud Hesychium & Varinum γεράνιος pro herba scribitur. ¶ Quinquefolium herbam aliqui Germanicè vocant Kranfuß, id est gruis pedem, quasi *geranopodium*. ego inter lychnidis coronariæ noměclaturas apud Dioscoridem geranopodion legere memini. ¶ Γεράνεια, quæ secundum aliquos hydna dicuntur, hoc est tubera, Eustathius. Cranium, tuber & fungus radice carent, Theophrastus 1.9. Græcè legitur, Ὕδνον, μύκης, πύξος, κράνιον sed Athenæus libro 2. pro duabus postremis vocibus, habet πέζις & γεράνιον. quanquam is locum Theophrasti citat non super carentibus radice, sed super habentibus corticem læuem. Hydnon est quod aliqui aschion vocant, Theophrastus primo, decimo. hîc etiam Athenæus pro aschion legit γεράνιον. Quærendum an ruben appellatio cranij melius conueniat propter rotunditatem.

Geranites gemma.

¶ Geranites gemma à gruis colore (aliàs collo) nomen habet, Plinius.

Grus marinus piscis.

¶ Grus marinus, piscis quidam ab Æliano descriptus, &c. NEROGVRVNO, νερογέρανο, hoc est grus nigra, a Græcis vulgò dicitur (vt audio) auis quędam aquatica. Ardeam Hispani quidam *grou*, quasi gruem appellant, propter quandam corporis similitudinem.

Icones

¶ Icones. Ægyptiorum sapientes hominem sibi ab aduersariorum insidijs cauentem cum volunt significare, gruem vigilantem pingunt hæ enim hoc seipsas præsidio custodiunt, tota nocte per vices excubias agentes, Orus. Ijdem syderalis scientiæ gnarū cùm significant, gruem volantem pingunt. illa enim alte admodum volat, Idem. Typographi quidam pro insigni suo gruem habent pictum, qui pede altero attracto lapillum sustinet, vigilantiæ & diligentiæ monumentū. Gulosi hominis icon gruino collo ab Alciato repræsentatur, cuius Emblema infra in fine huius historiæ ponam. Ludouicus Dominicus in Italica descriptione Theatri Iulij Camilli, inter imagines Ioui attributas. Sub Gorgonibus Iouis (inquit) erat imago gruis, quę cælum volatu petens, rostro caduceum tenebat & elabente e pedibus eius pharetra, sagittæ effusæ per aerem cadebant dispersæ. qualem memini iconem vidisse in auersa parte veteris cuiusdam nummi. Grus animum vigilantem significat, qui iam defessus & fastidiens mundum eiusq; imposturas, tranquillitatis desiderio ad cælum euolat, caduceum hoc est pacem & tranquillitatem gerens. E pedibus verò pharetra cum sagittis excidit, hoc est curæ huius mundi relinquuntur. In hanc sententiam Psaltes: Quis dabit (inquit) mihi pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam.

Emblema ex grue.

Nomina propria à grue desumpta.

¶ Propria. Gerana, Γεράνα, mulier quædam fuit, apud Pygmæos olim diuinis honoribus affecta, & à Iunone in auem gruem conuersa. *vide infra in h.* ¶ Gerania vrbs fuit Thraciæ, (in eo tractu quem Scythæ Arotêres tenuêre,) vbi Pygmæorū gens fuisse proditur, quos *Catizos* barbari vocant, creduntq; à gruibus fugatos, Plinius. Gerania locus est in Laconico agro, Idem 4.5. Geranthæ vrbs Laconicę est Pausaniæ, Stephanus. In ora Græciæ oppidum est Geranea, Idem. Gerania vocatur promontorium in Megaride (cuius meminit Lysias) in mediterranea vergens, ac oblongum, indeq; ab figura nuncupatum, Cælius. Stephano Γεράνεια mons est inter Megara & Corinthum, à quo se præcipitem dedit Ino cùm fugeret Athamanthem, (vt meminit etiam Scholiastes Pindari in argumēto Isthmiorum) A primitiuo Γέρανος (inquit) deriuatur Γεράνεια gentile Γερανεύς, vel Γερανειάτης. Hunc montem Geraniam fuisse appellatum scribit Pausanias in Atticis, quia Megarus quidam in diluuio ad volitantium gruum clangorem eum tranauerit. Geranidæ, Γερανίδαι, incolæ Phocidis, Hesychius & Varinus. Gerania, Γεράνεια, oppidum Phrygiæ, Stephanus.

Similia ex gruibus.

Philoxenus gruis collum optasse dicitur

¶ *b.* GROMPHENAM auem in Sardinia reperiri narrant, grui similem, ignotam iam etiā Sardis, vt existimo, Plinius. Stymphalides aues ad gruum magnitudinem accedunt, Gillius. Ibis est cruribus gruinis, Valla apud Herodotum. Theophilus ait Philoxenum Euryxidis filium (τὸν Ἐρύξιδος) hominem gulæ præcipuè circa pisces mancipium, non satisfecisse suæ circa ingluuiem libidini, gruis collum optando cùm potius oportuisset eum omnino aut bouem aut camelum, aut elephantum fieri, vt & multum & multa cum voluptate ingereret, Athenæus lib. 1. cùm paulò ante Philoxeni Leucadij & alterius Cytherij opsophagorum, hoc est gulæ circa pisces obnoxiorum meminisset. Φιλόξενός τις Ἐρύξιος ὀψοφάγος ὢν τὸν φάρυγγα αὐτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι ηὔξατο, ὡς ἡδόμενος τῇ ἁφῇ, Aristot. in Ethicis 3.10. Ego vtrobiq; Κυθήριον legere malim. nam & Machon Comicus apud Athenæum lib. 8. de Philoxeno Cytherio scribit, optasse illum sibi collum tricubitale Φιλόξενός ποθ᾽ ὡς λέγεται, ὁ Κυθήριος ηὔξατο τριῶν ἔχειν τὸν λάρυγγα πηχέων, Ὅπως καταπίνω φησὶν ὅτι πλεῖστον χρόνον, Καὶ πάνθ᾽ ἅμα μοι τὰ βρώμαθ᾽ ἡδονὴν ποιῇ. sed Philoxenum Eryxidis a Plutarcho quoq; memorari Cælius annotauit. quare nihil defi-nio.

mo. Clearchus non Philoxenum, sed Melanthium quendam ait optasse sibi τὸν μακραύχενος ὄρνιθος τὸν τράχηλον, ἵν' ὅτι πλεῖστον τοῖς ἡδέσιν ἐνδιατρίβῃ, Athenæus. ¶ Ibis nigra in Ægypto pedibus est gruinis, Herodotus. ¶ Apion refert Ol. neo in Mende regnante, bicipitem gruem apparuisse, tumq; Ægyptum feracem extitisse: atq; sub alio rege quadricipitem auem visam fuisse, & quanta antea nunquam Nilum alluuione redundasse, frugumq; vbertatem mirificam fuisse, Ælianus.

¶ *c* Parasitus quidam apud Athenæum, multa de se iactans, inter cætera nihilo se grue inferiorem esse ait ad matutinam absq; calceis deambulationem. Ἀνυπόδητος ὄρθρου περιπατεῖν γέρανος. ¶ Capra quidem cytisum sequitur, lupus inde capellam, Ἁ γέρανος τὤροτρον, (id est grus verò aratrum,) ἐγὼ δ' ἐπὶ τὶν μεμάνημαι, Theocrit. Idyllio 10. *Trahit sua quenque voluptas.* Ægitus agricola in epistolis Theophylacti Simocatæ, de gruibus cōqueritur Platano rustico, quod messes ipsorum inuadant & spem frugum consumant. ¶ Cattuza & Rhacole Stephano, regio est Pygmæorum, & incolæ Trissyli, vt Cares vocabant. Plinius Catizos hanc gentem appellauit. Οἳ δὲ τὰς γεράνους ἐσαῦθις, τὸ χεῖλον Ῥαπάλλων ἀπετασαν μάχεσθαι, Stephanus. *Pendula seu paruis moturæ bella colonis Thracis, cum tepido permutant Strymona Nilo, Ordinibus variis per nubila texitur alis Littera, pennarumq; notis inscribitur aer,* Claudianus. Τῇσι δ' ἅμ' ἀρτιθαλέεσσι (?) εὐχὰς εὐρέας ἑσμοὶ Ἠέρα τέμνουσι, καὶ ἄλλυτον ὄγμον ἔχουσιν, Oppian. *Clamorem ad sidera tollunt Dardanidæ muris. Quales sub nubibus atris Strymoniæ dant signa grues, atque æthera tranant Cum sonitu, fugiuntq; Notos clamore secundo,* Verg. 10 Æneid. Κλαγγὴ (clangor) propriè dicitur de gruum voce. hoc vocabulo ab initio statim tertij Iliad. poeta reꝑ vtitur, semel de clamore Troianorum pugnam ineuntium, bis de gruum voce. est enim (inquit Eustath.) grus auis vocalis, φωνητική. vt timidiora animalia omnia φωνητικώτερα sunt animosis. Τῶν δ' ὥστ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλά, Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων, Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα, Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι, Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών, Homerus Iliad. β. Ταὶ δ' ἐφέροντο Κλαγγηδὸν κραιπνῇσιν ἐειδόμεναι γεράνοισι, Calaber lib. 3. ¶ Gruem marinum piscem è semine gruum per mare migrantium delapso nasci aliqui credunt, vt in Aquatilium historia recitabo.

¶ *d* Gruum genus quadam prudentia præditum videtur, Plato in Ciuili. Ad ciuitatem auium condendam e Libya venerant ἄνω τρισμύριαι γέρανοι, θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. Τούτους δ' ἐτύκιζον (?) αἱ κρέκες τοῖς ῥύγχεσι, Aristoph. *De gruū prudētia.* Μὰ Δί', ἀλλ' ἵν' οἱ λῃσταί γε, (piratæ) μὴ λυπῶσί με, Μετὰ τῶν γεράνων κἀκεῖθεν (ab insulis & vrbibus) ἀναχωρῶ πάλιν, Ἀνθ' ἕρματος πολλὰς καταπεπωκὼς δίκας, Sycophanta apud Aristoph. in Auibus vbi Scholiastes, Ἀνθ' ἕρματος, id est pro lapide. grues enim ore lapillos circunferunt, ne in transuersum rapiantur a ventis. ¶ Erasistratus præ nimio aduersus Hippocratem contendendi studio, ne communes quidem omnium hominum notitias obseruat, ἀλλ' ὅπως τῶν γεράνων ἀνοητότερος εὑρίσκεται, Galen. in lib. de phlebotomia cōtra Erasistratum. hoc est, Sed ipsis etiam gruibus minus mentis habere deprehenditur. ¶ Ἀλλ' ὥστ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνος ἀολλὲς Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πάρα βοσκομενάων, Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων, Homer. Iliad. ο. ¶ In breuis staturæ hominem scomma Iuliani. Ἀσφαλέως οἴκησον ὅπου, μὴ σε κολάψῃ Αἰπειπ (?) Πυγμαῖον δειδομένη γέρανος.

¶ *e.* Gruum cerebrum quippiam amatorium habet, vtile ad conciliandam mulierum gratiam, si modo benè animaduerterunt qui hæc primi obseruarunt, Ælianus.

¶ *f* In Cotyis Thracum regis conuiuio apud Athenæum grus etiam appositus memoratur.

¶ *g* Pulmonis vulturini dextræ partes venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle, Plin. Iecur ranæ dryopetis, (alias *diopetis*) & calamitæ in pellicula gruis alligatum venerem concitat, Idem. Negant illos in vllo labore lassescere, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant, Idem. *Magica vel superstitiosa.*

¶ *h.* Iocatur Epicharmus apud Athenæum ludendo circa voces ἔρανος & γέρανος. Ὁ Ζεύς μ' ἐκάλεσε Πέλοπί γ' ἔρανον ἱστάς. Ἠ παμπόνηρον ὄψον ὦ τᾶν ὁ γέρανος. Ἀλλ' οὔτι γέρανον, ἀλλ' ἔρανον τοι λέγω.

¶ Apologus de grue, quæ stipulata mercedem os lupi gutturi inhærens immisso capite eduxit, relatus est in Lupo, in prouerbio, E faucibus lupi. Qui in conuiuijs gryphos inenarrabiles quodammodo probant, Æsopeam vulpem gruemq; imitari videntur, quarum vtraq; facetoso conuiuij apparatu alteram delusit ac dimisit incœnem, Cælius. *Apologus de grue lupi gutturi inhærens os extrahente.* ¶ Pygmæa in gruem mutata memoratur in descriptione telæ Palladis, apud Ouid. Metam. lib. 6. Bœus author est Cygnum regem Ligurum a Marte conuersum esse in sui nominis auem. & cum ad Sybarin fluuium peruenisset coiuisse cum grue. Idem scribit, insignem quandam mulierem apud Pygmæos fuisse (hæc ab Eustathio Γεράνα vocatur) quæ cùm à ciuibus deæ instar coleretur, veros deos ipsa contempserit, maximè verò Iunonem & Dianam. Quare indignata Iuno in speciem informem, auis scilicet, ipsam conuertit, & Pygmæis, a quibus antea colebatur, inimicam & exosam reddidit. Addit, ex hac & Nicodamante testudinem terrestrem natam esse, Athenæus. Meminit etiam Ælianus de animalib. 15. 29. ¶ Aues hominibus deorum sententiam nunciant, aquila Iouis, grus Cereris, Porphyrius lib. 3. de abstinentia ab animatis. *Metamorphoses in grues.*

¶ Prouerbia. Grues lapidem deglutientes. *Vide supra in C. & in d.* ¶ Gruibus stolidior, *Vide supra in d.* ¶ Ibyci grues, Αἱ Ἰβύκου γέρανοι, Græcis in prouerbium abierunt, quod dici cōsueuit, quoties sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis, scelesti pœnas dant ijs quos læserunt. Id ex huiusmodi quodam euentu natū memorant. Ibycus poeta quidam, cum in latrones incidisset iam occidendus, grues forte superuolantes obtestatus est. Aliquanto post tēpore cum ijdem latrones in foro sederēt, *Prouerbia. Grues lapidem deglutiētes. Gruib. stolidior. Ibyci grues.*

rursumque [illegible] per locum inter se susurrabant in aurem [illegible] Adsunt Ibyci vltores. Hunc sermonem assidentes in suspicionem rapi erant, maxime de [illegible] dem Ibyco. Rogati quidnam sibi vellet ea oratio, hæsitanter atque inconstanter respondentes [illegible] tormentis facinus confessi sunt atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt [illegible] ipsorum indicio, vt dicitur, perierunt. Huiusmodi ferme Plutarchus in Commentario de futili loquacitate. Meminit huius adagij Ausonius in Monosyllabis, Ibycus vt periit, vindex fuit altiuolans grus. Extat super hac re Græcum Antipatri epigramma, (in Anthologio,) Erasmus.

Emblema Alciati.

¶ Emblema Alciati, quod inscribitur *Gula*.

Curculione (Gurgulione) *gruis, tumida vir pingitur aluo,*
Qui larum aut manibus gestet onocrotalum.
Talis forma fuit Dionysi & talis Apici,
Et gula quos celebres deliciosa facit.

DE GRYPE, PRIMVM EX VETERIBVS,

deinde recentioribus.

Grypes aut gryphes an dicendum sit.

GRYPS generis masculini, in gignendi casu facit grypis, vt apud Græcos γρὺψ, γρυπὸς (etsi aliqui primam circunflectant in obliquis, quę quidem apud Vergilium longa est, *Iungentur iam gryphes equis.* ego vtroque modo, alias cum acuto, alias cum circumflexo, in vetustis Græcorum codicibus scribi reperio) non γρῦφες. multi tamen Latini, etiam veteres, gryphas per *ph* scripserunt: nos vtroque modo vtemur, etsi absque aspiratione grypem scribi magis placeat. Non desunt qui etiam gryphum scribant in secunda declinatione, quos non probamus, & minus illos qui gryphonem in tertia. Plinius tamen 7. 2. gryphis dixit in datiuo plurali, in quem locum Hermolaus & Gelenius nihil annotarunt. Forte dicendum Latinos sæpe in plurali nominum a Græcis sumptorum terminationem in *bus* vitare, vt in poematis, epigrammatis, &c. Γρῦπες, ὁ γρὺψ, Hesych. & Varin. legitur autem apud Lycophronem, [illegible] φωλῶν aliqui [illegible], id est truncum vel stipitem interpretantur. Lycophron pro naui accipit, vt Cælius annotat. etiamsi ad Alexandrum posse referri putat interpres. Picos veteres esse voluerunt, quos Græci γρῦπας appellant, Nonius. Picos diuitijs qui aureos montes colunt. Ego solus supero, Strophilus inuento thesauro in Aulularia Plauti.

Nomina.

¶ Hebraicam vocem *peres*, פרס, aliqui gryphem interpretantur: nos potius *accipitrem*, Paulus Fagius. Deuteronom. 14. inter aues immundas Hebraicè *peres* legitur, in translatione LXX. interpretum γρὺψ, & sic Procopius quoque habet, (Ἀπεφάνατο νόμος τὸν ἀετὸν καὶ τὸν γρῦπα,) & Hieronymus. & similiter Leuitici 11. alij hanc vocem aliter interpretantur, vt indicauimus supra in Capite de accipitribus diuersis. Est & *afnyph*, אנפה, Hebraicum nomen, quod ab alijs atque alijs conuertitur accipiter, smerillus, haliæetus, gryps. In Lexico trilingui Munsteri pro gryphe legitur etiam ברגזא & עדיא, hoc est *bargesa* & *adia*, si recte lego, nescio qua dialecto.

An sint gryphes, & vbi degant.

¶ Gryphas volucres auritas in Æthiopia aduncitate rostri fabulosos reor, Plin. In Asiatica Scythia terræ sunt locupletes, inhabitabiles tamen: nam cum auro & gemmis affluant, gryphes tenent vniuersa, alites ferocissimæ, & vltra omnem rabiem sæuientes: quarum immanitate obsistente, aduenis accessus difficilis ac rarus est. Quippe visos discerpunt, velut geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Arimaspi cum his dimicant, vt intercipiant lapides, (gemmas,) Solinus. Gryphas Aristeas ait feras esse leonibus (equis, Leonicenus in Varijs, Aristeam quoque citans, non probo) similes, sed alis atque rostro aquilæ, Pausanias. verum quæ capita cum incuruis rostris aquilarum more, sed aurita habeant, Leonicenus. Grypibus (γρυψὶ) maculas ceu pantherarum inesse aiunt, Pausanias in Arcadicis. Aurum quod grypes effodere dicuntur, petræ sunt aureis guttis minutissimis conspersæ, quas hæc fera rostro discindit. Sunt enim huiusmodi aues in India, & Soli sacræ esse perhibentur: easdemque quadrigæ iungunt qui Solis imaginem apud Indos pingunt. Magnitudine autem ac viribus leonibus pares illos esse tradunt, & ob petrarum cupiditatem sibi inuicem insidiari. elephantos quoque ac dracones superare.

Descriptio gryphum.

De eorum volatu.

Volant autem nō multum, sed quantum paruulæ aues, nō enim pennatæ sunt, sed rubra pellicula alarū costæ, tanquam digiti (animalium scilicet steganopodum) connectūtur. Itaque in gyrum delatæ aliquantum volare, & è sublimi pugnare possunt, Philostratus lib. 3. de vita Apollonij. Philostratus scribit grypes superare elephantos & dracones, (Ælianus cum cæteris quidem animalibus grypes pugnare ait, ab elephantis vero & draconibus vinci:) omnia denique animalia præter tigridem, quæ ob velocitatem ab ea aufugit: vultu quoque non multum ab humano differre, Volaterranus.

Pugna aduersus elephātos & dracones.

¶ Gryphem in Indicū animal audio similiter quadrupedem vt leonem esse, robustissimis item extstere vnguibus leonū similibus: tum esse posticis partibus nigrum (κατὰ τὰ [illegible] in nostro codice videtur [illegible] legendum) anticis verò rubrum: alas autem ipsas non item eiusmodi, sed albicantes ferri, Ctesias eos ait (τὸ [illegible]), id est, collum cæruleis pennis floride distingui, [illegible] no oreesse, & capite eiusmodi pictos es [illegible] oculis autem igneis, [illegible] vtque [illegible] indi non capi, ita catuli pullos comprehendi posse. Bactri autem Indis [illegible] eos illic [illegible] & esse, ut eumque effodere aiunt, & simul corpora [illegible] quod [illegible] Indos homines auferre. Contra Indi eos aiunt, quod [illegible] frodes esse negant, neque enim gryphes auro egere. at contra ipsos cum ad colligendum aurum homines accedu-

Altera eorundē descriptio.

An aurū effodiāt et custodiant.

accesserunt, hos de pullis suis maiorem in modum timentes, procis pugnare, atque cum alijs etiam animalibus concertare, eaque facilius vincere. Contra autem leones & elephantos nõ stare, (atqui Philostratus his etiam belluas à gryphibus superari scribit) ideirco indigenæ, quod ab huiusmodi animalium robore timeãt, non interdiu, sed ad collectionem auri noctu proficisci, quod se tum melius latere arbitrẽtur. Locus vbi gryphes versantur, ac vbi aurum effoditur, desertissimus est. Quocirca aurum venari studentes, mille, aut bis mille armati eo perueniunt, simulque fossoria & saccos afferunt, silentem lunam obseruantes. Quod si gryphes fallant, duplicem commoditatem assequuntur, quòd & eorum vita ab illorum atrocitate seruatur, & quod etiam aurum Indi domum auferunt. Sin in furto deprehendantur, pereunt. Cum semel eo profecti sunt, domum non nisi triennij, aut quadriennij interuallo reuertuntur, Ælianus.

¶ Sphingem finxerunt vnguibus grypis, Scholiastes Lycophronis. Ad Septentrionem Europæ quàm plurimam auri vim esse constat: sed quomodo fiat, pro comperto dicere non queo. Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaspi, viri vnoculi, quod quidem non crediderim, vt viri nascantur vnoculi, cæteram naturam habentes alijs hominibus parem, Herodotus libro 3. Aristeas Proconnesius in versibus suis scriptum reliquit, grypes ob aurum cum Arimaspis (qui omnes lusci nascantur) supra Issedonos certare. aurum verò quod custodiunt terram proferre, Pausanias.

¶ *Ancha* vel *ancha* (nescio cuius linguæ vocabulum, apud Rasim in libro de 60. animalibus cap 39. auis est maxima, teste Aristotele, (nihil tale apud Aristotelem extat) ex cuius alarum pennis pharetras fieri aiunt, ad condendas sagittas. & ex vnguibus eius vasa potoria. Indigenæ vt eas capiant, duos boues alligant in curru alligato lapidibus, iuxta currum verò tugurium est, in quo latet venator, qui in promptu secum habet ignem & aquam. Et cum aduenerit auis, & vnguibus in bouis corpus infixis nec illum auferre, nec vngues extrahere potest, venator igne alas eius accendit. ijsque consumptis vt volare non amplius queat (ignem aqua restinguit, &) capit. Sunt sanè animalia omnia in regionibus ab æquatore versus meridiẽ tum corpore maiora, tum magis admiranda, vt elephantes & rhinocerotes, & alia monstrosa. Cæterum in felle huius auis est quædam facultas mirabilis aduersus comitialem, cum ad sternutationem ciendam sumitur drachmæ pondere, (nimium hoc pondus est. præstat enim plus quàm *eclece*, (vox mihi obscura,) Hæc ille. Aues in Æthiopia tantæ reperiuntur, vt pedibus bouem vel equum integrum abreptum pro pullis cibandis auferant, Rex Æthiopiæ in epistola Hebraicè scripta ad pontificem Romanũ in Cosmographia Munsteri. ¶ Indorum grypes & Æthiopum formicæ, quanquam sint forma dissimiles, eadem tamen agere student. nam aurum vtrobique custodire perhibentur, & terram auri feracem adamare, Philostratus. Aurum à formicis aut gryphibus apud Scythas erutum omittamus, Plinius.

De ancha vel ancha aue monstrosa.

¶ Grypi nomen impositũ mihi videtur à rostri & vnguium aduncitate, qua aquilam referre dicitur: grypum enim Græci aduncum vocant. Gryphes & stinges an extent in natura, Angelus Decembrius quærit parte 68. *Iungentur iam gryphes equis*, Vergil. Ægl. 8. Vbi Seruius, Hoc genus ferarum in Hyperboreis nascitur montibus, omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer infestæ, Apollini consecratæ. ¶ Grypæ, (Γρυπαὶ, secundum alios Γυπαὶ) dicuntur nidi vulturum, Hesychius. Γρυπῶν χρυσοφυλάκων οἴκησις, Eustathius. Gryphes Hyperborei, obunci, & Scythici apud Textorem. Γρυπαιετὸς χαλκηλάτος, καὶ μηδ' ἱππαλεκτρυών, Aristophanes in Ranis. Scholiastes interpretatur γρυπαιετὸς, peregrina (ἀλλόκοτα) scuti insignia. aquilas enim (inquit) solebant in scutis pingere. Canathra grypum imagines sunt ac tragelaphorum ligneæ, quibus insidentes puellæ circumferebantur in spectaculis, vt Xenophon indicat & Plutarchus exponit, Cælius. ¶ Scyles rex Scytharum habuit in vrbe Borysthenitarum ędes magnificas, & circa illas è lapide candido sphinges & grypes stantes, Herodotus libro quarto. Athenis in arce simulacrum est Palladis, cuius galeæ ad partem vtranque gryphes sunt additi, in medio imago sphingis incumbit, Pausanias. Γρῦπας ἔχει (de tapidio picto) καὶ γρῦπας ἐξάλλους τινὰς τῶν Περσικῶν, Hipparchus apud Athenæum.

Grypes unde dicti.

Grypæ nidi vulturum.

Epitheta.

Icones.

¶ Grypus, nasus gibbus seu aquilinus, à gryphis similitudine, Tortell. Apud Persas plurimi sunt grypi, γρυποὶ, Scholiastes in Argon. Apollonij. Grypos, id est adunco naso homines Persæ amplexabantur, & regios opinabantur quòd eiusmodi fuisse Cyrum proditum sit, Cælius. Γρῦπες, pars de instrumentis nauis, & anchoræ, & genus animantis volucris quod γύπας (γύπων· ἡμέων, Hesych.) vocant, Varinus. Γρῖφος, idem quod γρῖπος, genus retis piscatorij, [illegible] Eustathius. hinc & griphus dicitur sermo obscurus, & intricatus instar ænigmatis, qui in conuiuio (inquit Eustathius) proponi solebat, proposita in medium phiala vino plena, quam qui griphum soluisset, pro mercede ebibebat. Agrestes boues epigrypos esse dicunt Græci, id est rictu leuiter adunco. ¶ Persina boum armenta, & equorum, ouium, coturnicum ac grypum (γρυπῶν) greges præmisit, partim vt ex vnoquoque horum animalium genere hecatomben adornaret, partim vt populus inde aleretur, Heliodorus libro decimo.

Homonyma.

Ex Recentioribus.

Qvis gryphas auritos in Asiatica Scythia habitare credat? Perottus. Plinius etiam (vt recitaui) has aues fabulosas existimat hinc est forte quod nullum eius in linguis diuersis peculiare nomẽ reperi-

Gryphes aues esse fabulosas.

tur, sed nationes omnes vsitato Græcis nomine gryphem appellant. cur enim nomen rei nunquam visæ, aut nusquam (vt suspicamur) extanti, aut certe in ipsorum regionibus nusquam, inderé homines voluissent? Nam quod Græcorum vanitas indiderit mirum non est, quæ centauros etiam & sphinges & alia huiusmodi nomina confinxerit. Illyrica tamen lingua gryps appellatur *nob*. Græcis hodie vulgò γυπάς. Italis & Gallis *gryphon*, vel *gryffon*. Germanis Gryff vel Greiff. Anglis *a grype* vel *gryffon*. ¶ Perperam Grammatici quidam vulturem gryphem nominant, vulturem & gryphem ineptè confundentes, Turnerus.

Descriptio. ¶ Gryphus est auis quadrupes, capite & alis aquilæ similis, sed multò maior. In nido suo lapidem agathem ponit, Author libri de nat. rer. Animal pennatum & quadrupes est gryphus, (&c. vt Seruius,) Isidorus. Gryphes aues ab historicis potius quam philosophis & rerum naturæ peritis memorantur. Aiunt autem eas anterius, capite, rostro, alis, & pedibus anterioribus, aquilam referre, posterius vero, vt cauda & pedibus leonem: & in aquilinis quidem pedibus, longos habere vngues, in leoninis vero breues. ex maioribus (vt ex Rasi etiam suprà scripsi) cyphos potorios fieri. hinc esse quod alij lógos, alij breues gryphis vngues inueniri dicant, Albertus. Ioan. de Monteuilla scribit corpus magni gryphi maius esse octo leonibus regionum nostrarum. nam postquam bouem, equum, vel hominem etiam armatum occiderit, pleno volatu illum auferre, vngues eius tanquam cornua bouis esse, è quibus magni pretij pocula fiant. vt de pennis alarum eius arcus rigidi & missilia & sagittę ad iaculandum aptæ. Memini ego me videre apud aurifabrum in ciuitate nostra cornu nigrum læue, & in summo aduncum, ferè vt in rupicapris, triplo fortè crassius, cuius labris argentum inducturus erat aurifaber, vt pro poculo mensis adhiberetur: id fortè bouis alicuius peregrini, vt quem Indicum vocát, aut bubali, cornu erat, ille vero pro gryphis vngue acceperat.

In locis septentrionalib. non reperiri gryphes. ¶ Ad extremű septentrionem Rhiphæos & Hyperboreos montes aliqui posuerunt, quos illic nullos esse experientia cőstat. Qum etiam in Iuhra & locis septentrionis non effoditur aurű, argentum, nec alia metalla. nec inueniuntur illic gryphi & magnæ aues prohibentes fodere & efferre aurum. Ego sanè cőtra veteres authores gryphos nec in illa Septentrionis, nec in alijs orbis partibus inueniri affirmarim, Matthias à Michou in Sarmatia Asiana. ¶ Vltra *Madagascar* maximam & ditissimam insulam, aliæ quędam insulæ sunt, quæ propter velocissimű maris cursum difficilime adiri possunt. In his certo anni tempore apparet mirabilis species auis, quæ *Ruc* appellatur aquilæ quidem effigie, sed magnitudine immensa. Aiunt qui illas viderunt aues, plerasq; alarum pennas longas esse passus duodecim, ea crassitie quæ longitudinis naturæ conueniat. Auem tanti roboris esse, vt sola sine aliquo adminiculo elephantem capiat: & in sublime raptum, rursum ad terram labi sinat, quo carnibus eius vesci possit. Ego Marcus quum primum hæc de illa aue audissem, putabam esse gryphum, qui pennatus & quadrupes (ex recentioribus tantum aliqui gryphem quadrupedem faciunt, veterum nullus quod sciam) fertur, leoni omni ex parte similis, nisi quòd faciem habet aquilæ similem. Sed hi qui aues illas viderant, constanter asserebant, nihil illis commune esse cum vlla bestia, & quòd duobus vt reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tépore magnus Cham Cublai nunciű quendam, qui in insulis illis tam diu captus tenebatur, donec incolis earum satisfactum esset: & hic postliminio domum reuertens, mira retulit de conditione illarum regionum, & de varijs animalium generibus quæ in illis inueniuntur, Paul. Venetus.

De aue mirabili quæ Ruc dicitur: quæ an gryps sit dubitari possit.

De pede gryphis in téplo Lutetiæ suspenso. ¶ Lutetiæ in templo quodam (Palatij, ni fallor) pes gryphis suspensus ostenditur. eum quidam falsum esse suspicantur, & ex ligno confectum. Canonici verò illius loci, ex Melita vel Rhodo allatum esse asserunt a quodam huius ordinis equite.

De aue Chym dicta. Avis *chym* vel *kym* (Græcè φήνη legitur, id est ossifraga) maior est aquila (vulture, ex Auicenna.) & hoc genus aquilæ quidam gryphem esse putant, Albertus. idem rursus vocem *kym* pro vulture ponit.

In Capite de Aquilis diuersis quarum recentiores meminerunt, autem in Misnia Germaniæ repertam descripsi maximam, cuius crura leoninis maiora fuerunt, vngues instar digiti humani.

DE GYGE AVE.

Gyges auis est semper clamosa & canora, ([illegible]) vnde & nomen ei impositum. Hæc aues amphibias noctu deuorat. Linguam eius ære excectam si quis infanti (qui tardius loqui incipiat) edendam dederit, mox silentium eis soluetur vt fari incipiat, Oppianus de aucupio 2. 19.

De avibvs, qvarvm nomina *H* litera inchoat.

DE HARPE.

Harpe quæ auis. Harpe auis rapacis nomen est inconstans. nam alij miluum, alij miluo similem auem, alij aliam quandam faciunt. *Arba* auis est, quæ in lingua nostra vocatur *arpa*, similis miluo, sed vtcunq; maior, Syluaticus. Harpe (inquit Eustathius in Iliad. τ.) vel miluus est, vel alia auis aquilæ similis, quæ è sublimi

sublimi faciles in quem voluerit locum cum impetu se demittit. alij autem maritimam laro inimicam faciunt quæ cibum (inquiunt) colligere solet & custodire in stipulis (ἐπὶ τοῖς καρφεσι) vt pullis suis suppeditet. *Harpe* auis, quam aliqui miluum vocant, alij ossifragam, Scholiastes in Iliad. τ lo. Tzetzes etiam harpam cum miluo confundit, Aristotel. manifeste distinguit. Cretenses miluum ἀρπεταν vocant, Hesychius

Descriptio. ¶ Harpæ (inquit Oppianus) conspectu rarò se offerunt, rupium asperrimarum incolæ. Nidos enim pullis struunt in altis montium hiatibus. Præcipitijs, vt reliquæ volucres truncis ac ramis, insidunt. Pullos amore miro prosequuntur, adeo vt si quis rusticus pullum harpæ latenter suffuratus fuerit, illa nidum deinceps, cibo neglecto, non relinquat, & locum omnem gemitu plorantis instar mulieris impleat, & lachrymarum defluxu genas madefaciat. Vestiuntur autem eis maxillæ & mentum tam frequentibus plumis, vt barbæ quandam speciem ad collum demissam repræsentent, (Plinius ossifragam quoq; barbatam dici scribit. & è Græcis Grammaticis quidam, *harpen* interpretantur *phenen*, id est ossifragam & idem in pullos amor proq; illis amissis luctus vtriq; attribuitur. remedia etiam ferè eadem) & hæc eis inter omnes aues nota peculiaris est. Lapidibus vescuntur, & pridem mortuorum animalium ossibus. Quod si deglutire possint, auidè, quod obtigerit, ingerunt: maiora verò vnguibus apprehensa, in sublime volantes, per saxa deijciunt toties, donec frangantur edendoq; sint. Morbos hedera nigra sanant aut præueniunt, Oppianus libro 1 de Aucupio. Harpæ hederam nidis imponunt ad custodiam pullorum, (vel vt abigantur blattæ, Zoroastres in Geoponicis) Ælianus.

Harpa cum quib. dissideat, vel conueniat. ¶ Harpa cum *gauia* (laro) & *brenthe* (Gaza *anatem* vertit, ex Plinio vt videtur) dissidet. quoniam omnes cibum à mari petunt, Aristot. Harpe inimica *phoix* est. victus enim earum est similis, Idem. Et rursus, Harpa, *pipex* & miluus amici sunt. vbi Albertus corruptè habet, *Archy* & *archytynos* (pro harpe & ictinos) amicitiam colunt. Harpę & miluo communes inimicitiæ contra triorchin sunt, Plinius. Et rursus, Dissident mutuò, aquaticæ, anates & gauiæ harpæ & triorches accipiter. Sed Aristoteles sic scripserat: Dissident etiam inter se quæ mari viuunt, vt brenthus & larus & harpe: item triorches, rubeta & serpens. Harpa & erodius inimici sunt, Ælianus. Harpa auis montana impetens oculos effodit, Plinius: sed perperam (vt video) cum Aristotele de historia animalium 9.18 phoici (cui inimica harpe sit) peculiare præ cæteris esse scribat, vt oculos potissimum appetat. nec montanam esse harpen, sed alibi ex mari eam viuere ait.

Harpe Oppiani miluus genus esse videtur. ¶ Harpe Oppiani videtur mihi genus vulturis illud, quod nostri à partis pronæ colore russo vocant ein Goldgyr / id est aureum vulturem, cuius figuram cum vulturis historia ponam. nam & in altissimorum montium petris similiter agit & sub mento (vt ita nominem) plumas barbæ instar demissas habet. Aristotelis verò harpe cum victum ex aqua (mari) petat, & propter eundem anati laroq; infesta sit, ea aut maximè congener videri potest, quæ Germanicè Masswy / id est miluus palustris nominatur, quòd è paludibus & lacubus anates & aues aquaticas rapiat, recto (ni fallor) deorsum impetu in eas delata.

¶ *Zancos* vel *zenocos*, quidam *zangion*, alij harpen dicunt, species est vulturis alba, deuorantis cadauera, Kiranides 1.6. Et rursus libro 3. Harpe (inquit) auis est rapax, similis vulturi, sed minor & rubicundior. Facultates quidem quas eo in loco ei attribuit, phenæ, id est ossifragæ ab alijs adscriptæ videntur: & Homeri quoq; Scholiastes, vt supra recitaui, harpen secundum quosdam phenen interpretatur. iam quòd harpen vulture minorem & rubicundiorem esse scribit, vulturi aureo nostro (quem paulo ante harpen Oppiani esse conieci) conuenit.

G.

Remedia ex harpa. Harpe species est vulturis alba, deuorantis cadauera. huius intestinum si cui in cibo dederis, rumpetur ingurgitatione. erit enim insaturabilis. Colenteron, id est maius intestinum eius si tritum alicui dederis in potu, aut assum in cibo, colicum perfectè curabit, Kiranides 1.6. Adeps harpæ cum vnguento olei mixtus, quartanas expellit. Fimus lepras sedat cum aceto illitus. Iecur eius vtcunq; modicè datum, interiora omnia corrumpit, Iidem. addit & phylacterium in quo harpe auis sculpitur, indignum relatu. ¶ Rursus idem lib. tertio: Harpe (inquit) auis est rapax, similis vulturi, sed minor & rubicundior. Huius venter aridus tritus & cum polenta vel farina sumptus dysuriam sanat, & lapides vesicæ frangit. Iicon sine *condason* (forte, *chordapson*) lumborum sanat. Venter eius gestatus concoctionem summam promouet. Eadem ferè aut similia remedia ossifragæ etiam aui à veteribus adscribuntur. diximus autem supra, harpen aliquos non aliam quàm ossifragam auem facere.

H.

Homonyma. Harpe (ἅρπη) autem & falcem quoq; significat, Scholiastes Homeri. Δεξιτερῆ δ' ἐπελάζετο ἔλλαβεν ἅρπην, Μακρὴν, καρχαρόδοντα, Hesiodus. hinc harpedophorus (Suidas habet ἁρπηφόρος) dicitur falcifer. Ἅρπη εἶδος δρεπάνης παρὰ τὸ ἁρπάζω, Varinus. Ἅρπη falcem & ventum significat, Hesychius. sed pro vento *harpyia* potius scribendum videtur. ¶ Harpe Græca dictio (vt annotant Grammatici) ensem falcatum significat quo vtitur Mercurius. *Et subitus præpes Cyllenida sustulit harpen*, Lucanus lib 9. hoc est incuruum Mercurij gladium. *Vertit in hunc harpen madefactam cæde Medusæ*, Ouid. 5. Metamor. ¶ Ἅρπην τρόφαινας, Lycophron de Phæacia insula, id est Corcyra. in qua sub terra latebat falx, qua Iu-

piter Saturnum castrauit vel quoniam in illa Ceres harpen, id est falcem a Vulcano accepit, messibus idoneam & eam ob causam Corcyra *drepanon*, id est falx nominatur. est & in Sicilia locus Drepanon dictus, quod in eo abscondita falx sit qua castratum fabulantur Saturnum, Varinus. ¶ Harpides (ἁρπῖδες) calciamenta sunt, quæ item crepidas vocant, &c. Harpys, ἅρπυς verò amorem significat, Cælius. ¶ Ἡ δ' ἅρπῃ εἰκυῖα τανυπτέρυγι λιγυφώνῳ Οὐρανοῦ ἐκκατέπαλτο δι' αἰθέρος, Homerus Iliad τ de Minerua. Τανυπτέρυγα magnas vel longas alas habentem interpretantur. Cæterum acutus clangoris sonus aquilarum generi (Eustathio teste) proprius est. Harpam Mineruæ attribuunt, Gillius.

Harpides.

¶ Emblema Alciati, cui lemma, *Æmulatio impar.*
Albiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem sæpe cadentis habet, &c.

Emblema.

DE HARPYIS.

Harpyiæ an & quales fuerint.

EQVIDEM quæ de harpyis traduntur ficta esse arbitror, Perottus. Harpyiæ dicuntur aues quædam rapaces, Varinus. Harpyias aliqui fabulantur in Thracia fuisse, corporibus vulturum, auribus vrsorum, faciebus virgineis, Isacius Tzetzes, & Varinus in Scylla, vbi pro κύρικον legendum est κορῶν ex Tzetze. ¶ Sophocles in Phineo harpyias nominat catarrhactas, Varinus & Hesychius: quòd vehementi scilicet ac præcipiti ad rapiendum aliquid in terra volatu ferrentur. ¶ Harpyias malas pro nequissimis mulieribus velut ex adagio vsurpasse videtur Apuleius, Cælius. Δράκαιν' ἄμικτος, χίμαιρα πυρπνέος, τρίκρανος σκύλλα, ποντία κύων, πλωτὰ δ' ἁρπυιῶν γένη, &c. nihil aliud quam scorta fuerunt, vt Athenæus libro 13. Anaxilæ versibus recitat. Qui harpyiarum fabulam historicè interpretantur, mulieres fuisse aiunt ἀσώτους δαπανηράς (si recte scribitur,) Eustathius. id est *in luxum prodigas ac sumptuosas.* Sidonius Apollinaris pro cruentis sanguinarisque raptoribus, qui pecuniæ vel immoriantur, harpyias vsurpasse videtur. In foro (inquit) Scythæ, in cubiculo viperæ, in exactionibus harpyiæ, &c. vt citat Cælius.

Quid per illas harpyias sit intellectum.

¶ Ἅρπυια, subita rapina, ἁρπαγὴ ἡ διὰ τάχους, Hesychius. Νῦν δέ μιν ἀκλειῶς ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο, Homerus Odysseæ α. Grammatici (vt Scholiastes Homeri, Suidas, Varinus, Hesychius) harpyias interpretantur rapaces deas vel dæmones, alij dæmones alatas fœminas, alij ventos rapidos, alij canes rapaces. Harpyiæ per allegoriam venti intelliguntur, Varinus. Ἅρπυιαι, αἱ τῶν ἀνέμων συστροφαί, θύελλαι, Hesychius. Ἅρπυια, ἡ τοῦ ἀνέμου καταιγίς, ἄνεμος καταιγιδώδης, Eustathius. Harpyias Scholiastes quidam Hesiodi flatus rapaces interpretatur, qui ex aquæ exhalatione nascantur. vnde nimirum Hesiodus ex Electra Oceani filia ipsas natas fingit. quemadmodum & iris in nubibus ab exhalatione ortis apparet, cuius quidem conspectum nemo non admiratur, vt meritò Thaumantis filia fingatur, quemadmodum & venti omnia penetrantes. Harpe auis, & falx, & ventus, Hesychius sed vt ventum significet, harpyia potius scribi debet.

Variæ harpyiarum interpretationes.

¶ Electra Oceani filia ex Thaumante peperit Irin, Ἠϋκόμους θ' Ἁρπυίας, Ἀελλώ τε, Ὠκυπέτην τε, Αἵ ῥ' ἀνέμων πνοιῇσι καὶ οἰωνοῖς ἅμ' ἕπονται, Ὠκείῃς πτερύγεσσι, μεταχρόνιαι γὰρ ἴαλλον, (ἴαλλον, ἀντὶ τοῦ ἔτρεχον, ἐπέτοντο. χρόνον verò cælum vocabant, vt sensus sit, Cæli enim motum & cursum sequebantur,) Hesiodus in Theogonia. Harpyiæ dicuntur Ponti (Neptuni secundum alios) & Terræ filiæ, vt ait Seruius, (vt quidem citant) vnde in insulis habitant, partem terrarum, partem maris tenentes. Fabulæ referunt etiam Phinei filias Erasein & Harpyreian aues fuisse, quæ cibum ab ore senis diripuerint, Varinus. *Strophades Graio stant nomine dictæ Insulæ Ionio in magno, quas dira Celæno Harpyiæque colunt aliæ, Phineia postquam Clausa domus, mensasque metu liquêre priores. Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla Pestis, & ira deûm Stygiis sese extulit vndis. Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris Proluuies, vncæque manus,* (id est vngues vnci,) *& pallida semper Ora fame*, Vergilius 3. Æneid. Vbi Seruius, Phineus (inquit) rex fuit Arcadiæ. hic suis liberis superinduxit nouercam, cuius instinctu eos cæcauit. Ob quam rem irati dij ei oculos sustulerunt, & adhibuerunt harpyias. quæ quum ei diu cibos abriperent, hic Iasonem cum Argonautis propter vellus aureum Colchos petentem suscepit hospitio, cui etiam ductorem dedit. Hoc ergo beneficio illecti Argonautæ, Zeten & Calaim filios Boreæ & Orithyiæ, alatos iuuenes ad pellendas harpyias miserunt. Quas quum strictis gladijs persequerentur, pulsæ de Arcadia peruenerunt ad insulas, quæ appellabantur Plotæ & quum vlterius vellent iuuenes tendere, ab Iride admoniti, vt abstinerent a Iouis canibus, suos conuerterunt volatus. Quorum conuersio, id est στροφή, nomen insulis dedit, quod Apollonius exequitur plenissimè. Vt autem canes Iouis dicerentur, hæc ratio est quia ipsæ furiæ esse dicuntur, vnde etiam epulas dicuntur abripere, quod est furiarum vt, *Et manibus prohibet contingere mensas.* Vnde & auari finguntur furias pati, qui abstinent partis. Item ipsas furias esse paulò post idem testatur, dicens. *Vobis furiarum ego maxima pando.* Furias autem canes dici & Lucanus testatur. vt, *Stygiasque canes in luce superna Destituunt.* & in sexto Vergilius, *Visæque canes vlulare per vmbram Aduentante dea.* Sanè apud inferos Furiæ dicuntur & canes, apud superos Diræ & aues, vt ipse in duodecimo ostendit. In medio verò Harpyiæ dicuntur: vnde duplex in his effigies. Has Vergilius tres dicit, Aello, Ocypete, & Celæno. Apollonius duas, quem in duodecimo Vergil. sequitur vt, *Sunt geminæ pestes,* Hæc Seruius. Harpyiarum venter (inquit Donatus eundem Vergilij locum enarrans) nõ retinebat cibum, sed statim effundebat quicquid victus causa recepis-

Fabulæ de ortu & origine harpyiarum.

recepisset vnde non tantum non satiebantur, sed semper patiebantur famem, atque ex ea pallor succedebat. --*tunc littore curuo* (inquit Æneas libro 3 Æneid.) *Extruimusq́; toros, dapibusq́; epulamur opimis. At subitæ horrifico lapsu de montibus adsunt Harpyiæ & magnis quatiunt clangoribus alas, Diripiuntq́; dapes contactuq́; omnia fœdant Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem. Rursum in secessu longo sub rupe cauata Arboribus clausi circum, atque horrentibus vmbris Instruimus mensas arisq́; reponimus ignem. Rursum ex diuerso cæli, cæcisq́; latebris Turba sonans prædam pedibus circumuolat vncis, Polluit ore dapes*, &c. Sunt qui putent tribus Harpyis addi ab Homero quartam nomine Thyellam. Apollonij verò interpres in illis poetæ verbis ex Argonauticôn primo, Ἀλλὰ θύελλαι Ἀνάπαι ἁρπάγδην ὀπίσω φέρον. id est, At thyellæ aduersæ raptum retro ferebant, ita scribit: Thyellæ hyberni flatus & procellæ: vnde Homerus per synonymiam thyellas posuit, & harpyias, hoc est procellosos flatus. Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρας ἀνέλοντο θύελλαι. Τόφρα δὲ τὰς κούρας, Ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο. Apollonius verò operis eiusdem libro secundo, Iouis magni canes harpyias dixit illis versibus. Οὐ θέμις, ὦ υἱέες Βορέω, ξιφέεσσιν ἐλάσσαι Ἁρπυίας, μεγάλοιο Διὸς κύνας. Et mox subiungit, fugatas à Zete & Calai coniecisse se in specu, quod in Creta visebatur sub Arginunte. Sunt ex Græcis qui Irin harpyiarum sororem prodiderunt, Cælius. Sunt qui Harpyiarum nomine Furias intelligant. vnde etiam epulas abripere dicuntur, quod est furiarum. Hinc eleganter Horatius gulam dixit rapacibus dignam harpyis: intelligi volens, gulones dignos videri, quibus harpyiæ furtim inuolantes edulia surriperent, in ipso edendi desiderio & epularum apparatu, sicuti Phineias diripuêre dapes, Cælius.

Harpyiarum nomina.

¶ Ex harpyis vnam nomine Celæno (quæ seipsam apud Vergil. furiarum maximam vocat) Homerus Podargen nominat Iliad. π. & ex ea Zephyrũ ventum Achillis equos, Balium videlicet & Xanthum genuisse dicit. Τὼ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, Τοὺς ἔτεκε Ζεφύρῳ ἀνέμῳ Ἅρπυια Ποδάργη Βοσκομένη λειμῶνι παρὰ ῥόον Ὠκεανοῖο. Vbi Scholiastes, Harpyiarum (inquit) nomina sunt Ἀελλώ, Ὠκυπέτη, Ποδάργη. Sunt qui Harpyiam hîc armentalis equæ nomen faciant, cui a pedum albedine epitheton ποδάργη factum sit. Podargæ nomen proprium est Harpyiæ, vnde & Hectoris Pódargos denominatur. Dicit autem hæc poeta fabulosè propter nimiam istorum equorum celeritatem, quos & ποδώκεις & ἀελλόποδας cognominat. Naturalis quidem ratio hæc est. Equæ concepta genitalibus suis aduersa Boreæ aura (aut etiam Zephyri) pullos generosiores pariunt, quales nimirum & Achillis equi fuerunt. Sed nomen etiam & etymologia equi velocis, quem Græci πόδας ἀργὸν vocant, ex Podarge harpyia natum esse, pulcrè colludunt, Eustath. Et rursus alibi, Harpyia (inquit) genus venti est: fingitur autem secundum fabulas dæmonium quoddam alarum, equiforme (ἱππομορφὲς) vt & Pegasus secundum easdem equus alatus. Quoniam enim violenti quidam venti etiam grauia corpora infernè subleuant ac tollunt, conficte sunt harpyiæ venti quidam crassi (σωματοειδῆ τινα πνεύματα) forma monstrosa, a quibus rapta dicuntur quæcunq; quomodo euanuerint vel quo peruenerint ignoratur, (ἄιστα γίνονται ἀφανῆ) vt poeta etiam sentit, inquiens, Ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο. Etsi verò cæteris Harpyis fabulæ manus attribuãt ad raptum idoneas, ea tamen (Podarge) de qua Homer. hoc loco agit, manibus prædita videri non potest propter equinam speciem. Cæterum equi Achillis Xanthus & Balius æquales celeritate dicuntur flatibus (venti nimirum alicuius, vt Zephyri, aut harpyiarum ventorum, qui per allegoriam volare dicuntur,) & vngulis pares harpyis iuxta Harpinnam illam apud Lycophr. quod parabolicum est, & non simpliciter accipiendum: nimium enim audacis & mendacis foret equos illos simpliciter Harpes (Harpyiæ) & Zephyri sobolem esse asserere, Hæc ille cùm alibi tum in primum Odysseæ. Sunt qui scribant, ideo virgines fingi, quòd omnis rapina arida sit ac sterilis. ideo plumis circundatas, quòd quicquid inuaserit rapina, forcelat. Volatiles autem, quòd omnis rapina ad volandum sit celerrima. Dicitur enim aello, quasi ἑλοῦσα τὰ ἄλλων, id est alienum tollens, (etymologia est absurda) ocypete, citius auferens. Cælenum verò Græci nigrum vocant. vnde & Homer. 1. Iliad. Rhapsodia, Αἶψά τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί. Quæ omnia id demum significare agnoscimus, quòd aliena cõcupiscimus primò, mox experta inuadimus, postremò inuncata semel abscondimus illatebramusq́;. Sed & ipsum Harpyiarum nomen inditum à rapacitate videtur, siquidem eo nomine indicatur Græcis rapina. *Vide* plura apud Cælium 29.27. Ἅρπυιαι ἄπλητον ἐπὶ φῶαι πνέουσιν: id est Harpyiæ putidum & fœtidum odorem emittebant, Varinus. coniicio autem carmen esse Apollonij. Sirênas (Varinus corruptè habet *Harpyias*) Lycophron ἁρπυιογούνους vocat, ἀντὶ τοῦ ὀρνιθογόνους ἀπὸ μέρους. erant enim alatæ, & partes inferiores sicut aues habebant, superiores virgineas, quod & Harpyis tribuitur. Vtrasq; sane pro meretricibus merito per allegoriam interpretetu,) Isacius Tzetzes. Ἐριδέστης ἄρπυιαι Κατὰ λιμοὺς ζεύγλῃσι μέγ' ἔνθορον ἀχλάωσαι, Calaber lib. 4. *Exterruit ales Aello*, Ouid lib 3 Metam. Ἀελλὼς, furens, vel auis quædam, Hesych. & Varinus.

Harpyiæ genus venti Eustathio.

Interpretatio ... Harpyiarum.

Recentiores veterum figmentis non contenti, plura insuper commenti sunt. Harpyiam (inquit author de natur. rer.) primum hominem quem in deserto viderit occidere ferunt: & si postea fortuito aquas inuenerit, (vel iuxta mare consederit,) faciemq́; suam in eis contemplata fuerit, mox sui similem hominem occidisse se animaduertentem, immodicè tristari, & omni tempore vitæ suæ occisum lugere. Sed hæc (inquit Albertus) fabulosa videntur, tradita ab Adelino & Iorach. Harpyia quamuis rationis expers auis, aliquando tamen cicurata vocem exprimit humanam, Author de nat. rer. ineptissimè mendacissimeq́;: quasi non satis fuisset Vergilium poetam Harpyiarum vni sermonem humanum tri-

Figmẽta recentiorũ de eisdem

buisse, nisi illi etiam qui philosophi videri volunt, simiæ purpuratæ, huiusmodi nugas simpliciter ceu veras proponerent, quod hominis insanè deliri est. ¶ Penelope (Odyss. υ.) duas Pandarei filias orbas a Venere educatas, iam nubiles ab Harpyis raptas & Furijs traditas ait, Eustathius: vbi Harpyiæ a Furijs distinguuntur, cum alij easdem faciant.

Homonyma. ¶ Harpyia, vrbs Illyriæ iuxta Encheleas, Stephanus. Harpyia etiam nomen est vnius è canibus Actæonis, apud Ouidium.

DE HELIODROMO.

Heliodromos est auis in India, quæ mox nata euolat ad Orientem versus Solem: & statim cum Sol vertit se ad Occidentem, rursus eundem sequitur. Annum vitę vnum nō excedit: parit marem & fœminam. Hęc auis pota gratiam conciliat. Nam si quis eam aperuerit, & interiora eius gestauerit, passans (condiens, inueterans) eam myrrha, ditescet. In cibo etiam sumpta bonam valetudinem efficit. & qui gestauerit eam cum ab omni morbo tutus perpetuo, tum etiam diues reddetur, Kiranides.

¶ Hemionion, Ἡμιόνιον, herba & auis quædam, Hesychius.

DE HELORIO.

Helorius, Ἐλώριος, auis creci similis traditur, hic vt & trochilus & catulus, man tranquillo litteribus aduolat, victum ex piscibus quærens, Athenæus. Non probo eos qui elorium sine aspiratione scribunt. videtur enim hæc auis (ardeæ vel ibidi similis) nomen παρὰ τὰ ἕλη, id est a paludibus accepisse quòd circa eas nimirum degere soleat. ¶ Homerus, ἑλώρια vocat ἑλκύσματα καὶ ἀποσπάσματα: vt Iliados primo, Αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσι, παρὰ τὸ ἕλω τὸ φονεύω, ἢ παρὰ τὸ ἕλκω.

DE HERCYNIÆ SILVÆ AVIBVS.

Aues quarū pennæ in tenebris luceant. In Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus, Plinius. Saltus Hercynius aues gignit, quarum pennæ per obscurum emicant, & interlucent, quamuis densa nox obtegat, & denset tenebras. Vnde homines loci illius plerunq; nocturnos excursus sic destinant, vt illis vtantur ad præsidium itineris dirigendi, præiactisq; per opaca callium, rationem viæ moderentur indicio plumarum refulgentium, Solinus. ¶ Emeriæ (nomen corruptum apparet pro *Hercyniæ*) quæ noctu volantes pennis aerem illuminant, & in tenebris magis quàm interdiu lucent, sicq; produntur & capiuntur, Iorath. Author de nat. rer. & Albert. Magnus has aues lucidas à luce nominant. *Vide infra in garrulo Bohemico post picas.*

DE HIMANTOPODE.

Porphyrionibvs rostra & prælonga crura rubent. hæc quidem & himantopodi, multò minori, quanquam eadem crurum altitudine nascitur in Ægypto. insistit ternis digitis. præcipue ei pabulum muscę. vita in Italia paucis diebus, Plin. lib. 10. cap. 47. Dubitandum aūt videtur, cum inquit hæc quidem & himantopodi, vtranq; ne partem quæ in porphyrione rubet, hoc est rostrum & crura, an crura tantùm intelligere debeamus. nam hic, pronomen cum de duobus dictū est, ad posterius referri solet. Wottono quidem & Bellonio vtranq; partem in hac aue, similiter vt in porphyrione rubere placet. Scio hæmatopodas videri nominatas aues has, à colore pedum sanguineo. Cæterum multi codices Pliniani tam in Indice quam hoc loco, Imantopodas habent, ex argumento pedum, quasi loripedes. at enim crura ijs præalta esse. nam & populi Æthiopię, qui serpendo (id est, vt Solinus interpretatur, flexis crurum nisibus) ingrediuntur, Imantopodes Pomponio Plinioq; vocantur. In disputationem reuoco, non decido rem, Hermolaus in Plinium. Sed himantopodes cum aspiratione scribendum ijs facile constat, qui Græcè sciunt. Loreis cruribus esse Himantopodas scribit Mela Pomponius: tu interpretare loreis, ex nominis quoque etymo, Cælius. Himantopodes (Ἱμαντόποδες) aues nomen à crurum tenuitate habent. hoc nouum in eis, quòd maxilla inferiore fixa, superior solum ipsis moueatur, Oppianus libro secundo de aucupio.

Hæmatopus. Descriptio. ¶ Inter aues omnes mihi cognitas, nulla non 4. digitos in pedibus habet, præter pluuialem, & tres alias: quarum vnam Galli vocant *Guillemot*, alteram *Canne petiere*, tertiam *pie de mer*, id est picam marinam, (*bistardam* ego addiderim, & charadrium nostrum) est autem pica hæc veterū hæmatopus, quæ in nostris littoribus rarò quidem, conspicitur tamen aliquando. ea corporis mole est, qua auis aigretta Gallis dicta, alis prædita instar gauiæ (*mouettam* Gallice vocat) cuius alæ oblongæ sunt, & in acutum ferè desinunt) corpore phœnicopteri (quem Galli *flambant* nominant) rostro quatuor digitos longo, vt gallinaginis, vnde & gallinaginem marinam aliqui appellant. figura quidem ab omnibus aliarum auium rostris differt: nam circa finem planum & latiusculum est, & in acutum desinit, (*applati & agu par le bout*,) & modi-

... cum cætero tota rubeat. Caput totum & collum & tota superior (prona) a... in inferiori albet, unde a pica colore Galli nomen ei imposuerunt. In ventre etiam & sub alis alba est. Cauda in fine nigra, longa ut anatis. Digitos in pedibus duos habet coniunctos, & tertium interiorem separatum: calcis loco nullum habet retro parvum ut cæteræ aues aquaticæ habere solent. Pedes ei molles, non ita sicci & duri ut in alijs. Crura tres digitos (sic habet textus Gallicus, videtur autē corruptus, nec crura rostro breuiora sint) longa. digiti pedum breues, cum vngue vno flexo ut in bistarda. Caro eius improbatur, cùm sit dura & valde nigra. Gula prægrandis est, ampla & valida, Bellonius in Singularibus Obseruationibus libro 1. cap. 11. sed rursus lib. 2. cap. 32. Supra (inquit) scripsi de ibide nigra, hæmatopodem esse coniiciens: sed nunc re diligentius animaduersa, ibidem nigram cuius *Ibis nigra.* Herodotus & Aristoteles meminerunt esse statuo. magnitudine est qua auis Gallicè dicta *corlis* (arquatam interpretor) vel paulò minor, tota nigra, capite phalacrocoracis, rostro versus caput plus quam pollicari crassitudine, quod in acutius tendit, & modice inflectitur, colore rubro ut crura etiam, quibus alioqui ardeam stellarem refert. collo ut aigretta Gallorum, ita ut quum primum vidissem hanc auem corpore & habitu vel gestu ardeæ stellari simillima mihi videretur, Hęc ille. atqui supra (libro 1. cap. 11.) hæmatopodem, non hanc ibidem nigram (quæ mihi coruus siluaticus noster videtur) sed aliam auem esse coniecerat, quam Galli vulgo picam marinam à coloris varietate nominent. cum ibis nigra, ut ipse scribit, tota sit nigra.

HÆMATOPVS, quem pingendum curaui ad sceleton, cuius iconem hic damus, a præstantissimo Lugdunensi medico Iacobo Dalechampio, omnibus ingenij & doctrinæ virtutibus ornatissimo viro mihi donatum. Mitto (inquit) & do auem non admodum frequentem, à te nusquam memoratam in copiosissimo volumine De auibus, palustrem & aquas etiam profundas adeuntem, quod ex crurum altitudine intelligi potest. Hęmatopoda siue Himantopoda, nam vtroq; modo apud Plinium in alijs atq; alijs exemplaribus legitur (cēset esse Benedictus Textor) nomine conuenienti, siue crurum sanguineum colorem, siue obsequiosam fere lori modo flexilitatem spectemus. Hæc ille. Pliniana descriptio quam supra posuimus, ei quā exhibemus aui omnino fauet. quod ad nomē, meliores codices non hæmatopodi, vt alij quidam, sed himantopodi habent: aliqui Hæmantopodi, quod ab Himantopode corruptū facile apparet: nam si ab hæma, quod est sanguis, deriuetur, *n* literam habere non potest. Nos etiam in Paraphrasi Ixeuticorum Oppiani Himantopodes legimus. Ἱμαντόποδες aues, inquit, nomen à crurū tenuitate habent. hoc nouum in eis, quod maxilla inferiore fixa, superior solū in ipsis moueatur, Sic ille. sed in aue hîc proposita maxillarum motus nihil ab aliarum auium natura variat, vt ex articulis in sceleto apparet. Himantopodis quidem (hoc est Loripedis) nomen probo, rei etiam ipsius argumento: vix enim alius auis tam procera crura cum tanta exilitate reperias, sanguinea verò plurium. ¶ Quod ad partium magnitudinem & colorem, sceletos sic se habet. Rostrum digitos fere quatuor longū est, caput paruum: collum digitorum 5. reliquum corpus (quod leue & gracile est, instar auium palustrium ferè quas Gallinulas aquaticas vocamus) digitorum 6. cauda 4. crura 15. Alarum longitudo parum excedit dodrantem. Color rostri nigricat: in capite & collo prono fuscus: dorso & alis niger, pauco subuiridi admixto, si diligentius intuearis: cauda cinerea. Partes pronæ omnes, & latera quoq;, albi coloris sunt. Crura sanguinea. digitis duntaxat ternis, (sicut in Bistarda, OEnade Rondel. Morinello Caij, Struthiocamelo, Plutuiali, & Cana Peuera Bellonij, eiusdemq; Pica marina) quorum medius longissimus est, breuissimus interior: iungitur autem medius cum exteriore breuissima membranula tanquam palmipedum. Poplitum caruitas insignis est, articulo tam flexili vt in sceleto etiam tibia ad femur tota fa-

cillimè reflectatur. Videtur sanè non cursu tantùm valere, sed etiam volatu hæc auis quoniam oblongæ eius alæ sunt, ita vt longissimæ earum pennæ caudam seu orrhopygium duobus aut amplius digitis excedant. ¶ Alia auis est, quam pro Hæmatopode Bellonius exhibet lib. quarto, cap. 11. De auibus: quam à Gallis *Pie vel Becasse de mer*, id est Picam vel Scolopacem marinã vocari scribit: quòd rostrum instar Scolopacis habeat: in alis verò transuersam maculam albam vt picæ, &c. cruribus rubẽtibus quidem, sed breuioribus crassioribusq́, quam Himantopodis nostræ.

GERMANICVM nomen fingendum est, vtpote auis peregrinæ. Ein frembder Vogel / wirdt etwan in Franckreich gefangen / doch selten: mit roten / langen vnd gar dünnen Schenckeln: mag ein Riemling genennet werden.

In Himantopodem Tetrastichon nostrum. 10

Loripedem Graio vocitant me nomine quanquam *In ripis celeri curro citata gradu.*
Hæmatopun alij nullo quæ nomine mallem *Nota ornithophagis viuere sola mihi.*

Auis Anglica. ¶ Est apud Anglos in locis palustribus auis quædam, longis & rubris cruribus, nostra lingua *redshanca* dicta. cui an descriptio hæmatopodis Pliniani conueniat, qui apud Anglos degunt inuestigent & examinent, Turnerus. Ego hanc auem, de qua Turnerum sentire conijcio, primo loco inter duodecim Gallinularum aquaticarum genera descripsi, & Erythropodem maiorem nominaui. himantopodis quidem historia ei non conuenit. ¶ Eberus & Peucerus hæmatopodem & erythropodem non distinguunt, & fringillam rubram interpretantur nulla ratione. nam & communem fringillam sic vocant, Rotfinck.

Hippocamptus. HIPPOCAMPTVS, Ἱπποκαμπτος, auicula quædam, Hesych. & Varinus. 20

Hippos. ¶ HIPPOS auis alicubi apud Aristotelem nominatur, Gaza piponem vertit: alibi verò πίπος similiter piponem. *Vide in Pico A.*

DE HIRVNDINE DOMESTICA, ET *in genere.*

30

40

A.

HIRVNDINVM plura genera sunt. de apode seu cypselo scripsimus *in Elemento A.* de cæteris mox post præsentem historiam scripturi. in præsentia de hirundine vrbana siue domestica, & si quæ de hirundinibus in genere afferri poterunt, agemus. ¶ *Agur* Hebraicam vocem aliqui hirundinem interpretantur: alij picam, alij gruem esse malunt. *Vide in Grue A.* ¶ *Sus* vel *sis*, Hebraicè à quibusdam hirundo exponitur, (vt Hierem. 8.) ab alijs grus, vel miluus, vt *dixi in Equo A.* *Chauraf*, id est hirundo, Syluaticus. apud Serapionem legitur *thartaph* apud Auicennam lib. 2. cap. 356 *chatas* vel *chataf*. Hirundo, *chauraf* & *algardaone* idem significant, Syluaticus. ¶ Græcè χελιδὼν, & hodie vulgò χελιδόνι, vel χελιδόνα. ¶ Italicè *rondine*, vel (vt alij scribunt) *rendena, rondena, rundina, rondinella, cesila, zisila.* *Rondone* verò Italicè dicta apus est, quæ & *biua* alibi. ¶ Hispanicè *golondrina, andorinha.* ¶ Gallicè *herondelle*. Delphinatibus *hirondelle* ¶ Germanicè Schwalbe / Schwalb / à nostris Schwalm / Haußschwalm. Saxonibus Swale / Flandris Swaelwe: Brabandis *arunde*, à Gallica voce. ¶ Anglicè *swallowe*. ¶ Illyricè *Wlastowige*. 50

B.

Definitio hirundinis. Hirundines Thebarũ tecta subire negantur, quoniam vrbs illa sæpius capta sit, nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei, Plinius. Hirundo est auis leuissima, rostro paruo, forma grata, nigredine decentissi-

centissima, modicam habet carnem & nigram, plumas multas, Author de nat rerum. Cyanea, id est cærulea hirundo cognominatur Simotidi apud Athenæum: Aristophani ποικίλη, id est varia. Hirundinis pennæ præ nimio frigore interdum albescunt, Aristoteles. Idem in libro de coloribus aliam causam adfert cur hirundo & alia quædam animalia ante tempus albescant vel canescant, vt recitaui *in Ceruo B.* ex interpretatione Ruellij: sed præstat verba authoris Græca apponere καὶ μέλας (λευκὸς lego cum Ruellio) δ' ἐνίοτε πέφυκε καὶ ἔλαφος καὶ ἄρκτος, ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ὄρτυξ, καὶ πέρδιξ, καὶ χελιδὼν. ὅταν γὰρ ἀσθενήσωσι τῇ γενέσει πάντα τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῆς τροφῆς, πρὸ ὥρας ἐκπεπτόμενα (fortè ἐκπεπτωκότα) γίνεται λευκά. Albæ hirundines aliquando apparent, sicut dicit Alexander Myndius, Ælianus. Hirundo alba non minor perdice in Samo apparuit, Heraclides. In Samo alba nascitur hirundo, Ælianus. ¶ Hirundo auis est parua, dorso & alis nigra, ventre alba, rubea sub gutture, Albertus. ¶ Hirundines domesticæ primi hirundinum generis sunt, sanguinolento pectore nobiles, Turnerus. Et rursus, Ad primum genus referri possunt hirundines illæ in domibus rusticorum semper nidificantes, quas à reliquis generibus, duæ sanguinolentæ maculæ, quas vtrinq; in pectore videas, distinguunt. *Hirundo Tecta subit, neque adhuc de pectore cædis Excessêre notæ, signataq; sanguine pluma est*, Ouid. *Et manibus Progne pectus signata cruentis*, Vergilius. Hirundines domesticæ nigræ sunt, Eberus & Peucerus. ¶ Vt pennis præualere, sic pedibus degenerare videtur hirundo, Aristot. Hoc differunt apodes ab hirundinibus tam agrestibus quàm domesticis, quòd tibias habent hirsutas, Georg. Agricola. ¶ Hirundines caudam habent longam, bifurcatam, Albert. ¶ Sola hirundo ex his quæ aduncos vngues non habent, carne vescitur, Plinius. ¶ Hirundini, vt auiculis omnibus, non gula amplior, nec ingluuies, sed ventriculus longior est, Aristot. Fel earum alijs ventri, alijs intestino adhæret vel in eodem hirundinum genere, Idem. ¶ Vidimus hirundinem albam in Taurinis, Scaliger.

C.

De hirundine cibo.

Hirundo sola auium non nisi in volatu pascitur, Plinius. Carne vescitur, etsi vnguibus non sit aduncis, Aristot. Sola carne vescitur ex ijs quæ aduncos vngues non habent, Plin. apibus iniuriam infert, Aristoteles. apes populatur, Plin. Muscis & apibus insidiatur, Albert. Capiunt cicadas, Plutarchus, Ælianus & Philes.

Vigilijs.

¶ Hesiodus testatur lusciniam solam auium somni expertem esse, & assiduam in vigilijs hirundinem vero non prorsus semperq; vigilare, sed dimidium tantummodo somnum perficere, Ælianus in Varijs.

Volatu.

¶ Hirundinum genera vt pennis præualent, sic pedibus degenerare videntur, Aristoteles. Volucrum soli hirundini flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est, Plinius.

Voce, & garrulitate.

¶ Volucrum pleræque à suis vocibus nominantur, vt hirundo, vlula, Varro. Drinsat (aliàs *Trinsat*) hirundo vaga, Author Philomelæ. *Regulus atq; merops, & rubro pectore Progne Consimili modulo zinzilulare sciunt*, Idem. χελιδόνας ψιθυρίζειν apud Pollucem legimus. Τιτυβίζει, ὡς χελιδὼν φωνεῖ, Hesych. & Varinus. Τιτυβίζειν, παιδίων ἦχον ἀποτελεῖται καὶ βάζειν, ἔπι χελιδόνες ταύτης ἐχούσας μικρὰ τιτυβίζουσι, Suidas. Cantu valent hirundines, Ælianus. Nulla auis cùm aut fame, aut frigore aut alia molestia afficitur, canit, ne ipsa luscinia quidem, aut hirundo, & vpupa, quam quidem aiunt præ dolore lugentem canere, Plato in Phædone. Hirundo garrula est, & diem præcinendo nunciat, Albertus. Hirundines auiculæ sunt loquaces & garrulæ, Ælian. Cum primum redierint vêre, cantu pristinus nidis inuentis applaudere & sibi gratulari videntur, mirificè vario & quasi articulato, vt verbis etiã quibusdam gaudium suum testari videantur vulgò.

Migratione.

¶ Auium quædam perennes sunt vt columbæ, aliæ semestres vt hirundines, Plinius. A nostris obseruatum est aduenire eas Martio, abire Augusto. Fauonium quidam ad 6. Cal. Martij chelidoniam vocant ab hirundinis visu, Plinius. Discedunt ante hyemem, Aristot. hybernis mensibus, Plinius. Abeuntes eas aliquando palumbi aliqui comitantur, Aristoteles. Ciconiæ à nobis prius recedunt quam hirundines, & hirundines quam coturnices, Albert. Milui non ante hirundines abeunt, Plinius. Signum orientis Arcturi seruetur hirundinum abitus, nanq; deprehensæ intereunt, Idem 18.31. Hirundo tamdiu hominum hospitio vtitur, dum pullos ex sese pepererit ac aluerit: deinde ingrata in desertos recessus abstrusa latet, Ælianus. Hirundines (tam domesticæ quam agrestes, Georg. Agricola) hyeme ad loca tepidiora abeunt, si vicina sint at si longè distent, non mutant sedem, sed se ibidem (in angustis montium locis, G. Agricola) condunt, Aristot. Iam visæ sunt multæ hirundines in angustijs conuallium nudæ, atq; omnino deplumes: milui etiam de huiusmodi locis euolasse, cùm primum apparerẽt, visi sunt, Idem. In vicina abeunt, apricos (alias Africos) secutæ montium recessus inuentæq; iam sunt ibi nudæ atq; deplumes, Plinius. Iam visum est quòd hirundines in plantis quibusdam concauis se abdiderunt: & hoc accidit in quadam sylua superioris Germaniæ, vbi incisa quercus putrida inuenta est plena hirundinibus, & fuit multus puluis ligni putrefacti in quercu: & similiter visum est de miluis, Albertus. Idem hoc Pompeius Columba, vir maximus rerum naturæ rimator, in Germania se reperisse in cõcauo cuiusdam arboris in imo fluminis exortæ, testatus est mihi, August. Niphus. Comperi latêre hyeme hirundines in nido suo tanquam mortuas. proinde non puto auolare eas. Totam hyemẽ habent secum

Latitatione.

recentia oua, reuiuiscunt autem sub æstatem. Quare iudico mirabile quoddam opus esse, ac imaginem resurrectionis nostrorum corporum, Innominati authoris verba hæc sunt quæ recitat Gasp. Heldelinus in Encomio ciconiæ. Idem rursus in exesis arborum truncis hirundines abscondi scribit. Hyematum Alexandriam hirundines, miluos cæterasq; volucres ponti in hyeme aduenientes à nostris regionibus Europæis transuolantes, tendere cognoui, Petrus Martyr lib. 2. Legationis Bab. In Libya circa fontes Nili milui & hirundines perennant, (id est non recedunt inde, quod regio admodum calida sit,) Herodotus lib. 2. Per ver ad nos veniunt, flare incipiente Fauonio, Crapaldus. Hirundo custodit tempus aduentus sui, Albert. Ab Arcturi sydere ad hirundinum aduentum, notatur cornicem in Mineruæ lucis templisq; rarò, alicubi omnino non aspici, Plinius. Arcturi ortus & hirundinis aduentus à Columella coniunguntur, tanquam eiusdem temporis. 10

Nidificatione. ¶ Hirundo tecta subit, Ouidius. Hirundines volucres aduenæ in tecto pullos faciunt, Varro. Intra domos hominibus habitatas nidificant, Albertus. Nidum hirundo confingit implicito luto festucis ad normam lutariæ palcationis: & si quando luti inopia est, seipsam madefaciens volutat in puluere omnibus pennis. stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primum subijciens, & modice totum consternens pro sui corporis magnitudine, Aristot. Nidum luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum verò nidum mollibus plumis floccisq; consternunt tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis, Plinius. Si luti facultas sit, id hirundo vnguibus fert, nidumq; ex eo fingit: sin minus luti facultas ei detur, aqua se conspergit, atq; in puluerem se abijciens, alas luto inergit, idq; post alis agglutinatum rostro excutiens, nidificat, Ælianus. Primum festucis solidioribus ceu fundamento iactis, molliores insuper adfigunt. Luti, quo cæmento & veluti glutino nidum ædificandum relinunt, cum penuria est, ad lacum sinumve proximum aduolantes, summis alis sic stringunt aquas, vt humescant liquore tantum, nihil grauentur autem: mox concepto hoc puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant, Plutarchus. Pulchrè intelligit hirundo, quod si teneros, ex pennisq; nudos in duris fruticibus pullos requiescere sineret, non ferendis doloribus premerentur: quamobrem in ouium tergo considens, floccos lanarum euellit, indeq; suis pullis nidum quam mollissime substernit, Ælianus. Hirundinum duo prima genera (nempe domesticum & quod in cauis riparum nidificat iuxta aquas) artificiosos nidos sibi construunt, grauia inferius, & leuia superius ponendo, & erigendo parietes. foramen in nido relinquunt, per quod intrent: interiora nidi, pilis plumisq; impolitis, mollia & calida faciunt, Albertus. Omnes quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen per quod intrant, Idem. Figuram operi, nec angulosam, nec multifidam, sed æquabilem, & quantum id fieri potest sphæricam maxime inducunt. Hæc enim omnium est cum firmissima tum capacissima, & animantium insidijs minus patet, Plutar. Boreæ & ventorum qui ex Thracia spirant flatus non amant, & nidos inde auersos collocant, Oppianus. Redire quotannis vêre ad eosdem nidos solent. 30

Coitu. Partu. ¶ Auersæ hirundines coeunt, contra atq; cæteræ aues, Ælian. Hirundo fœmina libidinis imagine concipit aut puluere, Author de nat. rer. ¶ Hirundines bis anno pariunt, Plin. Cætera quæ carne vescuntur, non plus quàm semel anno parere exploratum est, hirundo vna bis anno nidificat, Aristot. Primi partus oua quandoq; propter hyemem (frigore prima enim omnium parit) corrumpuntur, posteriora verò pullos proferunt, Physiologus: sed Aristot. de hist. 5. 13. de merula hoc refert, cum qua etiam hirundinem nominauerat, ea tantum ratione quòd similiter bis pareret. Non amplius quinq; ferre in vtero atq; parere solet, Ælian. Hirundines quæ in Italia pariunt, non in omnibus terris pariunt, Varro. Pausanias cum dixisset hirundines in Daulia non parere subiungit: Nec in ipsa quoq; Terei Thracis patria, his verbis φωκεῦσι δὲ λέγουσιν ὡς τῇ φιλομήλῃ καὶ ὄρνιθι οὔσῃ, Τηρέως δεῖμα, καὶ τῇ πατρίδι ἀπέστη τοῦ Τηρέως, Hermolaus. 40

Pullorum cæcitate. ¶ Hirundini cæci primò pulli, & ferè omnibus quibus numerosior partus, Plinius. Aues nonnullæ imperfectos & cæcos pariunt pullos, videlicet quæ cum paruæ corpore sint, multos progenerant, vt cornix, hirundo, &c. quamobrem si quis hirundinum nouellarum adhuc oculos præpugnat, rursum incolumes reddentur. cum enim fiunt, non facti iam, corrumpuntur, itaq; denuo oriuntur ac pullulant, Aristot. Hirundinum pullis, laceratis oculis subnasci alios nonnulli referunt, Aristot. Et rursus, Pullorum hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo (acu) eos vexarit, resanescunt & cernendi vim postea plane recipiunt. Serpentium catulis & hirundinum pullis si quis eruat oculos, renasci tradunt, Plinius. Philosophi hos renasci tradunt, quod imperfecti sint, medici dicerent quod humidiores sint, Cardanus. hoc si verum est, cur non omnibus renascerentur, cum natiua humiditas pullis omnibus maxime abundet? quare magis placet Aristotelis ratio: nam quod læditur antequam perfectum sit, & interim dum crescit, facilius resarcitur: aliorum verò pullorum oculi statim perfecti sunt. Hirundinum pullos plena Luna excæcant, restituuntq; eorum aciē: capita comburuntur ad oculorum remedia, Plinius: quasi plena Luna excæcati facilius restituantur. Aristoteles in Samo ait albam nasci hirundinem, cuius oculos si quis pupugerit statim quidem excæcatur, post verò visum recipit: &, sicut ille dicit, sic acute quemadmodum à principio videt, Ælianus interprete Gillio: quasi non in quauis hirundine (aut catulis potius hirundinis pullis, vt alij authores scribunt, & Aristoteles ipse in libris de hist. & de gen. animalium. Nam in Mirandis narrationibus, albam quidem hirundinem 50

rundinem in Samo nasci scribit, sed nihil aliud addit) sed in alba tantũ in Samo hoc accidat. Hirundinis pulli (inquit alibi Ælian.) similiter atq; canum catuli, tardum visum accipiunt. Verumtamen eadem mater admota herba quadam visum eis adfert & adhuc ex ætatis infirmitate alis hæsitantibus tremebundos, parumq; ad volandum habiles, è nido ad cibi inquisitionem profert. Huius herbæ homines quamuis compotes fieri summo cupiant opere, nunquam tamẽ in hac parte eorum studio satisfactum est, Ælianus. atqui alij authores plerique omnes chelidoniam, id est hirundinariam hanc herbam nuncupant. Chelidonia hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis, Plinius. Et alibi, Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes. Si quis hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ rostro demorsæ liquorem oculis infundunt, & noxam cæcitatis amoliuntur, Oppianus. Sed de hoc ex chelidonia remedio, an eo hirundines vtantur, nihil omnino certi constat, Niphus. Extrinsecus interdum si ictus oculũ lędit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, vel palumbi vel hirundinis inungere. Neq; id sine causa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeq; (celerrimeq;) hirundinis vnde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes aut id herba (quidam legit, per parentes id herba) chelidonia restitui, quod per se sanescit, Celsus. Chelidonia herba in hirundinum stercore nascitur, quæ oculis plurimum suffragatur, Marcellus. ¶ Pullus hirundinis auidè clamat & ieiunus & de nocte, Author de natura rerum.

De Chelidonia pullis visum restituente.

¶ In ventre hirundinum pullis lapilli reperiuntur candido aut rubenti colore, qui chelidonij vocantur, Plinius. Nos quæcunq; de his lapillis obseruauimus, omnia in G. referemus.

D.

Hirundo hominis studiosa est, cuius cõtubernalem se esse gaudet: cum ei rursus bonum videtur, discedit. Homines Homeri lege hospitalitatis eam tecto recipiunt. qui præcipit, hospitem præsentem esse diligendum, discedere vero volentem dimittendum, Ælianus. Hirundines hominibus maximè familiares & contubernales sunt, Oppianus. ¶ E volucribus hirundines sunt indociles, è terrestribus mures, Plinius. Hirundinem & murem animalia indomita esse dicunt: sed ego sæpe mansuefactas vidi, & ad manum volantes sicut aliæ aues aduolant, Albertus. Animalia complura nec placida, nec fera sunt, sed mediæ inter vtrunq; naturæ, vt in volucribus hirundines, apes, Plinius. Ex animalibus duo, quæ hominum hospitio vtuntur, musca (mus Plinio, sed de vtroq; verum est) & hirundo nulla arte ad hominum tractationem mansuescere possunt: neq; nobis quicquam officij cum quapiam animi grati vel minima significatione compensant. nam musca quòd sibi timeat negotium exhiberi, prehensari perhorret. hirundo verò sic homini diffidit, vt neque mansuefieri possit, neq; quicquam non periculi plenum ab homine expectare, Ælian. ¶ Hirundinibus aduersus blattas defensionem natura largita est. nam cum blattæ earum ouis perniciosæ sint, matres apij folia ante pullos projiciunt, ob idq; ab illis ad pullos accessus fieri nequit, Ælianus. Quanta solertia earum in nidi extructione sit, dictum est in C. & quomodo pullorum oculis chelidonia herba medeantur.

De hirundinũ cum hominibus familiaritate. *Indociles sunt.* *Qua ratione aduersus blattas se defendat.*

¶ Hirundinem accipiamus maternæ sedulitatis in filios grande documentum, Ambros. In fœtu summa æquitate alternant cibum, Plin. In enutrienda prole mira tam mas, quàm fœmina æquitate laborat. Impartit pullis singulis cibum, obseruans consuetudine quadam, ne qui acceperit, bis accipiat, Aristot. Iustitiam mater hirundo aduersus filios suos seruat, in distributione cibariorum suam cuiq; tribuens dignitatem non enim vnica tantum cibi vectione omnes pascit, neq; enim posset, cum ea quę affert pusilla, & pauxillula sint: primum in lucem editum primo pascit: deinde ab illo secũdum: tertium, tertio loco partum alit. sicq; deinceps vsq; ad quintum progreditur, Ælian. Pullos suos hoc ordine pascunt, vt illi qui cibo accepto locum mutauerit, nihil amplius largiantur, donec ad pristinum suum locum redient, Oppian. ¶ Notabili mundicia egerunt excrementa pullorum. adultioresq; circumagi docent, & foris saturitatem emittere, Plin. & Aristot. Lapillum dicuntur pullo excluso dare, Plinius. *vide infra in G.* Ægyptiorum sapientes, omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, hirundinem pingunt. illa enim iam morti proxima, luto seipsam volutat, & pullis latebras (nidum, *vt in C. dictum est.* quanquam alij non moribundam, sed quandocunq; nidificare voluerit, hoc eam facere, id est aqua se aspergere, tum in puluere volutari scribunt, cum luti inopia est) comparat, Orus 2. 32. ¶ Hirundines & apes suas gregales extinctas ejiciunt, Ælian. Io. Tzetzes cadauera sui generis hirundines sepelire scribit. ¶ Quomodo aggerem Nilo, quo minus inundet, opponant, *vide* infra in Hirundine riparia. Hostilem in modum apibus insidias moliuntur hirundines, Ælian. ego non tanquam hostes, sed cibi gratia tantum apibus eas insidiari dixerim. Hirundines & passeres interficiunt se cum conueniunt in vna domo, Auicenna. Albertus hirundines illas quæ in muris exterius & lapidibus nidificant, mirè cum passeribus diffidere scribit. *vide* infra in capite de hirundinibus syluestribus. ¶ Coluber aliquando hirundinis nidum inuadit, vt pullos eius deuoret: ea (parens) primum auolat lugubriter canens, cum verò pullos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se voluit, donec ab eodem hoste conficiatur, Oppianus libro quinto de piscibus.

De earũdem erga pullos cura & sedulitate. *De inimicitijs aduersus apes.* *Passeres.* *Colubrũ.*

E.

Hirundo musicę reuerentia permotus non ab apiarijs occiditur, alioqui ad necandum facilis. satis

Hirundines ab aluearibus arcendæ.

enim est eas prope alueos nidificare prohibere, Ælianus. Hirundines apibus nocent, Idem, Aristot. & Florentinus in Geopon. quare nidos earum alueis propinquos apiarij tollunt, Aristot. Absint ab aluearibus meropes, aliæq; volucres, Et manibus Progne pectus signata cruentis, Vergilius. ¶ Vulgus hirundinum aduentu gaudet, & tanquam fortunatas aues hospitio libenter suscipit, vt nidos earum vastare plerisq; religio sit. ¶ Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in vrbe secum victoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in annalibus suis, cum obsideretur præsidium Romanum a Ligustinis, hirundinem à pullis ad se allatam, vt lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet, Plinius.

Hospitio libenter suscipiuntur.

Nunciorum vice defunctæ.

Ver nunciant.

¶ Hirundo certa aduentus sui tempora obseruat, eoq; veris initium nunciat, Ælianus & alij. *Veris & aduentum nidis cantârit hirundo*, Columella. Garrula est, & diem canendo prænunciat, Albertus. Vêre homines cantando excitat, Kiranides. ¶ Aratus inter signa pluuiæ (licet Theon Scholiastes χειμῶνος signum faciat) ponit hirundinem circa lacus aquę tam proximè volitantem vt etiam ventre contingat. Ἢ λίμνην πέρι δηθὰ ἑλίσσονται χελιδόνες ἄσσον ἐλυμ Γαστέρι τύπτουσαι αὔτως εἰλυμένον ὕδωρ, id est aquam à vẽto commotam. *Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo*, Auienus ex Arato. Hyemem (tempestatem) præsagit hirundo tam iuxta aquam volitans, vt penna sæpe percutiat, Plinius.

Pluuiam præsagiunt.

F.

De alimẽto ex hirundine.

Hirundines à pauperculis quibusdam, vt apodes quoq;, etiam in cibum admittuntur. Alimentum ex eis nocuum & feruidum est, Baptista Fiera. Remedij quidem gratia sumi à medicis iubentur, *vt referetur in G.*

G.

Remedia ex hirundinibus.

Efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium (hirundinum sunt) multò tamen efficacissimi ripariarum, Plinius. ¶ Linguæ vlcera & labrorum hirundines in mulso (in melle vel mulso, Sextus. in mulsa, Constantinus) decoctæ sanant, Plinius. Ad morsum canis rabidi laudant hirundinis decoctum epotum, Plinius. Sunt qui hirundines totas censeant deuorandas aduersus quartanas, Plinius inter remedia à Magis prodita. Si hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum (cum vino) deijciantur, toto anno eos valere quidam scripserunt, Plinius & Columella. ¶ Aqua hirundinum sic fit: Hirundines iuuenes tritas misce cum castoreo & pauco bono aceto, & destilla. Hęc aqua a ieiuno pota est vera medicina morbi caduci ex quacunq; causa oborti. & quamuis aliquis hunc morbum quinquennio passus fuerit, curabitur, idq; perfectè, si per dies quatuor huius aquæ parum biberit. phrenitin quoq; pota intra nouem dies curat. cerebrum corroborat magis quàm vlla medicina. ventriculum purgat. pectus emollit, neruos confirmat, & resolutionis eorum causas exterminat, genituram auget, & refrigeratos calfacit. Cum hyssopi decocto pota, hydropem ex causa frigida curat. item febres quotidianas, & capitis dolorem tollit, somnum facilem præstat, concoctionem iuuat, & vrinæ (alias *alui*) excretionem promouet. Sed abstinendo ea grauidæ, ne fœtus in vtero periclitetur. Pilos remouet vbicunq; cum puræ illinitur, ita vt nunquam renascantur, Lullius & Ægidius. ¶ Hirundines comestæ (*frequenter*, Kiranid.) caducos sanant, Sextus. Pulli hirundinum vel assi, vel elixi, in cibo sæpius sumpti, oculis caligantibus efficaciter prosunt, Marcellus. Hirundines vt ficedulæ (paratæ) in cibo, aciei visus medicamentum præbent, Dioscor. Hirundo in cibo acuit visum. & aliquando exiccata (inueterata & trita) datur in potu aurei pondere, Auicenna. Verum hoc posterius remedium non ad visum acuendum, sed aduersus anginam à Dioscoride ponitur: quanquam id ipsum etiam aduersus anginam positum ab Auicenna reperitur, Salitur (inquit) & exiccatur, & bibitur aurei pondere aduersus synanchen. Vnde apparet illum in posteriore secutum Dioscoridem, in priore verò Galenum, qui tamen simpliciter non tanquam ad visum acuendum hoc remedium a nonnullis vsurpari scribit, &c. Et ipsæ & pulli exiccati (ταλεπτυθέντες Marcellus Vergilius vertit, sale inueterati, Plin. in sale seruati, Ruellius simpliciter exiccati) si drachmę pondere ex aqua bibantur, hos iuuant qui anginæ morbo conflictantur, Dioscor. Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis (domesticæ, syluestris, aut ripariæ) pullum edendum censent, ne toto anno metuatur anginæ malum, Plin. Vulgò audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, Celsus. Pullus hirundinis syluestris, vel melius si ripariolæ, certè etiam domesticæ assus vel elixus comestus, anginam velocissimè certissimeq; sanat: ad eò vt hominem ab hoc morbo per totum annum tutissimum præstet, Marcel. Aduersus anginam, Ius in quo hirundinum pulli cocti fuerint accipitur tepens, & intra fauces continetur, atq; aliquid inde transmittitur, Marcel. Laboranti vuæ diuturno labore hæc cura succurrit: Hirundinem viuam testa Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem nonum omni molestia liberaberis, Idem. Ad gurguliones inflammatos & tonsillas, aiunt aliqui summè facere hirundinum pullos teneros valde, siue recentes, siue inueteratos assos & in cibo exhibitos. statim enim leuant suffocationem, Archigenes apud Galenum de compos. secundum locos. Hirundo comesta partum accelerat, Kiranides.

Aqua hirundinũ quomodo fiat, & ad quid vtilis.

Ex hirundinibus assis vel elixis.

Ex cre-[illegible]

¶ Ex hirundinibus crematis remedia. Hirundines ad remedia sic rectè vrentur. Pullos hirundinum implumes in olla noua pones, & modicum salis superinijcies. & olla luto obturatam super prunas aut

aut in furno collocabis, donec cremati fuerint, Bulcasis. Hirundines ad remedium contra anginas (inquit Asclepiades apud Galenum de compos. sec. loc.) vtuntur hoc modo. Pullos sale conspersos vnà cum pennis in fictile conijcimus, obturatumq; prunis imponimus. Gratia habenda est Asclepiadæ (inquit Galenus) ob id quod tam diligenter describit, quomodo hirundinum pullos vri iubeat, & quòd ipsa animalia & non eorum recrementa in pharmaci (contra anginam) compositionem præparanda censeat. Leonellus vero Fauentinus remedia anginæ describens, hirundinem hoc modo comburi vult. Decolletur (inquit) & sanguine euacuato deplumetur, & saliatur, deinde ponatur in vase vitreato oris angusti: & claudatur os vasis cum luto, & relinquatur in furno donec præ ariditate facile teri possit. Plinius ad oculorum remedia viuas hirundines cremari iubet: alibi vero ad anginam pullos strangulatos cum suo sanguine comburi. ¶ Vlcus etiam annosum coalescet si cineres hirundinis altæ ei inducas, Serenus. Hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymalli spumaque cochlearum, pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur, Plinius. Sunt puto qui hirudini vitæ, non hirundinis, psilothri vim tribuant. sed cum addiderit pullos Plinius, hirudini legere non possumus. Si spina vel aculeus in pede alíave parte canem læserit, extrahet illum impositus puluis hirundinellarum (cinerem de pullis hirundinum intelligo) in olla noua cum partibus intestinis (cum ipsis intestinis) combustarum: quod medicamentum tanquam saluberrimum in pyxide reseruandum est, Albertus. Ego hunc cineris hirundinum vsum apud veteres non reperio: cæterum harundinis, quam phragmiten cognominat, radicem concisam per se, & vna cum bulbis illitam, surculos & cuspides extrahere, Dioscorides tradit. Contra canis rabiosi morsus prodest glebula ex hirundinũ nido illita ex aceto, vel pulli hirundinis combusti, Plin. Ad soluendam ebrietatem, Cineris hirundinum adustarum quantitatem sufficientem da ebrioso, Author Thesauri pauperum. Ad comitialem, *Aptus mustelæ cinis est & hirundinis vnà*, Serenus. Hi duo cineres misti comitialibus quotidie in potu dandi sunt, Plinius. Nuper amicus quidam noster remedium aduersus comitialem à medico quodam in Germania celeberrimo exhiberi solitum his verbis mihi descripsit. Cineri de quatuor hirundinum pullis combustis, drachmas duas castorei addebat. & vnciam aceti fortis: hæc mixta linteolo exprimebat, & expressum inde liquorem ægro ante vel mox post paroxysmum propinabat. Tam pullorum quàm matrum in fictili olla (ἐν χύτρᾳ, Auicennæ interpres habet in vitro) crematarum cinis cum melle si ex eo fiat *alcohol* cum melle, Auicenna) oblitus, oculis claritatem adfert, Dioscorides & Kiranides. Hirundines viuas cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines vtilissimum est, Plinius. Ad oculorum dolores & lippitudines & caligines, Hirundinis pulli cinerem cum melle in oculos mitte, Sextus. ¶ Hirundinum pulli in cinerem combusti, faucium morbis medentur, Sextus vel Æsculapius & Constantinus. Hirundinum ripariarum pulli ad cinerem ambusti, mortifero faucium malo, multisque alijs morbis humani corporis medentur, Plinius. Cinerem ex hirundinibus aduersus anginam aliqui in potu dant, alij illinunt vel per se contingendo, vel cum melle, alij cum canna tenui inspirant. Vulgo audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari: seruatumq; eum ex sale cum is morbus vrget, comburi, carbonemq; (cinerem) eius contritum in aquam mulsam (quæ potui datur) infricari, & prodesse. Id cum idoneos autores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi possit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi, Celsus. Anginis succurritur cinere hirundinis ex aqua calida poto. huius medicinæ auctor est Ouidius poeta: sed efficaciores ad omnia ex hirundinibus remedia pulli syluestrium sunt: multò tamen efficacissimi ripariarum. Strangulatos cum sanguine comburunt in vase, & cinerem cum pane aut potu dant: quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent. sic & ad strumæ remedia, & comitialibus quotidie in potu, Plinius. Crematarum hirundinum cinis pro discutienda angina vtilissimus est, quem deinceps vtinam medici in vsum traherent, Amatus Lusitanus: an verò intra corpus sumi debeat, an foris adhiberi non exprimit. Palatum cinere hirundinis aduersus synanchen vtiliter tangitur, Auicenna. Hirundinum combustarum cinis cum melle Attico mixtus, faucibusque inditus, & anginam reprimet, & vlcera si quæ arterijs inerunt contacta purgabit sanabitque, Marcellus. Præcipuè contra synanchen prodest, si hirundininos pullos viuos in nido prendas, & viuos incendas, vt puluis ex his fiat, die Iouis, Luna vetere: sed obserua vt impares in nido inuenias, & quanti fuerint exuras: horum in calida aqua puluerem bibendum dabis, & de ipso puluere digito locum synanches ab intro continges: miraberis remedium: sed in lotis manibus remedium facies, Idem. Hirundinum cinere cum melle commodè perunguntur anginæ, Dioscorides & Kiranides. Asclepiades & Andromachus pullorum cinerem anginis illinunt, Dioscorides verò tam matrum quàm pullorum cinere vtitur. Marcellus Empiricus cap. 15 remedium ad anginam describens compositum, hirundinum pullorum exustorum cinerem adijcit & rursus alteri hirundinum syluestrium pullorum exustorum cinerem: quod quidem Liuiam Augustam semper compositum habuisse dicit, & reconditum in vasculo vitreo: facere enim mirificè aduersum anginam & synanchen. Eandem compositionem paululum variantem (vbi Galenus habet seminis *apy*, Marcellus habet *apy*, quod non placet) Galenus describit lib. 6 de compos. medic. sec. locos: vocat autem stomaticam illitionem ex *besasa*, hoc est semine rutę syluestris. Celebre est (inquit) & hoc pharmacum ab Andromacho descriptũ. Id inter alia apud Galen. recipit cinerem hirundinũ recẽtem: apud Marcel. hirundinum syluestrium pullorum

Ex cinere.

cinerem. Hoc ipsum pharmacum (inquit Galenus) etiam Heras scripsit, vt parum absit quo minus penitus idem sit de hirundinibus quidem ambo obscurè tradiderunt, quanquam alij clare scripserunt, nisi quòd inter ipsos non conuenit alij enim nidum vrere iubent, ex stercoribus hirundinum maximè compositum, alij ipsas hirundines, alij ipsarum pullos Hi vero obscurius scripserunt & Andromachus quidem cineris hirundinum recentis oportebat autem ipsum apponere vstarum tale enim quiddam cineris vox significat, nisi nidum ipsum terere ac læuigare iubet Heras autem, hirundinum recrementi, non apponens vstarum Forte igitur neuter vult comburi debere hirundinum recrementum, quemadmodum alij In quibusdam tamen exemplaribus, sic scriptum est, Hirundinum teneratum vnciam j. quemadmodum in alijs hirūdinum à trabibus. Palam est autem acre & discussorium hoc pharmacum esse ex hirundinum excrementis constans quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium stercora, aliqua magis, aliqua minus velut etiam ipsorum animalium vstorum cinis, Hæc Galenus. Aliud stomaticum, quod facit etiam ad anginas, Asclepiadæ Hirundinum syluestrium vstarum cineris drachmas iiij croci drach. j nardi Indicæ drach. j melle excipe mixtura fit qua in iam sub manibus sunt affectiones. Pulli hirundinum cum pennis in fictili super prunas vsti diachelidonium (διαχελιδόνων ponus) stomaticum ad anginas Andromacho faciunt apud Galenum, Syluius. Stomaticum ex hirundinibus ad anginas vt Harpocras (scripsit, vel visus est.) Pullorum hirundinum vstorum numero vndecim. mellis cyathum j (alias ij.) myrrhæ obolos tres Omnia tere, & misce. Hæc duo præscripta pharmaca (inquit Galenus de compositione medic. libro 6. cap. 1) ex hirundinibus sunt absq; *besasa*. alia autem duo stomatica hæc præcedentia ex hirundinibus vnà cum besasa constant. Est autem & tertia coniugatio pharmacorum eiusdem generis, in qua ea quæ ex besasa citra hirundines præparantur, conniuentur. Eandem (nunc recitatam) ad anginas illitionem Nicolaus Myrepsus duoq; describit in Capite de illinonibus, interprete Leonhardo Fuchsio, sed variantem nonnihil, & vt iudico ex parte deprauatam: Pullos (inquit) hirundinum agrestium numero xi. succi myrti viridis, mellis Attici, ana cyathos ij. seminis myrti succi (forte *sicci* legendum, non succi Galenus habet tantum myrrhæ) triobolum, misce. Electuarium diachelidonon Auicenna etiam describit primo quinti, & Mesue in curatione anginæ, & Serapio inter Anndota 8 Ad anginam Cinerem crematæ hirundinis, cum fimo canis ossibus pasti misce. hic puluis inspiretur in fauces & locum abscessus cum cannula subuli bis vel ter in die, Leonellus Fauen. ¶ Hirundinum cinere multi melle excepto vsi sunt ad affectiones quæcunq; circa fauces & vuam cum tumore fiunt, Galenus. Hirund. exustarum cinis vsq; ad periculum laboranti vuæ, cum melle mixtus potenter illinitur, Marcellus. Sic vuæ & tonsillarum inflammationibus succurri Dioscorides & Plinius scripserunt. Sic & faucium dolor mitigatur, Plinius. Ad gurguliones inflammatos & tonsillas, Hirundines integras vna cum pennis vstas ac tritas cum melle illinito, Archigenes apud Galenum de compositione medic. secundum locos Et rursus, Aut cinerem pullorum hirundinum implumium illine Hirund. cin. cum melle inunctus vlcera in guttute & lingua, & omnia depascentia, & gangrænas perfectè curat, Kiranid. ¶ Ad oris putredines & crustas, Vstarum hirundinum cinerem ex melle illinito, Galen Euporist 1 72. Aut hirund. vstarum & stercoris humani (pueri, præsertim qui biduo ante lupinos ederit & vinum mediocre biberit, huius autem stercus exiccatum reponitur, Nic. Myrep.) parem modum cum melle illine, Idem ex Archigene lib. 6. de compos. med. sec loc. ¶ Cinis hirund. raucedines sanat cum melicrato potus, Kiranides.

Ex capite. ¶ Hirundinis matutino pascentis caput præcisum, maxime Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio, Plinius. ¶ Hirundinum pullos plena Luna excæcant, restitutaq; eorum acie, capita comburuntur. hoc cinere cum melle vtuntur ad claritatem & dolores, ac lippitudines & ictus, Plin & Marcellus. Hirund capita vsta cum melle illita leucomata in equis curare in Hippiatricis Græcis legimus. ¶ Ex hirundinum pullis fit calliblepharon bonum, quod asperitudinem pruriginemq; oculorum potenter expurgat, nec patitur quicquam in his molestiæ concrescere. humidos quoq; naturaliter oculos exsiccat, quod hoc modo componitur. Capita pullorum quam plurima igne lenissimo comburuntur, & trita in puluerem tenuissimum rediguntur, quæ admixta recenti adipe gallinæ inunctioni maximè prosunt, Marcellus.

Ex sanguine. ¶ Comitialibus medetur hirundinum sanguis cum thure, Plinius & Serenus Nicolaus Myrepsus sanguinem hirundinis miscet suffimento ad epilepticos experto. Ad oculorum dolores & lippitudines & caligines, Hirundinis fel & sanguinem inungito, mirè prodest, Sextus Sanguis eius de subala dextra medetur oculis, Albertus. Sanguine hirundinis recenti ac tepido inunctus oculus ictu læsus & cruore suffusus, statim sanabitur, Marcellus. Extrinsecus interdum si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere Neq; id sine causa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeq; (celerrimeq;) hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est per parentes id herba restitui, quod per se sanescit Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax columbæ & illi ipsi & nobis, Celsus quasi non hirundinis tantum oculi extrinsecus læsi, sed etiam columbæ ac palumbi vi interni ipsorum sanguinis per se sanescăt. sed tardius quam in hirundine, quòd sanguis eius ad sanan-

sanandum efficacior bitum sibi ipsi tum nobis, in illis infirmior. Sanguis hirundinis illitus podagricos dolores inutiliter lenit, Trallianus lib. 11. Hirundininus sanguis psilothrum est, Plinius.

Ex carne. ¶ Hirundinum caro recens concepta contra serpentes auxiliatur, Plinius. Aduersus viperæ morsus in iumentis hirundinis pullos dissectos adhiberi consulit Pelagonius.

Ex cerebro. ¶ Hirundinis cerebrum ad suffusiones facit, Plinius. Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem ad idem remedium mel ei admiscet. Auicenna etiam & innominatus quidam apud Serapionem, idem remedium cum melle in suffusionis oculorum (aquam ipsi vocant) principio commendant.

Ex oculis. ¶ Hirundinis oculi fronti alligati ophthalmiam sanant, omnemq; rigorem febrium auferunt, Kiranides.

Ex corde. ¶ Corda hirundinum cum melle deuorari iubent Magi aduersus quartanas, Plinius. Hirund. cor recens deuoratum comitialibus prodest, Plinius. Cor mandito amomis Commixtum, ingenij vis tibi maior erit, Io. Vrsinus. Certissimum est (inquit Iacobus Oliuarius) quod ab Hieronymo Montuo medico præstantissimo didici, corda hirundinum augere memoriam, si cum cinnamo, amomo, & his quas elephanginas species vocant, sumatur. Hirund. cor potum morbos faucium curat, Æsculapius.

Ex felle. ¶ Hirundinis fel psilothrum est, Plinius. Ad oculorum dolores & lippitudines & caligines, Hirundinis fel & sanguinem inungito, mirè prodest, Sextus.

Ex ventre. ¶ Ex ventre hirundinis medicamenta quædam leguntur apud Nic. Myrepsum Leonharto Fuchsio interprete: in quibus ego *nidum* potius legendum puto: nam in Græcis vocabulis facilis est mutatio. *vide* infra inter remedia è nido hirundinis. Ad omnem virulentum ictum in iumentis Eumelus pulli hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi iubet.

Ex stercore. ¶ Hirundinum stercus acre est, & digerit, vt aliorum animalium (omnium magis, minus, Syluius ex Galeno.) Celsus hirundinis stercus inter adurentia numerat. Decoctum & potum aduersatur morsui rabidi canis, Plinius vt quidam citant. Ponzettus tum illitum tum potum conferre scribit. Aliqui (Magi) fimũ hirundinis drachma vna in lactis caprini vel ouilli, vel passi cyathis tribus ante accessiones aduersus quartanas propinant, Plinius. Potum nascentiam (*phyma*, id est furunculum vel similem tumorem intelligo) sanat, Kiranides. ¶ Ad faciendum capillos albos. Stercus hirund. tritum cum felle taurino inunge, Galenus Euporiston 2.82. Cum felle caprino mistum capillos tingit nigros & alphos leptosos nigros sanat, Kiranides. Vt pili fiant albi, suffiantur sulfure vel stercore hirundinum, Elluchasem. Oribasius apud Aetium 13.129 hirundinis stercus ex aqua illini iubet ad nigras cicatrices inalbandas. Capillis nigrandis infectio optima. Hirundinum stercus quantum sufficiat cum aceti sextario, mitte in fictile, atq; in fimo caballino per dies 35 suffossum habeto, ac sic macerato, atq; hoc medicamento rasum caput illinito in vmbra per peniculum pictoris: sed seuo ceruino faciem prius perunge, nequid inde destillet, & maculet. & dum siccatur infectio, oleum intra os teneto, ne & dentes inficiantur: ac postquam imposueris medicamen quarto die caput lauato, Marcell. ¶ Ad dolorem capitis & temporum Hirund. stercus priusquam terram attingerit simul cum luto nidi, in vasculo ligneo, aceto madefac, & illine frontem, Galenus Euporiston 2.92. Mirificè medetur albugini oculorum quod iam expertus sum, Albertus. Stercus hirund. calidum oculos excæcat, Albertus. Contigit aliquando vt fatigato Tobiæ à sepultura, venienti domum & obdormienti iuxta parietem, ex nido hirundinum stercus calidum in oculos incideret, vnde excæcatus est. Stomaticæ compositioni ex *besasa*, aliqui hirundinum cinerem admiscent, alij hirundinum recrementum (simpliciter, alij eiusdem cinerem, vt Heras) vt supra recitaui. mihi quidem cinerem ipsarum hirundinum addi magis probatur. Hirund. stercus in cibo vel in potu sumptum, tribuit colo sanitatem, Marcellus. Idem apud Nic. Myrepsum miscetur medicamento ad difficultatem vrinæ & calculum & colum. Aluum ciet & hirundinum fimum adiecto melle subditum, Plinius.

Ex ouis. ¶ Oua hirundinis denigrant capillos & albugines, Kiranides libro 3 Elemento vltimo. Alij hanc facultatem fimo hirund. attribuunt.

Ex nido. ¶ Nidum hirund. cum vino vetere contritum aduersus viperarum morsus in iumento imponito, Pelagonius. Ad omnem quidem virulentum ictum in iumento Eumelus pulli hirund. ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi iubet. Glebula ex hirund. nido illita ex aceto, morsui canis rabidi medetur, Plinius & Valerianus. Aetius Sermone 14 cap. 49. hirundinis nidum tritum & cribratum ac melle exceptum, contra erysipelata faciei commendat, tanquam remedium cito discutiens. Ad oculos sanguine suffusos & staphylomata in equo Nidum hirund. integrum, vt nihil prorsus de eo amittatur, in vase cum aqua misce & turba, cola & liquorem colatum iumento sitienti bibendum dato, aut etiam per cornu infundito, Eumelus. Terra nidi hirund. cum aceto cephalalgiam sedat, Kiranides. Hirundinum stercus priusquam terram attingerit simul cum luto nidi in vasculo ligneo, aceto madefac, & illine frontem, Galenus Euporiston 2.92. Stomaticæ compositioni ex besasa ad anginas aliqui hirundinum cinerem admiscent, alij nidum vrere iubent ex stercoribus hirundinum maxime compositum. Terra nidi hirundinum cum aqua soluta & inducta, colli & faucium tumores & synanchen curat, Kiranides. Anginæ nidus hirund. mederi dicitur potus, Plinius. Ad anginam valet emplastrum maturans & resoluens abscessum è nido hirund. quod ab Arculano describitur, Leonellus Fauent. Hoc tem-

pore medici pro angina curanda discutiendáve emplastrum ex nido hirundinis collo imponunt, non sine magno & euidenti iuuamento. quanquam non desint aliqui, qui quum nidum ex terra & paleis compositum animaduertant, rebus, vt apparet, stypticis, illius admotionem timent, ac metuunt ne forsan astrictione sua materiam intro repellat: quo fit vt solo nidi decocto vtantur, in quo cæteræ res anginam discutientes miscentur. sed reuera falluntur, quum omnia in hirundinis nido contenta, potius discutiendi vim quam constrictoriam aliquam habeant, Amatus Lusitanus. *Vide* plura apud eundem lib. 1. Curatione 40. Asclepiades apud Galenum de compos. sec. loc. medicamento cuidam ad laxatas columellas nidum hirundinum syluestrium aridum admiscet, vbi Galenus, Nidus hirund. syluestrium (inquit) multam discussoriã vim habet. Ad inflammatas tonsillas illini debet stercus columbæ & venter hirundinis, Nicol. Myrepsus. vbi Fuchsius κοιλίαν id est ventrem quam χελιδὼν, id est nidum legere mauult. quod non probo. Tonsor meus cum ex tonsillis laboraret grauiter, & ijs tumentibus cum aliquo rubore vix iam deglutiret cibum, hirundinis nidum contritum miscent cum melle & axungia (quod remediũ in vulgari puto Germanico de herbis libro inuenerat) quo apposito calido ter aut quater, mox & mirabiliter sanatus est. Angina etiam in latere colli tumido laborabat quidã nepos meus ita vt nihil deuorare posset: dolebat etiam post aurem & capite seu vertigine quadam. vena secta est cephalica eiusdem lateris (sub lingua enim non poterat, cum os non posset aperire) nidi hirundinis contusi partem cum pauco melle & adipe gallinæ veteris imponi iussi: post 2. horas melius habuit. Ad fluxionem gutturis, Nido hirund. trito ex aceto illinito, Galenus Euporiston 3. 283. Emplastrum ad pleuriticos mirabile (numero 80. apud Nic. Myrepsum.) Nidum (nam Græcus codex χελιδὼν habet. Fuchsius κοιλίας, id est *ventrem* legit, quod non probo) hirundinis vniuersum accipiens terito, & succo apij farinaq; fœnigræci imbuto & probè calefacto vtere. Contra calculos sumi prodest cinerem intestinorum palumbium ferorum cochlearibus tribus è nido hirundinum, Plinius. Vrucæ semen & hirund. nidum cum sapa terito ac illinito, Aetius inter vnguenta podagrica 12. 44.

Ex lapide chelidonio.

¶ Chelidoniæ lapilli (à recto chelidonias, vt apparet, ὁ χελιδονίας λίθος. quidam chelidonium lapidem, & chelidoniam gemmam dicunt) vulgò à nostris Schwalmenstein vocantur, id est hirundinum calculi. In ventre hirundinum pullis lapilli, candido aut rubenti colore, qui chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur, Plinius. Et alibi, Chelidoniæ duorum sunt generum, hirundinum colore, & alia parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis. Aspidi similis est gemma quam vocari chelidoniam inuenio, Idem 37. 11. vbi gemmas nominat quæ ab animalibus denominantur. vnde hanc aspidi chelidoniæ similẽ, nomẽ ab ea tulisse coniicimus, & ab ea cui hirũdines nomẽ fecerũt diuersam. Genus quidẽ aspidũ vnũ est, quas chelidonias vocant, quæ circa ripas fluuiorũ præsertim Nili, latibula habẽt. Pulli hirundinis Augusto mense lapidẽ chelidoniũ gestant aliquãdo in hepate vel ventriculo. quem ego diuersorum inueni colorum. Fertur autem quòd pulli gestantes lapidem hoc signo cognoscuntur, quòd in nido sedent conuersis ad se inuicem vultibus: nam cæteri qui non habent lapidem, posteriora ad se conuertunt, Albertus & Author de nat. rerum. Lapilli sunt exigui, & tales iam vidimus a socijs nostris extractos è ventriculo hirundinum mense Augusto: tunc enim extracti efficaciores habentur: & frequenter duo simul in vna hirundine inueniuntur, Albert. Chelidonijs, qui in hirund. ventriculis reperiuntur, figura globi ferè dimidiati, semperq; intus caui. qua de causa admodum tenues existunt. in eminẽtia sunt plerunq; rauo, sed diluto colore, in caua cõuexitate purpureo, nigris interdũ interpellantibus maculis: atq; ob id duæ earũ species videntur esse, Georg. Agricola. Lapilli magnitudine sunt vt ipse vidi, seminis lini, forma quoq; simili: ego nigros & russos tales vidi lapillos, Christophorus Encelius. Vidi & ipse cum russos lentis figura & magnitudine chelidonias, tum alios quosdam candidissimos non tamen perspicuos, quos in monte quodam Sedunorum abunde reperiri audio, in arena inter excelsas rupes. horum vnum cum fregissem dentibus multum renitentem, solidum deprehendi, non cauum. ¶ Iidem aut simillimi chelidonijs hodie nominatis lapillis illi mihi videntur, quorum Strabo libro 17. mentionem facit, his verbis: Aceurui quidam ex tritura lapidum ante pyramides (in Ægypto) iacent, in quibus lapilli & forma & magnitudine lentis inueniuntur, quidam vt hordei grana, quæ semiexpoliata excurrunt. dicunt reliquias ciborum qui operantibus supererant in lapidem induratas, quod quidem satis videtur verisimile. nam & apud nos collis quidam est oblongus, in campo situs, qui tofi calculis in modum lentis plenus est, &c.

¶ Dissectis crescẽte Luna pullis hirundinis qui primo partu exclusi sunt, ἐκ τῆς πρώτης νεοσσείας, è prima fœtura, in ventre eorum lapillos offendes. e quibus duos, vnum colore varium, alterum purum eximes (quorum alter colorem vnum habet, alter plures, Auicenna.) ij priusquam terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt, Dioscor. Sanant vel lapilli e ventre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi: dicuntur enim excluso pullo lapillũ dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo, quem primum pepent, cum quis primum tentatus sit, liberatur eo malo, Plinius. Lapilli in ventriculis hirund. reperti & brachio alligati, caducos perfecte sanant, Sextus. De collo puerorum suspensi ad comitiales morbos vtiles esse perhibentur, Ge. Agricola. Mirificum hoc ad comitiales remedium est: duo lapilli in hirundinum pullis dissectis inueniuntur. quorum vnus quidem niger, alter vero albus existit. comitiali

collapso

colli ipsius [illegible] imponito, ipsum excitabis: nigrum vero cuti alligato. At hirundines dicuntur primo pullo hos lapillos d[illegible], qui non facile inueniuntur nisi viuentis pullis dissectis. Alexander Trallianus Author Additionum in Breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepsiam lapidem hirundinis admiscet. Hirundinum pulli lapillos in ventriculis habere consueuerunt, ex quibus qui albi maxime fuerint, si in manu etiam singuli teneantur, aut circa caput lino nectantur, veternosos & diutinos capitis mulcent dolores, nisi contactu terræ lapillorum potentia minuatur, Marcellus. Et alibi, Hirundinis ventriculo scisso albi & nigri lapilculi inueniuntur, qui si lupino aureo includantur, & collo suspendantur, omnem dolorem oculorum perpetuo auertent: sed & contra quartanas prosunt, et croceo linteo vel panno inuoluti linoque ad collum validiore suspensi. Adduntur ad oculorum collyria, Ge. Agricola. Si quid in oculos inciderit, imponuntur: nam cum minimi & læuissimi sint, nec mole obsunt, nec figura aut angulis & palpebrarum compressione, id quod inciderit, emouere & elidere possunt, vt & alectorolophi semen. Dextro brachio suspensi hepaticos perfecte sanant, Kiranides.

¶ Quin & è nido earum lapillus impositus recreare (excitare) comitiales dicitur confestim, & adalligatus perpetuo mederi, Plinius & Serenus. Lapilli in nidis pullorum hirundinum reperti appensique, a tussi tutum reddunt. sanant & columellæ vitia & tonsillarum phlegmonen, Galenus Euporiston 2. 44.

H.

a. Hirundo primam corripit: *Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo*, Auienus. videri autem potest ab hærendo dicta, quoniam tectis ædium vel trabibus, vbi nidificat, adhæreat. Varro tamen à sua voce sic dictam coniicit. A poetis vocatur Progne, vt a Vergilio Pandionis ales, ab Ouidio ad Pisonē. Et Atthis a Martiali, propter fabulam quam in *h* referemus: Ἀτθὶ λόγε μελίφθογγε, in epigrammate lib. 1. sect. 60. Brodæus hirundinem aut lusciniam interpretatur, ego hirundinem omnino eo in loco: illæ quidem non vescuntur melle. ¶ Χελιδὼν penultimam producit, Arato, Theocrito, Aristophani, Oppiano. Vocatur autem χελιδὼν, [illegible], Etymologus & Varinus. Dicitur & χελιδὼ, χελιδοῦς, vnde vocatiuus ὦ χελιδοῖ, Eustathius. Ποικίλα χελιδοῖ, Aristophanes in Auib. Χελεύρ, χελιδὼν, χελιδόνιας, & piscis quidam, Hesych. [illegible], ἡ χελιδὼν, οἱ δὲ χελιδόνα, Etymologus. Ὄρνις δ' ἀν' [illegible], Homerus: alij [illegible] legunt, & hirundinem interpretantur, alij aliter: *vide* supra in Capite de Aquilis diuersis. [illegible], χελιδὼν, [illegible], Etymologus: sed magis placet vt Hesychius habet, [illegible] χελιδὼν, [illegible]. Κρέξ, hirundo, Hesych. & Varin. Thebani, qui nouis rerum nominibus gaudebant, hirundines κωτίλαδας vocabant, Athenæus lib. 13. & Varinus in [illegible] Κωτίλος, auis sic dicta, à qua etiam loquaces & adulantes vel decipientes κωτίλοι dicuntur: hirundo, Varinus: quanquam ab illo per λ duplex scribitur. Ὀλολυγὼν apud Theocritum aliqui hirundinem interpretantur deflentē Ityn, alij aliter. *vide* in Acredula. Ὠκύπτερον Kiranides interpres hirundinem exponit, alibi vero sparuerū, id est accipitrē minorem.

¶ Epitheta. Arguta, Vergilio 1. Georg. & Auieno. Garrula, 4. Georg. Vaga, Sereno. Veris prænuncia, Ouidio 2. Fast. Et apud Textorem Bistonis, peregrina, trinlans, Daulias, lasciua, Pandione nata, vocalis: nam Agrestis & Rustica differentiæ potius sunt, & speciē propriam constituunt. ¶ Θρηκία χελιδὼν, Aristophanes in Ranis. [illegible] ὄρνις, Oppianus. [illegible] χελιδοῖ, Simonides apud Athenæum, & Aristophanis Scholiasten. [illegible], in Epigrammate. Κωτίλη etiam epitheton esse potest, vt Latinis garrula: nam & ipsas substantiue Thebani κωτίλαδας vocabant. Hirundo κωτίλη appellatur Hesiodo, Anacreonti & Simonidi, Gyraldus. Cum sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis Arcturus oritur. Τὸν δὲ μετ' ὀρθρογόη (alias [illegible]) Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ἐς φάος ἀνθρώποις, Hesiodus. Varinus ὀρθρογόην exponit, τὴν μεγάλως θρηνοῦσαν, ἢ ἀπὸ τοῦ ὄρθρου ἠχοῦσαν, id est magno vel matutino luctu insignem auem. Cognominatur & [illegible], (forte ὀρθόλαλος.) Κορωνίδας, [illegible] χελιδόνας [illegible], vt Suidas citat [illegible], χελιδόνας [illegible] Αἰσχύλος Τροφεῦς, Hesychius & Varin. ego χελιδόνας legendum coniicio, vt πέδουσας (quod etiam [illegible] interpretantur) eius epitheton sit. Ποικίλα χελιδοῖ, Aristoph. in Auib. [illegible] χελιδόνος (alias χελωνίδος) πολυκρότου ψόφος, Athenæus lib. 5. *vide* in Testudine a. Ὑπωρόφιος: nam Theocritus hirundinis τέκνα ὑπωρόφια dixit. Ὄρνις [illegible], Oppianus de hirundine. Ἀτθὶ λόγε μελίφθογγε, λάλος λαλον [illegible] [illegible] [illegible] ἀλλήλοισι, [illegible], Τετζήνει [illegible] (forte [illegible]. nam Oppianus [illegible] χελιδόνι dixit) [illegible], Incertus in Epigrammatum lib. 1. sect. 60. vbi Brodæus Atthidem puellam hirundinem vel lusciniam interpretatur, ego omnino hirundinē hoc in loco: cicadas quidem ab hirundinibus capi Plutarchus & Ælianus scribunt.

¶ Dicigitur me tuam anaticulam, columbam, vel catellum, hirundinem &c. Plautus. Est & hirundininus adiectiuum, quo vtuntur Plinius & Plautus in Rud. In nido teges est hirundinino, Martialis lib. 11. Ligneis securiclis (Galli hirundinis caudas vocant) cæra & amurca perfusis veteres in alligationibus lapidum) vsos ipsa opera docent, Gul. Philander in Vitru. [illegible] 8.

¶ Χελιδὼν, vnguiæ concauitas in equis & in canibus eodem [illegible] secundum aliquos & in homine pars supra cubitum, [illegible], Hesychius, Suidas & Cælius. *Vide in ma-*

Etymon. *& prosodia nominis.* *Synonyma.* *Epitheta.* *Homonyma.*

Equo E. Ornamenta in brachijs quædam ponebantur circa carpos, ... χελιδόνες (alias χελιδόνες), quibus vtebantur Samij, vt scribit Athenæus.) sed ἀμφιδέαι & χελιδόνες ... potius, vel χελιδόνες vt supra: nisi vtrunq; recte dicatur, & χελιδόνες, & per syncopen χελιδ... tum circa brachia, tum circa carpos nominantur, Pollux. Equorum impetigines sunt squammulæ anteriorum crurum sub armorum partibus in ipsis animalibus natæ: has Græci lichenas vocant, siue chelidonas nos vero impetigines vel hirundines, Cælius Aurelianus. ¶ Πρὸ χελιδόνων, Ante hirundines, id est ante hirundinum aduentum, Aristophanes in Equitibus. ¶ Χελιδονιδεῦς, hirundinum pulli, Eustath.

Deriuata. Achæus dixit, Χελιδονίζει λιμοῦ μέχρις ὡς χελιδόνος, pro ... idem Χελιδόνιον μέλος, id est hirundinis cantus, Suidas. ¶ Fauonium quidam ad VII. Cal. Martij chelidoniam (a recto chelidonias, ὁ χελιδονίας ἄνεμος) vocant ab hirundinis visu, Plinius lib. 2. Est & chelidonias vel chelidonius lapis, (ὁ χελιδονίας ἢ χελιδόνιος λίθος,) vel chelidonia gemma: de quo supra in G scripsimus: nisi quis distinguendi gratia malit vt is qui nomen ab hirundine habet, chelidonius lapis vel chelidonia gemma dicatur, alter vero chelidonias, cui aspis similiter dicta nomen dedit. Chelidonium etiam gladij genus est cauda bifurca, Brodæus: nam & auis hirundinis huiusmodi cauda est. ¶ In Rhodo insula (Eustathij codex impressus in Homerum, non recte habet Ῥωμαίων pro Ῥοδίων) festum siue ludicrum solebat celebrari, in quo cornici aggregatio fiebat quædam hordei & id genus rerū aliarum. Vocabant autem carmina illa (τὰ ἀδόμενα, alias τὰ ᾀδόμενα) coronismata. Eiusmodi quippiam & hirundinibus in eadem fiebat insula, vt est apud Theognin tertio de sacrificijs Rhodiorum. Id verò χελιδονίζειν dicebant, quod ita concinerent: Ἦλθ', ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, id est, Venit, venit hirundo pulcras ducens horas & annos pulcros, Cælius. Athenæus lib. 8. integra hæc carmina Dorice scripta sic refert, nos ex Eustathio quædam emendauimus, etsi is integra non referat:

Χελιδονίζειν.

Ἦλθ', ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, ἐπὶ γαστέρα λευκὰ, κἀπὶ νῶτα μέλαινα. Παλάθαν σὺ προκύκλει ἐκ πίονος οἴκου, (Eustathius habet, Εἶτα ὡς ... πλαλαθ..., quod nō placet: exponit autem παλάθην, σῦκων ἐπισώρευσιν.) Οἴνου τε δέπαστρον, τυροῦ τε κάνιστρον (forte κάνιστρον, Eustathius omittit) καὶ πυρῶν, Χελιδὼν καὶ λεκιθίταν (placentam, à lecitho, id est vitello sic dictam) οὐκ ἀπωθεῖται. Πότερ' ἀπίωμες, ἢ λαβώμεθα; Εἰ μέν τι δώσεις· (ἐλλειπτικῶς ... εἰ δὲ καὶ παρ' ... Eustathius) εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἐάσομεν. Ἢ τὰν θύραν φέρωμες, ἢ θ' ὑπέρθυρον, ἢ τὰν γυναῖκα τὰν ἔσω καθημέναν. Μικρὰ μέν ἐστι, ῥᾳδίως μιν οἴσομεν. Ἂν δὴ φέρῃς τι, μέγα δή τι καὶ φέροις. Ἄνοιγ' ἄνοιγε τὰν θύραν χελιδόνι. Οὐ γὰρ γέροντές ἐσμεν, ἀλλὰ παιδία. Fiebat autem hæc collectio mense *boedromione* (Iunium interpretantur, quod hic non conuenit: hirundinis enim aduentus vernus est) a pueris passim circum eundo cantillantibus: & primum eā instituisse in Lindo Cleobulus Lindius fertur, cum pecunia colligenda egerent, Hæc Athenæus. Qui hanc cantilenam decantabant, χελιδονισταὶ vocabantur (& cantus vel ludus ipse χελιδονισμὸς Eustathio) vt qui cornicis nomine stipem colligebant, κορωνισταὶ, Eustathius & Hesych. Æschylus χελιδονίζειν verbum vsurpat pro βαρβαρίζειν, id est barbare loqui. & Ion in Omphale barbaros, χελιδόνας nominat masc. g. (cum alioqui fœm. g. tantum efferantur) Herodiano teste, Scholiastes Aristophanis. *vide* infra in prouerbio Hirundinum musea. Vtuntur & per se succo (chelidonæ maioris, etsi de vtraq; proximè locutus sit) in collyrijs, quæ chelidonia appellantur ab ea, Plinius. Apud Galenum de compos. sec. loc. 4. 7. collyriū chelidoniū inuenio, in quod chelidonia herba non recipitur, ab hirundinibus, vt apparet, dictum, quasi oculis hominum claritatem ita restituere possit, vt remedio quodam visum suis pullis ademptum reddere creduntur hirundines.

Chelidonium collyrium.

De herba chelidonia.

¶ Chelidonia herba est, quæ & chelidonium dicitur. Χελιδόνια βοτάνη, Oppianus. Dioscorides & alij medici χελιδόνιον gen. neutro proferunt: est autem duorum generum, maius & minus: recentiores quidam Latinè *hirundinariam* nominant. Creditur chelidonium maius nomen sibi inuenisse, quòd hirundinum aduentu ex terra prodit: discedentibus vero ijsdem marcescit. Alij vero tradiderunt, si quis ex hirundinis pullis in nido excæcatus fuerit, matrem hanc herbam oculis admouentem, cæcitati eius mederi, (vt inde potius, quàm à tempore nominatum videatur,) Dioscorides. *vide* supra in C. Τὸ χελιδόνιον ἅμα τῇ χελιδόνι ἀνθεῖ, id est chelidoniū cum aduentu hirundinis floret, Theophrast. de hist. 7. 14. interprete Gaza. Dioscorides nō florere tū, sed prodire scribit, ἅμα ταῖς χελιδόσι φαινομέναις ἀναφύεσθαι. Apud nos quidem chelidonium minus eo tempore & prodit & statim floret: marcescit idem mense Maio: chelidonium verò maius Iunio demum floret: vt Plinius non rectè scripserit, Florere aduentu hirundinum, discessu marcescere: tanquam de vtroq; vere dicatur. Περὶ δὲ (circa fontem) φύεν πολλὰ πεφύκει, Κυάνεόν τε χελιδόνιον, Theocritus. Dioscorides tribuit maiori chelid. folia colore subglauco. ¶ Hanc capnon quæ nascitur in sæpibus chelidoniam phragmiten vocare moris est Aetio, ad exinanitiones partium in iocinere curuatarum vtilem dictam, vt puto, quoniā succo discutit caliginē, vt chelidonia: & ob id in medicamenta oculorū additur. vt in collyriū Martiani eā chelidon ā capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, vt quidam conijciunt, etiā illa similitudo confluet, quod folium hederæ habeant, quale chelidonio minori contigit: propterea considerari cupio, nonquid non similis, sed eadem omnino sit capnos hæc cum chelidonio minore. multa certe paria cōperio, Hermol. Eruditi quidā chelidoniā phragmiten cam esse herbā conijciunt, qua hactenus pharmacopolæ in Germania pro aristolochia rotunda perperam vsi sunt. Chelidonion paruum inter fumariæ

fumariæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem legitur: & chelidonion simpliciter inter vitis albæ & anagallidis purpureæ nomina. ¶ Est & apud Germanos alia ab hirundinibus dicta herba, nescio qua occasione, Schwalbenkraut/ quam multi asclepiadem veterum esse putant flore lacteo, ligustri ferè odore, folijs binis per genicula, lauri ferè, sed in angustum exeuntibus, radicibus albis multis implicatis, &c. quas aliqui ad ossa fracta consolidanda facere putant, vt eo quidẽ nomine Wallwurtz potius quam Schwalmenwurtz dici deberet, vt & symphytum maius. ¶ Ficus chelidoniæ, ἰσχάδες χελιδόνιαι, ficus Atticæ sunt, quæ & chelidónes vocantur, Pollux. Commendantur eædem ab Athenæo libro 14 qui eas colore ἐρυθρομελαίνας, id est ex rubro & nigro permixto esse ait. Purpureæq; chelidoniæ, Columella inter ficus. Nouissima sub hyeme maturauit chelidonia ficus, Plin. Grammatici quidam à Chelidonijs populis in Britannia dictas conijciunt, nescio quam rectè. Clemens in Pædagogo nominat ἰσχάδας χελιδονίας, δι᾽ ἃς εἰς Ἑλλάδα πεντακοσίαις ἅμα μυριάσι στρατὸν ἐπήγαγεν ὁ Πέρσης. Χελιδόνειος, (Χελιδόνιοι potius) εἶδος ἰσχάδων, Hesych. & Varin.

Schwalbẽkraut.

Ficus chelidoniæ.

¶ Χελιδόνιαι λαγωοί, & χελιδόνιοι δεσπόται leguntur apud Athenæum lib. 9. Eustathius chelidonias lepores interpretatur, qui superiore parte nigri sint, inferiore subalbi instar hirundinum. Frisij qui maritimam Germaniæ partem habitant, prænunciam hirundinum (Schwälcken Vorbott) vocãt auem de genere motacillæ. ¶ Est & χελιδών, id est hirundo marina, piscis Aristoteli. Volat hirundo (piscis) sanè perquam similis volucri hirundini, Plinius. Est & alius piscis chelidonias dictus, χελιδονίας, cuius Athenæus ex Diphilo meminit: vt & hirundinis piscis polypo similis. Alterum exocœti genus circa Byzantium quidam chelidonium vocant, Bellonius.

Chelidoniæ lepores.

Hirundo marina piscis.

¶ Piscem Boreum (inter sydera) hirundinis præferre caput, propterea q; à Chaldæis piscem nuncupari chelidoniam Theon scribit, Cælius. Cùm LX dies à solstitio brumali abierint, initio noctis arcturus oritur, post illum verò hirundo apparet, Hesiodus. Χελιδὼν etiam est numisma argenteum Peloponnesiacum, (vel χελώνη potius apud Pollucem) Ægyptiorum sapientes omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, hirundinem pingunt. illa enim iam morti proxima, luto seipsam volutat, & pullis latebras (φωλεὸν, nidum) comparat, Orus.

Hirundo inter sydera.

Icones.

¶ Propria. Chelidonius ex Cleopatræ mollibus patrimonium grande possedit, Seneca epistola 88. Χελιδὼν vocabatur Cleopatræ cinædus, Suidas in Χελιδὼν & in Κίναιδος. Item vates quidã priscus, Idem. Et nauis quæ in Massiliam traiecit, ἡ ναῦς ἡ εἰς τοὺς εἰς Μασσαλίαν διαπεραιουμένους, Idem. Menippus quidam olim Χελιδὼν cognominabatur, Aristoph. in Auibus. vbi Scholiastes, Διὰ τὸ ἱππηλάσιον εἶναι καὶ παρθενεῖα τόπον (fortè κατωτερία τόπον), scilicet χελιδόνι χελιδόνι, ὡς εἰκάζουσιν. Chelidonem theologũ quendã fuisse aiunt, qui obseruatis prodigijs collegerit rerũ exitus. *vide* infra in Prouerbio, Audi chelidonem. Cic. lib. 3. Verrinarum de Chelidone meretrice agit, quam efflictim deperibat Verres. ea verò tum in Vrbana tum in Siciliensi Verris prætura omnia moderabatur, transigebat, decidebat. chelidon quoq; hirundinem auem significat. omniaq; auspicatò, & captatis augurijs Romani agebant, augures q; & auspices & publicis & priuatis rebus adhibebant. Propterea ait Cicero: Nam vt Verres prætor factus est, qui cũ auspicatò a Chelidone surrexisset, sorte nactus est Vrbanæ prouinciæ, &c. Quibus verbis alludit simul & ad auspicium, & meretricis concubitum & cubile, Gyraldus in libro Ænigmatum. ¶ Chelidoniæ insulæ sunt in initio oræ Pamphyliæ, Strabo lib. 11. Et lib. 14. Chelidoniæ insulæ in Pamphyliæ ac Lyciæ confinio iacent. Et rursus in eodem, Prope Hieram promontorium Lyciæ Chelidoniæ insulæ tres sunt, asperæ sane, & magnitudine æquales, ad stadia quinq; inter se distantes, &c. Post Rhodum versus orientem Χελιδόνιαί γε νῆσοι Τρεῖς ἐπίκεινται, μεγάλης Παταρηΐδος ἐγγύθεν ἄκρης, Dionysius Afer. Herodianus Χελιδονιαὶ legit cum acuto in vltima, Eustathius. Chelidoniæ insulæ nauigantibus pestiferæ, Plinius 5. 31. Hæ duæ sunt secundum Stephanum, quarum vna Corydela, altera Menalippea dicitur, contra Tauri promontorium similiter Chelidonium dictum sitæ. Stephanus has insulas, Chelidonias petras appellat. Chelidonij populi sunt Illyriæ, Stephanus. ¶ Ἐχελιδῶν, hippodromus Atheniensiũ, nõ ab hirundine, sed ab Echelo heroe denominatus est, vt scripsi in Equo H e.

Nomina propria ab hirundinib. desumpta.

Chelidoniæ insulæ.

¶ c. Supra corpus eorum volant noctuæ & hirundines, Baruc 6.

¶ Garrula quæ tignis nidum suspendit hirundo, Vergilius 4 Georg. Sicut grus & hirundo (*auis*) sic garriebam, Esaiæ 38. Tecto vaga plorat hirundo, Politianus. Τιτυρίζει, Oppianus de hirundine. Ὅταν ἦρος ὥρᾳ κελαδῇ χελιδών, Stesichorus & Aristophanes in Pace, Ὅταν ἡδεῖα μὲν φωνῇ χελιδὼν Ἑζομένη κελαδῇ. Vlysses neruum arcus intendit, πλήξας τὰ νευρῆς, Ἡ δ᾽ ὑπὸ καλὸν ἄεισε χελιδόνι εἰκέλη αὐδήν, Odyss. φ. Εἰ τὸ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν Ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες Ἐλέγοντ᾽ ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ, Nicostratus apud Stobæum. Ὀξὺ μὲν ἐκλάγξειεν αἶψα, καὶ ἄνθρωπος ὀξὺ λακέρυζα, Oppianus de hirundine. Τραυλὰ μινυρομένα πανδιονὶ χάμμορε φωνῇ, In epigrammate authoris incerti. Et rursus Palladas, Τί πλέε πανμέριος πανδιονὶ κάμμορε κόρη Μυρομένη κελαδεῖς τραυλὰ διαγρομένη, Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum fabulantur, cùm mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, columbæ, cornicis, perdicis, porphyrionis, sturni, luscinæ & merulæ, vt recitaui in Columba hinc ex Eustathio. Οὐδὲ τόσον θαλέοντος ἂν ὥρια μακρὰ χελιδών, Theocritus Idyll. 19. Ερ. δ΄ Δὶ γελεστὸν ἀμφιλαλεῖ; Θρηϊκία χελιδὼν Ἐπὶ βαρβάροισιν ἑζομένη πετάλοις, Κελαδεῖ δ᾽ ἐπιλαμπτὸν ἀηδόνος Νόμον, *sc dicitur.*

Homerus infans vna nocte nouem voces adidisse dicitur.

Aristophanes in Ranis de Cleophônte, quem traducit tanquam peregrinum, imperitum, loquacem, ignobilem, barbarum & matre Thrassa genitum videtur enim hæc omnia Threiciæ hirundinis appellatione comprehendere Χελιδὼν δὲ ἐπιθρέουσα, Scholiastes.

Similia ex hirundine.

¶ Hirundo (*sis* Hebraicè scribitur) & ciconia (*agur*) custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini, Hieremiæ 8. Νεῦμαί σοι νεῦμαι ..., ὥστε χελιδών, Homerus in Iresione apud Herodotum. Ὤρεμα, χελιδόνων ὀροφή, id est hirundinum tectum, (nidus) fortè, Hesych. & Varinus. *Vere nouo cùm iam tinnire volucres Incipient, nidosq; reuersa lutabit hirundo*, Calphurnius. Achæus poeta pullum hirundinis durius μόσχον χελιδόνος dixit, Eustathius.

Poetica de ingenio & moribus earũ.

¶ *d.* Aristophanes in Auibus hirundines fingit lutum ore conferre ad extruendam auium ciuitatem. hoc enim faciunt (inquit Scholiastes) cùm nidificant. ¶ Μάσταχα δ' οὐ τέκνοισιν ὑπωροφίοισι χελιδὼν Ἄψορρον ταχινὰ πέτεται, βίον ἄλλον ἀγείρειν, Theocrit. Idyl. 14.

Ὡς δ' ὁπότ' ἀπλήεσσι φέρει βίον ὀρταλίχοισι
Οἱ δ' ἀπαλὸν τρύζοντες ἐπιθρώσκουσι χελιδὼν
Χείλεσιν ἀμπτύοντες, ἅπας δ' ἐπὶ δῶμα λέληκεν
Μήτηρ, ὡραίη Ζεφύρου προτέλεσμα, χελιδών ὄρνις.
Γηθόσυνοι περὶ μητρί, καὶ ἱμείροντες ἐδωδῆς
Ἀθρόοι ξυνὸν δέχονται καχλάζουσι νεοσσοῖς

Oppianus libro 5 de piscatione.

Hybernos peteret solito cùm more recessus
Atthides, in nidis vna remansit auis.
Deprehendere nefas ad tempora verna reuersæ,
Et profugam volucres diripuere suæ.
Serò dedit pœnas, discerpsi noxia mater
Debuerat sed tunc, cùm lacerauit Ityn, Martialis.

Ποῖος δ' ὄρνις κατ' δῶμα σιωεστος ἀνθρώποισιν, Ἀρτιτόκος νεαροῖσι περισσαίρουσα νεοσσοῖς Κεῖσαν ὑπὸ τέγεος κατ ... ἐθώσσουσα, Ὀξὺ μὲν ἔκλαγεν αἶψα, καὶ ἄνθρωπον ὀξὺ λακοῦσα, Αὐχένα δ' ὑψόσ' ἀείρουσα ... Καὶ πάσαις ἑκάτερθεν ἑαῖς ἔφριξεν ἐθείραις, Καὶ ... πάντα χέλανσε ποτὶ χθονί. ... Τεῖχος ὑπ' εὐπήγον ... τρύζουσι νεοσσοί. Ἡ δὲ καὶ ... χελιδὼν ... Ἐρομένη φίλα τέκνα, τὰ τ' ... Ἄλλοτε λυσσομένη θαλάμων ἀπολωλότα ..., Oppianus libro 5 de venatione. Οἷα δ' ἀμφὶ μέλαθρα μέγ' ἀχλύουσα χελιδὼν Μύρεται αἰόλα τέκνα, τὰ πού μάλα τετριγῶτα Αἰνὸς ὄφις κατέδαψε, καὶ ἤκαχε μητέρα κεδνήν Ἡ δ' ὁτὲ μὲν χήρη περιπέπταται ἀμφὶ καλιήν, Ἄλλοτε δ' εὐτύκτοισι περὶ προθύροισι ποτᾶται, Αἰνὰ κινυρομένη τεκέων ὕπερ, Poeta quidam priscus, Apollonius (vt coniicio) aut Q. Calaber. Serpens quidam impetu subiturus nidum hirundinis vt pullos eius voraret, decidit in focum & igne perijt, vt legimus inter Epigrammata Græca 3.24. Ἡ τις ... χελιδόσιν ἐγγὺς ἔχουσα Μυρομένη σφὰ τέκνα, τά τε σφισι λύσατο Ἐξ εὐνῆς ... ἀπίνυσσε, ..., Oppianus lib. 1. de Venatione.

Magica & superstitiosa remedia ex iisdem.

¶ *e.* Kiranides (lib. 3. in Hirundine) ex pullis hirundinum in ollam luto obfirmatam inclusis & assatis, &c. philtrum siue φίλτρον, & contrarium ei μισητήριον superstitiosa & impia persuasione parare docet. Mulier vt non secedat a viro, iecur hirundinis vstum bibendum clam præbe ex vino, & non amplius de alio cogitabit viro, Nic. Myrepsus. Χελιδόνιον φάρμακον, id est Hirundinum pharmacum apud Hipponactē memoratur, quod fit (τὸ ...) ἐπειδὰν χελιδόνα ..., Suidas. ¶ Ἡ μὲν χελιδὼν αὐτή (αὕτη) ... λαλεῖ, Philemō apud Scholiasten Aristoph. Εἶτα χελιδὼν (...) Ὅτι ... πωλεῖν ἤδη, καὶ ... , Aristoph. in Aub.

Auspicia.

¶ *g.* Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & vino quod bibatur inspersus, securos præstabit à temulentia: inuenit hoc Horus Assyriorum rex, Plin. Hirundinum pullis pasce accipitrem, & citius mutabit pennas, Demetrius.

¶ *h* Apologum de hirundinibus quæ cygnis obijciebant quòd in solitudine canerent, cum ipsæ suos cantus in ciuitatibus publicarent, &c. recitaui in Cygno *h*. ¶ Hirundinum genus dijs penatibus & Veneri, quæ ipsa quoq; e numero penatium est, charum esse dicitur, Ælianus. ¶ Hirundines infausti ominis esse, & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. nam Pyrrhi tabernaculo, & in naui Antonij insidentes, suscepti belli infelicitatem & funestas clades portenderũt, Alexander ab Alex. In Pyrrhi pueri tabernaculo nidificans hirundo, rerum actiones quas susciperet, non bene & feliciter euenturas esse significauit. Et item Cyro altera nidum in huius tectis construens, quæ ei male casura essent prænunciauit. Contra enim Medos (*Scythas*, Alexander ab Alexandro) profectus, non reuertit ad suos sed rebus male gestis, de loco quopiam se præcipitem deiecit. Dionysio priori arcem relinquenti nidificantes ibidem reditum præmonstrarunt, Ælian. Cleopatræ nauis, quæ Antonias dicebatur, signum habuit horrendum nam cùm sub puppi hirundines nidificassent, superuenêre aliæ, & primis per vim expulsis, nidos destruxêre, Plutarchus in Antonio. ¶ Isis in Byblo Ægypti nutriuisse fertur reginæ (quam alij *Astarten*, alij aliter vocant) filium, digito ei in os pro mamilla inserto & noctu quæ in corpore eius mortalia erant, adussisse: ipsamq; hirũdinis specie circa columnam lugendo volitasse donec regina aliquando noctu infantem ambui conspicata clamore emisso, immortalitatem ei ademit, &c. Plutarchus in libro de Iside.

Fabula de metamorphosi Philomelæ in lusciniam & Procnes in hirũdinem quæ tamẽ, ab alijs aliter narratur.

¶ Homerus Odysseæ τ. lusciniæ fabulam, inquit Eustathius, aliter quam recentiores memorat. neq; enim Pandionis, vt illi mennonem facit, (nisi Pandion forte alio nomine eiũ Pandareos dictus fi) neq; Procnes, neq; Terei. & Itylum vocat illum, quem recentiores Ityn, quem Pandarei filia è Zetho peperit, κοῦρον Ζήθοιο ἄνακτος. alia lectio habet Ζήτοιο. Sunt & qui Itylum, Ἀντόλον esse nugentur.

&pri-

& prima litera adempta Ἤτυλον per η, ceu qui genus ab Aete ducat, vt & pater eius Zetes Boreæ filius. Cæterum recentiores sic tradunt Pandionis Atticæ tyranni filiæ fuerunt Procne & Philomela. Ex his Philomela (Φιλομήλα) Tereo Thraci nupsit, & sic ex Attica muliere facta est Thracia. Porro Tereum aliquando Athenas profecturum rogauit vt Procnen sororem suam secum adduceret. quod is fecit quidem, sed in itinere puellæ vim intulit, & ne facinus sorori aperiret, linguam execuit. Procne verò in tela texendo iniuriam sorori prodidit. Philomela vindictæ cupida filium Ityn è Tereo sibi partum, occidit, & patri coctum apposuit. Comedit ille, & ex minutis quibusdam reliquijs filium esse agnouit. itaq; persequutus sorores occidere parabat, fugiunt illæ, & dijs imploratis, in aues mutantur, Philomela hirundinis, Procne verò lusciniæ forma assumpta, (lego, Philomela lusciniæ, Procne verò hirundinis forma assumpta.) Quamobrẽ hirundinis vox aspera & cantu insuauis est, vt cui lingua mutilata fuerit. & frequenter Terei ceu balbutiens nomen efferre conatur. luscinia verò ityn subinde suo cantu repetit. Tereus denique in vpupam transformatus crebro Vbi nam sunt, (Ποῦ ἄρα εἰσί;) exclamat. Sic quidem recentiores fabulantur. alij verò Homerum sequuti, Pandarei (inquiunt) cui pater fuit Merops Milesius, filiæ fuerunt Merope, Cleothéra & Aedón. Harum maxima natu Aedon Zetho Amphionis fratri nupta, vnicum filium peperit Itylum. & cùm inuideret numerosæ liberi sui (τῷ [illegible], τῷ ἀδελφῷ) Amphionis soboli, qua ille ex Niobe vxore Tantali & Hippomedusæ filia augebatur, Itylum filium suum cum filijs Niobes ludere & vno etiam in lecto interdum dormire solitum, seorsim cubare (vel, vt alij scribunt, in lecto interiore) iussit, vt ipsa intempesta nocte accedens, primum ex Amphionis filijs occideret, Amaleum nomine, (Ἀμαλέα) sed cùm Itylus vel oblitus esset vel non obtemperasset matri, ea noctu filium proprium, Amaleum esse rata, occidit, quo cognito præ nimio luctu vt ex hominibus migraret, à dijs petijt. itaq; in lusciniam mutata, Ityli luctum retinuit, cuius nomẽ cantu suo repetere solet. Alij Aedóna mulierẽ non ignorantia, sed sponte Itylum filiũ interfecisse dicunt. occiso enim (aiunt) Amphionis filio Amaleo, cum vxorem illius (Amphionis) timeret, mox suum quoq; filium interemit, vt expectandam sibi ab inimica vltionem præueniret. Porrò in sequente Rhapsodia (Odyssea) reliquas duas Pandarei filias parentibus orbas, Penelope à Venere educatas ait & cùm iam nubiles essent ab Harpyis raptas & Furijs traditas esse. Fortassis enim cum forma quidem excellerent, propter orbitatem tamen infelices, in prauam & furiosam aliquam (εἰς τὴν δύσκολον καὶ ὡς εἰπεῖν ἐριννυώδη ζωὴν) vitam præ nimio luctu conuersæ, obscuræ perierunt, vt inde à ventis raptas & Furijs traditas fabulosè feratur, Hæc omnia Eustathius. ¶ Similiter hanc fabulam Varinus quoq; refert è Scholijs Aristophanis in Aues, in vocabulo Ἴτυς. in hoc tamen differt, quòd Procnen Terei vxorem, & Ityn eiusdem e Tereo filium facit, non Philomelæ vt Eustathius. Procne (inquit) cum sororis Philomelæ casum intellexisset, mactatum Ityn filium Tereo edẽdum apposuit. quo ille cognito, gladio eas persecutus est, clamans ποῦ ποῦ, (vt solent quærentes.) Philomela verò præ metu Terei nomen efferebat. Procne verò filium lugens Ityn, Ἴτυ Ἴτυ miserabiliter sonabat. Ioue autem miserato, Procne in lusciniam, Philomela in hirundinem, & Tereus in vpupam mutati, easdem adhuc voces canunt, Hæc ille. nos Philomelam potius in lusciniam mutatam dicimus, & Prognen (cum Ouidio) in hirundinem, & huic vocem τηρεύς, illi verò Ἴτυ Ἴτυ conuenire. Aristophanes ipse Terei (sub persona Epopis) vxorem facit aedona, id est lusciniam, Io. Tzetzes etiam Hesiodi Scholiastes eandem fabulã similiter narrat, Procnen scilicet Terei vxorem fuisse, & in lusciniam mutatam Philomelam verò in hirundinem. Tereum quoq; addit Philomelæ in Aulide Bœotiæ vim intulisse, & huius fabulæ Sophoclem in Tereo meminisse. Procne ex Tereo binos liberos suscepit, & in hirundinẽ a Ioue mutata est, Proclus in Hesiodum. Megaris non procul Hippolytæ Amazonis sepulcro, tumulus conspicitur Terei, qui Prognen Pandionis filiam vxorem habuit. Regnauit autem, vt Megarenses aiunt, Tereus in ijs Megaridis partibus, quæ Pegæ, id est fontes appellantur. Sed vt mihi videtur, & certè adhuc coniecturæ extant, in Daulide quæ supra Chæroneã est, Tereus regnauit. Olim enim Barbari, eius quæ nunc Græcia nominatur, multas partes incoluerunt. Ob flagitia verò quæ Tereus in Philomelã, & mulieres in Itym commiserãt, subigere eos nõ potuit. Atq; ideo manus sibi ipsi Megaris attulit. cui tumulũ confestim excitarunt, & adhibitis pro mola calculis, rem sacrã quotannis peragunt. Vpupam præterea auẽ primùm ibi apparuisse asserunt. Mulieres Athenas peruenerunt, ibiq; dum mala deplorãt, quæ passæ fuerãt, quæq; vltionis causa ipsæ regesserant, lachrymando contabescũt. Vnam iis in lusciniã commutatã esse aiunt, alterã in hirundinẽ, non aliam ob causam, vt puto, quam quòd eædem quoq; auiculæ miserabilẽ cantum ædant & lamentis similem, Pausanias in Atticis. ¶ *Aut vt mutatos Terei narrauerit artus Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit*, &c. Vergilius Eclog. 6. vbi Seruius, Tereus rex Thracum Pandionis Athenarum regis filiam Prognen duxit vxorem & Athenas profectus vt sororem illi accerseret Philomelam, in itinere illam vitiauit & linguam abscidit. Illa tamen rem in veste suo cruore descriptam misit sorori. Quare cognita Progne Itym filium interemit, & patri epulãdum apposuit, postea omnes in aues mutati sunt, Tereus in vpupam, Itys in phasianum, Progne in hirundinem, Philomela in lusciniam. Et mox in illud Vergilij, *Quas illi Philomela dapes*, Atqui (inquit) hoc progne fecit, sed aut abusus est nomine, aut illi imputat propter quam factum est. Idem rursus in quartum Georg. sibi aduersatur, enarrans illud poetæ, *Et manibus Progne pectus signata cruentis*, (id est hirundo) Nomen (inquit)

posuit pro nomine. nam Philomela in hirundinem versa est: pro qua Prognen, vel quasi sororem posuit, vel quasi eam, quæ fuerat illius sceleris causa. nam ipsa miserat Tereum ad adducendam sororem. Quod ait Seruius in Bucolicis, (inquit Erythræus in Indice Vergiliano,) Atqui hoc progne fecit, rectius quidem dixisset ex fabula. Atqui hoc pariter cum Progne fecit. Nam & apud Ouidium in 6 Metamorph. *Iugulum ferro Philomela resoluit Ityosq́ caput Philomela cruentum Misit in ora patris.* Tu illinc integram fabulam pete. Hanc quidam in auem sui nominis mutatam ferunt, quæ a Latinis luscinia appelletur. Prognen verò in hirundinem. Quos apertè sequitur Martialis eo disticho, cuius est lemma, *Luscinia.* At enim, *Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ Muta puella fuit, garrula fertur auis.* Et alibi idem Martialis *Multisona feruet sacer Atthide lucus.* Nam Atthis ab eo luscinia intelligitur, quasi Attica auis quod declarat epitheton *Multisona,* & verbum *Lucus.* In lucis enim multis modis canit luscinia: quum hirundo recta frequentet. Et hoc a Græcis traxisse videtur, apud quos Tragœdia extabat Philochori de Philomela, quæ Atthis inscribebatur. In hac sententia fuisse videtur & illius carminis auctor, quod Philomelæ titulo circumfertur. Quod etsi omnino negligendum non sit, Ouidium tamē non refert. Probus tamen, non reprobus Vergilij interpres, prodit, Philomelam in hirundinem, Prognem in lusciniam conuersam. quod mihi verisimilius fit, propter garrulitatem hirundinis, quam ex amputatione linguę Philomelæ referat: quum ipsa luscinia mille modis cantum variet. A Probo stat M. Varronis auctoritas, cuius in III I de orig. verb. hæc verba sunt. Lusciola (fortasse *lusciniola* [Greek] legendum) quòd luctuosè canere existimetur, atq; esse ex Attica Progne facta auis. Hactenus Erythræus. Progne pro Græco *Procne* dicitur, vt cygnus pro cycnus. Primam in Progne corripuit Petronius Arbiter, quem Quintilianus & Macrobius citant. *Atq; vrbana Progne quæ circum gramina fusa,* Erythræus. Τὰ περὶ φιλομήλαν καὶ Πρόκνην ἐν Δαυλίδι μυθεύουσι, Θουκυδίδης δ' ἐν Μεγάροις φησί, Strabo. Fabulam omnē copiosius cæteris ex Ouidio (vt coniicio) Nic. Perottus in Cornucopiæ persequitur. Itys verò (inquit) in phasianam mutatus est: quæ auis picturatarū vestium colores seruat, quibus viri regij pueri solebant. Prognen quæ facinus illud in filium perpetrauit, & Ityn, in arce Athenis Alcamenes dedicauit, Pausanias. Hirundines aliqui ideo auersas coire putant, quòd Tereum regem horreant, ne quando latenter irrepens, nouam tragœdiam efficiat, Ælianus. Hirundines in aues mutatæ sunt cum vir adhuc esset Thracius, ille Tereus: postquam verò & illum mutatū viderunt in auē, relicto omni auiū cōsortio, ad hominum domicilia confugerunt. Quinetiam neq; Boreæ neq; ventorum qui ex Thracia spirant flatus amant: & nidos inde auersos collocant, Oppianus. Biziam in Thracia ingredi negantur propter scelera Terei, Plinius. Hesiodus testatur lusciniam solam ex omnibus auibus somni expertem esse, seduloque in vigilijs versari: hirundinem verò non prorsus semperq; vigilare, sed dimidiū tantummodo somnum perficere. Has autem pœnas luunt propter facinus in Thracia perpetratum in cœnam illam illicitam, Ælianus in Varijs lib. 12. Pandionis ales, Ouidius ad Pisonem, hirundinem intelligens aut lusciniam: nam Progne & Philomela filiæ fuerunt Pandionis. *Daulias & Geticis tandem secura mariti Ales adest, plausuq́ larem cantuq́ salutat,* Politianus de luscinia, (vel hirundine.) *Deflet Threicium Daulias ales Itym,* Ouidius in epistola. nam Daulia vel Daulis oppidum fuit Phocidis sub ditione Terei regis Thracum. Daulidas aues etiamnum vocant, Plutarchus in Symposiacis 8. 7. Cum hirundo in Gorgiam sophistam alui onus emisisset, directo in eam visu, Οὐ καλὰ ταῦτα εἶπεν ὦ φιλομήλα, Idem ibid. Diluculo autem philomela inter frutices silentem Prognen, inter aceres minurizantem, Sidonius I. epistolarum, id est parua voce succinentem, cantillantem, quod & Græci μινυρίζειν dicunt. Γ πολιὸς, ὀρφαιός, μόνος, νέος, ἀπαλός, Varinus vocat autem Homerus Itylum quem alij Itym. Itys quidem in prouerbio, I modo venare leporem nunc Itym tenes, quid sibi velit, non facile dixerim.

Procnes epitheta. Prognes apud Textorem epitheta sunt hæc Daulias, Querula, Impia, Rhodopeia, Pandionia, Getica, Sæua, Dura, Attica, Minuriens, Cruenta, Ismaria, Garrula, Domestica, Acerba, Cecropis. Eadem & Philomelæ attribuit, & insuper, Flebilis, Tristis, Dulcis, Garrula, Sibilans, Torua. ¶ *Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos,* Iuuenal Sat. 7. Philomelides quidam Lesbi rex fuit.

Prouerbia. *1 Audi chelidonem.* ¶ Prouerbia. Audi chelidonem, Πείθου χελιδόνι, id est in tempore curato tua negotia. Quidam à theologo quodam onum autumant, cui nomen Chelidoni. nam aiunt huic fuisse morem obseruatis prodigijs colligere rerum exitus, (Ἀπό τινος Χελιδόνος θεολόγου καὶ τερατοσκόπου, καὶ περὶ πλειστῶν διαλεγομένου, Suid.) atq; huius opinionis author citatur Mnaseas Patrensis ἐν τῷ Περίπλῳ. Nonnulli malunt ad auem hirundinem referri, quod stridula sit auis, ac lugubris, siue quod vêris prænunciet aduentum, Erasmus. Huc & illud facere videtur quod annotauit Suidas, Χελιδόνειον μέλος, Hirundininū carmen. est autem vox hirundinis (inquit) non luctus, sed cantus adhortans & incitans ad opera (ᾆσμα ἐνδοτικὸν καὶ κελευστικὸν πρὸς ἔργα) nam hyeme neq; volant neq; canunt, (sed tempore vêris adueniunt, & summo diluculo ad opera mortales excitant.)

2 Hirundines sub eodem tecto ne habeas. ¶ Hirundines sub eodem tecto ne habeas, Ὁμωρόφιους χελιδόνας μὴ ἔχειν. Diuus Hieronymus Aristotelis autoritatem secutus, interpretatur abstinendum a commercio garrulorum & susurronum. Verum hoc interpretamentum refellitur apud Plutarchum Symposiacōn decade octaua, 8 7.) Nam haud æquum videri (ait,) vt auem domesticam & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt sanguinarias & rapaces (nam hoc etiam inter Pythagoræ symbola est, Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν) propellamus quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum, cum

cum gillos, graculos, perdices, picas, cumq; his alias compluréis multo magis obstreperas non arceamus à domestico contubernio, imo nihil pene minus in hirundinem conuenire, quam garrulitatem, ([illegible] λαλιᾶς δίκη, τὴν ὑφαιρεσ̃ [illegible] μᾶλλον [illegible] καὶ πέρδιξι καὶ ἀλεκτορίσι.) Ne id quidem accipiendum videtur, quod quidam Pythagoricum hoc symbolū ad tragœdiam quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat: nam hac ratione philomelam item eijci oportere, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaq; vero propius videtur, ob id improbatam hirundinem, quod eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maxime vocale ac Musis sacrum venatur: præterea humi volans minuta animalibus insidiatur, deinde sola auium in tectis versatur, nullam adferens vtilitatem.
10 Nam ciconia quum ne tecto quidē vtatur nostro, (οὔτε στέγης μετέχων, οὔτε [illegible]) tamē haud quaquam mediocrem contubernij gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum e medio tollens. Contrà hirundo, posteaquam sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia communicati hospitij. Deniq; quod est omnium grauissimū, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano conuictu mansuescunt, neq; tactum admittunt, neq; consuetudinem, neq; vllius rei aut disciplinæ communionem: Musca semper pauitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura videtur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, vtpote diffidens semper, semperq; suspicans malum quippiam. His de rebus rectè Pythagoras conuictorem ingratum parumq; firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus Erasmo interprete. Quibus illud vnum videtur addendum (inquit Erasmus) Ciceronem, seu quisquis is fuit, in Rhe-
20 toricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ vere ineunte presto sint, hyeme instante deuolent: ita falsi amici, inquit, sereno vitæ tempore adsunt, simulatq; fortuna immutata est, deuolant omnes. Locum è Symposiacis Plutarchi de hirūdine hospitio non recipienda, Phil. Melanchton etiam conuertit. Hieronymus & Cyrillus & quidam alij, putant nos hoc symbolo moneri, ne garrulis & nugacibus fidem præstemus, néve eorum consuetudinem consortiumq; habeamus. Alij sic interpretantur vt cauendum dicant ab ijs amicis, qui infelicitatis tempore recedunt. Talis enim est hirundinis natura, vt garrula sit, & bono tempore, hoc est verno & æstiuo, nobiscum sit, malo vero & turbido, hoc est hyberno, demigret, proculq; à nobis recedat. Alexander quoq; Myndius & Dionysius Heliopolites, hirundinem in somnis malum significare prodiderunt: contrariū tamen sentit Artemidorus lib. 2. Onirocriticon, vbi de hirūdine quædam scitu digna scribit, L. G. Gyraldus. Sub eo-
30 dem tecto hirundines non habendas, id est mutabiles homines in amicitia non habendos, vel alienos in locum nostrum non habendos, Plutarchus in libello de symb. Pythagoricis interprete Gyraldo. Hirundo tandiu hominum hospitio vtitur, dum pullos ex sese pepererit, ac aluerit: deinde ingrata in desertos recessus abstrusa latet: quamobrem Pythagoras minimè tecto recipiendam censebat, Ælianus.

3. Hirundinū musea.

¶ Hirundinum musea Aristophanes in Ranis dixit. Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα, Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης. hoc est, Sunt ista folia, & stulta blateramina, Musea hirundinum, artis ac subuersio. Interpres admonet prouerbium esse in impendio loquaces & obstreperos: hirundines enim inepro garritu plus tædij auditoribus adferre quā voluptatis (Τὸ γὰρ χελιδόνων γένος πλεῖον [illegible] τὸ πολὺ τῆς [illegible] τοὺς ἀκούοντας, ἢ [illegible] τὸ μέλος εὐφραίνει, Scholiast. Aristoph. hoc est, *magis nimio suo cantu auditoribus molestum est quam suauitate iucundum.*) Aptè dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis
40 quàm eloquentes, aut in cœtum hominum ineptè loquacium, Erasmus. Sic & alibi Aristophanes, Οὗ [illegible] χελιδών. Contrario sensu sirênum & luscimarum musea legimus, Scholiastes Aristophanis & Varinus. Comicus tragicos poetas hirundinum musea vocat, quod barbaro & obscuro sermone vterentur, ὡς βάρβαρα καὶ ἀσαφῆ [illegible], Hesychius & Suidas. Πολὺς δ' [illegible] εὐφυὴς χλαδεῖς, Χελιδόνων μουσεῖα, Euripides apud Scholiasten Aristophanis. Homines barbari ([illegible]) & parum puræ orationis hirundinibus conferuntur, & hirundinum musea cognominantur, Eustathius. Χελιδονίζειν pro βαρβαρίζειν Æschylus dixit, & Ion barbaros χελιδόνας nominauit, Scholiastes Aristophanis.

4 Noua hirundo.

¶ Noua hirundo, apud Aristophanem in Equitibus, (etsi Suidas ex Auibus citat, fallente, sicut opinor, memoria) Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶτ'; ὥρα νέα χελιδών. id est, Spectate pueri, non videtis ver, noua ecce hirundo. Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac
50 perinde valere, quasi dicas initium veris, propterea quod id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius, Zephyris & hirundine prima. Suidas ait dici solere, quoties verba dantur alicui. Sumptum à ioco puerili: nam hi data opera nouam hirundinem adsimulantes videre sese, ostēdunt alijs: deinde contemplantibus illis & inhiantis, interim quod volunt surripiunt, (sic quidem Aristophanes vsus est.) Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent, Erasmus: qui apud Aristophanem distinguit post ὥρα, & νέα χελιδών coniungit. codex noster ὥρα νέα coniungit. sed Suidas pro ὥρα habet ἆρα, interrogandi aduerbium, οὐχ ὁρᾶτ' ἆρα νέα χελιδών, id quod placet.

5 Hirundo totos schœnos antecibit.

¶ Hirundo totos schœnos anteibit. [illegible] Vbi quis immenso vincit interuallo: nam σχοῖνος, Græcis mensuræ genus est quæ sexaginta complectitur stadia Herodoto & Hermogeni. Plinius alicubi quadraginta stadia attribuit, alibi triginta, scribarum (vt videtur) vitio. Verum suspicor Chelidonem hoc loco pro viro accipiendum, qui haud scio an cursu celeritateq; præcelluerit, Erasmus.

6 Vna hirundo nō facit ver.

¶ Vna hirundo non facit ver, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: hoc est, vnus dies non facit [illegible]

parandam virtutem aut eruditionem aut non vnum aliquod beneficium, benedictumve sufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis plurimis enim virtutibus ea res constat Aut vt certum aliquid cognoscas, non satis est vnica coniectura. Siquidē fieri potest vt vna quæpiam hirūdo casu maturius appareat. Sumptū ab hirundinis natura quæ veris est nuncia Aristoteles libro Moralium primo, Τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα id est, Ver enim nec vna hirundo facit, nec vnus dies & beatum eodem modo felicémve nec vnus dies, nec breue efficit tempus Aristophanes in Auibus, Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων id est, Multa videtur opus habere hirundine. Interpres indicat allusum ad prouerbium quod modo retulimus, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ Huic affine videtur illud Sophocleon in Antigona Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός Etenim quemadmodū vna hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus nummus diuitem, Erasmus. Sensus est huius parœmiæ, non posse vno die sapientē vel ad perfectionem peruenire, vel ad inscitiam, εἰς τελείωσιν ἐμβάλλειν ἢ εἰς ἀμαθίαν, Hesychius. Et quoniam hirundines veris nunciæ sunt, Aristophanes in Auibus ludens in quendam vetere & è varijs centonibus consuta veste indutum, appellat eum ποικίλην χελιδόνα, id est variam hirundinem. Tum alius, Ἐς θοἰμάτιον τὸ ποικίλον δ' ἤν μοι δοκεῖ Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων. id est, non vna hirundine, sed pleni iam veris tepore indigere videtur, quo multæ se proferunt hirundines. ¶ Hirundo æstatem loquitur, Had. Iunius.

Emblema. ¶ Alciati Emblema sub lemmate *Garrulitas.*

Quid matutinos Progne mihi garrula somnos
Rumpis, & obstrepere Daulias ore canis?
Dignus epops Tereus, qui maluit ense putare
Quam linguam immodicam stirpitus eruere.

DE HIRVNDINIBVS DIVERSIS.

Aristoteles tria tantum hirundinum genera facit: domesticas, apodes & falculas Plinius autem quatuor genera facere videtur domesticas, rusticas, apodes & riparias, Turnerus Hirundinum quædam nidificant in domibus, quædam fenestris vitreis, quædam in abruptis montium & hæ qualitate & quantitate differunt, Author de nat. rerum. Quatuor Hirundinum summa genera sunt nota nobis Primum hoc vulgare, nigrum Alterum simili forma sed suffuluum in ripis nidificans, cuius consimilis species nidos appendit artificio mirabili parietibus. Strident hæ quasi sibilo inter volandum. Godalios Vasconia vocat Tertiū genus est, quater tanto grādius, toto corpore atrum, fœdissima facie, crurib. breuissimis, crassissimis, hirtis Biuit appellātur à Liguribus Tauttini, ab Adriaticis Dardanelli. In cauis lateritiorum parietū nidificant. Quarti generis vnum tantū vidi, magnitudine Buteonis, sed facie nullo modo ab his dissimili Cruribus tamen atq; vnguibus ad prædam & pugnam idoneis, nec minus rostri aduncitate Captum vocabat Rondonem Maurelius Mediolanēsis, Galeacij vicecomitis aucupio præfectus. Dardanellos, humi si sint, non posse sese attollere, compertum habemus experientia, Scaliger. Hirundinum genera sunt quatuor. domesticæ: quæ in muris exterius: quæ in terra (ripis) iuxta flumina & marinæ dictæ, Albertus, ¶ De apode siue cypselo, hirundinū generis aue, in Elemento *A* scripsi. Cæterum marinas nullas agnosco. piscis enim est, non auis, quam hirundinem marinam veteres appellant. Nostri tamen auem meropi congenerem, vt conijcio, Seeschwalm, id est hirundinem marinam nuncupant & Itali gauias hirundines marinas. aiunt enim earum alias nigras, alias albas esse, & piscibus viuere. Plinius apodes hirundinum specie toto mari cerni scribit, & semper comitari naues, haud scio quam rectè. fortassis enim aues illæ non apodes, sed gauiarum generis fuerint quod considerabunt ij qui propius mare versantur. ¶ Auis quæ caput caprino simile habet, vocatur Latinè apud vulgus caper hirundinis, Albertus.

Auis quæ dicitur. Caper hirundinis.

DE HIRVNDINIBVS SYLVESTRIBVS.

Hirundines quædam rusticæ sunt, quę & syluestres & agrestes à Plinio nominantur præter enim Plinium nullus, quod sciā, ex veteribus earū meminit Alterū genus hirundinū est (inquit) rusticarū & agrestium, quæ rarò in domibus, diuersos figura, sed eadē (qua domesticæ) materia cōfingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci mirum qua peritia occultandis habiles pullis, & substernēdis molles. In Ægypti Heracleonco ostio molē continuatione nidorū euagāti Nilo inexpugnabilē opponūt, &c. Sed hoc posterius ad riparias

hirun-

hirundines, non ad syluestres simpliciter vocatas pertinere dixerim: quare ad illas differo, etsi dubitem ad vtras potius referri debeat. Et alibi, Anginis (inquit) succurritur cinere hirundinis ex aqua calida po-tu. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur pulli syluestrium. (proinde cætera etiam ex syluestri hirundinum genere remedia, supra in domestica requires.) figura nidorum syluestres deprehendit, Hæc Plinius.

¶ Hirũdines syluestres illas esse suspicor, quas Turnerus apodes minores vocat, quarũ iconẽ posuimus. Apodes minores (inquit Turner.) voco, quæ in scopulis, templorũ fenestris ædiũ oribus & summis turrib. nidos figũt. has Angli vocant *rok martnettes*, vel *chirche martinettes*. Germani Kirchschwalben. Alij aliter Germanice nuncupãt, Mürspyren / Münsterspyrẽ / Murschwalben, (vt Ge. Agricola.) Bergschwalben / wysse Spyren: eò quòd in templis, & muris & montibus nidificent. Imo ventre ad collum vsq; albicant, reliquo corpore nigræ, Eberus & Peucerus. In muris veterum ædificiorum & cauernis ac scopulis montium nidificant, Matthæolus. Hirundinum genus tertium in parietibus murorum (in muris) exterius nidificat, & muscis est infestum. Idem cum passeribus pugnat. passer enim domicilium (nidum) eius præoccupat initio veris antequam veniant hirundines. tum hirundo conatur eum e nido ejcere. Et obseruatum est sæpius Coloniæ, hirundinem cum non posset ejcere passerem, stridore suo hirundines multas conuocasse quæ simul cum impetu aduolantes, luto quod rostro singulæ gerebant, nidi foramen subito obstruxerunt. & passerem ita inclusum suffocarunt, Albertus. Et rursus alibi, Hirundines quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vsq; ad arctum foramen per quod intrant & exeunt. quod si passer intrauerit, & non cito exierit, hirundinibus collectis pluribus & luto obturantibus nidum suffocatur, postea reparato foramine hirundo ad quam pertinebat nidus, passerem mortuum ejcit. Auicenna hirundines (simpliciter) & passeres se interficere mutuò scribit cum in vna domo conuenerint. Hirundines omnes quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen per quod intrant, Albertus. ¶ Apodes hoc differũt ab hirũdinibus tam agrestibus quàm domesticis, quòd tibias habent hirsutas, Geor. Agricola. Turnerus sane eas quas nos syluestres hirundines facimus, apodes minores vocat, nullo antiquo nomine imposito. rusticas verò seu syluestres alias facere videtur, quæ scilicet in domibus rusticorum semper nidificant: quas à reliquis generibus (inquit) duæ sanguinolentæ maculæ quas vtrinq; in pectore videas, distinguunt: quod Ouidius his versibus pulchrè ostendit: *Altera tecta subit: nec adhuc de pectore cædis Excessere notæ, signataque sanguine pluma est.* Hæc ille. refert autem has hirundines ad primum genus, hoc est ad domesticas, quas itidem sanguinolento pectore nobiles dixerat. vt Ouidij versus de pectore sanguinolento, ad domesticas simpliciter, vel ad vtrasque referri possint.

Hirundines syluestres eadẽ quæ apodes minores.

De pugna hirundinum cum passerib.

An apodes ab hirundinibus syluestrib. differant.

DE HIRVNDINIBVS RIPARIIS, ET PRImum de Drepanide.

De drepanide.

DREPANIS Aristoteli memorata auis, a Theodoro falcula aut riparia conuertitur. videtur autem non alia quàm quæ riparia à Plinio nominatur, à Marcello Empirico ripariola voce diminutiua. est enim (ni fallor) in hirundinum genere minima, vnde & à Germanis quibusdam, vt circa Argentoratum Rhynuögele / id est Rheni auicula, diminutiua formula dicitur: cuius figuram nos posuimus, quòd alia riparia nondũ nobis cognita sit aut enim hæc riparia simpliciter est, aut certè ei cognata. Drepanis vt pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt & hirundo & apodes. nam tria hæc genera & moribus & volatu (ὁμοιόπτερα) & specie (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) proxima inter se conspiciuntur, Aristot. Æstate tantũ apparet drepanis cum imber incessit. tunc enim & apparet & capitur denique rara hæc auis est, Idem. Qui negant volucrẽ vllam sine pedibus esse, confirmant & apodes habere, & drepanin in eis quæ rarissimè apparent, Plin. ex Aristotele. Δρεπανὶς Hesychio & Varino cenchron, id est miluũ significat. δρεπανίδες verò eidẽ (lego δρεπανίδος) quanquam ordinis ratio apud illos hoc non admittat) genus auis est. ¶ Tertium hirundinum genus est quæ ripas excauant, atque ita interni dificant. nidos enim (proprios) non faciunt. migrantq; multis diebus ante, si futurum est vt auctus amnis attingat, Plin. Ripariæ in riparum cauis nidificant, Idem. ¶ Alterum genus hirundinum est rusticarum & agrestium, &c. In Ægypti Heracleotico ostio

De riparijs hirundinibus.

De hirundinibus Ægyptiacis nidos Nilo inexpugnabiles conficientib.

molem continuatione nidorum euagatui Nilo inexpugnabilem opponunt stadij ferè vnius spacio, quod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto iuxta oppidum Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus vernis diebus palea & stramento rostrum eius firmantes, continuantes per triduum noctibus tanto labore, vt multas in opere emori constet. Eaq; militia illis cum anno redit semper, Plin. Conijceret autem aliquis hoc opus circa fluuios ad riparias pertinere, quòd illæ maximè in ripis fluuiorum versentur & pariant. Sed obijci potest quod alibi scribit Plinius riparias non facere nidos proprios. sed in riparum cauis nidificare. itaq; tale opus quo Nilus inundare prohibeatur, non efficient. item quòd hoc ipso in loco Plinius mox à rusticarũ & agrestium hirundinum mentione hæc scripsit, tanquam illas tantum hoc opus perficere sentiens. Sed Albertus hirundines illas quæ in foraminibus riparum ædificant iuxta aquas, nidos artificiosos sibi construere asserit, nõ minus quam domesticas, vt in illis retulimus. quare rem in medio relinquo. Plutarchus quidem in libro de fluuijs (de Nilo scribens) hirundinibus simpliciter hoc attribuit. Generantur (inquit) in Nilo lapides κόλλωτες (nimirum à vi agglutinandi, vel glutinoso humore) quos hirundines colligunt cum imminuta est Nili aqua (ἐν τῷ ἀπο... τοῦ Νείλου locus videtur corruptus ego pro ἀπο... reponerem μειοῦσαι vel χεροῦσθαι, vel simile aliquod vocabulum) & chelidonium, id est hirundininum appellatũ murũ construunt, qui aquæ impetũ cohibet, & regionẽ inundari prohibet, vt Thrasyllus in Ægyptiacis tradit.

Remedia ex ijsdem

¶ Hirundinũ quæ ripas excauant pulli ad cinerem ambusti, mortifero faucium malo, multisq; alijs morbis humani corporis medẽtur, Plin. Remedia quidẽ eadẽ omnia, eodẽ teste, ex hirundinum genere domestico, syluestri & ripario habẽtur: sed efficaciora è syluestrib. è riparijs efficacissima.

¶ Albertus in historia animalium libri 1. cap. 3 pro ijs quæ Aristoteles de drepanide scripserat, sic habet: Hirundinis quædam species non apparet nisi vno tempore anni post pluuiam in fine æstatis mense Augusto, cum Sol est in Leone ea auis Græcè vocatur *abroycayn*, & quidam vocant eam *daryachum* (alias *dryacha*. voces sunt corruptæ a Græca drepanis.) Est autem admodum rara. & per totum annum non nisi semel apparet, mense vno, quo etiam perit. quare generatio eius obscura est. Et rursus lib. 23. *Dryacha* (inquit) auis est Aristoteli pedibus carens, (κακόπους, non ἄπους Aristoteli est) & cum ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit ferè sicut vespertilio. Non apparet autem nisi post pluuiam in principio æstatis & eo tempore parit, cumq; pulli conualuerint moritur.

¶ Tertium hirundinum genus quod in ripis nidulatur, Angli nominant *a bank martnet*. Germani ein Vberschwalbe / aut Speiren / (aliqui Wasserschwalme / Rynschwalme /) Turnerus. G. Agricola apodem eandem cum hirundine riparia facit, (cui non assentior,) & Germanicè interpretatur Spyrschwalben. Ego diuersarum hirundinum nomina in diuersis Germaniæ locis confundi puto nostri spiras Spyren, vocant apodes: inferiores verò Germani riparias sic nominant, vt dixi in Apode. A Ripariæ inter hirundines minimæ colorem habent fuscũ ad cinereum vergentem, überschwalben Germanis dictæ, Eber & Peucerus. Scaliger facit secundum genus hirundinum subfuluum in ripis nidificans. Eas etiam scribit stridere quasi sibilo inter volandum, & *Godaltos* in Vasconia nominari. In terra in foraminibus riparum iuxta aquas nidificant, & insidiãtur bibionibus (culicibus) qui volant super aquas, Albert. Hirundines quæ in alijs ripis fluuiorum nidulantur, vt & cæteræ syluestres, ab Italis *rondoni* vel *tartari* dicuntur, Matthæolus Senensis. ab alijs, vt audio, *dardanelli* a Gallis *martinet*, quod nomen etiam ad apodes seu cypselos pertinet. Dardanellos Scaliger facit tertium genus hirundinum ab hoc diuersum. *Vide* supra De hirundinibus diuersis. Volitant super aquas, & occursu mutuo infestæ videntur, cum interim nihil aliud quam muscarum venationem sibi proponant. Arena rostro allata nidificare eas aiunt.

Descriptio hirũdinis cuius icon ante posita est.

¶ Auiculam, cuius figurã pro riparia posui, in Rheni riparum cauis nidificare certum est: sunt qui foramina etiam ab ea excauari asserant. Eadem ab alijs Germanicè Fetschwalm nominatur. caudam vt alia genera hirundinum bifurcatam non habet, quantum ex pictura apparet: ventre albicat, vt in collo quoq; pectore fusca est.

De hirundinũ genere nidos ex musco conficiẽte.

¶ In genere item ripariarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila vt inueniri non possit aditus, Plinius 10. 33. cùm proximè de alijs hirundinibus riparijs egisset: quare magis placet ripariarũ legi, quam vt nonnulli codices habent parrarum. nam Gazam quoq; ripariarum legisse video. etsi eo in loco Plinius non de certo auium genere, sed in vniuersum de auium in nidificando solertia perscribat. Et mox, Argatilis appellatur eadem figura ex ligno lino intexens. Solerti porro ingenio argathylis (Græcus codex habet *acanthylis* Gaza vertit *argathylis*, Plinij scilicet lectionem secutus. acanthylis quidem non alia auis quàm acanthis videtur. Hesychius & Varinus acanthylus per l duplex scribunt, & genus passeris interpretantur) in ripariarum genere (Gaza hoc de suo addidit Plinium nimirum sequi se ratus: cum tamen Plinius non argathylin ripariarum generis esse scribat, sed innominatam aliam de qua proximè egerat) suum instruit nidum. filis enim in... exit lineis specie p... adituin arcto, Aristot. 9. 13. Quærendum est an non parrarum, neq; ripariarum, sed parorum id est ægithalorum generis sit, quæ ex musco arido nidificat. talis quidem pari species apud nos est, quam a caudæ longitudine denominamus: sed nidus eius oblongus est, non pilæ forma. Ægithalus & argathylis nomina facile permutari potuerunt.

DE HO-

DE HORIONE ET HORTVLANA.

CLITARCHVS in India scribit volucrem amatorio affectu flagrantem, nomine *horionem*, si bene memini, nasci, magnitudine parem ardeæ, rubris similiter cruribus, oculis cæruleis, sic a musica instructã, vt naturæ munere tam suauiter canat, vt ipsas referat Sirenes, & dulcedine sua ad suauissimos hominum cantus, qualis in primis est hymenæi nuptialis, accedat, Ælianus. *Ὠρίων* syderis nomẽ, aut auis quædam, Hesychius. In nostro Æliani codice manuscripto prima huius nominis non aspiratur, vt neq; Orioni syderi.

¶ HORTVLANAM auiculam quandam in cibis expetitam & facile pinguescentem, Itali circa Bononiam vocant. Hortulanæ caro calida est, genituram auget, & renes calefacit ac impinguat, & menses prouocat, Rasis.

HORTVLANA, VT VVLGO IN ITALIA *vocant, circa Bononiam.*

HVIVS auis effigiem Vlysses Aldrouandus, vir cùm in re medica tum stirpium historia præstantissimus, ad nos misit. Est autem, vt pictura præ se fert, huiusmodi: Magnitudine alaudæ, rostro & cruribus rubicundis: inde oculorum alba, exteriore ambitu flauo. in collo & pectore partim flauus, partim viridis color est, discretus vterque. Venter croceus maculis distinctus cinereis: quo colore maculæ alibi etiam passim in eo videtur. Alarum & caudæ pennæ nigræ sunt. est tamen & ruffi & cinerei nonnihil in eisdem.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA INCIPIVNT AB I. LITERA.

DE IBIDE.

A. *Nomina.*

HEBRAICAM vocem *ianschuph* Leuit. 11. & Esaiæ 34 Septuaginta & Hieronymus ibin interpretantur doctores multi noctuam, & auem nocturnam esse consentiunt, à voce *ianaph* (vel *nescheph* potius) quæ crepusculum significat: tum temporis enim apparet, vt Aben Ezra dicit, cum lucem interdiu ferre nequeat. *Vide* in Cygno supra, & Noctua infra. *Tinschemet* quoq; eiusdem linguæ vocabulum alij ibin, alij aliter exponunt, vt scripsi in Talpa A. Auicennæ interpres pro ibide habet *auschaz*, sed Albertus legit *caseuz*. Auis (inquit, de ibide sentiens) quæ ab Ægyptijs secundum Aristotelem leheras

(alias *teberas*) dicitur, secundum Auicennam *caseuz* vocatur. ¶ Græcè Ἶβις scribitur. ¶ Mentiuntur qui dicunt ibides esse ciconias nisi dicant genus esse ciconiarum in orbe nostro ignotum: habent enim ciconiæ rostrum rectum ibides aduncum, Author de nat. & Albertus. ¶ Ibidi fortè cognata est auis quam Itali *falcinellum* vocitant, mox post Ardeas nobis descripta cui rostrum longum & aduncum, id est modicè arcus aut falcis instar, inflexum. color pennarum subuiridis. *Tringa* dicta auis a vulgo Gallorum ad mediterraneum mare, quæ ciconiæ similis est & serpentibus vescitur, nondum mihi cognita est. ¶ Bellonius ibidem nigram facere videtur auem illam, quam nos Coruum syluaticum diximus. *vide* supra in Himantopode. ¶ Hieroglyphicam quandam picturam veterem gemmæ insculptã accepi a D. Occone in qua exprimitur Ibis Ciconiæ persimilis, sed rostro arcuato. Germanicè dici posset Ein krummer storck vel ein Aegyptischer storck.

Ibis in Ægypto tantum viuit.

Ibis extra Ægyptum nunquam progreditur. quoniam cœli status illic vuidus est, (ὅτι νοτιωτάτη χωρῶν ἁπασῶν Αἴγυπτος. hoc est, quoniam Ægyptus magis quam vlla regio ad meridiem sita est quod cum verum non sit, Gillius *vuidam, humidam* transtulit, licet in ea significatione vsurpari non putem, nisi fortè à poeta aliquo.) & Luna omnium maximè planetarum humida (νοτιωτάτη.) Iam si quis vi atq; impetu eam ab Ægypto exportet, illa quidem ex insidiatoribus vltionem capit, vel cum magna sua pernicie mortem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra Ægyptum vanum esse ostendit, Ælianus. Circa Licham in extrema Africa lacus quidam dulcis est, & in eo loco ibes conspiciuntur, Strabo. Visam in alpibus ab se peculiarem Ægypti ibin, M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit, Plinius. Scio ego in alpibus reperiri auẽ, quam nostri ciconiam nigram appellant quam tamen ibin esse rostrum rectum non sinit vt neq; coruus syluaticus alpina auis nigra ibis esse mihi videtur, quanquam rostro adunco, quòd alia quædam non respondeant.

Duo ibidũ Ægyptiarum genera.

¶ Ibes Ægypti duplici genere distinguuntur. sunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ candidæ apud Pelusium tantum non sunt, cum in reliqua tota Ægypto habeantur. nigræ contra apud Pelusium tantùm, in cætera Ægypto nullæ, Aristoteles, Plinius, & Solinus. Rostrum non rectum, sed aduncum (ἐπίγρυπον ἰσχυρῶς, Herodotus) vel obliquum ibidi tribuunt Plinius & Pausanias.

Descriptio ibidis.

Stymphalides aues magnitudine grues æquant, sed ibibus sunt similes, rostra tamen habent firmiora, & non vt ibes obliqua, Pausanias in Arcadicis. Ibis nigra nigra vehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitudine. pugnant autem nigræ cum serpentibus. At earum quæ pedes humanis similes habent (omittit hæc Wottonus. Græcè legitur, Τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι, ψιλὴ τὴν κεφαλὴν (ψιλὴ ἐστὶ δέρη) καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν.) id est, Illarum autem (ibidum quæ hominibus magis familiares sunt, & circa eos versantur, vel pedibus eorum se aduoluunt) caput ac collum totum glabrum est. pennæ cãdidæ preter caput ceruicemq; & extrema alarum & natium, quæ omnia vehementer nigra sunt crura & facies (ἐπίγρυπον, rostrum) alteri consentanea, Herodotus libro 2. Crex auis marina ibidi similis, Hesychius. Ibis magnitudine & figura ciconiæ persimilis est. colore autem duplex. nam altera ciconiæ similis, altera tota nigra & nullum Alexandriæ triuium non eis plenum est, Strabo. Ibes aues sunt excelsæ, cruribus rigidis, corneo proceroq; rostro, Cicero 1. de nat. deorum. Qui Tancheæ bestijs præsunt, ibidis intestinum sex & nonaginta cubitorum esse affirmant, quod idem in Lunæ defectione comprimitur, Ælianus. hinc est nimirum quod etiam decrescente Luna minus quam augescente alimenti hanc auẽ capere apud eundem traditur. Ibis iuxta Nilum est varia, in Æthiopia (Pelusio malim) verò nigra auis magna, in multis ciconiæ naturam referens, Albertus. Idem alibi ibidem scribit esse ciconiam totam nigram in dorso, & reperiri quoq; fuscam, (griseam.) Hæc auis, maius quam corporis magnitudo correspondeat, cor habet. Idcirco veteribus Ægyptijs cordati hominis hæc volucris typus erat. Gaudent. Merula.

C.

Ibis aquã non ingreditur

Ibis licet aquatica sit & super (iuxta) Nilum versetur, aquam tamen nunquam ingreditur, neque natare potest, Albertus & alij obscuri. Nocte & die semper iuxta litora (ripas) ambulat, Physiologus.

De eiusdẽ gressu.

¶ Magna tarditate graditur: nec eam ocyus quispiam ingredi videat, quam molli gradu & tardo, more lautarum mulierum, Ælianus.

Cibo.

¶ Cibus ibidis. Gaudet ibis alimento fœtido, venenoso, & voracissima est, & inimica serpentibus, Simocatus. Apud Græcos Lexicorum conditores ibin ὀφιοφάγον ab esu serpentium, & ῥυπαροφάγον ab impuritate victus cognominari inuenio. Nullum Alexandriæ triuium non plenum est his auibus, partim vtiliter, partim inutiliter. vtiliter quidem, quia omnem serpentem, & omnes macelli immunditias colligit inutiliter verò quia immunda est, & omnia comedit, nec facile a mundorum coinquinatione arceri potest, Strabo lib. 17.

Pugna contra serpentes

Ibes nigræ anguium volucrium cateruas pestilentes intra Ægyptios fines & ingredi prohibent, & pro terra sibi amica propugnantes, illud vniuersum agmen interficiunt, atq; consumunt. Aliæ verò ibes ex Æthiopia Nili alluuionibus serpentes Ægyptum appetentes conficiunt, eorum conatibus obuiam euntes quæ causa prohibet Ægyptios ex accessu serpentium perire, Ælianus. Serpentes (*paruos*, Mela) alatos ferunt initio vẽris in Ægyptum volare, quos ibides aues occurrẽtes ad ingressum planitiei interimãt & ob id opus ibidẽ magno in honore Ægyptij habẽt, Herodotus. Ibes maximam vim serpentium conficiũt. auertunt pestem ab Ægypto quum volucres angues

ex vasti

ex vastitate Libyæ vento africo inuectas interficiunt atq; consumunt. ex quo fit, vt illæ nec morsu viuæ noceant, nec odore mortuæ. Eam ob rem inuocantur ab ipsis Ægyptijs ibes, Cicero 1. De nat deorum. Ibis serpentum populatur oua, gratissimamq; ex his escam nidis suis defert. Sic rarescunt prouentus fœtuum noxiorum. Nec tum aues istæ tantum intra fines Ægyptios prosunt. nam cùm Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina, quorum tam citum virus est, vt morsum antè mors quam dolor insequatur: sagacitate, qua ad hoc valent, aues excitatæ, in procinctum eunt vniuersæ, & prius quam terminos proprios externum malum vastet, in aere occursant catervis pestilentibus ibi agmen deuorant vniuersum: quo merito sacræ sunt & illæsæ, Solinus & Ammianus Marcellinus. Ibis Ægyptijs vtilissima est ad serpentes ac locustas bruchosq; delendos, Diodorus. Quod au-

10 tem calidissima sit natura, propterea vel pessimarum rerum conficientissima vorago est. siquidem serpentes & scorpios exest, & conficit, atq; ex his partim facile & calore, quo permulto abũdat, exterit, & concoquit partim nullo negotio excrementa excernit, atq; expellit: ægritudine perraro afficitur, Ælian. Ibis iuxta aquas colligit pisciculos & cadauera reiecta, & alia quæ inuenerit animalia, & maximè serpentes. altiores quidem & puriores aquas, in quibus pisces puri degunt, refugit, Albertus & alij obscuri. Catarrhactes, ibis &c. prohibentur eò quòd aues sint piscium voraces, quorum rapinæ inhiant, Procopius. Ibin audio crescente Luna copiosiore alimento vti quam decrescente: & intestinum eius in Lunæ defectione comprimi, Ælianus. In quidlibet vel sordidissimum, quamuis immittit rostrum, vt quippiam illic inquirat, ex inquisitione tamen cibi cum se quieti tradit, cubile lauat, & purgat, Idem. Ibis nunquam sordidã aut veneno infectam (medicatam aut insalubrẽ, Plutarchus) aquam bibit, Idem.

20 ¶ Ore parit, Solinus ore pariunt ibides. Gaudent merula Ægyptij eam ferunt ore coire & parere. veruntamen ea de re mihi non facile persuadent, Ælianus. Aristoteles de generat. anim. 3. 6. contradicit illis qui coruum & ibin ore coire putant, vt retuli in Coruo *C.* Ibis in palmis, ad eurandos feles, nidificat. non enim facile in palma, ob eminentem & cultellatum trunci corticem ij sæpe repulsi & reiecti, sursum correpere possunt, Ælianus. Lunæ sacra est: tot enim diebus oua excudit, quot Luna augetur & decrescit, Idem. Ibidis oua frangunt Ægyptij, quòd inde basilisci credantur nasci, Simocatus. ¶ Ibis mistri aduncitate per eam partem se perluit, qua reddi ciborum onera maximè salubre est, Plin. Purgationem qua ibis vtitur, salsuginem scilicet adhibens, aduertisse & imitati postea Ægyptij dicuntur, Plutarchus & Ælianus. sed Ælianus salsuginis mentionem non facit. Vidi ego canem sæpe vomitu vtentem, & Ægyptiam auem clysterem imitantem, Galenus in libro de phlebotomia. ¶ Api-

30 on eam ait longissimæ vitæ esse. Atq; in eam rem Hermopolis sacerdotes citat sibi sanè immortalem ibim ostendisse, quod quidem ipsum huic nõ minus procul à vero abesse videtur, quàm ab omni ratione abhorrere existimo, Ælian. Ibis felle hyænæ interimitur, Ælianus.

De earum coitu & partu.

Purgatione.

Vitæ longitudine.

D.

Mitissima (mansuetissima) auis est ibis, Strabo. Hæc auis prima clysteris vsum hominibus monstrauit, vt retuli in *C.* ¶ Crocodilum si ibidis penna tangas, immobilem reddes, Orus & Ælian. De ibidum pugna contra serpentes scripsi in *C.* Ibidis pennæ serpentibus aduersantur, Simocatus. Non mouebitur serpens penna ibidis ipsi iniecta, Zoroastres in Geoponicis. & Florentinus Democritũ citans authorem. Quilibet serpens ibidis pennam vel intueri timet. si attigerit, obtorpescit. si comederit, ventre dirupto moritur, Philes.

De ibidũ pennis serpentibus infestis.

40

E.

Ibis etsi vtilis est in Ægypto, vt quæ serpentes omnes, & omnes macelli immundicias absumat: inutilis est tamen tanquam auis immunda, & quæ à mundorum etiam inquinatione non facile arceatur, vt narraui in *C.* Iosephus Antiquitatum Iudaicarum 2. 10. Moses (inquit) cum ad bellum contra Æthiopes ab Ægyptijs mitteretur, plectas ex papyro fecit in modum arcarũ, easq; complens ibidibus secum portabat. hoc autem animal serpentibus inimicum est, fugiunt enim eas aduenientes. & cum se celare voluerint, flatu velut ceruorum arreptæ deuorantur. Ibides autem sunt valde mansuetæ & generi tantum serpentino feroces. Ibis apud Ægyptios sacra est & amabilis & innocua. ideo quòd nidulis suis ad cibum suggerens oua serpentum, efficit vt rarescant moriferæ pestes absumptæ, Ammianus Marcellinus. Vescitur ibis scorpionibus & serpentibus, Ælianus. Ægyptijs vtilissima est ad serpentes

50 ac locustas bruchosq; delendos, Diodorus.

Qua in re vtilis sit Ibis in Ægypto.

F.

Ibis, siue *tinschemet* Hebraicè dicta est, siue *ianschuph*, in vetere Testamento, cibis interdicitur siue etiam neutro istorum nominum impura enim videtur, cum serpentibus & cibis impuris tantum alatur. Ibidum oua & caro venenosa sunt, quoniam deuorant serpentes, Albertus. Ibis, in Pentateucho, auis Ægyptia, obscœnitate oris immunda, quo aluum purgare consueuit, Eucherius. Ibidem, ciconiam & gruem Baptista Fiera in Cœna sua tanquam graues cibos improbat. *Ibis* (inquit) *in antiquos redeat, q; ciconia luxus.* nos ciconiam quidem mensis receptam legimus, ibin verò nunquam.

De alimẽto ex Ibide.

G.

Ibidum oua & caro venenosa sunt, quoniam deuorant serpentes, Albertus. Oua earum frangunt Ægyptij quòd inde basilisci credantur nasci, Simocatus. Si quis ea comederit, moritur Author

Remedia ex eadẽ.

de nat. rerum. Assa feras (serpentes, nidore scilicet) depellunt, Kiranides. Cinis ibidis sine pennis crematæ potus tormina sanat, Plinius. Ibidum pennæ vim serpentibus contrariam habent, (non tamen inter hominis remedia commendantur,) vt scripsi supra in *D*. ¶ Pro folijs erini, id est caprifici, fimus ibidis vel folia mori in medicina substitui possunt, vt legimus in Antiballomenis Græcis quibusdam. sed folia mori altâs proxime postponuntur, substituenda scilicet pro radice hibisci.

H.

a. Ibis in gignendi etiam casu ibis facit, vel ibidis Cicero & Plinius *ibes* in multitudinis numero protulerunt Iuuenio & ἶβυς per υ in vltima apud Athenæum, quod non probo. ἶβυξ ὄρνις εἶδος, καὶ ἶβυς, Hesych. & Varinus. ἶβις auis est, cuius genitiuus ἴβιδος, & accusatiuus (pluralis) τὰς ἴβιδας, Varinus. quasi mascul. generis sit. Plutarchus in libro de Iside, & alij omnes (quod sciam) gen. fœmin proferunt. ἶβυξ (το alijs ἴβυξ per υ) genus est auis clamosæ, à qua Ibycus nomen proprium factum est· καὶ ἰβυκίνειν, ὅπερ κατὰ μετάθεσιν λέγεται βυκάνειν, Etymologus in Ibis. Videri autem potest Ibyx auis nomen per onomatopœiam factũ, vt & Gifitz apud nostros quæ forsitan etiam eadem fuerit, cum & clamosa sit, & onomatopœia similis. ¶ Ybos vel ibis pro antho aue apud Albertum legitur, qui eam alicubi imperitè eandem ciconiæ facit. *vide* in Antho. Idem Albertus alicubi *ichneumonem* quadrupedem ex interpretis Auicennæ (opinor) translatione *anschycomon* & *thyamon* vocans, ibidem auem interpretatur indoctissimè

Icones. ¶ Ichneumonis & ibidis imago in statua reperitur Romæ in horto *Beluedere* in palatio Pontificis, Bellonius. ¶ Ægyptij cor volentes indicare, ibin pingunt, quòd hæc auis Mercurio cordis ac rationis præsidi attributa sit, (vt dicemus in *h*) Orus. Idem pro homine rapace & otioso, crocodilum pingunt cum ibidis penna in capite. hunc enim si ibidis penna tangas, immobilem reddes, Idem. De ibide aurea quæ in comessationibus Ægyptiorum circunferebatur, *vide* infra in *h*.

¶ Ibidis sanguis inter rubi nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. item ibidis penna & ibidis vnguis pro quinquefolio secundum Magos.

Nomina propria ab Ibide. ¶ Aristophanes in Auibus Lycurgum ibin cognominatum scribit vbi Scholiastes ostendit Lycurguro à plerisque vel genere vel moribus Ægyptium esse creditum. ¶ Minutianus auctor est, Coruinum ab Ouidio appellatum fuisse ibin ex auis fœditate, cui ventrem rostro purgare insitum sit, & hoc ex Callimachi imitatione, Cælius. Callimachum inuenio Apollonium poetam ibin appellasse Ibis, (vt Grammatici scribunt) à similitudine auis eiusdē nominis, pro inuido ponitur. vnde Ouidius conscripsit libellum in inuidum, quem in ibin vocauit. *Ibidis* (inquit) *interea tu quoque nomen habe*.

Ibis quare Mercurio sacra. ¶ *h.* In pugna gigantum contra deos Cyllenius id est Mercurius, ibidis alis latuit, Ouidius 5. Metam. ¶ Ibin orationis parenti Mercurio aiunt in amore esse, quia orationis speciem similitudinemque gerat. tanquam eius nigræ pennæ cum tacito, & nondum emisso sermone comparari queunt. nec dum vero prolatæ orationi, intimorum sensuum enunciatrici, candidæ possunt conferri, Ælianus intepte Gillio. sed aliter ex eodem Volaterranus. Ibis (inquit) à Mercurio diligitur, quòd eius naturæ conueniat. nam quod nigra & alba in hoc genere reperitur, altera mentis tantum excogitata, tacitaque notantur. altera verò nuncius auditu prolatique sermonis extrinsecus significatur. Ægyptij dicunt ibin statim ab ouo excusam duas drachmas appendere, quantum & cor infantis nuper nati. Eadem pedum inter se & ad rostrum interuallis designatis trigonum æquilaterum (cordis quadam specie scilicet) constituit, Plutarchus in Symposiacis 4. 5. & in libro de Iside. Illam ibidis etiam vim de Ægyptiorum libris accepi eam nimirum cum in pennas, quæ sub pectus existunt, collum & caput abdiderit, cordis figurā exprimere. Socrates in Phædro Platonis, Audiui (inquit) circa Naucratem Ægypti priscorum quendam fuisse deorum, cui dicata sit auis quam ibim vocant, deo autem ipsi nomen Theuth. Eruditi *Thoth* vel *Theuth* deum, Mercurium interpretantur. Ægyptij cor volentes indicare, ibin pingunt quod quidem animal Mercurio attributum ac dicatum est, cordis omnisque rationis præsidi & moderatori nam & ibis per se ipsa magna ex parte cordi adsimilis est, de qua re plurimi apud Ægyptios agitantur sermones, Orus 1.

Lunæ etiā cur sacra sit. 36. ¶ Ibis Lunæ sacra est. tot enim diebus oua excudit, quot Luna augetur & decrescit, Ælianus. In comessationibus (κωμασίαις) Ægyptiorum, aurea deorum simulacra circunferunt. canes duos, accipitrem vnum, & ibin vnam. & quatuor hæc simulacrorū idola, quatuor literas vocant canes duo mundi hemisphæria interpretantur, accipitrem Solem, ibidem Lunam opacam enim Lunæ partem, τὸ σκιερὸν nigro ibidis pennarum colori. splendidam albo conferunt. alij per canes accipiunt duos tropicos, per accipitrem æquinoctialem, per ibin denique zodiacum quòd hæc auis præcipue in numeri & mensuræ cogitationem Ægyptios induxerit, quemadmodum præ cæteris circulis zodiacus, Clemens lib 5. στρωματέων.

Apud Ægyptios lege cautum est ne quis ibidē interimeret. Ægyptij animalium quorundam figuras non sine humani generis emolumento dijs indiuere. nam cum eorum regio adeò serpentibus scateat, vt nulla maior pestis incolas soleat infestare, prouida natura Deusque, malorum depulsor aues quasdā illuc immisit ibes appellatas, quæ serpētes interimunt. quamobrem Ægyptiorū sapientes, vt homines Ægyptios ab interficiendis huiusmodi auibus suæ gentis conseruatricibus deterrerent, (neque enim deerant qui eis mortem molirentur,) lege cauerunt, ne cui liceret Ægyptiorum ibim interimere, subiecta causa, quod dij si quibus apparerent, in ibium forma sese eis ostenderent, Alexander Aphrod. in 12. primæ philosophiæ Aristot. Ægyptij diuersa anima-

lia

lia colunt vel vsus vel symboli gratia quædam etiam vtriusq;, vt ibin hæc enim reptilia mortifera interimit, hæc prima clysteris vsum in seipsa ostendit & religiosissimi sacerdotum non alia lustrali aqua purgantur, quam de qua ibis biberit neq; enim vnquam illa insalubré aut venenatam aquam gustat, cum ne accedat quidem hæc designatis inter se pedum gressu distantium & rostri interuallis triangulum æquilaterum efficit. Et nigræ eius pennis albis ita appositæ sunt, vt Lunam amphicyrton referant, Plutarchus in libro de Iside. Ipsi quorum vanitas ridetur Ægyptij, nullam belluam, nisi ob aliquam vtilitatem consecrauerunt velut ibin, quòd maximam vim serpentum conficiat, Cicero. *Vide* etiam supra in *C.* Inuocant Ægyptij ibes suas contra serpentium aduentum, Plinius. *Crocodilon adorat Pars hæc (Ægypti,) illa pauet saturam serpentibus ibin*, Iuuenalis Sat. 15 Πῶς ἂν σε σώσειεν ἶβις (ἶβις potius,) ἢ κύων, Timocles in Ægyptijs apud Athenæum. Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius subierint quam ibim, aut aspidem, &c. violent, Cicero. In Ægypto si quis aliquam de feris sacris volens occiderit, morte mulctatur: sin inuitus, plectitur ea mulcta quam sacerdotes statuerint. Ibin verò aut accipitrem quisquis necauerit, siue volens siue nolens, necessariò morte afficitur, Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus tamen non accipitrem cum ibide, sed ælurum, id est felem in eodem honore ponit. ¶ In Ægypto sacerdotes non omni aqua se aspergunt, sed ea duntaxat, ex qua ibim bibisse credunt. nam plane sciunt hanc nunquã aquam impuram aut veneno infectam bibere. sacram enim diuinandi quandam vim in se habere hanc auem existimant, Ælianus.

¶ Emblema Alciati *in Sordidos*: *Quæ rostro (clystêre velut) sibi proluit aluum Ibis, Niliacis cognita littoribus, Transit opprobrij in nomen quo Publius hostem Naso suum appellat, Battiadesq́; suum.* Emblema.

DE AVE INCENDIARIA SEV SPINTVRNICE.

INAVSPICATA est & incendiaria auis (de bubone prius scripserat) propter quam sæpenumero lustratam vrbem in Annalibus inuenimus: sicut L. Crasso, C. Mario Coss. quo anno & bubone viso lustrata est. Quæ sit auis ea nec reperitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur incendiariam esse, quæcunq; apparuerit carbonẽ ferens ex aris vel altaribus, alij Spinturnicem eam vocant. sed hæc ipsa quæ esset inter aues qui se scire diceret non inueni, Plinius. C. Lælio, L. Danitio Coss auis incendiaria visa occisaq́;, Iulius Obsequens. Auis incendiaria secundum grammaticos quosdam dicta est quòd incendijs nascatur.

¶ INTVBA auis amari iecoris falsò creditur à nonnullis in Vergiliano versu, primo Georg. *Et amaris intuba fibris* quo doctissimus poeta ad genus illud intubi videtur alludere quod picris appellatur, Hermolaus in Corollario. Intuba auis.

DE ISPIDA.

A.

ISPIDA auis nomen apud recentiores, à sono vocis factum est, vt scribit Author libri de nat. rerum. Italicè *picoquolo, piumbino*, id est plumbina vocatur, & circa lacum Larium martinus piscator: & alibi

auis paradisi propter pulcritudinē scilicet. plumbina verò nominari videtur, vt Io. Ant. Clarius Ebolitanus ad nos scripsit, quoniā desuper deuolans in aquā, tanquam plumbū iactum, deorsumq; tendens, linea perpendiculari mergitur, vt inde pisciculos quibus vescatur, piscetur. Eandem ob causam etiam halitætum autem piscium rapacem Italis *plumbinam* dici puto. Græci eadem ratione aues quasdam catarrhactas nominant. Rursus Itali quidam hanc auem piscatorem simpliciter nominant, circa Mediolanum. alij piscatorem regis, vt Angli quoq;. alij vitriolum, à vitriolo id est chalcanthi colore, vt conijcio, circa lacum Verbanum in Hetruria auē S. Mariæ. ¶ Hispani in Lusitania *aruela*. ¶ Galli *peschear*, id est piscatorem. alij *martinet pescheur*, vt & Larij lacus accolæ. alij *tartarin* per onomatopœiam. alij *artre*, quòd *artras*, Gallicè dictas, id est tineas abigat. Circa Lutetiam audio *mounier* appellari, nescio quàm rectè. à nonnullis impropriè etiam *picuerd*, id est picum viridē, à colore. ¶ Germani Ysuogel/ vel Eißuogel/ id est glaciei auem, vt Albertus Magnus quoq; interpretatur. nam hyeme etiam apud nos manet, & circa aquarum ripas glacie concretas degit. Pomerani Ysengart. ¶ Angli *the kynges fissher*, id est regis piscatorem, vt & Itali quidam. ¶ Ispidam ex recentioribus quidam veterum alcyonem esse putant, vel simpliciter, vel fluuialem: qua de re sententiā meam exposui in Alcyone A. Christophorus Encelius alcyonem ab ispida diuersam facit. sed illi quoq;, vt huic Germanicū nomen Eißuogel attribui scribit.

B.

Descriptio Ispidæ.

Ispida auis parua est, sed pulchra & pennarum venustate clarissima colore medio inter viridem & cœruleum, qui ad Solis radios sapphirum refert. color pectoris instar carbonum ardentium est. Binos tantum habet in pedibus digitos, vngues aduncos, rostrum paruum & rectum, Albertus & Author de nat. rerum. Ispidæ (ipse alcyonem fluuiatilem seu ripariam vocat) pectus purpureum est, collum & dorsum in viridi cœruleum, alæ fuscæ. rostrum, vt etiam pedes, cinereum, Ge. Agricola. Ispidæ (ex nostra inspectione) rostrum est nigrum, rectum, in summo acutum, tres digitos longum. Venter totus, & minores sub alis plumæ, colore ferrugineo vel ruffo tali qualis ferè interiorum castaneæ tunicarū est. Pedes breues, rubicundi: in quibus duo longiores digiti ad mediam vsque partem connexi, postea finduntur. sunt autem articulati ab imo digiti multis minutis trāsuersis lineis. Terni anterius sunt quorum breuior introrsum spectat. Plumæ genua tegunt, inferior pars nuda est. Per mediū dorsum, à principio eius vsque ea finem caudæ plumæ sunt cœrulei coloris diluti & ad album inclinantis, mirū in modum splendidæ, vt oculos etiam visu immorantes splendore suo offendant. Pronum caput cum ceruice videtur viridis coloris, transuersis lineis ex albo cœruleis distinctum. Virent etiam alæ, sed interior pars plumarum in eisdem ad purpureum ferè tendit violaceo dilutum colorem, vt cœrulearum quoque per medium dorsum. Asperguntur & alæ lucidis aliquot punctis. longiores earum pennæ exteriorem partem viridantem habent, interior nigricat. Lingua perbreuis est, latiuscula, ac subrubens cum faucibus palatoq;. Œsophagus valde longus. ventriculus in infimo corpore iuxta anum. adeps ruffa.

C.

Auis est solitaria.

Ispida maximè solitaria auis est. Manet apud nos etiam hyeme circa ripas glacie concretas, vnde & nomen ei a nostris impositum. Allata est mihi nuper Ianuarij initio capta. ¶ Piscibus viuit. vnde in varijs linguis alij piscatorem simpliciter, alij piscatorem regis, alij martinum piscatorem vocitant. Circa aquas volat, pisciculis insidiatur & vermibus, Albertus & G. Agricola. Terram circa aquas rostro cauat, ibiq; nidum congerit ac fœtus facit, Author de nat. rerum. Audio eam in arena vel in scopulo aliquo iuxta aquam nidificare: nidum forma rotunda construere, eminente in angulum foramine exiguo, mollem, ex floribus harundinum. pullos interdum nouem in nido vno reperiri. ¶ Ispida cum pullis suis suauiter olet moschi odorati ferè instar, Hier. Tragus. Caro eius mortuæ non putrescit. Vulgo creditur pellem eius detractam (multi vna cum carne seruant, intestinis tantum ademptis) & alicubi suspensam, pennas quotannis tanquam in viuo corpore mutare: quod ego falsum esse expertus sum in pluribus huius generis auibus per plures annos reseruatis, Albertus.

De eius cibo.

Nido.

Partu.

Pelle.

D.

* Ali & mansuefieri posse hanc auem non puto.

E.

De vsu eius in pannis à tineis conseruandis.

Qui pannos laneos vendunt, huius auis pellem cum pannis habere solent, quasi vi quadam peculiari aduersus tineas polleat: vnde & *artram* a Gallis quibusdam dici arbitrantur. hoc autem vt præstet, satis esse aiunt in eadem cella eam haberi, atq; hoc quidam per aliquot annos se expertos mihi retulerunt. ego vix fidem habuerim. Sunt qui negent fulgurari domum in qua fuerit nidus ipsius. Dicunt etiam auguria sectantes hanc auem conseruatam in thesauris, augere illos & amoliri paupertatem, Albert. Sunt & similes quædam circa alcyonem superstitiones, quas retuli in Alcyone H. e.

F.

In cibo non probatur, Hieron. Tragus.

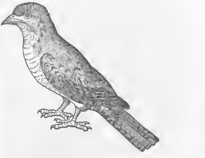
Cornix aquatica Ispidæ ferè similis.

CORNIX aquatica apud Morpetenses Anglos dicta (quam supra inter Cornices descripsimus) rostro est paulò breuiore quam ispida, ante volatum eiusdem more crebro nutans. Voce eandem ita refert, vt, nisi videas, ispidam esse putares. In ripis etiam fluminum degit, & pisciculis victitat.

Ityx, ἴτυξ, auis quædam, Suidas. Sed forte legendum ἴβυξ, quod auis nomen commemoraui *Ityx.* supra in Ibide *H.a.* aut Ἴτυς fertur enim Itys puer in phasianum mutatus.

Iunco. Iunco lacus & fluuios petit, caudam motitat vt & cinclus, albicula & trynga. quæ inter minores has maiuscula est turdo enim æquiparatur Iunco quidem alaudæ amicus est, Aristoteles interprete Gaza. qui pro Græca voce σχοινίκλος iunco transtulit nam Græci iuncum σχοῖνον nominant. & forte inter iuncos degit cùm circa aquas versetur Apud Hesychium & Varin. χοινικλος legitur sine lambda. Σχοίνικος, auriga Amphiarai, & auis quædam, & planta, Hesychius ¶ Ego (inquit Turnerus) quum nullam aliam nouerim auiculam, iuncis & harundinibus insidentem, præter Anglorum passerem harundinarium, illum iunconem esse iudico auis est parua, passere paulò minor, cauda longiuscula & capite nigro. cætera fusca, Turnerus. vocat autem hanc auem Anglicè *a rede sparrow*, Germanicè ein Raydtmüß/ (nostri potius efferrent ein Riedtmeiß/ id est parum palustrem. Nos plura de harundinario passere inter passeres, & de paro palustri (hic enim ab hirundinario passere differt, etsi Turnerus vnam auem faciat) inter paros dicemus. vt de motacillis quoq; diuersis in Elemenro *M* Eberus & Peucerus etiam Turnerum (vt plerunq;) secuti iunconem interpretantur Germanicè ein Riedtmeiß/ id est parum palustrem. Græcè ab iisdem scribitur σχοίνικλος vel σχοινίων.

DE IYNGE.

A.

Nomina. Iynx auis apud Aristotelem dicta, ἴυγξ, *torquilla* vertitur à Theodoro Gaza, tanquam vulgo (Italorum) sic nominetur. Idem ab antiquis turbinem appellatam scribit. ego nullum ex antiquis turbinis nomine pro aue vsum inuenio. A colli circumactu, reliquo corpore quiescente, collitorquis appellari potest, Cælius. Scaliger Verticollham appellat. Italica huius auis nomina varia obseruauimus, *collotorto, stortacoll, capetorto* &, vt author Promptuarij habet, *vertilla.* Neapoli formicula dicitur, quoniam formicis vescitur. Hispanicè *torzecuello*, ad quod accedit Italicum *pico Bocciulo Vide* supra in *Glottide* ad finem. Gallicè *terco* vel *turcot*: in Atho monte Græciæ alcion nominatur, Pet. Bellonius. Germanicè Windhalß/ Naterhalß/ Naterwendel/ Naterzwang/ Trächals. quæ nomina omnia ei indita sunt quod collum circumagat, vel simpliciter, vel serpentis instar. Eberus & Peucerus meropem Germanicè Krinitz, & Windhalß interpretantur, quasi vel Windhalß Germanicum vocabulum de duabus diuersis auibus in vsu sit, vel merops quoq; collum circumuoluat similiter, quod non puto. Iidem motacillam, vel Græcè σεισοπυγίδα eandem faciunt auem. Theocriti (vt video) Scholiasten & Suidam secuti. mihi hæc Grammaticorum opinio non placet. nec iynx nobis cognita, quæ absq; omni controuersia veterum iynx est, caudam motitat, quod equidem sciam aut obseruarim, cum viuam dies aliquot aluerim. quanquam video Io. Tzetzen quoq; iyngem interpretari cinclida & [illegible] & in opere Galeni de compos. medic. sec. loc iyngem etiam cinædum nominari sed hoc est iyngem & motacillam confundere. Ioh. Langius eandem ab agricolis, ob mugitum Wasserochs & Rhuerdromel vocari scribit epist. 2. 59.

B.

Descriptio Iyngis. ¶ Iynx auium vna vtrinque binos habet digitos. causa est quòd eius corpus minus quàm cæterarum propensum est in aduersum, Aristot. & Plinius. Atqui etiam aliæ picorum & nocturni generis auium, binos vtrinq; digitos habent, vt psittaci quoq;. Iynx paulò maior quàm fringilla est, colore vario. Habet sibi propriam digitorum, quam modo dixi, dispositionem & linguam serpentibus similem: quippe quam in longitudinem mensura quatuor digitorũ porrigat, rursumq; contrahat intra rostrum. Collum etiam circumagit in auersum (prorsum & retrorsum, Langius) reliquo quiescente corpore, modo serpentum (vnde torquilla vulgo appellata est, quanquam turbo ab antiquis.) Vngues ei grandes, & similes vt monedulis (κολοιοῖς, habet codex noster, & sic Gaza & Plinius legerũt. ego legerim χλωρίσι, id est vt picis viridibus) exeunt: voce autem stridet, Aristot. interprete Gaza. Iynx linguam serpentium similem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auersum. Vngues ei grandes ceu gracculis, Plinius. Aristoteles torquillam fringillæ comparauit, quoniam coloribus similes sunt, Niphus. nam quòd ad magnitudinem torquilla paulò maior est quam fringilla. pictura quidem a nobis posita magnitudinem iustè exprimit.

Turbo. ¶ Turbo, vt Gaza nominat, fortè a corporis figura dictus fuerit. cauda siquidem (cuius pars postrema in icone à nobis posita patentior & latior esse debebat) rhombi alteram partem quodammodo refert, & reliquum corpus cauda & capite dempto rhombum integrum. Vngues vtrinq; bini sunt, ita vt vtrobiq; longior alter cum altero breuiore coniungatur. Linguæ aculeus tam acutus & validus est, vt hominis quoq; cutem penetret instar aciculæ. lingua infra arteriæ summũ subit, & supra cranium reflexa naribus inseritur. est autem gemina vbi ab occipitio reflecti incipit. in sincipite rursus conueniunt partes vtræq;. Marem à fœmina discerni puto cum aliâs fortè, tum pectore magis flauo. ¶ Huius auis historiam nullus Latinorum aut Græcorum inquit Ioh. Langius in epist. tomo 2. epist. 59 præter Pyndari in Pithijs interpretem descripsit ἴυγξ ὄρνεον ποικιλόχροον τῷ τραχήλῳ, &c. id est, Iynx volucris versicolori pluma variegata, collo procero, linguam habet longe exertam & prominentem, cum qua dum collum versatile circumagit crebro vibrat, ob id quoq; tortilla dicta, Hæc ille.

C.

De huius auis cibo. Iynx lingua exerta magna celeritate formicas aculeo linguæ suæ transfixas (vt pueri ranas mucrone ferreo per arcum attracto emissoq; venari solent) vorat. nec vnquam illas rostro attingit vt cæteræ aues suos cibos. Ego aliquando Aprili mense captam per quinq; dies formicis alui: quæ deinde mortua est. & haud scio an ali diutius possit. ægerrimè enim fert captiuitatem nec alio præter formicas cibo vescitur vt diuersis vermiculis asellis alijsq; ei obiectis experiri volui. Rostro lignum ferit & strepitum fere vt pici mouet. Iynges linguas prælongas, vt piscatores lineas extendunt, qua formicæ transeunt accelerantillæ tanquam ad escam: & vbi iam plures insederint, paulatim iynges lingua retracta captas deuorant, Oppianus in Ixeuticis.

Capitis circumagitatione. ¶ Si manu teneas caput circumagit in vtranq; partem, non adeo quidem vt rostrum ad medium dorsum omnino retrò spectet, sed aliquousq;, vlterius scilicet quàm vlla alia auis.

Voce. ¶ Voce sua stridet, Gaza ex Aristotele. Græcè legitur τρίζει. Grammatici Græci iyngem per onomatopœiam ἀπὸ τοῦ ἰύζειν dictam tentur. Vocis sono obliquam tibiá imitatur, Ælianus.

Nidificatione. ¶ Nidificat in foraminibus arborum vt pici. aliquando etiam in domibus (rusticorum tantum puto.) Hyeme, vt audio, non apparet, sed autumno maximè ego mense Aprili captam vidi & aliâs Iulio quo tempore etiam sobolem habebat. parit autem oua multa, circiter octo vel nouem.

D.

De eiusdẽ moribus. Iyngem mirabilem & stultam auiculam dies aliquot nutriui formicis. Ea homine accedente nõ facile refugiebat irascebatur tamen, & collum in sublime erigens & rostro pinsens (sine morsu tamen) ac idem retrahens extendensq; per vices, tanquam minando, iram declarabat. plumis interim, præsertim capitis, rigebat. & caudam erigebat dilatabatq;.

F.

In cibum etiam admittitur, vt Hieronymus Tragus scribit.

G.

Remedia ex eadem. Antonij Musæ ad pilos pungentes in palpebris enascentes, *trichiasim* vocant: Fel auiculæ quæ cinædus appellatur, (est autem iynx, vt ostendemus mox in *H.*) & aconiti dimidium eius, mixtis vtere. hoc est euulsis pilis locũ illine, Galenus de compos. medic. 4. 7. inter Asclepiadæ liquida medicamenta ocularia. Aliqui etiam cinædi auiculæ felle per se vtuntur, vt eodem in capite legimus.

H.

Etymon & synonyma. Ἴυγξ auis debebat potius (φωνητικὸν γὰρ) ἴυξ sine gamma vocari. à verbo scilicet ἰύζω, ἰύξω, vltima vocali abiecta, Eustath. Lynx pro iynge, id est illecebra apud Sophoclem legitur, vt citat Athenæus lib. 13. Τοιάνδ' ἔχουσα γλῶσσα λυγγὰ θηρευτικὴν Ἔρωτος ἀστραπὴν τιν' ὀμμάτων ἔχει. Lynx auis, id est vultur, Kiran. Scribitur etiam ἴυξ apud Hesychium & Varinum, quod non placet. Μινθὴν alij mentham interpretantur, alij ἴυγγα, (forte ἴυγγα,) Varinus. Τυγγα, anicula quædam, Varinus. Iynx auis quæ & cynædœon (κιναίδιον malim κιναίδιον cum Suida) vocatur, Hesychius & Varinus. Fel auiculæ quæ cinædus appellatur (vt retuli in *G.*) medici contra pilos in palpebris pungentes illinunt. Kinædius, id est iynx, & piscis marinus in cuius corpore translucido spinæ apparent, Kiranides. Apud Kiraniden libro 1. in Phoca, nomina-

nominatur ad superstitiosum quoddam phylacterium formicarius & iynx, (lectio corrupta habet *iygos*) puto autem pro iynge ab interprete formicarium redditum esse, & vtrunq, in textum ascitũ nam & Itali quidam hodie iyngem formiculam vocant.

Epitheta.

¶ Pindarus ποικίλαν ἴυγγα dixit a varietate coloris. item τετράκναμον, propter caussam inferius explicandam.

Homonyma.

¶ Iynx auis quoniam veneficis ad philtra & amatorias illecebras in vsu erat iyngos etiam vocabulum authoribus Græcis plerunq, ἐπιθυμίαν, πόθον ἢ θέλησιν (forte θέλξιν id est mulcimentum) significat: hoc est desiderium, cupiditatem, voluntatem, lenocinium, illecebram, & quicquid animum ad amorem ac desiderium trahit: vt Grammatici annotant, qui & hæc authorum anonymorum dicta citant Ἴυγγί τινι ἑλκουσθεὶς, Hesych. Τῇ σῇ ληφθέντες ἴυγγι, Suidas Σοφίας πολλῆς ἴυγγα κέκτηται ἐπ' αὐτῶν Αἰγυπτίων, Heliod. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα ὥσπερ ταῖς αὐτῆς ἴυγξιν ἐπέσπασε τὸν Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον, καὶ μόνη καὶ τὸν στόμαχον κρατῆσαι ἔτι. Καὶ αὖθις, Τοιαύτη τις περιῆν ἴυγξ Διογένους τοῖς λόγοις τῷ κυνός, Suid. Troilus Achillẽ πυρφόρῳ βάλλει ἴυγγι τόξων, ἤγουν πυρφόρῳ βέλει. λέγει δὲ τῷ ἔρωτι. Τοιάνδ' ἐν ὄψει λύγγα (sic citat Athen. lib. 13 θηρατικὴν) Ἔρωτος ἀστραπὴν τῷ ὀμμάτων ἔχει, Sophocles. Per illecebras mutuas, quæ magorum iynges nuncupantur, & sympathiam seu cognationem quandam rerum miracula consurgunt maxima, Cælius. Magi rerũ naturalium sympathias, odia & illecebras, quib. cum astris consentiunt & conspirant, *iynges* appellarunt, Lang. epist. 59 tom. 2. Est inter erotica infamis quoq, iynx. propter quod scitè admodum pro cupiditate vehementi dicitur iynx Pindaro Ἴυγγι δ' ἑλκόμενος ἦτορ, νεομηνίᾳ θιγέμεν, Idem. Qui vehementi & impotenti desiderio trahuntur ad aliquid, iynge trahi dicuntur, Erasmus in Prouerbijs, citans hoc Pindari è Nemeis hymno 4. Ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ, id est, Iynge trahor animo & illud Theocriti in Pharmaceutria, Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα. ¶ Iynges vocant philtra & quæcunq; ad illiciendos amores parantur, ab iynge aue, qua ad hanc rem olim abusæ sunt veneficæ, vt Grammatici docent hanc enim auem aiunt idoneã esse εἰς μαγγανείας, (μάγγανα interpretãtur φάρμακα, μηχανήματα,) Hesych. ¶ Sunt qui iynga fuisse antiquis citharã cantus prædulcis tradant, (vt Varinus recitat) vt inde omne quod expetas iucundius, rectè iynga dicas, Cælius. Iynx etiam fistulam significat ex vnico calamo compactam, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. Ἴυγγες, λεπτοὶ πόροι καὶ σύριγγες, Suidas & Varin.

Deriuata.

¶ Iyx potius dici debebat quàm *iynx*, à verbo ἰύζω, vltima vocali abiecta à quo etiam ἰυγμὸς deducitur, Eustathius Ἰυγὴ, vox, clamor, Hesych. idem quod ἰυγμός. Ἴυζον legimus apud Homerum de canibus & venatoribus contra leonem clamantibus, Iliad. ρ. vbi Scholiastes: Ἴυζον ἀγροικικῇ φωνῇ προσεφώνουν, προσεφώνησι πεποίηται δὲ ἡ λέξις παρὰ τὸ ἰὺ ἐπίρρημα. Ἰυγγίης, Bacchus, Hesychio & Varino. fortè quod vinum homines ad se iyngis instar illiciat, quasi illecebrosum interpreteris. Hinc ego (inquit L. G. Gyraldus) putàrim Pindarum quodam hymno Pyth. ad Arcesilaum Cyrenæum iyngem auẽ Bacchi nuncupasse.

Imagines.

¶ Babylone ex testudine loci vbi rex ius dicere solebat, iynges quatuor aureæ pendebant, fatalem conditionem (Adrastiam) significantes, admonentesq; regem ne se supra hominem efferret. eas verò dicunt Magos cum in regiam venissent, iussisse fieri. Vocant autem ipsas deorũ linguas, Philostratus lib. 1. de vita Apollonij.

¶ Myrus piscis colorem totum similem habet iyngi, tum intus, tum foris, vt scribit Aristoteles lib. 5. de animalib. Athenæus sed Aristoteles libri iam citati cap. 10. aliter, ὑπὸ σμύρος δὲ ὁ μάζων καὶ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ (Gaza vertit *larice*. non ἴυγγι) καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Hinc igitur Athenæi locus restituetur. Iyngem primã Venus fertur è monte Olympo ad homines detulisse, ac dedisse Iasoni, & docuisse eum incantandi artes, vt Medeæ animum in sui amorem compelleret, Scholiastes Pindari in Pythijs Carmine quarto in Arcesilaum Cyrenæum. vbi hæc poetæ verba legimus, Πότνια δ' ὀξυτάτων βελέων Ποικίλαν ἴυγγα τετράκναμον Οὐλυμπόθεν, Ἐν ἀλύτῳ ζεύξασα κύκλῳ Μαινάδ' ὄρνιν Κυπρογένεια φέρεν Πρῶτον ἀνθρώποισι, &c. Cognominat autem iyngem variã a colore: item τετράκναμον, hoc est quatuor tibijs vel quatuor radijs insignem quoniam à veneficis hæc auis ad circulum seu rotam alligari solebat, alis binis supernè, & pedibus binis infernè, vt ita quatuor radiorum rotæ speciem præ se ferret. Potest & rota ipsa metaphoricè (inquit Scholiastes) iyngis nomine appellari, quatuor distincta radijs. sed poeta notanter ἴυγγα τετράκναμον dixit, non κύκλον. Iynx auis philtris est accommoda & excantaminibus amatorijs. pendẽs enim ex rota agitatur, aut cùm cerea amburitur rota super ardẽtes prunas. Tradunt alij eius interanea explicari rotæ circumuoluta, Cælius ex Varino vel Scholiaste Pindari. Langius in epistola 59 tom. 2. locũ illum Scholiastis Pindari citans sic transtulit: Mulieres veneficæ hanc ad amatoria philtra & ἐπῳδὰς expedire aiunt, hanc arreptã quadrifariã alis & pedibus rotæ alligant, quam crebro versant. carmina quoq; occinunt, quale est illud quod Siμætha apud Theocritum in Pharmaceutrijs adeo repetitum succinit, Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα, Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν. id est, *Iynx redde domum mihi Delphida, redde maritum, Aereus vt rhombus conuertitur ab Aphrodite, Sic præceps voluatur ad hæc mea limina Delphis.* Alij asseruns viscera Iyngis exemta radijs rotarum implicare sagas, quibus versis, solicitare ad reditum amantes, Hæc Langius. Ex iynge auicula caudam quatiente ad philtra vtuntur priuatim pennis quæ circa caudam sunt, priuatim etiam osse circa pectus labdoide figura, specie simili myopi seu calcari equitum. Collum etiam eius ad alta quædã prodest & auis tota ad amores,

Iynx vnde de incantationib. & amatorijs philtris apta ducatur.

alis suis in aliqua rotula extensa & circumuoluta in nomen amantis, Io. Tzetzes Variorum 11 380. Iynx etiam paruum quoddam instrumentum est, quod veneficæ solebant circumagere, ceu ita sibi conciliaturæ eos quos amabant, Suidas. Ferunt iyngem ipsam prius mulierem fuisse, filiam Pithûs vel Echûs & Panis quæ cum in Ioue Iûs (Ἴῦς vt Scholiastes Lycophronis habet, & Cælius quoq; legit. Varinus non rectè habet Ἠῦς, id est auroræ) amorem suis veneficijs excitasset, a Iunone fugata in auem mutata sit, Varinus. Iynx perhibetur filia Echûs aut Pithûs, aut Hieronices aut Veneris (sed Græcè legitur Ἴυγξ Ἠχοῦς ἢ Πειθοῦς, θυγάτηρ Ἱερονίκης καὶ Ἀφροδίτης,) quæ cùm Iouem suo veneficio affecisset, eam ob causam à Iunone in auem conuersa sit, Suidas quamuis hic ἀπελιθώθη habeat, Varinus melius ἀπωρνιθώθη. Iyngis ope puella Theocriti ad alliciendum amatorem vtitur.

¶ Emblema Alciati, quod inscribitur *Inuiolabiles telo Cupidinis*, habet autẽ adiecta figura iyngem in rotula extensam.

Ne dirus te vincat amor, neu fœmina mentem
Diripiat magicis artibus vlla tuam
Bacchica auis præstò tibi motacilla paretur,
Quam quadri radiam circulo in orbe loces:
Ore crucem & cauda, & geminis vt complicet alis,
Tale amuletum carminis omnis erit.
Dicitur hoc Veneris signo Pagasæus Iason
Phasiacis lædi non potuisse dolis.

¶ Nos quoq; olim in iyngis iconem vinctam ad manum hominis lusimus bis senarijs.

Cur vinctam iyngem picta detinet manus?
Auis hæc amoris & voluptatis nota est,
Quæsita philtris fortè quod quouis agat,
Ante & retrorsus, colla, in orbem, libere.
Sic & voluptas corda agit mortalium,
Mirumq; torquet in modum quoquo libet.
Hanc tu nisi vinctam cum ratione rexeris,
Mentis peribit quicquid ac sensus habes.
Hoc fascinum putabis, atq; maximum
Philtrum, veneficiumq; quàm miserrimum.
Hoc torquet animos, turbat, & retro mouet.
Aut igitur omnem tu voluptatem fuge,
Aut si libet vti, vincla semper admoue.
Nunquam cicuratur, semper est vinclis opus.

IZINES, ἸΖΙΝΕΣ, αἰωροί, ὄρνιθες, σπευχόν, λέβητες, tripodes, Hesychius & Varinus.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA L. CONSONANS INCHOAT.

DE LAGOPODE.

Lagopus in alpibus solum reperitur.
Alia est etiã auis eodem nomine dicta.
Lagois
Lagodias
Lagopus herba.
Descriptio auis ex Alberto.
Lagopus pro francolino.

ALPIVM peculiaris auis est lagopus, præcipuo sapore pedes leporino villo insignes ei nomen hoc dedere, cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram in qua nascitur ea vesci facile quando nec viua mansuescit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & ALIA nomine eodem à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu, cibis gratissima, Plinius 10 48. *Si meus aurita gaudet lagópode Flaccus*, Martialis lib. 7. In alijs exemplaribus *lagopice* legitur, quod quidam ancillæ nomen interpretatur, quàm rectè ipse viderit. in lagopode quidem prima breuis est, sed licentia produci potuit. *Pinguemq; vitijs albumq; nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois*, Horatius Sermonum 2.2 vbi Acron, Aut (legerim, Lagois est auis quæ) carnem leporis habere perhibetur aut genus piscis quod in mari Italo non inuenitur. Λαγωΐνες, auis quædam, Hesychius & Varinus, ¶ Otidem auem, de qua inter Gallinas scribemus, Alexander Myndius *lagodian* (λαγωδίαν) cognominari ait. ¶ Est & herba lagopus, de qua plura scripsi in Leporea.

¶ Lagopus pedes habet leporinos, & villũ pro plumis, & malè volat & ideo in specubus subterra viuit. quòd si ad prædam aliquando prosilit, mox ea capta ad antrum redit & comedit, Albertus tum hoc ex Plinio addit, non mansuescere, captam mori, & citissimè putrescere. Sed ex eo quod illam è specubus ad prædam prosilire scribit, nocturni generis auem existimasse videtur. sunt autem nocturnæ quædam aues pedibus ferè villosis & pluma contectis, non tamen inferius quoq; vt nobis cognita lagopus. ¶ Lagopis, quos francolinos vocant, ager Vicentinus abundat, qui optimi saporis bonitate fasianos & perdices superant, Zacharias Lilius. ¶ Eberus & Peucerus lagopodem *croceam* Germanicè interpretantur Emmerling/Goldammer, quod est genus passerum.

Auis superius depictæ nomina varia & descriptio

¶ Auis quam ego pro lagopode pinxi, à nostris & montium incolis Germanicè nominatur ein Schneehůn/Schneeuogel/ein wyß Räbhun/ein wild wyß Hån/Steinhůn, circa Lucernam Schrat-hůn, quæ vocabula vel a colore candido facta sunt vel a locis vbi degunt, niuibus scilicet & scopulis circa montium vertices. postremi significationem non assequor. Bellonius Gallice vocat *perdrix blanche de Sauoie*, id est perdicem albam Sabaudicam. Ego in Sabaudia Vallesijs finitima *arbenne* vocitari accepi. cui proximum nomen est *vrblan*, Italis in Lombardia vsitatum Burmij in Rhætis Italicè loquentes appellant *rhoncas*, alibi *herbey* alibi *perdice alpestre* qui circa Tridentum habitant *pernise bianche de la montagne*, id est, perdicem albam montanam ¶ Ciuis quidam Curiæ Rhætorum vir non indoctus perdices albas in montibus Rhætorum inueniri mihi affirmauit, nihil a vulgaribus nostris differentes, nisi quod colorem, quem æstate fuscum & nostris simile habeant, hyeme in candidum mutent, quemadmodum & lepores in ijsdem montibus, quorum pedes etiam villosos perdices illæ repræsentent aiebat autem totas esse candidas, præter minimas quasdam notas quæ circa aures nigricent. lagopodes vero

ro (die Schneevögel oder Berghüner) quamuis eadem magnitudine sint, non tamen esse perdicum
generis. & in frigidissimis montium iugis vel cacuminibus morari, vbi ne frutices quidem vlli præ ni-
mio frigore crescere possunt: perdices locis non adeo frigidis reperiri, & maximè inter iuniperos. Est
in Pyrenæis montibus perdicis facie, cuius rubra crura tegit pluma columborum more ipsa tota can-
dida. Hanc equidem puto Lagopoda Plinianam. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & soli
auersa loca persequuntur, in quibus nix perenniat. Ideirco raro capitur in campis. Tanti candoris est, vt
à venatoribus hoc solo, quod niues ipsas superat, vix deprehendatur. Latet enim homine conspecto
eóq; dissimulato, sese motu prodere cauet. Tanta ei fallendi fiducia, niuis similitudine. In summis iu-
gis imminentibus ei valli, cui Arbusti cognomen est, qua fauces aperiunt iter in Tarraconensem,

... quenissima. Tantæ vero sunt simplicitatis, vt a venatoribus dispositam lapidum seriem t[illegible] non audeant, sed secundum illam, quasi sectus murum insuperabilem decurrentes in decipulas [illegible] dant. Aiunt Norici medici earum carnes esse saluberrimas, quarum esu naturalis calor mirifice [illegible] retur. Omnium carnium celerrime corrumpuntur, Scaliger lib. de Subtil. ad Cardanum.

¶ Allata est ad me aliquando lagopus, immo Mure capta, magnitudine columbæ, tota candida, nisi quod pennæ in cauda vtrinque nigræ erant: pedes & digiti vndiquaque hirsuti, vt in lepore: rostrum quale galli corylorum dicti, quem attagenem interpretor. Auriculæ nullæ, nec aliquid aurium instar eminens, vt mireris cur auritam lagopodem Martialis dixerit. Amplius corpus mari, & a rostro oculos versus linea nigra, qua fœmina caret. Supercilia etiam, id est semicirculi supra oculos in mare magis rubent, in fœmina pallent. Æstate fuscam esse aiunt, non albam: eas verò quæ non ascendant in mõtes, ne hyeme quidem albescere: vocem ædere non dissimilem cervinæ: prope niuem & glaciem degere in alpium verticibus tota hyeme: eadem in ijs quæ in perdicibus obseruari, quod oua humi pariant, & quòd gregatim volent: nec in sublime: cauis equorum vestigijs per niuem aliquando insidere, vnde si quis forte accedat subito euolent: viatores prope admittere, minimè suspicaces: capi interdum pane tantum obiecto, alio accedente a tergo. ¶ Gustaui aliquando assatæ lagopodis carnem, subamarã gustu, alioqui non ingrato, & delicijs quæsitam: cutis eius nigricat. ¶ Lagopus (quæ Germanicè Steinhün vel Schneehün dicitur) non procul volat, & facile capitur, tanquam simplex & stolida auis hoc fere modo. Lapides oblongo ductu disponuntur, tanquam ad muri extruẽdi initium: eò cum peruenerint lagopodes non transiliunt, sed iuxta illum subinde ascendunt descenduntq́; tum aucupes funem longum laqueis instructum iuxta eundem extẽdunt, & cum illic viderint aues, funem tandiu huc illuc trahunt, donec illæ collo illaqueentur, Stumpfius. Quin & simplicius interdum capiuntur. Aucupum alter p[illegible] manu rotat, quem dum admiratur auis, alter cum longa arundine & laqueo accedit. Lagopodes hyeme fusci sunt, æstate cãdidi: habentq́; crura & pedes albo pilo tectos. incolæ montium aiunt carnes earum cibum esse lautum, salubrem & calidi temperamenti. capiuntur hoc pacto: Lapilli disponuntur in longam seriem continui: ad quam venientes aues cum non audeant transire metam positorum lapidum, ordine sequuntur murulum illum, donec in extremitate eius incidant in laqueos & positas insidias, Munsterus. ¶ In Septentrione genus est auium niualium, quæ in sæuissima hyeme tantũ & magnis niuibus prodeant, turdi magnitudine & sapore, totæ candidæ, Olaus Magnus. Mihi quidem hæ aues vel lagopodes, vel eis congeneres videntur.

Caro eius in cibis laudata.

Quaratione capiatur.

Attagen Creticus lagopodi similis.

¶ Attagen vulgo in Creta *Taginari* vocatur: aliquibus artagas, vt Constantinopoli. Hæc auis nostræ quæ Gallis vulgò *canne petiere* dicitur, persimilis est: sed canna nostra non habet crura plumis intecta, attagen habet, & rostrum nigrum, breue, præualidum, corpus quam canna gracilius. Reliqua, vt color etiam, fere similia sunt. Sed attageni color inconstans, reperitur enim totus candidus, quem coniicio nihil differre a perdice alba Sabaudorum, hoc est lagopode Plinij. Memini equidem Venetijs attagenem album videre. Itali siue albo siue alio colore insignem *francolinum* appellant, Bellonius.

DE LAGOPODE VARIA.

ALTERUM etiam hoc lagopodis genus in Heluetiæ montibus reperitur. Auis huius generis quam [illegible] erat ventre candido, & alis quoque albis, nisi a posteriori parte tamen pennæ ali[illegible] [illegible] partim varia (sic tota) erat. Caput, collum & dorsum plumis fuluis & maculosis distin[illegible] [illegible] in supina parte plurimum albi, nigri parum habebat: prona partim varias partim [illegible]. Pelliculasupra oculos vtrinque semicirculi figura nuda eminebat. Rostrum perbreue,

ue, nigrum cuius pars superior incuruata, inferiorem canaliculatam in se recipiebat. Cauda digitos quinq; longa duodecim pennis nigris constabat, & duabus in medio candidis, & tribus aut quatuor varijs. Circa coxas densæ & multæ erant albæ plumæ, ad imos vsq; digitorum vngues adnatæ, ita vt nihil planè nudum appareret exceptis vnguiculis nigris. Vola pedis tantum & interna digitorum pars sine plumis erant. digiti tamen vndequaq; coeuntibus plumis tanquam pilis integi poterant. Magnitudo columbæ aut paulo maior. longitudo totius circiter palmos quinq. ¶ Hanc autem circa Tridentum Italice puto dici *sterno*, circa Verbanum lacũ *colmestre*. Nostri priuatim Steinhun/ id est saxatilẽ gallinam appellant vt & præcedentem aliqui. sunt qui distinguendi gratia magnitudinis differentiam adijciant, (klein oder groß Steinhun.) conijcio autem secũdum hoc genus paulò maius esse. De priore 10 quidem genere dubium mihi non est, quin sit lagopus prima Plinij, candida, &c hoc secundũ verò etsi dubitari forte potest an secunda Plinij lagopus sit, quam a coturnicibus magnitudine tantum differre scribit, omnino tamen ad idem genus cum prima referri debet.

DE TERTIO LAGOPODIS GENERE.

Vidimus nuper tertiam quoq; huius generis speciem, initio Septembris captam, vario prorsus & maculoso colore insignem, albido & nigricante ferè passim distinctam, vẽtre tamen & maioribus alarum pennis candidis, magnitudine qua gallina sex mensium. Hæc forte attagen est Bellonij, aut ei proxima auis hic enim attagenem lagopodis speciem facit. Est autem hæc inter lagopodes quod sciam 20 maximè varia & maculosa.

¶ LALAGES, Λάλαγες, ranæ virides circa paludes, vel genus quoddam auis, Varinus. aliàs λάσταγες.

DE LANIIS, ET PRIMVM DE CINEREO.

30

40

A.

LANIVM cinereum nostrum, alij aliter Latinè Græcéve nominari posse coniecerunt: ego cum nulli veterum descriptioni satis eam accedere viderem, nouo nomine *lanium* appellare malui. quod in alias aues non solum se minores sed maiores etiam aliquas laniando sæuire soleat. Germanica eius nomina habemus Thorntráer/ Thornkreßer/ quasi torquispinum vel spinilanium dicas. ferunt enim aucupes insecta à se capta & auiculas eum spinis veprium infigere, & circumtorquendo occidere, simul etiã rostro laniantem deuorãtemq; Item Nüntöder/ Nünmorder/ hoc est enneactonos, apud Westphalos, Hessos & Turingos: quòd singulis diebus nouem alias volucres occidere credatur. Circa Friburgum Heluetiorũ Waldhäher/ vel Waldherr. Angli vocant *a shrike a nynmurder*. In Anglia (inquit Turnerus) sæpius quam bis nunquam vidi, in Germania sæpissime. Nomen huius apud nostros (Anglos) neminem inueni qui nosset, præter Franciscum Louellum tam animi quàm corporis dotibus equitem auratum nobilissimum. Itali *regestola*, nescio quam ob causam (forte quasi *regazula* voce diminutiua. nam *gaza* & *regaza* ijsdem pica est) Circa lacum Verbanum *oresta*. alij *regestola falconiera*, quòd prædandi natura falcones & accipitres imitetur: vnde alijs *gaza sparuiera* dicitur. circa Ferrariam *destolo falconiero* alij gaza marina. gaza quidem pica est. refert autem hæc auis picã aliquo modo, cauda præsertim, & in genus etiam quoddã picarum sequit. alij *passera gazera*, quam aiunt magnas etiam aues nido suo appropinquantes morsu repellere: nisi hoc nomen forte minori tantum generi laniorum, quod passeris magnitudinem non excedit, conueniat. Sabaudi *matagasse* quibus etiam *agasse* picam sonat. alij *pie griesche*, id est pica Græca, vel *pie escrayere*. Galli quidam *arneat*. alij *pie ancrouelle*, quòd vnguibus

suis passim adhæreat arborum truncis ita vt aliquando vix extricetur. Turcæ *gezegân*. Bellonius scribit vidisse se in Ægypto in sepibus volantes aues illas, quæ Gallicè dicuntur *pies grieches* (id est picæ Græcæ) quæ (inquit) mures deuorant, vt tinnunculi.

¶ Turnerus in libro de Auibus Aristotelis tyrannum esse arbitratur, cui Aristoteles corpus non multò amplius quam locustæ tribuit, cristam rutilam ex pluma elatiusculam, & c inde nimirum quod propter sæuitiam in cæteras aues tyranni nomen mereri videatur. Quanquam Aristot. (inquit) vnum tantum tyranni genus faciat, Colonienses tamen aucupes tria genera esse cõtendunt. Primum vocant die grosse Nünmörder, quod Angli etiam *schricum* nominãt. & ego Aristotelis mollicipitem esse conijcio. sturnum magnitudine æquat, color eius a cyaneo ad cinereum vergit. Secundum genus eiusdem est coloris, cuius & superius, sed passerem magnitudine non excedit. Hoc genus etiã in aues sæuit. Tertium genus, quod Aristotelis tyrannus est, auicula est regulo paulo maior, crista rutila redimita, & cæteris generibus (si aucupibus credere fas sit) cęde & corporis effigie non dissimilis. Secundũ & tertium tyranni genus apud Anglos hactenus nunquam videre contigit, & primum genus licet in Anglia sit, paucissimis tamen notum est: sunt tamen qui norunt, & *schricum* vocant. Primum genus ex istis a Turnero descriptis spinitorquus noster est, magnitudine merulę, vel turdi ferè. alterum genus nostri appellant spinitorquum minorẽ specie, colore & natura simile, sed fringilla aut passere non maius. Tertium genus (quod Turnerus in lemmate historiæ tyranni Germanicè videtur Goldhenlin appellare, nescio quam rectè. Germani enim regulum ab aurea capitis nota Goldhenlin appellant,) a Turnero positum, non putauerim laniorum generis esse: & Turnerus ipse non id se vidisse, sed ab aucupibus audiuisse insinuat. Vidi quidem in Italia minimum harum auium genus, vertice rubente, reliquo corpore cinereo, tenerum & molle tactu, in cibo laudatũ tanquã saluberrimum (sed hæ non sunt quę Germanis Goldhenle dicuntur.) Eędem vel minimis lanijs paulò maiores sunt, quę Italicè vulgò (circa Ferrariam) *verl* vel *verle* dicuntur, rostro, pedibus & colore maioribus lanijs similes: vt *cafazat* etiã dicti, magnitudine media, magis ruffi dorso, pectore varij, cætera similes, *sverlo*.

Tria Laniorum genera ex Turnero.

¶ Eberus & Peucerus lingulacam, id est glottidẽ Aristotelis, Dorendreer Germanicè interpretantur: quibus ego nullo modo assentior. lidem mollicipitẽ, gallinaginem minorem faciunt, (an Härschnepff,) non vt Turnerus lanij nostri genus primum.

B.

Descriptio huius auis.

Auis quæ Germanicè non sine causa nominatur Nünmörder, huiusmodi est: Magnitudine minimum turdorum genus ęquat, è longinquo contemplanti tota apparet cinerea. Propius autem inspicienti, mentum, pectus & venter alba apparent, ab vtroq; oculo ad collum vsq;, longa & nigra macula, sed nonnihil obliqua porrigitur. Capite tam grandi est, vt aui triplo maiori (modò rostrum longius & maius esset) proportione sua satis responderet. Rostro nigro est, & mediocriter breui, & in fine adunco, sed omnium firmissimo & fortissimo, vtpote quo manum semel meam duplici chirotheca munitam, sauciauerit, & auium ossa & capita confringat & conterat quam ocyssimè. Ala vtraq; nigra tota est, nisi quòd alba linea grandiuscula, mediam vtrinq; alam transuersim distinguat. Caudam picæ similem habet, longiusculam nimirum, & variam. Tibias & pedes pro ratione corporis omnium minimos, & eos nigros: alas breues, & veluti per saltus sursum atq; deorsum voluat, Turnerus. Ore est firmo, paruo & rotundo, pennis inualidis, sed pedibus valet, Eber & Peuc. Alarum pennæ multæ inferius albicãt. pennæ in cauda nigræ sunt, sed extremæ vtrinq; sitæ albę, diuerso modo: nam prima extrematum tota albet, secunda minus quam prima, & tertia minus quam secunda, quarta deniq; minus quam tertia, ita vt vtrinq; ex quaternis pennis interior semper minus alba sit exteriore: superius tamen, hoc est circa orrhopygium, omnes albicant: qui color etiam in ventre & inferiore colli parte spectatur. Rostrum, crura & vngues nigredine splendent. Rostrum aduncum est vt speruerio eius pars superior valde inflexa deorsum duos angulos vtrinque efficit: inferior verò pars modicè sursum curuatur. Os subrubet intrinsecus, & lingua extrema (ni fallor) in fibras quasdam diuiditur. Hæc ex obseruatione propria.

C.

Viuit ex scarabeis, papilionibus & grandioribus insectis. sed non solis istis, verum etiam, more accipitris, auibus. Occidit enim regulos, fringillas, & (quod ego semel vidi) turdos. Tradunt etiam aucupes hanc picas quasdam syluestres interdum iugulare, & cornices in fugam adigere. Aues quas occidit, non vnguibus, vt accipitres, volando perniciter assequitur, sed ex insidijs adoritur, & mox (quod iam sæpius expertus sum) iugulum petit & cranium rostro comprimit & confringit. Ossa comminuta & contusa deuorat & quando esurit, tantos carnis bolos in gulã ingerit, quantos rictus oris angustia potest capere. Ossifraga dici posset, si eius illi magnitudo adesset: nam nec moribus, nec colore ab ea multum abludit. Prætermorem quidem reliquarum auium, quando vberior præda contigit, nonnihil in futuram penuriã reponit. Muscas enim grandiores & insecta iam capta in aculeis & spinis arbustorum figit & suspendit, Turner. ¶ Audio lanios nostros plerũq; versari inter frutices spinosos, & cum cõsidere caudam erigere: in ijsdem nidificare. fruticum & humilium arbustorũ summis surculis insidere. insanire nonies die & singulo mense horis viginti quatuor ægrotare morbo, quem quidam S. Ioannis appel-

De eius cibo

Nidificatione

Morbo

appellant, Itali malum terræ, quo tanquam mortui iaceant. nullo non die viuum aliquod animal perimere, aues scilicet aut vermes (vt iulos & erucas) præsertim hirsutos, quos circa spinam aliquã intorqueant. cantillare, & varias auium modulationes imitari latentes in sæpibus, vt aues ad se alliciãt capiendas. nam alioqui parum valent volatu. itaq; in ipso etiam aere operam dant vt volent sublimius, id est supra illas aues quas capere conantur: & celeritatem illarum varijs vtentes ipsæ anfractibus impediunt, donec defessas corripiant. sic turdis & similibus maiusculis auibus interdum potiuntur. alioqui muscas captant.

Venatione.

E.

Lanij facile capiuntur. nam cum vident auem aliquam caueæ inclusam, desuper volant inuasuræ, tacta verò decipula mox concidit. ¶ Cicurantur aliquando à pueris accipitrum instar & aluntur, vt passeres captent è nidis. Audio Franciscum Galliarum regẽ, cicurem habuisse lanium, eoq; ad manum redeunte aucupari solitum. Omnium auium facilime cicurantur, & mansuefacti carnibus aluntur, quæ si fuerint sicciores, aut prorsus exangues, potum requirunt, Turnerus.

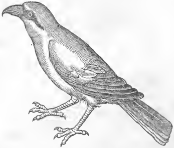
Quomodo capiatur & cicuretur.

F.

Hieron. Tragus lanios & alias aues rapaces in cibo improbari scribit. atqui minimum genus laniorum rubore verticis insigne, vt supra scripsi, in Italia delicatum & salubre habetur.

Qualis in cibo.

DE ALIO LANIORVM GENERE MAIORE.

SIMILIS hæc auis est superioribus lanijs, maiori præsertim: quam tamen duplo ferè vincit magnitudine, vt ad merulam ferè dupla sit. natura & species corporis eadem, nisi quod alæ sunt ruffæ. Germanicè circa Argentoratum, Francofordiam & alibi Werkengel vel Warkengel nominatur, nescio qua ratione. Sed Albertus Aristotelis de hist. anim. caput tertium libri octaui enarrans, hoc nomen Germanicum præcedentibus lanijs tribuit, ita vt cõmune potius quàm vni speciei proprium videri debeat. Aristot. quidem eo in loco picorum genera duo facit, maius & minus. Albert. verò inepte (vt solet) pro pico auem *kya* vel *kyliam* nominat. *Kyliam* (inquit) Græcè est auis, quæ apud nos Warchengel vocatur: & habet rostrum non curuum (rostrum incuruum lego) nec vncos vngues, in quo genere species maior, ad magnitudinem merulæ accedit, minor verò paulò infra sturnum est. vtrisque color cinereus, & maculæ duæ nigræ iuxta oculos. Venantur aues paruas, quas rostro capiunt. Idem Albert. alibi (in Aristot. de hist. anim. 9. 17.) pro certhio aue (suo nobis loco descripta) habet *rarycheus*, & Germanicè Warkengel interpretatur. Et alibi, Auis (inquit) Germanicè dicta Warkengel, venatur paruulam auem musicam, quam nos vincõnẽ, quidam Germa *fichendulam* vocãt (acanthidem intelligo, ein Zinssle/ Zyschen/ ab imitatione soni ipsius auis. Sed lanij nostri varias auiculas, non acanthides tantum discerpunt.

¶ MERVLIS affine quoddam genus est venaticum & captiosum, colore atrum, splendide canorum, rectè ex eo venaticum (Ἀγρεὺς) appellatum, quòd ex auibus multas sui cãtus permulsione ad se allicit, & capit: cuius ingenij sibi præstantiæ hæc auis non ignara, eo naturæ munere ad se voluptate & cibo explendam vti videtur. nam ex sui cantus auditione & bellissimas oblectationes habet, & aucupio & venatione proximè ad se accedentium auiculanũ exsaturatur. Quod si quando quisquã hanc captam

Warckengel.

Ἀγρεὺς auis quæ cãtus sui suauitate illectas aues capit & lanuat.

conclusěrit in caueam, non modo canere omittit, verum pro seruitute sui à venatore pœnas silentio sumens, muta permanet, atque elinguis, Ælianus. videri autem potest hoc genus lanijs nostris cognatum, cum & magnitudo, & natura venandiq; modus aues cantu allectas, conueniant: solus color ater non conuenit. Bellonius in Obseruationibus suis Gallicis, Circa Gazam Syriæ (inquit) vidimus auem, quæ meo quidem iudicio suauitate cantus sui cęteras plerasq; vincit, veteribus, ni fallor, venatica dicta. Magnitudine paulò supra sturnũ est, ventre albo, dorso cinereo, vt molliceps auis quam Galli vocant *gros bec* a magnitudine rostri. cauda nigra, quæ alas eius excedit vt in pica.

DE LARO.

A.

Cepphus & larus quomodo differant. CEPPHVS est qui vulgò *larus* dicitur, Scholiast. Aristophanis & Suidas. Ego cepphum è larorum genere auem esse non dubito. quando & inter Grammaticos veteres id conuenit: & locus vbi degunt victusq; ratio, & ingenium, vt conferẽti apparebit, non discrepant. Lari quidem nomen latius patêre dixerim, quum & marini & fluuiatiles lari sint: cepphum verò & catarrhacten, larorum marina duntaxat genera esse, quæ colore & magnitudine differant. *Lege* plura in Ceppho *A.* *Nomina.* Larus vox Gręca est, λάρος: Latinè *gauiam* reddunt, Gaza & alij. Larus in Pentateucho *gauiam* significat, Eucherius. Hebraicam vocem *scharchaf* aliqui larum interpretantur. *vide* in Fulica veterum vel in Bubone. Larus Hebraicè *schachaph* nominatur à morbo quo laborat Hebræi vulgò cuculum sic vocant, quòd hæc auis prę cæteris scabiosa appareat, P. Fagius. *Thachmas*, תחמס, Leuit. 11. exponitur auis quædam immunda & rapax. iuxta Thargum est genus accipitris LXX. & communis translatio larum verterunt. quidam vulgò interpretantur luscinian, vt scribit Munsterus. Deut. 14. LXX. γλαῦκα reddunt, Hieronymus noctuam. *Thargum* Hierosolym. habet *chatuphita*, חטופיתא, quod sonat raptorem aut harpyiam. Chaldæus *tarphita*, טרפיתא, id est laceratorem. Arabs *cataph*, כטאף. Persa Hebraicam vocem retinuit. Perottus in Cornucopię, Gręci (inquit) larum fulicam vocant quæ auis est nigra aquatica, vulgò nota, paulò supra magnitudinem columbæ: quam ego eius opinionem non probo. Sed de fulica tum veterum tum recentiorum, suo loco satis dictum est. Albertus ex Aristotele de hist. anim. pro laro habet *alerotz*, ex Auicenna mirrum. & alibi *latrotz*. *Tria larorum genera.* ¶ Larorum plura sunt genera. Albi sunt quidam, & minoribus columbis similes. His alij maiores & robustiores sunt, ac pennis densius vestiti. His rursus tertium genus maius est, albis itidem pennis, extremis tantum vnguibus & collo nigricans. ijsq; cæteri omnes lari de pascuis & sede tanquam regibus concedunt, Oppianus de aucupio. Buphagus genus lari, ab insigni voracitate dicti, nominatur Eustathio.

B.

Lari descriptio. Cepphus auis marina est laro similis, Scholiastes Nicandri. Lari leues ab Oppiano cognominantur, ob corporis leuitatem nimirum: quòd propter multas & densas plumas (πολλὰ πτερὰ lari dixit Homerus) leuiores sint corpore quàm appareant. Cataractes auis instar lari minoris est (παρόμοιος, id est similis. ἴσος malim, id est æqualis, scilicet magnitudine: quanquam & specie corporis similis est) robustior & colore candido, accipitri palumbario similis, Oppianus. ¶ Larus coloris est cinerei. inuenitur tamen & albus, qui apud mare victitat, Aristoteles. Auis peralba illa gauia, Apuleius. Laris senescentibus pennas cœruleus color inficit, Oppianus. *Vide* plura ex eodem superius in *A.* Larus est nigra auis (sine authore) lato oris rictu, hinc prouerbium *Larus hians*, Textor. Gauiæ gula tota ampla est & lata, Aristoteles.

C

Vbi degat. Lari alij circa dulces aquas, alij circa mare degunt, vt scripsi in *A.* Gauia illa peralba quæ super fluctus marinos natat, demergit sese propere ad Oceani profundum gremium, Apuleius. Larus cinereus lacus & fluuios petit: albus apud mare victitat, Aristot. *De eiusdẽ cibo.* Larus auis est rapax & vorax, Suidas & Varin. Cibum à mari petit, ideoq; cum anate & harpa dissidet, Aristot. Lari aues vt Eudemus scribit, sublimes cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. itaq; esculenta testis seiunctis eligunt, Ælianus. Delphini in littora eiecti à coruis, laris cæterisq; marinimis auibus exeduntur, Idem. *Natandi peritia.* ¶ Quod ad natandi velocitatem, vix auis vlla laro contenderit, Oppianus. *Nidificatione & partu.* ¶ Mergi & lari saxis marinis oua bina terna ve pariunt. sed lari æstate, mergi a bruma ineunte vêre & incubant cæterarum auium more: sed neutra earum auium conditur, Aristoteles. Gauiæ in petris nidificant, mergi in arboribus. pariunt plurimum terna, sed gauiæ æstate, mergi incipiente vêre, Plinius. Fœtificant in petris, pręcipue à quibus potabilis aqua manat: vt fœtus eorum victu quidem marino, aqua verò (in potu) dulci vtantur donec adulti nidos relinquant, quo tempore iam cibo simul ac potu ex mari vtuntur, Oppianus. *Morbo.* ¶ Perit larus mali punici grano, Ælianus.

Cũ quib amicitiã & inimicitias gerat.

D.

Lari hominum amantissimi sunt, & prope eos tanquam maximè familiares versantur, ac vbi vident piscatores extrahere, sua retia, ceu prędæ participes adiungunt se nauiculis, & clamore partẽ aliquam fi-

quam sibi postulant. Illi pisces aliquot proijciunt, quos lari statim vorant, & si qui alij fortè sagenas subterfugerint, promptè excipiunt, Oppianus in Ixeut. ¶ Larus cum monedula amoris coniunctionem habet, Aelianus. Harpen aliqui interpretantur animal marinum laro inimicum, (λάρῳ πολέμιον,) Varin. Larus cibum à mari petit, ideoq; cum anate & harpa dissidet, Aristot. Aquaticæ, anates & gauiæ harpe & morphnos accipiter dissident, Plin. Ardea odit albos laros, Philes.

E.

Lari marinæ auis penna a piscatoribus pelamydum ad hamum lineæ annexum alligatur, vt ab occurrente aqua sensim & leuiter agitetur, Aelianus.

F.

Improbatur in cibo.

Lari in cibum hominum non veniunt, cum impuræ habeantur tanquam aues rapaces, & piscibus & alijs etiam impuris (cadaueribus nimirum circa litora) viuentes. Prohibentur etiam in veteri testamento in translatione LXX. & Hieronymi. Homines inexplebiles legislator damnat, prohibitis in cibo passeribus & laris auibus, quæ cibos semper obuios (τὸ παρατυχὸν) colligunt, Procopius. ¶ Accipiter comedat inter alia cor lari cum sanguine & paucis de pectore carnibus, Demetrius Constantinop. Et rursus, Lari cor tantum & iecur voret accipiter. cæteræ enim eius partes graues & virosæ sunt.

G.

Remedia ex eode.

In epilepsia dant aliqui cerebrum gauiæ fumo siccatum atque concisum, infantibus vel pueris odorandum, perfectis autem ætatibus bibendum ad modum cyathi cum mulso & aceto tribus cyathis, Cælius Aurelianus.

H.

Etymon.

a Larus auis nomen accepit à laris pisciculis quos appetit. ij verò sic appellantur & capiuntur in lacu quodam, qui Thessalonica distat itinere bidui, Siderocapsa vero dimidij diei, Bellonius. sed cùm authorum nullus huic etymologiæ patrocinetur, mihi quoq; ea parum arridet. ¶ Λάρος pro aue paroxytonum est, & primam corripit: Σεύατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς, Homerus Odyss. cùm verò suauem significat, oxytonū est & primam producit. Νῆσοι ἐν ἀμφιρύτῃ λαρὸν τετυκοίμεθα δόρπον, Homer. Et alibi, Λαρὸν δ' εἰμὶ ἀνθρώποις. Dicitur autem λαρὸν, τὸ ἄγαν ἐρατὸν τῇ ψυχῇ, παρὰ τὸ λα, καὶ τὸ ἀρῶ, ὅ ἐστιν ἁρμόζω, κρᾶσις τῶν δύο αα εἰς α μακρόν. Hinc superlatiuus λαρώτατος, primam & secundam producens apud Homer. præter canonem. nam secunda per omicron scribi debuerat, Eustath. ¶ Lycophronis interpres ἐρωδιὸν larum esse arbitratur, Cælius. sed erodiòs indubitatè ardea est. Κῆξ ἐνάλιος (Cex marina,) auis est marina similis hirūdini, vel larus, vel mergus, vnde genitiuus κηκός. ὅθεν ἴσως τὸ κηκάζειν ἐπὶ βλασφημίας, Eustath. & Varin. Κῆκες, lari, Hesych. & Varin. Κῆξ, larus secundum Apionem qui & καύηξ dicitur. Τινὲς καὶ ἐρωδιὸν (sic habet codex impressus) ἀποδιδόασιν, οἱ δὲ κέπφον, οἱ δὲ διαφέροντα ἀλλήλων, Hesych. Καύηξ, larus Etymologo. In epigrammatis libro 3. titulo in naufragos legitur καύηξ per u: Χ' ὡ μὲν ἐπὶ καύηξιν ἰχθυβόροις, λαρίδεσσι Τερπόμενος, ἅπτυς εὗρε ἐν αἰγιαλῷ. versus sunt Leonidæ. Et rursus, Κηρὸν μὲν ἁλιζώνοις λαρίδεσσι Κηλ[illegible]. Videtur autem λαρὶς, diminutiuum à λάρος. Ἢ ὥς τις καύηξ [illegible] ἁλιμυρέα πέλαγος, Antimachus apud Scholiasten in Argonautica Apollonij. Videtur aūt Græca vox καύηξ, per onomatopœiam facta. & similiter gauia apud Latinos, aut ad imitationem Græcæ. Καύαξ, larus, Hesych. & Varin. Καύηξ ἱερὸν προσκαθήμενος κλάδον, Lycophron. Et rursus, Καύηξ κυμάτων δρομεύς. exponitur autem à Scholiaste larus. Κέβληξ (Κεύληξ, Varinus: quod non placet) larus, propter voracitatem. κέβλη (καύη, Varinus) enim cibus est. Τῆς οὐδ' αἴθυιαι, οὐδὲ χρυσεοὶ κέβληκες, Euphorion, vt Suidas & Varinus annotarunt. Lycophron tres senes, Calchantem, Idomeneum & Sthenelum καύηκας nominat, quòd senes & albi (cani) essent instar larorum. Καύης (καύηξ) enim larū significat apud Aenianes. vnde & Hipponax, Κηνῶν δ' ὁ παῖς ἄλλος ἄμμορος καύης, Isacius Tzetzes. Κεγχρὶς, larus, Hesychius & Varinus. Οἱ δὲ κορῶνῃσιν (cornicibus marinis) ἴκελοι κύμασιν ἐφορεῦντο, Homerus. dicit autem Apion eandem esse auem quæ & larus, & æthyia vocetur, Etymologus. *Vide in Cornice H a.*
¶ Fortè apodes illæ quæ toto mari cernuntur Plinio, & semper comitantur naues, gauiarum generis sunt. quod considerabunt ij qui iuxta mare habitant aut qui maria nauigant.

Epitheta.

¶ Epitheta. Κῦφοι τε λάροι, Oppianus. Λαρίδεσσιν ἁλιζώνοις ἰχθυβόροις, Leonides in Epigrammatis. Κοῖλοι κέβληκες, Euphorion apud Suidam.

¶ Larus pro homine rapace & fure accipitur, item pro parasito & pro stolido. vt ostendetur infra inter prouerbia.

Larius lacus unde dictus.

¶ Larius lacus est Galliæ cisalpinæ vicinus alpibus, à fulicarum quæ ibi sunt multitudine appellatus. Græci enim larum fulicam vocant, Perottus. nos fulicam a laro differre ostendimus. quare magis probo Catonis sententiam, qui in Orig. Larius lacus (inquit) dictus est, quia Hetrusci larunem (alias laronem. barones etiam pro viris fortibus quidam putant esse Latinum) vocant nobilem principem. Lari insulæ dictæ, Λάρων νῆσοι, Aphricæ adiacent prope terram, Ptolemæus. Leuce insula dicta ab auibus albis, laris fortè aut ciconijs, Eustathius in Dionysium.

Lari insulæ.

Superstitiosa de laro.

¶ g Larus eadem potest quæ alcyon. Huius cor tenens ad mulierem partu laborantem ingredere, & mox pariet. Recedes autem mox vt pepererit, ne & aliud quid (ipse vterus) subsequatur. Venter quoque eius aridus potus & gestatus, concoctionem maxime confirmat, Kiranides.

De quorundam laros metamorphosi.

¶ *h* Vulgò celebratur opinio laros olim homines fuisse, qui primi ... nem & prædam marinam exercuerint: deinde, sic volentibus dijs, in aues mutatos, iuxta vrbes & portus volitantes, veteris etiamnum artis meminisse, Oppianus de aucupio. ¶ Aquam bibebat etiam Lamprus Musicus: de quo Phrynichus ait, luxisse eum laros, inter quos mortuus sit argutus ille Musicorum sophista. In Pontica insula, quæ Achillis insula vel cursus dicitur, multæ sunt aues, & inter alias innumeras lari, quæ Achillis fanum colunt, vt scripsi in Æthyia. Epicureus quidam (apud Athenæum) cum placentam nimis calidam deuorasset, ἐξέφερεν, (euomebat) quo viso Cynulcus ait, Ἀποφέρεται ἐκ τῆς βρογχ... ξεως ὁ λάρος.

Larus Mercurio sacer & Herculi.

¶ Homerus Odysseæ quinto Mercurium laro assimilat, non corpore, sed motu & volandi super mare impetu. Verba poetæ hæc sunt: Σεύατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς, Ὅστε κατὰ δεινοὺς κόλπους ἁλὸς ἀτρυγέτοιο Ἰχθῦς ἀγρώσσων, πυκινὰ πτερὰ δεύεται ἅλμῃ. Larus Mercurio cõuenit, vtpote auis alba deo argiphonti, nam argòn album significat. διὰ τὸ λευκὸν, ἢ ἐπεὶ ἐναργὲς, τὸν λόγον commendatur autem oratio cui præest Mercurius, cum perspicua & quasi candida fuerit: aut propter suauitatem, διὰ τὸ λαρὸν ἡδύ, laron enim suaue est: oratio autem res suauis & iucunda, Eustathius & Varinus. Laro confertur Mercurius Odysseæ quinto. vt inde sacer ei videri possit. sed Herculi magis conuenit hæc auis, siue larus simpliciter, siue is qui buphagus nominatur: talis enim Hercules quoq; celebratur. nam Athenæus & alij tradunt fuisse eum βουθοίναν, id est integri bouis deuoratorem, inq; eo certamine Lepreum vicisse, Eustathius. Herculi propter voracitatem sacer est larus, qui & βουθοίνης cognominatur, Athenæus ab initio libri decimi. Aristophanes quidem in Auibus eandem ob causam Herculi larum attribuit. Si quis (inquit) ante hac Herculi bouem sacrificârit, pro eo iam laro plenas & bene farctas placentas (ναστοὺς μελιτοῦττας) immolet. ¶ Τοὺς λάρους ἅπαξ εἶναι ποτε ἐκβεβρωχομένους, καὶ τούτους ἀποπνίξαι εἰς τὴν ὀρεινὴν ἱερὰν τὴν πλησίον τῆς θαλάσσης, Pastor apud Dionem Chrysostomum in Euboico.

Prouerbia. Cepphus, larus.

¶ Prouerbia. Cepphus, larus: in garrulum ac vecordem dicebatur, præcipuè qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur, Erasmus. *Vide* plura supra in Ceppho *h*. Laros vocamus stolidos, (τοὺς εὐήθεις,) quemadmodum & cepphos & otos, Eustathius. Πεινάοντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς, *Matron parodus* de parasito apud Athenæum. comparat autem parasitum laro propter insatiabilem in vtrisque voracitatem: vel propter nominis similitudinem, tanquam à verbo λαρινεύεσθαι, quod est σιτίζεσθαι, id est pasci & ali: vnde & boues & sues larini dici videntur, Eustathius.

Larus hians.

¶ Larus hians, Λάρος κεχηνώς, dicebatur vbi quis auidius inhiaret prædæ: est enim larus auis auida voraxque. Λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν, Aristophanes in Equitibus, Cleonem ob rapacitatem larum vocans: quod quemadmodum auis in scopulis obuersatur, si quid piscium possit venari, ita ille versaretur in reipub. negotijs administrãdis (in foro τὴν δὲ πέτραν λέγει, διὰ τὸ βῆμα τὸ ἐν τῇ Πνυκί, Scholiastes,) suum interim agens negotium. Refertur hic trimeter apud Athenæum libro octauo. Ὀψοφάγους ὥσπερ τοὺς λάρους εἶναι Σύρους. Esse vti laros opsoniorũ auidos Syros, Erasmus. In Nubibus quoq; Aristophanes Cleonem vocat larum munerum & furti, Κλέωνα τὸν λάρον δώρων καὶ κλοπῆς. Larus hians, in rapaces & furaces dicitur: nam & larus auis rapax & vorax est, Suidas & Varinus.

Larus in paludibus.

¶ Larus in paludibus, Λάρος ἐν ἕλεσι. Suidas scribit dictitatum de ijs qui faciles sunt ad dandum. ductum à laro aue, quę quia facile decipitur illiciturq;, proinde prouerbio locum fecit, Eras. Παροιμία ἐπὶ τῶν ταχὺ ἀποδιδόντων, Suidas & Apostolius. mihi quidem Erasmi interpretatio non placet, tanquam lari dicantur qui faciles sint ad dandum. neque enim talis est lari natura, vt liberalis sit aut facile communicet: sed contra potius rapax voraxque est. quare vel mendum in dictione ἀποδιδόντων inesse suspicor, & ἀπεσθιόντων aut tale quid legendum: vel certè alio sensu accipiendum, vt de homine vorace, qui subinde ingerat egeratq;, vt ἀποδιδόναι, scilicet τὴν τροφήν, pro eo quod est cibum egerere accipiatur. ferè enim omnes pisciuoræ aues famelicæ sunt, & mox aluo reddunt quod acceperint.

Larus parturit. Lari vitam viuit.

¶ Larus parturit, prouerbium apud Erasmum, quod potius efferri debet Cepphus parturit. *vide* supra in Ceppho *h*. ¶ Lari vitam viuit, Λάρου βίον ζῇ, Ælianus in epistolis de mercatore perpetuò nauigante.

Emblema.

¶ *Gurgulione grus, tumida vir pingitur aluo, Qui larum*, (producit primam quæ correpta est,) *aut manibus gesset onocrotalum*, Alciatus in Emblemate *Gula* inscripto.

DE LARORVM GENERIBVS DIVERSIS
quorum mentio fit apud recentiores.

An lari de genere milui dici possint.

QVÆ de laris eorumq; generibus diuersis, (quæ magnitudine & colore differunt, & locis etiam, cum alij circa aquas dulces degant, alij circa mare,) apud recẽtiores obseruaui, vnum hic in locum digerere placuit, ita vt primum illa ponerem quæ ad laros in genere pertinere viderentur, deinde quæ ad genera singula priuatim.

¶ Larus est de genere milui, tam in aqua natans ad prædam, quam in aere volans, Albertus. Mihi miluis adnumerare aut cognatos facere laros nequaquam placet, cum palmipedes sint omnes mihi cogniti lari, rostro oblõgo & recto fere, (vel in extremo modice inflexo,) non breui & adunco vt milui, magni-

Descriptiones larorum ex diuersis authoribus.

magnitudine columbæ plus minus, alis oblongis & validis, quæ pari cum cauda longitudine extenduntur, colore in eisdem cinereo, reliquarum enim partium colores differunt, cruribus breuiusculis, corpore leuissimo, multis & densis plumis induti, multa circa pellem pinguedine, clamosi, volaces, famelici, pisciuori, &c. ¶ Lagus (corrupte pro *larus*) est auis aquatica, mergo vtcunque moribus cõtraria. Nam sicut mergus tempestatem maris fugit, sic larus in tempestate lædatur & ludit, Iorath. Larus est auis quæ & in aere volat, & in aqua natat, Elicius in Leuit. Vulgo vocatur *rasse*, Obscur. ¶ Gauiæ palustribus in locis per hyemem latent, Gaspar Heldelin. videtur autem non laros (quos Aristot. latere negat: apud nos quidem non latere certum est) gauiarum nomine intelligere, vt debuerat, sed aues illas quas aliqui *vanellos* vocant, nostri Gyfitz: quæ larorum & magnitudine & leuitate sunt, & similiter clamosæ, vnde & per onomatopœiam vtrisque idem inditum nomen: & a Germanis Oceani accolis lari etiam Gyfitz appellantur: sed alijs multis tam corpore tum natura differunt.

Nomina quibus à diuersis gentibus lari nunc appellantur.

¶ Larus in Creta vulgo antiquum nomen Græcum retinet, *laros*, Bellonius. *Crocali* vel *crocay* gauiæ vulgò nominantur circa Adriaticum mare, aliæ albæ, aliæ cinereæ, (sunt qui crocalos mihi dixerint aues esse albas, in dorso aliquid fusci habere, rostro falcato, pedibus nigris) in alijs Italiæ locis, vt audio, *rondene marine*, id est hirundines marinæ, quæ & nigræ & albæ inueniantur, & piscibus viuant: alibi *hoche marine*, id est anseres marini, non à magnitudine, sed forte quòd similiter palmipedes sint. ¶ Larus Gallicè vocatur *mouette*, & alibi (vt ad Oceanum circa Dieppam) *maune*, Bellonius. alibi *gabian*, a Latino nomine gauia. Germanicè Mewe/ vt quidam putant, Murmellius. à qua voce etiam Gallica *maune*, detorta videtur: est autem onomatopœia, vt & Mawen de voce felium, quam gauiæ aliquo modo referunt. Laros est auis alba marina quam nos *melbam* (*meuuam*) vocamus, Albertus. Sed video etiam laros qui circa dulces aquas viuũt Mewen vocari, vt commune hoc nomẽ sit: marinos verò Seemewen priuatim. Aues quædam palmipedes habent aliquando partem aliquam qua comprehendant ea quæ sunt in aqua, & collum illis est sicut harundo piscatorum, & ideo est longum: rostrum verò eis pro hamo, Albertus ex Aristot. de partib. anim. 4.12. Et talis est (addit Albertus de suo) auis quæ meba Germanicè vocatur. Audio etiam alicubi Meerschwalm/ id est hirundinem marinam vocari, vt & ab Italis qui buccam circa Gandauum Miesen/ tum fluuiatiles tum marinas gauias. ¶ Illyricè *Wlasowige* vel *morska*. ¶ Gauiæ aduolantes ad piscatores qui retibus piscantur, copiæ piscium capiendæ spem faciunt. ¶ Imminente vento, sublimes in aere volitant & vento se obuertunt. quod & veterum quidam de cepphis prodidit. Dicuntur etiam præcedere accessum maris clamantes, & vulgo accedentis maris signum seu nunciæ habentur.

DE LARIS QVI CIRCA AQVAS DVLCES DEgunt, *& primum de cinereo, quem sic cognomino quòd plus cineris habeat quàm reliqui.*

Nomina.

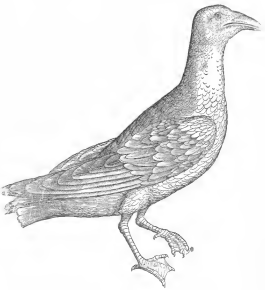
GAVIA cinerea, quæ ad flumina & lacus ascendit, querula semper & clamosa est, pisciculos captat & vermes ad ripas lacuũ, Turner. Hęc Italicè circa Comum *galeder* vocatur, circa Verbanum lacum & alibi *galetra*, Gallis *gauian* vel *mouette*, vel *glaumet*. Sabaudis *grebe*, vel *greube*, vel *beque*, vel *heyron*, quamuis ardeæ potius id nomen conueniat. Germanis Meb/ Mew/ Mieß/ nostris Holbrod/ Holbrůder/ circa Acronium lacum Alenbock. Anglis *secob*, *seegel*. Turcis *babare*. *Vide* plura paulò ante de communibus larorum generi vocabulis. videntur enim pleraque huic etiam generi quod circa dulces aquas degit vel simpliciter attribui, vel fluuiatilis differentia adiecta: quamuis non deesse puto è vulgo qui fluuiatiles etiã laros, impropriè marinos cognominent, (vt Germani quidam & Itali hirundines marinas) propter speciei similitudinem.

Larorum fuscorum ingenium & mores.

¶ Apud Frisios audio hanc auem Kabel vel Mew vocari, quę rusticos arantes sequatur propter vermiculos perquam φιλόστοργον esse in sobolem, oua terna parere, idque in magnis gregibus, ita vt aliquando ducentæ trecentęve per interualla dispositos habeant nidos: oua colore & magnitudine similia esse ouis auium quas Schrien appellant. ¶ Meaucæ (alias *Meanca*) aues ab imitatione vocis nominantur, colore cinereo, &c. Albertus. *Vide* plura supra in capite De anatibus Germaniæ inferioris & maritimæ. Eberus & Peucerus gauias cinereas Germanice interpretantur Kybitz: quæ colore (vt scribunt) cinereo propemodum nigricant, ventre albent, cristam capite gerunt, amnes & flumina petunt victus causa. Ego nullam gauiam cristatam circa aquas dulces versari adhuc cognoui. *Kybizam* quidem nos *vanellum* alias dictam auem vocamus, quæ cristata est, sed non gauiarum generis, colore viridi ferè, &c. interim scio, idem kybizæ vocabulum ad gauias quoque transferri.

Gauiæ communis descriptio.

¶ Gauia communior apud nos, huiusmodi est. Crura rubent, membranis digiti rubris sæpiuntur, rostrum quoque leniter incuruum rubet. magnitudo parum superat columbam, oblongior. alæ magnæ & oblongæ. color vndique albus, in dorso tantum & alis cinereus. extremæ & longiores alarum pennæ altero latere albæ sunt, altero partim albæ parum nigrę. Tota leuis est ac plumis abundat: parum carnis habet. Os etiam interius totum & lingua rubent. Linguæ extremitas bifida est.

DE STERNA.

EIVSDEM generis est & alia parua auis, nostrati lingua *sterna* appellata, quæ marinis laris ita similis est, vt sola magnitudine & colore ab illis differre videatur: est enim iste larus, marinis minor & nigrior. Tota æstate tam improbè clamosa est, quo tempore parturit, vt iuxta lacus & paludes degentes, immodico clamore tantum non obtundat. hanc ego sane auem esse credo, cuius improba garrulitas adagio, Larus parturit, locum fecit. volat ferè perpetuò super lacus & paludes, nunquam quiescens, sed prædæ semper inhians. Nidulatur hæc in densis arundinetis, Turnerus Anglus. Frisij quoq; hanc auem Sturn appellant & aiunt esse coloris fusci, clamosam, laro proximè descripto minorem, minus albam, vertice nigro. Cruribus & rostro rubet vt superior. Circa Argentinã Spyrer appellant, nostri Schirring. capitur aliquando virgis visco illitis circa Limagum nostrum. ex alto ad prædam piscium se demittit. Volant aliquando frequentes, nimium clamosæ.

Sturn, Spyrer, Schirring.

DE LA-

DE LARO PISCATORE.

ETSI larorum genus omne piscari & piscium præda victitare solet, hunc tamen priuatim piscatorem circa Argentinam appellari audio, ein Fischerlin. Circa Oppenhemium eandem, aut aliam certe similem gauiarum generis auem vulgo Fel vocitant. albicare eam aiunt, vertice nigro. Minor est hic quoque laro cinereo, vertice nigro vt sterna, rostro & cruribus è fusco pallidis. volatus celerrimi, & dum pisces captat etiam in aquam se mergens, quod larus cinereus non facit. Sunt qui etiam aquilæ speciem quæ circa paludes anatibus ac piscibus insidiatur, piscatorem (Fischer) Germanice nominent.

Fischerlin. Fel.

DE LARO NIGRO.

LARVS hic niger est rostro, capite, collo, pectore, ventre & dorsi parte superiore saltem (neque enim ex pictura de toto iudicare licet) alis cinereis, vltra caudam extensis: cruribus leui rubore notatis. Circa Argentoratum Meyuögelin / id est auis Maij appellatur.

Meyuögelin.

Haud scio an idem sit larus ille niger, qui in Germania inferiore, vt circa Gandauum, Brandvogel nominatur, a colore nimirum: nam & ceruos & vulpes colore nigricantes Germani vocant Brandhirtz & Brandfüchs. Laro cinereo maiorem esse aiunt, & homines perquam auersari. Alibi meum nigram appellant ein schwartzen Mew, & forsan eadem fulica veterum fuerit. Albertus quidem fulicæ & mergi nigri appellatione non fulicam nostram, (ein Bölhinen / quæ forte alia quam veterum fulica est,) sed larum nigrum accipere mihi videtur. *Vide* supra in Fulica *A.* & in Capite de anatibus Germaniæ inferioris.

Brandvogel.

DE LA-

DE LARIS MARINIS, ET PRIMVM

de albo.

LARVS marinus Anglicè nominatur *seecob*, vel *seegell*. etsi Turnerus larum simpliciter ita interpretatur Eberus & Peuc. laros albos marinos etiam Germanice Seegallen vocant, & Albuken. albæ sunt (inquiunt) hæ gauiæ, & in mari circumuolitant coniunctę fulicis. Gauiam albam à fulica parum differre arbitror, solo nimirum citro & rostro, Turn. In petris & rupibus marinis nidificat, Idem. Aues quædam maritimæ ita callidæ sunt vt rarò capiantur, vt quam Græci *chikylez*, nos melbam magnam vocamus: hæc enim valde cauet retia aucupis, cum verò capta est, optimè cicuratur, Albert. in Aristot. de hist. anim. 9. 12 vbi Aristot. hæc de cinclo scribit. Catarrhactes (de quo supra scripsimus) fortè ea species lari est, quæ apud Frisios vocatur Seemew / id est larus marinus, maximus in larorum genere, miluo fere æqualis qui cadaueribus (etiam hominum) vescitur, & in fame etiam anates rapit. semper in mari volitat, oua apud Frisios nō parit Alba quædam auis duorum generum, maior & minor, volat super aquam, & aliquando residet & natat in aqua nostri Mere (lego Mew) vocant. pisces venatur, & cadaueribus aquę innatantibus vescitur, Albert. Et alibi, Pisces captat auis alba marina quam nos melbam vocamus. ¶ Galancas, γαλαγχὰς, vulgo hodie à Græcis vocant, auis columba maior, quæ aquæ innatat, nec mergitur, albissima hæc an gauiarum generis sit quęrendum.

¶ Gauiæ marinę, ab accolis Oceani Germanici (vt supra scripsi) *kybitze* per onomatopœiam nominātur, & generali vocabulo See oder Meruögel. Has nautæ aiunt ventorum & tempestatis vi è suis locis procul impelli, & vt ipsi loquuntur in alia atq; alia maria peruenire. cuius autem singulæ regionis

sint alumnę facile ex ipsa specie dignoscũt. Magna celeritate propter vim tempestatis vrgentis aliquando ad maximas naues aduolant, seu circa summos earum malos quietẽ & protectionem quærant, & in ipsas aliquando naues incidunt. Videntur & clamore suo tanquã galli mutationem tempestatis prænunciare, vnde nautæ pleriq; de nauigatione sua consilium capiunt. Pleræq; sunt albæ, quædam ad cæruleum vel cinereum colorem dorso & alis inclinant, ventre interim albo. Britannicis circulus rubicundus collum insignit, vt Danicis niger. Lusitanicę paulo maiores cęteris capita acuminata & plumis cristata habent ferè vt vpupa. Prussicarum capita partim albo, partim nigro colore distinguuntur.

Diuersæ gauiarum marinarũ species.

DE LIBYO.

LIBYVS, Λίϐυς, & galgulus pugnant, Aristot. de hist. anim. 1.9. interprete Gaza. pro galgulo quidem Græcè χελιὼς legitur, quam ego auem nõ galgulum, sed gallinulis aquaticis adnumerandam censeo. Rursum inferius eodem capite hæ duæ aues Λίϐυς & χελιὼς inter amicas nominantur. causam addit philosophus, quoniam celeos iuxta fluuios & nemora degat, libyus (Gaza hîc *ladus* vertit. Albert. translatio habet, *dedus* serpens manet in lapidibus & montanis) verò saxa & montes incolat. suisq; locis vterq; contentus degat pacificè. Quamobrem superiorem locũ aut deprauatum, aut abundare iudico.

DE LINARIA.

LINARIAM hanc auiculam appellaui, imitatione Gallorum qui *linotam* vocant, quod lini seminibus potissimum vescatur. etsi Ruellius *linotam* vulgò dictam auiculam, miliariam interpretetur. dicuntur autem miliariæ aues quædam à rei rust. scriptoribus quòd inclusæ milio ad cibum pinguescant: vide infra in M Elemento. Ea quam nos hîc pinximus passeris est magnitudine & specie, colore subrufso aut testaceo, passim etiam nigricans aut fusca, cùm alibi, tum maximè cauda, alis extremis & dorso, venter testaceus colore maculis aspergitur fuscis. crura ferè punicea. A milio aues miliariæ dicuntur, vt Varroni placet, quòd (vt arbitror) ad hanc frugem cateruatim se conferant, eoq; vescentes pinguescãt. Vulgus Gallicum *linotas*, vel melius *linarias* appellitat. quia cùm rarior apud nos sit vsus milij, ad linum & cannabim turmatim aduolent, sicut cardueles ad carduos. inde nomen adhuc vulgò remansit, Ruellius. ¶ Italicè *fobonelo* dicitur, vel *fanello*, alicubi *cannarola*, nimirum à cannabi. ¶ Gallis, *linette*. Sabaudis, *lynnette*. ¶ Germanis, Lynfinck / Schößlin / Henffling / Flachsfinck. Frisijs priuatim Rubin. ¶ Anglis *linota*. ¶ Turcis *gezegén*. ¶ *Vide* quædam in carduele ex Alberto.

Linariæ descriptio.

Nomina.

¶ Eberus & Peucerus eleam siue veliam auem scribunt esse paruam, colore pulchro, infernè croceo, quæ voce valeat, & æstate vmbrosa, hyeme aprica loca petat. Germanicè interpretantur Zigelhempfling & alteram eius speciem, cineream cognominantes, Heidenhempfling. mihi hæ linariæ species, his quidem nominibus, ignotæ sunt. Eleam quidem auem, vel potius heleam à paludibus quas ab arundinibus summis inspectat dictam, neque linariam, neque aliquam eius speciem esse arbitror.

¶ Gyb. Longol. linariam siue miliariam esse ruberrã (*batin* Aristotelis) putabat, quòd rubis crebrò inſideat. Sed quum Anglorũ *buntinga* (Germanorum *Gersthämera*) in rubis tam frequens sit, quid vetat quo minus & ipsa quoq; batis dici possit. nihil itaq; de hac aue (bati) certum habemus, Turnerus.

¶ Suauiter canit linaria, eaq; gratia vt carduelis alitur. Cibus apponitur cannabis, panicum & auena

auem [illegible] permixta plerunq. Diu in caueis alitur, corripitur quandoq comitiali morbo. ¶ Acanthides, carduelcs & linariæ, cornu suspensum rostro trahunt: sed post potum temere delabi sinunt, Albertus. Cum in libertate adhuc est linaria, si accipitrem persequentem euaserit, mirifice cantu sibi de salute gratulatur. ¶ Quomodo capiatur leges in Carduele E. ex Alberto. ¶ Est & linaria herbæ nomen apud recentiores, cui folia lino similia.

De huius auis cantu suauitate, cibo & morbo.

Auis quæ linaria seu canabicea, interpretatione vocabuli Germanici dicta, duorum est generum. Vnum mitius, ein Henfling oder Krautheufling: alterum magis ferum, quod nostri a lapide, ein Steinhenfling appellant. Prima igitur inter ipsas differentia est naturæ, quod alterum altero magis domesticum. Altera colorum, primo enim secundũ genus magis rubet in capite atq; pectore. Tertia vocis. nam primum genus excellit artificio imitandi, & cãtus diuturnitate quod etiam alijs quæ cura aluntur iuita solet accidere. nam si alitur cum luscinia aut fringilla, earum voces propemodũ exquisite imitatur, optimè tamen omnium cantilenam fringillæ, quæ Reitherzu appellatur. ad quam alludens Ioan. Sigelius, poeta [illegible] ita canit, *Lingua nec obstabit nugacis garrula sturni, Quo fringilla minus carmen equestre sonet.* Vtrunq; genus, cannabis, raporum, papaueris semine vescitur, sed quia cannabis pinguescunt nimium, ideo ei sal immiscetur. Si autem solo nutriuntur papauere, excæcantur, vt carduelcs. Dempti è nidis implumes, aluntur misculo trito cum aqua è papaueris & rapi seminibus, quod eis ligno instillatur, donec ad cibum capiendum vsu assuescant. Intra parietes, vt quidam existimant morbo corripiuntur comitiali, quo propter salacitatem laborare coturnices & passeres notum est. sed fortasse sideratione extinguitur, subito enim concidũt vt & sturnus & fringilla, & aliæ quędam. Hæc de duob. generibus vulgaribus. Linarię tertium genus est quod nostri ein Tschetscherle nominant, à vocis sono, minus corpore, simplicius colore, asperius cantu. idq, non omni anno aduenit. quia autem sonorum admodum atq, garrulum, aucupes pro illicibus vtuntur, Georgius Fabricius in epistola ad Gesnerum.

DE LINARIA RVBRA

LINARIAM rubram hanc auem vocare volui, quòd linarię suprascriptæ congener videatur vel nomine apud nostros aucupes, etsi rarius capitur. Schosserle appellant aliqui (ni fallor, vt circa Francofordiã ad Mœnum) Stockhenfling: Itali circa Verbanum lacum *finett*. Considerandum an hic forte sit Oppiani *aster*, nisi is carduelis vulgò dicta est. Cãtu non adeo probatur vt superior. Magnitudine & figura rostri ad ligurinũ accedit, colore differt. Cocci color in vertice saturatus. In pectore & supremo collo, & vltimę dorsi pennę eundem colorem dilutiorem & non continuum habent licet nonnullæ in pectore valde rubeant. Ventris color albicat, alę subnigræ. Ceruix & dorsum dimidium superius pennas è fusco ruffoq, mixti coloris habent. rostrum flauet, sed medius superioris partis angulus liuet, breue, ex lato in acutum desinit. ¶ Hæc auis Normbergæ, vt audio, Tschütscherle vocatur. Aduolant aliquando turmatim, & ferè pestilentia breui secutura expectatur. *Lege infra in Salo.*

LINVRGI aues, λινουργοί, capiuntur laqueis (παγίσι καὶ βρόχοις) vt anates & cenchritæ, & ala anserum genera, celeresq; phelini & phalarides, Oppianus lib. 3. de aucupio. vnde nos facile linurgos aues aquaticas & palmipedes esse conijcimus, quæ forte lini seminibus obiectis pascantur illicianturq, vt cenchritæ milio. mox enim subiungit poeta, aues iam nominatas aliasq, plurimas ex amphibijs, obiectis circa lacuum amnium ve ripas, hordei, olyræ aut milij seminibus decipi.

DE LOXIA

HANC auem lingua Germanica Kriűuogel, id est cruciatã, vel Krummschnabel, id est *curuirostram* appellat, Illyrica *krzywonoska*, id est nasicurnam, a rostri figura vtraq. Sola enim hæc auium summas rostri partes ac mucrones inuicem transponit ac decussat, quare nos loxian ab obliquitate nominauimus. Capitur apud nos interdum, sed frequentius vt audio circa Bernam, vel potius circa S. Galli oppidum, vbi syluæ abietum plures sunt. magnitudine supra maximum parum, colore per corpus vario, quem tempore etiam & ætate mutat. Habui ego nuper Septembri captum nigricantem, qui sequente mense colorem mutabat in magis rubicũdum. Primum rubere solent pectore, vẽtre, & collo interius, deinde flauere. Cœruleus in vertice, ceruice, & circa oculos color apparet in cauda & extremis alis e subrusso nigricans. Crura rubicunda. Hyeme pręsertim colorem mutat. Sunt qui colores eius quotannis mutari asserant, ita vt nunc ad flauum, nunc ad viridem, rubrum aut cinereum magis declinet. Frigoribus gaudet, & canit: æstate fere silet cum cæterę aues canunt. Nidificat Ianuario mense aut Februario in abietibus, quarum nucleis etiam vescitur. pulli quidem eius maio ante capiuntur quam a-

Linurgi.

10

20

harum auium. Vorax est auis, simplicis & stolidi ingenij, caueis inclusa rostro ac pedibus sursum deorsumq; reptitat. hominē ferè nihil reformidat. Cepi aliquãdo manu syluestrem (nisi illa fortè alibi cicurata euaserit) quæ ad alteram quam in cauea alebam aduolauerat. Cannabis semine in primis delectatur. Cùm satis biberit, pocillũ rostro reijcit, si extrahere possit: fortè quòd imaginem sui cõspiciat. Cantillat interdum satis suauiter. Audio eam cadaueribus quoq; vesci, æstate non insuauem esse in cibo. ¶ Quærendum an hæc sit Aristotelis chlorion et si illam potius, quam galbulam Latini vocant, hodie vulgo *regalbulum* circa Bononiam, chlorionem esse coniectem. ¶ Loxia reuera est quam nostri Crützuogel appellant: quia rostro crucem transuersam exprimit & colorem mutat: & in rotundis caueis, scandendo se rostro suspendit. Quidam eos continenter alunt superstitione persuasi, eas domos, in quibus sint, non conflagrare incendio, Georg. Fabricius in epistola ad Gesnerum. 30

DE LVSCINIA.

A.

Nomina. LVSCINIAM ex Latinis pleriq; alio nomine philomelam nuncupant, vt hirundinem Prognen, propter fabulam quam in Hirundine retuli. Græcorum verò plerique philomelæ nomine non lusciniam, sed hirundinem accipiunt. Philomela dici debet non *philomena*, suffragante Pausaniæ authoritate, qui φιλομήλαν dicit, Cælius. ¶ *Thachmas* Hebraicam vocem, aliqui lusciniam interpretantur, alij aliter: vide in Laro A. sic & ranam, aliqui lusciniam, alij aliter. vide in Gallo syluatico. ¶ *Enondon*, lusciniolus auis, Syluaticus: vox corrupta videtur a Græca aedon, ἀηδών, quæ lusciniam significat: vt & *audon*, apud Auicennæ interpretem. *Oderbrion*, id est rusignolus auis, Syluaticus. Hodie vulgo a Græcis *adoni* vel *aedoni* vocatur, Bellonius. scribunt autem ἀδόνι, ἀηδόνι vel ἀϊδόνι. ¶ Italicè *rosignuolo*, *rosignolo*, *rusignuolo*, *rosignuolo*, *usignuolo*, *lusignuolo*. Luscinia æstate cum colorem vocemq; mutant, in Italia alio nomine appellatur, Aristot. Hoc nomen (inquit Niphus Italus) quo luscinia æstate dicatur, non est traditum a Latinis nec notatum. licet Albert. dicat apud Italos hyeme lusciniam dici vnisonum. ¶ Hispanice *ruyseñor*. ¶ Gallicè *rossignol* vel *roussignol*: quod tamen nomen (Bellonio teste) etiam [illegible] tribuunt, appellantes illum *rossignol de mur*. ¶ Germanice Nachtgall. ¶ Anglicè *nyghtyngall*. ¶ Illyricè *slawik*. 40 50

B

Descriptio eius. Lusciniarum color æstate mutatur, Plinius & Aristot. Luscinia tum colorem tum cantum mutat, Iidem & Clemens in Pædagogo. Poetæ hanc autem a ceruicis colore χλωραύχενα & ποικιλόδειρον cognomi-

gnominant: id est collo insignem vario, aut viridi, nisi synecdochicè per collum vocem accipias, quam variam & floridam edunt. Lusciniæ & atricapillæ proprium est præter cæteras aues vt linguæ summo acumine careant, Aristot. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quę cęteris auibus, Plinius.

C.

De lusciniæ cibo, Philomenę vermibus victitant, formicas auidissimè legunt, & oua earum, & ex his conualescunt infirmæ, Albertus. Plura de cibo earum leges infra in *E.* ¶ *Nidificatione,* Nidificant ferè inter frutices & in sępibus loco denso non procul a terra. nidum e folijs arborum, paleis & musco parant oblongum. ¶ Luscinia aliquando coit cum *xanthuro,* (phœnicuro,) Christophorus Encelius. ¶ *Partu,* Parit æstate quinque aut sex oua, Aristoteles. Vêre primo parit, cum plurimum sena oua, Plinius. Minores aues, vt philomena & alauda, semel anno pariunt quatuor aut quinque oua, Albertus. ¶ Cuculus cum in aliarum auicularum, præcipue curtucę, nim in lusciniç nido aliquando parit, vt audio. ¶ *Vigilia,* Hesiodus testatur lusciniam solam ex omnibus auibus somni expertem esse, seduloque in vigilijs versari, Ælianus in Varijs. Luscinia peruigil custos cum oua quodam sinu corporis & gremio fouet, insomnem longæ noctis laborem cantilenæ suauitate solatur, quò possit non minus dulcibus modulis (vt mihi videtur) quam fotu corporis oua animare quæ fouet, Ambrosius vt quidam citant. Neque quantum lusciniæ dormiunt, Οὐδ' ὅσον ἀηδόνες ὑπνώσσι, (prouerbium quod recitatur à Varino,) in eos conuenit qui somni parcissimi sunt. Lusciniæ minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob umiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quòd lusciniæ vernis mensibus per omnem ferè noctem perpetuo cantu garriant, Erasmus Roter. Ἀηδόνων ὕπνος (ὕπνῳ) μὴ ὕπνῳ τὸ ἐλάχιστα, ἐπὶ δὲ λυπαῖς τὸ σφοδρότατον, Hesych. ¶ *Latitatione,* Luscinia æstate adulta non diu apparet: abdit enim sese & latet, Aristoteles. Hyeme non cernitur, Plinius. Conditur ab autumno vsq; ad vernos dies, Aristoteles.

Cantu. ¶ Cantus. Luscinia Græcis ἀηδὼν dicitur, vt Grammaticis placet, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ἀδεῖν, quòd sine intermissione ferè cum cœpit, canat. Carrei auis vox acuta & concisa est, sicut lusciniæ, Ælianus. Εὐστομεῖν verbum de lusciniarum voce Pollux habet. *Scribere me voces auium philomela coegit, Quæ cantu cunctas exuperat volucres. Dulcis amica veni noctis solatia præstans, Inter aues etenim nulla tibi similis. Tu philomela potes vocum discrimina mille, Mille potes varios ipsa referre modos. Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent, Nulla potest modulis æquiualere tuis. Insuper est auium spatijs garrire diurnis: Tu cantare simul nocte dieq; potes,* Author Philomelæ. Luscinia canere solet assiduè diebus ac noctibus quindecim, cum sylua fronde incipit opacare. dein canit quidem, sed non assiduò. mox adulta æstate, vocem mittit diuersam, non itisuper variam, aut celerem, modulatamq́, sed simplicem. colore etiam immutatur, Aristoteles. Colorem & vocem per æstatem in aliam speciem immutat. neq; enim sic cantum variat, distinguit, inflectit, acuit, quemadmodum verno tempore, Ælianus. Luscinijs diebus ac noctibus continuis 15 garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta musicæ scientia modulatus æditur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato: infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipse murmurat, plenus, grauis, acutus, creber, extẽtus, vbi visum est vibrãs, summus, medius, imus. Breuiterq́, omnia tam paruulis in faucibus, quę tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominũ excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam efficaci auspicio, cum in ore Stesichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, & non ijdem omnibus, sed sui cuiq;. Certant inter se, palamq; animosa contentio est. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, vicibusq; reticent, (audit attenta discipula, redditq́, vicibus cantum, vt citat Author de nat. rer.) Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Ergo seruorum illis precia sunt, & quidem ampliora quam quibus olim armigeri parabantur. Scio sestertijs sex candidam (Sestertia sex, 150. coronati) (alioquin, quod est prope inusitatum,) venisse, quæ Agrippinæ Claudij principis coniugi dono daretur. Visum iam sæpe, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum earum, addita in trãsuersas harundines aqua, foramen inspirantes, linguæve parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tamq́, artifices argutiæ à 15. diebus paulatim desinunt, nec vt fatigatas possis dicere aut satiatas. Mox æstu aucto in totum alia vox fit, nec modulata aut varia. Mutatur & color, Plinius. De luscinia Plinius falsò scribit quòd a coitu vocem deponat & mutet colorem: audiuimus enim nos illam sæpe canentem dum oua adhuc incubaret, Albert. qui Plinij verba non rectè animaduertisse videtur. Hæc auis mira modulatione audientes exhilarat: gaudet ad ortum Solis, præq́, lætitia venientem verno tantum tempore cantat, hyberno nunquam. Initio quidem vêris adeo suæ vocis amœnitate delectatur, vt rarissimè comedat & hoc cum summa festinatione, Author de nat. rerum. Luscinia modulos suos pullos docere, versusq; quos imitatentur tradere visa est, Aristoteles. Lusciniæ mares canunt perinde vt suæ fœminæ: fœmina tamẽ cessat canere, cum incubat, pullosq; educat, Aristot. Auium quarundam maribus eadem vox quæ fœminis, vt lusciniarum generi, Plinius. Cicadarum mares tantum canunt, non fœminæ, tanquam sic monente natura mulieres decere silentium. nam & lusciniarum fœminæ ἄφωνοι (cantu priuatæ, Cælius

Rhodig.) sunt, Eustathius Iliad. γ. Luscinia longæ noctis tædia cum oua fouet dulcibus cantibus releuat, & cantu diem nunciat, & cantu oua viuificat, Albertus & Ambrosius vt supra recitaui. Philomela inter incubandum cantat. & dixerunt aliqui Platonicorum oua eius non posse sine cantu parentis viuificari. id quod verum esse (aliqua ratione) videtur: nam spiritus lenis & calor eleuans sanguinem in talibus animalibus mouet in eis cantus iucunditatem, & desiderium gaudij: talis verò parentum calor incubando magis vitalis est quam alius, Albertus. Petrus Aponensis Aristotelis problemata enarrans, philomenas Scotiæ scribit non tam suauiter canere quàm Italicas: & oblectari eas cantu humano. Lusciniæ domesticæ (præsertim mares) ineuntem brumam cantu admodum vocali, tacentibus reliquis produnt, Incertus. Charmidem Massiliensem audio dicentem, non modò musicæ perstudiosam esse lusciniam, verùm gloriæ etiã cupidam. Cùm enim in deserta solitudine sibi tantũ canit, tum simplicem cantum & illaboratum edit: cùm aũt captiua tenetur, & non caret auditoribus, cantum variat, contendit, remittit, exprimit, obscurat, Ælianus interprete Gillio. Græcè legitur, ποικίλον [illegible] ἐλίττει τὸ μέλος. Κατάδ[illegible], Ælianus libro primo de anim. Atqui in cauea lusciniam minus benè canere Eberhardus Tappius inter sententias prouerbiales ponit, tanquam libertatis desiderium cantus earum suauitatem imminuat. Philostratus in vita Apollonij libro 7. adolescentem quendam scribit philomelas & merulas & alias aues docuisse hominum voces imitari.

Narratio mira de luscinijs sermones hominũ imitantib.

¶ His adiungere libuit narrationem quam amicus quidam vir doctissimus & fide dignus ad me perscripsit. Quoniam de auibus perscripturus es Gesnere, dicam tibi de luscinijs sermones hominum imitantibus mirabile quiddam, ac propemodum incredibile, quod tamen & verissimum est, & ipse his meis auribus audiui atque expertus sum proximis Comitijs Ratisbonens. Anni 1546 cum istic in publico diuersorio ad auream Coronam agerem, habebat hospes tres luscinias separatim collocatas, ita vt singulæ singulis caueis opacis includerentur. Per id verò tempus vernum, quo alioqui continuò ac indefessæ cantare solent, aduersa valetudine ex calculo ita laborabam, vt quam minimum mihi somno indulgere liceret. Tum circa, & post quidem mediam noctem, cùm nihil vsquam turbarum esset, miras altercationes & æmulationes duarum lusciniarum Germanico sermone inter sese colloquentium audiuisses plane hominum sermones imitantium, me ob admirationem propemodum obstupescẽte. Promere enim ac conferre inter sese nocte silentio hominum facto, quicquid interdiu ab hospitibus colloquentibus inaudierant ac meditatæ fuerant. Duæ autem inter eas erant eius artis insignes atque præcipuæ, vix decem pedũ spacio disiunctæ, tertia longè remotior aberat, quam non ita lecto decumbens exaudire poteram. Sed duæ illæ mirum dictu quam inuicem altera alteram lacessendo ac respondendo inuitabant, nec voces tamen simul confundebant, sed potius alternatim reddebant. Præter autem quotidiana & recenter a conuiuis prolata, duas potissimum historias mutuo inter sese prolixè & à media nocte in auroram vsq;, donec nullus hominum strepitus fieret, decantabant, & ea quidem modulatione sua natiua & vario inflexu vocis, vt nisi intentus nemo hominum facilè ab illis bestiolis expectasset vel animaduertisset. Et quærenti mihi ex hospite num linguæ earum fortasse nouacula solutæ essent, aut aliquid loqui edoctæ, respondebat, minimè: num item animaduertisset, aut intelligeret quæ noctu occinerent, similiter negabat. Idem dicebat familia tota. Ego verò qui totas noctes sæpe dormire non poteram, auscultabam bestiolas auidius ac diligentius industriam earum & certamen profectò admiratus. Altera historia seu collocutio erat de pincerna seu oikete, eiusq; vxore, quæ postulantẽ maritum profecturum in bellum sequi noluerat. Conabatur enim maritus vxori, quantum ex auiculis aduertebam, persuadere spe prædæ vt diuersorio eo seruitioq; relicto secum proficisceretur in bellum. Illa verò recusans sequi, vel Ratisbonę mansuram, vel Norimbergam abituram se recipiebat. Fuerat vtrinque magna & longa contentio, sed amoris (quantum intelligebam) arbitris atq; hero inscio hancq; totam reddebant auiculæ. Si quid etiam secretius tacendumq;, magis inter disceptandum fortè euomuerant, illæ prodebant, ceu nescientes discrimen inter honestas & inhonestas voces. Et hanc quidem contentionem & altercationem bestiolæ sæpe noctu repetebant, vt quæ firmissime, vt conijciebam, hærebat, ac probè meditata fuerat. Altera erat tunc imminentis belli Cæsaris contra Protestantes historia, & ceu præcinium quoddam: rem enim omnem, quæ paulò post accidit, velut præsagientes ac vaticinantes decantare visæ sunt. Tum & immiscebant ea, quæ antea contra ducem Brunswicensem gesta erant. Sed ego puto, auiculas illa hausisse omnia ex nobilium seu Capitaneorum quorundam priuato & clãdestino colloquio, quod eo loci, vbi auiculæ detinebantur, tanquam in publico diuersorio, frequens esse potuit. Hæcq; noctu (vt dixi) & præsertim post mediam, cum profundius esset silentium, faciebant. interdiu fere magna ex parte silebant, & nihil quam apud se illa quæ fortè vel in mensa conuiuæ vel deambulando conferebant, meditari videbantur. Ego profectò nunquam Plinio nostro credidissem multa adeò miranda de auiculis illis scribenti, nisi ipse has bestiolas talia promentes & oculis vidissem & auribus hisce audiuissem. Neq; satis ex tempore tamen mi Gesnere iam ista ad te omnia perscribere possum, & singula comminisci longum esset.

D.

Philomelas gaudere cantu humano scribit Petrus Aponensis in problemata Aristot. Philomela vt exper-

vt expertus sum, aduolat ad cantantes, si bene cantent. & dum cantant, auscultat tacens, & postea quasi vincere conans canendo respondet. Et sic etiam seipsas mutuò prouocant ad cantum, Albertus. Sermonem humanum addiscunt, vt referam in E. Lusciniæ tanquam amantissimæ suæ sobolis Oppianus meminit lib. 1. de piscib. Aristoteles affirmat lusciniam quæ ad canendum pullum instituerat obseruatam. Adstipulatur certe, quod inconcinnius canunt, quæcunque matres ob exilitatem vocis amandant. docentur contrà quæcunque degunt vnà, discuntque, non quæstus laudisve studio, sed quia modulari volupe est, tum quia magis elegantiam quam vsum vocis amauere, Plutarchus. Dedit & luscinijs natura miram concentus suauitatem. hæ pullos suos ad cantum potius quam temere educant. & quorum putauerint esse genuinos cantus, illos omni diligentia curant: mutos autem occidunt, tanquam indignam Atticis luscinijs sobolem. Quinetiam libertatis amorem tantum pullis suis instillant, vt si capiantur cantum omnino recusent ac elingues fiant, Oppianus de aucupio. Quòd si capiatur iam confirmata ætate, & inclusa asseruetur in cauea, idcirco se & cantu & cibo abstinet, & pro seruitute venatorem silentio vlciscitur, quia omnium vehementissime auium libertatis retinens est. quarum rerum experientes viri, iam ætate grandes capere omittunt, & pullos comprehendere student, Ælianus. Lusciniæ pulli si qui capiantur adhuc cantandi rudes, interque homines alantur, ideo peius canunt, quòd ante legitimum tempus à magistris parentibus subducti fuerint. cum igitur aluntur cum parentibus, erudiuntur & discunt, non ob quæstum, sed quòd ex cantu mirificam voluptatem capiant, Gillius. atqui nostri aucupes luscinias omnes è nido eximi oportere vt ali possint, asserunt. adultiores cibum omnem detrectare. Lusciniam si se audiri sentiat suauius canere audio. serpentem timere, atque ideo frutera spinosa quærere.

Luscinia cãtu gaudet humano. *Pullos ad canendũ docet.* *Libertatis amantissima est.*

E.

Luscinia auis est stolida & curiosa, ideoque captu facilis. si quis in terra alicubi fossulam faciat, & discedat, aduolat illa curiosè formicis vel ouis facile inescatur. Oppiani verba de merularum & lusciniarum aucupio, referam in Merula. ¶ *Cur me Donace formosa reliquit? Munera namque dedi, noster quæ non dedit Idas, Vocalem longos quæ ducit aedona cantus: Quæ, licet interdum contexto vimine clausa, Cum parua patuêre fores, ceu libera ferri Nouit, & agrestes inter volitare volucres. Scit rursus remeare domum, tectumque subire Viminis, & caueam totis præponere syluis*, Alcon apud Nemesianum. Lusciniæ educandæ circa initium Maij nidis eximuntur. eligũtur autem mares, quorum color aliquãto obscurior est quam fœminarum. canere illi (pulli Maio exempti) incipiunt mense Augusto paulatim, canuntque, ferè anno toto. Aluntur vermibus quibusdam aquaticis vel melius farinarijs vermibus, qui apud pistores reperiuntur, & copiosius apud textores pannorum è lino vel cannabi. vtuntur enim illi miscela quadam è furfuribus aceto & axungia. qua destillante putrescenteque vermes nascuntur, & conseruantur pro luscinijs in furfure. Edunt & carnem, corda bubula, crudam quidem libentius, vel coctam sed absque sale, oua gallinacea cocta, & oua formicarum tempore vêris præsertim. Facile pinguescunt, vt etiam exunguantur præ adipe. quare carnem crudam, ne nimis alat, dissectam vel contusam aqua interdum prius abluere solent. cibos pingues non dant. aquam in vase aliquando apponunt, vt si libuerit lauent. Domini & loci consueti mutationem non facile ferunt. Dominum quidem suum agnoscere & amare videntur. Hyeme ob frigus facile pereunt: quæ in Italia vltra hyemem educatæ fuerint, magno væneunt. ¶ Habebant Cæsares iuuenes (Drusus & Britannicus Claudij filij) luscinias Græco atque Latino sermone dociles præterea meditantes in diem, & assiduè noua loquentes, longiore etiam contextu. Docentur secretò & vbi nulla alia vox misceatur, assidente qui crebrò dicat ea quæ condita velit, ac cibis blandiente, Plinius.

Qua ratione capiantur lusciniæ. *Qua ratione educãda sint.* *Sermones humanos ediscunt.*

¶ Lusciniæ domesticę, pręsertim mares, ineuntem brumam cantu admodum vocali tacentibus reliquis produnt, Incert. Cantu diem nunciant, Albert. Veris nunciá lusciniam Sappho cognominauit.

Ver cãtu prænunciant.

F G.

Auiculas diuersas quæ Augusto mense & autumno pinguescunt ficedulas Itali vocant eo tempore (*becquefigas* vulgò) & inter alias (vt audio) lusciniam quoque, vel potius auem lusciniæ similem, nimirum curucam. Pro cachecticis in cibo laudantur alaudæ, lusciniæ, &c. Alexander Benedict. Heliogabalus sæpe edit ad imitationem Apicij calcanea camelorum, & cristas viuis gallinaceis demptas, linguas pauonum & lusciniarum, quod qui ederet ab epilepsia tutus diceretur, Lampridius. Carnes lusciniæ aiunt in cibo sumptas vigiliam promouere, Ælianus.

Quib. vtiles sint lusciniæ in cibo.

H.

a Aedon vox Græca vsurpatur etiam à Nemesiano poeta Latino. Luscinia incipiente vêre non desinit cantare dies ac noctes flebili & luctuosa voce, vnde etiam nomen accepit vt Grammaticis placet. Lusciola (lego *lusciniola*) quod luctuose canere existimetur, atque esse ex Attica Progne in luctu facta auis, Varro de lingua Latina. Idem de re rust. 3. 5. ornithotrophion operosissimum describens, Intra rete (inquit) aues sunt omne genus, maximè cantrices, vt lusciniolæ ac merulæ. Plautus etiam in Bacchid. lusciniolam dixit. Luscinia dicitur quasi *lucinia*, quę cantu suo solet signare diei surgentis exortum, Isid. Luscinia a Cicerone acredula vocatur, Idem. sed Cicero acredulam vertit pro aue quam Aratus ὀλολυγὼν nominat. Pandionis ales Ouidius ad Pisonem, hirundinem intelligens aut lusciniam. nam Pro-

Etymon & synonyma.

gne & Philomela filiæ fuerunt Pandionis. *Vide* in Hirundine *H b.* Lusciniæ nota est fabula. quapropter Philomena (*Philomela* potius) & Daulias & Pandaris a Græcis appellatur, Volaterranus. Daulias ales, id est luscinia, a Daulide oppido, Seneca in Hercule OEtæo. Daulia cornix, id est luscinia, Suidas & alij, vt copiose scripsi in Cornice *H. a.* Eubois, hoc est luscinia, echinus maris, Kiranid. 1.5. Acanthis auis est, quam alij lusciniam, alij carduelem esse volunt, Grammaticus quidam. nos nostram aliorumq; de acanthide sententiam, ab initio huius libri retulimus. Α᾽ηδὼν, genitiuum facit ἀηδόνος, Suidas penultima breui. Reperitur & ἀηδοῦς, contractè ἀηδοῦς, poeticè apud Sophoclem & vocatiuus ἀηδοῖ, tanquam à recto ἀηδώ, vt Λητώ. sic à χελιδὼν, χελιδοῦς & χελιδοῖ, Eustath. & Varin. Α᾽ηδὼν fit a verbo ἀείδειν, mutatione Æolica ει diphthongi in η, impropriam diphthongum, Eustath. & Etymol. Recentiores quidam deriuant ab ἀεὶ & ᾄδω, quòd sine intermissione ferè cum cœpit canat. Α᾽δόνες pro ἀηδόνες, Theocrit. Idyl. 19. Α᾽ηδόνα, ἀηδόνα, Hesych. & Varin. Τετρήκοντ᾽ ἀηδόνα, Iidem. Α᾽τθὶ ... μελίφρονα, &c. Epigram. lib. 1. sectione 60. Brodæus eo in loco Atthidem hirundinem vel lusciniam interpretatur, ego hirundinem omnino. Α᾽δ᾽ ὀλολυγὼν Τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις, Theocritus Idyl. 7. hoc est luscinia (vel hirundo) Ityn deplorans, Scholiastes & Varinus. sed alij aliter interpretantur, vt in Acredula & in Rana C. exposui. Α᾽ηδονιδεὺς, lusciniola, diminutiuum est patronymicæ formæ. Οἱ δ᾽ ἀηδονιδῆες, ἐφεζόμενοι ἐπὶ δένδρων Πετάλων ... Theocritus. Est & ἀηδὼν apud eundem pro ἀηδονὶς, Idyl. 19. vt ἀδόνες pro ἀηδόνες. Αἰ περ ... Μοῦσα ... Δάφνις ... ἀηδόνι, Theocritus Idyl. 7. Α᾽ηδόνος, lusciniæ pullus, & pudendum muliebre apud Archilochum, & locus in quo cantabant, & officina (ἐργαστήριον) Hesychius & Varinus. Α᾽ηδόνων γένος alicubi apud Aristotelem legitur, vbi Gaza alcyonem transtulit: quære in Alcyone *A.*

¶ Epitheta. Aedon vocalis, Nemesianus. Epitheta quædam Philomelæ & Progne communia retulimus in Hirundine *h.* Aedon & aedonis apud Textorem inter epitheta Philomelæ, ipsam potius philomelam siue lusciniam significant. ¶ Α᾽ηδὼν εὔφωνος, αἰολόφωνος, Oppian. Η᾽ρος ἄγγελος ἱμερόφωνος ἀηδὼν, Sappho apud Suidam. Λιγύμωρος (apud Varinum λιγύμοχθος) ἀηδὼν τανυσίπτερος, Aristoph. in Auibus. Λιγεῖα, ξένον ... Ι᾽τυν, ξουθὰ, Æschylus. Η῾δυμελῆ ξύμφωνον ἀηδόνα μουσῶν, Aristophanes in Auibus. Α᾽στονόεσσ᾽ ὄρνις, Sophocles in Electra. Οἱ ... ὄρνιθος ἀηδοῦς, Idem apud Suidam. Ποικιλόδειρος, Hesiod. Μελίγηρυς, in epigrãmate Philippi. Χλωρηῒς ἀηδὼν, vel quòd degat in locis viridibus, ἢ ὡς ἅμα τοῖς χλωροῖς φαινομένη. vere enim apparet. vel propter colorem, a quo & apud Simonidem ἀηδόνες χλωραύχενες cognominantur, Scholiastes in Odyss. τ.

Homonyma. ¶ Sunt in bombardarũ genere, vt vocant hodie, quæ nescio quam ob causam lusciniæ dicuntur.

¶ Α᾽ηδόνες, Sirenes apud Lycophronem, propter suauem ac demulcentem earum cantum, Eustathius & Isacius Tzetzes. Α᾽ηδόνας ἀδελφὰς, τὰς ὠλένας, Lycophron. Libyssa aedon (apud authorem innominatum) quoniam in Carthagine Libyæ mulieres sunt quæ filios suos nescio qua religione Saturno sacrificabant. aliqui ἐρημίαν, id est vastitatem (vel orbitatem) exposuerunt, non recte, Hesych. Quidam in epigrammate cicadam aedóna cognominat, hoc est musicam & suauiter cantillantem. Α᾽κρίδα τὴν κατ᾽ ἀρούρας ἀηδόνα. Α᾽ηδὼν pro glosside, id est lingula tibiæ per metaphoram legitur apud Euripidem in OEdipo. qui tibias quoq; alicubi λωτίνας ἀηδόνας nominauit, Hesychius & Varinus. Α᾽ηδόνα, ... γλωσσίδα, οἱ δὲ χελιδόνα, Etymologus. ... ἀηδόνα μουσῶν, Euripides in Palamede, vt citat Isacius Tzetzes. Κερκίδα τ᾽ ... ἀηδόνα, ... (sic habet codex impressus) ... μέτης, vt citat Suidas in Μίτος. Α᾽ηδὼν, Minerua apud Pamphylios, Hesychius & Varinus.

Deriuata. ... ἀηδόνων ... ᾄδει, Phrynichus apud Athenæum. ¶ Α᾽ηδόνειος ᾠδὴ καὶ ἀηδόνειον μέλος, Suidas & Varinus. Κελαδεῖ δ᾽ ἐπίκλαυτον ἀηδόνιον νόμον, Aristophanes in Ranis, id est, Lugubri cantu perstrepit quasi filium deflet luscinia Ityn. Α᾽ηδονὶς, lusciniola, & locus in quo canebant, Varinus.

¶ Fabricius Luscinus, viri nomen apud Ammianum Marcellinum libro 3. videtur autem Luscinus à lusco potius quam à luscinia deriuatum. ¶ Aedòn, Α᾽ηδὼν, vocabatur maxima natu filiarum Pandarei, vt retuli in Hirundine *h.*

Curuca lusciniæ similis. ¶ *b.* Curuca minor est luscinia, sed eadem corporis figura, colore subuiridi, Turnerus. Et rursus, Colore luscinia & corporis magnitudine auiculam illam proxime refert, quam Angli *lingettam*, & Germani passerem gramineum nominant. Audio in quibusdam Heluetiæ montibus, vt circa thermas Fabarias passeri specie & magnitudine non dissimilem auiculam reperiri, instar lusciniæ canoram, quę & ipsa forsitan é curucarum genere fuerit.

De lusciniæ voce & cantu. ¶ *c.* Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum, fabulantur cum mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem diuersas ædidisse voces, hirundinis, pauonis, lusciniæ, &c. vt recitaui in Columba liuia ex Eustathio. Luscinię vocem aiunt esse ἴτυ ἴτυ, tanquam amissum filium Ityn deflentis, vt in Hirundine *h* retulimus. Agesilaus cum inuitaretur ad audiendum quendam lusciniæ vocem egregie imitantem, recusauit, ipsam se lusciniam sæpe audijsse dicens. Poetæ cantiones, & carmina, vt quæq; dulcissima sunt, non alijs quam lusciniarum cygnorumque modulis comparant, Plutarchus. *Nec querulæ cessant tenerum tinnire volucres, Fluctibus alcyone, densa philomela sub umbra*, Politianus.

¶ T. Ve-

¶ T. Vespasiani Strozæ carmen in Philomelam libro sexto Eroticῶn.

Æmula diuini suauißima carminis ales,
Quæ virides umbras & loca sacra tenes:
Mollibus & varijs quæ tot discrimina vocum
Flexibus humana dulcius arte refers:
Munere pro tali tibi quid philomela rependam?
Præmia quæ tanto digna labore putem?
Dum vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror & artifici culta vireta manu,
Hospitis officio tu protinus usa benigni,
Fingis in aduentu carmina mille meo.
Nec procul hinc densis canis abdita frondibus altæ
Ilicis in ramo populeæve comis.
Verum hic iuniperi insidis mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.
Et licet hac perstem tibi tam vicinus in umbra,
Deq; tua suaui garrulitate loquar:
Nil tamen ipsa times, nec gutturis ista canori
Sedulitas ideo dulce remittit opus.
Grata sed in longum luco resonante querela
Ducitur, argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas:
Humanas animum, quæ mulcent cantibus aures
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diu, similisq; tui generata propago
Finiat extremum non nisi sera diem.

¶ Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι,
Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον, ὅν ποτε χαλκῷ
Κτεῖνε δι' ἀφραδίας, κοῦρον Ζήθοιο ἄνακτος,
Ὣς καὶ ἐμοὶ δίχα θυμὸς ὀρώρεται ἔνθα καὶ ἔνθα, Penelope apud Homer. Odyss. τ. Πολυηχέα φωνήν, multisonam vocē, hoc est quæ multis mutetur ac variei modis interpretor. aliqui (inquit Ælianus) legunt πολυδευκέα φωνήν, τὴν ποικίλως μεμιμημένην, ὡς τὴν ἀηδόνα· (alias ἀδευκέα) τὴν μὴ ὁδὸν εἰς μίμησιν ἐκβιβάζουσαν. *Pandaris ut quondam florente ætate puella Vere nouo ramis densa super arbore mæstum Ingeminans carmen varijs loca cantibus emplet*, Volaterranus ex Homero Luscinia vēre πολυηχος καὶ ποικίλως ᾄδει, Ælian. ¶ Ἀηδόνες αἱ πυκινοῖσιν ὀδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις, Theocrit. Idyl. 19. Et rursus, Οὐδὲ τόσον ποκ' ἄειστεν ἐν σκιεροῖσιν ἀηδών. Item Idyl. 12. Ὅσσον ἀηδὼν συμπάντων λιγύφωνος ἀοιδοτάτη πετεηνῶν Τόσσον ἔμ' εὔφρηνας σὺ φανείς.

¶ Οὐδ' οἰκτρᾶς γόον ὄρνιθος ἀηδοῦς ἥσει δύσμορος. ἀλλ' ὀξυτόνους ᾠδὰς θρηνήσει. χειρόπληκτοι δ' ἐν στέρνοις πεσοῦνται δοῦποι, Sophocles apud Suidam. Et rursus, Ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρε φρένας, (Atticè, pro ἥρμοσεν τῆς φρεσίν,) ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν ὀλοφύρεται, ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος. Dicit autem se imitari & æmulari lusciniam meritò lugentem Ityn: quam Iouis nunciam vocat, quod ver prænunciet, vel diem. vel quod suam ipsius calamitatem, illam vulgati sermone iactatam, nunciet. ἡ ἄγγελος, ἀντὶ τοῦ τέρας, τὸ παρ' αὐτῆς γενόμενον εἰς τερατείας τῆς φύσεως, vt apud Suid. legimus. Ὦ φίλη, ὦ ξουθή, ὦ φίλτατον ὀρνέων, Πάντων ξύννομε τῶν ἐμῶν, Ὕμνων ξύντροφ' ἀηδοῖ, Ἦλθες, ἦλθες, ὤφθης, Ἡδὺν φθόγγον ἐμοὶ φέρουσ'. ἀλλ' ὦ καλλιβόαν κρέκουσ' αὐλόν, φθέγμασιν ἠρινοῖς Ἄρχου τῶν ἀναπαίστων, Chorus ad Lusciniam in Aub. Aristoph. In eodem dramate Epops lusciniam sic alloquitur: Ἄγε σύννομέ μοι παῦσαι μὲν ὕπνου, Λῦσον δὲ νόμους ἱερῶν ὕμνων, Οὓς διὰ θείου στόματος θρηνεῖς Τὸν ἐμὸν καὶ σὸν πολύδακρυν Ἴτυν Ἐλελιζομένη (θρηνοῦσα) διεροῖς (ἐκ τῶν δακρύων) μέλεσιν Γένυος ξουθῆς καθαρὰ χωρεῖ (ἀντὶ τοῦ χωρήσει) Διὰ φυλλοκόμου σμίλακος ἠχώ, Πρὸς Διὸς ἕδρας ἵν' ὁ χρυσοκόμας Φοῖβος ἀκούων, τοῖς σοῖς ἐλέγοις (θρήνοις) Ἀντιψάλλων ἐλεφαντόδετον φόρμιγγα, θεῶν ἵστησι χορούς, Διὰ δ' ἀθανάτων στομάτων χωρεῖ Ξύμφωνος ὁμοῦ θεία μακάρων ὀλολυγή. Αὐλεῖ τις. Tum Euelpis subdit Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τοῦ φθέγματος τοὐρνιθίου, Οἷον κατεμελίτωσε τὴν λόχμην ὅλην.

¶ *d. Qualis populea mærens philomela sub umbra*, &c. Vergil. Georg. 4. vbi Seruius eam speciem pro genere posuisse ait, philomelam pro quauis aue. Nulla auis cum aut fame aut frigore, aut alia molestia afficitur, canit: ne ipsa luscinia quidem, aut hirundo & vpupa, quam quidem aiunt præ dolore lugentem canere, Plato in Phædone.

¶ *e.* Cor lusciniæ si quis ea adhuc palpitante cum melle transglutierit, & aliud cor eiusdem auis cum lingua portauerit, suauis ad loquendum erit, & sonoræ vocis, & libenter audietur, Kiranides. *Superstitiosa.*

¶ *f. Luscinias solitus impenso prandere coemptas*, Horat. Serm. 2. 3. Lusciniæ plumas cum quidam detraxisset, & parum omnino carnis inuenisset, Vox tu (inquit) es, & aliud nihil, Plutarchus in Laconicis.

¶ *g.* Magi oculos earum (fortè *eorum*, scilicet cancrorum, de quibus proximè dixerat) cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare vigiliam somno fugato tradunt, Plin. Si quis oculos lusciniæ abstulerit, eamq; viuam dimiserit, eosq; portauerit, nullo modo dormiet, quandiu portauerit. Fel autem eius cum melle illitum visum perfectè acuit, Kiranides.

¶ *h.* Extat Philippi cuiusdam carmen inter Epigrammata Græca 1. 40. de luscinia, quæ boream fugiens quum per mare volaret delphini dorso suscepta vectaq; sit, & illum nantem carminibus suis delectarit, vt vel hoc historiæ Arionis fidem faciat. *De luscinia a Delphino per mare vecta.* ¶ In auibus Aristophanis lusciniæ personam gerit meretricula habitu ornata meretricio capite vero lusciniam referens, (plumis nimirum eius auis capiti circumpositis) vnde quidam dicit, Ὅσον δ' ἔχει τὸν χρυσόν, simul ad auis varietatem in collo, simul ad meretricis ornatum respiciens. Apologum accipitris & lusciniæ Hesiodo scriptum, retuli in Accipitre *h.* ¶ Pandareo filiæ fuerunt Merope, Cleothera, & Aedòn. quarum hæc in lusciniā mutata fingitur secundū alios Progne in lusciniā, & soror eius Philomela in hirundinem, vt copiosè prosequuti sumus in

Hirundinis historia. Sunt qui contra Prognen in Hirundinem, Philomelam verò in lusciniam transformatam putent.

Auspicia.

¶ Picus Martius & luscinia efficaci auspicio habentur, prosperaq; semper & felicia decreuerunt, Alexander ab Alex. Mira lusciniæ cantus suauitas, &c. vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam efficaci auspicio, cùm in ore Stesichori cecinit infantis, Plinius.

Prouerbia. 1. Bubo canit lusciniæ. 2. Lusciniæ deest cantio. 3. Corui lusciniis honoratiores. 4. Lusciniarum musea. 5. Lusciniæ nugis insidentes.

¶ Proverbia. Bubo canit lusciniæ, a Calphurnio Ecl. 6 prouerbij specie vsurpatur his versibus: *Nyctilon vt cantu rudis exuperauerit Alcon Astile, credibile est vt vincat acanthida cornix, Vocalem superet si dirus aedona bubo.* Videtur aũt transtulisse ex isto Theoc. Idyl. 1. Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει, καὶ τὼς κύνας ὤλαφος ἕλκοι. Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. Et quanquam scops alia auis est quàm bubo, vtraq; tamen nocturna & absonæ vocis est. Eiusdem sententiæ est etiam illud Theoc. Idyl. 5 Pica cum luscinia certat, Οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι. ¶ Lusciniæ deest cantio prouerbialis allegoria (inquit Erasmus) perinde quasi dicas, Mulieri desunt verba, poetæ versus, oratori color, sophistæ cauillum. Nulla enim auium æquè canora atq; luscinia, etiam fœmina, sicuti testatur Plin. 10. 29. Ego quoque pol metuo ne lusciniolæ defuerit (defuat) cantio, Plautus in Bacchidibus. Tappius etiam Germanis quibusdam vsitatum hoc ait, Die Nachtegall kan nit singen. ¶ Corui lusciniis honoratiores, cùm indocti doctis præferuntur, &c. *Vide* in Coruo *h*. ¶ Lusciniarum musea, Ἀηδόνων μουσεῖα, apud Varinum ex authore innominato in prouerbio Χελιδόνων μουσεῖα, id est Hirundinum musea, cuius sensus contrarius videtur, de barbaris & loquacibus & molestis. quale scilicet hirundinum genus est, quod nimio cantu suo audientes magis molestat quam suauitate oblectet. lusciniæ verò etsi cum cœpere canant assiduè, tanta tamen earum cantus & suauitas & varietas est, vt auditores mirificè capiat: vt hominum eloquentia & eruditione præstantium orationes, scripta, bibliothecas, vel etiam doctorum conuentus, pulchrè lusciniarum musea appelles. Sic & Sirenum musea dicuntur, eodem loco apud Varinum. ¶ Lusciniæ nugis insidentes, Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Proximum illud (Hirundinum musea, inquit Erasmus) ad imperitos & tamen garrulos conuenit, hoc ad eruditos qui tamen immodicè suo studio delectentur, quod genus sunt poetæ potissimum. Plautus in Bacchidibus ad puellam transtulit, Metuo (inquit) ne lusciniolæ defuerit cantio. Quanquam in Græco prouerbio iocosa deprauatio videtur inesse, vt pro λόχμαις dictum sit λέσχαις. Sumptũ est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. Λέσχαι loca dicebantur publica, in quibus colloquendi vel epulandi vel se calfaciendi gratia homines conueniebant: & quoniam plerunque iis in locis de rebus inutilibus sermones miscebant, factum est vt eadem dictio nugas significet. in hoc tamen prouerbio nugas interpretari non placet. cùm non ad indoctam loquacitatem, vt Erasmus ipse testatur, sed eruditos sermones pertineat: vt idem nimirum sensus sit etiam superioris prouerbij Lusciniarum musea.

6. Neque quantum lusciniæ dormiũt. 7. Luscinia vocalior. 8. Syllogismorum quæ cura est lusciniis.

¶ Neque quantum lusciniæ dormiunt: *vide* supra in *C*. ¶ Luscinia vocalior, prouerbialiter vsurpari posse Erasmo placet. *Vocalem superet si dirus aedona bubo*, Calphurnius. ¶ Ioan. Tzetzes in Variis 8. 244 cùm parœmias duas commemorasset, Quantum graculi de regno curant, &, Quantum aquilis leges Platonis curæ sunt, subdit: Hæc quoque similis est superioribus parœmia, Syllogismorum quæ cura est lusciniis: siue librorum qualiumcunq, Aristotelis: Συλλογισμῶν γὰρ τίς φροντὶς ἔστι ταῖς ἀηδόσιν; Εἴτε καὶ βιβλίων τῶν Ἀριστοτέλους;

De Avibus quarum nomina incipiunt ab M. litera.

Magnales.

Magnales aues sunt Orientis valde magnæ, pedibus magnis (aliàs *nigris*, malim magnis,) & rostro scilicet magno) hominibus non nocentes. Piscibus in fluminibus & stagnis insidiantur, quos deuorant, Albert. Eædem forsitan onocrotalis sunt.

Matteyis.

Matteyes, dictio Macedonica, nomen auis, & *lagana* quæ è iure eius circunferuntur, Hesych.

Melanderus, Μελάνδαρος, auicula quædam, Hesychius & Varinus: a colli scilicet nigro colore dicta.

Mellicus.

Mellicus nescio quæ auis, suauiter canens per æstatem, Kiranides.

De Memnoniis Avibus.

Avctores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulcrum, quas ob id Memnonidas (Memnonias, Solinus) vocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum sibi Cremutius tradit, Plinius & Solinus. Circa Memnonis sepulcrum quinto quoque anno cum biduo circumuolarint, tertio die pugnam ineunt, & se rostris & vnguibus lacerant: deinde reuertuntur in Ægyptum, Albertus. ¶ Terram Marandyneam aues aspectu nigras incolere ferunt, (Græcis codex noster manuscriptus habet, Τὴν τῶν Πασσαρχῶν τὴν γείτονα. Κύκνον ὄρνιθας αὐτὴν μέλανας ἰδεῖν φασι,) quæ figura corporis & forma accipitribus similes esse videntur: ex victu carnium cùm se abstinent, tum in omni victus ratione se continent, eis cùm ad cibum semina satis sunt. Cum autumnus esse cœpit, Ilium gregatim aduolant. Eas autem idcirco

circo Memnonias vocant, quod rectà ad Memnonis filij Autotæ & Tithoni sepulcrum proficiscantur. id enim vel etiam nunc a Troadis incolis ad ornamentum Memnonis conditum ibi fuisse dicitur, atq; Memnonis cadauer ex cæde, a matre in Susa tantopere decantata exportatum fuisse, vt humatione afficeretur, eque dignitate illius exequiarum iusta ei persoluerentur. Aues igitur Memnonis gentiles (*μεμνονίδες*) quotannis eo proficisci, ibiq; primum in contrarias partes distrahi, deinde pugnam committere, eamq; summa contentione tamdiu pugnare, dum ex his media pars pereat, altera victrix discedat, Ælianus ¶ Memnones aues (Οἱ ὄρνις οἱ μέμνονες, malim Μέμνονος in genitiuo, id est, Memnonis aues. Sic & Hesychius & Varinus, Antipsychi, inquiunt, vocantur Memnonis aues) genus a nigerrimis Æthiopibus ducunt. sed Æthiopia relicta, vt quæ nimio calore fœturam impediat, ne nidos quidem in ea
10 struunt (Sol enim statim oua omnia combureret) & Aquilonem versus ac Thraciam feruntur. Cùm autem ad Hellespontum ac Troiam peruenerunt, super Memnonis sepulcro inter se tanta prælia miscent, vt strepitus alarum senta resonantia repræsentet deinde cùm desitum est pugnare circa montem Æsepum (Æsepus est fluuius Lyciæ sub Ida, cuius meminit Homerus libro secundo & quarto Iliadis) se lauant, & in arena se volutantes puluere sparguntur, ac super Memnonis sepulcro alas ad Solem siccant, collectumq; pennis puluerem monumento inspergunt vel hoc argumento, ni fallor, ex humana in auium formam se transijsse, & neque regum honorem, neque belli meditationem a se negligi declarantes, Oppianus in Ixeuticis. ¶ Ouid lib 13. Metamorph Memnonides aues è fumo & fauillis rogi in quo Memnon ab Achille occisus cremabatur, primum natas fingit, colore nigro, vnguibus aduncis. Aues aliquas in Numidiam atq; Æthiopiæ sepulcra peti, Plinius reprehendit. Οὐδ' ἐξέπληττεν
20 αὐτοὺς κύκνους ποιῶν χαὶ μέμνονας κωδωνοφαλαροπώλους, Aristophanes vt Varinus citat, in Κώδωνοφ. Οὐ τόσον ἄμμι τι ἄγχεσι παῖδα τὸν ἀῶς Γ' πλάμδηνος τῶ ἐξ ὀπῶ, αι κατὸχεῖ μέμνονες ὄρνις, Theocrit. Idyl. 19.

DE MEROPE, CVIVS EFFIGIEM EX PETRI *Bellonij peregrinationibus mutuati sumus.*

30
40

50

A.

MEROPS, Μέροψ, auis nomen vsitatum est Bœotijs, Aristot. Meropes aues vocantur apiastræ, quia apes comedunt, Seruius Merops qui & apiaster, Gaza apud Aristotelem. Alberto eadem auis *muscicapa* nominatur, vt suspicor, sine authore. Aeropes vel aeropodes dicuntur parentes suos alere vt ciconiæ, Aristoph. Scholiastes & Suidas Aristotelem citantes sed legendum apparet *μέροπες*, tribus syllabis. quamuis Hesychio etiam & Varino *ἀέροπες* aues quædam sint. Eberus & Peucerus *ἀέροπα* dici arbitrantur ab aereo colore nos aliam meropis etymologiam adferemus. *Alkemus* vel *akemus* auis apud Rasim de LX. animalibus, capite XLVIII. non alia mihi quam merops videtur. scribit enim eam apibus vesci, &c. *Marochos* pro merope apud Albertum legitur. ¶ In Creta vulgò

Nomina.

melissophago dicitur à comedendis apibus, Bellonius. A nonnullis Græcis hodie *μελισσοφάγ*. Meropes aues quæ & flori (*φλῶροι*) dicuntur, Varinus. nimirum a floridis coloribus. sed alia auis est anthus, quam Gaza Latine florum reddit. Phlorus, *φλωρος*, per o breue auis est, per ω longum vero, *φλῶρο*, proprium viri nomen, Suidas. Anthum autem a Græcis hodie vulgò *florum* dici Bellonius restatur. ¶ Meropes dicuntur aues, quas in Italia vocant barbaros, Probus in Georgica. ego *dardos* vel *dardaros* legerim. *darda* enim Græcis hodie apiculam sonat. & *dardo* circa Bononiam alibiq́, meropem autem, quæ apes muscasq, vt hirundines ripariç (quæ vulgo similiter Italis *dardani, dardanini* & *tartari* dicuntur) volando deuorant. Meropes aliter *gaulè* vulgo Italico dicuntur, vt aiunt & *seuolè* Anton Marcellus. Vulgo apud nos *grallum* appellant, Niphus. sed idem alibi galgulum quoque grallum interpretatur. Meropem Neapoli audio *lupo del' api* vocitari: in Sicilia *picciaferro*, a ferrea rostri duritie. ¶ Hispanicè *abejaruco*. ¶ Gallice dici posset *guespier*, Bellonius. ¶ Germanicum nomen fingere licebit, ein Jmbenwolff/ vel Jmbenfraß.

¶ *Barbarcaria* Latinè meroli (merops vocatur, & est picus viridis, Albert Et alibi, Merops (inquit) est de genere picorum. Sed longe alia auis est picus viridis, vt historiam vtriusq; & icones conferenti facile erit animaduertere. ¶ Galli & Germani quidam putauerũt meropem esse auem quæ Gallicè *mesange* appellatur, (ea parus est Latinorum,) quod falsum est, Bellon Eber & Peucer autem Germanicè dictam Krinitz vel Windhalß/ meropem faciunt, quum ea omnino iynx sit.

B.

Descriptio auis.

Auis est merops tam vulgaris in Creta, vt nusquam non in illa volare appareat rara alibi, & ipsis etiam Græcis per continentem incognita, vix vnquam visa Italiæ, Bellonius. Nos in quibusdam Italiæ locis satis frequentẽ esse accepimus. Colore est lõgè pulcherrimo, quo vel cum egregio psittaco certat, paulò maior sturno, Bellon. Et rursus, Magnitudine sturni est, similis fere ispidæ vulgo dictæ aui, (ipse ispidam alcyonem interpretatur.) *Muscicapa* auis est maior turture & columba, colore pennarum sicut lanarius, pedes & rostrum habet sicut hirundo, Albertus. hæc forte meropi non conueniunt. Meropes aues sunt virides, Seruius. Errat Seruius qui meropem inquit viridem esse, & viridiores pẽnas habere, Perottus. Pennæ huius auis inferiores pallidæ sunt, superiores cęruleæ, vt alcyonis: postremæ pinnulæ rubræ habentur, Aristot. interprete Gaza. Græcè legitur, *τὰ δ' ἐπ' ἄκρων τῶν πτερύγων ἐρυθρά*. id est, in summis alis rubræ. Plin. ex Aristot sic, Merops est pallido intus (*in ventre*, Isidorus. quod magis placet) colore pennarum, supernè cyaneo, priori (Isidorus legit *pectore*. sed malo priori, cum Græce sit, *ἐπ' ἄκρων*) subrutilo. ¶ Meropes rubentibus sunt cruribus & ore prælongo, Textor. Gręci hodie suum melissophagum rostro oblongo esse dicunt. Siculi durissimo, vnde & *picciaferrum* nominant. Rictum oris tantum habet muscicapa, vt muscas multas in os eius gratia humoris insidentes capiat, Albertus. Oris rictum habet amplissimum propter muscas & ciniphes, quibus vescitur. rostrum tamen inter aues comparatione sui corporis habet minimum, & pedes similiter, Liber de natura rerum. sed meropis rostrum non videtur mihi corporis reliqui comparatione in eo minimum. Idem coloris esse flaui audio.

C.

De meropis cibo, Voce,

Meropes comedunt apes (inter volandum instar hirundinum, Bellonius.) vnde & apiastræ Latinis dicuntur, & Græcis vulgo melissophagi. Cicadas quoq, deuorant, Bellonius. Muscicapis nomen quia muscas capiunt, quibus solis & vermiculis vescuntur, Albertus. ¶ *Regulus atq, merops, & rubro pectore Progne Consimili modulo zinzalulare sciunt*, Author Philomelæ. Meropes sic dicuntur Græcè, quoniam earum vox multiplicem capit partitionem, a *merisimo opos*, id est partitione vocis, Probus in 4 Georg. Longe auditur merops, ac vocem ædit quodammodo instar hominis, qui ore in rotundum clauso sonaret *grul gruru vrurul*, sono tam alto quàm oriolus, Per Bellon. ¶ Contrà volat atq, cæteræ aues. aliæ enim omnes quasi sursum ad oculos versus. illa vero retro (ad caudam versus) volat. Et profecto naturam volatus admiratione & insolentia pleni, quem facit hoc animal, summopere miror, Ælianus.

Volatu, Nidificatione & partu

Volat ferè cum alijs sui generis auibus, rarò solus, frequens circa montes thymi feraces vbi apes deuorat, Bellonius. Muscicapa pigra est in volatu, Albertus. ¶ Solus merops subiens terræ cauernas facit cunabula, Aristot. Cunabula in terra facit, corporis grauitate prohibitus sublime petere. Nidificat in specu sex pedum defossa altitudine, Plin. Parit sex aut septem æstate, (*ὑπὸ τὴν ὀπώραν*,) in precipitijs mollioribus, intrò vel ad quatuor cubita subiens, Aristoteles.

D.

De eiusdem auis erga parẽtes pietate & gratitudine

Sunt qui meropes quoq; item facere confirment, quod ciconiæ, vicemq; reddi, vt parentes non modo senescentes, verum etiam statim, cum iam datur facultas, alantur opera liberorum nec matrem aut patrem exire, sed in cubili manentes pasci labore eorũ, quos ipsi genuerunt, enutrierunt, educarunt, Aristot & Ælian. Genitores suos reconditos pascunt, Plin. Meropes dicuntur parentes suos alere, & in pennis gestare vt ciconiæ, Aristoph. Schol. Meropes solliciti de pullis suis. & quando iam senescunt & volare nequeunt, pulli fouent eos & alunt quandiu viuunt, Iorath.

Astutia

¶ Merops auis est astuta, quæ pullos ne quis capiat mutat de loco ad locũ. ipsa quoq, cũ aliquem suos pullos quęrentẽ videt, ad loca diuersa se transmutat, ne forte cognoscatur vbi eos nutriat, Kiranid.

Meropes

F.

Meropes apibus [illegible] inferunt, Aristoteles, Vergilius, Ælianus & Florentinus in Geoponicis. [illegible] [illegible] aliquos apibus tollunt, Aristoteles. ¶ Pulchritudo eorum inuitat pue[illegible] Cretæ [illegible], sicut apodes, id est hirundines maiores, hoc modo. Acicula instar hamenti [illegible], aciculam filo alligant, cuius ipsi extremitatem tenēt. Cicada sic transfixa in aerem euolat: cuius conspectam merops impetu petit, & deuorata filo hærente capitur, Bellon.

Rem rops c pierd

F. G.

Merops in cibo improbatur, Bellonius. Caro auis *alkemu* est austera, prauæ (difficilis) concoctionis: vtilis tamen contra inflationes, Rasis. Si fel eius misceatur cum gallis, oleo omphacino, capillos denigrat nigredine firma, Idem.

H.

a Pro merope Auicennæ interpres habet *merum*. Merops, id est parua auis, est omnino viridis, quam quidem grangenam vocant, Kiranidæ interpres. Merops vocatur, eò quòd citò hominem ad amo[rem] concilet, Idem. Μέροψ hominum epitheton est apud poetas, aliquando autem absolutè sine substantiuo ponitur imperfectè, vt etiam βροτοί, Eustath. & Varin. Μέροπες homines dicuntur ab eo quod vocem articulatam habeant, & diuisam in dictiones, syllabas & literas: vel quia linguis & dialectis vtuntur diuersis: ὄπα quidem & αὐδὴν poetæ de hominum voce duntaxat efferunt, Eustathius & Varinus. vel a Merope Coo qui ante Phaethontem fuit, Hesychius.

Etymo & synonyma.

¶ Pandareum Meropis Milesij filium canem aureum in Creta furatum aiunt, &c. Eustath. Huius Pandarei filiæ memorantur Merope, Cleothera & Aedon, &c. vt retuli in Hirundine *h.* Merops Côus ante Phaethontis tempora fuit, Hesychius. Μερόπη, nomen vnius Pleiadum, Eustath. Merope fuit Atlantis & Pleiones filia quæ Sisypho nupsit, atque ob id fingitur stella inter pleiades obscurissima, de qua Ouid. *Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit Pœnitet, & facti sola pudore latet.* Eustathius refert quod Cos insula olim dicta sit Merope & Meropeis, Μεροπίς (Suidas habet μεροπὶς, vt & Plinius 5. 31. Hercules Troia euersa per Ægæum pelagus rediens vi tēpestatis actus est in Côn Meropidem, εἰς Κῶ Μεροπίδα, Scholiastes Homeri in Iliad ξ.) quoniam populi quidam Meropes in ea habitarint: deinde Côs a Co Meropis filia. Merops filius fuit Triopæ (Thessalorum regis) à quo Coi Meropes dicti sunt, & insula ipsa Μεροπὶς, Stephan. idem in dictione Κῶς, Vocabatur (inquit) hæc insula Μέροπις, (lego Μεροπὶς) a Merope gigante, Côs postea dicta a Cô Meropis filia. Siphnus quoque insula (eodem teste) olim Merope dicebatur. Merops dictus est vnus ex terrigenis gigantibus illis, qui affectasse regnum cæleste dicūtur: hoc est qui turrim Babel extruxerunt, in qua ædificanda cùm interueniret linguarum confusio, vocumque diuisio, qui eam moliebantur, dicti sunt Meropes, id est diuersarum vocum, vt Grammaticus quidam annotauit. Meropem Coum fabulantur cùm vxoris mortem deflere non desineret, & in luctu hospitio Rheam suscepisset, in aquilam mutatum semper adesse Ioui. *Vide* in Aquila *h.* ex Eustath. & Hygino. Meropis Percosij vatis meminit Homerus Iliad β. Aeropes populi in Trœzene, & genus quoddam in Macedonia, Hesychius. scripsimus autem supra in *A.* meropem quoque auem a nonnullis aeropem vocari. Legitur & Aerope Atrei vxor, adulterio a Thyeste Atrei fratre corrupta. Meropus, mons Græciæ iuxta Thessaliam, varijs præruptus anfractibus, vnde & nomen habet: nam cùm ex varijs anfractibus, vndique, referente Echo, voces diuersas reddat, ab effecto hanc appellationem sortitus est, Grammaticus quidam.

Nomina propria ab hac aue desumpta

¶ *e.* Si *alkemum* auis decollata frigatur cum oleo, & inde manus alicuius inungatur, qui postea eam in apes immittat, non lædetur, Rasis. ¶ Merops ad multa facit, sicut & alcyon, Kiranid. Cor eius ad nimium amorem aptum est, Idem.

¶ *g.* Meropis cor in cibo cardiacos, ictericos & stomachicos iuuat, Kiranid. Fel eius cum melle ac succo rutæ suffusionem oculorum sanat, Idem.

DE MEROPE ALTERO.

MEROPEM qui viderunt, aui quam hic pictā damus non dissimilem esse aiunt, tum coloribus tum corporis specie. Mihi quidem neutram adhuc videre contigit. Ea quam hic ponimus ab aucupe quodam & pictore Argentinensi (rarissimè tamen circa Argentinam conspicitur) expressa est, nomine Seeschwalm, id est marina hirundo. videtur enim partim forma corporis, & pedum breuitate parum nitida, vt volatu, & quod inter volandum muscis pascitur, hirundinem referre. (Cælius Calcagninus tamen alcyonem hodiè vulgò alicubi in Italia hirundinem marinam nominari scribit.) Versatur, vt audio, circa aquas, crassior merope, vel sturno, (vt pictura ostendit) rostrum habet oblongum, nigrum, & eiusdem coloris lineam a rostro per oculum retro ad collum [illegible] pertingentem: crura fusca, breuia, dorsum ex flauo & viridi fere mixtum: caudam & extremas alarum pennas virides: ventrem & pectus cærulea: partem sub rostro flauam: [illegible] albicat, vertex & occiput rubent.

Ispidæ nostræ, cognata est auis Merops, inquit Bellonius, Italis rarus, Gallis nullus, apiculis & vespis vescitur, quas sequitur ad latera montium volitando gregatim, sicut & Græce hodie vulgo in Creta, vbi frequens est, Melissophago dicitur, Latine Apiaster. Magnitudine est Merulæ, in cibum non ve-

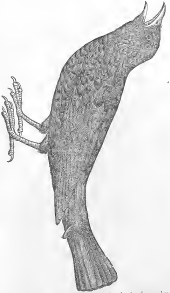

nit, vt nec Ispida à quibusdam dicta auis, cui persimilis est, & similiter terram excauat: plumis & coloribus tam eleganter vestitus quam psittacus: pedibus etiam similiter digitatis, ita vt digiti bini retrorsum, & totidem antrorsum tendant. Lingua ei longa & gracilis est. Rostrum nigrum, oblongum, & falcis instar inflexum, quasiq; triangulum, cauda prorsus cærulea, vltra alas extensa. Crura breuia, vt ægrè super terta consistat, vt plurimum volans. Pars sub rostro & pectore pulchre flaua est: & vtrinque linea nigra distinguitur. Magnitudo ei quæ Merulæ, quanta ferè hic pingitur. Hæc certe descriptio, eam ipsam auem, quam nos hîc pinximus, esse arguit: digiti quidem pedum in ipsius etiam pictura similiter vt hîc collocati sunt. Vox Meropi (inquit idem Bellonius) clara, & tam alta vt Orioli, similis fere sibilo hominis, qui ore in rotundum aperto (lingua ad palatum reflexa) editur, ac si cantillaret *Crulgurrurul*. Ab ea forte Meropis nomen Græci ei fecerunt.

DE MERVLA.

A.

Nomina MERVLA fœminino genere tantùm apud classicos authores, à recentioribus etiam *merulus* effertur, vt ab authore Philomelæ quidam à nigro colore voce non Latina *nigretum* appellauerũt. *Arclna*, id est merulus auis, Syluatico nescio qua lingua. Cossyphos certe Aristoteles merulas intelligit, item cottyphos, Hermolaus. Κόψιχος auis, quæ κόσσυφος a nonnullis dicitur, Hesych. & Varinus. Suidas habet κόσσυφος per sigma in penultima, quod non placet. Κόψιχος, [illegible] κόσσυφος [illegible], Suidas. [illegible] glossa (vox alicui genti peculiaris) est [illegible], communis Eustath. Merula auis hodieq; Græcis [illegible] nominatur. Ab hoc Græco nomine corrupto legitur, apud Syluaticum *cosefos* vel *cosifos*, *kepsos*. Apud Albertum *fistozaz* vel *farrakoz*,

rakez, cokoylos, folkynos, & *chyricos,* & *focoton.* ¶ Hæc quoq, barbara sunt, & nescio cuius linguæ, apud Syluaticum omnia, *Alfia*, merulus Echus, idem. *Euchus*, meruli venter *Nuhosteuchus*, Idem. item *edulcus* & *ethida*, pro merulo. Sed video omnia hæc vocabula corrupta esse ab æthyia Græcorum, quæ Latinè mergum non merulum sonat.

¶ Merula Italis dicitur *merlo*. Hispanis *mierla*. Lusitanis *melroa*. Gallis *merle*. Germanis Amsel: Merl in Germania inferiore, vt Coloniæ, in Hollandia, &c. quidam Flandricè scribunt Merlaer / vel Meerel. Hollandi etiam peculiare vocabulum vsurpant ein Lyster. Anglis *a blak osel, a blak byrd*. Illyrijs *kos*, quæ vox facta videtur a Græca *kossyphos*. Turcis *feluek*.

¶ Merularum genus vnum nigrum & vulgare est, Aristot. Nigra merula rostro rutilo est, colore nigro & nitente, cætera non dissimilis turdo, Eber & Peucerus. Merularũ genus alterum vndiquaq; nigrum est, (de fusco genere intelligo, cui rostrum quoq; nigricat) alterum rostro cereo, (κηρῷ τὰ χείλη [illegible]) idemq; magis canorum, Oppianus. ¶ Genus alterum candidũ est, magnitudine quidem compari, & voce simili: sed circa Cyllenã (montem) Arcadiæ familiare, nec vsquam alibi nascens, Aristot. in hist. anim. & Plin. In Cyllene cossyphi penitus albi reperiuntur: a comicis autem qui ita appellantur ex alio genere auium sunt, non canori, Pausanias in Arcadicis. In Cyllene Arcadiæ merulas albas gigni fertur, nec vsquam alibi, voce varia ad Lunam progredientes, interdiu verò, si quis experiatur, captu difficiles esse, Aristot. in Mirab. & Eustathius in Iliados β. Gallinæ rusticæ in ornatibus publicis solent poni cum psittacis, ac merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis, Varro. Io. Carus qui cum Hispanis (in nouum Orbem) nauigauit albos coruos & merulas istic se vidisse asserit, Gyb. Lon-

Diuersa merularũ genera. 1. nigrum. 2. album.

golius. In Noruegia merulæ & monedulæ albicant, Idem. In Heluetia etiam apud nos aliquando captæ sunt albæ merulæ, rostro tamen flauente.

3 Fuscū.

¶ Est etiam ex hoc genere quæ similis nigræ sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor. versan hæc in saxis & tectis (ἐπὶ τῶν κεράμων) solita est nec rostrū rutilum vt merula habet, Aristoteles. Quærendum an hoc genus sit quod nostri passerem solitarium nominant, de quo infra post Merulam torquatā priuatim agemus. vel genus illud merulæ quod Eberus & Peucerus Birckamsel, id est merulam montanam interpretantur mihi animus inclinat ad priorem. Vidi ego nuper Ianuario mense & initio Februarij hoc genus fuscum, in ventre ad cineteum colorem inclinans. mas paulò nigrior est & pectore magis ruffo & maculosiore quam fœmina, rostro color idem in vtroq; sexu. Autumno aduenium, & ad cibum tanquam lautæ & opimæ probantur. nostri quoque vocant Birckamßlen vel Hagamßlen. Hanc esse puto cuius descriptionem olim confeci huiusmodi. Auis est paulò infra turdum maiorem. colore nigricat in capite, dorso & alis, ruffo quodam modicè admixto. cauda est atra. crura ex glauco nigricante ruffoq; compositum colorem habent. pectus obscurè maculosum ex plumis partim subfuluis, partim nigricantibus. os internus & lingua luteo seu melino colore sunt. rostrum nigrum & concolores digiti. ventris color ex nigro cineteoq; mixtus (constare videtur.

Tertij generis merularum descriptio.

De merulæ magnitudine & colore.

Albertus enarrans Aristotelis de hist. anim. caput 19. libri 9. pro merula hac fusca ipse monedulam montanam interpretatur, cum merulam dicere debuisset) nomen leneos ponit, cui in Græco nihil respondet nisi φαιὸς forte ita deprauatū sit. nā Theodorus φαιὸς legit quod est fuscus. codices vulgati μικρὸς habēt, quod est paruus quod nō probo, cū mox sequatur, magnitudine paulo minor.

B.

Aristoteles turdum *trichāda* merulæ æqualem facit, Athenæus. Merula tota valde nigra est, solo rostro aureo, Kiranides: nigra aliquātulū, fusca pectore, Albertus. Hyeme ex nigra redditur ruffa, (rufescit, Plinius,) Aristot. Ξανθὸς (ὑπόξανθος, Ælianus) ἐκ μέλανος γίνεται, Aristot. & Clemens in Pędagogo. Varinus *cossyphon melanóstikton* esse scribit. Hæc auis croceum quantulumcunque colorem habet in pectore, (rostro potius) reliquum verò corporis occupat nigredo, Author de nat. rerum. Rostrū & pedes croceì habet coloris & multum nitentis, Albertus. Rostrum anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus, Plin. Rostrum singulis annis mutant in candorem, Author de nat. rerum.

C.

Merula versatur in locis densis, consitis arboribus & spinetis, & in fissuris lapidum, Albertus in Aristot. de hist. anim. 9. 11 vbi Aristoteles hæc omnia de trochilo tantum scribit.

De eiusdē cantu.

¶ Merulæ cantu valent, Ælianus. Dulcisonæ sunt, & æstate multum canunt, Kiranides. Merula dicebatur olim medula quia mirabiles vocis modulos reddit, maximè cum vernum tempus imminere prospexerit. nam hyeme tacet, tantummodo balbutiens, Author libri de naturis rerum. Merula domestica dulce canit, & vocis amœnitate seipsam oblectat, Idem. Clausa ergastulis propter pinguedinē diutius cantat. & tunc contra naturā carnibus vescitur, & propter eas libentius cantat, Albertus. Cantu educatur, Volaterranus. *Et merulus modulans tā pulcrū concinit odē: Nocte ruente tamen carmina nulla canit*, Author Philomelæ. Aues quædam per anni tempora tum colorem tum vocem mutant, vt merula quæ ex nigra ruffescit, & vocem cohibet, (τὴν φωνὴν ἴσχει. Gaza vertit, vocem reddit diuersam) canit enim æstate, per hyemem verò strepitat, & tumultuantem ædit vocem, Aristot. Gaza aliter, Strepitat enim per hyemem cum per æstatem tumultuans cantet. sed Græcè legitur. Ἔτι μὲν γὰρ τοῦ θέρους ᾄδει, τοῦ δὲ χειμῶνος παταγεῖ καὶ φθέγγεται θορυβῶδες. cui lectioni astipulatur etiam Ælianus, Κόσσυφος θέρους μὲν ᾄδει, χειμῶνος δὲ παταγεῖ καὶ τεταραγμένον φθέγγεται. & Clemens in Pædagogo, Παταγητικὸς ἐξ ᾠδικοῦ γίνεται. Item Plinius qui sic transtulit, Canit æstate, hyeme balbutit, circa solstitium muta. Merularum genus alterum vndiquaq; nigrum est, (fuscum videtur intelligere) alterum rostro cereo, quod & magis canorum est, Oppianus. In Cyllene cossyphi penitus albi reperiuntur: a comicis autem qui ita appellantur ex alio genere auium sunt, non canori, Pausanias in Arcadicis. Κοψίχους σίζειν apud Pollucem legimus. Οἷα ποππύζουσι κοψίχοι διακεκραγότες, Aristophanes in Auibus de merulis. Philostratus in vita Apollonij lib. 7. adolescentem quendam scribit philomelas & merulas docuisse hominum voces imitari.

Cibo.

¶ Merula domestica contra naturam carnes comedit, Author de nat. rerum & propter eas (pinguescens) libentius cantat, Albertus. Iisdem quibus collurio vescitur, Aristot. Myrtis, lauris & cupresso cōsitis nemoribus gaudet & læta populo, picea pinuq; frondosa, deniq; hedera se oblectat, Oppianus. Vermes & locustas edit, Elluchasem. Pomis sorborum, & ornitambuciq; acinis etiam vescitur.

Volatu.

¶ Lauare amat, & plumas rostro purgat, Author de nat. rerum. ¶ Aues quædā labunt, vt passeres, merulæ, Plinius. Merum, solum antiquis vnde & auis merula, quòd solivaga & solitaria pascitur, Festus. quòd mera, id est sola volitat, Varro. Hyeme volare vix potest propter pinguedinem, Author de nat. rerum. ¶ Plumas non exuit sicut cæteræ aues, Idem. Pennas non mutat contra naturam auium, Albertus.

Latitatione

¶ Merula hyeme latet, Aristot. Quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus securæ, sicuti sturni, turdi, merulæ &c. Aristoteles. Abeunt & merulæ turdiq; & sturni simili modo in vicina sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, visi sæpe ibi (aliâs, *nisi ipse cibi*) quo hybernum pabulum petunt, Plinius. sed Platina sic legit, Occultantur

hæc

hæc animalia sæpibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt. Merulæ aliquando in angustis montium locis latere consueuerunt, Georg. Agricola. ¶ Parasitus quidam in Aristophontis Pythagorista apud Athenæum inter cætera de se gloriatur, si frigus sub dio ferendum sit, se *copsichon*, hoc est merulam, esse. Ὑπαίθρειος χειμῶνα διάγειν κόψιχος. ¶ Merula bis anno parit. sed eius primi partus intereunt frigore hyberno: omnium namque auium prima hac parit: posteriorem autem partum educat, & feliciter ducit ad finem, Aristot. Merulæ bis anno pariunt, Plinius. Ante exactam hyemem fœtificant, Oppianus: apud nos fere Martio vel Aprili, vt aucupes narrant. *Fatater* (deprauatum nomen conijcio, nec aliam auem quam merulam indicare) ante alias aues parit, sed oua eius prima frigore pereunt, secunda excludit & pullos educat, Author de nat. rerum. ¶ Nidum dutum & quasi glutino quodam firmatum construit merula. ¶ Lauri folio fastidium annuum purgat, Plinius. ¶ Mali punici grano perit, Ælianus.

Partu.

Nidificatione, moribus & remedijs.

D.

Philostratus in vita Apollonij de adolescente quodam scribit, qui merulas docuerit sermonem humanum imitari. ¶ Merulæ & turdi (turtures, Aristot.) amici sunt, Plin. Rubeculam audio (cui à rubente pectore nomen vulgus imposuit) merulam amare, eamq; sequi, & noctu fere iuxta merulam aut in proxima arbore quiescere. Merulam crex impugnat. nocet enim ipsi pullisq;, Aristot. Merulas, turdos & garrulos (picarum generis) præcipuè infensas esse noctuæ aiunt, & ad eius clamorem mox aduolare.

Merula vocem humanam imitatur.

Quibus amica vel inimica sit.

E.

Accipitres capiunt merulas, turdos, &c. Crescentiensis. Merulas (inquit Oppianus in Ixeuticis) & canoras luscinias capere licebit laqueo inter densa fruteta collocato, quem bini orbes constituant, sub intortis finibus retis latentes, & marinis retibus, quæ στάλικας vocant, similes. Intenduntur etiam longissimi nerui bubuli, positi in medio virga, à neruis funiculus & laqueus suspenduntur. Ad hæc esca imponitur vermiculus aliquis, aut lubricus, qua inescata auis illaqueatur, & omnibus illis quæ ad capturam destinata erant, circumactis, detineatur. Cæterum in merulas alium etiam captionis modum adolescentes excogitarunt. Scrobem hyeme fodiunt, cum auis maximè cibi inops est, & oliuæ aut lauri baccam inijciunt, ac propè testæ fragmentum vel lateris ponunt: scrobi item paxillum inserunt, quo testas binas intendunt. Apponitur & altera auis laqueo ligata. Sic omnino merula famelica aduolabit, & scrobem subibit, Hæc ille. ¶ Merula cantui educatur, Volaterranus. *vide in C.* Varro de re rust. 3.5 ornithotrophion operosissime describēs, Intra rete (inquit) aues sunt omne genus, maximè cantrices, vt lusciniolæ ac merulæ, quibus aqua ministratur per canaliculū, cibus obijcitur sub rete. Merulæ quomodo clausæ saginentur, in Turdis leges. ¶ M. Varro principatum dat ad agros lætificandos turdorum (& merularum, vt ipse Varro habet 1.38.) fimo ex auiarijs, Plinius.

Quomodo capiantur.

Educatur ad cantū.

F.

Tum pectore adusto Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes, Horatius 2 Serm. Galenus in libro de cibis boni & mali succi, merulas numerat inter cibaria laudata, & neq; tenuem neq; crassum succum gignentia. Merularum caro durior est quàm perdicis, columbæ, gallinæ, &c. Idem libro 3 de alimentis. Aluum astringit, Celsus. Merulæ improbantur in cibo, eò quòd vermibus & locustis pascantur. vnde carnis acrimonia in eis percipitur, & odor ingratus. sed neq; colore placent, deteriores *cuzardis*, (id est alaudis,) Elluchasem, ex quo etiam Mich. Sauonarola quędam repetijt. Turdorum & merularum carnes sunt calidæ & siccæ in fine primi gradus, vsque ad principium secundi, vt Iesus docet. Eligi debent pingues & laqueo vel retibus captæ secundum Baldach. nonnulli pręferunt captas cum aue, (noctua.) Difficiles sunt concoctu: quod cauetur si in iure humectante decoquantur. Merulæ quidem turdis (ego turdos merulis prætulerim, quod & Volaterranus facit. merula sturnis) sunt meliores, Mich. Sauonarola. Merulæ tardè concoquuntur, parū alunt, melancholiā augent, Platina. Medici Salernitani inter aues laudatas eam numerant. Arnoldus tenerā eligit. Alexander Benedictus etiā pestilentiæ tempore eam laudauit. Arnoldus interdicit eius cibo illis quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulsantes. ¶ De merulæ coctura, dicetur aliquid in Pauone. Merulas assabis: sed & si elixentur cum pipere & saluia, non insuaues videbuntur, Platina. ¶ Ad artocreas è merulis. Accipe caseū optimum, & indito in auem medullam bubulam, lardum minutatim incisum, & gingiber, Coquus Gallicus.

De vsu merularū in cibis, & qualitate alimenti.

G.

Merulę torminosis in cibo prosunt, Marcellus. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis medetur: item merulæ, Plinius. Oleum vetus in quo merula discocta est donec dissoluatur, inunctum opisthotonon & ischiadem curat, Kiranides. Merularum (sturnorum potius, quos oryza pasci vt fimo eorum crocodilea adulteretur, Dioscorides meminit) qui oryza vescuntur, fimus tritus & cum aceto mixtus, morpheæ nigræ impositus & lentiginem quoq; exstirpat, Hali.

Remedia ex eadem.

H.

¶ a. Merum solum antiquis, vnde & auis merula, quòd soliuaga est, & solitaria pascitur, Festus. Isidorus merulam ait antiquitus *medulam* vocatam eo quod moduletur. Merulæ nomine fœminino mares quoq; sunt, Varro. Τῦνος, merula, Hesychius & Varinus. Brenthum aliqui merulam interpretan-

Etymon & synonyma.

tur, Idem vide in Brentho supra inter Anates *Sisosigeus* auis merula, Syluaticus. mihi potius motacilla videtur, voce corrupta a Græco σεισοπυγίς. Pausanias Bœoticarum gallinarum duo genera describit, quorum alterum cossyphos, id est merulas appellat, a colore scilicet atro.

Homonyma. ¶ Fungos qui rigius prodeunt, longo pediculo, callo corporis in turbinem mucronato, Galli vulgò *merulios* vocant, non a merula aue, sed a metæ figura, quasi *metulios*, vt Ruellio placet. ¶ Est & merula saxatilis piscis Plinio, nimirum à colore auis dictus, quem Græci ab eadem aue cóssyphon nominant A merula merulatim pro solitarie dicimus, Grapaldus. ¶ Cornelius Merula consulari familia ortus nominatur a Varrone de re rust. 3. 2. Georgius Merula Alexandrinus vir inter vtriusq; linguæ cognitione claros floruit circa annum Salutis 1494. ¶ Merula fluuius est qui Albingæ ciuitatis latus alluit, alio nomine Centena dictus, quia centenis amnibus augeatur. 10

¶ *b.* Caprimulgi appellantur aues grandioris merulæ aspectu, Plin. Merula sandaricino colore, Næuius apud Festum. sed color sandaracæ rostro merulæ duntaxat conuenit.

¶ *c.* Euolare merulas, Cicero 5. de finibus. ¶ Κόσσυφοι ἀχεῦσι ποικιλότροπα μέλη, Incertus in epigrammate. ¶ Ferunt merulam quandam olim adeò excelluisse in nouem modis vocum, quibus omnis cantilena componitur, exprimendis, vt nullus hominum perfectè illam imitari potuerit: eamq; quasi ostentantem sæpe in præsentia hominum nouem ordine notas formasse, Albertus & Author de nat. rerum. Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum fabulantur, cum mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, columbæ, merulæ, &c vt recitaui in Columba liuia ex Eustathio ¶ Herbæ quas a radicis figura testiculos & satyria vocant, ex spermate turdorum & merularum nasci videntur, Hieron. Tragus. 20

Historia de merula nouem voces exprimente.

¶ In merulam quercui insidentem Argentarij epigramma.

Μηκέτι νῦν μύρσαι ... δρυΐ, μηκέτι φώνει Κλωνὸς ἐπ' ἀκροτάτου κόσσυφε κεκλιμένος.
Ἐχθρόν σοι τόδε δένδρον. ἐπείγεο δ' ἄμπελος ἔνθα Ἀντέλλει, γλυκερῶν οὔ σκιῆς ἐκ πετάλων
Κείνης ταρσὸν ἔρεισον ἐπὶ κλάδον, ἀμφί τε κείνῃ Μέλπε, λιγὺν προχέων ἐκ στόματος κέλαδον.
Δροῦς γὰρ ἐπ' ὀρνίθεσσι φέρει τὸν ἀοίδρον ἰξὸν Ἡ δὲ, ὅσπερ καὶ στέργει δ' ὑμνοπόλους βρόμιος.

¶ *e.* Archiæ epigramma in merulam quæ è reti euasit turdis detentis.

Αὐταῖς σὺν λόχμαισιν ... ἀρκυμένοις ... Κόσσυφος ἐκ ... κόλπων ἔδυ νεφέλης.
Καὶ τὰς μὲν συναγελεῖν ἀκεύθρομος ὄχμασι θώμιγξ, Τὸν δὲ μόνον πλεκτῆς αὖθι μεθῆκε λίνου,
Ἱρὸν, ἀοιδοπόλων ἔσυμεν γένος. ἦ ῥα πολλοὺ Καὶ καφοὶ πτηνῶν φροντὶδ' ἔχουσι θεοί. Extat hoc libro 1. Anthologij, vbi etiam aliud Pauli Silentiarij eiusdem argumenti legitur. 30

¶ Testudo fit magna, in qua millia aliquot turdorum ac merularum includi possint, Varro. ¶ Τοῖς τε κοψίχοισιν εἰς τὰς ῥῖνας ἐγχεῖ τὰ πτερά, Aristophanes in Auibus. vbi Scholiastes, Merulæ (inquit) cùm oua pariunt, pungunt ea. quamobrem aucupes pennas eis inserunt, vt rostra pennarum mollitie hebetent. vel ne pituita laborent, (ἵνα μὴ κορύζωσι. lego κορυζῶσι.) aut iugulatis pennas inserunt, vt ab illis suspensæ ab omnibus conspiciantur.

¶ *f* Apud Nicostratum quidam emi ad cibum iubet, κίχλας καὶ κοψίχους. Κομψίαι, carnes merularum, Hesych.

¶ *h* Σὺ κοψίχου γ' ἔχεις σκάφιον ἀποτετιλμένον, Aristoph. in Auibus. Scaphium (inquit Scholiastes & Suid.) tonsuræ genus est, κύκλῳ ἐν χρῷ ὁ δὲ κύπος, τὸ περὶ μετώπου κεκομημένου.

¶ VENATRIX auis (Ἀγρεύς) venatica & captiosa, colore nigro. merulis affinis est, &c vide supra post Laniorum historiam. 40

Caprimulgus merularũ genus.

¶ Est quoddam merularum genus quod CAPRIMVLGVS vocatur. Albertus. Aristoteles magnitudine tantum merulæ caprimulgum confert, ita vt paulò maior sit. alioqui auis nocturna est.

De aue venatrice allectas suo cantu auiculas inuadẽte.

¶ Est etiam merulis affine genus quoddam venaticum & captiosum, colore atrum, splendide canorum: rectè ex eo venaticum appellatum, quòd ex auibus multas sui cantus permulsione ad se allicit, & capit. cuius ingenitæ sibi præstantiæ hæc auis non ignara, eo naturæ munere ad se voluptate & cibo explendam vti videtur. nam ex sui cantus auditione & bellissimas oblectationes habet, & aucupio & venatione proximè ad se accedentium auicularum exsaturatur. Quod si nando quisquam hanc captam concluserit in caueam, non modo canere omittit, verum etiam pro seruitute sua a venatore pœnas silentio sumens, muta permanet atq; elinguis, Ælianus. 50

Merula aurea Brabandis.

¶ Brabandi vulgò aues quasdam totas lutei vel aurei coloris, vt audio, Goldmerles / hoc est MERVLAS aureas vocant, vel OLIMERLES Ego hanc auem esse puto quæ obscuris quibusdam Latinis scriptoribus *oriolus* dicitur, quam Plinius videtur picorum generi adnumerare. sed ea nigrum colorem in alis habet, non tota aurea est

Merula alpina Italis.

¶ Verbani lacus accolæ Italico sermone MERVLAM alpinam nominant auem, *merle alpadic*, quam nos supra Caryocatacten appellauimus. sed merulam torquatam potius sic vocãdam coniecio.

Merula noualium Germanis dicta

¶ Auis quædam Germanis vocatur Brachuogel vel Brachamsel id est MERVLA noualium, quòd in noualibus agris ferè degat, & circa loca palustria, rostro & cruribus oblongis, corporis reliqui specie vel magnitudine non dissimilis merulæ puto. vide supra in capite de Gallinulis terrestribus.

DE

DE MERVLA TORQVATA.

MERVLÆ tertia quædã species à Gallis vocatur *merle au collier*. habet enim lineam albã sub gutture versus pectus quæ totum eius collum ambit. Hoc genus maximè abundat in valle Morienna & vallibus Sabaudiæ, Bellonius. Apud nos etiam circa montes reperitur & vulgò nominatur Ringamsel hoc est, merula torquata, vel Waldamsel, id est merula syluatica. Magnitudine ferè & colore turdi est, inter collũ & pectus parte prona plumas habet albas duorum digitorũ latitudine. reliqua pars tota inferior varia & maculosa est, nigris in medio pennis, ambitu albis, rostrum inferius subflauum, tota pars superior fusca, alarum pennæ margine extrinseco albicant, præsertim quæ in medio sunt. Auis barbatula est vt turdus Nomina ei apud nostros diuersa, Birgamsel/Steinamsel: hoc est, merula montana, merula saxatilis. Roßamsel, quod in syluis vermiculos quærat in fimo equino Kurcramsel, forte quòd circa Curiam Rhætorum in montibus degat. sed Birgamsel vocatur etiam merula fusca non canora, de qua supra in Merula A. Italis quibusdam *merulo alpestre*. Quidam vir doctus monuit me per literas hanc auem quam merulam torquatam nomino, in Frisia vocari ein Krametenne, (e) quod cum turdis quos Krametsuogel appellant aduolare & discedere credatur. nusqua enim in regionibus Frisiæ finitimis nidus eius reperitur, & nisi memoria fallit, non habet in collo torquem, sed in pectore maculam albam prægrandem. Testatur etiam se primo vere audiuisse in Frisia suauiter cantantem.

DE PASSERE SOLITARIO.

EST etiam ex merularum genere quæ similis nigræ sit, sed fusca colore,& magnitudine paulò minor. versari hæc in saxis & tectis solita est nec rostrum rutilum vt merula habet, Aristot. Merula fusca, id est nec nigra nec alba, passer solitarius est à recentioribus dictus. quoniam solivaga est,& tecticola,& saxicola, Niphus: cuius sententiæ ego quoq; astipulor. conueniũt enim, genus merulæ, color, magnitudo,& habitatio. Alia, sed huic congener, vt conijcio auis est, de merularum & ipsa genere, in saxis habitans, vnde petrocossyphus, id est merula saxatilis à Græcis vulgò dicitur, à Germanis Blawvogel, similiter propter cantum pretiosa, de qua supra in Cyano scripsimus. Est & alia merula fusca, non canora, de qua supra diximus in Merula A. ¶ Passer solitarius circa Tridentum merulus solitarius nominatur. Romani merulum stercorosum vocant, quia habitat in latrinis antiquis & rimosis, Albertus. Germani nomen Latinum seruant Passer solitari, ab Italis nimirum acceptum in Germania enim hãc auem nasci non puto, sed ex Italia tantum mitti, vel Rhætia nobis transalpina, quæ Italiam spectat. circa Larium lacum in dumosis rupibus nidulatur & solitarius degit, non cum alijs auibus, vnde nomen. nec mirum, cum de genere merularum sit, quibus inde nomen quod meræ id est solæ volitent. Posset autem vocari ein Steinamsel: vel ein grawe Steinamsel/ Cyanus verò ein blawe Steinamsel. Mediolani & Geneuæ in foro aliquando has aues vendi aiunt magno pretio. Passer solitarius Geneuæ si mas fuerit,& cicur, & canere nouerit, nummo aureo venit. Grapaldus imperitè carduelem putat esse passerem solitariũ suauiter cantillantem. ¶ Passer solitarius auis est nigra,(fusca,) merula minor, canora.& dicitur solitarius, quia cum nullo sui generis vnquam congregatur nisi tempore generationis. Versatur in parietibus,& cum alijs passeribus coniungitur,& cum eis volat ad pastum, eos qui sui generis sunt omnino cõtemnens, Albertus. Apud eundem falconarius Federici Imperatoris ad remedia quædam vtitur fimo passeris Indici siue solitarij, vel loco eius passeris communis. Vidi ego iuxta Larium lacum passerem solitarium vel montanum vt vocabant, fœminam ni fallor quæ eadem cum merula habebat communia quæ cyanus auis, nempe rostrum, pedes,& magnitudinem caput cinereum fere dorsum, ventrem & pectus cœrulea,(versus Solem præsertim:) alæ & cauda vno colore nigricabant. ¶ Passer solitarius, *στρουθὸς μονάζων* auis aliquanto grandior passere ac subnigrior, solus per domorum culmina incedens, cantu suauis, Calepinus. ¶ Passer solitarius in tecto, Hebraicè (*Zippor boded al gag.*) Psalmo 102. hinc factum puto vt recentiores passeri, quem solitarium cognominant, nomen imposuerint. neque enim apud veteres reperitur.

Blaw-vogel.

DE MERVLA AQVATICA.

AVIS hæc à nostris appellatur Wasseramsel/ Bachamsel, hoc est merula aquatica vel riualis. Lucarni & circa Verbanum lacum nomen ei *folor*, vel *folun d'aqua*, Bellinzonæ *lerlichirollo*. Mense Nouembri aliquando captam & in cibum paratam gustaui, saporis erat mediocris, non admodũ grati. Vescitur vermiculis aquaticis, illis præsertim quos nostri vocant Kerderle haud scio an etiam pisciculis. ¶ Eandem aut congenerem esse conijcio, quam Turnerus in Alcyone describit, cornicem aquaticam nominans, sturno paulò minorem,&c. cuius verba recensui supra post Cornicem variam. Cognata etiam illa videtur, quam cinclum Turnerus facit, Germani puto Lyßkliker appellant, cuius effigies inter Motacillas ponetur. ¶ Nostra quidem merula aquatica capite & dorso fuscis est: alis partim nigra, partim cinerea collo & pectore alba ventre rubicundo, cum maculis quibusdã albis aut cinereis. cruribus roseis, cauda nigra breui rostro non longiore fere quam merularum, nigro fidipes. ¶ Cæterum Eberus & Peucerus etiam palmipedem auem, minimam in mergorum genere, quam vrinatricem veterum esse putant, Germanice interpretantur Wasseramsel & Schwartztücherlin, id est merulam aquaticam & mergulum nigrum. ¶ Georg Agricola merulam interpretatur Amsel & Schamsel, merulam quandam marinam vel maritimam quoq; repetiti minuans.

Methydrides.

¶ METHYDRIDES, *Μεθυδρίδες*, paruæ quædam aues, Hesych. & Varinus.

DE MILIARIA.

Hæc effigies nimis crassa est. Rostrum etiam rectius esse debebat, non adeo gibbũ, nec ita curuũ in summo, sed leuissime, nec ita crassum.

MILIARIÆ à cibo dicuntur, quòd milio fiant pingues, Varro de lingua Lat. In ornithone præter alias aues quidam alunt miliarias ac coturnices, quæ pingues væneunt carè, Idem de re rust. Coturnix est auis miliaris, hoc est milio vt plurimum vescitur, Al. Mundella. & sanè licebit coturnicem hoc modo miliarem dicere, si adiectiue accipias: si vero substantiue, miliaris nomen est auis a coturnice diuersæ, Varrone, vt iam recitaui, distinguente: quæ nimirum præ cæteris auibus milio maximè farciri soleat: vt quæ hortulanus vulgo ab Italis hodie nuncupatur, *ortelano* hanc enim alaudæ non dissimilem esse audio, etiam colore, minorem autumno captam per mensem milio ali, & mire pinguescere. Ruellius *linariam* auem vulgò dictam, *miliariam* facit, de qua in *L.* Elemento nobis scriptum est. ¶ Wottonus an eadem sit auis miliaria cum cenchramo dubitat: ego plane diuersas puto, quanquam & cenchramus apud Græcos ab eadem fruge nomen inuenisse videatur: sed alij cynchramum scribunt, &c. Diuersa etiam cenchris est, nempe tinnunculus accipiter, κεγχρὶς nimirum a varietate punctorum milij instar: cenchritæ verò auium aquaticarum genus milio inescatum capitur. *Vide* in Accipitre tinnunculo *H.* ¶ Eubulus inter strutharia hoc est auiculas nominat acanthylides, bittacos, spinia, & κερχνῇδας: a recto κερχνής. quæ forte eadem miliariæ Latinorum fuerit. quanquam sic etiam scripta hæc vox alibi tinnunculum significet, qui tamen cùm parua auis non sit, non potest apud Eubulum intelligi.

Cenchramus

Cenchris.

Κερχνής.

DE MILVO.

A.

MILVVM Plinius ex accipitrum genere esse scribit. Vocatur & Miluius. ¶ *Daah*, דאה & איה *aiah*, nostrates Iudæi interpretantur pro generibus miluorum & *daah* miluum simpliciter exponunt. *aiah* verò miluum rubeum, vulgo Rötelwy: nostri interpretes vulturem reddunt. Chaldaice טרפיתא *aiah taraphtha* dicitur, videlicet a rapacitate: nam *taraph* rapere significat. Quidam ex Hebræis sentiũt *aiah* à nouis insulis quas inhabitet sic vocari: אי, *ai* enim Hebraice insulam significat, איים *iym*, insulæ, Paul. Fagius. *Aiah*, איה, Rabino Kimhi auis est quæ vulgo *gaza* vel *agassa*, id est pica dicitur, Deut. 14. & Leuit. 11. vbi Chaldæus interpres *taraphtha* transtulit: hoc est vulturem. Arabs *zeda*, צדא: Persa *mar an tih*, מראן טיה. Septuaginta ἰκτῖνον & ἰκτῖνα, id est miluum: Hieronymus vulturem. *Daiah*, דיה, nomẽ auis, miluus, Deut. 14. in plurali *daioth*, דיות, Esaiæ 34. Munsterus. *Daah* autem Elias Leuita suspicatur di-

timabat rote Deuter 14 Chaldæus vertit דיתא, *daetha*, vel *datatha* Arabs *cheda*, חדא Persa *an dih*, אן דיה (vox quidem *dih*, accedit ad Germanicam Wyh) Septuaginta præterijt Esaiæ autem 40. ἔλαφοι (alijs ἔλαφοι, cerui) reddunt pro *dojoth*, דיות Hieronymus miluus. Eodem cap. Esaiæ Kimhi interpretatur vulgari lingua ארלטרל, *aultul* (nimirum *austour*, quod Gallis est vultur) R. Salomon *altorisch*, אל טורש, vulturem interpretatur. *Daah*, ראה, miluus, auis ob pernicē volatum sic vocata, Munsterus. a verbo scilicet *daah*, quod est volare hoc nomen in Leuitico cum delta (rectius mimrū,) in Deut. cum rhô scribitur Deut 14. Chaldæus vertit *bath kanepha*, בת כנפא Arabs *gadach*, גארח Persa *mar an daah*, מר אן ראה Septuaginta *gyps*, id est vultur Hieronymus miluus. Chaldæus in Leuit *daetha*, item in Deut R. Abraham probat eos qui volunt idem esse nomen cum *raah*, ראה. *Alhada* est auis quæ dicitur miluus, And Bellunens. ¶ *Hasida* vel *chasidah*, Hebraicam vocem Thalmudistæ aliqui *daiah lebano*, id est miluum album interpretātur & sic dictum volunt quòd faciat gratiam siue pietatem cum sodalibus suis, distribuendo eis cibos. *vide* in Ciconia *A*. ¶ *Sus* vel *sis* Hebraice grus exponitur, vel hirundo vel miluus, vt docui in Equo *A*. ¶ *Anapha*, אנפא, veteres Hebræi exponunt genus milui irritabile, quasi deductum nomen sit à verbo *anaph*, quod irasci significat, vt etiam Aben Ezra explicat nostrates Iudæi vulgò Trapp, P Fagius *vide* in Ardea *A*. ¶ *Ardrias*, *burdo* & *actiros*, nescio quæ vocabula, singula Syluatico miluum significant posterum à Græco ictinos corruptum apparet.

¶ Miluus Græcis ἰκτῖνος vel ἴκτις vocatur Io. Tzetzes cum de ictino, id est miluo scripsisset, multos hoc nomen inepte cum ictide (id est viuerra) confundere subiungit Harpe auis rapax alijs miluus est, alijs miluo similis auis, alijs alia quædam *vide* in Harpe *A*. Miluus auis est quam vocamus harpam, Tzetzes. Harpetos, Ἁρπετὸς, miluus est Cretensibus, Varin. & Hesychius Aristoteles & Plinius harpen a miluo manifeste distinguunt Miluus hodie à Græcis vulgo γύπα dicitur, nimirum a lupina rapacitate, Varinus in Γκῖνος. Bellonius tamen *licadurum* hodie vocari scribit. ¶ Miluius auis Italicè *lo nibio*, *miluio*, Scoppa *Nibius* corruptè vulgo dicitur, Niphus Inuenio & *nibbio* scriptum, & *niggo*. *Poyana* quoq; Italicum vocabulum est, quasi *pullana*, ni fallor, a raptu pullorum, haud scio miluus an buteo potius ¶ Hispanicè, *milano*. Miluos quosdam Hispani regales appellant, Pet Martyr. ¶ Gallice *milan*, & *escorffle* quoq, Roberto ¶ Germanice Wy/ Weye vel vt Peucerus & Eberus scribunt, Weiher Flandris Wijre. Genus quoddam milui Saxonice Rütteltwy dicitur. Paulus Fagius scribit Rötelwy / & miluum rubeum interpretatur. Vulgus nostrum miluum furem pullorum appellat, Hünerdieb. Miluus Wei vel Hünerarh / Ge. Agricola. Angli verò accipitris generi, quem rubetarium esse conijcit Turnerus, a dilaniandis gallinis nomen imposuerunt, *hen harroer*. Ego circum accipitrem priuatim gallinis insidiari legisse memini. ¶ Anglicè, *a glede*, *a puttok*, *a kyte*, Turnerus. ¶ Illyrice, *lumak*.

De varijs miluorū generib. ¶ De generibus miluorum Duo miluorum genera noui, maius & minus maius colore propemodum ruffo est, apud Anglos frequens, & insigniter rapax Pueris hoc genus cibum e manibus in vrbibus & oppidis eripere solet Alterum genus est minus, nigrius, & vrbes rarius frequētans Hoc genus vt in Germania sæpissime, ita in Anglia nunquā me vidisse recordor, Turn. Et rursus in epistola ad me, Miluos tales habemus in Anglia, quales nusquā alias vidi. Nostrates sunt Germānicis multo maiores, clamosiores, ad albedinem magis vergentes, & multò rapaciores. Tanta enim est nostrorū miluorum audacia, vt panem pueris, pisces fœminis, & sudaria sepibus, & virorum manibus eripere audeant Imò sæpe pileos hominum capitibus, eo tempore, quo nidulantur, vi auferre solent. Miluorum duo sunt genera alteros tempestate nostra regales, (nimirum Rötelwyen Germani Hispani etiam regales quosdā miluos appellant Niphus regalem aquilā quandam a quibusdam pygargum existimari scribit) alteros nigros, qui & robustiores sunt, Belisarius. ¶ Albertus pro ictino perperam habet *acrimoz* & *lartimoz*. quod (inquit) paruum genus est milui, & vocatur apud nos miluus risus Ego conijcio illum Germanicam vocem Lachwy / sic voluisse interpretari quæ sicubi in vsu est, cur a risu deriuetur rationem nullam video etiamsi lachen Germanis ridere significat quin potius suspicor harpam vel milui genus circa aquas & paludes versari solitum, quod Maßwy nostrum vulgus appellat, id est palustrem miluum, alicubi Lachwy vocitari paludem enim Germani & Maß & Lachen / quasi lacum, appellant. Eodem in loco vbi Aristoteles (de hist. anim alicubi) habet, γαλλιῶ, κελεῶ, λέουσι imperitè

miluorum

miluorum generis facit, barbaris quibusdam vel Græcis potius corruptis nominibus vtens. sic & pro chlorione aue, habet glaro, & genus milui parui exponit Corône, id est cornix, occidit tapynum, Aristot. Albertus pro tapyno miluum habet. Nostri nescio quod milui genus vocant ___. ¶ Aquilam percnopterum ab alarum notis vel colore dictam, fortè non imperitè ait Albertus miluum esse, Niphus. ego imperitissime dictum puto. ¶ Astures ex genere infimo aquilarum vel miluorũ esse putamus, Paulus Iouius.

B.

Descriptio milui. Milui ex accipitrum genere magnitudine differunt, Plinius. Miluus ex accipitrum genere iisdem & magnitudine & pennis respondet, Ebe. & Peuce. Buteonem aliqui natura formaq; miluo non dissimilem esse putant. Miluo magnitudo est accipitris, pennæ ruffæ, vngues & rostrum adunca similiter, Albert. sed alas curuas & non rectas habet, in quo ab illis differt, Author de nat. rerum. Icteinorum oculi pallidi (ὤχροι) & nigri sunt, sicut ictinorum, id est miluorum, Suid. Niuosis in locis milui cãdidi reperiuntur, Scal. Miluo ventriculus est feruentior, Aristot. Iecori eius simul & intestino iungitur fel, Aristot. plerisque toto intestino continetur, sicut accipitri, miluo, Plinius. Fel quibusdam dispergitur in hepate, ventre, & intestino inferiore inuoluto primo, vt accipitri & miluo, Albertus. Miluis, vt magnæ parti auium, lien adeò exiguus est, vt propemodum sensum effugiat, Aristot. Ælianus scribit marem miluum non inueniri, &c. Volaterranus Ælianum authorem citans, sed falsò. nam Ælianus 2. 45. de vulturibus hoc scribit, de miluis verò mox alia quædam.

C.

De miluo voce. Oculos miluinos pro acutissimis Politianus dixit. ¶ Miluum quidam conijciunt fictitio nomine dictum a voce quam ædit. Iugere milui dicuntur cum vocem emittunt, Festus. *Accipiter pipat, miluus hiansq; lipit*, Author Philomelæ. ¶ *Volatu.* Milui videntur artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cœlo monstrante natura, quod opus esset in profundo, Plinius. Sunt qui miluum à molli volatu dictũ putent. *Rahaph*, רחף, motus quidam est, quali scilicet miluus in aere mouetur immotis alis, &c. Munsterus. Horam integram aut plus eo miluos obseruauimus, non iactatis alis captare prædam, interea dum Tomaclanæ mulieres scruta lauant ad Garumnã. Hoc Itali aucupes *tendere* vocant, Galli *planare*. Elata namq; ea ex parte paulisper ala, motum aeris in reliquum etiam corpus excipiunt. atque ita sustinentur. ¶ *Rapacitate & cibo.* Rapacissima & semper famelica hæc auis est, Plinius. carniuora, Aristot. Insidiatur auibus domesticis, maximeq; pullis gallinaceis & anserinis, & quos incautos viderit, statim rapit. Sectatur etiam cadauera, quare circa coquinas & macella volitat, vt si quid carnis crudæ proijciatur foras, mox rapiat, Albertus & alij. Nullum genus falconum cadaueri insidet sicut faciunt aquilarum & miluorum genera, Albert. Miluus auis est quam vocamus *harpam*, rapiens pullos gallinarum, Io. Tzetzes. Miluus cubitus (videtur vox corrupta) cum à nido egreditur, perfectis iam alis, aues magnas venatur & cum validior fuerit, debiliores tum capit. tandem cum ad summum vigorem peruenit, muscas, culices, ac lumbricos terrestres captat, & tunc fame moritur, Iorath. Fertur etiam vulgò miluum primo anno adeò audacem esse, vt nihil mortuum gustet, secundo nihil viuum præ metu, tertio fame mori. Vescuntur & glande aues quædam vncorum vnguium, pomisq; multæ, sed quæ carne tantum non viuunt, excepto miluo, Plinius. In Ægypto palmulis etiam vescuntur, teste Bellonio. ¶ *Potu.* Miluus quandoq; visus est bibere, sed rarò, Aristot. Miluum aiunt ex solis aquis pluuialibus bibere, eo solum tempore quo pluuia cadit, Io. Tzetzes. *Quare miluus punicæ malo non insideant.* Punicæ malo nunquam eos insidêre ferunt, & ne aspectum quidem eius sustinere. Fertur autem, si credere dignum est, virum quendam amissa vxore, ex qua filiam nomine Siden (*side* etiam malum punicum significat) susceperat, libidinis affectu in filiam arsisse. illam verò ne à parente contaminaretur super materno sepulchro sese iugulasse. postea verò dijs hunc casum miseratis, terram de sanguine arborem produxisse & patrem mutatum in miluum, calamitatis suæ monumenta refugere, nec insidere huic arbori, Oppianus. ¶ *Fabula de patre Sides in miluum mutato.* Milui hyeme ad loca tepidiora abeunt, si vicina sint: at si remota fuerint, non mutant sedem, sed se ibidem condunt. Iam enim de angustijs vallium euolasse, cum primum apparerent, visi sunt. Sic & hirundines, Aristot. Miluus de genere vnco paucis quibusdam diebus latet, & noctua, Idem. Hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundines abeuntes, Plin. In Libya circa fontes Nili milui & hirundines perennant, Herodotus libro secundo. id est non recedunt inde per hyemem, quòd regio admodum calida sit. *De eiusdẽ migratione & latitatione.* Accidit in quadam sylua superioris Germaniæ, vbi incisa quercus putrida, inuenta est plena hirundinibus, & fuit multus puluis ligni putrefacti in quercu. & similiter visum est de miluis. miluus enim ad breue tempus latet, ita vt multi ipsum latere nesciant. Aues sua tempora norunt, quando scilicet ad calida loca festinantes, rigorem hyemis debeant declinare, & principio veris ad regiones solitas redire. Vnde scriptum est, Miluus non apparet nisi in æstate, sicut nec turtur & hirundo. In hyeme namque manent in nido, vel latent in cauernis arborum, vel ad alia loca calidiora se transferunt, Author Glossæ in Hieremiam. Hyematum Alexandriam hirundines, miluos (quos *regales* Hispani appellant) cæterasq; volucres, pontum hyeme aduenienite a nostris regionibus Europæis transuolantes, tendere cognoui, Pet. Martyr. Cuculi tempus habent & ipsi veniendi miluorum scapulis suscepti propter breues & paruos volatus, ne per longa aeris spacia fatigati deficiant, Isidorus. Milui in Ægypto ni-

dificant dum absunt à nostris regionibus, & illic adeo mansueti sunt, vt ad fenestras vsq; domuum aduolent, & dactylis pascantur. Æstate in Europam transeunt, vt Solis æstũ declinent, Bellonius.

Partu. ¶ Pariunt milui bina magna ex parte interdum tamen & terna, tondemq; excludunt pullos sed qui ætolius nuncupatur, vel quaternos aliquando excludit, Aristot. Sed Plinius 10.60. *ægolius* legit, quod est vlula, non ætolius. Singulos fere parit, nunquam plus ternos, is qui ægolios vocatur quaternos, Plinius ibidem cuius loci lectionem nos ex Aristotele sic restituimus, *Miluus binos ferè parit, nunquam plus ternos*, &c. Vicenis diebus incubat, Aristot & Plinius. Miluri hamnium nidis suis imponunt ceu fascinationis remedium, (vel nescio contra quas noxas,) Ælianus.

Morbus. ¶ Traduntur à solstitijs affici podagra, Plin. Arthritica auis est & podagrica, ideoq; timida & latet aliquando, circa solstitia frequentius, quòd tunc morbo (podagræ) magis obnoxia sit, Albertus. Certo anni tempore magnum in pedibus dolorem patitur, Oppianus.

D.

De eiusdē auis audacia. Impudentissimi omnium milui sunt, qui etiam ad hominum vsq; manus prouolant, Oppianus. Buteones paulò minus audaces miluis sunt remotius enim à domibus prædantur, Stumpfius. Viribus & audacia destituitur miluus, nisi quòd pullis domesticis insidiatur, Albertus. Aquilæ quædam non solum aues viuas, sed etiam mortuas degustant & hæ declinant ad naturam & ignobilitatem miluorum, Albertus. Miluus audax est in paruis, timidus in magnis. fugatur à niso, quamuis triplo maior illo, Author de nat. rerum. Primo ætatis suæ anno animosior esse fertur, deinde paulatim timidior fieri, ita vt tertio anno etiam fame intereat. *vide* supra in *C.*

Miluos carnes sacrificatas non rapere. ¶ Notandum in miluis, nihil eos vnquam esculenti rapere ex funerum ferculis, nec Olympiæ ex ara, ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum immolantium ostento, Plinius. Miluus in rapinas faciendas eminentissimus si superior extiterit carnes è macello rapacissime aufert: ex Olympiæ tamen aris (de carnibus Ioui sacrificatis, in Græco legitur, nulla Olympiæ mentione) eas nunquam attingit, Ælianus. Meminit & Pausanias in Eliacis & Aristoteles in Mirabilibus, Miluos (inquit) esse aiunt in Elide, qui carnes ab illis qui per forũ gerunt rapiant, sacrificatis verò abstineant.

Cum quibus amicitiā vel inimicitias gerāt. ¶ Cum harpa miluus amicitiam seruat, Aristot & Ælianus. Communes inimicitiæ harpæ & miluo contra morchin, Plinius. Habent & cuculi veniendi tempus miluiorum scapulis suscepti, propter breues & paruos volatus, ne per longa aetis spatia fatigati deficiant, Isidorus. Vulpem & miluum inimicitias exercere aiunt forte quia ambo rapiunt gallinas, Stumpfius. Miluus cum coruo dissidet eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, vt qui & vnguibus sit præstantior, & volatu ita sit, vt eos quoq; victus ratio faciat inimicos, Aristot. plura leges in coruo *D.* Gallus cum cantu suo terreat leones, & basiliscos exanimet metu, miluum tamen timet, Ælianus. Gallus contra serpentes & miluos pro gallinis dimicat.

E.

De miluorum venatione. Milui capiuntur vt accipitres lege in Accipitre *E.* Quomodo irretiantur milui & aquilæ, & aliæ aues quæ cadauera appetunt, Crescentiensis præscribit 10.22. Miluorum venationem primus demonstrauit Alfonsus rex Neapolitanus patrum nostrorum memoria, commissa in aëre falconum (magnorum accipitrum & falconum, Volaterranus) cum eis pugna, Niphus. Volatilis aucupij (per accipitres & falcones) studiũ hodie flagrantissimũ est, ita vt nec ardeæ nec milui intra nubes conditi, euadere humanas manus possint, Budæus. Milui nigri regalibus vulgo dictis robustiores sunt, vt quamuis etiã ad terram vsq; capti, & a sacris falconibusq; circumacti, per aera descendant, a falconum tamen manibus quandoq; euadant. Capiuntur autem præcipue a sacris qui bini se inuicem iuuant, Belisarius. ¶ Coruorum & miluorum pulli apud Indos quomodo cicurentur & instituantur ad prædam hominibus adferendam, leges in Aquila *E.* ex Æliano.

Auspicia. ¶ Milui olim veris ineuntis signum erant. *vide* infra in Prouerbio, Prouolui ad miluos. ¶ Agmen coruorum in futurum excidium tetulerunt augures, vt & aliarum quæ cadaueribus vescuntur, vulturum, miluorum, &c. Niphus. Milui ludentes & spatiantes in aëre, alter cum altero volando, significant calorem, siccitatem, aerisq; serenitatem, Gratarolus. ¶ Reptilia abiguntur si milui fimus cum styrace suffiatur, Florentinus in Geoponicis.

F.

De alimēto ex miluis. Auicenna miluinam carnem crassam esse scribit: & alibi, duræ carnis. ¶ Miluus in sacris Deuteron. 14. & Leuit. 11. cibo interdicitur. Moses in Lege miluum inter alias aues rapaces mensis Hebræorum abdicauit, innuens (vt Barnabas exponit) non oportere coniungi vel assimilari hominibus illis, qui non labore ac sudore victum comparant, sed rapto & iniquitate viuunt, Clemens Stromat. 6. & Pædagogi 3.

G.

Remedia ex eisdem. Surculus ex nido milui puluino subiectus dolentis capiti prodest, Plinius & Marcellus. Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido surculus vitis adalligatus auxiliari dicitur, Plinius. De miluo quidam affirmant, si inueteratio tritoq; quantum tres digiti capiant bibant ex aqua, podagram sanari aut si pedes sanguine miluino aut palumborum vrtica trita permixta illinantur. vel pennis eorum cum primum nascuntur tritis cum vrtica, Plinius & Marcellus. Milui caput aiunt podagricos iuuare, si quis eius siccati absq; pennis, quantum tribus digitis capitur, ex aqua biberit, Galenus ad Pisonem. (& Ægineta

neta lib. 7. in κ. φαλακ.) Ad comitialem, Miluum in olla cremato viuentem, cineremq; propinato, & sanabis, Galenus Parabilium 2. 3. ¶ Milui iecur ad inunctiones oculorum vitiorum laudatur, Plinius vt quidam citant. Ad comitiales prædicatur iecur milui deuoratum, Plin. Ad comitialem, Milui iecur exustum & tritum ex aqua potui dato, Galenus Parabilium 2. 3. Aridum tribus obolis in aquæ mulsæ cyathis tribus potum opisthotonos fieri prohibet, Plinius. ¶ Qui in Venerem infirmior erit, testiculos miluonis (miluum vel buteonem videtur intelligere. *vide* in Buteone G.) ex aqua fontana quæ perennis est, cum melle decoctos edat ieiunos per triduum, statim remediabitur, Marcel. Fimus miluorum articulorum doloribus illinitur, Plin.

Ex iecore.

Ex testiculis.

Ex fimo.

H.

Etymon.

a. Miluus dicitur quasi mollis auis, scilicet viribus & volatu, Isidorus. quidam fictum hoc nomen ab eius voce putant. ¶ Ἴκτινος legitur media producta in Auibus Aristophanis. Sæpe proparoxytona hęc vox mihi reperta est, sæpe etiam penanflexa. Eustathius in Iliados rhô, Ictinum inquit viri nomen esse, quod similiter vt auis nomen & scribatur & penanflectatur Ἰκτῖνα. significat autem quam Græci vulgo *lupam* vocant, [illegible]. Plato proparoxytonum facit, vt Aristophanes quoq; in hoc senario Ἴκτινα παντόφθαλμον, &c. Varinus sic & Clemens tertio Pædagogi ἴκτινα nominat a recto ἴκτιν. Ἰκτῖνος penanflexum, apud Pausaniam in multitudinis numero. Ἰκτὸς, ἰκτῖνος, Pergæis, Hesych.

Synonyma.

Harpe etiam & harpetòs nonnullis miluum significat. *vide in A.* Βαθυόρνυγέλη, miluus Lydis, Hesych. Itali & Hispani hodie genus miluorum infirmius regales nominant. Δίκτυς, miluus apud Lacones, Hesychius & Varinus. Sunt & dictyes semel Herodoto nominatæ, quadrupedes viuiparæ, vt coniicio, de quibus alibi diximus. Ἔλανος, miluus, Hesych. & Varinus. Κασανδίκεον (Varinus σ duplici scribit) miluus, Idem. Item σκίλλος, apud eosdem. ¶ Albertus epilaidem autem genus milui temere interpretatur, & tympanum genus milui parui.

Epitheta.

¶ Epitheta. Rapidissima volucris miluius, Ouidius 2. Metamor. *Hinc propè summa rapax miluus in astra volat*, Martialis. *Raptor ab æthere miluus*, Politianus. Ἴκτινα παντόφθαλμον ἁρπάγα περιφανῆ, Aristophanes vt citat Varinus.

Deriuata.

¶ Miluus de homine rapaci dicitur per translationem. Plaut. Rud. Vidi petere miluum, etiam quum nihil auferret tamen. Idem Penul. Tene sis me arctè mea voluptas, malè ego metuo miluos, Mala ista bestia est, ne fortè me auferat, pullum tuum. ¶ Miluinus, adiectiuum, quod milui est, Madida quæ mihi apposita mensam miluinam suggerant, Plautus Menæch. Miluinus pullus, per translat. Cicero ad Q. Fratrem. Hieracites gemma alternat tota, miluinis nigricans veluti plumis, Plinius. Aquilinus, quod ad aquilam pertinet, aut quod est aquilę simile. An tu inuenire postulas quenquam cocum, Nisi sit miluinis, aut aquilinis vnguibus? Plautus Pseud. id est rapacibus. ¶ Miluina, genus tibiæ acutissimi soni, Festus.

Pes miluinus.

Pes herba.

¶ Pes miluinus herba à Columella in vsum colligi & reponi iubetur, sed qualis sit non explicuit. Ruellius cornu ceruinum hodie vocatum eandem suspicatur. Nam extremum folij in articuli aut milui pedem articulatur. Nos cornu ceruinum supra coronopodem interpretati sumus in Cornice. Pes milui herba alio nomine pepanus dicta, folia habet diuisa satis & subalbida, cum flore & capitello oblongo sicut cauda animalis, Syluaticus. sed alia est Plinij pepanus, buglossi folio, pulmonaria Latinè dicta, &c. Aliqui dicunt sinonum esse pedem milui, alij *alexandrum* (olusatrum) sed falsò vtrinq; nam pes milui seu pepanus folia satis maiora & pinguiora habet, & flores à floribus sinoni satis differentes, multos, albos, & simul coniunctos in summo caule, apparentes instar caudæ felis: folia vt Valeriana. Sinonum verò florer sicut petroselinum commune, &c. Syluaticus cap. 648. Pes milui similis est aro folijs, nisi quòd aron folia cornuta fert, pes milui varia, Obscurus quidam in Synonymis medicinalibus. Pes milui, id est cetrach, Idem. ¶ Hieracium minus rura nostra alicubi vocant Wyenschwantz, hoc est caudam milui.

Cauda milui, herba.

Miluus piscis.

¶ Ictinus cognominatur quartum genus lupi, à rapacitate nimirum, vt secundum etiam circus. sunt enim hæ aues rapaces. ¶ Auis quæ vulgo a nostris Maßwy, id est miluus palustris vocatur, videtur Aristotelis harpe. ¶ Est & miluus piscis Plinio, qui Græcis ἱέραξ, id est accipiter dicitur, à volatu, quem repræsentat, harum auium nomina sortitus.

Propria nomina à miluo deducta.

¶ Propria. *Audit cum magno blaterat clamore furisq; Miluius*, Horatius lib. 2. Sermonum. vbi Acron legit *Miluius*, qui parasitus fuerit. Calepinus mulium in eo loco pro mulione accipit. ¶ Miluiũ pontem Subliciam interpretatur Hermolaus Barbarus. ¶ Ἴκτινα, nomen proprium, Suidas. ¶ Ictinus, Ἰκτῖνος, Eleusinæ Cereris fanum mysticum apparauit, Strabo lib. 9. meminit huius opificis Eustathius quoq;, & Gręcè Ἰκτῖνος penanflexum scribi docet. *Parthenon*, id est Mineruæ templum fuit fanum ad Acropolin curante Pericle conditum, ab Ictino architecto, vt est apud Strabonem. Ictini meminit & Vitruuius, Hermolaus.

De milui rapacitate.

¶ b. Quod si omni tempore similes miluijs sint stymphalides atq; aquilis, aues mihi videntur Arabicæ, Pausanias in Arcadicis. Catanances vsus ad amatoria tantum electa est ad hunc vsum coniectura, quoniam arescens contraheret se ad speciem vnguium milui exanimati, Plinius.

¶ c. Ἐπὶ πάντων ἱερῶν κελεῦς Ἀλωπεξιν, χαὶ γῦπες; Οὐκ ὁρᾷς ὅτι Ἴκτινος εἰς ἂν τοῦτο οὐχὶ ἁρπάσας, Ari-

De miluis rapacitate. stophanes in Auib. Solent milui (οἱ ἰκτῖνοι) si quid incustoditū fuerit & rapere, & cum rapuerint in tutum aliquem locum secedere priusquam deprehēdantur, Xenophon in Hipparch. Miluus in gyrum volat, subitoq́; se demittit cum in gallinas aut columbas inuolat. *Ducitq́; per aera gyros Miluus*, Ouidius Eleg. 2.6. ¶ Miluus thryon comedit, Philes tanquam remedium scilicet aduersus aliquos morbos.

Similis. ¶ *e.* Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio, Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur, Terentius in Phormione. Sunt autem verba Parasiti, qui sibi non metuit insidias aut vim ab eo qui eam faceret maiore suo periculo, quam alieno. Aues capiuntur vel gulæ gratia, vel delectationis tale nihil in miluo aut accipitre, qui ad cibum non expetuntur, quosq́; nemo alere vult, quia sunt nimis edaces: nemo habere cupit, quia malefici. Ideo autem tutiores sunt, quia in illis & fructus perditur, & opera luditur.

¶ *h.* Vt sibi liceret miluium vadarier, Plautus Aulularia. ¶ Arbor erit anima scilicet è corpore migrans apud Platonem, illius qui nummorum deditus die noctuq́; torpuerit miluus, qui raptu viuer per concupiscentiam, Cælius. Οὐ γὰρ ὅμοιος ἀδῶν ἐν γήρᾳ μεταπτωθεὶς διαφυγὼν τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἰκτίνων μῦθον ὅς ὄρνις ὢν ἐπὶ ἔθος τῶν χρεμετίζειν, ἀμφοῖν ἥμαρτε, ἀχρωστίας τε ἅμα καὶ δεξιότητος, Suidas in Γέχρως ex authore incerto in eum qui rationem viuendi in senectute immutat vt videtur. ¶ De patre Sides puellæ in Miluum mutato, *vide* supra in C. ¶ Εὐχόμεθ' τῇ Ἑστίᾳ τῇ ὀρνιθείῳ, Καὶ τῷ ἰκτίνῳ τῷ ἑστιούχῳ, Aristophanes in Auibus.

Auspicia. ¶ Vescuntur & glande in hoc genere (vncos vngues habentium auium) pomisq́; multæ, sed quæ carne tantum non viuunt, excepto miluo quod ipsum in augurijs dirum est, Plinius. Miluij qui potissimum inter aues gaudent rapinis, sacrificantes in Olympia nulla afficiunt iniuria. Sin autem aliquando rapiantur a miluijs intestina aut carnes, signum inauspicatum sacrificanti putatur oblatū, Pausanias in Eliacis. *Vide* in *D.* supra. C. Valerio, M. Herennio Coss. miluus in æde Apollinis Romæ comprehensus est, Iul. Obsequens. Agmen coruorum in futurum excidium retulerunt augures, vt & aliarum quæ cadaueribus vescuntur, vulturum, miluorum, &c. Niphus. Miluus diri maliq; ominis, semperq́; infortunia præmonstrare creditus, Alexander ab Alexan. Anno 1442. mense Martio tempore belli Tigurini, cùm Badenæ de pace tractaretur, miluus descendens ab aere, notario publico in frequenti foro pileum coloris albi de capite vnguibus violenter surripuit & auolauit, Malleolus.

Prouerbia. ¶ Prouerbia. Quantum non miluus oberret prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum quantum nec miluus peruolet. Persius de Vectidio *Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.* Id imitatus Iuuenalis Satyra nona *Tot miluos, inquit, intra tua pascua lassos*, Erasmus. *Quantum non miluus oberret*, Persius dixit vel secundum prouerbium, quo dici solet, Quantum non milui volant: vel ὑπερβολικῶς ex prouerbio, tantam dicit regionem, quam volans miluus circumire non possit, Hæc vetus Persij interpres. ¶ Milui & columbæ adulterium Horatius in Epodo, Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis, Adulteretur & columba miluio. παροιμία ἐκ τῶν ἀδυνάτων, pro summa discordia & naturali impotentia. primùm quòd aduersum animal columbæ sit miluus. deinde quia columba nulli alij succumbere dicitur, quam cui semel se iunxit, vt inquit Porphyrio interpres, & copiosius enarrat Plinius. ¶ Non rete accipitri tenditur, neq; miluio. *vide* superius in *e.* ¶ Prouoluitur ad miluios, Προκυλινδεῖται ἰκτίνοις, id est, Adorat miluium. Initio veris prodeūt miluij, quare læti tenues quòd iam hyeme sint leuati, prouoluuntur, eosq; velut adorant. Accommodari potest in eos qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbij loco commemorat. Item Iuuenalis, Durate atq; expectate cicadas. Sumptum est autem ex Auibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις. Causam adscribit interpres, docens quatuor partes anni per aues denunciari hominibus, ver attribuit miluis, Erasmus. Ἴκτινος δ' αὖ τῶν Ἑλλήνων ἦρχε τότε, κἀβασίλευε, Καὶ κατέδειξεν γ' οὗτος πρῶτος βασιλεύων, Προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις, Aristophanes in Auibus vbi Scholiastes, Ineunte vere (inquit) apud Græcos miluus apparet, ad cuius conspectum læti homines, tanquam certum hyemis exactæ signum, ingenua ceu adorantes procidebant, sicuti reges adorantur itaq; ictinum regem olim fuisse fingit. Sed hic honos temporis mutationi potius quam aui habebatur. Et rursus in eadem fabula Aristophanes, Ἴκτινος φανεὶς ὅτι ἔαρ ἐστὶ ... ἀποφαίνει.

1 Quantum non miluus oberret. 2 Milui & columbæ adulterium. 3. Non rete accipitri tenditur neq; miluio. 4. Prouoluntur ad miluios.

Emblemata. ¶ Emblema Alciati, inscriptum *Æmulatio impar.*

Altiuolam miluus comitatur degener harpē, | *Et prædæ partem sæpe cadentis habet.*

¶ Eiusdem aliud, sub lemmate *Male parta, male dilabuntur.*

Miluus edax, nimiæ quem nausea torserat escæ, | *Hei mihi mater ait viscera ab ore fluunt.*
Illa autē, quid fles? cur hæc tua viscera credas, | *Qui rapto viuens sola aliena vomis?*

DE MOLLICIPITE.

Molliceps (Μαλακοκρανεὺς, a cranei mollitie, eodem in loco semper sibi statuit sedem, atque ibidem capitur, grādi & cartilagineo capite est magnitudine paulo minor quam turdus, ore firmo paruo, rotundo, colore totus cinereo, depes (codices nostri habent εὔπους, quod est pedibus valens) & pennis inualens est. Capitur maxime per noctuam, Arist. Molliceps auis ea est, quæ Luteuæ vocatur vngros

grosbec, à magnitudine rostri, a quo etiamnum in monte Atho nomen sortitur: & alibi in Gallia *vn pinson royal*, id est fringilla regalis, dorso cinereo, quemadmodum & venatica dicta auis, Bellonius in Singularibus. Coccothraustę nostrę, si color conueniret totus cinereus, mollicceps videri posset. ¶ Longolius mollicipitem esse putauit auem illam quam nos supra rusticulam minorem vocauimus, ein Hårschnepff: quem Eberus etiam & Peucerus sequuntur ego minimè probo. ¶ Turnerus auis illius quam nos lanium appellauimus & Germani vocant ein Nünmörder, genus vnum mollicipitem esse coniicit. mihi quidem secus videtur. Lanios nostros ipse tyrannos vocat communi vocabulo, præcipuè vero minimum ex eis, crista rutila insignem, Aristotelis tyrannum esse arbitratur: maximum verò mollicipitem qui sturnum (inquit) magnitudine æquat colore è cyaneo ad cinereum vergente. Idem 10 de passere magno, vt Actuarius vocat, scribens mollicipitis ex Aristotele descriptionem magna ex parte ei conuenire ait. ¶ Gallinaceos pugnaces fieri aiunt apud Alexandriam ex ouis quibus aues MONOSIRI bis aut ter incubarint, Cælius.

Gros bec.
Pinson royal.

DE MORINELLO AVE ANGLICA.

MORINELLVS Anglorum, cuius effigiem & descriptionem Io. Caius Anglus ad me dedit: Mitto (inquit) ad te etiam Morinellum auem, nobis cum Morinis communem. Stulta 20 admodum est, sed in cibis delicata, & apud nos in summis delicijs Capitur noctu ad lumen candelæ pro capientis gestu. nam si is expandit brachium, extendit & illa alam. si is tibiam, & illa itidem. Breuiter quicquid gerit auceps, idē facit & illa. ita humanis gestibus intenta auis, ab aucupe decipitur, et rete obvelatur. Auis parua est, magnitudine sturni: tribus tantum digitis anterioribus, posteriori nullo. vertice nigro genis candidis, Coturnicis ferè colore, si cinericei 30 parū admisceas, potissimum circa collum. Morinellum voco duplici de causa, & quod auis est apud Morinos frequētissima, & quòd auis stolida est, quæ stultitia Græcis μωρότης dicitur: eam ob rem nostri Dotterelle vocant.

GERMAN. Ein vogel gmein in Engelland/ Dotterelle genannt: möcht von siner thorheit wägen ein Thor genannt werden/ &c.

DE MOTACILLIS, ID EST CAVDAM MOTITANtibus diuersis auibus: & primum quædam in genere.

40

MOTACILLÆ nomen auibus diuersis conuenire videtur, cum plures sint quæ caudā irrequietè motitant. Græca aliqui transferentes, cinclum motacillam verterunt, alij *sisopygida*, alij iyngem. nos non solum de Græcis istis diuersis siue diuersorum, siue vnius interdū auis nominibus separatim agemus sed de alijs quoq, aliarum linguarum. ¶ Motacilla dicta est quod semper moueat caudam, Varro Motacillæ formiculis pascuntur, Arnobius contra gentes 7. Bacchica auis præstò tibi motacilla paretur, Alciatus de iynge sentiens. ¶ Pleræque caudā mouentes aquaticæ aues sunt muscis quidem vesci commune omnibus, quamobrem vbi illæ abundant, vt circa aquas & circa pecora, versari solent.

¶ Σεισοπυγὶς, est passer qui iuxta riuulos aquarum & torrentes inuenitur, cauda semper mobili, Kiranides. Κίλλουρος, σεισοπυγὶς, Hesychius & Varin. *Cillere* Latinis mouere est, vnde (& cilia forte dicta 50 &) furcillæ, quibus frumenta cillentur, Seruius in Georg 2. Quidam cinclum & sisopygida pro eadem aue accipiunt, vt apud Hesychium & Suidam legimus. Iyngem quoq; aliqui cum sisopygide confundunt. Iynx auis quæ sisopygis dicitur, Suidas *vide* in Iynge A. Iynx quæ & cinclis dicitur, caudæ motu insignis auicula, quam & σεισοπυγίδα ab argumento (φερωνύμως) vocamus, Io. Tzetzes 11 380. Iyngem aiunt suis carminibus Iouem in Ius amorem pellexisse quare a Iunone in hanc auem conuersam fuisse quæ sisopygis etiam, à nostris autem motacilla nuncupatur addit Hesychius cinædion etiam (i m ... ter scilicet a clunium motu,) appellatam, Gyraldus A Syluanico impertitè *sisofigus* scribitur, & imperitius merula exponitur. in Lexico Græcolatino etiā σείσουρα scribitur, idem quod σεισοπυγίς. Σείσουρα & καλοσίσουρα nomina sunt Græciæ nostro tempore vsitata. colosusam interpretor ... Si quis sisopygida cum pennis suis ollæ inclusam cremarit & puluerem illum mulieri in potu dederit, faciet eam dissolui præ amore & liquescere. Summus enim & intinctus hic amatorius potus est,

Motacilla vnde dicta.
Motacillarum cibus musca.
Σεισοπυγίς.
Iynx interdum motacillas numeratur.
Σείσουρα.

Nomina motacillarum apud diuersas gẽtes.

Kiranides ¶ *Iideon*, ידעני, vel iideoni, 1 Regum 28 & Deut. 18 R Salomon diuinum intelligit, qui vtitur osse animantis, quod *iadu*, ידוע, vocatur. ita Kimhi etiam. sunt qui motacillam putent ¶ Motacilla Italicè nominatur *la coguanella*, *codatremula*, *la codacinciola*, *cotretola*, *tatissusa*, authore Scoppa Inuenio & *coatremola*, *squassacoa*, & *balarina*. etsi hoc postremum aliqui ad motacillam albam priuatim referunt ¶ Hispanicè *pezpitalo*, & *aguzanieue*, (hoc est auis niuis, ni fallor) Eadem est, vt conijcio, quæ Venetijs quoque *Vccello da neue* vocatur, id est auicula niuis, *pispisse* Siculis per onomatopœiam. hyeme per vicos apparet, nunquam quiescit, cauda semper tremit, colore vario, æqualis passeri aut minor, gracilis Eandem & Nic Massa describere videtur in Epistolis, cuius verba mox recitabo inter Remedia ex caudatremula ad calculos. ¶ In Gallia Narbonensi *guignecue* alibi *battemare*.

Caudatremula quæ auis sit cuius cinis aduersus calculũ mirè prodest.

¶ *Traguliduntes* Arabicè, Græcè *safurion*, Latinè *caudatremula* auis est omnium minima, quæ lapidem de renibus & vesica expellit, &c. Syluaticus cap. 674. Apparet autem non caudatremulam vel motacillam hanc auem esse, sed omnino passerem troglodyten Aetij nam troglodyten corruperunt in *traguliduntes*, (vetus interpres Auicennæ *adruculudidos* habet) & *struthon* vel *struthion*, id est passerem, in *safurion*, vel *safarahun*. Et cum Aetius scribat circa sæpes & muros versari, ipsi (imperiti Arabum sectatores) circa piscinas & parietes reddiderunt & cum caudam erigere dicere debuissent, mouere dixerunt. hinc natus est error, vt motacilla vel caudatremula crederetur Andreas Bellunensis apud Auicennam lib. 2. tract. 2 cap 659. legit *safarahun*. Recentiores authores celebrant inter calculi remedia cinerem motacillæ: putamus ex Pauli sententia troglodyten voluisse dicere, Alexand. Benedictus Caudatremulæ cinis in medicina administratur, Nicolaus. ¶ Lapidem educit puluis crematæ auis quæ caudatremula dicitur, Leonellus Faueninus. Aduersus lithiasin prodest auis quæ caudatremula dicitur, cuius mira vis in atterendo calculo. Ea pennas habet circa dorsum colore auri, (imò, vt Aetius refert, passer troglodytes regulo similis est in multis, nisi quòd in fronte auricolores pennas non habet, &c.) & in cauda puncta alba. Et quidam putant quòd sit parix. Sed potius videtur illa quæ vulgò dicitur caudatremula, & præparatur sic. Auis hæc cum pennis suis, vel vt aliqui volunt absq; pennis (Aetius cum pennis) ollæ obstructæ inclusa in furno torretur. Eius pulueris drachma vna vel altera datur cum aqua saxifragiæ aut vino albo generoso, Leonellus Faueninus *Vide* etiam Nic. Florentinum in 5. de cura lapidis, & Montagnanã Consilio 182. Serapionem & Auicennam 183. item in Alauda *G* quomodo quæuis auis ad remedia cremari debeat. Inter aues quæ eduntur sunt etiam caudatremulæ, quæ frequentissimè ad nos (Venetias) per hyemem accedunt. Non sunt autem illæ quas medici lapidem in vesica & renibus frangere dicunt. hæ enim rarò ad nos aduolant. inueniuntur tamen aliquando nimirum hyemis tempore, cum boreales venti vigent, & sunt paruo corpore. colore cinereo, alis rubro ac nigro hinc inde colore distinctis (*Vide* superius inter nomina variarum gentium) Quare videant qui has aues ad frangendũ lapidem venantur, ne similitudine decepti incassum laborent, N Massa in Epistolis. Ad calculum etiam vesicæ, motacillæ genus quod a luteo colore denominatur Germanis (Gălbachstelțen,) in olla vritur pariter cum plumis tum sanguis ceruinus similiter in olla tostus admiscetur, & è vino potente propinatur vtiliter, Ex libro Germanico manuscripto. Medici quidam in Gallia circa Monspessulum, vt audio, ad calculi remedium ispidam auem (quam alcyonem fluuiatilem quidam esse putant) comburunt arbitror autem illam quoq; caudam mouere, vt & alcyon marina fortè mouet nam cinclus (inquit Ælianus) caudam semper mouet, quemadmodum cerylus (sic vocatur alcyon mas) apud Archilochum. Ego non admodum referre conijcio quænam auis comburatur: cum cineris prope omnium vis eadem videri possit prætulerim tamen illa auium genera, quæ insectis vescuntur, muscis, formicis, &c. Cinis quidem etiam ex alijs quam plurimis remedijs in animalium & stirpium genere, ad lithiasin commendatur. Plura vide infra inter Passeres in Troglodyte. ¶ Arnoldus Villanou. in capite de calculo renum, laudat hanc auem, & ego quoq; mirabilem eius experientiam vidi. Reperitur autem apud nos frequens æstate ac hyeme sed æstate non versatur in ciuitatibus hyeme verò ciuitates & piscinas frequentat. Lombardis vulgò *caudatremula*, aliquibus *beuerina* Author Luminaris maioris.

DE CINCLO SEV MOTACILLA MARITIMA.

Cinclus auis aquatica.

¶ LACVS & fluuios petunt iunco, cinclus, albicula (in Græco nihil est quod voci albiculæ respondeat) & tringa. quæ inter minora hæc maiuscula est. turdo enim æquiparatur omnibus his cauda motitat, Aristot. Et alibi, Cinclus apud mare vitam traducit. is astutus & capi difficilis est sed captus omnium maximè mitescit Læsus est, & incontinens parte sui posteriore. Suidas quoque auem marinam facit cinclum tum in voce Ἡ μερῶ, tum in Κιγκλος, legendum Κιγκλος. Cinclus volatilis bestia quod posteriore sui parte debilis sit, ideo suapte natura, & per se dicunt non posse nidũ fingere, & construere, sed in alienis parere: eamq; ob rem bonorum inopes (qualem Catullus describit Furiũ, cui neq; villula fuerit, neq; domus, neq; arca hoc genus homines Græci ἀνεστίους vocant, hoc est expertes penatium, Erasmus) in rusticorũ prouerbio cinclos appellari solere Hæc semper caudam mouet, Ælianus & Suidas Cinclus est auis quæ subinde clunes mouet, quam aliqui σεισοπυγίδα vocant. est autem pertenuis.

Homines inopes quare cincli appellentur.

tenuis vnde prouerbiũ Cinclo pauperior, Πτωχότερος κίγκλου quo Menãder in Thaide vsus est, Suidas. Cincalus, Κίγκαλος, auis est tenuis & minimè carnosa, à qua factũ est prouerbiũ, Mendicior leberide atq; cincalo, Πτωχότερος ἢ λεβηρίδος καὶ κιγκάλου, Idem vt Erasmus legit, qui hunc Menandri in Thaide versum esse ait: videtur autem alpha insertum carminis implendi gratia. ¶ Non placet quod aliqui κιγκλὸς oxytonum scribunt. ¶ Volaterranus falsò & sine authore cinclum auiculam esse palmipedem scribit. Idem memoria lapsus Plinio quædam de cinclo verba attribuit, quæ Aristotelis sunt. ¶ Iynx auis est, quæ & cinclis dicitur, κιγκλὶς oxytonum, Io. Tzetzes. Eandem aliqui σεισοπυγίδα esse putant, Idem & Hesychius. ¶ Ab hac auе fit verbum κιγκλίζειν, quod est διασείεσθαι, Hesychius. Erasmus interpretatur commoueri & obstrepere. sed actiue accipiendum videtur. Κιγκλίζειν, σαλεύειν, μοχλεύειν, κινεῖν, ἦχον ποιεῖν, Varinus. Cincli auis Aristophanes etiam in Amphiarao meminit: Ὀσφὺν δ᾽ ἐξάλλεσθαι διὰ κίγκλου ποιεῖν: id est, Lumbis cæueto summis. Et, Οὔτε κίγκλου ἀνδρὸς στερεοῦσθαι: id est, Neq; cincli (pauperis nimirum & infirmi) hominis senis. Et in Geralordo, (forte, Gerytade. huius enim nominis fabulã Aristophanis Athenæus citat,) Κιγκλοβάτου (κιγκλοβατοῦ) ῥυθμοῦ, hoc est cinædicum & cæuentem ingredienti vel saltandi modum. Et Autocrates in Tympanistis. Οἷα παίζουσι φίλαι παρθένοι αὐλῶν κόραι Λυδαί, κουφίζουσαι κόμας, καὶ ἀνακρούουσαι χεροῖν, Ἐφεσίαν παρ᾽ Ἄρτεμιν, καλλίστην, καὶ τοῖν ἰσχίοιν τὸ μὲν κάτω, τὸ δ᾽ αὖ εἰς ἄνω ἐξαίρουσαι, οἷα κίγκλος ἅλλεται. hoc est, Vt gratæ ad tibias puellæ saltitant Leuiter, comasq; iactitant, manus mouent, Dianæ in festo, natibusq; motitant Sursum deorsum sese, ita vt cinclus salit.

Nomina huius auis apud varias gẽtes.

¶ Turnerus cinclum auem Anglicè interpretatur *a water swallow*, (quasi dicas hirundinem aquaticam,) Germanicè ein Steinbeisser: (sed nostri aliam auem, *coccothrausten* nostrum, Steinbeisser appellant,) Auicula (inquit) quam ego cinclum esse puto galerita paulò maior est, colore in tergo nigro, ventre albo, tibijs longis, & rostro neutiquam breui. Vere circa ripas fluminum valde clamosa est & querula: breues & crebros facit volatus. ¶ Huic Turneri descriptioni cognata videri potest merula aquatica nostra: magis verò illa, quam circa Argentoratum Lyßsticker appellant: quam non similem modo Turneri cinclo, sed prorsus eandem esse conijcio, cuius figuram sequens pagina continet. De eadem, ni fallor, Eberus quoq; & Peucerus sentiunt: similiter enim Germanicè interpretantur Steinbeisser & Steinbicker: (quasi lithocopon dicas: quòd nimirum in ripis calculos rostro feriat dum muscas & vermiculos petit.) Magnitudine (inquiũt) ruticillæ est, ex cinereo albicans, caudam mouet. Nostra, cuius iconem damus, rostro recto, nigro & longiusculo est, ventre albo, pectore cinereo, cauda breui, ita vt eadem alarum longitudo sit. alis dorsoq; fusca. cruribus ex ruffo ferè luteis, vt pictura repræsentat: ipsam enim auem non memini videre. Videtur etiam eadem à Bellonio dici *alouette de mer*, id est, alauda marina.

Βουκολίν.

¶ Βουκολίν, cinclus, (κίγκλος perperam scribitur,) Hesychius & Varinus. apparet autem nomen hoc à bucolijs, id est armentis factũ, quòd hæ aues pecora ferè sequãtur, propter muscas nimirum: nam & apud nos genus motacillarũ vnum esse audio, quòd à bobus Rinderschysser appelletur. ¶ Κίγκλις auis quædam marina, Suidas & Varinus eadem cinclo nimirum. In Cotyis Thracum regis conuiuio apud Athenæũ nominantur cigni, grues, κίγκλοι, κίγκλοι legerim. ¶ Κιγκλισμὸς, ζεγχεῖα (κ) συνεχὴς κίνησις, à cinclo animali, Galenus in Glossis in Hippoc. Κιγκλὶς ianua est biforis vel biualuis, &c. Varin.

Κίγκλις.

Κιγκλισμός.

DE CERCIONE.

In India auis ad sturni magnitudinem accedens, varijs coloribus picta, nascitur, quæ & humanam vocem effingit, & psittacis vocalior, & maiore est docilitate & ingenio, non tamen humanum victum æquo animo sustinet, sed libertatis desiderio famem potius quam seruitutem cibis refertam amplectitur. Vrbes quas Alexander in India excitauit, ideo cercionem appellant, quòd similiter caudã (Græci κέρκον vocant) atq; cinclus mouet, Ælian. Græce κερκίων scribitur per iôta acutum in penultima. Κερκυὼν verò cum y in penultima, oxytonum, nomen viri est Eustathio.

¶ Tringa lacus & fluuios petit, caudam motitat, vt etiam cinclus & Iunco. sed tringa inter minores has maiuscula est: turdo enim æquiparatur, Aristot. Græce legitur penultima per y. ὁ τρύγγας, tryngas in prima declinatione. ¶ De iuncone scripsi supra in Elemento I.

DE MOTACILLA, QVAM NOSTRI *albam cognominant.*

MOTACILLA alba nostra vno nomine albicula vel albicilla vocari potest. Cinclus, iunco, albicula (sed quod huic nomen in exemplaribus nostris Græcis respondeat nullum est) & tringa, quæ inter minores has maiuscula est. turdo enim æquiparatur, Aristot. interprete Gaza.

Nomina variarũ gentium. Germanicè appellatur ein wysse oder grawe Wasserstelt͡z oder Bachstelt͡z: Quirsteri͡z/ id est alba aut fusca motacilla. a S. Hildegardi Wegesteri͡z/ vel Wegesteri͡z/ cuius temperamentum illa calidum & humidum esse scribit. A quibusdam Klosterfräuwle/ id est monialis, ab albi & nigri colorum distinctione. Anglicè *Wagtale* Italicè *balarina*, & circa lacum Verbanum *geron*. Lusitanicè *auelea*, quanquam alij motacillam flauam sic appellare malũt. Sabaudicè *colapa*. Gallicè circa Monspessulum *enguane pastre*, forte quia ad pecora quæ pascũtur propius accedit, vt ad hominem quoq;, vt audio. ¶ Cuculus aliquando visus est parere in nido auiculæ aquaticæ, quæ mouens caudam vocatur, Albertus. Aucupes nostri cuculi pullum à motacilla alba aliquando nutritum obseruarunt. ¶ Motacillæ albæ autumno auolant, flauæ non item. ¶ Pecora amare existimatur, quòd propè ea, forte propter muscas, circumuolet. ¶ In cibum etiam venit, teste Hieron. Trago.

Culicilega an hæc motacilla alba sit. ¶ Turnerus in libro de Auibus *Cnipológon* Aristotelis (id est culicilegam interprete Gaza) hanc autem esse putat. Culicilegam (inquit) esse iudico auiculam, quam aliqui motacillam nuncupant. est autem illa albo & nigro variè distincta: cauda longa, quam semper motitat. degit plurimum ad ripas fluminum, vbi muscas captat & vermiculos: quin & aratrum vermium caussa sequitur, quos versat & exhibet cum gleba aratrum. Sed postea in epistola ad me, Culicilegam Aristotelis (inquit) in terra Bergensi vidi. tota cinereæ ferè coloris est, & speciem habet pici Martij. illa verò quam culicilegam esse putabam, est variola, nisi fallor. ¶ Culicilega, Germanis Fligenstecher/ differt a motacilla, Eberus & Peucerus. *Vide* supra in Culicilega.

DE MOTACILLA FLAVA.

MOTACILLÆ quam flauam à colore ventris nimirum appellamus, nomina cõueniunt quæcunq; superiori, flauæ tantum differentia adiecta. Priuatim tamen à Gallis nominatur *battequeue*, nonnullis *bastelessifue*, *battemara*. Italis *cotremula*. Sabaudis *aussecue*, vel *haussequeue*. Turcis *belbék*.

Descriptio. Germanis gäle Wasserstelt͡z. Auis est magnitudine pari maioris. caudam semper mouet, quæ ei bifurcata est, reliquo corpore multò longior, pennis longioribus octonis condita, quarum duæ extremæ vtrinq; tres discretos colores habẽt, plurimum albi, minus nigri, minimum lutei. interiores verò, itidem vtrinq; duæ nigricant cum paucissimo luteo sunt & paucæ in medio breuiores. Rostrum longiusculum, rectum, gracile, nigricat. Cranium mollissimum. Venter albicat cum paucissimo luteo. qui color initio caudæ inferius intensior est, vt & superius infra orthopygium color ex luteo & viridi mixtus spectatur. Caput & dorsum fusca sunt. Pennæ in alis nigricant, in medio per transuersum albicant, præter extremas quatuor, quæ totæ nigræ sunt. Alæ sunt breues, caput pro portione paruum, crúscula fusca. ¶ Motacillas albas autumno migrare audio, flauas manere. Vtræq; armenta & pecora amant, nimirum propter muscas quibus victitant. ¶ Ab accipitre persequente si euaserint, egregie cantant, tanquam sibi de salute gratulantes. ¶ Caueis non includuntur: in hypocausto tamen vel diæta liberius volantes ali aliquandiu possunt. ¶ Ad remedium aduersus calculum motacilla torretur ollæ inclusa in furno, vt supra scripsimus in Motacillis in genere. Sunt qui flauam in hoc remedio præferant.

De diuersis auibus caudã motitantib. ¶ Albertus cum ex Aristotele mouẽtes caudas aliquot aquaticas aues nominasset, addit: Et sunt apud nos quædam fortissimi volatus & boni gressus, & velociter currentes in ripis fluuiorum & maris.

Ryserle & Rinderschysser. ¶ MOTACILLÆ quædam vulgò Ryserle & Rinderschysser dicuntur, genus (ni fallor) ab alba & flaua motacilla diuersum: quod & ipsum caudam motitat, & pecora præ cæteris amat, quòd muscæ circa ea abundent. colore mixto e fusco & viridi, vt audio. Bucoline Hesychio auis eadem quæ cinclus

...est bucolotium scilicet, id est armentorum amans & caudam quatiens. Sunt & budytæ auiculæ Oppiano dictæ a bobus, quos subeunt scilicet, & circumuolant: vide supra in Elemento B.

PRÆNVNTIA Hirundinum vulgo in Frisia appellatur, Schwälcken vorbot, cui cauda semper agitatur, caput virinq; rubet linea medium nigra transeunte: magnitudo fringillæ, sed pedes & cauda longiores. Nidificat in halis nido tignis affixo: pascitur in sterqoretis. *Schwälcken vorbott.*

¶ Dicuntur & AVES quędā Germanice Todtenuogel, nescio quam ob causam, nisi fortè quod rarius appareant & fere imminente peste: hæ quoq; caudis mouendis nunquam quiescunt, rubeculæ magnitudine, albicantes circa caudam. Aliqui Muggenstecher, id est myiocopos vel myiophagos appellant: solis enim muscis vescuntur. Rostra eis veluti hirundinum. Augusto & Septembri aliquando capiuntur. Sed non degunt circa aquas, vt pleræq; cæteræ motacillę: figuram habes in Appendice. *Todtenvogel.*

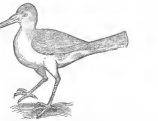
¶ PHOENICVROS etiam die Hußrötele, caudis motitare obseruauimus. *Phœnicuros.*

¶ Auis Anglicè dicta A SNYT, longo rostro, magnitudine picæ, vt fertur, semper ad aquas consistit, & caudam agitat. Hæc an forte sit tryngas Aristotelis quærendum est. *A Snyt.*

¶ TREMVLVS in Regimine Salernitano inter aues bonas & salubres nominatur, cum perdice, phasiano, columba, &c. Arnoldus Villanouanus, Auis est, inquit, quæ solet degere iuxta mare gallina minor, colore fusco, altè clamans & velocissimè volans & quando ingreditur super terra, cauda eius semper tremit, & super capite plumas habet longas. Non est autem parua illa auis longam habēs caudam, quæ à medicis caudatremula nominatur, Hæc ille. Quærendum an hæc auis aliquod genus fulicæ sit, vtpote cirrhata & circa mare velociter volans & clamosa: aut fortè vanelli, de quo in V Elemento scribemus. *Tremulus.*

DE MOTACILLÆ GENERE, CVIVS ICONEM

Io. Kentmannus, descriptionem Ge. Fabricius ex Misnia ad me dederunt.

AVIS quæ à Germanis in Misnia ein Pilwenckgen/vel Pilwegichen/vel Pisente nominatur, caudam sine intermissione mouet, vt motacilla. Primum nomen Germanicum compositum est a sono vocis, & ab agitatione caudæ: alterum à quadam similitudine cum anate impositum: quanquam hæc auis palmipes non est, & rostrum longum (molle & colore cinereum) ac alta crura habet. Eius duo genera sunt, maius & minus. Minus est, cuius picturam hic damus, magnitudine merulæ: tergum cinereum, venter albus, alæ & cauda superiore parte cinereæ, inferiore cum albo distinctæ. Flumina colit, & in ripis hac illac vagatur, nidificat & incubat arenis & aut in ijsdem, aut inter saxa, oua ponit, eaq;, vt & hirundines ripanæ, nullis stipulis aut herba tegit. Supra octo pullos non excludit vno tempore. Vescitur muscis, vermibus, pisciculis: domi vero cum alitur, pane, & malorum pirorum micis. In muscis capiendis attentus: lento enim suspensoq; gradu accedens, rostro eleuato primum designat, tum captam prædam deglutit. Mansuescit non difficulter, & conclauia ab araneis purgat. Æstate capitur in nassis, in quas propter escam se immergit: hyeme, perticis glutine visco illitis: pedicis vero è pilis equorum factis, quouis anni tempore. Vocem noctu lachrymantis aut lamentantis similat à die. A pueris aliquando delectationis causa alitur. Quærendum an hic sit Schœniclus, de quo Aristoteles, vel tryngas, cui turdi magnitudo tribuitur.

Myttex. ¶ MYTTEX, Μύττηξ, auis quædam, Hesych & Varinus.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA N LITERA INCHOAT.

Nertos. NERTOS, Νέρτος, auis apud Aristophanem in Choro auium, quæ sit non constat, nec adferunt quicquam scholiastæ.

DE NOCTVA.

A.

NOCTVA à tempore noctis dicta quo canit vel volat, Festus. Quanquam verò multa nocturnarum auium genera sint, hæc vna tamen præ cæteris apud Latinos nomen à nocte accepit, vt vespertilio apud Græcos nycteris. Albertus tamen videtur noctuam ad omnes aues nocturnas generale vocabulum facere. ¶ Hebraicũ nomen *kos*, כוס, noctuam interpretantur, cui finitima est Germanica vox Kutz. alij nycticoracem, alij aliter. *vide* in Bubone A. Pro voce *iaanah*, יענה, Leuitici II. Septuaginta verterunt *glaux*, id est noctuam: item Deuteron. 14. vbi communis etiam translatio noctuam habet. alij nycticorax. Munstero *iaanah*, secundum Abraham Iob 39. est auis quæ ponit oua sua in terra, & vulgò vocatur *struza*, id est struthio. ¶ *Ianschuph*, ינשוף, omnes Hebræi sentiunt esse auem nocturnam, à *ianaph* (*nesceph* potius, נשף) quod crepusculum significat: tum temporis enim apparet, vt Aben Ezra dicit, cùm lucem interdiu ferre nequeat. nostri (& Septuaginta Leuit. II.) ibin exponunt, P. Fagius. Munsterus Deut. 14. noctuam. *Vide* supra in Cygno A. Noctua (*ianschuph*) & coruus habitabunt in ea, Esaiæ 34. Munstero interprete. hoc est, desolata reddetur. exponunt autem hoc loco etiam Hebræi *ianschuph* pro nocturna aue. ¶ *Tachmas*, תחמס, auis quædam impura & rapax Leuit. II. Septuaginta larum interpretantur, Deuteronomij verò 14. γλαῦκα, Hieronymus noctuam. *vide* in Laro A. *Tachmas* est nycticorax, sic dictus quod rapiat & spoliet cæteras aues. vnde Thargum Hierosolymitanum habet *hathuphita*, a rapacitate. *hataph* (חטף) enim rapere significat. Idem quoq; *hamas* Chaldaice dicitur *zaza*, ציצא, ab elaus plumis, P. Fagius. ¶ *Tinschemet*, alijs noctuam, alijs aliud animal significat, vt scripsimus in Talpa A. ¶ *Lilith* interpretantur lamiam, onocentaurum, noctuam, vt annotauimus in Onocentauro. & fortè vlulam significat, alludente vocabulo. ¶ *Kippod* non noctua, nec aliud animal est, vt quidam suspicantur, sed omnino erinaceus. ¶ In trilingui dictionario Munsteri alia etiam noctuæ nomina inuenio, nempe *kimus*, קימוס & *kiphupha*, קיפופא.

¶ *Allakaliki*, id est aues nocticulæ, Syluaticus. videtur autem noctuas intelligere. Albertus noctuam *halathron* inquit Græcè dici, imperitissimè. videtur autem Persica vel Arabica ea vox esse ex Auicenna. Idem Albertus noctuam & Bubonem in Aristotelis de animalib. scriptis non semel cõfundit.

¶ Noctua Græcè γλαὺξ nominatur à glauco oculorum colore. & per onomatopœiam ciccaba, & cicumis. vnde etiam vox κικκαβαῦ conficta est apud Aristophanem in Auibus. Καστ' ἄγαθη κικυμὶς, Callimachus, vt citat Scholiastes Aristophanis. vnde gignendi casus κικυμίδος. Hinc & cicumæ nomen Latinum fortè Gaza finxit, quo nycticoracem interpretatur ex Aristotele. Volunt autem aliqui nycticoracem eandem esse auem cum noctua, vt Isidorus. alij diuersam, vt Albertus & nos quoq;. Nycticorax noctua est. multi bubonem esse contendunt. sunt etiam qui adserunt esse orientalem auem, quæ nocturnus coruus appelletur, Eucherius. Κικυμῆς, noctua, Hesych. malim Κικυμὶς. Κυβεύνας, γλαῦξ, Iidem. Κικκάβαυ, noctua, Hesych. & Varin. hodie etiã vulgò Græcis κικουβάγια dicitur. Homerus noctuam à dijs chalcidem dici scribit, nimirum quòd eius pennæ æs colore referant. ab hominibus cymindin. Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ κύμινδιν, Homerus Iliad. ξ. accedit autem cymindis vox ad cicumis. *Vide* in Cymindide inter accipitres. ¶ Βύφοι, noctuæ apud Symeonem Sethi. *vide* in Bubone A. Τυτὼ, noctua, Hesychius & Varinus, per onomatopœiam vt coniicio: fortè a voce *tutu*, vt Plautus habet. Κεῖγρ, noctua, vel dæmones, idola, Iidem. ¶ Σκῶπα alij noctuam, alij picam aut accipitrem interpretantur, Iidem. ¶ Glastus (*glaux* potius) auis Palladi sacra, coronam in capite pennatam habet, oculos vt nycticorax magnos, in agris degit, Kiranide.

¶ Fr. Alunnus noctuam Italicè interpretatur *nottole*, bubonem verò *ciuette*, nescio quàm rectè. Ego bubonis alia Italica nomina suo loco attuli, *ciuettam* non aliam quam noctuam arbitror. Scribunt alij *zuetta*, *zuetta*, *ziguetta*, & magnæ paruæque differentiam addunt, a sexu nimirum petitam vt in gene-

in genere vncinungium nata & alteram quæ *chu* ab ipsis dicitur, & noctua minor est, similiter in maiorem minoremq, distinguunt *Gimus* & *quineta* quoq, apud Crescentiensem 10.16 non alia mihi videtur auis quam noctua maior & minor. ¶ Noctua Hispanis appellatur *lechúza*, Lusitanis *mocho*. ¶ Gallis *hibou* & *chatuant*, vt Rob. Stephano placet, nisi is potius bubo est: noctua vero circa Lugdunum nominatur *finette*, alibi *chouette*, *souette*, *zoetta* Aumione, & *cheueche* quoq, ni fallor, alicubi. ¶ Germanis *Kutz* voce Hispanicæ finitima. Alij plerique, vt Turnerus, Ge. Agricola, Eberus & Peucerus, noctuam Germanice interpretantur ein Eul / Nachteul / Schleiereul / Stockeul / Steineul: quæ quidem vocabula omnia vlulæ potius mihi tribuenda videntur. ¶ Anglis *an owl, or an howlet*, Turneto interprete. ¶ Illyris *kalus*, vel *kaluus*. ¶ Polonis *szowa*. ¶ Turcis *baigus*.

¶ Noctuarum quatuor sunt genera. Vnum cui pluma aurium modo eminet, quod maximum est, & ašio vocatur (*ōtus* Græcis.) Alterum eximie candoris in gutture & ventre, alioqui candidis & luteis maculis alternis distinctum. Tertium par[illegible], quo(vt etiam quarto) aucupes venantur aues. Quartum minus illo, quod in rupibus saxisque v[illegible] ut hoc, [illegible] cut & tertium, cinereis & candidis maculis variat, item alternis, Ge. Agricola. [illegible] vel Kützlin apud nos dicta, magnitudine turturis est, quæ e Gallia cisalpina & locis circa Mediolanum ad nos adfertur, tetradrachmi ferè in singulas pretio colore subflauo, oculis elegantibus, claris noctu musculos venatur, aucupijs quæsita. ¶ Noctuam auritam (ein Orkutz) audio vocari auem paulò minorem, sed longiorem, vlula communi, subruffam, circa oculos albicantem oculis nigris, ambitu flauo, cruribus ad imum vsq; pluma intectis. Hanc otum vel asionem esse dixerim. ¶ Noctuarum generis est etiam Steinkutz, id est saxatilis noctua dicta auis, (eadem forte illi quam Eberus & Peucerus Steineul vocant qui hanc scopem esse conijciũt, quod non placet, cùm scops auritus sit.) Magnitudo ei columbæ, crura & digiti pedum hirsuta plumis albidis, imi tamen digiti ad terram nudi sunt vngues nigri, adunci. Color ei tota parte prona fuscus, modico ruffo permixtus, albicantibus maculis distinctus. caput ad reliquam magnitudinem prægrande, iris oculorum flaua & oculi magni, rostrum breuissimum, aquilinum, quæ pleraq, cum alijs noctuini generis auibus communia habet. In aue extincta rostrum superius rubebat, cùm prius non videretur rubere. Inter oculos & rostrum pennulæ quædam ceu pili aut barbulæ rigent. in ventre plus albidi habet quam cæteris partibus. In montanis & saxosis locis eam versari puto, ideoq, ad frigus cauendum plumas cruribus digitisq; induisse, (nã aliæ noctuæ non sunt hirsutis pedibus, colore ruffo è fusco) sicut & lagopodes & aliæ quædam. Speciem eius sequens pagina continet. Italicis noctuis saxatiles istas nostras similes esse audio, sed minus alacres, interdiu fere cæcas. ¶ Adferuntur & ex inferiore Germania noctuæ quædam, Niderländisch Kutzen.

De quatuor noctuarum generibus.

Noctua aurita.

Noctua saxatilis.

¶ Quærendum an scôpes sint minimæ in noctuarum genere, auritæ, quas nostri paruas noctuas Italicas vocant, kleine frembde oder Wälsche Kützle / Köppele,) Itali *chus* vel *zus* in agro Patauino, alibi *chiu* per onomatopœiam, quod noctu talem ædat vocem. harum caudas maculis varias esse aiunt. His simile genus est apud nos, quod vulgus nominat Tschaphle / (ab Italico *ciuetta* forte corrupto nomine) exiguum, Italicis *albius*, cauda longiore, auriculis altioribus. Audio apud nos noctuam aliquando captam ætate perfecta, magnitudine alaudæ, drachmis vndecim venisse. Eberus & Peucerus scôpis genus quod semper apparet Käutzlin interpretantur.

Scopes an ex noctuarũ genere sint.

Noctua perfecta, nõ maior alauda.

B.

Noctuam Creta non habet: & si inuehatur, emoritur, Plinius, Solinus & Ælianus. Noctuæ neq, maiores neq, minores in alpinis Heluetiæ regionibus inueniuntur, præter aduectas e Longobardia, vel Germaniæ ad Rhenum inferiore tractu, Stumpfius. ¶ Noctua auis est varia: varietas autem eius ad albedinem vergit. crura habet plumosa, caput ingens, rostrum curuum maior est niso, oculis glaucis, Albertus. magnis & glaucis oculorum pupillis, Ambrosius. *Zuetis* (id est noctuis) & bubonibus collum perbreue, (pro sua magnitudine,) Albert. Noctua appendices paucas quasdã habet infra quà desinit in testinum, Aristot. Otis (lego Otus) bubone minor est, noctuis maior, Plin. Noctuæ pars inferior gulæ paulò latior est, Aristot. Noctuis vt magnæ parti auium lien adeò exiguus est, vt propemodum sensum effugiat, Aristot. Vncos vngues & nocturnæ aues habent, vt noctuæ, bubo, Plinius. *Zueta* cauda breui est, vt & bubo, Albert. Noctua e genere adunco est, Aristot.

Noctua vbi potissimum reperiãtur.

Descriptio earũ.

C.

Noctua vagatur noctu. Aristot. Nocte volat, Albertus. Dicta est à tempore noctis quo canit vel volat, Festus. quo canit ac vigilat, Varro. ¶ Noctuas nouem voces habere tradit Nigidius, Plinius. Nomen ei quia noctu canit, Varro & Festus. Habet & noctua cantus suos, Ambrosius. *Seros exercet nocturna cantus*, Vergilius. Vox ei rauca, Albertus. Noctuæ cognationem habent cum bubone & vlula, sed differunt voce. nec enim vlulant, verum ædunt sonum, quem Aristophanes *κικκαβαῦ* nominauit, Ge. Agricola. A sono quidem *κικκαβαῦ* ipsam quoq, noctuam Græcis ciccabam dici Aristophanis Scholiastes meminit. Noctua lucifuga cucubat in tenebris, Author Philomelæ. *Γλαῦξ* [illegible] author est Pollux. Cum mulier in Menæchmis Plauti, palla e domo subrepta, ad Menæchmum quem surripuisse suspicabatur, semel ac iterum diceret tu, tu (surripuisti) & Peniculus idem diceret, ac[illegible] q, amicæ Erotio eam detulisse, quærit Menæchmus, Egon' dedi? Tu Peniculus, Tu [illegible] nouam [illegible] afferri no-

Noctua auis nocturna.

De eius voce & cantu

Noctua saxatilis

10

20

30

Visu.

ctuam, quæ tu tu, vsq; dicat tibi: nam nos iam nos defessi sumus. Hinc & τυτὼ forte nomen noctuæ apud Græcos confictum. Serus & intortus noctuæ cantus est, Apuleius. ¶ Noctua & nycticorax magnus & glaucis oculorum pupillis nocturnarum tenebrarum non sentit horrorem: & quò fuerit obscurior nox, eò crebrior volatus exercet inoffensos. Die autem videre non potest: quia exorto splendore visus eius hebetatur, Ambrosius. Noctuæ visum in tenebris valere aiunt, interdiu obcæcari, propter 40 nimis siccum & tenuem oculi humorem non ferentem vim luminis, Varinus ex Eustathio. Bubonem quoq; audio per diem nihil ferè videre, minus quam noctuam. Noctuæ & cicumæ & reliqua, quæ interdiu nequeunt cernere, noctu venando cibum sibi acquirunt. Verum non tota nocte id faciunt, sed vespertino & matutino. Venantur autem mures, lacertas, verticillos, & eiusmodi alias quasdam bestiolas, Aristot. Noctua mures & bruchos noctu capit, Albert. De cibo noctuarum nonnihil adfertur etiam in E. ¶ Noctua & miluus ex vnco genere auium paucis quibusdam diebus latent, Aristot. & Plin. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare tradit Nigidius, Plin. ¶ Hylas tradit noctuam, bubonem, &c. à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent, Plinius. hoc fieri Alberto non probabile videtur. *vide* in Bubone C. ¶ Noctuam aiunt solam inter vncungues & carniuoras non parere cæcos, propter igneam eius oculis 50 insitam vim, quæ tenebras etiam penetrat. quare etiam luna silente videt, (διὰ τὸ ἀεὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πυρώδεις, ὅ τμι πεον ὄν, διαιρεῖ τὴν ἀέρα. διὸ καὶ ἐν ταῖς σκοτομήναις ὁρᾷ,) Eustathius & Varinus.

Latitatione.

Partu.

De noctuæ solertia in abigendis formicis.

De eiusdem cum cæteris auib. dissidio.

D.

Noctuæ cum formicas à suis pullis abigere cupiunt, vespertilionis cor in nido habent: tanquam formicis sua etiam latibula deserentibus, si quis cor vespertilionis imposuerit, Oppianus. ¶ Noctuæ oues oderunt & infestant, Idem. ¶ Dissident noctuæ & cæteræ minores aues, Plinius. Noctuarum contra aues solers dimicatio. Maiore circundatæ multitudine (auiû quæ eas deplumare conantur) resupinæ pedibus repugnant, collectæq; in arctum, rostro & vnguibus totæ teguntur, auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumq; partitur, Idem & Albertus. ¶ Cum noctua cornix dissidet, inuicem, quia illa interdiu, illi noctu: plura *vide* supra in Cornice D. ¶ Passer aliquãdo dum aucupum

pum venatione perit, ad noctuam accurrit tanquam auxilium sperans, à qua mox opprimitur, Orus. ¶ Noctua cum orchilo dissidet. nam is quoq; oua exedit noctuæ. Sed die vel cæteræ auiculæ omnes noctuam nimirum circumuolant, quod mirari vocatur, aduolantesq; percutiunt. Quinetiam qui rex auium appellatur, priuatas contra eandem inimicitias gerit, Aristot. Vix vllam auem tam crò noctuã aggredi audio ac picæ genus quod garrulum quidam vocant. Quomodo cæteræ aues per noctuam ab aucupib. capiãtur leges in E. ¶ Noctua apibus cõtraria, & vespis crabronibusq; & sanguisugis Plin.

E.

Noctua quomodo capiatur. Otus, quem aliqui asionem Latinè vocant, capitur haud difficulter vt noctuæ (quodam genere saltationis,) intenta in aliquo circumeunte alio, Plinius. Fœminæ præferuntur masculis, vt inter omnes aues rapaces. *Gimeta* optime habetur in aliquo columbario vel simili loco, Crescent. Si bene curata fuerit gimeta, optimè capiet mures in domibus, Idẽ. *Gimus & Gimeta.* *Gimus & gimeta* viuunt de quibuslibet carnibus præcipue de muribus noctu & cum semel saturatæ fuerint, duobus, tribus, vel quatuor diebus postea ieiunant. gimus quidem vel ad nouem dies abstinens non læditur. Edunt etiam lacertas & ranas, & omnia carnem habentia, Crescent.

Usus noctuarũ ad aues cæteras aucupandas. ¶ Mulieribus venefìcia & cantiones exercentibus similis est noctua, captiosum animal. Hæc enim capta, suos in primis aucupes sic captionibus suis in se elicit, vt eam velut ludicrum quoddam in humeris circungestent. Noctu quidem vigilat, & voce quasi quibusdam præstigijs ac illecebris aues cæteras allicit, easq; sibi assidere facit. Interdiu verò alia aucupij inductione vtitur, auibus illudit, nimirum in aliam atque aliam speciem vultum conuertens quibus aues per adolescentes in admiratione captæ, manere apud eam perseuerant, maximo eorũ in quæ se format timore perculsæ, Ælianus. Auiculæ omnes noctuã circũuolant, quod mirari vocatur, aduolantesq; percutiunt. quapropter aucupes ea constituta, auicularum genera multa & varia capiunt, Aristot. Septembri mense in omnibus paretur aucupium noctuæ cæteraq; instrumenta capturæ, vt circa calendas exerceatur Octobris, Palladius. Noctua in apside ærea exposita, auceps funiculum subinde attrahens, & circumpositas vndiq; virgulas visco illinens, aduolantes ad noctuam capiendam alaudas capit, Oppianus. Noctua ab aucupibus ponitur iuxta retia, vt per eam aues cæteræ capiantur, (alliciantur,) Albertus. Passer maior agrestis maximè capitur noctua, Actuarius. *Gimus & gimetta* (inquit Crescentiensis 10.16 quidam Germanicè vertit Eulen vnd Kutzen, malim Kutz vnd Kützle) sunt eiusdem naturæ, animalia scilicet nocturna potiùs quam diurna. nam eorum oculi noctu melius quam interdiu vident. Cum igitur deformia sint, & raro ab alijs animalibus videantur, admirantur eas reliquæ aues & videre cupiunt, ceu rem nouam ac insolitam. Quamobrem homines videntes alias volucres circunuolare gimos & gimetas, & eas cum audiræ plurima intueri, excogitauerunt nouum aucupij modum nempe vt his auibus ad spectaculum propositis allectas cæteras visco aut retibus sibi quærant. Aues capiuntur cum gimetta & capite cattæ (super amite,) Idem

Prognostica tempestatum ex noctua. ¶ Noctua in imbre garrula, serenitatem præsagit. at sereno, tempestatem, Plinius & Ælianus. Καὶ νυκτερίη γλαὺξ ἡσυχιν ἀείδουσα μαραινομένου χειμῶνος γινέσθω τοι σῆμα. hoc est, Et nocturna noctua quietè canens tempestatis deficientis tibi signum esto, Aratus inter signa serenitatis. Noctua significat pluuiam, si cecinerit post Solis occasum, Seruius in illud poetæ 1 Georg *Solis & occasum seruans de culmine summo Nequicquam seros exercet noctua cantus.*

¶ Contra grandinẽ, noctua pennis patentibus extensa suffigitur, Palladius. ¶ Ebriosis oua noctuæ per triduum data in vino tædium eius adducunt, Plinius. *vide in G.*

F.

Noctua in cibo improbãda. Damnantur in lege Mosaica (Leuit. 11) noctis ac tenebrarũ amicæ aues, noctua, vespertilio, &c. nam tales mala faciunt. ait enim Christus, omnem qui mala perpetret odisse lucem, Procopius. ¶ Noctuæ caro frigida, sicca & crassa est, Rasis. Carnes pullorum accipitris & noctuæ, sunt saporis boni, quæ corroborant animam, & prosunt melancholicis & mente perturbatis, R. Moses in Aphorismis. si rectè translatum est.

G.

Usus noctuæ in medicamentis. Contra pituitam gallinarum prodest cibus aqua perfusus, in qua lauerit noctua, Plin. ¶ Noctuę sanguinem aliqui orthopnoicis vtilem dicunt, quos reprehendit Galenus de medic simplic 10.27 vt recitaui in Ciconia G inter remedia è fimo eius. Cum aduersus spirandi difficultatem multa parabilia pharmaca habeamus, nihil sanguine noctuæ indigebimus cuius aliqui sanguinem propinant, alij coctam ipsam edi iubent in iure simplici. Sanguinem verò aliqui aquæ instillant, alij vino miscent. Ego cum à quodam hunc sanguinem mulieri frequenter anhelosæ commendante interrogarem, quamnã spirandi difficultatem hoc remedio curatam iuret, nullam huius affectionis differentiam agnoscebat. & cùm mulier eo vsa esset, nihil profecit, Idem cap 3 eiusdem libri. Aetius 1 319. noctuæ sanguinem numerat inter psilothra, quæ palpebris post euulsos pilos adhibentur. ¶ Noctuæ carnes paralyticos curant, vt quidam è Plinio citant. *Vide* supra in *F.* ¶ Capitis doloribus remedio est noctuæ cerebrum in cibo sumptum, Plinius. Noctuæ maris cerebrum in collyrio adhibitum, aufert prauitatem videndi de nocte (nyctalopiam,) Rasis. Cerebrum eius vel iecur cum oleo infusum auriculæ aut

parotidi vtile est, Plin. Noctuæ iecur diligenter seruatum atq; ex vnguento nardino tritum auriculis subinde infusum, celeriter parotidum vitium omne persanat, Marcellus. Ad parotidas conuenit noctuæ cerebellum butyro mixtum adponi: discutit enim ferè eas sine dolore & molestia: oportet autem per aquam marinam feruētem, nouis spongijs illic demersis, & linteo vel sabano intorto, vtring; expressis, vaporare eas, atq; ita oblinire hoc medicamētum, superq; tegere lana sulphurata totā maxillam. Anginis succurritur cerebro noctuæ, Plinius. ¶ Fertur cum decollatur noctua, oculum eius alterum apertum manere, alterum claudi: & si clausus supponatur capiti non dormientis, dormiturum: si verò apertus, vigilaturum, Rasis. ¶ Iecur vel cerebrum noctuæ, auriculis & parotidi prodest. *vide* in Cerebro. Iecur noctuæ siccum in potu sumptum inducit colicam, & difficultatē solutionis, & frigiditatem stomachi, Rasis Aristotelem citans. ¶ Oua noctuæ diuersæ sunt naturæ: nam ex medullio (medio) primi quod pepererit, si inungatur pars aliqua, eradicantur pili & non renascuntur: & ex secundo ouo si ponatur in loco nudo pilis, producit pilos, Rasis. Ebriosis oua noctuæ per triduum data in vino, tædium eius adducunt, Plin. Philostratus de vita Apollonij lib. 3. Cum quidam apud Indorum sapientes (inquit) conquereretur, filios quidem sibi nasci, sed cum primum bibere vinum cœpissent, omnes mori: sic respondit Iarchas: Melius cum illis agi quòd moriantur: si enim superstites essent, omnes euasuros insanos, quòd ex semine (vt apparet) minus calido procreati essent. Vino igitur abstinendum est filijs vestris, ita vt ne cupiditate quidem ipsius moueantur. Si qui igitur posthac filij nascentur, obseruare oportet vbi noctua nidum faciat, & illius oua mediocriter elixa infanti comedenda præbere: si enim illa comederit, (priusquam vinum biberit) vinū oderit, & modestius deget, quia temperatior fiet naturalis calor. Proditum est si infantes noctuæ oua assumpserint, perpetuo vinum odisse: & id non modo non bibere, sed & temulentos formidare, vt Philostratus auctor est, Gyraldus.

Oua noctuæ comesta vini odium excitant.

H.

Etymon & synonyma.

a. *Et coeunt* (Bacchæ contra Orpheum) *vt aues, si quando luce vagantem Noctis auem* (noctuam) *cernunt*, Ouidius xi. Metamorph. ¶ Γλαῦξ nomen, inquit Euphronius, Attici circunflectunt, Dores acuunt, Aristophanis Scholiastes communiter acuitur, Atticè circunflectitur, Varinus & Eustathius. Γλαῦξ, νυκτοβόας, auis nocturna, Hesychius. Στέργλος auis quæ & νυκτοβόα dicitur: alij nycticoracem reddunt, Idem. Strix quidem etiam Latinis auis nocturna est. Nyctimene puella in noctuam mutata fertur: & pro noctua vsurpatur. *vide* infra in *h*. Varia in diuersis dialectis noctuæ nomina retuli supra in *A*.

Epitheta.

¶ Epitheta. Noctua lucifuga, Seuius & Author Philomelæ. *An mage noctiuolæ tibi traditur altus vsus*, Martianus Capella. Noctis auis, & Palladis ales (apud Ouidium 2. Fastorum) apud poetas pro noctua vel tanquam epitheta, vel per antonomasiam vsurpantur. Item apud Textorem, Garrula, solicana, noctiuida, improba, fera, prænuncia fati. ¶ Νυκτερὶς γλαῦξ, Aratus.

Homonyma & deriuata.

¶ Γλαῦξ inter saltationum genera nominatur apud Athenæum lib. 14. in qua fortassis gestus & circumactus colli noctuæ aliquis imitabatur: nam & ipsa noctua genere quodam saltationis capitur, teste Plinio. ¶ Γλαυκωνεῖον, id est noctuinū (vt Nic. Perottus & Erasmus reddūt) ouū, Suidas. ¶ Glaux, γλαῦξ, stirps quædam, Hesychius, quæ à Dioscoride describitur. Eustathius habet γλάξ, quasi γάλαξ. lactis enim copiam facere dicitur. ¶ Auis quæ glaucium dicitur, γλαύκιον, ab oculorum colore glauco, anati similis est, (paulò minor, Athenæus,) Eustathius. ¶ Est & glaucus piscis quidam. & glaucus, γλαυκὸς adiectiuum coloris nomen. Dionysius Afer beryllum glaucam, ὑγρὸν, id est humidam dixit: quod corpora glauca nimirum humida esse videantur propter perspicuitatem, (vt laminæ cornu scilicet) quin etiam maris epitheton est glaucus, Eustathius. Byssi tinctura vt pulchrior reddatur glauca miscetur crocus, γλαυκὴ κρόκος, secundum Empedoclem, Plutarchus in libro De oraculis defectis. In tragœdijs homines calamitosi, & præcipuè exules, induebātur ἢ λευκὴ ἐσθὴς ἢ φαιὰ, ἢ μέλαινα, ἢ γλαυκίνη, Pollux. ¶ Γλαυκώπης, qui oculos glaucos habet, generis masc. vnde glaucôpis, γλαυκῶπις, fœmininum: sic autem Minerua cognominabatur poetis, quòd ὄπας, id est oculos tum colore glaucos, tum insuper terribiles haberet: sic & leones glauci cognominantur, & dracones glaucôpes, Eustathius. Plura reperies apud Gyraldum Syntagmate xi. de dijs. Hinc & glaucopiū dicta, quę ei sacra erat arx Athenis, Idem. Γλαυκιόων apud Homerum qui visu ardente & velut igneo intuetur, a verbo γλαύσσω, a quo etiam γλαῦξ, Varinus. Γλαυκιᾶν, oculos vertere, & quod in eis glaucum est ostendere, [illegible] Idem. Γλαυκιῶν τὸ βλέμμα, καὶ ἔχων τὰ ὄμματα γοργὸν προσβλέπων, Heliodorus lib. 7. Ἐγλαυκώθη, ἐνεβλέψε, Hesych. & Varin. Γλαυκίζειν, τὸ ἀμβλυώττειν, hallucinari, cæcutire, Iidem. Ἐπιλλίζειν, oculis conniuere: quod propriè noctuarum est, eò quòd die non cernant, Varinus. Aues quæ noctuam specie & natura referunt, γλαυκώδεις Græcè dicuntur, & superiore palpebra conniuent, Wottonus. ¶ Κικυμος, λαμπυρὶς, γλαυκὸς, ὁμοίως καὶ κικυβος, Hesych. & Varinus. Κικυμώττειν, τυφλώττειν, δυσβλέπειν, Idem. Κικύμινα, (malim Κικύμωσ, etsi literarum ordo repugnet,) γλαῦκες, Hesychius. ¶ Nostri hominem stolidum & improbum plebeio conuicio appellant ein Kutz, id est noctuam. Noctuam in magna Italiæ parte vulgò *ciuettam* vocant, eodemq; vocabulo hominem nihili & lucifugam: est enim noctua auis omnibus auibus contemptui & ridicula, Lil. Greg. Gyraldus.

Icones.

¶ Icones. Ægyptij hominem qui ad proprium patronum confugiat, nec eius subleuetur auxilio,

ho, monstrare cupientes, passerem & noctuam pingunt hic enim dum aucupium venatione petitur, ad noctuam accurrit, a qua mox opprimitur, Orus. Minerua plerunq; cum noctua effingebatur *Vide* infra in *h*. Noctua Mineruæ sacra est quamobrem in eius honorem (Athenienses) noctuam in numismatis effingebant, Scholiastes Aristophanis. Et alibi, In nummis tetradrachmis noctuam formabant, & nummos etiam ipsos noctuas nominabant. Vnde Aristophanes in Auibus: Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι Λαυρειωτικαί, Ἀλλ' ἐνοικήσουσ' ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλλαντίοις Ἐννεοττεύσουσι, κἀκλέψουσι μικρὰ κέρματα. hoc est, Noctuæ non vos relinquent Lauroticæ, sed hæ Ædibus aderunt in ipsis, inq; loculis nidulos Sibi parabunt, nummulosq; paruos excudent. Atheniensium scilicet auaritiam notans. Et rursus, Nomisma tum temporis quatuor drachmas appendens, noctua dictum est. erat enim eius insigne noctua & facies Mineruæ, cum priores nummi duas tantum appenderent drachmas, & pro insigni bouem haberent. Noctuæ Lauroticæ, statêres erant argentei (ἀργυροῖ στατῆρες) in Laurio enim (vt Pausanias meminit) metalla erant argentea, Hesychius appendebat autem etiam stater drachmas quatuor. Diobolis nummis noctuæ signum erat Athenis cum Iouis facie. nam tettobolum duas habuisse noctuas compertissimum est, Cælius ex Polluce. Apud Suidam & Varinum legimus noctuam in Attico nomismate aureo impressam fuisse. Sunt qui tradunt noctuæ imaginem in nummo triobolo, id est hemidrachmio fuisse, (alij *diobolo* legunt, sed tres oboli in dimidia drachma sunt,) cum Iouis effigie ab altera parte. Noctuæ Lauroticæ: Hoc velut ænigmate pecuniatum vim significabant. Laurios enim Atticæ regio est auri venis frequens, &c. Erasmus. L. G. Gyraldus in Ænigmate Multæ sub tegulis cubant noctuæ: Athenienses (inquit) nummum quem tetradrachmon vocabant, noctua & Mineruæ capite signare solebant, cum antea didrachmos fuisset bouis imagine notatus: qua de re in nono Iul. Pollux. Atque hinc illud frequens apud Græcos emanauit, Bos est in lingua quod in eum dicitur qui pecunia corruptus vel silet, vel loquitur. A tetradrachmo igitur numo noctua signato, serui illius ænigma emanauit, qui cum domini furtum indicaret Multæ (inquit) sub tegulis cubant noctuæ: hoc est, pecuniæ sub tegulis obtectæ sunt. Historiam scribit Plutarchus in vita Lysandri.

Noctua in numismatis Athenienfium cur efficta.

Multæ sub tegulis cubant noctuæ. Prouerb.

¶ Propria. Eustathius meminit Glauci Anthedonij in dæmonem marinum mutati, & Glauci Potniei ab equis discerpti, & aliorum eiusdem nominis & Glauconis suffocati in dolio mellis. Glaucus Hippolochi filius memoratur Homero Iliad. 8. Fur & Glaucus quidam Samius vel Libycus, à quo factum est prouerbium Glauci ars. Γλαυκέτης, viri nomen in Pace Aristophanis. De his partim, & alijs eiusdem nominis plura in Onomastico reperies. Glauce nomen Nereidis, Eustathius. ¶ Glaucus nomen fluuij Phasin ingredientis apud Eustathium in Dionysium Afrum. Glaucia, oppidulum Ioniæ, Stephanus.

Nomina propria a noctua desumta.

¶ *b.* Otus auis similis est noctuæ, sed non nocturna, Athenæus.

¶ *c* *Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet Esse suas, adeò nigra vetusq; casa est*, Martialis. Cùm Archippe meretrix Sophocli iam seni adhæreret, Smicrynes qui illam prius amauerat à quodam interrogatus quid ageret Archippe, respondit: Ὥσπερ αἱ γλαῦκες ἐπὶ τάφων κάθηται. id est, Tanquam noctuæ ad sepulcrum sedet, Athenæus lib. 13. Super hoc extat Emblema Alciati recitatum in Bubone. Cuculus atq; noctua (Hebraicè pro noctua legitur *kippod*, quod est hericius, vt rectè vertit Hieronymus) pernoctabunt in superliminaribus eius, Sophoniæ 2. ¶ Si homines colant aues, tum vites eorum nullam experientur iniuriam patriopum: Ἀλλὰ γλαυκῶν λόγος αὐτοὺς καὶ κερχνῇδας ἐπιτρέψει, Aristophanes. ¶ Ἐγὼ δ' ὑπὸ τῶν γλαυκῶν γε τάλαιν' ἀπόλλυμαι Ταῖς ἀγρυπνίαισι κακκαβιζουσῶν ἀεὶ, Idem in Lysistrata.

¶ *d* Noctuæ viuas volucres etiam eiusdem generis inuadunt atque interimunt, Plutarchus in vita Romuli.

¶ *e.* Contra formicas, si in horto habent foramen, cor noctuæ admoueamus si foris veniunt, omne horti spatium cinere aut cretæ candore signemus, Palladius. ¶ Si cor noctuæ magnum ponatur supra sinistram mamillam mulieris dormientis, confitebitur quæ fecerit bona vel mala, Rasis.

Superstitiosa.

¶ *h.* Τὴν γλαῦκα πταβάζουσι τὴν δὲ, ἀντὶ ταύτην, Suidas ex innominato. ¶ Αἴθ' ὄφελες θανεῖν ἢ παιδὸς τῶν ὀρχήσασθαι. ἐπειδὴ τὴν γλαῦκα ὅταν λάβωσι τὰ παιδία περιάγουσιν. ἡ δὲ μὴ βλέπουσα δι' ἡμέρας ὥσπερ ὀρχεῖται ἢ ὅταν πληγῇ τελευτῶσα στρέφεται ὥσπερ ὀρχουμένη. Καλλίμαχος ἐν Ἑκάλῃ λέγει περὶ αὐτῆς, Suidas in Αἴθε.

¶ Leucippe, Aristippe & Alcithoe, sorores dictæ Myniades, mutatæ finguntur, vna in cornicem, altera in vespertilionem, tertia in noctuam, Ælianus lib. 3 Variorum. *Vide* in vespertilione *h.* ¶ Nyctimene postquam cum patre (Nycteo) concubuit, & agnouit facinus, in syluis se abdidit, & lucē refugit, vbi deorum voluntate conuersa est in auem quæ tanto scelere omnibus auibus est admirationi, Seruius. Metamorphosin istam describit Ouidius lib. 2 Metam. *Vide* Nycteus in Onomastico.

De metamorphosi Nyctimenes in noctuam.

¶ Noctua sacra est Mineruę quamobrem abundat in Attica, & in honorem deæ noctuam in nummis repræsentāt, Scholiastes Aristophanis. De nummis noctuæ imagine insignibus, leges supra inter Icones. Minerua Græce Ἀθηνᾶ dicta videtur ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν hoc est, à videndo, ceu quæ præuideat quæ veluti in tenebris quæq; futura sunt sic & γλαυκὸς nomē deriuatur à γλαύσσω, quod est θεωρῶ, video, significās id quod subalbū & facile visu est. Quod si γλαύσσω & ἀθρεῖν verba eiusdē significationis sunt, ea

Noctua Mineruæ sacra.

etiam quæ ab eis deriuantur nomina cognationem inter se aliquam habebunt. Itaq; visus glaucus Mineruæ tanquam visu pollenti conuenit & ipsa glaux, id est noctua auis ei sacra habetur, non modo quòd noctu videat, quemadmodum prudentia in rebus obscuris rectè præuidet & consulit: verum etiam propter similitudinem deriuationis, vt diximus. cum duo illa verba γλαυκώσσω & ἀθρῶ, a quibus nomina γλαῦξ & Ἀθηνᾶ deriuantur, synonyma sint. quod & in alijs nonnullis auibus, quæ alijs dijs consectantur, obseruatum animaduertimus, &c. Eustathius. *Palladis ales* pro noctua, Ouid. 2 Fastorum. Mineruæ senientiam hominibus etex & noctua denuntiant, Porphyrius libro tertio de abstinendo ab anim. Solebant prisci aues vnicuique deo sacras in capite eius simulachri collocare. Mineruæ vero Archegetidis simulachrum noctuam manu tenebat, Scholiastes Aristophanis. Minerua plerunque cum noctua effingebatur, nunc ad pedes, nunc in capite: sed & cum dracone. Quare cùm in exilium iret Demosthenes, dixisse fertur, Mineruam tribus immanibus oblectari feris, noctua, dracone, populo, Lilius Gr. Gyraldus. Minerua habuit in sua ægide pictam ad pectus suum noctuam & gorgonem: hanc, vt metuendam prudentiæ vim: illam, vt consiliorum profunditatem ostenderet. Nihil enim iam abditum, iam obscurum, quod prudentia non percipiat: quemadmodum noctuæ oculi obscurissima nocte visu non destituuntur, Io. Tzetzes. Videbatur mihi Mineruam ex vrbe venire, & noctua ei insidere, Aristophanes in Equitibus.

Baccho inuisa. ¶ Noctua auis inuisa fuit Baccho, vtpote cui vitem denegârit, solamque a suis racemis abegerit, quòd mortalibus vinum criminata sit. Quin & illud proditum est, si infantes noctuæ oua assumserint, perpetuò vinum odisse, Gyraldus. ¶ Si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis accipitres, noctuas? Arnobius 7 contra gentes.

Auspicia ex noctuis. ¶ Auspicia. Oscines aues Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt cornix, noctua, Festus. Oscinum tripudium est quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit cornix, noctua, &c. Idem. Noctua non semper infortunia facit: namque volans insignem de hoste victoriam quandoq; apportauit, Alexander ab Alexandro.

Noctua volat. Prouerb. Noctua volat, Γλαὺξ ἵπταται siue ἔπτατο: prouerbium (apud Zenodotum & Suidam) quod rebus feliciter atque ex animi sententia succedentibus dici consueuit. Priscis Atheniensibus noctuæ volatus victoriæ symbolum existimabatur: propterea quòd auis hæc Mineruæ sacra crederetur, quæ quidem dicta est etiam male consulta Atheniensium bene fortunare. Non illepide dicetur volasse noctua, quoties res non viribus, sed pecuniarum interuentu confecta creditur, quòd Atheniensium nomisma noctuam haberet insculptam. vnde & illud, Laureoticæ noctuæ. Plutarchus in vita Periclis tradit illi e superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextram aduolasse, ac malo insedisse: quod omen effecit vt omnes irent in illius sententiam, Erasmus. Γλαὺξ ἔπτατο, Noctua volauit. Ante pugnam in Salamine noctuam præteruolantem aiunt victoriæ omen fecisse, Hesychius. Aiunt re vera noctuam victoriæ nunciam per exercitum Atheniensium volasse, cum bellum eis contra barbaros esset, Aristophanis Scholiastes. Ἂν γλαὺξ ἀνακράγῃ, δεδοίκαμεν, Menander. hoc est, Si noctua clamauerit, timemus. Accedenti ad seriam actionem homini occurrentem noctuam inauspicatam significationem dare aiunt. Cui quidem rei testimonio fuit Pyrrhus Epirotarum rex. cum enim in illius Argos proficiscentis hasta quam erectam ferebat, hæc auis sedisset, ei malum auspicium dedit: nam Argos ingressus, valde inglorià atque ignobili morte occubuit. Quare mihi Homerus (libro 10 Iliad.) præclarè intellexisse videtur, auem hanc mali auspicij esse, cum Diomedi ad castra Troianorum exploranda proficiscenti, Mineruam facit auspicato mittentem erodium, non noctuam, Ælianus. Diuitibus supremus honos, prænuntia fati Noctua præcedit, Architrenius. Nocte (vt vulgus opinatur) mortes hominum prænuntiare videtur vocibus importunis, Author de nat. rerum. Noctuas in Creta non nasci, & inuectas etiam mori aiunt. quamobrem Euripides inconsiderate fingere videtur Polyidum (in hac insula glauce, id est noctua conspecta) coniecturam & auspicium sibi concipere de inueniendo etiam Glauco defuncto Minois filio, Ælianus.

Prouerbia. ¶ PROVERBIA. Aquilam noctuæ comparas *vide* in Aquila *b*.

1 Aquilā noctuæ cōparas. 2 Noctuas Athenas. ¶ Noctuas Athenas, Γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, (Erasmus non rectè, *Vlulas Athenas*,) subaudiendum portas aut mittis. Conueniet in stultos negociatores, qui merces eò comportant, vbi per se magis abundant: vt si quis in Ægyptum frumentum, in Ciliciam crocum inuehat. Venustius fiet, si metaphora ad res animi trãsferatur: vt si quis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cicero ad Torquatum, Sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui hæc ad te. Idem ad fratrem, Et tibi versus quos rogas, hoc est Athenas noctuam mittam. Aristophanes in Auibus, Τίς φησι τὴν γλαῦκ' Ἀθήναζ' ἤγαγε; id est, Quis, quis, oro, vehit Athenas noctuam? Vsurpat idem atq; exponit Lucianus in epistola ad Nigrinum. Porro parœmia inde fluxit, quòd noctua in Attica plurima est, et regioni quasi peculiaris. Demon quidem apud Aristophanis interpretem existimat, non ob id solum dici, Noctuas Athenas, quòd Athenis noctuarum sit copia, sed quod in nummis etiamtum in æreis tum argenteis Atheniensium noctua insculpi solet vna cum facie Mineruæ, (sed probabilius videtur ab auibus tantum illic abundantibus ortum esse adagium) Erasmus. Conuenit hoc prouerbium in eos qui potentioribus & nullarum rerum indigis aliquid mittunt, Io. Tzetzes. Hesychius exponit, de illis qui aliquid frustra faciant, &c. Var-

nus

nus ἐπὶ τῶν συμβαλλόντων ἔνθα μὴ χρεία συμβολῆς· ἢ ἐπὶ τῶν θαμιζόντων, ἔνθα πολὺ τοῦτο τὸ πλῆθος. Οἱ δὲ παλαιοί φασι καὶ ὅτι τὸ γλαῦκας Ἀθήναζε, ἁρμόττει ἐπὶ τῶν ἄλλοθεν μάτην τι πλεονάζοντα ὡς ἀπάνια τινὰ ἐμπορευομένων· ὃ καὶ εἶναι ὅμοιον τῷ Πύξον (Varinus perperam habet Πυρὴν) εἰς Κύπρον ἦγαγες, ἢ ἰχθῦν εἰς Ἑλλήσποντον, Varinus ex Eustathio: apud quem etiam sic effertur, Γλαῦξ εἰς Ἀθήνας vt apud Aristophanis Scholiasten, Τίς εἰς Ἀθήνας γλαῦκ' ἐπήγαγεν. ¶ Γλαῦξ ἐν πόλει, Noctua in ciuitate, παροιμία ταῖς ἀληθείαις ἀνέκειτο γὰρ ζῶον Φειδίου ἐν τῇ ἀκροπόλει, Hesych. hoc est, Et prouerbio dicitur, & reuera Phœdrus in arce noctuam consecrauerat. *3. Noctua in ciuitate.* ¶ Noctua aliud sonat, aliud cornix, in dissidentes & quibus male inter se conuenit. *vide* in Cornice D. ¶ Noctua inter cornices, hodie vulgò dicitur, vbi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit: simile illi apud Græcos, Asinus inter simias, Erasmus. Germanicè effertur, Ein Eule vnter einem hauffen Krähen. Vocabulum autem Eule vlulæ potius quàm noctuæ conuenit. *4. Noctua inter cornices.* ¶ Nocturnum ouum, Γλαύκειον ᾠόν, refertur à Nicolao Perotto in Copiæ cornu prouerbij loco, nec explicatur tamen. Fortassis antiquitus abstemium & à vino abhorrentem hoc adagio significabant. Philostratus enim oua noctuæ infantibus data vini odium in eis excitare scribit. Sunt qui negent nocturnum ouum inueniri. Prouerbium itaq; quadrabit vel in hominem nihili, nullius frugis, iuxta fabulamentum Æliani, (sed ex Æliano quædam hoc in loco transferens Erasmus, nycteridem imperitè noctuam vertit) vel in rem raram inuentu iuxta horum sententiam, Eras. *6. Nocturnũ ouum.* ¶ Noctua volat: *vide* supra inter Auspicia. *7. Noctua volat.* ¶ Noctuæ Laureoticæ, prouerbium iam inter icones explicatum est. & illud, Multæ noctuæ sub tegulis latitant, ibidem. *8. Noctua Laureotica.* ¶ Noctuæ quid commune cum Minerua? videtur prouerbialiter dici posse, sicut & illud Mineruæ felem comparas. nihil enim his animalibus cum Minerua commune præter cæsios oculos. *9. Noctua quid commune cũ Minerua.*

¶ Emblema Alciati, *Senex puellam amans* inscriptum:

Noctua vt in tumulis, super vtq́; cadauera bubo, *Talis apud Sophoclem nostra puella* (Archippe) *sedet*. Integrum in Bubone scripsimus. *vide* etiam supra in *H.c.*

¶ Eiusdem aliud sub lemmate, *Prudens magis quàm loquax:* *Emblemata.*

Noctua Cecropijs insignia præstat Athenis,
Inter aues sanè noctua consilij.
Armiferæ merito obsequijs sacrata Mineruæ est,
Garrula quo cornix cesserat ante loco.

¶ Charadrivs videtur species noctuæ, Niphus. sed noctuæ nomen nimium extendere videtur: non enim omnem nocturnam auem rectè noctuam appellabimus. *Charadrius & Asio noctua species.*

¶ Asio noctuarum genus est maximum, quibus pluma aurium modò emicat, Plinius. Græci quandoq; scôpas vocant, aliquando nycticoracas, id est vlulas. & quandoq; otos quasi auritas, Hermolaus. *Vide* supra in Elemento *A*.

¶ Apud Nigritas reperiuntur vespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, Cadamustus.

DE NYCTICORACE.

Nycticorax genus auis solitariæ, Varinus. Νυκτικόραξ, ὁ νυκτιβόαξ, Idem & Hesychius. *Nomina.* Obscurus quidam ineptè nocticoracem scribit, & bubonem interpretatur. Eucherius, Isidorus, & Ambrosius noctuam & nycticoracem pro vna aue accipiunt. *vide* in Noctua *A*. Nycticoracem multi bubonem esse contendunt. sunt etiam qui asserunt esse orientalem auem, quæ nocturnus coruus appelletur, Eucherius. *Adudut* est nycticorax, & secundum alios est auis quæ dicitur bubo, Vetus glossographus Auicennæ. *vide* in Bubone *A*. Γλαῦκες, id est noctuę & nycticoraces, nominantur ab Aristotele de hist. anim. 9. 34. vbi Albertus, Auis autem quæ *hein* vocatur, & ea quę *glaux*, sunt genera bubonum, & aliæ quædam genera [illegible] noctuarum. Et alibi (in librum 8. c. 3. hist. anim.) coruum nocturnum Græcè ait *kanen* vocari: quæ vox fortè Arabica aut Persica est, & ab Auicenna vsurpata: nihil minus enim quàm Græca est. Nycticorax dicitur etiam cicuma. Sunt qui otum dicant nycticoraca, Hieronymus noctuam, Cælius. Theodorus apud Aristotelem in oti auis descriptione pro nycticorace vertit *vlulam*, quod non probo. alibi verò *egolion* vlulam interpretatur, nycticoracem cicumam. Festo cicuma est auis noctua. nisi fortè legendum est *nocturna*. Græci etiam noctuam cicymida nominant, per onomatopœiam vt videtur. *Vide* in Cymindide inter accipitres. Chaldæus Psalmo 102. pro Hebraico nomine *kos*, vertit *kiphupha*, קיפופא (noctuam quidam interpretantur:) quod ad cicumam Latinum accedit & ad *cucupha* Ægyptiacum, quod est vpupa: nam & *kos* vpupam aliqui reddunt. Asiones noctuarum genus maximum Græci scôpas vocant, aliquando nycticoracas, id est vlulas: & quandoque otos quasi auritas, quoniam plumeas eminentes habent aures, vt inquit Plinius, Hermolaus. Scoppa nycticoracem Italicè *barbaiane* interpretatur: quæ vox vlularum generis auem significat, ein Schleiereul. Audio & *nitoran* esse Italicum nomen auis nocturnæ, peregrinæ & similis *crα* ab Italis dictæ: videtur tamè nitoran nomen a Græco nycticorax factum. Georgius Agricola Germanicè Nachtrabe / id est coruum nocturnum cuius iconem hic posuimus. Στρίγλος auis quæ & νυκτιβόαξ dicitur: alij nycticoracem reddunt, Hesychius. Strix quidem etiam Latinis auis nocturna est. Γλαῦξ, νυκτιβόας est, auis nocturna, Idem. Sunt qui nycticoracem velint esse vespertilionem, Niphus. ¶ Ego noctuam, bubonem, vlulam

Nycticorax non veterũ sed vulgò sic dictus circa Argentinã, auis piscivora.

& vespertilionem, quatuor diuersa auiũ genera esse sentio: & quintum ab eis diuersum nycticoracem. ¶ Hebraica nomina *kos* & *tachmas* aliqui nycticoracem transferunt. de priore *vide* in Bubone *A.* de altera in Noctua. *Schalak*, Deut. 14. in translatione Græca & communi Latina nycticorax vertitur. *vide* in Mergo in genere. Septuaginta Regum 1.26. *kore* vocem Hebraicam faciunt nycticoracem, alibi perdicem. *vide* in Perdice *A.*

B.

Cicuma auis est nocturna, vnguibus aduncis, carniuora, Aristot. Ad imum intestinum appendices paucas habet, Idem. vulgati quidem codices Latini corruptè *ciconiam* habent pro cicuma. Nycticorax hoc est coruus nocturnus niger est, vt alterius generis coruus, sed eo plerunq, minor, Georg. Agric. Nigræ varietatis est, minor quam noctua, Albert. Magnitudine turturis Albe[illegible], colore niger, Niphus. Caput habet ingens, nec vt aues cæteræ formatum, rostrum aduncum v[illegible]s, vngues hamatos & asperos, Author de natura rerum, à noctua hanc auem non distinguens.

C.

Quibus in locis degat. Nycticorax est auis loca deserta amans & ruinosa, & fugiens habitata, Suidas & Varinus. In domicilijs & parietibus, præcipuè rimosis quæ sine tecto sunt, libenter habitat, & pullos suos fouet. humanis vocibus delectatur. mures & omne genus eorum persequitur, Author de natura rerum, hanc auem cum noctua confundens. Auis est vigil, teter coruus noctis, habitans in ruinis, vbi parietes stant sine fundamento. vnde scriptum est, Factus sum sicut nycticorax in domicilio, Author glossę in Psalterium. Noctuæ & nycticoraces, (apud Athenæum mutila est lectio, *córaces*) & reliqua quæ interdiu nequeunt cernere, noctu venando cibum sibi acquirunt. Verum non tota nocte id faciunt, sed vespertino & matutino. *Cibus* Venantur autem mures, lacertos, verticillos & eiusmodi bestiolas, Aristoteles. ¶ Nycticoracis *Vox* vox est *cho*, (alias *choho*,) & quum vocat (*volat*, legit Niphus) reuoluit se conuertendo in aere consue- *Volatus* tudo ei & venatio eadem quæ noctuæ, & est similiter lucifuga. Pedes ei debiles sunt, vt omnibus ferè *Auspiciũ.* nocturnis auibus, volatus autem velocissimus. Rarò videtur, & plerunq, circa ędificia diruta ac templa apparet, augurijs infausta auis, bis visa nobis, Albertus Niphus sibi nunquam visam ait. Nycticorax mortem significat quemadmodum enim hic derepente pullos noctu, sic & mors homines nec opinato inuadit atq, opprimit, Orus.

Orus a-

E

Otus auis laudata & saltans capitur, velut nycticorax, Ælius Dionysius apud Eustathium.

G.

Albugines oculorum tinges illito nycticoracis ouo, Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos & Galenus Euporiston 1 43. *Medicamentum ex ouo eiusdem.*

¶ *b.* Extat facetum Lucillij distichon in citharœdum infelicem huiusmodi: Νυκτικόραξ ᾄδει θανατηφόρον· ἀλλ' ὅταν ᾄσῃ Δημόφιλος, θνήσκει καὐτὸς ὁ νυκτικόραξ.

¶ TVRNERVS in literis ad me missis caprimulgum auem se vidisse scribit prope Bonnam, (Germaniæ ciuitatem ad ripam Rheni, supra Coloniam,) vbi a vulgo appelletur Naghtrauen / id est coruus nocturnus. Nos in præcedente pagina effigiem adiecimus auis quæ circa Argentoratum, vt audio Nachtram / alibi Nachtrab nominatur. quæ tamen neq; caprimulgus, neq; nycticorax mihi videtur, cum iuxta aquas & inter arundines eam versari audiam, vbi nocte clamet voce absona & tanquã vomituriens. Nidificat in altis arboribus oua terna aut quaterna parit piscibus vescitur. *Descriptio auis cuius effigies supra posita est.*

De avibus, quarum nomina O. litera initiali *scribuntur.*

OCEN aliqui legunt apud Plinium vbi ita scribunt: Qui negant volucrem vllam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocen (Hermolaus non ocen sed *nycterin* legit) & drepanin in eis quæ rarissimè apparent. Sed cùm locus translatus sit ex Aristotelis historia animalium 1.1. vbi oce prorsus (vt nec vsquam alibi apud vllos authores) non nominatur, sed nycteris tantum, nos cum Hermolao omnino *nycterin*, id est vespertilionem, legemus. aut potius nycterida vel nycteridem.

DE OENANTHE.

DE OEnanthe aue quæ Aristoteli statos latebræ dies habet, exoriente Sirio occultata, ab occasu eiusdem prodiens, Gaza *vitifloram* vertit. scripsimus nonnihil supra in Capite de Columbis feris, è quarum numero est auis etiam quæ œnàs appellatur. Nulla auis in Creta magis abundat, quam cui Gallicum nomen est *pinnone*, quæ per humilia fruteta volat. Ea quoniam parua auis est capite, cauda & parte corporis nigra, multis vulgò asprocolos nominatur, quasi albicilla a podice albo, contraria significatione. (nam alia quædam auis propriè albicilla (*cul blanc*, Gallice) vocatur, œnanthe Græcorum, Latinè vitifloram dixeris) Sunt qui *pinosinam* nostram congruentius melanocephalon, hoc est atricapillam nominent, vt veteres Græci melancoryphon. est autem auis eadem ficalis, Gallis *papafiga* vel *becafiga*, Latinis ficedula, Bellonius in Singularibus obseruationibus. ¶ Italis circa Ferrariam auis quædam *chullo (culo) bianco* appellatur vulgò, quæ vermibus, muscis & alijs insectis vescitur, vt audio. & degit in agris proscissis.

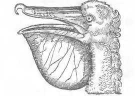
¶ Circa Argentinam auiculam quandam ficedulæ magnitudine, vt pictura ostendit, vulgò Bürstner appellant, quam viuis pinguescere audio. Inter condensa fruticum degit, infrequens alioqui, oua fere vt curuca humi fouet. color ei fuscus, pars supina alba, maculis aliquot aspersa cinereis. partem etiam sub cauda albere puto. longiores alarum pennæ nigricant. rostrum longiusculum modicè inflectitur. Sed cum de occultatione eius nihil cognorim, œnanthen esse non assero. Speciem eius in præsente pagina adiecimus.

DE ONOCROTALO.

Icon hæc onocrotali est, capti in Heluetia in lacu prope Tugium, quem ipsi inspeximus

Onocrotali caput, à pictore quodam olim nobis communicatum.

A.

Onocrotali figura ex tabula Septentrionali Olai Magni.

HANC auem à Latinis *trumem* appellari Verrius Flaccus scripsit: vnde Cæcilius Comicus (vt citat Festus) irridens quendam ob nasi magnitudinem dixerit: Proh dij immortales, vnde hic prorepsit truo. *Kaath* Hebraicam vocem, קאת, interpretantur alij cuculum, alij onocrotalum, pelecanum, mergulum, vpupam vt diximus supra in historia Mergi in genere. Esaiæ 34. numeratur inter aues solitudinis, vbi onocrotalum Hieronymus vertit, Septuaginta simpliciter ὄρνεα, id est aues. Leuitici XI. Septua-

Septuaginta primum, deinceps reliqui interpretes Græci & Latini, onocrotalum trāstulerunt: & Deuteron. XIIII. Dum pisces venatur ingluuie repleta aqua per oris spiramenta illam reuomit, atque ita præda vescitur: ab hoc aquæ vomitu *kaath* Hebræis dicta existimari potest. nam verbum *kaah* vomere significat. In medio Assur cuculus (*kaath*, Hieronym. onocrotalum vertit,) atq; noctua (*kippod*, id est hericius) pernoctabunt, Sophoniæ 2. Similis factus sum pelicano (*kaath*) deserti, Psal. 102. *Kaath* in Thalmud (teste R. Dauid Kimhi) auis esse dicitur solitaria, in locis maritimis degens, quæ alio nomine *kik*, קִיק, appelletur. Iudæi vulgo *kra*, id est cornicem interpretantur, Paul. Fagius. Sunt qui chasida etiam Hebraicum auis nomen onocrotalum vertant. *vide* in Ciconia. ¶ Græcè onocrotalus, ὀνοκρόταλος, appellatur propter absonam vocem, qua rudentem asinum refert: quod nomen etiam hodie Græcia seruat. Italicè *grottò* & *agrotto* secundum Matthæolum Senensem, vel *grotto molinaro*, vel *grotto marino*. aliqui *ocello d' el ducha*, id est auem ducis. Albert. aliquoties hanc auem vulgò *volinare* dici scribit, nec addit qua lingua. ego nomen Italicę linguæ *molinaro* corruptum puto. sic quidem Itali hodie molitorem vocant, cui quid cum hac aue conueniat nescio. Nomē *grotto* ab onocrotalo corruptum videtur. ¶ Hispanicè *crôto*. ¶ Gallicè vel Sabaudicè potius circa Lausannam *goutreuse*, quasi gutturosa, ab ingluuie quæ strumę instar propendet. ¶ Germanice Schneegans/ vt Ge. Agricolę placet: nos anseri fero hoc nomen tribuimus. Aliqui, vt audio, Meergans/ id est anserem marinum appellant. ferè enim peregrina a mediterraneis *marina* vocantur. & quanquam in dulcibus etiam aquis reperiatur onocrotalus, magis tamen frequentat marinas. Machliniæ in Germania inferiore, vbi publicè iam supra quinquaginta annos onocrotalus alitur, ficto nomine vulgò nominatur Vogelheine. In Austria, vt audio, ein Onuogel/ quasi dicas auem absurdam, & à communi auium natura multum diuersam, vt hominem absurdum vocamus ein Vnmensch. Possent etiam fingi nomina, Eselschreier/ à voce asinina: Kropffuogel/ ab ingluuie prominente. ¶ Turcicè *sackagusch*.

Varia authorū de onocrotalo sententia.

¶ Bellonius onocrotali nomine se intelligere scribit non boues tauros, id est ardeas stellares. neque aues Gallicè dictas *pales*, (plateas interpretor) sed quas Aristoteles pelecanos nominet. Gaza quidem vbicunque Aristoteles pelecanas nominat, Plinium imitatus, plateas vertit. Ego quoque plateas à pelecanis non distinxerim: onocrotalum verò genus diuersum iudico, licet recentiores quidam confundant, & ex antiquioribus etiam Oppianus. *Vide* infra quoque in Pelecano *A*. Amicus quidam iam senex mihi narrauit, adolescentem se Romæ vidisse onocrotalum à nostro diuersum, rostro antenius lato cochleari æmulo, sed cauo instar conchæ alicuius, dependente ab eo vtre non nudo, sed plumis tecto: multò minorem cygno, paulò maiorem ansere, colore albo & nigro vel fusco distinctum. Quod si is rectè meminit, hæc onocrotali species propter rostri formam pelecano vel plateæ congener fuerit.

De diuersis onocrotalorū generibus.

¶ Onocrotalos vocant aues rostro longo, quorum duo sunt genera, Isidor. Albert. genus vnum aquaticum, alterum syluestre facit. ¶ Osina est auis alba, cygno maior vel æqualis, quam nostri quidam volinarum vocant, Albert. Matthæolus Senensis non osina, sed ossifraga apud Albertum legit, describens hanc auem in suis in Dioscoridem commentarijs, onocrotalum interim esse nesciens. Sed author etiam de natura rerum osyna habet, adiuncta descriptione quæ omnino onocrotali est.

De onocrotalis Indicis.

¶ In prouincia Manzi vel India superiore, præcipua ciuitas est *Censcalan*: in hac anseres habentur pulchri, duplo maiores nostris, ton albi, cum osse supra caput vnius breui (sic habet codex manuscriptus) quātitate, colore sanguineo. Sub gula pellis per semissem pendet. pinguissimi sunt, Odoric. de foro Iulij. Apparet sanè hāc auem vel onocrotalū ipsum esse, vel alterum eius genus. Sed & Celam auem Æliano memoratam, cui nomen à cela, id est struma vel vtre à gutture prominente, onocrotalum Indicum dixerim. *Lege* supra in Elemento *C*. Magnales quoq; Orientis, vt scribit Albert. maximæ, pedibus magnis (alias nigris) & rostro, hominibus innoxiæ, piscibus in fluminibus & stagnis insidiantes. nisi onocrotali fuerint, vt sane videntur, quò referam nescio. ¶ Onocrotalum eandem auem cum botauro, quæ ardea stellaris est, arbitrantium, crassior est error, quàm qui pluribus refelli debeat. nihil enim his auibus præter soni absurditatem, quo hæc mugit, illa rudit, commune.

B.

Quib. in locis reperiatur hæc auis.

Onocrotalos Gallia septentrionalis proxima Oceano mittit, Plinius. Circa Lausannam Sabaudiæ, (in lacu Lemano nimirum,) semel tantum anno apparere audio, & peregrinum esse. Martialis Rauennatem onocrotalū cognominat, à ciuitate Italiæ circa quam cōspicitur, (in paludibus scilicet,) quanquam Bellonius Galliæ & Italiæ incognitum esse scribit, nisi quòd interdum in lacu Mantuæ videatur. Reperitur & in Benaco lacu interdum. Sed Matthæolus Senensis, In Hetruriæ maritimis (inquit) vulgaris est omnibus, præsertim his qui circa Argentarium promontorium habitant. nam circa Herculis portum & Vrbecelli stagnum, frequens reperitur, incolæ *agrotto* nominant. In Heluetia rarissimus est. ego semel tantum captum memini circa finem Februarij, in lacu prope Tugium, omnibus ignotum & facie & nomine. Circa Strymonem fluuium abundat, Bellonius. Circa Gazaram Ægypti ciuitatem vidimus greges onocrotalorum versus mare volantes, Idem. In flumine Physon inuenimus aues albas, magnis rostris, vt sunt aues Pattauiæ insulæ Danubij, quæ rostra in vsu sunt ad aquam e nauibus projciendam, Innominatus qui Italice scripsit de Terra sancta. Circa Fortem insulam in Nouo orbe con-

spectus est onocrotalus ingens, Petrus Martyr. Author de nat. rerum auem esse scribit, quæ loca ad Orientem incolat. In Holela lacu Finlandiæ, quæ pars est Scandinauiæ regionis vel insulæ ad Septentrionem remotissimæ, (item in lacu albo Biarmiæ regionis in eodem tractu) auis reperitur (inquit Olaus Magnus) magnitudine anseris, saccum sub rostro habens, in quo partem cibi recondit, & magnum clamorem ędit instar botauri auis. Nos figuram ex tabula Olai depictam supra posuimus. adscribitur autem in tabula illius vox Surpesi, quasi nomen illarum auium eo in loco.

De eiusdē auis magnitudine.

¶ Plinius onocrotalum oloris similitudinem habere scribit: nec distare (inquit) æstimaretur omnino, nisi faucibus inesset alterius vteri genus: non solum colore specieq; corporis similem, sed etiam magnitudine parem innuēs. Recentiorum aliqui cygno ęqualem, vel etiam maiorem esse scripserunt: Ant. Nebrissensis duplo maiorem: Petrus Martyr vulture maiorem. Olaus Magnus anseri comparat. ¶ Auis quædam alba est cygno maior, cuius extēsio alarum excedit quantitatem extensionis brachiorum hominis in vtraq; parte, Albertus. ¶ Duos onocrotalos mihi videre contigit: alterum cominus in foro Bononiensi, (*croton* vocabant) ad vulgi spectaculum publicè expositum. alterum eminus ad Anæ fluminis ripam, ad cuius volantis monstrosam magnitudinem visendam, multi mortales concurrerunt. æquiparabat sane mole sua agnum anniculum, Antonius Nebrissensis.

De ingluuiei mira capacitate.

¶ Onocrotali nihil ab oloribus distare existimarentur, nisi faucibus ipsis inesset alterius vteri genus, miræ capacitatis, Plin. Cygnis aliquo modo persimilis est. Plin. quidem quid per vterum hîc intelligat satis liquet. nec tamen per (hoc) nomen (proprie) significatur quod ipse vult, hoc est ingluuies, quæ à Græcis πρόλοβος dicitur. hæc in onocrotalo mirum in modum est ampla, quippe quę amphoræ mensuram aut non multò minus capiat. de qua Martialis lib 11. *Turpe Rauennatis guttur onocrotali.* nam ipse guttur, pro *magna ingluuie* posuit, Ant. Nebrissensis. Vteri qui huius auis faucibus hæret, tanta est capacitas, vt ipsi vidimus ingentis staturę hominem ocreatum pedem vsque ad genu in fauces immittentem, eximentemque sine læsione, Perottus. Vidi & ego qui bombarda occisæ huius auis siue gulam siue ingluuiem appelles, capiti suo instar cuculli imponeret, reliquo corpore a tergo pendente. Rostrum hæc auis magnum habet, prælongum, & validum; & a gutture vsque ad pectus instar sacculi (magni sacci, ante guttur & pectus, ex rostri inferiori parte ante pectus pendentis) receptaculum longum & amplum, rubicundum, foras prominens, radici linguæ eius annexum. In hoc cibus receptus primum emollitur. & inde ad stomachum digerendus transmittitur. alia cibi receptacula non habet, & ideo aquis viuere dicitur, Albertus & partim Author de natura rerum. Quidam in onocrotalo viuo ingluuiem illam latere mihi retulit, præterquam cum cibum cepit aut capere parat. ego mortuum tantum vidi. Rursum alius in Italia onocrotali hanc partem albam, non rubicundam vidisse se narrauit: & fit nimirum vt per ætatem mutetur. ¶ Albertus onocrotali genera duo faciens aquaticum & syluestre, vtrumque solum inter aues splene carere scribit.

Descriptio corporis.

¶ In Rhodo vidimus onocrotalum cicurem, per ciuitatem circumeuntem paulò minorem cygno, multo maiorem ansere, vndiquaque album, cruribus cygno similem, vt etiam pedibus, sed colore cinereo, dura pelle intectis. Rostrum ei largum & instar canalis est, acutum & recuruum in fine. plumas a vertice retrò tendit, vt vanellus suam cristam, Bellon.

Onocrotali Machliniensis descriptio.

¶ Onocrotalus Machliniensis, quæ Vogelhan a Brabandis vocatur, quinquaginta annis, vt ipsi ferunt, Machliniæ vixit, cygno maior est. pennæ foris albicant, in fundo vero rubrum quiddam ostendunt. collum duas spithamas longum est, aut paulo longius rostrum, quod rubrum habet, dodrantali longitudine est & quatuor vncias longius, & in fine hami propemodum more incuruum, & versus finem latius latiusq; proturbinatur. crura anserinis similia, breuia, nimirum pro magnitudine tanti corporis. in pectore magnum habet veluti sacculum protuberantem. Alis est longissimis, & ipsis in summa extremitate nigris, Guil. Turnerus in epistola ad me. De eadem aue Io. Culmannus Goppingensis, vir eruditus & mihi amicissimus, in hæc verba ad me scripsit, icone etiam missa. Auis quam Mechlinsæ mihi conspectam Vogelhan appellant, cygno vel anseri simillima est, sed magnitudine superat, colore albo omnino, præter pennas quas in alis subtus gerit, nisi quod præ senectute iam rubescere paulatim incipit. rostrum habet oblongum & latum aliquatenus. sub rostro strumam amplam quæ interdum inflatur. De ea dicunt huius regionis homines fide digni, octogenariam esse, & Cęsaris Maximiliani castra aliquot annis præcessisse, & quasi castris locū signauisse: idem etiam temporibus Philippi huius Imperatoris parentis factum autumant. Postea in aula reginæ aliquandiu dum per ætatem volare potuit, semper ex præparatione aulicorum profectionem adornari cognouisse dicitur. Itaq; quandiu per ætatem licuit, reginam quasi auis cicurata sequuta esse fertur. nunc quod ego vidi impensis regijs a quadam vetula illic alitur, quatuor nummis quos *stupheros* vocant in singulos dies ei decretis. pascitur nunc piscibus, & cibis liquidioribus vt pane ex iure, &c. Et rursus, Hęc auis ab anu quam dixi, eiusque patre, annis quinquaginta sex nutrita est. De ætate ipsius & vnde aduenerit non constat. Alarum extensarum spatium quatuor vlnas Brabanticas æquat, hoc est quinque Heluetica fere. Ante viginti annos tam sublimi in aerem volatu quandoque euehebatur, vt hirundine nihilo maior appareret. Ab eo tempore non nisi raro ex ædibus vbi asseruatur in aulam Cæsaris, quæ ferè contigua est, volauit. Iam rostrum & pedes colore cœruleo & quasi subflauo videntur, cum olim ruberent, propter senectutem. Piscibus tantum viuis alitur, parcius nunc quam olim, Hæc ille.

¶ Cæte-

¶ Ceterum onocrotalus quem ipse captum vidi circa finem Februarij, in lacu ad Tugium, duobus Tiguro miliaribus nostris distante, cuius integri iconem dedimus, talis erat. Rostrum ad oculos vsque duos dodrantes longum, circiter tres digitos latum. Rostro diuaricato ab vna extremitate ad alteram duo pedes spatij intererant. Margines rostri vtrinque admodum acuti. Longitudo ab initio rostri ad pedes vltimos extensæ auis, hominis proceritatem æquabat. Latitudo inter extrema alarum circiter decem pedes. Color crurũ & pedum fuscus vt in cygnis. Totus erat albus, præter maiores alarum pennas fuscas. Pondus totius auis libræ duodecim vnciarum, viginti quatuor. Magnitudo & latitudo supra cygnum. Ingluuies rubicunda ad croceum inclinans, dodrantis longitudine à posteriore rostri parte recta deorsum: tam ampla vt brachium cum pugno facillimè procul insereretur. Lingua nulla. Arteria

Alterius onocrotali ab authore visi descriptio.

10 aspera in ingluuiem ad sex digitos pertingebat. Ingluuies ipsa toti rostro adhæret, angustior ad extremum rostrum, & paulatim profundior ad trianguli ferè figuram. Plumis munitur densissimis, vt omnes fere aquaticæ aues. Lien exiguus & subrotundus erat, quanquam huic aui lienem Albertus neget. Iecur magnum, vt etiam cor. ventriculus angustus & oblongus, in quo succus quidam viridis continebatur & vermiculi quidam. Vesicam quoque nescio qua corporis parte (alius enim qui exenterauerat viscera ad nos misit: puto autem circa ventriculi principium sitam fuisse, collum versus) continebat, tenui membrana constantem, cylindri forma, diametro ambitus palmari: nescio in quem vsum, nisi fortè vt commodius natet ac minori labore.

¶ Bononiæ visus est mihi onocrotalus (verba sunt ex epistola Angli cuiusdam amici ad me) plumis cinereis tectus, cygno maior, palmipes, capite mergi, rostro quatuor palmos ferè lõgo, & in fine ad-

20 unco, collo depiumi, amplissimo, vt anatem deuorare posset. Captam aiebant in lacu Benaco.

C.

Onocrotalus auis est aquatica, Albertus. palmipes enim est & aqua vt anser vtitur. Fluuios ac piscinas inhabitat, Author de natura rerum. Pascitur tum in salsa tum in dulci aqua, Bellonius. In Ægypto vidimus volantes onocrotalos, qui à Septentrione versus meridiem tendebant: ab ijs autem locis hyeme retinentur, (ad mare scilicet,) Bellonius. Ciconiæ quæ æstatem in Europa transigunt, circa Antiochiam parte hyemis degunt, sicut etiam in Ægypto, item onocrotali, Idem. ¶ Onocrotalus auis est rapax, longo rostro, quod in aquam vel terræ lutum ponit & infigit & quasi cornu sonans horribilem vocem emittit, Albertus instar rugitus, Author de natura rerum instar botauri vel ardeæ stellaris, Olaus Magnus. Onocrotalus dicitur quòd collum aqua mergens, spiransque, veluti ruditum asini

Onocrotalus auis aquatica.

De eius voce & rugitu.

30 edat, Perotius. ¶ Nunquam hæ aues nisi in aqua diffusiori & piscibus abundanti habitant. paruam enim aquam citissimè, etsi piscibus copiosam, ingluuie sua euacuant, Author de natura rerum & Albertus. Omnia inexplebile animal in genus illud vteri, quod faucibus inest, congerit, mira vt sit capacitas. mox perfecta rapina (postquam omnia ingurgitauit) sensim in os reddita in veram (alias, inferam) in aluum ruminantis modo refert, Plinius. Ingluuiem aqua explet, atque ore aperto piscibus se obiectat. quos cum sentit deprehensos intra ingluuiem, aquam per oris spiramenta euomit, atque ita præda vescitur. Ab hoc aquæ vomitu, ego suspicor ab Hebræis auem cognominatam, *caath*, quod vomitum interpretantur, Antonius Nebrissensis. Cicuri si quis piscem libralem aut maiorem (audio enim eos pisces vel trilibres deuorare) in os imponat, ita inuertunt vt rostro præmisso deglutiant. Pisces intra ingluuiem colligit donec paulatim gluttiendo digerat, Albertus. In faucibus folliculum (vtrem quen-

De eiusdem cibo & voracitate.

40 dam) habet, in quo primum cibum concipit, & post horam in ventrem suum mittit ac digerit, Author de natura rerum. Amplam piscium copiam in vtre faucium reponit, vt scilicet in tanta mole diffusa natura non egeat, paulatimque digestis in ventre cibis inueniat paratum quod præbeat, Idem. Solis victitat piscibus, & bis tantum anno bibit, Turnerus. Eum qui Mechliniæ cicur alitur, liquidiore etiam cibo, vt pane è iure, vesci diximus. Cibus ingluuie receptus primum emollitur: & inde ad stomachum digerendus transmittitur. alia cibi receptacula non habet, & ideo aquis viuere dicitur, Albertus. Pisces, præsertim anguillas, auidissimè vorat botaurus auis, Turnerus. idem amicus quidam de onocrotalo ad me scripsit. ego onocrotalum quidem hoc facere non dubito: de botauro dubitari potest, præsertim cum multi etiam non indocti cum onocrotalo eum confundant. Onocrotalus conchas deuorat, quas calore interno apertas reuomit, & carnem ab ostreis seligit, Bellonius. Veteres de peleca-

50 no tantum hoc scribunt: quem Bellonius eundem onocrotalo facit: ego distinguo quidem, sed fieri posse conijcio vt auis vtraque hoc faciat. Nam & Oppianus *pelecino* (sic vocat, non pelecanum,) hoc adscribit. constat autem ex verbis ipsius pelecinum ab eo pro onocrotalo sumi. Pelecini (inquit) non minus quàm lari voraces, non toto tamen corpore merguntur: sed vt solent qui se in caput præcipites voluunt, colla, quibus vlnæ (πυγῶν) proceritas est, subinde demittunt, dorsis interim supra mare prominentibus. piscem obuium quenque amplissimis faucibus exceptum deuorant. Sinus (κόλπος) quidam ante pectus dependet, in quem cibum omnem rubur inantes aliquantisper recondunt, & ne testa quidem iniectis abstinent, (ὑπὸ πίλου, forte πηλοῦ, ὑπὸ πελαγίων ...) sed vna cum testis primum quod se obtulerit deglutiunt: deinde mortua in os reuocant, & reiectis testis pulpam vorant. Nam quę dum viuerent occlusæ erant conchę, vita spoliatæ aperiuntur ac dehiscunt. ¶ Cum volat, sonum alarum ictu ciet instar cygni, Bellonius.

D.

Auis est alacris & animosa, capite recto & sublimi, Bellonius. Aues ignotæ (sunt autem onocrotali vt figura addita indicat) aliquot in Misnia & Thuringia anno 1561. visæ & sclopetis percussæ sunt. Vna ex his tacta quidem bombardæ globo, sed parte non lethali, rustico qui percusserat (accurrenti nimirum vt caperet) omni conatu, mordicus impetendo, alis explicatis, & faucibus apertis (collo inflato) fortissimè restitit, & impetum curriculo in ipsum fecit: rusticus autem bombarda ceu baculo se defendit, non cessit tamen auis, donec bombarda in fauces eius inserta, suffocata est. Auis erecta staturam hominis æquat: rostrum ad 2. dodrantes longum. alæ explicatæ orgyiam æquant aut superant. struma tam ampla vt aliquot tritici mensuras continere possit. Facile cicuratur, vt in B. diximus.

E.

Vsus pellis onocrotali & eiusdem ingluuiei. Pelle gutturis onocrotali, quæ longè amplissima est, (fortè dimidiæ vlnæ amplitudine,) fenestræ alicubi (in Italia, vt audio) integuntur: transparet enim tanquam membrana. Eiusdem detracta pellis cum plumis, substernitur puerorum lectis. non læditur enim vrina: aliqui eandem vestibus subdi & assui curant. ¶ Multi piscatores Nili in nauiculis suis non aliud aquam exhauriendi instrumentum habent, quàm onocrotali ingluuiem rostro suo tanquam ansæ hærentem, ea figura quæ reticulum quo in pilæ ludo vtuntur refert. nam si rostra posteriore sui parte quæ versus caput est ligantur, circulum ingluuies repræsentat: humiditate quidem non viciatur, & longo tempore durat.

F.

Qualis in cibo. Onocrotalus assus in cibo mihi gustanti grauis & ferini odoris, nec grati saporis visus est, etsi prius in aqua & vino pariter mixtis elixus fuerat, coniicio autem annosum fuisse.

H.

Truo pro onocrotalo. a. Prò dij immortales vnde hic processit truo? Cæcilius irridens magnitudinem nasi, Perottus. *Trua* nomen est vasis, quod à transuolando aliqui dictum putant, quod transuolet ex ea aqua. vnde & truo auis dicta est, ob colli magnitudinem, quòd per id aqua transuolet, Perottus. ¶ Rauennatem onocrotalum Martialis dixit. licebit & turpem, rudentem, piscitorum, voracem, & longæuum cognominare.

¶ c. Nostri sæculi quidam monachos imperitos non ineptè phalacrocoraces & onocrotalos nominauit.

Emblemata. ¶ h. *Gurgulione gruis tumida vir pingitur aluo. Qui larum, aut manibus gestet onocrotalum*, Alciatus in Emblemate *Gula inscripto.*

¶ Eiusdem aliud in garrulum & gulosum:

Voce boat torua, prælargo est gutture, rostrum *Instar habet nasi multiforisq́; tubæ:*
Deformem rabulam, addictum ventriq́; gulæq́; *Signabit, volucer cùm truo pictus erit.*

Ophiomachus. OPHIOMACHVS auis est dimicans in serpentes, vnde accepit nomen, Io. Rauisius. ego ophiomachum, vel ophiomachen locustarum generis tantum esse inuenio, absque pennis. Paulus Venetus scribit aues epimachos dictas pulcerrimas in prouincia Abasiæ inueniri.

Epimachi aues. OPHIVRVS, Ὀφιοῦρος, auis quædam in Æthiopia, Hesychius & Varinus. apparet autem nomen illi à cauda serpentina inditum, qualis nimirum basilisco, quem vulgus appellat, tribuitur.

Ophiurus. OPILO, genus auis, Festus.

Opilo. Orchilus. ORCHILVS oua noctuæ exedit, Aristoteles. Καὶ ὀρχίλος, ἢ καὶ ἐριθεὺς Δυόμενοι κοίλας ὀχεάς, Aratus inter signa tempestatis. hoc est, Orchilus & eritheus cum caua terræ foramina subeunt. Scholiastes nihil quam auium genera esse dicit. Auienus quoque interpres Latinus nomina Græca reliquit, his versibus. *Orchilos infestus si floricomis hymenæis Ima petit terræ, si denique paruus eritheus.* Coniicio autem non alia ratione hymenæis infestam hanc auiculam eum dixisse, quam quia tempestatem indicat, cùm nuptiæ sereno tranquilloq́; cœlo gaudeant. *Orchilus & trochilus an eadem sit auis.* Ego orchilum non aliam quam trochilum auem esse puto cùm vtranq; paruam auiculam esse, & foramina subire legamus vtranq; noctuæ inimicam. facile autem vulgus vel negligentia, vel ioco (ad ὄρχεις, id est testes, alludens) trochili nomen in orchilū mutauit. Alius est trochilus auis quæ iuxta aquas degit, & celeriter currit, inde nomine imposito, multorū generum. ¶ Ὅ γ' ὄντα τὸ πλῆθος κατέπειτεν τῶν ὀρχίλων, Aristophan. in Vespis de filijs Carcini poetæ: quos ceu pusillos (vt orchilus auis parua est) & libidinosos (à testibus quos Græci ὄρχεις nominant) traducit. vel tanquam magna habentes genitalia, vel saltationi deditos. nam ὀρχεῖσθαι saltare est, vt Scholiastes admonet. Idem in Auibus, Si quis Ioui (inquit) sacrificauerit arietem, rex nunc est orchilus auis, βασιλεὺς ὁ ὀρχίλος ὄρνις. solebant autem Ioui κριὸν ἔνορχιν, id est arietem marem non castratum sacrificare. Ioui quidem orchilus auis facetè adscribitur, tanquam libidinoso & adultero, ἀπὸ τῶν ὄρχεων, id est à testibus, à quibus poeta hoc nomen confinxit, vt scribit Scholiastes, & repetit ex eo Varinus. Præterea cùm trochilus auis Aristoteli esse, alijs nominibus rex & senator (βασιλεὺς, πρέσβυς) appelletur, nimirum eandem auiculam non immerito orchilum faciemus, quæ hic Ioui regi tanquam & ipsa rex attribuitur. Aristoteles tamen historiæ 9. 1. cum orchilum noctuarum oua exedere scripsisset, subiungit, etiam πρέσβυν ei esse inimicum: vnde pro diuersis eum habuisse apparet. ¶ Ὀρχίλος, auicula vilis, quæ ab aliquibus σαλπιγκτὴς dicitur, Hesychius.

IN HIE-

in Hieroglyphicis Ori 1. 49. de Oryce legitur tanquam aue, τὸν μόνον τῶν πετεινῶν sed perperam, & [illegible] ut ὀρύγων legendum. oryx enim quadrupes est, & piscis. orygem vero auem nemo tradidit, & [illegible] in loco pro quadrupede accipi certum est.

DE OTO.

A.

Otus & otis aues sunt longè diuersæ. De otide inter gallinas feras scripsimus. otus verò noctuæ similis est, sed maior, vel bubone minor, auribus plumeis eminentibus, vnde & nomen illi. quidam Latine asionem vocant, teste Plinio. Sed cum Gaza ex Aristotele scôpem Latinè asionem interpretetur, & nos quoque scôpis historiam in Elemento A. sub Asionis nomine posuimus, & obiter quædam de oto tradidimus, hic non repetenda: præsertim quòd otus Latinè *asio* verti debeat, secundum Plinium, qui etiam asionem noctuarum genus maximum esse scribit: scops verò, qui noctua minor est, Latinum nomen quod sciam non habet. Item quod authores aliqui otum cum otide confundere videantur, vt Athen. Aristotel. Plinius nisi ea librariorum alicubi culpa est, de qua re pluribus etiam in Otide scriptum nobis est. ¶ Otus (Ὦτος, prima circumflexa. quanquam codices impressi vltimam acuunt) noctuæ similis est, pinnis circiter aures eminentibus, vnde nomen, quasi auritum dicas. nonnulli nycticoracem appellant, (Gaza vertit, nonnulli vlulam eum appellant, alij asionem,) Aristotel. Asiones noctuarum genus maximum, quas Græci quandoq; scôpas vocant, aliquando nycticoraces, id est vlulas & quandoq; otos quasi auritas, Hermolaus Barb. in cuius verbis nos reprehendimus. Primum quòd asionem Græcorum scopem esse dicit: alterum quod nycticoracem interpretatur vlulam, in vtroq; secutus Gazam. Asio noctuarum genus maximum est, cui pluma aurium modo emicat, Plin. Quidam otum vocant bubonem, Obscurus. Otum lagodiam vocant (a lepore nimirum, quòd pedes plumis villosos habeat,) Alexander Myndius author est apud Athenæum.

Discrimē inter otū & otidem.

¶ Otus Hispanis, vt audio, dicitur *mochuelo*, Gybert. Longolius, item Eberus & Peucerus Germanicè interpretantur Schleiereul/ vt ante eos Turnerus, qui etiam aliud nomen Germanicum adfert Ranßeul: & Anglicum *a horn oul* vt Eliota *a shrycke oule*. Sed auis quam nostri vocant ein Schleiereul/ aurita non est, vlularum generi in V. elemento a nobis adnumerata. Ego potius otum eam auem esse coniicio, quam aucupes nostri vulgò vocant ein Orhüwel. ¶ Otus bubonis figuram habet, & ideo à multis bubo vocatur, aures habere videtur, plumis instar aurium erectis. vox eius est *hubu*, tanquam hominis frigore nimio affecti, Albertus. Auis est quæ vulgò (Gallis puto) *huans* dicitur a sono vocis *hubu*, quam noctu horrificam emittit, impropriè vocem humanam simulans, ita vt hominem contractum frigore clamare credas. sed certæ regiones sunt, in quibus huiusmodi voces profert, in cæteris vt plurimum muta. bubone minor, noctua maior rostro ac pedibus vncis, plumis circa aures eminentibus. nocte volat, præda viuit, carnibus vescitur, mures persequitur, & ab auibus cæteris odio habetur, Author de natura rerum, & partim Albertus.

Nomina.

Descriptio totius auis.

B.

Quod ad partium oti descriptionem, nonnulla iam in A. retulimus. Pinnulæ ei circa aures eminent, vnde auritus vocatur: vt & buboni & aluconi minori, & scopi vel noctuæ minimæ: quanquam Plinius scribat buboni tantum & oto plumas velut aures haberi, cæteris cauernas ad auditum. Athenæus oto magnitudinem columbæ tribuit, & formam humanam (nimirum quod ad faciem,) tanquam ex Aristot. apud quem nos nihil tale reperimus. Otum vncis vnguibus esse apparet ex lib. 8. historiæ animalium cap. 12. propè finem. Reddens enim causam quòd otus planipes & imitator sit, subdit: Omnes denique aues vncæ breui sunt collo, & lingua lata, aptæq; ad imitandum. Quin & noctuæ similem esse testatur, habet autem noctua vncos vngues.

Descriptio partium.

C.

Otus noctuæ similis est, non nocturna tamen, Aristoteles citante Athenæo. ego nihil tale apud Aristotelem inuenio, & otum quoq; nocturnam auem esse puto.

D. & G.

Otus est blatero, & hallucinator & planipes, (κόβαλος καὶ μιμητής, vide in Asione, vbi vocem κόβαλον copiosè explicui, &c.) saltantes enim imitatur: capitur intentus in altero aucupe, altero circumeunte, vt noctua, Aristot. Auis est imitatrix ac parasita, & quodam genere saltatrix. capitur haud difficulter vt noctuæ, intenta in aliquo, circumeunte alio, Plin. Otus imitatur omnia quæ homines faciunt: quos saltantes cum imitari conatur, capitur, (αὐτοπροσώπως ἁλίσκεται.) In aucupio illarum, qui saltandi peritissimus fuerit, saltat in conspectu earum, & simul ipsos contra aspicientes ad saltationem inducit, (καὶ τὰς ζῶα βλεπούσας εἰς τὸν ὀρχούμενον [illegible]) Alius a tergo latens voluptate imitandi captas comprehendit, idem & scopes facere aiunt, &c. Athenæus. Otus laudata & e regione saltans capitur, sicut & nycticorax: quamobrem etiam homines stolidos & ambitiosos otos appellabant, Æl. Dionysius apud Eustathium. Otus in Hieroglyphicis turturem quoque saltatione ac tibia capi scribit. Capiuntur

De huius auis stoliditate, atque hominum imitandi cupiditate, qua fit vt facillimè capiatur.

& otides venatorum imitatione oculos aqua è peluin inungentiũ, & ipsę loco in altero vase relinquentium viscum, siue otides verè id faciant, siue pro otis ab authoribus nominentur. Quęre in Otide E.

G.

Glaucomata magi dicunt curari felle recenti asionis, Plinius.

H.

Otus quasi aurita. Οὖς vel ὠτίον auricula est. habent autem auriculas solæ quadrupedes viuiparæ. Sed quoniam in oto aue plumæ vtrinq; in capite auricularum instar eminent, Græci otum quasi auritam dixerunt, vt hodie aliqui cornutam hanc auem esse dicunt. ¶ Otus auis laudata & saltans capitur, (vt scripsimus in E) vnde otos item dicimus qui nullo negotio decipiuntur, aut gloriæ vanitatem affectantes, Cælius. *Oti dicuntur homines stolidi ac faciles decipi.* χαῦνοι καὶ κενοδόξως ἀπατώμενοι, Ælius Dionysius apud Eustathium & Suidas. Qui fraudibus expositi sunt, ac negotio propè nullo insita simplicitate decipiuntur, oti à comicis vocantur, ex auis natura, quæ quum imitatrix sit unde ab aucupibus facile capitur, Cælius. Qui facile a quouis falluntur, oti dicebantur aptius quidem illi, qui solo auditu nulla ampliore cura consideratis verbis decipiuntur, sic dicerentur, Eustathius. Vt cepphus, sic & otus hominem stolidum vel simplicem imposturis expositum indicat. Quare & Comicus traducens Athenienses ceu qui facile dictis quæcunq; audirent fidem habentes deciperentur, Ὦ μῶν ὦτοι τῶν Ἑλλήνων, dixit, Idem.

Fabula de Oto & Ephialte. ¶ Otum (Ὦτον) & Ephialten Aloei & Iphimedię filios fuisse aiunt & Martem ligasse: cuius fabulæ expositionem requires apud Eustathium in Iliad. ε. Maximi hi fratres fuisse feruntur, & bellum cælo ac superis inferre ausi, in quo Apollinis sagittis confecti sint. alij in venatione imprudentes inuicem se iaculis transfixisse aiunt Dianæ consilio, &c. Eosdem primos Musis sacra fecisse aiunt.

Emblema. ¶ Emblema Alciati *Fatuitas* inscriptum:

Miraris nostro quòd carmine diceris otus,
Sit vetus & proauis cum tibi nomen Otho.
Aurita est, similes & habet ceu noctua plumas,
Saltantemq; auceps mancipat aptus auem.
Hinc fatuos, captu & faciles, nos dicimus otos,
Hoc tibi conueniens tu quoque nomen habe.

De avibus quarum nomina P. litera incipit.

DE PARADISEA, VEL PARADISI AVE.

PARADISEAM vel paradisi auem, vel apodem Indicam appello illam cuius figura sequens est, a clarissimo viro & doctissimo I. C. felicis memoriæ Conrado Peutingero nobis cõmunicata qui & mortuam similem sibi visam testabatur, vt & alij multi fide digni homines alij alias se vidisse mihi tisunt. Et nuper charta quædam Norimbergæ excusa, quæ huius auis simillimam nostræ icone tinet, ad nos missa est, his verbis adiectis: Paradisea vel apus Indica magnitudine est turdelæ, n uitatis, alis prædita oblongis, teneris & visui peruijs, & pennis (si pennæ dici debent, potius quàm deplumes enim sunt in nostra effigie non expressæ) duabus longis, angustis, nigris, durinæ cornea des nulli, perpetuò volat, nec vsquam quiescit nisi in arbore aliqua (ab altera de longis illis setis ramo implicata pendens.) Nulla nauis tam celeriter in mari pergit, aut tam procul à continente, quam non circumuolet. Callida est, præsertim circa victum. Magni pretij propter raritatem. primates in militia galeis pro crista inserunt. Ostentatur Norimbergæ apud Io. Kramerum, & numis argenteis octo drachmatum ferè, (quos à valle Ioachimica denominant,) centenis indicatur.

Manucodiata. ¶ In Moluchis insulis sub æquinoctio (inquit Hier. Cardan. lib. 10. operis de Subtilitate) auis mortua in terra aut mari colligitur, (*manucodiatam* vocat, vocabulo linguæ indigenarum) quæ viuens nunquam videri solet, quoniam pedibus careat: tametsi neget Aristot. auem vllam pedibus carere. Hęc igitur, quam ter videre iam cõtigit, sola vt ita dicam ob id pedibus caret, quod in sublimi aere atq; procul ab omni visu humano habitet. Corpus eius rostrumq; magnitudine & forma simile hirundini. pennæ alarum & caudæ accipitrem magnitudine dum alas extendit superant, æquant vero fermè aquilam. Pennarum crassitudinem excogitare potes: tanta enim est, qualem pro auiculę paruitate conuenire ratio docet. Sunt igitur tenuissimæ, & persimiles præter tenuitatem pennis pauonum fœminarum ex toto: neq; masculorum pauonum pennis assimilantur, quod non sint oculatæ, vt quæ in masculi pauonis cauda cernuntur. Masculi dorsum auiculæ huius sinuatur intus, in eamq; cauitatem oua fœmina facere ratio ipsa docet, cum & ipsa fœmina cauum habeat ventrem, vt sic vtraq; cauitate possit oua incubare. Masculo hæret in cauda filum longius tribus palmis, coloris nigri, medium inter quadratum rotundumve, neq; crassum, neq; admodum tenue, verum ei non absimile quo crepidas cerdones consuere solent. Hoc existimamus dum fœmina oua incubat alligari firmius illam masculo. Neq; mirum est in aere perpetuo habitare nam caudâ & alis in orbem extensis haud dubium est sponte sustineri. Vicissitudo etiam si quid est lassitudinis illam excutere potest. Cibum nullum esse puto præter cęli rorem, qui simul [illegible] & potus, [illegible] diligenter tanto miraculo videtur, vt in aere habitare posset. [illegible] haud [illegible], quod nimis tenuis sit. Ve[illegible] animalculis neque id, quod ibi non fiat congre[illegible] generationem aliorum haud dubie necessaria: neque in [illegible]

ventribus

ventribus illa cernuntur, qualia in hirundinum. fed tamen hoc non cogit, cum manucodiatas folo fe-
rio confici credendum fit. at nec vapore, cum infra copiofior fit, vnde defcendentes viderentur vapor
etiam nonnunquam perniciofus eft. rore igitur per noctem vefci verifimile eft, Hæc ille. Et rurfus in
ftruthiocameli mentione Sunt qui ob raritatem nunc manucodiatæ tum alas tum caudam in criftas
figant, addita etiam fuperftitione qui fecum habeat in bello non vulnerari.

¶ Sunt qui hanc auem Germanicè Lufftuogel appellēt, hoc eft auem aeris fiue quòd in aere fem-
per ferè degat, fiue quòd eo etiam viuere vulgo exiftimetur Quidam receptaculum putant fub alis ha-
bere fœmiuam, vbi oua foueat ¶ Reges Matmin (in Moluccis infulis) paucis antè annis immortales
animas effe credere cœpere. haud alio argumento ducti, quam quòd auiculam quandā pulcerrimam

Lufftvogel.

Reges infularū Mo

Iuccarum huius auis argumento inducti sunt credere immortalitatem animarũ.

nunquam terræ aut cuiquam alij rei quæ in terra esset insidere animaduerterent, sed aliquando ex summo æthere exanimem in humum decidere. Et cum Mahumethani qui ad eos commercij causa commearent, hanc auiculam in paradiso ortam, paradisum vero locum animarum quæ vita functæ essent, attestarentur, induerunt hi reguli Mahumeti sectam, quòd hæc de hoc animarum loco mira pollicetur. Auiculam vero *mamuco diata*, id est auiculam dei appellant quam adeo sancte religioseq; habent, vt se ea reges tutos in bello existiment, etiamsi suo more in prima acie collocati fuerint plebei autem caphræ, id est gentiles sunt. Reges harum insularum auiculas numero quinq;, singuli singulas dono ad Carolum V. miserunt, Maximilianus Transsyluanus.

Mamuco diata.
Rhyntaces aues.

¶ Milites in aula Turcarum imperatoris quos Genissanos appellant, cum multa superbè faciunt, tum pennis struthionum se ornãt, & rhyntacis auibus, quas Arabes vendunt exiccatas carne adempta, ita vt pellis tantum supersit, à qua pennæ procedunt pulcherrimæ in vnum ceu manipulum collectæ, ea crassitie quæ capi est. Hanc aliqui recentiorum *apodem* vocant, ego *phœnicem* veterum esse conijcio, Bellonius. Nos de Phœnice & Rhyntace auibus infra suo loco dicemus.

Paradiseæ descriptio ex Guilãdino.

¶ Hæc iam perscripseram, cum Melchioris Guilandini Borussi (doctissimi iuuenis, & incõparabilis circa simplicium medicamentorum indagationem doctrinæ ac diligentiæ) literæ Patauio missæ ad me peruenerunt, in quibus paradiseam auem his verbis describit. memoriæ ac literis (inquit) proditum est, apud eos qui integra de Hispanorum nauigationibus in alienum & tot iam sæculis incognitum orbem, volumina condidere, in Moluccis insulis auiculam quandam pulcherrimam oriri, mole quidem corporis exiguam verum pennarum ob causam, quæ ei sunt longissimæ inque orbem digestæ, ita vt amplioris circuli describant ambitum, primo aspectu videri maximam. Auicula est corporis magnitudine & penè forma coturnici similis, pennarum ambitu discolore, verum venusto admodum & decoro, visuq; iucundissimo vndique exornata. Caput quale hirundinis masculum, pro corporis amplitudine. Pennæ superiorem eius partem à prima ceruicis vertebra ad rostri vsq; initium exornantes, breues sunt, crassæ, duræ, spissæ, coloris lutei insigniter splendentis, & auri purissimi modo, radiorum vel solarium instar fulgentis. Cæteræ quæ mentum contegunt, & molliores, & tenuiores, atque ex cyaneo mirè equidem virides deprehenduntur, haud planè colore ijs absimiles, quas in anatum masculorum capitibus, dum lucidissimo obuertuntur syderi, conspicimus. Rostrum item quàm sit hirundini prolixius. Pedes nulli. Pennæ alarum ardeis forma pares, tenuiores tantum longioresque, colore fusco, inter ruffum & nigrum, fulgentes. Verum cum omnes, tum quæ alas constituunt, tum quæ caudam efformant, in orbem extendantur, rotæ similitudine, etenim cum animantis velut infixa hærent spicula, immobiles planè, mirum videri non debet, sponte sustineri, neque vnquam in terris quoad in viuis est conspici, quando & pedibus vsus nullius in aere existentibus, prorsus destitui, (quod tamen placitis Aristotelis scholæ Peripateticorum summi principis refragatur, auem vllam pedibus carere negantis,) paulò ante dictum sit. Cæterum exoriuntur iuxta singulas maiorum pennarum, alas construentium, origines, aliæ quoque minores, neq; sane paucę pennulæ, quæ supra maiorum principia extensæ, ea obtegunt, dimidio quisquiliatæ, ruffæ, coccineæve, reliqua parte croceæ, & fuluo auri colore splendidæ, multum herculè gratiæ ac venustatis auiculæ ob eximiam illam & singularem colorum disparitatem conciliantes. Corporis reliqua moles tota, pennis fuluis in ruffum vergentibus obducitur ita tamen vt aliquid adhuc inter eas discriminis animaduertas. Nam quæ in pectore & ventre collocantur, & frequentissimę sunt, & pariter latissimę, duorum triumve digitorum amplitudine, colore fuluo, & eo quidem nitidissimo, haud sanè alio, quàm iecur ipsum splendentes. Quæ verò dorso infixæ sunt, rariores neq; ita frequentes esse apertè cognoscimus. & insuper amplis diuisuris hiare, pennarum omnino ardearum tergo adhærentium similitudine, clarè videmus. Neq; etiam ad tam insignem latitudinem accedere, aut præstantem illum hepatis colorem adæquare, quin puniceo potius colore, carni æmulo obscuriore etiamnum relucere, plenissimè perspicimus. Porrò pennæ hæ simul omnes, tum quæ à ventre suam trahunt originem, tum quæ à dorso enascuntur, caudam, cum sint longissimæ, cõstituunt, quia ea cęterarũ auicularum more minime exornatur. Nec id equidem mirum, quando & alæ ipsę diuersa sint ratione concinnatæ, quippe quæ in arctũ contrahi, vel latum diffundi, pro animantis libitu, nequeant, sed naturaliter vno tantum eodemq; modo perpetuò consistant. Pręterea masculi huius auiculæ dorsum omni ex parte depressum inflexumq; est, adeò vt sinum quendam foueamq; efformet. In eam cauitatem oua fœminã deponere ratio ipsa claro est argumento, quum & femina ventrem cauum obtineat, vt hoc pacto oua facilius possit incubare, ac tandem pullos excludere. Denique adnectuntur maris dorso fila gemina, nigra, cornuum modo vtrinq; in rectum extensa, tres & amplius palmos longa, neq; rotunda exactè, neq; etiam perfectè angulata, sed figura inter quadratum & rotundum media, nec crassa valde, nec summè tenuia, verum sutorio filo haud planè dissimilia. Horum vsum talem esse, cum cæteris sæculi huius viris eruditissimis existimo, quo nimirum fœmina, dum oua incubat, mari firmius alligetur, copuleturve. Cibus eis nullus præter cæli rorem, qui simul est cibus & potus. interiora si spectes, mane nihil reperias, verum continua ac perpetua pinguedine auiculam totam expletam videas. Hæc auiculæ ipsius integra & certa historia, cui neotericorum peritissimi quique calculum vno ore omnes adijciunt, pręter vnum Antonium Pigafetam, rostro prolixo, & pedibus palmi vnius longitudine donari,

[illegible] diſſime aſſirmautem, quum hoc me hercule longe ab omni veritate ſit alienum, quod ipſe a-lter [illegible], tam his (neq; enim plures videre contigit) oculis manibusq; proprijs liquidiſſimè deprehenderim. Hæc Guilandinus ad nos. ſuſpicatur autem hanc eſſe rynthacem auem, cuius in vita Artoxerxis Plutarch. meminit: de qua nos ſuo loco in R. elemento ſcribemus. ¶ Sunt qui hanc auem, vt Iſpidam vulgo dictam veſtibus apponi ſcribant aduerſus tineatum iniuriam. ¶ Pteteugotyranni a-uis Indicæ Varinus meminit, quæ fortè paradiſea noſtra eſt. *vide* infra mox poſt Pſittacos.

¶ SVNT & aliæ aues paradiſi dictæ, vt author de nat. ter. ſcribit (apud Ægyptios, Albert.) non quia ex paradiſo veniant, ſed ob inſignem pulcritudinem qua ita excellunt, vt nullus eis color deeſſe videa-tur. magnitudo eis anſerum, vox mirè dulcis & blanda. captæ gemere non deſinunt donec in liberta-10 tem reſtituantur. Super Nilum habitant, qui de paradiſo profluere perhibetur, raræ aliàs repertu.

De alijs paradiſi auibus dictis apud Ægyptios.

¶ Nauigando in flumine Phyſon inuenimus aues quæ aues paradiſi nominantur, mirabili colo-rum varietate conſpicuas ita vt ſi quis propius intueatur, nimio earum ſplendore viſum propè amittat, Author incertus, qui de Terra ſancta Italicè ſcripſit.

¶ ALIÆ præterea in Ægypto aues eodem nomine veniunt, fuſci coloris & ſubrutili, monedu-lis minores aues autem paradiſi vocantur, quia vbi naſcantur, vnde veniant, & quò ſe recipiant, neſci-tur. non enim coitus earum videtur. ſed certis temporibus collectæ terras quas habitant tranſituræ re-linquunt, Albertus & Author de natura rerum.

¶ Iſpidam quoq; auem propter pulchritudinem colorum, nonnuſquam in Italia auem paradiſi voçari audio & ſimiliter vpupam Venetijs.

Iſpida auis paradiſi in Italia.

20

DE PARDALO.

PARDALVS, Πάρδαλος, etiam auicula (ὄρνεον, auis) quædam perhibetur, quæ magna ex parte gregatim volat, nec ſingularem hanc videris. colore tota cinereo eſt, magnitudine proxima mollicipiti, (qui paulo minor turdo eſt, etiam ipſe totus cinereus, pedibus valens, pennis non item: etſi Gaza pro ἀπτὴς, legit ἄπτης, vt neq; pedibus neq; pennis valeat) ſed pennis ac pedibus bonis. vocem frequentem (πολλὴν) nec grauem emittit, Ariſtot. Pardalis, Πάρδαλις, auis quædã, Heſych. Graucalus, Γραύκαλος, auis cinerea, Idem & Varin. ſuſpicor autem corruptum eſſe vocabulum pro pardalo, quæ Ariſtoteli colore tota cinereo eſt. quanquam & caucalias auis quædam iiſdem Grãmaticis memoratur. ¶ Gy-30 bert. Long. eumq; ſecutus Turnerus, vt hunc Eber. & Peuc. pardalũ auem vulgò pluuialem dictam in-terpretantur, ein Pulueri de qua infra priuatim ſcribemus. Pardalo nomen fortè à maculis factum eſt, ſicut & piſci velcero pardalidi aut à rapacitate & laniatione, vt lanio, qui etiam cinereus eſt, conueniat, vt & magnitudo, ſi is gregalis eſſet.

Graucalus pro pardalo.

¶ PARONIS auis Feſtus meminit, ni fallor: vt & varonis & rupicis ex Lucilio.

DE PARRA.

PARRA, vel vt alij ſcribunt *para*, per ſimplex *r*. (vt & Hermol.) auis eſt, quæ oriente Sirio (ipſo) 40 die non apparere, donec occidat traditur, Plin. Ariſt. hæc eadem de œnanthe ſcribit, vt auis vna exiſti-manda ſit. Sed alia videtur inauſpicata illa Horatij parra, cuius meminit Carminum 3. 27. his verbis: *Impios parræ recinentis omen Ducat, & prægnans canis*, &c. In capite paucis animalium, nec niſi volucri-bus apices alijs aliter, phaſianæ corniculis, præterea parræ, Plinius alij *paro* legunt, Hermolaus *parco*: quæ verò ſit auis parcus fatetur ſe ignorare. *vide* infra in Vanello Feſtus duobus in locis parram nume-rat inter oſcines aues, quæ ore canentes faciant auſpicium. ¶ Author libri de natura rerum parram cum regulo confundit. Regulus (inquit) qui & parra, quaſi auis parua dicitur, multa eſt prole & garru-

DE PARIS DIVERSIS, ET PRIMVM IN GENERE.

50

A.

AEGITHALVS, Αἰγίθαλος, auis Ariſtoteli memorata, cuius tres ſpecies deſcribit, nos plures a-gnoſcimus, a Gaza vertitur parus, recentioribus eadem parix eſt, Alberto & alijs. In Campania & a-lijs regionibus *parula* vocatur auicula, cuius vertex nigricat coronæ ſpecie, quæ an parus veterum ſit nondum perſpexi, Hermolaus Barb. mihi quidem eandem eſſe dubium non eſt. ſed & alia pari ſpecies eſt cœruleo vertice, nigro tres aut plures. Parus vulgo *parizola*, ruſticè apud nos *pataſcius*, Niphus Italus. In alijs Italiæ locis *parruza*, in alijs *zinzin*, & *orbeſina* nominatur parus communi pluribus ſpeciebus vo-cabulo. ¶ Gallicè *meſange* vel *ſparuoczolo*, Bellonius. Iacobus Syluius etiam *meſingam* vocat. Sabau-d[illegible] *myenche*. ¶ Germanicè ein Mayſe vel Mayß. ¶ Anglicè a tit mouſe ¶ Illyricè, ni fallor, *ſykora*. ¶ Galli & Germani quidam putauerunt meropem eſſe auem, quæ Gallicè *meſang* appellatur, quod falſum eſt, Bellonius.

Nomina.

B.

Descriptio. In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, alijs aliter, phasianæ cornicculis, præter parræ, Plinius. alias *paro*. Hermolaus legit *parco* *vide* infra in Vanello. Paro maximo pectus luteum est, & cæterorum corpora albo, nigro, pallido & cyaneo coloribus distinguuntur, Turnerus. Pari omnes ferè iuxta oculos maculas albas habent.

C.

De pari cantu. Pari gregatim volitant. ¶ *Parus enim quamuis per noctem tinniét* (aliàs *tinninet*) *omnem, At sua vox nulli iure placere potest*, Author Philomelæ: tanquam parus noctu canat, quod fortè para vel parra facit. ¶ Parus vermiculis vescitur, Arist. & Albert. Iniuriam apibus infert, Aristot. & alij. vnde apiastram aliqui esse coniecerunt, quæ tamen merops est. *Cibo.* Vescuntur pari non solum vermibus, sed & canabino semine & nucibus, quas rostris suis acutioribus solēt perforare, seu duo priora genera (parus magnus, & montanus) delectantur, Turn. *Vnguib.* ¶ Pari omnes vnguibus suis reptare & facile vbi volunt adhærere possunt. ita vt ad nucem a filo eis suspensam adhærescentes comedant. ¶ Capiuntur apud nos etiam media hyeme. *Nidificatione & partu.* ¶ In cauis arborum nidificant, Albert. Oua plurima ædere feruntur, Aristot.

D.

Mores eius. Parus auis est animosa, & ad se defendendam strenua, pro sua magnitudine vocalis, clamosa, volatu impetuosa, præsertim maior. Noctuam odit.

E.

Ratio eas capiendi. Gregatim volant: quare sæpe complures capiuntur per noctuam. Gustatu farinæ vino dilutæ primum inebriati capite grauantur, deniq; cadunt, & abiecti volare non queunt, & facile tolluntur ab apiariis. nocent enim apibus, Ælianus. Paros & luscinias audio stultas esse aues & facile capi, quòd propter curiositatem mox ad eum locum accedant à quo aucupes abierint.

F.

Veniunt etiam in cibum pari apud nos, etsi non admodum delicati.

G.

Vsus eius in medicamentis. Sunt qui paro eandem facultatem tribuant, quam veteres ictero vel galgulo aui, vt scilicet regium morbum aspectu patientis in se recipiat, ille sanetur.

H.

Αἰγίθαλος, nomen auis, & saltationis genus, Suid. & Varin. Αἰγίθαλος & αἴγιλος herbæ sunt, Varin. Aristophanes in Auibus ægithallus scribitur *l* duplici: vbi Scholiastes, Ægithalus auis est de genere accipitrum, sic dicta quod capram sugat, παρὰ τὸ ἐξ αἰγὸς θηλάζειν, vt quidam putant. Sed quæ capram sugere fertur auis nocturna est, αἰγοθήλας Græcis dicta, id est *caprimulgus*: quæ forsitan *para* vel parra Latinorum fuerit. ægithalus verò parus, non a capra dictus, quam Græci ęga vocant, sed ab impetu fortassis quo vtitur volando: nam & αἰγὶς, qui flatus est impetuosus, a verbo ἀΐσσειν deriuari suspicor. *Αἰγίθαλος an caprimulgus dici possit.* Sed video Oppianum quoq; lib. 3. de aucupio ægithalum pro caprimulgo accipere: fortè quòd heroicum carmen quo vsus est ægothelæ vocabulū respueret. Ægithalum (inquit) capturus capræ papillam visco circumlinat. Cęterum auis caprinum lac haustura, cùm vltra sępes in stabulum peruolauerit, & sugere capram inceperit, effuso ei ad pedes vsq; visco deprehenditur. *Parus piscis.* ¶ Pari piscis meminit Bellonius de piscibus lib. 1. cap. 1. item Wottonus. ¶ Vt Græci struthópoda, hominem cuius crurum tenuitatem notare voluerunt, sic nostri a pari crusculis Meysenbeinle nominant.

DE PARO MAIORE.

Fringillago. PARI genus quod maius est *fringillago* vocatur, αἰγίθαλος σπιζίτης, quippe quod fringillam æquet, Arist. Genera parorum plura sunt, quamuis Aristotel. tria tantum refert *fringillago*, maxima omniū, pulcra, inferius ex luteo virescens, in vertice nigricans, quē *Nomina varia.* Germani vocant Spiegelmeiß / Kolmeiß / Eberus & Peucerus. Longolius etiam & Turnerus parum maiorem Kolmeiß interpretātur, hoc est parum carbonariū, ab atro colore capitis, qui vtrinq; etiam à collo descendit per pectus & ventrem medium, longiore in maribus, breuiore & angustiore in fœminis spatio. nostri partem hanc nigram *bracham* appellant die Bruch. Sed nostri aucupes parum alium minorem vertice nigro Kolmeiß appellant. maiorem verò Spiegelmeiß a colorum pulcritudine quibus distinguitur. eundem Germani quidam, Brandtmeiß / similiter

similiter ab atro ... aliqui grosse Meiß/id est parum magnum. Brabanti *masenge*, vt Galli *mesange*. Sabaudi *matanze* Angli *the great titmous, or the great oxei* Itali *parisola* vel *parussola*, *orbesina*, quanquam communia hæc nomina etiam alijs paris videntur. vel *parisola domestecha*, & circa alpes *tschirnabé* alicubi etiam *capo negro*, quod nomen ficedulæ potius vel atricapillæ conuenit. Lusitani *tintilaum*. Turcæ *ala*. Ex ægithalis alter (quasi duo tantum genera sint) a nonnullis ὄρειος vocatur, ab alijs πείνος (vox videtur corrupta, Wottonus legit πιεστής) & sycalis, id est ficedula tempore quo ficus maturæ sunt, aliàs *melancoryphus*, Athenæus *vide* in Ficedula, & in Elea. Sed & alij pari, præter cœruleum, omnes melancoryphi sunt. propriè vero melancoryphus dicta auicula, id est atricapilla, tempore tantum a ficedula differt, à paris plurimum ¶ Parus maximus ineunte statim vêre cantiunculam quandam breuem, nec admodum iucundam exercet, alias mutus huic pectus luteum est, intercursante linea nigra maiuscula, Turnerus Pari magni à quibusdam in ædibus aluntur, & muribus quoq; vescuntur cute tantum detracta obiectis. & cantillant interdum. ¶ Aduersus calculum renum motacilla seu caudatremula vulgò dicta, furno siccata, efficacissima creditur item quæ vulgo Gallorū *messengua* dicitur, Iac. Syluius. *Vide* in Motacilla. Easdem quas veteres galeritæ auiculæ virês ad colicos & nephriticos cruciatus, easq; probatissimas, tribuunt aliqui pulueri auiculæ quam vulgus mesenguam vocat, Ant. Mizaldus.

Melancoryphi.

De huius aus cātu.

Vsus in medicamentis.

DE PARO CÆRVLEO.

PARVS alter monticola cognomine est, quoniam in montibus degat, cui cauda longior tertius magnitudine sui exigui corporis discrepat, quanquā cætera similis est, Aristot. Turnerus parum secundū facit qui Germanicè dicatur ein Meelmeisse / (Anglicè *the less titmous* sed hæc eadem est, quam nos Blawmeiß vocamus, id est cæruleum parū, qui cæteris minor est, & solus cœruleo insignis capite, quod in alijs omnibus nigrū est vel totum vel ex parte. atqui secūdus Aristotelis parus caudam habet longam præ cæteris paris, quamobrem eum nos esse putamus qui à nostris Pfannenstil nūcupatur, cuius iconem infrà dabimus. ¶ Tertium parum (inquit Turnerus) Angli *nonnam*, à similitudine quam cum velata monacha habet, nominant. Sabaudi parum cœruleum nostrum *moyne* vel *moynetin*, hoc est monialem: atque hoc tertium pari Aristotelis genus esse nobis videtur. alij in eadem regione, ni fallor, *lardera* Gallis *marenge*. Itali *parussolin*, vel *parozalina* Hispani & Lusitani *chamaris*, ni fallor, vel *alionine*, vel *milheiro*. Nostri Blawmeiß: circa Norimbergam Bymeisse / quòd apiculas deuoret. Parus minor vulgo nominatur ein Pimpelmeiß oder Meelmeiß / Gyb Longolius. ¶ Genus hoc pari vt alijs plerisq, minus, ita etiam mansuetioris ingenij est & minus impetuosum. ¶ *Titmous* Anglorum ova ferè sedecim parit. vnde & paruas mulieres fœcundas eiusdem auiculæ nomine vulgò appellant.

Monticola.

Nonna.

DE PARO ATRO.

PARVM atrum appello, quem plerią; Germani Kolmeiß / id est parum carbonarium nominant, quanquam etiam Parum maiorem Saxones & alij quidam similiter appellant. Alba macula ei infra oculos est, & alia in occipitio, reliquum caput atrum, venter luteus, crura fusca ¶ Nostri non hoc, sed palustre genus pari, de quo iam dicetur, carbonarium cognominant.

DE PARO PALVSTRI.

PARVS palustris, Germanicè ein Murmeiß oder Rietmeiß / oder Rettmeiß: nostris Kolmeiß / cum alij genus præcedens sic appellent: capite prorsus nigro est cum superior in medio per occipitium maculā albam habeat. Pectus & ven-

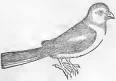
ter albicant, crura rosea sunt, vt pictura indicat. Dorsum & cauda fusca, aut ferè cinerea: vnde etiam Aeschmeißle à quibusdam appellatur: ab alijs Kaatmeißle, fortè quòd circa cœnum & paludes degat. Habet etiam aliquid rufi in supremo dorso, vt pictura Argentoratensis præ se fert. Ego cùm captum nuper parulum carbonarium siue atricapillum nostrum inspicerem, deprehẽdi illum paulo minorem esse cœruleo parulo, corpore fusco ad cinereum vergente, macula nigra continua per totum caput medium insignem, vtrinque candicantem: ventre è cinereo albicante, cauda magis quàm vertex nigricante, crusculis ad cœruleum inclinantibus. Turnerus hanc auem Aristotelis iunconem (*schœniclon*) facere videtur, & à passere harundinario non distinguere.

DE PARO CRISTATO.

PARVS cristatus nigro est capite cũ paucis punctis albis, crista retro extensa, corpore prono fusco, pectore albo, cruribus cinereis. Germani à crista vocant Kobelmeiß/Strußmeißlin: vel Heubelmeiß/& Heydermeiß/ vt Eberus & Peucerus interpretantur. Galli *mesange hupée*. Minor est paro maiore, montanõ par magnitudine, Eberus & Peucerus.

DE PARO CAVdatõ.

PARVM caudatum hunc autem voco, quòd caudæ longitudine paros cæteros excedat. hæc esse videtur parus alter Aristotelis, monticola cognomine, quoniam in montibus degat, cauda longiore. Caudæ longitudo nomen ei apud nos fecit, Schwantzmeißlin oder Pfannenstil: vt loca montana quæ frequentat, Berckmeißle. Parus *ἀνώρειος*, minimus quidem omnium in genere parorum, sed longissimam habet caudam, Zagelmeiß/ Pfannenstighit/ Eberus & Peucerus. Niger est parte prona, albus supina, in medijs alis ruber, vt & circa ventrem imum sed dilutius. ¶ Tempore verno vocem ædit inconditam, *guckeeg, guckeg*. Gregatim ferè volant, deni aut duodeni. Vescuntur vermibus, araneis, fortè & gemmis arborum. Fœcunda est auis nam octo, decem aut duodecim ferè pullos educat. Raro inuenitur nisi tempore frigido. Nidum struit duos ferè palmos cum dimidio longum ex musco & filis (araneorum, vt videtur) compositum, aditu semper angusto, inter frutices. facit autem oblongum, propter caudæ longitudinem. In genere ripariarum Plinio auis est, quæ nidum è musco arido struit, non quidem oblongum, sed pilæ figura tam absolutè vt inueniri non possit aditus.

DE PARO SYLVATICO.

HIc quoque parus perquàm exiguus est, macula per medium verticem rubente conspicuus, paribus vtrinque nigris, crusculis fuscis, alis nigricantibus, & cauda quoque extrema. reliquo corpore viridis,

dilutius in ventre. Noſtri à ſyluis in quibus degit, præſertim circa abietes & iuniperos, vocant Waldmeißle/ Thannmeißle: aliqui minus propriè Waldzinßle. alij à voce Zißelperle. cantillat enim *zal zal zalp* Turcæ, vt audio, *agulguſan*. Auceps quidam apud nos aliquandiu aluit, sed mutam.

¶ Audio & *mounier* apud Gallos nominari quandam pari speciem, exiguam, atro capite, reliquo corpore ſubcœruleo vel cinereo. quæ nidum rotundum aditu gemino ad arboris alicuius truncum ſuſpendat, & multa oua pariat.

Mounier.

DE PASSERE.

A.

PASSERIS nomen etiamſi ad omnes ferè minores aues extenditur, (vide infra in e... men ſpeciem certam ſignificat, de qua præcipuè hîc ſcribimus. ¶ *Zippor* Hebraicè, צפור, ſecun- *Hebraica.* dum aliquos eſt generale vocabulum auium, tametſi tranſlatio noſtra ſæpe vertat paſſerem: & inuenitur in vtroque genere., Kimhi dicit quòd aliquando capiatur pro certa auium ſpecie, nempe Pſalmo 84. pro aue parua quæ vulgò vocetur paſſer. Pluralis numerus eſt *ziparim*, Eſaiæ 31. Secundum Moſen Gerundenſem auis eſt quæ mane ad aſcenſum auroræ incipit cantare, Munſterus. *Zipor* Deuter. 14. dicitur de omnibus auibus mundis. Chaldæus eo loco habet *zipar* Arabs *taer*, טאיר. Perſa *gongeſcheck*, גונגשך. Nominantur autem aues omnes ab vnguibus (*ziparen* vnguis eſt) *ziparim*, vt à volatu *ophim*, Leuitici 14. vbi de mundatione leproſi agitur, Chaldæus pro paſſere habet *zipara*, צפרא. Arabs, *azbur*, עצבור. Perſa etiam retinet generale vocabulum *gongeſcheck*. LXX. ὄρνεα ponunt, Hieronymus paſſerem. *Agur* etiam Hebraicam vocem aliqui paſſerem interpretantur. vide in Grue ſupra. *Albaſſafir*, id eſt paſſerum, Andr. Bellunenſis. *Stupion* (*Struthion* legerim) paſſer, Syluaticus. *Leſan albaſſafir* (alias *alaſafir*) id eſt lingua paſſerum, de fructu fraxini vel orneogloſſi arboris legitur apud Arabicos medicos. *Babebot* eſt auis quædam omnium calidiſſima, Venerem ſtimulans, mihi ignota, Syluaticus. videtur autem eſſe paſſer.

¶ Στρουθία, omnes auiculæ. ſed στρουθὸς propriè qui πυργίτης dicitur, Varinus. Στρουθὸς ex Ari- *Græca.* ſtotelis deſcriptione auis illa videtur, quæ vulgò πυργίτης dicitur, ſpecialiter accipiendo. nam alioqui generale nomen eſt, Euſtathius ſi bene memini. *Xuthros*, alij *ſtruthos*, vel pyrgites, alij troglitén vocant, Kiranides. Paſſerculus in Creta vulgò *ſpurgutus* appellatur, Bellonius. ſunt qui ἀσπουργίτας vel ἀσπουργίτης vulgò vocari mihi retulerint. videntur autem hæc nomina corrupta a priſca voce πυργίτης. quod hoc genus auium circa turres verſari ſoleat. Στρουθοὶ πυργῖται, id eſt paſſeres turricolæ, Galeno de ſanitate tuenda libro ſexto capite decimoſexto dicuntur, qui in turribus quæ in locis excelſis ſunt nidulantur. Alaudæ criſtatæ aues ſunt ſimiles paſſerculis, vt inquit Galenus, qui pyrgitæ ac troglitæ nominantur in oppidorum muris ac turribus frequentes, extra quam galero quo illi carent, Hermolaus. nos idem legimus apud Aetium 9. 31. Troglitæ quidem dicti mihi videntur domeſtici paſſeres, quod paſ-

sim in ædium troglis, id est cauis versari ac nidulari soleant (vt & troglodytæ ab his diuersi in cauis terræ circa sæpes præcipuè) & iidem quoque pyrgitæ, nisi quòd circa turres & loca excelsiora degunt, quare etiam salubriores habentur. In paruorum passerum (ad differentiam nimirum τῶν μεγάλων στρουθῶν, hoc est struthiocamelorum) numero πυργῖται etiam sunt, Galenus libro tertio de alimentis. Cypselos Psellus in libro de victus ratione trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis fere lateant, Cælius. Laudat quidem Psellus in cibo passeres & troglatas (vt Georgius Valla transfert) quæ hirundinibus similes, pedibus curtis, foraminibus turrium solum se committunt. Ego verò hæc verba, hirundinibus similes, pedibus curtis, a Valla imperitè adiecta existimo, vt sic quas ipse aues troglatas esse putaret interpretaretur: illas sanè hirundinibus similes aues apodes & cypselos appellant Græci, quas in cibum admitti nullis equidem hominibus nisi fame coactis existimem. quare Psellum de passeribus troglitis & pyrgitis sensisse dixerim. nam & alibi inter attenuantes cibos cum perdicibus & auiculis montanis trogletas nominat. Ego non trogletam neque troglatam, sed *troglitam* per iôta in penultima scribendum censeo. Vulturem odit τρωγλίτης, Philes. Est & similis τρωγλίτου mentio apud recentiorem quendam Græcum, qui de morbis accipitrum scripsit.

Nomina variarū gentium. ¶ Italicè *passara*, vel *celega*, vel *passara cazarenga*. Passerculum pullatum vulgus *celegam* dicit modo, vti coniecto, quasi spicilegam, siue frugilegam: quod genus spermologon nuncupant Græci, Cælius ex Hermolao. ¶ Hispanicè *gorrion* vel *paxáro*. Gallicè *moineau*, *moucet*, *passe*, *passereau*, *passerat*, *passeteau*. ¶ Germanicè Spar/Spatz/Hußspar. Saxonibus Sperck/Sperlingk. alijs Lüningk. Germanis inferioribus Müsche/Spätze/ ¶ Anglicè *sparrow* ¶ Illyricè *Wrabecz*.

Duo esse passerum genera. ¶ Alexander Myndius duo passerum genera esse dicit, alterum mansuetum, alterum ferum, Athenæus. Struthocameli quoque passeres feri, ἄγριοι στρουθοὶ dicuntur, Eustathio teste. ¶ Passer duorum est generum, vnum griseum (cinereum aut fuscum,) quod in tectis degit & nidificat: & alterum minus, rubeum in vertice, in cauis arborum nidificans, Albertus.

B.

Descriptio passeris. Passer est auis parua, cinerea, Albertus. Fœminæ vbique sunt coloris cinerei, Idem. Color κεραμεοῦς, id est testaceus, passeri est & plerisque puluerатricibus, Gibertus Longolius. Passeris pennæ quoties frigora vrgent acriora interdum in albas transeunt, Aristoteles. qui alibi etiam passerem quandoque album conspectum memorat: audio & nostra memoria eodem colore visum. Vidimus passerem album in Taurinis, Scaliger. In Insula sancti Thomæ Passeres virides sunt, canori. Idem fortè sunt chlorides vel Canariæ. Nigrities quæ est in rostro vel mento æstate incipit, cum vêris initio nondum spectetur *vide* infra in C. de vita passerum. Passeri, vt auiculis omnibus, non gula, nec ingluuies, sed ventriculus longior est, Aristoteles. Ad imum intestinum appendices paucas habet, sed perexiguè, Idem. Passeribus alijs ventri, alijs intestino fel iungitur, Idem. Mares gutturis nigris & albis distinguuntur, Albertus. Mas nigredinem habet circa os, fœmina verò albedinem, Obscurus. Alexander Myndius fœminas dicit rostro esse colore magis (quàm in maribus) corneo, facie verò nec admodum alba neque nigra, Athenæus. ¶ Domestici syluestribus corpore paulo maiores sunt, & capite pro corporis portione satis magno, Longolius.

C.

De passerum voce. Passer vocem sibi peculiarem habet, sicut & turtur, Obscurus Aristotelem citans: apud quem nihil eiusmodi extare puto. *Pessimus at passer tristis flendo pipit*, Auth. Philomelæ. Pipire pullos gallinaceos Columella dixit, pipare gallinas Var. Sed circumsiliens modò huc modò illuc, Ad solam dominam vsque pipilabat, Catullus de passere Lesbiæ. [illegible] verbum fictum est ad imitationem vocis auium, Suidas & Varinus. videtur autem passeribus præcipuè conuenire. Titos palumbes dici interpretor ex passerum salacitate, qui solent τιτίζειν, Cælius. Et rursus, Passerculi creduntur τιτίζειν, id est titissare: ex quo titis cortiuatur, vt scribit Æl. Dionysius, auiculæ species, aut etiam auis quælibet minutior. Draco deuorat passerculos ἐλεεινὰ τετριγῶτας, Iliados β. alioqui τρίζειν verbum proprium est voci vespertilionum. Qui strident potius quàm canant, τρύζειν Græcè dicuntur, quod Latinè enunciare licet struthissare. ex passerum voce qui struthi vocantur verbo deflexo, Cælius. ¶ Passer vermiculis vescitur, Aristoteles & Albertus.

Cibo. Muscas venari fertur, Obscurus. Hordeum præ cæteris in cibo amat, & corticem celeriter à grano separat. & si quando nimium auidè paleam cum grano deuorauerit, suffocatur, Albertus. Vescitur & acinorum quorundam granis, vt sambuci, Tragus. Mox digerit quicquid deuorârit, vnde corpus eius cibo non pinguescit, sed sustentatur tantum, Author de natura rerum. Auicula est naturæ perquam calidæ, (omnibus auibus calidior, Author de natura rerum.) libidinosa & multi motus, quas ob causas non obesatur, Albertus & alij.

Stercore, ¶ Stercus eius calidissimum est quando emittitur, sed mox refrigeratur, Author de natura rerum. Passer tum lauare tum puluerare solet, Aristoteles. ¶ Aues quædam saliunt, vt passeres, merulæ, Plinius. ¶ Passer gregatim ad pastum volat, Author de natura rerum. ¶ In tectis habitat & in alijs locis, in petræ foramine nidificat, Obscurus. Pyrgitæ passerculi nominantur quòd circa turres versari soleant.

Nidificatione. Passeres domestici in ædium & nostrum cauernulis, quin etiam capsulis pensilibus nidum collocant, Gibertus Longolius. Passer griseus in tectis degit & nidificat: alterum verò genus in cauis arborum nidum struit, Alber-

Albertus. Conscientia vel suæ infirmitatis; vel sui corpusculi exiguitatis, passeres in ramorum cacuminibus, modò alijs sustineri queant, nidos contexunt, sæpeque numero ea machinatione sibi factas à venatoribus insidias declinant (eò sanè ij propter rami tenuitatem ascendere non queunt), Ælianus: passerum nomen fortè communius pro auiculis quibusuis paruis vsurpans. ¶ Passer supra modum libidinosus est, Author de natura rerum. hinc illud, Passere salacior, Erasmus prouerbij specie vsurpari posse ait. Passer animal est libidinosum & fœcundum: quare Terpsicles eos etiam qui passeribus in cibo vtuntur, ad res venereas ait procliuiores fieri. *Libidine.* Perdices mares, vt & passeres, genituram emittunt, non solum conspectis fœminis, sed etiam voce earum audita, Eustathius ex Athenæo. Passer pyrgites immodica ira & copia seminis ductus (ὑπὸ ὀργῆς [fortè ὁρμῆς] καὶ πολυσπερμίας ὀχλούμενος) septies in hora fœminam init, copiosum confertimque semen effundens, Orus. Passer adeò salax est, vt in vna hora fortè vigesies coeat, Albertus. Aliqui eum trecenties die coire aiunt, Vrsinus. Sunt qui passerum etiam mares anno diutius durare non posse arbitrentur, argumento quòd veris initio nulli mentum habere nigrum spectentur, sed postea, tanquam nullus anni superioris seruetur: fœminas verò hoc in genere esse viuaciores volunt. *Vitæ longitudine.* capi enim has cum nouellis, cognoscique labrorum callo (duritie quadam) asseuerant, Aristoteles de historia animalium. Et in libro de longitudine vitæ, Mares (inquit) si salaces fuerint, breuioris vitæ sunt quàm fœminæ, vt in genere passerum. Passeri minimum vitæ, cui salacitas par (vt columbis & turturibus) mares negantur anno diutius durare, argumento quia nulla vêris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit: fœminis longiusculum spatium, Plinius. Aristoteles scribit passerem marem vno anno tantum viuere, quod de passeribus Orientis credimus. nam & illa nigredo de qua dicit quòd sit in collo (mẽto) masculi, non est in eis qui sunt apud nos, scilicet in Europa, Author de natura rerum. Ætas passeris apparet in rostro, quia iuuenis habet illud cinereum, & circa fauces croceum, senex verò durum & nigrum, Idem. Mares parum viuunt propter coitum & nimium motum, quæ exiccant in eis humidum vitale, Albertus. Alexander Myndius ait fœminas maribus infirmiores esse, Athenæus. Mares hyeme perire, fœminas verò durare Aristoteles putat, probabiliter ex colore hoc conijciens immurato, Idem. Albertus passerum vitam computat à tempore coitus. dicit enim nullum passerem viuere à tempore coitus plus vno anno. Ephesius fortasse magis ad verba Aristotelis attendens, computat annum à tempore natiuitatis, asserens nullum passerem viuere a tempore suæ natiuitatis plus vno anno, Niphus. ¶ Passer bis anno vel ter parit, in singulas vices septena vt plurimum, vt minimum quaterna oua, Albertus. *Partu.* Parit ad summum octona, Athenæus Aristotelem citans. Aues nonnullæ imperfectos & cæcos pariunt pullos, videlicet quæ cum paruæ corpore sint, multos progenerant, vt passer, hirundo, Aristoteles. Cuculi oua passeris in nido reperta deuorant & sua subijciunt: hic post illa suscepta fouet & nutrit, Isidorus. ¶ Passer comitialem morbum, imò & lepram pati creditur, Iac. Oliuarius absq; authore: *Morbis.* quanquam Author de natura rerum, In quibusdam regionibus (inquit) morbum caducum hæc auis patitur: nimirum quia semine hyoscyami pascitur, vt Aristoteles credit. Ego nihil huiusmodi apud Aristotelem. Plinius verò de coturnice, elleboro eam vesci, & solam præter hominem comitiali obnoxiam esse tradit.

D.

Passer est auicula, valde circunspecta, Obscurus. Passeris pulli cum euolare debent, vicini passeres cum eorum parentibus conatus ipsorum euolantium comitantur, vt imbecilles si necesse sit plurium constipatione adiuuentur, Author de nat. rerum. *Qua ratione passerũ pulli euolare discant.* In furorem citò concitantur, sed nulla mora discordiæ, Idem. ¶ Passer dum aucupum venatione petitur, ad noctuam accurrit, à qua mox opprimitur, Orus. Apud nos pica aliquando deuorat passerem iuuenem, Albertus. Hirundines & passeres interimunt se mutuò cum conueniunt in vna domo, Auicenna. *vide* in Capite de Hirundinibus syluestribus. Vulturem timet troglites, Philes. *Hostes passerum.*

E.

Passeres syluestres facilius capiuntur, domestici difficulter. ¶ Struthi (id est, auiculæ in genere) diuersi visco capiuntur, & ramis duobus myrti colligatis annexo funiculo, &c. vt scribit Oppianus de aucupio 3 3. *De eorum capiendorum ratione.* Capiuntur visco passeres & cæteræ aues paruæ vel magnæ, si virgulæ inuiscatæ ponantur in locis vbi pasci vel morari consueuerunt, Crescentiensis. Et rursus, Capiuntur passeres præcipuè iuuenes minus sagaces cum saxa seu brechoello, quæ est quædam cauea ex iuncis constructa, de qua exire non possunt, cum ad passerum pullos impositos ingressi fuerint. Coturnices, perdices, & passeres, quàm sint libidinosæ aues, & quomodo libidinis earum tempore speculo proposito, capiantur, recitauimus in Coturnice C. Pantheron retis genus, quo Galli ad passeres, sturnos, & grues vtuntur, Budæus describit in Annotationibus in Pandectas. Accipitres capiunt passeres, & alias aues diuersas, Crescentiensis. E nidis quos in parietibus habent mustelis aut viuerris cicuribus immissis extrahuntur. Aues etiam quas nos lanios appellauimus pueri cicures alunt, vt passeres è nidis capiant.

¶ In Media (aliquando) adeò ingens passerum inoleuit copia, iacta absumentium semina, vt homines malo acti ad alia migrarint loca, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis ant. gestis. *Medos è regione sua expulerũt passeres.* ¶ Passer clamans mane tempestatem significat, Gratarolus.

F.

De alimẽto ex passeribus.

Passeres & turdi in delitijs habentur præ cęteris cibis, Suid. Auiculæ (omnes scilicet minores, vt præcipue passeres) & *cuzardi* (alaudæ) improbantur: nam si parum de ossibus eorum degluuatur, gula & intestina aliquando exulcerantur. Quod si de pullis harum auium fiat *frosa* (edulium) cum ouis & cepis, promouent coitum. Iura earum ventrem soluunt, carnes astringunt, maxime si macræ sint. Deteriores ex eis sunt, quæ saginantur in domibus, Elluchasem. Caro passerum calida est vsque ad tertium gradum, & sicca fere in eodem, difficilis concoctu, corporibus tẽperatis insalubris. aliarum quoque auicularum carnes declinant ad caliditatem, sed magis ad siccitatem: quamobrem de cæteris (auiculis, non passeribus) præferuntur pingues. harum enim caro laudabilis est, & boni nutrimenti, facilis concoctu, & conualescentibus salubris, Michael Sauonarola. Paruorum passerum, inter quos & pyrgitæ sunt, caro durior est quam gallinarum, perdicum & similium, Galenus. Psellus trogletas laudat & attenuare scribit. Trallianus tympanicis concedit ex minutis passerculis illos qui pingues non fuerint.

¶ Ex auibus laudantur perdices cum montanis omnibus passeribus, deinde gallinæ, phasiani, &c. Galenus de ingenio sanitatis cap. 2. quo in loco Conciliator per passeres se intelligere scribit aues minutas, & non passeres propriè dictos, qui (inquit calidissimi sunt, (teste etiam Rasi) & libidinem incitant. Passerum ac palumbium caro dura & difficilis concoctionis est, malique nutrimenti, sanguinem calidum & siccum generans, Haliabbas S. Theoricæ, capite vigesimo secundo. Et paulò pòst, Omnino vitandi sunt passeres domi nutriti. procreant enim sanguinem pessimum. Passeres auium calidissimi sunt, & præ cæteris auiculis astringunt, & sanguinem accendunt, Isaac. Et alibi, Calidi & sicci sunt, stomachum corrumpunt. quamobrem rarò sunt admittendi. calfaciunt enim, & facile in nidorosos vapores & bilem rubeam conuertuntur, præcipuè syluestres & macri. concoctioni sua siccitate obsistunt, & ventrem astringunt. Passeres omnes calidi & sicci sunt in fine caloris, Auerrois. Hæc omnia ex recitatione Antonij Gazij.

¶ Passeres omnes mali sunt, Auicenna. Passeres & ipsi salaces sunt, & vescentes eis procliuiores in Venerem fieri Terpsicles prodidit, Athenæus. *Vide* etiam in *G* & de cerebellis passerum ad eundem vsum parandis, Ibidem. ¶ Pastillus à passerculis. Cape bubulam aut vitulinam, & adipem vituli incisum minutatim, & caseum optimum, aromata & crocum, Coquus Gallicus.

¶ Omnia quidem oua, sed præcipuè passerum, rem Veneream promouent, Auicenna. Venerem conciliant oua passerum in cibo, Plinius & Marcellus. Passerum oua cæteris calidiora sunt, & sanguinem feruidiorem generant, Antonius Gazius.

G.

Vsus passerum in medicamentis.

Passer assus in cibo sumptus delectationem facit & mouet Venerem, Kiranides. Passeres in cibo Venerem conciliant, Plinius & Marcellus. In libro Secretorum qui Galeno attribuitur, compositio quædam præscribitur ad coitum promouendum. qua cum (inquit author) passeres quandoque decoquuntur. A salacioribus inuentum est passeres pinguiusculos commanducare, Alexander Benedictus. *Vide* etiam in *F.* ¶ Cinis passerum sarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa (potus) morbo regio resistit, Plinius. Similiter crematorum passeris pullorum cinerem ex aceto aduersus dentium dolorem vtiliter infricari tradunt, Idem. ¶ Passeris adeps ponitur in emplastro Nicol. Myrepsi ad tofos seu poros, numero 70. ¶ Cibarium factum ex capitibus passerum & maximè masculorum, adiuuat coitum, R. Moses. Cerebella animalium quomodo reponi debeant, docetur ex Bulcasi in vulgari & barbara æditione Nic. Præpositi libro 1. cap. 13. Peculiariter verò cerebella auium (inquit Bulcasis) quorum ad remedia vsus est, accipi debent de auiculis quæ nidificant in domibus, tempore autumni aut vêris. quibus decollatis exempta cerebella ponantur in vase mundo, & purgentur à ventriculis (membranis) ambientibus. pro singulis vero cerebellis decem, vitellum oui recentis nati ex gallina à gallo compressa addes: & mixta siccabis in patella super cinere calido. deinde insolabis vt amplius desiccentur, aut iterum ad ignem pones. Sunt qui sine vitellis hoc medicamen faciant, aliqui cerebellis mox recentibus vtuntur. alij cerebellis & ouis parum mellis admiscent, & ad ignem coagulata reponunt. Cerebella passerum vêre occisorum lauantur, purgantur. Ex his decem cum vitello oui subacta parum igni friguntur, deinde Sole vel igne siccantur: adiecto, si libet, pauco melle, ad Venerem incitandam parantur, alij vt adipes & medullas parant, Syluius. ¶ Passeris fel pondere *dauic* solutum in *zambacelaeo* pondere aurei, virgæ testibus & inguinibus inungitur, vt vim ad Venerem confirmet, Rasis. ¶ Passeris fimus a lentigine purgat faciem. quod si sputo hominis varices illinantur, extirpat eas, Hali. Dolorem dentium statim abire tradunt fimo passerum cum oleo calefacto, & proximę auriculæ infuso. pruritum quidem intolerabilem facit, Plinius. Stomacho exoluto & nauseabundo passerum stercus aridum velut polentam, siue aquam biberint, siue vinum, inspergito, Archigenes apud Galenum de compos. medic. sec. loc. Passeris stercus cum vino potum erectionem facit magnam: cum adipe verò porcino inunctum alopeciam sanat & expler, & carbunculos frangit, Kiranid. Remedijs contra accipitrum & falconum lumbricos aliqui passeris (alias *passeris Indici* vel *solitarij* vel, si is desit, communis) stercus admiscẽt. Troglitę fimũ vel carnem cum vino aut melle accipitri cõtra morbũ quẽdam

dariu-

dari iubet incertus author Græcus recentior ἁλὸς συγκεχρισμένον ἰσχάς. ¶ Oua passerum in cibo sumpta Venerem augent, Hali & alij *vide in F.*

H.

a. Passer dubij generis nomen, in masc. gen. vsurpari solet: vnde diminutiuum passerculus apud Plautum, Ciceronem & Varronem. Passeres sunt minuta volantia a paruitate vocata. Verbum στρουθὸς non modo passerem aut struthionem significat, sed & aues alias: quod & nos (Latini) quandoque sequimur: vt Cicero cum dixit, omnibus passeribus insitam a natura voluptatem: hodieq́; aues ipsas in commune passeres vocant Hispaniarum vernaculi, Hermolaus. Passeres dici possunt omnes aues minutæ, Syluaticus. ¶ Στρουθὸς oxytonum est, (secundum canonem Eustathio relatum,) Atticè verò penanflectitur Herodiano, vt scribit Aristophanis Scholiastes in Aues. Generis est communis, Eustathius. Στρουθὸς nomen alijs etiam auibus commune est. sed placet magis στρουθοὺς vocari vt plurimum aues illas Homericæ strutho (quarum scilicet Iliados secundo ille meminit) congeneres, Idem. Στρουθοὶ dicuntur omnes minimæ auiculæ: στρουθὸς verò propriè qui (vulgò) πυργίτης dicitur, Varinus. τῶν στρουθίων nomine, auiculas omnes in dumis versantes Galen. ferè intelligit, Longolius. Reperitur & στρουθάριον pro passerculo. Στρουθὸς dicitur ab eo quòd cum furore quodam in libidinem feratur, παρὰ τὸ μετὰ οἴστρου θεῖν (πρὸς τὴν ὀχείαν,) Eustathius. Nicander inter remedia contra aconitum στρουθὸν pro gallina dixit, & contra fungos πέπτου στρουθοῖο χερειάδας pro fimo gallinæ. nam & ὄρνις per excellentiam pro gallina ponitur. Κίχλαι, εἶδος στρουθῶν, Varinus. Legitur & στρουθὸς pro struthione vel struthiocamelo, vt Ἀφελὼν ἐλεφάντων ὀδόντας &c. … στρουθῶν ὠά, citante Eustathio. Στρουθοὺς Attici simpliciter pro struthocamelo dicunt, Hesychius. Aliàs verò στρουθοκάμηλοι, μεγάλαι στρουθοὶ, & ἀρχαῖαι στρουθοὶ dicuntur. Vbi de historia plantarum quarto Theophrastus στρουθῶν πτερὰ dixit, ac Theodorus struthorum alas reddidit, auium transferre maluit Plinius: tanquam struthos Græcis quandoque de auium dicatur, sicuti Latinè passer, Cælius. sed Theophrastus de struthocamelis sensit, non de passeribus: nam Indicas quasdam arbores describens, sic inquit: Ἔχειν δὲ τὸ φύλλον, τὴν μὲν μορφὴν παρόμοιον, τοῖς τῶν στρουθῶν πτεροῖς ὅμοιον, … τὰ χείλη. Στροῦθος, ὁ στρουθὸς, ἢ ὄρνεον, Hesychius. Elei passeres vocant δειρίτας, vt Nicander Colophonius ait, Athenæus. Δίγηρες passeres, Hesychius. Varinus penanflectit. Inuenio & δίγηρες, διγῆρες, & δίγρηες pro passeribus apud eosdem: item δρῆες, Macedonum lingua. Ἐλλόποδες & ἐλλοὶ (Hesych. habet ἐλλόποδας) passeres & hinnuli, ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι, & catuli serpentis, Hesychius & Varinus. Κιλίας, passer mas, Iidem. Σπαρδάκαι, στρουθοὶ, Iidem. hinc σπαρδακοπῶλαι, qui passeres vendunt.

Etymon. Synonyma. Passer Latinè, & Syluaticus. στρουθὸς Græcè nomen est auibus etiam communis.

¶ Epitheta. *Arguto passere vernat ager*, Martialis. Leuis passerculus, Varro apud Nonium. Passer salitans, cauillans, soliuagus, apud Textorem. ¶ Ὠκέες στρουθοὶ, ταχεῖς, εὐτρεπεῖς, κοῦφοι, Hesychius & Varinus.

Epitheta.

¶ Passer ille Catullianus allegoricôs, vt arbitror, obscœniorem quempiam celat intellectum, quem salua verecundia nequimus enunciare. Quod vt credam, Martialis Epigrammate illo persuadet, cuius hi sunt extremi versiculi. *Da mihi basia, sed Catulliana, Quæ si tot fuerint, quot ille dixit, Donabo tibi passerem Catulli*, Politianus. Strutheum Latinè, vt est apud Festum, à salacitate passeris, membrum virile significat, præcipuè in mimis: vt qui passerem in Martialis & Catulli versibus aliter accipiunt, nihil mihi dixisse videantur: ne quis in ea re Politianum, quia sine authore loquatur, somniasse cauilletur, Hermolaus in Corollario. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, &c. Plautus in Asinar. ¶ Στρουθὸς, homo salax & libidinosus, Hesychius. Στρουθὸς, ὁ λάγνος …, Suidas. Στρουθὸς Οἴμοι χελιδὼν μοι, στρουθὸς αὐτὸς γίγνεται. Ἐκτίλλεται … μοι τὸ δίκτυον, Aristophanes in Vespis: vbi Scholiastes senem, inquit, quia saltat, famulus passerem fieri ait. Idem in Auibus Philocratem τὸν στρουθὸν (inquit) si quæ auis occiderit, talentum accipiet. vbi Scholia, Ἄγαν εἶπεν ἐκ τῶν ὀρνέων. Στρουθὸν δὲ εἶπεν ὡς μάχλον. In eadem fabula Cleocritus quidam traducitur ὡς στρουθόπους, τουτέστι μεγαλόπους, (a struthocameli pedibus fortassis. vel à passeribus per antiphrasin ἢ ὡς τὴν ὄψιν στρουθώδης, Scholiastes. Ego struthopoda eum dixerim cui pedes & crura exigua fuerint, vt nostri meisenbeinle. Sic & Plinius: Eudoxus (inquit) author est in meridianis Indiæ, viris plantas esse cubitales: fœminis adeò paruas, vt Struthopodes appellentur. Plautus cruscula todilla dixit, citante Festo, cui *todus* est genus auis paruæ. Monstrosi partus in vtero fiunt, vel parte aliqua magnitudine excedente, ὡς τὰ μεγαλοκέφαλα (scilicet παίδια) vel deficiente, ὡς τὰ στρουθοκέφαλα, Author Definitionum medicinalium quæ Galeno attribuuntur. habet autem & struthiocamelus quoque caput proportione exiguum. Στρουθίζειν verbum à nomine στρουθὸς, quod est passer, deriuatur, & cantum vilem ædere significat, τὸ εὐτελὲς (alias εὐτελῶς, quod placet) πως ᾄδειν, Eustathius. Quæ strident potius quam canant στρουθίζειν Græcè dicuntur, ex passerum voce, Cælius. Στρουθίζειν, τερίζειν, Suidas. Poculum quoddam Persicum στρούθιον dictum Athenæo, a quibusdam struthis (passeribus) denominatum sit non constat, Eustathius. Struthio herbæ folium oleæ est, quod a medicis aureum poculum vocatur: ab hac similitudine potorium quoddam vasculum fortasse struthion appellatum sit, Hermolaus. Strutheum, in mimis præcipuè, vocant obscœnam partem virilem, à salacitate videlicet passeris, (etiamsi *anseris* in codicibus plerisque scriptum est, Hermolaus) quę Gręcè στρουθὸς dicitur, Festus.

Passer Catullianus quid significet. Struthea pro homine libidinoso. Struthopus. στρουθοκέφαλα. Στρουθίζειν. Poculum Persicum στρούθιον dictum. Strutheū membrū virile.

Passer marinus. ¶ Passer marinus, quem vocat vulgus Struthiocamelum, Festus. Græci στρουθὸν simpliciter pro struthiocamelo ponunt, vt supra ostendi: aliquando ἀγρίαν, vel Λιβυκὴν, vel μεγάλην cognominant. Est & passer marinus piscis, Græcorum ψῆττα.

Struthiū herba. ¶ Stirpes. Struthium à nostris (vt Plinio) radicula vocatur: spinosa herba, non tamen acanacea. Flos spectabilis æstiuus, sine odore, caule lanuginoso, semen nullum, radix magna, quę conciditur purgãdis lanis, mirum quantum conferens candore mollitiaq́;, &c. Smyrnęa mulier Galena florem hunc nõ struthion, sed strythion vocauit, Hermol. Στρούθιον, radix herbæ lanis eluendis apta, Hesych. Ἐστρουθισμένα Grȩcis dicuntur struthio herba repurgata (vellera,) Cælius. Dioscor. ad œsypũ laudat lanas ἀστρουθίστους, hoc est illotas & radicula non curatas. Medicis hodie & orbi nostro, in quo prouenire etiam non puto, struthium ignoratur. Serebatur olim passim. Spõte vero nascitur in Asia Syriaq́;, & trans Euphratem. Hippocrates commendat nascens in Andri insulæ littoribus.

Papaueris genus folia speciē passerum repræsentantia habens. ¶ Alterum syluestris papaueris genus *heraclion* vocatur, ab alijs aphron, folijs (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate, Plinius 20. 19. Dioscorides huic papaueri folia tribuit σφόδρα μικρὰ, στρουθίῳ ὅμοια, id est, minima vel breuissima, struthio similia, herbæ videlicet, non passeribus: tribuunt autem quidam struthio herbæ folium oleæ: vt lapsus videatur Plinius. nam Theophrastus quoque de historia plant. 9. 13. (vnde & Dioscoridem & Plinium mutuatos apparet,) Papauer Herculanum (inquit, interprete Gaza) folio constat struthi, quo splendorem linteis tribuunt. τὸ φύλλον ἔχον στρουθίου, ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι.

Māla struthia. ¶ Māla struthia, μῆλα στρούθια, στρουθόμηλα, è coroneorum genere, minori amplitudine, & serotino prouentu, odoratius vibrant. Aetius verò struthia vocat, quæ magna sint & suauiora, minorisq́; placeant acerbitate. Nominat struthium etiam Macrobius inter malorum genera 3. 19. Et Callistruthis, roseo quæ semine ridet, Columella ficuum genera enumerans. codex noster habet *Chalistruthia*.

Passerina. ¶ Errant qui passerinam vulgò dictam florem candidum ferentem, anagallida existiment, Hermol. Passarina, inter leucoij nomenclaturas, apud Dioscorid. *Tocedillo*, id est herba passerina, quam ignoro, Syluat. Centumnodia, lingua passerina, Idem.

Lingua passerina. Lingua passerina, vt quidã vocant, genus minus lithospermi, quod in aruis reperitur, radice inutili, Tragus. ¶ Auicen. 2. 435. *lesan alasafir*, vel *lesan alhassafir*, (linguam auis interpretantur, Bellunens. linguam passerũ) arborem quandam vocat, quæ Græcis recentioribus *orneoglosson* est. videtur autem fraxinus vel fraxini species, in cuius siliquis medulla inest linguę auis similis, &c. Syluat. c. 703.

Stercus passerum. herba. *vsnen* herbam interpretatur stercus passerum, vel herbam *kali*, & c. albam esse aiunt, & pannos ea lauari ac dealbari. quærent diligentiores struthione an papaueri spumoso descriptio eius conueniat. mihi ad struthium potius accedere videtur.

Icones. ¶ Icones. Ægyptij hominem qui ad proprium patronum confugiat, nec eius subleuetur auxilio, monstrare cupientes, passerem & noctuam pingunt. hic enim dum aucupum venatione petitur, ad noctuam accurrit, à qua mox opprimitur, Orus. Iidem hominem semine abundantem volentes designare, passerculum pyrgiten pingunt, Idem.

Nomina propria à passere desumpta. ¶ Propria. M. Petronius Passer nominatur apud Varronem de re rust. 3. 2. Στρούθας, Struthas satrapæ regij nomen est apud Xenophontem rerum Græcarum lib. 4. ¶ Passer, nomen loci, cuius meminit Martialis. *Non mollis Sinuessa, feruadiq́; Fluctus Passeris, aut superbus Anxur.*

Similia. ¶ *b.* Ilia passeris, Horatius 2. Serm. Σπίζας auiculam passeri similem esse tradunt Hesych. & Varinus item ἀστραλίων. Corydalus passerculus est, similis passerculis quos pyrgitas à turribus, & troglitas ab antris & cauernis appellant, sed maior & cristatus, Aetius. Sirênes supernè specie sunt στρουθῶν, id est passerum, Gyraldus. Ὄψιν ἔχεις στρουθῶν τετραπόδων. ἦ ῥά σε Κίρκη Ἐς πλέιον μετέθηκε φυσικοκέλιαι πόλλα, Distichon Iuliani.

Passer quadrupes. Passerem quadrupedem circa paludes Liberdę oppidum Lusatia captum, Georgius Fabricius nobis significauit.

¶ *c.* Ἐκολάκευσεν ἢ συμπιέσας τὸ στόμα ὥσπερ πολέμιος, ἀλλὰ τοῖσι στρουθίοισι χανοῦσα ὁμοίως, Comicus quidam apud Eustathium. videtur autem significare quandam alicui assentatam ore non compresso, sed pleno & hiante, vt hiare solent auiculæ. ¶ In Domino confido. quomodo dicitis animæ meæ, auola (de) monte vestro (sicut) passer? Psalmo decimo. Et passer quolibet vadens, Prouerbiorum 26. Factus sum sicut passer solitarius in tecto, Psalmo centesimo secundo. Aristophanes passerum nubem dixit, (στρουθῶν νέφος ἀρθὲν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀνακέψαι) Illic (in arboribus) passeres (*zipparim*, aues, Munsterus) nidificàbunt, Psalmo centesimo tertio. in translatione Hieronymi. Passer inuenit sibi domum, Psalmo octuagesimo tertio. *a.*

¶ *d.* Passer aliquò strepitum magnum faciens volat, ne laqueo venantium capiatur: vnde inquit, Anima nostra sicut passer, &c. Glossa in Psalmum 124. ¶ Τὸ στρουθίον δειλὸν ὑπάρχον ἐν τῷ ἀγωνιᾶσαι λαλεῖ τὸν ὕπνον, Suidas in Nycticorax.

¶ Passeres duo nonne asse væneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Matthæi decimo. Passeres quinq;, nonne væneunt dipondio? Lucæ 12. Καὶ γὰρ πόσῳ χελλῶν ἱκετεύω πρὸς τῶν Ἀνθρώπους ἀνθρώπων, οὓς ἔχω βίον, Ἢ στρουθὸς, ἢ πίθηκον, Eubulus apud Athenæum. Pestem a milio atque panico sturnorum passerum ve agmina scio abigi herba, cuius nomen est ignotum, in quatuor angulis segetis defossa. mirum dictu, vt omnino nulla auis intret, Plinius. Multi ad Milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubẽt, priusquam sarriatur, defodiq́; in medio inclusam vase fictili. ita nec passerem nec ver-

nec vermem nocere, sed etiamd um prius quam metatur, alioqui amarum fieri. Idem ¶ ... Κυμήσω ἰκετας τοὺς ... Porphyrius libro quarto de abstinendo ab animatis.

¶ Apollonius cum Ephesios doceret, oportere eos sese mutuò nutrire atq; nutriri, passeres forte in arbore quidam tacite considebant: vnus autem ex ipsis tanquam alicuius rei nuncius vocem emisit, visus est aliquid cæteris prædicere. Eo audito cæteri clamorem tollentes post ipsum volarunt. Tunc aliquandiu tacuit Apollonius, sciens quidem quam ob causam passeres volitassent, nondum tamen auditoribus id enarrans. Vbi verò omnes in se conuersos, & quasi portentum aliquod admirantes aspexit, tunc rupto silentio sic est locutus: Puer quidam effusum frumentum in arcam manibus demittens, cum negligenter illud collegisset, abijt, multa grana passim in angiporto sparsa relinquens: quæ cum passer ille inuenisset, cæteris (vt vidistis) nuncians, inuentum cibum communicauit. His verbis permulti commoti, ad hoc videndum cucurrêre: ipse verò his qui manserunt, cœptum sermonem de communi societate retinenda prosequutus est. Postquam verò qui visum ierant cum clamore atq; admiratione summa reuersi sunt: Videtis (inquit Apollonius) quo pacto passeres mutuã de se curam habeant, quantumq; communi gaudeãt societate, nos autem homines eam colere dedignamur, &c. Philostratus lib. 4. de vita Apollon. Draco quidam terribilis octo pullos passeris vna cum matre deuorat, & mox à Ioue in lapidem conuertitur, Iliados secundo: quod prodigium Calchas interpretatur, fore vt Græci circa Ilium nouem annis pugnent, (vt draco passeres nouem deuorârat,) & decimo demum obtineant. Ex passerum numero belli Troiani annos auguratus est Calchas, Cicero primo de Diuinat. Et rursus, Cur autem de passerculis coniecturam facit, in quibus nullum erat monstrum? Sic Apollonius apud Philostratum (libro primo de vita Apollonij) ex leæna capta, in cuius ventre cæso octo catuli reperti erant, annuam & mensium octo futuram prædixit, &c. ¶ Σπίζαν κρατῶν φεύγοντα ... βλάβην, Senarius onirocriticus apud Suidam, id est, Passerem fugientem si comprehenderis, damnum expecta.

Historia de passere alios ad cibum euocante atq; Apollonio eius vocẽ intelligẽte.

Auspicia.

¶ Passer auicula parua est, Veneri sacra, tum propter fœcunditatem eius in tantillo corpore, tum quod libidinosa sit auicula, Eustathius. Passeribus Venerem sibuehi Sappho cecinit, Cælius. ¶ Qui purificatur, offerat duos passeres viuos, Leuit. 14.

Passer Veneri sacer.

¶ Prouerbio celebratur apud Italos passerem vetulum non illaqueari. *Passero vecchio non trase in gaiola.* vt apud Latinos Annosa vulpes non capitur laqueo, & Simia non capitur laqueo, in eum. bum. qui longa ætate, multaq; rerum experientia est callidior quam vt dolis capi possit, Scoppa.

Prouerbium.

Passer vetulus non illaqueatur.

DE PASSERE SYLVESTRI PARVO, *siue torquato.*

PASSERES quidam in arborum truncis, qui longo situ foraminosi sunt, nidificant, vitæ quàm domestici diuturnioris, corporeq; multò minores. horum colla plumæ candidæ, veluti torques aliqua, circundant: vnde & apud nostrates nomen inuenêre (Ringelspatz:) qui per hyemem ferè omnes auolare cõsueuêre. G. Long. Passer torquatus non solum torque albo a communi passere differt, sed & voce & modo nidificandi. Hoc genus in Germania frequens est, sed apud Anglos rarum, Turnerus. Argentoratensis & Peucerus passerem in harundinetis nidificantem, de quo mox priuatim scribemus, torque albo insigniri aiunt. ¶ Hieronymus Tragus passerem quendam syluestrem vocat Waldspatz, id est passerem syluaticum. ¶ Est & alius syluestris passer maior, quem mox describemus.

DE PASSERIBVS DIVERSIS, QVORVM *scriptores Græci meminerunt.*

ACANTHYLLIS, genus est passeris, Hesychius.

CORYDALVS, κορυδαλος passerculus, similis est passerculis, quos *pyrgitas* à turribus, & *troglitas* ab antris & cauernis appellant, sed maior & cristatus. Aetius in cura colicæ.

HIPPOCAMPTVS, passerculus quidam, Idem & Varinus.

PITYLVS, Πίτυλος, auicula quædam syluestris, ὀρνιθάριόν τι ἄγριον, Ijdem.

SPARASION, Σπαράσιον, auis passeri similis, ὄρνεον ..., Ijdem.

SPERGVLVS, Σπέργουλος, auicula syluestris, Hesych. & Varin. Ab hac voce corruptum videtur Περγοῦλος, quod ijdem interpretantur ... ἄγριον ...

PASSERES pyrgitæ & troglitæ a Græcis cognominati nihil opinor à passeribus domesticis differunt. solent enim domestici passeres vel circa domos in cauis se abdere & nidificare, vnde troglitæ dicuntur: vel altiùs circa turres, vnde pyrgitæ dicti. vide supra in Passere A.

PSARIS, Ψάρις, genus est passeris, Hesychius & Varinus.

DE PASSERE SYLVESTRI MAGNO.

Descriptio. PASSERIS sylvestris (magni, non superioris qui paruus est) caro neq; redundans, neq; concoctu difficilis est, sed si quæ alia boni succi. Testatur autem Tragon medicus cerebellum eius proprietate quadam comitialibus auxiliari. Est autem passer (hic) magnus, terrestris neq; in arboribus neq; domibus habitat: verum in summis fruticum surculis desidet, voce nimis quàm garriens, (*κελαρύζων*) pascitur autem in triticum hordeumq; ferentibus agris, & nidum in terra collocat: colore & magnitudine alaudæ similis. hyeme non visitur. capitur verò maximè noctua, Actuarius libro secundo Regalium sermonum, vt Gybertus Longolius citat enumeratis etiam verbis Græcis. ¶ Passerem magnum Actuarij varijs de causis Anglorum buntingam, & Germanorum Gerſthammer esse suspicor, Turnerus in libro de Auibus. in margine etiam adijcit huic passeri mollicipitis apud Aristotelem descriptionem magna ex parte conuenire. ¶ Passer magnus solitarius est, paulò minor merula, Germanis Gerſthammer/ Eberus & Peucerus. 10

DE TETRACE PARVA.

TETRACEM auem magnam in Gallinaceo genere descripsi. sed alia tetrax est auicula, passerum generis, vt mihi videtur, quoniam mentio eius apud authores cum spermologo fit & passere. magnitudo enim his tribus, ni fallor, fere eadem, & victus similis, è granis vt plurimum. neq; cantu nobiles sunt, vt eo nomine a passerum vilium auicularum genere eximi debeant. Tetrax auicula est à voce dicta, quam oua pariens emittit, (*ὅτι τετράζει τὴν φωνήν*. ego *τετράζειν* verbum per onomatopœiam accipio, nec probo illum qui vocem quadruplicem ab hac aue cum pepererit ædi reddidit.) Plumis color macularum sordè varius, perpetuisq; (*μεγάλαις γραμμαῖς*, lineis magnis) lineis, magnitudine spermologi Hermolaus ex Athenæo: qui colorem tetracis *κεραμεοῦν* esse ait, id est ruffum qualis est lateris vel testæ coctæ, figlinum dixeris & carpophágon esse addit, id est frugibus vesci, ex Alexandro Myndio Athenæus ipse auiculam minimam esse ait. Epicharmus apud Athenæum, *[illegible] γὰρ ὄρτυγας, στρουθούς τε καὶ πορδαλίδας φοινικοπτέρους τέτραγας, σπερματολόγους τε*. vbi epitheton *φοινικοπτέρους* ad alaudas an galeritas referri debeat, dubitari potest: & an *σπερματολόγους* pro aue sui generis accipiendum, an tanquam epitheton tetragum: vtrunq; enim fieri potest. Et rursus, *τέτραγάς τε καὶ σπερματολόγους*. ¶ *Τετράιον*, *[illegible]*, id est auicula quædam, Hesych. & Varin. ¶ Apud Aristot. *τέτριξ* scribitur, Gaza Græcam vocem reliquit. Alauda & tetrix condenso frutice prolem muniunt, Aristot. Niphus hanc auem esse conijcit quæ vulgò *calandrella* vocetur, congenerem alaudæ, magnitudine etiam & colore similem, absq; apice. Aristot. quidem alibi genus alaudæ non cristatum describens, nullum ei peculiare nomen tribuit, sed calandrella alterum alaudæ non cristatæ genus est. 20 30

Τετράιον.
Τέτριξ.

DE SPERMOLOGO PARVO.

SPERMOLOGVS nomine auis alia maior est, de genere graculi vel cornicis, de qua superius scripsi inter cornices. alia verò auicula exigua, quam ad passerum genus referre volui, propter causas iam proximè in Tetrace paruo assignatas, cui magnitudine confertur ab Alexandro Myndio Epicharmus pro spermologo spermatologum dixit, vt citaui in Tetrace. *[illegible]*, *Καὶ σπερμολόγων ἐκ τῶν ἀγρῶν [illegible]*, Aristophanes in Auibus. Scholiastes spermologos auiculas dictas ait *διὰ τὸ τὰ σπέρματα συλλέγειν καὶ ἐσθίειν*, (*ἀναλέγειν*, Suidas) hoc est, ab eo quod semina in agris errat & deuoret. Frugilega vermiculos petit, Aristot. Spermologum nos spicilegam siue frugilegam vocare possumus: quanquam frugilega (*σπερμοφάγον* nimirum) nomen generis est, ita victum quærentis apud Aristotelem. *Rara* (Italiæ) ipsum passerculum vocant spicilegam, detrita modo priore syllaba, Hermolaus. ¶ Nuper quidam spermologum auem specie simili monedulæ esse scripsit, magnitudine tetraci æqualem: sed is aues diuersas pro eadem accepit. ¶ Quærendum an spermologus sit genus illud passeris, quod vulgò nostri *emmerizam* vocant, cuius iconem paulo post ponemus. ¶ Eberus & Peucerus picam glandariam nostram, garrulum ipsi vocant, Græcorum spermologum esse putant, a quibus ego longè dissentio. ¶ Gruem Græci géranon vocant quasi *γέρανον*, ab eo quòd terræ semina scrutetur: & aliter *σπερμολόγον*, id est frugilegam, quòd frugum semina quæ humo non obruta fuerint, ab agricolis depascatur, Varinus. ego spermólogum, potius epitheton gruis esse dixerim, quam ipsam gruem. 40 50

¶ *Ὁ λαιτεύς, σπερμολόγος, καὶ ἐλαιτεύς*, Hesychius & Varin. videtur autem *ἐλαιτεύς* hæc auis dicta quasi hordearia, (vt miliariam dicimus.) *ἐλαὶ* enim & *ὀλαὶ*, hordeum interpretantur. quod hac fruge pasci gaudeat. *Σπερμεὺς, σπερμολόγος*, Iidem. Aristophanes in Auibus, auium quædam genera a victu cognominat *κοπτοτέρα*, alia *χρηδοτέρα* & *σπερμολόγα*. ¶ Spermologus auis est quæ frugibus nocet, quæ & *[illegible]* dicitur: ab ea spermologos vocabant Attici homines (inopes) circa emporia & fora commorantes, & ea quæ de mercibus fortè deciderent (*τὰ ἐκ τῶν φορτίων διαπίπτοντα*) colligentes. Per tropum etiam

pum etiam spermologi dicuntur homines nullius pretij, (nullius solidæ doctrinæ) qui ex collectitia quadam & passim emendicata consutaq; eruditione gloriam sibi aucupantur. vnde & verbum σπερμολογεῖν, ἀντὶ τοῦ ἀμεθόδως ἐπὶ μαθήματα ἐκ τινων διεσκεδασμένων ἀλαζονεύεσθαι, Eustath. Ἀπειρόκαλον ὅτι ἐστὶ καὶ τὸ ἐπιχείρημα βωμολοχίας καὶ σπερμολογίας πολλῆς γέμοντος, Clemens lib. 10. στρωματ.

DE PASSERE TROGLODYTE.

AETIVS libro XI. cap. XI. quod communia remedia aduersus vesicæ & renum calculos continet: Passer troglodytes (inquit) est passerculus minimus, iuxta sæpes & muros victum quæritans. estq; hoc animalculum omnium auicularũ minimum, ea excepta quæ regulus appellatur similis est autem regulo in multis, præterquam quòd in fronte auricolores pennas non habet. eodem paulò maior est, & nigrior, caudamque semper subrectam, & albo colore retro interpunctam habet. magis item garrulus quàm regulus est. & sanè iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris, (ποικιλώτερος, id est magis varij coloris, Wottonus.) breues item volatus facit. Naturalem autem vim aduersus calculum omnino admiratione dignam habet. Itaq; sale conditus & crudus in cibo acceptus, morbum perfectè sanat: & noui adeò quosdam ob eius vsum nunquam amplius ab affectione vexatos. Conditur autem optimè pennis euulsis, atq; inde largo sale adobrutus, & postquam fuerit arefactus comeditur, & affectionem perfectè sedat. Melius autem est etiam aliter ipsos edere si plures contigerint, coctos nimirum, eius præsertim generis quod per hyemẽ vbiq; apparet. Exhibetur autem & alio modo. Passerculus non deplumis in ollulam conijcitur, ac deinde operculo addito vritur, animaduersione assidua habita, ne fallaris, quum in cinerem sit redactus, & (ne) in aerem exhalans per exustionem totus consumatur. consueuit enim hoc contingere tum ipsi, tum alijs quæ vruntur quapropter præstat ollæ operculum non oblinire, vt per interualla quædam operculo adempto vstionis modum intueamur. Exhibendus est autem semel omnis vnius passerculi vsti cinis per se, aut modico phyllo & pipere admixto (καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ πεπέρεως καὶ φύλλου συμμέτρως δι' εὐχρηστίαν τοῦ ἡδυνθῆναι τρέφεται, Aegineta) quò saporis iucunditate ori commendetur. Vstus itaq; passerculus peregre proficiscentib. commodus est, licetq; melle cocto exceptum in promtu habere. Melior autem mihi videtur condiendi modus. atq; adhuc dictis præstantior, si quis præuulsis pennis viuum passerculum sale adobruat. quod & ego facio, inquit Philagrius. Arbitror enim & sanguinis naturam quiddam in se complecti, quod minimè vulgariter profit: cui amplius stercoris efficacia accedit, quam exustione debiliorem reddi planè credo. Prodest etiam eis qui abundant assatos edere integros, ita vt nihil ex eis præter pennas abijciant. [Marginal note: *Vsus in medicamentis.*] ¶ Eadem verò breuius scribit Paulus Aegineta lib. 3. c. 45. Troglodytes (inquit) paulò maior est regulo, & colore illi similis inter cinereum & viridem, rostro tenui, &c. mihi hic inter cinereum & viridem color non troglodytæ, sed regulo tantum conuenire videtur.

¶ Nihil est in Aetij descriptione quod non ad amussim auiculæ cõueniat, quam Angli *separium*, Colonienses aucupes *koelmuschum* nominant. Vocatur apud Anglos *an hedge sparrow*, hoc est passer sepiarius, & *a dike smouler*, hoc est, in sepibus delitescens. Vulgus Coloniense hunc passerem ein Grasmusch (nostri curucam vel atricapillam hoc vocabulo nominant) appellat. verum peritiores quiq; aucupes ein Koelmusch / (nostri paruim minorem capite atro, alij maiorem Kolmeiß / vel Kolmusch appellant,) (hoc est passerẽ in foraminibus vel cauernis degentẽ, nuncupant. Hic Germanos monitos volo, quum duæ sint aues, grasmuchi sua lingua vocatæ, illam solã esse troglodyten, quæ per totũ annum regulo similis cernitur: & non illam quæ circa fauces plumosa ineunte statim hyeme discedit. [Marginal note: *Hæc auis quomodo à Germanis & Anglis vocetur.*] Nidum huius passeris semel humi factum inter vrticas vidi: & pullos antequam volare possunt, relicto nido, inter herbas fruticesq; reptitantes, sæpius obseruaui. Vermibus pascitur, & paulò ante vesperum solet impensiùs strepere, & omniũ ferè auium postrema ad somnum se recipit, Turnerus. Currucam in cuius nido cuculus parit, coniicimus esse Anglicè dictum passerem sæpium, *an hedge sparowe*, Eliota. [Marginal note: *Curruca à quibusdam esse creditur.*]

¶ Troglodyten esse credo hunc quem Germanorum vulgus regulum vocat, sæpibus obuolantem crebrò, vnde & Zaunschlüpfflin cognomento appellant. Siquidem huic ipsi descriptio Aetij perbellè congruit. & doctissimus Tanstetterus Collimitius remedium ex troglodyte ad hunc modum, quem Aetius præscripsit, comperit & expertus est in aliquot calculosis, efficacissimum, Io. Agricola Ammonius. [Marginal note: *Ab alijs regulus.*] Audiui & ipse a fide digno homine, qui nonnullos feliciter remedio ex hac auicula vsos mihi asserebat. Quomodo autem quæuis auis aut aliud quoduis animal rectè ad medicinam vri debeat, scripsimus in Alauda G. Recentiores quidam medici, & Arabes, vel eorum interpretes po-

tius, pro troglodyte passere caudatremulam ineptè interpretantur, & nomine corrupto tanquam Arabico *traguliduntem* appellant. Auicenna *sasarahun*, alij *sasurson* & remedium aduersus calculum ex caudatremula parãt, vt copiosius in Motacilla scripsi. *Sasarahun* est auis (parua, Bellunensis) sic dicta in Francia, Auicenna lib. 2. cap. 659.

Troglodytes unde dicta sit hac auis. Nomina eiusdem apud varias gentes.

¶ Troglodytes auis, τρωγλοδύτης, nomen habet a subeundis *troglis*, id est cauernis, vt & Troglodytæ populi. trogites verò, vulgò apud recentiores Græcos dictus, passer communis domesticus est. Et quoniam passer troglodytes auicularum minima est, ac regulo similis, multi populi regulum appellarunt. Itali *reattin*, *riatino* circa Verbanum lacum *aryotin*. circa Florentiam *fiorrancio*, id est flos calendulæ (nisi hic fortè verus regulus est, qui aurei calendulæ floris colorem maculis vtrinq; in vertice refert.) Scoppa Grammaticus Italus regaliolum interpretatur *reillo*, & *scricciola*, quæ nomina ad troglodyten pertinere puto, *vide* in Regulo *Perchiachagia* Siculis est auicula minor passere, sæpes perforãs, inde nomen, non aliã puto quam troglodytes. ¶ Gallis *roy*. alibi *beurichon*, alibi *farfonte* Normannis *rebetre*, quasi *roybetre* Sabaudis *roy des oyseaux*, *roytolat*, *rezeto*, *redoyelt*: & alibi *conta fasona*, quòd saltitando videatur numerare fasciculos. ¶ Germanis Zunschlüpfle, in Saxonia Thurnkönick/ Schnykünig/ Zunkünig circa Rostochium Nesselkünig/ Winterkünnick. alicubi Meußkönig, & Dumeling id est *pollicaru* à paruitate. Flandricè Kuningsen ¶ Anglis *Wren* ¶ Polonis *krolik*. ¶ Turcis *bilbil*. ¶ Eberus & Peucer. trochilũ interpretãtur, ein Zaunkönnig/ Schneekönig/ qui troglodytes noster est, (sed trochilus idẽ qui regulus est, a troglodyte diuersus.) Passerem verò troglodyten passerculi genus faciunt, qui Germanicè nominetur Baumsperlingk, vel Mosßsperlingk, id est passerculus arborum vel palustris in arborum (inquiunt) cauitatibus nidificat, supernè fuscus, sed varius & transuersis albis lineis distinctus, infernè cæsius, vertice purpureo, sub collo nigris candidisq; maculis eleganter variatus.

De eiusdẽ nidificatione, cantu, & partu.

¶ Passerculus troglodytes noster iuxta parietes domuum & sæpes nidulum è musco struit, plumis etiam impositis *Vide* infrà in Reguli nidificatione ex Turnero. Araneas venatur. Mira eius in cantu suauitas, sed ali non potest. Maio præcipuè cantillat, vt ferunt. ¶ Regulus bis anno parit, circiter nouem oua vno tempore, Albertus videtur autem reguli nomine passerem troglodytem intelligere.

Remedia ex eadem.

¶ Antidotus ad difficultatem & stillicidium vrinæ mirifica: Passerculum quem troglodyten nominant (Græcè σπ...δα scribitur, voce haud dubiè barbara. intelligit autem passerem troglodyten, Fuchsius. *vide* an Græcum nomen corruptum sit pro σεισοπυγίδα, quod nomen motacillam significat, quam recentiores ad idem remedium pro troglodyte accipiunt) integrum cremato, & sumpto cinere ac tenuiter contrito bibendum ex mero dato, quantitate cochlearij, (minoris, quod pendet drachmam vnam, Fuchsius) Si autem volueris admisceto etiam farinæ prædictarum cicadarum quartam cochlearij partem, & ieiuno ex vino præbeto, Nicolaus Myrepsus antidoto 60. ¶ Aetius cum præscripsisset remedium efficax ciendæ Veneri, nempe vt passer troglodytes dictus in cibo acciperetur, subdit: Verũ his qui frequentius & supra quàm conuenit inde coeunt, vrinam capræ bibendam præbe. Cerebellum passerum in antidotum diasatyrion alteram, numero 66. apud Nic. Myrepsum recipitur: & rursus in aliam numero 68. cerebellum simul & oua. hæc quidem apud Æginetam lib. 7 etiam in vnguentum entaticon immiscentur.

Fabulæ de troglodyte.

¶ Narrant quidam (ex Italis) de hac auicula, deplumatam quoq; ligno (veruculo) infixam ad ignem, paulatim aliquoties per se conuerti. Albertus hoc de regulo scribit. ¶ Galli fabulantur troglodyten in festo trium magorum, omnes quos eo anno educauerit pullos congregare, & cum eis cantillare. addunt, regem esse auium, quoniam cum conuenisset inter aues vt rex esset quæ altissimè volasset, hæc aquilæ tergo clam insidens, cũ illa iam defessa altius volare non posset, paulò sublimius euolârit, regno quod viribus nequibat arte sibi comparato. Hoc alij de regulo scribunt, vt infra recitabo. ¶ Τρωγλοδυτεῖν verbum cauernas subire significat.

Prognostica.

¶ Angli hanc auiculam (troglodyten) vulgò aiunt esse fœminam, & marẽ eius rubeculã esse, quod falsum est. Vtraq; imminentem pluuiam voce prædicit. ¶ Troglodytæ Herodoto populi sunt Æthiopiæ.

DE PASSERIBVS QVIBVSDAM, ILLIS PRÆSERtim quorum nomina Germanica tantum nobis cognita sunt. Et primum de passere harundinario.

Scœniclos seu Iunco an passer sit harundinarius.

SCOENICLOS auis Aristoteli est (quam Gaza iunconem vertit,) quæ ad ripas lacuum & fluminum victitat, & caudam frequenter motitat, turdo minor. Turnerus, Ego (inquit) quum nullam aliam auem nouerim iuncis & harundinibus insidentem,) atqui hoc Aristot. non scribit, sed ex etymologia probabile est, præter Anglorum passerem harundinarium, Anglice *a rede sparrow*,) illum iunconem esse iudico. Auis est parua, passere paulo minor, cauda longiuscula, & capite nigro, cætera fusca. Hæc ille nominat autem Germanicè etiam alio nomine ein Reydtmüß quem parum palustrem esse conijcio, de quo supra priuatim scripsi. De iuncone supra post ispidæ historiam egimus.

Passer aquaticus.

¶ Passer aquaticus

ticis in harundinetis nidificat domestico cætera similis, nisi quòd collum albus cingit torques, Rhorsperling/ Eberus & Peucerus nos de passere torquato supra priuatum scripsimus. Auis Rhorspätzle etiam Hier. Tragus meminit Vocatur & à nostris Rhorspar/ minor passere, ventre fusco, torque albo, &c. Circa Argentoratum aliud passeris genus Rhorgyn/ vel Rhorgeitz dicitur, in quo (vt pictura loquitur) venter albus est, pectus cinereum, mentum nigrum, vt & vertex & pars circa oculos, sed non contigua hæc enim figlini coloris est, vt alæ etiam, sed nigris maculis variantibus. longiores earum pennæ prorsus nigræ sunt. dorsum fuscum, partim cinereum. cauda partim nigricat, partim obscurè testacei coloris est. crura rosea retro oculos & in parte colli albus est color nostri aucupes vocant Wydenspatz/ id est passerem salicum autumno in fruticetis reperitur. ¶ Calamodyten autem cedri folium perdit, Ælianus. apparet autem ex etymologia hoc quoque nomen passeris esse vel alterius auis inter arundines degentis.

Passer aquaticus.

Calamodytes.

DE PRVNELLA.

PRVNELLAS aucupes nostri vocant auiculas (*prunellen*) à colore qui obscurè ruffus est, vel figlinus saturatus quidam linarijs eas comparant, alij passeribus, quibus minores sint, colore simili ferè canoras esse audio, & cantillare instar troglodytæ passerculi, nunquam auolare ali à quibusdam in caueis propter cantum. Crura rosea sunt color circa collum & pectus ad cæruleum inclinans, in ventre dilutior. retro oculos macula figlina, rostrum nigrum.

DE EMBERIZA FLAVA ET ALBA.

Icon hæc Emberizæ flauæ est.

DE passere spermologo paulò antè scripsi. idem verò aliquando mihi visum est hoc genus, quod nostri Embritz/ vel Emmeritz appellant, alij Emmering/ vel Emmerling Circa Rostochium Gälgensiken. In Brabantia Jasine, a colore flauo, qui Gallis est *iaune*. Alibi Gilbling/ vt in Brisgoia Heluetiæ Gilberschen / vel Gilwertsch/ ab eodem colore Circa Claronã Kornuogel/ ab eo quòd granis frumenti pascitur. Alicubi Geelgorst/ (in Germania inferiore puto.) Galgulum aliqui esse putant Germanorũ Emmerling/ (vt Ge. Agricola, qui cum aspiratione scribit Hemmerling) alij Widewol vulgò dictam auem (id est oriolum) nos eam esse conijcimus cui vulgare nomen Geelgorst/ Eberus & Peucerus Iidem lagopodem interpretantur Emmerling/ Goldammer. Ego eandem auem ab alijs Germanis Emmerling/ ab alijs Geelgorst appellari existimo. Gyb. Longolius chloreum interpretatur Geelgörst. ¶ Turnerus auem Geelgorst/ Anglice vocari scribit *a yelowham, a yowlring* & eandem Aristotelis chloreum vel luteum luteamve esse suspicatur. ¶ Italica nomina varia esse audio, nempe *cia megliarina, verzerot, paterizo* & circa Bellinzonam *spiauarda*. ¶ Gallica *bruyan, verdun, verdrier, verdereule, verdere*. ¶ Illyrij, ni fallor, *strnad* appellant.

¶ *Gelgorsta* auicula Turnero passere paulo maior est. maris pectus & venter lutea sunt. fœminæ verò pectus luteum, & venter pallidus est. in capite, dorso, & alis, pennis fuscis luteæ intermiscentur. Rostrum vtrique firmum & breue, in quo tuberculum quoddam dentem mentiens, reperias, præter vermes, hordeo & auena libenter vescitur. Cauda huius auiculæ longiuscula est, & frequenter motitans, Hæc Turnerus. conuenit autem hæc descriptio emmerizæ nostræ quam alij etiam Goldhammer vocant, quasi aureolam dicas, a colore. ¶ Hyeme hanc auem in stercoribus equinis alimentum quærere audio Turmatim volitant, vt passeres, circa villas, horrea & stabula. vescitur enim granis hordei, tritici, pane, &c. Includitur a quibusdam caueis ad cantum. ¶ Apud nos plerunq; inueniuntur cuculi in nidis auicularum, grasemuschæ (id est curucæ) & citrinæ cuiusdam auis quam alij gursam, ame-

Gelgorsta.

Gursa vel Ameringa. tingam vocant, Albertus Hinc natum est prouerbium de homine beneficijs ingrato, Du lohnest mir wie der Guckauch dem Gorse (alij scribunt, wie dem Guckauch die Gorse) Eam mihi mercedem reddis quam cuculus ameringæ nutrici Genera vinconum (carduelium) & auis Gurse dicta, animal nullum attingunt edunt verò semina spinarum albarum & rosarum, & herbarum, & maximè semen papaueris & lappæ, & huiusmodi, Albertus.

10

20

Emmerling vel Goldammer Argentinensis. ¶ Eberus & Peucerus autem Germanicè dictam Emmerling / eandem alio nomine Goldammer appellant. alij Gollammer scribunt, alij Gaulammer / quo nomine missa ad me Argentorato ettiges a nostra emmeriza vel emmerlinga differre videtur est enim rostro, colore, & reliqua specie dissimili. natura verò, vt conijcio, simili. volat enim cateruatim, auenæ & aliarum frugum seminibus pascitur. nidificat inter fruteta, & terna vel quaterna oua parit. Tota pars supina flauet, superior nigricat, per alas medias & dorsum medium ruffa est.

DE EMBERIZA ALBA.

30

40

50

EMBERIZA alba quæ mihi demõstrata est media hyeme apud nos capta, (ein wysse Emberitz) maior est superiore, rostro breui, latiusculo, flaui nihil habet, colore similis alaudæ, alioqui dissimilis, ventre albicante, a quo etiam albam cognominauimus In superiore rostri parte retro mucronem tuberculum intus conspicitur Digiti fusci sunt, crura album & puniceum colores mixtos præ se ferunt. ¶ Italis *ciamontanina* vocatur, vt audio. ¶ Quærendum an hic sit passer magnus, de quo supra scripsimus.

DE

DE EMBERIZA PRATENSI.

EMBERIZAM pratensem voco, quam aucupes nostri Wisemmerß à pratis in quibus versari solet, appellant. hæc, vt pictura indicat, colore est testaceo seu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis, & cauda media vtrinq, enim in ea nigræ sunt pennæ. Dorsum quoq; nigricat. & in alis superiùs maculæ nigræ sunt subrotundæ. inferiùs verò margines pennarum secũdum longitudinem nigricant. rostrum fuscum, vertex niger iuxta quem vtrinq; macula albicans retrorsum tendit. tum rursus aliæ duæ nigræ & albicantes per interualla sequuntur. Hanc autem circa lacum Verbanum *ceppa* vocant.

DE PASSERE MVSCATO.

India mittit muscatum passerem, quem qui volantem vident, tum ob celeritatem, tum ob paruitatem, crabronem aut vespam iure existimet. pennis aureis viridibusq;, alijsq; versicoloribus ornatur, magnitudo ape paulò maior. rostro velut acus est tenuissima intus cum nido grana tritici XXIIII. vix pondere æquat. hunc è cotto conficit. audax est, & nidum petentibus oculos inuadit, celeritate & paruitate tutior. Constat itaq; autem hanc tenuissimæ esse substantiæ, calidamq;, ob id & audacem. nam cùm rostrum, pedes, linguam, alas, viscera, plumam, vngulas, cerebrumq; habeat, tum alia multa, subtilẽ substantiam illius, ac bene elaboratam esse oportuit, atq; vt reor hæc est auium omnium minima, Cardanus. Coniecerim ego muscatum dictum, quod instar muscæ ferè sit, paulo maior scilicet ape.

DE PASSERE STVLTO.

AVIVM solertissima in India habitat, quam stultum vocant passerem, contrario sensu. Nigra est auis, intermicantibus pennis albis in collo, turdi magnitudine quæ aduersus caudatas simias, quarum ibi numerus est incredibilis, hoc modo se munit, vt nec homo tot commoda aduersus periculum inuenire queat. Eligit primò arborem excelsam, ac spinis obsitam, vt metu terreatur ob altitudinem, & a spinis arceatur ob incõmodum. Ramis huius arboris maximè aculeatis suspendit nidũ prædurum, ne frangi ab inimico possit instruit aditum angustum, vt hostis arceatur, ipsa sola possit ingredi latum in imo, vt commodè cum pullis degere possit, tum maximè quod in eodem excrementa illorũ colligere cogitur, nullo exitu patente alio quàm per quem in suprema parte est ingressus. Verum quia hostẽ vti nouit manu non secus quàm hominem, nidi longitudinẽ ad quatuor palmos extendit, vt cùm manum immiserit etiam procul absit ab imo, atq; ea ratione oua vel pullos qui intus latent tueatur, Cardanus.

Passer stultus contrario sensu dicitur propter solertiam eius.

DE ALIIS PASSERIBVS QVIBVSDAM, PRÆ-
sertim quorum Italica tenemus nomina, de antiquis Latinis aut Græcis dubitamus.

DE passere solitario, supra post merulam scripsimus. Italis vulgò *passer solitaria* dicitur. Remedijs contra lumbricos accipitrum & falconum, aliqui passerum stercus adinuicent alij PASSERIS Indici vel solitarij, vel sius delit, communis.

Passer solitarius.

Tyrānus. TYRANNVM auiculam Auicenna & Albertus inter passeres numerant. nos (Itali) vulgo *vesti-uillum* nuncupamus, Niphus.

Passerinus. PASSARINVM Italicè vocant passerculum capite coloris ruffi vel spadicei. idem forte est, qui alibi *passerono* dicitur. Est & *passara montanina*, id est montanus passer quidam apud Italos dictus & *passara valina*, a vallibus nisi fallor.

Boarina. BOARINA vel *buorino* apud Italos auis est æqualis regulo, vt audio, dorso eodem colore, quo rubecula.

Pagolino. PAGOLINO apud eosdem vocatur auicula mirabilis, magnitudine & colore passeris, nisi quòd caput eius magis inclinat ad colorem quem Itali *pauonaceum* vocant & rostrum eius est instar nerui subulis, qui tractus extenditur, remissus contrahitur, vt ligulæ è corio subules & molles, res ferme incredibilis, cuius etiam Aluigus Pulcius meminit in libro Morgante inscripto Italicè.

DE PAVONE.

A.

PAVO auis, etiam pauus dicitur, & fœm. gen. paua. Hebraicè *tuk*, תוך, quamuis eam vocem aliqui simiam interpretantur. *vide* in Cercopitheco. *Ranan*, רנן, alias verbum est, & cantare ac vociferari significat: aliàs nomen, quod pauonem interpretantur, alij struthionem vel lusciniam. *vide* in Gallo syluestri. Similiter *neelasa*, נעלסה, vocem Hebraicam alij pauonem, alij gallum ferum transferunt, alij struthionem. de qua itidem plura scripsimus in Gallo syluestri. R. Kimhi Iob 39 *neelasa* exponit טורוס, *taus*, quod est pauo. *Heben*, הובן vel הבן, Ezech 27 vnde pluralis num. *hobanim* D. Kimhi super huius vocis significatione varias opiniones recenset. Sunt qui animal putant ex cuius ossibus conficiuntur opera,

pera, vt ex ebore. (Munsterus aliquos elephantem interpretari scribit.) Syrus interpres reddit *tauasin*, טווסין, pauones. Magistri quoq; Thalmudici, טווסא, *tauasa*, pauonem vocant, vt Arabica lingua, teste Kimhi, *tauas*, טאוס, nimirum voce mutuo accepta a Græco ταώς. Alij lignum intelligunt quod vocant הבנים, *ebenum* nimirum LXX. [illegible]. Rectius Kimhi in Ezechiele lignũ dicit, quod Arabice vocatur *abnus*, אבנוס. & Hieronymus ligna ebeni ex India, quæ nigri coloris preciosissima sint. ¶ Vt pauo vel pauus Latinis, sic Græcis ταῶς vel ταὼς dicitur. *vide* infra in *H a*. Vulgò hodie [illegible], vel [illegible]. ¶ Italice *pauon*, *pauone*, *pagone*, fœmina priuatim *pauonessa*. ¶ Hispanicè *pauón*. ¶ Gallicè *paon*. ¶ Germanice Pfaw / fœmina Pfäwin. Flandricè Pauw. Saxonicè Pagelun. ¶ Anglicè *a pecok*. ¶ Illyrice Paw.

B.

Pauo rara olim auis fuit, vt Antiphanes & Eubulus indicant, nostro verò tempore ita abundant Romæ, vt vel coturnicibus nihilo rariores sint, Athenæus. Theophrastus tradit inuectitios esse in Asia pauones, Plinius. Pauo ex Barbaris ad Græcos exportatus esse dicitur, Ælianus. In India omnium maximi qui vbiq; sunt pauones nascuntur, Ælianus. Pauonum greges agrestes transmarini esse dicũtur in insulis Sami in luco Iunonis, item in Planasia insula M. Pisonis, Varro. Pauus è Samo præstantior est, Gellius lib. 7. Paui Iunoni sacri sunt, vt scribit Menodotus Samius in descriptione templi Samię Iunonis: & forte (inquit) in Samo primum & nati & educati sunt, acinde in alia loca distributi, vt recitat Athenæus. Babylonia pauones plurimos colore vario distinctos nutrit, Diodorus: tanquam illic maior pulchriorq; eorum varietas sit quàm alibi, vt Cælius accipit. Clemens in Pædagogo homines gulosos pauonem Medum celebrare scribit. ¶ Pauo auis varia est toto genere, Aristot. Colores (varios) incipit fundere in trimatu, Plinius & Ælian. Albos pauones duos vidi: vnum in Vasconia, alterum in hac vrbe qui extat etiam, Scaliger. Pauonis pennæ magnum quidem ornamentum habent, sed is sine corpore existit, Ælian. Auis est pulcherrima, & pulchritudinis studiosa, Author de nat. rerum. Pauoni natura formæ è volucribus dedit palmam, Varro. ¶ Pauonis apicem crinitæ arbusculæ constituunt, Plinius. Auis est paruo capite, & quasi serpentino, & longis pennis coronato, ruffo, Albertus. Pluma ei in capite instar coronæ vel potius cristæ, Author de nat. rerum. Collum longum, sapphiri colore, Idem & Albertus. Pauonum ceruix, quoties aliquò deflectitur, nitet, Seneca lib. 1 nat. quæst. Pectus quoque colore sapphiri est, lucidum. alæ ruffæ. dorsum cinereum, ad ruborem declinans, Albertus. Pedes fissi, Aristot. apud Athen. Aues non volaces, vt pauones, gallinæ, vropygium (caudam pennis conditam) ineptum habent, (non aptum flecti qua parte cum cute coalescit,) Aristot. Cauda pauoni ad ornatum data est, Cicero 3 de finibus. Cauda mari est longa, pennis plumosis, & in fine pennarum habet orbes ex viridi quasi chrysolithi splendore, & auri & sapphiri coloribus distinctos, Albertus. *Caudaq; pauonis larga cum luce repleta est, Consimili mutat ratione obuersa colores. Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu, Scire licet sine eo fieri non posse putandum*, Lucret. lib. 2. *Miraris quoties gemmanteis explicat alas? Et potes hunc sæuo tradere dure coco*, Martialis. Pauonis caudæ pennarum oculos & gemmantes colores Plinius dixit, *vide* in *D*. Nullam autem pulchriorem pauone nostro fingere naturam posse credam, nisi cum videro, tot oculis in cauda tam longa atq; densa plumis, tanta colorum varietate, tanto nitore, tam selectis etiam colorum generibus, vt album ac nigrum, quorum vnus per se tristis est, alter reliquos alios obscurat, colores deuitentur, Cardanus.

Descriptio coloris. Olim rari, nunc frequentes. Vbi potissimum reperiantur. Partium.

¶ Gyb. Longolius scribit se pauones albos aliquando tanquam rem raram admiratum Coloniæ, postea verò frequentiores illos factos esse aduectos primum à mercatoribus è Norwegia. Nam cum spectaculi causa (inquit) pauones varij à nostris essent in regionem istam inuecti, primò genti fuêre miraculo, numero deinde per seminium aucto, cum penitius in frigidiora loca commearent, iamq; matres in ipso vêre ouis incubantes niuosa illa montium iuga perpetuò ob oculos viderent, ex ouis iam animatis albos pullos excluserunt. Produnt nonnulli & in animalibus alba nasci, ex genitoribus alba imaginantibus, sicuti relatum de pauonibus est, Cælius. Inueniuntur in locis humidis & frigidis albi pauones, qui dictos (caudæ) colores quasi per pannum albũ præferunt, Albertus. In Medera insula paui quam plurimi syluestres sunt, colore ad albedinẽ inclinato, Aloysius Cadamustus. Curiana regio noui orbis pauones habet, sed non pictos aut versicolores. discrepat à fœmina parũ masculus, Pet. Martyr.

De pauonib. albis.

C.

Pauo etiam, vt pleræq; volucres, à sua voce dictus est, Varro. Pupillat pauo, Author Philomelæ. ¶ Pauo cum ad libidinem exstimulatur, semetipsum velut mirantem caudæ gemmantibus pinnis protegit: idq; cum facit rotare dicitur, Columella. Gemmantes suas pinnas ipse miratur, illis semetipsum protegens quam rotare dicitur, Cælius. *vide* infra in *D*. ¶ Pauo (mas, vt quidam addunt) amittit pennas cum primis arborum frondibus recipit cum germine earundem, Aristoteles. Cauda annuis vicibus amissa pudibundus quærit latebram, donec renascatur, Plinius. Colores varios fundere incipit in (à) trimatu, Idem Aristot. & Ælian. ¶ Pauo est ποολόγος, hoc est gramine victitat, Aristot. apud Athenæum. De pauonũ tum adultorum tum pullorũ cibo, leges infra in *E*. ¶ [illegible], Philes loquẽs de auibus quibusdam quæ res diuersas vel edunt, vel in nido imponunt. ¶ Coeunt

De pauonu voce. Pennarũ rotatione. Earundẽ amissione. Cibo.

Coitu. vêre, Aristot. Pauo cum calcat, (coit) clamat & postquam coierit in posteriora recedit. solum autem vêre calcat, Kiranid. Pauones ab idibus Februarijs calere incipiunt, Palladius. Pauonem & alias quasdam aues quidam falsò concipere sine coitu putant, Albertus. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus, &c. Plura de partu & incubatione eorum, leges infra in *E*. ¶ *Partu.* Partus breui a coitu agitur, Aristot. Semel tantummodo anno parit oua duodecim, aut paulò pauciora, nec continuatis diebus, sed binis ternisve interpositis. primiparæ octona maximè ædunt, Idem. Irrita & subuentanea oua pauones etiam nonnunquam pariunt vt gallinæ, Idem, Ælian. & Plinius. Pariunt maximè a trimatu, Idem. Pauo primo anno vnum aut alterum ouum parit, sequenti quaterna quinave, cæteris duodena, non amplius: intermittens binos dies ternósve & ter anno, si gallinis subjciantur incubanda. ¶ *Ouorũ exclusione.* Excludit pauo diebus tricenis, aut paulò tardius, Aristot. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius tricesimo, Plin. Pauonis & anseris oua ad vicesimam nonam diem excluduntur, Florentinus. Ter septenis diebus opus est gallinaceo generi: at pauonino & anserino paulò amplius ter nouenis. quæ si quando fuerint supponenda gallinis, prius eas incubare decem diebus alienigenis patientur. Tum demum sui generis quatuor oua, nec plura quam quinq; fouenda recipient: sed & hæc quàm maxima. nam ex pusillis aues minutæ nascuntur, Columella, & partim Varro. Gallinis subijciunt incubanda oua pauonia: quoniam mas dum fœmina incubat, aduolans ea frangat, quam ob causam & syluestres nonnullæ aues pariunt fugientes marem, & incubant. Subijciuntur maximè bina eum plura suo incubitu nequeant aperire. curaq; adhibetur vt cibus assit, ne desiderio eius discedens gallina, intermittat fouendi operam, Aristot. Mares oua frangunt desiderio incubantium: quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelso cubantes: & nisi molli strato excepta frangantur. ¶ *Vitæ longitudine.* Mortui pauii caro nec marcescit, nec fœtet, sed manet tanquam condita aromatibus, Kiranides. ¶ Pauo viuit annos vigintiquinq;, Aristot. ¶ Pullus pauii si totus madescat & polluatur, aliquando perit, Albertus.

D.

De eius[q]ue pulcritudine suiq[ue] admiratione. Inter altes (id est magnas aues) pauonum genus reliquas præcedit, cum forma, tum intellectu eius & gloria. Gemmantes laudatus expandit (cum iactatione, Platina) colores aduerso maximè Sole, quia sic fulgentius radiant. Simul vmbræ quosdam repercussus cæteris qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda omnesq; in aceruum contrahit pennarum, quos spectari gaudet oculos, Plinius. Formam ipse suam pauo miratur, & si quis formosum appellauerit, mox floridas & auricomas pennas expandit, & veluti pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis ipse lustrans in orbem circunducit. Adeò cauda ei tanquam stellata nitet acsi quis eum laudauerit de pulchritudine, ambitiosius se geret: si verò reprehendent, cauda recondita quasi calumniatorem odio sibi esse testabitur, Oppianus. Erecto pennarum flabello seipsum miratur, Textor. *Pandentemq́; alas caudamq́; ad terga rotantem Pauonem spectare.* Tristatur suis pedibus pauo, cauda gloriatur, Petrus Aponensis. Caudam laudatus extendit, & si pedum deformitatem viderit, mox deponit. Quòd si a tacito spectetur, pennas omnes quas spectari gaudet, contractis oculis abscondit. Nocte experrectus, cum se in tenebris constitutum intueri non potest, clamans pauidè, suam pulchritudinem amisisse se putat, Author de nat. rerum. Sentit pauo pulchritudinem suam, exclamatq; dum pedes intuetur, deformitatẽ eorum aspernatus, caudamq; in rotam erigit, exponitq; Soli vt pulcrior videatur, gaudetq; hominũ admiratione qui illam intuentur: ob id vsq; ad lassitudinem eam continet, Cardanus. Hoc quod Cardanus scribit quòd conspectis cruribus vociferetur, irridet Scaliger ac anicularum fabellas esse ait. Quis etiam hoc, inquit, palam fecit: Quoties ipse sibi crura obtuetur: quare non semper, sed aliquando luget inuisum à natura decus. Quoties euenit ei vt pascatur, nec crura conspiciat sua? &c. At ei spectaculo cum sit a primis assueus annis, quid noui patitur in veteri memoria? Hactenus Scaliger. Pauo se non ignorat ex auibus formosissimum esse, verum etiam vbi formæ sita sit pulchritudo, præclare tenet, atq; ea elatus & e ceruiculam iactat & ex pennis, quæ ei non mediocre ornamentũ afferunt, maximos spiritus sumit. his enim spectatoribus metum inijcit. & æstiuo tempore natiuum & non accersitum habet tegmentum. Quòd si quem velit exterrere, pennas primum explicat, deinde ad inijciendum terrorem his conerepat, capiusq; elatione ac superbo supercilio velut triplicem cristam iactat. Cum refrigeratio ei necessaria est, tum passis pennis & in anteriorem partem reflexis, ex sese corpus suum opacans, caloris vim frangit & propulsat. Si retro atque a tergo ventus flat, alas paulatim pandit, atq; ventus interspirans auras & molles & suaues ei afflat, vnde is refrigeratur. Quòd si laudatur, tanquam formosus puer aut mulier pulcra, corporis præstantiam belle ostentat, sic is ipse pennas ornate & ordine erigit, vt vel florido prato, vel variæ picturæ similis esse videatur. Ac vero ante pictorum oculos se ad imitandum exponens, abunde sui pingendi potestatem facit, & spectatorem conspectu suo expleri facile patitur. Et quaqua versus conchatam caudam intorquens, & gemmatiorem & variam magis quam sint Medorum Persarumve vestes, suam stolam ambitiose admodum & elate ostentat, Ælianus. *Laudatas homini volucris Iunonia pennas Explicat, & forma multa superbit auis.* Ouid.

¶ Pauo pulchritudinis (puritatis) studiosus, gradu composito incedit ne maculetur & dum est pullus, madidus aliquando totus & pollutus expirat, tanquam impuritatis impatiens, Albertus.

[illegible] mal. ¶ Pauones inuidi, & ornatus ac pollitura studiosi sunt, Aristot. Ab authoribus non gloriosum tantum

tantum animal hoc traditur, sed & maleuolum, sicut anser verecundum. quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi, Plin. Pauones fimum suum resorbere traduntur, inuidentes hominum vtilitatibus, Idem. Pauo cauda annuis vicibus amissa cum folijs arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram, Plinius.

¶ Pullos suos tanquam alienigenas persequuntur, priusquam illis cristarum nascatur insigne, Palladius. Retulit mihi quidam ob zelum pauonum oua quandoque frangi: pugnant enim pauo & paua pro incubatione ouorum præ nimio in sobolem amore, Albertus. Clearchus author est in Leucadia pauonem tantopere adamasse virginem, vt ea defuncta commoreretur, Athenæus lib. 13. Eustathius & Cælius. ¶ Amici sunt pauones & columbæ, Plin. ¶ Phasiani capti recens ita ferociunt, vt ne pauoni quidem parcant, quin mox ore dilacerent, Gyb. Longolius.

De eiusdē erga pullos studio & amore.

E.

Pauones prisci etiam domi cicures alebant, Athenæus. In hortis Indiæ pauones & phasiani mansueti aluntur, Ælianus.

De educandis pauonibus.

¶ Pauo ex Barbaris ad Græcos exportatus esse dicitur. Primum autem longo temporis interuallo rarus deinde studiosis elegantiæ & pulchritudinis, pretio spectatus fuit Athenis, & viros & mulieres admittentes ad huiusmodi spectaculum, ex eo quæstū fecerunt: atque, vt in oratione contra Erasistratum Antiphon inquit, marem & fœminam mille drachmis æstimarunt. De Pauonibus (inquit Merula apud Varronem) nostra memoria greges habere cœpit, & venière magno. ex his M. Aufidius Lurco H-S sexagena millia numûm in anno dicitur capere. eundem Plinius scribit ex hoc quæstu reditus sestertiûm sexagena millia habuisse. Seius à procuratore ternos pullos exigit. eosq; cū creuerint, quinquagenis denarijs (hoc est, libris decem Turonicis, Rob. Cenalis Gallus) vendit vt nulla ouis huncassequatur fructum, Varro. Pauonum pretia multi extulerunt ita, vt oua eorum denarijs veneant quinis, ipsi facile quinquagenis, grex centenarius facile quadragena millia sestertia vt reddat, vt quidam Albutius aiebat, si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexagena posse, Idem. Hunc locum citans Macrobius in Satur. 3. 13. Ecce res (inquit) non admirāda solum, sed & pudenda, vt oua pauonū quinis denarijs væneant, quæ hodie non dicam vilius, sed omnino nec veneunt.

De pauonum antiqua raritate & pretio immenso.

¶ Numidicarum gallinarum eadem est ferè quæ pauonum educatio, Columella.

¶ Pauones nutriri possunt in septis villæ affixis, Varro. Et rursus, In auiarijs stabulantur turdi ac pauones. Pauones nutrire facillimum est, nisi fures, aut animalia inimica formides: qui plerunque per agros vagantes sponte se pascunt, pullosque educunt, & altissimas vespere arbores petunt. Vna vero his cura debetur, vt incubantes per agrum fœminas, quæ hoc passim faciunt, à vulpe custodias. Ideo in insulis breuibus meliori sorte nutriuntur, Palladius. In insulis potissimum manufactis, multisque herbis & floribus luxuriantibus, educantur pauones, Didymus. Pauonum educatio magis vrbani patrisfamiliæ, quam tetrici rustici curam poscit. Sed ne hæc tamen aliena est agricolæ captantis vndique voluptates acquirere, quibus solitudines ruris eblandiantur. Harum autem decor auium etiam exteros, nedum dominos oblectat. Itaque genus alitum nemorosis, & paruulis insulis, quales obiacent Italiæ, facilime continetur. Nam quoniam nec sublimius volare potest, nec per longa spatia volitare, tum etiam quia furis ac noxiorum animalium rapinæ metus non est, sine custode tutò vagatur, maioremque pabuli partem sibi acquirit. fœminæ quidem sua sponte tanquam seruitio liberatæ studiosius pullos enutriunt. Nec curator aliud facere debet, quam vt diei certo tempore signo dato, iuxta villam gregem conuocet, & exiguum ordei concurrentibus obijciat, vt nec auis esuriat, & numerus aduenientium recognoscatur. Sed huius possessionis rara conditio est, quare mediterraneis locis maior adhibenda cura est, eaque sic administretur. Herbidus, syluestrisque ager planus sublimi clauditur maceria, cuius tribus lateribus porticus applicantur: & in quarto duæ cellæ, vt sit altera custodis habitatio, atque altera stabulum pauonum. sub porticibus deinde per ordinem fiunt arundinea septa in modum cauearum, qualia columbarij tectis superponuntur. ea septa distinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis, ita vt ab vtroque latere singulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine cuius in solo per ordinem figuntur breues paxilli, eorumque partes summæ ligulas edolatas habent, quæ transuersis foratis perticis inducantur. hæ porrò quadratæ perticæ esse debent, quæ paxillis superponuntur, vt auem recipiant adsilientem sed idcirco sunt exempules, vt, cum res exigit, à paxillis deductæ liberum aditum conuenientibus stabulum præbeant, Columella. Seius pauonum oua emit, ac supponit gallinis, a quibus ex his excussos pullos refert in id tectum, in quo pauones habet, quod magnum pro multitudine pauonum fieri debet: & habere cubilia discreta, tectorio læuata, quò neque serpens, neque bestia vlla accedere possit. Præterea locum habere ante se, quo pastum exeant diebus apricis. Vtrunque locum purum esse volunt hæ volucres. Itaque pastorem earum cum batillo circumire oportet, ac stercus tollere, ac conseruare, Varro.

Qua ratione educādi sint.

¶ Hoc genus auium cum trimatum expleuit, optime progenerat. siquidem tenerior ætas aut sterilis, aut parum fœcunda est, Columella. Fœminæ pariunt trimulæ: iuniores autem vel excludunt vel enutriunt pullos, Didymus. Ad greges constituendos parantur bona ætate, & bona forma. Huic etiam natura formæ è volucribus dedit palmam. Ad admissurā hæ minores bimis non idoneæ nec iam

Qua ætate generēt vel pariant.

maiores natu, Varro. Vegeti & validi à languidis separandi sunt, quandoquidem hos illi opprimunt maximè, Didymus.

De eorum salacitate & libidine.

¶ Aliquanto pauciores esse debent mares, quàm fœminæ, si ad fructum spectes si ad delectationem, contra formosior enim mas, Varro. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus, Plinius & Palladius cum singulæ aut binæ fuêre, corrumpitur salacitate fœcunditas, Plinius. Masculus pauo gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinq; fœminas desiderat nam si vnam, vel alteram fœtam sæpius compressit, vixdum concepta in aluo viciat oua, nec ad partum sinit perduci, quoniam immatura genitalibus locis excidunt, Columella. Ab idibus Februarijs calere incipiunt, Palladius. Ferè locis apricis ineundi cupiditas exercet mares, cũ Fauonij spirare cœperunt. id est tempus ab idibus Februarijs ante Martium mensem, Columella. Faba leniter torrefacta in libidinem prouocantur, si eis quinto quoq; die tepida præbeatur. Sex cyathi vni sufficiunt, Palladius. Signa sunt extimulatæ libidinis, cum semetipsum velut mirantem caudæ gemmantibus pinnis protegit. idq; cum facit, rotare dicitur, Columella. Cupidinem coeundi masculus confitetur, quoties circa se amictum caudæ gemantis incuruat, & singularum capita occulta pennarum locis suis exerit cum stridore procurrens, Palladius ¶ Masculi oua & pullos suos persequuntur velut alienigenas, priusquam illis cristarum nascatur insigne, Idem.

Quomodo fœminatũ parturientes tum incubãtes tractanda sint.

¶ Post admissuræ tempus confestim matrices custodiendæ sunt, ne alibi quam in stabulo fœtus ædant, sæpiusq; digitis loca fœminarum tentanda sunt nam in promptu gerunt oua, quibus iam partus appropinquat. itaq; includendæ sunt enitentes, ne extra clausum fœtum ædant maximeq; temporibus ijs, quibus pariturient, pluribus stramentis exaggerandum est auiarium, quò tutiùs integri fœtus excipiantur. nam ferè pauones, cum ad nocturnam requiem venerunt, prædictis perticis insistentes, enituntur oua, quæ quo propius ac mollius deciderint, illibatam seruant integritatem, Columella Parturientibus per totam mansiunculam fœnum aut stramen est substernendum, ne confringantur oua cadentia. Stantes siquidem pariunt anno semel atq; iterum oua emittentes, eaq; omnino duodenum numerum non transcendentia, Didymus. Gallinis oua pauonina subijciunt incubanda, quoniam mas dum fœmina incubat, aduolans ea frangat. Subijciuntur maximè bina, cum plura suo incubitu nequeant aperire curaq; adhibetur vt cibus adsit, ne desiderio eius discedens gallina, intermittat fouendi operam, Aristot. Quotidie diligenter mane temporibus fœturæ stabula circumeunda erunt, & iacentia oua colligenda: quæ quanto recentiora gallinis subiecta sunt, tanto commodiùs excluduntur: idq; fieri maximè patrisfamiliâs ratione conducit. nam fœminæ pauones, quæ non incubant, ter anno fere partus ædunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis aut excludendis, aut etiam educãdis pullis consumunt. Primus est partus quinq; fere ouorum. Secundus quatuor. Tertius aut trium, aut duorum Neq; est quod committatur vt Rhodiæ aues pauoninis incubêt, quæ ne suos quidem fœtus commodè nutriunt sed veteres maximè quæq; gallinæ vernaculi generis eligantur eæq; nouem diebus à primo lunæ incremento nouenis ouis incubent, sintq; ex his quinq; pauonina, & cætera gallinacei generis. Decimo deinceps die omnia gallinacea subtrahantur: & totidem (quot ablata sunt) recentia eiusdem generis supponantur, vt trigesima luna (hoc est expletis triginta diebus) quæ est ferè noua, cum pauoninis excludantur. Sed custodis cura non effugiat obseruare desilientem matricem, sæpiusq; ad cubile peruenire, & pauonina oua, quæ propter magnitudinem difficilius à gallina mouentur, versare manu idq; quo diligentius faciat, vna pars ouorum notanda est atramento, quod signum habebit auiarius an à gallina conuersa sint Sed, vt dixi, meminerimus cohortales quammaximas ad hanc rem præparari quæ si mediocris habitus sunt, non debent amplius quam terna pauonina, & sena generis sui fouere cum deinde fecerit pullos ad aliam nutricem gallinacei debebunt transferri, & subinde qui nati fuerint pauonini ad vnam congregari, donec quinque & viginti capitum grex efficiatur, Columella, Palladius & Didymus Natos pullos si ad vnam transferre a pluribus velis, dicit Columella vni numeri vigintiquinq; sufficere. Mihi verò, vt bene educi possint, videntur quindecim satis esse, Palladius

De ouis pauoninis gallinis supponendis.

Quibus cibis accendatur in eis libido veneris.

Vltima parte hyemis concitantibus libidinem cibis vtriusq; sexus accendenda venus est. maximè facit ad hanc rem si fauilla leui torreas fabam, tepidamq; des ieiunis quinto quoq; die nec tamen excedas modum sex cyathorum in singulas aues. hæc cibaria non omnibus promiscue spargenda sunt, sed in singulis septis. quæ arundinibus intexi oportere præposueram, portione seruata quinq; fœminarũ & vnius maris ponenda sunt cibaria nec minus aqua, quæ sit idonea potui. quod vbi factum est, mares sine rixa deducuntur in sua quisq; septa cum fœminis, & æqualiter vniuersus grex pascitur nam etiam in hoc genere pugnaces inueniuntur masculi, qui & à cibo, & a coitu prohibent minus validos, nisi sint hac ratione separati, Columella.

De pauonum tum adultorum tum pullorum cibo.

¶ Pascũtur omne genus obiecto frumento, maximè ordeo. Itaq; Seius his dat in menses singulos, ordei singulos modios, ita vt in fœtura detur vberius, & antequam salire incipiant, Varro Pauonũ singulis dare conuenit in nutrimentum, hyeme quidem, fabarum torrefactarum in prunis sex cyathos, idq; ante alium cibum aquamq; purissimam exhibere Sic enim fœcũdiores reddentur, Didymus Cũ erunt editi pulli, similiter vt gallinacei primo die non amoueantur, postero die cum educatrice transferantur in caueam. primisq; diebus alantur ordeaceo farre vino resperso nec minus ex quolibet frumẽto cocta pulticula, & refrigerata post paucos deinde dies huic cibo adijciundum erit concisum porrũ

Taren-

Tarentinum, & caseus mollis (recens) vehementer expressus. nam serum nocere pullis manifestum est. Locustæ quoque pedibus ademptis vtiles cibandis pullis habentur. atque iis (ita) pasci debent vsque ad sextũ mensem. postmodum satis est hordeum de manu præbere (solenniter.) Possunt autem post quintum, & trigesimum diem quàm nati sunt, etiam in agro satis tutò educi, sequiturque grex velut matrem gallinã singultientem ea cauea clausa fertur in agrum a pastore, & emissa ligato pede longa linea gallina custoditur, ad quam circumuolant pulli. qui cum ad satietatem pasti sunt, reducuntur in villam persequentes, vt dixi, nutricis singultus satis autem conuenit inter autores non debere alias gallinas, quæ pullos sui generis educant, in eodem loco pasci. nam cum conspexerunt pauoninam prolem, suos pullos diligere desinunt, & immaturos relinquunt, perosæ videlicet, quod nec magnitudine, nec specie pauoni pares sint, Columella & Palladius. Primis duobus diebus alimenti nihil est offerendum pullis tertio autem die, hordei farina subacta vino & tritico ([illegible], vt Cornarius legit, cui assentior) & zea decorticata madefactaque ex aqua, pascuntur, Didymus.

¶ Pruritus & cruditates iis remediis submouebis, quibus gallina curatur. Maximum illis periculum est, cum incipit crista produci. nam patiuntur languores infantum similitudine, cum illis tumentes gingiuas denticuli aperire nituntur, Palladius. Vitia quæ gallinaceo generi nocere solent, eadem has aueis infestant sed nec remedia traduntur alia, quàm quæ gallinaceis adhibentur. nam & pituita, & cruditas, & si quæ aliæ sunt pestes, iisdẽ remediis, quæ præposuimus, prohibẽtur. Septimũ deinde mensem cũ excesserũt, in stabulo cũ cæteris ad nocturnã requiẽ debẽt includi. sed erit curãdũ, ne humi maneant. nam qui sic cubitant, tollendi sunt, & supra perticas imponendi, ne frigore laborent, Columella.

Quomodo curandi sint pulli.

¶ Pauo clamore suo serpentes deterret, & omnia animalia venenata depellit nec facilè propè morari audent, vbi vox illius frequenter auditur, Author de nat. rerum.

Pauonis clamor venenata animalia depellit.

¶ Pauo quum altè ascendit, pluuiæ signum est, Author de nat rerum. Cognito apparatu venenosi medicamenti, ad locum prodeunt, clamitant, seque ipsos expandunt, & medicamentum ex vasis dispergunt, aut etiam effodiunt, si quidem sit sub terram defossum, Incertus. Rasis & Auicenna eos qui sibi à venenosis animalibus timent, pauones & mustelas nutrire iubent. Pauones, vt Theophrastus asserit, cum paucitant, (vltra solitum clamant,) pluuiam indicant, præsertim noctu, Incertus & GrataroIus.

Prognostica tempestatum.

¶ Marium pennæ sunt pulchræ, ideoque puellis pro sertis & aliis ornamentis aptæ, Crescentien.
¶ E caudæ pennis muscaria artificiosa & elegantia conficiũtur, quale describemus in *H.e. Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas, Alitis eximiæ cauda superba fuit,* Martial. ¶ E plumis pauonum contextum pannum pulcherrimum vidi apud Baronem de Zimmern. ¶ Stercus pauonum ad agriculturam idoneum est, & ad substramen pullorum, Varro. ¶ Pauonis oua ad aureum colorem faciendum conducunt, sicut & anserina, Kiranides.

De vsu pennarũ, stercoris & ouorũ pauonis.

F.

¶ Pauones primus Q. Hortensius augurali cœna posuisse dicitur, quod protinus factum tam luxuriosi quàm seueri boni viri laudabant, Varro vel (vt Macrobii quidam codices habent in Satur. 3. 13) quod potius factum tam luxuriosè quàm seuerè. (vel quod factum luxuriosi potius quam seueri & boni viri laudabãt, [illegible], Ælianus lib. 5 c. 21. Et crudum pauonem in balnea portas, Iuuenal. Sat. 1. Veniat ante omnes aues ad patinam pauo & quoniam viuus gloria delectatur, mortuus quoque eiusdem sit particeps, Platina Ditissimorum mensis duntaxat pauones ac phasiani nati sunt, Idem. Samius pauus numeratur inter cibos electiles, Cælius. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes extis illorum refertas, & capitibus fasianorum & pauonum, Lampridius. Heliogabalus sæpe edit ad imitationem Apicii linguas pauonum, &c. Idem. Inter lautitias numerantur quæ habuit Vitellius in sua patina, vt scarorum iecinora, phasianorum & pauonum cerebella. linguas phœnicopterum, murænarum lactes Text. in offic. 2 609. ¶ Pauonis caro cocta non perit, Augustinus de ciuitate Dei. Pauo triginta annos integer incorruptusque seruatur calor enim non facile compactam exiccatamque naturam potest dissoluere, neque rursus humorem expellere naturalem, Herm. Barbarus Extincti pauonis caro nec marcescit, nec fœtorem contrahit, sed manet tanquam condita aromatibus, Kiranides Pauonis caro tam dura est, vt putredinem vix sentiat, nec facilè coquatur, Isidorus. Olim amicus quidam pauonis carnem per tres menses integram se asseruare mihi significauit à quo tempore quandiu seruarit nondum rescm.

Pauo inter ciborũ delicias habitus.

Pauonis caro in plures annos incorrupta seruari dicitur.

¶ Pauo occisus per biduum seruari debet vel si annum ætatis excesserit vt minimum triduo, vt durities carnis eius remittatur, Arnoldus de Villan. æstate per diem relinqui debet, hyeme duobus vel tribus, Isaac. Pauones & alia duræ carnis animalia, postquam interfecta sunt, per duos aut tres dies relinquere oportet suspensa, pedibus ad pedes eorum alligatis, Haliabbas. quidam sinunt eos suspensos sine pondere per decem dies, Mich. Sauonarola. Bene decoqui debent, Elluchasem Pauones veteres hyeme magis conueniunt, Villanouanus Pauonem, phasianum, &c. assabis. hæ quoque aues si elixentur cum pipere & saluia, non iniuaues videbuntur, Platina. ¶ Vt pauo coctus viuus videri possit: Necatur pauo, aut penna supernè in cerebrũ demissa, aut iugulatur vt hœdulī solent quo sanguis exeat.

De pauonum apparatu.

A gutture deinde vsq; ad caudam pellis leniter scinditur, scissáq; cum proprijs pennis à toto corpore ad caput trahitur, quo abscisso cum pelle reseruato crurib usq;, pauonem ipsum aromatibus ac odoriferis herbis refertum, veru assabis, infixis tamen prius per pectus caryophyllis, inuolutoq; collo linteo albo, continuè aqua humectato, ne omnino desiccetur. Coctum pauonem ex veru exemptum, propria pelle integes, & vt pedibus stare videatur, virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura, ne cernantur, per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & risum camphoram cum lana ori indant, ignemq; vbi ad mensam fertur, injciant. Inaurare etiam pauonem assum & aromatibus cōspersum, bracteis aureis licet ad voluptatem & magnificentiam. Idem etiam fieri de phasianis, gruibus, anseribus, capis, ac cæteris auibus potest, Platina. Apicius lib.6.cap 5 iura quædam describit pro diuersis auibus, turdis, ficedulis, pauo, &c. vt inscriptio habet, quanquam in contextu orationis nulla harum auium nominatur. Idem lib.2.cap 2 de pauo (inquit) isicia primum locum habent, ita si cocta fuerint vt callum vincant. secundum locum habent de phasianis.

De qualitate alimēti quod ex carne pauonis accedit corpori.

¶ Caro pauonis incorrupta seruatur, vt diuus Augustinus experientia comprobauit: nec immeritò quidem, quoniam (Galeno authore) dura & fibrosa caro est frigida nempe & sicca, & propter duritatem (Galeno teste de alimentis 3 18. & de dissolutione continui) difficilis concoctionis, sed gustu iucundissima, (satis bona, Ctescennen.) Incertus. Pauonum caro fibrosa seu neruosa est, & superuacanea, & difficilis concoctionis, & mali etiam succi, (quod & Rasis testatur,) Symeon Sethi. Sunt qui velint pauonis carnem crassi & modici alimenti esse, ac difficilis concoctionis, atramq; bilem augere cuius naturæ etiam struthiocameli caro habetur, Platina. Pauonis caro propter duritatem vt putredinē vix sentit, ita non facile coquitur, Isidorus. Hepaticis ac spleneticis nocet, Platina. Omnis grandis auis valentissimæ materiæ est, & plurimi nutrimenti, vt pauo, anser, Celsus. Auicenna etiam inter aues carnis duræ pauonem numerat. Pauones calidi sunt & humidi circa secundum, iuxta recentiores (Mich. Sauonarolam) & sanguinem melancholicum generant: non admittendi in cibum nisi domi nutriti sint, vt author est Isaac. & quanquam (inquit idem) plus nutriant anatibus, reliquis tamen auibus duriores & grauiores sunt, sicut etiam grues, Ant. Gazius. Est cibus malus eis qui vtuntur quiete, & bonus (magis conueniens, Elluchasem) vtentibus exercitio. Præparentur ita vt in Grue dictum est, aromatibus condiantur,) & vinum generosum superbibatur, Mich. Sauonarola. Vino bono vetere superposito, facilius concoquuntur, Elluchasem. Multum (aliâs, *melancholicum*, quod placet) sanguinem gignunt, præsertim vetustiores, Idem qui etiam odoratas eorum carnes esse scribit. Eis quos hæmorrhoides crebrò vexant, diligenter vitandæ sunt grues & pauones, &c. Arnoldus Villanou. ¶ Inter oua principatum tenent pauonina, Athenæus. Pessima omnium sunt pauonis oua, propter horribilem odorem carnis eorum. Ant. Gazius.

G.

Vsus pauonis in medicamentis.

Fumum de pennis pauoninis, oculis exceptum, lippis vel rubentibus oculis mederi inuenio in libro Germanico manuscripto. ¶ Fel pauonis similiter vt perdicis, &c. vt indocti quidam è Dioscoride citant, qui nihil tale habet. ¶ Pauonis fimus potus, caducos mirabiliter sanat, Sextus & Kiranides. hinc fortè est quòd fimum suum hominum vtilitati inuidens resorbere fertur. Idem feruorem podagræ dicitur mitigare, vt quidam nescio ex quo Hieronymo citant. ¶ Ad Insaniam, Recipe cruorem pauonis & da ad bibendum insanis & sanabuntur. ¶ Anserina & pauonina oua, idem quod gallinacea præstant, Kiranid. ¶ Ferunt pauonis ius quadam peculiari proprietate pleuriticos sanare, præsertim si pingue sit. Pauonis adeps cū rutæ succo & melle, affectus colicos ex humore frigido factos, optime tollit. Eius autem ossa adusta, & in aceto trita & illita, lepras & vitiligines emendant, Symeon Sethi.

H.

Paua. Iunonis auis.

a. Paua fœmina pauonis ab Ausonio dicitur, tametsi Columella semper pauonem fœminam dicit. Iunonis autem pro pauone Iuuenalis & Martialis dixerunt. *Explicat atq; suas ales Iunonia pennas*, Ouidius Eleg 2. *Gemmatæ volucris Iunonia cauda*, Statius Sylu.2. *Sydereas Iunonis aues*, Idē Sylu.7. ¶ Ταὼ nominantur apud Pollucem, & à Menodoto vt Athenæus citat. Ταὼς, ταῶ dicitur, & ταὼν, ταῶνος. & Atticè ταῶς ταῶ, circunflexum, Eustathius. Ὁ ταὼς Antiphon rhetor in suo de pauonibus sermone, duabus syllabis inflectit. Attici verò cum dicant ταῶνι, indicant rectum esse ταὼν quare & rectus pluralis variat, in quo numero rari sunt obliqui. Herodianus cum iis quæ in ων desinentia circunflectuntur, vt Ξενοφῶν, hæc duo etiam, τυφῶν & ταὼν enumerat, eáq; sola per ντ declinari negat, quoniam & alteram terminationem habeant, nempe ταὼς & τυφῶς, Idem. Ταὼς (Ταῶς) dicitur à caudæ extensione.

Etymon τοῦ ταώς.

aliqui à voce ταὼς deducunt, ο breui in longum verso, & mutato accentu quod non recipimus. nam τάος, vt ait Herodianus per ο breue non est vsitatum Græcis. Sunt qui (si a ταὼς deduceretur) τεὼς potius proferendū fuisse dicant, λεὼς à λαός. Nonnulli Ταὼς vltima aspirata scribunt, Varin. Ταὼς ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν, id est ab expandendis pennis, Athenæus: apud quem etiam Seleucus hanc vocem (vltimam huius vocis) ait Attice præter rationem aspirari & circunflecti, ταῶς: cuius scriptionis Tryphonē quoq; testem citat: & sic apud Eupolidem legi ait. item apud Aristophanem in Auibus. Τηρεὺς γὰρ εἶ σὺ; πότερον ὄρνις, ἢ ταὼς; In datiuo etiam ταῶνι efferunt Attici, vt Aristophanes ibidem. Antiphôn rhetor sermonem condidit περὶ ταῶν, id est de pauonibus inscriptum in quo tamen nulla huius nominis mentio

meu ... vero varias (ὄρνεις ποικίλας) sæpe in eo nominat, Athenæus atqui Eustathius ὁ ταῶς inquit duabus syllabis inflectitur ab Antiphonte, forte ex libri inscriptione tantum ita sentiens, quæ est περὶ ταῶν. Persicam auem, Περσικὸς ὄρνις, apud Aristophanem in Auibus, aliqui interpretantur lautissimam quamuis: quoniam pretiosa omnia quibus solis rex vtebatur Persica dicerentur aliqui gallinaceum, alij pauonem, τὸν ταῶ, Scholiastes. Medica auis, Μηδικὸς ὄρνις, pauo, Suidas. alij gallum interpretantur: vide in Gallo B. Ex Argi sanguine ortus est pauo, Theocritus Idyll. 20. vtitur autem periphrasi tali, Ὄρνις ἀγαλλόμενος πτερύγων πολυανθέι χροιῇ, Ταρσοῖσιν ἁπλώσας, ὡς εἴ τέ τις ἀκύαλος νηῦς Χρυσῷ πολλῷ ... ἐπὶ χείλεα ταρσοῖς Τοὺς ἔξω πάλαρος περικαλλέας Εὐρωπαίης.

Persica auis. *Medica auis.*

¶ Epitheta. Gemmei pauones, Martialis. Picti, Ouid. 2. Metam. Et apud Textorem, Volucris Saturnia, Laudatus, Iunonius, Auis Iunonis, Pythagoreus, Crinitus, Eximius, Sydereus, Regius, Rotans, Speculosus, Papillans, Oculeus, Samius, Superbus, Inachius. ¶ Ἡ δ' ἐν Σάμῳ Ἥρα τὸ χρυσοῦν φασιν ὀρνίθων γένος Τὸ καλλιμόρφους καὶ περιβλέπτους ταῶς (ἔχει), Antiphanes apud Athenæum. Ταὼς εὐπτίλαξ, ὁ Μηδικὸς καὶ χρυσόπτιλος, καὶ ἀλαζονικὸς ὄρνις, Suid. Ὁ δὲ ταὼς εὐπτίλαξ χλωρὸν ἀεὶ βόσκητο χεῖμα τῆς πτίλου, Babrius apud eundem.

Epitheta.

¶ Pauoninus adiectiuum est, vt pauoninum ouum. Pauonius, idem, Varroni qui oua pauonia dixit, sed castigatiora exemplaria habent pauonina. Aceris genera plura sunt, quod Gallicum vocatur & alterum crispo macularum discursu, qui cum excellentior sit, dicitur pauonium, a caudarum pauoninarum similitudine, (vide infra in h. ex Plinio.) Martialis de lecto pauonino, *Nomina dat spondæ pictis pulcherrima pennis Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.* hoc in Istria Rhætiaq; præcipuum est, Perottus. In Belgica prouincia candidum lapidem serra qua lignum, faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum vicem vt si libeat ad quæ pauonacea vocant tegēdi genera. quo in loco doctores legunt, pauimentata tegendi genera, hoc est pauimentorum more cōstructa, cuiusmodi permulta hodie videmus. ¶ Phœniceus siue puniceus color, flagrat velut viola flammea atq; ita a multis olim purpura vocata fuit violacea, hodie penè nomē seruat (apud Italos) nam paonacius, quasi puniceus dicitur etsi aliqui vocem hanc vernaculam a pauonis colore factam volunt, Ant. Thylesius. Color pauonis id est color azurus, Andr. Bellunensis. A pauonis natura Itali verbum *Pauoneggiare* deduxerunt, pro eo quòd est seipsum mirari. ¶ Ταὼς, id est pauones appellant Græci nitidius cultos & versicoloribus amictos, (vt attagas seruos stigmatias,) Erasmus. In vestitu si nimium splendorem & varietatem affectes, non declinabis scomma quale apud Lucianum lectitatur, Ἔαρ ἤδη, καὶ πόθεν ὁ ταώς, Iam ver adest, & vndenā pauo Cælius. Ἄχθομαι τοῖς ταῶσι, τοῖς τ' ἀλαζονευομένοις, Aristophanes, hoc est, Moleste fero pauones & fastum. Pauones interpretantur sinus (vestium) varios, à varietate colorum pauonis ἢ ἐπὶ πορφύρας ἠγλαΐσθαι καὶ πέρας, Suid. in Ἄχθομαι.

Deriuata. *Color paonacius quasi puniceus.* *Pauones dicti sunt homines nitidius culti.*

¶ In Hyphasi fluuio Indiæ pisces quos pauones appellant oriri perhibent, nec alibi vsquam. Vocantur autem eodem quo & aues nomine, quia ipsis etiam cœruleæ sunt cristæ, squamæ autem versicolores, cauda verò aurea in quamcunq; voluerint partem versatilis, Philostratus. Pari piscis meminit Bellonius ab aue dicti lib. 1 de piscibus cap. 1. vbi paui legendum coniecissem, nisi pauones etiam pisces separatim nominaret. ¶ Persicariam vulgò dictam herbam, Germanice quidam nominant Pfawenkraut, vel Pfawenspiegel, id est pauoninā herbam, vel pauonum specula. quod folia eius ita nigris insigniantur maculis, ceu speculis oculisve, vt pauonum caudæ. vnde & molybdænam, id est plumbaginem Plinij quidam esse voluerant. Fungi seu boleti genus quoddam globosum, sessile, terræ locis syluestribus hærens, quod initio album vegetumq; reperitur, deinde in aridissimum puluerē nigrum redigitur tenui membrana nigricante inclusum, Galli *crepitum lupi*, nostri Pfawenfyst, id est pauonis fimum appellant. puluerem illū chirurgi quidā a venæ sectione inspergūt ad sistendum sanguinem. vide in Lupo H. a. ¶ Ταὼς gemma pauoni est similis, Plinius. Kiranidi taòs lapis est de capite pauonis.

Pauones pisces. *Pauonina herba vel pauonum speculum.* *Pauonis fimus herba.* *Taos gemma.*

¶ Icones. Iunonis templum quindecim stadijs ad læuam Mycenis distat vbi inter cætera donatia pauonem vidi, quem (quia Iunoni sacram hanc auem esse credunt) ex auro gemmisq; splendentibus Hadrianus imperator consecrauit, Pausanias in Corinthiacis. In numis etiam pauonis effigiem sculpebant Samij, quod Iuno, cui hæc auis sacra habetur, peculiariter apud eos coleretur, Athenæus. Diuersis nummorum figuras pauonibus insignes, in Iunonis honorem effictas videre est apud Guiliel. de Schul de religione antiqua Romanorum. Kiranides in tao, id est pauone lapide, pauonem auem sculpi iubet, tenentem turturem (trygóna) marinum piscem, &c. ad superstitiosos vsus.

Icones.

¶ Fircellius Pauo Reatinus nominatur apud Varronem de re rust. 3. 2.

¶ *b.* Classis regis Salomonis ibat per mare in Tharsis cum classe Hiram, ferens aurum & argentum, dentes elephantinos, simias & pauones, Regum 3. 10. & Paralip. 2. 9. Antiphon rhetor apud Athenæum ait hominem ... pauones (Athenis) aluisse Νίκων τὸν Πυριλάμπους, & multos e Lacedæmone etiam ac Thessalia ad hasce aues spectandas confluxisse, & vt oua sibi compararent operam dedisse. Admittebantur autem, inquit, spectatum in nouilunijs tantū, idq; per annos plusquam triginta factitatū. Quod vero ad speciem eorum, sic scribit: Εἰ τις ἐθέλει καταβαλεῖν εἰς πόλιν τινὰ ... ταῶς, ... δὲ τῶν πτερύγων ... τὸ κάλλος ἀφαιρεῖται καὶ ... γάρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστίν, ... τὸ σῶμα. Ego sic verterim, Quod si quis (Athenis acceptas) has aues in aliam ciuitatem transferre velit, pristinum

locum volatu repetent, pennis verò amputatis, (ne auolare queant,) decor omnis amittitur: qui sanè non in corpore eorum, sed in pennis totus est positus. ¶ Pauonis magnitudine est catreus auis, &c. *Similia.* Ælianus. Ordem autem imperitus aliquis conspectam, pauonem dixerit, Synesius in epistolis. Tuo palato clausus pauo nascitur Plumato amictus aureo Babylonico, (id est tapetum Babylonicorum instar ornato,) Petronius Arbiter.

Οἷον δ' αὖ ταῶνες ἐν δώμασ(ιν) (δόμοις) ἀγλαόμορφοι Γυῖα [illegible] ἀριπρεπέες αἰόλονῶτοι.
Τῶν δ' ἦτοι μερόπεσσι Διὸς τεχνήσατο μῆτις Φαιδρότερον, περὶ νῶτα [illegible] ὄμμασιν [illegible].
Τοῖον ἐπ' ὀρνίθεσσιν ἀριζήλοις ἀμαρύσσει Χρυσῷ πορφυρέῳ [illegible] μεμιγμένον αἰθόμενον πῦρ,

Oppianus lib. 2. de venatione. Et rursus libro 3. Τάων δ' ἐν [illegible] μέγ' ἔξοχος ἔπλετο τίγρις, Ὅσσον ἐν [illegible] ταὼς χαλλεὶ [illegible]. *Melibœaq; fulgens Purpura Thessalico concharum tecta colore Aureaq; pauonum ridentt imbuta lepôre*, Lucret. lib. 2. Solonis dictum de pauonum pulcritudine, *vide* in Phasiano b. *Anzadarahec*, est arbor folia habens lucida, vt penna pauonis, semper virens, Syluaticus. Theombrotion Democritus scribit triginta schœnis à Choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio, Plin. Corydalus (id est galerita) auicula in vertice cristam habet instar pauonis, Ægineta. Aceris genus alterum crispo macularum discursu, qui cum excellentior fuit, a similitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Istria Rhętiaq; præcipuum, Plin. Et alibi, Sunt & vndatim crispæ mensæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Pantheræ maculas ὀπωπάς vocat Oppianus, Plinius oculos vt & in pauonis cauda aliqui.

¶ c. *Vocat Iunonius ales Consortem thalami, & speculosa volumina versat. Cauda micat, medijs fulgent sua sydera pennis, Venit amans, cupidis miscent simul oscula rostris. Iungit amor geminos geminataq; gaudia* *Pauonis vox ab Homero infante edita.* *glutiunt*, Io. Textor, ex nescio quo poeta. ¶ Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum, fabulantur cum mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, &c. vt recitaui in Columba liuia ex Eustathio.

¶ Ὁ [illegible] τῷ [illegible] χέλλει, τοῖς ὄρνισι τὴν [illegible] ἐξ[illegible], Vatinus.

¶ e. Pauonis cerebrum amatorium poculum est, & cor eius gestatum beneuolentiam ac felicitatem præstat, Kiranides. *Superstitiosum.* ¶ Cum amicus quidam mihi olim muscarium ex pennis pauoninæ caudæ fabertimè concinnatum donasset, ego tum vt illi gratias agerem, tum vt ingenium in elegantissimi *Laus & descriptio muscarij artificiose ex pennis pauonina cauda cõcinnati.* muneris descriptione exercerē, hanc ad ipsum epistolam dedi. Accepi pulcherrimum munus tuum muscarium pauoninum, pro quo maximas tibi gratias habeo. Video & admiror in illo summam artem, & manuum tuarum dexteritatem artificiosissima illa pennarum in capulo implexione, nodis & internodijs elegantissimè confectis. Tu verò non contentus artificio tuo, & natiua pennarum pulcritudine, ornamenta etiam alia addidisti, filis distinxisti aureis, sericisque discoloribus, & villos bombycũ textorij operis mollissimæ instar fluxæque comæ puellaris ad basin capuli appendisti. Caput eiusdē instar Gordij nodi pennarũ caulibus ita implicasti, vt nec initium vllius neq; finis appareat. Quod idem in cæteris quoq; nodis capuloq; toto mirificè a te præstitum est. Artificiosissimum verò illud est in omni opere, si ars quam maximè occultetur: neque ex initio aut fine partium operis, ratio eius & constructio prodatur. ea enim quorum modum & rationem videmus, admirari desinimus. Iam cum caules in nodis crassiusculi sint, per internodia verò in subtiles & tenuissimas fibras extensi secundum capuli longitudinem, hoc quoq; admirationem auget. Has strias tanquam stamen in tela, transuersis & obliquis filorum è serico auroque ductibus velutì subtegmine interiextis, operis Musaici & Phrygionum qui acu pingunt ęmulatione felici, rhombis alijsque figuris & labyrinthis distinxisti, cancellasti, totumque varium & iucundissimum visu opus perfecisti. Hoc scilicet non modo conatus, sed assequutus etiam mihi videris, vt cum ipsa natura contenderes, & (si dicere fas est) superares quoque. Quid enim in ipso pauone, & elegantissima eius parte, quam toties tanquam hinc se laudari intelligens, non sine summa ambitione & ipse in se admiratur, & spectatoribus expandit ostentatque. quid in hac inquam, tam pulcrum, splendidum, varium & admirabile est, qui oculi, quæ gemmę, aut quouis modo appelles, quod non in ornatissimo flabro tuo vel par vel superius spectetur? Fila caudæ plumata in opere tuo vt ex pennis minutissimè sectis constant, in multam longitudinem promissa, sic leuissimo etiam impulsu auram copiosam citant, nec ventilando tantum refrigetant, sed muscas, culices & omne volucrium insectorum genus abigunt, gratissimo per æstatem beneficio, vt Hercule muscíperda, cui in Olympijs olim Græci sacrificabant, nihil ad hanc rem opus sit. Sed desino tecum certare, hoc est verbis exprimere velle speciosissimum donum tuum, cuius artificium ne Cicero quidem disertissimus, & cum Roscio mimo contendere solitus, ipse ne verbis rem eandem magis variare posset, an Roscius histrio gestibus corporis, satis pro merito depinxerit. Cedo itaque tibi tuæque arti, & me vinci fateor.

¶ f. Num esuriens fastidis omnia præter pauonem rhombumq;, Horatius Serm. 1. 2. citat etiam Seneca ad Lucilium. *Vix tamen eripiam posito pauone, velis quin Hoc potius, quam gallina tergēre palatum, Corruptus vanis rerum, quia veneat auro Rara auis*, &c. Horat. Serm. 2. 2. Apud Alexidem Comicum quidam negat se tantum argenti consumere potuisse etiamsi pauones esitasset, (ceu longè pretiosissimā auem,) vt Athenæus recitat.

¶ g San-

¶ *g* Sanguis pauonis potus dæmonia expellit, Kiranid. Interiora eius & fimus suffitu omne malum abigunt: ipse dysentericos sanat, Idem. *Magica.*

¶ *h* Pauo quondam Argus erat, qui conuersam Ioin vaccam, Iunonis ira, custodiebat, a Mercurio demum interfectus: ex cuius cadauere tellus auem protulit, in qua etiamnum signa cætum quos habuit oculorum apparent, Oppianus. Vide Ouidium Metam. lib. 1. Argum aiunt in pauonem conuersum esse. quamobrem Aristophanes ait, Πότερον ὄρνις εἶναι ὁ λεγόμενος Τηρεύς; id est, Num tu auis illa es quæ Tereus dicitur? a verbo τηρεῖν, quod est custodire: eò quod Argus custodiuerit Iò vaccam, Vannius. ¶ *Valle Banæ res nota, & vix credenda poetis, Sed quæ de vera prodiitur historia. Fœmineam in speciem se vertit masculus ales, Pauaq; de pauo constitit ante oculos,* Ausonius Sectione 1. ¶ In Leucadia virginem in tantum adamauit Pauo, vt ea mortua commoreretur, Textor. *De metamorphosi Argi in pauonem.*

¶ Alexander Macedo eiusmodi aues apud Indos videns, earum admiratione commotus, in eos qui has occiderent, grauem pœnam constituit, Ælianus. Pauo sacer erat in Libya, ita vt quisquis huius generis auem læsisset, non ferret impune, Eustathius. ¶ Iunoni pauo & anser dicabantur. De pauone fabula est apud Ouidium in Metam. & Athenæum, Gyrald. Ingreditur liquidum pauonibus aera pictis, Ouidius de Iunone Metam. 2. *Iunonis volucrem quæ cauda sydera portat,* Idem 13 Metam. *Didicit iam fieri diues auarus. Tantum admirari, tantum laudare disertos, Vt pueri Iunonis auem,* Iuuenalis Sat. 7. Iunonis templum quindecim stadijs ad læuam Mycenis distat: vbi inter cætera donaria pauonem vidi, quem (quia Iunoni sacram hanc auem esse credunt) ex auro gemmisq; splendentibus Hadrianus imperator consecrauit, Pausanias in Corinthiacis. ¶ Μή ποτε θρέψαι ταῶς Φερσεφόνη τοιούσδε ταῶς, ὡς τοὺς ἄλλους (forte εὔδοντας) ἐγείρει, Eupolis apud Athenæum. ¶ C. Caligula eò vesaniæ processisse traditur, vt sibi tanquam numini sacro phasianos & pauones mactari iusserit, Gyraldus. *Pauonem occidere aliquãdo capitale fuit. Auis est Iunoni sacra.*

¶ Prouerbia. Laudant vt pueri pauonem. Prouerbij faciem habet quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ. *Didicit laudator auarus Tantum admirari, tantum laudare disertos, Vt pueri Iunonis auem.* Idem alibi, *Probitas laudatur & alget.* Notior est metaphora, quàm vt oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo, *Laudatas ostendit auis Iunonia pennas, Si tacitus spectes, illa recondit opes,* Erasmus. ¶ Coquus quidam apud Athenæum lib. 3. varijs & diuersis cibis in sartaginem coniectis Ἐποίησα αὐτὸ (τὸ τήγανον) ποικιλώτερον ταώ, hoc est sartaginem reddidit pauone magis variam. Erasmus in Prouerbio, Magis varius quàm hydra, hunc senarium citans non rectè legit αὐτὸν, ad hominem referens. Pauones cognominabant Græci hominem vestitu nimis splendido & vario vtentem: vt supra in H. a. inter deriuata exposui. ¶ Tanquam pauo se circunspectans, Had. Iunius. *Prouerbia. Laudant vt pueri pauonem. Pauone magis varium.*

PEGASVS ales est Æthiopici cœli: quæ præter aures equinum nihil habet, Solinus. Plura leges in Equo *H. h.* *Pegasus.*

DE PELECANO.

A.

Pelecanus vt vulgò à pictoribus effingitur.

PELECANVS auis à nobis nominabitur, per *l* simplex, & *e* breue in vtrisq; prioribus syllabis, declinatione secunda, quoniã a Græcis quoq; πελεκὰν dicitur, quam recentiores quidam pelicanum dixerunt, vt Eucherius: alij *pellicanum* (per *l* duplex) vt Albertus & eruditi quidam pelecânem à recto pelecan, imitatione Græcorum vt Hermolaus. Pelicanus siue pelicanis, vt ab Aristotele in 8. (lib. hist. anim. cap. 12. vbi tamen πελεκᾶνες legimus, vt etiam libro 9. cap. 10. Gaza *plateas* vertit Plinium imitatus) appellatur a Plinio (10. 40.) platea dicitur, a Cicer. in 2. de nat. deorum platalea, Volaterran. Cicero non plateam, sed *plataleam* tradit hanc vocari, vt in ipso forte Ciceronis codice sit error, Hermol. Oppianus de aucupio 2. 7. non pelecanum, sed *pelecinum* (πελεκῖνον) hanc auem nominat. Aristophanes verò in Auibus pelecanum & pelecinum simul nominat, tanquam aues diuersas. Et rursus in eadem fabula tetracis auis cum porphyrione & pelecino meminit. ¶ Hebraicum nomen *kaath*, קאת, Septuaginta Leuit. 11. pelecâna vertũt, & Psalmo 102. Dominus ponet Niniuen sicut desertum, & pernoctabunt in superliminaribus eius cuculus (*kaath*) atq; noctua, Sophoniæ 2. Munstero interprete: qui tamen Esaiæ 34. *kaath* interpretatur pelecanum. Pelicanus (inquit propheta) & vlula, noctua & coruus, habitabunt in ea. loquitur autem de syluestribus & solitarijs auibus, vt *kaath* etiam talis sit, non aquatica. Plura de nomine *kaath* scripsi in Mergo in genere, & in Onocrotalo. *Chasida* quoque Hebraicam vocem, aliqui pelecanum, alij onocrotalum, alij aliter interpretantur. *vide* in Ciconia.

Pelecanus seu platea nostra figura.

Quid sentiendũ sit de pictura qua pelecanus rostro pectus sauciare & sanguine pullos irrigare fingitur.

¶ Alberti ex Aristotele translatio alicubi *falakynes*, alibi *kalakanez* pro pelecanes habet. Auicenna autem (inquit) appellat *balazub.* Ramphius auis est quæ dicitur pelecanus, Kiranides nimirum à magnitudine rostri, quod Græci rhamphos nominant. Sunt & ῥαφαι aues quædam Hesychio & Varino ¶ Pleræque gentes pelicani nomen tanquam peregrinæ & incognitæ auis, quam pro arbitrio pictores hactenus finxerunt, adunco vt videtur rostro pectus sauciantem, & effluentem sub ea sanguinem hiante ore excipientibus pullis cum nulla talis, opinor, in rerum natura auis sit, nisi quis Ægyptios de vulture hoc vere tradere putet, quod Orus literis mandauit, eum ne fame pulli pereant, femori suo vulnus infligere, & emanantem sanguinem ab illis exorberi. Verum pelecanum cuius iconem

nem posuimus, Itali quidá hodie appellant *becquaroneglia*. ¶ Galli *pale, trable poche*, id est palæ vel cochlearis figura, quam rostri latitudine refert. vox *poche* Burgundis cochlear magnum significat. ¶ Germani Lüffler / Löffelgans: hoc est cochleariam, vel anserem cochlearium. circa Coloniam Lefler proferunt, Frisij Lepler. ¶ Angli *a schofler*, vel *shouelard*, nostri proferrent Schuffler. palam enim vel batillum Schüfel appellamus. ¶ Sigis. Gelenius pelicanum Germanice Sauffer interpretatur, nomine mihi ignoto. Illyrice *bucacz*. sed hæc ardea stellaris nostra est, non onocrotalus.

¶ Videtur sane mihi pelecanus noster ardearum generi adnumerandus, à quo non tam alio insigni quam rostri latitudine differt. quanquam Aristoteles etiam ardeæ albæ rostrum latum & porrectum tribuit. ego albardeolas in Italia vidi rostro non lato, sed cæteris simili. Albardeolam si non vi-10 dissem in Italia, Anglorum *shouelardam* albardeolam esse iudicassem, Turnerus. Albertus etiam auem quam cochleariam vocamus, ardeam albam esse putant. hęc ardea (inquit) tota alba est, & figuræ similis cinereæ, sed melius pennata, collo longiore, & rostro anterius rotundo, tanquam circulo vno super alterum imposito.

Pelecanus ardearũ generi adnumerandus.

¶ Aues quas Aristoteles pelecanos, Plinius onocrotalos appellat, Bellonius *vide* supra in Onocrotalo A. Duo dicuntur esse pelecanorum genera, vnum aquaticum quod piscibus alterum terrestre, quod serpentibus & vermibus viuit, & dicitur delectari lacte crocodilorum, quod crocodilus spargit super lutum paludum: vnde fit vt pelecanus crocodilum sequatur, Albertus. Quidam ex D. Hieronymo recitant pelicani duo esse genera, vnum volatile, alterum aquaticum. Pelicanus auis est parua quæ solitudine delectatur. Est & aliud pelicanorum genus in Nilo, pene cygnis simile, nisi quòd paulò 20 maiores sunt: quidam ita & onocrotalos vocant, Eucherius. Oppianus quoq; pelecanum (ipse *pelecanam* appellat) ab onocrotalo non videtur distinguere, cum sinum ei ante pectus dependere scribat, κόλπον ἐξ[illegible] [illegible]. Nos cum de onocrotalo abunde scripserimus supra, in præsentia de illa auе scribemus cuius iconem posuimus, & quam veterum pelecâna vel plateam esse non dubitamus. ¶ Pelecanum aliqui cum porphyrione confundunt, vt in Porphyrione ostendam.

Duo pelecanorum genera.

B.

Pelecanus auis secus Nilum & in paludibus Ægypti moratur, Kiranid. Auis est Ægyptiaca, habitans in solitudine Nili fluminis, vnde & nomen sumpsit. nam canopos Ægyptus dicitur, Isidorus. In tabulis quibusdam quæ orbis terrarum descriptionem continent, pelicanum auem totam albam in Africa circa Ægyptum degere inuenio. ¶ Rostrum (*rhámphos*) habet magnũ, Scholiastes Aristoph. hinc 30 scilicet etiam rhamphius a Kiranide nominatur: & a rostri latitudine platea vel platalea à Græcis, a nostris cochlearia, a Gallis *pala*. ¶ Oppianus pelecino suo collum vlnæ (orgyiæ) proceritate tribuit, & sinum ante pectus propendentem: quæ ad onocrotalum, non pelecanum nostrum pertinent. Aristoteles pelecanis ingluuiem tribuere videtur, τὸν [illegible] τῆς κοιλίας τόπον nominans, hist. anim. 9. 10. ¶ Pellicanus dicitur quasi pellem habens canam, id est plumas albas, (ridicula etymologia, quanquam res vera est) hæc auis semper macie afficitur: & quicquid glutit, cito digerit: quia venter eius nullum habet diuerticulum, quo cibum retineat: solum enim visceris (intestinorum) habet ductum, qui ab introitu oris vsq; ad secreta naturæ pertingit, Author de nat. rerum. Nos nostræ plateæ intestina multis anfractibus inuoluta reperimus. Rarò apud nos capitur, frequentius (vt audio) in Bohemia, & apud Anglos in littore maris. ¶ Capta apud nos platea prope vrbem in ripa lacus, circa finem Septembris, ad me 40 allata est, candida pennis omnibus, præterquam vltimis & maximis alarum, quæ ex parte inferiore nigricant. pedes & crura nigra sunt. magnitudo parum infra anserem. lingua breuissima, vel signum potius & initium linguæ. collum digitos longum circiter decem. oculi glauci. cauda breuis, quinq; aut sex digitos longa. crurum altitudo paulo infra duos dodrantes. inter digitos pedum aliquid membranæ est, idq; amplius inter duos maiores. vngues breues, nigri, acuti. Obesa admodum erat, multa circa cutem pinguedine vndiquaq;. intestina admodum inuoluta, præpinguia. fel viride. In ventriculo herbas quasdam aquaticas virides reperiebam, & ramenta quædam radicum geniculata, harundinum puto. In aquam immissa natabat, & quærebat aliquid immerso rostro in fundo. Irascens adeuntibus rostro aperto collisoq; sonitum edebat. Pediculis quibusdam latis infestabatur.

Pelecanus auis est Ægyptiaca.

Descriptio eiusdem.

C.

50 Platea nostra, vt audio, circa mare præcipuè degit, & innatat quoq; rarò circa dulces aquas. Aristot. tamen historiæ anim. 9. 10. pelecânes fluuiatiles memorat. Capitur in Anglia in littore maris & cicurata piscibus vescitur, intestinisq; gallinarum & alijs culinæ reiectamentis. Sunt qui ranis quoq; & serpentibus eam vesci referant. Pelicanus lacte crocodili viuit, quod vtiq; bestia præ nimia mamillarum abundantia in aliquo palustri loco copiosè fundit: vnde & crocodilum libenter pelicanus sequitur, Author de nat. rerum, & Albertus. Pelecani fluuiatiles (οἱ πελεκᾶνες οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι) conchas maiusculas læuesq; fodiendo eruras deuorant: & quum iam multas ingesserint, ingluuieq; sua coxerint, euomunt, vt hiantibus iam testis carnes lectas deuorent, Aristot. in historia animalium & in Mirabilibus narrationibus, & Ælianus, & Cicero 2. de nat. deorum. Platea (aliâs *Platalea*) nominatur aduolans ad eas quæ se in mari mergunt, & capita illarum morsu corripiens, donec capturam extorqueat. Eadẽ cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atq; ita ex ijs escu-

Auis est aquatica.

De eiusdẽ cibo.

Conchas integras ab eo deuoratas post testis dehiscentibus reuomit, et pulpam seligat.

lenta legit testas excernens, Plinius & Cicero. Vt conchas pelecanus quas deuorauit, ventris calore dissecatas reuomit, & pulpam à testis seligit: sic erodius (ardea) ostrea testis obducta vorat, & ingluuie concalefaciens tandiu custodit, quoad calore stomachi discludantur. postquam vero iam diductas senserit testas, eas euomit, & carnem ad sustentandum se retinet, Ælianus, Plutarchus & Philes. Oppianus quanquam pelecani nomine onocrotalum, vt dixi, intelligat, eadem tamen de eo scribit. Pelecani (inquit) non minus quàm lari voraces, non toto tamen corpore merguntur, sed vt solent qui se in caput præcipites voluunt, colla quibus vlnæ procetitas est, subinde demittunt, dorsis interim supra mare prominentibus piscem obuium quenq, amplissimis faucibus exceptum deuorant. Sinus quidam ante pectus dependet, in quem cibum omnem tubuterinantes aliquantisper recondunt: & ne testa quidem intectis abstinent: sed vna cum testis primum quod se obtulerit deglutiunt. deinde mortua in os reuocant, & reiectis testis pulpam vorant. Nam quæ dum viuerent occlusæ erant, vita spoliatæ aperiuntur ac dehiscunt, Hæc ille.

De eius nidulatione. Migratione.

¶ Cum vt aliæ aues in locis à terra altis pelecanus nidum construere possit, tamen imprudentia quadam in scrobe, quem in terra facit oua ex sese parit, Orus. Pelecânes etiam migrant, & de Strymone amne ad Istrum aduolant, prolemq, ibi faciunt. abeunt vniuersi, ac priores expectant posteriores, propterea quod vbi montem superarint, videri priores à posterioribus nequeant, Aristot.

D.

In Anglia plateas cicures ali audio: ego Ferrariæ in Italia mansuefactam vidi, quæ culinæ reliquijs vescebatur.

De pelecanorum in parentes pietate.

¶ Ciconias & pelecanos postquam consenuerunt pulli proprij alunt, & ingressum volatumq; eorum promouent, Io. Tzetzes. Hercdios & pelecanos similiter vt ciconias in pullis suis educandis, singulari beneuolentia vti audio: nempe vt cùm aliunde cibus non suppetit, esculenta quæ prius ederant, euomant, & in educandos fœtus conuertant. & ad volandum pullis impetus duces sint, Ælianus. Pullos suos tantopere amat, vt dum ignem circa nidum ab aucupibus excitatum exunguere alis ventilando conatur, illas sibi adurat, vt in E. referemus.

De eorundem cura erga pullos suos.

Pelicani cum suos à serpente filios occisos inueniunt, lugent, seq; & sua latera percutiunt, & sanguine excusso, corpora mortuorum sic reuiuiscunt, Hieronymus in epistolis. Pulli pelecanorum vbi parum adoleuerint, mox parentes suos percutiunt in faciem: cuius illi iniuriæ impatientes pullos colaphizant (cedunt ceu colaphis rostrorum)

De pelecanis pullos suos interfectos, et post sanguine suo viuificantibus.

& interficiunt: deinde miseri eorum lugent (per triduum, secundum aliquos obscuros) Eadem (Tertia, secundum alios) verò die mater sua latera dilanians aperit, & sanguinem super filios suos mortuos effundens viuificat eos: resurgunt autẽ quodam naturali modo, Kiranides, Isidorus, Physiologus, Author de nat. rerum, & Albert. Post sanguinis vero effusionem adeò debilitatur, vt exire de nido non valeat, & pulli pro sua ac matris cibatione euolare cogantur. Sed horum quidam propter ignauiam vel impietatem in matrem exire nolunt, (& pereunt quidam autem seipsos quidem pascunt, sed matrem penitus negligunt. Mater vbi conualuerit pios filios nutrit, impios verò abijcit & contemnit, Author de nat. rerum) hos cùm voluerit (valuerit) abijcit, & prouidentes sibi se sequi permittit. Sed hæc à quibusdam literis prodita, nullo affirmari experimento possunt, Albert. Ægyptij etiam vulturem ardentissime suos pullos amare aiunt, & per centum ac viginti dies in terra commorando ita vt nusquã humo tollatur, sic in alendam prolem incumbere, vt non se ex pullorum loco commoueat: ac si quando nutrimenti facultas desit, ne fame pulli pereant femori suo vulnus infigere, & effluentem sanguinem eis exorbendum dare.

De dissidio pelecani cum quibusdã alijs auib.

¶ Pelecanus de coturnicis exitio acerbè & crudeliter cogitat. rursus coturnix ab ea vehementer dissentit, Ælianus & Philes. Pugnam ciconiarum & pelicanorum aduersus cornices, coruos, vultures aliasq; carniuoras aues descripsimus in Ciconia C. ex Kiranide.

E.

Qua ratione capiatur.

Pelicanus nidificat in scrobe in terra: quod non ignorantes aucupes, bubulo stercore locum circumliniunt, ignemq; succendunt: ea verò fumum aspiciens, aggreditur ignem alis restinguere: veruntamen eo tantum abest ad exunguendum astutia, vt magis magisq, sua tanquam ventilatione incẽdat, ideircoq, alis exustis capiatur, Orus.

F.

De vsu eius in cibis.

In Cotyis Thracum regis conuiuio apud Athenæum nominatur inter cæteras aues *pelecan*. Ibis, porphyrio & pelecan prohibentur mensis (in vetere testamento) eò quòd aues sint voraces pisciũ, quorum rapinæ inhiant, Procopius. Ægyptiorum sacerdotes pelecanum, quod pro liberis in discrimen se conijciat, (dum ignem circa nidum accensum alis ventilando extinguere conatur, vt in E retuli) non edũt. Multi tamen ex Ægyptijs eo vescuntur, vt qui eum dicant non iudicio ac prudentia quadam vt vulpanseres, sed beneuolentia duntaxat & mira in sobolem pietate certamen hoc suscipere, Orus. ¶ Platea nostra aliquando mihi gustanti grata, & anseri non dissimilis visa est. apud Anglos in delicijs haberi audio.

G.

De eius in medicamentis.

Fel pelecani cum nitro mixtum, nigros alphos sanat & cicatrices nigras eiusdem coloris cum reliqua carne facit & argentum obscurum splendidum reddit omnem deniq, nigredinem pellit & abstergit, Kiranides.

Πελεκαν

H

Πελεκὰν oxytonum πελεκᾶνος, penultima in obliquis circumflexa, (etsi Grammatici quidam acuant, nisi librariorum is error est,) lingua communi dicitur, (vt apud Aristotelem, Ælianum, Orum.) πελεκὰν, πελεκᾶντος, Attica (apud Aristophanem in Auibus) πελεκᾶς, πελεκᾶ, Dorica, Suidas, Varinus, & Aristophanis Scholiastes. Idem Scholiastes dubitat vtrum casus rectus penultimam potius acuere debeat, vt πελέκας scribatur sicut ἄλλοι. Οὗτοι δ' ἦσαν τέκτονες σοφώτατοι, πελεκᾶντες, οἳ τοῖς ῥύγχεσιν ἀπεπελέκησαν τὰς πύλας, καὶ δ' ὁ λύπης αὐτῆς πελεκάντων (malim πελεκώντων participiū) ἀντὶ ἐκπονούντων, Aristoph. in Auibus. Πελεκᾶντες, παρὰ τὸ πελεκᾶν τὰ ξύλα, vt pulcre iocatus sit poeta, & vocabuli allusione, & rerum quoq; similitudine. habet enim hæc auis rostrum magnum latumq;, & 10 instar πελέκεως seu dolabræ aptum dolationi. ¶ Est quando pelecan, non auem de qua scribimus, sed picum significet, iuxta Grammaticos: nam apud authores nusquam sic vsurpari puto. Πελεκὰν ὄρνεον τὸ κολάπτον καὶ τρυπῶν τὰ δένδρα, Suidas & Hesychius ἀφ' οὗ καὶ δενδροκολάπτης καλεῖται, Varin. ¶ Sunt & ex anatum genere syluestres lato admodum rostro, quas Galli & Angli *pochardas*, id est cochlearias appellant, quemadmodum ab eadem rostri figura plateæ nomen & illi & nostri indiderunt. ¶ Fr. Alunnus Italus pelicanum etiam piscis nomen facit, sine authore, & eadem quæ alij pelicano aui attribuit. ¶ Στ... λεκτος, pelecan, Hesych. Βαβυκᾶνες, pelecânes, Idem & Varinus.

Etymon.

Homonyma.

Synonyma.

¶ Pelecinus apud medicos Græcos genus est herbæ, cuius semen πελέκεως, id est securis speciem refert. est enim in siliquis cornutis latiusculum è parte altera crassiore versus alteram paulatim tenuius. Inter cepe genus condimentarium Græci *gethyon*, nostri *pallacanam* vocant, Plinius. ¶ Πελεκὰς, ge-20 nus poculi lignei, vel peluis lignea, διὰ τὸ πεπελεκίσθαι, Hesych. & Varinus. inde dictum quod non torno, sed dolabra factum sit. dolare enim Græcis est πελεκᾶν, πελεκᾶν, πελεκίζειν. Πελεκᾶνος ὁ τοῦ πελέκεως στελεός, παρὰ τὸ πεπελεκῆσθαι, Scholia in Iliad. ν. ¶ Pelicanum chirurgi vocant organum quo dentes apprehensi extrahuntur: & chymistæ genus vasis vtrinq; canalibus in orbem tanquam ansis extensis. ¶ Πελιγᾶνες, οἱ ἔνδοξοι παρὰ δὲ Σύροις οἱ βουλευταί, Hesychius. ¶ Ægyptij pelecano picto amentem ac imprudentem significant, Orus. non enim in alto nidum struit, sed in scrobe in terra parit. & ignem ab aucupibus circa nidum excitatum dum alis extinguere conatur, seipsum amburit. Inter hieroglyphicas notas quibus Ægyptij vtebantur, Pellicani forma insidiantem significabat, Text. offi. 2.757. ¶ Atilium Palicanum loquacem magis quam eloquentem fuisse legimus, Cælius. Pelecania nomen est loci inter Cephisum & Melanam, Theophrastus de hist. plant. 4. 12. dicti fortè à pelecanis 30 auibus: nam & lacum illic esse meminit.

Pelecinum herba.

Icones.

PELORIS, Πελωρὶς, genus est auis à magnitudine dictæ. nam πέλωρον Græci magnum vocant, Varinus. Cùm verò aliorum nemo pelotidem auem memoret, facilè coniicio non ὄρνις, sed ὄστρεον legendum. hoc est genus conchæ. pelotidem enim concham apud bonos authores legimus.

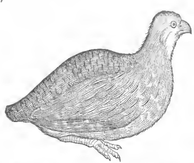
Peloris.

DE PERDICE.

A.

40 PERDIX eodem nomine Latinis appellatur, & Græcis πέρδιξ, recentiori Græciæ πέρδικα vel πέρδιξ. Hebraicæ *kore*, קוֹרֵא. nam Kimhi Hiere. 17. & 1 Reg. 26. פירדריזי, *perdrise*, Gallica voce, id est perdicē exponit. Chaldæus 1. Reg. 26. habet *korea*, קוריא. & Hierem. 17. *koriah*, קיריאה. R. Salomon alibi perdicē interpretatur, alibi vulgari lingua (Gallica) קוקו גלרצבשי. *coquu* Gallicè cuculum vocant: Nicolaus Lyranus auem vulgo dictam *coquan*, quæ insequatur muscas & alias res viles. Septuaginta Reg. 1. 26. nycticoracem, Hieronymus perdicem, vt & Hierem. 17. vbi Septuaginta quoq; perdicem verterunt. ¶ Scriptores Arabici vel eorum interpretes ea de aue *cubeth* scribunt, quæ Græci de perdice. In Auicennæ translatione historiæ animalium quæ circumfertur, pro perdice *cubes* legitur, & alibi *cuuteg*. *Cubata* Auicennæ perdix est, Albertus. *Altaugi* vel *altetugi* est auis quæ dicitur perdix: alij phasianum interpretantur: alij, vt Ebenbitar, asserunt auem similem esse coturnici in omnibus, 50 nisi quod sub alis habet quasdam pennas nigras & albas, Bellunensis. *Vide in Phasiano A.* *Thetugi* vel *teyuz* sunt perdices, Idem. *Cubugi* (*Cabegi*, Bellunensis) auis est cui *attutugi* communicat in formis suis, Auicenna 2. 186. malim *altuugi*, cum *al* articulo. In capite de ouis, oua *alchabegi* & *althetugi*, id est vtriusque perdicis, comparat ouis gallinæ. Et alibi, inter aues (inquit) præstat caro *aldurugi*, (attagenis) & gallinarum est subtilior ea & non sunt cum nutrimento carnium *alchabugi* & *atheiz*, (Bellunensis pro *atheiz* legit *altatugi*) *Altei*, vel *alteiem*, vel *alteiei*, est perdix masculus, Syluaticus & vetus glossographus in Auicennam. *Altereze*, perdix mas, Syluaticus. *Alcubi*, perdix vel phasianus, Idem. Diuersas barbaras voces *Adurantis*, *Alt.nagi*, *Rosselhugels*, *Bonson*, omnes ab eodem pro perdice exponi reperio. *Politicum*, id est parua starna, Idem.

¶ Perdix, cuius iconē damus, ab Italis quibusdam *perdice* dicitur, ab alijs *pernisette*, (circa Verbanum lacū *pernigona*,) id est perdix minor: vt maior *pernise*, de qua priuatim postea: ab alijs starna. *Starna*

10

20

est perdix minor, Syluaticus: quanquam aliqui starnæ nomine auem accipiunt magnitudine anseris cineream, vt Ant. Gazius annotat. quæ quidem mihi non *starna* sed *starda* vel tarda potius vulgò dicta videtur. Sunt qui starnas veterum attagenas esse putarint, quos reprehendit Volaterranus. Starnæ enim potius (inquit) aues externæ vocantur Hieron. Accorombonus medicus quoq; externas aues esse scribit, quas vulgus perdices vocet. Aduenerunt bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues externæ, quæ adhuc nomen retinent, paulum infra columbas magnitudine, turdorum specie, sapore gratæ, Plinius. ¶ Hispanicè, *perdiz*. Lusitanicè *codorniz*, quod vocabulum tamen ad coturnicem pertinere 30 apparet. ¶ Gallice *perdris* simpliciter, vel *perdris gringette* aut *griesche*, vel *perdris des champs*, vel *perdris grise* (a colore) vel *perdris goache*, teste Bellonio Circa Montempessulũ *rascle* per onomatopœiã. ¶ Germanicè Räbhůn/ Väldhůn. Flandri Gallico nomine vtuntur Pertrijs ¶ Anglice *apertrige*. ¶ Illyricè *kuroptwa*. Polonicè *korepathwa*. ¶ Turcice *zil*.

¶ Rusticulæ (Plinio dictæ) sunt nostrates perdices. etenim propriè perdices sunt maiores, vt Hispanæ, & Chienses, & Siculæ, Niphus. De perdice non satis compertum nobis est, quo nomine nostra ætate indicetur hæc auis tam multiplex est diuersis locis earum auium genus & feminum, Marcellus Vergilius. ¶ Quas nos perdices vocamus, scioli quidam quibus nihil vulgò acceptum placet, perdices esse negant. Atqui cùm pro regionum varietate, differentes quoq; non forma modò, verùm etiam sono & motibus aues eiusdem generis videantur, id ipsum sanè in perdicibus animaduertere maximè 40 licet. Athenæus miratur in Italia perdices rostris non esse cinnabarinis, cum in Græcia eo colore quotquot sunt spectabiles sint. Germania nostra vtrunq; genus habet. Nam & vulgares istas nemo est qui ignorat, & qui rostro cinnabari colorato sunt, sæpe in hac vrbe (Coloniæ) videmus, Longolius. Intelligit autem perdicem maiorem, cui rostrum rubet & crura, de qua postea seorsim agemus Et alibi, Perdices (inquit) cacabare dicuntur à veteribus, neq; aliter etiam nunc sonant. Quæ Aristoteles & Ouidius de perdice scribunt, omnia nostræ perdici vulgari conueniunt. nempe volandi nidulandiq; ratio, astutia, circa prolem solicitudo, corporis grauitas, & vocis stridor, à quo etiam nomen accepisse videtur, Turnerus in epistola ad nos. Perdicum in Italia genus alterum est, corpore minus, colore obscurius, (ἀμαυρον τῇ πτερώσει, Wottonus vertit, volatu incomposito, Gillius infirmo volani,) rostro non cinnabarino, (Wottonus negationem tollendam suspicatur, quod non probo,) Athenæus. Otides perdi- 50 cum similes sunt, præ obesitate autem corporisq; pondere parum se alis attollunt, Volaterranus ex Æliano. In hydrope ascite conueniunt turtures, perdices, & quæ rostro pedibusq; rubris, phœniceis alis, frequenti in Creta & Cypro insula sobole, domestica etiamnum mansuefactis fœtura, perdices ab incolis vocantur, Alexand. Benedictus. Ex his facile est colligere, perdicum genus duplex esse, alterum minus alterum maius. Nos hîc & de minore priuatim, & de vtroque in genere scribimus. de maiore postea.

De diuersis perdicũ generib.

B

Quib. in regionib. perdices reperiantur.

Porus Indorum rex Augusto dona misit perdicem vulture maiorem, Strabo lib 15 Et rursus, Onesicritus author est perdices in India anserum magnitudine esse. Apud Troglodytas perdices gallinacei

naceæ magnitudine. Quibusdam rostrum & crura lutea, alijs rubra, alijs fusca. Sapor qui & nostratibus. In Allobrogibus sunt Perdices quas nominant Gallis, mediocri pullo non minores. Cirrhæi (Circa Cirrham, Athenæus) perdices neq; ad certamina valent, nec suauiter cantant: ne verò cibi gratia capiantur, allia deuorant & carnem planè insuauem reddunt, Ælianus. Perdices non transuolant Bœotiæ fines in Attica, (in Atticam lego,) Plinius. In Bœotia sui iuris non sunt, sed in ipso aere quas transire non audeant metas habent: inde vltra notatos iam terminos nunquam exeunt, nec in Atticū solum transmeant, Solinus. Bœotij perdices in Atticam non transeunt, vel si transierint vocis mutatione agnoscuntur, Athenæus. Cum quidam perdices duas in Anaphen immisisset, tanta perdicum vis illic exorta est, vt incolæ de insula relinquenda periclitarentur. Apud Heluetios perdices multæ capiuntur, non quidem in montibus, sed in vallibus & agris, Stumpfius. Perdix Americæ, Maconanna incolis dicta, maior nostra est, Theuetus.

¶ Perdix coloris est rufi, nigris interpictis longis maculis, Albert. Otis est colore coturnicis, secundum alios perdicis, Athenæus. Color testaceus communis est ferè pulueratricibus, vt alaudæ, perdici, &c. G. Longolius. Perdix visa est aliquando alba, Aristot. in libro de coloribus. In Allobrogum alpibus & perdices albas & lepores edi audiuimus, Scaliger. Perdici ingluuies præposita ventriculo est, Idem & Plinius. Perdix ad imum intestinum appendices paucas habet, Aristot. In Paphlagonia bina perdicibus corda, Plinius. Idem à Theophrasto proditum Athenæus & Gellius testantur. Coitus tempore testes habent magnitudine insignes præ cæteris auibus propter salacitatem; aliàs verò omnino obscuros ita vt hybernis mensibus ne vllos quidem testes in his haberi nonnulli arbitrētur, Aristot. Perdici nostrati color omnino varius, nec facilis descriptu. Rostrum subfuscum est. crura è fusco albicant. Sinciput, paries circa oculos & prora capitis cum initio colli inferioris, ruffo colore simplici insigniuntur: reliquum caput superius è ruffo fuscum est. singulæ autem plumæ per medium maculis distinguuntur ruffi coloris diluti. Collum & pectus cinerea sunt, exiguis maculis nigris quasi per versus crispos & vndantes interstincta, qualis in scutis ponticis color apparet. In medio ventre vtrinq; pennæ quædam ruffi coloris ad fuscum tendentis sunt. Inferiora ventris & crura modicè supra genu plumæ albicantes subfuscæ vestiunt. Dorsum cauda & alæ, varios alternis colores ostendunt. nā in dorso caudaq; nigricantem, subflauum & ruffum fuscum colores videas, per transuersum alternatim dispositos. minimum autem nigri est, & quasi per puncta versuum vndantium. In alis pennæ maiores fuscæ sunt, maculis ruffis maiusculis per transuersum aspersæ. In ijsdem minores superioresq; pennæ magis variæ & splendidæ sunt, eodem ferè quo per dorsum colore, sed singulas linea media albicans elegantissimè distinguit. Latera etiam cinereo colore sunt vt in collo & pectore, sed maculæ aliquot latiusculæ ruffæ per trāsuersum intercipiunt. Longitudo caudæ digiti quatuor, & colli similiter vel paulò minus, &c. Et talis quidem mas erat, ni fallor, mihi hæc condenti inspectus. fœmina fortè nonnihil differt, vncias appendebat duodecim cum dimidia.

Descriptio perdicis.

C.

Perdix auis est terrestris, Athenæus. Perpaucæ aues hyeme in agris manent, quarum in numero sunt perdices, G. Agricola. Perdices multæ capiuntur in Heluetiorum vallibus & agris, non etiam in montibus, Stumpfius. Frequenter eas inter iuniperos degere audio.

Quib. in locis degat.

¶ Vox. Dicta est perdix a sono vocis, Albertus. Garrula perdix, Serenus. *Caccabat hinc perdix, hinc grattitat improbus anser*, Author Philomelæ. Perdicum alij caccabant, alij strident, Aristoteles cuius verba hæc Græca sunt, Οἱ μὲν κακκαβίζουσι, οἱ δὲ τρίζουσι. Perdicum vox nunquam eadem, sed varia & multiplex est, alia Athenis vltra vicum Corydalensium, alia citra. Harum variarum vocum quæ sint nomina Theophrastus explicat. In Bœotia & Eubœa idem sonant, ac (vt sic dicam) eiusdem sunt linguæ, Ælian. Theophrastus in eo opere quod conscripsit de varia voce auium eiusdem generis, Athenis, inquit, perdices citra Corydalum vicum versus vrbem κακκαβίζειν, vltra illū verò τιττυβίζειν, Athenæus, negans perdices omnes caccabare. Perdix à strepitu & voce stridente nomen accepisse videtur. quæ enim auis verius stridet, & serræ stridorem magis imitatur, quam perdix nostra? Turnerus in epistola ad me. Coturnicibus in pugna vox, perdicibus ante pugnam, Plinius & Aristot. Perdices non modo canunt, verum etiam strident, & voces alias quasdam emittunt, Aristot. Perdices vocat caccabas (alij *caccabidas*) Alcmenes, qui genus cantiunculæ composuit Caccabidum, profitens se id a perdicibus cantare didicisse. Itaq; Chamæleon Ponticus dicit antiquos musicam excogitasse ex auibus in solitudine cantantibus, Gillius. Bœotiæ perdices aut non transeunt in Atticam: aut si transierint, vocem mutant, (& caccabant, Gillius,) Athenæus. Τιττυβίζειν (Athenæus τ duplex habet) de perdicibus quibusdam dicitur, vt de alijs κακκαβίζειν, (Eustathius habet κακκαβάζειν, quod non probo. vnde, inquit, apud Comicum aduerbium κικκαβαῦ habetur.) vnde apud Comicum κακκαβᾶν, Cælius atqui apud Comicum (Aristophanem) nusquam κακκαβᾶν, sed κικκαβαῦ aduerbium de voce noctuæ legere memini. Apud Pollucem perdices τιτυβίζειν lego τιττυβίζειν) aut κακκαβύζειν, (lego κακκαβίζειν,) legitur. Varinus verbum τιττυβίζειν etiam de voce hirundinis vsurpari docet. Κακκάβη, & κάκκαβος, perdix, Varinus. Perdices quædā vocis contentione & cantu valent, Ælianus. Grammatici quidam perdicem dictam putant παρὰ τὸ περδεσθαι ᾄδειν. Perdici porrum prodesse ad vocem sonoram apud Aristot. legitur

De eius voce.

Docilitate ad discendum sermonẽ humanũ. problematum 11 39. Plutarchus in libro aduersus vsuram, quendam proscindens, illum dicit ἀφωνότερον πέρδικος, id est perdice magis mutum, Cælius. Perdicem videtur Papinius docilem intellexisse, aptumq; sermoni humano enũtiando, cum Syluula quadam libri 2. de psittaco Melioris ita canit: *Quiq; refert iungens iterata vocabula perdix.* Domitius interpres ingenij longe præcellentis, eius rei rationem poetæ ipsi excutiendam reliquit. Id quod reprehendent fortè aliqui, ac referendum putabunt non ad auis docilitatem, sed ad vocis sonum, qui auis eius est genuinus. Est autem κακκαβίζειν inde, ob syllabæ repetitionem, quæ in eo verbo est, a poeta dictum videri, iterata vocabula a perdice referri. Est sanè id verbum perdicum voci peraccommodum, sed non omnium, vt qui loci ratione differant. καὶ οἱ μὲν κακκαβίζουσι, οἱ δὲ τρίζουσι. Verum hæc etsi vera sint, nihil tamen ad Papinium, a quo eæ tantum recensentur aues, quæ humani sermonis enunciationi sufficiunt. Sic autem habent ipsius carmina: *Plangat Phœbeius ales, Auditasq; memor penitus dimittere voces Sturnus, & Aonio versæ certamine picæ, Quiq; refert iungens iterata vocabula, perdix, Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili,* (lusciniam, non hirundinem intelligit) *Ferte simul gemitus.* Plutarchus quidem in Symposiacis perdicis loquacitatem non tacuit: quin esse vocalem ac discere comprobat idem alibi. Sed & in Laconia haberi perdices vocales, monstrauit in Dypnosophistis Athenæus, Cælius. Plura ad hunc locum *vide* supra in Cornice C. Περ[illegible] [illegible] τοὺς ὄρτυγας, [illegible] τῆς Λακωνικῆς [illegible], ὡς καὶ οἱ πέρδικες, Athenæus.

Cibo. ¶ Cibus. Perdices comedunt limaces, Aristot. Perdices in Sciatho insula cochleas edunt, Athenæus. *Vide* in Ardea D. Helxinen herbam aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipuè vescantur, Plin. Perdices circa Cirrham alha deuorant, vt caro eorum ad cibum ingrata putetur, gnari se cibi duntaxat gratia peti ab aucupibus, non ad cantus neq; certamina, Ælianus. Porrum eis ad vocem sonoram prodest, Aristot. problem. 11 39.

Cursu & volatu. ¶ Aues quædam currunt, vt perdices, rusticulæ, Plinius. ¶ Perdix puluerattrix est. non enim altè volat, Aristot. Terræ propinqua volat, spatijsq; breuibus, vnde Ouidius: *Nec facit in ramis altoq; cacumine nidos, Propter humum volitat, ponitq; in sepibus oua.* Auium quædam breuis volatus sunt, vt perdix, Xenophonte etiam teste, Athenæus. Χαμαιπετὲς τὸ ζῶον, καὶ μὴ [illegible]. vnde & perdicem vocari quidam coniiciunt παρὰ τὸ πέδον, id est ab humo. Pennis plausit, Ouidius de perdice 8. Metam.

Libidine. ¶ Libido perdicum, præcipuè marium. Vsque adeò tum perdices tum coturnices copia libidinis gaudent, vt in aucupantes corruant, & sæpenumero capitibus eorum residant, Aristot. Rabie quidem tanta feruntur, vt in capite aucupantium sæpe cæcæ metu sedeant, Plinius. Quomodo hæ aues libidinis tempore proposito eis speculo capiantur, recitaui in Coturnice C. Ad libidinem Veneris inflammatissimi sunt perdices idcirco cum fœminis assiduè versantur, Ælian. Secernuntur verno tempore de grege per cantum & pugnam, coniugatim mares cum fœminis, quamcunq; sibi quisq; fortè acceperit, Aristoteles. Depugnant inter se propter Venerem, ad quam tempore veris præcipue mouentur, & cum gregatim per nemora pascentibus eis fœmina se offert, dissidium pugnamq; cient, cedit autem fœmina victori: ille protinus tanquam præclarus aliquis bellator auro aut puella, aut alio honorario munere donatus, exclamat, Oppianus. Illum autem qui viribus videtur antecelluisse, in posterum sequuntur fœmellæ omnes. Qui quidem superbiens & iactabundus detrectat victum antagonistam. Qui sane reliquum temporis in ordine fœminarum etiam victorem sequitur, Berytius. Fœminis præsentibus acrius inter se certant, vt in D referemus, vbi dicetur de pugna perdicum, quia cicures inter se committuntur. Oua mares quæ compererint peruoluunt, (proruunt,) & frangunt præ sua salacitate, ne fœmina incubet, Aristot. incubãs enim marem non admittit, Athenæus & Plutarchus. Illæ quidem & maritos suos fallunt: quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur, Plinius. Oua fœminis incubare non permittunt, eaq; ob nouum Veneris desiderium suffurantur. quanquam & ipsæ matres nonnunquam præ libidine pullitiem negligunt, Oppianus. Cum

De venere mascula inter perdices. diffugerit fœmina vt incubet, mares tumultuant, clamitant, pugnamq; inter se conserũt, quos cœlibes (viduos) vocant: qui autem victus in pugna fuerit, sequitur victoris Venerem patiens, nec ab alio, nisi à suo victore subigitur. sed si à comite principis, aut quouis vulgari vincatur, clam a principe ac furtò subigitur. Verum hoc non ita fieri semper, sed certo tempore anni planum est. Hoc idem a coturnicibus quoq; agi animaduertimus, Aristot. ex quo Athenæus etiam citat, & eadem ab Alexãdro Myndio proditestatur. Tunc (incubantibus clam fœminis) inter se dimicant mares desiderio fœminarum: victum aiunt Venerem pati. id quidem & coturnices Trogus inquit, & gallinaceos aliquando. perdices verò à domitis feros & nouos, aut victos, iniri promiscuè, Plinius. Perdices vidui se inuicem abutuntur, Orus. Perdices mansueti iam & domestici subigunt feros, & spernunt, contumelioseq; tractant, Aristoteles. Phocylides in animantium brutarum genere masculam Venerem reperiri negat. Ælianus quidem ichneumonem quoq; huic turpitudini obnoxium esse scribit. Pulli etiam ipsi subiguntur à mare statim cum procedunt, Aristot. Sæpe & fœmina incubans exurgit, cum marem fœminæ venatrici attendere senserit, occurrensq; seipsa præbet libidini maris, vt satiatus negligat venatricẽ, Idem. Adeò vincit libido etiam fœtus charitatem, vt fœmina perdix furtim & in occulto incubans, cum senserit fœmi-

fœminam aucupis recedentem ad marem, reuocat reuocetq́, & vltrò præbeat se libidini, Plinius. *Vide plura in E. de aucupio perdicum per allectatores mares aut fœminas eiusdem generis.*

¶ Conceptio. Perdix fœmina eo tempore quo libidine incitatur, si contra marem steterit, aura ab eo illinc flante, prægnans, atq; extemplo inutilis aucupijs, olfactum enim esse exquisitum perdicibus creditum, Aristot. hist. anim. 6. 22. quem locum Niphus enarrans, Videtur (inquit) Ephesius hoc quod Aristoteles dicit de conceptione facta ex aura flante a mare, intelligere de ouis subuentaneis, quibus implentur præ nimia libidine. Quam expositionẽ Albertus probauit, asserens se non credere eam conceptionem posse esse fœcundam, nisi fortasse ad ouum, & non ad pullum: quoniam, vt inquit, ad pullum necessaria est receptio seminis corporea. Præterea se obseruasse ait domesticas perdices coire vt cæteræ aues faciunt. Insuper euaporatio seminis non habet præfinitum motum in vuluam fœminæ, cum multiplicetur circulo ab mare perdice, qui est velut centrũ circularis euaporationis. Sed Alberti & Ephesij sententiæ aduersantur verba Aristotelis lib. 5. (quæ mox referemus) vbi apertissimè Aristoteles exposuit, perdices non solum ad oua, sed ad pullos concipere per contrapositionẽ maris. Si enim Aristot. intelligeret de conceptione ad ouum, & non ad pullum, non solũ perdix conciperet in contrapositionem maris, sed etiam nullo mare inspecto, nec audito. quare cum hæc expresse asserat in perdice, & in nulla aliarum auium, fit, vt perdix sola, ea ratione concipiat & ad ouum & ad pullum. Et quanquam Albertus dicat ad conceptionem quæ est ad pullum, necessariam esse corpoream seminis receptionem, negat tamen hoc Aristoteles, quoniam in solius perdicis cõceptione aliquando, præ nimia libidine, sufficit spiritalis genituræ receptio. Quin nos etiam obseruauimus perdicem bifariam concipere posse, aliquando receptione seminis corporea, cum non nimia libidine agitur: aliquando sola spiritali conceptione, cum furit præ nimio amore. Nec obstat quod affert de circulari euaporatione: tum quia spirante vento a mare, diffunditur vapor seminalis per sphæram conuersam in rectum: tum etiam, quoniam perdix fœmina tunc concipit spiritali receptione seminis, cum nimio amore exardet, & mouetur intra circulum euaporationis. Hæc ille, pluribus etiam in libris de generatione se hac de re dicturum pollicitus. Perdices si aduersæ maribus steterint, ventusq́; inde afflet, vbi mares stant, concipiunt, & maritantur plerunq;, etiam voce marium vtero ingrauescunt, si gestiunt, ac libidine turgẽt. volatu quoq; superne marium efficidem potest: videlicet dum mas ipse in fœminam fœtificum spiritum demittit, Aristoteles. In cuius verbis Ephesius fœtificum spiritum interpretatur vaporem, qui defert calorem eleuatum a genitali semine maris, quiq́; susceptus per meatus perdicis penetrat ad menstrua illius, & sic conceptio euenit, vt Niphus recitat. Perdices fœminæ, & quæ nondum coierunt, & quæ coierunt quarum visus est in aucupijs cum olfaciunt marem, (vel conspiciunt, Athenæus & Eustathius,) vocemq́; eius audiant, alteræ implentur, alteræ statim pariunt. Est hoc auium genus sua natura libidinosum, vt leui egeat motu cum turget, quoq; secernat, vt in ijs quæ non coierunt, subuẽtanea consistant: in ijs quæ coierunt, oua breui augeantur & perficiantur, Aristot. & ex eo Athenæus. Aristoteles dicit perdicem fœminam, ὅταν κατ᾽ ἄνεμον (forte κατ᾽ ἄνεμον) nam Aristoteles habet ὅταν κατ᾽ ἄνεμον στῇ τοῦ ἄρρενος) γίνεται τῷ ἄρρενος, ἐγκύμονα γίνεσθαι φωνῇ τινι ἀκούσα, Ælian. Si cõtra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt, Plin. odore, Solinus. Perdices, vt Archelaus scribit, voce maris audita concipiunt, Varro. Mares quoq; non solum visis fœminis, sed etiã voce earum audita, genituram fundunt, Eustathius. Quod Auicenna dicit perdicem fœminam concipere ex vento flante à mare, & voce maris, & commiscere eos per linguas in coitu, nec Aristoteles dixit, neq; verum est, sed potius hęc tria (ventus a mare, vox & lingua exerta) libidinem ante coitum excitant: & postea coeunt sicut gallus & gallina, vt sæpissimè in Germania visum est, & nos quoq; in domesticis perdicibus obseruauimus, Albert. Et alibi, Perdices & alias quasdam aues quidam falso concipere autumant sine coitu: libidinem quidem sentientes ad se inuicem conuertuntur, & confricando mares ad coeundum excitant, sicut & columbæ: coeunt enim & semen inferius sicut aliæ aues recipiunt: & coitus tempore fœtent. Hiantes exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq́; superuolantium afflatu, sæpe voce tantum audita masculi, Plin. Ore hiante exertaq; lingua & mares & fœminæ coeunt, Aristot. Libidinis tempore hiantes volant, linguaq; exerta in vtroq; sexu, Athenæus ex Alexandro Myndio.

De conceptione quæ fit nõ tantum receptione seminis, sed etiam vento flante à mare, imo & solo maris odore percepto vel voce audita.

¶ Nidus. Nidificant humi mares & fœminæ, singuli locum sibi peculiarem parantes, (οἱ ἄρρενες καὶ αἱ θήλειαι, διελόμενοι ἑκάστῳ [forte διελόμενοι ἑκάστῳ] ἴδιον,) Athenæus ex Alexandro Myndio. Bina ouorum receptacula faciunt perdices: in altero fœmina incubat, in altero mas. excluditq́; sua vterq; & educat, Aristot. Perdices spina & frutice sic muniunt receptaculum (receptus suos, Solinus,) vt contra feras abunde valleniur, Plin. Perdix in condensis spinarum nidificat, Albertus. *Nec facit in ramis altoque cacumine nidos. Propter humum volitat, ponitque in sepibus oua,* Ouidius. Septem diebus nidum contexit, Ælianus. Perdices cum sunt vicinæ ad pariendum, aream (ἅλω, Aristoteles vocat κονιστραν ἐν ἁλῶ) molliter puluere substernunt, atq; frondibus & surculis circumsæpiunt. Contextus areæ cauus est, & ad incubandum accõmodatus: cum enim puluerem infixerunt, & molle quiddam velut cubile effecerunt, in idipsum ingrediuntur: post sese desuper fruticum inuolucris occultantes, contra auium rapacitatem, hominumq; insidias in multa pace incubant, Ælian. Et rursus, Incubantes locum fruticibus & aliter ita muniũt, vt & ipsæ lateant, & rorem ac imbrem humoremq́; omnẽ auertant. oua enim

De nidulandi ratione.

humefacta sterilescunt, nisi mox a parente rursum concalfiant. Perdix non nido, sed in condenso frutето parit, minus enim volat, Aristot. *Vide* supra in Coturnice C.

De partu. ¶ Perdices in pariendo dies septem consumunt, Ælianus. Oua plurima pariunt, Plinius & Aristot. Pariunt oua non pauciora quam decem, sed sæpius sedecim (quindecim & sedecim, Athenæus,) Aristot. Ἀ βρόχῳ καὶ πεντεκαίδεκα ᾠὰ ἐκτίκτει πέρδιξ, Ælianus. Perdix bis anno parit, quindecim aut quatuordecim oua, vno partu octona, & altero totidem aut paulò minus, Albertus. Cum quidam duas perdices in Anaphen inuexisset, tanta perdicum vis enata est, vt incolæ de insula relinquenda periclitarentur, Athenæus. Perdicũ oua candida sunt, Aristot. & Plin. Pariunt & hypenemia interdũ, Idem.

Incubitu & exclusione. ¶ Incubitus & exclusio. Refouent suos pullos sub se ipsæ ducendo more gallinarum, & coturnices, & perdices nec eodem in loco & pariunt, & incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora, Aristot. Incubat perdix & educat pullos sicut gallina, Athenæus ex Aristotele. Oua stragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperêre, néue cui frequentior conuersatio sit suspecta, transferunt alio, Plin. Clanculo reuertuntur, ne indicium loci conuersatio frequens faciat. Plerunq; fœminæ transferunt partus, vt mares fallant, qui eos eas) impatientius affligunt, sæpissime adulãtes, Solinus. Mares oua quæ compererint, peruoluunt, & frangunt præ sua salacitate, ne fœmina incubet, quod ne accidat fœmina emoliens, clanculum diffugiens parit. sed fit sæpius, vt præ turgore parturiendi quolibet loco ædat, & mare præsente. verum vt oua seruentur, nunquam ex eo quo peperit loco discedit. & si ab homine visa, ita se ab ouis astutè quemadmodum a pullis subtrahit, labans ante hominis pedes, dum dimoueat, (de qua astutia plura leges in D.) Aristoteles. Non vni loco oua committunt, sed quasi migrantes ea in alium locum important in magno enim timore sunt, ne quando deprehendantur si in eodem loco diu commorentur. Itaque alio loco nidificantes, rursus pullos etiamnũc teneros inuehunt, fouentq;, & suis alis tepefaciunt, pennisq; tanquam fasciolis quibusdam inuoluunt: non eos quidem lauant, sed puluere respergentes nitidos efficiunt, Ælian.

Perdix aliena oua fouere dicitur. ¶ Perdix aliena oua tanquam propria fouet. verùm mox cum pulli nati fuerint, ad proprios genitores reuertuntur, & quæ eos fouerat, desertam relinquunt, Kiranid. Perdix incubauit oua quæ non peperit, parauit diuitias non iustè: in medio dierum suorum eas deseret, & in fine erit insipiens, Hieremias propheta. quem locum explanans Hieronymus, Perdix (inquit) & aliena oua calefacit, si furto propria amiserit. sed quum creuerint nidis pulli, euolant, & ad parentes suos redeunt, ementitum omittentes. Huic opinioni astipulatur etiam Kimhi, nisi quod non addit alienæ perdicis oua eã fouere, sed simpliciter auiculæ alterius (quærendũ an curucæ hoc potius conueniat vel vtrisq;) Perdix est auis astuta, quæ alterius perdicis oua diripẽs, corpore suo fouet. sed fraudis suæ fructum habere non potest, quia cum pullos suos eduxerit, eos amittit. Vbi enim voces illius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam se naturali quodam munere & amore conferunt, quam veram sibi matrem cognoscunt, Ambrosius & Albertus. Perdix siccum cerebrum habet præ alijs auibus & ideo fit obliuiosa, & amittit oua sua, quæ per aliam perdicem fouentur. Pulli autem quum genitricis vocem audierint, ad matrem reuertuntur, & illam quæ fouit relinquunt, Incertus. Perdix oua perdit sed eius mos est ouorum perditorum damna resarcire, alterius matris oua surripiendo, Obscurus. Perdicum fœtus intra ouum etiamnunc circumplicatione testarum comprehensi,

De pullis. à parentibus sui exclusionem ex ouis minimè expectant, sed per se ipsi tanquam fores pulsantes, oua elidunt, & iam foras eminentes seipsos impulsu suo impellunt, ouiq; etiamnunc tegumento circũuestiti, currunt, atque ex dimidia testæ parte, si adhuc tergo adhærescat, semet expellentes, velocissimè ad cibi inquisitionem prosiliunt, ac postquam pedes extra oui testam posuerunt, statim cursu maximè valent, vt anaticularum pulli, primum vt lucem aspiciunt, continuò a partu natant, Ælianus. Aues quæ volaces non sunt, vt attagen, perdix & huiusmodi, mox natæ ingredi possunt & plumis vestiuntur, Theophrast. apud Athenæum & cibum per se capiunt. Perdix septem diebus pullos enutrit, Ælian.

De coitu mixto cũ alterius generis auibus. ¶ Aues quædam salaciores generis diuersi coeunt inter se, & sobolem educunt, vt perdices & gallinæ, Aristot. Et alibi, Ex perdice & gallinaceo primi fœtus communi generis vtriusq; speciе generantur, sed tempore procedente diuersi ex diuersis prouenientes, demum forma fœminæ (id est primæ genitricis suæ) instituti euadunt.

¶ Noctu conuersis posterioribus perdices sedent, Author de nat. rerum. Tempore quo non coeunt caudas ad se inuicem conuertunt, & sunt multi stercoris, Albertus.

¶ Quædam non pinguescunt, vt lepus atq; perdix, Hermolaus. ¶ Perdices lauri folio annuum fastidium purgant, Plinius. ¶ Pro amuleto & custodia pullorum, perdix arundinis gramen (arundinis bulbum, vel ἐφέλκω forte φόβην, id est iubam, Zoroastres) nido imponit, Ælian. Philes arundinis comam a perdice contra fascinum non nido imponi, sed edi scribit.

De vitæ longitudine. ¶ Vita. Perdicum vita ad sedecim annos durare existimatur, Plin. Amplius quàm ad sedecim annos, Aristot. h. st. anim. 6. 4. quo in loco cum de columbaceo genere agat, suspecta est dictio πέρδικες. & tradunt aliqui, vt Niphus annotauit, in veterioribus codicibus legi πέλειαι. Perdix viuit annos quindecim. fœmina etiam pluribus: nam in auium genere fœminæ maribus viuaciores sunt, Athenæus ex Aristot. Interea alibi apud Aristot. legimus hunc aui vitam ad quinq; & viginti annos extendi, errore forsitã exemplaris Græci antecipiotis, vt Wottonus suspicatur.

In re-

D.

Historia de quodam qui ingentem perdicum multitudinem secum ducebat.

In regione circa Trapezuntem, quæ Pontus olim dicebatur, vidi hominem ducentem secum supra quatuor millia perdicum. Is iter faciebat per terram, perdices per aerem volabant: quas ducebat ad quoddam castrum nomine Thanega, quod à Trapezunte distat trium dierum itinere. Hæ perdices, cùm duci ipsarum homini quiescere aut dormire libebat, omnes quiescebant circa eum tanquam pulli gallinarum: & sic ducebat eas Trapezuntem vsque ad palatium imperatoris. Cum verò sic quiescebant circa eum, capiebat de ipsis quantum volebat numerum, reliquas ad locum in quo prius fuerant reducebat, Odoricus de foro Iulij.

¶ Perdix cum in multis astuta sit, in hoc dicitur esse fatua, quòd capite alicubi occultato, credat se totam latere, & cùm neminem videat, à nemine quoque videri, Obscurus. ¶ Dicitur sicci esse cerebri, & ob hoc obliuiosa, & nidi proprij obliuiscens: sed hoc falsum est, & non philosophice dictum: memoria enim in sicco firmior est. & perdix ipsa ad nidum reuertens, ostendit se nidi sui meminisse, Albertus. ¶ De perdicis docilitate ad enunciandum sermonem humanum scripsimus supra in C. ¶ Perdices aiunt & ciconias & palumbos vulneri accepto origanum imponentes ad sanitatem redire, Ælianus.

De perdicum astutia qua ipsæ contra aucupum insidias, & se ita pullos suos tuentur.

¶ Malitiosa astutaq; auis hæc est, Aristoteles. Perdicis vafricia in prouerbium abijt. Quàm vafrè quidem & sibi & pullis contra aucupum insidias prospiciat, iam referemus. Qua cura quidem & astutia circa incubationem vtatur, dictum est in C. alio enim loco pariunt & incubant. & ne frequens conuersatio suspecta sit, oua alio transferunt. sic & mares fallunt qui oua earum frangere solent. ¶ In vniuersum dolosæ sunt: adeo vt pulli quoque accedentem aucupem decipere calleant, frondibus aut ramis aut alia materia se occultantes. qui dolus etiam polyporum est proximæ cuiusque petræ, colorem simulantium, Oppianus. Perdices festucas pedibus arripiunt, & ita se supinas abijciunt, ijsq; tectæ periculum declinant, Aristophanis Scholiastes. Pullos, quantisper fugitare per ætatem non licet, assuefaciunt, vt quoties venator instet, supini sternant sese, gleba festucisve (φορυτῷ) corpori veluti integumento super ingestis. ipsæ venatorem altò abducunt interim. circumagunt enim se, ac impeditè volant, tantumq; non deficere cursu simulant, captarum hoc pacto speciem tantisper præbentes, dum procul a pullis hominem auellant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & in libro de amore in sobolem. Si ad nidum auceps cœperit accedere, procurrit ad pedes eius fœta, prægrauem aut delumbem sese simulans, subitoq; in procursu aut breui aliquo volatu cadit (tanquam) fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum iamiam prehensurum effugiens, spemq; frustrans, donec in diuersum abducat a nidis. Eadem in pauore libera, ac materna vacans cura in sulco resupina gleba se terræ pedibus apprehensa operit, Plinius. Sed Solinus Plinij simia aliter posteriorem partem legit, vt ex verbis eius coniecto: Si quis hominum (inquit) vbi incubant propinquabit, egressæ matres venientibus sese sponte offerunt, & simulata debilitate vel pedum, vel alarum, quasi statim capi possint, gressus fingunt tardiores. hoc mendacio solicitant obuios & eludunt, quoad prouecti longius a nidis auocentur. Nec in pullis studium segnius ad cauendum. cùm enim visos se persentiscunt, resupinati glebulas pedibus attollunt, quarum obtectu tam callidè proteguntur, vt lateant etiam deprehensi, Hæc ille. Perdix si ab homine visa est ita se ab ouis astutè, quemadmodum à pullis subtrahit, labans ante hominis pedes dum dimoueat, Aristoteles. Cum ad nidum quis venando accesserit, prouoluit sese perdix ante pedes venantis, quasi iam possit capi, (ὡς ἁλώσιμος οὖσα,) atque ita allicit ad se capiendam hominem, eousque dum pulli effugiant. tum ipsa auolat, & reuocat prolem, Idem & recitans ex eo Athenæus, Ælianus, & Aristophanis Scholiastes. Quòd si Pisiæ filius portas vult prodere infantibus, πέρδιξ γενέσθω τοῦ πατρὸς νεοττίον. Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι, Aristophanes in Auibus, id est, perdix, & versutus similiter vt pater, fiat. Decipere enim (vel fugere & exulare) nihil apud nos turpe est. Educit pullos in pascua, quòd si hominem viderit, sibilo id illis significat: qui confestim resupinos se collocant: adeò vt ne si palpitando quidem periclitêris, aduertas. Mox vbi venator quadam tenus est progressus, rursum pater sibilat. at illi euolant protinus. Hoc igitur est ἐκπερδικίσαι, Cælius ex Aristophanis Scholiaste. Idem Scholiastes, Ἐκπερδικίσαι (inquit) pro fugere vel exulare accipi potest, vt Pisiæ filius tanquam exilio multatus traducatur. nam perdices sua vafricie facilè ab aucupibus euadunt, sæpe se resupinantes & festucis integentes. Ἐκπερδικίσαι, astu & dolo effugere, διαδρᾶναι πανούργως, metaphora à perdicum ingenio sumpta, Suidas, Etymologus & Varinus. Διαπερδικίσαι, διαλαλῆσαι (lego διολισθῆσαι ex Apostolio) διαφυγεῖν, Hesychius & Varinus. Erasmus in prouerbijs, Ἐκπερδικίσαι (inquit) Græci prouerbiali metaphora vocant elabi ac suffugere. ab auibus quæ nonnunquam elabuntur è retibus seu laqueis. Chenalopex etiam, quam Angli *bergandrum* vocant, vt Turnerus scribit, dum teneri adhuc pulli sunt, si quis eos captare tentet, prouoluit sese ante pedes captantis, quasi iam capi possit, atque ita allicit ad se capiendam hominem, donec pulli effugiant, tum deinde reuocat prolem. Idem de vanello refertur.

Ἐκπερδικίσαι quid sit.

¶ Perdices si ad hoc fuerint vt capiantur, similem sibi colore lapidem quærunt, & inibi supinos se componunt, Cælius.

De pugna perdicum ad quam ab hominibus cõmittũtur.

¶ Pugna. Perdicem venatorem dux syluestrium primus inuadit, pugnamq́ obuiam confert, &c. *vide* in *E.* hic enim de illa perdicum pugna potius scribimus, ad quam ab hominibus vtrinque committuntur. Homines qui perdices ad certamen alunt, cùm eos ad pugnam inter se incitare volunt, suam cuique vxorem præseruein esse curant. hac enim machinationis commentatione perdicum inuiditas repellitur, & mala pugna vitatur nam malè pugnando victus nunquam in conspectum, nec ad amatam, nec ad coniugem audet venire, ac potius morte occumbit, quam commissam pugnam non summa contentione pugnatam amica videat. quocirca ne quid à se turpe commissum illa videat, atque vt amicæ suæ probetur, omnes neruos contendit, Ælianus. Perdicibus vox est ante pugnam dum suos aduersarios prouocant, Aristoteles & Plinius Perdices & coturnices pugnaciores fieri putant in cibum eorum additis adianti ramulis, Plinius. Palumbes & perdices bene inter se sentiunt, Ælianus. Perdices damarum amore tenentur, Gillius ex Æliano. Et rursus, In damarum dorso perdices alas explicantes se refrigerant. Perdices amicæ & familiares sunt dorcis, & propè pascuntur, & propè cubant. quare & capiuntur dorcis allectæ. & contrà etiam dorci perdicibus alliciuntur, Oppianus libro secundo de venatione. Gillius dorcos vertit damas, malim capreas. Perdices mirificè ceruos amant, & pasci cum eis gestiunt. nec vsquam discedere volunt, sed comitantur, & vnà currunt, & dorsis insidentes pilos eorum vellicant quare etiam facilè capiuntur ab aucupe, qui cerui imaginem eis ostendent, Oppianus de aucupio 1. 9. ¶ Perdici hostis testudo est, Ælianus & Philes. ¶ Parui illi homunculi qui cum gruibus belligerantur, perdicibus inequitant, (περδίξιν ὀχούμενοι χελιδόσι,) vt Basilis scribit. Menecles verò tam cum perdicibus quam cum gruibus eis pugnam esse, Athenæus & Ælianus.

De ipsarũ amore erga palumbes. Damas. Dorcos. Ceruos. De odio intestinũ.

E.

De perdicibus saginandis.

Perdices neque propter fœcunditatem, neque propter suauitatem saginantur, sed sic pascendo fiunt pingues, Varro de re rustica, si rectè legitur. De perdicibus nutriendis & saginandis, leges in Phasiano *E.* & in Turdo. ¶ De pugna perdicum qua inter se cicures committuntur, scriptum est in *D.*

De earũdem aucupio.

¶ Aucupium. Vsque adeo perdices copia libidinis gaudent, vt in aucupantes corruant, & sæpenumero capitibus eorum residant, Aristoteles. Quàm vafrè perdices aduersus aucupum insidias & ipsæ sese & pullos tueantur, dictum est abunde in *D.* Ex perdicibus qui vocis contentione & cantu valent, & linguæ facultati confidunt, quiq́ pugnaces & ad certamen habiles sunt, se minimè dignos credunt, qui ad extruendas mensas capiantur: vnde fit, quia minus contra venatores de sua libertate depugnent, vt comprehendantur, sibi præfidentes quòd à cæde studiosè ad cantus & certamina seruabuntur. Reliqui autem perdices, & potissimum qui nuncupantur Cirrhæi, sibi conscij, quòd nec ad certamina valent, neque pulchrè cantare sciunt, qui si capiantur, erunt his prandium qui ceperint. itaque naturali quadam machinationis commentatione seipsos macie conficiunt: tum itum cùm ab omni alia esca, quæ ad pinguetudinem eos perducere queat, se sua sponte abstinent, tum vt ne idonei sint ad hominum mensas, cupidè allijs vescuntur: cuius rei experientes, his prætereitis, aliò venationem conuertunt. Qui verò hoc ipsum ignorant, eos si facultas sit capiunt. quicunque autem ipsos captos decoxent, eorumq́ insuaues carnes expertus fuerit, se iam & tempus & operam cognoscit in his venandis perdidisse, Ælianus. Capiuntur perdices pugnacitate libidinis, contra aucupis indicem exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac subinde singuli. Rursus circa conceptum fœminæ capiuntur, contra aucupum (alias *aucupem*) fœminam exeuntes, (aliàs fœmina exeunte,) vt rixando abigant eam (aliàs *abigat eum.*) neque in animali alio par opus libidinis, Plinius. Perdicem venatorem dux syluestrium primus inuadit, pugnamq́ obuiam confert, quo capto compage (ἐν ταῖς παγίσιν) alter occurrit, tum alius, atque ita singulis dimicatur, si mas sit, qui venatur. Sed si fœmina est, quæ venatur & canit, vbi dux ad eius vocem occurrerit, cæteræ vniuersæ eum inuadunt, feriunt, fugant ab ea fœmina, inuidentes quòd non sibi, sed illi accesserit. hic tacitus ob eam rem sæpe accedit, ne voce percepta oppugnetur. nonnunquam marem adeuntem efficere, vt fœmina obmutescat, ne re cognita pugnare cum cæteris maribus cogatur, periti referunt, Aristoteles cuius verba Græca, Τὸν ἄῤῥενα προσιόντα φασὶ τὴν θήλειαν κατασιγάζειν, duobus modis accipi possunt, vt vel mas fœminam silere faciat, vel fœmina marem. posteriorem sensum Athenæus sequitur, qui hæc verba tanquam Alexandri Myndij recitat. Ἐνίοτε ἡ θήλεια τὸν ἄῤῥενα προσιοῦσα κατασιγάζει. priorem Gaza interpres, cui & ipse assentior. fœmina enim est, ἡ θηρεύουσα καὶ ᾄδουσα, secundum Aristotelem. Producitur perdix venator in capturam, ad illiciendos feros, & ante retia (τῇ πάγῃ) propositus, cantum ædit eos lacessentem ad pugnam, eosdemq́ vt ex insidijs in laqueos inferat incitantem, contrà cantans. syluestrium dux suum gregem præcurrens, obuiam procedit, cum hoc luctaturus. cicur autem per malitiam semper insidias instruens, pedem refert, se timere simulans alter verò spe atque animo inflatus, simul & sibi iam victoriam spondens, impetum facit, sed mox captiuus compage tenetur. Quòd si venator perdix, qui ad illecebras venatorio instrumento assidet, mas sit, cæteri gregales ei ipsi captiuo opem ferre conantur: sin qui positus est in insidijs fœmina est, captiuum ipsum omnes feriunt, vt qui libidine incensus, in seruitutem ceciderit, Ælianus interprete Gillio. cuius verba Græca posterius sic

[illegible] ὦ ζυμέδιον, περδίκων ὑπεκθεῖσαι σὰλιουμ τῶ [illegible] [illegible] contritpecttor *Quod si perdix venator meus fuerit, sim* (scito perdici) *capto cæte-* *ri* [illegible] *sin fœmina* [illegible] *fuerit, perdicem captum* [illegible] *seruant, alius aliunde* Si pugn[illegible] [illegible] aliam [illegible], id est perdix allectatrix & venatrix) sit fœmina, ne mas inci- dat, [illegible], illum ex casu in compagem propinquo seruant, suo cantu tanquam a- matori [illegible] indium, Idem Perdices sibi insidiantur, etsi afferunt illos ad syluam qui eos ha- bent, vocem [illegible] absconsi, sicque veniunt cæteri, ac in retia præcipitantur, plusque pedibus quam pennis fugiunt incipientes, Calius Aucupes fœminam includunt in cauea quæ maculas habet, per quas a mare [illegible] conspicitur & habet receptaculum in quod potest intrare in vna parte: mas igitur
10 ferus ad eam ingressus capitur, & aliquando plures intrant duce quidem capto cæteri sequi solent, Albertus

¶ Aues gregatiæ gregatim etiam capiuntur, Cardanus Perdices capiuntur retibus, aut instru- mento aucupatorio quod πα[illegible] vocant, (Aristoteles πα[illegible] nominat, Gaza compagem. videtur la- queorum vel tendicularum genus esse nam Ælianus πάγην dixit) aut voce perdicis, aut prouocatæ a pugnam, aut ceruina pelle. Vehementer enim ceruos amant, & pelle decipiuntur hoc modo Si quis pellem cerui indutus cornua capiti imponat, & furum accedat, illæ verum ceruum esse ratæ, suspiciunt coluntq, eum & accedente gaudent adeò, vt discedere ab eo nolint, ac si familiarem aliquem & coæ- taneum adolescentem a longa peregrinatione reuersum viderent. Hac beneuolentia & amore nihil quam laqueos aut plumbata retia lucrantur, ac vt pro ceruo venatorem detecta fraude aspiciant, Op-
20 pianus Vt ceruis, ita etiam dorcis (capreis) gaudent, eorumq; imagine allectæ capiuntur, vt in D reta- li ex Oppiano. Fictis equis quidam perdices illaqueant, Gybertus Longolius Robertus Stephanus in Appendice dictionarij Gallicolatini bouis imaginem ex linteis fieri scribit, quæ ab aucupe gestetur, ita vt post imaginem lateat & sic decipi perdices Et rursus, Quidam (inquit) ad aucupium perdicum (*a la tonnelle, ou tomberel* Galli vocant) vtuntur vaccæ effigie è ligno, aut equi coloribus additis, & ita effigiem ceu animal viuum paulatim admouent, donec perdices tendiculis ante effigiem dispositis implicen- tur Perdices cito venaberis, si farinam illis vino exceptam obieceris, Anatolius. Perdices (Starnæ) ir- retiendi modos duos Crescentiensis præscribit libro decimo, capite decimo octauo & rursus alium ca- pite 24. Quomodo laqueis e pilis caudæ equinæ capiantur, ex eodem scripsi in Coturnice *E* Supra e- tiam in Gallinagine *E.* modum perdices noctu ad ignem capiendi reperies. Perdices, coturnices &
30 passeres, quam sint libidinosæ aues, & quomodo libidinis tempore speculo proposito capiantur, recita- uimus in Coturnice *C* Accipitres & falcones capiunt perdices, Crescentiensis Accipiter mas perdi- ces capit, Tardiuus Sunt quinisorum etiam genus, quorū pectus maculis rubris insignitur (rote Sper- ber,) ad perdicum capturam laudant De perdicothera vel perdicario accipitre leges in capite de accipi- tribus diuersis Canes sagaces e longinquo persentiscunt feras, perdices & lepores, aduerso vento eo- rum odorem captantes Equidem ipse sæpe admiratus sum perdicarios & campestres canes, quum cur- su præcipiti in longum contendere spatium eos cernerem, non aliter atque si obiectam prædam ocu- lis sequerentur, quoad viderem emicantes inde & euolantes perdices quò illi contenderant, Budæus. Quomodo venandum sit accipitre & cane aduersus perdices, pluribus ex Demetrio Constantinopolita- no scripsi in Accipitre *E.*

40 ¶ Propter perdicum & phasianorum aucupium principes aliquando facinorosos quosdam & ob alia scelera mortem commeritos se suspendere fingunt, & harum volucrum pennis circundari iu- bent, vt ita rusticos ab earum aucupio deterreant, Ant. Brasauolus.

¶ Quum Astypalensis quidam duas perdices inuexisset in Anaphen, tanta perdicum vis in Ana- phe nata est, vt incolæ de Insula relinquenda periclitarentur, Athenæus & Eustathius. Samij cum in Sybarin nauigassent, & Sirim regionem occupassent, perdicum euolantium strepitu deterriti fuge- runt, & in naues regressi alio se contulerunt, Hegesander apud Athenæum.

¶ Scribit Æl Lampridius Heliogabalum non facilè cubuisse in culcitris seu accubitus, nisi quæ leporinum pilum haberent, aut perdicum plumas subalares.

F.

50 *Ponitur Ausonijs auis hæc rarissima mensis Hanc in lautorum mandere sæpe soles,* Martialis de perdi- ce. Homines circa gulam exercitati in perdicibus alas præcipue laudant. Perdicis pectus cum supe- rioribus perquam sapidum est, inferior pars non æquè, Isidorus ¶ Perdices Cirrhæi (circa Cirrham) carnem minimè esculentam habent propter pabulum, Athenæus. Perdices aliæ quæruntur canibus, aliæ certamini quæ vero vocantur Cirrhæi, sibi quodammodo conscij, nulli virtuti se esse idoneos, degustatis allijs de industria marcescunt, vt ab aucupe ne quidem cibo dignentur (propter maciem & odoris virus,) Volaterranus ex Æliano.

De vsu perdicum in cibis.

¶ Perdices veteres debent vt minimum per diem naturalem adseruari (suspensi) antequam præ- parentur ad cibum, Arnold Villanou Recens quidem mactatas non esse edendas Galenus etiam scri- bit in libro de attenuante victu Post diem vnum aut alterum comedi debet: sic enim amittit quod du- rum est, Symeon Sethi. Hyeme magis conuenit in cibo si prouectior ætate fueris, Arnoldus Obser-

De apparat carū dem

uandum est in omni carne assanda, & peculiariter in perdicibus, ne nimium siccentur & torreantur, Idem. Phasiani eduntur vt plurimum assi, & aliquando elixi, aspersi aromatibus temperatis & similiter perdices, Nicolaus Massa. Præstare mihi videtur vt perdices elixentur potius quam vt communiter firassentur, vt ex humiditate aquæ siccitas earum nonnihil temperetur, nisi corpora simentium humida fuerint. Eligi autem debent iuuenes & pingues, (atqui Plinius perdicem pinguescere negat,) Antonius Gazius. ¶ In perdice & attagena & turture, ex Apicio. In elixis Piper, ligusticum, apij semen, mentham, myrrham & baccas, (fortè myrti baccas) vel vuam passam mel, vinum, acetum, liquamen & oleum. vtêris frigido. Perdicem cum pluma sua elixabis, & coctura madefactam depilabis perdicem. concisa perdix potest ex iure coqui dum indurescat, si iterum ferbuerit, elixa condiri debet Aliter in perdice & attagena, & in turture. Piper, ligusticum, mentham, rutæ semen liquamen, merum & oleum calefacies, Hæc Apicius.

¶ Perdicem assabis. elixa etiam cum pipere & saluia non insuauis videbitur, Platina. Patina Catellonica in perdices: Perdicis assæ ac prope (probe) coctæ alas & pulpam circunquaq; abscindes, indesq; in locum modicum salis, aromatum, caryophyllorum contusorum. Succus citri aut malarantij, quò melius simul hæreant, misceri bis debet. Inuoluatur tamen citò necesse est, ac calida deuoretur oportet. Edulium cum pectore perdicis ab eodem describitur 7. 49. Ex perdice ius consumptum quomodo paretur, in Capo leges. ¶ Artocreas de perdice Impone perdici lardum minutatim incisum, & insperge zinziber tritum cum caryophyllis, Coquus Gallicus. ¶ Perdix minor in cibo minus laudatur maiore. huius enim carnes albicant, illius subfuscæ sunt.

Qualis sint alimenti.

¶ Galenus in libro de cibis boni & mali succi, cibarijs laudatis, & neq; tenuem neq; crassum succum gignentibus, perdices adnumerat. Idem has aues coctu faciles esse, & sanguinem generare laudatissimum scribit lib. 3 de alim. facultatib. Boni succi esse, præsertim iuuenes, in libro de remedijs paratu fac. Montanas edendas in victu attenuante, in libro de vict. atten Conuenire eas stomachicis, lib. 8. de compos. sec. loc siccis, sexto de sanitate tuenda, & septimo Methodi med. calidis & siccis, octauo Methodi Idem alicubi lupum piscem perdici comparat Sanguinem tenuem gignit, & si sanguinem crassum cōtingat, extenuat, & præsertim alæ, quæ reliquo huius volucris corpore facilioris sunt concoctionis. Prosunt verò otiosis inexercitatisq;, ac ijs qui imbecilliores sunt & inualidi, & qui tenuioris diætæ esse dicuntur, quiq; humido sunt stomacho, Symeon Sethi. Ex volucrium genere gallinę altiles omnibus præstant, Aetius in cura colici affectus phlegmatici.

¶ Ventrem sistit perdicum caro, Symeon Sethi, Rasis & alij: propter siccitatem suam, Isaac. siue *assa*, siue *elixa*, Auerrois. Auicenna idem de *cubugi*, hoc est perdice maiore scribit R Moses de starna. Aues autem quæ sicci temperamenti sunt, non debent edi nisi altiles & saginatæ fuerint, vt turtures & perdices, Isaac. Caro pullorum perdicis leuis est, vt caro coturnicis, Rasis. Caro perdicis masculi tenuior (leuior) est carne aliarum auium, & citius concoquitur, Idem. Et rursus, Caro perdicis maris calida est & humida, inflat, Venerem promouet, obesat, calfacit, & sanguinem multum auget. conuenit conualescentibus quorum corpus refrigeratum & imminutum fuerit. Auicenna de *cubugi*, id est maiore perdice eadem ferè scribit. Auium laudatissimæ perdices declinant parum ad frigiditatem & siccitatem, & similes sunt gallinis deserti, Auerrois. Rasis quoque eas frigidas & siccas esse alicubi scribit, cum alibi perdicem marem calidum & humidum faciat, vt citat Antonius Gazius Multum nutriunt perdices. humiditatem stomachi exsiccant, & putredinem arcent, maxime si cum succo pomorum dulcium coquantur. Retinent (astringunt) & roborant virtutem. Ius etiam earum temperatum est, bonique odoris & saporis, Rasis. Starnæ caro in auium genere leuissima est, & victui subtili conueniens. deinde caro coturnicis (vulgò Italis dictę, id est perdicis maioris:) quę parum excrementi relinquit, nec admodum calida est, & probiorem quam gallinæ sanguinem gignit, & genituram auget. perdicis verò caro crassior est, & ventrem constringit, Idem Rasis vt citat Antonius Gazius, quasi tres diuersæ aues sint, perdix minor, & coturnix Italorum, id est perdix maior, & perdix simpliciter. ¶ Starnæ, id est perdices minores, naturæ sunt temperatæ, sed ad caliditatem declinant pingues ex eis humidę sunt. conueniunt conualescentibus. ventriculo frigido nocent. noxa earum emendatur si pręparentur cum fermento. sanguinem temperatum generant, & hominibus temperatis conueniunt, Elluchasem. Et rursus, Starnæ phasianis natura proximæ sunt. Quod ad temperamentum & subtilitatem, primo loco starnæ habentur: deinde phasiani, tertio perdices (maiores) propter vim exiccandi earum. (in quibus verbis ego primum locum accipio de ijs quæ minus talia fuerint, vt aliquid primo gradu calidum dicimus) His cibis sani vti non debent, & maxime qui exercentur. Coturnices eiusdem temperamenti sunt cuius perdices, sed paulò sicciores. probe nutriunt, Nicolaus Massa coturnices qualeas interpretans ego hæc non de qualeis, sed de coturnicibus Italorum verè dici asseuerim Perdix nutrimentum mediocre, sed aliquatenus subtile præbet, teste Isaac cuius hæc sunt verba, Inter aues starna subtilior est, ac pulli perdicum & pulli gallinacei. deinde perdix, phasianus, & gallina. Et in Vniuersalibus, Starnæ (inquit) & perdicis pulli sunt subtiles in tertio gradu subtilitatis, Hæc ille vt citat Antonius Gazius. Phasiani caro magis nutrit quam perdix, minus tamen imbecilles particulas roborat. caro enim phasiani media est inter perdicem & pullam gallinaceam, (inter perdicem

&capum,

& capum, Platina) Brudus Lusitanus. Inter aues perdicis caro parum recrementi, nutrimenti multum in se habet, cerebri vim & genituram auget, Platina. Carnes temperamento proximæ, vt starni (starnę) pulli, citò concoquuntur, & facilè venas penetrant, ac sanguinem generant laudabilem, omniq; ætati & temperamento congruunt. sed quoniam citò dissoluuntur particulas corporis parum corroborant: quare ad tuendam sanitatem potius quam vires augendas faciunt, Isaac. Sani perdicibus & huiusmodi (delicijs) vesci non debent, vt superueniente morbo habeant aliquid quod vltra consuetudinem comedant, Mich. Sauonarola. ¶ Pulli perdicum quia solum autumno reperiuntur, eo tempore ad cibum magis congruere dicendi sunt, Arnoldus Villanou. ¶ Iure perdicum stomachus recreatur, Plin. *Vide in G.* ¶ Aretæus inter cibos elephantiacorum perdices omnes laudat.

¶ Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes extis illorum refertas, & perdicum ouis, Lampridius. *De ouis & eorũ apparatu.* Oua, præsertim vitelli, valde roborant cor: nempe ex gallina, perdice, phasiano, starna. sunt enim naturæ temperatæ, & velociter in sanguinem conuertuntur, & parum excrementi relinquunt. & sanguinem subtilem clarumq; generant: hoc est conformem sanguini quo nutritur cor, Auicenna in libro de medicinis cordialibus. Oua gallinę & perdicis sperma augmentant, & ad coitum incitant, Rasis. Auicen. in capite de ouis, oua *alchabegi & althetugi* (id est vtriusq; perdicis) comparat ouis gallinaceis. Oua perdicum sunt subtiliora ouis gallinarum, & minoris nutrimenti. Probè autem apparabuntur, si elixentur in aqua bulliente cum sale & aceto, ita vt superficies aquæ æquetur extremæ superficiei ouorum. Nec minus laudatur modus præparationis cum oleo, muri (garo) & modico vino, in vase operto & suspenso in caldario continente aquam calidam. Frixa in oleo, mala sunt: gignunt enim calculos, & fastidium mouent, & colicam. in aqua vero cocta, meliora sunt, Elluchasem.

G.

Remedia ex perdice. Perdix cocta cum malis cydonijs & esitata, iusq; potum cum vino styptico, cœliacos & stomachicos sanat, Kiranid. Medici quidam pulpas caponum aut perdicum medicamentis quibusdam miscent ad restaurandas deiectas ægrotorum vires, quod nullus ferè eruditorum probat. ¶ Iure perdicum stomachus recreatur, Plin. *Ex iure.* Ad iecoris dolorem ius perdicis sumitur, Seren. Ileo resistit ius perdicum, Plin. item regio morbo, vt quidam citant ex eodem. Perdicis medulla si cum vino hauriatur ictericos sanat, Symeon Sethi. ¶ *Sãguine.* Perdicum, columbarum, turturum, palumbium sanguis, oculis cruore suffusis eximiè prodest, Plin. *Vide* plura in Columba G. inter remedia ex sanguine columbino. Earundem auium sanguis nyctalopas sanat, Plin. Visum acuens pulchrum, mirificum admodum. Perdicis iunioris sanguinem cum melle ex æquo subactum illine, Myrepsus. ¶ *Cerebro.* Cerebrum perdicis è vini cyathis tribus potum, morbo resistit regio, Plinius, Sextus & Constantinus. ¶ *Ventriculo.* Ventriculus perdicum per se contritus, ex vino nigro resistit ileo, Plin. ¶ *Iecore.* Perdicis iecur aridum tritumq; potum, comitiali morbo laborantibus confert, Hali & Symeon Sethi.

¶ *Felle.* Si singulis mensibus felle perdicum tempora perungantur, memoriam facit, Symeon Sethi.

¶ Fel inter aues præstantissimum perdicis, aquilæ & gallinæ albæ, Dioscor. Gallinarum & perdicum fella, ad medicinæ vsum præstant, Galen. præcipuè ad remedia aduersus hebetudinem visus, & incipientes suffusiones. Fel perdicis recipitur in compositiones quasdã ad omnem visus hebetudinem, & cicatrices & incipientes suffusiones, apud Galenum de compos. sec. loc. 4. 7. & apud Aetium 7. 111. Compositioni cuidam Asclepiadæ exacuenti visum & ad glaucedinem apud Galen. de comp. sec. loc. miscetur fel perdicis syluestris, (id est non altilis,) sed alias legitur *succi herbæ perdicij*. Fel perdicum suffusionibus oculorum à principio valde prodest. facit & ad ipsorum hebetudinem, Sym. Sethi. Fel perdicum cum mellis æquo pondere ad claritatem oculorum laudatur, Plin. vt quidam citãt, & placet, quanquam apud ipsum Plinium ita refertur, ac si contusis oculis medeatur, & sic Wottonus quoq; recitat. Perd. fel cum æquali melle Attico caliginem tollit, si oculis assiduè infundatur, Marcel. Ad albugines sæpe comprobatum remedium: Perdicis masculi felle ex melle illinito, Galen. Eupotist. 3. 14. Fel perd. cum melle & opobalsamo & succo marathri visum acuit, Kiranid. Ad caliginem, incipientem suffusionem & leucomata, (glaucomata, Marcellus.) Hæc est compositio vera, vehemens, quod frequentius ipsi experti sumus. Perdicis fellis vesicula quicquid habuerit, ad hæc commiscens opobalsamum cyatho vno, cyptum Sydoniæ (cyperi Sidonij, Marcel.) cyatho dimidio, in se commixtum contere diligenter, (ad summam leuitatem, Marcel.) & repone in pyxide stannea siuè argentea, (plumbea, Marcel.) & inde inunges, miraberis. Et licet quòd prorsus non videat, sed tamen si pupillam integram habet, sine difficultate curabitur. Hoc nos ipsi frequenter tentauimus, Sextus. Eadem descriptio apud Constantinum Africanum legitur, sed deprauatior. ¶ Ad difficilem auditum & surditatem, perdicis fel calidum instillato, Nicol. Myrepsus.

¶ Ad apoplexiæ periculum cauendum, remedium inuenio traditum in libro quodam manuscripto Germanice, si fiat suffitus è cumini syluestri genere, quod consolidam regiam vocant, pennis perdicis, & thure albo. *Pennis.* Sunt qui aduersus vteri strangulationem crematas perdicum pennas in linteolo ad olfaciendum porrigant.

¶ *Ouis.* Oua perd. soluta cum melle, visum acuunt, partum quoq; accelerant, Kiranides. In vase æreo decocta cum melle, vlceribus oculorum & glaucomatis medentur, Plin. Oua perd. in cibo sumpta, Ve-

nerem incitant sunt autem amatorius potus, Kiranides. Actius etiam eis qui rē Veneream non possunt, inter cętera vt perdicum ouis vescantur cōsulit. Oua perdicum si sorbeantur, fœcunditatem facere putant, & lactis copiam, Plinius. Cum adipe anserino soluta mammisq́ nutricum inuncta, copiam lactis educunt, Kiranid. Vt castigentur (constringantur) papillæ. Aut ouum illitum tulerit quod garrula perdix, Seren. 20 Ouorum perd. putaminum cinis, cadmiæ mixtus & ceræ, stantes mammas seruat, Plin. & Kiranid. Putant & ter circunductas ouo perdicis mammas non inclinari, Plin.

H.

Etymologia perdicis. α. Perdix & masc. genere dici potest. Varro Admirandis, Perdicas Bœotios, Nonius. Perdix dicta est a sono vocis, Albertus. ¶ Πέρδιξ παρὰ τὸ πέρδεσθαι ... παρὰ τὸ ... ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ... πέρδεσθαι ... καὶ φεύγειν παρὰ τὸ πέδον, ὃ σημαίνει τὸ χαμαί, τὴν γῆν. χαμαιπετὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ μὴ σφόδρα εἰς ὕψος αἰρόμενον, ... ἐν ἀέρι ..., Etymologus & Varinus. Ὁ πέρδιξ masculino genere, frequens est apud probatos authores. Aliqui corripiunt iôta in casibus obliquis, vt Archilochus, Πτώσσουσαν ὥσπερ πέρδικα. vt ὄρτυγα, χαῖνα. Attici plerunque producunt, vt Sophocles, Ὄρνις ... ἐπώνυμος περδῖκος ἐν Κλεινοῦ Ἀθήναις ... & Pherecrates, Ἔξεστιν ... περδῖκος ... & Phrynichus, Τὸν Κλεινοῦ ... τοῦ Περδῖκος ..., Athenæus. Perdix a voce per onomatopœiam *Synonyma.* κακκάβη (κακκάβα potius) etiam & κάκκαβος dicitur, vt Varinus habet. Vocantur perdices a nonnullis κακκάβαι vt ab Alcmane sic dicente. Ἔπη γε δὲ καὶ μέλος Ἀλκμάν, εὗρε τε γλωσσαμένον (fortè γλωσσάμενος) κακκαβίδων ὄνομα συνθέμενος, σαφῶς ἐμφανίζων ὅτι παρὰ τῶν περδίκων ᾄδειν ἐμάνθανε, Athenæus. Carthago etiam aliquando κακκάβη dicta est, Eustathius in Dionysium. Πηεῖξ, perdix apud Cretenses, Hesych. & Varin. Σισίλαρος, perdix Pergæis, Iidem. Κιττίδος σκέλος, τὸ περδῖκος, Hesych. & Varin.

Epitheta. ¶ Epitheta. Garrula perdix, Serenus. Aprica, Idem. Picta, cacabaus, apud Textorem. Sodomitica, Grapaldo. ¶ Πέρδικες ..., ποικιλόδειροι, Oppianus.

Atticoperdix. ¶ Athenæus (lib. 3.) Aristomenem Athéniensem, Adriani libertum, dictà patrono solitum (scribit) Atticoperdica, quum esset comœdiæ veteris histrio, Cælius. ¶ Περδίκιον pro perdice parua dixe-*Deriuata.* runt Menippus Cynicus, Anaxandrides & Antiphanes, apud Athenæum. Περδικιδεῖς, pulli perdicum, Eustathius. a recto singulari περδικιδεύς, Varinus in Λαγωός forma est patronymica. Περδίκειος (Περδίκειον) κρέας, καὶ περδίκειος πούς, Suidas. Perdicotheras, Περδικοθήρας, accipiter perdicarius. Οἰκίσκος περδικικὸς nominatur apud Aristophanem, & περδικοτροφεῖον apud Hyperidem, Pollux.

Perdiciū herba. ¶ Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipuè vescantur, Plinius. Et alibi, Perdicium & aliç gentes quàm Ægyptij edunt, nomen dedit anis, id maximè eruens. crassas plurimasq́ habet radices, Plinius. Herbaceorum pleraq́ radices habent grādes & carnosas, vt spalax, crocum, per-*Perdicites lapis* dicium, sic dictum quòd perdices se ad id volutent, Theophrastus historiæ plant. 1.11. Apud Apuleium perdicalis inter helxinæ nomenclaturas est. ¶ Perdicitin siue *perdicatin* lapidem ad omnes dutinas pollentem, requiri inuenio in compositionem illam quę pamplethes & diacinnabareos vocatur ab Ægineta Paulo, (lib. 7.) Hermolaus in Corollario. In tractu Hildeshemio qua itur versus occasum a fossa mœniorum vrbis septentriones spectante, reperitur lapis qui exprimit strijs & colore perdicum pennas quas in pectore habent, Georg. Agricola.

Icones. ¶ Icones. In Rhodo Iouis Colossus vnum ex septem miraculis fuit. iuxta columnam Protogenis picturæ erant Ialysus ac Satyrus: super columna perdix, ad quam ita homines hiabant, cum nuper tabula esset posita, vt illam solam admirarentur, Satyrum vero contemnerent, quanquam perfectissimum opus. Augebant admirationem perdices mansuetæ, quæ a nutritoribus allatæ, & contra pictas appositæ, canebant ad picturam & congredi gestiebant. Protogenes videns rem præter opinionem euenisse, æedituos rogat, vt se delere permittant, quod & ita factum est, Strabo lib. 14. In Rhodo erat pulcher ille perdix, celebre illud Protogenis parergon, Eustath. in Dionysium. Perdices in Ægyptiorum literis contumeliosos monstrare videntur, quoniam istiusmodi aues senio confectæ (videtur pro γηράσαντι ineptè legisse γηράσαντα apud Orum, cuius verba iam recitabo) contumelia se afficiant, Cælius. Perdix auis ad libidinis denotationem symbolicè vsurpatur. Ægyptij obscœnum puerorum amorem designantes, geminos perdices pingunt. qui cùm vidui sunt se muicem abutuntur, Orus 2. 96.

Perdix vir quidā claudus sic dictus. ¶ Propria. Πέρδιξ μὲν εἰς κάπηλος ἀνομάζετο, Aristoph. in Auibus, vbi Scholiastes: Prius dictum est Perdicem illum claudū fuisse, a quo etiam factum aiunt prouerbium, Perdicis crus, in valde leptópodas, id est pedum prætenuium. Et rursus, Perdicis (viri) claudi etiam in Anagyro meminit, & alij multi. Περδίκος κάπηλεῖον. Perdix vir quidam erat claudus & mutilus, à quo etiam natum aiunt prouerbium, Hesychius, apud quem πηρὸς lego, non πηλός. Erasmus Rot. hoc prouerbium a Perdice caupone claudo ortum scribit, & conuenire in crura gracilia distortaq́. Refertur (inquit) a Suida Περδίκειος πούς, id est, Perdicis pes. In loripedes quadrat. Κιττίδος σκέλος ... τὸ περδῖκος σκέλος, Hesych. & *Perdicis templum Athenis* Varin. ¶ Perdicis templum (Athenis) iuxta Acropolin erat. Eupalamo enim liberi fuerunt Dædalus & Perdix (ἡ Πέρδιξ) Perdicis filius Calos, (Κάλως) quem Dædalus propter inuidiam artis ab Acropoli deiecit. propter quod Perdix seipsam suspendit. Athenienses vero ei honores decreuerunt. Cæterum Sophocles in Comicis, Perdicem (non Calon) illum quem Dædalus occiderit vocatum fuisse scribit. Proditum è mythicis est, Perdicem fuisse venatorem, qui sinmatris infando amore correptus. dum vero venn-

...q; in modesta libido ferueret, & noui facinoris verecundia reluctaretur, consumptus, atq; ad ...um libum (tabem) perductus memoratur. Hunc primum inuenisse serram scribunt nonnulli ...m cuneis scindebant fissile lignum. Fenestella Martialis scriptum reliquit, hunc Perdica fuisse ...venatorem, cui cum cruentum institutum & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, eo ...desertio agricultura, se totum mancipasse: quo nomine terram, quasi matrem omnium genitricem terram adamasse quo labore consumptus, ad maciem prolapsus dicitur. Quod vero cunctis venatoribus detraheret, serram, veluti linguæ virulentiam dicitur excogitasse. Matri eius indidêre nomen Polycaste, quod interpretantur Polycarpem, a fructuum numerositate quos humanis vsibus terra parens producit, Cælius. *Vide* infra in *h.* de metamorphosi perdicis.

Fabula de perdice venatore autem mutato.

10 ¶ *b* Perdices ποικιλόδειροι, Oppianus. Inter aues aquila ἀρρενωπὸν est, perdix verò θηλύμορφος, Adamantius. Cleanthes Tarentinus nihil non inter pocula versibus efferebat, vt, Ἔγχει πιεῖν μοι χαῖρε τὸ πέρδικος σκέλος, Ἀμίδα δὴ ταῦτα πρὸ πλακοῦντός τις δότω, Athenæus.

¶ *c* Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum, fabulantur cum mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, columbæ, cornicis, perdicis, &c. vt recitaui in Columba liuia ex Eustathio.

Homerus infans perdicis vocem edidit.

¶ *d* Nos aliquando Carthagine perdicem cicurem quæ aduolauerat aluimus, & temporis progressu adeo familiarem effecimus, vt non modò adulari, colere nos & colludere videretur, sed nostræ etiam voci occurrere, & quantum fieri poterat, respondere alio quodam tenore, quam quo se inuicem perdices vocare solent, Porphyrius lib. 3. de abstinentia à carnibus. Perdices volunt vincere, Galen. lib. 20 5 de decretis Hippocratis. Flet viduus perdix, Politianus in Rustico. Οἰκογενὴς ἀλλ' ἔρος ἐμῶν πέρδιχα φαγοῦσα, Ζῶσα κηρύσσεται λαπῶν ἐν μεγάροις, Suidas in Οἰκογενὴς.

De mira perdicis cicuris familiaritate.

¶ *e* Aristippum aiunt iussisse aliquando perdicem 50. drachmis emi & tantum luxuriæ grauiter ferenti cuidam respondisse, Tu istam obolo non emeres? & cùm annuisset ille, Mihi verò, inquit, 50. drachmæ tantum valent, Laertius. Ἀφροδίσια ἄγρα apud Sophoclem aliqui perdices interpretantur, qui apti sint ad expiationem, perdice femina cicure exposita capti. (τῇ δὲ θηλείᾳ παλευόντες ἀγρεύουσι πέρδικας) Sed hos alij reprehendunt, porcum dicentes & agnum expiationibus adhiberi, non perdicem, Hesychius in Ἀφροδίσια.

Apophthegma Aristippi perdicem 50. drachmis ementis.

¶ *f* *Lautorum dabis perdix Sodomitica cœnis. Aptior, ægrotis iuscula sæpe dedit*, Grapald.

¶ *h.* Talus (Κάλως, fortè secundum Græcos *vide* supra inter Propria) puer serræ circiniq; inuen-30 tor in perdicem mutatur apud Ouidium Metam. 8.

De metamorphosi perdicis.

¶ Οὐκ ἔτ' ἀν' ὑλήεντας δρύας (vt legit Suidas in Δρύς, quod est τόπους σύνδενδρους. aliàs ὑλήεσσαν δρυὸς) ἠχήεσσαν ἀγρότα πέρδιξ Ἠχήεις ἀοιδὰς γῆρυν ἀπὸ στόματος Θηκτοῖς ἀγρέσσει ἀμφὶ νομὰς ἐν ὄρεσιν ὕλης. Ὤχου γὰρ πυμάτην εἰς Ἀχέροντος ὁδόν, Simmias Anthologij lib. 3. sectione 24. Ibidem leguntur epitaphia duo Agathiæ Scholiastici, & vnum Damocratis Grammatici, in perdicem a fele occisum.

¶ Perdix sacra est Ioui & Latonæ, Ælianus. ἄθυρμα τοῦ Διὸς καὶ Λητοῦς.

¶ Proverbia. Perdicis crura, supra inter Propria & Ἐκπερδικίσαι, suprà in *D.* exposita sunt. Ἀφωνότερος τοῦ πέρδικος, id est, Magis mutus quàm perdix, Plutarchus in libro aduersus vsuram. Perdicis vafricia in prouerbium abijt, Cælius. quàm vafre autem & sibi & pullis contra aucupum insidias prospiciat, dictum est suprà in *D.* Perdicis libidinem vsurpari posse adagio scimus, pro efferata, turpi atque 40 infami, demumq; perniciosa, Cælius. Perdix diuitias congregat, Had. Iunius.

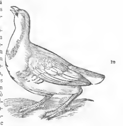
Prouerbia. Perdicis crura. Magis mutus quàm perdix. Perdicis vafritia.

DE PERDICE MAIORE, QVAM ITALI *vulgo Coturnicem vocant.*

A.

Perdicem maiorem voco autem cuius hæc delineatio est, quòd plerunque perdice nostra vulgari, de qua superius scriptum, maior sit, quanquam Bellunensis magnitudine parem faciat. Athenæus miratur in Italia perdices cinnabarinis rostris non haberi, cum in Græcia omnes eo colore spectabiles sint: quamobrem Gybertus Longolius perdicem hanc Græcam nominat. In Creta & Cypro vulgò simpliciter perdices dicuntur, Alexander Benedictus. *Vide* plura de eis in præcedenti capite de 50 perdice simpliciter inscripto, in *A* præsertim: quanquam & alia pleraque de perdice simpliciter scripta & huic (id est maiori) & illi communia esse videntur. Coturnix Italis dicta (vulgo hodie, aliqui scribunt *chotronisse*) in Creta etiam *coturno* vocatur: nam perdices nostræ vulgo Gallis *grises* vel *goaches* cognominatæ in Creta non sunt, Bellonius. Coturnix vulgo dicta est species perdicis maior, Antonius Gazius. *Flet viduus perdix, queritur peregrina coturnix. Inclusi canes*, Politianus in Rustico. Circa alpes & in Lōgobardia *pernisa* vel *pernisa* dicitur. ¶ Sabaudi *perdris gaye* vel *galle*, vel vt aliqui scribunt *gaule*, id est diuersorum colorum: quidam circumloquuntur, *perdris aux pieds rouges*. Pernisse apud Sedunos tum illos qui Sabaudicè, tum qui Germanicè loquuntur. ¶ Germanicè ein Pernysen / oder Parnysen. Ein Welsch Räbhun. Ein Rothun / circa Coloniam Ein rot Räbhun. ¶ Arabicè vt perdix minor *cubeth* dicitur, sic hæc maior *cubugi*, vel *cubegi*, *cabegi*, vel *cabagi*, aliqui primæ litteræ *c* aspirant: plerunque etiam articulus *al* præponitur. *Alchabegi* seu *alchubugi* sunt coturnices, quarum rostra & pe-

Nomina variarum gentium.

des rubent, magnitudo par est perdici & vulgò à Venetis *coturnices* appellantur, Bellunensis. Vetus Auicennæ glossographus *alcubigi* malè interpretatur alaudam cristatam.

¶ Perdices, sunt perdices magnæ cum pedibus rubeis, Syluaticus. atqui idem alibi attagênem interpretatur coturnicem, vulgò dictam, (quæ scilicet perdix illa est pedibus rubeis.) *Vide* supra in Attagene *A*. ¶ Porphyrionē esse crediderim eam auem, quā Siculi & Romani vernacula lingua coturnicē appellant nam aliam esse a phœnicoptero, ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius est, Grapaldus cuius ego sententiam posteriorem laudo, priorem minimè. ¶ Coturnicē quæ vulgò appellatur, non esset forte admodum absurdū gallinaginis aliquā speciem esse putare, siue auis Numidicę, quam quidam deserti gallinam vocant, Aloisius Mundella. Nos quid de *gallinagine*, quid de aue siue gallina Numidica sentiamus, supra suo loco docuimus.

B.

Vbi reperiatur hæc auis. Eius descriptio per partes.

Perdix maior reperitur in alpibus Sedunorum, Rhætorum, & versus Longobardiam, & Sabaudorum. Non tam altis nec tam syluestribus locis vt lagopodes, Stumpfius. In vineis montanis circa Coloniam Agrippinam, Gyb. Longolius. Coturnix vulgo (Italis) dicta, perdice maior est, eiusdem ferè coloris, pedibus & rostro rubeus, Arnoldus Villano. Genæ, rostrum & pedes rubent, reliqua pennarum facies ad leucophæum vergit, magnitudo aliquantulum supra perdicem, Aloisius Mundella. Rostrum in hac aue (vt ipse manibus tractans obseruaui) cocci colore, pedes minus rubent color cinereus per dorsum, pectus & caput Ab oculis linea nigra retrò per collum tendit. inde reflexa per pectoris partem supremam semicirculum facit. quod intra eam est albicat. Oculorum quoque palpebrę marginibus rubent. Venter subrussus est. Vtrinq; ad latera pennæ varijs coloribus distinguuntur, albo, subrusso, & nigro splendente Magnitudo & rostri figura quæ columbæ ¶ Corporis species, breuitas & crassities ad perdicem accedit, magnitudo par vel paulò plenior, Stumpfius. ¶ In India liuiæ columbæ sunt virides, quarum labra & crura colore Græciæ perdicibus sunt similia, Ælianus.

C.

Vbi degat.

Perdices cinnabarini rostri sæpe etiam circa Coloniam visuntur. In vineis ferè victitant, sed ijs, quæ in montibus sita sunt, & arbustum aliquod densum sibi vicinum habent Ego illos primùm propè arcem nobilem, quam a speciositate situs *Chorostepanon* (Landsfron) vocant, haud ita multùm a Regiomago distantem, conspexi Nulla dies erat, qua non ad excelsissima vsq; mœnia gregatim scandebant. gaudebant enim elutabulo, quo sordes culinariæ profluebant, Gyb. Longolius. ¶ Indigena & stataria auis est, (non aduena & peregrina vt veterum coturnix,) & in alpibus nobis vicinis moratur, Aloisius Mundella Brixiensis. Granis seu frugibus & seminibus, vt & perdix minor, vescitur.

Quis sit eius cibus.

D. & E.

De eius mansuetudine.

In Creta & Cypro insula frequentes sunt, domest. cæ etiam num mansuefactis fœtura, Alex Benedictus. Cum in Burmijs (Rhætorum) medicum agerem, nostrauium coturnicum marem & fœminam in domo aluī, habui quæ adeò cicures & mansuefactæ redditæ sunt, vt postea cum domesticarum gallinarum corte promiscuè habitarent, simulq; vescerentur, Aloisius Mundella Si a prima ætate ab homine alantur, planè cicures & amabiles aues redduntur, Stumpfius Alui & ipse olim è Sedunis allatam huius generis auem, quam feles domestica præsente aliquo homine nō lædebat sed se morderi etiam & abigi ad illa patiebatur. mordax enim & pugnax auis est. tandem verò nemine præsente dilaniauit.

F.

De vsu eius in cibis & qualitate alimenti.

Cabegi caro est de subtilioribus carnibus. impinguat, abstergit cor (stomachum, Bellunensis) leuis est, ventrem astringit, & Venerem promouet, Auicenna 2-186. Et rursus cap. 221. scribit carnem auis *duraz* præferendam esse carni auis *cubugi* & *alfuachat*, (quod est genus turturis Bellunensi) *Vide* etiam supra in Perdice minore *F* Coturnix vulgò dicta grati est saporis, quod intelligens Rasis carnes eius post carnes starnæ (perdicis minoris) præfert, Arnold. Villanou Nostri ferè primum locum attageni siue gallo corylorum nostro tribuunt, secundum perdici maiori, tertium minori, quartum gallinagini, has quatuor scilicet aues inter se conferendo. Perdicis rubente rostro carnes in hydrope ascitæ conueniunt, Alex Benedictus Arabes quidem siccandi astringendiq; vim in perdice maiore efficaciorem esse aiunt, quam in minore ¶ Coturnicem nostram, quantum iudico ex gustu, & odoratu & loci natura, in quo continuè commoratur & ex ijs quibus pascitur (nam illa grati admodum sunt odoris) si probè à nobis conficiatur, boni & laudabilis esse alimenti existimo, & propterea in cibis merito expetendam

tendam esse. Verum vtile esse ducerem, si postquam interempta fuerit, subdio per aliquot dies ad gelu relinquatur (quemadmodum narrat Galenus de multis volucribus, quæ alas fibrosas, & vniuersam carnem huiusmodi habent) priusquam eam aqua coquas aut asses, vt magis tenera & friabilis reddatur illius caro, quæ paulum quidem solida est. accideret enim vt facilius deinde a ventriculo concoquatur, Aloisius Mundella.

¶ Oua *alchabegi* & *altheiugi* (id est vtriusque perdicis) gallinarum ouis comparat Auicenna in Capite de ouis.

G.

Inter fella auium laudatur fel galli, *duragi* & *cubugi*, (id est, attagæ & perdicis maioris,) Auicenna. *De vsu in medicamentis.*

¶ Perdicis maioris caro magis siccare, magisq; astringere ventrem traditur quam minoris, vt supra in Perdice simpliciter annotauimus.

DE PERDICIBVS DIVERSIS.

SYROPERDIX (Συροπέρδιξ) in Antiochia Pisidiæ lapides exest & conficit, (καὶ σιτεῖται καὶ λίθους.) *Syroperdix.* perdice minor est, niger item est, excepto rostro, quod ruffum spectatur. non mansuescit vt perdix communis: sed semper perseuerat ferus esse. eius carnes & densiores sunt quam cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstant, Ælianus. Volaterranus non rectè transtulit cibo inutilem esse.

¶ SCOLOPAX auis memoratur ab Herodiano, syluestrem perdicem interpretante. vt docti *Scolopax.* plerique hodie rusticam perdicem. Rustica sum perdix, quid refert, si sapor idem est? Carior est perdix, sic sapit illa magis, Martialis sub lemmate Rusticula. *Rustica perdix.*

¶ LAGOPODES aliqui hodie perdices albas vocant. Sunt qui perdices nostras vulgares hyeme in altis montibus, vt & lepores albescere scribant. & alias esse quam lagopodes vel aues niuium à Rhætis dictas, vt pluribus scripsi in Lagopode. Bellonius lagopodem, perdicem albam Sabaudiæ interpretatur. Itali quidam *perdicem alpinam* vocitant, vt Galli vel Sabaudi quidam *perdicem montanam*. *Perdices albæ.*

¶ COTVRNICES Theophrastus fortè perdices nanos dicet. sic enim per omnia perdicem imitantur, vt præter exiguitatem & pressitudinem corporis planè nihil distent, Gyb. Longolius. *Perdices nani.*

DE PHALACROCORACE.

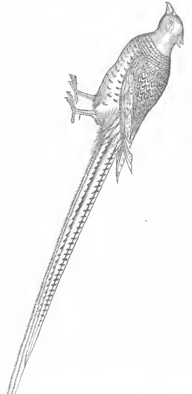
QVÆDAM animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomen est inde, Plinius. Vnde apparet Plinium phalacrocoracem Latine voluisse coruum aquaticum nominare. an verò idem sit coruus aquaticus Aristotelis, dubitari potest. *Vide* suprà mox post Corui historiam in Capite de Coruis aquaticis. Phalacrocoraces aues per alpes etiam capiuntur, Balearium insularum peculiares, Plinius. Hispani hanc auem, vt audio, coruum caluum appellant, *cueruo caluo*, Græci vocabuli significatione expressa. Galli, vt Rob. Stephanus interpretatur, *vng corbeau d'eaue, vng cormorant, corbean pescheret*. Angli *cormerant*. Eliota Anglus eam esse auem conijcit quæ Anglis dicatur *a Water crowe* (id est, cornix aquatica,) vel illa quæ vulgò *a coote* nominatur. Germani) inferiores Schwemmergens/ hoc est anserem natantem, si rectè interpretor. huic maculam (caluitium) esse aiunt in medio capite. Nuper Gallus quidam nobis narrauit *cormorants* vulgò dictas aues esse latiusculo rostro, instar anatum rostri magnitudine inter anatem & anserem ferè. Eodem nomine apud Anglos auis, anguillas edit (vt audio) quas integras deuorat. Illæ mox per intestina rursus elabuntur, ita vt vel nouies aliquando auis vna eandem anguillam deuoret priusquam retineat. ¶ Nostri sæculi facetus quidam monachos imperitos non ineptè phalacrocoraces & onocrotalos nominauit. *Coruus aquaticus.* *Nomina huius auis apud varias gentes.*

DE PHASIANO.

A.

PHASIANVS auis à Phasi vel Phaside amne apud Colchos dictus est, quod illic abundet. vel ab Argonautis inde in Græciam primum aducta sit, teste Martiali. Φασιανικὸς ὄρνις ab Aristophane nominatur: qui & ὄρνις φασιανὸς dixit. alij ferè φασιανὸς absolutè, vt Aristoteles & Speusippus apud Athenæum. Ὄρνιθες φασιανικοὶ, Pollux. Phasianum Epænetus *tatyran*, Ptolemæus *tétaron* & *tetráona* vocari dixit. Vt autem phasianus tetraon, sic etiam tetraones nostri præsertim minores, à quibusdam vulgò phasiani montani vocantur. Sunt quidem vtriq; gallinacei generis, & per onomatopœiam sic dicti, vt coniicio, ἀπὸ τοῦ τιβάζειν τῇ φωνῇ. *Vide* supra in tetrace. Phasianus auis vocatur alicubi τατύρας, vt Pamphilus scribit, (sic & Hesychius & Varinus habent) & alibi τέταρος (fortè τιβάζων) vt Ptolemæus Euergetes, Athenæus. Lampridius phasianum scribit per *f* ab initio. Plinius phasianam fœminino genere. *Phasianus vnde nomē habeat.*

¶ Hebraicum nomen *schelau* aliqui phasianum interpretantur: alij coturnicem, quod magis probo. *vide* in Coturnice *A*. Munsterus in lexico trilingui *pyseon*, פיסון, habet pro phasiano.

¶ *Atedenim* & *adetrigi* barbaras voces Syluaticus phasianum interpretatur: item *adrangi*. *Altedarigi* sunt phasiani aues, Bellunensis. Adempto quidem *al* articulo reliqua vox ad *tetarion* vel *tetraonem* nonnihil accedit. Alibi *alderaaz* apud Auicennam legitur, vbi Bellunensis reponit *altedarigi*, vt alibi pro *atederaz*.

atederaz & alibi *atadrogi*, vbi Bellunen. *altedarugi*. ¶ *Altaugi*, vel *alteugi*, est auis quæ dicitur perdix: alijs phasianus. alijs, vt Ebenbitar, auis similis coturnici in omnibus, nisi quod sub alis habet quasdam pennas nigras & albas, Bellunensis. *Altamegi*, vel *altabegi*, id est fasiani, Syluaticus *Tuetugi*, id est fasianus, Idem Ego his vocibus *altaugi* & similibus, solam perdicem accipio. *Alcubi*, id est perdix, secundum alios phasianus, Syluaticus. nos supra non *cubi*, sed *cubeth* pro perdice scribi ostendimus. ¶ *Forador*, quem nos phasianum dicimus, Albertus in Aristot. de hist. anim. 6.16. vbi Græce κόρυδος, id est alauda legitur. Alibi enim *foraydeck*, phasianum interpretatur.

¶ Phasianus vtpote peregrina auis in plerisq; linguis nomen vnum retinuit. Italicè *fasan*, *fasano fagiano* Hispanicè *faisan* Gallice *vng faisant* Germanice Fasan/ vel vt alij scribunt Fasian: & apud Flandros Fasant. Anglicè similiter *a fesan*, vel *fesant*. Illyricè *bazant* Polonis *basant*. Turcis *surglim*.

B.

Phasianus auis dicta est, quòd apud Phasianos populos abundet, Eustathius. Accersebatur olim è Media, Athenæus. Phasianos circiter ducentos Fridericus Saxoniæ dux in Saxoniam immisit, & vetuit capi, itaque hoc tempore nunc multiplicati dicuntur. Phasianos siue gallos syluestres in quibusdam Scandinauiæ locis ad plures menses sine cibo sub niue latitare, Olaus Magnus prodidit. Heluetici montes phasianos quàm plurimos alunt, Stumpfius. Mihi hactenus nullos vsquam apud Heluetios videre contigit, quamuis plurima loca montana inuiserim. In regnis Ergimul & Cerguth Magno Cham tributarijs, maximi phasiani reperiuntur, qui caudas habent longitudinis decem aut octo palmorum, Paulus Venetus.

Quib in regionib. reperiantur phasiant.

¶ Phasianæ in capite cornicula sunt, Plinius. Et alibi, Phasianæ in Colchis geminas ex plumis aures submittunt subriguntque. Fel renibus & parte tantum altera iungitur intestino in coruis, phasianis, Idem. Phasianis nunquam quicquam speciosius contemplatus sum. Valeant pictores omnes. ipse Appelles si rediuiuus foret, varietatem & splendorem pennarum plumarumque imitari non possit, Gybertus Longolius. Phasianus est gallus syluaticus, auis perpulchra, pennis coruscis instar ignis. Cœruleus interdum ac viridis, (fortè, Cœruleis interdum ac viridibus) rubeisque pennis interscribitur nitor, Author de natura rerum. Igneis & rubentibus pennis, & interdum viridibus in capite decoratur, Albertus. Aures geminas videtur habere in capite plumis extantibus, quas subrigit cum libet atque submittit. Cristis in capite, & speculis in cruribus caret, Author de natura rerum, & Albertus. Azurini (cœrulei) coloris est in collo, & in corpore: & aliquando cœrulei coloris ad terreum inclinantis, Albertus. Non crò rubricatas habent barbas, vel in pedibus calcaria sicut galli domestici, sed tractu temporis, Obscurus Aristotelem citans. Gallina in hoc genere minus speciosa est, Albertus

Descriptio phasiani per partes.

C.

Fasiana pulueratrix est, haud enim altè volat, Aristoteles. Auium illæ quæ breuis volatus sunt, vt gallus, perdix, fasianus, mox ab ouis exclusæ & ingredi possunt, & plumis vestiuntur, Theophrastus apud Athenæum. Seminibus & granis vescitur hæc auis. Auena delectatur, Albertus. ¶ Ptolemeus eam *tetarton* & *tetraona* vocari dixit, per onomatopœiam vt coniicio. Cęlo pluuio tristatur, & in rubetis ac syluis se abdit Pennas præ pinguedine mutat, iterumque sæpe renouat, Obscurus Aristotelem citans. ¶ Phasianus solus inuenitur in prima parte hyemis loca mutare & de sylua ad syluam At non mutat regionem apud nos, sed instabilis est, per syluas distantes discurrens: & in illo discursu aliquando quiescit in hortis hominum, in villis & ciuitatibus. Etiam quidem sæpius in horto nostro Coloniæ inter saluiam & rutam quiescens est inuentus, lassus ex volatu, Albertus in Aristotelem de historia anim. 8.12. vbi Aristoteles nihil tale habet. ¶ Phasiani tantum libidinis tempore simul degunt, cæteris verò temporibus separatim, Obscurus Aristotelem citans. Oua quædam punctis distincta sunt, vt meleagridum & phasianarum: rubrum tinnunculi est, Aristoteles de historia animalium 6.2. interprete Gaza. & sic etiam Græcus contextus habet. vt non rectè verterit Plinius, si ita vertit vt in codicibus nostris legitur, nempe. *Ouorum alia punctis distincta sunt, vt meleagridum. alia rubri coloris, vt phasiani, cenchridis*. Phasiani semel in anno fœtus creant. viginti ferè ouis pariendi ordo concluditur, Palladius. Trigesimus (fortè *Vicesimus*) dies maturos pullos in lumen emittit, Idem Phasiani oua non aliter quàm gallinarum ad vicesimam primam diem excludũtur, Florentinus Phasiani cicures ad gallinas gallinaceas admitti possunt. *vide* in Gallina *E.* ¶ Pediculis intereunt nisi se pulucrent, Plin. & Aristot.

De eiusdē volatu. Cibo. Pennarū mutatione. Hyeme loca mutat, & per varias syluas discurrit. De eius libidine. Ouis. Partu. Exclusione. Morbis.

ALTERA PHASIANI FIGVRA QVAM DOMINICVS MONTHISAVRVS AD nos misit, quæ cum eo melius congruit quem Bellonius pingit capite non cristato, nec cauda tam longa, sed eadem qua corpus eius, collo & capite dempto, longitudine, &c.

D.

Phasianus rostrum in terra figens, abscondit se, & se totum latere putat, Obscurus tanquam ex Aristot. Struthiocamelum aiunt cum delitescendum habet, caput solum plane totum in condensum abscōdere, reliquā se in aperto relinquere. ita dū in capite secura est, nuda qua maior est capitur tota cum

De eiusdē stoliditate.

capite, Tertullianus. Etidem, At nos phasianas aues hoc facere videmus. ¶ Quanquam & in capite crista, & in cruribus spiculis careat, animosa tamen & audax auis est, Author de nat. rerum. Phasia[illegible] capti recens ita ferociunt, vt gallinis non parcant, sed ne pauoni quidem, quin mox ore dilacerent, G[illegible]. Longol. ¶ Lachrymantur equi & phasiani, Cardanus de Subt.

E.

In hortis Indiæ pauones & phasiani mansueti aluntur, Ælianus. In phasianis nutriendis hoc feruandum est, vt nouelli ad creandos fœtus parētur, id est qui anno superiore sunt editi, [illegible] in fecundi

candidis [illegible] admittuntur mense Martio, vel Aprili. Duabus vero masculus sufficit, qui [illegible] non [illegible]. Semel in anno fetus creant. Viginti fere ouis pariendi ordo concluditur. Gallinis melius incubabunt, ita quidem ut phasianina oua [illegible] una cooperiat, & caetera [illegible] supponantur. In supponendo, de luna & diebus quae sunt in alijs dicta seruetur. Trigesimus [illegible] die pullos in lumen emittet: sed per quindecim dies discoctae [illegible] pascentur, cui vini imber aspergitur. Post triticum fractum praebendae [illegible], & oua formicae. Sane ab aquae prohibeantur accessu, ne eos pituita concludat. Quod si pituitam patiantur phasiani, allio cum pice liquida trito rostra eorum debebis assiduus perfricare, vel ipsam, sicut gallinis fieri consueuit, auferre. Saginandi haec ratio est, unius modij triticea farina in breuissimas offulas redacta clauso phasiano per xxx dies ministrata sufficiat: vel, si ordeaceam farinam praebere volueris, unius & semissis modij farina per praedictos dies saginam replebit. Obseruandum sane est, ut offulae ipsae oleo leniter asperso, & transferantur faucibus, ne sub infima linguae parte mergantur: quod si euenerit, statim pereunt. Illud quoque magnopere curemus ne praebeatur noua alimenta, nisi digestis alijs, quia eos facillime onus cibi haerentis extinguit, Palladius.

¶ Quomodo educentur phasiani, Numidicae, perdices & attagenae, verba Varronis, ut in Geoponicis Graecis recitantur. Hae aues (inquit) sunt educandae, quemadmodum & pauones educandos esse docuimus. Saginantur enim optime inclusae, sic ut prima die nihil accipiant pabuli. At secunda hydromel, aut vinum est offerendum. Cibus porro sit farina hordeiaque infusione subacta. Quae quidem offeratur non simul, sed vicissim, adijciendumque illi paulatim est. Dein vero lomentum fabaceum, hordeum, & milium minime infectum, (ἄκνχρωτον ὕλην) ac denique linospermon elixans, polentaeque hordeaceae permiscens, adijciensque oleum, atque ex omnibus eandem faciens pulticulas, (μάζας, id est offas,) eas ipsis ut expleantur in alimentum apponito. Sunt qui ad quinque dies aut sex, porrigunt foenograecum, euacuare aues purgareque studentes. Pinguescunt autem ut plurimum diebus sexaginta. Genera harum auium curantur remedijs dictis illic ubi de gallinis domesticis mentionem fecimus.

¶ E phasiano mare & gallinis gallinaceis quomodo phasianis similes gallinae procreentur, quae deinde ad patrem admissae foetum parenti omnino similem aedant, copiose scripsi in Gallina E.

¶ Phasiani quomodo capiantur laqueis ex pilis caudae equinae, item quomodo retibus, verba Crescentiensis leges in Coturnice E. Circa vesperam vel auroram phasianus de sylua egreditur, & facile capitur, Obscurus tanquam ex Aristotele. Et rursus, Phasianus sic capitur: Aliquando auceps panno in quo phasianus depingitur coopertus, phasiano se ostendit: qui sequens coopertum, nec fugientem, nec retrocedentem, tandem a socio aucupis in insidijs latitante reti inuoluitur. Auis fatua est, & facile decipitur. Si enim pannus albus quadrangulus inter quatuor virgas vel baculos inde flexibiliter distensus pictum in se phasianum rubei coloris praeferat, adeo phasianus miratur picturam, ut non aduertens venatorem retrorsum in rete contrudatur. Adhuc longe praeparatum rete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur, & baculo sustentatur, ita quod leui motu cadere potest: & in baculo sustentante chorda est sub niue vel folijs ad latibulum protensa aucupis: & sub illo reti cibus auenae, qui est pabulum fasiani positus, & super congregatos ibi fasianos rete deijcitur. Capitur autem etiam laqueis in vijs per quas de sylua vadit ad aquam distensis, Albertus. Quo pacto accipitris aucupio aduersus phasianos utendum sit Demetrij Constantinop. verba retuli in Accipitre E.

De phasianorum aucupio.

¶ Phasianorum pennis piscatores aliqui nescio quod genus muscarum certis anni temporibus repraesentant, quibus hamo infixis pisces decipiant.

F

Ditissimorum mensis duntaxat pauones ac phasiani nati sunt, Plat. Fasianus ponebatur Alexan. Seuero in maioribus tantum festis, Lamprid. Pertinax imperator nimium illiberalis, fasianum nunquam priuato conuiuio comedit, aut alicui misit, Iulius Capitolinus. Inter lautitias numerantur quae habuit Vitellius in sua patina, ut Scarorum iecinora, phasianorum & pauonum cerebella, linguas phoenicopterum, murenarum lactes, Text. offic. 2. 609. Ptolemaeus rex lib. 12. operis de palatijs regijs Alexandriae & animalibus quae in eis nutriuntur, fatetur se phasianum nunquam gustasse, sed tanquam κειμήλιον (rem preciosam [Greek illegible]) quoddam aues has reseruasse. Nostrum vero singulis (inquit Athenaeus dipnosophista) apud Laurentium Romae conuiuantibus singuli appositi erant phasiani.

De eorum de usu in cibis lautissimo.

¶ Phasiani occisi, aestate biduo, hyeme triduo seruari (suspendi) debent, priusquam parentur ad cibum, Arnoldus Villanou. Phasianum assabis: quod si etiam elixerit cum pipere & saluia, non insuauis videbitur, Platina. Editur ut plurimum assus, & aliquando elixus, aspersus aromatibus temperatis, Nicolaus Massa. Esitium ex carne abdominis porcini aut vitulini cocta ac concisa, cum casei veteris parte dimidia ad eandem, pauco pingui, herbis odoriferis & aromatibus, paratur: sunt qui etiam pectus caponis, vel phasiani, non incommode addant, Platina. Ex eodem in Capo scripsimus, ius consumptum quomodo ex capo aut phasiano fiat. Phasiani coctura, *vide* in pauone. Apicius lib. 6. cap. 5. inter producisis auibus describit, ut in scriptio quidem habet, pro pauo, *phasiano*, &c. sed harum auium nulla prorsum in contextu descriptionum nominatur. De pauonis isicia primum locum habent, ita si cocta fuerint ut callum vincant: secundum de phasianis, Apicius 2. 2.

De apparatu

De qualitate alimenti.

¶ Phasianum autem omnium libri decantant, quem priuatim ferè in mensis esse [illegible] propter carnis bonitatem, à qua medicinæ professores velut scopo de temperamentis ciborum iudicia auspicantur, Gyb. Longol. Huius auis caro, quod ad concoctionem & nutrimentum attinet, gallinarum carni similis est, suauitate vero in edendo superior, Galenus & Seth. Idem Galenus phasianos adnumerat cibaris laudatis, & quæ neque tenuem neq, crassum succum gignunt. Phasiani probè concoquuntur & facile, boniq, succi sunt, & bonum sanguinem gignunt, Seth. Phasianos non pingues purulentis in cibo Trallianus concedit. Phasiani caro magis nutrit, quam perdix, minus tamen imbecilles particulas roborat: media enim est inter perdicem & pullam gallinaceum, Brudus Lusitanus. Medium inter perdicem & caponem obtinet, licet Auerrois hanc auem in cibo cæteris anteferat, Platin.

¶ Inter aues excellit caro *alburagi* (anagenis) & gallinarum est subtilior ea & non sunt cum nutrimento carnium *alchabegi* & *al*[illegible]*gi* & *altedaragi*, (id est perdicis maioris & minoris & phasiani, Auicenna. Inter aues starna (perdix minor) est subtilior, (leuior, pulliq, perdicis & pulli gallinacei: deinde perdix, phasianus & gallina, &c. Elluchasem quoq, phasianos minus subtiles facit, minusq; temperatæ naturæ quam perdices. Inter aues syluestres (inquit Conciliator) phasiani præferuntur ad sanitatem, pariter & robur & fortè etiam domesticis, cum gallinis proximi sint, & eiusdem speciei fere sintq, illis siccioris aeris ac alimenti, & exercitij amplioris. Sequuntur eos perdices, starnæ, &c. Phasianus cibus est salubris, subtilis, pullis (gallinis) affinis: corroborat hecticos (extenuatos,) & eos qui à morbis consumpti sunt & vi quadam singulari confirmat facultatem concoquendi, & corruptos in ventriculo humores præparat, (emendat,) Rasis. Phasiani caro temperata est, (tenera, valdè alba, & temperata, Albert.) & multum nutrit, nocet autem his qui validè exercentur. eligendus est iuuenis & pinguis, Mich. Sauonarola. Starnæ, phasiani, perdices, proxima inter se natura sunt & consequenter se habent quod ad temperamentum & subtilitatem: nam starnæ primo loco sunt, phasiani secũdo, tertio perdices, propter siccitatem earum. His quidem sani vti non debent, vt superueniente morbo aliquid vltra consuetudinem comedant, Elluchasem vt Sauonarola citat. Gallus syluestris, id est phasianus, siccior est altili, Sylnaticus. Phasiani magis conueniunt hyeme, Arnoldus de Villanoua.

De ouis eorundẽ.

¶ Oua gallinarum & phasianorum præstantiora sunt, Galen. 3 de alim. Oua gallinæ sequuntur oua auium quæ cursu eius procedunt, vt *altedaragi*, (id est phasiani,) &c. Auicenna. *Vide* supra in Perdice F circa finem. In Gallina quidem quæcunq, de ouis, quod ad alimentationem, dici possunt, exposuimus: quæ omnia gallinaceis & similis naturæ auium, vt perdicum phasianorumq, ouis cõmunia sunt.

G.

Remedia ex ijsdem.

Medulla arietis non castrati inter venena numeratur, humanæ naturæ adeò contraria, vt memoriæ functionem aboleat: resistunt et carnes phasiani, Arnoldus in libro de dosib. theriacal. Leonellus Fauentinus medicamento cuidam ad phthisicos restaurandos adijci iubet carnes testudinis, aut phasiani, aut cancrorum fluuialium. Remedium ad tortiones: Phasianum viuum in vino necabis, dabisq, ex eo vino bibere ei qui patitur tortiones, confestim remediabitur, Marcellus. ¶ Phasiani sanguis antidotum est cõtra venenum: adeps, reumaticis prodest & matricis passioni: fel, visum acuit: stercus inunctum vel potum, erectionem facit, Kirani. Adeps anseris & phasiani miscentur discutienti emplastro *diapyranu* apud Paulum Æginetam.

H.

Etymon phasiani.

a. Phâsis, penultima longa, fluuius est dictus à Phaside patre Colchi: cui ciuitas eiusdem nominis adiacet, & Phasiana regio: inde & phasiani aues dictæ videntur, ceu quæ illic abundarint, Eustathius in Dionysium. *Argoa primum sum transportata carina: Antè mihi notum nil nisi Phasis erat*, Martialis sub lemmate *Phasianus* vel potius *Phasiana*. Πλῆθος δὲ ὀρνέων τῶν καλουμένων φασιανῶν φοιτᾷ τροφῆς χάριν [illegible] τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν, Agatharchides Cnidius de Phasi fluuio scribens. Aues vltra Phasidem amnem peti Plinius vituperat. Philostratus lib. 8. de vita Apollonij, a Phaside Mæoniaue aduectas aues inter delicias numerat. *Iam Phasidis vnda Orbata est auibus*, Petronius in Satyris. Homines gulæ ac ventri dediti non desinunt celebrare ὄρνεις τοὺς ἀπὸ Φάσιδος, Clemens in Pædagogo.

Phasidis ales.

Phasidis ales, id est phasianus, Statius lib. 4. Silu. *Si Libycæ nobis volucres & phasides essent, Acciperes: at nunc accipe cortis aues*, Martial. Ἀλεκτρυόνας τε νομούς, τὰς δὲ καὶ φασιανούς τε χέδας, Philoxenus apud Athenæum. *Non magni corporis ingens Phasiacis robur profuit alitibus* (contra impetum accipitris,) T. Vespasianus Stroza. Gallus syluestris, phasianus vocatur, Albert. In Theriacæ ratione gallum syluestrem nominat Galenus: id interpretatus Auicenna phasianum marem eo nomine intelligendum prodit, Cælius. *Vide* supra in Gallo syluestri in genere. φασιανοί, ἀλεκτρυόνες, καὶ ὄρνεις τινές, Suidas & Varinus. Malim ego φασιανοί ἀλεκτρυόνες, ὄρνεις τινές, id est Phasiani galli, aues quædam. Licebit enim in phasiani genere marem, phasianum gallum nominare, & fœminam, phasianam gallinam.

Itys pro phasiano.

Itys etiam pro phasiano ponitur, vt recentior quidam scribit: quoniam Itys puer in hanc alitem mutatus fertur.

Epitheta.

¶ Epitheta. Phasianus Scythicus, Phasiacus, Phasius, apud Textorem. Sed dicendum potius Phasiacam auem, aut Phasiam aut Phasidem, per periphrasin dici pro phasiano. Scythicum vero epitheton esse posse concedimus. Sed Iuuenalis Satyra quinta, Scythicas volucres periphrastice pro phasianis dixit.

¶ Φασια-

¶ Φασιανοὺς, Phasianus apud Aristophanem, alij ineptè interpretantur alij equos habentes insigne (ζ ἐγκεχαραγμένους) phasiani (in lemmate, Suid. insignem, Cœlius) vel à Phaside fluuio Scythiæ, vbi egregij equi nascebantur, Varinus. Phasianus quidem adiectiuum & gentile nomen est. nam & Phasiana regio dicitur, quare & phasianum alitem, & phasianam auem, ita etiam equumq́ phasianum dicere possumus. Apud Stephanum gentilia sunt Φασιάτης, Φασιαλιὸς, (forte Φασιανὸς) & Φασιανὸς, vnde fœmininum Φασιανή. apud T. Vespasianum Strozam Phasias pro Medea ponitur. Idem Phasiacas alites dixit. Forte & Phasis aliquando adiectiuè accipitur, Φασὶς scribendum cum acuto in vltima, vt differat à proprio fluuij & ciuitatis Φᾶσις, quod penanflexum est, vt si quis Phasidē, auem id est Phasianam auem dicat. Phasianos, alij quadam, alij Ponticos (populos scilicet in Ponto ad Phasidem amnem) interpretan-
10 tur, Hesychius. ¶ Phasianum (Φασιανὸν) Aristophanes in Auibus quendam appellat, nimirum quasi sycophantam traducens, παρὰ τὸ φάσιν. Et in Acharnensibus, Μὴ τ' ἄλλος ὅστις φασιανός ἐστ' ἀνήρ. Scholiastes exponit sycophantam, παρὰ τὴν φάσιν, ὅ ἐστι φαίνειν. ¶ Phasianarius, qui phasianos pascit. Paulus Iureconsultus, Phasianarij autem & pastores anserum non continentur. ¶ Vrogallum minorem nostrũ, genus galli montani, Italicè quidam alpium accolæ, *fasanellam*, alij *montanum phasianum*, aut nigrum appellant. In Scotia auis est phasiano carne ac magnitudine simillima. sed nigra pluma, rubentibus admodum palpebris, syluestrem agri gallum Scoti vocitant. victitat autem frumento, Hector Boethius.

Φασιανὸς pro sycophanta.

De Phasiani pulchritudine admiranda.

¶ *b.* Profecto nunquam ego credidissem, naturam rerum parentem eam pulchritudinem excogitare potuisse. Neq; mihi admiratione dignus posthac Solon est, quem de Græciæ sapientibus maximum ad regem Crœsum in regali solio diademate & purpura auroq; superbum, interrogantemque,
20 nunquid speciosius quidquam spectasset, dixisse ferunt, phasianos & pauones venustiores sibi videri. quoniam naturali ornamento decoratæ, non ascititio fuco spectabiles essent, Gyb. Longolius.

De luxu Heliogabali.

¶ *f.* Heliogabalus habuit istam consuetudinem, vt vna die non nisi de phasianis tantum ederet, item alia die de pullis, &c. Lampridius. Et rursus de eodem, Psittacis atq; fasianis leones pauit & alia animalia. Καὶ φασιανὸς ἀποτιλλόμενος χαλαῖς, Mnesimachus apud Athenæum.

De metamorphosi Ityos in phasianũ.

¶ *h.* De phasi (phaside) aue T. Vespasiani Strozæ carmen legitur, lib. 4. Eroticôn. Ityx, Ἴτυξ, auis est, Varinus. quærendum an Itys potius legendum, vt phasianus auis intelligatur. in quam Itys (qui & *Itylus* secundũ aliquos) puer Procnes vel Philomelæ ex Tereo filius, mutatus fertur, vt Seruius & Perottus scribunt. Nos fabulam integram prolixè in Hirundine *h* exposuimus. I modò venare leporem, nunc ityn tenes, prouerbium in Lepore nobis declaratum. Alij Itylum scribunt filium fuisse Zethi ex
30 Ædone coniuge, quem mater noctu per errorem interfecerit, putans eum esse Amalei Amphionis filium. inuidebat enim Amphionis vxori, eò quòd illi sex essent filij masculi. Hanc errore cognito cùm mori optaret, deorum commiseratione in carduelem versam Itylum deflere aiunt. ¶ Caius Caligula eo vesaniæ processisse traditur, vt sibi tanquam numini sacro phasianos, phœnicopteros & pauones mactari iussisset, Gyraldus. ¶ Εἰ δώσεις γέ μοι τοὺς φασιανοὺς οὓς τρέφει Λεωγόρας, Aristophanes. Hoc est, Non si mihi phasianos dederis quos alit Leogoras. Scholiastes tanquam prouerbialiter dictum interpretatur, in eos qui quouis pretio aliquid se facturos negarint, ἐπὶ τῶν εἰς τι πρᾶγμα ἀπαγορευόντων. interpretantur autem hic phasianos, vt supra quoq; monui, alij equos, alij aues.

Caligula phasianos sibi mactari iubebat.

Phlexis, φλέξις, auis quædam nominatur in Auibus Aristophanis. Ea quæ sit, inquit Scholiastes ignorantiam suam confessus, ex animalium historia quærendum.

Phlexis.

40

DE PHOENICOPTERO.

Phoenicopterus, φοινικόπτερος, auis est palustris à puniceo colore dicta in Auibus Aristophanis. Superiorem rostri partem mouet vt scribit Menippus in libro de homine, Rondeletius. Auis quam Galli vulgo picam marinam vocant, corporis mole similis est aui ab eisdem vocatę *aigrette*, alas habet vt latus, & corpulentiam auis quam Galli vocant *vn flambant*, Latini phœnicopterum, Bellon in Obseruationibus Gallicis 1 11. Audio autem *flambant* (vel *flamman*) vulgò dictam in mediterraneo mari Gallico non procul à litore gregatim natare, magnitudine ciconiæ vel paulò maiorem, rostro sesquialtera fere longitudine ad ciconiæ rostrum, colore rubro instar sanguinis, superius crasso & tuberculis
50 quibusdam aspero. cruribus rubris, ea proceritate qua in ciconia sunt, vel procerioribus palmipedem. pennis albis parte prona. rubentibus per collum, pectus, ventrem, & alas. pisciuorum esse, in cibum venire. Hæc mihi amicus quidam, quantum meminisse poterat, narrauit. Ego Gallicum nomen à rubro & flammeo rostri, crurum, pennarumq; in aliquibus partibus colore inditum cõiecerim. aut fortè quoniam ex Flandria hyeme ad Narbonensis prouinciæ maritima volat. nam Flandrum Galli *Flamman* appellant. vel à corporis proceritate, quali solent esse Flandri. Phœnicopterus, Belgis *vn Flamman* dum volat Soli obuersus, alæ eius rubræ flammeæ videntur, Coldebergus. Rursus alius quidam retulit auem (*vn flamming*) non procul à Monte Pessulano capi, similem ciconiæ, sed rostro recuruo, breuiore dimidio. totam albam, præter illas in alis partes rubras quæ nigræ sunt in ciconijs. ¶ *Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis Nostra sapit. quid si garrula lingua foret?* Martialis. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse Apicius docuit nepotum omnium altissimus gurges, Plinius. *Nomenq; dedit quæ rubenti-*

Descriptio auis quæ Gallis dicitur flambãt.

bus pennis, Martialis lib. 3. Solis animal est phœnicopteros, habens alas puniceas, Kiranides 1. 7. Auis est Nili, Heliodorus lib. 6. Phœnicopterum ingentem Iuuenalis nominat Sat. 11. inter cibos lautiores. Auem quam Itali vulgo coturnicem appellant, aliam esse a phœnicoptero ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius est, Grapaldus.

Phœnicopterus, qualem doctissimus Rondeletius mihi transmisit, & cuius iconem hic damus, degit in medijs stagnis marinis. Vescitur cochleis pisciculisq;, &c.

¶ Mirum

¶ Mirum est huius tam pulchræ & eximiæ auis nomen ab Aristotele taceri, cùm Aristophanes, qui vixit ... neminerit sed Græcis eum incognitam esse hanc autem puto. Nam Heliodorus Nili mentionem ... Bellonius quidem eandem Aristotelis Glottidem esse suspicatur: ego verò ijs quas Gallinulas aquaticas nostri vocant auibus Glottidem adnumero, quæ omnes fissipedes sunt.

GERMANIS ignotam puto auem, sicut & Gallis ad Oceanum Bellonio teste, quare fingo nomen interpretatum ex veteri Græco eius, Latinis etiam recepto nomine. Mag ein Rotfeck oder Rotuogel genennet werden/dan er rot ist am schnabel/schenckeln/vnd fecker/außgenomẽ die schwingfedern/welche schwartz sind/ꝛc.

Scaliger in lib. de Subtil. ad Cardanum de Phœnicoptero sic scribit: Rarior Phœnicopterus, sed cognitu facillimum efficiunt notæ multa peculiares. Rostrum neq; rectum plane, sed neq; aduncum habet. Scythici arcus partem potius imitatur. Cinereum colorem nobilitant alarum puniceæ pennæ: à quibus & nomen. Earum quoq; nonnihil ad caudam, quam huius generis longicruris breuissimam habet, ac veluti præcisam. Sub rostri initium ad colli cotem milliarum sinus turgidus est, qualis & in ardeola. Crura, pedesq; alis habet concolores: sed adeo breues, vt cum in homine Galenus agnouerit longissimos, hunc omnium, quę nota sunt nobis, animalium breuissimos attribuere potuerit. Magnitudo ei Ardeæ. Flammant ei nomen in Prouincia.

¶ F. Philostratus in vita Apollonij libro octauo phœniceam autem (φοινίκεων ὄρνιθα) (videtur autem phœnicopterum intelligere) inter delicias numerat. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes extis illorum refertas, & cerebellis phœnicopterorum, &c. Lampridius. ¶ Phœnicopterum elixas, lauas, ornas, includis in cacabum: adijcies aquam, salem, anethum, & aceti modicum, dimidia coctura alligas fasciculum porri & coriandri vt coquatur: prope cocturam defrutum mittis, coloras: adijcies in mortarium piper, cuminum, coriandrum, laseris radicem, mentham, rutam, fricabis, suffundis acetum: adijcies caryotam, ius de suo sibi perfundis, reexinanies in eundem cacabum, amylo obligas, ius perfundis, & inferes. Idem facies & in psittaco. Aliter. Assas auem, teres piper, ligusticum, apij semen, sesamum defrictum, petroselinum, mentham, cepam siccam, caryotham, melle, vino, liquamine, aceto, oleo & defruto temporabis, Apicius.

Phœnicopterus inter mensarum delitias numeratur.

De eius apparatu.

¶ Ὄρνιθα φοινικόπτερον Cratinus nominat. ¶ Phœnicopteron inter phœnicis herbæ nomenclaturas apud Dioscoridem legimus. ¶ Caius Caligula eò vesaniæ processisse traditur, vt sibi tanquam numini sacro phasianos, phœnicopteros, & pauones, mactari iusserit, Gyraldus. Idem pridie quàm periret sacrificans, respersus est phœnicopteri sanguine, Suetonius. ¶ Phœnicopterus auis circa lacus & paludes victitat, visu pulchra, & colore decora purpureo. Videtur autem insigni esse magnitudine, ex Suetonio in Caligula. Hostiæ erant (inquit) phœnicopteri, pauones, erythrotaones: non tamen inter maximas aues numerandus, sed inter mediocres magnitudine potius videtur ex Cornel. Celso, Wottonus. Omnis grandis auis valentis materiæ est, & plurimi alimenti, Celsus. Et mox, Aues omnes à minimis ad phœnicopterum, mediæ materiæ seu mediocris alimenti sunt.

Phœnicopteros herba.

De Caligulæ vesania phœnicopteros sibi mactari iubentis.

De huius auis magnitudine.

¶ PHRYGILVS, Φρυγίλος, genus est auis Scholiastæ Aristophanis. Comicus quidem Bacchum ioco sic vocat, quod a Phrygibus coleretur.

Phrygilus

DE PHOENICE.

ÆTHIOPES atq; Indi discolores maximè & inerrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilē Arabia phœnicem, haud scio an fabulosè, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cœruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem (fauces, Solinus: quod non placet) caputq; plumeo apice cohonestante, (cohonestata.) Primus atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, neminem extitisse qui viderit vescentem: sacrum in Arabia Soli esse: viuere annis sexcētis sexaginta, (quadraginta & quingentis, Solin.) senescentem casia thurisq; surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde è medullis nasci primo ceu vermiculum, inde fieri pullum. Principioq; iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum propè Panchaiam in Solis vrbem, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis vita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius, iterumq; significationes tempestatum & syderum easdem reuerti: hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis Sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Licinio, M. Cornelio Coss. CCXV. Plinius. Cum phœnicis vita magni anni fieri conuersionem, rata fides est inter authores: quamuis plurimi eorum magnum annum, non quingentis & quadraginta, sed duodecim millibus nongentis quinquagintaquatuor annis constare dicant, Solinus. Cor. Valerianus phœnicem deuolauisse in Ægyptum tradit Q. Plautio, Sexto Papinio Coss. Allatus est & in Vrbem Claudij principis censura anno vrbis DCCC. & in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quē falsa (alias, quem falsum) esse nemo dubitaret, Plinius. Anno octingentesimo vrbis conditæ iussu Claudij principis in Comitijs publicatus est, quod gestum, præter censuram quæ manet, actis etiam vrbis continetur, Solinus. Phœnicem autem

Descriptio phœnicis ex Plinio.

Vitæ longitudo.

Qua ratione mortuus renascatur.

Allatus semel Romam fuisse dicitur.

Claudij tẽporibus in Ægypto visus.

sub Claudio Cæsare Ægyptijs comparuisse, ἀλλ' ὡς τετάρτην, καὶ ἐν χ ἔτεσιν, Suidas. Claudij Tiberij temporibus visus est apud Ægyptum phœnix, quam ferunt volucrem anno quingentesimo ex Arabia memoratos locos aduolare, S. Aurelius Victor.

Ex Herodoto.

¶ Est in Ægypto volucris sacra, nomine phœnix, quam equidem nunquam vidi, nisi in pictura. Etenim perrara ad eos commeat quingentesimo quoq; (vt aiunt Heliopolitani) anno, & tunc demum, & cum pater eius decessit. Is si picturæ assimilis est, talis tantusq; est. Pennæ coloris partim rubidi, maxima ex parte cum habitu tum magnitudine simillimus aquilæ. Eum aiunt (quod mihi non fit verisimile) hoc excogitare. Ex Arabia proficiscentem in templum Solis, gestare patrem myrrha obuolutum, & in eo templo humare. Sic autem gestare. Primum ex myrrha ouum componere, quantum ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertũ, ita demum ouum exenterare, atq; in illud parentem inferre: & qua parte ouum exinanitur, patremq; intulit, eam partem alia myrrha inducere. Et cum tantundem ponderis imposito parente effectum sit, obstructo rursus foramine baiulare illud in templum Solis. Hæc facere hanc auem commemorant, Herodotus lib. 2.

Quomodo defuncto parenti defuncto reddat.

Ex Ouid.

¶ *Vna est quæ reparet, seq; ipsa reseminet ales, Assyrij phœnica vocant, nec fruge, nec herbis, Sed thuris lachrymis & succo viuit amomi. Hæc vbi quinq; suæ complerit sæcula vitæ, Ilicis in ramis, tremulæq; cacumine palmæ Vnguibus & duro* (aliis puto) *nidum sibi construit ore. Quo simul ac casias & nardi lenis aristas, Quassaq; cum fulua substrauit cinnama myrrha, Se super imponit, finitq; in odoribus æuum. Inde ferunt totidem qui viuere debeat annos, Corpore de patrio paruum phœnica renasci. Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est, Ponderibus nidi* (per appositionem) *ramos leuat arboris altæ, Fertq; pius cunasq; suas, patriumq; sepulchrum. Perque leues auras Hyperionis vrbe potitus, Ante fores sacras Hyperionis æde reponit,* Ouidius Metamorphoseon decimoquinto.

Ex Philostrato.

¶ Auem phœnicem esse percredimus, quæ quingentesimo quoque anno in Ægyptum veniens hanc ipsam Indiam superuolat. Aiunt aũt vnicam tantum hanc auem esse, & ex se radios emittere, atq; auri colore fulgere. Magnitudine verò formaq; aquilæ in nido considere, quem prope Nili fontes ex aromatibus ipsamet sibi construxit. Hæc verò quæ de ipsa decantant Ægyptij, quo pacto in Ægyptum deferatur, ipsi etiam Indi testificantur, sermoni consentientes, quo dicunt, phœnici in nido liquescenti propempticos hymnos decãtari oportere, Iarchas Indus apud Philostratum in vita Apollonij libro tertio. Sed aliter Io. Tzetzes Variorum 5 6. Philostratus (inquit) in vita Apollonij, phœnicem auem per omnem vitam vnicam esse scribit, quæ pauone formosior sit, & maior citra collationem, & auri colore splendidior. nidum ex aromatibus compingere in arboribus. Ex hoc mortuo vermem gigni, qui Sole calfactus, rursum in phœnicem excrescat. migrare eum in Ægyptum, mori in Æthiopia, Hæc ille. Volaterranus etiam eundem Philostrati librum citans, phœnicem scribit annos viuere sexcentos.

¶ E cinere phœnicis in suo nido combusti vermem enasci, & ex eo phœnicem alterum fieri, qui in Ægyptum è regione incognita deuolet, Suidas quoque tradit authore non nominato.

Ex Oppiano

¶ Phœnici apud Indos (vt perhibent) longissima & secura vita contigit. cum nullis hominum insidijs petatur, non sagittis, non lapidibus, non calamis, non denique laqueis. Mors ei initium vitæ. Nam vbi iam per ætatem ad volatum debiliorem se, aut aciem oculorum obtusam senserit, collectis in excelsa rupe cremijs & festucis, rogum sibi mortalem, vitalem autem nouæ proli nidum constituit: qui à solaribus radijs, insidente aue, incensus conflagrat. Sic illa consumpta, altera noua phœnix è cinere surgit, & pro more patrio ijsdem in locis vitã degit. Res mira, sine genitore, sine genitrice, solo splendore Phœbæo auem hãc procreari, Oppian.

Ex Oro, qui aliam Phœnicis generationẽ tradit quàm reliqui.

¶ Ægyptij instaurationem diuturnam, & quæ post multa fiat sæcula, volentes indicare, phœnicem auem pingunt. Hic enim dum nascitur, rerum vicissitudo fit & innouatio. Gignitur autem hunc in modum: Iamiam moriturus phœnix, in terrã sese summo impetu projicit, vnde & vulnus accipit. Ex sanie verò defluente alius gignitur: qui simul ac pennæ ei natæ sunt, cum patre Heliopolim, quæ in Ægypto est, proficiscitur: quo cum peruenerit, pater illic, simul ac Sol ortus est, moritur: post cuius mortem pullus in propriam redit patriam. At phœnicem hunc defunctum Ægyptij sacerdotes sepulturæ mandant, Orus. Et rursus, Quin & eum innuentes qui longo tempore peregrinatus, tandem in solum natale remeet, phœnicem pingunt. Hæc enim in Ægyptum, cum tempus mortis instat, quingentesimo demum anno regreditur: vbi si naturæ debitum persoluerit, magna solennitate ac ritu funeratur.

Phœnix pictus quid Ægyptijs significet.

Quæcunq; enim in cæteris sacris animantibus religiosè obseruant Ægyptij, & ea phœnici tribuere debent: fertur siquidem Sole magis apud Ægyptios gaudere, quam apud cæteras gentes. ideoq; Nilum ipsis ex huius dei calore inundare. Animam quoq; quæ diutissimè in hac vita moram traxerit, aut inundationem commonstrare volentes, eandem auem pingunt. Animam quidem, quod omnium quæ toto orbe sunt animantium, hoc maxime diuturnæ vitæ est. Inundationem verò, quod velut signum Solis sit phœnix: quo nihil in orbe maius, cum omnia subeat, omnia scrutetur & disquirat, Hæc omnia Orus.

Quandiu viuat.

¶ Phœnix viuit sex annis & septem milibus, & moritur in Ægypto, vt scribit Chæremon Ægyptius sacrarum literarum scriba, Io. Tzetzes.

Ex Alberto.

¶ Phœnicem aiunt trecentis quadraginta annis viuere solitariam. Caput ei tribuitur pauonis. Cum se grauem ætate senserit, construit nidum in alta & abdita super limpidum fontem sita arbore, ex varijs aromatibus: in hoc radijs feruentibus Solis se objicit, quos etiam resplendentibus pennis suis multiplicat, donec ignis eliciatur: cuius mox vi in cinerem vertitur. Die altero vermem aiunt in cinere nasci, qui alis die tertia assumptis, intra paucos dies in auem pristinæ figuræ

[illegible] tur, & [illegible], & Albertus Conuersus ad Solis radios alarum plausu voluntarium sibi in[illegible] [illegible], Isidorus. ¶ In terra mea est phœnix auis, cuius anni vitæ sunt trecenti. hæc prope fi[illegible] [illegible] versus cœlum euolat, vt accendatur a Sole: tum descendens & nido suo se ingerens, totus comburitur: e cinere verò subnatis vermis, in aliam eiusdem generis auem excrescit, Rex Æthiopiæ in epistola ad Pontificem Romanum, quam Cosmographiæ suæ Munsterus inferuit. ¶ *Et Tyrio* [illegible] *cecini* [illegible], Wottonus de phœnice, nescio ex quo poeta.

Ex Munstero sine epistola regis Æthiopia ad pōtif. Rom.

¶ Ex Lactantij etiam poemate, quod Phœnicem inscripsit, ea quæ præcipuè ad hanc auem pertinent excerpta subiungemus. Primum igitur locum describit, paradisum vt videtur, ad Orientem situm, in quo cœlum sit clementissimum, nec vlla caloris frigorisq; intemperie, nec alijs tempestatum [illegible] bus noxium, nullis corporum morbis, nullis fortunæ luctibus, nullis denique animorum vitijs [illegible] sinfamem. *Illic planities tractus diffundit apertos, Nec tumulus crescit, nec caua vallis hiat. Sed* [illegible] *erumiuga celsis putantur, Per bis sex vlnas eminet ille locus. Hic Solis nemus est, & consitus arbo[illegible] nemus, perpetuæ frondis honore viret. In medio fons est, quem viuum nomine dicunt, Perspicuus, lenis, dulcibus vber aquis.* Hunc lucum incolit auis vnica phœnix Soli sacra. Cùm primum enim autora surgit, *Ter quater illa pias immergit corpus in vndas, Ter quater è viuo gurgite libat aquam.* Tum in altissimam arborem euolans Solis ortum expectat qui cum apparere incœperit, *Incipit illa sacri modulamina fundere cantus, Et mira lucem voce ciere nouam.* Cum verò iam totus apparet, *Illa ter alarum repetito verbere plaudit. Non errabilibus nocte dieq; sonis. Atq; eadem celeres etiam discriminat horas, Igniferumque caput ter venerata, silet. Quæ postquam vitæ iam mille peregerit annos*, locis sanctis relictis, *Dirigit in Syriam celeres longæua volatus, Phœnices nomen cui dedit ipsa vetus. Tum legit aerio sublimem vertice palmam, Quæ gratum phœnix ex aue nomen habet*, super quam in summa aeris tranquillitate nidum ex omni genere aromatum construit. in eo æstuans corpus & aereo de lumine concipiens ignem *Flagrat, & ambustum soluitur in cinerem.* E cinere nascitur vermis colore lacteo. *Crescit in immensum subito cum tempore certo, Seq; oui teretis colligit in speciem. Inde reformatur, qualis fuit ante figura. Et phœnix ruptis pullulat exuuijs.* Nullo nostri orbis cibo vescitur. *Ambrosios libat cœlestis nectare rores, Donec maturam proferat effigiem. Ast vbi primæva cœpit florere iuuenta, Euolat ad primas iam reditura domos. Ante tamen, proprio quicquid de corpore restat, Ossaque, vel cineres, exuuiasque suas, Vnguine balsameo, myrrhaque, & thure soluto Condit, & in formam conglobat ore pio. Quam pedibus gestans contendit Solis ad ortus, Inque ara residens ponit in æde sacra.* Et mox de forma eius: *Principio color est, qualis sub sydere cœli, Mitia quem croceo punica grana legunt. Qualis inest folijs quæ fert agreste papauer, Cùm pendens vestit Sole rubente polus. Hoc humeri pectusque decens velamine fulgent: Hoc caput, hoc ceruix summaque terga nitent, Caudaque porrigitur fuluo distincta metallo, In cuius maculis purpura mista rubet. Clarum inter pennas insigne est desuper, iris Pingere ceu nubem desuper alta solet. Albicat insignis misto viridante Smaragdo, Et puro cornu gemmea cuspis hiat. Ingentes oculos credas, geminosque hyacinthos Quorum de medio lucida flamma micat. Æquatur toto capiti radiata corona, Phœbei referens verticis alta decus. Crura tegunt squamæ fluuo distincta metallo Ast vngues roseus pingit honore color. Effigies inter pauonis mista figuram Cernitur, & mistam phasidis inter auem. Magnicièm, terris Arabum quæ gignitur ales, Vix æquare potest, seu fera, seu sit auis.* Non tamen tarda est, vt aues magni corporis. sed leuis & velox. Ad huius spectaculum Ægyptus conuenit. *Protinus insculpunt sacrato in marmore formam, Et signant titulo remque diemque nouo. Contrahit in cœtum sese genus omne volantum, Nec prædæ memor est vlla, nec vlla metus. Alituū stipata choro volat illa per altum. Turbaque prosequitur munere læta pio. Fœmina, vel mas hæc, vel neutrum sit mage, felix, Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit. Ipsa sibi proles, suus est pater, & suus hæres, Nutrix ipsa sui semper alumna sibi.* Huc vsque Lactantius. ¶ Extat & Claudiani de phœnice carmen in Epigrammatis. Phœnix decantatissima illa volucris sub æquinoctiali ad orientem & meridiem reperitur, Nicephorus Callistus.

Ex Lactantij poemate quod Phœnicē inscripsit.

¶ Phœnicem haud esse penitus fabulosum, legimus in Commentarijs nauigationum. In mediterraneis Indiæ reperiri. Semenda vocatur ab incolis, Scaliger.

H.

a. Φοῖνιξ in recto iôta vocalem breuem habet, positione quidem longam, in obliquis verò natura, Eustathius. De palma arbore (quam Græci phœnicem vocant) mirum accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius arboris argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex se ipsa, Plinius. & partim Lactantius, vt supra recitaui. Phœnix auis dicta est eo quod colorem phœniceum habeat: vel quòd sit in toto orbe singularis & vnica. nam Arabes singularem & vnicam phœnicem vocant, Isidorus. Claudianus in Epigrammatis Titanium alitem pro phœnice dixit: & rursus alitem longæuam lib. secundo de raptu Proserpinæ. *Quod semper casijque cinnamoque, Et nido niger alitis superbæ Fragras,* Martialis libro sexto.

Phœnix arbor. & Phœnix auis cur sic dicta. Titanius ales

¶ Epitheta eius apud Textorem sunt, Reparabilis, Viuax, Nobilis, Pharius, Longæuus, Vnicus, Auis Solis, Gangeticus, Rarus, Assyrius, Soligena.

Epitheta.

¶ Φοῖνιξ arborem quoq; palmam significat, (vnde supra in a.) & fructum eius item colore ruffum, vnde φοῖνιξ ἵππος in Iliade. & tincturæ genus, & populum, & organum quoddam Musicum apud

Homonymus.

Athenæum, Eustathius. Phœnix collyrium Apollonij, describitur apud Galenum de composi. secundum locos 4. 7. ¶ Est & phœnix herba apud Dioscoridem, a colore opinor dicta. ¶ Hygrophœnix, ὑγροφοῖνιξ, piscis quidam maris rubri est Æliano, ac si humidum phœnicem dicas, ad aerei & volucris nimirum differentiam. Conijcio autem phœnicis nomen ei communicatum, quod coloribus similiter ferè vt auis distinguatur varijs & elegantibus.

Propria nomina à phœnice desumpta.

¶ Phœnix apud Homerum nomen proprium est pędagogi Achillis & eiusdem nominis statuarius Plinio. & fluuius quidam Herodoto. Et nomen vnius ex equis Cleosthenis Epidamnij Pausaniæ.

Cinamomum ex nidis auium decuti creditur.

¶ c. Cinamomum & casias fabulosa narrauit antiquitas, princeps ve Herodotus, auium nidis & præcipue phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuijs rupibus arboribusq́; decuti, carnis quam ipsæ inferrent pondere, aut plumbatis sagittis, Plinius. Cinamomum quidem Hebraicæ vel Arabicę originis vocabulum mihi videri, à voce קן, *ken*, quę nidum significat, quod è nidis auis vel phœnicis, vel cinamomi decutia quibusdam traditum sit, exposui supra in Cinamomi auis historia. Quæ sibi præsternat viuax altaria phœnix, Statius 3. Sylu. in propemptico Metij Celeris. Martialis libro quinto Erotio puellæ comparatum facit inamabilem sciurum, & frequentem phœnicem. *Et viuax phœnix vnica semper auis*, Ouidius 2. Amor. Eleg. 6. De ætate phœnicis, cornicis, cerui & corui, versus Hesiodi Græcos, & innominati veteris Latini recitaui in Cornice C. Phœnix semel anno quingentesimo nascitur, Seneca alicubi. ¶ Inter prima prodita sunt etiam (a magis) ex cinere phœnicis nidoq́; medicinæ: ceu verò id certum esset atq; non fabulosum. Irridere est vitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare, Plinius.

Phœnix Heliopoli sese incendens ac reuiuiscens visus fertur.
Resurrectionis exemplum phœnice ab Ambrosio nobis proponitur.

¶ h. Heliogabalus fertur promisisse phœnicem conuiuijs, vel pro ea libras auri mille, vt in prætorio eas dimitteret, Lampridius. Fertur iam aliquando in Heliopoli Ægypti ciuitate accidisse, vt phœnix super lignis ad sacrificia compositis aromata congerens se incenderet: vnde in conspectu sacerdotus primum vermis natus sit, deinde auis ex illo facta auolant. Plato quidem author est non decere nos calumniari ea quæ libris sacrorum delubrorum conscripta referuntur, Albertus. Doceat nos phœnix exemplo suo resurrectionem credere, quæ sine exemplo & sine rationis præceptione sibi insignia resurrectionis instaurat, Ambrosius.

Prouerbia.
1. Phœnice viuacior.
2. Ni Phœnicis annos vixerit.
3. Phœnice rarior.

¶ Phœnice viuacior. Ἢν μὴ φοίνικος ἔτη βιῶν, Lucianus in Sectis. id est, Ni phœnicis annos vixerit, vt citat Erasmus inter prouerbia. Phœnicis etiam raritas (inquit) prouerbio fecit locum, Phœnice rarior. quale est illud, Coruo quoq; rarior albo. Negant enim phœnicem esse nisi vnicam, si qua fides scriptoribus. Idem alibi, Phœnice rarior, φοίνικος σπανιώτερος, prouerbio (inquit) dicitur, de rebus aut etiam hominibus inuentu perquam raris. Phœnicis instar reuiuiscere, Had. Iunius.

DE PHOICE.

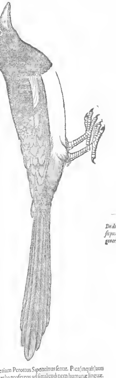
Phoix, φώϊξ, (vel potius φῶϊξ penultima circumflexa,) inimica Harpæ est quoniam victus similis est. peculiare ei præ cæteris, vt oculos auium deuorare potissimum appetat, Wottonus ex Aristotele. sed Aristot. de hist. anim. 9. 18. de phoice scribit, μάλιστα εἶναι ὀφθαλμοβόρον τῶν ὀρνίθων. hoc est, præ cæteris auibus oculos eam appetere vel deuorare. quid si ὀφθαλμοβόλον legas? Videtur sanè ardearum generis, cum statim post ardeas illic ab Aristotele nominetur: & piscibus victitare nam & harpe cibum a mari petit. Harpa auis montana impetens oculos effodit, Plinius. sed deceptus videtur, cum Aristoteles (ex quo transfert) de phoice, cui inimica est harpe, hoc scribat. Sunt qui phoicem vocent phoicum, rustice quoq; aliqui dicunt *fraudium*, Niphus. Πώϋξ auis est quædam Aristoteli in historia animalium, Hesychius & Varinus. sed in codicibus nostris phoix tantum est, *poyx* nullus.

DE PICA IN GENERE, PRAECIPVE VERO

de illa quæ varia & caudata, à caudæ longitudine cognominatur, cuius iconem sequens pagina continet.

A.

Pica auis veteribus Græcis κίσσα dicta, hodie quoq; nomen retinet in Græcia. Hebraicum nomen *raham*, ראם, vel *rahamah*, רחמה, auem esse docent dictam ab eo quòd pia & benigna sit in pullos suos Leuitici cap. 11. translatio vulgaris porphyrionem habet, Munsterus picam vertit: sic enim Iudæi nostrates interpretantur. Deuteronomij 14. Septuaginta vpupam. *Vide* supra in Ossifraga inter Aquilas, & in Gypæto. Ego planè nec picam nec porphyrionem hoc vocabulo significari asseruerim, sed aquilæ genus aliquod aut vulturis. Eiusdem linguæ dictionem *agur*, אגור, variè exponunt, hirundinem, picam, gruem, ciconiam, passerem, Esaiæ 38. *vide* in Grue. Item *aiah* vocem, alij picam, alij vulturem aut miluum, vt leges in Miluo. Munsterus in Lexico trilingui pro pica ponit nescio cuius dialecti vocabulum *ser ikrak*, שרקרק. Auicennæ interpretes barbaris pro κίσσα, habet *cacha*, obscuri quidam *kukes* & Albertus *aschytahez*, qui videtur numerus pluralis a singulari *aschyta* corrupto nimirum a Græco voca-

...mi[illegible] glandat, vel a... ¶ [illegible] vel *gazza*... *putta* & *pichi*... & *Ferlica* Italicum... [illegible] glandarem, ... Sed pici glandarius... eius est, quod glande vescitur... ad cuius differentiam ea de qua h... vel caudata a caudæ longitudine... nominatur quanquam glandaria etiam varia est, præcipue in alis, quam ob causam aliqui confundere videntur. Apud Cremonenses alicubi gaza auis nominatur, alibi *aregaza* vel *aregata*, nisi corrupti sint codices nostri vt suspicor: alibi *gaza* auis ... longa. Kiranidæ interpres Cremonensis *cittan* vertit *gazam* vel *gazam* vel *glandariam*: sed gaza & glandaria, alterius tantum picæ nomina sunt, de qua p... pica priuatim agemus: gaza vero commune nomen ad vtrunque. ¶ Hispanice *pegaza*. ¶ Gallicè, *pie*, ... *dame*, & *agasse* quod postremum Sabaudis visitatum est. ¶ Germanice a nostris Ägerst, ab alijs Aglaster / Agelaster / Algaster (quod ad Sabaudicum *agasse* accedit: id vero ab Italico *gazza* detritum videtur. Gelenius Agerlaster scribit Germanicè quasi agrimistram cui non assentior) ab alijs Elster Atzel. Flandrice Aerter. ¶ Anglicè *apie*, *apy*, *or a pye*. ¶ Illyrice *strakauel*, *krzastela*.

¶ Nuper & adhuc tamen rara ab Apennino ad vrbem versus cerni cœpere picarũ genera quæ longa insignes cauda variæ appellantur, Plin. Idem facilius ait sermonem humanum addiscere picas quæ glande vescuntur, & quinos habent digitos in pedibus: eas nunc glandarias vocant. Picam quæ pra... fastidio & appetitioni absurdę nomen fecit, credimus eam esse quę a Plinio longa insignis cauda describitur, & varia, id est non sibi cócolor, sed quæ alias plumas & pennas candido, alias nigro colore ostendat. Nulla enim in picarum genere lógiore cauda est. Quæ enim versicolores sunt, glandariæ ab eodem Plinio & ab alijs manifestè dicuntur scribentesq; Græcorũ medici in pręgnantibus *cissan* vocant διὰ τὸ ποικίλον τοῦ ζώου, id est ob varietatem auis, facilè persuaserunt eam esse quam Plinius, vt diximus, variam appellat. gens nostra priuatim gazam nunc vocat. Marcel. Verg. aliam picam variam, aliam versicolorem & glandariam faciens, quo cum etiam Perottus Sipontinus sentit. Pica (inquit) auis est ... vario colore, & præsertim cęruleo depictus, verba proferens ad similitudinem humanæ linguæ. Est & alia pica sub ventre alba, superius nigra, quæ varia appellatur, rara olim (circa vrbem,) nunc frequentissima per omnem Italiam. Plinius duo picarum genera facere videtur: posterius hoc genus Plinij picarum genus esse videtur, quod passim in Germania & Anglia longa cauda prædurum, oua & pullos gallinarum populatur. Aliud genus picæ, tam longa cauda ornatum, quam hoc est, non noui nostra quoq; pica vulgaris caluescere quotannis solet. Alterum autem picæ genus diu sane dubitaui quodnam esset, & adhuc non satis teneo. Cum essem in Italia ad ripam Padi, ambulantibus mihi, & itineris mei comitibus, auis quædam picæ similis, lingua Britannica *wa*, & Germanica *mercolphus* appellata, cóspi-

De diuersis picarũ generib.

ciendam sese commodum obtulit, cuius nomen Italicū cum à monacho quodam, qui tum fortè ad erat, percontarer, *picam granatam* (fortè, glandariam) dici respondit. Quare cùm apud Italicam etiam vulgus non solùm pristinæ linguæ Romanæ, sed & rerum scientiæ, non obscura vestigia adhuc superesse deprehenderem, suborta est mihi hinc suspicio, auem hanc è generibus picarum esse. & quod sciremeandem, altera vulgari pica, multo expressius humanas voces imitari, ita suspitionem meā auxit, vt parum absit, quin credam hanc esse alterius generis picam. nam & glandibus vescitur magis omnibus alijs auibus, Turner. eiusdem opinionis Perot. quoq; authorem citans. ¶ Eber. & Peuc. picæ genera duo faciunt, vnum vrbanum, garrulum, cęcos patiens, vocem subinde mutans, caluescens quotannis: alterum syluestre, toto corpore varium, pennis candidis, cinereis, cœruleisq; mixtis, alis verò nigris, quas Plinij varias esse putant. & Germanicè interpretantur Heidenelster/Krigelster. (Quęrendum an hæc sit cornix illa cœrulea, cuius figuram supra dedimus.) Picam verò glandariam nostram, quam cum recentioribus garrulum appellant, Græcorum spermologum esse putant, quod minime probo. ¶ *Acham* est auis omnibus nota, & vocatur *pica acham*, Syluaticus. Sunt qui picam Latinos à Gręco ποικιλις deriuasse coniectent: cum & nomen conueniat, & res ipsa, videlicet τὸ ποικίλον, hoc est coloris varietas. Hesych. & Varin. simpliciter ποικιλὶς auis quædam est. Aristot. semel tantum pœcilidum auium meminit (*varias* Gaza reddit) ab alaudis eas dissidere scribens. Theocr. Scholiast. in Idyl. 7. acanthidem auiculam esse docet canoram & vario colore, ideoq; ποικιλίδα etiam dictam. Gelenius noster picam variam Græcis ποικιλίδα dictam arbitrabatur, eandemq; ἀγλάστραν apud Græcos recentiores (vocabulo nusquam mihi reperto) cuius Germanicum nomen Aglaster accederet.

B.

Descriptio formæ.

Picis forma non vulgaris est, quamuis nō spectanda, Plinius. Aristot. turdum maximum pisciuorum, picæ ęqualem facit. Pica auis (vt quidam scribunt) magnitudine est columbæ, alis vario colore, & præsertim cœruleo depictis. Auis est varia ex albo & nigro colore: sed in cauda niger color splendescit in viridem cum sapphirino permixtum, Albert. Latior est ijs lingua omnibusq; in suo cuiq; genere quę sermonem imitantur humanum, Plin. & Suid. in Psittaco. Auium quæcunq; similem habent linguam & maxillarum positionem (διάθεσιν,) humanum aptę sunt imitari sermonem, vt picę, psittaci, & similia, Suid. & Varin. Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad vrbem versus cerni cœpere picarum genera, quæ longa insignes cauda variæ appellantur, Plinius. Quædam aues os stomachi non habent amplum, & ingluuiem tamen non habent, vt pica & graculus, Albert. 2. 2. 2. Pica garrula breuitatem alarum cauda longiore recompensat, Obscurus. ¶ Picas albas in Septentrionalibus terris reperiri quidam tradit. Picarum genus quod glande vescitur, & in eo magis illæ quibus digiti quini in pedibus, sermonem exprimunt humanum Plin. Solin. & Apuleius eum secutus, psittacis quinos digitos tribuunt, cum Plin. quem imitantur, omnino hæc de pica non de psittaco scribat. Fertur & porphyrio pentadactylus, nec alia auis quod sciam.

C.

Picam variam, de qua scribimus, Eberus & Peucerus vrbanam faciunt.

De picarū voce & diuersorū animaliū vocis imitatione.

¶ Vox. Pica voces plurimas commutat singulis enim ferè diebus diuersam emittit vocem, Aristoteles. immò, vt nos obseruauimus, eadem die ac eadem hora vocem variat. Albertus addit picam huiusmodi vocum mutationem facere potissimùm tempore coitus. nos verò obseruauimus hanc mutationem vocum eam facere omni tempore. immo aliquando per hyemem ita fingit vocem venatoris, vt canes moueat ad se, Niphus. Picæ in vocis imitatione singularem naturam, & quàm diuersa animalia repræsentet, quis facilè dixerit? Ego aliquando garrientem picam audiens hœdi vocem arbitrabar, qui a matre separatus iuxta arborem eam requireret, cui clamans pica insidebat. Et iterum ædito mugitu, vitulum referebat. deinde ouis instar balabat. postremò fistulam siue sibilum pastoris imitabatur, quo ille post pascua oues ad potum ducit. Vix verò tandem pica per ramos saliente conspecta miratus sum tanta cum in cæteris rebus, tum in auibus, diuinæ largitatis dona splendere, Oppian. κίττας κωτίλλειν legimus apud Pollucem. Scimus picas loquaces esse Ælianus. *Pica loquax varias modulatur gutture voces, Scurrili strepitu quicquid & audit, ait*, Author Philomelæ. Pica cum alias voces, tum maximè humanam imitatur, Ælianus. Statius etiam picas inter aues humani sermonis imitatrices nominat. Picę minor quàm psittaco nobilitas, quia non ex longinquo venit, sed expressior loquacitas certo generi picarum est. Adamant verba quæ loquuntur. Nec discunt tantum, sed diligunt meditantesq; intra semet, cura atq; cogitatione intentionem non occultant. Constat emori victas difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria falli. quærentes mirum in modū hilarari, si interim audierint id verbum. Nec vulgaris ijs forma, quamuis non spectanda. satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verum addiscere alias negant posse. quam quæ ex genere earum sunt, quæ glande vescuntur. & inter eas facilius quibus quini sunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas nisi primis duobus vitæ annis, Plinius. *Pica loquax certa dominum te voce saluto: Si me non videas, esse negabis auem*, Martialis. Augustus Cæsar picam, à qua salutatus erat, emi iussit, Macrobius Sat. 2. 4. Πάνζα δὲ τὰ τῶν ζώων εὔγλωττα καὶ διηρθρωμένην ἔχει τὴν φωνὴν, καὶ μιμεῖται τοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ὀρνίθων ἤχους, ὥσπερ ψιττακὸς καὶ κίττα, Athenæus. quid si legas Πάνζα δὲ τὰ πλατύγλωττα τῶν ζώων, εὔγλωττα, &c. nam & Plinius sic habet. La-

[illegible] omnibusq; in suo cuique genere, quæ sermonem imitantur humanum qui [illegible] bus contingit [illegible] [illegible] Sui [illegible] Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ex multis Græcis Romanis-qu [illegible] memorabilem hanc historiam (se accepisse præfatus) officinam Romæ [illegible] quod forum Græcum vocant, picam prodigiose strepetam & loqua cem [illegible] reddere, instrumentorum omnium garritus & strepitus effinge-re, idque [illegible] assuefacientem sese, ac nihil indictum imitatumque relinque-re gestiente [illegible] autem vt hac diues quispiam ingenti tibicinum strepitu efferretur [illegible] qui nobilem fama erat, & cineterussi fuerant, moram istic forte, vt fit, duobus hominum studijs se dando canendoque [illegible] pica postridie muta elinguisque fuit, adeò, vt nec quam inter quotidianas necessitates vocem solita fuerat, mitteret. Præbuit his qui norant antea, silentium subitum admirationem ingentem, tum illis ipsis qui adire hæc loca consueuerant, muta ac perturbata omnia cernentibus, [illegible]. Venenum alij per eiusdem opificij homines datum, plerique tubarum voce auditum obstupefactum, vnaque vocem extinctam suspicabantur. Sed neutrum fuit, apparabat quippe omni ingenij studio intro reuocato, vocem sic quemadmodum organum aptabat instruebatque. Subito enim edit illaxque spectatoribus suis, non consueta illa veteraque imitamenta, sed tubarum cantum ijsdem prorsus periodis sonans, transitus omnes insuper, omnes numeros eodem plane pacto seruans.

Historia de pica quadam tibicinũ cantum imitãte.

¶ Cibus. Pica & aliæ quædam aues glandes reponentes obruunt terra, Theophrastus de causis plant. 2. 23. [illegible] colligit, & in repositorio abditas reseruat, Aristoteles. De glandibus maturis cibum [illegible] colligit, Author de natura rerum. E suum alueis interdum vescunt. Sermonem hominum [illegible] scere picas alias negant posse, quam quæ ex genere earum sunt, quæ glande [illegible]. Plinius tanquam non omnes picæ hoc fructu vescantur. priuatim quidem glandariam hodie Itali appellant genus alterum, de quo dicemus proximè. Pica fructibus (acrodryis) gaudet, sed mox fastidit quos gustauit, & alios quærit in diuersas subinde arbores transuolans, Varinus. Auis est gulosa (*[illegible]*) & ad libidinem maximè procliuis, Idem. Vorax est, & varia curiosè degustat, Idem. Audio picas etiam teneris gallinarum pullis insidiari. Viscum satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè palumbis & turdi, Plinius 16. 44. Theophrastus non turdos sed picas, id est citas ponit: atq; ita Theodor. interpretatur. forteq; depravatum id in Theophrasto fuerit, vt pro *cichla*, quod turdum significat, *cittam* librarius ascripserit, Hermolaus.

De earundẽ cibo.

¶ Nidum in arboribus facit ex pilis & lana, Aristoteles. Nidum cum duobus foraminibus construit, per quorum vnum intrat, per alterum caudam emittit, Obscurus. Nidum extrinsecus ip [illegible] facit & tegit, & duo foramina in oppositis lateribus in nido ad intrandum & exeundum construit, & frequenter duos habet nidos, vt aspicientes decipiat, & dubitari faciat in vtro sint oua, Albertus. Nidum [illegible] loca spinosa constituit, eumque terra interius, & spinis exterius in circuitu subtus ac desuper [illegible] sæpit ac munit. arctissimum enim tantum foramen per quod ingrediatur in latere [illegible] & hoc eo loco, quo nidus inaccessibilior est: quem cum ab homine visum senserit, oua transfert [illegible], commoditate digitorum iuuante, Author de natura rerum. ¶ Pica parit nouenos, Plinius. circiter nouem numero, Aristoteles. Auium nonnullæ imperfectos & cæcos pariunt pullos, videlicet quæ cum paruæ corpore sint, multos progenerant, vt cornix, pica, passer, Idem. ¶ Pica pennas paulatim exuit, non vno tempore simul vt accipiter, Albertus. ¶ Picis varijs, longa insignibus cauda, proprium caluescere omnibus annis cum seritur rapa, Plinius. Rapa quidem duas habet sationes: seritur enim & vere ante calendas Martias, & Augusto, ex Plinio, Columella & Palladio. Plinius de secunda satione, quæ mense fit Augusto, intelligere videtur, Wottonus. Nostra quoque pica vulgaris caluescere quotannis solet, Turnerus. Picas epilepsiam quoque sentire ferunt, Aloisius Mundella.

Nidificatione.

Partu.

Caluitie.

D

Picę pulli educati & ad volatum roborati, pascunt parentes suos in senectute, faciuntq; eos manere in nidis absq; vllo labore, Author de nat. rerum. ¶ Pica est auis calidissima, Author de natura rerum. [illegible] sua, Albertus. Picæ cum diligentius visum ab homine nidum sensere, oua transferunt alio, Plinius. commoditate digitorum iuuante, Author de natura rerum. Ferunt picam oua sub digitis pedum aliquando de nido ad nidum ducere, Albertus. De calliditate eius circa nidum, leges supra in C. *Insiluit vt ramis mutantes omnia picæ*, Ouidius quinto Metam. Pica auis est sagax, imitans vocem hominis, Kiranides. *Picasq; docuit nostra verba conari*, Persius. ¶ Apud nos pica aliquando comedit passerem iuuenem, Albertus. Apud nos pugnatur cum aquila cornix, pica, monedula, & huiusmodi aues. quoniam aquila deuorat eas, Albertus. *vide* supra in Aquila *D*. Picas aluco & vlula venantur, Aristot. ¶ Vidi aliquando picam aduolantem ad auem *bassie* in quodam loco ligatam, & cum illa frustula carnis comedere vellet, pica sua cauda ea remouit. vnde picam auem esse aliarum auium derisiuam cognoui, Auicenna in nonum Aristot. hist. anim.

De picarũ pietate in parentes.

Calliditate.

A quibus dissideãt.

E.

De eiusdem aucupio.

Pica quomodo capiatur vna ab altera, scriptum est nobis in Cornice. Reliquo modo capiantur, Crescentiensis docet 10. 20. & quomodo oliuę fructu illecta, liquido irretiantur, in Graculo ex Oppiano. Accipitres capiunt *regazas*, (id est picas) & glandarias siue *gazas*, Crescentiensis. Picarios accipitres Budæus nominat, qui picas captant. Sperueri generosi etiam picas captant. ¶ Picæ gallinarum pullis insidiantur. ¶ In hoc laudantur, quod horto vel loco in quo nidificant, prospiciunt: multo enim clamore fures produnt, & sæpe illos a proposito auertunt, Obscurus. ¶ Pica auis, quæ & pluuiæ auis veteribus dicta est, amplius solito stridens, certò imbrem indicat, Gratarolus.

Prognosticũ tempestatis

F.

De vsu earum in cibis.

Picæ in cibum non veniunt, sed pulli earum interdum nidis exempti, a pauperibus eduntur. Esus pullorum picæ assiduus, visum auget, Plinius: sed nisi excoriati prius fuerint, non facile concoquuntur, Author de nat. rerum & Albertus. Picæ caro est calida, valde abominabilis: & est in ea subtilitas, Rasis. Accipitribus picæ omnis caro vtilissima est, Demetrius Constantinop.

G.

Remedia ex eisdem.

Picam viuam dissectam aliqui imponunt articulis laborantibus. Auis pica (*picus*, apud Kiranidem) assa elixave comesta, cito sanitatem restituit ægrotis, & incantatione ligatos soluit & sanat, & prosperitatem tribuit, Gilbertus apud Arnoldum. Liquor stillatitius e pullis picarum chymico vase collectus, visum infirmum & hebetem roborat & acuit, Ioannes Gœurotus. Ryffius (ex Brunsuicensi nimirum) liquorem ita exceptum è picis minutatim incisis, oculis rubentibus & obscuris prodesse scribit: & oculorum leucomata vel pterygia tollere: ignem sacrum (quem S. Antonij vocant) restinguere, linteolis ex eo madentibus sæpe impositis. Esus pullorum picę assiduus, visum auget, Plinius: recentiores quidam excoriari iubent, vt facilius concoquantur. Pica combusta in olla sigillata quocunque modo data contra noctilupam, & cardiacam, & melancholiam de causa frigida, & cancrum in virga virili curat locum cum licio, Author Additionum ad Breuiarium Arnoldi. Pica cocta & esitata reparat spiritus visiuos. Item pica deplumetur & exenterata decoquatur in vino albo vsq; ad vini consumptionem, & separationem carnis ab ossibus: & tunc simul cum iure teratur, ac Soli per triduum exponatur: & cum opus est cum carpia vel linteo subtili oculis imponatur: oculorum enim asperitatem, obscuritatem, ruborem & dolorem tollit, & spiritus temperat, Idem. Picam vnam vel plures integras pones in olla noua vitreata, luto diligenter obducta clausaque: & in furno torrebis, vt facile in puluerem vertatur, nec aduratur tamen: hic puluis oculis immittatur, aut fiat ex eo collyrium, aut sumatur per se: hæc enim peculiaris picæ vis est, vt quocunq; modo sumpta vel adhibita visui conferat, Gorrœnus in capite de imbecillitate visus. Io. Gœurotus oculis caliginosis hunc pollinem cum aqua fœniculi instillari iubet. ¶ Picæ fel vtile est immissum oculis ambulantium per niuem, Rasis. ¶ Oua eius sicca trita oculis immissa contra albuginem medentur, Idem.

H.

Etymon.

a. Picumnus est auis Marti dicata, quam picum vel picam vocant, Nonius: sed authores qui extant omnes, quod sciam, picum duntaxat Marti sacrum faciunt, & a pica diuersum. Pica dicitur quasi *poetica*, eò quod verba in discrimine vocis vt homo exprimat, Isidorus. Sunt qui vocabulum Græcæ originis rentur, παρὰ τὸ ποικίλον, id est à colorũ varietate. ¶ Κίσσα commune est, κίττα Atticum. Κίσσα ἐτυμολογεῖται παρὰ τὸ κίειν, καὶ μετὰ σφοδρότητος σεύεσθαι πρὸς εὐωχίαν, Varin. Apud Lacones κιῶσσα dicitur, Hesychius & Varinus. Iisdem βασιλλος picam significat: item κραυγὰν. Σίττον aliqui noctuam, alij picam, vel accipitrem interpretantur, Iidem.

Epitheta.

¶ Epitheta. Pica loquax, Martialis & Author Philomelæ. Improba, Martialis. Et apud Textorem, Garrula, salutatrix, diserta.

¶ Olim multis hominibus nomina imponebantur auium, vt Chærephonti Vespertilio, Syracusano Pica, Aristoph. in Auibus. Scholiastes Syracusanum istum in foro versari solitum scribit, & ab Eupolide eum tanquam loquacem traduci. Argò nauim Lycophron vocat λαλ... κίσσαν: est enim pica auis loquax, & carinam Argus loquutã aliquando ferũt. ¶ Κίτται, πτέρυγες, Hesych. & Varin. ¶ Nostri picę oculum vocant (ein Ægerstenaug) verrucæ genus, quod Latini *clauum* appellant, ni fallor: cuius generis *gemursa* eius Festo dicta videri potest. tuberculũ est (inquit) sub minimo digito pedis, dictum quod gemere faciat eum qui gerit. ¶ Picarios accipitres à capiendis picis Budæus dixit. ¶ Cittosin dicunt Græci, quum ab racemis dilapsi acini pereunt, Cælius. Apud Theophrast. 5. 3. de causis legitur κιττῶσι, & κιττῶσθαι: Gaza exuperantiam vertit, malim *varices*. ¶ Gallis verbum *gazouiller* est cornicari, inepte garrire: nimirum a pica aue, quam Itali *gazam* vocant.

Homonyma.

Picæ oculus, verrucæ genus

De Citta seu pica morbo mulierũ prægnantiũ, & ratione nominis

¶ Citta, id est pica morbus prægnantium. Malacia prægnantium (inquit Cælius) Plinio (lib. 33.) est mollities quędam & defectio, quum languẽtes modo hoc, modo illud appetunt, adeo vt terrã quoq; vorare appetant nonnullæ, carbones etiam extinctos, aut cimoliam, inquit Paul. Medicinę: quæ res nuncupatur κίσσα (κίττα) id est pica. Nam & gethyllidas (*gethyum* vel porrum capitatum interpretantur) Latonæ sacras scribit Athenæus, quoniam prægnans id cibi expetisset genus. Prouenit autem id commodum ab conceptu mense potissimum tertio, nequeunte fœtu interim delata in vuluam omnia ratione al men-

alimenti absumere, insita imbecillitate, proindeq; in stomacho multorum facta redundantia. ex qua etiam absurdorum sese promit appetentia. Indidem quoq; nomen nacta effectio est, διὰ τὸ ποικίλον τοῦ ζώου τῆς κίττης, id est ex auis varietate. Vel, vt scribit Paulus Ægineta, quòd malo id genus (pica auis) corripiatur frequentius, Hæc Cælius. Et rursus alibi, Galenus (inquit) in libro De dignoscendis locis affectis, affectionem illam scribit qua malos affectant cibos mulieres, κίτταν aut κίττησιν, id est picam & picationem vocari. contingere verò hæc secundo aut tertio à conceptu mense, quòd appetentiæ organum (id verò os ventriculi est) fit oblæsum, infanti non suppetente vi ad alimenti consumtionem. Κίττα, id est pica, in prægnantibus dicitur. quoniam auis illius variæ modo solent varia appetere. nam & crustas (vt cætera taceam) ex fluminibus in escam petunt nonnullæ, Grapaldus. Κιττᾶν, id est picare, quidam denominant a pica aue, vt Gaza supplevit: quod prouerbiũ demonstrat, quod de eo qui varia cupit, dicitur, videlicet (veluti) pica pregnans, Niphus. Citta in prægnantibus circa secundũ aut tertium mensem fit à prauis humoribus vteri ad stomachum euectis, vnde absurda quædam appetunt, testas, lapides, carbones, labruscas, Varinus. Sunt qui definiant languorem & mollitiem dissolutu & cuncta fastidientis stomachi in grauidis: quòd picæ aues quoq; varia appetere soleant cùm sunt prægnantes. Οἱ κιττῶντες τῆς εἰρήνης, Aristophan. in Pace. id est, auide desiderantes pacem. est enim pica (inquit Scholiastes, & ex eo Suidas) auis vorax, omniuora, & curiosè varia degustans. vnde & de mulieribus prægnantibus, ciborum absurdorum appetentia laborantibus, & de alijs hominibus auidè aliquid desiderantibus, κιττᾶν verbum vsurpamus. Οὕτω κιττῶ διὰ τὴν σπονδὴν μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν, Aristoph. in Vespis. Vbi Scholiastes, Κιττῶ, ἐπιθυμῶ, γλίχομαι ἀπὸ τῆς ἀκαίρως ποθούσης (forte ἀκαίρως κισσώσης) γυναικὸς, καὶ ἐπιθυμούσης τινός. nam pica auis fructus arborum (*acrodrya*) appetens, mox fastidit quos gustauerit, & diuersos subinde appetens, in alias atq; alias arbores transuolat. Polemon apud Athenæum scribit, Latonam in vtero gerentem appetijsse gethyllidem, κιττήσασαν γηθυλλίδος. Hanc in mulieribus grauidis affectionem Arabice vocari inuenio *alguahám*, vel (vt alij scribunt) *alguama*, vel *algahám*. Acidam citri partem Dioscorides à mulieribus edi dicit πρὸς τὰς κίσσας, id est aduersus fastidia quæ ipsis prægnantibus superueniunt: quorum Aristoteles quoq; meminit, Libro de animalium hist. septimo, Manardus. Potus è vitium folijs expressus succus iuuat κισσώσας, Dioscorid. id est absurda in cibo appetẽtes mulieres. Vbi Marcellus Vergilius, Κισσᾶ (inquit) & κισσᾶν verbum, vehementiores & impetus magis quàm appetitus propositarum rerum in gerentibus vterum significant, quæ quotidianos cibos fastidientes, absurda & insueta homini comedisse tunc cupiunt: carbones, terram, cæmenta, & asperrimi acerbiq; saporis cibos. Deinde Hermolaum reprehendit, qui hoc in loco, à conceptu mulierum defectiones reddiderit. & Ruellium etiam, qui malaciam stomachi. sed Ruellius Plinium imitatus rectè excusatur. Et mox, Credimus picam quæ huic malo nomen fecerit, non glandariam esse, sed illam quæ à Plinio longa insignis cauda & varia describitur. Plura de hoc affectu leges apud Aetium 16.10. vbi admonet quosdam ab hederæ similitudine, quam Græci *cisson* vocant, *cissan* hoc morbi genus appellatum sensisse. nam sicut illa diuersis plantis quæcunq; occurrerint, variè implicari solet, ita mulieres pica laborantes diuersissima edulia appetũt, præsertim opposita, quæ tum voluptatem tum tristitiam gustantibus afferunt. Memini ego in muliere quadam hoc malum in grauiditate ortum, a partu etiam vltra annum durasse, nescio quousq; pallida erat, phlegmatica, macra, menses ferè detinebantur. fluore albo infestabatur. infans breui interijt. Grammatici (Suidas, Varinus) verbum κισσᾶν interpretantur etiam cum voluptate concipere, à pica aue, quæ gulosa admodum sit, & ad libidinem procliuis. sed hoc sensu in sacris tantum literis hoc verbum reperiri puto. Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με (poterat etiam legi ἐκύησέ με) ἡ μήτηρ μου, Dauid psal. 51. Κισσὸς, id est hedera, circumuolui solet proximis quibusq;, arboribus, ædificijs, alijs. hinc factum verbum κισσᾶν de muliere, pro eo quod est cum voluptate concipere, Varin. Ἐγκισσῆσαι, συλλαβεῖν, ἐπιθυμήσασαν ἐγκύμονα, ἢ ἔγκυον, Suid.

¶ Κίσσα, auis & piscis, Hesychius. ¶ Itali quidam auem, cui nos lanij nomen finximus, *gazam marinam*, id est picam marinam vocant, quod coloris varietate & caudæ longitudine ferè picam referat. alij *gazam sparuerìam*, quòd prædandi natura accipitrem minorem imitetur. alij *regestolam*, quod nomen fortè diminutiuum a *regazza* est, sed detortum. alij *passera gazera*, hoc est passerem picarum. Sabaudi *matagasse*: est autem *agasse* eisdem pica. alij *pie grieche*, quasi picam Græcam. Galli quidam *pie an-crouelle*, quod vnguibus suis passim adhæreat arborum truncis. In Palæstina vidi aues similes illis quas picas Græcas (*pies griesches*) nominamus, quæ deuorant mures sicut tinnunculi, Bellonius. Pica marina alia est Gallice vulgò dicta, similiter (vt arbitror a coloris distinctione,) rostro quatuor digitos longo vt gallinago, vnde gallinaginem (beccassam) marinam aliqui nominant, Bellonius. *vide* in Hæmatopode. Eadem an diuersa sit pica marina Anglorum (*a sepy*) auis milui quantitate, vt audio, nondum comperi. Nostri genus pici picarium cognominant (ägerstenspecht) albo nigroq; colore vt pica fere distinctum.

De quibusdam alijs auib. ab hac aue nomina sumentib.

¶ Minutius Pica nominatur Varroni de rust. 3, 2. ¶ Dicunt Macedones Caranum Macedoniæ regem pugna superasse Cisseum, qui in vicina regione principatum obtinebat, Pausanias in Bœoticis. Cum Alcimedontis herois filia Phillò, Herculem Phigalij aiunt concubuisse. Vt verò peperisse eam sensit Alcimedon, in montem exposuit, vt vna cum puero interiret, quem Æchmagoram appellãt Arcades. Puerum itaq; expositum pica auis & plorantem audiuit, & ploratũ est imitata. Cæterum Her-

Nomina propria ab eadem aue desumta.

culis, cum fortè illac transiret, audita pica, vocem non volucris, sed infantis ploratum esse ratus, rectà ad vocem deflexit. Re itaq; cognita, ipsam vinculis soluit, & puerum seruauit. Ex eo fons vicinus Cissa, id est Pica dicitur, Pausanias in Arcadicis. ¶ Cissa est fluuius Ponti Cappadocij, authore Ptolemæo.

¶ *b.* Aues quæ vt plurimum merg i vocantur, variæ sunt vt picæ, Albertus.

¶ *d* *Inde salutatus picæ respondet arator*, Martialis. Corui & picæ homines (voce) imitantur, & eorum quæ audierint meminerunt, Porphyrius lib. 3. de abstinendo ab animatis. ¶ Iacobi Micylli epigramma de mirabili historia quadam duorum falconum & picæ recitaui in Falcone *d*.

¶ *f.* Cotys Thracum regis conuiuium describens Athenæus, inter cæteras appositas aues, picas quoq; nominat.

Superstitiosa.

¶ *g* Picæ cor gestatum cum radice cissi, id est hederæ, contractas mulieres sanat. similiter & dysuriam curat, Kiranides.

¶ *h.* Picæ epitaphium, authore Archia, legitur Anthologij Græci lib. 3 sectione 24.

De pica à cancro interfecta.

Audio picam etiam cancris vesci & contigisse aliquando vt cancer a pica in arborem sublatus, collo eius suis forcipibus compresso eam interemerit. ¶ Pieri filiæ nouem cum Musis ausæ cantu decertare, in id genus auis mutatæ sunt, vnde Statius: *Et Aonio versæ certamine picæ.* Ouidius lib. 5 Metam. hanc fabulam prosequitur: *Pierus has genuit Pellæis diues in oris, Paonis Anippe* (inde Anipides, per systolen, cognominatur ab Ouidio in eodem libro) *mater fuit*, &c. Et circa finem lib. 5 *Plangere dumq; volunt per brachia mota leuatæ, Aere pendebant nemorum conuicia picæ. Nunc quoq; in alitibus facundia prisca remansit, Raucaq; garrulitas, studiumq; immane loquendi.* ¶ *Improba Cecropias offendit pica querelas*, Martialis. ¶ Baccho loquacitatis ratione picam esse sacram prodidere, Cælius. Picam autem nugacem huic deo consecrarunt, vt Phurnutus prodit, Gyrald.

De Pierifiliarum in picas transmutatione.

Pica Baccho sacra.

Prouerbia.

1 Pica cū luscinia certat.

¶ PROVERBIA. Pica cum luscinia certat, *vide* in Cygno *H c.* vbi de Cygnea cantione scripsimus. Οὐ θεμιτὸν Λάκωνα ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι, Theocritus Idyl. 5. ¶ Κιττᾶν verbi vsus prouerbialis esse videtur, de ijs qui magna auiditate quædam ita desiderant, vt nisi potiantur de aliquo animi corporisve deteriore statu periclitentur *vide* supra in *H a.* Sic nostri desiderium huiusmodi significantes, abortiendi periculo aliquid appeti dicunt, etiam de viris, (Daß er nit vmb das Kind komme) metaphora à grauidis sumta mulieribus. ¶ Germanis (inferioribus) vsitatum est illud, Die Egster kan jr hüppen nicht lassen/ Pica suos saltus (saltationes per interualla) relinquere non potest: de ijs qui nunquam mutatum sunt ingenium quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur, vt Æthiops non dealbescit, Tappius. ¶ Nihil temere vulgò dictitari, & aliqua saltem ex parte verba aut sermones rebus conuenire ijdem innuentes, nullam esse picam dicunt, quæ non aliqua macula aut varietate sit insignis: Es ist kein Atzel/ sie hab dann etwas bundtes.

2 Κιττᾶν

3. Pica suos saltus relinquere non potest.

DE PICA GLANDARIA, VEL GARRVLO AVE.

A.

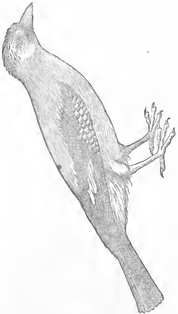
PICAS negant sermonem humanum addiscere alias posse, quàm quæ ex genere earũ sunt quæ glande vescantur & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem ipsas, nisi primis duobus vitæ annis. latior ijs est lingua, Plinius. Mihi quidem Plinius picas simpliciter vocare videtur illas quæ glandibus vescuntur, quas Itali *glandarias* hodie vocant, de quibus in præsentia scribimus: varias verò, & longa insignes cauda cognominate, de quibus suprà scriptum est nobis has suo tempore raras circa vrbem, illas vulgares. Omnia sane quæ de picis veteres scripserunt, glandarijs non minus quam varijs attribui possunt, ni fallor: quædam etiam magis, vt variarum vocum & sermonis humani imitatio. Plura lege suprà in Pica. *A.* ¶ Italicè *gaza* vocatur, etsi id nomen potius vtriq; picæ commune esse iudico. & a glandibus alibi *ghiandata* vel *ghiandara*, Crescentiensi *glandera* vel *glandara* alibi *gaza verla*, ad differentiam alterius. alibi *berta* ¶ Gallicè *gay*. Sabaudicè *gaton* Germanicè apud nos Häher. alibi Hätzel vel Hätzler quod nomen accedit ad alterius picæ nomen Atzel, vt id quoq; ad Italicum *gazza* alibi Baumhätzel. circa Friburgũ Heluetiorum, Herrenuogel. alibi Här per syncopen, pro Häher In Suecia ein Jäck. Alibi deniq; Marggraff: item Marcolfus/ Holtzschreier, vt Eberus & Peuc. interpretantur. Brabantis Gerau vel Richau. ¶ Anglis *a iay.* ¶ Illyricè *soyka* ¶ Græcis hodie vulgo κισσάρα dicitur, vt audio, pica varijs distincta coloribus, caudam assiduè quatiens. ¶ Bellonius autem Gallicè dictam *vn gay*, graculum interpretatur, cuius ego opinioni non assentior

¶ Garrulus auis est a garrulitate dicta, quam Germani Heher vocant, Albertus. Hanc nonnulli falsò opinantur eandem esse cum graculo. sed graculus alia auis est vnius coloris. garrulus verò colore distinguitur ex diuersis plumis, dictus à garriendo, Author. de nat. rerum.

De garruli plumarum varietate.

C.

Garrulus tanta plumarum varietate distinguitur, vt nullus ei cæterarum auium color deesse dicatur in alis quidẽ versus inferiorẽ partẽ colore nitet pulcherrimo cœruleo, Albertus & Author de nat. rerum.

rerum Garruli dorsum ad cœruleum colorem tendit: alæ cœruleo & plurimis alijs venustissime co-
loratæ sunt. venter purpurascit, & velut ὑακινθίζει, (hyacinthi colorem repræsentat,) Ebetus & Pence-
rus. ¶ Ego aliquando manibus tractans hanc auem, descriptionem reliqui huiusmodi. Magnitudine
est columbæ, (palumbæ, Perottus,) colores per totum corpus varios habet: rostrum breue, nigrum, to-
bustum: pedes sine colore certo, ex albo fere, fusco ruffoq, æquali mentura mixtis. digiti pedum mul-
tis articulis flectuntur. cristam in capite ex plumis erigit, anterius partim albidam partim nigram: re-
trorsum versus mixtus est ex ruffo cæsioq, color. similiter per totam partem pronam, nisi quòd in dor-
so minus ruffi, plus cinerei admiscetur. Pennæ ab orrhopygio ad caudam candidæ extenduntur. Cau-
da pennis constat nigris, tam longa ab orrhopygio retrorsum, quanta ab orrhopygio ad caput longi-
tudo est. Alarum pennæ oblongæ & validæ sunt, partim prorsus nigræ, partim candidæ, partim ex ni-
gro albicante, & cœruleo coloribus ordine distinctis variantes. Supina pars eiusdem fere coloris est
cum prona sed remissioris: & quo propius caudam fuerit, eo magis ad album vergit. A rostro plumæ
aliquot atræ retrorsum subtus oculos tendunt.

Descriptio eiusdem.

C.

Garrulus dicitur à garriendo: non enim eum quispiam transire potest, contra quem non garriat.
Cæterarũ quidem auium voces vel modulos nõ ad delectaméta lætitiæ, sed tantum ad garriendũ dici-

De huius auis garrulitate, vocumq́ aliarum imitatione.

turimitari Captus in iuuentute clauditur, vt articulata vo[illegible] quæ etiam vbi di[illegible] magis garrire gestit & quandoq;, dum garrulitati intendit [illegible] Author de nat. rerum. Omnes inclamat, & omnium v[illegible] ludens aliarum auium vocibus, vt nostri aucupes aiunt, [illegible] vocatur. In caueis autem detenta etiam articulatas voces [illegible] nonnunquam imitatur, Alb[illegible] *Vide* etiam suprà in *A* ab initio, & in Pica. (nam quæ de pica vocetiam alias, tum circa sermonis humani imitationem veteres tradiderunt, glandariæ aut aque aut etiam magis conuenire videntur.

Cibo. ¶ Garrulus fructibus arborum vt glandibus vescitur, Eberus & Peucer. carnes & glandes amat, Tragus. Audio etiam passeres & alias auiculas ab eo deuorari. ¶ Frequenter insaniet præiracundia adeò

Morbus. furere dicitur, ita vt plerunq; inter furcatos arborum ramos se suspendens pereat, Albert. & author de nat. rerum. Sunt qui epilepsia eum corripi afferant.

D. E.

Aucupio. Noctuæ infestus est, & ad eius clamorem statim aduolat, & adonitur præ cæteris ferè auibus. ¶ Accipitres capiunt *aregazas*, & *glanderas* siue *gazas*, Crescennensis. Idem lib. 10. cap. 20. de his auibus scribit quomodo reti capiantur.

F.

Vsus in cibo. Garruli à pauperibus tantum eduntur.

H.

Prodegio. *h.* In historijs quibusdam Germanicis legitur anno à nato Domino 1482 picarũ & garrulorum examina copiosa apparuisse volantia in aere, & per spatium miliarium aliquot inter se vehementer depugnasse, secuti cuiusdam prælij præsagium.

Generib. diuersis. ¶ GARRVLORVM tria genera esse nostri aucupes narrant ex quibus vnũ Nußhäher, id est garrulos nucum (iuglandium) appellitant, sturni ferè instar maculosum, &c. Hos nos supra Caryocatacten nominauimus, & gracculis potius quam garrulis siue picis adnumerandum ostendimus.

DE GARRVLO QVI CIRCA ARGENTOratum Roller appellatur.

AVIS hæc cuius figuram ponimus, circa Argentoratum Roller vocatur per onomatopœiam, vt audio, in aere perquam altè volat multis & varijs ornata coloribus, alis præcipuè varia, ita vt suprà cæruleo puniceus color splendens admisceatur circa medium color viridis dilutus est. In longioribus pennis pars superior partim albicat, partim ad cæruleum colorem tendit, inferior nigra est. Caput & collum virescunt. Colli infima pars & dorsum ruffi coloris sunt, sicut & pars alarum inferior corpori adiuncta. Circa orrhopygium cæruleus color est, qualis fere in summis alis. In cauda pennæ partim fuscæ sunt, partim obscure liuideq; virent quædam in extremo etiam albicant. Alarum pars supina superius & in medio ex albo viret inferius autem cæruleo colore est etsi pro diuerso ad lucem obtutu variat sicut & alij fere in hac aue colores. Reliqua pars supina, capitis, colli, & ventris tota virescit

sicut

ficut & plantæ crurum ad genua vsq;. Tibiæ & digiti pedum pallido colore luent. Plumæ quidem tum quas cæruleas, tum quas virere diximus, in superficie intrinsecus ad subruffum colorem tendunt. Capta est apud nos mense 1561. Augusti medio, a nemine agnita. Hanc autem memini me videre aliquando Bononiæ in Italia, *gazæ* nomine, quod commune est generi picarum.

DE GARRVLO BOHEMICO.

GARRVLVM Bohemicum appello auẽ hanc, cuius picturam ab Argentoratẽsi pictore accepi, qui nomen eius ignorabat, sed ab alijs postea didici hac specie auem circa Norimbergam vocari Behemle, id est *Bohemicam*, (quanquam & turdi genus minus aliqui similiter nominant.) Corporis quidem forma & colores ferme ad garrulum communem nostrum accedere mihi videntur. Alij alio Germanico nomine Zinzerelle vocitant, haud scio an à vocis imitatione. Rari sunt plerisq; in locis, & cum apparent pestilens aeris mutatio expectatur. Plumeus in capite apex retrò spectat, ruffi coloris, cum pennis aliquot cinereis. Collum anterius nigrum est, vt etiam posterius. latera colli ruffa. In pectore & ventre roseus ferè color est, dilutus, fuscis quibusdam & cinereis intermixtis pennis. Alæ superius è ruffo nigricant, tum color cinereus sequitur, tertiò candidus, quartò maculæ quinæ egregiè rubentes, quas natura corneas esse quidam mihi retulit. longiores alarum pennæ nigræ sunt, maculis aliquot è viridi subflauis distinctæ. Cauda nigra est, extremitas verò in ruffo flauescit. Rostrum nigricat. crurum color fuscus ad cœruleum accedit. Hæ fortè aues fuerint quæ in Hercynia sylua noctu ignium modo collucent, si verè veteres quidam prodiderunt. Hæc dum scriberem, Germanus quidam mihi asseruit, se in patriæ suæ Votlandiæ Bohemis vicinæ syluis, auem quandam vidisse turdi minoris magnitudine, colore partim cœruleo, partim aureo siue croceo, quam noctibus lucere fama esset: se tamen neque lucentem vidisse, neque nomen nosse aiebat. Addebat aliam auem, non maiorem carduele, alaudæ ferè colore, & canotam, circa Norimbergam vulgò Behemle vel Bemerle nominari: & earum aduentum pestilentiam ferè subsequi. ¶ Garruli Bohemici anno Salutis M D L I I. inter Moguntiam & Bingam iuxta Rhenum maximis examinibus apparuerunt in tanta copia, vt subito qua transuolabant, ex vmbra earum veluti nox appareret. & in plurimis circa Moguntiam locis capti, in cibum venerunt. Hoc veluti prodigium annotatum, & excusa auis icone absq; nomine (tanquam ignotæ) à typographis publicatum est. Magnitudo eis ferè quæ merulæ attribuitur. Hæc auis omnino videtur esse Seidenschwantz a Georg Fabricio missa, cuius & supra mentionem feci in *gnaphalo*. Sic autem eam describit Fabricius: Seidenschwantz quem in gnaphalo numeras, est magnitudine turdi: sed rostrum habet breuius, & pedes breuiores, corporis color puniceus (braun.) In capite exigua cristula vix vt obseruetur. Alarum extremitates candidæ, rubræ, flauæ. cauda nigra & in flauum desinens. Post quintum aut septimum annum semel turmatim aduolat: vt & linariæ genus tertium quod nostri a sibilo atq; stridore vocis ein Tschetscherle nominant. Arborum fructibus viuit, quarũ baccæ rubræ sunt. capitur hæc auis facillime & mansuescit facilime. Adhibetur lautorum mensis, & in primis ii, core laudatur.

Prodigiũ.

DE PICIS MARTIIS ET PICORVM GEnere in uniuersum.

A.

DRYOCOLAPTEN (Δρυοκολάπτην) ex Aristotele picum Martium conuertit Theodorus Gaza. genera eius plura sunt, vt dicemus: & in victu quidem conueniunt omnia, a quo & nomen apud Græcos habent. rostro enim arbores feriunt (τὰς δρῦς κολάπτουσι) dum vermiculos & formicas quæritant. pleraq; etiam specie corporis. rostrum omnibus rectum validum vngues plerisq; bini ante & totidem retrò. Dicuntur autem vel pici simpliciter, vel pici Martij, tum quia sacri sunt Marti, tum fortè vt à pica diuersa aue discernantur, & à gryphe, quem veteres Latini picum nominabant. ¶ Dryocolaptæ tria genera sunt, vnum minus quam merula, cui rubidæ aliquid plumæ inest. alterũ maius quam merula. tertium non multo minus quam gallina, Aristot. Obiectua vbi Aristot. duo tantum picorum genera facit, (vt vbi pipram maiorem & minorem describit, & vtranq; dryocolapten appellari ait,) ibidem eum galgulum (χλωρὸν) describere & vbi tria facit eundem omittere, Turnerus. Δρυοκόπου nominátur Aristoteli in opere de partibus animalium, huius generis aues: Gaza *roboriseci* generis aues transtulit. Postquam hæc edidissem, scripsit ad me vir quidam doctus e Frisia de picorum generibus his verbis Præter tria illa picorũ genera quæ tu rectè ex Aristot. sententia depingis tria alia genera nisi vnũ forte Torquilla sit, quam Windhalß appellas (culicilega hæc esse videtur) vidisse me in Germania credo Duo priora genera varia sunt, sed multo minora, quam varius ille, quem post viridé depictum exhibes. Maior varium tuum in omnibus refert, nisi quod minor sit, & lineæ transuersæ multæ in tergo ductæ mirifice ipsum intuentibus commendent. Minor fringilla paulo amplior est, & vocem valde exilem edit. Tertium genus totum cum fusco cinereum est multis maculis respersum passere domestico maius non est. Hanc auem *culicilegam* siue κνιπολόγον esse iudico. ¶ Hebraicum nomen *anapha* aliqui picum interpretantur: *Vide* in Ardea *A.* Auicennæ interpretes in hist. animalium pro pico alicubi habet *belschrat.* Inuenitur genus vnum dura siue pici, quod vocatur *koduron* Græcè quod quidam vocant *kafrabeos cyboleth* sub quo etiam comprehenditur aliud genus quod vocatur *rubez*, quod maximè perforat ligna, Albertus in Aristotelis hist. anim 9 9. Καλετύπος, δρυοκολάπτης, Hesych & Varin quod *cálon*, id est lignum & arbores rostro tundat ac feriat. Scribitur & *drymocolaps* apud Hesychium cuius hæc sunt verba, Ἵππα, ὁ δρυμοκόλαψ ὄρνεον, καὶ Ἥρα. Aristot lib 9 cap. 21. cyanum auem inquit crura habere breuia τῷ ἵππῳ παρόμοια: Gaza hippon *piponem* vertit. Lutea & pipra (πίπρα) dissident, oua enim inuicem exedunt, Aristot. hist. anim. 9. 1. Gaza piponem vertit, vt alibi quoq; vbi Aristot. piprã maiorem minoremq; facit: quorũ vterq; dryocolaptes vocetur Pipo (ἵππος) inimica ardeolæ est. oua enim & pulli ardeolæ violantur à pipone, Aristot. Πιπώ, ὄρνεον ποδ ερωιαι, ὥς τινες, ἀηδόνας, (lego ἀηδῶ,) Hesych. Alia est ibos auis Alberto & Authori de nat rerum, anibus scilicet Aristotelis vocem equiuitans. videlli etiam hippon, id est equum dicere voluisse videntur, vt pluribus in Antho scripsi. Est & ἵππα auis quædam marina, pulcra & decora, vt Lycophronis interpres & Varinus accipiunt Lycophron quidem Hesionem sic appellat, quod pulcra esset virgo & in litore maris belluæ exposita. est sanè anthus quoque Aristoteli auis pulcri coloris, & circa aquas & paludes degens.

Nomina.

¶ Picus Græcis hodie κτρυπητής vocatur ¶ Italis *pico*, *picchio*. ¶ Hispanis *bequebó*, ni fallor. ¶ Gallis *vn pic*, vel *pimar* (alias *pieumart*) vel *besche bos*, a pungendis arboribus. ¶ Germanis Specht. In Carinthia Baumhecker. Flandris Spicht. ¶ Anglis *a specht*, vel *a Wodpecker*, vel *raynbyrde*. ¶ Polonis *dzięzol*. ¶ Turcis *sagarteck*. ¶ Sunt qui iyngen cum pico confundant.

B.

Descriptio pici.

Picus Martius in Tarentino agro negatur esse, Plin. ¶ Pici Martij paruæ sunt aues, Idem. ¶ Cirros (Antias, Perottus) in capite gerit, Idem. ¶ Roboriseci generis auibus robustum & prædurum rostrum est, Aristot Pico rostrum est validissimum, Kiranides aptum ad perforandas arbores, Albertus. Ælianus tribuit ei ῥάμφος ἐπίκυρτον lib. 1. cap. 44 Gillius vertit incuruatum & aduncum. nos picis omnibus rostrum rectum esse obseruauimus. *Duro fera robora rostro Figit, & iratus longis dat vulnera ramis. Purpuream chlamydis* (Pici, qui in sui nominis auem mutatus est) *pennæ traxêre colorem Fibula quod fuerat, vestemq; momorderat aurum, Pluma fit & fuluo ceruix præcingitur auro*, Ouidius 14. Metamorph. ¶ Picus linguam maiusculam & latiusculam habet, (πλατεῖαν καὶ μεγάλην,) Aristot vetus quidem interpres vertit, longam & latam, vt Wottonus annotat Nos longam & acutam linguam in genere picorum animaduertimus, & per occiput verticem versus extensam, ita vt cum exeritur in longum inde reuoluta extendatur, sicut etiam in torquilla. *Vide* infra in Picis varijs circa finem Aues quædam compositam linguam habent, posterius è carne, antè ex cornu acutissimo, sicut picus niger, qui infigit linguam in lignum, & pungendo extrahit vermes, Albertus ¶ Cyanus auis crura habet breuia τῷ ἵππῳ παρόμοια, (similiter vt pipo, Gaza,) Aristoteles ¶ Picus Martius vngues habet vncos, Plinius commodiores quàm monedula, ad tutiorem arborum reptationem his enim affixis ascendit, Aristor.

Aristot. ¶ Pauca genera auium duos tantum digitos habent anterius in pede, & duos posterius, vt & apud nos bubo rauium & genera picorum, Albertus (picus tamen cinereus, ein Chlän, & oriolus qui nidum ab arbore suspendit, digitos anteriores ternos habet, pro calce vnum) Hæc enim dispositio digitorum apta est scansioni arborum & habent digitos valde coniunctos, vt firmius apprehendant arborem quam scandunt, Idem.

C

Picus auis aliquando perfectè loquitur. Albertus, citans illud Martialis, *Parua loquax volucris*, &c. quod tamen ad picam pertinet, non ad picum. Minor in genere picorum est altioris vocis quam maior. & sunt isti pici cinerei coloris, Albertus. sed Aristoteles, Drycolaptes (inquit) maior & minor similes inter se sunt, vocemq́; similem ædunt, sed maiorem qui maior est. Pulli picorum in syluis clamantes longè audiuntur, & immaturi adhuc existimantur quandiu clamant.

¶ Picus rostro quercus (δρῦς, id est quasuis arbores) tundit, vnde a Græcis dryocolaptes appellatur, Ælian. Pascitur formicis & cossis, (vermibus, σκώληξι.) cum cossos venatur, tam vehementer excauare vt sternat arbores dicitur. Iam verò mitescens quidam amygdalum, quod rimæ inseruerat ligni, vt fixum constanter ictum reciperet, tertio ictu pertudit, & nucleum edit, Aristoteles. Picus omnis capit formicas & vermes, qui sunt in lignis & corticibus arborum & in capiendo perforat arbores fortiter ita quòd exiccat ramos earum. & Auicenna quidem dicit picum nigrum aliquando vno ictu exiccare ramum arboris, Albertus. Picus rostro tam duro est, vt amygdalum in foramine arboris positum perforet, & comedat nucleum. Et hoc sæpius experti sumus, ponendo amygdalum in foramine quod picus fecerat rediens enim perforauit illud nobis videntibus, & fracto osse comedit nucleum, non quòd illum in cibum appetat. sed foramine quod fecerat obstructo, præ auiditate quærendi vermes, deuorat nucleum amygdali & vermes sub eo quærit, Idem. Vermes lingua sua ferè cornea & acuta transfixos extrahit, Symp. Campegius. Picus vermium & culicum causa quercus tundit, vt exeant. recipit enim egressos lingua sua, Aristoteles: è quo Gaza σκνῖπας culices vertit. *Vide* suprà in Cnipologo aue. Omne genus picorum victitat vermibus qui in cortice lignorum nascuntur, Albert. Percussi corticis sono pabulum subesse intelligunt, Plinius è sono nimirum coniectura de soliditate facta. sub fere enim partibus non solidis vermes insunt. ¶ Martius picus humi nunquam consistere patitur, Aristot. In saxis non considet ne aciem vnguium retundat, Albert. Scandit per arborem omnibus modis nam vel resupinus more stellionū (καθάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται) ingreditur, Aristot. vt Gaza & Hermolaus interpretantur. Plinius ascalabotas hîc feles reddidit. Pici (inquit) arborum cauatores scandunt in subrectum felium modo illi verò & supini. *Vide* in Stellione A. Picum in arboribus ingredi aiunt ascalabotarum instar, etiam supinum, & in ventrem, Καὶ ὕπτιον καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα,) Aristot in Mirabilibus nimirum non modo sursum per arborem reprando, sed etiam deorsum, & sub ipsis ramis pedibus & ventre sursum, tergo deorsum versus terram conuerso id quod ὕπτιον dicere videtur, & per epexegesin etiam in ventrem. Niphus verò aliter pici ingressum accipiens, Resupinus (inquit) ascendit arborem, id est humeris iuxta positis ad arborem, & pedibus (similiter) versis ad arborem. rostro vero & pectore conuersis ad contrarium arboris. Vngues etiam habet commodiores quàm monedula, ad tutiorem arborum reptationem his enim affixis ascendit, Aristot. ¶ Nidulatur picus in arboribus cum alijs tum oleis, Aristot. Pici genus nigrum apud nos, cæteris maius, paulò infra gallinam, semper nidificat super arbores, & præcipuè oliuas in regionibus vbi illæ proueniūt: apud nos verò omnia picorum genera in arborum cauis nidificant, Albertus. *Nidificatio.* Pullos in cauis (arborum) educant auium soli, Plinius & Kiranides (Aristoteli etiam vpupa stipites arborum subiens in cauis parit.) In arbore locum excauant, in quem tanquam nidum pullos imponunt. ad nidi instructionem non ferulis inter se connexis egent, neq; ædificatiunculis, Ælianus. Alcyonis nidus non facilè ferro secatur propter artificiosam materiæ constructionem. vt neq; pici nidus, qui construitur è lignis inter se consertis & innexis: quin potius nidi huiusmodi & ligna è quibus constant manibus separantur. vt & nux pinea è lignis inuicem valdè consertis constat, quæ facilius manu auferuntur quam ferro scindantur, Albert. Picum audio pullos septem vel octo educare. Hyeme in cauis arboribus latet, Ge. Agricola.

D.

Picum etiam mitescere apud Aristotelem legimus. ¶ Adacto cauernis eorum à pastore cuneo, admota quadam herba ab his, elabi creditur vulgò. Trebius auctor est clauum cuneúmve adactum quanta libeat vi arbori, in qua nidum habeat, statim exilire cum crepitu arboris, cum insederit clauo aut cuneo, Plinius. Si quis lapide (aut ligno) immisso ei foramen nidi obstruxerit, ille ex his coniectura insidias assecutus insidias sibi oppositas esse, herbam lapidi contrariam affert, eamq́; contra lapidem ponit. lapis velut offensus, & non facilè ferens vim herbæ, exilit, atque rursus foramen pico aperitur, Ælianus & Oppianus. Hanc herbam qui nôrit, nullo negotio ianuarum etiam feras resoluet, Oppianus & Kiranides. Quæ Theophrastus historiæ libro 9. capite 9. de pæonia scribit, &c. *vide* in *H. e.* *De solertia pici insidias nido suo oppositas herbæ cuiusdam vi vitantis ac repellentis.*

¶ Lutea & pipo (pipra) dissident oua enim inuicem exedunt, Aristot. Et rursus, Pipo (πίπρα) inimica ardeolæ est oua enim & pulli ardeolæ violantur a pipone vbi Albertus habet. Auis *hyckyppo* pugnat cum aue arodycam, (erodio) Πιπὼ, ὄρνεον πολέμιον, ὥς τινες, ἐρωδιῷ (lego ἐρωδιῷ,) Hesychius.

F

Pici sono suo (de quo nostri verbum rollen vsurpant) prognosticon pluuiæ faciunt.

G.

Picus in medicina. Ad eminentias intrinsecas & extrinsecas ani, Picum Martium torrefactum cum sale applicato, Aetius.

H.

Ratio nominis. *a* Picum Martium ideo appellatum constat, quia Marti sacer est, Perottus. Quærendum an picus à rostro dici potuerit. Tolosani enim olim rostrum vocabant *beccum* vnde *beccasse*, id est gallinagini apud Gallos nomen. Picum Plinius non solet simpliciter nominare sed vel arborarium, vel arbores cauantem cognominare Aliqui picum autumant dictum à Pico rege quem in hanc auem fabulantur conuersum de quo plura scribemus infra. Picumnus est auis Marti dicata, quam picum vel picu̅m vocant. & deus qui sacris Romanis adhibetur Higinius, Picumnus est parua veste picus Martis Fabius Pictor rerum gestarum libro primo, Et simul videbant picum Martium, Nonius Δρυοκολάπτης auis quæ rostro δρῦς, id est quercus & quasuis arbores κολάπτει, id est ferit quæ & dryocolaptes à Comico tribus syllabis dicitur, Eustathius. Δρῦς apud veteres non modo quercum, sed arborem quamuis significabat, Scholiast Aristophanis (vnde δρυπεπεῖς, &c.) apud quem & δρυοκολάπτης scribitur, per υ in secu̅da, perperam vt iudico. Colaphus dicitur ἀπὸ τῦ κολάπτειν τὸ μέρος τὸ πληττόμενον, id est a quatiendo illud quod percutitur. vnde δενδροκολάφος, id est picus Martius, quia rostro arbores quatiat, Meletius de natura hominis. Pelecan non modò plateam auem lato rostro insignem, sed etiam picum significat Varino. *vide* in Pelicano *H.a.* Σπέλεκτος, πελεκᾷ, Hesychius. Germanicum sane nomen Specht, ad Græcum spélectos accedit.

Epitheta. ¶ Epitheta pici apud Textorem, Martius, Mauortius, Rostricauus. nam lætus non epitheton est, sed differentia in volatu auspicibus obseruata.

De herba qua picus remittit, foramen nidi obstructum aperit. ¶ Dixit Democritus, credidit Theophrastus esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite, quam retulimus (à pico) exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus Quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent. coguntq; confiteri multum esse, quod vero supersit, Plinius Hanc herbam qui nouit nullo negotio ianuarum etiam seras resoluet, Oppianus Omne genus pici foramen nidi obstructum herba quadã aperit quam adhuc sibi cognitã nullus, quod sciam, professus est, Albert. Plura leges suprà in *D.* Ferunt aliqui picũ excutere quicquid nido eius infixũ fuerit, admota herba quam putant Lunariã maiorem dici, folijs sampsuchi, cœruleis: crescentem & decrescentẽ cum Luna. sunt qui addant, radices eius & flores quoq; coloris flaui esse. Sed hæc & nobis incomperta sunt, & nullo certo authore nituntur Plinius Æthiopidem herbam vocat, cuius tactu, vt quidã (magi) scripserunt, clausa omnia aperiantur Ælianus vpupam quoq; cauum parietis in quo versatur luto obstructum herba quadam admota aperire author est. Nos plura de lunarijs diuersis aliquando in Stirpium historia docebimus.

¶ Picos veteres esse voluerunt quos Græci γρῦπας appellant. Plautus Aulularia, Picos diuitijs qui aureos montes colunt Ego solus supero, Nonius.

De mutatione Pici in auẽ sui nominis. ¶ Picus Canentis nymphæ filiæ Iani maritus, cum Circen ipsum amantem audire nollet, in sui nominis auem ab ea conuersus est, vt describit Ouidius lib 14 Metam Picum (auem) quidam dictum putant à Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit, Festus. Huic aui nomen dedit Picus, quem Saturni filium fuisse finxerunt. Ouidius, *Picus in Ausonijs proles Saturnia terris.* Vergilius, *Fauno Picus pater, isq; parentem Te Saturne refert.* Fertur Pomonam deperisse pomorum deam propter quod à Circe, quæ amore eius ardebat, in picum auem esse conuersum. cuius figmenti ratio est. quia Picus rex Latinorum, Fauni pater, & Latini regis auus, augurioru̅m peritissimus fuit, & in primis hac aue vsus est in auspicijs, eiq; nomen dedit, Perottus. *Picus equûm domitor, quem capta cupidine coniunx Aurea percussum virga, versumq; venenis Fecit auem Circe, sparsitq; coloribus alas,* Verg 7 Æneid. Picus (Πῖκος) qui & Iupiter dicebatur, cum Occidentis imperium filio Mercurio tradidisset, obijt post vitam annorum centum & viginti & corpus in Creta insula humari iussit, cum inscriptione, Hic conditur defunctus Picus Iupiter. Meminerunt autem sepulchri huius plurimi in suis libris, Suidas *Vide* plura apud Gyraldum de dijs.

Picumnus deus. ¶ Picumnus dicebatur deus, qui in sacris Romanis adhibebatur Æmilius Macer in Theogonia, *Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.* Fabius Pictor Iuris pontificij libro tertio, Pilumno & Picumno, vt Nonius citat. *Vide* Pilumnus in Onomastico nostro, & Gyraldum de dijs

Martius picus nomen viri vel Dei. Est & Martius Picus nomen viri vel dei apud Antiatẽ in secundo historiarum, cuius verba recitat Arnobius in quinto Numam, inquit, regem, cum procurandi fulminis scientiam ei noscendi cupido esset, Ægeriæ monitu castos XII iuuenes apud aquam cælasse cum vinculis, vt cum Faunus & Martius picus ad id locorum venissent haustum, inuaderent, colligarent sed quo res fieri expeditius posset, regem pocula non paruinumeri vino mulsoq; complesse, circaq; accessus fontis insidiosam venturis opposuisse fallaciam, &c ¶ Picena regio, in qua est Asculum, dicta quod cum Sabini Asculum proficiscerẽtur, in vexillo eorum picus consederit, Festus ¶ Piceni à Pico aue Marti dedicata nomen acceperunt, Strabo.

¶ *b* Linguæ penè similitudinẽ habet ea glossopetra nigricans, quam Germani *natrens linguam* vocant, cui similis non est, sed magis linguæ pici, Ge. Agricola

¶ *c* Hylas

¶ [illegible] picum arbores cauantem [illegible] de conuexitate quoniam [illegible] in matricem [illegible] corporum tollendam matri applicent, Plinius. [illegible]

¶ [illegible] Pici Martij [illegible] libentes non feriuntur ab apibus, Plinius. Et alibi: Fos qui arbor [illegible] & mel [illegible], ab apibus non attingi quidam scripserunt. ¶ Glycyrrhizam [illegible] interdiu, a pico Martio visus quispiam, fructum quidem legens, [illegible] sedem procidet, Theophrast. de hist. 9. 9. Glycysidas [illegible] quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum [illegible] Pæoniam [illegible] noctu, quoniam si picus Martius videat, ruendo in oculos impetum facit. *Superstitiosa.*

¶ [illegible] assata vel elixa & comesta, sanitatem ægris celeriter reddit: & incantatione (& incarcerationem [illegible] additur) ligatos soluit & sanat, & prosperitatem tribuit, Kiranides. idem aliqui recentiores de pica scribunt, suo scilicet [illegible] librariorum lapsu, quibus facile fuit picam pro pico legere. Pici oculi [illegible] visum acuunt, Kiranides. Rostrum eius ad collum suspensum, omnem dentium dolorem [illegible] & anchiadæ (lego antiadum, id est tonsillarum) & synanches curat, Idem. *Magica.*

¶ *h.* Romulo & Remo infantibus expositis lupam ferunt præbuisse vbera: ad hæc picum accessisse, qui simul pueros nutriret custodiretq́;. Putantur verò ea animalia Marti sacra esse. picus quidem semper a Latinis summo cultu & honore est habitus, Plutarchus in vita Romuli. Quid est quod Latini picum colunt, & omnes ab hac aue mirum in modum abstinent? An quia Picum (τὸν Πῖκον) dicunt pharmacis mulieris in sui nominis auem mutatum oracula reddere & vaticinari interrogantibus? An hoc fabulosum & fide indignum est: verisimilior verò fabula, quæ Romulum & Remum infantes expositos narrat non a lupa solum lactatos esse, sed etiam a pico aduolante pastos: nam nunc quoq; in locis nemorosis & circa montes (ὑπωρείαις καὶ δρυμώδεσι) vbicunq; picus apparet, ibi etiam lupus, vt Nigidius scribit. Siue potius quod vt aliæ auium alijs dijs, ita hæc Marti sit sacra. est enim fortis & animosa, (εὔθαρσης καὶ γαῦρος) & rostri robore tanto, vt arbores etiam subuertat, quarum tundendo medullam attigerit, Plutarchus in rerum Romanarum quæstionibus cap. 21. ¶ Οὐκ ἀπὸ Διὸς [illegible] Ζεὺς [illegible] τῷ δρυκολάπτῃ, Aristophanes in Auibus, vbi Scholiastes, Iocatus est (inquit) Comicus circa picum eius nomen, quæ arbor Ioui sacra est, vel quoniam sceptrum è ligno fit. *drys* verò apud veteres quoduis lignum significabat: & drycolaptes auis in quercubus (arboribus) reperitur. Hæc si feceris, aquila in nubibus fies. Si verò nō dederis, Οὐκ ἔσῃ [illegible] αἰετός, [illegible] δρυκολάπτης, In eadem fabula in oraculo Bacidis. *Picus cur Latinis auis sacra habeatur.*

¶ De Pici mutatione in auem, lege suprà inter Propria nomina in *a.*

¶ Pici Martio cognomine insignes in auspicijs magni sunt, Plinius. Et rursus, Ipsi principales Latio sunt in augurijs, à rege qui nomen huic aui dedit. Oscines aues Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruus, & cornix: alites autem quæ alis ac volatu, vt buteo, & c. Pica aut Martius (lego, *Picus autem Martius*) Feroniusq́; & parra, & in oscinibus & in alitibus habentur, Festus. ego picum feronium nusquam legi. Feronia quidem dea est quæ in Italia colebatur. Idem Festus alibi quoque picum inter oscines numerat. Picus rex Latinorum (de quo suprà scripsimus) augurorum peritissimus fuit: & in primis hac aue vsus est in auspicijs, Perottus. Picus rex ideo fertur in picum Martium mutatus, quia augur fuit, & domi habuit picum, per quem futura noscebat, quod pontificales indicant libri, Seruius. Martium ideo cognominatum constat, quia Marti sacer est. siquidem proficiscentes in bellum non nisi auspicatò vrbem egrediebantur, Perottus. A dextra coruus, & à sinistra cornix vel picus, spem non ambiguam & ratum auspicium fecêre, Alexander ab Alexandro. Picus & cornix est ab læua, coruus porro ab dextera, Plautus Asin. *Teq́; nec læuus vetet ire picus, Nec vaga cornix,* Horatius Carm. 3. 27. Picus Martius & luscinia efficaci auspicio habentur, prosperaq́; semper & felicia decreuerunt, Alexander ab Alex. In vexillis Sabinorum insidens felix augurium fecit, Idem. Picena regio dicta est, quòd cum Sabini Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consedem, Festus. In capite prætoris vrbani L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddentis, sedit ita placide, vt manu apprehenderetur. Respondêre vates exitium imperio portendi si dimitteretur: at, si exanimaretur prætori. Et ille auem protinus concerpsit: nec multo post impleuit prodigium, Plinius. Pedius Pætus cum esset prætor vrbanus, & sedens in sella, cutulius diceret populo, picus Martius aduolauit, atq; in capite eius assedit, Nonius. *Auspicia.*

DE PICO MAXIMO VEL NIGRO.

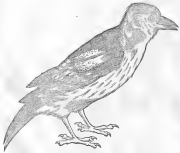
ARISTOTELES pici Martij tria genera faciens, tertium ex illis non multò minus quàm gallinam esse ait. Hoc genus inquit Turnerus Angli non nouit. Germani autem craspecham (Kråspecht) id est cornicinum picum appellant, quod cornicem plumarum colore & magnitudine etiam pene æquet. Pici quidā nigri sunt, valde magni, Albertus. Picus quidā niger est, magnitudine cornicis, & rostro intra cortices siccarum & putrescentium arborum infixo sonum terribilem instar tubæ edit,

Idem. Et rursus, Pici genus nigrum apud nos est, maius cæteris, paulò infra gallinam. hoc semper nidificat in arboribus, & præcipue in oliuis, (Aristoteles hoc de picis simpliciter scribit,) si regio ferat: in nostris verò terris omnia picorum genera in arborum cauis nidificant. ¶ Plumas habet hic picus (vt nos inspicientes annotauimus) in vertice coccino vel flammeo colore resplendētes: cætera niger, parueq; gallinę magnitudine, rostro parui digiti lōgitudine, valido: cuius superior pars eminet, & binas vtrinque strias habet, vt foliū cyperi ferè: superior eiusdē iuxta caput pars lata est & valde crassa. lingua vt in picorum genere oblonga, dura & aspera extremitate. Crura plumis induta multis ad digitos vsq; pedū dependentia. Vngues vnci. Vocatur a nostris Holfrāc/vel melius Holtzfrāc/id est cornix syluatica: ab alijs non rectè Holtzhün/id est gallina syluatica: & per periphrasin, ein grosser schwartzer Specht/ hoc

hoc est, picus magnus niger. Ab Italis, vt audio, *vnasgaia*. Ab Hispanis *bequebó* etsi id commune picorum nomen esse conijcio. ¶ Eberus & Peucerus Holkrat cornicem feram interpretantur: est autem non alia auis quàm picus maximus. Ge. Agricola scribit Holkrahe, & corvum interpretatur cuius caput rubra macula sit insigne, qui propterea pyrrhocorax a Græcis nominetur: nos de pyrrhocorace, qui in alpibus nostris gregatim volat, aliter sentimus. Hanc etiam auem, vt picum, hyeme in cauis arboribus latêre idem Agricola tradit.

DE PICORVM GENERE VARIO
ex albo & nigro

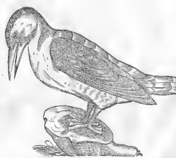
SVNT pici Martij tria genera, vnum minus quàm merula, cui rubidæ aliquid plumæ inest. alterum maius quàm merula. tertium non multò minus quàm gallina, Aristot. Primum pici genus Angli *spechtam*, & *Wodspechtam*, Germani Elsterspecht (id est picariũ vel picæ instar albo nigroq́; distinctũ picum nostri proferunt Aegerstspecht) nominant. Secundum genus Germani picum viridem nuncupant, Turnerus. Sed fortè & primum & secundum genus ab Aristotele memoratum ad picos varios pertinet. nam picus viridis etsi de picorum genere ac merula maior sit, priuatim tamen coliòs ab Aristotele nominari mihi videtur, vt & ipsi Turnero alibi. Picorum minimus qui pipo dicitur, (atqui pipo vel pipra potius Aristoteli, idem quod dryocolaptes est boc est, nomẽ & paruo & magno pico commune,) corpore merula inferior, varius, ex nigro alboq́; commixtas pennas habet, Germanis Bunterspecht / Elsterspecht, à colore. Est & alius minor, Graßspecht Germanicè, id est picus graminis dictus, Eberus & Peucerus. Pici genus aliquod est paruulum, varium, Albertus. Et alibi, Sunt apud nos tria genera picorum variorum, maiora & minora. & aliud genus pici maius isto, (*istis*, fortè,) quod apud nos Merol (videtur vox corrupta. arbitror autem hunc picum esse maximum, de quo supra scripsimus) vocatur & hoc robustius est in perforando: cuius garritum & volatum obseruant augures. Picos varios, nostri, vt dixi, vocant Aegerstenspecht: aliqui Wyßspecht, id est picos albos: vel periphrasticè gespregeltе Specht oder Spechtle, hoc est varios picos. & vel duo vel tria eorum genera faciunt, magnitudine tantum diuersa quorum minimum paro conferunt magnitudine, ratius magnis. ¶ Minores pici varij circa arbores inferius volitant, vt audio, & auellanis vescuntur. memini ego huius generis auem in fine Nouembris apud nos captam, quæ obiectos iuglandium nucleos edebat. In dissecta aliquando obseruaui linguam per occipitium extensam versus sinciput reuolui bipartitam. nam in faucibus statim bifurcatur: & per caluam, quam proximè nudam attingũt, reuolutæ antrorsum vtræq; partes in medio oculorum spatio rursus in idem coeunt, & fermè os caluæ illic subire videntur. Lingua attracta partes illæ bifurcatæ sequuntur. Existimo autem in cæteris etiam picis linguam similiter sitam diuisamq́; esse.

¶ Epops, id est vpupa, nominatur Aristoteli historiæ anim. 6. 1. vbi Albertus picum marinum no-

Picus marinus. minat.& est inquit)picus varius,qui impropriè marinus cognominatur. Idem alibi cum de alcyone scripsisset,mox subiungit Alia autē auis est quæ vocatur Græce *sauorath*,quę est picus marinus & agrestis,maior aliquantulum passere,&c Sed hæc quoq; non alia quam alcyon est,vt facilè ex illis quæ subijcit apparet. Fieri quidem potest vt epopem existimauerit meropem Albertus,aut quem sequitur Auicennæ interpres,merops autem non ineptè (puto) picus marinus appellabitur,rostri præsertim ratione. ¶ Hier. Tragus picum varium Germanicè nominat Aegelspecht inter aues quæ edendo sunt.

DE PICO VIRIDI

10

20

30

Κολιὸς videtur esse picus viridis κολιὸς vero Galgulus. ARISTOTELES aues lignipetas,hoc est quæ pabuli gratia rostro arbores tundunt feriuntq́;,vt vermiculis potiantur,enumerans,primum picos nominat:deinde κολιὸν,quam auem totam viridem esse ait,(χλωρὸν enim hîc viride potius quam luteum,vt Gaza,interpretor,) lignipetam admodum,magnaq́; ex parte more picorū ad ligna (arbores) viuere,magnitudine turturis,voce magna incolā maxime Peloponnesi esse. Quod si hæc auis picus viridis a nobis dictus non est,quæ sit ignoro. Gaza *galgulum* vertit pro Græco nomine κολιὸς,vt alibi etiam pro nomine κελεὸς,quæ tamen diuersa est auis,vt supra ostendi in Celeo in Elemento C. Galgulum crex impugnat,lib.9 historiæ anim.cap 1.Græcè est Κολεῷ κρὲξ πολέμιος,vbi κολιὸς per ε in penultima scribitur. Galgulus quidem mihi ictērus auis potius videtur,de quo suo loco scripsimus Omnia quæ Aristoteles hactenus colio siue galgulo tribuit,Anglorum *hubolo*,& Germanorū *grunspechto*,si incolam maximè esse Peloponnesi exceperis, mihi hoc quoq; nihil impedire videtur,conueniunt.nam turturem ferè magnitudine æquat,lignipeta est maceriem (*materiem* potius,id est ligna)contundit,& vocē grandem emittit. Sed nihil hic definio inquito tantum,Turnerus Vidi in alpibus abieti insidentem auem,magnitudine turturis,viridibus veluti maculis in luteo distinctam,quæ tota corporis effigie picum Martium retulit:sed caput reliquo corpori(secus atq; in pico fit)colore fuit simile.rostrum longiusculum. An hæc galguli species fuerit,nihil statuo,sed fuisse suspicor,Idem.

40

50

¶ Apud Germanos Grammatici non indocti sunt,qui *grunspechtum* suum meropem esse doceant,sed Aristotele & Plinio reclamantibus,Turnerus. Auis quæ Græcè *darbarcaria*, Latinè meroli (merops)vocatur,picus viridis est,cuius vocē & volatum multum obseruant augures similiter autem auis quam obarcham Græci vocant,oua parit in foramine terræ quod rostro suo construit,Albertus exponens verba Aristotelis de hist anim 6.1 vbi apud Aristotelē solum meropis nomen legitur,quem vt cum pico viridi confundit,sic Græca quæ citat nomina nulla sunt Omnes pici ex vermibus qui in cortice arborum nascuntur,viuunt vt is etiam qui Latinè merops dicitur (Aristot nihil hîc de merope)Græce *kaloz* (κολιὸς)cui magnitudo est auis *taringen* (turturis,) Albertus in Aristot.de anim hist 8 3. *Merops an picus viridis sit.*

Fraudius auis. ¶ Auis quædam *fraudius* Græce est σίττη, Gaza *sittam* legit)nomen habet,quod fraudulenta & callida sit,ingenij tamen mansueti & bonorum morum pullos multos educat: & ab aliquibus putatur esse merops.

... est enim auis pulchra, viridis, numerosæ sobolis, de abscissione arborum (ὑλοτομεῦσα) viuens: quam valde sequuntur necromantici & augures, eo quod de multis rebus certiores eos facit magis quam cæteræ aues, Albert. in Aristot. de hist. anim. 9. 17. Nos de sitta aue picorum generis, vt videtur, alia tamen quam viridi pico, in Pico cinereo mox dicemus.

¶ Picum viridem Hispani nominant *pico verde*. Galli *vn picuert*. sed ispidam etiam aliqui in Gallia per imperitiam eodem nomine vocitant, a coloris nimirum & rostri aliqua similitudine. Nostri Grünspecht. Angli *hudola*. Poloni *zotna*. Itali *pigozo*.

Nomina.

B.

Picus viridis capite cocci colore est, croceo pectore, collo dorsoq; viridi, alis cæruleis, merula maior, Eberus & Peucerus. Pennæ eius superiores virides sunt, inferioresq; (nisi male memini) luteæ, aut saltem pallidæ, Turnerus. Ex genere picorum pulcriores (ac maiores, Author de nat. rerum) sunt in vertice rufi, in pectore crocei, circa collum virides, in alis cærulei, in cauda corusci, Albertus. Hæc dum scriberem inspectus mihi picus viridis, mas an fœmina nescio, huiusmodi erat. In vertice rubor cocci. Collum ac dorsum viride. Alæ etiam virides, sed maiores in eis pennæ fuscæ, albis per interualla distinguentibus maculis, latus eatundem angustius, subuiridi colore. Pectus & venter è subuiridi albicabant. Circa orrhopygium tantum croceus color. Cauda pennis denis condita fuscis, ex quibus quatuor mediæ per interualla maculosæ erant, maculis minus fuscis: in fine in mucronem fere tendebãt.

Descriptio.

C.

Picus viridis nidum sibi rostro suo in arboribus facit. vbi enim picus arborem tundens, illam ex sono subcauam esse deprehendit, instante tempore partus, eam in qua postea nidulaturus est, rostro perforat, Turnerus. Apud nos nidum aliquando facit in cauernis veterum arborum putrefactarum, Albertus vbi meropem picum viridem interpretatur, qui in cauernis terræ nidificat. ¶ Nulla vspiam arbor tam alta est, quam impediente vlla corporis grauitate non volatu trajcere possit, Turnerus.

E.

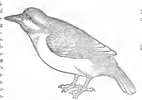
Nuper quidam cum Aprili huius auis clamores apud nos audiuisset, niuem adhuc metuendam prædixit. æstate enim eam fere silere aiunt.

G.

Ad calculum renum remedium huiusmodi in libro quodam Germanico manuscripto reperi. Ossa pici viridis in pollinem redacta (tosta nimirum prius vel vsta) poculo suo è quo vinum album bibat ægrotus immittito.

¶ Pici Martij genus alterum maius quàm merula est, Aristot. Hoc genus (inquit Turnerus) Angli *hudolam*, hoc est foraminum dolatorem, Germani grunspechtum nuncupant, (id est viridem picum.) Ego verò viridem picum χολιὸν Aristotelis esse conjcio, vt dixi: alterum verò picorum genus eiusdem, non aliter quàm magnitudine à primo differre, & vtrunq; ad picos varios pertinere. quanquam Eberus etiam & Peucerus cum Turnero sentiant: quibus vt hoc concedatur, picum viridem tamen propriè picum Martium Latinorum esse, absq; authore asserunt.

DE PICO CINEREO VEL SITTA.

MINOR in genere picorum est altioris vocis quam maior, (atqui Aristoteles dryocolaptæ maioris vocem quoq; maiorem esse ait.) & sunt isti pici cinerei coloris, Albertus. videtur autem de aue illa picorum generis sentire, quæ a nostris Chlán appellatur. plerisque enim huius generis auibus minor est, & cinerei ferè parte supina coloris, vel cærulei diluti. Turnerus hanc sittam Aristotelis esse conjcit. Sunt aui quæ *sitta* dicitur (σίττη. Gaza legit σίτη) Albertus habet fraudius auis, quòd callida & fraudulenta sit hanc inquit, multi putant esse meropem, [picum viridem] est enim viridis de abscissione arborum viuens) mores pugnaces, sed animus hilaris, concinnus, compos vitæ facilioris rem maleficam ei tribuunt, quia rerum callet cognitione prolem hæc numerosam, felicemq; progignit viuit materiem contundens, (ὑλοτομεῦσα,) Aristoteles. Sitta & trochilus cum aquila dissident: sitta enim oua aquilæ frangit aquila tum ob eam rem, tum etiam quod carniuora est, aduersatur, Idem. Apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat, Plinius. hæc an eadem quæ sitta sit dubitari potest. Vbi sittæ meminit Aristo

Nomina varia.

Chlán.

teles lib. 9 cap. 1 ubi Albertus, Camulgum (inquit) Latine dicunt vocari, psittacum Græce: sed imperitius quam ut refelli sit opus. Auicula, inquit Turnerus, quam Angli nuciperam vocant (*a nut sobber*) & Germani *meispechtum* (ein Meyspecht/ id est picum Maij, alij ein Nussbacker/ a tundendis nucib.) paro maximo paulo maior est, pennis cyaneis, rostro longiusculo, & per arbores eodem modo quo picus ascendit, & easdem victus gratia contundit. nuces rostro etiam perforat, & nucleos comedit. nidulatur in cauis arboribus more pici voce valde acuta & sonora est. Eberus etiam & Peucerus sittam vel sippam auem interpretantur Germanicè ein Nussbacker vel Nusshaer. Sitta (σίττη) & aliæ quædam aues dextræ (a dextra volantes,) felix amoris auspicium faciunt, Didymus Aristophanis Scholiastes: qui & hæc verba citat ex authore innominato, Ἐγὼ μὴ ὡς Λευκάσπιδι δεξιὰ σίττη. videtur autem aliquid in eis corruptum aut mutilum. Σίττας, auis quædam, aliqui psittacum interpretantur, Hesych. Σίττη, auis quædam, picus secundum aliquos, Idem. ¶ Auis apud nos dicta Chlän/ ab alijs (ut audio) vocatur ein Tottler/ vel Kottler in Sueuia circa Argentoratum & alibi ein Nussbicker. (Auis quidem Germanicè dicta Nussbickel/ a Trago numeratur inter aues mensis nō improbatas) alijs periphrasticè Blawspechtle, id est picus paruus cæruleus, præsertim in Carinthia: in Saxonia Baumhecker circa Norimbergam Kläber. Ab accolis Verbani Italice generali nomine *pic*, & circa Bellinzonam *ziollo*. a Turcis *agaschakan*.

B.

Descriptio. Picus cinereus noster magnitudine fringillā vel parū maiorē paulò excedit. rostrum ei nigrum, directū, & longiusculū ut in picis. Color in ore & lingua albicat. lingua anterius fissa est, & similiter ut in alijs picis per occipitium versus sinciput reuoluitur, non tamen ad verticem usque peruenit (nisi fallor, fieri enim potest ut inter secandū linguam in ore nimis attraxerim) cum in cæteris ultra verticem extendatur ad medium inter oculos spacium. In capite, dorso, initio alarū & cauda color cinereus ad cæruleum inclinat. A rostro maculæ nigræ retrò tendunt. In cauda præter subcæruleas pennas quædam nigræ sunt, maculis anterius albis. Supinæ partis color subflauus est, ex albo ruffo flauoq; ferè permixtus: pedum verò ex glauco nigricante & modico flauo.

Mores. ¶ Rostro validè ferit, & specularia vitrea aliquando, & caueas ligneas quibus includitur, frangit. Muscas persequitur. Arbores scandit ut cæteri pici, etsi digitos non ut cæteri binos antè, sed ternos habeat retro vnum. hyeme etiam hortis ciuitatum apparet. In arbore si foramē amplum inuenerit, quod incolere libeat, terra & limo obstruit solidissimè, angusto tantum aditu sibi relicto.

Blindchlän. Avdio etiam Blindchlän, quasi chlanium cæcum (chlanium enim picum cinereum appellāt) nominari auem picorum naturæ quæ per arbores tanquam cæca raptare soleat, idem an diuersum genus haud scio. quærendum an hæc sit certhius Turneri, Baumkletterlin.

DE PICO MVRALI.

Picvm muralem nomino hanc auem, quòd muris ita adhæreat, turrium præcipuè, ut pici propriè dicti arboribus: unde a nostris appellatur Murspecht/ & Klättenspecht. Per hyemem, ut audio, maximè apud nos inuenitur, semper circa muros in ciuitatibus, ubi vermiculos & fortè araneas quærit. alas semper mouet: magnitudine infra merulam, unguibus acutis. *Petschat* Sabaudicè circa Neocomum vocatur. Italis communi nomine *pico*, id est picus. Rostrum est oblongum & tenue, pectus candidum dorso color cinereus: ut & alis partim, quæ versus ventrem rubent, longiores in eisdem pennæ nigræ sunt, ut & dorsum inferius, cauda, venter, crura & rostrum ferè, ut ex pictura notaui, quanquam & auem ipsam aliquoties vidi & habui.

DE PICIS DIVERSIS.

Craugus. Cravgvs, Κραυγὸς, genus pici, Hesych. & Varinus. Κραυγὴ, auis quædam, Iidem.

Cnipologus. De Cnipologo, quæ auicula minima est, & picorum videri generis potest, scripsimus in Elemento C.

Dryops. Dryops, Δρύοψ, auis quædam est à dryocolapte diuersa, Hesych. & Varin. nominatur in Auibus Aristophanis, nec explicatur a Scholiaste quæ sit. ¶ Dryopes populi sunt circa Pythonem, Suidas.

Alcatraz. Genvs auium picosum, (picosum lego,) rostri magnitudine & corporis celebre in occidentali India est Alcatraz dictum, cinerea croceaq; pluma distinctum, rostro duorum palmorum in acutum tendente, cum tamen parum ab hac magnitudine absit rostrum tum ciconiæ tum gruis. Sed

Picv-

PICVTO rostrum maius est toto corpore corpus autem coturnice paulò maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur tribus digitis, aduncum, quo terebrat arbores atq; ibi à caudatis simijs arte ac rostro, quanquam pusillus, se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum, quod pennam habeat loco linguæ, vnde à natura aliarum auium multum dissidet. Sibilat vehementer. Hunc etiam eadem terra alit quæ *alcatraz*, Cardanus. *Picutus.*

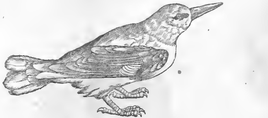
¶ GLOTTIS auis Aristoteli linguam prælongam exerit. Hæc (inquit Albertus) apud nos picus linguosus vocatur, quòd linguam habeat cæteris picis longiorem & raro inuenitur nisi in recessibus magnarum & veterum syluarum. Ego neq; picum hoc cognomine agnosco vllum, neq; omnino glottidem picorum generi adnumero, sed auium vel gallinularum palustrium potius. Glottis vel lingulaca est, qui vulgò picus ioccrulus dicitur, lingua oblonga extrahens vermes & formicas, Niphus Italus. *Glottis.*

¶ PICVS alius est marinus, alius syluestris vterq; cauat cortices arborum, pabulum subesse sperans, Albertus. sed video picum marinum eius, vel interpretis Auicennæ, non aliam esse quam alcyonem, vt scripsi in Alcyone *A*. *Picus marinus.*

¶ TETRIX, quam Athenienses *vraga* vocent, nominatur Aristoteli de hist. anim 6.1. Vbi Albertus sic habet: *Raderyz* (inquit) species quædam picorum est, ferè similis turdo, &c quod approbari neutiquam potest. *Tetrix*

¶ SVNT qui lingua vernacula nostra alios etiam picos mihi ignotos nominent: vt picũ rubrum, ein Rotspecht. & picum paruum nigrum pectore rubro, Ein schwartz Spechtlin mit roter Brust. & picum paruum aquaticum coloris mixti è cœruleo & viridi, Ein grün blaw wasserspechtli. *Picus ruber & niger pectore rubro & aquaticus.*

DE ORIOLO, VEL PICO NIDVM SVSPENDENTE.

A.

GALLI auem cuius hæc effigies est, vulgò nominant *oro* vel *loriot*, Author de nat. rerum & Albertus oriolum, siue a sono vocis, vt ipsi aiunt: siue ab aureo colore quem ijdem ei tribuunt. Quòd si *chlorion* hæc auis esset, vt quidã coniiciunt, orioli vocabulum originis Græcæ esse suspicari quis posset. Guil. Budæus quidem chlorionem esse putat, quæ Gallice *lorion* (*loriot* potius) dicatur. eius deinde sententiam secutus est Turnerus, vt Turneri Eberus & Peucerus. Nos de Chlorione supra scripsimus. Orioli sunt de picorum generibus, & apud Germanos *Widewali* vocantur, Albertus. Picorum aliquis nidum suspendit in surculo primis in ramis cyathi modo, vt nulla quadrupes possit accedere, Plin. Turnerus nullam aliam auem præter vireonem (chlorionem, quem Widewalum nostrum interpretatur) ita nidulari in Europa se nosse scribit.

¶ Germanicum huius auis nomen alij aliter scribunt vel efferunt: nempe Witwol/ Weidwail, vt Turnerus habet. Widwol, vt Eberus & Peucerus. Widwal, vt Tragus. Widdewal, vt Albertus Magnus. Wedewál vt Longolius, chlorionem interpretans. Nostri ferè Wittewalch. Sunt & alia eius nomina vt circa Francfordiam ad Mœnum Bierolff/ Bruder berolff. In Hassia Gerolff. In Saxonia Byrolt, & Tyrolt, Ebero & Peuc. authorib. Circa Coloniam ein Kersenrife, a maturitate cerasorum, quo tempore apparent frequentiores. ijs enim vescũtur. In Germania inferiore Goldmerle, id est merula aurea. sunt enim merulis fere pares, vel paulò maiores, colore aureo. In Brabantia Oimerle. Species quædam meropis *braacyo* dicitur, & vocatur à quibusdam Widdewal quæ non est merops, sed species quædam eius, Albertus. Anglis quoque, vt Germanis vocatur a *Witwol*, Turnero teste. ¶ Galgulum (vel galbulam) quidam autem Germanicè dictã Widwol esse putant, Eberus & Peucerus. Hispanus quidam galbulam sua lingua mihi interpretatus est *Oroyéndola*, hoc est oriolum vt mihi videtur

Oriolus circa Vincentiam & Venetias *becquafiga* & *brusola* vocatur: in Longobardia *galbedro* huius enim nominis auem totam flauam esse aiunt præter alas & iuniores magis subuirides esse, annuas omnino flauas. Ego galbulam auem diuersam arbitror: propter magnitudinis vero & colorum similitudinem, cum oriolo a nonnullis confundi & becquefigam quoq; vtranq; nominari, quòd ficubus delectentur. Vocatur & *garbella* alicubi in Italia, nimirum quasi galbula. eam enim auem merula paulò maiorem esse aiunt alas (saltem maribus) esse nigras, corpus reliquum fuluum, rostrum rubrum ficos & cerasa edere. nidum instar corbis suspendere.

B.

Forma. Vide quædam superius in *A.* Oriolus coloris est aurei per totum, excepto quòd in alis habet pennas quasdam cœruleas (crocea, Albertus) varietate distinctas, Author de nat. rerum. Digiti pedum (non 10 vt in cæteris picis) terni antè, & singuli retrò sunt.

C.

Vox. Oriolus dictus est à sono vocis, Author de nat. rerum. sic enim ferè cantillat orio, *loriot*. Sed *Tempus quo apparet.* variat vocem, & aliquando instar fistulæ canit, præsertim imminente pluuia. ¶ Venit ad nos plerunque Maio mense, vel circa decimum Aprilis: in calidioribus locis prius apparet, vt in quibusdam Galliæ Martio. ¶ Nidum in ramis arborum minutissimis mira subtilitate suspendit, ita vt in aere solo pende- *Nidificādi ratio.* re videatur de terra cernentibus. Ipsum quoq; nidum aduersus imbrem camerat ac densa fronde protegit, Author de nat. rerum. De lanugine nidum tanto artificio construit, vt bureti (bireti fortè, id est pilei: vel biretarij qui pileos facit. Plinius nidum ab eo suspendi scribit primis in ramis cyathi modo, vt nulla quadrupes accedere possit. ego ita humilem aliquando vidi, vt ferè attingerem, inter duos arbo- 20 ris ramos) artem videatur imitari & chordis (funiculis) suspendit ad extremos surculos ramorum arborum, ita vt in aere videatur pendere & per omnia nidus speciem refert testiculorum arietis. & relinquit in eo canalem, in quo est porta introitus sui, Albertus. Sunt qui dicant in nido orioli sericum reperiri. nidificare eum plerunq; non procul ab aqua nidum è musco, & quibus eum suspendat funiculos è pilis equinis contexere. Ego nidum eius è fœno & culmis contextum vidi instar calathi vel corbis ficarij è iuncis intexti. culmis & filis quibusdam surculis toto circuitu annexum, ita vt fila non dependerent, sed surculis planè annexa essent. Vincula autem illa non seligere eum puto, sed obuia quæq; arripere, vt culmos, iuncos, fila è lino aut serico, pilos equinos. Psittaci & in India occidentali passer stul- *Cibus.* rus nidos suos suspendunt à ramis arborum, oriolus alligat ponus quam suspendit. ¶ Orioli fructibus arborum vescuntur, nempe cerasis, ficubus. 30

D.

Mores. Oriolus circa nidi sui locum aues omnes abigit. Fabulantur aliqui pullos eius in quatuor partes diuisos nasci, easq; à parente herbæ Iuliæ dictæ vi consolidari.

E.

Aucupiū. Capitur noctua. ¶ Cum ad nos aduenerit, quod fit aliquando circa decimum Aprilis, bona spes *Prognosticō tempestatis.* est pruinas non amplius futuras. Imminentem pluuiam præsagit quum voce fistulam refert. item quum ad domos propius aduolârit.

F.

Vsus in cibo & medicina. Hieronymus Tragus oriolum inter aues numerat quæ in cibum hominis veniunt. 40

G.

Widewallus curat icterum, & ipse flauescit Hildegardis. hoc veteres de ictero aue vel galgulo scribunt.

Auguria. ¶ *h.* Vitevualli vocem & volatum præ omnibus auibus non rapacibus obseruât augures, Albert.

Piphallis. ¶ PIPHALLIS, Πιφαλλίς, πίφιγξ, Hesychius & Varin. *Piphinx*, Πίφιγξ, alauda, Iidem. Piphix, *Piphinx.* Πίφιξ auis à verbo πίω. gaudet enim aquis, Varinus & Etymologus. Pifex, harpa & miluus amici sunt, Aristot. scribitur autem Græcè πίφιξ per ι in vltima.

Ploas. PLOAS, Πλωάς, genus auis magnæ, Varinus. apud quem etiam πλώας paroxytonum legitur pro aue sed magis placet oxytonum.

DE PLVVIALI. 50

HVIVS auis figuram Guil. Rondeletius vir doctissimus (quod vel libri eius de piscibus nuper æditi egregiè testantur) è Gallia ad nos misit. Gallicum eius nomen est *vn pluuier*. Gybertus Longolius Germanicè vocat ein Puluier. Turnerus ein puluer. Eberus & Peucerus ein Puluier vel Pulroß. Heluetijs incognita aut certe rarissima hæc auis est. appellari autem potest ein grawer Gyfitz hoc est vanellus fuscus: ná Anglicuá, vt audio, vanellum auem subuiridem, nominát pluuialé viridem, *a grene pluuer*.

¶ Longolius & Turnerus hanc auem Aristotelis pardalum esse suspicantur. ego nondum assentior, neq; enim pluuialis colore tota cinereo est, vt pardalus.

¶ Viuit plurimum circa lacus, quanquã & in agris quoq; sæpe capiatur, præclara ista auis quam Romano nomine à puluere fortè Germani appellát. est enim pulueratrix. Coloris est cinerei, magnitudine

tudine paulò turture minor gregatim volat, neq; temere à quoquã singularis cõspicitur. vocẽ emittit frequentem & minimè grauem: sed eo ferè modo quo illa nostratibus appellatur. quanquam autem cinerei coloris sit, pennas tamen luteis iisque obscuris maculis consperfas habet, vnde à Græcis pardalus appellatur, (tãquam pardi instar sit maculosus) quanquam Aristoteles minimè aduenam hãc auem, sed semper cõspicuam vt coruos & cornices esse testatur: id quod fortè verum est in Græcia, regione longè feruentiore quàm nostra. nam apud nos nulla propè auis est, quæ per hyemem aut locum non mutet, aut non lateat, Gib. Longolius.

Pardalus an pluuialis sit.

¶ Si auis illa pardalus sit, quam esse suspicor, celerrimè currit: & sibilum quem pastores & aurigarum pueri labiis porrectis ædunt, voce imitatur. Pennas habet ad cineteum colorem proxime vergentes, quarum singulæ singulis flauis maculis sunt respersæ. & ea auicula, quam mollicipitem (auis illius quam nos lanium appellauimus genus vnum mollicipitem esse coniicit Turnerus) esse coniicio, multò maior est. Fieri potest vt eius auis plures sint species, Turnerus. Pluuialis auis est prope ad magnitudinẽ perdicis, variis pẽnis ornata, croceo & albo nigroq; distincta. Aere solo viuere dicitur huius argumentum est, quòd licet pinguescat, nihil tamen vnquam in eius visceribus inueniri potest, Author de natur. rerum. Pluuiales aues quanquam præpingues aliqui solo aere viuere putant, quoniam in ventribus earum nihil inuenitur. Sed eius rei causa est, quia intestinum ieiunum solum habent, in quo nunquam aliquid inuenitur & hoc in multa animalia cadit, vt alibi ostendimus. Aer certe purum elementum nutriendo corpori accedere non potest, Albertus. Ex auibus omnibus mihi notis, nullam vidi quæ non quatuor digitos haberet, excepta pluuiali, & pica marina vt vulgo vocant: & aliis duabus quarum altera Gallis vulgò *Guillemot* dicitur, altera *Canne petiere*, quæ de genere lagopodum est, Bellonius. Ego pluuialem vanello congenerem existimo nam & nomen commune ambabus tribuitur apud Anglos, adiecta tantum coloris differentia. sed differunt etiam quòd vanellus cristam habet, pluuialis non habet. & digitis pedum. Pluuialis enim posteriorem nullum habet, vanellus breuissimum.

Aere solo viuere dicitur.

¶ Sunt qui excrementa lumbricorum ab his auibus edi asserant.

E.

Hæ aues dicuntur capi dum plumbatæ sagittæ (baculi plumbati) vltra eas (altius) in aere proiiciuntur. sic enim territæ humilius volant, & in retia iuxta terram expansa incidunt, Albertus & Author de nat. rerum. capiuntur autem gregatim.

Aucupiũ.

F.

Lautæ sunt in cibo & in magnis deliciis: & viridibus, quos aliqui priuatim vanellos vocant, longe præferuntur. In hominem delicati cibi nimium appetentem, ne pluuiali quidem apposita contentum fore, alicubi tanquam prouerbio dicitur. Sunt è vulgo qui negent eam cibo solido vesci, & proinde ne exenterandam quidem existimant, vt & alias quasdam lautas & opimas aues.

Vsus in cibo.

¶ An hæc Plutarchi thyntace esse possit, & an eadem sit quam Itali quidam *piuier* nominant (per onomatopœiam, in pratis palustribus degentem auem, corpore fusco, pectore albo, vt audio,) diligentiores inquirant.

DE ALTERA PLVVIALIS SPECIE.

Hæc auis cuius iconem hic damus, ad lacum Tigurinum capta fuit: Videtur autem pluuialis esse species.

DE PORPHYRIONE.

A.

Porphyrio auis hactenus nobis ignota est: cuius picturam Io. Culmannus amicissimus meus è Montepessulo misit, viri in vniuersa rerum naturalium historia doctissimi Gul. Rondeletij beneficio. Quid sit Porphyrio non constat, Niphus. Porphyriones a nobis visi sunt in agro Patauino allati ex Hispania, quos ibi *telamones* vocant, siue quia statuæ viriles, quibus mutuli & coronæ sustinentur, ita nominantur: siue quasi thalamorum & pudicitiæ custodes. etenim scribit Athenæus volucrem hanc sensum adulterij habere, &c. nisi quis telamones quasi nutriculas esse dictos putet. ita enim Græci altrices vocant, Hermolaus in Corollario. ego telamonum vocem de his auibus potius barbaram quam Græcæ originis existimarim. Quod vero telamonem Græcis nutriculam significare scribit, non probo, nisi thelamòn cum aspiratione scribat, nimirum ἀπὸ τοῦ θηλάζειν. nam & θηλάστρια, τροφὸς exponitur. Θηλαμών, τέφος, ἢ τροφός, παρὰ τὸ τὸν θῆσαι μέλλοντα, ὃς δηλοῖ τὸ θηλάσαι. τὸ γὰρ θῶ (sic legendum, non θύω. Vide in Θῶ & in Θηλάζω) δύο σημαίνει, τὸ ποιῶ, καὶ τὸ θηλάζω, Varinus. Hesychius nihil habet, quam Θηλαμών, τέφος. suspicor autem librariorum culpa pro τροφὸς scriptum fuisse τέφος.

Auis est rara.

Telamon.

¶ Hebraicum nomen *dukiphat* Septuaginta Deuteronomij 14 porphyrionem interpretantur: Leuitici 11. *epopem*, id est vpupam, quod magis placet. *vide* supra in Gallo syluestri in genere. ¶ Sic & *raham* vel *racham* Deuteronomij 14. vulgaris translatio porphyrionem vertit, Septuaginta vpupam. neutrum

neutrum probo: omnino enim aquilæ aut vulturis aliquod genus hac voce significatur. Lege suprà in Gypæeto, Ossifraga & Cygno. Sunt qui porphyrionem cum Pelecano confundant, eandem auem arbitrati, eo quòd Septuaginta alicubi pelecanum reddiderint, vbi Hieronymi translatio porphyrionem habet. Munsterus in Lexico trilingui porphyrionem Hebraicè nominat *racham* & *terakreka*. ¶ *Tinschemet* quoq, Hebraicum vocabulum variè interpretantur, vespertilionem, porphyrionem, talpam, cygnum, noctuam, ibin. *Vide* in Talpa & Cygno. Iudæi doctores ferè vespertilionem accipiunt. ¶ *Chasida* Hebraicè auis est, quam translator noster vocat miluum & porphyrionem, Munsterus: *vide* suprà in Ciconia.

¶ Grapaldus non rectè porphyrionem credit esse auem quam Itali vulgò *coturnicem* appellant, cum ea perdix maior sit.

B.

Vbi reperiatur hæc auis. *Descriptio.*

Porphyriones laudatissimi in Comagene, Plinius lib. 10. cap. 43. Et rursus cap. 49. Nobiliorem etiam supradicto (è Comagene scilicet misso) porphyrionem Baleares insulæ mittunt. Vltima Syriæ fert porphyriones, Diodorus Siculus. Alexander Myndius Libycam auem esse ait, Athenæus. ¶ Porphyrionem Aristoteles scribit colore cœruleo esse, (vel cœruleum imitante,) pedes habere fissos, crura longa, rostrum puniceum, (ῥύγχος ἐρυθρὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν,) magnitudine esse gallinacei: quinis pedum digitis, quorum maximus sit medius, Athenæus. Porphyrio animal est quod tum formæ pulcritudine excellit, tum nomini suo maximè respondet, Ælianus. ὡραιότατόν τι εἶναι καὶ φερωνυμώτατόν ἐστι ζῷον. Tetrax auis magna porphyrionis speciem similitudinemq́ gerit, Laurẽtius apud Athenæum. Porphyrio vocatur à puniceo rostri colore, Eustathius. Porphyrio, cui a colore nomen, rostrum habet rubicundum: & in capite veluti cristam, qualem faciunt & gestant sagittarij Persæ: par magnitudine gallinis altilibus, sed crura ei longiora, Oppianus. Rostra ijs & prælonga crura rubent, Plinius. Hæmatopus multò minor est quam porphyrio, quanquam eadem crurum altitudine, Wortonus. Guttur (ingluuiem) quo merguntur recentia aues quædam habent, vt gallinæ: aliæ carent, sed gula patentiore vtuntur, vt gracculi, corui quædam neutro modo, sed ventrem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, vt porphyrioni, Plinius. Porphyrio, vt & reliquæ aues longi angustiq; colli, ingluuiei gulæq́ amplitudine caret: longitudine autem admodum prolixa vtitur, Aristot. Ardeolæ & porphyriones vropygium (caudam) parum aptum receperunt, Aristot. in libro de com. anim. gressu. ¶ Fortè & horion Indica auis porphyrioni cognata fuerit, cum herodio similis & rubris cruribus describatur, sed distinguitur cantus suauitate qua mire celebratur.

¶ Recentiores porphyrioni quædam præter veterum authoritatem attribuunt, vt Isidorus. Porphyrio (inquit) est auis, cui hoc peculiare quòd pedem vnum habet latum ad natandum, alterum verò fissum ad ambulandum. In quo notatur quòd vtroque elemento gaudet, & in aqua natans vt anates, & in terra ambulans vt perdices. Idem Albertus scribit, sed tanquam de aue sibi ignota, & ipse etiam fidem non adhibens. Alij recentiores huiusmodi pedes auriphrygio suo vel haliæeto adscribunt. Meliores in hoc auium genere sunt quæ rostrum habent magnum & crura prælonga: Albertus & Isidorus, ex male intellectis, vt apparet, Plinij verbis. ¶ Huic Porphyrioni cuius iconem hîc apposuimus, cæruleus toto corpore est color. media caudæ extremæ pars in cinereo albicat, oculi nigri sunt. Rostrum & crura purpureo rubore splendent. Digitos quaternos tantum pictura ostendit, ita dispositos vt in picorum genere, non quinos, vt veterum quidam scripserunt. Rara est auis, ni fallor, in Narbonensi Prouincia, frequentior Hispaniæ.

C.

Puluerario.

Porphyrio est auis fluuialis, quia in fluminibus abundat, Kiranides. ¶ Puluerulentis volutationibus non mediocriter gaudet. in locis vbi columbarum lauatio esse solet lauatur, Ælianus interprete Gillio. Græcè legitur, Χαίρει κονιόμενος, ἤδη δὲ καὶ λούεται τὸ τῶν περιστερῶν λουτρόν. Non prius tamen se vel in puluerem vel lauationem dat, quam in ambulationem veniens certa spatia confecerit, Idem interprete Gillio. Sed aliter Athenæus ex Polemone. Non prius (inquit) cibum capit, quàm locum aliquem sibi commodum inuenerit in quo deambulet: peracta deambulatione (μεθ' ὃν, lego μεθ' ὃ) pulueratur, tum lauat, postremò cibum sumit. Solus auium morsu bibit, Aristot. & Plin. Σκέπτεται δὲ πί-νῃ, Athenæus. lego δέχεται. Idem est (edit) proprio genere, (suo quodam & peculiari modo,) omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum velut manu afferens, Plin. Hic solus præter psittacum pede suo instar manus aquam suscipiẽs (hauriens) ad rostrum defert & portat. seq; humano modo pascit quia cum omni cibo bibat oportet & cum solo morsu. alter enim cibus ei propter appetitus debilitatem non descenderet, Isidorus & Albert. Sed video eos Plinij sensum non satis assecutos. neq; enim cum omni cibo vel bolo, vt Albertus habet, bibit porphyrio iuxta Plinium: sed cibum omnem in aquam intingit, intinctum pede rostro admouet: aliàs verò cum bibit, morsu bibit. Cum digitos quinq; habeat hæc auis, (quatuor tantum pictura nostra ostendit sed aptos apprehensioni, cum bini ante ac totidem retro sint, vt in psittaco & picorum genere) commodius pede loco manus vti potest. διὰ τῶν λαμβανομένων εἰς τὸν πόδα, ταμιεύεται μικρὰς τὰς ψωμίδας, Polemon apud Athenæum hoc est, De cibo autem quem pede apprehenderit paruas buccellas decerpit quanquam ταμιεύεσθαι an hoc sensu accipiatur, dubito. Leonicenus in varia hist. ex hoc loco scribit eum pedib. comminuta frusta ad futurum vsum seruare, quod non placet. Ταμιεύεσθαι τὴν τύχην, quidam interpretatur, pecunijs parcè vti, hoc est non vno tempore multum vel omnia consumere. ita & hæc auis nimirum non vorax, sed parca exiguas subinde buccellas sibi decerpit. Cum pascitur, se testes sui prandij habere dolet. itaq; secedit, & latens in occulto comedit, Ælian. & Eustathius. Callimachus in libro de auibus porphyrionem ait cibum ita capere, vt ab hominibus non videatur: odio enim habere eos illos qui ad cibum eius accesserint. Pisces deuorat, Procopius Gazæus. ¶ Alui excrementum, vt & reliquæ aues longi angustiq; colli, humidius quam cæteræ solent, reijcit, Aristot. ¶ Ardeola & porphyrio vropygium (caudam) parum aptam habent, & ad volatum dirigendum loco vropygij pedes protendunt, Idem. Volans non sublime fertur, Ælianus.

Qua ratione cibũ capiat. *Volatus.*

In ho-

D

Pudicitia & castitas.

In hominum conspectu nunquam coniugi suæ miscetur. natura enim adeò castus est, vt ne maritum quidē vxori concumbentem videre sustineat & si adulterium deprehenderit, nimio dolore cōtabescit, Oppianus. Acerrima riualitate ardet (porphyrio qui in domo alitur,) & mulieres quæ sunt sine viro obseruat, (τὰς ἀνάνδρους τῶν γυναικῶν, vt codices nostri habent, & Gillius quoq; legit forte quod illæ ad concubitum cum viris procliuiores & magis expositæ videantur. sed malim ὑπάνδρους, hoc est virorum libidini se supponentes, ex Athenæo) Adulteria sensu quodam naturæ deprehendit. & si de ijs suspicetur, vita laqueo finita crimen domino premonstrat, (si cum matrefamilias stuprum viri cognouerit,) Ælianus. Auis tam studiosa est castitatis, vt conspecto tantum scorto moriatur, Io. Tzetzes. Quemadmodum adulteris obtrectet & inuideat porphyrio animal etiam prudentissimum, non modo moderatissimum, alibi (vt iam recitauimus) me dicere memini, Ælianus. ¶ Porphyrio præterquam quòd & riualis est, & obtrectator, ea sanè etiam naturæ indole præditus est, vt eorum quibuscum victu coniunctus est, amantissimus esse dicatur. Eum ipsum & gallum in eodem versari domicilio percepi, easdemq; ambulationes & æqualia spacia conficere solitos, easdem vesci cibis, communiter in pulueruleniis vti volutationibus, mirificumq; ex his rebus amorem inter se mutuum contraxisse. At enim cum vtriusq; dominus festo quodam die cum sodalibus, vt epulare sacrificium faceret, gallum occidisset, porphyrio conuictore priuatus, tantum doloris accepit, sibi vt inedia mortem consisceret, Ælianus. ¶ In obscuro loco cibum capit, & accedentes ad cibum ipsius odit, Eustathius.

Mirus erga sodales seu conuictores amor.

E.

Capiendi ratio.

Porphyrioni capiendo neq; viscum neq; retia adhiberi opus est. sed vbi nam solus consideat obseruare, & saltando paulatim accedere. Saltationis enim spectaculo tantopere delectatur, vt licet accedentem magis magisq; hominem viderit, non tamen auolet sed ipse etiam se moueat & ad saltandum membra componat, donec capiatur, Oppianus. ¶ Porphyrio gratus est hominibus, quamobrem caute & studiose ipsum alunt. itaq; magnificis ædibus pro ludicra delectatione est: vel in templo aliquo sacro nutritur, & libere oberrat, & sacer intra claustra circumit. Ælianus, vt nos conuertimus, quod Gillij translatio non placeret.

Educatio.

F.

Prohibitus in cibo.

Porphyrio Iudæorum mensis interdictus est, quòd auis sit vorax piscium, quorum rapinæ inhiat, Procopius. Pro *tinschemet* Hebraica voce Septuaginta porphyrionem verterunt, qui inter immundas aues reputatur quòd luxuria (libidine) insignis sit, vt quidam scribunt, Paulus Fagius. Porphyrionem cibi gratia in cœnis apposuisse hominem scio neminem, nec Calliam, nec Ctesippum viros Athenienses, nec Hortensium Romanum, quos è multis lurconibus paucos mihi commemorasse satis fuerit, Ælianus. Quòd si in cibum non veniunt, miror cur Plinius laudatissimos è Comagene, nobiliores è Balearibus insulis mitti scripserit.

H.

a Aristophanes in Auibus mentionem fecit tetracis auis (magnæ) cum porphyrione & pelecino. ¶ Porphyrion & auis & piscis cuiusdam nomen est, Hesych.

Porphyrio gigas.

¶ Sisyphi filij fuerunt Almos & Porphyrion, Scholiastes in tertium Argonaut. Apollonij. Alcyoneus gigas Purpurei (aliàs *Porphyrionis*) frater ab Hercule telis est confossus. *Nomen habet magni volucris tam parua gigantis. Et nomen Prasini Porphyrionis habet,* Martialis lib. 13. Constat inter gigantes principatum obtinuisse Porphyrionem & Alcyoneum. Prasinus quoq; auriga, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est, Perottus. Ὦ κεβλήπυρι καὶ Πορφυρίων, exclamat quidam in Auibus Aristophanis: scite autem Cebrionæ & Porphyrionis gigantum nomina coniunxit, præsertim cum eadem duo etiam auium nomina sint conueniens & argumento. nam vt gigantes illi deos olim impugnauerunt, ita & aues in hac fabula eos impugnare moliuntur. Porphyrion quidem gigas à Venere victus fertur. Scholiastes & Varinus in Cebrione. Πέμψω δὲ πορφυρίωνας ἐς τὸν οὐρανὸν Ὄρνις ἐπ' αὐτὸν παρδαλᾶς ἐνημμένους, Aristoph. in eadem fabula. Minatur autem quidam se aduersus Iouem cælo immissurum porphyriones, siue aues siue gigantes accipias. Typhòs & Porphyrion gigantes in Pythijs Pindari Carmine 8. memorantur, tanquam vtriq; fulmine icti. Scholiastes monet Typhòn tantum fulminatum, Porphyrionem verè Apollinis sagittis occisum. Eundem ait Herculis boues per vim abducere conatum fuisse.

¶ *c.* Homerum infantem Ægyptijs parentibus ortum fabulantur, cum mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem auium voces diuersas ædidisse, & inter cæteras porphyrionis, vt recitaui in Columba liuia ex Eustathio.

e. ¶ Multos pueros quos amabant muneribus deceperunt amatores, donata alius coturnice, alius porphyrione, Aristoph. in Auibus.

Poyx.

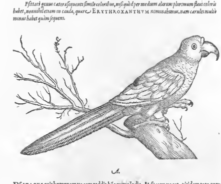
¶ Poyx, Πῶϋξ, auis quædam Aristoteli de animalibus, Hesychius & Varinus. Ego hoc nomen apud Aristotelem legisse nō memini. Phoix quidem (φῶϋξ) apud eum inimica harpæ est, & ardearum generis mihi videtur, vt suprà scripsi. Sunt & πώυγγες mergi, alias *bunges* dicti, à voce & clamore, παρὰ τὴν βοὴν καὶ τὴν ἰυγήν, Varinus.

Porphyris. ¶ PORPHYRIS, Πορφυρὶς, auis nominatur apud Aristophanem in choro Auium. Est autem alia quam porphyrio, vt Callimachus in libro de Auibus testatur. Ibycus aues quasdam λαθιπόρφυρας nominat, cuius hæc verba apud Athenæum legimus: Τῶ μὲν πετάλοισιν ἐπ' ἀκροτάτοισι ξανθὸν τι ποικίλαι πανέλοπες αἰολόδειροι, πορφυρίδες, καὶ ἀλκυόνες τανυσίπτεροι. quasi vt alcyones & penelopes, ita etiam porphyrides marinæ quædam vel maritimæ aues sint. Et rursus, Αἰεὶ μ' ὦ φίλε θυμὲ τανύπτερος ὡς ὁ κατπορφυρίς. locus videtur corruptus, & legendum fortè, ὡς λαθιπορφυρίς. Porphyrides ex auium sunt genere, à porphyrionibus diuersæ: sicut ab vtroq, latiporphyrides, siue adiporphyrides & latipotphyræ, Hermolaus in Corollario. apparet autem ipsum ex Athenæo hæc mutuatum, & de lectione dubitasse.

Psiphæon. PSIPHÆON, Ψιφαῖον, velum vel stoream significat: vel auiculam paruam, Hesychius & Varinus. 10

DE PSITTACO.

Psittaci genus cætera sequenti simile coloribus, nisi quòd per medium alarum plurimum flaui coloris habet, nonnihil etiam in cauda, quare ERYTHROXANTHVM nominabimus. nam cærulei multò minus habet quàm sequens.

20

30

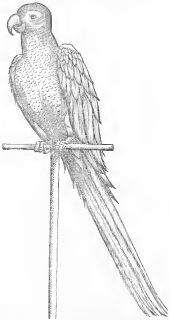
A.

PSITACVS auis humanam vocem reddit. hâc mittit India, & *sittacem* vocat, viridem toto corpore, &c. Plinius. Hermolaus legendum conijcit hoc in loco psitacen, ex Aristotele, vt ait. qui item non 40 masculino (inquit) sed fœminino genere pronuntiat hanc alitem. Cæterum in Indica historia, quam Arriano sunt qui tribuant, *sittacen* per σ, non per ψ legimus initio vocatam. Est Aristoteli auis sitta, sed omnino alia, Hæc Hermolaus. Ego psittace (ψιττάκη) apud Aristot. in nostris codicib. per τ duplex scribi inuenio, vt & apud alios Græcos authores omnes semper τ duplex, siue psittacus, siue psittace, siue sittacus ab illis scribatur. Arrianus quidem in Indicis (vt nostri codices habent) σιττακὸν scribit, sittacum, non vt Hermolaus citat *sittacen*. Ψιττακὸς & σιττακὸς oxytona sunt & masculina: ψιττάκη fœmininum paroxytonum. Latini quidam, persertim recentiores (Gaza, Volaterranus, Grapaldus) psitacum per τ simplex scribunt, quod non placet. poetæ primam semper producunt. Sittas, Σίττας, auis quædam. aliqui psittacum interpretantur, Hesychius & Varinus. Sitta auis gen. fœm. supra inter picos nobis descripta est. Sittas masculinum fuerit, sed pro eadem, vt conijcio, aue accipiendum. ¶ *Hastaualga* (voca- 50 bulum vt conijcio Persicum, quanquam Albertus Græcum esse ait, vir Græcæ linguæ imperitus) est

Nomina. auis parua de genere psittaci, &c. Albert. in Aristotelis de hist. anim. 8. 12. vbi Aristoteles psittaci simpliciter meminit. ¶ Græcè vulgò παπαγὰς hodie vocatur. ¶ Italice *papagallo*. ¶ Hispanice *papagáio*. ¶ Gallicè *papegay*. vel *perroquet*. Sed aliqui genus quoddam maius & cærulei coloris priuatim *perroquet* nominant. ¶ Germanicè Pappengey / Sittich / Sickust. ¶ Anglicè *a popiniay*, vel *a popingey*. ¶ Illyricè *pappaussek*. Polonicè *papuga*. Turcicè *dudi*. ¶ Plurimis quidem linguis papagalli nomen commune est. Psittacus, qui vulgo *papagabio*, id est principalis seu nobilis gabio dicitur, Obscurus.

Quibus in regionibus reperiantur psittaci. ¶ Vltima Syriæ fert psittacos, Diodorus. Apportantur ad nos ex regionibus sub æquinoctiali ad Orientem & Meridiem sitis, Nicephorus Callistus. Inueniútur in Thebaide Ægypti, & in India, Kiranides.

Aliud genus Psittaci parte supina rubet, alis supertus in flauo viridibus, cætero cæruleis, cauda partim rubra partim cærulea, vt pictura ad nos missa indicat, in qua pars prona non apparet, caput etiam cum collo vndiq; rubet, nisi quod color candidus circa oculos est. Nos eum à præcipuis coloribus ERYTHROCYANVM *cognominabimus.*

nides. Plinius aüt insulam esse Gagaudem in Æthiopia, inde primum visos esse psittacos à Neronis exploratoribus. Sola India mittit psittacum, Plinius & Pausanias. Regio quædam Lusitanis in Indiam nauigantibus reperta, abundat psittacis multijugi coloris, tantæq; proceritatis, vt cum gallinis magnitudine contendant, Aloisius Cadamustus. Est varietas psittacorum in coloribus magna, vnde pulcerrimi etiam apud Indos existimantur nam præter colorum aptam varietatem illam, splendor etiam quidam affulget, Cardanus. Circa Pego vrbem Indiæ psittacos vocaliores habent quàm vsquã alibi offenderim, eosdemq; pulcriores, Ludouicus Romanus. In regione circa Tarnasari Indiæ vrbem, psittaci omnium pulcerrimi spectantur, albicantes septeno colore præsertim distincti, Ludouicus Patricius. Hispanæ insulæ psittaci, alij coloris prasini, alij fului sunt, alij vero Indis non absimiles, id est torque miniato, Christophorus Columbus. Hispani (ex Hispaniola insula & vicinis) psittacos, quorum alij virides

etant alij flaui toto corpore, alij similes Indicis torquati minio, vti Plinius [illegible] tulerunt, coloribus viuacissimis & lætus maximopere, Pet. Martyr. In regno Senega apud Nigritas tota regio scatet psittacis, qui triplici colore distinguuntur, subcinericeo, viridi ac veneto, Aloisius Cadamustus. In Calechut reperiuntur alij prasini coloris, alij scutulati, alij purpurei, Ludouicus Romanus. Supra Caput Bonæ Spei Lebegio vecti vento Lusitani, nacti sunt nouam tellurem quam appellarunt Psittacorum quoniam ibi inueniuntur alites huiusmodi incredibilis proceritatis, vtpote qui brachium & dimidium longitudine excedant, multiiugi coloris, vt scribit quidam in Noui orbis historia. Psittacos nunc ex Lusitania insulisq; vicinis Æthiopicis præstantissimos adduci videmus, varioq; colore discriminatos, Volaterranus. Gracchana Noui orbis insula fert psittacos phasianis multo maiores, nec alijs similes nam alas habent versicolores, cætera rubei, Christophorus Columbus. Prouincia Abasiæ psittacos habet, Paulus Venetus. Psittacorum genus peculiare audio a Gallis *parroquet* vel *perroquet* vocari, viridibus maius, rostro magis adunco, vocalius, maiorisq; pretij. Species a magnitudine. Quidam haud multo maiores hirundine. Alij Gallinis haud minores. Quadragesimus nunc agitur annus cum apud mercatorem vidimus vnum tantæ magnitudinis, vt clatratæ fenestræ spatium pene impleret. Nonnulli pulcerrimi, cauda longissima, haud multo maiores turdo. Masculis, qui frequentes habentur, cauda minus longa in imo rubet. Torquem rubrum item illis minusculis, quo primum apparente, negant eos quicquam præterea discere. Quod falsum comperimus experimento. Vnus enim acceptas e via voces publicitus aliquas haud ita multo post reddidit. A colore etiam distinguuntur. In Tarnasseri albi sunt. In Terenati Molucarum vna, & Brasilia rubri. Badan insula est ad Iauam in qua psittacorum species tres. Duæ columbi magnitudine, altera rubra luteo rostro, altera versicolor. Vtraq; dicitur ab ipsis *Nor*, id est Lucida. Tertia candida Gallinæ magnitudine, *Cachi* vocatur, quod significat pretiosum. Ferunt eos, non solum discere, sed etiam intelligere, & ad quæstiones respondere. Hæc omnia Scaliger lib de Subtil ad Cardanum. ¶ Psittaci e Brasilia, quem pictum habeo, collum, alæ & dorsum viridis ferè coloris sunt: sed dorsum ad cœruleum inclinat, cauda similiter, in qua longiores pennæ rubent. longiores in alis nigræ sunt in viridibus earundem maculæ quædam vel puncta rubent. caput cinereum est, venter coloris flaui. ¶ Cinereum quoq; vel subcæruleum toto corpore, pictum habeo, in cauda tantum rubentibus pennis, parte circa oculos candida. hunc ex Mina ciuitate diui Georgij adferri aiunt.

B.

Descriptio formæ & colorũ varietatis.

Quibus in regionibus reperiantur iam suprà dictum est. ¶ India (sola, Solinus) mittit psittacum auem, viridem toto corpore, torque tantum miniato, (puniceo, Solinus,) in ceruice distinctam. Magnitudine & coloribus diuersi reperiuntur, vt in *A* ostendimus: prisci viride genus tantum agnouisse videntur. In India huiæ columbæ virides pennas habent, vt is primo aspectu, qui sit rudis in scientia auium, psittacum non columbam dicat, Ælianus. Psittacus Indiæ auis est. instat illi minimo minus quam columbarum, sed ne colorum (non colores) columbarum. Non enim lacteus ille, vel liuidus, vel vtrunq; (vtcunq;) subluteus, aut sparsus est. sed color psittaco viridis, & intimis plumulis & extimis palmulis, nisi quòd sola ceruice distinguitur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo, (minij colore) velut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur, Apuleius Florid. 2. Viredo in toto corpore psittaci lutea, præter collum miniato distinctum torque, Eberus & Peucerus. Auis est tota viridis, sed rostro & pedibus rubet, Kiranides. In feruentissima Æthiopia, vltima India, cum psittacis cum elephanti candidi reperiuntur, Scaliger. Similis est aliquantulum obelo (vox videtur corrupta) & falconi: virides habet plumas, pectus rotundum, rostrum aduncum, tantæ fortitudinis vt caueæ suæ virgas ferreas vi frangat, Obscurus. Rostro vel ferrum rumpit, Kiranides. Capitis ossa durissima psittacis, Plinius. Capiti psittaci duritia eadem quæ rostro, Idem quare cum discit sermonem hominis, radio verberatur ferreo & cum deuolat, rostro se excipit, propter pedum infirmitatem, vt in *G* dicetur. Rostrum quod nulli alij contingit, qua collo committitur, infernè sub faucibus apertum est. Cibum digitis captum non introrsum conuertit ad os sed extrorsum. Solus cum Crocodilo rostrum mouet superius, Scaliger. ¶ Omnes aues vncæ breui sunt collo, & lingua lata, aptæq; ad imitandum nam & psittaca auis Indica talis est, Aristot. Lingua ei lata, multoq; latior quam cæteris auibus vnde perficitur vt articulata verba penitus eloquatur, Solinus & Apuleius. Hinc est quòd ἀνθρωπόγλωττον dicunt, quasi humanam linguam referentem, Wottonus. ¶ Inter nobiles & plebeios discretionem digitorum facit numerus qui præstant, quinos in pede habent digitos: cæteri ternos, Solinus & Apuleius. Sed Plinius lib 10 cap. 42 de picarum genere hoc scribit, non de psittacis, nempe facilius discere sermonem humanum illas quibus quini sunt digiti in pedibus. Habent psittaci digitos binos ante & totidem retro, vt picorum genera. Pedum species ei rara est & cum Verticollia (Iynga sic appello) tantum communis est, Scaliger.

C.

Cibus.

Cnici vel cneci, vt vocãt, semine vescuntur psittaci & sacchara delectãtur. In Calechut tanta harum auium copia est, vt exhibendi sint custodes seruandæ oryzæ in aruis, ne eam depascantur, Ludouicus Romanus. Pede seipsos pascunt & ori admouent escas, vt manu homo, Author de nat rerum.

¶ Dum

Bibendi ratio.

¶ Dum bibit, pedibus ita suspensus caudam in altum, & caput deorsum ad aquam extendit. caudam etiam diligenter custodit, & sæpe rostro componit, Albert. ¶ Quemadmodum pueri erudiuntur, sic psittaci ex tribus Indiæ generibus omnes humanæ vocis vsum addiscunt. In syluis inconditam vocem, cuiusmodi aues indoctæ edere solent, mittunt. non autem expressum os & explanatum habent, Ælianus. Vox eius naturalis est valde sonora, Albertus. Imitatur voces hominum omniumq; animalium, Kiranides. Auium quæcunq; linguam consimilem (humanæ) habent, & maxillarum dispositionem (at tibus pro maxillis rostrum est) humanum aptæ sunt imitari sermonem, vt psittaci, picæ, & similes, Suidas Psittacen autem ἀνθρωπόγλωττον dicunt, quasi humanam linguam referentem, Wottonus De lingua eius *vide supra in B. Psittacus a vobis aliorum nomina discam. Hoc didici per me dicere, Cæsar aue*, Martialis. *Psittacus humanas depromit voce loquelas, Atque suo domino χαῖρε valeq́; sonat*, Author Philomelæ. Articulata verba penitus eloquitur quod ingenium ita Romanæ deliciæ miratæ sunt, vt barbari psittacos mercem fecerint, Solinus Omnes aues vncæ breui sunt collo, & lingua lata, aptæque ad imitandum nam & Indica auis psittace, quam loqui aiunt, talis est, & loquacior (ἀκολαστότερος) cum biberit vinum redditur, Aristoteles. Plinius vocem ἀκολαστότερος vertit lasciuior. recentiores quidam ad libidinem referunt. mihi quidem Aristoteles hoc vocabulo intemperantiam linguæ maximè significasse videtur. Super omnia humanas voces reddit psittacus, & quidem sermocinatur. imperatores salutat, & quæ accipit verba pronunciat, in vino præcipuè lasciua. Capiti eius duritia eadem quæ rostro. Hæc cum loqui discit, ferreo verberatur radio, (ferrea clauicula Solinus & Apuleius,) non sentit aliter ictus, Plinius. Dum pullus est atq; adeo intra alterum ætatis suæ annum, quæ monstrata sunt & citius discit, & tenacius retinet. Maior paulò segnior est, & obliuiosus & indocilis, Solinus & Apuleius. sed Plinius hoc de pica, non de psittaco scribit libro decimo, capite 42. Ad disciplinam humani sermonis facilior est psittacus, glande qui vescitur: & cuius in pedibus, vt hominis, quini digituli numerantur. non enim omnibus id insigne, Apuleius. sed hoc quoque apud Plinium eodem in loco ad picas non ad psittacos pertinet. Id quod dicit psittacus, ita similiter nobis canit vel potius eloquitur, vt vocem si audias, hominem putes. Nam quidem si videas idem conari non eloqui. Verum enimuero & coruus & psittacus nihil aliud quam quod didicerunt pronunciant. Si conuitia docueris, conuiciabitur, diebus ac noctibus perstrepens maledictis, Apuleius. Augustus Cæsar picam à qua salutatus erat, item psittacum emi iussit, Macrobius Satur. 2. 4. Non silebo parte hac miraculum insigne nostris visum temporibus. Psittacus hic fuit Ascanij Cardinalis Romæ, aureis centum comparatus nummis, qui articulatissimè continuatis perpetuò verbis Christianæ veritatis symbolum integrè pronunciabat, perinde ac vir peritus enunciaret, Cælius. Sturni coruiq; & psittaci, quoniam loqui discunt, & vocis spiritum tam sequacem, tam æmulum, pensandum formandumq; docentibus præbent, ea ipsa docilitate adesse patrocinariq; cæteris animalibus videntur, & tantum non voce testari, etiam cæteris omnibus proferendi sermonis, & vocis articulandæ vim natura concessam, Plutarchus.

Vox & sermonis humani imitatio.

Rostri durities.

¶ Cùm deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuioremq; se ita pedum infirmitati facit, Plinius. Rostri tanta durities est, vt cum è sublimi præcipitatur (præcipitat, Apuleius) in saxum, nisu se oris excipiat, & quodam quasi præsidio vtatur extraordinariæ firmitatis, Solinus. rostro se velut anchora excipit, Apuleius. Qui memoria nostra terras antiquis ignotas peragrarunt, (vt Aloisius Cadamustus, apud quem hæc similiter leguntur) mirifica animi solertia in construendo nido psittacos esse affirmant. Etenim procerissimam inuestigant arborem, tenuibus ramis, & intolerabilibus ad quiduis graue sustinendum: ad quorum cacumina pensilem surculum alligant, ex quo nidum affabre & callidissimo artificio factum suspendunt, pilæ modo rotundum, sanè quam exiguo ad aditum & exitum relicto foramine. Quod quidem ipsum eos moliri asserunt, vt serpentium insidijs viam obstruant. non enim ex tam subtilibus ramis pensilem nidum serpentium natio corpore grauis inuadere audet, Gillius. Est & oriolus dictus picorum generis, qui nidum a ramis suspendit, (vel potius alligat,) & passer stultus in India occidentali.

Industria in nido cōstruendo.

Pluuia moritur.

¶ Psittacus aquas alias quocunq; modo patitur, sed pluuia moritur. idcirco in montibus Gelboe nidificare fertur, in quibus raro vel nunquam pluit, Albert. Multa humiditate in cute eius abundante moritur, Obscurus.

D.

Mores & ingenium.

Psittacus inter aues ingenio sagacitateq; præstat, quòd grandi sit capite atq; in India cælo synceto nascatur: vnde etiam didicit non solum loqui, sed meditari. meditantur ob studium gloriæ. participes enim sunt & huius & amoris: vnde memoria non vulgaris illis, Cardanus Amat hæc auis loqui cū pueris, a quibus etiam cæteræ aues facilius loqui addiscunt, Albertus. Caudam suam summo studio custodit, pennasq; rostro suo frequentius extergit, Author de nat. rer. Miræ etiam calliditatis est in excitando risum. Homines quoq; osculari domesticos consueuit. Admoto speculo propria forma deluditur, & nunc gaudenti nunc dolenti similis efficitur. Aspectu virgineo multum delectatur, & vino inebriatur, Obscurus. In vino præcipuè lasciuus est, Plinius. Vidi ego psittacum mire amantem pueros imberbes. Gaudent sanè hæ aues conuersatione puerorum, & sermonem humanum coram eis exprimere. Nuper etiam quidam fide dignus mihi asseruit, nouisse se hominem adeo amatum à psittaco, vt ob discessum eius semper lugeret auis, & æmulatione erga alios psittacos duceretur, Auicenna Fuscum psittacum mediocris magnitudinis obseruauimus, cum ei affectata adblandiremur tractatione accendi libi-

dine solitũ, mihiq, vltro offerre osculum adeoq; obturbari, vt ex ingluuie in os cibus redundaret. Doctrinæ aptiores virides, ac memoria tenaciore, quidam pertinacius arbitrantur fuscorum sermonem expressiorem. Illud vulgatum virides clamosiores, atq; mordaciores fœminas stolidiores, Scaliger. ¶ Psittacus & lupus simul pascuntur semper enim viridem hanc auem amant lupi, Oppianus 2. de venat. Turturibus amici sunt, Plinius & Ouid. *vide* in Turture *D*.

E.

Cur & in quibus caueis alãtur.

Caueis inclusi aluntur psittaci, vt tum aspectu suo colorisq; gratia & formæ raritate, tum sermonis humani imitatione oblectẽt. Gallinæ rusticæ in ornatibus publicis solent poni cum psittacis ac merulis albis, Varro. Seruare eos non in ligneis sed ferreis caueis (χαλκέοις) oportet, Oppianus. ¶ In regno Senegæ apud Nigritas tota regio scatet psittacis, quos Nigritæ plurimum oderunt quoniam totam plagam ferè circumuolitantes, fruges & præsertim legumina deuastant, Aloisius Cadamustus. In Calechut tanta eorum copia est, vt collocandi sint custodes seruandæ oryzæ in aruis, ne eam depascantur. Vocales sunt admodum, ac vili pretio, vtpote gemino denario, id est media solidi parte singuli væneunt, Ludouicus Romanus.

Quib in locis fruges deuastent.

F.

Vsus eorũ in cibo.

Gracchana insula psittacis mirè abundat incolæ eos saginant & in cibatu gratissimos habent, Christophorus Columbus ¶ Phœnicopteri apparatum ex Apicio supra scripsimus. idem autem facies (inquit) & in psittaco.

G.

Vsus in medicina.

Psittacus potest quęcunq, & anser, Kiran. In cibo iuuat quosuis ictericos & phthisicos sanat, Idem.

H.

Sittacus idem qui Psittacus.

a. Sittacum & psittacũ veteres dixerunt. nam σ & ψ inter se permutantur quandoq; sic & σίττα & ψίττα effertur, quæ acclamatio pastorum est ad boues, capras aut sues. Sitta auis diuersa memoratur Aristoteli 9. 1. vbi Albertus, Camulgum (inquit) Latinè dicunt vocari, psittacum Græcè sed & psittacus auis alia est, (licet apud Hesychium legatur, Σίττας auis est, quam nonnulli psittacum faciunt,) & camulgus Latina vox non est. ¶ Viridis auis, id est psittacus, per antonomasiam vel periphrasin. *Semper & à viridi turtur amatur aue*, Ouidius. *Et si qua loquendi Gnara, coloratus viridis defertur ab Indis*, Claudianus in Eutropium.

Epitheta.

¶ Epitheta. Psittaci epitheta apud Textorem sunt, Ales, Canorus, Dux volucrum, Garrulus, Imitator, Loquax, Viridis. Psittacum ἀνθρωπόγλωττον dicunt, quasi humanam linguam referentem, Wottonus. Βροτόγηρυς, Philippo in Epigrammate.

¶ Ψιττακία, genus calciamenti muliebris, Hesych. & Varinus. Psittacion emplastrum numero 24. describitur apud Nicolaum Myrepsum.

Propria.

¶ Propria. Psittacum Alcæus γάστρων, id est ventri deditum vocat, Pollux vt nostri codices habent. sed *Pittacum* legẽdum conijcio. ¶ Terra psittacorum alicubi in Nouo orbe nominatur, vbi maximi psittaci variorum colorum reperiuntur. ¶ Psittacene, Ψιττακηνή, regio Persidis, Aristoteli in Mirabilibus. ¶ Psittace, Ψιττάκη, vrbs est iuxta Tigrin, vbi psittacia fructus (quos alij pistacia vocant) nascuntur. hinc psittacius & psittacenus, Stephanus. Psittaces Persicę Ælianus alicubi meminit in Historia animalium.

¶ *b. Tu poteras virides pennis hebetare smaragdos, Tincta gerens rubro punica rostra croco*, Ouidius in psittacum.

¶ *c. Vide* quædam in *h.* Πάντα τὰ τῶν ζώων εὔγλωττα, καὶ [illegible] τὴν φωνὴν, καὶ μιμεῖσθαι τοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ὀρνίθων ἤχους, ὥσπερ ψιττακὸς καὶ κίττα, Athenæus malim, Πάντα δὲ τὰ πλατύγλωττα τῶν ὀρνέων, εὔγλωττα, &c. Apsephâs rex Lybiæ fertur instruxisse psittacos, vt per aerem volantes sonarent, Ἀψεφᾶς θεός ἐστιν vt quidam annotauit in margine ad orationem Dionis Chrysostomi de regno vbi Dion scribit hominem improbum non posse esse verum regem & dominum, neq, sui nec aliorum, etiamsi non solum homines eum admirentur, eique obediant sed etiam aues volantes & feræ in montibus. Nuper amicus quidam recitauit nobis iucundam de psittaco historiam quem aiebat Londini in Anglia è palatio regis Henrici octaui in præterlabentem flumium Thamesim decidisse, & voce consueta ijs qui quantocunq; pretio (vt in periculo aliquo constituti, aut alij etiam ioco) portitorem ex opposita ripa vocant, *a bot a bot for twentye pownd* quod est, Cymba cymba vel pro viginti libris, quam sæpissime enunciari audierat, & tum commodissime meminerat, exclamasse. Ea excitatum portitorem quendam, propere adnauigasse & sustulisse auem, & regi (ad quem pertinere agnoscebat) reddidisse, tantum mercedis sperantem, quantum auis promiserat. Rex pactus est vt quam auis interrogata denuo mercedem dixisset, acciperet. Placuit Respondit auis, *Gibe the knabe a grott*: id est, Da nebuloni solidum.

Historia de psittacis Apsephan Deũ esse clamare edoctis. Altera historia de altero psittaco in fluuium delapso ac mercedẽ liberatori pollicẽte.

¶ *e At tibi quanta domus rutila testudine fulgens? Connexusq; ebori virgarum argenteus ordo? Argutumq; tuo stridentia limina cornu? Et querulæ iam sponte fores? vacat ille beatus Carcer, & angusti nusquam conuitia tecti*, Statius 2. Syluarum de cauea Psittaci mortui. ¶ Rostrum psittaci gestatum dæmones abigit, Kiranides.

¶ *f.* Helio-

¶ *f.* Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes refertas capitibus psittacorum & fasianorum, &c. Lampridius. Psittacis atq; fasianis leones pauit & alia animalia, Idem. In hortis Indiæ regijs psittaci aluntur, & sursum deorsum vltro citroq; circum regem versantur: nec psittacum idcirco Indorum quisquam, etsi eorum magna illic multitudo sit, edit, quod eos sacros putent, & Brachmânes quidem ex auibus plurimi hunc existiment, vt qui solus humana verba vocis conformatione consequatur, Ælianus.

Heliogabali luxus.

Psittaci Indis sacri.

¶ *g.* Rostrum psittaci gestatum, omnem rigorem febrium curat, Kiranides.

¶ *h.* Anthologij lib. 1. elegans Philippi in psittacum epigramma legimus, quod recitare libuit.

Carmina in psittacos.

Ψιττακὸς ὁ βροτόγηρυς, ἀφεὶς λυγοτευχέα κύρτην,
Η῎λυθεν εἰς δρυμοὺς ἀνθοφυεῖ πτέρυγι.
10 Αἰεὶ δ' ἐσμελετῶν ἀσπάσμασι Καίσαρος κλεινὸν,
Οὐδ' ἂν ἀν' οὔρεα λήθην ἤγαγεν οὔνομα τοῦ.
Ε῎δραμε δ' ὠκυδίδακτος ἅπας οἰωνὸς ἐρίζων
Τίς φθῆναι δυνάσαι δαίμονι χαῖρ' ἐνέπειν.

¶ Ouidius Elegiarum 2. 6. in mortem psittaci his carminibus lusit.

Psittacus eois ales mihi missus ab Indis
Occidit, exequias ferte frequenter aues.
Omnes, quæ liquido libratis in aere cursus,
Tu tamen ante alias turtur amice dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa tenaxq; fides.
Non fuit in terris vocum simulantior ales,
Reddebas blæso tam bene verba sono.
Plenus eras minimo, nec præ sermonis amore
In multos poteras ora vocare cibos.
Nux erat esca tibi, causæq; papauera somni,
Pellebatq; sitim simplicis humor aquæ, &c.

¶ Extat & Statij Epicedion in psittacum Melioris Atedij Sylu. 2.

20 *Psittace dux volucrum, domini facunda voluptas,*
Humanæ solers imitator psittace linguæ, &c.
Occidit aeria celeberrima gloria gentis,
Psittacus ille plagæ viridis regnator eoæ.
Quem non gemmata volucris Iunonia cauda
Vinceret aspectu, gelidi non phasidis ales.
Ille salutator regum, nomenq; loquutus
Cæsareũ, & queruli quondã vice functus amici,

&c. Legimus etiam in psittacum vocalem carmen T. Vespasiani Strozæ lib. 6. Eroticωn. ¶ Psittacos in India sacros existimari, & idcirco non venire in mensas, paulò ante in *f.* ex Æliano recitaui.

¶ PROVERBIA. Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur. *vide* supra in Coturnice *h.* ¶ Eras. Rot. in adagio Senis mutare linguam. Ne hoc quidem (inquit) prætermittendum, quanquam vulgo iactatum: Senex psittacus negligit ferulam. Et mox recenset Apuleij verba ex secundo Floridorum de psittaco, cui sermonem nostrum addiscenti ferrea clauicula (loco ferulæ) caput à magistro tundatur. Discit autem (inquit Apuleius) statim pullus vsq; ad duos ætatis suæ annos senex autem captus & indocilis est & obliuiosus. Quæ posteriora verba (quòd pullus vsq; ad biennium facilè discat, senex indocilis sit) Apuleius, vt video, a Solino mutuatus est: hic a Plinio. & quanquam Plin. hęc de pica non de psittaco scribat, possunt tamen fortassis huic etiam conuenire. sin minus, ratio saltem prouerbij non impeditur. ¶ Vsitatum est apud Germanos quosdam prouerbium, Arbitrium (libertas) auro præferendum est, aiebat psittacus caueæ inclusus. Wille gehet für Gold / sprach der Papegeye / da saß er im Korbe. Tale est & illud, In cauea minus bene canit luscinia.

Prouerb.

Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur.

Senex psittacus negligit ferulam.

¶ PTEREVGOTYRANNVS, Πτερευγοτύραννος, (malim *Pterygotyrannus*, vt ordo etiam literarum scribi postulat apud Hesychium,) auis est quædam in India Alexandro data, Varin. Quærendum an hæc esse possit auis paradisi dicta, vel apus Indica: quæ cum pedibus careat, & alis pennisq; suis per-40 petuo in sublimi vehatur, non immeritò Pterygotyrannus appellabitur: tanquam principatum inter aues obtinens quod ad remigium alarum.

Ptereugotyrannus.

DE PVPHINO ANGLICO.

PVPHINVS vulgò ab Anglis dictus, auis marina, cuius iconem & descriptionem Io. Caius medicus Anglus ad nos misit, anatis paruæ magnitudine. Vox illi naturalis, *Pupin*, est. a qua Pupinus melius diceretur. In piscis vsu est apud Anglos, vel in solenni ieiunio. carne 50 & gustu Phocæ haud dissimilis. gregalis, carne, si dominutriatur, libentius quàm pisce vescitur, &c. Hanc prius adhuc incognitam, ficto Picæ marinæ nomine in Paralipomenis Historiæ auium in præcedenti editione descripseramus his verbis:

AVIS quædam marina est (inquit Io. Caius Anglus, qui pariter etiam iconem misit) anatis magnitudine & figura corporis, pedibus palmatis & rubescentibus, ad posteriora magis positis quam cæteris palmipedibus: rostro tenuiore magis latitudine se demittente, quàm longiore processu se extendente, quatuor incisuris rubris a summa, duabus ab ima parte sulcato, in colore pallentis ochræ. Quod inter has & caput est, subcœruleũ est, & ea figura, qua luna est, cum exacti dies decem sunt a coitu per summa corporis totius nigrescit, nisi qua oculi sunt, qui in albo constituti sunt per ima exalbescit rota,

nisi summo pectore, qua nigricat viuit ex mari. Latitat in cauernis, vt charadrius. eam ob rem educta è cuniculi cauea auis est, loco non procul a mari posita, a venatore quodam immissa viuerra. Si animo conceperis totam hanc auem albam esse, ac dein superinductam illi vestem nigram cucullatam, tum si aliud nomen desit, fratercula marina rectè ex argumento dici posset.

DE PYRALIDE.

Pyralis, Πυραλὶς, auis nominatur apud Aristot. historiæ anim. 9.1. vbi Gaza ignariam vertit. Pyralidem (inquit) turtur impugnat. locus enim pascendi victusq; idem eorum est. nec alibi vsquam eius meminit. Turtur & pyralis dissident, Plinius. Quòd si Callimacho fides est adhibenda, palumbus, pyrallis, πυραλλὶς (per duplex λ.) columba & turtur, nihil habent inter se simile, Ælianus in Varijs. Πυῤῥαλὶς (per duplex rhô & lambda simplex) auis quædam, Hesychius & Varinus. Pyralis auis est quędam, quæ etiam rusticę sic vocatur, Niphus Italus. ¶ Est & pyrrhulas auis Gaza *rubicillam* vertit, de qua in *R.* elemento scribemus. Item Pyris, Πυρὶς, secundum aliquos apud Aristophanem. *vide* supra in Ceblepyri.

Pyrrhiæ aues. ¶ Oppianus de aucupio libro tertio, cap. 10. cum merularum capturam præscripsisset, subdit: Eodem etiam modo capiuntur Pyrrhiæ aues, αἱ (forte οἱ) πυῤῥίαι. Pyrrhiæ vocabātur serui qui in comœdijs introducebantur, Eustathius.

De Avibus quarum nomina incipit *R.* litera. 20

DE REGVLO VEL TROCHILO EX VETERIBVS.

A.

Trochilus vocatur alijs nominibus senator & rex, Aristot. Gaza interprete. Græca nomina sunt, τροχίλος, πρέσβυς, βασιλεύς. Trochilus rex appellatur auium, Plin. ¶ Eadem etiam orchilus dicitur, vt docui supra in *O.* elemento. ¶ Trochilos in Ægypto vocatur, rex auium in Italia, parua auis, quæ crocodilum somno hiantis os & dentes repurgat, Plinius. sed trochilus ille Niliarus & crocodilo familiaris longè alia auis mihi videtur, gallinularum aquaticarum generis, sub quo species diuersę continentur, vt in *T.* elemento dicemus. ¶ Regulus Græcè tum βασιλεὺς vocatur, tum voce diminutiua βασιλίσκος Aetio, Æginetæ & Aristophani in Auibus. ¶ Regaliolus quoque non alius quam regulus videtur: etsi quidam pro galgulo accipiant. *vide* in Galgulo. Pridie easdem Idus (antequam Cæsar interficeretur) auem regaliolum cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, volucres varij generis proximo nemore prosequutæ ibidem discerpserunt, Suetonius in Iulio Cæsare. 30

B.

Forma. Passerculus troglodytes auicula omnium minima est regulo excepto: quo paulò maior est & nigrior. similis est autem ei in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet, &c. & iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris, (Græcè legitur φαρύτερος, id est magis varij, Wotton) Aetius. Troglodytes paulò maior est regulo, & colore illi similis, inter cinereum & viridem, (μεταξὺ τεφρῦ καὶ χλωρῦ. mihi hic color non troglodytę, sed regulo tantum conuenire videtur. Wottonus suspicatur legendum μεταξὺ τεφρῦ καὶ ὠχρῦ) rostro tenui, Ægyneta. 40

Habitatio. Vox. Cibus.

C.

Trochilus fruteta incolit & foramina, Aristot. ¶ Passerculus troglodytes magis garrulus quàm regulus est, Aetius. *Regulus atq; merops & rubro pectore Progne Consimili modulo zinzilulare sciunt*, Author Philomelæ. ¶ Regulus vermiculos edit, Aristoteles.

Infirmitas virium & ingenij solertia.

D.

Trochilus fugax atq; infirmis moribus est, sed victus probitate & ingenij solertia præditus. vocatur idem & senator & rex: quamobrem aquilam cum eo pugnare referunt, Aristot. Idem hist. anim. 9.1. trochilum cum aquila pugnare scribit. Aquilę & trochilus, si credimus, dissident. quoniam rex appellatur auium, Plin. ¶ Rex auium priuatas contra noctuam inimicitias gerit, Aristot. Alibi etiam orchilum noctuæ infensum tradit: quem nos eundem trochilo esse ostendimus. 50

Inimicitiæ cum aquila & noctua.

Prognostica tempestatis

E.

Capi difficile potest, Aristoteles. ¶ Orchilus subiens caua terræ signum facit futuræ tempestatis, Aratus.

Immusculus.

H.

Immusculus auis genus, quam alij regulum, alij ossifragum dicunt, Festus. Plura de immusculo leges in capite de aquilis diuersis. In Auibus Aristophanis cum auis quædam seruus Epopis, quænam esset non diceret, sed tantum ad domini sui mandata subinde se τρέχειν, id est currere, subijcit quidam: Es igitur τροχίλος auis, alludens ad verbum τρέχειν vbi Scholiastes, Trochilus, inquit, tertur esse auis actis,

Trochilus ἀπὸ τῦ τρέχειν.

ἄρτον

ἀρχων δριμύ.) volunt autem aliqui mediam syllabam acui debere: quasi in textu τρόχιλος scribatur. sed codices nostri τροχίλος paroxytonum habent. Et rursus cùm quidam dixisse se currere ἐπὶ τροχίλου: alius subdit: Hic auis est trochilus. abigitur ô Trochile & dominum nobis accerse. ¶ Κορθίλος, auis quam aliqui βασιλίσκον vocant, Hesych. & Varin. ¶ Ῥόδιλλος, basiliscus auis, Iidem. ¶ Τέχχος, auicula quædam, & rex apud Eleos, Iidem. ¶ Acalanthis, nobilissimi canis nomen: quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli basilicas nuncupant, Cælius. ¶ Πρέσβυς apud Aristot. historiæ anim. 9. 1 vbi Albertus *basit* habet, quod ex Græco corruptum videtur vt pleraq; apud ipsum. *basit* (inquit) Arabice, apud nos autem senecta vocatur. ¶ Hesychius orchilum auiculam vilem ab aliquibus σαλπιγκτὴν dici refert, nimirum à voce qua forsitan tubæ imitatur sonitum.

Basiliscus & basilica auis. Τρίχχος. Πρέσβυς.

DE EADEM AVE QVID PRODIDERINT Albertus, & eiusdem sæculi scriptores.

REGVLVS, qui & parra, quasi auis parua dicitur, multa est prole & garritu, Author de nat. rer. Trochilus est auis minima omnium, quam regulum vocant: quæ licet paruo sit corpore, ausu tamen magno contra aquilam pugnare conatur. Solitaria volat. pullis fœcunda est. nam plurimos vno fœtu producit. vno specu vel antro in hyeme multi conduntur, vt ad calorem turba cõferente calor qui paruus est in tam minimis corporibus augeatur, Albertus & Author de nat. rerum. Vermibus & araneis vescitur, Author de nat. rerum. Est etiam auis musica, & præcipuè cantat tempore magni & sicci frigoris in hyeme, Albert. Regulus bis anno pullificat & facit 9. oua in vna pullificatione aut circiter, Idem. Auis minima est, sed quanto minor, tanto velocior, adeoq; animosa, vt etiam contra aquilam aliquid conari audeat. Homines quoque deludit. nam cùm se proximè quasi manu capiendam obtulerit, casso hominis conatu & labore impigra profugit, Author de nat. rerum. ¶ Conuenerant aliquando aues inter se, sicut fabula refert, vt illa pro rege haberetur, quæ sublimi volatu omnes alias vinceret: cumq; aquila omnes alias aues transcenderet, exiliens parra quæ sub ala eius latuerat, insedit aquilæ capiti, & inde se esse victricem asseruit, Author de nat. rerum. Si deplumatus regulus in veru paruo exponatur igni, voluit seipsum, vt nos experti sumus, Albertus. ¶ Hæc illi de regulo: an verò aliquid ad passerem troglodyten potius pertinens, (quem vulgò in plerisque vulgaribus linguis regem auium nominant, & recentiores etiam aliqui cum regulo confundunt) regulo adscripserint, vt mihi quidem videntur, considerandum relinquo.

ADHVC DE EADEM AVE EX SCRIPTORIBVS nostræ memoriæ, & obseruationibus proprijs.

A.

REGVLVS omnino ea auis mihi videtur, cuius hîc figuram posui, id quod primum ex doctissimi medici Ioan. Agricolæ Ammonij scriptis me cognouisse profiteor. Reguli (inquit) in Bauaria plerisque locis turmatim volant, auricoloribus pennis, quibus in capitibus loco aurearum coronarum insigniuntur: appellantq; Germanicè eam ob rem Goldhendlin. hi cùm bruma est gelidissima in vrbibus, reliquo verò tempore in syluis conspiciuntur. & vbi nidificãt sex aut septem oua tam parua quam est pisum ædunt. Femellas inter eos percipimus pallidioribus capitis pennis, loco coloris aurei conspicuas esse, Hæc ille. Italicè *fior rancio*, id est flos calendulæ appellatur, à macula verticis rutilum aurea. ab alijs *ochio bouino*, id est oculus bouinus, à magnitudine, ni fallor. vt etiam Germanis Ochsseneugle/ id est ocellus bouinus: quanquam alij (in Bauaria, & circa Argentoratum & Francofordiam ad Mœnum) Goldhendlin nominant. circa Bernam in Heluetia, Strüßle. aliqui Thannmeißle/ id est parum vel patulum abietum, sed impropriè. ¶ Turcæ *Sercé*.

Nomina recentiorum apud diuersas gentes.

¶ Auis regia est quam nos vocamus regillum, Syluaticus Italus. Trochilus, *lo reillo*, Scoppa Italus. Regaliolus auis, *reillo, sericcola*, Idem. Quidam Italice regulum *reclino* interpretantur. ¶ Gallicè aliqui *rottelet, roytelat, petit roy*. ¶ Flandrice Könungsin. Polonicè *Krolik*. Sed omnia hæc nomina in diuersis linguis à rege denominata passerem troglodyten significant, quem cum regulo multi confundunt.

Regulum quidã pro passere troglodyte acceperunt.

¶ Troclulus (Turnero) est auium omnium minima, cauda longa & semper erecta, rostro longiusculo, sed tenuissimo, colore ferè fuluo. nidum facit foris ex musco, intus ex plumis aut lana, aut floccis, sed plurimum ex plumis. Oui erecti & in altero suo fine consistentis, formam nidus habet, in medio veluti latere hostiolum est per quod ingreditur & egreditur. In posticis ædibus & stabulis stramine tectis, interdum nidum construit, sed sæpius in syluis. auis est etiam soliuaga, & gregatim nunquam volat, imò quoties alium sui generis offendit, mox illi bellum indicit, & conflictatur. Quare aues illæ, quæ in Bauaria pennis auricoloribus, quas in capitibus ceu coronas aureas ferunt, in syluis æstate degentes, & gregatim ad vrbes hyeme aduolantes, reguli non sunt sed tyranni Aristotelis, Hæc ille. mihi quidem hæc quæ scribit omnia passeri troglodytæ conuenire videntur, corporis forma, cauda semper erecta, nidificatio, volatus solitarius. Quòd autem regulus Agricolæ Ammonij & noster gregatim volat, hoc non obstat, vt ipse putat, quò minus sit regulus. neq; enim veterum aliquis regulos solitarios esse prodidit, sed Albertus Germanus, qui passerculum troglodyten, vt Germani vulgò, pro regulo accepisse videtur. Aucupes quidam nostri auiculas Goldhendle/ non gregatim, sed paucas simul volitare mihi retulerunt. Turneri de trochilo sententiam Eberus & Peucerus comprobant. & inter Gallos Bellonius, qui in libro Gallico Singularium Obseruationum suarum, Auis (inquit) quam nos *rostelet* vocamus Græci (in Creta) vulgò *trilato* vocitant, voce accedente ad veterem Græcam trochilus. Atqui Gallorum *rostelet* passer troglodytes est, vt dixi: & trilato vox Græca à troglodyte per syncopen mihi facta videtur. Hac verò minor auis (mox subdit) *tettigon* ab ijsdem vulgò vocatur, (a magnitudine puto, qua cicadam vix excedit) a Latinis (ab Aristotele) tyrannus. Gallis *vn poul* vel *soucie* vel *sourcicle*, (à superciliis.) habet enim plumas in capite flauas vtrinq; instar cristæ, quæ oculos eius inumbrant vt supercilium nobis: nec multò maior est locusta, Hæc ille. ego omnino regulum esse puto, quam ipse tyrannum, in regulo autem nostro non vtrinq; plumæ illæ capitis aureæ habentur, sed in medio tantum. Mihi *soucie* Gallis dici videtur non tanquam *sourcicle* à superciliis (quo fortè nomine corrupto vulgus vtitur) sed a simili in vertice colore floris calendulæ, quam Galli vulgò *soucie*, quasi *solsiam* vel *solsequiam* appellant: præsertim cum Italicè quoq; hæc auicula alicubi *fior rancio*, id est flos calendulæ appelletur.

Tyrãnus quorundã idem est qui noster regulus.

Tyrannus minutissima auium, paulò supra locustam, cristam gerit rutilam. color corporis ex citrino rubescit superne, infernè cæsius est: ὅρνεον ἀκρίδι ἴσον καὶ εὐρύθμον, ein Goldhenli/ Eberus & Peucerus. Nostram de regulo & passere troglodyte sententiam nuper etiam Melchior Guilandinus Borussus, iuuenis doctissimus & in longinquis regionibus peregrinatus, in sua ad me epistola confirmauit. Scaliger libro de Subt. sic de his auibus scribit: Sed neq; minima est auis Regulus. Alia lõge minor, quam Tyrannum vocant. Nitidissima pluma lutea cętero corpore, rubra verò in vertice ad cristæ modum. Proxima Regulo exiguitas Troglodytę: cuius meminit Paulus in septimo. solus quod equidem meminerim, eius author historiæ. Visus, vt ille canit, ad calculum, Hæc ille.

¶ Reguli nostri autumno ferè capiuntur: auiculæ colore subuiridi, verticis colore partim luteo partim flammeo, pallidiore in fœminis. muscis, vermiculis & cossis vescuntur. Sunt qui eos muscis adeo ingurgitari dicant, vt aliquando de vita periclitentur. ¶ Regulus qui & bitriscus dicitur, Io. Saresb. in Polycrat. Gerhard. Cremonen. pro charadrio apud Kiranidem vertit regulum (legendum puto regalbulum sic enim charadrium aliqui interpretantur) *vide* in Charadrio *A*. ¶ Inter iuniperos degit regulus noster, vt audio. Niphus tamen regulum rubrum esse scribit, præpatuum, & in ripis riuorum agere. Minima auium apud nos est regulus, qui per dumeta volitat, passerculo dimidio minor, Cardanus. ¶ Aucupum nostrorum alij regulos perennare apud nos aiunt: alij hyeme auolare, post omnes alias aues quæ migrare solent. ¶ Regulus bis anno parit, oua circiter nouem vno tempore, Albert. videtur autem is reguli nomine passerem troglod. intelligere.

¶ Baltasar Stendel, qui de arte coquinaria Germanicè scripsit, lib. 6. cibarium quoddam (ex butyro, ouis, farina) describit, quod eodem quo regulum Germani nomine Goldhändle nominat.

¶ Nos deum putamus ardeis, trochilis & coruis vti, vt harum auium voce aliquid significet, Plutarchus in lib. De eo quòd Pythia non amplius carmine respondeat, an verò trochilos intelligat regulos, vel eiusdem nominis aquaticas aues, non habeo quòd asseram.

Rhaphi.

¶ RHAPHI, Ῥάφοι, aues quædam sunt, Hesychius & Varin. Kiranides pellicanum *ramphon* vocat, nimirum propter rostri (quod Græci *ramphos* appellant) magnitudinem.

Rhinoceros.

¶ RHINOCEROS, Ῥινόκερως, fera quadrupes, & auis quædam in Æthiopia, Hesych. & Varin.

Rhyntaces.

¶ RHYNTACES, Ῥυντάκης, parua auicula (μικρὸν ὀρνίθιον) in Persis nascitur, cui excrementi nihil est, sed totum corpus internus pinguedine plenum. quamobrem vẽto & rore eam ali existimant. Hanc Ctesias prodidit cultello altero latere veneno illito Parysatim (Artoxerxis matrem) diuisisse, dimidiam partem veneno infecisse, & quæ veneno intacta atq; incorrupta erat, ipsam in os iniectam exedisse, Statiræ (vxori Artoxerxis) autem venenatam partem porrexisse. Sed Dinon ab hoc parumper dissentiens, ait non Parysatin, verum Melantam pantum cultello Statiræ infectam partem apposuisse. Plutarch. in vita Artoxerxis.

Rhyndace.

¶ Rhyndace, Ῥυνδάκη auicula æqualis columbæ ὄρνιθα ἴσην περιστερᾷ, Hesych. & Varinus. Pluuialis quidem auis lautissima, de qua in *P.* scripsimus, cibo solido vesci negatur à nonnullis, quoniam nihil in ea reperiatur. itaque non exenteratur. magnitudine est columbæ. sed rhyntacem esse

tacem esse non assero. Bernicla quoq; auis, (de qua inter anates egimus,) quæ ex arbore aut ligno nasci vulgò creditur in Britanniæ & Flandriæ quibusdam locis, superflui aliquid non habet, vt neque arbores, Obscurus. Sed rhyntacen aliqui eam esse auem coniiciunt, quæ auis Paradisi appellatur, vt in Elemento *P* scriptum a nobis est.

¶ RVBETRA vermiculis alitur, Aristot. historiæ anim. 8.3. nec alibi huius auis meminit. Legitur autem Græcè βᾶτις oxytonum, fœminino genere, Gaza ruberam vertit. Niphus ait esse auem quę vulgo ab Italis *barada* dicatur. ¶ Rubetra Aristotelis quænam auis sit, prorsus diuinare non possum. Gybertus Longolius linariam siue miliariam esse rubetram putabat, quòd rubis crebrò insideat. Sed quum Anglorum *buntinga* (ea est auis quam Germani vocant Gerstammer *vide* in Passere maiore & in Linaria) in rubis tam frequens sit, quid vetat quò minus & ipsa quoq; batis dici possit? Nihil igitur certi habemus, quod nomen Britannicum aut Germanicum sit huic aui imponendum. Sed quum auium supra cõmemoratarum, altera (miliaria) seminibus herbarum vescatur, altera (*buntinga*) hordeo & tritico, & batis Aristotelis vermiuora sit, deligenda est auicula quæpiam quę solis vermibus pascitur: qualis est auicula Anglis *stonchattera*, aut *mortettera* dicta, & Germanorum klein Brach vogelchen. hęc si batis non sit, mihi prorsus ignota est, Turnerus. ¶ Ebero & Peucero rubetra minima est turdorum generis, rubi fructu & sambuci victitans. Atqui Aristoteles nihil quam vermiuoram esse scribit. ¶ Est & βᾶτις, piscis lati genus.

Rubetra.
Batis.

DE RVBECVLA ET RVTICILLA, VEL ERIthaco & Phœnicuro ex veteribus.

A.

ERITHACVS, Ἐρίθακος, auis pro Gaza rubeculam reddit, nimirum à rubro colore pectoris: alibi verò syluiam, (fortè, quòd in syluis degere soleat per æstatem: hæc verba ex Nipho fortè aut alio recentiore nobis descripta sunt. Gaza nusquam nominat syluiam, quòd sciam, sed historiæ animal. 8.3. siluiam (per *i* scribens) cum rubecula nominat inter aues quæ vermiculos petunt, vbi Græcus codex noster nomen quod siluiæ respondeat nullum habet. hyeme cum propius ad domos accedit phœnicũrus dicitur, vt Aristot. scribit. Rubeculæ (inquit) & quæ ruticillæ (phœnicuri) appellantur, inuicem transeunt. estq; rubecula hyberni temporis, ruticilla æstiui nec alio ferè inter se differunt, nisi pectoris colore & caudæ: Erithacus hyeme, idem phœnicurus æstate, Plinius. Quædam certis temporibus transformari videntur, vt erithacus, & qui vocantur phœnicuri æstiui, Constantinus in Geoponicis 15.1. Phœnicurus, φοινίκουρος, proparoxytonum. Erithacus auis quæ & ἐριθεὺς dicitur, Hesychius & Varinus. Erithacus auis à plerisque dicta, à nonnullis ἐριθεὺς, ab alijs ἐρίθυλος vocatur, Scholiastes in Vespas Aristophanis.

C. & D.

Erithacus auis est solitaria, (ὄρνεον μονῆρες καὶ μονόβιον, Varinus,) quæ nunquam ferè in eodem saltu nisi vna reperitur. *vide* infra in prouerbio Vnicum arbustum, &c. Rubecula vermiculis vescitur, Aristot. ¶ Coruī, picæ & erithaci, homines imitantur (scilicet voce,) & meminerunt eorum quæ audierint, Porphyrius lib. 3. de abstinentia ab animatis.

E.

Orchilus aut eritheus, (ἐριθεὺς, prima breui, sequentibus longis,) caua terræ subiens, signum facit tempestatis futuræ, Aratus. ab Auieno conuertitur, paruus eritheus. Rubecula auis stabula circumiens, & habitata loca lustrans, ex aduentu tempestatis se fugere declarat, Gillius.

H.

Αἴσακος, erithacus auis, Camers. Idem & Hesych. æsacum interpretantur ramum lauri, quem manu tenentes hymnos deorum dicebant. Δάφνακος, erithacus auis, Hesych. & Varin. scribitur autem ab illis ἐριθακὸς oxytonum, (vt & a Varino in Αἴσακος. in Erithaco verò pro paroxytonum, quod placet) nisi librariorum erratum sit. ¶ Ἐριθακὶς, mulier pro mercede laborans, Eustath. Proprium hoc nomen puellæ videtur apud Theocritum Idyl 3. ¶ Ἔριθοι agricolæ, quòd ἔραν, id est terram colant: ab usu verò etiam ἐριουργοί, id est qui circa lanam laborant vel mercenarij, Hesychius.

Synonyma.
Homonyma.

¶ Vnicum arbustum haud alit duos erithacos. Zenodotus author est hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi videtur non intempestiuiter dici posse in eos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autem erithacus auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temere nisi vnam inuenias. Thomas Magister ait à quibusdam ἐριθέα vocari, ab alijs ἐρίθυλον, à plerisq; ἐρίθακον. Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis, Οὐ γὰρ ἄν ποτε Τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύο. Non enim fieri potest Fures vt vnquam saltus alat vnus duos. Non omnino dissimile est huic quod dixisse fertur Alexander magnus: Mundum non capere duos Soles, Eras. Rot. Eiusdem sententiæ est illud Germanis quibusdam vsitatum, vt Tappius scribit, Duobus gallis in vno sterquilinio, duobus stultis in vna domo non conuenire. Zween Hanen auff einem Mist vertragen sich nit. Item, Zween Narren tügen nit in einem Hauß.

Adagiũ. Vnicum arbustum haud alit duos erithacos.

Emblema. ¶ Emblema Alciati inscriptum, Paruam culinam duobus ganeonibus non sufficere: *In modicis nihil est quod quis lucretur, & vnum Arbustum geminos non alit erithacos.* Aliud. *In tenui spes nulla lucri est: vnoq; residunt Arbusto geminæ non bene ficedulæ.*

DE RVBECVLA, HOC EST AVE QVAM

plerique à rubicundo pectoris colore denominant, scripta recentiorum.

A.

Erithacũ & phœnicurũ eandem auẽ non esse vt veteres existimarunt. CVM Aristoteles tum Plinius (inquit Turnerus) de erithaco & phœnicuro scripserunt, transire videlicet has aues in se inuicem, hanc hyberni, illam æstiui temporis esse. Qua in re vterque aucupum relatibus magis quàm sua experientia nixus, à veritatis tramite longissimè aberrauit. nam vtraq; auis simul conspicitur, & rubeculæ domitæ & in caueis alitæ (idem nostri aucupes affirmant) eandem perpetuo formam retinent. quin & eodem tempore nidulantes, sed modis longè diuersis, sæpissime in Anglia vidi. Rubecula, quæ non secus æstate quam hyeme rubrum habet pectus, quàm possit longissimè ab oppidis & vrbibus in densissimis vepretis, & fruticetis ad hunc modum nidulatur. *Qua ratione rubecula nidũ suum cõstruat.* Vbi multa querna reperit folia, aut quernis similia, ad radices veprium, aut densiorum fruticum, inter ipsa folia nidum construit & iam constructum, opere veluti topiario folijs contegit. Nec ad nidum vbique patet aditus, sed vna tantùm via ad nidum itur ea quoque parte, qua nidum ingreditur, longum struit ex folijs ante hostium nidi vestibulum, cuius extremam partem pastum exiens, folijs claudit. Hæc, quæ nunc scribo, admodum puer obseruaui, non tamen inficias iuerim quin aliter nidulari possit. Si qui alium nidulandi modum obseruauerint, ædant, & huiusmodi rerum studiosis, & mihi cum primis non parùm gratificabuntur. *Qua item ratione phœnicurus seu ruticilla.* Ego, quod vidi, alijs candide sum impertitus. Phœnicurus, quem ruticillam vocat, in excauatis arboribus & (quod sæpe expertus sum) in rimis & fissuris murorum, posticarum ædium, in medijs vrbibus, sed vbi hominum minor frequentia concursat, nidulatur. Phœnicurus mas nigro est capite, & cauda rubra, cætera fœminæ, nisi quòd subinde cantillat, similis. (Rubeculam æstate cantantem nunquam audiui.) Caudam semper motitat vterque. Phœnicuri fœmina, & proles adeò rubeculæ pullis similes sunt, vt vix ab oculatissimo discerni possint. Verum motu caudæ dignoscuntur. *In quibus differant Phœnicurus & Rubecula.* Rubeculæ licet caudam moueant, postquam tamen submiserint, statim erigunt, nec tremunt bis aut ter more ruticillarum. Ruticillæ enim simul atque caudam mouere cœperint, non cessant donec ter aut quater simul leuiter mouerint, vt alas, iuniores auiculæ cibum à matribus efflagitantes, motitant. Rubeculæ in æstate, vbi in syluis satis superque alimenti suppetit, nec vllo infestantur frigore, (quæ res cogit illas in hyeme ad vrbes, oppida & pagos confugere) cum prole ad desertissima quæque loca secedunt. Quare minus mirandum est, rubeculas in æstate non passim occurrere. Ruticillas quid miri est in hyeme non esse obuias, quum per totam hyemem delitescant? Adhæc cum rubeculæ pulli, in fine autumni perfectam ferè in pectoribus rubedinem nacti, ad pagos & oppida propius accedunt ruticillæ, quę antea per totam æstatem cernebantur, dispatent, nec amplius in proximum vsque ver cernuntur. Quæ cum ita se habeant, quid Aristoteli aut illi hoc referentibus erroris ansam præbuerit, facile quiuis potest colligere, Huc vsq; Turnerus.

Nomina huius auis apud diuersas gẽtes. ¶ Erithacus hyeme, phœnicurus æstate, auis est quam vulgò pectus rubeum vocant, Perottus. Vulgò ab Italis *pettorosso* dici inuenio, ab alijs per syncopen *petusso* pro *pettorusso* Ab alijs *pecchetto*, (quæ vox pectusculum significat,) vel *pechietto*, vel vt nos proferremus *petschetto*. alibi *ferbot* ¶ Lusitanis *pettiroxo*. ¶ Gallicè, vt Bellonius scribit, *rubeline* vel *gorge rouge* nominatur Ab alijs *rouge gorge* vel *berée*. Eadẽ fortè fuerit Sabaudis dicta *rouge bourse* Germanice Rötele/ Winterrötele/ Rotbrüstle/ Waldrötele/ Rotkropff/ Rotkröpffin/ & apud Saxones Rotkelchyn/ vt Eberus & Peucetus annotant. ¶ Anglicè *a robin, a redbreste*, Turnerus & Eliota (Sed Eliota alibi frigillam interpretatur *a ruddocke, or robin, redbrest*) alibi *a robbyn rock*. Passerem troglodyten Angli vulgò fœminam tantum esse aiunt, & marem eius *a robbyn rock*. ¶ Illyricè *czerwenka*.

B.

Forma. Rubeculæ rubro sunt pectore, vnde & in plerisque linguis nomen sortiuntur dorso & capite fusco. Veteres colorem eius hyeme mutari putarunt, & ruborem e pectore in caudam transire, vnde & nomen mutetur in phœnicurum, qui rursus æstate in erithacum, id est rubeculam transeat. sed aues has esse semper diuersas, nec ex alterius mutatione alteram fieri, in *A.* iam scripsimus ex Turnero.

De rube-

C.

De rubeculæ nido, & quomodo caudam moueat aliter quàm phœnicurus: & quòd æstate in siluis ac locis desertis degit, in fine autumni ad oppida & pagos propius accedat, Turneri verba recitauimus in *A.* ¶ Rubecula vescitur apibus, Bellonius. Domi captiua muscis, micis panis & nucleis iuglandium cõcisis alitur, & per hyemem quoq; cantillat, phœnicurus non ante vernum tempus. ¶ Comitiali interdum corripitur, qui morbus in alijs etiam auiculis inclusis quandoque obseruatur. *Cibus. Morbus.*

D.

Domi si duæ aut plures simul alantur, pugnare inuicem solent. vnde in siluis etiam eas esse pugnaces verisimile est, & vt prouerbium habet, Arbustum (Frutetum) vnum non alere duos erithacos. ¶ Rubecula, vt audio, merulam amat, eamq; sequitur, & noctu fere in proxima arbore quiescit. *Pugnaces. Amor erga merulam.*

E.

Noctuæ infensa est. ¶ Imminentem pluuiam voce prædicit. *Prognosticon.*

DE RVTICILLA SEV PHOENICVRO ITErum copiosius, ex recentioribus.

A.

ERITHACI & phœnicuri inuicē transeunt. estq; erithacus hyberni temporis, phœnicurus æstiui. nec alio fere inter se differunt, nisi pectoris colore & caudæ, Aristot. Nos aues esse diuersas, nec inuicem transire supra ostendimus. ¶ Φοινίκουρος proparoxytonum Græce scripserim, Latinè phœnicūrus penanflexum. φοινικοῦρος alicubi apud Aristotelem non rectè legitur. ¶ Italice nominatur *reuezól*, quasi rubicellus vel rubicilla. alibi *corossolo* à cauda ruffa. ¶ Galli *roussignol* vocāt tum lusciniam, tum phœnicurum, qui circa muros seu parietes degit, Bellonius. Ego phœnicurum nõ simpliciter *roussignol* à Gallis appellari audio, sed *roussignol de mur*, hoc est lusciniam murorum. ¶ Germani, vt nostri, Hußrötele, quod est rubecula domorum: nam circa domos & hortos volitat: vel Summerrötele, id est rubecula æstiua, quòd hyeme appetente auolet vel lateat. Alibi Rotschwentzel, à cauda rubra, vt circa Francfordiam ad Mœnum Rotzagel. Eberus & Peucerus interpretantur Rotstertz. Murmellius Rotstert. Audio etiam Weinvögele alicubi nominari, quasi ampelidem a vineis: quum tamen vuis non vescatur. ¶ Angli *a redetale.*

¶ Circa Argentoratum alia quædam auis Rotschwentzel à cauda rubente, minus tamen & obscurius quàm superiori, nominatur, cuius iconem adiungimus. Trāsuersa etiam per alas macula obscurè rubet. Fuscus color capitis & dorsi est. maiores alarum pennæ nigricant, vt in dorso quædam, & rostrum. Crura fusca. superior alarū pars subruffi coloris sordidi est. Pectus & venter albent. Pars circa oculos in fusco albicat, vt pictura demonstrat. nam auem ipsam nondum vidi.

B.

Phœnicurus magis nigro est capite & cauda rubra, cætera fœminæ similis, Turnerus. Differt a ficedula, (ficedulam Germanicè interpretantur Schnepffle / Wüstling) quæ cinereo tota & obscuro colore constat, Eberus & Peucerus. ¶ Phœnicurus (vt aliquando considerarui captum in fine Iunij) macula alba rotunda insigne habet sincipur, pennæ sub rostro nigræ sunt, caput cum dorso cinerei vel fusci coloris. Alarum pennæ fuscæ modicè ad ruffum inclinant. Ruffus color est in pectore, ventre & cauda. sed venter imus magis albicat. cauda pennis octonis cõstat. Magnitudo *Descriptio formæ.*

totus infra parum (maiorem) est, rubeculæ æqualis. Rostrum nigricat, tenue, oblongum, rectum (Rectitudo & tenuitas in icone nostra non bene expressæ mihi videntur). Crura nigricant.

C.

In fine autumni auolat, vt nostri aucupes aiunt, aut se abscondit, verno tempore ad nos redit. *Cibus.* ¶ Quod si domi alantur, per hyemem non cantillant vt erithaci, sed vêre primum. aluntur autem difficilius, & sæpius pereunt vescuntur iisdem quibus rubeculæ, nempe muscis, micis panis, & nucleis iuglandium concisis: item ouis formicarum, & (ni fallor) araneis quoque. Auceps quidam non imperitus phœnicurum victu eodem, quo curruca (ein Graßmuck) vti mihi retulit: & natura fere illi cognatam esse, nisi quòd non inter harundines nidificat. *Cantus.* ¶ Mas subinde cantillat, Turnerus. Canit fere in sublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, summis caminis. Primo diluculo præcipuè suauiter cantillat. Pullis iam exclusis, vt & philomela, non canit: sed inter incubandum. Prætereunte aliquo clamitat. *Caudæ motus.* ¶ Caudam subinde motitat, sed aliter quam rubecula, vt suprà ex Turnero scripsi. *Nidificatio.* ¶ Nidificat, vt audio, in muris vel parietibus, vel iuxta domorum tecta, vel in foraminibus arborum. Plura de eius nido leges supra, ab initio Historiæ de rubecula ex recentioribus, verbis Turneri. *Partus.* Oua bina aut terna parit. Nutrit & cuculi pullum aliquando: quem nuper in phœnicuri nido in ripa riui cuiusdam constructo quidam sibi deprehensum retulit.

E.

Noctuæ infensus est, vt erithacus quoque.

H.

Pyrrhulas. a. Pyrrhulas eadem videtur quæ phœnicurus: quanquam Theodorus rubicillam interpretatur, cùm phœnicurum ruticillam vocet: si cui secus videatur, non contendo, Wottonus. ¶ Sigismundus Gelenius noster psittaci etiam genus quoddam cauda rubente phœnicurum vocabat. Encelius Salueldensis phœnicurum videtur *xanthiurum* appellare, lusciniam quandoq; cum xanthiuro coire scribens.

DE AVIBVS DIVERSIS RVBECVLÆ AVT *Phœnicuro cognatis.*

PHOENICVRVM curucæ (Grasmuscho nostro, vel atricapillæ) cognatum esse superius scripsi.

Kätschrötele. ¶ AVCVPES nostri genus quoddam rubeculę Kätschrötele nominant, (per onomatopœiam, vt puto,) colore fuscum, quæ primę auium aduenia̅t verno tempore, & sub hyemem primæ recedant. Hyeme in altis montibus latêre aiunt.

Schnäpffli. ¶ EBERVS & Peucerus ficedulam Germanicè interpretantur Schnepffli vel Würstling. huic (aiunt) Latinum nomen inde factum est, quòd cùm ficus maturescunt, tum primum fere prodit & cõspicitur cognata phœnicuro vero, adeò similis, vt nisi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea est, vix possent dignosci. Schnepffli verò inde nominatur, quòd auidissimè hiantibus faucibus muscas captat & culices, Hæc illi.

Bürstner. Wegflecklin. RVBECVLARVM generi cognatæ fuerint forsan etiam aues duæ, quarum alterum Bürstner Germani vocant, alteram Wegflecklin. hanc in appendice describemus, illam iam suprà cum OEnanthe descripsimus.

DE RVBECVLA SAXATILI.

CYANVM Aristotelis Bellonius à Græcis hodie *petrocossyphum* appellari scribit, de eo copiosè suprà in C elemento scripsimus. Rhæti circa Curiam (vbi interdum capitur hæc auis, sed rarò & magno venditur, vterque sexus drachmis octonis aut pluris) Steinrötele/ id est rubeculam saxatilem, vel

Steinro-

Steinrößel/ id est turdum vel turdel im saxatilem appellant. Hanc circa Clauennam Rhætorum captam, [illegible] Franciscus Niger olim ad me misit, & Italicè *corossolo* appellauit, quod nomen haud scio an ruticillæ potius conueniat. circa Bellinzonam *crosseron* vocant. Nidulatur in rupibus. Natura & specie ferè & canendi suauitate merularum generi, in primis quidem passeri solitario, cognata videtur. ¶ Auis est toto corpore varij coloris, maximè nigro, ruffo & albicante distincta, plurimum albi in ventre, plurimum ruffi circa orrhopygium & in cauda. circa collum cinereus color est, ad cæruleum inclinans. Ventris plumæ ruffum & album notis in medio nigris distinguentibus eleganter pinguntur. Rostrum est merulæ, corpus paulò minus.

10

DE RVBICILLA SIVE PYRRHVLA.

A.

RVBICILLA vermiculos edit, Aristoteles semel in hist. anim. nec alibi eius meminit vsquam. Græcè πυῤῥούλας scribitur, Gaza rubicillam vertit. Hæc auis (inquit Niphus) rusticè a nostris (Italis) *rubeccus* vocatur licet rubicilla & rubecula iuxta versionem Gazæ non sint idem. ¶ Pyrrhulas eadem videtur quæ phœnicurus, quanquam Theodorus rubicillam interpretatur. si cui secus videatur, non contendo, Wottonus. ¶ Pyralis etiam semel tantum nominatur ab Aristotele, quæ cum turture pugnet, eò quòd locus pascendi victusq; idem eorum sit. Gaza vertit ignariam. Hanc à pyrrhula diuersam esse apparet ex eo quòd victus est diuersus.

20 ¶ Pyrrhulam Turnerus esse conijcit, auem quæ a Germanis Blutfinck nominatur, ab Anglis *bulfinche*, cuius hæc est figura. Rubicillam (inquit Turnerus) Aristoteles inter eas aues cōnumerat, quę vermibus vescuntur, sed pluribus verbis eam nō describit. Ego nominis etymologiam sequutus rubicillam, Anglorum *bulfincam* esse conijcio. Nam omniū quas vnquam vidi auium mas in hoc genere pectore est longè rubidissimo: fœ-

Descriptio rubicillæ ex Turnero.

30 mina vero pectore toto est cinereo, cętera mari similis. Sed vt facilius omnes intelligāt, de qua aue scribam. Magnitudine passeris est, rostro breuissimo, latissimo & nigerrimo. lingua latiore multò quàm pro corporis magnitudine. Pars ea linguæ, quæ cibi sapores dijudicans, oris cœlū tangit, carnea & nuda est, reliquæ partes cornea pellicula obducuntur. Supremam auis partem plumæ cyaneæ contegunt. cauda nigra est, & capite etiam nigro. Vescitur libentissimè primis illis gemmis ex arboribus ante folia & flores erumpētibus, & semine canabino. auis est in primis docilis, & fistulam voce sua proxime imitatur. nidulatur in sæpibus,
40 & oua quatuor excludit, vt plurima quinq; eundem colorem per totum annum seruat, nec locū mutat. Quæ cum ita se habeant, non potest hæc atricapilla esse, vt quidam volunt, (Gyb. Longol. melancoryphum hanc auem esse putabat) vtcunq, extremo linguæ acumine carere videatur, Hæc Turnerus.

¶ Auis cuius iconem in præsenti pagina damus, Italicè nominatur *suffuleno*, vel *franguello montano*, id est fringilla montana: quamuis & aliæ quædam aues fringillæ montanæ vocentur. & alibi circa alpes *franguel inuernengk*, id est fringilla hybetna. ¶ Gallicè *piuoine*, quanquam & ficedulæ vel atricapillæ idem nomen attribuit Bellonius. Lotharingis *pion*. ¶ Germanice Gügger apud nos per onomatopœiam: alibi Blutfinck/ id est fringilla sanguinea, à rubro colli, pectoris & ventris superioris colore: alibi Gutfinck/ Brommeiß/ Bollenbeisser/ Rotuogel/ Hail/ Goll: in Austria Gympel/ in Brabantia Pilart: Rostochij Thumbherr. Eberus & Peucerus hanc Aristotelis *chrysomitrin*,
50 id est auricomem esse putant, quod non probârim. inuitauit illos nimirum Germanicum nomen Goldfinck (id est fringilla aurea) alicubi vsitatum. adferunt & alia nomina, Laubfinck/ (quasi fringilla frondium forte quòd frondium gemmas deuoret,) Thumbpfaff/ (quod nescio quomodo sacerdotis canonici habitum præ se ferat, & Gumpel. Fœmina (inquiunt) priuatim Quetsch vocatur a voce quam ædit. Ijdem rubicillam vel pyrrhulam Germanice interpretantur Buchfinck/ (nos fringillam simpliciter ita nominamus,) Quecker/ Blutfinck. ex quibus penultimum nomen inthugnorum est. vltimum quidem non fringillæ, sed aui de qua hic scribimus conuenit & attribui solet. itaque cum hac aue fringillam confudisse videntur quod ad nomina. Eandem auem esse puto quæ circa Francfordiam ad Mœnum Pfäfflin dicitur: auiculam autem esse fuscam, pectore rubro, vertice nigro: hinc nimirum etiam Thumpfaff dicitur, quod nigrum habeat circa caput quasi cucullum. ¶ Illyricum ei nomen est *dlask*.

Nomina.

¶ Quidam apud nos non indoctus hanc auem Plinij taurum esse conijciebat, à voce dictam, sed taurum cum Bellonio potius senserim botaurum vulgò dictum siue ardeam stellarem esse.

B.

Forma.

Auis est magnitudine ferè alaudæ, colore fusco, vel cinereo in alis superioribus & dorso, capite, alarum parte inferiore & cauda nigris. post oculos, collo & pectore rubra, qui color ventrem versus dilutior est, imo ventre albicat, nigro circa caput veluti cucullo insignis. rostro breui, crasso, nigro, & ferme triangulo, quo se etiam excipere solet. *Vide* supra in *A.* descriptionem ex Turnero recitatam. ¶ Fœmella in hoc genere tota cinerea est, (pectore non rubro vt mas, sed cinereo,) vertice tamen nigro vt mas, Eberus & Peucerus.

C.

Cibus.

Vescitur semine cannabis, & primis arborum gemmis, Turnerus. Gemmas præcipuè florum mali aut piri priusquam se aperiunt, deuorat: ad quod aptum & bene comparatum habet rostrum, vnde & nomen ei apud Germanorum aliquos Bollenbeisser: inde & aliam auem (coccothrausten nostrum, den Steinbisser) aliqui Bollebick nominant, hoc est *nymphocopon*. nymphas enim appello flores priusquam dehiscant. Nuces etiam edit & acinos quorundam fruticum, rubentibus præcipuè, vt sambuci aquaticæ, & solani perpetui cognominati, siue aliâs etiam, siue per hyemem tantum, cùm cibos alios non inuenerit.

Cantus.

¶ Auis perquam docilis est, & fistulam voce sua proxime imitatur, Turner. Fœminam audio non minus quàm marem canere, quod in alio auium genere non fit. Eruditus quidam apud nos hanc auem taurum Plinij esse suspicabatur ex voce. nos taurum potius ardeam stellarem facimus. Docetur exprimere omnes cantus auium, vt audio, sibilando & quasi canendo: interdum etiam, sed rarò, humanum quoq; sermonem. Lingua enim ei lata est. Fœmina priuatim Germanicè Quetsch appellatur à voce quam ædit, Eberus & Peucerus. Mas quoque per onomatopœiam vocatur a nostris Gügger. ¶ De nido eius & ouis, leges suprà in *A.* in verbis Turneri.

D & E.

Capiendi ratio.

Hyeme ad domos aduolant & capiuntur facilè. Ego in decipula lignea aliquoties non paucos cepi in circuitu sparsis rubentibus solani perpetui acinis. ¶ Cicures admodum euadunt, ita vt domi etiam pariant & educent interdum.

De Avibvs qvarvm nomina incipit S. litera.

Salpinx.

Salpinx auis, Σάλπιγξ, tubæ sonitum imitatur, Ælianus. ¶ Hesychius orchilum auiculam vilem ab aliquibus σαλπιγκτὴν dici meminit. ¶ Ὁ δ' αἰγίθαλος, ἔτ' ἐρισάλπιγξ, Callimachus apud Scholiast. Aristoph. in Aues. Ἡ ἐρισάλπιγξ, auis quædam, Varin. ¶ Picus quidam niger est, magnitudine cornicis, qui infixo rostro intra cortices siccarum ac putrescentium arborum sonum ędit terribilem, sono tubæ non dissimilem, Albert. Sic & ardea stellaris rostro in cœnum aut foramen aliquod iuxta paludem inserto, tubam voce repræsentat, à qua diuersa ei nomina Germani posuerunt.

DE SALO SIVE ÆGITHO AVE.

Ægинthvs nomen est auis apud Aristotelem, Gaza salum conuertit, Plinius habet ægithus sine *n* litera, vt & Aristot. hist. anim. 9.1. Αἴγινθος & αἴγιθος legimus in Ixeuticis Oppiani 1.10. & rursus αἴγιθος 3.11. ¶ Salus (Græcè legitur αἴγιθος, malim αἴγινθος) vitæ commoditate & partus numero commendatur: sed alterius pedis claudicate cedit, Aristot. historiæ anim. 9.15. Græcè legitur, Τὸν δὲ πόδα χωλός ἐστι. Alberti translatio habet, ægithum habere pedes citrinos, vt interpres aliquis pro χωλὸς legerit ὠχρὸς vel χλωρός. Plinius non hanc auem, sed Circum scribit claudum esse altero pede. est autem circus de genere accipitrum: sicut æsalon quoque. & sane recentiores quidam, vt Albertus & alij salum auiculam cum æsalone accipitre confundunt. Ego Aristotelem hanc auiculam pedibus infirmis esse sensisse arbitror, non altero tantum, sed vtroque. nam & cyano pedem magnum esse scribit, per synecdochem scilicet.

Cur salus asino sit inimicus.

Salo prælium cum asino est; propterea quòd asinus spinetis sua vlcera scabendi causa atterat, (scabendi causa atterens nidos eius dissipat, Plinius.) tum igitur ob eam rem, tum etiam quod si vocem rudentis audierit, oua abigat per abortum, pulli etiam metu labantur in terram. itaque ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius rostro excauat, Aristoteles & Oppianus in Ixeuticis 1.10.

De odio mutuo inter ægithũ, florũ, & spinũ.

Acanthis in spinis viuit, idcirco asinos & ipsa (vt ægithus) odit flores spinæ deuorantes, Plinius. ¶ Ægithus, florus (anthus) & spinus, odium inter se exercent: & nimirum sanguinem ægithi & flori misceri non posse dicitur, Aristoteles. Ægithum anthus odit in tantum, vt sanguinem eorum non credant coire, multisq; ob id veneficijs infament, Plinius. Spini & sali sanguis in eodem vase non possunt misceri, vt Aristoteles ait: hunc sacrum esse aiunt genijs qui præsunt hominibus itinera ingredientibus, Ælianus: *vide* in Acanthide *D.*

Qua ratione capiatur.

¶ Ægintus capitur cauea, (κλωβῷ,) cui alius pridem captus ad alliciendum voce includitur. Fores vtrinque binæ: esca nux ponitur, aut vermiculus, aut aliquid aliud, cui voce illecta auis aduolet. Has quidem fores laqueus (ὑπολύγξ) ambiat, ne ingressus ægithus iterum euolet, Oppianus in Ixeuticis.

¶ Pro

¶ Pro ægytho Alberti translatio aliàs simpliciter passerem habet, aliàs voces à Græca corruptas, *argicus*, *agyrthus*, *habymoz*.

¶ Salus auis parua est, vt quidam aiunt, magnitudine passeris, aliquantulum ruboris habens supra caput: hæc enim est quæ asino est hostis. quoniam eius rudore abortit oua, & pulli è nido excutiuntur, Niphus. Eberus & Peucetus salum interpretantur Germanicè Zötscherlin/ colore cinereo, magnitudine luteolæ, vertice miniato. Hæc nimirum est auicula superius nobis descripta Linariæ rubræ nomine, quam nos Schösserle nominamus. Gybert. Longolius ægithum auiculam eandem curucæ facit, Germanis dictam ein Graßmusch. *Descriptio formæ.*

¶ In Vrbe Calechut sunt quædam alites *sarau* nomine, psittacis nonnihil inferiores, si proceritatem respicias, concentu tamen longè suauiores amœnioresq́; Ludouicus Romanus. *Sarau, aues Indicæ.*

¶ Sarin, Σαρὶν, genus auis simile sturno, Hesychius & Varinus. *Sarin.*

¶ In Scyllæ auis ventre chloriten gemmam herbacei coloris magi inueniri dicunt, Plinius. De Scylla Nisi filia in auem, quam aliqui cirin vocant, mutata, abundè scripsimus supra in Accipitrum historia, mox post circum accipitrem. *Scylla auis.*

¶ Scips, Σκὶψ, videtur auis esse nomen. nam apud Varinum legitur *sparasion* auis esse passeri similis: secundum aliquos scips. Scnipes quidem vel cnipes, insecta quædam volucria sunt, vt culices. *Scips.*

¶ Selevcides aues vocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Casij montis incolæ, fruges eorum locustis vastantibus. Nec vnde veniant, quove abeant, compertum, nunquam conspectis (conspectæ) nisi cum præsidio earum indigetur, Plin. lib. 10. Seleucis, Σελευκὶς, auis est locustis vescens, Hesych. & Varin. Auis est ventriculi multum & facile concoquentis, insanabilis, maligna vel astuta, (ὄρνεον εὔπεπτον καὶ ἀκόρεστον καὶ πανοῦργον) & locustis deuorandis maximè inhians, Suidas. accipit autem εὔπεπτον actiuè præter consuetudinem. ¶ Voracissima auis est Seleucis, & agricolis maximè exoptata, cum fruges locustis infestantur. Has enim partim deuorant, partim vel vmbra sui enecant. Ingestas nullo negotio per aluum excernunt. Aduentum sanè ipsarum peregrinorum militum subsidio rectè comparauerit aliquis. nisi tamen gratitudinis aliquod specimen in ipsas mutuò referatur, conseruatas a se fruges populantur. Iam si quis mentis parum compos Seleucidem interfecerit, reliquæ ad defendendas a locustarum iniuria fruges in regionem non reuertuntur. Auiculæ quas nostrates in Asia Seleucidas vocant, iugiter locustas edunt, easq́; celeriter excernunt, Galenus lib. 6. cap. 3. de locis affectis. ¶ De harum auium genere videtur auis marina quæ in Apulia *Gauia* vulgò dicitur, quæ bruchos ijs locis nimiùm abundantes deuorat, & ouis eorum fœtibusq́; vescitur. Vide Ant. Galat. de Iapygiæ situ. *Seleucides aues.*

¶ Seleucis genus est poculi à rege Seleuco dicti, Athen. Hesych & Varinus. item calciamentum muliebre, Hesych. & Varin. Pocula quædam vnicum fundum habent: alia duplex, vt ooscyphia, cantharia, Seleucides, &c. illorum fundum vasis corpori continuum fabricatum est: in his præterea alterum, quod e figura angustiore in ampliorem extenditur, cui poculum insistit, Athenæus. Seleucia ciuitas est prima Syriæ, vel Ciliciæ Tracheæ, quam Seleucus Nicanor condidit. item aliæ vrbes eiusdem nominis. Mesopotamia quoq́; alias Seleucia dicta est. vide Onomasticon nostrum.

¶ Sialendris, Σιαλενδρὶς, auis quædam est apud Callimachum, Hesch. & Varinus. *Sialēdris.*

¶ Sialis, Σιαλὶς, auis nomen Athenæo. Is enim lib. 9. cum de voce coturnicis scripsisset, subdit: Sialis quoq́; forsan a voce, vt Didymo placet, nominata fuerit, vt aurium pleræq́;. Est & σιαλὶς piscis idem qui blennius apud Grammaticos. *Sialis.*

¶ Tartariæ regio Camandu habet aues, quæ sincolinæ dicuntur, permisti coloris, albi scilicet & nigri, quarum pedes & rostra rubescunt, Paulus Venetus 1. 22. *Sincolinæ aues Tartariæ.*

DE SIRENIBVS, QVAS ALATAS ET SEMI-uolucres fingunt plerique veterum.

Sirenes ab aliquibus etiam inter nymphas connumerantur, (inquit Gyraldus,) quæ & à patre Acheloides cognominatæ fuerunt, de quibus Homerus in Odyss. 12. & Orpheus in Arg. itemq́; Apollonius in quarto, (ne Latinos commemorem,) in Commentarijs Tzetzes in Hesiodum, quod & ipse in Musis retuli. Filiæ dicuntur Terpsichores seu Melpomenes & Acheloi, (vel Acheloi & Steropes Amythaonis filiæ, Eustath.) Seruius tamen Calliopes ait. Quidam tres commemorant, Parthenopen, Leucosiam, & Ligiam. (Παρθενόπη, Λίγεια καὶ Λευκωσία apud Stephanum.) Alij duas tantum, & sine nomine, vt Eustathius notat. alij quatuor: nec qui quinq́; scripserint defuêre. Græci tradunt Grammatici Sirênas à pectore habuisse ad superiora στρουθῶν, id est passerum, speciem. inferiora verò mulierum. De his ita propemodum Seruius: Sirênes secundum fabulam tres, in parte virgines fuerunt, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. harum vna voce, altera tibijs, alia lyra canebat. & primò iuxta Pelorum, pòst in Capreis insula habitauerunt: quæ illectos suo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem, meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam ducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia: has Vlysses contemnendo deduxit ad mortem. Buccatius ex Albrio ignobili scriptore, eis virgineum corpus vmbilicotenus attribuit, & gallinaceos pedes. Quidam eas in pratis, *Sirenes nymphæ dicuntur. Filiæ Acheloi. Quot esse dicuntur. Descriptio earū ex Seruio.*

vbi multa essent mortuorum corpora statuerunt: vel, vt Vergilius cecinit (Æneid. 5) *Iamq́ adeò scopulos Sirenum aduecta subibat, Difficiles quondam, multorumq́ ossibus albos.* In Bœoticis est a Pausania proditum, Sirenas ab Iunone impulsas, vt cum Musis canendo certarent: quas cum cantu facile Musæ vicissent, eis pennas euulserunt, sertaq́ ex ijs sibi effecêre. Stephanus & Apteram (Ἄπτερα potius neutro genere, numero plurali) vrbem in Creta ex re appellatam scribit, quo loco certamen fuit. Strabo de Sirenis lib. 1 agit, deq́ earum sacello, & Sirenusis insulis, quæ vel loca ipsæ incoluerint. Prætermitto quæ traduntur a Palæphato, & a Fulgentio, ne nimius sim: si vacat, eos legito. Hæc omnia Gyraldus.

Sirenusæ insulæ.

Ex Varino.

¶ Lycophron Harpyias (Sirenes lege ex Isacio Tzetze) vocat ἱεροπτερύγους, quasi ὀρθοπτερύγους. erant enim alatæ, & partes inferiores sicut aues habebant: quas cum Musæ cantu vicissent, pennis earum coronatæ sunt, excepta Terpsichore quæ mater erat Sirenum. hæc circa Cretam gesta aiunt. vnde & Ἄπτερα dicta est Cretæ vrbs, quod illic victæ Sirenes pennas amiserint. Erant autem Sirenes (vt diximus) infra aues, superius homines, & circa Tyrrheniam habitabant, Varinus in Harpe. ¶ Nec Sirênes impetrauerint fidem, licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris pater, in India esse, mulcerіq́ earum cantu, quos grauatos somno lacerent, Plinius. ¶ *Monstra maris Sirênes erant, quæ voce canora Quaslibet admissas detinuêre rates*, Ouidius. ¶ Sirenussæ, Σειρηνοῦσσαι, memorantur insulæ in Italia iuxta fretum Siculum, in ipso promontorio loci auulsi sitæ: qui locus intra sinus suos continet Cymen & Posidoniam, vbi etiam templum Sirenæum est in magna veneratione. Meminit Stephanus. & Strabo lib. 5 Athenæum siue Prænussum promontorium iuxta sinum Posidoniaten, in quo templum Mineruæ est ab Vlysse conditum, circunflectenti, exiguæ tres (inquit) occurrunt insulæ, saxosæ atque desertæ, quas Sirenas appellant, &c. ¶ Surrentum, Συρρέντον, Campaniæ oppidum à Græcis conditum, quod alio nomine dicitur Petræ Sirenum. Meminit Plinius lib. 3. cap. 5 his verbis, Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam sedes. De hoc & Vergilius Æneid. 5. *Iamq́ adeò scopulos Sirenum aduecta subibat.*

Sirenusæ insulæ Italiæ.

Surrentum oppidum quod Sirenũ petræ dicitur.

¶ Eustathius in commentarijs suis in Odysseæ 12. de Sirenibus scribit ex Hesiodo, ventos etiam ab eis demulceri in fabulis tradi, ita vt mare tranquilletur. (Et alibi, vnam ex eis Ligeiam dictam παρὰ τὸ λιγυρόν.) Et quòd cùm vitam virgineam sibi delegissent, per iram Veneris in aues conuersæ, (ὀρνιθωθεῖσαι) in Tyrrheniam auolarint, & Anthemusam quandam insulam incoluerint in mari Tyrrheno. Homerum Σειρήνοιιν protulisse in duali numero tanquam duæ tantùm Sirenes fuerint, quarum aliqui nomina dicunt Aglaophême & Thelxiepeia. alios tres facere, Parthenopen, Ligeam & Leucosiam, vt Lycophron & Parthenopes tumulum apud Neapolitanos esse. ijdem (inquit) alatas faciunt, non item Homerus, factutus eas alioqui sequentes & aduolantes ad fugientem Vlyssis nauem. Addunt aliqui veterum, eas præ dolore quòd solus Vlysses cantu earum inuictus prætervectus esset, in mare se præcipitasse, & vndis eiectas esse in loca ab eis denominata. Sunt qui natas eas dicant è sanguine qui manarit è cornu Acheloi cùm lucta ab Hercule victus esset. Sirenum & ceræ Plutarchus etiam in Symposiacis meminit. Sirênes etiam astra dicuntur, vt scribit author Lexici Rhetorici, a verbo σειριᾶν, quod est fulgere, lucere, inflammare, vnde & Sirius (canis sidus) priuatim & per excellentiam ita dictus. Est qui σειράζειν verbum interpretetur, στρέφειν, πλέκειν, (quod factum conijcio a nomine σειρὰ catenam significante) Est & apud Aristotelem animalculum insectum quod siren masc. genere vocatur. videtur autem illud quoque ædere vocem quandam σημαντικὴν, (id est futurum aliquid significantem) Κηληδόνες quædam à Pindaro memorantur, quæ suauitate cantus sui ita demulceant (κηλεῖν Græcis demulcere est) auditores, vt alendi corporis obliti contabescant: quo ille nomine Sirênasne an alia quædam dæmonia canora significarit, incertum. Meminit Athenæus.

Ex Eustathio.

Sirenes astra etiam dicuntur.

Siren insectum.

¶ Sirenum fabulam variè interpretantur, allegoricè, historicè, physicè. Per allegoriam enim significare videntur illam philosophiæ partem quæ contemplationi rerum incumbit, cùm aliarum, tum naturalium, & historiæ & matheseos cognitioni, quieta & ab actionibus remota. Itaque canunt apud Homerum omnia se nosse, & historiam belli Troiani & quæcunque in terra euenerint, vt quisquis ipsas audierit, illinc tum lætiorem ex voluptate percepta, tum cognitione sapientiorem abire. Quanquam autem hæc philosophiæ pars & voluptatis & eruditionis multum habeat, ita vt hominem vix a se dimittat, & ad officia actionesq́ humanæ vitæ necessarias, vt circa res in familia aut republ. gerendas, progredi vix patiatur, (vnde etiam ligatus fingitur Vlysses, tanquam ad omnem actionem impeditus,) philosophum tamen qui per Vlyssem indicatur, non nimium his studijs immorari decet, sed contentum hanc voluptatem se degustasse, nec omnino talium rerum cognitionis se expertem esse, ad ea quæ in hominum vtilitatem administranda & prudenter gerenda sunt pergere, vinculis quibus agere prohibebatur solutis, vt non sibi tantum, sed alijs quoque natus videri possit, & perfectus esse philosophus cum parte illa quæ contemplatur, tum altera quæ agit & mores ac virtutes officiaq́ exercet. ¶ Sunt qui Sirênas psaltrias quasdam & meretriculas fuisse conijciant, quæ transeuntes viaticis priuatos, non mori quidem (hæc enim fabulosa hyperbole est) sed misere in posterum viuere effecerint. ¶ Alij senserunt fuisse loca caua, è quibus continuus quidam spiritus emitteretur, qui per fistulas quasdam ab incolis appositas sonum tam suauem redderent, vt prætereuntes ad se allicerent & in admirationem aliquandiu immorantes traheret. Et sanè constat huiusmodi veluti cantum sponte

Sirenũ fabulæ interpretatio allegorica.

Historica.

Physica.

... c intutæ multis in locis ędi, non modo cauis ore angusto (ἐν μέσῳ δὲ τῷ στόματι τόπων) sed in littoribus etiam modicè cauis, ad quæ vndæ per notos diuersos allisæ sonum non ingratum eliciunt. ¶ Athenæus coqui cuiusdam facetè per Sirenum fabulam iocantis hęc ferè verba recitat: Si semel culinam meam arte instituero, id planè futurum videbis, quod olim circa Sirenes contigit. Præ suauitate enim nidoris nullus per proximum vicum transire poterit: sed accedens quiuis hians ad fores tanquam affixus stabit, donec alius quispiam naribus obturatis adcurrens eum abstraxerit. Hæc omnia Eustathius in duodecimum Odysseæ, ex tempore à nobis conuersa.

Iocus coqui cuiusdam.

¶ Sirenes existimare conuenit illecebrosas & fraudulentas esse voluptates: quę delicatis, blandis mellitisq́ pręstigijs omnes homines grauiter irretiant, quicunq; pręsentem vitam tanquam mare quoddam nauigant. Has voluptates ille superabit, qui exemplum Vlyssis imitatus, animæ facultates & sensuum instrumenta connata, diuinis rationibus actionibusq́, veluti cera referserit, ita vt inani nullo relicto spatio, illæ frustra occinentes admitti experiantur: corporeos autem impetus robustissimo philosophię vinculo compescuerit, externisq; machinis inexpugnabiles effecerit. Hoc enim pacto licet sentiens non sentire videbitur, & audiens obaudire. Etenim voluptates simpliciter expertum esse, non statim animam corrumpit, sed per omnem vitam ipsis adhærere velle temperantię optimarum actionum immemorem, hoc verò est quod præsentem animæ internecionem affert. Author incertus qui morales interpretationes errorum Vlyssis condidit, quas nos aliquando è Græcis Latinas fecimus.

Moralis interpretatio eiusdē fabulæ.

¶ Apollonius Argonautas scribit mare nauigantes vidisse insulam Anthemoessam (sic & Hesiodus vocat,) in qua Sirenes fuerint. Ἔνθα λίγειαι Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες ἡδείῃσι Θέλγουσαι μολπῇσιν, ὅ, τις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο. Addit eas Acheloi & Terpsichores filias esse, & comitatas aliquando Proserpinam adhuc virginem, aliàs auibus, alias virginibus similes aspectu. Nomina earum à Scholiaste annotantur hæc, Thelxiópe vel Thelxinóe, Molpè, & Aglaóphonos.

Ex Apollonio.

¶ Siren vel sirena, vt recentiores quidam Grammatici scribunt, monstrum maris est sic dictum ἀπὸ τοῦ εἴρειν, quod connectere vel retinere significat. Vel à σειρὰ quod est catena, eò quòd libidinis vinculum Sirenes fuerint. vel à σύρω quod est traho, vnde quidam per ypsilon scribunt, sed perperam. vel a verbo σείω. Sed friuolæ istæ Grammaticorum coniecturæ sunt, quarum vna si mihi recipienda foret, παρὰ τὴν σειρὰν, id est à fune vel catena Sirenes fuisse dictas præ cæteris probarim: quòd audientes scilicet voce illarum capti ab ea tanquam fune penderent, & tanquam alligati traherentur, vt ab Herculis Gallici ore procedente catena vincti quidam illum sequuntur apud Lucianum, quod ad demonstrandam eloquentiæ vim confictum est. Nec displicuerit si quis à *sar* Hebraico verbo deriuet, quod canere & psallere significat. Eisdem *zar* ligare est, vnde σειρὰ fortè dicitur, quod est funis & vinculum. ¶ Σειρῆνες, αἱ τῆς ψυχῆς ἐνηρμόνιοι καὶ μουσικαὶ δυνάμεις, Suidas apud quem etiam Σειρήνων μέλος legimus. Sirenes fabulantur fuisse specie muliebri à thorace & suprà, inferiùs verò auium, Idem. Et rursus, Σειρῆνας φασὶ θηλυπρόσωπα ὄρνιθα εἶναι, &c. hoc est, Sirenes aiunt aues quasdam facie muliebri fuisse, quæ præternauigantes vocis dulcedine demulsos meretricio cantu deceperint, & tandem mori compulerint. Rei autem veritas est, esse locos quosdam marinos (τόπους θαλαττίους, in ipso scilicet mari voragines, non in littore) in angustum redactos inter colles quosdam eminentiores, (ὄρεσί ποσιν ἐστενωμένους, quales nimirum circa Syrtes sunt, vbi colles seu tumuli arenarum sub ipso mari sunt: nisi quis malit angustias maris inter scopulos aliquos montium instar vtrinque extra mare eminentes intelligere) in quibus vndæ marinæ compressæ & conflictantes argutum quendam sonum ædunt, quo percepto præternauigantes, & fluctibus se credentes, vnà cum nauibus intereunt. Cæterum Sirênes & Onocentauri apud Esaiam dæmones quidam sunt, certa quadam corporis figura assumpta, ad desolationem ciuitatis alicuius, ira numinis. Syri verò cygnos interpretantur. Hi enim loti ex aqua sursum in aerem volant, & suauem quendam cantum edunt. Vnde Iob trigesimo: Frater factus sum Sirenum (לְתַנִּים *letannim* draconum, Hieronymus & Munsterus) & socius passerum, (στρουθῶν, struthocamelorum, vt hoc in loco Suidas accipit.) Hoc est calamitates meas cano, quemadmodum Sirenes, Hucusque Suidas: qui illud etiam ex Græco quodam epigrammate citat: Καὶ τὸ λάλημα κεῖνο τῶν Σειρήνων γλυκύτερον. Habitabuntq; ibi filiæ struthionis (*iaana*) & pilosi (dæmones, *seirim*, satyri,) Esaiæ decimotertio. Vox quidem *seirim* accedit ad sirenes. Sed Septuaginta pro *iaanim* vertunt sirenes. vide in Struthione A. Σειρῆνες, οἱ μὲν ἔξω γυναῖκας φασὶ μελῳδούσας, ὁ δὲ Ἀκύλας στρουθοκάμηλον, Hesych.

Sirenes vnde dictæ sint.

Ex Suid.

Interpretatio fabulæ physica.

¶ *Vobis Acheloides vnde*
Pluma, pedesq́ auium, cum virginis ora geratis?
An quia cum legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mixtæ Sirênes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesq́ deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaq́ dos oris linguæ deperderet vsum,
Virginei vultus, & vox humana remansit,

Ex Ouid.

Ouidius lib. 5. Metam. vnde apparet male quosdam scripsisse postremam Sirenum corporis partem in piscem desinere, authoritate Ouidij. cum hoc neque Ouidius, neq; alius quisquam veterum scripserit, etiamsi pictores aliqui nostri temporis Sirênas inferius pisces faciunt, decepti nimirum vocabulo vulgi, quod huiusmodi monstra marina virgines marinas vocitat. itaque superius virgines pingunt, & in-

Error eorũ reprehēditur qui Sirenas pisces inferius faciunt.

ferius pisces, quoniam in ipso mari eas degere putant atq; natare: ad quod piscium non auium forma requiritur. Sed hæc forma Nereidum potius quàm Sirenum fuerit, de quibus inter Aquatilia nobis scribendum est. ¶ Siren, Σειρὼν, dicitur etiam genus tunicæ tenuis & perspicuæ, qualem scilicet sub Sirio (id est in magno æstu) gestari conuenit, Suidas. uideri autem potest talis tunica serica esse cùm & res & nomen conueniant. ¶ Nescio quis in Lexicon Græcolatinum retulit, sirenem etiam auiculam quandam esse, quod ego apud nullum hactenus probatum authorem legisse memini. Galli quidem vulgo canoram quandam auiculam & suauissimè argutam sua lingua *serin* appellant, fortè quasi sirenem est autem ea veterum acanthis.

Siren genus tunicæ.

Serin Gallicè auis fortè à sirene.

¶ Βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν Σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα, οἴχομαι φεύγων, Plato in Symposio. Οἱ τέττιγες ἐὰν ἴδωσιν ἡμᾶς διαλεγομένους, καὶ παραπλέοντάς σφας ὥσπερ Σειρῆνας ἀκηλήτους, ὃ γέρας ἔχουσι παρὰ θεῶν ἀνθρώποις διδόναι, τάχ᾽ ἂν δοῖεν ἀγασθέντες, Idem in Phædro.

Sitaris. SITARIS, Σιτταρὶς, auis, Varinus. De sitta aue inter picos diximus.

Smerinthus. SMERINTHVS, Σμήρινθος, auis quædam, & funiculus, Hesychius & Varinus.

Sodes. SODES, (Σώδες, αἱ,) visco decipiuntur, Oppianus Ixeut 3.3.

Sparasiô. SPARASION, Σπαράσιον, auis passeri similis, secundum aliquos scips, Varinus.

Spergulus. SPERGVLVS, Σπέργυλος, auicula agrestis, Hesychius & Varinus.

Sphicas. SPHICAS, Σφίκας, genus auis, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, sine authore.

Spyngas. SPYNGAS, Σπύγγας, auis, Hesychius. dicta nimirum à vocis sono.

Spinturnix. SPINTVRNIX est auis genus turpis figuræ, occursatrix, vnde artificum perditas. Spinturnix ea Græce dicitur, vt ait Santra, ἀπὸ θάλψεως, Festus. est autem locus obscurus & mutilus. Eandem incendiariam vocant. *Vide* supra in Elemento *I*. Græci σπινθῆρα & σπινθαρυγα scintillam vocant. Incendiaria autem auis dicenda putatur quæcunque ex aris vel altaribus carbonem (ardentem nimirum & scintillantem) rapuerit.

Stethias. STETHIAS, Στηθίας, auis quædam, Hesychius & Varinus nomen ei à pectore factum apparet, quod forte insigni aliquo colore in ea conspicuum est: vt à ruffo pectoris colore rubeculam Itali *pechietto* quasi pectorinum vocitant.

DE STRIGE.

An sint striges.

VOLVCRVM vespertilio tantum mammas habet. fabulosum enim arbitror de strigibus, vbera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit. sed quæ sit auium, constare non arbitror, Plin. Ouidius libro sexto Fastorum tradit Ianum cum Crane nympha concubuisse, & pro concubitu ius cardinis ei donauisse, vt a cardinibus scilicet & foribus noxia & infausta omnia depellere posset: & eo munere illam striges nocturnas aues, quę Procam infantem infestabant, & corpore vnguibus laniato sanguinem eius exorbebant, adhibitis precibus, ceremonijs, sacrificijs & virga de spina alba, abegisse. Ipsas autem striges his versibus describit:

Descriptio earū ex Ouid.

Sunt auidæ volucres, non quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, vnguibus hamus inest.
Nocte volant: puerosq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen sed nominis huius
Causa quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Næniaq; (sic habet codex noster. nænia quidē genus carmen est lugubre.) *in volucres falsa figurat anus. In thalamos venêre Procæ,* &c. Est igitur, aut fingitur, strix auis nocturna, inauspicata, a stridore dicta, vel, vt Festus ait, à stringendo: fortassis quòd noctu pueros constringere existimentur. *Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,* Lucanus lib 6. *Plumamq; nocturnæ strigis*, Horatius. *Infaustæ strigis omen triste*, Seneca Herc. fur *Semper & è tectis strix violenta canat*, Tibul. lib. 1. Eleg. *Strix nocturna sonans, & vespertilio stridunt*, Author Philomelæ. Lamias puerorum esse terriculamenta vel ex Apuleio satis constat. sunt qui striges putant, quæ infantium in cunis sanguinem sugunt, Gyraldus. Sed de lamijs abundè scriptum nobis est in Quadrupedum viuip. historia.

Strix auis nocturna & inauspicata, infantib præcipuè noxia.

¶ C. Titinius poeta fabulas togatas scripsit ex huius sententia Q. Serenus puero qui sit à strige fascinatus, allium præcepit annecti, quòd eo præsidio & amuleto seruetur, his carminibus: *Præterea si forte premit strix atra puellos, Virosa immulgens exertis vbera labris, Allia præcepit Titini sententia necti*, (nostri codices non rectè habent, *Vecti*, tanquam nomen proprium, vt Gyraldus monet.) *Qui veteri claras expressit more togatas.* ¶ Si vtrunque oculum viuentis hyænæ extraxeris, & alligaueris vtrique brachio in purpureo panno, abiges omnem timorem nocturnum, & strix quæ necat infantes & partubus insidiatur, & omnis dæmon fugiet, Kiranides

De ratione striges abigendi, ac infantes ab ijs fascinatos sanandi.

¶ Striges dicuntur inauspicatæ aues quæ syrnia Græcè nuncupantur, à quibus nomen inditum maleficis mulieribus, quas (vt ait Festus) volaticas etiā dicebant. Itaq; solent (inquit) eas auertere ijs verbis Στρίγα πομπιέην νυκτιβόαν, στρίγ᾽ ἀπὸ λαῶν ὄρνιν ἀνωνύμιον, ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας, (codex noster impressus,

στίγα

πνιγα per υ habet, non probo.) Hæc ideo apposui, quod erant in Festo deprauatissima nec ante diem hunc quisquam ea verba legit, nedum vt intelligere potuerit, literis mutilatis & malè consequentibus. Est autem sensus, Vt syrnia noctiuaga, strigesq; detestabiles inauspicati nominis, & velocis offocationis alites abigantur, Hermolaus. Ego tres aues diuersas, omnes inauspicatas, in verbis istis Græcis nominari dixerim, cum suis singulas epithetis: nempe syrnia νυκτινόμα, (sic enim potius legerim quam νυκτικόμα,) & strigem perniciosam abominabilem auem, & pnica (vel pniga) ὠκυπόρον, id est velocem vel celerem. Et forte pnix auis quædam credita fuerit, quæ noctu πνίγειν, id est suffocare dormientes conaretur, quemadmodum & incubus, pnigalion Græcis vel ephialtes dictus, (item ἐπιάλτης vel ἐπιάλης,) eiusdem maleficij monstrum siue spectrum nocturnum vulgo creditur, nostri vocãt das Schrättele: alij Schretzlin/ Jochmicken/ Nachtmännle. Angli mare, id est equam. Nisi quis syrnium tantum & strigem pro auibus accipiat, πνῖγα vero pro incubo spectro. Medicis pnix hysterica, suffocationem ex vtero significat.

¶ Στρίγξ, pro strige apud Wottonum reperio, ex Festo nimirum, qui στρίγγα nominat in accusatiuo. Στρίγγλος, τὸ ἐντὸς τῆς κόχλου, νυκτιφοιτον, (legendum videtur ὄρνιν νυκτιφοιτον) χελιδόνα δὲ καὶ νυκτιβόαν, οἱ δὲ νυκτικόρακα, Hesychius & Varinus. De nycticorace plura diximus suo loco. Noctua etiam à nonnullis νυκτιβόας dicitur, quasi νυκτιβοᾶ nimirum. Strix auis Græcè σίαγγος dicitur, si rectè nescio quis hoc vocabulum Ambr. Calepini dictionario adiecit: quod ego apud authorem nullum reperio, vt neq; simile aliud præter σύρνιον apud Festum. A strige aue nocturna striges appellamus mulieres puellos fascinantes suo contactu, & lactis munerumq; oblatione, Calepinus. Striges non à stringendis infantium corporibus, vt quidam falsò existimant, (atqui Festus eas à stringendo dictas ait,) sed a stridore nomen habent, Perottus.

Strinx pro strige.

Striges pro mulierib. veneficis unde dictæ sint.

¶ Striges aues sunt nocturnæ, sic etiam vulgò appellatæ, Volaterranus. Italicum vulgus strigas vel magas vocat vetulas, quæ transformentur in feles & alias formas animalium diuersas, & sanguinem infantium sugant, Fr. Alunnus. Scoppa Italus Grammaticus strigem interpretatur la zanzara, fattureia, lastrea, stria. Et alibi lamiam quoq; la zanara, strea, lamagara. Nomen quidem strea videtur accedere ad Germanicum Schrettele/ quo incubum significamus. ¶ Gryphes & striges an extent Angel. Decembrius quærit parte 68. sed certi nihil adfert. ¶ Strix à vulgo ama (amma, Albertus per m duplex. sic autem Germanicè vocatur nutrix quæ lactat infantem,) vocatur eò quòd pullos amat. & (vel) sic dicitur, quòd sola inter aues pullis humorem lacteum instillat, Author de natura rerum & Albertus. atqui veteres strigem non suis pullis, sed pueris & infantibus noctu lac instillare ex vulgi opinione tradunt.

¶ Strygis, Στρύγις, ἡ, frumenti genus apud Hippocratem, quod tritico leuius est, & ventrem magis soluit. sunt qui dubitent an pro trago accipiant. Grammatici quidam recentiores, striges interpretantur olera vilia apud Plautum, cuius hæc in Pseudolo verba sunt: Et homines cœnas sibi coquunt. quum condiunt, Non condimentis condiunt, sed strigibus. Sed quærendum an hîc etiam striges genus illud frumenti indicetur, quod strygis Hippocrati dicitur, vilius nimirum cæteris. ¶ In columna striata pars eminula dicitur stria, pars caua strix, Vitruuius lib. 10. Striæ in columnis partes, & (vt ita dicam) femora sunt quæ prominent, exochas Græci vocant: sicut ipsa caua, hoc est canaliculi strigles (striges fortè) ab eodem Vitruuio dicuntur lib. 4. Circa strigium (strigum) inquit caua & angulos striarum. item lib. 7. canaliculus earum qui striglix (fortè strix) appellatur. Hæc ita citat Hermolaus in glossematis suis in Plinium. Hinc nimirum strigiles dicuntur canaliculi e ligno aut ferro dentati, quibus pellis animaliũ perstringitur & abstergitur. ¶ Striga est ordo rerum inter se continuatè collocatarum, vt ait Festus, quod vna sint constrictæ. Similia & Germanis vocabula sunt, ein Strich/ ein Strym: hoc est ductus rectus, oblongus, latitudinis nullius vel modicæ plerunq; Strigosa animalium corpora dicimus (præsertim in pecore & equo) male habita & gracilia. hæc enim strijs & rugis deformantur. Sunt qui strigosum dictum putent, quasi a strige exhaustum, Perottus.

Strygis frumenti genus.

Stryx in columna quid sit.

Strigiles, Striga.

DE STRVTHOCAMELO.

A.

STRVTHOCAMELVS nomen Græcum est, quod etiam Latini receperunt, Plinius & alij: etsi quidam struthiocamelum sex syllabis scribant, quod non probo. Recentiores Latini struthionem dicũt, vt Hieronymus & eo posteriores: (apud Iul. Capitolinum struthiones Mauros legimus. sexcentorum struthionum apud Lampridium) quos etiam docti quidam imitantur, Gaza & alij. Et quoniam Græci στρουθὸν μεγάλην vel Λιβυκὴν, hanc auem vocant, plerunq; fœminino genere. (Aristoteles tamen στρουθὸς ὁ ἐν Λιβύῃ, masc. gene. Gaza struthionem Africam dixit, & alibi struthionem Libycum.) recentiorum quoq; nonnulli fœm. gen. struthionem magnam vel Libycam dicunt. Non desunt etiam ex recentioribus qui struthium efferant, vt Valla in translatione Herodoti lib. 4. vt & apud Philostratum in vita Apollonij στρουθοὶ πολλοί. Gaza ex Theophrasto de hist. plant. 4. 4. struthium inquit generari in parte Africæ qua nõ pluit, vbi etiam Græcè στρουθὸν simpliciter legimus κατ' ἐξοχήν. Struthionem magnam Sextus

Nomina Græca & Latina.

Pompeius & Ausonius passerem marinum appellant, Gillius. Passer marinus quem vocat vulgus stru-
thocamelum, Festus. Sipontinus *Arstomellum* legit, & auis genus esse dicit, quod non probo. Est & paf-
fer marinus inter pisces Plinio. Persa apud Plautum curriculo volare iussus, respondet. Isthic marinus
passer per circum (facete) solet quo ego de struthocamelo acceperim, non de pisce. ¶ Στρουθὸς μεγά-
λη Aristophani in Auibus nominatur. Struthocameli nomen veteribus inusitatum est, qui has aues
στρουθοὺς μεγάλας appellant, Galenus lib. 3 de alimentis, cap. 19. Ælianus quoq; passim στρουθὸν μεγάλην vo-
care solet. Λιβυστὰ ὄρνις, id est Libyca auis, eadem struthocamelo, vt in hoc carmine: ἀλλὰ Λιβυστα
Στρουθὸς ἀλωπεκιδῆ πλάζεται ἀμφοτέροις, Varinus. Asta auis, struthio, Acron in Horatium. Græcè ho-
die vulgò στρουθοκάμηλος dicitur.

¶ Azida

Nomina hebraica & varia rūgentiū.

¶ *Azida* iuxta physiologum, auis eadem est quæ struthio, Obscurus. Asida à quibusdam Græcè vocatur, ab alijs cameleon, Albertus sed procameleon, scribendum struthocamelus. *Asida* vero Hebraicum nomen (non Græcum) esse videtur, non tamen *asida* sed *chasida* ab Hebræis profertur, (vide in Ciconia A.) & nominatim Iob 39 vna cum *neelasa* aue, quam Kimhi pauonem, Chaldæus gallum syluestrem interpretatur. R. Abraham putat esse כסרוצא, *struza*, id est struthionem בת יענה, *bathiaana*, Dauid Kimhi ponit in themate *ain*, עין, & exponit aues degentes in solitudine, quæ vocem lugubrem emittant. Item ait *bath*, בת, minorem esse *ieanim*, יענים, maiores. Esaiæ 13 Septuaginta Sirênes transferunt, Hieronymus struthiones. Animal esse aiunt semper solitudinis appetens. quod cum pennas habere videatur, tamen de terra altius non eleuetur, & hoc struthioni conuenit, vt & Scripturæ loci omnes, in quibus huius animantis fit mentio Deuteron. 14 (& Leuitici 11.) Chaldæus interpres habet בת נעמיתא, *bathnaamitha*. Arabs נעאמה, *neamah*. Persa prætermisit, nimirum eandem vocem positurus, vt per versum totum fecit. Septuaginta interpretes στρουθός, Hieronymus struthio. Struthio auis est deserti, Hebraice *iaenah*, ab vlulatu sic dicta. *ianah* enim vlulare est aliquando Hebræis: vnde est quòd quidam vlulam interpretantur. Dicitur *bath iaenah*, id est filia struthionis, eò quòd homines fœmella ferè vesci solent, & cum adhuc parua est, teste R. Dauid Kimhi in libro Michol, P. Fagius. *Iaanah* Iob 39. secundum Abraham est struthio. vide in Noctua A. Iob inquit se factum esse fratrem sirenum, & socium στρουθῶν. στρουθοὺς autem dicit quos nos struthocamelos vocamus, Suidas in Sirenibus. Sirenes ethnici (οἱ ἔξω) interpretantur mulieres quasdam musicas, (μελῳδούσας,) Aquila verò struthocamelum, Hesych. Habitabuntq; ibi filiæ struthionis, (*iaanah*,) Esaiæ 13. interprete Munstero. Esaiæ etiam cap. 34. *iaanah*. Sunt qui *ranan* quoque Hebraicam vocem, struthionem transferãt. vide in Gallo syluestri. *Thalim*, id est struthio mas, Syluaticus. Vetus glossographus Auicennæ legit *Thalie*. codices nostri Auicennæ 2. 719 *Thalium* habent. *Thalium*, inquit, explicauimus in capite de struthione. Vox forte Persica fuerit. *Naam*, id est struthio auis, Syluaticus. Codex noster Auicennæ 2. 523. habet *naham*. Bellunensis legit *Nham* & est, inquit, auis struthius. alia lectio, *nacham*, quæ est auis magna palustris. ¶ Græcum nomen vt Latina, sic linguæ aliæ pleræque seruant, vtpote auis peregrinæ. ¶ Italice nominatur *struzzo*, vel *sturzo* apud Scoppam. ¶ Hispanice *auestrúz*. Lusitanicè *ema di gei*: *ema* enim simpliciter gruem eis designat. ¶ Gallicè *autruche* vel *austruche*. ¶ Germanice Strauß / Strauß. ¶ Anglice *an ostris* vel *ostrige*. ¶ Illyricè *pstros*. Polonice *strus*.

Vbi reperiantur.

Apud Afros pastorales ad orientem reperiuntur struthij subterranei, (στρουθοὶ κατάγαιοι, nimirum quòd non volent vt cæteræ aues, nec à terra tollantur non quòd sub terra degant,) Herodotus lib. 4. interprete Valla. Parte Africæ qua nunquam pluit struthum gigni aiunt, Theophrastus de hist. plant 4. 4. Struthiocamelos Africos & Æthiopicos Plinius nominat. Struthi magni in Arabia non pauci sunt, Xenophon lib 1 Anabas. Diodorus Siculus etiam in Arabia has alites gigni scribit. Apollonius dextra Gangen, sinistra vero Hyphasin fluuios habens ad mare descendit. in quo itinere struthiones multi ei occurrerunt, Philostratus libro tertio de vita Apoll. Prouincia Abasiæ struthiones grandes habet, asinis haud minores, Paulus Venetus 3. 45. In nostras terras rarò aduehuntur, Venetias aliquando & Antuerpiam.

Descript. Struthocameli.

¶ Struthio Africus eodem modo (vt vespertilio) partim auem, partim quadrupedem refert: quippe qui vt non quadrupes pennas habeat, vt non auis, sublimis nõ volet, nec pennas ad volandum commodas gerit, sed pilis similes, (τριχώδη τε ἔχει.) item quasi quadrupes sit, pilos habet palpebræ superioris: & glaber capite & parte colli superiore est, itaque cilia habet pilosiora. sed quasi auis sit, infra pennis integitur. Bipes etiam tanquam auis, bisulcus tanquam quadrupes est. non enim digitos habet, sed vngulam bipartitam. quarum rerum causa, quòd magnitudine non auis, sed quadrupedis est. Magnitudinem enim auium minimam esse, propè dixerim, necesse est. corporis enim molem sublimem moueri nequaquam facile est, Aristot. in fine lib. 4. de partib. anim. Auium grandissimi sunt & penè bestiarum generis struthiocameli Africi vel Æthiopici. altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritate vincunt. ad hoc demum datis pennis vt currentem adiuuent. Vngulæ ijs ceruinis similes, (instar vngularum arietis, Obscurus,) comprehendendis lapidibus vtiles, quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus, Plinius. Struthiocamelus altium sola, vt homo, vtrinque palpebras habet, Idem. Tetraonum genus alterum, vulturum magnitudinem excedit. nec vlla auis, excepto struthiocamelo, maius corpore implet pondus, Idem.

¶ Hæc tria ex minimis euadunt maxima animalia: ex aquatilibus, crocodilus: ex volucribus magna struthio: ex quadrupedibus, elephantus, Τῆς ἤτοι μέγεθος μὲν ὑπέρβιον, ὅσσον ἰδέσθαι Νῶτος εὐρυπέτηλον ... ἐρετμοὺς ἐλαύνειν, &c. Oppianus. hoc est, Magnitudo ei eximia. dorsum tam latum, vt puerum lactentem sustinere possit, (vel, vt quidam Italicè scripsit etiam hominem adultum insidentem,) Crura alta, similia cruribus camelorum, crebris corticibus ceu squammis intecta, vsq; ad geminos duros poplites. In altũ porrigit, caput quidem exiguum, ceruicem verò magnam & proceram. Collum (inquit Gillius) longum & cyanei coloris est, oculi magni, rostrum breue acutumq́; molles plumę, vngula fissa. ¶ Arabia fert animalia quædam naturæ duplicis, vt struthiocamelos, qui è struthione camelisq; constant, magnitudine ad cameli nascentis modum. capite sunt pilis minutis, oculis crassioribus nigrisque.

non dissimili forma & colore camelis. collo oblongo rostro breui atq; acuto, elati, mollibus pennis, duobus cruribus, vngulis bifidis, vt terrestre simul volatileq; animal videatur, Diodor. Siculus lib. 3 de fabulosis antiquorum gestis. Struthocamelus auis quidem est, sed pedes & collum asini habet, Suid. in Sirenes, nescio quam rectè quod ad pedes quidem asinus solipes, struthocamelus bisulcus est. Struthiocamelus præ cæteris auibus pennas alarum vndiquaq; æquales habet, Orus in Hierog.

Struthio per ironiã dicitur.

¶ Struthiocamelus a terra non discedit vnquam, vt auem dicere non possis, nisi ad formam respicias. Nomen, vt reor, sumpsit, quod colli & crurum longitudine camelum imitetur. est enim homine ipso paulo procerioris staturæ. Struthio autem passerculus dicitur Græcè, (στρουθίον,) quasi per ironiam nomine composito, velut si quis pygmæum gigantem diceret simul, vel homunculũ gigantæum. E passeris genere est struthiocamelus, sed cameli magnitudine. collum, rostrum, oculi, caput, anseri, sed pro magnitudine propria respondent. alæ & cauda pennis versicoloribus, cœruleis, candidis, rubris, nigris, viridibus: nec vlli auium in pennis tanta iucunditas aut pulchritudo, ob id galeas milites non aliis ornant. Corpus igitur raris plumis, rarioribus crura teguntur, adeò vt humana crura non aui svideantur. nam magnitudine rotunditateq;, ac quod in angustum, nec admodum, sed sensim iuxta genu finiantur, humanum femur, quodq; plumis careant, candida carne, imitantur. Pedes bifidi vt bobus, cum vngulis, crus vt anseri, sed pro magnitudine, Cardanus lib. 10. operis de Subtilitate. At Scaliger reprehendens hunc locum Cardani ait, Primum perridiculè eum agnosci in censu passerum. deinde etiam ridiculè asseri hosce colores quos in galeis insigũt, natiuos esse struthiocamelis. Omnes enim, inquit, è fusco & albo picti sunt: vt mihi dixerunt multi mercatores Africani. Quod vt melius intelligerem Ciconiæ colori comparabant. Nominis autem rationem subtilius eruere licet è veterum monumentis. στρουθὸν prisci non Passerem vocabant, sed Gallinam. Id quod etiam ex Nicandro qui desitarum affectauit vsum vocum, deprehendes. Et fortasse aues omnes, quas βαρείας dicit Aristoteles. Sanè commodius στρουθὸς, speciei priuata appellatione, quam ὄρνις vocabulo totius generis debuit Gallina designari, Hæc Scaliger. Alibi etiam pilos hanc auem habere scribit Cardanus in superiore palpebra. Ahium sola vtrinq; genas habet & palpebras, Perottus. Et rursus, Præter hominem & struthiocamelum nulli animali sunt palpebræ, nisi quibus & in reliquo corpore pili.

¶ Struthio ingens est corpore, rara in plumis, Author de natura rerum. ¶ Struthio alta est a pedibus ad dorsum circiter quinque vel sex pedes. collum habet longissimum, caput anserinum, & rostrum respectu sui corporis valde paruum, iuuenis (primo anno) cinerea est, & tota bene pennata, sed pennis mollibus inualidis. secundo anno & deinceps paulatim in coxis, collo & capite pennas prorsus amittit (naturaliter caluet, Plinius) denudato corpore, sed duritie pellis contra frigus munitur. Pennæ dorsi nigerrimæ & instar lanæ redduntur. coxas habet prægrandes, crura carnosa pelle alba, & digitos in pede sicut camelus. item spicula quædam in cubitis interioribus alarum, quibus ferit eos quibus insilit, Albertus. Ossiculum paruum sub alis habet, quo se in latere purgat (pungit) & agitat, quum prouocatur ad iram, Author de natura rerum. In extremis alis, vt audio, ossei quidam mucrones extant, quibus ceu calcaribus inter currendum se incitat, infligendo eos coxis vbi deplumis est, vt in plerisque aliis partibus corporis. Caput ei exiguum, cerebrum ferè nullum. ¶ Corpus habet ferè ad magnitudinem asini staturæ mediocris. in pectore magnum os & latum, ad protectionem tanti corporis, Author de natura rerum. Scriptor quidam Italicus hanc altitem equi grandis altitudinem æquare tradit. ¶ Bestia quædam magis quam auis, licet pennata, breui capite, protracta ceruice, cætera altegradia, Tertullianus. ¶ Multæ huius auis partes anserinis conferuntur, nisi quod magnitudine excedunt: vt collum, rostrum, oculi, caput, crus. nulla alteri alicui auium, sed quędam quadrupedum partibus, pręcipuè cameli. quare chenocamelum (vt chenalopeca) potius quam struthiocamelum curiosus aliquis dixerit. ¶ Quidam pictura nostra inspecta, rostrũ aiebat latius debuisse exprimi, anserinum ferè: & pedes magis bisulcos, vt vituli, eosdemq; breuiores, & latiores. Iudicent testes oculati. mihi enim hanc auem nondum videre contigit. ¶ Struthiocamelus anserem forma refert, verum collo & cruribus adeò longis vt nonnulli bicubitalem altitudinem excedant. Corpus habet densum, & in alis pennas grandes albi & nigri coloris, quibus volatu inutilis ad cursum crebra alarũ & caudæ agitatione iuuatur, Descript. Africæ libro nono.

C.

De huius auis cibo, ventriculoq; caliditate tanta vt ferrũ cõcoquat.

Vocem eius nunquam audiui, Cardanus. ¶ In struthionis ventre inciso, expurgatis sordibus lapides inueniuntur, quos hæc posteaquàm deuorauit, in omaso prope reticulum diu asseruatos concoquit, Ælianus. Ferrum deuoratum concoquit. quia calidissimæ naturæ est, Author de natura rer. Ferrum concoquere aiunt quod ob caliditatem vehementem, & ventriculi contingit crassitudinem, Cardanus. Struthiocamelis mira natura coquendi quæ sine delectu deuorârint, Plinius. vt ferrum & ossa veruecum integra, Syluius. Struthiocamelum volunt aliqui (non proprietate vlla, sed) vi sui caloris ferrum concoquere, quod absurdum penitus. Leo enim qui longè quam struthiocamelus calidior est, ferrum concoquere non potest. Aphrodisieus in præfatione sua in primum librum problematum, ex quo etiam Cælius Rhodiginus repetijt. Struthocamelum ferunt ferrum edere & concoquere, quod ego non sum expertus. nam ferrum a me pluribus huius generis auibus obiectum est, quod illæ deuorare noluerunt. ossa tamen magna in breues partes truncata, & lapides, auide comederunt, Albert.

Struthio-

Struthiocamelus animal est simplex & stolidum, & quicquid inuenit absq; vllo delectu ad ferrum vsq; deuorat, Descrip. Afr. lib. 9. Caput huic aliis exiguum, cerebrum ferè nullum hinc absq; delectu quicquid attigerit vorat, lintea, ferrum, lapides. Verum hæc inconcocta & integra in eius ventriculo manent: & si nimia fuerint, tandem animal ad mortem vel ad tabem deducunt, vt in dissectis apparuit. ¶ Non bene volat propter corporis molem, Obscurus quidam Aristot. citans. Struthiocameli Africi vel Æthiopici altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritate vincunt: ad hoc demum datis pennis, vt currentem adiuuent. cætero non sunt volucres, nec à terra tolluntur, Plin. Propter grauitatem neq; altius extolli, neq; volare potest, sed velociter terra graditur, Diodor. Sic. Non volat, sed alis erectis currit vt equus, adeo celeriter, Cardan. Lente incedit, Idem. nimirum cum non libet festinare, nec est quod vrgeat. Auis est densa pennis, (multis pennis, Oppian.) sed in altum volare non potest. currit tamen celerrimè, & vtrinq; in alas ingruens ventos, tanquam vela eas extendit & sinuat, Ælian. Adeò velox est, vt vel cum alite volante contendere possit, Oppian. ¶ Pedibus pugnat quibus hominem quoq; prosternit, Grapald. *vide in E.* ¶ Ferunt eam oculo altero cęlum intueri, altero terrã, Obscur. ¶ Non coeunt struthiocameli vt aues, sed auersi vt cameli Bactrianæ, Oppianus. Multum coeunt & multum excrementi habent, sicut Gallina & perdix, Obscurus quidam tanquam ex Aristotele citans. Pedibus nidum ex sabulo architectans, in solo humilem nidum fingit, & construit, cuius medium concauum efficit: labra ambientia alte exaggerat, ac tanquam muro circummunit, vt munitio eminens pluuiam in nidum influere, & pullos etiamnum teneros alluere prohibeat. Amplius octoginta oua ex sese parit: non tamen vno eodemq; tempore ex ouis pullos excludit, sed ex his partim iam in lucem proferuntur, partim intra oua informantur & conglutinantur, partim etiam fouentur, Ælian. Et rursus, Etsi permulta oua parit, non tamen omnia ad frugem perducit: sed fœcunda ab infœcundis secernit, tantumq; frugiferis incubat, simul & ex ijs pullos excludit, & sterilitate affecta, eis ipsis ędius pullis alimenta præbet. Plurima ædit oua struthio Africa, post ipsam atricapilla, Aristoteles. Et alibi, Multiparæ sunt quædam quæ sępe pariunt, sed non multa, vt gallinæ, perdices, struthio Lybicus. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, Plin. Ouum parit maximum, durissima & quasi lapidea crusta munitum, Oppian. Oua eius tanta sunt, vt ex transuerso secta, vasa potoria fiant. *vide in E.* Propter duritiem & spissitudinem testę non facile franguntur, Albert. Capitis infantis magnitudine referunt, rotunda, cum senescunt ebur effingunt, Cardan. ¶ Struthio solo visu ita fouet oua sua in arena recondita, vt ex eis pulli egrediantur in lucem, Obscur. & Cæl. Rhod. Variorum 20.5. Oua mense Iulio parit, & in sabulo abscondit, quæ calore Solis excuduntur, vt alia multa oua animalium: & ideo ad ea nõ reuertitur, quòd nudo corpore ea fouere non possit. & (subinde) respicit ad locum in quo condita sunt, vnde falsò aliqui crediderunt quòd visu ea foueat, Albert. de anim. lib. 23. Et rursus lib. 6. Struthionis (inquit) oua sub arena calore Solis viuificantur & exeunt. & ideo prouerbium est (vulgò fertur) quod ducatur (afficiatur) ad oua tanquam non sua. Exeuntes enim pullos non pascit, qui nati per se statim comedunt. Inutiliter quidem incubaret mater, neq; calore profutura ferè deplumis, & pondere suo grauatura. Iam quòd ea visu fouere perhibetur, falsum est. nullum enim animal hoc facit. & fortè raro ea intuetur propter custodiam: vnde vulgus imperitum videndo eam sua oua fouere putat. Non oculis fouet oua, verum obseruat. calore enim Solis pulli educũtur, Cardan. Habitat in desertis inaquosis, atq; oua numero decem aut duodecim in arena emittit, quorum singula tormentarij globi magnitudine plus minus quindecim libras pendent, ac breuissimæ cum sit memoriæ, loci confestim obliuiscitur. Quare fœmina in hæc oua incidens, siue propria, siue aliena, excubat & calefacit. pulli verò quãprimum nati sunt, per campum escam quæsituri vagantur, & priusquam illis nascantur pennæ, cursu adeò valent vt consequi vix possint, Author descript. Afr. lib. 9. ¶ Struthiocameli naturaliter caluent, Plinius.

Hæc auis non volat sed celerrimè currit.

De huius auis coitu.

Nidificatione.

Partu.

Ouis.

Incubatu & exclusione eorum.

D.

Struthio fœtus suos tanto amore prosequitur, vt peracutas etiam ferreas cuspides circa nidum suum à venatoribus defixas, negligat, atq; ita transfixa morte afficiatur, vt referetur in *E.* Fertur de natura huius auis quòd matres semper volent, ac pullos suos relinquant, qui ob inopiam cibi flent atq; vlulant. ad quod sæpe alludit scriptura, vt Micheæ 1. Faciam planctum sicut dracones, & luctum sicut filię *iaenah*, id est vlulæ siue struthionis. item Threnorum 4. Filia populi mei crudelis *caieenim*, id est sicut vlulæ & struthiones, P. Fag. Struthio relinquit oua sua, Iob 39. ¶ Illa quam vidi mitis erat, reliquarum mores ignoto, Cardan. ¶ Mira huius auis stoliditas in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerit, latêre sese existimantis, Plin. Idem aliqui de perdice ferunt, & inter quadrupedes de bubalo veterum seu bubalide, inter pisces de sciæna. Quum effugere venatores non potest, inter arbusta sæpius aut vmbrosa loca caput abscondit, non naturę desidia, ne videatur aut conspiciatur ab alijs vt quidam putant, sed quia corporis pars cęteris debilior vmbram sibi pro tutela parat, Diodor. Siculus. ¶ Struthio equum naturaliter odit, & miro modo persequitur. equus etiam illam in tantum odit ac retinet (timet,) vt eam intueri non sustineat, Author de nat. rerum.

De huius auis erga fœtũ amore.

Stoliditate.

Odio in equum.

E.

Struthum Arabicum nemo capere potuit & equites qui persequebantur mox desistebant. aufugiens enim procul abducebat, pedibus scilicet ad cursum, & alis simul erectis instar veli vtens, Xeno-

De eius capiendi ratione.

phon Anabasi. Capitur non vt cæteræ aues visco aut calamis sed equis, canibus & tel[illegible] Oppian. In cursu deficiens lassitudine comprehenditur ab equitibus. etenim in orbem currit: verum equites eius orbem præcidentes, currendo defessam assequuntur, Ælian. interprete Gil. Græcè sic legitur: [illegible] εἰς κύκλον, ἀλλ᾽ ἐξωτέρω [illegible] οἱ δὲ ἱππεῖς τοῦ ἐνδοτέρω [illegible] κύκλῳ, [illegible] τῷ δρόμῳ ἀγρεύουσιν αὐτὴν χερσί. Quæ verba hoc sonare videntur: currit enim in orbem, sed patentiorem & extrinsecum: equites verò persequentes interius & breuiore via ([illegible] pro [illegible] forte) circumeunt, donec defessam demum comprehendant. Hanc aiunt cum delitescendum habet, caput solum plane totum in condensum abscondere, reliquam se in aperto relinquere: ita dum in capite secura est, nuda qua maior est capitur tota cum capite, Tertul. vide supra in D. Quòd si quis eam insectetur, propter corporis grauitatem volando effugere nequit, sed duntaxat explicatis alis, gressu ipso effugere aggreditur: sin propior facta est, vt capiatur, obuios lapides sic pedibus retrò ad hostes versus tanquam funda iaculatur, Ælian. & Diodor. Sic. Vngulæ ijs ceruinis similes, quibus dimicant, bisulcæ, comprehendendis lapidibus vtiles, quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus, Plin. Pedibus pugnat, quibus hominem quoque prosternit, Grapal. Elephanti cum venatores inuadunt, aures patulas intendunt & pandunt, more magnarum struthionum, quæ vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur, Ælian. Capitur struthio (inquit idem) ad hunc quoque modum. Cum ipsam sic incubantem (vt in C. relatū est) vir eius venationis bene peritus animaduerterit, peracutas ex ferro cuspides spiculorum more rectas circū nidum defigit, & alicubi prope in occulto latens, ex insidijs rei euentum acerrimè expectat. Struthio verò quoniam amore, quem erga fœtus suos acerrimum habet, flagrans summer cum eis versari cupiat, ex inquisitione pastus reuertitur, ac nimirum priusquam in nidū introeat, huc illuc versans oculos, circumspectat, quod metuat ne quis sese speculetur. Deinde ardentissimo pullorum studio victa, etsi ferrum splendescit, ita tamen alis passis (tanquam velis contento sinu explicatis) intra nidū mirabiliter ingreditur. nam cuspidato ferro transfixa, acerba morte afficitur. Venator verò repentinus eò accedit, & simul cum matre pullos capit.

Qua ratione sese aduersus insequentes tueatur.

¶ Supra Elephantophagos in Arabia sunt Struthophagi, gēs non admodum magna: apud quos aues dicuntur esse, ceruorum magnitudine, quę volare non possunt, sed celeriter currunt quemadmodum struthocameli. Nonnulli eas arcu venantur, nonnulli pellibus struthorum tecti: nam dextrā manum pelle colli operiunt, atque eam sic mouent, quemadmodum animalia collum. sinistra verò semen spargunt e suspensa pera eductum, eò auem allicientes, in conualles detrudunt, vbi viri animal circumsistentes obtruncant. Atque hi huiusmodi auium pelles induunt & substernunt, Strabo libro 16. Mihi quidem aues istæ ceruinæ non aliæ quàm struthocameli videntur, quum in tota descriptione conueniant omnia, nihil aduersetur. & ipsi scilicet struthophagi dicti sunt, quod struthis siue struthionibus quas capiunt, non alijs quibusdam auibus vescantur: adde allici eas à venatore struthionis pelle induto. conuenit autem aues easdem ab ijsdem allici. Ea etiam quæ de hisce auibus ceruinis Diodorus Siculus scribit, cum struthocamelis per omnia congruunt. Sic autem ille libro 4. de fabulosis antiquorum gestis Pogio Florentino interprete: Populi (inquit) qui partes Æthiopię supra Ægyptum ad hesperum pertinentes habitant, Æthiopes simi ad meridiem spectantes Struthophagi cognominantur. Est apud eos auium species natura terrestribus animantibus mixta, vnde & aues ceruinæ nominatæ sunt. Hæ magnitudine sunt magni cerui, collo oblongo, rotundis lateribus atque alatis, capite tenui oblongoque, cruribus ac iuncturis firmissimis, fixo pede. Altè volare propter grauitatem nequeunt: verum ocyssimè summis pedibus terram tangentes, præsertim quum flans ventus alas velut nauem extensis velis impellit, currunt. Venatores feriunt lapidibus, ferme lateris magnitudine, pede iactis. Cessante vento, alarum præsidio destitutæ, cursuque victæ, prehenduntur. Harum quum magna sit multitudo, varijs artibus plurimas barbari facileque capiunt. & carnes quidem edunt, pellibus verò pro vestibus vtuntur ac lectis. Ab ijs verò quos simos Æthiopes dicunt, sępius venatione lacessitæ, rostris se tuentur: quę quum magna sint & ad incidendum apta, magno sunt incolis vsui, quum haud parua habeatur horum animantium copia, Hæc ille.

De aub. ceruinis quæ cum struthocamelis eædē esse videntur.

¶ Arabes struthocamelorum ([illegible]) pellibus loco thoracum & scutorum muniebantur, Pollux. Æthiopes captos à se struthiones excoriant, & carnem in cibo absumunt, pelles verò cum plumis suis reseruant vt mercatoribus vendant, qui eas in magna copia Alexandriam venales aduehunt: inde per alia loca distribuuntur. Nam Turcæ etiam pileos suos vel galeas his pennis ornant, Bellonius in Singularibus. Cristas galearum ex olorinis pennis colligere moris fuit apud antiquos, quom hodie ex struthiocamelo plurimum petantur, Nic. Erythræus. Componebantur olim etiam ex equinis setis hæ cristæ, vnde galea hippuris cognominata Græcis. In Gallia audio esse artifices qui non alia quam huius alitis pennas adornandi arte victitent. Præmia, ex struthiocamelis conos bellicos & galeas adornantes pennæ, Plin. ¶ Oua propter amplitudinem pro quibusdam habentur vasis, Plin. Ex transuerso secta vasa fiunt potoria, Auth. de nat. rer. Caput infantis magnitudine referunt, rotunda, cum senescunt ebur effingunt. Suspendi solent in templis. diu enim manent, quòd durissima sint, humoreque exempto quasi ossea redduntur, Cardanus. ¶ Vrina struthionis atramenti lituras abluit, Hermolaus: tanquam vlla sit auis vrina præterquam vespertilionis.

Vsus pelliū huius auis, plumarū & ouorum.

Struthio

F.

Struthio tanquam auis immunda cibo interdicitur Leuit. 11 & Deuter. 14 ¶ *Bath iaenah*, id est filia struthionis Hebraicè dicitur, eo quòd homines fœmella ferè vesci solent, & cum adhuc parua est, teste R. Dauid Kimhi in libro Michol, P. Fagius. Struthophagi Arabiæ populi sunt, *vide* infra in *H a.* Æthiopes captis a se struthionibus vescuntur, Bellonius. *Vsus eiusdem in cibo.*

¶ In struthione elixo. Piper, mentham, cuminum assum, apij semen, dactylos vel caryotas mel, acetum, passum, liquamen & oleum modicè & in cacabo facies vt bulliat, amylo obligas, & sic partes struthionis in lance perfundis, & desuper piper aspergis. Si autem condituram coquere volueris, alicã addis, Apicius 6.1. Aliter in struthione elixo. Piper, ligusticum, thymum aut satureiam, mel, sinape, acetum, liquamen & oleum, Idem. *Apparatus.*

¶ Tetracis magnæ caro magnorum struthionum carni (quam & ipsam sæpe gustauimus) non dissimilis est, Athenæus. Sunt qui velint pauonis carnem crassi & modici alimenti, ac difficilis concoctionis esse, melancholiamq; augere. eiusdemq; naturę struthij caro habetur, quem Africa peculiariter nutrit, Platina. Caro struthionis omnium crassissima iudicatur, eam ob causam vitanda, Rasis. Ex grandibus struthis membra omnia dura, excrementosa & concoctu difficilia sunt, Galenus de cibis boni & mali succi, & lib. 3. de aliment. facult. Alæ eorum non sunt deteriores cæterarum auium alis, Idem. Carnem *eius* quidam medici magnificè laudauerunt: quam scribunt esse calidam, pinguem, appetitum excitare, confirmare corpus, & laudabilem esse quando concoquitur. sed est mali saporis & (Vetus translatio, est debilis & vacua) crassa, & (non facilè) concoquitur. coitum promouet, Auicen. 2.523. Carnes habet præcipuè circa coxam viscosas ac fœtidas, quibus vescuntur Numidæ: nam iuuenculos capiunt & saginant. Cum in Numidia degerem, eius carnibus vescebar, neq; mihi harum gustus omnino displicuit, Auth. descript. Afr. lib. 9. ¶ Heliogabalus struthiones & camelos exhibuit in cœnis aliquoties, dicens præceptum Iudæis vt ederent, Lampridius. Et rursus de eodem, Sexcentorum struthionum capita vna cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. ¶ Oua struthionum in Arabia se non insuauiter comedisse Aloysius Cadamustus scribit. Oua struthocameli comedens, gustum quendam sapidum habere inueni, Brasauolus. Gallinarum & phasianorum oua præstantiora sunt, deteriora verò anserum & struthocamelorum, Galenus tertio de alim. Inter oua sicciora sunt oua anseris & struthij, Auicenna. Oua struthionum crassa sunt & difficilia concoctu: qui eis vesci voluerit, vitellis tantum vtatur, Tacuinus. *Qualitas alimenti.*

G.

In struthionis ventre inciso lapides inueniuntur, quos hæc deuoratos tandem concoquit. y sanè ad efficiendam oculorum medicinam salutares sunt, Ælianus. Græcè legitur, ὄντες δὲ ἀνθρώποις καὶ ἀνθρώπων ὄψεως ἀγαθοί. vbi καὶ coniunctio, similitudinem aliquam cum præcedentibus insinuat, & rei ipsius natura πέψεως potius quam ὄψεως legendum dictat. vt lapides in ventriculo animalis omnia concoquentis in homine etiam concoquendi vim promoueant & confirment. (Hæc scripseram cum Kiranidem quoq; lapidem e ventriculo struthionis collo suspensum bonam facere concoctionem scribere legi.) Qua ratione etiam echinus siue interior membrana gallinarum in cibo sumpta, tanquam illi etiam vis concoquendi lapillos insit: & exteriores pelles animalium quorundam voracium foris applicatæ, cum suis plumis aut pilis, mergi, cygni, lupi, bonam facere concoctionem existimantur. quod si faciunt, calori forsan per illas aucto adscribendum fuerit, non occultæ cuipiam proprietati. poterat autem similiter alijs quoq; calidis aut calfacientibus impositis augeri. Struthocameli ventriculus falsò laudatur ceu medicamentum quod iuuat coctionem, Galenus 3. de alim. facultatibus. Struthiocamelis mira natura coquendi quę sine delectu deuorarint, vt ferrum, & ossa veruecum integra. vnde & pelles eorum cum plumis mollioribus concinnatas stomachicis applicant, Syluius. Struthiocameli ventriculus, & aliarum auium similiter, cochleariorum duûm mensura ex vino potus febri absente, pręsente verò ex aqua, ventris profluuio medetur, Galen. Euporist. 2.46. Cortex interior ventris struthionis sumptus confert stomachicis & calculum dissoluit, R. Moses. eadem vis echino seu interiori membranæ ventriculi gallinarum attribuitur. ¶ Struthionis adeps & nerui auxilium & salutem neruis hominum afferunt, Ælianus. ¶ Cum auctio regia per Catonem Vticensem fieret, seuum struthiocamelinum sestertijs octoginta vænijt, efficacioris ad omnia vsus quam est adeps anserinus, Plinius. Nicolaus Myrepsus adipem struthiocameli miscet acopo ex vulpe in oleo decocta, item vnguento 12. ad arthriticos. Eundem Paul. Ægineta inijcit in emplastrum diacinnabareos ad tofos aliosq; tumores induratos. ¶ Vrina puerorum impubium Salpe illinit Sole vsta, cum oui albumine, efficacius struthiocameli, binis horis, Plinius. Struthocameli oua podagricis inuncta prosunt, Kiranides. *Remedia ex hac aue.*

H.

a. Struthius auis est grandi corpore & graui, fœmina vocatur struthio, Textor Rauisius: sed absq; authoritate. *Vasta ales* pro struthocamelo, Claudian. in Eutropium libro primo. Afra auis pro struthione, *vide* infra in *b.* Aues ceruinas dictas, easdem struthocamelis esse, in *E* docuimus supra. ¶ Μεγάλαι στρουθοὶ dicebantur etiã Λιβυκοὶ στρουθοί, & στρουθοὶ separatim, vt Ἀφύδη ἐλέφαντας ἅμα ζεῦξαι καὶ στρουθοὺς πρὸς ἅρμα, ἐξ ὧν καὶ στρουθῶν, ὀχεῖν, Eustath. (ex Athen.) Στρουθοὶ Ἀραβικοί, Heraclid. Στρουθὸς, ὁ καταπηφερὴς καὶ λάγνος. *Synonyma.*

Ἀπτεροὶ δὲ τὰς στρουθοκαμήλους, Hesychius. Ἀγρίας, στρουθοκάμηλος, Idem & Varinus. sed locus videtur mutilus, & legendum, Ἄγριαι στρουθοὶ, αἱ στρουθοκάμηλοι, vt Ælius Dionysius habet citante Eustathio. Λιβύης πτερόεν βοτὸν ἀγκυλόδειρον, Oppianus lib. 4. de piscat. Μετὰ στρουθοῦ καμήλου, Idem. Vespertilionem in gripho auem non auem vocant, videtur autem struthio quoque auis non auis posse appellari, cùm licet auis non volet, & multis partibus ad quadrupedes accedat.

Epitheta. ¶ Epitheta. Ἀγκυλόδειρος, Oppianus. Quod si Græcè στρουθὸν per excellentiam pro struthocamelo accipias, epitheta fuerint, Λιβυκὴ, μεγάλη, ἀγρία.

Dermata. ¶ Scutum struthiocamelinum Plinius dixit. Nostri hanc auem vocant ein Strauß, & quoniam pennis eis pilei & galeæ ornantur, deducitur inde nomen ein Strüßle pro quauis crista, & verbũ strüßen/ pro eo quod est superbè se erigere.

Icones. ¶ Icones. In libro Notitiarum Orientis & Occidentis, qui insignia diuersarum Romani imperij prouinciarum continet, animalia quædam pinguntur inter Arabiæ insignia, serpentes, struthio, & aquila aut phœnix. Ægyptiorum sapientes cùm eum qui ius æqualiter omnibus impertiatur significare volunt, struthiocamameli pennam pingunt. hoc enim animal præter cætera pennas alarum vndiquaque æquales habet, Orus in Hieroglyph. Est in Helicône Arsinoæ imago, quam frater eius Ptolemæus duxit. Arsinoen gestat struthio (στρουθὸς) ænea, de genere magnarum illarum auium quæ propter magnitudinem & grauitatem volare non possunt, Pausanias in Bœoticis. Extat Gordiani sylua memorabilis, picta in domo rostrata Cn. Pompeij, in qua pictura etiam nunc continentur, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, &c. Iulius Capitolinus.

Struthocamelus herba. ¶ Struthocamelus inter struthij herbæ nomenclaturas legitur apud Dioscoridem.

¶ Albertus in opere de animalibus ex Auicenna nominat *chychelunches* aues ex ansere & struthione compositas, vbi chenalopeces, id est vulpanseres legendum, vt monui in Ansere C.

¶ De Struthophagis populis diximus suprà in *E*.

¶ *b*. In India gignitur arbor quædam cui folium specie prælongum, simile pennis struthiorum, quæ super galeis imponuntur, longitudine duorum cubitorum, Theophrast. de hist. plant. 4.5 Struthionis penna similis est pennis herodij & accipitris, Iob.39.

Testimonia ex sacris literis de struthione. ¶ *c*. Habitabuntq́; ibi filiæ struthionis, Esaiæ 13. & Hierem. 50. Et socius struthionum, Iob 3. Erit cubile draconum, & pascua struthionum, Esaiæ 34. Filia populi mei fidelis quasi struthio in deserto, Hierem. Thren. 4. Faciam planctum meum velut draconum, & luctum quasi struthionum, Micheæ 1. Struthio quando oua sua derelinquit in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea, Iob.39. Struthio cum tempus fuerit, in altum alas erigit, Ibidem.

¶ *d*. Struthio dura est in suos pullos, quasi non sint sui, frustra laborauit nullo timore cogente, Iob.39. Struthionem deus priuauit sapientia, non dedit illi intelligentiam, Ibid.

Magicã. ¶ *e*. Struthiorum pennæ super galeis imponuntur, Theopraft. Firmius imperator vectus est ingentibus struthionibus, Textor in offic. 573. ¶ Struthiocamelus habet in ventriculo echinum, quod dicitur *suffuchium*, (nomen videtur corruptum,) aridum hoc tritum & datum in potu occultè, amorem & libidinem excitat, Kiranides.

Struthiones inter luxus instrumẽta. ¶ *f*. Heliogabalus habuit istam consuetudinem, vt vna die non nisi de phasianis tantum ederet, item alia die de pullis, alia de porcis, alia de struthionibus, Lampridius. Regi Persarum inter cæteras animantes quotidie etiam struthi Arabici mactabantur, Heraclides.

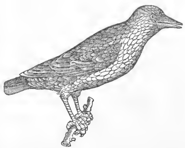
¶ *g*. Lapis de echino, id est ventriculo struthiocameli, cum grano (pondere grani) satyrij tritus, & datus in cibo vel potu latenter, magnam facit intentionem, maximè frigidis & impotentibus ad concubitum. Ipse etiam lapis solus ad collum suspensus, bonam concoctionem facit (*vide* suprà in *G*. ex Æliano,) & intentionem ad concubitum, Kiranides.

¶ *h*. Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones, Esaiæ 43. Aristophan. in Auibus Rheæ matri deorum struthocamelum comparat propter eius magnitudinem.

Afra vel Lybica auis Prouerbium. ¶ PROVERBIVM Afra vel Lybica auis, Λιβυκὸν ὄρνεον, refertur à Suida de prægrandibus, quòd ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horat. de prælauta vsurpauit. *Non Afra auis* (Meleagridem hîc vel Numidicam gallinam, non struthionem acceperim) *descendat in ventrem meum Iucundior, quàm lecta de pinguissimis Oliuæ ramis arborum.* Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem Numidicas aues appellant. Acron videtur de struthione sentire, quę & ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia non ineptè iacietur & in hominem peregrino cultu notabilem. Et Plaut. alicubi Pœnum auem vocat, ob manicas alarum instar vtrinq; pensiles. Prouerbium extat in Auibus Aristoph. Interpres indicat conuenire in barbatos ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes ferè timidiores. Terentius, Hic nebulo magnus est, Erasmus.

DE STVRNO.

STVRNVS auis à quibusdam parum Latinè *sturnellus* dicitur, vt Italis vulgò *sturnello*. Græcè ψὰρ, vel ψάρος, vt bis habet Aristoteles: item Galenus & Varinus. E [illegible] (alij aliter interpretantur, nos omnino

omnino ardeam,) Ambrosius sturnum transfert, quem tamen Græci non *erodiôn*, sed *psara* dicunt, Cælius ¶ *Sarsir* Hebraicam vocem nonnulli astarem vel sturnum aiunt significare, alij aliud animal: *vide* in Aquila *A.* *Alzarazir* sunt aues apud Arabes, turdorum ferè magnitudine, sed colore diuerso. habēt enim plumas & pennas nigras aliqua insignes albedine, & apud Venetos dicuntur *stornelli*, And. Bellunen. Auicenna meminit fimi *alzarazir* oryzam edentiū: vbi vetus interpres nō rectè turdos transtulit. Serapio de remedio ex eodem fimo citans Galeni verba, pro sturno *zezir* habet & eadem ex Dioscoride transferens ineptè turturem pro sturno posuit. Napellus (Cicuta) venenum (imò cibus) est *zaratro*, id est sturno, Auerrois interpres. Sturnelli qui dicuntur *azuri*, Interpres Auerrois. *Alsendent* est auis nigra, rostro luteo. secundū aliquos sturnus, And. Bellunensis sed videtur potius merula. ¶ Sturni Italicum vulgare nomen est *storno, stornello* vel *sturnello*. ¶ Lusitanicum *sturnino*. ¶ Gallicum est *eourneau*. ¶ Germanicum Staar/ quòd nomen a Latino effictum est Rinderstaar/ quod circa boum armenta versari soleat. Alij scribunt Står/ Stór/ Starn. Circa Argentoratum & Francfordiam ein Sprehe. Flandris Spreuwe/ Brabantis Sprue. ¶ Anglicum *asterlyng, astarll, astare*. ¶ Illyricum & Polonicum *sspaczek*, vel *spatzek*,

B.

Forma. Sturnus varius est, (Gaza vertit niger est, albis distinctus maculis,) magnitudine merulæ, Aristot. de hist. anim. 8.16. Auis est varij coloris, omnibus nota, Kiranides. Nigra est, aliquantulum in cinereo pallescens (cinereis maculis pallidis) respersa, Albertus. Linguam habet latam, Idem. Auis patua est, fusco nitens colore, Author de nat. rerum.

C.

Vox & cantus. Dum turdus trutilat, sturnus tunc pisitat ore, Sed quod mane canunt, vespere non recolunt, Author Philomelæ. Sturnus pisistrat & isitat voce, F. Alunnus, nescio quàm rectè. Sturni vt & graculi aues clamosæ & gregariæ sunt, Eustath. Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν, Οὖλον κεκλήγοντες (ξυλοδῶντες ἢ [illegible]) ὅτε προΐδωσιν ἰόντα Κίρκον, ὅ τε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσι, Homerus in fine Iliados ρ. Dicit autem Troianos turmatim Hectorem & Æneam ducem secutos esse persequendo Græcos. & in hoc quidem simile est, quòd turmatim feruntur. dissimile verò quòd Troiani Græcos fugāt, sturni circo accipitre cōspecto fugiunt. Audio sturnos qui ab homine aluntur valde canoros esse, & aliarum quarumuis auium voces imitari. Sturnus linguæ est latæ, & perfectissimè loquitur, Albert.

Sermonis humani imitatio. Cæsares iuuenes (Drusus & Britannicus Claudij filij) habebant turdum imitantem sermones hominum, item sturnum, luscinias Græco atq; Latino sermone dociles. Plin. Sturni loqui discunt, *vide* supra in Psittacis ex Plutarcho. Papinius etiam sturnum inter humani sermonis imitatrices nominat. Sturnus in sibilo propius accedit ad loquutionem. Etiam elementum illud caninum optimè vibrat, Scaliger.

Cibus. ¶ Sturni in arenis & paludibus (& pratis aquosis) assiduè versantur, & cum armentis vaccarum etiam propter pascua quæ de stercoribus colligunt, Albertus. vnde & nomen eis nostrià bobus indunt, Rinderstaren. In agros milio & panico consitos agminatim inuolant, Plin. Sunt qui sturnos captos oryza tantum pascunt, vt eorum fico crocodileam adulterent, Idem. Magno impendentis vindemiæ damno veniunt, Volaterranus. Sambuci acinis grana insunt sesamacea non ingrata turdis sturnisq;, Ruellius. Cerasa etiam amant & vuas: milio & panico plurimum nocent. Cicuta sturnis alimentum est,

vt elleborus coturnicibus, vtrunq; homini venenum, Galenus in opere de temperam. & in libro de theriaca ad Pisonem. item Kiranides. Elleborus venenum (imo cibus) est coturnicibus, & napellus (cicuta) *Zaratro*, id est sturnello, Auerrois vel eius interpres potius. Aduersus napelli venenum (inquit Ant. Gainerius) darem puluerem musconum (muscarum vel culicum) napellum depascentium, vel puluerem coturnicis seu turdi. Sed apparet illum deceptum ab Arabibus vel eorum interpretibus, qui coturnices napello vel aconito pasci scripserunt, cùm sturnos (non turdos) conio, id est cicuta non aconito pasci scribendum fuisset, vt copiosè in Philologia de lupo exposui, de aconito scribens. Cicuta quidem pinguescunt etiam sues Æliano teste. ¶ Sturnorum generi proprium (cùm abeunt è nostra regione) cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus, Plinius. Gregatim volant & compressè quasi ad aciei centrum, propter timorem accipitris. hunc enim supernè vel à latere accedentem alis euentant, (vento alarum coniunctarum repellunt) & subtus volantem stercoribus opprimunt, Albertus. Sturni aues se inuicem amant & gregatim degunt, sed mutuo se iuuare (propter infirmitatem, contra aues rapaces) non facile possunt, Eustathius. Maximè gregatim volant, modò in aciem directi, modò globatim condensati, tanta multitudine atq; impetu, vt nubem facere & tempestatis more sonare primo volatu videantur: & pulcre Homerus ψαρῶν νέφος, id est sturnorum nubem dixit. Vespere aggregantur & immensis turmis commurmurant, noctè silent, aurora rubente murmur excitant. demum verò diuisi per turmas ad cibum volant, Author de natur. rerum. Noctu in locis palustribus super arundinibus pernoctare gaudent.

Volatus.

¶ Ter anno pariunt, vt audio: vno tempore septem vel octo oua. ¶ Sturnus hyeme latet, Aristot.

Partus.

Abeunt & merulæ turdiq; & sturni simili modo in vicina. sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, visi sæpe ibi, quo (aliàs, nisi spe cibi quo) hybernum pabulum petunt, Plinius. Aliter legit Platina: Abeunt merulæ (inquit) & turdi, similiter ac sturni, sed in vicina loca. occultantur hæc animalia sæpibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt. Aues quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ, vt sturni, turdi, &c. Ge. Agricola. Et rursus, In angustis montium locis latere aliquando consueuerunt turdi, sturni, &c. ¶ Sturno allij semen mortiferum est, Ælianus.

Latitatio hyeme.

Mortifera.

D.

Animalia quædam imitantur ciuilitatem in habitatione congregata & defensione communi, vt grus, sturnus, anas, Albertus. Sturni quidem natura φιλάλληλοι & συναγελαστικοί sunt: vt Eustathius & Io. Tzetzes scribunt. *vide* supra in C. vbi hoc etiam annotauimus, sturnos accipitrem fugere, & quomodo aduersus eum se tueantur: & quod humano etiã sermone dociles sint. Ad quemlibet impetum accipitris comprimuntur in aere, & vento alarum coniunctarum repellunt accipitrem: qui si infra eos volet, stercoribus eorũ inquinatur ita vt appropinquare non possit, Albert. ¶ Hoc experientia deprehensum est, sturnum sibiipsi medicinam facere. Cum enim quidam luscinias simul & sturnum aleret, & huic pes luxatus esset, oua formicarum, quib. vescuntur lusciniæ, sturnus rostro minuit: & deposita sub alis atq; calefacta, rostro ad pedem attriuit. Qua ratione intra paucos dies integer, vt antea, incessit, vt G. Fabricius suis ad nos literis testatus est. ¶ Canem à sturno abhorrere fertur, Blondus.

Qua ratione se tueantur aduersus accipitrẽ.

Sturnum sibi medicinam facere.

E.

Animalia quæ gregatim degunt, facilius decipiuntur ab aucupibus. positis enim quibusdam suæ speciei auibus, vel imaginibus auium iuxta retia, statim accedunt & capiuntur, vt anates, sturni, Albertus. Pantheron retis genus quo vtuntur Galli ad passeres, sturnos, &c. Budæus describit in Annotationibus in Pandectas. Funiculis longis inuiscatis capiuntur sturni, qui valde gregatim volant, cum habetur aliquis sturnus ad cuius pedem ligatur funiculus inuiscatus, & manu tenetur. dimittitur autem cùm grex sturnorum propè videtur. tunc enim cum funiculo dimissus ad gregem accedit, & cum ipso strictè (quàm proximè & contiguè) volitat. multiq; tangentes funiculum inuiscantur, & ad terram simul cum eo ruunt, Crescentien. In quibusdam Italiæ locis, mustelis domesticis (vt audio) vtuntur, vt aues e nidis extrahant, passeres, sturnos, &c. Capiuntur in volatu, Eberus & Peucerus. Facile eos aiunt capi hyeme laqueis quibusdam (in Bögsinen) in pratis aquosis. Audio & in arborum cauis angusto aditu eas nidulari, vt quercubus fere. & aucupes caua illa excindere solere vt eximant. Præterea circa Mure cænobium non procul vrbe nostra aiunt esse aucupem, qui nassas vimineas (qualibus pisces capiuntur) impositis cerasis in arundineus, vbi pernoctare solent, disponit. Illæ ingressæ capiuntur, centum aliquando vna nocte, maiores natu simul & minores. Vbi verò iam præterijt tempus cerasorum, non amplius. ¶ Sturnus domi vt parasitus educatur, Volaterr. Est apud nos qui sturnum octauo iam anno domi alit: & auceps qui septimo: ait autem is valde canorum esse, & aliarum quarumuis auium voces (quas scilicet in eadem domo subinde audit) imitari. ¶ Magno impẽdentis vindemiæ damno veniunt, Volaterranus. Pestem a milio atq; panico sturnorum, passerumve agmina scio abigi herba, cuius nomen est ignotum, in quatuor angulis segetis defossa, mirum dictu, vt omnino nulla auis intret, Plin. ¶ Starnes (Sturni coniicio legendum) si mane volauerint congregatæ, mane erit tempestas: si autem tardè, tarde & multo tempore erit tempestas. & si reuertantur volantes, tempestatem significant, Gratarolus ex authore barbaro.

Ratio capiendi sturnos.

Prognostica tempestatis.

F.

De alimento ex sturnis.

Sturni carnes habent siccas & sapidas, Albertus. Sunt quibus videantur ferinum quid resipere, quod nostri dicunt Wiltelen. Non laudantur in cibo, Nic. Massa. Sturni quos vulgo diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab obsonijs lautorum reijciantur, Platina. Galenus lib. 6. de tuenda valetud. inter perdices, turdos, merulas, & huiusmodi, quæ quidē boni succi esse ab omnibus existimantur, ψᾶρας, hoc est sturnos, etiam commemorat, qui a multis illaudabilis esse nutrimenti iudicantur. Cui obiectioni sic occurri posse arbitror: Galenum in eo libro in calculi renum vitio sturnos tanquam tenuis alimenti approbasse, similiter & palumbes triritos ve passerculos, quos Græci πυργίτας appellant. vel sturnos non ita fortasse improbi succi esse, præsertim iuuenculos, vt vulgus putat. quædam namq; animalia in tenella adhuc ætate boni succi sunt, vt vituli & hœdi: si verò annosa fiant, praui. hæc enim (vt ait Galenus in tertio de alim. facult.) carent & concoctionis & boni succi, & nutritionis laude, Aloisius Mundella epistola 6. Medicinalium. Et paulò pòst, Nec obstiterit (inquit) quò minus boni succi sint quòd cicuta interdum pascantur, vt neq; coturnicibus quòd elleboro. Et rursus dialogo 4. Medicinalium, Galenus (inquit) lib. 6. de tuenda valetud. sturnos inter attenuantis optimiq; alimenti cibos connumerat, qui tamen ab omnibus ferè qui de illis tradidere, & praui succi & saporis ingrati habiti sunt. Et fieri quidem potest vt vox illa psaros, id est sturnus, ab alio Galeni contextui, non ab ipso authore addita fuerit. Vel Galenum ibi de sturnis iuuenculis locutum fuisse dicemus, qui nimirum tenelli adhuc succi laudabilioris fuerint quàm adulti, &c. Vel potius existimabimus illum intellexisse de sturnis qui in montibus degunt, non autem qui circa paludes & loca campestria versantur: quos sanè si comedas, cum præsertim nouellæ sunt ætatis, adeò miram cibi illius suauitatem senties, vt vix illos à turdis discernere possis, Hæc ille. Sturni sunt calidi, Galeno libro 3. de alim. facult. accommodi siccis, lib. 6. de sanit. tuenda. non aduersantur renibus, Ibidem. Sturnos tanquam melancholicum & vitiosum generantes humorem reijcimus, quum & cicuta illi nutriantur, Amatus Lusitanus in Curatione vlceris cancrosi. Sturni caro crassior est quàm pulli (gallinæ) vel coturnicis. ventrem astringit, & multum nutrit, Rasis vt quidam citat. Sturni phasianis natura proximi sunt, Elluchasem: sed titulus habet, Perdices paruæ seu sturnæ: lego *starnæ*. sic autem Itali vulgò vocant perdices minores. Sturni & *alchata* (species palumbium) habent in se superfluitates, & sunt malæ concoctionis, maliq; nutrimenti: & sanguis ex eis generatus est calidus & siccus, Elluchasem. Sturnelli sunt calidi & sicci, difficiles concoctu, crassi succi, Auerrois. Eis quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulsantes, expedit vt diligenter euitent grues, sturnellos, &c. Arnoldus de cons. sanit.

G.

Remedia ex ijsdem.

Sturnus in cibo sumptus iuuat omnes qui mortiferum aliquid biberunt: & si quis prægustauerit, omnino non lædetur, Kiranides. ¶ Crocodileam adulterant amylo aut cimolia, sed maximè (sturnorum fimo) qui captos oryza tantum pascunt, Plinius. Plura de huius fimi vsu ad faciem ornandam ex Dioscoride, Plinio & Galeno, attuli in Scinco G. Ad alphos conuenit crocodilea & fimus sturnorū cum oryzam comederint, Ægineta. Stercus turdorum (*alzarazir*, id est sturnorum) edentium *rizi*, confert ad pannum & morpheam, Auicenna. Stercus *zezur* (sturni) oryza pasti, impetigines efficaciter abstergit, Serapio citans Galenum. atqui Galenus lib. 10. de medic. simplic. fimum crocodili terrestris cutum abstergere & siccare scribit, vt & sturnorum oryza pastorum, qui tamen multò imbecillior sit. crocodili vero terrestris tam efficax, vt ephelides etiam & alphos, & lichenes tollat. Eiusdem Serapionis interpres ex Dioscoride transferens, pro fimo sturni, imperitè posuit turturis.

H.

Etymon.

¶ *a.* Psaros, id est sturnus auis, Syluat. qui & paros alibi habet pro sturno, sed mutilam dictionem. Græcè in recto singulari ψάρος effertur, vt λόγος. vel ψάρ, vt Κάρ: inde obliqui ψαρός, ψαρί, oxytoni: etsi non meminerim illos apud authores legere. pluralis quidem numerus ψᾶρες voce paroxytona, & ψαρῶν circunflexa, non infrequens est. ψῆρες poeticum est, Eustathio teste: quod cum penanflectatur, miror ψᾶρες etiam non penanflecti, præsertim cum primam producat Homero, vt in hoc versu: Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν. Ψᾶρες dicuntur παρὰ τὸ ψαίρειν. διαχινοῦσι γὰρ τὰ ποσὶ τὴν γῆν οἱ ψᾶρες ἐν τῷ διαχέουσι (fortè διαχαράσσουσι) καὶ ζητεῖν τροφήν τινα κάτωθεν, Eustath. hoc est, ab eo quòd terram pedibus mouent & radunt, & obuia quæque verrunt dum alimentum sibi quærunt.

Synonyma.

Ψάρος, genus auis: sunt qui dicant hanc vocem apud nullum authorem reperiri, Hesych. & Varinus. Ψάρις genus auis, (γένος στρουθῶν,) vel triremis, Iidem. Ο᾽ρνις θήλεια, ψάρες, Antiphanes apud Athenæum. Ψῆρες, genus auium, Hesychius & Varin. Suidas interpretatur ψάρους, id est sturnos, & citat illud Homeri, Κολοιούς τε ψῆράς τε. Ο᾽ τεῖν ἐγὼ καὶ ψῆρας, καὶ ἁρπάκτειραν ἐρίθακον, Σπέρματα ... γέρανον. Suidas ex Epigrammatis. Α᾽στραλος, ὁ ψάρος, (mallem ὁ ψᾶρος, oxytonum,) Thessali, Hesych. & Varinus: inde forsan quod punctis ceu stellis quibusdam insigniatur. Βύτιλα, sturnus, Iidem. Γαλμις, sturnus, Iidem. *Targula* barbaris scriptoribus quibusdam turtur est: aliqui (inquit Albertus) sturnum interpretantur: sed locus qui ex Aristotele transfertur, turturem esse ostendit.

Epitheta

¶ Epitheta. Sturnus edax, psitans, Textor.

¶ Sturni proprium habent cateruatim volare: vnde sturnatim, sicut graculatim, Crapaldus.

¶ Ψαρ' ἵππων, Aristoph in Nubibus. Scholiastes & Suidas interpretantur celerem, ἀπὸ τοῦ ψαρὸς, vnde & αἰψηρὸς deducatur. vel qui colore tali sit. Scribitur autem ψαρὸς adiectiuum oxytonum, pro aue paroxytonum. A sturno aue varia, quæ dicitur ψάρ, in genitiuo ψαρὸς, equus similiter varius, καὶ ὡς εἶπεν βαλιὸς, ψαρὸς cognominatur, Eustathius. Ψαρὸν ποικίλον, καὶ εἶδος χρώματος, Varinus. Ψαρὸν de turdi in collo colore Gaza apud Aristot. hist. anim. 9. 49. vertit murinum, Plinius concolorem neutrum probo. malim enim varium vel maculosum. Passerculus troglodytes similis est regulo, sed iuxta summum alæ lineamentum ψαρότερος, Aetius, id est magis varius. quidam vertit, cinerei amplius coloris. Lapis hic quem ex Plinio a maculis sturni *psaronium*, vel (quod ex lapidicinis Thebanis excidatur) Thebaicum nomino, supra omnes lapides duriori corporis callo constat, Bellonius de operibus antiquis cap 8. ¶ Sunt & psari pisces, (vt quidam putat) à varietate coloris nimirum dicti, sicut & equi psari, quòd sturnorum instar maculosi sint. Sed authorem non inuenio. Græci hodie vulgo in compositis quibusdam nominibus hac voce tanquam simpliciter piscem significante vtuntur, vt in Christopsaro, Petropsaro, &c. quæ tamen non a psaro, sed potius opsario, quod piscem significat, composita videri debent. ¶ Sturnini, Italiæ populi, Plinius 3. 12.

Homonyma.

¶ *b.* Σαρὶν, auis genus sturno simile, Hesych. & Varin. Frigelli aues sturnis similes in vineis reperiuntur & vuis inebriantur, Arnoldus de Villanoua.

¶ *c.* Homerum infantem fabulantur, cùm mel aliquando ex Ægyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem auium voces diuersas ædidisse, hirundinis, pauonis, sturni, &c. vt recitaui in Columba Liuia ex Eustathio.

¶ *d.* Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτ' ἔσιδον ἐγγύθεν ἰόντα κίρκον, ὅ τε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσιν... Ὧς ἄρ' ὑπ' Αἰνείᾳ τε καὶ Ἕκτορι κοῦροι Ἀχαιῶν Οὖλον κεκλήγοντες ἴσαν, Homer. Iliad. π.

¶ *f.* *Sturne peregrinas mendices aridus vuas, Socraticis cœna nolumus esse tua*, Bapt Fiera. *Nunc sturnos inopes, fringillarumq; querelas*, Mart. lib 9.

DE STYMPHALI AVIBVS SEV STYMPHA-
lidibus.

AD aquam Stymphali fama inualuit aues quondam fuisse ertutitas, quæ humanis carnibus vescebantur. Has sagittis confecisse Hercules dicitur. Pisander verò Camirensis aues ab Hercule occisas negat, sed crotalorum strepitu fuisse abactas. Arabia quidem deserta feras exhibet tum alias, tum aues Stymphalides nomine, quæ non minus in homines grassantur quàm leones aut pantheræ. Ad has capiendas si qui proficiscantur, in eos volatu feruntur, rostrisq; vulneratos occidũt. Si quæ homines gerant ex ære facta aut ferro, ea aues perforant, sin autem vestem phloinam crassam contexant, rostra Stymphalidum ea veste non aliter quàm minorum auium alæ visco detinentur. Magnitudine grues æquant, sed ibibus sunt similes. rostra tamen habent firmiora, & non vt ibes obliqua. Vtrum autem mea etiam ætate Arabicis auibus, idem cum illis quæ in Arcadia olim fuerunt, nomen, forma verò sit diuersa, exploratum non habeo. Quòd si omni tempore similes miluijs sint Stymphalides atq; aquilis, (vt Lœscherus vertit. Græcè legitur, Εἰ δὲ τὸν πάντα αἰῶνα κατὰ τὰ αὐτὰ ἱέρακί τε καὶ ἀετοῖς καὶ Στυμφαλίδες εἰσὶν ὄρνιθες, &c. hoc est, vt ego verterim, Quòd si Stymphalides aues semper in rerum natura sunt, vt aliæ auium species, accipitres videlicet & aquilæ,) aues mihi videntur Arabicę. Et fieri potest vt pars quædam ex illis in Arcadiam Stymphalum transuolarit. Arabes autem alio eas nomine principiò, non Stymphalidas appellauerint. Sed Herculis gloria, & qui Barbaris semper fuerũt prælati Græci, in causa fuerũt vt & illæ in Arabia deserta, Stymphalides nostra ætate vocarentur, Pausanias in Arcadicis. ex quo transferentes Gillius & Lœscherus ἐσθῆτα φλοΐνην corticeam vestẽ verterunt, Nicolaus Lonicerus in Varijs multiplicẽ pannosamq; tunicam sed *phlus* vel *phleos* genus est stirpis Theophrasto, ex qua phloinæ vestes conficiebantur, quarũ & Pollux meminit. Stymphalides aues innumeras ex Stymphalide palude Hercules abegit, Diodorus Siculus. ¶ Stymphalides aues Herculem negant abigere potuisse, nisi crotali (crepitaculi) ærei sonitu perterrefactas, quòd à Vulcano fabrefactum Mineruã acceperit & donauerit Herculi. Stymphelus quidem (Στύμφηλος) Arcadiæ oppidum est, & Stymphalis lacus, Στυμφηλὶς λίμνη circa quem Stymphalides aues fuerũt ploides etiã dictæ (πλωΐδες) Apollonio in Argonaut. Seleuco & Charoni, eo quòd in lacu isto natarẽt. Priuatim Mnaseas author est Stymphali cuiusdã herois & Ornithos mulieris filias fuisse Stymphalides, quas Hercules occiderit, quòd ipsi hospitium negassent & Molionas suscepissent. Pherecydes vero non mulieres sed aues fuisse ait, ab Hercule interfectas. Similiter & Hellanicus qui addit Stymphalidem lacum per voragines quasdam (διὰ βαράθρων) emissum exaruisse. Has aues scribit Apollonius circa Aretiadem insulã fuisse, quam primum ab Otrera Martis filia habitã ferunt. sunt autem his alitibus pennæ ferreæ. Meminit earum Timagetus, & Pisander in Scythiam eas auolasse tradens, vnde etiam primò venerint, Scholiastes Apollonij. Canit aũt Apollonius Argonauticorum secundo, missiles earum pennas fuisse, quibus tanquam sagittis homines vulnerarint. ¶ In capite paucis animalium, nec nisi volucribus apices: phasianæ corniculis, stymphalide cirro, Plinius 11. 37. Equidem quæ de harpyis & stymphalidibus traduntur ficta esse arbitror, vt de plerisq; alijs auibus, Perottus. ¶ In Stymphalide palude aues quædam fuerint tantæ magnitudinis vt Solis radios obumbrare dicerentur, omnem Arcadiam deuastantes.

Stymphalides in homines grassantur.

Ab Hercule aues crepitaculi sonitu abactæ sunt.

has

has Hercules non sagittis, vt quidam putant, sed sonitu ahenei crepitaculi fugauit, & vsq; ad insulam Aretiada propulit, Grammatici quidam. *Stymphalides pepulit volucres discrimine quinto*, Vergilius de laboribus Herculis. ¶ Author obscurus qui de naturis rerum scripsit, vanellum auem vulgò dictam stymphalidem Plinij esse arbitratus est, non alio vt apparet argumento persuasus, quam quod stymphalidi Plinius cirrhum tribuit, & vanellus quoq; cirrhatus est: sed eadem ratione felem Mineruam fecerit, quòd cæsij vtriq; oculi. ¶ Stymphalis alijs onocrotalus noster, alijs ciconia nigra. Vide Constantini Lexicon.

Subis. SVBIS appellatur auis apud Nigidium quæ aquilarum oua frangit, Plin. Aristoteli sitta quoque aquilarum oua frangit.

10

HISTORIÆ AVIVM, QVARVM INITIALIS LITERA T. EST.

Tautasus. Tegyrus. TAVTASVS & TENGYRVS, Ταύτασος, Τεγγύρος, auium esse nomina apud Hesychium & Varinum legimus. videntur autem per onomatopœiam facta.

Teleas. TELEAS, Τελέας, viri nomen in Auibus Aristophanis, qui traducatur tanquam inconstans, auis instar. Symmachus tamen auis nomen esse putauit, citans alium poetæ locum, Τελέα ὗ πτερὰ δὴ, καὶ παῦσι, καὶ βασιλίσκα, Scholiastes. Est & elasas auis, de qua in Elemento E. iam scripsimus.

Thous. THOVS, Θωὸς, auis quædam, Hesychius & Varinus.

Thraces. THRACES, Θρᾷκες οἱ, aues mergorum generis sunt marinæ, de quibus in A. Elemento Oppiani verba retulimus.

20

Thratta. THRATTA, Θρᾷττα, mulierem in Thracia natam significat: est etiam piscis & auis nomen, Stephanus Grammaticus in Θρᾴκη.

Tiphia. TIPHIA, Τιφίαι, aues quædam palustres, ὄρνεα τὰ ἐν τοῖς ἕλεσι γινόμενα, Hesychius & Varin. Τῖφος idem est quod ἕλος, id est palus.

Titys. TITYS, parua est auicula à sono vocis dicta, ἐκ τοῦ τιτίζειν, (aliàs τιτύζειν) aut fortè quælibet parua auicula à veteribus ita vocatur. quidam per onomatopœiam vel mimesin dictam scribit, Varin. Seruius in Bucolico ludicro titos scribit dici columbos, non Latinè quidem, sed multorum auctoritate tanquam Latine. Titos verò palumbes dici arbitror ex passerum salacitate, qui solent τιτίζειν, id est titissare. hinc fortè titus deriuatur, vt scribit Dionysius, auiculæ species, aut etiam auis quælibet minutior, Cælius.

30

Titij sacerdotes. TITII sodales sacerdotes extra vrbem habitabant, & in tugurijs certa auguria seruabant, quoniam ad id deputati à Pont. erant. Nomen inditum est ab auibus, vt Varro ait, quas in augurijs certis obseruare solebant. horum meminit & Lucanus, *Septemuirq; epulis festus, Titijq; sodales*, Gyraldus. Sunt qui hos sacerdotes Apollinis fuisse scribant.

Tityrus. TITYRVS, Τίτυρος, Satyrus, calamus, vel auis quædam, Hesychius & Varinus. pro aue quidem & calamo siue harundine, cuius pro fistula vsus erat, nomen ad soni imitationem factum videtur: cum fistulis autem etiam Satyri pingebantur. Vergilio pastoris nomen est.

Tityras. TITYRAS, Τιτύρας, auis quædam, ὄρνις ποιὸς, ἢ τιτυράδης, Idem. Athenæus phasianum à nonnullis τετύρας nominari scribit. *vnde* in Tetrace inter Gallinas.

Tragopanas. Equidem & TRAGOPANADEM, quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo, fabulosam reor, Plin. Videtur tragopanadē dicere à recto tragopanas, quod Græce scripserim τραγόπανας genere fœminino, vt Παλλάς. nimirum quòd cornuta sit hirci instar vel Panòs dei pastorum. apud Solinum tamen *tragopa* legitur: Tragopa. Æthiopica (inquit) auis est tragopa, maior aquilis, cornibus arietinis proferens armatum caput. ¶ Auis certe cornuta alia nulla legitur. nam Claudianus lib. 1. in Eutropium, Profert iam cornua vultur, de re minimè verisimili dixit.

40

Todi. TODI genus auium paruarum. Plautus, Cum extortis talis, cum todillis crusculis, Festus. Græci struthopodem dicunt cui crurscula sint gracilia, vt nostri Meisenbeinle.

Triccus. TRICCVS, Τρίκκος, auicula quædam, & rex apud Elienses, Hesychius & Varin. Fieri potest vt regulum auiculam hoc nomine aliqui vocarint.

50

DE TROCHILIS AQVATICIS.

Trochilus crocodilo hiantis uolans dentes purgat. TROCHILVS (Τροχίλος) aquas adamat, Aristot. Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes depurgant dentes, (inhærentes hirundines rostro in fauces inserto extrahunt, Ælianus,) quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens commodè secum agi, nihil nocet: sed cum egredi auem vult, ceruicem mouet, ne comprimat, Idem. Plura leges in Crocodilo D. Alius est trochilus, qui regulus vel rex auium alio & frequentiore nomine appellatur. cuius historiam in R. Elemento absoluimus. Non est fabula de auicula, quam Trochilum Græci nominarunt: Eam quoniam Plinius Regulum nostrum existimauit, describenda est, vt ex hac narratione veritas deprehendatur. Candidam aiunt, Turdi magnitudine, cristata pluma, acuta, plicatili: quam surrigit, vt belluæ palatum figat, si claudatur intus, Sca-

Idē crocodilum ab Ichneumone insidiante excitando liberat.

liger Trochilus auis est è genere palustrium, & iuxta ripas fluuiorum oberrat, vbi obuia quæque legens depascitur: nutritur verò etiam a crocodilo, hoc est hirundinibus quæ faucibus eius inhærent, cui etiam se gratum ostendit: nam dormienti crocodilo ichneumon insidiatur, & sæpe ceruicē eius (mordicus) inhærens strangulat. Trochilus clamat, & crocodili nasum ferit, & excitatum aduersus hostem irritat, Ælianus. Iam tametsi non pauca sint trochilorum genera, & nomina, quia sane quidem quoniam dura sunt, & ab aure religiosa & terete auersa, præterea haudquaquam cum ijs omnibus fœdere deuincitur, amicitiamq́; colit crocodilus, sed cum solo nuncupato cladorryncho societatem, atque amicitiam facit. Enimuero nulla hic offensione hirudines ei legere potest, Idem interprete Gillio.

Hic trochilus cladorynchus vocatur.

Hermolaus in castigationibus in Plinium *cladarorynchum* legit. Κλαδαρόρυγχος, τροχίλου εἶδος, Hesych. & Varin. Videtur autem sic dictus a motu & concussione rostri: nam κλαδάσαι exponunt σεῖσαι, id est concutere, pro κραδάσαι nimirum. Sic & κλαδαρόμματοι, οἱ εὔσειστοι τοῖς ὄμμασι.

De trochili cursu. Cibo. Coitu. Cura circa fœtum fœminis relicta.

¶ Sunt etiam ex amphibijs auibus trochili dicti. hi per littora discurrunt, tanta sæpius celeritate, vt cursus eorum volatu etiam pernicior sit atq; hinc nomen eis apud Græcos meritò impositum. Pisces magnos non aggrediuntur: cancellis, & si quæ fluctibus ad littora propelluntur, contenti. Mares seorsim a fœminis, fœminæ à maribus pascuntur. Ineunte vêre, priores fœminæ solicitant mares ad coitum. sequuntur enim, & prope eos peculiari quodam cantu strident. quo vix tandem allecti mares accedunt. mox iterum fœtu procreato separantur, & ad sua sexus vterq; pascua seorsim reuertitur. Tūc mares omnem fœturæ & Veneris curam relinquunt fœminis: labor solis incumbit: eumq́; illæ inter se partiuntur. Iam aliæ oua in nidis fouent, aliæ fouentibus cibum congerunt, & sic alternis oua suis plumis concalfacere pergunt. Pullos iam adultos ad littus producunt, vbi mares versari solent: ibi fœmellæ etiam ex pullis cum suo sexu remanent, masculi vltrò separantur. sic oues inter pascendum mixtæ à pastoribus secernuntur, Oppianus lib. 2. de aucupio. Helorius, trochilus, & catulus mari tranquillo littoribus aduolant, victum ex piscibus quærentes, Athenæus. Τροχίλος auis à currendo dicta est, Varinus. cui paroxytonum hoc nomen est, vt & Athenæo, Æliano, & alijs plerisq;, apud Herodotum penanflectitur: proparoxytonum est Hesychio in Numenio. Aristophanes in Pace inter lautitias ciborum enumerat, χλῶνας, νήττας, φάττας, τροχίλους. Et in Acharnensibus inter Bœotorum delicias, φαλαρίδας, τροχίλους, κολύμβους, &c. ¶ Albertus authoritate Auicennæ asserit trochilum esse auem similem picæ, sed aquaticam & variam, cuius rostrum simile sit rostro anatis, Niphus nos huius anatis, vel potius mergi genus vocamus ein Rynendt oder wysse Merch. Ego vero trochilos non anatum aut mergorum generis, quibus velocitas in cursu non conuenit, sed gallinularum aquaticarum esse dixerim, quas in ripis & arenis celeriter currere notum est, cum cursu magis quam volatu valeant, eoq; cruribus sint oblongis, caudis vero perbreuibus.

Trochilorum genera esse varia.

¶ Trochilorum genera non pauca esse testatur Ælianus, & inter alia *cladarorynchum*, crocodilo familiare, vt suprà retuli. Sisophelos etiam, Σισόφελος, trochilorum generis est apud Hesychium & Varinum. Corythus, Κόρυθος, vnus de trochilis, Hesychius. Hæc fortè cirrhata aut cristata est, & inde Græcum nomen sortita auis. Numenius, Νυμήνιος, ὁ καὶ τρόχιλος, idem qui trochilus, Hesych. *Vide* suprà in Arquata *A*.

Trogon.

HYLAS autor est TROGONEM, cornicem & alias quasdā aues, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouēdam matri applicent, Plinius. hoc cum in bubone non probabile videatur Alberto, ne in cæteris quidem videbitur.

DE TVRDIS IN GENERE: ET PRIVATIM

de illo quem pilarem *Gaza nominat, Aristot.* tricháda, *cuius figuram sequens pagina continet.*

A.

Tria Turdorum genera ex Aristotele.

TVRDORVM Aristoteles tria genera facit. vnum visciuorum, magnitudine picæ, quod à nostris etiam a visco denominatur ein Mistler. alterum trichada vocat, pilare Gaza vertit, quod (inquit) sonat acutè & magnitudine merulæ est. hoc nostri auem iuniperorum nominant, quòd earum baccis pascatur. tertium quod iliacum quidam vocant, minimum inter hæc, minusq́; maculis distinctum. hoc esse conijcio auem quæ Germanis Winsel vel Beemerle nuncupatur. Est insuper eiusdem generis quam aliqui turdelam tanquam Latinè nominant, Germani ein Trostel, præ cæteris musica. Sed de alijs infra suo loco priuatim agetur: hic verò partim de turdis in genere, partim etiam de turdo trichade, vbi id exprimetur, ne quid confudisse videamur. hoc quidem genus cæteris fere in cibo præfertur, & magis peregrinum est, vt Varro per aduentitios turdos hoc maximè genus intellexisse videatur.

Turdus pilaris quo sensu à Gaza dicatur.

¶ Præfertur turdorū genus quoddam reliquis maiusculum pectore albo, nigrantibus maculis variegato, quod merulæ magnitudine per hyemem iuniperi baccis enutritum, præsertim montana mittere sub pilaris nomine consueuerunt, Grapaldus. Ego pilaris nomen non vulgare esse puto, sed Latinum

Latinum à Gaza confictum, vt Græcum τριχὰς exprimeret. τρίχα enim Græci pilum dicunt. scribit autem Gaza pilarem per *l* simplex qua ratione autem à pilis hoc turdi genus dicatur non video: & fortè non inde sed per onomatopœiam inditum illi hoc nomen est à Græcis. Porrò an illam auem, quam nos hic pro pilari delineatam dedimus, pro pilari Grapaldus quoque accipiat, dubito. neque enim pectore albo est. Veteres quidem hoc ei non attribuunt. ¶ Turdi Græcè κίχλαι dicuntur. & vulgò *schinopoulli*, id est aues lentisci vocantur. ab alijs *myrtopoulli*, quòd harum stirpium fructibus pascantur, Bellonius. Sunt qui turdi nomen Græcis hodie vulgare mihi esse affirmarint κίχλα, alij τζίχλα, alij πίτο. ¶ *Alchamari*, id est turdus auis, Syluaticus. Cichlæ leguntur apud Aristotelem historiæ anim. 6 1 vbi Alberti translatio habet *triangel* & *aulenes*. *Alzarazir* Auicennæ interpres turdos conuertit, cùm sturnos debuisset.

Nomina.

¶ Turdus pilaris quia corpus & rostrum acutum habet, rusticè apud nos dicitur *schiron*, Niphus Italus. In alijs Italiæ locis, vt Lombardia, *viscada* vocatur. quamuis alius sit à turdo visciuoro Aristotelis, quem ipsi *dresso* appellant. vtrunq; genus visco pabulum quærere audio Scoppa Grammaticus nescio

quomodo Dauliam auem interpretatur Italicè *mileuzo, tordo* sed *tordo* est quæ à nobis **Trostel** vocatur, *malueccius* vero, vt Nipho placet, *Iliacus*, hoc est minimus turdorum. ¶ Hispanicè *tordo* vel *zorzal*. ¶ Gallicè *vne grive, vn tourd, ou oiseau de nerte*, Rober. Stephanus. Bellonius turdos Gallicè exponit *grives, mauuiz, trasles* & *touretz*. sed turdum maiorē propriè *grive* dici ait, minorē *mauuis* & pilarem, mediæ magnitudinis *litorne*. ¶ Germani turdum pilarem appellant **Krametuogel**, vel (vt alij scribut) **Kramesvogel/ Kramvituogel**, nostri **Reckolteruogel**: alij **Wachholteruogel/ Wecholterziemer**. nam **Ziemer** nomen commune turdorum est. ¶ Angli *a feldefare*, vel *a feldfare*, vel *a filfar*. ¶ Illyrij *kwkzela*, (vt Dores κιχήλα.) Poloni *gluch, semioluchá*.

¶ Turnerus, & secuti eum Eberus ac Peucerus, turdi genus minus & canorū, quod nostri **Trostel** appellant, turdum pilarem esse putarunt quibus non assentior. Verùm Turnerus post æditum de auibus librum in suis ad me literis, non hanc amplius auem, sed Germanorum **Krametuogel**, mediæ magnitudinis turdum, (quem prius collurionem esse putârat,) turdum pilarem se existimare scripsit. ¶ Turdones pro turdi, apud Arnoldum Villanou.

B.

Aduenerunt bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues externæ, quæ adhuc nomen retinent, paulum infra columbas magnitudine, turdorum specie, sapore gratæ, Plin. ¶ Turdus pilaris magnitudine merulæ est, Aristot. & citans ex eo Athenæus. ¶ Mutat & turdus colorem quippe qui collo æstate varius, (ποικίλος,) hyeme murino distinctus, (ψαρὸς) spectetur, Aristoteles interprete Gaza: quem Gillius etiam in transferendo Æliano sequitur cuius hæc verba Græca sunt: Κιχλαι χειμῶνος δὲ λειαντέρ(lego ψαροτέραι ex Aristotele) ἰδεῖν, θέρους δὲ τὸν αὐχένα ποικίλοι ὑποφαίνουσι. Turdis color æstate circa collum varius, hyeme concolor, Plinius. De vocis ψαρὸς significatione scripsimus in Sturno *A*. ¶ In Germania hyeme turdi maximè cernuntur, Plinius. In Italia temporibus quidem diuersis, sed aliâs alijs locis, *vide in C*. Apud nos in Heluetia per hyemes abundant plerunq;, præsertim circa Tigurum nostrum.

¶ Turdus auis est cinerei coloris, non magno corpore, Albertus. Turdus trichas nigris quibusdam in cinere maculis distinguitur, Gyb. Longolius. Auis quam collurionem esse puto, (de turdo nostro pilari loquitur,) turdum (videtur turdum visciuorum vel maiorē intelligere) magnitudine æquat, sed caudam habet longiorem, & magis mobilem, & pectus maculosum, Turnerus. ¶ In regionibus ad Septentrionem remotis turdi albi reperiuntur, teste Olao Magno. ¶ Turdus pilaris corpus & rostrum acutum habet, Niphus.

Turdi albi.

Descriptio exacta turdi pilaris.

¶ Turdum pilarem nostrum curiosiùs olim inspectum his verbis descripsi. Rostrum ei subflauum in extremo nigricat. tota ferè magnitudine & figura est merulæ. os etiam intrinsecus & linguam flauus color, sed dilutior quam in merulis pingit. collum pronum cinereum est, vt etiam caput, sed nigris maculis aspersum. dorsum charopum seu ruffum obscurè, & per medias pennulas nigricans. Pars circa orthopygium rursus cinereis plumis obtegitur, caudam pennæ nigræ constituunt. Collum supinum & pectus varia sunt. nam flauescentes in eis plumas nigræ distinguunt maculæ. Alæ interiores albæ sunt. Latera etiam intra alas (sub alis) in extremitate plumarum albicant, inde lineis rufis distinguuntur intima parte latius nigrescunt. Plumæ ventris albæ. Vngues digitiq; pedum nigricant. Pennæ alarum partim nigricant, partim rufo colore, vt dorsi, minores præsertim & breuiores, apparent. Sexus in hoc genere non facile distinguitur. Intestinum eius appendices non habet. nec gula versus stomachum dilatatur, nec ingluuiem (ni fallor) superius habet.

C

Quo anni tēpore & quibus in locis reperiātur.

Turdi à tarditate vocati sunt, hyemis enim confinio se referunt, Isidorus. In Germania hyeme turdi maximè, æstate in nostris montanis locis autumno, in plano & collibus inueniuntur. Hyeme præterea loca maritima, & iuniperis ac myrtis abundantia, etiam apud nos frequentant, Platina Italus. In æstate apud nos aut raro aut nunquam videtur turdus pilaris. in hyeme verò tanta copia est, vt nullius auis maior sit, Turnerus Anglus. Turdi & turtures trimestres sunt, Plinius. id est tribus tantùm mensibus manent. Turdus hyeme latet, Aristot. Merulæ, turdi & sturni, in vicina abeunt. sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, nisi spe cibi, quo (alias, visi sæpe ibi, quo) hybernum pabulum petunt. (Platina aliter, Occultantur hæ aues sæpibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt.) Itaq; in Germania hyeme maximè turdi cernuntur, Plin. Quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ, vt sturni, turdi, &c. Ge. Agricola. Et rursus, In angustis montium locis conditi aliquando turdi reperiuntur. Turdi sunt de genere auium aduentitio, ac quotannis trans mare in Italiam aduolant circiter æquinoctium autumnale, & eodem reuolant ad æquinoctium vernum & alio tempore turtures & coturnices immani numero. Hoc ita fieri apparet in insulis prop[illegible] Pon[illegible] Palmaria, Pandararia. ibi enim in prima volatura cum veniunt, morantur dies paucos req[illegible] idemq; faciunt cum ex Italia trans mare remeant, Varro. Pi[illegible]res apud nos [illegible] Ve[illegible]ntur turdi in glebis agrorum quiescentium, Albert. ¶ Turdi pilaris [illegible] Alius hyeme color, alius æstate voce tamen eadem est, Idem. *Dum turdi [illegible] sturni, tunc pasti ab ore, Sed quod mane canunt, vespere non recolunt*, Author Philomelæ. Turdis

[illegible]

dus quidem per onomatopœiam dictus videri potest. Turdus pilaris gregatim volat, & inter volandum obstreperus est, Turnerus. Merula & Turdus tanquam è modulis sermocinantur, Scaliger. Turdi loquacissimi sunt, Erasmus Rot. sunt tamen qui mutum, item qui surdum faciant turdum, vt paulò post dicetur. Agrippina coniunx Claudij Cæsaris turdum habuit (quod nunquam antè) imitantem sermones hominum, cum hæc proderem habebant & Cæsares iuuenes, (Drusus & Britannicus Claudij filij,) item sturnum, luscinias Græco atq; Latino sermone dociles, Plin.

De turdo sermonē humanū imitante.

¶ Turdum audio vermiculis & muscis vesci. Ab transenna hic turdus lumbricum petit, Plautus Bacch. de amatore loquens. Si homines colant aues inter alia ab eis commoda hoc etiam lucrabuntur, ὅτι οἱ κνῖπες ἢ ψῆνες ἀεὶ τὰς συκᾶς κατέδονται, Ἀλλ' ἀπολέξει πάντας καθαρῶς αὐτοὺς ἀγέλη μία κιχλῶν hoc est, Ficos eorum non semper deuorabunt culicum genera, sed omnes illos vel vnus turdorum grex absumet, Aristoph. in Auibus. Turdus pilaris baccis aquifoliæ arboris, sorbi minimæ & similium arborum vescitur, Turnerus. Pascuntur apud nos cum alijs arborum fructibus, tum sorbi alpinæ, & orni, (ornum appello arborem quam nostri Wielåschen/alij groß Målbaum/) nucleos nimitum excerpentes. Fagi glans turdis expetitur, Plin. Turdi pilares præcipuè iuniperi baccis delectantur, vnde & nominantur a Germanis & in vulgari ænigmate quæritur quæ sit auis quæ pabulo trimo pascatur iuniperi enim baccæ tertio demum anno maturescere creduntur. Ego in pilaris turdi ventriculo dissecto reperi baccas iuniperi, & ossa spinæ albæ fruticis, (quam oxyacantham interpretantur,) & berberi vulgò dicti granorum semina. *Non sic destructa macrescit turdus oliua, Vt Lycidas domina sine Phyllide turbidus erro*, T. Calphurnius. In sambuci fructu grana insunt sesamacea, non ingrata turdis sturnisq;, Ruellius. Turdi Græcis vulgò *schinopoulli* dicuntur, ab alijs myrtopoulli, id est lentisci vel myrti aues, quòd baccis earum pascantur, Bellonius. *Turunda turdis esca solis cognita*, M. Ant. Flaminius. De turdis saginandis leges infra in *E.* Lombardi turdum pilarem *viscadam* appellant à visco: nostri verò turdum maiorem à visco denominant ein Mistler. vtrunq; genus visco pabulum quærere audio. Aristoteles maiorem duntaxat turdum visciuorum cognominat, quod non nisi visco ac resina vescatur. Turdela quasi maior turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur, Isidorus. Viscum satū nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè palumbis, (φάττης Athenæus,) & turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non proueniat, Plinius 16 44. Theophrastus non turdos, sed picas, id est *cittas* (aues) nominat, quarum fimo gignatur viscum, atque ita Theodorus interpretatur. forteque deprauatum id in Theophrasto fuerit, vt pro *cichla* quod turdum significat, *cittam* librarius ascripserit, Hermolaus. Viscum non putredine aliqua nascitur, nec prouenit nisi semine, vbi aues quæ fructum deuorauerint, excrementum in arbore egesserunt, Theophrastus de causis plant. 2. 13. OEnadem ferunt si deuorato visci semine aluum exonerârit, viscum nasci, Athenæus libro 9. Vnius plantæ ramus sæpe innascitur & succrescit alienæ arbori. Causam cur id fiat Theophrastus, abstrusas rerum naturas perscrutatus, affert. Aues enim arborum fructum comedentes, posteaque in arboribus considentes, excrementa egerere, semenque in cauernas delapsum pluuia irrigatum enasci & pullulare, itaque in oliua ficum, in alijsque alias ingenerari, Ælianus.

Cibus.

Turdus ipse sibi malum cacat, Κίχλα (κίχλη melius) χέζει αὐτῇ κακόν prouerbium (inquit Erasmus) in eos dici solitum, qui sibijpsis ministrarent exitij causam. Siquidem viscum non prouenit nisi redditum per auium aluum. cuius rei meminit & Seruius in sextum Æneid. Quoniam autem visco capiuntur aues, ipsæ sibi malum cacant videlicet. Plautus paulò diuersius extulit Ipsa (inquiens) sibi auis mortem creat. quanquam equidem non dubitem affirmare à Plauto cacat, non creat fuisse scriptum: deinde locum à quopiam Græcanici prouerbij ignaro deprauatum. In hos igitur quadrabit parœmia: aut in eos, qui potentes sibi generos asciscunt, à quibus postea per vim opprimantur, Hæc ille.

Turdus ipse sibi malū cacat. Prouerb.

¶ Surdior turdo, Κωφότερος κίχλης. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat, adscribens surditatem huic aui peculiarem, cum sit loquacissima, vel prouerbio teste (Ego non de turdi, sed trygonis, id est turturis loquacitate prouerbium legisse memini.) Vnde concinnè dicetur in eos, qui perpetuò blaterantes ipsi non auscultant quid vicissim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere, Erasmus. Κωφότερος κίχλης· παρ' Εὐβούλῳ ἐν Διονυσίῳ λέγεται ἀφωνότερος κίχλης, Suidas & Varinus. hoc est, apud Eubulum in Dionysio legitur, non surdior sed magis mutus quam turdus. Nos de voce & loquacitate turdi diximus suprà. ¶ Turdi oua decem à conceptu diebus pariunt & fouent, Albertus. ¶ Turdi nidos ex luto, vt hirundines, faciunt in excelsis arboribus, ita deinceps continuato opere, vt quasi catena quædam nidorum contexta videatur, Aristot. In cacuminibus arborum luto nidificantes, pene contextim, in secessu generant, Plinius.

Surdior turdo.

De turdi surditate.

Partu & nidificatione.

D.

Turdos aliquando sermones hominum imitari, scriptum est suprà in *C.* ¶ Palumbes laurum edit contra fascinationis noxam, turdus myrti comam, Philes myrti ramum, Ælianus. Zoroastres in Geoponicis turdum hoc facere scribit contra blattarum iniuriam. ¶ Merula turturem amat, Aristot. Merulæ & turdi amicæ sunt aues, Plinius. fortè autem turdi non rectè scriptum est pro turtures.

Mutuus inter merulam & turdum amor.

E

De turdorum aucupio.

Tempore hoc perhumiles syluas, & baccis fœcunda virgulta ad turdos, & cæteras aues capiendas, laqueos expedire conueniet. Hoc vsq; in Martium mensem tendetur aucupium, Palladius in Decembri mense. Tenus est laqueus dictus a tendicula. Plautus Bacchidibus, Nunc ab trāsenna hic turdus lumbricum petit. Pendebit hodie pulchre, ita intēdi tenus. Nonius. *Dum turdos visco, pedica dum fallis alaudas*, Alciatus in Emblematis. *Pellact cantu deceptus ab aucupe turdus*, Politianus in Rustico. Accipitres cū alias aues tum turdos capiunt, Crescentiensis. Μαχάνιον, retis genus quod turdis tenditur, τρίχ-λα quibusdam dictum, Hesychius & Varin. Turdis regio Heluetiorum quibusdam annis abundat, vt circa Tigurum vbi aucupes sunt periti, qui fundis in sublimi aere longo spacio (ad iter horæ interdum aut amplius) has aues persequuntur, donec ad descensum coactos retibus non supra hominis staturam erectis cateruatim implicēt, Stumpfius. Oppianus lib. 3 de aucupio cap. 10 modum quendam merulas capiendi præscribit, eodemq; turdos etiam capi ait. *Vide* in Merula *E*.

De turdis nutriēdis & saginandis.

¶ Lucullum turdos æstatem auiarijs alere solitum scribit Plutarchus, Volaterranus. Cor. Nepos, qui diui Augusti principatu obijt, turdos scribit paulò antè cœptos saginari, Plinius. In auiarijs stabulantur turdi ac pauones, Varro. In prima parte ornithônis sint aues terra modo contentæ, vt sunt pauones, turtures, turdi, Idem. ¶ In villa materteræ meæ in Sabinis, ad quartum & vicesimum lapidem via salaria a Roma, ornithon est, ex quo vno quinq; millia scio vænisse turdorum denarijs ternis, vt H-S sexaginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, bis tantum quàm tuus (Axium alloquitur) fundus ducentorum iugerum Reate reddit, Varro de re rust. 3. 2. Et rursus sequenti capite, Non dissimulabo, quod volo de ornithône primum, quòd lucri fecerunt hoc nomen turdi. H-S enim sexaginta millia fircellina excandêre me fecerunt cupiditate. Et mox, Ornithônis alterum genus fructus causa est, quo genere macellarij, & in vrbe quidā habent loca clausa & rure maximè conducta in Sabinis, quod ibi propter agri naturam frequentes apparent turdi. Impensa curaq; (vt par est) adhibita, M. Terentius ternis sæpe denarijs turdos singulos emptitatos esse significat auorum temporibus, quibus qui triumphabant populo dabant epulum. At nunc ætatis nostræ luxuries quotidiana fecit hæc pretia, propter quæ ne rusticis quidem contemnendus sit hic reditus, Columella. Turdi si alieno tempore saginentur, (id est eo tempore quo non reperiuntur vt capi possint) & voluptatem cibi & reditum maximum præstant, parcitati beneficium ministrante luxuria, Palladius. Turdis maior opera & impensa præbetur, qui omni quidem rure, sed salubriùs in eo pascuntur, in quo capti sunt. Nam difficulter in aliam regionem transferuntur, quia caueis clausi plurimi despondent: quod faciunt etiam cum eodem momento temporis à rete in auiaria coniecti sunt. itaq; ne id accidat, veterani debent intermisceri, qui ab aucupibus in hunc vsum nutriti, quasi allectores sint captiuorum, mœstitiamq; eorum mitigent interuolando. Sic enim consuescent & aquā & cibos appetere feri, si mansuetos id facere viderint, Columella. Claudantur illæsi, & recenter capti mistis aliquibus antè nutritis, quorū societate ad capiendos cibos paulatim nouæ captiuitatis mœstitudinem consolentur, Palladius. Dicam, quod te malle arbitror Axi, de hoc ornithône, quod (quem) fructus causa faciunt: vnde nonnulli sumuntur pingues turdi. Igitur testudo (vt peristylum tectum tegulis, aut rete) fit magna, in qua millia aliquot turdorum, ac merularum includere possint. Quidam cum eo adijciunt præter eas aues, alias quoq;, quæ pingues væneunt care, vt miliariæ ac coturnices. In hoc tectum aquam venire oportet per fistulam, & eam potius per canales angustas serpere, quæ facile extergeri possint. Si enim latè ibi aqua diffusa, & inquinatur facilius, & bibitur inutilius, & ex eis caduca quæ abundat & exit per fistulam, facit vt luto aues laborent. Ostium habere humile, & angustum, & potissimum eius generis, quòd cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Fenestras raras, per quas non videantur extrinsecus arbores, aut aues, quòd earum aspectus ac desiderium macrescere facit volucres inclusas. Tantū luminis habere oportet, vt aues videre possint, vbi assidant, vbi cibus, vbi aqua sit. Tectorio tecta esse leui circum ostia, ac fenestras, ne qua intrare mus, aliave quæ bestia possit. Circum huius ædificij parietes intrinsecus multos esse palos, vbi aues assidere possint. Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis transuersas alias gradatim modicis interuallis annexas, ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri. Deorsum in terram esse aquam, quam bibere possint. Cibatui offas positas. eæ maxime glomerantur ex ficis & farre misto. Diebus viginti ante quam quis tollere velit turdos, largius dat cibum, & aquæ plus ponit, & farre subtiliore incipit alere. In hoc tecto, caueaq; tabulata habeant aliquot ad perticæ supplementum. Contra hoc auiarium est aliud minus, in quo quæ mortuæ ibi sunt aues, vt domino numerum reddat, curator seruare solet. Cum opus sunt ex hoc auiario, vt sumantur idoneæ, excluduntur in minusculum auiarium, quod est coniunctum cum maiore ostio, & lumine illustriore, quod seclusorium appellant. Ibi cum eum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in seclusorio clam, ne reliqui, si videant, despondeant animum, atq; alieno tempore venditori moriantur. Non enim vt aduenæ volucres faciunt pullos, vt in agro ciconiæ, in tecto hirundines, sic aut hic, aut illic turdi, Varro de re rust. 3. 5. Turdi locum æque munitum, & apricum, quam columbi desiderant, sed in eo transuersæ perticæ perforatis parietibus aduersis aptantur, quibus insidant, cum satiati cibo requiescere volunt. eæ perticæ non altius a terra debent subleuari, quam hominis statura patiatur, vt à

stante

ſtante contingi poſſint, Columella. Sub columbario cubicula duo ſubijciantur, vnum quo turtures claudantur, & aliud verò cubiculum turdos nutriat. Sit autem locus mundus & lucidus, & vndiq; læuigatus. Transuerſæ in hoc perticæ figuntur, quibus poſſint poſt incluſum volatum ſedere. Rami etiam virides ſæpe mittentur, Palladius. Turdi in calida domo victitant. ipſius autem muris domunculæ, perticæ inferenda ſunt, ac lauri ſurculi, alteriusve cuiuſpiam circa angulos collocandi, Didymus in Geoponicis. Cibi ponuntur ferè parietibus his ornithonis, quæ ſuper ſe perticas non habent, quo mundiores permaneant. ſemper autem arida ficus diligenter pinſita, & permiſta polline, præberi debet, tam largè quidem, vt ſuperſit. hanc quidam mandunt, & ita obijciunt. Sed iſtud in maiore numero facere vix expedit, quia nec paruo conducũtur qui mandant, & ab ijs ipſis aliquantum propter iucunditatem conſumitur. Multi varietatem ciborum, ne vnum faſtidiant, præbendam putant. ea eſt cum obijciuntur myrti & lentiſci ſemina. item oleaſtri, & ederaceæ baccæ, nec minus arbuti. Ferè enim etiam in agris ab eiuſmodi volucribus hęc appetuntur. quæ in auiarijs quoq; deſidentium detergent faſtidia, faciuntq́, auidiorem volaturam, quod maxime expedit. nam largiore cibo celerius pingueſcit. Semper tamen etiam canaliculi milio repleti apponuntur, quæ eſt firmiſſima eſca. nam illa, quę ſuprà diximus, pulmentariorum vice dantur. Vaſa quibus recens & munda præbeatur aqua, non diſſimilia ſint gallinarijs, Columella & Palladius. Caricæ tunſæ miſtis pollinibus largiſſimè præbeantur, Palladius. Pabulum in loco pauimenti mundiori ponitur: hoc eſt, arida ficus perfuſa aqua macerataq́; immò etiam minutim ſciſſa farinæq; miſta, aut etiam polentæ hordeaceæ baccæ præterea myrti, lentiſci, fructus hederæ, (item lauri & oleæ, Cornarius,) atq; omnia id genus turdis paſcendis ſunt. Pinguiores tamen eos reddit milium atq; panicum, nec non limpidiſſima aqua, Didymus in Geoponicis Andrea Lacuna interprete.

De vſu ſtercoris turdorũ ad agros impinguandos.

¶ Ad agrum ſtercorandum præſtare arbitror ſtercus ex auiarijs turdorum ac merularum, quod non ſolum ad agrum vtile, ſed etiam ad cibum ita bubus & ſuibus, vt fiant pingues. itaq; qui auiaria conducunt, ſi caueat dominus ſtercus vt in fundo maneat, minoris conducunt, quam ij quibus id accedit, Varro. M. Varro principatum dat ad agros lætificandos turdorum (& merularum) fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boũ ſuumq; magnificat, neq; alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare licet, ſi tanta apud maiores fuêre auiaria, vt ex his agri ſtercorarẽtur, Plinius.

¶ Turdorum greges qui non rari & ſparſi, ſed turmatim volitent, aliqui imminentis peſtilentiæ præſagium faciunt.

F.

De alimẽto ex Turdis.

Turdus boni & præcipui ſaporis eſt, Albertus & alij. Præ cæteris auibus inter lautitias habetur, Ariſtophanis Scholiaſtes. *Nil melius turdo*, Horatius 1 Epiſt. *Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet, Inter quadrupedes gloria prima lepus*, Martialis. *Texta roſis fortaſſe tibi, vel diuite nardo, At mihi de turdis facta corona placet*, Idem. Et alibi, *Illic coronam pinguibus grauem turdis videres.*

¶ Galenus in libro de cibis boni & mali ſucci, cibarijs laudatis, & neq; tenuem neque craſſum ſuccum gignentibus turdos adnumerat. Ex auibus quæ volatu fidunt firmioris ſunt nutrimenti, quæ grandiores quàm quæ minutæ, vt ficedula & turdus, Celſus 2.18. Bapt. Fiera pinguem merulam turdo præfert. ambo (inquit) ſiſtunt, ſed turdus calidior eſt, & grauius redolet. ab aucupe tamen laqueo vel reti captum non minus quam merulam probat. *Vide* ſuprà in Merula *F.* An turdi ſalubre præbeant alimentum diſputatur a Mathiolo epiſt. libro 1. Tympanicis, ex auibus præponi debent fere manſuetis, vt palumbus, turdus, Trallianus. Eis quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulſantes, expedit vt diligenter euitent turdos, grues, Arnoldus de conſeru. ſanit.

¶ Turdos, merulas, &c aſſabis. hæ quoq; aues, ſi elixentur cum pipere & ſaluia, non inſuaues videbuntur, Platina. In turdo. Vbi turdum aſſaueris eo modo quo conuenit, amygdalas bene tuſas, ſaleq; inſperſas, cum agreſta & iuſculo miſcebis, modicumq́, gingiberis & cinnami inſperges. Mixta hæc omnia per cribrum ſetaceum in cacabum tranſmittes. Vbi modicum ebullierint, in ollam in quam turdos aſſos repoſueris, infundes. Sunt item qui ſatius dicunt in aſſos turdos vel malarancia exprimere, vel aromata dulcia inſpergere, Idem. Apicius lib. 6. cap. 5. titulum habet, Iura in diuerſis auibus, turdis, ficedulis, pauo, phaſiano, anſere. ſed in contextu nullius harum auium priuatim mentio fit præterquam anſeris. Ab Alexandro Benedicto laudatur tempore peſtilentiæ in cibo turdus biduo maceratus aceto. Pectora turdorum in patinam Apicianam conijciuntur libro 4. cap. 2. Apicij Mageiricæ. Heliogabalus exhibuit Palatinis ingentes dapes extis illorum refertas, & cerebellis turdorum, &c Lampridius. Porcellus dimidia parte aſſus & dimidia elixus, apud Athenæum lib. 9. fartus erat turdis & vẽtriculis gallinaceis, &c. item lib. 4. porcus aſſus apponebatur, turdis & ficedulis fartus. Turdi quomodo parentur cum iecore ouillo *vide* in Oue *F.* De paſtillis è pullaſtris in Gallo *F.* Baltaſaris Stendelij verba recitauimus ſimiliter autẽ inquit paſtillos etiam è turdis fieri, quos nõ vltra horã coqui iubet.

G.

Remedia ex yſdem.

Turdos ediſſe cum baccis myrti prodeſt vrinæ, Plin. Et rurſus, Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis medetur. ¶ Puluerem coturnicis vel turdi Ant. Gainerius aduerſus napellum commendat, deçeptus nimirũ ab interpretibus Arabũ, & ijs qui napellum, aconitum, & cicutam ferè con-

fundunt cùm sturnos non turdos conio, id est cicuta pasci veteres testentur. ¶ Stercus turdorum (*alzarazir*, id est sturnorum) edentium oryzam confert ad pannum & morpheam, Auicenna.

H.

Etymon. a. Turdi à tarditate vocati sunt, hyemis enim confinio se referunt, Isidorus. mihi per onomatopœiam potius dicti videntur. Turdi cùm sint nomine mares, re vera fœminæ quoq; sunt, Varro de re rust. Turdi masc. sunt generis, vt plerunq; lectum est: fœmininum apud Varronem Quinquatribus, Nonius. ¶ Albertus turdorum species enumerans ex Aristotele, turturem pro turdo impetite ponit. vt & Auicennæ interpres alicubi, vt testis est Aggregator. ¶ Κίχλα aliqui & τρίχλα efferunt, non rectè. nam fœminina in λα omnia debẽt habere λ duplex (secundum Atticos,) vt κάλλα, σκίλλα, βδέλλα, &c. quæ verò λ simplex habent per η scribuntur, vt πύλη, ὁμίχλη, &c. Varinus, qui Herodiano etiam hunc canonẽ placere ait. Κιχῆλαι, turdi, Hesychius & Varin. Κιχῆλας pro κίχλας Doricum esse aiunt, apud Comicum & Epicharmum. Syracusani quoq; κιχήλας vocant, tanquam & ipsi δωρίζοντες, Athenæus & Varinus. Κιχήλας per pleonasmum pro κίχλας. Κρεαντοφιθα (lego, Κρέα τ' ὄρνιθα) κιχηλᾶν, Varinus. Γίχλα, ἢ κίχλα, Suidas & Hesychius. Γίχλη piscis quidam vel turdus auis, Hesych. & Varin. Γίσκλαι, turdi, & melotæ (pelles) caprinæ, Iidem. Cicla & clice voces à Græca κίχλη corruptas Syluaticus turdum interpretatur. Κίλλα, animal volucre, Varinus non suo loco, sed vbi κίχλα scribi deberet.

Epitheta. ¶ Epitheta. Turdos pingues & crassos Martialis dixit. Obesus turdus, Horat. 1 epist. apud Textorem turdi epitheta sunt, Edax, Auidus, Vagus, Trutilans (ex authore Philomelæ,) Aduena, Raucus. ¶ Epicharmus ἐλαιοφιλοφάγους κιχήλας dixit, Varinus: quanquam apud Athenæum ἐλαιφυλλοφάγους perperam legitur.

Deriuata. ¶ Deriuata. Turdarium, locus in quo turdi saginantur. Verba ex verbis ita declinati scribunt, vt verba literas alia assumant, alia mutent, alia commutent (fortè amittant,) vt fit in turdo, & turdatio, turdelitio, M. T. Varro. ¶ Turdis piscis est Columellæ, Plinio & Quintiliano. *Turdis piscis.* Piscem asellum non à corporis similitudine, sed à colore dicimus, vt vmbram atque turdum, author M. Varro. Sic & apud Græcos κίχλη tum auem turdum, tum piscem marinum significat, Hesychio & Varino. Κίχλη auis est, & piscis similiter varietate punctorum insignis, ὥσπερ ὁ κόσσυφος μελανόστικτος, Varin. ¶ Κιχλισμὸν risum interpretantur, non quemuis, sed tenuem, (id est tenui voce emissum,) exiguum, (alij contra vehementem, immoderatum, muliebrem, meretricium. sed quoniam alij aliter & interpretãtur & scribunt, singulorum verba enumerabo. *Κιχλισμὸς quid sit.* Κιχλισμὸς, ὁ λεπτὸς καὶ ἀκόλαστος γέλως, Suidas. Varinus similiter scribens exponit μικρὸν γέλωτα, ἢ πολὺν καὶ ἄκοσμον: & rursus, muliebrem risum. Apud eundem & Hesychium κιχλησμὸς per η in penultima, risus vehemens est. item κιχλισμὸς, risus simpliciter, Iisdem. Κιχλισμὸς, risus muliebris & meretricius, Clemens in Pædagogo. Κιγκλισμὸς, risus turpis & immoderatus vel lasciuus, αἰσχρὸς γέλως μετὰ ἀταξίας, Hesych. & Varin. Γιγγλισμὸς, vel γιγλισμὸς, vel γιγλισμὸς, γλιγγλισμὸς ἀπὸ χειλῶν, κιχλισμὸς γέλως, Iidem. Ego ex diuersis istis scribendi modis nullũ probarim, præter vnum κιχλισμὸς. Homerus Odysseæ antepenultimo ancillas turdis cichlis & columbis comparat: illud fortè propter risum immodestum (διὰ τὸν κιχλισμὸν [lego κιχλισμὸν] τῶν γελώντων) hoc verò propter libidinem ad quam columbarum genus procliue est. Κιχλίζειν prouerbio dicebantur qui pinguibus coturnicibus aut turdis vescerentur. aut qui riderent lasciue parumq; decore. Proinde & κιχλισμὸν risum mollem & impudicum appellant. Quadrabit igitur vel in liguritores & cupedijs addictos, vel in lasciuius ludentes, Erasmus. qui vocem κιχλίζειν coturnissare vertit. *Κιχλίζειν.* nam Aristophanis interpres in Nubibus idem verbum interpretatur pro eo quod est pingues coturnices aut turdos esitare, aut indecore & immoderatè ridere, ex quo Suidas etiã & Varinus repetunt. Sed cùm cichla turdum non coturnicem significet, turdari potius vertendum fuerat. Comicus ipse in Nubibus simul nominat ψωμαγεῖν, κιχλίζειν, (Athenæus lib. 8. legit κιχλίζειν,) καὶ ἐχθρὰ τὰ πρὸς ἐναλλάξ. Mulieræ puellæ iubent me sibi colludere noctu, Κιχλίζοισι δὲ πᾶσαι, ἐπεί κ' αὐταῖς ὑπακούσω, Cyclops apud Theocritum. Κιχλίζεις χρεμέτισμα γάμου προγελῶσα νύμφη, Suidas ex epigrammate. Varinus κιχλίζειν verbum interpretatur etiam pro eo quod est moueri & agitari, σαλεύεσθαι, κινεῖσθαι: in qua significatione ego κιγκλίζειν scripserim. id enim Hesychio est κινεῖν, σαλεύειν, μοχλεύειν, πλάζειν. quanquã & κιγλίζειν & κιγκλίζειν apud illum scribitur, corruptè vt arbitror. Idem à cinclo aue, quæ caudã subinde mouet, κιγκλίζειν verbũ factũ ait, pro eo quod est διασείεσθαι, concuti. Videntur & κιγκλίδες θύραι ab hoc verbo dictæ, quod circa cardines suos moueantur. Et fortè κιγκλισμὸς (sic enim scribere malim quam κιγχλισμὸς vel γιγγλισμὸς) risus tam vehemens fuerit, qui totum agitet & concutiat corpus. sed κιχλισμὸν potius dixerim à turdis, quòd homines saturi cibis præsertim delicatioribus, ad risus lasciuos dissolutiores sint. Habent Germani verbum Kitteren non dissimile Græco, & eiusdem ferè significationis. Κιχλίζειν, quod & καχλάζειν, affatim ridere, ἀθρόως γελᾶν per translationem ab vndis & fluctibus cùm attolluntur & æstuant, Varinus. Κιχλισμὸς γελᾶν, μειδιᾶν, ridere, Hesych. & Varinus. Τιγκαπίζων, κιχλίζων, Iidem. Epicichlides carmen dictum quod in Homerum refertur authorem à quibusdam, quoniã dum id pueris præcineret turdis donabatur, Athenæus & Cælius. ¶ Κιχλιβότης, portulaca herba, Hesych. & Varin. *Onocichle* herba composito nomine ab asino & turdo, quæ particulatim floreat, memoratur Theophrasto historiæ plant. 7.10. (Gaza turdariam vertit) & Plinio 17.16.

¶ Turde-

¶ Turdetani & Ficedulenses nominantur in Captiuis Plauti. Turdetania regio quæ vulgò Andelucia dicitur, Scoppa.

c *Si mihi Picena turdus palleret oliua*, Martial. 9. 55. pascitur enim oleæ & oleastri baccis turdus, ac inde pinguior & præpinguis pallidior, id est magis cereus euadit: hinc turdos ἐλαιοφιλοφάγους Epicharmus dixit, vt rectè legit Varin. nam Athenæi codices impressi nõ rectè habent ἐλαιοφυλλοφάγους. ¶ Pœciliæ pisces turdi volucris vocem ædere dicuntur, Pausanias. Herbæ quas satyria & orches appellant, videntur nasci e genitura turdorum & merularum, Hieron. Tragus.

¶ e. *Subdola tenduntur crassis modo retia turdis*, Martialis. Archiæ epigramma in merulam quæ è reti euasit turdis detentis, retuli in Merula *H e.* ¶ Philocrates ὁ Σπίνθος φυσῶν τὰς κίχλας ἐπώλει τοῖς λιμώττουσι, In Auibus Aristophanis. venditurus scilicet inflabat vt pingues apparerent.

10

¶ f. Turdus, *Siue aliud priuum dabitur tibi, deuolet illuc, Res vbi magna nitet domino sene*, Horatius Serm. 2. 5. Tiberius Cæsar Asellio Sabino HS ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ & ostreæ & turdi certamen induxerat, Suetonius. Aristophanes in Pace inter lautissima cibaria nominat amylos placentas & turdos aues. Τίλλειν τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ ἀμύλοις, Ephippus apud Athenæum. Philoxenus cum mentio incidisset quòd turdi essent pretiosi, & fortè adesset Corydus, qui se adolescentem prostituerat: at ego memini (inquit) Corydum (corydus Græcis alaudam quoq; sonat) obolo venisse, Athenæus. Cui nunc tam patum palatus sapit, vt principem locum turdo adiudicet? Gillius. Gulæ dediti quidam turdos Daphnios laudauerunt, Clemens in Pædagogo. Ὀπταὶ δὲ κίχλαι μετ' ἀμυλίσκων εἰς τὴν φάρυγγ' εἰσεπέτοντο, Teleclides de veteri beata vita: hoc est, Turdi assi vnà cum placentis in fauces eis inuolabant. Κίχλαι ἐλαιῶδες χ' ὁλόκληροι μέλιτι ἀλφιμεμιγμέναι, Plato Phaone apud Athenæum. Ὀπταὶ κίχλαι ἀναβεβραστ' ἠρτυμέναι, Pherecrates. Et rursus, Κίχλας τ' ἀναβάστους, melius ἀναβεβραστούς.

20

¶ De Proverbiis, Turdo surdior, & Turdus malum cacat sibi, leges suprà in *C.* Κίχλιζειν, *vide* supra in *H. a.*

DE TVRDO VISCIVORO PRIVATIM.

A.

30

DE Turdis in genere multa scripsimus, inter quæ multa etiam visciuoro priuatim dicto conueniunt, quem Aristoteles ἰξοβόρον, Athenæus ἰξοφάγον nominat. Hic magnitudine picæ est Aristoteli, nec nisi visco atq; resina vescitur. *vide* supra in *C.* in Turdis in genere: vbi turdum pilarem quoque visco pasci scripsimus: vnde ab Italis vulgò *viscada* vocatur vel *viscardo* hic verò, de quo nunc agimus, *dresso* quem & ipsum non visco solum, sed etiam baccis iuniperi vesci aiunt. Turdella turdi genus alterum est, (non alterum Aristotelis, sed simpliciter diuersum,) quod in Venetia prouincia *drexanos* vulgò nominant, in Liguria priscum nomen retinent: maiores turdo sunt, penna subtus varia, Hermolaus in Corollario. Turdela maior est turdo, Monachi in Mesuen Itali. Turdela quasi maior turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur, Isidorus. ¶ Turdus visciuorus maior alijs, *vne grive* Gallicè, Bellonius. *Griue fisalle* apud Sabaudos (vt amicus quidam ad me scripsit) turdus maior est, colore columbino, rostro merulæ, nidum facit ex musco in pariete. oua quaterna parit. Turdum verò pilarem iidem simpliciter (ni fallor) *griue* nuncupant. ¶ Germanicè Mistler & Mistelfinch in Heluetia, a visco alibi Ziering. Carinthijs Zerrer, Bauaris Schnerrer. Gyb. Longolius, qui circa Coloniam in Germania vixit, Primum (inquit) turdi genus, quod picæ magnitudine est, nondum, quod sciam, in nostra regione conspexi. ¶ Anglicè *a polner*. ¶ Illyricè *prskawecz*. ¶ Turcicè *garatauk*.

40

B.

Turdus visciuorus noster maior est cæteris turdis paulò infra columbam capite, alis & ventre fuscus plumis tamen iuxta caudam aliquid flaui admixtum apparet. cutim intra rostrum pallidus & subruber color mixti tingunt. Pedes digitiq; flauescunt, præsertim posteriore neruo tibiarum. Vngues & rostrum nigricant. Collum parte prona venterq; totus nigris punctis in albicantibus plumis & alicubi flauis variant. Plumæ sub alis candidæ sunt. *Forma.*

50

C.

Vescitur turdus visciuorus noster non visco tantum & resina, vt Aristot. scripsit, sed vuis quoq; & iuniperi ligustriq; baccis. Cicuratur etiam, & pascitur omni genere ciborum, pane, caseo, &c. Æstate (vt audio) in syluis se abdit. Nidificat in nostris regionibus. *Cibus.*

D. E.

Noctuam odit, (vt & iliacus turdus,) & ea clamante aduolat, sed nõ proximè ipsam, nisi arbor aliqua prope sit. Turdos huius generis singulos singulas visci feraces arbores occupare aiunt, & semper proxime eas versari, neq; admittere alias, sed persequi & depellere: quod eorum ingenium etiam in causa est vt facile capiantur. Aucupes enim caueam cui auis vna huius generis sit inclusa & reti obtecta vt conspici possit e sublimi, cũ decipula superstructa, ad arborem aliquã viscum ferentẽ vnco ligneo *Aucupium.*

prælongo suspendunt. mox turdus ferus conspecto incluso, impetu in illum delapsus, vt de arbore sua depellat, decipulæ operculo cadête capitur & sic deinceps ad arbores multas caueam eandem suspendunt. ¶ Vtuntur hoc turdo etiam aucupes ad accipitres capiendos in attegia, amiti imposito. nam cùm accipitrem viderit, clamat. ¶ A rusticis quibusdam accepi, si turdus visciuorus circa finem hyemis in cacumine alicuius arboris insidens, & supra arborem eminens cantillet, hyemis diutius duraturæ signum esse. si verò in medio arboris considat, ita vt non appareat, aut ægrè, æstatem propinquam significare.

Prognosticon tempestatum.

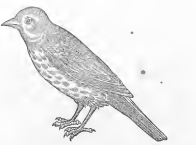
F.

Vsus in cibo.

Visciuorus turdus minoris apud nos pretij est, minusq; in cibo lautus habetur quàm pilaris.

DE TVRDO MINORE, QVEM ILLAdem vel tyladem cognominant.

TVRDI genus tertium est, quod iliacum (ἰλλάδα quidam vocant) minimum inter cætera (minus pilari & visciuoro) minusq; maculis distinctum, Aristot. Turdi genus tertium & minimũ *illas* vocatur

catur: vel, vt Alexander Myndius scribendum arbitratur. *tylas*, (τυλάς) proinde Theodorus qui non *illada* sed *iliada* (Athenæus etiam ἰλιάδα habet) legerat, iliacum turdum conuertit. sed erat commodius *illadicum*, Hermolaus. Alexander Myndius apud Athenæum dicit hoc genus gregale esse & nidificare vt hirundines. Cleomenes apud eundem nominat τυλάδας πεντάκις μυελας, χέννια τε εχηεῖ μύελα. Ἴλλας etiam genus vinculi est Eustathio, ex loris & viminibus, a verbo εἰλῶ vel ἴλλω, quod est contorqueo.

¶ Turdus iliacus (id est minimus) Italicè vulgò dicitur *maluccius*, (*malutzo*,) Niphus. Alibi (vt audio) *ciun* vel *cipper*, vt circa lacum Verbanum. ¶ Gallicè *vn mauuis*, minor alijs, magnitudine sturni, in ventre & subflexu alarum magis flauus, Bellonius. Sabaudicè *griuette*, id est turdulus. ¶ Germanicè Winsel vel Wintze apud nos a voce sua. Claronæ in Heluetia Bergtrostel / alibi Boemerle / Bömerlin / Beemerzemar, vel Behemle, quasi Bohemica auis, vel turdulus Bohemicus. in Bohemia enim nidificare fertur (sed alia quoq; auis est Bohemica vulgò à quibusdam dicta, cui nihil cum turdis commune, cuius icon in Appendice dabitur.) Alibi Wyntrostel / id est turdus vinearum, fortè quòd vuis pascatur: & Rottrostel, id est turdus ruber, ad differentiam alterius turdi minoris, quem nostri Trostel simpliciter, alij Wyßtrostel / id est turdum album vocitant. Turdus iliacus qui reliquis minor est, & gregatim plerunq; victitat, in dumetis & inter humiliores syluas, iuniperos & aquifolias degit: cui vulgus Germanicum (circa Coloniam) ab amaritudine nomen indidit, (ein Bitter,) Gyb. Longolius. Circa Basileam nomen habet Gyrerle / per onomatopœiam, vt conijcio. Iliacus turdus cinereus est ad fuscedinem vergens, sed minus varius, Germanis (Saxonibus) Weindruschel / Weingartuogel, Eberus & Peucerus. ¶ Anglicè *a filfar* vel *feldfare*. quod nomen turdis omnibus commune in Anglia esse puto. ¶ Illyricè *gikawecz*.

Nomina.

¶ Winsela nostra per totum dorsum fusca est. pectus ei varij coloris, medius venter albicat, rubet vtrinq;, vt etiam pars sub alis. Interiora oris penitus flauescunt. Deniq; similis est tum specie tum magnitudine illi quam Trostel nominamus. ¶ In ventriculo dissectæ Winselæ Nouembri mense reperi baccas spinæ albæ, quam oxyacantham interpretantur. Peregrinæ sunt aues, neq; apud nos nidificant, sed in Bohemia (vt audio) vel Vngaria. Aduolant ad nos initio hyemis per xiiij fere dies ante turdos pilares circa Pascha recedunt. Laqueis capiuntur (in bögsmen) sed difficilius quam pilares: nam si laqueus sit albus, remouent, vt transgrediantur.

Forma.

¶ Tertiũ turdi genus ab Anglis *a Wyngthrushe* & à Germanis ein Weingaerdsuogel nũcupatur. Hic turdus vtrinq; iuxta oculos, & in pectore & in ipso alæ flexu, intus & foris maculas habet latiusculas rubras. Huius nidum nunquam vidi. nec mirum, quum per æstatem apud nos nusquam videatur. primum genus non nisi hyeme in Anglia cernitur, aut si videatur, rarum est.

¶ Auceps quidam apud nos auem dictam Bechemle, id est turdulum Bohemicum, aliam à Winsela nostra esse mihi afferuit, sed similem quam ipse aliquando in cauea cerasis aridis aluerit: quorum ossibus integris ab aue redditus aluo in subiectam caueam delapsis, coccothraustes (ein Steinbysser) illi inclusus nutritus sit.

Bechele an Winsela nostra sit.

DE TVRDO MINORE ALTERO, QVEM

Itali turdum simpliciter, nostri Troſtel *vocitant.*

A.

Nomina. TVRDELA auis eſt quæ vulgò Droſchele vocatur, Albertus. Sed Itali quidam hodie, vt in Liguria, turdelam appellant turdum maiorem viſciuorum, vt ſupra docuimus. Author Philomelæ hanc auem, neſcio qua lingua, *palaram* appellat cuius hoc carmen eſt, *Dulce palara ſonat, quam dicunt nomine droſtam.* ¶ Itali ſimpliciter turdum appellant, *turdo, tordo, tuordo.* ¶ Galli, ni fallor, *trasle.* ¶ Germani Troſtel/ quod nomen ab Italico turdela factum videri poteſt. Alij aliter ſcribunt & efferunt. Gyb. Longolius, qui Coloniæ ſcripſit Droeſſel: Turnerus qui ibidem, Droſſel vel Durſtel. Hieron. Tragus Troſſel. Murmellius Truſel. Eberus & Peucerus Sangdruſchel/ id eſt turdum muſicum, ad differentiam turdi iliaci ſuperioris, (quem aliqui Rottroſtel/ id eſt turdum rubrum appellant. hunc verò, de quo ſcribimus, Wyſſtroſtel/ id eſt turdum album: quod nō admodum niſi colore quarundam partium differant.) Iidem troſtelam noſtram, Ariſtotelis turdum pilarem faciunt, quod non probo. ¶ Angli *a troſſel*, aut *a mauis*, Turnerus. (ſed Itali maluiccium vocant turdum minorem rubrum, de quo ſuprà egimus: & Galli eundem *mauiς*.) alij *a thruſhe*, quod nomen tamen primo & maximo turdorum generi Turnerus Anglus adſcribit. ¶ Illyrij & Poloni *drozd.*

B.

Forma. Magnitudine & ferè colore turdum refert. & eſt coloris cinerei, declinans in pectore ad varietatem croceam, Albertus. Pectore eſt valde maculoſo, Turnerus. Auis eſt varia & maculoſa, magnitudine merulæ, Eberus & Peucerus. ¶ Magnitudo & ſpecies huic generi (ex inſpectione noſtra) eadem fere quæ turdo minori proximè deſcripto. crura ei albicant, pectus, ventrem, & latera puncta nigra inſigniunt. Venter alioqui candidus eſt, vt caudæ etiam pars ſupina in minoribus pennis. pectus ſubflauo & ruffo colore in vnum mixtis. idem ſub alis color merus & abſq; maculis in minoribus pennis eſt. Tota pars prona vno ferè & ſimplici colore, nempe fuſco. Alæ fuſco ruffum miſcuerunt, & maculas ſubflauas habent. Sexus, vt audio, non facile diſcernitur, niſi cantu.

C.

Manſuetudo. Cantus. Nidulatio. Per totum annum apparet, & cantus ſui gratia à multis in cauis alitur, Turnerus. Probe admodum cicuratur, Albertus. Auis eſt muſica, canens vere, vocis multiplicis, Idem. *Dulce palara ſonat, quam dicunt nomine droſtam, Sed fugiente die nempe quieta ſilet,* Author Philomelæ. Vocem ædit acutam cum obſcura quadam fuſcedine, Eberus & Peucerus. Nidum intus ex luto aut lignorum carie liquore mixta, & artificioſe læuigata, foris ex muſco in ramis arborum aut fruticum facit, Turnerus. ſuperficies nidi intus ſolida, læuis & dura eſt. Martio menſe apud nos vel Aprili ouis incubant.

D.

Turdus hic, vt etiam viſciuorus, noctuam odio habet.

F.

Qualis in cibo. Caro eius bona eſt, & ad cibum expetitur, Albertus.

De auib. quæ turdis cognatæ ſunt. ¶ Turdus Iliacus, quem noſtri Winſel appellant, alibi vocatur, Bergtroſtel/ id eſt turdela montana: alibi Weintroſtel/ quod vuis veſcatur, ni fallor.

¶ Apud Carinthios auis dicta Leymtroſtel/ cognata eſt turdis minoribus, ſed pedibus albis.

Ziepdruſchel. ¶ Auis ex turdorum genere minima eſt, quæ Germanicè (Saxonicè) Ziepdruſchel vocatur, figura alioqui & colore iliaco turdo (Winſelæ noſtris dictæ) ſimilis. circa rubos viuit & verſatur. delectatur enim fructibus eorum & ſambuci baccis, Eberus & Peucerus. qui hanc Ariſtotelis batin eſſe coniiciunt: quoniam bátos Græcis rubus eſt. ¶ Apud nos turdi genus exiguum, tertia ferè parte turdelis vel iliacis minus, Waldtroſtel vel Kleintroſtel: hoc eſt turdelam ſyluaticam vel minorem vocāt.

Waldtroſtel. Eberus & Peucerus turdum quendam paruum, minorem merula, maiorem fringilla, acuto roſtro, breuibus pedibus, Germanicè Klein zummer/ id eſt turdum paruum nuncupant: & Ariſtotelis cyanum, id eſt cœruleum eſſe coniiciunt. Nos de cœruleo opinionem noſtrā in C. elemento protulimus.

Steintroſtlen. Waſſertroſtlen. ¶ In Heluetia alicubi, vt circa Claronam, Steintroſtlen/ id eſt turdelas rupium nominant aues, quæ ab alijs Steinrötele dicuntur, ab alijs, ni fallor, Blawvögel, id eſt cœruleę aues. de quibus copioſè in Cœruleo ſcriptum à nobis eſt. Ibidem (circa Claronam) Waſſertroſtlen/ id eſt turdelæ aquaticæ vocantur, aues quædā cruribus oblongis, breuibus roſtris, fiſſipedes, quæ iuxta aquas degunt: eædem forte merulis aquaticis. ¶ In multis Germaniæ regionibus, vt Miſnia, Turingia, Haſſia, merulam torquatam noſtram audio nominari ein Meerziſchedrueſſel/ id eſt turdum Martium, quod menſe Martio canere incipiat.

Tortue. ¶ Sabaudi *ſgriue* turdus pilaris eſt. & alia turdi ſpecies paulò nigrior, *vne tortue.*

Halbvogel. ¶ Circa Francofordiam (ſi bene memini) Halbvogel/ id eſt dimidia auis nominatur, quam inter turdos vendi aiunt, cum tamen non ſit turdus. Hinc vulgò apud aucupes hoc dictum celebratur Germaniam

manum quinque aues habere cum dimidia, ein Kramettvogel/ein Entvogel/ein Ysvogel/ein Brachvogel/ein Spervogel/der flügt vber sy all/vnd ein Halbvogel. *Brachvogel.*

¶ Ex turdorum genere est auis Germanicè (Saxonicè) dicta Brachvogel quæ capitur sub hyemem maximè, nec figura nec magnitudine multum dissimilis merulæ colore fusco, terreo, obscuro, vt humi sedens vix agnosci & a terræ colore discerni possit, Eberus & Peucerus qui hanc Aristotelis collyrionem faciunt. Turnerus quidē cum in libro suo de Auibus turdum pilarē nostrū collyrionem esse coniecisset, postea in epistola ad me missa turdelam nostram (ein Trostel) iam potius collyrionem sibi videri scripsit. Porro Germanicū nomen Brachvogel, vagū & incertū est nam & arquatæ & generi cuidam gallinaginis tribuitur: quod hæ aues in noualibus & quiescentibus agris immorari soleāt.

10 ¶ Venêre in Italiam Debriacensibus bellis ciuilibus trans Padum externæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie, paulum infra columbas magnitudine, sapore gratæ, Plinius.

¶ TYMPANVS (Τύμπανος) a cornice occiditur, Aristot. hist. anim. 9.1 nec alibi quod sciam eius meminit. ¶ Tympanus est de genere paruorum miluorum, in nonnullis codicibus τύπανος, qui etiam rusticè sic appellatur. Sed ex sola nominis similitudine argumentum idoneum nullum est. neque vllum milui genus a cornice occidi verisimile. Apparet autem Niphum secutum esse translationem Alberti, in qua pro tympano legitur, miluus qui dicatur Græcè cochyno. *Tympanus.*

DE TYRANNO.

20 TYRANNO auiculæ corpus nō multò amplius est, quàm locustæ, crista rutila ex pluma elatiuscula est & cætera elegans cantuq; suauis hæc auicula. Vescitur vermiculis, Aristoteles Tyrannū auiculam Auicenna & Albertus inter passeres numerant. nos rusticè *vessiuellum* nuncupamus, Niphus. ¶ Turnerus eumq; secuti Eberus & Peucerus tyrannum auiculam Germanicè interpretantur Goldhendlin. Sed Turnerus etiam aliud Germanicum nomen adfert ein Nünmörder, quod conueniu generi auium quas lanios appellaui, quod in cæteras aues etiam se multò maiores laniando & cædibus sæuiant. est autem inter illos quoq; species quædam minima, vertice rutilo insignis. ¶ Trochilo (vel passere troglodyte potius) minor est auis (inquit Bellonius) quæ a Græcis vulgò *tettigon* vocatur, (nimirum a magnitudine qua cicadā vix excedit.) a Latinis, (ab Aristotele,) tyrannus: Gallis *vn poul*, vel *soucie* vel *fourcicle*, (a superciliis) habet enim plumas in capite flauas vtrinq; instar cristæ, quæ oculos eius 30 inumbrāt, vt supercilia in nobis. nec multò maior est locusta. Bellonius in Gallico libro Singularium. Ego omnino regulum esse puto quam ipse tyrannum nec vtrinq; plumas illas capitis aureas haberi, sed in medio tantum. *Tyrannus regulus esse videtur.*

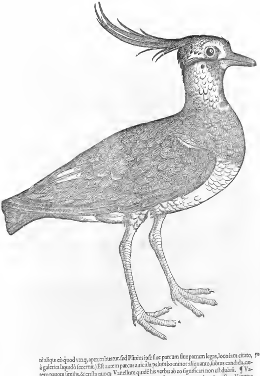
De Avibus Quarum Nomina Ab V. Litera Incipiunt.

DE VANELLO.

A.

40 VANELLVM hanc auem nominant author de nat. rerum & Albertus, Gallici (vt apparet) nominis imitatione *vn vanneau* quanquam per *n* simplex. Iidem hanc auem veterum Stymphalidem esse putant, nimium leuiter hoc vno, quantum video, decepti argumento, quoniam vanellus cirrhatus est: tribuit autem cirrhos etiam Stymphalidi Plin. Vanellus (per *n* duplex) à barbaris dicitur auis, eo quòd inter volandum magnum strepitum ædat, Turnerus forte quòd alis instar vanni aut ventilabri commotis strepitum exciet. Auis quæ in compluribus Galliæ locis vocatur *dixhuict*, (per onomatopœiam sic etiam vocant numerum octodecim. similiter Cretēses cuculum auem vulgo nominant *d'huict*.) quòd suo cantu tale quid sonare videatur, & Parisijs *vn vanneau* (& circa Montē pessulanum) quamq; Romani veteres *parcum* vocarunt, Itali hodie *pauoncello*, Græcis vulgò æx (αἴξ, dicitur antiquo nomine, id est capra, eo quòd subinde vocem caprinæ similem ædit. ab alijs ταῶς ἄγριος, hoc est pauo 50 siluestris, eo quod cristam in capite erigat instar pauonis vel alaudæ cristatæ, Bellonius. Aristoteles quidem nihil aliud de capra aue scribit, quam circa lacus & amnes eam versari. In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices alijs aliter phasianæ corniculis, præterea parræ, (alias *paro*,) Plinius 11 37 Hermolaus pro parræ habet *parco* quod quidem nomen nondū hactenus se legisse fatetur, vt mirer Bellonium scribere nomen parci apud Romanos veteres extitisse. sed vt parcum legas, non tamen vanellum auem eo nomine accipi licebit, cum cornicula illi non conueniant. non enim instar phasianæ cornicula habet vanellus noster, sed apicē simpliciter, vel ex plumis cristam simplicē a medio vertice rectò extensam cornicula verò vtrinq; eminēt, vt in bubone, & alijs quibusdam nocturnis auibus. quamobrem parræ potius legerim, vt codices nostri habent, (vel paræ per simplex *r*) quæ & nocturna auis est & alijs quoq; authoribus memorata. Imposuit forte Bellonio, quod in Corollario Hermolaus scribit, his verbis. Differt ab alauda & parcus, etiam si quidam negant (confuderunt tor-

Vanellus cur dictus. *Parcus.* *Capra.* *Parra.*

tè aliqui eò quod vtriq; apex tribuatur. sed Plinius ipse siue parcum siue parram legas, loco iam citato, à galerita liquidò secernit.) Est autem parcus auicula palumbo minor aliquanto, subtus candida, cætero pauoni similis, & crista quoq; Vanellum quidē his verbis ab eo significari non est dubiū. ¶ Vanellus circa Patauium in Italia *pauonzino* nominatur, quasi paruus pauo, a colore & crista. Venetijs *pauon*, id est pauo. ¶ Lusitanis *abybe*. ¶ Germanicè apud nos ein Gyfitz/ab imitatione vocis: alibi Gyfitt/ vel Gybyß. Mutmellius scribit ein Kiwitz, alibi ein Zwiel. ein grüner oder blawgrüner Gyfitz/ ad differentiam pluuialis. ¶ Anglicè *a lapuuing*, ab implicatione alarum frequenti, vt audio. nam *Wing* illis est ala, *lap* implicare. ¶ Illyricè *czieyka*. Turcicè *gulguruk*.

¶ Literatores pleriq; omnes Britannici, vpupam eam nominant auē, quam barbari ab alarum strepitu vanellū nuncupāt, & ipsi sua lingua lapuuingam vocāt, Turnerus. Sunt etiam (inquit idem) in inferiore Germania literatores aliqui, qui fulicam *kyuittam* suam esse volunt, ex eo forsan opinionem

suam

suam astruentes, quod apud Plinium fulicæ cirrum tribui legerint: sed eum *kyutta* nec auis marina sit (Vergilius enim marinam facit nec aquatica, satis liquet eam non esse fulicam. Sunt quidem vanelli larorum & magnitudine & leuitate, & similiter clamosi, vnde & per onomatopœiā vtrisq, inditum nomen nam a Germanis Oceani accolis lari etiam Gyfitz appellantur qui tamen alijs multis & corpore & natura a vanellis differunt. è larorum autem genere etiam fulica veterum est.

B.

Forma descriptio.

Vanellus auis est satis pulchra, colūbina magnitudine, cristato capite vt pauo, in collo viridi colore & lucēti, reliquo corpore varia, Author de nat rer. & Albert. Cornice minor est, plumis fere viridibus & nigris per totū dorsum & caput & collū. vētre albo. lōga & semper erecta in capite crista plumea, alis obtusioribus, Turnerus. ¶ Ego ex præsenti inspectione olim descriptionē huius auis reliqui huiusmodi. Coloribus est elegantissimus, per totū dorsum viridi, maculis quibusdā purpureis vtrinq,. alæ partim virides, partim cœruleæ sunt. extremæ verò & lōgiores earū pennæ nigræ, quæ inuersę præ atro colore splendēt. Venter & alarum interior pars plumas habēt albas. cirrhi a capite retrorsum tendūt ex plumis nigris oblongis conditi. Rostrum nigrum sesquidigiti longitudine. Sunt etiam plumæ subrufſæ circa caput & ceruicem sub rostro & prona colli parte albicant. In pectore color ex viridi nigro cœruleoq; mixtus videtur in plumis, sed earum quoq, extremitates per quosdā ordines albicant. Totus auis longitudo est circiter dodrantem & palmum manus mediocris, qui sunt digiti XVI.

C.

Vox. Volatus. Cibus.

Germanicum nomē Gyfitz vel Kyuitt, & Gallicum *dixhuict*, per onomatopœiam huic aui indita sunt. Bellonio vocem caprinæ æmulam ædit, inde *ex*, id est capra Aristoteli, & hodie vulgò Græcis dicta. ¶ Circa nidum suum subinde circumuolitare solet. *Lapuuinga* Anglis dicitur a bimplicatione alarum frequenti. Alis est obtusioribus, & inter volandum magnum strepitum ædentibus. vnde & vanellus a barbaris dicitur. Aquis vermium gratia, quibus solis victitat, appropinquat, sed ipsas non ingregitur. In planis & in locis erica consitis plurimum degit, Turnerus.

D.

Mores.

Cùm hominem etiam a longè nido suo appropinquare senserit, egressa statim de nido cum clamore occurrit, sicq, stulta dum hominem a nido suo repulsuram se spetat, ipso clamoris indicio nidum prodit, quem progressus homo spoliare contēdit, Author de nat rerū & Albertus. Sunt qui dicāt hanc auē dum pullos fouet, ad hominē a quo nidū inquiri suspicatur proximè accedere & veluti deditionem simulare, donec paulatim à nido abducat: quod idem de perdicibus & chenalopece fertur.

E.

Aucupiū.

Capiuntur vanelli gregatim, vt audio. ¶ Ad depopulandum vermes Angli eos sæpe in hortis alunt, Turnerus.

F.

Vsus in cibo.

In cibo commendantur, sed minus quàm pluuiales quibus cognati sunt. Mihi aliquando gustanti & boni saporis, & alimenti probi, sed leuis ac tenuis (propter assiduum volandi exercitium nimirum,) huius auis caro visa est.

H.

Ἴυγξ.

a. Hieronymus Tragus inter aues quæ in Germania edantur nominat Gyfitzen / haud scio an vanellos intelligens ¶ Ἴυγξ (apud Hesychiū vltima per ypsilon scribitur: ἴυγξ & ἴβυξ) genus est auis clamosæ. vnde & Ibycus nomen propriū, & ἰβυκλεύειν, ὅθεν κατὰ μεταφορὰν λέγεται βυκλεύσαι, Etymologus legendum suspicor, ὅθεν κατ᾽ ἀφαίρεσιν λέγεται βυκανίσαι, aut si legendum est per metaphoram, βυκλεύσαι in fine abundabit. *Vide ἰβυκινήσαντες* apud Hesychium quanquam nihil est quod ad ibyn aut ibycem auem pertineat. Hæc sanè auis per onomatopœiam dicta videtur & cum clamosa sit, ac vocis similitudo accedat, de genere vanelli forsitan fuerit. ¶ Mulieres per contumeliam aliqui in Gallia *vanneaux*, id est vanellos vocant, vagabundas puto & inconstantes: aut fortè clamosas.

DE AVIBVS VANELLO COGNATIS.

Vanelli candidi & sine crista.

VANELLOS etiā candidos reperiri audio, (*kyuttas* candidas) nisi fortè de laris candidis id accipiendum est. Item vanellos sine cristas quales aliquando colore fusco & maculis varios Brugis in Heluetia vidi: nec satis memini an eadem sit pluuialis Gallorum, de qua in P. elemento egimus. nam & illa de genere vanelli est, sine crista, colore quo diximus. quamobrem vtrunq, aliqui Germanicè *kyuttam* appellant sed vanellum, viridem. pluuialem verò, fuscā Itali puro *piuier* pro pluuiali efferūt.

Tremulus.

¶ Quærendum an eiusdem generis sit auis TREMVLVS dicta in Regimine Salernitano, quæ inter aues salubres numeratur. Hæc vt plurimū propè mare versatur, (inquit Arnoldus in suis Annotationibus,) minor gallina, coloris fusci, alte clamans & velocissimè volans. quæ cum super terra incedit, semper tremit cauda, vnde ei nomen.

Variæ aues.

¶ VARIÆ aues, (vt Gaza vertit ex Aristotele de hist. anim. 9. cap 1 pro Græco Ποικιλίδες, cum alaudis pugnant nec alibi earum meminit. Sunt & Varæ picarum generis, de quibus suo loco diximus. Ποικιλίδες Theocriti interpres acanthidem interpretatur, auem variam & argutam.

Varones. ¶ Varonum ac rupicum squarosa incondita rostra, Lucilius apud Festum in dictione Squarosi. quænam vero hæ aues sint nusquam explicatum inuenio. Petrones rustici ferè dicuntur propter vetustatem, & quòd deterrima quæq; ac prærupti iam agri petræ vocantur: vt rupices ijdem a rupinis, (à rupibus,) aliter à petrarum asperitate & duritia dicti, Festus. sed locus videtur corruptus. Gaza charadrium alicubi rupicem vertit.

DE VESPERTILIONE.

A.

VESPERTILIO nomen habet quod vespere & noctu volare soleat: & Græcis etiam νυκτερὶς à nocte dicitur, Græca voce Plinius quoq; vlicubi vtitur: quamobrem à Leoniceno notatur, quasi auem à vespertilione diuersam putarit. Vulgò Græcè νυκτερίδα dicitur. Nuper quidam vespertilionem in Græcia hodie γλαύκη & λυχνοβάγια nominari scripsit. quæ tamen nomina alibi rectius noctuæ attribuit.

¶ *Tinschemeth* Hebraicam vocem variè reddunt, vespertilionem, cygnum, talpam: *vide* in Cygno & in Talpa. *Ataleph*, עטלף, vespertilio, reptile alatum, Leuit. 11. vnde pluralis numerus *atelephim* Isaiæ 2. & capitur pro imaginibus vespertilionum, Munsterus. accedit sanè hæc vox ad Græcam *attelebus*, quod reptile est alatum. D. Kimhi interpretatur *ataleph* murem alatum nocte volantem, id est vespertilionem. Chaldæus Deut. 14. habet *atalapha*, אטליפא. Arabs *baphas*, בם ש, Persa *an schperack*, אן שבפרך. Septuaginta νυκτερίδα, Hieronymus, vt & Leuitici xi. hic & illi. Sunt qui vpupam interpretantur nomen Hebraicum *ataleph* quod non laudo. In die illa proijciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas & vespertiliones, Esa. 2. in translatione vulgari. Munsterus sic reddit, In die illa proijcient aurei & argẽtei dei in fossuras talparũ & vespertilionum. Hebraice pro talpis legitur *peros*, pro vespertilionibus *laatalephim*. Abrahã Esra Esa. 2 *cheporperot* legit, quam vocẽ alij disiungunt, & aues noctu volãtes exponunt: *vide* in Talpa *A*. Auicenna lib. 2. cap 739. vespertilionem *chafas* nominat: vnde puto corrupta esse vocabula *cafesca* apud veterem Auicennæ glossographũ & apud Syluat. *cafcksi* & *carfese*, vtrunq; pro vespertilione. *Sizarach* est lac vespertilionis, vel secundum alios vrina vespertilionis, And. Bellunensis: quam ego vocem reor esse Persicã. quanquam Persa Deut. 14. pro Hebraica *ataleph*, id est vespertilione, vertent *sepperak*, voce non admodum differente. Hinc corruptæ videntur voces *Scetazirach* pro vespertilione apud Syluaticum. *Secranrach* apud eundem, & *Scetrazarat* apud veterem Auicennæ glossographum, vtrunq; pro lacte vel vrina vespertilionis. *Alcunetus*, id est vespertilio, Syluaticus nescio qua lingua.

¶ Vespertilio Italicè dicitur *notula*, vel *nottola*, quam vocem aliqui noctuam non rectè interpretantur. Alibi *sportegliono*, vt Scoppa scribit. alibi *ratto penugo* (in Lombardia *ratto penago*, id est mus pennatus) vel *barbastello* item *pipistrello*, *vispristello*, *vilpistrello*. ¶ Lusitanicè *morcego*, vel *murciegalo*, id est mus cæcus. ¶ Gallicè *chauue souriz*, vel *souris chaulue*, si rectè scribo, quasi mus caluus & glaber. vel *ratte volage*, vel ratte *sauuage*. ¶ Germanicè Fladermauß. Hieronymo Trago Speckmauß, quòd laridum corrodat. ¶ Anglicè *a bat*, *a reare mous*. ¶ Polonicè *nietopersz*. Illyricè *netopyrz*. ¶ Sunt qui nycticoracem velint esse vespertilionem, Niphus.

B.

Ad Catigam insulam maris *Sur* vespertiliones, quanta Aquila, esitantur ab indigenis Gallinę sapore. In specubus Atlantis montis sunt vespertiliones, quorum corpora Columbos æquant nostros. Ad flumen Gumbræ ternos palmos explent, Scaliger.

Vesper-

Descriptio aut. Vespertilio animal est mediæ cuiusdam inter auem & murem speciei, vt mus alatus dici possit. Animal est volucre, biforme, de quo Varro in Agathone. Quid multa? factus sum vespertilio, neq; in muribus planè, neq; in volucribus sum, Nonius. Vituli marini & vespertiliones, quoniam ambigunt, illi cum aquatilibus & terrestribus, hi cum volucribus & pedestribus, ideo participes & vtrorumq; & neutrorum sunt. *Pedes.* Vespertiliones quidem pedes vt volucres habent, sed vt quadrupedes non habent. *Cauda.* cauda etiam tam quadrupedis quam volucris carent. nam quia volucres sunt, cauda quadrupedis vacant: quia pedestres, volucris quod ijs necessariò accidit. habent enim cuteas pennas. nullum autem volatile caudam habet, nisi penna scissa volatile sit. genus enim id caudæ ex penna eiusmodi constat. cauda vero quadrupedis generi volatili adiuncta, vel impedimento eius pennis proculdubio esset, Aristot de partib. anim. lib 4. in fine capitis penultimi. *Caput.* Vespertilio est quasi mus volucris, caput enim habet muris. sed canis etiam capitis speciem refert, & inuenitur aliquando cum auribus quaternis. *Aures.* *Dentes.* Dentes habet serratos (in vtraq; maxilla) non vt mus, in quo duo anteriores oblongi sunt, sed potius vt canis, qui caninos dentes longos habet. *Vox.* Voce etiam canis potius gannitum quam sibilum muris imitatur. *Alæ.* Corpus habet pilosum fuluo pilo. alas membraneas & in cubitis (flexibus) alarum digitos singulos cum vnguibus acutis, quibus se retinet quum parietibus adhæret, Albertus. *Digiti.* Volucrum nulli dentes, præter vespertilionem, Plinius. *Lac.* Volucrum animal parit vespertilio tantum. eadem sola volucrum lacte nutrit vbera admouens, geminos volitat amplexa infantes secumq; deportat, Idem. Parit vt quadrupes, & lactat pullos, Kiranid. Formatos pullos parit & nutrit lacte quos generat, Macrobius. Sola volucrum & lac in mamillis habet, & mox æditum fœtum lactat, Suidas. *Mamillæ.* Animalium sola mamillas in pectore habent, homo, vespertilio, & elephas, Pollux. Vespertilio in pectore mamillas habere deprehendi per anatomen earum in magna pyramide Ægypti, & intra labyrinthum Cretæ facta vbi etiam matres vidi lactare suos fœtus admotis vberibus, Bellonius. Mulierem lactantem ac bene nutrientem vbi pictura exprimere volebant Ægyptij turturem pingebant. Sola enim inter omnes volucres hæc dentes ac mammas habet, Orus in Hieroglyphicis 2. 53. Legitur autẽ Græcè etiam τρυγόνα, id est turturem sed omnino apparet legendum νυκτερίδα, id est vespertilionem. *Vulua.* Vespertilionis vulua dum partum gerit acetabula habet, Aristot. est enim viuipara. ¶ Vespertilio non habet aures, (lego *pennas* vel *plumas*,) sed est pilosa, Albet. Et rursus, Et quia accedit ad naturam quadrupedis, ideo habet aures (auriculas) sicut quadrupes in superiori parte laterum capitis sui. cum homo & cætera bipeda aures vel earum meatus habeant in inferiori parte lateris capitum suorum retro articulum maxillæ. ¶ Vespertilio volat quidem pelliis alis, sed inter volantia non habendus est, Macrobius. Pennis (*Alis*) cuteis volat, Aristot. Pinnæ (Alæ) membranaceæ huic vni (volucrum,) Plinius. vni, alias non legitur, quod placet. non enim hæc sola cute volat, sed etiam alópex, id est vulpecula, Aristoteli quamobrem δερμόπτερα dicuntur. Vespertilio etsi pennas (πτερὰ quidam non rectè vertunt alas) non habet, volat tamen, Orus. ¶ Animal quod volucre tantum sit, nullum nouimus. nam & quæ alis cuteis volant, ingredi possunt vnde vespertilioni etiam pedes sunt, Aristot hist. anim. 1. 1. vnde etiam Plinius transferens. *Pedes.* Qui negant (inquit) volucrem vllam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere & nycterin vbi quidam legunt *& ocen & nycterin*, quod non probamus ego ocen omiserim, aut legerim *& alopecem & nycterin.* Vesperolio est animal quadrupes, Kiranides. Quatuor pedibus graditur, Macrobius mihi nullis ingredi pedibus videtur, ne posterioribus quidem qui perfectiores sunt. semper enim aut volat alis, aut toto corpore iacet, aut digitis alarum (quos digitos potius quàm pedes dixerim, quòd imperfecti & singuli sint, veluti vnci alatum) adhæret & affigitur ædificijs, saxis, arboribus. Si quis consideret naturam Vespertilionis, contemplabitur illum bipedem volantem: quadrupedem perreptantem potius quam ingredientem. Et quod subtilius est, cruribus volantem, alis ambulantem. Quam ob causam Quadrupedem philosophus agnoscit eum &c Scaliger. Vespertilio licet non habeat nisi duos pedes in membrana suæ caudæ, habet tamen duos pedum digitos in cubitis alarum, quibus vtitur loco duorum pedum quare cum cadit excipit se alis, Albert. ¶ Coxendix huic aui vna traditur, Plinius. Vespertilio tam inter pennata & membranata est medius quam inter soricem & hirundinem, inter bipedes & quadrupedes. Nam & coriaceam membranam habet & pro pluma pilum, Scaliger.

C.

De portentosa vespertilionum copia. In monasterio quodam deserto Misniæ, tantam vespertilionum copiam vidi, vt de excrementorum aceruis carrhi aliquot onerari potuissent, Amicus quidam in epistola ad nos.

Vox vespertilionis. ¶ Vox *Strix nocturna sonans & vespertilio stridunt*, Author Philomelæ. Vespertilio non tam voce resonat quam stridore, Isidorus. *Minimam pro corpore vocem Emittũt, peraguntq́; leui stridore querelas*, Ouidius. Vespertilio imitatur voce exili gruunitum (gannitum) & latratum canum potius quam sibilum murium, Albertus. *Τρίζειν vespertilionũ sonus.* ¶ Τρίζειν (verbum ὀνοματοπεποιημένον) est tenui voce instrepere, qualis est vesperolionum sonus, βρύζειν vero per ypsilon de turturum voce (asperiuscula, Cælius) dicitur, Eustathius & Varinus. inde nomen τρισμὸς, stridor vespertilionum vel murium, Eustath. Νυκτερίδας τετριγέναι author est Pollux.

Ὡς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου θεσπεσίοιο Τρίζουσαι ποτέονται, ἐπεί κέ τις ἀποπέσῃσιν
Ὁρμαθοῦ ἐκ πέτρης, ἀνά τ' ἀλλήλῃσιν ἔχονται· Ὣς αἱ (αἱ τῶν μνηστήρων ψυχαὶ) τετριγυῖαι ἅμ' ἤϊσαν,

Homerus Odyssee vltimo. Vbi Eustathius, Conuenit (inquit) τρισμὸς, id est stridor & tumultuatio quędam animis articulato sermone iam priuatis: & animas in nocturnum abeuntes locum νυκτερίων, id est nocturnis auibus vespertilionibus poeta conferre voluit. Troglodytę Æthiopes lingua nulli alteri simili vtuntur, sed vespertilionum more strident, τετρίγασι, Herodotus. Τρίζειν etiam est stridere vel frendere dentibus prę iracundia. & nix cum calcatur, τρίζειν dicitur. Quin & iugum bilancis aliquando τρίζει, de quo poeta alias κρίζειν, Eustathius. Τετριγέναι dicuntur auium pulli, & vespertiliones & nix, cum pedis latitudine calcatur, Idem. Inuenitur etiam de elephanti voce verbum τρίζειν.

Cibus. ¶ Cibus, &c. Vespertilioni in cibatu culices gratissimi, Plinius. Cibus eius sunt muscæ & culices, quem nocte volans inquirit. vescitur etiam carnibus, & lardum vel succidiam suspensam, corrodit, Albertus: quamobrem à quibusdam Germanicè Speckmauß appellatur. Cum capiti clauis affiguntur parietibus, sine cibo multos dies viuunt. *Vrina.* ¶ Vrinam quoq; reddit sola auium. Andreas Bellunensis *Visus.* *ſizarach* (Persicam puto vocem) lac vel vrinam vespertilionis interpretatur. ¶ Noctu videt, interdiu fere nihil, Aphrodiensis problematum 1.66. Ab Hispanis *morcego* vel *murziegalo*, id est mus cæcus appellatur. *Vigilantia.* ¶ Ferunt hanc auem strepitum quærere, Isidorus. ¶ Parasitus adulandi studio vigilans vespertilioni apud Athenæum comparatur. Si frigus (inquit parasitus) sub dio, merula sum: si ne minimum quidem dormiendum, vespertilio aut lepus, &c. *Volatus.* ¶ Vespertilio etsi pennas non habet, volat tamen, Orus. Cute (alis cuteis) volat. *vide* in B. Volat vt hirundo, Kiranides. Noctu vagatur, Aristot. Nomen ei, quòd vespere se ad volatum præparat noctis, Nonius. Vespertilio dicitur, eo quòd lucem fugiens vespertino crepusculo circumuolet præcipiti motu acta, Isidorus. *Tectaq; non syluas celebrant, lucemq; perosæ Nocte volant, seroq; tenent à vespere nomen*, Ouidius. De volatu huius auis, gressu & affixione, leges quædam superius in B. Non stat neque sedet sicut alia animalia: sed cùm non volat, aut suspenditur in parietibus & rimis obscuris, aut latet in cauernis, Albertus. Vlysses Odysseæ μ. fingitur ramis arboris adhærescere instar vespertilionis, siue (vt inquit Eustathius) ad ostendendum robur ramorum arboris, à quibus Vlysses non tanquam grauis corpore heros, sed tanquam leuis vespertilio adhæresceret: siue quòd hæc auis super ramis ingredi non solet, sed ab eis pendere. Τῷ (ἐρινεῷ) προσφὺς ἐχόμην, ὡς νυκτερὶς, οὐδέ πῃ εἶχον Οὔτε στηρίξαι ποσὶν ἔμπεδον, οὔτ' ἐπιβῆναι. Proprium vespertilionum est, vt Homerus etiam canit (*vide* supra ab initio huius capitis C) continuata quadam serie (ὁρμαθηδὸν) inter se cohærere, Eustathius. *Partus viuus & volans.* ¶ Volucrum animal parit vespertilio tantum, Plinius. Volantia vniuersa de ouis prodeunt, excepto vespertilione, qui incertæ naturæ est: qui formatos pullos parit, & nutrit lacte quos generat, Macrobius. Volucrum vespertilio tantum mammas & lac habet, Plinius. *Lactatio pullorum.* Vespertilionem pullos suos lactare, gripho Germanico celebramus, Ein Vogel ohn Zungen / Der ander saugt seine Jungen. De lacte huius auis, quodq; eo pullos alat, leges supra quoq; in B. *Nidus nullus.* Nidum non construunt, sed in aere suspensi vncis alarum (digitis) pullos similiter pendentes ad fornicem (vel parietem) lactant, Bellonius. ¶ Salamandra & vespertilio fœtus suos ædunt viuos, sed nulla inuolutos tunica, (nullis secundis. eò nimirum quòd oua in eis concipiantur initio) & similiter vespertilio, quod non fit in muribus, talpis, & huiusmodi animalibus quibus illa similis est, Idem. ¶ Vpupa dormit hyeme, sicut & vespertilio, Albertus. ¶ Vespertiliones hederæ suffitu moriuntur, Zoroastres in Geoponicis.

D & E.

De ysqua vespertilionibus aduersantur easq; occidunt vel abigunt. Hederæ suffitus (exustæ odor) perimit vespertiliones, Africanus & Zoroastres in Geoponicis. Platani aduersantur vespertilionibus, Plinius. Ne vespertiliones ingrediantur, (inuolent,) Ad ingressus omnes platani folia suspendito, Africanus. Ciconia & vespertilio inimicæ sunt: hæc quidem ciconiæ oua solo contactu sterilia efficit, ni cauerit illa impositis in nidum platani folijs, quæ accedentibus vespertilionibus torporem inferũt, Ælianus, Philes, & Zoroastres in Geoponicis. Est & formicarum genus venenatum, non fere in Italia: *solipugas* Cicero appellat, *salpugas* Bætica. Iis cor vespertilionis contrarium, omnibusq; formicis, Plin. Noctuæ cum formicas à suis pullis abigere cupiunt, vespertilionis cor in nido habent. tanquam formicis sua etiam latibula deserentibus, si quis cor vespertilionis imposuerit, Oppianus. Vespertilionum pennis (Græcè πτερὰ legitur, id est alæ: quas tamen non habet hæc auis, sed alas) ad formicarum nidos admotis nulla ex ipsis egreditur, Orus. ¶ Crepusculo vespertino si quis gladium nudum & micantem in sublime porrigat, vespertiliones ad illum aduolare, & offensi interdum decidere solent. *Ad quid vtiles sint.* ¶ Locustæ tractum aliquem infestantes locum subiectum transuolabunt, si quis vespertiliones venatus, elatioribus, ipsius regionis arboribus eos alligauerit, Democritus in Geoponicis. ¶ Perseuerabunt columbæ si caput vespertilionis posueris in columbarij fastigio, Didymus in Geoponicis. ¶ Vespertiliones si vesperi citius & plures solito volarint, signum est calorem & serenitatem postridie fore, Gratarolus.

F.

Auis impura. Auis est impura, non solum lege Iudaica, sed vel aspectu abominabilis. Ad Carigam Insulam maris Sur, vespertiliones, quanta Aquila, editantur ab indigenis Gallinæ sapore, Scaliger.

Vesper-

G.

Vsus illius aui in medicina.

Vespertilionē decola (decolla) & arefactū tere, inde propina (cum syrupo & aceto) quantū trib. digitis cōprehenditur. Aut septem vespertiliones pingues decollatos repurga, & in vase vitreato acetum fortioris superinfunde, & vas luto obstructū in furnū impone vt decoquatur. Tum vase extracto & refrigerato, vespertiliones in aceto digitis dissolue: inde propinabis quotidie pōdus drachmarū duarum. Remedium enim hoc experimento constat, Auicenna de curatione scirrhi lienis. ¶ Psilothrum. Vespertiliones plures viuos pone in bitumine, & dimitte vt putrefiāt, & vnge quēcunq; vis locū, Galenus Euporiston 2.85. ¶ Ad podagrā. Vespertiliones tres aquæ pluuiali incoquito, deinde hæc adijcito: lini seminis triti vnc. iij. oua cruda tria, olei cyathū j. bubuli stercoris, ceræ vtriusq; vnc. iij. Omnia in vnū corpus redacta subigito, & cubitum eunti semel atq; iterum applicato, Idem Eupor. 3.248 ¶ Arthriticis doloribus vtile est oleū vespertilionū, quod ita paratur. Accipe vespertiliones duodecim, succi almirmacor (mirmacor vel mirmauz est herba quam Veneti vulgò appellant herbā S. Ioannis, cuius semē est semen maru, Bellunens. Monachi qui Mesuæ compositiones interpretātur, marmacor ab alijs aliter exponi docent, ipsi melissophyllon esse potissimū approbant negant aūt esse herbā quę herba S. Ioannis dicatur in ditione pontificis Rom. quam ipsi eupatoriū Mesuę faciūt. a vulgo quidē in diuersis regionib. diuersę herbę S. Ioan. appellātur) & olei veteris (ana) librā ß. Aristolochiæ, castorei, ana drach. iij. costi drach. ij. Decoquantur simul vt consumatur aqua (succus herbæ) & remaneat oleū, Auicen. 3.22. 2.1r.

¶ Iumentorum vrinę tormina vespertilione adalligato finiuntur, Plinius. ¶ Ad epilepsiam accipitris, Vespertiliones captos coque, & in cibo præbe, curabitur, Demetrius Constantinop. Accipitri flenti & querulo obijce vespertilionem edendum, qui tria staphisagriæ grana deuorārit, & contro eum alligato. quod si non statim concoxerit, flebit per biduum, postea verò desinet, Idem.

Remedia ex cinere.

¶ Attritis medetur cinis vespertilionis, Plinius. De vespertilionibus ad medicinam vtendis, scribit Bulcasis tractatu 3. Cinis vespertilionis acuit visum, Auicenna.

Ex sanguine.

¶ Sanguis. Magi sanguinem vespertilionis cum carduo contra serpentium ictus inter præcipua laudant, Plinius. Sanguis ex vespertilionibus sic extrahitur, decollatur sub aure & sanguis calidus, vt fluit, illinitur, vt auferat pilos ad tempus: vel in perpetuum, si illinatur sæpius fricando, Arnoldus in libro de ornatu mulierum. Sanguinem vespertilionis scribunt quidam, si virginum vberibus illinatur, plurimo ea tēpore ab extuberatione tueri, quod falsum est: veluti & quòd enasci sub alis pilos prohibeat, id quod rectè Xenocrates tanquam mendacium calumniatus est. Verum ipse censet post illius vsum aut chalcanthon inspergendum, aut semen cicutæ atq; vbi hoc factum erit, aut prorsum pilos non udituros, aut certè lanuginosos: ceu leue atq; exile medicamentum adderet cicutæ semen, ac non per sese sufficiat strenuè refrigerare partes quibus fuerit impositum. Sunt qui & puerorum pudendis sanguinem vespertilionis illinunt, credētes ita diutissimè, eas partes à pube seruari posse immunes atqui non oportebat putare diutissimè, verum perpetuò fore tales, velut existimant & alas. Sanè ex refrigeratione partis vehementi, eiusmodi quippiam posse contingere, non est à ratione alienum: non tamen adeò frigidæ facultatis est vespertilionis sanguis. Nam in totum nullus sanguis frigidus est, Galenus de simplic. medic. 10.4. In Auicennæ translatione legitur vnguentum vespertilionum prohibere ortum pilorum, quod falsum sit & incrementum mamillarum in puellis. sed legendum est sanguinē vespert. inunctum vel illitum hoc præstare perhibent. Tribuuntur etiam similes effectus falsò, sanguini alharbe, id est chamæleonis, & ranunculi viridis: vide in Ranunculo viridi in Historia quadrup. ouiparorum. Vespert. sanguis psilothri vim habet: sed malis puerorum illius non satis proficit, nisi erucæ vel cicutæ semen (erucę semen nihil ad psilothra. quare hoc vel omiserim, vel legerim chalcanthum vel cicutæ semen, vt Galenus habet) postea inducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. idem & cerebro eorum profici putant: est autem duplex, rubens vtiq; & candidum. Aliqui sanguinem & iecur eius admiscent, Plinius. Ad vitiligines vespertilionum sanguinem illini iubent, Idem. ¶ Pilos oculis molestos diligentissime velles, atq; eorum loca vespertilionis sanguine recenti inlines, Marcellus. & non renascentur alij pili, Kiranides. Si oculi infestentur pilis palpebrarum, *Ergo locum crinis vulsi continge cruore, Quem dat auis, tremulis simulat quæ pellibus alas*, Serenus. Ad idem incommodum trichiasin vocant, Archigenes apud Galenum de compos. medic. sec. locos 4.8 vespertilionis sanguinem alijs quibusdam miscet, vt & Ant. Musa præcedenti ibidem capite. Sanguis nycteridum cum succo rhamni & melle illitus, visum acuit, & curat suffusionem, Kiranides. Magi vespertilionis sanguine contacto ventre in totum annum caueri dolorem tradunt, Plinius. Grauissimum vitium ileos appellatur. huic resisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine, etiam illito ventre subuenire, Idem & Marcellus. Quotiens dolor & contractio intestinorum ventris orietur, vespertilionis sanguine ventrem manu perfricato, & ad præsens subuenies, & in totum annum medebere, Marcellus. Si Vespertilionis sanguine ventrem oblinas torminosi, in omne tempus dolore releuabis, Idem.

Ex cerebro.

¶ Psilothrum. Cerebrum vespert. misce cum lacte mulieris, & vnge, Galenus Euporist. 1.85. Fel Herinacei psilothrum est, vtiq; mixto cerebro vespert. & lacte caprino, (canino forte,) Plinius. Marcellus idem hoc remedium genibus impositum prodesse scribit. *Vide* in Echino terrestri, G. Cerebrum vesp. duplex est, rubens vtiq; & candidum & vim psilothri habet similiter vt sanguis, Plin. *vide* superius inter remedia e sanguine. Cerebrum hirundinis aut vespertilionis cum melle ferunt

Ex felle. mederi principio aquæ descendentis in oculum, (suffusionis,) Auicenna. ¶ Si mus araneus iumenta *Ex iecore.* momorderit, fel vespertil. cum aceto imponitur, Plinius. ¶ Vesp. sanguis psilothri vim habet, aliqui *Ex sterco-* & iecur admiscent, Plinius. ¶ Stercus vesp. aliquando excæcat oculos, Arnoldus Villanou. ¶ *Scet-* *re.* *razarac* (Bellunensis legit *Sitarach*) est lac vel vrina vespertilionis quod abstergit, valde calefacit, & cu- *Ex lacte* rat vngulam & albuginem, Auicenna.

vel vri- *na.*

¶ Caput vespertilionum scilicet tertiarum necat statim quod *hemasar* & verificat de lactante. Ex totum continens, qui comederit linguam vel cor ipsius, morietur hydrophobicus nisi curetur, Arnoldus Villanou. in libro de venenis. sunt autem omnia planè corrupta nos ita recitauimus vt codex impressus habet. Alibi etiam, si bene memini, morsum eius venenatum facit. nos de letifero morsu vespertilionum Indiæ scribemus infra. ¶ Vrina vespertilionis vulgò apud nos venenosam quandam & septicam vim habere existimatur. ego aliquos ea sine noxa aspersos fuisse audio.

H.

Etymon & Synonyma. a. Vespertilio animal biforme, dictum quòd vespere se ad volatum præparat noctis, Nonius. Dicta est quasi vespere alis vtens, Albertus. Plinius, Macrobius & alij eruditi masc. genere efferunt. recentiores quidam, vt Albertus, fœminino. Victorinus vespertilionem soricis nomine appellat. *vide* infra in *h.* Auis, tremulis simulat quæ pellibus alas, periphrasis vespertilionis apud Serenum. ¶ Nycterin & drepanin Plinius dixit: *nycteridem* malim & *drepanidem*, quoniam rectus coru oxytonus est. φάλλη squalor comæ, & vespertilio, Hesychius & Varinus. Romphæa est auis nycteris, id est vespertilio, (quamuis interpres noctuam reddit) omnibus nota, Kiranides. 1. 17. Νυκτίπλαγξ & φιλέσπερος pro vespertilione leguntur apud Philen. Griphus studio ac cura componitur, ænigma lusum potius habet. *Griphus de aue nō aue percussa à viro non viro, &c.* Griphum alio vocabulo ænum dicunt, quod ex Eustathio est vt apud Clearchum, Vir non vir, auis nec tamen auis, lignum non lignum, lapis non lapis. Significantur verò hæc, eunuchus, vespertilio, ferula, pumex. Qui de his plura nosse cupit Athenæum adeat Dipnosophistarum decimo, Cælius. Verba Athenæi hæc sunt. Καὶ τὸ Πανάρετος δὲ ἐστι τοιοῦτον, ὥς φησι Κλέαρχος ἐν τῷ περὶ γρίφων, ὅτι βάλοι ξύλῳ τε καὶ οὐ ξύλῳ, καθημένην ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἀνήρ τε καὶ οὐκ ἀνήρ, λίθῳ καὶ οὐ λίθῳ. Suidas etiam in Αἶνος sic habet, Αἶνός τίς ἐστιν, ὡς ἀνήρ τε κοὐκ ἀνήρ, Ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθα *(forte πεποτημένην, aut tale quid) δ᾽ ὅμως, Ἐπὶ ξύλου τε κοὐ ξύλου καθημένην, Λίθῳ τε κοὐ λίθῳ βάλοι διώλεσεν. In his non probo quod nycterida καθημένην, id est sedentem legimus: neque enim sedere aut stare instar aliarum auium solet: sed volare tantum aut adhærere. Νυκτερίδος αἶνος αἴνιγμα, τὸ διὰ δηλοῦν περὶ νυκτερίδος, Suidas. Struthocamelus etiam auis non auis dici posset.

Epitheta. ¶ Epitheta vespertilionis nulla occurrunt apud Latinos, esse tamen possunt, biformis, ambiguus, &c. Græcum esse potest δερμόπτερος, ab alis cuteis.

Nomina propria ab hac aue desumta ¶ Olim multis nomina erant auium, vt νυκτερὶς Chærephônti, Aristoph. in Auibus. Scholiastes Chærephontem Socraticum magno (procero) & tenui corporis habitu fuisse scribit: & apud alios quoq; nycteridem vocari. Et rursus, Chærephon non inepte vespertilio vocatur. quoniam neque hoc animal interdiu apparet, vt neq; philosophi. latent enim & philosophantur. Chærephontem lego Socratis perfamiliarem fuisse ἰσχνόφωνον & quia simul nigricantis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatum, atq; item pyxinon, id est buxeum, Cælius. Nihil natura (corporis habitu) a Chærephonte differes, Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τὴν φύσιν, in homines pallidos & graciles. talis enim corporis specie erat Chærephon, vtiq; philosophiæ studijs exhaustus, vnde & nycteris nominabatur, Suidas in Διοίσεις. Vespertiliones quinam dici possint prouerbialiter, *vide* infra in *h.* ¶ Nycteridem herbam, *Nycteris herba.* quam vnguentum Helenes appellant, oleo decoquito, & per diem vnam in oleo manere finito, percolatoq; & illinito, Aetius 12. 1. in curatione ischiadis. Idem lib. 7. cap. 39. remedia quædam ad cicatrices oculorum & albugines fuligini iubet cum succo herbæ nycteridis & melle. Ruellius anagallidem hoc nomine intelligendam conijcit, quoniam hæc eius appellatio inter cæteras apud Dioscoridem legatur. Codices nostri Dioscoridis inter anagallidis nomenclaturas nycteritin ponunt, tanquam ita à magis appelletur. Est & nyctegreton Plinio herba coloris ignei, folijs spinæ, nec a terra se extollens. eruitur post æquinoctium vernum radicitus, siccatur ad lunam triginta diebus, ita lucens noctibus.

Vespertilio piscis. ¶ *Hamerocæta* siue callionymus piscis, supra caput habet oculos. interdiu in arenis semper iacet, noctu tantū excitatur & errat, ex quo nomen traxit vt vespertilio vocetur, Gillius ex Oppiano. Niphus vespertilionem marinum facit, qui non solum natare, sed etiam volare queat. videtur autem piscem alias hirundinem dictum intelligere habet enim pinnas grandes, oblongas, & fere cuteas vt vespertilio.

Icones. ¶ Icones. Mulierem lactantem ac bene nutrientem significaturi Ægyptij, turturem (τρυγόνα videtur omnino legendum νυκτερίδα, id est vespertilionem) pingebant. sola enim inter omnes volucres hæc dentes ac mammas habet, Orus in Hieroglyphicis 2. 53. Iidem imbecillem hominem & temere audacem monstrare volentes, vespertilionem pingunt. hæc enim etsi pennas (πτερά, melius πτέρυγας, id est alas) non habet, volat tamen, Idem.

¶ *b.* Vespertilionum alis similes processus quosdam in hominis cranio apud medicos leguntur. ¶ *Dumq; petunt tenebras parcos membrana per artus Porrigitur, tenuesq; includunt brachia pennæ,* Ouid. 4. Metam. *Non illas pluma leuauit, Sustinuere tamen se perlucentibus alis,* Ibidem.

¶ c. Volu-

¶ c. Volucrum solus vespertilio (νυκτερὶς) carnem parit, id est viuiparus est, ceteræ ouiparæ, Suidas In lapidicinam seu Pseudolabyrinthum Cretæ inter Gnosum & Cortynam, cum candelis ingredi opus est ducibus incolis. sed in eo tot vespertiliones stabulantur, vt nisi quispiam sibi ab eis caueat, dum obuolant, suis alis faces extinguant. In lapidicinæ autem centro magni repetiuntur stercorum vespertilionum acerui, tenellíq; adhuc eorum catuli pendentes. Patres cum volare desierint, se nec parieti affigunt, nec in pedes stant, sed illic in trabe pendent, quod nostri in lignorum rimis faciunt, Bellonius in libro de Operibus antiquis.

Volucrũ solus vespertilio viuiparus.

De ingẽti vespertilionũ copia in lapidicina Cretensi.

¶ e. Sculpatur nycteris in rhinocerote lapide (qui est in extremo cornu rhinocerotis) & ad pedes eius raphis, id est acus piscis, & sub lapide radix herbæ immittatur. Hoc gestatum dæmonia fugat. & si posueris ad caput alicuius nescientis, non dormiet, Kiranides Similiter & caput nycteridis viuentis abscissum si ligaueris in pelle nigra, & apposueris læuo brachio alicuius, nunquam dormiet donec auferatur, Idem. Vespertilionis caput aridum adalligatum, somnum arcet, Plin. Cor etiam eius gestatum, magnam vigiliam præstat, Kiranid. ¶ Huius generis (id est magicæ vanitatis, qualia proximè de bubone dixerat) propè videri possunt, quæ tradunt & de vespertilione quod si ter circumlatus domui viuus per fenestram inuerso capite infigatur, amuletum esse priuatimq; ouilibus circumlatum toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari, Plin. Tarchon vt fulmina prohiberet, suas sedes percinxit, vitibus albis. *Hinc, Amythaonius docuit quæ plurima Chiron, Nocturnas crucibus volucres* (vespertiliones vt conijcio, quas nycterides Græci, id est nocturnas appellant) *suspendit, & altis Culminibus metuit* (vetuit) *feralia carmina flere*, Columella ¶ Maleficia quædam fiunt de characteribus scriptis cruribus vespertilionis, Arnoldus Villanou. Vespertilionis corde, sanguine, alijsque membris ad veneficia vti dicuntur mulieres maleficæ.

Magica & superstitiosa.

¶ g Magi tradunt vespertilionis sanguinem collecto flocco, suppositumq; capiti mulierum, libidinem mouere, Plin. Si sanguinem eius quis susceperit in panno, & fœmina nesciente posuerit sub capite, & concubuerit cum ea, mox concipiet. Habet & alios vsus, quos non oportet publicare, Kiranides. Magi perungi iubent febrientes, crematis trinisque cum oleo cristis & auribus & vnguibus gallinaceorum, cum Geminos Sol transit: si Luna, radijs barbisque eorum. Si Sagittarium alterutet, vespertilionis alis, Plinius.

¶ h Mineides vel Mineiades, Alcithoe & duæ sorores, quòd Bacchum eiusque orgia contempsissent, in vespertiliones mutantur apud Ouidium Metamorph. quarto *At non Alcithoe Mineias orgia censet Accipienda dei*, &c. *Finis erat dictu, & adhuc Mineia proles Vrget opus, spernitq; deum*, &c. *Et triplices operire nouis Mineidas alis*. Ælianus in varijs lib 3. Minyades scribit (per ypsilon in antepenultima) tres sorores fuisse, Leucippen, Aristippen, & Alcithoen: quarum vna in cornicem mutata sit, altera in vespertilionem, tertia in noctuam ¶ Auibus, cunctis exulare aliquando iussis edicto, vespertilio dixit se murem esse: rursus alio super exilio murium promulgato, auem se esse dixit. ¶ Victorinus in lib de Orthographia vespertilionem soricis nomine appellat, propter stridorem vocis forsitan. ait enim soricem auem ab auguribus Saturno attributam quia tarditati & vetustati & senectuti conuenit, quòd & in veteranis versetur locis, & noctium sit, & maximè noctis primæ: quod Georgius Fabricius nos admonuit.

Metamorphosis Mineidũ in vespertiliones.

Vespertilio Sorex dictus.

¶ Proverb. Vespertiliones videntur appellari, (inquit Erasmus,) qui grauati ære alieno, luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vlpianus lib. Pandect 21. tit De Euictionibus. Si quis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse, vespertilionem non esse, &c. Quidam hoc loco pro vespertilione legunt *vespillonem*, aut *versipellem* Alciatus inter iureconsultos vndequaq; doctissimus, in Commentarijs suis de rerum significationibus, putat vespertilionem dictum, quemadmodum modo diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit Adagium esse sumptum videtur ex apologo quopiam, siue Æsopi, siue alterius illum imitati (nam Æsopo videtur indignus,) qui narrat vespertilionem mergum & rubum iniisse societatem, vt conflatis sordibus pariter negociarentur Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuò sumptam, mergum aliud quippiam, rubum vestem. Quum omnes è naufragio nudi enatassent, vespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu volare tantum mergum obsidere littora, ac subinde collum demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, vel eiectas in littus, vel in fundo hærentes rubum prætereuntium adhærere vestibus, si quam fortè reperiat. Poterat videri parum quadrare, seruum ære alieno grauatum esse quis enim credat seruo? nisi legeremus apud Terentium, Dauum Getæ quod debebat reddidisse. Mihi tamen videtur vespertilionis nomen & in fugitiuum seruum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitatq; vbi periculum est ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite pro vespertilione ponit erronē ac fugitiuum Quum quis, inquit, stipulatur furem non esse, fugitiuum non esse, erronem non esse. Prisci tamen ea voce secus vsi sunt, videlicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, cum vtroq; tamen colludat. eò quòd vespertilio sic est vtrunq;, vt nec inter volucres, nec inter mures habeat locum Vnde Varro in Agathone, Factus sum vespertilio neq; in muribus planè, neq; in volucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amantes qui noctu volitant: quos Plautus in Trinummo vocat tenebricolas. Elegans, inquit, despoliator, latebri-

Prouerb. Vespertiliones qui dicãtur.

Apologus de societate inita inter vespertilionem mergũ & rubum.

Tt

colarum hominum corruptor, Hęc omnia Erasmus ¶ Chærephôn Socraticus philosophus cur vespertilio cognominatus sit, leges supra in *a*.

¶ ALBERT. lib. I. de anim. ex Auicenna *abasic* interpretatur genus vespertilionis. sed perperam. nam Aristot. eo in loco apodis tantum & hirundinum meminit. *Vide* in Apode *A*.

De vespertilionibus Ægyptijs caudas habentibus.

¶ IN amplissima Ægypti pyramide multos offendimus vespertiliones, nostris in hoc dissimiles quòd caudam habent vt mures oblongam, multum (quatuor digitis: cum in nostris cauda non excedat alas, vt in Gallico libro Singularium scribit) extra alas prominentem: qui cum vnicum, interdum binos pepererint catulos, hamis, quos in alis habent, de lapidibus suspendunt eos deinde vberibus lactant, quæ in pectore hominum more posita habent, Bellon in lib. de Operib. antiquis.

Vespertiliones Borsippæ in esum conduntur.

¶ BORSIPPA vrbs est Babyloniæ, quæ Mesopotamiæ coniuncta est, inter Euphratis conuersiones, in qua maximum lanificium est, & maxima vespertilionum multitudo, qui longe maiores sunt, quàm qui in cæteris locis capiuntur, & in esum condiuntur, ex Strabonis lib 16.

De feris alitibus vespertilioni similibus casiã metentes arcentibus.

¶ VESPERTILIONIBVS similes feræ alatæ, stridore diro, & viribus præualentibus in Arabia degunt in palude & circa paludem in qua casia (bitumen, vetus Persij interpres) nascitur: quam qui collecturi sunt, cum reliquum corpus, tum faciem preter oculos corijs obligant, alijsq; pellibus, & feras ab oculis arcentes sic casiam metunt, Herodot. lib 3. Casiam fabulosa narrauit antiquitas, princepsve Herodotus (colligi) circa paludes, propugnante vnguibus diro vespertilionum genere, aligerisq; serpentibus, his commentis augentes rerum pretia, Plinius.

¶ VESPERTILIO in calidis regionibus maior est quàm in frigidis nam in India, vt in epistola Alexandri legitur, magnitudine columbæ sunt, & inuadunt facies hominum percutiendo & vulnerando, ita vt interdum partes aliquas (nares, aures, & alias) mutilent, Albertus & Isidorus.

Vespertiliones Indici columbæ magnitudine.

¶ APVD Nigritas reperiuntur vespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, Cadamustus. In Dariene Noui orbis regione Hispani noctu vespertilionum morsibus torquebantur. quæ si dormientem forte momorderint quempiam, exhausto sanguine trahunt in vitę discrimen: & mortuos fuisse nonnullos ea tabe compertum est. Si gallum aut gallinam sub dio noctu vespertiliones deprehenderint, in cristam aculeo fixo, interimunt, Pet. Martyr Oceaneæ decadis tertiæ lib. 6.

In India quibusdã locis homines noctu mordent & in vitæ discrimen adducunt.

IN Pariæ siue Indiæ plerisq; locis Hispani inuenerunt vespertiliones, turturibus non minores: quæ ad ipsos acri furore, primo noctis crepusculo, volitabant: & venenato morsu ad rabiem vsq; læsos trahebant, ita vt aufugere inde, velut ab harpyis fuerint coacti, Idem Oceaneæ Decadis I. lib. 10.

IN Vraba Noui orbis amplissima insula maximus est fluuius, ex cuius paludibus vespertiliones inquiunt prodire noctu, turturibus non minores, morsu lethali nostros (Hispanos) infestantes Id aliqui ex ijs qui morsus experti sunt, testantur. Ancisus prætor electus, interroganti mihi de vespertilionum venenato morsu, retulit se fuisse inter dormiendum a vespertilione demorsum in talo pedis æstate ob calorem detecti. nec magis nocuisse, quam si alterius animalis non venenosi dentibus læsus fuisset. Dicunt alij venenosum esse morsum, sed aqua marina illico lotum curari, Idem Oceaneę decadis secundę libri quarti.

Vulpecula auis vespertilioni cognata.

¶ VVLPECVLA (Ἀλώπηξ) & vespertilio volant cute, Aristot. vnde apparet hanc auem vespertilioni cognatam esse, & similiter non pennis, sed cuteis alis volare. Niphus aliquos non auem sed vulpem marinam accipere ait, quæ cuteis alis volet. ego Aristotelem omnino de aue sensisse conijcio. Arnold. Villanou. *harbe* animal vulpã interpretatur, vespertilionem (ni fallor) intelligens. nam & Itali quidam *vilpistrello* nominant, etsi id nomen corruptum videri potest a vespertilione, & ab alijs aliter effertur. Sed *harbe* vox Arabiça chamęleontem propriè significat.

DE VLVLA.

A.

THEODORVS αἰγωλιὸν ex Aristot. vlulam interpretatur in oti verò descriptione, dicente Aristotele otum à nonnullis nycticoracem vocari, ipse nycticoracem vertit vlulam, cum nycticoracem alibi cicumam transferat. *vide* in Nycticorace in Elemento *N.* Ætolius alicubi apud Aristot. scribitur perperam vt iudico pro αἰγωλιὸς, vt dicam in *C.* Ἐπωλιὸς genus auis nocturnę, Suid. apud quem hoc nomen similiter scribitur in vocabulo Ἡμερινά. ego vtrobiq; αἰγωλιὸς legerim

¶ *Iim*, איים, Hebraicum nomen, variè transferunt, onocentauros, vlulas, bubones: *vide* in Quadrupedum viuip. hist. in Onocentauro. Vlulæ Esaiæ 13 ab omni translatione nomine ipso Hebręo *Iim* appellantur. Septuaginta tantum interpretes pro his onocentauros in translatione posuerunt. Sunt qui vlulas putent aues esse nocturnas ab vlulatu vocis, quas vulgò *cauannos* dicunt, Eucherius. *Lilith* interpretantur lamiã, onocentaurũ, noctuam, vt annotaui in Onocentauro & forte vlulam significat, alludẽte vocabulo. Struthio Hebraicè *saenah* dicitur ab vlulatu *sanah* enim vlulare est aliquando Hebræis. vnde est quòd quidam vlulã interpretantur, Paul. Fag lege in Struthocamelo & in Noctua. *Kipod* non vlula, nec aliud animal est, vt quidã suspicãtur, sed omnino erinaceus, quod in historia eius demõstraui.

¶ Vlula

¶ Vlula apud Italos aliquos nomen seruat, vt audio, ab alijs vulgò *barbasano* dicitur. Scoppa nycticoracem *barbasano* interpretatur. alludit nonnihil hoc nomen ad Hebraicum *saenah*, & *bathsaenah*. ¶ Lusitanis *coruja* dicitur, nomine forsan à coruo deducto, vt sit idem nycticoraci. ¶ Gallis *chevecche*, vel *hibou* secundum alios, Robertus Stephanus. alij scribunt *hybou* (sed *hybou*, alijs bubo est) vel *grimauld*, vel *machette*, vt Anmione. ¶ Germanis Vwel/ül/ Eul/ Nachteul/ Stockeul. quanquam aliqui hæc nomina etiam noctuæ tribuunt, sed impropriè. nam siue per onomatopœiam, siue à Latino nomine facta sunt, vlulam non noctuam (cuius vox est diuersa) significant. Georg. Agricola vlulam Germanicè interpretatur Huhu. ¶ Anglis *an owl, an howelt*. vel, vt alij scribunt, *an owele, an oull*. ¶ Illyrijs *sowa*. ¶ Polonis *Puszczyk*.

B

Aluco maior gallinaceo est, vlula compar, (id est æqualis gallinaceo,) Aristot. Wottonus vocem παραπλήσιος non ad magnitudinis comparationem refert, sed ad formæ similitudinem, veterem in hoc interpretem secutus ego quanquam aluconem & vlulam aues specie non dissimiles esse fateor, Aristotelem tamen hoc in loco magnitudinem vtriusq, ad gallinaceum comparasse (cui æqualis sit vlula, aluco maior) non dubitarim. Vlula, asio, aluco simili specie constant, Idem alibi. Vngues habet aduncos, Idem & Plinius. *Forma.*

¶ Vlulæ (Nachtülen) apud Heluetios abundant, Stumpfius. ¶ Vlulæ genus quod aliquando inspexi, huiusmodi erat. Magnitudo gallinæ vel supra. color ruffus nigro conspersus. rostrum albicans, breue, vt in genere noctuarum, aduncum, ita vt superior pars multò longior sit. oculi magni, nigri, pupilla obscurè ruffa. margines palpebrarum rubicundi. membrana nictitans superne obducebatur. Pinnulæ inter oculos & rostrum multæ, densæ, cinereo ferè colore. Collum agile multum retro. Crura albicantia, punctis conspersa liuidis, hirsuta ad pedes vsque. Pedum digiti bini ante, totidem retrò, quod in illo genere cuius picturam in præsenti pagina damus, non contingit: sed in altero, cuius historia proximè sequitur. *Descriptio particularis eiusdem.*

C.

Cibus. Vlula auis est lucifuga, Albert. Nocturna est, carniuora, picas venatur vt etiam alueo, Aristot. Nocte vagatur ac pascitur, die rarò apparet. colit hęc etiam saxa & speluncas. victus enim gemini est. pollet *Visus.* ingenio ac industria in vitę muneribus, Idem. ¶ Oculi earum interdiu hebetes, vt & aliarum noctur-*Vox.* narum auium, Plin. ¶ Vlulam Varro a sua voce dictam scribit. Ast vlulant vlulæ lugubri voce canentes, Auth. Philomelę. Seruius nominatam ait ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, quod est vlulare ac flere. Auis luctisona est & funebris, Textor. A planctu & luctu nominatur. clamans enim aut fletum imitatur aut gemitum, Isidor. Quibusdam auibus breuem & temporarium natura cantum commodauit, hirundinibus matutinum, noctibus serum, vlulis vespertinum, bubonibus nocturnum, Apul. 2 Floridorum. vbi etiam querulum vlulę carmen appellat. Noctuę cum bubone & vlula cognationem habent: sed differunt voce. nec enim vlulant, verum ædunt sonum quem Aristoph. κικκαβαῦ nominat, Georg. Agricol. ¶ Qui *Partus.* ægolius vocatur, quaternos ferè parit, Plin. 10. 60. ex Aristotelis historiæ anim. 6. 6. vbi αἰγώλιος τ pro γ perperam legitur, quod Gaza non animaduertit.

D.

Vlula colarem rapit, cæteriq; adunci, vnde his oritur bellũ, Aristot. qui alibi vlulam & aluconem cittas, id est picas venari scribit, vt suspicer nomen colarem forte corruptum esse, præsertim cum nec ipse Aristot. alibi, nec alius quisquam eius meminerit. cittan aut κολοιὸν malim, aut collurionem.

G.

Remedia ex eadem. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad vlcera sananda valet, Plin. Vlulæ fel prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines. adeps similiter ad claritatem, Idem.

H.

¶ *a.* Onocrotalus est auis illa quæ fixo in palude rostro horrendè clamat, & vulgò butorius dicitur (hæc ardea stellaris est, non onocrotalus,) quæ etiam in Esaia vocatur vlula, Obscurus, tres aues longè diuersas in vnam confundens.

¶ *c. Certent & cygnis vlulæ, sit Tityrus Orpheus,* Vergilius Ecl. 8.

¶ *d.* Est sine lętura volucris, altera sine sanguine, vt fertur in ęnigmate quodam Germanico: vlulam & apiculam interpretantur.

Auspicia. ¶ *h.* Auis est luctisona & funebris, Textor. Apud augures, si lamentetur, tristitiam: si taceat, ostendere fertur prosperitatem, Isidorus. Vlula clamans, tristitiam: tacens autem & contra dextram sedens altè, vel ad dexteram volans & tacens, prosperitatem denunciat, Albert.

Prouerbia. ¶ PROVERBIA. Noctuas Athenas vertendum fuerat ab Eras. Rot. vbi conuertit, Vlulas Athenas. *Vide* in Noctua. ¶ Inuenio Germanica quædam prouerbia apud Eberhardum Tappium: Ein Eule hecket keinen Blawfuß. Ein Eule hecket kein Falck. Ein yden dunckt das sein Eul ein Falck sey. Ein Eul vnder einem hauffen Krähen. Primis duobus Latinum illud opponit, E squilla non nascitur rosa, tanquam eiusdem sententiæ. Tertio illud, Suus rex reginæ placet. Quarto illud, Asinus inter simias, vbi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos.

DE ALTERO GENERE VLVLÆ, QVOD *quidam flammeatum cognominant.*

FIGVRA hęc est generis cuiusdã vlulæ, quod Germani circa Argentoratum vocant Schleyereul/ id est vlulam flammeatã, quod nescio quomodo plumis circa faciem mulieris peplo seu flammeo obuolutæ caput & faciem referat. Flandri Kirchul/ id est vlulam templorum. Hollandi Ransulle/ nescio quam ob causam. ¶ Facies & tota ferè pars supina ei albicat, vt pictura ostẽdit, quã à pictore & eodem aucupe Argentoratensi accepi. nam ipsam auem nondum vidi. Prona pars omnis ad cinereum inclinat, maculis & lineis aspersa nigris passim: per alas etiam ruffis maculis: quarum vna per transuersum oblonga est. Frontem transuersam linea plumis condita flauis insignit. Crura fusci vel cinerei coloris, binos ante digitos & totidem retrò habent. ¶ Turnerus & secutus ipsum Eberus ac Peucerus otum interpretantur Germanicè, Schleiereul/ Ransteul: Anglice Turnerus etiam *a hornoul.* Ego otum diuersum facio, vt in eius historia ostendi. Primus omnium Gyb. Longolius otum noctuam flammeatam interpretatus est, sed diuersam ab ea quam nos sic nominamus, auem intelligens. nam plumas eam circa aures erigere scribit, auriculasq; veras imitari. & de eadem forte etiam Turnerus intellexit, quoniam Anglicè nominari tradit *a hornoul,* id est vlulam vel noctuam cornutam. ¶ Nuper amicus quidam eruditus hanc auem, cuius figuram posuimus, à Gallis cisalpinis vulgò *damam,* id est matronam nominari mihi retulit, eandem ob causam propter quam nostri flammeatam appellant. noctuæ similem esse aiebat, sed maiorem: cuius etiam digitum demonstrabat vngue magno & nigro munitum, pilis obtectum subruffis vsque ad vnguem, quod in eo genere quod pictum nos damus non apparet: vt duæ forsan eiusdem generis species sint.

Vougra. VOISGRA auis quæ se vellit, augures *feciliram* appellant, Festus.

DE VPVPA.

A.

EPOPS, Ἔποψ, Græcè dicitur auis, quæ Latinis vpupa, vtroque per onomatopœiam nomine facto: quanquam Latinum à Græco deriuari potuit. ¶ *Kaath*, קאת, Hebraicum nomen Munsterus alicubi vpupam exponit, vt & Iudæi recentiores ferè. alij aliter, onocrotalum, pelicanum, cuculum. *vide* in Mergo in genere, & in Onocrotalo. *Cos* etiam, כוס, variè interpretantur, noctuam, vpupam, &c. lege in Bubone. Item *ataleph*, עטלה, aliqui vpupam, quod non probo, alij vespertilionem, vt in vespertilione scripsimus. *Racham*, רחם, omnino genus aliquod aquilæ aut vulturis genus est, quanquam Septuaginta vpupam transtulerint. *vide* in Gypæeto & Ossifraga inter aquilas. *Anapha* etiam & *chasida* Hebraicas voces non desunt qui vpupam vertant de hac plura leges in Ciconia, de illa in Ardea. *Dukiphat*, דוכיפת, Leuit 11. R. Salomon exponit gallum siluestrem duplicata crista, vnde etiam nomen sit quasi *du cephot*, id est duas cristas habens. Septuaginta vpupam transferunt, & Deuteronomij 14. porphyrionem. vocatur sanè etiam vpupa à quibusdam Græcè *alectrion agrios*, id est gallus siluestris, vt ab Italis quibusdam *gallus paradisi*. Lege supra in Gallo siluestri in genere. Huic finitimum est vocabulum *cucupha*, quod Ægyptiacum videtur. Kiranides sanè lib 1 cap.7 *cucufam* pro vpupa interpretatur Orus in Hieroglyphicis 1.55 *Cucupha*, Κυκυφὰ, (inquit) parentibus senio confectis nidum extruit, pennis eorum euulsis, &c. hoc alij de vpupa referunt, pietate eius in parentes celebrata. Sed videtur Orus, aut eius interpres potius aliquis Græcus *cucupham* ab vpupa auem diuersam existimasse, cùm hic cucupham,

alibi verò lib. 2. epopem nominet. ¶ *Albudud* seu *albedud* est auis quæ dicitur vpupa, vulgò apud Patauinos *gallus paradisi*, Bellunensi. *Fitomos*, id est vpupa auis, Syluaticus. *Gareʃol*, id est vpupa, Idem. *Hakoez* apud Albertum inuenio pro vpupa. ¶ Vpupæ a voce sua vulgò apud Italos *buba* nomen inditum: alij ad vpupam antiquam alludentes *vpega* vocant, (vt circa Vincentiam) & a crista, qua insignis spectatur tertio nomine *gallo de paradiso* dicitur, (circa Venetias,) Erythræus in Indice Vergiliano. Alicubi in Italia *galleto de magio*, Bellizonæ *puppula*. Siculis (ni fallor) *criʃtella*. ¶ Hispanis *abubilla*. Lusitanis *pópa*. ¶ Gallis *huppe*, vel *hupe*. Et in quibusdam locis *putput*, a fœtore. Circa Montempessulanum *lupege*. Sabaudis *etpre*, ni fallor. In valle Augusta, *putta*. ¶ Germanis Wydhopff / Widehopff el Kathaan/id est Gallus stercorarius circa Rostochium Wedehoppe. Flandris Hupetup. Brabantis Husheroii. ¶ Anglis *a howpe*. ¶ Illyrijs *dedek*. Polonis *dudek*. Turcis *ibik*.

¶ Litera-

¶ Literatores plerique omnes Britannici, vpupam eam nominant auem, quam barbari ab alarum strepitu vannellum, & ipsi sua lingua *lapuuingam*, Turnerus.

B.

Vpupa mutat faciem tempore æstatis & hyemis, sicut cæterarum quoque agrestium plurimæ, Aristoteles. Et rursus, Vpupa cum colore, tum verò specie immutatur, vt Æschylus poeta satis carmine suo exposuit.

De mutatione coloris pro temporis ratione.

Τοῦτον δ' ἐποπτῆρ' ἔποπα τῶν αὐτοῦ κακῶν	Πεποικίλωκε, κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ	Ὃς ἦρι μὲν φαίνοντι διαπάλλει πτερὸν,
Κιρκὸς δ' ἐπ' ἄγχι δύο γὰρ ἐν μορφαῖς φανεῖ,	Παιδός τε αὐτοῦ νεαροῦ μορφῆς ἄπο.
10 Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκ' ἂν ξανθῆς στάχυς,	Στίξει νιν αὖθις χαμφινομένη πτέρυξ

Hos versus Theodorus ita transtulit: *Quem fert sui spectantem, & epopem mali, Colore speciem multimode pingens suam. Saxicolam & improbum arma gestantem alitem. Adulti infantis forma hic sese refert. Nam vere candicans vbi extitit nouo, Æstate tum deinde, vt recandint seges. Alas repente varius maculat ac quatit.* Nos Græcè nonnihil quam in impressis codicibus nostris habentur, melius descripsimus: prorsus quidem restituere absq; codicis melioris authoritate nec libet nec licet. Apparet sanè Æschylum mentionem facere Terei in vpupam mutati, & in hac facie suam ipsius calamitatem inspicere, vbi ludit in vocabulis ἔποψ & ἐπόπτης. tanquam ita diceret, Iupiter (aut quisquis Tereum mutauit in auem) effecit eum suorum spectatorem malorum, & pennis insigniuit varijs, & ferocem illum antea in sua panoplia, auem cum eadem (nam rostrum longum pro ense est, crista pro galea) reddidit timidam. Cõijcio enim 20 legendum ἀποδειλώσας per ει, non per η. vt ἀποδειλοῦν verbum significet δειλὸν ποιεῖν, sicut ποικίλλειν ποικίλον ποιεῖν. Pro verbo φαίνει fortè φύει legendum, vt carmen constet, sensu eodem. pro χαμφινομένη, fortè χαμφιέννυσι, hoc est, & vestit vel induit: vt sensus sit, eam tempore vêris plumas amittere, messe denuo ijsdem vestiri. De cæteris obscuris non habeo nunc quod dicam. Quædam temporis ratione mutari videntur, vt accipiter, vpupa, & similes volucres, Theophrastus historiæ plant. 2. 6. Mutat & vpupa colorem, vt tradit Æschylus poeta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam subrigensq; per longitudinem capitis, Plinius. Vpupa auis est magnitudine paulò supra coturnicem. in capite verò ei plumæ instar cristæ subriguntur, ἐς λόφου σχῆμα, Pausanias. *Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ, Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum. Nomen epops volucri, facies armata videtur,* Ouidius 6 Metamorph. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput a rostro residentem, 30 Plinius. Vpupa est septicolor, tegimen (cristam) habens in capite altitudine digitorum duorum, quod aperitur & contrahitur: estq; quatuor colorum, conueniens ad quatuor tempora anni, Kiranides. Auis est cristis extantibus galeata, Isidorus. Galeam de pelle (lego, *de plumis* vel *pennis*) habet in capite, toto reliquo corpore varia & pulchra, Albertus. Auis est perpulchra, Author de natu rerum. ¶ Nusquam in tota Britannia vpupa (quod ego scio) reperiri potest, apud Germanos tamen frequentissima. Ea est magnitudine turdi, alis per interualla fuscis, albis & nigris pennis distinctis, crista in capite ab ea parte rostri, qua capiti committitur, ad extremum vsque occiput in longitudinem porrigitur, quam pro adfectibus suis aut contrahit, aut dilatat, vt equus aures arrigit aut demittit. tibijs est valde breuibus, alis obtusioribus, Turnerus. Color in vpupa reperitur cinereus, albus & nigricans. Rostrum ei nigrum, oblongum pennæ albis & nigris maculis alternatim distinctæ. Crista russa, in sum40 mo tamen nigra.

Descriptio formæ.

C.

Vpupa à sua voce dicta est, Varro. Pollux ἐποποῖ ποπίζειν scribit. Vpupæ vocem quidam esse aiunt *pû pû*, quod Græcis sonat, Vbi, vbi? quod Tereus qui in hanc auem mutatus est, dum Procnen & Philomelam iugulaturus quæreret, hac voce sit vsus, vt in Hirundine h. recitauimus. *Torotinx* in Auibus Aristophanis alij vpupæ, quod non placet, alij alterius cuiusdam auis innominatæ vocem esse aiunt. Vpupa vna tantùm voce, sicut & cuculus, importuna est, Author de nat. rer. Hyeme latet muta & vêre vnius est vocis, clamosi, Albert. Quidam dicunt vpupã alia voce per æstatem sonare, alia per hyemem. Auicenna tamen (vt Aristot. quoq;) colorem potius quam vocem his temporibus ab ea mutari ait, Albert. Vpupa si ante vitium tempus cecinerit, bonitatem & copiam vini promittit, Orus. ¶ Auis est pa50 stu obscœna, Plin. Semper in sepulchris & humano stercore (nimirum propter vermiculos) commorans, fœtenti pascitur fimo, Isidorus. Aristophanes in Auibus vpupam myrti baccas & serphos (vermes quosdam, vel formicis similia animalcula) deuorare facit. Apiculas deuorant, Philes. Audio eas formicis vesci inter cætera. Ex nido parnam habui quam nutriui ouis coctis insertis in os tum ouis formicarum, quæ sponte apperebat, formicas verò reijciebat. Vpupa si vuæ pastu læsa fuerit, adiantum ori inserens circumambulat, Orus. ¶ Lentè admodum volat, Turn. ¶ Montes incolit & siluas, Aristot. Vagatur hæc semper fastidiens locos Deserta quærit nemorũ & inuias plagas, Æschylus apud eundem Gaza interprete. Græca verba sic habent, Ἀεὶ δὲ μισοῦ τόνδε ἀπ' ἄλλων εἰς τόπον Δρυμοὺς ἐρήμους ἀπάγεσθ' ἀποικίσει. Quę quoniã corrupta sunt, nec vllum genuinũ sensum exprimunt, sic forte legere poterimus. Ἀεὶ δὲ μίσει τοῦ γυναικείου γένους Δρυμοὺς ἐρήμους ἀπάγει (vel ὑπάγει, etsi neutrum carminis ratio admittat) ἀποικίσων hoc est, Semper aũt propter odium muliebris generis, in siluas solitarias cõfert se habitatura.

Vox.

Cibus.

Volatus.

Habitatio.

Nam & Ælianus sic scribit Δοκεῖ δέ μοι ὁ ἔποψ τῶν περιττῶν τῶν ἀνθρωπικῶν ἐν μνήμῃ καὶ μάλα τοι χρὴ μιμεῖσθαι τῷ γένει τῶν γυναικῶν ἀποπλέκειν τὰς καλιὰς ἐν τοῖς ἐρήμοις, καὶ τοῖς πλαγίοις (lego πάγοις nam & Volaterranus vertit in desertis altisq; montibus. & Æschylus autem hanc petræam, id est *rupicolam* nominat *pάgos* autem rupes est, vel mons saxosus) τοῖς ὑψηλοῖς. ¶ Vpupa nidum potissimè è stercore hominis facit, Aristot. inde apud Germanos Kaathan (id est gallus stercorarius appellatur. Nidum luti loco hominis stercore circumlinit, vt intolerabili odoris fœditate homines a nido & pullis depellat, Ælian. Humano stercore nidum struit, & ideo inuenis fœtet. Albert. Industria quadam naturali materiam nido suo conuenientem colligit stercus hominis. quia id vim quandam veneris aduersam habet, quod & leopardus & leo agnoscunt, Idem. Auis est spurcissima, semper in sepulchris & humano stercore commorans, Isidorus. Vpupa vna suo in genere (τῶν καθ' ἑαυτῶν νεοττευόντων) non nidificat, sed stipites arborum subiens, parit sine vllo stramento in cauis, Aristoteles non in ipsis puto stipitibus, sed subtus. nam picus Martius solus, Plinio teste, in cauis arborum nidificat. Terna ferè oua parit, vt audio.

Nidus quẽ è stercore humano construere dicitur.

Partus.

¶ Postquam pullos compleuit, in eodem nido plumas commutans exuit: & interim a pullis alitur, Albert. *vide* infra in *D.* Hyeme latet & nuda est, vêre prodit, Author de nat. rerum. Οἱ ἔποπες εἰσὶν ὀρνίθων ἀπτιλώτατοι, Ælianus. Gilius vertit vpupam auium imbecillimam esse, (legerat fortè ἀσθενέστατον: malim, *maximè nudam* hoc est, præ ceteris auibus plumis ac pennis eam nudari aut si quis mauult, minimè volacem. est enim alis obtusioribus, & lentè admodum volat, authore Turneto. Dicuntur autem propriè ἄπτιλοι auium pulli inuolucres adhuc. vt à positiuo ἄπτιλος, superlatiuus fiat ἀπτιλώτατος, sicut à σώφρων fit σωφρονέστατος. Hyeme latet muta, Albert. Dormit hyeme, sicut & vespertilio, Idem. Vpupæ, sturni, & c. in angustis montium locis latêre consueuerunt, Ge. Agric. Et rursus, Vpupæ quædam hyeme latent in cauis arboribus, siue autem in arboribus, siue in montibus latuerint (quæcunq; in eis latêre solẽt aues) ea de causa verno tempore deplumes solent conspici. Quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ, sicuti palumbes, vpupæ, &c Idem. Aues quædam trimestres sunt, (id est tribus mensibus nobiscum degunt,) vt turdi & turtures · & quæ cum fœtum eduxêre abeunt, vt galguli, vpupæ, Plinius. ¶ Procopius Gazæus vpupam inter aues noctis ac tenebrarum amicas numerat cum erodio, noctua & charadrio: nescio quàm rectè. Isidorus eam semper in sepulchris & humano stercore commorari scribit. ¶ Dorcadis adeps vpupam interficit, Ælianus & Philes.

Pennarũ mutatio.

Latitatio hyeme.

D.

Vpupæ aduersus parentes existimantur piæ, Ælian. Ægyptij gratum indicantes animum, *cucupham* pingunt propterea quòd solum hoc ex mutis animantibus, posteaquam à parentibus educatum fuerit, ijsdem senio confectis parem refert gratiam. Quo enim loco ab ipsis enutrita est, eodem nidum ipsis extruit, pennis eorum euulsis cibumq; subministrat, donec renatis pullis parentes sibi ipsis opem ferre queant vnde & diuinorum sceptrorũ *cucupha* insigne atq; ornamentum apud eos esse solet, Orus Vpupę parentes senescentes inter pullos iam adultos in nido plumas exuunt, & interim a pullis pascũtur, donec vires plumasq; recuperent. Cum enim senio visum amiserint, pulli notam naturaliter herbam colligunt, & excæcatis oculis illitu visum restituunt, Auth. de nat. rer & Alb. Vpupæ pulli cùm parẽtes senuisse viderint, ita vt neq; volare neq, videre queant, vetustissimas eorum plumas euellunt, & oculos eorum illinunt, fouentq; ipsos sub alis, donec eis pennæ renascantur, & oculorum renouetur acies: sicq; mutuam vicem parentibus reddunt, Obscur. Parentes suos fouentes anhelant super oculos ipsorum, vt visum recuperent, Iorath ¶ Vpupa gramen edit aduersus βασκανίαν, (id est fascinationem, vel nescio quas iniurias,) Philes. Ælianus adianton, id est capillum Veneris, vpupam contra fascinationes nido suo imponere scribit. In Geoponicis Gręcis 15 1 authore Zoroastre hoc remedium ab eis contra blattas fieri fertur. perperã autem amianton pro adianto legitur. Vpupa si vua esitata lęsa fuerit, adiantum ori inserens circumambulat, Orus. ¶ Cum aliquãdo in parietis diruti & deserti rima vetustate acta peperisset vpupa, id ipsumq; parietis curator animaduertisset, luto rimam expleuit & obstruxit. Vpupa verò rediens ac videns recessum ac latebram suam clausam, herbam attulit, qua ad lutum admota, dissolutum est lutum & defluxit. illa in cauum ad pullos suos ingressa est & cum postea ad inquirenda cibaria rursus proficisceretur, homo ille iterum parietis cauernam oblinens obstruxit. auis verò eadẽ ipsa herba rimam aperuit quod ipsum tertiò factum est. Cuius factum parietis curator intelligens, herba illa è luto sublata, non quidem ad eos vsus, ad quos vpupa, vtebatur, sed ad resignandos thesauros ad eum nihil pertinentes, Ælian. Idem alibi author est picum quoq; herba quadam allata foramen suum lapide aut ligno immisso obturatum aperire.

Pietas vpupæ erga parentes senescentes.

De vpupæ nidũ suũ obstructũ, herba quadam reserante & aperiente

E.

Vpupa si canat ante vinum tempus (antequam vites germinent) insignem simul bonitatem ac copiam vini prænunciari aiunt, Orus.

Prognosticon.

F.

Vpupa quocunq, nomine Hebraico appelletur, auis impura haberi debet, vel eo nomine quod in stercore moretur &, si verum scribit Isidorus, etiam in sepulchris. Procopius inter aues noctis ac tenebratũ amicas, ideoq, abdicãdas mensis eam numerat. Auis est lugubris & luctum amans. quãobrem

Prohibita in cibis.

in lege

in lege prohibetur, quia sæculi tristitia mortem operatur, Author Glossæ in Leuiticum. ¶ Vpupæ caro austera est, Rasis.

G.

Colum sanat cum pinnis vpupa exusta, & ex vino cinis eius potui datus, Marcellus. In puluere vpupæ est remedium contra morsum canceri, (canis) decollatur autem & scinditur, & fit cataplasma super locum, Rasis. ¶ Sanguis vpupæ illitus homini dormienti dæmoniaca gignit phantasmata, Pythagoras in libro Romanorum, vt citat quidam obscurus. Pennæ vero positæ super caput hominis, sedant *sodam*, id est dolorem capitis, Idem. Pennarum vpupæ suffitus vermes expellit, Rasis. ¶ Lingua eius suspensa super hominem nimis obliuiosum, prodest ei, Pythagoras in lib. Rom. ¶ Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, Plinius.

Remedia ex eadem.

H.

a. Vpupa Græcè dicta est (epops,) eò quòd stercora humana consideret, & fœtenti pascatur fimo, Isidor. Nobis probabilius est à voce sua dictam, vt Varroni placet. ¶ Epops auis est multorum nominum. nam & οὐπὼ eam vocant, & ἀλεκτρυόνα, & γάλαπον, Hesych & Varinus. Ἔποπα, ἀλεκτρυόνα ἄγριον, Iidem non suo loco, nempe post Ἐπόνομαι. Ἔροψ, auis quædam, Iidem. conijcio autem vocem esse corruptam, & legendum vel μέροψ, vel ἔποψ, etsi ordo literarum apud illos neutrum admittat. Syluaticus alaudam auem cum vpupa confundit, nimirum quoniam vtraq; cristata est. Idem *hanabroch*, (alij *kambrab* vel *kanabir* scribunt,) quæ vox Arabica alaudam significat, imperitè vpupam interpretatur. Albert. alicubi ex Aristot. (de hist. anim. 6. 1.) pro epope picum marinum, vel picum varium posuit.

Etymon. *Synonyma.*

¶ Epitheta. Epops est auis sordida & cristata, Textor. Obscœna pastu, Plin. ¶ Τριλόφιαν nominat eam Aristoph. quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs habetur. forsitan ab insigni crista sic dicta fuerit, Wottonus. Μακροσύκραιος ἔποψ, & κορυδάφαλος etiam à crista capitis cognominatur (à poetis,) Hesychius & Varin. Θρασὺν πετρῶν ὄρνιν, Æschylus apud Aristotelem, id est, Audacem saxicolam auem. Videri autem potest audax & minax, quòd instar militis galeata siue cristata sit.

Epitheta.

¶ Vpupa pro meretrice. Plautus Captiuis, Itidem huc mihi aduenienti vpupa, quæ me delectet, data est. ¶ Aristoph. in Auib. Philoclē vpupæ nomine traducit, tanquam ὀξυκέφαλον vel τριλόφαλον.

¶ Icones. Cucupha apud Ægyptios picta (propter gratitudinem huius auis in parētes, *vide* in D.) gratum animum significat. Diuinorum etiam sceptrorum apud eosdem insigne atq; ornamentum esse solet, Orus. Præsagium quoque copiæ vini significantes, vpupam pingunt. hæc enim si ante vinum tempus cecinerit, insignem vini bonitatem simul ac copiam prænunciat, Idem. Vuæ esu offensum & sese curātem notantes, hanc auem pingunt & adiantum. hęc enim si vua comesta lęsa fuerit, adiantum ori inserens obambulat, Idem.

Icones.

¶ *b.* Vpupa magnitudine coturnicem paulum excedit. in capite autem pennas habet cristarum instar in sublime elatas, Pausanias. Τίς ἡ πτέρωσις; τίς τρόπος τῆς τριλοφίας; Euelpis de epope quærens apud Aristophanem in Auibus. vbi Scholiastes, Mirantur (inquit) tanquam peregrinam auem. pennis enim vestitur densis, & tres in crista apices habet. Vpupam Megaris, vbi Tereus sibi manus attulit, primum apparuisse asserunt, Pausanias.

Tres in crista apices.

¶ *c.* Nulla auis cùm aut fame aut frigore, aut alia molestia afficitur, canit. ne ipsa luscinia quidem, aut hirundo & vpupa, quam quidem aiunt præ dolore lugentem canere, Plato in Phædone. ¶ Fœtet vt vpupa, dictum apud Italos vulgare. Lapis *quirin*, (aliàs, *quiricia*) vt scribunt Euax & Albertus, inuenitur in nido vpupæ aliquando, quæ tota est auis præstigiosa & auguralis, (aliàs, & multa augurans,) vt ferunt magi & augures. Hunc lapidem aiunt secreta prodere, & phantasias promouere, impositum pectori dormientis, Syluaticus.

Fœtet vt vpupa, prouerb.

¶ *e.* Vpupæ adhuc viuæ & palpitantis cor exemptum deglutito conuersus ad Solem, initio horæ primæ vel octauæ, die Saturni, Luna Orientali existente, & superbibito lac vaccæ nigræ cum modico melle ex cōpositione recitanda. Vide vt sanum & integrum deuores cor, & eris præscius eorum quę in cœlo, & quæ in terra (fiunt) & quid cogitent homines cognosces, & res quæ in locis remotis geruntur, & futuras. Deinde mellis compositionem recitat, quam meliorem esse ait si cor & iecur vpupæ immittatur. sed inde periculum esse ait phthiriasis, id est pedicularis morbi, cui ne superueniat remediū subiungit, Harpocration vt citat author Kiranid. Kiranus autem (inquit idem) partim conueniens, partim discrepans, addidit de vpupæ gustu, præscientiam ex eo fieri omnium mundanarū rerum. Mox & magico cuidam gestamini vpupæ cor & hepar & capitis coronam adiungi iubet, Hæc ille libro 1. elemento ζ & rursus similia elemento φ. de corde & sanguine vpupæ. Et lib. 2. in Talpa, In pelle vpupę auis (inquit) cum duobus oculis eiusdem auis si quis suspenderit vel ligauerit cor aspalacis, omnia pręsciet, (quandiu gestauerit eā castus. Quod si cor huius auis gestauerit interius, magnus & potens erit. Si Luna noua decollaueris vpupam, & cor eius palpitans deglutiueris, scies omnia quæ fiunt, & mentes hominum, & multa cęlestia, Arnold. Villan. Fertur si suspendatur dens hominis & ala vpupę dextra ad caput hominis dormientis, non expergisci illum donec auferantur, Rasis.

Magica vel superstitiosa.

¶ *g.* Cotium vpupæ impositum dolenti caput, sedat dolorem, Rasis. Tempora iuncta sanguine vpupæ quando dormiendum est, faciunt terribilia videri somnia. Vpupam etiam ipsam, & eius

membra, præcipuè cerebrum & linguam & cor multum quærunt incantatores, Albert. Lingua vpupæ suspensa super obliuiosum, reducit ad memoriam ea quæ oblitus est, Rasis. Si oculus eius suspenditur supra leprosum, curatur lepra, Rasis.

Fabula de Metamorphosi Terei in vpupam. ¶ *h* Tereum Thraciæ regem fabulantur mutatum in vpupam, militaremq; adhuc in capite cristam gerere, & rostro oblongiore ensem referre, quo habitu vxorem (Procnen & Philomelam) insequebatur: & quasi adhuc filiũ quæritaret sonare *πῦ πῦ*. *Vide* copiosissimè in Hirundine. ¶ Indicam Vpupam duplo maiorem nostra & formosiorem Indorum rex amores & delitias suas circumgestat, & eius venustatem summa admiratione frequenter intuens, magnam lætitiam voluptatemq; capit. *De Indica vpupa. Fabula Indorum de transmutatione filij cuiusdã regis in vpupam.* Brachmãnes vero fabulam huiusmodi de ea narrant. Regi Indorum (inquiunt) olim filius fuit minimus natu, quem fratres cæteri maiores cum planè improbi & iniqui essent, propter ætatem contempserunt. Cum verò parentes quoq; iam senectute graues contumeliosè ab eis tractarentur, vt improbitatem eorum declinarent, assumpto filio minimo discedũt ac fugiunt. & propter laborem in itinere moriuntur. Defunctos filius in sui capitis vulnere, quod ense sibi inflixerat, sepelit. Insignẽ hanc eius pietatem conspicatus admiratusq; Sol, puerum in auem formosam admodum & viuacem conuertit, crista supra caput eius erecta, de sepulsis ab eo parentibus eadem in parte monumento. Talia quædam de alauda etiam fabulantur Athenienses, vt in Auibus Aristoph. apparet, (*vide* in Alauda) qui fortè hãc de vpupa Indorum fabulam, non satis quænam auis esset intelligentes, ad alaudam (quæ & ipsa cristata est) transtulerunt, Ælianus.

Animal sacrum. ¶ Vpupa animal est sacrum, Kiranides. Ægyptij vpupis honorem habent, quòd aduersus parentes existimentur piæ, Ælianus.

Prouerbium. ¶ PROVERBIVM, Vpupa cum cygnis certat, *vide* in Cygno *H C* in Cygnea cantione.

DE VVLTVRE.

A.

AIAH, איה, Hebraicè vulturem interpretantur, vt Hieronym. & Munsteri translatio habet. Deuteron. 14. & Leuit. 11. item *daah* vel *dayah* eiusdem linguæ vocabula, דאה, דיה, vnde *dayoth* Esaiæ 34 pluralis numerus, nonnulli similiter vulturem. nos de his omnibus plura diximus in Miluo *A*. Legitur & *raah*, ראה, Deuteron. 14. inter aues impuras, quæ vox ad *daah* proximè accedit. auem esse aiunt acuti visus, (nimirum inde nomen sortitam nam *raah* videre est.) Munsterus vulturem reddit in translatione sua (vt & Septuaginta *γύπα*.) in Dictionario verò miluum. interpretatio communis *ixon*. obscurus quidam in historia animalium *xyon* scripsit. auis est (inquit) impura secundum Legem, cuius natura non satis est nobis nota. est autem, vt legitur & Albertus quoq; tradit, de genere vulturum, sed minor quàm vultur. *Rachame* vel *racham* Arabicis scriptoribus vultur est, vt colligo ex interprete Auicennæ & Serapione. *vide* inter Aquilas in Gypæto & in Ossifraga: itẽ in Cygno. Auis quæ dicitur *machame*, (lego *rachame*,) vultur est, Auicennæ interpres. Inuenio & *aradam* (alias *aridam*) pro vulture apud Albert. vbi *aracham* fortè scribendum. *Kippoz* quoq; Hebraicum nomen alij ericium, alij vulturem interpretantur. *vide* in Echino terrestri. Item *chasida*, vpupam, vulturem, vel vulturem candidum, alij aliter, lege in Ciconia. Item *anapha*, vulturem, miluum, ardeam, &c. vt in Ardea scripsi. ¶ *Reschepb*, רשף, vnde pluralis numerus *reschaphim*, Dauid Kimhi carbones intelligit, & filios (carbonum) scintillas. Abraham Esre Iob 5. & Deuteron. 32. auem sentit, vt & Moses Rambam Iob 5. Hieronym. Abacuc 3. Iudaicam fabulam exponit, dæmonem qui decepit homines in paradiso auem & volatile nuncupari. Septuaginta vertunt in Deuteron. *ὄρνεον* Cant. 8. *ἄνθρακας*, Iob 5 *γύπα*, Abacuc 3 *πεδίον* Psalmo 76 *κράτη* Psalm. 78. *πυρί* Hieronym. quoq; mirè variat interpretationem: diabolus, exterminator angelus, auis, volucris, volatilia, lampades, ignis. Propriè quidem (vt vir huius linguę doctissimus nobis dictauit) hæc vox carbonem significat. sunt autem scintillę filij carbonis. per tropum verò iacula ignita, & morbos vehementissimi ardoris, atq; inflammationes pestilentes. ¶ *Taus*, vel *tags*, vel *taram*, est auis habens dentes in palato, vultur secundum aliquos, Syluaticus. Albert. (Auicen. nimirum secutus) pro *phene*, id est ossifraga, alicubi habet *chym* vel *kym*: alibi verò *kym* ponit pro vulture. ¶ Aristot. & alij quidam philosophi aquilam & vulturem ad idem genus auis referunt, Albert. nos neq; apud Aristot. nec alium vllius autoritatis scriptorem hoc legimus. sed ipse Albertus & alij quidam recentiores indocti vulturem cum aquila confundunt, & pleraque aquilæ propria vulturi adscribunt, ita vt Albertus alicubi vulturem verum pro aquila vera dicat. ¶ Vulturis nomen apud Græcos veteres est *γὺψ*, apud recentiores *γύπας*. Lynx auis exponitur egips apud Kiranidem 1. 11. ego pro *egips* puto legendum *gyps*, vel *egypios*: quanquam alijs lynx est iynx. Italicum *auoltoio*. ¶ Gallicum *vautour*, vel *vaultour*. Sabaudicum *vauteur*. Germanicum Gyr/Geier. ¶ Anglicum *a geir*. ¶ Illyricum *sup*. Polonicum *semp*, vel *sep*.

¶ Harpe Oppiani (in *H* elemento descripta) videtur mihi genus vulturis illud, quod nostri à pectore rufo vocant ein Goldgyr/ id est aureum vulturem: cuius figuram posuimus. *Zancos* vel *Zeucos*, quidam *Zingion*, alij harpen dicunt, species est vulturis alba deuorantis cadauera, Kiranides 1 6.

¶ Vultu-

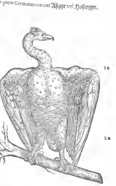
Figura hæc est vulturis, quem in Heluetia aureum cognominari audio: Goldgeyr.

¶ Vulturum duo genera sunt, alterum paruum & albicantius: alterum maius ac multiformius, Aristoteles. Quo in loco Albertus Vulturis (inquit) genus vnum maius est, cinerei coloris, quod vocamus vulturem griseum: alterum paruum, & hoc est albius, & sæpe apparet sedens in rupibus Rheni fluminis & Danubij, & ab incolis Germaniæ vocatur vultur albus. De genere albicante minore sunt qui vocantur Fischgeyer / Eberus & Peucerus. sed quærendum an ijdem rectius Wißgeir / id est albi vultures nominentur, vt Albertus habet. quam Fischgeir / id est piscium vultures, vt illi: album quidem & piscis similibus vocabulis apud Germanos, (præsertim inferiores qui in plerisq; *u* consonantem pro *f* ponunt,) efferuntur. Vultures vndiquaq; albos in nonnullis Heluetiorum montibus, vt circa Claronam, interdum reperiri audio. ¶ Vulturum præualent nigri, Plinius. viribus scilicet & robore. nam

De varijs vulturum generib.

Vultur quem Germanici vocant Aßgyr *vel* Hasengyr.

alibi minus vitium esse nigris scribit, in vsu medico, ni fallor, intelligēs, vt pennarum nidore ad abigendos serpentes. Vultures vini coloris Bætici tum nigri crebri sunt in montibus Cretæ, Bellon. ¶ Τόργος genus est vulturis sanguinem sorbētis. & vultur ipse apud Siculos, Hesychius & Varinus. Τόργιον mons est in Sicilia, in quo nidificant vultures, a quo ipsi etiam torgi dicuntur, Varin. Τόργος pro vulture sanguinario (hæmatorrhopho, id est sanguisorbo) apud Lycophronem legitur. Astorgum pro asture, id est accipitre maiore apud Pausaniam legi Volaterranus annotat: quem ego Pausaniæ locum hactenus non inueni. ¶ Ex ossifragis vultures progenerantur minores, & ex ijs magni qui omnino non generant, Plin. *vide* in Aquila C.

¶ Auis apud Heluetios dicta Steinbrüchel videtur nōnullis esse genus vulturis. *vide* in Ossifraga. ¶ Accipitrem fringillarium Eberus & Peucerus interpretantur Rotelgeyer / id est vulturem rubicundum. ¶ Apud Saxones vulturis genus audio nominari een Stoßgyr / id est vulturem ferientem, qui non perinde magnus sit, sed animosus, & gallinam vno rostri impetu feriens prosternat.

¶ Vulturis genus vnum minus est, magisq́; albicat, vt diximus: alterum maius, & *σποδοειδέστερον*, (id est magis cinerei coloris) vt Hasengeyer & Oßgeyer. sagacissimè hi odorantur, & biduo triduóve ante circumuolitant loca, in quibus cadauera futura sunt, Eberus & Peucerus. Ego hoc genus Germanicè Aßgyr / id est cadauerum vulturem rectè nominari puto vnde & Keibgyr dicitur. ab alijs Roßgyr / ab equis: nimirum quòd eorum cadauera appetat. ab alijs (vt circa Claronam Heluetiorum) Hoßgyr / nescio qua ratione, nisi fortè deprauatum est nomen ab Aßgyr. alibi Steingyr / a rupibus in quibus nidificat. Agnos & hœdos rapit, vt audio: & nimirum lepores quoq;, vt inde illi factum sit nomen Hasengyr / *vide* infra in C. Pectore non ita fuluo est hic vt vultur aureus noster, magnitudine inferior, id quod mihi videtur: sunt enim qui hunc maiorem esse dicant. Agnos, hœdos, & in rupibus hinnulos rupicaprarum rostro impetens ferit, & si collabantur, iacentium corpora depascitur. De hoc simpliciter̄ne vultur sit, quod magis puto: an ex vulture & aquila compositum genus, quale Græci gypæetum & ægypium, nomine ab vtraq; alite composito, iudicent alij. Veterum quidem gypæetus, qui & oripelargus dicitur, cuius iconem inter aquilas posui, multum ab hoc differt. Iconem eius Germaniæ nostræ ornamentum Georg. Fabricius ad me misit, hac etiam descriptione adiecta. Vultur, quem Germani ein Hasengeier appellant, rostro est obunco nigro, fœdis oculis, corpore firmo & magno, alis latis, cauda longa & directa. colore in rutilo nigricante, pedibus flauis. Stans aut sedens cristam quasi corniculam in capite erigit: quæ in volante non apparet. Alæ extentæ mensuram orgyiæ excedunt. incessu, duorum palmorum spatio, gradum facit. Ex auibus persequitur omne genus: ex feris venatur lepores, cuniculos, vulpes, hinnulos: nec non piscibus insidiatur. Non mansuescit feritate. Nec solùm volatu, ex præcipiti, verùm etiam cursu prædam insequitur: volat magno & sonoro impetu. Nidificat in densis & desertis siluis, & in altissimis arboribus. Pedibus nonnulli vtuntur, vt ijs imponāt candelabra. Pascitur carnibus & extis animalium, ne a cadaueribus quidem abstinens: famem quatuordecim dierum spatio tolerat, quamuis vorax. Eiusmodi vultures duo capti in Alsatia, M. D. XIII. mense Ianuario, in ditione Gerolceckēsi. superioribus annis vnus Rotachi in Francis montanis proximo & hoc ipso anno, plures ex nido, in altissima quercu constructo, inter arcem nouam Mauricij principis, & Misenam oppidum. Vulgus opinatur esse aquilas, neque aliter de Alsaticis in Chronicorum libris suspicatur Hedio: cuius descriptio cum ijs vulturibus, quorum tres hîc vidimus, maxima ex parte conuenit.

Descriptio vulturis Hasengeyer dicti.

B.

De vulturum coloribus diuersis & de nonnullis eorum corporis partibus, suprà in *A* nonnihil scripsimus: vbi etiam integram vulturis cadauerum siue leporarij a nostris cognominati descriptionem reperies. Vergilius 6. Æneid. vulturem rostro obunco dixit. Mihi quidem vulturum genus ab aquilarum & accipitrum falconumq; genere, quod ad rostri figuram, differre videtur in hoc maximè, quod non statim vt illis in vncum flectatur, sed rectum primo, ad duos vel amplius digitos sit, deinde curuetur deorsum, vt apparet in vulture aureo pariter & leporario, quorum hîc picturas exhibuimus: & in gypæeto,

Descriptio vulturis communis.

gypæeto, quem inter aquilas posuimus. nam cum vultures ferè cadauera tantum aggrediantur, non similiter adunco & ita valido rostro sunt opus, vt rapacibus cæteris quę viuas plerunq; inuadunt, & rapiunt animantes. Crura in aureo vulture ad pedes vsq; hirsuta sunt, vt etiam in illo genere aquilæ, cuius iconem in Aquilę simpliciter dictę historia delineauimus nimirum quod horum generum alites, in altioribus & niuosis montium iugis ac rupibus degant quare aduersus tempestatum ac frigoris iniurias natura has in eis partes plumis induit, vt etiã in alijs quibusdam montium aut saxorum incolis auibus, lagopode, gallinis montanis diuersis, attagena nostra, & nocturnis quibusdam. ¶ Vultur est magnitudine & pondere insigni, Albert. ¶ Niuosis in locis, vultures candidi reperiuntur, Scaliger.

Descriptio vulturis aurei. ¶ Vulturis aurei pellem ad nos aliquando ex Rhætis Alpinis missam, rostro adhuc & cruribus *10* hærentibus cum contemplarer, hoc modo descripsi: Multa hic vultur communia habet cum genere aquilæ alpinæ, (cuius figuram supra posui in historia aquilæ, descriptionem daturus infra inter Paralipomena) sed per omnia maior est longus à rostro ad extremam caudã sex dodrantes & paulò amplius. ad extremos vngues v. dodrantes aut paulò minus. longitudo superioris rostri, quantum eius aperitur, septem ferè digiti transuersi Caudæ longitudo circiter tres dodrantes. Tota pars supina, id est collum inferius, pectus & venter & pedes quoq; ruffo colore sunt Alarũ penna longissima 4 ferè dodrantes æquat. Subnigricant seu fuscæ sunt omnes alarum pennæ, vno ferè colore: paruulæ tamen supremæ in alis nigriores sunt, & per medium aliæ subruffis maculis, aliæ subalbidæ circa imum distinguuntur eò nigriores autem sunt, quo propiores dorso, vbi præ nigredine splendent Pennæ per medium dorsum nigræ sunt, splendentq; in earum medio cauliculi albi, præsertim quæ circa medium dorsum sunt & *20* dimidia colli parte reliqua enim colli pars pennas ex albido ruffas habet. Caudæ pennis idem color est qui alarum, nempe fuscus.

Iacobus Dalechampius, medicus Lugduni longè doctissimus, Ossifragam veterum hanc auem esse indicat. Pelliones (inquit) nostri adhuc vocant *vn Freneau*, quasi Feneau, ad æmulationem Græci nominis Φήνη Sequani vocant Briseos, Ossifragam exprimentes In ventriculo dissecti repertus est Bouis pes Ex inferiore rostri parte, barbæ nonnihil propẽdet quamobrem Aquilã barbatã olim vocauerunt. Hæc omnia monstrant Ossifragam esse, non Vulturem, cuius exuuiæ frequentes hîc in tabernis pellionum visuntur, à Vulturis pennis magnopere diuersæ. Hæc ille. Bellon. Ossifragam suam longè aliter pinxit Phenæ suæ Aristot. colorem cinereum tribuit qui Vulturi aureo à nostris dicto non conuenit. Ossifragam habere barbam, colligimus ex verbis Plinij. Sex Aquilarum generibus (inquit) qui- *30* dam adijciunt genus Aquilæ quam barbatam vocant, Thusci Ossifragam. at φήνην barbatam esse Græcorum (quod sciam nemo scripsit. Oppianus tamen, Harpæ suæ ceu barbam attribuit: & alia quędam quæ alij authores Latini Ossifragæ, Græci verò Phenæ, τῇ φήνῃ & Grammatici quidam Græci, Harpen interpretantur Phenen. Quamobrem Dalechampij sententiæ acquiescemus, donec aliquis meliora proferat.

C.

Vox. Dum clangunt aquilæ vultur pulpare probatur, Author Philomelæ. Clangorem aquilarum & vulturum Gillius ex Æliano dixit.

Cibus & rapacitas. ¶ Vultur est auis rapax, vtpote rostro & pedibus vncis. Vultures carniuori sunt, Aristoteles Ὀρ- *40* νεα σαρκοφάγα καὶ νεκροφάγα, Hesych. hoc est, aues quę carne viuunt & cadauera sectantur Cadauera appetunt, & exercitus sequuntur, futuram hominum stragem præsentientes, (vt infra alicubi copiosius dicetur,) Ælian. Vulture edacior, prouerbialiter vsurpari potest, vt Erasmo placet. Γῦπες καὶ κόρακες καὶ νεκρὰ ἐσθίουσι, Scholiastes Aristophanis. In hominum cadauera vultures infestissimi feruntur, in quæ incurrentes tanquam hostilia inuadunt, ac hominem vicinum ad moriendum quando supremum vitæ diem agat, diligenter obseruant, Ælianus. Herodotus Ponticus testis est, vultures esse omnium animalium innocentissimos, quia nihil prorsus attingant eorum, quæ serant homines, plantent, alant. animantium præterea nullam interimant. volucribusquoq; vel mortuis abstineant, (quodam cognationis intellectu,) Plutarch in vita Romuli. Vultur etiam maiores aues rapaces, vt accipitrem, insequitur, Obscurus. Vultur infestissimo animo cætera persequitur atq; interimit, Orus. Vultures crebri sunt in *50* montibus Cretæ, vbi rapiunt agnos, hædos, & lepores quos sub dio deprehenderint, Bellon. In altis etiam Heluetiæ montibus, vt in Ammano prope lacum Riuarium, agnos a vulturibus rapi audio. alibi etiam lepores (vnde nimirum leporarij cognomen, ein Hasengyr) hinnulos ceruorum & caprearum, & alia animalia infirma vel nondum adulta. Vultur etiam vulpem prehendit, Obscur. Aristot. citans, qui de aquila hoc, non de vulture prodit. sic & Albertus inepte vulturem à meridie vsq; ad noctem venari scribit, & a matutino tempore vsq; ad meridiem quiescere, quum hoc etiam de aquila tantùm Aristoteles tradat. Seselis vel Selis vel silis Cretici semen esse & vultures dicuntur, Plin. lib. 20. Demetrius Constantinopolitanus in libro de remedijs Accipitrum, γυπαιόμιον, herbam aliquoties nominat, & interpretatur σίλλιον τὸ λεγόμενον, hoc est, quod vulgo *sil* vel *siler* scribatur. vocat ea alicubi ad lumbricos, &c. & herbã grauis esse odoris insinuat. apparet primam per γ. scribi oportere, & a vulturum pastu inditum esse nomen ¶ Quædam cum æstate æuum degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ. sicuti vultures milui, &c. Georg. Agric.

Volatus. ¶ Vultur & ferè grauiores, nisi ex procursu aut altiore tumulo immissæ, non euolant cauda reguntur, Plin. Vultur a volatu tardo nominatus putatur. propter magnitudinem quippe corporis præpetes volatus non habet, Isidorus. Tardè volat sed cùm a terra se eleuauerit, bene & alte volat. & ideo docent quidam a volando vulturem vocatum, Albertus. Auis est magna & grauis quare tribus saltibus vel pluribus vix à terra eleuatur & ideo antequam eleuetur, frequenter capitur, Idem.

Visus. ¶ Ex omnibus animantibus perspicacissimi visus est vultur, vt qui oriente quidem Sole in occasum, occidente verò in ortum prospiciat atq; e longissimo interuallo quæ sibi visui sint comparet edulia. quamobrem Ægyptij aspectum significantes vulturem pingunt, Orus. Sedet vultur in altissimo loco, tum vt inde facilius prouolet, (a terra enim difficulter euolat) tum vt loca remota circumspiciat. quamobrem ferunt solum vulturem esse auem Dei, Obscurus.

Odoratus. ¶ Vultures sagacius quam homines odorantur, Plin. *Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu, Vultur odoratu præcellit, aranea tactu*, Distichon vulgare. Vultures, sicut & aquila, vltra maria cadauera sentiunt. altius quippe volantes, quæ multa montium obscuritate celantur ex alto illi conspiciunt, Isidor. *Mellis apes quamuis longè ducuntur odore, Vulturá; cadaueribus*, Lucret. Vulturum odorandi vis mirifica ab auctoribus traditur classicis nam & in Magia significat Apuleius: Si verò (inquit) naribus nidorem domesticum præsensit, vincit idem sagacitate odorandi canes & vultures. Scribit diuus Thomas per quingenta millia passuum ab vulturibus (addit Hieronymus etiam ab aquilis) præsentiri cadaueris putorem, sed & eo amplius. Illuc autem vsq; odorem, vel corporalem euaporationem pertingere, prorsus absurdum, præsertim quum sensibile mediū immutet vndiq; secundum eandem distantiam, nisi præpediatur neq; enim sufficeret ad tantum spatij occupandum, etiamsi in fumidam resolueretur euaporationem integrū cadauer, &c. Cælius Rhodig. & Hieron Sauonarola in lib de anim. Vmbricius tradit vultures triduo aut biduo antè volare, vbi cadauera futura sunt. *vide* infra in *h.*

Generatio absq; coitu. ¶ Vultures dicuntur sine concubitu concipere & generare, Ambrosius. Inter vultures mas non est. gignuntur autem hunc in modum Cum amore concipiendi fœmina exarserit, vuluam ad Boream ventum (ἀπηλιον, lego ἀνεμον) aperiens, ab eo velut comprimitur per dies quinq; quibus nec cibum nec potum omnino capit, fœtus procreationi intenta. Sunt porrò & alia vulturum (γυπῶν, lego ὠῶν, vt & Basilius videtur legisse, cuius mox verba recitabo) genera quæ ex vento concipiunt quidem, sed quorum oua ad esum duntaxat ipsorum, non item ad fœtum suscipiendum ac formandum sunt accommodata. At eorum vulturum quorum non est subuentaneus duntaxat & inefficax coitus, oua ad gignendam tollendamq; sobolem sunt in primis idonea, Orus. Auctor est in Hexaemero Magnus Basilius, subuentanea oua in cæteris irrita esse ac vana, nec ex illis fouēdo quicquam excuti. at vultures subuentanea ferè citra coitum progignere fertilitate insignia, Cælius. Πέντε δ᾽ ἡμέρας πρὸς πνοὴν πετόμενοι ἀνέμου, (lego πρὸς πνοὴν πετόμενοι ἀνέμου) Κυρίως συλλαμβάνουσι γονὴν ὑπηνεμίαν Io. Tzetzes 12. 439. Vulturem non nasci marem aiunt, sed fœminas omnes generari. quam rem non ignorantes hæ bestiæ, pullorumq; solitudinem ac inopiam timentes, ad gignendos pullos talia machinantur. Aduersæ Austro volant vel si Auster non spirat, ad Eurū ventum oris hiatu se pandunt spiritus venti influens, ipsas implet, Ælian interprete Gillio. Græce legitur Ἀντιπρόσωποι τῷ νότῳ πετόμενοι, κεχήνασιν hoc est, aduersus Austrū volantes, hiant. ego vt ero potius quam ore hiante & aperto, ventum eas concipere dixerim, vt Orus etiam sentit. In Geoponicis hæc tanquā Aristot. verba legimus, Τὰς γῦπας μὴ συγγίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἀντιπρόσωπα τῷ νότῳ πετομένας ἐγκυμονεῖν, καὶ διὰ τριετίας τίκτειν.

Partus qui tertio à cōceptu anno fit, iuxta quorūdā sententiā. Tertio à conceptu anno pariunt nec nidū struunt, vt fertur sed ægypij mediæ inter vultures & aquilas naturæ, etiam mares sunt (vtriusq; sexus) vt audio, & nigri colore: eorumq; nidi ostenduntur. vultures verò non parere oua, aiunt, sed statim pullos, eosq; mox a natiuitate volucres, Idem vt nos vertimus, aliter quam Gillius. Vultures triennio gerunt vterum. nullus enim est mas inter eos sed fœminę ore aperto (vide ne in Græco χαίνουσι tantum sit) extensisq; alis, zephyrum, aut eius loco Eurum hauriunt, ac inde concipiunt materiam quandam, quę ob sui tenuitatem plurimo tempore eget ad animalis perfectionem. animal enim, non ouum pariunt, Simocatus. Aiunt eos sæpe sine coitu parere ex vento & calore ac radijs Solis, Varinus in Οἰωνοῖς. Vultures quidam temere dicunt animalia parere, & lac & mamillas habere, & cætera talia. ego verò vt tigrides omnes mares esse inuenio, (apud authores) sic & vulturum genus omne fœmineū, Io. Tzet. Annum significantes Ægyptij vulturem pingunt. quoniam animal hoc trecētos illos ac sexaginta quinq; dies quibus cōpletur annus ita distribuit, vt centum quidē ac viginti diebus prægnans (ἔγκυος, non ἔχθεος vt Gillius legit qui alia etiam huius loci non recte transtulit) maneat, totidem pullos enutriat reliquis vero centum ac viginti sui curam gerat, neq; vterum ferens, neq; alendis addictum liberis, sed seipsum duntaxat ad aliam parans conceptionem. Quinq; autem illos qui supersunt anni dies in venti, vt iam dictum est, compressionem & coitum insumit, Orus. Sed varians nonnihil Tzetzes Chiliade 12. cap 439 Oua (inquit) subuentanea procreant centum & viginti diebus & totidem alijs excudunt ac pullos producunt denique alijs totidem vsq; ad volandi facultatem eos educant. per quinq; vero dies ex vento concipiunt. Haliæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem quod ex ijs natum est, in ossifragis genus habet e quibus vultures progenerantur minores. & ex ijs magni, qui omnino non generant, Plinius ex Aristotele in Mirabilibus. *vide* in Aquila C.

¶ Pariunt

¶ Pariunt vultures oua bina, Aristot. Et alibi, Ædunt non plus quàm vnum ouum, aut duo complurimum. Fœtus sæpe cernuntur ferè bini, Plin. Et rursus, Vmbricius haruspicum in nostro æuo peritissimus, vulturem parere tradit oua tria, vno ex ijs reliqua oua nidumque lustrare, mox abijcere. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, Plinius. Plura de immussulo leges in Capite de Aquilis diuersis.

¶ Vultur nidificat in excelsissimis rupibus vnde fit, vt rarò nidus & pulli vulturis cernātur. Quocirca Herodotus Brysonis rhetoris pater, vultures ex diuerso orbe nobis incognito aduolare putauit, argumento, quod nemo nidum vidisset vulturis, & quod multi exercitum sequentes repente appareant: sed quanquam difficile nidum eius alius viderit, tamen visus aliquando est, Aristoteles. Et rursus, Vulturis vel pullum vel nidum a nemine visum adhuc nonnulli aiunt. & nimirum ob eam rem Herodotus Brysonis rhetoris pater, aliunde situ eminentiore quodam venire dixit, argumentumq; afferebat, quod breui tempore multi apparerent, & tamen vnde, constaret nemini. Sed causa huius rei est, quod rupibus inaccessis pariat, neq; locorum plurium incola auis hæc est. Vulturum nidos nemo attigit, ideo etiam fuêre qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falsò. Nidificant enim in excelsissimis rupibus, fœtus quidem sæpe cernuntur, ferè bini, Plin. In montibus qui sunt inter ciuitatem Vangionum, quæ nunc Wormacia dicitur, & Treuerim, singulis annis nidificant vultures, ita vt magnus vndiquaque fœtor ex congestis cadaueribus sentiatur. Quod autem fertur quosdam vultures non coire, falsum est. nam illic quoq; sæpissime permisceri videntur, Albert. Niphus etiam in Italia se vulturis nidum vidisse scribit. Vultures, aquilæ & falcones nidificant in Creta, non in arboribus vt cæteræ aues, sed in difficilibus rupium præcipitijs super mare propendentibus, ita vt videri vix possint, nec pulli eorum nidis eximi, nisi quis fune a rupibus demittatur, Bellonius. Aiunt vultures non nidificare, Ælianus si bene memini. ¶ Ex Hieronymo compertum nobis est, vulturem cum cœperit oua ædere, quippiam ex Indico tractu afferre, quod est tanquam nux, intus habens quod moueatur, sonumque subinde reddat. Id verò sibi vt apposuerit, multos fœtus producere; sed vnum tantum remanere, qui immusulus a plerisque dicitur. Masurius verò pullum aquilæ eo nomine intelligit, priusquam albicet cauda, Cælius. Hoc quidem quod ex Indico tractu affert instar nucis, &c. aetiten lapidem esse dixerim, quo aquila etiam ad partum promouendum vtitur, vt quidam credunt. de quo copiosè suo loco scripsimus. Aquilæ quidem & vulturis historiam recentiores ferè confundunt. ¶ De vulturibus apud Ambrosium comperi, nasci eos absque coitu: & ita natos in multum superesse æuum, adeò vt ad annum centesimum vitæ series producatur, Cælius. Vultur fertur penè vsq; ad centum annos procedere, Isidor. In extrema senecta quidam adeò rostrū eius incuruari scribunt, vt præ fame moriatur: sed hoc veteres de aquila. Africanum Vulturem tandiu in Lybia, & Atlante monte, vbi eum *Suer* vocant, aiunt viuere, quoad nudus pennis à suis alatur pullis. A capite glabritiem incipere, &c. Scaliger. ¶ Vultur hepatis dolore affectus venatur aues magnas, & hepata earum vorat, Rasis & Albert. ¶ Vultures & aliæ quædam aues mali punici grano pereunt, Ælian. Animalia quædam ab his quæ nobis suauissimè olent perimuntur, ceu vultures ab vnguentis, & cantharì rosis, Theophrast. 6. 4. de caus. & Aristot. in Geopon. Et rursus in lib. de odoribus, Animal nullum suaui odore per se delectari videtur, sed tantum quatenus is cibo coniungitur. quędam etiam offenduntur, si verum est quod de vulturibus & cantharis fertur. Vulturibus vnguentum perniciem infert, Ælian. & Zoroastres. Odorum & vnguentorum suauitas vulturibus mortem affert, Ælianus. Vultures vnguento qui fugantur, alios appetunt odores. scarabei rosam, Plin. sed locum a librarijs corruptum apparet. Hermolaus legit scarabei rosa, scilicet fugantur. Rosam interpretor vnguentum rosaceum. videtur autem *ῥόδον* in singulari numero, vt rosa apud Celsum, pro rhodino accipi, non item in plurali. etsi quidam scribant vultures interire τῇ ὀσμῇ τῶν ῥόδων, vt in Geoponicis Aristot. & Theophrastus, *οἱ κάνθαροι ἀπὸ τῶν ῥόδων ἀποθνήσκουσι.* Οἱ γῦπες καὶ κάνθαροι ῥοδίνῳ χρισθέντες μύρῳ τελευτᾶν λέγονται, Clemens 2. Pædagogi. Vultures aiunt odore vnguentorum petere, si quis vel inunxerit, vel cibum vnguento illitum obtulerit, Aristot. in Mirabilibus. Cadauerum fœtore gaudent, & tantopere auersantur vnguenta, vt ne armenta quidem mortua, quorum carnes vnguento illitæ fuerint, attingant, Oppianus.

Nidulatio. *Albertus refutat opinionem eorum qui vultures absq; coitu concipere existimāt.* *Vita longitudo.* *Lethifera.*

D.

Vultur prægrandis quidem auis est, sed pigra & ignobilis, Albert. Vultures soli vncunguium gregatim degunt, ita vt aliquando quinquaginta in vno grege appareant, vt in Ægypto se obseruasse scribit Bellon. Vulturem animaliū omnium innocentissimū, Hermodori (Herodori, *vide* etiam infra inter Auguria ex vulture circa principiū) Pontici sententia pronunciauit: quia nil prorsus attingat eorum quæ serant homines, plantent, alant. animantium præterea nullam interimat. volucribus quoq; vel mortuis abstineat, quodam cognationis intellectu, Cælius. ¶ Misericordem significantes Ægyptij, vulturem pingūt, quod quibusdam forsan videbitur alienissimum, præsertim quum hoc animal infestissimo animo cætera persequatur atq; interimat. Sed vt hoc pictura vulturis innuerent, eo impulsi sunt, quòd centum (& viginti) illis diebus quibus suos educat, penè nunquam euolet, ([illegible]) sed omnem curam ac solicitudinem illis alendis adhibeat. quod si eo tempore cibus non suppetat, quo eos sustentet, proprio femore vulnerato sorbendum eis exhibet & impertitur sanguinem, vt ne cibi penu-

Auis est pigra, gregalis, innocens. *Misericors copia in pullos.*

na atq; media conficiantur, Otus. Hanc in pullos pietatem recentiores quidam pelecano non vulturi attribuunt. ¶ Vmbricius haruspex vulturem parere tradit oua tria: vno ex ijs reliqua oua nidumq; lustrare, mox abijcere, Plinius.

Quibus infesta. ¶ Vultur & æsalo inuicem inimici sunt: vngues enim vtrique vnci habentur, Aristot. Vultures & aquilæ pugnant, Idem, Ælianus & Philes. Iustæ magnitudinis accipitres & integræ ætatis, sæpenumero etiam contra aquilas & vultures pugnare aiunt, Gillius. Clangorem quidem aut aquilarum aut vulturum facile columbæ spernunt, non item circi & marinæ aquilæ, Ælianus.

E.

Qua ratione capiantur vultures. Vultur propter sui corporis molem, vix tribus aut pluribus saltibus à terra eleuatur, & ideo antequam euolet frequenter capitur. & ipse aliquando vnum persequendo cepi. sed is satur erat cadauere, & eò grauior, Albertus. Scythæ, & maximè inter eos qui carne humana vescuntur, & Melanchlæni & Arimaspi, aquilarum & vulturum ossibus pro tibijs vtuntur, Pollux. Gratius describens retis genus quod pinnatum vocant, eo quòd pennæ ei ad terrendas feras imponantur: *Sunt*(inquit) *quibus immundo decerptæ vulture plumæ, Instrumentum operis fuit, & non parua facultas. Tantum inter niueas iunguntur vellera*(id est pennæ) *cygni*, &c. Et mox, *Ab vulture dirus auaro Turbat odor syluas, meliusq; alterna valet res.* *Vsus pennarū & pelliū vulturum.* Vultures in montibus Cretæ a pastoribus capiuntur, tum quia agnos & hædos eorum rapiunt: tum vt pennas eorum venundent opificibus, qui illas sagittis accōmodant: pelles verò pellificibus, qui illas præparatas satis magno pretio vendunt, Bellonius. Sic & aliarum magnarum alitum pelles præparantur, tanquam ventriculo salubres, vt impositæ concoctionē promoueāt. Vulturinæ pennæ literis etiam exarandis idoneę sunt si apte paretūt. ¶ Penna vulturis si scalpantur dentes, acidū halitū faciunt, Plin. 20

¶ Tradunt aliqui vultures duos aut tres, aut etiam septem dies, futuram hominum in bellis præsentire stragem, & illuc aduolare vbi cadauera futura sunt. *vide* infra in *h.*

F.

Vsus eorū prohibitus in cibo. Vultur in lege Mosaica inter aues impuras censetur, nec immeritò, vt scribit author Glossę, vt qui bellis & cadaueribus gaudeat. Vultur, aquila & similes aues prohibentur, quòd sublimi suo volatu(humilia enim oderunt) superbiæ symbolum sint, Procopius. ¶ Vulturis caro neruosa, tardæ concoctionis est, & prauos humores gignit, Rasis.

G.

Vultur eadem omnia potest quę aquila, sed inefficaciùs. ita & accipiter eadem quę vultur, sed hic quoq; infirmiùs, Kiranides. 30

¶ *Zancos* vel *zeuoces*, quidam *zangion*, alij *harpen* dicunt, species est vulturis alba deuorantis cadauera, Kiranid. 1.6 remedia quæ ibidem illi adscribit recensuimus suprà in Harpe.

¶ Contra comitialem morbum vulturem in cibo dari iubent, & quidem satiatum humano cadauere, Plinius.

Remedia ex vulture.

AD ELEPHANTIASI AFFECTOS, CARCINOMATA, PODAGRAM, ARticularem morbum, strumas, condylomata & conuulsiones neruorum, ex Aetij libro 13. cap. 124.

Vulturis cerebrum vnà cum capitis ossiculis & plumis ac carnibus capitis accipito, & in vino dulci coquito. atque excolata quidem illa projcito: cum iusculo verò ipso euphorbij, croci, atramenti Indici, piperis albi, castorij, zingiberis, cuiusq; sextantem coquito. & foliorum rubi, seminis satyrij, picis, cuiusque quadrantem. succi mandragoræ, cedriæ, cuiusque vnciam vnam. fel tauri aut capræ integrum. vermes ex lignis putrescentibus & marcidis numero tres addito. Hæc sanè omnia in vini dulcis sextarijs nouem simul coquito. Hoc iuramento adstrictus accepi, ne cuipiam reuelarem. Hic apparatus ad illitionem in nouem dies sufficit, & eminentias ipsas exterit. Cęterum cum penna vulturis etiam illinatur. 40

ALIVD (EX EODEM LOCO) AD ELEPHANTIASIN, ABSCESSVS, CONdylomata, strumas, eminentias corporis, steatomata, paronychias, bronchocelas, adq; omnes malignas eminentias quacunq; corporis parte, multo experimento cognitum. 50

Vulturem viuum accipito, eumq; in vini dulcis aut sapæ sextarijs nouem aut sex suffocato: aut vulturinum gallum eodem modo tractato, & a vespere vsq; ad matutinum tempus ad viris ligna coquito. Cæterum ęgrum tenui victu connutrito: sæpe etiam inediā perferre iubeto, & per subscriptum medicamentum purgato, perq; dies septem ex marina aqua lauato. Postquam verò vultur coctus fuerit, ac excolatus, ossa ipsius contrita cum ægri sudore, præsertim qui a Sole prolectus est, cani edenda projcito: massas vero septem inde formatas cani dato. Vulturē autem ipsum per triduum a vespere vsq; ad matutinū tēpus, ne ab aurora conspiciatur, coquito, atq; id similiter tertia die facito, probeq; contectū

omni

[illegible] diem in medio domo tenebricosa reponito. Atq; vbi tandem ita percoctum ac excolatum habueris, illiniculum in nocte, minime vero in die sequenti addito. Salis fossilis matini in petris condensati mentem, (alij viciam) habent) atramenti sutorij, (chalcanthum legit interpres. alia lectio habet *galbani*) opopanacis, vtriusq; sextantem colophoniæ, picis, vtriusq; quadrantem euphorbij, castorij, sanguinis capræ, ammoniaci thymiamatis, cuiusq; trientem. foliorum semperuiui numero septem. catanancæ herbæ scrupulos tres. amianti scrup. 3 polypodij herbæ quæ per contrariam affectionem Luna desinente auxiliatur, lapidis gagatæ, cedriæ, singulorum quadrantem bituminis Iudaici sextarium, artemisiæ herbæ, chamæmeli herbæ, cuiusq; sextantem. Hæc omnia cum iusculo, vt dictum est, apparato probè tritæ committito & vnito. Cæterum vulturem primum vna cum pennis vsq; ad pedes excoriato, atq; 10 ita in sapam coniectum suffocato. Pellem autem ipsam cum pennis myrrha conditam, & in fumũ suspensam exiccati sinito. Pedes verò in oleo coquito, & cum oleo podagricos, per vulturis etiã pennam, illinito. Neruos verò ad pedes podagrici pro amuleto appendito, & ab affectione eum liberabis. Porrò purgatiuum cuius mentionem feci hoc est: Aloes vnciæ dimidium, gari, aceti, parem mensuram vini, & octauam sextarij partem bibendam præbeto.

De reliqvis e vvltvre remediis.

Ex ossib. Vulturis ossa combusta & trita, inspersa, sanant omne vlcus, & contra dolorem prosunt cum vino perfusa, (colluta,) Kiranid. ¶ Ossa è capite vulturis adalligata (suspensa collo, Sextus) capitis dolorem sanant, Plin. & Marcel. Ossi capitis de pullo vulturis filo purpureo ad cubitum suspensa cephalalgiam 20 sanant & veterem scotomiam, Kiranid. Ad hemicraniam. Aquilæ capitis os, simile simili, vt dextrum latus dextro, appende: perinde & vulturis, Galenus Euporiston 3 34. ¶ Ad pediculos & phthiriasin: *Ex medulla.* Vulturis viui excisam medullam cõtritam cum vino dabis bibere, prodesse dicimus, Sextus. ¶ Penna vulturina subiecta pedibus, adiuuat parturientes, Plin. efficit vt sine labore partum ędant, Sextus. Apud *Ex pennis.* nos etiã vir quidam hac in re credulus, tantam vulturinæ pennæ pedibus subiectæ ad partum educendum vim esse, vt nisi tempestiuè auferatur, vteri etiam detrahendi periculum sit, mihi aliquando (qui minimum huiusmodi remedijs tribuo) affirmauit. Penna vulturis si scalpantur dentes, acidum faciunt anhelitum, Plinius. Vulturis pennas si comburas fugabis serpentes, Sextus & Æsculapius & Samonicus. Ex volucribus in auxilio contra serpentes primum vultur est: annotandum quoq;, minus virium esse nigris. pennarum ex his nidore, si vrantur, fugari eas dicunt, Plinius. Pennæ vulturis suffitæ lethar-30 gum & suffocationem vteri, & phreniticos sanant, Kiranides. ¶ Ægrè concoquentes aliqui pellem *Ex pelle.* vulturinam stomacho adplicant, Alexander Benedictus. Super vulturis pelle bene calida desidere, salutare esse ferunt podagricis & qui defluxionibus aliquibus tentantur, Rasis. ¶ Adeps vulturis dissol-*Ex adipe.* uit, sicut adeps asini syluestris, Rasis. Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contritusque cum adipe suillo inueterato, neruorum dolores tollit & nodis medetur, Plinius. *Si vero occultus neruos dolor vrit inertes, Vulturis excisos adipes, rutamq; remitte, Aut ceram & tali recreabis languida fotu*, Serenus. Adeps vulturis mixtus cum porcino adipe iuuat arthriticos, tremulos, refrigeratos, podagricos, stomachicos, paralyticos, & eos qui nimia euacuatione patiuntur spasmum, Kiranides. Vulturis adeps & ventriculus cum axungia contritus & perunctus, omnem neruorum dolorem tollit & articulorum emendat, Sextus. Adeps vulturis dolorem oculorum (articulorum potius) sanat, & dolores neruorum eua-40 cuat, Æsculapius. Neruis & arthritidi adeps vulturina cum felle eiusdem, & axungia vetere ac melle, malagmatis more apposita medetur, Marcel. ¶ Sanguis (fel potius, *vide* infra in Felle) vult. cum succo *Ex sanguine.* marrubij caliginem oculorum sanat, Æsculap. Vulturinus sanguis cum chamæleonis albæ, quam herbam esse diximus, radice & cedria tritus, contectusq; brassica, lepras sanat, Plin. ¶ Medicamentum *Ex neruis.* podagricum quod pedes & manus præseruat: Neruos vulturis ex cruribus ac summis pedibus collectos ad talos ægri alligato, curans, vt neruos dextri pedis vulturis, dextro ægri pedis alliges, & sinistros sinistro. Similiter etiam cubitorum, manuum, & humerorum neruos, alasq;, Trallian. lib. 11. ¶ Ad dolorem capitis. Cerebrum vulturis terens vnge caput & tempora, Galenus Euporist. 2. 91. Cerebrum *Ex cerebro.* vulturis si commisceas cum oleo cedrino, & inde nares frequenter tangas, capitis dolorem aufert, Sextius & Plin. Vulturis cerebro paululum cedri (cedriæ) si immiscueris, & nates inde intrinsecus caputq; 50 perfricueris, omnes capitis dolores statim minues, Marcellus. Cerebrum eius cum cedria solutum & oleo veteri, & inunctum temporibus, omnem cephalalgiam sanat, Kiranides. Fama est vulturis cerebrum in cibo sumptum, morbum comitialem discutere, cuius ego periculum non feci, Aretęus. Si vulturis cerebro mulieris venter & viri liniantur, sterilitas inducitur, Kiranides. ¶ Pulmonis vulturini *Ex pulmone.* dextræ partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle, Plinius. Sanguinem rejcientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus, adiecto flore mali punici ex parte dimidia, medetur, Idem. Obscurus quidam recentior aduersus epilepsiam commendat cor & pulmonem vulturis anda inta, in po-*Ex corde.* tu. ¶ Cor pulli vult. ligatum in pelle omnem fluxum sistit, Kiranides. Cor pulli vulturini adalligatum aduersus comitialem morbum prædicatur: quidam pectus eius bibendum censent, & in cerrino calice, Plin. Contra epilepsiam, Cor & pulmonem vulturis anda propina, Obscurus recentior. Ex posterioribus nonnulli de corde vult. scribunt, si in corio lupi adalligetur, tędium Veneris afferre, Alexander

Ex iecore Benedict. ¶ Iecur vulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potū (per dies septem, Sextus & Æsculap.) aduersus comitialem morbum prædicatur, Plin. Lusciosus vescatur beta, vulturis iecore assato, eiusq; felle illinatur, Archigenes apud Galen. de compos. medic. Seren. ad iecoris dolorem, vulturis iecur commendat. Idem iecur (Plin. cor) exectum de vulture gestari iubet ceu prophylacticum aduersus serpentium morsus. Ex ventriculo vulturis remedium diximus in Adipe superius.

Ex felle ¶ Lusciosus vescatur beta, vulturis iecore assato, eiusq; felle illinatur, Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos. Vulturis fel ex aqua dilutum, albugines sanat oculorum, Plin. lib. 19. vt quidam citant. Fellis gallinacei vel vulturini, quod longè magis prodest, scrupulum & mellis optimi vnciam, bene trita coniunges, atq; in pyxide cuprea habebis, & opportunè ad inungendum vtêris. hoc nihil potentius caliginem releuat, Marcel. Ad caliginem oculorum prosunt vulturis atri *Fella, chelidoniæ fuerint queis gramina mista. Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis*, Serenus. Nubeculæ & caligationes suffusionesq; oculorum, inunguntur aquilæ felle, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, cum melle Attico. eadem vis & in vulturino felle est cum porri (melius, marrubij, vt alij etiam authores habent & facile Plin. prason, id est porrum, pro prasio, id est marrubio, deceptus accipere potuit) succo & melle exiguo, Plinius. Omnem oculorum obscuritatem incipientemq; suffusionem curat fel vult. cum marrubij succo & melle Attico. cuius si nulla sit copia, tenero ac molli vtere. esto autem tum succi marrubij, tum mellis dupla ad ipsum fel portio, Galen. Euporiston 1.44. Sanguis (Fel, potiùs) vult. cum succo marrubij, caliginem oculorum sanat, Æsculap. Vult. fel mixtum cum succo marrubij omnem caliginem discutit, incipientem suffusionem pariter insistit, Sextus. Fel pulli vult. cum melle & succo prasij suffusionem oculorum sanat, Kiranides. Et alibi, Vult. fel cum succo prasij, & opobalsamo & melle solutum, omnem colliquationem (caligationem) oculorum & suffusionem summè sanat. *Comitiali Prodest cum veteri Baccho fel vulturis ampli, Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno*, Serenus. In Germanico quodam manuscripto codice vulturis fel cum sanguine eius è vino diebus decem potum, inter comitialis remedia inuenio. Neruis & arthritidi adeps vulturina cum felle eiusdem, & cum axungia vetere ac melle, malagmatis modo adposita medetur, Marcellus.

Ex renibus. ¶ Tonsillis renes vulturini aridi in melle triti vel decocti, mirum remedium præstant, si pro emplastro adponantur, Marcellus. ¶ Vulturini fimi nidore partus excuti produntur, Dioscorides. Stercus *arachamati* (*alrachame*, Bellunens.) facit abortum suffitu, Auicen. Vulturem autem intelligit. Vt facilè pariat mulier, stercus supponunt vulturis atri, Serenus.

Ex fimo.

H.

Etymon & synonyma. a. Vultur, auis, masc. gen. & Vulturis, vulturis. Ennius, *Vulturus in siluis miserum mandebat homonem*. Et Vulturius, vulturij, apud Lucretium, Catullum, & alios. Crinitus fœm. gen. protulit ex Varrone. Cicero vulturium dixit, & Plaut. in Curculione vulturios quatuor. Vultur a volando quibusdam dictus videtur, Albertus: vel à volatu tardo, vt alij. Propter corporis grauitatem in terra libentius sedet quàm in arbore, nisi nemat. vnde ab antiquis grapides (vox videtur corrupta) vocabatur, Albert. Ales auida, pro vulture, Seneca in Hercule Furente. Perperam Grammatici quidam vulturem & gryphem confundunt, Turnerus. ¶ Γὺψ, παρὰ τὸ γυρεύειν τὰ ἐν ὕλῃ, Varinus. Γῦπες prima producta effertur, admonente Eustathio, vt in illo Homeri Iliad. Σ. Πολλοὺς δὲ κύνες καὶ γῦπες ἔδονται Τρώων. *Cypes*, id est vultur, Syluaticus ineptè, cùm *gyps* vel *gypes* scribere debuisset. Orus in Hieroglyphicis fœminino tantùm genere τὴν γῦπα effert, quod vultures omnes fœminas arbitretur: alij pleriq; masculino tantùm vtuntur. Οἰωνοὶ dicuntur omnes aues carniuoræ, vt vultures, corui, Varinus. Οἰωνὸς dicitur vultur παρὰ τὸ οἶον τὸ μόνον eò quòd solitaria in suo sexu & sine coniuge auis sit. aiunt enim aliqui eam absq; coitu sæpenumero ex vento & calore & Solis radijs cōcipere, Idem. Αὐτοὺς δ' ἑλώρια (ἑλκύσματα, ἁρπάγματα) τεῦχε κύνεσσιν, Οἰωνοῖσί τε πᾶσι, Homerus Iliad. α. vbi Scholiastes annotat accipere eum per οἰωνοὺς aues carniuoras, vt vultures, coruos. Οἰωνοῖσί τε δαῖτα, Idem alibi. Non tibi parentes claudent oculos mortuo, ἀλλ' οἰωνοὶ Ὠμησταὶ ἐρύουσι περὶ πτερὰ πυκνὰ βαλόντες, Iliad. λ. Ἀλλ' ἄρα τόν γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν, Odyss. γ. Μήθ' ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν Εἴασ' ἀλεσθαι, μήθ' ὑπ' οἰωνῶν τινός, Sophocles Antigone. Οἰωνοῖσι πέλας, ἢ γυναιξὶν, Iliad. λ. Memorabile est quod tomo De ideis primo, vbi περὶ σεμνότητος λόγου dissentur, Hermogenes adnotauit, quosdam appellare solitos vultures, τάφους ἐμψύχους, id est animata sepulchra. Παρὰ δὲ τοῖς ἐπιζήλοις τούτοισι σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν· τάφους τε γὰρ ἐμψύχους τοὺς γῦπας λέγουσιν, ὧνπέρ εἰσι μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρεύονται πάμπολλα. id est, Apud sublignicos vero hosce sophistas plura inuenias vtiq; quippe vultures dicunt sepulchra esse animata, quibus digni sunt ipsi maxime. & frigidiora his alia non pauca, Cælius. Mari sepeliri dicitur, qui in id demersus fuerit: & ventribus belluarum, ab eis deuoratus. sic & vultures illum quos laniarint deuorarintq;, ventribus suis tanquam sepulchris condunt. quare etiam sepulchra viua nonnulli eos appellare ausi sunt, Varinus in Τυμβεῦσαι. in cuius verbis pro ὅσοι καί πιων τάφων, lego ὡς καί πιων τάφων.

Vultures dicti sepulchra animata.

Epitheta. ¶ Epitheta. Vulturem amplum Samonicus cognominat. Atrum, Idem & Iuuenalis. *Ab vulture dirus auaro Turbat odor siluas*, Gratius. Auido vulturio, Catullus. Ales auida pro vulture, Seneca in Herc. furente. Dirus vultur, Samonicus, & Valerius 4. Argonaut. Edax, Ouid. 2. Amorum. Immanis obunco rostro, Verg. 6. Æneid. Immundus, Gratio. Tardus, Samonico. Et præterea apud Textorem, Au-

rem, Auidus, Caucaseus, Cupidus, Montanus, Niger, Obscœnus, Palatinus, Palpans, Promethæus, Rapax. ¶ Γυναικοφαλόγονοι, id est è fœminis tantum procreati, Io. Tzetzes. Γαμφώνυχες, ἀγκυλοχεῖλαι, epitheta sunt ægypij, sed quæ etiam vulturi conueniant.

Deriuata. Vulturius homo.

¶ Vulturius homo per translationem pro rapace, Cicero in Pisonem, Appellatus est hic vulturius illius prouinciæ, si dijs placet, imperator. Quoniam hæc ales cadauera iam rabida summè affectat & rapit auidissime, propterea quodam loco Apuleius causidicos & oratores forenses probrosis incessens verbis, quòd eis (vt Columella dixit grauissimè) concessum sit in medio foro latrocinium, togatos nominauit vulturios: sicut M. Tullius pro Sextio vulturios paludatos appellauit Gabiniũ & Pisonem imperatores, qui pretio nundinarentur omnia, Cælius. Captatores quoq; dici vulturios, nõ Seneca modò, sed indicauit Catullus item illo versiculo, *Suscitat à cano vulturium capite*, Idem. ¶ Vulturnus, ventus qui ab Oriente hyberno spirat, vt ait Plin. 2. 47. dictus a vulturis volatu, vt quidam aiunt, quoniã altè resonat. Græci *Euronotum* vocant, quòd inter Notum & Eurum sit. Hi igitur sunt tres venti Orientales, Aquilo, Vulturnus, Eurus: quorum medius Eurus est, Gell. 2. 22. Vulturnalia celebrabantur 6. Calend. Septemb. Varro. Vulturinus, quod est vulturis, adiectiuum apud Plin. Est & subuulturius adiectiuum. Eia corpus cuiusmodi, Subuulturium? illud quidem subaquilum volui dicere. Plautus Rud. Grammatici interpretantur, rapiens ad se homines: subaquilum verò, subfuscum. ¶ Plautus salibus suis inserit vulturios pro talis in Curculione: vt enim vultures carniuori sunt, & rapto viuũt, compari modo & tali voratores ita sunt, vt dispolient ex toto aleatorem, Cælius Rod. Plauti verba hæc sunt: Iace (inquit) parumper. Iacit vulturios quatuor talos arripio, inuoco almam meam nutricem, (Venerem rumitum,) Herculem iacto basilicum. Vulturij autem (inquit Cælius Calcagninus) videntur appellati, vel à rapacitate, vel a fœcunditate, quòd id animal fotet naturæ symbolum Ægyptijs.

Vulturnus ventus.

Vulturinus.

Subuulturius.

Vulturij pro talis.

Gyponomos herba.

¶ Gyponomum herbam *sil* vel *seseli* Creticum interpretor, a vulturum pastu. *vide* suprà in C Γυπονόμος, μακρὸν, Varin. & Hesychius. Γυπαὶ, vel γυπαὶ, (quod magis placet,) nidi vulturum, Iidem. Γύπας (oxytonum mali m) interpretantur tuguria & latebras (χηλιδὼνας καὶ θαλάμας) vel vulturum nidos: vel vias ad vias (ὁδοὺς εἰς ὁδοὺς,) vel habitationes subterraneas, vel speluncas, καὶ σπήλαια τὰ κοῖλα. (lego γυπάρια, vt idem sit γυπαὶ, & diminitiuum γυπάριον) ἡ δὲ ἀζώστους, ἀνασπωμένους, Hesych. & Varinus. Γύπη, (vltima videtur acuenda,) καλύμμα γῆς, (lego γῆς,) θαλάμη, γωνία, Iidem. Καὶ πῶς σὺ φιλεῖς, ὃς τοῦτον ὁρῶν οἰκοῦντ' ἐν ταῖσι πιθάκναισι, Καὶ γυπαρίοις, καὶ πυργιδίοις, ἔτος ὄγδοον οὐκ ἐλεαίρεις, Aristoph. in Equitibus. Vbi Scholiastes, Γύπες (inquit) aues sunt. lusit autem Comicus propter similitudinem sequentis vocabuli πυργιδίοις: vel quia hæ aues maximè solent insidere in turribus & mœnijs, in quibus Athenienses etiam cubabant tempore belli ad custodiendam ciuitatem. debuit autem dicere in latebris, specubus vel locis angustis. nam secundum Cratinum omnem locum angustum vel latibulum ita nominabant.

Γυπαὶ nidi vulturum.

Pediculus vulturis.

¶ Pediculi vulturis mentio fit apud Auicennam 4. 6. 5. 12. insectum esse aiunt venenosum, simile pediculo paruo, vel pediculo nascenti in inguine. nomen eius Persicum faciunt *pede*, vel ponus *dede*, inuenio & *dede*, *dedey*, & *declin* apud Syluaticum: item *meluke*, *tagomus*, vel *ragarius* Indicè, *tafarus*, vel *tafatus* pro eodem animali. Est sicut paruus *altadan*, (alias *alcandan*) Syluaticus. *Altamula* (*Althabuba*) est animal multipes, acuti veneni, de quo idem iudicandum quod de pediculo vulturis & vespis, Auicenna 4. 6. 5. 13. ego scolopendram esse coniicio: de pediculo autem vulturis diuinare nihil possum. Auicennæ de ipso verba, referam in Historia insectorum.

Αἰγυπιοί.

¶ Ægypij, Αἰγυπιοί, mediæ inter aquilas & vultures naturæ sunt, vtriusq; sexus, (cùm vultures omnes fœminæ existimentur,) colore nigro. harum nidos & oua ostendi audio: vultures verò non oua, sed statim pullos parere, Ælianus. Ægypiòn Grammaticorum alij genus aquilæ, alij vulturem interpretantur, ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν: ego potius nomen compositum dixerim, ἀπὸ τοῦ αἰετοῦ καὶ γυπός. Hi fortè fuerint quos Plinius vultures nigros appellat: nisi gypæetum esse placeat, cui caput albicat, &c. Plura de ægypio leges supra in Capite de aquilis diuersis, quarum veteres meminerunt. Nicander à vulture distinguit hoc versu, Αἰγυπιοί, γῦπές τε, κόρακές τ' ὠμοβόρα κρώζων.

Icones.

¶ Icones. Canathra, vehiculi genus plegmata habens, in quibus virgines per pompam ad Helenæ templum vehebantur, simulachris (vt quidam tradunt) ceruorum aut vulturum ornata, Varin.

Ex Ori hieroglyphicis.

Annum significantes Ægyptij vulturem pingunt. quoniam hæc ales annũ ita partitur, vt tertia ferè eius parte prægnans sit, altera incubet & excudat oua, altera educet, vt in C retuli. ¶ Aspectũ quoq; indicaturi eundem pingunt, quòd ex omnibus animantibus perspicacissimi visus sit: *vide* in C. ¶ Misericordem quoq; pictus illis denotat vultur, propter peculiarem eius in sobolem suam affectũ & amorem. lege in *D*. ¶ Item significantes limitem: quod cum belli cõficiendi tempus instat, locum vbi pugna committenda sit, septem ante diebus ad eum accedens præfiniat & circumscribat. Item præsagium cum eandem ob causam, tum etiam quod id eam exercitus partem sese conuertere soleat, vbi maior sit futura clades. *vide* infra in *h*. Præterea matrem, quòd in hoc animantium genere mas non sit. Ægyptij in vulture naturæ genium ac maiestatem indicabant, quòd inter has volucres fœminæ duntaxat

inueniuntur de quo & Marcellinus Ammianus in Rom. historia scribit, & Plutarch. item Chæroneus, Crinitus. Mineruam quoque ac Iunonem vulturis pictura eis significat: quoniam videtur apud Ægyptios Minerua quidem superius cæli hemisphærium occupasse, Iuno vero inferius. Quæ & causa est vt absurdum censeant cælum masculino genere efferre: quippe cum & Solis & Lunæ cæterorumque siderum genitura in eo perfecta sit, quod nimirum fœminæ actus est. Complectitur autem vulturum quoque genus fœminas tantū. Quam ob causam & cuiuis fœminei sexus animanti Ægyptij vulturem, vt in eo sexu principem ac primarium, apponunt: ex quo & deam omnem, ne singillatim vnamquanque percurrens prolixior sim, significant Ægyptij. Similiter etiam innuentes οὐρανὸν, hoc est cælum (neque enim placet ipsis, vt dixi, masculino genere οὐρανὸν dicere) quoniam horum omnium generatio inde est. Duas denique drachmas vulture picto denotant, quod apud Ægyptios duę lineę vnitas est. Vnitas verò cuiuslibet numeri ortus est ac principium. Optima itaque ratione duas drachmas indicare volentes, vulturem pingunt, quod generationis ipse sibi author materq; ac principium, quemadmodum & vnitas, esse videatur. Postremo Vulcanū indicantes, scarabęum & vulturem pingunt: Mineruam verò vulturem & scarabęum. solis enim his, non etiam masculis, mundus videtur consistere. Vulturem autem pro Minerua pingunt, quòd hi soli ex dijs apud ipsos mares sint simul ac fœminæ.

Propria nomina ab hac aue desumpta.

¶ Propria. Vultur mons est in Apulia, vt quidam annotant. ¶ Vulturnum, Βούλτουρνον, Campanię oppidum est, cum fluuio eiusdem nominis, vt scribit Plin. lib. 3. cap. 5. Pōponius Mela lib. 2. *Fluctuq; sonorum Vulturnum*, Silius lib. 8. Fluuius quidem non neutro gen. vt oppidum, sed masculino Vulturnus dicitur, hic per Campaniā labens, haud longè ab Cumis mergitur. *Amnisq; vadosi Accola Vulturni*, Vergil. 7. Æneid. Seruius fluuium esse scribit qui iuxta Cumas cadit in mare. *Delabitur inde Vulturnusq; celer*, &c. Lucan. lib. 2. Meminit eius etiam Strabo. ¶ Est & Vulturnum Hetruscorum oppidum, teste Liuio lib. 4. ab Vrbe. ¶ De Vulturno vento scripsi suprà inter deriuata. ¶ Vulturna vel Voltunna celebris Hetruscorum dea fuit, cuius non semel meminit T. Liuius, &c. Gyraldus.

¶ *b.* Decet tetraones suus nitor absolutaq; nigritia. alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorē reddit, Plin. Porus Indorum rex Augusto inter cætera dona misit perdicem vulture maiorem, Strabo. Percnopterus aquila vulturina specie est, &c. Plin. & Aristot. Phęgyam apud Hesiod. aliqui interpretantur auem vulturi similem. Harpyię in Thracia habent vulturum corpora, aures vrsinas, & facies κορῶν, (lego κορᾶν, id est virginum,) Varin. in Scylla. ¶ Lapis *quandros* aliquando inuenitur in cerebro vulturis, (coloris candidi, vt quidam addit,) cui vis tribuitur cōtra quoslibet noxios casus, & replet mammillas lacte. authores, Euax, Albert. Syluaticus.

De lapide qui in cerebro vulturis reperiri dicitur.

¶ *c* In cane requiritur vulturina sagacitas, Budæus. ¶ *Et qui vulturibus seruabat viscera Dacis Fuscus*, Iuuenal. Sat. 4. *Lingua exerta audo sit data vulturio*, Catullus. ¶ Δέρτρον Græcè aliqui rostrum interpretantur eo autem quæcunque ederint lancinant vultures: τούτῳ δὲ διασπαράσσουσιν ἃ ἂν ἐσθίωσιν οἱ γῦπες, τῷ κράσει τοῦ ῥάμφους, Varinus. Οἱ δανεισταὶ τοὺς χρεώστας γυπῶν δίκην ἐσθίουσι καὶ ἀποκείρουσιν αὐτοὺς δέρτρον εἴσω δύνοντες, Plutarchus in libro de non accipiendo mutuo pro fœnore. Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον Δέρτρον ἔσω δύνοντες, Homerus de Tityo. Οἱ δ' ἐπὶ γαίῃ Κεῖατο γύπεσσιν πολὺ φίλτεροι ἢ ἀλόχοισιν, Iliad. λ. Πολλοὺς δὲ κύνες καὶ γῦπες ἔδονται Τρώων, Iliad. Σ. Τάχα λευκὲ κύνες καὶ γῦπες ἔδονται, Iliad. Χ. Τὼ σ' ἐνθάδε γῦπες ἔδονται, Odyss. Χ. Ἐπὶ ποῖον ἱερεῖον κελεύεις Ἁλιαιέτους καὶ γῦπας, καὶ ὄρνιθας Γελλίνας εἰς ἀντὸ τοῦτο αἰχμῆς κεραμώσας, Aristophanes in Auibus. Μηδὲ τάφον θανάτων μοῖραν κῦρσαι κενὸν ὀλλυμένων, Phocylides. Τῶ σε χρὴ παρὰ δαιτὶ δεδεγμένον εὔφρονι θυμῷ Πινέμεν, μηδὲ βορῆ κεκορημένον ἠΰτε γῦπα Ἥσθαι πλημμύροντα λελασμένον εὐφροσυνάων, Panyasis apud Stobæum. Vulturem aliqui sepulcrum viuum dixerunt. *vide* suprà in *a*.

Magica & superstitiosa,

¶ *e* Oculum vulturis si quis manu dextra gestet, gratiam & fauorem omnium quibus cum versabitur, sibi conciliabit, Obscurus. ¶ Os eius vel rostrum cum lingua gestatum facit ad itinera nocturna. fugat enim dæmones & feras & omne reptile, & cuncta animalia & viriliter dicamus omnem victoriam, & rerum abundantiam, sermonum facundias, & causas, & gloriam ac honorem portanti acquirit. Porta ergo cum lingua & oculos, & seruabis corpus tuum ab omni castitate, Kiranid. ¶ Cor vulturis habentes, tutos esse ferunt ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumq; ac regum ita, Plin. Cor vulturis ligatum in pelle lupina, si circa brachium habeas, nullum medicamentum nocere tibi poterit, nec serpens, nec latro, nec vlla malicia, nec quidem phantasma senties, Sextus. Eum qui gestauerit cor pulli vulturis, omnia dæmonia fugient, & maximę ferę. habebit autem is quoq; gratiam cum apud omnes homines, tum mulieres, & locuples viuet. idem gestatum rebus in omnibus victoriæ compotem reddit, Kiranid. Adulti vulturis cor elixum & datum in cibo latenter, aut siccum datum in potu mulieri, magnam amicitiam & desiderium lasciuum eius facit, Idem. ¶ Eiusdem pedes gestati ad facundiam sermonum & luctum, & taciturnitatem inimicorum, & victoriam ab aduersarijs summè faciunt, Idem. ¶ Vngues eius combusti, & cum vino vetere soluti, totiq; corpori inuncti & poti ad victoriam de inimicis summè faciunt, Kiranid. Qui pedem vult. in mensa habuerit, tutus est a veneno, Obscurus. Sunt qui hac spe ducti candelabra e vulturinis pedibus conficiant. arbitrantur enim si venenum in mensā superuenerit, extinctū iri candelam quæ inserta fuerit tali candelabro, ita vt infima candela pars vulturis pedem attingat. nam pars (sinus) superior cuiusferitur candela ex metallo

tallo additur ¶ Si quis cum modico verbenacæ herbæ & fimo vulturis fumum fecerit super ficcario (sic habet codex noster manuscriptus) decident folia, Kiranid 1.10.

¶ *g.* Si mulier cerebro vulturis liquefacto inunxerit ventrem suum per 7 dies, & viri etiam ventrem inunxerit, non concipiet omnino, Kiranides. Vulturis crus si ablata carne suspendatur supra crus excoriatum, auferetur dolor, & sanabitur, Rasis. Corium cauillæ eius si applicetur podagrico, dextrum lateri dextro, sinistrum sinistro, prodest manifeste, Idem.

¶ *h.* Inimicus si quid delinquas inhæret affixus scrutaturq́; & profectò vulturum exprimere videtur mores. hi quippe tabida tantùm consectantur cadauera, nam pura beneq; habentia ne sentiunt quidem. Consimiliter inimicum vitæ modò labes mouet, ægra illum excitant ac quæ computruerint, Cælius ex commentariolo Plutarchi de vtilitate ab inimico capiẽda. Creditores in foro debitores tanquam loco miseris assignato vulturum instar exedunt & arrodunt, rostro in eorum corpus inserto, δήρτρον εἴσω δύνοντες, Plutarchus in libello de non accipiendo, mutuo pro fœnore. De vulturijs scitus admodũ narratur apologus aduersum fœnore sese illaqueantes. Vulturius quidam vehementer agitatus vomere amplius cœpit, simulq́; etiam queri, ac sese affligtare, quòd intestina eiectare videretur. Pax sit rebus, inquit alter: non est quod ægro sis animo neque enim tui euomis quippiam, sed cadaueris portiones, quod nuper conscidimus. Eadem ratione fœnore adobruti non agros euomunt distrahuntq́; proprios, sed fœneratoris, quem ijs dominum præfecerunt, Cælius.

Fœneratores vulturibus comparati.

Apologus aduersus fœnore se illaqueantes.

¶ Fulgentius in Mythologico Promethei iecur apud inferos non ab aquila, sed à vulture corrodi tradit, & perbellè interpretatur, cui & Petronius Arbiter in his hendecasyllabis congruit: *Cui vultur iecur vltimum pererrat, Et pectus trahit, intimasq́; fibras, Non est, quem tepidi vocant poetæ. Sed cordis mala, liuor atque luxus.* *Vide* in Aquila *h.* ¶ Ales auida, pro vulture iecur Tityi iugiter exedente, Seneca in Herc. furente. *Vulturis atri pœna*, Iuuenalis Sat. 13.

De vulture Promethei vel Tityi iecur rodente.

Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroq́; immanis vultur obunco
Immortale iecur tondens, fœcundaq́; pœnis
Viscera rimaturq́; epulis, habitatq́; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis, Vergilius 6. Æneid. vbi Seruius, Tityus (inquit) secundum aliquos filius Terræ fuit, secundum alios à terra nutritus. vnde elegit sermonem poeta quo vtrunq; significaret: nam alumnum dixit. Hic amauit Latonam, propter quod Apollinis telis confixus est. Damnatus est autem hac lege apud inferos, vt eius iecur vultur exedat. Quanquam Homerus vicissim dicat duos vultures sibi in eius pœnam succedere: vnde hæc canit de Tityo:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον,
Δέρτρον ἔσω δύνοντες. Per hoc quod porrigi eum canit ad nouem iugera, quantum ad publicam (primam) faciem, magnitudinem ostendit corporis. sed illud (aliud) significat, quia de amatore loquitur, libidinem latè patêre. Sanè de his omnibus rebus mirè reddidit rationem Lucretius, & cõfirmat in nostra vita esse omnia, quæ finguntur de inferis. dicit enim Tityon amorem esse, hoc est libidinem: quæ secundum physicos & medicos in iecore est, vt risus in splene, iracundia in felle. Vnde etiam exesum à vulture, dicitur in pœnam renasci. etenim libidini non satisfit re semel peracta, sed recrudescit semper: vnde ait Horatius, Incontinentis aut Tityi iecur, Hæc Seruius. Cui vacat, adeat etiam Eustathium ¶ Eurynomus dæmon, quem mortuorum carnes arrodere fingunt, ita vt nihil præter ossa relinquat, colore pingitur inter cœruleum & nigrum, qualis est muscarum quæ carnibus insident: & dentes exerit, & pellis vulturis ei substernitur, Pausanias.

¶ In Onirocriticis scribit Artemidorus in Italia veteri lege vultures à nemine solitos necari. quin & illis insidias concinnantes ἀσεβεῖς (inquit) opinabantur, Cælius. Marti sacros censuit vultures veterum auctoritas, vti scribit Phurnutus, quoniam plurimi visantur vbi sint πτώματα πολλὰ πεφονευμένα, Cælius. Easdem volucres Iunoni sacras Ægyptij ducunt, atq; earum pennis Isidis caput, & vestibulorum fastigia ornant, Ælianus in Græco manuscripto codice nostro legitur, ὅτι τῶν προπυλαίων ὀρόφοις ὑποτέμνουσι γυπῶν πτέρυγας. hoc est, sub fastigijs vestibulorum alas vulturum eos insculpsisse. Vultur pictus Mineruam & Iunonem significat Ægyptijs, imò deam omnem, Orus. *vide* supra in *a* inter Icones Vulcanum indicantes Ægyptij, scarabæum & vulturem pingunt pro Minerua verò vulturem & scarabæũ, vt suprà inter icones docuimus ¶ Quòd si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis canes, vulturios? &c. Arnobius contra gentes.

Vultures sacri habiti.

¶ Accolæ Phasidis fluminis homines quosdam facinorosos in voraginem impiorum dictam (εἰς τὸ καλούμενον στόμιον τῶν ἀσεβῶν) inijciunt ea ferè rotunda est, & puteo consimilis & quod iniectum fuerit post trigesimum diem in Mæotin paludem vermibus iam refertum eructat. vbi vultures subitò & ex improuiso inuolãtes dilaniant, authore Ctesippo in Scythicis, Plutarch. in lib. de fluuijs. ¶ Barcæi gens Hesperia ex aliquo morbo mortuos, vt muliebriter & ignauiter defunctos, ad notandam mortis ignominiam igni cremant: eos vero qui in bello morte occubuerint, vt summa virtute ornatos, vulturibus deuotandos obijciunt: quòd eas aues sacras existiment, Ælian. Diogenes dicebat, si mortuo ipsius corpus à canibus lacerari contingeret, Hyrcaniam fore sepulturam · sin vultures, ἀπῆλιον, vt Stobæus annotauit. vbi pro ἀπῆλιον voce deprauata, forte Βακτριανὰ legendum fuerit. quanquam non hos solùm, sed

Deijs purgis qui sunt.

corpora defunctorum vulturib. lamnada prosciunt.

Indos etiam & Iberos & Caspios corpora defunctorum vulturibus lancinanda proposuisse legimus.

Auguria.

¶ Auguria ex vulturibus. Quid est quòd Romani vulturibus ad auguria maximè vtuntur? An quia etiam Romulo vrbem condenti vultures duodecim apparuerunt? Vel quoniam auium omnium hæc minimè frequens & consueta homini est: neq; enim facilè quisquam in vulturis nidum incidenit. derepente enim & inopinato aduolant alicunde è longinquo: quo fit vt eorum aspectus semper aliquid significet. Vel hoc etiam ab Hercule didicerunt, siquidem omnium maximè, si verè dicit Herodorus, (alias *Herodotus Ponticus*, vt legitur in vita Romuli,) vulturibus gaudebat Hercules qui circa rerum gerendarum principia comparuissent. vt qui vulturem inter cunctas carniuoras aues iustissimum existimaret. Primum enim nullum animal viuum attingit, neque animatum vllum interimit, quod aquilæ, accipitres & nocturnæ aues faciunt. sed extinctis tantum corporibus pascitur. & inter ea etiam suo generi parcit. nunquam enim volucrem aliquam gustare visus est vultur, cùm aquilæ & accipitres cognatas maximè aues persequantur & feriant. atqui iuxta Æschylum auis auem deuorans pura esse non potest. Deinde hominibus etiam ferè minimè nocet, cum neque fruges consumat aut vastet, neq; stirpes neque animantes mansuetas lædat. Quod si, vt Ægyptij fabulantur, omne genus eorum fœmineum est, & hausto subsolani flatu concipiunt, vt arbores fauonio, prorsus firma certaque ab eis signa colligi probabile fuerit: cùm in cæteris auibus ex libidinis motu, raptus fugis, & persecutionibus, magnam turbationem & inconstantiam oboriri necesse sit, Plutarch. in Quæstionib. rerum Romanarum 89 & partim in vita Romuli. Vulturius a Festo numeratur inter alites volatu auspicia facientes. Vulturum conspectum Aristot. & Plin. semper in malum retulerunt, Niphus. Hic vultur, hic luctifer bubo gemit, Seneca de palude Cocyti. Vulturem autem in augurio infelicissimam id est, innocuos (an quia vultur non nocet viuis?) homines facilè esse infelices, Plutarchus in Symbolis Pythagoricis. Vulturemque frequenti foro in tabernaculum deuolasse, Liuius 7 belli Punici. Sæpe vulturem in ædem Iouis aut deorum volasse prodigij loco receptum, ideo velut portentum malíq; auspicij procuratum fuit, Alexander ab Alexandro. P. Crasso, Q. Scæuola coss. vultures canem mortuum laniantes occisi ab alijs & comesi vulturibus, Iulius Obsequens. L. Sylla, Q. Pompeio coss. Stratopedo, vbi senatus haberi solet, corui vulturem tundendo rostris occiderunt, Idem. Dareio accipitrum visio duo vulturum paria vellicantium, omen fuit quòd è coniuratis sumpto supplicio, haud multò pòst Persarum regno potiretur, Alexander ab Alexandro. ¶ Romulus & Remus vrbem condituri, conuento inter se sequundis auibus dijudicare litem (de loco vrbis,) diuersa loca ad inaugurandum capiunt. Priori Remo augurio venisse ferunt sex vultures, cum duplex numerus Romulo se ostendisset. Sed dicitur a quibusdam verè Remum vidisse, Romulum verò esse ementitum: sed cum accessisset Remus, tunc Romulo duodecim apparuisse: inde mansisse morem Romanis ex vulture augurandi. Meminit etiam Plinius de viris illustribus capite 1. Scripsit Varro Terentius in libris Antiquitatum (inquit Petrus Crinitus in opere de honesta disciplina 16. 5.) fuisse Romæ Vectium inaugurandi disciplina nobilem, eumque affirmasse futurum Rom. imperij terminum, post M. & CC. annos: si modò, inquit, verum foret quod in historijs annalibusque Romanis traditur de duodecim vulturibus, quas poeta Ennius corpora sancta appellat. Sic autem Varro, Si verum est quod de Romuli augurio traditur in condenda vrbe, deq; XII. vulturibus, ad M. & CC. annos Romanus populus perueniet, cum CXX. annos incolumis præterijsset. Qua in re factũ est quidem iudicium ex numero alitum, vt singulæ vultures centenos annos portenderent. Censorinus verò in perquirendis veterum monumentis vir diligens, & qui M. annos ab vrbe condita vixit, minimè ad suum iudicium pertinere asserit hoc ipsum dijudicare, ne in re parum comperta minus prudenter posteritati faceret imposturam: quod his ferè hominibus accidit, qui maiore studio quàm consilio fortunæ aleam pensant, temporumque varietatem considerant. Cæterum tali sententiæ Vectij videtur annorum numerus conuenire. siquidem CC. annis post authorem Censorinum adiectis, imperantibus Cæsaribus Constantijs, Romana illa dignitas consumpta est, quæ Italiæ fines egressa Byzantium vrbem se recepit. Nam ingruentibus in Italiam Vnnis, Vandalisque & Gothis, tum maximè Rom. imperium cladibus multis affectum est atque deletum. Quod autem XII. vultures auspicij felicitatem Romulo prænotassent, cùm historiæ multorum testantur, tum Q. Ennius in annalibus qui Romulum inquit ipsum in Auentino monte secessisse, ad auspicium capiendum de vrbe condenda & nomine imponendo. itaque studijs summis de hoc inter eos peractum refert. Certabant vrbem Romamne Remamve vocarent. Omnibus cura viris vter esset induperator, Hęc omnia Crinitus. Eadem partim Cælius Rhodiginus repetit Lectionum antiquarum 27. 8. & insuper, Scribit (inquit) libro decimo sexto Paulus Diaconus, Adouacrem cum fortissima Herulorum manu Italiam irrupisse, quo perculsus terrore Augustulus purpuram sponte deposuit: ac ita conditæ vrbis anno millesimo ducentesimo vigesimo nono, Occidentis imperium finem est assequutum, anno ab incarnatione Verbi quadringentesimo quinto. Cæterum quod vultur vnus, vt Crinitus tradit, annos centum significare existimetur in auspicio Romuli, inde forsitan sumptum est, quod vita singulorum centesimum ferè annum attingere putatur: quanquam Ægyptij vulture picto annum vnum duntaxat significa[illegible] propter causam [illegible] nempe quia annum totum hæc ales in conceptu in partu & incu[illegible] [illegible]lorum & pullorum educatione consumat. In somnis apparens vultur annum significat, Io. Tzet.

Romulus

Romulus in Palatino colle ex duodecim vulturibus optima auguria egit. Nam ex auium numero commutatione in duodecim homines facta, principes totidem Romanos, quot aues perspexisset, virgis antecedere iussit, Ælian. Cæsar quum in campum Martium exercitum deduceret, sex vultures apparuerunt conscendenti deinde rostra, creato consuli, iterum sex vultures conspecti, veluti Romuli auspicijs nouam Vrbem condituro signum dederunt, Iul. Obsequens. Octauio Augusto primo consulatu augurium capienti, duodecim se vultures, vt Romulo ostenderunt, Suetonius. Auctor est historicus Dion post Cæsaris cædem Octauio in campum Martium descendenti vultures sex augurium fecisse, mox verò apud milites concionanti duodecim: vnde ab eo coniectatum Romuli monarchico se principatu constanter potiturum, Cælius.

Vultures dicuntur portendere, ac præsentire stragem exercitus quem sequuntur.

¶ Quòd stragem designent exercitus quem sequuntur. Vultures tradunt futuram stragem præsensione quadam mirè percipere & comprobat in Hexaemero magnus Basilius, Cælius. Expeditos in bellum exercitus præsensione quadam consequuntur, planè scientes & quod ad bellum proficiscuntur, & quòd omnis pugna strages edere solet, Ælianus. Traditur ingruentis mali certissimum haberi præsagium, vbi exercitum vultures insequantur, Cælius. Si vultures, corui, & (aut) aquilæ in vnum coirent, cædem haud dubiam interpretabantur, Alexander ab Alexandro. Huius quidem (ex vulturum præsensione) augurij rationem scrutari difficillimum censuit Albertus, ni stellarum potestate occultiore fieri, collibeat credere, Cælius. Auium quarumuis quæ cadaueribus vescuntur, (vt sunt vultures, aquilæ, cornices, graculi, milui,) agmen cum in aliqua regione apparuerit, ac per aliquot dies ibi sederit, esse futuri excidij signum, consentiunt omnes, Niphus. Solent vultures mortem hominis quibusdam signis annunciare. cum enim lachrymabile bellum acies inter se instruunt, multo vultures sequuntur agmine, & eo significant, quod multa hominum multitudo bello casura sit, futura præda vulturibus, Ambrosius. Communis hominum opinio est vultures in exercitibus gregatim volantes esse futuri excidij præsagium. Vultures enim & aquilæ vltra maria cadauera sentiunt. altius enim volantes, quæ multa montium obscuritate cælantur, ex alto conspiciunt: & non modo præsentia, verùm etiam (vt Plinius inquit) biduo aut triduo futura, Niphus. Vmbricius haruspex vultures tradit triduo ante aut biduo volare eò, vbi cadauera futura sunt, Plinius. Hoc quidem (inquit Niphus) experientia constat & in excidio Troianorum ita accidisse meminit Aristoteles in augurijs. Iam quasi vulturij triduo prius prædiuinabant, quo die esuritum sient, Plautus Trucul. Limitem significantes Ægyptij vulturem pingunt, quòd cum belli conficiendi tempus instat, locum vbi pugna committenda sit, septem antè diebus ad eum accedens præfiniat & circumscribat, Orus. Et mox, Præsagium quoque eodem picto repræsentant, tum eandem ob causam, tum etiam quòd ad eam exercitus partem sese conuertere soleat, vbi maior sit futura clades, sibi ex cadaueribus alimentum seponens, ac in futurum prouidè reseruans. Vnde & prisci reges exploratores mittebant, per quos in vtram aciei partem respexissent vultures cognoscerent, indeque vincendos ac internecina strage delendos colligerent, Idem & Ælianus. Vulturum, & aliarum alitum quibus strages cadauerum pabulo est, ingens vis, exercitum aduolauit, Iul. Obsequens.

Prouerbia, Si vultur es, cadauer expecta.

¶ PROVERBIA. Si vultur es, cadauer expecta, prouerbium vsurpatum à Seneca in Epistolis 95. 96. Captatores testamentorum (inquit Erasmus) & hæredipetæ, vulgata metaphora vultures appellantur, quod senibus orbis ceu cadaueribus inhient. Nam huic aui proprium, cadaueribus tantum viuere eorum quæ sponte interierunt vel ab alijs relicta sunt: non fruges, non viuum quicquam attingere, & à sui generis, hoc est auium cadaueribus abstinere: hoc minus nocens, quam sint homines isti pecudiuitum funeribus imminentes. Vnde mirum est hanc auem innocentissimam apud homines tam malè audire. Proinde qui diuites audent aut accusare, aut veneno tollere è medio miluij vocantur: qui verò duntaxat obsequijs & adulationibus aucupantur, vt misceantur testamento, vultures prouerbio dicuntur. Martialis libro sexto, *Amisit pater vnicum Silanus. Cessas mittere munera Oppiane? Heu crudele nefas, malæque Parcæ, Cuius vulturis hoc erit cadauer?* Diogenianus in Collectaneis meminit huius adagij, sed alia figura, Ἀπὸ γυπῶν, id est vulturum ritu. admonet autem dictum de ijs, qui vel ob hæreditatis, vel alterius alicuius emolumenti spem insidiantur cuipiam.

Vulturis vmbra.

¶ Vulturis vmbra, Γυπὸς σκιά, de nullius precij homine dicebatur. Refertur a Diogeniano. Mihi magis quadrare videtur in hæredipetas, aut alioqui rapaces inhiantesque prædæ. Respódet illi, *Si vultur es, cadauer expecta.* Eras. Γυπὸς σκιά, παροιμία. ἐπὶ τῶν μηδὲν λόγου ἀξίων ... φθονὸς ..., Hesych & Varin. Suidas vero simpliciter, ἐπὶ τῶν μηδενὸς λόγου ἀξίων.

Profert iam cornua vultur.

¶ *Profert iam cornua vultur*, Claudian lib. 1. in Eutropium de re minimè verisimili. Sola quidem auium tragopanas cornuta scribitur a Plin. sed fabulosa vt arbitratur.

Vulture edacior.

¶ Vulture edacior, tanquam prouerbiale memoratur Erasmo. idem Germani sic efferunt, Frässig wie ein Gyr.

Emblemata.

¶ Leæna & aper dum certant, vultur spectator prandia captat, Alciatus in Emblematis.

¶ Emblema eiusdem quod inscribitur *Opulenti hæreditas.*

Patroclum falsis rapiunt hinc Troes in armis
Hunc socij atque omnis turba Pelasga vetat.
Obtinet exuuias Hector, Græcique cadauer
Hac fabella agitur cum vir opimus obit.
Maxima rixa oritur, tandem sed transigit hæres,
Et corui aliquid vulturijsque sinit.

APPENDIX DE AVIBVS NONNVLLIS IGNOTIS, VEL INNOMINATIS,

VEL QVARVM NOMINA IN DIVERSIS LINGVIS EXTRA GRÆcam & Latinam reperimus: & de quibus, an vlli auium suprà à nobis descriptarum ceu cognatæ adiungi possent, incerti eramus.

Ἐλεόντι, ὄρνεις, Suidas.

¶ Γράστις, genus auis, & cicadæ vel serpentis exuuium, Hesychius & Varin. Poterant quidem hæc duo auium nomina, in præcedenti volumine ordine literarum suo collocari, sicut & alia non pauca posuimus, ordinis literarum duntaxat respectu habito, etsi ad quod genus quamve cognationem referri deberent, incertum esset. Eæ verò quæ sequuntur volucres, cum & innominatę sint, & genere etiam suo nobis ignotæ, non alio quam hoc loco memorari potuerunt.

Eumeli filia.

¶ *Eumeliq́; domum lugentis in aere natam Respicit*, Ouidius 7. Metam. sentiens de Eumeli filia in volucrem innominatam mutata.

Arabicæ alites.

¶ Aspilatem gemmam Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris eam oportere cameli pilo spleneticis alligari, inueniriq́; in nido Arabicarum alitum, Plinius.

Aues bicipites.

¶ In Insula Sylan aues sunt bicipites, magnitudine anserum, Odoricus de Foro Iulij.

Aues Indicæ quib. hominũ aspectus insolitus erat.

¶ In insula Ascensionis dicta vidimus complures aues, anatum nostrarum magnitudine: verùm adeò simplices doliq́; expertes, vt quominus (vt cominus) manibus eas corripere liceret nauim circumuectas. Sed vbi corripueris, ferociam præ se ferunt incredibilem, cum prius quàm caperentur veluti stupidi ad omnem conspectum nos instar miraculi cuiuspiam intuerentur, vnde conijciebamus hominum aspectum eis plane insolitum esse. insula etiam inhabitabilis est, Ludouicus Romanus Nauigationum suarum lib. 7. cap. vltimo.

¶ In tabula regionum Septentrionalium Olai Magni circa *B*, literam in lacu quodam auis pingitur, magna, vt videtur, rostro oblongo serpentem tenens, capite cristato. Sed neq; nomen eius neque historiam vllam in Tabulæ explicationibus reperio.

DE AVIBVS QVARVM NOMINA ITAlica tantum audiui.

ARZAVOLA, *Chorchalone* maior & minor. *Cholanze Chorchalle* diuersorum generum, albæ & nigræ *Chonaduri, Fangarolle, Felizete* aut *Songe, Giuara, Guachi* albi & nigri, *Lagan, Penaza, Pueri, Sporzana*, & *Strapocino*, omnes circa Ferrariam reperiuntur & piscibus viuunt. Inter has corcallę fortè cepphorum siue larorum generis sunt. Cochalli ab alijs vocantur aues, gallina maiores, albissimæ, quæ piscibus victitare videntur assiduè enim circa aquas tum marinas tum fluuiorum (Padi, Ticini & aliorum magnorum) volitant. In cibum veniunt tum ipsi, tum oua eorum, quibus magnitudo quæ anserinis. *Vide* supra in Capite de larorum generibus diuersis apud recentiores. *Puero* forsitan ea est auis, quam Galli & Germani quidam *pluuialem* vocant.

¶ BARELLO auis ad prædam in manu gestatur.

¶ Vermibus & muscis & alijs insectis vescuntur *el chullo bancho* (quasi albicillam dicas à cauda alba, *vide* supra in Oenanthe) auis quæ degit in agris aratro proscissis, œnanthe forsan *la rezestolla* (fortè *regestula*) alba & cinerea & ruffa item *Pendolina*, omnes circa Ferrariam sic dictæ. ¶ Ibidem *Spargadollo* & *Langanino* aues granis & seminibus vescuntur.

¶ FORSANELLI vulgò Patauij dicuntur aues turdorum magnitudine, rostro duos digitos longo rubroq́;, pectore cinereo, palustres, vt suspicabatur qui nobis retulit.

¶ GARDE, auis sic vocata, Syluaticus. ardea fortassis.

¶ NITORAN auiculæ inescantur melle & scaiola quod granum esse aiunt panico æquale, oblongius, cortice similiter tectum vt panicum, ex Hispania vehi.

¶ PAIPO de valle, paruus & magnus, circa Ferrariam.

¶ PAIPO, auis cauda bifurcata, parua, ibidem.

¶ PANEDRA piscibus viuit.

¶ QVARO, albus & niger, qui volat per campos, circa Ferrariam.

¶ TOTONE Patauij dicitur auis a voce quam ædit, & Ferrariæ *rundine di mare*, id est hirundo marina est enim hirundini similis, sed duplo maior, plumis in capite nigris vt audio. Quęrendum an cepphi aliquod genus sit. Nos inter gallinas aquaticas *totanı* Italice dicti auis diuersæ iconem dedimus

¶ Auis

¶ Auis quædam habetur circa Patauium magnitudine gallinæ, rostro tenui, palmum longo tota fere ex cinereo colore ferruginei, ventre albo, tibijs longis, lacustris, vt quidam ex Italia reuersus nobis dictauit. Hanc equidem inter gallinas aquaticas numerarim cum totano & limosa vulgò dictis.

DE AVIBVS QVARVM GALLICA TANTVM *nomina ad nos peruenerunt.*

AIGRETTE nominatur a Bellonio.

BIIEN auis quadam Sabaudis.

BLEREAV auis apud Gallos, vt quidam nobis retulit, cum *melem* alioqui, id est taxum, sic appellent Galli.

BVBO auicula cantillatrix, quæ Chamberiaci in cauea nutriri solet, & singulæ denario aureo væneunt, à bubone nocturno toto genere diuersa.

CANNE *grigne*, genus anatis minoris puto.

CANNE *petiere* Bellonio auis est, cui circulus ambit pectus sicut in merula torquata & perdice Damascena. *Vide* mox in aue Guillemot.

CHARGAIS auis apud Sabaudos fusca & alba, quaterna parit oua. Eadem, ni fallor, alio nomine *torcu* appellatur, auis vulgò maledicta, & minimè musica. *vide* an iynx.

CHEVALLIER, id est eques, cuius meminit Bellonius in Singularibus.

CRIBLETTÆ dictæ Sabaudis aliæ albæ sunt, aliæ cœrulei coloris & *criblettæ marinæ* cognominantur.

CROCHERANT per onomatopœiam Sabaudicè dicta est à voce *crot crot*.

GROLLE auis similiter nomen meruit à voce *grolgrol*, apud Sabaudos: rostro ruffo, & pennis pellucidis.

GVILLEMOT Gallicè dicta ternos tantum in pedibus digitos habet, vt pluuialis etiam, & *canne petiere*, (quod genus est lagopodis attageni simile,) & pica marina vulgò Gallis dicta, Bellonius in Singularibus.

MARGAIRES à Sabaudis vocatæ aues albæ sunt, aliæ ruffæ, aliæ nigræ.

PEREGRINAS quasdam auiculas vulgò appellant, Budæus in Pandectis.

QVINSON auicula est Sabaudis, magnitudine passeris.

TORCOL auis quædam iisdem iynx forte, quæ collum torquet.

DE AVIVM QVARVNDAM NOMINI- *bus Germanicis.*

Büchbisser.

Flügelschlapp.

Gickerlin vel Guckerlin vel Grienvögelin/auicula muscis victitat: quamobrem circa pecora & armenta versari solet, quod muscæ circa ipsa abundent. Ante hyemem plurimæ collectæ auolant. Color per dorsum fuscus, (vt pictura indicat) parum ex fusco subuiridis, vt in lateribus quoque & parte alarum pectus nigris maculis distinguitur in albo, venter sine maculis albicat, in cauda superius, & maiores alarum pennæ nigricant. crurum color roseus. rostrum rectum, & reliqua species vt in icone apparet, quam vt a pictore Argentoratensi accepi hîc apposui. Milio quoq; pinguescit, vt audio.

Hünckel nescio quæ auis memoratur ab Hier. Trago.

Oesen et Francofordiæ ad Mœnum auicula quædam minima, & suauiter canora ni fallor.

Wamber, si bene memini, alicubi nescio cuius auis nomen est.

Wegflecklin, auis circa Argentoratum dicta, magnitudine & specie plus minus ruticillam refert, collo & pectore cœrulei coloris diluti, maculis distincti nigris capite, cauda superius & maioribus alarum pennis nigricat, reliqua pars prona fusca est. sed circa orthopygium, & in cauda supina & ventris superiore parte color ruffus est, reliqua pars supina albicat rostrum fuscum, longiusculum crura rubicunda, vt ex pictura Argentorati expressa descripsi, quam hîc exhibeo. Vidi & ipse aliquando

apud nos (raram alioqui) Septembri mense captam hac auem, pectore cœruleo, parte inter pectus & ventrem media ex flauo subruffa: qui color etiam in pennis caudæ (supinis) non vsq; ad extremum tamen, & circa orthopygium ei erat rostrum paulò breuius quam hîc exprimitur. venter cinereus, non albus vt in Argentoratensi pictura. crura fusca, non ruffa vt in eadẽ & plumæ sub rostro statim non cœruleæ, vt in eadem, sed fuscæ & variæ. Quærendum autem an hæc differentia ad sexum, aut ætatem, aut speciem forte eiusdem generis diuersam referenda sit. Germanicum nomen partim à vijs ei impositũ est nam circa vias, itinera & agros versatur: & inde, vt coniicimus, vermiculos & alia in terra obuia (femina) ad cibum legit. partim a cœrulea pectoris macula, quantum coniectura assequor.

Wydengückerlin, circa Argentoratum auicula est minima, colore partim fusco, vt parte prona, partim subflauo vt supina, partim albicante, vt per latera & iuxta collũ, crusculis subruffis, cuius hæc figura est, Argẽtorato ad nos missa. Capitur apud nos etiã interdũ, & alijs nominib vocatur Wyderle, a salicib. quas amat, vt ferunt, quãuis aquatica nõ sit. & Zilzepfle a frequẽti voce zilzel, vel tiltapp. muscis & araneis, alijsq, circa salices (vermiculis) vescitur quib. vt fruatur, alias auiculas abigit. Vidi captã Iulio mense, rostro gracili, recto, &c.

Wiggügel, auis circa Francfordiam ad Mœnum, pulcerrimis est coloribus, vt audio.

Wißkern, circa Francfordiã, si bene memini, auis, coccothraustæ nostro similis, colore fusco: cantu vt auis Gerle vulgò dicta.

Zerolf ibidem vocatur auis coloribus varia, magnitudine fringillæ.

AVICVLA parua aliquando circa vrbem nostram capitur, rostro tenui, recto, acuto, nigricante: minor paro. colore fusco alis, cauda & cruribus nigricantibus. in alis tamen medijs maculæ transuersæ albæ sunt species tota huiusmodi. Aucupes quidam nostrates nominant eam Todtenvögele forte quod imminente pestilentia frequentiores & propius ciuitates appareant & Flügenstecherlin, id est, muscipetam solis enim muscis victitat vt hirundines, quibus etiam rostrum simile gerit. Solitaria semper est & alas subinde mouet, per arbores semper irrequieta volitans.

Qvæ circa Argentinam Gyntel nominatur auicula, seminib. vescitur, vt linaria, papaueris alijsq, Gregatim volat Ontaterna aut quater-

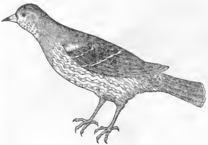
na pa-

na parit, eo colore quo linaria. Per dorsum, caudam & caput fusca est, cruribus rubicundis: pectore rufso, fuscis distincto maculis: ventre inferiore albicat, vt pictura præ se fert.

Civis quidam noster aliquando mihi narrauit, Tiguri sibi visas aues à rustico allatas omnibus ignotas, multis & varijs coloribus insignes: in quibus cornei quidam processus flammeo colore rubentes digiti ferè transuersi longitudine, crassitie pennæ anseris qua scribimus, eminuerint nescio qua parte alarum. Hæ fortè aues illæ fuerint quæ in Hercynia sylua noctu ignium modo collucent, si verè veteres quidam prodiderunt. nam nostro tempore nihil tale audimus, ne ab ijs quidem qui circa eam syluam habitant. Quærendum an hic sit garrulus Bohemicus, quem inter picas descripsimus, adiuncta etiam icone.

AVIS KYBVRGENSIS.

Kybvrgvm antiquissimum castrum in Heluetia, Tigurinorum ditionis est. Eò fortè aduenit noua & nostris hominibus incognita auis anno 1559. ingruente iam hieme. Hæc fenestra forte fortuna aperta, vltrò hypocaustum arcis inuolat, modulatione quadam submissiori hospitium flagitans. Excepta est cum admiratione, à multis visa à nemine verò cognita. Forma aliqua ex parte æquabat, magnitudine verò superabat fringillam montanam, quam nostri Waldfinck vocant, rostrum luscinię, alas turturi similes, guttur albũ & rubicantes pedes habuit. Cantus erat suauis scilicet submissior. Obseruatum est sæpe circa tectum domum cathedræ D. Petri meditatum antehac cantum variata mo-

dulatione persecutam fuisse. Vescebatur canabis semine, leguminibus & nucibus. Homines nihil reformidat quasi cicurata esset. Adduxit sæpe sociam auem, sed eam (iucundam visu) stationem seu sedem quam primo sibi adoptarat in hypocausto cùm sequens occupare vellet, deturbauit. Nec prius abitum parat, apertis etiam fenestris ac sereno cœlo, si naturali nimirum instinctu quodam, niuosam & diutiorem aliquam tempestatem, aut aeris inclementiorem constitutionem, (quæ etiam temperatis regionibus circa festum diui Gregorij sæpe incidit) quæ forte iter impedire posset, præsenserit. Ergo augur est futuræ alicuius pruinosæ & niuosæ tempestatis. Serenitate vero confirmata ocyus auolat, & alias sedes quærit, vsq; ad sequentem hyemem atq; hoc quasi refugium repetijt vsq; ad annum 67. Forsan fuerat augurium futuræ sterilitatis frugum, & rerum omnium caritatis quæ in his regionibus aliquot annis grauissima fuit. Anno 1574. circa festum natiuitatis Christi & kalendas Ianuarij, alia cum circumuolare cum alijs visa & agnita est: sed nec hypocaustum more recepto, nec ad hoc comparatam decipulam seu caueam ingredi voluit. Secutus est longè fertilissimus annus. At quia manere noluit, ominosum videbatur multis: nam insequenti anno 1576. in ipso die D. Oswaldo sacro grandine prostrata sunt vineta omnia longè lateq; eamq; ob causam rerum omnium pretium rursus creuit. Anno demũ 1578. ipso Natalitio die summo mane, tres aliæ, priori omni ex parte similes redeũt, & desertum hospitium repetunt, idq; ad præsentem annum 85. quo hæc scripsimus. Ab ijs quibus prior nota erat facilè agnoscebantur. Et quamuis à multis visæ fuerint a nemine tamen hactenus, e quorum genere auium sint, agnosci potuerant. Ante triennium mercator quidam Lugdunensis hac transiens existimabat similes sibi Lugduni sæpe visas, ac eam esse auẽ quam Galli *vn passere au sur la terre*, id est passerem terrestrem vocant, cuius mentio facta est, Tit. de passere Syluestri magno. Sed quia nulla apposita est figura, nihil hic certi statuendum est. Nam descriptio quam Actuarius profert, non omni ex parte conuenit huic nostræ. Illa non in arboribus nec domibus, sed in terra habitat: hæc domus principum vltrò ingreditur. Illa voce nimis quam garriens. Hæc suaui sua modulatione grata. Illa hyeme non visitur. Hoc vnicum Kyburgensi conuenit, quia æstiuas sedes deserit, & in hoc Hybernum asylum refugit, æstiuo verò tempore repetit. Sed de his docti iudicare possunt. Hæc omnia ex virorum fide dignorum relatione descripta sunt.

AVIS IGNOTA A D. PIPERINO MISSA.

Avis talis & tanta fere, anno 1565 missa est mihi à D. Christophoro Piperino, pro ignota. Magnitudo eius est quanta fringillæ. caput cinerei coloris. venter niueus itidemq; cauda, nisi quod ea in extremitate nigrior est, lineaq; atra per medium diuiditur. dorsum muini coloris. alæ in medio candidæ, sed in vtroq; latere nigræ. Videtur laniorum esse generis, quamquam rostri forma abest, forte è passere & lanio, id est Thornträger, vel e passere & pica miscellum genus est. Aucupes quib. ostendi, eam non norunt.

A No-

¶ Anope in Anglia auis est magnitudine ferè passeris, magno capite, in cuius summitate pili nigri sunt, vtrinq; sub oculis maculis nigris pectore flauo, pertransleunte nigra linea ab ingluuie vsq; ad caudam. In collo plumis virentibus, in tergo ex albo purpurascentibus cauda, alisq; passeri similibus cæruleis rostro nigro per arbores repit, ibiq; victum quærit, easq; excauat. cibus est, glandes, nuces & cerasa. Dicunt eam noxiam esse aluearijs. Hæc Anglus quidam amicus noster ad nos perscripsit. videri autem potest hæc auis picorum generis, illi præsertim cognata quem cinereum vel cæruleum picum nominauimus.

DE NOMINIBVS QVIBVSDAM AVIVM ARABICÆ, *Persicæve, aut aliarum fortè barbararum linguarum.*

Abenaci, auis quædam, Vetus glossographus Auicennæ.

Adoram nomen loci, & auis ab eodem sic dicta, quæ non reperitur in nostris regionibus, Syluaticus.

Afabyhvc auis confirmat vim retinendi, Rasis.

Albasach, vel *basich*, auis rapax ignota nominatur ab Auicenna 2.614. Eadem fortè est *basi* Hebraicè, *albasi* Arabicè dicta auis.

Albegath, sunt aues magnæ, quæ semper volant iuxta terram, Andreas Bellunensis haud scio quasuisne aues magnas & puluerattices intelligens, an genus aliquod peculiare

Alkalkan, apud Rasim in libro de 60 animalibus auis esse videtur. nam fimo eius easdem vires esse scribit, quæ sunt columbino. Caro eius (inquit) frigida est, austera, & meatus corporis obstruit. cibus ex ea lepram inducit. quinetiam ex odore iuris in quo decocta fuerit periculum est ne lepra contrahatur. Cerebrum eius, vt philosophus quidã tradidit, pondere trium aureorum in cibo datum, hominem stupidum reddit. Carnes eius & melangias quæ semen habent si pariter subacta dederis mulieri cum micis panis vel iure calido, vterum eius corrumpes. Folliculus fellis eius supra oculum suspensus salutaris est. Item pellis citrina de iecore eius mouet partum. & fimo eædem sunt vires quæ columbino.

Alkaraven, *vide Aztor* paulò inferiús.

Almeliki, est auis magna aquatica, Andreas Bellunensis.

Anacanati, id est auis mouens caput, Syluaticus

Assikakak, multum sunt citrini, in cibo sumti assi, & frangunt lapidem in renibus. idem facit cinis eorum, si crementur, potus, Rasis.

Azedaraz, auis quædam, Vetus glossographus Auicennæ.

Aztor, vel Alkaraven apud Rasin de 60. animalibus cap. 42. auis (inquit) multam habet carnem, modicum habentem abominationis, temperamenti calidi & cibus ex ea nõ est validus, Venerem tamen confirmat. Adeps eius calefacit renes, & mouet libidinem: quam ob causam reges eam inquirũt. Cerebrum eius cum æquali pondere piscis sagittæ (scinci) misceatur, & melle colato excipiatur adiecto butyro vaccino ad pondus omnium. hoc remedium est Veneris incitatiuum. Aues omnes venaticæ, vt *aztor*, aquila & similes, carnes habent crassas, neruosas & duras. & adipem sicciorem calidioremq; quam aliarum auium vel etiam quadrupedum & similiter fel Sunt qui tradant carnem *aztor* mederi aduersus morbum capitis quem *ouum* appellant. Fel eius prodest contra vehementem hemicraneam naribus immissum pondere vnius vel alterius grani cum lacte mulieris masculum nutrientis Cum contigerit *aztor* tela in oculo, præpara ei lac muliebre, Hæc ille. Nomen quidem *aztor* accedit ad nomen astur, quod accipitrem maiorem significat, & similiter auis rapax est sed accipitri ea remedia non tribuuntur ab alijs autoribus, quæ Rasis huic aui adscribit.

Captilvs, id est auis quam venatur draco cum debilior est quàm vt hœdos & arietes venari possit. & hepate eius deuorato vires ac appetitum recuperat, Syluaticus

Chervbim, כרבים, a singulari *cherub*, כרוב, formæ quibus angelorum figura in tabernaculo repræsentabatur. Hebræi animalia quædam volucria esse suspicantur, Iosephum & veteres illos synagogæ magistros secuti Hieronymus ad marcellam, In Exodo cæterisq; locis vbi describuntur vestes arte plumaria contextæ, opus Cherubim, id est varium atq; depictum esse factum describitur ita tamẽ vt *vau* literã cherubim non habeat quia vbicunq; cum hac litera scribitur, animalia magis quam opera significat. Quid si (vt eruditus quidã apud nos conijcit) vehiculũ & currus triumphales eo nomine significentur? quoniam in laudibus diuinis celebratur & hoc, quod dominus sedeat super cherubim.

Cvmen dictæ auis cato humidiorem gignit sanguinem & subtiliorem quam perdix, Rasis.

Fetix, auis bis per æstatem parit, & plurimos pullos æstate educit. est enim corpore parua, & breuis vitæ cuiusmodi animalia fœcunda esse solent, & semen copiosum emittere, Albertus.

Genges auis cato ventrem astringit, Rasis

Haberi auis membrana interior ventriculi arida peculiari vi prodest aduersus aquã in oculum descendentem, (suffusionem, admixto antimonio, R. Moses.

Komor auis quinquies vel sexies anno parit.

MADION, id est auis diuersorum colorum, Vetus glossographus Auicennæ.

PA, AVIS INIDCA.

IN Insula *Madagascar* quæ iam *S. Laurentij* dicitur, (vt scribit Andreas Theuetus in Galliæ Antarcticæ descriptione cap. 23.) reperitur auis quædam similis rapaci, rostro aquilino, auribus enormibus ad guttur vsq; dependentibus, capitis summitate in pyramidis formam assurgente, pedibus ac cruribus sicut & toto reliquo corpore, hirsutis, pennis ad colorem argenteum tendentibus, præter caput atq; aures, quæ subnigrescunt. Hæc auis lingua barbarorum PA, Persicè, *pes* vel *tibia* vocatur: Serpentibus quibus ea insula abundat, vescitur.

SARSAR, auis est, Syluaticus. Vetus interpres apud Auicennã lib. 2. cap. 660. sarsar ferrum interpretatur: Andreas Bellunensis gryllum insectum, quod probo. Scribit enim Auicenna, si oleum cui sarsar incoctus fuerit destilletur in aurem, dolorem & pulsationem eius remoueri: nisi quis malit asellos seu multipedes interpretari.

SPVMOS, id est stringulus auis, Syluaticus.

TOVCAN SEV PICA BRESSILICA.

PICA Bressilica, cuius rostro Io. Ferrerius Pedemontanus summæ eruditionis vir me donauit, quod hic expressi, reliquum corpus ex Galliæ Antarcticæ descriptione Andreæ Theueti Gallicè edita adieci. Rostrum hoc permagnum (inquit Ferrerius) auis est cuiusdam ex Bressilia regione allatum: nõ maioris (vt referunt qui ex illis locis ad nos reuertuntur) Pica nostra. Is qui mihi hoc rostrum pertulit, eam auem refert nutriri pipere quo quidem voracissimè repletur, & non digerit, sed statim egerit. atque eius piperis egesti magnum apud illius regionis incolas esse vsum, potius quàm alterius ex arbore recenter collecti. Persuasum etenim habent, vim piperis illic maximam, sic ab auicula domari, vt minus vtentes eo lędat. Et pleraq; alia de eadem aue referunt, quæ omnia an vera sint, non facilè dixerim. Hęc ille: qui postea etiam pellem de pectore cum plumis aureo vel croceo colore splendidissimo pulcherrimoq; insignibus, (reliquum corpus nigrum est, nisi quod caudæ initium & extremitas rubent,) ad me misit. Rostrum ei ferè crassius & longius esse quam reliquum corpus tradit Andreas Theuetus: quod eo faciliùs credimus, quoniam tenuissimum instar membranæ, & ferè pellucidum, leuissimumq; & cauum est, aerisq; interni capax: quamobrem hoc etiam ei peculiare, quod odorandi meatu careat. in tanta enim tenuitate vt facilius penetrant odores: ita si quid apertum fuisset, facile frangi potuisset rostrum: quod idcirco etiam denticulatum a natura factum videtur, vt minore vi aliquid secaret. An vero etiam aer obiret circa hos veluti dentes, quibus rostrum penitus claudi prohibetur, se insinuat ad fauces & arteriam? Auis ipsa ab hac rostri magnitudine Burhynchus aut Ramphestes (sicut & pisces quidam) appellari poterit, *Toucan* ab Americæ incolis vocatur. Lege Theuetum cap. 47. libri iam citati, vbi scribit hanc auem magnitudine referre pipionem seu pullum columbarum. Esse tamen alicuiam speciem quæ picam referat. Vtranq; pennis nigris, præterquam circa caudam, vbi quędam

dam pennæ nigris permixtæ rubent, sub pectore plumas flauescere, nec colorem flauum eo præstantiorem reperiri posse, in extremitate caudæ pennulas sanguineas apparere. Ambrosius Paræus scribit hanc autem, corpore plumaq; coruo similem esse, rostro verò subflauo, perlucido, leuissimo, serratim dentato, & ea quam diximus longitudine & crassitie. Huius autem auis effigies duas hic expressimus, vnam conuenientem descriptioni quam Io. Ferrerius cum rostro ad me misit, alteram similem illi quam & Theuetus & Ambrosius Paræus in libris suis expresserunt.

Hæc icon conuenit cum rostro & descriptione à Io. Ferrerio ad me missis.

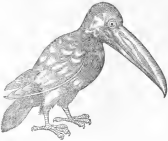
10

20

30

Altera icon eiusdem auis ex Andrea Theueto & Ambrosio Paræo.

40

50

DE QVIBVSDAM ALIIS AVIBVS AMERICAE, QVARVM MEMINIT ANDREAS THEVETVS IN SVA GALLIÆ ANTARCTICÆ DESCRIPTIONE.

AVIS est quædam in America quæ picum martium magnitudine refert, cristam prolixam, fuluam ac instar auri rutilantem in capite gerit, cauda nigra, reliquis verò pennis fuluis & nigris, diuersisq́, coloribus vndantibus, genis rubicundis, eo verò interuallo quod est inter rostrum & oculos, purpureo. Versatur autem circa arborem quæ apud Americos *Peno-absou* vocatur, quod vermibus in ea arbore nanis vescatur ac nutriatur.

Aues pulcerrimæ de genere psittacorum. Carinde.

¶ Inter plurima auium genera, inquit Theuetus, quæ produxit natura, nullum est quod perfectione formæ excellat eam auem quæ in America reperitur, atq; a Barbaris *Carinde* vocatur. Hæc auis magnitudine coruum non excedit plumæ eius à ventre ad guttur aureæ alæ & cauda quam longissimam gestat, cæruleæ sunt. Huic aui similis est alia magnitudine, sed diuersa colore, siquidem plumæ quæ in superiore aureì seu fului sunt coloris, huic rubescunt. Hæ aues species sunt psittacorum, ijs capite, rostro & pedibus similes: adeo autem cicures & mansuetæ, vt toto die in arboribus considеant circum Barbarorum domunculas. Cùm verò aduesperascit, sese vel in illas domunculas vel in syluas recipiunt crastino verò die redeunt non secus ac columbi nostri domestici.

Alia auis Panon dicta.

¶ Est & alia auis species in eadem regione, quæ magnitudine & colore coruos paruos refert, nisi quòd pectoris pars anterior instar sanguinis rubescit, vocaturq; *Panon*, rostrum eius est cinereì coloris, nec alio cibo vtitur quam Palmæ specie quæ *Ierahuna* dicitur.

Quapiã auis altera

¶ Repeniuntur & aliæ aues magnitudine merulos nostros æquantes, totæ rubræ instar sanguinis draconis, quas sua lingua *Quapiam* vocant.

Annon altera species.

¶ Aliud est auis genus magnitudine passerculi, totum nigrum, cuius mira est viuendi ratio. Cũ sese formicis ac quibusdam alijs vermiculis satiauerit, quandam arbusculam conscendit in qua indesinenter a summo ad imum, ac de ramo in ramum volitat Barbari *Annon* vocant.

Auis quædam luctuosa

¶ Inter aues illius regionis, est quædam, quam Barbari vlla de causa nec occidere nec lædere auderent Eius vox est fragosa & luctuosa instar vocis Noctuæ aiuntq; miseri illi cantum eius amicorum mortuorum memoriam ipsis renouare, existimantq; has aues ab amicis illis defunctis ad ipsos mitti, omen ipsis faustum, hostibus vero infaustũ adferentes non est maior palumbe, coloris cinereì, vescitur fructu arboris *Hiuourahe* dictæ

Gouãbuch auis.

¶ Est & altera auis *Gouambuch* dicta magnitudine scarabæum aut muscam grandiorem non excedens quæ quamuis pusilla sit, visu tamen pulcherrima est. Rostrum eius longiusculum ac tenue, color cine eius Ac etiamsi auis sit omnium (vt puto) minima, nihilominus suauissime canit, estq; eius cantus auditu iucundissimus

PARALI-

PARALIPOMENA QVÆ CONTINENT AVIVM ALIQVOT FIGVRAS ET DESCRIPTIONES IN PRÆCEDENTIBVS SVIS LOCIS OMISSAS.

10

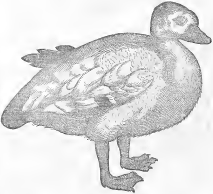
ANAS INDICA.

Anatis Indicæ rara quædam species, cuius eiconem Io. Thanmullerus F. chirurgus egregius Augusta Vindelicorum ad me misit. Caput ei albicat, vt pictura ostendit. Rostrum, crura, cauda, & extremæ longissimæ alarum pennæ, atri coloris sunt. reliquum corpus, concolor fermè, ruffum aut rubricæ fabrilis colore, (non qui rubricæ est, sed lineæ ex ea ductæ,) alarum tamen partes quædam albicant in masculo aliquid etiam puniceí & viridis coloris per alas spectatur. Collum supremum angusta linea nigra ambitur.

GERMANICE Ein besondere frembde art der Indianischen Enten.

20

30

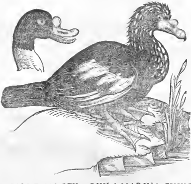

40

50

Anas Indica alia, cuius picturam doctissimus Cardanus misit. Corpus vndiq; nigris pennis integitur, candidis alarum maculis exceptis per transuersum & secundum longitudinem. & candidis in capite, collo ac pectore punctis: sicut in icone a prælo statim apparet, nullus a pictore coloribus inductis. sed crurum & rostri color cinereus vel corneus est. Pars oculis subiecta, & rostri posterior pars cum tuberculo illo rotundo, vt apparet, egregiè rubent. Anatis iam descriptæ figuram integram posui: alterius verò quam Rondeletius misit, caput duntaxat cum collo expressi. Marina est (inquit ille in epistola ad me) in stagnis degens, & cristata, satis rara apud nos. nec aliud addit, nisi quod ex Anatum genere

esse suspicatur.in quo facile ei assentior, cum palmipes Anatum instar sit, & rostrum simile habeat: cui hoc peculiare in Anatum genere quòd resimum est tuberculum rotundum cum Indica ei adiuncta commune habet, à quo *globirostram* aut *sphærorynchum* cognominare licebit, distinguendi causa ab alijs Anatibus. Crura etiam ei pro portione quam alijs proceriora videntur.ea roseo(rosæ syluestris)ferè colore rubent, sicut & rostrum cum tuberculo. Caput nigricat,non sine viridibus exiguis maculis.In pectore color rubricæ fabrilis est.albus in collo:reliquum corpus albo fuscoq; distinctum.

DE HALIÆETO SEV AQVILA MARINA CVIVS *facta est mentio, pag. 201.*

HALIÆETVS,id est Aquila marina: quæ plurimum damni adfert sua piscium voracitate, in aquis marinis præsertim. Est genus Aquilæ paruum, inquit Albertus,quod Aquila piscium vocatur (à Germanis.)Huius pes alter digitos membranis iunctos habet,ad natandum idoneos:alter fissos,ad apprehendendum,&c. Idem recentiores quidam parum Latini de Aurifragio aue scribunt:quod nomen ab Ossifrago corruptum suspicor,(sicut & Gallicum eius nomen,) non quod auis eadem sit, sed qu a similis. Memini & Burgundum audire,qui idem de Coruo piscatore Burgundis dicto referebat. Sed an Haliæetus in Burgundia inueniatur,dubitari potest. In eicone quam damus à Io.Caio Anglo medico præstantissimo communicatam,similiter in vtroq; pede fissi sunt digiti,nullis iuncti membranis quod itidem in Bellonij pictura apparet. ¶ Haliæetos (inquit Io.Caius) id genus aquilæ est, quod ex mari lacubusq; prædam quærit, vnde nomen inuenit. Is magnitudine Milui est, capite albis & fuscis distincto lineis, vt melino rostro aquilino:oculis in medio nigris, in ambitu aureis lingua ferè humana,nisi quod ad radicem vtrinq; habet appendicem.colore per summa asturis,per ima albo:gutture maculis notato ruffis vt & ventre,pectore medio pure candido.crure crasso & squamoso pede vncũgui & cœruleo.digitis quatuor per superna ad dimidiam longitudinem etiam squamosis, ad reliquam incisis per inferna asperis & aculeatis tenacitatis causa & his tam validis,vt flexos vix vlla vi extendas. Prædator is est piscium, discussis decidentis corporis impetu aquis, ex eisq; viuit.& quàmuis ex pisce viuit,fidipes tamẽ est vtroq; pede,non altero palmipes vt vulgus putat Supra magnitudinem corporis alæ longitudo est,quæ ad pedes Romanos duos & digitos vndecim extenditur. Inoleuit opinio isthæc apud nostrum vulgus in Britannia, eam inesse vim naturalem huic aui, vt quem conspexerit piscem, cum se quam mox resupinare & conuertere,atq; ad summam aquam ascendere,in eaq; fluitare vt sopitum,quò facilior præda sit volanti ideoq; eius adeps studiosius asseruatur a nostris piscatoribus,quod eandem vim habere creditur frequentes sunt apud nos in maritimis locis & Vecti insula nostri an Ospreij vocant. Moribus placidus est & tractabilis,& famis patientissimus. vixit enim septem dies sine cibo,

ne cibo & in alta quiete nisi si hoc non mos fecit sed fames, quæ omnia domat. Carnem oblatam recusauit: piscem non obtuli, quod eum ex hoc viuere didici. cato illi nigra est.

ITALICE *Aguista piombina*, id est Aquila plumbina, ab eo quod è sublimi in aquam præceps plumbi instar recta feratur, quod in mediterraneis etiam circa stagna facit Aquila anataria dicta.

GALLICE *Orfraye*, vel *Offraye*, ab Ossifrago nimirum corrupto nomine sicut diximus. Potest etiam *Aigle de mer* vocari. A Burgundis audio *Crot pescheret*, id est Coruum piscatorem dici.

ANGLICE Ospreÿ, corrupto nimirum Gallico nomine.

GERMANIS maritimis Vißhdrn / nostri scriberent Fischarn / Fischadler / id est Aquila piscium. Mag auch ein Meradler genennt werden.

10

20

30

40

DE BRANTA VEL BERNICLA, CVIVS HISTOria habetur *supra pag. 109.*

BERNICLÆ vocabulum quid sibi velit non habeo quod dicam: coniicio quidem è veteri Britannica lingua, quæ hodieq; Wallorum in Anglia, Britonum verò in Gallia est, relictum esse, quoniam Armorici, id est, Britones, eo etiamnum vtuntur. At Brantæ nomen (Caius Brendinum anserem mihi vocauit) originis Germanicæ videtur, Anglosaxonibus in vsu, ab atro seu nitroso colore factum: qui & ceruis & vulpibus quibusdam apud Saxones nomen fecit. Ater enim hic color in capite eius,
50 rostro, cruribus, collo, dorso, pectoris parte caudaq; insignis est: in alarum parte & ventre cinereus: post oculos maculæ albæ sunt: pectoris etiam pars & laterum interior candicat. Anates Oceani Britannici (inquit Iulius Cæsar Scaliger, enarrans librum primum Aristotelis de plantis,) quas Aremorici partim *Crabans*, partim *Bernachias* vocant. Eæ creantur è putredine naufragiorum, pendétq; rostro à matrice, quo ad absolutæ decidant in subiectas aquas, vnde sibi statim victum quærant: visendo interea spectaculo pensiles, motitantesq; tum crura tum alas. ¶ Non vero in maritimis tantùm tractibus Berniclæ inueniuntur, sed in mediterraneis quoq;, vt Sonnewaldi in ditione illustris comitis Sulmensis, sex miliarium interuallo distante Torga Misenorum vbi in arborib. nidulantur, vt doctissimus Kentmannus noster obseruauit. ¶ Bellonius Historiæ auium lib. 3 cap. 5 eandem auem describit, quanquam rostrum longius pingit, & an sit *Crauant* Aremoricorum dubitare videtur. ego omnino eandem esse auem absq; dubio dixerim, conueniente prorsus descriptione, &c. (Nomen quidem *Crauant*, Germanicum

videri poteſt, quaſi Graw ent, id eſt Anas fuſca)Oua tamen eas parere & pullos excludere ſe obſeruaſſe ait, & falſam eſſe perſuaſionem, quod ex malis nauium putreſcentibus oriantur a veteribus quidem Chenalopeces, id eſt, Vulpanſeres dictas putat, cum in Singularibus mergi genus quod Galli *Fibrum* nominant, (ipſe in Hiſtoria auium Vriam,) Chenalopecem appellauerit. Eſt autem Chanalopex, vt emaculatiores (ni fallor) Plinij codices habent, in ſummis Britannorum delicijs. Bernicla (Turnero teſte) inſuauior eſt, & diuitibus parum expeditur.

DE CYANO VEL CÆRVLEO, CVIVS DE- *ſcriptionem habes ſuprà pag. 277.*

CYANI Ariſtotelis iconem Godefridus Seilerus Auguſtanus, admodum adoleſcens & ſupra ætatem eruditus, (Geryonis Seileri nobiliſſimi medici & Archiatri Auguſtæ, maximæ ſpei filius, & Raphaelis I C præſtantiſſimi, Comitiſq; Palatini frater,) ad me miſit, ad viuum depictam, vna cum deſcriptione, quam hic ſubijcio. Cærulea auis (der Blawvogel/oder Eyßvogel: ſed poſterius nomen, Alcyoni ſi vt quidam vocant potius conuenit) veſcitur groſſiori illo & minus contrito quòd à farina hordeacea ſeiungitur, ac cum lacte recenti commixto. Cantu ſuaui admodum atq; iucundo, varijq; generis. multos enim maximeq; varios ſonos à cæteris auibus quibus cum fuerit, exiguo temporis ſpacio, ſi præcipuè tenella ac nuper è nido recepta ſit, diſcere ſolet. atq; ita cantus eius multiplex eſt, vt ad certum quoddam genus referri nequeat. Qui pullos e nido ſuffurari conantur, obuelare penitus faciem coguntur propter parentes qui ſuos tueri ſtrenuè conſeruareq; ſtudent, cui rei dum intenti omni ſtudio ſunt, & hoſtem depellere conantur, oculos tantummodo eius obſeruant, quos ſi vel minimum attingere liceat, gaudent ac victores ſeſe agnoſcunt. oculos enim hominis confodere roſtro conantur.

IDEM Godefridus Seilerus Auguſtanus, vnà cum Cyano ſuperiùs exhibito, CHLORIDIS peregrinæ etiam, quæ è Canarijs inſulis aduehitur, imaginem dedit. quã hoc loco poſuiſſem, niſi per omnia Chloridis illam ſpeciem, quam vulgò *Citrinam* noſtri cognominant, ſuprà à nobis poſitam, coloribus, figura magnitudine, & (ni fallor) etiam voce cantuq; ita referret, vt vix diſtinguas. Veſcitur (inquit) auicula hæc ſemine lini vel papaueris apud nos. in natali autem ſolo, ſaccharo incocto paſcitur. Cantus ei omnium dulciſſimus. vox valde canora, ac mirum in modum ſonora. qua inter omneis alias ſimiles excellit.

FINIS.

ENVME-

ENVMERATIO AVIVM, EO ORDINE QVO IN HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR. NVMERVS *adiectus paginam indicat.*

A.

Erythra

FINIS.

INDICES ALPHABETICI QVI AVIUM HUIUS VOLUMINIS NOMINA IN DIVERSIS LINGUIS CONTINENT, HEBRAICA, PERSICA, GRÆca vetera & noua, Latina, Italica, Hispanica, Gallica, Germanica, Anglica, Illyrica, Turcica.

HEBRAICA *quibus etiam Arabica & Chaldaica adiunximus, & recentiora quadam ex vulgarib. linguis, & alia quadam incognitæ dialecti, sed Hebraicis literis in Rabinorũ libris scripta. Arabicis Hebraicè scriptis plerisq; Ar syllabã appo suimus: Latinè verò scriptis, quæ plurima in medicorum libris leguntur, notam nullam adiecimus, præsertim cum de non paucis Arabicáne essent dubitaremus articulum al vel a quis frequenter Arabicis dictionibus præponitur, quod ad literarũ ordinem plerunq; neglexìmus. Ch. nota Chaldaicum designat. Quod ad literarum ordinem & Orthographiam in plerisq; mihi incognitam, coniecturis usus sum & Latinè scripta quæ ab ∫ incipiebant, ad* ש *retuli, quæ à t vel th ad* ת, *&c. Arabum quidem interpretes multas voces è Græcis ita peruerterunt, vt cuius sint lingua, non facilè appareat.*

Index.

PERSI-

Index.

Index.

πίτυρος

Index.

Index.

Q.

R.

S.

sperme-

Index.

ITALICA.

Index.

oresta

HISPANICA ET Lusitanica.

Index.

emerillon

flügen=

Index.

Index.

weisser

Index.

Index.

Anglica et Scotica.

Index.

Index.

Finis Indicum.

FRANCOFVRTI
Excudebat Ioannes Wechelus,
Impensis Roberti Cambieri.
M. D. LXXXV.

En 6. de mayo de 1613 expurgue este libro por mandado y comision del S.to offo de la inquisicion —
Fr. Antº de caragoça

Gesneri de Animalium T. 2